ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 743
TÜRKİYE TÜRKÇESİ SÖZLÜKLERİ PROJESİ : 1
ESKİ SÖZLÜKLER DİZİSİ : 3

92879

Ahmet Vefik Paşa

LEHCE-İ OSMÂNÎ

Hazırlayan

Prof. Dr. Recep TOPARLI

ANKARA, 2000

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 743
Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi : 1
Eski Sözlükler Dizisi : 3

Ahmet Vefik Paşa

Lehce-i Osmânî / Ahmet Vefik Paşa; Haz. Recep Toparlı.-- Ankara : Türk Dil Kurumu, 2000.

XXX, 1006 s. ; 24 cm.-- (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 743. Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi ; 1. Eski Sözlükler Dizisi; 3)

Dizin var.
ISBN 975-16-1298-5

1. Sözlükler, Osmanlıca I. Toparlı, Recep (haz.) II. k.a

419.3

İnceleyen : Prof. Dr. İsmail PARLATIR

ISBN : 975-16-1298-5

5846 sayılı kanuna göre bu eserin bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

Baskı : Kılıçaslan Matbaacılık San. Ltd. Şti. Tel: 384 34 84 (Pbx)

SUNUŞ

Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumunun yürüttüğü "Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi" nin alt konularından biri "Eski Sözlüklerin Yayına Hazırlanması (Tarihî Sözlükler)" projesidir. Ahmet Vefik Paşa'nın *Lehce-i Osmânî* 'si bu alt projeninr bir başka ürünüdür.

Sözlük, bir dilin söz varlığını kullanılabilir özellikleri ve incelikleriyle bir araya getiren ve bunu geniş okuyucu kitlesine sunan eserdir. Bu yapısı ile sözlükler, bir dilin temel taşı niteliğindedir, bir dilin işlenmişliğinin örneği, zenginliğinin göstergesi, tarihsel süreç içerisinde yaşamışlığının belgesidir. Bu özellikleri en güzel biçimde saklayan da bir dilin "tarihî sözlük"leridir.

Burada öncelikle "tarihî sözlük" terimi üzerinde bir parça durmak gerekir. Tarihî sözlük, bir dilin tarihî dönemleri içerisinde yazılmış olan sözlüktür. Bu açıdan bizim tarihî sözlüklerimiz söz konusu edilirse, ne yazık ki bugüne kadar o alanda ciddî bir çalışmanın yapılmadığını görürüz. Sözlükçülüğümüzün tarihî seyri üzerinde derinlemesine bir araştırmanın yapılmamış olması bir yana "tarihî sözlük"lerimizi gün ışığına çıkarma gibi bir gayret de söz konusu olmamıştır.

Bu noktada *Divanü Lügati't-Türk*'ü ayrı tutmamız gerekir. Çünkü Türkçenin en eski sözlüğü, dilimizin ve kültürümüzün bugün için en eski kaynağı odur. Ancak, ne yazık ki, onu da hakkıyla işlemiş değiliz. Türk Dil Kurumu'nun 1940'larda yaptığı Besim Atalay baskısını aynen basmaya devam ediyoruz.

Divanu Lügati't-Türk (1072-1077)'ten sonra elimizde Türkiye Türkçesine geçiş döneminde bu tür eserlerimiz ne yazık ki yok denecek kadar azdır. Onları tespit için de XV. yüzyılı beklemek gerekecektir. Arapça ve Farsçadan ilk sözlük çevirileri bu yolda ilk örnekler olarak karşımıza çıkacaktır. Söz gelişi Eski Türkiye Türkçesi döneminde ilk sözlük, XIII. yüzyılda Mehmet b. Mustafa b. Zekeriyya b. Hoca Hasan Fahrettin Salguri (d. H. 631 / M. 1233; ö. H. 733/M. 1313) 'nin kaside tarzında yazdığı bir denemedir. Bu eserin varlığını Şihâbüddin Ahmed b. Hacer el-Askalânî (ö. H. 852) adlı bir yazarın *İnbâü'l-Gumr bi-Ebnâi'l-Ömr* başlıklı eserinden öğreniyoruz.

İkinci eser Zemahşerî'nin 1127-1144 tarihleri arasında yazıp Hârizmşah Atsız'a sunduğu *Mukaddimetü'l-Edeb*'dir. Mısır Memlûk sahasında yazılmış birçok sözlük ve gramer bunu takip eder.

XV. ve özellikle de XVI. yüzyıldan başlayarak bizde sözlük yazma bilincinin gittikçe geliştiği görülmektedir. Burada iki önemli eğilim var : Birincisi dinin etkisiyle Arap dilini, ikincisi edebiyat ve kültür dili olarak Farsçayı tanıma ve öğrenme eğilimi. Nitekim ilk sözlük çevirileri hep bu iki dilden olmuş; sonra kendi yaptığımız sözlüklerimizde bu dillerin sözlüklerinin yöntemlerini uygulamaya çalışmışız.

Bu yolda düzenlenen ve yaygın olarak kullanılan Arapça-Türkçe Sözlük *Lügat-ı Ferişteoğlu* (1392), Farsça-Türkçe Sözlük *Tuhfe-i Şâhidî* (1515)'dir.

XIX. yüzyılda yayımlanmış ve sözlükçülüğümüzün ilk örneği olarak gösterilen eser, Şeyhülislâm Esad Efendi'nin *Lehcetü'l-Lügat* adlı denemesidir. En gelişmiş olanı ise yüzyılın sonunda yayımlanan Şemsettin Sami'nin *Kamus-ı Türkî*sidir. Bu iki eser arasında pek çok sözlüğün yayımlandığını da belirtmek gerekir.

Türk Dil Kurumu, Sözlük Bilim ve Uygulama Kolunda sürdürülmekte olan çalışmalarda ve "Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi" çerçevesinde sözünü ettiğimiz tarihî sözlükleri yayımlamayı plânlamış bulunmaktadır. Bu çalışmaları sözlükçülüğümüzün tarihini ortaya koyma bakımından önemli bir hizmet olarak görmekteyiz.

Prof. Dr. İsmail PARLATIR
Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Başkanı
ve
Proje Yürütücüsü

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ ..... **III**

İÇİNDEKİLER ..... **V**

ÖN SÖZ ..... **VII**

KISALTMALAR ..... **IX**

AHMET VEFİK PAŞA

Hayatı ..... **XI**

Eserleri ..... **XIV**

LEHCE-İ OSMÂNÎ ..... **XVII**

Sözlüğün hazırlanmasında izlenen yol ..... **XXIII**

CÜZ-İ EVVEL

Aslı Arabî ve Fârisî olmayan kelimât ve müvelledâtı (havi) **1**

Arap harflerine göre dizin **441**

CÜZ-İ SÂNÎ

Aslı Arabî ve Fârisî olan elfâz-ı Osmâniyyeyi havi..... **537**

Arap harflerine göre dizin **893**

ÖN SÖZ

Ahmet Vefik Paşa tarafından kaleme alınan *Lehce-i Osmânî*, Türkçe kelimelere de yer veren sözlüklerin öncüsü olma özelliğine sahiptir. Daha önceleri yalnızca Arapça ve Farsça kelimeleri içeren sözlükler yapılıp Türkçe kelimeler ihmal edilmişti. Ahmet Vefik Paşa, bu durumun farkına vararak büyük bir heyecanla eserini meydana getirmiştir. Böylesine bir davranışı için döneminde eleştiriler de alan Ahmet Vefik Paşa'nın bu tutumu her zaman takdir edilecek ve alkışlanacaktır.

Ahmet Vefik Paşa, sözlükçülüğe yeni bir anlayış ve bakış açısı getirerek hazırlamış olduğu *Lehce-i Osmânî*'yi iki cüz olarak düzenlemiştir. Birinci cüzde Arapça ve Farsça olmayan kelimeleri, ikinci cüzde de Arapça ve Farsça olan elfâz-ı Osmâniyyeyi sıralamıştır.

Lehce-i Osmânî'nin dikkati çeken özelliklerinden biri **o, ö, u, ü** ünlüleri için değişik işaretler önermesidir. Arap harfli metinlerde karşılaşılan en büyük problemlerden birine âdeta neşter vururcasına öne sürülen bu öneriler, her ne kadar madde başlarında uygulanmamışsa da Arap harfli Türkçe metnin okunmasında oldukça kolaylık sağlamıştır.

Lehce-i Osmânî'nin diğer önemli bir özelliği de çok sayıda deyim ve atasözü içermesidir. Bir dilin en önemli kaynaklarından olan deyim ve atasözlerinin diğer sözlüklerde ihmal edilmesi, *Lehce-i Osmânî*'yi çok değerli kılan bir husustur. Sözlükte yer yer halk deyişlerine de yer verilmekte, bazen çok samimî ifadeler de kullanılmaktadır.

Eserde *Türk, yeniçeri, balık* vb. maddelerin sanki bir ansiklopedik bilgi verilir gibi uzatılması onun değerinden hiçbir şey kaybettirmemektedir.

Lehce-i Osmânî önce Lâtin harflerine aktarılmış daha sonra da bugünkü Türk alfabesine göre sıralanmıştır.

Eser, Lâtin harflerine aktarılırken Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Türkçe Sözlük ve İmlâ Kılavuzu esas alınmıştır.

Çalışmada *Lehce-i Osmânî*'nin 1890 yılında yapılan ikinci baskısı esas alınmıştır. Eserin orijinaline bağlı kalınarak yine iki bölüm hâlinde düzenlenen çalışma da her bölümün sonuna o bölümle ilgili **Arap harflerine göre yapılan kelime dizinleri** eklenerek sözlüğün daha kullanışlı bir biçime sokulması sağlanmıştır.

Lehce-i Osmânî'yi Lâtin harflerine aktarırken zorluk çekilen hususlardan birisi yer isimlerinin okunmasıydı. Bu hususta Osmanlı Tarihi ile ilgili olarak Lâtin harfleri ile yayımlammış eserlerin dizinlerinden, C. Mostras tarafından hazırlanan *Dictionnaire Geographique L'empire Ottoman* (Petersburg 1873, 240 s.) ile Yakup el-Hamevî 'nin *Mu'cemü'l-Büldân* adlı eserinden geniş ölçüde yararlanılmıştır.

Dizgisi de tarafımızdan yapılan ve uzun bir çalışmanın ürünü olan bu eserin mükemmel ve eksiksiz olduğu iddiasında değilim. Özellikle yer isimlerinin okunmasında tespit edilebilecek eksik ve yanlışların iyi niyetime bağışlanmasını arzulamaktayım.

Türk Dili için çok önemli olan bir sözlüğü bilim dünyasına kazandırmanın haklı gurur ve mutluluğunu yaşamaktayım.

Böylesine güzel bir bir çalışmanın ortaya çıkmasında temel taşlar olarak temayüz eden ve karşılaştığım her problemde beni sabırla dinlemek lütfunda bulunarak yardımlarını ve katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN ile Prof. Dr. İsmail PARLATIR'a sonsuz şükranlarımı arz ediyorum. Ayrıca çalışmanın kontrolü sırasında yardımlarını gördüğüm öğrencilerim Dr. Hanifi VURAL ile Dr. Recep KARAATLI'ya da teşekkür ediyor, bu çalışmamın Türk Diline gönül verenlere yararlı olmasını diliyorum.

Ankara, 31 Mart 2000

Prof. Dr. Recep TOPARLI

KISALTMALAR

Al.	Almanca	*İng.*	İngilizce
Ar.	Arapça	*is.*	İsim
Arn.	Arnavutça	*İsp.*	İspanyolca
bk.	Bakınız	*İt.*	İtalyanca
Boş.	Boşnakça	*Lât.*	Lâtince
Bul.	Bulgarca	*Mac.*	Macarca
cü.	Cümle	*müh.*	Mühmel
e.	Edat	*müt.*	Mütetâbiât
Er.	Ermenice	*n.*	Nida
es.	Esvât	*Rum.*	Rumca
Far.	Farsça	*sf.*	Sıfat
f.l.	Fi'l-i lâzım	*T.*	Türkçe
f.m.	Fi'l-i müte'addî	*ter.*	Terkip
Fr.	Fransızca	*Ul.*	Ulahça
g.z.	Geniş zaman	*Yun.*	Yunanca
hâl.	Zarf	*zf.*	Zarf.
Hind.	Hintçe	*zm.*	Zamir
İbr.	İbranice		

AHMET VEFİK PAŞA

A) HAYATI

Tanzimat döneminde yetişmiş büyük devlet adamı ve yazar olan Ahmet Vefik Paşa, aydın bir ailenin çocuğu olarak 3 Temmuz 1823'te İstanbul'da doğdu. Babası Paris maslahatgüzârı Mehmet Ruhittin Efendi, dedesi ise Divân-ı Hümâyûn'un ilk müslüman mütercimi olan ve Bulgaristan asıllı olduğu için Bulgarzâde lâkabıyla şöhret bulan Yahya Nâci Efendi'dir. Böylesine münevver bir aileden gelen ve iyi bir ortam içinde bulunan Ahmet Vefik Paşa, 1831-32 yılında Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyûn'un ilk bölümünde öğrenimine başladı. Seçkin aile çocuklarının bulunduğu bu okulun ikinci sınıfında iken babasının 1834 yılında Paris'e Mustafa Reşid Paşa'nın yanında elçilik tercümanlığına atanmasıyla o da Paris'e giderek orada Saint-Louis Lisesi'ne kaydoldu. Bu lisede, Mühendishâne'de iken öğrenmiş olduğu Fransızcasını son derece geliştirmekle birlikte Lâtince, İtalyanca ve Grekçe de öğrendi. Kendisine açılmış bulunan Batı dünyasının bu büyülü kapısı, eğitimini ve kültürünü geliştirme noktasında büyük bir öneme sahiptir. Paris'te iken meziyet ve yeteneklerini, dönemin devlet adamları arasında ayrı bir yeri olan Mustafa Reşid Paşa'ya tanıtma fırsatı buldu. İşte bu yoğun ilişkiden sonra Mustafa Reşid Paşa, Ahmet Vefik Paşa'nın gerçek bir hâmisi oldu denebilir. Bu himaye, Ahmet Vefik Paşa'nın hayatının bir çok merhalesinde kendini gösterdi. Ahmet Vefik Paşa 1837 yılında Paris'ten İstanbul'a döndüğünde Tercüme Odası'na hâcegân olarak atandı. Daha önce dedesiyle babasının da çalışmış oldukları Tercüme Odası Ahmet Vefik için devlet memuriyetinin ilk kapısı oldu. Doğu ve Batı kültürüyle donanan Ahmet Vefik Paşa İstanbul'da birçok yerli ve yabancının müdavimleri oldukları sohbet meclislerinin aranan ve sorulan şahsiyeti olmuştu. Ahmet Vefik bu farklı kişiliğini II. Mahmut 'un son yıllarında ve Abdülmecit'in saltanatı döneminde iyice hissettirdi. Böylece rütbesi belli aşamalarla kademe kademe yükseltildi ve önemli görevlere getirildi.

Osmanlı Devleti Tanzimatla birlikte Avrupa'da temsil edilme noktasında yeni düzenlemelere gitti. Mustafa Şekib Efendi 21 Şubat 1840'da Londra büyükelçiliğine atandığında Ahmet Vefik de onun emrine verilerek elçilik kâtibi göreviyle Londra'ya gönderildi. Burada öğrenmiş olduğu İngilizceyle, yeni tanımaya başladığı bir kültürün kapılarını aralama fırsatını elde etti. Bu sayede birçok İngilizce eseri orijinalinden okuma şansını yakaladı. Bundan iki yıl sonra özel bir görevle Sırbistan'a gönderildi (1842). Bu tarihten itibaren kadrosu Tercüme Odası'nda olmak kaydıyla başarılı gayretlerinden dolayı birçok defa kadro ve kademe yükseltilmesiyle ödüllendirildi. Önce Hariciye Nezareti emrinde birinci sınıf hülefâlığına yükseltilen Ahmet Vefik Paşa daha sonra sırasıyla; Pasaport Muayene Dairesi başkanlığı, İzmir'de tabiiyet meselesi halli işi ve Tercüme Odası Mümeyyizliği görevlerine getirildi. 1847 yılında devletçe neşri kararlaştırılmış olan ilk resmî *Sâlnâme*'nin hazırlanması görevi yine ona verildi.

1849 yılında Fransız şair Alphonse de Lamartin'e verilecek olan çiftlik için şairin vekili ve arkadaşı, ünlü seyahatnâme sahibi Charles Roland ile birlikte Aydın'a gitti. Bu görevden dönüşünden hemen sonra Memleketeyn Fevkalâde Komiserliği'ne atandı. Macaristan mültecileri ile ilgili olarak Balta Limanı Konferansı'nda alınan kararları yürütmek üzere 1850 Şubat'ında Şumnu'ya gitti. Ahmet Vefik Paşa bu görevi ifâ ederken her zaman Türk menfaatlerini korumaya yönelik politikalar güttü. 1851'de Encümen-i Dâniş'in kırk kişiden oluşan kadrosuna alındı, aynı yıl Tahran elçiliğine atandı. Tahran'da geçirdiği yılları, İran dili ve kültürünü daha köklü bir şekilde öğrenerek değerlendirdi. İran'la Osmanlı Devleti arasındaki siyasi münasebetleri geliştirme hususunda önemli başarılar gösteren Ahmet Vefik Paşa, bu görevi sırasında İngiltere ve Rusya elçilikleriyle de sıcak ilişkiler içine girdi. 19. asır, Osmanlı Devleti'nin geçmişine nazaran çok parlak bir dönem olmadığı hâlde, Ahmet Vefik Paşa yüksek dirayeti ve büyük ciddiyeti sâyesinde mensubu olduğu devleti en güzel şekliyle temsil etmeyi ve bu devletin ağırlığını hissettirmeyi bilmiş, İran hükümetinin karşı çıkışlarına rağmen elçilikte Türk bayrağının dalgalanmasını sağlayabilmiştir.

Kendisini himaye eden Reşid Paşa 1854'te onu Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye azalığına atadı. Bu üyeliğin hemen akabinde ceza ve muhakemat kanununun tanzimi için Muhakemat Daire Başkanlığı'na getirildi. Yetenekli ve başarılı bir devlet adamı olmanın bilinciyle verilen her görevin üstesinden gelen Ahmet Vefik Paşa 1857 yılında Deâvi Nâzırlığı'na yükseltildi. Reşid Paşa kısa bir süre için sadaretten

ayrılınca O da bu görevinden alınarak tekrar Meclis-i Vâlâ azalığına döndü. Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa'nın sadareti döneminde Paris büyükelçisi oldu (1859). Diğer bütün görevlerinde olduğu gibi bu görevinde de Ahmet Vefik Paşa mensubu bulunduğu devletin itibar ve şerefini en yüksek derecede temsil etti.

Ahmet Vefik Paşa Paris'teki büyükelçilik görevini ifâ ederken o dönemde dört bir tarafta birçok meseleyle boğuşan Osmanlı Devleti'nin aleyhinde Avrupa'da alınabilecek her türlü olumsuz kararlara engel olmaya çalışmış ve bu gayreti ile istenmeyen bir takım gelişmeleri de önlemiş oldu. 1861 yılının Ocak ayında Ahmet Vefik Paşa Paris büyükelçiliği görevinden alınarak yerine Veliyyüddin Paşa tayin edildi. 14 Nisan 1861'de İstanbul'a dönen Ahmet Vefik Paşa bir kaç ay sonra Fuat Paşa kabinesinde Evkâf-ı Hümâyûn nâzırı oldu. Aynı yıl Darülfunûn'da Hikmet-i Tarih hocası ve Anadolu sağ kol müfettişi oldu. 1864 yılında Bursa halkının şikâyeti üzerine azledilen Ahmet Vefik Paşa, Mahmut Nedim Paşa'nın sadaretinde müsteşar ve birkaç ay sonra Maarif Nâzırı oldu. Aynı yıl Şûrâ-yı Devlet âzası olan Ahmet Vefik Paşa bir müddet sonra bu vazifesinden de azledildi.

1878'de açılmış olan Meclis-i Mebusan başkanı oldu. Aynı yılın Mart ayında vezir ve birkaç ay sonra Edirne Valisi ve peşinden Meclis-i Âyân Azası oldu. 4 Şubat 1878'de Dahiliye Nazırlığı da uhdesinde olmak üzere Hamdi Paşa'nın yerine başvekil olarak tayin edildi. 18 Nisan 1878' de bu görevden azledilen Ahmet Vefik Paşa 4 Şubat 1879 yılında Bursa'ya vali olarak atandı. 16 Ekim 1882'de bu görevinden de azledildi. 30 Kasım 1882'de Said Paşa yerine ikinci kez başvekil oldu, ancak bu görevde iki gün kaldıktan sonra yeniden azledildi. Hayatının geriye kalan süresini Rumelihisarı'ndaki köşkünde ilmî faaliyetlerle geçirdi.

Bütün bir ömrünü vatanına ve milletine adayan Ahmet Vefik Paşa 2 Nisan 1891 'de Rumelihisarı'nda öldü.

B) ESERLERİ:

I. BİLİMSEL ESERLERİ

1. SAL-NÂME (Sâlnâme-i Devlet-i Osmaniye) (1846-47, 1848-49)

Ahmet Vefik Paşanın basılan ilk eseridir. Kitapta yazarın ismi olmamasına rağmen kaynaklar eserin Ahmet Vefik Paşa'ya ait olduğunu bildirmektedirler. Eser, Osmanlı Devleti'nin ilk resmî salnâmesi olma özelliğine sahiptir.

2. HİKMET-İ TÂRÎH

Ahmet Vefik Paşa kısa bir süre (28 Şubat-9 Nisan 1863) Darülfunûn'da Hikmet-i Târîh dersine girmiş ve bir bakıma ders notu olarak nitelenebilecek bu eseri Tasvir-i Efkâr'da tefrika ettirmiştir. 44 sayfadan oluşan bu eser daha sonra kitap olarak da yayımlanmıştır.

3. ŞECERE-İ TÜRKÎ

Tasvîr-i Efkâr'ın 131-172. sayılarında yayımlanan bu çalışma, Ebülgazi Bahadır Han'ın aynı isimli eserinin bir tercümesinden ibarettir. Eserin aslı dokuz baptan oluşmasına rağmen Ahmet Vefik Paşa sadece üç babını tercüme etmiştir.

4. FEZLEKE-İ TÂRÎH-İ OSMÂNÎ

Bu eser, Rüştiyeler için ders kitabı olarak okutulmak üzere kaleme alınmıştır. İlk ders kitabı olma özelliğine de sahip olan eserde Osmanlı İmparatorluğunun çeşitli dönemleri Türklük şuuru ve hassasiyeti ile kaleme alınmıştır.

5. TÜRKÎ DURÛB-I EMSÂL

Ahmet Vefik Paşa, millî kültüre ve halkın diline duymuş olduğu ilgiyi böyle bir eser kaleme alarak ifade etmeye çalışmıştır denebilir. Daha ziyade halk ağzındaki

derlemelere ağırlık vererek 1871'de hazırladığı bu eser başlangıçta 168 sayfadan oluşmaktadır.

Bu eser, Şinasî'nin 1863 yılında hazırladığı Durûb-i Emsâl-i Osmâniyye ile birlikte edebiyatımızda önemli bir sahanın öncüsü olmuştur.

II. TİYATROLARI

Ahmet Vefik Paşa'nın Moliere'den dilimize kazandırdığı tiyatro eserlerini iki grupta toplayabiliriz:

1. Çeviriler :

l. Savruk
2. Dudukuşları
3. Kadınlar Mektebi
4. Don Civani
5. Yorgaki Dandini
6. İnfiâl-i Aşk
7. Kocalar Mektebi
8. Tartüf
9. Adamcıl
10. Okumuş Kadınlar

2. Uyarlamalar :

1. Tabib-i Aşk
2. Azarya
3. Merâkî
4. Zoraki Tabip
5. Zor Nikâhı
6. Dekbazlık

III. ÇEVİRİ ROMANLARI :

1. Telemak (Fransız yazarı Fenelon'dan)
2. Ernani (Viktor Hügo'dan)
3. Gil Blas Santillaninin Sergüzeşti (Lesage'dan)
4. Hikâye-i Hikemiye-i Mikramega (Voltaire'den)

LEHCE-İ OSMÂNÎ

Lehce-i Osmânî'nin Ahmet Vefik Paşa'nın çalışmaları içinde ayrı bir yeri vardır. Bu eser, döneminin önemli bir boşluğunu doldurmuştur. Bu eserin kaleme alınışına kadar, altı yüz yıllık Anadolu Türkçesinin yazı hayatına girmiş bir çok manzum, mensur lügat çalışmaları ne yazık ki Türkçeyi ihmal etmiş, daha çok Arapça ve Farsça kelimeleri açıklama ve anlamlandırma yoluna gitmişlerdir. Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi 1732'de tamamlamış olduğu *Lehcetü'l-Lügat* adlı eserinde Türkçe kelimeleri esas almakla birlikte, bunların açıklamalarını Türkçe değil, Arapça ve Farsçayla vermiştir. Türkçe kelimeleri en azından madde başı olarak bir eser hacminde bir araya getiren bu çalışma tam bir Türkçe sözlük özelliğini kazanamamıştır. *Lehce-i Osmânî* ise Türkçe kelimeleri de madde başı alan bir sözlük olarak, o güne kadar Türk dilini görmezlikten gelen ve lügatını yapmaya gerek görmeyen kör zihniyete de bir bakıma bir meydan okumuştur.

15 Ağustos 1873 yılında Şûrâ-yı Devlet üyeliğinden azledilen Ahmet Vefik Paşa, üç yıllık mazuliyeti döneminde Türkçenin bu ilk millî sözlüğünü vücuda getirmiştir. Eser, ilk defa 1876 yılında Tabhâne-i Amire'de iki cilt olarak basılmıştır. Bu ilk baskı 3+1294 olmak üzere toplam 1297 sayfadan ibarettir. Bu yayın Arapça ve Farsça dışındaki kelimeleri içermektedir. Yapılan eklemelerle dehe de genişletilerek 1890 yılında Mehmet Bey Matbaasında gerçekleştirilen ikinci baskıda Arapça-Farsça kelimelerde yer almıştır.

Lehce-i Osmânî, o güne kadar halk diline ait olup da küçük görülen, değer verilmeyen ifadelere, atasözlerine ve deyimlere yer vermekle millîleşme hareketini başlatmış oldu. Türkçenin söz varlığı bakımından çok zengin malzeme içeren *Lehce-i Osmânî;* başta Şemsettin Sami'nin *Kamus-ı Türkî*'si olmak üzere, bizde ve Batıda yapılan birçok çalışmaya kaynaklık etmiş ve sahasında yol gösterici olmuştur.

Kısaca belirtmek gerekirse, Türkçenin ilk millî sözlüğü olma özelliğine sahip olan bu eser, üzerinden yüz yılı aşkın bir zaman geçmesine rağmen önemini halen koruyan temel bir kaynak hüviyetindedir.

Eserin 1890 yılında yapılan ikinci baskısı şu kısımlardan oluşmaktadır :

Cüz'-i Evvel-i Lehce-i Osmânî

Elif-i meftûha-i müfahhama ve memdûde (**a**)	01-59
Elif-i meftûha-i müraffaka (**e**)	59-83
Elif maa yâ-yı mechûle (**e**)	84-88
Elif-i meksûre-i makbûza (**ı**)	89-96
Elif-i meksûre (**i**)	97-118
Elif-i mazmûme-i müfahhama (**o**)	119-135
Elif-i mazmûme-i mebsûta (**ö**)	136-148
Elif-i mazmûme-i memdûde (**u**)	149-161
Elif-i mazmûme-i memdûde (**ü**)	162-168
Bâbü'l-bâ	169-246
Bâ-i meksûre	247-252
Pâ-i müsellese	253-276
Pâ-i mazmûme	277-283
Pâ-i meksûre	284-285
Tâ-i Müsennât babı	
Tâ-i meftûha	286-311
Sâ babı	312
Cim babı	
Cim-i meftûha faslı	313-322
Cîm-i mazmûme faslı	323-324
Cîm-i meksûre	325-326
Harf-i çîm babı	327-356
Çîm-i mazmûme faslı	357-366
Çîm-i meksûre faslı	367-375
Hâ-i hıttî babı	
Hâ-i meftûha faslı	376-378
Hâ-i mu'ceme babı	
Hâ-i meftûha faslı	379-388
Hâ-i mazmûme	389-390
Hâ-i meksûre	391

Dâl babı	
Dâl-i meftûha faslı	392-404
Dâl-i mazmûme faslı	405-412
Dâl-i meksûre faslı	413-417
Zâl-i Arabiyye babı	418
Harfü'r-râ babı	419-423
Harf-i zâ babı	424-426
Je harfi	427
Sin babı	
Sîn-i meftûha faslı	428-447
Sîn-i mazmûme faslı	448-459
Şîn-i mu'ceme babı	
Şîn-i meftûha faslı	460-468
Şîn-i mazmûme faslı	469
Şîn-i meksûre faslı	470-471
Sâd babı	
Sâd-ı meftûha faslı	472-494
Sâd-ı mazmûme faslı	495-503
Sâd-ı meksûre faslı	504-508
Zâd babı	509
Tâ-i mühmele babı	
Tâ-i meftûha faslı	510-534
Tâ-i mazmûme faslı	535-557
Tâ-i meksûre faslı	558
Zâ-i menkûta babı	558
Ayın babı	
Ayn-ı meftûha faslı	559-562
Gayın babı	
Gayn-ı meftûha faslı	563-566
Gayn-ı mazmûme faslı	567
Gayn-ı meksûre faslı	568
Fâ-i muvahhade babı	
Fâ-i meftûha faslı	569-579
Fâ-i mazmûme faslı	580-582
Fâ-i meksûre faslı	583

Kaf babı
Kaf-ı meftûha faslı 584-640
Kaf-ı mazmûme faslı 640-671
Kaf-ı meksûre faslı 671-680
Kâf-ı Arabî babı
Kâf-ı meftûha faslı 681-699
Kâf-ı mazmûme faslı 700-709
Kâf-ı meksûre faslı 709-711
Kâf-ı Acemî babı
Kâf-ı meftûha faslı 712-724
Kâf-ı mazmûme faslı 725-741
Kâf-ı meksûre faslı 742-746
Lâm babı
Lâm-ı meftûha faslı 747-754
Lâm-ı mazmûme faslı 754-756
Lâm-ı meksûre faslı 756-757
Harf-i mîm babı
Mîm-ı meftûha faslı 758-781
Mîm-ı mazmûme faslı 782-785
Mîm-ı meksûre faslı 785-786
Harf-i nûn babı
Nûn-ı meftûha faslı 787-792
Nûn-ı mazmûme faslı 792
Nûn-ı meksûre faslı 793
Harf-i vâv babı
Vâv-ı meftûha faslı 794-798
Vâv-ı meksûre faslı 798-799
Hâ-i hevvez babı
Hâ-i meftûha faslı 800-804
Hâ-i mazmûme 805
Hâ-i meksûre 805
Yâ-i hıttî babı
Yâ-i meftûha faslı 806-839
Yâ-i mazmûme faslı 840-854
Yâ-i meksûre faslı 854-856

Cüz'-i Sânî-i Lehce-i Osmânî

Elif-i meftûha-i memdûde ve müfahhama 857-902
Elif-i meksûre 903-953
Elif-i mazmûme 954-956
Bâ harfî 957
Bâ-i meksûre 976-980
Bâ-i mazmûme 980-983
Pâ-i müselles babı 984-989
Pâ-i meksûre 990
Pâ-i mazmûme 991-992
Harf-i tâ-i müsennât babı 993-1043
Tâ-i müsennât-ı meksûre 1044
Tâ-i müsennât-ı mazmûme 1045-1046
Sâ-i müsellese 1047-1047
Harf-i cîm 1048-1064
Çîm-i müsellese 1065-1068
Hâ-i mühmele 1069-1088
Hâ-i mu'ceme 1089-1106
Dâl-i mühmele-i meftûha 1107-1122
Zâl-i mu'ceme 1123-1126
Râ-i mühmele 1127-1144
Zâ-i mu'ceme 1145-1154
Jâ-i Fârisî 1154
Sîn-i mühmele 1155-1185
Şîn-i mu'ceme 1186-1203
Sâd-ı mühmele 1204-1214
Zâd-ı mu'ceme 1215-1217
Tâ-i mühmele 1218-1224
Zâ-i mu'ceme 1225-1226
Ayn-ı mühmele 1227-1247
Gayn-ı mu'ceme 1248-1253
Fâ-i mu'ceme 1254-1267
Kaf-ı müsennât 1268-1284
Kâf-ı Arabî 1285-1299
Kâf-ı Acemî 1300-1303

Lâm-ı mühmele	1304-1312
Mîm-i mühmele	1313-1410
Nûn-ı mu'ceme	1411-1433
Harf-i vâv	1434-1444
Hâ-i hevvez	1445-1451
Yâ-i tahtânî	1452-1455

SÖZLÜĞÜN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

1. Madde başı olan kelimeler koyu harflerle yazıldı. Bunların Arap harfli orijinalleri ise hemen yanlarında yay ayraç içinde gösterildi. Arap harfli orijinallerin birden fazla yazılış biçimleri de yine yay ayraç içinde gösterildi.

2. Madde içlerindeki deyimler, atasözleri, birleşik fiiller ve benzerleri; açıklamaları yapılmışsa koyu harflerle, açıklamaları yapılmamışsa bir punto küçük olarak eğik harflerle yazıldı.

3. Özel isimlerin ilk harfleri büyük yazıldı. Madde başı olan kelime aynı zamanda özel isim olarak da kullanılıyorsa ilk harfleri büyük ve küçük olmak üzere iki biçimde yazıldı.

4. Madde başı olarak alınan kelimelerin türleri, hangi dile ait oldukları ve çoklukları verilmişse bunlar, kısaltmalar kullanılarak eğik harflerle bir punto küçük olarak yazıldı.

5. Fiillerin geniş zaman 3. teklik şahısları verilmişse bunlar da yay ayraç içinde eğik harflerle bir punto küçük olarak gösterildi.

6. Madde başı kelimeler bugünkü Türk alfabesine göre sıralandı. Ayrıca madde içindeki deyimler, birleşik fiiller vb. de aynı biçimde düzenlendi. Madde başı olan kelimenin ilk unsur olarak kullanıldığı deyimler, birleşik fiiller vb. önce, madde başı kelimenin ikinci unsur olarak kullanıldığı deyimler ve birleşik fiiler ise daha sonra sıralandı.

7. Madde başı kelimelerin yazımında Türkçe Sözlük'e ve İmlâ Kılavuzu'na başvuruldu. Türkçe Sözlük'te ve İmlâ Kılavuzu'nda yer alan kelimeler bu eserlerdeki biçimleriyle alındı (*bâd-ı havâ* > ***bedava***, *bağçe*> ***bahçe***) Bu iki eserde yer almayan kelimeler ise genellikle Arap harfli orijinallerine uygun olarak verildi.

8. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler için düzeltme işareti kullanımında yine Türkçe Sözlük ve İmlâ Kılavuzu esas alındı. Bu eserlerde yer alan kelimelerde düzeltme işareti kullanılmadı. Ancak bu kelimeler Arapça ve Farsça tamlamalarda yer aldıklarında uzun ünlüleri gösterildi. Türkçe Sözlük'te ve İmlâ Kılavuzu'nda yer almayan Arapça ve Farsça kelimelerin uzun ünlüleri düzeltme işareti ile gösterildi. kaf (ق) harfinden sonra gelen uzun a ünlüsü, kâf (ك) harfi ile karıştırılmamak için gösterilmedi. Arapça ve Farsça birtakım kelime ve eklerde *g, k, l* ünsüzleri-

nin ince okunduğunu göstermek için bu ünsüzlerden sonra gelen *a* ve *u* ünlülerinin üzerine düzeltme işareti kondu.

9. Arapça ca'lî mastarlar tek *y* ile yazıldı.

10. Arapça ve Farsça tamlamalar orijinal biçimleriyle gösterildi.

11. Batı kökenli kelimeler bizde söylendikleri biçimde yazıldı.

12. *Lehce-i Osmânî* 'nin madde başlarının gösteriminde tam bir düzen görülmemektedir. Yapım ekiyle teşkil edilen gövdeler bazen madde başı olarak alınmış, çoğu kez de madde içinde gösterilmiştir. Nispet î'siyle yapılan Arapça ve Farsça kelimelerle ca'lî mastar eki almış kelimeler de bazen madde başı olarak verilmiş, bazen de madde içinde sıralanmıştır. Sözlükte bir bütünlük sağlamak amacıyla yapım ekiyle teşkil olunan gövdelerle, Arapça ve Farsça kelimelerin nispet î'si alan biçimleri ve ca'lî mastar şekilleri ayrı ayrı madde başı olarak verildi.

13. Lâtin harflerine aktarma sırasında dikkate alındığı için *fethateyn ile, fethatan ile, mazmum, meksur, fetha ile, şeddeli* vb. ifadeler kaldırıldı.

14. Birden fazla olarak verildiği tespit edilen bazı madde başları tek madde hâlinde birleştirdi.

15. Eserin orijinalinde nokta ve kısa çizgi işaretinin dışında noktalama işareti kullanılmamıştır. Sözlük hazırlanırken gereken yerlerde noktalama işareti kullanıldı.

16. Eserde, açıkça gerekli durumlarda düzeltmeler yapıldı. (**bezzaz** maddesinin karşılığı *bez ticareti* olarak verilmişti, bu i fade **bez tüccarı** olarak düzeltildi).

17. Nispet î'leri genellikle düzeltme işareti kullanılarak gösterildi. Bunların çoklukları ise tek *y*'li yazıldı.

18. *Lehce-i Osmânî*'de bazı kelimelerin karşılıkları her nedense verilmemiştir. Bu kelimelerden karşılıkları bulunan **çepil, çöngül, Çürükçay, dervend, derz, eyvah, Hamamlı, maçula, maryal, orfoz, Samakocuk, toros kuşu, Zadrima, Zaho, Zaroşad, zaviye, Zıhna, zırtapoz, Zile (1. cüz), bâd-zen, bâh, ber-nişân, bûyâ, büsre, çintiyan, mâ-te'ahhar, pars, peymûde, urcûze (2. cüz)**'nin karşılıkları köşeli ayraç içinde verildi. Karşılıkları bulunamayan aşağıdaki kelimeleri ise sözlüğe alınmadı.

1. cüz

استرومباق	ازميرنه	الوارده
خوريس	دزقول	دستامورو
زالف اوزومى	زنجان	زهاب

زينه	صارقول	ظراده
فوغو	قره قوم	قيدان
ملالوقه	ملانوس	

2. cüz

اسهان	مثحر

19. Genellikle 1. cüzdeki bazı maddelerin içlerinde verilen bilgilerin ayrıca maddebaşı olarak da verildiği tespit edildi. Bu durumda madde içindeki bilgiler yerlerinden alınarak madde başı ile birleştirildi.

20. Madde içlerinde gerektiğinde Arap harfli orijinal biçimler de gösterildi.

21. Eserin orijinalinde kullanılan kısaltmalar değiştirilerek şu şekilde kullanıldı :

اس	(اسم)	*is.*
ص	(صفت)	*sf.*
ض	(ضمير)	*zm.*
ف ل	(فعل لازم)	*f.l.*
ف م	(فعل متعدي)	*f.m.*
مضا	(مضارع)	*g.z.*
ن	(نظراولنه اشارتي)	*bk.*

22. Madde başı olan kelimelerin hangi dilden geldikleri belirtilmek için .. **aslı İtalyanca, aslı Yunanî** vb. ifadeler kullanılmış. Bu tür ifadeler kaldırılarak yerine o dille ilgili kısaltmalar kullanıldı (*It., Yun.* vb.); bu kısaltmaların listesi çalışmada sunuldu.

23. Orijinal metindeki şiirler mısra ve beyitler halinde alt alta verildi.

Cüz-i Evvel

Aslı Arabî ve Fârisî olmayan kelimâtı ve müvelledâtı (havi)

MUKADDİME

Lisân-ı Osmânî'de müstamel Arabî ve Fârisiyyü'l-asl lügatler büsbütün istisna olundukta yalnız ortaya mütedavil asılları Türkî ve ecnebi olan elfâz-ı Osmâniyyenin Arabî ve Farisîden nakil ve bazan kılığı tebdil olunarak sırf diğer manada ıtlak olmuş tabirâtın bilcümle tertip ve tahdidi ve üstâdânın istimal etmedikleri kelimât-ı Arabiyyenin men'-i tedâvülü suretinde sahih belâğat-ı Osmâniyyeye rücu kılınması niyetiyle müdevven işbu ucâle ashâb-ı himmetin nazar-ı lutfına arz olundu.

Hakîkat-i hâlde bu yalnız hâlen Lisân-ı Osmânîde geçer olan Türkiyyü'l-asl kelimeler *Ahterî* gibi hurûf-ı hece sırasında kayıt ve manaları *Kâmûs-ı Rûşen*'de bir asla havale kılınıp mecmuunun tesvîd ve şerhi makamına Osmânîde istimali caiz olan Arabî ve Farisîyyü'l-asl kelimât-ı müterâdife derc ve ıstılâhât-ı fenniyyenin maadasında ta'bîrât-ı muglakanın tenkîhine ikdam olunup güya kelimât-ı Osmâniyye kâmilen sebt ve bazı sırf Türkçe tabirât ilâve olundukça Lisân-ı Osmânîde olmadıklarına işaret ve fusahânın istimal ettikleri lügât bu suretle tahdit ve tenkîh olunarak avamın değil belki havassın usûl-i iştikakı zapteylemeleri teshîl olunmakla muallimlere bir düstûru'l-amel cem ve tanzim için yol açıldı, fakat Lisân-ı Osmânînin kavâ'id-i iştikakiyyesi bir nebze zahire çıkmak ve asla rücu ile imlâları düzelmek için kelimelerin tarifatı öylece asla havale kılındı, zira cümle müştakkatın bir yerde icazen tarifi maânînin vazıhan istinbâtına kâfi âlet olur.

Mürekkebâttan iki yerde yazılanlar yalnız birinde şerh olundu. Türkîde sıra ile bir cinste hareke gelirse fakat ikincisinin ızharı âdeti Arabî resm-i hatta ittibâen cari meselâ (باشقه/باياغي/چوقور/ياناشمق) *başka, bayağı, çukur, yanaşmak* yerine ihtisâren imlâsı câiz bulunduğundan bunların bazısı iki yerde gösterildi. Lâkin teksîr-i sevâd-ı hatâdan ictinâben çoğunda bu tekellüften vaz gelinip yalnız kelimât-ı asliyye ketb kılındı. Kelimâtın doğru okunulması için kâfın envaına ve zamme alâmeti olan vav'ların ecnâsına işâret-i mahsûsa takılıp rumuzât cetvelinde harfi sırasında tarif olundu.

Elsine-i Türkiyyede an-asl muraffaka mefkûd olduğundan hâlen fetha ile meselâ (ال/ار/اركن/ارگن/امك/بنمسه مك/كلمك) *el, er, erken, ergen, enmek, benimsemek, gelmemek* kelimeleri aslında *il, ir, irken, irgen, inmek, benimsimek ve gelmemek* telâffuz olunduğundan bunlar yâ-yı mechûle ile yazılan elif faslında ve fusûl-i sâ'irede iki şekilde zaptolundu.

Kavâ'id-i sarfiyyenin tahdit eylediği ebvâb ve müştakkatın zikri bî-fâ'ide olmağla bunlardan ma'nâ-yı mahsûsu olmayanların ve Türkî ve Arabî ve Farisî kelimelerden mana değiştirilmeyerek terkip olunan *tertiplemek, rasatlamak, nizamlamak, perdelemek, destelemek* gibi sözlerin tefsiri meşakkat-i zâ'ide göründüğünden icmalin *Kamûs* kadar büyümemesi için nice bin o makûle müştakkat sahîfe-i mesâvîden tayyolunup bu suretle hacmi sagîr, fevâ'idi kesîr bir muhtasarın tesvîdine bezl-i sa'y-i makdûr ve lisân-âşinâyân-ı havâssa ihdâ kılındığı tekrâren ihtar olunur. Kelimât cüz'-i sânîde elfâz-ı Türkiyye ile şerh ve tefsir olunur. İnşallâhu Teâlâ Lisân-ı Osmânînin vüs'ati hadd-i ta'rîften artık ise de sülüsânından ziyadesi bu kitaba derc ve hisse-i âcizâneye düşen miktarı cem' olundu.

Bir lisanın ve ehl-i himmet cemaatının ittifakıyla mükemmel lügat kitabının meydana gelmesi behemehâl el birliğiyle yapılmasına ve bu kâr-ı hayra cehele karışmamasına menûttur.

Eğer üdebâ ittifak birle fetha-i mürakkafaya dahi bir alâmet-i münâsibe vaz'ederlerse resm-i harfin artık eksiği kalmaz.

Elsine-i Türkîde en mukaddem münteşir olan Oğuz şubesi Tataristan ve Türkistan'ı bir zaman Bahr-i Şarkîden Macaristan'a kadar kavrayıp hâlen Gâz Lisanı denir onun yenisi Türkmen lisanı İran ve Suriye'yi kaplayıp Anadolu'ya inmiş, mürûr-ı zamân ile Lehce-i Osmânîyi tevlîd etmiştir. Fergana'dan Hint'e doğru yayılıp Halacı Lisanı Afgan'a karışmıştır. Eski şubelerden Kıpçak lisanı Hive'den Sibirya ve Kırgız ve Kuman ve Bulgar gibi Kazan etrafını istilâ etmiştir. Ve Uygur dili Çin taraflarından Kâşgar'a doğru yayılıp ondan yedi yüz tarihlerinde Çingizyan akvâmı Türk ve İslâmiyete dühul eylediklerinde Çağatay lisanı mütevellid olup sekiz yüz a'vâmında ziyade şüyu bulmuştur. El-yevm Uygur ve Kıpçak ve Çağatay kitabları *Mahbûbu'l-Kulûb* telifi gibi güzel eserleri ve hususan altı yüzden sekiz yüze kadar meydana gelen Selacıka, Türkmanî ve Osmanlı kitapları kesretle tab'olunup bunların tetebbuuyla lisanımızın şubelerinin ihtilâfâtı anlaşılmalıdır. (همت الرجال تقلع الجبال) (İnsanların himmeti dağları yerinden söker).

Ahmed Vefik

A

a (ا) Harf-i elif. Elifbanın iptidaki harfi. Ebcet hesabında bire işarettir. Harf-i nidâ ve tekit ve taaccüp olup *ay* ve *ya* gibi müstameldir : *a babam gelsenize, gelsene, a siz misiniz, a be.* İtap makamında *a herif !* Kelime iptidasında harekenin birisiyle okunup hemze olarak harekeden sayılmaz : *armak, erkek, etmek, ırlamak, istemek, otarmak, örmek, vurmak, ürümek.* Türkîde hareke-i memdûde yokken elif-i mufahhama bazen çekilir, kelime içinde fetha-i mufahhama alâmeti olur. Sabıkta fetha-i murakkafe dahi elif ile sebt olmuştur. Ve hâlen *etmemek* (ايتمامك) kelimesi yazılır ve telâffuzda hurûf-ı mahzûfe yerine medde olur : *Mustafa Ağa. Mustafa* gibi dört harf yerini tutmuş olur.

aba (ابا) *is.* Aba ve abaye manasına yünden kalın kumaşlı şayak. Abadan yapılmış cübbe ve kukulâta, maşlâh, dikişli libâde. *Aba, çakşır aba.* **aba kebe** meâlsiz şey. **abayı yakmak** meftun, sersem olmak. **Aydın abası** gayet kısa salta. **Bağdat abası** kalınca sof. **Balıkesirî abası** daha uzuncası. **potur aba** lâçin terlik.

aba (عبا) *is.* Abdü's-selâtîn, kene otu.

abacı (اباجى) Abadan eşya diken esnaf.

âbâdân (ابادان) *sf.* Gergi gibi gayette güzelce iyi şey manasına. *Âbâdânî.*

âbâdânlık (ابادانلق) Mamure, imar, şenlik. *Avadanlık.*

abadî (ابادى) *is.* Devlet-abadî dedikleri âlâ Hint kâğıdı.

abajur (اباژور) *is.* Galatı pancur. Pencerenin alafranga kafesi.

abalı (ابالو) Aciz, fakir. *Vur abalıya.*

abanî (ابانى) *is.* Aslı malûm olmadı. Ağ bani, ak banu? Zemini beyaz, dalları safranî ipek kumaşı. **Bursa abanîsi** renklisi.

abanlamak (ابانلامق) *(g.z. abandırır)* Abanarak büyük adım atmak, adımla bol bol ölçmek.

abamak (ابامق) *f.m. (g.z. abar)* Dirîğ, men etmek, aba dayatmak, muhalefet etmek.

abandırmak (ابانديرمق) *(g.z. abandırır)* Hayvanı çökertmek, kapatmak, deveyi ıhlamak.

abanmak (ابانمق) *(g.z. abanır)* Eğilip bir şeyin üstüne gelip adımını açmak.

abanoz (ابانوز) *is.* Sahihi lisân-ı Hindîde abnûs. Siyah ağaç. **abanoz** ve **yalancı abanoz** taklidî Trabzon hurması ve salkım ağacı boyamaları. **abanoz gibi** kavî, sert.

abayî (ابايى) Atın kalın çulu.

Abaza (ابازه) *is.* Çerkezle Gürcü arasında İmirt'e muttasıl bir vilâyettir ki sahih ismi sekenesinin ameline nispetle Absah'tır.

abdal (ابدال) *is.* Budala gibi dilenci, evliya mukallidi kalender derviş. **deniz abdal** mechûlü'l-hâl bir şahıs ki Arap vaktinde İstanbul'da kalmış, mezarı Karagümrük'te. **dul abdal** mâzeryûn. **Hasan Abdallı** Ankara civarında ve Kazanlık'ta bir çingene taifesi.

abdan (آبدان) *is.* Kova emziğinde olan delikli tenekeden baş süzek. *bk. mesane.*

âbdârlık (ابدارلق) *is.* Âbdâr, lezzetli, leziz, manidar, leziz yemiş ve manalı söz gibi rengin olmak, letafet, taravet, halâvet, azûbet, revnaklı sözde zenginlik.

abdest (ابدست) *is.* Vuzu, el suyı derler. Ta'zîr ve tekdir, tecdîd-i vuzû etmek. **abdest bozmak** def'-i hâcet etmek. **abdest bozan** muzır. **abdest havlusu** su, leğen ibriği, ayak havlusu. **abdest iktiza etmek** düş azmak, ihtilâm. **abdest illeti** solucan illeti. **abdest vermek** tekdir. **abdesti bozulmak** burun kanamak gibi bir hadise ve hades zuhur etmek. **abdestimde şüphem yok** itmi'nân ve taahhüt manasına. **abdest-hane taşı** mermer. **büyük abdest bozan** ta'like otı. *Küçük abdest bozan.*

abdestlik (ابدستلك) Kısa cübbe.

abdestsiz (ابدستسز) Pervasız, perhizsiz olan, tab-ı nâ-pâk.

abdüllezîz (عبدالنذيذ) *is.* Habb-ı zelem, habbu'l-lezîz, tazesinin söbyesi olur.

abdüsselâm (عبدالسلام) *is.* Safne, mendegûrân, yebrûhu's-sanem.

abkur (آبكور) *is.* Lağım, su yolu manasına Diyarbakır'da bir nahiyedir.

abla (ابلا) *is.* Yaşlıca, büyük ve kıdemli muhterem kadın, büyük hemşire, bibi, bacı, daire, eskisi cariye, Kayış lisanında zevce manasına. Türkîde apa, apu. Kadim Türkîde opa, apa, apu denirdi.

ablak (ابلاق) *sf.* Değirmi, dolgun çehreli genç irisi. Ablak manasına kara kaşlı, beyaz yüzlü, akı ak karası kara dedikleri gerîz-i tâze.

abli (ابلى) *is.* Habl, büyük yelkenlerin kuyruğunda olan ip ki daima elde tutulup onunla kullanılır, berrâ'a, büyük gemilerde ıskota. **abliyi bırakmak** şaşırmak.

abluka (ابلوقه) *is. İt.* Gemiler bir sahili tutup benderlerini çevirip muhabereyi men edişi, muhasara. **ablukaya almak** kapanmak, abluka etmek. **ablukayı bozmak** hattı delip geçmek. **ablukayı kaldırmak** gemileri zorla dağıtıp benderlerini külliyen açmak.

abo (آبو) *n.* Avam zebanzedi *ay nedir bu? a bu nedir?* makamında edât-ı ta'accüb.

abone (ابونه) *is. Fr.* Tertiple satılan hususen mevkût şeylerin kıymetini vermek için deftere geçmiş, sağlanmış, müdavim müşteri.

aborda (ابوردو) *is. İt.* Yanaşık, yanaşma, sandal gemiye yanaşma.

abosa (ابوصه) *is. İt.* Gemiyi halatla ya baştan ya kıçtan demirleyerek karaya yamamak. Durma, durdurma. Nida olur *a gelen !*

abraş (ابراش) *is.* Abraş ve abrak manasına alaca, benekli at. **abras** manasına atın tüysüz yerlerinde uyuz gibi hasıl olan illet. **abraş getirmek** abraş ve uyuz peyda etmek, tüyler dökülüp deri açılmak, çil.

abuk sabuk (ابوق صابوق) *sf.* Elfâz-ı mütetâbi'adan. Abımak ve sapmak fiillerinden mühmel, saçma sapan, malayani, hezeyan, sayıklamak.

abur cubur (ابور جبور) *sf.* Sahihi obur cubur. Farisîde ubar doymaz manasına muzırr, karma karışık. Et'ime-i şebîh zıddı olarak abur cubur şeyler, çerezler. **abur cubur söz** südre beyi, erâcîf, hezeyan, halt, yabana söyleme.

Abyar (ابيار) *is.* Mısr-ı Süflâda bir kaza merkezidir.

Acara (اجاره) *is.* Acarin kasabası

ace'l-acâyib (عجلعجايب) *is.* Garibe nevinden oyuncak ve resim temaşasını müştemil sandık.

Acem (عجم) *sf.* Aslında Arabın gayri olan yabancı, hâlen İranlı manasına.

acemi (عجمي) Yabancı ve öğretilmemiş, talim etmemiş, lisan bilmez. Arap cariye. *Acemi beygir Acem kılıcı gibi iki tarafa çalar.*

Acemistan (عجمستان) İran manasına.

acı (آجى) *sf.* Tatlı zıddı, mürr, telh, telh-nâk, can-sûz, merâretli, şedit, feci, nâmatbû, sert, muzî. **acı ağaç** kavasya. *Acı bademi.* **acı çaça** gayr-i me'kûl bir balıktır. **acı çiğdem** it boğan. **acı dil** unf. *Acı elma.* **acı hıyar** Ebu Cehil karpuzı. **acı marul** hindiba nevi. **acı patlıcan** hayırsız şey. **acı ses** âvâz-ı bed. **acı söz** itap, kelâm-ı telh. **acı su** gayr-i meşrûb bade. *Acımtırak, acımsı, acırak, acıca.*

acı (اجى) *is.* Aslı acık. Öç, intikam. **acı tepeye çıkmak** ruhî, cismanî dert, keder, ağrı, elem, sızı, veca. **can acısı** musibet, matem derd-i elîm. **kuyruk acısı** hâtıra-ı mükeddere, hıbret-i kîne, muhatara. *Acı çıkarmak, acı tepeden çıkmak.*

acık (اجيق) *is.* Keder, matem.

acık (اجيق) *is.* Oruç.

acıkılmak (اجيقلمق) Aç olmak, faili muzmerr fiil, birisi acıkmak.

acıkmak (اجيقمق) Cû'u hissetmek. Susamak gibi kinaye, eşerr-i ârzû, iştah etmek. Aramak, tahassür, iştiyak etmek.

acıktırmak (اجيقدرمق) Aç koymak, îka-ı cû, mübtelâ-i cû etmek.

acılanmak (اجيلانمق) Bed-hû olmak, şiddet etmek, sertleşmek, kesb-i merâret.

acılık (اجيلق) Merâret, küdûret telh-kâmî, şiddet-i unf, sertlik, telh.

acımak (اجيمق) *f.* (*g.z. acır*) Merhamet ettirmek, rikkate getirmek, ağrımak, dert ve elem vermek, mustarip olmak, terahhum, merhamet etmek, esirgemek, can sızlamak, mihribânlık etmek.

acınılmak (اجينلمق) Mazhar-ı terahhum olmak.

acınmak (اجينمق) Te'ellüm etmek, terahhum etmek, yanmak, hüzün etmek. **acınacak şey** efsûs.

acırga (اجيرغه) Yaban turpu, fücl.

acırganmak (اجيرغنمق) Acıyıp insaf etmek, hamiyet, himayet.

acışan (اجيشان) Eşk eden.

acıtmak (اجيتمق) *(g.z. acıtır)* Cismen azap vermek, ağrıtmak, cefa eziyet etmek, tefecci. *Yürek acıtmak.*

acıttırmak (اجيتدرمق) Biri hakkında rahm ve atıfet ve nısfet ve şefkat ettirmek, yürek yandırmak, istirham, rikkat vermek.

Acîlât (عجيلات) *bk. Trablus.*

Aciyod (اجيوذ) *is.* Boğdan vilâyetinde bir kaza merkezi şehirdir.

Aclun (عجلون) *is.* Havran sancağında kaza merkezi bir şehirdir.

acur (اجير/اجور) Rus hıyarı.

acuze (عجوزه) *sf.* Dargın, hilebaz, hain, ihtiyar karı.

acyo (آجيو) *sf. İt.* Akçe başı meskûkât fiyatının fırlaması.

aç (اج) *sf.* Boş istekli ve iştahlı. **aç adam** gürisne. **aç doyurmak** muhtâcîne ihsan, it'âm-ı fukarâ. **aç durmak** yememek. **aç göz, aç gözlülük** tamah ve hırs-ı emmâre, âz. **aç gözlü** tamahkâr, talip-kâr, haris, doymaz, soğumsuz. **aç kalmak** cû ve ihtiyaca giriftar olmak, az yemek, kanaat, imsak, tahammül. **aç karın** câyi, tehî. **aç karnına, aç acına** câyi'an. **aç koymak** hazelânda bırakmak, giriftâr-ı zarûret etmek. **aç susuz** hâ'ib ü hâsir, bî-nevâ, muhtaç, âc-ı lâ-ilâc. **aç toprak** kurakta kavlayan kıraç yer. **acından ölmek** açlıktan ölmek, açlık çekmek. Farisîde âc ve âz müstameldir.

açar (اچار) Anahtar, sunpâde, sunbâde, iştah verir durur gibi müfettah, müştehî.

Açı (آچي) *is.* Aça. Samandıra'da bir ülke merkezi kale, galatı Açın.

açıcı (اچيجى) Fettâh, fatih, müfettih, keşşaf, kâşif, hallâl-ı müşkilât.

açık (اچيق) Meftuh, mekşûf, vazıh, küşade, bariz, geniş, bâz, mübâyin, safi, ari, setri merfu, zahir, ortaksız, ayan, ruşen, serbest, fahiş, hayasız, serbâz, sarih, fazih, aşikâr, hüveyda, alen, cehr, fasıla, hesapta kesir, noksan, kâsid, eksiklik, müflis, iflâs, musaykal, hafif renk, mahfazasız, muhafazasız, mühürsüz. Engin. **açık ağız** humk, bir nevi çiçek. **açık baş** dazlak, İmirt vilâyeti halkı. **açık deniz** umman. **açık el** semâhat, sehâ, ihsan. **açık göz** uyanık, müteyakkız. **açık huy, açık meşrep** lâubalilik, perdesizlik. **açık kaş** arası, fasılı. **açık okumak** ayan, vazıh olarak okumak, ichâr. **açık kapı** fütüvvet, mihmannüvazlık, ikrâm-ı zayf. **açık liman** mahfuz olmayan. **açık mektup** bono, poliçe, isim tasrih olunmayarak sathî yazılan. **açık renk** râ'ik. **açık saçık** perişan kıyafet. **açık söylemek** beyan, ilân. **açık söz** müstebân-bîne, sarih, sarahat. **açık yer** münhal mansıp, mahlûl hizmet, boş kalmış post, küşade mahal, nezaretli yazı arasında aralık, beyaz. **açık yol** işlek cadde, minhac, şehrah, cadde. **açık yüz** beşaşet, behcet, ferah, hulûs, sıdk, safvet. **açıklar** mazul, muvakkaten muharrec zabitler. **açığa boyamak** meydana koymak, levh. **açığa varmak** engine çekilmek. **açığa vurmak** alenen yapmak, saklanmamak, ızhâr-ı irâ'e etmek, şüyu bulmak, izhar etmek, iştihâr bulmak, bedihî bedidar olmak. **açığı çıkmak** ihtilâs zuhuru. **açıktan** alenen, aşikâr. **açıktan bir adam** yabancı. **açıktan maaş** karşılıksız, tertibat harici. **başı açık** bî-pervâ, bî-evzâ, serbaz. **başı açık kâtip** tahrîr-i bî-nazîr. **deniz açığı** engin yem. **gözü açık** hâsirü'd-dünyâ, hasret. **saç açık** bürehne.

açıkçı (اچيقجى) Cilâ yapan kuyumcu.

açıklamak (اچيقلامق) Ketm etmemek, şüyu bulmak, alenen söylemek.

açıklık (اچيقلق) Aralık yer, mesafe, füshat, nezâre, meydan, saha, ferce. Küşayiş, vuzuh, ferahî, ferah, ferhundelik, güzel hava, fahşâ, bî-pervâlık, ismetsizlik.

açılmak (اچلمق) İfşa, izhar, keşf-i râz etmek, mahremane söylemek. Lâle gibi inkişaf, ferah, inşirah etmek, munis olmak, incilâ etmek. Engine salmak, uzamak. İfakat. **ara açılmak** bozuşmak, mübayenet, şeker-âb. **delik açılmak** masraf yeri zuhur etmek. **yakası açılmadık** yeni, nev-îcâd, nev-zemîn.

açkı (اچقى) Cilâ. **açkı ağacı** musakkala.

açlık (اچلق) Maraz-ı cû, tamah, kıht, cû'u'l-kelb.

açma (اچمه) Boz, hali yerin tarla edilmesi, koyunun bacağını üfürüp şişirdikleri delik, açar, anahtar, sunpâde.

açmak (اچمق) *f.* *(g.z. açar)* Kapamak zıddı, harekete basar ve sem ve şemme zevk ve lemse hail olan mevanii giderip meselâ kapı, kanat, kulak, kale, kilit, göz, vilâyet, köprü, dükkân, pazar feth ve küşhad etmek, örtülü bina, dam, dükkân, baş, nikap, tutuk, kap keşf ü bâz etmek; sûrâh, boru, boğaz, çukur, nehir, liman, yol gibi yeniden yahut tıkanmış geçidi teftîh, sakb, nakb, tevsi, tathîr, hark, şakk, şerh, teşrih. Katlanmış ve toplanmış kumaş, yelken, hamur el ve ayak bast, temdit, tefrik etmek, bu kabilden iştah teftîh etmek, raz, bahis, söz, beyan ve dermiyan, keşf, izhar, ibraz, işâ'a etmek, ukde ve müşkül hall ve telvîh, ayan beyan etmek, tezyin ve tenvir etmek, cilâ. Parlak göstermek. **adımını açmak** sür'at-i meşy, isti'câl. **ağır açmak** iksîr, izhar, ifşa, döşenip tan ve tariz, itâle-i lisân, kelama bed. **ağız açmamak** ihtiyâr-ı sükût, müsaade, müsamaha etmek, el açıp tes'âl-i taleb. **baş açmak** beddua, nefrin, lanet, kargımak. **başını açmak** işâ'a, dermiyan. **bayrak açmak** isyân-ı pergârî açmak, abanlamak. **çığır açmak** zemîn-i nev bulmak. **çiçek açmak** tezehhür. **defter açmak** iane toplamak. **dükkân açmak** hırfete sülûk. **dükkânı açmak** kırıp soymak. **fal açmak** tefe'ül, gaybı istihraç. **göz açmak** teyakkuz, basiret, intibah, gaflet etmemek, refah, delâlet, müsaade görmek. **gözünü açmak** ikaz, mütenebbih etmek, ızrar, pişman etmek, ayak suya ermek. **kalem açmak** vakat etmek, yonmak. **kapı açmak** avalamak. **kapıyı büyük açmak** tantana. **pas açmak** saykal etmek, musakkala vurmak, cilâ, ref-i küdûret. **söz açmak** teşrih, tefsir, şerh, tasrîh-i serd, hall, inbisat, istihraç. **yaka açmak** cedit libas biçmek. **yol kapı açmak** mukaddime, eser iftitâh, ibdâ etmek, aralamak, tefrik, fasıla vermek.

açmak (اچمق) *f.* Hava münkeşif, çiçekler küşade olmak, yapraklar ve tomruklar göğermek, cilâ vermek, hoş göstermek, satrançta bir taşı fedayi etmek.

açmalık (اچمه لق) Sabun, sair kir pas açan tozlar.

açmaz (اچماز) Satranç oyununda şahın kapana düşmesi, mansûbe.

açmazlık (اچمازلق) Ketm, ketumluk, ihfâ, muhâdâ'a.

açtırmak (اچدرمق) Boz, hali tarla sürmek, hark yaptırmak. **göz açtırmamak** müsaade etmemek, muhalif olmak, meydan vermemek.

ad (اد) *is.* Nam, şöhret ve neng, şöhret-i kâzibe. **ad batmak** nisyana düşmek, nesyen mensiyyen unutulmak. **ad bozulmak** kesr-i i'tibâr, itibardan sakıt olmak. **ad çıkmak** iyi fena iştihar, mezmum olmak, neng, ar, şöhre müftezih olmak. **ad komak** tesmiye, vaz'-ı ism, telkîb, kuyruk takmak. **ad vermek** bir isim haber vermek birini sağlık vermek, nâm-ı meşhûr, maruf, benam, şan sahibi. **adını komak** karar vermek, kıymet kesmek. **adı var cismi nâ-bûd, adı belirsiz** müte'ârif olmayan, mechûlü'l-asl, mechûlü'l-ahvâl. **adı yaman** menhus. **adla sanla** ismi resmi maruf.

ada (اطه/ادا) *is.* Sabıkta ada yarılmış cezire, âb-hâst. Su yüzünde ve ova yerde yaz gördü tümselmiştoprak, yassı tepe, adar. **adalar arası** aral, sık, adalık yer. Bahr-i Cezayir Akdeniz. **adaçayı** saluya. **adasoğanı** ansal. **adatavşanı** ufak nev tavşan, hargûş, sefîne, cezerî tavşan.

adak (اداق) Nezir, vaat, ahd olunan şey.

Adakale (اطه قلعه) *is.* Tuna'da Orsuva karşısında ada-i kebîrde bir müstahkem kaledir.

adalı (اطه لو) Ehl-i cezîre,

adamak (ادامق) *f.* *(g.z. adar)* Bir isim ahdetmek ki nezir vaad etmek. Vaad ile tenzir, tehdit etmek, ıtma etmek.

Adamlı (ادملو) Türkmen aşireti, İçel'dedir.

Adana (ادنه) Bir büyük vilâyet merkezi şehirdir. Sancakları Adana, Kozan, İçel. Adana sancağının kazaları Adana maa Mesis, Ayas ve nevâhî, Tarsus maa nevâhî, Mersin maa nevâhî, Karaisalı maa nevâhî.

Adapazarı (اطه بازاوی) *is.* Kocaeli'de maa Sapanca kaza merkezi bir şehir.

adaş (اداش/آدداش) Semmâ, hem-nâm.

adatmak (اداتمق) Bi'l-vâsıta vaad nezretmek, diğerinin nezrine vasıta olmak.

adım (ادیم) Hatve, ayak, kâm, hatevât, bir hatve miktarı buut, pejâr. **adım adım** ağır ağır, aheste aheste, basiretle hareket, ihtiyat.

adım almak adımını tek almak. **adım atlamak** pertâv. **adım atmak** nefer talimi etmek. **adımını almak, adımını tek almak** ihtiyat, basiret, tedebbür, mülâhaza, te'emmül. **beş adım yer** gayet karîb, retve. **kısa adımlı** pergeli kısa.

adımlamak (ادیملامق) Adım ile ölçmek.

Adilcevaz (عادلجواز) *is.* Van'da kaza merkezi, kadim kaledir.

adlamak (ادلامق) Vaz-ı ism, tesmiye etmek, okumak ve takmak.

adlanmak (ادلانمق) Kesb-i şöhret etmek. Şöhre, mezmûm, maruf olmak.

adlı (ادلو) **iyi adlı** hüsn-i sît sahibi, nîknâm.

adlı sanlı (ادلو صانلو) Maruf, müştehir, şanlı, sayılır, eşraf, müsemmâ.

adliye /Adliye (عدلیه) *is.* Vidin'de Sahra nahiyesinin merkezi bir kasabadır. **adliye altın** yirmilik altın, adlî mahlâsıyla kesilen nevi.

Admanlı (ادمانلو) Bayezit toprağında kürt aşireti.

adsız (ادسز) Hakir, meşhur olmayan. **adsız parmak** bınsır. *Adsız şirket.*

adûl (عدول) Öndül galatı.

adur (ادور) *is.* Devecilerin kıl ipi.

afacan (افاجان) *is.* Afet-i cân, haşarı, yaramaz, câris.

afatlamak (افاتلامق) *f.* Afet etmek, kıyameti koparmak, ifşâ-i mühim, lâkırdı kaçırmak, ağız bozmak.

afatlatmak (افاتلاتمق) Bî-karâr etmek.

aferim (آفرم) *n.* Aferin zebanzedi. Yaşa, sapaş ! şabaş !

Aflâni (افلانی) *is.* Kastamonu'da Safranbolu ve Daday kazalarında birer nahiyedir.

Aflâtar (افلاطار) *is.* Silistre'nin bir büyük nahiyesidir.

aforoz (افوروز) *is.* *Rum.* Lânetleme, nefrin, sarûm.

Afrika (افریقا) *is.* *Lât.* Kıta'ât-ı arzın sıcağı ki Memâlik-i Osmaniyye, Mağrip, Sahra, Sudan, Habeş, Hazn ve Sâhil-i Zengbâr-ı Kâfiriyye, Ümit Burnu, Çöl, Kongo, Cenni galatı Kenya.

Afrikiye (افریقیه) *is.* Tunus'ta Baca'ya tabi bir kazadır.

Afşar (افشار) *sf.* Kadim Türk uluslarından bir kavimdir. Onar, yirmişer bin haneyi mütecaviz Horasan ve Hemedan ve Ankara'da oymakları vardır.

Afşar (افشار) *is.* Hamidili'nde Karaağaç'a mülhak bir kazadır.

afşarî (افشاري) Nadir Şah'ın icadı bir küçük post, kalpak.

ağ (آغ) *is.* Tordan ağan, müşebbek şeyler, balık ağı şebike saçma. *bk. ağmak.* **ağ atmak, ağ örmek** sürütmek, çekmek. **don ağı** ağlak, bacaklar arasına takviyet için bağlı parça. **ev ağı** necs-i dâm, tenîde, tenbîde. **örümcek ağı** yuvası. Alamanalarda ince yedek ağı **tifana,** daha incesi **falyeke,** büyük gözlü hafifi **kanyeke,** iki yanında büyük gözlü tor yani **fanya** ilâve olunur. **marya ağı** ise ufak gözlü toron. Yedi çifte kanca baş ağı **büyük ırgıp,** beş çifte kanca ve alamanada **toron** ve küçük ırgıp dört çiftede **hazineli manyat ağı** üç çifte tarlakoz, iki çifte kayıkta **yıldırma salaporya ağı,** dalyanda **çarnık vara gele teknesi** olur. Büyük dalyanlarda **şıra ağı,** orta dalyanlarda **çardaklı çekme ağ,** küçük kenarcı dalyanlarda **kebyastı. palamut ağı** büyüklü küçüklü mütenevvidir. **ısturcıla** uzanma, salma saçma tarfana ağı.

ağa (اغا) *sf.* Ağmış, büyük, seyit, as, hanenin, her yerin büyüğü, baba kardeşinin büyüğü, amca, koca, şevher. Büyük kardeş isi, bazı yerde aka ve ago dirler. Güruh ve mahall-i mahsus ser-amedî başı, ser-levhası. *Ağa kapısı. Ağa yeri.* **ak ağa** beyaz, hadım, tavaşı. *Anahtar ağası, çarşı ağası, çukadar ağası, han ağası, harem ağası. hazine ağası.* **iç ağası** hademe ve tebaanın mümtaz takımı. *İhtisap ağası, kaftan ağası,* **kale ağası** dizdar. *kapı ağası, kızlar ağası, kilerci ağa, peşkir ağası, saray ağası, tatar ağası, tomruk ağası, türkmen ağası. Yaya ağası. Yeniçeri ağası.* **agayân-ı enderûn** *silâhtar ağa, rikabdar ağa, vesaire agayân-ı birûn, ocak ağaları, yeniçeri, cübbeci, topçu, top arabacı azap. Silâhdârân, sipahi oğlanı, ulûfeciyân-ı yemîn ve yesâr, gurebâ-i yemîn ve yesar ağaları.* Askeride küçük zabitan unvanıdır : *bölük ağası, çavuş ağa, kol ağası,* Büyükleri mektepten çıkıp efendi ve bey olur. Umumen terbiye yolundan gelmeyen, hususen okuması olmayan çelebi-

likleri kıt olan agavât güruhu kibarı. *Küçük köyün büyük ağası.* Ağa evsâf-ı hamîde ve reddiyesi mükerremlik, tekebbür. **agayân** ve **agavât** diye Farisîde cem sigası vardır.

ağacık (اغاجق) İbrik ağası.

ağaç (اغاج) *sf.* Ağan, büyüyen şey, şecer, dıraht, fidan. Eğer ratıp olmayıp hatap olursa haşeb, ahşap, çöp, odun, heyme, heyzüm. Kereste, poyralık ağaç, saban ağacı, taban, koğuş kiriş, yollama ağacı. *sf.* Ağaçtan mamül ahşap, çûbîn. *Ağaç iği, ağaç çivi, ağaç tekne, ağaç kazık, atkı, askı, baskı, fetil, kol. Ağaç çitliği, ağaç sütleğeni, ağaç şakayıkı. Ağaç kurdu, ağaç lâlesi. Yastık ağacı. Erik, idris, alıç, Amerika çınarı ki, camus, öküz, elma, incir, ayva, badem, dıraki, zerdali, şeftali, tut, kayısı, güğüm, kiraz, vişne, hölü, muşmula ve beş bıyık, ezgil, iğde, çitlenbik, ceviz, zeytin, sadele, sumak, unnab, asma, kızılcık, koca yemişi, kestane, merlengeç, portakal, ketre, kebad, lim, limon, mandalin yahut Yusufi turunç, betavi, hatmi, tespih, demir kecratı, hurma, Trabzon hurması, fıstık, keçi boynuzu, temr-i hindî. Ak, kara, kızıl ağaç, azat dıraht, ılhlamur.* **acı ağaç** katalpa. *Ardıç, arz, porsuk, çam, servi, köknar, mazı, arukarya, pernar, çınar, söğüt, sorgun, kayın, kavak, koğuş, kumar, gürgen, meşe, lebh, diş budak, arguvan, sarı salkım, gül, ibrişim, kösegen, okaliptus, taflan, huşe, magnolya, mersi, nesteren, defne, zıkkım, aylantus.* **ağaç dikmek** gars. **ağaç kakan** karra, nakkab, çûpîne. **ağaç kavunu** keter. **ağaç kurdu** arza. **ağaç sökmek** kal, kesmek. **ağaç uru** yumru hastalığı.

Ağaçlı (اغاچلو) *is.* Kocaeli'de Beşdivan'a muzâf bir kaza.

Ağakes (اغاكس) *is.* Van'da bir mülhak kazadır.

ağalanmak (اغالانمق) Avurt satmak, tebertum.

ağalık (اغالق) Ağa unvanı ya mansıbı.

ağarma (اغارمه) Fecir, şafak, tan ziyası. Ahar aklık, beyaz, düzgün, berdah kolası, Fârisîye nakl ile ahar demişlerdir. Kâğıdı ahar etmek, terbiye sürmek, mührelenmiş kâğıda aktarmak.

ağarmak (اغارمق) *(g.z. ağarır)* Beyazlanmak, ak olmak, sakal ak olmak, işâbe, bez kasarlanmak. Ortalık aydın olmak, şafak sökmek, tan yeri belli olmak, zuhûr-ı fecr, uzaktan belirmek, nazarda peyda olmak. İhtiyar olmak, eskimek, şebap gidip şeyb gelmek. Renk bozulmak, atıp ak olmak. Kır olmak. Kumaş eskiyip solup rengi belirsiz olmak. Beniz atmak. **dudakları ağarmak** hasta, nâtüvân olmak. **göz ağarmak** pek ihtiyar olmak, kederden çok ağlamaktan çeşmin feri inmek. alîl olmak.

ağartma (اغارتمه) Kuyumcular kararmış gümüşü ecza içinde beyazlatması.

ağartmak (اغارتمق) Beyazlatmak, kasarlamak, çırpmak. **bal mumu ağartmak** vemz, vamz, tahvir. **yüz ağartmak** yararlık etmek, şan kazanmak. Sakal beyazlatıp ihtiyar olmak, zahmetle ömür geçirmek. *Sakalı değirmende ağartıp hıbret kesb etmemek.*

ağda (اغده) *is.* Tencerede dolandırıp ağdırarak karıştırarak bağlaştırıp koyulattıkları pekmez vesaire akide macun kamış helvası. **ağda yapıştırmak** tüy ve kel yolmak.

ağdacı (اغده جى) Helvacı ve macuncu nevinden lâzımlı adamlar.

ağdırmak (اغدرمق) İrfa , is'âd. Ağlamak, ağnamak, uğunmak. Kendinden geçmek, hayvan gibi yatıp iki yana dolanmak, debelenmek, telebbut. Türkîde ağnatmak, ağnanmak.

ağı (اغو) Ağacak şey, semm, helâhil, zehir. **ağı ağacı** defne, taflan, alkam, zakkum, har-zehre. **ağı bardağı, ağı otu** baldıran. **hayvan ağısı** humma.

ağıl (اغيل/اغل/اكيل) *is.* Avul, avl, etrafı muhût saha, hatîre, galatı havlu. **ay ağılı** hale, hırmen-i mâh. **davar ve koyun ağılı**, mandıra, muvakkati kotra.

ağılamak (آغولامق) Ağı vermek, zehir içirmek, tesmîm etmek.

ağılı (آغولو) Zehr-nâk, mesmûm, mühlik.

ağıllanmak (اغيللانمق) Ay hale peyda etmek, ahurlanmak, sürü toplanıp durmak, hargele toplanıp müdafaa etmek.

ağım (اغيم) *bk. ahım.*

ağır (اغير) *sf.* Ağar ve ağıcı, bir yana basıcı, sakil, giran, sengîn. Vakur, muvakkar, müteenni, bati, tembel, idraksiz. **ağır ağır** bâte'ennî, aheste aheste. *Ağır başlı.* **ağır boyu, ağır suyu** bir şeyin âlâsı. **ağır dilli** dürüşt sözlü. **ağır gelmek** güç, giran, nâ-münâsib düşmek. **ağır hava** vahim, hiffe. **ağır hastalık** maraz-ı mevt. **ağır otu** koyun otu. **ağır söz** şetm, azap. **ağır vücut** mülahham, hamile. **ağırına gitmek** gücenmek, infial. **ağırını takınmak** ağırlığını takınmak, vakar, temekkün, meknet, rezânet, sebat etmek. **dili ağır olmak** leknet, hastanın dili tutulmak. **eline ağır** batî. **kulağı ağır** sağır. **ziyade ağır** semin, yeğni ve yeğin zıddı. **ağırınca** miktarınca.

ağırca (اغيرجه) Müte'affin.

ağırlamak (اغيرلامق) Ağır, müte'ennî olmak, aheste gitmek, te'ennî, betâ'et, tekâsül etmek. Ta'affün edip koku ağır olmak, kokmak. İzaz ve ikram, tevkîr, zaaf, tezayüt bulmak.

ağırlanmak (اغيرلانمق) Temkin, ağır oturmak.

ağırlaşmak (اغيرلاشمق) Hasta ziyade ağırlanmak, yaşla ve temkin ile mekanet kesbetmek, kâmil olmak. **taam ağırlaşmak** kokmak.

ağırlatmak (اغيرلاتمق) Yükü ziyade etmek, izaz, ikram ettirmek, misafiri hüsn-i kabûl ile telâkki etmek.

ağırlık (اغيرلق) Sıkl, vizr, sıklet, kesâlet, kâbus, ahmâl ve eskal, pırtı, kalabalık. Çeyiz akçesi, gaybet-i sadak, mihr, kâbîn. Te'ennî, vakar, sükunet, mekânet, sekîne, rezânet, sükun. **ağırlık basmak** uykuda kâbus, cüsâm-ı sakîl hasıl olup sengîn gelmek, tevbîh-i şedîd. *Arpa ağırlığı söz götürmemek.*

ağırşak (اغيرشاق) Dolanıp ağar felke. İki ağırşağı çarhın. **çadır ağırşağı** başlık tekerleği. **değirmen milinin ağırşağı** topu. **diz ağırşağı** dizin tası, rükbe. **domuz ağırşağı** buhûru'l-ekrâḍ, bir nev buhur, meryem kökü, artenisa, sekukya, deve tabanı. **kürek ağırşağı** kürek topunun ucu.

ağırşaklanmak (اغيرشاقلانمق) Toplanıp tümselemek. **memeler ağırşaklanmak** tepesi rîhten şişmek. *bk. ağda.*

ağız (اغز/اغيز) *sf.* Fem, efvâh, dehân, kalkıp yayılan manasına ağmak gibi. Çanak, kap, cep, yol, iskele, çay, fırın ağzı. Âlât-ı katı'a, meselâ kılıç gibi şeylerde açacak, girecek, tutup kapacak, ısıracak, ağızlayacak bir fevhe teng , tenge mecra, boğaz, munsab, koyar baş ayak, sûrâh, methal, menfez, geçit, haliç, mefâze, dehene, delik. Sütün başı, henüz doğuran hayvanın ilk sütü, sarı kaymak gibidir, lebân, ser-şîr. *Ağız açmak, açtırmak, açmamak, açtırmamak. Ağız aramak.* **ağız ağıza** mutabık, leb-be-leb, kenâr-be-kenâr. **ağız atmak** tefahür yapma. **ağız bozmak** şetm, fuhuş. *Ağız dolusu sövmek.* **ağız kalabalığı** boş gürültü. **ağız kapamak** ikna, iskât. **ağız kullanmak** ağız yormak. **ağız otu** falya barudu. **ağız persengi** vird-i zebân. *Ağız satmak.* **ağız söyleyiş** ateş-edâ, sebük-tarz, tavır. **ağız tadı** ferâğ-ı bâl, elezz-i ıyş. *Ağız tanmburası* **ağız tutmak, kapamak** ihtiyâr-ı sükût. **ağız tüfeği. ağız suyı** salya, imrenme, gıpta, ağız yarı. **ağızla kuş tutmak** bezl-i cehd etmek. **ağza almak** tefevvüh. **ağza bakmak** ittiba. **ağza düşmek** müftesıh olmak, tenezzül etmek, kepaze olmak. **ağza iskeleye kayık yanaştırmak** reye kapılmak, kabul. **ağza kadar** lebâleb. *Ağzı bıçak açmak.* **ağzı açık** nilûfer-i hindî tohumu, fâgıre. **ağzı açık ayran delisi** ahmak, aptal. **ağzı ağız değil** yanlış tavır, gayr-ı mu'temen. **ağzı bozuk** pis ağızlı, küfürbaz, garazkâr, kem niyetli, namüsait. **ağzı gevşek** boş boğaz, tavuk ayağı yemiş. **ağzı kara** münafık. *Ağzı kurusun. Ağzı yapış kadar yayvan.* **ağzı yok** bî-günâh, sakin. **ağzın kaşığı** derece, had, miktar. **ağzında dili yok** miskin, mazlum. *Ağzından yeller alsın.* **ağzını öpsünler** ne tatlı söz, ne güzel tebşir. **ağzını poyraza açmış** hülyacı. *Arslan ağzı.* **balın yağın ağzı** kaymağı, zervesi, âlâsı. **bir ağızdan** beraber. **bir ağız etmek** bir fırın nöbeti. **can ağıza gelmek** hevl. **dört yol ağzı** mefârik. **düşman ağzı** iftira, kara haber, sugûr-ı bilâd, sınır, düşman hududu. **elden ağıza** yoksul. **halk ağzı** tevatür, güft-gû, efvâh-ı nâs. **hayvan ağzı** atın gem alışı. **keçi ağızlı** pis boğazlı. **kurt ağzı** biribirine geçmek üzre kalın tarak dişi gibi yonulmuş çintik doğrama. Sandık köşesinin tahtaları misilli geçme. **lâkırdı ağızdan dökülmek** tereddüt. **parmağı ağzında** mütehayyir. **tavşan ağzı** renk. **yavruağzı** parlak pembe renk.

ağızlı (اغيزلو) **yumuşak ağızlı hayvan** gem alır.

ağızsız (اغيزسز) Halîm, sükutî.

ağlamak (اغلامق) *f.* Gülmek zıddı, bükâ, girye, enîn, nâliş, nale. Göz yaşı ağıp yuvar-

lanmak, akmak. Eşk, sirişk dökmek, iştikâ, tazarru, tezallüm kılmak. Keder, matem, yas, azâ etmek, acımak. **ana ağlamak** ziyade mustarip olmak. **analar ağlamak** zulüm. **ölüye ağlamak** te'essüf-i şedîd, matem. **fingir fingir ağlamak** bükâ-i şedîd. **kan ağlamak** eşk-i hûnîn dökmek, gözler mercan olmak, şiddet-i ye's, teellüm, budanmış asmanın suyu damlamak.

ağlamsık (اغلامسيق) Ağlar gibi.

ağlaşmak (اغلاشمق) Tezallüm etmek.

ağlatmak (اغلاتمق) Hüzün vermek, rikkate getirmek, ibkâ eza etmek.

ağlayıcı (اغلايجى) Giryân, nâlân.

ağlayık (اغلاييق) Ağlamış adam, bâkî, vezûz.

Ağlasun (اغلاسون) Kadimde Sagalasu. Hamit'te Burdur'a mülhak bir kaza.

ağma (اغمه) Kevkeb, şihâb.

ağmak (اغمق) *f.* Akıp dolaşmak, çıkmak, ağ gibi sallanmak, kuş ve terazi dili gibi tayeran, urûc, su'ûd etmek, kalkımak, müdevver şey her yana kayıp debelenmek

Necâtînin dirisinden ölüsi Ahmed'in yeğdir
Ki Îsâ göklere ağsa yine dem urur Ahmed'den

ağrı (اغرى) *is.* Ağrık, bir tarafı ağmış ve sakat olmuş manasına, elem, renc, rîh, sızı. Yel, dert, veca, âzâr, sudâ. Bazen bür, sancı, sürüntü, renc manasına sarf olunur. **ağrı koparmak** veca bir uzva yapışmak. **ağrı tutmak** zamân-ı tevlîd tekarrübü. **baş ağrısı** sudâ, gussa, mihnet, meşgale, mu'acciz. **ilk göz ağrısı** şedit keder ve germ ve serd. **yarım baş ağrısı** yarımca şakîka.

ağrıklı (اغريقلى) Müzmin sızılı.

ağrılı (اغريلو) Renc-âver, muzır, müz'ac.

ağrımak (اغرمق) Elem vermek.

ağrısız (اغريسز) **ağrısız baş** Mihnetsiz.

ağrıtmak (اغريتمق) Îcâ, îlâm. **baş ağrıtmak** tasdî ve taciz etmek

Ağridos (اغريدوس) *is.* Menteşe'de Megri'ye mülhak kaza, kadim Kanid şehri. **Ağridos defneciği** habb-ı kanîdî.

Ağrus (اغروس) Hamit'te Eğridir'e mülhak bir kazadır.

ağsamak (اغسمق) Aklamak.

ağu (اغو) *n.* Ağucuk, sabileri oyalamak. **ağucuk bebek** şeyh, yat sabi.

Ağu Dağı (آغو طاغي) İnegöl Bursa kurbunda cebel, Eğrigöz civarında olan Ahu Dağı'dır.

ağustos (اغستوس) *is. Lât.* Şühûr-ı Rûmiyye'nin altıncısı, âb. **ağustos böceği** cüdcüd, sarsur, çergand, büyüğü orak böceği, zebhara, çarçar, cırlak ve cırlayık. Ocak böceği. **ağustos sıcağı** şiddet-i harâret.

Ağustos (اغستوس) *is.* Selanik sancağında Vidine'ye mülhak bir kasabadır.

ah (اه) **ah etmek** beddua eylemek, hasret çekmek, ilenç, te'evvüh, iç çekme, iştikâ.

aha (اها) *e.* Ta, ha gibi işaret. Ha gibi âl-i avâm zebanzedi.

aharlamak (اخارلامق) Cilâ sürmek. Farisîye nakl ile ahar ve ondan müştak aherlemek derler.

ahım (اخيم) *bk. ağmak.*

ahır (اخور) *is.* Kadim Türkî olup Farisîde müstamel olmuştur. Avul, ağıl, ıstabl. Bazen tavlaya, hayvan damına, kümese ve kodese denir. **ahıra gelmek** alışmak, me'nus olmak, mu'nesif olmak.

ahırlamak (اخورلامق) *(g.z. ahırlar)* Ahırda çok yatıp hamlamak. Kurs-ı kamer ağıllanmak.

ahıvades (اخيوادس) *is. Rum.* Bir me'kûl deniz böceği.

ahi (اخى) *sf.* Ahiler. Esnaf hariflerine ve pir, piri kafadarlara ve efelere denirdi. Birer tarîk-i mutasavvıfaya intisap edip Ankara'yı ve Sivas'ı bir zaman zaptetmişlerdi. *bk. ihvan. Ahu babamız.*

Ahi Çelebi (اخى چلبى) *is.* Filibe sancağında vasi bir kazadır.

Ahi girye (اخى كريه) İncirli.

Ahlât (اخلاط) *is.* Van gölü üzerinde Erciş civarında sabıkta Ermenşah Türkmenlerinin payitahtı bir harap kasabadır. Arabîde hılt.

ahlat (اخلاط) *is.* Yabanî armut ağacı, armudun kakı ki mübarek hoşavı olur kavun. *Ahlât turşusu.*

Ahmim (اخميم) *is.* Mısır'da Suyut sancağında bir kaza.

ahrac (اخراج/اخرج) *is.* Siyahlı beyazlı. *Ahrac at, ahrac bülbül.*

Ahran (اهرن) *is.* Ağrıyan tahrifi. Hacire mensup, Arap dinine tabi, İsmailî müslüman.

Zıddı İsrailî. Gümülcine'nin müslüman Bulgarı.

Ahtamar (اختمار) *is.* Van Gölü'nde bir ada ve ermeni manastırı.

ahtapot (اختاپود) *is. Yun.* Sekiz ayaklı manasında deniz ahtapodu, aryan. Envaı pek çok, büyük cinsi dört beş arşın. Bazı çıban gibi çok köklü yaralar. *Rahim ahtapodu, çingene ahtapodu.* Aklehora zait lâhmler yapan illeti. *Ginez ahtapodu, misk ahtapodu, yumurta ahtapodu.*

Ahyolu (اخيولى) *is.* İslimye sancağının Karadeniz sahilinde Ayyolu maa Ahtabolu ve Mesuri kazasının merkezi bir şehir ve iskele ve tuzladır. **ahyolu burgazı** İslimye'de Burgaz maa Ruseyaksarı kazasının merkezi iskeledir.

ak (آق) *sf.* Beyaz, sefîd, ebyaz, beyza, pak, hunuk, müfahhar, şanlı. *Yüzü ak alnı açık.* **ak benek** göz bebeğinin illeti. **ak kuyruk** çay çiçeği. **gözündeki ak çehre** ak renkli insan. **sakal akı, ak saç** ihtiyarlık. *is.* Beyazlık, ak renk, beyaz, sepîde, aklık, namus, şan, ar, beyaz leke. **ak ağaç** kayın nevinden gûş-ı hadeng, kapkaç, sepîdâr, koğuş nevinden büşcîr nebg. **ak akçe** gümüş meskûkât. **ak ağa** hadım, tavaşı. **ak asma** ören gülü. **ak aş** tavuk göğsü. **ak baba** gerges, nesr. **ak balık** kefal resminde bir maruf göl balığı. **Akdeniz** Bahr-i Sefîd, bazı tarafı adalar arası şam denizi, Malta denizi. **Akdenizli** tavşan adalı. *ak sinir* tarika. *Aksöğüt.* **ak pak** temiz, arık, hafif. **ak şeytan kara şeytan** bir hâl ile bin hâl ile, sağa sola çarpınarak, tedbir ederek. **göze ak düşmek** ak su inmek. **alın akı** ar, namus. **yumurta akı** beyza. **yüz akı** arz-ı ebrû. **yüz aklığı** muvaffakiyet, muzafferiyet, haya. **göz akı** beyaza sepîde gözün karasının etrafı.

Akabadakova (اق اباداق اوه) *is.* Kocaeli'de nâhiye-i köprü.

akarsu (اقارصو) Mâ-i cârî, âb-ı revân, çay, mâ-i tâhir. Bir türlü elmas kılâde.

akar yara (اقاريره) Azgın cerahatli riş.

akar yaş (اقارياش) Dümû.

akça (اقجه) *is.* Akrak, ağımsı, beyaza mail. **akça ağaç** betüle, neb'. *Akça kavak.*

Akçahisar (اقجه حصار) *is.* Nâm-ı dîger Karuya, İşkodra'dadır.

Akçaova (اقجه اوه) *is.* Nâm-ı dîger Akçaabat, Trabzon'a mülhak bir kazadır, merkezi Polathane.

Akçaşehir (اقجه شهر) *is.* Bolu'da Konrapa maa Düzce'ye mülhak kaza, Akçaşehir *bk. Aydın, Söke.*

akçe (اقجه) *is.* Ufak gümüşpara, pul, nakit, zenginlik, mal. Sabıkta mutlaka gümüş sikke. **akçe kesesi** bedre. **bir akçelik** değersiz, itibarsız, nafile, heder. **kese akçe** meblağ, maruf beşyüz kuruş. **ufak akçe** bozuk para, füls.

akçeli (اقجه لو) **akçeli adam** mâl-dâr, sâhib-i servet ü sâmân.

akçesizlik (اقجه سزلك) Züğürtlük.

akçıl (اقچيل) Şeybân, aka mail.

Akdağmadeni (اق طاغ معدنجيان) *is.* Bozok'ta Yozgat'a mülhak.

ak hardal (اق خردال) Mu'âlecelerde müstamel.

Akhisar (اق حصار) *is.* Travnik'te bir kazadır.

Akhisar (اق حصار) *is.* Saruhan'da Akhisar maa Güdük kazasının merkezi bir şehirdir.

akıcı (اقيجى) Seyyal, mayil, cari, mayi.

ak ılgın (اق ايلغين) Ak toz ağacı artı, debg yaparlar, debga.

akıncı (اقينجى) Akına memur, başı bozuk, sabıkta Niğbolu'nun Malkoçoğlu askeri. Yağma-ger ocağı.

akıntı (اقيندى) Cerih, seri. **akıntıya kürek çekmek** boşa çabalamak. *Akıntı anaforu.*

akıntılı (اقينديلو) Serâzîr.

akıntısız (اقيندىسز) Düz durup bir gelir şey.

akıtma (اقتمه) Atların alınında olan beyaz veya pembe ucunca nişan, sabâhu'l-hayr, sohbetü'l-hayr.

akıtmak (اقتمق) İcra, tesyîl, teshîl, isâle-i dümû edip giryan olmak, ilâç akıtmak.

Akkâ (عكا) *is.* Trablusşam'da bir kazadır.

Akkaya (اق قيا) *is.* Kastamonu sancağında merkeze mülhak bir kazadır.

Akke (عكه) *is.* Suriye vilâyetinde liva merkezi kale. Kazaları Akke, Safed maa Cübül-ı Taberiye, Nasıra maa Şifa, Ömer Hayfa.

Akkirman (اق كرمان) *is.* Bucak Taralığında bir kazadır.

Akkoyunlu (اق قویونلو) *is.* Teke'de Kalkanlı ve Kaş kazalarında aşiret, bir şubesi sabıkta Azerbaycan'a ve Türkmenliğe hukümet etmiştir.

Akköprü (اق کوبری) *is.* Akköprü maa Mihaliççik. Bolu'da Göynük'e mülhak bir kazadır.

akköy maa ebu'l-hayr (اقکوی مع ابو الخیر) *is.* Hâlen Trabzon'da Giresun'a mülhak bir kazadır.

aklamak (آقلامق) Beyazlatmak, ak ile nişan etmek. Temize çıkarmak, yüzünü ağartmak, pâklamak.

aklık (آقلق) Beyazlık renk, düzgün.

akma (اقمه) Seyelân. Akma, şihâb.

akmak (اقمق) *f.l.* *(g.z. akar)* Cereyan, seyelân, sel. Su üzerinde yüzer gibi geçip gitmek. Gözler alîl olmak, saklanmak, kan akmak, dökülmek, ceng ü şikak, niza ve nifak, sefk-i dem, atar, teraşşuh-ı arakan etmek. **ağız suyı akmak** imrenmek.

Ecel imrendi çun ol hâle baktı
Kılıçlar ağzı suyıda akdı.

burun akma nezle. **dam akmak, kap akmak** sızmak. **kılıç kınından akmak** sıyrılmak. **sicim gibi akmak** insicam. Kumaş erimek, yılan süzülüp gitmek. **yaş akmak** ağlatmak, sirişk ve eşk dökmek, irâfe-i dem.

Akova (اق اوه) *is.* Bosna Yenipazarı'nda Buhur maa Kıran kazasının merkezi bir kasabadır.

Akra (عقره) *is.* Musul'da bir nahiyedir.

akranlık (اقرانلق) *is.* Yaşta, haysiyetde tesâvî, hem-sin, hem-rütbe, hem-pâ, hem-rütbe olma. Etrâb-ı refîk, musâhib-i karîn alemi.

aksak (اقساق) A'rec, ziyade leng, anadan doğma topal. **Aksak Timur** Timurleng.

aksaklık (اقساقلق) Arec, kızıl. Ziyade topallık, kısalık, humâl.

aksamak (اقسامق) *f.l.* Ağsamak, bir yana ziyade temayül edip ağmak, sekerek yürümek, bir ayağı kısa olup topallamak, at zal olmak, iş sarkıp ta'vîk olunmak, sakatlanmak, yolda kalmak, gecikmek.

Aksaray (اق سرای) *is.* Sabıkta sancak kürsüsü hâlen Konya'da kaza merkezi şehir ahalisi. Fetihte Konya ve Karaman ve Lârende halkıyla beraber dersaadete naklolundu.

Aksaray (اقسرای) Niğde Aksaray maa Eyüp ili kazası.

aksatmak (اقساتمق) İşi sarkıntıda bırakmak, topal etmek, i'râc, ihlâl.

Akseki (اقسکی) *is.* Teke'de nevâhî-i Alâ'iye nâm-ı dîger Akseki maa Senir ve Düşenbih ve Abradı kazası.

aksırık (اکصریق/اقصریق) Atse. **aksırık otu** artıka.

aksırmak (اکصرمق) *(g.z. ansırır)* Enden gelen badı genizden çıkarmak, atse vurmak.

aksiyon (اقسیون) *is. Fr.* Ticaret ve sınaat şirketlerinin hisse senedi, sehmi.

Aksu (اق صو) *is.* Türkistan'da Kâşgar'a tabi bir şehir, Hudavendigârda kasaba.

aksu (اق صو) *is.* Gözde olur vedak. Ak saçlı ihtiyar.

akşam (اقشام) Ahşam, mesa, şeban-gâh, gurup, şamın iptidası, sular karardığı zaman. **akşam güneşi** o renkte muhayyer güvercin göğsü gibi kumaş. **akşam günü** zeval, inhitât. **akşam namazı** gurup. **akşam sabah, akşam üzeri, akşam suları** geç vakit, guruptan evvelce. **akşam yemegi** ta'âm-ı şâm, aşiy. **akşamdan, dün akşam** ems, aşye. Zarf *akşam gelir.* **akşamlı sabahlı** subh şam.

akşamcı (اقشامجی) Erken uyur, her şam mest, ayyâş-ı müdâm.

akşamlık (اقشاملق) Akşamleyin olacak iş.

akşamlamak (اقشاملامق) Akşam etmek, gün geçince beklemek, bir mahalde akşam vakti kalmak.

akşamlatmak (اقشاملاتمق) Akşama erdirmek.

Akşehir (اقشهر) *is.* Konya sancağında Akşehir maa Doğanhisarı ve Turgut ve Cihanbeyli ve İshaklı kazasının merkezi bir şehirdir.

aktar (اقطار) *is.* Attar galatı. Cebel-i Aktâr boğazı, Cebelü't-Târ isminde et-târık tahrifi.

aktarma (اقتارمه) Dam kiremitlerinin aktarılması. **aktarma usulü** emtia karaya inmeksizin gemiden gemiye naklolunması.

aktarmak (اقتارمق) *(g.z. aktarır)* Bir şeyi bir yerden diğer bir yere nakl ve devretmek, arasını araştırmak, arayıp taramak. Alan talan

karıştırmak, aran taran etmek, göz gezdirmek, alt üst etmek, tefahhus, cüst ü cû.

Aktaş (اق طاش) *is.* Kastamonu sancağında Safranbolu'ya mülhak kaza.

ak tavşan (اق طوشان) Bir nev kum ya çöl sıçanı, yerbu. *bk. ak kefal.* Ak günlük kendir, ardıç reçinesi. Safer, aglas.

aktı (اقتی) *is.* Akt, el emeği götürü iş müzdü.

akya (اقیا) *is.* Lüfer azmanı denir, beş kıyyelik bir nev balık.

Akyazı (اق یازی) *is.* Kocaeli'de Hendek maa Karasu ve Alp Sofu maa Sarıçayır kazasının bir nahiyesidir.

Akyürek (اق یورك) *is.* Kastamonu'da bir nahiyedir.

al (ال) *sf.* Parlak, kızıl, ahmer, akref. *Al a, ton. Al basmak. Al kan. Al kiraz üstüne kar yağar. Al yanak. Alı alına gülü gülüne.*

ala (الا) *e. İt. Alaturka.* **alafrank** frengâne, tarz-ı efrencî. Sabıkan odalarda takçe, çiçeklik.

ala (الا) *n.* Ala, alahey.

ala (الا) *sf.* Benekli, hâldâr, karışık renkli yahut menkûş ve meshûr olan şey. *Gözler ala görmek ve alaca görmek. Alabacak.* **alabalık** envaı çokdur, şedit akıntılı soğuk çaylarda bulunur. Kızıl, ala, kırmızı benekli, yeşil balık. Altın ve yaldızlı Alakeşiş dağında salamun. Ohri gölünde üç kıyyelik. *Alabaş,* **ala cırık** bozduman, alacehri. *Ala karga. Ala sığır.* **ala ten** baras. **ala tenli** miskin.

alabanda (الابانده) *is. İt.* Cenân, yan, geminin bir yanında olan bordan yani bir sıra topun yaylım ateşi. Top gibi şedit ta'zîz. **alabanda eylemek** yaylım ateşi etmek. **alabanda yemek** ta'zîz işitmek.

Alabolu (الا بلو) *is.* Bolu'da Ereğli'ye mülhak bir kazadır.

alaca (الاجه) Renk renk, leke leke, ablak ablak gibi tekir. *Alaca at, ton.* **alaca renkli çit** muhayyer ve elvan kar yağdı olan rengârenk menkuş, çit iplik alacası.

Alacahisar (الاجه حصار) *is.* Sırbistan'da Kiruşavuç kazasının merkezi bir kasabadır.

alacak (اله جق) Matlup, matlûbât.

alacaklı (اله جقلو) Tâlib-kâr, dâyin.

alacalanmak (الاجه لانمق) Eşya pul pul çillenip lekelenmek, göz hirelenmek.

Alaçam (الا چام) *is.* Canik'te Bafra kazasının bir nahiyesidir.

alaçık (الا چوق) *is.* Çadır resminde çalıdan örme çit, sâyebân-ı kûh. Halep Türkmenleri tahrifle hök dirler.

Aladağ (الا طاغ) *is.* Konya'da Aladağ maa Hadım ve Barluganda bir dağlık kazadır.

aladı (الا دی) Acele. **büyük aladı** ipek böceklerinin son uykudan kalkıp.

alamana (الامانه) *is.* Küçük odun gemisi, büyük balıkçı kayığı ki çıkrığı olur. Kayığa mahsus büyük ağ, ığrıp.

alan (الان) *is.* Orman içinde açıklık. Asaralan. *bk. hisaralanı.* Kafkas dağlarında baz ormanlarda sakin bir kavim.

alan (الان) *bk. talan.*

Alanya (علائیه) *is.* Teke'de Alanya maa nevahi ve Manavgat kazasının merkezi bir iskeledir.

alarga (الارغه) *is. İt.* Açık, engin. **alarga etmek** açığa çekilmek, açmak.

alarga (الارغه) *n.* Açık gel, yaklaşma, uzak !

Alasunya (الاصونیه) *is.* Tırhala'da Alasunya maa Dümenek kazasının merkezi bir kasabadır.

alaşa (الاشه) *is.* Eyer, semer vurulup alıştırılan at, beygir.

Alaşehir (الاشهر) *is.* Saruhan'da Alaşehir maa İnegöl ve Marmara kazasının merkezi bir şehr-i kadîmdir.

Alat (علات) *is.* Berrü'ş-şamda Hama mülhakatından bir kasaba.

alatlamak (الاتلامق) İvmek, telâş.

alavere (الاویرا) *is.* Karışıklık, kargaşalık.

alay (الای) *is.* Bir top takım, fevc, orta, cem, cemiyet, cemaat. Türkîde resmi mevkib ve debdebe ile icra olunan biniş, istikbal ve teşyi. Eyyâm-ı mahsûsayı teşhir için olan vekeb. **bir alay** cemm-i gaffîr. *Bir alay evrak.* Zümre-i mertebe-i askeriyye ki ma'lûmu'l-mikdar tabur ve bölükden yani üç dört taburdan ibarettir. **alay alay** takım, takım, fevcâ-fevc. **alay beyi** sabıkta bir eyaletin sipahisinin başı, hâlen zabtiye sergerdesi. **alay çavuşu**

yol hademesi. *Alay geçirmek. Alay göstermek. Alay imamı, alay emini. Alay kurmak.* **alay malay** palas pandıras, karma karışık. *Alay topu ve şenliği. Bayram alayı.* **gelin alayı** arus mevkibi. **miralay** dört tabur kumandanı. *Surre alayı.*

alaylı (الايلو) Debdebeli, haşmetli, saltanatlı, mutantan.

alazlama (الازلامه) Yılancık nevi humre.

alazlamak (الازلامق) *f.l.* Alevde al etmek, demirle yakma ki örükleme, yara kızarma, kızartıp yanmış gibi örükleme. Ütülemek, kızartma.

alazlanmak (الازلانمق) Ateşten, kan hararetinden vücutta kızıllık peyda olmak.

albeni (ال بنى) Cazibe, hüsn ü ân.

alçak (الچاق) *sf.* Türkçe al ve alı yer manasınadır. Allı çamur demektir. Alçak, çamura münasip aşağı demek olur. Yahut alt, altçak, kaddi kameti az, kısır, basık, sığ, aşağı, pes, alçak boylu, alçakrak, dun, mürtekip, hakir, zelil, cimri, rezil, vazî, fesat. **alçak adam** deni, sefil. Nücum ve hey'etde sâfil. *Alçak dağlar.* **alçak gönül** tevazu, tekebbür zıddı, tahaşşu, huzû, huşu, kuruntı, tezellül, pestî. **alçak yer** saff-ı ni'âl, çukur, ova. **alçaktan görüşmek** tevazu.

alçaklamak (الچاقلامق) *(g.z. alçaklar)* Tahkir etmek. Tenezzül, tedenni, tabasbus etmek.

alçaklatmak (الچاقلاتمق) Azaltmak, alçak etmek.

alçaklık (الچاقلق) Boyun kısa, pes olması, tavan basıklığı. Mizaçta denâ'et, mezellet, rezalet, düşkünlük, irtikâp. **gönül alçaklığı** mahviyet.

alçalmak (الچالمق) *(g.z. alçalır)* Tedenni, irtikâp, eğilmek, kapı altından geçerken boyun eğmek, taklîl-i kâmet.

alçı (الچي) *is.* Cibs, âhek, harç yapılmışı. *Sârûc, sarnıç.* . **alçı taşı** buraburk.

alçılamak (الچيلامق) Alçı yapıştırmak.

aldangıç (الدانغج) Dek, aldatmaca oyun, aldayış dahı denir. Mekr, hâdi'a, âl.

aldanıç (الدانيج) Aldanır, uysal.

aldanmak (الدانمق) İhtida, cihan gururına kapılıp gırre, firifte olmak. İgtirâr, tezvîr dolabına, dama düşmek, brandadan atılmak. *Aldanış.*

aldatmak (الداتمق) *f.m. (g.z. aldatır)* Âl ve firîb etmek, aldamak, hile ve hud'a, kin ve mekr ile zihin çelmek, ihtiyâl. Gabn ü mekr ile alış verişte iğfal etmek, desise, değa, dağal. Dubara ile oyun etmek, dolandırmak, tezvir, hilâf söylemek. **ahmak aldatan** hafif yağmur. **çoban aldatan** alaca tavuk, ahreç, müka.

aldayıcı (الدايجى) Aldatıcı, mekkâr, hâdi, muhtal, hîle-kâr.

aldırmak (الدرمق) Ahz, bey, ihata ettirmek, kaydırmak, meczup olmak, kuşa şikâr tutturmak. **kıl aldırmak** yoldurmak.

aldırmamak (الدرمامق) Takayyüt etmemek, tecâlüm, müsamaha. Vazife edinmemek. **burnundan kıl aldırmamak** tekebbür^ne muhalefet.

alesta (السنا) *s. İt.* Hazır, müheyya, araste. **alesta etmek** istihzar, tehyi'e, hazır etmek.

alev (الو/يالاو/الاو) *is.* Zebâne-i âteş, yalın, leheb, mazarık ve tulga tepesinde flandıra gibi ufak mazarık, kırmızı flâma, bayrak. **ale kesilmek** tehevvür ve gazap, ateş püskürme **alev-gîr** galat-ı fahiştir.

alev (علو) Türkî kelimelerde ayın olmay cağından sırf galattır.

alevlenmek (الولنمك) İşti'âl, tutuşup y lınlamak, hararetlenmek, iltihap, gazap ile lehhüb.

algancar (الغنجار) *is.* Güğüm nevin yabanî acı vişne.

algarit (الغارية) Balık kayığı, çıkrığı.

alıcı (اليجى) Kuşun rabbanîde avcı ola müşteri, talip, sarık, âhiz.

alıç (اليج) Aşık oyunu ıstılâhında bey lirse alıç olur, üstün, galip.

alıç (اليج) Yabani meyvedir. Sarısı g muattar olur, ejdef. Kırmızısı kınalı al bayan muşmulası ve ekşi muşmula dah nir. Ayzurân, kemhûr, şerezdek ve kehy dududur. Çûm, kevhel, kevhec. Kehc un gayri olup koca yemişi olmak gerektir ahçelerde katmer alıç, katlap.

alık (اليق) Çalık, budala, meczup alık gibi nişane.

alıklı (اليقلى) Koyun ve köp erde uyuzluk ve kuşak gibi yünü kırkılma yerler.

alıkoymak (اليقومق) Avk, ta'vik, tevkif, tehir, tatil etmek, keff.

alım (اليم) Atım, menzil, havza. **alım satım** bey u şirâ, mübayaa. **göz alımı** medd-i basar.

alımlı (اليملو) Zağar, av, alû.

alın (الين) *is.* Nasiye, cebin, pişânî, mutlaka öne gelen şey, cephe, vech, yüz, safın öni, askerin cephesi, gösteriş, gözüküş, nâsıye-i hâl, cür'et, hayâsızlık. **alın çatması** kaşbattı, dildâde. **alın derisi, alın damarı** keza arsızlık, ictirâ. *Alnı davul derisi, alın damarı çatlak.* **alın karışlamak** tahsin, kinaye, sala okumak. **alın kemiği** azm-i iklîlî. **alın teri** hakk-ı sa'y, emek istihkakı. **alın yazısı** kader, mukadder. **alnı açık** kapalı işi olmayan, ehl-i iffet, lekesiz. **alnı ak** pak, cürümsüz. **alnın kara yazısı** baht-ı siyâh.

alınlı (الينلو) Cephesi enli cebin, çak, ceri.

alınlık (الينلق) Alına takılan şey, elmaslı zincir, aynalı tüy, ahe, alna bağlanan isâbe, iklîl, dîhîm, deyâdim, bir binanın alnına yapılan resim, hey'et, kitabe, levha.

alınmak (النمق) Bir şey ahz olmak, bir adam kendine ihtifâz, ihtimal vermek, infial, gayret, zanna düşmek, müteessir olmak.

alış (اليش) Bir yerden bir nezaretin alınmış resmi. *Alış alan da satan da umar.* **alış veriş** ticaret, muamele, dâd u sitâd, ahz ü i'tâ.

alışık (الشيق) Me'luf, alışık, müşteri. Me'nus, mütemâris, talimli, müptelâ, alışkan.

alışkın (الشقين) İtibarlı, üngür.

alışmak (الشمق) İtibar, munis olmak, teklifsizlik etmek, üngür devam etmek, fariğ olmak.

alıştırmak (الشدرمق) İ'lâf tesis etmek, tehyi'e, i'dâd kılmak. Bilemek, bir şeyi meselâ anahtarı kilide uyuşturmak, işletmek. Hayvanı terbiye ve talim, suyu mülâyim, ılık etmek. Başı öğrenmemiş hayvanı yırtıp yapıştırmak. Geme ülfet ettirmek.

alıvermek (اليوبرمك) Diğeri için bir şey ibtiyâ etmek, bağteten almak. .

alivre (اليوره) *s. Fr.* Borsa ıstılâhıdır. Güya sonradan aynen verilmek üzere hebadan satılan eshâm senedi.

Alkasinca (القسينجه) Sırp'ta bir kaza merkezi şehirdir.

alkış (القيش) Tekrar tekrar sayha, velvele etmekle olan tahsin, sipas, şâbâş, şâdbâş, âvâze-i tebcîl ve dürûd. ala, alahey !

alkışlamak (القيشلامق) Çok yaşa diye alkış etmek, teşvik ve iğrâ etmek

allak (الاق) *s.* Âl ve firîb edici, muhtâl, hile-kâr, mâkir, müzevvir, dönek. **allak bullak** allak mallak. **allak mallak** karışık, bulaşık, zîr ü zeber.

allem kullem (علم قلم) Mühmelâttan. **allem kullem etmek** şöyle böyle demek, Allahu a'lem, kil ü kal.

almak (الق) *f.m. (g.z. alır)* Ahz, kabul, cezbetmek, vaz-ı yed, kavrayıp kabz, zapt, iştira, temellük, tesellüm, harîd, istihsal etmek. İstiap, ihata, ihtiva, şümul, tefehhüm, idrak, fehm etmek. Ahz ü taklîd, te'ehhül. Çekmek, gerisini getirmek. Kayıkçı küreği almak, üstüne almak. Bir şeyin etrafını kuşatmak, lâkırdıyı tekrar geçip söylemek. **alıp vermek** muaheze. **alıp verememek** uğraşmak, mücadele. **ateş almak** hiddet etmek, âlât patlamak, eşya tutuşmak. *Ayağını tek almak. Ayak almak. Beddua almak.* **boya almak** renk tutmak. **boyun almak** katl. **boyuna alma** taahhüt, zimmetine, üzerine almak, deruhte etmek. **boyunun ölçüsünü almak** miktarını, itibarını anlamak. **cevap almak** mücâb olmak, red, kat'-ı ümîd etmek. **ele almak** tutturmak, elde etmek. *Aldı ele, girdi yola. Eninden boyundan almak.* **fitil almak** vesvese, vehm etmek. **gönül almak** celp, cezp, rabıta, bent, tatyîb zıddı. **göz almak** kamaştırmak. **göze aldırmak** cesaret, göze kestirmek. *Haber almak.* **hızını almak** yavaşlamak, teskin olmak. **ibret almak** mütenebbih olmak, intibah ihtiyar etmek. *İzin almak. Kabza almak.* **kan almak** fasd, iftisâd etme. **kız almak** tezevvüç, sıhriyet. *Mahlâs almak.* **maskaraya almak** mizah, istihza, taklit. *Meşk almak.* **meydan almak** ferce bulmak. *Mühlet almak.* **nam almak** iştihâr. **nefes almak** teşeffî-i sadr, inşirah, soluklanma. **nefesini geniş almak** emin, müsterih olmak, sıkletten halâs olmak. **oyun almak** kazanmak, yutmak, ütmek. **ödünç almak** muvakkaten, karzan ahz, istikraz. **ölçü almak** kıyâs-ı nefs. **önünü almak** mani olmak. *Paye almak.* **pertav almak** meydan alıp koşmak. **rutubet al-**

yol hademesi. *Alay geçirmek. Alay göstermek. Alay imamı, alay emini. Alay kurmak.* **alay malay** palas pandıras, karma karışık. *Alay topu ve şenliği. Bayram alayı.* **gelin alayı** arus mevkibi. **miralay** dört tabur kumandanı. *Surre alayı.*

alaylı (الايلو) Debdebeli, haşmetli, saltanatlı, mutantan.

alazlama (الازلامه) Yılancık nevi humre.

alazlamak (الازلامق) *f.l.* Alevde al etmek, demirle yakma ki örükleme, yara kızarma, kızartıp yanmış gibi örükleme. Ütülemek, kızartma.

alazlanmak (الازلانمق) Ateşten, kan hararetinden vücutta kızıllık peyda olmak.

albeni (ال بنى) Cazibe, hüsn ü ân.

alçak (الچاق) *sf.* Türkçe al ve alı yer manasınadır. Allı çamur demektir. Alçak, çamura münasip aşağı demek olur. Yahut alt, altçak, kaddi kameti az, kısır, basık, sığ, aşağı, pes, alçak boylu, alçakrak, dun, mürtekip, hakir, zelil, cimri, rezil, vazî, fesat. **alçak adam** deni, sefil. Nücum ve hey'etde sâfil. *Alçak dağlar.* **alçak gönül** tevazu, tekebbür zıddı, tahaşşu, huzû, huşu, kuruntı, tezellül, pestî. **alçak yer** saff-ı ni'âl, çukur, ova. **alçaktan göstermek** tevazu.

alçaklamak (الچاقلامق) *(g.z. alçaklar)* Tahkir etmek. Tenezzül, tedenni, tabasbus etmek.

alçaklatmak (الچاقلاتمق) Azaltmak, alçak etmek.

alçaklık (الچاقلق) Boyun kısa, pes olması, tavan basıklığı. Mizaçta denâ'et, mezellet, rezalet, düşkünlük, irtikâp. **gönül alçaklığı** mahviyet.

alçalmak (الچالمق) *(g.z. alçalır)* Tedenni, irtikâp, eğilmek, kapı altından geçerken boyun eğmek, taklîl-i kâmet.

alçı (الچي) *is.* Cibs, âhek, harç yapılmışı. *Sârûc, sarnıç. .* **alçı taşı** buraburk.

alçılamak (الچيلامق) Alçı yapıştırmak.

aldangıç (الدانغج) Dek, aldatmaca oyun, aldayış dahı denir. Mekr, hâdi'a, âl.

aldanıç (الدانيج) Aldanır, uysal.

aldanmak (الدانمق) İhtida, cihan gururına kapılıp girre, firifte olmak. İgtirâr, tezvîr dolabına, dama düşmek, brandadan atılmak. *Aldanış.*

aldatmak (الداتمق) *f.m. (g.z. aldatır)* Âl ve firîb etmek, aldamak, hile ve hud'a, kin ve mekr ile zihin çelmek, ihtiyâl. Gabn ü mekr ile alış verişte iğfal etmek, desise, değa, dağal. Dubara ile oyun etmek, dolandırmak, tezvir, hilâf söylemek. **ahmak aldatan** hafif yağmur. **çoban aldatan** alaca tavuk, ahreç, müka.

aldayıcı (الدايجى) Aldatıcı, mekkâr, hâdi, muhtal, hîle-kâr.

aldırmak (الدرمق) Ahz, bey, ihata ettirmek, kaydırmak, meczup olmak, kuşa şikâr tutturmak. **kıl aldırmak** yoldurmak.

aldırmamak (الدرمامق) Takayyüt etmemek, tecâlüm, müsamaha. Vazife edinmemek. **burnundan kıl aldırmamak** tekebbür^ne muhalefet.

alesta (السته) *s. İt.* Hazır, müheyya, araste. **alesta etmek** istihzar, tehyi'e, hazır etmek.

alev (الو/يالاو/الاو) *is.* Zebâne-i âteş, yalın, leheb, mazarık ve tulga tepesinde flandıra gibi ufak mazarık, kırmızı flâma, bayrak. **alev kesilmek** tehevvür ve gazap, ateş püskürmek. **alev-gîr** galat-ı fahiştir.

alev (علو) Türkî kelimelerde ayın olmayacağından sırf galattır.

alevlenmek (الولنمك) İşti'âl, tutuşup yalınlamak, hararetlenmek, iltihap, gazap ile telehhüb.

algancar (الغنجار) *is.* Güğüm nevinden yabanî acı vişne.

algarit (الغارية) Balık kayığı, çıkrığı.

alıcı (اليجى) Kuşun rabbanîde avcı olanı, müşteri, talip, sarık, âhiz.

alıç (اليج) Aşık oyunu ıstılâhında bey gelirse alıç olur, üstün, galip.

alıç (اليج) Yabani meyvedir. Sarısı gayet muattar olur, ejdef. Kırmızısı kınalı alıç ki bayan muşmulası ve ekşi muşmula dahi denir. Ayzurân, kemhûr, şerezdek ve kehye ahududur. Çûm, kevhel, kevhec. Kehc onun gayri olup koca yemişi olmak gerektir. Bahçelerde katmer alıç, katlap.

alık (اليق) Çalık, budala, meczup. Kalık gibi nişane.

alıklı (اليقلى) Koyun ve köpeklerde uyuzluk ve kuşak gibi yünü kırkılmayan yerler.

alıkoymak (اليقومق) Avk, ta'vik, tevkif, tehir, tatil etmek, keff.

alım (اليم) Atım, menzil, havza. **alım satım** bey u şirâ, mübayaa. **göz alımı** medd-i basar.

alımlı (اليملو) Zağar, av, alû.

alın (الين) *is.* Nasiye, cebin, pişânî, mutlaka öne gelen şey, cephe, vech, yüz, safın öni, askerin cephesi, gösteriş, gözüküş, nâsıye-i hâl, cür'et, hayâsızlık. **alın çatması** kaşbattı, dildâde. **alın derisi, alın damarı** keza arsızlık, ictirâ. *Alnı davul derisi, alın damarı çatlak.* **alın karışlamak** tahsin, kinaye, sala okumak. **alın kemiği** azm-i iklîlî. **alın teri** hakk-ı sa'y, emek istihkakı. **alın yazısı** kader, mukadder. **alnı açık** kapalı işi olmayan, ehl-i iffet, lekesiz. **alnı ak** pak, cürümsüz. **alnın kara yazısı** baht-ı siyâh.

alınlı (الينلو) Cephesi enli cebin, çak, ceri.

alınlık (الينلق) Alına takılan şey, elmaslı zincir, aynalı tüy, ahe, alna bağlanan isâbe, iklîl, dîhîm, deyâdim, bir binanın alnına yapılan resim, hey'et, kitabe, levha.

alınmak (النمق) Bir şey ahz olmak, bir adam kendine ihtifâz, ihtimal vermek, infial, gayret, zanna düşmek, müteessir olmak.

alış (اليش) Bir yerden bir nezaretin alınmış resmi. *Alış alan da satan da umar.* **alış veriş** ticaret, muamele, dâd u sitâd, ahz ü i'tâ.

alışık (الشيق) Me'luf, alışık, müşteri. Me'nus, mütemâris, talimli, müptelâ, alışkan.

alışkın (الشقين) İtibarlı, üngür.

alışmak (الشمق) İtibar, munis olmak, teklifsizlik etmek, üngür devam etmek, fariğ olmak.

alıştırmak (الشدرمق) İ'lâf tesis etmek, tehyi'e, i'dâd kılmak. Bilemek, bir şeyi meselâ anahtarı kilide uyuşturmak, işletmek. Hayvanı terbiye ve talim, suyu mülâyim, ılık etmek. Başı öğrenmemiş hayvanı yırtıp yapıştırmak. Geme ülfet ettirmek.

alıvermek (اليويرمك) Diğeri için bir şey ibtiyâ etmek, bağteten almak. .

alivre (اليوره) *s. Fr.* Borsa ıstılâhıdır. Güya sonradan aynen verilmek üzere hebadan satılan eshâm senedi.

Alkasinca (القسينجه) Sırp'ta bir kaza merkezi şehirdir.

alkış (القيش) Tekrar tekrar sayha, velvele etmekle olan tahsin, sipas, şâbâş, şâdbâş, âvâze-i tebcîl ve dürûd. ala, alahey !

alkışlamak (القيشلامق) Çok yaşa diye alkış etmek, teşvik ve iğrâ etmek

allak (الاق) *s.* Âl ve firîb edici, muhtâl, hile-kâr, mâkir, müzevvir, dönek. **allak bullak** allak mallak. **allak mallak** karışık, bulaşık, zîr ü zeber.

allem kullem (علم قلم) Mühmelâttan. **allem kullem etmek** şöyle böyle demek, Allahu a'lem, kil ü kal.

almak (الق) *f.m. (g.z. alır)* Ahz, kabul, cezbetmek, vaz-ı yed, kavrayıp kabz, zapt, iştira, temellük, tesellüm, harîd, istihsal etmek. İstiap, ihata, ihtiva, şümul, tefehhüm, idrak, fehm etmek. Ahz ü taklîd, te'ehhül. Çekmek, gerisini getirmek. Kayıkçı küreği almak, üstüne almak. Bir şeyin etrafını kuşatmak, lâkırdıyı tekrar geçip söylemek. **alıp vermek** muaheze. **alıp verememek** uğraşmak, mücadele. **ateş almak** hiddet etmek, âlât patlamak, eşya tutuşmak. *Ayağını tek almak. Ayak almak. Beddua almak.* **boya almak** renk tutmak. **boyun almak** katl. **boyuna alma** taahhüt, zimmetine, üzerine almak, deruhte etmek. **boyunun ölçüsünü almak** miktarını, itibarını anlamak. **cevap almak** mücâb olmak, red, kat'-ı ümîd etmek. **ele almak** tutturmak, elde etmek. *Aldı ele, girdi yola. Eninden boyundan almak.* **fitil almak** vesvese, vehm etmek. **gönül almak** celp, cezp, rabıta, bent, tatyîb zıddı. **göz almak** kamaştırmak. **göze aldırmak** cesaret, göze kestirmek. *Haber almak.* **hızını almak** yavaşlamak, teskin olmak. **ibret almak** mütenebbih olmak, intibah ihtiyar etmek. *İzin almak. Kabza almak.* **kan almak** fasd, iftisâd etme. **kız almak** tezevvüç, sıhriyet. *Mahlâs almak.* **maskaraya almak** mizah, istihza, taklit. *Meşk almak.* **meydan almak** ferce bulmak. *Mühlet almak.* **nam almak** iştihâr. **nefes almak** teşeffî-i sadr, inşirah, soluklanma. **nefesini geniş almak** emin, müsterih olmak, sıkletten halâs olmak. **oyun almak** kazanmak, yutmak, ütmek. **ödünç almak** muvakkaten, karzan ahz, istikraz. **ölçü almak** kıyâs-ı nefs. **önünü almak** mani olmak. *Paye almak.* **pertav almak** meydan alıp koşmak. **rutubet al-**

mak ıslanmak, hava nüfuz etmek. *Rütbe almak.* **satın almak** ibtiyâ, mübayaa, iştira. **soğuk almak** üşümek. **soluk almak** göz açmak, teneffüs, tereffüh, ârâm, istirahat. **söz almak** vaat almak, vaatleşmek. **su almak** sel götürmek, neşf etmek. **suret almak** bir şeyin tıpkını istinsah, resm etmek, aynını çekmek. **vade almak** mühlet isteyip imhal, temhil olmak. **yol almak** kat-ı tarîk ve mesâfe, tehayyüz, ihraz, terakki. *Al takke ver külâh.*

Alman (الامان/ المان) *is.* Almanyalı, Cermanyalı. Almanca Germanya vilâyeti, aslında Nemse, nemçe el-yevm Prusya, Bavyera, Saksonya, Virtenburk, Badhes, Meklemborak, Vaymar, Oldenburk, Bronzevik, Maynengen, Koporak, Anhelt, Rudostad, Valedik, Cemahir, Ansa, Atik memalikini havi bir ülkedir.

almanya (المانيا) *bk. alman.*

alp (الب) *is.* Şeci, pehlivan, fâris, kahraman. *Alem :* **Alparslan** Selçukî. **Alp Tekin** Gaznevî. **Kaya Alp** cedd-i osmaniyân. *Konur Alp, Gündüz Alp.*

Alpsofu (الب صوفى) *is.* Kocaeli'de Hendek'e mülhak bir kazadır.

alt (الت) *is.* Zir, ev altı, avlu, ekmeğin alt yüzü, saray altı, kale altı yer gibi. Esfel, taht, mâ-dûn, pay, pâyîn, ayağın altı, taban. *Alt alta üst üste.* **alt üst** börek. **alt üst etmek** karıştırmak, zîr ü zeber etmek, perişan. **altı üstü** cihetini. *Altını mı alırsın üstünü mü?* **altında kalma** taht-ı minnette, mahcup. **ayak altı** memer. **bıyık altı** istihza. **bezin altı** erişi. **çene altı** gabgabın sarkan derisi, öküz şakağı. **dam altı** bina, örtülü yer. *Dil altı.* **el altı** maiyet, nezaret. **el altından** hafiyen. **kubbe altı** meclis mahalli. *Rüzgâr altı.* **saman altından** eli altında, tasarrufunda. *sf.* Aşağıda olan, süflâ, tahtanî, zîrîn, pesîn, pest. Edna, ekall, kemter, pester. **alt aşağı vurmak** alt etmek, galebe. **alt başında** zeylde. **alt çene kemiği** fekk-i tahtânî. **alt dudak** irim. **alt olmak** eline kalmak, mağlubiyet. **alt sokak, alt kat** tahtanî. **alt yanı** akîbi, mâ-dûnu, mâ-ba'di. **kahvaltı** caşt. **minder altı, hasır altı** müsamaha, nisyan. **yer altı** türap, ahiret, bodrum, zîr-i zemîn.

alta basu (التا باصو) *is. İt.* Yelkenin alt kenarı.

altça (التچه) Alçak.

altı (التى) *is.* Sitt, sitte, şeş, yedinin alt yanı. Oyunda şeş, şeş ve dü, düşeş tabirdir. Bazı silk ve tarikte rütbe ismine meselâ sâlise, rabi'a, hamise gibi sitte kadısı derler. **altı okka oyunu** yorgan içinde bir nev yol, yol kitabı, kumaşve büyük palamut balığı, lâkerden sallayıp havaya atıp tutma eziyeti. **altı parmak** elinde ya ayağında altı parmağı olan. Sabıkta altı ocak Acemi oğlanı bir nev cebeci, topçu, top arabacı, altı bölük süvari ocakları, sipahi oğlanı, silâhtar, ulufeciyân, gureba.

altılık (التيلق) Kıymeti altı olan.

altın (التون) *is.* Al ton, kızıl zeheb, zer. Mal, gına manasına **altın babası** maldar. **altın otu** eğrelti nevinden deva, keff-i nesr. **altın yaprağı** varak altın, sikke, eşrefi, dinar, filori. **ak altın** plâtine. **freng altını** kıratı don. *Gazi, fındık, Mecîdî altını.* **halis altın** sırma altını, ibrîz, asced. Macar, Venedik altını iskolupenderiyun. **altın baş** tiryak ala nevi altın gibi ârâyiş zuhruf, müzahref. **toz altını** tibr. **yaldız altını** tılâ. *sf.* zerrin, altından. **altın eyer, altın saat, altın zarf, altın kılıç** mutallâ. **altın kakma** zer-efşân. **altın kökü** pekvâne. **altın kuyruk** kıl düğün nevi. **altın oluk** mîzâb-ı Ka'be. *Altın sarısı.* **altın topu** güzel sabi, nur paresi. **altın top** amber çiçeği, gaziye, yaldızlı, damgalı. **alem-geh** sarık teli. Halis, makbul manasına **altın ad.** *İşi altın.* **Altıneli** İşkodra'da.

altınlamak (التونلامق) Yaldızlamak, altın kakmak, kaplamak, tezhip, mutallâ tersi, mezr-keş, zer-efşân etmek.

Altıntaş (التون طاش) *is.* Kütahya kazasının bir nahiyesidir.

altlı üstlü (التلو اوستلو) Tahtanî maa fevkanî, zîrîn ü zeberîn, bâlâ vü pâyîn.

altlık (التلق) Hattatlar el siperi.

altmış (التمش) *is.* Altmış, muhaffefi sittun, şast. **kırk yılın başında** gibi **sittin sene** derler, yani bin yıl daha.

altmışar (التمشر) Altmış altmış.

altmışıncı (التمشنجي) Şastum.

altmışlamak (التمشلامق) Had sittine ermek.

altmışlık (التمشلق) Şey ki kıymeti altmış. **altmışlık adam** sinni altmışında, müstetir. *Altmışlık sikke.*

ama (اما) *e.* Amma, lâkin, vakıa. Türkîde mübalâğa için *amma da kaparım* etfal oyunlarından. *Amma da ne tatlı ! Ama bak !*

aman (امان) *n.* Öf gibi dermande olan bîamana giriftarların feryadı, istigâse. Nefret, tenzir, ikaz nidası. Savul ! Sakın ! **amanım Allah** ! **aman demek** müsaade talep etmek, teslimiyetde olmak, rey istemek.

Amari (امارى) *is.* Retimo sancağında bir kazadır.

Amasra (اماصرى) *is.* Bolu'da Bartın kazasına tabi bir nahiye merkezi kaledir.

Amasya (اماسيه) *is.* Sivas vilâyetinde bir sancak kürsüsü şehr-i kadîmdir. Kazaları Amasya maa nevahi ve Güldökülen, Merzifon maa Merzifon-abad, Gümüş maa Hacıköy, Kedagra nâm-ı dîger Vezirköprü, Erbaa, İrek (Sonissa ve Taşabat ve Karayaka), Aladik maa Havza, Osmancık maa Zeytin ve Hacı Hamza, Mecitözü maa Gelengeras, Zü'n-nûn ve Viray, Zile maa Turhal.

Amasya Aydın (اماسيه ايدين) *is.* Arpaz kazasında bir kasabadır.

ambar (انبار) *is. Yun.* Hazinelenmiş bir mahzen, şevne, bender, ticaret mahalli, büyük sandık. **ambar kapağı** büyük sandığın ve gemi ambarına ışık veren büyük deliğin ortası. *Arpa, buğday, zahire ambarı.* **der-ambar etmek** kabız. **kapak ambarı** müşteri yeri. **kırk ambar** çerçi, satan ki her türlü lüzumsuz şey ondadır: sakız, kayçar, rastık, sürme, süzen, tanzu, üzgün balığı gibi. **kırk ambar balığı** vatoz nevi. **üç ambarlı** güverteden başka üç kat topu olan kalyon. İki katlısı **kapak**, bir katlısı **firkateyn**. **yorgan ambarı** gemilerde yük vaz olunan kat, süfün-i harbiyyede toplar dizilen katlar.

ambarcı (انبارجى) Eşya mahzeninin bekçisi, müşerrefi, emini.

amberbaris (انباريارىس) *is.* Kadın tozluğu, barbaris, zireşk.

amedci (امدجى) *is.* Âmedî-i dîvân-ı hümâyûn, evrak arzına memur bir mansıp ve kalemdir.

amediye (امديه) *is.* Müvellede. Emtianın duhuliye resm-i gümrüğü.

Amerika (امريقا) *is.* Kıta'ât-ı arzın sonradan keşfolanı. Yeni dünya ki memâlik-i müttehide-i cumhuri Kanada vesair İngiliz tevabii Grenland, Meksika, Cemâhîr-i Vustâ, Brezilya, Guatemala vesaire Peru, Şili, Boenos Aires, Paragi, Patagonya memaliki onun aksamındandır.

Amid (آمد) *is.* Kara amid dahi derler. Diyarbakır sancağının kürsüsü bir kadim kaledir.

Amik (عميق) *is.* Reyhanlı aşiretinin meskeni, Antakya'ya mülhak kaza.

amiral (اميرال) *is. Fr.* Emîrü'l-mâ, emîrü'l-bahr tabiratından menkul derya beyi. **büyük amiral** kaptanıderya. **orta amiral** patrona. **amiral vekili** reyyale. Bir filo donanmanın yahut bir mevkiin amiralı, kumandar. Liman reisi.

amirallık (اميراللق) Amiral payesi ya hizmet-i deryâ sancak beyliği.

amora (امورا) *is. İt.* Maystra ile trinket yelkenleri açılma. Halatları salıverme.

Amu (آمو) *is.* Okso. **Amuya** Nehr-i Ceyhun.

amu (عمو) *is.* Baba kardeşi, amca. **amcazade** amu oğlu.

an (اك) *is.* Beyin, zihin, fehim, zekâ, müdrike, hıfz, yad.

an (ان) *zm.* O, onlar. Ona, ondan, onsuz, onun, ancak, ancılayın, onun kadar, onun gibi. **onlu onsuz** her hâlde, onlu onsuz. **ancılayın** öylece, o suretle, o mertebede.

ana (انا) *is.* Valide, mader, nine, etfal tabiri anne. **ana baba** valideyn, büyükler. **ana baba evlâdı** sevgili, aziz, kıymetli. **ana baba günü** mahşer, kıyamet günü gibi kalabalık. *Ana direk.* **ana sevgisi** rahm-i maderî, mürüvvet, şefkat. **ana su, ana lağım** büyük kanat su yolu. **atalar anası** lendhâ karı. **büyük ana** cedde, kadın nine. **demir anası** lengerin büyük kolu ki enile ona merbuttur. **hamam anası** hamamlarda yanaşma ihtiyar kadın. **kaynana** kayınvalide. **süt ana** vâlide-i rızâî, hâzına, murzı'a. **üvey ana** râbbe. Esas manasına ümmehât, kütük, bir şeyin büyüğü. **ana defter** kuyut, büyük muhasebe defteri, kütük, baş muhasebe. **anadan doğma** uryan.

anabolu/Anabolu (انابولى) *is.* Mora'da eski Anabolu, menekşe.

anababullâ (انابابوللا) *is.* Babil gibi karışıklık, kargaşalık, gürültülü yer.

anacı (اناجي) Evlâdın anaya muhabbeti.

anacık (اناجق) Sevgili ana.

anaç (اناج) Kartlaşmış, ermiş, önünü ardını bilir, usta. *Anaç bülbül , anaç hindi.*

anaçlamak (اناجلامق) Kocamak, irileşmek, kurnaz olmak.

Anadolu (اناطولى) *is. Yun.* Maşrık, gün doğuşunda olan mahal ki Marmara ve Akdeniz'den güney tarafı Fırat'a kadar olan diyâr-ı kadîmde Küçük Asya. Anadolu sabıkta otuz beş sancak bir eyalet olup hâlen Hudavendigâr, Kastamonu, Ankara, Aydın vilâyetlerine denir.

anafor (انافور) *is. Yun.* Akıntının zıddına baş yukarı akan su, ikisinin arası kanal. Anaç su, baş yukarı.

anahtar (انختار) *is. Rum.* Miftah, miklef. Türkîde açar. **anahtar ağası** kilittar. **anahtar bulmak** hal. **anahtar dişi** mekalîd, mesâlît. **anahtar uydurmak** hile. **huruf anahtarı** miftah. **Hacı Bektaş anahtarı** balta, teber. **piyano, saat, kanun, vida anahtarı, çatal anahtar** kurma aletleri, maymuncuk. **cebinde yüz anahtar** keyd.

Anamur (انامور) *is.* İçel'de bir kaza merkezi kasabadır. Hulefa zamanında Mamuriye denirdi.

anarı (انارو) *zf.* Öte yan. **anaru beri** öte beri, hırdavat.

anason (اناصون) *is. Yun,* Anisun, râzyâne-i rûmî, zenban. *Anason yağı, anason ruhu.* **Çin anasonu** abdest bozan. **Mısır anasonu** kemmûn-ı ebyaz, nân-hâh otu.

Anbar (انبار) *is.* Bağdat vilayetinde Unne ve Heyt kurbunda bir kadim bender.

ancak (انجق) *e.* Mahz, hassaten, daradar, güç belâ, yalnız, fakat, öylece, tamamı tamamına. Mahzâ ki, lâkin, amma, pes. Ancılayın manasına onca, onun gibi, onun kadar, o kadar.

Gönülden çün Muhibbi hubb-ı dünyâyı tıraş ettik.
Kalenderlik ise ancak olur aşk olsun abdalım.

ancelika (انجليقه) Melik otu.

Andırın (اندرون) *is.* Zülkadiriye sancağında Andırın maa Göksun kazası.

andırmak (اندرمق) İhtar ederce benzemek, tezkâr etmek, şibahet. *Hayır ile andırıgör kendini sen, zikir baki ve ömür fanidir.*

andız (انديز) *is.* Ardıç nevinden çalı, kanes, râsen, şehir kenarında olan çalılık yer, kötülerin bozukların mecmaı, fevahiş mahallesi, arasta hilâfına ki şehirde olur. **andız otu** câsim, cehân-ı şâmî dahi derler kamûh bir nevi şecer, yesr.

Andugı (اندوغى) *is.* Orta kaya diye zebanzettir. Niğde nahiyelerinden birinin merkezi dört yüz haneli kasabadır.

anduk (اندوق) Sırtlan.

angarya (انقريه) *is. Yun.* Bedava iş, te'addi. Komşulukda olursa imece. **angarya dinlemek** dikkatle istimâ etmemek. **angarya atmak** tafra vurup müsamaha etmek, baştan savma, hasbî. Mü'ellifîn-i Yûnân Fârisî-i kadîmden me'huz olmak üzere rivayet ederler.

angıç (انغيج) *is.* Döşemesiz büyük çit araba.

angut (انغيت) *is.* Bir nev kızıl hayvan ki kızıl kazdan büyücektir.

anıla (انيله) *İt.* Lengerin büyük halkası ki halata onunla takılır.

anılmak (انكلمق) Memduh, yad olmak, zikr-i cemîl. **bir anılmış** makbul, yekta.

anırmak (انكرمق) Hayvanın hususan hımar gibisinin genizden, enden haykırması ve burun içi nağmeleri yapması tarzında şiddetle gunne ile çığırmak, nahk. *Şehirde eşek bile makamla anırır.*

anırtmak (انكرمق) Har gibi çağırtmak, galiz harifi tazyik ya teşvik ile sayha ve şehkalar ettirmek.

anış (انكيش) *is.* Mişvâr, kömeçten bal sağdıkları alet, ağış.

anız (انكيز) *is.* Saman sapı, buğday biçildikte yerinde nişan kalan saman ucu. **anız biçerde** boş durmaz, hamarat.

anızlı (انكيزلو) **anızlı tarla** hayvan otardıkları mezraa.

anîde (آنيده) *e.* O anda, ân-ı vâhidde, derhâl, def'aten.

Ankara (انقره) *is.* Vilâyet kürsüsü bir şehirdir. Livaları Ankara, Kırşehir, Bozok, Kayseri. Sancağının kazaları Ankara, Yabanabat, Çubukabat, Kasaba-i Zîr ü Bâlâ, Haymanalar, Seferihisar, Mihaliççik, Kurupazar, Beypazarı, Ayaş.

Ankara (انقره) *is.* Engüre çayı. Kadimde Türkistanla Tataristan arasında hadd-i katı. Baykal denizine munsabdır.

anlamak (انكلامق) *(g.z. anlar)* Sezip derk, idrak, iz'an, teferrüs, tefattun, teyakkun, hiss, tahkik, istifham etmek. Zihin almak, vukûf-ı isti'dât, his, tabî'at-şinâslık, marifet, itina, takdir. **iş anlamak** isti'dâd-şinâsâyî. **iş anlayış** ezkâr. **söz anlamak** insaf. *Anladık yel değirmeni amma suyu nereden gelir.*

anlanılmak (انكلانلمق) Müstefâd olmak.

anlaşılmak (انكلاشلمق) Malum, münfehim olmak.

anlaşmak (انكلاشمق) Uzlaşmak.

anlatış (انكلاديش) Tarif, ifade.

anlatmak (انكلامق) *(g.z. anlatır)* Tefhîm, telkin, talim, itina ile ikna, ifade, remz ile ima, işrâb etmek.

anlattırmak (انكلاتدرمق) *(g.z. anlattırır)* Bi'l-vâsıta ifham, ifade etmek.

anlayış (انكلايش) Zekâvet, intikal, idrak, tefehhüm, fetanet, feraset.

anlayışlı (انكلايشلو) Zeki, fatin, fehim, müsta'id, danişli, danişment, edip, nükkad, duygulu.

anmak (انكمق) *(g.z. anar)* Zihne getirmek, zikir, tezekkür, tezkâr, yadlamak.

anonim (انونيم) *sf. Fr.* İsimsiz. *Anonim şirket.* **anonim kitap** müellifinin ismi mektum.

ansalamak (انكسالامق) Ansılamak. *(g.z. ansalar)* Bir adamın andırmacasına taklidini yapmak, mukallit evzâı kullanmak, soytarılık etmek.

ansız (انكسز) Apansız, onda yokken, nâgehân, bagteten, filhâl, bi'l-bedâhe, bi'l-irticâl.

ansızın (انكسزين) Anîde, ale'l-fevr.

ant (اند) *is.* Kasem, ahit, hılf, peyman, sevgend. Bazen nezir, adak manasına. **ant etmek, ant içmek** ahd ü peymân etmek. **ant vermek** taîlif, ahit, vaat ettirmek, azimet okumak.

antlaşmak (اندلاشمق) Ahitleşmek, halîf.

Antakya (انطاكيه) *is.* Halep sancağında Antakya maa Amik ve Kasır ve Karamut ve Süveydiye kazasının merkezi bir cesim şehirdir.

Antalya (انطاليه) *is.* Teke sancağı kürsüsü bir bender.

Antep (عينتاب) *is.* Halep'te Antep maa Urul ve Kızılhisar ve Telebşar kazasının merkezi bir şehirdir.

antika (انتيقا) *is., sf.* Eski şey, tuhaf, nevâdir. Eski zamandan kalma oyma taş, meskûkât, âsâr-ı atîka. **antika kâse** eski zamandan kalma kap. Avam zebanında tuhaf şey.

anzarot (عنزروت) Sahihi anzurut.

ap (اپ) Edât-ı te'kîd ve mübâlağadan. **apaçık** sarahaten. **apak** ebyaz, büsbütün beyaz. *Apansız.* Emsali : *bambaşka, basbayağı, bembeyaz, besbelli, bomboş, çamçarşı, dimdik, dosdoğru, dümdüz ya düpdüz, epeyi, epeyice, gem gevrek, hamhalat, kaskatı, kıskıvrak, kupkuru, lomloş, masmavi, mosmor, nepnem, samsarı, sapsarı, sipsivri, tastamam, upuzun, yamyassı, yelyeper, yusyuvarlak, zım zırlak, zil zurna,* gibi.

apalak (اپالاق) *sf.* Kucakta ve memede olan sabinin iri, sağlamı, pompulu.

apansız (اپاكسيز) Apansızın. **apansıza uğramak** füc'e.

apansızlık (اپ اكسزلق) Gaflet, gıbb.

aparmak (اپارمق) *f.l. (g.z. aparır).* Türkmen ıstılâhından kinayedir. Alıp varmak, götürüvermek, aşırmak, çalıp çarpmak, ihtilâs-ı rübûden, dest-bürd. **aparlaldan aparılmak** magsûb olmak, kaypağa gitmek.

apaz (اپاز / اپاز) *is.* Galatı hapaz. Yumulmuş avuç. Avuca sığan miktar. Bir avuç, muşta râha. *Bir gemi buğdayın bir apazdır çeşnisi.*

apazlama (اپازلامه) Hafif yalpa.

apazlamak (اپازلامق) *(g.z. apazlar)* Yelkenler hazinesi rüzgârı avuçlayıp şişmek, hafif rüzgârla yavaş yavaş gitmek.

apış (اپش) *is.* Budun iç yüzü, vücuda yapışan uyluk tarafı, rible. **apış ayrılmak** yere gelmek, hayvan çatıla kalmak.

apışmak (اپشمق)*(g.z. apışır)* Bacaklar ayrılıp apış üzre gelip çöken, çatlaya kalan, çatılan, yorgun hayvan gibi dermande pâ-der-gil olmak, yorulup yayılmak, âciz kalmak, işten yılmak, muztar, naçar olmak, sütuh oturmak, göt üstüne oturmak. Şapa oturmak.

apıştırmak (ایشدرمق) Yormak, durdurmak, yıldırmak, harunlatmak, gemiyi iki yandan bağlayıp ya demirleyip muhkem kasmak, abosa etmek.

apiko (اپیقو) *sf.* Gemi lengerini alırken ta üzerine vardıkta demiri koparmaya hazır bulunuşu, kalimeyi toplaması, Tetik adam, tîrendâz, alasta, çâlâk, cüst, hazır.

apolet (اپولت) *Fr.* Omuzluk ki askerîde rütbe ve zümre alâmeti olarak omuza takılır. **apolet köprüsü** omuzluğu geçirdikleri köprücük.

apşak (اپشاق) Halka, sapanı açık hayvan, çökmüş, tembel.

aptal (ابدال) *sf.* Bön, sümsük, ahmak, çolpa adam.

aptallık (ابدالق) Budalalık, sâf-derûnluk.

aptalsı (ابدالسي) Aptal gibi.

apul apul (آپول آپول) *sf.* Yağlı kazlar gibi iki yana sallanarak yuvarlanarak tebahtür etme hâli. **apış apış yürümek**. Apalak apul, torlu.

ara (ارا) *is.* Buut, beyn, fasıla, miyan. Mühlet, fırsat, hengâm, miyane, esna, âvân, halel, berzah. Mesafe, ferce, halel, şikâf, meydan. Ünsiyet, münasebet, hüsn-i mu'âşeret, mabeyn, kapı arası, arkası, tengi. İçinde olan yerde zar. **ara açılmak** bozuşmak, mübâyenet. **ara ara** bazen, gâhî, gâhîce, geh geh, ahyanen bazı kere ard arda. **ara ay** aralık, zi'l-ka'de, haram ay. **ara bağı** burun perdesi, vetre. **ara bulmak** fırsat. **ara kapı** komşuya müşterek. **ara nağmesi** miyane. **ara sıra** aralık aralık. **ara vermek** munkatı olmak, feysal bulmak, hali olmak. **ara yanı** konak. **arada** ara yerde. **arada çıkarmak** iş arasına sokuşturmak, itba, alîk etmek. **arada kalmak** mesul olmak. **aradan** zamandan, o zamandan. **aradan çıkmak** terk, ferağat etmek, halâs, tenkîh olmak. **aradan çıkarmak** ihraç, tarh, minha mehcur, dûr etmek. **arası soğumak** mürûr-ı zamân, nisyan. **arasını bulmak** telif, tesviye. **araya almak** mühâceme, başa üşmek. **araya girmek** tavassut etmek. **araya gitmek** aralığa, hasır altına gitmek, makbul ve mahsub olmamak, zayi olmak. **araya komak** tevsit. **ard aradan** dolayısıyla, bi'l-münâsebe, uzaktan. **bir arada** müctemian, maan, birlikte, vakten mine'l-evkat. **bir araya gelmek** tesadüf, iktirân, içtima. **direkler arası** eyvan, revak, sakîfe. Edat olur: **aramızda** mabeynimizde, miyanede. **o ara** *bk. ora.* **bu ara.** *bk. bura,* **şu ara** *bk. şura.* **ne ara** *bk. nere.* **o arada** hengâmda.

araba (عربه) Sırf galattır. Türkîde ayın yoktur. Murat arabadır.

araba (ارابه) *is.* Gerdûne çarha envaından talika, fayton, kanlı, kaliskakoçu, kupa körüklü hanta. **el arabası çekmek** atlı karaca. **top arabası** kereyük, öküz. **vapur arabası** vagon.

arabacı (ارابه جی) Araba yapan, ehl-i hırfet. Araba süren, kucac, esbîz.

Arabistan (عربستان) *is.* Ceziret'ü'l-arap. Ahkaf, Şihr, Mehre, Umman, Bahreyn ülkeleri ve memâlik-i Osmaniyye'den el-Câmi, Hicr ve Yemame, Hicaz, Yemen maa Tihame ve Hazramut ülkeleri ve metbuattan Necd ve Arz ve Cebel-i Şemr ve Cevf vesaire. *Arabistan turnası, Arabistan toyu.*

Arabsun (عربسون) *is.* Sahihi (ارابصون) Nevşehir'e mülhak bir kaza merkezi, Gülşehir.

Araç (اراج) *is.* Kastamonu'da Araç maa Sart ve Merkûze ve nevahi kazasının merkezi bir kasabadır.

aral (ارال) Araları yakın adalar öyüğü ve adalar arası.

Aral denizi (ارال دکیزی) Bahr-i Ürgenç ki ataları pek sıktır.

aralamak (ارالامق) Ara edip ayırmak, açmak, aralık etmek.

aralanmak (ارالانمق) Tenha olmak, dağılmak, perakende, müteferrik olmak.

aralaştırmak (ارالاشدرمق) Seyreltmek, dağıtmak.

aralatmak (ارالاتمق) Açtırmak, yaydırmak, aralaşmak, seyrekleşmek, seyrelmek.

aralayış (ارالایش) Perişanlık, tefrika.

aralık (ارالق)Aralanmış, aralı, küşade, yazılmış, sırıtmış, ferce, miyane, bürhe, zaman, fırsat, hengâm, hilâl, yer. **aralığa gitmek** heder. **aralık diş** seyrek. **aralık kapı** kapanmamış. **aralık sokak** aydınlık alacak yol. **aralık yazı** fasılalı. **aralıkta** miyanede, ortada, bazen. *Aralıktan bakmak Bir aralık. Bu*

aralık. **kapı aralığı** kanatlarının hilâlı. **tahta aralığı** çatlak, rahne, hilâli.

aramak (ارامق) *f.m. (g.z. arar)* Eşyanın arasına bakıp aktarmak, talep, tefakkud, teftiş, tecessüs, göz gezdirmek, cüst ü cû edip cûyâ olmak, teşebbüs, yoklamak. Tetebbu, sa'y, cehdetmek, cûyende olmak, istirdat, ictihat. Bulunmaz şeyin ardına düşmek. **arayıp bulmak** ibram, belâyı bulmak. **çare aramak** tedarik, tedbir. **gökte arayıp yerde bulmak** nâ'il-i merâm olmak, maksadı hasıl etmek. **hakkı aramak** dâd. *kısmet aramak.* **kimya aramak** eliyle verip ayağıyla aramak. *Neyl-i aksa'l-âmâl. Neyl-i aksa'l-ireb. Kendi üstünü kendi aramak.*

aranmak (ارانمق) Sonradan kıymeti takdir olunmak, kadir bilinmek.

arandırmak (ارانمدرمق) Bir şeyin gussasını çektirmek. Altı üstünden fena çıkmak, temenni ettirmek, araştırmak, istiksa, tefahhus, teftiş, taharrî etmek, ağız yoklamak, taraf taraf aktarmak.

aranılmak (ارانلمق) Arzu olunmak, üst baş aramak.

Arap (عرب) *is.* Türkîde zenci manasına. *Arap erdikte anladım, arap olayım.*

Arapkir (عربکیر) *is.* Arapkir maa Erguvan kazasının merkezi bir şehir.

arasta (اراسته) *is.* Ordu pazarı, asker çarşısı. Silâh çarşısına sipahi çarşısı denir.

aratmak (اراتمق) İstemek, birini sormak.

arayıcı (ارایجی) Denize düşen zayiatı çıkaran esnaf, gümrük memuru.

ard (ارد) *is.* Değirmen taşına taneyi azar azar veren huni.

Arda (اردا) *is.* Edirne eyaletinde maruf çay ki Meriç ırmağına mülteki olur.

arda (اردا) *is.* Uzun el deyneği.

arda (اردہ) *is.* Arza, çıkrıkçıların vesair esnafın çevirdikleri trabzan ve kehribar ve çubuk gibi şeyi yonmak ve kütük silmek için ona tutturdukları demir kalem.

Ardahan (اردهان) *is.* Çıldır'da Ardahan maa Göle ve Posof ve Mirho kazasının merkezi bir kasabadır.

ardala (اردالہ) *is.* Katarın en ardından gelen devenin büyük tongurdağı. Hayvan sağrısına konulan şilte. Yanaşık, arka arkaya, ilâve, muttasıl.

ardalı (اردالو) Eli deynekli çavuş, nişan için dikilen deynek. *Çardaval.*

Ardanuç (اردنوج) *is.* Çıldır toprağında Ardanuç maa Peng ve Şavşat ve nevahi kazasının merkezi bir kaledir.

ardıç (اردیج اردج) *is.* Dağ servi, ar'ar, nâjûn. Envaı çokdur. **ardıç cüllâbı** suyu, arak nevinden cin. **ardıç katranı** deva nevinden. **ardıç kuşu** sarılı kara tavuk nevinden semermer. **ardıç tohumu** ebhel. **çalı ardıcı** andız. **dikenli ardıç** berai. **hind ardıcı** safine. **kara ardıç** ürs. **kızıl ardıç** erze. **parlak ardıç** rakrak.

argaç (ارغاج) *is.* Pud, sabil, bezek üstüne atılan atkı ki mekik ipliği. **küme dağın argacı** yassı tepesi ve kamburu.

argaçlamak (ارغاجلامق) Argamak. Türkîde sarmak.

argalı (ارغالی) *is.* Yaban koyunı, garm, dağ keçisi, arupa, vu'l.

argıt (ارغید) *is.* Dağ beli, geçidi. *Argıdal, argadal.*

Argıthanı (ارغید خانی) *is.* Konya sancağında Ilgın maa Argıthanı kazası.

argun (آرغون) *sf. Moğ.* Aşkar, kızıl sarı.

Arhavi (ارخوي) *is.* Hopa ve Gönye. *bk. Varhavi.*

arı (اری) *is.* Sineğin pâki yani nahl, zenbûr, bal arısı. **arı çiçeği** tuti ve zenbûr. **arı eğrisi** egih. **arı kovanı** sazdan kütükten kavanoz. **arı kuşu** şeref-râh, bir nev göçeğen yeşilli sarılı çağırtkan. **arı otu** yüksük otu nevinden pembe, bir nevi sarı. **arı sokmak** def'aten kızmak. **arı yuvası** ma-halkullah, kalabalık. **bey arı** dişi arı ki her kovanda bir tane olur ya'sûb, emîr-i nahl. **bir arı** yani bir kovan bir sürü arı. **eşek arısı** sakî. **oğul arısı** taze yetişen kovan ki balı aktır. **yaban arısı** iğnesiz arı ki erkeğidir.

arı (اری) Arık, nezih, nakî, tâhir, nazîf, matbu, pâk, pâkîze, müberra.

arık (اریغ) Arı, argın, yağı eti süzülüp erimekle tenfîh olup zayıf, mehzûl, zebûn, lâgar. **arıgmak, argımak, arkumak** argın zebun olmak, ağırlaşmak, düşkün, yorgun tersenbe olmak.

arıklamak (اريقلامق) Arıklatmak ve arıklanmak. Zayıf olup zebunlaşmak, hezâl ile hafiflenmek.

arıklık (اريقلق) Zebunluk, nehâfet, berâ'et.

arılmak (اريلمق) Şifâ-yâb olmak.

arımak (ارمق) *f.l.* Temizlenmek, yağı, çirki giderip pâklenmek, taharet, nezafet etmek. Nekahet, hastalıkdan kalkmak, temizlenmek, bür kesbetmek.

arınmak (ارينمق) Yunmak, yıkanmak, igtisâl, tebriye, tekaddüs, tehzîb-i ahlâk, ıslâh-ı nefs etmek, temizlenmek.

arıtmak (اريتمق) Yumak, yıkamak, tathir, tanzîf etmek, tasfiye, tenkiye. Zaidi tenkih ile temizlemek, sadeletmek, temize çıkarmak.

ârî (اری) *n.* Belî, evet, pek güzel ! İyi, lebbeyk !

Ariş (عريش) *is.* Hadide'de Ebu Ariş. Mısır'da el-Ariş bir kazadır.

ark (ارق) *is.* Hark, cetvel, tarla ve bostana su getirmek için açtıkları künde, yol.

arka (ارقه) *is.* Sırt, zahir, püşt, yüz zıddı. Zahir, hamî, muin, müzaheret, himaye, iane. **bıçak arkası** sırtı. *sf.* Halef, vera, akeb, pes, art, nesil, batn, göbek. *Arka arkaya vermek.* **arka olmak** müzaheret. **arka sığamak** arka buşlamak. **arka sokak** art sokak. **arka üstü yatmak** ale'l-kafâ. **arka vermek** istinat. **arkaya düşmek** arda, peşe düşmek. **arkaya kalmak** arkadan gelmek, yetişmek. **arkadan arkaya** batnen ba'de batnin. **arkası mihrapta olmak** taraflı ve nüfuzlu. **dağ ardı** püşt-i kûh. **el arkası üstü** sahife yüzinin arkası, zahr.

arkadaş (ارقه داش) Refik, hem-pâ, ayakdaş, harif, muavin, kafadar, muin, yamak. *Seyahat, mektep arkadaşı.*

arkadaşlık (ارقه داشلق) Refakat, ayaktaşlık.

arkalı (ارقه لو) Sırtı kalın, yoğun ve muavini çok, tarafı kavi.

arkalıç (ارقه لچ) Hamal semeri.

arkalık (ارقه لق) Hırka, zıbın, balta nevinden yelek üstüne giyilen şey.

arkun (ارقون) *sf.* Argın, düşkün, yorgun, argın kalmış. Farisîde hasta.

arma (ارما) *is. İt.* Geminin donanıp arasta olduğunda direk, seren, halat, merdiven vesair tarafı çarmıhları. Nişan levhası ve onda olan resim ve nukuş, mühürlerde olan nukuş. Yeniçeride yirmi beşin topuzı misilli her hanedanın esliha ve me'âdin ve hayvan resimlerinden ibaret nişanı. Türkîde ongun denir. Oğuz yandan sağ kolda. Kayılar şahini tuğra sol kolda çakır. **arma gibi donanmış** pîrâste, ârâste. **armayı almak** gemiyi soymak. Armağandı *bk. yelken.*

armağan (ارمغان) *is.* Irmağan dahi gelir. Hediye, tuhaf, peşkeş, ber-güzâr verilen, tuhfe, râh-âverd, teansuh.

armut (ارمود) *is.* Farisîye Yunanîden. Armut güllâbı. Envaı akça, boz doğan, kış armudu. **armut gibi** nâ-puhte, ahlât.

armuz (ارموز) *is. Rum.* Gemi kaplamasının kalafatta üstüpü tıkatılan araları.

Arnavut (ارناود) *is.* Yunanîde Albanut ve kendi lisanlarında malisor, dağlı. İskip, giga, toska, leyab çamı güruhu. **Arnavut biberi** bir kırmızı kök, bir nev sa'ter. *Arnavut darısı. Arnavut elması.* **Arnavut peyniri** keçi kellesi.

Arnavutluk (ارناودلق) Arnavut vilâyeti.

arnika (ارنيقه) *is.* Edviyeden bir kök. Öküz gözü.

arorot (اروروت) *is.* Frenk salebi.

arpa (اربا) *sf.* Mogolîde ince, barik manasına. Erzurum hududunda Arpaçay. Arpahan ibn-i Mengü.

arpa (اربه) *is.* Şa'îr, alef, cev, yem. **arpa ambarı** fisunlu sandık. **arpa unu** bayağısı. *Arpa vakti.* **çorba arpası** kırılmış arpa. **frenk arpası** ufak, yuvarlak edilmiş mücellâ çorba arpası. **peygamber arpası** bir nev aşağı buğday, sümter, şelt, kılçıksız arpa.

arpacı (ارباجي) Harpacı, efsûn-ger.

arpacı (اربه جی) Yem satan allâf. *Arpacı kumrusu.*

arpacık (اربه جق) Göz kapağında çıkan kabarcık. Tüfek vesaire ucuna vaz olunan pirinç nişan.

arpag (ارپاغ) *is.* Harpa, kadim Türkistan'da putperest papazlarının hastalara okudukları efsun, rakiye. Yılan çıkarmak için kovuğuna cülcutya okudukları nireng.

arpagçı (ارپاغجي) **arpagçı karısı** zuhurata tabi.

arpalamak (اربه لامق) *(g.z. arpalar)* Hayvan yemeden hasta olmak.

arpalı (اربه لو) Besili, şişko hayvan.

arpalık (اربه لق) Hayvanatın hususan ön dizinde olan nişanlar ki yaşla aşınır. Toprağı kuvvetli olan taban tarla.

arpargan (ارپارغان) *is.* Bir nev ağırca yulaf, düser, yabani arpa. Bazen sümtre dahi derler.

Arpaz (ارپاز) *is.* Aydın sancağında Arpaz maa Amasya nahiyesi merkezi kasaba. Gâhî Bozdoğan'a muzaftır.

arslan (ارسلان) *is.* Esed, şîr. **bozucu kırıcı arslan** haydar, **mehabetlisi** zargam, **bîamanı** gazanfer, **zorlu, yırtıcı** leys. **cüsselisi** hizibr, heyser, **yavrusu** şibl, esede, lebve. *sf.* şeci, salâbetli, fütüvvet-kâr. **arslan ağzı** havuza su veren boru, anasına babasına pay veren. *Arslan kuyruğu. Arslan pençesi.*

arslancı (ارسلاجی) Arslanhanede duran, hayvanata bakan ve gösteren bekçi.

arslanlanmak (ارسلانلامق) Sonradan hamiyete gelmek, büyüyüp yiğit olmak, salâbetleşmek.

arslanlı (ارسلانلو) Selçukiyenin gümüş sikkesinde şîr, hurşîd resmi olduğundan elsinede kuruşa ıtlak olunan isim.

arş (ارش) *sf.* Kol, sâ'id, dirsekten parmaklar ucuna kadar zer karaca altı. Farisîde kullanılmıştır. Arş, fıtnat manasından gayridir.

arş (ارش) *es.* Fransızca marş'tan. Asker taliminde yürü, ileri kumandası. **arş etmek** ileri yürütmek.

arşın (ارشين) Parmaklar ucundan omuza kadar sâ'id ile pazı zirâ iki kadem ki yirmi dört isbi. Zirâ-ı a'şârî bir rub mikdarı ondan ziyade. **arşın hülya** hesap, kumpas, endaze, ölçüm. **arşını büyük** uzun bacaklı, büyük adımlı. **kumaş arşını** yalnız yirmi iki parmak gelir, sekiz urup ve on altı girana münkasımdır.

arşınlamak (ارشينلامق) Ölçmek, endaze etmek, mesâha etmek. Adımla boylamak, çabuk yürümek.

arşınlık (ارشينلق) Boyu bir arşın çapında olan şey. *Arşınlık cam, künk, tuğla.*

arşidük (ارشيدوق) *is. İt.* Bey, düka, bala, hükümdar-zade, Avusturya şehzadelerine mahsus unvandır. Te'nisi arşıdüşes.

art (ارت) *is.* Sırt, püşt, zahr, ön zıddı. Arka, dalı, akab, vera, half, acz, pes. Son, netice, encam, mevcibe. **ardın ardın** arkaya doğru. *Ardı kesilmek.* **ardına komamak** intikam. **ardını almak** itmam. **ardınca** ardı sıra. *Ardında gezmek. Ardından koşmak. Ardını getirmek.* **art aradan** uzaktan, dolayısıyla, gerisin geri. *Art kapı.* **art kol** demdâr. *Art sokak,* **arda atmak** tehir, ihmal. **arda düşmek** tecessüs, iktida ve ittiba etmek. **arda komak** imhal. *Arttan dolaşmak. Arttan gelmek. İğne ardı dikişi.* **kışın ardı** berdü'l-acz, koca karı soğuğu. **önüne ardına bakmak** telâş, halecan etmek, teyakkuz, dikkat. *Ardına bak !* **önüne ardına bakmamak** mülâhazasızlık, vâpesîn, geri, zahrî. **artlarınca** akeblerinde. **artsız arasız** mütevaliyen, müteakiben, bir diziye, ale'ddevâm.

artamak (ارتامق) Arda kalmak, evlâd u ayâl fevtinden sonra müte'âhhil olmak. Eskiden baki kalmak, zait kalmak. Ardala kadar.

artık (ارتق) Artık, artına, ardına. Fazla, ziyade söz, haşv. **artık eksik** cümlesi, kehîn ü mehîn, topu, mecmuu. **artığı** içilmez, süûrî, nâ-pâk, necis. **artık** *edât-ı ta'accüb ü hâl.* Ey, sonra, öyle ise, ahir, daha neler, imdi, ba'de zâ, pes, bundan sonra, deyyâr.

artıklık (ارتقلق) Tefevvuk, meziyyet-i ziyâde.

artıkrak (ارتقراق) Zait, faik, efzûn-ter, pîşter, irtifaı olan.

artılmak (ارتنمق) Mezit olmak.

artmak (ارتمق) Ziyadeleşmek, müzdâd, mezit, efzun, zait olmak. İzdiyâd bulmak, tekessür, iştidâd, tereffü, terakki, tevessü, temettü etmek, nema, efzâyiş, fazla gelmek, arta kalmak, baki kalmak. **dişten tırnaktan artan** tasarrufat.

arttırılmak (ارتدرلق) Müzayede olmak, müstezat.

arttırmak (اتدرمق) Galatı artırmak. Teksir, tevfîr etmek, müzayede etmek, pey vurmak, tasarrufla fazla bulmak, tafsîl-i hürmet, rütbeyi terakki ettirmek, kameti azdırmak, gürültüyü, iddiayı hadden aşırmak.

arvana (ارواتا) *is.* Arbana, boz devenin dişisi, bahur devenin yüklü yavrusu.

arya (اریا) *is. İt.* Yelken indirme, yelkenleri rüzgârlatma, halatlarını salıverip kaldırma. *Arya etmek.*

arz (ارز) *is.* Aslı erz, Farisi ers. Mutlaka ardıç cinsi. **şam arzı** şecer-i süleymân, Lübnan ardıcı. **arz-ı atlas** Afrika ardıcı. **ak arz** Hi- malâya ardıcı.

arza (عرضه) *is.* Çıkrıkçıların demir ve keskin kalemi, milkat.

arzulamak (ارزوله مك) *f.m.* Özlemek, görecek gelmek. **Arzu ile Kamber** aşık maşuka.

as (اس) *is.* Kakum. **As vilâyeti** Şimalî Sibirya. Kakumun renklisi, sincap. Kakum kuyruğu. Arabîde mersin manasına, dur da bak. Asiye fasilesi.

asaletli (اصالتلو) *sf.* Asil, nebîl, rütbeli, muteberan elkabından. Asılzade doğuşlu.

Asaralan (اصارالان) *is.* Hisaralanı, eski Menderes Hisar arsası.

Asbayırt (اسبایرد) *is.* Siirt sancağında nahiye.

aselbent (عسلبند) Sırf galattır. Esel ağacının zamkı, düm, ılgın envaından buhur ve tenzü imalinde amber yerine istimal olunur. Buhûr-ı câvî onun yerine amber kullanılsa kurs denir.

asi (اصی) Askı gibi âvîz, araba askısı.

asılı (اصیلو) Maslûb, muallak.

asılık (اصیلق) *sf.* Reteka, ma'lûl nisâ. **asılık illeti** ukle.

asıllı (اصللو) *sf.* Esaslı, yerli, temelli, künhü, sıhhati olan, haklı, mekin, metin, rasîn, mevsûk.

asılma (اصلمه) Asılış, taalluk, ibrâm, ilhâh.

asılmak (اصلمق) Israr, ikdam, temerrüd etmek, sarılıp bırakmamak, gerinip dayatmak, avk, ipini sürümek **asılacak** vâcibü's-salb, dar kaçkını.

asi (عاصي) Kara ağaç. **asi hurma** tebük. **nehr-i asi** Fakya'dan gelip Antakya altında denize munsab olur.

aside (عصیده/اسیده) *is.* Suda pişmiş hamurlu bamya taamı. Pirinç unundan hamur ki ortasına etli bamya katık yaraşır. Arabîde yağlı bulamaç, yağlı ve tatlı hamur. **aside helvası** bir nev suluca un helvası.

Asir (عسیر) *is.* Yemende bir livadır. Merkezi Benişehr, Gâmid. Kazaları Abha, Sobya, Rical, Kunfede.

askı (اصقی) Perdezar, tecemmülât, ezhâr ile yapılan donanma. Heveng asılmış ve sallandırılmış şey, avize, ta'lîk, peşkeş olarak boyuna ve binaya asılan kumaşlar gibi hedâyâ. Başa sallandırılır zincirli elmaslar. Ta'vîk ve havale, tehir, imhal. Bağ, bent, asacak, kayış, pantalon askısı. **işi askıda komak** binayı askıya, eğretiye, boşa almak, muallak bir mesele askıda kalmak.

askıcı (اصقی جی) Askı asan, meşşâta, usta, askı yapan.

asma (اصمه) Asılı duran, tırmaşan şey, çardak üzümü. **asmalar buduyor** balık avlamak gibi münasebetsizlikden kinaye. *Asma çubuğu.* **asma kilit, asma göbek** tavanlarda. **asma kabağı** asmalık çardak. **asma köprü** muallak kantara, sütun üzre olmayan. **ak yaban asması** semiz kabak. **kara yaban asması** kaş, abir nevi fûl bahar. **sarı asma** arı kuşı nevinden.

asmacık (اصمه جق) Frenk maydanozu, küzbere-i hazra.

asmak (اصمق) *f.m. (g.z. asar).* Sallandırmak, ta'lîk, salb, aviz, avîhte, taklit etmek, iliştirmek, sarkıtmak, asakoymak. **adam asmışlar** yani geçilmez mahal, alacaklı görür. **askı asmak** tezyin, şehr-âyîn, perdezâr, ta'lîk. **kulak asmak** havâle-i sem etmek.

aspur (اصپور) *is.* Yaban safranı, kızıl rengi olur, kurtuma yapağan yemişi, boyası, kerkeme. Usfur çiçekte safran. Yabani soğanı, ihrîz. Yapılmış boyası mürreyk. Sabîb usaresi. Kakiyan aspur tohumu. Kâzîre çiçegi.

assı (اصی) *is.* Ribh, nef, temettü, ticaret, kâr, fayda, menfaat, semere, â'ide, sûd, fercâm.

assılanmak (اصیلانمق) Assı etmek, kêr etmek, intifha, tecr. Kâr bırakmak.

assılı (اصیلو) Kârlı, nafi, şifalı.

astar (استار) *is.* Türkîde ast alt, zir manasına yüz altı, kumaş altına kaplanan kılıf ve bez. Her şeyin altında olan sade taslağı, bitane. *Aşcı astarı. Sıva astarı.* **aslı yok astarı yok** bî-ma'nâ. Farisîde müstameldir.

astarlamak (استارلامق) Libasa bez kaplamak, sair şeyin altına meselâ boya altına foya için astar çekmek, duvara kaba sıva vurmak.

astırmak (اصدرمق) Taslîb, dama çektirmek.

Asya (آسیا) *Yun.* Kıta'ât-ı arzın büyüğü ki Memâlik-i Osmaniyye, Cezîretü'l-arap, İran, Afganistan, Hint, Hint Çini, Çin, J apon, Türkistan, Tataristan, Kafkasya memaliki onun aksamıdır. **Küçük Asya** Anadolu.

aş (اش) *is.* Mutlak taam, gıda. Buğday ve un ile pişmiş çorba, adi yemek, tabîh. **aş otu** kişniş. **aş taşmak** galeyan, gazap. *Aş taşınca geceye paha olmaz, dur olmaz.* **aş ermek** gebe hatunlar matbûhtan tiksinip, me'kûlden iğrenip abur cubur arzu etmek, vehhâm, tâlvâse. **ak aş** tavuk göğsü. **ekşi aş** etli erik. **kara aş** aşure. **nazlı aş** nazlaç. **sarı aş** zerde. **sütlü aş** sütlâç.

aşağı (اشاغی) *is.* Zebanzedi aşağa. Sâfil, edna, tahtânî, zeyil, adi, hazîz, süflî vazî, harci, kemter, pester, bayağı, alçak. Alt, esfel, zîrîn, taht, zîr, eksik, zelil. *Aşağı almak. Aşağı düşmek.* **aşağı fiyat** ehven. *Aşağı oturmak, gelmek. Aşağı varmak. Aşağı vurmak.* **aşağıda oturmak** saff-ı ni'âlde kalmak. *Aşağıdan güreşmek. sf.* mâ-dûn, alt taraf, hatime. *Aşağı kuşu.* Edat olur : **aşağı yukarı** öte beri. **aşağılı yukarılı** azı ve özü. **başaşağı** ser-avîz. nişîb **yokuş aşağı.**

aşağılamak (اشاغیلامق) Düşmek, inmek, kesr-i i'tibâr ve kıymet, inhitat. Zeval, fürunihâde, vazi olmak. *f.m.* Tahkir etmek, indirmek, tavzî etmek.

aşçı (اشجي) Yemeği tabh eden, tabbah, aşbaz, pişirip satıcı esnaf. **aşçı başı** aşcı usta, yeniçeri seferi ortasının yüz başısı.

aşevi (اش اوي)Mutfak, aşhane.

aşı (اشی) Vasıl, peyvent ki bir yerden alınıp aşırılıp diğer mahalle yapıştırılan, sokulan bir miktar şey. **aşı boyası** tutkala vesair boyaya katılıp kullanılan kırmızı toprak, mugra, meşk. **aşı kalemi** peyvend. **aşı taşı** aşı boya madeni ki meşhuru Niş'tedir. **aşı vurmak** ta'tîm. *Boru aşısı. Burgu aşısı.* **çiçek aşısı** telkîh-i cederî, likah. *Defne aşısı.* **inek aşısı** telkîh-i bakarî. **kalem aşısı** harûk. **yaprak aşısı** atûm. *Emzirme aşı.*

aşılamak (اشیلامق) Adi ağaca âlâ ağacın aşısını dercetmek, inek aşısını çocuğa peyvend etmek, telkîh. Suya kar ve buz aşılamak. Erkek ağaç tohumunu dişiye likah etmek, tohumunu isal. **aşılama su** kuyuya, kara konmuş karalık ile ecza ile soğutulmuş su. *Aşılatmak, aşılanmak, aşılattırmak.*

aşılı (اشیلو) Bostanî.

aşık (اشیق) *is.* Diğeri üzere aşmış, sürtünüp aşındırıcı şeyler. **aşık atmak, aşık oynamak** rekabet gütmek, boğuşmak. **aşık atılmaz adam** başa çıkılmaz. **aşık bey oturmak** tefevvuk, galebe. **aşığı çift oturmak** işi rast gelmek. **aşık kemiği** şezn-i ka'b. **aşık oyunı** şezn-i becl. **aşığın üstü bey altı kethüda** çukur yanı ekmekçi, diğeri hırsız. **hep bir koyun aşığı** elmanın yarısı gibi.

aşıklar (عاشقلر) *is.* Tambura şairlerine denir. Müştak makamında meşhur Âşık Ömer.

aşındırmak (اشندرمق) Tasdî, usandırmak, fersûde etmek. *Kapıyı aşındırmak.*

aşınma (اشنمه) Eğe ve törpü ile ya sair türlü sürtme ile yenmiş şey, bür ve yenme hâli.

aşınmak (اشنمق) Biribirine aşıp sürten iki şeyin yenip izale olması gibi kaşınan şeyin mahv ve ihtikaki gibi istihlâk, yenmek.

aşırı (اشری) Pek çok, efzûn, birûn-ezhad, aşılacak yer. **deniz aşırı** mavera. *Dağ aşırı.* **gün aşırı** gıbb. **hummâ-ı gıbb** bi'l-münâvebe. *Yıl aşırı.*

aşırmak (اشرمق) Mübalâğa etmek, kazayı belâyı atlatmak, sirkat, ihtilâs. Taşı duvardan, yüksek şeyden öte geçirmek.

aşırtma (اشرتمه) Bend, kolan, yaşmak, üst, katı. *Aşırtma yaşmak.* **aşırtma, aşırma** kaypak şey, mal-i mesrûk, aşırılmış.

aşırtmak (اشرتمق) Aştırmak gibi.

aşısız (اشیسز) Yabanî.

aşkın (اشقین) Mütecaviz, taşmış, dolu dolu.

aşlık (اشلق) Me'kul, kazgan havâyici.

aşmak (اشمق) *f.m. (g.z. aşar)* Yüksek şeyin ötesine tırmanıp gitmek, kat', ubûr, su'ûd, tefevvuk, hadd-i fâsılî, nehri, hendeği, denizi,

dağı geçer gibi mürur, tecavüz, tehattî, huruç, terakki, te'addi. Baştan artar ve kerteyi geçer gibi etmek. Aygır dişiye çıkmak. **ay bacayı aştı** heyhat.

Aşudi (عشودی) *is. bk. Sivas.*

at (آت) *is.* Tası müteharrik oldukta dâla tebdil olmaz; *atın, atı*. Ad kelimesine müşabehetten ihtirâzen. Feres, esb, hısan, hayl, mutlaka binek hayvanı, dâbbe, mutiye, tevsen, sütür. Aygır, tay, iğdiş kısrak, hargele, beygir, külük, girenci, girindi, midilli. *bk. yave*. **at atlı** at başlı gibi, gabî. **atbaşı** yan yana, beraber, inân-ber inân. *bk. at yalağı.* **at kafası** belâhet. **at ve don** binek ve pusat. *At kazısı. At kestanesi.* **at kuyruğı** boğumluca emsuh, zenbü'l-hayl. *At meydanı.* **at oğlanı, at uşağı** mihter. *At omuzu.* **at oynamak** nakıllamak. **at oynatmak** ibrâz-ı hüner. *At pazarı.* **at sekisi** cümle at takımı. **at sineği** uyuz. **at sülüğü** hayırsız nevi. *At sürücüsü. At sürüsü.* **at tımarı** seyisin hizmeti. **at tırnağı** tavak. **at yarışı** koşu, irhân, sibak. *bk. at yürüyüşü. At yemliği. Araba atı.* **ceng atı** rahş, semend. **çukallı at** donanmış at. **harin at** harun, yorgun, argın. *Koşu atı. Koşum atı. Yarış atı.* **soy at** küheylân, cevad, Necdî, Mısrî, Arap atı, esb-i tâzî. *Yedek atı*.

ata (اتا) *is.* Baba, valid, peder. İhtiyar, aziz, babalık, muhterem. **adem atamız** ebü'l-beşer. **atabey** müdür, umûr-ı nâzır, devlet-i selçukiyye zamanında vezire denirdi. **ata mirası** peder-mânde, mâder-zâdî. **atalar** abâ vü ecdâd. **atalar sözü** nasihat, öğüt, mesel, durûb-ı emsâl. **kaynata** kayın peder.

Atak (اتاق) *is.* Maa Lice ve Telmese. Diyarbakır'da bir kaza.

atak (اتاق) *is.* Mülâhazasız, şuh, fuzu.

ataklık (اتاقلق) Saygısızlık, edepsizlik, cüret, savrukluk.

atalık (اتالق) Übüvvet, babalık hakkı, pederin muhabbeti, makam-ı peder babalık, mürebbi. Türkistan'da vezire denir.

ataşe (اتاشه) *is. Fr.* Sefaret, maiyet kâtibi. *Ataşe militer.*

Atçeken (آت چكن) *is.* Karaman'da bir vâsi kazadır. Eski il aşiretinin me'vâsı olup meşhur fazıllı koyunu onlarda yetişip cehele güruhu bu ismi esb-keşân yazar.

ateş (آتش) *is.* Hararet, humma, harâret-i hamiyyet ve muhabbet, yangın. **ateş almak** işti'âl, feverân, telhîb, gazap. **ateş balığı** tirhus taribi tarhub, taze sardala. **ateş-bâz** hokkabaz nevi. **ateş böceği** kemice, sirâc. *Ateş çıbanı.* **ateş gecesi** putperestler zamanında yulların ateş yakıp oynadıkları hâlen Hazret-i Yahya yortusu. **ateş etmek** silâh boşaltmak, yangın yapmak, ihrak. **ateş kayığı** harîk tulumbası, nakliye büyük fülke. **ateş olmak** hiddet etmek, âlât-ı nâriyye ve ecza patlamak. **ateş pahasına** galî. **ateş püskürmek** tehevvür. **ateş tütmek** tedhîn. **ateş uyandırmak** iş'al, ik'âd. **ateş vermek** fitîl-i nifâk. **ateş yakmak** ağacı ağaca sürterek tutuşturmak. **ateş uyandırmak** ik'âd. **ateş püskürmek, ateş yağdırmak** gazaplanmak. **ateşe vermek** ihrak. **ateşe yarar adam** cehennemlik. zebanî, duzahî, cehennem kütüğü adam. **ateşi bastırmak** dinlendirmek, söndürmek, itfâ, teskîn-i harâret. **nöbet ateşi, yaylım ateşi** tüfek endâhtının tarzları, ateş talimi.

ateşçi (آتشجی) Vapur ocaklarının memuru.

ateşî (آتشی) Şeffaf, kızıl. *Ateşî kehribar.*

ateşlemek (آتشله مك) Ateş vermek, ateşlemek, hiddet etmek, kızmak.

ateşlendirmek (آتشلندرمك) Kızdırmak, igzâb, çerağ koymak.

ateşli (آتشلو) **ateşli adam** seri, zeki, hadîd, âteş-âlûd. Musibet, belâ, nar. **ateşli at** şevkli, gayur.

ateşlik (آتشلك) Ateş nakline mahsus kap, ateş vaz olan yer, külhan.

Atfih (اطفيح) *is.* Mısr-ı Vustâ'da Cize sancağında bir kazadır.

atıcı (اتيجی) Tüfek-endâz, mahir nişancı.

atık (اتيق) *is.* İçine sütü atıp çalkadıkları küçük yayık.

atılış (اتيليش) Savlet, hamle, pertâv.

atılma (اتيلمه) Tehlike.

atılmaz (اتيلمز) Şâyân-ı kabûl.

atılmış (اتلمش) Merdûd, metruk, medfû, mensûh, mülga, mehcûr.

atım (اتيم) Esliha istimali, tüfek vesairenin doldurûşu. Menzil, mesafe **bir kurşun atımı**. Atılacak miktar, bir atım miktar.

atış (اتيش) Tarz-ı remy, reftâr, tafra.

atışmak (اتشمق) Taş ve kılıç havale ile mudarebe etmek. Şetm ile mücavebe ve mücadele etmek, müşâteme, münakaşa.

atıştırmak (اتشدرمق) Atışmak. Atkılamak. Sırasıyla söyleyip ta'n ve tevbih, teşni, tafzîh, serzeniş ve itapla ukubet etmek, söğüp saymak. Acele yemek.

atış tutuş (اتش طوتش) Atıp tutma, atar tutar cümlesi. Atıp tutmak manasından müştak.

Atina (آتنه) *is.* Yunan payitahtı, bir küçük şehirdir. Medinetü'l-hükemâ-i kadimdir. **Atina balı** şöhret.

Atina (اتنه) *is.* Lâzistan'da Atina maa Hemşin ve Mapavri kazasının merkezi bir iskeledir.

atkı (اتقی) *is.* Argacın eriş üzerine gelen telleri ki mekik ile atılan buut, yükseğe demet attıkları diren.

atkılamak (اتقيلامق) Bezi çözüp tezgâha komak.

Atla (اطله) *is.* Saruhan'da Atla maa Mandahora, Marmara ve Sart ve nevahi kazasının merkezi bir kasabadır.

atlama (اتلامه) Atlayış, vesbe, fevt, nesy. **atlama taşı** bir kaldırımdan diğerine geçmeğe çamurlu yol ortasında büyük kürsü taşı.

atlambaç (اتلانباج) Çocukların atlama oyunı.

atlandırmak (اتلاندرمق) Ata bindirmek, yola vurmak, diğerinin atlanmasına sebep olmak.

atlangaç (اتلانغاج) Bir dereyi aşmak için ortasına dikilen atlama taşı.

atlanmak (اتلامق) Meçhul sigasında. At gibi olup şaha kalkmak, şahlanmak, at temellük etmek, ata binmek, ata binenlerden olup kibar olmak, bir şeyi sehven geçmek; geçirip aşırmak, savmak. **atlanan atlanana** kaçan kaçana.

atlas (اطلاس) *is. Yun.* Harita mecmuası. Cibâl-i Derren dedikleri Mağrip Dağlarının kadim ismi. *Muhît-i atlas-ı garbî.* **arz atlası** Afrika ardıcı.

atlas (اطلس) *is.* Kalın sandal, sündüs, perend, diba envaı. Hind depberinden yani atalarından gelen bir nev. *Çiçekli atlas.* Sırmalısı istebrak istufaya andırır dibac. Atlas taklidi kutnî saten. **atlas çiçeği** bir nev gögez ve pembe kaktüs, Arap inciri.

atlatmak (اتلاغمق) At gibi kalkıp fırlamak, pertav, nakıllamak, aşmak, vüsûb. Uzağa sıçramak, geçmek, tafra, su gibi fışkırmak, feveran, nebe'ân, feyezan, severân, ateş gibi sevret. Düşman üzerine savlet. Nehri, hendeği karşı ubûr etmek. Çukura uçmak, tayeran. Okurken biraz yeri geçmek, fevt. **kaza atlatmak** tehlike geçirmek, kurtulmak, def, ifâle, reha bulmuş, halâs olmak.

atlı (اتلو) Süvari askeri, süvare sipahi; as'es, câris. **atlı karaca** ağaçtan at ki üzerine çocuklar bindirip tekerlek üstünde çekerler. **atlı karınca** büyük nevi. **dört atlı** büyük araba.

atma (اتمه) Baştan savma, üzerinden silkme, teberrî, def. Kizb, azv, bühtan. Bir nev pamuk bezi. *Atma buğday.*

atmaca (اتماجه) *is.* Şikâr üzerine atılır doğanın gayri bir nev alıcı kuş. Sürnûf. Kırşame, ferâgûy, bâşe, keâaga, kara nevi taragay küçük nevi cevre.

atmak (اتمق) *f.m.* Elden yakına uzağa bırakmak, yere taşraya şiddetle, süratle bırakmak, vurmak, tartıp fırlatmak, saçmak, redy, remy, remâye, irmâ, ilka, endâht, teb'îd. Tahmîl-i havâle, isnâd-ı azv, bühtan, hal, def, tart, isnat, müracaat, esvab atmak, ta'arrî, terk. Çekmek, hâlet-i nez'de olmak. Tan, teşyi, fuhş etmek, itibar ve teemmül etmemek, saymamak. *f.l.* tefahurda mübalâğa, esassız söz, tefevvüh etmek, yalan yapmak. Damar, nabız, yürek tap tap urmak. Silâh işleyip kârger olmak. *Çakar almaz, atar vurmaz.* Şafak yeri, tan ağarıp, fecir söküp sabah olmak. Kenarı keskin şeyin cüzî fırlamasıyla çentik ve dişdiş olmak. Kılıcın ağzı, kâsenin, fincanın dudağı çentilmek. Beniz, renk uçmak, solmak. **adım atmak** hatveyi ileri koymak, adım talimi etmek, bir hatve gitmek, adımını ileri komak, tenezzül buyurmak, salıp yapmak. *Ambara zahire atmak.* **barut, cephane atmak** ber-heva olmak. **beniz renk atmak** uçup sararmak, solmak, tagyîr-i ısfırâr. *Beze pamuk atmak.* **can atmak** arzu ve hâhiş, tehâlük, sürat, iltica etmek. **çifte, sille, şa-**

mar, kılıç atmak vurmak, darebât yağdırmak, darp. **çifte atmak** tepişmek, refes. *Dayak atmak.* **gövdeye atmak** bel, şurb. **göz atmak** gıpta, tamah etmek. **harf, söz atmak** tariz, taarruz. **kapağı atmak** fırlayıp kaçmak, penyeyi çözmek. **kaş atmak** işaret. **kaşık atmak** çok yemek. *Kur'a atmak* **lâf atmak** mükâleme, muhâvere, gevezelik etmek. **lenger atmak** demirlemek, irsâ. **nara atmak** sihâ, yaygara etmek. **nevale atmak** çakıştırmak. *Olta atmak. Omuza şal atmak.* **pamuğunu, tüylerini atmak** külünü savurup tarumar etmek, ditmek. **pençe atmak** dest-dirâzlık. **perendeden atmak** iğfal, ihtiyâl etmek. **pösteki atmak** yuha. **sırttan atmak** silkmek, teberrî, fida. **silâh atmak** boşaltıp def, remy, silâhı yere vurmak. **sonraya atmak** imhal. **sopa pamuk atmak** yayla fırlatmak. **söz atmak** sataşmak. **suç atmak, üzerine atmak** haml, havale, isnâd-ı azv, itham, iftira. **şilte, yorgan atmak** hezeyan. **takla atmak** arzu, şitâbâ. **taş atmak, takke atmak, tafra atmak, tapa atmak** gayz. **taşra atmak** azil, fekk, tart. **temel atmak** vaz-ı esâs. **tohum atmak** hirâset, ziraat, ekmek, bezr-küşt. **top, kurşun, kantarlıyı atmak** husumet, şetm etmek. **topu atmak** iflâs. **yabana atmak** ret, adem-i kabûl, adem-i tasdîk. **yakadan atmak** müsamaha, el çekmek. *Zar atmak.* **atıp tutmak** tefahür, tafra vurmak, ifrât-ı hareket, bezl-i sürf, israf, debdebe, avurt. **at mizacı al mizacı** bed-hûyu def.

Atranus (اطرانوس) *is.* Keşiş dağında Bursa livasında maa nevahi ve Atranus kazasının merkezi Adriyanus. Kayserin namına mensup bir şehr-i kadîmdir.

atrine (اترینه) *is. Rum.* Yumurtalı iri gümüş balığı. Ufağı **camoka, tokmak baş** ve daha ufağı **çatal kuyruk, atrine**, en büyüğü **aspatra.**

attırmak (اتدرمق) Def ettirmek, kışkırtmak. **adım attırmamak** nefes aldırmamak, müsaade etmemek.

av (آو) *is.* Karada ve denizde tutulan, vurulan yaban hayvanı, sayd. *Balık avı, olta avı.* Ele geçen, çalınıp çarpılan şey, tu'me, azık. Şikâr tutmak için biniş gidiş, çirâ, nahcîr. **av havası** pusluk karlık gibi, zamân-ı fırsat. **av atmak** doyuma çıkmak. **av atı** yabanî hayvan, canavar kuş atı. **av bulmak** mal bulmak, ele tu'me geçirmek, çapula gitmek, matlubun istihsaline tesaddî etmek. **av köpeği** zağar, tazı. **av kuşu** şekre, şahin, doğan, çakır. Atmaca vesaire ki umumen kuş denir. **hu ve hu avı** atla, kuşla gidilen av. **hu ağası** kuşbaz başı. **köpek olalı bir av avladı** hele bir iş becerdi. **sürgün avı** külli askerle gidilen şikâr. **zıpkın avı** olta, dalyan kebebastı.

avadanlık (اوادانلق) *is.* Abadanlık manasından ibzâr, dülger, marangoz, çıkrıkçı vesair esnaf takımı, âlât ve edevat; bıçkı, başlıklı keser, eğe, burgu, bıçkı, plânya, çekiç, çökeç, testere, törpü rende, tokmak, kısaç, keser, kelpeten, küstere, gönye, matkap, mafir, mihengi gibi şeyler.

avanak (اواناق) Ahmak, her zaman muğfel olan, hebannâka, bî-şu'ûr, şaşkın.

avanaklık (اواناقلق) Hamakat, belâhet.

avara (اواره) *is. It.* Kenardan açılma.

avare (اواره) *is. Far.*Hercaî, sergerdan, boş adam, haylaz. Engellik, işgal. **hâl-i âvâre** perişan. **avare etmek** işgal. **avare gezmek** serserilik.

avcı (اوجی) Av tutucu, ava gidici, sayyâd, şikârî, çâlâk. **avcı başı** yeniçeride otuz üç sekbanın ağası. **avcı bölük** asâkir-i hafîfe. **avcı hayvan** kedi vesaire gibi ziyade av harisi kanisa, lâhime zümreleri. **avcı otu** demzehre.

avgan (آوغان) Gebe inek.

avgın (اوغین) Duvar altından su getirdikleri delik.

avkamak (اوقامق) *f.m. (g.z. avkar)* Avkımak. Sıkıp ufalamak, ovmak, ezmek. *f.l.* ufalanmak, dağılmak.

avlamak (اولامق) *(g.z. avlar)* Kans etmek, şikâr etmek. *Osmanlı tavşanı araba ile avlar.* **av avlamak** canavar ya kuş iktinâs etmek. **balık avlamak** ıstıyâd etmek, söz anlamamak, dinlememek. **fırsat avlamak** aramak, kapılmak, aldanmak, ele geçmek. **gafil avlamak** ihtiyatsızlık, teyakkuz etmemek. **rüzgâr avlamak** sürat, bâd-peymâ olmak. **sinek avlamak** atalet. **tenha avlamak** birini aratmak, yalnız iken görmek.

avlak (اولاق) Av mahalli, nahcîr-gâh.

Avlakdere (اولاق دره) *is.* Bolu'da bir büyük nahiye.

avlanılmak (اولانلمق) Avı bir meçhul ya muzmer kişi tutmak, firifte olmak.

avlanış (اولانیش) Aldanma, muğfel olma.

Avlonya (اولونیه) *is.* Berat sancağında kaza merkezi şehirdir.

avmak (اومق) *f.m.* Ovmak, oyalanmak, iğfal, teskin olmak.

Avratalanı (عورت الانی) *is.* Filibe'de Koyuntepe nahiyesinin merkezi bir kasaba.

Avrathisarı (عورت حصاری) *is.* Selânik'te kaza merkezi bir şehr.

avrılamak (اوریلامق) Yay kurmak, çarpmak.

avrımak (اورمق) *f.l. (g.z. avrır)* Kıvrılmak, eğilmek, çarpılıp dönmek.

avrılmak (اوریلمق) Kıvrılmış, kasılmış şey çarpık olmak, avrık yay gibi matuf olmak.

Avrupa (اوروپا) *is.* Aslı Süryanîde ereb, arab ki zulümât-ı mechûl bir garp. Hâlen kıta'ât-ı arzın birincisi ve mutedili. Memâlik-i Osmâniyye, Rusya, İsveç, Avusturya, İsviçre, Fransa, Belçika, Hollanda, Danimarka, Britanya, Almanya, İspanya, Portekiz, İtalya, Karadağ, Romanya, Sırp, Yunan memalikini havidir.

avuç (اوچ) *is.* Keff-i yed, meşt, yumulmuşu apaz. **avuç açmak** tese'ül. **avuç avuç** bol bol, firavan. **avuç içi** râha. **avuç gidişmek** emr-i hayr. **avucunu yalamak** hırmân. **elde avuçta yok** fakr, sıfru'l-yed. **bir avuç** az şey. **ele avuca sığmak** zapt olmak, tutulup kapılmak, cümlesi yaramaz haşarılar hakkında. **ele avuca sığmaz** afacan.

Avuçla (اوچله) *is.* Bingazi'de Avuçla maa Calu kazası.

avuçlamak (اوچلامق) *(g.z. avuçlar)* Kavramak, yol bol almak, feyz. **rüzgârı avuçlamak** yelken hazinesi şişmek.

avue (اووئه) *is. Fr.* Avukatın dilsiz ve çakır pençeli nevi. Dava mübaşiri.

avukat (اووقات) *is. Fr.* Dava vekilinin çenelisi.

avukatlık (اووقاتلق) Çene yarışı, safsata.

avunmak (اونمق) Te'allül, işgal olup kendinden geçmek, muğfel olmak. Hayvan hususan inek gebe kalmak. Uğunmak, yayılmak manasına sarfı galatdır.

avurt (اورت) *is.* Yanağın içinde boş yeri oynak mahalli ki ağzın yanları Türkîde ene ve enek derler, yanak altı. Avurdunu şişirip tebartum edenlerin fiili. **avurdu yırık** kulağı yırtık, pejmürde, haylaz. *Avurt etmek. Avurt satmak.* **avurt yarmak** hert pert.

avurtlu (اوورتلو) Ağzı kalabalık, mağrur, mütekebbir, tefahur ve iftihar edici, müftehir, hod-sitâ.

Avusturalya (اوسترالیا) *is.* Kıta'ât-ı küre-i arzın Felemenk-i cedîd vesair cedit yerler ve adalar.

Avurturya (اوستریا) *is.* Almanya'nın bir vilâyeti, şarki tarafı. Avusturya devleti Avusturya, Macar, Erdel, Hırvatlık, Askılavun, Tirol, Dalmaçya, Galiçyaça, Bukoyna vilâyetlerinden ibaret bir devlettir. Payitahtı Viyana ki Macarca Beç şehri.

avutmak (اوتمق) Avutmak, eğlendirip oyalamak, lâbe ve iğfal ile işgal etmek, tehdîn, telhiye, ta'lîl. Çocukları sıçratıp ninni söylemek.

avutturmak (اوتدرمق) Çocuğu dadasına verip oynattırmak, iğfal ettirmek.

ay (ای) *is.* Kamer, meh. Ağmak manasından ağıp çıkan ve tolunan. Ay resminde olan, meh-pare. **ay ağılı** hale. **ay basmak, tutmak, ay tutulmak** husuf. **aybaşı** hayz. **ay balta** teberzin. **ay çiçeği** günü çiçeği, abdü'ş-şems. **ay dedeye misafir olmak** açıkta kalmak, ya doğ ya doğayım demek, mübalâğalı hüsne malik olma, mâh-ı tâbân. **aydemiri** doğramacıların bir müdevver keseri, atele. **ay doğdu** yeni ay, hilâl. **ay görmek** ruyet. *Seni gördüm heman bir ayı gördüm.* **ay ışığı, aydını** mehtap. **ayın ondördü** bedr-i tâm. **ay parçası** gayet güzel, meh-ru. **dolun ay** karîb-i zevâl. **sancağın ayı** mehçe güzel olan şey.

ay (ای) *is.* Şehr, mah. **ay başı** gurre, evvel-i mâh. **ay başı tutmak** cinnet. **ay sonu** selh. **dokuz ay on gün müddet** haml. **üç aylar** şuhûr-ı selâse. **namaz ayları** eşhür-i mübâreke.

ay (ای) *n.* Vay, aman gibi edât-ı ta'accüb, tehâşî. Ay hafifi *(bk. a)* hitap için olur, mürakkakı *ay birader.* **ayol** ay oğul zebanzedi.

aya (ايا) *is.* El içi ve ayak tabanı ortasındaki düzlük, ayıp ağan şey, keff-i yed, ay gibi yayvan yer. *Kedi ayası, köpek ayası.* **aya tabanı** hantal *bk. taban.* Uğursuz, lendhâ.

ayak (ياق) Aylı ve ayacık, uzuv, ricl, kadem, pâ. Bazı eşyanın payesi, alt başı, dibi, basamağı, iskemle, direk başlığı gibi ayağı kürsüsü, ya kürsünün üstü. On iki parmaktan ibaret kadem-i osmanî ki yarım arşın. *Ayak basmak. Ayak divanı. Ayak denişme. Ayak dolaşmak. Ayakkabı, sağ ayakkabı. Ayak patırtısı. Ayak sürümek. Ayak şaşmak.* **ayak takımı** esâfil-i âhâd, avam, râcil, eclâf. *Ayak taşı. Ayak teri. Ayak tozu.* **ayak tüccarı** gezginci. *Ayak uydurmak.* **ayak üstü** ka'imen. **ayak yolu** memşâ. **ayak yüzü** ahım. *Ayağa dolaşmak. Ayağa düşmek. Ayağa kalkmak.* **ayağı uğurlu** meymenetli, kademli. *Ayakta durmak. Ayakta olmak.* **ard ayak, şeytanın ard ayağı** çifteli. *bk. dört ayak.* **at ayağı** yani yürüyüşü meselâ eşkin, lenk, yorga, rahvan, tırıs, dörtleme, nakıllama. **baştan ayağa** yukarıdan ve iptidadan aşağı. **çayın ayağı** vardığı yer, başın zıddı. *Domuz ayağı.* **duvar ayağı** dibi, temeli. *Göl ayağı.* **horoz ayağı** tapa ve tıkaç, çıkracık, burgu. *Kaz ayağı. Kırk ayak.* **merdiven ayağı** kademe, basamak, sabıkta aya yazılırdı. **ön ayak** pîş-kadem, delil. **saç ayak** sacayak. **yalın ayak** başı kaba.

ayaklamak (ياقلامق) *(g.z. ayaklar)* Adımlamak, çiğnemek, pâmâl.

ayaklandırmak (ياقلاندرمق) Tahrik, ika me etmek.

ayaklanmak (ياقلانمق) Davranıp ayağa kalkmak, iddia, dava, hareket, azimet, halecan, galeyan, tuğyan.

ayaklı (ياقلو) Yürüyücü, yüksek hayvan, menkul, yerlinin zıddı. Ayak gibi piyale, kadeh. Kaimen, yerli olmayan. *Ayaklı canavar.* **ayaklı kütüphane** istihzârı olan adam. **dört ayaklı** mevâşî, çâr-pâ. *El ayak ile yer yüzünde gidip dört ayaklı olmak.*

ayaklık (ياقلق) Cambaz nalini, ayak gibi dirgek, kürsü taşı.

ayaktaş (ياقداش) Arkadaşgibi, hem-pa, harif, refik.

ayalı (يالو) Düz taban.

Ayamavra (ياماورا) *is.* Cezâyir-i seb'a-i Yunanîden biri.

Ayandon (ياندون) *is.* Sinop'ta İstefan'a tabi kaza.

ayarmak (يارمق) *(g.z. ayarır)* Ayrılıp yoldan şaşmak, azmak.

ayartmak (يارتمق) Ayırıp azdırmak, yerinden lâbe edip tedirgin etmek, iğva, ifsat, fend etmek, yerinden amele ayırıp işe getirmek.

ayartılmak (يارتلمق) İğva, muğfel olmak.

Ayasefit (ياسفيد) *is.* İzmir'e tabi nahiye merkezi, kilizman.

Ayaslug (ياثلوغ) *is. Rum.* Kadimde Akisus dedikleri şehir, Kuşadası'na mülhaktır.

Ayasofya (ياصوفيه) *is.* Der-saadette ve Trabzon ve Selanik'te birer meşhur bina. Hikmet-i mukaddese manasına alem.

Ayastefanos (ياستفانوس) *is.* Der-saadet nevahisinde meşhur karye.

Ayaş (ياش) *is.* Ayaş maa Berendi ve Mesis. Adana'ya tabi bir nahiyedir.

Ayaş (ياش) *is.* Ankara'da Ayaş maa Yenice ve Güdül kazasının kasabası.

ayaz (ياز) *is.* Açık havalar, aylı gecenin soğuğu, çiğli.

ayazlamak (يازلامق) Ayazda üşüyüp beklemek, soğuk olmak, nafile muntazır olmak, gevremek.

ayazlanmak (يازلانمق) Gece açıkta kalmak, ayaz geçmek, işlemek.

ayazlık (يازلق) Serinlik, ayaz olan vakit.

ayazma (يازمه) *Rum.* Mübrik, mübarek manasına. Bazı putperest vaktinden yadigâr kalmış meşhur ziyaret pınar ve çeşmeleri, uyûn-ı ziyâret.

Ayazment (يازمند) *is.* Sarıhan'da Bergama kazasına tabi bir nahiyedir.

Aybastı (يباصدى) Ordu'ya tabi bir kazadır.

Aydın (يدين) Aydıncık.

aydın (يدين) Ay ve tün. Aylı gece. Mutlaka bâhir-i ziyâdâr, vazıh, ruşen. **ay aydın** hesap belli; mehtap. **gözler aydın** ruşen, mübaregî.

Aydın (يدين) *is.* Selçukiyeden Aydın Bey'e mensup vilâyet. Sancakları Sığla, Saruhan, Aydın, Menteşe. Aydın kazaları: Güzelhisar, Söke, Çine, Bozdoğan, Nazilli, Balaban. Aydın Güzelhisarı maa Köşk ve Şahme ve Talm ve Bayramlı ve Sobice ve Karapınar kazasının merkezi bir şehirdir.

Aydıncık (يدينجق) *is.* Karasi'de Erdek'e mülhak bir kazadır. Galatı Edincik.

aydınlamak (يدينلامق) Ruşen olmak, tenvir, müstenîr, müstebân, izah olmak, tâbân.

aydınlık (يدينلق) Zav, nur, şevk, şem'a, ışık, ruşenâyir, dam bacası, pencere. Nûr-ı rûhânî, tecelli.

Aydonat (يدونات) Piramitiye.

Aydos (يدوس) *is.* İslimye sancağında bir kaza merkezi kasabadır.

ayı (ايو) Ayık hayvan, dübb, hurs. *Ayı ine girdi, ayı tabanını yalar.* **ayı balığı** su malikesi. **ayı kulağı** yer şakayıkı. *Ayı pençesi.* Kaba adam **dağ ayısı.**

ayı (ايو) Ayık.

ayık (ييق) Kendine gelmiş, aklı başında, müteyakkız, hüşyar.

ayıklık (ييقلق) Açık göz, ifakat, zeyreklik, teyakkuz.

ayılmak (ايلمق) *(g.z. ayılır)* Dolanıp yerine gelmek, avunmuş iken dönüp kendine gelmek. Marazdan, sinirden, cünundan ifakat bulmak, sahv.

ayın (ع) Ayn-ı mühmele. Elifbanın yirmi birinci harfi. Aslı Arabi olan elfaza mahsus, sairinde istimali galattır. Araba, alev, asebent, amberbaris, anzarut gibi. Hesâb-ı cümelde yetmişe işarettir. Zebanzette elif okunur.

ayın oyun (ايين اويون) *is.* Dolanıp dolandırma, fend-i fesâd, lâkırdıyı evirip çevirme. **ayın oyun bilmez** düz adam.

ayırmak (ايرمق) *(g.z. ayırır)* Aralamak, tefrik, fekk, intihap, temyiz, cüda etmek. İfraz, fasl, izale, şakk, fark etmek. **göz ayırmamak** dîde-dûz olmak.

ayırt (آيرت) *is.* Fark, tefrik, temyiz.

ayırtlamak (آيرتلامق) *(g.z. ayırtlar)* Ayırt etmek, ayırmak, önürtlemek, öründelemek, aktarmak, tefrik, fasıl, tenfîh, intihap, kaşr. Temizlemek, güzide etmek. Galatı ayıtlamak, **pirinci taşından ayırtlamak** temyiz.

ayırtlanmış (آيرتلانمش) Makşûr, münekka.

ayırtlatmak (آيرتلاتمق) Ayırtlanmak, müntehap, münakkah, güzide olmak.

Ayıvasil (ايى واسيل) *is.* Girit'te Retimo nahiyelerinden birinin merkezi. Trabzon'da Giresun'a tabi bir nahiyedir.

ayid (ايد) *is.* Kara ayid dahi derler. Beş parmak ağnos, fastos tohumı. Galatı hayıt.

aykırı (ارقورى) *sf.* Tersine, yan yan, hamayili eğri, muarız, zıt. **aykırı adam** ters. **aykırıdan gelmek** geç muamele.

aylak (ايلاق) *is.* İşsiz dolaşıp gezen, haylaz, boşta olan, battal.

aylakçı (ايلاقچى) Boşta olup muvakkaten bir günlük işe götürülen, gündelikçi.

aylamak (ايلامق) *(g.z. aylar)* Dolanmak, devrile dolaşmak, yukarıdan kaymak.

aylamış (ايلاميش) Memalik aleminden isimdir. Dolun ay gibi.

aylanmak (ايلانمق) Fırdolayı dönmek, dönüp benzemek, ay kubbe-i âsumânı dolanmak, devir, tavaf etmek.

aylık (ايلق) Şehriye, müşahere, mahyane. Galatı mahya. Bir ay müddetli , yek maha, bir aylık yol.

aymak (ايمق) *f.l. (m.z. ayar)* Ay gibi üste çıkıp ağmak, dolanıp aylanmak, yan çekilip aralık olmak, ayak sürümek, yüksek dolanmak.

ayran (ايران) Ayrılır şey ki yoğurdun su içinde dağılanı, mezîk, dûg. **ayran delisi** bön, aptal.

ayrı (ايرو) *sf.* Başka, gayr, siva, cüz, ahar, münferit. **ayrı gayrı** fark, mübayenet, teklif ve tekellüf. *Ayrı oturmak, ayrı düşmek.*

ayrıca (ايروجه) Münferiden.

ayrık (ايريق) *is.* Çabir otu zümresinden halep. **ayrık çiçeği** fukâh. **domuz ayrığı** izhîr, boya otu, bir nev batak sazı. Tecme, firiz, tecîl, kurkiyâh.

ayrılık (ايرولق) Firkat, müfarakat, mübâyenet, hicr, hicran, cüdayî. **ayrılık çeşmesi** karvaniyanın veda mahalli.

ayrılanmak (ايرولانمق) Mübâyin, münferit olmak, teferrüt etmek.

ayrılaşmak (ايرولاشمق) *(g.z. ayrılaşır).*

ayva (ايوه) Toplu, yuvarlaksı ki sefercel. *Ayva ağacı, ayva çekirdeği.* **ayva çiçeği** donuk pembe. **ayva gibi sararmış** marîz. *Ayva mü-*

rebbası. **ayvadana** ebru dana, kâfûriye, bercaf, yani berencasb. *bk. barsama. Çin, ekmek, gevrek, limon, şeker, ayvası. Ayva gülü.* **ayvayı yutmak** sarhoş olmak. **ayva** bir nev deniz böceği.

Ayvacık (ايواجق) *is.* Biga'da Kızılca Tuzla kazasının merkezi.

Ayvacık (ايواجق) *is.* Canik'te bir mülhak kaza.

Ayvalıdere (ايوالودره) *is.* Nâhiye-i Malatya.

Ayvalık (ايوالق) *is.* Karasi'de bir kaza merkezi şehir.

ayvaz (عيواض) *is.* Ayaz ve ivaz manasına saraydar. **hacı ivaz** ve **hacayvaz** maskara kıyafetli, tiryaki siretli manasına müstameldir.

az (از) *sf.* Çoğun zıddı, kalîl, endek, kem, nadir, adetçe kem, müzcât, miktarca kem, yesir. Kıllet. *Az çoğa bakar, azımızı çoğa tutsunlar.* Biraz, cüzî, hayli, bir zamancık, bazen, birazdan, ba'd, bürheten, sonra. *Az dert değil.* **az kaldı** hemen. **aza kanaat** kifâf. **en azdan, azdan** hiç olmazsa, lâ-ekall, lâ-mahâle.

Azak (ازاق) Kırım'da bir kale. **Azak Denizi** Bahr-i Münetten. *Azak eğiri.*

azalmak (ازالمق) Tekallül, tenezzül, tedenni, tenakus etmek, hafiflemek, eksilmek, zaaf bulmak.

azaltmak (ازالتمق) Talil, tenzil, tenkis, iktisâr, ihtisar etmek, azaltmak, azalmak.

azar azar (ازار ازار) Kalilen, kem kem, giderek.

Azaz (عزاز) *is.* Halep'te Azaz maa Türkmen kazasının merkezi bir şehir.

Azban (عزبان) *is.* Orfe'de nahiye.

azcık (ازجوق) Galatı azacık cüz'î, cüz'îce, az çok, kem ü ziyâd.

Azdavay (ازطواى) *is.* Kastamonu'da Daday maa Azdavay kazasının bir kasabası.

azdırılmak (ازدرلمق) İğva olmak, ayartılmak.

azdırmak (ازدرمق) Kızdırmak, iğzap. Başdan çıkarıp ayartmak, igvâ, i'zâl, iğrâ, yüz vermek, ifsat, ilka, iğfal etmek. Bir küçük aslı büyütmek, libas lekesi yerleşmek.

azgaşmak (ازغاشمق) Döğüşüp çekişip bozuşmak, muâdât, nâ-sâzlık etmek.

azgın (ازغين) Şedit, hadîd, mütehevvir, kuduz, asi, yagı, bağı. Azı azman gibi dişler ki art diş azrâs-ı tâhine ve inhab.

azık (ازوق) *is.* Dişe dokunacak yiyecek, gıda, ot, zahire, zâd, zevâde, boğaz kumanya sıdırmak, tûşe, yiyinti.

azıklı (ازوقلو) Gani, semmuh, muhsin.

azılı (ازولو) Dinlemez, başı alınmaz, zorlu.

azırganmak (ازيرغنمق) Az vermek, diriğ, müzâyaka etmek, kısmak.

azışmak (ازشمق) Refte refte birbiriyle tutuşmak, kavga, fenalık artmak.

azıştırmak (ازشدرمق) Refte refte azdırmak, muhavereyi artırmak.

azıtmak (ازيتمق) Azdırmak, kameti arttırmak, inkâr etmek, yoldan sapmak, tecavüz, huruç etmek

Aziziye (عزيزيه) *is.* Aziziye maa Münyetü'l-Kumh, Şarkıye'de bir kazadır.

Aziziye (عزيزيه) *is.* Sivas'ta Aziziye maa Mesudiye ve Sadabat ve Sarız Zamantı ve Sarı Oğlan ve Kuzu Güdenli ve Gedik Çubuk kazası.

Aziziye (عزيزيه) *is.* Bağdat'ta Yakube kazası.

azlık (ازلق) Kıllet, nedret, kalabalık zıddı, fi'l-i yesire. **azlık kere** nadiren, endek.

azmak (ازمق) *f.l.* Hadden geçmek, tecavüz, yoldan şaşmak, çığırdan baştan çıkmak, yaramaz olmak, taşmak, feyezan, galeyan, isyan, gavâye, dalâl, bağy, şekavet, tarîk-i savaptan adûl, gümrah, tebâh olmak, itidalden geçmek, kudurmak, tehevvür, sevret, gazap, işti'âl etmek, sular taşmak, tuğyan, kükremek, köpürmek. Ateş, sel, yel müşted olmak, kavga, niza, fenalık, keder ziyade artmak, iştidâd etmek. Yara kötülemek, iltihap etmek, müfsit olmak. Köpek kudurmak, sîr. Düş görmek, ihtilâm, çamaşır kiri çıkmamak. **gemi azıya almak** serkeşlik etmek.

azvay (ازواى) Eğir.

Azye (عزيه) *is.* Halep'te Azye maa Okçu İzzeddinli ve Şeyhler ve Amegî kazası.

B

ba (ب) Bâ-i muvahhede. Elifbâ-i Osmânînin ikinci harfi. Ebcet hesabında iki sayılır. Recep ayına işarettir. Türkî kelimeler ahirinde ve ekser sakin olanları p ile okunur. Farisî bâ (ب) Osmaniye nakil ile *gün-be-gün* gibi istimali vardır.

baba (بابا) *is.* Eb, valid, peder, cet, pir, muvakkar, hürmetli, koca şey. **baba adam** ihtiyar, muvakkar, pir, cihân-dîde, pişkin. **baba hindi** anaç tavuk gibi. **baba incir** erkek. **baba tutmak** tutarak gibi masrû olup çarpılmak, dâ'ü's-sibât gibi bayılmak, donmak, mütegayyir olmak, azgınlık, delilik etmek. **babadan babaya** eben an ced. **babadan oğula** arkadan arkaya, karnen ba'de karnin, batnen ba'de batnin. **babalarımız** ecdat. **ahu baba, ağa baba** pek ihtiyar, en büyük, kocamış. **ana baba bir** li-ebeveyn kardeş. **arap babası** zencilerin bazen ceddi, ekseri ca'lî sar'ası, inâd-ı küfri. **ballı baba ... büyük baba** cet, dede, ağa baba. Tepe burun **boz baba. dokuz babalı velet** cin fikirli, ak baba. **öksüzler babası** fukara hamisi, mün'im, rahimli. **şeyh ahu baba** pîr-i deyr. **tezgâh babası** eğrisi. **papa** rahip büyüğü, şeyhi. Arabistan hiristiyanları abuna derler. **trabzan babası, asa babası** baş top, küre, ser.

Bababurun (بابابورون) *is.* Biga'nın Midilli karşısında bir re's.

Babadağı (باباطاغى) *is.* Tulçu cihetinde maa Çardak kazası kasaba.

Babaeski (بابا اسكيسى) *is.* Edirne sancağında Baba-yı Atîk maa Havsa kazası merkezi bir şehirdir.

babafingo (بابافنغو) *bk. papafingo*

babaköş (باباكوش) Bir zararsız yılandır, çok fıslar, hufâs.

babakuru (باباقورى) *is.* Katmer-i Süleymânî taş, akîk-i şecerî, damarları yan kesilmiş ayn-ı bakar.

babalık (بابالق) Makâm-ı peder, ahiret babası, üvey baba, kayın peder. Übüvvet, peder lik evsafı, şefkat, hakk-ı übüvvet. *Ebnâ-yı zamâne hep dokuz babalı.*

babayan (باباىان) Bâbayî, bektaşî.

babayane (باباىانه) Şeyhâne, pîrâne-reftâr, vakurane manasında **babayane** âdem-i sâkin.

babayiğit (بابايكيت) Ergin, koskoca adam, yetişmiş, ermiş, civan.

babilhane (بابلخانه) *is.* Babullâ, Babil gibi fısk ve fahşâ mahalli.

babür (بابر) *is.* Bebr, tekir ve kaplanın gayrı sibâ'ın en büyüğü ve şedidi. Pul pul tüylü olan büyük hayvan. Hindistan'da ve Afrika'da bulunur. Benekli olmaz, avamın buna dahı kaplan ve nemr demesi galatdır.

baca (باجه) *is.* Manika gibi uzun şeyler. Ocağın bacası. Badça, badgir. **dam bacası** kapısı. su yolu **lâğım bacası.** Gemilerde manika. **aydınlık bacası** camsız tepe penceresi. **baş bacadan aşmak** yuylanmak. **kapı baca** her taraf. **kapıdan atsalar bacadan düşer** ceri, müsteskil. **tüter baca** imran.

bacak (باجاق) *is.* Bacak, hayvanda art bacağa kıç dahi denir. Sak, kavâ'im. Farisî paça. **bacak kalemi** inciklerle düdük kemiği, kasaba-i sugrâ ve kübrâ. **kılıç bacak** ahnef, bodur, bacak kadar boylu. Arabîde bedrican, dehdah, mahşer midillisi, çömlek kadar boylu bir nev av köpeği. **şeytanın kıç bacağı** çifteli, muzır adam, hilekâr.

bacaklı (باجاقلو) Boylu, yüksek. *Bacaklı hayvan, bacaklı yazı.* Flemenk odunu.

bacaksız (باجاقسيز) Kasir, miskin, boysuz, bıdık.

bacanak (باجيناق/باجناق) Galatı bâ-cenâh. İki kız kardeş zevcleri, selûf. Bacanak ve becenek bir kadim Türk aşiretidir.

bacı (باجى) *is.* Büyük hemşire, abla, dâder, ebe. Kayış lisanında zevceye ima, abla gibi eski büyük kadın. **bacılar** rahibeler, rahibe cemaatı. *Bacı kadın.*

bacur (باجور) *bk.abajur.*

badana (بادانه) *is. İt.* Kireç beyazı. **badana etmek** beyazlatmak.

badanalamak (بادانه لامق) Sathı tamir, örtbas etmek, ifrat, düzgün sürmek.

badaşmak (باداشمق) *bk. bağdaşmak.*

badat (بادات) *is.* Şekerli yer elması, düz taban.

badem (بادم) *is.* Badem ağacı yemişi. O muayyen resimde olan bademî şey. Çağla, diş ve **sakız bademi** bostanî ve **aşılı taş bademi** yabanî. *Badem ezmesi.* **badem göz** gözü çirkin ve değirmi olmayan. **badem helvası** koz helvası gibi. **badem içi** iç badem, levz-i makşûr. **badem kürk** tilki paçası. *Badem küsbesi.* **badem parmak** ibham. *Badem sübyesi.* **badem tırnak** karanfîl-i tûlânî. *Badem yağı.* **acı badem** merc, çocuk aldatan, karın doyuran sırçalı keklik yumurtası, karga delen, kurşun badem.

bademcik (بادمجك) Boğazda olan levzetan. Türkîde süksün. **bademcik çıkarmak** ihrâc-ı levz. **bademcik illeti** iltihap, levzetan, hunâk nevi.

bademî (بادمي) **bademî şekil** hendesede muayyen ve şibh-i muayyen baklava olan şekil.

Bademiye (بادميه) *is.* Ödemiş nahiyesi.

Bademli (بادملو) Podumla.

bademlik (بادملك) Badem nihalistanı.

baderna (بادرنه) *is. İt.* Halatın bez sargısı, aşınacak yerine sarılan kılıfı.

badgız, Badgız (بادغيز) *is.* Badhız. Horasan'da ahalisi vahşetle maruf nahiyedir. Bir nev badem.

badi (بادى) *is.* Bazı mahalde ördek, batt galatı. **badi badi yürümek** çalkanarak.

badya (باديا) *is.* Sitil ve gerdel ve tekne ve kavata yerine kullanılan yayvan toprak kap, batya ki Farisî badyeden mu'rebdir.

Baf (باف) *is.* Kıbrıs'ta Baf ve Çetrüba ve Fofla ve Hirsoki kazasının merkezi bir kadim kasabadır, Pafos.

Bafra (بافره) *is.* Canik'te Bafra maa Alaçam kazasının merkezi bender. *Bafra tütünü.* Bafi.

bağ (باغ) *is.* Bağda olan üzüm ağacı, kürûm ve bağlık, bağcılık olan yer. Nebatat bahçeli numune yeri, has bahçe. Bostancı mahalli. **bağ bekçisi** nazır, natır. **bağ bozumu** kıtaf. **bağ bozumı fırtınası** muntasıf-ı eylûl. **bağ ekmek** çubuk dikmek. **bağ kemiren** kürûm böceği. *Bağ sarmaşığı.*

bağ (باغ) *is.* Türkîde bağu. Bent, kayıt, kılâde. Şimşir, bent, bohça, sargı gibi lifâfe, lefâyif, visâk. Mani, kayıt, tekayyüt, rabıta, rapt, perde. *Aşı bağı. Ayak bağı, yatak bağı.* **boyun bağı** tasma, sarım. **diz bağı** çorap. **diz bağı çözülmek** gevşemek. *Kol bağı.* **eğin bağı** küdre. Münasebet, rabıta, zabıta, demir, peyvend. **göz bağı** gaflet, bi-haberlik. *Kemer bağı. Kasık bağı. Ot bağı.* **öküz bağı** kaynamış ıhlamur. *Saç bağı. Yakı bağı. Yara bağı.*

bağa (باقا) *is.* Hevâmmın bazı envaı. Taş bağa, tosbağa, deniz bağa, zahre, lâk, püşt. Pek büyüğü atûm. Kaplubağa, sülhafat, unkdan, keşef, senkpüşt. Büyük dikenli cinsi harşefe. Otlu bağa, ası bağa, kara kurbağa zafzağ, vezg. Yeşil bağa ağaçlara çıkan küçük nevi. Deniz bağasının kabuğu rak, zebl. **bağa pıtrağı** katuna. **lâk bağa** kaşık. **sarı bağa** tarak.

bağan (باغان) *is.* Farisîye nakl ile bagâne. Ölü doğan kuzu derisi. Türkîde düşmüş, hadde ermemiş yavru, düşük manasına.

bağcı (باغجي) Bağban

bağdalamak (باغدالامق) Pehlivan hasmının bacağını kendi bacağıyla pek sarıp yıkmak, mansûbe-i dâbire, şuğrabiye.

bağdamak (باغدامق) Ta'vîk, ta'kîd etmek, dizlerini telfîf itmek.

bağdaş (باغداش) Dizlerin bükülmesi. **bağdaş kurmak** murabba oturmak.

bağdaşmak (باغداشمق) Badaşmak, zebânzed-i avâm olmuştur. Sarılmak, mutabık gelmek, dizleri büküp bacaklarını ilsak itmek, uzlaşmak.

Bağdat (بغداد) *is.* Irâk-ı Arab ve civarını havi bir vilâyetin merkezi şehr-i azîmdir. Sancakları Bağdat, Kerbelâ, Hulle, İmâre, Müntefik, Basra, Küveyt, Lâhsa, İmâde Sancakları, bazan Şehr-i Zûr, Süleymaniye. Bağdat sancağının kazaları : Bağdat maa A'zamiye, Kâzımiye maa Risâliye ve Şatt-ı Delime, Horasan maa Şehriyan-ı Hâlis, Ba'kûbe, Benekdere, Kızıl Ribat, Mendelcen, Bedre, Vecsan , Vadi Beled ve Vesimke, Samire, Tekrit.

Âşıka Bağdat ırak değil. **iyi arkadaşla Bağdat'a gidilir** bilâd-ı ba'îde. **bizim Bağdat viran** karnım aç.

bağdadî (بغدادى) Kâgir taklidi. **duvar bağdadîsi** tahta üstüne sıva. *Bağdadî tavan.*

bağdı (باغدى) Güneş şuaı.

bağı (باغى) Arpağ, hırbet, büyü.

bağıcı (باغيجى) Bağlayıcı, sahir. **göz bağıcı** mekkâr, fettan, cazibeli, simyâ-ger, dilber, dil–rübâ, efsûn-ger, meftun ve şifte edici, hüsn ü ân.

bağır (باغر) *is.* Karaciğer, kebd, onun yeri, göğüs gibi ön manasına. **bağır yeleği** zırh altına giyilen köseleden midraa bağıldak. **bağrı açık** pejmürde, perişan-hâl. **bağrı kara, bağrı yanık** mükedder, me'yus. **dağ bağrı** cebhe-i cebel. **kurt bağrı** kurt bahar. **yay bağrı** yayın iç yüzü. **bağra basmak** kucaklamak, tebenni.

bağır bağır (باغر باغر) Ziyade yaygara. **bağır bağır bağırmak** avam zebanzedi *bar bar.*

bağırcık (باغرچوق) Yük arabası okunun çatal yeri.

bağırdak (باغرداق) Beşikte sabilerin bağrını ve kundağı sardıkları bend, bağıldak.

bağırış (باغريش) Sayha, âvâz-ı bülend, haykırma, sarha, nara, yaygara.

bağırışmak (باغرشمق) Kalabalık, yaygara, velvele, feryat, şîven etmek, çığlık.

bağırmak (باغرمق) Ciğerden, derinden ses çıkararak haykırmak ve hayvanat öğürüp böğürmek. **bağırıp çağırmak** yaygara, cârislik etmek. **yüze bağırmak** sayha ile ürkütmek.

bağırsak (باغرساق) Bağır içinde olan ahşâ, kamış gibi içi boş âlât, mi'â, em'â aksâb, rûde ki munbar ve kiriş yaparlar. Büyüğü göden, rabaz, dip bağırsağı, doğru bağırsak, sürm. **bağırsak kazıntısı** ihtiyar çocuğu. *Yer bağırsağı.*

bağırtlak (باغرتلاق) Kutâ, seng-hâr kuşu, bir nevi yaban ördeği. Su çulluğu. *bk.boğurtlak.*

bağırtmak (باغرتمق) İgzâb, tazyik ile muztar kılıp sarh ettirmek. **deve bağırtan** dik yokuş, sarp bayır, akabe. Ekseri çamur olan yokuş. Taşlık olursa nal döken.

bağışlamak (باغشلامق) *f.m.* Bahş etmek, beleş vermek, hibe, atiye, inam, ihsan etmek, af, safh, lutfetmek, yarlığamak, mazur tutmak, mağfiret.

bağışlayıcı (باغشلايجى) Gafûr, gaffar.

bağlama (باغلامه) Bozuk Bulgari tambura nevinden küçük saz.

bağlamak (باغلامق) Türkîde bağmak. *(g.z. bağlar)* Rapt, kayıt, bendetmek, bağ sarmak, zapt, men. Kapıyı iglâk, ahıra hayvan çekmek, at yerine eşek bağlamak. Suyu bir yere salıvermek. El pençe divan turmak, kuşak kemer şeddetmek. Set edip bir şeyin önünü bağlamak, ellerini ayaklarını bağlayıp men, avk. Bir şeyin yüzü örtülüp kemikler et, yağ bağlamak. Süt, kaymak ve madeniyat pas ve eşya, evsâh, sular buz ile in'ikad etmek Yara cerahat bağlamak, yosun bağlamak Müselsel işi tatlı yerinde bağlamak, asker sıfatı dizip tasnif etmek, muhâdenet akdetmek. Atı çayıra bent, ağaçlar tekemmüm edip güfteye beste takmak. **baş bağlamak** akd-i nikâh, bohça-ya, kaba lif igşâ, ilsak etmek. **bel bağlamak** azmetmek. **bir adamın başını bağlamak** bir işle mukayyet etmek. **bir kadın baş bağlamak** hotoz yapmak. **bir kararda baş bağlamak** fasl, vasl, ta'lîk, set, akit. **gönül bağlamak** iştiyak, alâka. **insanı burada bağlasalar durmaz** cây-ı terah, berzah. **irat bağlamak** mukarrer, cari etmek, tahsis. *Kazığa bağlamak.* **pamuk ipliğiyle bağlamak** çürük tedbir. **yelken bağlamak** gemi azimete hazırlanmak, kargabasu etmek. **yürek yağ bağlamak** sağ.

bağlan (باغلان) *is.* Baklan dahi yazılır. Angıt misali kanatları kızıl, bir nev kaz, sürhâbî

bağlanmak (باغلانمق) Memdut, memnu olmak, tutulmak, gayr-i münfekk olmak. *Basiret, kısmet bağlanmak.* Kalb kuvvet etmek, dilbeste, mehcur, merbut, müteahhit, müteallik, mensup olmak. Uhdeye almak.

bağlatmak (باغلاتمق) Rapt, bendettirmek. Bağlattırmak.

bağlı (باغلو) Merbut, mesdûd, mu'kid, mukteza, mukayyed, menût, müteallik, mütevakkaf, mevkuf, müselsel, mağluk, muğlak, meşdûd, rabıta, bent. **basireti bağlı** gafil.

başı bağlı menkûhe. **dili bağlı** ebkem. **gözü bağlı** ümmî, masum, bî-haber. **öğrenişe bağlı** tahsil olunmağa menût. *Talihe bağlı felek Mustafaya yar olursa.*

bağmak (باغمق) Manen bağlamak, iğfal sihir etmek. **göz bağmak** basireti bağlamak. *Hokkabazlar göz bağmak.*

bahadır (بهادر) *is.* Sahihi bahadur. Muhaffefi batur, kesbatur. Botur başka asıldan olmak gerektir. Arabî batr hâlen Hakan-ı Çin'in has askeri, havk.

bahak (باهاق) *is.* Bahak, baras nevi ki ala ten.

bahçe (باغچه) Hadika, ravza, küçük bostan, hudeyka. Arabîde cennet, riyaz, Farisîde firdevs, Yunanîye nakil ile yaradis derler.

Bahçesaray (باغچه سراى) *is.* Kırım vilâyetinin kürsüsü bir şehirdir.

bahçıvan (باغچوان) Bağban, bostancı, hadîka-bân.

Bahire (بحيره) *is.* Mısr-ı Süflâda bir sancaktır. Kazaları Demenhur, Rahmaniye, Şeberhayt, Muinen, Bercaf, Ebül-hâdî, Necile, Süyuh.

Bahreyn (بحرين) *is.* Bahr-i ayn. Arabistan'da ülke ve ada.

Bahr-i Save (بحرساوه) *is.* Irak-ı Acem'de çöl.

bahşiş (باغشش) Surre, çıkın, caize, mevhibe, atiye, ata, sıla, huda vergisi, mevhibe-i ilâhiyye.

bak (باق) Bana bak, hazır ol, dikkat.

bakabunga (بقا بونغه) *is.* Yavşan nevi diken.

bakakalmak (باقه قلمق) Tahassür.

bakalar (بقالر) *is. It.* Kıç altında olan top delikleri.

bakam (بقام) *is.* Has olmayan her türlü boya, kalıp boya, gayr-ı sâbit renk. Aslında kırmızıdan başka taklit kızıl gök boyaları. **bakam ağacı** teberhun. Has boyacı, huy bakam boyacı.

bakanak (باقاناق) *is.* Hayvanat-ı mücterenin çatal duvağı pâk olan tırnak nevi, zılf. Belki bağaya benzer olduğundan bağa gibi manasında vaz olunmuştur.

bakı (باقي) Yoklama, mukabele. *Baş bakı.*

bakıcı (باقيجى) Ceffâr, falcı, çingene, marifetleri gösteren hilekâr. Mürebbi, dîde-bân, müşerref hizmetçi.

bakıcılık (باقيجيلق) Kehanet, arakat, mugayyebâtı bilmek davası, istihraç.

bakıldak (باقلداق) Harmanda kabuktan çıkan çürük tane, burçak bakıldağı.

bakım (باقيم) Mütalâa, nazar-ı te'emmül. Vecih, suret, cihet. Terbiye, timar, perveriş. **bir bakıma** min cihetin.

bakır (باقر) *is.* Fülüzzatın en zehirlisi, nühas, müsü, erkek bakır sert, dişi bakır nerm. *Bakır terkibatı bk. tombak, pirinç, tunç. Bakır tahta, bakır kaplama.* Bağ-bağıldak. **bakır avadanlık** kavi şey. **bakır çalmak** sem vurmak. *Bakır karga.* **bakır para** mangır, füls-i ahmer. **bakır pası** bakır çalan şeylere tesir eden cengâr, zengâr. **bakır takımı** mutfak evanisi. **bakır taşı** malâkit. **bakır tuzu** zaç, kibriyat, nühas, göz taşı, kubrus, Yunanîde bakır. *Eski bakırın takırtısı, öyle adamı lâkırdısı.*

Bakırköy (باقركويى) *is.* Soma kurbunda bir maden ve kasabadır.

bakış (باقيش) Nazar, nigâh, nazra, temaşa. **yan bakış** gamze, çehre. **kuş bakışı** nezzâre-i müşerrefe.

bakışlı (باقيشلو) **ahu bakışlı** çeşm-i mahmûr. **arslan şahin bakışlı** mehip, sâkıp.

bakışmak (باقيشمق) Bakınmak, bir cemiyet, bir fert etrafa müteaccibane nigâh, hayret, istiğrâb, intizar itmek, etrafına bakmak, ihtiyat.

bakkal (بقال) *is.* Türkîde yağ ve pirinç, mutfak havayici satan, sebzeden başka levazımı ve kuru bukûlü satan esnaf.

bakla (باقلا) *is.* Fûl, bakilla. Arabîde sair sebzeye umumen bakla derler. Bahriye ıstılâhında zincir komananın halkası. **bakla dökmek** fal bakmak. **bakla kırı** don. **baklayı çıkarmak** cuşa gelmek, açılmak, ağız açılmak, ağzı bozmak, şetm etmek. **baklayı ıslatmak** ağzı tutmak, sükut etmek. **baklatü'l-arabiyye** iştir. **baklatü'l-gazâl** girit otu. **baklatül-hamkâ** semizotu. **baklatü'l-melik** şahtere. **baklatü'l-yemâniyye** pazı. **acı bakla** kıbt fûlu, handefûk, içini yahudiler yer. **ağzında bakla ıslanmaz** ketum olmayan, diline perhizsiz. **Hint baklası** hind-i garbînin bir nev

muattar çiçek tohumu ki enfiyeye korlar, Hint yağı ondan dahi çıkar. Zülf-i arûs ve ıtr-ı şâhî tohumu. **köpek baklası** magru'l-kelb denir, lüfer envaından **yahudi baklası** türmüs. **kukulya bakla** çiçeği açık, yeşilimtırak. **bukûl-ı hamse** bakla, fasulye, böğrülce, nohut, mercimek.

Baklan (بقلان) *is.* Karahisar-ı Sahip'te Çal'a muzaf kaza.

baklava (باقلوا) *is.* Maruf resm-i müstatîl üzre baklavî kesilmiş tatlı. *Baklava hamur.* **bakla biçimi, baklava resmi** şekl-i murabba muayyen, şibh-i muayyen zevâyâ-yı hayr kaimesi olan murabba.

bakmak (باقمق) *f.m.* ve *l.* Nazar, nigâh, im'ân, nezzâre. *Bak şu feleğin kârına ayıya da kaval çaldırır. Ördek kaza bakarak çatlar.* Göz etmek, lemha, birine itibar, iktida, ittiba.

Âlemin yok çü bir deminde beka
Akil olan bunun nesine baka
Eseriyle beka bulur adem ehl-i hayrın eserlerine.

Muzâf bulunmak, tetebbu, taklit, iştigal, itina, münazara etmek. İttifak, timar, perveriş, ta'akkud, tabi, tâlî, mülhak, muzâf, mu'âlece, tedavi etmek, gözetmek, rücu, mütabaat, imtisal etmek. Yoklamak, tadı denemek, fal bakmak. Şiirde nazire söylemek, arayıp bulmak, tetebbu. **ev bakmak, at bakmak** muayene, intihap etmek. **ağıza bakmak** itibar, istima. **bir makama bakmak** tabi olmak. **derse bakmak** mütalâa. **dört yana bakmak** ihtiyat, telâş. **eğri bakmak** mu'âmele-i bed-nazar, ikrah, kec-nazar. **hastaya bakmak** yoklamak, muayene. **işe bakmak** telâş, tekayyüt etmemek, umursanmamak, kâr-ı hod-ile meşgul, nefsü'l-emri mültezim olmak, ikdam. **iyi bakmak** dikkat. **yüze bakmak** ülfet. **yüz yüze bakmak** istihyâ. *Ne bakarsın !*

bakmamak (باقمامق) İhcâl-i safh etmek. **kusura bakmamak** mazur tutmak. **yüze bakmamak** rû-gerdân olmak, iltifat etmemek.

bakraç (باقراج) Kulplu bakır kap. *Süt bakracı, tulumba bakracı.*

Bakras (بقراص) *is.* Payas'a mülhak bir kazadır.

baktırmak (باقدرمق) Tabibe müdavat göstermek. Dili, nabzı irâ'e etmek, uzaktan göstermek, diriğ, mahrum etmek.

Baku (باقو) *is.* Boğdan'da kaza merkezi.

Ba'kube (بعقوبه) *is.* Bağdat sancağında kaza, Aziziye merkezi şehr.

Bakü (باكو) *is.* Dağistan'da benden bâbü'l-ebvâb, Kafkas'a karîbdir

bal (بال) *is.* Arı balı, asel, engübîn. **bal kabağı** arınmış bal, pamuk balı. *Bal kuşu.* **bal mumu** şem, şem'a, şem'-i kâfûr, lâk. *bk. mum.* **bal peteği** kursa, usale. **dili bal, ballı baba** bal başı. **kekik balı, kehrüba balı** billûrî, berrak. **kömeç balı** şehd. Ağaçların kandi, yemişlerin koyulmuş usaresi. **miyan balı** buyan. **pamuk balı** beyaz. **siyah bal** kamış suyu. **süzülmüş bal** revak. Türkîde yapışkan ve yapışacak şey, kulp, kol, pazı manasınadır. *Ucunu bul da yağa bala ver, muvaffak olursan aferin.* Bal mumcu *bk.mum.*

bala (بالا) *is.* Yavru, palaz. *Güvercin balası ve palazı.*

balaban (بالابان) *is.* Balaban, mankafa şey, iri başlı. Bir nev koca kafalı çakır doğan, sevzak, çark. Kocaman davul, davul tokmağı.

balabanlanmak (بالابانلانمق) İrileşmek, tık bas doyup şişmek. Lâkırdıyı ağızda yiyirip karışık söylemek, sarhoş gibi ağır söylemek.

baladır (بالادور) *bk. balya.*

Balagay (بلاغاى) *is.* Hersek'te Mostar'a mülhak bir kazadır.

balar (بالار) *is.* Pedavra gibi ince cam tahtası.

balat (بالاط) *is.* Balat, palata. Yunanîde eski eser, kadim bal gibi.

Balatmaabafi (بلاط مع بافى) *is.* Aydın'da Söke'ye tabi nahiye.

balcı (بالجى) Bir nev Afrika kuşu. Kara mum.

balçak (بالچاق) Balçık, ufak sap manasına kılıcın kabzası prazvana kaş. Barçak dahi denir, bârû, el mahfazası manasına.

balçık (بالچق) Yapışkan, ayağı tutan çamur, özlü toprak, tîn-i salsâl, gil. **kızıl balçık** gazrâ. Bir nev kil, gil çömleği, lüleci çamuru. **balçıklı liman** çamur dolmuş mersalar. **balçıklanmış** lengergâh-ı redga. **balçık hurma** zembile bastırılıp balı alınmış.

Balçık (بالچق) *is.* Varna civarında kaza merkezi bir iskeledir.

baldır (بالدير) Sâkın kulpu gibi olan kaba et, reble-i sâk. Hayvanda kürâ, nebatta zemhare. **baldır siniri** veter, arkûb. **baldır kemikleri** azameyn-i sâk, düdük kalemi ile incik, kasaba-i kebîre ve sagîre. **baldırı çıplak** esafil, evbaş, hayta. **baldırı kara** şa'ru'l-guvâl, ca'de, persiyavşân, bir nevi sâku'l-esved, küzberetü'l-bi'r. Bir nevi küzberetü'l-kannât. **kayış baldırlı** çivik.

baldırak (بالدراق) Kılıç kolanının halkası.

baldırak (بالديراق) Don vesair ayakkabı paçası.

baldıran (بالدران) Şevgerân, ağı otu, tahmâ. **küçük baldıran** tüft. **su baldıranı** rezene.

baldırgan (بالدرغان) Hıltît, engidân. **baldırgan zamkı** şeytan tersi.

baldız (بالديز) *is.* Zevce hemşiresi. Sonradan kulp olan? Yabancı.

bale (باله) *is. Fr.* Yalnız raks ile icra olan tiyatro oyunu.

balık (بالق) *is.* Semek, bazı envaını dalyanlarda, tor ve ağ bazısını ırgıp yahut manyat ve sepet ve olta ve zıpkın ve kepçe ile tutarlar. Bazısını gölleri balık otu ile zehirleyip avlarlar. Zevi's-südâ olup derisi içinde dört ayak âlâtı mevcut olan hutlara falyonoz, ada balığı, kadırga, pamuk, camgöz, deniz domuzu, yunus gibi memeli hayvanlara balık derler. Falyonoz vesair kaytas kafasından çıkarılan maruf yağa sehven balık nefesi, ispermeçet derler. Baz zevi'l-maişeteyn hayvan at balığı, ayı balığı, öküz balığı gibi ve zev'il-mafâsıl şubesinden bazına meselâ ahtapot ve söbye ve kalamar ve bülbüliye ve mürekkep balığı gibileri balık ıtlâk olunur. Sair hayvânât-ı bahriyyeye böcek denir. *Balık ağı.* **balık avı** sayd-ı mâhî. **balık avlamak, oğlamak** Arabîde dahi ark ve balık avcısı sayyada arkî oğucu derler. *Balık eti. Balık fırtınası. Balık kılçığı, kemiği kelmici, yumurtası* **balık otu** sığır kuyruğu, harsef, merc-i mahi, mezveng. **balık pulu, balık kulağı** tarak. **balık sırtı** harsef, tomaliç yer, kaldırım. *Balık tutkalı.* **denizde balık** meçhul mugayyebât. *Balık başından avlanır.* **balık kavağa çıktığı zaman** ebeden. Ak balık, göl kefali, ala balık ateş, eşek, it, özgün, öküz, papaz, bey, tekir, dülger, dil, çayak, turna, kırlangıç, kaya, kalkan, kılıç, karagöz, gelincik, göbek, gümüş, gün, mercan, mersin, yağ, yayın, yılan balığı. Kuru balık, sümeykâ, tütün balığı. Kerkin balık. Balığın sair cinsleri ism-i mahsûsla maruftur. Atrine, gümüş balığı nevleri çamoka, çatal kuyruk, tokmak baş, dana baş, tirhuş. Ateş balığı ki sardalya olur envaı tersi acı çaça. Akpa lüfer azmanı, ispendik levrek küçüğü. İzmarit, isparos, ispari, istavrit küçüğü karaca. İstrongilos. Iskaroz. Iskorpit. Uskumru, vünoz, lipari, kolbuz, ışkına, siyah. Mercan, ılariye, kefal, orkinoz, orfoz, yargan, barbunya, tekir. Parsa, paçoz, perki, pisi, ada pisisi, dil. Palamut, çingene, torik, sivri burun, altı parmak, piçuta, yuka. Terhus tersi, hamsi. Palatrine, lenkos, çaça, acı çaça, çalkacan. Çamuka, çuçur, çuçurine, çaga, çuga, bey balığı. Çotra, çıkla, hani. Hamsi, huruspine, derviş, dübar, ringa, zargana. Sarpa, sargos, salub, sinarit, saroz, trahonya, tırpan, garaça. Gube, kanferi, kanar, karaça, mezak, kopuz, kukvaya, kolyoz, kukana, keler, kefal, sarı kestane, levrek, lipari, lipsus, linikus, lüfer, lâpine, çotra, mersin, merlus, mezit, mıgrı, malafus, murmura, minakub, mangafa, varsan. Balık iki kısım addolur: kılçıklı ve kelmiçliler. Kılçıklıların birinci zümresi diken kanatlılar nice kabiledir. Birinin cinsleri levrek, ispendik, hani, kalinoz, perki, tatlı su levreği ve perkisi misali. Bir kabilenin cinsleri trahonya emsali birinin ki barbunya. Tekir emsali birinin cinsleri ıskorpit, lâpine, çuçur, lepisus, kurbağa balığı, derviş, kırlangıç, öküz, mankafa, çalkacan, şabut emsali. Bir kabile mercankiler, milokop, taş balığı, siyah emsali. Birininkiler asparus, sargos, kanferi, orfoz, apsuruz, ışkına, çotra, kopuz, mormora, sinarit, karagöz, gupe, sarpa, salup, malanus vesaire emsali. Birininkiler izmarit, garaço, istrongilos, lipari. Bir diğerinin sıçan balığı emsali. Birinin uskumru, kolyoz, palamutlar. Varsan, yol gösteren, kukvaya, lüferler, istavrit, karaca, dülger balığı emsali. Fener balığı, bargan cinsleri emsali. Birinin kılıç balığı birinin cinsleri kefaller, ılarya, paçoz, palatrine, likorinus, linikus. Birinin dahi gümüş çamoka, terhoş, danabaş emsali. Biri tatlı sa balıklarından birinin cinsleri huruspine. Birinin cinsleri kaya, ak kaya, hurma kaya, saç kaya, tokmak, kömürcü emsali. Birinin cinsleri kurbağa balığı, çıkla, merlus, karagöz, merlus, kestane, güneş emsali. Kemikli balık kısmının zümrelerinin biri birincisii yumuşak kanatlılar ki nice kabiledir. Birinin cinsleri iskaruz, tersi, sardala, hamsi. Birinin cinsleri köpren, çapak, sazan, keler, telnika. Birinin cinsleri zargana. Balık zümrelerinin üçüncüsü nice kabiledir. Birinin cinsleri eşek, birinin cinsleri merlus, mezit, deniz telnikası, gelincik. Birinin cinsleri çamur, birinin kalkan, pisi, dilcik, dil. Dördüncüsü ayaksız tabir olunan balıklar zümresi çok kabiledir. Birinin cinsleri yılan, mıgrı, çortan, azmirne, şakıta. Beşincisi birinin deniz mazarganası, deniz aygırı. Altıncısı birinin cinsleri mersin bey balığı, çuga, çıga. Kelmiçli balık yedi zümredir. Birinin cinsleri camgöz, köpek balığı, gelinci. Birinin cinsleri pamuk, lâmya, küçük köpek. Biri koca köpek balığı, sapit, birinin cinsleri canavar, birinin maymun balığı, birinin saban, testere, hermus, birinin kırk ambar, tarpana, vatus, birinin ikizli, birinin fulya keler.

balıkçı (بالقچي) Mâhî-furûş esnaf, balık tutan, sayyâd.

balıkçıl (بالقچيل) Turna envaından butimar, sebeytar, ebu'l-hazîn, kuyruğunda iki uzun yeleği olan nevi, tuvvel.

balıkçın (بالقچين) Ufak deniz kuşı envaından mâhî-hâr, bürke. *Sorguçlu balıkçın bk. sorguç.*

Balıkesir (باليكسرى) *is.* Karasi sancağının kürsüsü bir kaza merkezi şehr-i ma'mûrdur. Bali Bey banisi olup kadim asrının âsârı mevcuttur. *Balikesir abası.*

balıkhane (بالقخانه) Balık hıfzı için büyük livar. Balık emini idaresi mahalli. Yenisaray'da mevzidir.

balıklamak (بالقلامق) Balık gibi kertip yan sıçramak, küzaz. Tatanoz gibi mühlik illetlerde debelenmek.

Balıklava (بالقلاوه) *is.* Kırım sahilinde bir kasabadır.

balıklava (بالقلاوه) Aslı balıklak, balıklaga. Balıklı sahillerde ve göllerde balık yatağı olan yer, cabya.

balin (بالين) *is.* İskemle yerine kullanılan yuvarlak yastık, koltuk yastığının müdevveri.

balina (بالنه) *is.* Tahrifle falyonos dedikleri kesîrü'l-envâ memeli hayvan ki ağzında olan saz gibi şeye balık bıyığı derler. Balval, ada balığı, kadırga, hût-ı kaytas.

Balkan Dağı (بالقان طاغى) *is.* Rumeli'de bir azim silsiledir ki Sofya'dan İslimye'ye gelir, ondan bir kolu Emne Balkanı Varna civarında denize girer. Sofya'dan bir kolu Koca Balkan Niş'e, bir kolı Desbot dağı Drama'ya iner, Kara balkanı.

balkımak (بالقمق) Balık pulı gibi parıldamak.

Balkız (بالقيز) *is.* Paleokezık, Erdek kurbunda kezık belde-i cesîmesinin harabesi.

balkon (بالقون) *is. Fr.* Açık şeh-nişîn, cumba.

ballandırmak (باللاندرمق) Ziyade meth, vasf ile beğendirmek.

ballanmak (باللامق) Koyulaşmak ve meyvenin usaresi çıkıp donmak, lüzûcet, ta'akkud, cıvıklaşmak, bal gibi azûbeti ziyade olmak, revaklanmak.

balo (بالو) *is. It.* Raks mahalli ve bazı davetler, raks meclisi.

balon (بالون) *is. Fr.* Havaya uçurulan çadır, küp.

baloncu (بالوجى) O çadırla beraber havaya ağan sâfirü'n-nesîmî..

balsıra (بالصره) Mün nevinden yaprak pisliği, otluk pusu.

balta (بالطه) *is.* Saplı alet-i bert. İki yüzlüsü fe's. **gönderli balta** teber ki sabıkta peykler taşırdı. Büyüğü nacak, kerki. **balta görmemiş orman** bikr işler. **balta ile yonulmuş** kaba adam. **balta sapı** muavin. **baltayı kapıya asmak** teberleş olmak. **baltayı taşa vurmak** hata, fuzulî. **agaç ağız, balta dil** hoyrat. **aşcı baltası** satır. **balcı baltası** mişvar. **eyer baltası** teberzin, hışt. **hacamat baltası** baltacık. **marangoz baltası** ki büyük keser, tîşe. **bir baltaya sap olmak** bir işe girmek. *Ağustosta suya girsem balta kesmez boz olur.*

baltabaş (بالطه باش) Kotra biçiminde baş tarafı bed-şekl gemi.

baltacı (بالطه جی) Kadimde muhafazaya memur harem-i hümâyûn hademesi, teberdâr, odun kesen ve yaran.

baltalamak (بالطه لامق) Orman kesmek, bina yıkmak, harap etmek, hacamat vurmak. Dağ devirmek gibi iş bitirmek. İşe balta ile girişmek. **baltalamadan gitmek** vur yansın gibi.

baltalı (بالطه لو) Askerde yol açmaya ve mevâni'i kırıp gitmeğe memur güruh, kadimde müsellem.

baltalık (بالطه لق) her köy kurbunda korunun gayri odunu kesilmek için müfrez orman.

Balya (باليه) *is.* Karasi sancağında Avinye'ye mülhak bir kaza.

balya (باليه) *is. İt.* Büyük denk, yük tay bağlı kaplı kılıflı emtia. **balyadur, baladır** Ermenice gümrüklerde yük bağlayan amele.

Balyanbolu (باليانبولی) *is.* Sığla sancağında Ödemiş'e mülhak bir kaza.

balyemez (باليه مزی) *is. İt.* Yarım gülle manasına bir uzun kulumbur ve menzil topı.

balyos (باليوس) *is. İt.* Küçük elçilere ve büyük konsoloslara ıtlak olunmuş bir metruk unvandır.

bam (بام) *e.* Apaçık gibi *bambaşka* ve bu kabilden *basbayağı, besbelli, bembeyaz, bomboz. Bam teli.*

bambul (بانبل) *is.* Uç uç böceği, karayazılı kırmızı hayvancık, zeruh. **bambul otu** sinil otu, bir nevi akrep otu, bahçelerde ağaç minesi.

bamya (باميه) *is.* Maruf sebzedir. Sudan'dan gelip muahharan münteşir olmuştur. Her lisanda bamya derler.

bamyacı (باميه جي) **bamyacı ocağı** Kayâsıra zamanında Kostantiniye cündilerinin iki tâ'ife-i mütehâsımasına yeşiller ve mailer denmekle iki taraf olan agavata bamyacı ve lahanacı ocağı tesmiye olunmuştur.

Banaz (بناز) *is.* Banaz maa Göbek. Uşak'a mülhak bir kazadır.

bandıra (باندره) *is. İt.* Ecnebi bayrağı, liva yerine kullanılan flâma. Türkîde *bk.alev.* **bandırayı indirmek** inkiyat, teslimiyet.

Bandırma (باندرمه) *is. Rum.* Maa Aydıncık. Karasi'de bir kaza bender.

bandırma (باندرمه) Ceviz sucuğu ki pekmeze bana bana yaparlar. *Erik bandırması.*

bandırmak (باندرمق) Sulu şeyde bırakıp ıslatmak, yumuşatmak.

bando (باندہ) *is.* Takım, hususan ince saz. Askeri musiki takımı.

bangır (بانقر) Hüngür hüngür gibi şiddet-i bükâ, şedit savt ve seda alâmetiyle olan yel.

banka (بانقه) *is. İt.* Sarraflık muamelâtının mahalli.

banker (بانکر) *is.* Akçe kullanmayıp kâğıt süren sarraf ve banka erbabı.

banknot (بانقنوط) Bankaların neşrettikleri evrâk-ı nakdiyye-i resmiyye

banmak (باغمق) *f.m.* Sulu şeye basmak, sokmak, ekmeği suda teblîl, tirit etmek, et suyuna ekmek bulamak.

banyo (بانه/بانيو) *is. İt.* Hamam manasına fıçı ve mastele. Kudret hamamı, havuzu. Havza ılıca bazı mahale alem olmuştur

bap (باب) *is.* Yümn manasına alınır. Fâl-ı hâyr. **bap tutmak** müteyemmen addetmek.

Bar (بار) *is.* İşkodra sancağı kurbunda bir kaza merkezi bender. Bazen Ölgün'e ilhak olur.

barak (باراق) *is.* Yünlü, kıllı. Tüylü çuha, bere, kebe. Farisîye nakil ile hâlen berk bere derler. **kıl barak** dizlerine varınca uzun tüylü bir soy at. Bir nev tüylü av köpeği, obur. Tatar ve Sibirya köpegi **kara barak**. Ağaçlara hevenk olmuş büyük asma.

baraka (باراقه) *is. Fr.* Sundurma, kulübe, dam. **baraka binası** enkaz.

barata (باراته) *is. İt.* Çuhadan baş kisvesi, kalensöve, bonita. *Bostancı baratası.* **haseki baratası** çiçeği kıvrılır bir nev lâle, küpe gibi bir nev çiçek.

barbata (باربانه) *is. İt.* Kalelerde parapet, bir korkuluk.

barbunya (باربونيه) *is. İt.* Kırmızıca balık, beyazca, alacası tekir balığı.

barbut (باربود) *is.* Zar kumarında çift sayıları alıcı oyun.

barça (بارچه) *is. İt.* Büyük barka, sabıkta cenk sandalı, börten,

barçak (بارچاق) *is.* Balçak, kılıcın kabzasında el muhafazası.

Barçın (بارچين) *is.* Karahisar-ı Sahip'te aşiret va kaza merkezi. **Han Barçın** nâm-ı dîger Hüsrev Paşa.

bard (بارد) *is.* Katı saman.

barda (بارده) *is. İt.* Varilci keseri, fıçı resminde değirmi küstere.

bardak (بارداق) *is.* Bardak, kulplusu kâsesi. *Billûr bardak.* **bar ve bal** kulp, tutam, ittisal manasınadır. *Ağı bardağı, cıva bardağı, kavasya bardağı.*

bardakçı (بارداقجی) Kûze-künân, çömlekçi.

Bardakçı (بارداقجی) *is.* Karahisar'da Barçınlı kazasına mülhak.

bargam (بارغام) *is.* Levreğe benzer balık.

barımak (بارومق/بارمق) Hıfz, vikaye etmek, fukarayı sıyânet etmek. Bârûya girmek, tahaffuz, tahassun etmek, barınmak, mülteci. Yağmurdan örtüye iltica etmek, limana saklanmak.

barındırmak (باروندرمق) Muhafaza etmek, gemileri me'mene sokmak, limana komak, kılıçla muhafaza etmek, örtü altına almak.

barınmak (باروغمق) İltica etmek, sokulmak, sığınmak, gemi, donanma kış limanına lengergâha girmek.

barış (باريش) Sulh, musalâha, tecdîd-i münâsebet, vakt-i hazar.

barışık (بارشيق) Barış manasına hazar, salâh, sulh, akd-i müsalâha, âştî ; buruşuk olmayan, düzgün, muvafık, yaraşık renk, yaraşır çeşit.

barışmak (بارشمق) *f.m.* Barışık, barışıklık etmek. Aslı barmak *bk.varmak.* Gelip gitmek. Görüşmek, musalâha etmek, mürâvede, mühâdene, terk-i adâvet etmek, barış görüş olmak.

barıştırmak (بارشدرمق) Mabeyin ıslah etmek. Yakışıklı renk ahenk, matbu etmek, mümtezic etmek, uydurmak, telif etmek.

barilik (باريلك) *e.* Barim, bari, hiç olmazsa, lâ-akall manasına. Avam zebanzedi bariliğim.

bark (بارق) *is.* Ev bark, müteehhil, ayal ve hane. Barınmış, harîm, harem manalarına münabeset alır. Türkîde baruk mahfuz. *Barklı ev, bark adam.*

barka (بارقه) *is. İt.* Fluka, fülke, kayık, küçük sandal.

barkacı (بارقه جی) Gemici bozması, kayıkçı.

barklanmak (بارقلاغمق) Ev bark olmak.

Barla (بارله) *is.* Hamit'te Eğridir'e mülhak bir kazadır.

barlam (بارلام) *is.* İskarmos azmanı ki mezide müşabih bir balıktır.

barlas (بارلاس) *is.* Sipehdar manasına bir Türk aşireti, Aksak Timur o güruhtandır.

Barlas (برلاس) *is.* Barlas, cengaver, sipehdar manasına bir Türk aşireti, Timurlenk kavmi.

barmak (بارمق) *f.m.* Varmak manasında, muhafaza etmek, gemileri limana dârü'l-emâna sokmak.

barometre (بارومترو) *is.* Yunanîde sıklet, hava mizanı.

bars (بارس) *is.* Pars, fehd, yûz. Av için terbiye kabul eder ufak peleng. Elsinede pars, yars gibi ayırmak, şediden yırtmak. **pars yılı** sâl-i Türkmenin üçüncüsü. Türkîde ufak soy arslana ilbars ve yolbars derler. Alem : selâtîn-i çerâkisede Barsbay. Bebr, tekir bars, kaplan.

barsam (بارسام) *is.* Trahonyadan ufak gayet şedit vurur bir balık, varsan dahi derler.

barsama (بارسامه) *is. Rum.* Ayvadana ve civan perçem gibi bir ottur. Kosta, marsama, nemam, sisender.

Bartın (بارطيم) *is.* Bolu'da on iki divan maa Çarşamba, Tefen, Ulus, Keçnus, Ovayüzü, Hisarönü ve Amasra, Perşembe, Zerzene, Gülpazarı kazasının merkezi bir şehir ve iskeledir. *Bartın koğuşu bk. kereste.*

bârû (بارو) Melâz, melce, set, baroş. *bk. varoş.* Farisîde müstameldir. Sığınacak siper, penah, sancar, divar, muhafaza. **burc u bârû** hisar tabya gezendisi. Sur, kalebedeni, parapet, korkuluk. Savn, hıfz.

barudî (بارودی) Zeytunî, siyah renk.

barut (باروت) *is.* Farisîde güherçile, taribi barut. **barut kapağı** mühimmat arabası. **ba-**

rut kapağı, barut kertesi ölçü. **barut atmak** ber-hevâ olmak. **barut kesilmek** hiddetle, gazapla parlamak, ateş püskürmek. **av barudu, ağız barudu** incesine, **top ve taş barudu** kalınına derler. Mutlaka şedit şey. **milh-i bârûd** güherçile ve kükürt ve kömür memzûcu.

baruthane (باروتخانه) Barut imal olunan kâr-hane, barutçu mahalli.

bas (باس) *e.* Basbayağı.

basamak (باصاماق) Basamak. Kademe, gemi çarmıhlarının kademeleri. Askılara basamak taşı, merdiven pellesi.

basan (باصان) **kara basan** ağırlık, kâbus.

basarık (بصاريق) Çulha tezgâhı, ayaklığı, çifte ayaklık, piyano ayaklığı.

basarya (بساريه) *is.* Dalyanlarda büyük halat rabtolunan kazık.

basık (باصيق) Alçak, basık bina, tavan, muzîk. *Basık dar alın.* **basık at** hukl. **basık dil** ağır ve yapışık dil, peltek nevi. *Basık söylemek.*

basıklık (باصيقلق) Kad eksikliği, dil yapışıklığı, lüknet.

basılmak (باصلمق) Çöküp sönmek, çiğnenmek, mağlup, pâmâl olmak, baskın vermek, tutulmak, ateş itfa olmak, ârâm bulmak, rüzgâr kalmak, sükunet bulmak. **neşteye basılmak** galebe-i seki.

basırganmak (باصرغنمق) Ağırlık basıp mustarip olmak, kâbus hitam gelmek.

basış (باصيش) **ayak basış** ısrar.

baskı (باصقى) Mengene, cendere m'isara, vida, oyma kalıp versem-i tehâşî olacak mürebbi. Nazır, sıkı, tazyîk-i nezâret. *Baskısız tahtayı el alır baskı altında, mürebbi elinde saban baskısı.*

baskıcı (باصقيجى) Tülbent üzere baskı basan esnaf.

baskın (باصغين) Ağır, sengîn, galip, hücûm-ı nagehânî, şeb-hûn. **baskın vermek** kabahat işlerken tutulmak.

basma (باصمه) Matbu bez, sair matbuat *Taş basması, huruf basması.* **güneş basması** resim. **basma kalıp** adi. Rehavet, kesel, kâbus.

basmacı (باصمه جى) Basma satan, tabi.

basmahane (باصمه خانه) Kitap tab' olunan matbaa.

basmak (باصمق) *f.m. (g.z. basar)* Ayaklamak, çiğnemek, vaty, paymal, pâzde, kadem nihâde etmek. Ağırlık vermek, tazyik, hamle, itbâk, tab, temsil etmek, vehleten vurup bozmak, istilâ, gece hücum etmek, bagteten tutmak, üzerine uğrayıp varmak, vurmak, yük bent etmek, kuluçka oturmak. *f.l.* Ayakta durmak, kıyam, bina bir yana çökmek, inhinâ, helva basmak. **ağır basmak** hafif yürümemek, aşağı inmek. **al basmak** bir nev yılancık. **ateş basmak** galebe-i hiddet ve hararet. **ay basmak** ay okşamak, tecennün etmek, ay başı tutmak. **ayağını basmamak** asla uğramamak. **ayak basmak** ısrar, ibrâm, tazyik. **ayak basmamak** illetten topal olmak. **ayaklar yere basmamak** sürur. **bağra basmak** kucaklamak, kenar, tebennî. **bam teline basmak** iğzâb. **bas etmek** mübalâğa vurmak. **çocuk basmak** kıyame, iktidar. **çürük tahtaya basmak** gaflet. *Dayak basmak.* **el basmak, kitaba basmak** kasem, half. **iz basmak** takip etmek, eser bulmak. **kadem basmak** ziyaret, teşrif. **kalıp basmak** mühür. *Kitap basmak.* **kolay basmak** ve **ağır basmak** şetm, itap. **kuyruğa basmak** yassı etmek. **rüzgâr basmak** iştidâd. **sığır basmak** nahr. **sırra kadem basmak** kaybolmak. **soğuk basmak** baridlik, bedlik etmek. **uyku basmak** istilâ-yı nevm, gaflet, sıklet. **yaygara basmak** şamata, münakaşa.

Basra (بصره) *is.* Bağdat'ta bir sancak kürsisi şehr-i meşhûrdur. Kazaları Basra, Ebu'l-Hasîb, Kurne, Kûtürreyn, Hamedan, Şatt-ı Fave, Kenise, Mahmudiye, Devasir.

basrık (باصريق) Etekleri taşla bastırış, alçak çadır.

bastarda (باستره) *is. İt.* Firkate gibi hafif gemi, çektirinin büyüğü, sabıkta sancak beyi gemisi , daha büyüğü kadırga *bk. kalyon.*

bastı (باصدى) Üzerine et suyı damladılarak tabh olan sebze. **külbastı** malum kebap. **kaşbastı** asaye.

bastırmak (باصدرمق) Basırmak, sıkıştırmak, tumm, itfa, teskin, tebs, temsil ettirmek. Tefavvuk, galebe etmek, örtbas etmek, tutup yere yaslamak, zağar avı kapanmak, ikame etmek, tarafla galebe etmek, icbâr, iltimas, kuluçka tavuğu bastırmak. Yangın, hararet tes-

kin etmek, itfa. *Dikiş bastırmak.* **örtüp bastırmak** örtbas etmek.

baston (باسطون) *is İt.* Deynek, asa. Gemiler başında cıvadradan sürülen çubuk.

basur (باسور) *bk. mayasıl.* Basur otu.

baş (باش) *is.* Re's, ser, kelle, kafa. *Baş açmak.* **baş ağrısı** sudâ, yarımca, derd-i ser, tasdî'ât. **baş almak** kurtulmak, reha bulmak. *Baş bağı.* **baş bağlamak** hotoz, sarık sarmak. **baş başa vermek** halvet, müzakere. *Baş belâsı.* **baş göz yarmak** beceriksizlik etmek. *Baş kaldırmak.* **baş kıyafeti** imame, sarık, kavuk, hotoz vesaire. **baş koymak** kesmek. **baş oynamak** fedâ-yı ser. *Baş paçası. Baş sağlığı. Baş sağ olmak.* **baş tası** kıhf, kase. *Baş taşa gelmek. Baş ütülemek. Baş vermek. Baş vurmak.* **baş zat** hayât-ı vahdet-mu'ciz. *Başa çıkmak. Başa gelmek. Başa kakmak. Başa vurmak. Baştan çıkmak.* **baştan indirmek** bâ'is-i te'ellüm olmak. **baştan inmek** nüzul. *Baştan kara. Baştan soğuk su dökülmek. Başı açık. Başı için. Başı kapalı. Başı yukarıda.* **başına medarı yok** aciz. *Başına vurmak. Başından korkmak. Karabaş. Koç başı.*

Baş, re's, burun, tepe, sivri, dağ zirvesi. **baş aşağı** makûs, menkûs, ser-nigun, serâzîr, nişîb. **baş bağlamak** kavl ü karâr. *Baş göstermek. Baş kaldırmak. Baş sağlığı.* **baş üstünde yeri** ber-ser ü çeşm. **baş üstüne** ale'r-re's ve'l-ayn. **başa baş** tamamına. *Başa çıkmak. Başa dar gelmek.* **baştan** tekrar, iptidadan, evlâ, ez-ser-i nev. **baştan aşağa** ser-tâ-pâ, serâpâ, kâmilen, tepeden tırnağa, ez-semâ tâ-besimâk. **baştan başa** bir uçtan diğer ucuna. *Baştan çıkmak.* **baştan kara** gemi saplanması. *Baştan savmak.* **başı alınmak** zecir, men. **başı ucunda hazır** yanı başında, iş başı, reis. **başın ucu** hame, müferrik, târik, ön yanı, intihâ, netice, nihayet. **başına** timarsız, delice. *Başından büyük söylemek.* **başlı başına** münferiden, müstakilen. **akça başı** ıskonto. *Bal, süt, bağ başı. Balta baş.* **baskılı yüksek çatal başı** dumanlı kûhe, kule. **bir baştan** bir uğurdan. **bir başına** yalnız başına kalıp gitmek. *Çarşıbaşı.* **çıban baş vermek** hırbe. **çıban başı** başcağız, hırbe. *Dağ başı.* **dağın başı** ırak yer. **değirmen suyu baş olmak** menbaı pek mürtefi olup su yükseğe çıkmak. **gemi baş vurmak** dövünmek. **herkesin başında** nezd. *Kanca baş.* **kaya başı** tiga, köylü şarkısı. **kendi başına** hod-be-hod, müstakil, müstakilen. *Köprü başı.* **meme başı** emzik. **omuz başı** çiğin *bk. oma.* **prova baş olmak** becerilmek, başarmak. **söz başı** ibtidâ-i bahs. *Tepe başı.* **üç başlı dağ** gemi başı. **üst baş** kıyafet. **yaşlı başlı** kâmil.

Destarı içre saklasa afyonu ehl-i keyf.
Ta'yîb etmeziz anı hep başımızdadır

baş top şey, gülle, gürle, başak, tora, âdet, re's, kıt'a. **baş aşağı** munsab-ı nehr. **baş bağlamak** tane vermek. **baş göz etmek** tezviç, mikyâl. **baş otu** kervan. **baş yukarı** menba tarafı. *Başı açık. Başı aşağı.* **başlıca iş** esâs-ı maslâhat. **açık baş** asla', sal' illeti, daz başlı. **adam başına** beherine. **ağır başlı** temkinli, kâbil, uslu, sersem, uyku-zen, mankafa. *Bir baş inek. Buğday başı. Çadır başı. Demirbaş.* **iki başlı ejder** beliye. **kırk yılın başında** nadiren. *Kuş başı kar. Kuşbaşı kebap. On baş sığır.* **sivri başlı** muannit. *Soğan başı.*

baş iptida, mebde, menşe, evvel, âlâ, sadr, asıl, esas, methal, cümle, madde, bap, fasl, matlap, fıkra, netice, intiha. **baş etmek** bitirmek, zafer-yâb olmak. **baş bağlamak** tezviç. **baş etmek** galebe. **baş olmak** intiha bulmak, zafer-yab olmak. *Başa çıkarmak. Başa çıkmak. Başa geçmek. Baştan başı.* **ay başı** gurre, iptida, mâh-ı nev, cünun, hayız, âdet. *Balık baştan tutulmak. Bir baş Hicaza gitmek. Büyu başı. Deste başı. Dört başı mamur.* **fesadın başı** muharrik. **göl başı** bulak. *Hafta başı. İki başlı tutmak.* **iki baştan** bilmukabele. *Kitabın üç beş başı. Kitapta vedia başı.* **pınar başı** kaynak, ayn, çeşme, menba. *Saat başı. Sakal başı.* **tahta başı** ser-levha. *Yıl başı. Yeni baştan.*

baş amir, büyük reis, sergerde, mukaddem, zabit. **başbuğ** ser-çeşme, başbuğ. *Balık baştan kokmak. Binbaşı. Bölük başı. Çavuşbaşı. Deli başı bk.deli.* **deliler başı** pek deli. *Elebaşı. Hakim başı. İş başı. Kahvecibaşı. Kembaşı. Koca başı. Oda başı. Onbaşı.* **pazar başı** muhtesip gibi daruga. *Yüzbaşı.*

baş tefekkür, zekâ, zihin, dimağ, fehim, inkiyat, inat, başta hülya. **baş yerine gelmek** rahat. **baş yerinde** akıl. **başı bozuk** gayr-i

muntazam, savruk, asker kıyafetinde olmayan avam, asâkir-i muvazzafa. *Ağır başlı.* **aklı başında** zeyrek. *At başlı.* **ata baş öğretmek** talim, terbiye. **bir şeyle başı hoş olmamak** haz etmemek. *Et başlı. Kalın başlı. Koyun başlı.* **pek başlı, dik başlı** muannit.

baş birinci, evvel, azam, akdem, âlâ, elzem. *Baş baki. Baş damar. Baş eski. Baş kâtip. Baş parmak. Baş vekil.* **baştan baş** aliyyü'l-a'lâ.

başak (باشاق) Sünbüle, hûşe, ekin başı. **başak tutmak** bağlamak, başaklanmak.

başakçı (باشاقچی) Hûşe-çîn, kesmik toplayan fukara.

başaklı (باشاقلو) **başaklı ok** yelekli okun daha büyüğü, peykânlı.

başarılmak (باشارلمق) *(g.z. başarılır)* Becerilmek, baş olmak, yenilmek, başa çıkarmak.

başarmak (باشارمق) Bitirmek, mübâderet, itmâm etmek, muvaffak, muzaffer olmak. Becermek, ucuna varmak, baş etmek, dönüp koşmak, tesviye, ifa.

başçağız (باشجغز) Cıban ucu, hurâce.

başçı (باشچی) Pîş-kadem. Paçacı gibi. *Bin işçi bir başçı.*

başınmak (باشنمق) Dikleyip tepretmek, ibâ, inat etmek, dik gelmek, serkeşolmak.

başka (باشقه) Başka, başlı başına, ayrı, gayri, âhar, diğer, sair, ala haddihi, cidden, dîger-gûn, özge, dütü, muhtelif, bundan başka nazar. **başka vakit** diğer yar. **başka başka** münferikan. **başkaları** sairleri.

başkaca (باشقه جه) Mahsusan, re'sen, hususi, müstakilen, münferiden.

başkalaşmak (باشقه لاشمق) *(g.z. başkalaşır)* Değişmek, bozulmak, tegayyür, tebeddül etmek, özge hâle girmek.

başkalık (باشقه لق) Mugâyeret, ihtilâf.

başlamak (باشلامق) Bed, iptida, mübaşeret, tekaddüm, âgâz, tesaddî, şürû etmek, ucundan tutmak, birinci, ön ayak olmak.

başlangıç (باشلانغيج) Bidayet, mebde, dibace, fatiha, evvel-i emr, unvan, mebâdî-i usûl.

başlanmak (باشلانمق) Başlı, büyük; dolgun olmak, tekevvür etmek, müdevver olmak.

başlanılmak (باشلانلمق) Bed olunmak.

başlatmak (باشلاتمق) Tıflı mektebe vermek, bede resmi icra ettirmek. **ders başlatmak** iptida kılınmak, iftitah.

başlayıcı (باشلايجى) Müptedi, hâdis, taze, turfanda, şâri :

başlı (باشلو) Esaslı, ehem, başı üstünde mevcut, tepeli, top re'sli. A'zam, akdem, esaslı, elzem, ehemm. *Başlı deynek. Başlı iş.* **başlı ölçek** silme olmayıp taşan. **belli başlı** mütehayyiz, mütemeyyiz. **büyük başlı** zeki. **şehrin başlı tüccarı** vücûhu.

başlıca (باشلوجه) Büyücek, umde, akdem, azam, aksa.

başlık (باشلق) Riyaset, ser-i kâr. Uyan, kukulâta, mukanna'a, kaput. Direk ve çerçeve başı, tepeliği. Tuğluğa miğfer, demir hod. Türkîde mukaddem, başbuğ.

başmak (باشماق) *is.* Başmak, ayakkabı, haff, nalin. Sabıkta midâse denirdi. Hâlen umumen papuça ıtlak olunur. *Başmak-ı şerîf.*

başmakçı (باشماقچى) Başmak yapan esnaf.

Başmakçı (بشمقجى) *is.* Drama'da Darıdere kazası merkezi bir kasabadır.

başmaklık (باشماقلق) Sultanların tahsisatı, has arpalık.

başsızlık (باشسزلق) Tükendi, perişanlık.

baştına (باشتنه) Arâzî-i emîriyyeden tapu ile bir varise intikal eden tarla.

batak (باتاق) Batak, batılan çamurluk, sevayih, vahale, batacak göl, hamam havuzu, yahudi batağı. Batıcı şey. **kara batak** kak elma, gamâse. **kara batak semaî** segâh makamında.

batakçı (باتاقچى) Çöngül, bıttîha. **batakçıya mal kaptırmış** telâşlı, mustarip, müflis, katil, mühlike.

batakçılık (باتاقچيلق) Haramilik, ayyarlık. Hile ve dolandırıcılık ile mal batırma.

batakhane (باتاق خانه) Mehleke, yere batan, mahsûf, zîr-i zemîn.

bataklık (باتاقلق) Batâyih, gayt, süvâh. Adeta çamur yer, bataklık cevzi.

batar (باتار) **söz** dürüşt, müz'ac kelâm.

batarıs (بطارس) *is. Yun.* Epteri. *bk. eğrelti.*

batarya (بطاريه) *is. İt.* Bir takım top. Altı topun asker ve levazımı, topçu bölüğü. **bataryayı yemek** alabanda gibi zor görmek, tekdir işitmek. Bir takım top mahalli. *Gemi bataryası.*

batı (باتى) Mağrip, garp. Mağrib yeli. **batı kara yel** şimalî mağrip yeli. **batı lodos** cenubî mağrip yeli.

batık (باتيق) Çökük, nakr, ahvaz, fos. **batık gözlü** minkarul-ayn.

batırılmak (باترلمق) Bir muzmer kişi bir şeyi batırmak, müflis, harap olmak.

batırmak (باترمق) Müstağrak, garaz, ithal etmek, gats, izâ'a, iğnelemek, tırnaklamak, tahrip, kahır, tedmîr etmek, nehb, idam etmek, nakb, dahl, zem, tan, kadh, tezyif, telvîs, teblîl, tenfîz etmek.

batış (باتيش) Nüzul, gurup, gark, harabî, garz, kurs.

batkın (باتقين) Batıcı, batmış, çökük, müflis, harap, ka'îr, menfûr, zayi, amîk, ba'îd yer.

batliyus (بطليوس) *is.* Kodaman, patlak, gürük, koca herif.

batma (باتمه) Öküz damı, yemliği.

batmak (باتمق) *f.l. (g.z. batar)* Gark olmak, suda yüzmeyip kaynamak, gavta yemek. Hayâle dalmak, gavr, gavz, istiğrak, güneş tulunup gurup, nüzul etmek, mal zayi, mahv olmak, müflis, münhedim, harap, yebâb olmak, yere hasf olmak, çökmek, inhitât olmak, asker münhezim olmak. İğne gibi sokmak, girmek, ta'n, hulûl, tesir, nüfuz etmek, mün'adim, münsi olmak. *Al kanlara batmak.* **çamura batmak** saplanmak, mülevves olmak. **kandil batıp çıkmak** sönmek derecesinde. **tere borca batmak** müstağrak olmak. Türkîde ef'âl-i mel'ûneden olur. *Bağırıp batmak, koşup batmak, gelip batmak.* Osmanîde yatmak makamında *bağırıp yatmak.*

batman (باتمان/بطمان) *is. Yun.* Batman, ticaret menni, menn. Yerine ve malına göre sekiz kıyyeden iki kıyyeye kadar menn olur.

Battal gazi (بطال غازى) *is.* Kütahya livasında kaza.

Batum (باطوم) *is.* Lâzistan'da Çürüksu kazasının merkezi. Emin Paşa himmetiyle müceddeden imar olunmuş bender.

batur (باتور) *is.* Aslı bahadır. Farisîye nakl ile bahadır olmuştur. Bazen batur yazılır. **kesbatur** hoyrat, bahadır.

bav (باو) *is.* Bavlu, tüyden avcı kuşu.

bavlı (باولو) *is.* Hamit'te Eğridir'e mülhak bir kazadır.

bavlı (باولو) *is.* Bolu kazasının bir nahiyesidir.

bavlımak (باولیمق) Zağarı bavlı ile terbiye.

bay (باي) *is., sf.* Zengin, gani, tevânger, kibar, amir. Emir manasına olursa bey derler. *Beylerbeyi. Rumeli beylerbeyi.* Türkistanda ağa gibi unvandır. **bay sungur, baykara** kerkes nevinden bir kuştur. Alem : *Sultan Hüseyin Baykara.*

bayağı (بایاغى) *sf.* Bayağı, adi, harcî, avam kârı, has olmayan, sade. **bayağı adam** avamdan, irfansız, aşağı kıya, gündelik, baş zıddı. Türkîde bayak. **basbayağı** şöylece, bilâ-teklîf, adeta.

bayağılık (بایاغیلق) Gılzet, kabalık, terbiyesizlik.

bayak (بایاق) *sf.* Bayat manasına. **basbayağı** adi, âdeta.

bayat (بایات) *sf.* Bayat bayırı dahi derler. Türkîde kadim manasına, taze zıddı. **bayat ekmek** eskimiş, kurumuş hubz. *Bayat buyut dükkân.*

Bayat (بيات) *is.* Bir kadîm Oğuz aşireti. Bağdat şarkında Hemedan taraflarında münteşirdir.

bayatî (بایاتى) Kurade eşya, yabancı işi.

bayatî (بياتى) Makam. Türkîde bayak dahi denir. *bk.bayağı.*

bayatlamak (بياتلامق) Eskiyip gevremek, pek geçkin olmak, havadis bayatlayıp tazeliği kalmamak, köhnemek, ehemmiyeti savmak.

Bayburt (بايبورت) *is.* Erzurum sancağında kaza merkezi bir şehirdir. Karaman'da bir kasabadır.

Bayezit (بايزيد) *is.* Erzurum'da bir sancak kürsüsü ve kaza merkezi kaledir. Kazaları Bayezit ve Aşîret-i Celâlî ve Admanlı, Diyadin maa Hamur, Eleşkirt maa Patnos, Kara Kilise.

baygın (بايغين) Baygıntı. Bayılmış gibi cansız gevşek, mugşî, bi-hod, geçmiş, soluk

renk. Soluk, fersiz, sölpük şey. *Baygın rüzgâr, güneş.*

baygınlık (بايغينلق) Bî-hodluk, mide zafı, gaşye, mecalsizlik, tehabbut, mehbûtluk, sütûh, dâ-i sibât nevi. Susuzluk.

baygıntı (بايغندى) *is.* İpek böcekleri çalıya çıkamayıp koza yapamamak.

bayılmak (بايلمق) Kendinden geçmek, gasyan etmek, bi-hod olmak, gülmekten yorgunluktan gaşy etmek. Çok sevmek, yeşillik solmak. **mümsik harcı değil bayıldım** yokuş gayet dik yokuş.

bayındır/Bayındır (بايندر) Mamur, nimeti bol, münim. Bir kadim Oğuz aşiretidir.

Bayındır (بايندر) *is.* Sığla sancağında Tire'ye mülhak kaza merkezi bir şehirdir. Bolu sancağında bir nahiye merkezi kasaba.

bayır (باير) *is.* Püşte, şîb. Türkîde baylan ve yura dirler. Şıv yer. **bayır kuşu** bayırcın. **kırk bayır** hayvânât-ı mücterrede olan üçüncü mide, hafs, demane, kutne.

bayırcık (بايرجق) Gönder ucunda bağ.

bayırmak (بايرمق) Zenginlemek, büyüyüp zî-kudret olmak, si'a. *Yoksul bayırsa çanağı bayırmaz,*

baykal (بايقال) *is.* Yabani kısrak, tarpan dişisi, Tataristanda olur.

Baykal Denizi (بايقال دكزى) Tataristan'la Sibirya hududu bir büyük göldür.

baykuş (بايقوش) Puhu envaından cuğd, hufc, kûf, nühâm, ögü, kukumav, yapalak. *Orman baykuşu.*

Baylan (بيلان) *is.* Halep'te Baylan maa İskenderun ve Ersus ve Bağraz kazasının merkezi bir kasabadır.

baylan (بيلان) *is.* Dağın büyücek beli, bilen dahi denir. Bir dağ geçidinin dar yeri, fart, bayır, şebeb, yura. Atın boğazına vurulan gülpeser.

Baylan Köyü (بيلان كويى) *is.* Sis sancağında Kozan-ı Garbî merkezi.

baylık (بايلق) Döl yatağı, rahim.

baymak (بايمق) Eğri kılıçvari bacak.

baymak (بايمق) *f.m.* Ağmak ve bağmak gibi derman bırakmamak, geçmek, yormak, efsane ve efsun ile aldatmak, savmak, savulup iğfal olmak, sihr.

bayrak (بايراق/ بيراق) *is.* Liva, sancak. Daha büyük ve ayağı yere sançılır demir olur, cenk meydanında açılır, alem, rayet, fors. **bayrak açmak** isyan, tuğyan, ref'-i livâ etmek, alem-efrâşte. **bayrak altı** hayme-gâh. **bayrak askeri** nefîr-i âm. **bayrak donanması** gemilerde şenlik günü çekilen elvan parçalar. İşaret. **ecnebi bayrağı** bandıra. *Bir bayrak bir tabur, name-res bayrağı, vira bayrağı.*

bayraktar (بيراقدار) Alemdar, bir cemaatin eskisi, hatırlısı. *Pederi bayraktar.*

bayraklı (بيراقلو) **eli bayraklı** edepsiz, asi.

bayram (بيرام) *is.* İyd. **bayram günleri** eyyâm-ı ta'tîl, sûrî, şehr-âyîn, donanma. Cuma haccı, ıyd-ı ekber. Sair gün ve yortu, yehudun gül bayramı. Kamış bayramı push, tak tak hamursuz ve kurban. *Bayram alayı.* **bayram arefesi** bayram ertesi, ba'de'l-ıyd. **bayram etmek** meserret, şenlik, mübalâğa sürur. *Bayram haftası.* **çorap bayramı, şeker bayramı** babilden avdet şenliği. **gül bayramı** nasaranın gül panayırı, ıyd-ı ışâ. **hacı bayramı** tehniye. **kandil bayramı** şenlik, binâ-yı mescid-i aksâ. **kara bayram** yeis, matem. **kurban bayramı** azhî, hacıların bayramı. **şeker bayramı** fıtr.

Bayramiç (بيراميچ) Biga sancağında Ayvacık'a mülhak bir kazadır.

bayramlaşmak (بيراملاشمق) Tebrik, mu'âyede.

Bayramlı (بيراملو) *is.* Trabzon'da Ordu maa Bayramlı.

Bayramlı (بيراملو) *is.* Maa Dalama. Aydın'da Güzelhisar'a mülhak bir kazadır.

bazlamac (بازلاماج) *is.* Kalın ve tatlısı bol sac gözlemesi, hamursuz katmer.

Bealbek (بعلبك) *is.* Dımışk sancağında bir kaza merkezi şehr-i kadîm olup Ruma kayâsiresinden kalma azim bina eserleri vardır.

bebek (ببك) *is.* Küçük çocuk. küçücük şey. **bezden bebek** hayırsız adam. Etfal oyuncağı, yapma çocuk sureti. Biçik şeyh, yatsaba, hoppa, büyüreği bey börkü. **göz bebeği** nâzıra, insânü'l-ayn, merdümek, aziz şey, kurre-i ayn.

Becar (بجار) *is.* Diyarbakır'da Amid'e muzaf bir nahiyedir.

becayiş (بجايش) *is.* Lügat-i müvellededir. Bir mansıp mübadele etmek. **becayiş olmak** iki memur biri birinin mansıbına geçmek, mu'âvaza.

becerik (بجريك) İstidat, çâlâklik, hıbret, muvaffakiyet.

becerikli (بجريكلو) **becerikli adam** müsta'id, kâr-güzâr, tîr-endâz.

beceriksizlik (بجريكسزلك) dirayetsizlik, adem-i kifâyet, aciz.

becermek (بجرمك) *f.m.* Maharetle başarmak, hüsn-i tesviye etmek, uydurmak, muvaffak olmak.

becet kuşu (بجدقوشى) *is.* Asâfîrden becet becet diye öter küçük kuş.

becil (بجيل) Beciz, kemik pareleriyle oynanır bir zar oyunı.

Beç (بج) *is. Mac.* Çeyiz, hibe manasına Viyana şehrinin ismidir. **Beç lâvlâsı** sayvanlı nevi. **Beç ördeği** kara tüylü mercan gözlü bir nev. **Beç tavuğu** İstanbul'a Beç'ten getirilmiş Afrika'nın Sudan tavuğu, gargara, dücâcü'l-habeşî.

Bedahşan (بدخشان) *is.* Horasan'da bir vilâyettir. Belhaş yakut ve la'li meşhur.

bedava (بداوا) *sf.* Bâd-ı hevâ, hasbî, meccan. Na't gibi ehven, gayet ucuz, heder, ecirsiz, mükafatsız. *Bedavaya gitmek.*

bedelci (بدلجى) Askere becayiş satan.

bedesten (بدستان) *is.* Aslında bez satılan bezzaz mahalli, akmişe-i nefîse satılan çarşı, Türkîde tim. *Cevahir bedesteni, sandal bedesteni, silâh bedesteni,*

bednus (بدنوس) *is.* Orman horozu, yaban tavuğu.

Bedre (بدره) *is.* Bağdat'ta Bedre ve Cesan ve Benî-lâm kazasının merkezi kale.

beğenilmek (بكنلمك) Müstahsen, musaddak, savab olmak. Tasvip olunmak, makbule geçmek, intihap, tercih omak, savâb-dîd, istisvâb.

beğenmek (بكنمك) *f.m. (g.z. beğenir)* Hoşa gelip haz, istihsan, intihap etmek. Tahsin, tasvip, pesend, önürtlemek, onamak. **adam beğenmemek** nahvet, kimseyi tasdik etmemek. **kendini beğenme** hod-pesendlik. *Evlât kalırsa il beğensin, eğer ölürse yer beğensin.*

behle (بهله) *is.* Behli, doğancı eldiveni.

behmen (بهمن) *is.* Kavza kökü.

Behram Köyü (بهرامكى) *is.* Diyarbakır'da bir nahiyedir.

Behver (بهور) *is.* Yenipazar sancağında maa Akve ve Kamran kazası.

Behveriye (بهوريه) *is.* Bosna'da Behveriye maa Kurina nahiyesi.

bek (بك) *sf.* Berk muhaffefi. Zebanzedi pek. Kavî, sabit, metin.

bekâr (بيكار) *is.* Azap, mücerret. **bekâr odaları** bir şehirde yabancı olan amelenin meskeni. **bekârlar** amele.

bekârlık (بيكارلق) Tecerrüt, ergenlik.

bekçi (بكجى) Müstahfaz, muhafazaya müşerref, haris, kefil, dîde-bân. Bazı türlüsüne gardiyan, natur. **koz bekçisi** korucu. **köşk bekçisi** yangıncı. **mahalle bekçisi** pâsbân.

bekleme (بكله مه) Nöbetçi kulesi.

beklemek (بكله مك) Kavilemek, bir yerde pek turmak, hıraset, metanet, hıfz, temin, muhafaza, sıyanet etmek. Müterakkib, muntazır olmak, birinden beklemek, me'mul etmek, ummak. Zerî'aya mutarassıt olmak. Gözlemek. **Allah beklesin** hafezanallah, neuzübillah. **birini beklemek** intizar çekmek. *Bekle sabaha yakın. Korku bekler dağları.*

beklenti (بكلندى) Haris. Nöbetçi.

bekleşmek (بكلشمك) Halk muntazır olmak, arzu ile intizar çekmek.

bekletmek (بكلتمك) Tevkif, tavik etmek, bekçi komak, tarassut ettirmek.

beklettirmek (بكلتدرمك) Teahhur etmek, intizarda komak, gecikmek, kurutmak.

bekleyici (بكله ييجي) Müstahfazan. Ümitvar, tâmi, dîde-dûz-ı intizâr, pâsbân, gardiyan.

bekri (بكرى) *is.* Müdavim, sarhoş-ı müdâm. Sabahtan küp dibine çöküp kalkmayan ayyaş, mey-küsâr, rint.

bekrilik (بكريلك) Müdam sarhoşluk, bedmestlik.

bektaş (بكتاش) Muadil, küfüv.

bektaş (بكطاش) Demirtaş gibi alemdir. **bektaş tuzu** Hacıbektaş ve mevcut madenlerinin berrak tuzu, hıyar tuzu.

Bektaşi (بكطاشى) Maruf bektaş tarikine mensup, lakayt, pis, rint, melâmi. *Bektaşi üzümü.*

bektaşlık (بكتاشلق) Müsavat, kefâ.

bel (بل) *is.* Zahirlik, aşikârlık, bedahet.

bel (بل) *is.* Aslı bil. Kemer, miyan, kemergâh gibi ince, dar yerler. **bel ağrısı** veca-ı kutanî. **bel bağlamak** azim. **bel bükülmek** sinn-i pirî, kadd-i dûtâ. **bel kemiği** amûd-ı fikarî. **bel kemikli hayvanat** zevi'l-fikâre yani memeliler, kuşlar, sürünen râhikalar, hayvânât-ı nükkaiyye ki kurbağalar, balıklar. **bel soğukluğu** idrar yolunda bir nev seyelân, muhat. **bel vermek** mukavves olmak. *Çamlıbel.* **dağ beli** baylan, kemer. **ince belli** zarif, zayıf. **insan beli** hasr, miyan, kadd-i insânın ortası, sulp. **karınca beli** incecik. *Kemik beli.*

bel (بل) *is.* Sahihi bil. **Arnavut beli** çatal. *Bostan beli. Kürek bel. Sakız beli.*

bela (بلى) *n.* Evet gibi tasdik içindir, Arabîdir.

belazir (بلازر) *is.* Hindistan'da çıkan bataklık cevizi ve kakulâsı.

Belbis (بلبيس) *is.* Şarkiye'de bir kaza merkezi şehirdir.

belci (بلجى) Bel ile işler.

Belçika (بلجيقا) *is.* Felemekten müfrez bir krallık. Payitahtı Brüksel.

beledî (بلدى) *is.* Yerli kumaş ve çit bezi.

belen (بلك) Üzerinden yol geçen tepe. Belviran, baylan, fürut. Kolun ince yeri, nabız yeri. *bk. baylan.*

belertmek (بلرتمك) *(g.z. belertir)* Açıp belli etmek. **göz belertmek** gazapla ve bel bel bakmak, muayyen etmek

beleş (بلش) *is.* Bedava, caba. **beleş at** kusurlu.

Belgrat (بلغراد) *is.* Sırp bilâdının kürsüsü ve kaza merkezi bir cesim kale ve şehirdir. **Arnavut Belgradı** Berat.

Belgratçık (بلغرادجق) *is.* Vidin civarında bir kaza merkezi kaledir.

belin (بليك) Gözleri şaşkın, açık açık ve belirmiş olan. **bel bel** mütehayyirane göz açarak. *Bol bol yiyen bel bel bakar.*

Beline (بلنه) *is.* İzvornik'te kaza merkezi bir kasabadır.

belinlemek (بليكله مك) Hayretle bakmak, nazra-i hamka ile etrafa bel bel bakmak, şaşırmak, bozulmak, medhûş olmak, uykudan korku ile uyanmak.

belirmek (بلرمك) *(g.z. belirir)* Belli olmak, zuhur, berûz etmek, tulu, tekevvün, tebeyyün, taayyün, kesb-i tahayyüz etmek. Hastalıktan, hiddetten göz beliri kalmak, taşra uğramak.

belirsiz (بلورسز) **belirsiz etmek** mahv.

Belka (بلقا) *is.* Şam'da liva merkezi bir kasabadır. Kazaları Belka maa Cemâ'în ve Meşârik, Nablus, Salt, Ma'ân maa Kerk, Cenin maa Beysan.

belkim (بلكيم) Belki. Galatı **belkiliğim** ola ki, muhtemel. *Belki hatta evlâ bi't-tarîk.*

bellemek (بلله مك) **zincir bellemek** kârına sâlik amele.

bellemek (بلله مك) Belli öğrenmek, hıfz, zapt, ezber etmek, zihne komak, yer ettirmek

bellenmek (بللنمك) Maruf, mazbut olmak. Bellenme, dillenme, ellenme.

belletmek (بللتمك) Hâtır-nişân ettirmek, zihne ilka etmek, belli etmek, ızhar.

belleyiş (بلله يش) Hıfz, yad, zehap, zan, itikat, ögür.

belli (بللو) Celî, zahir, ayan, aşikâr, derkâr, bedîdâr, bedihî, ruşen, bî-iştibâh, hüveyda, muayyen. **belli başlı** maruf, mütehayyiz, müstakil. **besbelli** belli şey, müsellem, vazıh.

bellisiz (بللوسز) Belirsiz, nâ-bedîd, münderis, nişansız. **belli belirsiz** cüz'îce zahir, gayr-i muayyen, meşkûk.

Belucistan (بلوجستان) *is.* İran-ı zeminde Send diyarına muttasıl Beluç taifesinin meskeni olan Mekran vilâyeti. Dâru'l-hükûmesi Kelat kalesidir.

belviran (بلويران) *bk. Bozkır.*

bem (بم) *e.* Ap açık gibi, *bembeyaz bk. bambaşka,*

ben (بك) *is.* Hal, şâme, yüzde bazı uzuvda olan şâmât, göze düşen ben. **gözdeki** et **beni** pek ufak ur.

ben (بن) *z.* Ene, men. *Ben demek şeytan kârıdır.* **bana** ileyye, be-men. **bence** reyime nazaran. **bende** nefsimde. **ben de** ben dahı. **benden** tarafımdan. **benim** lî, merâ, benim, ha ene, menem, diğer nist. **bensiz** gıyabımda. **senli benli** teklifsiz. **enaniyet** dava, iddia.

Benaluka (بنالوقه) *is.* Banaluka. Bosna'da sancak kürsüsü bir şehir. Kazaları Benaluka maa Orahova, Ziçe, Teşne maa Doboy, Derbent maa Brodgaradışka.

benek (بكك) Benek lekesi gibi nişan, küçük ben, tekir alacası, şelel-i latha. **ak benek** vedk, ak su. Tahtada yağ lekesi, meyvede hal.

beneklenmek (بككلنمك) Pul pul leke peyda etmek. Kumaşlar rutubetten, meyve kurakdan lekelenmek, yüz çillenmek. Abraş getirmek.

benekli (بككلى) Enmer, kaplan, post, alaca, haldar, noktalı, münakkat, kar yağdı.

Benî-Lâm (بنى لام) *is.* Bağdat'ta bir aşirettir.

Benî-Mezar (بنى مزار) *is.* Mısır'da Fişne sancağında bir kaza merkezi.

benimsemek (بنمسه مك) Benimsimek, kullanmak gibi bir şeyin mutasarrıflığı daiyesinde bulunmak, zapt tedarikinde olmak, tesahub.

Benî-Müttebi (بنى متبع) *is.* Zengbar içerisinde bir vasi memleket idi.

Benî-Süveyf (بنى سويف) *is.* Mısır'da bir sancak merkezidir. Kazaları Benî Süveyf, Kul-arus, Zâviyetü'l-Maslûb.

beniz (بكز) *is.* Beniz, çehre, yüzün rengi. **beniz atmak** renk uçmak. **beniz bozulmak** mütegayyir olmak, sararıp morarmak, kızarıp ağarma, hastalık zahir olmak. Bazan sath-ı sîmâ yüz manasına. **bet beniz** levn-i beşere. **denizin benzi** sath-ı bahr, rûy-ı deryâ.

benli (بكلى) Haldar, ben düşmüş, üzüm kızarmağa başlamış.

Benzart (بنزرط) Bizart, Tunus'ta kaza merkezi bir şehirdir.

benzemek (بكزه مك) Müşabehet, mutabakat, taklit, mümâsele etmek, şebih, adîl. **benzeye benzeye yaz olur** tedriç ile. **neye benzer** nenin misali, ne fayda. Nazir olmak.

benzetme (بكزتمه) Taklit, isnat, düzme, yapma, yalan, kâzib mevzu, zan.

benzetmek (بكزتمك) Yanılıp birini diğeri zannetmek, sureti asla müşabih yapmak. Taklit, takrip, teşbih, temsil. Telifte nazire söylemek, tanzir etmek. **bir şeye benzetmek** kalıba ifrağ, telfik, hüsn-i tesviye, garza, uydurmak, ihlâk, hal, münhal etmek.

benzeyiş (بكزه يش) Şibahet, ziyade andırma, müşabehet, mutabakat, nazire.

beraber (برابر) *sf.* Maan, birlikte. Bi'l-refakat, maiyette, yeksan, yerle yeksan. bilece **beraberce.** Farisîde müsavat, mukabele, rube-ruy. **suya beraber** dolu kayık. **yere beraber** gına. **beraberince** boyunca, miktarınca, seyyan, müsavi, müvazi, mehâzî, bir misli.

beraberlemek (برابرله مك) Düzlemek, tesviye, hem-vâr etmek.

beraberleşmek (برابرلشمك) Hizaya gelmek, müsavi olmak, muadil, mukabil bulunmak.

beraberlik (برابرلك) Müsavat, muhâzât, tesâsvî, hiza, seviye, müvazene.

Berat (برات) *is.* Yanya vilâyetinde bir sancak merkezi şehir ve kaledir. Kazaları Berat ya Arnavut Belgradı, Tomoriçe, Askarapar, Toska Arnavutluğundan ve Mozakye maa Malkasa Avlonya Leyab Arnavutluğundan madut.

berbak (برباق) Kanarya yemi dedikleri tohum. Sinirli yaprak lisânü'l-hamel otunun tohumu. Kuş yemi başka.

berber (برير) *is. Far.* Yülügen. **berber aynası** şekl-i armudî, bota. **berber dükkânı** tıraş gediği olan kahvehane.

Berberiye (بربريه) *is.* Mağrip vilâyeti. Merakeş, Fas. Mağrib-i Aksa, Cezayir. Mağrib-i Evsat, Tunus, Trablus. Mağrib-i Ednâ vilâyetleri Rif. Berber kabâ'ili diyarı. Bu kavme kadimde Nevmidî denirdi. Hâlen Aymuşak, Tevârik, Nebbû.

Berce (برجه) *is.* İzvornik sancağında bir kaza merkezi kasabadır.

bere (بره) *is.* Cismin yüzünde sadme, darbe eseri, çürük leke, kedm, betre.

Bereket Dağı (بركت طاغى) *is.* Halep'te.

Bereketli (بركتلو) *is.* Drama sancağında Kavala'ya mülhak bir kaza.

Bereketli Madeni (بركتلو معدنى) *is.* Berkitli maa Çamardı Niğde'de.

bereli (بره لو) Mecruh, zedelenmiş.

Bergama (برغمه) *is.* Saruhan'da Bergama maa Ilıca ve Fesleke maa Kozak kazasının merkezi bir kadim şehirdir.

berhay (برخاى) *s.* Kaba, hoyrat, hayta.

beri (برو) *is.* İşaret ve tarif için zaman ve mekân-ı karibe delâlet eder. **beri taraf** în cânib. **berisi** bu yanı. **öte beri** şuraya buraya yahut şu, bu, in ü ân. **öte beri söylemek** şunu bunu demek, tazir. **öteden beri** mine'l-kadim, çoktan. **tez beri** acilen, tez elden. *Gel beri. sf.* **beriki, berideki** kurbunda olan. **beri gelmek** tekarrüb etmek.

berk (برك) *s.* Katı, sert, salb, sald, saht, menî, muhkem, kavi, üstüvâr, düşvâr. **berk dağ** sarp. **berk kale** kal'e-i saht. **berk toprak** sert, sa'b, rasin. **berk yürek** kasi. **berk yüz** cerî. Muhaffefi pek. *bk. peklemek.* **berk tutmak, berk bağlamak** kavi, girift, kabzetmek, kavramak. Azim, niyet kuvveleştirmek, sıkı bendetmek, takviyet vermek, üstüvâr etmek.

berkân (بركان) *is.* Müvellededir. Volkan manasına yanar dağ.

berken (بركن) *is.* Büyük zahire cebraını ilhat.

berkişmek (بركشمك) Pekişmek, katılaşmak, tesallüb.

berkitmek (بركتمك) Pekitmek, berk etmek, teyit, sıkıştırıp tıkamak, takviyet, tahakküm, muhkem etmek, perçin etmek.

berklik (بركلك) Metanet, rasanet, istihkâm, celâdet, şiddet.

Berkofça (برقوفجه) *is.* Vidin civarında bir kaza merkezi kaledir.

berküt (بركوت) *is.* Bürküt. Büyük kara kuş.

berş (برش) *is.* Afyonlu şurup. keten yaprağıyla yapılmış macun, berc.

Berşam (برشام) *is.* Arz-ı Filistin. Finike, Suriye, Aram vilâyetlerini şamil olan mamure. Bereşşam mütedavili Beriyyetü'ş-Şam pek galattır. Çölüne Beriyyetü'ş-Şam, Şamiye, Şam çölü denir. Galatı Paraşam.

berşavuş (برشاوش) *is. Yun.* Persiyavuş hamil, re'sü'l-gavl. Şimalî şekil, kevâkib. Faris ve farisî dahi derler.

bert (برت) *is.* Kıl kıran, kel nevinden maraz. *Bert baş, bert sakal ve saç kıran.*

bertmek (برتمك) Hâlen zebanzedi pertmek. *bk. burtmak.*

Berud (برود) *is.* Benaluka sancağında Derbend maa Berud kazasının merkezi Save nehri üzre bir iskeledir.

Bervari (برواری) *is.* Musul sancağında Bervari jüri Yukarı Bervari, Ziri Aşağı Bervari. Mejüriye mülhak bir kazadır.

bes (بس) *e.* Tekit için. **besbelli** bas bayağı.

besa (بسا) *is.* Arnavuluk'ta iki hasım kabile ya fert arasında mütareke, musalâha, rey. *Arnavut besası.*

beserek (بسريك) *is.* Buhur deve ile beyaz deveden hasıl narin koşu hayvanı, bahtî, mehârî, hecin. Pısırık adam, bozulmuş, utangaç, cılız, cansız. Aslı bisrik.

besi (بسى) Besleyici ve perverende, doyurucu şeyler ile hayvan semirtecek yer. **besiye komak** hayvan semirtmesi, yâl ü bâl, timar, vikaye.

besili (بسيلو) Semiz, mahsus tavlanmış, tavlı, mürebba, perverde.

beslemek (بسله مك) *f.m.* İnfak, iaşe, perverde etmek, tavlandırmak, tesmîn-i hayvânât, tezyîl-i arâzî. Yetiştirmek, terbiye, tehiyye etmek, mürebba yapmak, bir şeyi kalınlaştırmak, libas altını doldurup şişirmek, pamuk ile kabartmak. Hayvan saklamak.

besleme (بسلمه) Boğazı tokluğuna tutulan hür hizmetçi kız, hizmetçi rum kız, ahiretliğe denir. Altı doldurmuş şey.

beslenme (بسلنمه) İğtidâm.

beslenmek (بسلنمك) Beslenmek, kesb-i şahm etmek, semen gelmek, perverde olmak, kuvvet bulmak, kalınlaşmak, bir şeyin altı dolup kalınlığı arttırılmak.

besletmek (بسلتمك) Kendini infak, bir adama yük olmak, kefîl-i ihtiyâcât ittihaz etmek.

besleyici (بسله يجى) Perverende, mün'im, gıdalı, mürebbi. Üvey valideyne derler, râb, râbbe. Perverdigâr, rezzak, besleyici ve perverende, doyurucu.

Besni (بهسنا) *is.* Benî Yusuf sancağında bir kazadır.

Besni (بهسنى) *is.* Malatya'da bir kaza merkezi şehir.

beş (بش) *is.* Hamse, penç. **beş bıyık** muşmula. **beş kardeş** sille, şamar, besfayic, iri eğrelti. **beş parmak** hamse-i mübâreke, silâhsızlık; arfec, bekmun, çakır dikeni, halefa. **beş pençe** deniz yıldızı nevinden kumsal-

da bulunur bir hayvan. **beş yaprak** pendafilun. Meselâ beş kollu şamdan. Humâsî **beş harfli. beşte bir** hums, penc yek, pencik. **hoşbeş etmek** musahabet.

beşaret (بشارت) *is.* Yeni çıkma şey manasına taze belâ, bid'at-ı bedî'a, u'cûbe kinaye olarak çirkin bidâ'at.

Beş Divan (بش ديوان) *is.* Kocaeli sancağında Beş Divan maa Taşköprü ve Ağaçlı ve Akyazı kazası.

beşen (بشن) *is.* Sabıkta usul defteri tabiratından. Recep, Şaban, Ramazan mevâcibi demek, Şevval, Zilkade, Zilhicce ulufesine lezez, ve kıs ilh.

beşer (بشر) Humâsî. *Beşer beşer.*

beşik (بشيك) *is.* Türkîde bişmek, sallanmak, mehd, gehvâre. **beşiğini sallamak** terbiye, hizmeti ifa, perveriş, zahmeti tahammül olunmak, emek geçmek. **cambaz eşiği** minareci salıncağı, tekneli yassı çukur şey. **ecel beşiği** yüksek salıncak. **gemi beşiği** kızak üstüne kurulan yatak.

beşikçi (بشيكجى) Beşik yapan, oymacı, doğramacı.

Beşik Limanı (بشيك ليمانى) *is.* Çanakkale haricinde lenger-gâh.

beşiktaş (بشيك طاش) Yassı, pehle, pühne.

beşinci (بشنجي) Hâmis, pencümîn. **beşinci gün** perşembe, hamîs.

Beşiri (بشيرى) *is.* Diyarbakır'da Silvan'a mülhak bir kazadır.

beşleme (بشله مه) Tahmis.

beşli (بشلو) **beşli ağası** beş akçe ulûfeli delîl-i leşker sergerdesi.

beşlik (بشلك) Beşe olan, beş kuruşluk sikke, humâsî. Beşizli.

bet (بت) *is.* Yüzün rengi. **bet beniz** çehre. **bet bereket** âb ü tâb. **kudubet** bed-çehre, bed, çirkin.

beter (بتر) *sf.* Daha kötü, beter, akbah, eşna. **beterine uğramak** giriftâr-ı belâ, helâk olmak.

betik (بتيك) Biti, mektup, muharrerat.

betikçi (بتيكجى) Yazıcı. Türkistan'da re'îs-i dîvânın unvanıdır. Moğolda pervane ve pervaneci derler.

betimek (بيتمك) *f.m.* Yazı yazmak, ketb, tahrir, terkim etmek, izbâr. Aslında yazmak fakat bast, tebsît ve yazı, yaygı, yayvan, düz ova manasınadır.

bevanda (بواندە) *is. İt.* Bol su doldurulup hastaya verilen şarap, büvelik, bügelik.

bey (بك) *is.* Türkîde büyük ve zengin, kibar manasına bay, hakim manasına. Bey, amir, tâc-dâr manasına, bey, alim, cesîm, büyük manasına büyük denir. Rumeli beylerbeyi gibi. Te'niste bigüm derler han, hanım gibi. Hâlen bazı menâbısa ve zadegâna unvandır. Eyalet hakimleri ulah begi, liva hakimlerinden Sisam, Karadağ beyi. Askerîde asakir zabiti ve belediyede alay beyi, sancak beyi, miralay bey, kaymakam bey. **bey arısı** kılavuz. Çiçek beyi kabacası. **bey balığı** mersin nevi. **bey böreği** peygamber çiçegi nevinden. **beyzade** necip, nesip, zadegândan asilzade. **beyzadelik** beylerbeyi, mîr-i mîrân, sabıkta sancak beylerinin amiri, vali. Derya kalemi, beyler beyi, kaptan-ı deryâ. **boy beyi** küçük aşiretin ağası. Aşık oyununda bey tabiri, kethuda, ekmekçi. *bk. hırsız.* **divan beyi** beylikçi. **kuş beyi** doğancı başı.

beygir (بارگير/بيگير) *is.* Enenmiş, iğdiş at ki binek ve kölük olur. Hayl, yave, menzilhane yamı. Hayvan, hayl gibi mutlaka dâbbe, feres. *Araba beygiri, değirmen beygiri, saka, menzil-hane beygiri. top beygiri.* **beygir gibi** aygır gibi ağır basan. **ağanın beygiri** vazûl, mütecâsir. **yük beygiri** kölük. Enenmiş binek. *bk. iğdiş.* Feres manasına mutlaka hayvan, at.

beygirci (بارگيرجى) Beygir, at sürücüsü, kiracı, menzil sürücüsü, yamcı. *Kira beygirci si.*

beyin (بينى) *is.* Beyin, dimağ, mağz, şuur, fehm. **beyin bırakmamak** itap, iz'âc. **beyin ufuneti** iltihap, muhh. **beyne girmemek** kabul, fehmetmemek. **beyni dağılmak** akıl perişan olmak. **beyni delinmek** sarsılmak, gürültüden iz'âc olmak. **kalın beyinli** bi-idrâk. **kuru beyinli** sebük-mağz. **koyun beyinli** huşk-mağz. **küçük beyin** dimağçe. Kulak tarafına sady denir.

beyinsiz (بينيسز) İdrâksiz, ahmak, beyni dağınık.

Beykoz (يكقوز) *is.* Üsküdar sancağında Beykoz maa Şile kazası merkezi bir dil-nişîn ve sulak kasaba.

beylik (بكلك) Emaret, hükumet, emiriye. *Beylik fırın.* **beylik gemi** mâl-ı mîrî, malikâne, unvân-ı emâret, dâ'ire-i emâret. Zadelik, beylik, sûr-ı bî-misâl resmi.

beylikçi (بكلكجى) Dîvân-ı hümâyûn zabiti, miriye ait olan resim ve harçların tahsisiyle ferman veren kalemin büyüğü. **koyun beylikçisi** âdet-i ağnâm memuru.

beynamaz (بينماز) *is.* Bî-namâz, târik-i ibâdet. *Beynamaz özrü. İki cami arasında kalmış beynamaz.*

Beyoğlu (بك اوغلى) *is.* Bir livâ-i i'tibârî merkezidir. Aslı bir bağlık mahal olup Kayasire hanedanından bir beyzadeye temlik buyurulmuştu. Hâlen kazaları dairedir.

Beypazarı (بك بازارى) *is.* Ankara'da kaza merkezi bir kasabadır.

Beyrut (بيروت) *is.* Berrü'ş-şâm'da sabık Sayda vilâyeti kürsüsü ve liva merkezi bir şehir. Kazaları Beyrut maa Tebnin ve Hunin ve Sacil ve Şakîf, Sayda maa Merc-i Uyûn ve Ciba, Sur vilâyet livaları.

Beyşehir (بكشهري) *is.* Konya'da Beyşehri maa Kıreli kazasının merkezi bir kasabadır.

bez (بز) *is. Ar.* Pamuk ve keten ve kendir, nesc, kirpas, Amerikan pazen, bugasi, berkal, hassa, tülbent, salaşur, hümayun, musulî, soğuk bez, trabzon bezi, batiste papazı, tül, sakankur, madapolam, mermer şahı, kendir bezi, rize bezi, gedus bezi, moskova bezi, yelken bezi gibi envaı çoktur. Boyalı basma çit vesaire nesîc, nesc. Günlüklük, idare, hilâlî pembezar, pembe çul, siroz bez parçasından yapılan şey. Örtü manasına *baş bezi, namaz bezi.* **bez akmak** eriyip fersûde olmak. *Bez atmak.* **bez çekmek** kuruyup gerilmekten kısalmak. *Bez çözmek. Bez ulamak. Beze kenar atmak. Ayak bezi.* **çocuk bezi** katîle. *El bezi. Tahta sofra bezi. Yakı bezi.*

bez (بز) *is.* Beyz, gudde. *Boğaz bezleri, dil bezi, koltuk bezi.* **et bez** toparlak ve tabii alet ki azulât arasında hasıl olan kesenin elyâf, nebat vücudunda olan ur, nesih.

bezadi (بزادى) *is.* Aslı bîcâde. Gökçil yakut, beril.

bezci (بزجى) Bezzaz.

bezdirmek (بزدرمك) Nâ-revâ şeylerle usandırmak, tasdi, tenfir etmek.

bezek (بزك) Ziynet, ârâyiş, zîb, zîver, pîrâye, tezyinat, zibâyiş, haly.

bezekçi (بزكجى) Askıcı, meşşâta, müzeyyin, donatıcı, pîrâye-bahş.

bezelye (بزاليا) *is. İt.* Arakanın ince nevleri.

bezemek (بزه مك) *f.m.* Tezyin, zinet, ârâyiş etmek, çeki düzen vermek, musanna yapmak.

bezen (بزن) Sanat, sanî'a, külfet. **özen bezen** tekellüfle tezyin olunmuş, giderilmiş, hile, hud'a. Tezyin. Aslı bezek.

bezenmek (بزنمك) Ârâste olmak, donanmak, tecemmül. İhtimam, tekellüf etmek.

bezgin (بزگين) Rağbetsiz, yadırgamış, meyus, füturlu.

bezir (بذر) *is.* Keten yağı, çiğ bezir. Kaynamış bezir. Arabîde umumen tohum serpilen şey. **bezrü'l-kazz** ipek tohumı. **devenin beziri** azdığında tepesinden sızan siyah yağ.

bezirgan (بازركان) *is.* Kâsipten bâlâ olan tacir, tüccar güruhı, ehl-i tecr. Türkî olmuş aslı Farisî kelime. **bezirgan başı** şehbender. **bezirgan gemisi** sabıkta rençber denirdi. *Ayak bezirganı.* **korkak bezirgan** müterreddit adam.

bezirganlık (بازركانلق) Meslek-i ticâret.

bezistan (بزستان) Pazar ve ağır eşya satan esnaf çarşısı, bedesten.

bezlengeç (بزلنكج) *is.* Bizlengeç, küçük öğendire deyneği. Râ'î deyneği. Kılçık ve merlengeç çubuğu.

bezmek (بزمك) *f.l.* Usanıp bıkmak, fütur getirmek, bizar olmak, baş çevirmek, nefret etmek. İç sıkılıp kasavet, teneffür etmek. *Cihandan bezmek.* Aslı bizmek.

bıcın (بجين) Becen, hıyâr-ı ermenî,kınâ-i berrî, aşrûbadan bir müfettah ottur. Sülüklü pancar.

bıcırgan (بيجيرغان) *is.* Demir delikleri perdaht ve cilâ için bıcır bıcır ses eder demirci aleti.

Bıcurova (بيجوراوا) *is.* Kastamonu'da Tosya'ya mülhak kaza.

bıçak (بيچاق) Biçik, pala gibi büyük sikkîn, sırtı yalmanı ve prazvanası olan namlu alet, katı'a. **bıçak bıçağa** boğaz boğaza gibi gavgâ-yı şedîd, adavet. **bıçak kemiğe dayanmak** ıstırar. **bıçak yarası** sahtiyan ve meşin çatlağı. *Ağzını bıçak açmaz.* **aşçı bıçağı** kârd, yatağan. **bahçivan bıçağı** dehre. **burun bıçağı** oymacı aleti. **cerrah bıçağı** mişrat. *Kasap bıçağı. Sabah bıçağı.* **yan bıçağı** cenbiye, câmekiye.

bıçakçı (بيچاقچى) Bıçak yapan esnaf.

bıçık (بيچوق) Biçmek

bıçılgan (بجلغان) *is.* Atın topuğunda olan onulmaz, azgın çatlak ve yara, arane, şekûk, kemre, cerez. Türkîde bıçıl aşık altında bir küçük kemik. Farisîde bucul, mucul müstameldir. Vasf olur: **bıçılgan yara** onulmaz, azgın.

bıçkı (بيچقى) Erre, testere, minşâr, büyüğü hızar. *Bıçkı değirmeni.* Bazı esnafın değirmi bıçağı, kollu ufak bıçkı. Emşer ön bıçkısı. Esnafın ince erresi, art bıçkısı, sonra kullanılan kalını. **şam bıçkısı** tarakçı aleti.

bıdık (بدوق) *is.* Ayakları kısa, bodur. Sırtlanın art ayakları, gayet kısa bir küçük ve uzun tüylü nevi. Ermenice bızdık derler, paytak racil manasına. **bıdık pot** deve yavrusu, botlamak.

bıkmak (بيقمق) *f.l.* Teneffür, fütur getirmek, bezmek, taamdan iğrenmek, tuhme, candan bıkmak, kelâl.

bıktırmak (بيقدرمق) Usandırmak, iğrendirmek, bezdirmek, tenfîr.

bıldır (بلدر) *is.* Türkîde boldur, sene-i sâbıka, maziye, geçen sene, sâl-ı güzeşte, pârsâl.

bıldırcın (بلدرجين) *is.* Selve'l-bedy. Envaı çokdur. Kızıl bıldırcın, yelve, sümâne, kır bıldırcın pek iri nevi. **bıldırcın fırtınası** ibtidâ-i şehr-i eylûl. **bıldırcın kılavuzu** erkeği. **bıldırcın otu** Hint'ten gelir bir zehirli nebat.

bıngıldamak (بنغلدامق) *is (g.z. bıngıldar).* Hafif oynamak, titremek. *bk. zıngıldamak.* Yeni doğmuş etfalde baş kâsesinin düz yerinde yumuşak ve oynak bir mefrik kafa arası ki o kemiklerin oynak olan yerine imik ve damga. Ye'fûh. Dürûz, yenbû'u'l-kıhf.

bırakıntı (براغندى) Atılmış şey, lika, denizin sahile karîb bıraktığı kum ve taşlar, topuk, liman muhafazası için mahsus atılan kayalar yığını, areme, berg, moloz. *bk. Örike taşı.*

bırakmak (براقمق) *f.m. (g.z. bırakır)* Elden koymak, irma, terk, irhâ, ilka etmek, vaz gelmek, ferağat etmek, hâli, târik olmak, bir yerde komak, ihlâ, ibka, müstedâm etmek, müsaade, müsamaha etmek. Yüz üste komak, salıvermek, ıtlak, irsâl etmek. Üstüne bırakmak, geri vermek, ret, iade etmek, bir yana komak, sarf-ı nazar, kat-ı nazar, ber-taraf etmek, hoş görmek, cevaz vermek, tecviz etmek, terk, ferağ etmek, hâline komak, başıboş komak, tahliye, irsal-i lihye etmek, arkaya geriye komak, tecavüz, müsabakat, kendini salıvermek, harabatî olmak, zühul, cüda, münkatı olmak, feda. **kâr bırakmak** nef etmek.

bırakıvermek (براقيويرمك) Kapıp salıvermek.

bıraktırmak (براقدرمق) Bırakılmak, bıraktırılmak, terk ettirmek, kurtarmak, ilka ettirmek.

Bırlat (برلات) *is.* Boğdan'da bir kaza merkezi kasabadır.

bıyık (بيق) Şârib, sebele, şevârib. **bıyık altı** istihza. **bıyık burmak** avurt. **bıyık terlemek** yiğit olmak. **balık bıyığı** balina ki falyonusun ağında diş makamında olan boynuzu saplar. **beş bıyık** muşmulanın iri nevi. *Pala bıyık, Pis bıyık. Pos bıyık. Tavşan bıyığı.* **ter bıyık** çar ebru. *Yastıklı bıyık.*

bıyıklanmak (بيقلاغق) Sinn erip çarebrû olmak.

bızlangaç (بيزلانغج) *is.* Bizlengeç, küçük öğendere, iğneli değnek.

biban (بيبان) Kale, mısır.

biber (بوبر) *is. Hin.* **ak biber** yeni bahar. **kara biber** fülfül, Türkîde ısı ot, burc murc. **kırmızı biber** Arnavut biberi. **kuyruklu biber** kebâbe. *Mercan biberi. Su biberi.* **taze biber** yeşili. **uzun biber** dâr-ı fülfül. **tuzlu biberli** gâlî, pahalı. **tuzluk biberlik** mellâha.

biberiye (بوبريه) İklîl-i cebel, abîrân, bir nev ayvadana, barsama.

biberlemek (بوبرلمك) Zehirlemek gibi ekdâr îzâ etmek, biber saçmak, biber gibi yakmak.

biçici (بیچیجی) Makastar, orakçı.

biçilmiş (بیچلمش) **biçilmiş kaftan** münasip, ahrâ.

biçim (بیچیم) Suret, endam, tarz, kat, biçiş, vaz, tarz-ı mahsûs, hisar, orak zamanı. **biçimine getirmek** uydurmak.

biçimli (بیچیملو) Hoş-endâm.

biçimsiz (بیچیمسز) Yakışıksız, bedendâm.

biçme (بیچمه) Tahta ve lâta gibi biçilmekle yapılmış şey. **seren biçmesi** döşemelik enli tahta kalas.

biçmek (بیچمك) *f.m.* Kesip iki bölmek, buğday, tahta, kumaş, libas ictizâz, hasat, ihtisâd, neşir, kat, şakketmek, ot hasat etmek, keresteden tahta yapmak, hızar çekmek. **bol biçmek** mübalâğa, bezr, bezl. **kesip biçmek** hall ü fasl. **ölçüp biçmek** mülâhaza, tedbir, mukayese etmek. **paha biçmek** tahmin, kıymet. **pay biçmek** ibret almak, kıyas etmek.

biçtirmek (بیچدرمك) Elbise kestirmek.

bidâat (بداعت) *sf.* Çirkin, mekruh, bidat.

Biga (بیغا) *is.* Biga livasında Biga maa Çan ve Dimetoka nâm-ı dîger Güvercinlik kazasının merkezi bir şehirdir.

Biga (بیغا) *is.* Hudâvendigâr'da bir liva merkezi kal'e-i sultâniyye. Kazaları Çanakkale, Eceabat ve Kumkale, Ezine maa Bayramiç, Kızılca Tuzla, Lâpseki maa Çardak, Ayvacık, Biga maa Çan ve Dimetoka, Bozcaada.

Bigadiç (بیغادیج) *is.* Karasi'de Bigadiç maa Sındırgı kazasının merkezi bir şehirdir.

Bihke (بهکه) *is.* Bosna'da liva kürsüsü bir şehirdir. Kazaları Bihke, Karupe maa Pozim, Ostroyişçe, Kostayiçe maa Noyan, Peridor maa Kozarca, Estari Maden, Kelüç, Novasil.

Bihlişte (بهلشته) *is.* Güriçe'ye mülhak bir kazadır.

Bikailaziz (بقاع العزیز) *is.* Dak sancağında bir kazadır.

Biladelcerid (بلادالجرید) *is.* Mağrip dağlarının cenubî etekleri bir vasi sahra.

Bilâd-ı beşare (بلادبشاره) *is.* Dımışk sancağında bir kazadır

bilârdo (بیلیاردو) *is. İt.* Bir nev fil dişi top, uzun çomak ile oynanır büyük trapeze lu'bu.

Bilbao (بیلبائو) *is.* İspanyada Baskotya vilâyetinin kürsüsü bir şehirdir.

bildik (بیلدیك) Maruf, me'luf, mutat, ülfet olunmuş, muarefeli, aşina. **bildik çıkmak** tanışmak, zayiatı tanıyıp bulmak. **bildiğinden şaşmamak** ısrar. **bildiğini geri komamak** icrâ-yı adâvet için sarf-ı makdûr, bezl-i iktidâr etmek. **bildiğini yapmak** makduru icra, öç almak.

bildirmek (بیلدرمك) Teslim, tefhîm etmek, i'lâm, iş'âr, tebliğ eylemek, arz, talimat vermek. **haddini bildirmek** lâyığını öğretmek, hakkından gelmek, galebe.

bildirilmek (بیلدرلك) İş'ar, tavsiye olmak, i'lâm ve inbâ olunmak.

bile (بیله) *e.* Bâ, maa, beraber manasına, musahabet. Hatta manasına intiha ve mübalâğa ifade eder. *Ben bile bulamadım.* Bilesince, maiyetinde, yanında, beraber, istishâbında. Birle gibi nâgehânî manasında *gelmesi ile geri döndü.*

Bilecik (بیله جك) *is.* Hudâvendigâr'da Bilecik maa Karacaşehir ve Söğüt kazasının merkezi bir şehr.

bileği (بیله کو) **bileği çarhı** salbiye, misen. **bileği demiri** kasap masadırı. *Bileği kayışı.* **bileği taşı** mişhaz.

bilek (بیلك) *is.* Bilek, bel gibi ince olan oynak yeri. **bilek damarı** nabız. **bilek gibi su** çeşmeden akan bol su, çay olursa bel gibi denir. **bilek kemikleri** izâm-ı rüsg, büyüğü kü'büre, küçüğü zend. **at bileği** bukağuluk köstek yeri, havşeb, mahbel. **ayak bileği** rüsg-ı kadem. **kolun bileği** rüsg, mi'sam, nasb yeri.

bilekçe (بیلکچه) Külçe kuş tomağı, miftara.

bilemek (بیله مك) *f.l.* Yiti etmek, kulavu verip keskin etmek, zâ vermek, işhaz, tesnîn, teşhîz. Sivri etmek, hâdd, ihdâd. **diş bilemek** iştihâ, tehâlük.

bilenmek (بیلنمك) Keskin olmak.

bileyici (بیله ییجی) Bıçakları çark eden.

bilezik (بیلازیك) Büyük halka, kola takılan sevâr. Arabîde mi'sam. Sevdak kemik bilezik. Meseke, hayvan kolunda olan daire resminde nişan, kuyu ağzında delik taş. Topun -

kalın çemberi, bileziği. **ayak bileziği** mesgel, halka, halhal.

bilgi (بیلکو) Bilig, ilim, marifet, irfan, maharet, hazâkat, dirayet, biliş, âgâhî, haber, vukuf, malumat, itiraf, şuur, muarefe, alâmet, nişan, damga.

bilgiç (بیلگیج) **bilgiç hoca** cihan taslağı, ayaklı kütüphane, mütefâzıl, fuzul, dâniş-fürûş, bilgici.

bilgiçlik (بیلگیجلك) Cehl-i mürekkeb, dâniş-fürûş, da'vâ-yı mu'âvenet.

bilgili (بیلکولو) Arif, zeki, mahir, hazık, dânâ, ehl-i fazl, hüner-mend, marifetli, bizâ'alı, haberdar.

bilgilik (بیلکولك) Alâmet, nişan, emare, damga.

bilinmedik (بیلنمدك) Bilmedik, cahil, nankör, meçhul, gayr-i mekşûf.

bilinmek (بیلنمك) Müte'ârif, müşahhas, muhât-ı ilm olmak, maruf olmak.

bilinmeme (بیلنمامه) Tecahül, cür'et-i fuzûlluk, nankörlük, münkirlik.

bilinmemek (بیلن مامك) Te'akkul kılınmamak, ihtiyat olunmamak.

biliş (بیلیش) Malumat, vukuf, âgâhî. *Kendiler gittiler adları yad olup biliş ü yad içinde mezkûr oldu* ***Kemal Paşazade.***

bilişmek (بیلشمك) Muarefe olmak, i'lâm ve itba olunmak.

bilmece (بیلمه جه) Muamma, bazı lügazlar, muallak şeyler, yanıltmaç.

bilmek (بیلمك) *f.m.* İlim, marifet, vukuf kesbetmek, ıttılâ, tanımak, aşina çıkıp ülfet, teşhis, tahattur, istihzar, yad, ilim lâhik olmak, itiraf eyleyen hall ve keş. Görmek gibi ittihaz, add, tasdik etmek. Bir adamı doğru, alim, fazıl bilmek. **bilen bilir** tecrübesini eden vakıftır, giriftar olana malûmdur. *Çok bilen çok yanılur, az bilen cesur olur.* **bilmiş ol** sana malum olsun, hazır ol, haberin olsun, sen bilirsin gibi tahzîr.

Ef'âl-i mu'âvineden iktidar, tevfik, cehit, sa'y manasına *alabilmek, görebilmek* gibi ef'âl-i mürekkebenin mütemmimi olur. Meselâ **öğrenebilmek** tahsile muktedir, tahkike muvaffak olmak. *Gidebileceğimizi.* **bulabilmeyazdım** az kaldı bulmağa muktedir olmayacak idim. Tenzîr manasında **kendi bilir. birinden bilmek** şüphelenmek, azv etmek. **birini bilmek** mesul tutmak, itaat, rücu etmek. *Çok bilir.* **çoğu siz bilırsiniz** keyfinize, size a'lem. **çok bilmiş** zeki, hile-kâr, mütefennin, fatin, zeyrek. **erkân bilmek** müteferris, vakıf, âgâh, edip olmak. **farz bilmek** lâzım görmek. **iyi bilmek** teyakkun, tahkik. **kendini bilmek** te'akkul, te'eddüp, mahviyet. **kendini bilmemek** baygın, bî-huş yatmak, aklını toplamamak.

bilmez (بیلمز) Cahil, gabî, nankör, kâfir, nâkir, nadan, kâfirü'n-ni'am, acemi. **dil bilmez**, Türkçesiz acemi, ümmî, anlamz, saymaz. **kendini bilmez** nahvetli, cerî. **bilmezden gelmek** bilmezlenmek, tegafül.

bilmezlik (بیلمزلك) Bilmeme, cehil, adem-i vukûf, umye, nadanlık, tecahül, nankörlük.

billûr (بللور) *is. Yun.* Bir yıl Necef taşı gibi şeffaf olan maden ve onu taklidi saf cam. **billûr gibi** saf, şeffaf, pâk, âb-gîne. **billûr olmak** tebellür etmek, bazı madeniyat eriyip ağır dondukta dişdiş ya köşe köşe olmak. Elmastıraş

Billûr Dağı (بللور طاغی) Türkistan'da Havkand ile Kâşgar arasında bir azim balkandır.

billûrî (بللوری) Billûrcu, bezirgân.

bilyeto (بیلیتو) *is. İt.* Tezkere, pusula, bitâka.

bin (بیك) *is.* Elif, hezar. **bin bir ayak** bir ayak üstüne kum gibi kaynar kalabalık. **bin başı** bir tabur zabiti, sekiz yüz başının amiri. **bin bir direk** çihil sütun gibi. **bin can ile** ez-dil ü cân, bâ-kemâl-i iştiyâk. **bin dereden su getirmek** enva a'zâr-ı vâhiye serd etmek. **bin göz otu** mahmude, sakamonya. **bin kere** kesiran, hezaran. **bin yaşa** çok yaşa gibi. **bin yüzcü** mürai, münafık, mükemmel kemankeş. *Bir yiyip bin şükr ile, bin bir gece misali.* **binlerce** binlerce, hezaran.

bindirmek (بیندرمك) İrkâb, tahmîl, rekm etmek, saati indirip bindirmek, ileri yürütmek, geri alıkoymak.

binek (بینك) Bini, yük hayvanı olmayan matiye, dâbbe, eğer palan vurmağa mahsus sütur, binmege gelir at. **binek taşı** mi'rec, paygâh, rükûbe.

Bingazi (بنغازى) *is.* Trablus'ta Berk sancağı kürsüsü ve eyalet mekezi bir şehir. Livaları Bingazi'dir.

bingişmek (بينكشمك) Dişleri biribirne binmek, irticâm, terekkûb.

Bingöl (بيك كول) *is.* Muş'ta bir nahiyedir.

bini (بينى) Çiviye bindirilen cehre, koyu bindirdikleri raht, saca demir somun.

binici (بينيجى) Fâris-i mâhir, cünd.

biniş (بينيش) Mevkib ve mevkib kıyafeti, ferâce. Sabıkta at ve alay libası, büyük cübbe.

binmek (بنمك) *f.m. (g.z. biner)* Rükûb, râkib, süvar olmak, bir şeyin üstüne basmak, havl, havaleli olmak, su'ûd, tasallut, tecavüz. Fürûsiyet öğrenmek, inip binmek, fürûsiyet, rükûb. **dalına binmek** dalısından tazyik etmek. **gemiye binmek** sefer-i deryâ. *İnada binmek.* **küpe binmek** sâhir-i mâridler gibi pürgazap kudurmak.

bir (بر) *is.* Vahit, yek, vasfında tek, vahit, yegâne, yekî. *Bir adam. Bir Allah.* **bir daha** tekrar, aslâ. **birden bire** bir uğurdan, def'aten, nâgehân, yek-bar, bilbedahe, füc'eten. **bire bir** kaviyyü't-tesîr kârger. **birer birer** vahit bade vahit. **bir iki** bazı, çend, kalil. **birisi, hiç biri** deyyar. **bir kaç, bir çok** kesir, müteaddit, vâfir. *Bir kararda.* **bir kere** târeten, merreten, hele. **birler** ferâ'id, tekeyyün. **birler sayısı** hane-i âhâd. *Bir müddet. Bir takrip.* **ikisi bir** müsavi, seyyan. Mübâlağa makamında *bir gaza ettik ki memnun eyledik peygamberi.* Müsavi manasına *beş barmak bir değil, hele bir kere!* Nefy için *bir türlü, bir vechile, bir daha.* Tenkir için bazı gibi **biri birisi. ikide bir** ekseriya. Zaman, mekân, kere için **birazdan** bade sâ'atin mine'z-zamâni. **bir vardı bir yoktu** fena dünya, fani. Edat yerine sarf olunur. **birle** anide, heman, müctemi'an. **bir dahi** kezalik. *Hele bir bak, bir kere görür müsün, bir dahasında.* **ol biri** öbürü, diğeri, ahar, gayrı, öbür.

bira (بيرا) *is. İt.* Arpa suyu, süzülmüş boza. **birahane** arpa suyu kârhanesi. **hançerber** zencefil suyu gibi bira.

biraz (براز) Kalîlen, nadir.

Birecik (بيره جك) *is.* Urfa'da Birecik maa Tezip ve Barak ve Çukur kazasının merkezi bir kale ve Fırat'ın ma'beridir.

biricik (بريجك) Hemen, bir defa, bir kez; biricik, hukrî, bir tanecik.

birikinti (بريكندى) Mecma-ı irtikâm, şeml, lübde.

birikmek (بريكمك) Bir yere toplanmak, cem olmak, tecemmu, irkilmek, şişmek, ictima, terâküm, tahaşşüt.

biriktirmek (بريكدرمك) Birleştirmek, cem, ilhak, iddihâr.

birinci (برنجي) Sıra başında ve mutlaka evvel, derece-i ûlâda, mukaddem, mütekaddim, âlâ mertebede.

Birki (بركى) *is. Rum.* Burgaz, Sığla'da Ödemiş'e mülhak bir kaza merkezidir.

birle (برله) İle, der-akab, bilvasıta, bile.

birlemek (برله مك) Tevhit, birdir diye iddia etmek.

birlik (برلك) İttihat, ehadiyet, birleşmek. Allah'ın birliğine emanet. Ma'an, vahdaniyet. Şeriksizlik, ecr-i misli bir olan, bir kıyyelik. Müttefikan, bi'r-refâka, bi'l-ma'iyye, ma'an. *Adaı tanımak birlik sefer gerek. Biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz.* **birlik olmak** içtima, ittifak, ittihat, tecemmu, muvafakat etmek. **ağız birliği** müttefiku'l-kelim, ittihâd-ı ârâ. **dil birliği, söz birliği** iltika, iltisâk. **el birliği** birleşmek gibi iltihak. **gönül birliği** muvafakat.

bir ü bar (بير و بار) *is* Hak Teâlâ, vahit ve kayyum ve vardır manasına.

bit (بت) *is.* Bit, kummele. Lâkabı koca karı manasına kehle. Sair bazı müte'affin böcekleri, buğday, tahıl biti, sûs. **bit otı** haşişetü'l-kummele, musnanise, onun tozu dülfin. *Bitpazarı.* **bit sirkesi** suab, beyz-i kummel. **bit yeniği** gizli ayıp. **balık biti, deniz biti** birer nev böcek. **çiçek biti** fer'a, ferâd. **kâğıt biti** güve, usse. **kasık biti** kene, kamkam. **kulak biti** kulağa kaçan akreban. **tahta biti kurusu** bakk.

bitevi (بتوى) Lügat-i müvellede. Yekpare, kâmil, mükemmel, kâmilen, tamamen, bir diziye olma, bitme, min evvelihi olma, bitme, kapıdan gitme.

bitik (بتيك) Bitirilmiş, fena, imha olmuş, harap.

bitim (بتيم) Zuhur, asıl, esas. **bitiminden** ez-ibtidâ.

bitirim (بترم) İtmâm, ahir, encâm, son.

bitirme (بترمه) Götürü pazar kesmek, maktu.

bitirmek (بترمك) Aslı bittirmek ve butturmak, inbât etmek. Resîde-i hitâm, itmam, encâm-pezîr, harap, ifnâ, ihlâk etmek, tamamlamak, tekmil, istikmal, bir yere isal etmek, bırakmamak, istihlâk. **iş bitirmek** tesviye-i umûr, ru'yet-i maslahat, istihsal.

bitişik (بتشيك) Muttasıl, gayr-ı munfasıl, mülâsık, peyveste, ittisal.

bitişmek (بتشمك) İttisal bulmak, iki şey bir yere retk olmak, çatmak, yara ağzı kavuşmak, mukarin olmak, yanaşmak, mukarenet, tekarrüb.

bitiştirmek (بتشدرمك) Retk, zam, takrip, îsâl, karin etmek

bitkin (بتكين) Nihayet, ahir, mahv.

bitlemek (بتله مك) Hayvanat biri birinin böceğini kırmak, takliye.

bitlenmek (بتلنمك) Bit hasıl etmek, buğday bozulmak, hayvan kendi kehlesini tutmak, pirelenmek gibi. *Yunan bitlenir.*

bitli (بتلو) Pis, pinti. **bitli kâğıthane** fukara siperi.

bitme (بتمه) Hitâm-ı karâr. **olma bitme** an-asl ez-ibtidâ.

bitmek (بتمك) *f.l.* Bitmek, nâbit, peyda olmak. Tohum vesaire baş çıkarmak, aslı butmaktır. Meydana gelip nümû etmek, itmam hasıl olmak, encama ermek, tamam, fena bulmak, mahv, münkariz, münkazi, müstehlek olmak, kalmamak, kurtulmak, tükenmek. Pezîrâ-yı hitâm olmak, encâm-pezîr. Hayretten mahv, mebhût, mahbût, perişan, harap olmak, sona çekmek, ahire varmak. İşi bitmek, helâk olmak, sorulmak. *Hep bitdi o kaldı. Başka mühim yok mı?* **bitdi gitdi** tamam oldu. Türkîde bitirme, bitirmek. *İş anlayanda değil bitende derler.* **oldu bitti** oldum olası, ez-ebed tâ ezel. Etfalin saklambaç oyunu.

bitpazarı (بات بازارى) *is.* Haraç ve mezat olan eski bâzâr-ı bey, bat mahalli, sûk-ı sultânî.

bitpazarlı (بات بازارلو) Müstamel eşya satan esnaf, nizacı adam.

biz (بيز) *is.* Türkîde bigiz. Mıhrez, çuvaldız ve tığ gibi gayet iri iğne. **biz gibi** gayet sivri batar şey, nîze. **biz geçmez** gayet sık. **dikici bizi** kıyık.

biz (بز) *zm.* Aslı biz, nahnü. **biziz, bize, bizim** lenâ, **bizden** annâ, minnâ, **bizlerde** vatanımızda, miyanemizde. İsim yerine yine cem alâmeti dahi olur. Siga ve tasrifi olur. *Biz, bizler, bizim, bizlerin, bizden, bize, biziz, bizidik, bizler ise.* **bizce** bizim kavl ve reyimize nazaran. *Bizsiz, bizimle.* **bizimki** marufa ima. **bizimkisi** hâl ü kârımız. **bizler** bizim takım, ebnayı cinsimiz. **biz bize** ağyardan hali olarak. *Biz bizim oldukta, bizim yerler vatan , bizimle ülfet.*

boca (بوجا) *is. İt.* Geminin sağ yanı, sancak tarafı, orsa. **boca sağa sola** öte beri. *Boca gitmek, boca vurmak.*

bocalamak (بوجالامق) *is.* Gemiyi sağa döndürmek, rüzgârı kıça yakın almak, boca etmek sendelemek, sarhoşlar gibi bir duvardan bir duvara baş vurmak, orsa.

bocurgat (بوجرغاد) *is.* Irgatların bocu edip ağır eskal cer ettikleri alet ki manivelâ ile döner. **gemi bocurgadı** demir aldıkları ırgat aleti. **bocu etmek** boca döndürmek.

bodoslama (بودوصلامه) *is.* Geminin iki yanında omurgaları üzere dikilmiş omuzluk direkler. **bodoslama demiri** kayığın baştan kıça kadar altında olan lâma mihver. **baş bodoslaması** eğri boyun. **kıç bodoslaması** dümen asılan yerde eğri piyadelerin başında ve kıçında olan eğri omurga.

bodrum (بودروم) *is. Rum.* Yer altında olan büyük kemerli mahzen, zîr-i zemîn, zindan, cübb.

Bodrum (بودروم) Menteşe'de Bodrum maa Karaabat ve Sarulus kazasının merkezi bir kaledir.

bodrumlu (بودروملو) Kemer üzere olan bina, mukantar.

bodur (بودور) *bk. bot.* Botları kısa. Bodu, sakı kısa olmakla boysuz olan. Arabîde ka'd, cu'yûb, çuval boylu manasına ve cem'zâre, fitnekâr. **bodur adam** kasir, hımbıl. **bodur ağaç** kûteh. *Bodur armut.* **bodur leylâk** paskalya. *Bodur vişne.*

bodurluk (بودورلق) Ni'âşî, dâsiye.

Boenosaires (بوئنوس آيرس) *is.* Cenubî Amerika'da bir cumhurdur.

bofe (بوفه) *is.* İrice balık.

Boğ (بوغ) *is.* Rusyada nehir, Aksu ki Ozu suyuna gelir.

boğa (بوغا) *is.* Sığır aygırı, tosunun büyüğü, sesi boğulup boğurşamışı. Enenmiş öküz. Geyik, sığır, zürafa vesaire erkeği. **kara boğa** manda aygırı.

boğaça (بوغاچه) Boğak, boğuça,.

Boğa Dağı (بوغا طاغی) Galatı Bulgar dağı. Elmadağı civarı tavrus.

boğalamak (بوغالامق) İnek yavrusunu doğurmak, bızlamak.

boğası (بوغاصی) *is.* Bir nevi astarlık seyrek bez, iplikleri fitil fitil bir nevi.

boğa yaprağı (بوغا یپراغی) Bezr-i kutuna, karnı yarık.

boğaz (بوغاز) Bir şeyin dar yeri, boğut tarafı, hulk, gırtlağın ağzı, hulkum, gulû. Türkî'de boğak derler. Çay, deniz boğazı, ağız yeri, sokak, haliç, bab, geçit, munsab-ı muzîk. Çay ağzı, at boğazı, me'kûlât tayinatı, yem, alîk, alef, tu'me, azık, yiyecek. Ekûllük dağ boğazı, derbent tenk yüksek olursa bel, baylan. **boğaz alan** kekremsi, buruşku. **boğaz almak** boğaza renc etmek. **boğaz boğaza gelmek** kavgaya bulaşmak, müşâcere. **boğaz dibi** zur *bk. boyun kökü.* **boğaz dokuz boğum** sözde te'enni gerek. **boğaziçi** halîç-i kostantiniyye; bel'ûm, hançere, boğazın dış tarafı, boyunun önü ve gerdenin postu, deliği. elma boğazı kürek boğaz ağrısı manasına. **boğaz kısılmak** nezleden arız olan sahl, ses kısığı, eceşş. **boğaz olmak, tutmak,** hafif hanak, cüşre, sahl. **boğaz tokluğu** şeb, kanaat. **boğaz tokluğuna** kârsız, meccan gibi parasız. **boğaza durmak** yaramamak, boğazdan geçmemek, dost yad ile yalnız yemeğe kıyamamak, dosta saklamak. **boğaza inmek** nezle ile ağrımak. **boğaza kadar dolmak** ta-begulû, tıka basa yemek. **boğaza sarılmak, boğazda kalmak** sinmemek, gülû-gîr. **boğazı çıkarmak** cirye kazanmak, seddiramak etmek. **boğazı tok** şeb, şeb'an, kani, gayr-i tâmi. *Akdeniz boğazı. Karadeniz boğazı.* **pis boğaz** ekûl, obur. *Septe boğazı.* **sık boğaz** icbâr. Karada **Draguman, Gülek boğazı.**

boğaz kesen (بوغاز کسن) Su ile beraber olan hisar, bağır delen, bögürtlen *bk. tepe delen.*

Boğazköy (بوغازکوی) Köstence demiryolunun başı bir kasaba.

boğazlamak (بوغازلامق) Cezr, zebh, nahr, katl, idam, ihlâk etmek. Koyun, tavuk kesmek, sığır basmak. Kurban etmek.

boğazlayan (بوغازلیان) Batakçı yeri

Boğazlayan (بوغازلیان) *is.* Bozok'ta Boğazlayan maa Süleymanlı ve Selmanlı ve Memeli ve Kızılkocalar merkezi kasaba.

boğazlık (بوغازلق) Kürk sargı.

boğdak (بوغداق) *bk. budak.*

Boğdan (بوغدن) *is.* Prut ve Tuna arasında Romanya'da bir vilâyettir. Kürsüsü Yaş. Kazaları Yaş, Butu Çayı, Torogoy, Suçuva, Niyamcı maa Piyatra, Roman, Bakü, Tekuc, Kavarluy, İsmail Tutva maa Kalas ve Asluy Falçı maa Huş Putna.

boğdurmak (بوغدرمق) İhnâk, şedd ve ıkd ettirmek, sıktırmak.

boğmaca (بوغماجه) Gülû-gîr, şedit bir nevi öksürük.

boğmak (بوغمق) *f.m.* İple vesair türlü büzmek, sıkmak, hank, tazyik, haps, nefs kat' etmek. Gulûyü efşürde etmek, tahnîk. Parmağı sair uzvu iplikle sıkmak, zapt, suda gark, ihnâk etmek, tenge getirip iç sıkmak, bunaltmak, bastırıp teskin etmek. Kalabalığa, lâkırdıya boğmak, iğrak, gavâ'ile gark etmek. Aç boğan. **boğum boğum boğmak** vık vık ziyade sıkmak, sesi boğmak, boğuk haykırmak. **bulsa bir kaşık suda boğar** şedit adavet. **kaplan boğan** kolape. **kurt boğan, it boğan** acı çiğdem.

boğmak (بوغماق) Boğum yeri, parmağın kalemlerinin bentleri, fasıla, ikd, ukde, mafsal, bürcüme, halka.

boğmak (بوغماق) Kemikleri parmak, kalemleri boğmaklı toygar gibi bir hoş-elhân kuştu.

boğmaklı (بوغماقلو) Zevi'l-mafâsıl hayvanat şubesi.

boğmuk (بوغموق) Zincir, kılâde, gerdanlık.

boğnak (بوغناق) Boğunak, muhtebis, mağmûm, mahnûk.

boğuk (بوغوق) Batık, boğulmuş, ashel ses, mahnûk, boğukluca avaz. **boğuk boğuk, boğ-**

ma boğma sağanak zıddı, muvakkat şedit, yağmursuz fırtına.

boğulmak (بوغلمق) Mahnûk olmak, suda telef, gark, azaptan nefis hapis, münkatı olmak, can sıkılmak, fık fık vık vık etmek, hafakan gelmek.

boğum (بوغوم) boğulmuş yer, boğum, iki boğmak arası, kasaba, ünbûbe, zıvana. **bir boğum kamış** ücre. **parmak boğumları** bürcüme, süllâmî.

boğumlu (بوغوملو) Kumru.

boğumluca (بوغوملوجه) At kuyruğu.

boğun (بوغون) A'zâ-yı beden boğması, fasile, bent. **avı boğun boğun etmek** bent bent parçalamak. Kubbelerde ve tavanlarda buğu ve duman çekmeğe kanar sûrâh.

boğunmak (بوغنمق) Isdırap etmek, halecan, bunalmak.

boğuntu (بوغندی) Hafakan, ihtinâk, azaptan gönül sıkılma.

boğurtlak (بوغرتلاق) Hançere, galsama, gırtlak ağzı.

boğurtlak kuşu (بوغرتلاق قوشی) Çil envaından katâ, bir nevi su çulluğuna benzer küdrî, seng-hâre, kalenis. Bir nevi kıl kuyruk, hevze, keraye.

boğuşmak (بوغشمق) Boğaza sarılıp hayvanlar gibi güreşmek, zıt gütmek.

bohça (بوغچه) Aslı boğ, boğulmuş, uçları bir yere getirilmiş sargı. Farisîde müstameldir. Taribi bakşa. Hediye olacak akmişeyi sardıkları müzeyyen örtü, bohçalanmış eşya. Ufak denk, bohça, tütün. **bohça şal** dört köşe olan. **akça bohça** hediyye-i gayr-ı behiyye, rüşvet.

bohçacı (بوغچه جی) Makreme vesair parça satan, bohça gezdiren işçi karı, sürtük.

bohçalamak (بوغچه لامق) İstif ve bendetmek, bohça içine bağlamak, kat kat buruşturmak.

bohçalanmış (بوغچه لانمش) **bohçalanmış eşya** buruşmuş.

bok (بوق) *is.* Her türlü pislik, necaset, fazlât, murdarlık, kazurat, gayit. At fışkısı, sığır gübresi, tezek, mayıs, kuş ve sinek gibi hayvanat tersi, silâh, davar kığı, sergîn, deve zibili, koyun bağırı, geyik ahu vesaire sagağı, maadin curufı, tuval. Zurefa tabiratından **arı boku** bal. **burun boku** muhat. Hâl-i ibtizâl, miskinlik, bir şeyin belâsı mucibi seyyiesi manasında mesela **ettiği sefahetin bokunu çekmek** pisliğe mazarratına duçar olmak. **karga bok yemezden** *kable en-tegaddil-gurâb* bir halt olmazdan, erkenden. **kaz boku** turşe rengi açığı. **şeytan boku** hiltîs, baldırgan.

bok böceği (بوق بوجکی) Cu'al, domuzlan.

boklamak (بوقلامق) Telvîs, cünha bulaştırmak, kirletmek.

boklaşmak (بوقلاشمق) Bozuşmak.

boklu (بوقلو) Necis, pis. Pislik eden malul hayvan.

bokluca (بوقلوجه) Çöplüce bülbül, çalı kuşu.

bokluk (بوقلق) Fenalık, fesat, kubh, kerahat, lağım, gübrelik, çöplük.

bokal (بوقال) *is. İt.* Potkal. Ağızlı, siyah şişe kap, küçük damacana.

bol (بول) *sf.* Geniş, fesih, vasi, ferah, vefîr, firâvân, mebzul, mebzûr, bereketli, fâyiz, na'îm, erzan, râygân. *Bol ağız.* **bol bol** bâliğan ma-belağ, ferver, gonca, mafsal. **bol bulama, bol bulamdı, bol keseden** semahat ızharı, mebzul. **bol doğramak** bezl, israf, ağızla semahat etmek, mübalâğa, abanlamak. **bol keseden** israf. *Bol mahsul. Bol meydan.* **bol paça** şapşal, pasaklı, luka. *Bol para. Bulduğu bol.* **sözü bol** yanşak, pür-gû, hisâb-ı ferâh.

bola ki (بولا که) *e.* Türkîde ola ki, inşallah manasına.

boliçe (بولیجه) *is.* Yahudi kukunası.

Bolivya (بولیویا) *is.* Cenubî Amerika'da bir cumhûr-ı bâlâ. Peru dahi derler.

bollanmak (بوللانمق) Bolalmak, tevessü, tevafür etmek, infisâh bulmak.

bollaşmak (بوللاشمق) Tevessü, tekessür etmek. Bereket, vefret, kesret bulmak. **gözün bollaşması** bast, inbisât-ı ayn. **yüreğin bollaşması** ittisa.

bollatmak (بوللاتمق) Tevsi, geniş etmek, enlileştirmek, mebzul etmek, vüs'atlendirmek.

bolluk (بوللق) Genişlik, vüs'at, vefret, feyz ü bereket, tevessü, refah, si'a, mebzuliyet. **bollukta büyüme** sefih, mübezzer olmak.

Bolonya (بولونیا) *is.* İtalya'nın bir büyük şehridir.

Bolu (بولی) *is.* Kastamonu vilâyetinde sancak kürsüsü ve kaza merkezi bir şehirdir. Kazaları Bolu maa Gökçesu ve Kıbrısçık ve Bavlu ve Dört Divan ve Göynük maa Mudurnı ve Mihalgazi Konrapa maa Düzce ve Akçaşehir ve Üskübî ve Gümüş maa Efenni, Ereğli maa Devrek ve Alaylı Samako ve Dirgene ve Yılanlıca, Bartın maa Çarşamba ve Tefen ve Ulus ve Keçnus ve Ovayüzü ve Hisarönü, Viranşehir maa Kurukavak ve Şehabettin ve Kızıl Bel ve Oğlakdere, Gerede maa Mengen ve Çağa.

bolvadin (بولیوادین) *is.* Karahisar-ı Sahip'te Bolvadin maa Şuhutlu ve İshaklı ve Karamuk ve Çay kazasının merkezi bir kasabadır.

bom (بوم) *e.* Apaçık gibi : *bomboş, bomboz, bombol.*

Bomba (بومبا) *is.* Bingazi'de bir kaza merkezi benderdir.

bombarda (بومباردہ) *is. İt.* Havan biçiminde iki direkli başı kıçı müddever gemi, ıskunar nevinden tekne.

bomboş (بومبوش) Büsbütün hâlî, tık tıkım, tehi.

bonavila (بوناویلا) *is, İt.* Gemi çanaklığın deliği.

boncuk (بونجق) *is.* Harez. Türkîde boncuk ve moncuk. Böcek kabı, katır boncuğu, hasme, har-mühre. **boncuk illeti** çocukların havalesi. *Beyaz boncuk.* **göz boncuğu** hamâkat manasından hazaz mavisi. **nazar boncuğu** harez, elbiseye dikilmiş boncuk, mutlaka habbe resminde şey. Yok dememek için ızhar olunan la-şey makûlesi.

Bone (بونہ) *is.* Cezayir-i Garb vilâyetinin bir şehri ve iskelesidir.

bono (بونو) *is. İt.* Poliçe gibi temessük, açık havale, hamiline eda olunan senet. *Vadeli bono.*

bor (بور) *is.* Sürülmeye salih olmayan çukur yer, delik deşik tarla, şora, rutubetli, kıraç bayır, çorak arazi, keven, arz-ı mevât. **borca kokan su** âb-ı şûra, mâ-i ücâc.

Bor (بور) *is.* Niğde'de Bor maa Kayı ve Şücaettin maa Ulukışla kazası.

bora (بورا) *is.* Yunanîde boryas rüzgârının şedidi, fırtına, tazir, saparta, velvele. **bora patlamak, bora çıkmak, boraya tutulmak, bora kopmak** hubûb, riyâh-ı asıf. **bora etmek** giriftâr-ı sarsar olmak. **boran, boragan** şedit bora, döne döne esen yağan, buram buram devreden rüzgâr, kar, yağmur fırtınası.

borak (بوراق) *is.* Bura, alçı taşı, tenkâr madeni, âkır olan gayr-i münbit yer. Çanak çömleğe sır yaptıkları maden, tenekecilerin lehim reçinesi, lihâm, tenkâr. **borasit taşı** bora madeni.

boran (بوران) Şedit fırtına, kasırga gibi vurularak esen boragan.

boranca (بوراجہ) *is.* Lisân-ı sevr, sığır dili nevi, sinirli, ferîr.

borancine (بوراجینہ) *is. İt.* Makara dilinin pirinç zebanesi, zıgana, zıvana.

borani (بورانی) *is.* Be-tahsis ıspanak boranisi, aslında her türlü sebze kalyesi. **siti boran** zevce-i Me'mun'un etle pişmiş surunda icat olan taam.

boraniçe (بورانیجہ) *is. Bul.* Rumeli çaylarında yekpare tekne gibi balıkçı kayığı.

borç (بورج) *is.* Deyn, düyun, karz, vâm, verecek. **borç almak** istikraz, istidâne etmek, karz. **borç etmek** medyun olmak. **borç vermek** tediye, ödeme, istihlâk-i düyûn. **borca girmek , borca batmak** garim olmak, borçlanmak. **boyun borcu** zimmet, vecibe, mütehattim, uhde. **vadeli borç** tecil olunan mehilli, müeccel. *Dağlar kadar borç. Uçan kuşa borç.*

borçlu (بورجلو) Garîm, medyun, mükellef, mecbur, minnettar.

borçluluk (بورجلولق) İflâs.

borda (بوردا) *is İt.* Geminin baş yanı. **borda etmek** borda, bordaya yanaşmak. *bk. rampa.*

bordo/Bordo (بوردو) *is.* Fransa garbında bir bender-i azîmdir, şarap.

Borlu (بورلی) Saruhan'da Demirci'ye mülhak bir kazadır.

bornio (بورنیئو) *bk. cezayir-i hind.*

bornoz (بورنوز) *is.* Bürnüs, büründükleri gayet ince yün kaput ki bürüncek gibi lâtifdir.

borsa (بورسا) *is. İt.* Sarraf ve banker locası, tahvîlât-i mîriyye alınıp satılan, kambiyo yapılan mahal. **borsa muhtekiri** kesesi bol olanların yeri. *Borsa oyunu.*

boru (بورو) *is.* Delik, üstüvâne, enbûbe, kerna, burgu, büglü, şebbûr. **boru aşısı** dilsiz ve süpürgesiz maden aletler ki resmi çubuk ve burulmuş boynuz gibi olur, sair üstüvânî delik şeyler. *Demir, kasaba, kurşun boru, saç boru , teneke boru, soba borusı.* Boş, kof, manasız, kazip, saçma. Bor manasına hayırsız. **boru gibi** enbûbî. **boru gibi ötmek** yave-gû, gür sesli olmak, podusa ötmek, tifolu olmak. *Boru kuşu.* **boru-zen** boru çalan asker, süvarinin mızıkacısı. **açık işlek boru çiçeği** dikenli elma, tatulâ, patlıcan çiçeği. **ağaç borusu** esteramonya.

bos (بوص) *is.* Boy müradifi Arabîdir. **boylu boslu** bülend-kad, tavîlü'l-kame.

bosa (بوصا) *is. İt.* Gomena zincirini rapt eden halat ya zincir lenger bosası, kavelya. Serenleri direklere rapteden askı zinciri ve mantilâ. **gemiyi bosa etmek** baştan kıçtan karaya bağlamak.

boslanmak (بوصلانمق) Boylanmak gibi kad, kamet uzamak

Bosna (بوسنہ) *is.* Save ve Dirin ve Dalmaçya arasında bir vilâyettir. Kürsüsü Bosnasaray. Sancakları Saray, Yenipazar, İzvornik, Benaluka, Bihke, Travnik, Hersek. Saray kazaları Saray maa nevâhî-i Visoka, Koyniçe maa Kerşuh, Çayniçe, Vişgrat , Çelebi Pazarı, Kıladin maa Elve.

bostagan (بوستاغان) *is.* Karpuz biçimli kap. Boz doğan aslında bu kelimeden müştak olmak muhtemeldir

bostan (بوستان/بستان) *is.* Kavun, karpuz, sebze bahçesi, hadika, bostan tarlası. Bostanın mahsulü, falbez taribi *bk. elbistan.* Bostan koruluğu *bk. öyük.*

bostancı (بوستانجی) Hadîka-bân. Sabıkta has bahçeler askeri, hademe-i hâssa. *Bostancı baratası.* **bostancı başı** sabıkta hadâyık-ı hâssa hademesi ve sandal-ı hümâyûn hamlecileri zabiti, payitaht civarının muhafızı. Her şeye karışmadan kinaye. İbrik zabiti, kel kahya.

Boston (بوسطون) *is.* Müctemi'a-i şimaliyye-i Amerikada bir büyük bender.

boş (بوش) *sf.* Hali, kof, ecvef, cevf, kavuk, kovuk, mücevvef, vâhî, poç, tehi, bî-mana, sebük-mağz, bî-me'âl, nafile, bağlanmamış, başıboş, batıl, beyhude, bî-şugl, hayırsız, beyhude, gafil, kârsız. Mutlaka hali, metruk, boşta, açıkta, gayr-i meşgûl. **boş boğaz** yâve-gû, tavuk ayağı yemiş, geveze. **boş boğazlık** ketmsizlik, herze-gûyî, ozanlık. **boş böğür** şersûf. **boş bulmak** fırsat. **boş bulunmak** gaflet etmek. **boş durmak** gayr-i meşgûl. **boş düşmek** mutallaka. **boş kap** kâse tabağı. **boş kalmak** hali olmak. **boş lâkırdı** hezeyan. **boş olmak** gayr-i meşgûl. **boş vakit** ferâgat-ı evkatî. **boş yer** halâ melâ. **boşa almak** muallak etmek. **boşa çıkmak** zafer-yâb olmamak. **boşta kalmak** haliyet. **boşta olmak** açıkta bulunmak. **boşuna, boş boşuna** sıfru'l-yed, nafile, beyhude. *Boşuna gezmek.* **boşuna mı** nafile değil, tekin değil. **başı boş** serbest. **eli boş** atıl, mekânsız, başı boş, beyinsiz, züğürt, mazul. **içi boş** kof. **kafası boş** sebük-mağz. **karnı boş** câyi'-i bağdâd-ı harâb.

boşalmak (بوشالمق) Hali olmak, hali kalmak, bir yere munsab olup akmak, münteşir olmak.

boşaltmak (بوشالتمق) Tahliye, tefriğ, infâd, tatil etmek, dökmek, tahliye etmek, tüfek atmak, bir kabın içinde olanı ihlâ, bir şeyi kaba imlâ, tefriğ, iraka etmek. *Eğer boşaltmak.*

boşamak (بوشامق) Tatlîk etmek. Aslında başı boş bırakmak, tahliye, hali etmek.

boşanmak (بوشانمق) Tahliye-i sebîl olunmak, bentten zecir ve hapisten reha bulmak. **yağmur boşanmak** sağanak. Silâh kazaen patlamak, sel ve buluttan kan göz yaşı uğramak, ensab dili tahlîs-i giriîbân etmek, tatlîk olunmak, iradesi elinde olmak, boş olmak, dolmuş adam coşmak, huruş etmek, derunda muzmer olanı döküp saymak, teşfî-i sadr.

boşatmak (بوشاتمق) Talak yerdirmek, tatlik ettirmek, boşatılmak.

boşlamak (بوشلامق) Bırakmak, ferağat, ala hâlihi terk, sarf-ı nazar, tahliye, müsamaha etmek, yol vermek, fariğ olmak, vaz gemek. **ardını boşlamamak** devam, takip, tarassut etmek.

boşluk (بوشلق) Cevf, butlân, tatil, ferağ, vakt-i ferâğat, halâ melâ, hulüv, gaflet, atalet.

Boşnak (بوشناق) Bosniyak, Bosna halkı, Boşnakça mütekellim olanlar.

Botuçanı (بوطوچانی) *is.* Boğdan'da bir kaza merkezi şehir.

botur (بوطور) *is.* Arabîde butr, azgın, hoyrat, bahadır, müftehir, Türkîde bahadır.

boy (بوی) *is.* Kad, kamet, tul, imtidat, derinlik, emed, umk, bülendî, bir sap ipek. Aşiretin bir silsilesi, oymağı, katî'ası. *Bir adam boyu derinlik.* **boy almak, boy çekmek** sürmek. **boy beyi** oymak beyi gibi bir aşiret kısmının büyüğü. **boy boy** mütehâlif kamette, mütenevvi-i ecnâs, muhtelit soy. **boy göstermek** ibrâz-ı liyâkat. *Boy kürkü.* **boy ölçüsü almak** çekme, uzamak, büyümek, teferrüt etmek, serkeş olmak. **boy pos** kadd kamet, endam ve tenasüp, yâl ü bâl. **boy vermek** derin olmak, bir adam kaddinde amîk olmak. *Boyca libas.* **boyca olan insan** kâmil kametinde büyümüş, yetişmiş. **boyu posu yerinde** tenasüp, azası tam. **boyu uzun** ber-emed, baid. **boyu uzun günler** etvâl-i nehâr. **boyuna** tulünce, tûlânî. **boyunu almak** kaddi iblâğ olmak, boy bülendi ölçüsü almak. *Boyuna biçilmiş kaftan.* **alçak boylu** kasir. **aşağı boy** edna. **baş boy** âlâ. **bir boyda** boydaş. **bir karış boy** kısa boylu. **orta boy** mütevassıt. **uzun boyca** kefil kalıbı basmak, kaviyen taahhüt, boya beraber. Tavil, bülend, ba'îd, medîd, mutlaka boy sahibi. **uzun boylu** tavil.

boy (بوی) *is.* Bir nev uzun bacaklı zehirli örümcek, rüteylâ, rempik sehven bügelik derler.

boya (بویا) *is.* Aslı boyağ. Levn, sıbga, sıbg, renk, gûn, gûne, fâm, tevir manasına rengâmîz şeyin örneği. **boya atmak** solmak. **boya tutmak** almak. **boya vurmak** sürmek. **aşı boya** bekkam boya. *Çeşit boya.* **has boya** halis. **kara boya** zaç, resm-i bî-renk, kara kalem. **kök boya** rûgnâs, fût. **solar sarı boya** cehri. *Sulu boya. Tutkallı boya. Yağlı boya. Boyahane.*

boya ağacı (بویاآغاجی) Bir nev kayın ki kabuğunu debbağlar kullanır.

Boyabat (بوي آباد) *is.* Sinop'ta Boyabat maa Durağan kazasının merkezi bir şehirdir. Galatı vivat.

boyacı (بویاجي) Sabbağ, yağlı boyadan maadasını satan ve yapan hazzâb, yağlı boya kullanan nakkaş. **boyacı küpü** fıçı ve havuz olur. Kolay, seri şey, basma kalıp.

boyalamak (بویالامق) Şeyin yüzünü boya ile örtmek, lekelemek, tedbir edip suret vermek.

boyalı (بویالو) Masbuğ, mülevven, rengârenk elvân-ı tabîî olmayıp sahte, masnû olan mülevven şey. **güzel boyalı** revk, revnaklı, rengîn. **kara boyalı** şebrenk. **kırmızı boyalı** gül-fam, al renk. **mavi boyalı** mînâfâm. **sarı boyalı** zerrin. **yeşil boyalı** zümürrüdin.

Boyalı (بویالو) *is.* Kastamonu'da bir mülhak kazadır.

boyama (بویامه) Fırça ile boyanmış düz kalemkâr, masbuğ kürk ve post, kendi renginde olmayıp hile için renk vurulmuş şey, boyanmış at.

boyamak (بویامق) Boyacı küpte sabg, nakkaş fırça ile telvin etmek, elvan sürmek, renk tılâ etmek, saç sakal siyahlatmak. **göz boyamak** desise, renk ve âl.

Cilâ ver çeşm-i câna hâk-pây-ı dil-rübâ ile
Sakın kühhâllerden göz boyarlar tutiya ile.

Boyana (بویانه) İşkodra Gölü'nden denize giden nehir.

boyanmak (بویانمق) Al kana boyanmak, alûde olmak, mülevves olmak. **sakalı kana boyanmış** mezbuh.

boyatmak (بویاتمق) Cilâ, nakşettirmek, rakş, tasbîg ettirmek.

boydaş (بویداش) Bir boyda.

boylamak (بویلامق) Boyuna ölçmek, uzak mahalli boyuna gitmek, varmak, bir boy gitmek, boylamak, boylatmak, uzun etmek.

boylaşmak (بویلاشمق) Boylanmak, boy uzamak, büyümek.

boylaştırmak (بویلاشدرمق) Cins cins boy boy tefrik, tertip.

boynu ince/Boynuince (بویونی اینجه) *is.* Konya'da Sarıkaraman bir aşirettir. Münif, muti manasına boynu kıldan ince, fedevî.

boynuz (بویونوز) *is.* Hayvanat karnı, şah. Çaldıkları sur, nâkûr, nefîr-i hokka-baz, buğu, burgu. **boynuz ağacı** erguvan. **boynuz çekmek** hacamat etmek. *Sızıya kuru boynuz çekmek. Boynuz kâse, asa, kaşık, tarak.* **boynuz otu** çöpleme, dana kıran, karaca. **boynuzları takın-**

mak iftizâh. **boynuzu kanlı** azgın katil. **zü'l-karn** hayvanat, Rumca kerate. **geyik boynuzu** edviyeden ve bıçakçıların kullandığı kemik. **kancı boynuzu** mihcem, kebe, hacamat havanı. **keçi boynuzu** harnûb, harûb. **koç boynuzu** karn, mâdde-i azîmiyye; iklîlü'l-melik, yonca envaından şah-efser. **kuru boynuz** şişe çekme. Öküzde cıvga, öge, eğri nalça, aşağı eğri kayığı güzel devri boynuz.

boynuzlu (بوینوزلو) Arazî, lekeli, kurnaz.

boynuzsuz (بوینوزسز) **boynuzsuz koyun** halim, miskin, mazlum.

boy otu (بوی اوتی) *is.* Hulbe. **boy tohumu** sünbüliye, kârtene.

boyun (بویون) *is.* Boy tetimmatından boylu şey, unk, gerdan, önüne boğaz arkasına ense derler, rakabe, zimmet, uhde. Eğri ve her eğrice şey. **boyun atkısı** sarığı. **boyun bağı** gerden-bend, tasma. **boyun borcu** vecîbe-i zimmet, uhde, fariza. **boyun buran** bir benekli kuş, ahyal, sarı asmaya benzer, şakırrak, göçeğen. **boyun çemberi** terkuhlar ucundaki çukurlar, hafentan. **boyun eğmek ve bükmek** zacr, tazallum. **boyun kaşımak** hacil olmak. **boyun kemikler** fıkarât-ı rakabiyye. **boyun kesmek** inkiyat, ser-fürû, tevazu, tazim etmek. *Boyun kökü.* **boyun uzanmak** teslim olmak. **boyun vermek** muti, ram olmak. **boyun vurmak** darb-ı unk, siyaset. **boyuna almak** deruhte edinmek, zâmin olmak. **boyuna binmek** dala binmek, tazyik etmek, musallat olmak. **boyuna vurmak** yed-i tasallutta, tahtel-kahr kullanmak. **boynu altında kalmak** helâk. **boynu eğri** muhtaç, ümitvar. **deve boynu** eğri büğrü. **eğri boyun** bir nev ak çiçekli zeren. **günahı boynuna** zimmet ve zamanına ait, mesuliyete raci olma, vebalini çekme, beynehu ve beynallah.

boyuna (بویونه) *is.* Boyna, palası dümen makamında müstamel kısa yarım kürek. **boyuna vurmak** kayığı boyuna ile döndermek.

boyunduruk (بویوندورق) Ribka, rakabe.

boyunluk (بویونلق) Bazen gerdenliğe denir, boyun şalı ve sargısı.

boysuz (بویسز) Kısa, bodur, fitne.

boz (بوز) *sf.* Erbed, ağır, ağser, ağbes gibi toz ve toprak ve kahve ve kül rengi misillî koyu arbaka ve karamtık renk. **boz deve** tüylü olmayan, lök. Dişisine arvana, genci çeleb deve. **boz kara** esham, don. **bozkır** kahb. Hayvanatta sisli, kirli, siyah ve bozuk, doru turna kırı. **kızıl boz** eshar.

boza (بوزا) Darıdan yapılan mayalı içki, gabeyrâ, fukka. **Afrika bozası** şükürge, mırmırık boza müskir nevi. **ensede boza kaynatmak** eza ve cefa. **mide bozası** keylûs.

bozan (بوزان) Müfsit, münakıs, muhrip, mütecennin. **oyun bozan, alay bozan** huysuz.

bozarmak (بوزارمق) Renk bozulup kararmak, uzaktan kapkara görünmek, belirmek. **kızarıp bozarmak** morarmak, telâş ızharı, heyecân-ı bâl.

Bozbaba (بوز بابا) *is.* Limni'ye mülhak bir kazalık ada.

bozbakkal (بوز بقال) Ardıç kuşuna benzer bahar kuşı, öter kara tavuk, şehrûr, cırlayık.

bozburun (بوز بورون) *is.* Yalve kazasında Marmara denizinde bir meşhur re's. Bir yanı İzmit bir yanı Gemlik koyu.

bozca (بوزجه) Bozrak, gabere. Boz, hali, ağber, kazılmamış çalılık toprak, ham tarla, gabrâ, arz-ı mevât, arâzî-i emvât.

Bozcaada (بوزجه اطه) *is.* Biga sancağında bir cezire kazadır.

bozdoğan/Bozdoğan (بورطوغان) *is.* Bir nev baz. Doğan başlı çomak, topuz. *bk. boştagan.* **Bozdoğan karyesi** armudu meşhurdur, su kemerleri ondan gelir geçer. Sis'te bir cesim nahiyedir.

Bozdoğan (بوزطوغان) *is.* Aydın'da Bozdoğan maa Arpaz ve Amasya ve Yenişehir ve Karasu kazasının merkezi bir kasabadır.

bozdurmak (بوزدرمق) Perakende, kesrettirmek, ifsat, akçe tebdil, sarf etmek.

Bozeo (بوزه ئو) *is.* Eflâk'ta bir kaza merkezi şehirdir.

bozgun (بوزغون) Perişan, mağlup, mahbût, hacil, mağlubiyet, vak'a-i muzırra, perişanlık, inhizam. **bozgun vermek** sınmak, mağlup olmak.

bozgunluk (بوزغونلق) Tefrika, teşettüt, makhûrî, hezimet, mağlubiyet, perişanî, sındırgı, sınık, bozuşukluk, münakaşa, kat'-ı münâsebet, burûdet.

Bozkır (بوزقير) *is.* Konya sancağında Bozkır maa Belviran kazası.

bozlak (بوزلاق) Bozumsu, kül rengi, kahîb.

bozma (بوزمه) Kesr, tağlit, tahlît, bir şeyden bozulup diğer hâle konma. **bozma cariye** acemi düzmesi, taklit. **bozma düşmek** mahcup olmak.

bozmacı (بوزمه جي) Eskici ve marmatçı esnaf.

bozmak (بوزمق) *f.m.* İptal, ihlâl, cerh, hulf, mahv, maklup, hezm, düşmanı kesr, münhezim, mağlup etmek, terkin etmek, çirkinleştirmek, lağv, fesh, nakz, nez, tegayyür etmek, ihlâl, izlâl etmek, hânis olmak, adamı habt, hacil etmek. **aklı bozmak** tecennün. **çehreyi bozmak** çehre etmek. **pazarlığı bozmak** fesh, ikale, hulf, nükûl. **tarla bozmak** açmak. *f.l.* Hava bozmak, bozulmak, şiddet. Mideyi ifsat etmek, aklı perişan etmek, çıldırmak. Hastalık ifna etmek, lekelemek, sademat, harap, tahrip, viran, herb, münderis etmek. **abdest bozmak** ihlâl. **ağız bozmak** tegayyür-i lisan, şetm. **efkâr bozmak** ifsat. **oruç bozmak** fıtr, iftar. **istif bozmak** tahcîl. **pazar bozmak** ifsat, fesih.

Bozok (بوزاوق) *is.* Ankara vilâyetinde bir liva kürsüsü, Yozgat. Kazaları Yozgat maa Sorgun, Akdağmadeni ve Emlâk, Boğazlayan maa Süleyman ve Selmanlı ve Meleli ve Kızıl Kocalar maa Bozoklu, Kara Mağara, Budak Özü maa Hüseyin-abad, Çorum maa Sungurlu ve Karahisar-ı Behramşah maa Kabîle-i Çini.

Bozöyük (بوزاويوك) *is.* Sultanönü kazasına mülhak.

Bozöyük (بوزاويوك) *is.* Menteşe'de Bozöyük maa Eskihisar ve Musuli kazası

bozuk (بوزوق) Muhtel, may'ûb, mağmûm, mağşuş, kem-ayâr, münfesih, mağlup, harap, zall, muzıll, fasit, müşevveş, gayr-i muntazam, meksur, müteaffin. Bir nev perdesiz tambura, çökür, kopuz, bağlama. **bozuk adam** münafık, şaki, baştan çıkmış, başı bozuk. **bozuk beniz** bimar. **bozuk düzen** tertipsiz. **bozuk para** ecnas, ufaklık, küsurat, yazının bozuğu. **ağzı bozuk** gezîdü'l-lisân. **başı bozuk** nizamsız, asker olmayan avam. *Başı bozuk kıyafeti*. **çiçek bozuğu** çöpür, ahdablı, hedb, cüdri.

bozukluk (بوزوقلق) İnhilâl, nifak, salâh zıddı, ufak para.

bozulmak (بوزلمق) Harap, mağlup, mahbût, mağmûm, mahcup, perişan olmak, lağv, münfesih, mülga olmak, çürümek, teşettüt, ta'affün etmek, kesilmek, ağırlanmak, fena bulmak, fena olmak, mütegayyir olmak, çark ve iş zeval bulmak, makus, tebah olmak. Efkâr müfsit olmak. Düzen halel-pezîr olmak, hâl ve kâra tezgâha halel gelmek, iflas, müteferrik, pazarlık, saat, çehre muhtel olmak.

bozuluş (بوزلش) Mahcubiyet, hapt olma, gafil bulunma, perişanlık.

bozum (بوزوم) Fesh, ref, tağyir. **bağ bozumu** kıtf-ı ineb.

bozumca (بوزمجه) Bir nevertenkele.

bozuntu (بوزندى) Harabe, döküntü, nakz, enkaz, şirzime.

bozuşmak (بوزشمق) Kat-ı mürâvede etmek, müsâfât, mu'âdâta münkalip olmak, mugayyer olmak, iğbirar, ittifak nifaka mübeddel olmak, kat-ı ülfet ve muhabbet.

bozuşturmak (بوزشدرمق) İfsâd-ı mâbeyn.

bozuşuk (بوزشيق) Bozuşukluk, tegayyür, ihtilâf. Kahır, hilâf, ufûnet. Mide fesadı, derun fesadı.

boz yılan (بوزييلان) Boz yürük, erbed.

böbrek (بوكورك) Gurde, kilye. Fikaranın iki böğründe idrarı ifraz eden gudde. **böbrek ağacı** haşebü'l-kily. **böbrek yağı** yağ içinde böbrek ten-perver.

böbür (ببر) Böbürlenmek, babir.

böbürrek (بوبردك) *bk. bülbül.*

böbürlenmek (ببرلنمك) Kurulup kabarmak, tebartum.

böcek (بوجك) *is.* Haşeratın envaı, mü'ezziyât, korkunç şey, hâmme, hevâmm. Böcek gibi sakil, çirkin, umacı, korkuluk. **ağustos böceği** orak kuşı, çağırtga. **ateş böceği** şebpere. Ateş böceğinin dişisine kandil böceği denir. **bok böceği** hunfesa, envaı çoktur. **deniz böceği** pagurya nevinden haşerat. **ekin böceği** bit, sûs. **hamam böceği** kaker. **hanım böceği** karalı, kırmızı böcek ki gül ağacında olur. **hırsız böceği** sârıkları arayan casus. **ipek böceği** dudü'l-kazz. **kuduz böceği** zürûh, babil kuduzu, kuduz galatı kunduz.

mayıs böceği gülleri bozan yeşil mücellâ böcek. **sümüklü böcek** salyangozun kabuksuz nevi, bizâka. **tespih böceği** kanfeşe. **uzun böcek** yılan.

böceklenmek (بوجكلنمك) **ekin böceklenmek** bitlenmek, sûs peyda etmek.

böğrülce (بوغورلجه) Maruf böğürek resminde söbü fasulye, maş, bakiyeden hâlû. **yabanî böğrülce** kalkıyan.

böğür (بوغور) *is.* Cenb, pehlu, hâzıra. **boş böğür** şâkile, sukle, hakveyn, kefh, tehî-gâh, geyreğin altı, etrâf-ı şersûfiyye. **dağın bağrı ve böğrü** önü ve yanı. **eli böğründe** aciz.

böğürdelen (بوغوردلن) *is.* Yandan vuran tabiye ve istihkâmat, şâbâc.

Böğürdelen (بوغوردلني) Sırp'ta kaza merkezi kale.

böğürlü (بوغورلو) **böğürlü hayvan** uzun olan at, sığır.

böğürmek (بوغورمك) Sığır, camız, deve gibi bağırmak, derin ses çıkarmak, rugv, rugâ'i'l-ba'îr.

böğürtlen (بوغورتلن) Ulleyk, çalı dutu, şecere-i Musa, termûş.

böke (بوكا) *is.* Türkîde güreşçi, pehlivan.

böldürmek (بولدرمك) Kılıca kestirmek, ayırtmak, binayı bölük bölük ve fasılalı ettirmek.

bölme (بولمه) Binanın iç kısmını yerde duvar havale, hail, fasıla, maksure.

bölmek (بولمك) *f.m.* *(g.z. böler)* Kısmet, şak, kat, tefrik, taksim etmek, paralamak, bahş kılmak, ayırmak, tecziye, fasıl, hasm, hükm etmek, yargı vermek, kılıçla iki biçmek. Eş'ârı taktî edip bölük bölük ölçmek, ortadan bölmek.

bölücü (بوليجى) Kasim, fâsıl, kassâm. Türkîde yargıcı, hakim.

bölük (بولوك) Bölük, kıta, ketibe. Cüz, taraf, bahş, hisse, daire, fırka, kısm, arazi, katî, kıta, bölge, şirzime, bir güruh halk, fevc, zümre, taife, hizip, fi'e. **bölük başı** çorbacı, sabıkta ocak yüz başısı. Bir takım neferât-ı zabtiyye zabiti. **bölük halkı** bölükat. **halkın bir bölüğü** taife, sürü, takım. **hanenin bir bölüğü** daire. **saçın bir bölüğü** sebib. **ülkenin bir bölüğü** hıtta, iklim. Askeriyede cemâ'at-ı mahsûsa ki etbaı yüz kişi. *Birinci bölük yüzbaşısı.*

bölüklü (بولوكلو) Sabıkta altı muallim suvari ocağı silahdaran, sipah oğlanı, ulûfeciyân-ı yemîn, ulûfeciyân-ı yesâr, gurebâ-i yemîn, gurebâ-i yesâr *bk. ocak.*

bölünmek (بولنمك) Münkasım, münşak, münkatı, müteferrik, müteşettit olmak, inkisam, tecezzi, tekattu, paralanmak, tezemmür.

bölünmez (بولنمز) La-yetecezza cevher, fert, cüz-i la-yetecezzâ, zerre.

bölüntü (بولندى) Bölme enkazı, aksam, hacz, hicaz, bölünmüş şey, kati, maksum, kısım.

bölüşmek (بولشمك) Mukaseme, inkisam etmek, hissedar, behremend olmak, nasip almak, paylaşmak.

bölüştürmek (بولشدرمك) Tevzi, üleştirmek.

bön (بوك) *sf.* Şaşkın, göden, sersem, gabî, belid, mang, mankafa, et kafalı, idrâksiz.

bönlük (بوكلك) Belâdet, belâhet, gabavet.

bönsümek (بوكسيمك) Bönsünmek, ahmaklanmak, kafa şişmek, mürâhât.

börek (بورك) *is.* Aslı bögürek. İçli, hamurlu burulmuş katmer, çörek manasına etli peynirli börek. Paça, puf, tepsi. **tatar böreği** piroginin kıymalısı ki suda pişip yoğurtla yenir. **çarşı sakız böreği** iki kere pişip özlenmişi. *Su fincan kırkından bir börek olmaz. Börekçi.*

börk (بورك) *is.* Müdevver baş kabı, postsuz kalpak, büyük sarkık fes, külâh, papak. **bey börkü** katmer, horoz ibiği.

börten (بورتن) *is.* **bürtün.** Sabıkta top taşır barika, büyük cenk mavnası. Barça ve küke gibi ağır gemi.

braga (براغه) *is. İt.* Şalvar topu zapt için kuyruğuna takılıp gemi bordasına raptolunan halat.

Brana (برانه) *is.* Yenipazar sancağında bir küçük kaza.

branda (براندە) *is. İt.* Süfün-i harbiyye askerinin asma yataklığı.

brasya (براسيا) *is. İt.* Prasya. Gemilerde seren uçlarını iki yana çeken iki halat.

Bravda (براوده) *is.* Bir nevi varilci keseri.

bravo (براوو) *is. İt.* Aferin, şâbâş. **bravo çağırmak** şâbâş etmek. Türkî-i kadîmde hurra ki Tatar'a ve Sakalib'e ve ondan Rusa ve Avrupaya geçmiştir. İngiliz hurrası malumdur.

bre (بره) *n.* Avam zebanzedi baksan a, hu ve arifâne erenler gibi. *bre gidi, bre ne güzel, bre mora*. Tenafüre meseldir: *bir berber bir berbere bre berber bere gel demiş.*

Briçka (بريچقه) *is.* İzvornik'te bir kaza merkezi şehirdir.

brik (بريق) *is. İng.* İbrik. İki çanaklık direkli pilokon, yelkenli küçük gemi ki iskotanın gayrıdır. Daha hafifi birigatin.

brom (بروم) *is. Yun.* Cism-i kimyevîdir, Ufûnet manasına.

broş (بروش) *is. Fr.* Göğüse takılır elmas iğne.

bu (بو) *sf.* Hazıra ve karibe ve marufa işaret, şu gibi o tabirinin zıddı. İsim olup *bunlar, bunun, buna, bunu, bunları* gibi tasrif olur hâza. Tenkirinde **şu bu** halk. *Bura, burası, buram, burasına, buraları.* **böyle, böylecik, böylelikle** kezalik. **buna** ya **bunca, boyunca** buçuk miktar. **bunculayın** bu kadar, bu miktar. **bunucak** şu hakir şey. **bunlarca** emsâl-i înhâ. **buracık** karîb yer. **burada** hâ hünâ, bu arada. **bu yeri** beriki. **şöyle böyle** üslûpla, zamanla. **şuracık buracık** mahalden mahalle.

buber (بوبر) Küpçenin oran bağı.

bucak (بوجاق) *is.* Zaviye, köşe, ücra yer, peygûle, künc-i inzivâ, kenîf bu manayadır. **bir bucağa tıkılmak** ihtifâ, inziva, halvet etmek. **bucak bucak aramak** her tarafı aktarmak. **gönye bucak** zâviye-i ka'ime. **küt bucak** zâviye-i münferice. **sivri bucak** zâviye-i hâdde. **tatar bucağı** besarabya. **ucu bucağı yok** vasi, bî-gerân.

Bucak (بوجاق) *is.* Teke'de Bucak maa Kermegi, Kaş'a mülhak kaza.

Bucak (بوجاق) *is.* Trabzon'da Ordu'ya mülhak bir kazadır.

bucuk (بوجوق) *is.* Bulgarca velâdet-i İsa yortusu. **bucuk kırımı** velâdet perhizinden çıkıldıkta vaki et kesimi, domuz kırdıkları mevsim.

buçuk (بيچوق/يجوق) Nısf, yarım, nîme. **az buçuk** cüz'îce. **yarı buçuk** avam zebânzedi.

buçukluk (بيچوقلق) Tasfiye, yarılmak, sakatlamak, illet, nısf kuruş.

budacık (بوداجق) Fenen, efânîn, tomurcuk.

budak (بوداق) Aslı buğdak. Ağacın dal olacak sürgünü ve filizi. Bute, gusn, agsân, şube, şa'b, kesilmiş budaktan kalan eser, kazıt. **budak özü** taze sürgün manasında alem. **budağı kesilmiş asma dalı** zerûh, uzun filiz, çırpı, şücn. **dişbudak** lisânü'l-asâfîr, bir nev kuş dili ağacı. *Gözünü budaktan sakınmaz. Şah budak.* **tahta budağı** ukde.

budaklanmak (بوداقلاغمق) Dallanmak gibi bir şey eşkâl-i avâ'ik peyda etmek. Pürüzlenmek, teferru, teşa'ub etmek.

budaklı (بوداقلو) Dallı budaklı ve çangal çungal, deliklı tahta, nukreli deri, hayvânât-ı şevkiyye.

Budaközü (بوداق اوزى) *is.* Bozok'ta maa Hüseyinabat ve Sungurlu kazası.

budaksız (بوداقسز) Düz, lekesiz, yarasız ağaç ve tahta.

budala (بودلا) *sf.* Bön ile huşk, mağz, me'fûk, budala. *bk. aptal.*

budalalık (بودلالق) Hamakat, belâhet, belâdet, gödenlik, idrâksizlik.

budamak (بودامق) *f.m.* Aslı buğdamak. *(g.z. budar)* Ağacın ve asmanın vesair şeyin budağını, dalını şah ve butalarını bütün kesmek, bir bir temizlemek, zaidi izale, kısaltmak, hazd, ictirâm. Asmayı kıra gözlemek, dallarını çırpmak. **asma budamak** boş kelâm, tefevvüh etmek.

Budamla (بودمله) *is.* Prizren'de Gosine maa Plave'ye mülhak bir kaza.

budanmak (بودامق) *(g.z. budanır)* Bir şeye itina ile bulaşmak, ihtimamla iştigal etmek. Ciddi sarılmak, girişmek, koyulmak.

budatmak (بوداتمق) Kestirmek, kısaltmak manasına.

budayıcı (بودايجى) Asmalar ve bağlar budayan.

buğ (بوغ) *is. Bul.* Rab, emir, baş ve buğ sâlâr, sergerde, başbuğ. *Delil başbuğu, ofca bolu başbuğu.*

buğday (بوغداى) Boğumlu başlı ot manasına, kamh, hınta, gendüm, tahıl. *Buğday anızı.* **buğday biti** sûs. *Buğday unu atma, eleme, çekme, kırkma.* **buğday yığını** tokurcun, öksüz evlendiren gani mahsul. *Delice buğday.* **kara buğday** sümter. **kaynamazdan çekilen** güce. **kaynatılıp çekilen buğday** bulgur. **mısır buğdayı** kokoroz, kalembik. **tatar buğday** helde. Karabaşak âlâsı, sarı başak, kızılca yumuşak yetmiş ikisi bir miskal vezin, habbe çekirdek.

buğdaycık (بوغدايجق) Salyan, bir nevi ottur.

buğu (بوغو) Buğ, boğulmuş duman, feverân-ı buhâr. Yerin vesairenin ufûneti, mîg. **buğuya oturmak** buhar hamamı istimal etmek.

buğuhane (بوغوخانه) Koza boğan fırın.

buğulanmak (بوغولانمق) Duman çökmek.

buğur (بوغور/بوخور/بخور) Buhur, buğur, deve, buğra, kızmış köpürmüş, sesi boğulmuş yahut böğürmekte. Bazan buhur ve pogur dahi derler, puf tükrük manasına.

buğursumak (بوغورسيمق) Deve kızmak, dişi deve buğura talip olmak.

bûh (بوه) *bk. büğe*

buhuraki (بخوراكى) Pul pul iplikli şalı. *Buhurî şal, buhur dikiş, buhur.*

Buka (بوقه) *is.* İşkodra'da Buka maa İkbale ve Dukagin kazası, yedi dağların yeri.

bukağı (بوقاغو) Aslı bugav, bent, köstek, zincir, payvand, künde, pranga, kayıt, visak, ağlâl.

bukağılamak (بوقاغولامق) Bukağı vurmak, zincirlemek.

bukağılı (بوقاغولو) Bilekleri beyaz olan at, seki nevinden nişan.

bukağılık (بوقاغولق) Atın art ayaklarının bileği.

bula (بولا) *is.* Amca zevcesi, yenge.

Bulaçlı (بولاچلى) *is.* İçel'de Silifke'ye mülhak bir kazadır.

Buladan (بولادان) *bk. çarşamba.*

bulak (بولاق) Yerden bulana bulana çıkan kaynak, çeşme, pınar *bk. ayn.*

bulak otu (بولاق اوتى) Tere *bk. soğuk bulak.*

bulama (بولامه) Bir nevi toprakla bulandırarak yaptıkları pekmez katısı.

bulamaç (بولامقج) Unla bulanmış peynir aşı, asîde. Arabî asîde.

bulamak (بولامق) *f.m. (g.z. bular)* Türkîde bılamak, bılaşmak derler. Karıştırıp telvît etmek, kirletmek, ekmeğe yağ bulamak, sıvamak. **kanla bulamak, çamura bulamak** terzîl, tahzîl etmek. **toza toprağa bulamak** yere vurmak. **una bulamak** banmak, arvalamak. **yüzüne bulamak** âlûde, berbat etmek, başaramamak, lekelemek, ifsat etmek.

bulamdı (بولامدى) Bol bulamdı, ziyade bulayış, israf etme.

bulandırmak (بولاندرمق) Tîre etmek, küdûret vermek, hayvanat suyu ekdâr karıştırmak. **mide bulandırmak** vesvese îrâs etmek, suizanna düşürmek, ifsat, teşviş.

bulanı (بولانى) **salını bulanı yürümek** iki yana tebuhter reftar etmek. Ördek gibi yürümek.

Bulanık (بولانيق) *is.* Maraş'ta Bulanık maa Tacirli ve Cirit vesaire kazası. *Bulanık Lüb, Bulanık Liz bk. Malazgirt*

bulanık (بولانيق) Muğber, küdûret görmüş, tîre, fersiz, revnaksız. **bulanık su** kanlı göz. **bulanık suda balık** fesatlı hâlâttan fırsattan istifade. Soluk renk.

bulanıklık (بولانيقلق) İğbirâr, küdûret, gumûm, tîrelik, pus heva.

bulanmak (بولامق) Tekeddür etmek, tîr,e fasit olmak, şeffaflık gitmek, bulutlanmak, midesi karışmak, iç dönmek, su tîre heva mağmum, sisli kişi muğber, renk berraklığı zail olmak. **göz bulanmak** kan oturmak. **mide bulanmak** takayyi, vesvese, teneffür etmek. Halk arasına fitne düşmek, ihtilâl, şûriş.

bulantı (بولاندى) Bulanma, gasyan, inkılâp, ihtilâl, şûriş, kargaşalık, fitne. *Mide bulantısı.*

bulaşmak (بولاشمق) Sârî, mülevves, âlûde olmak, sirayet. El vurmak, tesaddî, el sürmek, girişmek, iltizam, mübaşeret, budanmak, yapışmak, ele almak, sarılıp ibrâm, tasallut, itap, tutunmak, takılmak, sataşmak.

bulaşık (بولاشيق) Levs, necis, alâyiş, çirk, eser, emare, şaibe, leke. Mülevves, müb-rim adam, sari, illet geçmiş adam, âlûde,

şûrîde. Geçer hastalık, illet-i sâriye. Mutfakta kesif evânî, kirli kap. *Bulaşık bezi, bulaşık kabı, bulaşık memleket. bulaşık patise, bulaşık suyu,* **bulaşık takım** dâmen-alûde. **bulaşık yıkamak** mutfak evânîsini tathîr etmek.

bulaşıklık (بولاشيقلق) Alûdelik, taharet zıddı, murdarlık, dens.

bulaşılmak (بولاشلمق) Mübaşeret, mübâderet kılmak, el sürmek, bir işe girmek, âlûde, müttehim olmak, halt etmek.

bulaştırmak (بولاشدرمق) Az bulamak, sürmek, illeti sirayet, ahz ettirmek, medhûl etmek, kirlemek, telvîs, lath. **işi yüzüne bulaştırmak** beceremememek. **iki el ile kara bulaştırmak** iftiralamak, çamur sıvamak.

bulduk (بولديق) Mevcut, cari, adi, ma'mûlün bih, müstahzar.

buldurmak (بولدرمق) Tedarik peyda ettirmek, çare görmek.

Bulgar (بولغار) *is.* Tavâyif-i etrâkten Sakalibeye karışmış bir kadim taife. İdil ile Yayık arasında Hozar, Bulgar, Avar tavayifi karışık olup bir kısmı üç yüz elli tarihinde ihtida eyledikte Hazarlara karışmış, birazı dahi Tuna tarafına geçip putperestlikte kıyam ve lisanını Sakalibe zebanına tahvil etmiş sonra hiristiyanlığa dahil olmuş, zaptettikleri yerlere Bulgaristan denmiştir. Araplar bu isimleri bulgar ve hazar şeklinde zapt etmiştir. Onların icadı olan âlâ telâtin ki muattar olur. Yavilkan, Galican koyunı. Sofya, Niş taraflarında Kara Bulgar, Balkanlarda Filibe tarafında Slâv, Pomak, Gümülcine'de Ehren, Rumelinde dağlılara Karakaçan, Çayhara karışanlara Sarıkaçan, Balçık tarafında çingeneye karışanlara makaril, gacır derler. *Bulgar dağı.*

Bulgar-ı Kebîr (بولغاركبير) *is.* İdil nehri boyunda Kıpçak ve Kafkas taraflarında bir kavi hükumeti. Payitahtı Saraycık.

bulgarî (بولغارى) Küçük tambura.

bulgu (بولغو) Vicdan, idrâk, vecit, ilim, ilmihâl, irfan, hâl ve keşf, der-yâft, icat.

bulgur (بورغول) Kaynatılıp kırılmış, çatlatılmış buğday. Arabî ve Farisî'de müstameldir. Karın sert tanelisi ve ufağı, güce.

bulgurlu (بورغولو) **bulgurlu dağ** karlı.

bulmak (بولمق) *f.m. (g.z. bulur)* Huzur, kevn, vücut manalarında olmak gibidir. Ef'âl-i âmmeden olur. Arayıp bulmak, zafer-yâb, nail, mazhar, vasıl, giriftar olmak, kaybolanı peyda etmek, varmak, idrâk, derk, tedarik, teyakkun, rastlamak, keşif, istihsal etmek, ifakat bulmak, şifa-yâb, bür, tahsil etmek, neyl. **Allahtan bulmak** ettiğini bulmak, mazhar, ceza. **arasını bulmak, aralık bulmak** fırsat düşürmek. **belâsını bulmak** giriftar olmak, düşmek. **define mal bulmak** mazhariyet, sürur ve hubûr. **söz yerini bulmak, kıyıları arayıp bulmak** giriftâr-ı belâ. **tedenni bulmak** inmek. **vuku bulmak** vaki olmak. **vücut bulmak** peyda olmak. **yüz bulmak** azıtmak, der-dest, halletmek, ihtirâ, icat buldukça bunamak.

Bulman (بولمان) *is.* Bulaman. Canik'te Ünye'ye mülhak kaza.

bulundurmak (بولندرمق) İhzar, tehiyye etmek.

bulunmak (بولنمق) Hazır, mevcut olmak, hall, keşf, derk, tedarik olunmak, ele geçmek. **bir kimseye bulunmak** muavenete ner, hizmet edasına muvaffak olmak, îfâ-i ubûdiyyet müyesser olmak, isbât-ı vücûd etmek.

bulunmamak (بولنمامق) Mefkûd olmak, gıyap.

bulunulmak (بولنلمق) Mevcut olmak, tedarik olunmak.

bulunuş (بولنيش) Huzur, muamele, tavır, vaz, muavenet.

bulunuvermek (بولنيويرمك) Bilâ-ihtiyâr, bilâ-i'tinâ, bi't-terâzî, bi't-tesâdüf bir yerde hazır olmak, muayyen olmak, buluvermek.

buluş (بوليش) İttihaz, itibar, icat, mülâhaza, idrak. *Buluşuna aferin.*

buluşlu (بوليشلو) Müdrik.

buluşmak (بولشمق) Müsâdif olmak, rastlaşmak, bir araya gelmek. Lika, iltika, telâki etmek, düş gelmek, tecemmü etmek, görüşmek.

buluşturmak (بولشدرمق) Mülâkat, muvâsala ettirmek. **bulup buluşturmak** tedarik etmek.

bulut (بولوت) *is.* Sehâb, zılle, ebr. Havada ağan çokluk duman, hava bulanığı, bulut geçi di. *Kar, sağnak, yağmur bulutu.* **buluttan nem kapmak** kolay alınmak.

bulutlanmak (بولوتلامق) Hava kapanmak, kumaş lekelenmek, ayna dumanlanmak, küdûret gelmek, göz illet peyda etmek.

bulutlu (بولوتلو) Kapanıp kararmış, muzlim, sümbülî, mağmum hava. Ebrî, ebru, dumanlı, mütekeddir. **bulutlu göz** dumanlı, malûl, bulanık.

Bulya (بوليه) *is.* Vidin'de Lom'a mülhak bir kazadır.

bumba (بوميه) Geminin pupasında yani kıçında yatan büyük seren.

bumbar (بومبار/مومبار) *is.* Farisî mubar. Em'ânın vasî ve sâfil kısmı, sucuk doldurdukları bağırsak. Taze sucuk kızartması, **keçi bumbarı** âlâsı.

bumbarlık (بومبارلق) Kıyma et.

bunak (بوكاق) Bunamış, ma'tûh, metlûh, fertût, mağşûş.

bunaklık (بوكاقلق) Haref, münasebetsizlik, zaaf-ı pirî herm ile olan hezeyan.

bunalmak (بوكالمق) İstiğrak, gaşyân, dumana boğulmak. Nefes sıkılıp hafakan gelmek, sersem, muztar, hâyir, hâyim olmak, naçar kalmak.

bunaltmak (بوكالتمق) Şaşırtmak, birinin nefesini kesmek, tütün verip mağmûm etmek, tenge getirmek, meyus, muztar kılmak, sıkıntıya boğmak.

bunamak (بوكامق) Bun, ma'tûh, fertût olmak, ateh, pirlikte akıl noksan, muhtel, şaşkın olmak. **bulup bunamak** beğenmemek, şımarmak.

bunavul (بوكاول) *is.* Benavul. Türkîde çaşnigir.

buncalayın (بوجه لين) Buncılayın, bunca.

bunur (بونور) *is.* Hayvanatın yavrulaması, kısrak kulunlama, inek bızlama, deve butlama, köpek enikleme hâli.

bura (بورا) Bun. Burarimadan nakil.

buram (بورام) Çevrintiyle yağma ve yağan. *Buram buram kar.* **buram buram terlemek** tehallüb-i şedîd.

burç (بورج) *is.* Tohumuna macar üzümü derler, kaynatılıp ökse için yalım kara macun yapılır, cülbân, delk. Diğer ağaç üstünde olup yerde bitmez bir nebattır.

burç (بورج) *is. Yun.* Burç, küngüre. Kule manasına burgaz, kale bârûsunun burcu, ayam.

burçak (بورجاق) Burçuk. Bürçük, burum burum olan.

burçin (بورچين) *is.* Karaca ahunun dişisi.

burdagan (بوردغان) *is.* Kuluçka. Gurk, kurk tavuk.

Burdur (بوردور) *is.* Hamit'te Tirkeş kazasının merkezi bir şehir

burdurmak (بوردرمق) Enetmek, iğdiş etmek.

burgacık (بورغاجق) Burgaşık, buruşuk ve dolaşık. **kargacık burgacık** yampiri, büğrü, ek'as.

burgaç (بورغاج) Burgaşık, eğri büğrü, bükülmüş, âkûl, i'vicâc, mu'avvec.

burgaçlanmak (بورغاچلامق) İltivâ, sarmaş dolaş olmak.

burgata (بورغاته) *is İt.* Halat kalınlığı ölçecek delikli tahta. Asabî tahtası.

burgaz (برغوس/بورغاز) *is.* Yunanîde kule manasına. Tepesinde ateş yaktıkları fener kulesi. Mukassimlerin su kulesi, tarîbi burç, zebânzedi burç. **Burgazada** Heybeli'ye tabi cezire. **Ahyolu Burgazı** İslimye'de Rusiksarı kazasının merkezi bir iskeledir. *Çufut burgazı.* **Kuleli Burgaz** Dimetoka'ya tabi mevkiftir. **Kumburgaz** Çekisçe'ye tabi bir nahiyedir. **Lüleburgaz** Tekfur Dağı sancağında kaza merkezi bir şehirdir. **Suburgazı** karrâ, suyolu kazasının merkezi bir karyedir. **Taşburgaz** Mudanya kazasında bir kasabadır. *Yel burgazı.*

burgu (بورغو) Delme aleti. Envaı olur. Matkap, minkap, minkar, piçe, zımba. **cerrah burgusu** başdeldikleri alet, matkap, minşari. *Fıçı burgusu.* **hırbe burgusu** domuz ayağı. **lüle buru, burgusu** masura. **tüfek burgusu** horoz ayağı. **vida burgusu** tornavida, çatal anahtar. Burgu aşısı nev ...

burgulamak (بورغولامق) Matkap ile delmek.

burk (بورق) *sf.* Burtat.

burkat (برقت) *is.* Türkîde heykel ve puthane manasına. Hint'te pâgûd denir, burkat dahi yazılır.

burkatlık (برقتلق) Bütgede, büthane .

burkuluk (بورقولق) Enenmiş manasına, iğdiş.

burma (بورمه) Burulmuş, mültevî, burmalı direk ve minare, burma tülbent, sabıkta burmaca. **çeşme burması** büyük lüle ve musluk vida ve büyük zebâneli mandal, vidalı ekser. **sarığı burma** hamur tatlısı envaından.

burkmak (بورقمق) Burkulmak, buruk olmak, ayak kol kemiği burulup sinirleri hul'siz incimek, milhü'l-kadem, değirmende buğday burkulup bulgur olmak.

burkutmak (بورقتمق) Ta'diye manası içindir. Azayı burup inceltmek.

Burlus (بورلوس) *is.* Mısr-ı Süflâ'da bir muhafızlık kazadır.

burmak (بورمق) *f.m.* Dönderip bükmek, fetl, left, hayvan boyun burup bakmak, kanırıp koparmak, parmak arasında kıvırmak, teftîl, mesd etmek, devretmek, arkad, taklîb, telvîh, kıvırıp sıkmak, asd, koparmak, hayvan enemek, ihsâ, manayı tevil etmek. **bıyık burmak** kurulmak. **burun burmak** beğenmemek. **çamaşırı burmak** aft. **dil burmak** kekre şeyler dili buruşturmak, burtmak. **dudak burmak** bükâ. **eti burmak** koparmak, çimdikle ezmek, çürütmek, hezm, delmek ve sancımak. **halat burmak** ikzâz. **kol burmak** galebe, tevaffuk etmek, güç yetmek, pehlivanlıkta galebe etmek. **kulak burmak** tarik, ihtar, ikaz etmek. *bk. boyun buran.* **bura bura oynamak** parmakları çalpare ve zil gibi ederek raks etmek, meserret.

burnaz (بورناز) Minkarî, büyük hörgüçlü burnu olan ünâfhi, ahtem, kalak.

Bursa (بروسه) *is.* Hudavendigâr vilâyetinin kürsüsü bir medîne-i tayyibe, pâyitaht-ı kadîm-i osmaniyan. Bursa maa nevahi kazasının ve Hudavendigâr sancağının merkezidir.

bursalık (بورسالق) Burunsalık. *bk. burunduruk.*

burtlak (بورتلاق) *is.* Domuz yavrusu. Hazen, çakıllık, taşlık.

burtmak (بورتمق) Burtarmak, yüz göz buruşturmak, ta'abbüs, somurtmak, yağda az kavrulup buruşmak, havada açıkta kalıp bürünmek.

burtulmak (بورتلمق) Yüz buruşmak, burtuk pürtük olmak.

buru (بورو) Buruntu, burma, veca, karın koparan, mide s ancısı, göbek ağrısı, zıhâre.

buruk (بوروق) Yorulup incinme, ma'as, vety, el ile bükülüp çürüme, gamz.

burulmak (بورلمق) İn'isâd, iltiva, bükülmek, intâ, intivâ, teşennüc, buruşmak gibi tahaddür etmek, ıspazmus gelmek. İp bir şeye burulmak, dolanmak.

burum (بوروم) Buruş gibi buruntu, veca, kabız, sancı, kulunç, veca-i kabız. **burum burum koparmak** şiddetle sancımak.

burun (بورون) *is.* Burun, ileri çıkma, şey-i mukaddem, enf, hayvan kulağı, mersin, hortum, ovaya deniz çıkmış yüksek kara, res, alçak olursa dil. Uç, ser. Kibir, nahvet. **burun boku** burunsuz, burnu düşmüş. **burun buruna** baş başa gibi. *Burun kaya.* **burun kabarmak** mum. *Burun kanamak. Burun kesmek.* **burun otu** enfiye. *Burun ova.* **burun perdesi** burun deliği, direği, kamışı, kanadı. **burun sürtmek** rağm-ı enf, ibtizâl. **burun şişirmek** nahvet. **burnu büyük, burunlu** mütekebbir. **burnu kesik** ahtam, eczem. **burnunun yeli saman savurur dünyada** gazûb. **burnundan düşmüş** benzer. **burnundan gelmek, anasından emdiği burundan gelmek** humar. *Boz burun.* **büyük burunlu** tezyifen ebü'l-burun derler. **çakmak burun** çizme. **çiçeği burnunda** taze meyve. *Dana burnu.* **emir burnu** mevâki-i meşhûre. *Fındık burun.* *Gül burnu.* **ibrik burnu** emzik. *İğne burnu.* **it burnu** yaban gülü tohumu. **kalak burnu** dilbere enf. *Kalem burnu. Kara burun.* **kargaburnu** minkarî, bir nev çengelli kısaç. *Kıl burun.* **kılıç burun, düşün burun** kaval, koç. *Kuş burnu. Makas burnu.* **mum burnu** fitil. **nobragu burnu** melik otu. *Yassı burunlu.* **zevat-ı zılfın burnu** kalak.

burunduruk (بوروندروق) Yaramaz atların burnuna vurdukları terbiye, burunduk.

burunlu (بورونلو) Kibirli, tümsek, berceste, müteâlî, pat çekme, patlak, patika.

burunmak (بورنمق) Delinir gibi sancımak, veca-i fecî.

burunsalık (بورونسالق) Yaramaz davarın ve devenin burnuna taktıkları ağaç halkalı. Eşe burundalık.

buruş (بوروش) Yarış, burtuşuk, bursuk. Bursuk kat, kırım teni, çin matavı, mekâsir-şiken.

buruşku (بورشقو) Dil buran meşrubat, lügat-i müvellededir.

buruşmak (بورشمق) Kat kat burdukları şey gibi çingere bağlamak, pirlikle yüz tekabbuz etmek, dil kamaşmak, tahaddür, çiçekler olmak, elbise kumaş sölpümek, kırma olmak. Kuruluktan kat kat şenc, katb, müteşennic olmak.

buruşturmak (بورشدرمق) Teşnîc. **yüz buruşturmak** eğip çin cebin ta'abbüs etmek. Suyun yüzü mevclenmek.

buruşuk (بورشوق) Buruşuk, katmer olmuş, tebül, şenc, şikenc. Vasfında mutavva pür-şiken, büklüm büklüm, pür-çin, buruşmuş, katlanmış.

Buşehr (بو شهر) *is.* İran'ın Basra körfezinde benderi.

but (بوت) *is.* Fahz, rân. But eti manasına gelir. *Bir but et. But kebabı. Kedi ne budu ne.* **but kemiği** fahz, uca, uyluk kemiği. Burun başındaki elmacığa uma denir. **kadın budu** but resminde kızartma, kıymadan yapılmış maruf taam.

butluk (بوتلق) Demir zırhın buda mahsus parçası.

buvata (بواطه) *is İt.* Bigutadan. Dilsiz makara resminde ağırşak. *Palastra buvataları.*

buyar (بويار) *is.* Sakalibede ve Tuna havalisinde ağa, ağavat takımı, gospodar gibi *Ulah, Boğdan buyarı.*

buyruk (بيوروق) Emir, hüküm. Türkîde yarlığ ve ilan olan menşura ölçer derler. **buyruk kulu** memur, mazur.

buyrulmak (بيورلمق) Edilmek, kılınmak, yapılmak, mahkûm olmak, hüküm kâğıdın üzerine yazılmak.

buyurmak (بيورمق) *f.m.* Beylik etmek, ferman, emir, tahakküm, tasallut, nezaret etmek, irade etmek, müraccâ olmak. *Necd ve Lahsaya Bağdat buyurur. f.l.* Söylemek, tefevvüh etmek, tenezzül, teşrif, gelmek, gitmek, fermayiş, sipariş etmek. *Taama buyurunuz. tefaddalu yine buyurunuz fermanınız nedir.* **bir memlekete buyurmak** hükûmet, tefevvuk etmek. **kâğıdı buyurmak** icabını tahriren emir havale etmek. Etmek, kılmak manasına ihtiram tabiri olarak ef'âl-i muaveneden olur: *aram buyurmak, inayet buyurmak. tedip buyurmak.*

buyurucu (بيوروجى) Amir, müdür, emir, ferman-fermâ başbuğ, işi sairine buyuran, tenbel.

buyurtmak (بيورتمق) Kâğıdın hükmünü üzerine yazdırmak, buyurtu çektirmek.

buyurtu (بيوردى) Buyrultu. Hüküm kâğıdı, ser-amed ve müstakil zabitin divanından yazılan resmi emirnamesi.

buz (بوز) *is.* Cemed, yah, mübaâğa soğuk, donmuş manasına ebred, menyah. *Buz böceği.* **buz çiçegi** bir nev kalye otu. **buz çözülmek** burudet zail olmak. **buz gibi, buz parçası adem** bârid, soğuk, hamiyetsiz. **buz gibi et** âlâ, beyaz yağlı. **buz kesilmek** incimâd. **buz gibi soğuk** bozuk nağamat.

buzağı (بوزاغو) *is.* Bızak, bızağı, ferkad, gâvsâle, bızgale, sütte olan yavru sığır, sütten kesildikte dana olur, acl dişisi düğe. Fil ve gergedan ve zürafa yavrusu. **buzağı burnu** yabani arslan ağzı, gâsûl.

buzağılamak (بوزاغولامق) Türkîde bızlamak, inek emsali yavrulamak, intâc.

buzağılık (بوزاغولق) Otlağın ve çayırın son biçilmesi, dördüncü kere biçilmesi, üç sene terk olunup hayvan yayılan tarla kellleme. **buzağuluk bozmak** tarla açmak, sürme

Buz Dağı (بوز طاغى) *is.* Türkistan'da meşhur silsile-i cibâl.

buzlanmak (بوزلامق) Buz tutmak, şişe ve aynanın yüzü saf iken dumanlanmak, şeffaflık zail olmak, rutubet konmak, suların yüzü donmak.

buzlu (بوزلو) Buz konmuş su, şerbet, buz örtülü göl. *Buzlu cam, buzlu zümrüt ve elmas.* Ak lekeli ve sinekli üzeri buz gibi olan.

buzluk (بوزلق) Buz mahalli, buzhane. Tatarlarda muz derler.

bücür (بوجور) *sf.* Bodur, ufak tefek.

büğe (بوكه) *is.* Büğelik, hayvanları iz'ac eden mavi sinek, nara, eşek sineği, eğrice nara daha büyüktür. **bügelik sokmuşa dönmek** kudurmuş aygıra benzeyip azmak, taşırmak. Pek küçüğü üvez, hemec, bazen rüteylâya dahi derler

büğrü (بوگر/بوگوری) Eğri, yılankavî, pîç. **eğri büğrü** çarpık, münhanî, zâli, burgaç. *Eğri büğrü gitmek.*

büğrültmek (بوگریلتمك) Eğri, çarpık, büğrü etmek, yampiri eylemek, defk.

büğünlemek (بوگونله مك) Su önüne set çekip iriktirmek, tutmak. Türkîde **büğün** büget, set ve birikinti demektir.

büğürtmek (بوگورتمك) *f.m.* Eti muhafaza için yarım pişirmek.

Bühtan (بهتان) *is.* Boht aşireti, cezîre-i amriyyeye mülhak bir kaza.

bük (بوك) *is.* Sık ormanlık içinde yokuşlu tümsek, yol geçen ağaçlık, tepe, İzmir civarında. **büklüm akbük**. **avcı bükü** küme.

büke (بوكه) *is.* Bükecik, pum pum örümceği.

büken (بوكن) **karga büken** Hint baklası, cevzü'l-kay, akrâsu'l-melik, fat. Bundan dahi hint yağı çıkarırlar, gücele. **karga büken tuzu** esterikın.

büklü (بوكلو) *is.* Gayet iri ve anahtarlı klârnet.

büklüm (بوكلوم) Pîç, dolaşık kat, tay, çin, şikenc. **büklüm büklüm** halka halka, tûde tûde, lüle lüle. **iki büklüm** dütâ. **iki büklümlü** kıvrılmış.

bükme (بوكمه) Bükülmüş, kaytan nevi kalın ibrişim, rişte, hayt, tıraz, tırtıl, mektûl. **kıcırı bükme** derme çatma, müstacel, baştan savma.

bükmek (بوكمك) *f.m.* İpi, ipliği burup teftîl, mesd etmek, eğirmek, gazel, kumaşı, kâğıdı katlayıp devşirmek, müntavî etmek. Helâk etmek ve burup koparmak, uzun şeyi eğip mukavves etmek, bir hatt-ı müstakîmi kırmak, bezin kenarını içine büküp kıvırmak, eğip bükmek. Yumaklamak, becermek, tesviye. **bel bükmek** fütur etmek, çökmek, zora gelmek, zor görmek. **boyun bükmek** tazallum, ihtikar, iftikar. **dudak bükmek** bükâ. *İp ve halat bükmek.* **kol bükmek** kırıp galebe etmek, burmak, ram, kesr etmek. **sancı bükmek** kals.

büktürmek (بوكدرمك) Eğritmek.

bükü (بوكو) Büküm, bürçük eylemek, ca'd, ukde. Kâğıt külâhı.

bükücü (بوكوجى) Bürüncük büken, kazzaz, halat büken, habbâl.

bükülmek (بوكلمك) Kıvrılıp kalmak, rükûd etmek. İnhinâ etmek, burulmak, eğrilmek, tefettül etmek, pîç, piçîde olmak, rüku, ham olmak, çöküp eğilmek, mün'atıf olmak. Sancıdan iltivâ, takallus, iki büklüm münhani olmak. *Büküle kalmak.*

bükülü (بوكولو) Müca'ad, hamîde, pürçek, meftûl, kıvrak.

bükünmek (بوكنمك) Veca'den kıvranmak. Su irkilip bir yere toplanmak. Uyuya kalmak, zıbarmak, kıvrılmak.

büküntü (بوكنتو) Bükme kırıntısı, bükülme hâli, in'itâf, dolaşık, düğüm, ukde, bükerek yapılan dikiş.

büküş (بوكش) Bükülüş manasına halat, yuma.

bülbül (بلبل) *is.* Balaban, andelip, iri nevine Arablar bülbül tesmiye eder. Bir nevi böbürdek, böğürdek, çımlana, herâvha. **çalı bülbülü** nemneme. **bülbül gibi söylemek** selis, fasih, şakrak. **bokluca bülbül** bir maruf ufacık kuş, çöplüce. **nar bülbülü** muta, bakara. **çeşm-i bülbül** mülevven, tahrilli şişe.

Bülbülce (بلبلجه). *is.* Selanik kurbunda ada.

bülbüliye (بلبليه) *is.* Mürekkep balığına ve ahtapota benzer deniz hayvanı.

bürçük (بورچوك) Burçak otu, culban, haller, gürisne, mevlûk, melik. **kara burçak, bürçek** ca'd, lüle lüle saç. *bk. bürçük.*

bürküt (بوركوت) *is.* Büyük sahibe. *Bürküt ile görüştüm elsiz ayağım aldı şunu da basamadım göyünürdü öz.*

bürüm (بوروم) Katlanmış, dürülmüş şey. *Bir bürüm kaymak.* Dürüm, kırma büküp bürümeden cevap.

bürümcek (بورومجك) Koza vesaire, yumaklanmış bürçek şey.

bürüme (بورومه) Ucâle, baştan savma, toptan izahsız, başı kapalı.

bürümek (بورومك) *f.m.* Aslı bürgümek bürget, burkat, mukanna'a. Sarıp mutavvî etmek, iştimâl, leff, telfîf, igşâ, tagtiye, idgam, ihata etmek, şümul, ihtiva. Havayı pus bürümek. **gözleri duman bürümek** gazab-âlûd olmak.

bürüncek (بوروجك) İpek böceği kozasının teli, ham ipek. Ondan mamul ince bez. Adi incesi gügül.

bürünmek (بورونمك) Örtüye sarınmak, igtişâ, iltişâm, iltifâf, tezemmül, tegaşşî, tutunmak, tutup örtünmek.

bürüt (بروت) Burulan şey, bıyık, şevârib.

bütçe (بودجه) *is. Fr.* İrat, masraf defteri, cetvel, müvâzene-i mâliyye, mutlaka cetvel. *Varidat bütçesi.*

bütün (بتون) Tam, etem, yekpare, som, dürüst, yarım zıddı. *Bütün elma. Bütün koyun.* **büsbütün** bütün, tamamen, bi-tamamih, kâmilen, külliyen, bilkülliye, cemian, kâffe, katıbeten, hep, heme. Mecmuan, kül, cümle. **bütün ağız** atlarda kemik illeti. **bütün gün** daima. **bütün huy** inat. **bütün sayı** aded-i tâm, küsuru olmayan.

bütünlemek (بتونله مك) Noksanı ikmâl etmek, tamamlamak, eklemek, kırık kemiği bütmek.

büyü (بوگو) *is.* Sihir, efsun. **büyü bozmak** iptal.**büyü yapmak** bağmak, itiyaden sihir etmek. **büyü etmek** sihire mübâderet. *Büyüsüne tavşan başı.*

büyücü (بوگوجى) Sahir, sihirbaz, arpağcı.

büyük (بيوك) Azim, kebir, cesîm, battal, ulu, aziz ve ekber, ekabir, fahhâm, kıdve, emâsil, emcâd. Muazzam, koca, sâl-hûrde. **büyükler** kirâmü'n-nâs, küberâ, rical, ecille, e'âzım, evliya. Yüksek, yüce, refi, erfa, müte'âl, bol, vasi, iri, battal, şedit manalarına. **büyük ata, ana** cet, cedde, dede. **büyük başlı** zeki. **büyük kafa** ahmak. **büyük kardeş** assı ağa. *Büyük oğul.* **büyük söylemek** enaniyet, ısrar, ahd ü peymân, tefahür, kelâm-ı kat'î. *Büyük söz.* **burun büyüğü** kibir. Gedik ve mansıp tertibinde. *Büyük ağa, büyük emceci, büyük imam, büyük imrahor, büyük kovuklu, büyük tezkireci.* Baş ve birinci manasına **büyük vezir** veziriazam, sadr. **küçük köyün büyük ağası** unvanlı, avurtlu.

Büyük Çekmece (بيوك چكمجه) Çatalca sancağında bir kaza.

büyüklük (بيوكلك) Cirm, hacim, azamet, kibriya, ulüvv, büzürgvârî, cesâmet, vicâhet, büzürgî, kibr, sinn. Fehamet, fütüvvet, gınâ-i kalb.

büyümek (بيومك) *f.m.* Bay olmak, cismen mana, yaşça kibr, neşv ü nema bulmak, yahut boy olmak, azman olmak, boy çekmek, rütbe, itibar, ihraz etmek, tahayyüz, yayılıp tevessü etmek. Ciğer, kalp, göz bebeği illetle büyümek, inbisat, şiddet kesbeylemek. *Ay büyümek.* **dağda büyümek** vahşet. *Dava, kavga büyümek.* **göz büyümek, gözde büyümek** i'zâm olmak, tas'îb.

büyünmek (بيونمك) Büyüklenmek.

büyütmek (بيوتمك) Büyükletmek, tevsi, i'zâm, mübalâğa etmek, kameti uzanmak, terbiye eylemek.

büzdüklemek (بوزدكله مك) Ezile büzüle hareket etmek, miskin oturmak, kıçını büzme, boş, baştan savma.

büzmek (بوزمك) *f.m.* Toplayıp sıkmak, daraltmak, cem, kabz, kasr etmek, çekip boğmak. Torba ağzını büzmek, kasr. **ağzını büzmek** beğenmemek, hazlanmamak.

büzük (بوزوك) Büzülmüş, buruşup toplanmış şey, teşennüc etmiş yara. Vücut aletlerinin ağzını tazyik eden sinirler, muzîk, âsıra, dübür.

büzülmek (بوزلمك) Tekallus, in'ikâd-ı a'zâ, sinirler iktizâz etmek, buruşmak, teşeyyuh, sığınıp sinip toplanmak ve devşirilmiş oturmak, gözler uykudun küçülmek. Kumaş, libas rutubetten yebûsetten ma'kûd, mün'akid, munkabız olmak, daralmak, intişar eden kaçıp çekilmek, ezilip büzülmek.

C

câ (جا) Cemaziyelûlâya işarettir. Zebanzedi cemaziyelevvel. **onun cemaziyelevvelini bilirim** aslı, fürû-mâyeye ima.

ca (جاء) *n.* Sabileri güldürmek için danışık.

caba (جابه) *sf.* Bahş, beleş, hasbî. Lehve nida olarak avam zebanzedidir: *yoldaşlara kahve caba.*

Cabyak (جابياق) *is.* İşkodra'da Karadağ serhaddi bir hisardır.

cacık (جاجيق) *is.* Yoğurtla yapılan sebze salatası. *Hıyar cacığı.*

cadaloz (جادالوس) Cadı huylu, anûf.

cadalozluk (جادالوسلق) Huşunetle muamele, havtere.

cadı (جادی) *is.* Mezardan çıkan gûl, kara koncolos, vampir, cadı, sehhâr, bed-lika, bedhû, koca karı, kulyabani, gulyabani.

caf (جاف) *is.* Süleymaniye'de İran hududu üzere bir büyük kürt aşiretidir.

cafcuf (جاف جوف) *es.* Pehpeh gibi ağız kalabalığı. Cufcuf dahi dirler.

cafcuflu (جاف جوفلو) Tantanalı, müşa'şa.

cağ (جاغ) *is.* Cav, tekerleğin dilleri, ispitten poyraya vasıl olan parmakları, dendâne-i çarh.

-cak (جق/جاق) *edât-ı tasgîr.* Mürakkafında -cek, tahfifinde -cağız/-ceğiz: *çocukcak.* Zebanzedi *çocucak, çocucağız; bebecek, bebeceğiz; küpçek, küpçeğiz; deve, devecik; bunıcak, şunıcak.*

cak (جق) Ta, ilâ, dak, dek gibi. *Bildiceğim safha. sabahacak, şehrecek çektiğim cefa.*

-cak (جق) *e.* Ta, ilâ gibi. Murakkafı -cek. Ta sabahacak, on kuruşacak, dak, dek varınca. *Hamallaracak.*

-cak (جق) *e.* Fillerde istikbal alâmeti, murakkafı -cek. *Alacak, verecek.*

cam (جام) *is.* Zücâc manasına umumen sırça, âb-gîne, levh-i zücâc. Aslı şişe camı. *Pencere camı, tepe camı.* Billûr gibi âlâsı *ayna camı, gözlük camı, saat camı. Cam fener.* Vasıf olarak *cam şişe* denir. Toprak şişe gibi bukal manasına. **cam açmak kapamak** camlı pencere kanadı yerine müstamel olur. **cam göbeği** baygın yeşil renk.

camadan (جامدان) *is.* Mekfûfe, büyük eşya çantası, yatak meşini, mefreş, sepet, sandık, esnaf ve pirpiri ve çapraz yeleği.

camcı (جامجی) camcı macunu lök. *Camcı elması.*

camgöz (جامكوز) Köpek balığı envaından, zecir. Tamahkâr adam.

camız (جاميس) *is.* Manda, su sığırı. Gavmişten ta'rîb olunmuştur.

camlak (جاملاق) *is.* Küçük sobye.

camlık (جاملق) Yer manasına camekân, çiçek kışlağı gibi küçük limonluk. Soba ve kapı camekânı, büyük pencere ve kapı gibi camlık.

camuka (جاموقه) *is.* Yelkenlerde sıra sıra kasıntı bağları ki onunla yelkenin bir miktarı rüzgârın şiddetine göre toplanıp kasılır.

Camustel (جاموستل) *is.* Zülkadiriye'de Maraş kazasının bir nahiyesidir.

canelya (جانليا) *is.* Barlı, koyu renkli kanarya. İri başlısı er kanarya.

cangı (جانغی) *is.* Türkîde müşavere, muhavere, kengeş.

Canibüssart (جانب الصرت) *is.* Humus livasında bir kazadır, merkezi Lebde.

Canik (جانيك) *is.* Trabzon vilâyetinde dağlık bir livadır. Kürsüsü Samsun. Kazaları Samsun maa Kavak, Bafra maa Alaçam, Çarşamba maa Terme ve Erim ve Ökse, Niksar, Ünye maa Fatsa ve Bulaman ve Camaş. **canik elması** bir ufak ve muattar misket.

cankurtaran (جان قورتاران) cankurtaran demir gemilerde büyük lenger, ocaklık. **cankurtaran halka** insan halâsı için denize atılan yüzer hamut gibi alet. **cankurtaran kayık** er kurtaran, zeravend, roket fülukası.

car (جار) *is.* Avaz, nida. **car çektirmek** münadi çağırtmak. Ölçer, sabıkta asker nefir çığırtmak, askere miat tayini.

car (جار) *is.* Car şal, bir değirmi, tam murabba, Farisîdir. Aslı çihar dört köşe hatunların sarındıkları izar, çadır, milhafe, pamuk ve ipek zar, duvara asılan çar kumaş zar. Türkîde uçurum, yara car ve cer denir. Baş örtüsüne çarkab tabir olunur.

car car (جارجار) Yaygaracı, geveze, lâfkörüklük. Kelâm-ı vâhî.

carcı (جارجی) Münadi, tellâl.

carık (جاریق) *is.* Cabirziye.

câris (جارس) Yaygaracı, müeddep olmayan, gürültücü.

cârislik (جارسلك) Cür'et-i cerbeze.

carlamak (جارلامق) Car çağırır gibi dırdır bağırarak lâkırdı etmek, çok söylemek. Car çekmek, ilân.

carlık (جارلق) Yarlık, menşûr ilanı, mufassal.

cas (جاس) *e.* Apaçık gibi. *Cascavlak.* Muhaffefi ces.

cav (جاو) *bk. cağ.*

cavcav (جاوجاو) *is.* Kahve namına telve ile pişirdikleri pislik şerbeti.

cavlak (جاولاق) *sf.* Çıplak, daz, dazlak, açık baş, asla', akra'. **cascavlak** çır çıplak ve palaspare giyen fakir.

cavlaklık (جاولاقلق) Zal.

cavmak (جاومق) *f.l.* Ok nişandan şaşmak.

cavres (جاورس) *is.* Bir nev darı ki ekin içinde olur.

caydırmak (جایدرمق) Vaz geçmek, ircâ.

cayır (جایر) *es.* **cayır cayır** ve muhaffefi **cıyır cıyır** yanma, yırtılma sesleri, acı acı sadalar. *Ateş cayır cayır yakmak, cayır cayır esmek.* Çenremek. Alenen, şediden, bî-mehâbâ manasına gelir, güldür güldür gibi. **cayır cayır yakmak** şiddetle ihrâk.

cayırdamak (جایردامق) Kapı kanadı ve yanan eşya, yırtılan kalın kumaş gibi ses etmek, cayırtı etmek, sarîr.

caymak (جایمق) *f.l.* Niyetten dönmek, nükûl, azimeti bozmak, sebat etmemek, rücu etmek, pazarlıktan caymak, ifâle.

-ce (جه) *is.* -çağ, -çak, -cak, -cek gibi ta ve ilâ manasında ve iza makamında istimal olur. *İşidinceye kadar, gelince ve gördükte* yerine *görünce, göricek, boğazınacak, omuzunaca* mucip ve göre gibi *benim itikadımca.* Kadir ve misil, gibi *hayvan hayvanca, filân mahallin o derece büyüklüğü olur.* Nispet için Türkçe *onca, bunca.* -cılayın gibi misil ve miktar manasına *buncılayın işler onculayın asker bî-gerân, bunca kilitli. Ancak, anca. Bayramacak, salıncak, salacık, kanlıcak, kuc ak, öylece, zerrece, öylecesine.*

ceb (جب) *e.* Cib, cöblük, büsbütün. *Ceb muzur.*

cebe (جبه) *is.* Cevşen, yekpare olmayan zırh, bazen meşin hırka.

cebeci (جبه جی) Ordularda esliha ve cephaneye memur bir piyade ocağı idi ki evâ'ilde cenge âhen-pûş giderdi, yeniçerilerle beraber lağv olundu. **cebeci başı** o ocağın ağası.

cebel (جبل) *is.* **cebel tütünü**,barişa mahsulü duhan.

Cebele (جبله) *is.* Trabluşşam'da bir kaza merkezi benderdir.

cebeli (جبه لو) Timar ashabının yedek götürdükleri müsellah adamlar. Kafileyi muhafaza için verilen yerli süvari.

Cebel-i Akra (جبل اقرع) *is.* Halep'te cisr-i şa'r kazasının bir nahiyesidir.

Cebel-i Alâ (جبل اعلا) Harim.

Cebel-i Asâl (جبل عسال) *is.* Dımışk kazasının bir nahiyesidir.

Cebel-i Bereket (جبل برکت) *is.* Halep'te sabık Payas livası merkezi Bayas, kazaları Baba Hasan, Islahiye, Rahmaniye, Bulanık ve ilh.

Cebel-i Deren (جبل درن) *is.* Afrika'da atlas silsilesi.

Cebel-i Dervez (جبل دروز) *is.* Havran'da Cebel-i Devrez maa Mecdel.

Cebel-i Ekrâd (جبل اکراد) *is.* Trablusşam'da Cebele kazasının nahiyesi.

Cebel-i Garbiye (جبل غربیه) *is.* Trablusgarb'ta bir sancak kürsüsü. Kazaları Cebel-i Gadamis maa Kelke ve Müzde, Fesatu, Talut.

Cebel-i Kalemun (جبل قلمون) *is.* Dımışk kazasının bir nahiyesidir.

Cebel-i Lübnan (جبل لبنان) *is.* Berrü'şşamda maruf silsile-i cibâl ve arazisi bir sancaktır. Kazaları Deyrü'l-Kamer, Şûf, Arkûb, Cerd, Şehar, Menâsıf, Garp, İklîm-i Harûb, İklîm-i Tüffâh, Cezin, Cebel-i Reyhân, Gar-

bu'l-Bika, Sahil, Beyrut, Men'-i Hâssa maa Ayn, Terazu ve Meşim, Beyt-i Ebu Ulvane. Bunlar Cebel-i Derzidür. Batrân, Zaviye, Cebetü'l-Büşrâ, Kûre, Kufe, Fütuh, Kuveyta, Cebel-i Mütesâvile ve Cebetül-Münaytara ve Hermel Metn maa Sulima, Barmana ve Re's ve Şebbâniye ve Faluga ve Metin ve Karnail, Beytü'ş-şebab maa Bekfiye, Zühle, Kesrevan, Sahil, Aziz, Biskeneta. Bunlara Cebel-i Nasara denir.

Cebel-i Sami (جبل سامی) Maa Kobal. *bk. Trablus.*

Cebel-i Şem'ân (جبل شمعان) *is.* Halep kazasının bir nahiyesidir.

Cebeli't-Tar Boğazı (جبل الطار بوغازی) Bâbü'z-Zukak. Tarık b. Ziyad oradan Avrupaya ubur etmekle onun ismine mensup olmuştur.

cebel lokum (جبل لوقوم) *is.* Huccet, kemest, maşuk, mor yakut.

Cebhetün Alâ (جبهة علی) *is.* Dımışk nahiyesi.

cede (جده) *bk. yede*

cehre (جهره) *is.* Pamuk ve ipek sardıkları saplı bini. Bazen tefe tûlânî ve bir cehreye sarılan miktar, bürüncek.

cehri (جهری) *is.* Sarı boya ağacı. **ala cehri** galatı **alı ceri** ulu çeren. Boyasına Fransızcadan alizarin derler.

celep (جلب) *is.* **celep devesi** boz devenin genci. Cüllâb, hayvan hususan koyun sürüsü sürüyü götüren tüccar. Avam zebanzedei **celepçi** koyun sürükleyicisi.

cendele (جندله) *is.* Aslı iri kabar, şelâle, düden.

cendere (جندوه) *is. Yun.* Silinir kumaş mengenesi, malzeme sair sıkı mengeneleri. **mücellit cenderesi** dar, sıkı, dere boğaz. **cendereye komak** tazyik, icbar etmek. Kalın oklava aşçı mengenesidir. *Cendere baklavası.*

cenes (جنس) *is.* Türkîde sivri sinek, cibin.

Cenevre (جنوره) *is.* İsviçre'de bir cumhur merkezi şehir. *Cenevre saat.*

cenge (جنکه) *is.* Ufük kıvılcım gibi ateş, büyüceği mercan göz.

Cengiz (چنگیز) *is.* Moğol ulusunun hanı olup bütün Moğol oymaklarını vesair Tatar oymaklarını zapt ile emr-i hükûmeti onlardan nez ve hakanlık unvanını altı yüzde tekallüd etmiş, badehu nihayet Şarkî Tatarlara yani Tonguz ve Mançur ve Tungut tavaifine ve Çin ve Hint'e sarkıntılık ve İran ve Türkistan ve Bulgar ve Kıpçak ve Moskof bilâdını teshir ederek Çin ve Tatarı veliahdine hakanlikla Türkistan ve Horasanı ikinci oğlu Çağatay'a, Garbî Türkleri ve Moskof vilâyeti Batu neslıne, İran ve Irak'ı Hülâgu'ya hanlık suretiyle etmiş ve yüz sene mürurunda Aksak Timur bunların ekserini bitirmiştir. Şarkî Tatarlar Çin'e tabi, diğer Tatarlar ve şarkî yani Çağatayî Türkler tefrikaya giriftar olup Horasan ve İran yüz sene Timurîlerde karar ve garbî Türkler dahi Ejder Han Kazan Kırım hanlıklarına inkisam eyledi. **ali cengiz oyunu** ismetsizlik.

Cenova (جنوه) *is.* İtalya'nın meşhur iskelesi. *Cenova peyniri.* **Ceneviz** Cenova halkı.

cephane (جبه خانه/جبخانه) Esliha ambarı, mühimmât-ı harbiyye. Elsinede mutlaka eczâ-yi nâriyyeye dair levazımat, barut, fişek ve adi kumanya. **cephane arabası** kapaklı. Kinaye olarak sermaye ve erzak manasına. **cephane atmak** ber-hava olmak. **cephaneyi tüketmek** muztar kalmak.

cepken (چپکن) *is.* Kolları yarık salta, nîmten üzre omuza atılan kısa kaput, dolak. Aslı çapkan. Kolları uçar.

cer (جر) *is.* Uçurum, çukur, kale hendeği. *bk. car.*

Cerbe (جربه) *is.* Tunus'ta cezîre-i cerbe, bir kazadır.

Cerca (جرجا) *is.* Mısr-ı vustâda bir liva merkezidir. Kazaları Cerca, Ferşut, Beni Haram, Fobas.

Cercer (جرجر) *is.* Oltu kazasına mülhak bir nahiyedir.

cerdeci (جرده جی) *is.* Çöl askeri. Huccac kafilesinin Araptan cebelisi, ekseri ciritli kabâ'il-i süvârîsi idi.

Cerid (جرید) *is.* Bayas sancağında bir aşirettir.

cerîd/Cerit (جرید) *is.* Arabîde hurma dalı, Maraş'ta oymakları çok bir Türkmen aşireti. *Celikanlı ceridi, çağlağan ceridi, kuşçu ceridi.*

Ceritmaakafisa (جرید مع قافصه) *is.* Tunus'ta bir kazadır. **bilâdü'l-cerid** mağribte kabail meskeni.

Cerli (جرلو) *is.* Boğdan'da bir kaza merkezi kasabadır.

ceviz (جوز) *is.* Aslı göz, koz ta'rîb olunmuştur. **ceviz ağacı** lûka. *Ceviz tahtası, ceviz uru. Çetin ceviz.*

Ceyhun (جيحون) *is.* İran-ı zemîn ile Türkistan'ı tefrik eden nehr-i cesîm. Amuderya, feth-i islâmda Ceyhun'la Seyhun şarkta sınır addolmakla garpta Adana hududunda olan iki nehre dahi Ceyhan ve Seyhan tesmiye kılınmıştır.

ceylân (جيران) *is.* Gazal, ahu. Türkîde ceyran ve geyik dişisine çopur ve karaca envaının erkeğine maral, dişisine ve yavrusuna derler. Türkîde **cırma**k dolanıp seğirtmek demektir.

cezayir (جزاير) *is.* Bahr-i sefîd adaları bir vilâyettir. Merkezi Rodos, livaları Sakız, İstanköy, Sisam, Limni, Midilli, Rodos, Kıbrıs.

cezayir (جزاير) *is.* Bir beriyede bir vilâyet merkezi şehir ve bender. **cezayir dayısı** hoyrat, bahadır, sabıkta garp ocağı yaramazı. *Cezayirde düşen kalır.*

Cezayir-i Halidat (جزايرخالدات) *is.* Muhît-i garbî-i atlasîde Afrika'ya karîb Kanarya adaları ki büyüğü cezîre-i kanarya.

Cezayir-i Hint (جزايرهند) *is.* Malâke'den Flemenk-i Cedîde' doğru Malayu adaları yani Samatra ve Java, Simbava, Sandal, Sulu Timur, Servatı, Bornio, Selbes, Cezayir-i Müluk ve Cezayir-i Filipine. Küçükleri ve yanar dağları bî-hisâbdır.

Cezire (جزيره) *is.* el-cezire dahi denir. Dicle ile Fırat arası kadimde Ârâm-ı Nehreyn ve Asur ve Babil ve Keldan badehu Diyarbakır ve Muzır ve Rebî'a ve Irak denmiştir.

cezire (جزيره) *is.* Galat-ı fâhiştir. Zecir, cevir, cefa, mihnet, meşakkat.

Cezire (جزيره) *is.* Mardin sancağında Cezire-i Amriyye maa Behistan yahut Bühtan kaza merkezi bir şehir ve kaledir.

Cezîretül-Arap (جزيرة العرب) *is.* Arabistan, Hicaz, Yemen, Mühre, Hazramut, Bahreyn, Amman, Yemame, Ahkâf, Alahsa, Necd, Beriye, Hacer hıttalarını havidir.

cezve (جذوه) *is.* Çabuk kahve pişirecek ince teneke kap, ufak kahve ibriği, tutuşup kaynar şey, küçük ibrik, büyüğü güğüm, avam aşıkları cezbeye dahi cezve dirler. Nabe-mahal değildir.

cıga (جغا) *is.* Kadimde hakana mahsus sorguç-ı şâhî. Hâlen gelin çelengi teli, billûrdan çekilen saç teli, horoz çelengi, kuyruğu, onun iki yanında salınan tüyler

-cıl (جيل) *e.* Kocunma ve adavet manaları beyan eder. *Adamcıl, balıkçıl, ölümcül, tavşancıl, yılancıl.* Nispet manasına *akçıl, damcıl, gökçül, kırcıl, sarıgçıl, yuvacıl kuş.*

cılav (جلاو) *is.* Türkîde ön, ileri manasına. **atın cılavı** başı yuları.

cılavdar (جلاودار) Yedekçi atı yularından yeden seyis.

cılgar (جلغار) *is.* Arabaya yokuşlarda yedek koşulan ikinci çift öküz, cıvgar dahi müstamel.

cılız (جيليز) Narin, zayıf, çelimsiz, nizâr, natüvan. Türkîde ılız. Ziyade incelmiş, zayıf cılız dahi ılız makamında müstameldir. **cılız yazı** tok olmayan. **incalız** yabanî soğan.

cılk (جلق) *sf.* Bozuk, kokmuş, çalkanmış yumurta, indin. **cılk çıkmak** yumurta bozuk zuhur etmek, pezirây-ı encâm olmamak, müstefit olmamak. *Cılk erik, cılk yara.*

cılkava (جلقاوه) *is.* Türkîde başı parlak tüylü bir nev kızıl kurt. Kurdun ensesi derisinden yapılan kürk, cild-i kafâ.

cım (جيم) *e.* Apaçık gibi. **cımcıvık** cıs cıvık.

cımbakuka (جيمباقوقه) *sf.* Tenasübî olmayan şahsa denir. *Kaddi cim, kaddi ya gibi.*

-cın (جين) *e.* -cıl gibi nispet ifade ider. *Balıkçın, bıldırcın, güğercin, sinekçin, tokurcın.*

cıp (جيب) *e.* Sırf, büsbütün manasına *cıp kışmır.*

cır (جر) *es.* Cır cır, car car hafifi, lâfazanlık. **cırcır** orak böceği. *bk. çırçır.*

cır (جر) *esvattan.* Cır cır, car car hafifi, lâf-zenlik. *Cırcırın orak böceği. bk. çırçır.*

cırboğa (جربغا) *is.* Yerbû, bir küçük çöl sıçanı.

cırdaval (جردال) *is.* Uzun ve ucu demirli cirit, uzun hışt, ciritli asker.

Cırdavallı (جردواللو) Tebriz tevabiinden bir Türk aşiretidir.

cırık (جريق) *is.* Avusturya'nın ufak bakır sikkesine denirdi. **cırık bozdurmak** bir an

meydan vermez, geveze. **cırık çıkarmaz** madrabaz. **ala cırık boz duman** mechûlü'l-ahvâl.

cırlak (جرلاق) Cırlayık. Batar sesli, geveze. Ocak çekirgesi. Bir nev karga.

cırlamak (جرلامق) *(g. z. cırlar)* Cırtlamak, cır cır etmek, böcek öter gibi zırlamak, zırlamak, gevezelik etmek.

cırlanmak (جرلانمق) Zırlanmak, böcek öter gibi tatsız dırlanmak, cırıldamak, gevezelik etmek.

cırlatmak (جرلاتمق) Cırlanmak, bir şeyin sesini çıkarıp cırt ettirmek.

cırtavı (جرتاوى) Öğünür, boktan kılıç, mecnun, müftehir.

cırtlak (جرتلاق) Hod-pesend, müftehir, pür-gû.

cıva (جيوه) *is.* Zeybak, sîmâb, ferâr.

cıvadra (جيوادره) *is.* Geminin baş tarafında yatan direk ucundan sürdüklerine baston altında asılana sakal derler.

cıvata (جيواطه/جيغاطه) *is. İt.* Yivli delik ve vida deliği, vida gibi büyük ekser, cıgata, cugata.

cıvık (جيويق) *is.* Sulanıp sıvık, sıvaşık olan, ziyade bulaşan, yağ gibi özlü, koyu yılık şeyler. *Cımcıvık yağ.* **elleri cıvık** yağ. **üst başı cıvık** çamur.

cıvıklamak (جيويقلامق) Avuçlayıp sıkarak özleştirmek, yumuşatmak.

cıvıklanmak (جيويقلانمق) Çamur ziyade olup özleşmek. Mizaç titiz, bulaşık olmak, sokaklar cıvık çamur olmak.

cıvıltı (جيولدي) Vasî.

cıyak (جياق) *es.* Kuşların şîveni. Türkîde cıymak cûde kuşlar leş üzre bağrışmak demektir. **cıyak cıyak** kuş gibi bağırış. **cıyak** maruf bağırgan, yırtıcı, gagalı leş kuşu, çaylak, çıylak dahi denir. *bk. cıynak.*

cıyır (جيير) *es.* Cayır cuyur gibi yırtılan yanan şeyin sesi.

cıyırdamak (جييردامق) Yırtılmak, ses etmek, çikremek.

cıyırtı (جييردى) Bez, kâğıt kestiklerinde peyda olan sarîr. Makas sesi, kıcırtı incesi.

cıynak (جيناق) *is.* Yırtıcı hayvanatın, sibâın ve kanisanın pençe ve tırnağı, mihleb, bazen kaynak manasınadır.

cızbız (جزبز) Bir nev ağda ve ziyade kaynamış bulama.

cızbız kebabı (جزبزكبابى) Izgarada pişen büryan.

cızık (جزيق) Kuyruk yağının kıkırdağı, cızlar hassas şey.

cızık (جزيق) Hiss-i feza.

cızıktırmak (جزيقدرمق) Çezginmek, yazı yazmak.

Kesme ümit gönül başına çezginmekten
Ola ta ki düşe fırsat ele devrandır bu.

cızırdamak (جزردامق) Mesela tavada balık kızarıp ses etmek. Acı ince feza etmek.

cızlamak (جزلامق) İrticâc, tende yürek sızlamak gibi deprenip kalkmak, mübalâğa acımak.

cızlanmak (جزلانمق) Böcekler cır cır etme, acı ötmek, uçarken öten böceklerde vızlamak müstameldir.

cızlatmak (جزلاتمق) Sert şeyi camı çizip kesmek, çizerken ses ihdas etmek.

cibin (جبين) *is.* Tatarcık gibi yakan ve sivri sinek gibi sokan mü'ezziyât envaı ufak sinekler.

cibinlik (جبينلك) Kille, namusiye, süprüntülük, sinekler mecmaı.

cibre (جبره) *is.* Üzümün şırasından vesair usareden kalan posa ve çekirdek süprüntüsü, tekeş.

cici (جيجي) *sf.* Çocuk tabiri, parlak, güzel, **cici bebek** çocuk gibi hoppa. **cici bici** telli pullu şeyler. Hıffet şiarı elbise.

cicoz (جيجوز) *es.* Mafiş gibi fıkdân-ı kül iması. *Para cicoz.* Mefkut, zayi manasına *kese cepte cicoz.*

Cidde (جده) *is.* Hicaz vilâyetinin merkezi ve sancak kürsüsü bir bender. Kazaları Mekke, Cidde, Taif, Kanfede.

Cihanbeyli (جهانبكلو) *is.* Ankara'da Haymana ve Günyüzü toprağında bir cesim aşiret-tir.

Cihansuyu (جهان صويى) *is.* Adana'da bir nehirdir. *bk. ceyhun.*

cilâsun (جلاسين) *is.* İri, gürbüz zenciyeler, celâzi, zebellâyi kahraman.

Gam ve cevri çok şefkati az idi
Cilâsun civan idi, şehbaz idi.

cilbe (جلبه) *is.* Gem kayışı. Cilber atın cılavını çekecek kayış yular.

cilbent (جلبند) *is.* Cüzdanın büyüğü, cerrah istocu.

cim (ج) Elifbânın altıncı harfi, cîm-i arabî. Hesab-ı cümelde üçe ve aylarda cemaziyel-uhraya işarettir, Türkîde tevbe ayları. **cim karnında bir nokta** kör cahil. **kaddi cim** dütâ.

cimcime (جمجمه) *is.* Bir nev âlha ufak karpuz.

cimri (جمرى) *is.* Hasis, buhlün gayet pinti olanı, deni, le'îm, denâ'etli.

cin (جن) *is. İn.* Bazı âlât, hususan pamuk tohumu tenkîhi için dolap, çark.

cin (جن) *is. Al.* Ardıç rakısı.

cinbistire (جنبستره) *is.* Muhaffefi cımbıs. Ustura gibi Farisîden mintah, minkaş. Cerrah milkatı.

cingil (جنكل) *is.* Cingecik, asmanın sonradan sürdüğü salkımlar, üzüm salkımının ufak salkımları, çitmik.

ciro (جيرو) *is. İt.* Tüccar beyninde havale kâğıdının ve poliçe ve sairenin havale sahibi tarafından diğeri ismine çevrilmesi, diğere devrolunması.

Cisr-i Ergene (جسراركنه) *is.* Uzunköprü, Edirne'de Ergene kazasının merkezi bir kasabadır.

Cisr-i Mustafa Paşa (جسرمصطفى پاشا) *is.* Adana'da bir kazadır.

Cisr-i Şagar (جسرشغر) *is.* Şagar maa Ordu ve Cebel-i Akra kazasının merkezi bir kasaba, cesim demir köprüsi vardır.

civciv (جيوجيو) *is.* Henüz çıkmış kuş yavrusı, piliç ve gayet küçük kuş yavrularının seslenmeleri. Çok sesli yer, kalabalık, mamure. **pazarın civcivli vakti** germâgerm kalabalığı.

civelek (جيوه لك) Canlı, dinç, mutlaka yavru. *Deve civeleği, yeniçeri civeleği.*

civirdemek (جيويرده مك) Civildemek ve cıvıldamak. Ufak kuşlar cemiyeti vıcırdayıp seslenmek.

cize (جيزه) *is.* Mısır'da bir liva merkezi şehirdir. Kazaları Cize, Şark, Atfih, Bedrşin.

cobar (جوبار) *sf.* Türkîde kır, kırçıl, karışık renk, bozuk. *Obar cobar, obur cubur.*

coğrafya (جغرافيا) *is. Yun.* Küre-i arzın tarifi demek. **coğrafyâ-yı resmî** küre-i arzın nev-i insâna müteferri taksimat ve tesisatını ve sathını, **coğrafyâ-yı riyâzî** küre-i arzın sair kürelere nispetle vaz ve harekâtını, **coğrafyâ-yı tabiî** küre-i arzın kara ve denizlerinin ahvalini ve tabakatının tertibini beyan eder fenlerdir. **tarih-i coğrafya** her asırda küre-i arzın ahvaline dair tahsili müyesser olan malûmatın derecatını ifade eder.

corum (جوروم) *is.* Cemiyet. *Balık corumu.*

coşkun (جوشقون) Kaynarca çağlar pınar.

coşmak (جوشمق) *f.l.* Cûşa gelmek, nehirler sular kaynayıp taşmak, hararet gelerek taşıp dökülmek, ızhâr-ı mâ-fi'l-bal. **cûş u hurûşa gelmiş adam** cezbeli, imtidâdda.

cömert (جومرد) *sf.* Civanmert, fütüvvetli, sahî, semûh, eli açık. *Astarı cömerde yüzü pintiye kestirmeli.*

cömertlik (جومردلك) Cud, fütüvvet, seha, semahat.

cudam (جودام) *is.* Süfli adam.

Cuma-i Atik (جمعه عتيق) *is.* Eski Cuma. Rusçuk'ta bir kazadır.

Cumapazarı (جمعه بازارى) *is.* Rumeli'de Eğri Bucağa muzaf Kayalar kazasının merkezi.

Cumayenicesi (جمعه يكيجه سى) *is.* Sofya semtinde bir kaza.

cumba (جومبه) *is.* Şehnişîn, çıkma yer. *Cumbalı oyma.*

cumbadak (جونبه داق) Bağteten sesi çıkarak suya ve derin yere düşmek.

cumbalak (جونبه لاق) Büyük takla. **cumbalağı atmak** ahirete yuvarlanmak.

cumbalaşmak (جومبه لاشمق) Sarkmak.

cumbul (جونبول) *es.* Su gürültüsü. **karında su cumbuldamak** kırâkır-ı em'â, kısı, bir nev gurultu.

cumbur (جونبور) *es.* Cenb edip bir şeyin suya düşme sesi, tarab sair kalabalık gürültü, cumbultu.

cumburdamak (جونبوردامق) Varil içinde su oynamak gibi karında ses çalkanmak.

cumburtu (جونبوردى) Pirpiri cemiyeti, teferrüc, saz u nevâ.

cura (جورا) *is.* Bir nev küçük bağırgan atmacadır. Zurnanın dik sesli bücür nevi, boysuz çocuk.

curcuna (جورجونه) *is.* Sarhoş horası, yaygara oyunu. **curcuna havası** kaba makamlar. **curcuna tepmek** soytarılık raksı. **curcunaya çıkmak** kavga ve nizaya kalkıp gürültüyü ziyade artırmak. **curcunaya kalkmak** niza.

curp (جورب) *es.* Curpadak çamura batmak, saplanmak.

cübbe (جبه) *is.* Tahsis ile biniş altına dar libâs, kısası abdestlik

cüce (جوجه) Ufak, katî, güdük, küt. Farisîde gudek müstameldir. **cüce adam** tıp tabirinde tegâşî. **cüce ağaç** bodur. **cüce kalmak** bodur olmak.

cücük (جوجوك) Körpe, tatlı şey, soğanın göbeği, sakalın bam teli.

cücüklük (جوجوكلك) Körpe yavru, tıfıl. *bk. çocuk.*

cücümek (جوجومك) Türkîde tatlı olmak, tatlılanmak, lezzetlenmek.

cücütmek (جوجوتمق) Şekerlemek, tatlılandırmak, tatlandırmak.

Ç

çabalamak (چابالامق) *f.l.* El salıp depretmek, debelenmek, ıstırap, temellül. Sa'y etmek, uğraşmak. **derse çabalamak** tahsilde olmak, işlemek, hıfz-ı dersle iştigal etmek. **çalışıp çabalamak** cehit. *Çok çabalalayan yorulur. Bir günlük ömür için iki gün çabala.*

çabalanmak (چابالانمق) El ayak salarak debelenmek.

çabucak (چابوجاق) Alelacele, alâ cenâhi'l-isti'câl.

çabuk (چابوق) Seri, acil, acele koşucu, yörük, ayağına çabuk, cüst. Farisîde tahrifle çâpük. Kılıçla vurulup küt kalmış, çapılmış şey. *Çabuk veren iki verir.*

çabukluk (چابوقلق) Acele, sürat, çabuk olmak.

çaça (چاچه) *is.* **acı çaça** gayr-i me'kûl bir ufak balıktır. Türkîde **çaçmak** kaçmak, yayılmak, koşmak mànasına gelir. Çaçak gibi.

Çaçak (چاچاق) *is.* Sırp'ta Çaçga. Kaza merkezi bir kasabadır.

çaçaron (چچارون) *is. İt.* Deliller gibi bilgiç, çekilmez, geveze, çançan, çançak.

çaçaronluk (چچارونلق) Gevezelik, fuzulluk.

çaderî (چادری) Yeşil cenkâri.

çadır (چادد) *is.* Çatılmış, kurulmuş örtü. Türkîde car, izar ve şemsiye gibi zılle. Farisîde tahrifle çetr okurlar. Envaı çoktur : kıl çadır **ahbiye**, kara ev alaçığı **hayme, hargâh,** iki direklisi **oba, fâze, göçebe**. Lisân-ı Hindîye tatbiken mana verilir. Küçüğü çerge, şemsiye, oturacak bir oda, selâmlık makamında olan otak, bargâh. Eteği, etekliği serayirde. **çadır altı** orduluk, seferlik. **çadır çiçeği** türlü alîkiye çiçekler. *Çadır uşağı.* **çadır duvarı** tecr, perde. **çadır ipi** hayme kurmak için pamuk ip, tenef, tunub. **çadır mihteri** hun. **çadır-nişin** oba halkı, göçebe, yörük. **çadır tekerleği** başında olan ağırşak, çadır direği. **çadır topu** alemi. **el çadırı** şemsiye. **uçurma çadır** küp balon çadırcılar.

çagana (چغانه) *is.* Tahis ile çengi defçeğizi, bir nev çalpara.

çağ (چاغ) *is.* Lağım, su yolu, bulaşık çukuru, evlerde çâh-ı hatfân.

çağ (چاغ) *e.* -çak, -çek, -ce değin emsali hatta manasına. *Çak akşama dek, çak ortada,*

Çağa (چاغه) *is.* Bolu'da Gerede'ye mülhak bir kazadır.

çağanoz (چاغنوس) *is.* Deniz yengeci, çakıp ısırır çağanoz. *Dere çağanozu.* **kara çağanozu** bir nev doğan.

Çağatay (جغتای) *is.* Cengiz Han'ın üçüncü oğlu ve debîr-i mülkü olup Cengiz memalikini dörde taksimle Tataristan'ı ve Çin'i Oktay Han'a ve Kıpçak ile Rusya'yı Batu Han'a, İran ve Irak'ı Hülâgu'ya, Türkistan'ı ve Horasan ve Harezm'i Çağatay Han'a vermiş ve buralarda söylenip yazılan lisana Çağatayî denmiştir ki kadim uygur lisanından yani Türkî-i şarkîden münşa'ib olmuş ve altı yüz tarihinden dokuz yüz tarihine kadar Lütfî ve Ubeydullah ve Nevaî ve Hüseyin Baykara ve Haydar Mirza ve Sultan Babür Şah ve Saykal gibi meşahirin telifatıyla mamur olmuş ve imlâsı Farisîye takliden zapt olunmuştur.

çağıl (جاغل/چاغل) *es.* Cuğul gibi kalabalık uğultusu, hamam gürültüsü. **çağıl çağıl akma** sular fışkırıp huruş etmek, gürültü etmek. *bk. çağlamak.* Hafifi cığıl cığıl.

çağıldamak (جاغلدامق) Çağıltı etmek. Cığıltı hafifidir. Ufak kuşlar hakkında cıvıltı denir.

çağıltı (چاغلدی/جغلدی/جاغلدي) Velveleli ses etmek. Cıvırtı.

çağırgan (چاغرغان) Gürültücü, cırlak bir kuştur, zaganı. *Çığırtgan.*

çağırış (چاغریش) Sayha, sadîd, seda, âvâz-ı bülend, âvâz-ı şehka, nara, nale *bk. velvele.*

çağırma (چاغرمه) Arslan çağırmasına **gümremek,** eşeğe **anırmak,** öküze **böğürmek,** deveye **ügüldemek,** kızgın deveye **homurdanmak,** horoza **ötmek,** tavuğa **gıdak-**

lamak, köpeğe **havlamak,** azgılıkla, acıyla seslenmesine **ulumak, ürümek, harlamak, hırlamak, sinlemek** denir.

çağırmak (چاغرمق) *f.l.m.* Pek ve tam bağırmak, gür haykırmak. Davet etmek manasına çığırmak bunun gayridir. Sıyâh, nahîb, avaz, gırîv etmek, tellâl nida etmek, seda, salâ etmek, teganni, neva etmek, cihar cihar tasdiye. **bağırıp çağırmak** na'îk, yaygara, söz ü güdaz, itap. **çalıp çağırmak** ahenk ve terane, lehv, münadi car çekmek. **türkü çağırmak** okumak.

çağırtga (چاغرتغه) Çekirge.

çağırtmak (چاغرتمق) İz'âc edip bağırtmak, teganni ettirmek, tellâl nida ettirmek.

çağıştı (چاغشدی) *is.* Türkîde çağışmak esliha, kagış inimlemek.

çağla (چاغلا/چغاله/چاغله) *is.* Ham badem, yeşil kabuğuyla olan yabanî badem, çakallık yemiş.

çağlama (چاغلامه) Çağıltı, tıptıba, harhure, hengâme, hor hor,dolap iniltisi.

çağlamak (چاغلامق) Çağıldamak, feveran, cûş etmek, taşıp akmak, çay taşmak, sular kaynayıp köpürüp şelâle yapmak.

çağlar (چاغلار) Pınar, çırpıntılı köpürür çay, tabaka tabaka yerlerden düşen şelâle. Türkîde düden, çağlayan.

çağlayan (چاغلایان) Sunî şelâle, selsebil.

Çağlayık (چاغلایق) *is.* Drama'da Yenice'ye mülhak bir kazanın merkezi kasabadır.

çağlayık (چاغلایق) Kaynarca.

çağrışmak (چاغرشمق) Münâdât, müsâraha, müsâyaha, haykırışmak, kalabalık, güruh, feryat, nale etmek.

çak (چاق) *es. bk. çağ.* Çak vurma, mıhlama sesi. Kof sesi beyan için **çakır çukur** ve taninli olursa **çangır çungur** denir. Bu kabilden *hatır hutur, katır kutur, kütür kütür, şakır şukur, tak tuk, takır tukur, tangır tungur, zangır zungur* gibi ve muhaffefleri nice esvat vardır.

çakal (چاقال) *bk. çatal*

çakal (چقال) *is.* Çakal, şagal, demne, nevfel. **çakal eriği** yabani erik, idrek. **yayın çakalı** bir kıyyelik küçüğü.

çakaloz (چاقالوز) Çakıl atan ufak top,

çakan (چقان) Çeken.

çakanoz (چاقانوز) Çakıl atan ufak top.

çakar (چاقار) Şaranpoy, çevrilmiş çadır, çakılmış ordugâh, ordugâhlarda mütevattın aşayir. **çakar almaz** işe yaramaz.

çakı (چاقی) Çakıp açılan kapanan ufak bıçak. Farisîde tahrifle benzetip çâkî derler. *Çakı salan.*

çakıl (چاقل) Çağlayan, suyun yuvarlanıp düzlediği şeyler. **çakıl pidesi** kızgın çakıl üzere pişmiş fursa. **çakıl taşı** denizden çıkan yuvarlanmış ufak taş, hasye.

çakıldak (چاقلداق) Değirmen bindisi, huzruf çarkının yivleri. Çocukların yaptıkları değirmen. Hayvanatın verasında kıllarına yapışan katı pislik, vezah.

çakıldamak (چاقلدامق) Çakıl taşları yuvarlanması gibi sesler çıkmak, çıkarmak.

çakıllık (چاقل) Çakıl döşenmiş mahal.

çakılmak (چاقلمق) Hayvan bağlanmak, bir yere mıhlanıp yerleşmek. *Çingene horozu gibi ayağından çakılı.*

çakın (چاقین) Şimşek, berk. **çakın çakmak** berk vurmak, yalınlamak, berk, hâtıf, dırahşan olmak. *bk. ışın*

çakır (چاقر) Alaca renk, ala ile mavi tahrilli çizikli çiğ renk. **çakır dikeni** arfec, biri beş parmak. **çakır doğan** pençesi büyük ve keskin kuş. **çakır göz** ayn-ı zerka. **çakır kanat** ördek. **çakır pençe** tuttuğunu bırakmaz, şedîdü'l-batş, haris. **çakırcı başı** sabıkta rikap ağalarından çakırcıların sergerdesi.

çakır (چاقر) Süçi, hamr, şarap, bade, râh, mey, rahîk, sahbâ, mül. **çakırkeyif** ağır çakma, vurup çakacak kalıp erkek.

Çakırca (چاقرجه) *is.* Saruhan'da Kula kazasının nahiyesidir.

çakışmak (چاقشمق) Çitişmek, toplu durmak, kenetlenmek, takılmak.

çakıştırmak (چاقشدرمق) İçip yuvarlamak, azar azar içmek.

çakma (چاقمه) Kabartma. **dişi çakma** çökertme, çakmakla yapılmış kuyumcu işine çakmacı.

çakmak (چاقمق) *f.l.* Vurup sesini çıkararak çak çak ekser mıhlamak, kazık kakımak. **atı çakmak** kazık çakıp atı ona bağlamak. **cevap çakmak** redd-i kat'î, dişine dayatmak, birine bir şey kaptırıp dayamak, kalp akça çakmak. Diş çakıp ısırmak ve dişler çetişmek.

İktidah, kadh etmek. *Tüfek, zemberek çakmak.* Türkîde çagan, çıyan ısırıcı demektir. Şimşek berk vurmak, yalın parlamak, şarap içmek ve parlatmak. *Çakış, çakım.*

çakmak (چاقماق) Çakmak, çalın, çakacak alet, kadaha. *Çakmak burun.* kâv **çakmak-kesesi**. **çakmak kulâ'a** ağız etrafında olan bir çıbandır ismi hatırası için solak adama çaktırırlar, çakmakla azar. **çakmak taşı** kadh. Çakmak taşını ve kadimü'l-eyyâmda balta vesair âlâtı yaptıkları hacer-i savvâne. **kav çakmağı** mikdaha, zend. **tüfek çakmağı, top çakmağı** zemberek. Mukavves biçimli çakmak, başlı kayık çakmak, pabuç. **çakmasız kiprit** eczalı. **çakmaklı tüfek** taşlı. Çakmaksızı kadimde fitilli hâlen kapsüllü nevi.

çaknamak (چاقنامق) Çiğnemek manasınadır.

çakşır (چاقشیر) *is.* Türkîde çakşur. İnce kumaş, mestli al şalvar, ta'rîble şahşır.

çakşırlı (چاقشیرلو) Mesrûle. *Çakşırlı tavuk, güvercin.* bazen atın seküsüne dahi dizi aşarsa mesrûl denir, çakık.

çaktırmak (چاقدرمق) Saplayıp mıhlatmak, içirmek, geçirmek.

çal (چال) *is.* Karahisar-ı Sahip'te Çal maa Dazkırı ve Baklan kazası merkezi.

çal (چال) Çalar renk, çalık renk, bozkır rengi, deve köşegi, deve sütü, bed-renk, ayran.

çalaça (چلاجه) *is.* Dibağat için boyalı, eczalı su.

çalagan (چالاغان) Isırgan, ısırgan otu. *bk. çıyan.* Azgın köpek, çâlâk. Seri. Farisîye intikal ile çâlâk derler.

çalap (چلب/چالاب) *is.* Çalap, çelipa, salip. Cengiz Han vaktinde şark etraki, ecnebi papazlardan okuma öğrenip mabuda ettikleri tabirdir. Ondan akdem Çin tabiriyle tenri ve tinri derlerdi. Türkîsi ugan.

çalar (چالار) Çalgılı, tınlar. *Çalar saat.*

çalçene (چال چکه) Lâfazan.

çaldırmak (چالدرمق) Kaptırmak, düşürtmek, vurdurmak, öttürmek, kestirtmek.

çalgı (چالغی) Saz takımı, mızıka, musiki, ahenk ve neva, melâhî. Çalgı düğün evinde Türkîde çalav.

çalgıcı (چالغیجی) Sazende.

çalı (چالی) Aslı çalık. Har. **çalılı ot** ağaç olmayan fidan, halenc zıddı. **çalı çırpı** has ü har, hâşâk. *Çalı çırpı ile ev yapılmak.* **çalı kavak** şecerü'l-hûr, sepetçi kavağı. *Çalı kuşu. bk. çalık. Kara çalı.*

çalık (چالیق) Mayil, benzer. **ağzı, burnu çalık** bir tarafı çarpılmış. **aklı çalık** delişmen, iptilâdan çalınmış, avare, şifte, aşüfte, meftun. **defterden çalık** sipahi-i matrûd. **rengi çalık** dönmüş. **çalık at** onat, yürümeyip yan kalkıyan. **çalık illeti** cederî-yi hamel, koyun uyuzu. **çalık kuşu** varak kuşu, arı kuşu nevi şakrak.

çalılık (چالیلق) Fundalık, andız, maşrasa.

çalım (چالیم) Reftâr, mişvâr, tavır.

çalın (جالین) Türkîde çakmak, bazen çakana denir.

çalınmak (چالنمق) Vurulmak, ses vasıl olmak. **kulağa çalınmak** öttürülmek. Nâfizü'l-kelim, zîr-i dest olmak, tesirden alınmak. *Bakır çalınmak. Boru çalınmak.*

çalışkan (چالشغان) Mukdim, mukayyet, himmetli, icraya nail.

çalışma (چالشمه) Sa'y, gûşiş, iştigal.

çalışmak (چالشمق) Döğünüp çabalamak, deprenmek, çarpınmak, cidd ü cehd, ihtimam, sa'y ve ikdam, sarf-ı makdûr, bezl-i makderet, içtihat, gûşiş, işlemek. **derse çalışmak** tahsilde bulunmak, ezber etmek.

çalıştırmak (چالشدرمق) Amele istihdham etmek, talebeyi tedris etmek. Istıraba düşürmek.

çalkamak (چالقامق) Çala çala karıştırmak, savurmak, hashasa, bozup sarsmak, ihkan ve tathîr için su ile kap sallamak. Mideyi döndürmek, gemiyi yalpalar oynatmak, tavuk yumurtaya oturup döndürmek, kayganalık yumurta ve yayıkta süt döğmek. **ağız çalkamak** gargara. **çocuğu bozuk süt çalkamak** zayıflandırmak, kanye, telyin, oyuncu raksa debelenmek.

çalkanmak (چالقانمق) Deniz kalabalık, halk mevc vurmak, karışmak, cûş u hurûş etmek, araştırılmak, dalgalatmak, talazlanmak. Mide, gemi alt üst olmak. Yürürken iki yana çalkanmak.

çalkanmış (چالقانمش) Bozuk, fasit.

çalkantı (چالقاندی) Çarpıntı, telâtum, mide bozukluğu sürme. **kalbur çalkantısı** üste gelen kalın çör çöp.

çalkar (چالقار) Mide bozarışı, müshil, pamuk kozasını tathîre bir nev sepet dolabı, çırçır alafrangası çin, çalkacan ... nevinden leziz balık.

çalkatmak (چالقاتمق) Çocuğu sütten hasta etmek, gemi zahireyi ıslatıp bozmak, kuluçka tavuk yumurtada durmamak.

çalma (چالمه) Sıvama olmayan kaba şey. *Çalma destar.* Vurmakla yapılan maden eşya, kakma zıddı.

Büyük çalma sarar ziyade sefih.
Eder başına karlı dağı şebih.

çalmak (چالمق) *f.m.* Çarpmak gibi vurmak, düşürmek, sesini çıkarmak, bir şeyin üstüne kalıpla vurarak sikke darp eder gibi darp, çırpmak, bir parçasını kesmek, çelmek, sürm, dem çıkarmak, lehy, tezmir. Davul çalmak, boru çalmak, üfürmek, bir mayiye cüzi tuz katmak, çorbaya un vurmak, katmak. Bir parça benzeyip bir şeye, beyaza, siyaha, acıya çalmak, temayül, meyyal olmak. Uğrulamak, sirkat, istirâk, gasbetmek. Saat vurmak, kaide üzere saz tezmir ve icrâ-yı âheng etmek. **akıl çalmak** meftun etmek, cezp, sihretmek. **bakır çalmak** zehir. **bal çalmak** tattırmak. **bir hava çalmak** lahn-i nevâ. *Çala sırım, çala kürek, çala kamçı sallamak.* **çal yaka etmek** kavramak. **çan çalmak** ziyade gürültü etmek, ilan, alenen beyan. **dil çalmak** çetrefillik. *Dile un lezzeti almak.* **dili çalmak** usûfet, buruşturmak. **düdüğü çalmak** muzaffer olmak. **el çalmak** çırpmak, karsımak. **geç çalmak** çaparızlık etmek. **her telden çalmak** hezar-fenlik. *Islık çalmak. İs çalmak.* **kapı çalmak** dakk-ı bab, sarkıntılık etmek. **kılıç çalmak** kestirmek. **kılıç ile alnı çalmak** düşürmek. **pala çalmak** sürtmek, sallamak. **topuk çalmak** yetiştirmek, tökezimek, çamur atmak. **tozunu çalmak** süpürmek. **yere çalmak** zemine ilka, ikbâb etmek, yığmak. **zehr-i hava çalmak** sam.

çalpara (چالپاره) Bir nev deniz böceği. **yahudi çalparası** onun lekeli renkli nevi.

çalpara (چالپاره) *is.* Çâr pare, dört parça, ağaçtan zil gibi şakşak. **çalparasız oynar** çalmazdan oynar, arzukeş, müştehî, delişmen, hâhişger.

çalyaka (چال یاقه) Kavrama.

çam (چام) *e.* **çam çarşı** fır dolayı.

çam (چام) *is.* Her dem taze olan sakızlı ağalardan sanevber, çıralı çam. Dallarından maada sâkında da yaprakları olan nevi, köknar, ak çam, tohumu kozalak olan serviler, mazılar ve erzler, güğüm tohumlu ardıçlar ve kazmiyeden porsuklar ve Amerika çamı bütün çamın gayridir, her birinin yirmi otuz nevi olur. *bk. sarı çam. Alaçam, çiğdene çamı, karaçam, katran çamı, kumsal çamı.* Amerika çamlarından Arokarya, sakoya. Çıralı çamın bazı mahal ismiyle maruf tahtaları. Ova, çalı ve adi çap, eğrice, ilindir, Bartın, koğuş, çiğdene, Sinop, tavanlık, kara kaş, koçanaz çayı, tahta. **çam devirmek** ayılık etmek. **çamlar bardak olmak** tahavvül-i ahvâl, murûr-ı zamân. **çam özü zarı** çamın tahtası. **sarı ot yer çamı** kemadris.

Çamardı (چام اردی) maa Berkitli. *bk. Niğde.*

çamariva (چاماریوا) *n. İt.* Gemi armasına çıkma emri.

çamaşır (چاماشیر) *is.* Yıkanır esvap. **çamaşır takımı** libas altına giyilen gömlek, don vesaire. **çamaşır usta, çamaşır ağası** dairelerde gedikli hademe.

çamaşırcı (چاماشیرجی) Câme-şûy ki dükkânda yıkayan. Satana yağlıkcı.

çamçak (چمچاق) *is.* Türkîde çömçe, çömüç. Büyük yassı kepçe, ağaç kevgir, mezube.

çamçak (چامچاق) Camcak, camdan su kabı, tefûr, büyüğü mastala.

çam fıstığı (چام فستغی) Habb-i sanevber. Asıl fıstığın buna münasebeti yoktur.

Çami (چامي) Arnavut'tan bir taifedir. Meskeni çamlık yani Aydonat, Filat, Margıliç, Mazarık kazaları.

çamiç (چامیج) *sf.* Hırçın, ufak tefek, kuru üzüm, ufak göz bebeği, beyazı çok göz.

Çamlıbel (چاملوبل) *is.* Sivas ilinde sabıkan meşhur Köroğlu me'vası.

Çamlıca (چاملوجه) *is.* Yunan cezayirinden Suluha maa Çamlıca.

çam sakızı (چام ساقزی) Reçine, kolofanya, ratineç, neft yağı bundan dahi ihraç olur.

çamuka (چاموقه) *is.* Atrine balığın ufağı.

çamur (چامور/چمور) *is.* Yağmurdan hasıl balçık, redg. **çamur sıvamak** itham, bühtan. **çamura bulaşmak** bî-hayâya duş olmak. **çamura düşmek** hâk-i mezelletde kalmak. **çamura taş atmak** bî-edebe, çirkefe söz söylemek. **çamurdan çıkarmak** hazelandan müşkilden kurtarmak. **çömlekçi çamuru** çökelek, süzme. Aslı çumur çummak, çimmek. *Çakmakçı, lüleci çamuru.* Toprakla yapılan harç **örk çamuru. sokakların çamuru** vahal.

çamurlamak (چامورلامق) Çamur sürmek, kirletmek, sular balçık getirip limanı ve menfezleri doldurmak, itham etmek. **iki el ile çamurlamak** ithama çalışmak.

çamurluk (چامورلق) Caddelerde, denizlerde, liman kenarlarında redga ve halgâh, tersanelerde metruk kıyı ve mersa.

çan (چاك) *is.* Envaı çoktur. **çan kulesi** saatli kule. **deve çanı** cıngırdak, ceres. **duvar çanı** demir, tahta nâkûs. **kulağa çan çalmak** çok bağırıp söylemek. **saat çanı** tas. **çana ot tıkamak** bir adamı mahv ile sesini kesmek, ününü bitirmek, nüfuzunu bozmak. **çan çan etmek** ötüp dırlamak, çene yarıştırmak.

çan (چاك) *is.* Biga'ya muzaf bir kazadır.

çanak (چاناق/چناق) *is. Yun.* Yayvan toprak kap, kasa, kıhf, kap. Ağaç çanağa çamçak oymasına kavata denir. *Çanak yoğurdu.* **dilenci çanağı** keşkül. **çanak çömlek** sifâl, evânî-i hâne. *Çanak çanağa değer kırılır. Çanak üzengi.* Türkîde çunak. Çanakkale *bk. kale-i sultaniyye.*

çanaklık (چاناقلق) Gemi direklerinin başlığı, metris gibi parapet sencer idi.

çangal (چانغال) Takılmış, fazla olmuş koyunun diğer maryaya verilen yavrusu.

çangıl (جانغل/چانغل) çungul. *bk. çatra patra; tangul tungal.* Mühmelâttan. Çangal, çatak çutak. Nâ-mevzûn.

çangır çungur (چانغر چونغر) Maden billûr kırılması.

çangırdamak (چانغردامق) Çungurdamak muhaffefi, çıngırdamak çıngırak gibi ses etmek. Çangırtı, çangır çungur.

çangırtı (چانغردی) Muhaffefi çıngırtı.

Çankırı (کانغری) *is.* Kastamonu'da liva kürsüsü ve kaza merkezi bir şehirdir. Kazaları Çangırı maa Koçhisar ve Toht ve Çerkeş maa Ovacık ve Karacaviran, Bayındır ve Günü Kalecik maa Şabanözü, Şorba ve Semerözü ve İnallıve Banluh.

Çanlı (چاکلو) *is.* Sinop'ta İstefan'a mülhak bir kazadır.

Çanlı (چاکلو) *is.* Aydın'da Çanlı maa Köşkdere. Güzelhisar'a muzaf bir kazadır. Kadimde panyonyum.

çanta (چانطه) *is.* Türkîde cuntay. Dağarcık, kulplu cilbend, elde seyr ü sefer sofrası ve torba. **çantada keklik** hazır.

çap (چاپ) *is.* Ekser müdevver, umumen mücessem şeylerin nisabı, ölçüsü, ölçecek alet. *Kavun, karpuz, top, gülle, kereste çapı.* Dokuz, on beş, yirmi bir çapında top yani dokuz kıyye ya on beş veya yirmi bir kıyye gülle alan top. **bina çapı** ebniye nezareti tarafından verilen tezkire ve ölçü.

çapa (چاپه) *is. Arn.* Kazma ile bel arası maruf alet, microfe, mishât. *Çatal, tırnak çapa.* gemi çapası kulaklı lenger. Lengerin ağaçtan ya demirden kolları.

çapacı (چاپه جی) Mevsiminde pamuk tarlası temizleyen bostan amelesi. Sabıkta balta ve çapalı asker, tâ'ife-i müslümân.

çapaçul (چاپاچول) *sf.* Bol paça, pasaklı çolpa. Lâmpasa, çul, sarkmış at, deste bedsiz.

Çapakçur (چپاقجور) *is.* Diyarbakır'a tabi bir kaza.

çapak (چاپاق) Seri akar, acil. **göz çapağı** ramas, gamas, rîme. **çapak silmek** gözden sürmeyi çalmak, ayyarlık. *Çapağı alırken göz çıkarmak.* **çapak balığı** iri pullu gayet yassı göl balığı.

çapaklanmak (چپاقلانمق) Gafş, çapaklı göz gibi pislenmek.

çapaklı (چاپاقلو) Murdar yüzlü.

çapalamak (چاپه لامق) Bellenmiş toprağı kabartıp otlarını kurutmak, sahy.

çapan (چپان) Çapar.

çapanak (چاپاناق) *is.* Kaçırılmış mal. *Komşu kızı çapanaklı olur.*

çapar (چاپار) Tatar, ulak, çapan galatı, cebbar.

çapari (چاپاری/چپاری) *is. Rum.* Çok iğneli olta. Uskumru oltası ucunda misine ve kırk iğnesi olur.

çaparız (چاپارز/چپارز) *is.* Cabarıs, çaprast tahrifi. Engel, hail, set, avâ'ik, mevâni. Taklîbi paçarız.

çaparızlık (چاپارزلق) Mümâna'at, işkâl, avk, müzâcim.

çapavul (چاپاول) Çapkı askeri, akıncı, ılgarcı. Akıncı akıtması, yağmaya saldırma.

çapıcı (چاپیجی) Sürücü, akıncı.

çapkılamak (چاپقیلامق) Atı eştirmek, târâc, yağma, akın etmek.

çapkın (چاپقون) Çapul malı. *bk. çapanak.*

çapkın (چاپقین) Çapan, yörük, yelip koşucu, atın yürüyüşünden bir ayak açık eşkin tekâvür, çabuk at. Sürtük, hercaî, derbeder, erâzil, çul tutmaz, evbaş takımı, uçarı, çapkın, serseri, eclâf. **mahalle çapkını** hovarda etfâl.

çapkınlık (چاپقینلق) Rezalet, yolsuzluk.

çaplı (چاپلو) Cüsseli, cürmü büyük. **çaplı kereste** çapı büyük, kalın, ağır boyu seren yağhane gibi küçük çap hafif kereste.

çapmak (چاپمق) *f.m.* Çarpmak, vurup koşturmak, atı sürmek, tesrî. Farisîye nakil ile çâpîden derler. *f.l.* Koşmak, süratle ılgar, akın etmek, atla koşmak, hervele, tekütâz.

çaprak (چاپراق) *bk. şaprak.*

çapraşık (چاپراشیق) Çepreşik, müşkül, arkuru manasında vasıf olur. Arabî cerbaz, çaparızlı.

çapraşmak (چاپراشمق) Çapraşık. *bk. çepreşmek.*

çapraz (چاپراز) *sf.* Çep ü râst, kavuşturma olan şeyler, elbisenin çifte şemsesi, kemer halkası, kuşak üzerine demir halkalı silâhlık ve cübbe, maden kuşak. **aşçı çaprazı** iki yanı yaftalı kavuşturma yelek, düğmeli salta. **marangoz çaprazı** testere dişi yapmağa çapraz eğe.

çapul (چاپول) Türkîde çapılan şey, yağma, menhûbât, gâret, çete.

çapulcu (چاپوجی) Yağmayı seven kaparozcu, yağma-ger.

çapullamak (چاپوللامق) Hervele, tekütâz, talan.

çapullanmak (چاپوللانمق) İğtinam, kabullenmek, kapıvermek, tu'me almak.

çaput (چاپوت) *is.* Palaspare, eski libas parçası, paçavra. Ağ çividi, don ağında müselles parça, entari peşinde kuş.

çar (چار) *is.* Rusya mülukuna denir. Kadimde akbey tabir ederlerdi. Hâlen imparator olmuştur. Müennesi çariçe. Almanya imparatoruna sabıkta çasar denirdi. Kayser tahrifi.

çar (چار) *is.* Çare, gebe kancığın attığı su.

çar (چار) Tafdil edatı. *Çar çabuk.*

çardak (چارطاق) *is.* Sertak, açık mürtefi, tahta-puş, bağlarda natır seriri. **asma çardağı** arîş. Zabıtanın beklemesi.

Çardak (چارطاق) *is.* Lâpseki ve Babadağına mülhak bir kazadır.

çarık (چاریق/چرخ) *is.* Köylünün giydiği hasf, yolcuların giydiği postal, top arabasının tekerleğine yokuş aşağı takılan papuç. **demir çarık** eskimez ayakkabı, yolun uzağına gidecek hal.

çark (چارق/چرخ) *is.* Çarh, tekerlek, gerdûne, dolap. *Çarka tutmak.* **bileği çarkı** mutlaka çarhlı makine. Su dolabı. **tulumba çarhı** ipek basmacı, değirmen dolabı. **vapur çarkı** buhar teknesi, gemisi.

çarka (چارقه) *is.* Çarha, çengi. *Çarka topu, çarkacı.*

çarnık (چرنیق) *is. Bul.* İki başı çalık dalyan kayığı, evvel biçimde küçük zahire kayığı, çarnıkın pek küçüğü patalya.

çaroka (چروقه) *is.* Kırmızı kanatlı göl hamsisi.

çarpık (چارپیق) Mukavves, yampiri, eğrilmiş. *Çarpık ağız.* **çarpık ayak** kec. *Çarpık tahta.* **çarpık zihinli** ters adam.

çarpılmak (چارپلمق) Eğrilip bükülmek, eğilmek, münfa'il, türş-rû olmak, tegayyür, cin vurmak, tersi dönmek, daralmak. Yan gitmek, kırılmak, mukavves, matuf olmak, iltiva. **ağız çarpılmak** lâkve. *El ayak çarpılmak.*

çarpınmak (چارپنمق) Döğünmek, halecan.

çarpıntı (چارپندی) Halecan, temellül, deniz sularının dökülmesi.

çarpışık (چارپشیق) Çapraşık, çepreşik, karışık çarpık şeyler. Birbirine binmiş diş, çetrefil lisan.

çarpışmak (چارپشمق) Döğünüp vuruşmak, mükara'a, müsademe.

çarpıştırmak (چارپشدرمق) Vuruşturmak, az sesle vurmak.

çarpma (چارپمه) Vurarak kakma gibi yapılmış kabartmalı gümüş eşya. **çarpma kilit** zemberek. Sadme, darbe, esbîb, felâket.

çarpmak (چارپمق) *f.l.* Vurup çelmek, düşürmek, yere vurup ses çıkarmak yahut kapıp kesip elden almak, çalıp çarpmak, gasp muhaffefi, çırpmak. Başa vurmak, sudâ vermek. Vurup titremek. Kapı, zemberek vurmak. **çalıp kapmak** ayarmak, bir yana kıvrılmak, avrımak, matuf olmak. *Dizgine çarpmak.* **göze çarpmak** nazarı davet etmek. **yürek çarpmak,** temlîl.

çarptırmak (چارپدرمق) Vurmak, sesle çarptırmak.

Çarsancak (چارسنجاق) *is.* Harput'ta Pertek maa Mazgirt, Sagman, Gerger.

çarşaf (چارشف) *is.* Milhafa, bitane, menâme. *Çarşafa bürünmek. Yatak çarşafı, yorgan çarşafı.* Aslı çâder-i şeb.

çarşamba (چارشنبه/ چهارشنبه) *is.* Erbaan. **çarşamba karısı** cadı ve sehhareden kinaye, saçı başı dağınık. *Çarşamba pazarı. Çarşamba suyu.*

Çarşamba (چهارشنبه) *is.* Eğribucak'a mülhak Çarşamba maa Sarıgöl kazası merkezi kayalar kasabası.

Çarşamba (چهارشنبه) *is.* Nam-ı diğer Buladan. Aydın'da Çarşamba, Lâdikiye ve Saray ve Gököyük kazasının merkezi şehr-i kadimdir.

Çarşamba (چهارشنبه) *is.* Bolu'da Bartın'a mülhak bir kazadır.

Çarşamba (چهارشنبه) *is.* Canik'te Çarşamba maa Erim ve Terme kazasının merkezi bir kasabadır.

çarşı (چارشو) *is.* Çâr-sû, örtülü ve dört tarafı dükkân olan sûk. **cam çarşı** fırdolayı dört tarafı terbîi, etrâf-ı erba'a. *Çarşı ağası.* **çarşı halkı** kesebe, ehl-i sûk. *Çakmakçı, kavaf, kuyumcu, sahaf, tiryaki, yorgancı çarşısı. Malta çarşısı, mısır çarşısı.* **başı uzun çarşı, başı şeytan çarşısı** oyuncakçılar. **çarşı başı köşesi** kalpakçılar. **içi çıfıt çarşısı** nifak, vesvas. **uzun çarşılı** çıkrıkçı.

çarvete (چروته) *is. İt.* Çarvat, siyah sarık.

çaşıt (چاشوت) *sf.* Casus zebanzedi.

çaşıtlamak (چاشوتلامق) Tecessüs etmek, ihbar eylemek.

çaşıtlatmak (چاشوتلاتمق) Taharrî, telvîc ettirmek.

çat (چات) *es.* Darbe sesi, dayak. **çat çat** ahşap sesi, dakk-ı bâb. Çat mürakkakı çık *bk. çatlamak.* **çat burada çat kapı arasında** bağteten. **çat pat** nadiren, şurada burada.

çatak (چاتاق) İki dağın biribirine çatıp dere peyda ettiği yer. **çatak çutak** girift.

çatal (چاتال) Mefrûk, dûşâh, iki başlı dalları yere bastırmak ve daldırmak için ağaç ve maden çatal, minşel. Yemek takım. *Çatal bel.* **çatal destek** sedâ. **çatal iş** müşevveş. **çatal kalafat** yeniçeri ağavatının adi kavuğu. **çatal kazık** iki başlı, geçmez, yürümez iş. *Çatal matal.* **çatal ses** sahl, boğuk. **çatal söz** metrûd. **çatal tırnak** bakanak. **çatal tırnaklı hayvanat** mücterre, geviş getiren bakanaklı gibi geyik ve sığır çatalı. **ağaç çatal** dirgen, diren yaba, mûze. **araba çatalı** öküz arabasının erşi, bir ucuna boyunduruk, diğerine ön tekerleklerin dingili bağırcığı merbut olan ok. **boynuzu çatal anahtar** vida sökmeğe alet, tornavida. **dağ çatalı** tîga. **gözler çatal görmek** uykulu. **ırmak çatalı** mülteka, çay koyarı, kavşak. **üç dişli çatal** zıpkın.

Çatalburgaz (چاتال برغوس) *is.* Nâm-ı diğer Lüleburgaz.

Çatalca (چاتالجه) *is.* İstanbul idaresine tabi bir livanın merkezi ve demiryolu mevkıfı şehirdir. Kazaları Çatalca, Çekmeceler, Terkos, Su yolu maa Burgaz, Silivri.

Çatalca (چاتالجه) *is.* Tırhala'da Çatalca maa Dümke kazasının merkezi bir şehirdir. Kadimde Fersâle ismiyle meşhur.

çatallaşmak (چاتاللاشمق) Çatallanmak, dal budak olmak, iki başlı olmak. **zihin çatallaşmak** bâ'is-i tereddüt ve iştibâh, müşkül olmak, teşebbu, bir şey, mesele çatallanmak.

çatallık (چتاللق) Tereddüt, iştibâh, avk, mübâyenet.

çatalmak (چتالق) Buğday tarlasında bir nev tane, yabani ferilciye, kertik, fartman.

çatana (چطنه) *is.* Fluka resminde küçük vapur şalupası, kelimenin aslı Tunada Çatana kasabası isminden alınmıştır, sehv olmuştur.

çatarı (چتاری) *is.* Bir ipin üç pamuk tarlı hafif kumaş, sirahkir bunun gayrıdır, çatmak.

çatçut (چات چوت) Darbe, çatadak.

çatı (چاتی) Binanın sakîfesi, ravk, palar, arş, kemer çatısı, hanire, vücudun heykeli, insan binası, atın çatanı, budun sapana ve oluğa karîb yeri. Türkîde satan dahi derler. **çatı altı** tavan arası, dam altı, zılle. **çatı çatan** bani, Halık. **çatı makası** top kundağının başçatısı. **çatı tabanı** kereste. **arka çatısı** yelne.

çatık (چاتیق) Mülâsık, muttasıl, abûs, buruşuk. *Çatık kaş.* Muhaffefi çitik, çetin *bk. çitmek.* **çatık otu** ebe pisiği.

çatılmak (چاتلمق) Kurulmak, apışıp kala kalmak, helâk, kadit olmak, at ve devenin bacakları ayrılıp helâk olmak.

çatır çatır (چاتر چاتر) Gürül gürül, bîmehâbâ, zorla, muhaffefi çıtır çıtır.

çatırdamak (چاتردامق) Ferka'a, bina kağşamak, dişler, kemikler ses etmek. **kurşun çatırdamak** yağmak. *Mirfakı çatırdamak.*

çatışmak (چاتشمق) Tokuşmak, kavuşmak.

çatkı (چاتقی) Çatılan şeyler. **alın çatkısı** kaş bastı, dildâde, çiftin öküzlerini birbirine bağlayan çatkılık meymeni.

çatkın (چاتقین) Müteallik, müntesip, mukbil, hulûl etmiş.

çatlak (چاتلاق) İnce yarık, şürse, eşrâs, rahne. **duvar, el, kubbe çatlağı** halel, ferce, şikâf. *Çatladı kapı.*

çatlamak (چاتلامق) Pek ses ederek yarılmak, ayrılmak, dilmek, şak, münşak olmak, teşakkuk, inşikak etmek. İnsıdâ, infilâk, tesalsul. Paralanmak, dikiş sökülüp çatlamak, mirfakı çıtlamak. *Alın damarı çatlamak.* **baş çatlamak** sudâ. **dalga çatlamak** çocuk ağlayıp çatlamak. *Dudak çatlamak.* **hayvan gibi çatlamak** gebermek. **kasık çatlamak** fıtık. **taş çatlamak** izdiyâd-ı berd, nadiren, vukûu emr-i muhâl. **taş çatlasa** farz-ı muhâl olarak, istihâle. **yerler çatlamak** hafs, inşikak, kuraklık. **çatlasa patlasa** ceza u feza. *Çatlayası yemek.*

çatlatmak (چاتلاتمق) Şak, münşak etmek, ayırmak, patlatmak, hasetten mustarip etmek, tasdî, kırmak. **topuk çatlatmak** şitab. Mürakkaki çıtlatmak. *Çok arpa at çatlatır.*

çatma (چاتم) Döşemelik ipekli yastıklık. **derme çatma** perakende, perişan şeylerden cem olma, ucâle.

çatmak (چاتمق) *f.l.* Bir yere çat vurup değmek, müsade, mukarin, müsâdif, giriftar olmak, deliye düş olmak, miras yediye rast gelmek, gemi bir yere düşüp isabet etmek, mevsim-i mî'âd tekarrüb etmek, tufeyli olmak, girişmek, hulûl, rampa etmek. **çattık** tekellemesi, kaldı, henüz mübaşeret. **baş başa çatmak** müşavere. **kaş çatmak** çîn-i cebîn etmek. **keyif çatmak** parlamak, cilâ bulmak. *f.m.* Bina kurmak, hayvana yük, haml etmek, çöpü çöpe tayamak, uc uca bitiştirmek. Ateş ocak kurmak, dikiş çatmak. Asker tüfekleri bir birine iliştirip dizmek.

çatra (چاتره) Patra mütetâbi'âatından. Rumeli tarafının berberesi, çatırdar gibi çetrefil lisanı, arab berberesi, takal tukal, Anadolu berberesi, çangıl çungul, tangul tungul.

çattırmak (چاتدرمق) Müsâdeme, rabtettirmek, bina kurdurmak, gemiyi gemiye vurmak.

çavdar (چاردار) *is.* Züneybâ, ales. **çavdar ekmeği** esmer ve leziz nân-ı azîz. **çavdar mehmuzu** çavdarın külçer nevinden illeti ki deva olarak kullanılır, dâ-i mihmâz bozuk çavdar istimalinden insanda zuhur eden illet, parmakları düşürür.

Çavdarhisarı (چاودار حصاری) *is.* Kütahya civarında kadim Azanya şehrinin harabesi.

çavlı (چاولی) *is.* Şahin ve doğan yavrusu, terbiye olmadık yeni doğan. Terbiyelisi bavlı.

çavun (چاون) *is.* Çav, hayvan derisinin parçası, hususen âlet-i tenâsülü ve ondan yapılmış kamçı, kırbaç.

çavuş (چاوش) *is.* Siyavuş, keyavuş, başı sorguçlu manasına. **çavuşbaşı** divan çavuşlarının büyüğü. Sabıkta de'âvî nazırı. **çavuşkuşu** kırlı kuşı, ibik kuşu, hüthüt. **çavuş üzümü** kafile-i huccâc çavuşlarından bir himmetli marifetiyle Taif'ten getirilmiş bir nev âlâ üzüm, İstanbuldan Frengistan'a naklolunmuştur, hâlen çavuşlar derler. **asker çavuşu** onbaşıdan yukarı olan küçük zabit. **alay çavuşu** serheng-i hasekî. Türkîde yasavul. **çoban çavuşu** bir nevi misket çavuşu. **divan çavuşu** muhzırlık eden ka'id. *Piyade çavuşu. Süvari çavuşu.* Bir rütbe daha büyüğü **baş çavuş.**

çay (چای) *is.* Irmağın küçüğü, cûy aslı. Çağlamak Türkîde çaymak; havalanmak, ısırmak, çakmak. Çaylak, çaynak, çayır bu asıldandır. Büyüğüne ırmak, küçüğüne su dere derler. **denizi geçip çayda boğulmak** büyük engeli atlatıp küçüğünde kalmak. **çay kuşu** tuyûr-ı mâ'iyye.

çay (چای) Lügat-i Çinîde tay ve tey. Maruf, muattar kıymetli yapraklar. *Yeşil çay, siyah çay, top barutu, toz çay, kalıp çayı* gibi envaı çoktur. **adaçayı** meryemiye, behmen-i ahmer, diş otu salibiyeden. **çay takımı** tepsi vesaire.

çayır (چایر) *is.* Merc, mürûc, çemenzar, ata mahsus mera, çerâyin, umumen merta. Mahsus kurutulmuş otlak çayırlık. *Çayır peynir.* **çayır kuşu** toygar nevinden. **çayır otu** atlara verilen yeşil çayır. *Çayır soğuğu.*

çayırlamak (چایرلامق) Çayıra çıkarmak.

çaylak (چایلاق) *is.* Çaylak, bağırgan kuş, hidâ'e, şûha, galivac. Türkîde avcı kuş şiveni. Kaparozcu, geda-çeşm. *Çaylak fırtınası.* Bir büyük nevi kocalak.

Çakır atmaca şahin alır şikâr
Uçar gökde çaylak kuşu hâr u zar

Çaymaaferik (چای مع فریق) *is.* Trabzon'da Giresun'a mülhak kaza.

Çaymaakaramuk (چای مع قره موق) *is.* Karahisar-ı Sahip'te Bolvadin'e mülhak bir kazadır.

Çayniçe (چاینیچه) *is.* Saraybosna'da bir kaza merkezi şehirdir.

çebiç (چبش) *is.* Arabîde kebş. Büyük koç. Koç başı, demir tokmak. **çebiç oğlanı** salâbetli, tokmaklı. **çebiç oğlu** pehlivan, yiğit, er başı.

çeç (چچ) *is.* Hububat yığını, küme. Demet yığını olursa tokurcun. **et çeçi** koyunun bumbarını tutan kümeli iç bağırsak. *Nisan yağar sap olur, mayıs yağar çeç.*

Çeçen (چچن) *is.* Türkide çaçan derler, ferzane. Dağıstan'da bir lezgi aşiretidir.

çedik (چدیك) *is.* İç edik, sarı sahtiyandan nisvâna mahsus mest, huff. **çedik papuç** zenne ayakkabı. **mest pabuç** ulema ayakkabısı. *Çedikçi.*

çehre (چهره) *is.* Abûsluk, türş-rûyî manasına itap, dargınlık, eğri yüz. Avam zebanzedi surat, yüz. **çehre züğürdü** çirkin.

çek (چك) *bk. poliçe.*

çekçek (چكچك) El arabasının dört tekerleklisi.

çekememek (چكامه مك) Takat getirmemek, haset etmek, hıkd, adem-i tahammül.

çeki (چكي) Tartı, vezne, büyük odun kantarı. Yüz seksen kıyye ki dört kantâr-ı i'tibârî. **çeki taşı** odun kantarının dolabı, vezin. **bir çeki** dört kantar yüz yetmiş altı kıyye. **çeki çeke** düzen, intizam. **çekiye gelmez** çekilmez, işe yaramaz.

çekiç (چكيچ) Çatal çekiç, ekser, çekecek alet, bir tarafında çatalı bir tarafında düğdüsü olur, fitîs. Çekiç, çükeç, çükrecek alet, küçük tokmak, mıtraka. *Ustanın çekici bin altın.* **cenk çekici** mıtraka. **taraklı taşçı çekici** dişnegü.

çekiçhane (چكيچ خانه) Büyük kârhanelerde bir kaç yüz kantar sıkleti verir büyük makinenin mahalli.

çekilmek (چكلمك) Bir kenara gitmek, inziva, halvet, ferağat etmek, ihtiyâr-ı uzlet. Geri durmak, ric'at, su cezr, damarlar gerilip incizâb, tevettür etmek, inkimâ, büzülmek, tahazzür etmek. *Sular çekilmek, ağaçların suyu çekilmek*

çekim (چكيم) Nizam, intizam, süs, tezyin. **o çekime gelmez** muameleye tahammül etmez.

çekinmek (چكنمك) İhtirâz, içtinap, istihyâ, iç çekip istemek, istihvâ, iştah etmek.

çekirdek (چكردك) Nevât, içinde levzi tıkırdayan ucâm sair tohumlar ayva, üzüm, pamuk çekirdeği, hafs. **çekirdekten yetişme** eski müfsit. **çekirdek içi** badem, levze. **çekirdeksiz üzüm** nar.

çekirdek (چكردك) Tane, kırat. **iki dirhem bir çekirdek** yosma.

çekirdeklenmek (چكردكلنمك) Sebze kartlaşmak.

çekirge (چكرگه) *is.* Türkîde aslı çogurtga ve çökartga, bulut gibi çöken hayvan, cerâd, melah. Bazı lehçede meselâ Kırgız ve Kıpçak dillerinde çevirtke derler çevrilir manasına. *Çekirge kuşu bk. sığırcık.* **çekirge suyu** cerrarlar getirir. **çayır çekirgesi** çırçır, cırlak, debâ.

Gece çekirgesi. **ocak çekirgesi** sırsır. **orak çekirgesi** ağustos böceği. **ot çekirgesi** hüsbân. *Bir sıçrarsın çekirge iki sıçrarsın.*

çekiş (چكيش) Çekik. **çekik kuşu** tarla kuşu.

çekişme (چكشمه) Muaraza, mu'ânede, ikap, itap.

çekişmek (چكشمك) Müşâcere, muaraza, mu'ânede, mücadele, münazaa, tekdir, eza, mihnet, sitîz. Tartışmak tartılmak, çekişe çekişe pazarlık etmek. Nifak vifaka mübeddel. *Çekişmeyince pekişmez, can çekilir.*

çekiştirme (چكشدرمه) Fasl-ı mezemmet. Gıybet, gamz, nifak, nemmamlık.

çekiştirmek (چكشدرمك) Gamz, gıybet, nifak, ezkâr-ı zemîme kılmak, niza. Atla torbayı çektirme.

çekme (چكمه) Çekilmiş ve çekilir şey. **çekme burun** mevzun. Büyük üst çizmesi, iş donu, kalçın. Sandık ve dolap gözü, bağ çakısı.

çekmece (چكمه جه) Çekmece, gözlü, çekmeceli, piştahta. *Çekmece-i kebîr bk. büyük çekmece. Çekmece-i sagîr bk. küçük çekmece.*

çekmek (چكمك) *f.l.* Tutup uzatmak, şed ve kasıp kısaltmak, kasr, sürmek, cer, celp, zecr, kabzetmek, çizme sair melbûs diş ihraç etmek, meşrubu, dumanı, yer suyu bel etmek, kurumak, burna cezbetmek, neşk, istinşak, çubuğu tartmak, içmek. Kaptan, çukurdan mahfazadan çıkarmak, bir yerden bir yere taşımak. Meselâ su haml ve nakletmek, istiska, denizden ağ, kuyudan su, yağdan kıl çıkarmak, sell-i seyf etmek. Cebren almak, gönül cezp, müncer etmek. Benzemek, huy andırmak, bir adamı zecir, men etmek, almak, geri almak. Nefesi alıp ah, iç, göğüs çekmek, teevvüh, tahassür, te'ellüm etmek, birinin ahını, hasretini, günahını çekmek, kuşlar ötüşüp dem vurmak, arzaya uzatıp çizmek, perde, hisar, duvar, set, şekil, suret, med ve tahdit, tersim, tahrir etmek, etrafını almak, buyrultu, sah, tuğra, kavil, hak, sehv, keşide etmek, suret istinsah etmek, bir şeyin yüzünü boya, astar, rastık sürmekle örtmek, arzaya tutup yonmak, parmaklık çekmek, hayvanı dişiye aşırmak, tâb-âver, takat mütehammil olmak, tahammül etmek, sineye çekmek, zamana almak, azap çekmek, zahmet çekmek, cehd ü cidd, ağrı, emek, cefa, mihnet, meşakkat, hastalık, lâkırdı, yük tahammül etmek. Sabır ve sükut, çıdamak, dayanmak, duçar, müptelâ olmak, birinin ahına gelmek, hedef-i sihâm, beddua olmak. Musâb olmak, zararını görmek, çok çile ve belâya giriftar olmak. *Hep çektiğim kendi cezâ-i amelimdir.* Terazi, kantar ile tartma, vezn etmek, küreği usta almakla hamle etmek, peşkeş, ziyafet, sopa keşide etmek, dayak çekmek, ıslatmak, pestil çıkarmak. **şehre beş saat çekme** mümted. Askeri sevk ve tesrîb etmek, meydân-ı harbe götürmek. *Tecrübeyi göğe çekmemişler*. Ditmek. *Dittim yün oldu, çektim keçe oldu yüzüm külâh. f.l.* Çekilmek manasına daralmak, bozulup toplanmak, tekallüs, tekeddür, ızhâr-ı gam. **el çekmek** mücânebet, içtinap, i'tizâl. *Hava kuruya çekmek* . **iç çekmek** ah etmek. **kulak çekmek** tenkîl. **omuz çekmek** çiğin kaldırmak, tecahül, tesâmüh. **soya çekmek** âbâ ahlâkıyla mütehallik olmak, andırmak.

çekmen (چكمن) Cepken, yağmurluk, bol şalvar. *Bârânî çekmen.*

çektiri (چكدرى) Sabıkan körükle çekilen gemi, yedekle giden nevi bastarda, kadırga, firkate, uzun hafif korsan gemileri, firkate. **çektiri payzeni** korsa.

çektirme (چكدرمه)Körüklü odun gemisi.

çektirmek (چكدرمك) Tahmil, hamle aldırmak, kayığı yürütmek.

çelebi (چلبى) Okuma bilen, okumuş. Sonradan bu manaya Rumcadan efendi tabiri vaz olundu. **çelebi adam** mü'eddeb, mükerrem, nazik. *Çelebi lâlesi. Çelebi Sultan Mehmet.* **çelebiler** mevlevi meşayihi.

çelebilik (چلبيلك) Nezaket, zarafet.

Çelebipazarı (چلبى بازارى) *is.* Saray sancağında bir kaza merkezi şehir.

çelenk (چلنك) Maden ve cevahirden çalma resimli sorguç.

çelik (چليك) Kısa kesilmiş dal ve sert değnek. yâc nebatatı örtmek ve çoğaltmak için toprağa gars olunan sert dal parçaları. Çelik adi demir salâbetini artırmak için kömüre çalıp çok pişirdikleri polat. *Çelik çomak oyunu.* **çelik gibi adam** kavî, çalımlı. **ağzı çelikli** çeneli, mütekellim, natûk.

çelim (چليم) Endam, reftâr, çalım, avurt.

çelimli (چليملو) Cüsseli, endamlı.

çelimsiz (چليمسز) Arık.

çelmek (چلمك) *f.l.* Çalmak gibi el kanat kılıç ile vurmak, çarpmak, düşürmek, kesmek, kapmak, ihtilâs. **akıl çelmek** selb.

çeltik (چلتيك) İzbe, şeltük, başakta olan döğülmemiş pirinç. Döğülmüşü düğü. Pirinç tarlası, kelcâr, tekne tekne bölünüp su doldurulan evlek ve tirden ibaret mezraa.

çember (چنبر) *is.* Tahsis ile fıçılara ve kovalara vaz olunan ağaç ve demir daire. Bazı çember gibi vaz olunan şeye denir: kasnak, boyun çemberi, yemeni, isabe eline dahi bağlanır. **çember kayık** bir nev müdevver kıçlı odun kayığı. **boyun çemberi** iki terkuh kemikleri. **dildade çember** yemeni, tam murabba bir değirmi sebibe. **direk çemberi** kayıklarda yelkeni direk üzre akıtan kemik halkalar. **feleğin çemberinden geçmek** germ ve serd görmek. **gerdune çemberli, taş çemberli** top ağaçtan.

çemberlemek (چنبرله مك) Çember geçirmek.

çemçe balığı (چمچه بالغى) *is.* Yassı büyük balıklar envaından.

Çemişkezek (چمشكزك) *is.* Harput sancağına mülhak bir kazanın merkezi kasabadır. Çemişkezek ekrâd şubesi bir taifedir

çemrenmek (چمرنمك) Suya girmeye hazırlanmak, paçaları sığamak, teşmîr-i sak, telebbüt. **çaya varmazdan çemrenme** bih işe iyi girmek, cidd ü cehd.

çender (چندر) Saç uzatan.

çene (چكه) *is.* Zekan, zenahdan, enek kemikleri cem olduğu yer, gevezelik, jaj-hâlık herze-dirâzlık. **çene altı** gabgab, öküzlerin şakağı. **çene atmak** ihtizar, nez. **çene çukuru** çâh-ı zenahdân. **çene düşmek** lâfazanlık, yormak, münakaşa, muaraza. **çene oynamak** oburluk etmek. *Çene yarıştırmak.* **çenesi düşük** ahtal, lâfazan. **üst çene kemikleri** fekk-i a'la. Fakm fekk-i esfel, eyeği. **çenece** cüsseli, ağır.

çeneli (چكه لو) **çeneli adam** cerbezeli, mütekellim, natûk.

çeng (چنك) *is.* Türkîde ıklık dedikleri saz ve çan muhaffefi çengele, zengel, zil, çalpara, çagane.

çenge (چنكه) *is.* Çengiler arûsu karşıladıklarında def çalarak çağırdıkları bir lâhn-i mahsûstur. Ekseri bahr-i münserih, mutavvî mevkufdandır, ahirine yar yar lâfzını redif ederler.

Kangı çemenden esip geldi saba yar yar
Nâr-ı demi düştü hep canım-ara yar yar

çengel (انگر/كنگر) *is.* Eşek dikeni, yaban enginarı selbin bustanisi, arz-ı şevk. Kenger dedikleri yabani enginarın sütünden olur sakız.

çengel (چنكل) *is.* Çeng, pençe, çengal, demir tırnak, kalını koç boynuzu, bahş, horoz ayağı, burgu, domuz tırnağı. *Duvar çengeli. Kasap çengeli. Kayığın çengel demiri. Kuyu çengeli.* **pencere ve kanat çengeli** karga burun. **sarık ucunda olan kanca çengeli** adeka, küllâb, minşâl. **çengele gelmek** salb olunmak. **çengeli takmak** taarruz etmek.

çengi (چنگي) *bk. çenge*

çengi (چنگي) Rakkase. **bir kol çengi** kolcu takımı. Lehv ü neşâtın mübalâğası.

çenirdemek (چكرده مك) *f.l.* Çenremek, çıtırdamak, vızlamak, ok kirişi vızırdamak, tıkırdamak, tıngırdamak gibi bir şey içinde ses peyda etmek.

çenirti (چكردى) Tıpırtı gibi ses, tesalsul, hasmını çığırtı.

çentik (چنتيك) Gedik ufağı. Gedikli, ayıplı şey, üğünme. *Çentik yel esti gördük.*

çentiklemek (چنتيكله مك) Çeteleye döndürmek.

çentilmek (چنتلمك) Çetele yapılmak. **silâh çentilmek** diş diş olmak. *Tahta çentilmek.*

çentimek (چنتمك) *f.l.* Diş diş gedik çete le gibi vurup kedmek, kılıç ağzını ve bıçağı serm harm etmek. Meselâ bıçakla soğanı ince doğramak.

çep (چپ) *e.* Apaçık gibi.

çepçevre (چپ چوره) Çesçevre, kenar, girdâgird, havl, devr. Bütün etraf, fırdolay, cihât-ı erba'a. Perdeler çepçevre, sayvan.

çepel (چپل) *is.* Kalın, koyu, karlık hava, karışık fırtına, çamur mevsimi.

Senin çünki kıratına yok vuran
Çepel kahbe olsun burada duran.

çepellik (چپللك) Fırtınalı hava, karlı batak, cıvık mevsim.

çepil (چپيل) [çırpır, yoğurtlu, yağsız yumurta taamı]

çepreşmek (چپرشمك) *f.l.* Birbirine geçmek ve çitişmek, çapraşmak, çapraz olmak, kitlenmek, sıkışmak, şiddetlenmek, kintilmek.

çepreşik (چپرشيك) Dolaşık, müşevveş.

çerçi (چرچی) *is.* Hırdavat, mal hırzı. **çerçici ve çerçi** pilever, sandalanî, ayak tuhfecisi. *Çerçici kızı boncuğa aşıktır. Çerçi yükün ne tutar tutdukça tutar.*

çerçeve (چرچيوه) *is.* Çarçûbe, dört taraflı doğrama pencere camlığı. Kapının süğeleri, evi. *Ayna, resim çerçevesi.* Basmacı tezgâhı. **çerçeve kâğıdı** yağlı kâğıt ki cam yerine konur.

çerçeveli (چرچيوه لی) Haşiyeli, kenarlı.

çerez (چرز) *is.* Kuru hafif yiyecek, çerez, cerây.

çerezlenmek (چرزلنك) Seddiramak, vakitsiz doyacak kadar şey yemek.

çerge (چركه) *is.* Hafif oba, fâze, iki direkli şemsiye kalenderi, çadır. *Çingene çergesinde musandere aramak.* **çerge çerisi** kıptıyân. Çeragâh manasına şikargâhda asker halkası.

çeri (چری) *is.* Türkîde çirik. Diri, canlı ve çarımak kuvvetle vurmak manasınadır. Asker, leşker, ceyş. Türkîde koşum ve koşun derler. **yeniçeri** Sultan Orhan'ın tesis ettiği maruf ocak. **çeribaşı** sâlâr, ser-çeşme, başbuğ, çingeneler sergerdesi.

Çerkeş (چركش) *is.* Çankırı'da Çerkeş maa Ovacık ve Karacaviran ve Bayındır maa Günü kazasının merkezi bir kasabadır.

Çerkez (چركس) *is.* Kafkas dağlarının deniz tarafında Kırgız'dan madut bir kavimdir, çok aşiretleri vardır. Cenubu Absah, şarkı Gürcü ve Kabartay halkı, şimali koban nehridir. Benderleri Anapa, Sokum kala, Soğucak. Tarip ile çerakise denir.

Çermik (چرميك) *is.* Diyarakır'da.

Çernoyiç (چرنويچ) *is.* Sırbistan'da bir kaza merkezi kasabadır.

çerviş (چرويش) *is.* Çerviş, eritilmiş sığır lahm ve şahmesi, muzır ve mekruh yağ.

çeşit (چشيت) *is.* Örnek, tarz, numune, gûne, nev. Alafrangası mostra. **çeşit çeşit** mütecanis, müteaddit, gûne gûne, gûnâgûn. **çeşit çuka** renk renk bir takım parçalar. **yekçeşit** müşabih, menend. *Kasap çeşidi.* Galatı çeşin.

Çeşme (چشمه) *is.* Sığla'da Karaburun kazasının merkezi bir kasabadır.

çeşni (چشنی) *is.* Çaşni, me'kûlâtta numune, lezzet manasınadır. *Ekmek, helva çeşnisi.* Lezzet-i mahsûsa, kıvam, bir şeyin eczası. *Çeşnigirler.* **çeşnisi bilmez** nevadır et'ime. Türkîde **çeşnili tüfek** eczalı kapsüllü tüfek.

çeşnilenmek (چشنيلنمك) Şeyin lezzet-i mahsûsası, kıvam bulup gelmek.

çete (چته) *is. Arn.* Çapul, akın. Bir takım çapulcu mutlaka takım, müfreze. **pürçete** rençber, keklik.

çeteci (چته جی) Talî'a askeri.

çetele (چاتاله) Bir yerde çentilen iki çatal çelik. *Ekmekçi çetelesi.* Baş pürtük çentik, kertik.

çetinleşmek (چتينلشمك) Sertleşmek, mutezir olmak, kesb-i usret etmek.

çetinlik (چتينلك) Su'ûbet, usret, mümâna'at, sahtî, türs-çehre, muannitlik.

çetle (چتله) Çatal.

çetrefil (چتره فيل) *is.* Çatakların vesair Berberenin çatra patra lisanı ve çatra patra söylerr adam.

çevirme (چيويرمه) Kebap vesaire.

çevirmek (چيويرمك) *f.m.* Türkîde çavurmak. Devirmek, döndermek, imale, tevcih, in'itâf, dolaştırmak, fırlatmak, daire, idare etmek, çekip çevirmek. Alt üst etmek, tersi taklip etmek, içi dışa çevirmek. İhata, muhasara, kapamak. *Duvar çekmek.* **ayakkabılarını çevirmek** gitmeye davet. **bir şeye daire halka çevirmek** mahv, imha, tenzil. **çehreyi çevirmek** tegayyür. *Dondurma çevirmek.* **geri çevirmek** iade. *Kebap çevirmek.* **kolaçan çevirmek** devir. **lâkırdıyı çevirmek** tebdîl-i lisân, hulf, tenakuz. **yüz çevirmek** kat-ı nazar, sarfınazar, i'râz.

çevirtmek (چيويرتمك) Daire, mâdâr, çevirme almak, etraf kuşatmak, mahsur kılmak.

çevre (چوره/جيويره) Şüfre, pîrâmûn, fırdolayı, kenar, etraf. Etrafı kıvrılmış ve oya ya-

pılmış dest-mâl, sırma ve ipek nakışlı beyaz yağlık.

çevrilmek (چيويرلمك) Yönelmek, insirâf.

çevrinmek (چيويرنمك) Tek ü pû etmek, dolanmak.

çevrinti (چيورندی) Melez, zahire, kûsale, kasara ki karıştırılıp dönderilir. Suların dönmesi, eğrimi, girdap, girîvend.

çeyiz (جهيز/چهيز) *is.* Gelinin alayla getirilen eşyası. **çeyiz alayı** çeyiz halayığı, çeyizci.

çeyrek (چيرك) *is.* Çihar-yek, rub. Rub saat, rub ölçek. **mecidiye çeyreği** beşlik. **altın çeyreği** beş kuruşluk.

çeyrekçi (چيركجی) Pazarlarda gezen ayak kasabı ve bazı satıcı.

çıban (چبان/چيبان) *is.* Çıban, dümmel, karha, nims. Türkîde çıbarmak kabarmak. Envaı çoktur. **ağız çıbanı** karha-i efrenciye. **ateş çıbanı** hibn, uçuklama, çoğlama. Sivilce, kabarcık gibi ufak çıban, besr. **çıban başı, ucu** meme *bk. köpek memesi.* Gece yanığı *bk. dolama.* Hıyarcık. **çıban otu** vronika, derûnec. *Bağdat, Halep, Irak çıbanı.* **baş çıbanı** sa'fe, kara kabarcık. **çiçek çıbanı** cüdrî. *Göz çıbanı. Kan çıbanı.* **süt çıbanı** suluca kimm, çakmak. **taun çıbanı** hasebe, şir pençe hurziş, gurgur, kalbur. İrin dolmuş çıban ve şiş, hurâce.

çıdam (چيدام) Sabır, karar, sebat, rüsûh. Türkîde **çıdamak** sabır ve tahammül etmek. Acıya dayanmak, katlanmak.

çıdamlı (چيداملو) Dayanıklı, çile. ün.

çıdav (جداو) *is.* Atın omuzları arası. *Çıdav kemiği.* **çıdav yarası** yağır. Türkîde çıdamak yüke dayanmak.

çıfıt (جهود) *is.* Yahudi. İnadkâr, garazkâr.

çığ (چيغ) *is.* Âvâz-ı bülend, yüksek set. Kamış ve hasırdan örme yüksek çit, büyük çadırın bölmeleri, nezaket iktizası paravan demelidir. Yüksek havaleli, sesli, cıyırtılı kar. Dağdan yuvarlanan kar kümesi.

çığa (چيغا) *is.* Nehirlerde yakamoz ile yüzer ve hışırtı eder bir balık. Lügat-i Türkîye göre bir rivayette kara mersin.

çığıltı (چغلدی) Karışık hayvan sesleri gibi şamata. Türkîde **çıknamak** gürültü etmek.

çığın (چيغين) Bahçelerde yolların böcek kabukçukları üzerinde yürüdükçe ses eder.

çığır (چيغير) Çigir, kar içinde açılan yol, iz, çığ yuvarlanıp yaptığı yol. **çığır açmak** nev-zemîn bir şey icat etmek, yeni yol açmak, bidat, iptida. **çığırdan çıkmak** yolu şaşırmak, terk-i edeb ve âdet, dalâl.

çığırgan (چيغيرغان) *bk. parlak.*

çığırma (چيغرمه) Okuma, davet.

çığırmak (چيغرمق) Kığırmak manasına seslenmek, davet etmek okumak, çağırmak, muhaffefi olarak sarfı nâ-güvârdır. **dine çığırmak** davet. **muhakemeye çığırmak** ihzar.

çığırtma (چيغرتمه) Ufak dilsiz yan düdük.

çığırtmak (چيغرتمق) Davet, talep ettirmek, bir adamı tazyik ile bağırtmak.

çığlık (چيغلق) Feryat, girîv, şîven.

çığrık (چيغريق) Bir soy ala karga. *bk. parlak.*

çığrılmak (چيغرلمق) Med'uv olmak.

çığrışmak (چيغرشمق) Birbirine ses vermek, birlikte feryat, bir ağızdan girîv etmek. Bu dahi çağırmak yerine söylenmiştir.

çıhla (چيخله) *is.* .... envaından balık.

çıkar (چيقار) Hesap, menfaat gibi nefsi davası münasebet. **bir çıkar bulmak** ipucu, mahreç, menfez çıkarma. **ona buna uymaz kendi çıkarına bakan** nefsini düşünen garazkâr. **çıkar yol** tarîk-i eslem, vech-i muvâfık.

çıkarmak (چيقرمق) İhraç, istihraç, istinbat, istidlâl, tesviye, hal, teşhir etmek, yağ, ruh vesaire ta'sir, taktîr etmek, damardan sökmek, hal, selb, kam, nez, te'arrî, ihdas, peyda, ihtira, hufr etmek, terki çıkarmak. Hasıl etmek, kal, ihraç etmek. **acı çıkarmak** ahz-i sar, demâr, muaraza, intikam, tecziye, tefrik. **alay ve asker yolcu çıkarmak** sevk. *Baklayı ağızdan çıkarmak.* **baştan çıkarmak** iğva. **belâ çıkarmak** mesele tahaddüs ettirmek. **böcek çıkarmak** ipek beslemek. *Çırak çıkarmak. Çiçek kızarmak. Dama taş çıkarmak.* **dil çıkarmak** istihza. **dilini çıkarmak** korkan yılan gibi amana gelmek, isti'man. *Diş çıkarmak.* **ekmeğini taştan çıkarmak** ziyade sâ'î, mukdim olmak. **elden çıkarmak** satmak, zayi etmek. **göz çıkarmak** seml etmek, yakışığı olmamak, izrar. **iç çıkarmak** tenkîh, zübde etmek, iş ve oyun. *Kabuk çıkarmak.* **kök çıkarmak,**

kökten çıkarmak demar, iksâs. **kuyu çıkarmak** adem-i muvaffakiyet, niza ihdasına bâdî olmak. *Libas çıkarmak.* **mal çıkarmak** define bulmak. **mana çıkarmak** istihraç, hall-i tevcîh. *Pabuç çıkarmak.* **su çıkarmak** pınar bulmak. **taşın suyunu çıkarmak** salâbet, kuvvet. **tatar çıkarmak** çıban kızarmak. *Tavuk pilicini çıkarmak.* **üst kata çıkarmak** is'âd. **yazı çıkarmak, yanlış çıkarmak** tashih etmek, talim, tahti'e. *Zayiat çıkarmak. Zevk çıkarmak.*

çıkartmak (چیقرتمق) Diş ihraç ettirmek, söktürmek, mal-ı mesrâk buldurmak, istirdat.

çıkık (چیقیق) **dili çıkık** ahmak, maskara-hâl. Sakat, mafsaldan çıkmış kemik. **çıkık sarmak** tecbîr, ret. **çıkık tahtası** cibare, cebire. Türkîde sin.

çıkıkçı (چیقیقچی) Ütükçü.

çıkım (چیقیم) Gösteriş, zahf, savlet. Tekdir-i şedit, tevbîh.

çıkın (چیقین) Bağ, bohça, atiye, bedre, surre, dört ucu bir yerde gelmiş ve dökülmüş ufak bohça.

çıkıntı (چیقینتی) Yazının bir tarafından çıkarılmış tashih ve ilâve. Bina cumbası, duvar dirseği.

çıkış (چیقیش) Pertav, atın savleti, tazir. **çıkış etmek** şiddetle tekdir. **çıkış çıkışmak, çıkış etmek** azarlamak.

çıkışmak (چیقشمق) Tesaddî, tebâdür, münazaa, cüret etmek, baliğ, kâfi, vasıl olmak, tazir etmek.

çıkıştırmak (چیقشدرمق) İblâ, isdâr, icra, çaresini tedarik etmek. İstihsal, pezîrây, hüsn-i encâm olmak, akça biriktirmek.

çıkma (چیقمه) Cumba, şehnişin. Mutlaka çıkıntı burun, denize çıkan dil. **çıkma hisse** mefrez, şayia, kura. **girintili çıkıntılı** hatt-ı müstakîm üzere olmayan. **hamam çıkması** silecek ve havlu. **yeni çıkma** hâdis, bid'at-ı cedîd, icat.

çıkmak (چیقمق) *f.l.* Yerinden ve haddinden harice varmak, huruç, urûc, celâ-i vatan, tecavüz, yükseğe irtifa, suut, mevsil, bir huzûr-ı âliye teşerrüf, istis'âd, meydana berûz, ref, tulû, zuhur, tehaddüs, hudus, tekevvün, bariz, şayi olmak. İcat, ibda etmek, nez, feda, aza ve mefasıl sakat, hal olmak, intişar, husul. Sadır, naşi, mübariz olmak, bir şeyden mahrum, hasir olmak. Neb, nâbi neşir, hasıl, nâbit, zayit, mütezayit, müzdâd olmak, izdiyad, tezayüt bulmak, pahalı, galî olmak, fırlamak, lâkırdı çıkmak. Ruh pervaz etmek, zühûk, izale, temerruk olmak, münsi olmak, bir parçadan bir top hasıl olmak. Kabın kenarı fırlayıp kırılmak, sıçramak, göz patlamak ve harice fırlamak. **ad çıkmak** zemîm, bed-nam olmak. **aradan çıkmak** mündefi, zail olmak **ağızdan lâkırdı çıkmak** ant, ahit, kasem etmek. *Aslı çıkmak.* **ayaktan maldan çıkmak** mehcur. **başa çıkmak** azmak, şımarmak. **baştan çıkmak** havaya uymak, fısk, boya kalb olup zail olmak. **bir libas beş arşın kumaştan çıkmak** kifayet etmek. **canı çıkmak** yorulmak. **dediği çıkmak** tahakkuk. *Elden kaza çıkmak.* **karşı çıkmak** istikbal. **koku çıkmak** mahsûs, aşikâr olmak. **tebdile, gezmeye, kola, yola çıkmak** hasıl, münbais olmak. **üste başa çıkmak** başarmak. **yüze çıkmak** tasaddur etmek, muktedir, zafer-yab olmak, galebe etmek. *At süvar altından çıkmak.* **çıkagelmek** zuhur.

çıkmaz (چیقمز) Çaresiz. **çıkmaz yol** bed-hareket, sefahet. **çıkmaz sokak** cadde olmayan. *Ötesi çıkmaz sokak.*

çıkra (چیقره) *is.* Avlaklarda girift çalı.

çıkralık (چیقره لق) Çengelistan.

çıkrık (چیقریق) Küçük dolap, devvâre, bazı esnafın tezgâhı. Kuyu dolabı, çarha. **pamuk ve iplik çıkrığı** onunla cehre, pamuk çıkrığı çekirdek çıkardıkları cen. **kadın çıkrığı** üç makaralı çıkrık. **boğaca çıkrık** sarma altı.

çıkrıkçı (چیقریقجی) Doğramacı nevinden çarhçı, harrat, çarh işi, ağaç yapanlar. Tortu dahi derler.

çıkrıkçılık (چیقریقجیلق) Çıkrık.

çılan (چیلان) İri ünnap. Türkîde adi hünnaba çiğde derler.

çılbır (چلبر) *is.* Çırbır, yoğurtlu yağsız yumurta taamı, çilpik. *bk. çepil.*

Çıldır (چلدر) *is.* Erzurum kurbunda Çıldır dağları. Kürsüsü Oltu bir sancaktır. Kazaları Oltu maa Çıldır ve Mamervan ve Tavusker maa Petkerek ve Cercer ve Cebecirek, Arda

nuç maa Benek ve Şavşat, Ardahan maa Posof ve Göle.

çıldırmak (چلدرمق) Tecennün etmek, azmak, mecnun gibi gazaplanmak. Türkîde cıvdırmak. Çıldır çıldır bakmak.

çılgın (چلغین) Gözleri parlak, çil deli.

çım (چ) Çım-i Farisî. Elifbâ-i Osmânînin yedinci harfi, hisâb-ı cümelde cîm-i arabî gibi şumar olur.

çımbalı (چمبالو) *is.* Zil ve zilli def. Sabıkta piyano derlerdi.

çımkırmak (چمقرمق) *f.m.* Hayvanat hususan tuyûr sıvık terk etmek, pislemek, hallet, selh.

çın (چن) *es.* Madenin ötmesi, çın çın etmek. Tanîn-i çeng, çıngırak sesi, boş şeyin aksi. **çın çın öter** hali mahal.

çınar (چنار) *is.* Dülb, sipîdâl. **Amerika çınarı** isfendân ve sindiyân nevinden. **garp çınarı** kara dülb.

çınar (چنار) *is.* Çınar, çalı, selânik. **beş çınarı** panayır yeri.

Çınarcık (چنارجق) Kabağı meşhur Marmaris'te bir karye.

çıngırak (چنغراق) Çıngırdak, zengle, ufak çan. Kalın süslüsü çungurdak. *Çekmece çıngırağı. Deve çungurdağı. Duvar çıngırağı,*

çıngırdamak (چنغرامق) Çıngırdak gibi ötmek, şedit ses ile çıngır çıngır etmek.

çınlamak (چنلامق) Kulak ötmek, ihtifâf, tantana etmek, tezkâr. **kubbe çınlama** tanîn. **kulak çınlaması** uğultusu, gürültüsü.

çınramak (چیکره مق) *f.l.* Çinrimek. Türkîde uyku kaçmak ya illet-i seherle uyumamak, gevşemek, sehre müptelâ olmak. Uyku başa sıçramak.

çıplak (چپلاق) *sf.* Ari, üryan, bürehne, sade, donatılmamış, ecred, tüyü dökülmüş. **çıplak at** takımsız. **çıplak demir** tezyin olunmamış kılıç. **çıplak etmek** soymak. **çıplak takımı** erazil, hovarda. **çırçıplak, çırlak çıplak** büsbütün üryan. *Baldırı çıplak.*

çıplaklık (چپلاقلق) Yalınlık, fakr. **kemik çıplaklığı** illet-i ta'riye, inkişât.

çır (چیر) Çır gibi ses ve çırpınma, bir küçük siyah kuş adıdır, or.

çır (چر) *sf.* Çıplaklık tafsili için. **çırçıplak** külliyen ârî. Türkîde **çırçır** düşük ve **çırpınan** kanat, **çırlak** üryan, **çırlak çıplak** fakir.

çıra (چرا/چیره) *is.* Çam ağacının sakızlı, yağlı yeri ki çerağ ittihaz olunur, sirâc. **marmara çırası** âlâsı.

çırağan (چراغان) Bağ, bahçe donanması. Meş'al ve fener ile gündüz gibi olmuş yer.

çırak (چراق) **bende çırak olmak** tekaüt, ihraç kılınmak. **çırak çıkmak** dükkân şakirdi esnaf, hıref tilmizi mezun olmak.

çırakma (چراقمه) Kandil ve mum yaktıkları demir yaba.

çırakman (چراقمان) Üzerinde ateş ettikleri kule ve direk. Balıkçıların su kenarında kurdukları yele. **çırakmana çıkmak** ziyade gazaptan fırlamak, kudurmak. **elenmiş susam çırakmanı** yığın ortasında gömülü direk.

çıralamak (چرالامق) Çıra komak, tutuşturmak, fitillemek gibi iğva, iğrâ, şenlendirilmiş, uyandırılmış. Işık ocak manasına hane ev bark edilmiş, maişet verilmiş nanpare ile kayrılmış, müstağrak-ı in'âm kılınmış.

çıralı (چرالو) **çıralı meşale** mısbah. **çıralı tahta** yağlı sulu çam.

çıramoz (چرامو) Balıkçılar ateş balığı için çıra ve funda yaktıkları ızgara, kabar.

çırçır (چرچر) Durmayıp az ses çıkaran şey. İnce akan, şırıldayan su, ufak pınar. Ağzı durmaz, mızmız. Hamurcuların kısa kalın oklavası, merdane. **çır çır gözlemesi** katmer. İçinde pamuk kozası ayırtladıkları sepet tekerleği, çalkar yahut çekirdek ayırtladkları cendere, alafrangası cin, ot çekirgesi circirek.

Çırpan (چرپان) *is.* Filibe'de bir kaza merkezi kasabadır.

çırpı (چرپی) Çırpılmış, çalı, yonga ağaçtan yonulmuş talaş, rendenin tozu, has ü hâşâk. **çalı çırpı** dülgerlerin nişan çırptıkları ip, ziç, mutmer. Çırpı nişanıyla kesilen ince tirîz. **çırpı tutmak** hiza bulmak. **çırpıdan çıkmak** haddi tecavüz.

çırpıcı (چرپیجی) Kassâr. *Çırpıcı çayırı.*

çırpılmak (چرپلمق) Bir miktar kesilmek, maaşlar kasr olunmak, kuşun kanadı kesilmek.

çırpınmak (چرپنمق) Halecan, telâş etmek, kalp hafakandan vesair sebepten ihtilâc etmek.

çırpıntı (چرپندی) Halecân-ı kalb, tıpış. Türkîde çırpmak çırpı, çırpıcı, çırpıntı denir. Çırp kanat manasınadır. Sahilde denizin yaladığı kumsal ya çakıllık.

çırpışmak (چرپشمق) Kuşlar kanat oynatmak, tasfîf-i ecniha.

çırpıştırma (چرپشدرمه) Dikkatsiz yazılmış hat.

çırpıştırmak (چرپشدرمق) İnce değnek ile hafifçe vurmak, kâğıda vurur gibi yazmak, şırp şırp döğmek.

çırpmak (چرپمق) *f.l.* Çarpmak muhaffefi. Yavaş vurmak, az kesip yonmak, bezi suya vurmak, boyalı ip ile tûlânî tahta boyuna nişan vurmak, kuş kanatlarını çırpmak, kanadın bir miktarını çırpmak, makasla ürkütmek.

çırptırmak (چرپدرمق) Kestirmek, kasarlatmak, nişan çizdirmek.

çırt (چرت) *is.* Sath-ı münhanî üzere hayvana çektirilen bir nev su tulumı, dolabı.

Çırya (چیریا) *bk. Kıbrıs.*

çıt (چت) *is.* Hafif ses, çıt. **çıtsız pıtsız, çıt yok** ârâm. *Çıt pıt, çıtır pıtır.*

çıta (چته) *is.* Tahta, şişe, teriz, uzun tahta parçası.

çıtak (چتاق) Lisanı çetrefil olan Rumeli türküsü.

çıtık (چیتیق) Çatık, sıkı, buruşuk **çıtık alın kaş** türş çehre. **çıtık otu** ebe pisiği.

çıtırdamak (چترداملق) *f.l. (g.z. çıtırdar)* Kapı ince çatırdıyla gıcırdamak.

çıtırdatmak (چترداتمق) Dişleri seslendirmek.

çıtırtı (چتردی) **çıtırtı tahtası** çatlar gibi ince ses.

çıtlamak (چتلامق) Kıvılcım gibi şiddetle ses etme.

çıtlatmak (چتلاتمق) Parmakları tefkî, sakızı ateş üzere sepinti tozu patlatmak. **lâkırdı çıtlatmak** işrâb, ima.

çıtlık (چتلق) Sakız ağacının kırmızı meyvesi, bir nev merlengeç.

çıvga (چیوغه) *bk. boynuz.*

çıvgar (چیوغار) *bk. çift.*

çıyan (چیان) *is.* Türkîde çayan, çağan. Dişleri çakıp ısırıcı. Çağnamak ısırmak. Kırkayak ve akrep gibi çok ayaklılar, şebes. **çıyan otu** ezrâsu'l-kelb, ahrâsu'l-kelb, kesîrü'r-ricl, besbayiç, bespaye bir nevi sakibü'l-hacer, deruneç. **sarı çıyan** kırk ayak. **yılan çıyan** mü'ezziyât, muzır şeyler, hain adam.

çıyancık (چیاغچق) Şeceretü't-tenîn, çaylak. *bk. çaylak.*

çıyır (چیر) *es.* Cayır muhaffefi, şiddet-i hafîfe için. **çıyır çıyır yanmak** mesela tatarcık ısırıp çıyır çıyır yakmak.

çiçe (چیجه) *is.* Türkîde hala manasına çice dahi denir.

çiçek (چیچك) *is.* Zeher, ezhar, tomruklanmış, gonca olmuş şükûfe, kümm, ekmam, telvâse. Vasıf olur tazelik ifadesi için *çiçek balı, çiçek yağı.* Çiçeği burnunda hıyar, kabak. Bî-sebât, tutamaksızın sadakatsiz, vefasız, ince müfsit manasında *Gülü tarife ne hacet ne çiçektir biliriz. Bir çiçeksin koklayanın burnu düşer.* Bazı şeyin resmine göre sırma altın, elmas çiçek. **zeminî çiçek** şal kumaş. **çiçekli sevayi** bindallı. Bazen esma terkibine dahil olur. *Altın, amber, arı, ateş, ay, balmumu, boz pamuk, çadır, çanta, çarh-ı felek, çuha, edep, erguvan, evliya, gelincik, hasaki küpesi, hayzeran, hazarin, hatmî, inci, ipek, kadife, kandil, kasım, karanfil, kehribar, kına, keten, küpe, lânin, mariyul, minare, mine, misk, muhabbet, muhammediye, nakıl, paşa küpesi, salkım, tavus, ud ağacı, yıldız çiçeği.* **çiçek suyu** turunçtan taktîr olunan mâ-i verd. Renk isimlerinde nar çiçeği. *Çiçek inciri.* Bazı hülâsa ve münakkah şeyler, kükürt çiçeği. **çiçek fırtınası** mayıs evahiri. **çiçeği burnunda** çamuru karnında, taze körpe. **çiçek illeti** maruf hastalık, cüdrî, şirek, atta olursa *kurdaşen.* **su çiçeği** cüdrî-i kâzib, cüdrî hasbesi, âbile. *Çiçek aşılamak. Bir çiçekle bahar olmaz.*

çiçeklenmek (چیچکلنمك) İktihâl, tezehhür, ağaçlar nazc otlar tesnîm etmek.

çiçeklik (چیچکلك) Gözlü tabla. Çiçek koyacak yer, alafranga vefasızlık evsafı.

Çide (چیده) *is.* Kastamonu'da.

çifota (چفوطه) *is.* Gemi kızağı altına dolaştırılan halat, ukde.

çift (چفت) *sf.* Tek olmayan, eş, çift, zevc. *Çift beygir.* Türkîde koşu, iki eş, birlik. **kuyumcu çifti** ufak maşa, saatçi maşası, ince kısaç. *is.* **beş çift koşmak** beş çift öküz kullanmak. **bir çift** erkek dişi, bir zevc, öküz koşusu ile sabanı, ziraat takımı, şef, tervûh. **çift**

sürmek koşmak, hirâset, yerleri yarıp açmak, şiyâr *bk. çıvgar.* **çift ve çubuk** ziraat ve bağ.

çiftçi (چفتچی) Zürrâ, harrâs.

çifte (چفته) Atın altında olan gayr-i makbûl nişan. **at çifte atmak** refes, çufut. *bk. yehud.* çiftesi kıç ayaklarıyla tepme atması.

çifte (چفته) Zevc, ikili, ikiz. *İki müfsit ki şehirden sürecek çifte kurşunla vurup öldürecek.* **çifte cam, çifte hane** kuşların yeri, güvercinlik, büyük kanarya kafesi. *Çifte dolap.* **çifte kapı** bir kanat olmayan. *Çifte tüfek.* **çifte vav** mükerrer, kat kat, muzâ'af, katmer. **bed-hu çiftesi** kıç ayaklarıyla tekme atması. **beş çifte** on kürekli kayık. **bir çifte** adamın iki kürekle çektiği piyade.

çifteli (چفته لو) Hayvan mizaçlı, katır gibi teper, bed-hû, **çifteli at** menhus, meşum.

çiftleşmek (چفتلشمك) Bir tek eşini bulup zevc olmak, izdivâc-ı hayvânât.

çiftlik (چفتلك) Çiftlerin öküz koşularının işledikleri mürettep mahal. Sahipli göl çiftliğin içinde, geminin kıçında.

çiğ (چیك) *sf.* Pişmemiş, olmamış, ham, nâ-puhte. **çiğ çiğ yimek** adavet etmek, buğz. **çiğ adam** nadan, armut. **çiğ renk** bed. **çiğ yer** işlenmemiş tarla.

çiğ (چیك) *is.* Seda, nedâ, jale, pişmemiş, kırağı, şebnem.

çiğde (چیکده) Ünnap, zahiri iğdeye benzer pek büyük ve kızıl bostanisi çılan.

çiğdem (چیکدم/چیکدام)İtrü'l-hallâh soğanı, öksüz oğlan soğanı, beyaz, sarı, pembe çiçekli esâbi-i hürmüz, hâfirü'l-mihr, kolon tırnağı. **acı çiğdem** vahvâh mavisi, it boğan.

Çiğdene (چیکدنه) *is.* Karadenizde kereste iskelesi.

çiğin (چکین) Omuz başıyla boyun arası âtik. **çiğin şalı** omuza atılan. **çiğin oynatmak** omuz çekmek.

çiğit (چغت/چیغیت) *is.* Yüzde çil lekesi, et beni, adese, kelef. Çekirdek kabuklu tohum, hususan pamuk tohumu ve süprüntüsü. Yüzde olan çiğit ades, çil lekesi.

çiğlik (چیگلیك) Neyâ, hamlık, nadanlık.

çiğnemek (چیگنه مك) *f.l.* Türkîde çağnamak, ısırmak, kırmak, dişleri biribirine çakmak, üğüdüp ezmek, meşg, temazzug, çene oynatmak, at araba piyadeyi paymal etmek, îtâ. **lâkırdıyı çiğnemek** ayan söylememek, tereddüt. **çiğneyip geçmek** uğramamak.

çiğnemik (چیگنه میك) Anaların yavrular ağızlarına verdikleri azık.

çiğnenilmek (چیگنه نیلمك) Çiğnenmek, pâmâl olmak.

çiğnetmek (چیگنتمك) At ayağı altında bırakmak, hayvanata bastırmak, ekini hayvana harap ettirmek.

çiğsinmek (چیگسنمك) Seher illetine uğramak.

çiktay (چیکتای) *is.* Bir nev yaban eşeği. Cezire ve Şam'da olur. Yabani eşeklerin en güzel nevi, gûr.

çil (چیل) Bir nev yaban tavuğu, fürfur, tihu, turgul, dalîze, pûdine, şüşek. **çil keklik** kır. **çil yavrusu gibi dağılmak** kemâl-i vahşet ve sürat kinayesi, müteşettit olmak.

çil (چل) *is.* Leke, yüzde olan çil, çiğil, çıgıt, illet-i baras, alaca, lâtha. Vasf olur : **çil tavuk** beyaz benekli çopur, eşyada olur. *Ayna çili.* Parlak, beyaz. **çil akçe** cedit, mücellâ.

çile (چله) *is.* Rişte, vetâr bağı, tüfe. **bir çile ipek** kırk sap. **yedi çile pamuk** bir parça olur. **yay çilesi** vetr, kiriş, zih. Kırk günlük riyazat. **çile çekmek** mihnet, meşakkat. **çilekeş** ipekçi, ulayıcı esnafında yumağı.

çilek (چیکلك) Çiğelik muhaffefi. Çilek, tûtü's-sa'leb. **ağaç çileği** kırmızısı ahududu, sarısı izmavla, böğürtlene münasebeti yoktur. **çilek fidanı** küken.

çilingir (چلینکیر) *is.* Cevlanger, kufeytânî, kilit yapan, demirci. *Çilingir sofrası.*

çillenmek (چللنمك) Lekelenmek, bakır, canfes beneklenmek.

çillik (چللك) Baras illeti , şelel, ala ten.

çim (چیم) *is.* Çimen otı, lisas, güm çim tarhı.

çima (چیما) Çimacı

çimbar (چیمبار) *is.* Çimbar. Farisî çinber, çulhadan bezin tezgâhta buruşmasını men için kullandıkları demir arşın gibi ucu tırnaklı alt bezi ki kenarından iliştirip gerer. **silim kumaşçı çimbarı** âhence, mütevvit.

çimçek (چیمچیك) *is.* Bir nev ufak serçe, çemçek.

çimdik (چمدیك) Cimdik, mukarene, etfal oyunlarından kursa, şikenc. *Çimdik pidesi.* **çimdik dikiş** kökleme nevi hırka dikişi.

çimdiklemek (چمديكله مك) Çimdik basmak, gamz.

çimen (چمن)*is.* Örtülmüş sahra, çemenzar. İnce otluk, yeşillik feza. Bahçelerde çim tarhı. **çimen otu** lüsâs, kûm. Envaı çoktur. *Bastırma çimeni.* **çeyiz çimen** hediye, zinet.

çimlendirmek (چيملندرمك) Suya koyup tohumu yeşillendirmek, netş, intâş, ifrâh ettirmek, kök verdirmek.

çimmek (چممك) *f.l.* Türkîde çümmek, suya dalıp çıkmak, yıkanmak, çömelip batmak, dolanıp batmak, parmak ete banmak.

çimşir (جمشير) *is.* Baks, şimşad, haşy, sadi, sirşe, her dem taze bir nev ağaçtır. Çimşir kaşık tarak envaı çoktur.

çimşirlik (جمشيرلك) Tarhlı bahçe.

çin (چين) *is.* Sahih, sadık. **çin sabah** subh-ı sâdık. Çingiz alemdir. *Nâfe-i çini saçın tek derler amma çin değil.*

Çin (چين) *is.* Sarı Irmak'ın şimalinde olan Hıtâ ve cenubunda olan Sın ülkesi, Çin ü Mâçin. Ahalisi memâlik-i vustâ tabir ederler. Payitahtı Pekin on sekiz eyalet ve bir takım memalik mülhaka-i Tataristan ve Cezayirden ibaret devlettir.

çinakop (چيناقوب) *is.* Küçük lüfer.

çinararya (چينه راريا) *is.* Yaban karanfiline andırır bir çiçek. Galatı çizelya.

Çingene (چنگانه) *is.* Hint'ten zuhur etmiş bir putperest kavimdir. Bir takımı İrandan Irak'a ve Şam ve Mısır'a geçip onlara gacr, karacı, kıptî derler, ondan garba ve Endülüs'e ve Frengistan'a yayılmıştır, bir takımına çingen ve çinger denir. Kıpçak yolundan Avrupa'ya geçip Rumeli'ye ve ta Bohemya'ya yani Çeh vilâyetine ve ondan her tarafa münteşir olmuştur. Hâlen ekseri bedeviyette olup kendileri isimlerine rumakula derlerdi. Me'vâları olan Ulah Boğdana Romanya denir. Demircilerine **lungur**, ayıcılarına **ursal**, çalgıcılarına **lavtal**. *sf.* Yüzsüz, çeri, hayasız. **çingene ahtapotu** lahm-i nâbit, karha-i efrenciyye. **çingene borcu** ufak tefek deyn. **çingene çerkesi** kalenderi çadır. **çingene palamudu** ufağı. *Çingene çalar kürt oynar.* **saçın çingenesi** ensede örgüye gelmez pürüzi.

çingenelik (چنگانه لك) Hayasızlık, yüzsüzlük.

çini (چينى) Fağfurî eski maden, sînî. Taklidi olan sırlı çanak çömleğe ve kâşî kiremide dahi çini derler. *Çinili hamam, çinili köşk*

Çinizlik (چينيزلك) Çini İznik, İznik'te meşhur çini kârhanesi var idi telkîbine bais oldu.

çinko (چينقو) *is. İt.* Bir bed tabirdir. Tutyalı has. Tutya madeninin terkibatına dahi tutya derler.

çintiyan (چنتيان) *is.* Erkek libasına şebih zenne şalvarı ki köylükde giyerler. **çintiyan demir** buşuruk cevherli ve gibi namlu.

çiriş (چريش) *is.* Pabuççu ve mücellitlerin sarı zambak kökü otundan kullandıkları zehirli tutkal, tart, parak. Küseyrâdan dahi olur. **çiriş çanağı** yapışkan tatsız şey.

çirkef (چركف) *is.* Çirkâb. Hususan sabunlu pis su, bed-ahlâk, müdre. **çirkefe taş atmak** nâ-ehle söz söylemek.

çirkin (چركين) *is.* Güzel zıddı, çirk, reddî, kabih, zemim, zişt, bed, kudubet. **çirkin adam** bed-lika, dev-suret. **çirkin huy** ahlâk-ı reddiye, mezmume.

çirkinlemek (چركينله مك) Zem, takbih. Bed olmak, çirkinsimek, beğenmemek.

çirkinlik (چركينلك) Kubh, semic, redâ'et, bed muamele.

Çirmen (چرمن) *is.* Edirne civarında Çirmen maa Cisr-i Mustafa Paşa.

çiroz (چيروز) *is.* Türkîde çirimek kurumak, buruşmak manasından müvelled kelime. **balıklar baharda çirozlanmak** zayıf, kuru, kurgaz olma. Uskumru balığının kurusu **çiroz salatası.**

çis (چس) *bk. çiğ.* Çisinti.

çis (چيس) Çismek, çisigen *bk. çiğ.*

çis (چيس) Çisinti.

çis (چيس) *is.* Kudret helvası, bazı ağaçlara konan mengez.

çisenti (چيسندى) Toz gibi gayetince yağmur.

çisimek (چيكسه مك) **çiğsimek** muhaffefi. Çisimek çiğ yağmak, gayetince yağmur tozarmak.

çiskin (چيسكين) Kırağı incesi. Güneşte def'aten erimişi.

çiş (چيش) *is.* Def-i fazla. kazurat, idrar. **çişmek, çişinmek** Türkîde mutlaka çıkarmak, def etmek, kazâ-i hâcet.

çişik (چيشيك) Tavşan yavrusu.

çişindirmek (چيشندرمك) Türkîde bir adamın libasını soymak, çıkarmak, soyundurmak.

çit (چيت) *is.* Çatmış, sıkışmış, örgülü maruf bez. Sazdan çalıdan örülmüş eğreti çit perde, serhat, hudut. **araba çiti** saman arabasının yanında sepet kanadı, o nevi araba. **yerli çit** köklü çalılıktan duvar. *Demet arabasından bir çit saman.*

çitari (چيتارى) *is.* Mercan balığına müşabih alaca yüz dirhem gelir bir balık.

çiti (چيتى) Çentik manasına *çitili kavun.*

çitik (چيتيك) Çitin, çetin, sa'b, katı, muğlak, müşkül, dürüşt, berk, saht. *Çetin ceviz, çetin dağ, çetin ibare, çetin mizaç.*

çitimek (چيتيمك) Çitişmek, birbirine geçip pekişmek, pürüzlenüp dolaşmak, sahipler geceleşmek, dişler birbirine geçmek, kilitlenmek.

çitlembik (چتلنبك/چيتلنبك) Siyah tatlı yemiş ağacı, butm, yalancı abanoz, bir nev merlengeç, meneviş.

çitli (چيتلى) *is.* Serlendirmek.

çitmek (چيتمك) Çitilemek, elde sıkıştırmak, oğuşturup çamaşır ovalamak.

çitmik (چيتمك) Üzüm salkımının küçük dalları, kolları, ufak ufak salkımları, hasıla.

çivi (چيوى) *is.* Mıh, ağaç ve maden, müdevver murabba cıvatalı, vidalı çivi. **çivi diş** tokuz yaş dişi, sahilesi. **demir çivi** ekser, mismar. Oluk ve nalinci çivisi ufağı. **lofca** pek battalı **karfıca** yivlisi. *Çivi çiviyi söker.*

çividî (چيويدى) Koyu mavi.

çivik (چيويك) *bk. çivi.*

çivilemek (چيويله مك) Bir şeyi mıh ile kakmak, muhkem mıhlamak.

çivilenmek (چيويلنمك) Bent ettirmek, mıh vurdurmak, bir yerde dernek edip çok gecikmek.

çivit (چيويت) Çiğit nil dedikleri nü'ûr-ı hindî, nebattan hasıl boya.

çivmek (چيومك) *f.l.* Ok hedeften şaşmak, çivdirmek.

çizdirmek (چيزدرمك) Tırmalatmak gibi paralatmak, hacamat ettirmek.

çizgi (چيزگى) Çizi, hat. El alın çizgileri.

çizilmek (چيزلك) Ayna, elmas vesaire yol yol bozulmak.

çizinmek (چيزنمك) Çizginmek, cevelan, devretmek, gezinmek, savuşmak, etrafta deveran etmek.

Kesme ümidi gönül başına çizginmeden
Ola ta ki düşe fırsat ele devrandır bu.

çizme (چيزمه) Çekme dedikleri ayakkabı, cırmuk, mûzec. İnce çizme **potin.** Sarı çizme **şöhret**. Çizik hat, medîd, mestur, pul pul deri yırtığı. **tarla çizikleri** ark gibi saban yolu, telm.

çizmek (چيزمك) *f.l.* Aslı çızmak. Çız edip çekmek. **çizik çizmek** hat çekmek, bozmak, tay, hazf etmek, resim çekmek, çıkarmak. **yan çizmek** panyayı çözmek gibi sivişmek, savuşmak. **yazıp çizmek** deftere almak, izbar. Sert şeyi çizik çizik etmek, cam çatlatmak, kestaneyi çatlatmak. *Elmas sair ahcarı çizer.*

çoban (چوبان) *is.* Râ'î, Farisiye nakl ile şuban derler. **hargele ve sığır çobanı** sığırtmac. **çoban aldatan** kırlangıçtan büyücek bir kuş, mükkâ, tezkîb, firibek, alaca tavuk. **çoban dağarcığı** çoban mayası, uzun yapışkan süt otu, galeyan. **çoban düdüğü** kaval, mizmâru'r-râ'î. **çoban iğnesi** ibretü'r-râ'î, bir nev nebat. **çoban itikadı** sıdk, salâbet-i dîniyye. **çoban kaldıran** demir diken, hisk. **çoban köpeği** kartoloz adam. **çoban merhemi** termenti ve mum yağı vesaire ile yapılan dühn. *Çoban minaresi. Çoban otu.* **çoban püskülü** şürâbetü'r-râ'î deyneği, asâ'ü'r-râ'î, gırgır, bersiyân. **çoban süzeği** bir nev nebat, süzek pelseği, misfâtu'r-râ'î, pülüskün. **çoban tarağı** zufretü'l-acûz, bir nev nebat, meştu'r-râ'î, hassül-kebel bazen dinakus, şevkü'z-zevâc. **çoban taşı** hazinede bir meşhur büyük elmastır. *Çoban tuzluğu.* **çoban yıldızı** sahihi çolpan. Ak yıldız, sabah yıldızı, zühre, necm-i seher.

Çobanadası (چوبان اطه سى) *is.* Nâm-ı diğer Kaşot maa Kerpe. Rodos sancağında bir kaymakamlık iki adadır.

çocuk (چوجوق) *is.* Aslı cücük. Körpe yavru, tıfl, sabi, ügülü olan, hoppa mizaç. **anasının çocuğu** müşabehet-i eşkâlden kinaye. **ba-**

basının oğlu müşâbehet-i ahlâk. Hayvan yavrusuna çuçıga, çuga, çorpa denir. **çocuk oyuncağı** mel'abe-i sıbyan, çocuklar maskarası, nev-heves.

çocukluk (چوجوقلق) Sabavet, tufuliyet, hıffet-i mizâc.

çocur (چوجور) *is.* Bir çirkin dikenli balıktır, kayalarda olur. **çoçur azmanı** galat olarak lâpineye denir.

çoğalmak (چوغالمق) Çoklaşmak, tekessür, tezayüt, feyz, bereket olmak.

çoğunsamak (چوغنسامق) İstiksâr.

çoğur (چوغور) *is.* Pancar sehven havuç dahi derler.

çoğurcuk (چوغورجق) *is.* Galat-ı meşhûru sığırcık. Bir nev sar *bk. saruca.* Çekirgeye Türkîde çögertga, çugurtga denmekle çekirge kuşu demek olur. **yeşil sığırcık** zerzur arı kuşu. **ala sığırcık** basterek, kâçûl.

çok (چوق) *sf.* Kesir, vafir, bisyar, bol, enbûh, artık, ziyade, zait, çok kere, defeatle, pek çok, nice, kesiran, bî-gâye, bî-nihâye, derecesiz. **az çok** ekser, her bâr, besâ. **çok çok** bol, baliğan mâ-belağ. **çoktan az** kadim ezdûr çok zamandan beri. **azı çoğa tutmak** kusura bakmamak, taksir, af, müsamaha etmek. *Az veren candan verir çok veren maldan. Ekmeğin çoğu hamurun çoğundan olur. Ben eşek olduktan sonra semer vuran çok olur.* Zarfen yok yerine kullanılır *ne var ne çok.*

çokal (چوقال) *is.* Örtü, cübbe, setr, dir. Ahen-puş destar, kalın sır, sırçe nevi sırlanmış çömlek, çökel.

çokallı (چوقاللو) **çokallı at** zırh-puş, rahş.

çokluk (چوقلق) Kesret, kevser, vefûr, zihâm, galebe, cemiyet. İzdiyâd, vefret, mebzûliyet, bereket-i hâl olarak ekseriya, ekser evkatta tamamen. *Çokluk hatıra gelmiyor.*

çokmar (چوقمار) *is.* Çokmak, çokman dahi denir. İri toparlak başlı topuz kalın cenk çomağı, nabbüt, lobut, iri başlı hayvan köpeğine Türkîde çokmar derler hâlen zebanzedi çomar. Boynuzsuz koyun nevi, çomar çoman, fehd. Çokar ve çoman tembel, dana baş, mankafa manasına gelir. **çokmak, çomak** tepesi küt kalın değnek, çelik çomağı, çevgân, küt ayaklı topal. *Bilârdo, davul, trampet çomağı.*

çokramak (چوقرامق) *f.l. (g.z. çokrar)* Çokar çokar kazan kaynayıp takırdamak, tangırdamak, fokramak. Çokur gemici sipsisi gibi ıslık, düdük.

çoksamak (چوقسامق) Çoksımak, göz büyümek, bir şeyi çok görmek, kınamak.

çoksunmak (چوقسنمق) Kendisine çok görmek, ihtikâr etmek.

çolak (چولاق) *is.* Çarpılmış kollu, eşel, illetle kolu büzülmüş düşmüş, eczem, kurumuş. *Çolak el, kol, kulak.*

çolaklık (چولاقلق) Şelel, cezem.

çolpa (چولپا) Ayağı çolak, solunu atar olan çolak gibi bol paça, sümsük, sünepe, eli çolak, mıymıntı, namert, eli yakışıksız, ayağı dolaşır. **çolpa at** solunu atan. Beceriksiz, deste bedsiz. Farisîde culaha-pâ bi-dest ü pâ.

çolpan (چولپان) Solda giden, çolak, yürüyen, çoban yıldızı, zühre.

çoluk (چولوق) Mütabaatdan. **çoluk çocuk** etfâl ü sıgâr. Evlâd ü ıyal. Hane halkı. **çoluk çocuk** hane halkı, aile.

çomak (چوماق) *bk. çokmar.*

çomar (چومار) *bk. çokmar*

çomur (چومور) *is.* Türkîde şalgama derler. Çomur yerde yani çamurlukta iyi olduğu için.

çopra (چوپره) Türkîde balık kılçığı, çelmik, sık çalılık vesair çepreşik şeyler. **çopra balığı** taş balığı gibi yuvarlak bir kılçıklı balık.

çopur (چوپور) *is.* Hadeb, yüzde olan irice çil ve leke, çiçek bozuğu. Türkîde çopur sivri sivri yığılmak demekir, avânât belâ, püsür gibi çopuru çok denir. Benekli, sığın, gözen. Yabani hayvanların yavrusu iptida benekli olduğundan çopur denir. Çoçıga gibi sibâ yavrusına Türkîde çoga denir.

çopurina (چوپورینه) *is.* İzmarit resminde elli dirhemlik balıktır.

çopurlu (چوپورلو) Çiçek bozuklu.

çorak (چوراق) *is.* Şûre, bora, bozlak, kayrak, geren toprak ki sabun yapılır sebeha, kevîr, çorak yer, boz, kıraç.

çoraniko (چورانیقو) Mühmelâttan. Çoraniko çobaniko, kapı kapamaca hepsi beraber.

çorap (چوراب) *is.* Çevrab, gevreb. **acem çorabı** konçsuz. **diz çorabı** dizge, kısa. **pek**

ince çorap gürcü. *Tiftikî, ipek, yün, tire çorap. İmam, Drama, Filibe çorabı.* Yelek ki örme yün libas falanla mesrûd, mezrûd. **çorap örmek** zerd, mekr ü hile. **çorap söküğü** müselsel burulan.

çorba (چوربا) *is.* Şorba, tuzlu aş manasınadır. *Arpa, balık, düğün, işkembe, kulak, mercimek, nohut, oğmak, otluk, pirinç, şehriye, tarhana, terbiyeli ciğer, un, yeşillik çorbası.* **çocuğu yok ağlayacak çorbası yok taşacak** bî-kayd. **ortalık çorba gibi karışmak** iştidâd-ı ihtilâl.

çorbacı (چوربا جی) Köyde misafir doyuran, ak sakal, kelanter, kahya, kethüda. **köy mahalle çorbacısı** mütehayyiz, muhtar, muhbir. **yeniçeride çorbacı usta** yüz başı makamında olan cemaat zabiti.

Çorlu (چورلی) Tekfur dağında Çorlu maa Ereğli kazasının merkezi bir şehirdir.

çorpa (چورپه) Dağ domuzunun yavrusu, körpesine Türkîde mikçin derler.

çortan (چورتان) *is.* Yılan balığı, inkilis.

Çortan Gölü (چورتان کولی) *is.* Harezmde Kongrat kalesı pişgâhında olan deryaçe.

çortu (چورتو) *is.* Değirmen taşına tane veren titrek huni.

çortun (چورتون) *is.* Üstü açık olmayan ağaç oluk. Kalın tulumba ağacı. Çorten dahi derler.

Çorum (چوروم) *is.* Bozok'ta Çorum ve Karahisar Behramşah maa Kabile-i Çepni kazasının merkezi bir şehirdir.

çotuk (چوتوق) *is.* Yassı kök, toprak yüzünde ağaç kökü. *Ummadığın çotuk araba devirir.*

çotur (چوتور) *sf.* Yassı, çalık, burnu yassı. **çotira, çotra** yassı ağaç bardak. **çotira balığı** yassı burunlu ufak mercan.

çoyan (چویان) *is.* Çöygen, çöyken. Türkîde döğülmemiş düğme, demir umumen ham demir.

çöğen (چوکن) Uçan çubuğu ve topu çökerdecek vuracak gagalı çelik ukaz savlincan. Farisîye nakl ile çevgen. *bk. çugan.*

çöğender (چوگندر) Çugandar, pancar, yer kökü, havuç.

çöğüntü (چوگندی) Gemi ve kayık kıçı.

çöğür (چوگور) Ekin içinde olur iri diken. Gayet iri keman.

çöğürcü (چوگورجي) Tambura şairi, âşık.

çökel (چوکل) Çöküntü, kalın dürd, çökür, tortu, meşfil, nehirlerin ovalara bıraktığı rüsûb.

çökelek (چوکه لك) Tortulmuş, süzülmüş çömlekçi çamuru.

çökerek (چوکه رك) Çöküntü, su dibinde biriken balçık, radga.

çökeri (چوکاری) *is.* Sorgu darısı civarı.

çökermek (چوکرمك) Çökertmek, çöktürmek, çökerilmek, deveyi ıhlamak, oturtmak, darbe ile kakımak, batırmak, bir şeyi bir yere mıhlayıp birleştirmek. **başa yumruk çökertmek** aşk etmek, bir kere bukartmak.

çökertga (چوکارتغه) Duman ve pus gibi çöken yani çekirge.

çökertme (چوکرتمه) **çökertme ağ** deniz dibine yayılır, iplerle köşelerinden birden yere kaldırılır.

çökmek (چوکمك) *f.l.* Toz tortu inmek, aşağı konmak, dibe kaynamak, avurt yer çukurlaşmak, hasf, inhinâ, bor olmak. Karanlık, sis, duman, pus, belâ inip basmak, inhinâ etmek. Ortası göçmek, binâ-yı ömrü zeval bulup kocamak, ihtiyar, zayıf olmak. Deve aşağı gelmek, nazil olmak **çök aşağı** oturmak. **bel çökmek** düta olmak, fani olmak. **diz çökmek** secde. **üstüne çökmek** altına almak.

çöküç (چوکوچ) Çökertecek alet, çekiç.

çökük (چوکوك) Galatı batık göz. Eğilmiş bel ve burun ve omuz gibi. *Çökük kuşu.*

çökülmek (چوکلمك) Çökünmek, deve oturmak, tortu oturuşmak.

çökürtga (چوکورتغه) Çökürcek ve çoğurcak *bk. sığırcık.*

çöküş (چوکوش) İnhinâ, zeval, herem.

çöküşmek (چوکشمك) Kalabalık bir yere toplanıp oturmak, kuşlar tarlaya bulut gibi inmek.

çöl (چول) *is.* Kumsallık, beriyye, bazen mutlaka kır, sahra, beyâbân. Arabistan çölleri remâd-ı kafâr. Şam çölü yani Ane ve Kufe tarafları beriyyetü'ş-şâm. **çöl yer** kıraç.

Çölabat (چول اباد) *is.* Karahisar-ı Sahip'te Sandıklı'ya mülhak bir kaza.

çölek (چولك) Türkîde girdap demektir. *bk. çöngül.*

çölmek (چولمك) Hâlen çömlek denir.

çömelmek (چوملمك) Türkîde çimmek manasına çummak, çumanmak, yıkanır çöküp gibi oturmayarak eğleşmek.

çömez (چومز) *is.* Medresede talebenin hadimi ve şakirdi.

çömlek (چوملك) *is.* Sahihi çölmek. Sifâl, çökelek ve çökeldik yani çökmüş süzülmüş çamurdan yapılmış çökel, çukal toprak kap. **çanak çömlek** bir nevine hassaten çömlek denir. Dîk kadar sırsız kavanoz, ufak küp toprak tencere. **çömlek hesabı** cahil fiilinden kinaye. **çömlek ıstılâhı** çömülmüş ki çanağın hilâfına toplu. **çömlek kebabı** kapama.

çömlekçi (چوملكجى) Çölmekçi.

çöngül (چونكل) *is.* [zayıf, güçsüz]

çöngül/Çöngül (چونكول) *is.* Ufak çamurlu bataklık göl. Diyarbakır bir kaza.

çöp (چوپ) *is.* Çör çöp, rîze, otluk, huss, süprüntü. Gözdeki çöp, üzüm çöpü, saman çöpü, nane çöpü. Pek zayıf, iğne iplik, çürük. **çöp atlamaz** tekellüfçü, meraki, pıtpıt. **çöp çatan** mukadder, kısmet veren. **sanat çöp altındadır** dekayık-ı fen. **söndürme çöpü** etfal oyunlarından.

çöpçü (چوپچى) Süprüntücü.

çöpleme (چوپله مه) **ak çöpleme** harbak-ı ebyaz, marulcuk. **Amerika çöplemesi** harbak-ı ahzar. **kara çöpleme** harbak, şirec, boynuz otu, dana kıran, karaca ot.

çöplenmek (چوپلمك) Kuş gibi cüz'i kırıntı yemek, kanaatla geçinmek.

çöplü (چوپلو) Salkım, şemruh, üzüm salkımının budağı yemişiyle çitmik.

çöplük (چوپلك) Süprüntü, hâşâk, kırıntı yemek, kanaatla geçinmek.

çör (چور) *is.* Çörçöp, kuzâ, ince çöp ve çalı. **çörçöpten bina** zayıf keresteli.

çördük otu (چوردوك اوتى) *is.* Zoka, bir muvakkaz, münebbih, mukavvi, muattar ottur. Tane üşnan.

çörek (چورك) *is.* Aslı çurak. Toplu nan, aziz somun. Çöremek ateşte alazlanmak manasına hâlen değirmi kek manasına. Türkîde **ekmek etmek** ateşte alazlanmış kerde demektir. *Yağlı çörek kandil çöreği, kıkırdak çöreği, müdevver ve somun gibi şeylere afyon, bakır, kurşun çöreği.* **bir çörek pamuk** kangal gibi. Tersanede hâlen İngilizceden peyk derler, fena ederler. **güneşin çöreği** kurs-ı hurşîd. **çörek otu** habbe's-sevda. Yabanisi buğunsa, şûnîz, sisarun.

çöreklenmek (چوركلنمك) Kıvrılıp kangal olmak, yılan kat kat bükülmek, terahhî.

çörlük (چورلك) Çöplük, mezbele.

çözmek (چوزمك) *f.m.* Gevşetip dolaşığı ayırıp açmak, bağı bohçayı, düğmeyi, ukdeyi yumağı hal, fesih, küşâd etmek, bükülmüş ip şeyi saçı, çorabı, yünü tel tel fitil fitil ayırmak. Bez ipliklerini ve tellerini çengelli iki direğe gelip gidip iliştirerek kalemlerden çözüp zincirlemek, ulamağa hazır etmek. Hayvan cenîni iskat etmek.

çözgü (چوزگو) Çözme, pamuktan çarşaflık, mutlaka sopalı çarşaflık, bez dokuma.

çözgün (چوزگن) Yumuşak, ergin karlar.

çözük (چوزوك) Mefsûl, münhal, gevşek, gayr-i ma'kûd, meslûl. Gayr-i merbût.

çözülmek (چوزمك) Münfek olmak, düğüm saç ayrılmak, dizler bağı çözülmek, korku hâli ile bir yerden sivişmek, buz vesaire gevşemek, salıvermek, inhilâl. Ukûd, mesâ'il hall olmak.

çubuk (چبوق) Çubuk, çebiç *bk. keçi.*

çubuk (چوبوق) *bk. çöp.*

çubuk (چوبوق) Uzun değnek ve düz dal kalın şimal sürgün, ince çubuk, kazîb. **dut çubuğu, bağ çubuğu** fesîl, tâk, tekâk. Kalın ve kısa olanı **çob**, içi delik olanı **şetab.** *Tütün çubuğu.* Yol yol boyaya ve sopa incesi örme çubuklu şal, geminin ana direkleri üstünde olan direklere ve gönderlere çubuk ve sürme çubuk denir. Sair demir ve maden uzun üstüvani parçalar demir, bakır, maden çubuk. **çubuk içmek** tütün çekmek. *Abanoz, kiraz, gül, germeşk, silme, yasemin çubuk.*

Çubukabat (چوبوق اباد) *is.* Çubuk ovası maa Murtaza ovası, Ankara'da bir kaza merkezi.

çubukçu (چوبوقجى) Tütüncü başı yamağı.

çubuklamak (چوبوقلامق) Kürekçiler sepilir gibi çubukla vuruşturmak.

çubuklu (چوبوقلق) Uzun dolap.

çubukluk (چوبوقلق) Nihalistan.

çugan (چوغان) *is.* Çögen, hurz, gâsûk, şehâr, kebestu, ağdayı ve melbûsâtı beyaz

eder bir nev kalye, bir nevi bahçelerde ud ağacı çiçeği, sabuncular otu çöğeni.

çuğlama (چوغلامه) *is.* Türkîde yanma manasına uçuklama, yanarak çıkan sivilce, ukbûle, tebhûle, zebanzedi uçuk.

çuha (چوقه/چوخه) *is.* Sakalibe lisanında mahut çoh, havlu yün, mensuh. **çuhadan libas** dolama. Venedik ıskarlatı Fransa'nın albüf mavisi sudan siyahı. Al çoka, mor çoka âlâlık dâ'iyesi **İngiliz çuhası gibi tava kaçmak** hileli şeylerden kinaye. İzmir çokası. **davul çuhası** moskof.

çuhadar (چوقداق) Ayak hizmetinde çuha mülebbes hizmetkâr, iç ağası zıddı hane hizmetkârı. *Kapu çokadarı.*

çuka (چوقا) *is.* Mersine andırır bir kara büyecek balık.

çuka (چوقه) Çiçeği bahar kırmızı çuka, bir nev şeb-bû.

Çuka Adası (چوقه اطه سى) *is.* Cezayir-i seb'a-i Yunanîden. Çerigo, küçük çuka çerigotatu.

çukmak (چوقمق) *f.l.* Türkîde derin kazmak *bk. çukur.*

çukulâta (چوقولاتو) *is.* Kahveye benzer kaku tanesi ve ondan mamul kokulu baharlı ezme şeker.

çukumak (چوقومق) *f.l.* Kuşlar gaga gagaya tutuşmak, öpüşmek, yahut didişmek. Kuşlar hususan ağaç kakan ağacı delmek.

çukur (چوقور) Çukur, cevf, hufre, hendek, kavuk, kovuk, lağam kuyusu. *Az kaz öz kaz çukurı büyükçe kaz, çukurı kazma kendin düşersin. Dağ çukuru. mezar çukuru* sin. **ense, çene, yanak çukuru** hanîre, nefre, gûzek, uy, vekb. Bazı çökük mahal ve hıtta, cevf, tezgâh, çulha çukuru. Vasf olur amîk, kaîr, muka'ar. *Çukur cuma mahallesi, çukur bostan.* **taban çukuru** aya. **çukura düşmek** berzaha giriftar olmak. **bir ayak çukurda olmak** âhir-i ömr.

çukurlaşmak (چوقورلاشمق) Çukurlanmak, çökmek, gözler tekevvür, yanak tahazzür etmek, menkûr olmak.

çukurlatmak (چوقورلاتمق) Hufreyi derin derin etmek, çukur kazmak.

çul (چول) *is.* Kıldan örme muytab işi, cül, velîh, kıldan yapma at puşîdesi ve umumen at örtüsü, kıl olsun yün olsun. **çul tutmaz** bî-sebat, devamsız.

çul (چول) Çuval, cül, gırâr ve torba ve belleme ve gebre.

çuldu (چولدو) Çullanılmış, kabullenilmiş şey, cengâverler eline geçen ganâyim, sıla ve mükâfat için verilen inam.

çulha (چولها) Aslında cülâh, muytab tezgâh işleyen nessâc, bâfende, bez yapan, ipek ve yün ve kıl işleyen. **su çulhası** bir nev gayet müteharrik et balığı, bir nevi örümcek.

çullama (چوللامه) Çul kaplamak, kapanıp örtülmek, bir şeyin üstüne yatmak, binmek, cebretmek, çullanmak.

çullama (چوللامه) Üstü kaplama, kaplar kapağı hamurlanmış tencerede pişen et'ime, hususan et ve keşkek.

çulluk (چوللق) Maruf alaca kuş.

çulluk (چوللق) Çullanır, kapanır yahut çul gibi ala olan sıfrid, kerâkâ, bakaça. **küçük çulluk** yelve, selvâ, lefkeşe **su çulluğu** huliter, öz kuşu.

çultarı (چولتارى) Palan örtüsü, çülük, palâs-pûş.

Çunbur (چونبور) *is.* Muş kurbunda.

çurçal (چورچال) *is.* Çakmaklı topun zemberek ipi. Çorçika

çurçar (چورچار) *sf.* Zayi, telef, heder, yazık.

çuval (چوال) *is.* Çuvalık, çuval, kıl örmesi çuldan gırâr ve torba gibi kap, kömür çuvalı bezden kap, miktar-ı muayyen beş çuval un. **kediyle çuvala girmek** tehâlük.

çuvaldız (چوالدوز) Bizin nevi, çuval diken büyük iğne.

çuz (چوز) *is.* Serb, herb, bumbar yağı, iç yağı, desme.

çüngüş (چونكش) *is.* Maadin livasında.

Çürükçay (چوروك چاى) *is.* [Büyük Menderes'e ulaşan bir çay]

Çürüksu (چوروك صو) *is.* Batum şimalinde maa Acara bir kaza.

çürük (چوروك) Çürümüş, bürre, razy, leş. **çürük çarık** lâ-şey. **çürük tahta** tehlike. *Çürük kumaş. Çürük yeme. Çürük humma. Çürük baklanın kör alıcısı. Çürük alacak.* **çürük dava** bî-esas. **çürük söz** mecruh kavil, zayıf.

çürüklük (چوروكلك) Leş attıkları yer, fukara mezaristanı, bir biri üstüne gömülü makbere. Fesha, ufûnet, fesat, nifak.

çürüklük (چوروتمك) Cerh, ret, iptal, zemmetmek, suda münşerih, menzû etmek.

çürümek (چوروملك) *f.l.* Bir şeyin nesci bozulmak, bozulmaktan taaffün etmek, mahv, mün'adim, harap olmak, mecruh, makdûh, metruk olmak, darbeden çimdikten yaralanıp morarmak, ledga yemişler yumuşak yani yumuşak olup zedelenmekten berelenip kararmak, razz ve mass, melc sebebiyle kararmak, mahbeste tebah olmak.

D

dadandırmak (طاداندرمق) Alıştırmak, menus etmek, yüz vermek.

dadanmak (طاداغمق) Tat almak, müptelâ, mecbur, müdavim, âlüfte olmak, lezzete alışmak.

Daday (طاداى) *is.* Kastamonu'da Daday maa Azdavay ve Çeklene kazası merkezi bir kasaba.

Daday Eflâni (طاداى افلانى) *is.* Safranbolu'ya mülhak bir kaza.

dadı (دادى/طايه) *is.* Dade, dadak, hizmetçi, cariye, seriye olmayan, emzirmezden çocuğa bakan dade. **dadı çocuğu** aç gözlü, arsız tıfıl. **çocuk dadısı** daye. Türkîde mürebbi, bakıcı. Büyük baba manasına dede dirler.

dağ (داغ) *is.* Nişan, yanık, bir nev yakı açmak için dağ demirine tahsisle müstameldir. Dağlık dağlağu dahi derler. Mi'sem, mikvâh, tığ. **ciğeri dağlı** hicranlı, müte'ellim, göbeği kara olan çiçekler.

dağ (طاغ) *is.* Cebel, tûr, kûh. Bazı büyücek tell ve tepeler, müselsel olursa balkan. *Elma dağı, Şar dağı, Kaf dağı, Kumas dağı, Keşiş dağı.* Mürtefi zirveler *Erciş dağı, Ağrı dağı, Tefkur dağı, Baba dağı, Kara dağ, Tûr-ı Zînâ, Tûr-ı Sînâ, Tûr-ı Mûsâ, Tûr-ı Taberiyye.* Elsine-i kadîmede tavrus, turan dağlık demektir. **dağ adamı ve dağlı** terbiyesiz, dağdan gelme. **dağ ayısı** beyabanda olan bedevî, rûstâ'î. *Dağdan gelip bağdakini kovmak.* **dağ eteği** damene, bayır dibi. **dağ gibi** yiğit. **dağ keteni** pamuk taşı hacerü'z-zayfe. *Dağ sırtı.* **dağ tepesi** zirve, tîga, parmak, kule-i kûh. **dağlar kadar** külliyetli. **dağlar şenliği** dağ başında beyaban. **aralarında dağ var** tefâvüt-i külliye. **yanar dağ** bürkân.

Dağ (طاغ) *is.* Kıbrıs'ta Değirmenlik'e mülhak bir kaza.

dağar (طاغار/طغار) Takılır deri torba, bazı yerde büyük kile gibi ölçü, zahire kabı. Bağdat dağarı sekiz yüz kıyyedir. Bin kıyye a'şârî.

dağarcık (طغارجق) Çoban, hokkabaz çantası, cümme, hemyân. Köylüler çocuklarını koyup omuzladıkları meşin tobra, dağarlık. **deve dağarcığı** kuduz, devenin dili altından sarkan kese.

Dağardı (طاغ اودى) *is.* Kütahya'da Simav'a mülhak bir kaza.

dağılmak (طاغلمق) Müteferrik, müteşettit olmak, zedelenmek, şikest olmak, perakende mensur olmak, intişar bulmak. Bozulmak, perişan olmak, teşa'ub, teferruk etmek. **baş beyin dağılmak** sersemlemek.

dağın (طاغين) **darma dağın** perişan, perakende.

dağınık (طاغنيق) Dağanık şey, mensûr-ı akl.

dağınmak (طاغنمق) İnfisâm, iftirak, teşettüt, tefekkük etmek, ufanmak, dökülmek.

dağırcan (طاغرجان) Dağ serçesi, büyük nevi asfûr.

dağıstan (طاغستان) Kûhistân.

dağıstan (داغستان) *is.* Bahr-i Hazar garbında Kafkas vilâyetinin kıtası bunun isminde üç iştikak rivayet olunmuştur. Evvelâ Takistan ılgın ormanı, saniyen Dakistan Dak yahut Dayic kavminin meskeni, salisen mutlaka Dağıstan. Bu mana ba'îddir.

dağıtıcı (طاغديجى) Müsrif, mübezzir, mal kıymeti bilmez, sefih.

dağıtmak (طاغتمق) *f.m.* Türkîde targanmak, tarumar, neşir, bezr, tebzîr, tenşîr etmek, perakende saçmak, bezl, tefrik, tevzi etmek, rüzgâr dumanı perişan, mahv etmek, kırıp ufak etmek, uşatmak, ifrâk, fesih, kesir, heşm, tahtîm etmek.

dağî (طاغي) Müvelled kelime.

dağlamak (داغلامق) Dağ vurup yakmak, nişan yapmak. Türlü uzvu te'bîr etmek, muhaffefi **dalamak** ısırgan otu ve hayvan sokup yakmak. *bk. dalamak*

dağlanmak (داغلانمق) Dağlanılmak, key, iktivâ.

dağlık (طاغلق) Dere tepe, cibâl, kûhsâr.

Dağ Marmarası (طاغ مرمره سي) *bk. Atla.*

dah (داه) *es.* Atı sürmekte müstamel nida. Becikler ata dahdah derler. Midilliye dahi denir. Arabîde dahdâh. **dah etmek** hakaretle tart. *Et eylik torba ödünç bizim dahdahımız varda de haydi.*

daha (دها) *bk.dahi*

dahi (دخى) *e.* Aslı takı. Keza, hem manasına, tekrar, mükerrer, hâlen, henüz, yine manasına daha. *İfadeden dahi malûm olur. Ve dahi malum ola ki, daha var, daha neler, bir daha asla, dahası gibi.*

Dahil (داخل) *is.* Tunus'ta bir kazadır. Merkezi Süleyman.

dakika (دقيقه) *is. Ar.* Kalîl. *İki dakikalık iş.*

Dakok (داقوق) *is.* Bağdat caddesinde kadim şehir harabesi.

dakuk (داقوق) *is.* Tavuk manasına sâl-ı Türkânın sekizincisi.

dal (د) Harf-i dâl. Elifbâ-i Osmanînin onuncu harfi. Ebcet hesabında dörde işarettir. Türkîde dal harfi fi'l-asl mefkûd olup müteharrik olan ta'lar hâlen dal okunmaktadır. Dalı olan ecnebi kelimeler dahi bazen ta ile okunur. *Dane > tane, defne> tefne, derd >dertli, solda >soltat.*

dal (دال) *is.* Türkîde dal, söğüt, sürgün, düzgün, şimal manasınadır. Şâh, nihal, gusn, ağsân. **dalbastı** bol meyveli kiraz. **dal budak salmak** şah ve bün peyda etmek, tezâyüd-i iktidâr. **daldan dala** sebatsız. **bir dalda durmamak** maymun iştahlı. **dallı budaklı** çepreşik, şâhalı. **dallı budaklı hayvanat** hayvânât-ı şevkiyye güruhu. Ekseri denizde olan ahtapot bülbüliye, sobye, beş parmak kalmar, mercan emsali.

dal (دال) *is.* Arka, geri, sırt, zahr. **dal yazılmak** tufeyli olmak. **dalına binmek** icbar, bâr, tâkat-güzâr gibi yüklenmek. **dalından gelmek** te'âkub, iktifâ.

dal (طال/دال) *sf.* Türkîde dal çıplak, ari, sade, düz. **dal dingil** züğürt. **dal fes** sarıksız. **dal kılıç** kınsızdan kinaye, muharip, cidal ehli.

dalak (طالاق) Yanık ki tıhâl, sepürz. **dalak boncuğu** habbu't-tıhâl, altın otu, haşîşetü't-tıhâl. **dalak otu** keffe'n-nesr, ukrubân, iskolopenderiyon, lisân-ı izâl. **dalak şişmek** hiddet-i hâraret. **dalak ufûneti** südde-i tıhâliye.

dalak (طالاق) Türkîde sî sebaya talan olmuş. **kız dalağı** çalınmış esir, cariye.

Dalama (طالامه) Menteşe'de Köyceğiz'e mülhak bir kaza.

dalamak (طالامق) *f.l.* Dağlamak, sokmak, ısırmak, talan etmek, vurmak. **ısırgan daladı** ebe gümeci yaladı.

Dalaman (طالامان) *is.* Aydın Güzelhisarı'na mülhak bir kaza.

dalaşmak (طالاشمق) Boğuşup ısırışmak, tilkişmek, kudurup cenk etmek. *Domuz ile dalaşmaktan ise çalıyı dolaşmak.*

dalaşman (طالاشمان) Bed-huy, kavgacı, sal'în.

Ali Veli Durali
Beş de ondan ileri
Ese Musa Mustafa
Bir dalaşman bir köse
Biri rahmetli atan
Bir de hortlayıp yatan.

daldırma (طالدرمه) Akis.

daldırmak (طالدرمق) Batırmak, sokmak, geçmek, çekiştirmek, zem etmek, ağaç sürgünlerini daldırma yapmak.

dalga (طالغه) Mevc, kûhe-i deryâ, müdavim ve mütetabii, koç katımı, büyük çatlayanı talaz, hîzâb. **dalgayı başa almak** karşılamak. **ölü dalga** hafif solugan.

dalgalanmak (طالغه لامق) Talazlanmak, deryayı mütemevviç ve mükfehir, zahr, telâtum etmek, mevc vurmak, deniz cuş u huruşa gelmek. Dalga dalga lekelenmek, temevvüç. **yılan dalgalanmak** süratle koşmak.

dalgıç (طالغيج) Dalıcı olan, gavvas. **dalgıç kuşlar** gutâs. *Dalgıç takımı.*

dalgın (طالغين) Müstağrak, mütefekkir, bî-hûş, nâ'is. *Dalgın hasta.*

dalgınlık (طالغينلق) İstiğrak, nü'âs.

dalgış (طالغيش) Su altından dalgış yüzmek.

dalıç (طاليج) Soy soya katılıp daldırmış, hayvan. **dalıç koyun** melez. Beyaz ile siyahtan olursa halsî.

dalkavuk (طال قاغوق) Mukallit, kâse-lîs, çanak yalayıcı, curcunacı, tufeyli.

dallanmak (دالانمق) Bir iş pürüzlenmek, eşkâl arız olmak, teşa'ub.

dallandırmak (دالاندرمق) Tas'îb etmek, i'zâm.

Dallıca (دالليجه) *is.* Aydın'a mülhak bir nahiye.

dalmak (طالمق) *f.l.* Derine varmak, gats, gavz, in'imâs-ı efkâra varmak, mütefekkir, uykuya müstağrak olmak, kendisinden geçmek, işe müdahele etmek, meşgul olmak, dalıp çıkmak manasına gavta etmek, cüretle girmek. **bir kapıya dalmak** izinsiz girmek, cerrarlık etmek. **kandili, fitili dalıp çıkmak** sökeceği hînde yine parlamak ve batmak.

daltaban (طال طبان) Pabuçsuz, hazele.

dalya (دالیا) Yıldız çiçeği.

dalya (طاليه/طاليا) *is. Yun.* Tamam hatime, netice. **dalya demek** resîde-i encâm etmek.

dalyan (طاليان/داليان) *is.* Balık saydına mahsus su üzere çardak. *Dalyan kurmak.* **dalyan tarlası** ağ yeri.

dalyancı (طاليانجي) Dalyanda ıstıyâd eden balıkçı. Kenarcı.

dam (طام) *is.* Bina örtüsü, satıh, bâm. Yalnız örtüden ibaret bina. sundurma. Öküz damı, ahır, kümes, kodes, mahbes. *Öküz damı gibi yaktı dumanını Tosun Paşa.* **dam altına girmek** açıkta kalmamak. **dam koruğu** kaya koruğu, hayyü'l-alem, ıyş-ı bahâr. **damı almak** haneyi örtüp itmâm etmek, aktarmak. **dama atmak** hapsetmek. **damdan düşmek** apansız, münasebetsiz davranmak. **pabuçlarını dama atmak** kat-ı alâka etmek, gözden düşürmek. **tavanlı dam** müsakkaf. *Damcıl kuş.*

dama (دامه) *is. İt.* Malum oyun, nerd. **dama tahtası** terbîî, resimli şeyler. **dama taşı** dama oyununun pulları. **dama demek, damaya varmak** encâm vermek, pezîrây-ı hitâm bulmak. **dama çıkarmak** tamam oldu, cicuz gibi nida, dama.

damacana (دامجانه) *is. İt.* Binlik, bukalın büyüğü, sepetli daha büyüğü.

damak (طاماق/طماق/دماغ) Ağzın damı, tavanı, hink. Dimağ tahriri galattır ki Arabîden beyin ve geniz demek olur. **damaklı iğne** büyük olta, bir nev zoka. **ağız damağı** burnun içi . **tadı damakta** leziz hatıra.

damar (طامار/طمار) Damlar gibi vurur, vücûd-ı insanın şiryânı, nabızlı damarı, urûk-ı verîd, kara kan damarı. Sinire bazan ak damar derler. **kolun dış damarı** nâşir. **alın damarı** şah damar. **yüreği talik eder damar** niyât. **yürekten kan verir damar gibi** taşa'ub eder şeyler, kök, rîşe. Türkîde tamur boyanın ebru yolları. **başdamar** hablü'l-verîd. Kolda kan alacak uruk. *Çıkacak kan damarda durmaz.* **yerin damarları** su mecraları. Taşın ağacın yol yol ebrusu **maden damarı**. Damar, nihâd gibi **damarı tutmak** inat. **damara girmek** tabiat almak, hulûl.

damarsız (طمارسز) Bed-nihâd.

damasko (داماسقو) *is. İt.* Dımışkî, Dımışk malına taklit mevcli dîbâc, ipek ve keten karışık kumaş, pamuklusu brokatel. Bazen dımışkın hareli kakmalı taklit yapılan maden eşyaya denir.

damga (طامغه/طمغه/تمغا) *is.* Nişan, mühür, eser, tıpa. Havale emri. **al damga** tuğralı fermânu'n-nûn. **kurşun damga** gümrük nişanı. **tahta damga** düşüm. **tepe damgası** bıngıldak.

damgacı (طامغه جي) Gümrükte tıpa vuran.

damgalamak (طامغه لامق) Dikkat edip nişan komak, den düşmek.

damgalı (طامغه لو) Maruf, lekeli, müseccel, dağlı, yaralı. **alnında damgası yok** batını bilinmez. Arı kovanından muzırını öldürecek demir.

damız (طاميز) Hayvan üretilen dam.

damızlık (طاميزلق) Döl ve maya hayvan.

damla (طاملا/طملا) Damla, katre, mikdâr-ı hakîr, yağmur katresi, nüzul, sekte, damla ilâç. **bir damla su** pek cüzi şey. **damla sakızı** sâf. Tamagsa Türkîde göz yaşı ve bir damlası sirişk, eşk.

damlalık (طاملالق) Damın saçağı altında olan aralık yer.

damlamak (طاملامق) Türkîde tammak. Takattur etmek, dam kenarından katre gelmek, mayi sızıp katre katre düşmek, tıp tıp vurmak, sirişk tekatur etmek, bir yere bağteten çöküp sıklet vermek, davetsiz gelmek. **akmazsa da damlar** küllü dâhilin yenfa. **burnundan damlamış** ziyade benzer. **burundan**

kan damlamak şiddet-i meşakkate giriftar. **yağmur damlamak** az yağmak. *Damlaya damlaya göl olur.*

damlatmak (طاملاتمق) Taktîr etmek, ilâç akıtmak, bevl kaçırmak. Türkîde tamzırmak. *Bir iki katre su tamzırdı havadan şebnem var ise lale devâtında galiz oldu midâd.*

damşımak (طامشیمق) Seyelân-ı bevl.

dana (طنا/طانا) *is.* Aslı tana. İnek yavrusu, büyük buzağı ve yaşını geçtikte erkeği tosun, dişisi düğe, icl, icle. **dana ayağı** kavkas. **danabaş** mankafa. **dana eti** yani körpe. **dana gibi bağırmak** feryat, gırîv etmek. **anasıyla danası** re'sü'l-mâl ve nemâ.

danaburnu (طنابورونی) Böcek, danakıran, çöpleme.

dandini (داندینی) *is.* Çocukları sıçratıp güldürmekte derler. **dandini bebek** sakallı bebeklere, süfehaya maskara için derler. Sair gûne maskara.

dangalak (طانغلاق) Dangıl dungul, lâkırdı eden, hümük, dingil, kaba adam.

danışık (طاکشیق) Mukavele. Türkîde kingeş, şûrâ, müzakere, mükâleme, nedve, meclis-i meşveret, encümen, mübâhasa. **danışık döğüşü** sûrî mugayeret. **danışığı tatlı** hoş-güftâr, fasih.

Danimarka (دانمارقه) *is.* Sabıkta Danyadan kavminin memleketi, payitahtı Kopenhang.

danişmentli (دانشمندلو) *is.* Karahisar'da Sandıklı'ya mülhak kaza.

dar (طار) *is.* Zayk, sıkı, tenk, bol zıddı kem, pehn, enli zıddı, sabırsız, acul, teng-dil. Zaruret, ihtiyaç yeri. Ensiz şeyler. *Dar sokak.* **dar kaçmak, dar kurtulmak** güçle halâs olmak. **dar tıkız** sıkı, şişman. **dar sabırsız** kavsarası dar. **dara boğmak** taciz. **dara gelmek** dar dara muztar olmak, mecburiyet. **ağzı dar** gonca-dehân. **ağzı dar kap** sürahi. **başa dar etmek** tazyik, muhasara. **el darlığı** müzâyaka. **eli dar** bahil. **gönül darlığı** inkıbâz-ı derûn havsalası. **gözleri dar** ahras.

dar (طار) *e.* Apaçık gibi. **dar dağanık** darmadağın, tarumar, muzmahil, pert, perişanî, şezr, mezr.

dara (طاره) *is. İt.* Kap darası tenzil olunan fürre, iskat. *Dara taşı.* **daraya çıkarmak** ihraç, tenkîh, tart. **darası alınmış** kârsız.

daracık (طاره جق) Pek zayk. *Daracık sokak.*

daradar (طاره طار) Sığar sığmaz, yetişir yetişmez, güç ile, ancak.

daralmak (طارالمق) Libas büzülüp çekilmek, iktizâz, tezne, lisb, maaş tenakus etmek, derun münkabız olmak, can sıkılmak, zucret, kalak.

darbız (داریز) *is.* Tarlanın rutubetlisi, ekin çıktıktan sonra rutubetli duran tarlaya darbızlı, Arabîde bagara denir.

dardağan (طارطغان/طرطغان/دارطغان) Perişan, darmadağın. sârîk, mertagan. **dardağan darısı saçmak** şe'âmet için darı serpmek, lânet etmek. *Dardağan otu.*

darende (دارنده) *is.* Sivas'ta kaza merkezi şehirdir.

darfur (دارفور) *is.* Sudan'ın Mısır vilâyetine mülhak bir hıttasıdır.

dargın (طارغین) Münfail, hadîd, gazûb-ı şedid, sert, hışm-nâk, gazab-nâk, darılgan, mütegayyir. Bed-hûy, magsûb, müzmehir-i deryâ.

dargınlık (طارغینلق) Saht, gazap, gayz, hışım.

darı (داری) *is.* Erzen. Türkîde tarık, zer manasına ve tarmak, tarımak, tırmıklamak. tarla sürmek. **darı hamuru** çerkez pastası. **ak inci darı** dürre. **boz darı** bozasını kurarlar, duhn. *Dardağan darısı.* **kara darı** Arnavut darısı. **kızıl darı** tahf. **sarı darı** câvres. **yaban darısı** tamam ufacık darı. **dibine darı ekmek** bir şeyi ziyade tetkik, taharrî, tahkik, tefekkud etmek, çok sormak.

Darıdere (داری دره) *is.* Gümülcine'ye mülhak bir kazadır.

darılmak (طارلمق) Teng-dil olmak, kasvet, infial, saht, gücenmek. Tazir, tekdir, serzeniş, itap etmek, azarlamak.

darlanmak (طارلانمق/طارلنمق) Kasavet, eşya çekip büzülmek. İgzâb, dil-teng etmek, gücendirmek, i'zâb etmek.

darlaşmak (طارلاشمق) Göz darlaşmak.

darlık (طارلق) Muzâyaka, nekdâ, yoksulluk, sabırsızlık, muzik, tengâ, göz illeti, büht. **darlık çekmek** ihtiyaç.

darp (ضرب) *is.* Şiddet, sürat. *Ağrının darbı, suyun darbı.* **darp lülesi** borulara vaz olan bü-

yük burgu. A'mâl-i erba'adan taksimin aksi, darbı madrûba ya hariç kısmını maksûmun aleyhe vurmakla hasılı yani maksûmu alma.

darphane (ضربخانه) Sikke darp olunan mahal. *Darbhâne-i Âmire.*

darpzen (ضربزن) Kale döğdükleri top. Türkîde kazan.

daş (داش) *e.* Kelime ahirine ilâve olur. Bazan terhîm olunur. *Arkadaş, ayaktaş, demirdaş, gönüldaş, kardeş,yoldaş.*

dav (داو) *is.* At kısmından Afrika cenubunda bulunur bir cins yaban hayvanı, zebra ve kavagaya ve gûra andırır. *bk. çiktay.*

dav (داو) *bk. tav.*

davar (طاوار/طوار) Türkîde davar semirir hayvan, mutlaka dâbbe, mevâşî, mal. Bazı yerlerde yalnız koyuna derler. **davar kırcını** süaf. **davar kırımı** nemr. **yaban davarı** nagâm.

davlumbaz (طاولباز) Tabl-bâz, nakkare, bazı çarklar, vapur gemisinin yan tekerlekleri.

davrandırmak (طوراندرمق) Ayağa kaldırmak, ikdâr etmek, tacil.

davranış (طورانیش) Hareket, mişvâr, muamele, tedbir, isteksizlik. **ağır davranış** müsamaha. **soğuk davranış** bed-muamele.

davranma (طورانمه) Nida. Kıpırdanma, rahat dur gibi.

davranmak (طورانمق) Tavır ile hareket etmek, hazırlanmak, kımıldanmak, teşebbüs, tedbir, teheyyî etmek, tedarik yapmak, ra'nâ, reftâr kullanmak, hastalıktan kalkıp kuvvetleşmek, ifakat bulmak, yaklanmak. **ağır davranmak** teenni. **tetik davranmak, evvel davranmak** müsabakat. **silâha davranmak** kılıca pıştoy el etmek, tedebbür. **silâh davranmak, süngü davranmak** tüfek talimi harekâtından asker tabiri.

davudî (داودی) *sf.* Dik olmayan, orta ses, kontralto.

davudiye (داودیه) *is.* Musul'da bir nahiyedir.

davul (طاول) *is.* Tabl, dühl. **davul çalmak** işâ'a, ilân. **davul zurna mehterhane** alenen, zahiren. **davul çukası** gayet kaba. Nemse çukası... **davul tozu minare gölgesi** vahi şeyler. **davul zurna ile** şaşaa ile. **kulağa davul çalınmak** dinlememek. **yüzü davul derisi** katı, utanmaz.

dayak (طایاق) Dayanacak, döğecek değnek, deste-çûb, asa, dayayacak destek, tekek, pâyende, püştîbân, senet, zahr. **kapı dayağı** şicâr, tarkaz. **dayak atmak** darp. **dayak vurmak** dayaklamak pâyende omak, üstüvâr etmek.

dayalı (طایالو) İttikâ etmiş, müttekâ. **döşeli dayalı** döşeme dayama.

dayamak (طایامق) *f.m.* Dayamak, destek koymak, tekke etmek, yastamak, unfla ele tutuşturup vermek, unfla îsâl etmek, nefy, mahkumu mahalline dayamak.

dayangaç (طایانغاج) Dayanıklı, mütehammil, tâb-âver, havsalalı, eskiz.

dayanık (طایانیق) Tahammül, devâm-ı ömr, tâb.

dayanılmaz (طیانلمز) Çekilmez, tâkatfersâ, tahammül-güzâr, cihan bezdi.

dayanmak (طایانمق) İttikâ, ittikâl, tevekkül, istinat, güvenmek, itimat, i'tisâd. *Adama dayanma ölür, duvara dayanma yıkılır. Beylere inanma, suya dayanma.* Deprenmek, mukavemet, yastanmak, tevessüd, ibtinâ, at lağrış etmek, mümted olmak, imtidat, tahammül, temadi etmek. Takat getirmek, müzaheret, müsaade, akça ile seknel ile muavenet etmek. *Bağdat'a dayanmak.*

dayatmak (طایاتمق) Cevap vermek, muhalefet, mukavemet, isyan yad olmak.

dayı (طایی) *is.* Türkîde tagay. Valide biraderi. Ağa gibi unvanı. *Ocak dayısı. Kabadayı. Dayısı dümende.*

dayılık (طاییلق) Tebertum.

daylak (طایلاق) İki yaşında deve civeleği.

daz (طاز) *is.* Sala illeti, dâ'ü's-sa'leb.

dazar (طازر) Dazara, acele, alâ cenâhi'l-isti'câl.

Dazkır (طازقیر) *bk. Çal.*

dazlak (طازلاق) Asla, büsbütün açık baş olan, akra.

-de (ده) *e.* Zarf ifadesi için **ayda, yılda** zarf-ı zamân, **derede tepede** zarf-ı mekân. Aded-i nisbî ifadesinde **beşte bir** hums, **günde bir** değmede, **üçte bir** sülüs.

debbe (دبه) *is.* Dibi yuvarlak ağar devrilmez kap, bir nev bakraç, yağ, bal çömleği, civa bardağı.

debe (دبه) *is.* Badhaya, âder, gargûr.

debboy (دبوي) *is. Fr.* Emtia ve eşya vaz olunan ambar.

debelenmek (دبه لنمك) Arka üstüne yatıp iki yana çabalamak.

dede (دده) *is.* Büyük baba, cet. Tarik babası dedeler. Dâdek.

Dedeağacı (دده اغاجى) *is.* Edirne vilâyetinde liva merkezi bir şehirdir.

dedik (ديديك) Kati söz, kavl-i mukarrer. **dediği dedik adam** musır.

dedikodu (ديدى قودى) Kîl ü kal, güft ü gû.

dedirmek (ديدرمك) Dedirgemek, söyletmek, söylendirmek, iştikâya mecbur etmek. **vık dedirmemek** cüzî ses çıkarmaya müsaade etmemek. **ne demek olsun** ma-hâzâ, elbette.

defne (دفنه) *is. Yun.* Rend, gâr, dehemşet. *Defne balığı. Defne dalı.* **defne tohumu** habbü'l-gar. **ağridos defnesi** habb-i kanidos. **gül-i defne** katmer, zakkum, olander. **yemişli defne** taflan, terkeş.

defnecik (دفنه جك) Mazeryun.

değdirmek (دگدرمك) Değirmek, isal, tavsîl etmek, kıymeti buldurmak, dokundurmak, tıbak, tatbik, ima, tariz.

değer (دگر) Kadir, kıymet, liyakat. Değer paha. **değeri yok** aşağı.

değerli (دگرلو) Semîn, zî-kıymet, liyakatli, muteber, mühim, mergûb.

değil (دگل) *e.* Leyse, mâ. Aslı degül. *Öyle değil. Değil ki yazmak okumak bile mümkün olmadı. Ben değilim filandır. Değil kürsiye vaiz.*

değirmen (دگرمن/تكرمان) *is.* Teker ve tekerlekli şey, çark, tâhûn, mi'sara, miltât. **değirmen taşı** pervanesi, yer çörtüsü, kirişi, meyli. **el değirmeni** mirdâs, yarguçak. **hayvan değirmeni** medâr, harâs. **ipek değirmeni** kamçı, ipek yaptıkları çarkı. *Kahve değirmeni.* **su değirmeni** asya. *Un değirmeni. Vapur değirmeni. Yağ değirmeni. Yel değirmeni.* **değirmende sakal ağartmak** tecrübesizlik, ümmîlik, çiğlik.

değirmenci (دگرمنجى) Asyâger, tahhân.

Değirmenlik (دگرمنلك) *is.* Yunan adalarından Büyük Değirmenlik, taş çıkan.

Değirmenlik (دگرمنلك) *is.* Kıbrıs'ta Değirmenlik maa Dağ ve Omorfo ve Lefke kazası.

değirmi (دگرمي/تكرمي) *sf.* Tekerleksi, müdevver, değirmi, top çehre, eni boyu bir tam resim. **değirmi tülbent** tam murabba.

degirmilenmek (دگرميلنمك) Top olmak, semirmek.

değiş (دگيش) Trampa. **değiş tokuş** mübadele.

değişiklik (دگشيكلك) Tegayyür, istibdâl.

değişmek (دگشمك) İki şey biribirine muadil, mübadele olmak, tebdil, tahvil, tahavvül, tegayyür, tağyir etmek. **mizaç değişmek** becayiş etmek, hâl-i dîger-gûn olmak. Yürürken ayak değiştirmek. Ağız tahvil, tağyir etmek, Bozmak, renk beniz atmak.

değiştirmek (دگشدرمك) İstibdâl, mu'âvaza, trampa etmek. Tebdil, mübadele. *Çamaşır değiştirmek.* **kıyafet degiştirmek** tebdil.

değme (دگمه) Olur olmaz. **değmede olmamak** gerek, ne münasebet. *Değme bir.* **değme adam** nadir.

değmek (دگمك) *f.l.* Ulaşmak, varmak, dokunmak, isabet etmek, raci olmak, bulaşıp tarruz etmek. **iyilik değmek** şayan, lâyık. *Selâtîn-i âl-i Osmân ki ol hizmete değmiştir âdet-i mezkur ol hanedanda.* Cari, müntehî olmak, bir kıymete baliğ, müsavi olmak, soğuk geçmek gibi tesir etmek, vurmak. *Hak şarabını içenin yüregi sendân olur, bin çekiç sendâna vursan değmesinden ağrımaz. Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer.* **cana değmek** rencide etmek, kârger olmak, cana tak etmek. **el değmek** ihtilâs-ı vakt. **nazar değmek** isâbet-i ayn.

değnek (دگنك) Değecek alet, kısa çubuk, ince sopa. **el değneği** asa, dili dönmeyen zurefa baston, teper. Demir başlı eğrili çomak, ukkâz, darp, darbe-çûb. **eli değnekli** edepsiz, yaramaz. Değnekli kavvâs gibi.

değşir (دگشور) Gayr-i müebbet değiştirme.

Dehli (دهلى) *is.* Hindistan'ın Moğol devleti vaktinde payitahtı. Yeni Dehli, Devletabat.

dehre (دهره/طحره) *is.* Ağaç dalı kesmeğe dişli testere gibi çakı, bağ budama bıçağı, dâskele.

dek (دك) *e.* Tek, ta, ilâ, değin, varınca, değince, hatta. *Akşama dek, şehre değin.*

deldirmek (دلدرمك) Kızların küpe takmak için kulağını nakb etmek.

deli (دلى) Aslı delil. Büyüğü ser-çeşme, zorba mizaç. **kızıl deli** pek azgın çay ve dere.

deli (دلى) Delice. Her şeyin muzuru, azgını, yabanisi, terbiyesiz. *Deli askeri. Deli bal.* **delice doğan** muymul. *Delice mantar. Fidan delicesi.*

deli (دلو) *sf.* Deli, mecnun, divane, meczup, şûrîde. Türkîde til ve tilbe dillenmek yahut dilemek manasından azgın, azman, tecennün, birine müptelâ. *Deli alacası.* **deli dolu** sallapati, rabıtasız, ru'yetsiz. **deli duman** aşüfte. *Deli ırmak.* **delikanlı** kızan. **delikanlılık** gençlik, ateş-i civani. **deli olmak** iptilâ. *Deliorman. Deli saçması.* **ne oldum delisi** mecnun, müftehir.

delice (دليجه) Buğday içinde olan kasal, züvân, çavdar tohumu illeti. Argu külçer, yarakan, jenge, arkan.

delik (دليك) Nukbe. **burun deliği** nuhre, hayvanda menhar, meremme, hutm. **iğne deliği** yordu. **iğnenin deldiği** sakb. **kulak deliği** nukra. **makara deliği** vakb. **top deliği** lombar, lombarda. **tüfenk deliği** mazgal. Sıçan vesair hayvan sûrâhı, nâfıka. **kulağı delik** vakıf. **delik deşik** engebelik.

delikli (دليكلو) Meskûb, menkûr, sifte. **delikli taş** lağım ağzına, su mecralarına mevzu teknecik.

Deliklitaş (دليكلو طاش) *is.* Malatya'da Ayvalıdere maa Hekimhan kaymakamlığına mülhak kaza.

delilik (دليلك) Cünun, cinnet, inhilâ.

delinmek (دلنمك) Çıban delinmek, deşilmek, sad, takfi'e.

Deliorman (دلى اورمان) *is.* Hezargrat'ta ve Rusçuk'ta birer nahiye.

Deliorman (دلى اورمان) *is.* Eflâk'ta bir kaza, Turino.

delirmek (دلورمك) Tecennün, ihtilâl-i şu'ûr, sevda getirmek, kızmak, azmak, akıl bozmak, çıldırmak.

delirtmek (دلورتمك) Tahbîl.

delişmen (دليشمن) Deli gibi. Şedidi zır deli.

delmek (دلمك) *f.l.* Sakb, nakb, nakr, isâfe. Türkîde tilmek *bk. dil.* **işi delmek** iç yüzüne vakıf olmak, tahkik, tetkik. **kulak delmek** ikaz. **kurşun tanesi delip geçmek** işlemek.**yeri delmek** nıkm, lağm.

Delonya (دلوينه) Ereğri'de Delonya maa Kurdelen ve Karuleş kazasının merkezi bir şehirdir.

demek (دمك) Beyan, ifade, tefevvüh, tabir tesmiye etmek, kavil. Bazan tekellüm, bir şeyi demek, tariz. *Kayser dedikleri nam ne demek elbette de bakalım haydi. De ha diyü gidi...* **ne demeli** söz yok. **demek olur ki** yani. *Diyesin olayım, kayıttan azat diyen kayda düşer. Baba himmet oğul hizmet demişler.* **demek oluyor** guya.

demet (دمت) *is. Yun.* Cerze, deste. **buğday demeti** kedre. **çalı demeti** ebbâle. **çiçek demeti** huzme. **demet bağlamak** tayibe yapmak için çubuk tertip etmek.

demetlemek (دمتله مك) Bir yere getirip deste etmek.

demin (دمين) *e.* Bir dem mukaddem, ânifen. *Demincek.*

demir (تيمو/دمور/تمور) Hadîd, âhen, ehren. *Demir ıslanmaz, Timur uslanmaz.* Alemdir : *demirtaş, aksak demir, timuçin gibi.*Vasfında *demir tel, saban demiri, demir sandık, masa. kafes.* Tekrar pişmiş demir, polat, çelik. Envaı çoktur. Şam, taban, kara horasan, ters, maymun, kırk merdiven, çintan. Kötü demir manasına meşe demiri. **demir almak, koparmak** lâva. **demir ayak** üşenmez. **demirbaş** çiftlik tetimmâtı, gediği, alanı. *Demirbaş tohumluk, demirbaş hayvan.* Anud manasına **demirbaş karlos** meşhur İsveç kralı. **demir boku** curuf. **demir bozan** sürme ittihaz olunan esmed, hacer-i kuhlî, antimun, tutya. **demir çarık** kavi, eskimez kap. **demir diken** çoban kaldıran, kalkıdan zufretü'l-acûz, hasek. **demir kapan** mıknatıs. **demir kapı** çaylarda geçilmez kayalar, bâbü'l-ebvâb. **demir kazık** kutb-ı şimâlî, cedy. **demir kırı** ton. **demir leblebi** yutulmaz şey. **demiryol** kara vapuru. **demire gark** âhen-pûş. **demire vurmak** tescîn. **akdemir** mesbûk. **delik demiri** marangozların ağaç delme aleti, pranka, zincir. **dişi demir** yumuşak, enîs. **erkek demir** sert. **gemi**

demiri lenger, çapa, encür, mirsat, büyük gemilerde dört ya altı olur. **göz demiri** başa yakın olan. onun yanında. **karademir** düğme. Düğme Türkîde çoyan. **kılıç demiri** namlu. **kol demiri** kapı tırkazı. *Ocak demiri.* **ocaklık demiri** ki geminin ortasında temele merbuttur, kezalik kıç tarafında bir ya iki cankurtaran ocaklı demir bulunur, tüccar gemilerinde küçük çapa, salta, funda. **saban demiri** kotra, lenger. **tüfek demiri** namlusu. *Yedek demir.*

Demir (تيمور) *is.* Cezayir-i Hindiye'de bir yanardağlı ada.

demirci (تيمورجي) Haddâd, âhen-ger.

Demirciborlu (تيمورجى بورلى) *is.* Sarıhanda Demirci maa Borlu ve Marmaracık.

Demirhisar (تيمورحصار) *is.* Siroz'da kaza merkezi bir şehir.

demirhun (دمورخون) Devr-hân.

-den (دن) *e.* Min, an manasına. *Evvelden ahire, Üsküdardan Bağdat'a.*

den (دك) *is.* Miktar, türlü tavır, itina, derece, mertebe. **den den lâkırdı etmek** ağır ağır. **denli** makule manasına. **den düşmek** tecrübe, ibret, hıbret, itina etmek. **denlenmek** *bk.dinlemek.* Galatı dehlemek zih düşmek ve tek düşmek.

denek (دكك) Denek keskini.

denemek (دكه مك) İmtihan, tecrübe, azmâyiş etmek, sınamak. **gücünü denemek** kuvvetini tecrübe etmek, cebir, teaddî etmek.

denenilmiş(دكه نلمش) Azmûde.

deniz (دكز/دنكيز) *is.* Denk, düz, müstevi. Aslı dengiz ve tingiz. Bahr, yemm, gamr, derya. **açık deniz** umman, kamus. Sahiline tihame ve taşlık olursa hazn. Telatum ve fırtına manasına. *Denize tutulmak. Azak, Akdeniz, Aldeniz, Beyaz Sarı deniz, Şap denizi, İç deniz, Dış deniz, Karadeniz, Kızıldeniz, Mavideniz, Yeşil deniz,* pek büyük göller. **deniz ahtapodu** deniz perçemi. **deniz dikeni** deve elması. *Deniz çantası.* **deniz koyunu** ayı balığı, deniz köpüğü nevi. **deniz salyangozu** deniz kataşık, ciğer otunun nevi. **deniz tutmak** hüdâm, bulantı. **deniz yosunu** mercan otu. **ağaç denizi** vasi orman. **dört yan deniz kesilmek** ta'b, hayret ve ıstırap, mihnet-i beliyye içinde kalma.

Denizli (دكزلو) *is.* Aydın'da Denizli maa Azine-i Lâdikiye ve Honaz kazasının merkezi bir şehirdir.

denizlik (دكزلك) Yağmur ve sudan muhafaza için pencere önüne ve kayık kenarına vaz olan şıv tahtası.

denk (دنك) *is.* Dank, denk, küçük fülüs kıymetinde altın vezni, çekirdek buğday habbe, nohut gibi.

denk (دنك) *is.* Türkîde tink, yük, tinge. Vasıf dahi olur. Vezin, müvazene, mevzun, Vasfında muvâzin bir yükün nısfı, tek gibi mal dengi, balya, bazî'a. **kayığın dengi** müvazenesi denk taşı. Ufak vezin dördü bir dirhem. Ta'rîbi dank

denk (دنك) *is.* Dang, Hünûd lisanında humma nevinden illet, ebü'r-rikâb.

denk (دنك) Küfüv.

denkleşmek (دنكلشمك) Denk, müvazin olmak.

denksiz (دنكسز) Çift öküzleri uymaz, ögür değil.

denktaş (دنكتاش) Akran.

denli (دكلو) Mutena. **ne denli kişi** nasıl adam. **ne denli adam** ne kadar akçe.

denmek (دينمك) Denilmek, tabir, sipariş olunmak.

densiz (دكسز) Adi, saygısız, sayılmaz, itinasız, na-seza, miktarsız, tatsız.

densizlenmek (دكسزلنمك) Tatsızlık, yolsuzluk etmek.

depozito (ديپوزيتو) *is. It.* Sağlam mahalle vaz olunan rehin, zamân, vedia.

depremek (ديره مك) Tepremek, kıpırdamak, tezelzül.

deprenmek (ديرنمك) İhtizâz, hareket, irtikâz, ikdam, meydân-ı cenkte tehâlük, tehâfüt etmek.

depreşmek (ديرشمك) Yerinden kımıldamak, cidd ü cehd ile hareket. Körü depreştirmek.

depretmek (ديرتمك) Yerinden oynamak, depreştirmek, tehyîc, tahrik, deprendirmek.

derbent (دربند) *is.* Benaluka'da kazadır. Merkezi Purut.

derbent (دربند) *is.* Bâbü'l-ebvâb, Kafkasın geçidi.

dere (دره) *is.* Dağ arası vadi, tenk. **dere otu** bir nev rezene, sübt, şivit. **dere tepe** düz olmayan engebelik. *İstanbul gah dere gah tepe.* **dereden tepeden söyleşmek** musahabet, müzakeratın gayri konuşma, müsamere, dakk ve lâğ. **akar dere** kefâ'e, ufak çay. **bin dereden su getirmek** ta'allül, bahane etmek. **burgaç dere** âkûl. **cehennem deresi** veyl, büyük ırmakların aktığı rûd-hâne. **dam deresi** oluğu. **sokak deresi** kaldırım ortası. **yabani dere otu** razyane.

dereveş (دره وش) *is.* Derefeş, dikici bizi ve zımbası, mihraz. *Dereveş otu.*

deri (درى) *is.* Aslı tirig. Ecsâmın sathında ince kabı, cilt post, kabuk. Hayvanın tüylü postu, ferve, kürk. Mutlaka hayvan derisi olursa **gön.** Deri ve gön envaından bulgar telâtin, türüşe, sahtiyan, sağrı, kayış, güderi, kösele, meşin. **deri yüzmek** selh. **derisini soymak** yüzmek. **ak deri** yazı yazdıkları türüşe, rak, kazîm. **bir deri bir kemik** lâğar. **ham deri** sırım. **hayvan derisinin üst katı** beşrelti, sifâk-ı adem. **koyun derisi** yün ile beraber posteki henüz kırkılmışı tuğlardı. *Kuzu derisi.* **midenin derisi** kursak. **son derisi** selâ, meyve zarı, kışr. *Tilki derisi.* **yekpare çıkarılmış deri** tulum. **yılan derisi** hırşâ.

dericik (دريجك) Gışâ, celîde.

derilenmek (دريلنمك) Deri bağlamak, yara müneddeb, mülte'im olmak, dericik peyda olmak.

derin (دريك) *sf.* Aslı tirin, amik, kuytu yer. *Derin akıl. Derin deniz, kap, kuyu. Derin düşünmek.* **derin mütalaa etmek** ta'mik-i te'emmül. *Derin ova. Derin uyku.* **derin yer** mu'îk, çukur yer. *Derinden ses gelmek.* **ulu denizin derini** ka'îr-i deryâ. Mevsuf Amik Ova Reyhanlı.

derinletmek (دريكلتمك) Derinleşmek.

derinlik (دريكلك) Umk.

Derkuş (دركوش) *is.* Halep, cisr-i şağra mülhak bir kazadır.

Derne (درنه) *is.* Bingazi'de bir kaza merkezi şehir ve iskeledir.

dernek (ديرنك) Cemiyet, velîime, mahfil, encümen. *Düğün dernek. Hoyrat derneği zurnasız olmaz.* **karga derneği** cem'iyet-i esâfil.

Dertenk (درتنك) *is.* Bağdat'ta Derne'ye tabi nahiye.

dertlenmek (درتلنمك) İllet sahibi olmak.

dertleşmek (درتلشمك) Tazallüm-i hâl, mahremane musahabet, tesliyet.

dertli (درتلو) Alil, mariz. Mükedder, müteellim, musâb, acıklı.

dervend (دروند) *is.* [derbentten galat]

derz (درز) *is.* [duvar taşlarının veya tuğlalarının harçla doldurulup üzerinden mala çekilerek düzeltilen aralığı]

derzi (درزى) *is.* Masmum cebel, derûz.

desimetre (دسيمترو) *is.* Zirâ'–ı a'şârînin aşri ki onar mişardır.

despot (دسپوت) *is. Yun.* Ağa manasına hâlen metropolitlere denir.

deşengör (دشنكور) Diyarbakır'da bir nahiyedir. Akova manasına.

deşik (ديشيك) Delik, deşik, bor.

deşilmek (دشلمك) Münşak olmak.

deşmek (ديشمك) *f.m.* (g.z. *deşer)* Şakketmek, çıban ve şiş yarmak, iğne ile delmek. **karın deşilmek** inşikak, büzûl.

devdah (دوداه) *is.* Divdah, tabdeh. İpek tellerini temizleyen esnaf.

deve (دوه) *is.* Türkîde tive. İbil, cemel, üştür, tüylü aygırı, bahûr. **dişi deve** nâka, mâye, adi, dişi kayalık yavrusu. Boduk, kuşek, torun. Çal yaşıt oldukta **yelek,** iki yaşında **taylak,** üçte **hüveydî, havedî, arvana**. Anası babası tüylü **yurda kaçan.** *Deve bağırtan.* **deve botlamak** yavrulamak. *Deve boynu. Deve dikeni.* **deve dişi** nar, hafız narı. **deve döşlü at** karınsız. *Deve ekmeği. Deve elması.* **deve kuşu** ne'âme. **deve tabanı** sürat, buhûr-ı meryem nevi. **deve tımarı** üstün körü. **deve tüyü** açık kahve rengi. **deve yürüyüşü** âdet-i müstemirre. *Devede kulak.* **bir hörgüçlü koşu devesi** hecin. Kuvvetsiz ve soy olmayan **beserek deve** deli azgın. **evliya devesi** Tanrı deveciği pabuç tartan. **kuduz deve** esrik, tüysüz, boz deve. **lök deve** babası anası tüylü olan yeğin ve tüylü babası lök anası tüylü olan yeğin tacir. **yok deve** acayip gibi nida.

deveci (دوه جى) Sarban. *Ya deve, ya deveci, ya üstündeki hacı.*

Develi (دوه لو) *is.* Niğde'de Ürgüp'e mülhak bir kaza merkezi.

Develi (دوه لو) *is.* Kayseri'de bir kaza merkezi, Karahisar.

devirmek (دورمك)*f.l.* Devreder gibi yuvarlamak, devirmek, bir yana toparlamak, yatırmak, yıkmak, adamı testiyi baş aşağı devirmek. **çam devirmek** halt ve hata bulmak.

Devrek (دورك) *is.* Ereğli'ye mülhak kazadır.

Devrek (دورك) Ağzı yayvan kap,

Devrekâni (دوركانى) *is.* Kastamonu'ya mülhak kazadır.

devrik (دوريك) Aşağı kıvrık, kenarı burulmuş şey. *Devrik dudak.*

devrilmek (دورلك) Yuvarlanmak, batmak.

devrim (دورم) İnhinâ.

devşirim (دوشرم) Mecmuiyet. **devşirimli kap** ağzı toplu, armudî biçimli.

devşirme (دوشرمه) Nizamsız, tertipsiz toplanan asker.

devşirmek (دوشرمك) Divşirmek, devirip toplamak. Yemiş iktinâf, akça tahsil, ictibâ, yapılmış kumaş ve libası katlayıp dürmek.

Deylem (ديلم) *is.* Geylân-ı kadîm.

Deylemî (ديلمي) Elbûye.

dığdığı (ديغديغى) *sf.* Sa'sa'a eden, pepeği nevi rayı harf-i gayn okuyan.

Dımışk (دمشق) *is.* Suriye'nin ve Şam Sancağının merkezi şehir. Şehir-i Dımışk kazası.

dınkabak (دنقباق) *sf.* Başı açık çocuk.

dıraman (دراغومان) *is.* Tercüman. **Dıraman Boğazı** Sofya kazasında balkan geçidi. *Dıraman mahallesi.*

dırdır (دردر) Dırlanmak. *bk.demek.*

dırlanmak (ديرلانمق) *bk. demek.*

dış (طاش) *is.* İç, derun zıddı. Haricî, birûnî. **içi dışı** zahir ve batını. **dış deniz** muhit. **içi dışı bir** batını zahirine muvafık. *İçli dışlı cam.*

Dışı sofu içinde yoktu safa
Abasın giymemiş başı kaba.

dızdız (دزدز) *es.* Vızırtı. *Dızdız çıkrık.*

dızlak (ديزلاق/طزلاق) Dazlak, tam. Dazlak çıplak manasında.

dızlatmak (دزلاتمق/طزلاتمق) *f.m.* Bir şeyin içi sesi çıkarmak, fırlatmak, kaçırmak, dız etmek, ürkütmek.

dızman (ديزمان/طزمان) Kocaman, zîr.

dibek (ديبك) Kütükten ve taştan büyük havan. *Pirinç, buğday dibeği, çuka aba dibeği. Dibekhane.*

Dibre (دبره) *is.* Rumelide sancak merkezi şehirdir. Kazaları Dibre, İlbasan, Mat, Dibre-i Zîr.

didinmek (ديدنمك) Parelenir gibi deprenmek, cidd ü cehd.

didişmek (ديدشمك) Biri birini lime edecek gibi niza, mücadele.

dik (ديك) *sf.* Aslı tik. Kaim, merfu, yokuş, mansub, tîz-tab. *Dik adam.* **dikbaş** başı yukarıda, harûn, haşin, hırçın. *Dik gelmek. Dik mizaç.* **dik ses** tiz, yüksek. **dik söz** yiti, muhalif. *Dik tıraş. Dik yokuş.* **dik dik bakmak** dikkatle, hışımla nigâh. **tüyler dim dik olmak** ürpermek. **diki dikine** muhalif, anûd. **dim dik** muntasıb.

dik (ديك) Düz, yatık, sakin, denk, müvazin.

dikek (تكاك) *is.* Kabak ve hıyar emsalinin sürdüğü uzun kollar, kelpe.

diken (ديكن) Bazı nebatatta bulunan sivri ve dik iğneler, kirpi, gül hârı, şevk, düşmen, mani, hâ'il, hâr. *Mısır dikeni akasya olmaz.* **diken** yaban mersini. Ak diken **boğa dikeni, demir dikeni** çoban kalkıdan. **çakır dikeni, beşparmak deve dikeni** mugaylân. **eşek dikeni** enker, yaban enginarı, kenger. **peygamber dikeni ve İbrahim dikeni** deve elması. **sincan dikeni** avsec. *İnsana döğen yarar deveye diken.* **diken olmak** adu add olmak.

Dikev (ديكاو) *is.* Çandarlı civarında iskele.

dikici (ديكمك) Eskici.

dikik (ديكك) Dikek, bağlarda dikme, herk, tikek, denek.

dikili (ديكلى) Dikme taş, amud, sütun, meyil.

dikilmek (ديكلمك) Ayakta durmak, ayağa kalkmak, kıyam. **şamdan gibi dikilmek** başa dikilmek.

dikim (ديكيم) Kaim, merkûz.

dikiş (ديكيش) Hıyatat. *Dikiş payı.* **dikiş dikmek** lefk. **dikiş kalmak** hemen hemen. **dikiş tutturmak** ilişmek. Dikiş envaından oyulgama, bastırma, iğne ardı ve daha sıkısı bâhâm, mantıka, nigende.

diklenmek (ديكلمنك) Batmak, ürpermek.

dikmek (ديكمك) Ağaç gars, adam ve direk nasb, ikame, rekz, gönder sancıyıp sancak ref etmek. İğne ve sert şeyle sokup derz, hıyâtat etmek. **eti yiyip kemiğe göz dikmek** tamah. **göz dikmek** tamah. *Mum dikmek.* **ocağa incir dikmek** tahrip, söndürüp harap. *Sökük dikmek.* **sözü dikmek** dayatmak, dikçe söylemek, kelâm-ı kat'î. **suyu dikmek** su kabını baş aşağı ağıza boşaltmak. **tüy dikmek** heder. *Bir dikili ağacı yok.*

dil (ديل) *is.* Türkîde til. Ağızda olan lisan, zeban, dillerde olan elsine, lehçe, kelâm. Zem, gaybet manasına mutlaka, yassı uzun şey ve denize çıkmış kara. Kabası burun. Bazı şeylerin içinde olan yassı yahut sivri parça. *Düdük, kantar, makara, terazi dili.* **dil altı damarları** hâf. **dil altı** tavuk illeti, kurbağacık nevi. *Dil balığı.* **dil burmak, dil çıkarmak** istihza. **dil oğlanı** tercüman şakirdi. **dil peyniri** uzun parçalı. **dil tutmak** esir almak. **dil ucunda** hazır söylenecek. **dil uzatmak** itâle, zebândirâzlık etmek. **dile gelmek, dillere düşmek** mezmûm olmak. **dili uzun** edepsiz. **dilini kesmek** ihtiyâr-ı sükût. **dilini tutmak** hıfz-ı lisân. **ağzı var dili yok** mütehammil. *Edirnenin dili.* **kayış dili** hazelenin tabiratı. **köpek dili** kızıllık otu, kinuglusa. **kuş dili** diş budak tohumu, etfalin ca'lî lisanı. **küçük dil** lehât. **sığır dili, öküz dili** sinirli yaprak. *Süveyş, Gördös dili.*

dilbaz (دلباز) Dilli, edepsiz.

dilcik (ديلجك) Daylak, bazr, hurûsek.

dilek (ديلك) Arzu, temenni, rica, ermân.

dilemek (ديله مك) *f.m.* İstemek, tereccî, sual, arzu, hâhiş etmek. Talip, hâhişkâr olmak, talep, meşiyet, temenni, irade.

dilenci (ديلنجى) Sâ'il, cerrâr, deryûze, gedâ-çeşm olan deni. *Dilenci çanağı.*

dilendirmek (ديلندرمك) Hakir ve muhtaç, harap, tese'üle mecbur etmek.

dilenmek (ديلنمك) Tese'ül, avuç açmak.

dilim (ديليم) Şerha, kıta. *Bir dilim ekmek.*

dillenmek (ديللنمك) Dile gelmek, dil açılıp çok söyler, şakrak olmak. Edepsizlenmek. Dillerde gezmek, medhul olmak.

dilleşmek (ديللشمك) Söyleşmek, musahabet, ecnebi diliyle konuşmak.

dilli (ديللو) **dilli düdük** car car, geveze.

dilmaç (ديلماج) Tercüman, lisan ehli.

dilmek (ديلمك) Uzun uzun yarmak, yassı kesmek, şerha şerha etmek.

dilsiz (ديلسز) Ebkem, lâl, bî-zebân, masum, mazlum, ağzı dili yok, sükutî, sakit, halim.

Dimetoka (ديمتوقه) *is.* Nâm-ı dîger Güvercinlik. Biga'ya mülhak kazadır.

Dimetoka (ديمتوقه) *is.* Edirne'de kaza merkezi şehir.

Dimpoyiçe (ديمپويچه) *is.* Eflak'ta bir kaza ve nehir merkezi Tergoşte.

Dimyat (دمياط) *is.* Mısır'da bir iskele. **Dimyat pirinci** çok su içer, ürüz.

din (تن) *is* Kadim Türkîde silsile, akar su manasınadır, din suyu. **Dinyester** Turla. **Dinyeper** Ozo ırmağı. **Dinab** Tuna.

din (دين) İnsanın salik olduğu yol. *Eddinü nasihatün medlûlü* **gemizli din kullanmak** nifak. **dinince diğnensin** berhurdar olsun.

dincelmek (دينجلمك) Sağlamlaşmak.

dinç (دينج/دڭ) *s.* Sağ, diri, dürüşt, asude.

dindar (ديندار) Mu'tekid, zahit.

Dindarlı (ديندارلو) *is.* Adana livasında Karaisalı nahiyesi.

dindirmek (ديكدرمك) Dindirmek, teskin, mutmain, armîde, asude etmek. **mum dindirmek** söndürmek.

dingil (دنگل) Dingil *bk.dinmek. Dingildemek, dingildeşmek.*

dinilmek (ديكلمك) Hareketten fariğ olmak, durmak, kıyam.

dinlemek (ديكله مك) İstimâ, isgâ, havâle-i sem, kulak vermek. *Çalgı dinlemek.* Aslı denlemek. **söz dinlemek** saymak, inkiyâd, mütenessih olmak.

dinlendirmek (ديكلندرمك) Teskin, söndürmek, müsterih etmek. **kalbi dinlendirmek** ölüp kurtulmak, rahatı bulmak. *Mumu dinlendirmek.*

dinlenmek (ديكلنمك) İstirahat, rükûd, sükun etmek, ârâm, huzur, sükunet, ferağat bulmak, sivada müsterih olmak, asayiş gelmek.

dinleyici (ديكله يجى) Sami, müstemi, bir şeye karışmaz, ağzında dili yok, masum.

dinmek (ديكمك/ دينمك) *f.l.* Sâkit, sakin, râkid, fâtir, munkatı olmak, kesilmek, durmak,

sükunet bulmak.

Fena buldu sazende ayıklıkları
Muğannilerin dindi sıklıkları

dinsizlik (دينسزلك) Süfeha-i melâmiyenin zarafeti.

dip (ديب) *is.* Aslı tip. Kök, esfel, safvere, gavr, bün, temel, makat, alt. Altta olan manasına vasıf dahi olur. Aslı tüp ve tip, depe tümsek gibi top şey. **dip bağırsak** sürm. **dip diş** tâhine. **dip karpuzu** tohumluk. **dibe darı ekmek** tefahhus, istiknâh, künhüne varmak. **ağaç dibi** altı, gölgesi. **denizin dibi** ka'r-ı deryâ. *Duvar dibi. Kazan dibi. Kürek, elma, samur dibi.* **kılıç kını** dibi, pabucu. *Mum dibi payı.* **tencere dibi** kara yeri, içinde dibine yapışan matbûh. **tırnağı dibinde** peşin. **tırnak dibi** beyazı tunç. **yerin dibi** ka'r.

dipçik (ديبچيك) Tüfek dibi, ağaç kundağın altı, darbesi.

diploma (ديپلومه) *is.* Tabip rü'ûsu, sair imtihan şehadetnamesi.

diplomat (ديپلومات) *is. Yun.* Diploma resmi olarak berat, senet, ahit-name fenninde mütefennin sefaret tarikine salik adam.

dipsiz (ديبسز) Avam zebanzedi. Bî-esâs, asılsız.

dir (در) *e. bk. imek.* Haber için müstameldir, hazfi caiz. *Bereket hareketten, at binenin, kılıç kuşananın, köprü geçenin.*

direk (ديرك/تيرك) *is.* Düz ağaç, servi, kavak ve ona kıyasen adi şeyler. **bina direği, ocak, çadır direği** veted. **mermer direk** amud, sütun. **geminin ana direkleri** parça parça keresteden mizana. **kıç direği** grandi. **sancak direği** perve. **baş direği, bayrak direği** gönder. **küçük direkler** cıvadra direği gibi başlıklı çubuk, *Bomba, seren, baston ana direkleri üstünde babafingo, grandi, gabya, kontro.* meyhane **direkler arası**. sakife **burun direği**. **direk ağacı** kavak. **direk gibi** tavil. **göğün direkleri alınmak** kıyamet haracı.

direkli (ديركلو) Riyal. *bk.aryal.*

direklik (ديركلك) Kereste, yağhane.

diremek (ديره مك) Toplayıp gergin ederek bir nev tekallus ve tevettür ile sertlendirmek. Kavi dayanmak, ayak diremek.

diren (ديرن) Dirgen, harman savurmaya yaba. Kalını çatal, ağaç, azm, kürek gibisi. *Diren babanın düdüğü gibi kalmak.*

direnmek (ديرنمك) Dayanmak, kavi olup mukavemet etmek, muhalefet.

Dirgene (دركنه) Bolu'da Ereğli'ye mülhak bir kaza.

dirhem (درهم) *is.* Yunanîden tarip olunmuştur. Zebanzedi derem. Vezn-i ma'rûf ki yüz otuzu bir vakiyye yahut lira dört yüzü bir kıyye, bir buçuğu bir minkaldir. Beher dirhem dört denk itibar olunur. Eczahanelerde diğer türlüsü olur. Dirhem-i a'şârînin bini üç yüz on iki dirhem-i âdî. **dirhem dirhem satmak** kıymetli göstermek. **dirhem kadar** ufacık, cüzîce. **dört dirhem bir çekirdek** zarif yosma.

diri (ديرى) Dirim. Türkîde tirig. Canlı, hay, ber-hayat, zinde, dürüşt, sert, kavi. **diri pilâv ve pirincinin taneleri** sert. **diri söz** dürüşt kelâm.

Dirik (ديريك) *is.* Diyarbakır'da bir nahiyedir.

dirilik (ديريلك) Hayat, diriştlik, sertlik.

dirilmek (ديريلمك) Neşir, canlanmak, söl-pük soluk şey sertleşmek, hayat gelmek.

dirilmek (ديرلمك) Tahaşşüt etmek, iktitâf.

diriltmek (ديريلتمك) İhya, imar, iğra etmek, iaşe.

dirim (ديريم) Cemaat, cemiyet. **dirim evi** mecma-ı fesâd. **ölüm dirim dünyası** âlem-i fânî.

dirlik (ديرلك) Rûh-ı revân, mâye-i hayât, maaş, maişet, vech-i ma'âş, zindegânî, tımar, mevâcib. **dirlik düzen** hüsn-i imtizâc. **birlikte dirlik etmek** uyuşmak, hüsn-i mu'âşeret.

Kesip dirliğini heman asasın.
Onun ömrünün yayını yasasın.

dirliksiz (ديرلكسز) İmtizaçsız, manasız.

dirmek (ديرمك) *f.m.* Derlemek, toplamak, cem. Türkîde tirmek toplayıp düz etmek. **tirek** düz direk. **dirig** diri.

dirsek (ديرسك) Kolun pazuya dirildiği yer, mirfak, kereste eğrisi. *Çay, yol dirseği. İt dirseği.*

dirsek (ديرسك) Dirmek

diş (ديش) *is.* Aslı tiş. Dendan, sin, nâb. Testere, sarımsak, fassı, çarh ve tarak dendânesi. *Bir diş sarımsak.* **diş bademi** sakız bademi, âlâ ince kabuklusu. **diş bilemek** hırs. **diş budak** nevi kuş dili. **diş buğdayı** diş çıkar-

mış çocuklar için tasadduk olunan kaynanmış hınta. *Diş çekmek. Diş çıkarmak.* **diş çıkmak** kap kenarı, kılıç ağzı fırlamak, serm. **diş çukuru** sinh. **diş eti** lise. **diş otu** ada çayı. *Dişler dökülmek. Dişe dayatmak.* **dişin başı** kapağı, taç, kökü, asıl. *Akıl dişi.* **azı dişi** azrâs, büyükleri. **deve dişi , fil dişi** âc. **dip dişi** tâhine. **köpek dişi** zahike. **ön diş** senâyâ. **peynir dişi, süt dişi** muvakkat esnân. **yapma diş** som. *Kar ve şeker donup diş diş mütekallis olmak.*

dişi (ديشى) Ünsâ madde, at kısrağı, it kancığı, horoz tavuğu, sığır ineği, tüylü deve mayası, lök deve kayalığı, koyun keçi, balık maryası, dişi demir yumuşağı. **erkekli dişili** raht. *Dişi burma.*

dişlek (ديشلك) Esrem, gedik.

dişlemek (ديشله مك) Isırmak.

dişli (ديشلو) **dişli adam** zararlı, haşin.

dişnegi (ديشنگي) Diş çekici, taşçı tarağı, dişi hurma kuşu.

ditmek (ديتمك) *f.l.* Didik didik etmek, yünü keteni kabartmak, atmak, taramak, maşk. Et parçalarını koparmak. Aş ditmek.

Divle (ديوله) *is.* Niğde'de bir kaza.

divriği (ديوريكى) *is.* Kadimde Tifriği. Sivas'ta kaza merkezi şehir.

Diyadin (دياديـن) *is.* Bayezit'te Diyadin maa Hamur kazasının merkezi Murat menbaına karîb bir kasaba.

diyakoz (دياقوز) *is. Rum.* Kilise hizmetçisinin papazlığa salik olanı, şamas.

Diyarbakır (دياربكر) *is.* el-Cezireden bir kıta. Hâlen kürsüsü olan Karaamid şehrine dahi denir. Vilâyetin sancakları Diyarbakır, Harput, Hısn-ı Mansur maa Malatya, Sa'rad, Mardin, Amid nâm-ı dîger Diyarbakır sancağının kazaları Kara Amid maa Şark ve Türkmen ve Kiki ve Garb maa Ömrgan ve Abkur ve Behrameki ve Dirik ve Metnan ve Mahall-i Siverek maa Karakeçi ve Bucak, Silvan maa Hazro ve Kulp, Lice maa Hani ve Peyçar ve Zeketi, Ergani, Maden maa Ergani ve Çermik.

diye (ديو) Güya, sözde, diyerek, gûyhan.

diz (ديز) *is.* Rükbe, zânû. *Diz ağırşağı. Diz bağı.* **diz çökmek** tahsile süluk. *Diz çözülmek. Diz donu.* **diz kapağı tası** razfa. *Diz kayışı. Dizkur.* **çamur dizde** söğmek. **ekmeği dizinde** vefasızlık.

dizdirmek (ديزدرمك) Ta'biye, i'dâd ettirmek, yasamak, tastir.

dizge (ديزگه) Dizge çorap

dizgin (ديزگين/تيزگين) İnân, efşâr. **dizgin etmek, dizgine çarpmak** zecir. **dolu dizgin** irhâ-i şedîd, dizgin. **tek dizgin** ağızı bozuk at.

dizi (ديزى) Nazm, silk. **tespih dizisi** sübha. **mücevherat dizisi** sıra, kılâde, bir iplik inci. Bir saf askerin sıraları. **dizin dizin** musaffaf.

dizilmek (ديزلمك) İntizam, ittisak bulmak, saf-beste olmak, yasa.

dizlik (ديزلك) Dizce olan kısa don. Tuman.

dizmek (ديزمك) *f.m.* Aslı tizmek. Sıra ile tasfîf, teslîk, tensîk etmek. Asker ta'biye etmek, yasamak, inci söz nazmetmek, keşîde-i silk. **kitap dizmek** basmahanede tertîb-i hurûf etmek. Kalını dizip incesini sermek. **kurşuna dizmek** cezâ-i askerî.

doğan (طوغان) Soy kuş, doğuşlu, necip, şikere, münceb yani şahbaz, bâz akça tüylü. **ak doğan** sungur, ak sungur, sakr, bâz-ı ebyaz. **ala doğan** zürrak. **benekli küçük çakır** cûra, esperi, sefîde-rû. **boz doğan** bay sungur. **boz doğan** gagalı şeşper, topuz. **bozdoğan** su karasından bir köy ismidir. *Bozdoğan armudu. Bozdoğan kemeri.* Bir nevi muymul, yüyü. **çakır doğan** çarg. **koca başlı çakır** balaban. **lâçin** bir nev tepeli doğan, muakarnas. **sanklatılmış delice doğan** yûhe. **sarı doğan** kerkenes.

Doğanhisar (طوغانحصاري) *is.* Akşehir'e mühak bir kazanın merkezi.

doğma (طوغمه) Müvelled, hanegî. **doğma büyüme** yerli, an-asl cebeli. **anadan doğma** çırçıplak. **çiçek tomruklarının doğması** tevlîd-i ekmâm. **gün doğması** tulû.

doğmak (طوغمق) *f.l.* Tevellüt, tulu, berûz, zuhur etmek, sünûh-ı eşya mütevellit olmak. *Gün doğmazdan neler doğar.* **gün doğmak** mes'adet. **eksik doğmak** nahz. Düşmek manasına sakt. **kalbe, yüreğe doğmak** sânih olmak. **doğduğuna pişman** tembel.

Doğna (دوغنه) Travnik'te kaza merkezi bir kale.

doğram (طوغرام) Doğrum, kuzâ. **bağırsaklar doğram doğram olmak** kesilmek, şiddet-i veca.

doğrama (طوغرامه) Kapı ve kanat ve çerçeve gibi parça parça yapılan mihrâta kârı iş

doğramacı (طوغرامه جي) Berrâ.

doğramak (طرغرامق) *f.m.* Bıçakla ufak parçalamak, kıymek, tike tike kesmek. *Soğan doğramak.* **bol doğramak** lâkırdıyla ikram, guya misafir önüne çok yiyecek komak. **kumaşı doğramak** fani biçip nafile parçalamak.

doğratmak (طوغراتمق) Bıçağa kestirmek, kazaen parmağı kesmek.

doğru (طوغرى) Matla, cihet, istikamet, hiza, siva, istiva perdesi, müstakim, mühâzî, muhakkik, sahih, muhik, sadık, ehl-i sika, ebrar, bî-riyâ, rast, dürüst, hanîf, ismetli, afif. Sehî, samimi, riyasız, hilesiz, muhlis, bî-merâ. *Doğru hesap.* **doğru bağırsak** dip bağırsak, sirm. **doğru kılıç** mec. **doğru söylemek** kizb ve hata etmemek. **doğru varmak** isabet, îkan, teyakkun. **doğru yol** istikamet, tarik-i müstakim, akl-ı selîm. **doğruca** dos doğru, hakikaten, ale't-tahkîk, an-samîmi'l-bâl, müstakîmâne. **doğrudan ayrılmak** dalâl. **doğrudan ayrılmamak** hüda. **doğrudan doğruya** bilâ-vâsıta. **doğrusu** fi'l-hakîka, el-hak, fi'l-vaki, hakka ki. **doğrusunda** mühâzî. *Doğruya gelmek.* **doğruyu bilmek** iktinâh. **burnunun doğrusuna giden** nahvet sahibi. *Eğri oturup doğru söyleşmek.* **gün doğusu** şark. **gün doğuşu** maşrık.

doğrulamak (طوغريلامق) Yanlış, yalan sözü sahihe döndürmek, hakiki itiraf. *Er doğruya, hak doğruya.*

doğrulmak (طوغريلمق) Müstakim olmak. kıyam etmek, ihtidâ, itidal, teseddüd, bir tarafa teveccüh, beli rast etmek, rast olmak.

doğrultmak (طوغريلتمق) Eğri şeyi takvim, tesdîd, tashih, savaşa irşad. İhkak-ı hak, adaleti icra, tesviye-i turuk ve ma'âbir, tadil ve tesviye.

doğruluk (طوغريلق) İstikamet, cihet. Salâh, hakkaniyet, sıdk, sedâd, adalet, pâkdâmenlik. İffet, ismet, sava, reşâd,

doğu (طوغو) Mahall-i tevellüd, vatan.

doğurgan (طوغرغان) Çok yavrulu.

doğurma (طوغرمه) Lohusalık, tevlîd.

doğurmak (طوغرمق) Tevlîd etmek, hülya kurup zahmet çekmek. *Analar neler doğurur.*

doğurtmak (طوغرتمق) Kabile tevlîd ettirmek.

doğuş (طوغوش) Tevellüt, netâc, tulu, matla-ı velâdet. **gün doğuşu** maşrık. *Doğuştan âmâya elvandan bahis olmaz.*

doğuşlu (طوغوشلو) Doğluk, hasîb, kerîmü't-tab, mukbil, sa'îd. **doğluk** alem-i devlet. *Doğlu kâhya.*

doksan (طقسان) *is.* Dokuz on, terhîmı, tis'ûn. **doksanı aşmak** sinn ü sâl hadd-i tis'îni tecavüz.

doktor (دوقتور) *is. Fr.* Mezun müderris manasına etibbaya tahsis olunan unvandır, üstat hekim gibi.

dokuma (طوقومه/طقومه) Mensûc, nesiç, intisâc, şeytan bezi nevi. **pamuk dokuması** sık bez.

dokumak (طوقومق) *f.m.* Bir miktar ipliği tezgâhta erş gerip diğer bir miktarını mekik ile argaç atarak bez yapmak, vurup örerek birbirine geçirip sık yerleştirmek. Türkîde tokamak nesiç, isfâf, hiyâk. **hasır dokumak** irmâl. **ince eleyip sık dokumak** dibine darı ekmek gibi iltizâm, mâ-lâ-yelzem, taharrî, tetkik etmek. **Örümcek târ ve pudunu dokumak** tuzak kurmak. Silkmek.

dokunak (طوقوناق) **dokunaklı söz** müessir, küdûretli, müz'ic, sert tütün. **dokunur şeyler** muzur.

dokundurmak (طوقوندرمق) İmsâs, ima etmek, cüz'î ihtar eyelemek.

dokunmak (طوقونمق) Lems, mess. İncitmek gibi ifsat, izrâr, tesir, mugâyete, sataşmak ve ilişmek gibi tasaddi, tasallut, ta'n et mek. **akla tokunmak** tecennün. El sürmek, raci olmak. *Rüzgâr, soğuk dokunmak. Irza dokunmak, hayır zarar dokunmak.* **mala dokunmak** tasallut, vasıl, temas.

dokunur (طوقونور) Muzur, müessir, hazin, mü'ezzî.

dokurcun (طوقورجين) Buğday demetleri yığını, çeç. **gelin dokurcunu** çeyiz kafesi. **dokurcun oyunu** tubne, sipre.

dokutmak (طوقوتمق) Çulhaya bez nescettirmek.

dokuz (طقوز/طوقوز) *is.* Dokuz, ona karîb adet, tis'a. **mart dokuzu** bahar fırtınası. **dokuz ay on gün müddet** habl. **dokuzuncu** tâsi. **dokuzda bir** tüs. **dokuz tok topaç** hanîs manasına olur.

dolak (طولاق) Ayağa tozluk yeride doladıkları çuha kenarı.

dolam (طولام) Sarığın telin bir kere dolanmış cüz'ü. *Bir dolam.*

dolama (طولامه) Çuha gibi ıskarlat, üstlük. Tatar dolaması, Fransızcada müstamel süvari dolaması bükümü. Parmağı kaplayan. Dolayıp ağrıtan şiş ki şiddetlisi et yaran, domuz burnu, kurlagan.

dolamak (طولامق) *f.m.* Etrafına sarmak, başa sarık, boyuna sargı, kol kuşanmak, işi birinin boynuna bağlamak, ihata, iştimâl, tefvîz.

dolambaç (طولانباج) Döne döne bükülmüş dolambaç yol.

dolamık (طولاميق) Avcı tuzağı, ağı.

dolan (طولان) İğfal. **yalan tolan** tezvîr, dek.

dolandırıcı (طولاندريجى) Tarrâr, ayyar, kalleş, müzevvir, bazen muhtâl, mekkâr, dekçi.

dolandırmak (طولاندرمق) Yan kesmek, dubara, ihtiyâl, mağbûn etmek. Dolaştırmak manasına çevirmek, devretmek, duvarla ihata etmek, savmak.

dolangıç (طولانغج) Davar, çaylak, yavrusu, tırâf, bala, sedg. sadg. Alem olur.

dolanı (طولاني) Dolaşmış, sarılmış, derilmiş gibi şey, sarılı bükülü.

dolanmak (طولانمق) Dolunmak, dönüp devir, tedavül etmek, sarmak, kolaçan etmek, savuşmak, zorla varmak, tavaf, tavf etmek, ayak dil dolaşmak, işlemek

Ya sabr u ya sefer diye ne rum ve ne acem kaldı
Dolandım rub'-ı meskûnu heman mülk-i adem kaldı.

dolap (طولاب/دولاب) Dolap, devalib. Döner sandık gibi kapaklı büyük gerdûne, çark. Dolap, mesâlih-i çarhî. **dolap çivisi** orta ekser. **dolap direk** küçüğü kereste. **dolap kurmak** nev-icat. **dolap sokağı** yılankavî, meltevi. *Dolaplı saat.* **Arnavut, Sakız dolabı** döner ve devraneli musiki sandığı, rehâvî. **dönme dolap, su dolabı** sâkiye. **feleğin dolabı** gerdûne-i dûn. *Harman dolabı.* **inek dolabı** büyük çıkrık. **kuyu dolabı** nâ'ûre. *Oyun dolabı.* **tüccar dolabı bozulmak, dolap etmek** hile döndürmek, mağbûn, oyun, hud'a, mekr etmek.

dolaş (طولاش) Engel, tavk, çaparız. dolaşık olmak, kuyruk olmak. **sarmaşdolaş** bûs u inâk.

dolaşık (طولاشيق) Dolaş, piç, i'vicâc, in'irâc, müca'ad, mültef, mültevi, burgaç, eğri, sap, sarp. *Dolaşık yol, dolaşık ip, saç, iş.* **dolaşık lâkırdı** muğlak, mu'akkad, karışık.

dolaşmak (طولاشمق) Cevelân, devir, geşt ü güzâr etmek, tavaf, devre çıkmak. Boşuna gezmek. Savuşmak, tedavül, müdâvele, devran etmek, münteşir olmak, telli şeyler piçîde olmak, ipek yumağı sarılmak. **artta dolaşmak** cüst ü cû. **arttan dolaşmak** tahdîş-i efkâr. **ayağa dolaşmak** ta'vîk. **dört dolaşmak** ıstırap. **kaparozda dolaşmak** tek ü tâz. *Günahı kendi ayağına dolaşmak.*

dolaştırmak (طولاشدرمق) Muhasaraya almak, gezdirmek. **lâkırdı dolaştırmak** bahisten bahse döndürüp bin dereden su getirmek.

dolayı (طولايى) Etraf, havl, hat, müstedîr, rücu ve münasebet. **neden dolayı** ne mülâbese ile, neden naş. **dolayısıyla** bi'l-münâsebe. **fırdolayı** müdevver, devrî, şüfre, pîrâmen, çevre, girdâgird.

doldurmak (طولدرمق) İblağ, mülâyefe, meşhûn etmek, silâh sıkılamak, tatkîf, kap içine kürek haşv etmek. **hesabı doldurmak** ifâza. **çile doldurmak** cefalar çekmek, ömür tamam olmak. *Kuzu doldurmak.* **defter-i a'mâli doldurmak** günahkâr olmak. **denizi doldurmak** rasîf, rıhtım yapmak, seller toprak getirmek, tım, imlâ.

dolgun (طولغون) İçi tolmuş, kabarmış şeyler. **dolgun adam** kinli, mubattın. **dolgun göz** bâkî. **dolgun mide** mümtelî. **dolgun sarhoş** olgun, taşkın. **dolgun yürek** kederle meşhûn. **etine dolgun** mülahham.

dolgunluk (طولغونلق) İmtilâ, tuhme, kin, garaz. **birine dolgunluk olmak** mubattan olmak. **kulak dolgunluğu** âgâhî, mesmû'ât.

dolma (طولمه) Mutlaka içi dolmuş şey. *Patlıcan, yaprak, kabak dolması, dolma balık, kuzu.* İçe dolacak şey; **duvarın dolması** örme olmayıp dolma olan, duvarın tuğla dolması. Sair haşviyat denizden alma, doldurma yer, dolma bahçe. Yolların dere geçen yerlerinde türâb, mazmum ameliyât-ı türâbiye.

dolmak (طولمق) *is.* Memlû, müle'en olmak, tahaddüb, çıban takassu etmek, yürek şişip gazablanmak, taşmak, biri hakkında kin saklamak. **çile dolmak** mihen ve meşakkat, türlü türlü. **kulak dolmak** ikna, ilzam olmak. **yazı dolmak** defter-i âm olmak.

dolmuş (طولمش) Lebâleb, memlû. Kayık hakkında dolmuş, piyade ortaklaşı dolmuş nöbeti, kayık narhı.

dolu (طولو) İçi boş olmayan ve pek olan, memlû, som şeyler, meşhûn, ihata, mübalâğa. **ağız dolusu** lâkırdı. **avuç dolusu** çok. **bir dolu** peymane, piyale. **dolular içmek** devr-i ekdâh-ı râh. *Dolu top, tüfek.* Vasfında memlû, mütekâsir, mebzûl, vâfir. *Ağaçlarda yemiş doludur.* **doptolu** firâvân, gür, gümrâh. *Dolu dizgin.*

dolu (طولو) Haydeb. **dolu tanesi** tegrek, yahçe. *Yağmurdan kaçıp doluya tutulmak.* **dolu düşmek** yağmak

dolun (طولون) **dolun ay** Türkîde dolanıp zevale yaklaşmış bedr-i tâm, değirmi ay.

domalan (طومالان) Beyazı kemâ'e, siyahı yer mantarı, fatrur, koz, koç, huşne. Yumru, çıban manasına tâ'ûn kırlağan.

domaliç/Domaliç (طومالیج) Hörgüçleşmiş şeyler. *Domaniç Dağı.*

domalmak (طومالمق) Tümselmek, netf, netv, verem etmek, sivri tepe yassı kümbet gibi olma. **duvar domalmak** bir tarafı tepip sarkmak. **hayvan domalmak** çöküp eğilmek.

Domaniç (طومانیج) *is.* Hudavendigâr'da İnegöl'e mülhak kaza.

domates (طوماته) *is.* Frenk patlıcanı. Envaı sarı salkım, düz domates, acı domates. *bk. kavata.* Üzüm domates.

dombay (طومبای) *is.* Su sığırı, manda gâvmişi.

domuz (طوکوز) *is.* Galatı tomuz, kürâz. Yaban domuzu hınzır, erkeği kaban, sâd, domuz yavrusu çurpa, körpe, hınnavs. **domuz arabası** menkul, metris gibi demir fırıldaklı araba, alçak yük arabası. **domuz ayağı** cenk esnasında yollara atılan üç dikenli hask, şeytan ayağı, küçüğü demir pıtrak, gemilerde bir nevi çengel. *Domuz ayrığı, domuz ekmeği, ağırşağı.* **domuz balığı** yunus büyüğü. **domuz başı** sıraca nevi. **domuz burnu** kıllı et yaran. **domuz elması** domalan. **domuz gibi** gayet kavî, kocaman, kalın, nobran adam.

Ağızdan domuz tek çıkıp dişleri
Heman yerleri kazmış olsa yeri.

Domuz (طوکز) *is.* Tatarın bir büyük şubesidir ki Türkler ona domuz tesmiye eder. Gayet murdar, müteaffin bir kavmdir, Mançolar ve Lamutlar onlardan münşa'ib sayılır.

domuzlan (طوکزلان) Yer eşeği, givezit, oturgan böceği, bir nevi fan fan.

don (طوك) *is.* İncimâd, müncemid. *Don havası, don olmak.*

don (طون) *is.* Türkîde mutlaka libas, urba, câme manasına karadonlu beytullah, şalvar, tuman, dizlik. **pehlivan donu** tünbân. *İç donu, don ağı. Ata bakma dona bakma üstündeki cana bak.* **ayağında donu yok** sefil, donsuz. **at tonu** tüyünün rengi, ak, akçıl, kır, al, ala kır, eşheb, boz, pullu, çil, doru, kümeyt, kula, yağız, üveyik kırı, bakla ve demiri, kır kök, kır menekşe, kır erzak, kar yağdı, süt kırı, mercan kırı, abraş, sisli, kır, doru, karışık, kırçıl, yeşil, al, çingene alı, pekmez köpüğü, çilli, sıçan tüyü, kestane doru, asheb, hurma dorusu, gök, kula, ahzar, zülf-i siyâh, kula, ak kanat, kula yelesi, gözleri kara yahut akçıl olan açık tonlu, koyu tonlu hayvan. **dokuz donlu** kıl donlu.

donanma (طوناغمه) Şehr-âyîn, îkad-ı kanâdîl. **donanma gecesi** şenlik. Tahrifle donanma süfün-i harbiye mecmuu. **ince donanma** ufak gemilerin filosu, İskenderiye, Basra, Tuna donanması.

donanmak (طوناغمق) Giydirmek, tezyin etmek, ata ağır takım vurmak, kılıcı gemiyi kızı teçhiz etmek, şehr-âyîn yapmak, palanka donatmak, makaraları tehî, enva şütûm-ı galîza ile ilbâs ve ârâste etmek. **tabla donanmak** surlarda şem'a ile müzeyyen meyve tablası çıkarmak.

donatmak (طوناتمق) Teçhiz, tezyin, pîrâste olmak, tezyin, tecemmül etmek.

doncumak (طوکجیمق/طوجیمق) Göğüs kasvetle katılaşmak, mükedder, mağmûm olmak.

dondurma (طوکدرمه) Maruf buz kesilmiş şerbet, limonata. **kaymaklı dondurma** debvar.

dondurmak (طوکدرمق) Takrîs, dondurma yapmak, üşütmek, tebrîd.

donluk (طونلق) Sabıkta asakirin elbisesi, akçesi, kaftan-bahâ, câme-bahâ.

donmak (طوکمق) Dona kalmak, cümûd, incimâd etmek, buz olmak, mübalâğa üşümek, müncemid olmak, hayretten dona kalmak, tan kalmak. Sübât illeti tutmak.

donra (طوکره) *is.* Baş kepeği, konak.

donra (طوکره) *is.* Siridera'nın yüzü, buz, donmuş bataklıkları.

donuk (طوکوق) Buzlanmış, berrak olmayan. **donuk adam** sunuk. **donuk cam** dumanlı, cilâsız.

donuklanmak (طوکوقلاغمق) Berraklık gitmek.

don yağı (طوك یاغی) Merâg.

doru (طوری) Saf renkli olan, bozca ton. **doru at** kümeyt, keher. *Kestane dorusu, kızıl doru, yağız doru.*

doruk (طوروق) Zirve. **dağ doruğu** tiga, parmak silme zıddı, tepeleme kümbet gibi kümeli ölçü, dolgun, taşkın, râkid su.

doygun (طویغون) Şeb'ân.

doygunluk (طویغونلق) [doygun olma durumu, istiğna]

doymak (طویمق) Şeb', sîr olmak, karın toymak, muğtenem olmak, yerler suya kanmak. **göz doymak** tamah kesilmek.

Doyran (طویران) *is.* Selanik'te kaza merkezi bir şehir.

doyum (طویوم) Kanma, doyumluk.

doyumluk (طویوملق) Ganâyim-i mâl, yağma.

doyunmak (طویونمق) Tu'me edinmek.

doyurmak (طویرمق) İşbâ etmek, aç toyurmak, it'âm-ı fukarâ.

döğdü (دوگدی) Çekiç, keser,balta tokmağı.

Nacak döğdüsünden erince sudâ
Aduya hayat eyler idi veda.

döğdürmek (دوگدرمك) Sehk, hakk ettirmek, darbzenle kale vurmak, gemi fırtınada telâtum-ı emvâcla çalkalanmak.

döğeç (دوگج) Çamaşır taktakı, dökülen dökün, vücuda dökülen nişan.

döğen (دوگن) Harmanda buğdayı döğdükleri çakmak taşlı alet, demir tekerlek bıçkılısı carcar, medâs.

döğme (دوگمه) Dökme olmayan.

döğmek (دوگمك) *f.m.* Darp, celd, sehk, sakk etmek, vurup kakıp kazdırmak manasına, kola nişan döğmek, kapıyı dakk etmek.

döğü (دوکی) Dibekte döğülmüş çeltik pirinç.

döğünmek (دوگمنك) Teessüf, pişmanlık etmek, çarpınmak.

döğüş (دوگوش) Muzarebe, münakaşa, mücadele, muharebe, savaş.

döğüşmek (دوکشمك) Muzarebe, muharebe etmek. Kavga eylemek, boğuşmak. *Horoz döğüştürmek.*

dökme (دوکمه) Meskûk, mesbûk fülüzat.

dökmeci (دوکمه جی) Dökümcü, pirinç eşya sebk eden.

dökmek (دوکمك) *f.m.* Sabb, iskat, nisar etmek, kaba su doldurmak, isaha, göz yaşı isâle, kan irâka, sefh, sefk, maden izâbe, sebk, sekb etmek, bir kalıba ifrağ, taşra atmak. Kızamık, çiçek hastalığı nişaneleri peyda etmek. **ayağa sıcak su dökmek** hüsn-i kabûl. *Çiçek dökmek.* **gonca dökmek** ikmâm. *Kadayıf lokma dökmek. Kan ter dökmek.* **su dökmek** tebevvül. *Ter dökmek. Yere kalıba dökmek. Yüz suyu dökmek.*

döktürmek (دوکدرمك) Sekb ettirmek.

dökülmek (دکلمك) Munassap, mensur, meksûb, rîhte olmak, taşımak, ifâza, rîze rîze perişan olup insibâb, düşman üzerine inhidâr, karaya asker ihraç olmak. **arması dökülmüş yelken gemisi** pejmürde-hâl adam *Baştan soğuk su dökülmek.* **dişler dökülmek** aciz kalmak. **yapraklar dökülmek** hazan. *Yola dökülmek.*

döküm (دوکوم) Sebîke, izâbe. *Dökümhane.*

dökünmek (دوکنمك) **dökülüp saçılmak** bezl. **su dökünmek** igtisâl. **soyunup dökünmek** ta'arrî.

döküntü (دوكندى) Rîze, rîhte, perakende, denizde taş ve kaya.

döl (دول) *is.* Irk, uruk, maya, nesil, döl, ham düğe, doğurmamış ana rahminde oynar ilk cenin. *Er olandan döl olur.* **döl eşi** son meşîme. **döl döş**, tenâsül, ev bark, ekârib. **at dölü** soy. **döl yatağı** rahim. **döl almak** soy, atın tayını getirmek.

dölcek (دولجك) Döl tutan kısrak çökmek.

dölek (دولك) *is.* Kavun, karpuz piçi, bostan bozumu, ufak yemiş. **karga döleği** eşek hıyarı tohumu. **tekerlek döleği** değe, tekerlekleri araba iğisine tutturan baş. Esbet, mutlaka yumru ve top şey, gümren döleği.

dölengeç (دولنكج) *is.* Divlengeç, toygar ve kuyruk salan cinsi, birer nev kuş. Bir rivayette küçük çaylak, dolangaç.

dön (دون) Dön baba. *bk. çoban.*

döndürmek (دوندرمك) Çevirmek, devir, idare etmek, geriye irca, iraz, tahrif, astarı dışına taklî, kalbetmek. **fırıldak döndürmek** fesat çevirmek.

dönek (دونك) Mütelevvin, gayr-i sâbit, nev-heves.

döneklik (دونكلك) Televvün-i mizâc, takallüd.

dönen (دونان) Üç yaşı geçen at, deve misili büyük hayvan, iki yaşını geçen koyun, keçi.

döngel (دونگل) Muşmula, bisim, kündüse, küçüğü ezgil büyük nevi beş bıyık.

dönme (دونمه) Mühtedi.

dönmek (دونمك) *f.l.* Devir, cevelan, üyûb, rücu, kufûl, adûl, avdet etmek, ihtida, irtidat, inkılâb eylemek, tersine gitmek, tahavvül, akis. **adama dönmek** şibahet. **baş dönmek** devvar tavan başa geçmek, göz kararmak. **bıçak ağzı dönmek** çöngeleşmek. **fırıl fırıl dönmek** araştırmak, tekâpû. **soy dönmek** bozulmak, bayağılaşmak. **sözünden dönmek** nükûl. **ölmek var dönmek yok** en-nâru velâ'l-fâr.

dönmüş (دونمش) Kokmuş, ekşimiş. **gözler dönmüş** muhtel, aklı mütelevvih. **tersi dönmüş, südü dönmüş** çalkalanmış.

dönük (دونك) Yüzü bozuk.

dönüm (دونم) Her yanı kırk hatve-i âdiye olan mesafe, dört evlek, murabba. **aşarî dönüm** her yanı yüz hatve olan cerib, feddân.

dönüm (دونوم) Defa, nöbet, sefer, kafile. Ric'at. **gün dönümü** ibtidâ-i mevsim, şitâ ve sayf. *Kuş dönümü, ülker dönümü.*

dönüş (دونوش) Avd, avdet. **dönüşün** hîn-i avdette.

dönüştürmek (دونوشدرمك) Aramak, gezinmek.

dörder (دردر) Rübâ.

dördüncü (دردنجى) Rabi.

dördüzlü (دردوزلو) Rübai.

dört (دورت/دورت) *is.* Dört, Türkîde tört, erbaa, çihar. **dört ayak olmak** kuzu kuzuma, çâr-pâ yürümek. **dört ayaklı hayvanat** mevâşî. **dört başı mamur adam** her cihetle muktedir, mükemmel. *Dört divan.* **dört dönmek** cevelan. **dört elle yapışmak** sıkı sarılmak. **dört göz** intizar. *Dört kaşlı. Dört kaza.* **dört kitap** kütüb-i semâviye. **dört köşe** murabba. **dört mezhep** ehl-i sünnet. **dört nal** rakz. *Dört kaşlı.* **dört taraftan** her canipten. **dört yanına bakınmak** şaşırmak. *Dört yol ağzı.* **ikiyle iki dört** gayr-i meşkûk. **keyf dört üstüne** kat kat.

dörtleme (درتلمه) Dörder dörder olan terbi.

döş (دوش) *is.* Aslı töş. Yan, pehlû, mukabil, kaburga altı, boş böğür. **döş altı** balıklarda göğüs eti ve yumurtalık yeri. **deve döşlü at** karnı uzun, kolan tutmaz.

döşek (دوشك) Bisat, firaş, miham, mesnet, edîke, küçük minder, pister.

döşekli (دوشكلو) Oturaklı, yayvan, narin zıddı.

döşeme (دوشه مه) Mefruş, bisat. **döşeme tahtası** koğuş. **döşeme meşini** nihali.

döşemek (دوشه مك) Yaymak, temhîd, bast etmek, yazmak. **oda döşemek, dayamak** tefriş.

döşemeli (دوشه مه لى) Dayamalı hane, mefruş, müheyya, mükemmel.

döşenmek (دوشنمك) Uzun uzadı bast-ı makal, temhîd, mutâlâ'ât serd, istinbat etmek. Hastalanıp esîr-i firâş olmak. **yola döşenmek** yola serilmek, gerimlemek.

döşetmek (دوشتمك) Döşettirmek, tefriş ettirmek. *Kaldırım döşetmek, mermer döşetmek.*

döşüm (دوشوم) Mültezimlerin ekin yığını damgaladıkları tahta nişanı resim.

Drac (دراج) *is.* İşkodra'da Drac maa Peklin kazası.

Drama (درامه) *is.* Selanik vilâyetinde bir sancak kürsüsü şehirdir. Kazaları Drama, Kavala maa Pravişte ve Sarı Şaban ve Yenice-i Kara Su, Çağlayık, Darıdere.

duba(دوبه) *is.* Küçük tomyaz, ağır şalupe. Şamandıra. *Köprü dubası.*

dubar (دوبار) *is.* Kefale benzer sivri burunlu, karnı büyük balık.

dublin (دوبلين) *is.* Eski büyük ikiz İspanyol altını.

Dublin (دوبلين) İrlanda'nın payitahtı.

Dubniçe (دوبنيچه) *is.* Sofya'da kaza merkezi bir şehirdir.

dudak (طوداق) Tutar uzuv, şefe, şefeteyn, leb. Türkîde alt dudağa irim denir. **dudak çukuru** üst tudağın oluğu. **dudak bükmek** ağlamsımak. **dudak çatlamak** şerese, zel. **dudak değmez** tambura şairlerinin bir bahri. **dudak sarkıtmak** somurtmak. **dudak yarılmak** korkmak. **dudak dudağa lâkırdı** hufye. **Arap dudağı** kalın, sarkık. **bütün tırnaklı hayvan dudağı** mahfele. **kiraz dudak, mercan dudak** gül-renk, la'l-i âteşîn. **sığır burnu ve dudağı** miremme. **tavşan dudağı** yarık.

dudu (طوطى) *is. Hind.* Hindistan'ın küçük papağanı, envaı çoktur. **dudu burnu** hotoz. **dudu kuşu** yosma polat. **türk dudusu** tefil, hüdük yosma. Kadın ve molla gibi unvan olur : Esma dudu, Ümmühan dudu, Takuhi tuti. **tûtî-i zenbûr** arı çiçeği.

duğ (دوغ) *is.* Karaduğ, çavdar delicesi, hardakir.

duka (دوجه)*is. İt.* Tuça dahi yazılır

düka (دوقه/دوجه) *is. İt.* Duca, tuça, serdar manasına paye. Arşiduka grandüka, büyük duka manasına. Düka manasına Venedik Cumhuriyetinin reisi. Hatunları dükse. *Dobrovnik ducası.*

Dukagin (دوقه كين) *is.* Sabıkta İşkodra'ya mülhak bir liva.

dul (دول) *sf.* Kocasız kalmış, münhale, ermel, metruke, mutallaka, bîve. Türkîde tul matem manasınadır. **dul avrat otu** bârvâna yaprağı, tavşan kulağı nevinden, râ'iyyü'l-hammâm, arkadiyun, arakiton.

dulaptal (دول ابدال) Mazeryun.

Dulçu (دولجى) *is.* Eflâk'ta bir kaza merkezi şehir.

duldalanmak (طولدالنمق) Gizlenmek.

dulluk (طوللق) Ermele hâli, ersizlik, bivelik.

dumağı (طوماغو) *is.* Zükâm, şişli nezle, nevazil, mülâ'a, setâ.

duman (دومان) *is.* Ateş dudu, hava pusu, taze yemişlerin buğusu. **dumanı üstünde erik, üzüm** ter ü taze. **iş duman olmak** tebah. **toz duman** tüffe. **tozu dumana katmak** şiddet, acele.

dumanlamak (دومانلامق) **kafa dumanlamak**sarhoş.

dumanlanmak (دومانلاغق) **göz dumanlanmak** hiddetten ya illetten kararmak.

dumanlık (دومانلق) Sisli hava.

dur (طور) *n.* Turmak emri. Eğlen. **dur da bak** taaccüp, mersin.

Durağan (طوره غان) *is.* Boyabat'a mülhak bir kazadır.

durağan (طوراغان) Durak otu.

durak (طوراق) Makam, mekân, vakfe, mesken, me'va, nokta-i vakf durağı, cennet. **durağı geçmek** kıraatta vakfa yerinde ilişmemek. **durak otu** yabantırak şebas, şivît. **durak yeri** dernek.

durakalmak (طوره قلمق) Tereddüt etmek.

durakı (دراقى) *is.* Ülkersiz şeftali. Düraki dahi derler.

duraklamak (طوراقلامق) Lâkırdı söylerken irkilip tereddüt etmek, tutuk, tukukluk gelmek.

duramamak (طوره مامق)Temkin, sabretmemek, ceza'.

duran (طوران) Batî, durup duran, mevcut, bedîdâr, zahir, kaim, kâ'in. **duran yıldızlar** sevâbit. **midede duran** nâ-güvâr, nâ-savâb.

durdurmak (طوردرمق) Teskin, iskât etmek, tevkif, avk, nasp, inhâs, imhâl, ihmal etmek, ikame, çocuğu bastırmak.

durgun (طورغون) Harın, yorgun hayvan, tutuk adam, mütefekkir, münkabız, sâkit, samit, sakin, râkid, berrak, kasî. *Durgun su, hava.*

durgunluk (طورغونلق) Argınlık, kasvet, kesat, sekte, halel, berraklık, sükunet, yaramazlık zıddı. **durgunluk gelmek** hayret, kesâlet.

durucak (طوريجق) Çocukları bastırmaya teşvikle alıştırmak için nida. **durucak yapmak** sabi ayak üzere durmak.

Duruguy (دوروغوی) *is.* Boğdan'da bir kazadır.

duruş (طوريش) Vaz, mevki, sükunet, vaziyet, sabır. Terakkup, vakfe, tarz. **yan duruş** tavır, hâl, mişvâr, kuruluş, hey'et-i hâl ve mevki, beka, devam. Fransızca profil, mimar ve mühendislerin yandan bakma bina vesaire kesimin çizdikleri resm-i şatrîsi.

durma (طورمه) Tevakkuf, eğlenme, ale't-tevâlî.

durmak (طورمق) *f.l.* Sükun, sükut, tevakkuf, ileri gitmemek, ikamet, nehzat etmek, ayak üzere ala hâlihi vekb, müsûl. Kıyam etmek, kalkmak, temekkün, sebat, karar, meks, sabretmek, beklemek, tevattun, sakin olmak, râkid, rahat, huzur etmek, müsterih olmak, büht etmek, mebhût, mahbût kalmak, vukuf vücut, gözde dizde durmak, devam, istikrar, beka etmek, zail olmamak. At harın, dermande olmak. İstimrar manasıyla ef'âl-i mu'âvineden olur: *bakıp durmak, oturup durmak, geledurmak, yatıp durmak*. Asker taliminde rahat, selâm, divan durmak. *Aş taştı geceye dur olmaz doğru söze akan sular durur*. **dur** nida olur eğlen. **dur da bak** hayret-efzâ, mersin ağacı. **dur otur** dinlenme, nefeslenme. **dur otur yok** rahatsızlık. **akan sular durmak** hayret. **boş durmak** muattal olmak. **doğru durmak** edeple muntazır olmak. **dünya durdukça** ilâ verâi'd-dem. **eğri durmak** ibrâz-ı unf. **göz ve dize durmak** kör topal olmak. **iç durmak** müsterih olmak, sabır ve karar. **karşı durmak** muhalefet, isyan, adem-i itâ'at. **mideye durmak** sıklet, imtilâ vermek yer peyda etmek. **rahat durmak** ikamet emek. **saat durmak** işlememek. **şöyle dursun** kat'-ı nazar. **tek durmak** dili durmak. **zihin durmak** büht.

dursun (طورسون) Alem.

dur tut (طورطوت) Zabt u rabt, zabıta.

duru (طورو) Saf, revak, billûr gibi. **duru su** nâb, durgun.

duruklamak (طوروقلامق) Tepeleme yığmak, taşkın taşkın ölçmek.

durulmak (طورلمق) Musaffa olmak, tevakkuf, ikamet, dernek etmek, sükunet, ârâm etmek, oturuşmak, dibe süzülmek, çökmek.

durulmak (طوروله) Durulanmak, revak gibi saf musaffa, berrak olmak, terebbüs etmek. Şeffaflık kesp etmek, yaramazlık geçmek.

durultmak (طورولتمق) Tasfiye etmek.

duruş (طوروش) Durmak.

duruşmak (طورشمق) Karşı karşıya gelip bir kâra mübaşeret etmek, cenge, mübahaseye, mübarezeye kıyam etmek.

dut (طوت) *is.* Türkide coşhum ağacı, fırsâd. dut sürgünü şimal. Beyaz dut, pembe şam dutu. **kara dut** ekşi. **kara tırtıl dut** yabani. **dut şurubu** şarâb-ı harîr. **acem dutu** fenn-i nebâtatta berosontiye, papirika. **ahu dudu** kırmızı ağaç çileği. **diken dutu** böğürtlen.

duvak (طواق) *is.* Örtü, huff, topak. **gelin duvağı** tutuk, nikab, mukanna'a. Erkeklerde lisâm, çocuk duvağı. **at duvağı** toynak, hafir, sümbek. **sığır duvağı** bakanak. **deve duvağı** mest, huff.

duval (دوال) *is.* Arı konağında taval, curuf. *bk. pirebolu.*

duygu (طويغو) Mesmuat, malûmat, müstemiat, muttaliât, ıttılâ, âgâhî, haber, peygam, his, idrak.

duygulu (طويغولو) **duygulu adam** âgâh, haberdar, müdrik.

duygusuz (طويغوسز) Bî-haber, bî-idrak, evzen.

duymak (طويمق) *f.m.* İstima ile bilmek, his ile sezmek, ihtisas, ihsas, dinleyerek duymak, işitmek, istihbar.

duyulmak (طويلمق) İfşa, münkeşif, faş, müftezih olmak.

duyurmak (طويرمق) İsmâ, ihsas etmek.

duyurmamak (طويرمامق) İhfa, ketm etmek, bildirmemek manasına vikaye etme müsaade etmemek, aşırtmak.

düb (دب) *bk. dip.*

düden (توتن/دوتن) Tütüp toz duman olan uçurum, su şelâlesi, cendele, fâri'a, âbşâr.

Düden (توتن) *is.* Teke'de denize munassab olur nehir. Eğirdir semtinden gelir, cendelelerden atılıp suyu duman kesilir.

düdük (دودوك) *is.* Dütmek *bk. tütmek.* Türkîde tüte, tütük çubuk ve ney manasına yassı mizmâr. Kaval gibi baş paresizi hayre'a. *Düdük aşısı*. **düdüğü çalmak** işi bitirip muvaffak olmak. **düdük kemiği** kaval dahi denir. İçi ilik olan kalem kemiği, bacak kalemi, iliksiz kemik. *Düdük makarna.* Yan düdük. **asker düdüğü** sakare, ufağı **çığırtma** ıslık gibi öten avcı parlağı, sipsi, düdük gibi uzunca dar şey. *Dilli düdük.*

düdükçü (دودوكجی) Askerde tambur, major takımı.

düello (دوئللو) *is. İt.* Yeniçeriler gibi kanun tanımaz iki namerdin meydan müsâyefeleri.

düğesimek (دوكه سيمك) Genç boğa azmak.

düğme (دوكمه) Ukde, girih, enkele, bent. Ufak ur gibi yumru ve çıban eseri kuûle. **boyun düğmesi** icre. Baş, top, ufak, yuvarlak.

düğmek (دوكمك) *f.l.* Tüğmek, boğup ta'kîd etmek, akd edip bağlamak, şev edip yüzmek.

düğmelemek (دوگمه له مك) Düğmeyi iliğe rapt etmek.

düğülmek (دوكلمك) Ta'akkud etmek.

düğüm (دوكوم) Ukde. **kör düğüm** ma'kûd. *Düğümlü dilenci.*

düğümlemek (دوكومله مك) Ta'kîd etmek, ta'vîk, bir yere bendetmek.

düğün (دوكون) Cemiyet, ıkd, cem'iyet-i velîme, sûr, mahfil, meclis, toy, dernek, urs. **düğün evi** gürültü mahalli. *Deliye her gün bayram.* **hacı düğünü** tehniye. **sünnet düğünü** hıtan. Gelin gerdek hurması. *Düğün çiçeği.*

dükeli (دوكلی) *e.* Tükenmişi, hep.

dülger (دولگر) *is.* Düruger, neccar. *Dülger balığı.*

dümbük (دنبك) Tümbük, dümbelek.

dümen (دومن) *is.* Sükkâ, n geminin kıçında vesair tekneler gerisinde olan halâşe, kuyruk, kuyrukta dümen iğnesi erkek ve dişi iğnecik. **dümeni eğri at** kuyruğu çarpık. **dümen kullanmak, tutmak** hüsn-i idâre, rabıta. **dümen neferi** en geride gelen. **dümen suyu** yekesi. **dayısı dümende** taraflı, arkalı.

dümenci (دومنجی) Gemiyi kullanan.

Dümenek (دومنك) *is.* Alasonya'ya mülhak bir kaza.

dün (دون) *is.* Türkîde tün, gece. **dünegün** geceden evvel olan deyruz, ems. **aydın ay** tün yani aylı gece. Dünün, dünkü gün gibi zarftır. *Dün değil evvelki gün.* **dün gece** geçen akşam.

Gah odunda vü gah suda
Dün ü gün kahr ile kaygıda.

dündar (دوندار) *is.* Ordunun art kolu, demdar. Alem : Dündar ibn-i Ertuğrul. **dündar deve** dümen neferi.

dünür (دوكور) Merbut, sıhr, gelin ile güveyi babaları. Düğünde güveyiye babalık eden.

dünüz (دوكوز) Tügüz, tuguz. Tam, tamam, bütün, berna, tüvânâ, gürîz.

dünyalık (دنيالق) *is.* Harçlık, para, mal manasına.

düpdüz (دوب دوز/دب دوز) Musattah. Apaçık gibi *dipdiri, düpdüz, düpedüz, dümdüz, dibedüz.*

dürmek (دورمك) *f.m.* Aslı türmek. Kıvırıp devşirmek, libas toplamak, katlamak, sarmak, leff, tay. *Dürülmek.*

dürtlengeç (دورتلنكج) *is.* Ufak öğendere, mestere.

dürtmek (دورتمك) *f.m.* Türkîde türtmek, el ve alet ile sançmak etmek, şecr, mels, nezg, icbar, ikaz için tahrik, iğva, tahdiş. **şeytan dürtmek** iğva.

dürtüştürmek (دورتشدرمك) Defeatla aheste dürtmek, hayvanatı öğendere ile tan etmek.

dürüm (دوروم) Libasın kırılan yeri, tomar. *Bir dürüm kaymak.* Mutavvî, büklüm, zar zar içinde sarılmış. **dürümü bozulmamış** katları açılmamış kumaş ve libâs-ı cedîd.

dürüşmek (درشمك) *f.l.* Muvazabat, müsabere, müdavemet, cidd ü ikdam, inhimâk, say etmek.

düş (دوش) Vakıa, rüya, ahlâm, tesadüf. **düş azmak** ihtilâm. **düş olmak, düş gelmek** tesadüf etmek, rastlamak, telakkî.

düşenbe (دوشنبه) *is.* Teke'de Senir'e mülhak bir kaza.

düşeş (دوشش) Tesadüf, rastgele. Düşüş, tesadüf, ittifak.

düşkün (دوشكون) Mecbur, müptelâ, münhemik, hâ'il, üftâde, mütezelzil, zebun. **boğaz düşkünü** ekûl. **yıldızı düşkün** menkûb.

düşkünlük (دوشكونلك) İptilâ, inhimâk, havale, mecburiyet, iptizal, tedenni, inkiraz, nekbet.

düşman (دشمن) *is.* Türkîde yavu, yağı, yatlı derler, adu. **düşman olmak** adavet.

düşmek (دوشمك) *f.l.* Sükut, hübut, nüzul, inhitat etmek, uğramak, isabet, tesadüf, tevafuk, cevaz, rast, duçar, vaki, sakıt, münhal olmak, tenezzül, tedenni etmek, eteğe, ayağa, ocağa, arza düşmek, iltica, parasına, tavına, sırasına düşmek, musallat, musî olmak. *Unuturlar seni hemen düşegör. Uşağı işe koş, ardına düş.* **ağzına düşmek** yaraşmak. **arkasına düşmek** takip, taharri. **aşağı düşmek** ehven fiyat. **ateşe düşmek** telâş. **attan düşmek** sükut. **beraber düşüp kalkmak** refakat, müvâneset. *Dağlara düşmek.* **düşe kalka** üftân ü hîzân. **damdan düşmek** küstahlık. **düşüp kalkmak** uğraşmak. **el ağzına düşmek** mezemmete duçar. **elden ayaktan düşmek** takatsiz olmak. **gözden düşmek** menkûb olmak. **hesaptan düşmek** tenzil. **iş düşmek** tesadüf. *Karaya düşmek.* **küçük düşmek** mecbur olmak. **öne düşmek** delâlet. **sağa düşmek** tesadüf. **yağmur düşmek** yağmak.

düşük (دوشوك) **düşük diş** sürm. **düşük yıldız** ahvai.

düşünce (دوشنجه) Efkâr, endişe

düşünmek (دوشنمك) Taşınmak, tefekkür, mülâhaza etmek.

düşürmek (دوشرمك) İskat, sar, isram, tenzil etmek. **cahil düşürmek, küçük düşürmek** mahcup etmek. Avam zebanzedi pot düşürmek. **çocuk düşürmek** döl saktı. **sırasına düşürmek** rast getirmek, iğtinam-ı fırsat.

düşüt (دوشوت) Sıkt, zelik, düşük, sakıt, sakit, hefevât.

düttürü (دوتدرى) Hiç durmayıp kaval gibi öten, yanşak , miksar. **düttürü leylâ** geveze karı. Gemici düdüğü, sipsi.

düz (دوز) *sf.* Aslı tüz. Müstakim, musattah, sathi, sade, ova, dere tepe. *Düz vadi, cibâl, ova.* Düz, düzce sath-ı müstevî manasına mevsuf olur. **düz adam** saf-dil. **düz ayak** tahtânî, merdivensiz. **bir düziye** ale'd-devâm, mütevaliyen, bir tertipte, muttarit, siva. **düz taban** şom. **ayak düze basmak** müşkilât ber-taraf olmak, tereffüh. **keman düzü** kabza. **kulak düzü** zebanzedi kulak tozu. **salmalı kaşın, tüzlü keman gamzen** hadenk. *Düpedüz, dümdüz, düzcesi.* **her yokuşun bir düzü, her gecenin bir gündüzü** li-külli usrin yüsrâ

düzce (دوزجه) Sadece, bayağı, adeten, vehleten.

Düzce (دوزجه) *is.* Yunanîde dösea. Bolu'da Konrapa maa Akçaşehir ve Üskübü ve Gümüş kazasının merkezi bir şehirdir.

düzen (دوزن) Hud'a, yapma söz, sanî'a, eda ve nizam, hüsn-i muaşeret. **bozuk düzen** nizamsız. **çekidüzen** ahenk.

düzgün (دوزگون) Muntazam, tanzim. Aklık kızıllık. Enlik renk, gâze. **düzgün saz** âheng-i âlet.

düzine (دوزينه) *is. It.* On iki parçadan ibaret bir takım, deste.

düzlemek (دوزله مك) Düzetmek.

düzletmek (دوزلتمك) Tesviye, ıslâh, tanzim, tevfik etmek.

düzlük (دوزلك) İstiva, saha, feza, ova, sadelik, istikamet.

düzme (دوزمه) Yalandan yapma, müretteр.

düzmek (دوزمك) Tanzim, ta'biye etmek, düzüp koşmak, tehiyye, ıslâh, tamir. **lâkırdı düzmek** yalan yapmak. **takım düzmek** ihdas, tertip etmek.

E

ebabil (ابابيل) *is.* Kırlangıç nevinden belvâne. Farisîde bâlvâye. Hattâf, remel, keçi sağan.

ebcet (ابجد) *is.* Eski Hamîrî elif ba tertibi ki hâlen hisâb-ı cümelde ve İbranî ve Yunanîde müstameldir. (ا) 1, (ب) 2, (ج) 3, (د) 4, (ه) 5, (و) 6, (ز) 7, (ح) 8, (ط) 9, (ي) 10, (ك) 20, (ل) 30, (م) 40, (ن) 50, (س) 60, (ع) 70, (ف) 80, (ص) 90, (ق) 100, (ر) 200, (ش) 300, (ت) 400, (ث) 500, (خ) 600, (ذ) 700, (ض) 800, (ظ) 900, (غ) 1000

ebe (ابه) *is.* Doğurtma bilmesi lâzım gelen kadın, kâbile. Ebelik eden tabip. Pişkâre, lota. **ebe iskemlesi** vaz-ı haml edecekleri men için yapılmış bir işkence aleti ki ebe örikesi dahi denir. **ebe pisiği** *bk. pisi otu,*

ebegümeci (ابه كومجى) *is.* Ebemgümeci, rakme. Hubbâzî, penîrek.

ebelik (ابه لك) Ebe hizmeti, ebe sanatı, kıbâle.

ebru (ابرو) *sf.* Mermer taklidi, ebri, nakış ve boya. *Ebrugül, ebru kâğıt.*

ebrulamak (ابرولامق) Renk ile ebri etmek.

Ebu Cerbe (ابو جربه) *is.* Mısır'da Beni-Süveyf sancağında kaza.

Ebu Kebir (ابو كبير) *is.* Mısır'da Şarkiye sancağında bir kazadır.

Ebu Kır (ابو قير) *is.* Mısır'da bir liman ve hisardır.

Ebu Tahir (ابو طاهر) *is.* Harbarut nevahisinden, Ergani kazasına mülhaktır.

ebu taylun (ابو طيلون) *is.* Hatmî envaından çiçek, ağaç küpesi, *bk. taylun yakısı.*

Ebu Tih (ابو تيخ) *is.* Mısır'da Sübût sancağında kaza merkezidir.

Ebülhayr (ابوالخير) *is.* Canik'te Ordu kazasında nahiye merkezi.

ece (اجه) *is.* Koca ve ihtiyar adam manasına, hacı muhaffefi.

Eceabat (اجه اباد) *is.* Gelibolu'da nahiye.

eczacı (اجزاجى) *is.* Ecza yapan, ispençiyar. Eczahanelerde eczalı fişek, kiprit vesaire işleyen amele ve usta.

Eçmeyazın (اچميازين) *is.* Rusya hududunda üç kilise manastırı.

Edfu (ادفو) *is.* Mısır'da Kane sancağında Edfu maa Ebrim bir kazadır.

edik (اديك) Çekme ve çizmenin yumuşak nevi. **iç edik** muhaffefi çedik.

edilmek (ايدلمك) Faili muzmer fiillerde. *İkram edilmek, itham edilmek*

edinme (ايدنمه) İktisap.

edinmek (ايدنمك) Kendi için yaptırmak, ittihaz, istihsal, istimlâk. Kendine âdet kılmak, huy edinmek.

Edirne (ادرنه) *is.* Bir vilâyet merkezi belde-i azîmedir. Edirne vilâyeti Yenice, Karasu ve Akdeniz ve İstanbul'dan Karadeniz'e ve Balkana kadar bir valiliktir. Sancakları Edirne, Tekfurdağı, Gelibolu, Gümülcine, Kırk Kilise. Edirne sancağının kazaları Edirne, Hatuneli, Pınarhisar, Babaeski maa Havsa, Ergene, Dimetoka. **Edirne dili** pastırma nevi. **Edirnenin dili** hiciv.

edişmek (ايدشمك) Biribirine mesela veda, ta'n edişmek.

Edlib (ادليب) *is.* Halep'te Edlib maa Eriha kazasının merkezi bir şehirdir.

Edremit (ادرميد) *is.* Karasi'de bir kaza merkezi şehirdir. Zeytini meşhurdur. Edremit kazasının nahiyeleri Edremit, Kemer, Armuteli.

efe (افه) *is.* Köylü ıstılâhında efendi, ahi, ece gibi tabirdir. Efendi muhaffefi ise zurefanın efem demesine benzer.

efendi (افندى) *is. Rum.* Sahip, mevlâ, rab, hoca, seyit, molla, hudavend, hondî, çelebi gibi unvandır. **bir efendi adam** edip, mekânetli, manasına sıfat. *Efendiyi efendi eden uşağıdır.* Okumuşlara mahsus şehzadegâna dahi unvan olmuştur. Hukkâm-ı şe'ra denir. *İstanbul efendisi.* **efendimiz** metbû'-ı mu'azzam. **efendi payesi ve unvanı** sabıkta yeniçeri divan efendisi. **hanımefendi** büyük hatun.

efendilik (افنديلك) Efendiye yakışan lütuf ve ihsan, atıfet, fütüvvet.

Eflâk (افلاق) *is.* Tuna ile Erdil arasında olan ulah vilâyeti. Merkezi Bükreş. Kazaları İlfo maa Bükreş, Yalomiçe, Ebrail, Rımnık maa Fokşan, Bozeo maa Buko, Pırahva maa Pelvişti, Muştul, Arciş, Oltu, Deliorman, Yergöğü, Karayvarumnaç, Gorcu, Çarsic. *bk. Romanya. Karakaçan. Ulah.*

eflâtun (فلاطون) *is.* Asi hurmanın ve bazı ağaçların zamkı. Eflatun o zamkın rengine müşabih açık, mor kırmızı.

eflâtunî (فلاطوني) Kızıl şeb, açık leylakî.

eğdirmek (اگدرمك) *(g.z. eğdirir)* Bir yana sallandırmak. Külâhı keç etmek, safa ve inşirah ızhar etmek, keyf çatmak.

eğe (اگه) İnce çizikli törpü, mishal, mibred, sevhân. Ahşap için dişlisi misfen törpü.

eğelemek (اگه له مك) Hark, berd, düzlemek.

Eğecik (اگه جك) *is.* Niğde sancağında Nevşehir'e mülhak bir kaza.

eğe kemiği (اگه كميكى) Fekk, fekk-i a'lâ, fukm.

eğerçi (اگر چه) *e.* Gerçi, vakıa, her ne kadar.

eğiç (اگيج/اگج) Ucu eğri, eğeçik, ağaç, ukâz, mişvâr, ekiş.

eğilmek (اگلمك) *(g.z. eğilir)* Ağaç ve bina mayil olmak, inhinâ, hadeb, temayül, mümâl, meylân, inhitât, inkiyat etmek. Bir şey bükülüp çarpılıp matuf, mukavves ve muka'ar, ham olmak. *Ağaç fidan iken eğilir.*

Eğin (اگين) *is.* Harput sancağında bir kaza merkezi şehir, dağ sırtındadır.

eğin (اگين) Arkanın eğilir tarafı, sırtın üzeri. *Birinin eğnine binmek.*

eğinç (اگينج) *is.* Ur, tümsek, sa'lûl, sa'rûr, sigil, büyüğü et beni.

eğindirik (اگيندريك) Ferace yakası vesair yakalı zıhâre, zegâre.

eğinti (اگندى) Eğe taşı, bürâde, perkine. *Akçe can eğintisi, mal canın yongası.*

Eğirdir (اگردير) *is.* Hamit sancağında Eğirdir maa Barla ve Bavlı ve Ağros kazasının merkezi.

eğirici (اگريجى) Meşdut yapan ve iplik büken, gazzâl. Kerhânede ipek çeken.

eğirmek (اگرمك) *(g.z. eğirir)* İği ile kıvırıp bükmek, gazl, igzâl.

eğirtmek (اگتمك) İp iplik çektirmek.

eğlemek (اگله مك) *(g.z. eğler)* Tevfik, ik'âd.

eğlence (اگلنجه) Eğlenip zevk ve safa edecek şey, tenezzüh, tefekküh, teferruh, teferrüc, safa, şugl, melâhî, cünbüş, handem, zevk, mel'abe. **gönül eğlencesi** dil-ârâm. Can sıkısı gibi boş meşgale, bî-fâ'ide şuğl.

eğlenceli (اگلنجه لو) **eğlenceli adam** ülfetinden zevk-yab olunur, şen. **eğlenceli memleket** zevk ve safası lehv ve lu'bu bol. **eğlenceli yer** safa-bahş feza, mesire, seyr.

eğlendirmek (اگلندرمك) *(g.z. eğlendirir)* Tevkif, ta'vîk, avk, işgal, tefrîh, tehvîn etmek, avutmak, safâ-bahş, dil-küşâ olmak.

eğlenmek (اگلنمك) *(g.z. eğlenir)* Durmak, meks, lebs, direng, yürürken tevakkuf etmek. Te'ennî, ârâm, zevk u safa, tenezzüh, cümbüş, iştigal, ruhu işgal, istihza, mizah.

eğleşmek (اگلشمك) Oturup ârâm etmek.

eğmek (اگمك) *f.m. (g.z. eğer)* Aslı iğmek. Bir yana münhanî ve imale etmek, bir şeyi muhaddeb, mukavves, çarpık etmek, aşağı indirmek. Çehreyi ters etmek, abûs olmak. Bir adamı irzâ, ikna, münkad etmek. **ağız eğmek** istihza. **baş eğmek** hicap. **bel eğmek** sütûh, fütur. **boyun eğmek** inkiyad. **yüz eğmek** gazab, ta'abbüs.

eğrek (اگرك) *is.* Tarla sularının akması için ufak hendek.

eğrelti (اگرلتى) *is.* Bazı iklimde ağaç olur, budakları kıvrık sürer, envaı kesir ot. Serhaş, kiyel, dârû. Yaldızlısı. altın otu. **taş eğreltisi** bir nevi bataris, bir nevi üfteri, kuzgun ekmeği.

eğreti (اگرتى) *is.* Ariyet, müstear, muvakkat, ariye, ariyeti. Eğmek filinden yerli olmayan, ödünç olan. İsim gibi müstameldir. **eğreti almak** istiare. **eğreti oturmak** ilişmek. **eğreti vermek** i'âre etmek. **eğretiye almak** binayı destek üstünde boşa almak. *At eylik eğer eğreti bizim dahdahımız var. Eğreti diş.*

eğri (اگرى) *is.* Eğiç, çengel, ukât, bal peteği kopardıkları ufak orak, mişvâr, anış.

Eğri (اگرى) *is.* Macaristan'da Ağarya, hâlen Piskayiç.

eğri (اگرى) Aslı iğrik. Bir yana çarpılan, matuf, bükülüp kıvrılan, mukavves, münharif, münhani, a'vec, kec. Geriye, ters çevrilmiş ham, muhalif, mugayir, zıt, nâ-râst, doğru yolda olmayan, nâ-pâk, nâ-dürüst, iffeti ismeti ve istikameti bozuk. **eğri bakmak** nazar-ı gayz ve kin, şaşılık, ahveliyet. **eğri büğrü** nâ-hemvâr. **eğri çehre** abûs. **eğri gitmek** şekavet. *Eğri kapı.* **eğri kereste boynu** dirsek. **eğri oturmak** bî-edebâne yayılmak. **çehre eğrisi** şiddet, gazap. **boynu eğri** şâyân-ı atûfet, mazlum, mahzun, gerden kıran gibi çarpık, bir nev çiçek, iri nergis.

Eğribucak (اگرى بوجاق) *is.* Manastır'da Sarıgöl, Çarşamba kazasının merkezidir.

egrice (اگريجه) Arkûb, baldır siniri. **eğrice otu** iklîlü'l-melik. İri büğelik.

eğridere (اگرى دره) *is.* Üsküp'ün bir kazası.

Eğrigöz (اگرى گوز) *bk. Amid.*

eğrik (اگريك) *is.* İğrik, hendek, ark, çayırlara su vermek için ya suyunu süzmek için açılan oluk, havuz.

eğrilik (اگريلك) İ'vicâc, in'itaf, hadeb, inhinâ, kaşın kavsi ziyade mukavves olması, gözün kayması. **mizacın eğriliği** yanazlık. Ayağın ve bıçağın mukavvesliği, sekamet, şekavet, fesat, fısk, şerâret.

eğrilmek (اگريلمك) *(g.z. eğrilir)* İnhinâ edip ham, münhanî, iki kat olmak.

eğriltmek (اگريلتمك) Mukavves, muhaddep, makûs etmek.

eğrim (اگريم) İğrim, eğer altına merbut olan keçeli ağaç. Hadbe, rifâde, kefcük, edrem. Bunların çevrintisi, küçük girdap.

eğritmek (اگريتمك) *(g.z. eğridir)* Eğmek. **çehre eğritmek** te'abbüs.

eğti (اگتى) *sf.* İğti dahi denir. Acımtırak, kekre, afas. **eğti adam** turş-hu. Yiti ve keskin manasına. **eğti söz** dürüşt kelâm, cevâb-ı telh.

eğtilik (اگتيلك) Acımsılık, kekrelik, ufûsat, bedlik, sertlik, terslik, haşinlik, şiddet.

eh (اه) *n.* Pek iyi, pek güzel. *bk. ah.*

ejder (اژدر) *is.* Ejderha, tinnin, ejdihak, dahhak. **ejder dikeni** kesiran

ek (اك) *is.* Vasıl, fasıl, ruk'a, roba, ilâve, lefk, yaradan kalan nişanın kenarı. **ek yeri** mafsal, fasıl, oynak. Bent, boğum yeri, boğmak. **ekini belli etmek** noksanı ifşa, tevil, tamir edememek.

Ekil (اكيل) *is.* Harput'ta bir kaza merkezidir.

ekin (اكين) Tarla, kişt, mezruat. **ekin biçmek** oraklamak, oramak, hasat.

ekinci (اكينجى) Çiftçi, fellâh, harrâs, bezrger. **ekinci taifesi** zürrâ.

ekincilik (اكينجيلك) Fenn-i felâhat, ziraat ilmi, san'at-ı hirâset.

Ekinlik (اكينلك) Paşa Limanına mülhak adacık.

ekinlik (اكينلك) Ziraat mahalli, kişt-zâr, mezraa.

eklemek (اكله مك) *(g.z. ekler)* Bir şeyi diğerine rapt, zam, ilhak, ilsak, vasıl, telfik etmek, artırıp ilâve, itâle, temdit, tatbik, izafe etmek. Ek vurup yamalamak, terkî.

eklenmek (اكلنمك) *(g.z. eklenir)* İltika, içtima etmek, mülhak olmak.

ekli (اكلو) Parçalı, muttasıl, munzam.

ekmek (اكمك) *is.* Hubz, nan, somun, pide, kerde, çakıl, fırancala, fodla, çörek, nan-ı aziz gibi. Aslı ekmek ki ütülenmiş ateşe gösterilmiş hamur kerde. Mutlaka yiyecek aş manasına azık, vech-i ma'âş. Nanpare çıraklık, tekaüt maişeti. **ekmek gibi** aziz. **ekmek içi** nerme. **ekmek kabuğu** kışâre. **ekmek ufağı** sükat. **ekmeğe yağ sürülmek** emelin ma-fevki hasıl olmak. **ekmeği dizinde** temelsiz, aylakçı. **bayat ekmek** hubz-i büyût. **kuru ekmek** kursa. **peynir ekmek, kuru ekmek** kanaat. **tayin ekmeği** askerîye mahsus. **tuz ekmek hakkı** şükrân-ı ni'met, minnet.

ekmek (اكمك) *f.m. (g.z. eker)* Serpmek, tohum atmak, zer, bezr, sürmek, hars, dikmek, gars. Yolda bırakıp satmak, savuşmak. Yolda düşürüp zayi etmek. Dibine darı ekmek, tetkik, istiksâ.

ekmekçi (اكمكجى) Habbâzân esnafı.

ekonomi (اقونومى) *is. Yun.* Tedbir, hüsn-i idâre, tasarruf. **ekonomi domestik** tedbîr-i menzil. **ekonomi politik** tedbîr-i medîne, tevfîr-i mâl, memleket, tevfîr-i servet.

Ekratçorum (اكراد چورم) *is.* Bozok sancağında Çorum'a mülhak bir kaza merkezi. Karahisar-ı Demirci.

ekser (اكسر) *is.* Demir çivi, mismâr, mıh. Yeni kalıp karfice. *Duvar ekseri, nalbant nalinci ekseri.* **tablalı ekser** kabara. Seki. *Ekser ucunu kavmak.* **ekseri oynamış** aklı eğrik.

ekserci (اكسرجي) Ekseri hem kesen hem satan, ekseri.

ekserlemek (اكسرلمك) *(g.z. ekserler)* Ekser kakıp mıhlamak.

eksik (اكسيك) Nakıs, noksan, kem, eksilmiş, nâkısu'l-ayâr, rekîk, sakim, ma'yûb, kâst, kusur, taksir, hadîc, itap. **Rabbim eksikliğini göstermesin** yaşasın. **eksik etek** nisâ, eteği görünmez kısa olan tâ'ife-i muhadderât. **eksiği gediği yok** tam, ayıpsız, mükemmel, salim. **eksik doldurmak** tamamlamak, imlâ, iblâğ. **eksik akça** vezni noksan sikke. **eksik olma** daim ol, yaşa. **eksik olmak** gaybûbet, eksik doğurmak. **eksik çocuk** hadic.

Benim eksikliğim çoktur tapunda
Niyaza el açıp durdum kapında.

eksiklemek (اكسيكلمك) Bir şeyin bir yerinde gedik bırakmak.

eksiklik (اكسيكلك) Fıkdân.

eksiksiz (اكسيكسز) Ardsız arasız, mütevaliyen, lâ-yenkatı.

eksilmek (اكسيلمك) Eksik gelmek, tenakus.

eksimek (اكسيمك) *f.l. (g.z. eksir)* Eksik olmak, fıkdan, noksan.

eksitmek (اكسيتمك) Eksik etmek, tenkis etmek, kasmak, azalmak, harm.

eksiz (اكسز) Bütün, dikişsiz, yekpare.

ekşi (اكشى) *sf.* Hâmız, humz, turşu, hamur mayası. *Ekşi aş. Ekşi sırmak.* **ekşi su** miyâh-ı hâmıza. **ekşi yüz** abûs, burtuk, turşruy.

ekşili (اكشيلو) *Ekşili yahni, ekşili köfte.*

ekşilik (اكشيلك) Humûzat, bed-hûluk.

ekşimek (اكشيمك) *(g.z. ekşir)* Hazûk, ters olmak, turş-huy olmak. *Şıra ekşimek.* **başa ekşimek** def olmamak, tasdî etmek, uhdeye terettüp. **mide ekşimek** fesat.

ekşimik (اكشيمك) Yoğurttan olan ulaşık. *bk. keş.*

ekşimtirek (اكشيمترك) Ekşimsi, mayhoş.

ekşitmek (اكشيتمك) Çehre etmek, çîn-i cebîn ızhar etmek, ekşilemek.

ekti (اكدى) *sf.* İkti dahi yazılır. Dalkavuk, tufeyl, kâse-lîs, uyuntu. **ekti beygîr** alışık, rükûbe.

ektilik (اكديلك) Tufeyli.

ektirmek (اكدرمك) *(g.z. ektirir)* İbzâr.

el (ايل) *is.* Halk, nas, beriye, enâm, ulus. **el âlem** insan kısmı. **el arı** gayret-i agyâr. **el eli** halk dili, nasın taarruz ve ta'nı. **el evi** yabancı yer. **el oğlu, oğlanı** halk, yabancı. *El ile gelen düğün, bayram.* **ele güne karşı** alen, ağyara rağmen, yabancı halk müvacehesinde, alenen. *Eldeki yara yarasıza divar deliği.* **el içi** aşayir olan mahal, aşayir arası. **elet ve aşayir** göçebe takımı yörükler.

el (ال) *is.* Aslı il. Yed, eydi, eyâdî, dest, yede, sap, kol, kulp. Atın ön ayakları **dest-i esb.** Taraf, mezahir, haber, zur. Methal, müdahele, tasarruf. **el açmak** sual. **el almak** celp. **el altında** hazır, mâ-hazar. **el altından** hafiyen. **el atmak** tasaddî. **el birliği** ittifak-ı fesâd, ittihat. *El bulmak.* **el çabukluğu** hokkabazlık. **el çekmek** içtinap, istinkâf. **el el üstünde** tefevvuk. **el ele vermek** refakat etmek, terfîk, pazarlık kat-ı muvâfakat etmek, akd-i te'lîf, beyyin. **el etmek** işaret. **el gölgesi** himayet, saye.

Saf-dilsin yürü hoş geç diye sayemde benim
Cûy-ı dil-cûya eli gölgesini verdi çınar.

el işi, el yazısı kalıpla olmayan. **el kaldırmak** isyan. *El kesmek.* **el oğuşturmak** ye's. **el pençe** muti, dest-ber-kemer. **el peşkiri** yemenisi, yağlık. **el suyu** abdest. *El sürmek. El uzanmak.* **el üstünde** muazzez. **el varmak** mücâseret. **elverir** kâfi. **elverişli** kafi, muktedir, vafi. **el vermek** uç vermek, neşet, encam, berûz; kifayet, muvafakat, mutâlakat etmek, münasebet almak, cana yetmek; elemek **el vurmak** mübaşeret, çalmak, kakmak, çırpmak, tasfih, tasfik, aferin etmek. **el yardımı** iane, imece. **elde** mevkuf, baki, sürat ve müsri manasına *elde yapmak. Elde etmek.* **elde kabil** tahammül mevcut. **elden** acilen, tez elden tesviye etmek. **elden çıkarmak** füruht, def. **elden gelen** makdûr. *Elden gelir.* **elden gelmek** iktidar. *Ele almak.* **ele bakmak** ihtiyaç. *Ele geçmek.* **ele geçmez** nadir, nâyâb. *Ele gelmek. Ele girmek.* **ele vermek** ihanet. **eli açık** semûh, sahi. **eli altında** yed-i tasarrufunda,

nezaretinde. **eli bayraklı** tâğî. *Eli belde.* **eli çarpık** tîr-endâz. **eli boş** muattal. **eli değnekli** câris, ardalı. **eli içinde** müdahele, taarruz içinde. *Eli kesmek.* **eli uzun, el altında** yesîr. *Eli var.* **eli varmamak** kıyamamak. **elin körü** ölçer iç ağası, gelberi. **elinde** yed-i iktidârında, yed-i tasarrufunda, kuvvesinde. **bir el basımı** kabza-i vâhide, tutam. *Cebe el etmek. Değirmen eli.* **dört el** hâhiş, tehâlük, tehâfüt, ihtimâm. *Dört el ile çamur sıvamak.* **hanımeli** zehrü'l-asel. *Havan eli.* **iki el bir baş için** eza, ye'sü'l-insân. **iki eli böğründe** me'yus. **iki eli kanda** emr-i düşvâra meşgul. *İki elim yakasında.* **iktidar elde değil** kuvvede yok. Kolay ve küçük manasını ifade için *el bıçkısı, el değirmeni, el tandırı, el tenceresi.* Adet makamında *bir el tabanca, bir el yani beş tane, yüz el bamya.* Nöbet manasına **el kimde** sıra kimin. Boy manasına **on el** yani on tutam.

elâ (الا) *sf.* Açık mavi, çakırın gayri, kırçıla denir. **elâ göz** ayn-ı zerka, çakır. **elâ ezrak** remâdî.

Elarz (العرض) *is.* Tunus eyaletinde bir kazadır. Merkezi Kâbis. Necd'de bir kaza merkezi.

elbet (البت) *zf.* Arabî lâ-büd, elbette, katiyen, mutlaka, behemehâl, şüphesiz, en son, işin kesiminde, encâm-ı kâr, lâ-mahâle. Galat-ı menfûru illâ ki. Nida olur ne şüphe, bilâşek, zahir.

Elbistan (البستان) *is.* Ta'rîb olunmuştur. Telâffuzu el-bustan. Maraş sancağında kaza merkezi bir kasaba.

Elbürz (البرز) *is.* Kafkasta silsile-i mürtefi'a zirvesi, Gazi bey.

elçek (الچك) Marangoz zemini.

elçer (الچر) *bk. ölçer.*

elçi (ايلچى) Bir il tarafından gelen vâfid, firistâde, bir yere gönderilen haber-res, mübelliğ, nebi, resul, mürsel, yolavaç, yalavaç, savacı. **elçi vekili** maslahat-güzar. **elçi-i fevkalâde** sefîr-i kebîr. **orta elçi** firistâde ve mukim.

elçilik (ايلچيلك) Sefaret, risâlet-i mahsûs ve mutena.

eldiven (الدوان) *is.* Ellik. **avcı eldiveni** kuffâz, behle, destvâne, elçek.

elegimsağma (الگيم صاغمه) Elek gibi, eleğimsi, sağılmış, kasnak resmindeki alâyim-i semâviyyeden kavs-i kuzah.

elek (الك) Eleyecek alet ki örme olmayıp yazılı olan ince kalbur, münhal, pervizen. *bk. pıtır, gözer. Elek elek aramak.*

elekçi (الكجى) Eleği yapanlardan kinaye, pejmürde-hâl, açık saçık, açık meşrep.

elektrik (الكتريقا) *is. Yun.* Seyyâle-i kehrübâ'iyye.

elemek (اله مك) *(g.z. eler)* El ile çalkamak, eleklemek, tetkik ile aramak. **ince elemek** dibine darı ekmek. **şehri elemek** halkını bir bir yoklayıp bir adamı taharri etmek.

elenmek (النمك) Taharri olmak, karışmak, cuşa gelmek, çalkanmak, seçilmek.

Eleşkirt (الشكرد) *is.* Bayezit sancağında kaza merkezi toprak kale.

elganem (الغنم) *sf.* Karaman zurefasının tabiratından, meleme, ahmak, koyun gibi bön.

elif (الف) *is.* Birinci harfin ismi. *Elifi görse mertek sanır.*

elifba (الفبا) *is.* Hurûf-ı hecenin cetveli. Hurufun tertibi, kadimde Süryaniden Araba, ondan Hamîrîler vasıtasıyla Mısır'a ve Filistine ondan Yunan'a geçip yanlış okunmamak üzere kelime kelime yazılmıştır. *Ebcet hevvez hutti kelemen safas karaşat.* Sonradan Araplar *sehaz zazığ* hurufunu ve Yunaniler dahi Filistinden aldıkları tertibe sekiz hurufu zammetmişlerdir. Bunlara birden bine kadar aded-i erkam-ı i'tibâri verilmiştir. *bk. ebcet.* Türkîde müstamel olan p, ç, j, g, ñ beş harfin inzimâmıyla cümle otuz üçe baliğ olur. Lisân-ı Osmanîde dokuz hareke vardır ki fetha-i müfahhama, fetha-i murakkafa maa yâ-yı mechûle, kesre-i makbûza, kesre-i murakkafa, zamme-i mufahhama, zamme-i mebsûta, zamme-i memdûde, zamme-i maksûredir. Lisan-ı Türkîde (ث/ح/ذ/ر/ز/ض/ظ/ع/ل) harfleri ile bed eder kelime-i asliyye yoktur. (ن/و/ه) ile pek azdır. (ر) ile bed eden kelimelere ekseriyay (ا) ve elif ile bed edenlere (ه/ي) ilâvesiyle istimal olunur. *ıl > yıl, ruze > oruç, abaz > hapaz, alu > halu, yalav > alev.*

elinos (اليونوس) *sf.* Yunanlı. Galatı arinoz.

elleme (اللمه) El ile seçme.

ellemek (الله مك) Elde karıştırmak, el vurup yoklamak, örselemek, müdahele ile itip def, tart etmek. Yüzdürmek.

ellenmek (اللنمك) El ile kurcalanmak, kovulmak, matrûd, merdûd olmak.

elleşmek (اللشمك) Döğüşmek, el şakası etmek, müşâcere, horyatlık etmek, gücünü denemek.

ellez (اللز) İlyas, Hıdırellez..

elli (اللو) Saplı, kulplu, taraflı, arkalı.

elli (اللى) *is.* Aslı ellik. Hamsîn, pençgâh.

ellilik (الليلك) Elli âhâdı havi, elli yaşında, elli kuruşluk.

elma (الا) *is.* Tüffah, sîb. Envaı çoktur. Amasya, Arnavut, Canik, ferik, Kalkandelen, kiras, misket, Malatyanın al elması. Bazen yuvarlak şeye denir : *çene elması, göz elması.* **elma baş** bir nev ördek. **elma kürek** tilki yatağı. **elma dibi** onun kenarı. **acı elma** bir nev salibiye ağacı. **acı elma yağı** dühn-i sâlûyâ. **bir elmanın yarısı** kemâl-i müşâbehet. **deniz elması** tatulâ. **deve elması** kursa'na, deniz dikeni. **frenk yer elması** patana ki muahharan Amerika'dan gelmedir. **kızıl elma** Roma şehri büyük kilisenin alemi makamında olan yaldızlı ve on beş arşın kutrunda küreden kinaye. **şekerli yer elması** Afrika'nın bâdâtı. **yer elması** şalgam ve patana gibi bir maruf kök.

elmacık (الما جق) Kerme, uyluk kemiğinin başı, rızfa, tüffâha, tüffâhatân. Her kemiğin yurubaşı, yanak gırtlak, çene elmacığı, oma. **et elmacığı** basık.

Elma Dağı (الما طاغى) *is.* İçel'de silsile-i cibâldir.

Elmalı (الماالو) *is.* Teke sancağında Elmalı, Fenike ve İğdir ve Kardıç ve Kalkanlı kazası.

Elmalık (الماالق) Tataristan'da Uygur vilâyetinde bir harap şehirdir.

elmege (الملكه) Elemye. El ile iplik elediklerı ve sardıkları ufak dolap, tayyar, kılâbe. **eyeği ipliğini elmegeye elemek** tura yapmak.

elti (التى) İlti, zevc biraderinin haremi ki sair haneden iletilme.

Elvanlı (الوانلو) *is.* Tarsus'a mülhak nahiye.

em (ام) *is.* Deva, ilâç, âsiye, çare, derman. Harekesi tefhim olunarak sonra sû'-i isti'mâl cihetiyle bu kelime metruktür. **em etmek** müdâvât, mu'âlece, çare aramak. *Eme gitti. Emsiz kaldı.* **eme seme müdavata muhtaç** sersem, lâ-hayr.

emanetçi (امانتجى) *is.* Gelip giden, sipariş getiren sâ'î, kaçakçı.

emcek (امجك) Nedâ, pistân, meme.

emcik (امجيك) *bk. emcek.*

emdirmek (امدرمك) Emzirmek, irzâ. Yarayı imtilâç ettirmek. Emzirme işi.

emek (امك) *is.* Say, kedd, taab, ceht, renc, zahmet, verziş, hakk-ı sa'y, ücret. *Emeği sağdıç emeğine döndü.* **emek vermek** say etmek, taab, zahmet çekmek.

emeklemek (امكله مك) Sabiler yere yatarken kalkıp yürümek için çabalamak, debelenmek.

emektar (امكدار) Bende-i hizmet-güzeşte.

emektaş (امكداش) Kapı yoldaşı, arkadaş, hem-pâ, birlikte emektar olan.

Emet (امد) *is.* Kütahya sancağında Simav'a tabi Eğriboz nahiyesinin merkezi şehir, kaplıcaları meşhurdur.

emik (اميك) Emilmiş, çürümüş, bere kedme.

emilmek (املمك) Raz olmak, çekilip alınmak, temassus olmak.

Emirdağı (امير طاغى) *is.* Maa Barçitli ve Hüsrev Paşa. Karahisar-ı Sahip sancağında kazadır.

emişmek (امشمك) *(g.z. emişir)* Yavrular tepine tepine emcik emmek.

Emlâk (املاك) *is.* Tunus kazasına mülhak bir nahiyedir.

Emlâk (املاك) *is.* Bozok sancağında Bozok kazasına mülhak.

emmek (امك) *(g.z. emer)* Mass, imtisâs, raz, cezp. **anasından emdiği süt burnundan gelmek** ıstırap, kan ter içinde kalmak. **kanını emmek** sormak, mecal bırakmamak, masd. **parmak emmek** hayrete dalmak. **süt emmek** sabilik, masumluk, irzâ.

Ola çün leblerin şerbeti her hasta dile,
Onu bu hasta dile lutf eyle buyur emelim.

emzik (امزيك) Meme ucu düğmesi, sa'dâne kap, burnu lülesi, mübezzel, meme yerine verilen bulamaç ve badem ezmesi vesaire bu makûle şey vaz ettikleri kap, yülime.

emzikli (امزيكلو) Memesi uçlu olan yani sütü veren karı. İbrik gibi lüleli kap.

en (اك) *is.* Aslı in. Arz, pehn, vüs'at, füshat, genişlik, vüs. **bir en** kumaşın enince miktar arzı istimal olunan parça. **eni sonu** dûr u diraz, nihâyetü'l-emr *bk. enikonu.* **enine boyuna** arîz ü amîk.

en (اك) *e.* Tafdil edatı. Ziyade, artık manasına. **en artık** artıkrak. **en güzel** ahsen. **en son** sonra. **en yüksek** âlâ, erfa, bâlâter.

en (اك) *sf.* Yüzün rengi, bet beniz, beşre. **buğday enli** gendüm-gûn, konur.

enbur (انبور) *is.* Ocak karıştırdıkları ateş uyandırdıkları demir eksü, ölçer. Farisî enber.

endaze (اندازه) *is.* Aslı hendese, hendîze olmak mervidir. Bir nev küçük arşın ki altmış santimetre gelir. **endazeye gelir** hesaba uyar, makul, akıl yatar, zihin kabul eder. **yemeni endazesi** ayakkabı ölçüsü.

endazelemek (اندازه له مك) Endaze ile ölçmek, ölçüp biçmek, tahmin, mülâhaza etmek

enek (انك) Burulmuş, ahte, hasiy, ıblık, hadım, tavaşı.

enek (اكك) *is.* İnek, ene. Yanağın alt yanı. **enek ağacı** yavaşa ve tıkaç gibi deli hayvanların dudaklarına kıstırırlar, terbiye harizma. **saban eneği** saban geçirdikleri.

enemek (انه مك) *f.m. (g.z. ener)* Hayvanı ihsâ, im'âl etmek, kesmek, burmak.

enemek (اينه مك) *f.m. (g.z. iner)* Tohumluk buğday sümbülesinin başını kuyruğunu kırıp ayırmak. İhsa etmek.

enenmek (اننمك) İhtisâ olmak.

enetmek (انتمك) *(g.z: enetir)* İğdiş, ıblık etmek.

Enez (اينوس) *is.* Gelibolu sancağında Enez maa İpsala kazasının merkezi kasabadır, küp kârhaneleri ve etrafının bataklıklarıa meşhurdur. **Enez küpü** muhbıt şey, aşırı şişman, şişko.

enfiye (انفيه) *is.* Müvellede. Burun otu, toz tütün. Arabistan'da tahrifle bertûtî derler. **enfiye çekmek** nüşûk, şemm, tenşîk etmek. **bir enfiye** yani bir çekim. **ince enfiye** Halep enfiyesi gibi toz. *Rende enfiye.* Karota.

engebe (انكبه) *is.* Ova, yerin iniş çıkışı, mevâni, mezâhim.

engebelik (انكبه لك) Dere tepe olan, rahat olmayan, bodur.

engel (انكل) *is.* Mani, mezâhim, âyık, avâyık, hâyil. **engel olmak** asılmak, takılmak, mani olmak, avk ve tehir.

engerek (انكرك) *is.* Ef'î, zehirli yılan. Envaı çoktur. *Katır, boz, yörük, ok yılanı.* **engerek otu** re'sü'l-hayye.

Engerus (انكروس) *is.* Sahihi ungurus. Macar ve kuman kavmi.

engin (انكين) Engin, sıfatı enli. Gayet vasi ve sahra. **deryanın enginliği** vüs'ati, yemm.

engin (انكين) Deniz açığı. Avam zebanzedi umman.

enginlemek (انكينله مك) Engine vurmak, engine salmak, açılmak, açmak.

enginar (انكنار) *is.* Aslı kenger. Muhaffefi olarak Yunanîde kenar kuzu. Enginar arz, şevk, harşef, balık pullu manasına. **yaban enginarı** kenger. *Deniz enginarı...*

engül (انكول) Batî, miskin, kâhil, ağır.

enik (انيك) İnik, lâhime-i sibâ'ın yavrusu, behayim yavrusuna kuzu, kuduk, buzağu, kolun, köşek, küçük, bot dirler.

eniklemek (انيكله مك) Siba bızlamak, inek kolunlamak, at ve eşek vaz-ı haml etmek.

enikonu (انى قونى) *hal.* Ayakta olmayıp inerek ve konarak, arîz ve amîk gergi gibi duru diraz. Uzun teenniye muhtaç, mutena iş, mükellef.

enir (اكير) *is.* Arabîde ikir. Yaban mersini. Envaı havlincan, beze, seyyari, firic, ûdu'l-vec, vîrec, amarun.

enişte (انشته) İnişte, küçün kardeşlik adam ki hemşire zevci.

eniz (اكيز) *is.* İniz. *bk. inlemek.*

enleşmek (كلشمك) Enlileşmek, tevessü, infisâh. *Enlenmek, enlilenmek.*

enletmek (اكلتمك) Enliletmek, i şbâh, tevsî, tefsîh, teftîh etmek.

enli (اكلو) Arîz, meşbuh, pehîn, pehnâ.

enlilik (اكلولك) Urâza, arz.

ense (اكسه) *is.* Başın arası, boyunun üstü, feraruy. Hayvanda kazal, hire. Arabîde kafa kemiği, fıkra. **ense çukuru** nukra. **ense değil takkeci kalıbı** kalın ve yağlı. **ense mıhı** azm-i vetedî. *Ense mühresi.* **ensede boza kaynamak** haymâ. **enseden gitmek** iktifâ, takip etmek. **ensesi kalın** muannit. **enseye binmek** dala yani dalıya binmek tegallüp, cebretmek.

entari (انترى/انتاري/عنتري) *is.* Lügat-ı müvellede. Kabâ ile kaftan arası maruf libas. Aslı malum olmadı. Anter bir nev maymundur. Bir renkli böcektir. Şam'da bir karye ismidir. Tarz-ı ma'rûf libasa ıtlakının vechi malum olmadı.

entbent (انت بند) *zf.* Boğum boğum, pare pare. **entbent olmak** yaralanmak, mecruh olmak.

entipüf (اينتي پوف) *ter.* Ene ente gibi Arabî kelimatından kinaye yahut boş, saçma, malayani, indî manasına.

ep (اپ) *edât-ı te'kîd.* Apaçık gibi. **epey** hayli hoş, iyice, vafir, mevfur, kesir.

epeyce (اپيوجه) Oldukça, ekseriya, çok kerre, kesiran. Ahsen, enseb, enfa.

eprimek (اپرمك) *f.l. (g.z. eprir)* Gunne ile lâkırdı söylemek. Hımhımlar gibi burunundan söylemek.

epsem (ابسم) *sf.* Dilsiz gibi sus olan, samit, sakin, esamm, mebhus, mahbût. Sakit, sus, uslu. Farisîde hab ki çocuklar sus makamında elhab derler. **epsem etmek** susturmak, iskat, tehdîn, habt etmek, büht vermek. **epsem olmak** epsemlik, sükut, imsak etmek, kalakalmak, sükun, dil tutulmak gibi.

er (ار) İr, mer, mert. **er başı** ön ayak, pîş-i kadem, fesâd-pîşe olan söz erleri. **er kişi** ermiş, fuhl, kâmil, şecî, ehil, racül. **er kurtaran** hâniku'l-hayye. **er oğlu er** bahadır, fetâ, fâris, hür, şevher, koca. **ertuğrul** şahin. **ere gitmek** varmak nisâ tezevvüc etmek. **ere vermek** tezvîc etmek. **cenk erleri** sargâm, heycâ, hizberân-ı vegâ. *İş eri. Sözünün eri.*

er (ایر) Erken, yetişmekte olan zaman-ı bikre subh, dahve, tez. **erden geçten** evvel ve ahir.

erbaa kazaları (اربعه قضالاری) *is.* Der-saadet vilâyetinde Çekmece, Büyük Çekmece, Terkos, Su yolu kazaları. Sarıhan'da Eşme maa İnay ve Selendi maa Sirke kazaları. Amasya sancağında Sonissa maa Erek ve Kara Yaka maa Taşabat kazaları.

erbain (اربعين) *is.* Uzlet ve vahşet manasına. **erbaine girmek** ayı gibi ine kapanıp halvet ve inziva etmek. *Erbain fırtınası.*

Erbil (اربيل) *is.* Şehr-i Zur'da Erbil maa Altınköprü kazasının merkezi bir kadim kaledir.

erce (ايرجه) Erkence.

Erciş (ارجيش) *is.* Van sancağında maa Pârgeri kazasının merkezi bir kasabadır.

Erciş (ارجيش) *is.* Diyar-ı Eflak'ta Erciş maa Pişti kazası.

Erdek (اردك) *is.* Kapıdağı adasında Hudavendigâr dahilinde bir kaza merkezi şehir ve limandır, şarabı mebzuldür. Civarında Balkızık, kadim kizik şehri eseridir. Nevahisi Erdek, Kapıdağı, İmralı, Marmara, Paşa Limanı maa Ekinlik, Aydıncık, Bandırma.

Erdel (اردل) *is.* Lâtincesi Trasilvanya. Macar ile Eflâk arasında yedi kasabalar Sas dağları dedikleri vilâyettir. Merkezi Hermanşitat. *Erdel göğü.*

Erden (اردن) *is.* Nehr-i şerî'a.

erdirmek (ايردرمك) İrgürmek, îsâl, iblâğ, tebliğ, ilhak, tavsil etmek.

Ereğli (ارگلی) *is. Yun.* Tekfur dağı sancağında bir iskele kasabadır. Ereğli-i Karaman maa Divle ve Kırış Konya'da bir kazadır.

Ereğli Madeni (ارگلی معدنی) Bolu sancağında Ereğli maa Devrek ve Alabolu ve Samako kazasının merkezi bir kasabadır.

erek (ارك) *is.* İç kale, bâlâ hisar, narin kale, kasr.

Ergani (ارغنی) *is.* Gümüş madeni bir vasi kaza merkezi şehirdir.

ergeç (ايرگج) Erecek alet, fırıncıların küreği.

ergen (ارگن) İrgen, yetişmekte, azap, bazen bekâr manasına mücerret. **ergen damada dul arûsek** eski Türkler adeti üzere hediyesi.

Ergene (ارکنه) *is.* Edirne sancağında merkezi Uzunköprü nâm-ı dîger Cisr-i Ergene. **ergenekum, ergenekon** Moğolistan'da büyük dere.

ergenlik (ارگنلك) Tecerrüt, azbe. Uçuk ve sivilce.

Ergeri (ارگری) *is.* Yanya vilâyetinde sancak merkezi bir kale sancağın müştemilâtı. Ergeri kasrı, Delvine, Paleo, Pogun, Tepedeen, Paramdı.

ergin (ايرگين) Olmuş yemiş, yumuşamış şey, eblağ.

erigen (اريگن) Lâtif meyve.

Eriha (اريحا) *is.* Halep sancağında Edle'ye muzaf bir kazadır.

Eriha (اريحا) *is.* Nehr-i Erden kenarında şehir harabesi.

erik (اريك/ايروك) Ergin şey yani erik. Aslı ürüktür. Ür, kara çalı, hâlûç, acem eriği. **dağ eriği** güğüm, idrik. **muhit-i hind eriği** helîle. Âlâ yemiş errük . Envaı çoktur : *Amasya, ayn-ı bakar, bardak, can, çakal, frenk, merdim, serfiçe, terbe, uryânî, vişne eriği* gibi.

erikleme (اريكله مه) Kökten ve daldan olamayan fidan.

erim (ايرم) Erecek mesafe, varış, vusul. **göz erimi** medd-i basar. **göz erimi delik** ancak görülebilir gayet küçük. Tefe'ül, keramet kitap açma, istihâre.

Erim (ارم) *is.* Canik sancağında Çarşamba'ya tabi bir nahiye.

erimek (ارمك) *f.l.* Fülüzzât vesair salb şey mayi olup akar olmak, zevbân, seyelân. Su içinde tahlil olmak, inhilâl, yağı süzülüp zayıflamak, nizar, nahif olmak. Şiş dağılıp hallolmak. Bez üzülüp akmak, eskimek, güzâr. Şaşırıp hayrette kalmak, zebun olmak. Tezat kabilinden eriyip donmak, şaşırmak, kala kalmak, büht. **yağı erimek , yürekte yağı erimek** azaplardan bitap olmak, hiddet ve velhden mahv, mebhût, mahrur olmak.

erincek (اريتجك) Tembel, üşenici, keslân, üşenç, mahcup.

erinmek (اريتمك) Eritilmiş gibi gevşemek, tembel olup siftenmek, durduğu yerde tembellikten gerinip esnemek, çekinmek.

eriş (ايرش/ايريش) İriş, bezin boydan boya erişen çözgü telleri altı, hâbil, sedâ, târ. Üstüne atılan argaçtır. **yük arabasının erişi** uzun oku.

erişmek (ايرشمك) *(g.z. erişir).* Uzanıp vasıl olup bir şeye yetişmek, tutmak, isabet, büluğ, idrâk.

erişte (ارشته) *is.* Hamurdan yapma taze şehriye, makarna. Rişte. **erişte aşı** tarya.

eriştirmek (ايرشدرمك) *(g.z. eriştirir)* Vardırmak. Aheste tebliğ, isal, sem, i'lâm, inbâ etmek. *Mevlâ çok yıllara eriştirsin.*

eritmek (اريتمك) *(g.z. eritir)* Hal, izâbe, isâga, sebk etmek. *bk. kal.*

erkeç (اركج) Ürkeç, teke, *bk. irmek.*

erkek (اركك) İrkek, zekûr, mert, ergek. **erkekli dişili** bir çift ner ü mader. Hayvan, vida, pencere rahtı.

erkeklik (اركللك) Büluğ, racûliyet, zükûriyet, mertlik, metanet, sebat.

erkeksi (اركسی) Er tavrında olan levent.

erkenci (ايركنجی) Er kalkan, bekri.

erlik (ارلك) Racüliyet, mertlik, kocalık, er gibi cesurane fütüvvetkârane hareket. Hamiyet, şecaat, azadelik, sinn-i bülûğ.

ermek (ايرمك/ارمك) *f.m. (g.z. erer)* Vasıl, nail, mazhar, musîb olmak. **akıl ermek** fehim. **akıl ermez** anlaşılmaz. **aslına ermek** vakıf olmak. **ayak suya ermek** intibah. **baş göğe ermek** iftihar. **aklı ermez** gayr-ı müdrik. **murada ermek** bekâm olmak. *f.l.* Kemâl bulmak, yemiş olmak, insan yetişmek. **el ermek** el değmek, fırsat olmak, vakit bulunmak, zafer-yâb olmak, ihtilâs ile muvaffak olmak.

Ermenek (ارمناك) *is.* İçel sancağında kaza merkezi bir kasabadır.

Ermeni (ارمنی) *is.* Kadimde ermen, armen ve aram tesmiye olunan vilâyetin halkı. **aram-asur** Van ve Nahcivan tarafları. **aram-nehreyn** Musul ve Diyarbakır, Urfa tarafları. **aram-suru** Halep, Maraş, Sivas tarafları. Sonradan içlerine lâz, kertat, süryan, türkmen, rum tavayifi girerek yalnız İseviyette kalanlara ermeni ve Eçmayazın ve Nahcivan ve Kars civarına Ermenistan denir. *Ermeni cemaati.* **ermeni gelini** müteenni. **ermeni hıyarı** beçen.

Ermiye (ارميه) *is.* Tırhala sancağında kaza merkezi bir kasabadır.

Ers (ارس) *is.* Ardıç manasına bir çay ismidir ki Erzurum ve civarında Pasinden İran'da bahr-i hazâra gider.

ersiz (ارسز) Dul, erkeksiz, bî-kes.

erte (ايرته) Yarın, bâriha, ferda. **bayram ertesi** ba'de'l-iyd. **cumartesi** sebt. **pazartesi** yekşenbe, isneyn. *Erteyi bulmak.*

ertelemek (ايرته له مك) Bir gün geç kalmak.

ervelemek (اروه له مك) *f.m.* Hamur yapışmak için altına un serpmek. İrvelemek dahi olur.

Erzincan (ارزجان) *is.* Erzurum toprağında sancak merkezi bir şehirdir. Kazaları Erzincan maa Kercanis, Kemah, Kuziçan, Kuruçay, Mazgirt, Ovacık maa Dersim.

Erzurum (ارضروم) *is.* Vilâyet merkezi bir büyük şehir ve kale. Sancakları Erzurum, Erzincan, Bayburt, Bayezit. Erzurum sancağının kazaları Erzurum, Pasinler maa Hasankale ve Horasan, İspir maa Tortum, Tercan, Hınıs maa Kığı ve nevahi.

es (اس) *is.* Türkîde is, akıl, zekâ, his, ve isen, zeki, sağlam saf demektir. Sahih, salim, sağ, sağlam, kanlının yekpare dingili.

ese (اسه) *is.* İsa tahrifi. Karasi, Kara ese, Kara İsa. *Ese, Musa geldiler.*

esenlemek (اسنله مك) *(g.z. esenler)* Veda etmek, Tanrıya emanet, sağ ol deyip ayrılmak.

esenleşmek (اسنلشمك) Vedalaşmak.

esenlik (اسنلك) Ber, şifa, sıhhat, afiyet, selâmet, safvet, tendürüstlük.

esi (اسى) *is.* Büyük kardeş, ağa.

esirgemek (اسيركه مك) *f.m. (g.z. esirger)* Türkîde esremek. Hıfz, siyânet, bir şeyi korumak, saklamak, vikaye. Bir adama re'fet ve atıfet etmek, bir şeyi yerinden diriğ etmek. Düşman silâhını silâh ile reddetmek. **Mevlâ esirgesin** hafezanallah, Huda hafız, maazallah. **söz esirgemek** hıfz-ı lisân, ihtiraz.

esirgenmek.(اسيرگنمك) Savn ve himayette olmak, diriğ olunmak.

esirgetmek (اسكيرگتمك) *(g.z. esirgetir)* Hıfz etmek.

eski (اسكى) *sf.* Kadim, mukaddem, dîrîn, mülgâ, eskimiş, köhne, fersûde-mânde, atik, sabık, müzmin, müessis, mazi. *Eski baş ağrısı. Eski hamam eski tas.* **eski kurt** kâr-dîde, kârezmûde **eski püskü** rese, resâs, lime. **eski zaman** eyyâm-ı maziyye, evâyil. **baş eski** bir daire kudemasının evvelkisi, en emektarı, dîrîne.

eskici (اسكيجي) Püskü toplayan, çaputçu, eskiler alan, eski papuç tamir eden pîne-dûz. *Bitpazarı eskicisi.*

Eskicuma (اسكى جمعه) *is.* Rusçuk'ta bir kaza merkezi kasaba.

Eskihisar (اسكى حصار) *is.* Menteşe'de Milâs'a tabi kazadır.

Eskiil (اسكى ايل) *is.* Konya sancağının Atçeken kazasında bir şehirdir. Meskun olan aşiretin ismiyle mevsûm.

eskimek (اسكيمك) *(g.z. eskir)* Eskilenmek, köhnemek, müptezel olmak, kocamak, pirlenmek, fersûde, ifnâ olmak. Emektar olmak, geçmek.

eskişehir (اسكيشهر) *is.* Kütahya sancağında Sultanönü kazasının merkezi bir cesim şehirdir.

eskitmek (اسكيتمك) Çok kullanmak, istihlâk etmek.

Eskizağra (اسكى زغره) *is.* Filibe sancağında bir kaza merkezi şehir.

esmek (اسمك) *f.m. (g.z. eser)* Vezân olmak, hübup, sünûh etmek. Me'mûlsüz, hasbî nasip teveccüh etmek, kısmet gelmek. Hisseye isabet etmek. **eser gün** fırtınalı. **esip savurmak** gazap etmek, altı üstüne getirmek, tozu toprağa karıştırmak. *Baştan yandan esmek.* **başta hülyalar esmek** kuruntu galebe etmek. **rüzgâr esmek** muvaffakiyet, müsâ'ade-i rüzgâr, ikbal tulu etmek. **yerinde yeller esmek** nâ-bûd, kaybolmak.

Esmedi hayfâ ki bir dem rüzgârı bahtımın
Kaldı bu dil harmanında daneler samanile.

Esne (اسنه) *is.* Mısır'da Kane sancağında kaza.

esnek (اسنك) Elâstik olan, uzayıp yine gelir şey. Se'b, hamyaze. *Esnek esnek getirir.* Burun bağlaması ve ağız bağı, meşin harizme ve halta.

esnemek (اسنه مك) *f.m. (g.z. esner)* Gevşeyip toplanmak, yayılıp büzülmek. **esner şey** tahavvülî, elâstikî, uzayıp kısalmak tahavvül se'b etmek. Hamyaze vurmak, tese'üb.

esnetmek (اسنتمك) Çekip uzatmak, usandırmak, tasdî, taciz.

esneyiş (اسنه يش) Elâstiklik.

esperi (اسپرى) *is.* Doğanın terbiye kabul etmezi, bütün huylu nevi, sepîde-rû.

esrar (اسرار) *is.* Kınneb-i hindî dedikleri bir nev ketenin ve kenevirin haşişi ki bengilik envaındandır.

esre (اسره) *is.* Kesre, cerre. tenvin ile olursa iki esre ki esrelenen harfin altına yazılır.

esrik (اسريك) **esrik deve** kudurmuş, köpürmüş.

esrimek (اسرمك) *f.m. (g.z. esrir)* Sarhoş olmak, vecdile ser-germ olmak, mestlik etmek. Kızgınlıktan delirmek, azmak. Aslı Türkîde üsrümek, üsrükmek.

eş (اش) *is.* Zevc, çift, zevce, misl, misal, nazir, adîl, mümasil, emsal, muadil, hemtâ, tay, tek, refik, yolda hemhâl. Bir çift şeyin her bir teki. Mahbup. **eş dost** ahbap. **eş etmek** bir tek şeyin menendini bulup çift etmek. **döl eşi** son meşîme.

eşbeh (اشبه) *sf.* Ra'nâ, levendâne, edalı, serbest tavırlı, kabadayı.

eşecik (اشجك) Ufak, boysuz merkep.

eşek (اشك) Yürüyüp yortacak ki hımar, har, merkep. Yavrusu sıpa, cahş, izansız. **eşek arısı** sakî, galfec. *Eşek aygırı.* **eşek balığı** morine kurusu. **eşek dikeni** kenger, yaban enginarı, enger, antût. *Eşek hıyarı.* **eşek inili** inat, müfrit. **eşek kulağı** üznü'l-hımâr, kantariyun. **eşek kurdu** givezit. **eşek sineği** na'ra, eğrice, büğelik. **eşek turpu illeti** evliya devesi. **yaban eşeği** yahmûr, gûr, çiktay. Yavrusu kolun, sıpa. *Yer eşeği.*

eşekçi (اشكجى) Har-mânde, har-bende.

eşeklenmek (اشكلنمك) Eşeğe binmek, eşek gibi izansızlık.

eşeklik (اشكلك) Hamakat, gılzat, izansızlık.

eşelemek (اشه له مك) *(g.z. eşeler)* Eşeleme, toprağı, ateşi, diğer şeyi hafifçe esip karıştırmak, at hâfir ile hufr etmek, taharri, tetkik etmek, önünü eşelemek. Kışkırtmak, tahrik, iğrâ etmek, ağız aramak.

Eşen (اشن) *is.* Menteşe'de Menri'ye mülhak bir kazadır.

eşik (اشيك) Eşilmiş yer, kuyu, dergâh, bârgâh, derbâr, bâb-ı devlet, âsitâne. Kapı asitânı, atebe, atebât. Kapı evi çerçevesinin başlığı ve basamağı. *Alt eşik, üst eşik.* Kapının taşra tarafı, hâric-i dâr. **eşiğe çıkmak** taşra gitmek. **eşik ağacı** tarkaz. **eşik ağası** Türkistan'da kapıcı başı, kapı ağası, hacip, teşrifatçı. **evde eşikte** hariç ve dahil. **saz eşiği** tellerini bindirdikleri köprücük.

eşilmek (اشلمك) *(g.z. eşilir)* Yer çöküp çukurlaşmak, oyruk olmak, deşilmek.

eşinmek (اشنمك) *(g.z. eşinir)* Hayvan hacet için yeri eşmek, ata kaşan verildikte yeri kazımak, işemek.

eşkin (اشكين) Yürüme, yorga yürüyüş.

eşkinci (اشكينجى) Sipahinin bi'l-fi'l sefere eşeni.

eşkinli (اشكينلو) Eşkini açık hayvan, tîz-pâ, yügrük, yörük *bk. çapkın.*

eşkinsiz (اشكينسز) Link lönk hayvan.

eşleşmek (اشلشمك) Kuşlar çift olmak. Müşabih ve muadil olmak.

eşmek (اشمك) *f.m. (g.z. eşer)* Kazmak, kazımak, tırmıklamak, hafr etmek. **mezar eşmek** kefen soymak, nebş. *f.l.* Gezip yortmak, aşıp sürtmek, yorga ve çapkın yürümek, bir payenin ve hizmetin bi'l-fi'l îfâ-yı vecîbesine say etmek. *Sivas sipahileri bu sefere eştiler.*

eşmepınar (اشمه پيكار) Kumsalda çıkarılan su.

Eşmun (اشمون) *is.* Mısır'da Menufya'da.

Eşmunin (اشمونين) *is.* Mısır'da Süyut sancağında bir kazadır.

eşsiz (اشسز) Bî-misâl, bi-misl, bî-nazîr, bî-menend, tek, tekin, yegâne, yekta. Yalnız, tek kalmış, zevçsiz, birlerden, nadir.

eştirmek (اشدرمك) *f.m. (g.z. eştirir)* Hafr ettirmek, atı çapmak, tesrî ve hafd.

et (ات) *is.* Lahm, kûşt. Vücut, kalıp, ten. Meyve özleri. **et beni** se'lûle, se'âlîl, sinil. *Et bezi.* **et kanat** yarasa nevi. *Et kapaması.* **et kesimi** perhizden mukaddem bir kandan ve et karımı günleri buçuk. *Et lokması.* **et meydanı** eyyam-ı maziyede askere et tayini tevzi olan kışla meydanı, mecma-ı haşerât. **et suyu** merak, meslûfe. Uzvun azulatı makamında olan mahaller. **et şeftalisi** yarma olmayan. *Et taamı.* **et yaran** dâhûs, kurlagan. *Balık eti.* **diş eti** lise. **geyik eti** genç kızların hafif mülahhamlığı. **geyik etine girmek** büluğdan sonra semirmek. **kaba et** yağlı olan yerler, lahm ve

şahm. **kara et, karaca et** yağsız olan yerler adalât.

etek (اتك) *is.* Zeyl, damen. **etek bağı** uzun eteği kaldırıp bağlamak için bent. **etek belde** tîr-endâz, hazır, müheyya, apiko. **etek bezi** eski etekleri kesip dikdikleri kundak. **etek öpmek** intisab, tabasbus. **etek serpen** döküp saçmak, pasaklı adam. **etek silkmek** i'tizâl, def, kat-ı münâsebet etmek. **etek tahtası** abdesthanenin dayanacak arka yeri. **eteğe düşmek** sarılmak, iltica. **eteğe yapışmak** tutmak, ihtimâ. **çadır eteği** tecer. *Dağ eteği.*

eteklemek (اتكله مك) Eteğe varmak, etek öpmek, takbîl, tel'îm, dâmen-bûs, selâmlamak.

etekli (اتكلو) Bol etek libas.

eteklik (اتكلك) Belden aşağı olan oyuncu libası, fistan, tennure. **imame etekliği** çubuk takımının alt parçası.

Etil (اتيل) *is.* Kıpçakta bir büyük ırmaktır. Ejderhandan bahr-i hazara iner, frengîler volga derler. Bulgar ismi mehaz olmak muhtemeldir.

etli (اتلو) *sf.* Etine dolgun, mülahham, tıknaz, tenûmend, şişko.

etmek (ايتمك) *f.m.* *(g.z. eder)* Kılmak, eylemek, sar ve kâne manasında ef'âl-i mu'âveneden diğer bir kelime ile fiil terkip eyler. *Ahit etmek, alt üst etmek, ateş etmek, bahs etmek, bayram etmek, berbat etmek, bir etmek, çehre etmek, dua etmek, faş etmek, haml etmek, hükm etmek, iç etmek, işaret etmek, kuma etmek, rençberlik etmek, sefer etmek, umur etmek, yok etmek. zor etmek,* İşlemek, yapmak manasına ve olmak fiilinin tadiyesi suretinde müstameldir. *Binanın üstünü kubbe etmeyip tahta örtü ettiler, ne olduysa kendi etti, ettiğini buldu. Etme bulma dünyası. Ne ederse eder onu buldurur. Tilki postundan kürk ederler,* Baliğ olmak, tutmak manasına : *ikiyle iki dört eder. Arşını bir altunden eder. Eden bulur, ne ettiyse bana etti. Etme etmenizdi.*

ettirmek (اتدرمك) *(g.z. ettirir)* Yaptırmak, kıldırmak. *Dua ettirmek.*

Etrek/Terk (اترك/ترك) *is.* Cürcan vilâyetinde İran ile Harezm'in hadd-i fasılı olan çay, tecennüd nehri, cûy-ı etrek. Dağıstanda terk suyu, Kafkastan çıkıp Kumuk vilâyetinde hazar denizine mansıp olan çay.

Etrepul (اتره پول) *is.* Balkan kazalarından Sofya kurbunde bir mahal merkezi, Orhaniye kasabasıdır.

ev (او) *is.* Türkide uy, iv, yuva, yapı diye müstameldir. Dâr, beyt, hane, mutlaka mesken, me'vâ, süknâ, hânvâd, beş yüz ev mekân bir göz oba. Nesil, sülâle, nejad, aile, beyt, ehl-i beyt. **ev bark** ayâl ve menâl. **ev hayvanı** yabani olmayan, ehlî. Eve gelenlerden me'nûs, eve gelen deli. Satrançta fil evi. **et evi** hane. *Ev eşyası.* **ev sahibi** sâhib-i mülk, harem, zevce. *Ev uşağı.* **evin halkı** çoluk çocuk, kaşık düşmanları. **ahiret evi** dâr-ı beka. **ak ev** göçebe, gezer çadır halkı, yörük, yügrük. *Aşevi.* **gözün evi** vakab, hâne-i çeşm. Çerçevelerde cam. **düğün evi** dâr-ı safâ. **kapı evi** büyülü yer. **kara ev** yerli oba ve sipah, kebe, çadır halkı.

evceğiz (اوجگز) Fakir hane, kulübe gibi kümescik.

evcüment (اوجمند) *is.* Avam zebanzedi encümen. Top oturma, cemiyetli.

Evdim (اودیم) *is.* Kıbrıstа Limni'ye mülhak kaza.

evermek (اورمك) *(g.z. everir)* Evlendirmek, ev bark etmek, tezviç, damat etmek.

evet (اوت) *e.* Aslı uvat, öget. Ne'am, belî, ari, öyledir, hay hay.

evetlemek (اوتله مك) Bol evet deyip emre imtisal etmemek, istihza, karşı gelmek, nispet vermek.

eviren (ايويران) Deviren, devrettiren, dönderen, yani Türkîde devrân-ı felek.

evirmek (ايورمك) Döndermek, tahrik, yuvarlamak sürat vermek, koşup girmek. **evire çevire** bir şeyle benzetmek.

Evkaf (اوقاف) *is.* İçel'de maa Bölge Cebel, Mut'a mülhak bir nahiye.

evlek (اولك) Sapanın derince çizgisi ki bir dönüm yerde dört kısım hasıl eder, tîr gibi. **evlek evlek** dönümün bir rub'u. Bazan su mecrasına evlek ve avlak denir. *Çiftçi eğilmeyince evlek doğru olmaz.*

evlenmek (اولنمك) *(g.z. evlenir)* Ev bark olmak, tezevvüç, izdivaç, teehhül etmek.

evli (اولو) Müte'ehhil.

evlilik (اولولك) Bekârlık zıddı.

Evreşe (اوراشه) *is.* Gelibolu'da Şarköy'e mülhak bir kazadır

ey (اى) *n.* Nedir, ah, yetişir, elverir, ey sonlara. Yahu muhaffefi eyvah, yazık. Hitap olur ey azizim, ey dedikçe eğer.

eyeği (ايكو / ايكي) *is.* Aslı eyeğü ki eğilir, esner kaburgaların omurgaya merbut olmayanları, zıl, pehlû. Üç çiftine öksüzce ve geyrek denir. En altta olan ufağına kasîr tabir olunur. Halis kaburgalar yedi çifttir.

eyer (اگر/ايار) *is.* Aslı iğer, galatı eyer, eğmek filinden. Serc, zîn. **eyer boşaltmak** büryan, inleme talimi. **eyer kaltağı** haşebe. **eyer karpuzu** abûs. **eyer kaşı** kûhe, karpus. *Osmanlı, yarım Osmanlı, Tatar, Kırım, Macar, Frenk eyeri, koşu kaltağı.* **eyeri boş kalmış** helâk.

eyerci (اگرجى) Eyer imal eden esnaf, saraç dairelerinde at takımlarına memur olan saraç başı.

eyerlemek (اگرله مك) Ata takım vurmak, atı donatmak.

eyerlenmiş (اگرلنمش) **atı ters eyerlenmiş** matem alâmeti.

eygiliç (ايكيليج) *is.* Eğiliç, bağ sarmaşığı, ekşut.

eyip (ايب) *is.* Hatır, fikir, zihin, yad

eyipsiz (ايبسز) Sapsız, saygı etmeyen, tutamağı olmayan, lâubali.

eyiplemek (ايبله مك) Tahattur, tezekkür etmek, sayıp mülâhaza ve sıyanet etmek, arayıp sormak, itibar etmek, galatı iyplemek, eyip takmak, itina.

eyitmek (ايتمك) *f.l.* Sahihi ayıtmak. Demek, söylemek, inşat etmek.

eylemek (ايلمك) *f.m.* Kılmak, yapmak, işlemek, (صار) ve (جعل) gibi etmek manasına ef'âl-i mu'âveneden olur. *Ağaz, beyan, cevelân, devr, haber, iptida, rivayet, sipariş, tabir, ziyaret eylemek.* **neylesin** nesine lazım. **neylemeli** ne etmeli?

Âşıka ta'n etmek olmaz müptelâdır neylesin.

Eyüpili (ايوب ايلى) *is.* Niğde'de Aksaray'a mülhak kaza.

eyvah (ايواه) *n.*[eyvah]

eyvallah (ايوالله) *n.* Minnet hudaya. **kimseye eyvallahı yok** müstağni. *Al külâhını eyvallahı da içinde.*

ezberlemek (ازبرله مك) *f.m.* Ezber etmek, hıfz. **ezber okumak** an-zahri'l-kalb hıfz dinletmek. **ezbere çalışmak** hafızlığa hazırlanmak.

ezberletmek (ازبرلتمك) *(g.z. ezberletir)* Hıfz ettirmek. **ders ezberletmek** yapma şeyler talim etmek, ilka etmek.

ezdirmek (ازدرمك) *(g.z. ezdirir)* Sehk ettirmek.

ezgi (ازگى) Ezerek çıkarılan ses, terennüm, köylülere mahsus uğultulu bir lahn. **ağır ezgi** fıstıkî makam.

ezgil (ازگيل) Döngelin büyük suyu. Beş bıyık.

ezik (ازيك) Ziyade kurcalanmaktan, şey altında kalmaktan, olgunluktan, yumuşaklıktan parmak, pirinç, meyve gibi ezilmiş şey.

ezilmek (ازلمك) *(g.z. ezilir)* Mağlup olup yasla kalmak, perişan ve helâk, rencide makhur olmak. **ezilip büzülmek** siftenip kıvrılmak, tereddüt, ihtiraz göstermek.

Ezine (ازينه) *is.* Biga sancağında Kaz dağı maa Kumkale kazasının merkezi bir kasaba ki cuma namazına Azine onda toplanırlar. Eyne pazarı dahi derler.

Ezine-i Asaylug (ازينه اياثلوغ) Aydın'da İyneabat. Kuşadasına tabi nahiyedir.

Ezine-i Lâdikiye (ازينه لادقيه) Denizli kazasında Sarayköyü dedikleri cuma mahalli. Sabıkta Germiyan beylerinin sayfiyesi, Lâdikiye.

ezinmek (ازنمك) Mide bayılmak, gaşyan, bayginlık hissetmek.

ezinti (ازندى) Midenin yuğrulup bir hoş olması, gaşy.

eziyet (اذيت) *is.* Kızgın taz işkencesi.

ezme (ازمه) *is.* Ezilmiş şey ile yapılan tatlı, badem ezmesi. Keşkek, fâve gibi ezmeler.

ezmek (ازمك) *f.m.* *(g.z. ezer)* Basıp sıkıp yaslanmak, burmak, kırmak, bozmak, hurdahaş etmek, sehk, boya halletmek. Düşmanı kırıp sımak, pâmâl, perişan, muzmahil etmek, ezip suyunu içmek, başını hassasız şey kullanmak, kahır, tedmîr. Örtüp oğmak, yaymak. **lâkırdı ezip büzmek** ağızda dolaştırmak, kem küm etmek. Mideyi bayıltmak.

F

fa (ف) Fâ-i müvahhade. Elifbâ-i Osmânînin yirmi üçüncü harfi. Hisâb-ı cümelde seksen sayılır. Türkîde bâ (ب) ile mübadele olur ; *öbke* > *öfke* gibi.

fabrika (فابريقه) *is. İt.* Kârhane. **fabrika işi** usta işi olmayan sıra malı. *Fabrikacı.*

faça (فاچه) Façina. *bk. maçula.*

fak (فاق) *is.* Arabî fah. Kurulur tuzak. **faka basmak** tutamak vermek, dokunacak söz kaçırmak, hata etmek.

fakfon (فاقفون) *is. Al.* Gümüş taklidi maden, nikel.

faki (فقى) *is.* Fakih, mutlaka okur yazar, köy imamı.

falaka (فلاقه) *is.* Ayak taktıkları ipli sopa. Bazı âlâtın kemanı, falakası. **falakaya vurmak** yatırmak. Bazı âlâtın kemanı. **hallaç falakası** tezgâh.

falakalı (فلاقه لو) *Falakalı saat.*

falan (فلان) *is. Ar.* Falan filân, falan fistikiz, falan fıstık gibi, mühmel şöyle, böyle, şu bu filanca adam. **falancı bap** meçhul zikrinde. *Falan feşmekân.*

Falçı (فالجى) *is.* Boğdan'da Falçı maa Huş kazası.

faliz (فاليز) Farisîde kol atan nebatat, hıyar, kabak, kavun, karpuz bostanı.

falya (فاليه) *is. İt.* Falya deliği. Topun ağızlık ve yemleme otu vaz olunan delik ağzı. Çanaklık topun falya iğnesi, burgusu, zımbası, fırçası. **falya vermek** berûz. *Falya ağ.*

falyanos (فاليونوس) *is.* Balina. Bal dahi derler. Zülfikarî güruhunun zevi's-sedy tabakasının hut zümresinde yirmi iki, yirmi beş arşın boyunda bir hayvandır. Envaından karış, ada balığı, kadırga, kaytas. Balık bıyığı falyanos balığının ağzına arzına vaz olunmuş kemikler, balık nefesi, min kaytas. *Kaytasiye.*

familya (فاميليا) *is. İt.* Aile, itret ve soy sop yerine suistimali dahi vardır. Nebatat familyalarına fasile, hayvanatın familyalarına zümre denir.

Fampa (فامپه) Kadimde Apama namıyla maruf olan dokuz şehrin biri olup Hama'ya mülhak bir nahiyedir.

fan fan (فاك فاك) *sf.* İhtiyarlıktan dişleri dökülüp sözü anlaşılmaz adam. O makulenin kelâmı. **fan fan böceği** domuzlan, falık, karık, avanık.

fanımak (فانيمق) Kırılmak pîr-i fânî olmak.

fanilâ (فانله) *is. Fr.* Beyaz şal ve şayak gibi maruf kumaş, flânele, kalın sof.

fanta (فانته) *is.* Dağ isketesi, birgük kuş.

fantazya (فانطازيه) *is.* Ulvân, tantana, gösteriş, debdebe, süs, at koşturup tüfek atarak şenlik etmeye mağripte fantazya denir. Mısır'da seyr-i seyrân yeri, temaşagâh olan kahvehane. fankari.

fanus (فانوس) *is.* Yunanîden ta'rîb olunmuştur. Mum muhafazası için müstamel top şişe vesaire ki şamdan ve avize kollarına bindirilir.

fanya (فانه) İri gözlü fanya ağı.

farab (فاراب) Esb. Faryab.

faraş (فاراش) Ferraşların süprüntü topladıkları tahta ve teneke kulplu kap.

faraşî (فاراشي) Bazı nebatın kelebek resminde olan tohumu.

farfara (فارفاره) *sf.* Karışık, lâkırtılı, temkinsiz, acûl adam. Arabîsi **ferfere** akılsız hafif, yaramaz. *Farfara otu.*

farımak (فارمق) *f.m.* Fariğ olmak, ferağat, vaz gelmek, bezmek, bıkmak, fütur, zaaf bulmak. *Gönül farımaz derler.*

farmason (فرماصون) *is. Fr.* Avam zebanzedi mülhit, bozuk itikatlı, bî-dîn, münkir takımı. Aslından şed bağlayıp ser kullanan esnaflar ihvanlığı.

Fars (فارس) *is.* Fars iklimi, İran'ın bir hıttasıdır, kürsüsü Şiraz. Hâlen İran temellükü Azerbaycan Irak, Kirmanşah, Lûristan maa Hûzistan ya Ahvâz-ı Fars, Kirmân, Geylan, Mâzenderân, Gûrkân ya Esterabat, Horasan iklimlerinden ibarettir. Kadimde bütün Horasan

yani Belh ve Afganistan, Hârezm, Belucistan dahı İran'a dahilidi. *bk. pars.*

farsi (فارسي) Küt kesilmiş çalma köşe.

farsküd (فارسكود) *is.* Mansûre'de bir kaza merkezi kasabadır.

fas (فاس) *bk. fes.*

fasta (فاسته) *is. Fr.* Elmasın tıraşi yüzleri. *Fastalı taş.*

fasulye (فصوليه) *is. Rum.* Lopya. *Ayşe kadın fasulyesi, çalı fasulye, çiçek fasulyesi, karagöz fasulye, yer fasulyesi* gibi bakliye fasilesinden envaı çok nebattır.

faşır (فاشر) *es.* Muhaffefi fışır. Bol bol akan.

Fatsa (فاتسه) *is.* Canik'te Ünye'ye mülhak Fatsa maa Serkeş ve Bulaman kazası.

fatura (فاتوره) *is. İt.* Nümune, ekseriya örnek kumaş mecmuasına denir. **malfatura** manifatura galatı.

fayton (فايطون) *is. Fr.* Dört adamlık körüklü bir nev metruk arabadır.

Fazıllar (فاضللر) *is.* Fazıllı dağı ve Göçi yaylası, Seydişehir'e mülhak Fazıllar maa Kaşkaklı bir kazadır.

fazla (فضله) *is.* Ziyade, bakiye, artık, zait manasına varidatın masraftan fazlası, suyun fazlası. **ondan fazla** bunlardan başka, ziyade, berayin, bundan kat-ı nazar gibi edat.

feldmareşal (فلدمارشال) *is.* Serdar, müşîr-i askeri manasına feldmaraşal İngilizce, mareşal Fransızca olur, serdâr-ı ekrem.

Felemenk (فلمنك) *is.* Hollanda'ya denir. Aslı Nederlanda yani memâlik-i süflânın bir hıttası olup elan Belçika'dadır. Felemenk devleti payitahtı Amsterdam on bir sancak yerdir. Asıl Felemenk kamvi hâlen Belçika'ya ve bir azı Fransa'ya mülhaktır. *Felemenk peyniri.* **felemenk taşı** onda cilâ olan elmas.

Felemenk-i Cedit (فلمنك جديد) *is.* Kıt'a-i hamsenin bir vasi ve medidi. Sevahili sancak itibar olunup İngilizler elindedir. İki milyon nüfusu olur. Ortası beyaban olup vahşileri yüz bine baliğdir. Merkezi Melborn, büyük şehirleri Sidne, Balarat Adlaid, Berisin, Hobar, Taven.

felfelek (فلفلك) *is.* Nahliye fasilinden fevfel böbreği, tane.

feliskin (فلسكين) *bk. pelüskün.*

Fenaris (فنارس) *is.* Fenaris maa Efraz ve Çüregi. Canik'te Ünye'ye mülhak bir kazadır.

fendî (فندي) Hilekâr, mekkâr.

fenek (فنك) *is.* Bir nev karsak. Mağrip tilkisi. **fenek kürkü** Tunus cılgavası.

fener (فنار) *is. Yun. Boynuz fener, el feneri, cam fener, gemi feneri, güveyi feneri.* **hayal fener** resimli ve döner fener. **hırsız feneri** kapaklı karanlık el feneri. **işkembe fener** gemilerde işaret için renkli fener. *Kule feneri, muşamba kâğıt asma fener, şeytan feneri. Fenerci teli, fenerli dolap, fenerli maktap.*

fener (فنار) Ateş yaktıkları kule, âyîne-i iskender. **fener balığı** ufak köpek balığı envaından üç kıyyelik soyu. *Gelin feneri.* **fener böceği** garmi, güve. **Rumeli ve Anadolu feneri** Karadeniz boğazında Fenerbahçe. **Çatladı Feneri** Marmara tarafında mevaki.

Fenerfersale (فنارفرساله) *is.* Tırhala'da Gardik'e mülhak bir kaza.

fent (فند) *is.* Hile, mekr, dek, sanî'a.

ferace (فراجه) *is.* Kolu gayet bol ve yakalı biniş. *Kadın feracesi.* **ulema feracesi** samur kürk kaplı ferace.

Ferecik (فره جك) *is.* Gelibolu'da Ferecik maa Mekri kazasının merkezi bir küçük kasabadır.

Fergana (فرغانه) *is.*Türkistan'da çayıra ve merce teşbih olunmuş bir vilâyettir ki hâlen merkezi Havkand sair beldeleri Endican, Uş, Merginan, Esfera, Hucend, Ahsebkend.

Ferik (فريق) *is.* Canik sancağında bir küçük nahiyedir. **Ferik elması** miskete benzer maruf ufak elma.

ferik (فريق) *is.* Fırka kumandanı, iki livaaskerin amiri. **bahriye feriki** kaptan payesinde olan sancak beyi.

ferik (فريك) *is.* Yeşil ve sütlü buğdayın ütülenmişi. Pek ufak şey manasına kuş civcivi. Sahihi Arabîde ferik. El ile oğulup yenilen yeşilce buğday.

ferma (فرمه) *is. İt.* Tutma, şaşırıp durdurma. Avı zağarlar durdurmak.

fermene (فرمنه) *is.* Aslı kaytanlı bükme nakışlı çuha ve aba. *Zenne fermenesi.*

fermeneci (فرمنه جى) Fermene işleyen esnaf.

Ferşut (فرشوط) *is.* Çarca sancağında bir kazadır.

Fes (فس) *is.* Fas. Mağrib-i Aksâ'da şehir ve vilâyet ismidir. Merakeş hükumetinin sabık payitahtıdır. Onda mamul terpuş nevine fes denir. *Ak fes.* **saya fesi** büyük resm-i mahsus börk fes. **püsküllü fes boyası** kızıl gök boya. *Zenne fesi. Fes kalıbı.*

fesçi (فسجى) Fesçi, dikeni.

feshane (فسخانه) İmal mahalli.

fesle (فسله) *is.* Farisî fesile. Hargele, ılkı.

fesleğen (فسلكن) *is. Yun.* Basilkon, reyhan, zamîrân-ı şâm, seyrem, nazu. *Fesleğen karga. Fesleğen üzümü.* **ak felseğen** ayzerân. **Hint fesleğeni** reyhân-ı fârisî, reyhân-ı süleymân, cemes-ferm. **yaban fesleğeni** cüncat, cıva otu, ferenc, müşk. **yer fesleğeni** haşîşetü'l-utârid, şefeviye fasilesinden envaı kesir bir ottur.

Fesleke (فسلكه) *is.* Saruhan'da Fesleke maa Kozak. Bergama'ya mülhak kaza.

festekiz (فستكيز) Mühmelâttan. Fistakiz. **falan festekiz** şu bu, şöyle, falan fıstık gibi.

Feth-i İslâm (فتح اسلام) *is.* Sırp dahilinde Tuna üzre Kıladve kasabasına karîb bir kaledir. Cebelü'l-feth Sultan Mehmed Han-ı sânî.

Fevbas (فوباس) *is.* Cercâ'da bir kazadır.

Feyum (فيوم) *is.* Mısırda bir sancak merkezi şehirdir. Kazaları Feyum ve Ahât-ı Dâhile.

fıçı (فوچى) *is.* Sirke, pekmez, bal, su, yağ koydukları ağaç ve tahta parçalarından yapma çemberli kap. Küçüğü varil. *Fıçı çemberi.* **fıçı dibi** meyhane köşesi. **fıçı gibi** şiş. *Fıçı peyniri. Fıçı üzümü.* **çemberli fıçı** demir. **şarap fıçısı** meyhor. **yarım fıçı** hamam mastelesi.

fıçıcı (فوچيجي) Varilhanede varilci.

fık (فيق/فق) **fık fık** sıkı fıkı.

fıkari (فقارى) *is.* Zevi'l-fikarat, bel kemikli amûd-ı fikari sahibi hayvanlar şubesi ki insan ile canaveran ve kuş ve yılan ile keler ve bağa ve balıklar güruhları.

fıkı (فقى) *e.* Sıkı fıkı.

fıkır (فقر) *es.* Müşeddedi fokur. **fıkır fıkır kaynamak** parlak renkli göz alan nakış basarı hirelendirmek.

fıkırdamak (فقردامق) Kaynayıp kabarmak, adam rahat durmayıp kaynamak, bir kaynatılıp kıvrarak rengi parlak olmak. Kalabalık başında olan hayvanat. Deniz fıkır fıkır kaynamak, fokur fokur kaynar su ile haşlamak ve kaynar su ile fokur fokur haşlamak.

fıklamak (فيقلامق) *bk.vıklamak.*

fılamur (فلامور) *bk. ılhlamur*

fılık (فليق) *bk. tiftik.*

fındık (فوندیق) *is.* Pondik, Karadenizli manasına levz, taze, kuru kupu gemi dibi. Yuvarlak tane kurşun. **fındık altını** sabıkta. **fındık kıran** kıskaç. **fındık sıçanı** Karadeniz kesegeni.

fındıkçı (فونديقجى) Fettan.

fındikî (فونديقي) Kuyu angudu.

fır (فر) *es.* Şiddet ve acele, halecan manalarında **fır fır dolaşmak** ıstırap. **fırdolayı** bir şeyin etrafı, çepeçevresi.

Fırat (فرات) *is.* Süryanîde tatlı su manasına. Beyazit sancağında Diyadin kurbundan çıkıp Hamur, Melâz, Kerdilir, Palu civarlarından geçen Murat çayı, Erzurum önünden gelen Karasuya mülhak olup Fırat denir. Keban, Birecik, Ceberrika, Dir'ana, Hülle, Divaniye, Sûku'ş-Şüyûh önünden akıp Kurana'da Dicle'ye koyulur Şattu'l-Arap denir. Basra'da Fave, Mihmere ve Kapan önünden Basra körfezine akar.

fırça (فرچه) *is. İt.* Fırça, badana, resim, nakış ve esvap diş için süpürge, misvak ve tarak yerine kullanılan şeyler. **atın tımar fırçası** keffe. *Domuz kılından keten fırçası. Hasır fırça. Kıl fırça. Kuyumcu fırçası. Porsuk fırçası. Sıvacı nakkaş fırçası. Tel eğeci fırçası.* **tel fırça** raspa. *Zerdeva fırça.*

fırçalamak (فرچه لامق) Cilâ vermek, süpürmek, çamur temizlemek.

fırdöndü (فردوندى) Demirci çarkının bir dairesi.

fırfırı (فرفرى) *is.* Yunanîden ta'rîb. Göğer mora mayil kırmızı. **fırfırı çuha** isteferlât fırfırısı. *Fırfırı ruhâm. Ferfiyun otu bk.sütlüce.*

fırıl (فريل) Deli ifadesi. **fırıl fırıl** telâş edip dolanmak. *Fırıl fırıl dönmek.*

fırıldak (فريلداق) Ferfere, firfirik rüzgârda dönen tüylü tekerlecek. Dolap gibi oyun, hile **fırıldağı çevirmek** ifsatla tervîc-i

meram etmek, i'mâl-i hiyel ve desise etmek. **fırıldak tezgâhı** demirci âlâtından bir çarh.

fırıldamak (فريلدامق) Çocukların rüzgârda çevirdikleri fırıldak gibi dolaşmak.

fırıldanmak (فريلدامق) Telâşla dönüp dolaşmak, tekâpû, halecan etmek.

fırıldatmak (فريلداتمق) Argaç ve eziyet ederek pîç ü tâba düşürmek, sapan gibi şeyi sesini çıkartarak döndürmek.

fırın (فرون) *is. İt.* Tandır, tûn taribi etün. Üstü kapalı ocak. **fırın gibi** yani sıcak yer. **bostancı başı fırını** sabıkta rical mahbesi. *Ekmekçi fırını, börekçi, simitçi, tuğlacı, kalaycı, kireççi fırını.* **köylü fırını** toprak, tandır. *memmun fırını. Fırın kebabı. Bir fırın ekmek, kilitli fırıncı, fırıncılık.*

fırınlatmak (فرونلاتمق) Fırında kurutmak, gevretmek.

fırkate (فرقته) *is. İt.* Firkatun, firkateyn boyu uzun bir ambarlı yürük kalyon. Sabıkta çektiri. **büyük fırkate** meze kapak.

fırlak (فرلاق) Uçuk kap kenarının sıçramış yeri, çocukların parlak topaç oyunu.

fırlamak (فرلامق) Atılıp şiddetle savlet vesb etmek. Darbeden bir şeyin bir parçası kırılıp sıçramak. Fiyat sıçramak, gali olmak. Fırıldamak, fırlada *bk.fır.*

fırlanmak (فرلانمق) *f.m.* Şiddetle, sesle atmak, fern. Uçurmak, bir şeyin kenarını sıçratmak.

fırlatmak (فرلاتمق) Şiddetle atmak, kırıp sıçratmak.

fırlayış (فرلايش) Vesbe.

fırsat (فرصنت) *is.* İttihaz, iktirâs-ı ganîmet manasına.

fırt/Fırt (فرط) *is. Ar.* Dağ beli yılan. Bir aşiret ismidir.

fırtına (فورطنه) *is. İt.* Tünd, bâd, sarsar, bora, girdbâd, eser gün. Şedidi boran, rîh-i âsıf, yağmurlusu tufan. *Ağustos, ayandon, bağ budama, bıldırcın, calen, çaylak, çiçek, eylül, filiz kıran, gün dönümü, hasum fırtınası. kara kış, kasım, kestane karası, kırlangıç, kızıl erik, koç katımı, kuğu, kukulya, leylek, mart, meryem ana, mihrican, nevruz, turna, ülker, yaprak, zemheri,*

Fırtmaaşami (فرط مع شامى) *is.* Karasi'de Kepsut'a mülhak bir kazadır. Merkezi Su sığırlığı.

fıs (فس) Fıs fıs, fos, fiskos *bk. fısıldamak.* İnce seslenir şeyler fisek, fişek gibi. *bk. fısır fısır*

fıs (فص) *es.* Gizli lâkırdı, fısıltı, fariside fis. Tenmîs, iktitâb. **fıs geçmek** ismâ.

fısıldamak (فصلدامق) Fıs geçmek, fıslamak, fıs fıs etmek, nemmâmlık, nifak, fesat sadediyle gizli olan lâkırdı sesi, ilka, iğva.

fısıldaşmak (فصلداشمق) Nifak sözü mahremane lâkırdı etmek.

fısıltı (فاصلدى) Yavaş söz.

fısır fısır (فصر فصر) Ses etmek. *Fısır fısır çubuk içmek.* Mübalâğa. *Fosur fosur.*

fıskiye (فسقيه) *is.* Fevvâre. Fışkırık manasına şırınga. Lügat-i müvellede tulumba ile sıkılan alet.

fıslamak (فصلامق) Kulağa yavaş söz söyleyip cüzî sesi duyulmak, fıs fıs etmek, ismâ etmek.

fıslaşmak (فصلاشمق) Mahremane kulak kulağa söyleşmek.

fıstık (فستق) *is.* Aslı Farisî piste, şam fıstığı. **fıstık gibi** yağlı, körpe. **Hint fıstığı** arakitun. Bir nev maruf meyvedar çam ağacı çam fıstığı ve kozak meyvesi kâç, yelguze. *bk. kozak çam.*

fıstık (فستق) **falan fıstık** festekiz gibi mühmelâttandır.

fıstıkî (فستقي) **fıstıkî renk** açık baygın yeşil. **fıstıkî makam** tezyif manasıyla ağır ezgi, fıstıkî makam.

fışfış (فش فش) *es.* Hizbez, hafif hafif ses, şerşere, su sesi.

fışıldamak (فشلدامق) İpek kumaşın haşırdaması, fışıltı etmesi, hışhış.

fışırdamak (فشردامق) Sulu şeyler fışırtı etmek, mermer fışkırmak, feveran, feyezan etmek, aletle bol su terşîş etmek, nebat tohumu bol sürüp çıkmak.

fışka (فشقه) *is. İt.* Kalın palan demiri. **fışka etmek** palana takmak.

fışkı (فشقى) *is.* Taze hayvan gübresi, zibil, serkin, tezek.

fışkılık (فشقيلق) İşkembe.

fışkın (فشقين) Ağaç dalı gibi kökten çıkan sürgün.

fışkırık (فشقريق) Şırınga ve fevvare gibi suyu atıp fırlatan alet.

fışkırtmak (فشقرتمق) Sıkıp feveran ettirmek.

fışnamak (فشنامق) Ekşitip mayalanıp kabarmak, kaynamak, kükremek, ihtimâr, cuş.

fidan (فدان) *is.* Nebatın ve hususan ağacın tazesi, nihâl, şekîr, gars, nahl. *Servi fidanı. Karanfil fidanı.* Ağacın kökünden çıkan sürgün, aşıya gelir taze nihal. Ottan büyük ağaçtan küçük olan nebat, tescîr, gül fidanı. Fidenin büyüğü ki bir seneden ziyade ömrü olan. *Uşak fidanı.* Evlât hakkında temeddüh için **körpe fidan** nev-nihâl, necl, neçl. **teferrüc fidanı** henüz fidelenmiş.

fidan (فدان) *is.* Mısır'da kırk çift. Bir çiftlik beş dönüm tarla.

fidanlık (فدانلق) Nihalistan. Fidye, fidan, kerûm, taze bağ.

fide (فيده) *is* Mahsus yastığa tohumdan fışkıran körpecik fidanlar.

fidelemek (فيده له مك) Fide etmek, körpe fidanları teferrüçten ve yastıktan tarlaya dağıtıp dikmek, fidye *bk. fidan.*

fiğ (فيك) *is.* Bikiye, fene, yaban böğrülcesi nevinden nebat. **kara fiğ** bir nevi ak burçak, mâş.

filâdur (فيلادور) *is. İt.* Yelken kösteği. **filhadur dolabı** gemilerde.

filânderi (فلاندرى) *is.* Kara baldıran.

filândra (فلاندره) *is. İt.* Uzun flâma gibi alav. Geminin direği ucunda olan ensiz uzun bayrak. Büyük talimlerde mevakii tayin için mızrak ucunda alâmet. *Filândra balığı bk. testere.*

filânila (فلانله) *bk. fanila.*

filâriz (فلارز) *is.* Bazı tane ve tohum döğdükleri keten tokmağı.

Filât (فيلات) *is.* Yanya livasının çamlık kıtasında kaza merkezi bir şehirdir.

file (فيله) *is. Fr.* Erkeb, başa örttükleri saç ağı.

filenk (فلنك) *is.* Kayıkhane ve tezgâh önüne yatırılan ağaçlar ki üzerinden kızak gider. Gemilerde üzerine füluka oturtulan iki ağaç.

Filibe (فلبه) *is.* Liva merkezi bir şehirdir. Kazaları Filibe maa nevâhî-i Konos ve Koyuntepe, Viyaka maa Karacadağ ve Karlova ve Kalafer maa Küpse, Çerpan, Uzuncaova maa Hasköy, Eski Zağra, Karanlık Tatar Pazarı maa nevâhî-i Otluk.

Filibecik (فلبه جك) *is.* Drama ile Praviş-te arasında Filibî-i kadim, Makedonya'nın bir meşhur şehri harebesi.

filinta (فلنطه) *is. İng.* Çakmaklı tüfek, kısa avcı tüfeği.

Filistin (فلسطين) *is.* Şam'ın cenubu, kadimde arz-ı kenân, kudüs sancağı.

filiz (فليز) *is.* Nebatat sürgünlerinin uç tarafı, zelle ağacın kökünden süren *bk. fışkın.* Cürsûme. **asma filizi** asmanın tırmanıp sarılması için kıvırcıklar, hâlik, menşebe. **filiz kıran** nısf-ı mayıs fırtınası. **filiz kâğıt** oyunda sayı feliko.

filizlemek (فليزله مك) Asmanın zait sürgünlerini almak.

filizlenmek (فليزلنمك) Yeşermek,sürmek, çimlenmek, intâş, ifrâh. *Çıban filizlenmek.*

filki (فلكى) *is.* Vidayı çevirecek kalem anahtar.

fillenmek (فللنمك) Aramak. Her tarafı aktarıp süratle ve dikkatle taharri etmek, ihtimam ile devir ve teftiş, bezl-i mechûd etmek.

filmüz (فيلموز) *is.* Balıkçılarda kabak ve mantar şamandıra.

filo (فيلو) *is. İt.* Bir takım gemi, küçük donanma.

filori (فلورى) *is. İt.* Çiçekli manasına sabıkta altın sikke. **bir osmanî filori venedik filorisi** eşrefi manasına.

filorin (فلروين) *is.* Hâlen Avusturya'nın gümüşsikkesi, on iki kuruş değer.

filorine (فلورينه) *is.* Manastır'da Filorine maa Rodnik kazasının merkezi bir şehirdir.

filozof (فيلوصوف) *sf. Yun.* Kayıtsız, kaygısız, hamiyetsiz, pis mezhep, kendini bilmez manasına bir galat tabirdir. Hakim dinsiz olmaz.

Filyoz (فيليوز) *is.* Bolu'da Zerzene maa Hisarönü, Yılanlıca. Bartın'a mülhak bir kazadır.

fincan (فنجان/فلجان/پنكان) *is.* Kancı fincanı, hacamat havanı. *Çay kahve fincanı tabaklı, zarflı fincan.* Kum saatine sabıkta fincan denirdi. **fincan böreği** değirmi puf. **fincan gibi gözler** kanlı, kan çanağı gibi. **bir fincan kahve** cüzî şey.

fingir (فنكر) *es.* Çocuk fingir fingir ağlamak.

Finike (فنيكه) *is.* Kadim Yunani Ponika. Berşam sahili. Ersus, Ervad, Lâdikiye, Trablus, Beyrut, Saydaceble, Sur, Akke bilâdı.

Finike (فنيكه) *is.* Teke livasında Elmalı'ya mülhak bir kazanın merkezi kasabadır. Kadimde Beyrut ve Ake sevahili ismi kızıl ve hamir manasına Fenike idi. *Finikeli hamuru.*

fino (فينو) *is. İt.* Heş şeyin ufağı, incesi yahut âlâsı. **fino çuka** ince ve âlâ. *Fino fes.* **küçük fino** köpek bir nev gayet küçük kucak köpeği.

fire (فره) *is. Fr.* Tüccar tabiri malın süprüntüye ve daraya çıkan noksanından beyyin masrıf ve tenzil.

fireze (فرزه) *is.* Matkabla açılan deliklerin cilâsı için demirci aleti.

firkete (فوركته) *is.* Çatal iğne, siyah saç iğnesi.

firuze (فيروزه) *is.* Pîrûze, şefîr, hacerü'n-nasr

fiske (فسكه) *is.* Orta parmağın baş parmağa kurulmasıyla vurulan enka, nakfe. Nakf yeri beresi mutlaka baş ve orta parmağın yapışması. *Fiske şamdanı.* **fiske taşı** ufak çakıl. *Fiske vurmak.* **fiske dokundurmak** toz kondurmamak gibi mürâ'ât. **fiske fiske kabarmak** nefata.

fisket (فسكت) *is. İt.* Gemide kumanda düdüğü, sipsi. Kemik parçasından yapılan düdük.

fistan (فستان) *is. Rum.* Tennure eteklik. *Kadın ve rakkas fistanı, Arnavut fistanı.*

fişek (فشنك) *is.* Barut ve ecza ile yapılmış her türlü mühimmât-ı nâriye. **tüfek fişeği** küçük hartuç arayıcı roket. Taş toprak kongazu, kuyruklu, kestane, muska, hevayi çarh-ı felek. **çadır fişek** pinaloşka. *Fişek sucuğu. Fişek atmak, fişek bağlamak, fişek yakmak.*

fişeklik (فشنكلك) Dönge, göğüste ufak palaska gibi kalem kalem barutluk. Roket fişeği atarak kazazede gemilere feryâd-res olan roket fülukası

Fişne (فشنه) *is.* Mısırda bir livadır. Kazaları Fişne Benî Haram, Beni Mezar, Besni.

fit (فت) *is.* Fitne, iğrâ, iğva, nifak, iğfal, ilka. *Bir fit bin fent.*

fit (فيت) *sf.* Oyunda tekabül, mahsup. **fit olmak** kama çıkarmak.

fitlemek (فتله مك) Fit vermek, kışkırtmak, ayartmak, baştan çıkarmak, fitil vermek, fettanlık etmek, iftan, fesat ilka etmek.

fiy (فى) *is.* Kıymet-i maktû'a, muayyen değer, kesilmiş paha, fiyat.

Fizan (فزان) *is.* Trablusgarp vilâyetinde bir livadır. Kürsüsü Merzuk. Kazaları Merzuk, Sükne maa Sübha, Vâdî-i Şarkî,Vâdî-i Garbî, Semnuşati maa Anbe, Şarkiye maa Nazrun, Zale maa Cû ve Hasra ve Serviye ve Gadve.

fizyoloji (فيزيولوژى) *is. Yun.* İlm-i vezâyif-i a'zâ, tıbbın şubelerinden bir babdır.

flâma (فلامه) *is.* Türkîde alav, mızrak ve tuğluğa tepesinden ince bayrak, gemilerde direk şapkasına sançılan nişan.

flûrcin (فلورجين) *is.* Asafirden başı büyük gagası kalın büyücek ispinoz gibi bir kuş ki dolap çevirir.

flûrya (فلوريه) *is. Rum.* Lorya. Asafîrden güzel sesli sarıca yeşilli kuş.

Foça (فوچه) *is.* Suğla'da Foçateyn, bir kaza. Eski Foça maa Yeni Foça foçateyn kazası. *Foça memlehası.* **foça tuzu** âlâsı.

Foça (فوچه) *is.* Hersek'te kaza merkezi bir kasabadır.

fodla (فودله) *is.* Kaba francala pidesi. Sabıkta Venedik ekmeği. el-yevm imaret ekmeği.

fodra (فودره) *is. İt.* Elbise beslemesi, doldurma. **pamuk fodrası** tahta pamuk.

fodul (فودول) *sf.* **hem kel hem fodul** fuzul. *Düğün fodulu.*

foga (فوغه) *is. Fr.* **foga etmek** topa ateş vermek. Foga nida.

fokur (فوقور) *es.* Gayet kaynar, sıcak.

fokurdamak (فوقردامق) Fıkırdamak, müfahhamı tokur tokur kaynamak.

fokurtu (فوقوردى) Galeyan, feveran.

fol (فول) *is.* Ekseri tavukların yumurtlaması için yuvada bırakılan beyza mahalli. **fol yok yumurta yok** cây-ı nizâ değil.

folluk (فوللق) Tavukların yumurtladıkları sepet vesair yuvaları.

fondo (فوندو) *is. İt.* Esham vesair düyûnât-ı hazîneden madut iratlar.

fora (فورا) *e. İt.* Harice açmak ve aç manasına emir. **fora etmek** yelkenleri açmak. *bk. gabya.*

forma (فورمه) *is.* Matbuatta tam varaka yüzünü basan kalıp, yani yarım tertip kalıp. Galat olarak üniforma manasına resmî libas, resim İibası, sırmalı kıyafet.

foroz (فوروز) *is. Rum.* Bir ağız, bir nöbet. **bir foroz balık** bir kerede çekilen ağ mahsulü. **foroz kayığı** bir nöbet çıkan balığı, dalyandan harice taşıyan.

fors (فورس) *is. Fr.* **fors almak** ıstırârî.

fors (فورص) *is. İt.* Büyük bayrak, kumandan sancağı ki büyük direğe çekilir. **fors ipi** top tekerleklerini takviye için bağladıkları kavi ip. *Kundak forsu.*

forsa (فورصه) *is. İt.* Sabıkta çekdirilerde küreğe rabtolunan payzenler ve üserâ.

forsmajör (فورصماژور) *is. Fr.* Zaruri, mecburi.

fos (فوص) *is.* Ahvas, batık, batkın, nekkar.

fosfor (فوسفور) *is.* Kemikten istihsal olunur ve temâs-ı havâ ile kabil-i ihtirâk bir unsur. **forforlu kiprit** fitile, mesturiyye.

fosur (فوصور) *Fosur fosur çubuk içmek.*

fota (فوطه) *is.* Uzun üzüm varili.

fotoğrafi (فوطوغرافي) *is. Fr.* Yunaniden terkip olunmuş kelime. Ziyanın tesiriyle alınan resim.

foya (فويا) *is. İt.* Yaldız vetel bayrağı ki taş altına konup ferini ziyade eder. **foya vermek** sırrı zahire çıkmak. **foyası çıkmak** kizbi, kabalığı, batını meydana vurmak.

francala (فراجله) *is. İt.* Üstü yarık has somun. **francala hamuru** beyaz has hamur. *Francala fovlası.*

frank (فرانقه) *is.* Fransa'nın kuruşu ki dört buçuk kuruş değer. Sikke yirmi beşi, bir lira sterlin yirmi napolon olur.

frankoporto (فرانقو بورده) *sf.* Gümrük resmi itasından muaf olarak gemiden gemiye naklolunan mal.

fransa (فرانسه) Fransa'nın beş franklık gümüş sikkesi değeri tutar ve dolar ve riyal fiyatına karîbdir.

Fransa (فرانسه) *is.* Avrupanın garbında bir devlettir. Seksen altı sancağıyla Asya ve Afrikada bazı memalikten ibarettir. Büyük şehirleri Liyon, Tuluz, Lil roen, Tur. Benderleri Bordo, Marsilya, Şarbon.

Fransız (فرانسز) *sf.* Fransalı. Fransızkârı ve fransa kârı eşya.

Fransızca (فرانسزجه) Lisân-ı Fransevî.

Frengî (فرنكى) Frenge mensup şeyler. **frengî delik** lomboz-ı zühreviyye. **frengî meşk** yaban fesleğeni. **frengî sicim** âlâ, mücellâ olanı.

Frengistan (فرنكستان) Memâlik-i Efrenciye. Avrupa ülkelerinin ekserisi, İspanya, İsveç, İsviçre, Almanya, İngiltere, İtalya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Felemenk memaliki.

Frenk (فرنك) *is.* Efrenc-i garbî. Avrupalı. **Frenk altını** kıratı düşkün. *Frenk arpası. Frenk gülü. Frenk karpuzu. Frenk maydanozu.* **Frenk teresi** lâtin turpu. **Frenk üzümü** batus. *Frenk yer elması.*

frenkhane (فرنكخانه) Frenk kiracılara mahsus büyük konaklar, bazısına sabıkta han denmiştir. Beyoğlu'da Derviş Hanı Venedik Hanı, İzmirde Madama Hanı gibi birer mahalle.

Fuh (فوه) *is.* Mısırda Garbiye livasının bir kasabasının merkezi kasabadır.

Fuh (فوه) *is.* Fâve. Basra'da Telgrafhane mevkii.

ful (فول) *is. Ar.* Bakliye fasilesinden mısır baklası. **fulbahar** yaban asması envaından kaşra, semiz kabak, galatı ful bahri, ful çiçeği.

fulya (فوليا) *is. İt.* Pulya vilâyetinin fatihi Gedik Ahmet Paşanın getirdiği sarı soğan çiçeği. **katmer fulya** deve boynu. **fulya balığı** vatoz nevi.

funda (فونده) *is.* Süpürge çalısı. Fasîle-i halenciyyeden halenc cinsi. Güzel çiçek veren envaı, dörtyüze baliğ olur.

funda (فونده) *is. İt.* Denizin dibi manasına. **funda etmek** demir atmak. *Salta funda.*

futa (فوطه) *is. Ar.* İpek peştemal ve taklidi, hademe beline tutar.

fünye (فونيه) *is* Topun fanya parçası, falyaya vaz olunan ecza, yemleme.

fülfülşahı (فلفل شاهى) *is.* Harem ağacı.

füluk (فلوق) Pelukon yelkeni.

füluka (فلوقه) *is.* Arabî fülkeden İtalyancaya nakl olunup ondan Osmanîye geçmiştir. Bahriyede fülke aksamı bir adamlık çarnık patalya az büyüğü füluka, sandal geyik. Büyükreği ıskampa veya ki karaya onunla asker dökerler, cesimi şalupa, kotra. **roket füluka-sı** can kurtaran, limba, büyük yük kayığı Tuna'da eşleb.

G

gabla (غبلا) *is.* Yahudilerin avârız-ı belediye sandığı. Galatı kaza belâ sandığı.

Gable (غبله) *is.* Hersek'te Istulca'ya mülhak bir nahiyedir.

Gabrova (غابروه) *is.* Tırnavi'de kaza merkezi bir kasabadır.

gabya (غابيه) *is. İt.* Gemilerin direkleri üzerinde dört köşe ikinci yelkeni. Birincisine mayıstra. *bk. yelken. Gabya prova, gabya grandi. Gabya çubuğu, gabya sereni.*

Gacar (غجر) *is.* Varna Balçık taraflarının kıptileri.

gacır (غاجر) *es.* Gacırdamak, hafifi gıcırdamak, kaçırdamak, kıçırdamak, gacırtı.

gacır (غجر) Gacır kıcır.

gacırdamak (قاجردامق) Kıcırdamak.

gaco (غاجو) *sf.* Kıpti lisanında yabancı kartaloz.

Gaçko (غاچقو) *is. bk. hersek.*

Gadamis (غدامس) *is.* Habl-i Garbîde bir kazadır.

Gadve (غدوه) *is.* Kazan'da bir nahiye merkezi kasabadır.

gâf (ك) Gâf-ı Acemî. Elifbâ-i Osmanînin yirmi altınca harfidir. Hesâb-ı cümelde kâf-ı Arabî yerine sayılır. Bazen gayın ve kaf yerine ikame, bazen kelime içinde sağır nun, vâv ve ya gibi telâffuz kılınır. Onun için iştikak kaidesini bilmeyen yanlış yazar. *Eğer > eyer, üvez > göğez, güve. Gövde> göğde, güvercin> güğercin, tüg> tüy* gibi.

Gafriyad (غفرياد) *is.* Konya'da Lârendeye mülhak bir kaza merkezi.

gaga (غاغا) *is.* Kakacak alet, minkar, minser, kuşun diş hizmetini dahi icra eden ağzı ve o resimde şeyler. **gaga burun** hörgüçlü semerli minkari. Turna gagası. Ufak zayıfı **tomşuk,** büyüğü **kakaç.**

gagalamak (غغالامق) Kuşun gaga ile bir şeyi kakması, dürtmesi gibi sokmak, sırasını düşürüp eza, tekdir etmek.

Gal (غال) *is.* İngiltere'nin cenûb-ı garbi hıttası.

Galamuç (غلاموج) *is.* Travnik'te kaza merkezi kasabadır.

Galata (غلطه) *is.* Kalafat yeri manasına Gelibolu ve Varna civarında birer mahaldir.

Galata (غلطه) *is.* Beyoğlu livasının bir kazası, bilâd-ı selâsenin azamı.

galdır (غلدر) *es.* Münhanî guldur sürgülü şeyler sesi. **galdır guldur** araba koşturma.

galeta (قليته) *is. İt.* Frenk peksimedi. **galeta unu** has beyaz dakik.

Galiçya (غاليچيا) *is.* Cenubî Lehistan.

Galisya (غالسيا) *is.* Arabîde Califya. Şimalî İspanya.

Galos (غلوس) *bk. golos.*

galoş (غالوش) *is.* Kalınca gibi ayakkabı üzerine giyilen büyük kundura yahut nalin.

gamba (غامبه) *is.* Yeni halatın dolaşığı.

Gamid (غامد) *is.* Asir livasında bir kazadır.

gammaz (قماز) *sf.* Gammaz.

ganga (غانغه) *is.* Büyük gözer gibi zilsiz rebab defi, mazhar. Arabîde mezher bir nev rebaba denir.

Ganj (گنگه) *is.* Hindistan'ın büyük nehri.

Ganus (غانوس) *is.* Gelibolu'da Şarköy'e mülhak nahiye.

Garbi (غربی) *is.* Diyarbakır'da ve Fizan'da birer nahiyedir.

Garbiye (غربيه) *is.* Mısır'da bir livadır. Merkezi Tanta. Kazaları Fuh, Şebasat maa Kefr, Mecer, Tanta, Zifne, Barlas yahut Burlus muhafızlığı, Caferiye, Nebruh, Şerbin, Talha, Mahalletü'l-Kübrâ.

Garcan (غارجان) *is.* Tırhala'ya mülhak yağı meşhur bir nahiyedir.

Gardiçe (غارديچه) *is.* Tırhala'da Gardiçe maa Fenerfersale kazası.

Gardik (غارديك) *is.* Tırhala'da kasaba.

gardiyan (غارديان/واردیان) Bekçi, nöbetçi, dîde-bân. Mutemet, natur.

gargar (غرغر) Süzgeçli kumkuma, ufak su kulesi.

gargara (غرغره) *is.* Ağız çalkayıp gargara etmek ve gargara için mayi deva.

gargari (غرغری) *is. It.* Sevgenin yelkeni karga baso etmek.

gargaş (غرغاش) *is.* Çulhaların tarak geçirdikleri tefe.

Garzan (غرزان) *is.* Sa'rad livasında Salsun'a mülhak bir nahiye.

gavata (غواطه) *bk. kösele.*

Gavta (غوطه) *is.* Şam sancağında Merec-i Gavta nahiyesi, Dımışk'a mülhaktır.

gâvur (كاور) *is.* Gebr, gûr kelimesinin tahrifi. Hallâk-ı âlemi tanımayıp gayri asla tapan kafir. **cizye-i gebran** çingene haracı.

gâvurluk (كاورلق) Küfür.

gayda (غايده) *is.* Tulum, dağ halkı çalar. *Çoban gaydası.*

gayın (غ) Gayn-ı mu'ceme. Yirmi ikinci harf. Hisâb-ı cümelde yüze işarettir. Kaf yerine istimali vaki, bazen vav yerine kaim olmuştur. *Sovuk > soğuk, tavuk > tağuk, kovmak > koğmak, kağuk > kavuk.* Bazan dahi kaf okunur: *gurabiye > kurabiye.*

gaz (غاز) *is.* Gazze'de icat olan inceden ince tülbent.

gaz (غاز) *is. Fr.* Kandil yakmaya mahsus olan yağ gibi buhar. Sulu gaz madeni neft ki madeni katrandan ve natrundan çıkarılır. Hikmet-i ilmiyyede umuman seyyal lâtif cisimler.

gazel (غزل) *is. bk. kazel.*

gazellenmek (غزللنمك) Yapraklar kuruyup dökülmek.

gazete (غزته) *is. Fr.* Ruzname, cerîde-i havadis varakası.

gazetehane (غزته خانه) Ruzname matbaası.

Gazi Bey (غازی بك) *is.* Zebanzedi Kazbey. Kafkasya'da El-bürz dağlarının yüce tepesi.

gaziye (غازيه) *is.* Mimoza envaından sarı amber çiçeği ağacı

Gazne (غزنه) *is.* Gazneyn, Afganistan'ın bir büyük şehridir. Gaznevî payitahtı.

Gazvi (غزوی) Kazvî.

Gazze (غزه) *is.* Kudüs'te Gazze maa Han Yunus kazasının merkezi bir kadim şehirdir. Gaz onda icat olmuştur.

gebe (گبه) *sf.* Hamil kadın. **geceler gebedir** elleyletü hublâ. **gebe etmek** ilfâh. **gebe kalmak** lakh, habel.

gebelik (گبه لك) Haml, habâle. **gebelik ilki** ilmâ, **sonu** meşîme.

gebermek (گبرمك) Hayvan çatlamak, murdar ölmek, helâk olmak.

gebertmek (گبرتمك) İtap ile ihlâk etmek, can çıkarmak.

gebi (گبی) *is.* Asyada nesnâs yaban adamı dedikleri kuyruksuz maymunun orta cinsi. Tibet maymunu.

gebre (گبره) *is. Yun.* Bir yabani çalının turşuluk yemişi, kapari çiçeği dahi derler, lesaf.

gebre (گبره) *is. Yun.* At tımarı kesesi. çul parçası kuşağı gebresi.

Gebze (گگيوزه) *is. Yun.* Bir kadim şehir ve Üsküdar livasında kaza merkezidir.

gece (گيجه) *is.* Geç, Leyl, şeb . Türkîde tün, dün. **gece baskını** şeb-hûn. **gece gündüz** leyl ü nehâr. **gece kuşu** puhu, uyku bilmez adam, sihre müptelâ. **gece sohbeti** misafir cemiyeti. **gece yanığı** yüz ve elde olan kara yara. **gece yarısı** nısfu'l-leyl. **gece yatısı** misafirin temellisi. **ayın on dördüncü gecesi** bedr-i tâm. **cuma gecesi** leyle-i ihyâ. *Dün gece.* **karanlık gece** deycûr. **kına gecesi** leyle-i arûs. **uzun gece** atvel-i leyâl, şeb-i yeldâ. *Hafeşiyeden gece safa çiçeği.*

gecelemek (گيجه له مك) Bir yerde gece kalmak, beytûtet etmek.

geceleyin (گيجه لين) Leylâ.

gecelik (گيجه لك) Şebden aşkarlak, tekmil yatı kıyafeti.

gecikmek (گجيكمك) *(g.z. gecikir)* Geç gelmek, temekküs, yetişmemek, bir yerde oyalanmak. *Geç olsun güç olmasın.*

geciktirmek (گجيكدرمك) Meks, ibta, tehir, imhâl, tecil etmek.

geç (گج) *sf.* Erken zıddı. Ecl, müeccel. **Rabbim gecinden versin** eceli tehirle tûl-i ömr ihsan eylesin. **geç kalmak** teehhur.

geçen (گچن) Rayiç, mârru'z-zikr, sabık. **geçende** sabıkan. **geçen gün** muahharan. **geçen geçti** olan oldu, yenen yendi, mezâ mâ mezâ, el-mâzî lâ-yüzker.

geçer (گچر) **geçer akça** cari, fani, zail. **geçer hastalık** sari.

geçici (گچيجی) Âbir. *Gelen geçen.*

geçilmez (گچلمز) Mümteni, mültezim, feda olmaz.

geçim (گچيم) Revaç. Büyük bütün zırh, cevşen.

geçindirmek (گچندرمك) İaşe etmek, vikaye, infak.

geçinme (گچنمه) Geçinecek irat, masraf, maişet, dirlik.

geçinmek (گچنمك) Dünyada taayyüş, idare etmek, ahirete göçmek, irtihal, intikal. Alın teriyle geçinmek, kesb-i yedile taayyüş, kifâf. Akıl iddiasında olmak, tavır kullanmak, hüsn-i mu'âşeret.

geçirmek (گچرمك) Rayiç fiyat. İmrar etmek, alay geçirmek, dinlemeyip başka fikir ile meşgul olmak, ele geçirmek, nadir şeye malik olmak, iğneye iplik takmak, ferağat ettirmek, atlamak, kılıçtan geçirmek. Tenfiz, ta'diye, kıstırmak, tutmak, saplamak. Hayvan dişlerini saplamak, takmak, kap kılıf giydirmek. **cam geçirmek** çerçeve takmak. **diş geçirmek** tasallut. **göğüs geçirmek** te'evvüh. **görüp geçirmek** telezzüz-i zâ'il, fâyit. **gözden geçirmek** im'ân, devretmek. **hesaba geçirmek** mahsup kaydetmek. **kırıp geçirmek** tahrip. **yakadan, gömlekten geçirmek** tebennî. **zimmete geçirmek** irtikâp.

geçiştirmek (گچشدرمك) Ber-taraf, def etmek. **sükutla geçiştirmek** cevap vermemek. **kaza geçirmek** atlamak.

geçit (گچيد) Derbent, ma'ber, şerî'a, güzâriş, ser-güzeşt, sıkı. Kuş göçü. ubûr-ı asker **resm-i geçit. kırk geçit** dolaşık enhar. Dağ geçidi, akabe, gediği, mefâze, deresi, ırmak geçidi, muhâsana, memerr, sığ yer. **geçit vermek** kabil-i ubûr olmak.

geçkin (گچكين) Geçmiş, savmış, olgun, fani, müsin, sebk-ı atîk.

geçme (گچمه) Yivli, boğmaklı. *Geçme cam, geçme çubuk, geçme dürbün.* **dürbünün geçmesi** boğumu.

geçmek (گچمك) *f.m.* Karşı, öte ubûr, nakil, intikal, sirayet, birini sibkat, müsabakat, tefevvuk, tekaddüm, tefavük, hududu tecavüz, te'addî, ifrat, tehattî, bir yere uğrayıp mürur, unutup zühul, işleyip tesir etmek, delip öte nüfuz etmek, mündefi olmak, terk, feda, ferağ, ferağat, affetmek, bezmek. Zem, gamz, nifak etmek, beste, inşat, nağme, af terennüm etmek, cereyan, revaç etmek, maslahat, imza, icra, tervîc, fırsat fevt olmak. Fena bulmak, vakt-i muayyen muktezi olmak, mürûr-ı zaman. *Ayı diyip de geçme o da bir dağın şenliği. f. l.* Cevaz, revaç, zeval bulmak, tecavüz. Savuşmak, fevt, savmak, savulmak. **geçmiş gün** mensî. **at, saat geçmek** ileri gitmek. **başa geçmek** tasaddur. **birbirine geçmek** kargaşa, telâşa girmek. **candan geçmek** fedakârî yeis. **can geçmek** uykuya varmak. **ele geçmek** nasip olmak, giriftar olmak. **çiğneyip geçmek** ziyaret etmemek. *Fıs geçmek.* **gelen geçen** âbirîn, mütereddidîn. *Gönülden geçmek.* **hastalık geçmek** zail, mündefi olmak, sirayet etmek. **ileri geçmek** müsabakat, tasaddur. **iş işten geçmek** ba'de harâbi'l-basra. **iyiliğe geçmek** tesir. **kendinden geçmek** bayılmak, dalmak, uyuklamak, bî-hod olmak. *Sarık boyuna geçmek.* **serdengeçti** fedayi. **sıcak geçmek** meyil, alâka. **son pişmanlık ele geçmez** hayr etmez. **söz geçmek** nafiz olmak. **sözü geçer** nâfizü'l-kelim. **tavan başa geçmek** telâş. **ter hararet geçmek** savmak. **tez geçmek** üstün körü söylemek. **üçü beş geçerek** saat üçü beş dakika mürurunda. **vaz geçmek** fariğ. *Yanından geçmek.* **yere geçmek** hicap. **vakti geçmek** tavsamak.

geçmiş (گچمش) Sabık, mazi, ahde adavet, müstevfi, müteveffa, mârru'l-beyân, sâlif, selef, zait, fazla. **geçmiş hesap** maktu, münkatı. **geçmiş nemâ** güzeşte. **geçmiş ola** istifsâr. **geçmiş yemiş** bozulmuş, solmuş. **geçmiş zaman** ezmine-i kadîme. **geçmişler** eslâf, kudemâ. **geçmişlerin ruhuna** emvâta rahmet.

gedeliç (گده لج) Yivli, büyük ok kuburu, kenâne.

gedik (گديك) Fürce, furza, dişi gedilmiş adam, eksik dişli. Lâkab olur : Gedik Ahmet Paşa. **çetele gediği** kılıç ağzının çetik yeri, sülme. **dağ gediği** bel, baylan geçidi, boğazı. **eksik gedik** kusûr, mâ-yehtâc. **sur, kale gediği** rahne. *Mülk yerin gediği, gedikler kalemi ve katibi.* Köşe bucak dairelerde yerli hizmet-i

mahsûsası olan ağavat gedikleri : *baş çuhadar, çamaşır, divittar ağası , hazinedar ağa, ibriktar, kaftan, kahveci, kilerci, makremeci başı, peşkir, sakallı seccadeci, selâm, sirac başı, sofracı, şamdan, tatar tütüncü ağası.* **esnaf gediği** tezgâh imtiyazı, patent : *aşçı, bakkal, berber, camcı, dikici, fesçi, halaç, helvacı, kasap, leblebici, manav, meyhane, muhallebici, nalinci, saraç, şerbethane, tavukçu, tuğlacı, turşucu, emenici gediği*. **Tunus gediği** kelepir zengin dul hatun ki parası için izdivacına tamah kılına.

Gedikçubuk (گديكچوبوق) *is.* Sivas'ta Aziziye'ye mülhak bir kazadır.

gedilmek (گدلمك) Oyulmak, gicişmek, insiram.

gedmek (گدمك) *f.m.* Çentmek, ziyade kertip rahnedar etmek, selm. Diş diş etmek, sürm, çetle gibi etmek. Şiirde esrem ve eslem olan efail çentik demek olur.

Gedos (گدوس) *is.* Kütahya'da Gedos maa Şaphane kazasının merkezi bir kasabadır.

gege (گگه) *is.* Gegeç, hayvan sokma ve gevelemesi. **gegeç arı** mühlik. **gegeç kuşu** atmaca nevinden seksek. **gegeç otu** heraçyun.

gegelemek (گگه له مك) Horoz kakalamak ve gagalamak.

geğirme (گگرمه) **geğiriş** cüşşe-i âcil.

geğirmek (گگرمك) *f.l* Aslı gigirmek. Midesi bozuk olanların ağzından rih gelmek, müteaffinler hades etmek, tecşi'e, teşeccü, cüşâ.

geğrek (گگرك) Kaburgaların alt tarafı, kavsaranın alt kemikleri, zıla-ı kâzib, öksüzce. **geğrek altı** etraf, şersûfiye. *Geğrek ağrısı, geğrek batma*.

gelberi (گلبرو) İç ağası gibi bazı âlât. *Fırın gelberisi.* **lağımcı gelberisi** atle.

geldi (گلدي) Vürud. **hoş geldi** hoş amedî, teşrif, kademler, mübaregî.

gele (گله) Gel ha muhaffefi. **rastgele** ittifaken kaza.

gelecek (گله جك) Ati, vaki, müstakbel, Kazâ-i mukadder, yazı, avâ'id, raci. **gelecek yıl** sene-i âtiye. **gelecekler** ahlâf, ahfat, a'kâb.

gelembe (گلنبه) *is.* Koyun yatağı. **Baş Gelembe** Kırkağaç'a mülhak bir kazanın merkezi kasabadır.

gelen (گلان) **gelen giden** müteredditdîn. *Ayda gelen doğan ölür. günde gelen soğan.* **gelen giden** âbirîn ve mârrîn, züvvâr. **gelen sene** sâl-i âyende. **başa gelen** arıza, kaza, serencâm. **varan gelen** mekik gibi.

geleni (گلانى) *is.* Kızıl tîven, hurma sıçanı.

gelesi gelmeyesi (گله سي گلميه سي) gelecek sırada gelmeyecek surette.

gel gelelim (گل گله لم) Hasılı, amma badü.

Gelgeras (گلگراس) *is.* Amasya'da Vara'ya mülhak kaza.

Gelibolu (گليبولى) *is.* Edirne vilâyetnde bir liva merkezi kaledir Kazaları Gelibolu maa Bolayır ve Mayta ve nevahi Ferecik maa Megri, Aynos maa İpsala, Keşan, Şarköy maa Avraşa.

gelici (گليجي) **gelici gidici gelsin haydi** ânîde, dünde.

gelin (گلين) Arus, evlât zevcesi. **gelin duvağı** müzeyyen yüz perdesi. **gelin eşyası** çeyiz. **gelin feneri** elkekneç. **gelin havası** açık, râkid, sakin hava. **gelin kuşu** büyük toygar. **gelin saçı** aktimun. *Gelin yengesi.* **geline bakmak, gelin seyrine gitmek** alayla getirilmiş arusun resmen temaşası perşembe günü. **ermeni gelini** gayet ağır hareketli, batî. **yüzü yazılı gelin gibi kalmak** boşuna intizar çekmek.

gelince (گلنجه) Şimdi, ama manasına *akçe bahsine gelince.*

gelincik (گلينجيك) Sansar gürühundan it, küçük ince nevi şen'abe, ibn-i ârûs, râsû.

gelincik (گلينجك) **gelincik balığı** gayet hûn-rîz ve leziz. **gelincik çiçeği** çöl lâlesi, kızalak katmer, gelincik. **gelincik illeti** istiska-i umûmî. **gelincik şerbeti** mâmîsâ. *Kızıl gelincik, iç gelinciği, ak gelincik. Gelincik suyu.*

gelincikçi (گلينجكجى) Meryem. ilgiç karı.

gelinlik (گلينلك) **gelinlik arusu** geline müteallik, münasip. **gelinlik kız** baliğa.**gelinlik libas** işleme entari, ziynetli oda ve çadır. Gerdek, hacle.

gelinmek (گلنمك) Gelmek manasına faili muzmer. Gelinmek iktiza eder.

gelir (گلور) Varidat, irat, akar getiren müstagillât, emlâkin gallesi.

geliş (گليش) Mecî, kudüm, tesadüf, vusul, istidat. **gelişi güzel** olduğuna, tesadüfî, ittifakî, arizî müsamaha ile düşüş, keyfe mattefak. **işin gelişi** tabiat, maslahat. *İşin gelişi ayak alışından belli.* **söz gelişi** siyâk u sibâk. söz gelimi, meselâ.

gelişat (گليشات) Emare manasına.

gelişmek (گليشمك) İyileşmek, yetişmek, terakki etmek, semirmek, büyümek.

gelişmiş (گليشمش) Perverde.

gelivermek (گليويرمك) Çıkagelmek, sünûh, sudur, vuku, tahakkuk.

gelmek (گلمك) *f.l. (g.z. gelir)* İtyân, tevarüd, vürûd, vüfûd, tebâdür, zan, mecî, vusul, zuhur etmek, isabet, tesadüf, tareyân, muvafakat, münasebet, tahammül, varmak gibi intaç, müntec, müncer, iktidar, zafer. *Bekle gözlerim bekle ne gelir var ne gider.* Tergip, tekit için *gel imdi, gel bir kere, gel etme.* **gelip çatmak** hulûl. **gelip gitmek** mürâvede. *Ağıra güce gelmek.* **aha gelmek** musab olmak, bed-duaya uğramak. *Ahıra gelmek.* **arkadan gelmek** iktifâ. Kuvvet manasına **aşağı gelmek** inmek, yıkılmak, çökmek. **başa gelmek** vuku. **başa taş gelmek** ayak suya ermek gibi nedamet. **bir araya gelmek** içtima. **burundan gelmek** azap. **cefaya, kalıba, dolaba gelmek** razı olmak. **dile gelmek** âfet-i şöhret **eceli gelmiş** tehlikede, kırılacak şey. **elden gelmek** *elden gelmezse dilden bari gelsin. Sabr et gönül elden ne gelir.* **ele gelmek** giriftârî. *Hakkından gelmek.* **hatıra, akla gelmek** tebâdür. *Hesaba gelmez. Hesabıma gelmez.* **hoş gelmek, çekiye gelmek** işe yaramak, tevafuk etmek. **içe gelmek** sünûh. **ileri gelmek** neşet **imana, doğruya gelmek** ihtida. **imlâya gelmek** ıslâh, iflâh olmak. **işe gelmek** tevafuk **iyi gelmek** yaramak. **kaleme gelmek** muteber, mer'î. *Kaleme gelmez.* **karşı, dik gelmek** muhalefet. **kendine gelmek** ayılmak, ifakat. **lâzım gelmek** icap, iktiza. **meydana gelmek** husul, bürûz. **olagelmek** mutat. *Safa geldiniz.* **uğurlu gelmek** kudüm, makdem. *Uhdesinden gelmek.* **vücuda gelmek** hudüs. **yan gelmek** istirahat. **yerine gelmek** kes-i bür, iade olmak, avdet etmek, yerini bulmak gibi icra, kuvveden fiile ihraç. *Yola gelmek.* Ef'âl-i mu'âveneden olur : *söylenegelen, olunagelen, sayılagelen, geldi geleli.* İstimrar için *olagelmek, yazılagelmek.* Arabînin tefa'ül babı beyanda **bilmezden gelmek** tecahül. **görmezden gelmek** tegafül, tesâmüh. **işitmezden gelmek** tesâmum. **gel zaman git zaman** inkizâ-i vakt, te'al-i zamân, ravh-i zamân.

Gelmeriye (گلمريه) Selânik nahiyesi, bir şibh-i cezîredir.

gelmiç (گلمج/گلميج) *is.* Kemik gibi kalın balık kılçığı. *Gelmiçli balıklar.* İri balık kılçığı, kemikli olan balığın izamı.

gem (گم) *is.* Licâm, legâm, oyan. Envaı kantarma, rişme, şebeş, bademli şebeş, nalçalı gem. **gem almak** söz dinlemek. **gem almaz** serkeş. **gem vurmak** zaptetmek, tasallut, cebir. **kurbağa kollu gem** dizgin takılan kısa acı damak, halkalı gem, tatlı damak yuvarlak düğmeli. *Maraş gemi. Tay gemi.*

geme (گمه) Fare, büyük sıçan, küçüğü keseğen. *Su gemesi.*

geme (گمه) Tomalanın beyaz nevi. Türkîde karıç.

gemi (گمى) *is.* Aslı gime. Donanmış, giderilmiş manasına mürekkep sefine, bina, tekne navı. Küçüğü fülk, kayık, keşti, nâv. Envaı çoktur: yelken gemisi, vapur, yani çark gemisi, pervaneli, vidalı ıskaru, beylik gemi tüccar, ateş gemisi burlota, harrâka, üç ambarlı ve kapak ve firkatun ve korvet gibi üç direkli kalyon. Sabıkta iki katlı kale gibi göğe enlisi parça, mavna, serisi çektiri, bürten, karaka, polika gibi kalyon. Çektiri on yediye kadar oturaklısı firkate, yirmi oturaklısı pergende, yirmi dört oturaklısı kalita, yirmi beşlisi kadırga, otuzlusu bastarda, otuz altıya kadar paşa bastardası. Iskonar, alamana, brik, bombarda, çırnık, çektirme, zehebiye, sümbeki, şehdiye, çember, büyük çekeleve, sakoleva, tarada, karavella, kırlangıç, kara mürsel, kotra, mastika, magosa, odun gemisi gibi. İki direkli kayık martika. İskampavya, sandal, filike, geyik, ateş kayığı, salaporya, barika, piyade gibi küçük filike. **gemi askeri** sabıkta azap, levent. *Gemi direği.* **gemi havuzlamak** ta'mîr-i küllî. **gemi hocası** mülâzım. **gemi inmek** binası tamam olup tezgâhtan deryaya ilka olmak. **gemi karaya varmak, gemi otur-**

mak sığ yere saplanmak. **gemi kurulmak ve donanmak** büyük gemi donanması, donanma. **gemi süvarisi** reisi, kaptanı ve kumandanı, kılavuzu. **gemi tentesi** başı, kıçı, dümeni direği, yelkeni. **gemi tezgâhı** bahriye binası, inşaiye. **gemi yatağı** mersa. Küçük donanması filo. Tamir mahalli, gemi havuzu. **gemiyi duvarda gören** ahvâl-i cihândan bîhaber.

gemici (گمیجي) Mellâh, tayfa.

gemicilik (گمیجیلك) Navt-ı bahriyye.

Gemlik (گملیك) *is.* Hudavendigâr'da Gemlik maa Pazarcık kazasının merkezi bir şehr-i tersâne.

gen (كیك) *sf.* Ariz, fesih, pehn, vüs'atli, mebzul, ferah. Aslı gey. *Ne gey kalır bu gülşende ne gonca gereksen gönlünü gey tut gerek dar.*

genceli (گنج ایلی) *sf.* Kocaeli'de Hendek kazasına mülhak nahiye.

gencelmek (گنجلمك) Dincelmek, taravet gelmek, tazlenmek.

genç (گنج) *sf.* Civan, şâb, taze. Körpe yavru, fidan. Nev-nihal genç, irisi gürbüz. *Genç adam. Genç ağaç. Genç hayvan.*

gençlik (گنجلك) Şebap, civanî, tazelik. **gençliğe doymak** muammer, muğtenim, berhurdar olmak. **Mevlâ gençligini bağışlasın** muammerînden etsin.

gendi (گندي) *bk. kendi.*

general (جنرال) *is.* Ecanibin askeri kumandanları. Mareşal gibi serdar, müşir derecesi. **fırka generali** ferik. **liva generali** mirliva. Rahib tariklerinin cenerali, başları. *sf.* bazı esamiyle vasf olur : **general-i konsolosî** baş şehbender.

geniş (گیگیش) Fesîh, arizca vasi, vesî, meydanlı, bol. Demirci âlâtından bir nev rende. **geniş gönüllü** tasasız, lâkayt.

genişlemek (گگیشلمه مك) Tevassu, inşirah etmek, si'a, gına gelmek, bayırmak. **nefes genişlemek** teneffüs, korku zail olmak.

genişlik (گگیشلك) Arz, vüs'at, ittisa, darlık zıddı, bolluk, gına. Bol yer, meydan, füshat.

geniz (گیكیز/گكیز) *is.* Burunun içi, nihayeti, gen yeri. Boğazın hayşum taragı, lugd. **genizden söylemek** hımhım gibi gunnelemek. **geniz tıkanmak** genize kaçmak.

ger (گر) *sf.* Şimalleri budanan dut vesair ağaç.

gerçek (گرچك) *sf.* Aslı görçek. Zahir, ayan, muhakkak, samimi, çin, doğru, sadık, vaki, bedidar, rast, peyda. **gerçek, gerçekten** filvaki, fi'l-hakîka, ale't-tahkîk, vakıan. Eğerçi manasına hal olur. Mevsufunda sıdk, hak, hakikat, sıhhat. **gerçek adam** sadık. **gerçek haber, gerçek söz** sahih, rast. **gerçeğe bindirmek** tahakkuk. **gerçeği söylemek, gerçeğini söylemek** ikrar. **gerçeksiniz** doğrusunuz. **gerçek mi** öyle mi. **gerçekten** hakikatte.

gerçekçi (گرچكجی) **gerçekçi dost** hulle, sıddik. **gerçekçi elmas** hakiki. **gerçekçi saat** sırma, yapma ve yalancı zıddı.

gerçeklenmek (گرچكلنمك) Tahakkuk.

gerdan (گردان) *is.* Gerden, boğazın dışı, boyun önü, rakabe. Mutlaka boyun manasına unuk. *Gerdan eti, söğüşü, suyu.* **gerdan kıran** bir kuştur. *Gerdan kıran at, mayup sayılır.* **gümüş gerdan** güzel, sîmînber. *Koyun gerdanı.*

gerdaniye (گردانیه) Musikide bûselikten aşağı bir yeni makam.

gerdanlık (گردانلق) Kılâde, tavk, etvak, ıkd.

gerdek (گردك) Zar, gerilmiş, gelin odası, haclegâh-ı arûs. **gerdeğe girmek** güveyi olmak.

gerdel (گردل) *is.* Kovanın bol, boysuz nevi. *Ahır gerdeli.*

Gerede (گرده) *is.* Bolu'da Gerede maa Mengen ve Çağa kazasınan merkezi bir kasabadır.

gerek (گرك) *sf.* Aslı girek. Lâzım, lâ-büd, muktezi, vacib, yarar. Türkîde gerekmek, gerekmez tasrif olunur fiildir. Lüzum, vücup, iktiza, görünmek. *İnsan iş başında gerektir. Bize ne gerek. Neme gerek. Bana cihan gerekmez , ol la'l-i revân gerek. Evvel kişiye can gerek, ondan cihan gerek.* **gereği gibi** çok ziyade, gayet lüzumu vechile. Hal olur; hem, amma manasına : *gerek bay gerek geda. Gerektir ki.* Türkîde hacet, havayiç, malzeme, levazım, vücup, vatar, yarak manasınadır. **gerek ise** haceti ise.

gereklik (گركلك) Lüzum ve dar işinle yararlık.

geren (گرن) Bor toprak, çorak yer, şûrezâr. Kuruyup çatlayan çoraklı gergin toprak.

Gerenbe (گره نبه) *is.* Yanya'da Gerenbe maa Vince kazasının merkezi bir şehirdir.

gergedan (كركدن) *is.* Kerkedan, pek galatı zerkerdan burnu üzerinde boynuzu olan cesim hayvandır. Türkide kerak. Mermis ümmü'l-kırba, hırtît yaramaz manasına ziba'ra boynuzuna dahi kerkeden ve hatur derler. **gergeden kılıç kabzası** tas fincan.

gergef (گرگف) *is.* Kârgâh, el tezgâhı, nakış aleti. Yuvarlağı kasnak, kanaviçe.

gergefî (گرگفي) Gergef kolu, kenarı.

gerger (كركر) *is.* Kâhta'ya mülhak bir kazadır.

gergi (گرگي) Gerecek aletler. **çulha gergisi** çimbar. **kayığın hamle gergisi** ayaklık.

gergin (گرگین) Mütevettir, kurulmuş. *Gergin ip.* **gergin durmak** taannüd, nobranlık etmek.

gerginlik (گرگینلك) Tevettür, hiddet, asab, ıspazmozun bir nevi, temeddüt, inat. **karın gerginliği** rîh.

geri (گیرو) *is.* Art, kuyruk, kıç, vera, kafa, akap, acz, püşt, pes. Tavuğun gerisi ile derisi, soğuğun gerisi, kuyruğu berde'l-acz vasfında, half, dalı, zahr, vera, geride olan manasına. Edat olur tekrar manasına imdi, pes. Savul. Edattan, tekrar ve dahi manasına *sağdan geri soldan geri asker.* **geri çevirmek** iade, irca. **geri dönmek** avdet, müracaat, nükûl. **geri durmak** tecil, içtinap, nükus, çekilmek. **geri gelmek** ircâ olunmak. **geri gitmek** tedenni. **geri kalan** müeccel, mütebaki, baki, zait, muahhar. **geri kalmak** arda kalmak, arta kalmak, dun kalmak, geç kalmak, teehhur. **geri kalmamak** ısrar etmek, hali, fariğ olmamak. **geri komak** tehir, nükul. *Geri nida.* **geri vermek** ret, iade. **geriden gelen** ahlâf, demdâr. **geriden yürümek, gerisince adam göndermek** takip. **gerisin geri** kahkarî, tüskürü. **gerisini almak** itmam. **ayakları geri geri gitmek** ikrah, tehâşî. **ilerisini gerisini saymamak** ihtiyatsızlık. **saat geri geri almak** istirdat. **şimden geri, şimdiden geri** ba'd ez-în.

gerilemek (گیروله مك) Teahhur, tedenni etmek, idbar, zeval bulmak. **okuma gerilemek** terakki etmemek.

geriletmek (گیرولتمك) Püskürmek.

gerilmek (گرلمك) Tevettür etmek, kurulmak, necvâ.

gerim (گریم) Gerimlemek, hayvanat bacaklarını gerip açarak yürümek ve üstünde olanı yere vurmak. **tezgâh gerimi** her defa gerilip öne gelen miktar.

gerinmek (گرنمك) Temettî. Ispazmoz yarasının tesiriyle temeddüt etmek.

germek (گرمك) *f.m.* Çekip kurmak, şedd, temtît, çekmek manasına ip, perde temdit etmek, haça çarmıha salb. **göğüs germek** germek, güvenmek, itimat.

germeşik (گرمشیك) Çalı kızılcık, maruf yabani bir ağaçtır. Çubuk cirit, deynek ve sap olur.

Germiyan (گرمیان) *is.* Kütahya'da Germiyanlıların menşei bir kadim kasabadır. Germiyanlı hükumeti Selacika inkizâsında Kütahya ve Sultanönü ve Denizli taraflarını havi idi. Sonradan Germiyanoğulları Anadolu Alaybeyi olmuştu.

Gerze (گرزه) Sinop'a mülhak bir kazadır. **gerze horozu** büyük nevi. **çanaklı gerze** gagasının üstü düz yılan, başlı, ibiksiz.

getirmek (گترمك) Aslı geldirmek, geltürmek. İhzar etmek, isal, sevk, ikame, irat, zikir, tahattur, tekarrrür, peyda, kesbetmek, cünun, merak getirmek, dile akla getirmek. **dile getirmek** teşhir. **dört ayağı bir yere getirmek** var kuvveti kullanmak. **fiile getirmek** icra, ifa, tesviye. **gönüle, hatıra, yola getirmek** ilham, ilka. **iki ucunu bir yere getirmek** idare etmek, kanaatle geçinmek. *Kademler getirmek.* **kumaşı dalı dalına getirmek** itbâk. *Misal getirmek.* **sonunu getirememek, hüsn-i hitâm etmemek**. *Eliyle getirir ağzıyla götürür.*

getirtmek (گترتمك) Celp, ihzar, tedarik ettirmek.

gev (گیو) *is.* Cirre. Gev getiren hayvanlar **hayvânât-ı mücterre. gev getirmek** söz hazırlamak, ağızda çiynemek.

Gevar (گوار) *is.* Van'da Gevar maa Şemdinan ve Urmavi kazası.

Gevaş (گواش) *is.* Van'da Gevaş maa Kançeken ve Sekan kazası.

gevek (گیواك) Gâv, ek. Türkîde kovuk, kof olmuş şey.

gevelemek (گیوه له مك) Gever gibi ısırmak ve sert şey gevelemek, ısırır gibi etmek.

geven (گوان) *is.* Kanat, kitira envaından bir dikenli ot. Kovan dikeni, ejder dikeni, titre. **geven otu** koğalık.

gever (گیور) Tarla sulamaya ince yol çizik, ufak oluk, akar suyun yerde açtığı ufak ark.

geveze (گوزه) Geveze.

gevezit (گیوه زیت) Domuzlan, yer eşeği.

gevgeç (گیوکچ) Kulakları devrik zayıf miskin böcü, beygir, keçi.

geviş (گیویش) Gev getiriş, cirre. Çene oynatıp ağızda şey üğütmek, ihtiyar adamın çenesi durmayıp titremek. **ağız gevişi** vird-i zebân.

gevmek (گیومك) Çürük dişle ya diş etiyle kemirmeye koparmaya çalışıp hazm ve kazm etmek. **gemi gevmek** beklerken sabırsızlık edip gemrenmek.

gevrek (گیورك) Gevelenir keşb, kâşib şeyler kıtır, hışır. Türkîde tarak taraganı. *Gevrek gevrek gülmek.* Çörek envaından ufanır kek, galeta, peksimet nevinden koyu anasonlu şekerli halka gevrek. *Kuzu givreği.*

gevremek (گیوره مك) Kuraktan, soğuktan kavrulup kıkır olmak, ayazda üşümek, ateşte güneşte keşb etmek. **gevreye kalmak** gebermek.

gevrenmek (گیورنمك) Bekleye bekleye sabırsızlık, geveze, lâfazan, lâfkörük.

gevşek (گیوشك) Gevelenir, yumuşak rahv şeyler, berk zıddı, süst, kabran. *Gevşek adam.* **gevşek ağız** çenesi düşük, ketum zıddı, boş boğaz. *Gevşek at.* **gevşek yay** kepaze. **ağzı gevşek** geveze.

gevşeklik (گیوشكلك) Rehavet, kesel, belâdet. **gevşeklik etmek** ibrâz-ı za'f, adem-i mübâlât.

gevşemek (گیوشمك) Sert, gergin şey, cüz'î yumuşamak, buz kar ip, sinirler zemberek, çark, kilit, vida rahv etmek.

gevşetmek (گیوشتمك) Salıvermek, atın inanı irha kılınmak, germemek, istirhâ, sıklaştırmak, ikdam ve teksir aksi, müsamaha, taksir, taklîl, fütur etmek, aram. *Kuşağı gevşetmek.*

geyik (گییك) *is.* Türkîde geyük. Zaby. **ala geyik** gözen, sığın. **geyik boynuzu** ruhu. *Geyik derisi.* **geyik dikeni** ak diken. **geyik zîresi** yabani kimyon. **ala geyik yavrusu** yağmurca, ala sığın, ya'fûr. **karıklı geyik** iki yaşında. *Kızıl geyik.*

Geykâr (گیكار) *is.* Karahisar-ı Sahip'te Sandıklı'ya mülhak bir kazadır.

Geylân (گیلان) *is.* Novaberde'ye mülhak bir kazadır.

Geylân (گیلان) *is.* İran'da Bahr-i Hazar kenarında vilâyettir. Kürsüsü Reşt. Cebel kavmi, geylanîler. **Bahr-i Geylân** Bahr-i Hazar ya cürcân.

gez (گز) *is. Far.* Arşın, düğümlü ölçü ipi, şakul ipi. **geze vurmak** şakule almak.

gez (گز) *is.* Okun kirişe geçen ucu, fukve, sûfâr. **oku gezlemek** yayın kirişine takıp kurmak. *bk. gizlemek.* Mutlaka büyük dal, büyük şimal.

Nice ağlamayayın ben kim idicek bir gez ah
Bana yerden göğecek minnet eder efganım.

gez ağacı (گز اغاجی) Ilgın. Farisîde gez meniy. **ılgından olan kudret helvası** menn.

gezdirmek (گزدرمك) Yürütme, dolaştırma, temaşa ettirmek, tesyir, manavelâ, aratmak, seyre götürmek. **at gezdirmek** deff. **göz gezdirmek** im'ân, imrâr-ı enzar. *Libas üstüne ütü gezdirmek.* **tabla gezdirmek** parsa toplamak. *Yazı üzerine kalem gezdirmek.*

gezginci (گزگینجي) Gezgin, sürtük, hercaî.

gezi (گزی) İplik ve ipekle karışık kumaş, endazelik, ensizi hareli hint gezisi, taklit frenk gezisi.

gezici (گزیجي) Seyyar, tayyar.

gezinmek (گزنمك) Cevelan, devr etmek, biraz gezip dolaşmak, taşra çıkmak, tekazâ, musiki perdelerini nağamatla dolaşmak, aramak. *Boş gezenin boş kalfası (Boş gezenlerin baş kalfası).*

gezinti (گزیندي) Gezecek yol, sıra odalar önünde dalan, çok gezer, sürtük.

gezlik (گزلك) Eğri kılıcın ağzı. Türkîde gezlik çakı demektir. **gezlik yiyici** çıban.

gezme (گزمه) Asîs kolu gibi çarşı vesaire bekçisi.

gezmek (گزمك) *f.m.* Seyir, teferrüç, temaşa etmek, sefer, seyahat, devir, tedavül etmek, seyyah, tayyar olmak. **gezer hasta** ayakta. **gezip tozmak ve gezip sürtmek** hovardalık etmek. **nerelerde geziyor** ne davalara kalkışır? **ne gezer** yok, mefkûd. **burada ne gezer** ne işi var. **artta gezmek, peyinde peşinde gezmek** talip olmak, ihtimam, maslahat kovalamak. **boş gezmek** avarelik etmek. **dillerde gezmek** şayi, mütevatir olmak. **ellerde gezmek** makbul. **el üstünde gezmek** muazzez olmak. **kol gezmek** asker dolaşmak.

gıcı (غیجی) Gıcılamak, diş gıcırdatmak, tehevvür-i savlet. *Birinin üstüne gıcı.*

gıcık (قیجیق/غیجیق) Türkide gicik, gicişmek. Tedagdug. Gıcılamak, giciklemek, aslı kedmek.

gıcıklanmak (قیجقلانمق) Tahriş ve tahdiş gibi tahrik etmek, tagammüs, hırâş.

gıcımak (غیجیمق) Aslı kıcımak.

gıcır (غیجر) *is.* Bir özdür ki meyvesinden çıkar, sakız patlatır.

gıcır (غیجر) **gıcır libas** yani pak cilâlı aharlı hışırdar.

gıcırdamak (غیجردامق/قیجردامق) Gıcırtı, sarir, tahta şeyler sert ses etmek. *Dişler gıcırdamak, kapı, makara gıcırdamak.*

gıcırtı (قیجردی) Hıraş verici ses.

gıcrı (غبجری) Bükme, baştan savma manasına.

gıdık (غیدیق) *is.* Ağızla gıt gıt etmek, parmakla gıcımak, sahihi Türkî gicik.

gıdıklamak (غیدیقلامق) Tavuklar folluk-ta bağırmak, giciklemek manasına sahih olmaz.

gırgır (غرغر) *es.* Müteselsil vırıltı. *Gırgır söylenmek, makarayı gırıl gırıl çekmek.* Doğanın gırgırtısı, safiri, kıjkırtı.

gırgırışmak (غرغرشمق) Hırlaşmak, vırıldaşmak.

gırılkaç (غرلقاچ) **gırılkaç kızak** gırlı, vızırtılı.

gırlamak (غرلامق) Garıldamak, gurlamak yahut guruldamak.

gırt (غرت) *es.* Boğazın elemli ses etmesi. Sair sert katı şey sesi. *Tahtayı gırt gırt kesmek.*

gırtlak (غرتلاق) Kasabatü'r-ri'e ağzı. *bk. boğurtlak.*

Gıryan (غریان) *is.* Trablusgarp'ta bir kazadır.

gibi (گبی) *e.* Kadimde bigi. İbtidâ-i tab zamanında gibi denirdi. Misil, misilli, tıpk, tıpkı, menend, tegi. **adam gibi** lâyıkıyla. **ay gibi** mehveş. **baba gibi, dost gibi** pederane, muhibbane. **nenin gibi** meselâ. **onun gibi** mislihi, ni tegi, nitekim. *Südre gibi, nal gibi, yan gibi.* Derhâl, der-akeb, hemen manasına: **tuttuğu gibi, geldiği gibi, gördüğü gibi** görüldükde, gördüğü anda.

gibice (گبیجه) Güya, onun gibi manasına.

gici (گیجی) *is.* Gıcık muhaffefi. Az gıcıklanma gibi olan hâl, el acısı ile gici.

gicik (گیجیك) Hâlen gıcık ve kıcık denir. Şedidi gidişmek. *El gicişmek, boğaz gıcıklanmak, adam çok kıcıklanmak.* Uyuz illeti cereb, câvres.

gicişmek (گیجشمك) *bk. gidişmek*

gidermek (گیدرمك) Def, izale, fesh etmek. *Bir kadeh mey kişinin cümle hicabın giderir.*

gidi (گدی) *sf.* Kaltaban, bed tabirattan. **seni gidi** manası müphem, istimali gayr-i caizdir.

gidici (گیدیجی) Âzim-i âhiret. **giderayak** hîn-i harekette atlanır ayak.

gidiş (گیدیش) Reviş, reftâr, azimet, yol, seyahat, rıhle, teferrüc. **gidişini beğenmemek** zan. *Ata süvar olarak gidiş, biniş.*

gidişmek (گدشمك/گیدیشمك) Oyulur gibi kaşınmak, şedit gicişmek. **avuç gidişmek** para beklemek. *Yara gidişmek.*

gidişmek (گیدشمك) Müravede. Gicişmek ve gidişmek manasına istimali galattır.

gine (جنه) *is.* Sûdân-ı Garbîde vilâyet. İsmini Frenkler Gine zabteder. Cehelemiz Gina derler. Sâhil-i Tebr, Sâhil-i Memâlîk, Sâhil-i Âc bundadır. **cinne** misk kedisi.

girah (گراخ) *is.* Aslı kırat arşın ve endazenin nısfı, kademin rub'unun nısfı, on altıda biri.

Giray (گرای) *is.* Moğolîde gerey. Müstehak, şayeste, ehak manasına alemdir. Ali-i çingizden kadimde tesaltan eden Mengli Giray hanedanının ismi.

Giresun (گراسون) *is.* Trabzon'da kaza merkezi bir bender şehirdir.

Giresun (كراسون) *is.* Zebanzedi Giresin maa İvrindi Ünye'ye mülhak bir kazadır.

girgin (گيركين) Çatmış, müntesip, karin, sokulgan.

girginlik (گيرگينلك) Hülul, intisâb-ı tâm, kîne.

girift (گرفت/گريف) *is.* Neyin rub'iyesi, kısa ve eksik perdelisi, düdüğün uzunu. Vasfında toplu, dolaşık şey, çepreşik. *Girift yazı.*

girin (گيرين) *is.* Bir ufak hayvandır, alaca ve siyah kürkü Tataristan'dan gelir.

girinti (گيرندي) **girintili çıkıntılı** bâdir ve dahil bina. Yazı tashihi sırasında ilâve kılınan ufak satırlar, yüke giren dört yaşında deve.

giriş (گيريش) Methal, mukaddime, hânendeler girizgâh tabir ederler. **giriş çıkış** maruf aldatma oyunu, mum dibi gibi. **girişli çıkışlı** zıvanalı ekser, erkekli dişili kapı âlâtı,

girişme (گرشمه) Farisîde müstamel işve ve naz.

girişmek (گيرشمك) Mübâderet, ta'mîk, muvafakat, fiilen müdahele. *Çürük işe girişmek. İşe balta ile girişmek.* **ülfete girişmek** germâgerm. mürâvede.

Girit (كريد) *is.* Akdenizin bir büyük adası vilâyettir. Kürsüsü Hanya. Livaları Hanya, Kandiye, Esfakiye, Lasiz, Retimo. Sabıkta bir de Sitye livası. *Girit Lâdeni.* **girit lâlesi** şakayık envaı ve rub'iye. **girit otu** baklatü'l-gazâl. *Girit pelini.*

Giriz (گريز) *is.* Kâh-riz. Yer altında yol, kanat, lağım. Mutlaka makzere. **giriz gibi** müteaffin, mülevves. **giriz suyu** pislik, necis.

girme (گيرمه) Kapı ve pencere kanadının menteşe yerine erkekli dişili demiri. *Girmeli çıkmalı bina.*

girmek (كيرمك) *f.l.* Dahil olmak, dahletmek, nüfuz ve sığmak, duhul, vülûc, tebâdür etmek, giriftar, mukarin olmak. Muhtevî müştemil olmak, hulul etmek. *Girmediği kapı yok.* **araya girmek** tavassut işine girmek. **bahse, raksa, tafsilata girmek** bast-ı mübâşeret, tesaddi etmek. **balta girmemiş orman** bîgerân, sık, kaba adam. **birbirine girmek** teleffüt, karışmak, zîr ü zeber. **bir çuvala girmek** müvâneset. **bir kulağından girip bir kulağından çıkmak** itina etmemek. **damara girmek** hulûl. **ele bir şey girmek** intifâ. **ele gimez** nâ-yâb. **günaha girmek** âsim olmak, suizan etmek. **güveyi girmek** zifaf. **haneye ateş girmek** harîk sirayeti. **kapıdan girivirmek** indimâk. **kıyafete girmek** tebdil olmak. **müdahele ile girmek** geçmek, giriftar olmak, tesadüf etmek. **renkten renge, bin renge girmek** tahavvül, sebatsızlık, kararsızlık. **rüyaya girmek** iz'âc. **suya girmek** gats, çimmek. **zihne girmek** karîn-i iz'ân olmak. **girer çıkar** ait, nef ve zarar.

Girne (گرنه) Kıbrıs'ta kaza merkezi bir kasabadır.

gitmek (گيتمك) *f.l.* Zehap, hareket, azimet, nehzat, seyir, cereyan etmek, varmak, zail, def olmak, yürümek, teveccüh etmek, elden fevt olmak, çıkmak, münkazî, mündefi olmak, savuşmak, ishale uğramak. Gidilmek. Gelmek gibi ittihâz-ı hiss, yedine gitmek. **gitgide, gittikçe, giderek, gide gide** zamanla, günden güne, tedriçle, vararak, ba'de mürûr-ı eyyâm, mürûr-ı dühûr ile. **gide gele** tekâpu ile. **ahirete gitmek** vefat. *Akıl baştan gitmek.* **akıl bir şeye gitmek** tahattur. **aralığa gitmek** telef olmak. *Batasıya gitmek. Binip gitmek. Bir yoldan gitmek.* **can gelip gitmek** ayılıp bayılmak. **çoğu gitti gitti** fevt oldu, eyvah. **dikine gitmek** muhalif hareket, inat. **eğri gitmek** şaşmak, tehallüf. **elden gitmek** telef. **ere gitmek** izdivaç. **gelip gitmek** mürâvede, muhabere. **geri gitmek** müracaat, ric'at, tedenni, zeval, idbâr. **hamama gitmek** istihmâm. *Hasır altına gitmek. Hastaya boza gitti aşıka süze gitti* yani geç kaldı, gelmez, zehâb-ı istimrâr. *Hoşa gitmek.* **iç gitmek** ishal. **içten kan gitmek** teellüm. **ileri gitmek** terakkî, bî-edebliğe cüret etmek. **ilerisine gitmek** tehattî, tecavüz. **işin git gide, git şuradan** haydi, git var, git defol. **izine gitmek** iktifâ. **ölü gitmek, götürülmek** manasına ardınca gitmek, iktifâ, teessüs. **para gitmek** sarf. **renk tat gitmek** zayi olmak. **suyun akıntısına gitmek, suyunca gitmek** mümâşât, tav. *Tantuna gitmek.* **ters gitmek** aksi olmak. **top yoluna gitmek** doğru gitmek. **yanlış yola gitmek** dalâl. *Yayan gitmek. Yaz gitti kış geldi.* **yola gitmek** mutavaat, muvafakat. **yol gitmek** kat-ı tarik, intılâk. *Öldü gitti, aldı gitti, gördü gitti.*

givirmek (گيورمك) Türkîde givmek. Sokmak, tepmek, karıştırmak

Givzit (گيوزيت) *is.* Karahisar-ı Şarkî'de bir mülhak kazanın merkezi kasabadır.

giydirmek (گيدرمك) Giyirmek, iksâ, ilbâs. **yukarıdan aşağı giydirmek** kuşatmak, şütûmla baştan tırnağa sayarak donatmak.

Giydirdi şeylere pûlâd-ı çîni
Bir ateş eyledi pûlâd içini

giyim (گييم) Giyecek sevb, libas, kisve, câme, melbus. **giyim başı** sabıkta iç ağalarının zabiti muayene memuru. **bir giyim nal** bir takım, dört adet. **giyim kuşam** ihtişam, ziynet, mülebbeslik. **giyimli kuşamlı** mülebbeslik, libâs-ı fâhir ile müzeyyen.

giyinmek (گينمك) İktisâ, telbis etmek.

giyinti (گيندي) Giyesi, kesinti elbise makulesi came.

giymek (گيمك) *f.m.* Aslı geymektir, hâlen giymek telâffuz olunur. Lebs, uruba, esvap, libas, fes, kavuk, çizme, nalin pûş etmek. Kin tutmak manasına ızmar, hıkd alınmak. **kaftan giymek** teşrif, tahsin, aferin.

giz (گز/گيز) Bayrak sereni, geminin kıç direğinde olan yatık, münhanî duran mizana sereni. *Grandi gizi, pruva gizi.* **giz randası** peyki, yelken. *bk. gizlemek.* Endaze, arşın manasına uzun tiriz.

giz (كز) *is. Far.* Kere, defa. **bir giz** bir kerecik.

gizlemek (گيزلمك) Okun ucunu kirişe takmak, ihfâ, setr, ketm etmek, tevrîh, saklamak, hıfz, himaye.

gizlenmek (گيزلنمك) İhfâ etmek, pinhan, nihan olmak, içtinap, iktitân.

gizli (گيزلو) Hafî, sır, saklı, meknûn, mütevârî, nühüft, muhtefi, mektûm, mestur. *Gizli sıtma.* **gizli kabahatli** sırr-ı mektûm. **gizli söyleme** mahremane.

gocuk (غوجوق) *is. Bul.* Yekpare tulum postundan yapılan kürk.

gocundurmak (قوجندرمق) Bam teline basmak, damara basmak, tahdiş etmek, kuşkulandırmak.

gocunmak (قوجنمق) Alınmak, işkil etmek, huylanmak, ihtiraz. *Al kaşağıyı gir ahıra, yağırı olan gocunur.*

gocuşmak (قوجشمق) Mu'ânaka, musafaha etmek.

Golos (غولوس) *is.* Tırhala'da Golos maa Velestin. Arglastı kazasının merkezi bir şehir ve benttir.

gomalak (غومالاقه/قومالاق) *is. İt.* Lâk. Mühür mumu yaptıkları lök, zamk, çini.

gomalastik (قومالاستيق) Komalastik *bk. lâstik.* Kurşun kalemi, Seylân Hint inciri, zamkı. Hint incirinin donmuş sütü, galatı lastik, ressamların kurşun kalem sildikleri madde.

gomana (غومنه) *is. İt.* Gemi lengeri halatı. Halat yerine müstamel zincir incesi, gomanata.

gonbot (غونبوط) *is. İng.* Ağır top, hamil, büyük şalupa, sabıkta borten, mavna, kotra.

gonca (قوجه) *is.* Gonca, küm, ekmâm. Türkîde **gonca gül** körpe civan.

goncacı (غنچه جی) *is.* Türkîde odalık seriye, genç, gonca gül.

gorcata (غورجاطه) *is. İt.* Gemi direği başında iki mavnalar üstüne binen ince mertekler ki üzerine çanaklık döşenir. Üç parçalı gemi direklerinin birinci ekine çanaklık ikinci ekine gorcata denir. Gabya çubuğu ile babafingo çubuğu arasında vakidir.

goril (غورلا) *is.* Gürille, nasnâs. Afrika'da yaban adamı, kuyruksuz maymunun büyük cinsi.

göbek (گوبك) *is.* Orta, merkez, vasat, nâf, sürre, yemiş içi. Karn, nesil **üç göbek üç arka. göbek düşme** fıtık. **göbek kürk** nâfe. **göbek sökülmek** ziyade zor, sair ortasında olan şeylerden. *Göbek tütün, salata.* **arzın göbeği** küre merkezi. **kadın göbeği** tatlı kurabiye. *Karpuz, marul göbeği.* **kuzu göbeği** pembe mantar. **mısır göbeği** koçan. **misk göbeği** nâfe. **şehrin göbeğinde** ortasında. *Tavan göbeği, şal göbeği, hamamda göbek taşı.*

göcen (گوجن) Kergenese benzer bir kuştur. Sırtı yeşil, karnı aktır. Ahtab, ahyel, vâfî.

göç (گوچ) *is.* Nakl-i eşyâ, menkule, rahîl. Göçü rıhlet, hicret-i muhacirîn.

göçebe (گوچه به) Göçer evli, göç, oba çadır, kulübeler, yörük çadırları, göçebe halkı, konar göçer bedevî olanlar.

göçegen (گوچگن) Sard envaından boyun buran. Kır sansarı, zarban. Bazı mahalde yer göçeni köstebek. Göçen, göçegen kürkü.

göçmek (گوچمك) İrtihal, indirâs, intikal, muhaceret, tekerlenmek, içinde tıkılmak, hasf olmak, kuyu batmak, çökmek.

göçer (گوچر) Yerli olmayan şey, menkul, seyyar. *Göçer hamam , göçer hane, göçer hastane.* **konar göçer** yörük bedevî, sahrâ-nişîn. Türkîde göçer tavşan yavrusu, benekli tavşan. Meseldir: *tutulmaz güç ile göçen.*

göçünmek (گوجنمك) Vefat.

göçürmek (گوچرمك) Kakıp batırmak. *Kazığı göçürmek.*

göğeri (گوگري) Sebze, mahsül. **göğeri resmi** sebze öşrü.

göğermek (گوگرمك) Mavileşmek, tazelenmek, otlar sürmek, ağaçlar yapraklanmak, yara çürümek, kararmak.

göğümtül (گوگومتول) *bk. gök.*

göğüs (گوگوس/گوگس) *is.* Aslı gügimek. *bk. güymek.* Sadır, sine. **göğüs çukuru** can evi, hezme. **göğüs başı** döş. *Göğüs eti.* **göğüs geçirmek** iç çekmek. **göğüs germek** güvenmek, dayanmak. **göğüs illeti** sill-i deren, ilel-i sadriyye. *bk. tık nefes.* **göğüs kürk** sine, gavta. **göğüs tahtası** re'sü's-sadr, kas ucu, kıkırdak, al'al olan enli tûlânî kemik. **göğüs vermek** genç kızların memeleri kopmak. *Göğüse nişan takmak.* **elini göğsüne komak** insaf, vicdan. **kumru göğsü** reng-i müncer. *Tavuk göğsü.*

göğüslemek (گوگوسله مك) Karşı gelmek, göğüs göğüse vurmak, ret, def, mukabele etmek.

göğüslük (گوگوسلك) Çocukların önlüğü, meşinden sadrı talimde muhafaza için pusat. Atın sine bendi. *Geminin göğsü.*

gök (گوك) *is.* Sema, asuman, sipihr. Gökyüzü.

Bezme gel bu gece ey âlem-i hüsnün mâhı
Yoksa yerden göğe dek inciniriz vallahi

gökler semavat, mînû, felek, eflâk, kubbe-i ezrak. *Gökten ne yağar da yer kabul etmez. Yeri göğü yaradan.*

Demirden değildir onun pazısı
Göğe ağmadı tecrübe kapısı

Gök gürlemek. Göğün direkleri alışmak. **göğe çıkmak** tehevvür. **gökte ararken yerde bulmak** gayr-ı me'mûl nimet, nime't-tesadüf. *Gökten zenbille inmek.* **baş göğe ermek** ser iftihâr-ı bülend olmak. **bir avazı yerde bir avazı gökte** ızdırâb-ı küllî. *Yerler gökler titremek. sf.* Ezrak, kebûd, gök mavi, eşhel, kebûdî, koyusu lâcivert, nilgün. **gömgök** kapkara gibi koyu renk, bozuk renk. Bere, çürük. *Gök yakut, gök bal ve gök incir.* **gök yemiş** ham yeşil.

gök (گوك) Gökçek, güzel, hoş manasına, gökçe. **gökçe ağaç** söğüt, kûde. *Gök kandil, gökgöz.*

Gökabat (گوك اباد) *is.* Muğla'ya mülhak bir kaza merkezi kasabadır.

Gökçe ağaç (گوكجه اغاج) *is.* Taşköprü'ye mülhak bir kazadır.

Gökçedağ (گوكجه طاغ) *is.* Kastamonu'da bir nahiyedir.

Gökçeli (گوكچه لو) *is.* Mersin'e muzaf bir nahiye ve aşirettir.

Gökçesu (گوكجه صو) *is.* Bolu'ya mülhak bir kazadır.

gökçil (گوكچيل) Göğümtül, maviç.

gökdere (گوكدره) *is.* Çanlı'ya muzaf bir nahiyedir.

Gököyük (گوك اويوك) *is.* Çarşamba Boladan'a mülhak bir kaza. Gököyük.

Göksu (گوكصو) *is.* Bolu'ya mülhak bir kazadır. Göktaş. *bk. Maraş.*

Göksun (گوكسون) *is.* Maraş'ta kaza merkezi bir kasabadır.

göl (گول) *is.* Büyük gönen, buheyre. **göl ayağı** mecrası. **göl başı pınarı** çüngül. **göl otu** sarı nilüfer. **acı göl** sibha, pek büyüğü bahr, deryaçe. Bahr-i Hazar **Kuzgun Gölü, Baykal Gölü. göl kestanesi** ahla nevi ahyus. *İşkodra, İznik, Hoyran, Manyas, Ohri, Sapanca, Van gölü. Damlaya damlaya göl olur.* **Bingöl** Muş'ta bir nahiye.

Göl (گول) *is.* Kastamonu'ya mülhak bir kazadır.

Göle (گوله) *is.* Çıldır'da Ardahan'a mülhak bir kaza.

gölek (گولك) Telâtum-ı emvâc, göllerin fırtınası

gölge (گولگه) *is.* Zıll, saye, leke gibi zılle. *Yazı, resim gölgesi, ağaç gölgesi.* Saçak, cenah, himaye. Resimlerde siyahla gösterilen

sis, süs. **gölge altı** sayebâr, şemsiye. **gölgesinden korkar** hâ'if, cebân. **küre-i arzın aya düşüp husuf yapan gölgesi** sâhûn.

gölgelenmek (گولگه لنمك) Tazallül, ihtimâ etmek, müstezil olmak, yazı ve resim lekelenmek. *Gölgelenemediğim ağaç kurusun.*

gölgelik (گولگه لك) Sayedar, serin mahal.

Gölhisar (گولحصار) *is.* Travnik'te Akhisar'a mülhak bir kaza merkezi bir kasabadır.

Gölhisar (گولحصار) Hamit'te Gölhisar maa Kemer tabi Tefenni.

göllenmek (گوللنمك) Su birikip havuz olmak, bir yerde su tekevvür etmek.

Gölpazarı (گولپازاری) *is.* Kastamonu'da Safranbolu'ya mülhak kaza.

Gölpazarı (گولبازاري) *is.* Hudavendigârda Lefke'ye mülhak kaza.

Gölpazarı (گولبازاري) *is.* Bolu'da Bartın'a mülhak bir kazadır.

gölük (گولوك/گلوك) *is.* Yük hayvanı. **tek kemikli gölük** kavi beygir.

göm (گوم) Batkın. **kuş gömü** et, bel omurgasının iki tarafında kara tûlânî kebaplık etler. **göm ana** Anadolu'da ağıl.

gömeç (گومچ) Arıların peteği. **gömeç balı** şehd-i revâk.

gömlek (گوملك/گوملك) Deri üstüne giyilen kamîs, pîrâhen, gışâ manasına bağırsak. *Fakirlik ateşten gömlek.* İnce kılıf envaı. *Avize gömleği , mum gömleği, sandalye gömleği.* **gömlek eskitmek** ömür sürmek. **acem gömleği** amele üstü. **ağacı bir gömlek almak** yüzünden zar gibi ince yonmak. **ciğer gömleği** rida. **iç gömleği** hararetli meşrubat. **mide gömleği** kılıf.

Goncalar şemm-i havâ etmeye çözmüş düğmesin
Oynamağa bağda gömlekçe olmuş yasemin

gömme (گومه) Dercolmuş şeyler. **ağaca gömme** pirinç âlât.

gömmek (گومك) *f.m.* Bir şeyin üstünü toprak örtmek, defin, ateşi tabn etmek, define ihfa etmek.

gömücü (گوميجي) Bazı nev haffâr hayvan.

gömüldürük (گوملدروك) Hamut, araba hayvanlarının boyun halkası, boncuk ve çıngırak tasması, boyunlarda tasma gibi nişan.

gömülmek (گوملمك) Çukura gitmek, gözler, tedemmüs, tırnak ete batmak, yumurta gömülür gürk, kaba.

gön (گون) Yayılmış, dibağat olmuş, hayvan derisi. Sırım deri.

göncük (گونجك) Kayıklarda yelken hazinesini germeye bağladıkları ipleri merbut olduğu deri.

gönder (گوندر) *is.* Direk yerine kullanılan kuru sırık. *Bayrak gönderi.* **mavnacı gönderi** hamal sarığı gemilerin kıçında olan sancak direği. *Mızrak gönderi.*

göndermek (گوندرمك) *f.m.* İrsâl, isbâl, ba's, ithaf, ihda etmek, yola salmak, terhîl etmek. Türkîde yebermek, ib'âs, gönmek, geri dönmek, eğri olmak manasınadır. **geri göndermek** ret. **içeri göndermek** salmak. **ileri göndermek** takdim.

gönen (گونان) *is.* Türkîde gönenmek, gün görmek, gün gibi müdevver olmak, su göllenmek, havuz olmak. Göllenmiş su, gadîr , deryaçe suyu, yazın çekilen gölcük.

Gönen (گونان) *is.* Karasi'de Aydıncık'a mülhak bir kazadır.

Gönen (گونان) *is.* Gököyük maa Gönen Çarşamba Lâdikiye'ye mülhak kaza.

gönül (گوكل) *is.* Gönül, gögimek, göymek, yürek, yüreğin hissi, sine, kalp, dil, rıza, muvafakat, meyil, himmet. **gönül açıklığı** ferah. **gönül açılmak** ferah. **gönül almak** taltif etmek, himmet. *Gönül azabı.* **gönül bolluğu** fütüvvet. *Gönül bulanmak.* **gönül eğlencesi** dil-ârâm, güzel. **gönül hoşluğu** rıza, tav, tatyîb. **gönül kalmak** ve **kırmak** inkisar. **gönül olmak** rıza vermek. **gönül vermek** firifte, müptelâ olmak. *Gönüller bir olmak.* **gönlü kara** bed-hâh, bed-fu'âd. **gönlü olunca dar olmak** kasavet, terh. **can u gönülden** memnunen. *Hatır gönül.* **iki gönül bir olmak** aşk.

gönüllü (گوكللو) *Gönüllü asker.*

gönülsüz (گوكلسز) Şevksiz, isteksiz vasfında mütevazi.

gönye (گونيه) *is.* Rumcada zaviye. **gönye burnu** köşe tamir eder marangoz aleti. *Gönyesinde kaim.* **doğramacı gönyesi** zive, zaviye **dülger gönyesi** köşeleri.

görçek (گورچاك) Zahir, bedidar *bk. gerçek.*

Gördilan (گوردیلان) *bk. Diyarbakır.*

Gördös (گوردوس) *is.* Sarıhan'da bir kaza merkezi şehir.

Gördös (گوردوس) *is.* Yunan'da kadim kurpuntu.

Gördük (گوردوك) *is.* Sarıhan'da Akhisar'a mülhak bir kaza.

gördürmek (گوردرمك) İcra, tesviye ettirmek. *bk. göstermek.*

göre (گوره) Nezd, ind, nazaran, mucibince, bir bakıma. **bana göre** zu'mumca, nezdimde, **göz göre** alâniye, a'yün-i nâsda. **ona göre** vefkınca. **zamaneye göre** hâl iktizaşınca, raci, ait, dair.

Görele (گوره له) *is.* Trabzon'da kaza merkezi Yavabolu kasabası.

görenek (گوره نك) Tecrübe, hıbret, âdet, vecednâ âbâünâ, hasbü'l-âde, mutat, mesbûku'l-emsâl.

göreneksiz (گوره نكسز) **göreneksiz adam** toy, bî-haber, hıbretsiz.

görgü (گورگو) Tecrübe, tahsil, ıttılâ, ezmayiş.

görgülü (گورگولو) **görgülü adam** muttali, vakıf, ezmûde, kâr-dîde.

görgüsüz (گورگوسز) **görgüsüz adam** toy, ümmî, gözü açılmamış.

görk (گورك) Görünüş ve gösteriş manasına, manzara.

görklü (گوركلو) Manzarası güzel.

görme (گورمه) Basiret, ruyet.

görmece (گورمه جه) Görmek kaydıyla, muayene şartıyla. Göz tahmini, takribî. *Görmece pazarlık.*

görmek (گورمك) *f.m.* Rü'yet, müşahede, ziyaret, mütalâa, bînâ olmak, mülâhaza, eda, ifa, tervîc, tesviye etmek, tecrübe, giriftar olup müşahede etmek, tedbir etmek. **âdet görmek** baliğa olmak. *Âdet görmemek.* **alan ne gördü** istiarede ölümü gören hastalığa razı. *Ay görmek. Çare görmek. Çok cefa görmek.* **çok görmek** istiksâr. *Düş, rüya görmek.* **gün görmez** muzlim, karanlık. **gün görmüş** feyzâb olmuş, devlet düşkünü. **hâlini görmek** lâyığına mazhar olmak. *Hesap görmek.* **hizmet görmek** ifâ-i hüsn-i hizmet. *Hoş görmek.* **hoş reva görmek** tasvip, ibâha. **iş görmek** becermek, uydurmak, tesviye. **münasip görmek** tensip. *Rüyada görmek. Tedarik görmek. Zarar görmek. Zor görmek.* *Bakar görmez.* Tahsin, tergîb için **göreyim seni** haydindi, haydi bakalım, aferin gibi nida. Ef'âl-i âmme sırasında iştigal devam manasına *alagörmek, bakagörmek, diyegörmek, yazagörmek. Alıgör, almayıgör, düşegör, bir krre düşmeyi gör.* Edat olur : *rivayete göre gözüne görünecek var, göreyim seni sa'y et, görünür ki malum olur.*

görmezlik (گورمزلك) Müsamaha, dikkatsizlik, müsaade, igmâs, umy.

Görüce (گوريجه) Manastır'da Görüce maa Behlişte kazası merkezi

görücü (گوريجي) Bînâ, kız görüp bulmaya gezen kılavuz kadın. **görücüye çıkmak** kız aramak.

görülmek (گورلمك) Müşahede olmak, iş tesviye tanzim olunmak.

görüm (گورم) Müşahede, behcet. **yüz görümü** güveyinin geline görümlük alması, hediyesi.

görümce (گورومجه) Zevc hemşiresi, sonradan görülmüş, hemşire, hanne.

görüncüldemek (گورنجلده مك) *bk. görüncülmek.*

görüncüldürmek (گورنجلدرمك) Kuşu kapayıp tülenmek.

görüncülmek (گورنجلمك) Tüyleri dökmek, doğan cinsi tülemek, tüyleri yenilemek, tekrîz.

görünmek (گورنمك) Meşhut, bariz, ayan, zahir, nümayan olmak, maznun olmak, isbât-ı vücûd, temeyyüz, isbât-ı iktidâr, ibrâz-ı cemâl etmek, gizlenmemek. **göze görünmek** celb-i dikkat ve enzâr-pûşîde olmamak, isbât-ı vücûd, ibrâz-ı liyâkat. *Hısma akrabaya görünmek.*

görünmemek (گورنمامك) Görünmez olmak, meydana çıkmamak, nazara nümayan olmamak, inziva etmek, içtinap, itikâf. **göze mal görünmemek** kadir ve itibarı olmamak.

görünüş (گورنيش) Manzara, manzar, suret, didar. Zahir hâl, ızhar, gösteriş gibi nümayiş, tefâhur-ı sâhte, vakar. Kadimde han huzuruna vusul ile isbât-ı vücûd ve ser-furûî.

görüş (گوريش) Nazra. **bir görüşte** nazra-i ûlâda.

görüşmek (گورشمك) Konuşmak, muarefe, ihtiyat etmek.

görüştürmek (گورشدرمك) Muvâsala, tavassut, müvacehe etmek, ibraz.

görüvermek (گوريويرمك) Tedarik, ifa, tekazâ.

gösteriş (گوستريش) Nümayiş, arz-ı kâlâ, debdebe, şan, iftihar, itibar, bürhan.

gösterişsiz (گوستريشسز) Nümûdsuz, şansız, kılıksız.

göstermek (گوسترمك/گورسيتمك) *f.m. (g.z. gösterir)* Aslı görgüzmek, görsitmek, gördürmek. İrâ'e, işaret, ibraz, ızhar, nümayiş etmek, kaziye ispat, belli etmek, perde hayal gibi göstermek, oyun çıkarmak, taktir ettirmek, ibrâz-ı meziyye, delâlet, tayin, müsaade etmek. *Cemal gösterir kemali. Rahat ve huzur göstermek.* Karşı tutmak, ateşe göstermek, bir şeyin sahnını göstermek, ispat, ayan etmek. *Âyîne-i devrân ne gösterir. İnsanı libas gösterir.* **alay göstermek** asker geçmek. *Hâlini göstermek. Lâ-yuğnî göstermek.* **parmakla gösterilmek** şöhret. **Rabbim göstemesin** hafezanallâh. **yaşını göstermemek** genç, güzel gözükmek. **yol göstermek** akıl öğretmek, irâ'e-i tarîk.

göt (گوت) *is.* Dip manasına. Mak'ad, esfel. **götü kırmızı** Varna mumu. **götü var** cerî, cüretli. **götü varıp gelmek** medhuşluk. **ak göt** bir nev yaban ördeği, bir nev kırlangıç. **tavuk götü nevinden** sü'lûl. *Tencere götü.* **götün götün gitmek** idbar, nekbet, ricat, kahkarî, kuru gösterme.

götlük (گوتلك) Eğerin ve palanın arkasına dikilen meşin.

götürmek (گوترمك) İzale, def, tahammül, yer götürmez, asker giydirmek. *Haber götürmek.* **kulu top götürmek** selb, kal etmek. **lâkırdı götürmek** itaba, mizaha tahammül, bahse menût. *Mide bir şeyi götürmek. Su alıp götürmek.* **su götürür** kabil-i te'vîl. **su ve pirinç götürmek** kabil-i tahmîl. *İyi pirinç çok su götürür.*

götürü (گوتورى) Fiyatı maktu, toptan vezin ve tadat etmeyerek. **götürü bina** çürük. **götürü pazarlık** bitirme, hakla.

gövde (گوگده) *is.* Aslı gök. Asıl manasına yahut kâvde. İçi boş cisim, vücut, cism-i hayvân, beden, ten. Ceset, naaş, libasın tenesi. **bir gövde** koyun, tam koyunun eti. **kaftanın gövdesi** tîn. Ağacın gövdesinden yonmak. **yarım gövde** nîm-tene. **gövdeyi atmak** yunmak.

gövdeli (گوگده لو) Cesim, ağır gövdeli, cesim.

göydürgü (گويدرگي) Ateş çıbanı, ziyade yanar çıban, dümel.

göymek (گويمك) *f.m.* Göğmek, yakmak, karartmak, gömgök etmek, alazlamak.

göynük (گوينك) Türkîde humma demektir.

Göynük (گوينوك) *is.* Bolu'da Göynük maa Mudurnu ve Mihalgazi kazasının merkezi bir kasabadır.

göynük/Göynük (گوينوك) *is.* Ufak kap, süt tuluğu, kıl yoğurt torbası. Bazen arpa torbası manasına. Bir Türk aşireti ismidir, kınık dahi denir.

Göynük (گوينوك) *is.* Erzurum'da Hınıs'a tabi bir nahiye.

Göynükler (گوينوكلر) *is.* Diyarbakır'da bir mülhak nahiyedir.

göyük (گويوك) Yanmış şeyler, kül, kaynayan şeyin köpüğü, yanık, keder, ateş, yes. Bir nev ot. Türkîde humma ve nöbet demektir.

göyündürmek (گويندرمك) Göydürmek, yandırmak, oldurmak.

göyünmek (گوينمك) Yanmak, istihlâk olmak, olgun yemiş gibi kemale erişip pişmek.

göz (گوز) *is.* Ayn, dide, çeşm, nazar, itibar, basiret, tefahhus, dikkat, menba, pınar, gurfe, mağaza, delik. *Çakır, elâ, kara, kaymaç, kestane, kıypık, lokma, mavi, patlak, sarı, şehlâ, yumuk göz. Ağaç, çiçek, çorap. çorba, han, hane, iğne, kafes , petek, peynir, sünger gözü. El, mizan, göz terazi. Kemankeşe bir göz yeter. Karga kargaının gözünü oymaz* **göz açıklığı** zekâ, zeyreklik. **göz açmak** velâdet, teneffüs, refah. **göz ağrısı** remed. **göz akı** tabaka, salbe. **göz almak** kamaştırmak. *Göz atmak.* **gözbağı** gaflet. **göz bağıcı** sehhâr. *Göz batmak.* **göz bebeği** insânu'l-ayn. **göz belertmek** nazar-ı itâb. **göz boncuğu** çeşm-i mühre. **göz boyamak** iğfal. **göz çıkarmak** iras, ziyan, ihanet. *Gözdağı.* **göz doymak** kanaat. **göz etmek** işaret. **göz göre** alâniye, ayan. **göz hapsi** bekletme. **göz**

hekimi kehhal. **göz kalmak** gıpta. **göz kapağı** cefn. **göz kararmak** bayılmak. **göz karası** ecfân çukuru. **göz kararı** tahmin. *Göz kesmek.* **göz kızmak** tamah. *Göz komak.* **göz korkmak** yılmak. **göz kuyruğu** lehâz. **göz kulak olmak** intibah. **göz otu** haşîşetü'l-ayn. **göz önü** a'yün-i nâs, karîb. **göz pınarı** amâk. **göztaşı** zaç. *Göz yaşı.* **göz yememek** cüret etmemek. **göz yummak** müsamaha, iğmas, uyku basmak. **gözde tütmek** hasret arzusu. **gözden çıkmak** sukût-ı i'tibâr. **gözden düşmek** idbâr. Nazar, çeşm-i bed manasına **göze dize durmak** nankörlük cezası. **göze gelmek** nazar değmek. **göze girmek** tahayyüz. **göze kestirmek, göze almak** cüret, cesaret etmek. **gözü açmak** dikkat, teyakkuz. **gözü ardında** mahrum, hasret. **gözü dönmek** hiddet. *Gözü gibi sakınmak.* **gözü gitmek** mahrum, hasretli. **gözü kapalı** bî-haber, ümmi. **gözünü açmak** ikaz, ızrâr. **gözünde** nazar-ı i'tibârında. **gözünü dört açmak** teyakkuz, hayret. **gözler aydın** mübaregî. **gözler süzülmek** mahmur olmak, uyku basmak. **gözlerini açmak** hayret, ihâfa. Azizim manasına **a gözüm.** **aç göz** hırs, tamah, âz. **aç gözlü** gedâ-çeşm. **açık göz** mütekayyiz, ferasetli. **bakan göz** basar. *Beş göz daire.* **bingöz otu** mahmûde. *Bir göz ağlayıp bir göz gülmek.* **bir gözlü** a'ver. *Bir göz oda.* **büyük göz demiri** küçün demiri. **çayın gözleri** uyûn, menâbi. *Çekmece gözü.* **dört gözle bakmak** şiddet-i intizar. **eğri göz** göz kapağında olan et beni, zat, nefet. *Horoz, sığır, tavuk gözü.* **horoz gözü** sayvaniyeden yabani kâşim encidân-ı rûmi. **iki göz arasında** tarfatü'l-aynda. *İlk göz ağrısı.* **karagöz** hayal, zıl, mukallit, maskara, gözde, mukbil-i nazar, itibarda, gözündeki leke, misafir, nokta, vedak, ak benek; mercan nevi balık. **kara göz** kara oğlan gibi çingene. *Kara göz kuzu.* **kara gözlemek** asmayı kuvvete budamak *Kara gözlü güzel.* **koyun gözü** papatya gibi bir çiçektir. **köprü gözü** kemeri. **öküz gözü** ernika. **tok göz** kanaat, kifâf. **tok gözlü** kani, sabir, müstekfî. **yüz göz olmak** alüftelik, edepsizlik etmek.

gözemek (گوزه مك) Örgü örer gibi dikmek, nakışta, hesap nevinden örme, üstünü bir kat daha iplikle örtme. **gözenmiş nakış** iki kat. Müşebbek zıddı.

gözen (گوزن) Geyik, kâvren.

gözenek (گوزه نك) Gözeme, sıvama nakış. Göz göz oya, takye.

gözer (گوزر) Gözlü gön kalbur, harman kalburu.

gözetmek (گوزتمك) Gözetlemek, intizar, terakkup, tarassut, dikkat, mürâ'ât, hazer, hırz, sıyanet, nezaret etmek. İane, iaşe, vikaye. **gözet** sakın! gibi nida.

gözettirmek (گوزتدرمك) Korutmak, hiraset ettirmek, hıfz ettirmek.

gözgü (گوزگو) Türkîde ayna.

Gözlava (گوزلاوه/گوزلوه) Kırım'da bir bender şehirdir.

gözleme (گوزلمه) Gözlemeç, etli, peynirli sade, otluklu gözleme. Yuvarlak hamur saç. **çırçır gözlemesi** katmer.

gözlemek (گوزلمك) Arzu, intizar etmek.

gözlü (گوزلو) *Gözlü çıban.* **gözlü dolap** haneli.

gözlük (گوزلك) Aynek. Tek gözlük. **uzak gözlüğü** medîdü'l-basar. **yakın gözlüğü** kasîru'l-basar.

gözükmek (گوزيكمك) Görünmek, zahir ayan, müstebân olmak, ızhâr-ı cemâl etmek.

Gradışka (غرادشقه) *is.* Benaluka'da kaza merkezi bir şehir.

gradine (غرادينه) *is.* Hevenk yaptıkları kırmızı kuru üzüm hevengi.

grah (غراخ) *is.* Mürdümük.

Grahova (غراهوه) *is.* Hersek'te bir nahiyedir.

grandi (غراندى) *is. İt.* Geminin büyük direği. **kontra grandi** yelken.

grat (غراد) *is.* Sakalibe'da kale manasına *Belgrat, Çargrat, Hezargrat, İsgetigrat.*

Gratçaça (غرادچاجه) *is.* İzvornik'te kaza maa nevahi merkezi bir kasaba.

Gratçayniçe (غرادچاينيچه) *is.* İzvornik'te kaza merkezi şehir.

grive (غريوه) *is. İt.* Geminin baş tarafından demir asakodukları kol çengel. **demiri griveye almak** halatını kesmek.

gube (غوبه) *is.* Sarpa cinsinden balık.

guguk (غوغوق) *is.* Karga ecnasına karîb bir maruf kuştur. **guguk saati** tahtadan ve

öter kuşlu saat. **kusguguk** sâk-ı har. İstihza ve temashur manasına nida olur.

Gurcu (غورجى) *is.* Küçük Eflâk'ta kaza merkezi kasaba.

gurgur (غورغور) *is.* Karın guruldama, hacîf.

Gurguşufca (غورغوشفجه) *is.* Sırp'ta kaza merkezi kasabadır.

gurk (غورق) *sf.* Kurk, kuluçka, kabarmış, kızmış tavuk. Türkî'de burtgan, burtagan, küdük. *Gurk hindi.*

gurklamak (غورقلامق) Kabarmak, kudurmak.

gurlamak (غورلامق) Telâkkum, zırıldama. Şedidine gürlemek.

guruldamak (غورلدامق/قورلدامق) Gurultu etmek, karâkîr-ı em'â, kays.

Gusina (غوسينه) *is.* Prezrin'de Gusina maa Plâva ve Bodlamya kazasının merkezi bir kasabadır.

guşe (غوشه) Kürk.

guz (غوز) *sf.* Oğuz ulusu, gaz-uz.

gübel (گوبل) *is.* Kopil, bacaksız velet. Ufak öyük.

gübelez (گوبلز) *is.* Ufak, genç zağar.

gübre (گوبره) *is. Rum.* Türkîde gümre. Eski fışkı sair hayvanat tersi, zibil, sığır koyun gübresi. *bk. mayıs.*

güce (گوجه) *is.* Kaynatılmış buğdayın burgulmuşu, burgul nevi. *Güce tarhanası.*

gücendirmek (گوجنمك) İz'âc, i'zâb etmek.

gücenik (گوجنيك) İğbirar, muğber.

gücenmek (گوجنمك) İnfial etmek, münkesir olmak.

gücü (گوجى) *bk. Konya.*

gücü (گوجو) Karakış, erbain, gücük ay, şubat.

gücü (گوجو) Bez tarağı arkasında ağız açan iplik, tarak. *Gücü deyneği.*

gücük (گوجوك) Zayıf, kuvvetsiz. Aslı giçik.

gücün (گوجين) Güçle, ıstırarî.

güç (گوچ) *is.* Kuvvet, kuvve, vüs'-i iktidâr, tâb u tevân, derman, cebir, zor, müşkil, elem, keder. **iş güç** meşagil, gâile, kâr u bâr, muazzamat, umûr-ı su'ûbet. **işi gücü yok** atıl. *sf.* Çetin, düşvâr, sa'b, asîr, müte'assir, müte'azzir, müşkil, sor, sarp, ızharı güç, ızmarı güç. *Güçler vara vara düzelir.* **güç gelmek** müşkil olmak. **güce gelmek** münfail olmak. **gücü gidip kolayı kalmak** kesb-i suhûlet. **gücüne koşmak** tas'îb. **gücünü yenmek** nefs-i emmâre galebe etmek.

güçiler (گوچيلر) Konya civarında Fazıllar yaylağı yörükleri.

güçle (گوجله) *is.* Ancak, güçle.

güçle (گوجله) *is.* Karga büken, ceviz mukayyi, akrâs.

güçle (گوجله) Zorla, güçlükle, güç belâ. **güçlü kuvvetli** zor-aver.

güçlendirmek (گوجلندرمك) Tas'ip, işkâl etmek.

güçlük (گوجلك) İşkâl, su'ûbet, usret, fakr, zorlamak.

güçsimek (گوجسيمك) Izhar-ı tas'îbât.

güçsinmek (گوجسينمك) Güce gelmek, gücelmek, güçleşmek, güçlenmek, ta'assür, güce sarmak.

güçsüzlük (گوجسزلك) Za'f, dermansız, adem-i iktidar.

güden (گودن) *is.* Kalın bağırsağın bir kısmı, kör bağırsak, rabaz. **güden bumbarı** Arabî küdküden boş sangı. **güden adam** yük beygiri *bk. kölük.*

güderi (گودرى) *is.* Geyik derisinden meşin. Emsalinden yapılan tüylüce gön, köselenin pek incesi.

güdük (گودوك) *sf.* Küt gibi olan, ebter. Farisîde tıfıl manasına. **güdük tavuk** kuyruksuz, seri büni yok. Türkîde güçük, gücük aylar. **kısır güdük kalmak** sakat olmak, nâtamâm.

güğül (گوگول) *is.* Delik koza ipeği.

güğüm (گوكوم /گوجم) *is.* Bakır testi. *Musluklu güğüm. Asma güğümü, salepçi, şerbet gügümü.*

güğüm (گوگم) *is.* Bir sert şecer. Türkîde gücim meyvesi ufak erik gibi göğdür. Hûhu'd-dübb, gabira.

güherçile (گوهرجله) *is.* Sûrec, milh. *Güherçile kaymağı, güherçile musaffası.*

güherçileli (گوهرجله) **güherçileli toprak** boz.

gül (گل) *is. Far.* Verd. Beyaz yabanîsi ak gül, nesteren, katmer, kayısı gül. **gül aşina**

azerbûyeden bir sarı çiçek. **gülbeşeker** gül çiçeği evrakından mamul tatlı. *Gül pembesi.* **gül rengi** gülgülî renk **gülsuyu** gülâb. **gül süzmesi** lühûk. **eli eline karışmış gülü gülüne** şermin ve sürhîn. *Çapdan gülü.* **dağ gülü** kokar. *Fındık, menekşe, yediveren, yosunlu gül.* **göbekli gül** sad-berg. **Van gülü** gül-i surh, gül-i sûrî. *Ebru, güğez, sarı, dikensiz gül, yeşil gül.*

gülabdan (گلابدان) Buhurdan kardeşi, bir zarftır. Gül ya çiçek suyunu onunla serperler.

güldürmek (گولدومك) Muzhiklik etmek, tesrîr, irzâ eylemek.

gülek (گولك) Güle, tatarcık gibi sokaklarda olan ufak sivri sinek.

güler (گولر) **güler yüz** ibsât, ibtihâc, beşâşet, sürur, küşâyiş. **güler yüzlü** küşaderû.

güllâbi (گلابی) *is.* Kullabi. Tımarhaneci. Güllâbî bir nev armut kelepçe. *bk. kelep.*

güllâç (گلاج) Nişasta yufkası, gül suyu ve şekerleme baklavası.

gülle (گورله/گوللە) Yuvarlak, kürevi taş, tane, top tanesi. **dikici güllesi** cilâ edecek demir top içi. **döş gülle** humbara, kumbara. **kızgın gülle** altı çapında gülle, kantarlık gülle. **mıkas gülle, çifte gülle** bilâ-nükte. **su güllesi** kule, kumkuma. müdevver testi.

güllü (گوللو) Çehre-i gülgun, gülsün gibi ümmü gülsüm muhaffefi. Avam tabiri gülgülî.

güllük (گوللك) Gülistan, gülzar, gülşen.

gülme (گولمه) Gülecek, zıhk-ı zarûrî. *Güleceğim geldi, gülme aldı.* **gülecek şey** uzhûke, acib, na-makbul.

gülmek (گولمك/گلمك) *f.m.* Zıhk, hande etmek, mesrur olmak, istihza etmek. Zevklenmek gibi aldatmak. Hoşnut ve mesrur olmak, kalp telif olmak. Te'lîf-i kalb ile tesrîr olmak. *Adama gülmek.* **bıyık altından gülmek, sakala gülmek** isihza olmayarak kıs kıs gülmek, kahkaha ile gülmek, gevrek gevrek gülmek. **bir göz gülmek** kederle karışık mesruriyet. **yüz gülmek** mesrur, müreffeh olmak. **yüze gülmek** aldatmak, müdâhene. *Öksüz neden güler belki yanlız da güler.*

gülmez (گولمز) Abûs, yüzünden düşen bin parça. **gülmez oğlu** işi pullu kumaş.

gülnar (گلنار) Katmer çiçek narı.

Gülnar (گلنار) *is.* İçel'de Gülnar maa Bozağaç, Vizine ve ve Aşayir kazasının merkezi bir iskeledir.

Gülşehir (گولشهر) *bk. Arabsun*

gülücü (گوليجي) Dahhak, mütebessim.

gülüm (گولوم) Hande.

gülümsemek (گولمسه مك) Gülümsimek, dudaklar tebessüm etmek.

gülünç (گولنج) Sabîh, mütebessim, sırıtkan, muzhike manasına. *Halka gülünç olmak.* Müferrih, dilşad.

gülüş (گوليش) Kahkaha. *Bir gülüş güldü yanağında güller bin açıldı.*

gülüşmek (گولشمك) Halk istihza, hezl etmek.

güm (گوم) *es.* **güm güm ötmek** tanînendâz olmak. Gümbür gümbür top sesi.

güm (گوم) *sf. Far.* Kem, fıkdân. **güm etmek** nâ-bedîd eylemek, gömmek.

gümlemek (گوملمه مك) Gümürdemek.

gümrah (گومراه) *sf.* Yolunu kaybedip geri taşmış manasına, bol, gür, mebzûl, firavan, bî-pâyân. **gümrah ot** sakal su.

gümren (گومرن) *is.* Yabani dağ soğanları, belbûs, hususan sünbül-i hindî soğanı.

gümrük (گومروك/گمرك) *is. Rum.* Emtia rüsumatının idare mahalli. **gümrük arayıcısı** kolcusu, râhdâr. **gümrük tezkeresi** tarifesi resmi, amediye reftiyesi kaçağı. *Karagümrük ticaret-i dahiliyye gümrüğü.*

Gümülcine (گوموجنه) *is.* Gelibolu'da liva merkezi şehir. Kazaları Gümülcine, Ahi Çelebi, Sultanyeri, Darıdere, İskeçe, Eğridere, Cebel.

gümürdemek (گومرده مك) Gümürdenmek, arslan deve misilli büyük hayvanat gümürtü etmek, dendene, tehiyye, zemzeme, hemheme etmek.

gümüş (گوموش) *is.* Türkîde gümeş hufer ve define demektir. Fizza, sim, külçe, gümüş nukra. Vasf olur : sîmîn manasına *gümüş başlık, gümüş kaşık, gümüş şamdan.* **gümüş balığı** aterina, camoka. **gümüş gerdan** sîmîn-ber. **gümüş göz** akçe harisi. *Gümüş madeni.* **gümüş servi** ayın suya akseden ziyası. **gümüş suyu** berrak. **gümüş takımı** avânî-i sîm.

gümüş yaldız beyazi. Gümüş taklidine sim denir *sim pul, sim sırma.*

Gümüş (گوموش) Kütahya'da Tavşanlı'ya muzaf nahiyedir.

Gümüş (گوموش) *is.* Bolu'da Konrapa'ya mülhak kaza merkezi.

Gümüş (كگموش) *is.* Amasya'da Maden kazası merkezi Hacıköyü.

Gümüşabat (گوموش اباد) *is.* Bolu'da bir mülhak kaza.

Gümüşhane (گوموشخانه) *is.* Trabzon'da bir sancak kürsüsü kaza merkezi şehir. Kazaları Gümüşhane maa Konas ve Yağmurdere, Torul maa Körtön, Kelkit, Şiran.

gümüşî (گوموشي) Açık kurşunî

gün (گون) *is.* Yevm, ruz, eyyâm-ı mahsûsa, bayram, zaman, ikbal, yortu, devir. Eyyâm-ı ma'dûdenin gayri sayılı gün, eyyâm-ı ma'dûdât. Güneş manasına. **gün doğrusu, gün doğuşu** maşrık. **gün batısı** mağrip. Mevsim manasına **sulh günleri** ahit. Zaman manasına. **Sultan Mahmut gününde** devr-i Mahmud Hanide. Müddet, mesafe manasına *on günlük çubuk. on günlük yol.* **gün aşırı** gıbb. **gün balığı** bir değirmi nefis balıktır. **gün bu gün** zamân-ı fırsat, vakt-i ist, vakit. **gün doğmak** fırsat, tâli'-i mes'ûd. *Gün dönmek. Gün dönümü fırtınası.* **gün geçirmek** ıyş. **gün geçmek** te'sîr-i şems mürur, mehel. *Gün gibi aşikâr.* **gün görmek** ikbal. **gün görmez** muzlim. **gün tutulmak** küsûf. **gün yüzü** maşrık şarkı. *Günü gününe.* **günlerde bir gün** ittifaken. *Bayağı gün.* **bir gün olur** bir zaman gelir. **bu gün** imrûz. **bu güne şükür** şu hâle çok razı. **bugünkü gün** vakt-i hâzır, hâlen. **bu günlerde** karîben. *Dünkü gün. Dün ü gün.* **ele güne karşı** a'yün-i nâsta. *Ertesi gün. Evvelki gün.* **gece gündüz** her dem. **iş günü** şuğül zamanı. **kara gün** matem, yeis vakti. **kıyamet günü** rûz-ı cezâ. **kötü gün** zamân-ı idbâr. *öteki gün. Pazar günü.* **sıcak günler** eyyâm-ı bâhûr. **yümlü yümsüz gün** sa'd, nahs.

gündelik (گونده لك) Yevmiye, ücret, vazife, ceriye, ruzi.

gündelikçi (گونده لكجى) Ecîr, amele, rençper, aylakçı.

gündüz (گوندوز) Nehar. **gündüzün** neharen. **güpe gündüz** ba'del-fecr.

güneş (گونش) Türkide güneş, Çağatayîde kuyaş, şems, hurşit, mihr, afitap. Elmas vesaireden güneş resmi. **güneş çarpmak ve geçmek** teşmîs, gün batmak. **güneş doğmak** vakt-i müsâ'id, zerî'a-ı muvâfık. **güneş gibi** zahir, tâbân. **güneş vurmak** teşrîr. **güneşi balçıkla sıvamak** doğruyu ketme sa'y. **akşam güneşi** kızıl turuncu renk. **deniz güneşi** bir nev deniz memesi otu.

güneşletmek (گونشلتمك) Güne gösterip kurutmak.

günlük (گونلك) Ateşe yaktıkları zamk, belki güneş doğarken putperestlerin buhur ettikleri lübân, kündür. **karagünlük** şeylem.

günü (گونى) Şark, maşrık.

Günü (گونى) *is.* Çerkeş'e mülhak kaza.

Günü (گونى) *is.* Kastamonu'da Taşköprü'ye mülhak bir kazadır.

günü (گونى/گونو) Haset, yürek yanmak, reşk, gıpta, kıskanç. Kötülemek, çekememek, hıkd. Türkîde kıskanç manasına gayret.

Günyüzü (گونيوزي) *is.* Ankara'da Sivrihisar mülhakı bir kazadır.

gür (گور) *es.* Bol şeyin sürati, tuğyanı hikâyesi. **gür edip** gürleyerek yıkılmak. *Gür gür işlemek.*

gür (گور) *sf.* Bol, vâfir, mebzûr, mebzûl, firavan, küşade. *Gür ses, saç, su, talih. Son gürlüğü.*

gürbüz (گوربوز) *sf. Far.* Cerbeze, hâlen serpilmiş bir natüvânâ, yaşından ziyade gösterişli, genç irisi, cilâsun, eşbeh.

Gürcistan (گرجستان) *is.* Kafkas'ta bir vilâyettir. Merkezi Tiflis, bir yanı Dağistan, Şirvan biri Kabartay ve Abaza, bir yanı Ermenistan Gürcistan aksamından Kars, Güril, Mekril, İmirit. *Gürcü kavmi.*

güreş (گورش) Sur', rezm.

güreşçi (گورشجي) Pehlivan, küşt-gîr.

güreşmek (گورشمك) Biribiriyle ziyadelik davasına tutuşmak, pehlivanlar musâra'a etmek, mübareze. **alçaktan güreşmek** müdârâ. **boğaz boğaza güreşmek** nizâ'-ı şedîd.

gürgân/Gürgân (گورگان) *is.* Türkîde güzel, cemil ve hânedân-ı hâkana sıhrıyetle

müntesip. Timur-ı gürgân. Kadimde Esterabat vilâyeti, Cürcan.

gürgen (گورگن) *is.* Şezâ. **ak gürgen** kayına müşabih neb. **kara gürgen** serban ki dağ eteğinde olur, bir nevi çukurlarda çok olur. **ala gürgen** şevhat. Kerestesi türlü türlü ağa tahtası, fıçı tahtası, korampa (kerempe) kızaklık verke ağacı.

gürlemek (گورلە مك) Ra'd, top, gök gümbürdemek. Meseldir *yağmazsan da gürle* ihafe makamında. Nalları atmak, top gibi ahirete gitmek. **top yoluna gürlemek** nâ-hak yere telef olmak, gitmek.

gürlük (گورلك) Vefret, bereket, güm rahlık. *İman gürlüğü.* **talihin gürlüğü** küşadelik, kutluluk.

gürül (گورول) **gürül gürül** süratle, şiddetle, bilâ-tereddüd. *Gürül gürül su akmak.* **har gür etmek** şamata.

gürüldemek (گورلدە مك) Paldır güldür sesle yuvarlanmak, gürültü etmek. Gök şule, gümbürtü etmek.

gürültü (گورلدی) Gür eden sesler gürlemek, sît, velvele, şenşene, kalabalık, ga'ile. **gök gürültüsü** ra'd, şemâtet. **söz gürültüsü** tumturak.

Gürün (گیرون) *is.* Sivas'ta kaza merkezi bir kasabadır.

gürz (گرز) *is. Far. bk. topuz.* Envaı ay balta. Boz doğan, şeşper, keskin, soğancık

gütmek (گوتمك) Ardı sıra yürüyerek hayvanı sürmek, öne katmak, tesrîb, ra'y etmek, takip, itbâ etmek. Rekabet, zıt, gayret gütmek. **kin gütmek** hıkd. *Çobana koyun, oğula baba huyun gütmek gerek.*

güve (گوگە/گیوە) *is.* Aslı give. giv. Sûs, usse, yün içinde hasıl olan şell, böcek, yüne kumaşa değen ufacık hayvan. Bir nev fener böceği. Bir nevi fener. **güve yeniği** kumaşlarda böcek deliği. **ağaç güvesi** arza. *Güve otu.*

güveç (گوگج) Mavi, dibi düz toprak tencere yayvanı. *Güveç fırını, güveç pilâvı.*

güvelenmek (گیوە لنمك) Elbise, hububat güve peyda edip harap olmak, çil kap karıncalanmış ma'âdin gibi çürümek.

güvenmek (گوگنمك) *f.l.* İtmi'nân, istinat, itimat etmek. **kendine güvenmek** iftihar, ittikâ, kalp, kuvvet, iğtirâr etmek, tebâhî.

güvercin (گوگرجین) Envaı her türlü renkte lâ-yu'ad : hammâme, kebûter, gagası dişli gibi, yün, boz güvercin, yabanî büyük güvercin, yemâme, fâhte, tahtalı kuskukuk. Havaya ziyade çıkan, kaçan güvercin, Maraş, akman, palpelenk, bakırlı, çakşırlı, hünkârî. **güvercin otu** ra'iyyü'l-hamâm, verina, bir nevi mine çiçeği, barsnalyon, bir nevi kedi otu. **güvercin palazı** ferh. *Zevrak, sivri tepeli, demkeş, şeş, taklabaz, tavus, kesme, Mısrî, mağ, Mekke, meskî, cici baş, Bağdat.*

güvercinlik (گوگرجینلك) Kebûter-hâne. Piyade kayıkların kumanyası üstünde zevraka muttasıl pek ufak dolabı, mürtefi, muhtasar hisar, kule.

Güvercinlik (گوگرجینلك) Biga. Güvercinlik Maraş nahiyesi. Güvercinlik Sırp'ta Kobaç.

güverte (گوگرتە) *is. İt.* Gemi ambarının örtüsü, sath-ı geminin meze güvertesi, alt ambar örtüsü, palâvra. *bk. tavlun.*

güveyi (گویگي) Güyegü. Aslı yanmış, müştak, talip, hâst-kâr manasına arus, haten makamında kullanılırdı. Sıhr, damat. **iç güveyisi** arus hanesine gelen. **iç güveyinden hallice** hali mükedder, muztarip. **güveyi girmek** zifaf. **güveyi oto** merzencuş bazen güveyik. **güveyi feneri** badincaniyeden kâkenç, ekkenc.

güvez (گوگز) Koyu parlak kırmızı.

güz (گوز) *is.* Harîf, hazan mevsimi, köhne bahar son bahar.

güzel (گوزل) *sf.* Göze hoş gelen, cazip, hasen, ahsen, hüsna, hûb, ziba, muhsinat sahibi, müstahsen, mergup, memduh, melih ravhâniyetli, şirin, mahbup, garrâ, tayyib, bedî, iyi. *Mevla güzel yapar. O güzelim çiçekler!* **güzel adam** salih. *Güzel hareket. Güzel hava. Güzel koku. Güzel makam. Güzel okumak. Güzel ses. Güzel söz.* **Pek güzel, ne güzel** nida olur. **güzeller** dil-rübâlar, dilberân, hûbân. **güzel amma** itiraz makamında fakat. *is.* Mahbup, ra'nâ, hüsnâ, nigâr. **güzel hatun** bir nev kan kurutan lüffâh atruya, suyundan güzellik yapılır, haşîşetü'l-humre. **saksı güzeli** hayyü'l-âlem cinsinden nasır otu.

Güzelhisar (گوزلحصار) *bk. Aydın.*

Güzelhisar (گوزلحصار) *is.* Göksu'da Anadolu hisarı.

Güzelhisar (گوزلحصار) *is.* Muğla'da Menemen'e mülhak kaza merkezi şehirdir.

güzellenme (گوزللنمە) İzdiyâd-ı hüsn.

güzelleşmek (گوزللشمك) Hava iyileşmek.

güzellik (گوزللك) Paha, behcet, cemal, hüsün, melâhat. Hayır, letafet, nezaret, revnak. *Zorla güzellik olmaz.* Ne var ne yok, *güzellik.* Güzel olmak için sürülen su, vagara, düzgün.

H

ha (ح) Elifbanın sekizinci harfi, hâ-i mühmele. Ebcet hesabında sekize işarettir. Hurûf-ı arabiyyeden olup sair lisandan gelen Osmanlı lügatlerinde istimali galattır. Meselâ *haç, haybe, hasıl, hartuc, harin, haydamak, haykırmak, hamut, havut, havlamak, haymana* (ح) ile yazılmaz. Yalnız haydut kelimesini ta'rîb ile ceminde (حياديد) yazmışlar.

ha (خ) Elifbâ-i Osmanînin dokuzuncu harfi. Ebcet hesabında altı yüze işarettir. Kadimen Türkîde (خ/غ/ق) harfleri bir harf addolunup yerine göre okunur. Sabıkta (غ) ile (ق) kafiye olurdu. Arabîden ve sair elsineden naklolunan (غ)lı kelimeler (خ) yahut (ق) la okunur : **gaşiye** > *haşe*. **garar** > *harar*, **gırbal** > *kalbur*. **gılaf** >*kılıf*. **hartuc** > *kartuş*. Türkîde dahı **hatun** > *kadın*, **hakan** > *kağan*, **halı** > *kalı*. **akşam** > *ahşam*. Oğuz kolunda olan lehçelerde (ق) harfi, Uygur kolunda (غ) , Kıpçak kolunda (خ) galiptir.

ha (ه) Elifbâ-i Osmanînin otuz birinci harfi. Hesâb-ı cümelde beşe işarettir. Türkîde bu harfle bed eder elfâz-ı asliyye yoktur. Bazı edatla bir kaç galat-ı meşhûrdan ibarettir. Hâlen kelimat-ı mürakkafede fetha mahallinde elif yerine hâ-i resmiyye yazılır.

ha (ها) *e.* Tembih, ıstical, ha ve he istifham, hey manasına istimrar içindir : *Sakın ha. ha geldi.* **haydi ha** koşmak.

Çevrinir ha durmadan dolap gibi
Kişiye varır ondan her nasibi.
(vezinsiz. Âşık Paşa).

habire alc'd-devâm manasına gelir. *Hay, haydi, haydi, habire, deh, dah* gibi. **deh bre** de göreyim seni, teşvik. Tehdit için *ha, hay, he haydindi*, Belî, tasdik için **haydan gelen hıya gider.**

Habeş (حبش) *is.* Kâh Hicaza kâh Mısır'a mülhak bir livadır. Merkezi Musavva. kazaları Cezîre-i Dehlek vesaire.

Habeş (حبش) Bir kavim ismidir, siyah değildir. **Habeş gibi** ziyade esmer. **Habeş memleketi** Afika'nın bir büyük hıttası.

habhab (خبخاب) *is.* Hophop, kabkab, cambaz ayaklığı.

habhabî (خبخابي) Kabkab gibi salınan kayıtsız gezen, kaygısız, mülâhazasız, budala.

Hacı Abbas (حاجى عباس) *is.* Bağdat civarında kasaba.

Hacı Bektaş (حاجى بكتاش) *is.* Kırşehir'e mülhak bir kazadır.

Hacı Kamza (حاجى حمزه) *is.* Amasya'da Osmancık'a mülhak bir kaza merkezidir.

Hacıköyü (حاجي كويى) *is.* Amasya'da Gümüş'e mülhak kaza.

Hacılı (حاجيلو) *is.* Adana'da bir nahiyedir.

Hacı Murat (حاجى مراد) *is.* Yeşilırmak'a ve Karahisar-ı Şarkî'ye karîb bir kasaba.

Hacıoğlu Pazarcığı (حاجى اوغلى بازارجغى) *is* Varna'da bir kaza merkezi şehirdir.

Hacı Tarhan (حاجى ترخان) *is.* Zebanzedi Ejderhan. Deşt-i Kıpçak'ın Bahr-i Hazar'a nazır Nehr-i İtil kenarında benderidir.

haç (خاچ/هاچ) *is. Er.* Salib, çelipa, çalap ki Türkistan'a papazlar götürüp Çingizîlere Hudâ-yı ma'bûd diye gösterdiklerinden çalap lâfzı mütedavil olmuş. Okumuş, din tutmuş manasına çelebi denmiştir.

Haçin (هاچين) *is.* Sis'te kaza merkezi bir kasabadır.

haçvari (خاچواري) Haç resminde yani iki hattın zevâyâ-i ka'ime üzre tekatuu. Rumcada istavroz.

Hadım (خادم) *is.* Konya'da Perluğanda maa Aladağ kazasının merkezi bir dârü'l-ulûm kasabacıktır.

hafşabat (خفشاباط) *is.* Türkîde şubat ayı, senenin ahiri.

haham (خاخام) *is.* Habr, yahudi hakimi. Farisîde mecusa teşbihen hirbed derler. **baş haham** bazı yahudi mahallâtının reisi. Edirne, Filibe, Selânik, İzmir, Halep, Bağdat, Kudüs, Mısır menasıbı. **haham başı** habrü'l-ahbar.

hakan (خاقان) *is.* Çinîde Hevhank, padişah, şaheşah manasına olmakla Türk ve badehu Tatar ve Moğol hanları Çin imparatorla-

rına galebe edip müstakil oldukça bu unvanı kullanmış ve hakan diye tahrif etmişlerdir, (*kema sarrahahu Abdullâh-i Beyzavî*). Kaan bunun tahrifiyle ta'rîbidir. Türk ve Tatar ulusları hanlarından sâhib-i hurûc olanlar bütün hakan telâkkup etmiştir. *Defter-i Hakanî, dîvân-ı hakani, nişan-ı hakanî. Hakan-ı çin.*

Hakkâri (حكارى) *is.* Van'da bir kazadır. Merkezi Çölemerik, ahalisi Hakkâri ekradı, şubeleri çok bir aşirettir.

Halep (حلب) *is.* Vilâyet merkezi şehr-i kadîmdir. Sancakları Halep, Urfa, Maraş, Zûr. Sancağın kazaları Halep maa Cebel, Şaman, Bab ve Cibul maa İlbeyli ve Menic, İdlib maa Eriha ve Sermin Harim maa Barişa, Cisr-i Şagr maa Ordu ve Derguş, Antakya maa Kasir, Azye maa Okçu ve Şeyhler, Baylan maa İskenderun, Kilis maa Cum Azaz ve Türkmen, Antep maa Urva, Reyhanlı, Ma'arratü'n-Numan.

halı (خالى) *is.* Havlu, kalı, kaliçe, keçe, kilim ve kebeden gayri ülkerli yün ferş. *Halı döşek, halı seccade. Uşak, Kırşehir, Gördös halısı. Halıcılar köşkü.*

halıc (خليج) *bk. alıç.*

halıkmak (خلقمق) *f.l.* Soytarıların rezaleti gibi bed mukallitler etmek. Türkîde havlıkmak, sıkı soluk almak. *Tavada balık sen gör de halık.* Curcunacı raksı.

Halilurrahman (خليل الرحمن) Hebron.

halsa (خلصا) *is.* Zebanzedi halâsa. Bir kere ekilip nice seneler dirilen mahsul, yonca ve kök boya ve âlâ toprakta patates misilli.

halta (خالطه) *is.* Köpeklerin boyun halkası, sâcûr, tahta burun halkası, tavk.

ham (خام) *e. Ham halat.*

Hama (حما) *is.* Şamda liva merkezi şehir. Kazaları Hama, Humus, Hısnu'l-Ekrad.

Hamam Ali (حمام على) *is.* Musul cenubunda.

Hamame (حمامه) *is.* Tunus'ta bir kaza merkezi kaledir.

hamamlı (حماملو) *is.* [Kastamonu'da bir liva]

Hamas (حمص) *is.* Hama'da bir kaza merkezi şehir.

hamaylı (حمايلى) *is.* Boyundan bir yana asılan hırzlar.

hambar (هامبار) Ambar galatı.

Hamdullah (حمد الله) *is.* Sudan-ı Garbiyyede Gine memalikinde kalan hükümetinin kürsüsü bir şehir.

hamhum (خام خوم) *es.* **berbere, ham hum etmek** dırlanmak.

Hamitili (حميد ايلى) *is.* Anadolu beyliklerinin biri olup hâlen Karaman vilâyetine merbuttur. Kürsüsü İsparta. Kazaları İsparta, Eğridir, Barla ve Bavlu ve Ağros, Kara Ağaç maa Afşar, Yalavaç maa Hoyran, Uluborlu maa Gönen, Burdur maa İncirli ve Ağlasun Tefenni maa Gölhisar ve Kemer, Asi, Kara Ağaç maa Irla ve Yavice.

hampa (هامپا) *is.* Hempa galatı. Müfsit gayretkeşi, refik, eşkiya, kafadar, yoldaş manalarında müstameldir.

Pamrin (حمرين) *is.* Kerkük'le Musul arasında silsile-i selâl.

hamsi (خمسى) *is.* Maruf balıktır ki envaı olur. Yatsı, ufarak elez nevini Akdeniz'de küllü tuzlayıp ençoy derler, büyücek nevinden sardala yapılır ki bu dahi yatsıdır, hamsi gibi müdevver uzunca olmaz.

Hamur (خمور) *is.* Bayezit'te bir kazadır.

hamur (خمور) *is.* Un yuğrulup yapılan fatîr ve mayalı hamur, acin, macun manasına. Edviyeyi hamur edip hap yapmak, hamur tutmak, yoğurtmak. Fıtrat, tinet, tabiat. **bir hamur ekmek** top edip karıştırmak. *Deve ayağının hamuru, at ayağıyla hamuru oynamak.* Vasıf olur : **hamur açmak** yufka yapmak, hamur dökmek. **hamur ekmek** nâ-puhte. **hamur etmek** bir top kılıp karıştırmak, terkip. **hamur gibi kesilen** nerm, yumuşak. **hamur olmak** ögür olmak, istînâs, yorulup gevşemek. *Hamur tahtası. Lokma, gözleme, yassı kadayıf hamuru.*

hamurcu (خمورجي) Aşçı ustalarının kebap ve pilâvcı gibi hamur yapmakta mahir olan refiki börekçi. Fırınlarda ekmeği yoğuran.

hamur işi (خمورايشي) Börek envaı mevâdd-ı asîre ve nazike. **hamur işine ne karışmak** fuzulluk, müdahele.

hamurlamak (خمورلامق) Macunlamak, kapların menfezini acn ve alçı ile tutmak, tencereyi hamurlayıp fırına vermek, ta'cîn.

hamursuz (خمورسز) Mayasız ekmek. **yahudi hamuru** kilise kurbanı. **hamursuz bayramı** iyd-ı fıtr.

hamut (هاموت/خموط) *is.* Koşumun boyun halkası. *Araba atı ve çift öküzü hamudu.*

han (خان) *is.* Çin'de hang, vang, vung, melik manasına olmakla Tatar'dan evvel Çin'e müstevli olan Etrak mülukü o unvanı takınmış ve her ulus büyüğüne han denmiştir. Meselâ Çağatay ulusunda bir zaman Çingiziyeden Mahmut Han'a han denip hükumete musallat olan Aksak Timur'a bey yani onun vekili denmiştir.

Hanbalık (خان بالق) Han şehri ve payitaht manasına Pekin'in kadim Tatar ismi. **Hanbalık kâğıdı** Çin'in âlâ abadîsi.

Hanbarçın (خان بارچين) *bk. Emir dağı.*

hançer (خنجر) *is.* Envaı kamta, şiş, bele takılan eğri bıçak.

handarılı (خندريلى) *is.* Hondarılı, ak hindisa, ya'zûd.

hanekin (خانقين) *is.* Bağdat'ta Hanekin maa Kızılribat kazasının merkezi bir serhat şehirdir.

hangi (هانكى) Kangı galatı. Hani, kanı galatı.

hanı (خاني) Arabîde hani kırmızı büyük balık, küçük hani.

hanım (خانم) *is.* Kadim Türkîde bazı unvanlara te'niste (m) ilâvesiyle bey hatunlarına begim ve han zevcelerine hanım denmiştir. Bazı unvanlara dahı (ça) harfi ilavesiyle ***ağa*** dan ***ağaça*** denirdi. Hâlen metruk hatun unvanı yerine hanım. **hanım böceği** gül goncalarını kesen siyahlı kırmızı böcek, uzun kelebek, burunlu nevi kırkımcı. **hanımeli** bir sarmaşık sarı çiçekli ağaç, zehrü'l-asel. **kirli hanım** fıçı peyniri.

Hani (حاني) Diyarbakır'da Silvan'a mülhak kazadır.

hanlık (خانلق) Kırım Hanlığı gibi meliklik, bazı hanedanda unvan. *İbrahim hanlar, Tura hanlar, Bedir hanlar gibi.*

Hanya (خانيه) *is.* Girit vilâyetinin kürsüsü bir liva merkezi şehir ve kale ve bender. Kazaları Hanya Kisamu, Selene, Elikan.

Hanyunus (خان يونس) *is.* Gazze'ye mülhak bir kazadır.

hapur hupur (خپور خوپور) *es.* Şapur şupur gibi acele veya ses ile yemek.

harar (خرار) *is.* Garar, gayet büyük meşinli çuval. Küçüğü heybe.

haraza (خرازه) *is.* Sığır ödünde hasıl olur bir boncuk şeklinde katı şeydir, suda eriyip sarılık için hastaya içirir ve sürerler. Mevlâ şifasın vere.

hardal kıçı (خردال قيجي) Nebatı ve tohumu.

Haremeyn (حرمين) **Haremeyn aşiretleri** kıl tonlu.

Harezm (خوارزم) *is.* Cürcan ile Deşt-i kıpçak ve Hazar deryasıyla Buhara arasında vaki ülke. Kadimde payitahtı Ürgenc-i Köhne, hâlen Hive.

harezm (خوارزم) *is.* Aşiret-i horezm maa Boz ulus ve Musluca. Karahisar-ı Sahip'te Çal'a mülhak bir kaza.

harıltı (خارلدى) Mütemadi, müstemirrî ses. Halkın harıltısı. **boşuna harıltı** lâklâkiyat, tezvîr-i hâr gibi etme. Arabîde şamata, hengâme.

harın (هارين) *sf.* Harun. Türkîde harmak, armak zebanzedi yorulmak manasınadır. Yorgun argın zebanzedi harin turmuş, arıklamış, zebun demektir. Harran manasına değildir. **atlar harımlamak** yorulmak, harunlamak manasına galattır.

Harim (حارم) *is.* Halep'te Harim maa Barişa ve Cebel-i Alâ kazasının merkezi bir şehir, tütünleri meşhur ve mebzuldür.

harita (خريطه) *is. Yun.* Kuş bakışı gibi olan nakışa bina sureti. *Harîta-ı umûmî, harîta-i mahsûsa, mevzî'iye, harîta-i musattaha, harîta-i müsecceme.* Tertip, tasmim manasına **haritada bu yok idi** gayr-i melhûz.

harizme (خريزمه) *is.* Sığır midesinden çıkan panzehir zannolunmuş hasebât, hirfü'l-bekiy.

harizme (خريزمه) *is.* Azgın hayvanatın ve ayının ağızını geçirilen eski kayış ve bez, bağ, eski çaput. **harizmesi çıkmış** parçalanmış, eski paçavra, lime lime nûra ve sârûc gibi çaput içinde yapılan ot. Kürdistan'da zenânın burun halkası.

harlamak (خارلامق) Köpekler hücum ile ettikleri ses. *bk. hırlamak.*

harman (خرمان) *is.* Döğen ve hayvanat sürüp buğday başaklarını kırma. Yığın yığın hububat harmanı. **harman arabası** nev-icat döğen aleti. **harman dolabı** demir makine. **harman döğmek** küds, devs. **harman kilesi** büyük ölçek. **harman savurmak** buğdayı tane tane etmek, samanı ayırmak. *Harman sonu.* **harman yeri** müdevver meydan, medâs.

harman (خرمن) *is.*Kirmen, kirman, tatarca hisar. Kara harman, ak harman. *bk. akkirman.*

harmancı (خرمنجي) Harman döğücü.

Harmancık (خرمنجك) *is.* Hudavent'te bir kaza merkezi kasabadır.

harmanda (خرمانده) *is.* Ordular ve büyük kervanlarda harbende, eşekçi ve katırcı makulesi.

harmankaya (خرمن قيا) *is.* Harmancık'ta bir kadim hisar harabesi.

harmanlamak (خرمانلامق) İşi tehiyye etmek, harç yapmak, hayvan daire üzre dönüp koşmak, dört etrafı harmanlamak**. tütünü harmanlamak** yapıp tertip etmek.

harpa (خرپه) *bk. arpag.*

harpuşta (خرپوشته) *is.* Farisî harpüşte. Balık sırtı makaslı tam.

Harput (خربوت) *is.* Harburut muhaffefi. Diyarbakır'da bir liva merkezi şehr-i cesîmdir. Kazaları Harput maa Nevahi, Palu maa Çapakçur, Çarsancak maa Pertek ve Sağman, Eğin maa Ağın, Keban maa nevahi ve Çemişkezek, Çüngüş ve Şir ve Arapkir.

harrup (خروب) *is.* Harnub. Keçi boynuzu. *Harrup şerbeti.*

hartavi (خرتاوى) *is.* Siyahilerin yeniçeri keçesine muadil tuğluğa yerine geydikleri keçe toparlak külâh.

hartlab (خرتلاب) *is.* Katlab, koca yemişi, hartlâbe.

hartuc (خرتوج) *is. Fr.* Büyük fişek, topa doldurulan fişek. Tosya şalından top hartucu. *Hartuç çantası.*

Haruniye (هارونيه) *is.* Zülkadriye'de bir kazadır.

hasa/Hasa (حسا) *is.* Ahsa'l-ahsa galatı. Lahsa altı su olan taşlık yer. Arabistan'ın bir hıttasıyla Irak'a mülhak livadır. Merkezi Hafûf, kazaları Hafûf, Kuteyf, Mibrez, Kasım, Kasm.

Hasbiya (حاصلبيا) *is.* Şam'da kaza merkezi kasabadır.

Hasköy (خاصكوي) *bk. Uzuncaova*

Hasye (حاسيه) *is.* Hasye maa Tedmir Şam'a mülhak bir kazadır. Merkezi İki Kapılı kasabası.

haşa (خاشه/خشه) Gışâ, gaşiye.

haşırdamak (خاشردامق) *bk. hışırdamak.*

haşlama (خاشلامه) Sulu pişmiş söğüş.

haşlamak (خاشلامق) *f.m.* Kaynar su ile yakmak, pişirmek, tevbih ve taziz ile böcekler ısırmakla yakmak.

haşlanmak (خاشلامق) Pişip yatmak, kazaen kaynar su ile kendini yakmak.

haşlatmak (خاشلاتمق) Çamaşıra kaynar su döktürmek.

hatlan (ختلان) *is.* Hotlan, vahş.

hatmi (ختمى) *is.* Arabîde hatmî. Anadolu'da kuş ekmeği, gül hatmi. Bir nevi Ebutaylun ağaç küpesi. *bk. taylun*

hatun (خاتون) *is.* Türkide hadun, kadun, kadın, ketbanu, sahibe, seyyide. Nisa manasında dahi müstameldir. Hatuncuk gibi. **güzel hatun** güzel avrat, baladona, badincaniye fasilesinden it üzümüne benzer nebattır.

Hatuneli (خاتون ايلي) *is.* Edirne'de bir kaza merkezi Yenice Kızılağaç kasabası.

Hatunhanı (خاتون خانى) Konya.

hav (خاو) *is.* Meyvenin ülkeri, çuha ve kadife tüyü, zi'ber, ipek ve tel pürüzü, havlu halı. *bk. kemha.*

haval (خوال) *is.* Kalıp, kaval, çizme burnunun sivri kalıbı.

Havas (خواص) *is.* Nâm-ı dîğer Havsa. Edirne'de Havas Mahmut Paşa kazasının merkezi bir kasabadır.

havas (خواص) *is.* Tırhala'ya mülhak bir nahiyedir.

hav hav (هاو هاو) *es.* Av'av-ı sek, oş oş gibi köpek. Etfal tabiri.

havit (هاوت) *is.* Hevit, hörgüce vurulan semer.

havlamak (هاو لامق) Nübah.

havlan (خولان) *is.* Huzuz, kevlân, toparlak ağacı ve cehri usaresi.

havlıkmak (هاو ليقمق) Halıkmak.

havlu (خاولو) Pamuk ve keten tüylü silecek. *Abdest havlusu, ayak havlusu, el havlusu, hamam havlusu, yemek havlusu. Bursa, Selanik havlusu.*

Havma (حومه) *is.* Karahisar-ı Sahip'te maa Dazkırı. Sandıklı'ya mülhak bir kazadır.

Havra (هاوره) *is.* Yahudi mabedi. Biga sinagogu.

Havran (حوران) *sf.* Şam'da bir livadır. Kazaları Havran, Cebel-i Deruz maa Mecdel, Leca, Kanitra, Aclun.

havruz (هاورز) *is.* Abriz. *Sırlı havruz.* Şütüm-ı galizadan murdarın şedidi.

Havsa (حوصه) *bk. Havas*

havuç (هاوج) *is.* Farisîde heviç, yer kökü, gezr. Türkîde keşir, keşür, bazan çogandar derler ki bütün sayvaniye fasilesine ve bazan pancara denir. *Yaban havucu.*

havyar (خاويار) *is.* Mersin yumurtası. **kefal havyarı** balık yumurtası. **kırmızı havyar** morina yumurtası, sa'kar.

Havza (حوضه) *is.* Amasya'da Lâdik'e mülhak kaza.

haydamak (هايدامق) Sürüp akın etmek, hay huy etmek, sürüp akın edici, harami.

Haydaranlı (حيدرانلو) *is.* Kürt aşiretidir. Oymağı Van'da Erciş kazasında, biri İran'dadır.

Hayfa (حيفا) *is.* Akke, bir kaza merkezi bender.

hayhorum (هاي خورووم) *sf. Er.* Rum mezhebinde olan hay ermeni. hurum, urum galatı.

haykırmak (هايقرمق) Hay vay ile zârî, mutlaka bağırmak, hay etmek

haylamak (هايلامق) Araba atlarını, çift öküzlerini sürmek, haydalamak, yürütmeye takayyüt etmek.

haylamamak (هايلامامق) Kaydetmemek, mühimsememek, itina etmemek, adem-i mübâlât.

haylaz (هايلاز) Hay hay eden, tembel.

haymana (هايمانه) *is.* Başıboş sığır hayladıkları, salıverdikleri çayırlık. *Haymana ovası.*

Haymana (هايمانه) *is.* Ankara'da bir vasi kaza. Tapanlı aşiretinin mevası. Galatı haymaneteyn.

Hayrabolu (خيره بولى) *is. Rum.* Edirne'de bir kaza merkezi şehirdir.

Hayrelli (خير ايللو) *is.* İçel'de Ermenek'e tabi aşirettir.

hayta (هايطه) *is.* Haydut, izbandut. Haydamak, berhay müsellah at hırsızı.

Hazail (خزائل) *is.* Bağdat'ta Hindiye kazasının aşayiri.

Hazar (خزر) *is.* Kadim Türk tavaifinden Hozar ve hazar ili. Kıpçak'tan Kırım'a kadar istilâ ve Bulgar Türklerini perişan eden kavim. **Hazar Denizi** kadimde Kaspi, Cürcan, Deylem, Gürgân dedikleri azim göldür. Şimalde ucu Ejderhan, cenupta bir köşesi Bakü ve Geylân diğeri Esterabat, sahil-i şimalîsi Kıpçak, garbîsi Dağıstan, cenubîsi Mazenderan, şarkîsi Gürgân ve Harezm.

Hazro (حضرو) *is.* Nam-ı diğer Tercil. Diyarbakır'da Silvan maa Hani'ye tabi kaza.

he (هه) *ed.* Evet, he demek, rıza.

hece (هجه) *is.* Heca zebanzedi. Tehecci, ibare sökmek, istihraç, güç okumak. Kelimenin cüzü, veted. *Bir heceli, iki heceli kelime. Hurûf-ı hecâ.*

hecelemek (هجه لهمك) Çocuklar tehecci etmek, zahmetle okumak, heceleyerek bulmak, ibareyi zorla ve güçle istihraç etmek.

hecin (هجين) *is.* Anası ve babası soy olmadığından bir hörgüçlü doğan deve, yüke yaramadığından koşuya alıştırıp binek ederler, makbulü mihri, mehari soyu hecin.

Hecr (هجر) *is.* Arabistan hıttalarından hufûf nevahisi.

hekim (هكيم) *is.* Hükemânın tıpla iştigal edeni, tabip.

hekimlik (هكيملك) Tababet sanatı, ilm-i tıb, tabip memuriyeti.

hekkâm (هكام) *is.* Akkâm galatı. Evlâd-ı araptan mihter, çadır uşağı.

hele (هله) *e.* Kaldı ki, gelelim, ahir. *Hele size söz düşmez hele size nöbet geldi.* Tahzir manasına *sakın dur hele şuna.* Te'yîd-i ihâfa için *hele gel.*

heluçya (هلوچيا) *is.* Sabık'ta İsviçre'nin adı.

hem (هم) *e.* Tahyir ve teşrik ve tekit manalarıyla âtıfa olur : *hem gelsin, hem gelmesin.* Bel manasına : *hem kel , hem fodul.* ve lev-i âtıfa yerine : *hem doldursun , hem içsin.* **hem de** ve dahı, ba'de-zâ, ilâve, berin, bundan başka.

hemdi (همدی) *e.* Henüz, şimdi.

Hemedan (همدان) *is.* Yemende meşhur kabile, Irak-ı Acem'de kadim payitaht, hâlen liva merkezi şehir. Vilayetine cibal denir.

hemen (همان) *e.* Derhâl, bir düziye, yalnız, ancak. Az kaldı, karîben, hemen.

hemicik (همیجك) Rûstâî, taşradan şehre henüz gelmiş, bî-haber.

hemil (همیل) *is.* Hamul, berbusyus, sarı sarmaşık, uçak ot, ışka.

hemşeri (همشری) *is.* Hemşehri, arkadaş, yoldaş gibi muhabbet tabiri.

Hemşin (همشین) *is.* Atina'ya mülhak kaza.

hemvend (هموند) *is.* Kürt hayadidi, ahmadvend.

Hendek (خندق) *is.* Kocaeli'nde Hendek maa Akyazı ve Karasu maa Sarıçayır kazasının merkezi bir kasabadır.

hendek (هندك) *is.* Hendek, kend. Türkîde or, çar, cer. **deveye hendek atlatmak** kâr-ı müşkil, diğer tahrifi kandiye.

hendese (هندسه) *is.* Endaze, ölçü manasından ilm-i mühendis, aslı Hint'ten gelme marifet.

hendesehane (هندسه خانه) Mühendishane, ulûm-ı riyâziyye mektebi.

hep (هپ) *e.* Cümle, heme, kâffe, katıba, cemian, umumen, bütün. **hep, hepsi** küllüsü, mecmuan, umumi. *Hep bitti o kaldı.* **hepsinden ziyade** lâ-siyyimâ,

her (هر) *e.* Küll manasına. *Her eğri.* **her biri** beheri, her kişi, ferd-i vahit. *Külli yevm hacalet, her gün nedamet.* **her günlük** adi, yevmi. *Her kaçan.* **herkes** amme, kâffe-i halk, efrâd-ı amme. *Herkesin kalbinde bir arslan yatar. Her ki, her kim.* **her ne** her ne kadar, eğerçi, maa haza. **her ne ise** kem ü kâst. *Her nereye. Her telden çalar.* **her yandan** min külli'l-vücûh. *Her yerde.* **her vakt** daima.

hercaî (هرجائی) *is.* Heft renk menekşeye müşabih açıklı koyulu üç renkte kokusuz çiçektir. *Hercaî adam.*

herdem bahar (هردم بهار) *is.* As-ı berrî, hipoglosa çiçeği.

herdem taze (هردم تازه) *is.* Mürekkebe fasilesinden bir çiçektir. Keble-i safvâ.

herek (هرك) *is.* Kısa sırıktan bağ destegi çatal ağaç. Uzun tevek üzüm ve tütün kurutukları sırıktan çadak, hörük. Türkîde tembel, gayr-i müteharrik demektir. Galatı helek.

Hereke (هركه) *is.* Rodos'a mülhak bir kaza.

Hereke (هركه) *is.* Marmara kenarında bir kasaba.

hergele (هركله) Hergele.

herk (هرك/هیرك) *is.* Karamandan küçük yassıca kuyruklu koyun, kıvırcıkla peyda olan döölünü Mihaliç'te besleyip ince uzun kuyruklularına Mihaliç derler. Türkîde **herk** nadas yeri, **hermek** sürmek, ileri kovmak, **hiravul** ordunun ileri giden kolu *bk. karavul.*

Hersek (هرسك) *is.* Karamürsel kurbunda bir kasaba ve iskele, Hersek Ahmed Paşa'nın vakfıdır.

Hersek (هرسك) *is. Alm.* Dükalık, beylik, Heresgoyna. Kürsüsü Mostar. Kazaları Mostar maa Balagay, Novasin, Foça maa Alug, Koniça maa Nartova, Liboşka maa İmoçka, İstolça maa Gabele ve Poçitel, Trebin maa Lubin ve Nıksıç. Gaçko maa Pivenıkşik, Bilege maa Yanyan, Raviçe, Darubanyak, Karaşevice maa Şeker limanı ve Popoh.

hetepete (هته پته) *es.* Lâkırdıda şaşırıp tereddüt etme.

hetman (هطمان) *is.* Hatman, sabıkta kazakların serdarı, ataman.

hevenk (هونك) *is.* Avenk. *Üzüm, elma hevengi, tütün, nar hevengi.* **hevenk üzümü** adi askı.

hevli (هولو) Şeftali.

hey (هي) *e.* Hay muhaffefi, hey hey, heyhat, hey gidi hey. Ne sandın. **ala, ala hey** velvele narası. **behey** hitap nidası.

heyamola (هیامولا) *n.* Hadi, çek, mola manasına. *Heyamola ile tevil edip ya mevlasını alıvermek.*

heybe (هكبه) *is.* Hakibe, aybe, libas konacak iki torbalı hurç küçüğü, sandık gibisi sahare.

hezaran (هزاران) *is.* Hayzeran galatı hint kamışı. **hezaran çiçeği** yaprakları deve otuna benzer elvan çiçek, hezar renk.

Hezare (هزاره) *is.* Afganistan'da Moğol taifesi.

Hezargrat (هزارغراد) *is.* Kızılhisar manasına Rusçuk kurbunda. Zebanzedi Razgrat.

hıçkırmak (هیچقرمق) Inçkırmak.

Hıdırellez Boğazı (خضر الیاس بوغازی) *is.* Tuna ırmağının sağ ağzı.

hılk (خلق) *is.* Boğaz balgamı. Muhât-ı zülâl.

hımhım (خمخم) *sf.* Burundan söyler sesi çirkin adam. *Hımhım ile burunsuz misline delildir.*

hımhımlamak (خمخملامق) Hımhım etmek.

hınç (خنج) *es.* **hıncahınç** dopdolu. güncayişi kalmayan mahal.

Hınıs (خنوس) *is.* Erzurum'da Hınıs maa Kığı ve Göynük ve Tekman kazasının merkezi bir kasabadır.

hırçın (خرچین/خیرچین) *sf.* Bed-huy, haşin, ters, hırçın.

hırgür (خرکور) Mücadele, niza

hırhır (خرخر) *es.* Vırvır, dırdır gibi niza.

hırıltı (خریلدی) Boğaz hırhır sesi. Gatît, göğüs fesihi, vırvır. **beze hırıltısı** şehîr.

hırıltıcı (خریلدیجي) Kavga ve muğalâtacı, çetin huylu, vırvırcı. Türkîde hırgın.

hırka (خرقه) *is.* Yamalı libas manasına zurefanın kullandığı dikişli arkalık, lübâde. Farisîde gül. *Hırka dikişi.* **hırkayı başa çekmek** nevm-i murâkabe. **bir lokma bir hırka** kifâf. *Diz hırkası.*

hırlamak (خرلامق) *bk. harlamak*

hırlı (خیرلو) Hırlı

hırsız (خرسز/خیرسز) *sf.* Hırlı zıddı. Şirrîr, oğru, hırı olmayan. **at hırsızı** hayta, rüsva. **deniz hırsızı** korsan. **müsellah hırsız** harami. Aşık oyununda sayı. *Hırsız yatağı.*

hırsızlama (خرسزلامه) Uğrun, istirak ile, hafiyen.

hırsızlık (خرزلق) Sirkat, ihtilâsat, sariklik.

Hırsoki (خرسوفی) *is.* Kıbrıs'ta Baf'a mülhak bir kazadır.

Hırsova (خرسوه) *is.* Rusçuk semtinde bir kaza merkezi şehir.

hırtı (خرتی) *bk. pırtı.*

Hırvat (خروات) *is.* Avusturyanın hırvatlık ülkesinde sakin Sakalibe. Behke livasında dahi bulunur taşçı amelesi.

Hısn-ı Gurâb (حصن غراب) *is.* Babü'l-mendep haricinde sâhil-i bahrde meşhur harabedir.

Hısn-ı Keyfâ (حصن کیفا) Nâm-ı dîger garzân.

Hısn-ı Mansûr (حصن منصور) *is.* Malatya-da bir kaza merkezidir.

Hısnulekrat (حصن الاکراد) *is.* Hama'da bir kaza merkezidir.

hış (خش) *es.* Sert, gevrek şeylerin sesi, canfesin hışhışı.

hışıldamak (خشلدامق) Hışlamak manasındadır.

hışır (خشر) Kavun karpuz sert kalan kütür kütürü, ham kalanı.

hışırdamak (خشردامق) Yaprakların kurusu ses etmek, hayvanat ot yerken haşırdamak, haşır etmek.

hışt (خشت) *is.* Kısa el nizesi, kalın harbe.

hışlamak (خشلامق) Haşıldamak, göğüs illetten öksürükten hışıltı etmek, ifhâr.

Hıta (ختا) *is.* Çinin şimali kıtası. Kadimde etrake tabi olan kısmı (خطا) dahi yazarlar, yanlıştır.

Hıtayî (ختایی) Çinli manasına bazı kadim Türk ve Tatar ulusları. Karahıtay Çin'in şimalinde hariç hududunda olan bazı tavâ'if-i etrâk Altınhanlar ki İrana geçmiştir. **hatayi mağribî** sabıkta Tibet'in şarkî kısmı fağfurunun beyaz üstüne beyaz dalgalısı.

hıyan (خیان) *is.* Sa'rat sancağında Sasun'a mülhak nahiyedir.

hız (خز/خیز) *is.* Süratin darbı, şiddet. **hız almak** kesb-i sür'at. **hızını alamamak** kendisini zapt edememek, hızlı koşan adam duramamak, bir yere çarpmak. şevk ve arzuyu defe muvaffak olmamak, mahrum kalmak, nefsini yenememek. **hızını almak** darp, şiddet, müntafî olmak, sürat azalmak yahut arzu izdiyâddan kalmak, teşeffî-i sadr, kesb-i sür'at. **birinin hızını almak** hiddetini izale için istimâlet, telyîn.

Hızan (خیزان) *is.* Sa'rat sancağında Şirvan kazasına mülhak bir nahiyedir.

hızar (خزار) Hızar.

hızlı (خیزلو) *Hızlı yürüyüş, hızlı vurma, hızlı bağırma.*

hi (هی) *es.* Dinleme işareti.

hicr (حجر) *is.* Arabistan'ın Hicaz ile Şam arasında olan kıtası. Kadimde payitahtı Hacer Sela kalesi Rumlar beyninde Petra.

hiç (هیچ) *e.* Nefy ve istifham-ı inkârî için ; değil ise, hiç olmaz ise, lâ-mahâle, lâ-ekal. **hiç olur mu** eya, mümkün mü? *Hiç bir şey, hiç biri, hiç bir kimse, kimesne.* **hiçe saymak** itibar etmemek. *Hiç tınmamak ..*

hiha (هیها) *bk. şarkiye.*

hilâl (هلال) *is.* Arabî hilâl ağaç, âc, kemik, hilâl. **gümüş elmas hilâl** etfalin hurufu göstermek için cüz içine vaz eylediği ibre.

hilâliye (هلالیه) *is.* Kelidonya, kırlangıç otu. Bir nevi sıraca otu.

Hille (حله) *is.* Bağdat'ta Fırat kenarında kadim Babil bakiyesi sancak merkezi bir şehirdir. Kazaları Hille, Divaniye, Sevame, Şamiye maa tevabi.

Himalaya (همالایه) *is.* Kardağı, cihanın en yüksek silsilesi, hindin şimali hududu.

hindi/Hindû (هندو) Hindi, hindistan ehli. *Demirhindi, helvâ-yı hindi, sünbül-i hindî, kaht-ı hindi, kâğıd hindi. Kefenli hindi kebabı. Hindi erkeği.* **baba hindi** Amerikadan getirilip memalik-i Osmaniyyede imtizacına ihtimam olunarak ondan bütün Avrupaya dağılmış hind-i şarkiyye dahi gitmiştir, bukalemun derler.

hindiba (هندبا) *is.* Yabanisi üveyik. Mavi çiçekli kara hindiba, sarı çiçeklisi arslan dişi, diğer nevi kara tavuk de'âa. Bustanîsi kesnâc, ak hindiba, ya'zûd.

hindi baba (هندي بابا) Eli baltalı dilenci, derviş kıyafetinde gezen hünûd mutasavvıfası.

Hindistan (هندستان) *is.* Hünut memaliki cenubi tarafı değin. **Hindistan cevizi** cevz-i tayyib, cevz--i bevvâ. **büyük Hindistan cevizi** narçil ağacı, kuka.

Hindiye (هندیه) *is.* Kerbelâda bir kazadır

Hinduyi (هندویي) Lisân-ı Hindistan, İslâm lisanı, urdu.

Hint (هند) *is.* Aslında hünûdun meskeni olan Genge deresi hâlen bütün Hindistan ki Himayala dağlarından Seylan adasına on iki valilik yerdir. Bengele, Medaris, Kalküta, Negpur, Bimbi, Egre, Pencap, Lahursend, Seylan, Hindmavera-i Genge maa Asam ve Merteban ve saire. **Hind-i Garbî** Amerika-i vusta büyük adalarının sabık ismi. *Hint baklası.* **Hint ırmağı** nehr-i send. **Hint inciri** komalastik ağacı. *Hint kitabisi.* **Hint kumaşı** misli yollu nefis şey. *Hint tavuğu.* **Hint yağı** kene otu yağı.

hintu (هنطو) *is. Mac.* Koçı nevinden yaylı araba, karuça.

hinoğlu (هین اوغلی) *sf.* Hin manasından ibnü'l-vakt, veled-i zinâ, zeyrek, hilekâr, şeytan manasına.

Hirat (هرات) *is.* Afganistan'da cüz olan Heri vilâyetinin merkezi bir kal'e-i kadîme. Arya ve iran denirdi. Ova manasına sonra bu isim İranlıların dağıldığı vilâyetlerin cümlesine tamim ve Irak şekliyle tarip olundu. Hirat vilâyetinin hıttaları Guryan, Sebzvar, Kerh, Kuruc, Cemşidî, Kevsan, Çaroymak, Ferra, Bakva, Nuri, Siyahbend, Taymeni, Çülke.

hiristiyan (خرستیان) *is. Yun.* Hiristok, Mesih manasına mesihi, nasara.

hiristiyanlık (خرستیانلق) Nasraniyet, iseviyet.

hisar (حصار) *is.* Hısn, dîz, erek. Şarampola yayılmış plânka. *Akhisar, Avrathisar, Demirhisar, Eskihisar, Güzelhisar, Karahisar, Kızılhisar, Koyluhisar, Sivrihisar, Hezargrat, Hisarönü, Hisarcık bk.*

hiş (هیش) *e.* Avam zebanzedi hu muhaffefi ikaz için nida.

Hit (هیت) *is.* Boğdan'da nahiye

hobi (هوبی) *n.* Kuşa hop. Et kapmağa daveti sahihi hobi.

hodan (خودان) *is.* Lisân-ı sevr nevinden maruf me'kûl ot.

Hollanda (هولانده) *is.* Bir krallıktır. Nordlanda, memalik-i süflâ. Payitahtı Lahey. Vilâyetleri Bireban, Gelder, Hollanda, Zeyland, Friz, Limbork ve saire. Hhâlen Felemenk demek galat olur.

Honaz (حوناز) *is.* Denizli'ye muzaf bir kazadır.

hondi (خوندي) *bk. Hünkâr, hüdâvendigar.*

Hopa (خوپه) *is.* Trabzon'da kaza merkezi bender.

hoplamak (خوپلامق/هوپلامق) Hıffetle sıçramak, defaten ihtilâç. Yürek hoplamak, halecan.

hoppa (خوپپا) *sf.* Çocuk mizaçlı, delişmen, terbiyesiz, kararsız.

hoppala (خوپپالا) Çocuk sıçratma nidası.

hor (خور) *e.* Harıl gibi sürat, kesret, devam manasında horradak atmak, hürredek koştular. **horhor** mayiin bol akması sürat ve kesretten ses etmesi. *Horul horul horlayıp uyumak.*

hor (خور) *sf.* Har manasınadır. **hor tutmak** libası her şeyi itinasız kullanmak, tahkir etmek, istihkar. *Hor kullanmak.*

hora (خورا) *is.* Yunanîden raks nevi köylü oyunu. **hora tepmek** raks etmek. *Hora havası.*

Horasan (خراسان) *is.* İran-ı şarki dedikleri vilâyet-i vâsiadır. Kadimde büyük şehirleri Bahterge, Belh, Serhas, Merzke hâlen Merüzabil ve Kabil, Heri ki Hirat hâlen Horasan'ın bir tarafı. Afganistan bir kıtası Hirat birazı Meşhet hükumeti birazı Türkmenlik ve Serhas.

horasan (خراسان) Eski zaman icadı kireç ve tuğla tozu, onunla yapılan sâğ, bir nev harç. Kara horasan âlâ taban, kılıç vesaire.

Horasan (خراسان) *is.* Pasin ovasında birkazadır. Pasin-i ulya maa.

Horasan (خراسان) *is.* Horasan ve Mehrur. Bağdat'ta bir kazadır.

horasanî (خراسانی) **horasanî mizaç** avam tabiratından soğulcan pelini tabiatlı.

horasanî (خراسانی) Horasan edası, sarığına aşgın bir boysuz kavuk ki hacegân rütbesine mahsus idi.

horata (خوراطه) *Rum.* Hoyrat adam.

horatacı (خوراطه جي) Şuh, şakacı. Horyatlık, kaba şaka, it şakacı, mizah, bezle.

horlamak (خورلامق) Azarlamak, tevbih ile tezlîl, hor bakmak, hızy, tehâvün, izlâl ta'zir, izdirâ. **horlamaya gelir** dayanıklı.

horlamak (خورلامق) Uyurken boğazdan kalın ses etmek ki mışıl mışıl bunun aksi ince nefeslenerek uyumaktır.

horluk (خورلق) Hârî, hizlân, hızy ve hüvan manasınadır.

horoz (خروس) *is. Far.* Horoz. Çakşırlı, tepeli, mehmuzlu, horoz ve yaban horozu, bednos, tüfek vesairenin çakmağı, tepesi, zend, tetik. **horoz akıllı** dik, çiçeron, acûl. **horoz ayağı** fişek sökecek burgu. **horoz gözü** selâmi otu, kâşim otu. **horoz ibiği** kırmızı çiçek ki yabanisi pire otu âlâ katmeri, bey böreği. **horoz oğlu** çılgın. **horoz ötmek** sabah olmak. **horoz yumurtası** ufak. *Zenginin horozu bile yumurtlar.* **kapı zenbereğinin horozu** kilidin köprüsü.

horozcuk (خروسجق) Yaban teresi envaından.

horozlanmak (خروسلانمق) Kabarıp kurulmak, tebertum etmek.

Horpüşte (خورپشته) *is.* Rumeli'de Kesriye'ye mülhak bir kazanın merkezi kasabadır.

hortlamak (خورتلامق) *f.l.* Yaban hayvanları hort hort edip seslenmek, mezarda saadetsizlerin azabını çekmek.

hortum (خرطوم) *is.* Tulumba vesaire için fil hortumu gibi kösele boru.

Hortum (خرطوم) *is.* Mısır eyaletine mülhak olan Sudan'ın merkezi bir kale harabesi kasabadır. *bk. Sudan* Tevabii Berber, Denkale, Sennâr.

horuldamak (خورلدامق) Kanatta, künk ve boru içinde su horultu etmek, sair buna mümasil horultu. *İnsan harıltısı, köpek hırıltısı, suların hurultusu.*

horuspine (خروسپینه) *is.* Gelincik balığına benzer bir kaypak yassı murdar hayvan.

Hoşab (خوشاب) *is.* Van'da Mahmudi kazasının merkezi kale.

Hoşalay (خوشالای) *is.* Kastamonu sancağında İskilip'e mülhak bir kazadır.

hoşmerim (خوشمرم) Peynirli bulamaç, taze tuzsuz peynirle yapılır hamur.

hoşnut (خوشنود) *sf.* Razı, memnun manalarında. **hoşnut etmek** irzâ.

Hoten (ختن/خوتن) *is.* Hoton dahı yazılır. Belde-i azîme ve kale manasına Türkistan'da hükumet merkezi olup Kâşgara tabidir. **gök hoten** hoten şarkında ahir-i hadd-i Türkistan.

hotoz (خوتوز) *is.* Aslı kotaz, kaytaz. Tataristan'ın uzun kıllı öküzü, kuyruğundan tuğ ve at boğazına taktıkları kotaz yapılırdı saç gibi baş dahi yapıldığından kadın başına tamimen hotoz denmiştir. *Kayık hotoz, küp kapağı hotoz.* Bazı kuşların gayet yayvan büyük tepelisine hotozlu.

Hotun (خوتون) *is.* Lehistan'da bir kale.

hovarda (خوارده) *sf.* Baldırı çıplak gürühundan türedi, yaramaz, serseri, evbaş.

hovardalık (خوارده لق) Şakavet.

Hoyran (حويران) *is.* Hamit'te Yalavaç'a mülhak bir kazadır, gölü cesimdir.

hoyrat (خوريات) *is.* Rüstaî, kaba terbiyesiz dürüşt. Rumcada köylü manasına.

hödük (هودك) *sf.* Kaba, ahmak, gabi, köylü, ümmi, rüstai. Farîsi hödük sapa kuduk.

höne (هونه) *is.* Geyik ve ahu ve sığın erkeği. *bk. maral*

hörgüç (اورگوج) Ayak, burun, deve örgücü, kûha. **dağ hörgücü** tümsek şeyler, senâm.

hörgüçlenmek (اورگوجلنمك) İnhidâb, tümseklenmek.

hörgüçlü (اورگوجلو) Muhaddeb, ahdeb yumru, sinir örgüleri elyaf.

hörgüçlük (اورگوجلك) Deve hamudu, örtüsü.

hu (هو) *e.* Yahu gibi kığırmak nidası. **yahu** veda tabiri, ya Allah.

Hudavendigâr (خداوندكار) *is.* Orhan Bey zamanında fetholarak iptida oğlu Hudavendigâr'ın sancak beyi nasbettiği liva. el-yevm mülhakatı ile Pudavendigâr vilâyeti, kürsüsü Bursa. Sancakları Hudavendigâr, Karasi, Kütahya, Karahisar. Livanın kazaları Bursa maa nevahi ve Atranos maa Cebel, Kirmasti maa Sincan ve Gökçedağ, Mudanya maa Taralya, Gemlik maa Pazarköyü, Yenişehir maa İznik ve Yarhisar, Lefke maa Gölbazarı, Bilecik maa Söğüt ve Karacaşehir, İnegöl maa Pazarcık ve Tomaniç, Harmancık, Mihaliç.

Hulletmaafatır (خلت مع فاتر) *is.* Tunus'ta bir kazadır.

hulya (خوليا) *is. Yun.* Sevda manasına taribi hülya *bk. malihulya.* **melahulya** ki galatı malihulya, kara sevda, kuruntu.

Humus (خمص) *is.* Hama'da bir kaza merkezi şehir.

Humus (خمس) *is.* Traslusgarp'ta liva merkezi. Kazaları Humus, Mısrata maa Tavarga, Tarhuna maa Cıgave Tavabin, Örfele, Canibi's-sert, Maslata.

Huneyn (هونين) *is.* Beyrut'ta Sur'a mülhak nahiye.

huni (هونى) Huni.

hurç (خورج) *is.* Hurcîn, sıharenin gönden olanı, heybenin büyüğü.

hurma (خرما) *is.* Hurma *bk. temren.* **taze hurma** rutab. Kurusu büsr. Envaı çoktur : *ibrimi, balçık, cüce, hanım parmağı, su'de.* **hurma salkımı** kinâb. **hurma tatlısı** hurma şeklinde hamur. **hurma torosu** don. **asi hurma zamkı** eflâtun, onun renginde açık leylâkiye eflâtunî. **kuru hurma** temr. *bk. temr-i hindi.* **trabzon hurması** abanusiye fasilesinden.

hurmaî (خرمائي) Karamtık, kırmızı.

hurmalık (خرمالق) Nahle.

huş (هوش) *is.* Boğdan'da bir kaza merkezi şehir.

huş (هوش) *is* Arabîde gûş. Bir nevi akça ağaç.

huv (هوو) *is.* Hu dahi denir. Av kuşuyla şikâr. **huv ağası** kuşçu başı.

huvlamak (هوولامق) Fırlayıp atılmak, pertav etmek.

Huz (خوز) *is.* Huzistan, İranın bir hıttasıdır. Kürsüsü Ahvâz. Hâlen Şuster kadimde Suzyan vilâyeti.

hülâgu (هلاكو) *is.* Aslı Kolahu, kula at. Alem olur.

hülü (هلو) *is.* Alu galatı hülu. Şeftali. Bir nevi kız memesi.

hüngür (هونكور) Sahihi üngür *bk. ün*

hünkâr (خنكار) *is.* Hünkâr aslı hudavendigâr. Rab, efendi, ahund, hondi, sahip manasına. Sultan Murad Hudavendigâr İbn-i Orhan lâkabı ondan padişâhân-ı âl-i osmana teberrüken unvan olmuştur. Meşahir aleminde havend şah, havend emir, ahund, hundi, hatun bint-i sultan Yıldırım Bayezit Han. Pirpiri tabirinde hürmet ve muhabbet ifadesi için efendim hünkârım derler.

hünkâr beğendi (خنكار بكندى) *is.* Bir nev sarı çiçektir, mavisine **bey beğendi.**

hünnap (عناب) *is.* Türkîsi çiğde. **iri kızıl hünnap** çilan.

hürle (هورله) *is.* Kile. Burçak nevinden bınka harı.

Hüsrev Paşa (خسرو پاشا) *is.* Han Barçınlı dedikleri kasaba.

hüval (هوال) *is.* Yemeni kalıbının üst eni büyütmek için ağaç parçası, takoz. Alt eni olan mukavvaya pusval denir.

hüzzam (هزام) *is.* Musikiden makam şubesi. *Tatar hüzzamı.*

I

ıblık (ابليق) *is.* Zebanzedi ımlıktır. Enenmiş me'kûl hayvan ki horoz ve tavuk vesaireden olur. **ıblık gibi** leziz ve lâtif.

ıçkı (ايچقى) *is.* Marangoz âlâtından.

ıçkırmak (ايچقرمق) Galattır. *bk. ınçkırmak.*

ıgrıp (ايغريب) *is. Rum.* Kapma manasına büyük balık ağı ki dalyanlarda dahi çevirirler. Envaı çoktur. **ıgrıp etmek** kulaç eylemek, kaparoz için dolaşmak. **ıgrıp kayığı** beş çifte. **bir ıgrıp ile** bir takrîb hile ile, dolap ile. **büyük ıgrıp** dokuz kulaç arzında ve beher kolu kırk elli kulaç boyunda alet, yakası taşlıdır. **alamana ıgrıbı** altı kulaç arzında kezalik taşlı olur. **manyat** dört kulaç ve altı kurşunludur. **yeldirme ıgrıp** uskumru ağı ki rüzgâra karşı gider.

ıhlamak (ايخلامق) *f.l. (f.z. ıhlar)* Deveye ıh diye bağırıp çökertmek. Ihlatmak dahi müstameldir. Keskin nefes almak.

ıhlamur (اخلامور) Ihlamur.

ıkıl ıkıl (ايقل ايقل) Zî-ruh hafifçe sıkınıp ığıl ığıl ses etmek.

ıkınmak (ايقنمق) *f.l. (f.z. ıkınır)* Galatı ikinmek. Sikletle sıkınıp nefes almak, zor etmek, vaz-ı hamlde sıkınmak, solugan hayvan nuht etmek

ıkıntı (ايقندى) Vaz-ı hamlde nisânın sıkınması.

ıklamak (ايقلامق) *f.l. (f.z. ıklar)* Sıkınarak ya sıkıntı sebebiyle nefes almak, ık vık etmek. Nefes bunalır gibi bükâ edip iç çekmek, taab ve meşakket. **ıklayıp fıklamak** söz ü güdâz etmek. Yük altında vıklamak, emeklemek.

ıklatmak (ايقلاتمق) *(f.z. ıklatır)* Zorlayıp ihâfe ve tazyik ile iç çektirmek. Vıklatmak, sıkmak, icbar, ibkâ.

ıklık (اقليق/ايقلق) *is.* Ayaklı nevinden aletler. Berbat, suntur, ıklar âlât.

ılgamak (ايلغامق) *f.l. (g.z. ılgar)* Başıboş atı sürmek, çapmak, atlar koşup yayılmak. Dörtleme gider gibi koşmak, sürek sürmek, saldırmak.

ılgar (ايلغار) Başıboş atın dörtleme koşması. Hücum ve nagehanî savlet. **ılgar etmek** düşman memalikini taraç için seri iktihâm.

ılgarcı (ايلغارجي) **ılgarcılar** sâ'ilin, yağma-gerân, akıncı makulesi kaypakçı.

ılgım salgım (ايلغيم صالغيم) *is.* Serap, salma, pusarığın eyyâm-ı hârrada çukurca ovalara yaslanıp su gibi görünmesi.

ılgın (ايلغين) *is.* Asl yılmak. **ak ılgın** tarfâ, gezmâzû. Kudret helvasının âlâsı, bunun yapraklarında olur, sulak yeri sever. **içi ılgın** esel. **yemişli ılgın** acı günlük, esel-bend bunun zamkıdır, libân, câvî. **ılgının bir nevi** dağdağan. Seksek ağacı tohumu, tohum. **ılgın balığı** turna balığı nevi.

Ilgın (ايلغين) *is.* Konya sancağında Ilgın maa Argıthanı.

ılgıncar (ايلغينجار) Yaban kirazı, acı kiraz.

ılgınlık (ايلغينلق) Su kenarlarında ılgın ormanı.

ılı (ايلى) Ilık, ılıcak, ılıca, nim-germ, şîrgerm.

ılıca (ايليجه) Humma, havza, kızık, germâb, kudret hamamı, üzeri bina yapılmış kaplıca bina. Yerden kaynarsa bazan kaynarca kızık derler.

Ilıca (ايليجه) *is.* Bergama'ya mülhak kaza.

Ilıca (ايليجه) *is.* Diyarbakır'da. Atak maa Telseme kazasının merkezi bir kasabadır. Lice zebanzedidir.

Ilıca-i Saruhan (ايليجهٔ صاروخان) *is.* Maa Argunlu. Turgutlu'ya tabi bir kaza.

ılımak (ايليمق) *(f.z. ılır)* Ilınmak, ılıklamak. Soğuğu kırılmak, biraz ısınmak, kızgın şey biraz soğumak, fâtir, münkesir olmak.

ılık (ايلق) Urk, uruk kelimelerinin galatı

ılkı (ايلقى) *is.* Başı boş gezen at sürüğü, hargele, terbiye olmamış, kırılmamış hayl. Yılkı. Tatarlar etini yerler. Binek olursa beygir, yüke alıştırılırsa külük, arabaya alıştırılırsa koşum atı.

ımanmak (ايمانمق) *f.m.* Kayırmak, gözetmek, temin etmek, tedbir.

ımınmak (ايمنمق) *f.l.* Kendini korumak manasına.

ımızganmak (اميزغمنق) *f.l. (f.z. ımızganır)* Uyuklamak, sinne. Kendinden geçmek, nü'âs. **ımızganmış** gunûde. İmizgenmiş, sönmüş ateş.

ımlık (املیق/املق) Iblık.

ıncalız (اينجاليز) *is.* Bir nev yaban soğanı yahut habbu'l-lezîz gibi kök turşu ederler.

ınçkırık (اينجقريق) Füvak. **ınçkırık tutmak** çene atmak, füvak olmak.

ınçkırmak (اينجقرمق) *(f.z. ınçkırır)* Mide inciyip yoğruldukta hasıl olan heyecan hareketini icra etmek, ıklayıp sıklar gibi nefes almak, imtiyak. Türkîde inçkirmek dert ile fıklayıp ağlamaktır. Mıglamak.

ınlamak (اكلامق) *f.l. (f.z. ınlar)* İnlemek, zahmetle nefes almak, yorgunluktan muztarip olmak.

ıpmık (ايميق) *is.* Saban demirinin ucu. Farisîde eymid, kâv-âhen.

ıpramak (ايرامق) Ipranmak. Yıpramak.

ır (اير) Irak, erilecek uzaklık, yavuk zıddı. Ba'îd, zor, aksa, dûr mesafe. **üstümüzden ırak** hafazanallâh, ırak olsun

ır (اير) *is.* Lahn, nağme, yır filinden yırlamak dahi caizdir.

Irak (عراق) *is.* Irak, İran. Tarip olunarak irec, ırak olmuştur. Cibâl-i cezîrenin iki yüzünde olan ovalar. Biri Arabî, biri Acemî.

Irak (عراق) *is.* Arabî. Hâlen Bağdat vilâyetine dahildir. *Irak ordu-yı hümâyunu.*

ırak (ايراق) **ıraklık** buut, dûrî.

ıraklaştırmak (ايراقلاشدرمق) İb'âd, teb'îd, dûr etmek.

ıraklaşmak, ıraklanmak (ايراقلاشمق) Uzamak, tebâüt, insırâh, tefavüt, mübâyenet.

ırgalamak (ارغالامق) Irgatmak, yerinde oynamak.

ırgalatmak (ارغالاتمق) Irganmak, yerinde oynamak.

ırgantı (ارغاندی) Sallanma, hezheze. **ırgantı köprü** asma cisr.

ırgat (ارغات) *is. Yun.* Yapı rençberi, işçi, amele, fa'ale, ecîr.

ırk (ارق) *is.* Galatı ılk. Sülâle, ensap, aslı uruk müşabehet telâffuz cihetiyle ırk manası verilmiş ise de hatadır. Türkîde il urukları aşayir şubeleri, oymaklar.

Irla (ايرله) *is.* Maa Yaviçe. Eğirdir'e tabi bir kazadır.

ırlamak (ايرلامق/يرلامق) Taganni etmek, nağme ile okumak, şarkı söylemek, sürûd, ahenk neva etmek. Yüksek ırlamak. Türkîde ırmak, perakende ayırmak, akıtıp dağıtmak, mün'aşib etmek.

Ey Huda sen doğru yoldan ırmagıl
Dostlarından sen bizi ayırmagıl

ırlayıcı (ايرلاييجي) Muganni, hanende, zakir.

ırmak (ايرماق) *is.* Akarsuyun büyüğü rûd ki ta bahre münsab olur. Az küçüğü ve diğer nehre koyulanı çay, daha küçüğü su ve muvakkat akarı dere. *İdil, Kızılırmak, Meriç, Tuna, Vardar, Yayıkırmak. Yeşilırmak.* Bunun gibi ulusuna Arabîde bahr derler. *Bahr-i Nil, Bahr-i Ebyaz, Bahr-i Ezrak, Bah-ri Ceyhun, Bahr-ı Asfar, Bahr-i Genge, Bahr-i Sind, Bahr-i Sudan.*

ıs (اص) *is.* Sahip, malik, iye.

Ademe kıldı ferişteler sücud
Hem ana çok kıldı ol lutf ısı cud

Issını ağırlayan itine kemik atan, meseldir. **ıssı yemez inciri** bir âlâ nev. **ısla esilemek** itbâ, itaat, istimâ etmek.

ıs (اص) *is.* Ses, şenlik, duygu, haber, alâmet-i ma'mûriyyet. Türkide is ses, his, fehim manasınadır. **ıssız adalar** cezâyir-i hâliyye.

ısbı (اصبی) *is.* Isbı, arşın parmağı, on iki hatta münkasımdır.

ısı (اصی) *is.* Aslı ısık, isin, epsi. Suhûnet, harâret, hamûm.

ısı (اصی) *sf.* Isıcak sühn, hârr, germ.

Isıgöl (اصي گول) Türkistan'da bir deryaçedir, etrafında ılıcalar çoktur.

ısık (اصيق) Kızmış, kızarmış buğday. İsilik, ısırgın, isirin, hararet kabarcığı.

ısıkmak (اصيقمق) *f.l.* Yetişip büyümek. *Isıkmış kuzu.*

ısılık (اصيلق) Sıcaklık, sıcak, sıtma, harr, ateş, isin. Galatı sıcak.

ısındırmak (اصيندرمق) Alıştırıp germâgerm etmek, ülfet ettirmek. *f.l.* Humma olmak, sıtmaya tutmak, teb, incitmek.

ısınmak (اصينمق) *(g.z. ısınır)* Üşüyen tekrar tahammî etmek, ıstılâ, ülfet etmek, me'nus olmak. **bir yere ısınmak** hazzetmek, yerleşmek.

ısırgan (اصرغان) Isırıcı, bed-hu. **ısırgan otu** sahihi ısı manasından ısırgan, encüre. **ısırgan dalaması** encüri. Tohumu kariza kezene. *Isırgan balığı.* Nebâtât-ı encüriyye.

ısırgı (اصيرغو) İsilik envaından.

ısırgın (اصيرغين) İsirgin, isilik, hararet kabarcığı.

ısırmak (اصرمق) *f.m. (g.z. ısırır)* Dişlemek, dars, dişle katm, nehs, nehş, yaralamak, sokmak, azz, manen incitmek, tan, zemmetmek, dişle tutmak, tutar gibi yapışmak, taarruz. **avuç ısırmak** ziyade hiddet ızharı. **göz ısırmak** bir az tanımak, teşhis etmek, aşina çıkmak. **parmak ısırmak** taaccüp etmek. **yaka ısırmak** isti'âze, istigâse.

ısırtmak (اصرتمق) *(g.z. ısırtır)* Köpekleri taslît etmek. Çarha parmak çiğnetmek.

ısıtmak (اصيتمق) *(g.z. ısıtır)* Teshîn etmek.

ıskaça (اسقاچه) *is. İt.* Gemi direği ayağı.

ıskala (اسقاله) *is.* İskele, musiki perde gezmek derecatı.

ıskalara (اسقالره) *is. İt.* Gemilerde arma merdiveni. Kademeleri büyük zevata mahsus sancak merdiveni.

ıskanca (اسقانجه) *is. İt.* Gemi tayfasının nöbet değiştirmesi.

ıskaparma (اسقاپارمه) *is.* Toptan gemi kiralama.

ıskarça (اسقارچه)*is. İt.* Sıkı istif, zihâm.

ıskarmoz (اسقارموس) *is.* Mezit nevi küçük balık, barlam.

ıskarmoz (اسقارموز) *is. İt.* Kayıklarda kürek takılan ağaç çivi, çifte ıskarmoz demirleri. Bazı resimde olan kayıkların kaburgaları.

ıskarso (اسقارصو) *is. İt.* Dopdolu. Geminin aldığına tahmili için götürü navl. Yelken doldurur dik rüzgâr.

ıskaru (اسقرو) *is. İng.* Vida pervaneli vapur çarkı. Pervaneli vapur gemisi.

ısklavun (اسقلاون) *is.* Tuna ile Sava arasında vaki Isklavanya ahalisi ki Sakalibe tavaifindendir, ısklav, slav.

ıskofa (اسقوفه) *is. İt.* Sabıkta üsküf, keçe külâh, pamuk örme gecelik, alay üsküfü altın işleme külâh lüle üsküfü tütünü rüzgârdan muhafaza için tel örme.

ıskonto (اسقونطه/ سينقونطه) *is. İt.* Kıymetin edasında tenzil olunan sarrafiye, kırma, avam zebanzedi iskonta, ribh etme, bel, birinin akçesinin birazını yutmak, içine oynamak **bir senedi ıskonto ettirmek** kırdırmak.

ıskopamar (اسقوپامار) *is. İt.* Yelken serenlerinin ucuna çubuk sürüp açtıkları suya eren yelkenler.

ıskorbut (اسقوربوت) *is.* Me'kûlât-ı muzırradan hasıl olan bir nev âkile illeti ki iptidâ diş etlerini çürütür, uzun sefer eden gemicilerde arızdır, mümted olursa illet mühlik olur, dâ-i hazar. Iskorbut otu rakîkü'l-yüzr.

ıskorçuna (اسقورچونه) *is. İt.* Sert kara kök manasına ka'barun, debh dedikleri kök. *Iskorçuna reçeli.* Bostanisi lihyetü'l-hımâr.

ıskorpit (اسقورپيت) *is. Yun.* Dikeni battığı için akrabe nispet olunmuş bir leziz balıktır. İskorpit dahi gelir. Bir nevi lepisus.

ıskota (اسقوطه) *is.* Gemilerde büyük yelkenler abalısı.

ıskuna (اسقونه) *is. İng.* İskuner, brikın küçüğü lâtin yelkenlisi.

Islahiye (اصلاحيه) *is.* Maraş'ta Islahiye maa Ekitli ve Hassa ve Kefeddiz ve Çelikânlı, bir kazadır. Merkezi Islahiye, cedit kasabadır.

ıslak (اصلاق) Islanmış, yaş, ratb, ter, sırsıklam.

ıslamak (اصلامق) *(g.z. ıslar)* Islatmak. Su dokundurmak, teblîl, nem-nâk etmek, su serpmek, püskürmek, suya basmak, tertîb, suhrayı tedvîm, edviyeyi ta'tîm etmek. Kötek basmak.

ıslanmak (اصلانمق) *(g.z. ıslanır)* İbtilâl, ihdilâl etmek, nem-nâk olmak, yağmura tutulmak, suda durmak. *Islanmışın yağmurdan pervası olmaz.*

ıslık (اصليق) Işkırdıkları vakit ağızdan çıkan sıklık ses, safid, heşt, gemici işareti. Türkîde sıklık sarkıntı. **ıslık çalmak** müky, haber vermek, ıslık ile bir nesneyi geçmek. **ıslık sıçanı** dağ sıçanı nevi.

ıslık (اصيلق) *sf.* Retka ma'lul nisa. **ıslık illeti** akale.

ısmarlama (اصمارلامه) Mahsusi sipariş, fermayiş, inadına, rağmen.

ısmarlamak (اصمارلامق) *f.m. (g.z. ısmarlar)* Seslenip tembih etmek, tavsiye, tevkil, sipariş. Tevdi, veda, vasiyet etmek, gümâştegân memur etmek.

ıspalata (اسپلاته) *is. İt.* Küçük gemi barakası.

ıspanak (اسپناق/اسپناخ) *is.* Eşek kulağı, isfinac, isfenahya. Kuzu ıspanağı. Ispanak. Ispinaça fasilesi.

ısrık (اصريق) Gezend, zahm, nesf.

ıssız (اصسز) Halî, sahipsiz.

ıstakıs (اسطقس) *is. Yun.* Asıl, zerre, cevher, fert, unsur, ıstakısat.

ıstakoz (استاقوس) *is. Yun.* İki karış uzun olan kuyruklu maruf deniz böceği, rubiyan, erbiyan, tekeder. Gayet küçüğü karavide, kısacsızdır.

ıstan (استان) *is.* Yabani hardal.

Istıranca Dağları (استراجه طاغلري) Balkanın şarkî ucu.

ıstoç (استوج) *is.İt.* Âlât kutusu, mühendis, cerrah, marangoz ıstucu.

ıstofa (استوفه) *is. İt.* Dibaç, sündüs, istebrak, bayağısı brokatl.

ıstofato (استوفاطو) *is. İt.* Kapama et. Etin safi suyu ki tirit ve makarna yaparlar.

ıstorpa (استوربه) *is.* Halat parçasından yapılmış süpürge, sair halat trandisi, tulumbacı kemeri.

Istrumca (استرومجه) *is.* Selânik sancağında kaza merkezi bir şehir.

ıstulça/Istulça (استولجفه) *is.* Üç ayaklı tahta iskemle. Hersek sancağında Istulça maa Gabela maa Poçitil kazasının merkezi şehir.

ışık (ايشيق) Ziya, nur, lem'a, nurlu olan şey ki mum, şevk.

Işıklar (ايشيقلر) *is.* Karahisar-ı Sahip'te Sandıklı'ya tabi bir kazadır.

ışıl (ايشيل) Parıl parıl gibi tabirattan. *Gözler ışıl ışıl bakmak.*

ışılamak (ايشيلامق) Zulmet içinden nur zahir olmak. Ara ara parlamak, yalabımak. **gözler ışılamak** cünun. *İşleyen ışılar, işlemeyen işlenir.*

ışılatmak (ايشيلاتمق) *(g.z. ışılatır)* İş'âl etmek, hiddetle gözlerini parıldatmak.

ışımak (ايشيمق) *f.l.* Parıldamak, pertevendâz, tâb-nâk, ruşen, münevver, lâmi, ziyâpâş, dırahşan olmak, yalabımak, telâlü. Elmas, ateş böceği, kandil, güneş ve mehasin leme'ân, iltimâ etmek.

ışın (ايشين) Şimşek parıltısı. Uzakta olan yalın çakın.

ışkın (اشقين) *is.* Uşkun, ravâsıl, bahçe ravendi.

ışkına (ايشقنه) *is. Rum.* Kara Mercan balığı.

ışkırık (ايشقريق) Topraktan su düdüğü.

ışkırmak (ايشقرمق) *f.l. (g.z. ışkırır)* Islık çalmak, safir urmak, kuş gibi ötmek.

ıştın (ايشطين) Pisuz, toprak kandil.

ıştır (اشتر/اشتير) *is.* Ispanak cinsinden baklatü'l-yemani, balatü'l-arabiyye, sergin. **ıştır otu** sermak, kara pazı.

ıza (ايزه) *is.* Kaplıca melez.

ızbandut (ازباندیت) *is. İt.* Fermanlı haydut ve haydut kıyafetli zıpır adam.

ızgara (اسقره/اسقرو) *is. Yun.* Kafes gibi parmaklık. *Mutfak ızgarası.* Balık ızgarası yani ızgara kebabı. **gemi ızgarası** kızak altında iskele beşik. **gezinti ızgarası** döşemelerde ayak altına vaz olan ağaç parmaklık şebeke. **temel ızgarası** çürük zeminde duvar temellerine batırılan sal, armad.

İ

ibik (ايبيك) *is.* Aslı übük. Taç, horoz, şâne-i hüdhüd, tarak, tepe, tepelik. *bk. hotuz.* Sorguç, kançuga. **ibik çavuş kuşu** hüthüt. **horoz ibiği** maruf çiçek. Envaı bostan, efruz, sultan börkü, bey börkü, erguvan çiçeği, emir âşık Türkîde peygamber çiçeği.

iblis tırnağı (ابليس طرناغی) *is.* Tırnak buhuru, zıfâru't-tayyib.

İbradi (ابرادی) *is.* Teke sancağında Akseki'ye mülhak bir kazadır.

ibrahim dikeni (ابراهيم ديكنی) *is.* Karsa'na, deve elması.

ibrahimî (ابراهيمی) *is.* İbrimi, bir nev âlâ hurma, uzun ve siyah olur.

İbrail (ابرائيل) *is.* Eflak vilâyetinde Tuna üzerinde kaza merkezi.

ibrişim (ابرشيم) *is.* İnce ipek bükmesi. Farisîde ibrişim mutlaka ipek şey, kazz, keç.

ibrişimci (ابرشيمجي) Kazzaz.

iç (ايج) *is.* Batın, batn, cevf, derun, miyan, ciğer, âlât-ı beden, vicdan, samim, zamir. Derûn-ı insân, kalp, sine. İç, mağz, körpe. İç şeylerin hâli. *sf.* Dahil, dış zıddı. Enderuni, miyane, iç edik, çedik. **iç** zarf-ı zamân ve mekân. *Beş gün zarf içinde. Şehir içinde, içlerinde adam var.* **iç ağası** hademe-i enderûn. **iç ağası** gelberi. **iç ağrısı** veca-ı ishal. *İç bademi. İç çekmek.* **iç donu** tuman, bir nev dizlik. **iç günlüğü** mukarrep, mahrem, kâtim-i esrâr. **iç güveyi** haneye gelen damat, sıhr. **iç kabuk** kışr, post. **iç kale** narin kale, erek, bâlâ hisar. *İç kalkmak.* **içkur** uçkur. **iç oda** halvetgâh, enderunî. *İç sıkılmak.* **iç yağı** şahm, karın ve bağırsaklarda olan sert yağ. *İç yeleği.* **iç yüzü** işin batını, hakikati, ledünnüsü. *İçe doğmak.* **iç içe, içten iç, için** dahili. **içkin** için. *İçe gelmek.* **ceviz içi, badem içi** levz. *Ekmek içi.* **kavun içi** yani koyu sarı. **oda içi** bazı şeylerin enderununda olan parça. *Mangal içi.*

İçel (ايج ايل) *is.* Karaman'ın içi, denizden tarafa olan dağların ötesi, Adana vilâyetinde sancak. Kazaları Silifke, Karataş, Mut, Ermenek, Anamur, Gülnar. Sabıkta sair yerlerine taşil, hariç denirdi.

içeri (ايچرو) *sf.* İçre. Aslı içkerü, ileri, yukarı, taşkarı, anarı, bunarı, aşkarı, arkurı misilli cihet içindir. **içeri almak** mide kabul, tasvip etmek. **içeri daire** içten tarafa olan mekân, dahilî, enderun gibi deruni, samim, derûn-ı levh, sine, samimi, levh-i zamîr.

içim (ايچيم) Yudum gibi iç tavrı ve içilecek şeyin hâl ve sıfatı, lezzeti. Bir kere içilecek miktar, husve, cur'a.

içimli (ايچيملي) Güvârâ, hoş-tu'm.

için (ايچون) *e.* Sebep beyan eder. Li'enne, ez, beher, bu cihetle gibi, kıbel. *Âb u havası için meşhurdur.* **ne için, niçin** ne sebepten. **bunun için** binâen alâ zâlik. *Hatır için. El için yanma nara yak çubuğun safan ara*

içirmek (ايچرمك) *(g.z. içirir)* Sarhoş etmek, işrâb, suyu hamura içirip yumuşatmak, yağ sürüp vücuda sindirmek, imtisâs.

içki (ايچكي) Meşrubat kısmı, süçi, müskirat, eşribe.

içli (ايچلو) Gönüllü, kindar, mubattın, kibirli, göbek ve mağz dolu.

içlik (ايچلك) Sadrî.

içmek (ايچمك) *f.m. (g.z. içer)* İçeri çekmek, şurb, nûş, mey-âşâm olmak. Çok hamr, şurb etmek, cezb-i şemm, hamur yağı, topraklar yağmuru bel, cezb, mass, gats etmek. Birinin kanına girip icrâ-yı kîn etmek. Ant içmek, ahd ü peymân, kasem etmek. *Dolular içilip peymaneler boşaltılır gibi.*

id (ايد) *is.* Koku, is, duman, sis, duhan, pusu. **id ağacı** buhur ve tütsü için yakılan ud, sandal, tefârîk, kalembik gibi şeyler. **idli yağ** ıtır, gül yağı, kalemisk vesair revâyih-i dühn

idin (ايدين) *is.* İğdin, kokmuş.

İfraz Fenaris (افراز فنارس) *is.* Canik'te bir nahiyedir.

ignad (اغناد) *is.* Turla suyunda olan Zaporok kazağı taifesinden o namla meşhur bir haydut sergerdeye nisbetle alemi. Galat olarak inat kazağı denir. Kazak tavaifi muhteliftir.

iğ (ايك) *is.* Koku, iy, id, is . Nefz, tenhür.

iğde (ايكده) *is.* Gabîrâ, sincid, çûbdâne, ekşi pistenk ağacı. Çiçeği sarı, muattar, yaprakları akçıl olur.

iğdin (ايكدين) *sf.* Yumurtanın çılkı, kokmuşu, iğ veren şey.

İğdir (ايكدير) *is.* Teke'de Elmalı kazasına muzaf.

iğdiş (ايكديش/اكديش) *sf.* İğdiç, enenmiş, burulmuş at, ahte hayvan, beygir, binek yük kölüğü.

iğe (ايكه) *is.* İs gibi sahib manasınadır. İge ve eye dahi derler.

iğelemek (ايكه له مك) İstimlâk etmek.

iğerçin (ايگرچين) *s.* Müntereddid, vehhâm, mevsûs, sağ gönüllü olmayan. Çin, sahih, sağlam demektir. Zıddı iğerçin.

iğerçinlik (ايگرچينلك) Tereddüt, vesvese, zan, güman, şekk, irtiyâb, mirâ.

iğne (ايكنه) *is.* Batıcı şey, ot dikeni, arı vesair hayvan dikeni. **toplu iğne**, sincak, sıncak. *İbre gözlü ve yortulu iğne. Yol iğnesi, dikiş iğnesi, yorgan iğnesi* inceden kalına mütenevvi. **iğne ardı** sık dikiş nevi. **iğne deliği** bordu, sûfâr, göz. *İğne deliğine kaçmak.* **iğne iplik** kemikleri çıkmış nizâr, nahif, lâgar, iğne yutmuş. **iğnenin deldiği yer** gurze, tana, ufacık dar yer, melce. **iğneli fıçı** eziyetli iş ve mahal. *İğneli karınca. İğneli tüfek.* **arı iğnesinin yarası** zahm, hılle. **damak iğnesi** zoka. **dikiş iğnesi** suzen. **dümen iğnesi** gemilerde dümenin menteşesi. **elmas iğne** takılacak mücevher. *Kara iğne.* **olta iğnesi** zoka. **pusula iğnesi** ibre. **saat ve kıble-nümâ iğnesi** yelkovan, akrep, ibre. **şiş iğne** çorap örecek tığ. **tığ iğne** kasnak.

iğneden (ايكنه دان) İğnelik.

iğnedenlik (ايكنه دانلق) İğneden kılıfı.

iğnelemek (ايكره مك) Bir şeyi iğne ile delmek, azez, iğne sokmak, takıp bir şeyi iğne ile diğer şeye raptetmek, neknetlemek. Silkmek için resm ve yazı kâğıdını delik delik etmek.

iğrenç (ايكرنج) İğrengeç, ikrah ve mükrih.

igrençlik (ايكرنجلك) Zebzebe, tereddüt, istikrah.

iğrenmek (ايكرنمك) *f.l.* Nefret, ibâ, istikrah, tiksinmek. *Yemekten, dünyanın hâlinden iğrenmek.* **iğrene iğrene** mükrihen.

İhlivne (اهليونه) *is.* Travnik sancağında bir kaza merkezi şehir.

İhram (اهرام) *is.* Sırbistan'da maden ipek ki Karanya kazasında bir kasabadır, Rama zebanzedidir.

İhtiman (اهتمان) *is.* Sofya sancağında Samako kazasına muzaf bir nahiye merkezi kasabadır.

iki (ايكى) *is.* İsneyn. *İki ağızlı adam, iki ağızlı kılıç. İki çifte kayık.* **iki günde bir** gıbbâ. **iki kardeş kanı** hûn-ı siyâvûşân, kızıl safran, kurtum, ırku'l-humre, bekam. **iki kat** zaaf, muzâ'af, katmer, ham. **iki rahmetin biri** ihde'r-râhateyn. *İki saat mesafe.* **iki yüzlü adam** münafık. **iki yüzlü kumaş** devlani. *Saat iki kararı.*

İki Kapılı (ايكى قپولو) *is.* Nâm-ı diğer Hasye Dımışk'a mülhak nahiyedir.

ikilemek (ايكيله مك) Bir mevcut olan şeyden bir daha tedarik etmek.

ikilik (ايكيلك) İki kuruşa olan her şey ve iki kıyyelik tane. Birlik zıttı, mübâneyet.

ikin (ايكين) *zf.* Acaba, aya. *Gelir mi ikin? Olur mu ikin?*

ikinci (ايكيجي) Sani, muavin, mukallit, redif.

ikindi (ايكندى) *is.* Öğlenin ikincisi yahut asr-ı sânî zamanı. *İkindi ezanı.* **ikindiden** asrâne.

ikişer (ايكيشر) Müsennâ. **birer ikişer** vahid ba'de. **ikişer üçer** müsennâ ve sülâs.

ikiz (ايكيز) Tev'em. **ikiz doğurmak** şiddet-i azâb. **ikiz kardeşler** tev'eman. **ikizleme, ikizli** çifte. Üçüzlü, dördüzlü, beşizli şamdan vesaire. *İkiz portakal.*

il (ايل) *is.* Aşiret, kabile. *Yeni il, eski il. Turgut ili. Varsak ili.* Bir ilin mesken ve mevası olan yer : *Rumeli, Hamit ili, Teke ili, Reyvan ili.* Mutlaka vilâyet *Aydın ili, Sivas ili.*

İlbasan (ايلبصان) *is.* Maa Düzce ve Selve. Dobra sancağında bir kaza merkezi şehir.

İlbeyli (ايلبكلو) *is.* Gürün'e tabi bir kaza.

ildim (ايلدم) İleri.

ildim (ايلدم) *is.* Nadim, pişman.

ildimek (ايلدمك) Nedamet.

ile (ايله) İlen. Edât-ı atf. Bile, sahâbet ve vesâtat beyan eden maa, ba gibi. Refakat, müşareket, maiyet manasında vâv-ı âtıfa gibi. Bunun ile, bu ile **böyle;** o ile **öyle**.

ilenç (ايلنج) İnkisar, beddua, nefrîn.

ilenmek (ايلنمك) *f.l.* Beddua, lânet etmek, lânetleme, kargıma, melâmet.

ileri (ايلرو) *sf.* Aslı ilgeri ve ilgerü. İlk gidenin tarafı, önde olan, kuddâm, kabl, piş, evvel, mukaddem, peşin. **ileri almak** takdim. **ileri çıkmak** mukabele, istikbal. **ileri geçmek** müsabakat, tekaddüm. **ileri gelenler** mukbilîn, mütehayyizân. **ileri gelmek** neş'et, terakki, sudur. **ileri gitmek** tecavüz, mürur, tahayyüz. **ileri saat** mütekaddim. **ileri sürmek** sevk. **ileri varmak** tehâlük, tehâfüt etmek. **ileride** ba'd-ez-in, atide. **ileride olanlar** mütekaddimin. **ileride olmak** tasaddur.

ilerlemek (ايلروله مك) Tasaddur, tefavvuk, terakki, tesâbuk etmek, saat ziyade yürümek.

iletilmek (ايلدلك) İleri ve öte götürmek.

iletmek (ايلتمك) *(g.z. iletir)* Bir ile nakl etmek yani götürmek, def etmek, ilka, ihtilâs selb, rübûden.

İlfo (ايلفو) *sf.* Eflâk eyaletinde bir kazadır. Merkezi Bükreş.

İlhanı (ايلخاني) Bir aşiretin memleketten ayrı idaresine memur il beyi, aşiret ağası. İlhan garbî Moğol aşiretinin ağası olmakla Hülâguya unvan olmuştur.

ilik (ايليك) *is.* Muhh, lübb, mağz, toplamak manasına ilmek aslından müştak, kemik içine toplanmış şey. İçten iç, yumuşak, leziz. **ilik yağı** çervişin guya temizi. **iliğe ciğere işlemek** ziyade tesir. **iliğe işlemek, ilik sızlamak, iliğe geçmek** şiddet-i kâyis. **murdar ilik** omurga içinde olan nuhâ.

ilik (ايليك) Urve, enkele. **ilikdüğme** zirr u urve, enkûl u ahkûl.

iliklemek (ايليكله مك) Rabt etmek, libasın iliklerine düğmelerine şeddetmek, ilikli şeyi düğmelemek.

ilinmek (ايلنمك) *f.l.* Takılıp dolanmak, yılankavî olmak. *bk. yılan.* Hafif iliştirilip dikilmek.

ilinti (ايلنتي) Dikişten evvel vurulan kaba dikilti ve iliştirme, bir nev oyulgama.

ilişik (ايلشيك) Taalluk, alâka, nispet, müntesebiyet, akide, kayıt, rapt, müşkil, mani, bartık. **ilişik kesmek** muhasebe, şirket, refakat, taalluk, alâka revabitini kat etmek.

ilişiksiz (ايلشيكسز) Bî-kayd, lâubali, pervasız, rabıtasız, dinsiz, münkir.

ilişmek (ايلنمك) Takılma, tutulmak, göz ilişmek gönül ilişmek, teveddüd, muhabbet. **hatır ilişmek** hatır-mânde tereddüt, tevakkuf, şüphe, tasallut, taarruz, isabet, tesadüf, taalluk, taaşşuk, infial, inkisar. **bir yerde ilişmek** muvakkaten durmak, oturmak, iştibah, tereddüd etmek.

ilk (ايلك) *sf.* Evvelki, iptidaki, ileri, başta olan, mukaddem, birinci, ilk, iptida. *İlk oğlu.* **ilkbahar** rebi.

ilkin (ايلكين) İlk, iptidadan, evvelâ.

ilklik (ايلكلك) Birincilik, bidayet.

ilmek (ايلمك) *f.m.* El vurmak, toplamak, çatmağı tutturmak, tesadüf etmek, düş gelmek *İler tutar. Libasını kendi ile, diker.*

ilmik (ايلمك) Ikd, bağ, kaytan, peyvend

ilmiklemek (ايلمكله مك) İlmek bağlamak, eğreti bendetmek.

ilmikli (ايلمكلو) Ma'kûd.

İlyaki (الياكى) *is.* Rodos'a tabi bir adadır. Süngercileri hünerle maruftur.

ilze (ايلزه) *sf.* Marîz-i müzmine, sırtlamba.

İmadiye (عماديه) *is.* Musul'da İmadiye maa Davudiye ve Bervari Jiri ve Bervari Juri ve Reygan ve Yezve kazası merkezi bir şehirdir.

imam (امام) *is.* Bir mahalde ve hususan mescitte namaz kıldırmaya ve mahalle işine tayin olunan memur. **imambayıldı** bir maruf yağlı patlıcan taamı ki ekelenin malumudur. **imam evi** sabıkta tevkif mahalli. *İmam evinden aş, ölü gözünden yaş.*

imame (امامه) *is.* Bazı başlık şeyler. **tespih imamesi** çubuk kehribarı.

imameci (امامه جي) Kehribarı zıvanaya uyduran ve kehribardan enva masnu'at işleyen esnaf.

imansız (ايمانسز) *sf.* Halıkın ibadetine razı olmayan insafsız, seng-dil, bî-aman.

imansızlık (ايمانسزلق) Cebbarlık, zulüm, kasvet, tab

İmare (عماره) *is.* Bağdat'ta sancak merkezi bir kale ve kasabadır.

imbat (امبات) *is.* Yem badı, bad, şurta, nesim, denizden gelen serin rüzgâr, bazı yerde gün, bazı yerde batı canibinden gelir.

imdi (امدی) *e.* Hâlen, derhâl, pes, binaen aleyh, gelelim ki, amma ba'd.

imece (امجه) Emekçe. Her elin emeğiyle birlikte cümle yardımıyla görülen iş, el yardımı. **imece günü** bulutlu görmeyen, ne mutlu.

imek (ايمك) Fi'l-i nâkısın masdar-ı metrûkü. Hâlde *-im, -iz, -imiz,* mazide *-idim, -imiş*, muzaride *-iken, -ikin, -ise, -idik, -idiği* ef'âl-i sâ'ire sigasının ezmine terkibinde müstahdem olur. *Olurum, olacağız, olduktu, olmuştum, olmamıştım, olmuştunuz. Gelirmiş, gelecekmiş. Bulmuşken, bulurken, kalırsa, bilecekse, yazmış idiği, yazacak idiği. bk. ikin.*

imik (ايمك) *is.* Bıngıldak, bıngıdayık kemiği, baş tasının yumuşak oynak yeri, bâfûh, kıhfın düz yeri.

imizgenmek (ايمزكنمك) *f.l.* Ateş sönmüş gibi geçip kararmak, uyumak, ımızganmak.

imparator (امپراطور) *Lât.* Aslında asker serdarı, müstakil sâlâr. Istılâhta padişah.

imparatoriçe (امپراطورچه) İmparator zevcesi yahut nisâdan olan imparator ve padişah.

imparatorluk (امپراطورلق) Devlet-i imparatoriyye.

İmrali (امرالی) *is.* Emir Ali ceziresi. Erdek kazasına muzaf bir nahiyedir.

imrenmek (امرنمك) *f.l.* Gıpta, teşehhî, iştiyak, rağbet etmek, özlemek ağız suyu akmak.

in (اين) *is.* Hayvanların mağarası, kovuk, kavuk, küçük gar.

inak (اناق) *is.* Türkîde mü'temen, müsteşar, müşavir ve rey ve irade.

inal (اينال) *is.* Müsteşar, mahrem-i hâs, emin. Muhaffefi ine alem olmuştur. *İneyek, İneabad, inepazarı. bk. ezine.*

İnallı (اينالللو) *is.* Çankırıda Kalecik'e muzaf İnallı ve Ballı kazası.

inan (اينان) *is.* Itikat, sıdk, iman, itimat, emniyet, diyanet, vüsûk, kanaat, yakin. **inan olmak** kabul etmek, itimat. **inan gelmek** kanaat hasıl olmak, iman etmek.

inanç (ايناغ) Emin, mutemet, mutemen, sika, mevsuk.

inandırmak (ايناندرمق) İkna, temin, gayr-ı vaki'i kabul ettirip ilzam, iğfal etmek, kandırmak.

inanmak (ايناغمق) *f.l. (g.z. inanır)* İtikat etmek, irtibat, tevekkül etmek, kani, kail olmak, iman, tasdik, kabul, itimat, vedia. *İnanırsa kitaptır her yerin.*

inanmama (ايناغامه) Küfür, setr, inkâr, emniyetsizlik.

inat (عناد) **inat kazağı** *bk. ignad.*

İnay (اينای) *is.* Sarıhan'da Eşmeye mülhak bir kazadır.

İnebe (عنبه) *is.* Fizan sancağında bir vüs'atli nahiyedir.

ince (اينجه) *sf.* Kalının zıddı, dakik, hurda, narin, ufak, muhtasar, hafif. Rakik, lâtif, barik, yufka. Nazik, zarif, zeki, müteferris, irfanlı, sivri zihinli. **ince adam** dakik, muhtâl. *İnce ağrı. İnce bez.* **ince donanma** hafif gemi filosu. **ince fikir** zekâ, fıtnat, fesat, şeytanet. **ince hastalık** sadır illeti. *İnce iş.* **ince kalem** sanatlı kâr. **ince karakol** ordugâhın ilerisinde olan küçük kıtaat, müfreze. **ince kesim** çelimsiz, nahif, dakik. **ince saz** keman takımı. *İnce sıtma. İnce un. İnce yemek.* **inceden inceye** müdekkikane.

incecik (اينجه جك) Pek dakik ve rakik.

inceğiz (اينجگز) Sûrâh, delik, kehf.

İnceğiz (اينجكز) *is.* Konya'da Karapınar'a muzaf kaza.

incelik (اينجه لك) Rikkat, fıtnat, zeyreklik, soğuk zarafet.

incelmek (اينجلمك) İncelenmek, zarafet kesbine tasaddî etmek. Yeni tabirat kullanmak; ***suya girme'ye*** *hamam almak,* ***demiryolu'na*** *şimendifer,* ***mevkıf'a*** *istasyon,* ***cumba'ya*** *balkon,* ***ayâ'le*** *familya,* ***ziyaret'e*** *vizite,* ***değneğ'e*** *baston.*

inceltmek (اينجلتمك) İnceletmek. *(g.z. inceltir)* Terkîk, tevhîn etmek, sesi murakkak etmek, yazı kalemini sivriletmek. *İnceltilmek.*

incerek (اينجرك) Mûmiyân, nazik, barik.

İncesu (اينجه صو) *is.* Kayseri'de kaza merkezi bir kasabadır.

inci (اينجو) *is.* Lü'lü, leâlî, dür. **inci çiçeği** kurt bağrı, ispire. **inci sedefi** istiridye cinsi. **inci soğanı** kılâ. **inci tanesi** dürre, dürdane,

sevgili evlât. **ağızdan inci saçılmak** fesahat. **beyaz ince boncuk** yalancı inci. **incili çavuş** muzhik, zeyrek. **incili çavuş mat eden** sade dillerden zeki, rûstâî.

incik (اينجيك) Sakat, hafif kırık, razz, sakın içinde olan sinir ve onun ince kemiği, tınâb-ı kalem. **kasaba-i kübra** kuru incik. Kalemin altında olan düdük kemiği **kasaba-i sugra.** *İncik kanı.*

incimek (اينجيمك) Te'ellüm, teessür etmek, kol, parmak kemik çıkmak, kırılmak, incizâm, şikest olmak, âzürde olmak.

incinmek (اينجينمك) İnkisar, infial, sakat olmak, şikeste-hatır, kırılmak, gücenmek, hatır-mânde.

incir (انجير) *is.* Tin. Farisîde encir. Yabani incir ağacına aba ve delice derler ki tohum olur ve âlâsına çiçek inciri denir. Beyazın âlâsına **selimî, vezirî** siyahına **badincan,** iri nevine **lu'b** denir. *Taban inciri, Arap inciri.* **firavun inciri** kaknus envaındandır, meyvesi yenir. **incir kuşu, incir delen** sarı sandal nevinden sufâriye tebeşşir.

incirlenmek (انجيرلنمك) Yumuşayıp balı ve zamkı akmak.

incirli (انجيرلو) Ahi Girye *bk. Ikariye.*

incitici (انجيديجي) Muzır, mehin, mü'ezzi, haşarı, mü'ellim.

incitme (انجيتمه) *İncitme beni incitirim seni* avam tabiri. İstiska illeti, zebanzedi onulmaz illet, emrâz, denef, maraz, mülazım-ı lâ-ilâc.

incitmek (انجيتمك) Elem vermek, gücendirmek, kırmak. Nakîsa îrâs etmek, dokunmak, zarar etmek, bir unsuru kırmak, kasm. Eza, cefa, îlâm etmek.

indirici (اينجديجي) Mubassıt, bazı asap hafıza-i lisân vesaire.

indirmek (ايندرمك) *(g.z. indirir)* Tenzil, ilka, çarkı sökmek, saati geri getirmek, zorla attan aşağı almak, hatmetmek, tamam etmek. **baştan indirmek** kahırlandırmak, nüzule sebep olmak. *Gemi indirmek.* **hesaptan indirmek** tarh, tenzil. **karagöz indirmek** gürültü etmek. **yelkenleri suya indirmek** sabıkta bahriye selâmı ve tevazuu.

İnebolu (اينه بولی) *is.* Kastamonu'da İnebolu maa Küre ve Avrinya ve Göynülü kazasının merkezi bender.

İnecik (اينه جك) *is.* Tekfur Dağı sancağında Rodosçuk kazasına muzaf bir kasabadır.

İnegöl (اينه كول) *is.* Hudavendigâr sancağında İnegöl maa Domaniç ve Pazarcık kazasının merkezi bir şehirdir. Yunanîde ism-i kadimi Ane kol.

İnegöl Aydın (اينه كول ايدين) *is.* Sarıhan'da Alaşehir'e muzaf bir kazadır.

inek (اينك) *is.* İnik, bakara, soyları çoktur. Sığırın dişisi. Aygırı tûsen, tosun, genci düğe, yavrusu buzağı, dana. Camus ineğini tanbat, tombay, su sığırı, su aygırı barnık. *İnek havucu.*

inekçi (اينكجي) İnek besleyip sütünü satan.

İngiliz (انكليز) İngiltereli, İngilizî. *İngiliz barudu.* **İngiliz piştoyu** tetiklikten ve şiddetten kinayedir.

inhan (اينهان) *is.* Ekûl, obur, ine-han?

ini (انى/اينى) Küçük kardeş.

inildemek (ايكلده مك) İnildeşmek. İniz, necip, avbel, nâliş, figan, nale, ceza u feza etmek.

inilti (ايكلدي) Nale, zârî, enin, ne'îm, ah u zar, dağ ve mağaranın tanîn ve sadası. *bk. yankı.*

iniltili (ايكلديلو) Seda veren, öten, tanînendâz olan kubbe, dağ ve saire.

iniş (اينيش) Zühuk, vehde, nişib, fürud, hübut, vihâd, şiv, meylân, başı aşağı. **iniş yokuş** dere tepe yahut engebe. **iniş aşağı** serâzîr. **her yokuşun bir inişi** zeval.

inlemek (ايكله مك) *f.l.* İn etmek, ah u enîn, hanîn ile ırlamak, hayvanlarda olursa sinlemek, ağlar gibi gıriv, naliş ve nevha etmek. Bu kelimenin aslı nale ve hüzün manasına inil, iniz gayri müstameldir.

inletmek (ايكلتمك) Zar u nalân etmek, ses aksettirmek, hüzün iras etmek, kederde bırakmak, yalkılamak.

inlidir (اينليدور) Öğlenin ikincisi olan namaz, asr-ı evvel. Zeval, vakti, ikindi, asr-ı sânî.

inme (اينمه) Nüzul, damla, göğse kalbe azaya inen felç, sekte, yumruk indirmek ve inmek.

inmek (اينمك) *f.l. (g.z. iner)* Yüksekten aşağı gelmek, hübut, sükut, aşağılayıp kabul, tenezzül, tedenni, inhitât, nüzûl-ı kıymet, intikas etmek, hıffet, noksan bulmak, mümted olmak, aşağı akıp inhidâr etmek, fırtına teskin olmak, şişler geçmek, iktihâm etmek, münezzel ittihaz edip konmak, attan inmek, tenezzül, tedenni. Felç isabet etmek, damla. **boğaz inmek** nezle. **duvar inmek** yürümek. *İnip binmek*.

İnönü (اين اوكى) *is.* Sultanönü kazasına muzaf İnönü maa Bozöyük kazası.

inremek (ايكره مك) *f.l.* Böğürmek, boğa ve emsali bağırmak, ince gürmek.

inrik (ايكريك) Bağırgan hayvan.

İnsuyu (اين صويى) *is.* Konya'da Karapınar'a muzaf kaza.

ip (ايپ) *is.* Mutlaka uzun bükme şeydir, habl, resen, rîsmân. Pek kalınına halat ve demir halatına gomana, komana, ondan incereğine urgan, cambaz ipi gibi. Kendirden olursa kınnep, iyi kenevirden olana sicim, keten bükmesine iplik, yün ve pamuk olursa yün ipliği ve pamuğun kasarlanmışına tire denir. Bükülmüş olmayan tar, hayt, tel. **ip parası vermek** def-i belâ. **ipucu** vesile, zerî'a, serişte, sebep, mümsik. **ipucu vermek** sebep olmak, mecal göstermek. Salb manasına **ipe gelmek** salb olunmak, dara asılmak. **ipe dizme** tanzim, teslik, beyan ve tadat, sıra ile silk yabana çekmek, şiir söylemek, nazım. **ipten kuşak** fakr. **ipten urgandan tutturmak** tehdit. **ipini kırmış** azgın. **ipini sürüyen, ip kaçgını** vâcibü's-salb. **ipine basan** sersem. **ip ip** ah. **ipsiz sapsız** ser ü bünü yok, serseri, mümsiki nâ-ma'lûm, mechûlü'l-ahvâl. **çerçi ipi** dülger ve duvarcı perresi aldıkları hiza ölçüsü. *Komşu ipiyle kuyuya inmek.* **kurşun ipi** şakul . **tel ipi** bükülmemiş nevi. *Menzil ipi.*

ipek (ايپك) *is.* Harir, haririn teli. **ipek böceği** dûdu'l-kazz, pîle. **ipek böceği aladası** uykuda, beşince uyku, büyük alada. **ipek çiçeği** çiçekli semir ot, portulaka. **ipek gibi** nazif, afif, saf. **ipek kozası** gûze, bürümcük. **ipek madeni** *bk. ihram.* **ipek olta** misine. **ipek şarabı** dut şurubu, amberiye nevinden şarâb-ı harîr. **bükülmüş ipek** ibrişim. **ham ipek** kazz, kaynamamış, beyazlatılmış, bükülmemiş meşdut.

İpek (ايپك) *is.* Prizren sancağında kaza merkezi bir kasaba.

ipekçi (ايپكجى) İpek satan ve ipek böcekçisi, fabrikacı.

iplemek (ايپله مك) İp sarmak, bağlamak, yük bahaneye şeritlemek gibi.

iplicek (ايپليجك) Rişte illeti, ırk-ı medenî, dûd-ı yemânî.

iplik (ايپلك) *is.* İplik, ince ip, hayt, silk, rişte, rîsmân. Bilhassa keten ipliği, iplik. **iplik çekmek** gazl. **iplik peyniri** makarna resminde. **ipliği pazara çıkmak** müptezel, müftezah olmak. **iplikli et** tel tel, lifî, haytı. **bez iplik** tarikalı. **iğneden ipliğe** kâffe. **iğne iplik** gayet kuru zayıf, nahif, kemikleri çıkmış, kurgaz. **pamuk ipliği ile bağlamak** okuma ile ilâç etmek, çürük kazığa bendetmek, baştan savma iş görmek.

iplikhane (ايپلكخانه) Cünha ashabını işlettikleri mahbes, ıslahhane.

ipliklenmek (ايپلكلنمك) Tel tel dağılmak, didilip fitil fitil olmak.

İpsala (ايبصاله) *is.* Kadimde Küpsala Enez'e tabi bir kazadır.

İpsara (ايبصاره) *is.* Sakız'a mülhak bir kaza adadır.

ipsit (ايپسيد) *is. Rum.* Tekerleğin çemberinin parçaları, digeliği.

ipsoros (ايپسوروس) *bk. izmarit.*

ipsos (ايپسوس) *is.* İskorpit resminde büyüce kırmızı balık. *bk. lipsus, lâpina.*

irek (ايراك) *bk. erbaa-i sonissa.*

iren (ايرن) Alt dudak.

iri (ايرى) Ermiş şey, erme hâli. Cüsseli, kocaman, cesim, hacimli, iri söz, kelâm-ı dürüşt. **irisini rafa, ufağını çöpe dizmek** karılar çamaşır asar gibi tane tane idâre-i kelâm etmek, gevezelik. **irili ufaklı** karışık, seçmeksizin.

irice (ايريجه) Cüsseli, cesim, zahâmetli, vicâhetli, dürüşt -kelâm.

irileşmek (ايريلشمك) *(g.z. irileşir)* Kocaman olmak, kabarmak.

irilik (ايريلك) Cesamet, zahamet, vicahet.

irin (ايريك) Yaraya doyan cerahat, olgun yaraların suyu kayh, rim.

irinlemek (ايريكله مك) İrin dolup birikmek, müntefih olmak.

irinlenme (ايريكلنمه) Ta'assu, hurâc tekevvünü. **çıban irinlenmesi** hurâce.

irkeç (اركج) Ürküp irkilir hayvan. Teke.

irkilmek (ايركلمك) Su irkip toplanmak, insan dolanıp durmak, irti'âş. Yığılmış şey ta'affün etmek.

irkinti (ايركندى) Su veyahut sair akıcı şey, havuzlanmak, rakit, evsâh, kazurat.

irkmek (ايركمك) *f.l.* Birikmek, ilişmek, cem olup durmak, iddihâr olmak, yığılmak, rükûd, kazûr. Bir yere irkip durmak.

irmik (ايرميك) *is.* Yarmık ve yargı unu çorbası ve helvası olan taneli un nev'i.

iryale (اريالە) *is. İt.* Donanmanın üçüncü sancak beyi, demdar, onun süvar olduğu sefine.

is (اس) Sahip.

is (ايس) *is.* Yanan şeylerin kara dumanı ki konar kurum olur. Mürekkep yaptıkları lath, is, boya, sinac, mum isi. Eser-i duhân, dûd, dûde, jeng. İy, ik manasına netn, koku, ufûnet, iğdin şey.

İsakçı (ايساقجى) Tulçu'ya mülhak bir kaza merkezi kasaba. Tuna üzerinde iskele.

İsbat (اسباط) *is.* Rumeli'nde Ohri'ye mülhak bir nahiyedir.

ise (ايسه) Edât-ı şart. Farz ve tertip ifade eder. Fiil ile harf terkibidir. Ben isem, o ise, sen değil isen. Eğer, in manasına *siz ise hiç görmediniz.* Amma, hele, kaldı ki, gelelim manasına. Yerine göre *ise, idiyse, olsa, olursa, ise de, idiyse de,* hâl ve mazi ve müstakbelde müstahdemdir. *bk. imek.* **yoğ-ıse** fıkdanda. **yoksa** kalan.

İsfakya (اسفاكيا) *is.* Girit'te sancak merkezi bir şehirdir. Kazaları İsfakya, Abokron, Eyvasil, İstanbul.

İshak kuşu (اسحاق قوشى) *is.* Hak kuşu, zav, çerek, şebâvîz, baykuşun dişisi.

İshaklı (اسحاقلو) *bk. Akşehir*

isik (ايسيك) *bk. obruk.*

iskambil (اسقنبيل) *is. Rum.* Bir nevi kâğıt oyunu.

iskandil (اسقنديل) *is. İt.* Denizin umkunu ölçmek ve dibini anlamak için gemilerde olan alet-i beld. Balık oltası kurşunu. **iskandil etmek** yoklamak, ka'ra varmak, hafiyen denemek. İstihraç, istiknâh, istimzâç etmek.

İskarapar (اسقاراپار) *is.* Berat sancağında bir kaza merkezi kasaba.

iskarlat (اسقرلات) Bir nev ala Venedik çuhası idi ki mucidinin ismine nispetle iskerlet dahi derlerdi.

iskaturun (اسقاطورون) *is.* Küçük florya.

İskeçe (اسكچه) *is.* Drama sancağında Yenice-i Karasu kazasında bir kadim kasabadır.

iskele (اسكله) *is. İt.* Binalarda kurulmuş kereste karaçav, deniz kenarında bender, mükellâ, mina. *Kayık iskelesi.* **iskele yanı** geminin solu.

iskemle (اسكمله) *is. İt.* Sini ve tepsi altına konup hasırlısına oturulur. Büyüğüne sandali kürsi, fotöyil, sandalye denir.

İskenderiye (اسكندريه) *is.* Mısır'da bender-i azimedir.

İskenderun (اسكندرون) *is.* Halep'te Baylan'a mülhak kaza merkezi iskeledir.

iskete (اسكته) *is. Rum.* Tenevvüt, kız kuşu, ves'a nevinden yuvası asılıdır. *İsna min tenevvüt* meseldir. İskete kafesi *bk. hak vuran kafesi.* **dağ isketesi** fanta.

İskilip (اسكليب) *is.* Kastamonu'da bir kaza merkezi kasabadır.

İskiroz (اسكيروز) *is.* maa İsküyloz. Yununda Golosa karîb adalar.

İskoçya (اسقوچيا) *is.* İngiltere'nin şimalinde bir krallık vilâyet olup İngiltere krallığına iltihak ile Gran Britanya devleti teşekkül etmiştir.

iskonça (اسقونچه) *is. İt.* Top tomarının pöstekisi ya süngeri.

islemek (ايسله مك) İse tutup karartmak, kokutmak, hissetmek, koklamak, duymak. Muhallebiyi gece kazıntısıyla kokutmak.

islenmek (ايسلنمك) Ocak ve mum isinden kararmak, karalanmak, dûd-âlûd olmak, tütünden tire olmak, küduret.

islik (اسليك) *bk. ıslık.*

İslimye (اسلميه) *is.* Sancak merkezi bir şehirdir. Kazaları İslimye, Yeni Zara, Yanbolu maa Karin-abat, Aydos, Burgaz maa Rusikasrı, Ayyolu maa Missivri.

İsmail (اسماعيل) *is.* Boğdan'da Tuna'ya karib bir şehirdir.

İspanya (اسپانيا) *is.* Tamimen Endülüs ıtlak olunan şibh-i cezire-i iberya, Hibrinya.

isparçına (ايسپارچنه) *is. İt.* Halat üzerine sarılan ip ve kendir bağ ki gemilerde iki halatı birleştirmek yahut aşınmaktan muhafaza içindir. Halatın ibaret olduğu üç boy bükme. İki kat döğülme ip urgan.

isparmaça (اسپارماچه) Kurza.

isparmuz (اسپارموز) *is.* Yunanîde sinirlere arız olan lâkve, iltivâ, ra'şe, gerginlik, gerilme vecaı, teşennüc, bir nevi ihtilâç.

İsparta (اسبارته) *is.* Hamit sancağının kürsüsü bir cesim şehir.

ispati (اسپاتی) *is. Rum.* Kılıç oyun kâğıdında terfil.

ispavlı (اسپاولی) *is. İt.* Gemilerde müstamel bir nevi kalın sicim.

ispencik (اسپنجيك) *is.* İspence, sabıkta hums mal ki üsera kıymetinden tahsil olunup verilen eda tezkiresi, pencik.

ispençiyar (اسپنجيار) *is. İt.* Eczacı hekim dükkânı, ispenciyar.

ispendek (اسپنديك) *is.* Levrek balığının küçüğü, isfendik.

isperek (اسپرك) *is.* Cehri nevi. **isperek neftîsi** açık renk.

ispermeçet (اسپرماچت) *is. Lât.* Balık mumu ve kâfûrî mum. Mağripte Puçaya şehrinde vaktiyle şem'in âlâsı yapıldığından Avrupalılar bucı tabir etmişlerdir. **ispermeçet yağı** balina ve kadırganın başından çıkan dühünden yapılan pomat. Balık nefesi tabiri galattır.

ispi (اسپی) *bk. ısbı.*

ispinoz (اسپنوز) *is. Rum.* Maruf küçük ötek kuştur. Şürşur, dücc.

ispir (اسپير) *is.* Erzurum sancağında İspir maa Tortum ve Keskin kazasının merkezi bir kasabadır.

ispir (اسبير) *is. İt.* Boşnak ve hırvattan müsellâh ve mülebbes at uşağı ve arabacı, mehter ve kuçac gibi.

ispire (اسپره) *is.* Koyunu yüzerken bırakılan beyaz yağ çiziği. **ispireli deri** mecruh yuvarlak delik olursa nukre.

ispire (اسپيره) *is.* Ağaç inci çiçeği.

ispirto (اسپرطو) *is. İt.* Ruh-ı mükerrer, arak nevi cevher nebatı. Tarçın ruhu, lokman ruhu, nane kâfûr ruhu, nişadır ruhu gibi.

ispitalya (اسپتاليه) *is. İt.* Gurebahane, hastahane.

isrik (اسريك) *bk. esrik.*

issi (اسی) İsilik, sıtma *bk. ısıı.*

istalya (استاليا) *is. İt.* Gemilerin hamule nöbeti beklemeleri için hasbî müddet-i mu'ayyene. **kontra istalya** geminin bekleme tazminatı.

İstanbul (استانبول) *is. Rum.* Belde-i Kostantiniyye. Tasarrufla İslambul dahi yazılır. Pâyitaht-ı Osmanî, Sitâne-i Aliyye, Der-saadet bir vilâyet ad olunmuştur. Livaları Der-Saadet, Üsküdar, Beyoğlu, Çatalca, İstanbul kazaları. **İstanbul efendisi** sabıkta İstanbul ağası.

İstanköy (استانكوی) *is.* Akdenizde meşhur olan adanın merkezi bir şehr-i kadîmdir.

İstanmık (استانميق) *is.* Filibe sancağında nahiye.

İstarva (استاروه) *is.* Kesriye sancağında İstavra maa Opara kazasının merkezi bir kasabadır.

istatistik (استاتيستسق) *is. Fr.* Vilâyetin hâl ve malına kesb-i vukûf için mahsulat ve mensubatın ahval ve miktarını mübeyyen fenn-i mahsûs ve mevâdd-ı mezkûreye dair cetvel ve defter.

istavroz (استاوروز) *is. Yun.* Haç ve haçvarî çarmıh. Bahriye ıstılâhında kurza. **istavroz çıkarmak** haç alâmeti ve işareti yapmak, ızhâr-ı hayret etmek.

istavrit (استاوريت) *is. Rum.* Omuzunda haç nişanı olan bir nev maruf balık. İstavrit azmanı *bk. orkinoz.* Pek küçüğü karaça.

istefan (استفان) *is. Yun.* Çiçekten ve elmastan yapılma bağ, iklil, dîhîm, diyadem, istefanos. **istefanur etmek** hiristiyanlarda nikâh için başa çiçek taç koymak.

İstefan (استفان) *is.* Sinap sancağında İstefan maa Sahil ve Ayandon ve Çanlı kazasının merkezi bir limanlı kasabadır.

istefil (استفيل) *is.* Uyuşup muvafakat etme, hesaplaşma.

istek (استك) Talep, arzu, iştah, şevk, hırs, tekaza, dâ'iye, rağbet, meyil, vülû, niyazmendî.

istemek (استه مك) *f.m. (g.z ister)* Aramak, talep, davet, ibtiğa etmek, dilemek, ihtiyar, irade, istida, arzu, hâhiş, iştiyak, rağbet, iştiha etmek. **istediği kadar** keyfe ma yeşâ. **istediği gibi** derhâl. **ister istemez** hâh u nâ-hâh, tav'an ve kerhen. **ister olsun ister olmasın** her çi bâd âbâd, gerek mevcut gerek mefkut. **kıyı istemek** sahile gelme, kıyıya inmek. **söz istemez** diyecek yok, sus, sükut.

istenmek (استنمك) *(g.z. istenir)* İstenilmek. Bir muzmer kişi talip olmak, matlup olmak, med'uv olmak.

istendil (استنديل) *is.* Yunanîde Tinos adası.

isterek (استرك) *is. Far.* Zamk nevi mî'a. Mersin yağı ve zamkı.

isteringa (استرينغه) *is.* Küçük mandıra kapısı.

isteromaça (استروماچه) *sf. İt.* Kat kat dolaşmış, birbirine takılmış koza olmuş halatlar ve şediden isparça olmuş demir zincirler.

istif (استيف) *is. İt.* Yerleşme, nizam, tesviye, tanzim. **gemiyi istif etmek** hamulesini harekete mani olmayacak surette yerleştirip ambarı tensik etmek, sıkı dizmek. **istif bozmak** birini terzîl etmek, endamını kırmak, azarlamak. **istifi bozmamak** temkin, adem-i mübâlât.

istiflemek (استيفله مك) Eşya yerleştirip tanzim etmek, yük yığmak.

istim (استيم) *is. İng.* Buhar vapur kazanının buğusu. Galat-ı fahişi islim.

istimara (استيماره) *is. İt.* ve istimye Fransızcadan. Emtia ve tüccar malı tahmin etmek için gümrüklerde muhammin, istimaracı, istimatôr.

istinga (استنغه) *is. İt.* Yelkenlerin söğünmesi ve daldırılıp toplanması.

istiridye (استريديا) *is. Yun.* Kabuklu, sedefli manasına maruf böcek denilis, selha. **inci sadefi** istiridye ecnası silhiye.

istralya (استراليه) *is. İt.* Yelken serenlerinin uçlarında olup gerip kasmağa ve bir yandan öte döndermeye mahsus urganlar.

istrongilos (استرونگيلو) *is. Rum.* Şekli izmaride müşabih ondan büyücek sivri burunlu yuvarlak balık.

İsveç (اسوج) *is.* Norveça ile müttehiden bir krallık vilâyettir. Kadimde İskandinavya ve İskandiye denirdi.

İsviçre (اسويچره) *is.* Fransa, İtalya, Almanya arasında yirmi dört cumhur nevahiden teşkil olunmuş bir hükûmet-i müctemi'adır.

iş (ايش) *is.* Emir, iş, şugül, kâr, matlup, mamul, meşgale, güzar. **iş adamı** evliyâ-yı umûr, erbâb-ı hall ü akd, erkân-ı devlet. **iş bilir** ser-ilmiyâneci. **iş bilmez** bî-haber, işini gafil. **iş çıkarmak işi yok, iş kesmek** i'zâb. **iş eri, iş başı** kârdan, ehil. **iş görmek** îfâ-i merâm, revâ-i hâcet, infaz, is'âf etmek. **iş güç** umur, meşâgıl, kâr u bâr. **iş güç edinmek** iltizam, devam, becermek. **iş günü** tatil zıddı. **iş işten geçmiş** harap. **iş kisveti** acem günlüğü. **iş ola** *(n.)* şikâr boş. **iş yapmak** sanî'a, tehâdü-i a'zâm. **işin başı** künh, asıl, menba-ı fesat. **işe bakmak, iş bitirmek** tervîh, tesviye, yürütmek. **işli güçlü** ziyade meşgul, sahib-i meşgale ve dağdağa, ashâb-ı mesâlih. **bir iş oldu** kâne mâ kâne, işi oldu. **çark işi** çark kârı. **el işi** kalıp işi olmayan, kalemkâr. **iğne işi** kasnak. *İnce iş. Kaba iş.*

işbu (اشبو) *is.* Aslı uş, uşbu, tilke, hazamanasına tarif olur *bk. bu.*

Nice gökçek hediyyet kim seni verdi bize Allah
Ki doğdun üstümüze uş saadet üzre bir bedr ay

işçi (ايشجي) Sâni, ecîr, amele, fa'ale, nakışçı, dikişçi, kârî.

işçilik (ايشجيلك) Tezgâhlarda, hanelerde amelelik, ücretkâr.

işemek (ايشه مك) *f.m. ve l.* Tebevvül, teşâşür etmek, siymek, aslında eşip eşeleyip kaşanmak manasına eşimek. **kan işemek** dolap illeti arızasıyla ve sair sebeple kan gelmek.

işetmek (ايشتمك) Korkutmak, tehdit etmek, zorlamak.

işitilmek (ايشيدلك) Mesmu olmak, söz kabilinden duygu olmak, tevatür istima etmek, duyulmak.

işitmek (ايشيتمك) *f.m.* Sem, istimâ, simâ etmek, dinlemek. **lâkırdı işitmek** mu'âteb olmak.

işitmemek (ايشيتمامك) Aldırmamak, işitmezden gelmek, sağırlığa vurmak, tesâmüm.

işitmezlenmek (ايشيتمزلنمك) Sağırlığa vurmak, sağırlıktan gelmek, tesallüm.

işittirmek (ايشيتدرمك) İstimâ, bir üslûpla duyurmak. Ziyade bağırmak.

işkembe (اشكمبه) *is.* Büyük hayvanların kursağı, fahs, hafs, fışkılık. Bahayim midesi kiriş, vizâb. *bk. kırk bayır.* **işkembeyi doldurmak** behayim misilli yalnız boğaza düşmek, soğumsuzluk etmek, nehm, nehamet. *İşkembe fener. İşkembeci esnafı.*

işkence (اشكنجه) *is.* Ukubet, eziyet. Uykusuz koma ve sair azap. **işkence etmek** ibrâm, ta'zîp etmek, azap, sıkıntı vermek. **işkencede** sıkıda olmak. Marangoz kıskacı.

işkil (اشكل) *is.* Galatı eşkil, işkil. Arabisi şekl. Zann-ı vâhime, müşkil, iştibah, güman, vesvese.

işkillenmek (اشكللنمك) *(g.z. işkillenir)* Şüpheye varmak, vahimeye uğramak, bed-güman olmak, şüphelenmek.

işkilli (اشكللو) İçli adam.

İşkodra (اشقودره) *is.* Sabıkta Arnavutluk Üsküdarı bir liva merkezi şehir. Kazaları İşkodra, Zadrime, Leş, Dirac maa Kavaya, Peklin, Tirana, Akhisar maa Aşım, Mirdita, Buka maa İkbale ve Dukagin.

işlek (ايشلك) Selis, seri, revan, memerr, idmanlı, tecrübeli, mütemâris. *İşlek yazı, pul, çubuk, adam, sokak.*

işleme (ايشله مه) Nakış örülmüş, iğne ile tezyin olunmuş parça, suzenî. Renk yahut demir aletle resim çizilmiş levh vesaire.

işlemek (ايشله مك) Meşgul olmak, imal etmek. **yol işlemek** işlek, memerr olmak. Gelip gitmek, çok gelinip gidilmek, müdavemet, hulûl. Nakşetmek, tarsî, tasnî, duhte etmek. Sun, amel, şugül, kâr. İş görmek, telif, tasnif etmek. Kârger, müteessir olma, geçmek, kurşun, söz, ateş kâr etmek. Yara takayyüh etmek. **iliğe ciğere işlemek** ziyade tesir.

işletmek (ايشلتمك) İmal, nakış tarsî ettirmek, verziş etmek, meleke kesp, delip geçirmek, tenfîz, yarayı tekayyüh ettirmek, amele çalıştırmak.

işmar (اشمار) *is.* İşaret, ima manasına tabir, remz. **işmar etmek** göz kırpmak.

işporta (اشپورطه) *is. İng.* Kulplu yayvan sepet. Meyve hususan üzüm nakline mahsus bir nev zembil ve sepet.

işsizlik (ايشسزلك) Betalet, atele, avarelik, ma'zuliyet, uzlet, tatil.

işte (اشته) *hal.* Aslı uşda, hâ, hâzâ gibi bak ha manasına ve binaenaleyh gibi harf-i ibtidâ yerine kaimdir. *İşte kılıç, işte meydan.* **işte bu kadar** yekfî.

İştib (اشتب) *is.* Üsküp sancağında bir kaza merkezi şehir.

it (ايت) *is.* Vahşi ve sahipsiz, akûr, köpek, kelp, seg. kelbî tab **it canlı adam**. İri başlı çoban köpeği çomar. Av köpeği, zağar, kopoy. **av iti** köpek, fino. Koşu köpeği tazı. Kavga köpeği saksun. Tüylü barak bekçi köpeği. Mastı, kısa bacak, kılıç bacak. *İt issini bilir*. **it balığı** talh. **it başı** bir nev... **itbozan** acı çiğdem. **itburnu** nesrin tohumu, termûs, yabani gül tohumu. **iteli** atın içeri yan basan hâfiri. **it derneği** ürüyüp harlama ve uluyup ufkurma gibi acı sesler, hırıltı çok olan cemiyet, hayta mecmaı. **itdirseği** arpacık, tafra. *İt hıyarı bk. Ebu Cehil karpuzu.* **it nişanı** ala atın ayağında bir özürdür. **itoğlu it** külhanî, nabekâr, hin oğlu ve köpek oğlu gibi. **it sürüsü** kalabalık, zihâm. **it süyüğü** ferasiyun yeri. **it üzümü** badincaniyeden inebü'z-zi'b, rebrak, sekenkûr. **it yatağı** cem-i hazele. **it yavrusu** enik. **it yılı** sâl-ı türkân dairesinin on birinci senesidir. **yabanın iti** bî-edeb, öküz, hain.

itelemek (ايتيله مك) İtmek.

iti (ايتي) İtik, keskin, sert, bürrân. *İti adam, iti kılıç, iti söz.*

itilmek (ايتيلمك) Keskinleşmek, sertleşmek.

itimek (ايتيمك) Keskin olmak, kılağılamak, tesnîn olmak, dik gelmek.

itişmek (ايتشمك) *(g.z. itişir)* Müşacere, mu'ânede etmek, boğuşmak, hırlaşmak, zıt gütmek.

itlik (ايتلك) Hovardalık, kancıklık, ahlâk-ı kelbiyye.

itmek (ايتمك) *f.m. (g.z. iter)* İleri sürmek, temdit, yürütmek, tahrik, ret, desr, dürtmek, vehz, nehz, sürmek, nahr, nahz, geri kalmak,

def, nekz, ihtar, ikaz etmek. Yerde dürtmek kakımak rekz.

ittirmek (ايتدرمك) *(g.z. ittirir)* Dürttürmek, kakmak gibi ihtar ettirmek.

ivdirmek (ايودرمك) İsrâ, tesri etmek.

ivedi (ايويدي) Acûl, savruk, tez geldi. *İvedilik.*

ivgen (ايوگن) Seri, tez, şitâbân, bâd-reftâr, bâd-peymâ.

ivgenlik (ايوگنلك) Acullük, sürat.

ivgi (ايوگي) Ağaç oyan esnafların küçük el baltası.

ivi (ايوي) Acele, şitap.

ivik (ايويك) Kar üzerinde batmayıp ivmek için ayaklara takılan tahta kaydırak.

ivirmek (ايويرمك) İvmek.

ivmek (ايومك) *f.l.* Süret, hafd, mübaderet, şitap, müsâra'at, yilip ivmek, koşup gezmek- *Sabır selamettir ivmek melâmet. İvmekle yol alınmaz kaplumbağaya bak. Ne beng ü ne çeng ü çigâne haram akçeye amma canı iver.*

İvraca (ايوراجه) *is.* Vidin civarında kaza merkezidir.

İvranya (ايورانيا) *is.* Niş civarında kaza merkezi şehir.

İvrindi (ايورندى) *is.* Karasi'de Avlonya'ya mülhak bir kazadır.

ivü (ايوو) Güllerin etrafında uçan parlak yeşil böcek.

iyi (ايو) *sf.* Güzel, tayyib, melih, hayır, hûb. Kötü, habis zıddı. Salih, nâfi, kârger, hayırlı, cemil, münasip, muvafık, bih, bihtere. **iyi etmek** ıslâh, isabet. *Pek iyi etmiş.* **iyi fena** hüsn ü kubh. **iyi gelmek** hoş görünmek, tevafuk, nafi, cesbân olmak. **iyi gün** sa'd, bahtiyarlık. *İyi huy.* **iyi kötü** mâ-hazar. *İyi mahsul.* **iyi saat** afiyet, selâmet. **iyisi** müreccah. **iyisi fenası** nîk ü bedi. **epiyi, pek iyi** âlâ, isabet. **iyiler** sulehâ, ahyâr, nîkân. *Daha iyi. Mevlâ iyi yapar. Pek iyisin, iyi para kâfi, iyi mi oldu, iyi etmiş, bir iyisi ki bereket versin.*

iyilenmek (ايولنمك) İyi olmak, kemâl bulmak, bür', sıhhat, ıslâh.

iyileşmek (ايو لشمك) Ehven olmak, şifa bulmak. İflâh, ıslâh, refte refte gelişmek, terakki etmek, birisiyle hüsn-i mu'âşeret peyda etmek.

iyilik (ايو لك) Salih, sıhhat, salâh, nef, vifak, ihsan, ni'met-i hasene.

iz (ايز) *is.* Eser, pey, nişane, âsâr. **izi belirsiz** nâ-bûd, kayıp. **izine basmak** iktifâ etmek. izine uymak. **izine dönmek** rücu. *Adam izi, araba izi.* **ayak izi** emare. *hayvan izi.*

izbe (ايزبه) *is.* Kazakların külliye-i hakîrânesi Sakalibe lisanından. **izbe yer** pislik mahal, harabe.

İzdil (ازديل) *is.* Deliadası, Değirmenlik.

izek (ايزك) Izak, paytak yolu.

İzenbol (ازنبول) *is.* Niş sancağında İzenbol dağları eteğinde bir kazadır. Merkezi Tran kasabası.

İzladi (ازلادى) *is.* Sofya sancağında kaza merkezi kasaba.

izlemek (ايزله مك) İz aramak, peye düşmek, teke düşmek, kollamak, tecessüs etmek, sezmek, iz bulmak, keşif.

izmarit (ازماريد) *is. Yun.* Ufak balık, zümrüt gibi parlar. **pabuç izmarit** yassı nevi yarım kıyye olan nevi, ispari. Açık renkli nevi ipsoros.

izmavla (ازماولا) *is. Rum.* Ağaç çileği, sarı ahu dudu.

İzmir (ازمير) *is.* Sığla sancağının merkezi ve Aydın vilayetinin kürsüsü bir medîne-i cesimedir. Sığla kazaları İzmir maa Bornova, Taryanda ve Cuma ve Kilizyan ve Nif. **İzmir siyahı** maruf üzümdür.

İzmit (ازميد) *is.* İznikmid muhaffefi. Nikomid nam melikin binası. Kocaeli sancağının kürsüsü şehir.

İznik (ازنيق) *is.* Mansure manasına Hudavendigâr sancağında bir vüs'atli göl kenarında Yenişehir'e muzaf bir şehirdir. Çini İznik, çinizlik denir. Kadim çini fabrikaları.

İzvornik (ازورنيق) *is.* Bosna vilâyetinde bir sancak ve o sancakta bir kaza merkezi kaledir. Kazaları Tuzla, Berce maa Maglay ve Kenzin Serber, Niçe, İzvornik, Belene, Briçka, Grada, Çaçgrat, Çaniçe.

J

Japon (جپون) *is.* Asya'nın cezâyir-i cesîme ve sagîreden ibaret bir şarki devletidir. Payitahtı Yadu büyük adaları Nipon, Yaso, Giyosyu, Sikok.

je (ژ) Aslı Farisî ve sair ecnebi kelimelerde müstamel je şekli elifbâ-i Osmanînin ondördüncü harfidir, hesâb-ı cümelde ze (ز) sayılır.

jimnastik (جیمناستیق) Sahihi jimnastik.

jurnal (جورنال) *is.* Rûz-nâme, cerîde.

K

ka (قا) *e.* Terkibatta istifham için müstameldir. *Kaçan, kamu, kancaru, kandan, kanda, kangı, kanı, kayınca, kaysı, kaysarı* gibi. **kaçan** şol vakit, metâ galatı haçan.

Belâ bal olur cümle yârân ile
Kaçan kim gele emr-i sübhân ile.

kamu cümle *Kamuya bir hükm olurdu Tanrıdan kim küfür hasıl kılardı kim iman hem göresin kendi bahtın nakşını hem bilesin kamuların bahtını.* **kanda** *Ey benim sevgili mevlâm senin aşkın kanda var.* **kandan** ne mahalden. **kangı, kangısı** pek galatı hangi. *Kangı taş katıysa.* **kanı** nerede galatı hani. **kanıca, kaysı. kaysarı** ne tarafa.

Kanı hanım kanı Karun kanı Cemşid ve Efridun.
Pes, ihsan kıl sana ger dûndan edna itibar olsa.

Kanı yarı diyarı bahtı, rahtı
Kanı tacı ve tahtı hep bıraktı

kaan (قاأن) *bk. hakan.*

kaba (قابا) *sf.* Kaba, şişip irileşmiş, yumuşamış yahut hantal olmuş, kalıplaşmış şey, cesim, zahm, taslak, adi, bayağı, harci, tümsek, üfürülmüş, şiş. **kaba adam, kaba zihin, kaba ses, kaba lisan, kaba lâkırdı** avam kârı, gayz, sakil. *Kaba ağaç.* **kaba bez** çuha, hasır, keçe, kâğıt, adi. *Kabadayı. Kaba döşek.* **kaba ekmek** yumuşak. **kaba kof** gösterişi kâzip, kof. **kabakulak** kulak tozunda bir nevi şiş, verem nekefi; güvercin. **kaba kuşluk** zahve. *Kaba kuyruk. Kaba leblebi.* **kaba pamuk** sert olmayan mentûf, mahlûc, gevşek **kaba post** kırkılmamış. **kaba sakal** torba sakallı. **kaba soğan** gevşek adam. *Kabataş. Kaba toprak.* **kaba üstübeç** adi, beyaz toprak. *Kaba yonca.* **işin kabası** bayağısı, mücmeli, incesi, âlâsı, manidarı. **tüy kabası** lâğar.

kabaca (قباجه) Çocuk, büyümüş. **kabaca döşek** yumuşak ala pupla gibi.

kabak (قاباق/قباق) *is.* Türkîde ileri, ön, huzur manasınadır. **atın kabağı** dalısı, önü ardı.

kabak (قاباق/قباق) *is.* Kap yapılan yahut kap resminde maruf esmâr. Ecnâs-ı mütebâyine ve envâ'-ı muhtelife yemişlerdir. Dört yaşında fidan, içi boşalmış kof ağaç, kabran, tefrem. Vasfında çiğ, ham meyve, tuzlak, asla. Kabak kavun hışır başkadır. Sarışın, maviş, güzel, başı kabak, yalın ayak, çıplak. Sabıkta yalın ayak başı kaba denirdi.

Tarihini gelicek hâlet-i nez'a dedi bunaldım
Cânib-i hakka başı kaba yalın ayaktır.

kabak başta patlamak asmayı üzerine sıçratmak, yüzmek için kabak bağlamak. **kabak lâlesi** kürevî nevi. **kabak tadı vermek** tekrar usandırmak, bıktırmak. **kabak terazi** kehribar resmi, tûlânî. *Armut kabağı. Asma kabağı.* **bal kabağı** kar'a. **barut kabağı** mutlaka barutluk boynuz ve maden olur. *Bektaşi kabağı. Çerkes, helvacı yahut kara kabak, sakız kabağı. Kantar, kış kabağı.* **nişan kabağı** testi yerine asılan hedef, kedû, her neden olursa. **semiz kabak** yaban asması. **su kabağı** tatık, dübbâ. **taç kabağı** takarun.

kabala (قباله) *is.* Zebanzedi kabana aslı kıbane. Muayyen, mahdut, miktarı mahdut, maktu, pazarlık olmuş iş. Kavil, senet, temessük, vergi tezkeresi, yahudiler cemaatlerinin gabala vergisi.

kabalık (قبالق) Zahamet, hadel, bed-tavır, dürüştî, kalınlık, bayağılık manasına gılzat, yoğunluk.

kaballamak (قبالامق) Bir işi götürü pazarı kabala ile maktu toptan vermek, ilzam etmek.

kaballanmak (قابالانمق) Hâlen kabullenmek. Gasp etmek, tu'me almak.

kaban (قابان) *bk. domuz.*

kabara (قباره/قباره) Muhaddep, başlı pullu mıh, yafta, rasî'a. *Pirinç, gümüş, yaldız kabara. Kabaralı örtü. Kabaralı ayna.* Çekmece, başlık, döşeme, şebrak, gaşiye, firaş, nalin, şamdan aleti.

kabarmak (قابارمق/قبارمق) Kabarmak, ur hamur gibi şişip fışnamak, intifâh, intâ etmek. Su kaynayıp fışkırmak, kükremek, taşmak, çuha bozulmak, deniz azmak, zuhr, hayvanlar tüylerini ürpertip hindi, horoz gibi intifâş, izbi'râr ve gövde balgam koyup çıkmak, sıva ve boya kavlamak, darbeden şişmek, teverrüm, rehle, fiske fiske kabarmak, nokta toprak tava gelmek, vücutta kir kabarmak. Yakı yeri teneffüt etmek. Avurt etmek, taşırmak, azmak, hadden aşmak. *Alsın haberi gitsin kabarı kabarı.* **koltuk kabarmak** te'azzum, tefahur, koskoslanma. *Safra kabarmak.*

kabarcık (قابارجق/قبارجق) Suyun habâbı, habâbe, yanmaktan hasıl üfürülme mecelle, micâl. Kör çıban nevinden kızıl lekeler, kar. **dil kabarcığı** nefeta. **göz kabarcığı** hadre. **göz kabarcığı** tûte.

kabarık (قاباريق) Üfürülmüş, menfuh olmuş şey, nefha, şiş. **yer kabarığı** köstebek yatağı.

Kabartay (قبارطای) Çerkes vilâyetinin kafkas verasında kıtası.

kabartma (قابارتمه/قبارتمه) Mücessem. Kakma maden aleti, doldurulmuş nakış. Gölgelenmiş sisli ve tarama resim kalıpla kabartılmış kâğıt. **kabartma yazı** tırnakla yapılır.

kabartmak (قابارتمق) Vurup didip tenfîş, sakalı, yünü döşeği şişirmek, toprağı yumuşatıp damar, tımar etmek, iradı, masrafı ziyade etmek. **defteri kabartmak** li-garaz mesarifi çok yazmak. **kulak kabartmak** hayvanlar dikkatle dinler gibi kulakları dikmek, havâle-i sem, atf-ı dikkat etmek.

kaba saba (قبا صبا) Adice.

Kâbil (كابل) *is.* Afganistan'ın dağlık hıttası, kadimde Zâbil kürsüsü Kâbil şehri bütün Afganistan'ın payitahtıdır. **kâbilî** *bk. helile.*

kabran (قابران) Üşenç, tembel, mühmil, gevşek manasına şiş, çetin zıddı, kof, bati, fâtir, mütekâsil, dalları kesilmiş kütük ağaç, Rumeli'de ölçeğe denir.

kabuk (قابوق/قبوق) Tabii kap, kışr. *Kabuk kavlamak.* **ağaç kabuğu** kurâfe. Bazı şeylerin bayağısı. **amber kabuğu** kışr. **böcek kabuğu** gımd, gımdan, parlak mor renk, oturgan böceğine nispet olur, bazı böceklerin kabuk kanadı, cenâh-ı gımdı. **çam kabuğu** zibil. *Edviyeden turunç, ceviz, nar kabuğu.* **ekmek kabuğu** kışa. **fasulye, bakla kabuğu** semâr. **fındık kabuğu doldurmaz** bî-ma'nâ, hakir. **iç kabuğu** zar, post, Türkîde kabuzak. **istiridye kabuğu** sedef. **kahve kabuğu** kışr. **karpuz kabuğu koymak** ayak kaydırmak, izale etmek. **kestane kabuğu** kalâfe. **meyve kabuğu ve kozası** kırf, lihâ. **nar kabuğu** rengi pembe sarı. **palamut kabuğu** kışâre, dibağat için meşe soymuk tozu, debg. **salyangoz gibi kabuklar** halezon. **yara ve çıban kabuğu** cülbe. *Yara kabuğu koparmak.* **yumurta kabuğu** haşele.

kabuklanmak (قابوقلانمق) Meyveler kemâle ermeye yakın olmak, yara kabuk peyda edip muhşekir olmak.

kabuklu (قابوقلو) **sert kabuklu** hayvânât-ı esdâf.

kabullanmak (قبوللانمق) Aslı kaballanmak. Kapanmak, zapt, gasp etmek. **kabullenecek** karîn-i kabûl.

kaburga (قابورغه) *is.* Göğüs kemiklerinin hey'et-i mecmû'ası. Eyeği ve geğrek ve öksüzce kemiklerinin bel kemiğine irtibatıyla teşekkül eden ve kabarıp inen beden kavsarası. *Kaburga dolması, kaburga kebabı, kayık ve gemi kaburgası.*

kabuşan/Kabuşan (قبوشان) *is.* Horasan'da bir beldedir. Ondan gelen tıraşsız ve altı kovuk zümrüt ve yakut.

kacak (قاجاق) *bk. kap.*

kaç (قاچ) *e.* Ka harfi mürekkebâtında ne kadar, çend, kim gibi istifham. **kaç kerre** nice gibi istiksâr için olur. **bir kaç** bazı, çend. **kaça** ne kıymete. **kaçıncı** ayın kaçıncı gününde. *Kaçında.*

kaçak (قاچاق) Kaçamak, firari. **kaçak mal** kaypak, mesruk, kaçırma, gümrük kaçağı. İthal veya ihracı memnu olan emval.

kaçamak (قاچه مق) Tarz-ı firâr, mefer, me'men, melâz, melce, mefâze, girîz, bahane, itizar. *Kaçamak etmek, kaçamak yolu.* Meralarda hayvan melcei küçük ağıl. Mısır ununda mamalığa gibi çobanlar me'kulü hamur. **kaçamak göstermek** firara yüz tutmak.

kaçan (قاچان) *bk. ka.*

kaçar (قاچار) Seri, firar, kaçgan. **uçara kaçara** tuyur.

kaç göç (قاچ كوچ) Na-mahremlerin tesettürü.

kaçık (قاچيق) Bir yana çarpılmış, eğri, zayi, zalî, vürîb ve yarı mecnun, sallapati, delişmen, savuruk.

kaçın (قاچين) Türkîde su yollarının, nehir setlerinin rahnelerinden gelen su sızıntısı, azmak.

kaçınmak (قاچنمق) İhtiraz, istinkâf etmek, çekinmek, mücânebet, ibâ, içtinap, diriğ, tehâşî etmek, tevahhuş, geri çekilmek, sakınmak gibi halâs bulmak.

kaçırmak (قاچرمق) Elden kaybetmek, def etmek, ihâfe, adamı bezdirip kaçırmak. Birini birinden mestur tutmak, kıskanmak. Fırsat fevt olmak. **aklı kaçırmak** çıldırmak. **alta kaçırmak** ishal. *Kelepir kaçırmak.* **lâkırdı kaçırmak** boş boğazlık etmek. **mal kaçırmak** ketm. **müşteri kaçırmak** madrabazlık. **tadı kaçırmak** densizlik etmek. **ucunu alta kaçırmak** iflâs.

kaçışmak (قاچشمق) Müteferrik, perişan, girîzân olmak.

kaçkın (قاچغين) Mehzûm, firari. Hezimet, bozgun, firar. Düşmana kaçan, firari. **tımarhane kaçkını** boşanmış deli.

kaçlık (قاچلق) Ne kıymette. **kaçlık top** kaç kıyyelik gülleli.

kaçmak (قاچمق) *f.l.* Firar, hereb etmek, koşmak, sürat, şitap etmek, çekinip savulmak, savuşup sakınmak, himmet diriğ etmek. *Pilâvdan kaçanın kaşığı kırılsın.* Kurtulmak, tesettür etmek, nisa taifesi na-mahremden örtünmek, sivişmek, içtinap, ihtirâz, istinkâf etmek. **kaç şundan** savul, defol! Keyif zail olmak, ağızdan lâkırdı çıkmak, kulağa su girmek, çuka ıslanıp büzülmek, tahta ve çubuk bir yana çarpılmak. **masraftan kaçmamak** diriğ etmemek, erzânî görmek. *Kaçan balık büyük olur.*

kadana (قادانه) *is. İt.* Mücrimlerin ayağına vurulan zencirli halka. *bk. katana.*

kadayıf (قدايف) *is.* Şehriyeye benzer tatlı hamuru.

kadın (قادين) *is.* Türkîde kadun, ta'rîbi hatun. Siti banu, kibar karısı. Kadamak Türkîde emir tekit, perçin etmek. Kadagan car, tembih manasınadır. Hâlen cariyeden olan hanım, kadın efendi. **kadın kadıncık** müdebbire, terbiyeli, kedbanu. *Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol. Kadınbudu, kadıngöbeği kadın oğan.* **kadın nine** büyük valide. **kadıntuzluğu** kızıl yemişli diken berberis, enberbaris zirişk. **bacı kadın** eski daye ve dadı. **kethüda kadın** daire müdürü, pîşegâh. *Kadın ördeği.*

kadınlık (قادينلق) Hüsn-i terbiye, hüsn-i mu'âmele, efendilik gibi nisâda olan mürüvvet, fütüvvet, ihsan.

kadırga (قادرغه) *is. İt.* Kadimde çektiren ağır cenk kalyonu. **kadırga balığı** kalyonoz nevi kaytas. *Kadırga limanı.*

kadife (قديفه) *is.* Katife galatı, muhmel. **tüysüz kadife** kemha. **kadife çiçeği** maruf mütenevvi, sarı çiçektir, düğün çiçeği.

kaf (ق) Elifbâ-i Osmânînin yirmi dördüncü harfi, hisâb-ı cümelde yüze işarettir. Sakin kaf, müteharrik oldukta gayına mübeddel. Türkîde kaf gayın ile kafiye olur. Kadim Türkîde hurûf-i asliyeden olmamakla bazen hâ ve kaf yerine dahi yazılmıştır. Hâlen Çağatay kolunda gayın ve Türkmen kolunda hâ okunur. Agşam, ahşam gibi.

Kaf (قاف) *is.* Kafkas, kadimde İranla Hint'i Bilâd-ı Mechûle-i Türkîstandan tefrik eden büyük dağlar. Dünyanın bam yeri, üç dört bin sene sonra bu isim Dağıstan'ın yüksek silsilelerine alem olmuştur. *Hıtta-i kafkasiyye.* **burnu kaf dağında** mütekebbir.

kâf (ك) Kâf-ı arabî. Elifbâ-i Osmânînin yirmi beşinci harfi. Ebcet hesabında yirmi sayılır. Sâkin kâf hareke inzimâmıyla tahvil olunup **etek** kelimesi kâf ile **eteği, ün** kelimesi **ügün** ve **ün ügür** ve **üngür** olur. Türkîde ahiri kaf ve kâf olan kelimelerin çoğu tahfîf olunup *çerik, karak, luk, lik* gibi kelimeler *çeri, kara, lu, li* olur. Ökke elsinede öyke, ve en egin olur. Sağır nun tevsim kılınan kâf hâlen adi nun gi-

bi telâffuz olunur. Masdariyet harfinin hazfiyle ism-i masdar hasıl olur : *almak, örtmek, alma, örtme , gelme, gitme* gibi.

Kâf (كاف) *bk.* Tunus'ta.

kafes (قفس) *is.* Arabîde kafas çubuk örmesi şeyler, çit, yerde sanduka resminde sepet. *Bülbülü altın kafese koysalar vatanım diye sızlar.* **kafes bina** dolma ve kaplamaları henüz yapılmamış. **kafeste oturmak** halvet, vahdet etmek. **binayı kafes edip tamir eylemek** yalnız dolmalarını yıkıp tecdit etmek. *Çamaşır kafesi.* **feneriye kafesi** kuru ziynet, temelsiz şey. *Kapanca kafesi.* **kara kafes** eşek kulağı nevi cimcim, sahihi kavuz. **kuru kafes** kemikleri zahir olan zayıf gövde. *Kuş kafesi.* **ören kafesi** gayr-ı muntazam, perişan. *Pencere kafesi. Tavuk kafesi. Tel kafes.*

kafesî (قفسي) kafesî destar sabıkta gemi kaptanı sarığı.

Kâfiroğlu (كافر اغلى) *is.* Karasi'da Ayvalığa mülhak bir nahiyedir.

Kafkas (قاوقاس/قاوغاز) Kafkasya, Kaf.

kaftan (قفتان) *is.* Türkîde kaptan, Farisîye naklile haftan yazılır. Kaba üstüne gelen astarsız entari, bir nevi ak, sade hil'at-i teşrîfât. **kaftan kılıç göndermek** tahsin, bir şey üstüne pesend alâmeti vaz etmek, tazim yazısı üstüne pesend hattı çekmek. Sabık mansıp tevcihinde giydirilen hil'at. *Ser-çeşmelik kaftanı ilbâs olunmak.* **kaftan ağası, kaftancı** kaftanî, büyük dairelerde baş iç ağası. **kaftan böceği** *bk. hanım böceği.* **biçilmiş kaftan** lâyık, münasip.

kâfuru (كافورى) *is.* Kâfur galatı. Defne cinsinden bir ağacın dallarından istihraç olunur camit yağ. *Kâfuru ruhu.* **kâfuriye** haşîşe-i kaysûm, kâfur otu. **yeşil kâfuru** kara pelin nevi.

kağış (قاغش) Esliha ve demir halât cebesi acı indirâs sesi.

kâğıt (كاغد) *is. Far.* Yazılacak varaka, kırtas. Yazılmış varaka, mektup, evrak, name, biti. *Kâğıt fener. Kâğıt helvası.* **kâğıt hindi** kât. **kâğıt kavafı** mesalih evrakını yürütmekte gezen hilekâr. **kâğıt oynamak** kumar. **kâğıt üzerinde kalmak** bilâ-icra, münsî. **kâğıt üzre koymak** sebt, zapt. **kâğıt yazmak** tahrîr-i resâ'il, tenmîk. *Aman kâğıdı.* **banka kâğıdı** poliçe. *Battal, hünkâri, fıstıkî boyalı, aharlı, meşk kâğıdı.* **bir yaprak kağıt** tabaka abadî, terme, hanpalık kâğıt. *Cam kâğıdı. Duvar kâğıdı. Elek kâğıdı.* **havadis kâğıdı** rûz-name, gazete. kâğıttan ve kâğıt gibi olan şey. **helvacı kâğıdı** hükümsüz, itibarsız şey. *Itlak kâğıdı. Kaba kâğıt. Kalıp kâğıdı. Mektup, meşk kâğıdı. Oyun kâğıdı. Posta kâğıdı, incesi saman kâğıdı, şeffafı ebru kâğıt, irisi tükrük kâğıdı, siperlik. Resim kâğıdı. Sigara kâğıdı.* **telli kâğıt** yaldızlı kaplık. *Tütüncü, helvacı kâğıdı. Zamklı kâğıt. Zımpara kâğıdı.*

kâğıthane (كاغد خانه) Sabık kâğıt kârhanesi olan mesire.

Kağızman (قغزمان) *bk. Keçvan.*

kâgir (كاركير) *is.* Harçla, taş ve tuğla bina. Farisîde kâhgil. **kâgir bina** kavi, metin şey. Galatı kavgir.

kağşamak (قاغشامق) Sert şeyler yığılıp sesle yıkılmak, yıkılır gibi çökmek, kocamak, vehn. **kagşamış adam** fertût. **kagşar bina** mâ'il-i inhidâm, müşrif, harap, çökmüş. Demir cebe ve cevşen ses peyda edip çökmek, kağıştı.

kâhî (كاهى) *is.* Üç köşe kuru boğaca nevinden çarşı böreği, kek. *Zengin olan kâhî yer durur durur dahi yer.*

kâhîce (كاهيجه) *e.* Gâh. Kâf'ıla gâhî Farisîdir. Aralıkta, ihyanen, bazan, gâhi, geh geh, nadiren.

Kâh olur âşık-ı şeydâya düşer istiğna.
Kâhî mâhî bazan şi'rime kafiye etsem n'ola
Kâhî mâhî bir bahane ararım anmağa abd-i ilâhî.

kahkaha (قهقها) *is.* Alîkiyeden maruf mütenevvi çiçek. Çalapa Mahmude, türbet nebatları buna müteferridir.

Kâhta (كاختە) *is.* Malatya'da Kâhta maa Gerger ve Şiro ve Merdis kazasının merkezi bir kasabadır.

Kâhta (كاختە) Rusya ile Çin hududunda pazargâh.

kâhya (كهيا) *is.* Kethüda, daire ve çiftlik müdürü. Esnaf-ı hiref ve ocak eskisi. *Kâhya kadın.* **kâhyası yok** manisiz, müstakillü'r-rey. *Kâhya yeri.* Sabıkta *devlet kâhyası . Hamal kâhyası. İskele kâhyası.* **kapıcılar kâhyası** her şeye karışıp fuzulluk eden bî-vâye. *Kel kâhya.* **kâhya bey** umûr-ı dâhiliye nazırı. **kapı**

kâhyası vülâtın bâb-ı âlî ile olan maslahatlarının müdürü. **kul kâhyası** yeniçeri ağasının kaymakamı, vekil. *Köy kâhyası.*

kâhyalık (كهيالق) Müdahele, müzâheme.

kak (قاق) *is.* Kuru şey, kağ, ters *bk. kığ. Armut kakı, kabak kakı.* Kakır kakır olan kuru haşin şey.

kaka (قاقه) Avam zebanzedi ters, pis, necis, necaset.

kakaç (قاقاج) Manda etinden döğme kaba pastırma.

kakalaşmak (قاقه لاشمق) Bozuşmak.

kakarca (قاقرجه) Sokurun büyük nevi, lemin.

kakav (قاقاو) *is.* Amerika'nın vahşi lisanlarında çukulâta yaptıkları kahve gibi habbe, levz-i hindî, bir nevi karaka. **kakav yağı** edviyeden.

kakım (قاقم) *is.* Türkîde as, kalkum. Sansara ve gelinciğe müşabih kara kuyruklu boz hayvan, kışın ağarır kakım kürk.

kakımak (قاقيمق) *f.l.* Tazir, azarlamak, darılmak, itap, nikme, tehevvür etmek.

kakırdak (قاقردق) Kuru gibi gevrek şey, kıkırdak çüz güz.

kakırdamak (قاقردامق) Kuru şeyler, ağaç dalları kadit, huşk olmak, ağaç şeyler vurup ses çıkarmak.

kakıştırmak (قاقشدرمق) Dürtmekle hırpalamak, muşta ile darp etmek.

kakma (قاقمه) Zahrından vurulup kakılarak resm darp olunan maden parçaları ve elvacı kakma, kabara kakma, tepsi aletle yapılırsa çarpma. **altın kakma** zer-efşân.

kakmak (قاقمق) *f.m.* Vurur gibi etmek, kuvvetle el çırpmak, ekser mıhlamak, maden eşya arkasından vurup çalmak, kabartma yapmak, zer-efşân yapmak. **başa kakmak** yüze vurmak gibi başa kakmak, imtinân, serzeniş, tevbîh. **kazık kakmak** bir yerden münfek olmamak, devam. **ağaç kakan** envai çoktur karrâ.

kakulâ (قاقوله) *is.* Fasîle-i cihâniyeden bahar kakulâ, tînü'l-fîl, küçük kula. **salkım kakulâ** habb-ı hân.

Kâkvan (كاكوان) *is.* Kâkuy. Lûr ve Van semtlerinde izdî mezheb kürd aşireti. Hâlen Türkî-zebandır, ağaları Lûristan'da bir zaman tahakküm etmiştir.

kal (قال) *is. Ar.* Söz manasına. *Kale alınmaz, kale gelmez, kîl ü kal* gibi.

kal (قال) *is.* Maden tasfiyesi için izâbe ve pişirip kaly etmek. İstisfâ, altını gümüşü halîta, mağşuşundan ve curuftan ayırmak.

kala (قاله) Nakıs manasına. *Üç gün kala.*

kalabalık (قلابه لق) *is.* Eşya izdiham, gulüv.

kalafat (قلافات) *is.* Kalf, kalafa, bir şeyin yüzünün sathı, tamiri hususan kayık ve gemi dışının kazınma, üstüpü ve katran ve zift ile derci. **kalafat yeri** karina mahalli. Yeniçeride kalıplı, çirişli musanna sarığı ve bir nev zabit kokası.

Kalafat (قلافات) *is.* Eflak'ta Tuna üzere bir kasabadır.

kalafatlamak (قلافاتلامق) Kalaylamak gibi üstünkörü tamir etmek, çeki düzen vermek, sathî iş yapmak. *Bıyıkları kalafatlamak.*

kalak (قالاق) Hayvanatın burun kanadı makamında olan çıplak deri, şüfre, mirimme.

kalamar (قالمار) *is.* Mürekkep balığının büyük nevi, sair envai kalmak, kalmuk, bülbüliye, söbye.

kalamış (قلامش) *is.* Deniz içinde olan sazlık ve kamışlık.

kalan (قالان/قالن) Türkîde kaldı ki makamında ma'a hâzâ, ba'dehu, mütebaki. Sonda, en sonunda, sonuna bir kalan.

Kalas (غلاص/قلاص) *is.* Boğdan'da bir kaza merkezi ve Tuna üzerinde en büyük iskelesi şehirdir. Kerestesi maruftur. Ervaına seren ve kalas derler. Menendi Tunanın sair yerinden dahi gelir. Araba, Ongur, Polka, Kesik baş, Maçin, Nemçe beyliği misilli kalas gibi. *Kalas tahtası.*

kalavra (قالوره) *is. Rum.* Yamalı papuç ve deri şeyler.

kalavrahane (قالوره خانه) Eskici kârhanesi.

kalay (قالاى) *is.* Malayu lisanından fülüzzatın yumuşağı, kasdir, rasâs-ı ebyaz kal'ı. Sathî, sahte ziynet. Kalaylı koz. Tekdir, zılgıt manasına **kalayı atmak, kalayı basmak. kalay otu** kaliye, soda. **kalay vermek** ta'zir.

kalaycı (قالايجي) Demir ve bakır kaplar sathına kalay sürücü esnaf, sahtekâr mizaçlı.

kalaylamak (قالايلامق) Evânî tarsîs etmek, alacalamak gibi üstün körü tezyin, ıslah, tehiye etmek. Ayıp örtmek, şetm, tekdir, itap etmek.

kalbur (قلبور/غلبور) *is. Yun.* Demir tel ve kiriş vesaireden örme kalbur. Bez olursa elek, kıl olursa pıtır, gönden olanı gözer, tahtadan Arnavut kalburu. **kalbur üstüne gelen** mütemeyyiz, büyücek, mütehayyiz. **kalbur kemiği** burnun azm-i gırbâlîsi.

kalburlamak (قلبورلامق) Kalbur ile savurmak, elemek.

kalcı (قالجى) Eski sırmaları kalhânede eriten esnaf.

kalça (قالچه) Türkîde kalçak. Rekeb, hazeb. **kalça başları** hacebeler, kalça kemiği.

kalçın (قالچين) Kalçaya kadar çıkan büyük ayakkabı, aba lâbçin, avcı çizmesi yahut tozluk gibi hârçîn.

kaldırım (قالدرم) Zeminden yükserek vaz olunan taşlarla yapılan yol, rasga, rasif, mutlaka yola taş döşemesi, balat. **kaldırım kargası** sürtük, sokak süpürgesi. **kaldırım şairi** tambura şairi. *Kaldırım taşı.* **kaldırım üstünde sürünmek** dilenmek. **Arnavut kaldırımı** molozdan. *Yaya kaldırımı. Yüksek kaldırım.*

kaldırmak (قالدرمق) Ref, lağv, hazf, fesh, tahmil, tesrîb, tesrî etmek, uyandırmak ablukayı kaldırmak. Atı dörtnal kaldırmak. *Akçe kaldırmak.* **ayağa kaldırmak** tehyîc. **baş kaldırmak** isyan. **el kaldırmak** darp. **elleri kaldırmak** dua. **halkı kaldırmak** tahrik, iğrar etmek, ayaklandırmak. *Mahsulü kaldırmak.* **omuz kaldırmak** tecahül. **posta kaldırmak** i'zâm. **tabanı kaldırmak** şitâb. **yelkenleri kaldırmak** fora etmek. *Yüreğini kaldırmak.*

kale (قلعه) *is.* Türkîde kalga derler. Hısn, büyük hisar, kurgan. Top meydanı. **kale ağası** dizdar. **kale altı** taht. **kalebent** kanunen pranga cezası. **kale burcu** künküre. **kale duvarı** sur, hisar. **kale gibi** menba-ı refî, mani. **kale kapısı** dervâze. **kale topu** ağır darbzen. **kale trabzanı** demir parmaklık. **iç kale** Türkîde erek, kasır. Kale-i sultâniye.

kalecik (قلعه جك) Keskin.

Kale-i Sultaniye (قلعه سلطانيه) *is.* Çanakale. Biga'nın kürsüsü bir bender. Kazaları Kale-i Sultaniye maa Kumkale ve Alacaabat, Lâpseki maa Çardak, Biga, Dimetoka ve Güvercinlik maa Çan, Ezine-i Kazdağı nâm-ı dîger Aynapazarı, Ayvacık maa Bayramiç, Bozcaada maa İmroz , Limni maa Bozbaba, Semadrek ve Tasoz.

kalembek/Kalembek (قلمبك) *is.* Kalenbek. Cezayir-i hindî'de bir ada. Ondan gelen sandal gibi bir sarı muattar ağaç kurnûh. Tespih tanesi gibi bir nev sarı mısır buğdayı.

kalemis (قاله مسك) *is.* Galye misk, zebâd, misk kedisinin masnu yağı *bk. lerci.*

kalender (قلندر) *sf.* İhtiyar, koca, papaz, derbeder gibi. Farisîde ihtiyar, fakir.

kaleska (قالسقه) *is.* Körüklü fayton nevi kariça. *bk. koçı.*

kalfa (قلفه) *is.* Halife, vekil manasına. *Mektep kalfası. Mimar kalfası.* Ustasının taslağı, yamağı, her türlü iş başı dairede cariyelerin eskisi, baş kalfa, ser-halife, birinci yamak şakirtlikten ihvan sırasına geçen, henüz ustalığa çıkmayan. Dükkânın ustası, kalfası, çırağı. *Şekerci, sıvacı, muytap kalfası.*

kalga (قالغه/قلغه) Kalgay, kaymakam, Kırım hanlarının nâ'ib-i hükûmeti, mülâzımı ve veliahdı.

kalık (قاليق) Nakıs, noksan kuvvet, ibarede olan kalık, hefevât-ı iklîm.

kalın (قالين) Türkîde çokluk birikmiş, kilitli şey, yoğun, zahm, kaba, kesif, galiz, som, tok manalarında *kalın ip, deri, duvar, mukavva.* Kalın zihin, cilâ olmamış, sahîn, koyu mayiler. **kalın kafa** gabî, at kafası.

kalınlaşmak (قالينلاشمق) Kuvvet-i iktidâr peyda etmek, zengin olmak.

kalınlık (قالينلق) Hacim, zahâmet, gılzat.

kalıntı (قالندى) Bakiye, nişan.

Kalibye (قليبيه) *is.* Tunus'ta bir kaza merkezi kaledir.

kaliko (قاليقوت) *is. Fr.* Hint'te Kalkütâ memleketinin bezi ve onun taklidi.

kalime (قاليمه) *is. İt.* Gemi demiri zincirinin yığıntısı ve kangalı.

kalimyos (قليميوس) *is.* İstanköy'de Kalimyos maa Lerbos ve İstopalya bir kazadır.

kalinis (قالينيس) *is.* Deniz martısına benzer bir leziz etli dere kuşu.

kalinos (قالينوس) *is.Rum.* Levreğe karîb bir nev balıktır.

kalite (قليته) *is. İt.* Sabıkta kalyon resminde yük gemisi.

kalkan (قالقان) Cenk tersi, micenne, siper küçüğü, hacfe, fil ve gergedan derisinden derka, oyun ve talim için sepet üzre posteki gerilen mıtrak, himaye, melce. *İnâ yiğidin kalkanıdır.* **kalkan balığı** Arabîde şübut, dikensiz. **kalkan kılıç oynamak** mıtraka-bâzî . **kalkan pisi** battalı şübuta.

kalkan otu (قالقان اوتى) Kolgan, kaklı, kullâm, riclü'l-fürûh deve otu nevinden öksürük otu. *bk. kol.*

Kalkandelen (قالقاندلن/قلقاندلن) *is.* Prizrin livasında kaza merkezi bir şehir.

Kalkanlı (قلقانلو) *is.* Teke'de Elmalı'ya mülhak bir kaza merkezi kasabadır.

kalkık (قالقيق) Merfu, munassap, kabarmış Türkîde örü. **örü kuyruk** akrep.

kalkımak (قالقيمق) Kalgımak, yerinden kalkar gibi sendelemek, fırlamak, at şahlanmak, balık sıçramak. **çoban kalkıtan** demir diken.

Kanı ol seha madeni kâmkâr
Seğirdip atıp kalkıdan şehsüvar.

kalkınmak (قالقنمق) Kesb-i si'a, tereffu, terefffüh etmek, kuvvet bulmak.

kalkışmak (قالقشمق) İddia, tesaddî, kıyam etmek.

kalkmak (قالقمق) *f.m.* Kıyam, azimet, hareket etmek, ayağa kalkmak, huruç, isyan, zorba kalkmak, gulüv, ber-pâ olmak, durmak, şah kalkmak. Ref, fesih, lağıv olmak. Uyanmak temcide kalkmak. Durmak dikilmek manasına intisâb. Sabah ürperip dikilmek, ikşi'râr. Tuğyan, tulû, galeyan, heyecan manasına *ordu, damarlar, kervan, gemi, merak, güneş, yürek kalkmak.* **âdet kalkmak** adaba riayet olunmamak. *Hamur kabarıp kalkmak.* **yapıştırılan şey kalkmak** şişmek, duvar kağıtları kabarmak. **yataktan kalkmak** bür, sıhhat. *Yükseğe kalkmak.* **deniz, rüzgâr kalkmak,** iştidâd-ı hübûb etmek. **kalkıp kalkıp oturmak** şiddet-i tehevvür. **düşe kalka** üftân ü hîzân.

Kalküta (كلكته) *is.* Hindiye merkez hükumeti ve Bingale diyarı kürsüsü.

kallavi (قلاوى) *is.* Hermi kule resminde telli sarık, sabıkta alâmet-i vezâret.

kalma (قالما) Mütebaki, mütevaris, müntakil. *Eski zamandan kalma.* Tevakkuf, ikamet, beytutet. **gece kalma** müsaferet.

Kalmak (قالماق) Kalmuk Moğol cinsinden bir kaç ulustur. Moğolistan haricine çıkan ordulardan geriye kalmıştır. Birer şubesi Kumuk ve Gazi Kumuk Kafkas'tadır. Çoğu kıpçak'ta geşt ü güzer eder, hâlen Türkîzeban olmuştur, bir çoğu Çin Tataristanı'ndadır.

kalmak (قالمق) *f.l. (g.z. kalır).* Sayruret manasına olmak, durmak gibi ef'âl-i mu'âvineden olur. İkamet, beka, karar, istikrar, temadi manasına. **kala, kalarak** guruba bir saat kala. **aç açık kalmak** sefil olmak. **açıkta kalmak** mazul. **az kalmak, dikiş kalmak** tekarrüb, ramak, naks. **babadan kalmak** intikal, tevarüs. **bakakalmak** şaşırmak, şaşakalmak. **bana kalsa** reyime menût olsa. **bayılakalmak** gaşy. **bildiğinden kalmamak** musır olmak. **büzülüp kalmak, aşağı kalmak** tedenni. *Donakalmak.* **gece kalmak** beytutet, gecikmek, te'ehhur. *Geç kalmak.* **geri kalmak** memnu, mehcûr, fâtir olmak. **hasret kalmak** mehcûr olmak. **hatır kalmak, kala kalmak** mütehayyir, mahbût ve mebhût olmak, mugşî. **ikrarından kalmamak** rekabet, tefevvuk. **işten yoldan kalmak** aciz olmak. **kas katı kalmak** donmak, ölmek, zail olmak. *Mecal, takat kalmamak.* **nerede kaldı** bi-tariki'l-ûlâ. **göz kalmak** haset. **rüzgâr kalmak** rükûd, fütûr. **üst baş kalmamak** elbise fersûde. **üzerinde kalmak** başa ekşimek, zimmete terettüp etmek. **yanına kalmak** bilâ-cezâ kurtulmak. **yorulup kalmak** hirân.

kalmakı (قالماقى) Bir nev polat, pullu cebe.

kalp (قلب) *sf.* Maklup, sahte, züyuf, mağşuş, faydasız, münafık, fasit. *Kalp adamda uğur olmaz, kalp akçe sahibinindir, kalp demirden kılıç olmaz.*

kalpak (قلپاق) *is* Deriden baş kisveti, Türlüsü olur : *post kalpak, çerkes tatar kalpağı, bulgar kalpağı, Rum, Ermeni kalpağı. Onlara tak-*

liden çuha, kumbaracı kalpağı, kalıplı olursa şubara, samur kalpak, kara kalpak.

kalpazan (قلبزن) Kullap, sahtekâr, fasit işe yaramaz. Sikke müfsidi.

kalplık (قلبلق) Riya, fesat, değersizlik, batâ'et, kesel, gıll ü gış.

kaltaban (قالتابان) *sf.* Arabî kartaban tahrifi. Türkîde kurumsak.

kaltak (قالتاق/قالطاق) Oturacak şey, çıplak tatar eğeri, eğer kaltağı ağacı.

Kalufer (قالوفر) *is.* Filibe'ye mülhak bir nahiyedir.

kalugan (قالوغان) *is.* Şevk, çarhala.

kalunya (قالونيه) *is.* Midilli'de Moluh'a mülhak bir kazadır.

kalya (قليه/قلیه) *is.* Yağla kavrulmuş, kaynatılmış sebze taamları. **lâhana kalyası** kapuska. *Patlıcan, kabak kalyası.*

kalya (قليه) *is.* Kaliyyü'l-kal, kalevî. **kalya otu** o nebatat, boz çiçeği nevi gâsûl. **kalya taşı** humz, sodyum, üşnan tuzu gibi milhler. **kalya tozu** deniz nebatatını yakıp çıkardıkları milh, soda.

kalyon (قاليون/قليون) *is. İt.* Cenk teknesi. Küçük korvet, ondan büyüğü, serisi fikrate, firkatun. İki sıra toplusu kapak, yüz topu mütecavizi üç ambarlı. Sabıkta gemici hizmetini ifa eden kalyoncu tüfekçisi, azap. Sabıkta envaı çok idi *bk. gemi.*

Kalyub (قليوب) *is.* Mısır'da Kalyubiye livasının kürsüsü bir şehir. Kazaları Kalyub Şeber, Benhâ'l-asâl, Taha, Hankah.

kama (قامه) *is.* Düz, kavi mıh, zaviye şeklinde vesaire ki dibi, eni, ucu sivri olur, zekam, sikke. Hançer nevi cenbiye kama. **kamaya gelmek** mukatele. *Baltanın keskini ve kaması.* **ağaç kama** ağacın yarığını ayırmak için sokulan ağaç takoz, şerh. Oyunda galebe edenin bastığı nişan, damga, topun sinili. **kuyruğunu kaldırmaya takoz kama basmak** galebe etmek.

kamamak (قامه مق) Demir ucunu perçin etmek. **ekserini kamamak** lâkırdısını ağzına tıkmak.

kamangrat (قمنغراد) *is.* Banaluka'da kaza merkezi kale.

kamara (قاموره/قماره) *is. İt.* Oda, gemide kıç baş kamarası odası, liman tüccar odası, lonca. **kamara penceresi** kaporta. **kamaralar** millet ve ayan mebusanı meclisleri. **kamara uskura** beyt-i muzlim.

kamaralı (قامره لو) Çıda, beyt-i muzî, ressam âlâtı.

kamarot (قامروت) Gemilerde kamara hizmetçisi, odacı. Kamara gibi oda, gayet küçük dar gurfe.

kamaşmak (قاماشمق/قماشمق) Ekşi ve meyhoş şeylerin tesirinden dişler sert şeye değmiş gibi hırş etmek, tadrîs, kelâle. Gözler nurun tesiriyle ihtitâf etmek, hîre olmak, husâ.

kamber (قنبر) *is.* Hane-zâd, hanegî, bende manasına. *Kambersiz düğün olmaz.* Arabîde ihtiyar.

kambiyal (قامبيال) *is. İt.* Poliçe senedi.

kambiyo (قامبيو) Evrâk-ı nakdiye ve meskûkât rayici, kambiyal fiyatı, kambiyal muamelesi. *Kambiyo simsarı.*

kambur (قنبور/قانبور) *is.* Hadbe, her türlü yumruluk. Arabîde kamber tümseklik *bk. kanbel.* Vasfında ahdep her türlü muhaddep şey. *Kambur ağaç, bina, gemi, duvarın kamburu.* **devenin kamburu** hörgüç. *Burun kamburu.*

kamburluk (قنبورلق) Muhaddeblik, ahdabiyet.

kamçı (قامچی) *is.* Dar ensiz şey. Örme savt, taziyane dürre, tura kamçı. Araba kamçısı. **kamçı başı** kaba kalın büyücek. **kamçı kılıç** ensiz demirli. **kamçı kuyruk** tüysüz, kılsız ezbâb, ma'lul at. **kamçı çalmak** vurmak, at sürmek. **kamçı olmak** taziyane şevkile davranmak.

Kamçı (قامچی) *is.* Balkandan Şumnu civarında Karadeniz'e inen nehir.

kamçılamak (قامچی لامق) Bir işi kovmak, ardında olmak, tesri.

kamış (قاميش) *is.* Kasab, her nev ney ve neye müşabih şey. **kamış boğumu** nüsûb. **kamış dam** üzeri saz örtülü balıkçı kulübesi, kûh. **barutluk kamışı** masura. *Boyun kamışı. Gayda kamışı.* **mızrak kamışı** nîze. **miskal kamışı** sık dizilmiş şey, sıkı saf. **şeker kamışı** Türkîde keliz. Kamış helvası bal ağdasından olur. Sülene nevinden deniz böceği. Enbûbe ve kazip manasına kamış kulaklı at. *Kamış bayramı, kalem kamışı.* Pırasa sert ve uzunca sak manasına kamışlı pırasa.

kamışçık (قاميشجق) Kuyumcu vesaire ocağının alevini bir nokta üzre püflemek için masura himlaç.

kamışlık (قاميشلق) Neyistan.

kamu (قامو/قمو) *e.* Kamu Türkîde kamuk. Cümle, heme, hepsi, tamamı, bütün. Kadim Türkîde ve Çağatayîde **asru, dükeli.**

kan (قاك) *is.* Türkîde kank. Dolu tekerlek yalkı ve onun gibi müdevver şey, tabla. Sabıkta canilerin boğazına geçirdikleri ağır tomruk.

kan (قان) *is.* Dem, hun, mühce Arabîde. **kan ağlamak** şedit bükâ. **kan akmak** sefk, kıtal. **kan almak** fasd. **kan aramak** istiksâs. **kan çanağı** kancı fincanı gibi gayet kırmızı kan taşı, yeşili arakan kırmızısı hacerü'ddem. **kan dinmek** ruku. **kan dökmek** ırâka. **kan edici** seffâh. **kan etmek** katil, idam. **kan gitmek** seyelân-ı dem. **kan istemek** iddiâ-i dem-i maktûl. **kan kaynamak** muhabbet, cuş etmek. **kan kurutan** yebrûhu's-sanem galatı abdüsselâm, lifâf-ı berrî, hacılar otu, badincaniye fasilesinden atropansi. **kan kusmak** elem, mihnet ve meşakkat. **kan pahası** diyet. **kan sulanmak** fakr-ı dem, naks, dem illeti hudus etmek. **kan tere batmak** şiddet-i ta'arruk, arakan, şiddet-i ta'b. **kan terlemek** humma, arak, şiddet ıstırap çekmek. **kan tutmak** sibat, bayılmak, cezâ-yı amele giriftar olmak, cinayet ayağa dolaşmak. **kan yalaşmak** itler kardeş olmak. **kan yutmak** mihnet çekmek. **kana girmek** katil olmak. **kana kan etmek** kısas. **kan ile kanun** siyaset. **akar kan** heri. **benizde kan kalmamak** zaaf, hastalık. **burun kanı** parlak göğez renk, ru'âf. **damarlarda kan kurumak** zaaf, fakr-ı dem, hiddet. **iki eli kanda** gayet meşgul, telâşta. **kara kan** necî. **kardeş kanı** dem-i ahaveyn, sünger resminde mercan, düden, bir nev reçine. **kızıl kan** bâhir. **kuru kan** casir. **uyuşmuş kan** alak. **yara kanı** şuhb, hayz, tams. **yürekten kan gitmek** mübalâğa azab. **yüze kan gelmek** kesb-i sıhhat.

kanamak (قانامق) Demi çıkmak, seyelân-ı dem, kan akmak, burun kanamak, cüzi mazarrat. Kaza vukua gelmemek. *Çıban kanamak.*

kanal (قنال/قانال) *is.* Akıntı ile anafor arası rakit su. Aşağı yukarı akıntı, anafor ile akmayıp çevrinti eden su. Maskara akıntısı mutlaka haliç manasına Fransızcadan. Osmanîde galat olur kanal başı.

Kanarya (قناريه) *is.* Cezayir-i Hâlidâtın büyüğü, oradan gelen bir nev sarı yeşil canelya. *Kanarya çiçeği.* **kanarya kafesi** berine. **kanarya sarısı** açık altunî. **kanarya yemi** berbak. **al kanarya** bir başka cins kuştur.

kanat (قنات) *is.* Cenah, ecniha, per ü bâl. Mutlaka kumaşların yarım eni, üç kanat, dört kanat gömlek. **bir kanat kürek** bir tahtanın nısfı. Ebniyenin cenahları. Tüy ve yelekten süpürge. *Karıncaya kanadı zarardır.* Saye himaye manasına **kanadı altına sığınmak.** *Balık, kuş, yarasa kanadı.* Ona kıyasen **perde, pencere, kapı kanadı** saffha, mısra. **burun kanadı** minhar. *Çadır kanatları. Değirmen yelkeninin kanatları.* **et kanat** bir nev büyük yarasa. *Kartal kanadı.* **kaz kanadı** muka'aru'ş-şekl. **kol kanat** a'zâ-i beden, cevârih. *Kuş kanadı.* Kuş kanadının yelekleri beş sıradır: kavâdim, menâkib, ebâhir, havâfî, en kenarda olan yufkacaları küly. **sarı kanat, kızıl kanat** mercanı andırır göl balığı. **tutar kolu kanadı olmamak, kol kanat tutmamak** muin ve muavini olmamak.

kanata (قناته) *is. İt.* Teneke ölçek. *Sirke, su kanatası.*

kanatlanmak (قناتلانمق) Uçmaya başlamak, tayeran. *Çekirge kanatlanmak.*

kanaviçe (قانويچه) *is. İt.* Kalın ve seyrek kendir bezi işleme için büyük gözlü bez.

kanbel (قانبل) *is.* Bükülmüş bilek kamburu, kürz. Arabîde fenir geçkin yaşlı demektir. **kanbeli çıkmış** koca karı. **kanbel otu** it üzümü nevinden kâkine tohumu, habbu'l-lehv.

kanbut (قنبوط) *is. Rum.* Bodur, kefal.

kanca (قانجه) *is.* Ucu çengelli gönder. **tulumbacı kancası** karamuk. **kanca beraber manca beraber** mükemmel tetimmat ile. *Kayık kancası.*

kancabaş (قانجه باش) Başı çakmaktan daha kıvrık olan kayık ve gemi, sandal-ı hümâyûn.

kancalamak (قانجه لامق) Kanca takmak, kancayı atmak, iliştirmek, musallat olmak.

kancaru (قنجرو) Kanda, kanı.

kancı (قاجي) Kan alan.

kancık (قاجيق) *is.* Bazı dişi hayvan. *Kancık eşek, katır, köpek.* Vefasız, haim huylu, çifteli.

kançıga (قاجيغه) Kançuga ta'rîbi. Kanızga eğerin ön kaşının bağı yahut tokası.

kançılarya (قانچلاريه) *is.* Mesâlih-i resmiye divanı. Divan kalemi, kanun nizam kuyudu mahalli. *Devlet kançılaryası.*

kandelis (قانديلس) *is. İt.* Geminin edevatı. Kandelise fontiye

kandıra (قاندرى) *is.* Hasır gibi olan kırmızı saz sepetçi söğüdü, halfâ, yemen safranı bir nevi yakı otu, halef, kürbe.

Kandıra (قاندرى) *is.* Kocaeli'de maa Gencile ve Aymas ve Şeyhler kazasının merkezi bir kasaba.

kandırıcı (قاندريجي) Mukanna, mülezzim, müsekkit.

kandırmak (قاندرمق) İtimat ettirmek, iskât ikna eylemek

Kandihar (قندهار) *is.* İskenderiye manasına Afganistan'ın bir kıtası ve onun kürsüsü hâlen vali makarrı bir kaledir.

kandil (قنديل) *is.* Tahsisle zeytin yağı gibi mayi yanan kap. **kandil çiçeği** civan perçem nevi. **kandil ağacı** bir çalıdır, dâr-ı şîş'ân, ûd-ı firengî. Kinayet *kandilli temenna.* **kandil gecesi** mevlit, regayip, miraç, berâ'e leyleleri. O gecelerde fukaraya tevzi kılınan kandil çöreği, kandil donanması, şehrâyîn. **kandil uçurmak** çubuklar sabun köpüğünden kandil üflemek. *Asma kandil.* **bağ kandili** pesuj. *Gaz kandili.* **gök kandil** gözü dumanlı sarhoş. *İdare kandili. Mahya minare kandili. Sokaklarda aynalı gaz kandili. Şamandıra kandili.*

kandilci (قنديلجي) Kandilleri yakan, sıracı kandil yapan lâmbacı.

kandillik (قنديلك) Mişkât, camlı hacere, kandil yaktıkları ulu ağaçlar, makamât-ı e'izze diye cühelanın tapındıkları ışıklı yerler. Sünbüle yani başak yapan çiçeklerin kandili beher çiçeği çok kandilli sümbül.

Kandilli (قنديللو) Sabıkta meşhur bahçe karyesi.

kandiye (قنديه) *is.* Kandak, hendek. Girit vilâyetinde liva kürsüsü bir kale kazaları Kandiye, Kenuryo maa Peryotiçe, Malviz maa Temnos, Rizo maa Pezye.

kanepe (قاناپه/قناپه) *is.* Alafranga serir, büyük koltuklu mesabesinde.

Kangal (قانغال/قنغال) *is.* Kan resimli ve kanrılmış manasına büyük ip turası. Tura, fütâde kevan kangal olmuş saç, yılan çöreklenmiş tûde, sırma kangalı. **kangal dikeni** deve me'kûlü bir nebat.

kangal (قانغال) *is.* Sivas'ta Aşudi'ye mülhak bir kazadır.

kangallamak (قنغاللامق) Halatı toplamak, ipi tura etmek.

kangren (قانغرينه) *is. Lâ.t* Etleri, yaraları çürüten illet, galatı teşenis.

kanıkmak (قانقمق) *f.m.* Kuşu terbiye etmek, doğanı bavlayarak şikâr ahzini öğretmek, Arabîde hurac.

kanıksamak (قانيقسه مق) Kan etmeye rağbet, zulüm, adavet etmek, kana susamak, kanıksımak. *bk. kanmak.*

kanımak (قانيمق) Kanıksımak, ziyade doyup kanmak.

kanırmak (قاكرمق) Döndürür gibi çekip eğip kasmak, koparmak. Türkîde konurmak *bk. konguş.*

kaniçe (قانيجه) *is.* Hırvatlık'ta bir kaledir.

kankımak (قانقيمق) Kuşlar pislemek. Kazlar bağrışmak.

kanlanmak (قانلانمق) Katil, cani olmak. Hûn-âlûd, mülevves olmak. Çehreye renk kan gelmek.

kanlı (قانلو) **kanlı katil** seffâk, kattal. **kanlı kuyu** zindanda cübb-i maktel. Kasaphanelerde mezbaha, kanara. **delikanlı** civan, kanı kaynar, kızan. **sıcakkanlı** kanı sıcak, cazibeli, muhabbetli, calip. **soğukkanlı** kanı soğuk, barit adam, haşerat. *Kırmızı kanlı hayvanat.* **kanlı gömlek** husumet. *Alıcı verici kanlı gömlek giyici.*

Geh gözde geh gönülde hadengin mekân tutar
Her kanda olsa kanlıyı elbete kan tutar.

kanlı/Kanlı (قاكلو) İki dolu tekerlekli öküz arabası. Kanlı kadim Türk uluslarından bir büyük kavimdir. Galatı kanklı.

kanlıca (قانليجه/قاكليجه) Kanlıcak, sabıkta kanlı araba kullanan karye.

kanmak (قانمق) *f.l.* Kani, sîrâb olmak, doymak. **kana kana** kanınca içmek yemek, zihin ifnâ, mülzem olmak.

kanşar (قاكشار) Türkîde hayvanat minhari, at kalağı.

kantarma (قانتارمه) *is.* Atın başını kanırıp almak için kısaca dizgin, yedeği at suya götürülürken vurulan hafif gem, Türkîde kandırmak ve kantarma suvarma uyanı.

kantarmak (قاكتارمق) Çeker gibi kasmak.

kantarmak (قنتارمق/قانتارمق) *f.m.* Türkîde suya kandırmak, kana kana su içmek, atı sulamak demektir. Kantarma aslında.

kantaron (قنطارون) *is. Yun.* Kantariyun, eşek kulağı. **sarı kantaron** çiçek otu.

kap (قاب) *is.* Zarf, kılıf, lihâf, mahfaza, cilt, lifâfe, pûşîde, yüz. Saat, kitap, mektup, kürk kabı, hane avânîsi, çanak, sifâl ve mess ve şişe, ev'iye, tas, kâse, sahan, tencere, kadeh, sürahi, bardak, leğen, maşrapa, kavata, gerdel, kırba, kova, dağar vesaire. Çuval, kazevi, küp, matara, güğüm, varil gibi. Nakli mümkün şeyler **beş kap yemek**. Ayakkabı don, şalvar. Türlü başmak, çizme **huff, haffiye.** **su kabı** ibrik, badiye, testi, su kapağı. **kap kacak** zuruf ve evânî. Mahlûk bedeninde kap gibi olan ev'iye damarlar, şiryânlar cümle-i vi'â'iye. Edat-ı nefyile **sağ ayakkabı değil** müfsit, münafık, fasit, oynak. **kabına sığmamak** sabırsızlık etmek, bir kaba kotarmak, bir şeye benzetmek, bir surete ifrağ, çiçeklerin kapçığı, fass, kadh, tohum kılıfı, samur, yüreğin gömleği. **kabı dar at** etine sıkı.

kap (قاب) *e.* Ap açık gibi kapkara. Bu kabilden *kıpkırmızı, kupkuru, kopkolay, kıpkızıl, kaskatı, kıskıvrak.*

kapak (قپاق) Bardak, testi, sandık ve sepet, tencere, hokka, şişe, küp her türlü kap serpuşu gibi kalın olmayan örtüsü üstü yahut sımâm, tıkaç.

kapak (قپاق) Taş, levh, yassı çıkan bina taşı, etbâk. Atlar yaşlandıkta diş tacı silinmek. Açık olmayan güverteli sefâyin-i harbiyye, iki ambarlı kalyon, meze kapak. Kapak resminde şeyler, taş elvah. *Mangal, külhan kapağı, kuyu kapağı. Alt kapak, üst kapak, diz kapağı, kutu kapağı.* **kapak süvarisi** bahriyede miralay rütbesi. **kapağı atmak** şitâb, firar etmek. **kapağı bir mahalle atmak** iltica. **göz kapağı** cefn. **işe kapak vurmak** ketm. **küp kapağı** hotoz, eski zaman başı, lumbar kapağı. **tencerede pişirip kapağında yemek** kanaat. **gizli kapaklı** hafî, mahfî.

kapaklı (قپاقلو) Topların mühimmat arabası

kapal (قپال) Muhasara, mahsuriyet.

kapala (قپاله) *is.* Gemi direği başında şapka tekerlek.

kapalı (قپالو) Mestur, mesdut, mermûz, muğlak, müphem, mağmum. **kapalı dükkân** mağluk, meçhul. **kapalı gizli** lâkırdı. *Kapalı hava. Kapalı kapı.* **kapalı kutu** gizli sıtma. **kapalı pişmiş** *bk. ıstofato.* Yufka sarma kebap. Kerde. *Kapalı yol başı.* **gözü kapalı** masum, bî-haber, ümmî. **gözü kapalı vav ayın** mürekkeple dolmuş.

kapalmak (قپالمق) Kapanmak, ihtibâs, ihticap, halvet, tahassun, tesettür etmek, örtünmek, tutunmak, muhasaraya girmek, mesdut olmak, inziva, itikâf, insidâd etmek, yere yüz üzre düşüp menkus, ser-nigûn olmak, secde edip teşekkür niyaz etmek. **at kapalmak** inkibâb. Çiçek, dükkân, kapı, yara küşade şeyler nezâret-i sed olmak, tutulmak, asuman sehabıla mağmum, muhtebis olmak. Hane göz sönmek, mesdut olmak, âmâ olmak.

kapama (قپامه) Toptan kapı kapamaca. Hazırcıda mükemmel libas takımı, mektep kapaması. **kapama çıkmak** mevsiminde libâs-ı muayyen tevzi olmak. **kapama paha** elbise bedeli ve masrafı.

kapamacı (قپامه جي) Hazırcının tekmil kıyafet baş ve ayakkabı ve çamaşırı ile elbise satanı.

kapamak (قاپامق/قپامق) *f.m.* Aslı kapamak, kapkarmak. Kap ve kabak ile örtmek, yaşmak dayamak, ığlak, isfâk, ıtbâk, imlâ, setr ve bent etmek, açmak zıddı. Kapı, kitap, göz, kuyu, mektup, bent, sed ve igmâz etmek, delik, şişe tıkamak, borç, defter, hesap, kat, hatm, itmam etmek, zahire iddihar etmek, ihtikâr. **göz kapamak** iğmâz, müsamaha, yummak, istirahat etmek, nezareti men etmek.

kapan (قپان) *is.* Keban, gayet büyük çeki, vezne, mizan mahalli. *Bal kapanı, Unkapanı, yağ kapanı. Kapan tüccarı.*

kapan (قاپان) Kapan, kapıcı şey, tuzak, dam. *El kapanı, tel kapan, fare kapanı, sansar kapanı, tokmak kapan, dişli demir kapan, kuş kapanı. Kapan, kapana.* **kapana tutulmak** giriftari, dama düşmek. **demir kapan** mıknatis, *bk.* saman kapan. **uşak kapan** büyük kerkes.

kapanca (قپاجه) *is.* Küçük, küçük kuş, kapanı ve kapanlı kafes. **Kapanca Limanı** Pazarcık kurbunda.

kapanık (قپانیق) Hâilli, mestur, mağmum. **kapanık hane** dayyik mahal. *Kapalı iştah.* **kapanık mizaçlı adam** inşirahsız, mağmum. **kapanık renk** hava.

kapaniçe (قپانیچه) *is.* Şemseli, dar kollu alay kürkü Kadimde mülûka mahsus kontuş.

kaparoz (قپاروز) Lügat-i müvelledir. Yağma, tu'me, şikâr, bedava şey. **kaparozda gezmek** çapul aramak.

kaparozculuk (قپاروزجیلق) Kâse-lîslik nevi, bedavaya konma.

kapatma (قپاتمه) Mütenevvita, kapatma, yahni nevi.

kapatma (قپاتمه) İnsan ve hayvan hakkında mahbus, mahfuz, memnu. Mübayaatta müzadeye konmayarak gizlice alınma eşya, ağsab.

kapatmak (قپاتمق) Ata eğer örtmek, hapis, hacr, hacz, hasr, hısn etmek. Mezatta eşyayı bastırıp ucuz almak, gasp, yarayı körlemek, iltiyâm, iltica etmek. Mevkuf, tevkif etmek. Tarlayı pullukla kapatmak, natas etmek.

kapçak (قابجاق) Kale muhasarasında duvarlara taktıkları büyük çengel, tulumbacı çengeli.

kapçık (قابجق) Çiçek kadehi, fass. Tohum kabı, buğdayın iç derisi.

kapı (قاپو) Bab, der, kale ve şehir kapısı, derb, dervaze. Büyük der ve divarı olan yerler, mesalih mercii, maslahat yeri, bab-ı devlet, der-saadet. Der-bâr, bârgâh, südde, atebe-i aliyye. *Kapı bulmak, kapıdan olmak. Kimin kapısına gitsin kulun ya hazret-i mennân. Olma bitme kapımdın gitme. Kostantiniye paşa kapısı.* **vezir kapısı** mesâlih-i umûmiye nezaretlerinin ve eklâmının yeri. *Şeyhulislam, ser-asker, maliye kapısı, bâb-ı fetva penahı, bâb-ı ser askerî. İstanbul surunda Topkapı, Ahırçatladı, Kum, Yenikapı, Davut paşa, Narlı, Samatya kapısı, Yedi kule, Silivri, Mevlevihane kapısı, Topkapı, Edirnekapı, Eğri kapı, Ayvansaray, Balat, Fener, Ayapatri, Cibali, Unkapanı, Odun, Zindan, Balıkpazarı, Bahçe kapı. Mart kapıdan baktırır kazma kürek yaktırır.* **kapı açmak** iktitâh, bidâ'e, temhidat, mukaddimat. **kapı ağası** ak ağaların büyüğü, hâcibü'd-devle. **kapı âlâtı** demir takımları raht, zırh, sürgü, kilit, kayıt, hokka, tokmak, kurbağacık, yay, kol demiri. **kapı altı** zabıta memurunun mahalli. Harc-ı mübâşiriyye. **kapı baca duvar** mahall-i rücû, mesâlih-i dergâh, evliya-i umur. *Kapı ipi.* **kapı kanadı** mısra. *Kapı kapama.* **kapı kapı dolaşmak** çok arayıp gezmek. **kapı kethüdası** maiyette hademe. Sabıkta **kapı kulu** dergâh-ı mu'allâ askeri yani altı piyade ve altı süvari ocağı. **kapı mandalı** kuyruk olan zait şey. **kapı olmak** sabıkta yedi senede bir kere ocak asakiri tahriri. **kapı yavrusu** büyük kanatta olan deriçe, kuzu. **kapıyı büyük açmak** mesarif. **kapıdan bakmak** haneye kapanmak. **kapısı açık** mükrim, mün'im. **kapısında büyümek** hanegî olmak. **açık kapı** küşâde-der, mihmân-nüvâzlık. **araba kapısı** çiftliklerde yorta, cedavil kapısı cendel, değirmen oluğunun bendi, tür'a. *Bendenin eski kapısı, iki kapılı.* **bir koyunu kapamak** ocağı söndürmek, hanedanı harap. **demir kapı** dağ arasında menba, geçit yeri, Kafkas'ta bâbü'l-ebvâb, Tuna'da Adakale, su sığırlığı demir kapısı. **hacet kapısı** penah. *Koyunu kapı etmek.* **oyunda kapı yapmak** küşat. **tahta kapı** meskun aşiret halkı.

kapıcı (قپوجي) Bevvâb, derban. **kapıcı başısı** hacip. **kapıcı paşa** ser-bevvâbîn-i dergâh-ı âlî, rikab. **su cedavili, değirmen oluğu seddinin kapıcısı** terrâ, kirbas.

kapıcı (قاپیجي) Gasıp, alıcı, kap kaç oğlu. Sayyâd , ribâyende. Alıcı kuş, tuyûr-ı kanisa.

Kapıdağı (قپو طاغی) *is.* Erdek'e mülhak bir kazadır. Kadimde Pala Kizik galatı bal kazık.

Kapıdağı (قپو طاغی) Marmara'da bir şibh-i cezire *bk. Erdek.*

kapılmak (قاپلمق) Meclûb, muğfel, meftun, meczup, şifte olmak, meyletmek, aldanmak. *Malın ucuzluğuna kapılmak.* **söze kapılmak** ahde aldanmak.

kapısız (قاپوسز) Hizmetsiz, açıkta olan hademe.

kapış (قاپش) Yağma. *Nerede kapış kapış yağma yok. Leziz et'imeyi kapış kapış yemek.*

kapışmak (قاپشمق) Nehb, garet etmek, kalabalık yığılıp nisârî, yağma etmek, destbürd gibi şiddetle kapmak.

kapıştırmak (قاپشدرمق) Acele yapmak, yemek. *Sele kapıştırmak.*

kaplama (قاپلامه) Mestur, müstevli, bütün örtülü. **kaplama sızı** biri birine geçme sahan ve tencere takımı. **bina kaplaması** kalelerde hendek cidarı, hamamların tahta puşidesi, tahta-pûş örtüsü, maden üzere altın gümüş levhi pilâkesi.

kaplamak (قاپلامق) Kap gibi örtüp ihata, ihtiva, iştimal, istiğrak, istiap, leff, teclit, bent etmek, haneye haricen tahta örtüp setr etmek, kürke yüz, yorgana astar, kitaba cilt bent etmek, geçirmek, ağrı sızı vücuda müstevli olmak, bulut duman ortalığı tutmak, istiap, şehri kaleyi askerle hasretmek, vilâyeti istilâ etmek, şamil havi olmak, bir şeyin yüzüne bez, hasır, keçe, muşamba germek, odaya halı ferş etmek, bakır üzere gümüş, ağaç üzerine magon pilâke yapmak, bakıra gümüş gemiye bakır ve saç ıtbak, tasfîh, tağtiye, ilmâ etmek.

kaplan/Kaplan (قاپلان) *is.* Nemr, pelenk. Bazan bebre kaplan ıtlak olunur, galattır. **Kaplankûh** Aladağ. **kaplan post** benekli, turuncu, zambak, mırtagan. **küçük kaplan** tekir. Vasfında **kaplan kedi** mevşâ, enmer, alaca. **kaplan boğa** kolaya.

kaplanmak (قاپلانق) Meşmûl, müştemil, muhtevi, mestur, mefruş olmak.

kaplatmak (قاپلاتمق) Kürke kap geçirtmek, yüke sandığa çul çektirmek.

kaplı (قابلو) Kap içinde melfûf, vikaye, merbut, kaplanmış manasına kürk, yorgan alt çenesi mor çuhaya kaplı, kaplanmış. **kaplı hava** nikab, sehâb ile örtülmüş, mağmum. **kaplı kaya** yekpare.

kaplıca (قابلوجه) Buğday arasında olan delice yulaf envaından gask, kumh nevi kaplıca

kaplıca (قاپلیجه) Örtülü kaynak, sıcak kaynarca madeni, hamamlar, banyo, ılıca.

kaplumbağa (قابلوباغه) Taş bağa, tosbağa gibi pek büyük deniz bağası.

kapmak (قاپمق) *f.m.* Çarpıp tutmak, kavramak, ihtilâs, sayd, ihtitâf, selb, alıp götürmek, gasb, nehb, yağma. Mevâdd-ı reddiyede müstameldir. Hassas olmak. **nem kapmak** rutubet almak. **buluttan nem kapmak** vesveseli olmak. *At tırnaktan kapar insan kulaktan.* Huy hastalık kapmak. *Memuriyet kapmak, kelepir takke kapmak. Kapabilirsen kapakap, kapamazsan bana bak.* Isırmak, önüne geleni kapmak. **buluttan nem kapmak** vesvese, hastalık, tekke kapmak.

kapona (قاپونه) *is. İt.* Gemi demirini iliştirecek çengel. **kapona makarası** çengeli.

kaporta (قپورطه) *is.* Gemi kamarasının aydınlığı, tepe penceresi.

kapsül (قاپسول) *is, Fr.* Çakmaklı olmayan tüfek, eczalı büksücüğü. **kapsüllü ilâç** kapçuk içinde olan edviye, koza, ulbe. *Kapsüllü tüfek.*

kaptan (قپودان/قاپتان) *is. İt.* Amir, baş, gemi reisi, kalyon süvarisi, ecnebi asakiri yüzbaşısı, pandoro ve martoloz rü'esası. Ecnebiye kaptan zebanzedi unvandır. **kaptan bir gemide** iki kaptan. **kaptan paşa** derya beyi. **kaptana** birinci sancak beyi, bahriye feriki.

kaptırmak (قاپدرمق) Elden aldırmak, zorla vermek. *Sele kaptırmak.*

kapuska (قوپوزغه/قپوسقه/قاپوسغه) Pişmiş yaş lâhana. Türkîde asıl lâhana ismidir, sair karpuzi şeyler.

kaput (قاپوت) *is. İt.* Yağmurluk, üstlük, milvata, şinel. **al kaput** hil'at. *Şemseli ferahneli kaput.*

kar (قار) *is.* Selc, berf, yah. Kar gibi ak pak. *Kar basmak. Kar çığırı. Kar helvası. Kar kurdu.* **kar kuşu** bir nev kırlangıç. *Kar kuyusu.* **kar topu** kardan olan top güzel beyaz. **kar topu çiçeği** kar topu gibi olan ağaç. *Karlı pekmez.* **sıcağa kar mı dayanır** el-karâr mimmâ lâ-yutâk.

kara (قره /قارا/ قاره) *sf.* Aslı kara, karak, siyah renk, zulmet, ayıp, leke, töhmet, günah, baht-ı nahs, yeis, hal ve hat, koyu renk, sevad. Esved, siyahî, ma'yûb, müttehim, menhus, esmer, bayağı. *Yüzünün karası kulunun yüzüne vurmaz. İsteyenin bir yüzü kara vermeyenin iki yü-*

zü. **karaağaç** şecerü'l-ba'ûz, derdâr. **kara arap** zenci. *Kara ardıç. Kara barak.* **kara baskan** basan ağırlık. **karabaş** astuhatus, şah-perem; rahib, piskopos; köylerde ocak tıkacı. **karabaş, karavaş** cariye. **karabatak** Ebu Şaldan, gammase. **kara beniz** esmer, esvet. *Karabiber.* **Karaboğaz** Bahr-i Hazarda. *Kara buğday.* **karaburun** bazan emâkin ismi : *Urla karaburnu. Kara burun keçisi.* **karaca** esmer küçük harbuz. *Kara cehennem. Kara ciğer.* **kara cümle** cem. *Kara çalı. Karaçam.* **kara çav** asma duvarcı iskelesi. **Karadeniz** Bahr-i Siyâh, Arabî buntus. *Kara diken. Kara dut.* **kara ekmek** adî, harcî. **kara et** av eti. **karafatma** tahtaları delip toz yapan siyah böcek. **karagöz** karagöz balığı nevi, ufağı sarya. *Karagümrük. Kara gün.* **kara günde karalara girmek** yeis ve mateme müstağrak olmak. *Kara günlük. Kara haber. Kara hayit, ayit. Kara helile. Kara humma.* **karaiğne** bir nev karınca. **Kara İsa** Karasi. *Kara kada. Kara kalem. Kara karga. Kara karınca. Karakaş. Kara kavuz bk. kavuz. Kara kına. Kara kış. Kara koca. Karakol.* **kara koncoloz** gûl. **kara koncoloz fırtınası** zemheri. *Karakoyunlu. Kara kura.* **kara kuş** kartalın küçüğü, *hükm kara kuşu. Karakulak. Karakulluk. Kara kuruş. Karaman. Kara mersin. Kara meşe.* **kara oğlan** çingene. **kara pazı** baht-ı saht. *Kara pelin otu.* **karasakız** kolofanya. **kara sevda** melâhulya. *Kara söğüt.* **karasu** kaynak mahaller. **kara sulak** bataklık, gözde kemne. *Karasungur.* **karataban** horasan demiri. **karataban illeti** sığırın dişleri sökülme, ipek böceğinin kararıp kırılması. *Karataş.* **kara tavuk** sudaniye. *Kara yağız. Kara yandık. Kara yel.* **kara yemiş** taflan tohumu. **kara yer pırasası** firasiyûn-ı esved. **kara yüzlü** mahcup, mücrim. **karalar** tekruriye, Sudan. **karalar giymek** matem. **akı ak karası kara** güzel. **aklı karalı** ablak. **alın karası** baht-ı siyâh. *Baldırı kara.* **baştan kara, bağrı kara** birer kuştur. **deniz karası ve dikeni** birer nev hayvan. **is karası** kurum, boya. **kapkara** sim siyah. *Kestane karası.* **tavuk karası** göz illeti. *Yanı kara çıbanı.* **yüz karası** ar, ayıp, cürüm. *Vardı kara oyunu.*

kara (قره) Berr, sahil, toprak, arz. **gemi baştan kara vurmak** karaya inmek, gemiden çıkmak, sahile yakınlaşmak, karaya düşmek. *Kara gümrüğü. Karadan gitmek, berren karaya çekmek. Kara sığırı. Kara vapuru.*

Karaabat (قره آباد) *is.* Bodrum'a mülhak bir kazadır.

Karaağaç (قره اغاج) *is.* Yalvaç. Hamit'te Karaağaç maa Afşar kazasının merkezi bir kasabadır. **Asi Karaağaç** Hamit'te Karaağaç Gölhisar maa Irla va Yaviçe kazasının merkezi bir kasabadır.

karabel (قره بل) *bk. koç.*

karabina (قرابينه) *is. İt.* Bolca ağızlı kısa tüfek, süvari tüfeği.

Karaboculu (قره بوجيلو) *is.* İçel'de Ermenek'e mülhak bir aşirettir.

Karaburun (قره بورون) *is.* Çeşme'ye mülhak bir kazadır.

karaca (قره جه/قاراجه) Siyaha mail, esmer bir nev çopur, ya'fûr. **dağ karacası** yaban keçisi envaından vu'il. **karaca ot** çöpleme *bk. atlı karaca.* **yüz karası** ar.

karaca (قراجه) *is.* Kolun karacası, azud, pazı. Türkîde karuca ferace kemiği azud.

karaca (قراجه) *bk. istavrit.*

Karacadağ (قره جه طاغ) *bk. Filibe.*

Karacaova (قره جه اوه) *is.* Yenice-i Vardar'a mülhak bir nahiyedir.

Karacaova (قره جه اوه) *is.* Vodine'ye mülhak bir nahiyedir.

Karacasu (قره جه صو) *is.* Maa Yenipazar. Aydında Bozdoğan'a mülhak bir kazadır.

Karacaşehir (قره جه شهر) *is.* Bilecik'e mülhak bir kazadır.

Karacaviran (قره جه ويران) *is.* Çerkeş'e mülhak bir kazadır.

karacı (قراجى) *is.* Karakçı, haydut.

Zülfün karacı hal ve hattın gurbet uğrusu
Bir yere geldi yetmiş iki millet uğrusu.

Karadağ (قره طاغ) *is.* Selanik'te Avrathisar'a mülhak bir kazadır.

Karadağ (قره طاغ) *is.* Hersek'te nevahi-i hamse merkezi İstinye, bir beyliktir.

Karaferye (قره فريه) *is.* Selanik'te kaza merkezi bir pazargah şehirdir.

karagat (قراغات) *is.* Kulunç otu.

karagı (قاراغى/قراغي) Ucu eğri karıştıracak çevgan.

Karagoygoça (قراغويغجه) *is.* Sırp'ta kaza merkezi bir kasabadır.

Karahacılı (قره خاجيلو) *is.* Adana'ya mülhak bir kazadır.

Karahasanlı (قره حسنلو) *is.* Maraş'a mülhak bir kazadır.

Karahayıt (قره هايط) *bk. Aydın*

Karahisar (قره حصار) *is.* Karahisar-ı sahip kürsüsü. Hâlen Afyonkarahisar, bir şehirdir. Kazaları Karahisar, Emirdağı ve Barçın maa Hüsrev Paşa ve Bardakçı ve nevahi, Bolvadin maa Şuhut ve İshaklı ve Karamuk ve Çay, Sandıklı maa Sıçanlı ve Huma ve Danişmentli maa Geyikler ve Çölova ve Şeyhli maa Işıklar ve Sıracalı aşireti, Çal maa Baklan ve Dazkırı. Bozulus, Horzum, Musluca aşayiri.

Karahisar (قره حصار) *is.* Karahisar-ı şarkî kürsüsü. Şebinkarahisar bir şehirdir. Kazaları Karahisar maa Givzit ve Tamzara, Suşehri maa Akşehirabat ve Yakacık, Milâs maa İskefser, Koyulhisar ve Naipli, Alucra maa Mantaval.

Karahisar (قره حصار) *is.* Nam-ı diğer Aydıncık maa Gönen. Karasi'de kaza merkezi bir şehirdir.

Karahisar (قره حصار) *is.* Ankara'da Nallı kazasının merkezi bir kasabadır.

Karahisar-ı Behramşah (قره حصاربهرامشاه) *is.* Çorum'a mülhak kazadır.

Karahisar-ı Demirci (قره حصار تيمورجى) *is.* Çorum'a mülhak Ekrad nahiyesinin merkezi bir kasabadır.

Karahisar-ı Develi (فره حصار دوه لو) *is.* Develi'ye mülhak bir nahiye.

Karahisar-ı Teke (قره حصار تكه) *is.* Serik nahiyesinin merkezi bir şehir.

Karaisalı (قره عيسالو) *is.* Karaisalı maa Menemenci ve Dinarlı, Adana'da bir kazadır, merkezi Cice.

karakafes (فره قفس) Eşek kulağı nevi cimcim, sahihi kavuz.

Karakalpak (قره قلپاق) *is.* Hive'de bir tatar taifesidir. Bir şubesi Hoy ve Bayezit civarlarında gezer, bed-kâr kavmdir.

Karakeçi (قره كچى) *is.* Siverek'e mülhak bir nahiyedir.

karakol (قراول) *is.* Aslı heravul. Dolaşıcı asker kolu, ketîbe. Herek.

karakolhane (قراولخانه) Müfrez, askerin meskeni, ufak kışla.

Karakuş (قره قوش) *is.* Canik'te Ünye'ye mülhak bir kazadır.

karalama (قره لامه) Acemi yazısı, talim yazısı.

karalamak (قره لامق) Boyamak, bozmak, kirletmek, telvîs, yazı temeşşuk, tesvit etmek, müsvedde yapmak, cüzi çare görmek, ilbâs, ittiham.

Karalar (قره لر) *is. bk. Sudan.* Silistre'ye mülhak bir nahiyedir.

karalık (قره لق) Semr. Karartı, karaltı manasına zulmet, sevad. **karalık illeti** bağlarda hirbaka.

karaltı (قرالدي) **karaltı göstermek** ihâfe. **göz karaltısı** hayalat.

Karalum (قره لوم) *is.* Vidin'de ve Prizren'de birer nahiyedir.

Karaman (قرامان/قرمان) Karaman, esved, esmer, Ümera-i Selçukiyeden Konya civarını zapteden Bey Karaman oğlu. Karaman vilâyeti sabıkta sahil tarafına İçel ve dağların verasına Taşeli denirdi. Bazı yerleri tefrik ve bazı ülkeler ilhakıyla hâlen bir vilâyettir. Merkezi Konya. Livaları Konya, Niğde, Hamit, Teke maa Alâiye. **sarı karaman** *bk. Lârende.*

karaman (قرمان) Fazıllar koyunu, kızıl koyun azmanı, boynuzsuz hayvan.

karamandola (قارامندوله) *is.* Bir nev boyalı parlak kendir bezi.

karamis (قره مس) *is.* Avusturya altını.

karamtık (قرامتيق) Karamtul, rengi karaya mail.

karamuk (قراموق) Buğday içinde bulunan siyah tohumlar, züvân.

Karamuk (قره موق) *bk. Bolvadin.*

Karamut (قره موط) *is.* Antakya nevahisinden.

Karamürsel (قره موسال) *is.* Kocaeli'de maa Yalova kazasının merkezi bir şehirdir.

karanfil (قرنفيل) *is.* Cezayir-i Hint'te bir cins Asya ağacının goncası. **erkek karanfil** iri tanelisi. **karanfil çiçeği** rayihası gibi karanfile andırır maruf çiçek. Ecnası ve her cinsinin envaı çoktur. Hüsn-i yusuflar, pesendler gibi.

karanlık (قره كو/قراكو) Karanulık, karanlık, zulmet, zalâm, karartı gibi muzlim, târîk, müphem, meçhul, mestur, muğlak. **alaca karanlık** suların kararması.

karantina (قرانتينه) *is. İt.* İllet-i sâriye men için maznun yerlerden gelenleri sabıkta kırk gün hapsetme. İdâre-i sıhhiye. **karantina parlatoryosu** sıhhiyede erbab-ı mesâlihin söz anladıkları mesdut mahal.

karantinahane (قرانتينه خانه) İdâre-i sıhıye mahalli, tehaffuz binası.

Karapınar (قره بيكار) *bk. Aydın.*

kararmak (قرارمق) Sonradan kara olmak, günde yanmak, gazaptan çehre bozarmak, bir şey uzaktan kara görünmek. *Üzüm üzüme baka baka kararır.* **göz kararmak** bayılmak, hava bulutlanmak. **kalp kararmak** sû-i hulk olmak. **sular kararmak** akşam olmak.

karartı (قرارتي) Zulmet olan gumûm, kara görünen şey, sevad.

karartmak (قرارتمق) **göz karartmak** cesaret.

Karasi (قره سى) *is.* Aslı Kara İse, Kara İsa. Hudavendigârda bir livadır. Merkezi Balıkesir, kazaları Balıkesir, Kepsut maa Balat ve Fart maa Şami ve Susığırlığı Bandırma maa Manyas, Erdek maa Kapıdağı ve Cezâyir-i İmralı ve Marmara ve Paşa Limanı, Aydıncık maa Gönen, Ayvalık maa Kafirağılı ve Yont adası, Edremit maa Kemer ve Armuteli, Avinye maaa Balya ve İvrindi maa Giresun, Soma maa Tırhala, Bigadiç maa Sındırgı, Aşâyir-i Çini ve Kıltonlu ve Haremeyn.

Karasu (قره صو) *is.* Tulçu'da bir kazadır. Merkezi Mecidiye. *bk. hendek.*

Karataş (قره طاش) *is.* İçel'de Irgadı kazasının merkezi bir kasabadır.

Karatova (قراطوه) *is.* Üsküp'te Karatova maa Maadin kazasının merkezi bir kasaba.

karavana (قراوانه) *is.* Yayvan büyük bakır kap. *Çorba, yahni karavanası.* Yayvan biçimli elmas. Bakır sikkenin yani mangırın düz dülbend.

karavaş (قراواش/ قراوش) Karabaş. Türkîde cariye, kırnak, molada manasına.

Cevahir saçtı aldı k'ola yoldaş
Kız oğlan nice ziba karavaş

karavelâ (قراوله) *is. Rum.* Resm-i mahsûsta pek büyük kayık, sabıkta bir nev kalyon.

karavide (قراويده) *bk. ıstakoz*

karayaka (قره ياقه) Karayaka koyunu. *bk. erbaa.*

Karayine (قراينه) *is.* Kenar, merz manasına Sırp'ta derin suyu kenarında Ukrayna, Merz, Lehistan, Rusya'da birer hıttadır.

karbon (قاربون) *is.* Karivanis, Moskof riyali, manat.

karcığar (قارچغار) *is.* Musiki makamı.

karç (قارچ) *is.* İri mantar.

kardeş (قارنداش/قرداش/قرنداش) Zevi'l-erhâm, birader, dâder, hemşire, hâher. Misil, mümâsil, mütetabi olan şeyler, ehavat, çift, eş. **üç kardeş** tığalı dağ tepesi. **beş kardeş** şamar. **yedi kardeşler** emvâc-ı müte'âkıba. **büyük kardeş** Türkîde isi, ağa. **küçük kardeş** ini, sigil. **süt kardeş** birâder-i rızâ'î. **üvey kardeş, ahiret kardeşi** birâder-i ma'nevî. **kardeş kanı** dem-i ahaveyn, demü's-sü'bân, hûn-ı siyâvuşân. **kardeş kanı ağacı** andem *bk. iki kardeş kanı.*

kardeşlemek (قرداشلامق) Fidan, kökten, filizler sürüp çoğalmak.

kardeşlik (قرنداشلق) Uhuvvet, mürüvvet, muhabbet. Ehavî, ihvaniyet, refakat, ahu baba, büyük kardeşlik.

karfiçe (قارفيجه) *is. Rum.* Fabrika ekseri, yivli çivi.

karga (قارغه) Envaı çok bir cins maruf kuş. Nahs, lânet, kargımak, yahut gömücü manasından gelir. Gurâb, zağ. **kuzgun** büyük nevidir, bir nevi saksağan. **karga derneği** direndi, hazele. **ala karga** gurabu'l-beyn, ebka, kerâga, pîse bundan soyga olur. **asalak karga** miskin karı, cimille. **bakır karga ve kestane kargası** harçal. **ekin kargası, hımar karga** galpise. **gökçe karga ve kızılca karga** masivai, gulpe. **kara karga, hırsız karga** avâhik, kelâğ, lıkha. **kargacık burgacık** yangaboç şey.

kargabaso (قارغه باصو) *n. İt.* Yelkenleri indirme kumandası.

kargaburun (قارغه بورون) Eğri kıskaç, tel ördükleri makas gibi alet, insanın minkarîsi.

kargabüken (قارغه بوكن) Hint baklası, cevzü'l-kay, akrâsu'l-melik, fatt. Bundan dahi

hint yağı çıkarırlar, gücle, küsilâ. **karga büken tozu** astırıkın.

kargacunda (قارغه جوندە) *is. İt.* Yelkeni yükseğe kaldıracak ip.

kargafondo (قارغه فوندو) Yelkenin ortasını kaldıran ip.

kargan (قارغان) *is.* Kekik nevi bir ot.

kargaşa (قارغشه) Niza, şûriş.

kargaşalık (قارغشه لق) İhtilâl-i nâs, âşûb, fitne.

kargı (قارغى) Ucu demirli hafif gönder, sinan, uzun, mızrak, remh, nîze. Türkîde sekü *Kargı saçmak, kargı oynamak.*

Kargı (قارغى) *is.* Kastamonu'da Tosya'ya mülhak bir kazanın merkezi.

kargılık (قارغيلق) Fişek kamışlarını soktukları meşin kuşak.

kargımak (قارغيمق) İncitmek, sokmak, bed-dua etmek, ilenç, lânet etmek.

kargış (قارغيش) Türkîde kargın, beddua, ilenç, lanet, nefrîn.

kargın (قارغين) Büyük rende.

karhane (قارخانه) Kar ambarı.

karı (قارى) *is.* Türkîde ihtiyar manasına kart, koca gibi. Kesret-i isti'mâl ile halîle, zevce, avrat, nisâ, mer'e, ünsâ manasını almıştır. Pek galatı dişi, ehilleti. *Karı almak.* **karı çengisi** rakkase. **karı koca ayrılmak** mahla'a. **karı koca kavgası** mu'âmele-i zevceyn. **karı koca olmak** te'ehhül. **karı pazarı, karılar hamamı** gürültü. *Aşçı karı. Çamaşırcı karı. İşçi karı.* **koca karı** acuze. **kocakarı lâkırdısı** batıl söz, esâtîr. **koca karı soğuğu, soğuğun sonu** berde'l-acûz. **kocadan ayrılmış** seyyip, münhalle, mutallaka, metruke, kocasız, erim, dul karı, emrele.

karık (قاريق) Kardan olan göz karaltısı vasfında karık göz illetli.

karılık (قاريلق) Zenân hâli, zevcelik evsafı, eksik etek, cesaretsizlik. Türkîde karılık ihtiyarlık.

karımak (قارمق) Hayvanın karnını yoklayıp semizliğine bakmak.

karımsı (قار يمسي) **karımsı yağmur** sulu sepken.

karın (قارين) *is.* Batn, cevf, şikem, rahm. **karın açlığı** cû. **karın ağrısı** vec, avam zebanzedi karnaksı şetûm-ı galîtadandır. *Karnaksı top otar, karnındaki bilinmez.* **karın altı** sepetlik, dahil manasına bitân, butûn, batın. **karın doymak** şi'b. **karnı burnunda** vaz-ı haml tekarrübü. **karnı geniş adam** mütehammil, sabûr. **karnı yarık** bütün patlıcan taamı; boğa pıtrağının tohumu, bezr-i katûna, ispegol. **karnıyarık makara** mastika. **aç karnına** aç acına. **cim karnında bir nokta** cahil. *Karın kardeşten yakın.*

karınca (قارينجه/قرنجه) *is.* Karınca, gömücü manasınadın. Neml, mûr, küçük hakir şey. *Karınca kadarınca.* **karınca gibi kaynamak** kesret, tekessür etmek. **karınca yağı** kloroform, klor-ı neml. **karınca yumurtası** mazin. **karınca yuvası** kalabalık. **karıncalı top** dökümünde kusur olup kalınlığı içinde eğri büğrü küçük oyuklar bulunması. **ak karınca** neml-i hindî. **atlı karınca** büyük ucrûf, kum karınca küçük envaıdır. **demir karıncası** pas beneği. **iğneli karınca** kara iğne. *Kanatlı karınca.* **kızıl karınca** simsime.

karıncalanmak (قرينجه لانمق) Uyuşup batar gibi olmak, tenemmül. *Ayak karıncalanmak.*

karınlamak (قارينلامق) Karın karına çatmak, yanaşmak.

karınlı (قارينلي) Ortası büyük ve bol şey. *Karınlı şişe, karınlı gemi.*

karınsa (قرنصه) *is.* Karınca kuşların tülek vakti, hususan doğan tüleği.

karıntı (قارينتى) Geminin yanından vurup çalkayan telâtum-ı emvâc, mutlaka telâtum.

Karıpazarı (قارى بازارى) *is.* Çankırı'da mülhak kaza.

karış (قاريش) Açık elin baş parmak ucundan serçe parmak ucuna karar buudu, şibr, vecb. Türkîde **karış, bir karış boy** kasir, naçiz. **karış karış ölçmek** tetkik ile tafsilen.

karışan (قارشان) Mümteziç olan, müdahale eden.

karışık (قارشيق) Memzuç, bozuk manasına müşevveş, mülevves. Katılmış manasına mahlût, muhtelit. **karışık kâğıtlar** perişan, gayr-i muntazam. Mülemma şiir, meselâ Arabî ve Farisî karışık. **karış muruş** uygunsuzluk, ihtilâl, vücudun karışık mayileri, ahlât.

karışıklık (قارشيقلق) İhtilâl, şûriş, galeyan, fesat, isyan. Türkîde yağılık, herc ü merc. İğtişâş-ı eşyâ, vakit makit.

karışılmak (قارشلمق) Mevlânın işine karışılmaz.

karışlamak (قاريشلامق) Karışla ölçmek. **alın karışlamak** pesend etmek, meydan okumaktan kinaye, aferin ve tahsin.

karışmak (قارشمق) Sokuşmak, bir şeye girişmek, sokulmak, taarruz, tavassut, dahil, müdahele, muhâlatat, hükumet, vaz-ı yed etmek, mahlut olmak. *Necde Basra karışır, Sava Tuna'ya karışır.* Biribirine girmek, ihtilâl, galeyan, şûriş, diğerinin işine gayba karışmak, idgam olmak. **mide karışmak** bulanmak.

karışmaz (قريشمز/قرشماز) Demir alet.

Karışözü (قريش اوزى) *is.* Konya livasında bir kazadır.

karıştıran (قارشدران) Mülteka. Türkîde iki çay karıştıranına kavşak ve koyar denir. Memzûç, muhtelit.

karıştırıcı (قارشدريجي) Müfsit, muzill.

karıştırmak (قارشدرمق) Tahdîş, tahlît, ihlâl, işgal etmek, halt, mezc, temzic, mide bozulmak, bulandırmak, teşviş, tahrik, taharri, katıştırmak, kürekle alt üst etmek. **kimya nücum karıştırmak** halt etmek. Aran taran edip aramak, piçîde, şûrîde etmek, ifsat eylemek.

karim (قريم) *sf.* Karin. *Canına karim olsun.*

karina (قارينه) *is. İt.* Geminin kaburgalarının temeli makamında olan kontra. **karın karina yanaşmak** gemiyi yana yatırıp dibini kalafat etmek.

Karinabat (قرينباد) *is.* Yanbolu'ya mülhak bir kazadır.

karkara (قركره) *is.* Bir nev büyük sorguçlu turna, sabıkta tüyleri tuğluğaya ve hotoza takılırdı.

karlı (قارلو) **karlı hava** tipi, çepel.

karlı (قارلو) *is.* Gemilerde ufak ensiz ip iliştirecek çelik.

Karlıili (قارلى ايلى) *is.* Karlı vilâyeti, sabıkta bir liva olup hâlen Yunan'da Akarnanya dairesindedir.

karlık (قارلق) Şişe, teneke vesaireden su aşıladıkları meslece.

Karlofça (قارلوفجه) *is.* İsklâvinya'da bir meşhur şehirdir.

Karlova (قارلوه) *is.* Filibe'ye mülhak bir nahiyedir. Merkezi Akça Kilise.

karmak (قارمق) *f.l.* Sokmak, girdirmek, kurcalamak. Geçip eskimek boşalmak.

Bu şimşir ile sinesin yarayım
Kızıl kanını toprağa karayım.

Bizimle saltanat lafın edermiş ol karamanî
Huda fırsat verirse kara yire karayım onu.

karmaşmak (قارمشمق) Alt üst olmak.

karmaştırmak (قارمشدرمق) Gevelemek, hasretle karınmak, iki yana sallanıp karışmak. Gemi cınbırdamak.

karmık (قارميق) Çay ağızlarında balıkçı seti.

karmuk (قارموق)Büyük kanca.

karnabit (قرنابيت) *is.* Yunanîden ta'rîble kanbit, karnabahar fidesi. Kalyesi *karnabit teratoru.*

kârnâme (كارنامه) *is.* Numune dahi derler. Esnafın kalfalıktan ustalığa geçmek için yaptığı bedî, marifetli iş, sanat örneği.

karom (قروم) *is.* Madeni sarı boya çıkan siyah taş.

karpas (قرپاس) *is.* Magosa'ya mülhak bir kazadır.

karpuz (قارپوز) *is.* Bıttîh, bittîhu'l-ahzar, hindivane bazı yerde harbüze ve bittîh kavun demektir. Bazı müdevver şeyler eğerin karpuzı, karbus. Vasf olur. *Karpuz araba, karpuz balığı, karpuz fener.* **ayağına karpuz kabuğu koymak** keld, kaydırmak. **dip karpuzu** tohumluk. **karpuz kandil şişesi** fanus. *Kış karpuzu. Kabak, haşir, kelek, kozalak karpuz. Cimcime, baka, yeni dünya karpuzu, Ebu Cehil karpuzu. Karpuz gibi dağılmak.*

Karpuzlu (قارپوزلو) *is.* Aydın'da Söke'ye mülhak bir kaza.

Kars (قارص) *is.* Sis sancağında Kars. Zülkadiriye kazasının merkez şehridir.

Kars (قارص) *is.* Liva kürsüsü bir kale. Kazaları Kars maa Toht, Zaroşad maa Akbaba, Şuragil maa Kağızman ve Keçvan. Rusya hududu

karsak (قارصاق) *is.* Türkîde karsamak, alta vurmak, yatırmak. **karsak karnı** beyazlı

göçegene andırır tilki cinsinden bir hayvandır. **Afrika karsağı** fenk, Trablus tilkisi.

karsmak (قارصمق) *f.m.* El çırpmak, kakmak.

Çalınıp eller ayalar karsılır
Raks edip huban bütler sarsılır.

karşı (قارشى) *is.* Moğolîde mahsus kabristan, hatîre, hazîre manasına, Türkistan'da Nahşeb dedikleri şehr-i kadim.

karşı (قارشو) *is.* Mukabele, muhâzât, kabl, hiza, rûberû olan mahal, huzur, ön daha karibe denir. Kıbal, mukabil, doğru. Aleyh manasına akşama karşı. Vasf olur. **karşıyaka** sahil, mukabil. Muhalif, mugayir, hilâf, aleyh. muarız, arkuru. **karşı-be-karşı** galat tabir. **karşı çıkmak** istikbal, müvacehe, telâkki. **karşı geçmek** ubûr. Huzura müsül **karşı karşıya. karşı söylemek** muhalefet, müdafaa, mukavemet. **karşısı** müvâzî, mühâzî. **karşısına çıkmak** mülâkat. **emre karşı durmak, koymak, gelmek** isyan, aleyhe kıyam. **güneşe karşı** mukabil. **yüze karşı** müvacehede.

karşılamak (قارشولامق) İstikbal, telâkki, muaraza, müdafaa, bî-edebâne cevap.

karşılaşmak (قارشولاشمق) Tekabül, müvazene, mahbuplu düşmek.

karşılaştırmak (قارشولاشدرمق) Müvazene, mukabele etmek.

karşılık (قارشولق) Cevap, itiraz, ecir, bedel, ecr-i misl, masraf mukabili, irat, ceza, ivaz, taviz, padaş, mücazat, mesûbe vermek, muhavere, mukabele, cevab-ı bed. **karşılık yazmak** mücavebe.

karşılıklı (قارشولقلو) Cezîl, müsâb, münazara, müvazene, müvacehe, rû-be-rû. *Karşılıklı pencere, merdiven.*

kart (قارت) *sf.* Kocâmış gibi, geçmiş, sertleşmiş, sitber, saht. *Kart adam, kart sima, kart yemiş, kayış gibi et.* **kart hıyar** bamya.

kart (قارت) *es.* Kart kart kaşınmak, kazımak. Türkide kartımak, sert şeyi kaşımakta olan ses hart har gibi mesmu olmak. Kartadak gibi sesle kapıp ısırmak, koparmak.

karta (قارته) *is. İt.* Kalın kâğıt parçası, vizite kâğıdı.

kartal (قارتال/قرتال) *is.* Ukabîn zümresinden envaı çok büyük cins kuştur. Puhu, bum, karakuş, ukab, doğan, baz cinslerinin gayrıdır. Enûk, rahme Türkîde bürgüt. Saka kuşuna dahi teşbihle rahmetü'l-mâ derler. **kartal tüyü** kanadından yapılan ok yelesi. Balık zokasının tüyü. *Kartal taşı.*

Kartal (قارتال) *is.* Üsküdar livasında maa Gebze kazasının merkezi bir şehirdir.

kartalmak (قارتلمق) Kartlaşmak, kartlanmak, gençlik körpelik zail olmak, karımak.

kartaloz (قارتولوز) Sakil, geçkin. **kartaloz herif** tarâvet-i şebâbdan ta'arrî etmiş adam. Türkîde kartal olmak.

kartuk (قارتوق) Toprak tırmığı büyük tarla tarağı. Küçük sürgü.

karuça (قاروچه) *is.* Karaca, karı. Türkide azud, pazı, kolun üstü manasına dirsekten omuza kadar tarafı, arşın, zira, mimar arşını *bk. kol.*

karumak (قرومق) Karmak manasınadır.

Karupa (قروپه) *is.* Bihke'de maa Pozim bir kaza.

Karuya (قرويا) *is.* Akhisar Karuya İşkodra'da Karuya maa Aşım kazasının merkezi bir şehir.

karyağdı (قار ياغدى) Karçıl, kara, alaca. *Karyağdı kaya.*

karyola (قاريولە) *is. Rum.* Yataklık.

Karyot (قاريوط) *is.* Ahıgirye, Ikarya, İncirli ada, İstanköy livasında bir kaza ada.

kas (قاص) *e.* Tafsil için. kas katı kas kaba, kas kabaruha.

kasa (قاصه) *is. İt.* Tüccarın dolabı, sandığı, sandık-kâr odası.

kasap (قصاب) **kasap merhemi** boğaz rufâganı. **kasap oğlu** hilekâr. **kasap süngeri ile silinmiş yüz** mülevves, hayasız. *Deve kasabı, sığır kasabı.* Kasabiye manasına resm-i selh.

kasaphane (قصابخانه) Büyük kasap dükkânı.

kasaplık (قصابلق) *is.* Cezzar sanatı; kasap-sıfat ve cibilleti, hûn-rîzlik; satır cinsi.

kasara (قاصاره/قصاره) *is. İt.* Sabıkta gemi güvertesi üstünde top mahalli batarya hâlen güvertesi kamarası. Geminin baş tarafında olan yerli tente, sabıkta kasara geminin baş tabiyesi idi. **kasara üstü** güvertenin yüksek yeri.

kasaranda (قاصه رانده) Yelken.

kâse (كاسه) *is.* Ke's, kadeh nevi cam, çorba. **hoşaf kâsesi** sair tas resminde çukurca ufarak tekellüflü çanak. *Çini kâse, billûr kâse. Tatlı kâsesi, su kâsesi,* maden ise tas. **kapaklı kâse, kulplu kâse** çiçeklerin kümmü, ekmâm. **başın kâsesi** kıhf. *Yazıda sinin sâdın kâsesi, eğer kâsesi, kâsli kaşık.*

kasık (قاصيق) İrb, magin. **kasık altı** vâdî-i verik. **kasık biti** kırk ayak. **kasık çatlağı** fıtık. **kasık kemiği** gavr, cevf, azameyn, ane. **kasık otu** kızıl yaprak. **kasık taşı ve bezi** fezr. **kasık yağı** fıtık bendi. **büyük kasık yarığı** akal.

kasınmak (قاصنمق) Maksur olmak.

kasıntı (قاصندى) Libasın sonradan daralması için vurulan dikiş ve dikiş yeri. **kasıntı dikişi** kaba dikiş. **kasıntı sökmek** libası bollatmak.

kasırga (قاصرغه) Çevrinti ile rüzgâr ile dönerek kalkan toz, hasb, topraktan ve sudan havaya direk kaldıran tulumba, tarumba, tinnîn girdbâd.

kasmak (قاصمق) *f.m.* Çekip daraltmak, kısmak, germek, kasr etmek, zahimeler hayvanın başını çekmek, libası dikişle daraltmak, masrafı eksik etmek. **kasıp kavurmak** tazyik zecir, cebretmek. **maaş kasılmak** noksan bulmak.

kasnak (قاصناق) Kalbur ve def ve gergef germek için tahta daire enli çember. **kasnak iğnesi** sûzen. **demir kasnak** âlât ve tekerlek çemberi.

kasnı (قاصنى) *is.* Nice nev zamktır. Kına bizerd, çadır otu tanesi. **at kasnısı** sekbineç. **erkek kasnı** sert, **dişi kasnı** arınmış.

Kastamonu (قسطمونى) *is.* Vilâyet ve liva kürsüsü bir şehirdir. Sabıkta Selçukî beylerinden Karinahmerli aşiretinin serdarı zaptında kalıp ahd-i Fatih'te zamîme memalik-i Osmaniye ve Anadolu eyaletine ilhak olunmuştur. Livaları Kastamonu, Çankırı, Bolu. Sinop sancağının kazaları Kastamonu ve Devrekâni ve Akkaya ve Kozika ve Göl maa Sorkun, Daday ve Azdavay, Araç ve Sart maa İgdir ve Merguze maa Afşar ve Küre-i Cedit, İnebolu ve Küre. Nühas, Avrinya ve Kinolu, Çide maa Taşköprü ve Gökçeağaç ve Günü, Safranbolu.

kastanyola (قاستانيوله) *is. İt.* Gemi pervazında iskarmoz.

kastar (قصتار) *sf.* Kasaret galatı. Ağartılmış pamuk ipliği.

kastarlamak (قصتارلامق) Ağartma, kasare.

Kaş (قاش) *is.* Teke'de Kaş maa Bucak ve Kermegi ve Karahavuz ve Meyilli ve Sarıkeçili ve Karakoyunu ve Kalkanlı kazasının merkezi bir kasabadır.

kaş (قاش) *is.* Hacip, havâcib, ebrû, keman gibi mukavves şeyler. Bahane manasına *demesinler gözün üzere kaşın var.* Türkîde kaş karşı manasınadır. Her şeyin önü demek olur. **kaş atmak** işaret. **kaşbastı** dildâde, çatkı, isabe. *Kaş çatmak.* **kaş göz etmek** te'abbüs. **kaşla göz arasında** bir lâhzada, tarfatü'l-aynda. *Açık kaş .* **ağrısız başa kaşbastı** lüzumsuz tekellüf. **çatık kaş** peyveste. **dağın kaşı** yurası, baylan. **dört kaşlı** çâr-ebrû, henüz bıyığı terleyen . *Eğerin ön kaşı, art kaşı.* **kalem kaşlı** ince, ebrvân. *Kara kaş.* **keman kaş** mukavves. *Kılıç kaşı bk. kalçak.* **samur kaş** dolgun. **yüzük kaşı** fass, nigîn.

kaşağı (قاشاغى/غشاغو) Kaşak, sürtüp karınacak alat, rende. **kaşağı töprü** kaşıkçıların istimal ettikleri sûhân. **at kaşağısı** mihasse. **hayvanı kaşağılamak** tımar. **kavga kaşağısı** bahâne-cû. **sırt kaşağısı** kaşâve.

Kaşaklı (قشاقلو) *is.* Seydişehir'e mülhak bir kazadır.

Kaşaklı (قاشاقلو) *is.* Konya'da bir kazadır. Merkezi Yenişehir.

kaşamak (قاشامق) *f.m.* At ve çâr-pâyı tımar için sürtüp oğmak.

kaşandırmak (قاشاندرمق) Kaşan vermek, atı tebevvüle durdurmak.

kaşanmak (قاشانق) Hayvan oğunarak tebevvül etmek, kaşan, tebevvül.

kaşan yeri (قاشان يرى) Menzil, beygirlerin yol üzre müsterahı.

Kaşgar (كاشغر) *is.* Türkistan'ın bir büyük kıtasının kürsüsü, vasî şehirdir. Sair beldeleri Aksu, Hoten, Kargalık, Yenişehir, Yarkent, Bican, Gulca, Turfan, Yasa, Tıraz, Uygur vilâyeti hâlen Çin keferesi yedinde harap.

kaşık (قاشيق) Oyulmuş, kaşınmış alet. Cüzi şey manasına bir içim su gibi **bir kaşık çorba.** *Kaşığın kâsesi.* **kaşığıyla verip sapıyla göz çıkarmak** ıttıratsızlık. **kaşık atmak** çok yemek. **kaşık düşmanı** hane halkı, ayal. **kaşık otu** salibiyeden haşîşetü'l-me'âlık, lâzeliyeden haşîşetü'l-fıtk. **kaşıkçı avurdu** küçük tıraşlı adem, muşmula yüzlü. **kaşıkçı elması** maruf taştır. **ağzının kaşığı değil** haddinden, tahammülünden hariç. **bir kaşık su** cüzî şey. **bir kaşık suda boğmak** mübâlâga-i adâvet. *Muallaka, hoşaf kaşığı, küçüğü tatlı kaşığı. Tahta, bağa, çemşir kaşık.*

kaşıkçın (قاشيقجين) Ördek.

kaşımak (قاشيمق) Tırnak ve alet ile kazımak, aşındırmak. **baş kaşımağa vakit bulmamak** kesret-i meşâgıl. Türkîde **boyun kaşımak** utanmak.

kaşınma (قاشينمه) Hukke-i hafife iş, hukke-i şedide *bk. gidişmek.*

kaşınmak (قاشينمق) Bir uzuv gicimek, ihtikâk etmek, gicişen uzvu istihkâk etmek, kendi kendini kaşır gibi müteşehhî bahane-cû olmak. **kavgaya kaşınmak** mücadeleye vesile aramak.

kaşkaval (قاشقوال) *is.* Türkîde kaşkak, kak her şeyin kurusuna denir. Gemi direklerinde mandal çelik. Kurutulmuş kile peyniri. **kuru kaşkaval** tatsız kaba adam.

kaşlamak (قشلامق) Yüzüğe taş oturtmak.

kaşmir (قاشمير) *is.* Keşmir galatı. Bazı şal taklidi kumaşlar.

kaşut (قاشوت) *is.* Çoban adası.

kat (قت) *is.* Tabaka, derece, paye manasında nezd. **ukalâ katında** ülü'l-elbâb indinde.

kat (قات) *is.* Tabaka, etbâk, etbika, sıra, takım, mertebe, büklüm, kere, derece, miktar, girih, tıbaka, tabaka. **kat kat** ez'âf, muzâ'af, mükerrer, ta'rif-i mükerrer, kat kalmak. **kat kat olup** buruşmuş. *Bezin dört katı.* **bin kat** âlâ, hezâr bâr, sad mertebe, müraccah, evlâ. *Bir kat bakır.* **bir kat daha** maa ziyade, ezit, ilâve, berâyîn, te'kîden. *Bir kat kurşun.* **bir kat libas** tekmil kıyafet, taka takım. **bir kat taş tuğla** sır sıra. **çuhanın kat yeri** kırımı, sinâ. *Dört katlı sof.* **iki kat** münhanî, beli ham. **iki kat bina** alt kat, üst kat. *İki kat çamaşır. İki kat yaldız.* **kâğıdı iki kat etmek** bükmek, mukavva etmek. *Kırk katlı börek.* **tavuk katı** taşlığı, mide, kırba kuşların midesi, kunsa. *Üç kat oya. Üç katlı ipek.*

kat (قات) *sf.* Pek, sert, salb, salt, kavi, kasi, müşkül, dona kalma

Ne söyler ne kaçar ne takat kalır
Heman kendisinden gider kat olur

katakulli (قتاقوللى) *is.* Hile, fesat, hokkabazlık, gözbağıcılık.

katalpa (قاتالپه) *is.* Amerika'nın güve değmez ağacı.

katana (قطنه) *is. Mac.* Ağır süvari. **katana atı** iri at, katuna.

Katasaray (قطاسراى) *is.* Konya nevahisinde harabe.

katı (قاتي/قتي) Çok, pek ziyade, pek çok, vafir, mükerrer, kesiran, mübalâğa.

Susadım çünkü hararetten katı
Sundular bir cam dolusu şerbeti

katı ekmek nân-ı huşk. **katı kuyruk** bir nevi teyün. **katı taş** hârâ. **katı yürek** kalb-ı kasi. Kak, kuru manasına katı. **hangi taş katı ise başını ona vursun** nereye müracaat ederse etsin nafiledir manasına. **kas katı kalmak** hayretten donmak, ölüp donmak.

katıgan (قاتيغان) Çağatayîde buz.

katık (قاتيق) Ekmekle yenecek hûriş. Arabîde adam. Adam zeytini. **tuzu katık etmek** kanaat.

katıksız (قاتيقسز) Kuru ekmek.

katılık (قاتيلق) Salâbet, saht, huşunet, dürüştlük, merhametsizlik, kasvet-ı kalb. *Mide üstünde, ciğerde katılık.*

katılmak (قاتلمق) Mülhak, munzam olmak, iktida etmek, katara girmek, iltihak, devaya su mezc olmak.

katılmak (قاتيلمق) Katılaşmak, katılanmak, berk olmak, pekişmek, sertleşmek, inşidâd, tahaşşün, yoğurt gibi tevevvüb, kan gibi tahaşşür etmek, salabet, tasallub. **yürek katılmak** gönülden hafakan gelmek, kulaktan kavaset gelmek.

katım (قاتيم) Amiziş, ihtilât. **koç katımı** izdivâc-ı hayvânât. **koç katımı fırtınası** teşrîn-i sânî borası, rûz-ı kâsım avâkibi.

katır (قاطر) *is.* Merkebin kısraktan olan erkek ve dişisi yavrusu, ester, bağ, bağle, ha-

in çifteli terbiyesiz adam. Atın dişi merkepten hasıl ettiğine keher, kurak. **katır boncuğu** harmühre. **katırkuyruğu** süki. **katırtırnağı** retm. **katır yemeni** ökçesi tahta ve büyük nalçalı ayakkabı.

katırcı (قاطرجي) Kervanlarda kiracı, mükerrî.

katır kutur (قاتر قوتور) *es.* Kıtır kıtır gibi kütürtüyle katı şey yemek, kıtır kıtır gevrek şey yemek. Hupur hupur aceleden sesle yiyip yutmak.

Katırlı (قاطرلو) *is.* Katırlı Dağı.

katkala (قات قاله) Sabit, mukarrer, maktu, la-yetegayyer, kat. *Katkala fiyat kesmek.*

katla (قاتلا) Kat ile, bi'd-defe'ât, kat kat, mükerrer, galatı kat ender kat. Ez'âf, muzâ'af.

katlama (قاتلامه) Kat kat, katla, devşirme, kıvrım. **libasın katlamasını bozmak** büküm yerlerinden devşirmeyip başka yerlerinden kırmak.

katlamak (قاتلامق) İnce şeyi kat kat bükmek, devşirmek, kumaşı kat kat kırmak, libası kırımına devşirip düzlemek. **çifti üç kere katlamak** tarlayı üç defa sürmek. *Hamuru ince ince açmak.*

katlandırmak (قاتلاندرمق) İmhâl, irzâ, icbar etmek, insinâ, kıvrım kıvrım büklüm büklüm yılan çıyan gibi burulmak.

katlanmak (قاتلانمق) Eğilmek, tahammül, ıstıbâr, irtikâp, iki kat hamide olmak, hamur gibi kat kat olmak, katlaşmak, imhâl olmak.

katma (قاتمه) Katılmış şey. **su katması** lağımlarda mülhak, mülhakat gözler. Yedek ilâve, munzam, zamîme. Türkîde katkı dahi derler.

katmak (قاتمق) İlhak, ilâve, mezc, ziyade, terfîk, terdîf etmek, biri birine karıştırmak, halt, tahlît, perişan, aran taran etmek. *Geceyi gündüze, ilâcı suya, tozu toprağa, halkı birbirine katmak. Düşmanı önüne katmak. Cana can katmak.*

katmer (قاتمر) Katlı, muzâ'af. *Katmer börek, katmer çiçek.* Bir nev gözleme. Muzâ'af olan şeyin katları. *Libas katmeri.*

katolik (قاتوليك) *is.* Şarkî hiristiyanlardan ayrılan mezâhib-i garîbe-i nasrâniyye. **arap katoliği** marunî. **kildani katoliği** nasturî. **rum katoliği** mülkî, Lâtin. **ermeni katoliği** gargurî. **yeni katolik** papanın lâ-yuhtî sıfatını münkir.

Katrin (قترين) *is.* Selânik'e mülhak bir nahiye merkezi kasaba.

Katur (قتور) *is.* Hersek sahilinde Raguzaya mülhak bir nahiyedir. *Katur boğazı.*

kav (قاو) *is.* Kaff. Türkîde kuruyup çürüyüp kovuk, kof olan şey. Kavak, kavuk dahi derler. **kav çakmak** zend, zenâd. **ağaç kavı** bayağısı. *Arnavut kavı.* **ateş kavı** tutarak, kav meşesinden alınan âlâsı. *Bez kavı. Kibritli kav. Mantar kavı.* **yoncalı kav** terbiyeli, muattar olanı. Vasfında kuru hafif çürük manasına. **kav gibi bina** kereste.

kavaf (قواف) *is.* Haffâf, hazır ayakkabı satan. **kavaf malı** haffâfiye. **kâğıd kavafı** müzevvir. **lâkırdı kavafı** nemmâm, yumurtacı manavı.

Kavak (قاواق) *is.* Samsun'a mülhak bir kazadır.

kavak (قاواق/قواق) Kavak odunu, gevşek kaba yahut kabağı, kavlar ağaç, hur, tir, tirek. *Akça kavak. Amerika kavağı. Aynalı kavak.* **kara kavak** kebûde. **servi kavak** yaldızlı. **sultani kavak** bîd-i müşk. *Kanlı kavak suyu ve kavacık menbaları.* **balık kavağa çıkarma** muhal. **başta kavak yelleri esmek** havada gezmek.

kaval (قاوال) Belki içi boş manasından kaval.

kaval (قوال) *sf.* Aslı kav. Düdük, yassı çoban düdüğü. **kaval burun** ucu yassı. **kaval düdük** çoban düdüğü. **kaval içi** delik düz, bazı şeyler. **kaval koyun** otlakta defaten düşüp mürd olan. **kaval tüfek** yivsiz namlı. **üstü kaval altı şişhane** münasebetsiz.

kavala (قواله) *is.* Derya kenarında salaş ve dam yapılmış mahal.

Kavala (قواله) *is.* Drama livasında Kavala maa Bereketli ve Pravişte ve Sarıçam kazasının merkezi bir şehirdir.

Kavalyer (قواليه) *is. İt.* Fâris-i necîb manasına nice zümre. Malta korsanları ocağı.

kavanoz (قوانوز/قوغانوز) *is.* Koğan resminde kap, iri kap, küçücük küp, eski maden yeşil sırlı kavanoz hımre. Şeker yağ kabı, çanak kale kavanozu.

kavara (قاواره) Hayvanatta hades, bâd. **kavara çekmek** zor doyurmak.

kavas (قواص) *is.* Sabıkta okçu, kavas. Hâlen mübaşir. Yasavul.

kavata (قاواطه) *is. İt.* Ağaçtan oyma yekpare karavana, gerdel resmi kab öskere, sükrece.

kavata (قواطه) *is.* Patlıcan, acı domates gibi maruf kırmızı meyve.

Kavaye (قوايه) *is.* İşkodra'da kaza merkezi bir bender.

Kavçak (قاوچاق) Kıpçak.

kavga (غوغا) *is.* Kavmak, koğmak, döğüş, mukatele, cidal, kıtal, harp, vega, müşâceze, mu'âdât, muareke, heyca, peykâr, kâr-zar. Kavga niza, hırgür, mücadele, muaraza, arbede, muhasama, ana baba günü, gürültü. **kavga yeri değil** cây-ı nizâ. **kavga kaşağısı** kavga. maktû-ı ülfet **kavgalı olmak** bozuşmak, kat-ı ülfet etmek.

kavgacı (غوغاجى) Muarız, münâzi, mu'ânid, tünd ü tîz.

kavilâ (قاويلا) *is. İt.* Kavilya. Halat örmek için çelik ağaç çivi ve lenger bosası.

kavis (قوس) *is.* Eğri şey, gemi bordasında çember biçimi şey.

kavkaz (قاوقاز) *is.* Dana tabanı dikeni ve daha bazı dikenli ot.

kavlamak (قاولامق) Şişerek etinden ayrılan deri gibi kabarmak ve kavzamak, kurumak yılanın derisi kabarıp soyulmak, pare pare dökülmek.

kavlak (قاولاق) Kabuğu kabarıp dökülmüş ağaç

kavliç (قاوليج) Tepeli, kof şişli, bâd-hâye.

kavramak (قاورامق) *f.m.* Zor ve şiddet ile tutmak, mesk, pençeye almak, ihata, ihtiva, iki elle yakalamak, istilâ etmek, ateş gibi sarmak, yalamak. *Sızılar vücudu kavramak.* **zihin kavramak** ihata, intikal

kavramak (قاورامق) *f.l.* Kavza Türkîde koza demektir. Kabarık peyda olmak, üfürülmek.

kavrayış (قاورايش) Ahz, istilâ.

kavrulmak (قاورلمق) Yanmış gibi gelişmemek, cılız olmak, gevremek manasına sıcaktan nebatat bozulmak.

kavsara (قوصره) *is.* Sepeti tahtadan, kamıştan yapma bir nev nizamsız küfe. **bedenin kavsarası** kaburgalar vesaire.

kavşak (قاوشاق) Koyar, mültekî, karıştıran.

kavuk (قاوق) İçi boş, kof, koğuk şey, baş kisvesi, kavuk, sarık. *Molla kavuğu. Tepeli kavuk.* **kâtip kavuğu** paşalık. **gecelik kavuk** aşkarlak, horasanî. **öd kavuğu, sidik kavuğu** mesane. **kara kavuk** hindiba.

kavukluk (قاغوقلق) Açık dolap.

kavun (قاون) *is.* İçi boş, boş, kak, kavuk, hafif meyve manasına harbüze envaından kıntar topu. *Lâpseki, Manisa, Germek kavunu, kır kavunu.* **ağaç kavunu** kebâd envaından patlıcan. **kavuniçi** koyu sarı. *Kavun çekirdeği.*

kavurma (قاورمه) Yağda kızartılmış et parçası envaı. *Soğuk kavurma, kuş başı, kemikli kestaneli kavurma.* Kavurup, yanıp kurumuş, hava çalığı. *Kavruk çocuk, kavruk yaprak.*

kavurmaç (قاورماج) Kavrulmuş buğday, Yeşil buğdaydan olursa ferik, ütüme.

kavurmak (قاورمق) *f.m.* Bir şeyin yüzünü yakıp kızartmak, kurutmak, kahve kebap etmek, tahmis, yağda et kavurmak, tahin edviyeyi kalv, iklâ etmek, hicr ve firak yüreği yandırmak. Yazın hararetinde otlar kavrulmak. *bk. kasıp kavurmak.*

kavuşmak (قاوشمق) *f.m.* Aslı Türkîde kavmak, takip. Kapanıp kuşanmak. Kavuş kavşak Türkîde kuşak demektir. İttisal, iltisâk, izimâm, intıbak, biribirine çatmak, ulaşmak, düş gelmek, rastlamak, lika, iltika, mülâkat etmek.

kavuşturmak (قاوشدرمق) İlsak etmek, vasl, etekleri biribiri üstüne örtmek, elleri göğüs üzere bağlamak. Ön kavuşturmak.

kavut (قاوت) Kavrulmuş arpa, buğday, bakla, nohut, mısır unu. Bazine, sevik, asîde, fâve gibi un şeyler.

kavza (قاوزه) Sert kabuk, kof kap, buğdayın kavzası. **ak kavza** lisân-ı sevr gibi bir ot, behmen-i ebyaz. **kara kavza** kavaz, şakakul, yaban havucu.

kay (قاى) Yağmurlu hava, müzlika.

kaya (قايا/قيا) *is.* Kaya, kaymak filinden sert iri taş, taşın envaına göre ak kaya, kara kaya sahra, sahîre. Derya sahili, su altında olan kaya haşefe, ırmaklarda cendel. Sert katı manasına **kaya gönül** alem olur. **kaya balığı** envaı çoktur. **kayabaşı** mani nevinden

lâhne. **kaya koruğu** hayy-ı âlem. **yalçın kaya, yalman kaya** şamıh, salb, şiyb, cebel. *Kayaova. Ak kaya, dişli kaya, derin, kömürcü, hurma kaya, tokmak ve tepegöz kaya. Kaya kuşu, kaya geyiği, kaya keleri, kaya lifi.*

Kayacık (قياجق) *is.* Gödös'e mülhak bir nahiye.

kayacık (قياجق) **kayacık ağacı** top kundağı yapılır bir nev gayet sert kayın ağaçı.

kayagan (قياغان) Bir nev yapraklı taş. **kara kayagan** döşeme, bir nev yazı taşı. *Kayagan kepez.*

kayalar (قيالر) *bk. Cuma*

kayalık (قيالق) Sengistân.

kayan/Kayan (قايان) Seri, şedit. Dağlardan şiddetle inen muvakkat sel. Kadim Moğol aşiretidir.

kayan (قياك) Türkîde göz kapağı.

kayar (قيار) Buz üstünde giden atın çengelli nali. Kayak.

kayasa (قياسا) *is.* Eğer kolanının yağ kayışı, kançuğa bağı.

kaydırak (قايدراق) Oyun oynadıkları yassı ve kayrak taş vesair sektirme taşı.

kaydırma (قايدرمه) Verev, şiv, nişîb.

kaydırmak (قايدرمق) Def, ber-taraf etmek, sırıtmak, geri çevirmek, verev etmek, kayık ettirmek. **ayağını kaydırmak** defettirmek.

kaygana (قايغنه) *is.* Yumurtayı çalkatıp yağda kızartmakla yaptıkları taam, haygene. Etlisi mukla, mukli.

kaygı (قايغو) Kaydırılmış şey, bir tarafa eğri. *Kaygı boynuz.*

kaygı (قايغو) Kaygı, gussa, gam, müşkül fikir, endişe, tasa, hulya, dağdağa, âlâm ve ekdâr, kasavet. Muhaffefi kayı, düşünce. *Ço bana yağ kaygısı, keçiye et kaygısı.*

kaygılı (قايغولو) Mükterib, mükedder, mütefekkir, gam-nâk. Kaygı verici manasına faci, mü'ellim, hazin.

kaygınmak (قايغينمق) Geri eğilerek gerinmek.

kaygırmak (قايغورمق/قيغرمق) Kayırmak, tervîc, bir adamı mülâhaza, himayet etmek, tasasını çekmek, gam yemek, ileri sürmek, bir işi yapmak, döndürmek, esirgemek, kaydetmek, mübâlât. **adam kayırmak** nefsü'l-emri mülâhaza etmeyip mürâ'at-ı hâtır etmek. *Kaydını mevla kayırsın reva buyursun.*

kaygısız (قايغوسز) Lâkayt, fârigu'l-bâl, tasasız, sâde-levh.

Kayı (قايى) *is.* Türkmende bir azim aşirettir. Aslı Oğuzlar hakanı ve Osmanlı cedd-i âlâsı. *Kayı Han.*

kayık (قايق) Zevrak, râkile, kayıp giden yahut başı kıçı çakmak kayrılmış hafif filike. *İskele kayığı, piyade kayık.* **üç çifte ateş kayığı** salapurya. *Pazar kayığı, yedi çifte balık kayığı.* **odun kayığı, soğan kayığı** yelken kürek giden senbük. **dolmuş kayık** yalnız kayık. Dalyanlarda balık taşıyan furoz kayığı *bk. algarina.* Balık kayığının yedi çiftesi kanca baş çığrığı olur. Beş çiftesi ıgrıp kayığı, torbalı ve hazineli kayığı olur. Dört çiftesi alamana, tifana ağı ve kalkan ağı olur. Üç çiftesi tarlakoz, iki çiftesi salapurya, dalyanlarda varagele, çırnık. Kayık zevrakı, zevrak demiri ve kolu güvercinliği, cinliği, kumanyası, ferş tahtası, arka tahtası, süs ve cihanda ve süpürge tahtası kıç üstü, kıç altı ve kapağı ambar, ambar yanlarında pervaz, küpeşte, ceviz ve astar tahtaları, gergi ve gergi tahtası, basamak ve demiri, hamle bagası ve demiri ve kulağı oturak ve praçolu ve ıskarmoz ve çekmecesi kürek ve kayış ve kilitcik, baş bağası, baş oturağı ve güvertesi. *Büyük çatal ve kapağı ve tığı kayık yanaştırmıyor.* **kayık tezgâhı** kızağı.

kayıkçı (قايقجي) Piyade kürekçisi, hameleci

kayıkhane (قايقخانه) Merâkip hıfz olunan gözler.

kayın (قاين) Birisinin yerine geçer, bedel, kalfa gibi, kaymakam. *Kayın peder, kayın valide, kayın birader, kaynana zırıltısı.* **kayın ağacı** dalları biribirine kaynar ak gürgen, hadeng dirsek eğri kaltak, padavra yaptıkları ağaç. Boya ağacı bir nev huşguş. bir nevi kayacık, sende. **kayın kozalağı** tübbe.

kayır (قاير) Nehirlerde temel tutmayan muvakkat kum adası. **kayır almak** ırmak kumlamak, dolmak manasınadır.

kayırıcı (قايريجي) Hami.

kayısı (قايسى) *is.* Mişmiş, yabanisi zerdali, pek âlâsı şam kayısısı. *Kayısı ağacı.*

kayış (قايش) *is.* Kaymak fiilinden gayet sert, kayar, mücellâ gön. **kayış dili** pirpirilerin ve hazelenin ta'bîrât-ı mahsûsa-i mekrûhası. **kayış gibi adam** adalâtı kavi, kuru. **kayış kıran, saban kıran** bir kavi köklü ottur, dil buran, icrim. *Araba kayışı.* **berber kayışı** kılağı. **diz kayışı** yolcuların hıbâsı dizkur. **kılıç kayışı, şap kayışı** yani sırımlık. **omuz kayışı** neferlerin palaska ve silâh hamaylısı. Tokmak kayışı gayet serti bileği kayışı ve berber kayışı. *Kayışdağı, pınarı. Kayış balığı bk. testere.*

kayış (قايش) Kayış etmek kayış lisanında çalmak manasınadır.

kayışcı (قايشجي) Dolandırıcı, hile

kaymaç (قايماج) Kuyruğu yukarı kayış çini göz. Mâ'il ile'l-behîme.

kaymak (قايمق) *f.l.* Süratle taymak, bir yana akıtmak, ayak zelk etmek, zelc, bir yana zelle etmek, kaçmak, bir yana münhanî olmak, çarpılmak, lağziş, buz üstünde tezalluk etmek, **ayak kaymak** sürçmek. **dil kaymak** hata. **göz kaymak** şaşı olmak. **hayvan kaymak** şaşmak. **kaygın deve** gebe. Müteaddi manasına kızak kaymak yani kaydırmak.

kaymak (قايماق) Süt üstünde kaydırılan zîd. Her şeyin iyi tarafı ve üstü. **kaymak gibi** leziz, beyaz, pak. *Kaymak merhemi, kaymak taamı.* **kaymak taşı** mermer-i ebyaz, ruhâm. **kaymak yağı** âlâ tere yağı. **güherçile kaymağı** mağnezya. **mermer kaymağı** tebeşir hülâsası. **nişadır kaymağı** karbonat.

kaymaklanmak (قايماقلنمق) Mayiler koyulaşıp yüzü deri tutmak, helîme bağlamak.

Kaymas (قيماس) *is.* Kocaeli'de Mandıra'ya mülhak kaza.

kaynak (قيناق) Büyük kuşların keskin pençesi. Türkîde parmaklar çıtlar kıyılır yeri, mafâsılı.

kaynak (قاياق) İki şeyin kenet yeri, telhîm yeri, demirin kaynağı, sırt etlerinin but etleriyle kaynadığı yer, ilye, hazletan.

kaynak (قاياق) Kaynar su gözü, bulağı, yerden çıkan ufak pınar, kaynarca, ılı su pınarı.

kaynama (قاينامه) Kaynamış suda pişmiş şeyler, kaynamış kestane, mısır buğdayı. **mide kaynaması** iltihap. Gemi gark olma.

kaynamak (قاينامق) *f.l.* Cuş etmek, pınar yerden nebe'ân, tencere ateş üzerinde fırlayıp fokurdamak, feveran etmek, şire kabarıp kükreyip galeyân, ihtimâr etmek, fışnamak, ısı suda haşlanmak, pişmek. Tekessür, hurûş etmek, vefretle bulunmak. Lihâm ile, teshîn ile iki şeyi biribirine ittisal ettirmek, kırılan kemik, ağaç ve maden yine bitişmek, fesat tahrik olunmak, halecan, izhân, heyecan, igrâ, tağliye, galeyan ile banmak, ka'ra gitmek. **falya kaynamak** bir yere yatıp tesir etmemek. **fıkır fıkır kaynamak** gözü hîrelendirmek. **gemi kaynamak** gark olup yerinde habablar fışkırmak, fevvâre gibi nebe'ân etmek. **kan kaynamak** muhabbet, huruşa gelmek. *Karınca gibi, kum gibi kaynamak.* **kıpır kıpır kaynamak** rahat durmayıp direnmek, deniz taşıp zahr etmek. **ikisi bir kazanda kaynatılsa yine kaynamazlar** ittifak etmezler.

kaynaşmak (قايناشمق) İltihâm etmek, izdiham olmak, uyuşup badışmak.

kaynatmak (قايناتمق) Edviyeden matbûh yapmak, yalnız haşlamak, menkû, yapıştırıp birleştirmek. **bez kaynatmak** kıvrak etmek. **fesat kaynatmak** tedbir. **silâh barudu kaynatmak** fasyada yakmak.

kaypak (قايپاق) Sıvışık ve sivişik kayar şey, menhûbât mâl-ı mağsûb, durmaz dinlenmez, kıpırdar, rahatsız civa bardağı.

kaypak balık (قايپاق بالق) Elde kayar, lüzûcetli ve büyücek göl balığı.

kaypakçı (قايپاقجي) Uzağa mal aşırıcı, gâsıb.

kaypaş (قايپاش) Kaypımak, sivişmek, lüzûcetli ve yağlı şeyler sıyrılmak.

kayrak (قايراق) Toprağı kayar bozlak, boz, hayırsız yer. Türkîde çızlam. **kayran orman** arasında açık bir mahal, büyük alan. Tütün toprağı.

kayrılmak (قايرلمق) Bekâm olmak.

kayruk (قايروق) *bk. kuyruk.*

Kayrüvan (قيروان) *is.* Tunus'ta kaza merkezi bir şehirdir.

Kayseri (قيصريه) *is.* Ankara'da liva kürsüsü ve kaza merkezi bir şehir. Kazaları Kayseri maa Sarıoğlan, Develi maa Karahisar, İncesu maa Küstere.

kaysum otu (قيصوم اوتي) Ayvadana

kaytan (قيطان) *is.* Farisi kaytun. İpekten sırmadan örme ip iplik. Kılıç kaytanı. Taklidi

pamuk ve yünden. **katan yakısı** huzm. *Kaytan arabı, kaytan iskele. Kaytan bıyık.*

kaytanî (قيطاني) Kaytan hurc.

kaytas (قيطاس) *is. Yun.* Hût. Adabalığı. **kaytasiye** hut tertibi, zevi's-sedy, hayvanat şeklinde olanlarını havi nice cins. Alem olur *Sultan Kaytas.*

kaytaz (قايطاز) Kotaz *bk. hotuz.* Tataristan sığırı, yak sığırı.

kaz (قاز) *is.* Envaı çok su kuşu cinsidir. Batt, vez, erkeği alcûm, angıt, bağlan, kızıl kaz, pupla, tuna kazı, yaban kazı. **baklan** boz ve çaprazlı kaz, büyük soyu. Kaz palazı, yavru kaz. **kaz ayağı** zâviye-i münferice, o resimde çok burunlu çigil. Cersiyede salatalık bir ot riclü'l-vez. *Kazın ayağı.* **öyle değil kazın ayağı** vasfında humk manasınadır. **kazboku** çağla bademi parlağı renk. **kazkanadı** yelek süpürge. **kaz tüyü** pupla tüy kalem. **kazı koz anlamak** fehimsizlik.

Kazabat (قازاباد) *is.* Tokat'a mülhak bir kazadır. Kazovası merkezi Dimorta.

kazak/Kazak (قازاق) Kazılmış yani kazınmış tıraş olmuş. Kartoloz adam, yülük, mutlaka askeri her ulusun mutlaka askeri, her ulusun sipahiliğe ve gezginciliğe çıkanı. Türkmen, Çeçen, Kırgız, Kaysak, Tatar, Kıpçak, Moskof kazağı, Lehistan'da Sarıkamış ve Agnat kazağı. Azak, ten kazağı. Tunada Libkan kazağı. Türkîde Tıraşlı, başlı, avurdu çökük manasına **kazak köle. kazak mersini** balık pastırması. **kazak kayığı** çırnık, çayka, pirohi.

kazaklık (قازاقلق) Askerlerin hâli, cenk eyyamı, sefer.

kazan (قازان) Kazgan, dibi kavanoz ve kepçe ile kullanılır büyük tencere dik. **kazanı kaynar** mihmân-nüvâz. *Kazancılar, kazan dibi yapışığı.* Türkîde battal top darpzen kazan sabıkta pabuç. üzengi. **kazanlar kaldırılma** yeniçeri isyanı. *Çamaşır kazanı, hamam kazanı, baş kazan* gibi.

Kazan (قازان) *is.* Rusya'da eyalet merkezi bir şehirdir.

kazanç (قازانج) Fayda, nema, nef, ribh, kesp, kâr, hasıl. Mükesseb sanat. **kazanç etmek** para kırmak, bol kazanmak.

kazançlı (قازانجلو) Nemalı, kârlı.

kazanmak (قازانمق) Aslı kazganmak, kazınmak zıddı. Deprenip iktisap ve intifa, kâr menfaat etmek, istihkak, hak peyda etmek, ihrâz, dest-res olmak. **illet kazanmak** dert sahibi olmak. *Şöhret kazanmak.*

kazandırmak (قازاندرمق) Müntefi, igna etmek, nemâdâr olmak.

kazdırmak (قازدرمق) yer kazdımak ihyâ-i zemîn, boz yer açmak.

kazel (قزل/قازل) *is.* Gazel, kuru yaprak, ağaç üzerinde kuruyan evrak.

kazevi (قزوى) *is.* Saz hasırından kap pirinç, hurma. *Kömür kazevisi, kazevi hurması.*

Kazgan (قزغان) *is.* Tarnup'ta Osmanpazarına merbut bir şehirdir.

kazıcı (قازيجي) Taş oyucu, hakkâk, berdahcıların keskin demiri oyucu şey.

kazık (قازيق) Ucu kazılıp sivrilmiş, ateşte sertleştirilmiş tiz ağaç, ağaç mıh, av kazığı, gönder dar ağacı, şarampoy kazığı, balık dalyanlarda barsarya, germe, kapak kazığı. Su içinde kakılmış sariye, meyil. Kazık üzerinde bina ve tıpta sekü, veted. Hile, gû manasına kazık etmek. *Kazık humması.* **kazık kakmak** temâdî, beka, istikrar. *Kazık sıçanı.* **kazığa bağlı** sened-i kavîye müstenit. **kazığa vurmak, kazıklamak** dara çekmek gibi idam. **demir kazık** dübb-i asgarın borusu ucunda kutup yıldızı cedy ki daim yerinde durur gibi görünür, kavi. **ipten kazıktan kurtulma** canı meserret. **katı hastalıktan soğuktan kazık kesilmek** donup tutulakalmak, tatanos denilen hastalık. **sağ kazık** sened-i kavî.

kazık (قازيق) Kazıntı.

kazıkçı (قازيقجي) Dubaracı, firîbende, matrabaz.

kazıklık (قازيقلق) Berdar. İki baş boynuzu olan geyik.

kazımak (قازمق) Kaz gibi bir şeyin yüzünü ziyade kaşımak ve kaşıyıp tıraş etmek, gün yüzünü ibşâr, cilâ, cerş etmek, düzlemek, beşer kağıttan yazı hakk etmek, çubuk ucu sivriltmek.

kazınmak (قازينمق) Tırnakla kart kart kaşınmak, ihtikâk, ıstırar, aciz, fakr u ihtiyaç. *Züğürtlükten kazınmak.*

kazıntı (قازيندي) Gayet ince yonga, kazan dibi, eğe talaşı, deri halâ'esi, selin kazdığı

yer ve silinti. **bağırsak kazıntısı** şedit ishal. **tekne kazıntısı** ihtiyar evlâdı son çocuk, ilze, etfal.

kazıntılı (قازيندىلو) kazıntılı kağıt mahkûk.

kazıtmak (قازيتمق) Tıraş olmak.

kazıttırmak (قازيتدرمق) Tıraş hakkettirmek, sakal kazıtmak, büsbütün halk etmek.

kâzi (كاذى) *is.* Kâzî yağı... fasilesinden kâzî ağacının dühnü.

Kazdağı (قازطاغى) *is.* Biga'da ormanlık, karlık maruf dağdır. Kadimde ida. *Kazdağı ezinesi.*

Kazlıgöl (قازلو كول) Bayezit hududunda İran'a tabi Ovacık kazasının bir nahiyesidir.

kazlık (قازلق) Belâhet.

kazma (قازمه) Kazacak alet. Kazılarak yapılmış mahkûk, menkur şey, hak. **kazma kürek** kabir. **baltalı kazma** bir tarafı keskin. *Külünk kazma, madenci kazması. Lağımcı kazması pek büyüğü kedmal, çifte bağcı kazması.*

kazmak (قازمق) *f.m.* Hufr, hars etmek, yeri aletle eşmek, define aramak, çukur yapmak, mezar kazmak, hakk ile nakşetmek, mühür kazmak, kuyu, kemîn tertip etmek. *Kazma kuyuyu kendin düşersin.*

kazmir (قازمير) *is. Fr.* Mucidi ismiyle maruf şalı dokumalı bir nev ince çuha.

Kazvin (قزوين) *is.* Irak-ı Acem'de bir büyük şehir ve sabıkta payitaht belde.

keb (كب) Zort, iddia nisbet gibi.

kebabiye (كبابيه) *is.* Müvellede. Lüle dibi, tütün, tiryaki mangırı.

kebad (كباد) *is.* Kebed resminde büyük bir nev yumuşak limon ağaç kavununa andırır. Kebad reçeli.

kebap (كباب) *is.* Fariside mutlaka yanmış, biryan, yanık. *Püryan kebabı, orman, tercere, çoban, çevirme, şiş, tas, talaş, kuşbaşı, kuyu, külbastı, muhzır kebabı, av, tavuk, kuzu, güvercin kebabı, kefenli hindi kebabı.* Aslî manasıyla **ciğer kebap olmak, yanıp kebap olmak** gönül yanmak. *Kebapçı kedisi gibi yutkunmak, arpacı kumrusu gibi.*

Keban (كبان) *is.* Kaban. Harput'ta Keban maa Çemişkezek ve Maden kazasının merkezi bir kasabadır.

kebbastı (كبباصدى) *is.* İki kat dalyan ağı, çekme nevi çardaklı dalyan, şir nevi çardağı olmayıp direk tepesinde gözcü bekleyen dalyan kenarcı nevi. Arabî keb.

kebe (كبه) *is.* Keçenin kalını. *Tandır kebesi.* Atların vesair hayvan keçelik örtüsü. **ter kebesi** teğelti. **yanbolu kebesi** tüylü olan nevi.

keçe (كيچه) *is.* Libd, tepilmiş yün, nemed. Türkîde kiniz, kegiz, âlâsı tiftik. **keçeden yağmurluk** kepenek. *At keçesi, kar keçesi, keçe külâh.* Yerde saf gibi keçe duvar çadır yolu, iki keçeli asker. **keçe olmak, keçeleşmek** el ayak uyuşmak, saç, yün vesaire çitişmek, birbirine geçmek. **keçe külâh etmek** birinin kıyafetini soyup rütbesini ref edip tart etmek.

keçi (كچى) *is.* İsm-i cinstir. Kiçik, küçük manasına Türkîdir. Ekçe, ma'az. Erkeği teke, teys, dişisi marya, anz, yavrusu cedy, oğlak. Bir yaşında çepiç, ikisinde seyis, üçünde ükçe ürgeç, dördünde erkeği teke dişisi marya. *Ankara keçisi bk. tiftik.* **küpeli keçi** Afrika'nın azmalı dağ keçisi, vakıl, ürviye. **keçi mantarı** yemlik. **uzun sakallı keçiye Abdurrahman Çelebi derler** kinaye, insan kıtlığında.

Keçiborlı (كچى بورلى) *is.* Uluborlu'ya mülhak bir kazadır. Sahih ismi kiçig borlu yani küçük.

keçiboynuzu (كچى بوينوزى) Harnub. **mağrip keçi boynuzu** yenbût, termes.

keçisağan (كچى صغان) Ebabil nevi kuş, *bk. kırlangıç.*

keçisakalı (كچى صقالي) Yabani sedâb gibi kokulu ot, ra'iyyü'l-ma'z, lihyetü't-teys.

Keçnus (كچنوس) *is.* Bolu sancağında Bartın'a mülhak bir kazadır.

Keçvan (كچوان) *is.* Kağızman'a mülhak bir kazadır.

Kedgara (كدغره) *is.* Amasya'da bir kazadır. Merkezi Vezirköprü şehri.

kedi (كدى) *is.* Her lisanda müstamel kıtta, kıvırcık tüylü, sivri kuyruklu. *Şam kedisi, Ankara, Van kedisi.* Adi pisi, pisik küt kuyruklu hirre, mavlar hayvan manasına kürbe. **kedi ayası** keffü'l-hirre. **kedi balığı** pisi nevinin büyüğü. **kedi otu** verreyâne, pisi otunun gayrı. **kara kedi** münafık. *Aradan kara kedi geçme.* **külkedisi** tembel, uyuşuk. **misk kedisi** cins-i

mahsus hayvandır, zübâd, bir cinsi cünne. **tekir kedi** dağ kedisi, bir nev yoz ona benzer renk ve tonda olan kedi. **yaban kedisi** haşin manasına sinnevr. Amerika'nın bir takım hayvanatı postuna kedi kürkü denir.

kefal (كفال) *is. Rum.* Büyük enli, başlı bir balık, has kefal ki yumurtası butrahu, batarıh meşhurdur. Bir nev sivri burunlu kefal palatrine, bodur kefal kanbot. **kefal yavrusu** ılarya, kanbutun daha battalı paçoz, ziyade sivrisi dubar, âlâ likorinoz bundan olur. *bk. linkoz.*

Kefe (كفه) *is.* Kırım'da bir bender şehirdir.

kefe (كفه) *is.* At tımar için kese, muytap işi, çul parçası, terazi gözü tablası.

kefelemek (كفه له مك) Atın tüylerini parlatmak.

kefenci (كفنجى) Kefen satan, soyan, nebbâş manasına tammâ, gaddâr.

kefenlemek (كفنله مك) *f.l.* Zebanzedi kefinlemek. Kefene sarmak, techîziz ve tekfin, mutlaka sarmak. **tavuk, hindi kefenlemek** yufkaya bürümek.

kefin (كفين) Kefen galatı.

kefne (كفنه) *is.* Eli biz ve iğneden hıfz için avuca taktıkları demiri kayış. *Mutaf kefnesi.*

kek (كاك) *is.* Bir nev çörek. Gevrek ekmek, kurusu şam keki, şam gülleri zatirli çörek. Rumcadan rigatı sa'terli bir nevi kâhî

keke (ككه) *is.* Eğri uçlu deynek, çevgen, savlecan, ukâz. **bahçe kekesi** gelberi gibi dal çekmeye ağaç.

keke (ككه) *sf.* Kekeme, tene gibi lüknet envaından illet, ağır pepe.

kekeç (ككچ) Kekeç kuşu.

kekemek (ككه مك) Kekelemek, şaşırıp lâkırdıyı karıştırmak.

kekik (ككيك) *is.* Envaı çoktur. Türkîde kekik otu şefeviyeden yaban zateri, sa'ter başlı zater, me'mun gibi kâsiriye fasilesinden **kaya kekiği** fütinec, şuhra, bir nevi kargan.

kekiz (ككيز) *sf.* Uysal, mukavemetsiz adam. Türkîde kekiz, keyiz, kebe eskisi paçavra, tımar gebresi, her kötü şey. Mûhânât, namert gibi.

keklik (ككليك) *is.* Hacel, kebg, kızıl keklik. **çil keklik** kabce, yakup. *Erkek keklik, ür kekliği.* **iri keklik** kebg-i derî. **keklik palazı** self. **tüylü keklik** tihu.

kekre (ككره) *sf.* Dil burar, acımtırak, afs, harif, sert, dil buran şey.

kekrelik (ككره لك) Ufuset.

kekremek (ككره مك) Kükreyip ihtimâr etmek, acılaşmak.

kekremsi (ككره مسي) Buruşku.

kekyaka (كك ياقه) *Yar ağyar ile seyrane çıkar deryaya olta vurur kekyaka.*

kel (كل) *sf.* Kel, aşı çıbanlı, kar. Bazan açık başa denir daz gibi asla. Kel illeti manasına sa'fe. **kel dağ** cüce ormanlık, akra. **kel hayvan** vıcık, asdam. **kel oğlan** öksüz, miskin, fakir çocuk. **keli kızmak** mağzup, mütehevvir olmak. *Hem kel hem fodul.*

Kelâmıkadim (كلام قديم) *is.* Mushaf-ı şerîf gibi Kur'an manasınadır.

Kelâs (كلاس) *is.* Keles, Ödemiş'e mülhak bir nahiyedir.

kelci (كلجي) Kel bulan, cellât.

kelebek (كلبك) *is.* Türkîde küpelik, beyazı ferâşe, nakışlısı hırtît, büyüğü aysûb. Ügelik, küçük kelebek, leylisi ferfur beşare *bk. pervane.* **kelebek otu** dağ yoncası. *Kelebek sarmaşığı.* Kelebek aletlerde küçük yelkovan.

kelebekli (كلبكلي) Koyun hastalığı.

kelek (كلك) *is.* Nehir ubûr için tüysüz tulumdan bağlanan ufak sal, kerh, hususan Fırat ve Dicle kelekleri, bot.

kelek (كلك) Çirkin, lekeli, eksikli. *Kelek mısır.* **kelek yemiş** piç kavun karpuz. **feleğe kelek demez** müstağni.

kelep (كلب) *is.* Yassı kangal, kelâbe, kelbe. Mutlaka yassı, yuvarlak şey ve bazı yassı demirler, elmege nevi.

kelepçe (كلبچه) Galatı küliçe, bileğe takılan küçük kelep.

kelepir (كلابير) *sf.* Kelepür derler, düşüş, ucuz şey.

keler (كلر) *is.* Envaı pek çok bir zümre hayvandır kertenkele, seri sürtünen kerkinen manasına su'be, dâb, zabb. **yeşil keler** dabâb, secl. Benekli yeşil keler ızaye. Yılana zehir veren dedikleri onun büyüğü iri başlı keler,

verdan, arşını mütecaviz nevi udmul, alaca keler sam, abras, vezega, kuyruğu gayet uzunu verel, pek ince ve pek uzun kuyruklu nevi heykal. Bir nev reng-âmîz kanatlı keler cebine emcebin.

keleş (كلش) Kele benzer, kel nişanlı. Yiğit manasna kinayede istimali Arabî kelecmanasına.

Kelimgat (كليمغاد) *bk. Sivas.*

Kelkit (كلكيت) *is.* Gümüşhane'de bir kazadır.

kelle (كلله) *is.* Baş, toparlak şey. *Koyun, şeker, lâhana kellesi.* Kelle-i kûh, kule gibi. **kelle çeri** hevrile, harî nev-i gulledir. **kelle kulak yerinde** mukallak, yobaz adam. **kelle peyniri** kelun, iplik topu. **kelle-pûş** takke.

kellik (كللك) Sa'fe, açık başlık, sal, tüysüzlük, taka.

kelpe (كلپه) *is.* Kilpe, bağlarda tikek gibi kazık dikek, büyük herk. *Kelpe ağacı.*

Kemah (كماخ) *is.* Erzincan'da kaza merkezi bir şehirdir.

keman (كمان) *is.* Nice âlâtın yayı. Ok kemanı hallâç yayı, musiki âlâtının yayları. Kemane çıkrıkçı ve hakkâk yayı, matkap yayı. Farisîden keman sine keman berbat ve rebab envaı. **keman kaşlı** mukavves.

kemançe (كمانچه) Küçük keman.

kemanî (كماني) Sazende.

kemankeş (كمانكش) Okçu, kavvas. **kemankeş sırrı** bî-ma'nâ, bî-esâs şey.

kement (كمند) *is.* Atılıp ilişecek, ilmekli ip. Kadimde cenk âlâtından boyuna atılan ip. *Cellât kemendi, hırsız kemendi.* **boyuna kement atmak** hile ile ele getirmek. **hurma ağacına, duvara kement atmak** iple tırmanmak.

kemer (كمر) *is.* Bel kemeri, çuha ve maden ve saireden masnu ve musanna tokalı istiridyeli kolan, kuşak, mıntaka, nıtâk. **gizli altın kemeri** bazı mukavves şeyler, bina tolosları, binalarda iki direk arasında olan kavis, tak, tûlânî kubbe, revak, toloz. **aşçı kemeri** çaprazı ve bazı kolan. **dağ kemeri** yurası, baylan. **köprü kemeri** kantara. **su kemerleri** kanâtır. demir yol kemerleri.

Kemer (كمر) *is.* Karasi'de Aydıncık'a mülhak bir nahiyedir.

Kemer (كمر) *is.* Edremit'e mülhak nahiye.

Kemerhamit (كمر حميد) *is.* Tefenni'ye mülhak bir kaza merkezi kasabadır.

kemha (كمخا) *is.* Havsız kadife.

kemhacı (كمخاجي) Kumaş çulhası.

kemik (كميك) *is.* Kemirilir şey, azm, üstühân. Vasf olur kemik halka, sap, kabza, kutu, mahfaza, fil dişi taklidi eşya. **soğuk kemiğe işlemek** ziyade tesir. **bir deri bir kemik** nahîf, kuru. **bir torba kemik** darbeden her yanı kırılmış, mecruh. *Kemik çıkmak.* Cümle-i izâm olan kaditte evvelâ baş kemikleri tas, kıhf ve müteallikatı alın, azm-i iklîlî, şakaklarda azm-i sargı, ense, azm-i kafa, ense mıhı, azm-i vetedi, kalbur kemiği azm-ı gırbâlî. Yüz kemiklerinden burun sabanı, burun direği, üst çene, yanak elmacığı, göz pınarı, burun kamışı guzrufî. Damak kemikleri; alt çene, dişler, kulağın sindanı ve mıtrakı ve üzengisi ve azm-ı ades boğurtlak ve dil kökü kemiği imik. Saniyen gövde, sak, beden, göğüs kavsarası ki göğüs tahtası cincin ve ul'uli, kas ve yedi çift azlâdır. İkisi kaburga başı hılf, üçü eyeği biri geyrek ve biri öksüzce kemikleri bel kemiği, azm-i fıkari mühreleri fıkarat ya sırt kemikleri ve kuyruk sokumu kemikleri azm-i us'us, havuz kemikleri ki kalça ve çatı kemikleri ilyetan. Salisen kollar ki omuzda kürek azm-i ketf, köprücük azm-i terkuh, karaca, kol, bilek tarağı parmak kalemledi sülâmeyat. Rabian bacaklarda oyluk kemiği azm-i fahz, hargele, diz kapağı rekebe, baldır kemikleri düdük kasaba-i kübra nikv ve incik kasaba-i suğra kalem, ayak bileği, ayak tırnağı, ayak parmakları ve parmak kalemleri. Her başlı kemik yumru yeri elmacık, boğaz elmacığı ufak sivrileri nütû ve düz yassı yeri levh. Kemiklerin ucunda göz ve guzruf nevinden vaşiz, tabak, Türkîde geyrek.

kemikli (كميكلو) İri cüsseli, kavi bedenli.

kemiksiz (كميكسز) Cılız, ufak tefek.

kemirdek (كمردك) Kuyruğun kemikli yeri, sapı, kuyruk sokumu.

kemirmek (كمرمك) Gemini çiğneyen at gibi gemrenmek, mutlaka dişle oymak, irm, kasm. Fare tahtayı kemirmek. Göz oymak.

kemirtlek (كمرتلك) Kemercik, burun kıkırdağı göz ve kulak kıkırdağı, sedef, sadefe.

kemküm (كم كوم) *es.* **kem küm etmek** müteredditane söylemek, kelâmda tereddüt etmek.

kendi (كندى) *sf.* Kendü, kendisi, zat, nefs, hod, öz. **kendi ayağıyla gelen** teslimiyette olan. *Kendiyi, kendisini beğenmek.* **kendiyi bilmek** hodbin olmak. **kendiyi bilmemek** bîhûş. **kendi kendimize** baş başa, re'y-i hod ile. **kendiliğinden** bi-nefsihi, bizatihi. **kendi kendine, kendine kendine** hod-be-hod. **kendisine gelmek** ayılmak. **kendini bilir** atik, iş bilir, hazık, işini bilir, zeyrek. **kendisini bilmez** hod-pesend, mağrur. **kendisinden** tabiî, tab'an. **kendim, kendimiz, kendiniz, kendileri** bizzat.

kendir (كندير) *is.* Kenevir sapından hasıl olan bir nev keten, kınnap. **kendir bezi** yelken.

kene (كنه) *is.* Ufak mü'ezziyât ve çirkin ufak şey. **köpek kenesi** sakarga. **buğday kenesi** sûs. **kene göz** küçük yatık göz. **kene otu** habbu's-selâtîn galatı abdü's-selâtîn, hırva, Hint yağı bundan çıkarılır.

kenet (كينت) *is.* Tel ve demir çengel rapt. *Kâse kenedi, taş kenedi, rıhtım kenedi.*

kenetlemek (كينتله مك) Büyük taşları demirle biribirine raptetmek, som duvar yapmak, kırık kâse bendetmek.

kenetlenmek (كينتلنمك) Çeneler, dişler kürâz.

kenevir (كنوير) *is.* Kendir. Kendir tohumu, knrnap. **kenevir tohumu** kuş yemi envaından. Diğer cinsi *bk. keten.*

Keniz (كنيز) *is.* Teke'de Kızılkaya'ya mülhak bir kürt aşiretidir.

kent (كند) *is.* Fârisî-i kadîmden ta'rîbi kand, cend. Belde manasına *Ahsıkend, Semerkant, Taşkent, Havkant, Hucent, Yarkent.*

Kenviro (كنوريرو) Kandiye'de Kenviro maa Metrepoli ve Peryotiçe kazasının merkezidir.

Kenzin (كنزين) *is.* Izvornik'de Berce'ya mülhak bir kaza merkezi kasaba.

kepaze (كپازه) *is.* Kepade, gevşek, talim yayı, vasfında itibarsız, hamiyetsiz, rezil, rüsva.

kepazelik (كپازه لك) Mezellet, sefalet.

kepçe (كپچه) *is.* Köpük alacak iri kaşık. Ağaç bakır kepçe, delikli kepçe. Balıkçı kepçesi türlü olur. *Büyük demir kepçesi.* **kepçe kuyruk** kaparozcu.

kepek (كپك) *is.* Buğday vesair hububatın kırılmış ince kabuğu, nuhâle. **unu kepekten ayırtmak** ihtimam. **kepekli un** kabası esmeri. **baş ve saç kepeği** konak kanıncası kepenek. Türkîde küpek, tonra.

kepenek (كپه نك) Tüylü buğday böceği.

kepenk (كپنك) *is.* Örtü, büyük kapak, kanat, konak merdivenlerinin ve dükkânların kepengi. *Kepenk sarığı, kepenk demiri.*

kepez (كپز) *is.* Derya kenarında yerli kaya.

kepir (كپير) *sf.* Yapışkan balçık. **kara kepir** çürük topraklı yer. **kızıl kepir** tarla.

Kepsut (كپسود) *is.* Karasi sancağında Balat'a mülhak bir kazadır. Bazan Polat'a mülhak.

keramet (كرامت) *is.* Türkistan'da büyük ağaca denir. Işıklar pirler dahi derler. Putperestlik zamanından bakiye altında kandil yakıp dallarına hastalık bağlamak için bez parçaları bent ile nezr ederler. Zebanzedi kermet.

Keranis (كرانيس) *is.* Menteşe'de Tavas'a mülhak bir kazadır.

kerata (كراته) *is. Yun.* Boynuz ve boynuzlu, kornaz. Kösele, kundura ökçesi çektikleri boynuz.

keravya (كراويا) *bk. kimyon.*

Kerbelâ (كربلا) *is.* Bağdat'ta sancak merezi bir şehir, meşhed-i İmam Müseyn. Kazaları Kerbelâ, Necef maa Kufe, Mesib, Hindiye.

Kercanis (كرجانس) *is.* Erzincan'a mülhak bir kazadır.

Kerç (كرچ) *bk. Kırım.*

Kerek (كرك) *is.* Bilka sancağında Kerek maa Ma'an kazasının merkezi kadim kale.

kerempe (كرمپه) *is.* Sahilden deryaya çıkan taşlık burun.

keres (كرس) *is.* Büyük kavata, derin.

Kereskü (كرسكو) *is.* Noba'da Asvan'a mülhak bir kaza merkezi kasaba.

kereste (كرسته) *is.* Keraste, bina için kesilmiş ağaç envaı, poyralık, direk, seren, mertek, taban, kızaklık lâta, yağhane yeni dünya kiriş koğuş, yollama *bk. tahta.* Kereste

envaından *abana, akyazı, ıhlamur kolluğu, kasila tahtası, elma, çıralı, çam, çınar, çıtak, ceviz, dişbudak kütüğü ve tahtası, çifte dolap, zeytin çatalı ve kökü, servi, sarı ot, kara ağaç, kızıl ağaç, kestane, köknar, gürgen, meşe kütüğü ve uru.* Mutlaka enkaz ağır kereste, gemi kerestesi. **yarçından kereste** salı getirmiş, tevânger. **kereste salı** bot.

kerevit (كرويت) *is. Yun.* Alçak tahta kürsü, Farisîde taht, minder. **yatak kereviti** serir menâme, salacık. Erike, manassa, taştan olursa mıstaba.

kereviz (كرويز) *is.* Sayvaniye kerefs. **su kerevizi** su maydanozu, incidân. **dağ kerevizi** imparatorya. **turşucu kerevizi** salyun. **yaban kerevizi** selâm otu.

kereye (كريه) *bk. sağdıç.*

kerizme (كريزمه) *is. Yun.* Toprağın derin kazılması. **bağ kerizmesi** dokuz tutam derin kazılmış tarla.

kerkenez (كركنس) *is.* Bir ufak yırtıcı siyah kuştur, kanatları altında kırmızı ve mavi tüyleri vardır,

kerkes (كركس) *is.* Gürgüs. Ak baba zümresi, keres. Bir cinsi göçegen, füşû, bir cinsi uşak kapan nesr, bir cinsi ak baba rahme.

kerki (كركى) *is.* Büyük balta.

kerkimek (كركيمك) *bk. kerkinmek.*

kerkinmek (كركينمك) *f.l.* Türkîde kerkimek. Şiddetle tirildeyerek basmak, horoz tavuğa, kertenkeler ağaca kerkimek, ağır balta ile kalın ağaca darebât vurup kökünden kesmek. Türkîde azmış hayvan, kerkin. **kerkin balık** yumurta dökeni.

Kerkük (كركوك) *is.* Şehr-i Zûr kürsüsü kaza merkezi bir şehirdir.

Kerme (كرمه) *is.* Menteşe'de Milâs'a mülhak bir kazadır.

Kermegi (كرمكى) *is.* Kaş'a mülhak bir kazadır.

Kerpe (كرپه) *is.* Cevizadası, kos, çoban adasına mülhak kaza.

kerpeten (كرپدن/ كلبتان) *is.* Kelbetan, demir sökmeye saplı kısaç. Diş çekmeğe ayak keleb, likat. *Kerpeten gibi eller.*

kerpiç (كرپيج) *is.* Hışt, acur, çiğ tuğla. *Sandık kerpici.* **kerpiç kesilmek** bozulup kurumak, katılaşmak.

kerrake (كراكه) *is.* Sof kamıştan üstlük. Büyük örtü. **vehbinin kerrakesi** müstamel, fersûde.

kersele (كرسله) *is.* Kaltaban. Türkmen ıstılahı teres, alçak.

kerte (كرته) *is.* Kerti, çizik, nişan, tarlanın saban çizikleri gibi oyuk yolları, kertiği. **kertesine düşürmek** derecesine, kıvamına, tam vaktine rast getirmek. Derece, nisap, mertebe, radde, menzil. **kertesini geçmek** savmak, tavsamak. *Barut kertesi.* **kerte nişangâh** tüfek ucunda.

kerte (كرته) *is. İt.* Dört ana rüzgârın çeyrekleri, pusulanın çizikleri, dört rüzgâr gün doğrusu, batı, yıldız, cenup. Bunların arasında nısfiyeleri poyraz, lodos, kara yel, kıble. Aralarında rubları yıldızdan yıldız poyraz, karayel, batı lodos, kıble lodosu, keşişleme *ilh.*

kertenkele (كرتن كلر) *bk. keler.*

kertik (كرتيك) Türkîde çetle demektir. *Kantarın kertiği, ağaç kertiği.* **kele kertik** yara eserinden çentik, yamrı yumru olan kafa.

kertmek (كرتمك) *f.m.* Bıçakla çizip nişan etmek, hafif gedmek. **çam kertmesi** su yamandı.

kerttirmek (كرتدرمك) Kertinmek.

kervan (كروان) *is.* Karban, kafile. *İt ürür kervan göçer.* **kervan kuşu** kervanek. **kervan kıran** akşam yıldızı, zühre **kervan otu** asarun, baş otu. **kervan panayırı** Siroz'da şubat pazarı. **kervansaray** büyük han.

kervancı (كروانجي) Kervan başı.

kes (كس) Mahbût, mebhût.

Benim padişahım göreyim seni
Sözümü sıma kes düşürme beni
Olup rüzgârın işinden melûl
El içinde kes döndü gayette ol

(Yahya Bey)

kesbatur (كسباتور) Hoyrat, bahadır, kes bahadır.

kese (كيسه) *is.* Yunanîden tarip olunmuştur. Kis ufak torba, zarf. **bir kese akçe** beşyüz kuruş itibar olunur. Sabıkta **bir kese altın** bedre , on bin kuruş. *Tütün, hamam, saat, tarak, geçme kesesi, name kesesi.* Vücutta olan pek ufacık torbalar kistu. *Kîse-i dühniye, kîse-i şa'riye, kîse-i aliye, kîse-i masliye.* **hamam kese-**

siyle keselenmek kese sürmek. **keseye alıvermek** hesaba gelmek.

kesedar (كيسه دار) Kalem-i zâbitânın yamağı.

kesegen (كسگن) Ufak fare, elbise kesen, sıçan.

kesek (كسك) Toprak topu. Terek, kesilmiş unun topları, meder, kerpiçlenmiş tarla. Talim için attıkları külûh.

Kesendere (كسندره) *is.* Selânik'te bir kaza merkezi kasaba.

keser (كسر) Dülger ve marangoz kudumu, tîşe. **it keseri** domuz cevizi. **nalinci keseri** hep kendisine yontar. **marangoz keseri, kulaklı nalinci keseri** tammâ, haris.

kesi (كسي) Kisi. Biçilmiş bez, yani çamaşır taşı, çırpıcıların bez çarptıkları yassı taş.

kesici (كسيجي) Kîse-ber, ayyar. **yan kesici** dolandırıcı.

kesik (كسيك) Yara, şak, carh, bozuk un, süt vesaire. Maktu, hasy, mahzun, noksan. *Kesik altın, kesik kuyruk.* **eli kesik** kat. **burnu kesik** ecrem. **kolu kesik** ahrem. **yer kesiği** mahsûf.

kesiklik (كسيكلك) Rehavet, kesel.

kesilmek (كسلمك) İnkıta, infısal etmek, kesâlet, kelâl gelmek. Dinmek, tatil, münkazi, karar-gîr olmak, inkıraz bulmak. Un süt bozulmak, dönmek, kızmak, tahavvül etmek. *Ateş kesilmek. Başımıza zorba kesildi.* **dizler kesilmek** kıyılmak. **dört etraf deniz kesilmek** hayret. **el ayak diz takat kesilmek** nefes tutulmak. **fiyat kesilmek** maktuan olmak. **ihtilâttan kesilmek** inziva. *İştah kesilmek.* **ortalık deniz kesilmek** rüzgâr, yağmur durmak. **taş kesilmek** tahaccür. **yemekten kesilmek** iştah munkatı olmak.

kesim (كسيم) Maktu, maktuliyet, mukata'a, bedel, icar. *Kesime vermek.* **kesim vakti** iltizam mevsimi, derslerin inkıtâı, tatil.

kesinkes (كسن كس) Kati, katiyen, bilâtereddüt.

kesinmek (كسنمك) Elbise yapınmak.

kesinti (كسندي) Kırpıntı, veca-ı fu'âd, kurâha, tırnak, kendisini kırkındı. Taklit, maskaralık, hezl.

kesiş (كسيش) Kat'-ı fiyât.

kesişme (كسشمه) Pazarlık, kat-ı mukata'a.

kesişmek (كسشمك) Mukataa, mukavele, karar, pazarlık etmek. Oyunda mütareke, kayyim, taş mübadele.

keski (كسكي) Dal kesmeye saplı çalıkop demirci düz kalemi, bıçağı büyük arza, el baltası.

Keskim (كسكيم) *is.* İspir'e mülhak nahiye.

keskin (كسكين) Şedit, sâkıb, hüssam, sarim, hâdd, hadîd, bilenmiş, katı, berrân. **keskin hırsız** mevsufunda. **keskin kalem** ifâde-i şedîd, beliğ. **keskin kılıç** şimşir-i tîz, tîg-i berrân, lisân-ı şedîd beliğ. **keskin ruh, tütün** dokunaklı. **keskin sirke** adam sert. **Keskin Sivridağ** Ankara kurbunda iki tiga kalecik ve denek keskini. **keskin soğancık** bir nev gürz sapına zencirle asılmış dikenli gülle. **keskin yazı** pürüzsüz, hadîd. **kılıcın keskini** keser yeri, ser-şimşîr, şüffehât-ı seyf.

Keskinkalecik (كسكين قلعه جك) *is.* Çankırı'da Keskin maa Şaban özü ve Semerözü maa Şorba ve İnallı kazası merkezi kalecik kasabası.

keskinlenmek (كسكينلنمك) Keskinleşlek, darplı, hadîd, şedit olmak, teşhîz, imha olunmak, tünd olmak, künd zıddı. Tagallüb etmek.

keskinlik (كسكينلك) Unf, salâbet, kılıçlama vaz, tahtayı kirişi keskinliğine komak.

kesme (كسمه) Yumuşak, kırılmaz, kazma ile kesilir, toprak olur çürük kaya. **kesme pazarı** kavunu kesip de beğenip alma. *Kesme nakış.* Sabıkta büyük gaşiye ve zeyn-pûş. Demir kesecek makas, kesme güvercin.

kesmek (كسمك) *f.m.* Kat, sırm, tefrik, azm, cezm, karar, meseleyi hal, fasıl, iftisal, davayı hükm, hasm, azayı bedeni cedd, ced' cüda etmek, biçmek, budamak, erkek hayvanı ihsâ etmek, enemek, iğdiş etmek, yem kesmek, hayvan arpa yemini yemek, ağacı cezl, tayin, hazf, terhim, terk etmek, fariğ olmak, ümit kesmek, cezr, zebh, kath, nahr etmek, sığır basmak, taklit yapmak, mukallitlik etmek, fare eşyayı parçalamak, ön kesmek, yol kesmek, postayı kesmek, kat, mürâvede, biçmek manasına testere ile neşretmek. **akçe kesmek**

darb-ı sikke. **akıl kesmek** tahmin ve kabul. **ardını kesmek** târik olmak. **ayağını kesmek** def, tart. **başını kesmek** darp, unk. **baş kesmek** ser-fürû. **boyun kesmek** ittiba. **çivi kesmek** soğuktan titreyip dişler zangıldamak. **ekser kesmek** mıh yapmak. **elini kesmek** men etmek, imtina. **göz kesmek** tecâsür. **had kesmek** tayin, vaz-ı hudûd. **hesap kesmek** kat-ı şirket. **kısa kesmek** iktisar. **kumaş kesmek, libas kesmek** biçmek. **memeden kesmek** katm, iftisal. **paha kesmek** intifâ-ı küllî. **parayı kesmek** tenzil. **önünü kesmek** tevkif. **sesi kesmek** ihtiyâr-ı sükût. **söz kesmek** mukavele, karar. **sözü balla kesmek** rişte-i kelâmı bî-edebâne kat. **sözü kesmek** hatm-i güftâr. **kesip almak** tahakküm. **kesip atmak** fasl, karâr-ı kat'î, hal.

kesmelik (كسمه لك) Taş ocağı, mağara ağaç kilit.

kesmez (كسمز) Kör, künt, kelâl gelmiş.

kesmik (كسميك) Kusâle, harmanda toprağa karışan başak parçasının tekrar dökülmesi, boş başak samanı. *Süt kesmiği.*

kesr (كسر) *is.* Kasr. Balıkesir Ergiri. **kesri** Rusikesri gölü.

Kesrevan (كسروان) *is.* Cebel-i Lübnan'da bir kaza.

Kesriye (كسريه) *is.* Manastır'da Kesriye nam diğer gölü Kesri maa Horpüşte kazasının merkezi bir şehir.

kestane (كستانه) *is. Rum.* Şah bellût tarib, kastala. Bursa kestanesi iri, kuzu kestanesi ufak nevleri. *Kuru kestane, göl kestanesi, kestane turpu, kestane rengi, kestane suyu, kestane dağı, kestane durusu, kestane karası, at kestanesi fasilesinden ak pembe sarı, göğez çiçekli yüz ve katmer.* Envaı kesir bir ağaçtır, meyvesini terbiye ile atlara yedirirler. *Eğri kestane, deniz kestanesi. Kestane karası, fırtınası.* Kestane kerestesi envaından uru kolluğu, Alabolu, Akhisar, Akdin, Bartın, Kocalı Melen. Mina tahtası.

kestel (كستل) *is.* Kastel gibi Lâtinceden. Kasır, hisarcık.

kestirme (كسدرمه) Tahmin, göz tahmini, uğrun, muhtasar, kısa yol. **kestirme yol, kestirme lâkırdı** muhtasar, müfit, kati. *Kestirmeden cevap. Kestirmeden tahmin.*

kestirmek (كسدرمك) Kat, azmetmek, kılıçla kesmek. Yolu kat, ihtisar etmek, tahmin. **başını kestirmek** taannüd. **göze kestirmek** cüret etmek. **şeker kestirmek** tasfiye, südü ekşiyle madde-i masliyeden ayırmak. *Uyku kestirmek.*

keş (كش) *sf.* Farisî kes galatı. **herkeş** kati, cümle.

keş (كش) *is.* Farisi keşk. Kuru yoğurt, yağsız peynir. Bazı yerde keşmik, ulaşımak. **keşe peynir bakışlı** tamahkâr. **karakeş** ayranlık, kurut, yoğurt kurusu.

Keş (كش) Buhara tevâbi'inden Şehr-i Sebz.

keşan (كشان) *is.* Türkîde kişan. Zincirden yular ve payvand.

Keşan (كشان) *is.* Gelibolu'da kaza merkezi bir şehirdir. Keşan *bk. Turhal.* Keşan tuğlası *bk. kaşi.*

Keşap (كشاب) *is.* Giresun'a mülhak bir kazadır.

Keşdere (كش دره) *is.* Canik'te bir nahiye.

keşik (كشيك) *is.* İran'da müstamel kelime. Nöbet ve bekleme manasına.

keşiş (كشيش) *is.* Kıssis, rahip, karabaş. **Keşiş Dağı** Hudavendigarda meşhur silsile-i cibâl ve zirvedir, Balıkesir civarından Kütahya semtine kadar gider.

keşişhane (كشيشخانه) Manastır.

keşişleme (كشيشله مه) Kara yel zıddı. Keşiş dağı cihetinden gelen ana rüzgâr kerteleri. *Kıble keşişlemesi, gün doğrusu keşişlemesi.*

keşkek (كشكك) *is.* Arabî keşk. Etli buğday aşı, bir nev herise. *Keşkeklik buğday. Patana keşkeği.*

Keşli (كشلو) *is.* Ermenek'e merbut bir Türkmen aşiretidir.

ket (كت) *is.* Hamur yapılan nişasta. **ketal** menişi parlak, nişastalı, âhârlı bez.

kete (كته) *is.* Katmerli çörek, pirinç unu, hamurundan un çöreği.

kete (كته) *is.* Kite. Bursa'ya mülhak bir kazadır.

keten (كتان) *is.* Maruf otun sapları kuruduktan sonra suda hafifçe çürüterek istihsal olunan üsküldüden yapılan iplik keten bezi. **keten helvası** pişmaniye. **keten hindi** haşiş, esrar. **keten kuşu** rakika. **keten tohumu** bezir,

kenevir. **keten tohumu yağı** bezir yağı. **ketenin kaba telleri** üstüpü kabuğu, katık. **dağ keteni** hacer-i fenile. **yabani keten** kenevir, kınnap, salamastra.

ketencik (كتاجك) Deniz yosununun ince nevi.

keven otu (كوان) Kavan.

kevgir (كوكير) Kevgir.

Kevkeban (كوكبان) *is.* San'â'da kaza merkezi bir kaledir.

Keyfa (كيفا) Hısn-ı Keyfa *is.* Arabîde Safa dahi derler. Şem'un Safa, Süryanîde kaya.

kezzap (كذاب) *is.* Tizab galatı. **kezzap suyu** hâmiz, güherçile. **elinde kezzap suyu** ziyankâr.

Kıbrıs (قبرس) *is. Yun.* Sahihi kubrus. Bakır manasına bir livalık adadır. Merkezi Lefkoşa. Kazaları Lefkoşa, Tuzla, Limason maa Piskoçi, Geylan, Vavdım, Magosa maa Karpas, Masarpa, Baf maa Çırya ve Harsoki ve Kula, Girne, Değirmenlik Dağ, Omorfo, Lefke. **zac-ı kıbrıs** göz taşı, kara boya. **kıbrıs taşı** yalancı elmas.

Kıbrıscık (قبرسجق) *is.* Bolu'ya mülhak bir kazadır.

kıcı (قيجى) *is.* Boğaza dokunan sert şeyler, hardal tohumu, kara pazı, sermak, yabani tere vesaire. **acı kıcı** kastaran, bitonika, küstere, kıcır.

kıç (قيج) *is.* Art taraf, vera, hayvanatın sağrı tarafı, gerisi. Türkîde bacak manasınadır. Gemi ve kayığın pupası ve pupada olan güverte, piyade kayıklarda kıç üstü ve süpürge tahtası denir. **kıçaltı** piyade kayıkların büyük dolabı ki kapısına kapak denir. **kıç atmak** çifte, refs. **kıç kasarası** güvertesi üstünde olan küçük güverte, sabıkta geminin tabyası makamında idi alt güverteye *bk. tavlun.* **başsız kıçsız** ser ü bünü yok. *Kıç bodoslaması, kıç direği. İyice iyi firaste kıç attırır.*

kıçı (قيچي) *es.* Köpeğe nida için müstameldir. **kıçı kıçı** etfal zebanzedi. **oş oşlar** kilâb köpekler.

kıçın (قيچين) Arkaya doğru. **yanın kıçın** muhterizane. **kıçın kıçın gitmek** gerisin geriye varmak, kahkarî hareket, terakki zıddı, tedenni, hâl-i sâbıka rücu.

kıf (قف/ قيف) *sf.* İhtimam. *Akşam işi kıflı olur sabah uykusu tatlı.*

kıflanmak (قفلامق) İşçinin kıfı tutmak.

kığ (قيغ) *is.* Fazla, koyun tersi, kuru gübre, kak şeylerin bayağısı.

kığı (قيغى) *bk. kık.*

kığırdanmak (قيغردامق) Nefretle ürümek, pek sızlanmak, köpekler kaygırmak manasına ihtar, davet *bk. kaymak.* Köpekler pek kığrışmak.

kığırmak (قيغرمق) *f.m.* Zebanzedi çığırmak. Davet etmek.

kığış (قيغش) Kığıştamak. *Her kığıştayan atlas değil.*

kığıştı (قيغشتي) Eslihanın sesi, ipek kumaşhışhışı.

kığız (قيغيز) Pis, paçavra, kebe parçası, murdar şey. Türkîde kegiz.

kığlamak (قيغلامق) Hayvan terslemek. Kığırdanmak, sinlemek.

kıjgırmak (قيژغرمق) *f.l.* Yılan şiddetle tıslamak, doğan ava inerken gırgırdı etmek. **kıjgırır yılan** şedit, mütehevvir, hışmnâk.

kık (قيق) *sf.* Kav olmuş hurda şeyler, kıkır şeyler.

kıkırdak (قيقرداق) Guzruf, yassı göz. **kulağın kıkırdağı** yelpazesi sadefe-i üzn. *bk. sipercik.* **kuyruk kıkırdağı** suhâr. Kıkırdak poğaçası.

kıkırdamak (قيقردامق) Kuru şey ses etmek.

kıl (قيل) *is.* Vücüdun dürüşt tüyleri, ş'r, mûy, veber, bazı yerlerin kılı, esb. Koyunun yünü, keçinin kılı, sof, kılın taraması *bk. tiftik.* **at kılı** hülb. Kıldan örme çul nevi şeyler vasfında cüziyata ve rakik şeylere ima. *Kıl ayıpsız, kıl kaldı, kıl kadar.* **kıl barak** gayet tüyü çok bir soy ufak at, midilli nevi. Barak *bk. köpek.* **kıl burun** denize çıkan ince dil. *bk. kerempe.* **kıl çadır** kara ev. **kıl dökmek** tenşîf. **kılı kırk yarmak** tetkik mübalâğası. **kıl kalem** küçük fırça. **kıl kıran** saç kıran. *Kıl koparmak.* **kıl kuşak** şemle. **kılkuyruk** suna, ördek. **kıl yakı** hayvan yarasını delip geçirdikleri kaytan nevi. **burundan kıl aldırmamak** nobranlık **boynu kıldan ince** teslimiyet. **yağdan kıl çekmek** suhûlet.

kılağı (قيلاغو/قلاغي) **kılağı yapılmış** cilâlanmış, perdâhte manasına bilenmiş, kılıcı keskin etmek için tekrar perdaht.

kılâptan (قلابدان) *is.* Kılâp ile sarılan sırma ve telli ipek. **kılâptan işleme** halis olmayan sırma, taklidî olan. Kapı kılâbı *bk. kullap.*

kılar (قيلار) Kuzgun ayağı, ıtrıblâl, hilâl otu.

kılav (قيلاو) Kârger manasına davara arız şap gibi bir marazdır. Ağızdan köpük gelip helâk olur.

kılavuz (قولاغوز/قلاغوز) *is.* Delîl-i beled, pişva, pîş-kadem, rehnüma, rehber, miyancı, güveyi, gelin tarafı kılavuzu, vasıta. Deryada sevahil mevakii, limanı bilen, delil, gemi kılavuzu, kılavuz gemi bedraka. Asker talimde kılavuz çavuş. **kılavuz bıldırcın** büyük olanı. Buğday ve mısır başağının ucu. **deve kataru kılavuzu** merkep. Marangozların ufak burgusu, gayat ufak matkap. Cerrahların oluklu bir nev aleti, oluklu mil. *Kılavuz bıldırcın.*

kılavuzlamak (قولاغوزلامق) Birini tezviç için tevassut, delâlet etmek, hadi olmak.

kılçık (قلچق/قلجيق) Hârmâhî, haseke. Büyük kılçık *bk. kelmiç.* **balık kılçığı** kılçıklı balık, pür-hâr olan tatlı su balıkları vesaire. **buğday kılçığı** sifâ. **kılçıksız arpa** peygamber arpası bir nev sümter, taragus.

kılıç (قليج) *is.* Kılmak, seyf, şemşir. Eğri mukavves kılıçvari şeylerde vasf olur kılıç bacak, ahnef nevi. *Kılıcı keskin olsun. Keskin kılıç kınına zarardır.* **kılıç açmak** kılağılamak. **kılıç alayı** yadan otu. Resm-i taklid. **kılıç atlamak** taahhüt, ant, hılf. **kılıç atmak** darb-ı seyf. **kılıç balığı** seyf. *bk. testere.* **kılıç çekmek, kılıç çalmak, kılıç koymak** zebh. **kılıç demiri** namlu. **kılıç donanmak** tezhip, tersî. **kılıç kabzası** balçağı, kını, askı bağı, hamaylı. **kılıç kuşağı** kemeri, namlusu. **kılıç otu** sarı kantaron, koyun kıran, yara otu. **kılıç takınmak** taklîd-i seyf. **kılıç vurmak** kestirme talimi. **kılıçtan kurtulmuş** bakiyyetü's-seyf, timar tabiratında dirlik sahibine ait olan miktarı, cebeli hakkından gayrısı. **boktan kılıç** kesbatur. **dal kılıç** sell-i seyf etmiş, müheyya, harb. **doğru kılıç** mec, samsâm, varsakı. **kamçı kılıç** ensiz. *Kuzgun kılıcı. Saban kılıcı.*

kılıçhane (قليج خانه) Mîrînin esliha kârhanesi.

kılıçlama (قليجلامه) Yatık olmayıp keskinliğine vaz olan şey, pala, kiriş. Kılıcına ağaç. **kılıçlama kaçmak** bir yandan bir yana, yılankavi seğirtmek.

kılıf (قليف) *is.* Gılâf, kap, kın, zarf, astar gibi mahfazalar. Tavak, mandar kılıfı. Mutlaka hıfz. *Minareyi çalan kılıfı hazır eder.*

kılık (قيليق) Kıyafet, heyet, timsal, heykel, tarz, resim, tasvir. *İnsan kılıklı hayvan.* **kılık çekmek, kılık çıkarmak** tasvir etmek, tersim. **kılık değişmek** tebdîl-i kıyâfet.

kılıksız (قيليقسز) Na-matbû, nâ-mergûb, mu'abbid, kaymaç *bk. kaymak.*

kıllanmak (قيللاغق) Yaşlanmak, kart olmak.

kıllı (قيللو) Müteşa'ir. Türkîde barak, bere, berek.

kılmak (قيلمق) *f.m.* Etmek, eylemek, olmak gibi fi'l-i umûmî, *rahat kılmak, şükür kılmak, ubur kılmak.* Yapmak, ca'l, eda, ifa ettirmek. *İmam namazı kıldırmak.* Kılınmak dahi müstameldir. *Namazı kılınmıştır.*

Kıltonlu (قيل طونلو) *is.* Karasi'ye mülhak haremeyn aşiretleri.

kımıldamak (قملدامق) Müteharrik olmak, hareket etmek, cüzi davramak, sessiz kıpırdamak, tehezzüz, disar. **yerinden kımıldanmak** sükun, karar etmek, paydar olmak.

kımıldatmak (قملداتق) Tahrik etmek, tehyiç, yerinden oynamak.

kımız (قميز) *is.* Türkistan bozası, kükremiş at deve sütü, şarabı, kumız dahi derler.

kımkım (قمقم) *es.* İhtizaz, kır kır etme manasına yerinde patırdı ile deprenme.

kımlanmak (قملاغق) Ayağa kalkar gibi hazırlanmak, kuşlar uçmaya hazırlanıp kalkınmak.

kın (قين) *is.* Âlât-ı katı'a kılıfı, gımd, niyâm. *Sağrı kın, keler kın.* **kılıcı kına komak** sulh u salâh, tig-ender-niyâm.

kına (قنا) *is.* Renk veren fâ'iye bir ot kurusu. **kınalı kuzu** zinetli yosma mukallidi. *Kına gecesi, kına yakmak. Kına çiçeği.* **kınalar yakmak** meserret. *Kaya kınası.*

Kına (قنه) *is.* Sa'îd. Mısır'da liva kürsüsü ve kaza merkezi şehirdir. Kazaları Kına kus, kasir muhafızlığı.

kınak (قناق) *is.* Parmağın mafasılı, çıtlayan yerleri.

Kınalıada (قنالو اطه) Kızıl adaların üçüncüsü.

kınamak (قنامق) *f.m.* Zem, tezyif, melâmet, kadh, istihza etmek, gaybet, hicv etmek.

kınamsık (قنامسيق) Müstehzi, müzîf, heccav.

kınanmak (قنامق) Tahrik, iğra etmek, takbih.

kındıraç (قيندراج) Oluk ve yiv oymağa kundakçı aleti.

kındırmak (قيندرمق) Kınmak *bk. kınamak.*

kınlamak (قينلامق) Kılıca kın yapmak.

kınmak (قنمق) Kındırmak, kınmak, lisana vermek.

kınnap (قناب) *is.* Arabi kıneb, keneb. Kenevir ipi âlâsı, ince kendir, üstüpüden sicim. *Bir tura kınnap.*

kıp (قب) *e. Kıpkırmızı, kıpkızıl, kapkara* gibi.

Kkıpçak (قپچاق) *is.* Etrakten kadim ulus meskenleri olan İtil ve Yayak arasında deşt. Havkant'ta bir aşiret. Aslı kav, kaf yani çürük ağaç kovuğu olmak üzre mervidir.

kıpık (قپيق) Hulkunda yumuk gibi yılık tatarı göz. İlletle kapalı duran büsbütün yumuk olmayan göz kapağı gışâ, gâmiz.

Ezelden kıpıktır benim bir gözüm
Yürü talih ile ne olsun sözüm.

kıpır (قپر) *es.* Kıp. Cüzi hareket sesi. **kıp kıp kıpırdamak** yerinde rahat durmayıp ihtizâz. **kıpı kıpır oynamak** kaynamak, dingildemek, sakin durmayıp müteharrik olmak. Yaramaz çocuk fare gibi, hayvanat patırdı etmek.

kıpırtı (قپردى) Hafif hareket. Seslisi tıpırdı, çoğuu patırtı.

kıpmak (قپمق) Gözleri acele yumup açmak, icfân. **göz kıpmak** gamz. Remz, işaret etmek. *bk. kırpmak.*

Kıptî (قبطى) *is.* Kadim kıbt ehli, hâlen çingeneye denir.

kır (قر) *es.* Bazı kuşların makara gibi müselsel seslenmesi.

kır (قير) *sf.* Kırların rengi, eşheb, şehba. *Kır at, sakala kır düşmek, kır sakallı, alakır, üveyik kırı, turna kırı, gök kır, sıçan kırı, bakla kırı.*

kır (قير) *is.* Sahra, yaban, beyâbân çöl. Kır bir hayi boz yerler bayırlar, sahra, sahârî, berârî. *bk. bozkır.* Türkîde süglüne **kırkav, kırgay** atmacaya denir.

kıra/Kıra (قراء) *is.* Su yolu. Çatalca'da Terkos'a mülhak bir nahiyedir. Merkezi Burgaz.

kıraç (قيراج) *sf.* Kır gibi bozca yerler, çöl. **kıraç toprak** şûre.

kırağı (قيراغو/قراغو) Jale. *Kırağıy ı kış etme.*

kırak (قيراق) Kenar, kurb, ırak zıddı, kıyırak.

kıran (قيران) Mühlik, katil, şedit şey. *Koyun kıran, kıl kıran.* **saç kıran** daz, dâü's-sa'leb. Taun senesi. *Saban kıran, kayış kıran.*

kıranta (قرانته) Kır.

kırası (قراسى) *is.* İstavrit'e benzer yirmi dirhemlik balık.

kırba (قربه) *is. Ar.* Saka, meşki, gönden su nakline mahsus kap.

kırba (قربه) Hırba.

kırbaç (قرباج) *is.* Fil ve gergedan derisinden kesilmiş yekpare kamçı.

kırcın (قيرجين) Ölet yeli, hayvan savakı, su'âf, emrâz-ı müstevliyesi salgın mühlik hastalık.

Kırcova (قرجوه) *is.* Manastır sancağında kaza merkezi bir kasaba.

kırçıl (قيرچيل) Karışık kır renk. Kıranta, kırmançe, müştehib Türkîde çubar, miskî renk.

kırdırmak (قيردرمق) Iskonto, tenzille poliçe kırmak. **askeri kırdırmak** tehlikeye ilka ile helâkine bâdî olmak.

kırgın (قيرغين) Münkesir, mehzûm, kâsil, **kırgın su** bürudeti zail, ılıcak. *Balık kırgını.*

kırgınlık (قيرغينلق) İnkisâr-ı kalp, kırıklık, üşütmeden terâhî.

kırık (قيريق) Kesir, münkesir, münheziz. **cam kırığı** parça, küsare. **kırık dökük söz** nâ-merbut, ağızdan dökülür. **kırık suyu** karışık. *Kırık tazı. Kırık yeri.* **bacak kırığı** inhizâz. **kemik kırığı** kesr, cezme, cüzî kıta.

kırıkçı (قيريق) *bk. çıkıkçı*

kırıklık (قيريقلق) İnhiraf, zaaf, kesâlet, vakt, fütûr-i şedîd.

kırıkmak (قيريقمق) *bk. kırkmak.*

kırılmak (قيرلمق) Münkesir, münfail olmak, inhitâm, inkısâm. **bel kırılmak** bükülmek, zaaf, acz, târî olmak, fâtir, münhezim olmak. *Gülmekten kırılmak.* Helâk olmak, rüzgâr, soğuk azalmak. **kol kanat kırılmak** bozulmak, zebun olmak, zaaf gelmek, bir sebepten helâk, fevt olmak, ilel-i sâriyeden halk, hayvan telef olmak.

kırım (قيرم) Tavar kırıp yağ yapma, nahur. **et kırımı** âhir-ı savm-ı mîlâd. Kırım, kırma yeri.

Kırım (قرم) *is.* Karadeniz'de bir şibh-i cezîredir. Merkezi Bahçesaray.

kırımtartar (قرم طرطر) *is.* Şarap tortusundan hasıl bir tuzdur, müshil ilâç, tartır.

kırıntı (قيرندى) Ufantı. Ekmek, çömlek kırıntısı. **mal kırıntısı** cüzî emlâk ve menal.

Kırış (قريش) Ereğli-i Karaman'a mülhak bir kazadır.

kırıtmak (قيريتمق) Kırılarak reftar edip gerdan kırmak, yosmalık, naz eda etmek.

Kırili (قير ايلى) *is.*Sahihi kiralı. Konya'da bir göl ve Beyşehir'e mülhak bir kazadır.

kırk (قرق) *is.* Erba'ûn, çihil, çihile, kesret ve tûl-i müddet manasına müstamel. **kırk ambar** her türlü çarçi satan. **kırk ambar balığı** büyük vatoz. **kırk ayak** hezâr-pâ, şebes, kehle nevinden kamkam. **kırk bayır** hayvânât-ı mücterrenin üçüncü midesi. *Kırk bir kere maşallah. Kırk çeşme dağı. Kırk çeşme suyu.* **kırk geçit** dolambaç çaylar. *Kırk kere söylemek. Kırk kilit otu.* **kırk merdiven** dik yokuş. **kırk yıl** bir gün, en sonunda. **Kırklar Dağı** Lübnan'da. **kırklara karışmış** gayip, nabut.

Kırkağaç (قرق اغاج) *is.* Sarıhan'da Kırkağaç maa Gelenbe kazasının merkezi bir şehirdir.

Kırgız (قيرقز) Oğuz ulusundan bir cesim kazak taifesidir. Aslı Tatar, Sibirya Kırgızı, Kazak Kırgızı ve Kırgız Kaysak, Kıpçak Kırgızı.

kırkı (قرقي) Yün kırkacak büyük makas, zıddı celem, mikraz.

kırkım (قرقيم) Hayvanatın yününü kırkma vakti, cez, ictizâz.

kırkımcı (قرقيمجي) Hanım böceği, gülde olur, kırlagan.

kırkıntı (قرقندي) Kırkmakla hasıl olar kurrasa, kesade, nakz olmak, hurda bez kâğıt parçaları.

Kırkkilise (قرق كليسا) *is.* Edirne'de liva merkesi bir şehirdir. Kazaları...

kırklamak (قرقلامق) Kırk kere yıkamak, tıflı kırkıncı gün hamama koymak.

kırklık (قرقلق) Hadd-i erbaînde, kırk kuruşa, kırkıncı güne mahsus.

kırkma (قرقمه) Hafif şap illeti.

kırkmak (قرقمق) *f.m.* Bir şeyin boyundan, ucundan, kenarından kesmek, tüy kıl cez etmek, sakal bıyık karz etmek, koyunu sındı ile kırkmak, kass.

kırlagan (قيرلاغان) Yumrucak taun hasebesi. **kırlagan sürüsü** muzır kalabalık, kurlagan.

kırlangıç (قرلانغج) *is.* Aslı karlugaç, karluk. Uvvâr, perestû. Envaı çoktur keçi sağan. Yuvasından almasıyla yapılan deniz kırlangıcı. **kırlangıç balığı** başı büyük rengâmîz balık, ferestük. Renksiz nevi öksüz kırlangıç mezak. **kırlangıç dönümü** teşrîn-i evvel evaili. **kırlangıç fırtınası** mart evahiri. **kırlangıç kayık** sabıkta uzun biçimli gemi, sürat kayığı kırk ayak sandal. **kırlangıç otu** zerde-çûb, zerde-çâv, ruhban camesi. **araba kırlangıcı** özeğin art ucunda yastığa merbut, eğri ağaç. **dağ kırlangıcı** hâlidûn akgüt. *Kılıç kırlangıç.*

kırlı kuşu (قرلى قوشى/قيرلوقوشي) Hüdhüd nevinden küçük çavuş kuşu.

kırma (قيرمه) Libas tenyesi, bol kırmalı potur. Bir kırma, üç kırma bol dirsekli. **kırma elbiseli** dikişle yapılan kat büklüm. **kırma yazı** siyakat. **nesih kırması** hatt-ı şikeste.

kırmacı (قيرمه جي) Basmahanelerde varakayı sahife sahife büküp katlayan amele.

kırmak (قيرمق) *f.m.* Kesr, katetmek. Ufalamak, fasm, tehzim etmek. Buğday vesaire üğütmek, parelemek, heşm, tedmîr, kahretmek, gelinli hayvan nahr edip basmak, bağ yapmak için kemiklerini kesr etmek, indirmek, fâtir, revacı tedenni etmek, kesr-i i'tibâr,

aşağılatmak, tevhîn, soğuk suların kırılması gibi tenaâkus-ı burûdet, tedenni, fütur. Adam, kalp mahzun etmek, libası büklüm katlamak. Fiyatı tenezzül ettirmek, kırıp savurmak, tedbir, termîm, taklit, kırmak kesmek, inat kırmak. **burun kırmak** kibri tezlîl. **kulunç kırmak** ağrıyı ovmak. **para kırmak** darb-ı sikke, çok kazanmak. **pot kırmak, tel ve koz kırmak**, hata etmek, habt, lâkırdı kaçırmak.

kırmalamak (قيرمه لامق) Ufak kırık etmek.

kırnak (قرناق) *is.* Kart cariye, mulâde. **Etle tırnak araya giren kırnak karavaş gibi kul** makam-ı sitemde müstameldir.

kırpık (قرپيق) Kirpik *bk. kirpi.*

kırpıntı (قرپندي) Makasla kesilen parça, ufak lime.

kırpma (قرپمه) Sığırın dil altı kurbağacığı.

kırpmak (قرپمق) *f.m. (g.z. kırpar)* Muhaffefi kıpmak. İnce şeyin kenarından makasla çalmak ve kıymak, ağır ağır kırkmak, hesaptan masraftan cüzî kat ve tenzil etmek, gözleri açıp kapamak, işaret etmek.

Kırşehir (قيرشهر) *is.* Ankara'da liva kürsüsü ve kaza merkezi bir şehirdir. Kazaları Kırşehir ve Hacı Bektaş maa Mucur, Keskin maa Değnek, Rişvan maa Mecidiye ve Çiçekdağı, Avanos.

kıs (قص) *es.* **kıs kıs gülmek** zıhk-ı hafî. Kelpleri boğuşmağa.

kısa (قيصه) Kûteh, muhtasar, maksur. **kısa kesmek** ihtisar etmek. Mücmelen, muhtasaran, icaz üzere, alâ tarîki'l-icmâl. **kısa kes** uzatma. **aklı kısa** nakıs. **dili kısa** aciz.

kısacık (قيصه جق) Muciz, veciz.

kısaç (قيصاج/قصاج) Demircilerin büyük kerpeten gibi aleti.

kısaçlamak (قيصاجلامق) Kerpetenle etler yırtıp eziyet etmek.

kısalmak (قيصالمق) Maksur olup boy eksilmek, kısa gelip kifayet etmemek, kuruyup kaçmak, çekilmek.

kısaltmak (قيصالتمق) İktisar, kasretmek, icmal, telhis, hülâsa, terhîm, icaz etmek.

kısı (قيصو) Müzayaka, sıkıntı.

kısık (قيصيق/قصيق) Dar yer, virk. *Uyluk kısığı, kısıklar pişmek.* **kısık ses** mashûl, mahnûk.

kısıklı (قيصيقلو) Kayadan çırçır akan çeşme, at hakkında kısak denir.

kısılmak (قيصلمق) Ses tutulmak, sıkıda kalmak, burun kuyruk kısılmak, muzîkte bulunmak, bir aralığa tutulmak.

kısım (قيصم) Avuç, kabza, râha, apaz parmak tutamı miktar.

kısır (قيصير/قصير) Akim, hiç doğurmaz, hâlen doğurmaz ve gebe kalmaz, âkır. **kısır kalmak** bir sene akır olmak. **kısır yıl** mahsulsüz.

kısırganmak (قيصيرغامق) Esirgeyip dirig etmek.

kısırlık (قيصيرلق) Akm, akr.

kıskaç (قيصقاج) Açılıp kapanır duvar merdiveni.

kıskanç (قيصقاغ/قصقاغ) Gayret, rekabet. Vasfında gayûr, hamiyetli, hasut.

kıskanılmış (قيصقانلمش) Mağbût, mahsûd, birini kıskanıp telâş etmek, gayret. *bk. günü.*

kıskanmak (قيصقامق) Kısınmak, birinden esirgemek, haset, gıpta, reşk etmek, çekememek, iç çekmek. **bir şeyi kıskanmak** diriğ etmek.

kıskıvrak (قيص قيوراق/ قص قيوراق) Sıkı, ziyade bürümlü adamın karacalarını kıs kıvrak bağlamak.

kısmak (قيصمق) *f.l.* Kasr etmek, aletle sıkıp tutmak, hayvan kulaklarını bacakları arasına kuyruğunu kısmak, teşezzür. **parayı kısmak** azaltmak, diriğ etmek, kasmak.

kısrak (قصراق/قيصراق) Esb-i mâde. **damızlık kısrak** maya, döl, demke, girenci, girendi.

kısrık (قيصريق) Miskin, mahcup, tutuk adam.

kıstı (قسطى) *is.* Parça parça gümüş ve altından kuyum takımı. **kıstamak** kısılıp bend olur, menteşeli kılâde, kopçalı zincir.

kıstırmak (قيصدرمق) Kapı aralığına parmakları tutturmak, teneke getirip tutmak, ele geçirmek, tazyik.

kış (قيش/قش) *is.* Mevsim-i şitâ, bürd, sermâ. **karakış** zemheri. **kış günü** eyyam-ı

şitâ. Vasf olur : hava kış, kış görmek. *Kış armudu, kış kavunu, kış elbisesi.* **kış yemek** şedâyid-i şitâda kalmak.

kış (قش) *es.* **kış kış etmek** kovmak, ürkümek. Satrançta kiş etmek. Dalyanlarda kış kış taşı.

kışın (قيشين) Esnâ-i şitâda.

kışkırmak (قشقرمق) Türkîde kıçkırmak, ürküp kaçmak, telâş, halecan etmek, tehevvürle sıçramak.

Kıçkırıp ol dam-ara ol mübtelâ
Nice dedi tat beni tuttı lâ

kışkırtmak (قشقرتمق) Debelendirmek, ürkütüp telâş ettirmek, kızdırıp tavhîş etmek.

kışla (قيشلا/قشلا) Büyük leşker-hane, *Üsküdar, Beyoğlu, Rami, Edirne, Manastır, Halep kışlası* vesaire.

kışlak (قيشلاق/قشلاق) Kışla, meştâ. Ordunun meştâsı olan vilâyet, aşayirin meştâsı olan ova, sehl, sıcak yerler. *Asker kışlası, koyun kışlağı.*

kışlamak (قيشلامق) Şitâ zuhur etmek, meştâya girmek.

kışlık (قيشلق) Şitevî. *Kışlık elbise, zahire, hane, ağıl.*

kışmır (قشمر) *sf.* Arabide gışmir. Maskara , muzip, muzi.

kıt (قت) *sf.* Katı olmayıp serince olan, kıtır sıtır, gevrek şey. *Kıtır kıtır yemek, gülmek.* **kıkır** hem kuru hem gevrektir.

kıt (قط) *sf.* Zayıf, nadir, az, noksan, kaht. **aklı kıt** oğuz. **akçesi kıt** züğürt.

kıtık (قتيق) *is.* Kırtık. Türkîde kabuk manasına keten, kendir çöpü, minder kıtığı kırtmak. Türkîde kırkmak.

kıtır (قتر) Yalan tekerleme söz. Arabîde hitr. **kıtır atmak** kizb.

kıtırdamak (قترداملق) Kıt şeyler gibi ses çıkarmak.

kıtlık (قطلق) Kaht, kıtlık yılı. **insan kıtlığında keçiye abdurrahman çelebi demişler** kaht-ı ricâl.

kıvanca (قواجه) *is. İt.* Kınca. Gemi güvertesinde nöbet. **kıvanca vardiya** nöbet değişi.

kıvanç (قواغ) Müftehir, mütekebbir.

kıvanmak (قوانمق) *f.l.* Tefahur, kendine güvenmek, öğünmek, sünmek, kabarıp koskoslanmak.

kıvılcım (قيغلجيم) Ateşin hafif şerâresi, cenge. Türkîde kık, kıvık dahi derler..

kıvırcık (قيورجق) Pür-şiken, ca'd, tûde, müca'ad. **kıvırcık saç** zenci saçı, müfelfel, mütekarride. *Kıvırcık salata, kıvırcık lahana.* kıvırcık koyun bir nev ufak ve bürçük yünlü koyun. Âlâ soyu Karinabat azmanı karayaka.

kıvırma (قيورمه) Bir parçanın kenarı, fitil yapılıp dikilme. Arabide kebn, her türlü beslenmiş dikiş, nigende, o dikişe kıvrıntı denir oya gibi işlenirse çifte kıvrıntı.

kıvırmak (قيورمق) *f.m.* Bir şeyi büküp pîç pîç etmek, kına, kıva, ipliği iği ile ziyade bükmek, bir şeyin birbirini büküp katetmek, kâğıdın ucunu kıvırmak, saçları lüle lüle bükmek. Kumaş kenarı nigendelemek, raks etmek, kıvıra kıvıra oynamak. **bir şeyi kıvırmak** becermek. **kıvır kıvır etmek** kıpırdanmak. Türkîde kıfı, kıf.

kıvrak (قيوراق) Ziyade kıvrılmış iplik, pek kıvrak ipekten mensûc, pürtük pürtük, buruşuk gibi bez, zarif adam. *Kıvrak saç.* **kıvrak kadın** açık yosma kıyafetli, tannaz, kıs kıvrak bağlamak.

kıvramak (قيورامق) İplik ziyade eğrimden buruşmak.

kıvrılmak (قيورلق) Bükülmek, insinâ, eğrilmek, tefettül, burulmak. **yılan kıvrılmak** çöreklenmek. **kıvrılıp köpek gibi uyuma** sızma. Türkîde avrımak, eğilip büklüm büzülmek, bir kenarı kıvrılmak. **kıvrılakalmak** gebermek.

kıvrım (قيورم) Ca'd, kâkül, lüleleri kelâle. **kıvrım kıvrım olmak** teca'ud, sancıdan kıvrım kıvrım kıvrılmak, balıklamak.

kıyak (قياق) Gaddar, rahimsiz, itidalsiz, cesûr-ı şedîd, mübalâğalı. **kıyak gitmek** esirgememek. **kıyak güzel** ra'nâ. **kıyak zengin** anka.

kıyaklık (قياقلق) Gadr, cesaret, na-mihribani.

kıyı (قيى) Kıyılıp kesilmiş yer, sahil, kenar. Şüfre, kenar. **ovanın kıyısı** dağ eteği. **deniz kıyısı** sahil. **kıyıya çıkmak** sâhil-i necâta vasıl olmak. *Kıyı sıra, kıyı suları.* **kıyıda bucakta** ücra köşede, kenar mahalde.

kıyıcı (قييجي) Tütün kıyan esnaf. Kıyıda balık gözleyen sayyâd.

kıyık (قيبق) Kıyıklık, kıyıntı hâli, inhirâf, dikicilerin ince bizi.

kıyılmak (قيبلمق) Mide ezilmek. **iç kıyılmak** iğmâ, hafif gaşy. *Dizler kıyılmak.*

kıyım (قيبم) Tütünün suret-i kat'ı ve miktarı. *Bir kıyım tütün, ince kıyımlı tütün.* **kıyım kıyım kıyılmak** ziyade ezilmek, hurdalanmak, dizler kesâletten uyuşmak.

kıyınmak (قينمق) Yürek kesilip bayılmak, gaşy. Türkide bağınlamak.

kıyıntı (قيندي) Mide ezilmesi, eşya iktimâhı, azanın tehvini, inhirâf.

kıyırak (قييراق) *bk. kırak.* Yan, kenar yer. Irak zıddı. **kırağ** yanı başı.

kıyışmak (قييشمق) Karar, mukavele, kesişmek, mukata'a.

kıyma (قيمه) Et kıyması, haşv, hazî'a, *Kıyma tahtası. Kıymalı börek.*

kıymak (قيمق) *f.m.* Ufak doğramak, eti haz etmek, rize rize kesmek, köftelik et hurda etmek. Adama sitem, heba, canı feda, kurban, heder, malı itlâf, nisar, bezl, bi-diriğ. Zınt etmemek, baha kat, nikâh akdetmek, tütünü rize rize kasmek. **kıyamamak** acımak, rahm etmek, feda edememek.

kıymık (قيميق) Balta darebâtıyla ahşaptan fırlayan yaralar, dükak, küsâre. Türkîde kıkın gayet ufak sivri yonga et. **kemik kıymığı** şaziye.

kız (قيز) Bint, duhter, cariye. Bikr, dûşîze, kız oğlan. **kız almak** izdivaç. **kız bölüğü ali dayı** bir garip nev güve, ağaçlara yapışıp sırtı çatlar, kelebeği çıkar. Vasfında **kız çocuk** evlât, inâs. **kız evlât** kerime. **kız gibi** gayet güzel, pak, ayıpsız. **kız karındaş** hemşire. *Kız kulesi.* **kız kuşu** ağaç kakanın yeşil nevi, vaz'a ve bir nevi iri kuş. **kız vermek** tezvîç. **kız memesi** hülü. **kız memesi limon** petavi. **kızlar** rahibeler. **hizmetçi kız** besleme, yanaşma, fandiska.

kızak (قيزاق/قزاق) Kar ve buz üstünde kaydıkları ve kayığı tezgâhtan indirmek ve felengi üzerine bindirmek için kayar beşik. Türkîde garılgaç. *Gemi kızağı, hammal kızağı.* **kızak kaymak** ivez ve garılgaç ile buz üzre ivmek.

kızaklık (قيزاقلق) Döşeme altına kılıçlama kereste.

kızalak (قيزالاق) Türkîde gelincik çiçeği.

kızamık (قيزاموق) Humma ile karışık bir cilt hastalığıdır. Hasebe illeti kızıl hastalığının diğer nevi.

kızan (قيزان/قزان) Genç, genç adam, gençler, yeniler, müsellâh, köylü. **karı kızan** cümle halk. *Dağ avına kızan göndermek.*

kızanlık (قيزانلق) *is.* Filibe'de kaza merkezi bir şehir, akça kızanlık.

kızarmak (قيزارمق/قزارمق) Yüz kızarıp kızıl olmak, ihmirâr, kömür kızarıp kor olmak, hicap, haya etmek. **göz kızarmak** ağlamak. **kızarıp morarmak** hiddet, renkten renge girmek. *Meyveler kızarmak.*

kızartma (قيزارتمه) Et ve balık tavası. *Düğün kızartması.*

kızartmak (قيزارتمق) Kırmızı etmek, yağda pişirip muklî etmek. **yüz kızarmak** cüret etmek.

kızdırmak (قيزدرمق) Ateşte teshîn, ateş sahtı, telhîb etmek, iğzâb, ateşe göstermek. Avaz zebanzedi kızdırmak sıtma tutmak.

kızgın (قيزغين) Sahn, tâbende, ateşte kırmızı olmuş, mağzûb, kükremiş, azmış hayvan, şîr-i garrân ve demân, kösnümüş. *Kızgın gülle.*

kızgınlık (قيزغينلق) Gazap, gayz, kin, sehanet, harûr, sevret.

kızık (قيزيق) Bazı mahalde beş on gözden akan madensiz ısı su.

kızıklar (قيزيقلر) Aksu civarında kaynarcaları çok karyelerdir. *Cumalı Kızık, Hamamlı Kızık, Tepe Kızık, Fidye Kızık.*

kızıl (قيزيل/قزيل) Sahn, demir gibi kırmızı, ahmer, sürh, sürhîn. Türkîde altın ve güzel manasına gelir. **kızılağaç** şevhat, beşcîr, cevre-i rûmiyye. **kızılbaş** sürh-ser, aslında Şah İsmailin mümtaz askeri. **kızıl boya** fuya fasilesinde kök boya. **kızıl deli** azgın, tecn. *Kızıl erbek. Kızıl öyken. Kızıl otu.* **kızıl sakal** aşkar. *Kızıl söğüt. Kızıl toprak, kınalı gibi kızıl kanat.* **kızıl yaprak** kasa. **kızıl yumurta** beyza-i surh, paskalya yumurtası. **kızılca buğday** yumuşak nevi. **kızılca kıyamet** velvele. *Kızılca turna.* Türkîde koyan, kızıl şap açık eflatunî renk, kızıl koyun.

kızıl (قزيل) *is.* Kıldan ip, kızıl.

Kızıladalar (قزيل اطه لر) *is.* Üsküdar livasında Büyükada, Heybeli, Burgaz, Kınalıada vesaire kaymakamlığı.

Kızılağaç Yenicesi (قزيل اغاج يكيجه سى) *is.* Edirne'de Hatuneli kazasının merkezi bir kasaba.

Kızılbel (قزيل بل) *bk. Viranşehir.*

Kızılcadağ (قيزيلجه طاغ) *is.* Erzurum'da Kızılcaturna, nühâf.

Kızılcatuzla (قيزيلجه طوزله) *is.* Biga'da Kızılcatuzla Bayramiç kazası merkezi Ayvacık kasabası.

kızılcık (قيزيلجق) Sulu ve hamûzatlı yemiş veren maruf ağaç, kirik. *Memeli kızılcık.* Beyaz kızılcık *bk. germeşk.*

Kızılhisar (قزيلحصار) *is.* Torbalı Sığla'da Tire'ye mülhak kaza.

Kızılkaya (قيزيل قيا) *bk. Teke.*

kızılkocalar (قيزيل قوجه لر) *bk. Bozok.*

Kızıllık (قيزيللق) Humret, kırmızılık, bir nev kızamık, kızıl hastalık, kırmıziye. Humre, gâze. **kızıllık otu** eşek kulağı.

kızışmak (قيزشمق) Cenk, nifak şiddetlenmek, alevlenmek, işti'âl, pazar, dâd u sited revaç bulmak, kavga, muamelât iştidâd bulmak.

kızlık (قيزلق) Bekâret.

kızmak (قيزمق) *f.l.* Sahn olmak, gençler gazaplanmak, kakmak, buğday ambarda yağ tavada meshûn olmak. Hayvanat mevsim-i nez'de azmak, nezvân, dişi hayvan yalakımak, kösnümek, istihrâm-ı küllî , kızmak, sefihane hiddet etmek. **gözü kızmak** tehevvür, cesaret.

ki (كي) *sf.* Ellezi manasına *bugünkü, bayram günkü gün. Evdeki pazar çarşıya uymaz. Akşamki söz. Seninki geldi. Kiminki?*

ki (كه) *bk. kim.*

kibrit (كبريت) *is.* Ucu kükürtlü vesair eczalı çıra. **çakmaksız kibrit, şem'alı kibrit** mesturiye, fetile. **yüzü kibrit gibi olmak** renk atmak, hasta, bî-mecâl olmak.

kibritçi (كبريتجي) Sefil, hasis, pinti, le'im.

kibritî (كبريتي) Kükürt rengi, açık kanarya sarısı.

kicik (كيجيك) Gıcık, kıcık.

kifr (كفر) *is.* Tepecik köy manasına taripdir. Kifr-tâb, kifr-dîz *bk. Maraş.* **kifr-i mecr** *bk. garbiye.* **kifr-i necm** şarkiye.

Kifri (كفرى) *is.* Şehr-i Zûrda Salâhiye kazasının merkezi bir şehirdir.

Kiğı (كيغى) *is.* Erzurum'da Kiğı maa Hınıs ve Göynük ve Tekman kazasının merkezi bir kasabadır, Genç.

kihle (كيخله) *is. Rum.* Kikle. Lüfere karîb bir balık.

Kiki (كيكى) *bk. Diyarbakır.*

kil (كل) *is.* Kil, bir nev beyaz balçık. **kilieermeni** felyun. *Hamam kili.* **kil hamamı** tin. Rumî kil, şami muattarı.

kila (كيلا) *is. It.* Kilya. Gemi binasının en altında dip, seren, sal serenlerinin en ufak nevi.

kilender (كلندر) *is. Rum.* Şarap ölçeği tevarihde müstamel kelimedir.

kiler (كيلار) *is. Yun.* Hanelerde erzak ambarı. *Mutfak kileri, ince kiler, kiler odası. Kilerci, kilerci başı, kilerli ağavat.* Mahsuldar manasına gelir. *Avrupa'nın kileri Trablus'tur.*

Kili (كيلى) *is.* Tulçu'ya mülhak nahiye. *Eski Kili.*

kilim (كليم) *is.* İnce ve tüysüz halı. Havlusuna kebe, uzun kıllısına zeylü denir.

Kilis (كليس) *is.* Travnik'te Akhisar'a mülhak bir kazadır.

Kilis (كليس) *is.* Halep'te Kilis maa Cum ve Azâz ve Türkmen ve Menic ve Şikaki ve Musa Beyli kazasının merkezi bir şehir.

kilise (كليسا) *is.* Nasara mabedi, kenise. Kudüs kilisesi kamâme. Mezâhib-i nasrâniye manasına şark, garb kilisesi, rumlar lâtin katolikleri. **üç kilise** ermeni patrikinin makarrı eçmayazin. *Kırk kilise, kara kilise.* **Kırkkilise** Bayezit'te kaza merkezi bir kasabadır.

kilit (كليد) *is. Yun.* Miftah. Hâlen kufl manasına sarf oluinur. *Asma kilit, ağaç kilit.* Kilit topu, zembereği, dili, bersisi. Kilit anahtar ve makalid. *Kilidü'l-bahr kalesi.* **kilit altında** mahfuz. **kilit vurmak** ta'lîk. **gemide zincir kilidi** bir boy zenciri diğerine rapt için hal ka. **kırk kilit otu** bir acayip ottur, dal ve yaprakları çektikçe çıkar.

kilitçik (كليدجك) Kayık küreklerinin ağırşağını geçirip bir yere cem ettikleri delikli tahta.

kilitlemek (كليدله مك) Zebanzedi kitlemek.

kilitlenmek (كليدل) Kitlenmek, dişler, azâ teşbîk olunmak. **parmakları kilitlemek** esâbi'i teşbîk. *Kapıyı üzerine kilitlemek.*

kiliz (كليز) *is.* Kilis, kamış, saz..**kiliz balığı** sazan nevi lebbet.

kilizman/Kilizman (كليزمان) *is.* Kamışlık, sazlık. İzmir nevahisinde bir kasaba

killik (كيللك) Çorak yer, şûre, geren.

kim (كيم) *sf.* Aslı Farisî ki. Her kim, her ki, şol adam ki. Eşyada ne kullanılır. **kim ki** her hangi adam. İstifham için hangi şahıstır manasına kimdir, kimler geldi. Bazı manasına zamîr-i nekre olur: **kimi, kimisi** bazı adam. **kimileri** hangi adamı. **kimiler** bazı adamlar. **kime ne** hangi şahsa, hangi şey raci. **kimim** hangi adamım. **kimimiz** bazılarımız. **kimimiz var** kimsemiz yok, hangi adamımız var, sahibimiz yok manasına.

kim (كيم) *e.* Farisi ki gibi atıfa olur. *Malum ola kim, sen bil kim, bilgil kim, her ne kim.* Terkip ile *ta ki, şöyle ki, kaldı ki, halbuki, mademki, ola ki.*

kimesne (كيمسنه) Kimse manasına nefy ile müstameldir. *Kimesne gelmedi.*

kimse (كيمسه) Zat, şahıs, kişi.

kimyon (كميون) *is.* Sayvaniyeden kemmûn-ı ebyaz, sennût, zîre. **bostanî kimyon** tatlıca ot. **karaman kimyonu** keravya, zîre-i rûmî, **karumana kimyon** berrî şahtere. **kemmûn-ı esved** geyik kimyonu, kişniş. **kemmûn-ı habeşî** nanhâh otu. *Kimyonlu köfte.*

kimyonî (كميوني) Zeytunînin bed rengi, yeşil.

kinest (كينست) Kuşlar gagası dibinde katı olan kıllar.

kinez (كنز) *is.* Slav lisanında bey. Sabıkta *Sırp başkinezi. Mosko kinezi.*

kinolu (كينولى) *is.* İnebolu'ya mülhak bir kazadır.

kir (كر) *is.* Kir, evsâh, çirk, murdarlık, pas, ihtiyaten yasız yazılır. **kir tutar renk** bed renk, kül rengi. **kir koparmak** ceset üzre celîde evsahı peyda etmek.

kiraz (كراز) *is.Rum.* Giresun alusu. Yabani, acı kiraz. **kuş kirazı** ılgıncar, mahlep. **elifli kiraz** dalbastı, iri kiraz. *Sarı kiraz, taraganı kiraz.* **Arabistan kirazı** nebik, meyvesi sedir.

kirde (كرده) *is.* Acem ekmeği, yufka ekmeği, pek ince yuvarlak pide, ragîf. **kirde kebabı** sarma kebap, kefenli tavuk kebabı.

kireç (كيرج) *is.* Cass, yapılmış küls, geç, alçıyla harç yapılmışı sârûc *bk. sarlıç.* **kireç illeti** ipek böceğinde. **kireç sütü** suyu. **kireç taşı** mavi taş, hacer-i kâsî. **kireç yakmak** teklîs. Fenn-i kîmyâda her cismi göydürmek, göymüş tabîh, müklî. **beniz kireç gibi olmak** atmak. **cibs kireci** alçı, ehek. **mermer kireci** nûra.

kiremit (كرميت) *is. Yun.* Kiramit damlara örtülen karamid. *Kiremit helvası. Kiremit mahallesi.* **kiremit yağı** dühnü'l-âcûr.

kirik (كيريك) *bk. kızılcık.*

kiriş (كريش) *is.* Kiriş, sinirden ve bağırsaktan yaptıkları teller, saplar ki enva keman ve kemane ve enva saz evtârı ondan olur, târ. Kemanın ince kirişi zîr, kalını bam. Bir kangal kiriş bağlayıp takviyet için konan bazı şeyler, bem bam tavanın döşemenin kılıçlama kirişleri, duvarların kuşağı bendi, kirişlik kereste. **yay kirişi** zih. **kemankeşlerin kiriş halkası** zih-gîr. **kulak kirişte olmak** intibâh, kiriş sesini dinler gibi intibahta olmak. **yerine kiriş olmak** takılmak, ilişmek.

kirişhane (كريشخانه) Kiriş imal olunan kârhane.

kirişleme (كيشله مه) Kılıcına vaz olmuş kereste döşeme, altına dik vaz olunan ince yollama.

kirlemek (كيرلك) İttiham, bulaştırmak.

kirletmek (كيرلتمك) Telvis etmek, kirlenmek, nâ-pâk, lekedar, şâ'ibe-i kabâhat ile medhûl, müttehim olmak.

kirli (كرلو) Çirk-âlûd, murdar, nâ-pâk. **kirli hanım** maruf fıçı peyniri.

Kirman (كرمان) *is.* İranda bir liva kürsüsü şehir, Rîzde mülhak arazi. Ağaçtan yün iğisi, başlı iği. **kirmanı alıvermek** fırıldak çevirmek, iş becermek. Türkîde hisar manasına *Akkirman, Karakirman, Kirmankaya.*

Kirmasti (كرماستى) *is.* Bursa'ya mülhak bir kazadır. Merkezi Kirmasti kasabası.

kirpi (كرپى) *is.* Türkîde kırbık. Kunfuz, hasîke, hâr-püşt bir nevi şevheb, kannâd. Büyük ve dikenleri uzun sert olup kolay dökülür olan nevi **oklu kirpi, gece kirpisi** darban, tesi, kâsec. Kirpi, kirpinin kalemdana vaz olunan dikeni, ahırda istimal olunan derisi. Yolları set için ağaç tekerlek. Duvarların kiremitleri sırasında ziynetli tuğla sunu.

kirpik (كرپيك/كيرپيك) *is. bk. kırpmak.* Göz kapaklarını kırptıran saçak, cüfûn, hüdb, müjgan, müje.

kirpik (كرپيك) *is.* Bir nev seylan taşı.

kiryal (كريال) *is.* Türkistan timsahı.

kispet (كسبت) *is.* Kisve galatı. Avam zebanzedi *pehlivan kispeti, demirci kispeti.*

Kissamu (كيسامو) *is.* Hanya'da bir kaza merkezi kasabadır.

kisve (كسوت) *is.* Kispet, kıyâfet-i mahsûsa, pehlivan kispeti, Türkîde don. **kisve giymek** kıyâfet-i mahsûsa iktisâ etmek, bir zümreye dahil olmak.

kiş (كش) *es.* Satrançta kişlemek kiş etmek, kış kış etmek, kışkırmak, şahı zorlamak

kişi (كيشى) *is.* Kes, kimse, kimesne muhaffefi kiş. Türkide erkek, racül, hâlen zat, fert, nefer manasına er kişi mer, hatun kişi mer'e. **kişizade** asil, necip rical, ebrâr, ahrâr. **her kişi** herkes, her bir adam, cümle. İki kişi. Nekre olur *kişi bilmediğinin düşmanıdır, kişi ettiğini bulur. Dört kişilik araba, beş kişilik taam.*

kişir (كشير) *is.* Hışır. Türkîde havuç. **it kişiri** basalu'r-re'e.

kişmiş (كشمش) *is.* Farisîden tahriftir. **kişmiş üzümü** kuş üzümü kuru çekirdeksiz.

kişnemek (كيشنه مك) *f.l. bk. kösnümek.* Atlar sahîl etmek, dişiyi duyan hayvan bağırmak, kişirdi etmek.

kişniş (كشنيش) *is.* Küzbere, kemmûn-ı esvâd, habbü'l-küzbere, cülcülân, kişniz. Nice otların tohumuna cülcülân denir. *bk. asmacık.* Şahtere.

Kişnü (كيشنو) Besarabya'da bir şehir.

kitlemek (كيتله مك) *bk. kilit.*

kizir (كزير) *is.* Köy muhtarının ve muhbirinin kethudası makamında yanaşma. Farisîde keriz ve kerir.

Klâdina (قلادينه) *is.* Saray livasında Kladin maa Ülve kazasının merkezi bir kasabadır.

koca (قوجا) *sf.* Koca, büyük, ihtiyar, muazzam, müsin, pir, hanenin büyüğü, halil, zevc, şevher. Hoca manasına dahi müstameldir. **koca başı** muhtar, çorbacı. **koca bina** cesim. **kocakarı** acuze. *Kocakarı soğuğu.* **Koca Mustafa Paşa** kadim. **koca yemişi** katlab, kûhic, bir nevi tavulga, tapulga. **kara koca** saçları ağarmaz ihtiyar. **karı koca kavgası** kıskanç. **kocaya varmak** ere gitmek, izdivaç. **koskoca** ecsem, koca yarpuzu, fâhûr, bir nev merzengûş.

kocacık (قوجاجق) İhtiyarcık.

Kocaeli (قوجه ايلى) *is.* Hudavendigâr'da bir livadır ki kürsüsü İzmit. Kazaları İzmit maa nevahi, Kandırı maa Genç ili ve Kaymas ve Şeyhler, Taşköprü maa Beş divan ve Ağaçlı ve Akova, Adapazarı maa Sapanca, Hendek maa Akyazı ve Karasu ve Alpsofu maa Sarıcayer, Geyve maa Akhisar, Yenice-i Taraklı, Todurga, Karamürsel maa Yalova.

kocalak (قوجه لاق) Bir nevi büyük çaylak.

kocalık (قوجه لق) Şeyhûhet, sinn-i pîrî, inhitât-ı sin, herm, şevherlik, ba'l hâli.

kocamak (قوجامق) Kocalmak, kocalamak, kocalaşmak, ihtiyar, şeyh-i fânî olmak, bâlî. Ağaçlar eskimek, şeyb, yorulup farımak, fütur getirmek. *Gönül kocamaz.*

kocaman (قوجه مان) Pek büyük, müfrit, kodaman.

kocatmak (قوجاتمق) Kocaltmak, yormak.

koç (قوچ) *is.* Koyun aygırı, çebiç. Şeci, salâbetli, fütüvvetli manasına koç başı. **ekmeğine koç adam** mükrim. *Koç katımı fırtınası.* **koç boynuzu** iklîlü'l-melik nevinden ot, şahın top kundağında halat takılan kavi çengel.

koçac (قوچاج) Arabacı, at koşmasını bilen.

koçak (قوچاق) Salâbetli, besâletli.

koçan (قوچان) *is.* Meyvenin iç sapı. *Karnabit, lâhana, mısır, marul koçanı.* Teşbihle koçan defter, koçanlı defter. Vasfında sert, kart ve donmuş manasına soğuktan eller koçan.

Koçana (قوچانه) *is.* Üsküp livasında bir kazadır.

Koçgiri (قوچگیری) *is.* Sivas'ta bir aşiret ve kazadır.

Koçhisar (قوچحصار) *is.* Çankırı'ya mülhak bir kazadır.

Koçhisar (قوچحصار) *is.* Niğde'de Aksaray'a mülhak kazadır, tuzu meşhur.

koçkar (قوچقار) Gayet büyük boynuzlu döğüş koçu.

koçlanmak (قوچلانمق) Böbürlenmek, azmak, yiğitlenmek, yüreklenmek.

koçmak (قوچمق)*f.m.* Sarılıp bağıra basmak, zamm, der-ber etmek. **öpüp koçmak** bûs u anâk. **koşmak** izafe.

koçu (قوچي) *is.* Aslı koşu, tahtırevan biçiminde kapalı araba, karuça oda gibi ayaklı ve altı boş hububat ambarı *bk. koşu.*

kodaman (قودامان) *sf.* Kudamsı, kudeması hantal, tarz-ı kadîm, kubat, battal, metruk. Türkîde ecdat ve a'mâm aşiretin ululari manasınadır.

kodes (قودس) *is.* Mahbes, kümes

kodoş (قودوش) *sf.* Deyyus, teres, ziyade zemm ve kadh sırasında. *Koduş köpek.* Aslı bir kısım hünûd dervişi.

koduman (قودومان) Türkide zalim, dargın. Eski İran şahlarından dârâ-i ahîrin mahlâsı.

kof (قوف) *sf.* Koğuk, kavuk muhaffefi içi boş, ecvef, çürük, geçkin **kof adam** cahil. *Kof ceviz.*

Kofla (قوفله) *is.* Kıbrıs ceziresinde bir kaza merkezi kasabadır.

koğuş (قوغوش) *is.* Araları boş kovuk şey manasına döşeme, kirişleri ve koğuşları yer katında döşemesi koğuş olan odalar. **kışla koğuşları** yatak odası. *Uşak koğuşu.* **kereste koğuş ağacı** bartın koğuşu nevi. *Bartın koğuşu.* **koğuş ağacı** çıkrıkçı ve ekinci perdaht alet.

kok (قوق) *is. İng.* Pişmiş maden kömürü.

koka (قوقا) *is.* Narçil kökü, koka, tespih, zarf, fincan, kâse.

koka (قوقه) *is. Far.* Sabıkta yeniçeri ümerasının giydikleri tuğluğa resminde sorguçlu ya süpürgeli keçe.

kokarca (قوقارجه) Sansar. *bk. sansar.* Kokarca kürkü.

koklamak (قوقولامق) İstişmâm, nefesi çekerek, istinşâk etmek. *Koklayanın burnu düşmek.*

koklaşmak (قوقلاشمق) Sevişmek, bilişmek. *İnsan söyleşe söyleşe, hayvan koklaşa koklaşa.*

koklatmak (قوقلاتمق) Az vermek.

koklatmamak (قوقلاتمامق) Diriğ etmek.

kokmak (قوقمق) *f.m.* Koklamak manasına. *f.l.* Kokma. *Gül-i nâdân elinden al eline süsünü.* Nefh, te'affün, tefessüh, netn etmek, rayiha gelmek, emare bariz olmak. **ağız kokmak** buhr. **kavga kokmak** emâre-i harb zahir olmak, kavga. **mis gibi kokmak** niza yeri gelmek.

kokmuş (قوقمش) Fasit, fâsih, müte'affin, bozulmuş, burnu kokar, ahşem.

kokomiro (قوقوميرو) *is. Rum.* Topaç, hıyar, kelek adam, tabaş.

kokona (قوقونه) *is. Ul.* Hanım manasına aslı efendi makamında sarf olunur.

kokoroz (قوقوروز) *is.* Koçanıyla beraber mısır buğdayı. Sivri, çirkin kılıflı şey.

kokorozlanmak (قوقوروزلانمق) Dikilmek, dik gelmek.

kokoz (قوقوز) Koca başlı manasına ziyade züğürt, mustarip. Türkîde şaşkın, zıngıldamış.

kokozlamak (قوقوزلامق) Sefil, muztaribü'lhâl olmak, perîşân-hâl olmak, züğürtlemek.

koku (قوقو) Rayiha, güzel koku, tîb, ıtır, nükhet. **koku almak** his, derk etmek, sezmek. **koku çıkmak** duyulmak, kabahat bürûz etmek. **burnu koku almaz** hissi noksan. **fena koku** te'affün. *İs kokusu.*

kokulu (قوقولو) Muattar, hoşbû. **fena kokulu** müteaffin, mütennin, kerih, bed-bû.

kokutmak (قوقتمق) İskeleyi kokutmak ziyade iz'âc.

kokutturmak (قوقتدرمق) Tenşîm etmek.

kol (قول) *is.* Türkîde el ve ereş, zer' manasına olup pazıya karu, karaha denir. *bk. karmak.* Omuzdan parmakların ucuna kadar azud maa zer, pazı ile sâ'id denir. Sah gibi yazı işareti. Saf gibi enine olmayıp derinliğine olan sıra, *üç kol asker sevk etmek, asker kolu.* **kolağası** taburun bir kolunun amiri, binbaşı muavini, tabur ağası. **kol atmak** teşa'ub, teferru.

kol bağı pazıbent. **kol çekmek** sahlamak. **kol demiri** kapı tarkazı, kundakçı aleti. **kol gezmek, kola çıkmak** emniyet ve sükûnet-i âmme için asker gezdirmek. **kol gibi su** bol gür. **kol kanat** a'zâ-i cevârih. **kol kanat kırılmak** aza mecruh olmak. **kol kalemi** rend-i esfel. **kol kemiği** rend-i a'lâ. **kol oyunu** çengi takımı. **kol vurmak** bir aşağı bir yukarı gezmek. **kol yormak** bezl-i sa'y. **kola almak** celp, taltif. *Kola çıkmak. Askere kol gezdirmek.* **kolu kısa** iktidarsız. **kolu uzun** mücbir. **kolu yormak** tegallüp, zafer. **kollu kanatlı** etraflı, mufassal. **atın kolu** ön ayağı. **at kolunu atmak** ön kemiği çıkmak. **geri kol** dem-dâr, dündar, ileri karakol, talî'a. **ileri kol** mukaddime. *Karakol, gece kolu bk. karavul. Kâf kolu.* **libas kolu** yenin üst tarafı. *Terazi kolu.* Bazı şu'abâta denir, ağaç dalının, silsile-i cibâlin, nehrin, kolu şubesi, büldân cihatı, Rumelinin sağ kolu İslimye, Varna, Tırnavi, Rusçuk, Tulça, orta kolu Çatalca, Edirne, Filibe, Sofya, Vidin, Niş, Üsküp, Prizren tarafları, sol kolu Tekfur dağı, Gelibolu, Drama, Siroz, Selanik, Manastır, İşkodra, Hersek, sol kol şubesi Tırhala, Yanya, Preveze, Ergeni, Berat, Dobra. Anadolunun sağ kolu Kocaeli, Hudavendigâr, Biga, Karasi, Saruhan, Sığla, Aydın, Menteşe, Teke, İçel livaları. Orta kolu Kütahya, Karahisar, Hamit, Konya, Niğde, Maraş, Adana, Payas, Halep, Trablus, Beyrut, Şam, Akke, Küdüs, Nablus. Orta kol şubesi Ankara, Kırşehir, Bozok, Kayseri livaları. Sol kol Bolu, Sinop, Kastamonu, Çankırı, Amasya, Canik, Sivas, Malatya, Harput, Diyarbakır, Mardin, Musul, Süleymaniye, Şehr-i Zûr, Bağdat, Basra, Necd vesaire. Sol kol şubesi Karahisar, Erzurum, Gümüşhane, Trabzon, Lâzistan, Bayezit, Van, Muş vesaire livaları.

kola (قولا) *is. İt.* Nişasta tutkalı, neşâ, lezk.

kolaçan (قولاچان) Gezip dolaşma. Bala çala arşınlama. **kolaçan etmek. kolaçana çıkmak** insan tedüvül etmek. Igrıp gibi kaparoz aramak manasına.

kolak (قولاق) Koluk, kolu sakat deve.

kolan (قولاك) *is.* Enli örme kuşak ve kalın enli ip. *Eğer kolanı, tapkur kolanı, yün kolanı, semerin göğüs kolanı.* Salıncak ipi, çadır kenarına dikme pervaz. **kolan vurmak** büyük salıncakta sallanmak. **kolan yatağı** atın bel ortası. **kolanı gevşetmek** kolanı çekmek.

kolay (قولاي) *sf.* Sehel, yesir, asan, aslı bayağı. Düşmanın zaafın görüp tutma. *Kolay kürke elmasa ne, iş işler kolay.* **kolay gele** müyesser ola, sühulet, yüsr, usr güçlük zıddı. **kolayına bakmak, kolayını bulmak** çâresâz olmak, tedbir etmek.

kolaycacık (قولايجه جق) Kopkolay, sehlen, bi's-suhûle.

kolaylamak (قولايلامق) Bitirmek, karîb-i hitâm olmak.

kolaylanmak (قولايلانمق) Pezîrâ-yı hitâm, karîn-i ihtitâm olmak.

kolaylaşmak (قولايلاشمق) Kesb-i suhûlet etmek.

kolaylaştırmak (قولايلاشدرمق) Kolaylandırma, teshîl etmek, kolayımsı.

kolaylatmak (قولايلاتمق) Teshîl, tesyîr etmek, tehvîn, tesâhül, ihmal.

kolaylık (قولايلق) Suhulet, teshîlât, yüsr, hazır akçe, vakt-i yesâr, zaruret zıddı.

kolaylıklı (قولايلقلو) Müteyessir, rahat.

kolcu (قولجى) Dîdân gibi gezip kollayan. **gümrük kolcusu** kol kayığı memuru.

kolçak (قولچاق) Bileğe takılan yün örme bir nev eldiven.

koldamak (قولداق) Kollamak gibi koldam, ta'ayyüş.

koldaş (قولداش) Türkîde hem-pâ, yar, dest-gîr.

kolera (قولره) *is.* Salgın kolera illeti, heyfe.

kolgan (قولغان) Bir nev çatallı diken, tursûs, kalgıyan otu.

kollamak (قوللامق) Uğrayıp araştırmak, yoklamak, persiş, hatır ihsan etmek, himaye. **sıra kollamak** ittihâz-ı fırsat.

kolofan (قلافون) *is. Yun.* Çam sakızının musaffa nevi, kalfanya.

Koloniye (قولونيه) *is.* Manastır'da bir kazadır. *bk. kaloniye.*

koloridye (قولوريديه) *bk. kolyoz.*

koltuk (قولتوق) İbt, eğindirik. Müdahene. **koltuk altı** bağle. Kenar ve köşe, tenha yer, şube. *Koltuk bakkal, koltuk meyhane.* **koltuk kabarmak** tefahur. **koltuklu ve koltuk** büyük

sandalye. **koltuğuna girilir** hasta, bî-mecâl. *Gelini koltuğa vermek.*

koltukçu (قولتوقجي) Bitpazarı tellâlı.

koltuklamak (قولتوقلامق) Koltuk vermek, kibir ve ta'azzumu artırmak, yaranmak için müdahene, şatf etmek, koltuğa girmek bağlgir olmak.

kolum (قولوم) Yayın kolu.

kolyoz (قوليوز) *is. Rum.* Karga, uskumrunun iri gözlü cinsi, bir küçük nevi koloridiye.

kolza (قولزه) *is.* Nemsece salîbiyeden halcem-i zeytî, bir nevi yabani lâhana tohumu ki yağını çıkarırlar.

Komanova (قومانوه) *is.* Üsküp'te kaza merkezi bir şehirdir.

Komandariye (قوماندارسه) Sabıkta Kıbrıs zeâmetleri. *Komandariye şarabı.*

komisyon (قومسيون) *is.Fr.* Sipariş resmi ve dellâliyesi. Bir mesele havale kılınan hey'et-i müzâkere.

komisyoncu (قومسيوجى) Sipariş bezirgânı, siparişkâr, emanetçi.

kompremeso (قومپرومسو) *is.* Hüküm nasb için senet, tüccar muhasebesi için musalâha, mümeyiz nasbına dair mukavele. Uyuşup hesablaşma suretiyle tesviye.

komşu (قونشو) Hem-sâye, hem-civâr. *Komşu hakkı*. Komşu enis manasınadır. *Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.*

komşuluk (قونشولق) *sf.* Civar, mücâveret, cârlar.

konak (قوناق) Konacak yer, mesken, büyük hane, küçük saray, menzil, dernek. yol konakları yatı, menazil, menahil. İki menzil arası mesafe, rihâl, merhale. **ayın konakları** menâzil-i kamer. **beş konak** beş merhale mesafe. **bir gün konak etmek** oturak, dernek etmek. **başa konan** nuhle, saçların pisliği. **yolcuya konak vermek** hane göstermek.

konakçı (قوناقجى) Nüzul emini, esnâ-yı seferde ileride giden mübaşir

Konas (قوكاس) *is.* Gümüşhane'ye mülhak bir kazadır.

konboy (قونبوى) *is. İt.* Tüccar süfünü, kafilelerinin cebelisi, muhafızı, cenk gemisi süfün-i harbiye korudukları tüccar sefâyininin hey'et-i mecmû'ası.

koncolos (قوجلوس) *is.* Gûl, umacı.

konç (قوڅ) *is.* Künc. **çorap, çizme koncu** bacak tarafı, köşesi.

kondurmak (قوندرمق) **başa elmas kondurmak** takmak, oturtmak.

Kongurat (قونغورات) Moğolda bir taifedir Sonradan Türkî-zeban olmuştur. **Kongurat Denizi** Hazar şimalinde.

konguş (قونغوش) *sf.* Kongay ve konkay dahı derler. Türkîde mükabereli, pek kocaman, dik, mütekebbir manasına. Bin nef hunfesâ.

Koniçe (قونيچه) *is.* Hersek'te Koniçe maa Nartova kazasının merkezi bir şehirdir.

Koniçe (قونيچه) *is.* Yanya'da Koniçe maa Leskovik kazasının merkezi bir şehirdir.

konmak (قونمق) İnmek, tevakkuf, misafir olmak, ordu kurulmak, kuşlar tüneklemek, bir köye oturak etmek, savletle inmek . **bedavaya konmak** kaparoz. **toz kondurmamak** aybını görmemek, tebriye. **kuş konmaz** helbûn. **konup göçmek** tayy-ı merâhil, kat-ı menâzil. **konmazdan göçmek** meks etmemek.

Konrapa (قوكوريه) *is.* Konuralp muhaffefi. Boluda Konrapa maa Akçaşehir ve Üskübü ve Gümüş maa Efteni kazasının merkezi Düzce kasabası.

konsolide (قونسوليده) *is.* Eshâm evrakı. **konsolide hanı** borsa.

konsolos (قونسلوس) *is. İt.* Şehbender-Dört mertebesi olur **general konsolos** baş şehbender, **konsolos şehbender, vekil konsolos, konsolos memuru**.

konsoloshane (قونسلوسخانه) Konsulâto, şehbenderhane, balyoz konağı, konsolos kançilaryası.

kontoş (قونتوش) *is.* Kontayiş. Tatar han ve beylerinin yüzü, harç işlemeli üstlüğü tarzında dar yenli kapaniçenin diğer nevi. Kalmuk Moğolları hanlarının unvanı.

kontra (قونطره) *bk. ıstalya.* Kontra *bk. amiral. Kontra ıskota, kontra peyk, kontra feluk, kontra micana yelken, kontra babafingo.*

kontrat (قونطراتو) *is. İt.* Mukavele-name, senet. **hane kontratı** kira mukavelenamesi.

kontrayerve (قونطره يروه) *is. Lât.* Yeni dünya kökü, yılan kökü.

konuk (قونوق) Konu, konup geçen misafir, zayf, mihman. **göz konuğu** misafir, göz beneği. **enikonu** aheste aheste, rahat rahat.

konuklamak (قونوقلامق) İkram, ziyafet etmek, konu komşuyu çağırmak.

konur (قوكور) *sf.* Çamur gibi ahzar, konral, kumral. Çagatayîde kongur at dahı denir. Alem olur , yüz kara gibi.

Konus (قونوس) *is.* Filibe nevahisinden merkezi Istınmık kasabası.

konuşmak (قونوشمق) Mücavir olmak, mürâvede etmek, konuşmak, ünsiyet, ihtilât, ülfet etmek, mükâleme, müşavere.

Konya (قونيه) *is.* Karaman vilâyetinin merkezi bir şehr-i kadîmdir. Konya sancağının kazaları Konya maa nevahi Hatunsarayı ve Saiteli maa Lâdik, Atçeken maa Akçaşehir, Akşehir maa Doğanhisarı ve Turgut maa Cihanbeyli ve İshaklı ve Ilgın maa Argıthanı, Beyşehir maa Kıreli, Seydişehir maa Kuşaklı, Bozkır maa Belviran, Hadım maa Aladağ, ve Perluganda Sarıkaraman maa Lârende, ve Gafriyad ve Mahmutlar, Ereğli maa Divle, ve Karışözü, Karapınar maa Hotamış ve İnsuyu, Sultaniye.

kopal (قوپال) *sf.* Kopil dahi derler, bed, topaç, kunt, kaba. Ermenice kopil.

kopal (قوپال) *is.* Cila zamkı.

kopar (قوپار) *is.* İzmarit biçiminde yüz dirhemlik yassı balık.

koparmak (قوپارمق/قوپرمق) Katf, zorla almak, çiçek, meyve, izin, akçe koparmak, başını koparmak, çeneden ısırıp koparmak, vec'a koparmak manasına **yürek koparmak**. **velvele, yaygara koparmak** gürültü basmak. **gemi zinciri koparmak** fırtına iştidâdı, bahriye ıstılâhında demiri almak. **kaldırıp koparmak** güç kuvvet sahibi, tenûmend. **toz koparan** rüzgâr karşısında vaki ziyade tozlu yer. **zinciri koparmak** tecennün artmak.

kopartmak (قوپرتمق) Bir alete yırttırıp mecruh etmek, parmağı eksere kopartmak.

kopça (قوپچه) *is.* İplik, düğme yerine telden çengel. Erkek dişi kopça. *Poturu kopçalamak.*

Kopenhank (قوپنهاق) *is.* Danimarka payitahtı.

kopmak (قوپمق) *f.l.* Kırılıp yerinden ayrılmak, ifraz, inhisâs, inhisâm, kal olmak, inhitâm, inkısâm, inhilâ. İp kopmak, kol kopmak, testi kolunu fekk, munfasıl, müfrez olmak, kalkıp zuhur etmek. **kol kanat kopmak** zebun olmak. Bora, patırtı, tuğyan, kavga, gürültü kopmak. Kıyamet, toz, rüzgâr kopmak patlamak. Berûz etmek, uzvun etin parçası nez olmak. **öd, yürek kopmak** korkup ölmek, ziyade havf etmek. **gönülden kopmak** rızâdâde isteyerek vermek, bed, zuhur manasına *insaf yüzünden kopmak, eli nurdan kopmak, pazarlıkta pek yukarıdan kopmak.* Şedit ağrımak manasına göbek, yürek, kopmak ağrımak, uzvu yara yırtılmak, kal, kam, istîsâl. *Kıyamet kopmak.*

kopoy (قوپوي) *is.* Koşu zağarı. *Rumeli kopoyu, Tuna kopoyu*

kopuk (قوپوق) Kopmuş, parça, kıta.

kopur (قوپر) *is.* İzmarit biçiminde yüz dirhemlik yassı balık.

kopuz (قوپوز) *is.* Lâvta nevinden karpuz saz, berbat. *Kopuzu işiten kişi aldanır, kazan üstüne damla damlar sanır.*

kopuzla (قوپوزله) Kopusla, bir nevi kekik.

kor (قور) *is.* Kömürün iyi kızarmışı, aher, köz olmamış parlağı cemre. Eczâ-i nâriye. Türkistan'da **korbeyi** topçu başı, **korhane** cephane, tophane. **kor olmuş odun** ateş dökmüş. *Korlu ateş, kor gibi altın.*

kordon (قوردون) Gayet enli kalın kurdela, nişan hamayili. Bazı hududu muhafaza için vaz' olunan karakol silsilesi.

kordonlu (قوردونلو) Askı ipi.

korfe (قورفه) *is.* Cezâyir-i seb'a-i Yunan.

korkak (قورقاق) Cebân, muhteriz, ürdelik. Hâ'if, takiy, mütteki, tersân, hirâsân.*Korkak bezirgân ne kar eder ne ziyan.*

korkaklık (قورقاقلق) İhtirâz-pervâ, cebânet.

korkmak (قورقمق) *f.l.* Havf, haşyet, tehaşşi, irti'âb, hiras, tevehhüm, içtinap etmek, belinlemek, medhuş olmak. Cüret, cesaret, şecaat zıddı, tehâşî, cebânet etmek. *Başından korkmak.* **Mevlâdan korkmak** ittika, vera, teverru etmek. *Korkuğuna uğramak.* **seni Allah'tan korkmaz** tenzir.

korku (قورقو) Havf, dehşet, mehâfet, vehm, za'r, can hevli. Varta, tehlike, ihtiraz, vera, hazer. İhâfe, nehîb.

Deniz korkusundan yüzün zerd olur
Sana her talas kulle-i derd olur.

Şu kim korkulu yerde uyku sever
Lekelik eder ölümüne iver.

korkulmak (قورقلمق) Vakıa muntazır, müterakkib-ı havf olmak

korkulu (قورقولو) Mahûf, müthiş, muhataralı, tehlikeli, hevl-nâk, muvahhiş, mehîb. Hatar, tehlike, korkacak yer, vakur kalır adam. Mahûf, dehşet-fermâ, sehm-engîz.

korkuluk (قورقولق) Huffe, küme. **bostan korkuluğu** üyük, akça, kof adam. **köprü, yol, dere korkuluğu** trabzan, derabzin, muhafaza parmaklığı, bârû,

korkunç (قورقوڭ) Mahûf, mehîb, hâil, müthiş, korkacak.

korkusuz (قورقوسز) Tehlikesiz, hatarsız şey, pervasız adam.

korkusuzluk (قورقوسزلق) Selamet.

korkut (قورقود) Büht, mahûf, yavuz. Alem olur.

korkutmak (قورقتمق) İhâfe, tethiş, tehdit etmek, tenzir, tev'îd, vaat ve vaid ile tahzîr, tevhîş, ter'îb, terhîb etmek, ürkütüp kaçırmak, tehrîb, infâr.

kornize (قورنيزه) *is. Rum.* Tavan saçak kenarında avadanlık, raf gibi oyma çıkıntı.

korsan (قورصان) *is. İt.* Derya haydudu, haydut gemisi. Esnâ-yı harbte çapula çıkarılan gemi. **korsan yelkeni** lâtin yelken.

Korsika (قورسيقه) *is.* Akdeniz'de Fransa hükmünde bir adadır. **korsika otu** tuhleb.

koru (قورى) Hıfz ve hiraset olunmuş, bakılmış orman.

korucu (قورجى) Hiraset, müstahfaz, hıfz. Sabıkta cebeci, cebeli.

koruk (قورق) *is.* Gûre, hısrım, üzüm hamı, bir nevi yediveren. Mutlaka ham meyve. *Hurma koruğu, zeytin koruğu.* Yunanîden ta'rîble enfak unfak. *Kaya koruğu, dam koruğu.*

koruk (قورق) Halvet, yasak olan yer.

korumak (قورمق) *f.l.* Muhafaza etmek, sıyânet, himayet, hiraset, hırz, kifayet, vefa etmek, idare etmek. **masrafını korumaz** masrafa gayr-i kâhî.

korutmak (قوريتمق) Bekçiyle, çitle, hendekle muhafaza etmek. Orman çayır korutmak.

koruyucu (قوريجى) Korucu, yasakçı, müstahfız, orman bekçisi.

korvet (قوروت) *is. Isp.* Muhbir, seyyar manasına güvertesinde bir sıra toplu küçük kalyon.

korza (قورزه) *is.* Deryada biribirine takılmış iki zincirin dolaşığı. Çok zincir çok dolaşırsa isparmaça.

kos (قوس) *ed.* Apaçık gibi koskoca.

kos (قوص) *sf.* Kabarmış, kocaman şey, koskoca.

Kos (قوص) *is.* Kana'da bir kaza merkezi kasabadır.

koskoslanmak (قوصقوصلاغمق) Tazim, tekebbür, tebertum, kurulup kabarmak Hint tavuğu gibi.

Kosova (قوسوه) *is.* Kösova Bulgarca kargalık manasına Koçana nahiyesi.

Kostantiniye (قسطنطنيه) *is.* Cezayir toprağında bir kaledir.

Kostantiniye (قسطنطنيه) *is.* Kostantin'in şehri, İstanbul, Der-Saadet, Der-i Devlet. Kostantiniye Halici, İstanbul Boğazı, Boğaziçi, İstanbul idaresi bir vilâyetadd olunur. Sancakları Der-saadet, Beyoğlu, Üsküdar, Çatalca. Der-Saadetin kaza makamında olan daireleri Fatih, Eyüp, Yedikule.

koş (قوش) *sf.* Çift, çifte şey manasına **koş koşmak** arabaya çifte iki hayvan takıp sürmek, koş miltuk Çağatayîde tüfek ikiz.

koşaldı (قوشالدى) Biribirine iki hayvan koşulması. Bir iple iki deve bağlanması.

koşma (قوشمه) Koşuk, raks havası.

koşmak (قوشمق) *f.l.* Yelmek, seğirmek, şitap, rağbet, tehâlük manasına gelür, tekâpû. **ardından koşmak** takip. **iş ardından koşmak** işe koşmak.

koşmak (قوشمق) İlhak, terfîk, tertip, vasl, rekabet eylemek, yolcuya cebeli koşmak. Koçmak gibi zam ve ilâve, inat. Mevlâya şirk koşmak, arabaya hayvan raptetmek, hayvanı çifte bent etmek. **arabayı koşmak** hazırlamak. *Dertli koşmak.* **düzüp koşmak** tertip,

tanzim, tekmil etmek. *Sıraya koşmak.* **baş koşmak** mugâtede.

koşturmak (قوشدرمق) İt'âb etmek. **haber koşturmak** itâre.

koşu (قوشى) Sürü, takım, sürme, sıra. **aşağı koşu adamlar** esâfil-i nâs.

koşu (قوشو) Devânî, rekz *bk. segirdim.* **koşu atı** bırak at. **koşu öndülü** kasabu's-sebak. **koşu panayırı, pazarı** bir nebat. *Koşu yolu.* **bir koşu koparmak** şitap. **koşu, koşuk** raks havası aksamından koşmanın bir nevi. Türkîde arguştek.

koşulmak (قوشلمق) Lâhik, mülhak, muntazam olmak, ilhak, iltihak.

koşum (قوشوم) Araba atının takımı. *Koşum hayvanı.*

koşun (قوشون) Koşulmak, sürülmüş, sevk olmuş halk, asker. *Ardınca koşun uşaklı ahvaline kim güler kim ağlar.*

koşuşmak (قوششمق) Üşmek, ıztırâ, zihâm, pîç ü tâb, tekâpû etmek.

kotan (قوتان/قوطان) *is.* Büyük ağır sapan, pulluk ağırı, büyük nevi. **kotan kuşu** büyük gagalı saka

kotar (قوتر) *is. İng.* Kotra. Balta aş gemi, bir direkli ve lâtin yelkenli.

kotarmak (قوتارمق) *bk. kurtarmak.*

kotas (قوتاس) Kotas, *bk. hotuz.*

kotra (قوطره) *is.* Koyunu boy boy tefrik ve haşin haşin tevzi için küçük mandıra avulun parmaklık.

Kotur (قوتور) *is.* İran hududunda Hoy nahiyesi ve sabıkta muhtasar kale.

kova (قوغه/قوپقه) *is.* Türkîde kopga, kopar, kalkar. Kulplu menkul kap, delv. *Demir kova, ağaç kova, meşin kova, kuyu kovası.* Tulumbanın kovası.

kovalamak (قوغه لامق) Takip, si'âyet, nemmamlık, nemîme, ihbar, ittiham etmek. İstidrat, bir şeyin peşini bırakmayıp devam etmek.

kovalık (قوغه لق) Saz nevinden berdî, hasır otu, tüylü saz, içi boş kara kova nevi.

kovan (قوغان/قوان) Yel kovan kuş. **yelkovan** saçaklarda, saatlerde arı kovanı boş kütükten arı yuvasına. **kovan otu** keyvan, yüksük otu top gürle. Hartuç kovanı, kovan çiçeği, arı üşen oğul otu nevi.

kovmak (قوغمق) *f.m.* Aslı kavmak sürüp sevk, tart, ret, def, tarh, teb'îd, takip, iktifâ, iktida, te'âkub etmek, işin ardını kovmak.

kovmak (قوغمق) Kovalamak, kamçılamak. **menzil kovmak** sürmek, süratle yol gitmek

kovucu (قوغيجي) Nemmâm, gammaz.

kovuk (قوغوق) *sf.* Aslı kav, kavuk, kavuk, ecvef, müceff, mücevvef, menkûr, hali, boş Kadim Türkîde kıpçak. Mevsuf olur **ağaç kovuğu** ufak in, sukb, kurt deliği kovuğu delik manasına sûrâh. *Sıçan kovuğa kaçmak. Diş kovuğu doldurmak, diş doldurmak.* **dişin kovuğunu doldurmamak** gayet az şey yiyip karın doymamak. **diş kovuğu doldurmaz** mikdâr-ı kalîl.

kovulmak (قوغلمق) Merdut ve matrûd olmak. **arkası kovulmak** müteakip.

koy (قوى) *is.* Küçük körfez. Türkîde koygun denizden karaya konulmuş parça, mutlaka girgin şey, kolamak, derin çukur kazmak ve gömmek manasına .

koya (قويه) *is.* Avcı kuşların tu'meyi eritip kustukları fuzalât.

koyar (قويار) Türkide iki çayın biribirine koyulduğu yer, mülteka, kavşak. Koyaşkan *bk. kuskun.*

koyu (قويى) Koyın, aşağı doğru yüzü koyın, yüzi koyı kapanmak.

koymak (قومق) *f.m.* Vaz, terk, tehir, müsaade, ibraz, îka, ithal, bir şey üzerine ikame etmek, salıvermek. **ko desinler** varsın olsun. *Ko gitsin.* **koyup gitmek** öksüz bırakmak gibi. **ad koymak** tevsim. **aç koymak** sefil bırakmak. **akşamın işini sabaha koymak** ihmal. **araya komak** tevsit. **ateş koymak** ihrâk. **bahis koymak** lâdes tutuşmak. **baş koymak** azm. **bez koymak** tezgâha atmak. **bir yana koymak** sarf-ı nazar etmek. **bir yere koymak** hıfz, tevdi, nasbetmek. **boş koymak** müsamaha. **çıra koymak** iğrâ. **elden geleni ardına koymak** safh. **elden koymak** vaz gelmek. **hâline koymak** ihlâ. **içeri koymak, yayına koymak** kabul. **işi askıda koymak** tezebzüb. **meydana koymak** ibraz. **minnet koymak** imti'nân. **ortaya ispat nişan koymak** bellemek. **rehin koymak** istiğlâl. **tehlikeye koymak** ilka. **temel koymak** paydar ol-

mak. **ustaya koymak** çırak etmek. **üste koymak** kıymet tezayüt etmek, terakki, irtifa. **yolda koymak** bırakmak. **yoluna koymak** tanzim, tesviye. Ef'âl-i âmmeden olursa *asa-koymak.*

koyu (قويو) *sf.* Mayi şeyin kalınlığı galiz şebî, tîre, kesif, sahîn, mün'akid. *Koyu pekmez, koyu renk, koyu süt, koyu mürekkep.* Kinaye olarak kalın gibi *koyu çapkın.*

koyulaşmak (قويولاشمق) Kıvam getirme, in'ikad, renk kararmak, koyulaşmak.

Koyulhisar (قويلحصار) *is.* Koyun hisarı, Karahisar-ı Şarkîde Koyuhisar maa Naipli kazasının merkezi bir şehirdir.

koyulmak (قويلمق) İlka, iltika etmek, nehir diğerine munsab olmak, asker düşmanına hücumla girişmek.

koyuluk (قويولق) Gılzat, kesâfet.

koyun (قويون) Koy gibi bir şey konacak mahal, libasın göğsü, göğüs üzre vaz olan yeri, hicer, kese. *Koyuna komak, koyun cebi koyunda para.* Mutlaka sine, koyuna almak, elini koyuna koymak, cebe el etmek gibi koyun saati.

koyun (قويون) *is.* Türkide koy derler. Mahfuz yere konan hayvanat, ganem, ağnam, haml, erkeği koç, çebiş, dişisi marya, şat, sütlüsü sağmal, madıra koyunu, yavrusu kuzu. Bir yaşında toklu, ikide şişek, üçte ögeç. *Her koyun kendi bacağından asılır. Koyun saman yemez.* **koyun bakışlı** göden. **koyun gibi adam** bön, kalın başlı. **koyun gözü** papatyaya müşabih bir ottur. **koyun kıran** kılıç otu, yara otu, kantariyun. **koyun sürüsü** davar, ağnam. **koyun otu** ağır otu, kuzu pıtrağı, gâfes. **koyun sarmaşığı** kara pazıya müşabihbir ot, kıtf. **koyun vergisi** âdet-i ağnâm, mikdad. **koyunu kapı etmek** kotradan geçirmek. **boynuzsuz koyun** aciz, halim. **kurtla koyun bir yerde** emn ü aman, adalet. Koyun envaından kıvırcık, kıvırcığın âlâsı Karinabat azmanı, Karayaka, Mihaliç, Herek ve azmanı Karaman, kızıl koyun, karakaçan koyunu, ulah koyunu, İstanbul koyunu. Akkoyunlu, karakoyunlu aşayiri.

Koyunadası (قويون اطه سي) Sakız'a mülhak bir meralık adadır.

Koyuntepe (قويون ديه) *is.* Filibe'ye mülhak bir nahiyedir. Merkezi avrat alanı.

Koyun Yılı (قويون ييل) Sâl-i türkânın sekizinci senesi.

koz (قوز) *is.* Ceviz, guze. Kadim Türkide gölge manasınadır. **koz bekçi** ceviz ormanlarının korucusu. *Koz helvası.* **koz kabuğuna girmek** delik delik kaçmak gibi. **koz kırmak** hata. **koz oyunda** alıcı kâğıt. **koz paylaşmak** uzlaşmak, muvafakat. *Çetin koz. Kaba koz.*

koz (قوز) Koç, topalak, toparlak.

koza (قوزه) Müdevver şeyler. *İpek kozası, ceviz, lakz, pamuk kozası.* Kapsül mühür üzre vaz olan kemik yafta muhafaza.

Kozadası (قوزاطه سي) Cezîre-i kasut, Çobanadasına mülhaktır.

Kozak (قوزاق) *is.* Kozak maa Fesleke. Karasi'de fıstığı meşhur bir kazadır.

kozak (قوزاق) Çam fıstığı ve kayın envaının tohumu, topu. Mutlaka yuvarlak şey. **su kozağı** habâb, kabarcık. *Ebu Cehil kozağı.*

kozalak (قوزالاق) Servi meyvesi, âdetten ufak zayıf şey. **kozalak karpuz** çocuk. **su kozalağı** habâb. **mühür kozalağı** küçük fildişi.

Kozan (قوزان) *is.* Sis'te Cebel-i Kozan kazası. Merkezi Baylan köy kasabası, Samur boyunun meskeni.

Kozluca (قوزلوجه) *is.* Varna'ya mülhak bir kazanın merkezi kasabadır.

köçek (كوچك) *sf.* Yavru, genç, civelek, küçük şey, köşelik, rakkas, deve yavrusuna köşek.

köçeklemek (كوچكله مك) Köşeklemek, deve doğurmak.

köfterus (كوفتروس) *is. Rum.* Kalkancı demiri.

köfter (كوفتر) *is.* Üzüm şırasından yapılmış kalın pestil.

köftün (كوفتون) *is.* Keten ve sisam küspesi, sığırlara yedirilir.

kök (كوك) *is.* Cezr, rîşe, bîh, bün, künh, damar, menşe, neşet, asıl, nesil, iptida, temel, esas, aknum, istakas. **kök boya** meyan. **kökünde büyümek** yerinden mehcûr olmamak, dünyayı bilmemek. **altın kökü** pekvane Amerika lisân-ı kadîminde ipe kakühana. *Ayrık kökü. Diş kökü* . **ense kökü** unk. **menekşe kökü** sûsen. **yer kökü** havuç. **yılan kökü** diş otu. Doğramacılarda çınar, zeytin kökü. Sazın bu-

rulacak kulakları sazı kök etmek. Ahenk. **kökçüler** aktar, saydalânî.

köken (كوكن) Mahall-i aslî, menba, vatan, yerli, payvend. Nebatâtın fide mahalli.

köklemek (كوكله مك) Dikişle minder mıhlamak, boz yerin ağaçlarını kökten söküp tarla açmak, ince saç örgülerini uçlarını bir yerde sarıp kökleme etmek.

köklenmek (كوكلنمك) Nebatat kök peyda etmek, temelleşmek, paydar, müstedâm olmak, bir yerde müstekır olmak.

kökleşmek (كوكلشمك) Temelleşmek, yerleşmek.

köknar (كوكنار) *is.* Akçam, sanevberiyeden tennûbiye cinsi, nice nevdir. Sarıçam, tahta ve kerestesinin enva mahallerinin ismiyle maruftur. Abana, Avrinye, Saşköy, sarı ot, poyralık, sandıklı, karga dura. Kalas ve ona müşabih Tunadan gelen kereste ve lâta. Manastır, Murila, Venedik tahtası yarım araba.

kökün (كوكون) Esasen, an-asl. Türkîde kök, kökenmek, söğenmek zıddı artmak, töremek, üremek.

köle (كوله) *is.* Abd, bende, memlûk. **köle doyuran üzüm** kalın kabuklu çoban çavuşu.

kölemen (كوله من) Kul cinsi, memalik ocağı. *Bağdat Mısır kölemeni.*

kömür (كومور) *is.* Fahm. **yer kömürü** haşî. *Maden kömürü, taş kömürü* . **kömür göz** pek siyah. **kömür gibi olmak** kararmak, güneşte yanmak. *Kömür marsığı.*

kömürcü (كومورجي) Kapkara şey. *Kömürcü teleği, kömürcü kaya.*

köpek (كوپك) Köpüren hayvan, ehlî it, kelp, seg. *Köpeği öldürene sürdürürler. Köpekler gibi pişman* . **köpek ayası** alikiyeden keffü'l-kelb, yekide. **köpek balığı** vatoz, envaı çoktur : tarpana, testere, fener, maymun, keler balığı, ra'mûs. **köpek dişi** azı. **köpek memesi** sitan, serk, listân, koltukta zuhur eden ufûnetli teverrüm, şiş. **köpekoğlu** hain, mehîn, zebanzedi köpolu. **av köpeği** zağar. **çoban köpeğinin kıllı soyu** kıl barak. **iri çoban köpeği** çomar, akûr. **iri ve kısa bacaklı bekçi köpeği** masti. **kediyle köpek** zıt, muarız. **koğucu köpek** kopoy, bir nev kılıç bacak. **koşucu köpek** tazı, selvakî. **ufak köpek** fino, bir nev masticik. **kuduz köpek** azgın, mütehevvir, akur adam.

köpeklemek (كوپكله مك) Yorgunluktan korku ve pişmanlıktan zebunlamak, köpek gibi solumak, nadim olmak.

köprü (كوپرى) *is.* Türkide köprüg. Kantara, cisr, yol, bel, uzun köprü *bk. Ergene.* Kemerli şeyler *kilit köprüsü, toka köprüsü, apolet köprüsü, burun köprüsü. Elin geçtiği köprüden sen de geçersin.*

Köprü (كوپرى) *is.* Sırbistan'da Köprü maa Prakin kazasının merkezi bir kasabadır.

köprücük (كوپريجك) Kuşlarda uçarcak terkuh, boyun çitberi.

Köprülü (كوپريلو) *is.* Selanik'te kaza merkezi bir şehirdir.

köpük (كوپوك) *is.* Aslı kepük, kep, kef. Kaynayan şeyin yüzünde peyda olan kaymak. Zebed, tafâre. **ağız köpüğü** gey, lu'âb. **deniz köpüğü** türşe, mavi renk. **deniz köpüğü** lüle taşı. **deniz köpüğü** atlarda kızıl ton.

köpürmek (كوپرمك/كپرمك) Aslı kepirmek. Temerrug. Çamaşır, derya, ağız köpürmek kudurmak.

köpürtmek (كوپرتمك) Bez makulesini sabunla köpür köpür yıkamak. **sabun köpürtmez acı su** terden köpüklenmek.

kör (كور) *sf.* Ama, itinasız, idraksiz, battal, gafil, karanlık, kesmez alet, künd, gayri müteyakkız. **kör bıçak** çönge. Köroğlu misli **kör boğaz** oburluk. **kör döğüşü** gafilane tezlik. *Kördüğüm. Kör gözlü, nankör.* **kör mum** ziyasız. **kör sıçan** köstebek. **kör tırnak** küt. **körükörüne** ale'l-amya. *Kör yılan.* **körünü kırmak** mahvına. **anadan doğma kör** darir, nâ-bînâ. **bir kör oğlu bir ayvaz** sekbâr. *El körü.*

kören (كورن) *is.* Hurmâ-i Hindî dedikleri dum ağacı ve zamkı, habb-ı makdazrık, Mısır mumyası.

körfez (كورفز) *is. Rum.* Koy körfezi. Körfez adası, Venedik körfezi ağzında olan Cezîre-i Korfa.

körlemek (كورله مك) İptal etmek, kapanmak, çıban yol, iltiyâm, tatil. **körlemeden** ale'l-amyâ, görmezden, tahminen. **boğazı körlemek** def-i cû.

körlenmek (كورلنمك) Mesdut, münkarız olmak, zeval bulmak, ışık kararmak, yara kapanmak, bıçak çöngülmek, kesmemek, ticaret kesat olmak. Körebe oyunu.

körlük (كورلك) Amy, gaflet. Nispet gibi rağm, dikkatsizlik, müsamaha, tegafül, igmaz. *Ellere körlük verip kendi kamburunu görmez.*

körpe (كورپه) *is.* Taze, nev-res, nev-ber. *Köpre çocuk, körpe hıyar.* **körpe fidan** nev-civan. **körpe civanlık** unfuvan, şebap.

körşe (كورشه) *is.* Karın yüzünde tutan muvakkat buz. Batmaz kar körşe havası. Farisîde kürşe hud'a, yapma şey demektir. *Karlık vilâyetlerde kervanlar körşe gözler.*

körük (كوروك) *is.* **körüklü araba** kaliska. **körüklü dolap** argon envaı. **burun körük gibi varıp gelmek** yorgunluktan, hiddetten solumak. *Çalgı körüğü.* **el körüğü** minfâh. **kuyumcu, demirci körüğü** hımlâc. **lâf körük** geveze, lâfazan, çan çan.

körüklemek (كوروكله مك) İş'âl etmek. **yangına körükle gitmek** fesadı müşted etmek.

kös (كوس) *is.* Farisîde bakır kap üzere gerilmiş büyük gayr-i menkul davul. *Nöbet kösü, nakkare kösü.* **kös oyunu** sabıkta at üzere oynadıkları beçiz nevi. Sedefçilerde *kös sandığı.*

kös (كوس) *is.* Doğru, metin, sengîn manasına. *Kös kös yürümek.*

köse (كوسه) Kökleri küsmüş şey. **köse adam** müzellef. *Köse orman. Köse kahya imamesi.*

kösegen (كوسكن) Ağacı mimoza envaından meshiye.

kösele (كوساله) *is.* Gönden terbiye olunan kalın deri, gavata. **köselesi pek kalın** vâkite. **inek köselesi** videlâ, **dana köselesi** güderi. Kösale geyik derisi taklidi ayak kabı köselesi altı. **kösele taşı** berber vesaire bileğisi, sumaki.

kösem (كوسم) *is.* Kösemen, kavgacı koyun ve keçi, çebiş. **sürü kösemeni** önde köskös giden kılavuz koyun. Vasfında serbest , cesur, lâubali.

kösnük (كوسنيك) Azmış. *Kösnük kısrak attan kaçar mı?*

kösnümek (كوسنيمك) Dişiler erkek hayvana hususan kösemene talip olup azmak. Türkîde kösen, kiş, kişen aygır ve kösemen manasına.

köstebek (كوستبك) *is.* Yer kabarığı, kör sıçan, hulde. Türkîde sipil gibi köstebek illeti sıraca nevi

köstek (كوستك) *is.* Türlü bent ve bağ ve zincir. **köstek kesmek** bent ve avkı ref etmek. *Araba kösteği, boyun kösteği, saat kösteği, kılıç kösteği, küpe kösteği.* **at kösteği** ön ayağının. **şeytan kösteği** üç ayağa vurulan uçrum. Mühmel olur : estek köstek.

kösteklemek (كوستكله مك) Bıçaktan bağlamak.

Köstence (كوستنجه) *is.* Aslı Kostaniçe. Tuna ağzında kaza merkezi bender.

Köstendil (كوستنديل) *is.* Sofya kurbunda kaza merkezi şehir.

köstere (كوستره) *is. Rum.* Uzun rende, bir nevi büyük avadanlık. **köstere taşı** bileği çarkı, değirmen taşı yaptıkları hacer-i gasbâre. **köstereye tutmak** çarhta bilemek.

kösümek (كوسيمك) Kuşlarda görükmek, gürk olmak, gurk tavuk. Gevşeyip sölpümek manasına kösnük fındık leblebi. **kösnük sarhoş** mahmur, yılık manasına.

köşelik (كوشه لك) *bk. küçük.*

köşk (كوشك) *is.* Farisîden taribi cevsak. Kasır, yüksek çardak gibi binalar. **yangın köşkü** konaklarda olan mürtefi nezaretli tenezzüh odası. *Elin köşklü sarayından bizim tavhanemiz yeğdir.* **köşk bekçisi** harîk memuru.

Köşk (كوشك) *is.* Aydın'a mülhak bir kazanın merkezi kasabadır. **Köşkdere** *bk. çanlı.*

köşklenmek (كوشكلنمك) *f.l.* Köşüklenmek, koskoslanmak gibi tekebür, kurulma.

kötek (كوتك) Dayak, sesli darp.

kötü (كوتو) *sf.* Bed, reddî, şaki, kem, bayağı, yaman. **kötü adam** sû. **kötü söz** şetm. Mevsufunda **iyi kötü** hayr ve şer, hüsn ve kubh, nîk ü bed, ma-hazar. **ne kötü günler** heyhat.

kötülemek (كوتوله مك) Zem, kadh, itham etmek.

kötülenmek (كوتولنمك) Bed-nâm, pejmürde olmak.

kötüleşmek (كوتولشمك) Münakaşa, münâfese, tedenni, ta'affün etmek.

kötülük (كوتولك) Şekavet, şer, mazarrat.

kötürüm (كوتروم) Meflûc, oturak manasına sakat. **köskötürüm** bî-ser ü pâ.

Köyceğiz (كويجكز) *is.* Menteşe'de Dalaman maa Pernaz merkezi bir kasaba.

Köysancak (كوي سنجاق) *is.* Şehr-i Zûr'da bir kaza.

köz (كوز) *is.* Kavlamış şey, kemiğin yumuşağı ve kıkırdağı, kuru geçmiş kömür, ahker.

kral (قرال) *is.* Sakalibe elsinesinde melik manasına. **yedi kral** sabıkta Almanya'nın imparatorunu intihaba muin olan Hersekler. **kral soyu** âlâ koloniye.

kraliçe (قرالچه) Kral te'nisidir.

krallık (قرالق) Hükumet, mülukiyet, bir mülkü olan hıtat. *İtalya, İspanya krallığı.* Ta'rîble kraliyet dahi denir. *Portekiz kraliyeti.*

Kuban (قوبان) *is.* Çerkezle Kazak arasında bir nehir. Kuban Türkîde azgın, kızıl, deli azman.

kubat (قوباد) *sf.* Eski, battal, hantal, kaba, **keykubat** pek eski müluk, Keyâniyân-ı Îrândan.

kubur (قوبور) *is.* Üstüvânî, sıkı kaplar. *Beşik kuburu.* **eğer kuburu** eğere merbut pişto zarfı. *Kalem kuburu.* **ok kuburu** gedelik, tirkeş, sağdak, künkden. *Lağım kuburu.* Dar şeylere vasf olur : *kubur pantolon.*

kucak (قوجاق) Hıcr, hızn, aguş, kenar kucaklanan miktar, hufne, ihtizân. **kucağa almak** çocuğu kucakta gezdirmek. **kucakta büyücek** perverde-i nâz. **kucakta çocuk** sabi. **kucağa varmak** ihtimâ, aman istemek. **kucak kucağa** yaka paça kavga.

kucaklamak (قوجاقلامق) Sarılmak, derâgûş etmek, ihata, şumul, iştimal, ihtiva, hasretmek,

kuduk (قودوق) *is.* Merkep yavrusunun pek ufağı.

kudurmak (قودرمق) *f.l.* İlletle azmak, dâ'ü'l-kelbe uğramak, hiddet ve şiddet ile köpürüp kızmak. *Bir söz ki dirhemini yiyen kudurur.*

kuduz (قودوز) Kutuz, azmış köpek ve sair akûr. Tatarda alemdir. **kuduz otu** haşîşetü'l-kelb, kahirü's-semûm, banbul otu. **kuduz böceği** yanbolu kurdu, başmakçı zerûh, zerûh-ı yabanî. Kunduz demek pek galat olur.

Kudüs (قدس) *is.* Kuds-i şerîf, beytü'l-mukaddes, Suriye'de cenubî arz-ı filistinde bir liva kürsüsü şehr-i kadîmdir. Kazaları Kudüs, Yafa maa Ledremle, Gazze maa Han, Yunus, Halîlü'r-Rahman nâm-ı dîger Habrun.

kufi (كوفى) Hatt-ı kûfî. Eski, metruk manasına avam zebanzedidir.

kuğu (قوغو) *is.* Yunanîde koknos, yaban kazına benzer hayvan, erc, erdef, bec. **kara kuğu** Hindistan koknosu, fevn. Büyük nevi sarıca kuğu, tuna kuğusu, sultanî kuğu, pek büyük nevi. *Kuğu fırtınası.*

kukla (قوقله) *is. Yun.* Oynattıkları bebek, lu'bet-i çin. **kukla gibi adam** ufak tefek. **kirli kukla** pis karı.

kuku (قوقو) *is. Rum.* Kukula iri baş ve başlıklı şey. *bk. kukulya kukuma.*

kukulâta (قوقولته) *is. Rum.* Papaz başlığı, hâlen başlıklı cebe.

kukulya (قوقوليه) *is.* Top başlıklı şey manasına ipek kozası. **kukulya mevsimi, kukulya** fırtınası evâ'il-i nîsân.

kukulyacı (قوقوليه جى) Fal bakar çingene karısı. **kukulyacı kıyafetli** zibidi, pejmürde. Maydanozlu fal.

kukumav (قوقوماو) *is.* Ebvamdan pek iri başlı ufak yırtıcı nehari kuş.

kukvaya (قوقوايه) *is.* Palamut envaından balık.

kul (قول) *is.* Abd, memlûk, bende. **kul oğlu** uteka-zade. **Tanrı kulu** âbid, mahluk, âferîde. Sabıkta devşirme ve köle ve üseradan tahrir olunan yeniçeri. **kapı kulu** atîk, mu'tak, *Kul kethüdası. Kul cinsi. Paran varsa celep kulun, paran yoğısa han toman yolun.*

kula (قولا) *sf.* Türkide holaku, Farisiye nakl ile Hülâgu yazılmıştır. Semend, kahve rengi ve o tonda at. **ak kanat kula** tüyleri zülf-i siyah. **beyaz kula** semendin boz lekelisi.

Kula (قوله) *is.* Saruhan livasında Kula maa Çakırca kazasının merkezi bir kasabadır.

kulaç (قولاج) Sâ. Bahriye ölçüsü. **kulaç ölçüsü** ip.

kulaçlamak (قولاجلامق) Mesâha etmek, tahtît. Türkide kulaç açmak iki kolu ya iki kanat açmak, boylamak ölçmek gibi bir mahalle

süratle gitmek, kulaç kulaç için fersah fersah. Bol bol.

kulak (قولاق) *is.* Üzün, gûş. Türkide devre müstedîr, eleğimsi manasına kulağa benzer şeyler. Çorbalık hamur parçası. Yatağan, bıçak kabzasının kulağı. **sivri kulaklı** teke bıçağı. **kaba kulaklı** vidin bıçağı, **yassı kulaklı** bosna bıçağı *bk. mıklık.* **kulak asmak** sem-i itibar. **kulak çınlamak** yad ve tezkâr. **kulak doldurmak** isma, ikaz, ikna, ilzam. **kulak dolgunluğu** mesmuat. **kulak misafiri** sami, müstemi, sakit. **kulak kemikleri** azm-i mıtrakî, sendân, azm-i adese, azm-i rikabî. **kulak kıkırdağı** yelpaze, sadefe-i üzün. *Kulak kirişte.* Samia, dikkat manasına **kulak olmak, göz kulak olmak** müteyakkız. **kulak otu** dam koruğu. **kulak tozu** izar, benâgûş *bk. düz.* **kulak tozu teverrümü** unku'l-arz. **kulak tutmak** istima. *Kulak uğultusu.* **kulak vermek** iltifat, istima, sem-i kabul. **kulak yumuşağı** memesi. **kulağa girmek** itibar. **kulağa kaçan** hariş. **kulağa koymak** ismâ, ihtar. **kulakta küpe** muhtıra, intibah, agahî, ikaz. **kulağı bükmek** tavsiye, ihtar. **kulağı delik** agâh, zeyrek. **ağır kulak, sarkık kulak** ahtal. **ayı kulağı** yer şakayıkı. **balık kulağı** tarak. **bir kulaktan girip bir kulaktan çıkmak** adem-i i'tinâ. **çıkrıkçı kulağı** bir nev demir kalem. *Deniz kulağı.* **devede kulak** cüz'iyat. *Deve kulağı.* **eli kulağında** müezzin gibi hazır. *Eşek kulağı. Fare kulağı.* **kabakulak** kabadayı kıyafetli. **kalem kulaklı** Arap atı. **kara kulak** Anadolu vaşağı. **kara kulak** kürk. *Kelle kulak yerinde.* **kuzu kulağı** hummâz bir nevi dahı keçi kulağı. **şeytan kulağına kurşun** felek duymaksızın, neûzübillah, fî-emanillah. **tezkere kulağı** isim ve unvanı yazılan kağıt parçası. **yelpaze kulak** büyük. **kulak kabartmak** dikkatle havâle-i sem.

kulakçın (قولاقجين) Takkenin ve külâhın kulakları örter zeyli, devrimi.

kulapa (قولاپه) *is.* Dulaptal otu, kulapa aşhıs, ak sakız dikeni baylak otu.

Kulaşın (قولاشين) *is.* Hersek'te bir kaza merkezi hisar.

kule (قوله) *is.* Kulle galatı. Yüksek şey, burç minare, sahrada çiftlikler kâgiri yangın kulesi. Dağ tepesi, tıgsa, parmak. Avcı kulesi kümesi, kümleti. *Saat kulesi, sulukule, su terazisi, yedi kule. Kız kulesi, kuleli.*

kulitin (قوليتين) *is.* Kaltin, iki kule su alır küçük havuz, hamam kulitisi. Kurna büyüğü.

kullanıklı (قوللانيقلو) Sehlü'l-isti'mâl, rahat şey, kabil-i isti'mâl, kullanışlı.

kullanılmak (قوللانلمق) Müstahdem olmak.

kullanılmış (قوللانلمش) Müstamel, eski.

kullanmak (قوللانمق) İstihdam, istimal etmek, idare, tasarruf, müdara. **ağız kullanmak** idâre-i lisân. **bol kullanmak** müptezel etmek. **hor kullanmak, tepe tepe kullanmak** tahte'l-kahr.

kullap (قوللاب) *is.* Kılaptan vesaire büktükleri çark. **kapı kullabı** zırh nevi menteşe.

kulluk (قوللق) Ubudiyet, ibadet, taat, abd, müşterâ hâli, memlûkiyet etmek, istirkak, Allah kulluğu, teverru. **kulluk asker mahalli** nöbetçi meskeni, karakolhane.

kullukçu (قوللقجي) Sabıkta kulluk zabiti. Karakullukçu *bk. karavul.* Yeniçerinin küçük zabiti.

Kulp (قلب) *bk. Diyarbakır.*

kulp (قولب) *is.* Kapların tutulacak yeri, halkası. *Bardak, testi, kazan, güğüm kulpu.* Mutlaka taarruz olunacak yer bahane. **her şeye bir kulp takmak** mana vermek, zeyl, ilâve etmek. **ucunu kulpunu kaybetmek** mümsik bulamamak. **yumurtaya kulp takan** bahânecû. **kulplu şamdan** el şamdanı. **âlât kulpu** urve.

kuluçka (قولوچقه) *sf.* Kızmış, gurk olmuş yumurtada tavuk ki gurk gurk eder. Türkîde palaçka, gürüklemiş. **kuluçka olmuş** tembel, yerinden kalkmaz, üşengen.

kulumbur (قولومبور) *is. İt.* Gemilerde ana direğin destramurasından yukarı sürülen çubuğun çanaklıktan aşağı kalan tarafı.

kulun (قولون) *is.* Aslı kavmak, kavlamak, kovalamak. Asılda kulun ve kulan yabani eşek. Merkebin yeni yavrusu. Envaı çoktur : ya'fûr, yahmûr, gûr. Tataristan'da bir nevi çikitay, Cenubî Afrika ve Habeş semtlerinde hımâru'l-vâdî, zebra.

kulunç (قولنج) *is. Yun.* Şedid veca, bazı sızı. **kulunç otu** ferâgât. **kulunç kırmak** şiddetle ovmak.

kulunlamak (قولونلامق) Hayvanat tevlit etmek. Bazan kısrakta müstamel.

kulübe (قوليبه) *is.* Rumcada kalive, örtü, dam demektir. **avcı kulübesi** gömültü. **bekçi kulubesi** nöbetçisinin kulesi. **kolcu, nöbetçi, gardiyan kulübesi** bekleme.

Kulzüm (قلزم) *is. Lât.* Bahr-i Ahmer kenarında Kasîr'e karîb şehr-i kadîm harabesi.

kum (قوم) *is.* Reml, rîk. *Bina, tahta kumu; arına, deniz kumu, kapanak kumu, demircilerin kalıb rîki, ince sarı dökmeci kumu, ak kum, perdahçı kumu.* İnce ufak şeyler. **kum balığı** sakankur. **kum gibi kaynamak** mübâlağa-i izdihâm. **kum illeti** hasve. **kum karınca, kum inci** halk. **kum meydanı** talimgâh. **kum otu** deniz sazları, eşine. **kum saati** remliye. **kumda oynamak** hırmân. *Karakum.* **kumlar, kızıl kumlar** hastaların girdiği batak.

kumanda (قوماندە) İdare, emir, ta'lîm-i askerî, emrî, serdarlık, başlık, gemiye bir orduya kumanda etmek, serkârlık etmek, talimde kumanda etmek, emir vermek, manevra çevirmek.

kumandan (قوماندار) *is. İt.* Amir, başbuğ, malta kolonyerleri zabitanı. **kolordu kumandanı** müşir.

kumanya (قومانيه) *is. İt.* Gemiyle sefer edenlerin zahiresi, nevale, piyade kayığın zevrağına yakın olan güvercinlikten aşağı küçük dolapcağız, kapağına kumanya tahtası ve örtüsüne kumanya üstü denir.

kumar (قمار/قومار) *is.* Lu'b-ı harâm, meysir. **kumar oynamak** tehlikeli tesaddiye girişmek.

kumar ağacı (قومار اغاجى) *is.* Rododenderon, dağ gülü, ağacı kırmızı, kerestesi makbuldür.

kumarcı (قمارجى) Kumarbaz, dolandırıcı, hilekâr, bed-hulk.

Kumarî (قمارى) *is.* Hindistan cenubunda Kumarî Burnu. **ûd-ı kumârî** ud ağacının âlâsı.

kumaş (قماش) *is.* Arabînin hilâfı olarak âlâ ipek ve ipek taklidi mensucat. Altı parmak atlas, çetari, hakîr, serâsir, sevâyî, bindallı, şîb, hâre, canfes, sandal, sadakur, tafta, taka, kutani, kitaî, gezi, kemhâ, gülmez oğlu. Kumaş kaftan, tülbent, basma, çuha, kaftan, dokuma, nesç, enkaz manasına kumaşı âlâ sof. *Bir top kumaş.* **o ne kumaştır yagidâr gibi** fitne adam. **hint kumaşı** şikâr şey.

Feleğin hâline ey hoca nazar kılmazsan.
Çarh-ı atlas ne kumaş idügini bilmezsin

kumaşî (قماشي) Aşağı adam.

kumbara (خمبره/قومبره) *is.* Galatı kumbara, hum-pare. İçi boş yuvarlak demirden döküp eczâ-i nâriye ile doldurup top ve obüs ve havan ile yahut el ile atarlar. Etfal içine deliğinden akçe atıp terâküm ettirdikleri toprak yuvarlak kakma.

kumbaracı (خمبره جي/ قومبره جي) Mukaddem bir gürûh-ı mahsûs asker olup kumbaracı başı emri altında hidemât-ı mahsûsada bulunur, kumbarahanede sakin olurdu.

Kumburgazı (قوم برغوسي) Kumkale *bk. Biga.*

kumkuma (قومقومه) *is.* Güğüm nevinden maden sürahi, ufak testi süzgeçlisi gargar. *Zemzem kumkuması, eski maden, bakır teneke kumkuması.*

Kumla (قوملە) Gemlik'te maruf kasabadır. *Kumla üzümü.*

kumlu (قوملو) Kum karışık yahut karıncalı. *Kumlu armut.* **kumlu kumaş** ufak benekli.

kumluk (قوملق) Rîkistan mahal ve çöl, kızıl kumlar. Rimâl, fikar. **kumluk tepe** ahkaf.

kumpanya (قومپانيه) *is.* Şirket manasına istimali abestir.

kumpas (قومپاس) *is.* Pusula, kıble-nümâ, gemilerin rehnüması. **kumpas etmek** ölçüp biçmek, mülâhaza tasmim etmek. **kumpaslı iş** musammem, fesat tedbir.

kumral (قومرال) Kestane karası gibi koyuca kum rengi, doruya yakın renk. *Açık kumral sakal.* Kumr, kumur Arabîde boz demektir. Cibalü'l-kumr Nil menbaı. Türkide konur, kumtul dahı derler.

kumru (قومري) *is.* Verş. **kumru göğsü** renk. **arpacı kumrusu** mahrum, mehcûr. **kızıl kumru** hak vuran. **ufak kumru** yusufçuk. **yabanî kumru** üveyik, bir nevi kuskuguk.

kumsal (قومسال) Kum karışık olan arazi, deniz kenarı. **kumsal yer** kumla.

Kumur (قمر) *is.* **Cebel-i Kumur** Buzdağ. Afrika'nın maşrık vasatında, galatı kamar dağı.

Kumuradaları (قمر اطه لری) *is.* Madagaşkar şimalinde Arap hükûmeti.

kunda (قوندە) *is.* Bir nev zehirli örümcek resmi rüteylâya andırır.

kundak (قوندق) *is.* Künde, kunt, top şey. *Kundak bezi.* **kundaktaki çocuk** tıfl-ı nâ-bînâ. **kundaktan beri** evvel-i sabâvetten. **kundağı çözülmemiş** nev-zuhur, bikr. **baş kundağı** zenânın toplu, sade başı. **çocuk kundağı** kımât. **top kundağı** tekerleksiz topun ağaç binisi. **tüfek kundağı** dipçikli ağacı. **yangıncı kundağı** yağlı paçavra. **canı kundak koymak** ihrâk. Fıstık içi, mukavves boş kalem, bir nevi fıstık. İzmir, oluk, rende, kıntırac, hadde makası, kol demiri, kaysad, râc.

kundakçı (قونداقجی) Yangın eden.

kundakçılar (قونداقجیلر) Tüfek ilbâs eden esnaf, kundakçı takımı.

kundaklamak (قونداقلامق) Çocuğu bezleri ile sarmak. Zenân saçlarını başlarına kaldırıp sade yemeni ile sarmak.

kundura (قونطوره) *is.* Yunanide koturna. Arabîde kırtıbiye. Alafranga yemeni. **kunduracı sabunu** sabun taşı.

Kunduz (قوندز) *is.* Köhne dîz, eski hisar manasına Belh civarında bir kale ve hıttadır.

kunduz (قوندوز) *is.* Sahihi kund. Kuzâ'a seklâb, sekâvî, fare ve teyün fasilesinden bir hayvandır. **kunduz hayası** kund, bîd-i setr hayvanın bir mahsus torbasıdır. Kunduz yüceği galattır, sahihi *bk. kuduz.*

Kunfede (قنفده) *is.* Asir'de bir kaza merkezi kasabadır.

Kunitra (قنیطره) *is.* Havran'da bir kaza merkezi şehir.

kunt (قونت) *is.* Künd, zâviye-i münferice, açık ince ve keskin olmayan. Kavice şey. *Kunt bina.* **kunt adam** hiddet-i zihni olmayan metin adam.

kup (قوب) *e.* Apaçık gibi. **kupkuru** zayıf, lâğar, fertût. *Kopkolay.*

kupa (قوپا) *is. İt.* Kadeh, piyale, kâse, oyun kağıdında yürek.

kupa (قوپه) *is. Fr.* Kesme araba.

kur (قور) *sf.* Dolaşık, dolam, dizi, kuşak, vişâh, nitak, kılâde, kemer, kuşak, silâhlık. **içkur, uçkur** şalvar, bent, dizkur, tapkur, tabur bel kemiği, kara etlerine Türkide asabkur derler. Sabıkta bele kuşanılan pulat kemer.

kurabiye (غرابیه/قرابیه) *is.* Unlu, sütlü. **bademli kurabiye** kuş lokumu. **kurabiye saat** ufacık.

kurabiye (قرابیه) *is. İt.* Bolca ağızlı kısa tüfek, süvari tüfeği.

kurada (قوراده) Kuruyup gevreyerek yıpranmış eskimiş naçiz, sade, geçmiş. *Kurada at, hane, kılıç, dükkân, yatı, eşya.*

kurak (قوراق) Kuruca, kuraklık manasına yağmursuz, rutubetsiz. *Kurak hava.* **kurak yıl** kaht.

kuraklık (قوراقلق) Yübûset.

kurbağa (قوربغا) *bk. baka.* Hayvânât-ı zâhifeden kiriş gibi saplara yapışık tohum, naka bırakanlar, zıfda, gûk. **kurbaga balığı** tarahonya nevi. *Kurbaga otu. Kurbaga taşı.* **ağaç kurbağası** demda. **karakurbağa** ateşli bağa, ıssı bağa, sama, vezak. *Ettiği hayır ürküttüğü kurbağaya değmez.*

kurbağacık (قوربغاجق) Ethâb ve rübd envaından zafîda, d^d altı gibi. **pencere kurbağacığı** tutup kaldıracak gömülmüş halka.

kurban (قربان/ قوربان) *is.* Zilhicce, kurban bayramı iyd-i azhâ. Kurban yayın iki kolu. **kurban olmak** fedâ-yı cân etmek .

kurbanlık (قوربانلق) *is.* Zebîh. **kurbanlık hayvanlar** uzhiye, zahâyâ. **kurbanlık koyun** halim, mazlum adam. *Gûruna kurban olayım* kinayedir.

kurca (قورجه) *is.* Hırş, tahrik, tehziz, tahriş. *Kurca çıbanı.*

kurcalamak (قورجه لامق) Kurar gibi kaşıyıp karıştırmak, bozmak, azdırmak, işi çok kurcalaştırmak, tahriş, tahdiş etmek, yarayı kurcalamak, azdırmak.

kurcu (قورجي) Cebeci asker.

kurdele (قوردله) *is. İt.* Kurza, şerit biçiminde ipek atlas ve canfes tirizi.

kurdurmak (قوردرمق) Bina rekz ve tesis, alet çağ ettirmek, Türkîde *bina kurdurmak, çadır kurdurmak, saat kurdurmak.* Kök etmek denir.

kurdurmak (قوردرمق) Zihni tahayyüle düşürmek, tashih ettirmek.

kurgan (قورغان) Türkîde hisar kurmak.

kurgaz (قورغاز) Kuru, bir deri bir kemik, nahif, nizâr.

kurgu (قورغو) Tahayyül-i efkâr, sevda.

kuriyer (قوریر) *is. Fr.* Çapar, tatar.

kurk (قورق) *bk. gurk.*

kurlagan (قورلاغان) Et yaran, dolamanın şedidi, taun hasbesi, kırlagan. *bk. et yaran.*

kurlak (قورلاق) Silah kurulur alet, tuzak. İş yapıp koruyucu kurgaz.

kurmak (قورمق) *f.m. (g.z. kurar)* Kur gibi şedd etmek, dolanır, müdevver şeyi germek, çatmak, döndürmek, tanzim, çağ etmek, tevtîr, çekip bendetmek. Aleti, çadırı, binayı, orduyu, tuzağı ikame ref, rekz, tertip, tesis etmek, bindirmek, tereşşî, meclis, esas vaz etmek. Saati saz etmek, bağdaş oturmak. Vesveseye dalmak, azmetmek, tasmîm, hayal kurmak, zihinde tasavvur, sevdaya dalmak. Kara sevdaya uğramak, kura kura çıldırmak, tahrif.

kurna (قورنه) *is.* Arabide kurna, köşe, zaviye. Su cem olan mahal. **hamam kurnası** mermer kurna. **kurna hakkı** hamamda yer kirası. **kurna kâtibi** salhanede mîrî memuru, nehreyn koparı, kavşak. **düğünde zurnaya hamamda kurnaya koşmak** her işe şitab, döneklik etmek.

kurnaz (قورناز) Kurnaş, mekkâr yahut karn manasından boynuzlu hile-kâr.

Kurne (قورنه) *is.* Basra'da mülteka-i nehreynde kaza merkezi bir şehirdir.

kursak (قورساق/قرصاق) Kuşların birinci midesi, hayvânât-ı mücterrenin kirsi, midenin iç derisi mutlaka mide kursağına habbe girmemiş, câbi. Kuru, kursak kitab sayfaları arasına vaz olunan varakçı kursağı. Kursak, düdük.

kursaklı (قورساقلو) Gerdeni örülü, cüdr, cüdre sahibi.

kurşak (قوشاق) Muhaffefi kuşak.

kurşanmak (قورشانمق) Muhaffefi *bk. kuşanmak.*

kurşun (قورشون) *is.* Aslı kurgaşun. Türkide kurgamak, korumak, hıfz etmek, örtmek, kurgaşum. Tüylü kebeden at örtüsü. Üsrüb, tüfek kurşunu, bunduk tane, misket tanesi. Cerrah çar bunduku. **kurşun atmak** hırsla talep etmek, nişanlamak, dîde-dûz olmak. *Kurşun boru.* **kurşun çıkracık** sügecik horoz ayağı. **kurşun dökmek** hastaya bakan harpacıların arbağı envaından ameliyat. **kurşun gibi** gayet ağır. *Kurşun kalıbı. Kurşun örtü. Kurşuna dizmek. Kurşun tavası. Kurşun tozu. Kurşun kalem.* **kurşun sirkesi** merhemi. **kurşun yaprak** varak. Gümrükte kurşunlanmak.

kurşunî (قورشونی) Açık kül rengi, sincabî.

kurşunlu (قورشونلو) Kurşun tahta örtülü, kurşun damga ile kurşunlanmış dengi.

Kurşunlu (قورشونلو) *is.* Çankırı'ya mülhak bir kazadır.

Kurşunlu (قورشونلو) *is.* Niş'te merkezi kaza bir kasabadır.

Kurşunlu (قورشونلو) *is.* Bursa civarında cesim karye.

kurt (قورت) *is.* Zi'b, serhan, gürk. **eski kurt** hıbretli. *Kurt dumanlı havayı sever.* **yeleli kurt** sırtlan. **kurtağzı** resm-i mahsûsta doğrama ve nazar takımı. **kurt ayağı** kibrit nebatı. **kurt bağrı** sahihi kurt baharı, beyaz çiçeği olan küçük ağaç, fagu, faguye. **kurt boğan** hâniku'z-zi'b, bir nevi hâniku'n-nemr. **kurt gidişi** linet. **kurt helvası** baklatü'l-gazâl, dîknâm. **kurt kapanı** dal örtülü kuyucuk. **kurt mantarı** içi boş. **kurt tırnağı** yahut **pençesi** ırk, incibâr, bir nevi kan otu, leflâfe. Fesevâtü'd-dıbâ **kurt kulağı.** Kurt, kula at. Kurt kürk envaı olur : Anadolu, Rumeli, Moskof kurdunun beyaz, alaca, siyah sırtı göğsü gûşesi, pehlesi.

kurt (قورت) *is.* Türkide kurtun. Dûde, kirm. Bu nev böceklere tırtıl denir. Ağaç, ipek, peynir, yemiş kurdu arza, sûs. Bazı ufakları at, sinek, diş, taş, kar, yara kurdu. Kurt misali.

kurtarılmak (قورتارلق) Kurtulmak, tahlis, tahliye, tesviye, tetmîm olunmak, halâs, vaz-ı haml, reha bulmak, çözülmek, sivişmek, kaçmak, zail olmak.

kurtarma (قورترمه) Posta ücretinden gümrük rüsumûndan halâs, muhaffefi kotarmak olmuş pişmiş şeyi kalıb-ı âhara ifrağ, taamı tencereden sahana devredip tabhı bitirmek,

kaplara tevzi etmek, işi bir kaba kotarmak bir kalıba ifrağ etmek.

kurtarmak (قورتارمق) *f.m.* Kurtarmak. Türkîde kurutmak, kurtgarmak, kurup uydurmak, tesviye manasına halâs, tahliye, itmam, reha, tahlis, bir surete ifrağ etmek. **senet kurtarmak** istihlâs-i zimmet, tediye, deyn etmek, tahlîs-i cân, bir adamı cezadan azat etmek, selâmete necata çıkarmak.

kurtlaca (قورتلاجه) *is. İt.* Penât, kurtlaçın.

kurtlanmak (قورتلانمق) Teaffün ile kurt peyda, sabırsızlık, kıpırdamak.

kurtluca (قورتلوجه) Haşîşe-i bukalemun envaı sarımsak otu, yer palamadu, meşecik, kısacık mahmude. **beyaz kurtluca** şevketü'l-beyza. *Saçaklı kurtluca.*

kurtulmak (قورتلمق) *(g.z.kurtulur)* Bir yerden ayrılmak, çıkıp halâs olmak, tahlîs-i girîbân, necat bulmak, selâmete ermek, zafer, felâh, fevz, mefâze bulmak. Elden kurtulmak, boşalmak. Ölümden kurtulmak, rehâ-yâb, hastalıktan necat.

kuru (قورو) Rutubeti çekilmiş, yâbis, mehzûl, nahif, nâhil, huşk, lâğar. Sade, nafile manasına : *kuru söz,* **kuru ekmek** katıksız. *Kuru bademi. Kuru bakla* bamya. **kuru balık** çiroz. **kuru başına** yalnız, bî-kes. *Kuru duvar.* **kuru geçik** uyuz illeti. **kuru gösteriş** sahte vakar. **kuru hastalık** hadbe, meslûl, derenî, sell, merza. *Kuru hava. Kuru kahve.* **kuru kaymak** sütsüz. *Kuru kestane.* **kuru kura** mühmel makamında olur. **kuru kuruya** faydasız, hayırsız, bilâ-intifa. **kuru ot** haşîşe. **kuru öksürük** balgamsız. *Kuru poğaça.* **kuru sıkı** kurşunsuz, doldurma. *Kuru soğuk.* **kuru tahta** üzerinde ferş olmayan. **kuru toplamak** çalı çırpı devşirmek. *Kuru üzüm, armut, soğan, fasulye, fındık. Kuru yaygara. Kuru yemiş.* **kuruda** berâ. *Armut kurusu, süt kurusu, kaymak kurusu, tut kurusu.* **gül kurusu** renk. **kara kura** esmer, lâğar. **karısı kurusu** cümleten. *Tahta kurusu.* **tuzu kuru** pervası, vahimesi yok. **kupkuru** kadit, miskin.

Kuruçay (قوروچای) *is.* Erzincan'da bir kaza.

Kurukavak (قورو قواق) *is.* Maa Kızılbel. Viranşehir'e muzâf bir kazadır.

kurulanmak (قورولانمق) Kurulamak, mesh, ictifâf, ter kurutmak, teri soğutmak, alıştırmak.

Kurulaş (قرولش/قورولش) *is.* Delvine'ye mülhak bir nahiye

kurulmak (قورلق) Tevettür-i damar, adalât, gerilmek, gergin durup tekebbür, hodbînlik etmek, horoz gibi kurulmak, çar baliş tahtta azamet-nişin olmak, teessüs etmek, azametle temkinle oturmak.

kurultay (قوریلتای) Etrak beyninde divan, divan kurulan encümen, mecma, ayak divanı.

kuruluk (قورولق) Yübûset, hüzâl.

kuruluş (قورلیش) Tesis, alet, çağ olması, tekebbür, tahaddür.

kurum (قوروم) Vaz'-ı hey'et, bina, asıl, tesis, tertip, yerleşmiş, müstakir şey. Heybet, tekebbür. **kurumundan** yarı iptidadan. **kurumundan geçilmez** nahveti mübalâğa. **ocak kurumu** asılıp perde gibi kurulmuş, konmuş, kalın is, sinâc. *Kara kurum.*

kurumak (قورومق) *f.l.* Rutubet çekilerek telebbüs, cifâf etmek. Sıcaktan gevremek, huşk olmak. Zayıflamak, lâğar olmak, kadit olmak. *Ağaca dayanma kurur, cihana güvenme fanır.* **ağaç kurumak, azadan biri kurumak** zamûl, fahûl etmek. **kan kurumak** muazzep olmak. Kakırdamak, gevremek. **eli kurusun, dili kurusun** mürd olmak.

kurumlu (قوروملو) Müte'azzım, mütekebbir.

kurumsak (قوروموساق) Türkide muhtâl, delil, kaltaban, kaltayan.

kurumuş (قوروموش) Kak olmuş şeyler.

Kurundus (قورندوس) *is.* Yanya'ya muzaf bir nahiyedir.

kuruntu (قورندی) Hülya, vesvese, hayal, havf.

kuruntulu (قورندیلو) Mütevesvis, davalı, hayalî.

Kurupazarı (قوری بازاری) *is.* Beypazarı'na mülhak bir kazadır.

kuruş (غروش) *is. Alm.* Yüz yirmi akçelik sim sikke. **kara kuruş** Almanya sikkesine nispetle darbolunup riyale müsavi olan kuruş, arslanlı. Mezatlarda arslanlı tabiri bundan kalmadır. **kızıl kuruş** sabıkta Frengin filorisi.

kurut (قوروت) Süt kurusu, keşk yapılmış ayran, devg.

kurutan (قوروطان) İllet-i sadr-ı behâyim, burunda kemik hasıl eder mühlik illet. **kan kurutan** yebrûhu's-sanem.

kurutmak (قوروتمق) Yâbis etmek, takdîd, tenşîf, gevretmek, tahmîs. **kan kurutmak** eziyet, cefa, eza etmek. *Yedi sekiz kere sürüp tarla kurutmak.* **yakıp kurutmak** kasıp kavurmak, tahrip. **kökünü kurutmak** istîsâl, kam, kal etmek.

Kus (قوس) *is.* İstanköy ceziresinin ism-i kadîmi.

kusak (قوصاق) *is.* Düğün fuzulları.

kuskuguk (قوسقوغوق) *is.* Guguk kuşunun bir nevi virşan, bazan yaban güvercini erkeğine dahi derler, sâk-ı hür.

kuskun (قوسقون) *is.* Türkîde koyaşkan, koymak fiilinden yardım, atın kuyruğuna geçirilip eğerin arkasına merbut olan ip, yakayış. **kuskunu düşük** kuskun yeri sağarıyla beraber gibi düz olmayıp aşağı düşen mayup at. **kuskuna kuvvet** kaçmak.

kuskunsuz (قوسقونسز) Perişan, müzahraf.

kuskus (قوسقوس) *is.* Pilâvlık veskas, hamur düğmesi. *Kuskus pilâvı.*

kusmak (قوصمق) *f.l.* Kay, takiy etmek, kusacak gelmek, kusmak, sülüğü kusturmak. Şeyin suyunu, boyasını çıkarmak, helime dökülmek, suya vaz olunan râvend, kına kına kuvvetini rengini vermek defk. **kına kusmak** kara renk vermek. **kan kusturmak** cefa.

Kustayniçe (قوستاینیجه) *is.* Boşnakça kargı. Bihke'de Kustayniçe maa Noyan kazası.

kusturucu (قوصدریجی) Mukiy edviye.

kusuntu (قوصندی) Kusuk şey, kusmuk. *Kedi kusmuğu.*

kuş (قوش) *is.* Tayr yerinde zülfikarî kısmının tuyur güruhu, vücudu yelekli hayvanat. Avcılar tabirinde tahsis ile doğan, şikere manasına kuşçu, doğancı. Kadimde kuşbeyi. Atlarda bazı nişan. Kadimde nişan manasına Oğuz uluslarının Üçok yani sol kolu şubelerinde kuş sungur, doğan, çakır ve sağ kol şubelerinde şahin kartal, tavşancıl idi. Kuş, atın kocadığı zaman sağrısında tüyü dökülüp açılan yeri. Kuş, elbiseye dikilen çaput. **kuşu açılmış at** kocamış. **kuşbaşı** büyücek, müdevver şey. *Kuşbaşı kebap, kuşbaşı kar.* **kuşbaz** ufak kuş besleyen. **kuşburnu** minkar, büyükleri minser, gaga, tomşuk. **kuşburnu** it burnu. **kuş dili** diş budak envaından bir ağaç. **kuş ekmeği** hatmî envaından eshâre, râvendiyeden haşîşetü't-türkî. **kuş gözü** ufak benek. **kuşhane** küçük tencere; kuş çifte hanesi. **kuş kanadı** bir nev boğaz illeti; süpürge. *Kuş kirazı.* **kuş konmaz** helyun yeri. Kuş gömü et. **kuş kursağı** taşlığı. *Kuş lokumu. Kuş ötmesi.* **kuş palazı** yavru, boğaz ağrısı, şiş. **kuş pençesi** kaynak. **kuş sütü** nâyâb şey. **kuş üzümü** kişmiş. **kuş yemi** kenevir tohumu bir nevi. **azatlık kuş** lâğar, cansız. **cennet kuşu** anka; merhum sabi. **cennetlik kuş** mariz sabi. **gece kuşu** baykuş, uyumaz adam. **karakuş** ukab cinsi kartal, bürgüt vesair. **karakuş illeti** atın kıç ayağının aşığına inen su. Ağaçkakan, arı kuşu, arganarit, üveyik ve tahtalı, emircik, ardıç, akbaba, ispinoz, iskete, ishak, ıskotorun, örümcek, baştan kara, balıkçıl, balıkçın, bahrî, yalı çapkını, bıldırcın, bülbül, becid, pirinç, yapgan, puhu, baykuş, tarla, tihu, cave, hak kuşu, hak vuran, bayır, bayıncın, boru, boz bakkal, boğmaklı, çavuş, çoban aldatan, hırlayık, canilya, çalı, çıkla, çil, çulluk, horoz, dünya güzeli, cennet, deve, saka ve büyük saka, sarıca serçe, sitare, sülün, seyfi, şahin, saksağan, sarı asma, sığırcık, doğan, turgu, turna, turunç, ali, dudu, taş, dağ tavuğu, tavşancıl, kanarya ve tepeli, sarı kamşı, kula yeşil kula envaı. Kuğu, tavus, fanta, filurcin, filorya, karatavuk, kara batak, kara kuş gibi güvercin, kuyruk salan, kiraz, kervan, keklik, güveyi, gece kuşu, lefkeşe, mezgildek, munta, yeni dünya. Bazı tuyur ve hevam esamisi terkibinde hayvanat ismi müstameldir. Arı, incir, örümcek kuşu, çavuş, deve, saka, orak kuşu, bal kuşu, peygamber kuşu, tarla kuşu, çalıkuşu, bayır, bayırcık, boru, becid kuşu, keten, gelin kuşu, yund kuşu.

Kuşadası (قوش اطه سی) *is.* Kuşadası maa Ayaslug ve Çan, Köşkdere kazasının merkezibir bender.

kuşak (قوشاق) Aslı kurşak. Abani, şal, kemer kuşak, nitak, mıntaka. **orta kuşak** sabıkta küberânın gayr-ı resmî kıyafeti. **don kuşak banarasında kuşak kuşandı** nisa elbisesi giyindi.

Kuşaklı (قشاقلو) *is.* Seydişehir'e mülhak bir kazadır.

kuşanmak (قوشانمق) Şedd, nitak, taklit etmek. **giyinip kuşanmak** hazırlanmak. **kuşak kuşatmak** bir işe namzet olmak. **kılıç kuşatmak** tevaşşuh, takallüd etmek. **ip kuşak** zünnar. **ipten kuşak kuşanmak** giriftâr-ı fakr olmak.

kuşantı (قوشندى) Mülhakat, tevabi, tabiin. Uyuntu manasına avene-i hûne. Direndi kuyruk.

kuşatmak (قوشاتمق) *f.m.* Kur aslından kurşatmak. Dolamak, sarmak. **belini kuşatmak** kuşak kuşanmak. Nitak, aferin, mükâfat etmek. **hisarı kuşatmak** muhasara, ihata.

Kuşatmer (قوشتمر) *is.* Tarsus'a mülhak bir kazadır.

kuşku (قوشقو) Korkma, kuş gibi ürkme, korkulanmak, vahşet etmek.

kuşlak (قوشلاق) Kuşu çok yer, sayd-gâh.

kuşluk (قوشلق) Te'addî-i :.ayûr zaman, zuha, zahve. **kaba kuşluk** nehar.

kuşluk (قوشلق) Kuşhane, bayak kuş kafesi. Pilâvlık tencere.

kuşmar (قوشمار) Bir nev kuş tuzağı.

kut (قوت) *is.* Saadet, talih, baht, yar, ikbal.

kutas (قوطاس) Hotozan.

kutlanmak (قوتلانمق) İstis'âd.

kutlu (قوتلو) Mesut, mebrûr, merhum, mukbil, talihli.

kutsuz (قوتسز) Menhûs, uğursuz.

kutu (قوطى) *is.* Ekser müzeyyen ufak enva kaplar. Bir nev tahtadan arpa ölçeği sekizi bir kile gelir. *Enfiye, afyon, para, helva, kahve, hapb, dondurma, kuruyemiş, gül yağı, kibrit, merhem kutusu.* Minekârî, mukavva, altın, mücevher, hilâlî kutu. *İpek, yeni dikiş kutusu, kutu yayı.* **kutu gibi hane** küçük ve muntazam, mazbut. Tezyif manasına *cilve kutusu*. **fesat kutusu** kumkuma. **kapalı kutu** sır, mektûm, batını nâ-malum. *Kutu kapağı.* Bahis açmak manasına *açtırma kutuyu söyletirsin kötüyü.*

kuyruk (قويروق) Uç şey, zeneb, düm, dümbân, zamime. Son, netice, zeyl, tufeyli, mülhak, munzam, taylesân. Türkîde karyuk sokum manasına as'as. *Kuyruk acısı.* **kuyruk kapağı** bazı hayvanın çıplak tüysüz vereği. **kuyruk kısılmak** ıstıraba uğramak. **kuyruk salan** yund kuşu, sa've nevinden mesih peygamber kuşu. *Kuyruk sokumu. Kuyruk uru.* **kuyruküstü** tavuklarda olan bir nev mühlik çıban. **kuyruk yağı** çervişin pek müteaffin olmayanı. **kuyruğa basmak, kuyruğa bakmak** habt. **kuyruğu kısmak** havf. **kuyruğu sallamak** tabasbus. **arslan kuyruğu** ferâsiyûn. **at kuyruğu** festîdâs, ayrık nevi, boğumluca. **göz kuyruğu** nûk. **it kuyruğu** bel buran, atların bir yana eğri kuyruklusu, ayıplı kaba kuyruk. **kamçı kuyruk** tüysüz, kılsız, kılı dökülmüş, kıl kuyruk. **katır kuyruğu** domuz dikeni, harûb-ı hanâzîr. *Sığır kuyruğu.*

kuyruklu (قويروقلو) *Kuyruklu biber, kuyruklu yıldız.* Sarraf beratı, patent.

kuyruksuz (قويروقسز) Güdük, esersiz, ebter. **kuyruksuz yılan** habs.

kuytu (قويتو) İçten iç hava almaz binanın, dağın kuytusu. Vasfında kuytu oda. **inci kuytusu** sedef içi yuvası. Yunanîden ta'rîble kaytun.

kuyu (قويى) *is.* Aslında koy çukur, cevf, batık yer, kuytu ve kuyu aşağı manasınadır. Türkide kuduk dahi su kuyusu bi'r, ebâr, âbyâr, câh.

Nice aylar geçen bir gün kadim rencîde kılmazsın
Koya ey âfitâbım zerrece hiç hâl bilmezsin.

Bir muzîk çukur, derin bostan kuyusu. *Zincirli kuyu, şüheda kuyusu.* **kar, kireç, lağım kuyusu** gehrîz. **kanlı kuyu** zindan makteli. **niyet kuyusu** maden nevinden katran, natrun kuyusu. **kuyu suyu** leziz olmayan kekre su. **iğne ucuyla kuyu kazmak** pıt pıt iş görmek, ihtiyar-ı külfet, izkaz, uz. *Kaz kuyuyu kendi boyunca kaz. Kazma kuyuyu kendin düşersin.*

Kuyucak (قويجق) *is.* Nazilli'ye mülhak bir nahiyedir.

kuyucu (قويجي) Gömücü manasına.

kuyum (قويوم) Altın vesair türlü huliy, kıstı.

kuyumcu (قويومجي) Sıyağat esnafı. kuyumcu tezgâhı makası.

kuzey (قوزاى) Kamusta kumah, hamza vezninde şol yer ki asla güneş uğramaya.

kuzgun (قوزغون) *is.* Gayet büyük kara karga nevi, gudâf. Türkîde kuzunmamak, kuzlagan şamata huruş manasına uygurca koz kozak gölgenin karanlık manasına. **kuzgun ayağı** hilâl otu. **kuzgun ekmeği** üfteri. **Kuzgun Denizi** Bahr-i Hazar. **kuzgun kılıcı** nukl soğanı.

kuzguncuk (قوزغوجق) Hapishane kapılarında olan parmaklı pencere.

kuzgunî (قوزغونى) Kuzgun siyahı, gayet koyu siyah.

kuzu (قوزى) *is.* Koyun yavrusu, mutlaka ufak yavru, bir yaşında toklu, ikisinde şişek, üçünde ökeç. Meyveye yapışık piç, kuzulu erik, portakal. Muhabbet beyanı ile evlâdım, canım, kuzucuğum. *Kuzu çıbanı.* **kuzu derisi** siyah post, kürk. **kuzu dişi** peynir dişi, nâcize. **kuzu dolması** azrâsu'l-hilm. **kuzu gibi adam** halim. **kuzu göbeği** futuriyeden bir sarı mantar. Kuzucuk, derya kuzusu, kuzu gevreği. *Kuzu kestanesi.* **kuzu kulağı** uşkun, ışkın, hıbak-i horasanî. *Kuzu palamudu.* **kuyu kuzusu** küçük kanadı.

Kuzucan (قوزيجان) *is.* Erzurum livasında bir kazadır.

Kuzugüdenli (قوزى گودنلو) Sivas'ta Azizi-ye'ye mülhak bir aşirettir.

kuzulamak (قوزيلامق) Yemiş yanında bir yavru peyda etmek.

kuzulu (قوزيلو) Yanında yavrusu olan kuzulayan şey. *Kuzulu kapı.* **kuzulu cetvel** sayfa kenarında kalın hattın yanına bir ince çizik çekilmiş cetvel.

Kuzuka (قوزيقه) *is.* Kastamonu'ya mülhak bir nahiyedir.

Kübissa (كبيسه) *is.* Ane ve Hit kazasına mülhak nahiye.

küçücük (كوچوجك) Asgar, küçürek.

küçük (كوچوك) Sagîr, hakir. Türkîde kiçik, kiçi, küçük karındaş manasına. **küçüğü** inisi. **küçükler** çocuklar. **büyük küçük** keh ü meh. **küçük düşmek** mahkûr, muhakkar olmak. *Küçüğüne inanma, karı sözüne aldanma.* **küçüklü büyüklü** karışık.

Küçükçekmece (كوچوك چكمجه) *is.* Çatalca'da bir kazadır.

küçüklemek (كوچوكله مك) Tahkir.

küçükletmek (كوچوكلتمك) Küçültmek, tasgîr.

küçüklük (كوچوكلك) Züll, tenezzül, ihtikar, suğr, sabâvet.

küçülmek (كوچولمك) Küçük gelmek, büzülüp küçük olmak, yaşını gizleyip az söylemek.

küf (كوف) *is.* Rutubetten, bataklıktan hasıl olan tekrec, jeng, nebatîsi fâse. **küf bağlamak** küflenmek. **adam küflenmek** çürümek, metruk, mağlup kalmak. Küf kokusu. **limon küfü** renk. **küflenmiş altın** çoktan gizli para. Kadimî zenginlik.

küfe (كوفه) *is.* Ağaç biçmesi çıta ve çemberden örme derin sepet. Türkîde küfün ekmekçi, beygir, hamal reçber, manav. **süprüntü küfesi** pis boğaz.

küfeci (كوفه جى) Gezdirici, satıcı.

küfek (كوفك) Küflenmiş gibi delik delik hafif. Küfegî taş Arabîde Basra. **dişlerin küfegisi** pası.

küfelik (كوفه لك) Sarhoş, bî-mecâl.

kükelek (كوكه لك) *is.* Kükel, ipek kurdu. Küke *bk. gemi.*

kükre (كوكره) Azgın, köpürmüş. *Kükre deve.*

kükremek (كوكره مك) Azgınlıkla köpürmek, nihâyet-i gayz ve sevret ile kudurmak, âteş-âlûd olmak. İzmihrâr-ı deryâ-yı zihâr.

kükürt (كوكرت) *is.* Kibrit. Farisîde gûgird. Musaffası kükürt çiçeği fitile yapılmışı, Türkîde kibrit.

Kükürtlü (كوكرتلو) Su madeni. Bursa'da meşhur germâbe-i kükürtlü Sultan Murad Hudavendigâr vakfı.

kül (كول) *is.* Remâd, hâkister. **külbastı** kebap. *Kül boğaçası.* **külkedisi** çok üşür , ateşi sever adam, tembel. *Ateşin oğlu kül olur. Kül pidesi.* **kül yakısı** muska. **kül rengi** kır, sincabî, şehbâ. Kül rengi manasına **benzi kül olmak** müflis, harap olmak. **külünü savurmak** kam. **küllü su** sodalı çamaşır suyu, mâ-i kaly.

külabi (كلابى) Galatı güllâbi, kelep ve kerbeten takan tımarhaneci, zincirci.

külçe (كولچه) *is.* Her türlü kümeli, top şey, sebîke. **bir külçe inci** Arabîde külte. Kurs-ı şems, kurs-ı kamer, libas önüne işlenen şemse. *Külçe külçe yün.* **demir külçesi** pik. **gümüş külçesi** nukra.

külçer (كولچر) Delice nev'inden illet-i gafâ.

külek (كولك) *is.* Derin ve kulplu kova, gerdel, tahtadan bal, zerde, pilâv, yoğurt kabı.

külhan (كولخان) Hamam, fırın ateşliği, tün külhanı, tün-tâb.

külhanî (كولخانى) Serseri, külhan misafiri, hercaî.

külleme (كوللمه) Külçer gibi üzümde olan hastalık, bir nev hurda mantarın koruk üzerinde hasıl olmasından tekevvün eder. **ak külleme** ağaçlarda olur.

külünk (كولونك) *is.* Sivri taşçı kazması. **cenk külüngü** Türkide ketman *bk. kedmek.*

küm (كوم) *is.* Küme, yığın, tepe, çepiç küçüm ağıl.

kümbültü (كومبولدي) Avcı ve bağcı kümüldüsü, bostan ve ormanda daldan yapılan bârû ve kulübe korkuluk *bk. üyük.*

küme (كومه) Yığıntı, birikinti, kümbed, söbü şey. Küme küme buğday, küme dağ söbü resimli. **güvercin kümesi** kula, burc-ı hamâme.

kümek (كومك) *is.* Yığıntı, emekçe, yardım, müzaheret, iane, imdat.

kümes (كومس) *is.* Tavuk kümesi, küme, külbe-i kemîne, izbe yer. Türkîde ketek dahi derler. **başını bir kümesciğe sokmak** sığınmak.

künde (كونده) *is.* Künde, köstek, ayak bağı. **doğan kündesi** bukağı, tomruk, kapanca gibi tuzak. **kimin kündeden atmak** aldamak.

Boğazında halka demir ayağında künde var
Dosta irmesin dilersen kündelerin kır da var.

künk (كونك) *is.* Toprak boru, dar kubur. **künk döşemek** su yolu yapmak. **cinnet küngü** bir nev cendere baklavası. **künk otu** ayrık nevi, Mekke samanı, ezhar.

künke (كونكه) *is.* Kalın talaş yonga, odun kırıntısı.

künkürlemek (كونكورله مك) *f.l.* Aslı konur olmak. Humar, uyku basmak, gevşemek, uykudan yığılmak, sersemlemek.

küp (كوب) *is.* Büyük ağzı dar, dağar, hum. *Turşu küpü, şarab küpü, su küpü, altın küpü.* **küpe binmek** gazapla ifrit gibi kudurmak. **küp gibi** şişman, şişkin, hantal. Türkîde kübüt.

küpçeğiz (كوبجگز) Humre.

küpe (كوپه) *is.* Kurta. Türkîde büyüğü asırga. **küpe çiçeği** fuksiya. **bir çift elmas küpe** müteşabih, mütemâsil. **haseki küpesi** ahilya. **kulakta küpe** muhtıra, ikaz. *Katmeri dokuz tonlu küpe, paşa küpesi.*

küpeli (كوپه لو) Bazı yavrulu şeyler küpeli kulak memesi.

küpeşte (كوپشته) *is.* Gemilerin yanlarında pervaz, parapit, piyade, kayığın ambarı kenarında pervaz ceviz tahta. **merdiven, trabzan, parmaklık küpeştesi** üstünde olan düz tahta pervaz.

küphane (كوبخانه) Küplü, kûze-künân.

küran (كران) *is.* Küran, al at ki tonu yeşil al ola.

Kürt (كرد) *is.* Kürt kavmi, tavâyif-i aryadan bir şubedir. Kısımları Kirmâc, Gûrân, Çemişkezek vesaire. Vasıfta kürt at, kürt hüzzamı. İran zeminde olan kürt tavayifi Zend, Lûr, Bahtiyarî vesaire. Aşiretleri pek çoktur.

Kürdifan (كردفان) *is.* Şark Afrika'da Sudan'ın bir hıttası olup Hartum'a tabi bir kazadır.

Kürdistan (كردستان) Diyarbakır vilayetiyle Van ve İran'da Sina ve Kirmanşah ve Lûristan ve Şark Irak arazisi.

küre (كوره) *is.* Arabî kürre. Madenci ocağı, toprak ocak, gürle vesair kürreler.

Küre (كوره) *is.* Eşme'ye mülhak bir kaza.

Küre-i Cedit (كوره جديد) *is.* İnebolu'ya mülhak bir kazadır.

Küre-i Nühas (كوره نحاس) *is.* Araç'a mülhak bir kazadır.

kürek (كوراك) *is.* Bir ucu yassı ve küreyecek alet. *Ateş küreği, ağaç, demir, reçber küreği, ekmekçi küreği.* **kürek bel** mishât. *Kayıkçı küreği.* Kayık küreğinin kayışı ağırşağı, tutulan ucu, el yeri, topaçı, kütük, kütük yeri, palası, suya çarpılan ucu, kilitciği. **kürek cezası** habs-i medîd. **kürek çeken** pay-zenlerin mahalli, sıcn. **kürek etmek** nıkmet, gazap, menkûb etmek. **kürek kemiği** kâvze, gebze.

akıntıya kürek çekmek nafile say. **omuz küreği** ketf. **yalnız kürek** bir çifte piyade kayık tek kürek. **yelken kürek** serîan, acilen, telâşla.

küremek (كوره مك) Kürelemek, toprağı sürmek, ber-taraf etmek, külliyen toparlayıp def etmek.

küremez (كوره مز) *is.* Sütte yoğurdun ezmesi.

kürk (كورك) *is.* Ferve, post, postîn. Bütün kürk gocuk, parçasız dikişsiz bütün deri kürk tulumu gayet ufak parçalardan dikilmiş bir yakış deve ki iki tahta ve ka'rınca iki kınnap kürk sırçası bir tahta kürk tulumun nısfı. Kısa kürk, erkan kürkü. **iç kürkü** içgi. **kürk giydirmek** hil'at vermek. Kürk ecnâsı ve her cinsinin envaı çoktur. Ayı, ördek başı, bahri göğsü, porsuk, teyün, çakal, tilki, zerdeva, zevb, samur, sarı samur, misk samuru, sincap, şintillâ, sansar, sıçan, tavşan, kakum, kaplan, karakulak, kurt, kuzu, kunduz, koyun, kedi, göçegen, gözen, geyik, kirin, vaşak. Bunların envaı post kafa, elma, elma dibi, yanak, boğaz, sine, göğüs, gûşe, sırt , nafe, pehle, kasık, servi, kalça, dih, paça, badem, tırnak, ayı ve tilki ve kurt ve kuzunun akı karası.

Kürkçü (كوركجى) *is.* İçel'de bir aşirettir.

Kürşüvaç (كرشواج) *is.* Sırbistan'da bir kazadır. Merkezi Alacahisar.

kürtün (كورتون) *is.* Palan, büyük semer. **Kürtün Bâlâ ezir** Gümüşhane'de Torul'a mülhak bir kazadır.

küs (كوس) *es.* Apaçık gibi küskütük, küskötrüm.

küskü (كوسكو) Kösegü, bir ucu yanıp sönmüş kütük. *Demirci, taşçı küsküsü.* Sivri mil ocak küsküsü ölçer.

küskün (كوسكون) Muğberü'l-hâtır, füturlu. **devlet küskünü** menkûb. *Küskün ağaç, küskün tırnak.*

küsmek (كوسمك) İğbirâr, somurtmak, gücenmek, terakkîden kalmak, ağaç körlemek, tırnak küt olmak, Küstere köstebek köstek, kösem bu asıldan müştak. Avam zebanzedi i'zâb, münfa'il olmak. *Küsme tırnak.*

küspe (كوسبه) *is.* Farisi küsbe, sisam posası küftün mutlaka yağı sızdırılmış büzûr posası.

küst (كوست) *is.* Tavlada bir oyun.

küstere (كوستره) *is.* Küştere dahi denir. Botonika otu, acı kıçı kıstıran. Aslı Farisîden küstere.

Küstere (كوستره) *bk. Kayseri.*

Küstüm (كوستم) Tırhala'da bir çaydır.

küstürmek (كوسدرمك) Muğber etmek.

küsü (كوسو) İğbirâr, kat'-ı ülfet, sonukluk.

küsülü (كوسولو) Bozuşuk.

küşne (كوشنه) *is.* Karaburçak, derca.

Küşye (كوشيه) *is.* Suyut'ta bir kaza.

küt (كوت) *is.* Bağdat'ta bir kazadır. *bk. küveyt.*

küt (كوت) *es.* Pataküt, dayak gürültüsü. Sağır seslere ima eder. *Küt küt kapı vurulmak.*

küt (كوت) *sf.* Münferic, sivri zıddı, kün. *Küt iğne.* **küt bucak** zâviye-i münferice. *Küt parmak, tırnak küt. bk. güdük.*

Kütahya (كوتاهيه) *is.* Hudavendigâr'da sancak kürsüsü bir kaza merkezi şehirdir. Kazaları Kütahya maa Nevâhî-i etrâf-ı şehir ve Altıntaş ve Kiregi ve Örüncek ve Armutlu ve Gümüş maa Tavşanlı, Sultanönü maa Eskişehir ve Seyitgazi ve İnönü maa Bozöyük, Simav maa Eğrigöz ve Amid, Dağardı, Gödös maa Şaphane, Uşak maa Banaz ve Ulugöbek

kütük (كوتوك) Kesilmiş omaca parçası, tomruk, odun, hamam kütüğü ağacı. Esâs-ı kütüb, sicillât ana defteri. **kütük etmek** dallarını kesmek. *Kütük kesilmek.* **kütük olmak** şişmek. **bağ kütüğü** kerûm. **cehennem kütüğü** muhalled mülhit. **eski kütük** rüzgârdîde. **fırının kütüğü** ateş yeri. **iş kütüğü** bazı esnafın tomruk tezgâhı.

kütür (كوتر) Gevrek katı şey sesi, erik, üzüm, çalı.

kütürdemek (كوترده مك) Küt küt ses etmek.

kütürtülü (كوتردىلو) Seda kütlemek

Küveyt (كويت) *is.* El-hasâ ile Basra arası bir liva merkezi bender.

L

lâbada (لابادە) *is.* Araku'l-müshil, ıspanağa benzer sebze.

Lâbda (لابدە) *is.* Humus livasında Cânib's-sert merkezi bir kadim şehir.

lâbdus (لابدوس) *is.* Ereğri'de Paleopogon'a mülhak bir nahiye.

lâbed (لابد) *is.* Saz anahtarı, ahenk aleti.

lâcerestermaya (لاجرسترميا) Bahçıvan. Zebanzedi lakastirine doktor. **lâcerestermik** keşfî bir ağaç. Afrika'nın kırmızı lâcerestermayası, Amerika'nın leylâkı, Hint'in beyaz lâcerestermayası.

lâçin (لاچين) *is.* Beyazlı, kızıl ayaklı şahin. Yalçın gibi sarp, şedit manasından akşahine isim olmuştur, bir kadim Türk aşireti alemi.

lâden (لادن) *is. Far.* Girit'te bir nev çalının zamkı.

lâdes (يادس) *is.* Yad est, yad-daşt, bahis. **lâdes kemiği** uçurcak. **lâdes kemiği gibi** gayet kurgaz. **lâdes tutuşmak** bahis etmek, öndül, irhan.

Lâdik (لادق) *is.* Karaman'da bir sahralık kaza. Yürgen Saiteli onda mütemekkin olur, Hâlen Konya'ya mülhaktır.

Lâdik (لادك) *is.* Amasya sancağında kaza merkezi bir kasabadır.

lâdika (لادقه) *is.* Aslı vlâdika. Slav lisanında metropolit manasına.

Lâdikiye (لادقيه) *is.* Buladan ittisalinde bir kazadır. Kasabası Çarşama.

lâdinge (لادنكه) *is.* Ladinga. Hamaylı-vari takılan fişeklik, göz göz ufak palaska.

lağ (لاغ) -lak, -lah, ism-i mekân edatı. *Avlak, kumlağ* gibi. **lağ ve çağ** mekân ve zaman. Son harfin hazfi caiz olur : *yayla, kışla.* Farisîde müstameldir : *seng-lah*. Sıfat edatı olur : *patlak, cavlak, dazlak.* Türkîde **lağlamak** yerleştirmek. Mürakkafında *evlek, işlek, gömlek.*

lâğap (لاغب) *is.* Lâkap galatı. *Yiğit lâğabıyla anılır.*

lâğım (لغم) *is. Rum.* Mutlaka yer altında yapılan nukbe, yol. Su kanatı. **lağım bacası** kuyusu, geriz yolu. Kaleleri barutla atmak için yapılan nukb. **lağım hazinesi** yemlemesi. **lağım açmak** ihdas. **lağım atmak** işgal. **lağım karşılamak** iptal. **lâğımları açmak** tanzîf. **lâğım taşmak** patlamak.

lağımcı (لغمجى) Kanavatı açıp temizleyen amele, kale lâğımlarını hufr eden nakkab asker.

lâhana (لخنه) *is. Rum.* Baklatü'l-ensâr. Farisîden ta'ribi kerenb, kelem. Türkîde kopuzga, kapuska. **baş lâhana** melfûf. *Çiçek lâhanası, frenk lâhanası.* **kara lâhana** lâstarya. **kıvırcık lâhana** mezlef. **lâhana kapuskası** maruf taam, kalye. *Lâhana turşusu.*

lahsa (لحسا) is. Sahihi el-ahsa. Hasîler, eşme kuyular, suğla yerler. el-ahsa livası Arabistan'ın şarki kıyılarının düz yeri. Kürsüsü Hafûf, Bağdat'a mülhak bir sancaktır. Kazaları Hafûf, Kuteyf, Meyzer, Kasım.

Lâhur (لاهور) *is.* Hint'te bir vilâyet merkezi şehir. **lâhurî şal** terme. **lâhurakî şal** taklidi, âlâsı bahuraki, bayağısı şalâkî.

lâhza (لحظه) *is.* An, dakika manasına. **bir lâhza rahatla** uyku.

lâk (لاك) *is.* Hindu lisanında bir zamktır, hâlen lâka ve gomalaka derler. Mühür mumunu onunla yapıp lök dahi derler. Yaldız altına sürüp nakkaşlar lika derler.

Lâka (لاقه) *is.* Narda'ya muzaf bir nahiyedir.

lâkerda (لاكرده) *is. Rum.* Altı parmak palamudun tuzlaması.

lâkırdı (لقردى) *is.* Söz, mükâleme, muhavere. Lâklâkiyat, lâf-ı güzâf, karar, pazarlık manasına. **lakırdı bitirmek** mukavele. **lâkırdı etmek** niza. **lâkırdı karıştırmak** fesat. **lâkırdı kavafı** nakıl. **lâkırdı olmaz adam** terbiyesiz. **lâkırdı söylemek** tariz, itap. **lâkırdı taşımak** nifak. **lâkırdısı olmaz** naçiz şey. **lâkırdısın etmek** kesmek. **boş lâkırdı** lâklâkiyat. *Lâkırdı torbaya girmez.*

lâkin (لاكن) *e.* Lâkin manasına müstameldir. Amma gibi, ancak velâkin, lik, likin.

lâkoz (لاقوز) *bk. paçoz.*

lâl (لال) *is.* Lâline, alubrusa.

lâl (لال) *is.* La'l galatı.

la'l (لعل) *is.* Lâl, açık renk yakut, koyu gül rengi. **la'l-i mürekkeb** kırmız boyası.

lala (لالا) *is.* Mürebbi tarzında uşak. Mazide atabey manasına gelirdi. **lala paşa oyununa çıkmak** delilik, yaramazlık etmek.

lalalık (لالە لق) **lalalık etmek** hoppa belâsına uğramak.

lâlanga (لالنغه) *is.* Lâlenk, yumurta çalkamasından yapılan unsuz kaygana gibi küçük akıtma, zelûbiye.

lâle (لاله) *is.* Hazâm, zambakiyeden maruf soğan. **tülbent lâle** beyaz zeminlisi. Frenkçeye nakliile tülpen demişler. Yabanisi gelincik. **zağra lâlesi** bir nev safran çiçeği. **eşek lâlesi** adi susen. **eşek lâlesi gibi açılmak** bî-edebâne yayılmak. **girit lâlesi** şakayık fasilesinden favanya. **lâle ağacı** çiçekleri lâleye benzer bir Amerika dırahtı, mahallinde yirmi beş arşın olur. **lâle çiçeği resminde ağır demir halka** sabıkta mecânîne takılan boyun zinciri, gul, ağlâl.

lâm (ل) Elifbanın yirmi yedinci harfi. Lâm ebcet hesabında otuz sayılır. Şehr-i şevvâl ismine işarettir. Lâm harfinde Türkînin aslî kelimeleri bulunmaz, yaratma müvelled kelimeler dahi pek azdır. Müteaddiye ve lâzıma dahil oldukta meçhul yapı: *atılmak-attırılmak, germek-gerilmek, gerdirilmek, denilmek-denmek* suretine istimali fasih olmaz. Lâm-ı müteharrik istihdamıyla nice bin fiil teşkil olunur: *atlamak, avlamak, bağlamak, parlamak, carlamak, gizlemek, gözlemek, mühürlemek* gibi. **lâm cim** mühmelâttan bahane tariz manasına. **lâmı cimi yok, lâm cim istemez** lâ-yecûz gibi bahanesiz, sözsüz.

lâma (لامه) *is.* Yassı şey. *Demir lâma.*

lâmba (لامبه) *is.* Bir türlü yiv ve tavan kenarlarında yol yol teriz. **lâmbalı doğrama** geçme ve eksersiz tahta. **kenarına lâmba açmak** yiv açmak.

lâmba (لامپه) *is.* Alafranga kandil, fanus. **lâmba şişesi** fanusu, makası.

lâmpasa (لامپاسه) *sf.* Bol, hantal, dökülmüş, dağılmış, açık saçık şey, uzun sayvanlı ve yırtmaçlı etek.

lânda (لانده) *is. İt.* Yelken direği.

lândo (لاندو) *is.* Bir nev kayık araba, kürekleri açılır. Karuca.

langır lungur (لانغر لونغور) *es.* Köylü lâkırtısı, tanglak lisanı.

lâp (لاپ) *e.* Sırf, bütün bütün manasına avam zebanzedidir. **lâpadak** külliyen, birden. **lârpadak** çorpadak gibi. **lâp lâp** sür'at-i ekl ve bel, suyu köpek sömürmesi.

Lâp (لاپ) *is.* Arnavut'tan bir taife leyab dahi denir. Ergeri ve Delvine kazalarında olurlar, kadim isimleri leyapugi, Sicilya'ya geçen taife.

lâpa (لاپا) *is.* Suluca pişmiş, lüzûcetli koyuca şeyler. *Ebe gömeci, pirinç lâpası, bulgur, turşu lâpası, mercimek lâpası, vücuda konan zımâd, keten tohumu lâpası.* Su ile yuğrulmuş yakı nevi şey, lesk. **lâpa gibi** yani yumuşak, gevşek, tembel, sölpük, yürüyemeyen çocuk.

lâpacı (لپاجي) Lâpa ile ülfet eden, kâhil, luka, korkak, şehrî.

lâpacılık (لاپاجيلق) Cebanet, cüretsizlik.

lâpalanmak (لپالنمق) Kaynayıp koyulaşma.

lâpçın (لاپچين) *is.* Kulaklı mest, kopçalı olmayıp kaytanla bağlı olan mest.

lâpina (لاپينه) *is.* Haruspine cinsinden al ve zümrüdî bir güzel şekilli lezzetsiz balık, siyahı çöçürke, iskorpite gayet benzer.

Lâpseki (لاپسكى) *is.* Biga'da kaza merkezi bir kasabadır. *Lâpseki kavunu.*

Lârende (لارنده) *is.* Konya'da Sarı Karaman maa Gafriyad ve Mahmutlar kazasının merkezi bir şehirdir.

Lâristan (لارستان) *is.* Lâr, Basra körfezi ağzında Keremsirat, İran'da bir vilâyettir.

larp (لارپ) *e.* Larpadak, larkadak.

Lâs (لاس) *is.* Lâzar ve lâdislas alemlerinin muhaffefi. Sabıkta Lâsek vilâyeti, Sırbistan.

Lâsid (لاسيد) *is.* Avam zebanzedi lâşit. Girit'te liva merkezi bir kasabadır. Kazaları Lâsid, Yaraptıra, Setye, Merabelle.

lâsta (لاسته) *is. İt.* Geminin hamulesi miktarı, vezni.

lâstarya (لاستاريه) *is.* Büyük kara lâhana, büyük pazı nevi.

lâstik (لاستيق) *is. Fr.* Elâstik kelimesinden bazı esner şey. **lâstikli çizme** kaytan. lâstik kundura gomalastikiden mamul.

lâşka (لاشقه) *is. İt.* Gemi ve kayık halatını gevşetip boşa bırakma.

lâta (لاطه) *is.* Yassı şeyler, çubuk olmayan uzun şeyler, kalın tahta gibi yassı kereste. *Demir lâtası.*

lata (لاطه) *is.* Galat tabirdir. Guya kukuleta başlıksızı. İtalyanca kukuleta başlıklı demektir. *Kukusu hazf kabul etmez.*

Lâtin (لاتين) *is.* İtalya'da kadim millet. Garbî yani Roma hiristiyanları mezhebi Akdeniz rumlarından evvel mezhepte bulunan lâtin lisanı. *Lâtin yelken.* **lâtin çiçeği** Ebu Hançer, frenk teresi.

lâva (لاوا) *e. İt.* Çekmek manasıyla terkip olur. **kayığı lâva etmek** yedekte çekmek. Baklava sahihi. **balık lâva** büyük dalyan yeri, balıklı göl. **saku lâva, çene lâva** çektirme nevi gözlava.

lâvanta (لاوانده) *is. İt.* Hayri çiçeği, hazâmî, hazâme, hüsame otu. *Amberli lâvanda suyu.*

lâvaşa (لاواشه) *is.* Yassı gümüş külçesi.

lâvta (لاوطه) *is.* Lâguta, el-ûde tahrifi. Çökür. *Lâvta teli, lâvta mızrabı.*

-layın /-leyin (لاين/ لين) *e. Ancılayın, buncılayın, sencileyin.* Kelime ahirine teşbih manası için gibi ve kadar yerine dahil olur.

Lâz (لاز) *is.* Karadeniz sâhil-i şark cenubisinde gürcü tavayifinden bir kavimdir. Yerleri Lâzistan, Trabzon vilayetinden bir liva merkezi, Rize. Kazaları Atine maa Hemşin, Hopa maa Gönye ve Arhavi, Mapavri.

lâza (لازه) *is.* Pek küçük tekne, bal teknesi.

lâzarto (لازارتو) *is.* Veba hastahanesi ve karantina mahalli, sıhhıye idaresinin yeri.

Lâzkiye (لاذقيه) *is.* Trablus-ı Şam'da kaza merkezi bir şehir.

lâzut (لازوت) Laz ekmeği manasına mısır buğdayı.

lebeb (لبب) *is.* Sade sahtiyan şeritten örme düz, pek zarif at başlığı kebeş.

leblebi (لبلبى) *is.* Farisîde bazı kavrulmuş köklere denir. Sarmaşık tohumu, nohut kavutu. *İki kavrulmuş leblebi, leblebi unu.* Lebleblebici, muhallebici kafiye-i haşerât. **demirden leblebi** yutulmaz, tahammül olunmaz şey, çetin iş.

Lecun (لجون) *is.* Akke'ye tabi nahiye.

leçer (لچر) *is.* Türkîde kıl eleğe denir.

Lefke (لفكه) *is.* Bursa sancağında bir nahiye.

Lefkoşa (لفقوشه) *is.* Kıbrıs'ta bir kaza.

lâvta (لاوطه) *is.* Lâguta, el-ûde tahrifi. Çökür. *Lâvta teli, lâvta mızrabı.*

leğen (لگن) *is.* Kadim Farisîden Yunanîye naklolmuştur. *El leğeni, leğen, ibrik, abdest leğeni, çamaşır leğeni.* Edviye için *burun leğeni berber leğeni. Gümüş leğen.* **gaşiye leğeni** sabıkta atların leğen gibi göğüslüğü.

Leh (له) *is.* Lehistan halkı, lehli. *Leh vilâyeti, leh basması, leh kârı.*

lehim (لهيم) *is.* Liham, yapıştırma, liham için istimal olunan kalay ve tenkâr vesaire terkibi. **tenekeci, kuyumcu lehimi kaynamak** kitlenmek gibi lehimlenmek, ziyade, kuvvetle yapışmak.

Lek (لك) *is.* İran'da Lurdan bir taife.

leke (لكه) *is.* Mutlaka şelel, abraş ve çil nevinden nişan, mana, nakâsa, çirk, şaibe. *Lekeli kumaş.* **lekeli adam** ma'yûb. Farisîde müstamel lekedar.

leke (لكه) *sf.* Farisîde çıban, muhânât.

Gider onu tersine dönsün yüzü
Lekenin yüzüne göredir sözü
Lekelikle fahr eyleyen bir teke
İşittim ki söylerdi bir muzhike.

lekeci (لكه جى) Elbiseden leke giderici esnaf.

lekelemek (لكه له مك) İttiham.

leken (لكن) *is.* Kar üzre batmazdan yürümek için ayağa takılan örgülü selbür çember. İvik envaından ayaklık.

lekende (لكنده) *is.* Nekende zebanzedi kaba dikiş. **saat lekendesi** zincir sarılan silindir.

lenduha (لندها) *is.* Acebe, kocaman cüsseli . **lenduha karı** dev gibi.

lenger (لنگر) *is.* Yayvan toprak ve demir kap. *Pilâv lengeri, kaymak lengeri.* Farisî'den gemi demiri. **lenger-endâz olmak** gemi ikamet etmek. **lenger posası** zinciri zapteden yedek halat.

lenk (لنك) Link.

lentiye (لنتيه) *is. İt.* Gemi palamarını kasma.

lepande (لپانده) *sf.* Farisîde berrak, süzme, duru. *Lepande zeytin yağı, lepande üzüm şerbeti.*

Lepiska (لپسقه) *is.* Almanya'nın bir büyük şehri.

lepiska (لپسقه) *is.* Lepsika'dan gelir bir nev boyalı ip ki teşbihen sarı yeşil, güzel renge denmiştir. *Lepiska nafesi.* **lepiska panayırı** meşhur kürk getirilen pazar. *Lepiska saç.*

ler (لر) *e.* Cem alâmeti, kelimât-ı mufahhamada bi't-tab -lar okunur. Adetlere vasl olursa maruf şeylere delâlet eder. **üçler** ekanim. **yediler** ashâb-ı kehf. **on ikiler** havariyûn. **kırklar** ricâlü'l-gayb

lerci (لرجى) *is.* Misk keçisi nevinden bir hayvandır.

Leskofça (لسقوفجه) *is.* Sırbistan cenubunda kasaba, Leskoyık, Yanya'da liva merkezi.

leş (لش) *is.* Lâşe, cife. **leş gibi kokmak** ta'affün. **leşini sürütmek, leşini sermek** darp ile helâk etmek. **ya devlet başa ya kuzgun leşe** ya taht ya baht.

letron (لطرون) *is.* Natron zebanzedi neft madeni, bûre-i ermeni.

leva (لوا) Lâva.

Levadya (لوادیا) *bk. livadya.*

levent (لوند) *is. İt.* Şarkî, sabıkta venedikli memâlik-i şarkiyesinden aldığı bahriye tüfekçisi.

levent (لوند) Kaz ayağı, lumbar kapağı kaldıracak çengelli zincir. **levendâne** eşbehedâ. *Şehlevend.*

levger (لوكر) *is.* Çizme burnunu çakmak etmek için kalıp.

levrek (لورك) *is. Rum.* Dudakları yayvan maruf balık, küçük soyu ispendik.

leyende (لينده) *bk. nekende.*

leylâk (ليلاق) *is.* Zülf-i belhiyye. **sultanî leylak** sık ve katmer leylâkı, eflatunî.

leylek (لكلك) *is.* Laklak. *Leyleğin ömrü laklak ile geçer.* **leylek fırtınası** âhir-i mart.

lezez (لذذ) *is.* Sabıkta hazine tabiri. **lezez mevâcibi** şevval, zilkade, zilhicce aylıkları

Lezgi (لزكى) *is.* Dağıstan'da çeçen ve lezk aşiretleri. *Lezgi tüfeği.*

-lık (لق) *e.* Mürakkakı -lik. İsme ilhak olup vasf kılar. Vasfa ilâve olursa mevsuf eder, fiile dahil olmaz. Vasıfta sabıkta -lık,-lik, -luk, -lük yazılırdı, hâlen muhaffefi -li, zü manasına : *devletli, saadetli, kuvvetli, meveddetli.* Olmaklık, kılmaklık pek galattır. Olma, kılma, ism-i masdarı kafidir.

lıklık (لقلق) *es.* Gulgul.

libade (لباده) *is.* Tahsis ile teğelti, dikilmiş âlâ hırkalara denir. Aslı teğelti dikişli kebe manasınadır.

libre (لبره) *is.* Vakiyye-i efrenci ki İngiltere libresi yüz kırk ve Fransız libresi yüz elli dirhem gelir.

Lice (ليجه) *is.* Ilıca. Lice maa Atak, Telseme ve Kulp maa Padkan ve Hubdan kaza merkezi Diyarbakırda.

-lik (لك) *bk. -lık.*

lika (ليقه) *is.* Büründük süprüntüsü, mürekkep hokkasına konur.

likatura (ليقاطوره) *is.* Salamastradan yapılan sicim ve bağ. *Likatura çarhı.*

likorinoz (ليقورينوز) *is.* İsli balık ki sivri burunlu kefal dedikleri Palatrine ve bodur kefal dedikleri kanbot balıklarından olur. Âlâsı dübar nevlerinden yapılır tütün balığı *bk. uskumru.*

Lima (ليما) *is.* Amerika'da Şili cumhuriyetinin merkezi azim belde.

liman (ليمان) *is Rum.* Mina, bender vasfında yatık düz manasına süt liman. **ırmak limanı** bazı büyük nehirler ağzı, bol ve mahfuz yeri. *Liman odası.* **liman reisi** tersane zabiti.

limanlık (ليمانلق) **limanlık hava** râkid. **ortalık limanlığı** sükûnet-i nâs. **su limanı** açık kayıkhane gibi deniz havuzu. **hava limanlık olmak** limanlamak, rüzgâr düşmek.

Limasol (ليمسول) *is.* Kıbrıs'ta kaza merkezi şehir.

limba (ليمبه) *is.* Bir nev yük kayığı Tunada. Almancadan eşleb denir.

lime (ليمه) *is.* **lime lime** uzun uzun, yaralanmış eşyanın parçası.

limon (ليمون) *is.* Lim, limu, kebâd. Nevleri *tatlı limon, nısfiye, rubiye limon, Trablus,*

Trabzon limonu. Ağaç kavunu gibi petavi mürekkep, bergamut. *Limon gibi sararmak.*

limonata (ليموناطه) Limon şerbeti.

limonî (ليموني) Kehribar. *Limonî mizaç.*

limonluk (ليمونلق) Kış bahçesi.

link (لينك) *is.* Aslı lünk. Atların kurt gidişi yürüyüşü. Farisîde lenk art bacak.

linkoz (لينقوز) *is.* Kefale benzer yassı göl balığı.

lipari (ليپارى) *is. Rum.* Uskumrunun karnı benekli nevi, semiz.

Lipkan (ليپقان) *is.* Tulçu'da bir Kazak taifesi.

lipsos (ليپسوس) *is.* Çoçur ve iskavrit balığı ufağı.

lira (ليره) *is.* Altın lira, Osmanî mecidiye, yüzlük. İngilizin sterlin.

litografya (ليتوغرافيا) *is. Fr.*Taş basması.

litre (لتره) *is. İt.* Mayi ölçülerinden rıtla muadil, gayr-i mâyi'de lodra.

Livadya (ليواديا) *is.* Yunanda bir nahiyedir. Kırımda bir köşk.

livar (ليوار) *is. Rum.* Muvakkatan canlı balık hıfz ettikleri delikli sandık vesaire.

Liyon (ليون) *is.* Fransa'da bir büyük şehir, ipek tezgâhları mamurdur.

lobut (لبوط) *is.* Nebbût. Kalın kısa oyun sopası. **Ebu lobut** sopa salan gibi lâkap. Arabîde sekme.

loca (لوجه) *is. İt.* Hücre, göz, gemilerde demir zincirlerinin geçtiği gözler esnâf-ı hıref vesair harifler locası, lonca. *Tiyatro locası odası.*

loda (لوده) *is.* Üzerine toprak çekilmiş saman toz yığını.

lodos (لودوس) *is. Rum.* Cenuptan esen rüzgâr. *Batı lodosu, kıble lodosu.* **lodos poyraz** mütelevvin, sebatsız. **lodos poyras mukataası** serserilik. Bir tazr-ı mahsûs nakış işleme. *Hava lodoslamak.*

lodra (لودره) *is.* Aslı rıtl. Yüz lodralık kantar.

Lofça (لوفجه) *is.* Tırnavi'de kaza merkezi şehir. **Lofça çivisi** iri başlı.

logaritma (لوغاريتمه) *is.* Hesap cetveli nevi ensâb.

loğ (لوغ) *is.* Taş silindir, çamur sıvalı damlara sürterler.

loğusa (لخوصه) *is. Rum.* Yatakta manasına vaz-ı haml etmiş kadın, nüfesa.

lokanta (لوقانده) *is. İt.* Lostarya büyüğü, aşçı dükkânı ve bekâr konağı, hanın alafrangası.

lokma (لوقمه) *is.* Acîn parçası. *Bir lokma bel' için ledga lokma dökmek.*

lokman ruhu (لقمان روحى) *is.* Sahihi hofman ruhu. Esir tabir olunan mayi.

lokra (لوقره) *is.* Serçe gibi bir küçük kuş.

lokum (لقوم) *is.* Lokum, kurabiye nevi. *Kuş lokumu.*

Lom (لوم) *is.* Vidin'de Lom çayı kenarında bir kaza, Priştine'de nahiye, Rusçukta Aklom ve Karalom çayları arasında bir nahiye.

lombar (لومبار) *is.* Gemilerde top gözleri sair deliklere ve demir zinciri geçen gözlere *bk. loca.*

lombur (لومبور) *is.* Lombar kapağında olan yuvarlak pencere. **lombuz** frengi delik.

lonca (لونجه) *is.* Loca zebanzedi. Esnafın, tüccarın cemiyet-i müzâkere odası, dârü'n-nedve.

Londra (لوندره) *is.* İngiltere'nin ve bütün Grandbritanya devletinin payitahtı üç milyon nüfuslu bir belde-i azîmedir.

lop (لوب) *sf.* İri parça, toplanmış müdever şey. **hazır lop** suda kabuğu ile pişmiş yumurta ki erbâb-ı insâfın bütün yuttuğu mervidir. **lop lop** iri iri lokma. *Lopur lopur yutmak, lop incir.* **lop lop kopmak** çürüyen şeyin iri parçaları dökülmek. **lob lob yutmak** iri lokmaları lopur lopur acele ile telâşla bel. **lopadak kopmak** bir koca parça def'aten düşmek.

lor (لور) *is.* Keçi peyniri tazesi, mizitre tuzlusu, fıçı peyniri, kirli hanım, kaşar peyniri altından çıkan keş. *Lora konmak.*

lorta (لورطه) *is.* Ayak kalıbının çapı. *Baş lorta, büyük orta lorta, aşağı lorta kalıp.*

lostarya (لوستاريه) *is. İt.* Küçük lokanta.

lostro (لوسترو) *is.* Kundura cilâsı. İtalyanca cilâ demektir. Yahudi lostrocular.

loş (لوش) *is.* Karanlık oda ve bina, muzlim yer. Bazan **loş adam** süst manasına.

lota (لوطه) *is.* Ebe tabiplerin çocuk alacak mengenesi.

Löb (لوب) *is.* Muş'ta bir nahiye.

lök (لوك) *sf.* Battal, ağır, tembel, koyu. **lök deve** bayağı, dişi deve, maya. *Lök gibi oturmak, lök lök yürümek.*

lök (لوك) *is.* Lâk manasına koyu ve yapışkan ve kavi yapışan boya ilâvesiyle mühür balmumu yapılan sifâl ve çini yapıştırdıkları macun. **lök boya** yaldızcıların löklü astar zencifresi, lika dahı derler. **lök yumurta** kalınlaşmış yani ağırlaşmış kokmuş.

lökdeve (لوك دوه) Babası anası tüylü olan yeğin ve tüylü. Babası lök, anası tüylü olan yeğin tacir.

lökün (لوكون) Yağ, kireç vesaire ile döğülerek lök gibi yapılmış macun, harc, saruç, bir nevi yedirme. Pamuklusu lokma.

lölölö (لولولو) *es.* Gürültü, safsata. **lölölöye gelmemek** habt olmamak, aldanmamak.

löp (لوپ) *es.* Darbe sesi, sürat alâmeti.

luhuk (لحوق) *is.* Sahihi luguk. Koyu, macunlaşmış süzme tatlı, engüşt-pîç- Eczacılar Frengistan'da lok tabir ederler.

luka (لوقه) *is.* Çapaçul, bol paça, şehrî budalası

Lur (لور) *is.* Kürt tavaifinden cenuba düşen takım. Meskenleri Luristan şehirleri Hurremabat.

luri (لورى) *is.* Kırmızı papağan. Galatı nuri.

lurlur (لورلور) *es.* Vırlanma.

Lübnan (لبنان) *is.* Cebel-i Lübnân ki ekser mevsimda kar tutup beyaz görünür. **lübnan servisi** şecer-i süleyman, envaı çoktur. Himalaya ürzü, Deodora, mağrip ürzü, Amerika ürzü.

Lüd (لد) *is.* Kudüs'e,Yafa'ya tabi bir nahiyedir.

lüfer (لوفر) *is.* Ülüfer gibi nilüfer galatı.

lüfer (لوفر) *is. Rum.* Maruf balık. Envaı defne, çınakop, sarı kanat, beş parmak yedi dirhemlik kofana yarım kıyyelik, akya iki kıyyelik. **lüfer azmanı** kihlâ.

lüle (لوله) *is.* Müdevver, dürülmüş, dürülü şeyler. **saç lülesi** ca'd. Toprak ağaç, çubuk lülesi. *Lüle lüle kâğıt külâhı, bir lüle kaymak.* Musluk, su ölçüsü, dört çuvaldız bir masura dört masura bir lüle. **darp lülesi** boru. Beyaz lüle toprağı, deniz köpüğü iki nevdir biri Eskişehir madeni, diğeri lisânü'l-bahr böceğinin kabuğundan kireç gibi yapılan lüle taşı, talhu'l-bahr, zebedü'l-bahr. **lüleci çamuru** süzme , kızıl, balçıklı toprak.

Lüleburgaz (لوله برغوسى) *is.* Tekfur Dağı'nda kaza merkezi şehir.

M

ma (ما) *e.* İşte al gibi. *Ma Hüseyin aşkına iç âb-ı hayât. Ma sana oyunu.*

Maan (معان) *is.* Balkan'da bir kazadır. Makarrı Kerek.

Maber (معبر) *is.* Hindistan'ın şark-i cenubîsinde Malabar vilâyeti. Şehirleri Keliküt, Mahya, Mengelür.

mablak (مابلاق) *is.* Mibla, macun kaşığı. *Eczacı mablakı.*

macana (مجانه) *is. İt.* Geminin mancana vaz olunan tarafı, micana. **macana direği** kotra macana *bk. yelken.*

Macar (ماجار/مجار) *is.* Üngürus kavmi, tavâ'if-i turaniyenin şu'be-i şimâliyesinden lehçeleri elsine-i Türkiyeye karîb olan kavim.

Macaristan (مجارستان) Avusturya'ya mülhak Macar, Vardel ve Banat ve Isklavun ve Hırvat memaliki. Kürsüsü Peste, Budin. *Macar altını, Macar üzümü, Macar eğeri.* **Macar setrisi** harçlı.

Machıl (ماجخيل) *is.* Acara'ya mülhak bir kaza.

Maçin (ماچين) *is.* Mahaçin muhaffefi. Çin ve Maçin Sın şimali ve cenubu.

Maçin (ماچين) *is.* Tulçu'da bir kazadır.

Maçka (ماچوقه) *is.* Trabzon'da bir kazadır. Merkezi Cevizlik.

maçula (ماچوله) *is.* [gem, halat, palamar dövmesi, üstüpü sıkıştırması için kullanılan iri tahta tokmak]

maçuna (ماچونه) *is.* Makine manasına tersanelerde gemi direği diken azim bocurgat.

Madagaşkar (مدغشقر)*is.* Afrika cenûb-ı şarkîsinde cesim ada.

madam (مادامه) *is. İt.* Hanımın alafrangası.

Madampol (مادامپول) *is.* Hint'te Madapolam şehrinin bezi taklidi.

madara/Madara (مداره) *is.* Madra. Ekin ölçeğ.i Silistre kazasında nedreti cihetiyle maruf çingene karyesi.

Madenipek (معدن ايپك) *is.* Sırbistan'da bir nahiye.

madrabaz (مدره باز/مطرباباز/مطرباز) Matrakçı, matrak oynayan ve talim eden usta, fend sahibi, hilekâr, muhtâl. Ucuz alıp pahalı satan, hilekâr mutlaka pahacı tamahkâr, muhtekir. **madrabaz kayığı** ıgrıpları dolaşan, ağcılardan balık toplayan.

Madras (مدراس) *is.* Hindistan cenubunda eyalet kürsüsü bir şehir.

mafa (مافه) *is.* Mahfa, büyük keçave.

mafa (مافه) *is. İt.* Mapa. Fülukalarda demirden ay resminde iskarmuz.

mafer (مافر) *is.* Çıkrıkçılarda eğri arza, eğri oyma, mahferi garlı mafer.

mafiş (مافيش) *is.* Yok gibi hafif bir nev yumurtalı hamur tatlısı, ağza girince mahvolur.

mag (ماغ) *is.* Başı kanat ve kuyruk yelkenlerinin ucu hep bir renkte olan güvercin.

magnisya (مغنيسيا) *is.* Magnezyum unsurunun fahmiti, ayn-ı şeytân.

manolya (مغنوليا) *is.* Mücellâ, kalın yapraklı, iri çiçekli ağaç.

magon (ماغون) *is.* Koyu renkli Amerika ağacı ki mücellâ âlâ doğraması olur *bk. mahon*

Magosa (ماغوسه) *is. bk. Kıbrıs.* Magosa kayığı, büyük sümbeki.

Mağaralı (مغاره لو) *is.* Kozan'a mülhak bir kazadır.

Mahal (محل) *is.* Diyarbakır'a mülhak nahiye.

Mahalle-i Dümne (محله دمنه) *is.* Dakheliye'de bir kaza merkezi kasaba.

Mahalletü Ebiali (محلة ابى على) *is.* Mısır'da.

Mahalletülkübra (محلة الكبرى) *is.* Garbiye'de kaza merkezi bir kasaba.

Mahalletülmerhume (محلة المرحومه) *is.* Mısır'da.

mahat (ماخات) *is.* Dikicilerin cilâ için muştası.

mah gelmek (ماه كلمك) *f.l.* Kanaat. *Aç göze bir fırın ekmek mah gelmez.*

mahmahe (ماهماهه) *is.* Tıpa.

mahmude (محمودہ) *is.* Galatı mehmuze. *bk. bingöz.* Kısacık mahmude.

Mahmudî (محمودی) *is.* Bir büyük kürt aşireti, Van'da kazadır. Merkezi Hoşab.

Mahmudiye (محمودیہ) *is.* İskenderiye halici. Hâkan-ı mağfûr zamanında nâm-ı hümâyânla benâm olmuştur.

mahmuz (ماھموز) *is.* Mihmaz, hayvan dürtme için çizme ökçesine takılır demir. Horoz vesair hayvan mahmuzu sabsa. **çavdar mahmuzu delicesi** buğday sürmesi, külçer. Mahmuziye mahmude galatı.

mahmuzlamak (ماھموزلامق) Atı sürmek için karnına vurmak.

mahunya (ماھونیا) *is.* Doktor Mahun'un keşfettiği sarı çiçekli, sarı odunlu amberbaris, yemişli ve yaprağı dikenli bir nev ağaç bahçelerde İspanya, Hint, Japon mahonyası.

mahur (ماخور) *is.* Makamât-ı musikîden bir şevk-engîz şubedir, aslı meyhâr.

-mak (ماق) İsm-i zamân ve mekân, ism-i âlet alâmeti. *Azmak, basamak, yaşmak, kaçamak, paşmak.*

makara (مقرہ/بکرہ) *is.* Arabî bekre. Zıvanalı dili mil üzere döner ip, devreder kutu. Bir ucunda iki dilli ve diğer ucunda bir dilli makara ile biri birinden ip geçiren nevi palanka, büyüğü maniska. **makara gibi cırlamak** lâfazanlık. **makaraları salıvermek** bir düziye kahkaha. **dilsiz makara** buvata. **karnı yarık makara** patiska. **griva makarası** kancalı, üç dilli demiri asar parla, mandar, mandoz. **üç makaralı** üç iplikli, üç masurayı birden büken çıkrık.

makarna (مقارنہ) *is. İt.* Erişte, kesme gibi hamur düdük, şehriye taklidi simit makarna.

makas (مقاص) *is.* Sındı, cez ve kas aleti, büyüğü mikraz, koyunlardan yün kırkma aleti. *Kâğıt makası.* Maadin kesecek kavi sındı. *Mum makası. Ot makası.* Tavan binasının çatı makası ve civarı. **araba makası** asma olmayan araba yayı, kale bodrumu kemerinin çifte olan yeri. *Kuyu makası.* **makas gülle** bir demirin iki ucunda çifte tane. *Demiryol makası, berber makası.* **cırcır makası** bindi, pehlivanların bir hilesi. *Fıçı makası.*

makastar (مقصدار) Terzi kalfasının biçim memuru.

makat (مقاط) *is.* Aslı mak'ad. Minder üzerine örtülen çuha vesaireden yüz. İhram şal. **kadife makat** saçaklı, sayvanlı, fitilli makat örtüsü, muhafaza için üzerine çekilen bez.

makreme (مقرمہ) *is.* Sofraya mahsus işleme, keten dest-mal.

mala (مالہ) *is.* Farisîde duvarcı ve sıvacı sürgüsü. Döğmeci nakış malası. *Mala kârı.*

Malabar (ملابار) *is.* Arabide ma'ber. Hind-i cenûbînin bir diyarı.

malagama (ملاغمہ) *is.* Malgama galatı. Harmanda döğülmedik gulle yığını.

Malaka (ملاقہ) *is.* Hind-i Çinî cenubunda bir uzun dildir.

malake (ملاکہ) *is.* İspanya'da meşhur şehir.

malalamak (مالہ لامق) Sıvayı mala ile döğüp cilâ etmek, derc etmek.

Malatya (ملاطیہ) *is.* Diyarbakır'da liva ve kaza merkezi şehirdir. Kazalara Malatya, Akçadağ maa Hekimhan ve Gürün, Hısn-ı Mansur maa Samsat, Besni maa Bulam ve Hödü, Kâhta maa Gerger, Şiru ve Merdis ve Zeravgân

malay (مالای/ملایو) *is.* Cezîre-i Malayu ahalisi, melez kavmi. Samatra ve Cezayir vesaire Hint'te müstevli bir ümmet-i müslime. *bk. Malaka.*

Malazgirt (ملازکرد) *is.* Muş'ta Bulanık, Löb ve Bulanık, Liz maa Malazgirt kazasının merkezi bir kale.

Maldibe (مالدیبہ) *is.* Mihal, Dibe, Dibetü'l-mahal. Hint denizinde bir sürü ufak adalar ve kayalar, adaları bini mütecavizdir.

malıtaşı (مالی طاشی) *is.* Kayıklarda demir yerine kullanılan ipe bağlı seng-i lenger.

malisor (مالیسور) *is. Arn.* Dağlı.

Maliş (مالش) *is. Arn.* Dağ manasına Ustrumca nahiyesi.

Malkara (معلقرہ) *is.* Tekfur Dağı'nda bir kaza merkezi kasaba.

Malkoç (مالقوج) *is.* Akıncılar ocağı sergerdesi ve Niğolu mutasarrıfı meşhur hanedan. **malkoç oğlu** zebanzedi **mirkaç oğlu** dessas.

Malta (مالطہ) *is.* Akdenizde maruf ada. **malta kavalyerleri ocağı** maruf korsan taife-

si. **Malta portakalı** Yusuf Efendi mandalina. *Malta çarşısı, Malta taşı, Malta gülü, Malta muşmulası.* **Malta gibi** pahalılık, madrabaz yeri.

Maltız (مالطیز) Maltalı. *Maltız sokağı.*

maluzya (مالوزیا) Melekse. *bk. menekşe.*

Malviz (مالویز) *is.* Kandiye'de Temnos'a mülhak bir nahiyedir.

mama (ماما) *es.* Etfal tabiri. **Mama Hatun** Tercan kazasında.

mamaliga (مالیغہ) *is.* Mısır buğdayı unu pastası, polinta.

mamen (مامن) *is.* Selanik'te yahudiden ayrılmış mümin taklidi.

Mamervan (مامروان) *is.* Oltu'ya mülhak bir kaza.

mamla (مامله) *is.* Muamele-i ribh, faiz. **muameleci** mürabahacı, pinti.

man (مان) *e. Türkmen, töremen, çırakman, sarman, sokman, kodaman, kölemen, menemen. Anaman.*

Manafoca (منافوجہ) *is.* Girit'te Monofac.

manastır (مناستر) *is. Rum.* Deyr, keşişhane, küçüğü savmaa.

Manastır (مناستر) *is.* Rumeli'de liva kürsüsü ve kaza merkezi şehir. Kazaları Manastır maa Presba, Perlepe maa Morihova, Kırcova, Ohri maa Esbat, Filorine maa Rodnik, Eğri Bucak maa Sarıgöl ve Çarşamba ve Kayalar maa Cumapazarı, Gürice maa Bihlişte, Istarova maa Opar, Koloniye, Naslic maa Vinice, Kesriye maa Horpeşte.

Manastır (مناستر) *is.* Edirne'de Ada nahiyesi merkezi bir kasabadır.

manav (مناو) *is.* Taze yemiş satan dükkâncı, madrabaz.

manavgat (مناوغات) *is.* Alanya'ya mülhak bir kazadır.

manca (ماجہ) *is. İt.* Yiyeceğin bayağısı. *Gemici mancası.* **kedi mancası** ciğer dalak parçası.

mancana (ماجانہ) *is.* Macana, gemilerde büyük menkul su ambarı. Sabıkta su küpü, o ambarların durduğu yer.

mancınık (منجینق) *is.* Mutlaka büyük tekerlek çar manasına ipek dolabı mancınıkı. Galatı mancılık sabıkta cenk aleti, râmî. İpekçilerde uzun mancınık, kısa mancınık.

manda (ماندہ) *is.* Camus, gâvmis, su sığırı. Aygırı tombay, genç ineği tambat, buzağısı malak. **manda südü** yağlı, ağır.

mandal (ماندال/مندال) *is.* Arabî mendel. Kapı ve kanadın döner düğmesi. Farisîde fendel. **kapıyı kapayıp mandallamak** muhkem bent etmek. Mandal bazı arazide bağları yol yol kazıp yüksek yerlerine kerum dedikleri tarz.

mandar (ماندار) *bk. mantı.*

mandıra (ماندرہ) *is.* Damlı küçük ağıl, sağmal ağılı. Arabîde sâye, saya ocağı. **mandıra köpeği** salgın, bed-huy adam.

Mandice (ماندیجہ) *is.* Söke'ye mülhak bir kazadır.

manduz (ماندوز) *is.* Palanka ve maneska gibi takım gibi makara.

manevra (مناورہ/مانورہ) *is. Fr.* Harekât-ı sufûf-ı asker, talim meydanında manevra çevirmek, **manevra ettirmek** asker ta'biye etmek.

Manfalut (منفلوط) *is.* Süyut'ta bir kaza.

manga (مانقہ) *is.* Halka. **gemicilerin mangası** sofra etrafına toplanır gibi karavana başına öbek öbek halka olmaları. **cemaat manga olmak** top, evcimen oturmak.

mangal (مانقال) *is.* Yuvarlak toprak ateş saksısı, mutlaka ateşten kânûn, pirinç bakır gümüş sac. *Mangal mangal, içi mangal tahtası.*

mangır (مانقر) *is.* Mankur. Sabıkta kara fülüs, dördü bir akçe. Çini vesair sikke taklidi. Bayezit sergilerinde füruht olunan yaldızlı çocuk yolu. Mutlaka akçe manasına pirpiri tabiri. **mangır yetiştirmek** edepsiz dilenciye para verme. Kömür tozundan tutkal ile yapma yuvarlak ve ipe dizilir nargile ateşi.

mani (مانی) *is.* Ma'ânî, usulsüz darpsız elhan ile teganni olunan vezinsiz manasız güfte.

manifatura (مانیفاتورہ) *is.* Fabrika mahsulü mütenevvi basma.

manifesto (مانیفسطو) *is.* Gümrüklere ibraz olunan emtia pusulası.

manika (مانیقہ) *is.* Gemilerde ambarı havalandırmak için bezden baca.

manimani (مانی مانی) *es. Rum.* Bir düziye.

Manisa (مغنیسا) *is.* Saruhan sancağının kürsüsü ve kaza merkezi bir şehirdir. **mani-**

sa... nevinden kadehi beyaz, kenarı hevayi, güneşte açar çiçek. Bazı şekayık envaı.

Maniska (مانسقه) *is.* İki tarafı ikişer dilli makaradan donatılan büyük palanka.

manivelâ (مانيوله) *is.* Bocurgat idaresi, eskal tahriki için kol.

mankafa (مانقفا) *is.* Türkîde man, mank iri koca başlı şey, şaşkın hayran. **mankafa adam** koca baş, sersem. Sakağı şedidi, müzmin sekave şedit zükâm-ı me'sûrî. **mankafa karpuz** battal. **mankafa balığı** kihla nevi.

mankafalık (مانقفالق) Humk, beladet, semelik.

mankala (مانقاله) Oyuk oyuk bir nev oyun tahtası, beciz nevi.

Mansure (منصوره) *is.* Dekhelye livasının kürsüsü bir kaza merkezi kasabadır. Kazaları Mansure, Dekhelye, Farskûr, Mahalle-i Dümne, Menzile, Sünbülavin, Münye-i gamr.

manta (مانطه) *is.* Akmenekşe.

mantar (مانطار/منطار) *is.* Fürhân. Ecnası ve her cinsin envaı pek çoktur. Me'kûl mantarlardan **saplı mantar** kem'âe. **ak mantar** futur. **büyük ak mantar** karç. **sarı kızıl mantar** ceba'e. **kuzu göbeği mantar** sezü. **keçi mantarı** bir nevi içi toz dolu mantar, uskûl, şahmetü'l-arz. **kav mantarı** melkî, merkî. Mantar menendi hasıllardan **çavdar mantarı** delice, mahmuz. **horoz mantarı** fatru'd-dîk. **çam mantarı** katran köpüğü, garikon, şerbin. *Sığır mantarı, ceviz, cendüm leyken, ases mantarı.* **kav mantarı** kümse. **kurt mantarı** fesevâtu'z-zıbâ. Mantar meşesi. **mantar gibi** çürük. *Mantarlı papuç, mantar tıpa.*

mantı (مانطى/مانتو) *is.* Kıymalı yufka taamı. Etli hamur. Farisîde mentû.

mantı (مانتى) *is. İt.* Mantı makarası. Tüccar gemilerinde küçüreğine mandar derler.

mantaka (مانطقه) *is.* Nakış nevi.

mantilya (مانتيليا) *is.* Gemi serenlerini cundalarından direğe asan zincir.

mantin (مانتين) *bk. canfes.*

Manya (مانيا) *is.* Mora'da Mestere'nin dağları. Sabıkta Lâkdemon. **manyat** manya dağlı, ekseri değirmenci ve uncu. *Manyat ağı.*

Manyas (مانياس) *is.* Bandırma'ya mülhak bir kaza. Gölü meşhur.

Manzaval (منظوال) *is.* Koyulhisar'a mülhak kazadır.

mapa (مايه) *is.* Demir mafa, ıskarmoz.

Marabala (مرابلا) *is.* Lasid'de bir kaza merkezi karye.

Maraga (مراغه) *is.* Mogolîde meclis-i meşveret manasına encümen. Azerbaycan'da bir harabe şehir, sabıkta rasathanesi meşhur idi.

maral (مرال) Kedi ve ahu envaı. Dişisi geyik ve sığın dişisi.

marangoz (مارانغوز) *is. İt.* Marangoz, ağaç işler dülger ve doğramacı makulesi neccar. *Gemi marangozu. Marangoz balığı.* **marangoz işi** ihtimamlı yunulmuş temiz kereste. *Marangoz keseri.*

Maraş (مرعش) *is.* Zülkadiriye sancağı kürsüsü kaza merkezi bir şehirdir.

Ma'ratü'l-Mısreyn (معرة المصرين) *is.* İdlib'e mülhak nahiyedir.

Ma'ratü'n-Numan (معرة النعمان) *is.* Hama'da bir kaza merkezi kasaba.

marc (مارج) *es.* **marc marc etmek** lark lark sesle bel'.

marda (ماردە) *is.* Baş, fazla fiyât, pazarlığı, kesilmiş malın kıymetinden başka açıktan talep olunan ziyade ikramiye.

Mardin (ماردين) *is.* Diyarbakır'da sancak kürsüsü ve kaza merkezi bir kaledir. Kazaları Mardin, Cezire-i Amriye, Nusabyin, Midyat.

Margalıç (مارغليج) *is.* Preveze'de Çamlık kazasının merkezi kasaba.

marka (مارقه) *is.* Nişan, pusula, alâmet.

markavit (مارقاويت) *is.* Sahihi markavik. Meşhur avam-pesend saat fabrikacısı.

marlanus (مرلانوس) *is.* Buru, gudde, morina envaından balık, bir nevi marlos balığı.

marmahur (مرماهور) *is.* Yarpuz nevinden hardeb.

Marmara (مرمره) *is.* Cezîre-i Marmara. Meşhur taş ocakları olan ada, Erdek'e mülhak kaza. *Marmara çırası. Marmara denizi.*

Marmara (مرمره) *is.* Dağ marmarası, Alaşehir'e mülhak bir kaza.

Marmaracık (مرمره جك) *is.* Demirci'ye mülhak Marmaracık kazası.

Marmaris (مرمريس) *is.* Menteşe'de Marmaris maa Datya ve Tarahya kazasının merkezi bir iskeledir. *Marmaris limanı.*

marnel (مارنل) *is.* Gemici, ecnebi.

marola (مارولە) *is* Budala, alık.

marpiç (مارپيج) *is.* Nargilenin maruf borusu. Kamıştan olan kısasına Farisîde ney-i piç derler.

mars (مارس) *is.* Oyunda iki kat yenilme.

marsama (مارصمه) *is.* Kum'iye fasilesinden *bk. barsama.* Kosta.

marsepet (مارسپت) *is.* Bahriye'de bir nev lâ'iye.

marsık (مارصيق) *is.* Layıkıyla yanmamış kömür kokulu kömür.

Marsıvan (مارصوان) Merzifon.

mart (مارت) *is. Rum.* Ferverdîn, mah, şehr-i edâr. **mart dokuzu** nevruz, ibtidâ-i bahâr, inkizâ-i şitâ. *Mart kapıdan baktırır.* **mart havası** kararsız. *Mart kedisi.* **mart yavrusu** çivik.

martaval (مرطوال) *is.* Güft ü gû, lâf u güzâf, hezeyan. **martaval okumak** malayani söylemek.

martı (مارتى) *is.* Maruf deniz kuşu, bürke. Envaı çoktur : *ak martı, karabaş martı, ufak martı, yelkovan martı.* Aslında martı balıkçın kuşuna denirdi.

martlamak (مارتلامق) Köylü hanelerini, her yeri arı kovanlarını mart taşra etmek, temizlemek.

martolos (مارتولوز) Sabıkta Tuna gemicileri korsanı.

marul (مارول) *is. Rum.* Kâhû, hass. **göbekli yağlı marul** âlâ marul. Südü laktukaryun. **acı marul** yabanî, kara hindiba, güveyik. **eşek marulu** şeceretü'd-dem, şencar, buglus nevi incisâ, riclü'l-hamâme *bk. enlik.* Hava civa ankuz ay sibağ bunun köküdür.

marulcuk (ماروڵجق) Kar çiçeği, harbak-ı ebyaz. Ak çöpleme. Hâniku'z-zi'b.

marya (ماريه) *sf. Rum.* Bazı hayvanat dişisi. *Koyun, keçi maryası, kalafat maryası. Marya eti.* **marya balık** dalyanlarda ve balık kayıklarında tayfaya aynen verilen karışık ufak balık. **marya ağı** küçük gözlü fanya.

maryul (ماريول) *is.* [hilekâr, kurnaz]

mas (ماس) *e.* Ap açık gibi **mas mavi** gayet elâ.

masa (ماسه) *is. İt.* Trabzanın küçüğü, sofra.

masa (ماصه) *is.* Müflis tüccarın mâl-ı mevcûdu, mâl-ı guremâ.

masal (ماثال) *is.* Mesel, hâlen hikâye, destan, menkıbe manasına fıkra ve kaziyenin gayri. Darb-ı mesel atalar sözi, emsal. *Elin derdi ele masal gelir.* **masal okumak** esassız söz, efsane söylemek.

masalcı (ماثالجى) Kıssa-gû, nakkal, meddah, boş lâkırdı söyler adam.

masarika (ماساريقه) *is. Yun.* Kıvrım bağırsakların askısı, iç yağı zarının büyük büküntüsüdür.

Masarya (مساريه) *is.* Magosa'ya mülhak nahiye.

masat (مصاد) *is.* Mişhaz, bıçak bilemeye demir aşçı kasap masadırı.

Masise (مصيصه) *is.* Adana'da Mesis maa Ayaş ve Berendi kazası merkezi.

maskale (مصقله) *is.* Aslı miskale. Kuyumcu vesairenin saykal demiri, mühre taşı üç beş lüleli küçük havuz. *bk. musluk.*

maskara (مسقره) *is. İt.* Yüzlük.

Maskat (مسقط) *is.* Amman vilâyetinin kürsüsü bender, meşhur ahalisi Abaziye haricilerinden olmakla hakime imam derler. Basra sandığından maaş alır. *Maskatî hurma, maskatî limon.*

maslak (مصلاق) *is.* Meslek, daim akar su, küçük savak taşı, üç beş lüleli küçük havuz. *bk. musluk.*

mastala (مصتله/ماستله) *is.* Sahihi masla, yarım fıçı. **banyo çamaşır mastalası** gerdel.

mastar (مصدر) *is.* Fiilin aslı. Türkîde -mak /-mek alâmeti olan fi'l-i mücerred : *almak gelmek.* Mürekkebi : *alır olmak, gelmiş olmak, gelecek olmak, gelebilmek, geledurmak, gelekomak, gelegörmek, gelivermek, varıvermek, verebilmek, veregörmek.* Mezitleri : *almamak > alamamak, aldırmak > aldırmamak, aldıramamak, çıkmak > çıkarmak, sapmak > sapıtmak, saptırmak, alışmak > alışmamak.* Müşarekette *alışmak. çıkınmak, kazınmak* mutavaatta. Mezîd-i mechûlleri *çıkılmak, çıkılmamak, çıkılamamak, çıkarılmak, çıkışılmak, kurulmak.* Mezîd-i sanileri *aldırtmak, çıkartmak, çıkarttırmak, çıkarttıramamak, çıkarttırılmak ilh.* Ef'âl-i müştakkada: *elek> elemek, eletmek, kürek > kürütmek, ayak, el> ellemek, kol >*

kollamak, göz > gözlemek, ayak > ayaklatmak, bel > belertmek. Ef'âl-i ma'iyyette : *eğe eğelemek, alaz alazlamak, düğüm düğümlemek, nizam nizamlamak, alazlanmak, düğümleşmek, nizamlanmak,* binâ-i mahsûs için bablarda *azımsamak, gülümsemek, benimsemek, ınçkırmak aslı azımsımak, gülümsemek, karipsemek, öksürmek, gözgürmek, kaygırmak, fışkırmak, anırmak, haykırmak.* İsm-i masdar alâmet-i masdariyetten kaf ve kafın hâ-i resmiyyeye tebdiliyle olur : *almak, bulmak, silmek, dolmak, gelmek, bilmek, yarmak > alma, bulma, silme, dolma, gelme, bilme, yarma* . Tasrifinde *alması, bulması, gelmes, bilmesi, yarması. Almaklık, bulmaklık* sırf galattır; *alma, bulma.*

Esmâ-i fi'liye zaman ve masdariye ism-i cins ve merre ve mekân ka'ide-i muttaride üzredir : -lık, -lük edatı hâlen -lık, -lik, -lu suretle müstameldir, isme dahil olur, fiile olmaz, vasfa dahil olur. Vasfa dahil olursa ak kara , uzun, kısa : *aklık, karalık, uzunluk, kısalık, dolmalık, yarmalık* gibi. Mevsuf teşkil eder, mevsufa dahil olursa yâ-yı nisbî gibi vasf hasıl eder yahut ism-i zamân ve mekân olur bayram, balta, kış, yaz: *bayramlık, baltalık, kışlık, yazlık. Aklı, karalı, uzunlu, kısalı, silmeli, dolmalı, bayramlı, baltalı, kışlı, yazlı, Rumelili.* Ef'âlde lüzum manasına *almalı, silmeli, dolmalı, gelmeli, bilmeli.* İsm-i fâ'il ve meful sigasında mevsuflar *alık, silik, sölpük, sönük, soluk, donuk, atık, çarpık, batık, yanık, atak, yatak, batak* gibi. Ve son harfi hazf olanlardan çerik, sürük, geçik, *çeri, sürü, geçi.* Buna ittibaen seray, suy *sera, su* gibi. -lu edatıyla terkip olup sigalanır kezalik *alır, gelir, gittik, bildik, yardık, olacak, yiyecek* suretlerine siga ve tasrif caiz olur. -lu, -lı edatı dahi caiz olur *gelir, geliri, gelirim, gelire, gelirin, giderek. Bildiğim, bildikleri, olacağımız, olacağı.*

mastariye (مصدريه) *is.* Bazı mahallerden gelen emvalin resm-i munzam gümrük gibi amediyesi. Aslı mastariye, şarab şırası resmi.

mastariyeci (مصدريه جى) Zecriye memurları.

masti (ماستى) Masticik *bk. köpek.*

mastika (ماستكي/مصطكي) *is. Yun.* Taribi mıstaki Yunanî masikadan maruf sakız, şecerü'l-butm zamkı, ilk-i rûmî. *Sakız rakısı.* **Mastika köyleri** Sakız Adası'nda bir nahiyedir.

mastika (ماستيقه) *is.* Karnıyarık, makara *bk. pastika.*

mastu (ماستو) Maskara.

masura (ماسوره) *is.* Zebanzedi masra. Kısa ve ince kamış kalem. **pamuk masurası** çıkrıkta pembe sarılıp mekiğe takılan kalem. Akar çeşmelerin zıvanası. Resmi su ölçüsü, lülenin yani bir ısbinin rub'u, çuvaldızın dördü.

maş (ماش) *is.* Bir nevi bögrülce, kesrî, kesîrî, mecc.

maşa (ماشه) *is.* Mihaşşe. Ocak, soba, mangal maşası, *Araptan paşa çöpten maşa.* **çingene maşası** bayağı kara demir. **saat maşası** bir nev devvaresi. **maşalı saat** dolaplı ve silindirli olmayan koyun saati. **maşanın ucuyla tutmak** pis şeyden ihtiraz. **maşalı tüfek** fitilli. *Maşa sungur.*

maşatlık (مشاتلق) *is.* Meşhet, kabristan, yahudi mezarı.

maşrapa (ماشرابه) *is.* Meşrebe, gümüş ve bakır su kabı.

mat (مات) *is.* Şahmat muhaffefi. Oyunda yenilme. **mat olmak** mağlup olmak. **mat etmek** yenmek. **mat kalmak** hayran, mebhût olmak, dona kalmak.

Mat (ماط) *is.* Dobra'da bir Gegalık kazanın merkezi kasaba.

mata (ماطه) *is. It.* Kayık yelkeninin kulağında kasıp açmak için olan makara.

Matar (مطر) *is.* Tunus'ta bir kazadır.

matara (مطره) *is.* Mıthara, yolcuların eğer kaşına astıkları meşin su kabı, kimyagerlerin boğazlı şişesi.

mataracı (مطره جى) Kafileler sakası.

matem (ماتم) *is.* Mersiye ayı, tekkelerde resm-i âşûrâ.

matiz (ماتيس) *is. Rum.* Tutkun sarhoş, sızmış.

matkap (مطقب/ماتقاب) *is.* Yaylı burgu. Envaı; *demirci, marangoz matkabı.* **cır cır matkap** minkab. Burmalı, fenerli matkap, boğaz. **zıvana matkabı** çavkeşe. *Kovan matkabı.* **matkap yayı** kemane, maha. **koldamlı matkap** kollusu.

matrak (مطراق) *is.* Değnek, çubuk, kızılcık, germeşk çubuğu, üzeri post gerilmiş sepet, kalkan taklidi, acemiye talim eslihası, yalandan kalkan, kılıç, lobut, külünk.

matruş (مطروش) *is.* Müvelled, pek galat kelimedir. Tıraşlı, yülük, kart adam manasına emred olmayan.

matya (ماتيه) *is.* Madde galatı. Cerahat dolu şiş, verem, kangren olmuş karh, evram, karçın, çıbanda muhtebis irin ve su. **matya olmuş çıban** onulmaz, cerahat dolu. **sivilceyi matya etmek** davayı azdırmak.

mavi (ماوى) *sf.* Ezrak, açık gök. **açık mavi** asumanî, su rengi. *Elâ mavi, süt mavi, boncuk mavisi.* **parlak çini mavi** kobalt. **mine mavisi** hevaî. **masmavi** koyu. **çivit mavisi** lâciverdî.

maviş (ماويش) Açık mavi gözlü. beyaz ve sarışın adam.

mavlak (ماولاق) Mâ-hüve'l-hak.

mavlamak (ماولامق) *f.l.* Kediler mav etmek, kukumav miyav etmek.

mavna (ماونه) *is.* Mauna olan ağırlık kayığı. Arap mavnası küçüğü salapuryadan büyük zenber. Sabıkta mühimmat, yük gemisi. Ana direğin yukarısında balçık gibi iki ağat ki gorcanalar onun üstüne serilir, üzerine çanaklık döşenir.

maya (مايه) *is. Far.* Hamur ekmeği kabartan ekşi hamur aslı. **peynir, yoğurt mayası** kuzu kursağı, infeha. Sirke mayası gibi hâmızler. Sürülerde marya koyun, kısrak damızlık, sermaye istitâ'at manasına. **mayalı adam** bizâ'alı. **dirlik mayası** can. *Çoban mayası.* **mayasız ekmek** hamursuz.

mayalanmak (مايه لانمق) İhtimâr, tezayüd, terâküm etmek, çoğalmak, esaslandırmak. *Mayalanmış mal.*

mayalatmak (مايه لاتمق) Bekletip, eskitip arttırmak, mayalandırmak.

mayalık (مايه لق) Döl hayvanı. Musiki makamlarından.

mayasıl (مايلسيل) *is.* Vücutta akar çatlaklar, sıraca illeti gibi emrâz, emzice-i lemfâiyede peyda olan sızar nasırlar. **mayasıl otu** haşîşetü'l-kelb nevinden kokaz otu.

maydanoz (مغدانوس) *is. Yun.* Bakdus, bakdarus, maruf yeşillik katmer maydanoz. **frenk maydanozu** su kerevizi.

mayhoş (مايخوش) *sf.* Mayahoş, ekşimsi, lâtif hamûzetli.

mayıs (مايس) *is.* Sene-i şemsiyenin üçüncü ayı, ayar mah. Davarın taze tersi, otluklu tezek.

mayistra (مايسترا) *is.* Geminin grandisinde alt büyük seren ve yelken.

maylamak (مايلامق) *f.lm.* Türkide yağlamak ve yağlanmak, semirmek.

maymun (ميمون) *is.* İnsana benzer hayvan, pîçîn. Aslında maymun yalnız bir nevinin ismi. Bir fasilesi kuyruksuz, yaban adamları nesnâs. Türkîdeki gibi. Biri kısa kuyruklu kırd, bir diğer uzun kuyruklusu şebek, pek tüylü habeş maymunu hevber, hint maymunu pehnâne bir nevi senbâlûd. **maymun gibi** mukallit, yakışıksız. **maymun iştahlı** sebatsız. **ters maymun** kılıç namlusu. **maymun balığı** *bk. köpek.*

maymuncuk (ميموجق) Çilingir anahtarı.

mayna (مايينا) *is. It.* Fora zıddı. Yelkenleri kapama, indirme, bırakma, terk etme. *Cenk ateşi mayna olmak.* **mayna alâmeti** bayrak indirme, vira etme.

mayok (مايوق) *is.* Açılmamış çiçek zarfı.

Mayorka (مايورقه) *is.* Cezîre-i cesîme manasına İspanya'da bir ada.

mazak (مازاق) *is.* Kırlangıç balığı ufak nevi.

Mazenderan (مازندران) *is.* İran'ın bir vilâyeti. Darülmerz, merkezi Sârî.

mazgal (مازغال) *is.* Duvar ve surda tüfek deliği. *Mazgallı duvar.*

Mazgirt (مازكرد) *is.* Erzincan'da bir kazadır.

mazı (مازى) *is.* Bir nev ak meşenin arzı, böcek sokmasından hasıl olan kozalağı, afs. Ağacı, esmârı mazıya benzer kazm. Bahçelerde *ak mazı, top mazı, karyağdı, yaldızlı mazı, mercan mazı.*

Mazun (ماذون) *is.* Aydın'da Söke'ye mülhak bir kaza.

Mecdel (مجدل) *is.* Havran'da bir kaza.

Mecidiye (مجيديه) *is.* Karasu kazasının merkezi bir şehirdir.

Mecidiye (مجيديه) *is.* Rişvan kazasının merkezi bir kasaba.

Mecingert (مجنكرد) *is.* Pasin'e mülhak kaza, nam-ı dîger Pasin-i Süflâ.

Mecitözü (مجيداوزى) *is.* Amasya'da bir kazadır.

Mecris (مجريث) *is.* Madrit, İspanya'nın payitahtı.

meç (مچ) *is.* Doğru, ensiz kılıç, yassı şiş. *Meç talimi, meç ustası.* Bazan Fransızca apa kelimesi istimal olunur.

Medayin (مداين) Kadim Selfikiye ve Tayisfun. Payitaht-ı Eşkâniyân.

Medine (مدينه) Medîne-i Münevvere, Medînetü'n-Nebî. Hicaz'da liva merkezi şehir. Mutasarrıfı şeyhü'l-harem. Kazaları Medine, Yenbû. **medine çiçeği** amaranton. **medine hurması** âlâ nevi.

Medya (مديا) *is.* Maday. Tevârîh-i atîka'da Irak, Acem halkı ve hıttası, dârâ-yı mâddî.

Medye (مديه) *is.* Tekfur Dağı'nda kaza ve karadeniz iskelesi.

mefa (مفا) *is.* Mafa, mapa, kayıklarda ufak halkalar.

Mefarikeyn (مفارقين) *bk. Silvan.*

Megri (مگرى) *is.* Ferecik'e mülhak kaza merkezi iskele.

Megri (مگرى) *is.* Menteşe'de Megri maa Üzümlü ve Agridos ve Aşın kazasının merkezi bir şehirdir.

Megril (مگريل) *is.* Güril ile İmirt arasında olan Gürcü hıttası. Şehirleri Kütayis, Poti.

Mehdiye (مهديه) *is.* Tunus'ta kaza merkezi kale.

Mehedinç (مهه دينج) *is.* Eflâk'ta bir kaza.

mehengir (مهنگر) *is.* Doğramacı ve demirci pehengiri galat-ı fahişi pelengir, felengir.

mehle (مهله) *is.* Omuz başı eti, külbastılık.

Mehrani (مهرانى) *is.* Diyarbakır'da nahiye.

Mehre (مهره) *is.* Cenup Arabistan'da Hazramut'la Umman arası bir hıtta. Mehrî, mehârî. **mehre devesi** seri hecin.

meke (مكه) *is.* Bir nev pıtrak diken.

meken (مكن) *is.* Tataristan sığırı, ahuların en büyük cinsi, sehven yaban öküzü derler.

meker (مكر) *e.* Teker meker süratle yuvarlanma, zîr ü zeber.

Mekes (مكس) *is.* Van'da bir kaza Mukes dahi derler.

mekik (مكيك) *is* Çulhaların kalemi. **mekik gibi adam** hafif mizaç, müteharrik, bir yerde durmaz, ârâmsız. **mekik kalemi** ince masura. **mekik gibi gidip gelmek** süratle dolaşmak.

Mekke-i Mükerreme (مكه مكرمه) *is.* Arabîde Bekke ve mahalli Bathâ. Beytullah olan harem-i şerîf, Cidde livasında bir kazadır.

meknese/Meknese (مكنسه) *is.* Meknase, süpürge kamışlığı, bataklık yer. Mağrib-i Aksanın sabık kürsüsü bir büyük şehirdir. *bk. merakeş.*

meleme (مله مه) Beceriksiz, çapaçul.

melemek (مله مك) *f.m.* Me etmek, kuzu ve koyun ve emsali bağırmak, tüneğe gelip teslimiyette olmak.

meles (ملس) *sf.* Beli çukur, ayıplı at.

Meleska (ملسقه) *is.* Mezakiye'ye mülhak kaza.

meleş (ملش) *is.* Çok me eder, meler koyun, çifte kuzulu marya.

melez (ملز) *sf.* Karışık, soyu karışık ma's. Arpa ve darı karışık buğday, Arap kısrağının hergeleden dölü. Karışık tavayif malayu gibi beyaz, zenci vesaire karışık ümem.

melin (ملين) *sf.* Melul, sessiz, imil, ölü, **melin melin** belin gibi.

melisa (مليسا) *is.* **melisa otu** oğul otu nevinden bakla-i ütrücciye. **yaban melisası** kara nane. **buğday melisası** baklatü'l-mesbûte. *Melisa ağacı, melisa ruhu.*

meltem (ملتم) *is.* Mevsim rüzgârı, mütemadi esen bazı gün doğrusu rüzgârları. **kabak meltemi** mayıs riyâhı. *Kiraz meltemi.*

melvezye (ملوزيه) Malvazya *bk. menekşe.*

meme (مه) *is.* Emcik, sedy, sair başlı yahut topça şeyler. **basur memesi** fistola. **emzik memesi** çocuklara verilen süt kabı. **keçi memesi** üzüm, parmak üzümü nevi. **kız memesi** şeftali, hülü, pistân, zehir. **köpek memesi** koltuk teverrümü. *Kulak memesi.* **tüfek memesi** kapsül takılan baş. **memenin gülü**

haleme, süngeri. **torba meme** siccil. *Ağlamayan çocuğa meme vermezler.*

memeli (مه لو) **memeli kızılcık** erik, mürdüm. **memeli hayvanat** zevi'l-sedy.

Memeli (مالو) *is.* Bozok'ta Boğazlayan'a mülhak aşiret.

memelik (مه لك) Yaralı emcik muhafazası.

memiş (مش) *is.* İnek yelimi.

Menbah (منبح) *is.* Halep'te bir mülhak kazadır.

mendebur (مندبور) *sf.* Uğursuz, akbeh, müflis.

Mendelcin (مندلجين) *is.* Mendeli. Bağdat'ta kaza merkezi kasaba.

Menderes (مندرس) *is.* Yunanîde dolambaç manasına. Kütahya'da Murat dağından çıkıp Banaz ve Denizli ve Nazilli ve Güzelhisar toprağından mürur ile Balat'ta denize karışır bir çaydır.

mendil (منديل) *is.* Küçük dest-mal, kalın yemeni. *El mendili, bel mendili gibi.* Bir değirmi bezden ve ipekten yağlık.

menekşe (منكشه) *is.* Benefs ta'ribi, benefsec. Türkîde manta, katmer, hercaî, yoz menekşe. İt menekşesi... Menekşe piresi. **menekşe kökü** rayiha cihetiyle yakı hayyesi yapılan susen kökü. **mısır menekşesi** kazâb ve yanka nevi aşbe-i gâriye. *Cezayir menekşesi. Menekşe şurubu, şerbeti.* **menekşe moru** mine moru.

Menemen (منمن) *is.* Sığla livasında Menemen maa Güzelhisar kazasının merkezi bir kasabadır.

Menemenci (منمنجى) *is.* Kara İsalı'ya mühlak aşirettir, kasabası Cice.

meneviş (منويش) *is.* Mine-veş, terementi ağacı tohumu. Habbü'l-batm, çıtlak.

Menf (منف) *is.* Mısır'ın kadim kürsüsünün âsârı.

mengeç (منگج) *is.* Menkaş, büyük cins yün mekiği.

mengel (منگل) *is.* Halhal, incik bileziği.

Mengen (منكن) Ereğli'ye mülhak bir kaza.

mengene (منگنه) *is It.* Makine sıkıştıracak alet. Kumaş mengenesi cendere, silindir, yerli kıskaç, üzüm zeytin baskısı, mi'sara. *Demirci ve marangoz mengenesi.* Bazı zemberekli çarklı aletler. *Dişçi mengenesi, kancı mengenesi, hacamat mengenesi.*

Mengeşe (منگشه) *is.* Malevazya, melevezye tahrifi. Mora'da Napoli Nafipli benderi.

menkale (منقاله) *is.* Men kale sözü, mesmû adam, söz sahibi ayan, eşraf. **menkale bezirgân** anka.

Menkaliye (منقاليه) *is.* Varna'da kaza merkezi iskele.

Menkup (منكوب) *is.* Kırım'da kale ve limandır.

Menlik (منلك) *is.* Siroz'da Patriç'e mülhak bir kaza merkezi şehir.

Menşebkür (منشبكور) *is.* Diyarbakır'da bir kazadır.

Menşiye (منشيه) *is.* Tahta'ya mülhak bir kazadır. Menşiye *bk. Trablusgarb.*

menteşe (منتشا) *is.* Bend-keşe kullâb. *Kapı, kanat, kepenk menteşesi, gümüşten çekmece ve kese menteşesi.*

Menteşe (منتشا) *is.* Ümerâ-i Selçukiye'den birinin lâkabıyla müsemma memleket. Aydın'da bir livadır. Kürsüsü Muğla. Kazaları Muğla maa Ula ve Yerkesiği ve Gökabat, Tavas maa Vakf ve Keranis, Milâs maa Germe ve Mandalyat, Piçin, Bodrum maa Karaabat ve Sarulus maa Marmaris, Tırahya ve Datya, Köyceğiz maa Dalaman ve Pernaz, Megri, üzümlü ve Düger ve Ağridos ve Aşen nâm-ı dîger beş kaza. Bozöyük maa Musuli ve Eskihisar.

Menufiye (منوفيه) *is.* Mısırda liva. Hâlen merkezi Şibin. Kazaları Abyar, Menuf yahut Aşmun, Şibinü'l-kevm. Muaddel hasır **menuf hasırı.**

Menzile (منزله) *is.* Mansure'de bir kaza merkezi kasabadır.

Merakeş (مراكش) *is.* Magrib-i Aksâ payitahtı ve hıtta merkezi belde.

merametlemek (مرامتله مك) Üstün köy tamir, kalaylamak.

Merc (مرج) *is.* Merg-zâr çayır manasına. merc-ı gavta Dımışk'a mülhak. Merc-i uyûn. *Merc-i dâk.*

mercenkuş (مرجنكوش) *is.* Merzencuş, berd-i kavs, güveyi otu, bir nevi fare kulağı.

mercimek (مرجمك) *is.* Hububattan maruf yassı, müdevver tanecik, ades. Türkîde mercimcek yasmuk. *Mercimek ezmesi, pilâvı, çorbası.* **mercimeği fırına vermek** karar, ittifâk-ı ârâ. **mercimek kadar** ufacık.

merdane (مردانه) *is* Verdâne, verziş tokmağı, basmacılar hurufa mürekkep sürmek için kullanılan oklava. **aşçı, börekçi merdanesi** kalın oklava. Tarla sürgüsü, üstüvâne.

merdiven (مردوان) *is.* Nerdüban zebanzedi, süllem, mirkat. Türkîde yerli merdivene urçın, dayama ve asma eğreti merdivene kıskaç denir. **merdiven ayağı** derece, basamak, merâtib. **kırk merdiven** namlu cevheri.

mere (مره) *is.* Dört aylık müddet, hayvanatta bir yaş itibari.

meret (مرت) *is.* Mecin, kersele. Habis.

Merginan (مرغينان) *is.* Fergana'da bir şehirdir.

Merguze (مرگوزه) *is.* Kastamonu'da Araç'a mülhak kaza.

Meriç (مريج) *is.* Tatarpazarı ve Filibe'den geçip Edirne civarında Yanbolu'dan gelen Tunca ve Uzuncaova dağlarından inen Arda ile birleşerek Ferecik'ten Aynos'a iner bir ırmaktır.

Merkab (مركب) *is.* Trablus-ı Şam'da maa Havâbî ve Kadmûs bir kazadır.

Merkaşişa (مرقشيشا) *is. Yun.* Merkast taşı, hacerü'n-nâr.

merlengeç (مرلنكج) *is.* Çitlembik nevinden bir ağaçtır.

mermer (مرمر) *is.* Damarlı beyaz taş, kireç taşı. Su mermeri, şeffafı kaymak taşı renklisi ruhâm, mermer iliği ocağında bulunan. **mermer şahı** aharlı bez. *Mermeriye tatlısı.*

mermerlik (مرمرلك) **mermerlik taş** döşeme, sofa.

Mersin (مرسين) *is.* Adana'da kaza merkezi şehir ve iskele.

Mersiye (مرسيه) *is.* Endülüs'te bir vilâyet merkezi şehir.

Mertban (مرتبان) *is.* Mavera-i Genkede bir azim bender ve şehirdir.

mertbani (مرتبانى) Mertban'da mamul yeşilce sırlı sifâl, mertban yeşili renk.

mertek (مرتك) *is.* Direklik dört köşe kereste, dam atkısı. **elifi mertek zanneder** cahil. *Elin gözündeki çöpü mertek mi sandın?*

Merv (مرو) *is.* Merve'r-Rûd, mervezîler vilâyeti. Horasan'da kadim hükumet merkezi. Mervşah ona karîb.

Merzifon (مرزيفون) *is.* Merzban zebanzedi. Marsıvan, serhattar, muhafız-ı sugûr ve avâsım. Amasya'da Merzifon maa Merzifonabat kazası.

Merzuk (مرزوق) *is.* Fizan sancağı kürsüsü ve kaza merkezi.

Mesis (مسيس) *is.* Masisa, Adana'ya mülhak kaza.

mest (مست) *is.* Yekpare yırıksız, lâpçin mesh kabul eder ayakkabı. Farisîde mes kefeş gibi ayakkabı. **sarı mest** papuç. **serhatli mest** yandan kopçalı mûze. **deve mesti** ayağının derisi, çakşır. Atın ve hayvanatın ayağında leke. *Safaya mest kaplamak.*

mestaçyo (مستاچيو) *is. İt.* Bıyık, geminin cıvadrasında seren.

mestan (مستان) *is.* Savruk adam. **mestane** mıstık gibi mustafa muhaffefi.

Mestanlı (مستانلو) *is.* Sultanyeri kazasının merkezi bir kasaba.

Mesudiye (مسعوديه) *is.* Sivas'ta Azizîye'ye mülhak kaza.

meşdut (مشدود) *is.* Şeddolunmuş Bursa ipeği, katlanmış.

meşe (ميشه) *is.* Bellût, pelit. Nevleri ak meşe. **kara meşe** kunç. **kızıl yapraklı** taflan. Yapraklı kerestesinin envaı çoktur. Büyüklü küçüklü Alabolu, Abana, Bartın, mesuri yollaması, Filyoz yarması, parmak çapı üzere onluk beşlik taban tek çift dolap, filyoz kütüğü. Orta ikilik tek kiriş çap dokuzluk. *Mantar meşesi, palamut meşesi, mazı meşesi.* **çalı meşe** pernar. Arabistan meşesi, yeşil meşe, zindegân, sindiyân, milh. **meşe meyvesi** pelit, meyve zarfı, palamut, kunç, pelit. *Meşe tahtası, meşe sandık.*

meşe (ميشه) *is.* Emr, meşe. **yer meşesi** dümû'-ı eyyûb.

meşecik (ميشه جك) Yer meşesi, bellût-ı arz nevi şefeviye fasilesinden bir ottur *bk. kurtluca.*

Meşhet (مشهد) *bk. Kerbelâ.*

meşin (مشين) *is.* Yüzü düz, cilâlı, ince gön, koyun derisi. *Meşin önlük, meşin sandık.*

metafor (متافور) *is.* Gemilerin bordasında füluka bastıkları boyunlar.

metelik (متالك) *is.Fr.*Mağşûş, ecnas akçe.

Metnan (متنان) *is.* Diyarbakır'a mülhak bir kaza.

metre (مترو) *is.* Zirâ-ı a'şârî ki on desimetre yahut yüz santimetreden ibarettir. Zirâ-ı Osmanîden otuz iki ısbı gelir. Bin metre kilometre, bir mile karîb bin hatve-i hendesiyye. Şerit arşın.

metris (مترس) *is.* Topraktan or kazılıp sepet vurulan şiv yapılan sencer, muvakkat istihkâm. **metrise almak, metris kazmak** bir mevkii istihkâmla barımak. **metrise girmek** kapanmak.

Metrofça (متروفجه) *is.* Yenipazar'da bir kaza merkezi kasaba.

metropolit (متروپوليت) *is.* Metropolidan. Büyük piskoposlar, Ermeni baş murahhasları Arap matranları, Boşnak lâdikası.

meviş (موش) *is.* Meviş galatı meneviş mevc, manasına. Kumaşın hâresi mevişli ve menevişli gezi ve ona kıyasen mevişli teneke.

mevişlenmek (موشلنمك) Dalgalanmak, beneviş.

meyal (ميال) *müh.* Hayal meyal, görünür görünmez manasına.

meyan (ميان) *bk. miyan*

meymene (ميمنه) *is. bk. ordu.*

meyvehoş (ميوه خوش) *is.* Meyve-i huşk, küru yemiş gümrüğü ve memuru.

meyzin (ميذين) *is.* Müezzin galatı.

mez (مز) *sf.* Serbestî, merci-i zamîmeye fahiş gelmez.

-mez (مز) *e.* Nefy alâmeti. Tekitte gelir, **-mezlik** yürüklük, yürümezlik.

mezak (مزاق) *is.* Mizah, lâtife, hezle, suhriye. **mezaka almak** istihza.

mezal (مذال) *is.* Kuyruk ve etek gibi sürüklenir uzun şey.

Mezal (مذال) **Mezal Köyü** Domaniç'te bir cesim karye, huydutları meşhur.

Mezarik (مزاريق) *is.* Margaliç'e mülhak kaza.

mezgeldek (مزگلدك) *is.* Meskel kuşu, mesice. Küçük nev toy.

mezit (مزيت) *is.* Yağlı balık manasına bir maruf lâtif balık.

mezunek (مزونك) *is.* Balık otu.

Mezveri (مزورى) *is.* Musul'da.

mıgri (ميغره) *is.* Yılan balığının büyük nevi.

mıhlamak (ميخلامق) *f.m.* Ekser ve çivi ve kökleme dikiş ile kakmak, çakmak, bir şey saplamak, terkîz, tesmîr etmek

mıhlanmak (ميخلانمق) Bir yerde saplanıp kala kalmak, def olmamak, nala mıha vurmak, sadalamak, mıhla bir şey çakılmak.

mıknatıs (ميخلاديز) *Rum.* Mıknatıs.

mıncık (منجيق) *is.* Mincik dahi denir. Kedi gibi ufak hayvan yumruğu ve yumrukla ezme. **mıncığı çıkarmak, mıncıklamak** ziyade ezmek, yoğurmak.

mır (مر) *e.* Tardan açık ses, kedi mır etmek, mırlamak, daha bülent sesi mav. İnsan mırmır etmek, mırıl mırıl, mırıltı.

mırıldanmak (مرلدامق) Nâ-hoşnûdî, homurdanmak. Hafifi söylenmek.

mırın kırın (مرين قرين) *sf.* Miskin, mırlanır.

mırmırık (مرمريق) Sesli mırıltı. **mırmırık boza** ihtimâr etmiş.

mısır (مصر) *is.* Belde gibi büyük şehir, bilâd ve emsâr. Mısr-ı Kahire. **Mısr-ı Atîk** Festat şehri.

Mısır (مصر) *is.* Mısır vilâyeti. Kadimde mısrayim Kıpt, kürsüsü Kahire. Aksamı Mısr-ı Nuba, Habeş, Sudan eyâlâtı. Mısır eyaletinde Mısır bahri yedi liva ve sekiz muhafızlıktır. İskenderiye, Bahire, Garbiye, Menufya, Dakhilye, Şarkiye, Kelyubiye. Livaları Reşit, Dimyat, Burlus, İsmailiye, Baidiye, Ariş, Kahire ve muhafızlıkları Mısr-ı Bâlâ, Saîd. Sekiz liva bir muhafızlık Feyyum, Cize, Benî-Süveyf, Feşne, Benî-Mezar, Süyut, Cercakna, Esne livaları. Kasir muhafızlığı Nuba eyaletinde Esvan Habeş eyaletinde Sevakin Musavva, Tacura, Züveyla maa Berbere ve Herer. Sudan eyaletinde sekiz livadır : Berbere ve Cailin, Denkala, Senar, Cezayir, Denakıl, Veled, Medine-i Muhammed Ali maa Cebel-i feyz oğlu Kerdfan, Darfur. **mısır baklası** acı bakla. **mısır buğdayı** Amerika'dan getirilip Mısır'da ziyade feyz bulan ko-

koroz. **mısır çarşısı** attarlar. **mısır hazinesi** eski tabir milyon. *Mısrı pirinci.* **mısır şekeri** ham şeker. **mısır tavuğu** Hind-i garbî yani Amerika'dan getirilip Mısırda ziyade feyz bulan hindi.

mıskal (مصقال) Miskel. Musikar, mizmar nevinden surre, kalem, düdük. **mıskal kamışı** sıkı surrelenmiş şey.

Mısrata (مصراته) Humus'ta Mısrata maa Taverga kazasının merkezi bir kasabadır.

mısrî (مصرى) Mısır tarz ve terbiyesi at, kölemen atı. **âl-ı mısrî** müzevvir dolandırıcı. **mısrî sof** mısır harcı, hafif kumaşlı. *Mısrî güvercin.*

-mış (مش) *e.* Mâzi-i mechûl alâmeti; *almış, imiş, bulmuş, kalmış.*

mış (مش) *müh.* Leyte lealle, şöyle böyle olmuş gibi, vahî, bahane, müstereddidane söz.

mışıl (مشيل) *es.* Mışıl mışıl, muşul. Hayvanatın ve hayvan gibilerin soluması, derin nefes alması. *Mışıl mışıl uyumak.*

mıymıntı (ميمينتي) *sf.* Mızmız.

mızık (مزيق) Hile, oyunbazlık.

mızıka (موزيقه) *is.* Askerî çalgısı takımı asker musiki alafranga bando.

mızıkçı (بزيقةي) Oyunda hile edip tezvir edici, mağlâtacı, asabili, misilli kidiştirmek.

mızıkmak (بزيقمق) *f.l.* Sıkılmak, dar yere kısılmak, kıcıklanıp hâl gelmek, tezvire kaçmak. **cızığım bızıktı** içim sıkıldı.

mızmız (مزمز) *sf.* Miskin, mıymıntı.

mi (مى) *e.* İstifhamda munfasıl. *Elemim mi, kalemim mi.* Muttasılında zamir, *elem mi, kalem mi.*

micana (ميجانا) *is. İt.* Geminin mancalar vaz olunan baş tarafı. **micana direği** mizana, baş direk. **micana yelkeni** kontra. *bk. damıcana.*

Midilli (مدللو) *is.* Cezayir. Bahr-i Sefîd'de liva kürsüsü ve kaza merkezi bir şehirdir. Kazaları Midilli Cezîresi maa Yund adası, Molova maa Kalonya. Cezîre-i mezkûreden çok gelir küçük nev at. Çocuk dahdahı, Arabîde yaramaz demektir. *Mahşer midillisi.*

Midyat (مديات) *is.* Mardin'de bir kazadır.

midye (مديه) *is.* Hayvânât-ı nâ'imeden meşhur deniz böceği, pek büyük nevi pines.

midye incisi siyahça. *Midye dolması, pilâkisi, tavası, salması, pilav ile tabhı.*

Mihalgazi (ميخال غازى) *is.* Mihal oğullarının malikânesi. Ankara'da.

Mihaliç (ميخاليج) *is.* Hudavendigâr'da kaza. *Mihaliç koyunu.*

Mihaliççık (ميخاليججق) *is.* Bolu'da mülhak kaza.

mihenk (مهنك) *is.* Mihenk taşı, mihek, ayar, demirden mamul olur. Mizan, itibar manasına **mihenge vurmak**.

mihenkçi (مهنكجي) İnsan sarrafı, nekkad-ı kadr.

mil (ميل) *is. Yun.* Uzun, üstüvanî şey, ibre ve ibre bindirdikleri iğne, demir çubuk dire. **argat mili** manivelâ. **sürme mili** ibre-i mükahhale. Top kızağını tespit için müstamel demir kol. **taşçı mili** delecek demir çubuk. **tekerlek mili** mihver, makara, medarî. Kıblenümâ mili. **cerrah mili** misbâr, misbâr-ı kandî, sonda, micrâf. **oluklu mil** kılavuz. *Elmas üzere milli saat. Göze mil çekmek.* **mil üstünde değirmen** medar, devvâre gibi. Mil Türkîde ağaç, yol kenarına mesaha için dikilen direk ve esâtîn. İki ağaç arası mesafe. **mîl-i bahrî** bin iki yüz metre mil ve **mîl-i berrî** beş bin metre gelir. **mîl-i coğrafî** üç bin.

mil (ميل) *is.* Kalın kum, ihram, halı havı.

Milâs (ميلاس) *is.* Menteşe'de Milâs maa nevahi merkezi bir şehir.

Milâs (ميلاس) **maa İskefser** Karahisâr-ı Şarki.

millemek (ميله مك) Çaylar taşıp kum getirmek.

Milopotam (ميلوپوطام) *is.* Retimo'da bir kaza.

milyar (ميليار) *is. Fr.* Binler manasına elf elf, âlâf, bin milyon, onuncu hane rakam.

milyon (ميليون) *is. Fr.* Bin kere bin yedinci hane rakam. **milyon sahibi adam** domuz gibi zengin.

mim (ميم) *is.* Harf-i mîm. **mim komak, mimlemek** mum yapıştırmak, nişan komak bellemek, kin tutmak.

mim (م) Elifbâ-i Osmânînin yirmi sekizinci harfi. Ebcet hesabında kırk sayılır. Şuhûr-ı

Arabiyyeden Muharrem ismine işarettir. **temme** ve **malum** kelimelerinin muhtasarı olur. Harf-i nefy ve nehydir. Mühmelât mimleri kesîrü'l-isti'mâldir. *Ayak mayak, bayır mayır, tarla marla, çam mam, çıngır mıngır, hamam mamam, saat maat, şamar mamar, sıkıntı mıkıntı* gibi bî-had ve bî-ma'nâdır. *Gelmeyin, gemeyiniz, melememek.* Nispet harfi olur *ekşimsi, yenimsi, hamurumsu, kanburumsu, kekremsi* ve teşbih alameti *modamsı...*

mimli (ميملو) Mazanne.

minakop (ميناقوب) *is.* Ufak kaya balığı.

minare (مناره) *is.* Kandil yanan şerefeli cami kulesi, mîzne. **minaresiz cami** Arafat'ta minaresiz cami. Müzdelife kulesi, tahta tuğla som çifte üç şerefeli minare. Mutlaka uzun boylu ve kâzib gösterişli. *Minare gibi başa dikilmek. Minareyi çalan kılıfını hazırlar.* **keçeden minare** kalp ve kof şey. *Şeytan minaresi.*

minder (مندر) *is.* Vitâ, döşek. **döşek minderi** yünlü alt şilte. *Erkân minderi, köşe minderi, camilerde rahle minderi, araba, kayık minderi.* Odanın alın döşemesi, sedir. **minder çürüten** yapışan, muacciz. **mindere geçmek** yukarı oturmak. **minderi sermek** yerleşmek.

mine (مينه) *is.* Mina, ma'âdine vurulan renkli sırça. *Mine kutu, mine zarf, mine saat, mine tahta saat üstü.* **mine çiçeği** baristalon, ra'iyyü'l-hamâm nevi. **ağaç minesi** haşîşetü's-se'lîl, tenevvüm, pambul otu.

minimini (مينمينى) *sf.* Ufacık manasına etfal tabiri. **minimini bebek** bebecik, hoppa terbiyesiz.

mintan (منتان) *is.* Nîmten zebanzedi. *Çuha mintan, nefer mintanı*

Mipavri (ميپاورى) *is.* Rize'ye mülhak bir kaza merkezi.

Mirho (ميرخو) *is.* Çıldır'da Ardahan'a mülhak bir kazadır.

Mis (ميس) *is.* Rodos'ta bir ada ve nahiyedir.

Misan (ميسان) *is.* Basra civarının kadim ismi.

Misina (مسينه) *is.* Sicilya adasında bir şehir ve limandır. Misina boğazı ada ile İtalya arasında meşhur haliç. **oltanın misinası** ipekten kıl.

misket (مسكت) *is. Fr.* İri kurşunlu tüfek. **misket tanesi** on sekiz dirhemlik.

misko (مسقو) *is.* Alaca, kalın, miskî çuha. *İslimye miskosu.*

Mistere (مستره) *is.* Mora'da kadim Isparta şehri.

mistere (مستره) *is.* Dibi demir küçük öğendere, ucu demirli baston bizlengeç.

miyan (بويان) *is.* Süs ağacı. **miyan balı** miyan. **acı miyan** abdest bozan. **tatlı miyan** ırk'u-sûs.

mizitra (مزيتره) *is.* Lor peyniri tazesi. *Midilli mizitrası.*

moda (مودا) *is. Fr.* Tarz-ı nev şey. Zarif tarzında sakil, modamsı burun. *Modaburnu.*

Mogan (موغان) *is.* Bugurlu, Mogan çölü.

Moğol (مغول) *is.* Aslı mongkul. Tataristan'da bir kadim ulustur. Çin'e tabi eyalatı pek çoktur. Bakisi hâlen Türkmen-zebân olup Asya garbında Özbek, Nogay gibi maruftur.

mola (مولە) *is. İt.* Bırakma, salıverme manasına. **mola etmek** eğlenip durmak. **mola taşı** yük dinlendirdikleri taş. **heyyamola** ileri geri kayık yürütme. **taramola** heyyamola, haydi çek, gayret makamında hey a mola *bk. ya mevlâ.*

molada (مولادە) *sf.* Müsin, acemi cariye. Molada yahut moloda halayık. Aslı moldavan kelimesi olmak gerek.

Moldava (مولداوه) *is.* Boğdan'da bir çaydır.

Moldavan (مولدوان) *is.* Boğdanlı manasına Dobruca'da bir taife.

Molova (مولوه) *is.* Midilli'de bir kazadır.

moloz (مولوز) *is.* Ufak taşlık, helek. *Moloz duvar.*

molozluk (مولوزلق) Taş süprüntülüğü.

mor (مور) *sf.* Mavi ile göğez arası olan renk. *Menekşe moru. Mora boyamak.* Vasf olur **mor bakam** bir kök boya.

Mora (موره) *is.* Yunan'da şibh-i cezîre.

morarmak (مورارمق) Bere olmak, çıbanlar azmak.

Morava (موراوه) *is.* İvranyadan çıkıp Samandıra kurbunda Tuna'ya dökülür bir çaydır. Akmorava bir kolu.

Mordana (مورطنه) *is.* Antalya'ya mülhak bir kürt aşiretidir.

morina (مورينه) *is.* Şimalde bir büyük balıktır.

mos (موس) *e.* Masmavi gibi. *Mosmor.*

Moskova (مسقو) *is.* Rusya'nın kadim payitahtı Moskova şehri ve tevabii ülke. Vasf olur Moskovalı manasına. *Moskova bezi, Moskova samuru.* Sabıkta **Moskova çarı** Türkîde akbey yani hanlara tabi. **Moskova çayı** kervan yoluyla gelen âlâsı.

Mostar (موستار) *is.* Hersek livasının kürsüsü kaza merkezi bir şehir.

mostra (موصطره) *is. İt.* Numune gösterilen örnek. Parlak kuşu. **mostra etmek** eda satmak.

Mucur (موجور) *is.* Kırşehir'de kaza.

mucur (موجور) *is.* Yanmış demir curufu, demir boku, maden kömürü süpürüntüsü, her şeyin bücürü.

muçek (موچك) *is.* Öğendere ve mistere kuyruğunda saban çamurunu sıyıracak ufak keskin demir.

muço (موچو) *is.* Türkîde mucul, muçul. Küçürek gemi. **meyhane muçosu** yanaşma, muğ-beççe.

Mudanya (مدانيه) *is.* Hüdavendigârda kaza merkezi iskeİe. **mudanya güzeli** bir nev petonya çiçeği.

Mudurnu (مودرنى) *is.* Mudurlu. Bolu'da Göynük'e mülhak bir kaza merkezi şehirdir. **mudurnu peyniri** tulumun âlâsı. **mudurnu namlusu** maruf kılıç.

Muğla (مغله) *is.* Menteşe sancağının kürsüsü ve Muğla maa Ula ve Gökabat kazasının merkezi şehir.

Muglay (مغلاى) *is.* İzvornik'te kaza merkezi şehir.

Muha (مخا) *is.* Ta'z'da kaza merkezi bender.

Muhacirin (مهاجرين) *is.* Niğde'ye mülhak muhacirin, acem aşireti. *Muhâcirîn-i mektûbe.*

muhanat (موخانات) *sf.* Muhannes, ceban, rezil, garsi, kahbe, kaltaban, kersele, leke gibi bed tabirattır. *Geçme muhanat köprüsünden ko aparsın su seni. Vurma muhanata cesur edersin.*

mukallak (مقلق) *is.* Müvelled kelime. Kılık kıyafetli, muhbit, cüsseli.

Mukan (موقان) *is.* Dobruca'da haydutluk eden erdel çobanları.

mukla (موقله) *is.* Kıymalı kaygana.

Multan (مولتان) *is.* Hint'te Nehr-i Sind üzere bir diyar kürsüsü şehir.

mum (موم) *is.* Nebattan hasıl olan şem ve bazı reçineler. Bal mumu. Mumdan yapılan fitilli şem ve şem'a. Mutlaka çerağ yağ. **mum dibi, mum ortası** bir nev yanıltmaç oyun. *Mum gibi müstakim. Mum makası. Mum tepsisi.* **mum etmek** yumuşatmak, muti, ram kılmak düzeltmek. **balık mumu** falyonustan çıkan şem'-i kâfûrî ve taklidi. **karamum** prebolu. **mühür mumu** lâk, zencefil ve sakız terkibi vesair rengâmîz katı mum. **tezkire mumu** şem-i nerm. **Varna mumu** dibi kırmızı sirâc. **yel mumu** meşale yerine müstamel, örme, kalın şem'a. *Uma uma döndü muma.*

mumcu (مومجى) Yağ mumu yapan esnaf. Sabıkta fitilli tüfekçisi, mümtaz asker. **balmumcu** şem, şem'a ve muşamba yapan esnaf.

mumlamak (مومﻻمق) Mum yapıştırmak, nişan komak, mimlemek, bellemek, mumla kalafat etmek.

mumya (مومیه) *is.* Kudemâ-yı Kıbtiyye-nin enva dühün ve baharat ile tahnît ettikleri cesetler. *İnsan, kedi, leylek mumyası.* **mumya olmak** kuruyup sararmak, kadit olmak.

murahhasa (مرخصه) *is.* Ermeni piskoposu murahhas.

Murat Çayı (مراد چايى) *is.* Fırat'a munsab bir nehir.

murdar ağacı (مردار آغاجى) *is.* Mermur kağiyeden kurt baharı nevi fagu.

murtat (مرطات) *sf.* Mürted.

Murtazaabat (مرتضى آباد) *is.* Ankara'da Mihaliçik'e mülhak kaza.

musandıra (مصندره) *is.* Müsendere, sendere tabir olunan kayın ağacı padavrasından yapılan müzeyyen doğrama ve dolaplık. **çingene çergesinde musandıra arıyor** teklîf-i mâ-lâ-yutâk.

muska (موسقه) Muska vari nüsha.

musli (مصلى/موصلي) *is.* Muslih zebanzedi musli, musluhiddin muhtasarı.

Musluca (موصليجه) *is.* Karahisâr-ı Sâhip'te bir aşiret.

musluk (موصلق) *is.* Suluk ve çeşme ve maslak vesaire burması. Hunfiye, sikaye.

Musul (موصل) *is.* Bağdat'ta liva kürsüsü ve kaza merkezi şehirdir. Kazaları Musul Tel'afar, Dehuk maa Davudiye, Zaho, Akra maa Zibari ve Pervari, Jiri ve Juri, İmadiye maa Juri ve ve Nirve. **musulî muslin** ince, soğuk bez. Bir nevi Hint'te Musuli Peten şehrinde yapılır.

Musuli (مسولى) *is.* Menteşe'de bir mülhak kaza.

muş (موش) *is.* Türkîde kurşunlu tüfek fişeği.

Muş (موش) *is.* Erzurum'da bir liva merkezi şehir. Kazaları Muş, Ahlat maa Çukur ve Kusur, Bitlis ve Hayut maa Mutki, Bulanıklar maa Malazgirt, Vartolar.

muşabak (مشاباق/موشاباق) *is.* Meşebbek, şebîkeli oyma gümüş evani, ipekle işlenen göz göz nakış.

muşamba (موشامبه) *is.* Muşamma zebanzedi. Mumlu ve ziftli bez, enva muşamba palto, perde, fener. Bazı edviye muşamba yakı.

muşer (موشر) *is.* Mu'şer, marangoz ve çıkrıkçı gibi esnafın eğri testeresi, minşar.

muşmula (موشموله) *is. İt.* Nespula. Türkîde yabanisi döngel, bostanîsi ezgil, büyük nevi beş bıyık. **ekşi muşmula** alıç. *Japon muşmulası.* Vasfında buruşuk şey, geçkince karı. **muşmula suratlı** mu'abbis. **muşmula gibi olmak** gevşemek, kesâlet.

muşta (موشته) *is.* Yumruk, meşt ve yumruk darbesi. **muşta talimi** dikici vesair esnafın maden topu mühresi, gülle.

Muştel (موشتل) Eflâk'ta.

muştu (موشتو) *is.* Müjde, tebşirat.

muştuluk (مشتلق/موشتولق) *is.* Bahşiş müjde. *bk. müjde, bahşiş.*

muşur (موشور) *is.* Üç yüzlü, müstatîl. Sahihi Arabîdir muşur, menşur.

mut (موت) *is.* Uğur, baht, yaver, sad, saadet.

Mut (موط) *bk. İçel*

mut (موط) *is.* Müd. **karamut** müdre. **Karamuthanı** Antakya civarında.

muta (موته) *is.* Bakara kuşu, göğsü baharda kızarır siyah kuş.

mutaf (موتاف) *is.* Kıl işleri dokuyan ve diken muytab esnafı. **mutaf eşyası** belleme, payvand, kebeli, çul, paça kösteği, tasma, seke demiri, silgi ayası, tarf yuları, tablalı kolan, tavile yuları, kolan, gebre, köstek, şeytan kösteği, kefe, kefne, köstek kündesi. **mutaf karpuzu** nev mihaşş, mekn.

mutfak (موطواق) *is.* Mutfak.

mutlu (موتلو) Bahtiyar, sait. **ne mutlu başına** sa'âdet-mend.

muylu (مويلو) *is.* Topun kulpları. **muylu kapağı** kundakta ve arabada topu kulplarından zapteden demir çembercik.

muymul (مويمول) *is.* Buymul, yûyû, terbiye kabul etmez hayırsız doğan. Çağatayîde güygenek.

Muymul (مويمول) *is.* Kütahya'da Tavşanlı'ya tabi karyedir.

muzari (مضارع) *is.* Lisân-ı Osmanîde mütenevvidir ; *alır gelir, artar, kayar, sürer, erir, eskir* demek.

mücef (مجف) *is.* Mücevvef, ecvef manasına boş duvar. *Hamam mücefi, soba mücefi.*

müfrit (مفرت) *sf.* Gayet büyük, mehîb, kocaman.

mührelemek (مهره له مك) Cilâ vermek için şişe ve taş vesair maskala ile sürmek.

Mükes (موكس) *bk. Mekes.*

mülühiya (ملوخيا) *is.* Yunaniden ta'rîbdir. Zebanzedi melhiye.

Mülûk (ملوك) *is.* Hint'te Cezâyir-i Mülûk.

Münfek (منفك) *is.* Bağdat'ta bir büyük aşiret ve liva merkezi Nasıriye. Kazaları Sûku'ş-Şuyûh, Semave, Şatra, Vasıt.

Münih (مونخ) *is.* Almanya'da Bavyera'nın payitahtı Almanca Münih şehri.

Münye (منيه) *is.* Süyut'ta kaza merkezi göl, gönen, Taberiye gölü. *Münye-i gumr bk. mansure.*

mürdüm (مردوم) *is.* Âlâ, ufak, siyah, muattar şam eriği, yalancı mürdüm az daha büyücek olur. *Mürdüm reçeli.*

mürekkep (مركب) *is.* Boya ve zamk ile terkip olunmuş midad. **mürekkeb gibi** kara koyu. Reng-âmîz, la'l, surh. *Mavi mürekkep.* **mürekkep yalamış** sevaddan behremend. **mürekkep balığı** sübye envaından kalmar, sepya. **balık mürekkebi** sepya boyası.

Mürtet Adası (مرتد اطه سی) *is.* Murtat çayad derler, Yunan'a mülhak cezire.

mürver (مرور) *is.* Belesan, razı, tenevvüme, şebuka, sınuk. **ebru mürver, kara mürver** edviyeden mürver çiçeği. **yer mürveri ve yaban murveri** muzır ottur, ruk'â mürver *bk. nakış.*

Müsüvrü (مسورى) *is.* Ahyolu'ya civar bir kaza.

Müzakiye (مزاكيه) *is.* Maa Meliksa. Berat'ta toskalık kaza.

müze (موزه) *is. Fr.* Numûne-hâne, nigârhâne.

N

na (نا) *e.* ma gibi al manasına avam zebanzedi

nabak ağacı (نبق اغاجى) *bk. yaban kirazı.*

nabız (نمض) *is.* Nabız, mizaç.

Nabrova (نبروه) *is.* Garbiye'de bir kazadır.

Nabulus (نابلس) *is.* Balkan'da bir kaza merkezi şehirdir.

nacak (ناجاق) *is.* Tokmaklı büyük balta, iki yüzlüsü kersim, Farisîye nakl olunmuştur. Tahrifi necek, teber-zîn manasına.

nadas (نداس) *is.* Nats olmuş, otları kurutulmuş boş tarla. Dinlendirmek için hazırlanıp bir müddet terk edilmiş mezraa. Türkîde herk, hirk iki senelik nadas hozat biçilip hayvan rayi için samanı ve otu bırakılmış tarla, hozan.

nafe (نافه) *is.* Nafe, kürk manasına. *Tilkinin Anadolu, Bosna, Lepiska nafesi, Tunus nafesi, fenek, samur nafesi, Rusya tavşanı nafesi, vaşak ve kara kulak nafesi, Yanya'nın boyalı nafesi.*

Nahcivan (نخجوان) *is.* Bir eski Ermenistan şehri.

nahırcı (نخرجى) *is.* Sığırtmaç, hayvan kırımında kemikleri kırıp eritip nahır birle çerviş yapan

Nahşeb (نخشب) *is.* Türkistan'da bir kadim şehir. Halen Nesef ve Karaşi.

nakış (نغش) *is.* Renk ile olan zinet, nakş-ı nigâr, dikiş zineti, iğne ve iplikle ve her türlü tel ile mensucata tevşîh olunan resimler işleme. Nakış envar; hesap nakşı, örme kaneviçe, virev, güzeme, tahrilli, yazı üstüne pesend sarma, kasnak, mürver maşabak (müşebbek) susmasu, civa nakkaşı, bezin iplikleri çekilerek arasına yapılan kesme. **ciğer deldi deval dival nakşı** bir nev-i mahsusudur. **nakışlı yaprak** ebru.

Nakşa (نقشه) *is.* Yunan'da bir büyük ada ve merkezi şehir.

nalbeki (نعلبكى) *is.* Madenden nal kadar ufak tabak, çocuk sahanı. **nalbenk** muvakkat küşmek, nalbur.

nalça (نعلچه) Pabuçlara yemeni ve çizmeye vuran hafif demir kösele. **nalça boynuz** ökçe. *Nalçacı esnafı.*

nalin (نالين/نعلين) *is.* Ni'âl, hâlen ağaçtan tasmalı alçak kabkab.

nalinci (نالينجى) Nalinci. **eğri nalinci keseri gibi** tammâ.

Nallıhan (نعللو خان) *is.* Ankara'da bir kazadır. Merkezi Karahisar kasabası.

namlu (ناملو) *is.* Tüfek ve kılıcın demiri ki damgalı olur nasl, nisâl. Kılıç namlusunun âlâ nevi Kara Horasan, ondan aşağı Kara İstanbul, Lâhur, taban, kum, hindi elif, İstanbul, ters, maymuncuk, kırk merdiven. Cevheri sahte olan hoşkadem Mudurnu. Namlunun cebeci askere mahsus olan ucu zırha geçeri, guru ve onun kalıncası sungur ve düz kalını gaddare. Kasatura, pala ve ensizi kamçı kılıç. Düz doğrusu mec, şiş, frengi çavuş. Kınların nevine nispetle bakır ayarlı, tebriz, çintiyan, musa işi doğru kısası kama, kürdî, çerkesî hançer. Yılankavî namlulardan yatagan bıçağı, zeybek. Kısa sivri kulaklı teke bıçağı kısa kabakulaklı, Bosna, Vidin bıçağı, gümüş kabzalı yazıcı bıçağı. Kabzanın ketnamesi kabza aşırması balçak kın. Kın ağızlığı. kapağı tulumba, kının halkalı benderleri beçe, diplik pabucu, papucun demir düğmesi, kayalık balçağın zülfesi. tüfeklerin meşhuru Kara Mahmut, İbrahim Paşa, Musa, İslimye, İstanbul eski tophane, Küçük Ali, kebapçı büyük İsmail Macar, İngiliz, filinta.

nane (نانه) *is.* Akû'iye. *Bak şunun yediği naneye yani...* **limon nanesi** kokulu rafune. **kara nane** bergamut. **yabani nane** zafr. *Nane ruhu, şekeri, yağı.*

nane molla (نانه منلا) Tiryaki kıyafeti.

Nangin (نانكين) *is.* Çin'in eski payitahtı bir belde-i azîme.

nankör (نامكور) *sf.* Nekd, kör gözlü, nâkir.

nankörlük (نامكورلك) Kenûd, küfrân-ı ni'met.

Napoli (ناپولی) *is.* Aslı Neapoli. Cenubî İtalya'nın kürsüsü bir şehir. Halkına Napolten denir. **Rum Napoli, Nafili** Yunan'da bir iskeledir. **meluzya napolisi** İnebolu.

nar (نار) *is.* Rummân, enâr, tatlı narın âlâsı. **feyz narı** iri taneli. **hafız narı** çekirdeksiz. **kara nar** ekşinin âlâsı, şehriban. Lüffân narı, nar bülbülü, nar çiçeği al renk nar kabuğu, gülnar. **narlık otu** katmer, maydanoz resminde.

nara (ناره) *is.* Na'ûrâ ve nekkare galatı. *Nara urmak. Narayı atmak.* **nara burnu** esen değirmenlik. **çifte nara** kudüm.

Narda (ناردە) *is.* Preveze'de kaza merkezi şehir.

nardenk (ناردنك) *is.* Nar pekmezi, erikten dahi olur. Beyaz nardenk elmadan olur. Kara nardenk kızılcıktır.

nargile (نارگیله) *is. is.* Tömbekü içtikleri şişe ve maden alet ki bir sürahi, bir sır ve bir marpiçten ibarettir. Aslından narçil yani cevz-i bevvâ iç kabuğundan oyarlardı. İran'da galyan, Hind'de hokka, Arabistan'da narcil. **nargile başı** ser.

narin (نارین) *is.* Türkîde öte ve iç manasınadır. **dağdan narin** dağın arkasında. **narin kale** iç hisar. Hâlen kaba ve derin zıddı. **narin adam ve narin binalı** tuhaf. **narin kayık** döşekli zıddı, dar.

nark (نارق) *is.* Narh.

Nartava (نرتوه) *is.* Frenkler narente derler Hersek'te bir çay, bir nahiye.

nasır (ناصور) *is.* Vücudun her yerinde ve hususan elde ve parmaklarda hasıl olan katı deri, cüsse-i künb. Mayasıl, nasırdan hasıl olan yumru, sefen. Yaradan hasıl fistula. **makat nasırı** arhan, künb. *Nasırlar oynamak.* **nasır otu** saksı güzeli.

Nasıra (ناصره) *is.* Akke'de ve Müntfek'te birer kaza ve şehir.

nasırlanmak (ناصرلانمق) Katı deri peyda etmek.

Naslic (ناسلیج) *is.* Manastır'da bir kaza merkezi kasaba.

Nasturi (نسطوری) *is.* Musul'da Tayyarî dağlarında bir taife, katolik.

natır (ناطر) *is.* Bazı yerlerin bekçisi. *Bağ, hamam natırı.*

navçagan (ناوچاغان) *is.* Boru çiçeği dedikleri datura katmeri, patlıcan çiçeği.

navlun (ناولون) *is.* Nevl, gemi kirası.

Nayipli (نایبلو) İskefser.

Nayman (نایمان) *is.* Eski tatar aşireti, hâlen Özbek'e karışmıştır.

naz (ناز) *is.* Şive ve ân, istiğna manasına cilve, kirişme. *Nazeninler naz eder de nazlanır.* **nazı geçmek, nazlanmak** imtinân, istiğna.

nazik (نازك) *is.* Nezaketli, zarif, ince edalı, mültefit, mükrim, rakik söz, sühnân-ı bârîk. *Nazikâne tabir.*

Nazillikestel (نازللو کستل) *is.* Aydın'da kaza merkezi şehir.

nazlı (نازلو) **nâzlı büyümüş** lâtif, naim, mülâyim. **nazlı şey** nadir, tahsili asîr. **nazlı aş** nazlaş, pirinç tanesinin kabaca döğülmüşünden su palûdesi.

ne (نه) *e.* Hayli ifadesi için. *Azca ne çokça ne.*

ne (نه) *e.* Aslı ni. Hangi, kim, şey. **ne ara nere, neresi** hangi mahal. *Nerede.* **ne gezer** mefkûd, heyhat. *Nerelerde.* **nem** benim hangi şeyim. *Nene gerek. Nesi var, nenin nesi.* **neye** ne için. **ne tan** şüphesiz. *Nedir, ne var, ne o.* **neye lâzım** hacet yok. **ne ola** n'ola. **ne demek** elbette. **ne aceb** acaba, aya. **ne türlü** envâ-ı aksâm. **neden** ne sebepten. **ne münasebet, ne demek olsun** haşa. *Ne diyen desin.* **nesi var nesi yok** mâ-meleki. Neylemek. **ne için** niçin, çerâ. **niçinci** muteriz, müstekzi, mani. **neci** hangi hirfet ehli. **niçin** sual, acaba, neden dolayı, neden, hangi sebep için. **ne kadar** kaç. *Her ne kadar, ne nemize, ne umurum.* **neme gereklik** adem-i mübâlât, ihmal. **nesne** şey gibi mühmelâttan, bir şey, hiçbir şey manasına. Türkide neme, Türkmenlerde nemne denir. Ni, ne; nite, nite kim misilli. Nice, ne asıl, nasıl, ne vechile. **nice** ne miktar, çok. Keyfiyet ve kemiyet için nice kere, katı, çok, kesiran. *Nice nice olmak.*

Bî-hod oldum eser-i semm-i simin göricek
Hâlim ey acaba niçin kendin göricek.

İdgamla *n'oldı, n'itti, n'işledi, n'aptı, n'ayapım, n'eylesin.* Ne mutlu zebanzettir. **ne dircik** adı yok gibi edat. *Bir kahve içer misin nili geçer misin.*

Necd (نجد) *is.* Arabistan'ın dağlık hıttasıdır. Şehirleri Riyaz, Der'iye. Mutlaka dağlık.

Necef (نجف) *is.* Mürtefi ova. Kazadır, merkezi meşhed-i Ali. **Necef taşı** hacer-i billûr.

Necile (نجیله) *is.* Bahire'de bir kazadır.

Nederlânda (ندرلانده) *is.* Memâlik-i süflâ manasına hâlen Felemenk tevâbii.

nefir (نفیر) *is.* Haytaların boynuzdan yuf borusu.

neft (نفت) *is.* Bazı ağaçların zamkından çıkarılan ruh ki sakız neftine terementi, naft, çam sakızı ve katran. **neftine** neft yağı, kayalardan göllerden çıkan natrun, kağr, kar. Neft ruhuna sulu gaz denir.

nefti (نفتی) Zeytunîden karamtık, yeşilimsi renk, neft ve katran rengi.

nekes (نکس) *sf.* Nâkes, bahil, zemîm, le'îm, namert, cimri. Hesabî ve hasis, azmanî.

nekeslik (نکسلك) İmsak.

Nemçe (نمچه) *is.* Nemse. Slav lisanında dilsiz, dil bilmez manasına Almanlara ıtlak olunur. Nemçe devleti kadim Almanya imparatorluğu.

Nemrun (نمرون) *is.* Tarsus'a mülhak kaza.

nemutlu (نموتلو) Ne mutlu.

nergis (نرگس) *is.* Kasım çiçeği cinsinden envaı çoktur. Abher, nesteren, nergis soğanı, zerrîn-kadeh, nercis, zerren, boynu eğri.

Neriman (نریمان) *is.* Çıldır'da bir nahiye.

neşter (نشتر) *is.* Mişrat, mibzag, mifsad. İncesi mibra, pek kalını at neşteri mildag.

nete (نته) *is. İt.* Bahriye tabiri. Geminin güvertesinin tahliyesi. *Nete etmek*

Nevahi (نواحی) *is.* Ermenek, Barçınlı, Bavlı, Bergama, Taberiye, Alanya, Yanbolu *bk. nevâhî-i erba'a.*

Nevrekop (نوره قوب) Siroz'da, Nevşehir-i Niğdede bir kaza merkezi.

Nevyork (نویورق) *is.* Amerika-i şimalî cemahir-i müttehidesinden birinin kürsüsü şehir.

nezaket (نزاکت) *is.* Farisi nazik kelimesinden müvellet kelime, zarafet.

Nıksıç (نیقسیج) *is.* Tirebin'e mülhak kaza.

nıkşik (نیقشیك) *is.* Hersek'te bir kaza merkezi kale.

Nif (نیف) *is.* Sığla'da İzmir'e mülhak kaza.

Niğbolu (نیگبولی) *is.* Rusçuk'ta bir kaza merkezi kale.

Niğde (نیگده) *is.* Karaman'da liva kürsüsü bir şehir. Kazaları Niğde maa Anduğı ve Çamardı maa Bereketli, Bor maa Kayı ve Şücaeddin maa Ulukışla, Nevşehir maa Arabsun ve Eğecik, Ürgüp maa Yahyalı, Aksaray maa Eyüp ili ve Koçhisar.

Nihavend (نهاوند) *is.* Irak-ı Acem'de bir hıtta kürsüsü şehir.

nikfur (نیکفور) *is. Rum.* Bir nev siyah incir.

Nikomidya (نیقومیدیا) *is.* İzmit isminin aslı. Hırafanda, yanko madya.

Niksar (نیکسار) *is.* Nev kayser, Canik'te bir kaza merkezi şehir.

Nil-i Mübarek (نیل مبارك) *is.* Mısır'a inen nehir. **Nil-i Zenc** Sudan'da Cevalibe nehri.

Nilüfer (اولوفر/نیلوفر) *is.* Bursa ovasından geçer bir çay.

nilüfer (نیلوفر/اولوفر) *is. bk. çadır çiçeği.* Nilüfer su içinde biter bir ottur, lüfer, havzân, katîlü'n-nahl. Çiçekleri beyaz, mavi ve sarı olur, suyun yüzüne çıkar aslı niluberk, mavi yaprak. Alem; **Nilüfer Hatun** vâlide-i hudâvendigâr.

nine (ننه) Anne.

ninni (ننی) *is.* Sabileri avutma için ağaze. **ninni söylemek** teskin. **şerrine ninni** la'anallâhu men eykazehâ.

Ninova (نینوا) *is.* Musul'da bir zir şehir harabesi. Kabr-i Yunus.

nisan (نیسان) *is.* Şuhur-ı rûmiyenin ikincisi. **nisan yağmuru** bereket.

Niş (نیش) *is.* Nişave çayı kenarında kale. Kazaları Niş, Ürgüp maa Nişave, Kurşunlu, Leskofça, İvranya, Azenbol, Şehirköyü.

Nişabur (نشابور) *is.* Nisa hıttasının kürsüsü Horasan-ı garbî merkezi şehir. *Makam-ı nişabur.*

nişadır (نشادر) *is.* Eşc, aşk, kelh ya kalh ağacı zamkı. *Nişadır ruhu.*

nişasta (نشاسته) *is.* Nişa Türkîde keti *Ahar nişastası.*

nite (نته) *e.* Nitekim, nite, ni teki, misil, misilli.

Niyamçu (نيامچو) *is.* Boğdan'da bir kazadır.

Niyanze (نيانزه) *is.* Afrika'da Bahr-i Nil'in menbaı olan göl.

Nizip (نزيب) *is.* Birecik'e mülhak bir nahiyedir.

nobran (نوبران) *sf.* Dürüşt tavırlı, nahvetli, müte'azzım, nemrut, anut.

Nogay (نوغای) *is.* Moğoldan iki taife olup hâlen müslüman ve Türkî-zebândır.

Nogorod (نوغورود) *is.* Nicni, Nogorod Rusya'da iki büyük şehir.

nohut (نخود) *is. Far.* Hımmus, fûm. *Nohut topu, nohutlu yahni.* **nohut yakısı** key.

Norveçya (نوروجيا) *bk. İsveç.*

nota (نوطه) *is.* Musiki yazısı.

Novaberde (نوه برده) *is.* Geylân'da bir kazadır.

Novasil (نوه سيل) *is.* Bihke'de Novasin, Hersek'te birer kaza merkezi.

Noy (نوی) *is.* Bihke'de bir kaza merkezi kale.

nöbet (نوبت) *is.* Aslı nevbet. Sabıkta muayen vakitte resmen çalınan mehter hane. **nöbethane** nöbet çalan mehterin mahalli.

Nuba (نوبه) *is.* Nevbe dahi okunur. Yunân-ı kadîmde lub zabt olunan isimdir. Mısır'ın cenup ve garbî tarafı. Esvan ve Berka.

numara (نومرو) *is.* Adet, rakam galatı numara. Lüzumsuz, alafranga tabir.

numunehane (نمونه خانه) *is.* Müze gibi âlât ve eşya-i nafile sergisi.

nun (ن) Elifbâ-i Osmânînin yirmi dokuzuncu harfi. Ebcet hesabında elli sayılır. Ramazana işarettir. Bazı kelimeler sehven nun ile yazılır : *ansız, apansız* gibi. Kadimde *inanılmak, kılınılmak* yazılan meçhuller hâlen *alınmak, kılınmak, bulunmak* gibi. Hâlen nun harfi mutavaat için gelir : *aşınmek, eşinmek, alınmak, kaşınmak, gücenmek.*

nura (نوره) *is.* Toprak örtülü samanlık ve kümes.

Nurduz (نوردوز) *is.* Van'da Çatak'a mülhak bir nahiye.

Nusaybin (نصيبين) *is.* Zur'da bir kaza merkezi şehr-i kadîm.

O

o (او /اول) *is.* Ba'îd zaman ve mekâna işaret, zalike, şu, şol, bu, işbu. **ona, onlar** mezkûr, mezkûre. **ora** o ara. **oradan, orada** tekit için *O adam.* **o saat** hemen. *O yer.* **öbürü** ahar, diğer, beriki zıddı. **öbür gün** yarın değil daha ileri gün, önürdü, pes-i ferdâ. **o bu, şu bu** halk. *Orası, oracık.* **onucuk** o hakircik. **o kadar** bes, işte o kadar, söylemem. *Onun orasını Mevlâm bilir.* **o** hüve, hiye gibi zamir. **onlu onsuz** vücûd u adem, vücudu ile, her hâlde, bi-eyyi hâl.

oba (اوبه) *is.* Ev biçiminde, bir kaç direkli uzun bölüntülü ve bölüklü çadır, göçebe, tarüm, tarüme, har-gâh, mebît. Bir çadır halkı.

obruk (اوبروق) *sf.* Cevf, mik'ar, çukurlu, çökük gedik. **Obruk Gölü** Konya'da. **obruk yer** tarla, engebelik, vehd.

obrukluk (اوبروقلق) İkfihrâr, isik.

obrulamak (اوبرولامق) Tarla çukur çukur olmak, inciyâb, nâ-hemvâr olmak, obrulmak dahi derler. Türkîde obrumak kuyu çökmek.

obur (اوبور) *sf.* Doymaz, dolmaz, obar, oburluk manasına isim olur illet-i cû, cû'u'l-kelb. **obur cubur** ki galatı *bk. abur cubur.*

obüs (اوبوس) *is. Fr.* Abüs dahı yazarlar. Bir nev humbara. **obüs topu** bir nevi havan.

ocak (اوجاق) *is.* Kânûn, âteş-dân. Bacalı ateş mahalli, ayaklı mangal, soba. **demirci ve madenci ocağı** kûre. *bk. kalhane. Ocak süpürgesi.* **ocak taşı** kireç ocağı. **ocağın bacası** dûd-keş, buhârî. *Ocak yaşmağı.* **ocak ocağı** daim yanan hanüman, hanedan, âl. Mürettep heyet **sayı ocağı. yolcu ocağı** mağrib ocakları. *Yeniçeri ocağı.* **ocak halkı, ocaklı** sabıkta ocakların askeri, piyade. Süvariye bölük halkı. Su bacası gibi açılan çukur. Temel, çukur, maden kuyusu, taş ocağı. Çukur yapılmış evlek, evlek yer. *Bostan, hıyar, patlıcan, kabak ocağı.* **ocak çekirgesi** orak kuşu. **ocağa düşmek** iltica, best. **ocak söndürmek, incir dikmek** hanedan harap etmek.

ocakçı (اوجاقجي) Ocak süpürücü.

ocaklık (اوجاقلق) Büyük baca ve mutfak âteşdânının yeri ve taşı. İri kereste temel direği. **ocaklık demiri** can kurtaran büyük lenger. **yurtluk ocaklık** malikâne ve hükumet tasarrufu. Sabıkta irsiyetle verilen sancak usulü.

o da (اوده) *e.* O dahi, eğer. *Ev başına bir yumurta, o da köylü verirse.*

oda (اوطه) Yatacak yerden, obadan başka oturacak mesken. Köylerde misafire mahsus yer. İş yerinde han ve pazarda hücre. *Sarraf odası.* Banka, iş yeri, umûr-ı ticaret mahalli. *Amedî odası, liman odası, kuyumcu odası.* Zaviye, medrese ve cami revakı, halveti. *Yazı, yemek odası, gerdek.* **bekâr odaları** sıra odalar. **yer odası** tahtanî bina, bir takım askerin oturduğu daire, yeni odalar. **odabaşı** han gibi yerlerde odacıların büyüğü. Yeniçeri zabiti, mülâzım. **has oda** sarây-ı hümâyûna hademe-i hâssanın baş yeri, hazine odası, ikinci kiler odası, üçüncü seferli odası dördüncü.

odacı (اوطه جي) Odalara bakan mihter, ferrâş.

odalık (اوطه لق) Hizmet-i mahsûsada bulunan cariye, seriye.

odaşık (اوطه شيق) Oda refiki, bir odalı.

odun (اودون) Ateşe yarar, ateş olur hatab, otluk ağaç ve ona benzer haşeb, vekûd, vekad, hîzem, hîme, dayak, destek. *Odun çekisi.* **odun gibi adam** kalın, kaba. *Odun yarıcı.* **kapı odunu** tarkaz, kol, destek. **kapıyı odun etmek** ihtiyâc-ı şedîd. **yaramaza odun** darp ve haym.

oduncu (اودونجي) Hattap.

odunluk (اودونلق) Odun ambarı ve iskelesi.

Of (اوف) *is.* Trabzon'da bir kaza merkezi bender.

of (اوف) *n.* Te'evvüh, ah etmek, kederle oflamak. **uf, uflamak** yorgunluk nefesi almak. **öf, öflemek** ikrah alâmeti ızhar etmek. **üflemek** ağızla üf diye üfürmek.

ofkurmak (اوفقرمق) *f.l.* Hayvanat acı ile uzun uzun sinlemek.

oğlak (اوغلاق) Keçi yavrusu, çepiç, küçük hayvan ki galatı olak, cedy, büzgale.

oğlan (اوغلان) Uşak yani küçük ve genç erkek çocuk, sıbyan, evlâd-ı zekûr. **at oğlanı** mihterân-ı âhûr. Almanya'da hülan at süvarisi, at oğlanı. **dil oğlanı** tercüman şakirdi. **kapı oğlanı** kapı çuhadarı. **kız oğlan** taze kız, bikr, bakire. **köçek oğlanı** rakkas.

oğlancık (اوغلانجق) Küçücük çocuk, sabi, masum.

oğul (اوغل) Yavru, velet, ferzent, zade. **oğul arısı** yeni yetişen. **oğul balı** taze arının beyaz balı. **oğul edinmek** evlât okumak, tebennî. **oğul oğlu** hafîd, torun, oguş, nebîre. **oğul oğula** karnen bade karnin, batnen bade batnin. **oğul otu** badrencbûye, pâlengü. **ahiret oğlu** oğulluk, sulbî olmayan, vazî'a. **el oğlu** halk, bar. **er oğlu er** şücâ. **kahbe oğlu** desîse-kâr. **koloğlu** ocak zade. **köpek oğlu** hinoğlu, velet. **üvey oğul** râb.

oğulduruk (اوغلدروق) Döl yatağı, oğlan yatağı, yumurtalık, mehbil, balık yumurtası.

oğulluk (اوغللق) Bünüvvet, hakk-ı übüvveti oğlun ifa etmesi.

Oğuz (اوغوز) *is.* Türk silsilelerinin kadimi. Târîh-i Oğuziyân. Arabî telifatta Azkırkız.

oğuz (اوغوز) *sf.* Muhaffefi uz, tosun. Öküz kelimesi bunun mürakkakı olmak gerekdir. Saf, pâk-tînet, mübarak, sâf-derûn, sahraî, taşra adamı, bön. Alem, **Oğuz Han** târîh-i etrâk onun esatirinden bed eder. Türk ve Çin rivayatına göre Türk taifeleri bir kaç öbek olup çoğalmış ve bu Türkler beş bin sene mukaddem uluslar yani kavmler teşekkül edip Oğuzlar cümlesine galebe etmiş. **Oğuzname** masal derdiler.

oğuzluk (اوغوزلق) Rûsenânîlik, saklık.

oh (اوخ) *n.* Tahsin ve tasvip, ızhâr-ı sürûr manasıyla peh peh, aferin. Nevâziş-i taltîf. *Oh benim oğlum*. Rağm manasına **ol olsun**. *Ah deme ki düşmanın oh demesin.*

Ohri (اوخرى) *is.* Rumeli'de Ohri maa Esbat kazasının merkezi bir şehir.

ok (اوق) *is.* Yayla atılan tîr. Temrensiz, peykânsız ok, handek, gez. *Ok arabası.* **ok atımı** menzil. **ok atmak** remy. **ok gezlemek, ok yemek** vurulmak. **ok meydanı** ok attıkları remy mahalli, tîr-endâzların mecmaı, râmîlerin dergâhı, açık ve rüzgârlık yer. **ok tutmak** tîr-bâzân. **ok yaydan çıkmak** iş işten geçmek. **arabanın oku** tiri. **arabanın tekerlek oku** dingil. **kaşık otu** çocukların oyuncağı. **kaza oku** sehm, sihâm atılan ok. Araplarda *kumar oku*. **menzil oku** prank, bazı ok gibi düz ağaç. *Nişan oku* mütenevvi olur. **peykanlı ok** zemcere, kamıştan olmayıp ağaçtan olan nüşşâbe. *Saban oku. Tefe'ül oku.* **hane çatısının kirişleme oku** tir, kemance yayı gibi düz ağaçlar ve sırıklar. *Talim oku.* **tatar oku** zemberekli atılan şeşperli cenk okudur. *Tomar oku.*

okar (اوقار) Başında ok gibi sorgucu olan çöl balıkçılı, butimar, cenkçi turna.

okçu (اوقجى) Ok yapan ve kadimde ok ile cenk eden kavvâslar, tîr-endâzân. Burc-ı kavs, râmî'ü'l-kavs. **Okçuoğlu** Karaman'da bir aşirettir, giydikleri bol yenli kısa cebe.

okka (اوققه) Galatı oka ve kıyye, okka,o büyük, koca, ağır, haysiyetli. Okka her yerde dörtyüz dirhem. *Dokuz okka yağda dokuz okkalık ekmek.*

oklamak (اوقلامق) Okarmak, ok yağdırmak, bir yana fırlamak, uğramak.

oklava (اوقلاغو) Oklak, oklava, tir, şubak, mihlâc. **börekçi oklavası** merdane mitmala, sürgü tabanı, milsaga, debbâg tokmağı, mühre.

oklu (اوقلو) Kirpi, darban, neşi.

okluk (اوقلق) Türkide sadak derler kinâne, ca'be, tîr-keş, kubur.

okramak (اوقرامق) *f.l.* Atlar su içip kişnemek.

okşamak (اوخشامق/اوقشامق) Taltif, tabtaba, nevâziş etmek, telmih, mümasil olmak. **gözle okşamak** beğenip taklit etmek gibi andırmak, cüzîce benzemek. Türkîde soyurgamak. Öğüp beğenmiş, soyurganmış. Galatı sığır gütmüş. Alemdir.

okşaş (اوخشاش) Misil, mâdend, mand.

okşatmak (اوخشاتمق) Benzetip teşbih, taklit, benzemek.

oktant (اوقطانت) *is. bk. irtifa.*

oku kuş (اوقوقوش) Okumsu okuyuşu, kulkule, hüdhüde.

okumak (اوقومق) *f.l. (g.z. okur)* Kıraat, tilâvet, öğrenmek, taallüm, tilmiz tahsil,

mütalâa. Kığırmak, çığırmak, davet. Şiir, lâhn, inşad etmek. *Okuyup üflemek.* **cana ezan okumak** idam etmek. **cana okumak** lânet ve ihlâk. **efsun okumak** sihir. **meydan okumak** salâ çağırmak, davet. **pek okumak** ichâr. **rahmet okumak** dua ve naat, senâ-hân olmak meth. **yavaş okumak** ızmâr, istâr. *Güle gûş ettiremez boş yere bülbül inler.*

okumuş (اوقومش) Fazıl, edip, alim, hondî, fakih, müteşerri. **derin okumuş** müfennin.

okunmak (اوقونمق) Nefs olmak. **kendini okunmak** deli olmak. **pabucu büyüğe okunmak** deli olmak.

okur yazar (اوقوريازار) Sâhib-i sevâd.

okutmak (اوقوتمق) *(g.z. okutur)* Talim, tedris, ders vermek, öğretmek, ifade, işrab, hud'a talim, telkin etmek. Zorla bir şey yaptırıp bir adama hâlini öğretmek, birinden ibramla akçe almak.

okuyan kuş (اوقويان قوش) Nağme-perdâz, hoş-elhân.

okuyucu (اوقوييجى) Davetçi, yalavaç, mürsel, kaide ile tilâvet eden, kurra. Lâhn okuyan, muganni, hânende. **okuyucu gezmek** düğüne davet için devr-i ebvâb.

ok yılanı (اوق ييلانى) Bir nev engerek, ibn-i katere.

oldurmak (اولدرمق) Bulundurmak, kemal buldurmak, reside etmek, yerden bitirip yetiştirmek, olturmak muhaffefi *bk. oturmak.*

olmak (اولمق) *f.l.* Var bulmak, vücut, kevn ve sayrûret vuku bulmak, ihtimal. Münasip görünmek, münasebet almak sığmak. Ef'âl-i mürekkebede **kâne** ve **sâre** gibi sıfata mülhak ve etmek fiili masdara muzaf olur : mariz olmak > temarüz etmek. Var manasına mal olmak ve bulunmak. Durmak, huzur, kıyam etmek, yerinde olmak erişip olgun olmak, rengîn olmak, kıvam ve kemal bulmak. Çıban dolmak, nâzık. Yakı daim kaim durmak, devam, ikamet kıyam etmek, meskun bulunmak. *Afiyette ol, sağ ol, sen sen ol.* **olan oldu** mâmezâ. **olur** câ'iz-i ihtimâl. **olur olmaz** değme bir. *Sabah oluyor, olasıya, oluruna.* **olup bitmek** pezîrâ-yı hitâm. **olur şey** mümkün. **olur şey değil** muhal, gayr-i câ'iz. *Bir gün olur.* **olan oldu** heyhat! *Oluruna bakmak. Oldu bitti. Az ol. Olmazsıza hilâf olmaz. El şakası olmaz. Eşeğin anırmazı olmaz. Olmadık söz. Hiç olmazsa. Olacak. Herif olacak. Olur. Olacak iş. Daha ne olacak.* **olacağı** fey-i sahîh. Olduğu kadar. **olduğuna** mümkünü kadar. **olan oldu** eyvah! **olsun** pek iyi, ne vazifem. **varsın olsun** zararı yok. *Nolursa olsun, ne olsa, olsa olsa , öyle olsa gerek, uğur ola, hayrola, olsun, sarhoş olmuş görsün.* **olmakla** mebâdâ. *Oldum olası, oldum olalı, ne oldum delisi, oldu bitti, olunca, oluncaya kadar, olıcak, olamaz, ne ola, nola, kör olası ola ki.*

olmamak (اولمامق) Fena bulmak, adem, mahv, kayıp, hamlık, gıyap, fıkdan.

olta (اولته) Kat kat bükülmüş, bürülmüş, düğüm ile ilinmiş, at kılı ucuna çengel ve zoka iğne takıp saydda kullanırlar *bk. mesine.* Kıl ya ipten sinara, prakete, ara ara çok iğne, çaparı. Ucunda tüylü ve çok zoka kurşun yalk içinde iğne, zükine küçüğü ve kalaylısı sekirtme, uzun kurşun yemsiz palamut tutmak için yemli zoka, altı parmak için yünlü zoka, ucuna horoz tüyü takılıp kenardan atılan kırlangıç oltası, on beş kat kıldan ucunda iki kula mesine ve ik çitlembik çatalı badehu iğne ve en ucunda kurşun iskandil olta, kaparozcu. **olta atmak** denemek. **olta görmedik göl balığı** toy. **oltaya gelmez** hilekâr. İğne sinnâre, seğirtme, şass, karmak envaı çoktur, praket. çaparı. **olta iğneli** zoka.

Oltu (اولتى) *is.* Çıldır sancağının kürsüsü Oltu maa Çıldır ve Mamervan ve Tavesker kazasının merkezi kasaba.

Oltu (اولتو) *is.* Eflak'ta bir kazadır. Merkezi Salatine şehri.

oluk (اولوق) Avlak, kâsûra, masura, nâvdân, mîzâb, üstü açık boru. *Altın oluk, taş oluk, ağaç oluk.* Yiv açtıkları demir kalem, zımba, matkap. **oluklu kalem** ıskarpele.

om (اوم) *is.* Oma. Türkîde baş gibi müdevver şeyler. Omuz başı, uca kemiği, kuyruk sokumunun kemği, as'as. Ucanın başı. **ağaç omacası** ağaç kesildikte yerde kalan kütük ucu, cezm. Omaç.

ombra (اومبره) *is. İt.* Toprak boya, toprak rengi boya.

omurga (اوكورغه) Amûd-ı fikarî, bel kemiği, nütûları, nütû-i şevkî. **gemi omurgası** karina, sehm, tirkeştî.

omuz (اومـوز) *is.* Bazan hanık, sırt, döş manasınadır *bk. çigin.* **omuz başı** menkib. *Omuz çaprazı.* **omuz çekmek** kaldırmak, tecahül. *Omuz çemberi.* **omuz küreği** ketf. **omuz omuza** ziyade izdiham, ıskarça. **omuz öpüşmek** musafaha, at başı beraber, aşağı kalmak. **omuz silkmek** müsamaha. **omuz uçarcağı** terkuh, köprücük. *Omuz vermek.* **omuza çıkmak** taşırmak, yüz bulmak. **omuza varmak** tahsin, aferin. **omuzda taşımak** itibar. **evi omuzunda** hane ber-duş, serseri. **silâh omuza** talimde bir hareket.

omuzlamak (اومـوزلامـق) Omuza, sırta vurmak salla sırt etmek, kakmak, omuzla dayanmak, yardım etmek, azud.

omuzluk (اومـوزلـق) Apolet. **gemi omuzluğu** iki yanında, başta ve kıçta dört kırım yeri dört bodoslama yeri.

on (اون) *is.* Aşere, deh. **askerde on başı** vekil. **onuncu** aşir, dehüm. **iki eli on parmağı yakasında** dâd-hâh. *İki eli on bir parmağı karada.*

onaltmak (اوكـالتـمـق) İbra, beri etmek, bür, tahsil ettirmek.

onamak (اونـامـق) *is. f.l.* Bir şeyi istemek, beğenmek, dilemek, tercih etmek, bir vechi ihtiyar etmek.

onarmak (اوكـارمـق) İyiye döndürmek, yapmak, tanzim, imal, tahvil etmek, doğrultmak, termîl, dönderip kanırmak.

onat (اوكـات) Memduh, salih, ahsen, münasip, ihticâca salih, iyi, güzel, pek iyi.

ondalık (اونـده لـق) Aşr ve hizmet için verilen onda bir resm.

onluk (اونـلـق) Ona olan şey, on kuruş kıymetinde olan şey, nısfiye. Yahut on paralık bakır ve onar onar ayrılmış şey.

onmadık (اوكـمـادق) **onmadık baş** uğursuz, lâ-yüflihûn takımı, onmadık hacı gibi. **onulmadık yara** denef, akm, akam, maraz-ı mülâzım.

onmadıklık (اوكـمـادقـلـق) *is.* Nekbet, uğur suzluk.

onmak (اوكـمـق) *f.l.* İyi olmak, ifakat, maraz ve yara sıhhat bulmak, geçmek, bitmek, iltiyâm. Islah ve terbiye olmak, iyiye dönmek, fevz, zafer, tereffüh.

onulmak (اوكـلـمـق) İytiyâm, iltihâm, indimâl bulmak.

onurtmak (اوكـورتـمـق) Onartmak, ondurmak. Geçirmek, iflâh, ıslah, tashih.

onza (اوكـزه) *is.* Avcının avlakta beklediği geçit.

o o (اواو) *n.* Vay artık, çok oldu makamında.

opara (اوپـاره) *is.* Gürice sancağında İstarava kazasına muzaf nahiye.

opera (اوپـرا) *is. Lât.* Tasnifat ki evvelinden ahirine kadar güftesine beste bağlanmış olan tiyatro oyunu.

or (اور) *is.* Hendek, yüksek bârû, toprak tabya ki önü hendek olur. Alem, *Orhan.* **Orkapı** Cezîre-i Kırım'da Prekop dahi dedikleri şehir. **or kazmak** istihkâma girmek, bârû, kubrus yapmak, tahassun.

ora (اورا) *is.* Sunî tepe, hudut nişanı, sancak, alem dağı.

orak (اوراق) Tırpanın küçüğü, mıhsad, mincel, dâs. Biçim, hasat vakti hasat orak vakti. **orak böceği** cerâd, ağustos böceği orak kuşu onun büyüğüdür. Cır cır, cırtlak sır sır çır çır, cırlak, ocak çekirgesi. **orak sinirli at** ardı çökük, yüke gelmez.

orakçı (اوراقـجـي) Hassad.

oraklamak (اوراقـلامـق) Mahsulü orakla biçmek, hasat etmek.

oramak (اورامـق) Or yapmak, toplamak. Ölçüp biçmek manasına kadim Türkîdir. Or rakla biçmek.

oran (اوران) *is.* Ölçü, mikyas, biçim, endam, tenâsüb-i tarz. Tahmin, keşif.

orang (اورانـك) Malayu lisanında orman manasınadır. **orang otan** orman adamı yani nesnas.

oranlamak (ورانـلامـق) Ölçmek, keşf, tahmin etmek, paha biçmek, takdir, bir işi tasavvur, tasmîm, tasvir-i mes'ele etmek, endamlamak.

oranlı (اورانـلـو) Müeddeb, yakışıklı.

oransız (اورانـسـز) Endamsız, hantal, gayr-i mütenâsib, yolsuz.

oransızlık (اورانـسـزلـق) Teseyyüb.

oratmak (اروا تـمـق) Yiyip yutmak, silip süpürmek.

Oratya (اوراتـيـه) Buhara'da.

ordino (اوردينـو) *is. İt.* Poliçe nevinden havale emrine sipariş tahvili.

ordu (اردو) *is.* Aslı or, orda, hendek, ceyş, cünd, bir tertip asker. Haymegâh, ordugâh maasker, leşkergâh, kalabalık. **kolordu** pek büyük ordunun bir tertibi, kolu. *Ordu kaldırmak, ordu kurmak.* Ordunun sağ kolu meymene, sol kolu meysere, orta kolu kıblegâh. **ordu kadısı** sabıkta kazasker. *Lisân-ı Hindistânî.*

Ordu (اردو) *is.* Canik sancağının Ordu maa Bayramlı ve Perşembe ve Habismana ve Aybastı ve Ulubey kazası merkezi.

orduluk (اردولـق) Sefer vakti, seferlik.

Orfan (اورفـان) *is.* Rumlarda Öksüzler. **Orfan Körfezi** Kavala ile Aynonoz arasında bir koy.

orfana (اورفـانـه) Hizmetçi kız.

Orfe (اورفـو) *is.* Reha, Halep'te sancak merkezi bir medîne-i ma'mûredir. Kazaları Orfe maa Harran, Birecik maa Nevahi Rumkale, Suruç.

orfoz (اورفـوز) *is.*[eti beyaz ve lezzetli bir balık türü]

orkinos (اوركـينـوس) *is. İt.* Orkadan. Bir kırmızı etli balıktır ki istavrit azmanı tabir ederler. Yüz kıyye gelir ona müşabih biraz küçürek torina ve daha küçük istavrit balığı.

orman (اورمـان) *is.* Gabe, bîşe küçüğü. Ucu bucağı bulunmaz orman ağaçlık. Çengelistan, bük. Ağaç denizi, ağacı çok vilâyet, zur. **kurutulmuş orman** kuru, gayta. **dikme orman** nihalistan, yerâ'a. Sibâ yatağı. **balta girmedik orman** âcâm, zor. *Ormana balta ile girmek.* **orman taşlamak** istiksâ. *Orman kebabı.*

ormancı (اورمـانـجـى) Orman memuru, koruyucular müdürü.

ormanlık (اورمـانـلـق) Sıkı çalılık, sık ağaçlı yer.

orsa (اورسـا) *is. it.* Gemide sol ve iskele yanı. **orsa etmek** gemiyi rüzgâr geldiği tarafa yakın bir cihete döndürmek.

orta (اورتـه) *is.* Miyan, meydan, sahn, âvân, vasat, merkez, muntasıf. Sabıkta yeniçeri taburu. **orta malı** müşterek, sahipsiz. **orta oyunu** meydan temaşası, şebih. *Orta şamdanı.* **orta yazıcısı** bölük emini. **ortaya almak** muhasara. *Ortaya varmak.* **ortaya komak** ilân, ızhar, dermiyan. **ortasını bulmak** tadil, tesviye. *sf.* Evsat, mutedil. **orta parmak** vusta. **orta boy** evsat, kamet-i mütevassıta, itidal. **orta boylu** merbû'u'l-kame, ortaçağ gibi. **orta hâl** mütevassıt, mutedil. *Ortaca.* **orta direk** gemide grandi. *Orta kat.* **ulu orta** engin. *Ta orta.* Deniz açığı. **orta yerde** meydanda. *Orta elçi.*

ortak (اورتـاق) Müşterek, hisse-mend, şerik, enbâz, hem-bâz. **ortak olmak** akd-i şirket, şerik olmak. *Ortak gemisi. Ortak hatunlar nefsaniyeti.*

ortaklaşmak (اورتـاقـلاشـمـق) Ortaklık etmek, akd-i şirket, teşarük etmek.

ortaklaşı (اورتـاقـلاشـى) Müştereken, nısfiyet üzre.

ortaklık (اورتـاقـلـق) Şirket, cemiyet, müşakeret, iştirak. İsimsiz şirket, şirket-i âdiye. Şirket-i müfâvaza, şirket-i mudârebe.

ortalamak (اورتـه لامـق) Tasnif, nısf, insaf, adl, itidal, mutedil etmek.

ortalanmak (اورتـه لانـمـق) Yarıya gelmek, iki parça olmak.

ortalık (اورتـه لـق) Sâha-i zemîn, halk-ı âlem. **ortalık ağarmak** şafak atmak, sâha-i zemîn müstenîr olup sabah olmak. **ortalık kararmak** mesâ olmak, muzlim olmak. **ortalık karışma** kalkmak, ihtilâl ve şûriş, galeyan-ı efkâr-ı nâs. **ortalıkta** halk arasında. **ortalığı toplamak** hane ferşini, ortalığı tanzim.

ortanca (اورتـانـجـه) Diğer ikinin ortasında olan, evsat. *Ortanca kardaş.* İkisi ortası, mütevassıtane, mutedilane.

ortansiya (اورتـانسـيـه) *is.* Japonya'dan gelme maruf pembe bir çiçektir. Bakır madeni toprağıyla mavi olur. *Japon gülü, ortanca, Afrika ortancası, ağaç ortancası.*

ortuk (ارتـق) *is.* Türkîde ortuk, yanık manasına alemdir. Ortmak aslından mahruk müştak. *Ortuk bin Sökman.*

Ortukabat (ارتـق آبـاد) *is.* Tokat'a mülhak bir vasi kazadır.

oruç (اوروج) *is.* Oruz, rûze, sıyâm, acık. **oruç tutmak** savm, saim olmak. **oruç açmak** iftar, bozmak, ifsat etmek. *Yıl orucu tutan sofuya oruç yordurur gayet şehi.*

oruçlu (اوروجـلـو) Saim, rûze-dâr.

Osmancık (عـثـمـانـجـق) *is.* Amasya'da Osmancık maa Zeytin kazasının merkezi bir şehirdir.

osmaniye (عثمانیه) *is.* Nişan, zişân-ı osmani.

Osmaniye (عثمانیه) *is.* Payas sancağında Osmaniye maa Cerit ve Tacirli ve Yumurtalık kazasının merkezi bir cedit kasabadır.

Osmanlı (عثمانلو) *is.* Türk sülâlesinin Oğuz ulusundan Kayı aşiretinin Osman ibn-i Ertuğrul'a mensup bir ayağı iken memâlik-i Rûmu zaptıla Devlet-i Osmâniyyeyi teşkil eylemiş millet.

osmanlı (عثمانلو) Kılıç erbabı ve sipahi manasına ziraat ehli, raiyetin ve kesebenin maadasıdır, ser-kârân etbaı. *Osmanlılıkta gezmek. Osmanlının ekmeği dizindedir.* Osmanlı, sabıkta filori.

Osmanpazarı (عثمان بازاری) *is.* Tırnavi kurbunda Osmanpazarı maa Kazgan kazasının merkezi bir şehir.

osurmak (اوصرمق) *f.l.* Hiddet, ızdırâb-ı şedîd. **osurgan böceği** hunzub, cela'la, fâsiyâ, cülâne. *bk. bok böceği.*

oş (اوش) *is.* Şu, işbu, Türkîde oşol derler. Nida olarak kilâb definde oş, oşt müstameldir. **oş oşlar** kilâb. *Oş köpek, oşu bilmez kürt köpeği.* **oş köpek dememek** iltifât-ı nazar, itina etmemek, iplememek.

ot (اوط) *is.* Türkide öküz sal. Türkânın ikinci yılıdır.

ot (اوت) *is.* Nebat. Şaz olarak **t, d**'ye kalb olmaz. **ot kıran asmaları** oran kırkıcı, birse. *Abdest bozan otu.* **agâh otu** çok yer. **ağı otu** baldıran. *Ağız otu.* **akçe otu** boş. *Akrep otu.* **altın otu** günser. **andız otu** kalmûh. **ansırık otu** arnika. *Arı otu.* **aş otu** kişniş. **avcı otu** dem-i zehre. **ayrık otu** huleb. **balık otu** sığır kuyruğu. **bambul otu** belsan. **baş otu** kervan. *Baylak otu. Bıldırcın otu. Bingöz otu. Bit otu. Boy otu. Boynuz otu. Buğday otu. Bukl otu.* **cıva otu** çıtık. *Ciğer otu. Çayır otu. Çıban otu. Çoban otu. Çördük otu. Çörek otu.* **deli ot** esrar. **deve otu** devetabanı, öksürük otu. **dulabdal otu** mazerbun. **ekir otu** iklil. **engerek otu** re'sü'l-ef'î. **evliya otu** hedsarum. *Güvercin otu.* **hilâl otu** peygamber hilâli. **hüsame otu** lâvanta. **ısı ot** biber. **isilik otu** inciri. *Kalkan otu. Kalkiyan otu.* **karahasan otu** kuşekmeği. *Kaşık otu. Kedi otu. Kekeç otu.* **kervan otu** baş otu. *Kevan otu.* **kılıç otu** sarı kantaryun. *Kırk kilit otu. Kırlangıç otu. Kızıl ot. Kovan otu.* **koyun kıran otu** kantaryun. *Koyun otu. Kuduz otu. Kurbağa otu. Kurtluca otu.* **kuru ot** haşîşe, giyâh. *Kuzgun otu.* **künk otu** ve'r-riyene. *Küz otu. Melik otu. Mercan otu. Misk otu. Muazzez otu.* **nân-hâh otu** kemmûn-ı ebyaz. *Nasır otu.* **nevruz otu** nûş-ı dârû. **oğul otu** koğan. **öksürük otu** deve tabanı. **ömür otu** kaz ayağı. *Pambuk otu. Panzehir otu. Pes otu. Pire otu.* **saman otu** yumuran. *Sarılık otu. Sarımsak otu.* **sarı ot** köknar. **satır otu** sümter. *Selâm otu. Semiz ot. Sıraca otu. Silkinti otu. Sinek otu. Sinil otu. Soğan otu. Solucan otu. Sumak otu.* **süt otu** süngü. **şerbetçi otu** sarga. *Tarak otu. Tavuk otu.* **taze yeşil ot** aşb, alef, çayır. *Tere otu. Tirbit otu.* **ulu avrat** basur otu, mayasıl otu. **uyuz otu** kicik, ketle. **yara otu** girit abanozu. *Yayla otu.* **yenecek ot** sebze, bakla. *Yumuran otu.*

ot (اوت) *is.* Ateş, kor, nar, sa'îr, huteme, yakıcı edviye, zehr, zırnıh. Hicap ateşi. Türkîde ot denir ortmak yakmak, ortuk yanık demektir. *Ot taşı. Ot yalını bk. alev.* **otlu bağa** ısısı bağa. **ot vermek** zehirlemek. **ot yeri** hamam otu vaz'ından tabir. **ağız otu** falya ağzına vaz olunan barut. **top otu** uryansun. Miri malı telef, heder, bol keseden israf. *Balık otu, burun otu, pire otu bk. sıçan otu.*

otak (اوتاق) *is.* Oda, oturacak direksiz çadır, oda, divanhane manasında târüm, hargâh olmak. Yahut ot yanan yer. Büyük hayme, otağ-ı hümayun. **otakçılar** çadırcıların mahalli.

otarmak (اوتارمق) Otlanmak, ir'â, ra'y etmek, çocuklar kuzu gezdirip beslemek, gütmek.

otlak (اوتلاق) Mer'a, merta, çer.

otlamak (اوتلامق) Ateş vurmak, alazlamak, tutuşturmak.

otluk (اوتلق) Barut incesi, ağız otuna mahsus olanı.

otluk (اوتلق) Otlu yer, ot yığıntı mahalli.

oturak (اوتراق) Yerleşmiş, muka'id, amelmânde, mütekaid, tekaüt. Oturcak yer, mebrez, makat, sofa, nişîmen, ârâm. Esnâ-yı meşyde ordunun derneği, oturak yeri, serin. **oturak tahtası** kayıklarda kürekçi oturacak bir kalın tahta, deke, ma'taba, sıra.

oturaklı (اوتراقلو) Menziletli, enli, temelli yerleşmiş erkân, meşîde.

oturma (اوترمه) Bir koyum üzre kakılmış büyük taş, rekb, tarsî, sebze üzere konmuş kuş başı kebap.

oturmak (اوترمق) *f.l.* Olturmak. *(g.z. oturur)* Dernek etmek, enleşmek, ayakta durmayıp yatmayıp, câlis olmak, kuûd etmek, cülûs, bina emsali bir yana çökmek, gemi deniz dibine dokunup sığa çökmek. Mayiin tortusu dibe çökmek. Bir yerde ikamet ve temekküne razı olmak, kalmak. **aşağı oturmak** ferağat-ı rahat, saff-ı ni'âlde kalmak. **eğri oturmak** biedebane hareket. **göz üzere oturmak** mustar olmak. **kan oturmak** bereden bir uzuv karar ıp morarmak.

oturtmak (اوترتمق) Mukim etmek, iclâs, ik'âd, gemiyi sığa atmak, iskân ettirmek, ilmas, mıhlayıp çökertmek, kondurmak, komak, hayvan çökertmek.

oturtulmak (اوترتلمق) İskân, iclâs, vaz, ikad, rekz, nasb, ikame, tarh olunmak.

oturulmak (اوترلمق) İkamet etmek, olunmak.

oturuşmak (اوترشمق) Çöküp yerleşmek, teskin olmak, gulû ve fesat tebs olmak, fırtına ârâm bulmak, tabiat sükunet bulmak.

ova (اوه) *is.* Düzlük, yazı olan yer, abadi feza, yeşillik olursa kır, sahra, kumluk olursa çöl, feyfa, deşt-i kafr, deniz kenarında olan sahil, sehl, tehâme. Cibal eteğinde rîf, büyükleri bâdiye, hâmûn, beriye, taşlık olursa hazn, ufak taş ve kum olursa ahsa, altı su suğla olursa ahsa.

Ovacık (اوه جق) *is.* Erzincan sancağında Dersim aşayiri meskeni bir kazadır. İran hududında Bayezit'e mülâsık bir kaza.

ovalamak (اوغالامق/اوه لامق) Ovup ufatmak, ufak etmek. **bağ ovalamak** asmanın kabuklarını ovup dökmek.

Ovayüzü (اوه یوزی) *is.* Bartın'a mülhak bir kazadır.

ovdurmak (اوغدرمق) İkrâk etmek, sürdürmek.

ovlamak (اوولامق) *f.l.* Galat-ı meşhûru hovlamak. Fırlamak, kuş fırlayıp hücum etmek. **hov ağası** şahinci başı maiyetinde kuş ve şikâr memuru.

ovmak (اوغمق) *f.m.* Delk, ark, avmak, avkımak. **el ovmak** şaşırmak, el ile yıkamak. Pergaç, tarhana, tahta, tepsi ovmak.

ovmak (اوغمق) Taze tarhana, omaç, oğmaç dahi denir.

ovuşturmak (اوغشدرمق) Delk etmek, aheste ovmak, el ovundurmak, ızhâr-ı ye's etmek, naçar kalmak.

oya (اویا) Parça kenarına yapılan serme iplik, iplik oyuncak gibi ince oyma ve ince kırma, sayvan harc, firivilite, kıvrıntı, kuş dili, kulya, trabzan, kaya. İzmir oyası ki iplik oya, dantel vetire oya, saçak oya, tepsi kenarı, tavşan kulağı. Parça kenarına yapılan zarafe kirpik, afet tırnağı, çifte.

oyacı (اویاجی) Oya satan ve imal eden kârılar.

oyalamak (اویالامق) Oya takmak, işgal etmek, oynamak, iğfal.

oyalandırmak (اویالاندرمق) Oynatmak, tehir, tavik, mümâtala, alacaklı aldanmak.

oyalanmak (اویالانمق) İşgal olmak, tazyî-i evkat, teseyyüb, abese iştigal etmek, iğfal olmak, bir yerde ilişip kalmak.

oyan (اویان) At başına oydulmuş başlık gibi şeyler, gem vurmak, likam, licâm, baş rahtı.

oyanlamak (اویانلامق) Başlık vurmak, gem takmak.

oydurmak (اویدرمق) *(g.z. oydurur)* Delik deşik, nakr, hak ettirme, oyma yaptırmak. Tahta oymak.

oygalamak (اویغه لامق) Tahriftir. Oyulgamak dahi vardır.

oyma (اویمه) Ağaç ve mukavva ve sair şeylerden yapılmış oyuk şey, ağaç oyma, kumaş etrafında yapılan bir nev sayvan.

oymacı (اویمه جی) Ağaç ve gümüş ve sair şeyden oyma yapan esnaf. Hilekâr, mekkâr, huddâ, muhtâl.

oymak (اویمق) *f.m. (g.z. oyar)* Nahb, sakb, nakb etmek, bir işin içine girer gibi ta'mîk etmek, ince fikr ile tefennün, mülâhaza, teşrîh etmek, muhâda'a, bir kumaşın kenarını müdevver ya mu'akkar kesmek, libasın koltuğunu ve yakasını biçip açmak. Oyuk yapmak, delmek, kovuk nakr yapmak, lâhd kazmak. **göz oymak** hile etmek, adavet etmek

oynak (اوياق) Oynar şey ve oynayan yer, müteharrik, mafsal, mefâsıl. **oynak yeri** bend, boğmak yeri. Mütelevvin, sebatsız, mekkâr, mutinne-i sû, bî-ismet. *At oynağı.*

oynaklık (اويناقلق) Sebatsızlık, mekr, hadî'a, ismetsizlik, şansızlık, televvün, tannazlık.

oynamak (اويناماق) *(g.z. oynar)* Oyun yapmak, sarsmak, teheyyüç, ihtizâz, yerinden deprenmek, taharrük , tela'üb, iltihâ etmek, eğlenmek, abese iştigal, lâtife, raks, kumar etmek, halecan, imal, kımıldamak, işlemek, istihza, temeshur etmek, tekellüf, tasnif, tasnî-i evkat etmek, sarf, say ve marifet ile çok çalışarak lüzumsuz şey yapmak, fahri oyması gibi.

oynamak (اويناماق) Yerinde kımıldamak, hareket, raks, yürek halecan, tezelzül etmek, içe oynamak, tabtabe, oynak yerlerinde mefasıl taharrük etmek, rüsâh. Nakkaş tavanlarda oynayıp meselâ lâhana göbeği ve müsebbek, sepet rakş etmek, gömlek kenarına kuş dili zarafe yapmak. Lâtife etmek, itina etmemek. Gülüp oynamak, sürur etmek. **akıl oynamak** tecennün, şuur haleli. **at oynamak** nakıllamak. **can oynamak** halecân. **yürek oynamak** tabtâr. **zilsiz oynamak** mübalâğa-i sürûr, ibtihâc ve hubûr.

oynaş (اويناش) Hadîn, dost, maşuk, dildâde.

oynaşmak (اويناتنق) Mülâ'abe, mesela köpek yavruları gibi boğuşmak.

oynatılmak (اويناديلق) Tehâdu, tahrik olunmak.

oynatmak (اويناتماق) Tahrik, tehyîc, hile, istihza, raks, hora deptirmek, yerinden koparmak, oyalamak, at oynatmak, ekl ve bel'. İşgal etmek.

oyuk (اويوق) Oyulmuş şeyler, in, mağara, lâhd. Ağaç ve diş ve meyve kovuğu ve yeniği. **yapma oyuk** bağlarda korkuluk ki terkîk ile öyük dahı dirler, hirâse. Aslı oymak fili olmak gerek.

oyuklanmak (اويوقلاغق) Obruk kovuk olmak.

oyulga (اويولغه) Oyulganmış, oyulgamış dikiş, muvakkaten parçaları tutturmak için vurulan hafif hıyata.

oyulgalamak (اويولغه لامق) Nekendelemek zıddı, muvakkat dikişle yapıştırmak, yılan gibi dalganarak hareket etmek.

oyulgamak (اويولغمق) Oyar gibi yol yol etmek, dikişle lebâde gibi çizik çizik etmek, lebâde dikişi yani seyrek seyrek iliştirmek.

oyulmak (اويلمق) Çukur olmak, ağaç kavuğu lâhd gibi boş olmak, zebunluktan gözler çukura gitmek, su darbından yerler hark olmak ve bina temelleri yenmek. Oyuk yapılmak.

oyum (اويوم) Oymak tarzı ve oyuk yeri ve resmi. **oyum oyum oymak** göz oyumu hanesi. Tekit ve mübalâğa içindir.

oyumlamak (اويوملامق) Yerleşmek, ağaç tutmak, kök salmak.

oyun (اويون) Oyup yaptıkları fikir sarfıyla peyda ettikleri şey, hareket, raks, lu'b, lehv, kumar, lağv, hile, çare, dek, tasni, fesat, baz, bâzî, lâbe. **oyun almak** kumarda kazanmak, ütmek. **oyun çıkarmak** temaşada icrâ-i lehv etmek, sanat göstermek, tasniat yapmak. **oyun ebesi** piş-kadem. **oyun etmek ve oyun yapmak** ihtiyâl, tehâdü, mekr. **beciz, dama, tavla, kâğıt oyunları, tiyatro oyunları, orta oyunları** türrehât. **can oyunu** fedâ-yı nefs. **kılıç oyunu** talim, müsabaka. **orta oyunu** şebîh-i tiyatro ve temaşa. **para oyunu** mal kuvvetiyle bulunur çare, fedâ-yı mâl. **sıçan oyunu, ali cengiz oyunu** ismetsizlik. *Kalkan, lobut, matrak, cirit oyunu, atlama, adım atlama, aramızda kaz var aldatma, el almaca, el el üstünde uçurtma, aşık, uzun eşek, oldu bitti, balık kaçtı, bilmece, boğça, paça, pişti, tahtarevalli, tezgâh, tek mi çift mi, ten ten, n'estersin benden, çaylak yavrun kaparım, çek çivin , çelik çomak, ceviz çukura, fındık, hamam kızdı, değirmen, dön dön baba, söndürme çöpü, saklambaç, top pişdi, topaç, zarf, kaydırak, kızak, kör ebe, köşe kapmaca, giriş çıkış, maske, mum dibi, meşe kovalama, vardı kara, yağ satarım, yazı mı tura mı, esir almaca, yüzük kimde, yumurtalı tavuk.*

oyunbaz (اويونلاز) Dekbaz galatı.

oyuncak (اويوجاق) Mel'abe, bâzîçe, hükümsüz şey, oynanmış, hurda iş. **çocuk oyuncağı** mel'abe-i sıbyân.

oyuncakçılar (اويوخاقجيلر) Maruf esnaf, şeytan çarşısı.

oyuncu (اويوجى) Rakkas, horacı, bâzîger. Kumarbaz, muhtâl, hile-kâr.

ozan (اوزان) *is.* Herze-vekîl, lâklâklı, muciz, lâfazan, geveze.

Ozi (اوزى) *is.* Rusya'da Ozi ırmağı kenarında bir kaledir, civarında Ozi kazağı taifesi. **Ozi Suyu** Aksu ile Dinyeper çaylarının iltikasından hasıl olan nehir.

Ö

öbek (اوبك) *is.* Aslı öb. Yığın, öbek, öpek, püşte. *Halk öbek öbek oturmak.*

öcüşmek (اوجشمك) Bahis tutuşmak, öcürmek.

öç (اوج) *is.* Sâr, nekam, ceza, mükâfât-ı yâdes, öndül, bahis. **öç almak** intikam, ahz-i sâr etmek, acı çıkarmak. **öç tutmak** bahis etmek, lâdes tutuşmak, iddia etmek.

öd (اود) *is.* Merâre, zehre, safra kavuğu. Yürek gibi cesaret, şecaat. *Öd kopmak, öd patlamak.*

öd ağacı (اود اغاجى) *is.* Sahihi eyd ağacı, ud.

ödek (اودك) Tazmin, eda.

ödelek (اوده لك) Acı mizaçlı.

ödemek (اوده مك) Eda, tediye, ifa, kaza, îfâ-i farîza-i zimmet etmek.

Ödemiş (اوده مش) *is.* Sığla sancağında Ödemiş maa Berki ve nevahi kazasının merkezi bir kasabadır.

ödeşmek (اودشمك) Takas, ecr-i misl satmak.

ödetmek (اودتمك) Tazmin ettirmek.

ödlek (اودلك) Cebân, ürkek, hâ'if, zehreçâk.

ödünç (اودونج) Bitim olmayıp geçici olan, makruz, âriye, eğreti, müstear, karz, müstekrazat, deyn, vâcibü'l-edâ. **ödünç almak** istikraz, istidâne.

öfke (اوكمه) Türkîde öpke. Göğüsten gelen hararet, gazap, lehb, gizlisi gayz. Sa'îr, tehevvür, hışım. *Öfke etmek, öfkeye uymak.* **âşık öfkesi** muvakkat. **öfke topuğa çıkmak** iştidâ, med.

öfkeci (اوكمه جي) Hadîd, mütehevvir, mütezemmir.

öfkelendirmek (اوكمه لندرمك) İğzap etmek.

öfkelenmek (اوكمه لنمك) Tehevvür, gayz, hışım.

ögüldemek (اوكولده مك) Hayvanlar huylanma, diş gıcırdatmak.

ögürtlemek (اوكورتله مك) *f.l.* İntihap etmek, nasp ve tayin, güzide etmek, öründelemek, seçmek.

öğle (اوكله) Günün göğsü, nısf-ı nehâr, zuhr, gün ortası, gün yarımı, nîm-rûz. *Öğle azadı. Öğle sıcağı.* **öğle taamı** nehar. **öğle üstü** bade'z-zuhr. **öğle uykusu** kaylûle. **öğle vakti** öğleyin.

öğrenmek (اوكرنمك) Taallüm, telemmüz, kesp, ahz, intifa, istifade, iktibas etmek, istilâm, tahkik, istifsar, tefehhüm. **dünyayı öğrenmek** ihtibâr. *Akıl öğrenmek, baş öğrenmek, sanat öğrenmek.* **öğreneceği yok** bî-idrak.

öğretici (اوكردیجى) Muallim, üstat, müderris, ilka, ifsat, iğva edici.

öğretmek (اوكرتمك) Sineye nakşetmek, talim, tedris, ifade takrir etmek, ifham, telkin etmek. **hâlini öğretmek** ceza, mücazat etmek.

öğü (اوكو) Öngü, inat, lecâcet.

öğü (اوكو) Temiz, salih.

öğü (اوكو) *is.* Su almak için buzu deldiklerin yer.

ögüç (اوكوج) Ügür, sabık. *bk. müterakki.*

öğün (اوكون) Oturanın önüne bir defada konulan pay. *Bir öğün.*

öğür (اوكور) Öğrenmiş, alışık hayvan, çift olmuş, terbiye

öğürdüşmek (اوكوردشمك) Yarışmış, görmüş koşum hayvanı yarışmak. Tabî'at-ı sâniye itiyad.

öğürmek (اوكرمك) Ö ö diye göğüsten ses etmek, kay getiremeyip naky etmek. Hayvanlar öküz ve inek böğürmek.

öğürtmek (اوكورتمك) Hayvan alıştırmak.

öğüt (اوكوت) Nush, pend, meviza, nasihat. **öğüdünü almış** muallem.

öğütçü (اوكوتجي) Nasih, vazıh.

öğütlemek (اوكوتله مك) Öğüt vermek, vaaz etmek.

öğütme (اوكوتمه) Kırdırılmış aşlık buğday, mercimek.

öğütmek (اوكوتمك) Kepeği ayırıp unu temiz etmek, zımnında buğdayı tahn etmek,

kırmak. Durmayıp çene oynamak ve çok yemek.

öğüttürmek (اوگوتدرمك) Değirmene verilmek, öğüdülmek.

öğütücü (اوگوديجى) Tavâhin *bk. azı diş.*

öhö öhö (اوهواوهو) *es.* İstihza öksürüğü. *Ehe ehe* gibi avam kârıdır.

ök (اوك) Göğüs sine. Türkîde öb ak ciğer-Levh, sadr.

ökçe (اوكجه) Akıb, topuk arkası. *Pabuç ökçesi, ökçe ağacı.* Kalıp parçası. **ökçeleri çekmek** miştâb. **ökçesine basmak** takip. **ökçe kemiği** ka'b. **saban ökçesi** sikne.

ökse (اوكسه) *is. Rum.* Burç dedikleri ağacın Macar üzümü tesmiye olunan tohumunun balından yapılan ükşüt, yalımkara, değneklere sürülüp tuzak olur. **ökse çubuğu** kuşların yapışıp kaldıkları dıbklı değnek.

Ökse (اوكسه) *is.* Canik'te maa Efhay ve Ayvacık Çarşamba'ya mülhak.

öksimek (اوكسيمك) Gönül arzu etmek, tasalanmak, garipsemek.

öksü (اوكسو) *is.* Ölçer gibi yandı odun.

Çü var-ıdı yolında cidd ü cehdi
Öküş kılmış-ıdı şîrîn nezr ü ahdi
Pes andan vurdu şeftaliye dişler
Öküş verdi ter ü taze yimişler.

öksürmek (اوكسرمك) Göğüs dert edip su'âl etmek, tenahnuh, istihza, işaret, ihbar etmek.

öksürük (اوكسروك) Su'âl, serefe. **şedit öksürük** boğmaca, su'âl-i kelbî, hükâ. **öksürük tutmak** boğmak. **öksürük otu** fenceyun su'âli, deve tabanı, farfara otu. Boğmaca boğazı, zebhe-i hânika, su'âl-ı dîkî.

öksüz (اوكسز) Yetim, benâmî, bî-kes. **öksüz balığı** renksiz kırlangıç. **öksüz malı** eytâm sandığı. **öksüz parmak** bınsır. **öksüz sevindiren** adi, sahte, taklit, alaca şey. **öksüz urganı** hablü'l-mesâkîn, ak sarmaşık. **öksüzler babası anası** mürüvvetli. *Öksüz geğrek kısırı, öksüzcene. Öksüzün şeytanı dokuz terbiyesi kıt.* **öksüz oğlan soğanı** çiğdem, hanik, gülâb.

öksüzlük (اوكسزلك) Bî-keslik gibi ihtiyaç.

öküz (اوكوز) *is.* Aslı oğuz, enenmiş, saf, pâk, fütüvvetli, yahut öklü, öklünmüş, memduh, uz. Sığırın koşulmuşu, sevr, saf-derun, aklı kıt. Sürü ile gezene sığır, bakar. Aygırı boğa, genci tosun, yavrusu buzağı ve anadan ayrıldıkta dana, dişisi inek, genç dişi düğe. **öküz balığı** su mâlikesi envaından. **öküz bilekli** bukağılığı dar at. **öküz boyunduruğa bakar gibi** mütevahhiş. **öküz boyunduruğa kuyruğundan vurur** zamane işgüzarı. **öküz damı** zerîbe, hatire, ağıl. **öküz dili** lisânü's-sevr. **öküz gözü** arnika nevinden. **öküz kulağı** koyu yapraklı sinirli öküz çavanı. **öküz soğuğu** sitte-i sevr. **boynuzu kanlı öküz** gazbân. **boyunduruk altında öküz** halka-be-gûş, muti. **çift öküzü** feddân. **sarı öküz** Hünûd hezeyanınca hâmil-i küre-i arz.

öküz (اوكوز) *is.* Kastamonu'da Tosya'ya muzaf kaza.

öküzlük (اوكوزلك) Ahmaklık, kabalık.

öl (اول) Türkîde çamurluk. Ufak göl, batak, gönen.

ölçek (اولچك) Şinik, küçük keyl, müd, sa, dört ölçek,, on altı kıyye bir kiledir. *Bir ölçek tohuma bir evlek tarla.* Mikyâl, sağ. **yarım ölçek** bir kutu, iki kıyye.

ölçer (اولچر) *is.* Enbur ve ağaç, öksü gibi ateş ve kül karıştıracak demir kol, gelberi, boylu maşa, uzun ince öksü.

ölçermek (اولچرمك) **ateşi ölçermek** karıştırıp kızartmak. **fitne ölçermek** ateş, fesadı iş'âl etmek, telhîb, nâ'ire-i ihtilâl, îkad-ı fitne.

ölçmek (اولچمك) *f.m.* Vezin, keyl, peymane etmek, mesaha, oran etmek, endaze zer, arşın etmek, kıyas, takdir, tahmin, mu'âdele. **canı cana ölçmek** insaf, muvazene etmek, oranlamak. **ölçüp biçmek** mülâhaza. **yeri ölçmek** düşüp yatmak. Mesaha ile harita yapmak, vezin, takti etmek, nefse danışmak, kıyâs-ı nefs etmek.

ölçü (اولچو) Eşyanın kemiyeti, endazesi, vezni.

ölçü (اولچى) Ölçmek aleti, endaze, zincir, kile, kutu, kuffe, çanak ve ölçek gibi mikyas, müd, müdre, müdare, muzır, mudur büyüğü karamut. **ölçü almak** ibret, ihtibâr. **ölçüye almak** eşya imal için bir şeyin ensâbını zaptetmek. *Ağzının ölçüsü.* **boy ölçüsü** dirayet derecesi. **göz ölçüsü** kıyas, izan. **şiir ölçüsü** evzân-ı kıt'a. **terzi ölçüsü** şerit. Tûl ve arz

ve umk mesâhası. Ensâb, miktar, vezin, itidal, insaf.

ölçülmek (اولچلمك) *(g.z. ölçülür)* Mesaha, mukayese, müvazene olmak.

ölçüm (اولچوم) Tutum, ölçülmüş tavır, eda. **ölçümü bozmak** reviş ve reftarı tebdil etmek. **ölçümünü bozmak** tağyîr-i vaz, ibtâl-i endam, değiştirmek.

ölçümlemek (اولچوملمه مك) Hesap, mukayese, mülâhaza, ölçüp biçmek, kemiyet ve keyfiyeti mülâhaza ile tasmîm ve tedbir, mukayese, müvazene.

ölçünmek (اولچنمك) Keşif, tahmin etmek, nispet, oranlamak.

ölçüsüz (اولچوسز) Bî-endâz, bî-had ve bî-kıyâs, gayr-i mu'tedil.

öldürmek (اولدرمك) Katil, helâk, ihlak, ifna etmek, gebertmek, hâlik, idam, kısas, yumuşatmak, kırmak, imâte, iras, nu'ûmet etmek, i'zâb.

öldürücü (اولدريجى) Katil, mühlik, hâyil.

ölet (اولت) **ölet yılı** hastalık, veba, salgın, hayvan kırcını.

ölgü (اولگو) Terazi, mizan, vezne, kantar, kapan, kıstas.

Ölgün (اولگون) *is.* İşkorda civarında bir liman.

öllü (اوللي) Islak. **dut öllü** mülevves, sırsıklam.

ölmek (اولمك) *f.l. (g.z. ölür)* Terk-i cân, vefat, irtihal etmek. Helâk ani'l-gayz, soluk, yumuşak, pejmürde, zebûn olmak, sıkılıp muztar olmak. Cıva, salata yumuşayıp zebun, pejmürde olmak, mustar, hevl-nâk olmak. **ecelsiz ölmek** murdar ölmek. *Ben öldükten sonra dünyada taş taş üstünde kalmasın.* **ölürüm diyen** meyus. *Ölür müsün öldürür müsün!* **ölmek ölememek** uzun çekmek. **yola ölmek** feda. Şiddet-i gayz. **gözünü öldürmek** kazimîne'l-gayz. **ölmezden ölmek** azap.

ölmez (اولمز) Pek canlı, dayanıklı, tavîlü'l-ömr, hayy-ı lâ-yemût, baki, daim, dürüşt, muammer. **ölmez oğlu** dayanıklı kavi kumaş ve eşya saire. **ölmez diken** yaban mersini, âs-ı berrî, durda bak, her dem bahar. **ölmüşler canı için** sebil, sadaka.

ölü (اولو) Ölüg, meyyit, mevta, ceset, naaş, cenaze, sölpük, soluk, pejmürde, hâlik, müteveffa, merhum, mürde, cansız, soluk, ruhsuz, gevşek, tembel. **ölü beniz** musaffar, bozuk, zerd, soluk. **ölü dalga** hafif solugan yalı emvacı. Ağlamak, matem, izâ. **ölü soyucu** nebbâş, le'îim.

ölücü (اولوجي) Hâlik, fani, mütezelzil. ölüg, solmuş, sönmüş, baygın, zumr

ölüm (اولوم) Mevt, sebeb-i mevt, ecel, hatf, sam, telef, merk, helâk, idam cezası, âhir-i ömr, vade, vefiyât. **ölüm dirim** hayat ve memat, herc ü merc. **ölüm hâli** ihtizar, nez, firâş-i mevt. **ölümüne susamak** helâki aramak. **apansız ölüm** füc'e. *Her sözü bir ölüm.* **iyi ölüm** âkıbet-i hayr.

ölümcül (اولومجيل) Muhataralı, maraz-ı mevt.

ölümlü (اولوملو) **ölümlü dünya** dâr-ı fenâ.

ön (اون) *is.* Nasiye, cephe, pîşânî, karşı, ileri olan şey, mukabil, yüze gelen, doğru olup yan olmayan taraf. *Önümüzde kış , önü saha. Ön diş. Ön kapı.* **ön kol** ileri giden asker, mukaddime, talî'a. *Ön tekerlek.* **öndekiler** mesbuk şeyler eslâf. **öne bakmak** dikkat, ihtimam, sud. **öne düşmek** delâlet. **öne gelen** ileri gelen, mütehayyiz, mukaddem, piş-kadem. **öne varmak** iştigal. **önü açık** manisiz, nezaretli. **önü ardı** ma-kabl ve ma-ba'di ihtiyat. *Önüne bakma sonuna bak.* **önüne çıkmak** kat-ı tarîk. **önüne katmak** kovmak takip. **önünü almak** men. **önünü ardını bilir** piş ve pes sayar, hibretli, mücerreb, hazım ve ihtiyat sahibi, müraat eder. **sınıfta önayak** serhayl, bedreka.

önce (اوكجه) Peşin, mukaddem, ikdam, evâ'il, evvel.

öncelemek (اوكجه له مك) Müsabakat,

öndüç (اوكدوج) İleri haberci, savacı, mukaddime, müjdeci, tekşif.

öndül (اوكدول) Sibak, rehin, kerâv galatı adûl. Kavil ve şartla üç ve bahis tutulan şey. **öndül koymak** irhân-ı da'vet, sılâ etmek.

öngül (اونگول) Muannit, musır, dikbaş. **eşek öngülü** inat, müfrit.

öngüllük (اونگولك) Öngüllük etmek.

öngüşmek (اونگيشمك) İnada binmek, terslik, taannüt, temerrüt, leccetmek.

önün (اوكون) **önün önün gitmek** tekaddüm, önde, ileride yürümek.

önünmek (اوگونمك) Yüz tutmak, teveccüh, iktida, taklit etmek. Yönünmek dahi gelir.

önürdü (اوگوردي) Mukaddem.

Ahımdan önürdü yetişir kapına eşkim
Germiyet ile şöyle giden ribâd yetişmez.

öp (اوپ) *is.* Türkide göğüs, sine, sadr, levh vücudun önü ve toparlak yeri manasınadır.

öpme (اوپمه) *n.* Ne fena!

öpmek (اوپمك) *f.m.* Takbil, lesm, bus etmek. **öpüp başa komak** ihtiram. **öpüp koçmak** bûs u anâk. **ağzını öpmek** iyi, hayır teşekkürü. **el etek öpmek** rica, niyaz. **el öpmek** kapılanmak, icaze almak, mezun olmak. **yedi yerde yer öpmek** mübalâğa-i hürmet ve tazim. **yer öpmek** secde, tazim, inkiyâd, tezellül. *Öpme öpme zirde elin uzatır.*

öptürmek (اوپدرمك) *(g.z. öptürür)* Buse vermek. **etek öptürmek** azamet. **yeri öptürmek** düşürüp devirmek.

öpülmek (اوپلمك) **el etek öpülmek** resm-i bî'at, resm-i tapu.

öpüş (اوپوش) Öpü, kuble, buse, şeftali.

öpüşmek (اوپشمك) Öpürlemek, mükerrer şapur şupur öpüşmek, öpüşür, musalâha ve musafaha etmek.

öpüştürmek (اوپشدرمك) *(g.z. öpüştürür)* Barıştırmak.

ör (اور) *is.* Yapma set, bârû, hadd-i fâsıl, yerde havale masnu, yokuş, yura,

örcin (اورجين) İp, merdiven.

ördek (اوردك) Gizlenir hayvan. Envaı çok mürgâbı, vez. **deniz ördeği** bahrî seklâbî, kırmızı gagalı sultanî seklabi kürze ve **yaban ördeği** boğurtlak, urcın, tekr, çıkrıkçın. **çin ördeği** destere burun. *Kadın ördeği.* **kaşıkçın ördeği** kıl kuyruk. **karaca ördek** kervan, vezne ,boşalan yeşil baş elma baş *patika.* Ardından bacaklı ufacık nevi anfit ördeği. **ördek balığı** çuçur nevi. **ördek başı** zümrüdî yeşil. **ördek edalı** paytak. Çömlek, âb-rîz , şişe ördek. **ılıca ördeği** tenperver adam. *Kaz yerine ördek almak.* **ördek muhabbeti** sade vah, vah, vah, vah.

ördürmek (اوردرمك) Örülmek o manalarda.

öre/Öre (اورا) Tepe, hudut nişanı. Türkistan'da Semerkant tarafında bir şehir.

örelemek (اوره له مك) Kaba, muvakkat örmek.

örelenmek (اوره لنمك) Yapınmak, tezyin olmak, meydana gelmek, kalkınmak.

ören (اورن) Eski duvar, şehir ve kale viranesi. **ören gülü** yabanî nesteren. **ören pulu** talk-ı ebyaz.

ören (اورك) Yapı, tertip, zinet. **ören ipi** hazyân, duvarcıların persesi ve hiza çırpısı, tavile ipi, şebike örülmüş ipten torba.

örelemek örenlemek tanzim, tezyin.

örencik (اورنجك) Harabe, eski âsâr.

örf (اورف) *is.* Örf, haşyet, dehşet.

örflemek (اورفله مك) Korkutmak.

örgü (اوركو) Örgü, saç örgüsü, safîre, akîs, şerit, tafta.

örgülemek (اوركوله مك) Öremek, saçları örgü etmek, mişta.

örike (اوركه) Tepesi üskülü, örelenmiş reke, miftele. **örike hırtısı** Rumca hırtı kâğıt. **ebe örikesi** iskemle urçuk dahı derler. **örike taşı** denizde yassı kaya.

örme (اورمه) İpek nakşı ki terbî'î ola verev olmaya. **örme duvar** moloz duvarın gayrı.

örmek (اورمك) *f.l.* Elek, ip, ağ, çorap, hasır saç, kafes, redm, sed, zafr, nescetmek, duvar yırtık şey, kumaş yine termîm, rüfû etmek.

örme örmek (اورمه اورمك) Mensûc. Bir nev kemha. Bir nev şerit.

örnek (اورنك) Numune, nüsha, nîrenk, nümûdâr, misal, menend, gûne.

örs (اورس) *is.* Alât, sendân. **kuyumcu örsü** mıstaba. *El örsü. Örsü dişle ısırmak.*

örselemek (اورسه له مك) Tartaklamak, incitmek, pejmürde etmek, zedelemek, vücudu hastalık itap etmek. *Sıtma örselemek.*

örtmek (اورتمك) *f.l. (g.z. örter.)* Örlemek, setr, tahzîr, ihfa, ketm, iksâ, izmâr, ıtbâk etmek, yaşmak, bent, kapıyı kapamak, afv. tagammüd, müsamaha, mağfiret, sıyanet, hatayı dâmen-i afv ile setr etmek, yarlığamak, gufran, inkâr, küfr, küfran. Yarayı deri kaplamak.

örttürmek (اورتدرمك) *(g.z. örttürür)* Müsettir ettirmek, çukuru doldurmak, binaya dam kurdurmak, defnettirmek.

örtü (اورتو) Setr, istâr, pûş, pûşîde, yorgan, gatâ, dam. **baş örtüsü** lukfe, kefye. **hane**

örtüsü dam, satıh, kiremit, çatı. **eğer, gaşye örtüsü** zeyn-puş. **kahve örtüsü, araba örtüsü, yasdık örtüsü,** gışâve, kılıf. **ser örtüsü** yaşmak, firâce, câr, azar, zar. **yüz örtüsü** peçe, pûşîde, nikâb, lisâm, tavak, tutuk.

örtücü (اورتوجى) Sair kafir, pûşende, hami.

örtülmek (اورتلمك) *(g.z. örtülür)* Mestur, mahfi, hafi olmak, zîr, tutuk, hafâda kalmak, pûşîde olmak, zemin ihata etmek, şamil olmak.

örtülü (اورتولو) Hafî, mahfi, mestur, mahfuz, mektum, meçhul, pûşîde, mağmum, muğlâk, zîr-i istâr, tekellüfte, kapalı, gizli muhaddere. **başı örtülü** meskûtün anh.

örtünmek (اورتنمك) *(g.z. örtünür)* İstitâr, ihticâb, tutuk tutmak, tesettür etmek, pûşîde, yorgan çekilmek, nikab komak. Ört bas etmek, ketm, tebs.

örü (اورو) Mahdut, mesdut yer, iple çevrilmiş, kurutulmuş çayır. **tuzla örüsü** beher tuzlanın dâ're-i ticâreti. *Kuru örü, balçıklı örü.* **duvar örüsü** bina tarzı. Dik. **kuyruğu örü hayvan** akrep. **örü duvar** dik, kayim.

örübalçığı (اوروبالچغى) Samanlı çamur, harç.

örücü (اوروجى) Kıl örüp dokuyan, mutaf, şal tamir eden, rüfûger.

örük (اوروك) Sübü meyve, erik.

örümcek (اورمجك) Örümcek, örgemci, encaı nâsice, ükkâşe, ankebut, hortuk, mûle, kehvel, rütilâ *bk. bügelik.* **örümcek ağı** yuvası tenîde, tente. **şeytan örümceği** lu'âbu'ş-şems, muhâtu'ş-şeytân. *Deniz örümceği. Örümcek kuşu.*

örümceklenmek (اورومجكلنمك) Örümcek olmak, anâkib mensucatla toz toprak tutmak.

örün (اورون) Yer, mansıp, mevki.

öründe (اوروندە) İntihap.

öründelemek (اوروندە لمك) Örülemek, nasp, tayin, tahsis, tahdit, intihap, ihtiyar, intika, güzide etmek.

öskere (اوسكره) *is.* Tûlânî kavata, sekerce

öte (اوته) Geçkin, ber, ileri, fevk, mavera, mabat. **daha öte** dûr-ter. **ırmağın öte yakası** maveraünnehr. **öte beri** şu bu. **öte beri almak** tedarikat. **öte beri etmek** teşebbüs, tesaddî, ihtiyâl. **ötesine varmak** mübalâğat, ecavüz, cesaret. **ötesini beri etmek** tedebbür, tedbir. **öteden beri** ez-dûr, mine'l-kadîm, iptidadan, uzaktan. **öteki gün** evvelki gün, perberûz.

ötleğen (اوتله گن) Sığırcık nevinden kara bir kuşcağız.

ötleği (اوتلكو) Havada çok devreder bir nev kerkes, uşak kapan.

ötmek (اوتمك) *f.l. (g.z. öter.)* Geçmek, aşmak, savmak, ses etmek. Af, ferağat, mağfiret etmek, geçmek. *f.l.* elhan, teganni, terane, ötüp durmak, lâklâkiyat, leylek gibi takırdamak, beyhude lâfazanlık etmek, satît. **kulakları ötmek** çınlamak, ahenk ve neva, şevk ü tarab. **tüyler ötmek** nihayet-i safa. Şişe, kubbe tınlamak, ses aks etmek, ses münakis olmak. *Boş kalıp tın tın ötmek.* **horoz ötmek** sabah olmak. **borusu ötmek** nâfizü'l-kelim olmak. **bülbül ötmek** feryâd-ı andelîb, mevsimi gelmek, tâb, bahar, rebî olmak. Geçip almak kazanmak, galebe edip yutmak.

ötre (اوتورى) Zamme, ref, vav harfinden bedel işaret. Türkide dört türlü olur. Zamm-i mufahhama ve mebsûta, memdûda, maksûre. İki ötre tenvin ile zamme.

ötrer/Ötrer (اوترار) Geçit, ma'ber, şerî'a. Türkistan'da kadim Tirmiz şehri.

öttürmek (اوتدرمك) Meselâ horozu sadha, tesvik etmek ve kanaryayı dolap ile tağrid etmek, ıslık ve düdük ve zurna boru ve davul vurmak, çalmak. Akis ile çınlatmak, tanîn-endâz etmek. Dağları inildetmek.

ötülmek (اوتلمك) Mağlup olup oyun kaybetmek. Türkîde taksir geçip affetmek. Yenilmek, mağlup, medhul olmak. Oyunda yutulmak.

ötün (اوتون) Geçme, af, gufran, mağfiret, kabul, safh, i'tizâr.

ötürü (اوتورى) Sebep ve illet için bir şeye raci ve mensup ve müteallik. Sebep, ecl, zımn dair, mütedair, cihet, dolayı. Aslı ötkeri. *Bir mıhdan ötürü.* **ondan ötürü** binaenaleyh. **neden ötürü** ne sebebe mebni.

ötüş (اوتوش) Ötme, sada, lahn, tanîn, teganni, akis.

ötüşmek (اوتشمك) Kuşlar sürûd-ı elhân, teganni, yavrular tegarrüd, iştikâ etmek.

övmek (اوگمك) *(g.z. öger.)* Medh ü senâ eskitmek, hamt, sipas, tarif, tavsif, zikr-i cemîl, na't, ıttırâ, sitayiş etmek. *Övüp yaratmak.*

övücü (اوگوجی) Mâdih, meddah, zakir.

övünmek (اوكنمك) *(g.z. övünür)* Tefahur, müfâharat etmek, müftehir olmak, mübâhât, temeddüh, fahr, itina, kendine güvenmek, tebahi.

övüş (اوكوش) Medh, sena, seniye, sipâs, sitayiş, zikir, mehâmid-i evsâf.

öyken (اوگلن) Öygen. **kızıl öyken** merî, öygük. **öyken başı** galsama, gırtlak, hançere.

öykünmek (اويكنمك) Derd-i derûn etmek, müteessir olmak.

Gül yüzüne öykünürse lâle-i sahrâ-nişîn
Yüreğine dâğ-ı hırmân vur yüzünü kana bas.

öyle (اويله) *sf.* O ile, bu ile, şu ile, böyle, şöyle, misilli. Hakezâ, onun gibi, mislihi, çünîn manasına. **öylelikle** o üslûp üzere. O hile ile, vech-i mezkûr ile, bu tarik ile, bu namat üzere, şöyle, şöylece, cüzî, hafifçe. *Öyle başa böyle tıraş.* **öyle, eğer öyle olsa** binaenalazalik, oynumsa, halbuki. **öylesi değil** ne münasebet! **öyle ise de** mâhaza, mamafih, lâcerem. **öyle değil ise** yoksa.

öyük (اويوك) *is.* Oydurma, oyuk, korkuluk, tümsek, hail, yapma tepe. Meşhur yıldızın ismi. *bk. bozöyük.*

öz (اوز) *is.* İç, ağacın göbeği, kamışın lüzûcetli lübbü, muh, mağz, nefis, kalp, cevher, eşyanın halisi, âlâsı, ve öz siması. **özü mor sakız** örü. *Özmellik kaymak.* **öz kuşu** su çulluğu envaından. **sakız özü** gacîr.

öz (اوز) *sf.* Kendi, zatı, mahsus, halis yalnız. Kendisi. *Öz baba, öz valide.* **öz gözüyle** re'ye'l-ayn. **öz vahid** kardeş. **öz özüne** binefsihi, hod-be-hod, bizatihi. *Özü sözü saf ve sadık.*

Özbek (اوزبك) Kendi kendine, müstakil manasına Özbek Han namında bir beyin başına toplanan müslim Moğol aşayiri ki hâlen Türkî-zebân olmuştur. Doksan iki aşiretler derler. Buhara ve Havkandı temellük etmişlerdir.

özdek (اوزدك) Ağacın kütüğü, sap, buğday sakı, anız. Kesilmişi tomruk. Bazı nebatın baldırı, kırıntısı.

özdeklemek (اوزدكله مك) Büzdeklemek, tarlada tükenti özdek, kesmik cemi özdekleyip yüz diklemek, tezellül, acizane davranmak, ihtikar, hûşe-çînî.

özden (اوزدن) Levzü'l-mi'de.

özdenk (اوزدنك) Perv, küpe, tane, askı.

özek (اوزك) Çıban özü, süngeri, çekirdek, göbek.

özek (اوزك) Yerin kuvveti, çıbanın tıpası, süngeri ve katı cerahati, lüzucet, hulâsa, rub, eşyanın halisi, iyisi, öz demir. Özlü çamur.

özen (اوزن) Özenilip yapıla şey, özen bezen huliyyât, tezyin, ihtimam, hile.

özendirmek (اوزندرمك) Teşvik, ilhâh.

özenmek (اوزنمك) Cidd ü cehd, say, ikdam itina, içtihat etmek, ihtimam, iş güç edinmek, şevk ve ihtimam ile tekellüf, ihtiyar, külfet etmek, kuş yavrusu uçmaya hazırlanmak.

özge (اوزگه) Başka, diğer, dîger-gûn. Bambaşka hâl, fenalık, yabancı adam, ağyar. *Muhabbet özge hâlettir giriftar olmayan bilmez.*

özlemek (اوزله مك) Kendine istemek, görmeye iştiyak, özleme, arzu, özen bezen tekellüf, temenni.

özleşmek (اوزلشمك) Özlenmek, ağdalanmak, ta'akkud, kıvama gelmek.

özlük (اوزلك) Enaniyet, benlik. Vicdan, cevher, madde, lüb, yapışkan olmak.

P

pabuç (پابوش) *is.* Başmağın ökçesiz nevi, sarı mest pabuç gibi mutlaka ayakkabı kefş. *Tahta ve sokak pabuçu.* Müteferriattan terlik, filar, şıpşıp, edik, çedik, yemeni, merkup, postal, lâpçin mest. **pabuç izmaridi** yassı büyük nev, ipsoros, ispari. **pabuç tartan** evliya devesi. **pabuç üzengi** kazan dahi derler. **pabuçtan aşağı** muhakkar. **papuçlar dama atılmak** itibardan sakıt, ikbal gitmek. *Pabuçsuz kaçmak.* **ardından eski pabuç atmak** fâl-ı hayr yormak. **iki ayağı bir pabuçta** sıkıda, mustarip. **kılıç pabucu** kınının dibi

pabuççu (پابوشجی) Pabuç yapan, dikici, pabuç satana kavaf derler. Bazı mahalde saff-ı ni'âlde, pabuçlukta halkın ayakkabını bekleyen.

paça (پاچه) *is.* Bacağın alt tarafı, kürâ, sığır, dana, koyun ayağı, onun taamı. *Donmuş paça suyu, baş paçası, balık paçası, soğuk sıcak terbiyeli paça, paça böreği.* Bacağın derisinden yapılan kürk, elma zerdali, samur, kara kulak, vaşak paçası ayak tarafı. **paça günü** düğünlerin son günü ki onda paça yedirirler. **paçaları sıvamak** çemrenmek, ciddi hazırlanmak, sığanmak, işe girişmek. *Duman paça.* Tavşan paçası *bk.yonca.* **yaka paça olmak** sarılıp boğuşmak, niza etmek. *bk.bol paça.*

paçacı (پاچه جی) Paça ütücüsü ve pişmişini satan aşçı.

paçarız (پاچارز) *is.* Çaparıs taklididir. Çapraz, arkuru.

paçavra (پاچاوره) *is.* Eski kerpâspâre, aşçı paçavrası, kirli bez, ci'âl. Libas, çaput. Şermuta gibi bed-sıfât fahişe. **paçavra beyinli** kötü fikirli adam. **paçavra etmek** bir işi tezlîl, berbat etmek kirletmek, buruşturmak. **yağlı paçavra** mühimmât-ı harbiyeden ihrakta müstamel cisim, mermi.

paçavracı (پاچاوره جی) Sokaklarda çaput devşiren süprüntücü.

paçoz (پاچوز) *is. bk.kefal.*

pad (پاد) *is.* Yabanî sinameki, salkım ağacı gibi yaprakları sarı çiçekli olur, ufacık tohumu post içre yumurta kadar şişer.

Padkân (پادكان) Amit sancağında Padkân maa Kulp ve Hobdan. Ilıca'ya mülhak nevahidir. *bk. Lice.*

pafta (پافته) *is.* Bafta, şemse. Büyük kabara, gâşiye, döşeme. Demircilerin vida yivini yaptıkları burgu nevinden alet. *Başlık paftaları.* **pafta pafta** leke leke, parça parça.

pagurya (پاغوريه) *is. Rum.* Yengeç envaından küçük çağanos. Pagurya gibi panyuri. **pagurya kılavuzu** büyük nevi.

pahıl (پخل) *sf.* Bahil, tamahkâr, kazâ-i nâsâz. **pahıl olarak** tesadüf, aceb, nâ-sâz kâr, nekam manasına.

pahsa (پاخسا) *is.* Sandık kerpiçi, kerpiç duvar, kumsuz. Alafrangası peyze.

paklamak (پاكله مك) *f.m.* Temizlemek, silip sürmek, yiyip bitirmek, birinin zimmetini tebri'e etmek, temize çıkarmak, işini bitirmek, idam edip bitirmek.

paklanmak (پاكلنمك) Tathîr olunmak, illetten kurtulup arınmak.

paksan (پقسان) *is.* Mucidi isiyle maruf büyük zemberekli top ki hâlen şişhane, topların yoluna feda.

pal (پال) *bk. güvercin.*

pala (پالا) *is. Rum.* Enli, yassı, iki yüzlü şey, lâta. **kürek boynu palası** iki yüzlü uzun kılıç, meşhuru zülfikar. Yatımına olmayıp kılıçlama konan kereste, palalığına vaz olunan kirişler. Teğelti envaından uzun boylusu. **pala çekmek** kılıç vurmak. **pala çalmak** boşuna gezmek. **pala sallamak** tek kürekle kayık yürütmek.

palamar (پالامار) *is. İt.* Yoğun halat ki büyük gemileri karaya bağlamak yahut demir gomana yerine lengere raptetmek için kullanırlar, kals. **palamar gözü** geminin başında kıçında mahsus yuvarlak halat delikleri. **palamarı bağlamak, palamarı koparmak** siviş-mek.

palamut (پالاموت/پلاموت) *is.* Bellûd, pelit, bellût. Meşenin bazı nevi ve o ağaçların yemişi. O yemişin zarfı. **debbağ palamudu**

pelîd-i garbî. **şahbellut** kestane. *Su palamudu.* **yer palamudu** kurtluca, yer meşesi, kemâd. *Bodur Mahmut yosunu. Ay palamut ağacı, yılda bir meyve virirsin o da dağlar harcı.*

palamut (پالاموط) *is. Yun.* Maruf balık. Küçüğü kara balık. Çingene palamudu, büyüceği torik, sivri burun kuzu, büyükregi altı parmak, battalı zindan delen, peçuta. Tuzlu, altı parmak, lâkerde, asma kestane palamudu.

palan (پالان) *is.* Farisîde binek hayvanın semeri, rihâle, at palanı, merkep palanı, ester, deve palanı, hamut.

palandız (پالاندیز) *is.* Zank taşı, bertil çeşmelerin musluk taşı. Bir gûne uzun ve pek taş, semerci taşı, palanduj, somaki.

palanka (پالانقه/بلانقه) *is. Mac.* Ağaç ve toprakla yapılmış hisarcık, şarampoy, çevrilmiş büyük tabya, hendekli varoş, sur.

palanko (پالانقو) *is. İt.* Ağır yük kaldırmak için halatı biribirinin içinden geçirilmiş çok dilli çift makara.

palas (پلاس) *is.* Bayağı libas, çaput. **palas pandıras** yırtık pırtı.

palas (پلاس) *is.* Güriçe'de bir kadim kasabadır.

palaserta (پالاسرته) *is. İt.* Çarmıhların ayağı mesabesinde raf, ayaklık.

palaska (پالاسقه) *is. Mac.* Asker fişekliği, top hartucu vaz olunan çanta. *Süvari palaskası.*

palasturpa (پالاستوریه) *is.* Top doldurup sıkıverdikleri tomardan başka dolu topu sökmek ve silmek için paçavralı yahut burgulu sırık. Topun yuvarlağına vaz olunan üstüpüsü, gülle sıkısı.

palavra (پالاوره/پلاوره) *is İt.* Balıkların zoka ipi, top ambarı, gemilerde birinci ambar, askerin yattığı kat.

palayır (پلایر) *is.* Göllerde balık yapmak için ağaç dalları.

palaz (پالاز) *is.* Plâçka, yavru, bala. Palaz, güvercin, kaz ördek gibi bazı hayvanda müstameldir. **kuş palazı** bogaz ağrısı, kuş kanadı. **palaz gibi** semîn yağlı, pumpul.

paldım (پالدم) *is.* Pârdum, dikme yuvarlak kuskun halkası. **paldım kemiği** azm-i as'as.

paldır (پالدر) *es.* Güldür gibi. **paldır küldür** saldır saldır gibi.

Palı (پالی) *is.* Diyarbakır'da Palı madeni ve Ceska maa Hani kazası.

paltar (پالتار) *is.* Libas, pırtı.

palto (پالطو) *is. Fr.* Kayıkçıların bol üstlüğü ve ona taklit milvata.

Palu (پالو) *is.* Harput'ta maa Bucak kazasının merkezi.

palyoş (پالیوش) *is. İt.* Kısa, iki yüzlü pala, şiş.

pamuk (پنبوق) *is.* Pembe, kutn. Yumuşak beyaz şey. Fabrika mamulâtından pamuk bezi salaşpur, boğası, tülbent, soğuk bez, pazen, çit basma. *Pamuk ağacı.* **pamuk atmak** halaçlamak. **pamuk balı** pamuk çiçeğinden olan beyaz bal. **pamuk balığı** bir nev me'kûl camgöz. **pamuk bezi** gömleklik hilâlî, pembezâr, pembe çul. **pamuk gibi** nerm. **pamuk kumaş** kutnî, hakir, hakir-i hak alaca. **pamuk otu** beyaz pırasa gibi türüz otu, öksürük otu. **pamuğunu atmak** didiklemek, savurmak. **fodra pamuk** bedreki, halaçlanmış eğirlecek pamuk dürümü. **kastarlı pamuk** kasarlanmış pembe ipliği. **kulaktan pamuğu çıkarmak** intibah. *Top pamuk, tahta pamuk.*

pamuklu (پنبوقلو) Hırka ve zıbın gibi besili, dikişli libas. Çocuk sargısı bez, sepette pamuk malumat.

panayır (پانایر/پنایر) *is. Yun.* Yortu günü, cemiyeti. O münasebetle kurulan pazargâh. Mevasim-i mu'ayyenede mahall-i ma'lûmede açılan büyük pazar. *Uzuncaova, Balıkesir, Silivri, Karasu, Yapraklı, Lepiska, Nugorot, Maymaçin panayırı.*

pancar (پانجار) *is.* Türkîde çoğundur, sılk-ı bostânî, pazı, koçanlı pazı. *Pancar turşusu.* **pancar gibi olmak** kızarmak, kıpkırmızı koçan kesilmek, ihmirâr. *Pancar şekeri.* **sülüklü pancar** beçn.

pancur (پانجور) *is. Fr.* Abajurdan bir nev pencere kafesi ve perde, ekser tahtadan yapılır.

pantolon (پانطولون) *is. İt.* Kadim tuman paça, alafranga elfi. **şeritli pantolon** sırmalı üniforma.

pantomim (پانطومیم) *is. Fr.* Dilsiz oyunu, tiyatroda bir nevi mukallit oyunu. Samut dilsiz oyunu.

panya (پانیه) *is. İt.* Kayık bağlayacak kıç ipi, parime. **panyayı çözmek** usul ile savuşmak, sivişmek.

panzehir (پانزهر) *is.* Hayvanat-ı mücterre ciğerinde ve midesinde olur, husyât nevinden bir taş illeti ki katıu's-sem ve tiryak-ı elem zannederlerdi.

papa (پاپا) *is. Yun.* Baba manasına. **rim papa** katoliklerin Roma'da olan re'îs-i ruhânîsi ki sair katolik patrikleri ona tabi olur.

papafingo (پاپافنغو) *is. İt.* Papağan kanadı manasına gemi direğinin üçüncü yelkeni. *Papafingo sereni.*

papağan (پپغان) *is.* Babgâ ecnası ve her cinsin envaı çoktur. Arra, sârû. Tuti, küçük Hint kuşu, kakato, luri, hindin kırmızı kuşu. **papağan gibi** bî-haber, alık. **papağan yemi** aspur.

papara (پاپاره) *is.* Peynir suyu, suda pişmiş peynir. Fukaranın yağ yerine kullandığı için tatsızlıktan kinaye olur. **kül paparası** muska, kül yakısı. **paparasını yemek, çekmek** bin şeyin tatsızlığından, sudâ'ından muazzep olmak.

papatya (پاپادیه) *is. Rum.* Koyun gözü, bâbûne, ukhuvân, bahçelerde envaı çoktur. **sarı papatya** sığır gözü. **rayet papatyası** bâbûnec-ı kelbî.

papaz (پاپاس) *is. Rum.* Dede kıssis, keşiş, baba, şeyh manasında kilise adamı. Karabaş rahip bunun gayridir bazen mug ve ve mûbede ve kahine dahi kitablarda papaz denir. **Papazadası** Heybeliada civarında cezîre-i sagîre. **papaz balığı** bir ufak kaya balığı. **papaz otu** bit otu gibidir, leclâciye fasilesinden bir Amerika nebatı. **papaz otu tuzu** vratrin. *Papaz ravendi.* **papaz yahnisi** soğanla pişen yağsız yahni, balık pilâkisi nevi. **papazlığı takınmak** heyet-i kıssîsi iltibas etmek, kıssîse girmek.

papazî (پاپاسي) Bir nevi gömleklik fabrika bürümceği.

papura (پاپوره) *is.* İki çift öküz koşulan ağırca saban.

par (پار) *es.* Par par muhaffefi pır pır. Ziya ve ateş leme'ânı. Parlamak, parıl parıl parlamak.

para (پاره) *is.* Üç akçelik bir para, kuruşun kırkta biri, mutlaka nakit meskukât yahut mal, gına. **para bozmak** sarf, tebdil. **para etmek** revaç bulmak, makul olmak, eşyayı paraya tahvil. **para ile değil** bedava, ucuz. *Para etmemek, paramamak.* **para kadar** sagir, ufak. **para kesmek** darb-ı sikke. **para kırmak** kazanç etmek. **para meydan görmek** peşin saymak. *Para otu.* **parasız adam** müflis. **bozuk para** ufaklık. **çil para** yeni sikke. **iki paralık** telef. **kalp para** mağşûş.

paraçol (پراچول/پاراچول) *is. İt.* Eğri boyun dirsek, gemi eğrisi, gemi çatısının eğrileri. **paraçol arabası** asma araba, dingil üstünde olmayan.

Paragay (پاراغای) *is.* Cenubî Amerika'da bir cumhurdur.

parakete (پاراکت) *is. İt.* Sefâyinin derece-i sürat hareketini hesap için denize atılıp sürükletilen ipli tahta.

Parakin (پراکین) *is.* Sırbistan'da Köprü'ye tabi bir kazadır.

paralamak (پاره له مك) Pare pare etmek, kesr, sadr, kat, yırtmak, iktirâs. **para parça etmek** hark, tamzık. *Köpek paralamak.* **bir lisanı paralamak** başını gözünü yararak çatra patra tekellüm.

paralanmak (پاره لنمك) Kesbetmek, si'a gelmek. Yırtınmak, parça parça olmak, dağılmak, takattüt, telâş etmek, debelenmek. Pare pare olmak bir şeyin üzerine can tüketmek, fedâ-yı nefs, can ifnâ etmek, yırtılmak, mezk hert bert, hurrem. *Gemi paralanmak, tüfek paralanmak.*

paralatmak (پاره لتمك) Hayvana köpeğe öldürtmek, arslana paralatmak.

Paramitya (پرامیتیا) *is.* Yanya'da bir kazadır, merkezi Aydonat.

parapet (پارایت) *is. İt.* Gemilerin siperliği, küpeşte. Parapet göğüs yarısı demek olur.

Paraşam (پاراشام) Berrü'ş-şâm galat-ı fâhişi.

parata (پاراته) *is.* Dalyan kazıklarının başından ve puntallardan geçen halat, tor, sardonu ona rapt olur.

parça (پارچه) *is.* Kıta, şıkka, lime, pare, rize, az, kalil, hizip, hakir, tuhaf, kıta şey, nadire, giriz, güzel, cüz, bölük, odun ekmek

parçası. **bir parça** az zaman, avam zebanzedi. Mutlaka cüz'î bir miktar. *Bir parça keyifsiz.* Parçalı, yamalı, ekli, yekpare değil. **köle, hayalık parçası** naçiz. *Av parçası, şal parçası.* **parça elmas** saire kıt'a-ı pesendîde. İplik kalınlığına göre beher kıyyede elliden üç yüz parça her parça altı çile. **parça parça** dağılmış, kırılmış, kıt'a ba'de kıt'a. **para parça** lime lime. **parça purça** cüz cüz. **bir parçacık** azcık cüzice.

parçalamak (پارچه لامق) Pare pare etmek, kesr, kat, canavar yırtmak, ufak ufak kesmek.

parçalanmak (پارچه لانمق) Pare pare olmak, taharri, tefettüt, parelenmek.

pardı (پاردی) *is.* Öksü. **pardı otu** berdî, bir nev sazlık, alef-i bâride.

pare (پاره) *Far.* Kıta. *Üç pare top, beş pare gemi.*

Parga (پارغه) *is.* Preveze livasında Parga maa Fener kazasının merkezi.

Pargiri (پاركيرى) *is.* Van'da Erciş'e mülhak kaza.

parıldamak (پارلدامق) Telâlü, teberruk, tevhic, paldıramak, ziyade nur ile ışılamak, yalabımak, müstenir olmak, iltimâ. *f.m.* **kuş parlamak** av üzere doğan atmak. **Arnavut barudu gibi parlamak** tezlik etmek, hiddet.

parıltı (پارلدى) Şaşaa, lema, leme'ân, nur, pertev, füruğ, revnak, ışık. **şimşek parıltısı** çakın, berk yalını. Cilâ, perdaht, nişasta terbiye aharı.

parime (پارمه) *is. İt.* Fülukanın evrak ipi panyası.

Paris (پارس) *is.* Paris, Fransa'nın payitahtı. Paris'ten gelen meta ve masnû'ât. Paris-kârı manasına *Paris saat.*

parke (پاركه) *is. Fr.* Doğramadan döşeme koğuş.

parla (پارله) *is İt.* Büyük palamar makarası, çok dilli makara *bk. patiska.*

parlak (پارلاق) Zahir, ezher, lâmi, müstezî, musaykal, mücellâ, tâb-dâr, revnaklı, çil, berrak, şeffaf yerinde istimali galattır, bazan güzel, hüsün, ziya-bahş, mukbil, mütehayyir. Keskin milvâh, tuzak kuşu.

parlaklık (پارلاقلق) Ziya, âb u tâb, hüsün, muzi olma, zekâ.

parlamak (پارلامق) *f.l.* Parpar tutuşup münîr, muzî, müşte'il, müncelî, mütecelli olmak. Tahayyüz, tecemmül, üzengi parlatmak, meydana çıkmak, şaşaa kesbetmek, feyiz almak, mücellâ olmak, kuş fırlayıp uçmak, gazap mültehib olmak.

parlâmento (پارلامنتو) *is. İt.* Söz mahalli, millet mebusanın ve ayanın encümen-i meşvereti.

parlatmak (پارلاتمق) Tenvîr, cilâ, musaykal etmek, üzengi parlatmak, ata dizgin etmek, kadeh yuvarlayıp keyfe cilâ vermek. **göz parlatmak** ışıldatmak, tecennün etmek, gazap, ittihâb etmek.

parlatoryo (پارلاتوريو) *is. İt.* Söz mahalli, tehaffuzhanelerde istintak odası.

parmak (پرماق) *is.* Barmak, varacak lems edip yoklayacak alet, ısba, esâbi, engüşt, benân. Dağ tepesinin sivrisi, tiğa ucundan ziyadesine kardeş derler. Ahtapot envaından böcek. Arkıc-ı berrî, çakır dikeni, sâdec, ayid. *Üç parmak. Parmakla alınan miktar. Bir parmak bal. Beş parmak.* Mikyastan kademin on ikide bir cüzü ısba, isbi, on iki hat ad olunur. **parmak kalemleri** selamiyât. **parmak karıştırmak, parmak hesabı** aldanmak. **parmak ısırmak** istiğrab. **parmak ucu** benân, enmile. **parmak üzümü** bir nev keçi memesi. **parmakla gösterilmek** müşarün bi'l-benân. **parmağı ağzında** mütehayyir. **parmağı içinde olmak** müdahele, müşareket. *Ağıza bir parmak bal çalmak.* **altı parmak halka** elinde yahud ayağında ziyade parmağı olan. **altı parmak** çubuklu kumaş *bk. palamut.* **ayak parmağı** şüntüre. **baş parmak** ibhâm. **demir parmak** çengel ve çubuk. **iki eli on parmağı yakasında** müddei. **orta parmak** vustâ. **serçe parmak** hınsır. **şehadet parmağı** sebbâbe. **tekerlek parmağı** dişleri cav yedi parmak tumentellâ. **yüzük parmağı** adsız parmak, bınsır.

parmakçılar (پرماقجيلر) Çıkrıkçı esnafından parmaklık çevirenler.

parmaklamak (پرماقلامق) Tahrik, iğva etmek, dürtmek.

parmaklık (پرماقلق) Sıra çubuktan yapılan yerde parmak kapı pencere demiri, bir nev tabut.

parola (پاروله) *is. İt.* Asker nöbetçilerinin kelime-i ma'hûdesi, sırru'l-leyl. Türkîde oran, yasa.

parpul (پاريول) *is.* Anadolu'da kuduz hayvana denir. **parpul çeşmesi** Sincan kurunda. Aslı perpi.

parpullamak (پاريوللامق) Okunmuş su ile kuduza ilâç etmek.

Pars (پارس) *is.* İklîm-i Fârs, Şiraz hükumeti.

parsa (پارسه) *is.* Dilencilik manasına tepsi, keşkül gezdirme, borsa. **parsayı toplamak** oyuncu takımı seyirciden akçe devşirmek.

Parsî (پارسي) **Parsî lisan** Farisî.

pas (پاس) Sadâ, jeng. **kir ve pas** küduret, vesah. **yenikli pas** ma'âdin karıncası mûryâne. **dil pası** sehek. **pas açmak, pas silmek** kir ve pas temizlemek, cilâ etmek, jeng-i hâtırı gidermek.

pasak (پاساق) Kir pas, pejmürde libas.

pasaklı (پاساقلو) Atın serpen çapaçul, bol paça murdar salkım saçak.

pasaparola (پاساپاروله) *is. İt.* Tevatür.

pasaport (پاساپورت) *is. it.* Pastal. Yol tezkeresi, yol fermanı, yol emri.

pasin (پاسين) *is.* Erzurum'da Pasin-i Ulyâ maa Hasankale ve Pasin-i Süflâ maa Horasan kazası.

paskalya (پاسقليا) *is.* İbraniden Rumcaya naklolunmuş kelimedir. **büyük paskalya** kurban günü, yehudda hamursuz bayramı. **küçük paskalya** velâdet-i isa. **paskalya çiçeği** bodur leylak.

paslanmak (پاسلامق) Pas bağlamak, tutmak, ataletten metrukiyet gelmek.

paslılık (پاسلولق) Sadâ'et.

pasta (پاسته) *is. İt.* Hamur manasına çerkez ekmeğidir. Asîde ve bâzine ve sevîk gibi şey. Türkîde kavut peste derler. Farisîde pest bir diğer hamurdur.

pastav (پاستاو) *is. Mac.* Pastal. Ucu yaldızlı bir top çuka. **pastavla pazarlık** arşınla olmayıp top top fiyat kesilen.

pastırma (پاصدرمه/پاسترمه) Baskı altında çemenle terbiye olan malum kuru et. *Kayseri pastırması.* **kaz pastırması** kadit fak. **pastırma çıkarmak** darp.

pastika (پاستقه) *is. İt.* Gemilerde yırtmaçlı büyük makara.

paşa (پاشا/پاشه) *is.* Vücûh, ileri gelen, bir mahallin mütehayyizi. Baş vüzera ve bazı ümeraya mahsus resmi unvandır. Sabıkta ehl-i seyfe münhasır payelerin unvanı idi. Hâlen askeriyede müşir, ferik, mirliva, mülkiyede vezir, beylerbeyi, mir-i miran, mirü'l-ümera rütbelerine avam zebanzedi unvan dahi olur. *Kaptan Paşa, Damat Paşa, Ağa Paşa, Vali Paşa gibi.* Sabıkta Paşa sancağı valinin oturduğu eyalet merkezi sairlerinde sancak beyi olurdu, mir liva. **paşa kapısı** vezîr-i a'zam makamı, bâb-ı âlî. **paşa tuğu, paşa küpesi** birer nev çiçek. *Hoppa Paşa, mahalle paşası.*

paşalı (پاشالو) Paşaya mensup, paşa hizmetinde olan, gedikli ağavat. *Paşalı tükentisi. Paşalı kıyafeti.* **paşalı kavuğu** sabıkta zi-hademe.

Paşa Limanı (پاشا ليمانى) *is.* Erdek'e mülhak bir cezire ve kaza.

paşmak (پاشمق) *bk.başmak.*

pat (پات) *is.s.* Yatsı şey. Yassı şeyle vuruldukta çıkan ses. Aster envaından yassı çayır, çiçeği mor. **pat astaratikos** halebî, kasım çiçeği. Bostanî envaından *saray patı, frenk patı sarısı, ayn-ı safâ.* Pat resminde elmas iğne. **pat burun** eftas. Ayak sesi, tıpışı yassı şeylerle vurmak sesi, dak, dayak gürültüsü, sair satît. **patadak** badir, birden zuhur ediş, bağteten def'aten, gafleten, nagehan. Türkîde bat tez çabuk manasınadır. Patadan dahi denir. **pat küt** darp, el şakası.

pataka (پاناقه) *is.* Arslanlı Lehistan zolotası gibi bitâka, pencere resmi mahkûk Macar sikkesi.

pataklamak (پاناقلامق) Pata küt darp etmek, darbe sesini çıkarmak.

patata (پاناته) *is.* Sehven yer elması derler. Amerikan kökü, tatlı nevine badata derler Afrika'dan gelir.

pate (پاته) *is. İt.* Pençe.

patent (پاتنته) *is. İt.* Beyanname manasına esnaf hiref beratı, nev-icadın imtiyazı ve inhisar beratı. Mutlaka imtiyaz ve himaye beratı sıhiye umuru için yol tezkeresi. **temiz patent** hastalık olmadığını, **bulaşık patent** hastalığı muallen tezkere.

patentli (پاتنته لو) Beratlı, mümtaz, mütemayiz.

patır patır (پاترپاتر) Sürat ve şiddet ile kütürtü ve gürültü ile şamata.

patırdamak (پاتردامق/پترداموق) Ayak ile gürültü, pat küt etmek. Sesi hafif olursa pıtırdamak.

patırdatmak (پاتردامق) Seslendirmek, ayağı yere vurmak *bk. patlamak.*

patır kütür (پاتركوتور) Bilâ-tereddüt, def'aten, düzce, bilâ-imhâl, ziyade tapırtı ile. Muhaffefi **pıtır pıtır** fare tıpışı gibi ince sesle hareket.

patırtı (پاتردي/پتردي) Velvele, gulû, ihtilâl, şamata, Arapta zorbalık, inkılâb, tuğyan, âşûb, gürültü, icbar, tazyik, zılgıt. **ayak patırtısı** yalnız kuru söz, dağdağa, hengâme, kargaşalık, zemzeme. **patırtı vermek** ihafe etmek, ilhâh, demdeme. **patırtı çıkmak** zuhûr-ı tuğyân. **ayak patırtısına pabuç bırakmak** kuru sıkıdan korkup kaçmak. **patırtıyı basmak** gürültü ile ihafe.

patika (پاتكه) *is.* Paytak, patika yolu, sıçan yolu çoban çığırı, mirtâc, merânic. Merâsıd zıddı.

patiska (پاتسقه/پاتسته) *is. Fr.* Sahihi batiste. Mucidi ismiyle maruf keten, tülbent taklidi. Taklidi perkal, mermer şahî, musulî soğuk bez.

patka (پاتقه) *is.* Pat burun, burun kamışı, yassı olan eftas, yastım. Bir nev deniz ördeği tüyünden kürk ederler, gagası kaşık gibi olur, bahrî.

patlak (پاتلاق) Şakk, rahne, zuhur, huruç, dahme, patlamış şey. Zorla taşra vurmuş, yarılmış lokma göz, hassası dövülmüş delik ve yırtık şey. *Patlak körük, patlak davul, patlak mest.* **patlak vermek** faş olmak, berûz etmek. Patlamış buğday. **patlak mısır** ateşte kebap.

patlamak (پاتلامق) *f.l.* Pat diye ses ile çatlamak, yarılmak, insidâm, ihtizâm etmek, barut gibi atıp atılıp gürlemek, tefettüt, şiddet-i gazab ve infi'âl, silâh sesi gelmek, esliha-i nâriye istimal olunmak, iç taşra çıkmak, teşakkuk, insidâh, inşikak etmek, çatlayacak gibi hiddetle ya çok yiyip şişmekle muazzep olmak, etler yarılıp münşak olmak, takbih güne doğramak, deşilmek. **öd patlamak** tabanlar çok yürümek. Mutlaka berûz, zuhur etmek. Tohum sürüp meydana vurmak, tomruk yaprak baş vermek. *Kabak başta patlamak.* **patlayası çalışmak** cidd-i belîğ. Bora çıkıp velvele kopmak.

patlangıç (پاتلانغيج) Tüfek resminde kamış ve kâğıt bükülüp katlanmış oyuncak. **ağız patlangıcı** gıcırlı sakız.

patlatmak (پاتلاتمق) Ses ile çatlatmak, muhtebis şeyi havaya atmak, tüfek, fişek gibi şeylere ateş vermek, gürültü çıkarmak, mültehib olmak, sıkıp deşmek, çıban şak etmek, iğzâb, ta'zîb, telhîb etme, ayakkabıyı kesret-i isti'mâl ile teflîk etmek, baş yaralamak, göz fırlatmak. Yıldırım telhîb etmek.

patlıcan (پاطليجان/پاتليجان) *is.* Bâdincan Farisîde bâtingân. Kelimenin aslı Hindî olmak muhtemeldir. Arabide kahkab, kehkeb, haysal. Yuvarlak nevi bostan üzümü. **patlıcan çiçeği** navçagan, tatula, diken elması. **patlıcan inciri** siyahi. **frenk patlıcanı** domates. **kemer patlıcanı** bir nevi ebru, diğer nevi mankafa. **yumurta patlıcanı** berîncân. *Patlıcan kızartması, dolması, felyesi, boranisi, muskası, oturtması, imam bayıldı, karnı yarık.* Nebatatın bir büyük şubesine badincaniye savlane fasilesi tabir olunur; yumurta patlıcanı, tatula, tütün, güzel hatun, mercan çiçeği, ban otu cinsleri gibi.

Patmus (پطموس) *is.* İstanköy sancağında bir ada ve İncirli, nâm-ı dîger Ikaryut muzafıyla bir kazadır.

Patnos (پطنوس) *is.* Bayezit'e mülhak bir nahiyedir.

patra (پاتره) Mühmelâttan *bk.çatra patra.*

patriçe (پاترچه) *is. İt.* Patrona. Bahriyenin ikinci sancağı.

patrik (پطريق) *is. Lât.* Mutlaka reis patrik. Resmi unvanda İstanbul, Antakya, Kudüs, Rum kiliselerinin başpiskoposu. İstanbul ve Ahtamar ermeni kiliselerinin, İstanbul katolik ermenilerinin, Antakya mülkilerinin başları

patrikhane (پطريقخانه) Patriklik mahall-i idaresi.

patrisa (پاتريسه) *is.* Gabya ve papafingo çubuklarının çarmıh halatı.

patrona (پاترونه) *is. İt.* Bahriyenin ikinci sancağı.

pay (پای) *is.* Hisse, nasip, behre, bahş, vâye, ülüş, sehm, rızık, kısmet, kıta, bölük, parça. Fuhuş, şetm, tekdir. **beşte bir pay** hums hisse. **pay etmek** üleşmek, mukaseme ve üleştirmek, tevzi, taksim etmek. **pay biçmek** kıyas, mukayese etmek. *Kendi payına. Ezharı taksim ettiler gül düştü harın payına.* **dikiş payı** zait kumaş. *Bir taife payı, kutu payı, gemi payı.* Bir kumbara içinde biriktirilen bahşiş akçelerinin mukasemesi.

payanda (پايندە) *is.* Dikili destek, taban, dagama, ariye, püştibân, eğreti. **payanda vurmak** eğretiye almak.

Payas (بایاس/پایا/پیاص) *is.* Adana'da sancak kürsüsü şehr-i kadîm ki pirinci meşhurdur. Kazaları Payas maa nevahi, Osmaniye maa Cerit ve Tacirli ve Yumurtalık. *Payasa pirince giderken evdeki bulgurdan oldı.*

paydos (پايدوس) *is. Rum.* Çözmek, izin, azat. **yapıyı paydos etmek** tatil.

paydosçu (پايدوسجي) Ameleden paydos çağıran, rençber.

payitaht (پايتخت) *is.* Kürsî-i devlet, makam-ı saltanat, makarr-ı hükümdârî.

paylamak (پايلامق) Pay vermek, mukabele, şetm ve tekdir etmek.

paylaşmak (پايلاشمق) Üleşmek, mukaseme, iğtirâm.

paylaştırmak (پايلاشدرمق) Taksim, tevzi etmek, gurmâ.

paytak (پايتاق/بايداق) *is.* Baydak, piyade. *Satranç baydağı.* Kılıç bacaklı, ahnef, geçl, badi, dizleri çarpık, efda. **paytak yolu** patika.

payvand (پايواند) *is.* Paybent, nevi köstek, at ayağına bağlanan ip.

payzen (پايزن) *is.* Pranka-bent, cinayetkâr, mücrim, forsa. Sürtük. **payzen kıyafetli** pejmürde.

pazar (بازار) *is.* Alış veriş, ahz ü ita, dâd u sited. **iyi bazar** revaç. *Bazar ola!* Alış veriş yeri, üstü açık dükkânsız olan arasta, suk, müzayede yeri, sûk-ı sultânî. Bat pazarı. *At pazarı, balık pazarı, çiçek pazarı, tavuk pazarı, tahıl pazarı.* Muayyen günde ve mahalde kurulan arasta. *Pazar başı.* **pazar bozmak** mazarrat, nifak. **pazartesi** isneyn, düşenbih. **pazar günü** kadimde pazar ve panayır kurulan gün, yekşenbih, yevm-i ahad. *Pazar kayığı.* **pazar kesme** kat ve karar, fiyat, mukavele, kavil. **pazar yapmak** ıslâh ve ifak etmek. **pazara giden** vekîl-i harc taslağı. **pazara kaldırmak** füruht. **akşam pazarı** ehven. **götürü pazar** maktu. *Pazar pazarı, salı pazarı, çarşamba pazarı. Şikâr pazarı.* **Tatar Pazarı** *bk.hacıoğlu pazarçığı.*

pazarcı (بازارجي) Pazar halkı, ehl-i sûk, pazarlara giden esnaf.

Pazarcık (بازارجق) *is.* Maraş'ta bir vasi kazanın merkezi köydür.

Pazarcık (بازارجق) *is.* Hudavendigâr'da Yenişehir'e mülhak kaza.

Pazarköyü (بازار كويى) *is.* Gemlik'e muzaf bir kaza merkezi şehirdir.

pazarlaşmak (بازارلاشمق) Pazarlık etmek. Paha söyleşmek, çekişmek, fiyat katetmek, mukavele etmek. Münakasa, şart-ı ahd ü karar.

pazarlık (بازارلق) Müsâveme. **içten pazarlık** kine, garaz. **içinden pazarlıklı** mübattın.

Pazarsuyu (بازار صويى) *is* Ordu'ya mülhak bir kazadır.

pazen (بازن) *is. Fr.* Şalı dokuması tarzında pamuk karışık tüylü bez.

pazı (بازو) *is.* Farisîde kolun karacası, azud. Türkîde bal, pazvant.

pazı (پازى) *is.* Yabancı pancar, sılk. **kara pazı** marmak. **pazı yaprağı** yakıya kullanılır.

pazıbent (پازوند) *is.* Kolçak.

pazval (پازوال) *is.* Dikicilerin dize gerdikleri kayış.

pazvant (پازواند) *is.* Pasvan, pasban, çarşı ve kapı bekçisi.

pe (پ) Pâ-i müsellese. Elifbâ-yı Osmânînin üçüncü harfi, hesâb-ı cümelde **bâ** yerine sayılır, bâ'î kelimelerin çoğu zebanzette **pâ** ile okunur.

peçe (پچه) *is.* Siyah kıldan yapılmış burka, yüzlük. Bir nev nikab, li'âm *bk. tutuk.*

peçete (پچتا) *is.* Makremenin alafrangası, el havlusu, çervete.

peçota (پچوطه) Palamut balığı.

pedavra (پداوره) *is. Rum.* Dam örtüsü için kiremit yerine müstamel murabba tahta parça-

si. Arabîde sendere. **pedavra tahtası** kutucuların istimal eyledikleri ince çam tahtası *bk. musandıra.*

pehengir (پهنكير) *is.* Mehengîr, daha galatı pelengir. Tahtanın enini almaya doğrama aleti, ağacı inceltmek için arza gibi çıkrıkçı aleti.

pehle (پهله) *is.* Pehlü, yan, zıl, yassı taş kürsüsü. **mezar pehlesi** kürk envaından tilki derisinin yanları.

pehlivan (پهلوان) *is.* Sanatı güreşçi olan güştigîr. Türkîde buna pehlivanlık bentleri, envâ-ı sanâyi. **pehlivan tekkesi** talimhane. **pehlivan salatası** yağla sirke. **top pehlivanı** kaldırmaya sipa. **pehlivan yakısı** kuduzlu keskin kebe.

pehlivanlık (پهلوانلق) Hamase, farislik, bahadırlık, kahramanlık.

pek (پك/بك/برك) *sf.* Bek, berk, sert, salb, sald, katı, kavi, muhkem, saht, munkabız, ziyade, çok, şedit, bisyar, gayet, ekîd, ekviya. *Başı pek.* **pek başlı** anud. **canı pek** kavi. **pek yürekli** sengdil. Peksimet, pekmez gibi tez, seri, dürüşt, sıkı, menî, gabi manasına. *Pekçe söylemek, pek koşmak.* Gayet, ziyade, nihayet, bisyar, kavi, ekîd, çok, şedit, mükerrer manasına *pek iyi, pek güzel, pekç ok* edat olur. **pek çok** ekser. **pek güzel** ahsen. **pekiyi** çok âlâ.

Pekin (پكين) *is.* Çin payitahtı. Hanbalık. Bir azim şehirdir.

pekişmek (پكشمك) Berkişmek, sıkışmak, tıkanmak, inkıbaz, tasallub etmek.

pekiştirmek (پكشدرمك) Peklemek, pekitmek, berk, sıkılamak, perçin etmek, takviyet vermek, istihkâm, tahkim, tekit etmek, tarsîn, teşyid, taslîd. Salâbet kesbettirmek.

peklik (پكلك/بركلك) Salâbet, celâdet, metanet. Kabz, inkıbaz, tıkanıklık. imsak. Mümsiklik **eli peklik.**

Peklin (پكلين) *is.* İşkorda'da kaza merkezi bir iskeledir.

pekmez (بكمز/بكماز) Koyultulmuş, kaynanmış şıra, dûşâb. Katısı bulama.

peksimet (بكسماد) Katı etmek, dayanıp iddihar olmak için iki iki pişirilen etmek, kalyete. **simad** ak undan olan simit.

Pekvana (پكوانه) *is.* Amerika'nın kadim lisanlarında ipe kakühana, hıta, altun kökü, ırk-ı zeheb derler.

pelesenk (پلسنك) *is.* Hint taraflarında bir siyah ağaçtır, belesân. **yeni dünya pelesengi** doğramacı kârına sarf olan siyah ağaç. **belesân otu** miryafilun. **seylan pelesengi** ratinec, rami. **meryem pelesengi** yeşil belesân, bilâd-ı hârrenin bir büyük ağacı. **pelesenk yağı** belsama. *Mekke ve yeni dünya pelesengi. Kopahu pelesengi.*

pelte (پلته) *is.* Pâlûde muhaffefi. Süzme su peltesi, tatsız şey. **pelte gibi vücut** gevşek, erimiş.

peltek (پلتك) *sf.* Tumtum, basık söyler lüknetli. **peltek söylemek, pelteklemek, peltelenmek** ziyade telâştan dil şaşırmak, duraklamak.

pembe (پنبه) *sf.* Pamuk renginde, gülgûn. **toz pembesi** ayva gülü daha koyucası ziba. **pembe yanak** gülizar.

pembezar (پنبه زار) *is.* Altı pamuklu bürümcek üstü, bütün bürümcek, gömleklik bez, eğer altı, bütün pamuk olursa pembe çul.

penat (پناط) *is. It.* Potata. Yelkenlerin yanlarına açılan bir kaç nev yedek iskopamar, kortlaça.

pencere (پنجره) *is.* Revzene, revzen, revşene, deriçe. **tepe penceresi** tepe camının gayri ışıklık. **pencere açmak** bir mahalle nazır revzen yaptırmak. **pencereler açılmak** libas eskiyip delikler, vücutta yaralar peyda olmak.

pençe (پنچه) *is.* Beş parmak, mihleb, arslanın kaynakları ve eli, çengel şahin cıynakları. Sah ve imza gibi fermanlara çekilen işaretler. **yanaklar pençe pençe yani pafta pafta kızarmış** şahmer, avam zebanzedi şahrem. *Ayı pençesi.* **arslan pençesi** riclü'l-esed *bk. kurt pençesi.* **el pençe durmak** divan durmak. **pençe atmak** tasallut geçirmek, gasp.

pençelemek (پنچه له مك) Vurmak, kavramak, sah ve imza etmek.

pençeleşmek (پنچه لشمك) Mübareze etmek, ayırt etmek.

pençeli (پنچه لي) Kuvvetli, musallat. **çakır pençe** mütearrız, mezahim elinden kurtulunmaz doğan mihlebi

pener (پنر) *is.* Ufak şinik.

Penk (پنك) *is.* Ardanuç'a mülhak bir kaza merkezi kasabadır.

pentafil (پنتافيل) *is. Yun.* Beş yapraklı manasına ayid, pentafilyon, beş parmak.

pepe (پپه) *sf.* Lüknet-i lisanı olan, tutuk, nutula. Hurufu çiğneyen ve dili basık olan. Peltek tetiği, tete, **ra** harfini okumayan dığdığı ağır lüknetli, kekeme, pepeği.

pepelemek (پپه له مك) Pepegi söylemek, lüknetle tekellüm etmek, pepeğilemek, lâkırdıyı telâş ile kekelemek, leclece.

perakende (پراكنده) *is.* Dağılmış, köy köy yerleşmiş, azlık, aşiret hanesine denir, pek müteferrik olmazsa ifraz.

perçin (پرچين) *is.* Mıhın tepesini yaymak, berk etmek, perkin yahut ucunu kıvırmak ve pul ve cıvata takmak, kavileştirme, pekiştirme, teşnîm, tahkim, takviyet vermek için yapılan her türlü şey, sençin perçin? **perçinli at** nallarının kulaklı ekseri.

perçinlemek (پرچينله مك) Perçin etmek, berkitmek.

perdahlamak (پرداخلامق) *f.m.* Perdaht etmek, düzlemek, cilâ vermek, tetimmâtıyla ikmal etmek, perdazlamak. Mermeri perdah etmek.

perdahlı (پرداخلو) Tıraş, perdaht olmuş. Perdahlı basma bez, kundura, kâğıt.

perde (پرده) *is.* Askı, örtü, havale, hicap, hicaz gibi süradikat. *Kapı perdesi, pencere perdesi.* Setr, astar, nikab, peçe. **tahta perde** havale. **burun perdesi** ara bağı, vetire. **göz perdesi** gaflet sade sübül, aksu. **saz perdesi** tambur, keman gibi âlâtın kolunda olan bentler, perde-i musikî nişan. *Asıl perdeler pegâh, aşiran, ırak, rast, dügâh, segâh, cârgâh, hüseyni, neva, üç gerdaniye, muhayyer, on ikidir. Bunların nimleri hisar, acemaşiran, rehavi, zengûle, nihavent, buselik, saba.* **mide perdesi** kavsara ile karın arasında hicap, haciz, yemiş içinde olan zar, hırz. **yürek perdesi** tamur, şeffaf, bağırsak sadesi, sıfâk. **perde çekmek** setr etmek. **perde kaldırmak** ref-i hicâb. **perde yırtılmak** hayasız olmak, hetk-i nâmûs.

perdeci (پرده جى) Hacip, kapı bekçisi, perdedar.

perdelenmek (پرده لنمك) Tahcîb, tahaccür.

perdeli (پرده لو) Mestur, masum, muhaddara, gışa içinde olan uzuv.

perende (پرنده) *is.* Muallak, taklak, başaşağı tepesi üzre olma. **perende-bâz** taklak kılar. **oyuncu perende atmak** vesb. **perendeden, kündeden atmak** muhâdaa, baştan atmak, berküşte etmek.

perese (پره سه) *is.* Hiza ipi, ufkî ölçme aleti, duvarcıların hizası mutlaka sıra, kerte. **pereseye almak** hizayı hesap edip müvazi ölçmek. Mutlaka mülâhaza etme, ölçüp biçmek. **bir işi peresesine getirmek** tavına, sırasına düşürmek.

pergâlebaş (پرگاله باش) Müdevver, tahta kesmeye testere.

pergel (پرگار) *is.* Taribi kırcâr, Farisîde zebanzedi perdâl. Âlât-ı hendesiyeden daire çeviren bıçaklı edevat, envaı çoktur. Çarhçı ve çıkrıkçı esnafının uçlu ve içli ve kumpas pergel ki daireli büyük demirci aleti. Çıkrıkçıların ve düğmecilerin âlâtından çap pergeli, bıçakları taşra eğri olan alet. **pergeli açık** adımı büyük. **pergelleri açmak** serî'an meşy.

pergellemek (پركارلامق) Tasmim ve tasavvur etmek, takdir, tahmin etmek.

peri (پرى) *is.* Pericik. Kilidin dili

perki (پركى) *is. It.* Kalın yollu yırtıcı göl balığı. **deniz perkisi** bir büyük nevi.

Perlepe (پرلپه) *is.* Rumeli'de Perlepe maa Morbahova kazasının merkezi.

Perluganda (پرلوغنده) *is.* Karaman'da Hadım maa Aladağ kazasının merkezi.

permeçe (پرمچه) *is. It.* İncerek palar, yedek halatı.

pero (پرو) *is. It.* Armudî, yekpare maruf elmas ısırga gibi **pero küpe** özdenk, **askı pero** zümrüt.

pers (پرس) *müh.* Ters pers düşüp berelenmiş, tert bert olmuş, çarpılmış.

persenk (پرسنك) *is.* Parsenk. **lâkırdının persengi** redif, nakarat, terci gibi mükerrer geleni. **dilin persengi** vird-i zebân.

perşembe (پنجشنبه) *is.* Yevm-i hâmis. **çarşamba ile perşembesini unutmuş** hesabını şaşırmış, batkın. **düğün perşembesi** yüz yazısı, günü.

Perşembe (پنجشنبه) *is.* Nâm-ı dîger Yedi Divan, Bartın'a mülhak kaza.

perşembelik (پنجشنبه لك) çocuklara haftalık akça, cep harcı.

Perşembepazarı (پنجشنبه بازاری) *is.* Nâm-ı dîger Yakup Bey. Trabzon'da Ordu'ya mülhak kaza.

pert (پرت) Arabîde bert. İncinme, bere. tert bert, pert mert tartaklanıp devrilip tersine gelen, berelenmiş.

pertav (پرتاو) *is.* Sıçramadan evvel koşu. **pertab, pertav etmek, pertav almak** hızlanmak. Pertavsız galat-ı fahiştir *bk. pertevsüz.*

pertavsız (پرتوسوز) *is.* Pertev, ayna, kav yaktıkları cam.

pertik (پرتيك) Berelenmiş incinmiş pürtük.

pertinmek (پرتنمك) İncinmek, et burkulmak.

pertmek (پرتمك) Burukmak, burulmak, kemik kırılmazdan et berelenmek.

Peru (پرو) Cenubî Amerika'da bir büyük cumhur merkezi liman şehri.

peruka (پروقه) *is. İt.* Yapma saç, başı bütün ve parça saç. Envaı çoktur.

perukalı (پروقه لي) Başına yapma saç konmuş gibi tabiî başlıklı bazı hayvanat.

pervane (پروانه) *is.* Küçük gece kelebeği, kepenk, ferâşu'l-leyl. **üstüne pervane olmak** fedevî makamına. Yelekli fırıldak, çar, saat pervanesi vapur pervanesi, ıskara, değirmen pervanesi, mil üzre dönen yelkenli çarkı.

Budur lâyık olan canım cihanda ehl-i irfana.
Ki yaktığı çerağ üstüne daim ola pervane.

pervaz (پروار) *is.* Kenar, zih, haşiye, tir, bezden yapılmış şey. **ayna pervazı** çerçeve. **elbise pervazı** secâf vesaire.

pes (پس) *sf.* Alçak, yavaş, dik olmayan manasına. *Pes ses.*

pesek (پسك) *is.* Dişlerde pas ve kir.

Peste (پسته) *is.* Macaristan kürsüsü Budin varoşu.

pestengerani (پستنكرانی) *müh.* Saçma söz.

pestil (پسديل) *is.* Ferâtık, yemiş ezmesinin kurutulmuşu, ince ezilip yufkası. Farisîde pest. Şireden olan köfter. **pestilini çıkarmak** darb-ı şedîd ile ezmek.

pesüs (پسوس) *is.* Pepesüz, toprak kandil ki onda bir fitil ile don yağı yakarlar, ıştın ışık, asma demir kandil. **top pesuüsü** gülle kızdırdıkları kepçe zarf.

peş (پش) *is.* Peş ve piş manalarında müstameldir. **elbise peşi, entari peşi** yanına ilâve olan peş. Ön art peş. Don ağı, parçası, çaput. **peşe düşmek** akapten gitmek, takip etmek, ardını kovmak, taharri etmek, musallat olmak. **peşinde gezmek** bir işi kovalamak. *Peşin tutmak, peşe katmak.*

peşenk (پشنك) *is.* Peşunk, pîşâvenk. Kafilenin önünde, öne düşen. Giden hayvan, alışkın beygir ve katır.

peşin (پشين) *sf.* Önden, peşin, evvelce, nakden muaccel. **peşin cevap** kati, ileriden, evvelinden. **peşin para** muaccel. **peşinat** avam zebanzeddir. *Peşin almak vermek.*

peşinci (پشينجي) Nakit ile alıp veresiye koymayan.

peşkeş (پشكش) *is.* Hediye, tuhaf, tuhfe. Türkide armağan, sevkat. **peşkeş çekmek** diğerini tergîb için teklif etmek.

peşkir (پشكير) *is.* Pişgir, öne tutulan uzun makreme.

peşrev (پشرو) *is.* Pişrev, mukaddime. Bestelerden evvel ve taksimden sonra çalınan dört haneli kâr. **peşrev fişek** kongru raketi. Hevai peşrev ve gülle kovan içinde bir kaç tane plânkete şerbetli nevi. *bk.makas.*

peştahta (پشتخته) *is.* İş yerinde üstü yassı olan çekmece, akçe tahtası, sandıkça.

peştemal (پشتمال) *is.* Ön bağı, destmâl kabilinden büyük silecek. **ipek peştemal** hamam fûtası.

petaluşka (پتالوشقه) *is.* Dalgıç, fişek.

petalya (پتاليه) *is. İt.* Bir adam binecek kadar pek ufak çarnık, kuşbazların iple bağlayıp kuş çığırtdıkları parlak çığırtgan mühre, suna, soyka.

petavi (پتاوی) *is.* Betavya adasından gelen ağaç kavunu nevi.

petek (پتك/بتك) *is.* Arının yuvası makamında olan altı köşeli haneli mum tekerleği, mumdan masnu hücreler, assâle. Bal içinde olursa gömeç, şehd, o resimde olan şeyler. **bir petek afyon** bir tekerlek.

petel otu (پتل اوتی) *is.* Betel, tenbûl Hint'te çiğnedikleri yaprak.

Petersburk (پترسبورق) *is.* Rusya'nın payitahtı. Petro'nun şehri demektir.

petir (پتير) *is.* Eleğin kıldan olanı, petgir, münhal.

Petkerek (پتكرك) *is.* Çıldır'da Ardanuç'un bir nahiyesidir.

petriç (پتريج) *is.* Siroz'da Petriç maa Menlek kazası merkezi.

pey (پی) *is.* Peşin verilen urbûn, mezatta artırmayı vurmak, müzayedeyi sürmek. **pey tutmak** bey-i şart. **peyi tutulmaz** şâyân-ı i'timâd olmayan. **pey vermek** bey olunan şeyin önden bir miktar kıymetini teslim etmek, bey olunmazdan vermeye selem derler.

peyke (پيكه) *is.* Dükkân önünde oturacak yer, deke, mastaba.

peylemek (پيله مك) Sipariş ve peşin bir miktar akça ile tevkif tutmak, hazırlamak.

peynir (پينير) *is.* Peynir, cübn. Kaşar, kaşkaval, Arnavut, Girit. Dil, çayır, kirli, hanım, ur envaı keris. Tulum peyniri. **peynir haftası** Rumlara perhizi peynir ekmek, kifâf-ı mâ-hazar. **peynir mayası** infaha. *Peynir şekeri.* **kelle peyniri** keş *bk. telleme.* **taze peynir** kereh.

peyrevlik (پيروٰلك) *is.* Mütabaat, iktifâ, peyden gelme, musikîde baş saza refakat etme.

Pezmun (پزمون) *is.* Zebur ilahileri.

Pezye (پزيه) *is.* Kandiye'de bir kaza merkezi kasabadır.

pıhtı (پختی) *is.* Parça parça koyulaşmak, pıhtı olmuş şey, pişmiş gibi yarı donmuş parça, rub. **kan pıhtısı** karîs, alaka. **deniz pıhtısı** deniz çantası, necmü'l-bahr.

pıhtılaşmak (پختيلاشمق) Pıhtılanmak, mün'akid, kan fasit olmak, uyuşmak, tehattür.

pınar (پيكار/بوكار) *is.* Aslı bunar. Sıkılıp kaynar, fırlar manasına *bk. bunamak.* Ayn, çeşme, kaynarca, bulak. **pınar başı** ser çeşme ve sabıkta çeşmede oturan su başı zabıta memuru. **pınar otu** lahîme. **gözün pınarı** ma'k, mak, mûk, mukye. **suyun pınarı,** menba, yenbu, yenabi.

pır (پر) *es.* Pır pır etmek, uçmaya çalışmak, sesle yanmak, par par muhaffefi, parlamak. *cır cır, çır çır, dır dır, fır fır* sesli efal ifadesi içindir. *Pır pır eder uçamaz.* **pır döndü** mil üstünde döner yerli halka.

pırasa (پراصه) *is. Rum.* Kürrâs, gendne. **yaban pırasası** ferâsiyûn, pamuk otu, encîde, ıhrit. **yer pırasası** haşîşetü'l-kelb. **kara yer pırasası,** ferâsiyûn-ı esved. Makbul şey manasına *mora pırasa olsa yemem.* **pırasa bıyık** paçavranın serti, pos bıyık.

pırı pırtı (پري پرتي) Bütün çevirmeye sesin asab illetinden

pırlak (پرلاق) Milvâh, pâydâm. Mostra dedikleri kuşu ayağından bağlayıp gömültüden taşra bırakırlar, ona gelen doğanı tutarlar. Kuş kuş ile tutulur dedikleri bundan kinayedir. Kafeste küçük mostraya çığırtgan değneğe bağlı açıkta olan patalya *bk. mühre.* Kargadan ve ördekten olan mostrasına soyga denir.

pırlamak (پرلامق) Ufak kuş ürküp uçmak.

pırlangıç (پرلانغج) Delikli topaç, fır fır kamçılandıkta öter, tarîl.

pırlanmak (پرلانمق) Kuş yavrusu emeklemek.

pırlanta (پرلانتی) *is. İt.* Brillânti. Pür-ziya manasına çok fasalı altı üstü yonma elmas. Yalnız üstü yonulmuş çokça fastalı elmas roza, daha aşağısı karvana, az fastalısı flemenk. **eski maden pırlanta** Hint'in yeni elmas renkli Amerika ve Afrika taşı.

pırnal (پرنار) *is.* Meşe nevinden çalı, şarâbetü'r-râ'î. Bernîs, bülâh. **pırnal kömürü** sert makbul demirci kömürü.

pırnallık (پرنارلق) Keçileri ra'y ettikleri çalılık dağ.

Pırnaz (پرناز) *is.* Menteşe'de Dalama'ya mülhak bir kazadır.

pırpı (پرپی) *is.* Yılan sokmasına ilâç kullandıkları bir nev kömür, yılan taşı, yılancık taşına dahi denir. Bazan baldıranın kurt boğan ve kaplan nevlerine derler.

pırpıt (پرپيت) *is.* Eski püskü, pırı pırtı, kurade, Ankaranın yapağı şayağı.

pırtı (پرتی) *is.* Pırı, parça elbise eşya, ufak tefek, fersûde, sölpük, yırtık elbise. **hırtı pırtı** hırdavat eskisi, bir işe yaramaz, yırtık pırtık, lime lime üst baş. **pırtıyı kaldırmak** nakil, birini terk etmek.

pırtık (پرتيق) *is.* Tuzak.

pısırık (پصريق) *sf.* Bisrik gibi cılız, tutuk, donuk adam. Bozulmuş, utangaç, cansız.

pıt pıt (پت پت) *is.* Mızmız, mıymıntı. *Çıtı pıtı.*

pıtrak (بتراق/بوتراق/پتراق/پوتراق) Sık bitmiş. *bk. potur.* Ziyade potlu, kırmalı, buruşuk *Pıtrak çiçeği, pıtırak dikeni.* **pıtrak otu** demir diken, dul avrat, hasek, zufre, belsek, ahle. **demir pıtrak** cenk âlâtından domuz ayağı. **kuzu pıtrağı** gâfis. **pıtrak gibi kaynamak** gözü hirelendirmek, mübâlâga-i kesret.

pıtraklı (بتراقلو) Dallı budaklı, mütefennin.

piç (پيچ) *is.* Her şeyin ufağı pürüzü ve bozulmuş puç yavrusu, ağacın kök sürgünü, hira, mum fitilinin sarkan teli, şeytan tırnağı zânînin yavrusu, veled-i zinâ. **piç olmak** puç, çerçar, heba, heder olmak, soyu bozulup ufak, aciz olmak, hüsran, habis, fesâd-ı asl.

piçin (پيچين) Ufak maymun. **piçin yılı** sâl-i Türkânın dokuzuncusu.

pide (پيده) *is. Lât.* Pita. Yassı ve kepekli hamur ekmek, kurs-ı nân. *Çakıl pidesi, tırnak pidesi.* **kaba pide** fodla. **tandır pidesi** kerde. **kıl pidesi** yakı.

pike (پيكه) *is. Fr.* Kalın pamuk kumaş, lübâde, dikişi taklidi kabartmalı hırkalık ve yeleklik.

pikel (پيكل) *is. İt.* Pink. Gemi direğinin şapkasında ve mızrak ucunda olan ufak flâma, yelkovan. Türkîde alav.

pilâki (پلاكى) *is. Rum.* Yağlı balık yahnisi. Yağsızı papaz yahnisi taklidi, tavuk göğsünden.

pilâv (پلاو) *is. Hind.* Etli pilâv, yalnız su ve yağ ile olursa çılâv. *Pirinç, bulgur, ades, kuskus pilâvı.* **pilâv zerde** gerdek aşı, sarı aş. **acem pilâvı** fıstık üzüm ile Buhara'da yaparlar.

piliç (پليج) *is.* Tavuk gibi hayvanatın yavrusu, civcivleri, cüce, ferrûce, palaçka. **piliç çıkarmak** kuluçka oturmak. *Yarga piliç.*

pinek (پينك) *is.* Pinegi. Uyuklama, nüâs, ımızganma.

pineklemek (پينكله مك) Uyuklamak, rahatsız yerde kalıp uyumamak.

pines (پينس) *is. Rum.* Büyük midye resminde esdaftan bir me'kûl büyük böcek.

pinti (پنتى) *sf.* Cimrilikten pejmürde hâl, harabatî olan zelil.

pintilemek (پنتيله مك) Bozulup pis hâle girmek. Zaafıla dîger-gûn olmak.

pinyal (پنيال) *is. İt.* Şiş, mec gibi, Arnavut şişi.

pire (پيره) *is.* Bürgûs. Kanda damar. Bazı envaı nebatata sarar. Türkîde bürge. **pireyi nallamak** kurnazlık. **pire otu** *bk. karnı yarık.*

pirelenmek (پيره لنمك) Pislenmek. Pire dolmak, temizlenmek. Pire toplamak. Kıpırdamak, huylanmak, vesveseye giriftar olmak.

pirebolu (پره بولى) *is.* Bal mumu yağı, eğir, ibker, baldan çıkar kokulu siyah madde, arıların kovan sıvadıkları madde, düval.

pirinç (پرغ) *is.* Türkisi dügü, çeltik pirinci erüz, kaya pirinci susuz hasıl olan erze. Envaı çoktur : *Payas, Dimyat, Reşit, Filibe, Manyas, Bağdat, Pişaver, Cenova pirinci gibi.* **pirinç kuşu** mezgildek nevi. **pirinci taşından ayırmak** tefahhus.

pirinç (پرغ) *is.* Dokuz pay bakır ve bir pay kalaydan mürekkep maden, nühâs-ı asfar. *bk. tunç*

pirnu (پرنو) *is. İt.* Gemide bazı makaraların mili.

pirpiri (پيرپيرى) *sf.* Esnaf, hireften olan. Her hırfetin piri olmak mülâsebesiyle erbâb-ı hiref hakkında bu tabir tevellüt etmiş. Cahil, çelebi zümresinden olmayan. **pir piri kıyafeti** dar, tetik libas, paşalı kıyafeti zıddı bed-edâ.

pirpirim (پرپرم) *is.* Pürpürüm, ferferî, balatü'l-hamkâ, yaban semizotu.

piruhi (پيروكى) *is.* Tatar böreğinin kıymasızı, Kazak böreği. Piruhi, kayık ve kayık börek demektir. Çayka gibi.

pirzola (پريزولا) *is.İt.* Tencere kebabı manasında hayta tabiri. Sehven külbastıya derler.

pis (پيس) *sf.* Kerih, vesah, kirli, murdar, pas, murdarlık, necaset, pos. **pis ağız** küfürbazlık, şetm-i galîz. **pisbağaz** ekûl.

pisi (پسى) *is. İt.* Dil balığı nevinden pek büyüğü kalkana andırır leziz balıktır. *Tatlı su pisisi.*

pisi (پسى) *is.* Türkide pisik, müşk. Arabide hirre, ehlîsine kıtta, kıtt, kedi. **pisi pisi** küçük yavru kedi. **yaban kedisi** sinnevr. **pisi otu** eba pisiği, çatık otu, çıyık otu, nardîn-i berrî, kılçıklı ot, bühme, tere-i gürbe *bk. kedi otu.*

Piskopi (پسقوپى) *is.* Kıbrıs'ta Limson'a mülhak bir kazadır.

piskopos (پسقوبوش) *is.* İpiskopos. Macar tarihlerinde piskof yazılır. Berat ve fermanı olup taç giyen büyük papaz, üskuf, esîkife, matran, metropolit, murahhasa Memâlik-i Osmânîde Rum mahallâtı ve Ermeni mahallâtı ve Ermeni katoliği mahallâtı ve Bulgar mahallâtı ve mülkü, Rum katoliği mahallâtı, piskoposluğu, nezarât-i rûhâniye addolunmuştur.

pislemek (پيسله مك) Murdar, berbat etmek, kirletmek, bozmak.

pislik (پيسلك) Kerahet, murdarlık hâli, uyuz.

pist (پيست) *es.* Kediyi ihafe için müstameldir.

pişegen (بشه كن) Sehl-i itbâh.

pişik (بشيك) Bişik, kulak ardında ve kısıklarda hususan etfalde ter ve hararetten hadis olan mezh, hususan etfalde tes'al, ramas, gamz. Pisal gözlerde çipil.

pişekâr (پيشه كار) *is.* Hokkabaz, meydancısı ustası, sanatkâr.

pişim (بشيم) Bir kerre kaynayış, pişmiş, tarz-ı tabh.

pişirim (بشرم/پشرم) Bir kerede pişecek miktar

pişirmek (بشرمك) Kotarmak, becermek, tanzim, tesviye, te'emmül ve mütalâa.

pişkadem (پيشقدم) *is.* Tekkelerin icrâyı âyînde ön ayak olan

pişkin (بشكين/پشگين) İyi tabh olmuş ekmek, pişkin tuğla. Rüzgâr-dîde, hibretli, tab'an kavi, metin, rezîn, mücerreb, pıhtı, fatin, kamil, çiğ zıddı. *Pişkin adam.*

pişman (پشمان) *sf.* Pişman, nadim. Türkîde ildim.

pişmanlık (پشمانلق) Nedamet, nedem, ildimlik.

pişme (پشمه/بشمه) *is.* Çıkrıkçı tezgahı nın önünde olan demirli tiriz, kütük, bir nevi kulaklı pişme. *Delikli pişme.*

pişmek (بشمك/پيشمك/پشمك) *f.l.* Tabh olmak, olgun yemiş gibi kemâl bulmak, puhte, resîde olmak. Hararetten yanmak, vücudun kısık yerleri yara olmak, mezh. Germ ve serde aşina olmak, tecrübe, hibret kesbetmek, iş nisabına varmak, kararını bulmak, tekarrür etmek, tezekkür olmak. Tabh etmek, tuğla kireç hark etmek. **sinece pişmek** aheste. **pişmiş aş** bitmiş iş, olmuş, mukarrer pazarlık. **pişmiş aşa su katmak** hamlık.

pişti (پشدي) Pişti ile vurup yattığı için vech-i tesmiyesi olmuş bir oyun.

piştov (پشطو) *is. İt.* Pişto. Frenk işi tabanca. *Bel piştovu, cep piştovu, kubur piştovu.* **döner piştov** revolver. **piştovu dokuz patlar** hadîd-i şedîd.

piyanko (پيانقو) *is. it.* Maruf kumar, meysere, kur'a gibi çekilen pay.

piyano (پيانو) *is. İt.* Maruf nev-îcâd musiki aleti.

Piyatra (پياتره) *bk. Boğdan*

piyasa (پياسه) *is. İt.* Piyaçe, meydan, çarşı, rayiç, fiyat.

piyata (پياطه) *is.İt.* Yemek tabağı.

piyaz (پياز) *is.* Terbiye için ete ve et'imeye konan soğan, soğanlı taam. *Fasulye piyazı.* **piyaz kuhu** ada soğanı, ansal, basalu'l-fâr. **piyaz-ı liz** dağ soğanı. Sakala soğan doğramak gibi **piyazı vermek** iğfal, hâb-ı hargûş.

pâçka (پلاچقه) *is.* Peliç, yalaz çıkaran kuluçka tavuk kurk. **pâçka, plâtka mal** ganime, yağma.

plâka (پلاقه) *is. İt.* Deniz orasında yassı büyük kaya, ürike taşının yassısı.

plâka ayar (پلاقه عيار) *is. İt.* Ayar tahtası. Pûlâd-ı musattah. Demirciler elvâh-ı hadîdi onunla düzerler.

plânçete (پلانچته) *is. İt.* Mesâha tahtası.

plânka (پلانقه) *is. İt.* Mandoz, büyük makara.

plânkete (پلانكته) *is. İt.* Çifte gülle, zincirli. Çifte kolu olursa makas. Bazı nev peşrev.

plânya (پلانيه) *is.* Yassı uzun marangoz rendesi.

Plâta (پلاته) *is.* Cenubî Amerika'da bir azim nehir ve vâsi cumhur.

plâtin (پلاتنه) *is. İsp.* Ak sert altın.

Plâtmana (پلاطمنه) *is.* Tırhala'da Katrin'e mzaf bir nahiye.

plâterina (پلاترینه) *is.* Kefalin büyücek nevi, sivri burunlu, tuzlayıp likorinoz yaparlar. **eşek plâterina** büyük nevi.

Plevne (پلونه) *is* Ruscuk toprağında bir kaza merkezi şehir ve tabiî istihkâm.

Poçtil (پوچتیل) *is.* Hersek'te Istolca'ya mülhak bir kazadır.

Podgoriçe (پودغوریچه) *is.* İşkodra kurbunda kaza merkezi kasabadır.

Podkal (پودقال) *is.* Leh'te Podolya vilâyetinin halkı. *Podkal karağı.*

Podrine (پودرینه) *is.* Sırp'ta Dirin çayı boyuna bir kazadır.

poduk (پودوق) Henüz doğmuş ufak deve yavrusu, ufak sırtlan. *bk. bıdık.*

pof (پوف) *es.* Suya düşüp cup etme, torba şiş olan şeyin patlayıp sesi çıkma.

poflamak (پوفلامق) Ses ile şak olmak, patlamak, kof ses çıkmak.

Pogonya (پوغونیه) *bk. Ergeri.*

pohpoh (پوه پوه) *es.* Alkış, şabaş, müdâhene. **pehpeh ile pohpohu bol** kuru iltifat eden, mürüvvetsiz, koltuk verici. **pohpoha gelmek** müdaheneye kapılmak.

Polathane (پولادخانه) *is.* Çeliği meşhur Trabzon tevabiinden kasaba.

poliçe (پولیچه) *is. İt.* Havale, birinin üzerine şerayitle çekilen havale senedi. Çek, sahk, ciro olmuş devrolmuş havale.

poliçeci (پولیچه جي) İki mahal arasında gelip gider faizci, kambiyo acentası, yüze yüz menfaat alan zalim mürâbahacı.

Polinis (پولینیس) *is.* Cezâyir-i mütekâsire, beşinci kıt'a-ı arz olan muhîtiyenin bir kısmıdır.

politika (پولیتیقه) *is. Yun.* Tedbîr-i memleket manasına devletin beyne'l-milel müşterek mesâlihinde hareketi. **politika memuru** devletin menâfi-i mahsûsasına ait mesahile muvakkat memur. Avam zebanzedi temelluk, tabasbus.

Pomak (پوماق) *bk. Bulgar.*

pomat (پوماطه) *is.* Müdâvâtta ve sefahette istimal olunan bazı terkîbât-ı dühniye mürevvih, revgan, tatlı merhem. Çatlak yağı, yozgat yağı, ispermaçet pomatı.

pombul (پومبول) *sf.* Körpecik yavrunun tombalak mülahhamı.

ponza taşı (پونزه طاشی) *is.* Galatı pamza. Yanar dağlardan kalma hacer, kayşur, sünger taşı, efrûc, seng-i sevdâ, hamamlarda ayak taşı ki mamulü dahi olur, bir nev sünger taşı ki onunla mermer vesaire ovarlar nesiga, bir nevi dahi kösele taşı.

porsuk (پورصوق) Yeşil ağaç envaından, kazmiyeden bir ağaçtır. Tarak, servi, tarangu, kazım, karış.

porsuk (پورصوق) *sf.* Aslı bursuk buruşuk. Şiş şey ziyade inip müsterhâ, münhedil olmakla sarkıp buruşma sert şey, rehavetten süst olma. **porsuk ardıç** asmilakas, yay yaptıkları tavilga. Porsuk zebzeb, uşgâr. **porsuk tulumu** kürk.

porsumak (پورصومق) Deriler buruşup meyve küflük getirmek.

portakal/Portakal (پورتقال) *is.* Portekiz vilâyeti. Portakaldan gelmiş narenc. Yabanisi turunç. **çin portakalı** narengî, mandalin. **kan portakalı** içi kırmızı. **kavun portakalı** limonî, petavî. **Amerika portakalı** üsüçya, deniz portakalı. Petavi büyüğü palengi turuncu renkli mürekkep.

pos (پوس) *bk. post.*

posa (پوصه/بوسا) Tortu hasıl eden fuzalat, çökelek, sâfil, yağ vesair şeyin dibi, yemiş merzebesi.

posalanmak (پوصه لامق) Teressüb etmek.

Posof (بوسخو) *is.* Ardahan'a mülhak bir kazadır.

post (پوست) *is.* Tüylü deri, makam, bisat, Türkîde döşek, mesnet, mansıp, menzilet, bisat, azamet. Adi kürk. **posta geçmek** postnişin olmak. *Ankara postu, arslan postu, geyik postu. Postunu çıkarmak.* **postuna saman doldurmak** idam. **kaplan post** zambakiyeden kara benekli beyaz, pembe, sarı çiçek, akasya. **pos bıyık, pos kalpak** post galatı.

posta (پوسته) *is.İt.* Tatarın, vapurun muayyen zamanda getirdiği çanta, aslında menzil-hane, berîd. *Posta heyeti.***posta pulu** damga. **posta vapuru** selâma ya karakola çıkan ufak büyük asker. **posta yolu** cadde. **postayı**

kesmek mürâvede, kati damga. **şehir postası** harice işlemeyen.

postacı (پوسته جي) Postanın evrakını tevzi eden.

postahane (پوسته خانه) Postacı mahalli, muharreratın vasıl olduğu idare mahalli.

postal (پوستال) *is.* Konçsuz, bol mest rahat ayakkabı. Sürtük kadın.

pot (پوت) *is.* Potuk, bol ve pıtrak olan şey, aslı but. İsim olarak pot şeye denir. Kumaşta, dikişte olan pot, iki parçanın biri gerilmekle diğerinde hasıl olan şiş ve kırma. **pot gelmek** bir iş murada mutabık çıkmamak, sonu gelmemek. **pot kırmak** lâkırdı kaçırmak, münasebetsiz sakat söz söylemek, gerçeği na-bemahal tefevvüh edivermek.

pot (پوت) *is.* Üç dört tel ipeğin bükmesi, hamcı esnafının büktüğü ipek.

pot (پوت) Nehir ma'berlerinde kullanılan ufak sal. Büyük küfe, nehirlerde kayık gibi kullandıkları küfe, Bağdat kufesi *bk. kilk.* Sığır damlarının tahta döşemesi.

pota (پوته/پوطه) *is.* Bota, kal için toprak kap, nişan tablası yerine dikilen testi ve hedef. *Nişan potası.*

potara (پوتره) *is. Boş.* Nefîr-i âm.

potin (پوتین) *is. Fr.* Ufak ince çizme, alafranga edik.

potlamak (پوتلامق) Sahihi botlamak. Maya, deve yavrusu. Türkîde buta budag yavrucuk demektir.

potuklanmak (پوتوقلاغق) Buruşmak, pot olmak.

potur (پوتور) Mühtedi, mürtet.

potur (پوتور) Kırmalı şey. *Damağın poturu.* nat, potuk dahi denir, buruşmuş. potur potur olmuş yemiş, potuk astarlı ve yüzlü kap. **potur şalvar** sıkmanın kırmalı nevi. *Arnavut poturu.*

poyra (پویرا) *is.* Tekerleğin ortasında olan iki delikli parmakların ağırşağı. *Poyra zıvanası.*

poyralık (پویرالق) *is.* Köknar kerestesi, kirişleme için ebniyede poyra için tekerlek imalinde kullanılır sert ağaç.

poyraz (پویراز) *is.* Yunanîde boryaz. Boralı rüzgâr, maşrık ile şimal arası. Şimale mail olan yıldız. *Gün doğuşu kertesi.* **Poyraz Kale** Karadeniz Boğazında. **ağzı poyraza açmak** nafile beklemek. *Deli poyraz savurmak.*

poyrazî (پویرازي) Şarka ziyade meyl eden günü.

Poyraz Dağları (پویراز طاغلوی) Afrika ile Sibirya'yı tefrik eden Ural, lodos, poyraz mukataası.

Pozarofça (پوزاروفجه) *is.* Sırp'ta kaza merkezi bir kasabadır.

pöç (پوچ) *is.* Poç kemiği ve kuyruk sokumu, sa'lebe, us'us, makat, ucan. Piç gibi yaramaz boş şey, ufak şey.

pöçük (پوجك) Ufak kuyruk, enli koyun kuyruğu, ortasında sarkan parmak gibi herk pöçüğü.

pösteki (پوستکی) *is.* Koyun ve keçinin yünlü derisi, post, postin. Post kalpak, çoban kalpağı, çerkez kalpağı. **pöstekiyi sermek** bir yeri me'va ittihaz etmek. **pösteki atmak** yuha çağırmak. *sf.* Gevşek, sölpük. *Pösteki meyve sebze.* **pöstekisini sudan çıkarmak** tahayyüz. **pösteki saydırmak** deli yerine koydurup abese iştigal etmek.

Prag (پراغه) *is.* Bohemya payitahtı bir büyük şehir.

Brahova (پراهوه) *is.* Eflâk'te bir büyük kazadır. Merkezi Pelupeşti.

pranga (پرانقه) *is. İt.* Tomruk, zindan tomruğu, mahall-i habs. **anka pranga** ne olursa olsun gibi. Ta'mimen tomruk mahalli sicn. Tomruk yerine ayağa vurulan zincirli halka. **prangabent** pây-zen. **pranga cezası** kürek. **kıl pranha** kızıl çengi, hafif oynak.

prankı (پرانقی) Ok.

pratik (پراتیقه) *is.* Karantinadan verilen ruhsat.

Pravadi (پراوادی) *is.* Varna civarında bir kaza merkezi kasabadır.

pravça (پراوچه) *sf. Boş.* Doğru, temizce düzce, merdîs.

Pravişte (پراوشته) *is.* Siroz sancağında Kavala'ya mülhak kazadır.

prazvana (پرازوانه) *is.* Sap, kap, kabî'a, prazban. Kabzanın içine girip namluyu rapteden kılıcın sivri kabı.

Preboy (پره بوی) *is.* Beypazar sancağında Vışgrat'a mülhak kaza.

Premedi (پره مدی) *is.* Ergeri sancağında kaza merkezi bir kasabadır.

Prepol (پره پول) *is.* Pribol. Beypazar sancağında bir kaza merkezi.

Preşbe (پرشبه) *is.* Manastır'da kaza.

Preveze (پروزه) *is.* Yanya'da sancak kürsüsü bir benderdir. Kazaları Preveze, Radoviz, Leros ve Has ve Çumrık ve Laka Parga maa Fenar, Margalıç maa Mazarık.

Priştine (پرشتنه) *is.* Prizren sancağında Priştine maa Gora kazasının merkezi bir şehirdir.

Prizren (پرزرین) *is.* Rumeli'de sancak merkezi bir şehir. Kazaları Prizren maa nevahi Löm, Altuneli maa Yakova, Gosine maa Pilâva ve Bodamla, İpek ve Leçterin, Priştine, Novaberde maa Geylân, Kalkandelen.

Privtiçe (پریوتیچه) *is.* Kandiye sancağında Kenoryo'ya mülhak bir nahiye.

Priznik (پرزنیك) *bk. Radomir.*

protesto (پروتسطو) *is. İt.* Muhâlefet-i kanuniye, redd-i da'vâya kıyam. **poliçe protestosu** adem-i kabûl. *Pretosto tebliği.*

prova (پرووه) *is. İt.* Gemi başı. *Prova direği ve yelkeni.*

Prusya (پروسیا) *is.* Almanya'da büyük krallık. Sabıkta Prandaburk galatı Trandabol namıyla maruf beylik, payitahtı Berlin. Zehir envaından bazı eczâ-i hâmıza, keyanus mürekkebatı prusiyat.

pu (پو) *es.* Tu, tüf gibi ibzâk alâmeti, tahkir için tükürme.

puf (پوف) *es.* Sıkı nefes çekme. **puf böreği** şişip dokunuldukta nefesi çıkan maruf hamur işi .

puflamak (پوفلامق) Avurtla nefes almak.

pugama (پوغامه) *is.* Topu yukarı kaldırmaya bir alettir

puhu (بوهو/پوغو/پوهو) *is.* Puhu, ügü, oğul, baykuş, hak kuşu, baykara. *bk. kukumav.* Sahihi bugu ebvam cinsi gece kuşu.

pul (پول) *is.* Yunanîde obolus, küçük akçe taribi. Fels, parlak maden parçası. Altın gümüş pul, sair müdevver şeyler. *Posta pulu, damga pulu. Pul şişe.* İnce, bayağı, mutlaka nakit akçe. **para ile pulla değil** müft ve meccan. **pul davar** köylerde halkın beher hayvanından maktu para alıp odun taşıyan. Hayvanatta pul resminde olan fülûs, harşef. **balık pulu** safat. **def pulu** zil. **perçin pulu** cıvata ve vida sıkıştıracak müdevver başlık. **tavla pulu** taşı gibi müdevver şeyler. **üren pulu** talk. Pullu zırh ki örme tel resminde çerkesi. *Libası pul işletmek.* **para pul hak getire** fels-i ahmere ihtiyaç. **parasız pulsuz** hasbî.

pulamak (پولامق) Hafif tükürmek. Püf etmek.

pullanmak (پوللانمق) Pul pul lekelenmek, kabuklanmak.

pullu (پوللو) Pul işletilmiş sevb, yahut pullu libas giyen bi-şerm. **pullu hayvanat** esmâk. **pullu yılancık** humre.

pulluk (پوللق) *is.* Hint lisanında pelug, ağır sapan kotan.

puluç (پولوج) *is.* İnnîn, süst-endâm.

punç (پونچ) *is.* Aslında peç, bengili manasına bir nev müskir sıcak şerbet. **punççu dükkânı** gazinonun eski adı.

punçiyan (پونچیان) *is.* Bir hekim ismine mensup sinnâ-i kâzib ağacı.

puntal (پونتال) *is. İt.* Gemi kamaralarında ve güvertesinde olan ince maden sütunlar. Tente bağlanacak demirler. Dalyanlarda kazık.

punto (پونطو) *is. İt.* Basma hurufunun ölçüsü nokta.

pupa (پوپه) *is. İt.* Geminin kıçı, kıçtan gelen yel. *Pupa sereni.* **pupa hava, pupa rüzgâr** muvafık riyâh.

pupla (پوپله) *is.* Bazı nev ördek, ince ve yumuşak tüyü. **tozak pupla** fevkalâde kabarılmaktan ve nu'ûmetten kinaye.

pur (پور) *sf.* Gayr-i müstevi. **purt pürtük** ahreş, taşlık.

Purdağ (پورطاغ) Türkistan'la Tatar arasında bir silsilei cibaldir. Camın boru kumlu yapraklısı. Dilin pürtüğü huleymene.

Pursıçan (پور صیچان) *is.* Galatı pür sıçan. Drama civarında duhanı mezbul bir karyedir.

pus (پوس/بوس) *is.* Havanın rûy-ı arza yaslanan dumanı, sisin hafifi, küduret, jeng-i küduret. Meyvelerin zamkı, sa'rûr. Ağaçların yosun ve sakız gibi pisi. Meme emciği başında olan cerahat, kabuk yapraklara konan örümcek ağı gibi saran kurt ve böcek yuvası.

pusarık (پوساریق) Zabâbe, mığ, su gibi görünen duman, serap, ılgım, salgım.

pusat (پوسات) Takım, bisat, âlât takımı, silâhlık, esliha-i tahaffuziye, zırh, cebe. **at pusadı** çukal. **pusat çalkamak** başbozuklar kapısız gezmek.

pusatçı (پوساتچی) Pişe-kâr, oyunlarda şakşak ve tahta kılıç gibi âlâtla maskaralık eden soytarı.

pusatlı (پوساتلو) Cebeci, ahen-pûş.

puse (پوسه) *is.* Buse manasına bazı maval gibi eş'ar.

puselik (پوسه لك) Musiki makamatından.

puslanmak (پوسلانمق) Pus yağmak.

pusmak (پوصمق) *f.l.* Çökmek, sinmek, kemîn kurmak, kemîne girmek, dam hile tertip etmek. **pusuya yatmak** hud'a etmek, infial edip sinmek, pusarık çökmek.

pusu (پوصو) Kemîn.

pusula (پوصله) *is.* Küçük yafta, reçete, hülâsa, tezkere. **pusula etmek** yâd-daşt için muhtasar yazıp zaptetmek, muhtıra. Tezkire etmek, müzekkere yazmak. **pusula bırakmak** dilencilere adet olan kâr.

pusula (پوصوله) *is. İt.* Kıble-nümâ, râh-nümâ, gemilerde cihâtı gösteren miknatıs ibreli kumpas. Pusulayı şaşıran onunla yol bulur yahud mütehayyir olur.

pusulan (پوصولان) *is.* Galatı porslan. İtaya'da Pusol şehrinde çıkan ve horasan yerine kullanılan toprak, santorin alası İstanköy'de bazı mamul nevi portlant çimento.

pusval (پوصوال) *is.* Puzval, yemenicilerin ölçüsü.

puşraflamak (پوشرافلامق) *f.l.* Peşref, fişek gibi öte beri çarpınma,

puşu (پوشو) *is.* Sabıkta askerinin puş ettikleri hafif sarık. *Topçu puşusu.*

put (پوت) *is.* Büt, sanem, vesen, büyüğü heykel, haç üzre olan suret. *Haça puta yemin etmek.* **put gibi** put, lâl. **puta tapan** putperest veseniyun halkı, bütgede.

putalunba (پوتالونبه) *is.* Hind-i Çinîde bir ağacın zamkından olan sarı boya ki kütalunga dahi denir. **putalunba yaprağı** kâğıd-ı hindî bir devadır.

Putna (پوطنه) Boğdan.

püf (پوف) *es.* Nefret ve ufûnetten istikrah nidası, püf!

püf (پوف) *es.* Üflemek fiili. Tozu, şem'i, püf etmek. İtfa , söndürmek, ısı şey püfleyip soğutma, nefh.

püfkürmek (پوفکرمك) Püflemek, sesle su üflemek.

püfteri (پوفتری) Avcı ıslığı, ıslık, kese. Türkîde bulaman derler.

pülüsküm (پولوسکون) *is.* Pelüsküm, felüskün, şagaviye failesinden çoban süzeği.

pürçek (پورچك) Ca'd, ufak saç kıvrımı, mutlaka bürçek saç, tûde tûde, lüle saç. Uzunca kâkül müca'ad perçem.

pürçük (پورچوك) Bürülmüş manasına. **keçi pürçüğü** gayet ufak kuyruğu.

pürüz (پوروز/پروز) Pürlü, pürçekli şeyin tiftiklenmiş, pürzesi, zağber, ilişik, dağdağa. **pürü pürçük** ufak tefek, kırık dökük.

pürüzlenmek (پوروزلنمك) Müşkilât kesp etmek.

pürüzlü (پوروزلو) İpin pürtüğü olan. **pürüzlü iş** düzelecek, ayırtlanacak, müşkilâtı olan rahneli umur, avâ'ik.

pürüzsüz (پوروزسز) Salim müstakim.

püskü (پوسکي/بوسکي) *müt.*Eski kelimesinin mühmeli, eski püskü.

püskül (پوسکول) *is.* Top ipekten iplikten ya telden saplı top, saçak, şengûle. *Fes püskülü, perde püskülü, inci sırma püskül.*

püsküllendirmek (پوسکوللندرمك) Kuyruk takmak, tas'îb etmek, şubelendirmek.

püsküllü (پوسکوللو) **püsküllü belâ** kuyruklu, mükellef, nev-edâ, cilve-nümâ. **ensesi püsküllü** belâ.

püskürme (پوسکرمه) Dahme, suyun katerâtı gibi dağınık şey. *Püskürme ben, püskürme dallı kumaş.* **püskürme şalvar** paçası ayak üstüne bol yığılmış. **püskürme fişek** havayî dahme. **yanar dağ püskürmesi** feverân-ı büsûr.

püskürmek (پوسکرمك) *f.m.* Geri def etmek, püfleyip bir şeyin üzerine su püfkürmek. Su püfler gibi şiddetle gülmek, galeyan etmek, çaylar fışkırmak, düşman hücumunu def için askerini geri tepmek. Sular püskürüp köpürmek. **ateş püskürmek** gazaptan zebâne-i ateş saçmak. *Demir yalayıp ateş püskürmek.*

R

ra (ر) Elifbâ-i Osmânînin on ikinci harfi, ebcet hesabıyla iki yüz sayılır. Ra (را), rebiülevvele, r (ر), rebiülahire işarettir.

Rabe (رابه) *is.* Macaristan'da Tuna'ya munassab nehir.

Racana (راجنه) *is.* Sırbistan'da bir kaza.

Radomir (رادومير) *is.* Sofya'da Radomir maa Persenik kazası.

Radovişte (رادويشته) *is.* Üsküp'te kaza merkezi kasaba.

raf (راف) *is.* Ref, duvar kornizesi gibi tahta. **rafa koymak** hasır altına gitmek. **dolap rafları** katları, tahtaları.

rafadan (رافدان) *is.* Arabide refd kabuk. Kabuğuyla külde pişmiş yumurta. Hazır lop.

Rahova (راخوه) *is.* Vidin'de kaza merkezi bir şehir.

Raka (رقه) *is.* Zor livasında kaza merkezi bir kadim kale.

rakı (راقی) *is.* Arak, ispirto nevi. **saman rakısı** adi. **sakız yahut mastaki rakısı** âlâ nevi. *Rakı sıskası.*

rampa (رامپه) *is. It.* Gemi gemiye yanaşıp çengel atma.

rapor (راپورتو) *is. It.* Takrir, telhîs.

rastık (راستق) *is.* Râsûht-ı rûy, sûhte yanık bakır manasına madeni kara boya, vesme. **rastık taşı** antimon. **rastık çekmek** kaşlara rastık istimal etmek, rastıkla kaş ve ben yapmak.

Rasya (راسيه) *is.* Garbî Sırbistan.

raşa (راشه) *is.* Kaba Nemçe çuhası, şayak nevi.

razaki (رزاقی) *is.* Arabîsi râzeki, kurusu meşhur üzüm.

Razlık (رازلق) *is.* Siroz'da Nevrekop'a mülhak bir kazanın merkezi.

reçel (رچل) *is.* Rîsâl, rîçâr, meyve ve sebze ile pişen koyu tatlı.

reçete (رچته) *is.* Hekimlerin edviye tertibi kâğıdı.

reçine (رچينه) *is.* Karasakız nevinden bazı ağaç ve sakızları, ratinec.

Reha (رها) *bk. Orfe.*

Remle (رمله) *is.* Remle maa Led, Yafa'ya mülhak bir kaza.

rende (رنده) *is.* Şeker, enfiye, peynir, soğan rendesi, cerş, ince kaba rende. Marangozlarda minhat, uzun rende plânya küstere dişli rende. Çifte tığlı, tığsız, kordon, yuvarlak, geniş, düz taban avadanlık pek büyük rende karkın *bk. karmak.* **rende ile yapılmış toz şey** enfiye.

re'se'l-ayn (راس العين) *bk. zor.*

Rest (رست) *is.* İran'da Geylan merkezi şehir ve bender

Reşengân (رشنكان) *is.* Diyarbakır'da.

Reşit (رشيد) *is.* Mısr-ı vustânîde bir kale ve kaza, pirinci meşhur.

Retimo (رتمو) *is.* Girit'te liva kürsüsü bir şehir. Kazaları Retimo, Milo, Potamo, Amari.

Revan (روان) *is.* Ervan, Erivan. el-yevm Rusya'ya mülhak Karabağ vilâyetinin merkezi bir kaledir.

Revandiz (رواندز) *is.* Şehr-i Zûrda kaza merkezi bir kaledir.

revani (روانی) *is.* Revgani. İrmik helva nevinden tatlı. Yağsız ve unla olursa patispanya.

Reyhanlı (ريحانلو) *is.* Antakya civarında Amikova'da mütemekkin kürt aşireti.

reze (رزه) *is.* Kapı kanadını süğeye asan demir, reze. Zemberek yerine horoza binen dil. Ufak çengel.

rezene (رزنه) *is.* Râzyâne, besbâs , harcun. Bostanî ve yabani olur. **su reznesi** su baldıranı, filânderi, şevgerân-ı mâ'î.

Rıdvan (رضوان) *is.* Maa Beşiri. Siirt'te bir kazadır.

Rimpapa (رم پاپا) *is.* Roma şehrinde olan papa katolikleri ruhani reisi ve Roma piskoposu.

ringa (رينغه) *is.* Tuzlusu meşhur bir nev yassı balıktır.

rişme (رشمه) *is.* Erişme, zincirden gem.

Rişvan (رشوان) *is.* Bir cesim kürt aşireti.

riyal (اریال/ریال) *is. İt.* İspanya ve Avusturya'nın direkli ve kuşlu kara kuruşu, dolar, kolonat, Amerika doları.

riyala (ریاله) *is. İt.* Bahriye sancak beylerinin üçüncü kumandanı, demdarı.

Rize (ریزه) *is.* Trabzon'da Gönye maa Mapavri ve Seba kazasının merkezi iskele, hâlen Lâzistan kürsüsü.

Rizo (ریزو) *is.* Kandiye'de Rizo maa Monofac kazası.

Rodniçe (رودنیچه) *is.* Sırp'ta bir kazadır.

Rodos (ردوس) *is.* Cezâir-i Bahr-i Sefîd'de liva kürsüsü kale. Kazaları Rodos maa Marmaris, Kaşot nâm-ı dîger Çoban adası maa Kerpe, Sümbeki maa Hereke ve İlyaki ve Astopalya, Mis.

Rodosçuk (ردوسجق) Nâm-ı dîger Tekfur dağı.

roka (روقه) *is. Rum.* Salibiye envaından bir türlü salata.

Roma (روما) *is.* Rumiye. İtalya'nın payitahtı bir şehr-i kadîm-i azîmdir.

Roman (رومان) *is.* Boğdan'da bir kaza merkezi şehir.

Romanacı (روماناجي) *is.* Eflâk'ta bir cesim kazadır.

roza (روزه) *is.* Elmasın yüzü yontulmuşu, çok fastalısı felemenk.

Rum (اوروم) Hayhurum *bk. Rum.*

Rum (روم) *is.* Şarkî Asya'da Memâlik-i Osmaniye denir, kadim kayâsire-i rûm devletine nisbetle Sivas vilâyetine dahi Rum ve Türkmenliğe Erzurum denir.

Rum (روم) *is.* Roma halkı, romalının memaliki, sonra Yunan ve Grek onlara karışmakla nasaranın şarkî mezhebi.

Rumca (رومجه) Rumların Yunanîden bozduğu lisan.

Rumî (رومی) Rumanî, aslı rum vilâyetinde ve rum lisanında olan.

Rumeli (روم ایلی) *is.* Anadolu'ya nispetle bidâyet-i hükûmet-i Osmaniyede Rum tasarrufunda kalan kıta. Bir vilâyettir. Merkezi Manastır, sancakları Manastır, Üsküp, Prizren, İşkodra, Dobra.

Rumiye (رومیه) *is.* Van hududunda bir şehr-i kadîm.

Rumkale (روم قلعه) *is.* Orfe'de Rumkale maa Azban ve nevahi kazasının merkezi.

Rumluk (روملق) Bazı vilâyetlerde ahalisi rum olan nevahi.

Rus (روس/اوروس) *is.* Rusya ve Rusyalı, moskof. **Rus hıyarı** acur nevi, kamçı kuyruk.

Rusikasrı (روسیقصری) *is.* İslimye'de Burgaz'a mülhak bir kaza.

Rusya (روسیه) *is.* Şarkî Avrupa'da bir devlet. Payitahtı Petersburk.

S

saat (ساعت) *is.* Arabîde zaman, an, altmış dakika ve üç bin altı yüz saniyeye münkasım müddet, yirmi dördü geceli gündüzlü bir gün olur. Saatleri bildiren alet. **saat başı** mecliste sükut vuku. *Saat kurmak.* **saat on birde son** mehil, zeval, âhir-i ömr. **saat tahtası** akrebi, yelkovanı. **saat tutmak** elde saatle vakit hesap etmek. **saat vurmak** kaç saat geçtiği çalışmak. *Asma saat.* **beher saat mesafede** bir mil, nişan dikildiği için ağaç denir ki Türkistan ağacı beş mil, Anadolu saati dört mil. **bir saat zarfında** piyadenin kat ettiği mesafe, buut, fersah. *Çalar saat. Çekmece saati.* **deniz saati** üç mil ve her mil bin hatve-i hendesiye olur hatve-i a'şârî ki zirâ-ı a'şâr ile bir saat beş bin hatve olur. *Ezanî saat.* **gemi saati** ileri gider ve geri kalır saat. *Gurubî saat.* **güneş saati** basita. *Koyun saati. Kule saati.* **kum saati** fincan. *Maşalı, dolaplı, altın, gümüş, hilâlî saat. Münebbihli saat.* **o saatte** anîde. *Tam saat.*

saatçi (ساعتجی) Saat tamir eden.

saban (صابان/صبان) Mihrâs, feddân, eymîd, bir çift öküz koşulan hadid, iki çiftlisi papura *bk.* Daha büyüğü pulluk, tekerlekli kotan. **saban ökçesi** baskısı, **demiri** basene. **saban bıçağı** çapası. **saban kulağı** kılıcı, yanlarında iki eğri sırık. *Saban oku, saban kolu ve ağacı. Saban kıran.*

sabuk (صابوق) Doğrudan şaşmış. **abuk sabuk** savruk, sağını solunu saymazın çalık sözü, hezeyan, güzâf, dak u lâğ.

sabun (صابون) *is.* Yunanîden tarib olunmuş, her lisanda müstamel kelimedir. *Sabunhane.* Sabunî ki hariçten gelme kalp sabunun âlâsı, sabun kalıbı. Edirne sabunu. **kunduracı sabunu** bir nevi taş. **leke sabunu, misk sabunu, kandiye sabunu** musaffa, mümsik. **sabun otu** karanfiliyeden sabuniye, helvacı çöğeni, bahçelerde ud ağacı çiçeği. **sabun kalıbı gibi bulaşmak** taarruz, beyaz yağlı.

sabuniye (صابونیه) Nişasta helvasının bir nevi.

sabunlamak (صابونلامق) Sabunla köpürtmek, gusül, tathîr etmek. *Çamaşır sabunlamak.*

sac (ساج) *is.* İnce demir tahtası, kalın teneke. Sac sopa, kürek, mangal, boru. **sac örtüsü** demir dam üzerinde. **sac gözlemesi** peşrev tabla.

sac (ساج) *is.* Sec ağacı, tak, zac, sant gibi bahriyede müstamel, gayet sert, kurt değmez Hindî ağacıdır.

sac ayak (ساج ایاق) *is.* Sec ayak, se-pâye üstüne tencere bindirilen demir bini. Ateş üstünde tencere asılan sopa. **sac ayak yürümek** biri ileri, ikisi geri müselles şekil üzere gitmek meydân-ı harbte asakir fırkaları sac ayak yürümek.

saç (صاج) *is.* Baş tüyleri, bütün gîsû, şa'r. **saç teli** bir sapı uzun kılı, zevâye. **saç bağı** gîsû-bent, yalancı örgüler, en. **saç başı** peruka, saç takkesi. **saç kıran** kıl kıran. **saç sakal** sinn ü sâl. **saç uzatan** günder. **saçı uzun** eksik etek, dişi, ehilletî gibi tabirat. **alın saçı** turra, kakül. **arap saçı** kıvırcık yün gibi karışık iş. **ensede saçın çingenesi** bürçek. **kara saç** zülf-i siyâh. **kıvrık saç** lüle, müca'ad. **kumral saç** lepiska, kumralı konural. **sırma saç** asfar, **kızıl** aşkar, **kır saç** eşheb. **şakak saçı** zülf. **tepe saçı** perçem.

saçak (صاچاق/صجاق) Dağınık, perişan şey. *Dam saçağı, kenarı damlamak.* Kumaş kenarı ve sayvanı, kumaş kenarına ilâve olunan dağınık haşiye, hedn, ipek, iplik sırma, pervaz, rîşe, püsküllü oya. Makat saçağı. salkım saçak perişan. **ateş saçağa sarmak** iş sarpa varmak.

saçaklı (صاچاقلو) Deli gibi sâhib-i ezyâl, müseyyeb, lâmpasa. *Saçaklı kurtluca.*

saçı (صاچو) Gelin başına serpilen ve saçılan nisar, yahut o sırada verilen hediye.

saçık (صاچیق) Mensur, menşur, perakende. **açık saçık kıyafetli** perişan. **açık saçık hane** barhane

saçılmak (صاچلمق) Serilip yayılmak, tereşşüş etmek. **dökülüp saçılmak** ihtiyâr-ı

masrıf, bezl, neşr-i ni'met etmek, nâşirü'n-ni'am olmak.

saçıntı (صاچندی) Döküntü, kırıntı, zerâre.

saçıştırmak (صاچشدرمق) Azar azar ekmek ve serpmek, nisâr.

saçlı (صاچلو) **saçlı sakallı** sinnin kemali, sinn-i vukûf. **saçlı sığır** yak. **saçlı yıldız** zûzevâ'ib, kuyruklunun top şeklinde olanı.

saçma (صاچمه) Saçılır şey. Av tüfeğine mahsus ufacık kurşun tanesi. Etrafı kurşunlu müdevver suğra gibi ağ ki def'aten saçılır. Lâf-ı güzâf, lağviyat, herze, abuk sabuk, dipsiz lâkırdı. Saçılmış şey, pâşîde, efşânde, efşan, zer-efşân. *Trampet saçması, saçma atmak.* **saçmasapan** nâ-merbût, perişan söz.

saçmak (صاچمق) *f.l.* Pâş, perakende, perişan etmek. Yaymak, dağıtmak, nesr, bezl, akçe nisâr, suyu reş, tohum bezr etmek, ateş şerâre efşan olmak. Mutlaka pâş etmek. **ateş saçmak** tüfek ve topla tane yağdırmak, hiddetle köpürmek, kükremek, iltihâb, gazapla zebâne-i ateş püskürmek. **yaş saçmak** eşk-rîz olmak. **yaraya tuz saçmak** telhîb.

saçmalamak (صاچمه لامق) Hezeyan etmek.

sad (ص) Sad-ı mühmele. Elifbâ-i Osmânînin yedinci harfi, hesâb-ı cümelde doksan sayılır, safer ayına işarettir. Aslı Türkî olan kelimelerde sad mefkûd ise de halen hareke-i müfahhamalı sinler sad yazılır : *sap, saplamak, satmak, saçmak, sançmak, sıtma* gibi. Tâ ile sin ve müşedded sin yerine dahi sad ikame olunmuştur : *yatsı, yassı, assı, ıssı* gibi. Meksûr ve meczûm sinler ekseriya sad okunur : *sıpa, sınar, sucuk.* Arabîden naklolunan sadlı kelimelerde bilakis tâ ızhar olunmuştur : *kasar, kastarlı* gibi.

Sadâbât (سعداباد) *is.* Elçi Said Paşa binası, Kâğıthane köşkü.

Safakas (صفقس) *is.* Tunus'ta Asfakas maa Kerkene kazasının merkezi bir kasabadır.

Safed (صفد) Akke sancağında Safed maa Sur kazasının merkezi bir şehirdir.

safra (صفرا/صفره) *is.* Zefre, gemilerin alt ambarına vaz olunan sikal, sabura.

Safranbolu (زعفرانبولی) *is.* Maa Eflâni ve Ulus ve Aktaş. Kastamonu'da bir kazadır.

sağ (صاغ) *sf.* Salim, illetten ârî, âfî, halis, ber-hayat, zinde, sağlam manasına emin, metin, muhkem, kavi, beri, müstahkem, selim, çürük olmayan, hasîn. Diri, tam, zinde, hay. **sağ akçe** züyûf hesabı olmayan. **sağ kazık** sened-i kavî. **sağ kalmak** mütebaki, naci olmak. **sağ kurtulmak** necat. **sağ ol** muammer ol. **sağ selâmet** salimen, bi'l-âfiye. **başı sağ olsuna gitmek** taziyet. **kalbi sağ** dürüst. **sapasağ** canlı, tüvânâ, zinde.

sağ (صاغ) Yemin, cihet-i yümnâ, rast. **sağ el** yemin. *Sağ ayak, sağ kulak, sağ göz, sağ cep, sağ çizme.* **sağ kol** meymene. **sağa rast gelmek** iyi vakit, vakt-i meymûn. **sağ kol ağası** taburun nısf-ı yemînî, amiri demek. **sağı solu yok adam** tünd-hû. **sağa sola bakmamak** mürâ'ât-ı hâtır ve ihtiyat etmemek. **sağlı sollu** tarafeynde. iki geçeli. Eymenü'l-yedeyn.

sağalmak (صاغالمق) Sıhhat bulmak, sıhhate binmek, iltiyâm, bür, tekavvüh, tahakkuk.

sağanak (صاغناق) Def'aten, külliyetli düşen geçici yağmur, zarar-ı şedîd. **bir iki sağanak geçti** serî'ü'z-zevâl.

sağdıç (صاغدیج) Güveyi sağında giden, kılavuz, yandaş. **sünnet çocuğu sağdıcı** kirye. Yengeye bazan sağdıç kadın derler.

sağdırmak (صاغدرمق) Birinden akçe koparmak.

sağı (صاغی) **sağı yağı** sağyağ, revgan-ı sâde.

sağımlı (صاغیملو) Sütlü ve sağılır marya koyun, çiftlik demir başı, sağmal.

sağınmak (صاغنمق) Sakınmak.

sağır (صاغر) *is.* Esam, ger, ses vermez içi görünmez dolu şey, hissi az olan şey. *Sağır oda, sağır pencere.* **sağır tencere** kalın ve ısınmaz olanı. **sağır cam ve kapı** sesi duyulmaz. *Sağır nun.* **sağır yılan** erkam. **dilsiz sağır** esam. **bir kulağı sağır** müsadeli. **hem sağır hem sığır** söz anlamaz. Türkîde **sağır yağır** sağlam olmayan, sakat.

sağırlık (صاغرلق) Samem, salh.

sağlam (صاغلام) Selim, kavî, ten-dürüst, emin, sahih. **sağlam adam** dürüst, sağ ayaklı kabı. **sağlam haber** doğru, sahih. **sağlam hava** sabit. **sağlam söz** metin.

sağlamak (صاغلامق) Kavilemek, takviyet vermek, temin etmek, istihkâm, resânet, teyit.

sağlık (صاغلق) Sağlıcak hayat, sıhhat, selâmet, bür. *Sağlık olsun.* **sağlığına tav etmek** sıhhatine, aşkına içmek. **baş sağlığı** hayat, afiyet. **sağlığa yüz tutmak** nekahet. *Üstüme iyilik sağlık.*

sağlık (صاغلق) Doğru haber. **sağlık vermek** ihbar, inbâ etmek. **sağlıkla olmasın** yetişmesin bedduası. **eline gözüne sağlık** aferin!

sağlıklı (صاغلقلو) Müte'âfî.

sağma (صاغمه) Sağılmış, sığanmış, heyette tedvir olunmuş şey. **eleğim sağma** elek kasnağı gibi sağılmış şey, kavs-ı kuzah galatı. Alâ'im-i semâ.

sağmak (صاغمق) *f.l.* El ile parmaklarla çekip sığamak, sıkıp çıkarmak, mevâşî südünü istihlâb, meşg etmek, bal sağmak, vek. Ahmakları sızdırıp dilindekini yanındakini almak, iğfal etmek, dolandırmak, bulutlarda sağanaklar boşanmak.

sağmak (صاغمق) Sayamak, ölünün fezâ'ilini sayıp ağlamak, yeis tutmak.

Sağman (صغمان) *is.* Çarsancak'a mülhak bir nahiye.

Sağnak (صاغناق) *is.* Kafkas'ta bir kadim ülkedir.

sağrı (صاغری) Hayvanın bel ile kuyruk arasında dolgun yeri ve oranın kalın derisi, kîmuht.

sağu (صاغو) Ölünün ta'dâd-ı fezâ'ili. **sağu sağmak** mersiye okumak, nevha etmek.

sağucu (صاغوجی) Bazı vahşi kavimlerde ölü ağlayıcı.

sahan (صحان) *is.* Arabîde mutlaka refdden ve kadehten büyük kap. Hâlen kapaklı taam kabı. *Bakır, pirinç, çini, saksonya, gümüş, maden sahan.* **bir sahan yemek** bir levn. *Sahan külbastısı.*

sahancı (صحانجی) Sabıkta değnek ucunda keskin kenarlı sahan döndürüp atan bir nev muallim asker.

sahanlık (صحانلق) Merdiven başında tabla ile taam vaz olunan kepenk yahut sofa, sahn. **sahn-ı semân** sekiz medreseler meydanı manasına Fatih Dârü'l-Ulûmu payesi.

Sahil (ساحل) *is.* Afrika'da Sâhil-i Şark bir kıt'a-i medîdedir. Sevâkin'den Taçura'ya kadar Bahr-i Ahmer'de olan parçası. Denakal sancağı ve Zeyla ve Berber Mağdaşuya kadar Sâhil-i Hazn Menfiye'ye kadar Zengbâr. Ondan Zenbe ve Sifale sevahili sabıkta Benû-Metba sahili.

Sahil (ساحل) *is.* Sinop'ta bir mülhak kazadır.

Sahil (ساحل) *is.* Beyrut'ta bir mülhak kazadır.

Sahil (ساحل) *is.* Tunus'ta maa Suse kazası merkezi Mehdiye.

Sahra (صحرا) *is.* Vidin'de bir kazadır. Merkezi Adliye.

sahtiyan (سختیان) *is.* Keçi derisinden ve ona takliden dana gönünden yapılan nev-i mahsus meşin. **sahtiyan bezingânı** tacir.

sahur (ساهور) *is.* Suhur. Gece uyumayanların, sehr edenlerin sabaha karşı taamı.

Sait (صعید) *is.* Mısr-ı Bâlâ, Falyûm, Beni Süveyf, Fişne, Süyut, Cürca, Kana, Esne sancakları.

Saiteli (سعید ایلی) *is.* Nam-ı diğeri Yüregen, Konya'ya mülhak bir kaza merkezi Lâdik kasabası.

sakagı (صاقاغی/صقاغی) *is.* Atların ruamı.

sakak (صقاق) Öküzlerin boğazı altında sarkan deri.

sakal (صقال) *is.* Lihye, rîş, hat. **saç sakal** sinn ü sâl. **sakal başı çevirmek** sakal bırakmak, irsâl-i lihye. **sakal başı dağıtmak** tehevvür. **ak sakal** muhtar, rîş-i sefîd. **ak sakal kara sakal** büyük küçük, kehân u mehân. **sakal döken** kırk ayak. *Sakalı ele vermek, sakalı saydırmak. Top sakal, kaba sakal, köse sakal.* **keçi sakallı** müzellef. **tahta sakal** enli. **sakala soğan doğramak, sakala gülmek** istihza. **sakal cücüğü** bam teli, unfuka. **sakalı değirmende ağartmak** hayvanlar gibi hıbret etmemek. **işin sakalı bitmek** eskimek, kocamak, tavsamak. **sakalı tıraş etmek** ant olur.

sakallı (صقاللو) **sakallı adam** kâmil. *Saçlı sakallı.*

sakankur (سقنقور) *is.* Yunanide İskenkür bir nev keler, zabb. Kadim tıpta kum balığı derlerdi. Onun derisine benzer seyrek tülbent ki sargı olur.

sakar (صاقار) Vazah, atların altında sabâhu'l-hayr akıtma ufağı. **sakar ve sakarlı**

at meşum akıtma. Burundan alt dudağa aşan kilit.

sakastanat (سقسطانت) İrtifa âlâtından südüs daire.

sakın (صاقن) *n.* Dikkat, bak, heyhat, mebâdâ! Gözet! Sakınacak şey, mahzur, mahâzîr.

sakıngan (صاقنغان) Muhteriz, mütevakki, perhiz-kâr, sakınıcı.

sakınma (صاقنمه) Sakınış, saygı, ihtiraz, ihtiyat, teeddüp, teberrî.

sakınmak (صاقنمق) Hazer, tevekki, içtinap, istinkâf etmek, korkmak, çekinmek, tehâşî, ihtiraz, ihtiras, teverru, tecânüb, ittika, perhiz, hıfz-ı lisân, hıfz-ı cân, silâh çekmek, geri çekilmek. **gözünden sakınmak** bakmağa kıymamak.

sakır (صاقر) *es.* **sakır sakır titreme** soğuktan vesair sebepten ziyade irti'âş.

sakırdamak (صاقردامق) Şiddetle titremek, korkup mürte'iş olma.

sakırga (صاقرغه) Titrek, hayvan koyun ve köpek kulağına asılan ve kan ile dolan kene.

sakız (ساقز) *is.* Ağaçların zamkı, pusu. Sakız ağacı envaından bir nev-i muayyenin zamkı, Hayus adasına mahsus olmakla Sakız Adası derler. Çam sakızı ki neft ondan çıkar. Reçine, ratinec, râtiyâne, kalfuniya. **sakız bademi** ince kabuklu âlâsı. **sakız gibi** beyaz ve katlanmış gıcır gıcır libas, ledâneti olup çektikçe uzayan şey, yapışkan lüzucetli ağda. **çene sakızı** vird-i zebân. **çengel sakızı** kenger dikeninin zamkı. **damla sakızı** mastaki, alîk. **kara sakız** kara günlük, zamk-ı dûm. **leban sakızı** günlük. **yer sakızı** natrun, neft madeni. **sakız ağacı** butm, terementi envaı. Türkîde çıtlak ve ve merlengeç ve çencek dedikleri bu cinse dahildir.

Sakız (ساقز) *is.* Cezâyir-i Bahr-i Sefîd vilâyetinde bir liva merkezi kale. Kazaları Sakız, Mastaki , Ipsara.

sakızgan (صاقيزغان) *bk. saksağan.*

saklamak (صاقلامق) *f.m.* Setr, ihbâ, ihfâ, inkâr, ketm, iddihâr, nihan, sır etmek, hiraset, savn, vikaye, hıfz, sıyanet etmek, gizlemek. **Allah saklasın** Allah beklesin, hafazanallah. Türkîde kale müstahfızı askere saklı denir. Aslı sağ, emin, mahfuz yahut Türkîde sakmak iştiyak meveddet, savn manasınadır. *Allahın bildiği kuldan saklanmaz.*

saklanmak (صاقلانمق) İhtifâ etmek, ihfâ, ketm, tahaffuz, i'tisâm, mükâleme izmâr olunmak, istitâr, sipere matmûre girme. Sırra kadem basmak, masûn, mahrûs, masum olmak. Çocuklar saklambaç oynamak. Korunmak, masun manasına mahfuz, mahzur, mestur, müstetir, muhafaza olmak.

saklantı (صاقلاندى) Köşe, bucak, melâz, melce, mahfaza, kılıf.

saklayıcı (صاقلاييجى) Hafız, hami, hâris, muhafız, harrâs, kâtim, asım, sâtir, settar.

saklı (صاقلو) Gizli, hafi, mestur, mahremâne, zahir, alenî olmayan, hafâyâ.

saksağan (صقسغان) *is.* Türkîde sakızgan. Eşya çalıp saklayan karga, ak'ak, kâlîçe. **saksağan iştahı** vahame, vehâm, peyka illeti fesâd-ı zevk.

saksı (ساقسى/صقسي/صاقسي) *is.* Saksonya'da yapılan pek âlâ maden kap, saksonya takımı. O kaplar resminde yapılmış taklit çiçek çömleği ve toprak mangal, limon saksısı. **saksı çiçeği** yerde terbiye olunmayan nazik ve nadir ezhar.

Saksonya (ساقسونيا) *is.* Almanya'da bir krallıktır. Payhahti Dresdet şehri Prusya'nın bir eyaleti bir kaç da beylik bu namla maruftur. Sakıs vaymar, sakıs gota, sakıs. **saksonya kralı gibi** tabiri Çorlulu Ali Paşa zamanında zengin ve para dağıtır manasına mesel olmuştu.

sakvini (ساقوينى) *is.* Eflâk'ta.

sal (صال) *is.* Su üzerine saldıkları bağlanmış döşekli kereste ufağı, pot, bir nevi kelek.

salabron (صلابرون) *is. İt.* Yelken yakasını çeken ip.

salaborina (صلابورينه) *is.* Yelken takımında ipler.

salacak (صالاجاق) Teneşir.

Salâhiye (صلاحيه) *is.* Şehr-i Zurda Salahiye maa Davuda ve Karatepe bir kazadır merkezi Keferi.

salahur (صلاخور/صلاحور) *is.* Silahşör, serahur, kapıcı başılıktan dun paye.

salak (صلاق) Ucu toplu zincirli cenk tokmağı.

Salamrımnık (صلام رمنيق) *is.* Eflak'ta tuzlama bir yamantı.

salamura (سالاموره/صلاموره) *is. İt.* Tuzlu ve tuzlama gibi şey. *Bamya ve patlıcan salamurası, salamura yaprak, salamura balık.* **salamura peynir** tuzlu suya basılmışı. **salamura suyu** papara.

salaş (صالاش/صلاش) Muvakkat salınmış dükkân. **bostan salaşı** sergi.

Salaşbur (صالاشبور) Hindistan'da bir kasaba.

salaşpur (صلاشپور) *is.* Bir nev gayet seyrek paçavralık ve astarlık bez. *Salaşpur topu.* Aslı Hindistan'da Salaşbur kasabasında mamul.

salata (صلاطه) *is. İt.* Tuzlu, biberli, yağlı, sirkeli, otluk. Tere, havyar, hıyar, roka, semiz ot, soğan, domates, turp, göbekli marul, hindibâ, pehlivan salatası. *Salatalık hıyar.*

salcı (صالجى) Salıcı köpeği, kalafatçı, telâşlı, muzdarip adam, panayır köpeği, muhtaç, düşkün, samsun köpeği, kabadayı kinayesidir.

saldırmak (صالدرمق) Fi'l-i lâzım manası koyulmak, ileri salıp varmak, ıstırap , şitap, tehâfüt etmek, savlet, iftihâm, taslît. *İti ite saldırmak.*

salep (سالب) *is.* Husyetü's-sa'leb. Envaı çoktur. Amerika, salbene, tapyoka ve arorot yani ok peykânı kökü tabir olunur nebatları asıl salep neviden değildir.

salepçi (سالبجي) Pişmiş saleb satan. **salepçi güğümü** içten kaynayan fesat ve içi dayim fesat olan münafık.

salgın (صالغين) Salar ve salmış manasına. **salgın deli** tecennün. **salgın hastalık** maraz-ı müstevlî, salyâne tevzi olunmuş vergi, salyan. *Salgın köpek.* Türkîde salıg ve salgın.

salhane (سلخانه/صالخانه) *is.* Selh-hâne, hayvanatın boğazlanıp yüzüldüğü mahal, pösteki cem olan yer, mezbaha. *bk. kanara.*

salı (صالى) *is.* Yevm-i sâlis. Sülâsen.

salık (صاليق) Salacak alet, ucu zincir, lobut, patopoz.

salıncak (صالنجاق) Ürcûha. **kolan salıncağı** ecel beşiği. **duvar salıncağı** kâze. **salıncak iskele** nakkaşların ve minarecilerin iskelesi.

salınış (صالنيش) Hareket, reftâr, temayül, hırâm.

salınmak (صالنمق) Her yana mütemayil olmak, tebahtur, reftar, salınıp bulanmak.

salıntı (صالندى) Telâtum, talas, temayül. **salıntılı bina** metin olmayan. **salıntıda** alacak, müzebzeb.

salıvermek (صالى ويرمك) Bırakmak, ruhsat, tahliye-i sebîl, ıtlak, reha etmek, münsedil, muntalık etmek, irhâ. Târik, râfız olmak. Sakal koyuvermek. Zaptedememek, kaçırmak. **etekleri salıvermek** indirmek. *Kahkahaları, kuşu salıvermek.* **kapıp salıvermek** teseyyüb, rehavet.

salkı (صالقى) Sarkık, sölpük, porsuk, çolpa, salpa. Noksan, özür, kusur, mahzur. *Bir yanı salkı adam.* **salkı bulut** yağmursuz olmayan.

salkım (صالقيم) Hûşe, unkûd yahut çok hûşeden yapılmış askı, hevenk, büyük salkımda olan çitmikler, çinke. Lime lime âvîzân olan şeyler, karışık saç. **salkım ağacı** akakya, şecerü'l-hall, sarı salkım. **salkım ateş** duhme topu, mitralyoz. **salkım saçak** pejmürde. *Salkım küpe. Salkım söğüt.* **üzüm, hurma salkımı** kıtf.

salkımak (صالقيمق) Etler gevşeyip sarkmak.

sallabaş (صاللاباش) At tariki.

sallamak (صاللامق) Tahrik, tehzîz, cünbân etmek. **baş sallamak** tasdik. **beşik sallamak** emek vermek. **el sallamak** davet. **kavuk sallamak** müdâhene. **kuyruk sallamak** tabassbus.

sallamamak (صالامامق) İtina etmemek, iplememek.

sallandırmak (صاللاتدرمق) Asakoymak.

sallanma (صاللانمه) Zelzele, sarhoşluktan bihoşluktan zaaf.

sallapati (صاللاپاتى) Mülâhazasız. Salpa. sölpük, rahv.

sallasırt (صاللاصرت) **sallasırt etmek** yüklenmek.

sallı (صاللو) Sal gibi yayvan oynayıp esner enli şey. *Sallı bina.*

salma (صالمه) **salma hayvan** başı boş gezen, haymana. **salma ip** kement, tınâb. **salma kara kollukçu** sabıkta kol gezen zabıta,

seyyar, posta asker, tuttuklarını muvakkaten kapattıkları mahbes. **salma su** burmasız, horhor. *Salma tomruğu.*

salmak (صالق) Sal gibi yapmak, yatak bast etmek, bırakmak mutlaka koymak, atmak, tesis etmek, gemiyi engine sürmek, bezi suya, ekmeği fırına sokmak, kolu birinin boynuna ilka, vergi, sâlyân salmak, tevzî'-i tekâlîf. *f.l.* Koyulmak manasına canavar tasallut, taarruz, savlet etmek, sür salmak, hamle sunmak, salar, salgın, köpek atılmak, koyuvermek, irsal etmek, saçlarını insidâd, adem ve haber isbâl, tesyîr etmek, düşmana ılgar salmak, akın salmak, ağaç, dal budak temdit etmek, kuşu ava atmak, işi sonraya bırakmak, tecil, tehir, müsamaha, leyte lealle ile savmak.

salon (صالون) *is. Fr.* Divanhane, sergi mahalli.

salsa (صالسه) *is. İt.* Taam terbiyesi, mereka.

Salt (صلت) *is.* Bilka sancağında bir kaza merkezi kasaba.

salt (صالت/صلت) *sf.* Sade, yalnız. Ancak, fakat, mahz gibi edat. *Salt söz mü?*

salta (صالته) *is. İt.* Köpeklerin ayakta sıçrar gibi duruşu.

saltamarka (صالته مارقه/سالته مارقه) *is. İt.* Sabıkta gemicilerin omuza attıkları nimten. Gemici çepkeni. Aslı sanbamarka. Venedik piri namına olan libas.

salya (صاليا) Akan yar, rîk, salyangoz.

salyar (صاليار/ساليار) Salyangoz.

sam (سام) *is.* Semûm, zehirli rüzgâr, sâme, sam yeli. *bk. sersem.* **sam vurmak, çalmak** te'sîr-i semûm.

Samara (سامره) *is.* Kadim Samura karyesi. Hulefa abat edip sermenra telkîb ettiler. Hâlen Bağdat'ta bir kazadır.

Samako (صماقو) *is.* Sofya'da Samako maa İhtiman kazasının merkezi bir büyük şehirdir, demir kalhanesi manasına. Samako Alabolu'ya mülhak bir kazadır. *bk. Ereğli.*

Samakocuk (صماقوجق) *is.* [Tekirdağ'da Vize'ye bağlı bir liva]

saman (صمان) *is.* Tıbn, kâh. Saman sapı, bütünü saman anızı. **saman altından su yürütmek** gizli riyakârane iş görmek. **saman kapan** kehribar. **saman oğrusu** hacılar yolu, kehkeşan. **saman suyu** yaldızı. **saman veren** ambar memuru. *Arpa samanı.* **Mekke samanı** bir nev ayrık. **pirinç samanı** çeltik sapı. **toz samanı** kesmik.

Samandıra (سمندره) *is.* Sırp'ta Samandıra kazasının merkezi bir kale.

samanî (صمانى) Açık kibritî renk, kanarya sarısı.

samanlı (صمانلو) Çamur, örü harcı.

samanlık (صمانلق) Çiflikâtta büyük ambar.

Samatra (سماتره) *is.* Cezâyir-i Hind'in büyüğü, taribi Samatra, başlı mevkileri, Açe Kale.

samsa (صامسه) *is.* Kızartılmış sıcak baklava, senbûse, bir nevi sarığı burma.

Samsat (صمساد) *is.* Simsat. Malatya'da Hısn-ı Mansûr'a mülhak kaza.

Samsun (صامسون) *is. Yun.* Samisos, Amisos. Canik sancağının kürsüsü bir bender şehirdir.

samsun (صامسون/صكسون/سكصون) Kavga, cenk köpeği.

samsuncu (صكسونجي) Evâ'ilde bir güruh avcı askeri. *Samsuncubaşı bk. yeniçeri.*

Samur (صامور) *is.* Halep civarından Lireden Fırat'a giden ırmak.

san (صاك) *is.* Aslı sehek, zıddı sarılık ki buğdayda olur, arkan, yarakan, tarlanın bir tarafını vuran jenke, delice nevi.

san (صان/سان) İtibar, tadat, hesap, haylule, şan, parça, kıta. **adı sanı var** muteber, şanlı, şöhretli, sayılır adam. **adla sanla** maruf. **san san doğramak** paralamak. Türkîde san görmek, askeri tadat, yoklama etmek.

sanacı (صاناجى) Hayır sanıcı, kem sanıcı.

sanamak (صانامق/سانامق) Sayıp itibar etmek, saygı etmek. Hürmet yollu istihza etmek, tetkik etmek, paralamak *bk. sınamak.*

sancak (ساجاق/سنجاق) Saplanır, ucu demir şey, kakılır rayet, gönderli nevi bayrak, bomba, toplu iğne. Sabıkta bir bayrak asker ve bir bayrak sipahinin yeri olan dâ'ire-i arâzî-i livâ. **sancak beyi** sabıkta mirliva, beş on kazalık yer mutasarrıfı ve sipahisinin sâlârı. Hâlen vilâyetin aksamı, liva. Memalikte yüz altmış sancak vardır. **Paşa Sancağı** merkez

eyalet livası. Sancak yeni bahriyede derya beyi. **sancak tarafı** geminin sağ yanı, saltanat iskelesi. **sancak çekmek** *bk. fors.*

sancaktar (سنجقدار) Mîr-i alem, alay askerin alemdar, bayraktar zabiti.

sancar (سنجار) *bk. zor.*

sancar (سنجر) *is.* Metris , tabya, tabur, istihkâm.

sancı (ساجى/صاجي) Saplayıp sokar gibi ağrıtan buru. Karın ağrısı.

sancılanmak (ساجيلانمق) Sancıya uğramak, veca, incitmek.

sancımak (ساجيمق) Bir uzuv dert etmek, veca, kavramak, kulunç, sihr-bad, kara yel.

sançmak (ساجمق/صاجمق) *f.l.* Saplamak, sokmak, rekz etmek, ta'n, işletip geçirmek.

sançtırmak (ساجدرمق) Sançılmak, saplatmak, saplanmak, iğne batırmak, mızrak ve bayrak gönderi yere sokmak.

sand (صند/صنط) *is.* Arabîsi sant. Zendilhat, selice yemişi, kazt ki usaresine akakya derler. Akaçya nevinden sert ağaç, kızıl sandal, Hindistan'da olur.

sandal (صندال) *is.* Evailde sandal ve sand ağacından yapılmış çakmak, baş kavi filike ve kayık.

sandal/Sandal (صندل) *is.* Cezâyir-i Hind'den bir adadır. **sandal yağı** kırmızı sandal. **ak sandal** ondan ve Hindistan'ın sayir yerlerinden gelir bir muattar ağaç ki göbeği sarı sandal. **sarı sandal** etinin nefasetinden kinaye bir sarı kuştur.

sandalcı (صندالجي) Sandal ve filuka kürekçisi, sandal-ı hümâyûn hamlecileri.

Sandallı (صندللو) *is.* Ermenek'e mülhak bir aşirettir.

sandalos (ساندە لوس/صندولوس) *is.* Senderos zamkı. Bir nev mazının zamkı, sant. **sandalos yağı** kehribar yağı, cilâ revganı.

sandalye (صندليه) *is.* Sandalı güzel ağaçlardan yapımış iskemle, küçük kürsü, taht.

sandık (صندوق) *is.* Arabide tabut, tahta vesaireden büyük ca'be. *Abanoz, teneke, demir, servi, sandal, âc, gümüş sandık.* Mal, akça hıfzolunan mahal, sandık odası. **cephane sandığı** kapaklı. **mal sandığı** vâridât-ı mîriyenin tahsildarı. **mahallî kuş sandığı** rehâvî. **sandık sepet** mecmu eşya. **sandık atmak** taş rasîf, temeline tahta sandık ile enkaz indirmek. *Sandıklı saat.* **sandıkkâr** sandık eminini yamağı.

Sandıklı (صندوقلو) *is.* Kara Hisâr-ı Sahip'te Sandıklı maa Seyhanlı ve Danişmentli ve Huma maa Geyikler ve Çölova ve Şeyhli maa Işıklar ve Aşiret-i Siraclı, bir kazadır.

sanduka (صندوقه) Mezar üstüne vaz olunan sandık resminde taş ve türbelerde üzeri kumaş örtülü heykel.

sangı (سانغى/صانغي) *sf.* Vurgun gibi sersem olan baş ve beyin. **sangı adam** sersem şaşkın, sağırca, hâyir, sergerdan.

sangılamak (سانغيلامق) Başa sangılık gelmek, sersem olmak, tahayyür.

sanı (صانو) Zan, zu'm, şek.

sank (سانق) *is.* Sankı. Kuşlarin sele hayatı, vesah.

sanki (صانكه) Guya, faraza, ke-ennehu, tut ki, meselâ.

sanklatmak (سانقلاتمق) Ava gidecek kuşu pinekte acıktırmak.

sanmak (صامق) *f.l.* Zannetmek, kendi kendine sağınmak, tefekkür, ad ve itibar etmek, saymak, zu'm, farz, güman etmek, tutmak, zehap, hayal, kıyas.

sansar (صكسار) *is.* Göçeğen, karkadun. **sansar kırı** kokarca, münettin, dalak. **mısır sansarı** firavun faresi, nims. Bu üç cins hayvanın envaı olur. Kürklerde boğaz, sırt, köşe, kafa, nâka, paça, tulum sansar. Amerika sansarı dedikleri diğer cins hayvandır.

santabarya (سانتابارىا) *is. İt.* Gemilerin cephane ambarı.

santim (سانتيم) *is. Fr.* Mi'şâr, yüzde bir, aşrın aşrı.

santimetre (سانتيمترو) *is.* Zirâ-ı a'şârînin mi'şârı. On santimetre bir desimetre eder.

santrac (سانطراج) *is.* Satranc-vari resim.

santur (سانطور) *is. İbr.* Kanunun tellisi.

Santurin (سانطورين) *is.* Yunan adalarından porselen çıkan cezire.

santurlu (سانطورلي) Şaşaalı şey.

sap (صاپ) *e.* Ap açık gibi *sapsarı, sapasağlam.*

sap (صاپ) *is.* Tutulur uzun şeyler, kol kulp, târ, silk. *Balta, bel, tava, kazma, süpürge, kaşık, kepçe sapı.* Kılıç, bıçak, kalemtıraş, des-

te kabzası. Buğday, ot sakı. **bir sap ipek** iplik sırma. Yemişlerin kulpu, kuyruğu. **armut üzüm çöpü** urcûn. *Ihlamur sapı.* Saplı tas. *İpsiz sapsız adam.* **sapsız balta** gayr-i müntesib, sahipsiz.

sapa (صاپه) Caddeden şaşmış, tarîk-i müstakîmden hariç, kestirme olmayan, uçra yer, fâze, sapa yol, semt. **sapa düşmek** kenarda vaki.

sapan (صاپان) Taş fırlatıp attıkları ipli torba, kallâ'a, felâhân. **atın sapanı** apışları arası satanı.

sapan balığı (صاپان بالغی) Köpek balığının büyük testere burunlusu.

sapanca (صاباجه/صباجه) *bk. Adapazarı.*

saparna (سپارنه/صاپارنه) *is. İt.* Serseparilya yani parilya dikeni maruf nebatın kökü. *Yabanî saparna.*

saparta (صاپارته) *is. İt.* Saburda bir bataraya topun birden ateşi, alabanda. **sapartayı yemek** tazir işitmek.

sapır (صاپر) *es.* Yere dökülen şeyin tıpırtısı. *Elmalar sapır supur dökülmek, hastalar sapır sapır serilip ölmek.*

sapkın (صاپغین) Dalâlette.

saplamak (صابلامق) *(g.z. saplar)* Sapına kadar alet sokmak, hançer, iğne, süngü, şiş tenşîb etmek. **sap yapmak** keten üstüpüsü çekmek.

saplanmak (صاپلانمق) Sokulmak, işlemek, teneşşüb, dalmak, zihin hülyaya, araba çamura batmak, kalmak, gemi kuma saplanmak, yüreğe hançer saplanmak.

sapma (صاپمه) *bk. sapan.*

sapmak (صاپمق) *f.l. (g.z. sapar)* Yoldan şaşmak, bir tarafa dönmek, inhirâf, yan yola gitmek. **tezvire sapmak, çıkmaza sapmak** tarîk-i haktan udûl.

saptırmak (صاپدرمق) Sapıtmak, doğrudan azdırmak, gemiyi alarga etmek, kelâmı değişirmek, haktan rücu etmek. **sözü sapıtmak** abuk sabup söylemek. **yol sapıtmak** değiştirmek.

sarak (صاراق) Bulaşma, istihza. **sarağa sarmak** maskaraya almak. **sarak ağacı** teşhir mahalli.

sararmak (صارارمق) Isfırâr. **ekinler sararmak** yel çalmak, san vurmak. **sararıp solmak** hasta, mariz olmak.

Sa'rat (سعرد) *is.* Diyarbakır'da bir sancak kürsüsü şehirdir. Kazaları Sa'rat Mızvan maa Beşiri, Eruh maa Dirgöl, Bervari, Şirvan maa Hizan ve Zeriki, Sason maa Garzan ve Hayan.

saray (سراى) *is.* Türkî kaidesince (ya)'nın hazfi caizdir. Çay ça, suy su gibi. Büyük hane, vezir sarayı kervasaray. Hükumet mahalli, hassaten padişah kasrı. *Edirne sarayı, yeni saray, eski saray.* Farisîde dahi müstameldir. İsim terkibinde *Aksaray, Bahçesaray, Tekir sarayı, Sarayvize, Ayvansarayı* gibi emsali pek çoktur. **saray ağası** hademe-i saray. **Sarayburnu** der-saadette maruf mevki. **sarayaltı** Manisada kadim sarây-ı pâdişâhî olan arsada hasıl âlâ tütün. Tekirsarayı *bk. Aksaray.*

Saray (سراى) Kadimde Etil nehri civarında kıpçak payitahtı saraycık. Bulgar ve Hazar ve Tatar hükumetgâhı.

Saraybosna (سراى بوسنه) *is.* Vilayet ve liva kürsüsü kaza merkezi bir şehirdir.

saraydar (سرايدار) Ayvaz, ivaz. Büyük bir hanede hidemât-ı süfliye memuru kocaman adlı fakir ve zelil ferraş.

saraylı (سرايلو) Sarây-ı hümâyunda hizmet etmiş ki onların tabirinde saray ve şehir halkına saraylı, şehirli derler, enderunî, birunî. *Saraylı kadın.*

sarban (ساربان) *is.* Deveci, şütür-bân, ordu nakliyatında müstahdem sarbanbaşı. Bazı beygir ve esterden başka deve kullanılan kervancı mekri. Sabıkta bir yeniçeri bölüğü.

sardalye (ساردلا) *is. İt.* Tuzlama, horasanlı balık ki tazesi tirhostur, âlâsı ençoy *bk. ateş balığı.*

sardun (ساردون) *is. İt.* Kalın ipten ağ kenarı, ambar makamında dar, uzun sandık.

sardunya (ساردنيا) *is.* Enfü'l-karân, ceranyom, turna burnu bir nev ıtır çiçeği, yabanî ibretü'r-râ'î.

Sardunya (ساردنيا) *is.* İtalyanın bir büyük ada kürsüsü, Kalyari. Arap fethinde Sardanya denmişti.

sargı (صارغى) Vücuda ve mutlaka bir cisim üzerine bent olan ribat, mıntaka, lifâfe, katlanmış bezden piçîde bağ. Boyun sargısı. **yara sargısı** usâye, zımâd, çıkık kırık cebîresi, sarar bent. **baş sargısı** kadınların hotoz üstüne bağladıkları örtü.

sarı (سارى) *e.* Cihet, semt, taraf, yan manasına ifade eder. *Şehir sarı gitmek, cennet sarı pervaz.*

sarı (صارى) Sandal etinin nefasetinden kinaye bir sarı kuştur.

sarı (صارو) Bir nev ekine saran sığırcık, remermık, aslı sar.

sarı (صارو) *sf.* Asfar, zerd, altın ve pirinç manasına ima eder, asfar ve aşkar adama lâkab olur. Sarı yanı, sarı altın. **altın sarısı** koyu fâki. *Alma sarı satma sarı, kapında ise tutma sarı.* **sarıasma** safârive, zec, arı kuşu, nevbâ, cehrî. **sarıbakır** pirinç. **sarıboya** çehri. **sarıçam** köknar ve sarı ot. **sarı çıyan** hain, mehîn. **sarıçiğdem** öksüz soğanı. **sarı çizmeli Mehmet Ağa** gayr-i ma'rûf adam, teşahhus etmeyen, meçhul. **sarı diş** kılıç . *Sarı doğan. Sarıgül.* **sarıhan** alem. *Sarıhalile. Sarıkanat. Sarıkanat balığı. Sarıkavak.* **sarı papa** şeftali. *Sarı papatya.* **sarısalkım, sarısabır** sibar. *Sarı samur.* **sarı sandal** asâfîrden. **sarı sırma** altın rişte. *Sarı sütleğen. Sarı şebboy.* **sarıyağ** sade yağ, sağ yağ. *Sarı yakut. Sarı yar. Sarıyasemin.* **sarızambak** çiriş kökü. **acı sarı** safranî. **ayva sarısı** benzi atık. *İçi sarı adam.* **kanarya sarısı** açık kibritî, samanî. **mumya sarısı** çehre-i zerd, kehribar. *Yumurta sarısı.*

sarıca (صاروجه) Yabani arı. **sarıcık** alaca sığırcık.

sarıca (صاروجه) Sabıkta bir nev başı bozuk asker, sarıca gibi saran takım. Ala sığırcık, sâr, sîr.

sarıca (صاروجه) Sıraca, atın sıracası.

Sarıçam (صاروچام) *is.* Sis'te Karakışla maa Sarıçam.

Sarıçayır (صاريچاير) *is.* Kocaeli'de Hendek'e mülhak bir kaza.

sarıdoğan (صارطوغان) Sarıdoğan.

Sarıgöl (صارى گول) *is.* Manastır'da Eğribucak'a mülhak kazadır. Merkezi Kayalar. *bk. Çarşamba.*

sarık (صاريق) Başa sarılan kisve, imâme, tülbent, kavuk, börk, külah üzere tülbent, yeşil destar. *Tartağan sarık, silme sarık.* **burma sarık** ki gemi kaptanı faskiyesi. **resmî sarık** örf-i evâ'ilde padişahlara ve küberaya müşterek idi. Çelebi Sultan Mehmet tâc-ı pâdişâhî mesabesinde martagan örfü, Sultan Bayezit mücevvezeyi ihdas etti. Sultan Selim taç resminde selimiyi ve Sultan Süleyman kırmızı tepeli yusufiyi taç ittihaz ve vüzeraya kalevî tahsis eyledikte örf-i kibâr ulemaya, mücevveze ehl-i divana, selimi saray halkına tayin olundu. Ümera börk üzere sarık, asker ağavatı kuka, zabitanı kalafat, neferat keçe ve hartavî giydiler. Ulema tepeli kavuk ve küttap kâtibi kavuk ve küttap hacegânı horasanî kavuk üzere sarık sardılar. Evahirde bazı asker güruhu puşu sarıp bazısı da kalpak giyerdi. **sarık ucu** sarkık yeri, taylesan. **siyah sarık** harût, şimle.

Sarıkavak (صارى قواق) *is.* İçel sancağında Mut'a mülhak kaza.

sarıkçı (صاريقجي) Mütenevvi sarıkları saran esnaf.

Sarıkeçili (صارى كچيلو) *is.* Konya'da bir Türkmen aşiretidir.

sarıklı (صاريقلو) Mu'ammem, ulema tarikinde adam.

sarılık (صاريلق) Sufret. Safra illeti, yarakan. Tarlanın san ve hava çalığı. **sarılık otu** kırlangıç.

sarılmak (صارلمق) Süratle ısrarla kavramak, mu'ânaka etmek, telefffüf, tederrüc, dolanmak, eteği tutmak, yapışmak, ihtimâ etmek. **ayağa sarılmak** yalvarmak. *İki elle sarılmak, boyuna sarılmak, yeşillik duvara sarılmak. Aç olan kılıca sarılır.*

sarımsak (صارمساق) Zarları sargılı nebat soğanı, sûm, sîr. **sarımsak otu** bellût-ı mâ, iskolopenderiyun, kurtluca.

sarımtık (صارمتق) Sarımtırak, sufrete mail.

sarınmak (صارنمق) Bürünmek, dolanmak, iktisâ, iltihâf etmek, müştemil başa şal, sarık sarınmak, ta'ammüm.

Sarıoğlan (صارى اوغلان) *is.* Kayseri'ye mülhak bir nahiyedir.

sarışın (صاريشين) Sarı gök, elâ gözlü asfar adamın güzelcesi.

Sarıulus (صاراولوس/صراولوس) *is.* Menteşe'de Bodrum'a mülhak

sarkan (صارقان) Hesaptan sarkan, mütebaki yalan.

sarkık (صارقیق) Meslûk, sâyil, hâdil, âvîzan. **sarkık dudaklı** münsedil. **etleri sarkık** zayıf, arık.

sarkılmak (صارقلمق) Asılakalmak.

sarkınmak (صارقنمق) Temayül etmek, sataşmak, taarruz.

sarkıntı (صارقندی) Taarruz, gasp, tecavüz, sitem, ta'addî.

Sarkıntı (صارقندی) *is.* Adana'da iki nahiyedir.

sarkıntılık (صارقندیلق) Hırsızlık.

sarkıtmak (صارقتمق) İsbâl, saçları salıvermek, dudakları sarkınmak, mukbis, kuyuya indirmek.

sarkmak (صارقمق) *f.l.* Yüksekten aşağı uzanmak, insidâl, tezliye, sölpük olup sallanmak, rahv, indiyâl, teheddül, ihtidâl. Yar aşılmayıp sarkmak. Hesap sarkmak.

sarma (صارمه) Sarılacak şeyler. **suyolcu sarması** lökünlü katık. Ufak yaprak dolması. **sarma kılâptan** pehlivaların sarması, bıçakla bağlaması, dâbire.

sarmak (صارمق) *f.m.* Dolamak, tekvîr, tay, hasr, muhasara, şedd, ribat, telfîf etmek, akıl ihata, istiap etmek, canavar tasallut etmek, ipliği yumak etmek, bir şeye dolamak, iltivâ, asmalar gibi tırmanıp i'tilâk etmek, kırık uzvu cebredip bağlamak, sarık bağlamak, leff, idrâc, irtibat, tevessül. Yapışıp bulaşmak, iftihâm, taalluk, koçup bus u anâk. *Ateş saçağa sarmak.*

sarman (صارمان) Azman, Türkmen, karaman, kösemen, kölemen gibi sıfat-ı müşebbehe.

sarmaşık (صارماشیق) Sarılmış, dolaşmış, uçak, ulleyk, papara, himyel. Uçak nebatat envaı sergîn, sermak. **ak sarmaşık** öksüz urganı. **bağ sarmaşığı** fakad, keşuşa, iklîlec, kara saz. **yer sarmaşığı** leblâb.

sarmaşmak (صارماشمق) Sarmaş dolaş olmak, kucaklaşmak, der-agûş edişmek.

sarnıç (صارنیج) *is.* Sıhrîc, yer altında sârûc yani alçı harcı ile sıvanmış lök ve lökün sürülmüş ab ambarı.

sarp (صارب) *is.* Asîr, müte'azzir, müte'assir, menî, muğlak, düşvar, saht. *Sarp dağ, sarp kale, sarp adam, sarp ibare.* **sarpa sarmak** müte'assir olmak, sarplaşmak, kesb-i usret.

sarpa (صارپه) *is. İt.* Karagöz balığının ufak karar nevi.

sarpın (صارپون) *is.* Gülle hıfzı için kazılıp üstüne tepme toprak çekilen çukur, kendûc, gulle-dân, tepen-gû. Omuzda ekmek hamuru taşıdıkları pinakop, peneyik.

sarsak (صارساق) Dermansızlıktan ra'şedâr olan.

sarsık (صارسیق) Mevzun yürümeyen adam, mürte'iş.

sarsılma (صارسلمه) Rehfân, za'za'a.

sarsılmak (صارسلمق) Mürte'iş, mütezelzil olmak, irti'âş, irticâc. Hastalıktan bozulmak, bir sebeple zarar görmek, zınkıldamak.

sarsmak (صارسمق) *f.m.* Titreyip yerinden oynamak, lerze-nâk etmek. Sallamak, tahrik etmek, ircâf, hastalık mütezelzil etmek.

Sart (صارت) *is.* Sart maa Salihli ve Okçular Adana'ya mülhak bir kaza merkezi kadim kasabadır.

sart (سارت) *is. İt.* Hasır, halat ve yelken.

Sart (سارت) *is.* İran'dan Türkisan'da mütevattın olan aşâyir-i fârisî-zebân *bk. tacik.*

Saruhan (صاروخان) *is.* Aydın vilâyetinde bir livadır. Kürsüsü Manisa. Kazaları Manisa maa nevahi, Kırkağaç maa Başkelne, Akhisar, Gördük, Bergama maa nevahi ve Ilıca, Fesleke maa Kozak ve Çandarlı maa Ayazment, Demirci maa Borlu ve Marmaracık, Eşme maa İnay ve Selendi maa Küre ve Serke, Kula maa Çakırca, Alaşehir maa İnegöl, Aydın ve Dağ marmarası, Adala maa Mendahura ve Sart maa Salihli ve Okçular, Turgutlu maa Kasaba.

Saruhanlı (صاروخانلو) *is.* Tatarpazarı'nda demiryolu mevkifi, pek galatı Sarımtek.

sası (صاسی) *sf.* Küf ve nem taaffünü, kokmaya yüz tutan şeyin rayihası. **sası sası kokan** münetten. Türkîde sasıg, sasımak.

satan (صاتان) *is.* Türkîde bacak, tekmil but ve baldır, çatı.

satı (صاتی) Satım, bey, mübayaa. *Satı pazarı.* **satı paha** dun kiymet.

satıcı (صاتیجي) Bayi, gezdirici, tablakâr.

satılık (صاتیلق) Mübî, meta, emtia, mezatta satıcı alıcı, fariğ, mefrûgun leh.

satılmak (صاتلمق) Revaç bulmak, sürülmek. *Ağır, ucuz, ehven, peşin, gâlî, veresi, yüngül satılmak.* Perendeden atılıp aldanmak, aldatılmak.

satılmış (صاتلمش) Nezir, kaba. Alem olur.

satım (صاتیم) **alım satım** bey u şirâ, revaç, dâd u sited. **alım satım olmamak** kesat.

satın (صاتون) İştira, ibtiyâ. *Irzını satın almak.* **satın alıcı** müşteri. Alıcı hâl makamında müstameldir.

satış (صاتیش) Füruht, bey.

satmak (صاتمق) *f.l.* Bey, muamele, füruht etmek, gösteriş etmek gibi avurt, ustalık, bahadırlık taslamak, tahammül, tebartum, ağız etmek, bülend-pervazlıkla kendini satmak, övünmek. Alıp satmak, tecr, ticaret. *Malumat satmak. Kendini dirhem dirhem satmak.* **alan satan** tekayyüt eden, mukayyet olan.

sattırmak (صاتدرمق) Hükmen zapt ve füruht etmek, pazara çıkarmak.

sava (صاوه/ساوه) Haber, muştuluk, müjde.

sava (صاوه) Küçük örs, bileği örsü.

Sava (صاوه) *is.* Bosna ile Hırvatlık arasında serhat olup Belgrat'ta Tuna'ya koyulur bir çaydır.

savacı (صاوه جي/ساوه جي) Mübelliğ. Haber-res, muhbir, öndüç. Alem. *Savacı Sarıyato ibn-i Ertuğrul, Savacı bin ibn-i Murad-ı Hudavendigar.*

savak (صاواق/صواق) Su makseminin havuzunun kapaklı, lüleli yeri ve seddi.

savaş (صاواش) Müdafaa, müşâcere, ceng ü cidâl, peykâr, rezm, neverd. **savaş yeri** meydân-ı ma'reke.

savaşmak (صاواشمق) Mücadele, mukatele etmek, uğraşmak, boğuşmak, mücahede, heycâ.

savat (صوات) Savak.

savat (صوات/سواد) Sevâd, zırh, şikâf, gümüş üstüne kara kalem iş ki Şirvan kârıdır, kara bezc. Sair mahallerde taklidi olunur.

savat (صوات) Çaylarda hayvanatın su içtiği yer, şir'a, şerîa, âb-hûr.

savla (صاوله) *is. İt.* Gemilerde sancağı ve işaret bayrağını direğe çeken ip.

savmak (صاومق) *f.l.* Savmak, geçmek, fevt, def olmak, zail, fâtir, mündefi olmak, ateş, çiçek, hastalık, kalabalık, mevsim geçmek, yara iltiyâm bulmak, işleyip geçmek, tesir. *f.m.* Def, teb'îd, ber-taraf etmek, bol vermek, izin, ruhsat atlamak, geçirmek. **sefer savmak** def, leyyin ile hafif istiskal etmek, işleyip geçmek. **satıp savmak** bütün malı füruht etmek. **baştan savma** üstünköy, sathi, ihtimamsız, ihmal ile nöbet savmak. **savmış şey** mâ-fât, geçmiş, yemiş. **yasak savan** muvakkat, bîdevâm, az kıymetli .

savruk (صاورق) Guya aklı savrulmuş gibi mülâhazasız, farfara, aklı savmış manasına savak dahi derler. Turşu başlı.

savrulmak (صاورلق) Toz kalkmak, ters dönmek, perakende olmak.

savsa (صاوسه) Ağır, yavaş, aheste, hafî.

savul (صاول) *n.* Destur, hazer gibi. *Savulun biçareler. Evvel kul sonra savul olur mu?*

savulmak (صاولق) Mündefi olmak, sivişip kaçınmak, nâ-bûd olmak, sakınmak.

Savur (صاور) *is.* Diyarbakır'da bir mülhak kaza.

savurmak (صاورمق) Onatmak, defettirmek, savdurmak, müdâvât.

savurmak (صاورمق) Savdurmak, rüzgâra şiddetle çalkanmak, karıştırıp dağıtmak, teştît, kürekle ateşi ve yaba ile harmanı alt üst etmek. *Sirkeyi savurmak.* **esip savurmak** atıp tutmak, şiddet etmek, bora gibi patlamak, bağırıp çağırarak hiddet etmek. **atıp savurmak** tünd ve sarsar ortalığı zîr ü zeber etmek, gubâr-engîz olmak. Yalandan övünmekle yeri göğü titretmek, avurt satmak. **külünü savurmak** tedmîr, mahvetmek. **kılıç savurmak** harmanlayarak döndürmek. *Şiddetle sallamak.*

savuşmak (صاوشمق) Geçip iltiyâm bulmak, ayrılmak, kurtulmak, firar, indifâ, yan çizmek, sancı mündefi olmak.

savuşmaz (صاوشمز) Hastalık onmaz, mızmız.

savuşturmak (صاوشدرمق) Geçit geçirmek, halâs olmak, dürtmek, geçiştirmek. Teberrî, tebriye etmek, ifakat bulmak, kakıp defetmek, yürütmek, dürtmek.

saya (صايا) Sayıcı, ağnâm rüsumu memuru, mîri, mandıracısı. **saya çuhası** şayak nevinden kalınca kumaş. Arabîde şaya. *Saya ocağı.*

Sayda (صيدا) *is.* Beyrut'ta Sayda maa Şakif ve Merc-ı Uyun ve İklim-i Şevmer kazası merkezi bir kadim şehir. Hamirî lisanında balıklava saydun Rüstem, Ad ve Amalika payitaht-ı kadimi.

saygı (صايغى) Sayındı, mülâhaza, hazım, ihtiyat, hesap, edep, perva, hürmet, riayet, pas, hatır. **saygı saymak** hatır-şinaslık.

sayı (صايى) Adet, tadat, şumar, miktar, Türkîde sagış, rakam. **koyun tadadı** aded-i agnâm.

sayı (صايى) Hesap, san.

sayıcı (صاييجى) Aded-i agnâm için sabıkta saya ocağından hayvanatı sayıp resim alan memurlar.

sayıklamak (صايقلامق) Uykuda yahut hastalık içinde hezeyan etmek, haddinden ziyade gidip hezeyan etmek, bulup da bunamak.

sayılı (صاييلو) **sayılı gün** ma'dûd.

sayılmak (صايلمق) Muhterem, muteber, mesmû, mer'î olmak.

sayın (صاين) Sayılır, hürmetli, mümtaz, seçme. Batu Sayın Han ibn-i Tulı ibn-i Cengiz.

Sayınkale (صاين قلعه) Kürdistan'da Savuç, Bulak nahiyesine karîb bir hisardır.

sayınmak (صاينمق) Mülâhaza, ibret, hıbret, ihtiraz etmek düşünüp taşınmak *bk. sanamak.*

sayısız (صاييسز) Bî-şumâr, lâ-yu'ad velâ-yuhsâ.

sayışmak (صايشمق) Mahsup etmek, takas.

sayi (سايى) *is.* Sâ'i, piyade, ulak. *Sayi haberi.*

saymak (صايمق) Tadat, hesap, ihsâ etmek, add, farz, mülâhaza, ihtiyar, itibar, tahmin, hikâye, nakil, ri'âyet-i hâtır. **çok saymak** teemmül, ihtiyat, ihtiraz. **söğüp saymak** şütûm-ı galîzayı sıra ile sayıp dökmek. **önünü ardını saymak** ihtiyat. **hiçe saymak** saymamak, mühimsememek, mürâ'at etmemek, tahfif, tahkir etmek.

sayrı (صيرو/صايرو) *sf.* Türkîde sayru hasta. Savmak geçip tesir etmek. *bk. savmak.* Üzgün, hasta, rencûr, nekahette, nâka, nukahâ. Yanar hasta mariz.

Soguktur sözün hem çü sad seher
Verir sayrıya sağa hayli keder

sayrılık (صايرولق) Maraz, dâ.

sayrun (صايرون) Sayrun *bk. serin.*

sayvan (صايوان) *is.* Sâye-bân taribi. Sayvan Türkîde saçak, kırma ve pervaz gibi şeyler. **sayvanlı perde** kırma kenarlı şemsiye kenarı, zılle. **sayvaniye** çiçekleri çok şemsiye gibi açılan nebatat fasilesi, anison, kimyon, baldıranlar, raziyaneler, dere otu, maydanoz, havuç, hıltitler, melek otu vesaire cinsleri.

Saz (ساز) *is.* Kastamonu'da Tosya'ya mülhak bir kazadır.

Saz (ساز) *is.* Saks. Saksonyalı manasına Erdil'de olan Nemçeliler.

saz (صاز) *is.* Aslı saz. Envaı çoktur. Kamış gibi sepet sazı. Hirzaniyeden bazı sazlık otları. Hasır olan kandırı sazı, kaba hasır yaptıkları kogak, semerci sazı kogalak, deniz sazı istinye.

sazak (صازاق) Batak su kenarı ve bataklık yer.

sazan (صازان) Sazlı yerde durgun suda olan açma. Sazlı göl balığı, kelir, sazgın.

se (ث) Sâ-i müsellese. Elifbâ-yi Osmânînin beşinci harfi. Ebcet hesabında beş yüze işarettir. Aslı Arabî olan kelimelere mahsus olup Osmanîde sin gibi okunur.

se (سه) *bk. ise.*

Seba (سبا) *is.* Kadim Yemen ülkesi merkezi, Me'deb.

Sebeha (سبخه) *is.* Tuzlu göl. Fizan'da ve Zor'da birer kaza.

sebze (سبزه) *is.* Sebzî, yeşillikler ve nebatât-ı bakliye. Hazrevat gibi sebzevat zebanzet olmuştur, galatı zerzevat. *Sebze çorbası.*

sebzeci (سبزه جى) Zebanzedi sebzevatçı galatı zerzevatçı.

Secelmasa (سجلماسه) *is.* Mağripte marıltıların sabıkta merkezi, hâlen Biskere.

Secistan (سجستان) *is.* Sekistân-ı şerefî. İran'da sek taifesinin kadim meskeni kürsüsü, nîme-rûz.

seçici (سچيجى) Mümeyyiz, nakkad.

seçilmek (سچلمك) Görünmek, teşhis olunmak, kesb-i imtiyâz, temeyyüz.

seçim (سچيم) Teşhis. **göz seçimi** medd-i basar.

seçme (سچمه) Muhtar, müntehap, menfi, münakkah, güzide, mümtaz, münekkid, intihap.

seçmek (سچمك) *f.m.* İntihap, nasp, intika etmek, öründelemek, tenkîh etmek, önürtlemek, iyisini sencîde, ayırtlamak, teşhis, derk etmek. İnce şeyi görmek, fark etmek uzaktan.

sedef (سدف) *is.* Sedâb, galatı sadef otu. Huntüf, gûş-ı mâhî.

sedef yağı (سدف ياغى) *is.* Südde ilâcı, kireç karbonatı.

sedir (سدير) Sadır.

sedye (سديه) *bk. teskere.*

sefale (سفاله) *is.* Afrika sâhil-i şarkîsinde devr-kâr altı diyar.

seğirden (سكردن) Kemik, hacbetanın ucu bulunan ökserce kemikleri.

seğirdim (سكردم) Yaya koşusu. **seğirdim yolu** kale bentlerinde mahfuz yollar, han odaları önünde gezinti.

seğirdişmek (سكردشمك) Reml, sa'y, halk koşuşmak.

seğirme (سكرمه) Tık, halce, ra'şe.

seğirmek (سكرمك) Seğremek, az sıçrar gibi kımıldamak, göz kapağı burun kanadı ihtilâc etmek, veterler oynamak.

seğirname (سكرنامه) Cünun kitabı, tabirname.

seğirtmek (سكرتمك) Adımı tesrî etmek, seyir, sıçrayarak koşmak, şitâb etmek, tekâpû, tek ü nâz.

seğmen (سكمن) *is.* Sekban, asâkir-i hafîfe, başıbozuk. Sabıkta sekban başı *bk. yeniçeri.*

sekeme (سكه مه) Halc illeti, felç. Kemikleri solada.

sekenderi (سكندرى) Sürçme. Farisîde müstamel.

seki (سكو) *is.* Ayaklı duvar sekisi, havlu sekisi.

seki (سكو) Ayak, direk ayağı, kürsü taşı, at ayağının beyazı.

sekil (سكيل) Atın ayağında seküden yukarı olan tecbîb.

sekiz (سكز) Yediyi aşıp seken adet, semâniye. **sekizde bir** sümn.

sekizinci (سكزنجي) Sâmin.

sekizli (سكزلو) Müsemmen.

sekmek (سكمن) *f.l.* Bir ayak üzere sıçrayıp atlamak, hıffetle ve hıffet-i mizâc sebebiyle sıçramak, latta, meserretle şitâb.

seksek (سكسك) Bir nevi doğan, ötelgü, feltân.

seksen (سكسان) Sekiz on, semânîn. **seksen kere** bi'd-defe'ât.

sektirmek (سكدرمك) Bir ayak üzre seke seke koşturmak, taşı ya gülleyi sekerek gider surette atmak. **bir an sektirmemek** dakika fevt etmemek.

Sekül (سكول) *is.* Erdil'de sakin Neseliler, sekler taifesi.

sel (سل/سيل) *is.* Seyl, ırm. **sel suyu** yerli olmayan dere. Devamsız şey. **sel önünden kütük kapmak** cer. *Sel geçer kum kalır.*

Selânik (سلانيك) *is.* Vilâyet merkezi ve sancak kürsüsü bender. Sancakları Selânik, Siroz, Drama. Selanik sancağının kazaları Selânik maa nevahi ve Gelmeriye, Katerin, Yenice-i Vardar maa Karacaova, Karaferye, Vodena, Ağustos ve Karaova köprülü Tikveş, Usturumca maa Maleş, Toyran, Avrathisar, maa Karadağ, Kesendere, Aynoros.

sele (سله) *is.* Arabîde sepet işporta.

selem (سلم) *is.* Malı sonra alınmak üzre akçesi peşin verilen mübayaa.

Selendi (سلندى) Saruhan'da Selendi maa Sirge Eşme'ye ve Adana'da Anamur'a mülhak bir kaza.

selendi (سلندى) *is.* Bol akan yağmur suyu, ufak sel yolu.

Selene (سلنه) *is.* Hanya'da bir kaza merkezi kasabadır

Selma (سلما) *is.* Selmî. Necd'de bir meşhur dağ.

Selman (سلمان) *is.* Bağdat'ta bir kasaba ve ziyaretgâhtır.

Selmanlı (سلمانلو) *is.* Bozok'ta Boğazlayan'a mülhak kaza.

Selmas (سلماس) *is.* Azerbaycan'ın Van hududunda bir şehri.

selmen (سلمن) *is.* Sermin, manivelâ.

selvi (سلوى) *bk. servi.*

selviçe (سلويجه) *is. İt.* Gemi armasında boyasız olan halat nevi.

Semadrek (سمادرك) *bk. Kale-i sultaniyye.*

Semava (سماوه) *is.* Hille'de kaza merkezi bir kadim şehir.

semc (سمج) *sf.* Çirkin yüzlü, semâce, hemec, çirkin huylu.

seme (سمه) *bk. sersem.*

Semenbu (سمنبو) *is.* Süyut sancağında bir kaza.

semelcemek (سملجه مك) *f.l.* Semilcimek, yaprak kıpırdamak, sınıp korkup semc olmak, sızlanmak.

semer (سمر) *is.* **hamal semeri** arkalıç. **beygir semeri** kürtön, palan. **deve semeri** havut. *Semer vurmak.* **semeri devirmek** temayül. **semeri dövmek** güç yetişmemek. **semerini dayamak** ahıra çekmek gibi. **semerci kovalığı** kalın saz.

Semerkant (سمرقند) *is.* Kadimde Merekend, Turan, İskenderiyesi, Soğd vilâyetinin payitahtı.

semerli (سمرلو) Kaba, galiz adam. **semerli burun** hörgüçlü gagaburun.

semfit (سمفيت) *is.* Bakliyeden muazzeze otu, hayvanat alefi.

semirgin (سميركين) Uyuyup şişen, semizlikten uyuklayan.

semirmek (سمرمك) *f.l.* Semirgenmek, semen gelmek, tesemmün, lâhm ve şahm peyda etmek. Semizlenmek, kesb-i şehâmet, tavlandırmak.

semirtmek (سمرتمك) Hayvan besleyip toprağı gübre ile tesmîn, bir şeyin altını besleyip kabartarak takviye etmek.

semiz (سميز) Yağlı, yağlanmış, hâtıb, zâhik, semin, nâhıs, ferye, besili, etine dolgun. **semiz kabak** yaban asması.

semizotu (سميز اوت) Baklatü'l-hamka, ferfine çiçeklisi ipek çiçeği portulaka.

sen (سن) *sf.* Müfret, muhatap. Aslı sağır nunla sigada zahirdir *sana.* Sözü, senin sözün gibi yerlerde zamîr-i gâ'ibden tefrik lâzımdır. Kezalik sen zamirinden sin fi'l-i muhâtabı tefrik olunmamak sırf hatadır. *Biz gidersek sen de gelirsen anda görürsün. Sen sen ol agâh müteyakkız ol.* **adam sen de** vaz geç. Ceminde siz. **seninki** senin menhûs. Senin, seninkisi. *Senin haretin.* Buncılayın gibi sencileyin. Cemi siz. **sizce** zu'munuz iktizası. **sizler** şuma. *Sizlerde, sizin vilâyette.*

send (سند) *is.* Çamur tablası, basdıgaç.

sendelemek (سندله مك) *f.m.* Sahihi senderemek. Ayak üzere iken sürçer gibi sarsılmak, sallanmak, iki yana devrilir gibi yürümek, sekindiri, tezelzül.

Hezar hastaya gelüben dokunsa senderedür
O gonca gül ne bilir serçeye çubuk beredir

sepet (سپت) *is.* Arabî sebed, sele. Sazdan, kandırıdan ve söğüt dalından örme çamaşır sepeti, kulplu çiçek sepeti, şekerleme sepeti, sazdan balık sepeti, sayd aleti, ağaçtan meyve kabı, kaba kavsara sepeti, küfe gibi büyük kap sepet sandık. **sandığı sepeti kaldırmak** nakil. Sepet gibi örme şeylerden araba, değirmen sepeti, tabya ve metris sepeti. **sepet örme** tavan. **sepette pamuk** ma'lûmât-ı müdahhere. **karın sepetliği** göbek tarafı, ca'betü'l-batn. **sepette kalan** tımar, me'kel, metruk.

sepetleme (سپتله مه) Örme, arkuru kestirme.

sepi (سپى) Kürkçülerin derilere serptikleri ilaçlı boya suyu, dibga.

sepil (سپل) *is.* Köstebek.

sepilemek (سپيله مك) Kürk terbiye, dibağat etmek. Kürkün sepisini yapmak, sepi çubuğu soruşunda postu dövdükleri deynek.

sepken (سپكن) Sepmek *bk. serpken.*

sepmek (سپمك) *f.m.* Yalayıp almak, süzerek içmek, hayvan sömürmek, sormak. Türkîde oratmak. *bk. serpmek.*

Septe (سپته) *is.* Septe boğazında şehr-i kadimdir. Tarık bin Ziyad asker-i islâmla ondan Endülüs'e geçtikte o civarda olan mevkie Cebelü't-Tar ve zukağına Cebel-i Tar Boğazı dendi. Akdeniz tarafına olan ağzına Bahrü'z-Zukak dendi.

sepya (سپيا) *is.* Mürekkep balığının boyası.

serbest (سربست) *sf.* Serbaz manasına azat, hür, ahrar, esir, kaydolmayan, mezun murahhas, muaf, müsellem. Laubali, teklifsiz, azade, cezireli, mahcup zıddı hod-ser

serbestî (سربستى) Serbestlik, hürriyet, cüret.

Sercan (سرجان) *is.* Vâdiyü's-Sercan, çölün Fırat'a karîb münbit mahalli.

serçe (سرچه) Asfur, kencüşk, çükük. Türkîde çuğur, çubçuk, birikip çöker manasına çuğurcuk *bk. sığırcık.* **ufak gök serçe** çemçik, serçan. **dağ serçesi** dağarcan, duhhul. **pek ufak serçe** torgu, vasa. Hububat ile geçinen mahrutî gagalı, pençe kuşlar kılık münasebetiyle bir tertip itibar olunup asâfîr denilmiştir.

serçe parmak (سرچه پارماق) Bınsır, kelimenin aslı sar, saru.

serçin (سرچين) *is.* Perakende şeyler, mekik mili. **serçin perçin** perakende rüsumat, canavar resmi, seçme büyüğünden. Farisî serçin ve küçüğünden Farisî perçin perakende müsavat üzere alınır.

sere (سره) *is.* Baş parmakla sebbâbe arası küçük karış, verb.

Serebrenice (سره برنيجه) *is.* İzvornik'te bir kaza merkezi kasaba.

seren (سرن) Gemi yelkenlerini sermeye, açmaya, direklere mattilya ile asılan büyük keresteler, amudlara seren denmez. Müvazi duranlar seren, randa, gabya, babafingo, trinket, trinketin, kurtluca, fora, funda, ıskopamar, bomba serenleri şiv, münhani duranları giz, gez. Seren ucundan sürülene çubuk, direk ucuundan sürülene baston. Seren yapılan köknar kerestesi sal bağlanır, envaı çoktur. Pek kalını karanta, keylâ direği, orta ve baş larda, ondan seren biçmesi tahta olur. Mızıka daha ufağı.

Serend (سرند) *is.* Bahr-i Ummân'da bir adadır. Serendip Hinduca serendibe seylan adası, mehaldibe gibi. Seren, seylan galatı selyan âlâsı, Serendip'te çıkar yakut rengi hafif taş, Bohemya çakılı.

serend ağacı (سرند اغاجى) Bir nev porsuk.

Serfice (سرفيجه) *is.* Yunan hududunda liva kürsüsü ve kaza merkezi şehir. **Serfice eriği** muattar hoşaflık.

sergi (سرگى) Bisat, simât, yaymacı dükkânı, eşya ibrazı için yapılan cem'iyet-i resmiye. **her yayılan şey sergi olmak** düşüp bayılmak. Akçe verilmek için yapılan nat, devlet sandığından akçe verilmek için müvazene mucibince tanzim olunan senet, senetler yazılan kalem ki zabiti sergi muhasebecisi onun yamağı sergi halifesi.

sergin (سرگين) Menşur, mebsut şey, hasta, düşkün. **sergin veren** hasta, esîr-i firâş, sâhib-i firâş.

sergin (سركين) *is.* Bir nev sarmaşık ot, sermak. **sergendi** yaban kerevizi.

Serhas (سرخس) *is.* Horasan'ın bir müddet merkezi olan beş yüz bin nüfuslu beldenin harabesi.

Serik (سريك) *is.* Teke'de Kızılkaya'ya mülhak bir kaza.

serilmek (سرلمك) Bî-hod yayılıp serilip yatmak, yatağa serilmek, ağır hasta esîr-i firâş olmak, yapraklar yemişler yere düşüp güsterânîde olmak.

serin (سرين) *is.* Türkide sayrun, savuk gibi savmak aslından savmak işleyip geçen hafif soğuk. Karara havanın burûdet-i latîfesi. Taravetli ve müferrih.

serinlemek (سرينله مك) Az soğuk mülattaf olmak. *Geceler serinlemek.* **vücut serinlemek** tedbir olunmak, tervîh.

serinlik (سرينلك) *Akşam serinliği. Kan serinliği.* **serinlik şerbeti** müberrid.

serkele (سركله) *is.* Şıtrac kökü, bir nev şahtere bûcterek-i hindi.

Serkeş (سركش) *is.* Canik'te bir mülhak kaza.

sermek (سرمك) *f.m.* Bir şey üzerini yaymak, bast, medd-i arz, bez, döşek, çamaşır yazmak, bast-ı makal etmek, mukaddime temhîd, düşmanı kırıp sâha-i meydânda yaymak, neşir, döğ döğe bir adamın leşini sermek. **ipe un sermek** a'zâr-ı vâhiye dermiyan etmek.

sermin/Sermin (سرمين) *is.* Halap'te kaza. Arabîde çulhaların manivelâsı.

serpenek (سرپنك) *is.* Ser-penâh, demir takke.

serpilmek (سرپلمك) Yorgun adam kendini atıp yayılmak, çocuk serpilip büyümek, neşv ü nema bulmak. **yüreğe su serpilmek** ferah ve inşirah.

serpinti (سرپندى) Mayi şeylerin saçılan damlaları. *Yağmur serpintisi.* Bir şeyin bakiyye-i cüz'îsi. **serpintiye uğramak** seyyi'esini çekmek, zararını görmek, mazarratı ait olmak.

serpiştirmek (سرپشدرمك) Azar azar tevzi, borçlara para üleştirmek. Damla damla su dökmek, neşir, teskîn-i halecân.

serpken (سرپكن) Sulu sepken kar ile karışık yağmur, sedim.

serpme (سرپمه) Kumaş zeminine nizamsız yapılan nakış ve benek benek dal gibi. Damla damla serpilen leke, bezl. **serpme çıban** çitilik.

serpmek (سرپمك) *f.m.* Sepmek dahı denir. Azar saçmak, reşşetmek, nisâr, pâşîde etmek. *Yüze su serpmek. Kuşlara yem serpmek, akçe serpmek. f.l.* Sakala kır serpmek, serpilmek manasına yağmur serpmek. **etek serpen** salkım saçak, lâmpasa, çulpa.

serptirmek (سوپدرمك) Halka akçe nisâr, toza toprağa su reşşettirmek.

sersele (سرسله) *is.* Zurna oyunu.

sersem (سرسم) *is.* Serasime, beyin illetinden şaşkın olan, seme, başı illetli. Aslı sersâm, mütehayyir, medhuş aklı başında olmayan, sergerdan, hâ'ir mütehayyir, süne, sünepe.

sersemlemek (سرسمله مك) Şaşırmak, hayret ve dehşet istilâ etmek, ahmak, unutkan olmak, darbeden medhuş olmak.

sert (سرت) *sf.* Yumuşak zıddı, salb, berk, tünd, dürüşt, hadîd, keskin, tizlikde katılıkta haşin, çetin ağaç, kumaş, ilâç, ervah. *Başı sert ağaç, sert demir, tütün, deri, sert deniz ve rüzgâr.* **sert sirke kabına zarar** ârıza-i illetten sâmil a'zâ-i beden.

sertleşmek (سرتلشمك) Sertlenmek, sonradan tünd, dürüşt olmak, iştidâd, tehaşşün. Sertlendirmek.

sertlik (سرتلك) Şiddet, huşunet, salâbet, samul, şedâyid-i unf.

servi (سروی) *is.* Galatı selvi. Daima yeşil. Envaı çok; servi, serv-i âzâd, dişi servi. **dağ servisi** ardıç, ürs. *Servi tahtası, servi kozalası.* **servi boylu** uzun, yakışıklı boy. *Serv-i revan.* **sıra serviler** hıyâbân. **servisi mürtefi** sepâye, kandillik. **atta servi** nişan. **lübnan servisi** ardıç nevinden şecer-i süleyman, ürz. **gümüş servi** denizde ay aksi.

Servi (سروی) *is.* Tırnavi'de merkez kaza, şehir.

servis (سرویسه) *is. İt.* Yerli olmayan takım, oynak halat.

ses (سس) *is.* Sada, avaz, satît, gürülü, şamata , nehîb. Mutlaka savt, bang, ün. *Araba sesi, davul, top, kuş, sesi, kapı kıcırdısı.* Sarîr, tanîn, terane, hoş avaz, avaze. *Pes ses, davudi ses, dik ses.* **ses çıkmak** savt mesmu olmak, haber zuhur etmek. **ses kesilmek** şamata munkatı olmak. **ses kesmek** sükut. **ses vermek** cevap etmek, ağaçların uğultusu zefzefe, makarası gıcırtı sarîf. **sese atmak** görmezden vurmak. **sese gitmek, ses kopmak** gürültü patlamak. **acı ses** âvâz-ı bed. **dağın sesi** yankı aksi. **gaip sesi** hatif. **geniz sesi** gunne. *Güzel ses.*

seslemek (سسله مك) Dinlemek, kulak vermek, iplemek.

seslenmek (سسلنمك) Çağırmak, çığırmak, tınlamak, ötmek.

set (ست) *is.* Önü duvar yapılmış düz musattah, rasîf, resâfe, öyle yar yerin duvarı. **set set** bağ ve bahçe. *Setli sofa.* Bazan nehirlerin seti, bent. **öne set çekmek** mani olmak. Silsile-i cibâl-i hicâz.

setare (ستاره) *is.* Nizam, yordam.

setre (سترى) *is. Fr.* Sürtü tahrifi. Üst libas, maruf çuha libas, ibtida sürtuku dendi. **yarım setre** ceket.

Sevad-ı ırak (سواد عراق) *is.* Bağdat vilayeti.

Sevakin (سواكن) *is.* Gah Cidde'ye gah Mısır'a mülhak bir livadır. Habeş.

sevdirmek (سودرمك) Hoş görünmek.

sevgi (سوكی) Hubb, muhabbet, vedat. **ana baba sevgisi** hubb-ı valideyn. **ana sevgisi** şefkat-i mâderî. Aşk, alâka, ibtilâ, iştiyak.

sevgili (سوكيلو) Mahbup, habip, mevdud, halil, hall, dost, yan, kıymetli. **en sevgili** ehabb, agarr.

sevici (سويجی) Muhib olmak, vedûd, verîd, aşık, yanık.

sevilmek (سولمك) Mahbup, cazip olmak.

sevim (سويم) Muhabbet, cemal, cazibe, ân.

sevimli (سويملو) Mahbup, behic, cazibeli.

sevinç (سوينج) İnbisat, sürur, tarab, ferec, ferah, neşat, şadi. **sevinçten yere basmamak** ihtizaz.

sevindiren (سوندران) Yalancı gebelik illeti, habl-i kâzib.

sevindirmek (سوندرمك) Tesrîr, karîrü'l-ayn etmek.

sevinici (سوينيجي) Müjde, muştuluk, beşaret,

sevinmek (سونمك) Mesrur, memnun, mahbûr, mübtehic, mahzuz, şadan, şadman, ferah-nâk, şad-kâm, ferhan olmak, irtiyâh, hubûr, sürur, ferah, beşaşet etmek.

sevinmek (سوينمك) *f.m.* Gecikmek, teehhur, tehir, tecil olmak.

sevişmek (سوشمك) Hoş geçinmek. Hazza gelmek.

sevmek (سومك) *f.m.* Aslı sivmek. Hubb, vedd, muhabbet, meveddet etmek, adavet zıddı. Dostluk, buğz zıddı, muhâdenet, el ile okşamak, taltif etmek, temelluk. Hazzetmek, makbul tutmak, teneffür zıddı. Taaşşuk etmek. Barışmak, mühadenet, meftun, müptelâ, müştak olmak. *Allahı seversen.*

Seydişehir (سيدی شهری) *is.* Maa Gücü. Konya'da bir kaza.

Seyhan (سيحان) *is.* Sivas toprağından Adana'ya inen ırmak.

seyishane (سايسخانه) *is.* Ahır takımı gibi eşya yükledikleri yük beygiri, tömbelti.

Seyitgazi (سيد غازی) *is. bk. Sultanönü.*

seyrek (سكرك) Sık zıddı, aralık, nadir. *Seyrek diş, dikiş, seyrek sakal. Seyrek gelmek.*

seyrelmek (سكرلمك) Seyrekleşmek.

sezdirmek (سزدرمك) Hafifçe ızhar, belli etmek.

sezgi (سزكی) Seziş, idrak, mükâşefe.

sezinmek (سزنمك) Anlayıp ses çıkarmamak, istihsâs, istidrac.

sezmek (سزمك) *f.m.* His, derk, teferrüs, tefattun etmek, sezinlemek, sezinmek.

sezü (سزو) *is.* Mantar ağacı meşesi.

sıcak (صيجاق) Har, hararet. Humma, germâbe, ılıca, ısı, tam humma. Muhabbet, hubbu'd-dîn. Isılık manasına kelime-i câmide yerine hâlen müstameldir. tebrik, kudüm. *Sıcağa kar mı dayanır.* **sıcak geçmek** mahrur olmak, ta'alluk-ı hâtır, müştehî, müştak olmak. **sıcağa gitmek** istihmâm. **sıcağı sıcağına** tavında, hemen. **ayağa sıcak su dökmek** hüsn-i kabûl. **katı sıcak** teveddüt, dil-cû, mahbûbu'l-kulûb.

sıçan (صيچان) Aslı sıçkan, envaı çok hayvandır. Bazı cins hayvanata teşbih ile sıçan tabir olunur. Kürkçüler bazı Amerika hayvanatı postuna sıçan derisi tabir ederler. **sıçan balığı** mercenguş. **sıçan kapanı** kutu resminde tuzak, çember suretinde dişli demir tokmak kapanı. **sıçankulağı** merzenguş. **sıçan otu** semmü'l-fâr, ceyhuk. **sıçankuyruğu** törpü. **sıçan yılı** sâl-i Türkânın. **sıçan yolu** yer altında kale, tabya yolu. **dağ sıçanı** sokur. **fındık sıçanı** fare, kesegen, mûş. **hurma sıçanı** kızıl teyün. **iri sıçan** geme. **kör sıçan, kazık sıçan** kelâbî. **orman sıçanı, çöl sıçanı** bir nev cüreyf. **sağır sıçan** yaban faresi, zübâbiye, cevber. *Su sıçanı.* **tarla sıçanı, kır sıçanı** kakarca. **yer sıçanı** kavâd.

sıçılmak (صيچلمق) Murdar, mülevves olmak, iş berbat olmak, bed tabirlerdir.

sıçmak (صيچمق) *f.l.* Hayvanat tegavvut etmek, pislemek.

sıçramak (صيچرامق) *f.l.* Yerinde ihtizâz, yerinde irti'âş etmek, birinin üzerine savlet etmek, vesb, heycâ, at üstüne fırlamak, attan yere atılmak, seti, dereyi aşmak, kıvılcım fırlamak, bir kabın kenarı çentilmek. *Çamur sıçramak.* **can akıl başa sıçramak** dehşet. **sıçrayıp oynamak** bâzî, raks, ibtihâc. *Zıp zıp sıçramak.* **çamur sıçrama** zeyfûz.

sıçrantı (صيچراندی) Sümbüle tanelerinin döküntüsü.

sıçratku (صيچراتقو) Türkide şahtere demek.

sıçratmak (صيچراتمق) Çocuğu oynatıp hoplatmak. **leke sıçratmak** bulaştırıp müttehim etmek. Kenarını fırlatmak.

sıçtırmak (صيچدرمق) İhâfe-i tehdîd, üste başa etirmek.

sıfat (صفت) *is.* Çehre, nâsiye, sima manasına suret gibi avam zebanzedi. *Namert sıfatlı.* Yüz, vecih, *sıfata vurmak.*

sığ (صيغ) *sf.* Derin olmayan. *Sığ tarla.*

Sığacık (صيغه جق) *is.* Sığla livasında Söke.

sığdırmak (صيغدرمق) Sığıştırmak, derc etmek.

sığın (صيغين) Geyiğin büyük nevi, beneklisi. Yavrusunun beneği çok olduğundan çübür denir. Ye'mûr, alan, gâvezn, güzen.

sığınacak (صيغنه جق) Melce, melâz, kehfü'l-emân, bârû.

sığınmak (صيغنمق) İltica, isti'âze etmek, penah getirmek, dehâlet etmek, dahil olmak.

sığır (صيغير) Bakar, gâv, sıyacak, kasaplık koşulanı öküz, çift, feddân. Aygır, inek boğa, sevr, buzağı, tosun, düge, icle. **sığır basmak** sımak, boğazlamak, nahr. **sığırdili** lisân-ı sevr otu, öküz dili, sinirli buglus, bir nevi hodan, berrî bur, ince ferber, meşhuru Edirne'ninkidir. *Sığır eti.* **sığırgözü** sarı papatya envaından bahar, kâfuriye. **sığırkuyruğu** balık otu envaından bûsîr, mâhîzher, âzânü'd-dübb. **sığır mantarı** cevz-i cendüm, leyken nevi. **sığır şakağı** boynu altında salınan deri. **sığır topuğu** boynuz, kâse. **saçlı sığır** kota, hotaz *bk. hotuz.* **su sığırı** manda, tombay, tanbat, malak. **yaban sığırı** mehâh.

sığırcık (صيغيرجق) **sığırcık kuşu** sehermer. Aslı çoğurcuk. **sığırcık otu** kızıl kök boya, favne. **sığırcık suyu** Mucur'da. **ala sığırcık** zürzûr. *Sığırcık suyu Mucur'dan gelinceye kadar çekirgeye sığınacak değil onun için.*

sığırlık (صيغيرلق) Belâhet, humk, gılzat. **sağırlık, sığırlık** hamakat.

sığırsıpa (صيغير صپا) Cümlesi beraber.

sığırtmaç (صيغيرتماج) Gâv-rân, sığır çobanı, nahirci.

sığışmak (صيغشمق) Küncâyişi olan yere yerleşmek, vüs etmek. Hazırlık. *Bir haneye sığışmak.*

Sığla (صغله) *is. bk. sugla.* Aydın'da bir livadır. Kürsüsü İzmir. Kazaları İzmir maa nevâhî-i Birunabat ve Seydiköyü ve Cumaabat maa Deryanda ve Alaçatı ve Nif, Urla maa Sivrihisar, Çeşme maa Karaburun, Kuşadası maa Ezine, Ayaslug ve Çan ve Köşkdere, Tire maa Bayındır ve Kızılhisar, Torbalı, Ödemiş maa Birgi, Keles ve Balyanbolu, Menemen maa Güzelhisar, Fuçetin.

sığlık (صيغلق) **sığlık deniz** geçit veren kumlu su.

sığmak (صيغمق) *f.l.* Meşmûl, muhtevi olmak. *Mezar ak çuvala sığmaz.* **kaba sığmamak** sabırsızlık. *Sığamadın bir haneye.*

sığza (صيغزه) Libasın bazı yerlerini bollatmak, vücuda sığacak yeri genişletmek için vaz'olunan parçalar, gömleğin koltuk altı eni.

sık (صيق) *sf.* Zayk, dar *bk. tık.* Seyreğin zıddı. Safîk, sift, mütekâsif. *Sık bez.* Tok, kesif, galiz. **sık dallı ağaç** basık. Mükerrer, kesiran. *Sık sık gelmek.*

sıkı (صيقى) Muzîk, tazyik, ihâfe, sergüzeşt-i gurâb, akabe, teng. *Sıkı at.* **sıkı fıkı** ülfet. **sıkı iş** müstacel. *Sıkı satır.* **sıkı vermek** şedit tehdit. *Sıkı yürümek.* **can sıkısı** kalak. **kuru sıkı** tanesiz barutla tüfek ve top atımı. **sımsıkı** dar, zayk manasına.

sıkılamak (صيقيلامق) Tüfek doldurmak. İştidâd, muzîk.

sıkılmak (صيقلمق) Daralmak, ruh münkabız olmak, muzdarip, mahcup, muhtaç, yoksul olmak, kısılmak, iç sıkılmak, kalk.

sıkınmak (صيقنمق) Def-i kazûrât için tazyik etmek, bir nev ıkınmak, ıklamak.

sıkıntı (صيقندى) Müzayaka, ıstırap, zarure, fakr, renc, azap, zucret, kasavet, kasvet kalk, meşakkat, ta'ab, veca, def, tab, sıkılmış meyve suyu, usare. Sıkılmış meyve posası ve cübresi asûre, usâre, darlık.

sıkışmak (صيقشمق) Muztar, mecbur olmak, zayk olmak, halk izdiham, müzâheme etmek, zahmet çekmek, kalabalık etmek, iktisâf, yığılmak. **göğüs sıkışmak** zayk-ı sadr, tık nefes, desme.

sıkıştırmak (صيقشدرمق) Dar yere bir şeyi zor ile sokmak, takas, baskı altında ezip inceltmek, ta'sîr etmek, ihafe ile tazyik, tacil derc etmek, tüfeği doldurup berk basmak, ele sadaka sunmak. Yazı satırlarını, kelimelerini sık ayıtmak.

sıklam (صيقلام) Islak. **sır sıklam** sıkılacak kadar ıslak.

sıklamak (صيقلامق) Sıkınarak ağlamak. **sıklayıp fıklamak** ıslık çalmak

sıklanmak (صيقلانمق) Müte'âkib olmak, te'âkub etmek.

sıklaşmak (صيقلاشمق) Seyrek vukua gelmekte olan şey sık sık zuhur etmeye başlammak, tekerrür, tevâlî, tekessür, tetâbu, kesb-i sür'at.

sıklık (صيقلق) Ağızdan sıkı nefesle çıkarılan safîr *bk. ıslık.*

sıklık (صيقلق) Fasılaları az olan şey, dar mahal, muzîk hâl olur, sıkılıp gelip gitmek. **sıklık orman** basık, kesif, meltef ağaçlık.

sıkma (صيقمه) Sıkı potur nevi

sıkmak (صيقمق) Tazyik, icbâr etmek, boğmak, i'zâb, muztar. Çekmek gibi tabanca sıkmak. Sıklet vermek **can sıkmak. can sıkıcı** mu'acciz, mü'ezzib. **diş sıkmak** gayret. **ibareyi sıkmak** hülâsa, telhis etmek. *Sünger, limon sıkmak.*

sıla (صلا) *is.* **sıla-i vatan, sıla-i rahm** memleketi, ensâbı ziyaret etmek, buluşmak. **sıla etmek, sılaya gitmek** ziyaret, miskat-i re's.

sımak (صيمق) *f.m.* Bozmak, kırmak, kesmek, kesr, tedmîr, katl, nahr etmek, hayvan basmak, mağlup etmek, mağlup olmak *bk. sıyırmak. Sımazdı nezr ü peymanında ahdi* (Şeyhi).

sınamak (صينامق/صنامق) *f.m.* Aslı sanamak. Tanımak için koklamak, sınamak, imtihan, ihtiyar, denemek, tecrübe etmek.

sınamsamak (صنامسامق) Olur olmaz şeyi beğenmemek, burun büyüklüğü etmek.

sınamsık (صنامسيق) Deneyip de beğenir, müstağni, mütekebbir, müstehzi.

sınar (صينار/صنار) Sınayıcı, bir soydan hayvan, biribirine munis, kavim ve hîş. *Sınarına çekmek.* **sınar soy** cins, danışık, değişik, yani bilişip buluşan, hem-cins.

sındı (صيندى) Büyük makas, terzi makası. *Demir sındı gibi dehanın açar sahrâyî berberîsi.*

sındık (سنديق) *is. Fr.* Sabıkta ustabaşı, lonca ustası, sarraf odası müdürü.

Sındırgı (صيندرغى/صندرغي) *is.* Karasi'de Bigadiç'e mülhak bir kaza. **Sındırgı sındığı** mağlubiyet, hezimet mahalli, ma'reke, melham, maktel.

sındırmak (صيندرمق) Sımızmak, bozmak.

sınık (صينيق) Kırık, bozuk, şikeste, pare pare, mükedder. Türkîde sıngan, sıngın kırık dökük. **gönül sığık** kalb-i mahzûn. **Sıngın Adalar** Garb-ı Yûnân'da.

sınır (سنور/صنور/سكور) *Rum.* Sınır, serhat.

sınmak (صينمق) Kırılmak bozulmak.

sıpa (صپا) *is.* Se-pâ üç ayaklı merdiven büyük sacayak. Yaşını geçmiş kolon, merkep yavrusu,cahş, geyik sıpası fürâr. Sıvacı, nakkaş iskelesi.

sıpıtmak (صپتمق) *f.l.* Sapıtmak, kara gözlemek, ucunu kırpmak gibi budamak, oranmak, iltikam.

sır (سر) *is.* **sır kâtibi** kâtimü's-sır.

sır (سر/صر) *is.* Sırça nevinden vesair türlü terkibat ki toprak evaniye ve cama sürerler. Aynaya, çanak çömleğe sahte sürdükleri kalay ve bora sır. Ab-gîne, mînâ, mînû sırça cam, şişe gibi olan zücâc. **çanak sırı** bora. **ayna sırı** cıvalı kalay. Esrardan garip şey manasına kızdır. **sır sürmek** çömlek sırlamak.

sır (صر) *e.* Apaçık gibi sır sıklam.

sıra (صره) *is.* Saf, tertip, hat, satır, tarik, silk, uzun rahle, mıstaba, sekü. Arabîde düke dükkân önü sırası. Muttasıl dizi manasına *sıra yalılar.* Sıra tertip, nöbet, mahall-i münâsebet, nesk, nizâm-ı vâhid, eb'âd-ı vâhid **sıra duvarı** rıhtım, rasif. **sıra düşürmek, sıra gözetmek** fırsat. *Sıra ile.* **sıra servi** hıyaban. *Sıra sıra asker, bir sıra inci.* **sıra vardı** bir dizide, safbeste, bir düziye, serâpâ. *Sıravari.* **sıraya girmek** silke dahil. **sırasına girmiş iş** yolunda, muntazam. **sırasında** münasebetle. **ara sıra** ale't-tevâlî, nizamında, yoluyla. **ardı sıra** peşince. **dershanenin, sofrahanenin sıraları** mıstabaları. **önü sıra** mukaddem. **yanı sıra** beraber. **sözün sırası** siyak u sibak. **sıra karpuzu, sıra kömürü** elleme seçme olmayan. **sıramana oyunu** kuffeyzî.

sıraca (صراجه/سراجه) *is.* Za'îfü'l-bünye etfalde atlarda çok olan maruf illet, domuz başı bir nev ur, dâ'ü'l-hanâzîr, atlarda gurre. **sıraca otu** ak ban, beng-i sefîd, sığır kuyruğu balık otu nevinden hilâliye-i asgar.

sıracalı (سراجه لو) Za'îfü'l-bünye.

sıralı (صره لو) Münasip, muntazam. *Sıralı söz.*

sırasız (صره سز) Yolsuz, münasebetsiz, nâ-be-mahal

sırça (صرچه) Camdan tel, parlak kıl, kürkün sırçaları. **sırçalı kürk** kaba tüylü. Âlâ elmasın taslağına ve ham elmasa sırça denir. *Gönül bir sırça saraydır.*

sırdaş (سرداش) Mahrem, hem-râz.

sırf (صرف) *sf.* Mahz, münhasıran.

sırık (صريق) Sıyrılmış, silinmiş ağaç, gönder. *Çamaşır sırığı, tahta-pûş sırıkları, bahçe*

sırığı, hamal sırığı. **sırık gibi** sakil, uzun boylu adam.

sırıkçı (صريقجي) **sırıkçıl** kuş.

sırım (صرم) Kalınlığı sıyrılıp yüzü kalmış sert, deri gön, dilim dilim deri. **sırım arabası** meşin örtülü asma yük arabası. **sırım örgüsü** kamçı. Farisîde çerm yaş deri taribi sırım. Sırım Arabîde depelenmiş kayış, gön sırık.

sırıtkan (صيريتغان) Sessiz güler, daima ağzı açık, gayr-i mü'eddeb, yayvan, mütebessim.

sırıtma (صريتمه) Zıhk, tezyîf, bıyık altı.

sırıtmak (صريتمق) *f.l.* Dudakları ayırmak, ibtisâm, dişleri göstermek, helâk olup dişler görünmek gibi ağzı yapmak, soğuktan sırıdakalmak. Donup helâk olmak. Bir kumaşa bed renk silk ile vurulan dikiş çirkin görünmek yakışmamak. Gizli şey uç göstermek, eksik aralık gelmek.

sırma (صيرمه) Haddeden geçirilmiş gümüş tel, sarı yaldızlı zer-rişte iplik teli üzerine sarı olursa kılâptan. *Sırma beyazı.* **sırma gümüşü** saf, halis şey. **sırma saçlı** puska. **sırma yaldızlısı** gümüş taklidi, sim.

sırmakeş (صرمه كش) Sîm-keş.

Sırp (صرب) *is.* Sakalibeden bir kavimdir.

sırt (صرت) *is.* Arkanın üstü, eğin, zuhr. half, uzun dağların kılıçlama yeri, yamaç üstü. Sırt kürk envaından. *Çakal, samur, sıçan, tavşan, kara kulak, kurt, geyik sırtı.* **kılıç sırtı** kellü's-seyf. **sırt köyleri** dağda zirveye karîb kurâ. **balık sırtı** mukavves, harpüşte, türlü balıçıların aleti. İstihkâmda iç tabya şivi. **sırta almak** yüklenmek, taahhüt. **sırtından çıkarmak** uhdeyi gayra. **sırttan artmak** istinkâf, teberrî. **sallasırt etmek** def'aten yüklenmek. **sırt sırta vermek** müzaheret.

Sırt (صرت) *is.* Kastamonu'da Araç'a mülhak bir kaza.

sırtar (صرتار) Omuzları gayet kalın derili keler. **sırtar balık** göl izmaridi, çerot.

sırtarmak (صرتارمق) *(g.z sırtarır)* Sırta dayanmak, bulutlar sırtarmak. Ufukta kabarmak, cesaret etmek. Arkaya güvenmek,

sırtlamak (صرتلامق) *(g.z. sırtlar)* Arkaya almak. Sırtı dayamak, müzaheret.

sırtlan (صرتلان) Kılıç. *bk. keler.*

sırtlan (صرتلان) Yeleli kurdun büyük nevi. Zab', zab'ân, aylân, keftâr. Yelesizi anduk.

sıska (صيصقه) *sf.* Müsteskî avam zebanzedi. Kesâhaya denir.

sıskalık (صيصقه لق) İstiska. Çocukların sıskalığı rahitis.

sıtma (اصيتمه) Isıma, tireme humması, humma, nâ'ibe, lerze, hârrü'l-veba.

sıtmalanmak (اصيتمه لانمق) Sıtmaya müptelâ olmak.

sıva (صيوا) *is.* Davarlara tılâ olunan harc. **mermer sıvası** somaki sıva. Sıvalı sıvasız oda.

sıvacı (صيواجي) Dülger.

sıvama (صيوامه) Sıklıktan kinaye. Sıvanmış gibi. *Sıvama çiçek.* **sıvama altın** yaldız, rândûd, plâke.

sıvamak (صيوامق) Yapıştırıp yüze sürmek, bulamak, duvar sathını kireç yahut çamur harc ile örtmek. Saç tecsîs etmek, telvîs etmek. **iki elle çamur sıvamak** ittiham, ifzâh, iftira etmek, kadh. *Güneşi çamurla sıvamak.*

sıvamak (صيغامق) *f.m.* El sürüp sağar gibi tesviye etmek, seviy, mesetmek. Yenleri kaldırıp kıvırmak, iltivâ. Arkayı el ile okşamak, aferin etmek.

sıvanmak (صيغامق/صيوامق) Çemrenmek, yeni, paçaları, etekleri sıvayıp işe bulaşmak, teşmîr-i sâk, sa'y-i belîg etmek. Külliyen bulaşmak, çocuğun yüzü çirk-endûd olmak.

sıvaşmak (صيواشمق) Tekmil bulaşmak, lüzûcet kesbetmek.

sıvık (صيويق) Mayice, rehâfeti olan şey, bulaşık şey.

sıvışık (صيوشيق) Bulaşık, mu'ciz, mübrim adam. *Sıvışık çamur.*

sıyırmak (صيرمق) *fm. (g.z. sıyırır)* Şeyin yüzünü şiddet-i temâsla koparmak, soyarak bozarak koparmak derecesinde yakın geçmek, gemi burun dolaşırken çatar gibi yalayarak sürtmek, bir şeyi yırtıp soyar gibi sert silmek, teri yağı silerek almak. Türkîde süyürmek, silip sivri etmek. *Ekşi sıyıran.*

sıyırtmak (صيرتمق) Dokunarak sürtünerek geçmek, aza derisini cerh, mecruh etmek yüzünden kabuğunu almak.

sıyrık (صيريق) Meşne, sahc, vücutta derinin soyulmuş yeri. Tırmalanmış yeri, hırâş. **perdesi sıyrık** bî-hayâ

sıyrılmak (صيرلمق) Yavaşça sürtünür gibi savuşmak, kaymak, bir işten kurtulup çıkmak. **sarsa sıyrılmak** meslûb olmak. *Para yüzünden kabuk sıyrılmak.*

sıyrıntı (صيرندى) Kap bulaşığı.

sızak (صيزاق) Vasi su menfezi.

sızdırmak (صيزدرمق) Sızırmak, eritmek, tereşşuh, ta'arruk ettirmek, akçe söktürmek. Sızınmak.

sızı (صيزى) İnce işleyen ağrı, elem, veca, zahmet, elemden neşet eden şikâyet, ceza feza. *bkz. ağrı.* Yel, rîh-i resiyye, rîh-i tayyar.

sızıltı (صيزيلدي) Şikayet sesi, niza, sudâ, sûz ü güdâr.

sızıntı (صيزندى) Reşh, reşehât, izâz, neşf olan su, masal, zehap.

sızlamak (صيزلامق) Ağrımak, müte'ellim olmak, bükâ, iştikâ etmek, hayvanat sinleyip kıkırdamak.

sızlanmak (صيزلانمق) Teşekkî, tezallüm-i hâl etmek, yavrular civildemek, hayvan elemle sinlemek.

sızlatmak (صيزلاتمق) İncitip ekdâr etmek.

sızmak (صيزمق) *f.l.* Ağır ağır eriyip tereşşuh eder gibi akmak, kaplar nefş etmek, sarhoş terleyip erir gibi dalgın uyumak. **aralarından su sızmaz** sıkıfıkı.

si (سى) *e.* Ahiri müteharrik kelimelerde *suyu, çeşmesi, hanı, hanesi, ölmesi, gelmesi, gitmesi, yetişmesi.* Zamir alâmeti *erkeksi, ekşimsi.* Müşabehet fiillerde *benimsimek, gülümsimek.*

Sicilya (سجليا) *it.* İtalya'nın bir büyük adasıdır. Feth-i İslâmda Saykaliye tesmiye olunmuştu. **Sicilyateyn** Sicilya ile Napoli.

sicim (سجيم) *is.* Mücellâ ve kayar sık ince kıvrak ip, frengî sicim. Arabîde mücellâ olup kaymak. **sicim gibi yağmur** kalın.

sidik (سيديك/سديك) Bevl. **sidik damlaması** seyelân-ı idrâr. **sidik ilâcı** medr. **sidik kavuğu** mesane. **sidik şekeri** diyabetis. **sidik yolu** ihlîl. *Sidik zoru.*

sidlik (سيدلك) *is.* Devenin göbekle memeleri arası.

siftah (سفتاح) *is.* Alış veriş istiftâhı, ilk satım. **siftah etmek** bed-i şirâ.

siftahlamak (سفتاحلامق) İşin ilk icrasına mübaşeret etmek, işin icrasında ön ayak olmak.

siftinmek (سفتنمك) *f.m.* Kıpırdamak, miskin miskin kaşınmak.

sigara (چيغاره) *is. İsp.* Bükülmüş tütün manasınadır. Meşhuru cebel-i havana sigarası. Kâğıtla yapılan, ufağı sigarit.

sigorta (سيغورته) *is. İt.* Eşyanın kıymetini tazmin, kazadan temin. *Sigorta senedi, şirketi, odası, harcı, ücreti. Bahriye sigortası.* **sigorta etmek** temin akçesi tediyesiyle malı bir şirkete taahhüt ettirmek.

sigortalı (سيغورته لي) Temin olunmuş mal ve şahıs.

siğil (سيگيل) Kurbağa ve otlu hayvan siymek ile hasıl olan köklü kabarcık emsali. Elde ayakta olan sü'lûl. **meme sinili** sa'rûr. **siğil otu** belhate.

sikuestro (سكوئسترو) *is.* Malı, akçeyi haciz, mecnun malını tevkif, tüccar malını haciz.

silecek (سيله جك) Büyük hamam havlusu.

silgi (سيلگى) Bez vesaire, yemeni.

silici (سيليجى) Rende ile ağaç, miskala ile madeniyat temizleyici.

Silifke (سلفكه) *is* . İçel kürsüsü kaza merkezi bir iskele.

silik (سيلك) Düzülmüş. mahvolmuş. **silik meme** yassı.

silindir (سيلندر) *is. Rum.* Üstuvâne, vapur makinası üstüvânesi, sütun.

silinmek (سيلنمك) Aşınıp mahv olmak, zail olmak. Korunmak.

Silistre (سلستره) *is.* Rusçuk'ta Silistre maa nevahi merkezi kaza.

Silivri (سلورى) *is.* Çatalca'da kaza merkezi şehir ve iskele.

silki (سيلكى) **silki adam** mürte'iş, çırpınır uykuda sıçrama, kahza, nefzu'l-evtâr, ihtilâc.

silkinmek (سلكنمك) Recf, tilkişmek, kendi kendine sarsılmak, üstünde olan şeyi düşürmek.

silkinti (سلكندى) İrti'âş, ürkme.

silkişmek (سلكشمك) Kuşlar çırpınıp temizlenmek, tüyleri düzmek.

silkme (سيلكمه) Maruf taam, müsemma.

silkmek (سيلكمك/سيركمك) *f.m.* Aslı sirkmek. Sarsıp devşirmek, tuz, meyve tarh, tatrîh etmek, nafz, tehzîz. Turşu savurmak. **yaka silkmek** beyân-ı isti'âze. **yazı silkmek** iğneli kâğıttan diğer satha nakil.

sille (سلله) *is.* Sili. Türkîde tokat, tabanca. **sille atmak** vurmak, maskara etmek. **sille yemek** musâb olmak. **feleğin sillesi** musibet.

silme (سيلمه) Doruklu ve tepeleme olmayan ölçü. *Silme kutu.* Silme, çıkrıkta tıraş olmuş şeyler, *silme çubuk.*

silmek (سيلمك) *f.m.* Bir şeyin yüzünü teri lems ile almak, ıslaklığı tecfîf, tozu pası mesh izale etmek, bezle pâklemek, rende ile düzlemek, tıraş etmek, âb u tâb vermek. Gözü icra ile tathir etmek, tams, nesh, fesih, mahvetmek. **defterden silmek** tenkîh. **silip süpürmek** ekl ü bel. **burun silmek** imtihâk. **at dişlerini silmek** nişanları aşındırmak.

Silvan (سلوان) *is.* Diyarbakır'da Silvan nâm-ı dîger Meyafarikin maa Tercebel ve Hazro kazası.

sim (سيم) *is.* Gümüş taklidi sırma ve plâka ve beyaz maden. *Sim şerbet, sim zarf.* **sim pul** yalancı.

sim (سيم) *e.* Ap ak gibi simsiyah.

Simav (سماو) *is. Rum.* Kütahya'da Simav maa Eğrigöz ve Emet ve Dağardı kazasının merkezi göl kurbunda bir şehr-i dil-küşâdır.

simsar (سيمسار) *is.* Arabîde simsar. Tüccar tellâlı.

sin (سين) Ef'âl-i nâkısadan ihbarî ben-im, sen-sin, o-dur *bk. imek.*

sin (سيك) *is.* Sin, çukur, mezar, ihtiyaten nûnla yazılır.

sin (س) Sîn-i mühmele. Elifbâ-i Osmânînin on beşinci harfi, ebcet hesabında altmış sayılır. Sad harfi Türkîde fi'l-asl mefkûd olup hâlen hareke-i müfahhama ile okunan sinler umumen sade ve ekser meczum sinler zâ'ya tebdil olunmuştur. *Sap, sapmak, saban, sapan, satmak, saçmak* aslında bütün sin'ledir. Kezalik olmaz *beğenmez, pekmez* aslında *olmas, beğenmes* vesaire.

sinagolos (سناغلوس) *is.* Yunanîde köpek dili, âzânü'l-gazâl, lisân-ı sevr gibi.

sinameki (سنامكى) *is.* Bakliye fasilesinden kıssâ cinsinden bir ağacın müshil yaprağı, sinâ-i mekkî. Kıssâü'l-hindî sinâ-i kâzibe punçiyane. Sinâ-i garbî ve Japon soforası ve sair envaı.

Sinanlı (سنانلو) *is.* İçel'de Mut'a mülhak bir kazadır.

sinarit (سناريت) *bk. orkinos.*

Sincan (سنجان) *is.* Hudavendigar'da Kirmasti'ye mülhak bir nahiyedir.

sincan (سنجان) *is.* Garkad, avse, musa ağacı, zencân manasına bir sakızlı çalı nevidir.

sincap (سنجاب) Sincabî *bk. teyin.*

Sind (سند) *is.* Hind'in İran'dan tarafa olan hıttası. Şehirleri Haydarabat, Şikârpor, Karaçi. Nehr-i Hindin bir ismi.

sindirmek (سيكدرمك) Sinirmek, ihtizâm, idgam. **sindirmemek** boğazda koymak gibi fesâd-ı hazm.

sinek (سيكك) Siner hayvanat, zübâb, meges. **kara sinek** yesef. **gök sineklik** anter. **yeşil sinek** huşef. **at sineği** şezâ *bk. üvez.* **at sineği ve kurt sineği** kama'a. **eşek sineği** hemec. **ihram sineği** tufeyli. **sivrisinek** bu'ûsa, cibin, cins.

sineklik (سيككلك) Hurma yaprağından ya tüyden olan mahrutî yelpaze.

sini (سينى) *is.* Sını. Aslında Çin'den gelen resm-i mahsûs sofra tablası, kenarsız, büyük tepsi. *Bakır sini, pirinç sini, kadayıf sinisi, pek büyüğü meydan sinisi.*

sinir (سكير) Bütün a'zâ-i bedene ve adalâta münteşir tarîka, asabe, asap.

sinirlemek (سكيرله مك) Cenkte atların bacağını, arkûbunu kesip telef etmek. Etek, ribat ve evtârını çıkarak, temizlemek.

sinirli (سيكيرلو) Müteessir olan şahıs, asabiyü'-mizâc. Adalât ve evtâra ve arkûbe sinir demek mesela kuvvetli kalın adama sert ve terli yiyilmez ata sinirli tabiri galat olur. **sinirli yaprak** boğa yaprağı, lisânü'l-hamel.

sinirmek (سيكرمك) Hazmetmek, sinimek, su yere batmak, cezbolmak.

sinirmek (سيكيرمك) Sinrimek, siskenmek gibi sergenmek, siğenmek manasına hafif sıçramak.

sinlemek (سينله مك) Hayvanat gizli ve sinsi sinsi inlemek, yavrular bükâ, teşekkî etmek, sızlanmak, hayvanat ufkurmak.

sinmek (سيكمك/سنمك) Sinmek, gizlenmek, çukura girmek, midede hazmolmak, koku bir şeye nüfuz, hulûl etmek, tahlil, yağmur toprağa geçmek, sine sine yağmak. Korkup büzülmek, şişler inip inhilîl etmek. Türkîde sinirmek sümkürmek.

Sinop (سينوب) *is.* Kastamonu'da bir liva kürsüsü şehir ve tersane. Kazaları Sinop maa Gerze ve Sahil ve İstefan maa Çanlı ve Ayandon, Boyabat maa Toragan.

sinsi (سيكس) Sinmiş, kuyruğu bacağı arasını almış gibi münafıkane davranan, gizlenen.

sintine (سينتينه) *is. İt.* Geminin dip ambarı, su biriken yeri, cümme. *Sintine kokusu.*

sinyor (سنيور) *is. İt.* Ağa manasına ecanibe denir.

sipsi (سيپسى) *is.* Gemici düdüğü, talim ıslığı.

Sirge (سركه) *is.* Saruhan'da Eşme maa İnay ve Selendi ve Sirge ve Küre kazası.

Siriderya (سيردريا) *is.* Türkistan'da Kâşgar dağlarından çıkıp Havkand, Andican, Hucent, Tirmiz şehirlerinden geçerek Aral Denizi'ne akan büyük ırmak, Seyhun.

sirim (سيرم) is. Sırım, kayış. *Sirim arabası.*

Sirim (سيرم) is. Belgrat kalesi karşısında ahalisi sırp bir Macar ülkesi.

sirke (سركه) *is.* Hal, sirkilmiş üzüm suyu, sirkme, silkmek. *Kurşun sirkesi, gül sirkesi.* Sirke gayet ekşi manasına vasıf **keskin sirke** sıkîf.

sirke (سيركه) Sirkme, sirkinti.

sirke (سيركه) Böceklerin döktüğü tohum.

sirkek (سيركك) Türkîde illet-i seher, vücudun her yeri sıçrayıp uyku dağılma.

sirkengebin (سركنجبين) Bal ile yapılan sirke şerbeti.

Siroz (سيروز) *is.* Selanikte sancağı kürsüsü ve kaza merkezi şehir. Kazaları Siroz, Demirhisar, Petriç maa Menlik, Nevrekop maa Razluk, Zıhna. **Siroz bezi** altı üstü bürümcek gömleklik.

Sirt (سيرت) *is.* Boğdan'ın büyük nehri Moldava ile karışıp Tuna'ya koyulur.

sirtü (سيرتو) *is.* Bir nev raks koşması.

sis (سيس) *is.* Rutubetli, karamtık, gölgeli duman, ağır pus. *Sisli hava.*

Sis (سيس) *is.* Adana sancak kürsüsü ve kaza merkezi şehir. Kazaları Sis maa Sarkıntı ve Sarıçam, Hacin, Kozan-ı Garbî maa Yılanköy, Kars-ı Zü'l-kadriye.

Sisam (سيسام) *is.* Cezâyir-i Bahr-i Sefîd bir sancak merkezi adadır. Merkezi Vani.

siskenmek (سيسكنمك) Sirkinmek manasına uykuda sıçrayıp uyanmak, halecanla titremek.

sisli (سيسلو) Kır at, boz lekeli, kır.

Sis Orta maa Naipli (سيس اورته مع نائبلو) *is.* Karahisâr-ı Şarkîde Koyulhisar'a mülhak kaza.

sistire (سستره) *is. Rum.* Uzun saplı ekmekçi küreği.

sistire (سستره) Ustura, kaşıkçı marangoz esnafının kaşıma aleti.

sitil (ستيل) *is.* Satl, büyük bakraç, atları onunla suvarırlar. **ateş sitili** zincirle asılır gümüş buhur ve kahve magalı, berberlerin asma güğümü.

Sitye (ستيه) *is.* Lâsit sancağında bir kaza merkezi kasabadır.

Sivas (سيواس) *is.* Vilâyet ve sancak kürsüsü şehir. Elviyesi Sivas, Tokat, Amasya, Karahisâr-ı Şarkî. Sancağın kazaları Sivas maa Tozanlı, Hafik ve Gümüşlü ve Aşudi maa Kangal ve Alacahan maa Deliklitaş, Aziziye maa Mesudiye ve Sadabat ve Sarız ve Zamantı ve Sarıoğlan ve Kuzugüdenli ve Gedik Çubuk, Koçgiri maa Beydağı ve Çit ve Habeş ve Sivas ili ve Karabel, Divriği, Darende, Gürün, Tonos maa Emlak ve İlikli ve Kelimgat ve Baharözü.

Siverek (سوه رك) *is.* Diyarbakır'da kaza merkezi şehir.

sivik (سيوك) Türkîde siyme, tebevvül aleti, kazîb, hâlen sik.

sivil (سيويل) Sivilce, ufak sivri kabarcık, beser, sülâk.

sivilce (سيفريلجه) Ufacık çıban, ka'ûle, kabarcık, beser.

sivirmek (سيورمك) Hâd olmak, boy uzamak.

Sivistan (سيوستان) *is.* Afganistan'ın cenubî kıtası.

siviş (سيويش) Sekte, idgam, hazf. **siviş yılı** her otuzbeşinci sene-i kameriyye.

sivişik (سيوشيك) Sirincik, mayi, kedâhte, zelk, kaypak, zalk. Lügazında çesbende *bk. sıva.*

sivişiklik (سويشكلك) Lüzûce.

sivişmek (سيوشمك) Kurtulup kaymak, sıyrılmak, savuşmak, kaybolmak, hülûl, tahallül, insirâf.

sivişmek (سيوشمك) Kapmak, münsahıt olmak, çözülmek.

sivmek (سيومك) *f.l.* Kurtulup kaymak, telezzüc, münsahıt olmak. Böbrek sürmek delku'l-külliye, diyabet, şeker illeti.

sivri (سيوري/سيفري) Mahrutî had, tiz, nispetle uzun şey. **sivri akıllı** zeki. **sivri başlı** muannit. *Sivri boylu çocuk.* **sivri köşe** zaviyeli, hâdde. *Sivrisinek.*

Sivrihisar (سيفرى حصار) *is.* Ankara'da Sivrihisar maa Hereke ve Sığacık kasabasının merkezi.

sivrilmek (سيفريلمك) Sivri durmak. *Dağlar sivrilir.* Boy atmak.

siya (سيا) *is. İt.* Kürekleri tersine alarak kayığı geri yürütmek. *Siya edip yanaşmak.*

siyirmek (سيرمك) *f.l.* Türkide kaymak, sıyırmak. **siyirtcik** kayar yer. Sirim kaydırılıp sıyrılmış deri, Arabîde sarm.

siymek (سيگمك) *f.l.* Kazh, hayvanat yerin gayri şeye duvara tebevvül, teşâşür etmek, hayvanat kırılmak.

siz (سز) Müfredi sen.

siz (سز) *e.* Bilâ manasınada. **yersiz** bîmekân, lâ-mekân. **tatsız** bî-meze. **sizsiz** huzurunuz olmazdan. Hâl olmaksızın, olmayarak ve olmazdan mukaddem makamında gelir. *Bilmeksizin.*

soba (صوبا) *is.* Borulu ocak. *Demir, çini, döğme soba ve sobalı mahal, buğuluk, çiçek sobası, ipek sobası*

sobice (صوبيجه) *is.* Güzelhisar. Aydın'a mülhak bir kazadır.

soda (صوده) *is.* Zebanzedi lâtrun. Humz, sodyum. Kahmit, sodyum, kaline, üşnan tuzu.

sofa (صوفا) *is.* Suffa, peykeli mahal, hâlen divan-hane, eyvan manasına müstameldir. Alafrangası salon. **setli sofa** sofanın yüksekçe yeri, mastaba. Set manasına **sofalı çeşme** satılı. *Sofalı hademe.*

sofra (صوفره) Sofra

softa (صوفته) *is.* Suhte, tahsile müştak, talebe, danişment.

sofu (صوفو) *sf.* Soffî, mütedeyyin, mutaassıp. **sofu soğan yemez, bulsa kabuğun koymaz** müraî, selûs,

Sofya (صوفيه) *is.* Bulgaristan merkezi şehirdir.

soğan (صوغان) *is.* Sokmak manasından basal, piyaz envaından. **ada soğanı** piyaz, lîz, unsalâ. *Bir baş soğan.* **dağ soğanı** basalu'l-fâr. **elma soğanı ya börekçi soğanı** askalanî, arpacık. **kaba ak soğan** kumla soğanı. **kaba soğan** gevşek boş adam. **öksüz soğanı** çiğdem. **sakala soğan doğramak** yüze gülüp aldamak. *Soyup soğana döndürmek.* **şeker soğanı** çölde olur. Mutlaka soğan tarzında başlı belbûs, askıl, Türkîde gümren. Teşrihde basala, etli başlı ortası cücükler zar zar kökler. *Sümbül, lâle, zeren, teber soğanı.*

soğancık (صوغانجق) Keskin soğancık, kürz.

Soğd (صغد/سغد) *is.* Türkistan'da Buhara ile Fergana arasında bir vilayettir. Merkezi Semerkant kadimde Buhara ona dahil idi.

Soğdî (صغدى/سغدي) Soğd'un lehçe-i mahsusûsı, bir Lisân-ı Farisî.

Soğucak (صوغوجاق) *is.* Trabzon'da kaza.

soğuk (صوغوق/صاوق/ساوق) *is.* Berd, kırra, serdi. Vasfında barid, mübrid, sert, gayr-i mûnis. **soğuk almak** teberrüd, zükkâm, nezle olmak. **soğuk basmak ve bakmak, soğuk davranma** mu'âmele-i bâride. **soğuk bez** âlâ, sık keten bezi, incesi musulî. *Soğuk söz.* **soğuk su** bârid, makrûr. **soğuklar** şitâ. **acı soğuklar** zemheri.

Soğukbulak (صوغوق بولاق) *is.* İran Kürdistanı hududunda bir nahiye.

soğuklama (صوغوقلامه) Hayvanın mahallinde siğil gibi çıban, aygıra mani olur.

soğuklamak (صوغوقلامق) Soğuk almak.

soğukluk (صوغوقلق) Bed muamele, bedlik. Taam ahirinde gelen hoşaf, meyve vesaire. **bel soğukluğu** harka-i bevl. **hamam soğukluğu** serin tarafı.

soğum (صوغوم) Kanaat duyma, göz tokluğu.

soğumak (صوغومق) Üşümekten müteessir olmak, usanmak, ikrah etmek, arası geçilmek, zamanla unutulmak, fevt olan şey, münsî olmak. Kış gelmek. **işten soğumak** fütur. **yürek soğumak** nefret.

soğumsuzluk (صوغومسزلق) Aç gözlülük, hırs, âz. Türkîde soğuşmak su yere yatıp topraklar doymak, suyu yerler çekip tava gelmek.

soğutmak (صوغوتمق) Tebrîd, tenfîr etmek.

sokak (صوقاق) *is.* Zukak, iki tarafı bina olan, boş olmayan tarik. Kaldırımlı yol, derb, hâre gibi. **cadde sokak** memerr-i nâs, tarîk-i âm. İki yanı der olan sûk, divan yolu. **ordu sokakları** hayme-gâh içinde olan yollar. *Çıkmaz sokak, dar sokak.* **toprak sokak** fâze. **sokak halkı** esâfil, eclâf. **sokak süpürgesi** sürtük karı.

sokaklık (صوقاقلق) Çadır sokağı perdeleri.

sokmak (صوقمق) *f.m.* İğne ve sair sivri şey girdirmek, batırmak, niş vurmak, garz, müezziyat ısırmak, ta'n, zekb, ledg, iz'âc, tariz, itap etmek. Bir şeyi bir yere ithal, ilfâf, cebe el etmek, kuşağa bele hançer takmak. Saplamak, şişlemek, alış verişte aldatmak, hile, dek, kalıb etmek. **ateşe sokmak** mahcup etmek. **arı sokmak** tehevvür. **başını evceğizine sokmak** dâhil-i hâne olup müsterih sığınmak. **burun sokmak** müdahele, gemiyi limana ithal, muhafaza etmek. **eteğini sokmak** çemrenmek gibi hazırlamak. **göze sokmak** göstermek, serzeniş, gafili ikaz etmek. **işe parmak sokmak** ifsat etmek.

sokman (صوقمان) Büyük Türkmen çizmesi sökmen, cermûk, sermâze.

sokra (صوقره) *is. İt.* Gemilerde dürbün arasında.... [iki ağacın uç uca gelmesiyle oluşan aralık]

sokturmak (صوقدرمق) Yılan gibi mü'ezziyâttan zahm yemek.

Sokul (صوقول) *is.* Sırp'ta Usat kalesinde kaza.

sokulmak (صوقلمق) Girişmek, hulûl, istînâs, kalabalığa dalmak, bir yere sığınmak, iltica, ihtimâ, bir köşede inziva etmek.

sokum (صوقوم) Kuyruk sokumu, pârdüm, paldım, azm-i acûz.

sokur (صوقور) İnlere sokulan dağ sıçanı. Kör sıçan büyüğü memâlik-i şimâlîde kakarca, lem'în. **sokur göz** batmış, kapanmış. **sokur adam** yek-çeşm.

sokuşmak (صوقشمق) Aralığa girmek.

sokuşturmak (صوقشدرمق) Usulla sokmak, dar yerde tıkıştırmak, fakirin eline sadaka gizlemek.

Sokvini (صوقوينى) *is.* Maa Buku. Eflâk'ta.

sol (صول) *is.* Meysere, dest-i çep, soldaki taraf. **sol kolordu** meysere. Türkîde Mogoliden ahz ile bırangar.*sf.* Yesar. *Sol el, sol ayak. Sol kol ağası.* **sağlı sollu asker** iki yana selâma dizilip yol olmuş.

solak (صولاق) Yesârî, a'ser. Sabıkta 61, 62, 63, 64. bölük halkı ve rikab memuru, keman-keş.

solmak (صولمق) *f.l. (g.z. solar)* Tazelik, parlaklığı ve soluk renk sölpümek. Hastalıktan solmak, fanımak, çiçekler solmak.

soltat (صولتات) *Fr.* Nefer askeri. Zebanzedi nizam tüfeği manasına.

solucan (صولغجان) Yere sokulur böcek. **solucan otu** horasanî. *Çocuk solucanı.* **danabaş solucanı** dîdân, em'â. **mide solucanı** safer. *Şerit solucanı.* **yer solucanı** em'a'i'l-arz, dessâs.

solugan (صولوغان) Bir nev sadır illeti, tık nefes, zayk-ı sadr. Cüzî hareketle nefes almaya muzayaka gelen. **solugan adam** mebhûr. **solugan olmak** at aykılmmak, nahta. **deniz soluganı** fırtına akibinde ağır temevvüc ile sahile vuran baygın dalgalar.

soluk (صولوق) Nefes, şehîk, zefîr, teneffüs. **soluğu Bağdat'ta almak** kaçmak. **soluğu dar almak** firarla necat bulmak. **soluğu soluğuna, soluk aldırmazdan** derhâl.

soluk (صولىق) Baygın, ölük, zebil. **soluk beniz** bozuk, atık. Pejmürde, fersûde.

soluklanmak (صولوقلانمق) Soluk almak, istirahat etmek.

solumak (صولومق) *f.l. (g.z. solur)* Zahmetten sık sık nefes almak, nefes kesilmek.

solutmak (صولوتمق) Yormak, eziyet etmek.

som (صوم) *sf.* Yek-pare, sald, kavi, bütün, içi dolu, kaplama olmayan, musmit. *Som gümüş, som pelesenk, som abanoz.* İçi kof olmayan âc nevi ki balık dişi. **som balığı** salamon.

soma (صومه) *sf.* Boş, nafile, seme. **soma hayvan** mankafa.

Soma (صومه) *is.* Karasi'de Soma maa Tırhala kazasının merkezi bir şehir.

somak (صوماق) *is.* Sümâk. Türkîde tohumuna tadım ve tutum derler, Farisîde tetrî. **somak otı** simâk, batîmiye fasilesinden güğez kadife çiçekli limon gibi ekşi. **pamuklu somak** peruka ağacı.

somaki (صوماكى) *is.* Simaki, hacerü'l-arkaş, renkli mermere benzer bir sert taş. **adi somaki** yeşil. Somaki sıva yeri. **pabuççu somakisi** tezgâh.

somat (صوماط) *is* Simât. Sıra ile konmuş taam, sofra. **somat yemek** adi sıra taamı. **somat çekmek** ziyafet, toy.

somun (صومون) Hamur, demir topu. *Kapı somunu, ekmek somunu.* **somun ayak** efsa, deve topağı gibi. **somun gibi şişmek** rehle, imâs etmek, müsteski gibiye tulum olmak.

somurdanmak (صومردانمق) Sorumdamak, homurdanmak, cimcime.

somurmak (صومرمق) Şişmek, yüz kabarıp dargın durmak, sorutmak, surat etmek.

somurtmak (صومرتمق) Dudakları uzayıp ta'abbüs etmek.

son (صوك) *is.* Uç, gayet, nihayet, ahir, netice, encam, hitam, hatime, payan, fercâm, kuyruk, döl aşı, selâ, meşîme. Vasfında ahir. *sf.* Ahir, art, müeccel. **son bahar** harîf, güz. **son demi** evahiri. **son günü** düğün ahiri. **son gürlüğü** akıbet, hayır işin sonu, avâkıb-ı vâhime. **sonuna bakmak** ihtiyat. **sonunu düşünmek** ihtiyat, âhir-bîn, âkıbet-endîş olmak. **son sonunda** nihâyetü'l-emr. **sonunda, en son** encâm-ı kâr, âhirü'l-emr, elbette. **ayın sonu** selh. **eni sonu** nihayeti. nihâyatü'l-emr. *En sonunda.*

Sonissa (صونيسا) *is.* Amasya'da kazâ-i erba'a merkezi bir kasaba. Taşerek ve Karayaka ve Taşabat.

sonmak (صونمق) *f.l.* Parlak şeyin feri gidip revnakı zail olmak, cilâsı sönmek, iltisân, tekeddür etmek, buzlanmak, solmak, sonuk olmak.

sonra (صوكره) Sonrak muhaffefi. Muahhar, muahharan, badehu, sümme, bes. **sonraya salmak, komak** imhâl, ihmâl, tehir, tecil. **sonradan olma** hadis, muhdes, müteahhar. **sonradan görme** fürû-mâye. **ondan sonra** ba'de zâ.

sonraki (صوكره كى) Ahir. **sonrakiler** müteahhirin.

sonrası (صوكره سى) Mabadi, akibeti, neticesi, avâkıbı.

sonsuz (صوكسز) Ebet, te'bîd, mü'ebbed.

sop (صوب) Müteşabihâttan. *Soy sop.*

sopa (صوپه) *is.* Kalın çubuk, çöp. **sopa atmak** dayak, kötek. **sopa vurmak** basmak, pestili çıkarmak. **çoban, bekçi sopası** soymantı.

sopalı (صوپه لو) Kalın çubuklu şal kumaş.

sorak (صوراق) Haber, malumat, tahkikat, tahrifle Farisîde surag müstameldir.

sorguç (صورغوج/سرغوج) *is.* Envaı çoktur. Tuğ, ciga, çelenk. **gelin sorgucu** balıkçın başaşağı takılan.

sorgun (صورغون) *is.* Sorkun, şev, kebûde. Bir nevi mısır kavağı, ban.

Sorgun (صورغون) *is.* Bozok, Kastamonu'ya mülhak iki kaza.

sormak (صورمق) *f.m. (g.z. sorar)* İsti'lâm, sual, istihbar, istifsar, istintak, tahkik, tefahhus etmek. *Üzümü ye bağını sorma.* **hatır sormak** hediye, irsaliye, ahvâl-i âfiyetini birinden sual, iyâdet etmek, perestiş-i hâtır. *Yol sormak. Sora sora Bağdat bile bulunur.* **sorma-gir** mahalle-i âşüftegân.

sormak (صورمق) *f.l. (g.z. sorar)* Kuvvetle emmek, meyveyi mass, suyu melc. **sora sora at gibi içmek** sömürmek.

soruk (صوروق) Mesele, persiş. **soruk günü** rûz-ı hisâb. *Kanımı su yerine içtiğinin sorusın vere la'l-i handânı. Sordukça yar işbu kavlin der ki imiş rakip mehcûr olalı hasta yatur sorma hâlini berbat hiç sorma.*

soruşmak (صورشمق) Ahara sual etmek.

soruşturmak (صورشدرمق) Tecessüs, taharrî, teftiş, tefahhus.

sorutkan (صوريتغان) Sorutan, ekşi yüzlü, mağmum adam, mütekebbir, başı yukarıda, kem surat.

sorutmak (صوريتمق) Sorulmuş, porsumuş gibi buruşuk, münfa'il durmak, dudakları uzatmak, sarkıtmak, somurmak. Surat etmek, sümûd.

soy (صوى) *is.* Sülâle, silsile, cins, ırk, nihâd, sınar, ecdat, haseb, neseb, nejad. Âlâ manasına **soy at** necip. **soy sop** ensab, müntesip, müteallik, hısım, kavim, zürriyet. **soy soya çeker** sınara andırır manasına bed-hulk hakkında mesel, hasib, nesib. **aşağı soy bez** edna, adi. **habeş soyu** kul cinsi.

soyga (صويغه) Bir nev ala karga, mostra, karga.

soygun (صويغون) Selb, gasp. **soygun vermek** haydut, gasıp eline geçmek. Çıplak, mücerret, ari. **soygun hali** taarruz, tahfîf-i libâs. **düğün soygunu** dügün hizmetçisi, zenâna hiznet için soyunmuş yanaşma.

soygunluk (صويغونلق) Düğün hizmeti, çıplaklık.

soymak (صويمق) *f.m* Bir şeyin örtüsünü, libasını, kabuğunu derisini tefşîr, ağacın kabuğunu hart tıraş etmek, sıyırmak, tecrit, selb, gasb u garet. Kışrı, koyunu selh etmek.

soymantı (صويماندى) Hıyar gibi soyulur şeyler, salatalık kabuğu, soyulmuş sırık, yenmez kalın sopa.

soymuk (صويموق) Çam ağacının me'kûl olan iç kabuğu.

soysuz (صويسز) Bed-nihâd, rezil.

soysuzluk (صويسزلق) Şekavet, denaet.

soytarı (صويتارى) *is.* Sateri, hayasız, mukallit, maskara.

soyulmak (صويلمق) Deri, kabuk kavlamak, dökülmek, sıyrılmak, libas selb, eşya magsûb olmak, haramiye soyulmak.

soyunmak (صوينمق) Ta'arrî etmek, libas çıkarmak. **soyunup dökünmek** istirahat için zinet libasını sade elbiseye tebdil etmek. *Hizmete soyunmak.*

söbü (سوبو) *is.* Söbe, üstüvanî, müstatil şey, yassı zıddı, kümmî.

söbü (سوبو) Zümrüt, yakut.

söğüş (سوكوش/سوگوش) Etin kemiklerden sökülünce kaynamışı, soyulması.

söğüt (سوگوت) *is.* Kabuğu soyulan ağaçlar. **akça söğüt** safsâf. **babil söğüdü** bîd-i müşk. **kara söğüt** gökçe ağaç, kebûde. *Kızıl söğüt.* **mısır söğüdü** surkun, ban. **salkım söğüt** hilâf-ı belhî. **saz söğüt** sevcer, pileh. *Sepetçi sögüdü.*

Söğüt (سوگوت) *is.* Bilecik'e mülhak kaza merkezi kasaba.

Söğütlü (سوگوتلو) *is.* Maraş'ta Türkmen aşiretidir.

Söke (سوكه) *is.* Aydın'da Söke maa Mandıca ve Balat maa Bafi ve Mandalyat kazası merkezi Akçaşehir.

sökmek (سوكمك) *f.m.* Kökünden çıkarmak, istîsâl, nez, ağaç, diş, mıh kal, kam, dikişi, düğümü düğmeye hall, fekk, cedâ bir şeyi yararak içinden geçmek, akıntıyı, kalabalığı şakketmek, ormanlığı, ham tarlayı, boz yeri yeniden işlemek, açmak, pazıyı, ibareyi istihraç etmek, şafak atmak, sular yeri yarmak, hark etmek, çokluk gelmek, boşanmak. İlâç inkibâzı, def edip sürmek.

söktürmek (سوكدرمك) Koparmak, harm, tervîc, işletmek. Telyîn.

sökük (سوكوك) Harme, nâ-merbût. **sökük dikmek** tamir, tevil. **çorap söküğü** müselsel, mütevâlî.

sökün (سوكون) İnfikâk, şezr, mezr, kalabalık. **sökün etmek** kalabalık zuhuru.

söküntü (سوكندى) Sökülmüş dikiş. Yerinden ayrılıp akmak. **halk söküntü etmek** boşatmak.

sökü otu (سوكو اوتى) Zıfru'n-nesr, tavşancıl otu.

sölgü (سولكى) Gevşek, müsterhî, süst, bez ve mensucat, rehavetli salpa adam, metlin, pejmürde, zebûl, fâtir, soluk.

sölpük (سولپوك) *sf.* Türkide sölpümek, sölkümek süzülüp porsuyup sarkınmak manasına istirhâ, ru'ûnet, indiyâl.

sömürmek (سومرمك) Sönürmek, öküz gibi burunla iterek yalayıp silip bitirmek, tekmil yemek bütün içmek, bel, irtişâf.

söndürmek (سوگندرمك) İtfa, teskin, ışık püflemek, ihbâ.

sönmek (سوگنمك) Munkatı, munkarız olmak, dinlenmek gibi muntafî, sakin olmak kaba şeyler sökmek, basılmak.

söve (سوكه/سوه) Kapı sövesi. İçine kapı kanadı vesaire yerleştirilen çerçeve. **taş söve** ızâde.

sövmek (سگمك) *f.l (g.z. söver)* Şetm, teşnî ve kadh, hetk. **sövüp saymak** şetûm-ı galîza.

sövüşmek (سوگشمك) Musaraha.

söykenmek (سويكنمك) Yan üzere dayanmak, yastamak, ittikâ.

söylemek (سويله مك) *f.m.* Söz etmek, telâffuz, tekellüm, beyan, ifade, ihbar, ihtar, dil bilmek. Aslı malum olmadı. Türkîde söylemek kaymak, söylemek, avaze etmek avaze manasınadır. *f.l.* Haber vermek, şekvâ, gamz. Türkü, mani söylemek terennüm, inşad, ırlamak, çağırmak. **büyük söylemek** tefahur etmek, güvenmek. **çok söylemek** iksâr, itnâb, uzatmak. *Doğru söylemek.* **genizden söylemek** hunne, gunne. **gerçekten söylemek** ciddi. **hikâye söylemek** iktisâs, hım hım etmek. **iyi söylemek** isabet, meth, nevâziş. **yabana söylemek** halt etmek. *Yalan söylemek. Söyleyene bakma, söyletene bak.*

söylemez (سويله مز) Tınmaz, melâike sükutu.

söylenmek (سويلنمك) Mırıldanmak, itap etmek, çekişmek.

söyleşmek (سويلشمك) Müzakere, pazarlık, mücâvebe etmek, ittifak-pezîr, müttefekun-aleyh olmak.

söyletmek (سويلتمك) İntak etmek, ikrar ettirmek, istintak. Muhavere, muhataba, mükâleme müşâfehe. **sazı söyletmek** güzel çalmak.

söyleyici (سويليجى) Natâk-ı fasîh.

söyleyiş (سويليش) İfade.

söz (سوز) *is.* Kelâm, kelime, lâfız. Lâkırdı manasına söz etmek, söylenmek, makale, niza, bahis, rey, kavil, akval, dedikodu, ekavîl, erâcîf, güft ü gû, sühan, ahit, vaat, taahhüt. nut, mantık. **söz açmak** der-miyan, mukaddime, bahis. *Söz almak.* **söz anlamak** kabul etmek, ilzam, ikna olmak. **söz atmak** takılmak, harf-endâzlık. **söz başı** bab iptidası, matlap. **söz bilmek** zekâ. **söz birliği** muvafakat. **söz düşmek** nevbet-i kelâm, siyak u sibak. **söz ebesi** bilgiç. **söz ehli** suhan-ver. **söz eri** erbaşı. **söz etmek** bahâne-cû. **söz geçirme** infaz. **söz gelişi, söz gelimi** meselâ, faraza, siyak u sibak. **söz götürmez** tam tehevvür. **söz kesmek** karar. **söz vermek** vaat, vade. **söz yenilemek** mütenassıh olmak. **söz yok** kusursuz, lâ-cerem. **sözde durmak** îfâ-yı sebât. *Sözden dönmek.* **sözüm ona** haşa an'il-meclis, güya. *Sözüm yabana.* **sözü kesmek** sükut. **sözü yabana atmak** itina etmemek. **sözünü bilmek** feraset, edep. **sözünü sağlatmak** isbât-ı müdde'â etmek. **sözünün eri** îfâ-yı ahd ü va'd eden, kerim. **acı söz** şetm. **açık, düzgün söz** beyan, bedî ve beyan. **atalar sözü, ulu sözü** nesâyih, durûb. **büyük söz** tefahur. **düşmân sözü** ifk, nifak. **enbiya sözü** ehâdîs. **sakat söz** halt-ı kelâm. **saz u söz** neva ve tarab. **tatlı, mülâyim söz** temelluk, iltifat, kavl-i ma'kûl. **yalan yanlış söz** kıtr.

sözcü (سوزجي)Mu'teriz, müte'arriz.

sözde (سوزده) Güya, ke-enne

Stokholm (اسطوقهولم) *is.* İsveç memalikinin payitahtı.

su (صو) *is.* Aslı suy. Mâ, âb, akar su ve çay manasına nehir, sızak, azmak, dere, ırmak sair manalarında göl, deniz, yağmur. Tatlısına *pınar suyu, yağmur suyu, âb-i zülâl*. Acısına *kuyu suyu, deniz suyu*. Cemm, gadîr, zevb, usare, tebîz manasına *limon suyu, çiçek suyu, üzüm suyu, gül suyu.* Çağ, semt, kıbal manasına *saat altı sularında, akşam sularında.* Tabiat, mizaç demirden kinaye *suyu sert.* Vasf suretinde **su gibi** seri, revan, selis, def'aten bilâ-tereddüd. *Su arkı.* **su artığı** sü'ûr. **su basmak** gelmek. *Subaşı.* **su bendi** lağım, kehriz, pislik suyunun yolu, lağım, kârîz. **su birikintisi** bürke. *Su böreği. Su çulhası. Su damlası. Su dolabı.* **su dökmek** tebevvül. **su düşmek** barış. **su etmek, sulanmak, gemi su almak** neşfetmek. **su iktiza, su dökünmek** gusül. **su inmek** atın tırnağına, insanın gözüne dert arız olmak. *Su kabağı. Su kabı. Su kerdemesi. Su malikesi. Su örtüsü. Su peltesi.* **su pınarı** irm. *Su samuru. Su sığırı.* **su sızıntısı** nükah. **su terazisi, su hizası** âlet-i mesâha. *Su teresi*. **su vermek** tav vermek, demir sertleştirmek. **su yolu** kemer, kanat, lağım, mecra. **sular kararmak** vakt-i gurûb. **suya sabuna dokunmamak** bir tarafa zarar vermemek. mealsiz **sudan cevap. sudan şey** ihmalli, boş. **su-**

yunca gitmek ittiba, mümâşât. **acı su** bade, revnak, fer, cevher, elmasın, incinin, demirin suyu, saky-i ma'âdin. **ağaçların suyu** sevhak. **ağız suyu** lü'âb, rik. **ağız suyu akmak** imrenme. **akan sular durmak** hayret. **akar su** nakış, civankaşı, kesme, sıra, mal, ince, kaba su gibi türlüsü olur. **aksu** köpüklü akan çalkantılı dereler, şellâleler, çaylar. **ana su** kimyagerlerin ameliyatında artık kalan. **ayak suya ermek** intibah. **baştan soğuk su dökülmek** teessür. *Çiçek suyu.* **eline su dökemez** hizmete bile lâyık değil. **et suyu** mirkat. **kara su** ağır akan ırmaklar. *Kekik, karanfil, nane suyu. Tarçın, gül suyu.* **yüreğe su dökülmek** ferah. **yüz suyu** itibar, hürmet, haya.

sucuk (صوجوق) *is.* Aslı sücük. Taze, leziz, cücük. Islatıp döğerek yapılan bazı şeyler, *et sucuğu. Asabiye, fişek, lağım, bumbar* ve o şekilde *şeker, pestil sucuğu.* **döğe döğe sucuk çıkarmak** ezmek, darb-ı şedîd. **sucuk olmak** elbise yağmurdan, terden ziyade ıslanmak.

suç (صوج) *is.* Sürç, cinayet, cürüm, cünha, kabahat, esâ'et, hata, zenb, isim, günah, hefve. **suç atmak** azv, bühtan, ifk, iftira. **suçtan geçmek** af.

Suçava (صوچاوه) *is.* Şimali Boğdan'da bir kazadır.

suçlu (صوجلو) Cani, mücrim, âsim, günehkâr, muhti, kabahatli, mukassır, müttehim, mütehevvim, maznun. **suçlu durmak** sinip perîşân-hâl olmak. *Südü döken kedi gibi suçlu durmak.*

suçsuz (صوجسز) Bî-günâh.

suçsuzluk (صوجسزلق)Masumiyet, bî-günâhî.

Sudan (سودان) *is.* Afrika'nın bir azim kısmı, Tekruriye. Nuba'dan Bahr-i Zulmata kadar Sinnar, Kerdifân, Dar-ı Fûr, Veddây, Bagrami, Bornu, Felâne, Havise ve Nukra, Mendinge, Bolof, Senhâce memaliki.

Sudan (سودان) *is.* Sudan'ın Mısır'a mülhak olan hıttası. Merkezi Hartum idi. Kazaları Hartum Berber, Ca'lin, Denkala, Sinnir, Veled-i Medine, Resberes, Muhammed Ali, Cebe Feyzoğlı, Kerdifân.

suğla (صوغله) Altı su olan yer galatı sığla *bk. ahsa.* Türkîde suğalmak yer suyu cezb etmek ve suğlamak sulamak.

Sukatra (سقطره) Yemen kıtasıyla Afrika arasında meşhur cezire. **sabr-ı sukatrî** sarı sabrın âlâsı.

Sukuşşüyuh (سوق الشيوخ) *is.* Livâ-yı Müntefek'te bir kaza merkezi.

sulak (صولق) Gemin çene zinciri.

sulamak (صولامق) İska, istiska, derhâl eda etmek, akçeyi saymak.

sulandırmak (صولاندرمق) Ağızı sulanmak, imrendirmek.

sulanmak (صولانمق) Yaşlık kesbetmek, nem almak, erimek. *Ağız sulanmak.* **kan sulanmak** fakru'd-dem.

sulatmak (صولاتمق) Akçeyi ödettirmek, tozları reşş ile bastırmak, su serpmek, nazh, ıslatmak, seyyal etmek.

sulfata (صولفاتو) *is. Lât.* Kına, kına cevheri.

Sultanhanı (سلطان خانى) *is.* Niğde'dedir.

Sultanhisarı (سلطان حصارى) *is.* Aydın'da Nazilli'ye mülhak kaza.

Sultaniye (سلطانيه) *is.* İsfakiye livasının merkezi bir kale.

Sultanönü (سلطان اوكى) *is.* Maa Seyit Gazi ve İnönü maa Bozöyük Kütahya'da bir kazadır. Merkezi Eskişehir.

Sultanyeri (سلطان يرى) *is.* Filibe'de kaza,

sulu (صولو) Mayi, leziz, âbdâr. Karışık lezzetsiz. **sulu sepken** kar yağmuru.

suluca (صولوجه) Âb-dâr, sulak, batak gibi sulu yer. **Suluca Adası** Yunan'da cezire.

suluk (صولوق) Çocukların baş çıbanı, safa, rahiye, süt çıbanı kuşların zevresi.

suna (سونه) *is.* Türkîde mutlaka erkek ördek. Bir nev kıl kuyruk, başı yeşil telli yaban ördeği.

sundurma (صوندرمه) Dam etrafı açık saçaklı ambar, sakîfe. Kapı üzerinin sakfı, südde.

sundurmak (صوندرمق) Sürmek, ileri temdit etmek.

sungur (صونغور) *is.* Türkîde şungar. Doğan envaından sakar, ak doğan taribi ak sunkur, alem. kara sungur, beneklisi çerg, seykar. **bay sungur** pek büyük doğan, lâçin.

Sungur (صونغور) *is.* Bozok'ta Budak üzerine mülhak kaza.

sunmak (صونمق) *f.m.* Arz, takdim, ilka etmek, devir, ikdâh, râh, münâvele, telkin etmek. *Arz-ı hâl sunmak.* **hamle sunmak** hücum getirmek. **Hak Teâlâ zihnine sunmuş** dâd-ı hak.

Susadım çünkü hararetten katı
Sundular bir cam dolusu şerbeti

suntıraç (صونتراش) Nalbant aleti, keffe, süm-tıraş.

suntur (صونطور) *is.* Santur, sentur. kiriş yerine telli kanun. Avam zebanzedi gürültü, şaşaa. **sunturlu dügün** debdebeli, müşa'şa velîme.

supara (صوپره) *is.* Ispara, si pâre, ecza-i şerî'a , sü-bâre.

Sur (صور) *is.* Safed kurbunda bir kadim şehrin cesim asarı.

Suriye (سوريه) *is.* Berr'üş-Şam. Bir vilâyettir. Kürsüsü Dımışk. Livaları Şam, Hama, Havran, Belka, Kudüs.

Suruç (سروج) *is.* Urfa'da bir kazadır.

surutka (سوروتقه) *is. It.* Survatka, sütün suyu, peyniri kestirilip yağı alınmış.

sus (صوص) Epsem. **sus ol** sükut.

susa (صوسه) Susalık illeti, dolap.

susa (صوسه) *sf.* Harpalı, hasta, arbağ.

susak (صوساق) Atşân. *Aksayanla aksak, suya gidenle susak.*

susaklık (صوساقلق) Atş.

susam (صوصام/سوسن) *is.* Simsim. **susam yağı** şırlagan, karasu, sam, cülcülân. *Susam çiçeği ve kökü.* **susam çiçeği** suseniyeden kuzgun kılıcı ve akasya gibi çiçekleri dahi havidir. Yabanisi eşek lâlesi. **mor susam kökü** kurmetü't-tayyib, menekşe gibi koktuğu için menekşe kökü, yakı nuhru, dücrimanya zambağı Arabî'de irsa.

Susamadası (صوسام اطه سی) Sahihi Sisam. **susam kuşu** sac.

susamak (صوسامق) Atş,iltiyâh gımr, hüyâm etmek, ziyade arzu etmek, hâ'im, talip olmak. **ölümüne, eceline susamak** teşne olmak.

susmak (صوسمق) *f.m.* Sükut etmek, sus olmak, beht, susakalmak. **susup durmak** samt etmek, hamuş olmak, söylememek, habbetmek, el-habb.

susturmak (صوسدرمق) İskât, ihâfe, dilini kesmek, ikna, habt etmek, avutmak, teskin.

susuz (صوسز) Aç susuz gibi. **susuz adam, toprak** atşân, necrân, teşne. **susuz çöl** kayka.

susuzluk (صوسزلق) Atş.

suvarım (صواريم) Sulama âdeti, tariki, miktarı. *Bir suvarım.*

suvarmak (صوارمق) Hayvanatı, mezrû'âtı saky, teskiye, iska etmek, çay ovaları irva etmek.

suzeni (سوزنی) *is.* İnce işle nakış ve pesend.

suzinak (سوزناك) *is.* Musikide bir cedit makamdır.

sübek (سوبك) Çocukların karûresine ilâve olunan şişe. Sebû, sübüce testidir, Farisîde müstamel.

sübye (سوبيه) *is.* Taribi sûbyâ. Badem hıyar ve kavun çekirdeği şerbeti ve ona mümasil müstahlebât.

sübye (سوبيه) *is. Rum.* Mürekkep balığı, kalmarın küçük nevi.

süçi (سوجی) *is.* Aslı süçük lezzetli *bk. cücük.* Çakır, şarap, sahbâ, râh-ı müdâm, mül, zerka, çakır renk şarabı.

südrebeyi (سودره بكى/سدره بكي) Südre beyi, sarhoş gibi pısırık.

südremek (سودره مك) Türkîde sarhoş olmak.

süleymani (سليمانی) *is.* Sülümen.

süleymani (سليمانی) Aynu'l-hir, kat kat taş babakuru.

Süleymaniye (سليمانيه) *is.* Bağdat'ta liva kürsüsü ve kaza merkezi bir şehir. Kazaları Süleymaniye maa Serçenar ve Mendemi, Karadağ maa Zerdiyabad, Gülanber, Bazyan maa Çemçeman ve Hura, ve Hemvend ve Pir Hayati ve Serçınar ve Çepaster, Merge maa Pejder, Şehirpazar, Vezkur, Zengene ve Zened ve Dehlü ve Davude, Kala-i Suyüke ve Bahçeler ve Asker Süyurtaş, Kızılca maa Taratur ve Pençuyin.

Süleymanlı (سليمانلو) *is.* Bozok'ta Boğazlayan'a mülhak bir kaza.

süline (سولنه) *is.* Kamış böceği, zümre-i esdâftan me'kûl hayvan.

sülüğen (سولوكان) *is.* Selyekun, isrenc-i sürh. **minyum sülüğen** zirkonyum madeni.

sülük (سولوك) *is.* Zelûk, zâlû. **sülüklü pancar** barsama. **eşek sülüğü** işe yaramaz.

sülümen (سولومن) *is.* Envaı **ak sülümen,** kalur, sânî-i zeybak, süleymanî, darşikene. **tatlı sülümen** kalomla.

sülün (سولگلون) *is.* Tezerv. **altın sülün** çapunya. **gümüş sülün** tezervi.

sümbeki (سومبكى) *is. bk. sünbük.* **Sümbeki Adası** Sünger Adası, Rodos'ta bir kazadır.

sümbük (سنبك) *is.* At tırnağı manasına taribi sünbuk nav, çarnık, sümbeki kayık.

sümkürmek (سومكرمك) Burunda müterâkim muhatı kuvvetli nefes ihracıyla def etmek, imtihât. Nefes ihracı sümürmek, ithali sehîk, şehîk.

sümmek (سومك) *is.* Hayvanat analarının memesini burnu ile ite kaka emmek, adamı kakıştırıp tenkîl etmek, sümmek, dürtüp kakmak, horlamak. Türkîde süğmek summak.

sümsük (سومسوك) Süme süme yürütülen miskin, boynu çökük.

sümter (سومتر) *is.* Bir nev hafif, cansız buğday.

sümük (سوموك) Sünük, nefesle burundan harice atılan akan pislik, ruam, hayvanlarda sekave, had. Zenin gibi burun suyu sair nevi muhât, nühâa. Burun boku, kırfe. **sümüklü böcek** usba, helezon. Salyangoz *bk. yar.*

süne (سنه) *is.* Sülne muhaffefi. Tulçi sancağında kaza merkezi bir bender. **Süne Boğazı** Tuna'nın orta ağızı.

sünepe (سونپه) Ördek gibi paytak , miskin, sersem.

sünger (سونكر) *is.* Yunanîde esfink, esfinc, esfinkâr, şevkiyeden bir cins hayvanın meskeni. *Çuha süngeri, incesi kara sünger.* **kaba sünger taşı** ponza, kösele taşı. *Meme süngeri.* **yara süngeri** lahm-i zâ'id, küm'e-i telahhum, kümevi cisim esfinci. **sünger gibi** menfuh. **süngerine** bir nev tatlı hamur.

süngü (سونگو) Dürtecek kargı gibi sivri, düz, dik şeyler. *Tüfek süngüsü.* **mızrak süngüsü** sinan. *Süngü davranmak.* **vücudun süngüsü** fıkare. **süngüsü ağır adam** kemikli, çevik ve çâlâk olmayan. **süngü otu** zıfrü'n-nesr, sünü.

sünük (سوكوك) Türkîde sümük demektir. Sünek dahi kemik.

Süphan Dağı (سبحان طاغی) *is.* Van toprağında Cebel-i Cûdî'nin zirvesi.

süprüntü (سپورندی) Mezbele, zibil, müzahrafat, çöplük.

süprüntücü (سپورنديجی) Çöpçü.

süpürüntülük (سپورنديلك) Mezbele, kumâme, künâse, çöplük.

süpürge (سپورگه) Çârûb. **çalı süpürgesi** funda. Dil yerine bazı âlât tepesinde ufacık ağızlık. *Hasır süpürgesi, zurna süpürgesi. tavan süpürgesi, saplı hasır süpürgesi, meydan süpürgesi, sapı çalı süpürgesi.* **süpürge sapı** dayak. **belinden bağlı sokak süpürgesi** sürtük kadın. **mide süpürgesi** keçi boynuzu. **kuka süpürgesi** koka üzerine takılan resm-i mahsûs tüy. **çuha ve esvap süpürgesi** fırça. **tüy süpürgesi** riş.

süpürmek (سپورمك) Seper gibi silip almak. İktinâs, ateş bir mahalleyi yapık yalamak, bir şeyi bırakmayıp götürmek, bel, toz toprağı, çör çöpü izale etmek. Mezâhimi def ve tart etmek.

süpürücü (سپوريجی) Çârûb-keş, ferraş. *Ocak süpürücü.*

sürç (سورج) Hefve, suç, taksir.

sürçmek (سورجمك) Hefve. *Bir sürçen atın başı eksilmez.*

sürdürmek (سوردرمك) Sevk, menfi olmak, nefy ettirmek.

sürdürmek (سوردرمك) Tılâ ettirmek.

sürek (سورك) Devam, beka. **sürük tatar** saik.

sürek (سورك) Büyük hayvan gelesi, celb-i mali.

sürekli (سوركلو) Müstedâm, müstekar.

süreksiz (سوركسز) Devamsız.

sürgü (سورگو) Misrefe. **sürgü taşı** silindir, loğ, mala. **sürgü demiri** tırkas

sürgülemek (سورگوله مك) Sürgü sürmek.

sürgün (سورگون) Menfa, menfi. Takip. *Sürgün avı.*

sürme (سورمه) İleri sürülecek şey, kapı kilidi dili.

sürme (سورمه) Kuhl, tutya vesmesi. **sürme mili** mikhale. **sürme taşı** esmed. **gözleri sürmeli** riyakâr, kara göz. **buğday sürmesi** külleme tozu.

sürmedan (سورمه دان) Farisîde müstamel sürmedan.

sürmek (سورمك) *f.l.* İleri sevk, tezyit, tesrî, terviç, temdit, terakki etmek. Nef, iclâ, teb'îd, tagrîb, def, tart etmek. Tart, ileri getirmek. *Askeri sürmek.* **at sürmek** ılgar. **el sürmek** mübaşeret. *Hatim sürmek. Kalp akçe sürmek. Menzil sürmek.* **sürü sürmek** gütmek, celp, ra'y, gasp. **pey sürmek** müzayede. **tarlayı sürmek** çifti ileri sürüp hars etmek, natas. **toprak sürmek** hendek doldurmak. **zevk, saltanat, safa, ömür sürmek** hengâme. *f. l.* Nebat uç gösterip sürmek, nümû. *Boy sürmek.* Temâdî, tul çekmek, mideyi telyin edip sürmek.

sürmek (سورمك) Lems, elle mesh.

sürmek (سورمك) *f.l.* Tılâ, mes, mesh, lems, delk etmek. *Boya, ilâç, yaldız sürmek.* **el sürmek** vaz-ı yed, mübâderet, mübaşeret. **sabun kese sürmek** ark. **yağ sürmek** tedhîn. **yüz sürmek** rûmâlî.

sürmelemek (سورمه له مك) Kavice bent etmek.

Sürmene (سورمنه) *is.* Trabzon'da kaza mrkezi şehir ve iskele.

sürtmek (سورتمك) Aşındırmak, cilâ vermek. **burun sürtmek** kibir kırılmak. **tabanı yere sürter gibi** çok gezmek.

sürtük (سورتوك) Postal, sokak süpürgesi.

sürtünmek (سورتنمك) Sürünmek, bulaşmak, bahane aramak.

sürü (سورو) Reme, gele, hargele. **sürü sürü** fevcen. **köpek sürüsü** kalabalık. Sebt, etba ve eskal.

sürücü (سوروجى) Menzilhanelerde yamcik. Et hamalı. **odun kölüğü sürücüsü** beygir kiracısı.

sürüm (سوروم) Revaç.

sürümek (سوروملك) *f.m.* Sürüklemek, cer beraber götürmek. **ayak sürürmek** imhal. **ipini sürümek** şekavet. Sürüme ağ.

sürünceme (سوروجمه) Tehir, tedbir, ta'vîk. *İş süründemeye düşmek.*

süründürmek (سوروندرمك) Giriftâr, hizlân etmek.

sürünmek (سوروغمك) Sabi emeklemek, sürüklenmek, sefalet, ibtizâl çekmek. *Sürüm sürüm sürünmek.*

sürünmek (سورغمك) Bulaşmak, ta'attur, telemmüs. *Sabun sürünmek.*

sürür (سرور) *is.* Cıva mürekkebatından al mürekkep, kırmızı zırnık. **ak sürür** baş ilâcı.

sürüştürmek (سورشدرمك) Ağır ağır ovmak, temas.

sürütmek (سوروتمك) *Köpeği öldürene sürütürler.*

Süryani (سريانى) *bk. Suriye.*

süs (سوس) *is.* Sis, gölge, resmi tarama, zinet, fantazye.

süslendirmek (سوسلندرمك) Yosma tavrı şeylerle bezetmek.

süslenmek (سوسلنمك) Süs etmek, yapma tavır ve eda kullanmak.

süslü (سوسلو) **süslü adam** kıvrak yosma.

süsmek (سوسمك) *f.l.* Tos vurmak, itip sümmek.

süt (سوت) *is.* Haleb, leben, şir. **süt ana** hasıne. **süt baba** rızâ'î. **süt başı** zebed. **süt beyaz** kar gibi, ziyade ak. **süt boğmak** yoğurt olmak. *Süt dişi. Süt karındaş. Süt kaymağı. Süt kesilmek.* **süt kırı** ak. **süt kökü** prispika. *Süt kuzusu.* **süt liman** düz, rakit. *Süt mavisi. Süt oğul.* **süt otu** çoban mayası. **süt vurgunu** bozulmuş, sabi. **sütten kesmek** katâm. *Anasının ak sütü.* **helâl süt vermek** emzirmek. **hint inciri sütü** gomalastik. *İncir sütü. İnek s yun sütü.* **kuş sütü** bulunmaz şey.

sütlâç (سوتلاج) Sütlü aş.

sütleğen (سوتلگن) Şeprem. Ağaç sütleğeni, sarı sütleğen. **balık sütleğeni** lâ'iye, yılan otu.

Süveyş (سويش) *is.* Mısırda bir bender şehir. **Süveyş halici** sun'î boğaz.

Süyut (سيوط) *is.* Arabîde seyut zabt olunmuş ise de Kıptîsi siut yazılır. Mısır'da bir livadır. Kazaları Suyut , Münye, Ebû Cürce, Sehâc, Tahtâ, Sakiye, Melvi, Deyrut, Kuşiye, Menfelut, Senbu, Ebu Tic, Zavir, Şirune, Ahmim, Berdis ve Ahatu'l-Hârice.

süzek (سوزك) Süzgeç, mifsât, delikli kepçe, kevgir ve taş teknelerde delikleri hıfz için delikli taş. *Çoban süzgeci.*

süzgü (سوزگو) İnce süzecek aletler. *Süzgü taşı.*

süzme (سوزمه) **süzme aşure** bir nev pâlûde. **süzme yoğurt** halis, musaffası.

süzmek (سوزمك) *f.m.* Mayi şeyi bir şeyden geçirmek, tasfiye, tervîk, taş ve toprak suyu sızma, neşf. Muharreratı nazardan geçirip im'ân, gözleri kapayıp arasından nazarı geçirir gibi gamz etmek.

süzülmek (سوزلك) Kuşun sessiz uçması, yılanın hafifçe kaymaları gibi hareketle savuşup gitmek, insan eriyip nizar olmak, gözler mahmur olmak, uyku gelmek. Türkîde ırılmak.

Ş

Şabac (شاباج) *is.* Sırp'ta bir kazadır. Merkezi Böğürdelen.

Şabanözü (شعبان اوزی) *is.* Kalecik'e mülhak bir kaza.

şabaş (شاباش) *n.* Şâd-bâş, aferin, şâpâş.

şadırdamak (شادردامق) Su çağlamak, fışkırmak.

şadırvan (شادروان) *is.* Hayrat suyu, bol akan etekli çadır resminde bina ki içinde bir nev selsebil çağlar.

şadi (شادی) *is.* Sabıkta hükkâmın münadisi makamında hademe. Bir nevi oynak maymun.

şaful (شافل) *is.* Bal koydukları ufak ağaç tekne.

şah (شاخ) *is.* Çatal dal, şaha, damar hakkında şiryan gibi çatallanıp dağılan. Büyük olana şah damar. **şaha kalkmak** at ellerini kaldırıp açmak.

Şahabettin (شهاب الدین) *is.* Viranşehir'e mülhak bir kaza.

şahlanmak (شاخلاغق) Kalkımak, dal budak olmak.

Şahme (شاهمه) *is.* Aydın'a mülhak kaza.

şahmerdan (شاهمردان) *is.* Büyük tokmak, rıhtımcı tokmağı.

şahrem (شخرم) *sf.* Şerha şerha. *Etler şahrem çatlamak.* arabi şahre.

şahtere (شاهتره) *is.* Şehtere, şehterec. Baklatü'l-melik. Türkîde zacratku.

şaka (شاقه/شقا) *is.* Muâmele-i şaka, bezle, herze, barid latîfe, mizac-ı hezl. **el şakası** boğuşma, hoyratlık. Horyat.

şakacı (شاقه جی) Bezle-gû, sûh, maskara, şakalak.

şakak (شقاق) *is.* Türkîde tolon dedikleri sudg. **öküz şakağı** boyundan sarkan deri, sakak.

şakalamak (شاقه لامق) Kakalamak.

şakırdamak (شاقردامق) Şakır şakır ses etmek, yağmur şakırdamak, şıkırdatmak, bülbül hoş-elhan, nağme-perdâz olmak.

şakıt (شاقت) *is.* Ebu marina dedikleri bir nev yılan balığı.

Şakif (شقیف) *sf.* Sayda'ya mülhak kaza.

şakirtlik (شاگردلك) *is.* Yamaklık, muavinlik, tilmizlik, çıraklık. *Mektep şakirdi, divan kalemi şakirdi, mimar şakirdi, ekmekçi şakirdi* gibi telemmüz edenlerin müddet ve mev'idi ve sıfat ve ücreti, acemi gibi yenilik, bî-haberlik. **ıstabl-ı âmire şakirdi** sabıkta müsellah at oğlanı Avrupa ordularında hulan.

şaklaban (شاقلابان) *is.* Şakşakî, muzhik.

şaklatmak (شاقلاتمق) Şakırdatmak. İncesi şıkırdamak, şıkırdatmak. **kamçı şaklatmak** şakmak, çakmak.

şakrak (شقراق/شاقراق) *sf.* Şen, lâfazan, beşûş, şâtır, soytarı. Bülbül gibi öter, mütekellim, keyifli. Aslı şakırdar manasından. **şakrak kuşu** sarı asma nevi.

şak şak (شاق شاق) *is.* Soytarı çalparası. Şak şak vurmak, şakır şakır yıkamak.

şakul (شاقول) *is.* Terfil, duvarcı ipi, kurşunlu ip, amudî.

şakullamak (شاقوللامق) Şakul ile ölçer gibi tasarlamak, hesaplamak, cihet aramak, doğru, eğri, amudî ve münhanî şeyler ölçüp tasımlamak.

şal (شال) *is.* Hindistan'a mahsus olan yün kumaşa tahsis olunmuş ise de kadim Türkîde yün kumaş, peşmîne, sof, şayak. *Tosya şalı Trablus şalı.*

şali (شالی) İncerek şal ki Ankara'nınki meşhurdur. Şâlâkî yün taklidi murdar kumaş kalıncasına çerkesiye, buhurlu.

şallak (شللاق) *is.* Arabîde dilenci torbası. **şallak mallak** çıplak, bî-hayâ.

şaltak (شلطاق) *sf.* Kavgacı, çâp-res.

şalvar (شالوار) *is.* Yün kumaştan don. Farisîde şalvar. Arabîde serval olmuştur. Tuman üzre giyilen çuha ve şali don. Kadı şalvarı ipek ve bez olur *bk. çintiyan.*

Şam (شام) *is.* Hicazın sağı, yümn ki Hazramut solu Şam Suriye vilâyeti düşmekle oralara sebeb-i tesmiye olmuştur. Berrü'ş-Şâm

olur. Elsinede galatı Baraşam'dır, Suriye. Issız çölüne beriyyetü'ş-şâm derler. Merkezi Dımışk, Şam medîne-i cesîmesi Şâm-ı Şerîf. Şam sancağı Suriye'de livadır. Kazaları Dımışk maa nevahi-i Berde ve Vâdiyü'l-Acem ve İklim-i Belane ve Merc, Gavta ve Cebel-i Kalemun, Baalbek maa Bika, Bika'i'l-Aziz, Hasiya ve Raşiya. *Şam şekeri, şam tabanı, şam fıstığı, şam kayısısı, şam kumaşı, şam keki, şam kitabisi.* **Şamiye** Fıratın sağ yakası beriye. **Şam işi** Hint kârına nispet bayağı, hileli.

şamame (شمامه) *is.* Şemame, küçük kavun gibi muattar meyve. **şamame gibi** küçük hastalıklı, ufak tefek çocuk.

şamandıra (شماندره) *is.* Samandura. Bazı yüzer şeyler, gemi zinciri bağladıkları varil, kandilin fitilini taktıkları tel.

Şamar (شمار) *is.* Aksamı çok bir Arap aşireti.

Şamartuğa (شمارطوغه) Erbil çölünde kabile.

şamdan (شامدان) *is.* **el şamdanı** fiske. *Divar şamdanı.* **orta şamdanı** manile, çırakman.

Şampanya (شامپانیا) *is.* Fransa şarabıyla meşhur bir vilâyettir.

şanbelvi (شان بلوی) Salibiye fasilesinden maruf çiçek, mensur, yalan sarı kırmızı katmer, şebboy, hire, yabanîsi hizâmâ.

şap (شاب) *is.* Şeb ve onun gibi tekallus, teşebbüb eden şeyler. *Şapa soksan nafile.* Döken maraz-ı şeffâf. *Ne şap ne şeker.* **şapadak kalma, şapa oturmak** ıstırar. *Şap böceği.* **şap gibi donma** mahbût, mebhût olmak. **şap illeti** sığır tırnağını döken. *Şap kesilmek. Şap ocağı.* **şap taşı** ekseri şab denizinden gelen mercan envaı. **şap tüyü** şeb-i tâyi. **kızıl şap** parlak la'l renk, dilber dudağı. **şaban** şaşmış, meftun.

Şap Denizi (شاب دکزی) *is.* Bahr-i Ahmer'in Yenbûdan şimale Mina ve Akabe tarafına körfezi.

Şaphane (شابخانه) Kütahya'da Gesos'a mülhak bir nahiyedir.

şapırdamak (شاپردامق) Acele yerken dudak şaplamak.

şapırdatmak (شاپردامق) Dudakların sesini çıkarmak, muhaffefi şıpırdamak.

şapır şapır (شاپر شاپر) Dudak sesi.

şapırtı (شاپردی) Acele yerken ve öperken olan ses. **şapır şupur** vecdile öpmek, yalamak, emmek

şapka (شابقه) *is.* Şebîke, örülü hasır, baş kisvesi ve taklidi keçe ve ipek vesaireden maruf frenk şapkası. Gemi direğinin en tepesinde olan tekerlecik. Soba borusunun döner başlığı. **şapkayı çıkarmak** tabasbus. **şapkayı giymek** hıyanet, târik-i millet olmak. **şapkayı yere vurmak** unf.

şapkalı (شابقه لو) Bigane.

şaplak (شابلاق) Türkîde şabat, sille, tokat.

şaplamak (شابلامق) Dudağın sesi çıkmak, sair o makule ses. *Bir sille şaplatmak.*

şaprak (شاپراق) *is.* Çaprak. Asker eğerinin örtüsü.

şapşap (شاب شاب) *es.* Dudak sesi mübâlağasıdır. **şap şap öpmek** öperken şaplatmak.

şapşal (شابشال) Donuk, tembel, dökük saçık, döküntülü, kâhil. keslân.

şar (شار) *es.* Akar su sesi. **şar şar** bol akan su. Şur tefhîminde şır, tahfifinde **şır şır** az suyun, çırçırın sesi. *Şarıl şarıl akmak, şırıl şırıl ter sızmak.*

şar (شار) *is.* Şehir muhaffefi. *Şarköyü, Yenişar, Şarlı.*

şarampol (شرانپوي) *is. Mac.* Planka, kale varoşunun kazık ağaç kakılarak yapılan barusu.

Şardağı (شارطاغی) *is.* Rumeli Varna ve Delk arasında Komanova'dan Prizren'e silsile-i cibâl-i mürtefi'a.

şarıl (شارل) Şarlamak.

şarıldamak (شارلدامق) Şarlamak, şorlamak, sular çok ses etmek.

şarıltı (شارلدی) Su sesine benzer gürültü. Az akan şırıltı.

şark (شارق) Şırak. *es.* Yassı şey darbesi, *Şark şark kapı vurmak, şırak şırak tokat .*

şarkada (شرقاده) *is.* Avanak, savruk adam. Şer kadı, kadı kada kada *bk. karakadı.*

Şarkiye (شرقیه) *is.* Mısır'da bir livadır. Merkezi Zekazık. Kazaları Zekazık, Bilbis, Vadi, Keferencüm, Heyha, Aziziye, Ebu Kebir, Şibe, Kasta, Kastitiye.

Şarköyü (شارکویی) *is.* Gelibolu'da Şarköyü maa Avraşa ve Ganos kazasının merkezi bir kasabadır. Niş civrında kaza merkezi bir büyük şehir, kilimi meşhurdur.

Şaruy (شاروی) *is.* Silistre'ye mülhak bir nahiye.

şast (شصت) *is.* Kemankeş, zehkîri, şest. **şasta almak** nişan.

şaşı (شاشی) Şaşmış gibi gözleri şehlâ bakan, ahvel, tatlı bakışlı.

şaşılamak (شاشیلامق) Şaşalamış gibi tahayyür, tereddüt etmek.

şaşırmak (شاشرمق) Mütehayyir, medhuş olmak, sehiv. *Yolu şaşırmak, ayak şaşırmak, pusulayı şaşırmak.* Hûşu kaybetmek, telâş eylemek, mahbût, şerkeşte olmak, şaşalamak.

şaşırtma (شاشرتمه) Satranç-vârî yerinden kaldırıp ürkütme, doğru şeyi yılan kavî eğme. Dili dolaştıracak tenâfür-i kelimât, yanıltmaç.

şaşırtmak (شاشرتمق) Yoldan çıkarmak, tedhiş, taglîz etmek. **fidan şaşırtmak** fidelemek, yer değiştirmek.

şaşkın (شاشقین) Sersem, hâyir, valih, mütehayyir, mebhût, sergerdan, ahmak, zebun, sebük-magz, züğürt, avare, kendini bilmez, habersiz.

şaşkınlamak (شاشقینلامق) Şaşalamak, işi şaşırmak. Türkîde zıngıldamak, ucunu altına kaçırmak. Ağzını açıp şaşkın şaşkın etrafa bakmak.

şaşkoloz (شاشقولوز) Koskoca şaşkın.

şaşma (شاشمه) Şaşkınlık, taaccüp, hayret. Türkîde şaş, velhân.

şaşmak (شاشمق) *f.l.* Taaccüp, tahsin, hayret etmek, tahayyür, tanlamak, isti'câb etmek, tahsin, istiğrâb, iğfal olmak, akıl gitmek, yoldan ayrılmak, azmak, tehallüf, tenâkâr. **bildiğinden şaşmamak** sebat. *Ayak şaşmak, nişandan şaşmak.* **şaşacak şey** acayip, garibe, harikulâde, ne aceb gibi nida. **şaşakalmak** mütehayyir, müstağrak olmak.

Asâkirle ustabaşıya şaş gelir.

Şaşar aklı bu işe hayran kalır.

Şat (شط) *is.* Şattu'l-arab, Korna'da iltika eden Dicle ile Fırat.

şataf (شطف) *is.* Müdahene, koltuk, şataf vermek.

şatafçı (شطفجي) Meddah, müdâhin.

Şatı (شاطی) *is.* Kazan'da bir kazadır.

şatır (شاطر) *is.* Sabıkta koşucu ve peyk gibi rikapta giden bazı ashâb-ı manâsıbın hizmetkârı, kapıcı başı, şatırı.

şato (شاتو) *is.* Türkide çatı, merdiven.

Şa'ver (شعور) *is.* Şehr-i Zur'da tütünü meşhur bir kaza.

Şavşat (شوشاد) *is.* Maa Sanlil. Ardanuç'a mülhak bir kazadır.

şayak (شایاق) *is.* Saya çuhası gibi seyrek mensucat.

şayka (شایقه) *is.* Çayka dahi denir, kazak kayığı.

şaz (شاذ) *is.* Şadman, şad, mesrur, mübtehic, mahbûr.

Şebasat (شباسات) *is.* Garibe'de bir kaza.

şebek (شبك) *is.* Bir nev kuyruklu maymun, kuyruğu saracak kadar uzun olup dallara teşbik eder.

Şeberhit (شبرخیت) *is.* Mısır'da Bahire'de bir kaza.

şebeş (شبش) *is.* Yük hayvanına takılan gem.

Şebinülküm (شبین الکوم) *is.* Mısır'da Menufiye'de bir kazadır.

şebk (شبك) *is.* Akdenizce maruf kıç tarafı dar uzun karavelâ.

Şebra (شبرا) *is.* Kasmam, Mısır'da Kalyubiye'de bir kaza.

Şecaettin (شجاع الدین) *is.* Bor'a mülhak bir kazadır.

şeftali (شفتالو) *is.* Şefte alu, kayısı eriği manasına ulu ve galat olarak hölü. Envaı çoktur. Et, dıraki, sarı, papa, kız memesi, yarma. Buse manasına **bir şeftali vermek**. **şeftali sokağı** tenha yol.

şehdiye (شهدیه) *is.* Alamana gibi büyük kayık brık resminde kereste kayığı.

Şehirköyü (شهرکویی) *is.* Avam zebanzedi şarköyü *bk.*

şehriye (شهریه) Şariye *bk. mahya.*

Şehr-i Zur (شهزور) *is.* Bağdat vilâyetinde bir livadır. Merkezi Kerkük. Kazaları Kerkük maa Dakuk, Altınköprü ve Beşir ve Beybani ve Karahasan, Tuz, Harmatu ve Şeyban, Salahiye maa Kefri ve Karatepe, Zengibat ve Davude ve Bayat (Salihi yezidisi), Erbil maa

Durbar ve Dizgi ve Berani ve Surucu ve Harir ve Suruci Kılıç ve Dibre, Revanduz Maa Balik ve Deştiyan ve Balikan ve Dulibe, Buran ve Surucu, Bayar, Ranya maa Tavdeşt ve Halhan ve Ceniran ve Derbent ve Bistekli ve Peşder ve Şa'ver ve Belbas ve Senvermek ve Menkur vesaire köy, Sancak maa Kerdi ve Mirmahmili ve Mir Yusufi, Beradvest maa Seyitkan ve Şirvan ve Derkele ve Derdeşt-i Sultaniye maa Tay. Kerükdelik, Milha, elbevsaba, Hadid, Beni Azkil, Ruz, Beyani.

şehtane (شهتانه) *is.* Şahdane, hap resminde kenevir tohumu. **yaban şehtanesi** talâm, habb-i kıneb.

şekre (شكره) *is.* Şikârî, av kuşu, şahin, doğan, atmaca.

şelke (شلكه) *is.* İsfendân, cemîz.

Şemkân (شمكان) *is.* Musul'da bir aşiret.

Şemran (شمران) *is.* Şemiran. Tahran şimalinde tepeler silsilesi.

şemse (شمسه) *is.* Güneş resminde işleme ya dökme ziynet.

şemsiye (شمشيه) *is* Türkîde çadır, güneş ve yağmur için siper. O resimde şeyler. *Şemsiye salkım.* **şemsiye ağacı** safora.

şen (شن/شين) *sf.* Aydın, imar, mamur, müreffeh, ruşen, vecih, behiş. Şuh, şuhşen, sarışın.

şendere (شندره) *is.* Tekir balığı nevinden büyücek hayvan. Fıçı kaburgası.

şenlendirmek (شنلندرمك) İmar, abat etmek, şaşaa, hüsün vermek, tefrîh.

şenlenmek (شنلنمك) Mamur olmak, meş'ûf, ferahlık olmak.

şenlik (شنلك) Mamuriyet, mamure, kalabalık. **dağların şenliği** ayı. Ateş-bâzî, donanma, meserret, şehr-âyîn, şadî, şadmanî, top ve fişek endahtı, îkad-ı kanâdîl.

şenlikli (سنلكلو) Abat, mamur.

şenliksiz (شنلكسز) Issız, gayr-i meskûn, havya.

Şerbin (شربين) *is.* Garbiye'de bir kazadır.

Şerefli (شرفلو) *is.* Niğde'de bir Türkmen aşiretidir.

şeremet (شرمت) *is.* Şirmerd, çabuk, rahvan, yaramaz tosun, edepsizce cezireli manasını tutar.

şergil (شركيل) *sf.* Şer-gîrlik, nifak, iğva.

şerit (شريت) *is.* Arabi şarit. Örme, yassı bent, örme şerit, fermule, gayet incesi kordon. tenbelit. *Şeritlemek. İpek, kılâptan, sim, sırma şerit. Şeritli pantolon.* **şerit solucan** tende dûdu'l-vâhid. **şerit arşın** makaralı ölçü.

Şervi (شروى) *is.* Malatya'da Kahta maa Kerker ve Şervi kazası.

şet (شد) *is.* Bel kuşağı, esnaf, ehl-i hırefin hususan berberî takımının ustalık alâmeti. Meşdud, ipek yapıcıların aleti şedde. Teşdit, şedde.

şevalye (شواليه) *is.* Bol, boysuz sepet tarzında iki kulplu yarım çember, kulplusu işporta küfe.

Şeyhler (شيخلر) *is.* Kocaeli'de Kandıra'ya mülhak bir kaza.

Şeyhli (شيخلر) *is.* Sandıklı'ya mülhak bir kaza, nâm-ı dîgeri Işıklar.

Şeyhulhadit (شيخ الحديد) *is.* Halep'te Amik'a mülhak bir kaza.

şık (شيق) *es.* Madeni ince sesler. **şık şık eder** paracık.

şık (شيق) *sf. Fr.* Pek yosma, alafranga.

şıkır şıkır (شيقير شيقير) Zil ile oynamak, akça saymak. Halhallar şıkırdaması, şıkırtı.

şıllık (شيللق) Gözleri çil adam, şırfıntı.

şımarmak (شمارمق) *f.l* Hadden aşmak, kameti arttırmak.

şımartmak (شمارتمق) Yüz vermek, azdırmak. **davayı şımartmak** hemen şümûl.

şın (ش) Şın-ı mu'ceme. Elifbâ-i Osmânînin on altıncı harfi. Şehr-i şa'bân işareti. Ebcet hesabında üç yüz sayılır. Müşareket ve mutavaat binasi için *atmak* > *atışmak* gibi, *bağırmak* > *bağrışmak* ve tedric için *gelmek* > *gelişmek.* Ef'âl-i mürekkebede *ağırlaşmak, ağda atışmak.*

şıngırdamak (شنغردامق) Şıngırtı *bk. şangır.*

şınhıyar (شينخيار) *is.* Garip küçük hıyar.

Şıpka (شيپقه) *is.* Balkan dağlarının kolu.

şıpşıp (شيپشپ) *is.* Filâra benzer daha narin ayakkabı.

şıra (شيرا/شرا) *is.* Şire, üzüm suyu, çiğ pekmez, ham şarap, mostarya. İhtimâr ile şarap hasıl olur, imbik ile ruhu taktir olunup arak olur. **taze şıra** usare, şıralık.

Şıra (شيرا) *is.* Şire adası, Cezâyir-i Yunandan biri.

şırak (شراق) *bk. şark*

şıratan (شيراتان) *is.* Çoraklı gerenlerde deve alafı ince ya pür-saz.

şırıltı (شريلدي) Mayiin akmasıyla peyda olan ses. Cır cıra, şır şır.

şırınga (شرينقه) *is. Yun.* Enbûbe, hukna ki tenkiye ilâcını içine koyup ihtikan ederler, fışkırık.

şırlagan (شيرلاغان) Akan, seylân,

şırlagan (شرلاغان) *is.* Şire, revgan yani susam yağı.

şırlaganlı (شيرلاغانلو) Göz illetinden akan.

şırlamak (شرلامق) *f.l.* Şır şır akmak, çirkin yağmak. **hava şırlamak** yağmur bol gelip şırıldamak, akmak.

şırlup (شرلوب) *is.* Yoğurlu yumurta.

şırp (شرپ) *es.* Makasla kesme.

şırpadak (شربه داق) Süratle, sühuletle kesme.

şır şır (شرشر) Şırlamak, şırıl şırıl şırıldamak. *bk. şar.*

şıvgar (شيوغار) Çılgar. Top arabası okunun önüne konan taç.

şib (شيب) *is.* Bir nev pek bayağı telli büründecek. *Şib kaftan.*

Şibe (شيبه) *is.* Şarkiye'de bir kaza.

şigir şigil (شيگير/شيگيل) *is.* Zehgîr, taşsız halka, fassız yüzük, atların köstekli bukağısı, zeygîr.

şile (شيله) *is.* Zağber, merv-i sefîd, merv-i telh, bir kokulu ottur.

Şile (شيله) *is.* Üsküdar livasında Beykoz maa Şile kazası.

şilin (شيلين) *is.* İngiltere'nin gümüş sikkesi, yirmisi bir altındır.

Şilindere (شلندره) *is.* Nâm-ı dîger Gülnar. Adana'da kaza merkezi bender.

şilte (شلته) *is.* Pamuk, hafif minder, yün minder üzere vaz olunur. *Erkân şiltesi, yatak şiltesi.* **şilte atmak** hallâç pamuk, yumuşak teflîk.

şimal (شيمال) *is.* Kuvvetli sürgün dal, dut ağacı sürgünü.

şimden girü (شمدن گيرو) Ba'd ez-in.

Sırrımı faş eyledi ol nokta nokta haller
Kumda oynasın gözüm şimden girü rimâller

şimdi (شمدى) *e.* el-an, hâlen, hemen, şu imdi.

şimdicek (شمديجك) Derhâl.

şimdiden (شمديدن) Şimden, şu andan.

şimdiki (شمديكي) Hâlen.

şimdilik (شمديلك) Hâl-i hazırda, el-hâletü haza. **şimdiye değin** ile'l-hâl, hoş imdi. **şimdilerde** bugünlerde.

şimşek (شمشك) *is.* Yalın, çakın, berk, lemh, dirahş. **şimşek çakmak** şakmak, yıldıramak, telemmu, mütelâlî, dırahşan olmak. **şimşek ağacı** iri çiçekli katır tırnağı.

şinel (شينل) *is.* Kolsuz yakası kürklü alafranga kaput, moskof câbût.

şinik (شينيك) *is. Yun.* Çanak ve kutu dedikleri semen, kile ölçüsü. **nısf şinik** pintar.

şinşille (شينشيلله) *is.* Bir nev Amerika'nın kıvırcık, gümüşî teyunî kürkü olur. *Şinşille sırtı.*

Şiran (شيران) *is.* Gümüşhane'de bir kaza.

Şiraz (شيران) *is.* İran'da İklîm-i Fârs kürsüsü bir şehir. Halen harap.

şirden (شيردن) *is.* Geviş getirici hayvanatın kırk bayır yanında olan torbası, kabba. *Şirden dolması.*

Şirkova (شيركوه) *is.* Yezd kurbunda mürtefi bir cebel.

şirretlik (شرتلك) *is.* Şerirlik, eşirrâlık, cârislik, yaramazlık, tezevvür, edepsizlik.

Şiru (شيرو) *is.* Maa Bucak. Malatya'da bir kazadır.

Şirvan (شروان) *is.* Bilâd-ı Kafkasiye'den bir ülkedir. Şeki ve şirvan. Bahr-i Şirvan ki Cüncan ve Hazar ve Deylem dahi dendi.

Şirvan (شروان) Sa'rat'a Şirvan maa Şiran ve Zeriki kazası merkezi bir kasaba.

şirvani (شروانى) Cihân-nümâ ve Bâlâhâne gibi tavan arasında olan oda, dükkân üstü oda.

şiryan (شريان) *is.* Tıpta nabız atan damar, kırmızı kan damarı.

şiş (شيش) *is.* Sih, mec, büyük demir iğne. Kebap şişi. **Arnavut şişi** mec. **çorap**

şişi ağaç ve kemikten olur. **Şiş kebap. kebap şişi** mifver. **talim şişi** mec. *Ne şiş yansın ne kebap.*

şiş (شيش) Şişkin ur, verem, rehle, nefha, amâs, kabarık kaya. **şiş artmak** intifâh etmek, indifâ. Vasf olur *şiş yüz.*

şişe (شيشه) Billûr olmayan dökme dahi olmayan pişme, üfleme, şişirme zücâc, cam. Bazan sırça camdan yapma kap. İlâç şişesi. **cam şişe, billûr şişe** surahi, bukal, karûre. **hacamat şişesi** havası boşaltılıp havan gibi boynuz yerine müstamel mihceme. **pul şişe** pek ince. **şişe üflemek** şişirmek. **şişeciler** demir çubuk ucunda zücâc hamurunu üfleyip şişirterek testi, sürahi, cam vesaire imal etmek. Kafesçilerin ve hasırcıların istimal ettikleri ince tahta şişe ve çubuk ki kolay kırılır tiriz. **şişebaz** zorbaz.

şişehane (شيشه خانه) Camcı dükkânlarına mal veren kârhane.

şişek (شيشك) İki yaşında kuzu. Türkî şeşmek çözmek kesmek.

şişirmek (شيشرمك) Şişirilmek, suyu önüne set yapıp yüksek zemine çıkarmak, kabartmak. Boğazlanmış koyunu soymak için üflemek. **avurt şişirmek** tekebbür. **yelkenleri şişirmek** doldurmak, nefh.

şişkin (شيشكين) Kabarıp gergin olan mide şişkinliği, imtilâ.

şişlemek (شيشله مك) Şiş saplamak, vurmak. Şişe saplayıp dizmek.

şişman (شيشمان) Galizi şişko. Etine dolu semiz, semin adam. Mülahham, cesîm cüsseli, lahîm, tenûmend.

şişmanlık (شيشمانلق) Semn-i lahm ve şahm.

şişmek (شيشمك) *f.l.* Kabarmak, örgü yüz, el, tane, suda teverrüm, intifâh etmek, üfürülmek, intibâc. *Ayranlık şişmek.* **dalak şişmek** kızmak. Semiz, mülahham olmak, iltihaptan, su illetinden, çok yemekten karın tulum gibi olmak, çaylar şişip taşmak.

şiv (شيو) Şîb, nişîb, iniş, bayır, inhinâ, münhanî, sahra. Vasfında şivli manasına yokuş aşağı. **şiv olan** mâ'il-i münhanî. *Şiv duvar.* **seğirdim şivi** kalelerde.

şivî (شيوي) Kale haricinde olan masnu bayır.

şivlenmek (شيولنمك) Aşağısı enli olup yukarı toplanan duvar gibi inhinâ etmek.

şor (شور) Şorak *bk. çorak.*

şora (شوره) *is.* Şor Farisîde tuzlu, bor, çorak manasınadır.

Şorba (شوربا) *is.* Yabanabat'a mülhak kaza.

şorolop (شوروڵوب) *es.* Şumburlop.

şoruldamak (شورلدامق) Şorultu, şarıldamak.

şose (شوسه) *is. Fr.* Doldurma taştan iki yanı hendekli yüksek cadde. *Şose kaldırım, şose bekçisi.*

şöyle (شويله) *e.* Böyle gibi şu öyle, hakeza, mislihi, hem, çünân, cüz'îce. **şöyle böyle** çünîn ve çünân, leyte le'alle. **şöyle dursun** sarf-ı nazar, kat-ı nazar. **şöylece** usul ile yapçe, hafifçe, üstünköy, bî-mehâbâ. **şöyle ki** kaldı ki, ber-âyîn, tafsil manasına.

şu (شو) *et.* İşaret. Zâlike. *Şura, şuram, şurası, şuradan, bura gibi. Şuna, şu bu, şunda bunda, şuracıkta, şunun gibi* keza. **şunun için** felizalike. *Şu kadar, şu denli.* Şol, şol kadar. **şuimdi** şimdi. Şunda, şurada manasına **şunda bunda** falanda, ötede beride.

şub (شوب) *is.* Kürkü makbul olan sansar.

şubara (شوباره) *is.* Aslı Leh lisanında müdevver tepeli dilimli çuha, kalpak süvari kisvesi.

Şuhut (شهوه) *is.* Şuhut kalesi maa aşiret. Şuhutlu Karahisar-ı Sahip'te Bolvadin'e mülhak bir kaza. Zebanzedi Çufutkale.

Şugr (شغر) *is.* Halep'te Cism-i Şugr maa Ordu ve Cebel-i Akra ve Muzik ve Derguş kazasının merkezi.

şumburlop (شومبورلوب) Şorolop. Bâlâda.

Şumnu (شمنى) *is.* Rusçuk'ta bir kaza merkezi şehir ve istihkâm.

şunlar (شونلر) Şu herifler, şu işler, şu sözler.

Şuragil (شوره كيل) *is.* Kars'ta bir kazadır. Merkezi Başşuregil.

şurup (شروب) Şurb, meyve vesaire usaresinden yapılan mayi şerbetlik, temr-i hindî, menekşe, vişne, ravend şurubu.

T

tabak (طاباق) *is.* Debbağ. **tabaklar** debbağ esnafı, tabakhane halkı.

tabak (طباق) *is.* Osmanîde düz, kaba, yassı çanağa, Arabîde tepsiye derler. **maden tabak** mürettebbatı yeşil çanak. **kaymak tabağı** pek düz olanı, kotra, yayvan şey.

tabaklamak (طباقلامق) Dibâğat, tathîr etmek, sipî.

taban (طابان/طبان) *is.* Yassı manasına ayak altı, ayakkabı köselesi. Sırtların yassı olanı. Yassı dağlara Türkîde taban denir. Sebat, cesaret, salâbet. **taban ağacı** temel, direkler üstüne ve altına yatırılan seren, döşenilen taban tahtası. **taban atmak** maşiyen gitmek. **taban çukuru** ahmas. **taban demir** envaı meşhur namlu ki Horasan ve Hint cevherinden çekilir sert demir, envaı Şam, Kara Horasan Hint, Kırk merdiven. **taban inciri** yassı kuru incir. **taban-keş** bir galat tabirdir, mâşiyen. **taban tabana** münakız, zıt, muhalif. **taban tarla** düz, makbul tarla yer. **tabanlar sızlamak** çok gezmek. **tabana kuvvet** mâşiyen, piyade. **tabanı kaldırmak, taban atmak, taban çekmek** şitâb, taban-keş olmak. **ayı tabanını yalamak, zemheri tabanını yalamak** ahmakane ve muattal beklemek. **dal taban** çıplak takımı, evbaş, kalleş. **deve tabanı** açık adım, buhûr-ı meryem nevinden keffü'l-hirre. **düz taban** menhûs. **kara taban beygirin mayası** katılaşma, inek böceğe ayaklarından kızarıp telef olması. **köpek tabanı** keffü'z-zi'b. **ok tabanı** dam çatısının makas bağı, arkuru taban. **öküzü kara taban etmek** alt dişlerinden atmak ve otlamayan hayvanın alt dişlerini tekmil sökmek. **tarla tabanı** silindir sürgü, milsafa.

tabanca (طبانجه) Avuç içi, avuçla vurulan sille, avuçla tutulan küçük piştov, kobur piştov.

Tabanlı (طبانلو) *is.* Ankara'da bir kürt aşireti namıyla maruf Haymana'ya mülhak kaza.

tabanlı (طبانلو) Cesur.

tabansız (طبانسز) Cebân, korkak, ödlek.

Tabarsuk (طبرسوق) Tabraka *bk. Tunus.*

Taberiye (طبريه) *is.* Akke'de bir kaza merkezi şehirdir.

tabur (طابور) *is.* Tapkur muhaffefi. Dizili asker, fevc, derdi bir alay olan bin nefer itibari hâlen sekiz bölükten ibaret hey'et-i muntazama. Kale olan şekl-i murabbada duran asker, kale kurmuş saf ve top. Sabıkta biribirine bağlı arabalardan yapılmış metris, bârû. **tabur macar** Fransızca tambur majör, trampetcilerin zabiti.

tabut (تابوت) *is.* Cenazeye mahsus sandık, serir manasına. Boş olmaz ise naaş. Omuzda giden manasına.

tabya (طابيه) *is.* Ta'biye, hazır metris nevinden münferit istihkâm, top mahalli. Sabıkta **tabya yamağı** yeniçeriden kılâ müstahfızı. **ay tabya, yarım tabya** çarh-ı felek. *Toprak tabya, fedayi tabya.*

tacınmak (تاجنمق) Resm-i tetevvüc icra etmek.

Tacik (تاجيك) *is.* Evâ'il-i İslâmda Fürsten Araba karışıp ihtida edenlere yabancı manasına tacik ve tacık derler, taribi tazi. Etrâk devletinde tat ve tacik ve sart ve lek hükumete karışamayan avam.

tacir (تاجر) *is.* Tahsis ile sahtiyan tüccarı.

Tacura (تاجوره) *is.* Denakıl sahilinde liman.

Tacura (تاجوره) *is.* Trablusgarp'ta bir kaza merkezi kasabadır.

taç (تاج) *is.* Mutlaka baş kisveti. Külâh manasına iklîl, tîcân-ı mülûk, matra. Mükellel piskoposa Arabîde matran derler. Zenânın mücevher iklîline dîhîm, diyâdim bazı kuşların tarağı resminde olan ibiğine ve tepesine dahi taç denir. *Taç kabağı.*

taçlı (تاجلو) Başı tüylü tâc-dâr, şâneli kuşlar.

taday (طاداى) Tadıcı, pis boğaz, aç gözlü, zaik, ehl-i zevk, çeşnigir.

Tafile (طفيله) *is.* Merakeş hükumetinin büyük şehirlerinden biri.

taflan (طفلان) *is.* Şerâre-i ateş manasına defne envaından tergez. **frenk taflanı** evonimos, bahçelerde envaı olur. *Taflan tohumu.*

Taha (طحا)*is.* Kalyubiye'de bir kaza.

tahıl (طخل) *is.* Türkide tahıl, müdahil mahsul tereke manasına. **tahıl pazarı** un ve hububat kapanı.

tahin (طاحين) *is.* Susam çekilmişi, küspeden ayrılmışı. *Pekmezli tahin, tahin helvası. Tahin yağhanesi.*

tahril (تحريل) *is.* Çizik, çizgi ve tahrir. **nakş tahrili** kalın tırtıl. **çiçek tahrili** ebrusu.

tahrilli (تحريللو) **tahrilli göz** çeşm-i nergisî.

tahsildar (تحصيلدار) Bir sandığa gelecek akçeyi ictibâ ve kabzımala teslim eden memur.

Taht (تخت) *is.* Toht. Kars'a mülhak bir kazadır.

tahta (تخته) *is.* Levh, biçme ağaç yaprağı, safha, tabak, etbak, döşeme, koğuş, gemi güvertesi döşemesi, sakîka. Kaplama, padavra tahtası. Envaı çoktur *bk. kereste.* Bazı musattah şeyler; *göğüs tahtası, irtifa tahtası.* Ahşap, çübin manasına sıfat olur. **tahta perde** avlu. *Tahta pastırma.* **tahta başı** ser-levha, kuzatın tahta başı, baş eskisi. *Tahta koyun, tahtakurusu, tahta biti. Tahta pabucu.* **tahtapuş** dam üzere döşemeli satıh. **tahta sakal** enli. *Tahtalı güvercin. Bakır, kurşun tahta.* **bir tahtada** def'aten. *Cetvel tahtası. bostanda sebze tahtası, yastık, sebzenin fide tahtası. Çam tahtası, ağa tahtası, sarı ot, çiğdene, eren biçmesi, Venedik tahtası. Çifte dolap, çifte sandık tahtası. Çürük tahtaya basmak. Dama, satranç, tavla tahtası.* **akçe tahtası** resm-i muayyen, müselles gayr-i muntazam. **demir tahta** sac kürk tulumunun nısfı. **hesap tahtası** çotuk. **iman tahtası** sine, zamir. **nişan tahtası** hedef, tabla. *Resim tahtası.* **oturak tahtası** kayıklarda olur. *Süpürge tahtası, pıştahta, mangal tahtası, keman tahtası.* **teneşir tahtası** salacık, kerevit. **yazı tahtası** levha. *Yelkovan tahtası.*

Tahta (طحطا) *is.* Süyut'ta kaza merkezi bir şehir.

tahterevalli (تخت روالللى) *is.* Çocukların ürcuha oyunu.

Tahtettarik (تحت الطريق) *is.* Bozok'ta Ekrad nâm-ı dîger Tahte't-tarik maa Fevka't-tarik ve Katasaray Çorum'a mülhak bir kazadır. Kasabası Karahisar, Behramşah.

tak (طاق) *es.* Dak gibi ses. Tak tak muhaffefi tık tık. Ağaç sadası. **cana tak dedi** dilfikâr, dil-hazâr. Şedidi çat çat. Madeni şey sesi tangır tungur, çam sesi şangır şungur. Sarîrli ses, kacır kucur emsalinden.

tak (طاق) Takat manasına. *Cana tak etmek.* Takat-fersâ, başkadır. **tak tak** çamaşır dövücü yassı tokmak.

taka (طاقه) *is.* Bir nev sivayî kumaş topu manasına tahsisle müstameldir. **sopalı taka** som, sırmalı, altın oluk. *Bir taka şal.*

takamaka (طاقه ماقه) *is.* Bir nev deva. Amerika zamkı.

takamaka (طقامقا) *is.* Adi kumaş, bir nevi telli gaz.

takatuka (طاقاطوقه) Taktuka, darbe-i tîr ve külünk. Tütün çubuğunu silkmek için vurdukları toplu tabla. Tıngırtılı, çengelli mahfazalara ve tirkeşe denir.

takav (طاقاو) Türkîde nal.

takavcı (طاقاوجي) Nalbant.

takıldak (طاقلداق) Çortudan değirmen deliğine tahıl veren deynekler.

takılmak (طاقلمق) Asılmak, engel, teberleş-i mezâhim olmak, lâtife etmek. Pençe-i taarruzu iliştirmek, ilişip kalmak, tutulmak, merbut olmak. Birine redif olmak.

takım (طاقيم) Biribirine takılmış, uymuş, muntazam, heyet, deste. *Bir takım asker.* **takım ağaları** zümre. *Dülger, doğramacı, saatçi, mimar, mühendis takımı.* Mükemmel âlât ve edevat, istuc, ahır, kiler, mutfak takımı, levazım. **çay, kahve aleti, berber, hamam, yatak takımı** evani ve esvap, raht. *Gümüş takımı, sofra takımı.* **bir takım lâkırdı** bir çok. **bir takım top** batarya.

takım (طاقيم) Takılacak şey, yapuk. **elmas takımı** koyum, huliy. **çubuk takımı** imame. **baş takımı** sorguç, çelenk, çıka. *Nazar takımı, at takımı.* Zümre, güruh tebea, taife. *Asker, ketebe, gemici takımı. Kol oyunu ve tiyatro takımı, çengi takımı, ayak takımı, sokak takımı.*

falanın takımı halkı, avenesi, horantası. Zümre, şirzime gibi avam hazele ketibesi, güruhu. **takım takım** fevcafevc, güruh güruh.

takınmak (طاقنمق) Huly ve zinet takallüt etmek, iltizam, ihtiyar, iktisâ etmek. **ağırını, azameti takınmas** telebbüs.

takır (طاقر) Yuvarlanır, boş şey sesi. **takır tukur** kuru, sert, gevrek. **tam takır** boş hali, kuru. *Tam takır hane.*

takırdamak (طاقردامق) Odun gibi şeyler ses etmek.

takırtı (طاقردى) Yapı sesi, taktaka, tıkırtı.

takke (طاقيه) *is.* Terpûş gibi dikişli bezden ufak arakçin. **takke kapıcı** kaparozcu. *Takkeci mahallesi.* **demir takke** tuğluğa ve aşık altına giydikleri örme külâh. **ensesi takkeci kalıbı** muştaya gelir, yoğun. **takke atmak** kemâl-i şevk ile istek etmek.

takla (طاقلاق) Takılla. Muallak. **bir para üstüne dokuz takla kılan** haris, hasis. **taklabaz** taklacı güvercin. **tepe takla gelmek** serâzîr, zîr ü zeber. **takla kılmak** perende atmak, ziyade arzu etmek.

takmak (طاقمق)*f.m.* İliştirmek, çengel ile asmak, şet, vasletmek, çelmek, geçirmek, bağlamak. Kılıç irsân, nişan ta'lik, taklit, rapt etmek, isim vaz etmek. Ad takmak, tafzîh, teşhir etmek, terfîh etmek, teller takmak, sönmek, kulp takmak, su-i zan. **adamı adama takmak** nifakla biribirine bulaştırmak, terfîk. **çelenk takmak** aferin etmek. **nişan takmak** namzet etmek. **takıp takıştırmak** bezenmek.

takoz (طاقوز) *is. Rum.* Ağaç kama.

taktuk (طاقتوق) Hamaylı, tirkeş kılıfı.

takuca (طقوجه) Nefîr-i âm-ı askerî. Sabıkta Rumeli fizanı.

takur (طاقور) *is.* Ağaç, papuç taktakı, takır tukur.

talabık (طالابيق) Hafakan.

talabımak (طلابيمق/طالابيمق) *f.l.* Oynayıp sıçraşmak, balıklar suda kaynamak, iştah. göstermek. İstek etmek, deprenmek, kıpırdanmak, hızlanmak.

talan (طالان) Türkide talan, yağma, destbürd. **alan talan** kapan kapana, aran taran *bk. taramak.*

talapsımak (طلاپسيمق) Hayvan gibi sinmek sıvanmak. Kelimenin aslı talep.

talapsımak (طالابسيمق) Dişi hayvan aygıra kösnümek.

talaş (طالاش) Demir âlâtın ısırıp kopardığı ince yonga, ağaç ufantısı, demir berradesi. *Testere, törpü, rende talaşı.*

talaz (تالاز/طلاز) *is. Rum.* Talas, deniz dalgası.

Talazlar gulû eyler ejder gibi
Gelir sana cevşenli leşker gibi

talazlanmak (تالازلانمق) Derya temevvüç etmek, koyun dalgası.

talep (طالاب) *is.* Sa'y, cid, cehit, iştah, arzu.

Talha (طلحا) *is.* Garbiye'de bir kaza.

talika (طاليقه) *is.* Leh lisanında asma araba, koçu, moskoca telega. Sirem arabasının küçüğü.

talyun (طاليون) *is. Yun.* Dayasilun yahut hatmî, ebu talyun suyu, hülâsası, yakı.

tam (طم) *is.* Bakır cilâsı, dökme bakırın çarhlanması, cilânın tamam çarkı. *Tam tıkır.*

tamat (طامات) *is.* Bir nev yaban ördeği.

tambur (طنبور) *is.* Uzun kollu, tam perdeli telli karpuz. Saz envaından kopuz, çöğür. Küçük muhtasarı tambure, daha kötüsü üç telli bozok, bulgarî, iki telli bağlama, bütün bütün perdesiz zımbırtı. *Ağız tamburası. Tambura gibi sıkı gergin libas.*

tamburî (طنبورى) Kopuzcu, çöğürcü.

tamgaç (طمغاج) *is.* Türkistan'da bir hıtta. Tibet'e tabi. Alem olur.

tamu (طامو) *is.* Tamuk, cehennem, cahim, bevvâr, hatme, sakar, gayya, duzah, sa'îr.

Tamzara (تامزره) *is.* Karahisâr-ı Şarki'ye mülhak bir kaza.

tan (تاك/طاك) *is.* Şüphe, taaccüp, acep, inkâr. Türkîde tanuk inkâr etmek. Tanımak ikrâr-ı ezdâddan olup tan nişan demektir. **ne tan** ne acep, ne şüphe. Türkîde tanırmak istiğrâb. **tan kalmak** dona kalmak.

tan (طاك) *is.* Subh, fecr, matla-ı fecr, şafak, nişan. Kelimenin aslı Çînî tien diye mervidir. **tan atmak** şafak sökmek. **tan yeri ağarmak** şafak atmak. Çin subh zahir olan maşrık.

Tanca (طنجه) *is.* Galatı tancar. Mağrib-i Aksâ'da bender ve cebel. Tar'a karîb kestel.

tandır (تندور) *is.* Küçük fırın, tandır ve kışın ısındıkları örtülü iskemle. **el tandırı** boş gülle gibi küre. Tandır kebabı, tandır yorganı ve kebesi. **tandırname** efsane.

tane (دانه) *is.* Dank, denk. Küçük füls kıymetinde altın vezni, çekirdek buğday, habbe, nohut gibi. *bk denk.*

tangadak (طنغه داق) Vehleten, seslenerek. *Bardağın kapağı tangadak düşmek.*

Tangut (تنغوت) Tangut. *bk. tibet.*

tanık (طانيق) Şahit, güvâh.

tanıklık (طانقلق) Şehadet, nişan, alâmet.

tanımak (طانيمق) Bilip teşhis, tahattur etmek, muarefe olmak, itiraf, ikrar, tapu etmek, anlayıp tasdi etmek, marifet, irfan.

tanımamak (طانيمامق) Sallamamak. *Ese Musa tanımaz.*

tanınmak (طانينمق) Mütearif, maruf olmak.

tanışmak (طانشمق) Tearüf, bilişmek, söyleşmek, tanışmak. Müşavere, müracaat, müzakere, meşveret, istişare etmek.

tanıtmak (طانيتمق) İlân etmek, kabul, biat, tasdik ettirmek. Türkide bakınmak.

tanlamak (تاكلامق) Şaşmak, ta'yîb.

tanmak (طاكمق/تاكمق) Tanlamak, şaşakalmak, şaşmak, inkâr etmek.

tannaz (طناز) *is.* Gammaz gibi tannaz. Gammaz, müzâhçı, mızıkçı, fındıkçı, fitne.

tanrı (طكرى/تكري) Tanrı, mâlikü's-semâvât. Türkîde ugan, çalap. Yanlış imlâsı tagrı, kadim imlâsı tinri. **tanrı deveciği** evliya devesi. **tanrının günü** küllü yevm.

tanrılık (طكريلق) Uluhiyet. **tanrılık adam** ilahi, masum. **tanrılık söz** mev'iza, ilahiyat.

tansuh (تنسوخ/تاكثوق) *is.* Türkide tanşug. Acibe, garibe, tuhaf, tefârîk, hediye, yadigâr. Tan kelimesinden müştak tanımaktan tanırgak dahi derler. Tahrifle tenzu. Hususan tenzu kılâde, tenzü bilezik ki eselbent, hamurundan yapılır. **tenzuyî** koyu neftî, daha koyusu barudî.

Tanta (طنطا) *is.* Garbiye'de bir kaza.

tantun (طان طون) *es.* Top ve davul sesi, boş ses. **tantuna gitmek** heba, heder. **tantan** tüfenk gürültüsü, davul sesi.

tapa (طپه/تاپه) *is.* Aslı tıpa. Yuvarlak tıkaç, mantar, damga mahmaha. **tapası tapasına** uygun, mutabık. **tapa atmak** patlamak.

tapılga (طاپلغه) Aranır, toplanır, meyve. Türkîde koca yemişi, tavulga *bk. sancı çubuğu.*

tapınıcı (طاپنجى) Abd, abede.

tapınış (طاپنيش) İbadet.

tapınma (طاپنمه) Kulluk, ubudiyet.

tapınmak (طاپنمق) Veseniyun gibi puta tapmak. Aslında biat, tebeiyet, perestiş, uyuklarken baş eğip kaldırmak, tevehhüm, mübalâga ile temelluk, taabbüd.

tapıştırmak (طاپشدرمق) Aratmak, sipariş etmek, îsâl, teslim, tesellüm etmek, ısmarlamak.

tapkur (طاپقور) *is.* Dapkur dahi yazılır. Muhaffefi kur. Dizili, tasnif olunmuş sıra, tavla. **tapkur kolanı** pertek. **diz tapkuru** *bk. kur.* Kadim etrak beyninde arabalar birbirine zincirle kuşatılıp dört yüzlü kale şekline girmişi, istihkâm *bk. tabur.*

tapmak (طاپمق) *f.m.* Bulmak, ibadet, biat, tanımak, irfan, metbu, ittihaz etmek, perestiş.

tapşırmak (طاپشرمق) Ulaştırmak, kümâşte, aratmak, sipariş.

Cesed fanidir ki onda zayi olsa havfımdan muhabbet cevherin sinemden aldım cana tapşırdım.

taptırmak (طاپدرمق) Buldurmak, secde.

tapu (طاپو) Türkide tapuk. İnkiyat, biat, metbuun hak tasarrufu, ağalık, gospodarlık hissesi, tımar sahibinin, hâlen defterhane nezaretinin verdiği tapu senedi. **arz-ı tapu** arâzî-i emîriyye. **hakk-ı tapu** reâyânın yani zürrâın tapulu yere mutasarrıf olmasının tapulamasının şerayiti.

Bile koşuldu tapunla melekler
Ki hasıl ede senünçün dilekler.

taragay (تاراغاي) Taraklı kuş, telli toygar ve gelin kuşu.

Taragay Adası (طراغاى اطه سى) *is.* Asyada.

Tarahya (طراخيه) *is.* Marmaris'e mülhak bir kaza.

tarak (طراق) Muşt, dişli alet. *Tarak dişi. Tarak kesesi.* **tarak otu** mûryâne. **tarak sadef** yivli istiridye. **tarak servi** tarangu porsuk ve temr kecratı. **bahçe tarağı** demirden, **tarla tarağı** ağaçtan dişli gelberi, tırmık. **bez ta-**

rağı nessâc laması. **bezi tarağa komak** bir işi tezgâhlamak. *Bin tarakta bezi var.* **demir tarak** yün ve keten miczâsı. **deniz tarağı** sürgü gibi çamur çeken aletli kayık. **el ayak tarağı** muşt kemikleri, taraklık. **fırça tarağı, balık tarağı** sımah. **kuş tarağı** şane gibi kambere, taca sorguç. **papatya tarak** büyük nevi. **papuç tarağı** enli yeri. **sakal tarağı** şane. **taşçı tarağı** dişnegî. *Tezgâh tarağı.*

taraklamak (طراقلامق) Bahçe, tarla otunu, toprağını çekmek, saçı parmakla aralamak, limanın, nehrin çamurunu taramak.

taraklı (طراقلو) Ariz ayak. **taraklı kumaş** tarak gibi diş diş nakışlı, incesi balık kılçığı.

Taraklıborlu (طراقلوبورلو) *bk. Sarfanbolu.*

Taraklı Yenice (طراقلو يكيجه) *is.* Kocaeli'de bir kaza merkezi kasaba.

taramak (طرامق) *f.m.* Aslı taramak ve targamak. Aralamak, dağıtmak, maşt, tercîl etmek, aran taran aramak, tarumar etmek ya tırmıkla ve tırnakla ayırmak, keteni yünü sayamak, meşk. **arayıp taramak** teftiş, taharrî, tetkik etmek.

tarandı (طراندى) Taranan şeylerden gelen süprüntü.

taratmak (طراتمق) Mermer yüzünü demir tarakla sürtüp düzlemek, zemin boyaya tarak tarak gölge yapmak. Çamurluk suları tarakla tathîr ettirmek.

tarator (طراتور/تراطور) Arabîde sarsa sarsa dökülen şey, fındık ve badem içi ezmesiyle sebzeden yapılan salata.

Tarator (طراتور) *is.* Süleymaniye'de Kızılca maa Pencvin'e mülhak nahiyedir.

Taraz (طراز) *is.* Türkistan'da bir şehr-i kadîm-i meşhûrdur.

taraz (طراز) Taraktan hasıl olan pürüz.

tarazlanmak (طرازلانمق) İpek tel tel pürüzleri pürtükleri çıkmak.

tarçın (تارچين) *is.* Tarçın, tarçınî renk

tarçınî (طارچيني) *sf.* Tarçın rengi, kirli toprak sarısı renk. Tarçın yağı.

tarh (طرح) *is.* Yapılmış, muntazam aksam, bahçenin ocağı ve yastığı gibi evlekleri, şükûfe koğuşu.

Tarhala (طرخاله/تارخاله) *is.* Karasi'de Soma'ya mülhak bir kazadır..

Tarhan (ترخان) *is.* Kadim Türk uluslarında imtiyazlı tekaliften muaf olan ayân, agavat, zadegân, kübera. Badehu bir Türk aşiretine alem olmuştur. Tarhan Sultan *bk. Hacı Tarhan.* Ebü'l-Gazi der ki : *Tarhan bir adamdır ki ondan bir nev teklif alınmaz, han huzuruna ruhsatsız girip çıkar, cünha işlerse dokuza kadar sorulmaz.*

tarhana (ترخانه) *is.* Yoğurtlu, etli omaç çorbası, kübera aşı, Arabide abîse. Hurmalısı masl. *Kızılcıklı tarhana, güce tarhanası.*

tarhun (طرخون) *is.* Teberhun otu, ru'lûl.

Tarhune (تارهونه) *is.* Humus sancağında bir kaza merkezi şehirdir.

tarla (تارلا/ترلا) *is.* Taramak Türkîde taramak manasınadır, mezraa. Taranak ve tarı dahi o asıldan gelir. **tarla etmek** düzleyip yekpare ve yeksan etmek. *Tarlayı nadas etmek.* **tarla kuşu** kambere, çekerek, çekik. **sorguçlu tarla kuşu** toygar onun gayrıdır, ala turgay kuba'a. Tarla sıçanı.

tarpan (طريان) *is.* Tataristan'ın yabanî atı.

tarpuş (طريوش) *is.* Serpuş, takkeye içkırlak.

Tarsus (طرسوس) *is.* Adana'da Tarsus ve Ulaş maa Nemrun ve Kuştemir ve Kasun ve Gülek maa Tekeli kazasının merkezi bir kadim şehirdir.

tartaklamak (طارتاقلامق/طرتاقلامق) Çekip hırpalamak, didiklemek, müşâcere.

tartı (طارتي/طرتي) Çeki, vezin, vezne, evzan, taş, şiir, kelâm-ı mevzûn takti'e, hesap, müvazene, endâze-i akl. **eli tartısız** deste bedsiz, karar bilmez, eli yakışıkız.

tartıcı (طارتيجي/طرتيجي) Veznedar, sandık-kâr.

tartılı (طارتيلو) Mevzun, mevazin.

tartılmak (طارتلمق/طرتلمق) Sendelemek, sallanarak düşer gibi ve deprenip muhalefet eder gibi tartan, tartan sarsılmak, ta'asür, zelle, hata etmek, birinin üstüne düşüp sataşmak, sarkıntılık etmek, çocuk tartarak yürümek, tekellümde tereddüt etmek.

tartışmak (طارتشمق) Bahis ve iddia üzerine bir şeyi tarttırıp zaptetmek, mu'ânede, keşâkeş etmek.

tartkı (طارتقى/طرتقي) Birdenbire olmayarak tarta tarta gem çekme. Kolan tokası.

tartmak (طارتمق/طرتمق) *f.m.* Elde sallayıp atmak, kargı remy etmek, terazi çekip sallamakla vezin etmek. Bir doluyu çekip içmek, elde vezin eder gibi tahmîn-i müvazene mülâhaza etmek. Muhalefet etmek, pabuç tartmak. **dizgini tartmak** yavaşça, mükerrer, tarta tarta çekmek, hayvan dizginini tartmak. **kendini tartmak** te'emül, zî-kıymet olmak. **sözü tartmak** tertîl, takti'e, vezin etmek. **tarta tarta** ayak sürüyerek, eda ile yürümek, reftâr. *Ağırınca altın tartmak.*

tartura (طرطوره) *is.* Çıkrıkçıların çarkı.

Tartus (طرطوس) *is.* İspanya sahilinde bir şehr-i kadîm ve bender-i ma'mûr.

tas (تاس/طاس) *e.* Apaçık gibi tastamam ve emsalinden tamtakır, tamtıkır.

tas (طاس) *is.* Mutlaka dibi yuvarlak maden kap, kasa, kâse. *Pilâv ve çorba tası, hamam tası, su tası, yol tası.* **tas gibi** yani dazlak, cavlak, başı tas. **tası tarağı toplamak** tart, def olmak, eşyasını kaldırıp gitmek. *Tas kebabı.* **başın tası** alın ve şakak ve yanlar ve ense ve mıhı ve kalbur azmlerinden teşekkül eden mahfaza-i dimâg, kıhf. **burun tası** ilâç için micre, milhî. **demir tas** tuğluğa. **eski hamam eski tas** kemâ fi's-sâbık. *Kızgın tas işkencesi.* **piştov tası** dipçiği. **saat tası** çanı. **sefertası** yolcuların taamı nakli için gezdirdikleri üç beş göz kaplama altın, gümüş, bakır tas, saplı kulplu tas. Billûr ya çini olursa kâse.

tasa (تاسه) *is.* Kaygı, esef, gussa, gam, kürb, ferah aksi, terah, belbâl, kayıt, hemm, gumûm, hümûm, enduh, endişe, bî-karârî. **tasa çekmek** teellüm, teessüf etmek. **tasasını çekmek** birinin endişe ve gamı ile meşgul olmak, kaydında olmak.

tasalanmak (تاسه لانمق) Teessüf, iktirâb, kemd etmek, zucret, kasavet, acınmak gibi telehhüb etmek, melûl olmak, öksemek.

tasalı (تاسه لو) Mükedder, mağmûm, müvellim, müteellim.

tasasız (تاسه سز) Kaygısız, lâkayt, vazifesiz.

tasarlamak (تصرلامق) *f.m.* Tasavvur kurmak, surete ifrâğ hazırlamak.

tasımlamak (تصيملامق) *f.m.* Tasmîm, niyetlenmek, ölçüp biçmek.

taslak (طاسلاق) Tas dibi gibi düz, işlenmemiş, nâ-tamâm, çıplak, nâ-matbu, mücmel, tasarlanmış, nîreng. *Adam taslağı, kitap taslağı.* **kabataslak** heyulâ, kafes, kadîd, tesvîd.

taslakçı (طاسلاقجى) Bazı esnafın redifi. *Kundakçı, kuyumcu taslakçısı.*

taslamak (طاسلامق) Boş tefahur satmak, yahut dâs, silâh pala çalmak. **zenginlik, fazilet şecaat taslamak** fuzuli iddia ızhar üretmek.

tasma (تاسمه/طسمه) *is.* Kayış, halka, zünnar. Boyun kenarında tabiî halka, zinâk. **köpek tasması** sâcûr. *Kuzu tasması.* **nalin tasması** şirâk. zimam **at başlığı tasması** Türkîde tasma çiğ kayış çerm-i ham demektir.

Tasoz (طاسوز) *is. Rum.* Taşözü, Biga'da bir ada ve Semadrek'e mülhak kaza.

taş (طاش/طش) *is.* Hacer, senk. Cevahir envaı : *elmas, zümrüt, kızıl zümrüt, zebercet, cemest, ayn-ı şems, firuze, nal, yakut* gibi. Bazı ahcâr-ı nefîseden; *babakuru, balgamı, süleymanî, akik, arakan, kan taşı, yıldız taşı, lâcivert, yeşb, yeşim* gibi. Necef, sarı, mavi, mor, yakuta müşabih taş. Ahcâr-ı billûriye envaı; *güzel taş, flemenk taşı, habbe taş, peru, kıbrıs taşı.* **ham taş** sırça, taslak. **sert taş** kaya, suhra. Amud, sütun, meyil, paye, üstüvane; *dikili taş, dikme taş, örme taş, çemberli taş.* **kız taşı** teodosek. *Sofa taşı, mezar taşı, nişan taşı, yılan taşı.* Pehle gibi yatan; *Beşiktaş, Kabataş, Tavşan taşı.* Bazı taştan masnu yahut oyun edevatına müşabih; *dama, satranç taşı, atlama taşı, ocak taşı, ayak taşı, kayıklarda denk taşı, bileği taşı, yalak taşı, abdesthane taşı, örme bileği, binek taşı, basamak, palanduz, bilezik taşı, tekne taşı, çakmak taşı, çeki, değirmen, delikli süzgeç, süzgeç taşı, sürgü taşı, göbek, köşe, temel taşı, kürsü, kapak, lağım, musluk, musalla, mola.* **yüzük taşı** fass. Bazı taş ecnasında; *alçı, ot taşı, ponza, demir taşı, çakıl, cehennem, sünger, sapan, somaki, fitil, sabun taşı, kartal taşı, tavşancıl taşı, fal taşı, kaldırım, mihenk, mihek, kayagan, kaymak, kalye taşı, karataş, kösele, küfegi, göz, yapı taşı, kireç, malta, mermer, yılancık, yeda taşı, loğ taşı, harman taşı, balıkçıların mühre taşı, gömlek taşı, duvara kaplanan yonma taş, yürek taşı.* **taş gibi** sa'b, sald. **taş yürek** kasî. *Taş bademi. Teslim taşı,*

hırz taşı, kayış taşı, malı, repurak taş, fiske taşı, moloz taşı. Taş ocağı. **taş illeti** husât, husyât. **taş ihracı** sakbü'l-husât. *Yassı taş, kesi taşı.* **çırpıcı taşı** denizde olan görünür kayalar. *Aktaş, karataş, taş balığı, taş kurdu.* **kaya taşı** cendele. *Yalak taşı.* **bir taşla iki kuş vurmak** ta'ne manasına. **taş atmak** seng-i melâmet. **bağıra taş basmak** kedere sabır. **taş çıkarmak** müsaade. **babasına tokuz taş çıkaran** zeki, şeytan. *Baş taşa gelmek, taşa dönmek.* **taşa tutmak** seng-sâr. *Taş yatır etmek.* **başını taştan taşa vurmak** nedâmet. **taş çatlamak** farz-ı muhâl, ifrat. **dağ taş** bütün görünür yerler, dere tepe. *Taşlı armut, taşlı pirinç. Taş bina.* **taş oda** mağaza.

Taşabat (طاش اباد) *is.* Amasya'da Sonissa maa Karayaka ve Taşabat kazası merkezi Erek.

taşalmak (طاشالمق) Taş olmak, taş kesilmek, donakalmak, hayret, tehaccür.

taşım (طاشيم) Bir taşım kaynamak.

taşımak (طاشيمق) Bir yerden çıkarıp aşırıp diğer yere atmak, haml, nakil, göç etmek, söz getirip nifak etmek.

taşınmak (طاشينمق) Nakletmek, bir yere çok gitmek, müdavemet. **düşünüp taşınmak** cevelân-ı efkârla teemmül, mülâhaza etmek. Çok nakl-i mekân. **helâya taşınmak** ishal.

taşırmak (طاشرمق) Kameti arttırmak, fuzulluk etmek, hayvan tırnağını aşındırıp topallamak, kenarından sürtmek. Türkîde tarakmak, taşırıkmak, taşırganmak.

Taşil (طاش ايل) Karaman'ın semt-i şimâlîsi, İçel hilâfı.

Taşkent (طاشكند) *is.* Türkistan'da bir hıtta kürsüsü şehr-i azim. Kadimde...

taşkın (طاشقين) Hurûşân, zehâr, aşkın, astar, yüzün kenarından artık. *Taşkın sular. Taşkın tırnak.* Boya çizgisini aşan. Mütecaviz pervasız adam, haşarı, yaramaz.

taşkınlık (طاشقينلق) Mu'âmele-i tecâvüzâne, hareket-i reddiye, sarkıntılık.

Taşköprü (طاشكوپرى) *is.* Kocaeli'de Beşdivan'a mülhak. Kastamonu'da Taşköprü maa Gökçeağaç ve Günü kazasının merkezi kasaba.

taşlamak (طاشلامق) Taşra atmak, ihraç etmek, taşra çıkarmak.

taşlamak (طاشلامق) Taş atmak, sular taş biriktirmek, vurmak, recm, orman taşlamak yoklamak, denemek, harf-endâzlığı etmek.

Taşlıca (طاشليجه) *is.* Yenipazar'da bir kaza merkezi kasaba.

taşlık (طاشلق) Taş döşeme, avlu, avaltı, elvâh, hacer, sengistan, kuş kursağı, konsa, çakıllık, kayalık, hazn, hacîre. **kollu taşlık** ber-ihsan

taşmak (طاشمق) Sular dolup taşra uğramak, kabın ağzından artıp dökülmek, artıp basmak, tuğyan, tezahhur etmek, kaynayıp kap tumuvv etmek, taarruz, tecavüz, izdiyâd. **aş taştı geceye dur olmaz cidal arttı tebs etme sırasıdır** manasına cûş u hurûş. **artıp taşmak** bâligan mâ-belag, ferîr, fahûr. **haddi aşmak** tecavüz, taarruz, tehattî.

taşra (طشره) Aslı taşrak ve taşkarı. Dışarı taraf, hâric-i bilâd, bîrûn.

taşralı (طشره لو) Şehrî zıddı.

taşralık (طشره لق) Payitahtın haricî vilâyetler, peri illeti.

Tat (تات/طات) *is.* Türk hükmüne girmiş olan vilâyetlerin kadim kürt ve acem nüfusu. Lek gibi aşireti dağılmış köye girmiş ekrat. Rustâ'î, esâfil, zelil taifeler, hazele-i kavm. Şehrî ve mâldâr nüfusa sart, sarf-kerdelik denir. Arap fethinde müsülmana karışan a'câma Tacik, tazı denirdi yabancı manasına. Ermenice tat sifle manasınadır.

tat (طات) *is.* Lezzet, zevk, çeşni, tu'm, mezak, azûbet, meze, **acı** mürr, mürrat, igti, afs, ufûset, **ekşi** hamz, humuzat, **kekre** harif hirâfet, **şirin** hulv, halâvet. **ağız tadı** lezzet, mezâg-ı bal.

Tatar (تاتار) *is.* Moğol tavayifinden bir küçük aşirettir, hükumeti zabtettiklerinden ellerinde bulunan tavâyif-i etrâke karışıp cümlesine sonra hey'et-i tatar denmiştir ve hâlen Tatar aşireti kalmamıştır. Yoksa Asya'nın garbî-i şimâlî tavayifine Sibirya ve Deşt ve Kazan ve Kırım ve Bucak taraflarının Türklerine ve onların lehçelerine Tatar, Nogay ve Özbek zümrelerinden maada cümlesi Türktür.

tatar (تاتار) Sürek, berid, kasıd manasına çapan ve çayar gibidir *bk. çapmak.* Mektup nakleden güvercinler. *Tatar oku, tatar böreği.*

tatar kalpağı şubara. *Tatar kaltağı.* **tatarı** pişmemiş et.

Tatar Aşireti (تاتار عشيرتى) *is.* İçel'de Ermenek'e mülhak bir oymaktır.

tatarcık (تاتارجق) Yakıp sokan ufak sinek, bergaş, suhayb, sükeyte.

Tataristan (تاتارستان) Kebir Asya'nın ta Bahr-i Şarkî sevahilinden Türkistan'a yani Baykal denizine ve Ankara ırmağına varınca beş yüz saat kadar yeridir. Ondan Ten suyuna doğru bin saat yer Türkistan sayılır. Tataristan kısmı Mançur ve Domuz ve Çuygar ve Moğol vilayetlerini havidir.

Tatarpazarı (تاتار بازارى) *is.* Filibe'de Tatarpazarı maa Ova ve Baka kazasının merkezi bir şehirdir.

tatavi (تطاوي/طاتاوي) *is.* Galat-ı galizi tatavi, tatavvu, ziyade yük yüklenme manasına yevm-i arefe tutma.

tatık (طاتيق) Tadım, tadacak miktar, cur'a. Tetik Türkîde su kabağı.

tatlamak (طاتلامق) Şeker ilâve etmek.

tatlanmak (طاتلاغق) Tatlılaşmak, hulv.

tatlı (طاتلو) Leziz, melih, azb, acının zıddı, hulv, şirin, güvârâ, aziz. Şekerli meyve luhûku, mürebbâsı reçel şurubu. Tatlı, güzel, melâhatli, halâvetli, *tatlı aş, tatlı dil, tatlı renk, tatlı söz.* **tatlı adam** lâtif, mültefit. **tatlı ifade** azûbet-i lisân, çerb-i zebân, belâğa. **tatlı su** içilir mâ-i lezîz. **şekerden tatlı** elezz. **tatlılar** et'imede hulviyat. *Tatlı sülümen.* **tatlı belâ** evlât. **tatlı bakış** ahveliyet kinayesi. **tatlı can** süvarilerin levazım tamir torbası. **tatlı deniz göl** bahrü'l-hulv. **acı göl** sence bahr-i mâlih. *Tatlı miyan, tatlılı yahni.* **tatlı mübaret** eftimun. **tadı damakta** leziz, şehy. *Tadını almak.*

tatlıcı (طاتلوجى) Hulviyat müptelâsı.

tatlılık (طاتلولق) Rıfk, azûbet, halâvet, lütuf, telattuf, letafet.

tatma (طاتمه) Kuvve-i zâ'ika.

tatmak (طاتمق) Zevk tezevvuk etmek, ta'ma bakmak, çeşni almak, zevk-yâb olmak.

tatsız (طاتسز) Tuzsuz, gayr-ı matbû, densiz, nâ-güvârâ, bed-hâ, saman gibi.

tatsızlanmak (طاتسزلانمق) Bed-huyluk etmek.

tatsızlık (طاتسزلق) İz'âc, densizlik.

tattırmak (طاتدرمق) Tat duyurmak. **ölümü tattırmak** meraret-i mevti tezvîk.

tatula (طاطوله) *is.* Lisan-ı Hindîde datura, esteramonya, ceviz, mâ'il-i bâdincâ'iyeden datura çiçeği, elvan boru çiçeği, navçagan, diken elması, katmeri, patlıcan çiçeği. Ağacı misk patlıcanı.

tav (تاو/طاو) *is.* Tab, çağlık, çağ. Besi, terbiye, tımar, kıvam, tavan. *Demir tavında, iş çağında.* **tavı kaçırmak** geçmek, zerî'a-ı hüsne fevt olmak. **tav vermek** ölü için su püskürüp, tütün ıslatıp çağına getirmek, perdaht etmek.

tav (طاو) *is.* Tav, tâb, takviyet. **tav etmek** kumarda öndüle zammetmek. Meclis-i nûşta birinin aşkına şarap içmek. Türkîde tavsamak aşka kadeh tenâvül etmek.

tava (تاوه) Tâbe, saplı kap, tâcin. *Kızartma tavası, kahve, yumurta tavası, yağ tavası.* Pekmez kaynattıkları sığ kap. **kireç tavası** büyük teneke. **tuzla tavası** evlek. Kızarmış taam. *Balık tavası, ciğer tavası.* **tava sapı** hurd, zayıf.

taval (طوال) *is. bk. deval.* Tubal, kızdırılmış demir dökülürken dökülen kalhanede havuz duvarına yapışan curuf.

tavan (تاوان/طوان/طاوان) *is.* Sakf, sema, asmane, sümbe, tak. **tekne tavan** tavan arası, sakîfe. Türkîde tavan etrafına taver denir, duvar tahrifi. Damak manasına **ağız tavanı.** *Tavan başa dönmek ve geçmek.*

tavanlamak (تاوانلامق) Odanın içinden sakfına tahta kaplamak.

Tavas (طواس) *is.* Kadimde danetaban. Menteşe'de Tavas maa Vakıf ve Keranis kazasının merkezi bir şehirdir.

tavcı (طاوجي) Bazı esnafın yamağı. *Debağ tavcısı.*

tavhane (تاوخانه) Gurebanın tımar mahalli, tabhane, camekân gibi soba, çiçeklik, ateşli yer. **tavhane gibi** alt üst, karış muruş.

tavla (طاوله) *is.* Tavile, sıra ile hayvan çakılan yer ve tavla ipi, ahiye.

tavla (طاوله) *is. İt.* Tabla oyun, tahta nerd, şeş dere. *Tavla zarı, tavla pulu.* Tavla oyunlarından Osmanlı, Frenk, küşadî, tokat, gülbahar.

tavlamak (تاولامق) Tava getirmek, tâbı kemalde olmak.

tavlanmak (تاولانمق/طاولاغق) Tav bulmak düzülmek, semirmek, ip bükülüp kuvvetlenmek, kıvralmak, tüyünü düzmek.

tavlı (تاولو/طاولو) Tava getirilmiş, hazırlanmış, besili, çağında. **tavlı demir** kızgın. **tavlı çuha** parlak. **tavlı tütün** nem-nâk.

tavlum (طاولم) Komşu tarlasından tarlaya ilâve olan parça, ferâ'ide. **tavlum çevirmek** tarla etrafındaki yerlerden çalmak.

tavlun (طاولون) *is.* Gemilerde kıçın alt kamarası önünde sofa, alt güverte.

tavsamak (تاوسامق) Tav geçmek, savmak hazan gelmek. **pazar tavsayıp revaç geçmek** tenha olmak.

tavşan (طوشان/طاوشان) Tavşan, erneb, hargûş. *Tavşan bıyığı.* **tavşan boku** lâ-hayr adam. **tavşan dudağı** yırık dudak. **tavşan kanı renk** parlak güvez. **tavşan kulağı** buhûr-ı meryem, dul avrat otu. *Tavşan otu.* **tavşan paçası** domuz ağırşağı. **tavşan uykusu** hâb-ı hargûş, müsamaha, ihmal, tehâvün. **tavşan yavrusu** gücen, hırnak. **tavşan yılı** sal-ı Türkânın dördüncüsü. *Tavşan yürekli.* **ada tavşanı** vedak. **ak tavşan** çöl sıçanı, bir nevi ince marangoz adalı, akdenizli. **Amerika tavşanı** şinşillâ. **Osmanlı tavşanı** araba tutar. **uyuz tavşan** kurâ.

Tavşancıl (طوشاجيل) Kasabası İzmit'te.

tavşancıl (طوشاجيل) Tuğrul, toğra, ukab, hudariye, kâser, lemmâ'a. Envaı çoktur. Tavşancıl otu *bk. sökü.*

tavşanlamak (طوشانلامق) Semen süzülüp zayıf, kurgaz, nezâl, hezâl olmak.

Tavşanlı (طوشانلو) *bk. Kütahya.*

tavuk (طاغوق) *is.* Kadimde tahaku ve dakuk. Dağınık gezer yahut tavda hayvan, dücâc. Erkeği horoz, yavrusu piliç, çakşırlı, tepeli güdük tavuk. *Mısır, Bec, Çin, Arap, Hint, Gerze tavuğu.* **tavuk ayağı yemiş** pis boğaz. **tavuk göğsü** muhallebi nevi. **tavuk götü** siğil nevinden ayak nasırı. **tavuk kanadı** ufak toz süpürgesi. **tavuk karası** şebkerî, ahfeş. *Tavuk kümesi.* **tavuk otu** anagalas. **tavuk yılı** sâl-ı Türkânın onuncusu. **dağ tavuğu, kara tavuk** bednus.

tavulga (تاوولغه/طاولغه) *is.* Kızıl özlü bir sert ağaçtır, asa ve sap yaparlar. Kökü devaya sarf olur. Kızıl hünnap denir. Kızıl söğüde ve bekam ağacına dahi denir.

Tavurga (تاورغه) *is.* Trablusgarp'ta bir kaza merkezi şehirdir.

Tavurga (طاورغه) *is.* Humus'da Masrata'ya mülhak bir kaza.

tavus (طاوس) *is. Hin.* Sarrâh, ebü'l-hüsn, **ak tavus** ebü'l-vaşy. **yaban tavusu** kız kuşu nevinden kara tavus.

Tavusker (طاوسكر) *is.* Oltu'ya mülhak nahiye.

tavuş (طاوش) Ayak sesi tıpış etmek, taptap.

tavuşmak (طاوشمق) *f.l.* Pat pat yürümek.

tay (طاى) *is.* Denk, at yükünün bir tarafı, teki. **tay etmek** yükü denk etmek, müvazene. Türkîde taymak kaymak. **tezgâh tayı** çıkrıkları sıkıştırmak için ileri geri giden ayak.

tay (طاى) *is.* Tay, yük manasına at yavrusu kürre, mühr, mihâr.

taygan/Taygan (تايغان) *is.* Türkîde köpek ve necis hayvan. Kırım'da bir benderdir. *Taygan buğdayı.*

Tayif (طايف) Cidde sancağında kaza merkezi şehir.

Ta'z (تعز) Yemen'de liva kürsüsü bir kaza merkezidir. Kazaları Ta'z, Ab, Muhâ'idin, Ka'taba, Haceriye

tazı (تازى/طازي) *is.* Arap zağarı. Envaı çoktur. Selûkı tüysüzüdür, Rumelinin tüylüsü hecrâ. Şimali Avrupa tazısı başka nevdir.

tazılamak (تازيلامق) Kuruyup kurgaz olmak.

tazne (تازيانه) *is.* Tarzene, tambur ve lâvta mızrabı, zahme, galatı taziyane.

te (ت) Elifbâ-i Osmânînin dördüncü harfi. Tâ-i fevkaniye. Ebcet hesabında dört yüze işarettir. Müteharrik olan te ekser dâl okunur: *art > ardı, ot > odun, mart > mardın, kurt > kurda.* Aslında Lisân-ı Türkîde dâl ve te harfleri mefkûd iken halen te'yi kelimelerin müştereffakları bütün dâla ve mufahhamları dahi tı'ya intikal etmesi bundan neş'et etmiştir. Yoksa dâl ve te harflerinde lugat-ı asliye yoktur. Hatta Osmanîye nakl olunmuş bazı kelemelerde *derzi > terzi, dellâl > tellâl* gibi dâl te'ya münalip olur.

tebel (تبل) *is.* Çin, kıvrım, buruşuk, kat,

tebelleş (تبللش/تبرلش) **tebelleş olmak** takılıp âyik, mani, ârız, musallat olmak. Galatı teberleş.

tebellüt (تبللوت) *is.* Ferfiyun, ferbiyun otu, zamkı, lebân-ı magribî, sedab. Teper otu.

tebeşir (تباشير) *is.* Beyaz manasına bir nev topraktır, fihir. Tahta üzere yazmak için yonulmuş toprak kalem. **tebeşir tahtası** malum siyah levha. Tebeşir aslında kalem boğmağında hasıl olan beyaz zamka denir. **ekmekçinin tebeşiri** çingene borcu. **tebeşire peynir bakışlı** haris, tâmi. **tebeşirli ecza** zü't-tebeşir, fihiri.

Tebnin (تبنين) *is.* Beyrut'ta Tebnin maa Hunben ve Cebâ nahiyesi.

Tebriz (تبريز) *is.* İran'da Azerbaycan vilâyetinin kürsüsü sabık Türkmen padişahlarının payitahtı bir belde-i azîmedir.

tecen (جن) *is.* Dağ keçisi. Azgın hayvan Farisîye naklile tecned derler. **Tecen Çayı** Gürgân, etrek, Horasan serhaddi etrek.

tedirgin (ديدركين/ددرگين) Yerini beğenmez, yerini kaybedip diğer mahalli yadırgayıcı.

tef (تف) *is.* Zilli, pullu tef, ayıcı tefi, Arap tefi, zilsiz ganga, büyük mükellefi daire. Büyük taslağı mızhar. Mizher Arabide âlât-ı musikiden bir nev düdük.

tefe (تفه) Eğerin iki taraflı müdevver eteği, ön kaşından boyuna varınca, defe. Tef gibi yuvarlak şey. **tefe değneği** çınar. **tefeli bez** ziyade vurarak dokunmuş sıkı bez. **büründek tefesi** çarka sarılmış haririn bir büyük turası ki kıyyeden ziyade gelir. **tezgâh tefesi** tarağı kurdukları yay. Deste manasına **varak tefesi** yüz yapraklı bent, gümüş, bakır varak, yaprakları ziyade olur. İpekçi dolabı, tekerlek, yuvarlak şeyler.

tefeci (تفه جي) Borsalarda senedat tefeciliği, madrabaz.

tefek (تفك) *müt.* Tefecik gibi ufak tefek, hırdavat, levazım. **ufacık tefecik** nazik yapılı, çıt çıp, çıtı pıtı kız.

Tefen (تفن) *is.* Bolu'da Bartın'a mülhak bir kazadır.

Tefenni (تفنى) *is.* Aslı Tefenli. Hamitili'nde Tefenni maa Siroz ve Gölhisar ve Kemer kazasının merkezi bir kasabadır.

tek (تك) *sf.* Aslı tek, tey, çift olmayan, çiftin yarısı, fert, yalnız. Tenha, yegâne. **teki** eşi, menendi, misli, teki, teyi, dengi. *Tek mi çift mi oyunu.* **tek tük** nadir. **teklerden** yegâne, vahîd. **tek ü tenha** yalnızca. *Tek dizgin, bir tek tabanca.* **tek durmak** rahat, sükun, dek, uslu, ârâm. **tek başına** tenhaca. **tekin** bir tane, yegâne, bî-misl. Sakin ve ârâm hâli, boş. **tekin değil** cin tutmuş, muhataralı, belâlı.

tek (تك) *e.* Ta, hatta, dek. Ta ki, mahz manasına tekit : *tek gelsin de, tek sizi görsün diye getirdim.*

teke (تكه) *is.* Keçi erkeği, küçüğü ürgeç, teys. Türkîde ekçe dahi derler. **yabanî teke** dağ keçisi. **teke burnu** hörgüçlü, semerli koca burun. **teke sakalı** lihyetü't-teys, esplünc. **dere tekesi** tatlı suda. **büyük teke** karkimuz. **deniz tekesi** cerâdü'l-bahr, erbeyân. Tuzlamasına Basra havalisinde meygû derler.

Teke (تكه) **Teke aşireti.** Bir kadim Oğuz yani Türkmen İli Harezm, Serahs, Merv civarında meskûn olup bir boyu Anadolu'da Rodos karşısında yerleşmiştir. el-yevm Teke ili derler. Şubeleri Sarıkeçili, Karakeçili, Kıldonlu vesaire.

Tekeili (تكه ايلى) *is.* Karaman'da bir sancaktır. Kürsüsü Antalya. Kazaları Antalya maa İstanos ve Murtana ve Ekradbu, Kaş maa Bucak ve Kermegi ve Milli maa Karahavuz ve Sarıkeçili ve Karaakoyunlu ve Kalkanlı, Kızıl Kaya ve Beşkonak maa Has ve Serik maa Karahisar ve Keniz aşireti, Elmalı maa Finike ve İğdir ve Kardıç, Akseki ve Senir maa Düşembe ve Abradı, Alanya maa Nevahi Manavgat.

tekelemek (تكه له مك) Keçi azmak.

tekelenmek (تكه لنمك) Keçi hücum etmek, deni zenginleyip burnu büyümek.

teker (تكر) *sf.* Kadim Türkîde tigürmek, döndermek, çevirmek, devrettirmek. Tigürme, değirmi, müdevver, devvar manasına. **teker meker** mühmelâttan.

tekerlek (تكرلك) Çark, çarha, daire, araba devvaresi. Umumen tekerlenir şey, müdevver, değirmi. Havada tekerlenen olursa fırıl-

dak, pervane. **tekerlek oku** sefûd. *Saban tekerleği.* **tekerlek başlığı** ispîd. *Tekerlek poyrası.* **tekerlek döneği** tâc-âver.

tekerlemek (تكرلمه مك) Yuvarlak ya müdevver şeyi tahrik etmek. **lâkırdı tekerlemek** söz salıvermek, tekerleme söz atmak.

tekerlenmek (تكرلنمك) Yuvarlanmak, tedahruc manasına ahirete yürümek.

tekfur (تكفور) *is.* Ermenice takavur, tacavur yahud Rumcadan efendi, metbu zebanzedi *bk. tekir.*

Tekfurgölü (تكفوركولى) *is.* Tulçi'de bir kazadır. Merkezi Köstence. Civarında meşhur göl vardır.

tekir (تكير) Tuvarlak benek, benekli, esmer. Bir nev kaplan. *Tekir kedi.*

Tekirdağ (تكفورطاغى) *is.* Maruf cebelin etrafında olan kazanın ismidir. Merkezi Rodoscuk, sancak kürsüsü bir şehr-i kadimdir. Kazaları Tekirdağ maa İnecik, Malkara, Hayrabolu, Lüleburgaz, Çorlu maa Ereğli, Vize maa Saray .

Tekman (تكمان) *bk. Hınıs.*

tekme (ديمه) Galatı tekme. Leked, çifte, rifas, tepiş manasına. Tekme keçe tepik dahi denir, bidde. **tekme altına almak** paymal etmek.

tekne (تكنه) *is.* Yayvan uzunca kap, zevrak, gemi ve geminin çıplak direksiz heyeti. **kuru tekne** nâv, nâvî. *Beylik tekne, tüccar teknesi, çamur teknesi.* Tava, yek-pâre camaşır kabı, cibre. *Hamur teknesi.* **teknede hamur** hazır iş. Çeşmelerde ve su dolaplarında taş tekne, tekne taşı, kasa taş. **tekneler** caddelerde büyük çeşmelerde hayvan sulağı, sıra gözler. Her şeyin karpuz resminde olan tarafı; tamburun, kopuzun teknesi. Muka'ar şey. Tekne tavan. *Tekne kazıntısı.*

Tekrit (تكريت) *is.* Bağdat'ta kaza merkezi bir şehir.

Tekrur (تكرور) *is.* Halen Sudan denilen iklimdir, memalik-i tekruriyye

Teküç (تكوج) *is.* Boğdan'da kazâ merkezi bir şehir.

tekür (تكر) *is.* Tekur, sâhib-i mülk. **İstanbul tekürü** kayser-i rûm. **Tekür Sarayı** İstanbul surunda maruf bina.

tel (تل) *is.* Hayt, silk, târ. Sap gibi uzun şeyler, saç tel, ipek, bez, keten, saz teli, târ, evtâr. Demir, bakır, pirinç, tutyadan mamul silk, rişte, gümüş, altın, tıraz, sırma teli, fener teli... Telden yapma ve tel gibi şey; *tel kafes, tel kadayıf. Tel tel ot, çemen, çubuk teli, kopça tel, zıvana teli, incerek tel. Şamata teli. Bakır gelin teli.* **tel ehli** sim ve serâsir işleyen, hikayet-zer-bâf ve bûryâ-bâf, vâkıf, âgâh. *Tel ehliyiz kaba hasır dokuruz.* **tel emini** simkeşhane müdürü. **tel kırmak** pot getirmek, galat işlemek. **tel salmak, tel vurmak, çekmek** telgraf kullanmak. **her telden çalar** hezar fen. **sarık teli** altın oluk. **teller takınmak** şâdî ve sürur etmek.

telâş (تالاش/تلاش) Kavga, halecan, acele, şitâb, gûşiş, talas talamak, Farisîde dahi müstameldir.

telâtin (تلاتين) *is.* Moskof meşini. Sabıkta Bulgar tabir olunan muattar cilt. Deşt-i Kıpçak Bulgarlarının icadıdır.

telbe (تلبه) *is.* Talb, kuş resminde kırmızı meşin top, kuşbazlar doğanı onunla geri çevirirler.

teles (تلس) Eskimiş, telleri görünür iplikleri sırıtır şey.

telgraf (تلغراف) *is.* Devr-i nüvis manasına seyyâle-i berkiyye ile istimal olunan nev-i mahsus teller ki telgrafhanelerde darp ve tahrik olunur. O vasıta ile giden mektuba telgram denir. **bir yere telgraf çekmek** tel vurmak. seyyâle-i berkiyye vasıtasıyla mükâtebe etmek. *Telgraf çiçeği.*

telkâri (تل كاري) Telli, hıtâyî, matraz, tâka.

tellâk (تللاق) Hamamda ovucu, dellâk.

tellâl (تللال) Dellâl.

telleme (تلله مه) Yağsız iplik peynir.

tellemek (تلله مك) Tel takmak, telle tezyin, mezr-keş etmek. **telleyip pullamak** mutlaka tezyin, meth etmek, beğendirmek için bir kalıba ifrağ etmek.

tellendirmek (تللندرمك) **çubuğu tellendirmek** tüttürmek.

telli (تللو) Tel takılmış. **telli bebek** delişmen, hoppa. **telli pullu** cici bici, hıffet zineti, şaşaa. **telli kumaş** tırâz-ı zeheb. **telli turna** başı şaneli bir sert turnadır, siyavuş çavuş turna edepsizden kinaye.

telsimek (تلسيمك) Telesimek, çocuk zayıflayıp erimek.

teltik (تلتيك) *sf.* Noksan, küsur, kusurlu. **teltik gelmek** noksan çıkmak. **teltiği** kusuru. *Teltik dolmak.*

telve (تلوه) *is.* Kahve tortusu, cavcavı, tatsız müstaskel adam, çöküp kalkmayan bulaşık, sakil, tiryaki. Sair şeylerde küspe, posa denir. Bazan tortu, balın telvesi, yağın zırvası. Farisîde telvasi kaynak.

temel (تمل) *is. Rum.* Üs, esas, asıl, rükün, Türkîde koyuk. **temelinden** aslından, kökünden, iptidadan. **temel atmak** vaz-ı esâs, temel taşı komak. **temel tutmak** temelleşmek, berdevâm, baki, pâydâr olmak. **temel direği** ocaklık.

temelli (تمللو) Müessis, müstekar, müdavim, âz, kadim.

temelsiz (تملسز) Fani, bî-esâs, vâhî, kezzap, aslı yok, bî-beka, fenâ-pezîr.

Temnus (تمنوس) *is.* Kandiye'de Malviz'e mülhak nahiye.

temren (تيمورن/تمرن) Ok ve mızrak demiri, yalmanı, sinân, nasl, nusûl, peykân, demirsiz ok, hadeng, gez.

temriye (تيموركى) . Emrâz-ı cildiyeden kuvebâ, berîvn. Atlarda olur.

Tenbüktü (تنبوكتو) *is.* Sudan-ı Garbî'de bir büyük medinedir.

tencere (تنجره) *is.* Taribi tancere. Farisî tengîre. **toprak tencere** güveç. **tencere havâyici** baharat ve sebze, levâzım-ı ebzâr. *Tencere kebabı.* **dökme tencere** demirden. **tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş** elcins ma'a'l-cins. *Tencere kaynar, maymun oynar.*

tenef (تنف) *is.* Tınab, çadır ipleri, pamuk ip.

teneke (تنكه) *is.* İnce maden levha. *Teneke sac.* Türkistan'da ince, yayvan meskûkat. *Altın teneke, gümüş teneke.* **sarı teneke** pirinç levhi. Tenekeden mamul kaplar, su tenekesi teneke oluk, teneke cezve. **ağzı teneke kaplı** sıcağa mütehammil.

teneşir (تنشير) *is.* Türkîde salacak, magsel. **teneşire gelmek** helâk olmak.

tenkâr (تنكار) Borak-ı hindî *bk. bor.*

tennure (تنوره) *bk. eteklik.*

tente (تنته) *is. İt.* Çadır, şemsiye, zılel. **gemi tentesi** sâyebân, tenîde. Farisîde örümceğin yelken gibi yapılmış sayd ağı.

tepe (دپه) *is.* Türkîde töpe, tipe, top, tümsek şey, zirve, uç, her tarafın bâlâsı. Tepe mutlaka tell, dağ zirvesi, parmak, tiga, mürtefice mahal. *Yassı tepe.* **tepe atmak** öfkelenmek. **tepe camı** tavan ve kubbe aydınlığı. **tepegöz** yukarı bakan, ahvel. **tepe kemiği** fark. **tepeden tırnağa** ser-tâ-pâ. **tepeden tırnağa donatmak** tekdîr-i şedîd. **tepesi üstü** ser-nigûn. **tepesi üstü dönmek** ric'at-i kahkarî. **acı tepeden çıkmak** nabız atmak gibi başa hararet suûd. **baş tepesi** târek, hâme. İpek ve hotoz ve tarak gibi taç, küçük sivri dağ, tell, püşte. **kan tepeden sıçramak** hiddet.

tepecik (دپه جك) Tell, tilâl.

Tepedelen (دپه دلن) *is.* Mürtefi, müşerref kale manasına Argiri'de bir toskalık kazanın merkezi kasaba.

tepeleme (دپه له مه) Tümsek, öbek, taşkın, yığın. **tepeleme doldurma** doruklu, mâlâmâl,

tepelemek (دپه له مك) Baş aşağı edip öldürmek, kahr, helâk etmek.

tepeletmek (دپه لتمك) İdam ettirmek.

tepeli (دپه لو) Hotuzlu. **tepeli tavuk** güvercin. **yün tepeli** ulema kavuğu.

tepelik (دپه لك) Kavuk ve fes tepesinde olan düğme, nişan. Çocukların elmas tepeliği asker ferâhisi.

tepengü (تپنكو) *is.* Kalın kaltak bellemesi, büyük kolan. Türkîde kaltağa tepengü ağacı derler.

tepindirmek (دپندرمك) İ'zâb, rağm etmek.

tepinme (دپنمه) İhtilâc, heyecan, kemâl-i hiddetten yeri vurma.

tepir (تپير) *is.* Kıl elek, petgir.

tepirlemek (تپيرله مك) İnce elemek, has un çıkarmak *bk. gözer.*

tepişmek (دپشمك) Niza etmek, atlar vuruşmak, münakaşa, terter tepinmek.

tepmek (دپمك) *f.m.* Tepmek, hayvan art ayağıyla geri vurmak, refes, ayakla vurmak, toynamak, rekz, geri iade etmek, nefh, hastalık avdet etmek, nüks, yara tepmek, tüfek top

geri vurmak. **devleti tepmek** lütuf bilmemek. **tepe tepe kullanmak** tahte'l-kahr.

teps (تبس) *is.* Def, teskin. Niza. **teps etmek** ateş, ihtilâl. Tepsi, tepsimek, tepsinmek sigaları müstameldir.

tepsi (تبسى) *is.* Sini. Küçüğü tabla, hânçe. Türkîde tapşi yazarlar. **tepsi çıkarmak** yüksük oyunu ihzar etmek. **tepsi kurmak** meclis-i işret tertip etmek.

tepsirmek (تبسيرمك) Hararetten kurumak, hummaya uğramak, hararetten dudaklar kabarmak, sebt illeti arız olmak.

teptirmek (دبدرمك) Depretmek, depreştirmek *bk.deprenmek.*

ter (تر) *es.* Tertemiz, ter ter tepinmek, tir tir tirildemek gibi mübalağa tir tir titremek, soğuktan zıngırdamak

ter (تر/در) *is.* Arak, hafif sızıntı, reşc, infizâc. **ter alıştırmak** kurutmak, hayvanı yedekte gezdirmek. **ter dökmek** hasta ta'arruk ile isâle-i reşehât, ıstırap etmek, hacalet çekmek. **ter döşeği** loğusa döşeği. **ter gözü** ceybat, arakiye. **tere yatırmak** yatakta nefd ettirmek. **alın teri, ayak teri** hakk-ı sa'y. **soğuk ter** hastalık.

terazi (ترازو) *is.* Vezne. Envaı çoktur. *Mizan, kaban, kantar, duvarcı terazisi.* **terazi dili** şahin, müneccim. **terazi gözü** kefe. **terazi kolu** adl. **teraziye vurmak** mülâhaza, teemmül. **eli terazili** sence ehli. **hava terazisi** mizan, siklet. **ruh terazisi** ufkî hiza. **sıcak terazisi** mîzânu'l-harâret. **su terazisi** mürtefi mukassim-i hizâ.

terbet (تربت) Terbet otu, halik, müshil.

Tercan (ترجان) *is.* Erzurum'da Tercan maa nevahi kazasınını merkezi kasaba.

Tercil (ترجيل) *is.* Arabîde at ayağının seküsü. Diyarbakır'da maa Hazro Silvan'a mülhak bir kazadır.

tercüman (ترجمان) *is. İbr.* Dıraguman *bk. dilmaç.* **ayak tercümanı** seyyah uşağı *bk. mütercim.*

tere (تره) *is.* Ter ü taze şey manasına. **tere otu** yabanisi eyhükan, teberhun, circîr, bir nevi cercâr, roka. **su teresi** su kerdümesi. **frenk teresi** lâtin çiçeği. **tereyağı** kere revgan, sade, taze, tereyağı, zübd. **ayranlı tere yağı** süzülmemiş.

tereke (تركه) *is.* Tarla mahsulatı, hasılat. Tahıl, zahire. **tatsız tereke** dipsiz örike.

terementi (ترمنتى) *is.* Sakız ağacı ve fıstık envaından, butm. Ondan ve çam ağaçlarından çıkan neft yağı. Terementinin imbikten çekilmesinden hasıl olan tayyar tağ, neft-i sefîd.

terfil (ترفيل) *is. Rum.* Kâğıt oyununda yaprak, ince yonca taribi atrafil. Dilim dilim şey. *Portakal terfili, bir terfil lâkerde.*

terigüverte (تری كوكرته) *is.* İnecek yeni geminin muvakkat tayfası.

Terkemiş (تركه مش) *is.* Hamit sancağında Terkemiş maa İncirli ve Ağlasun bir cesim kazadır. Merkezi Burdur şehri.

terki (تركى) *is* Fitrak, kançuga. Kadim Türkîde tirke terlik manasınadır. **terki bağı** sımt. **terki heybesi** çanta. *Terkiye asmak, terkiye almak.* **terkemek, terkimek, terkişmek** arkadan biribirinin ardından gelmek, iktifâ, te'âkub.

Terkos (ترقوس) *is.* Derkos. Çatalca'da kaza merkezi bir karye.

terlemek (ترلمك/درلمك/ترله مك) Terlenmek, arak-rîz olmak, yorulmak, utanmak, mustarip olmak, ter teraşşuh etmek, camlar mücellâ şeyler buğu tutmak, neşşâf şeylerden su netc ve nezc etmek. **bıyık terlemek** nev-zuhûr. Türkîde tir, tirmek canlı taze ter diri manalarında gelir. **kan terlemek** dâ'ü'l-arak, gark-ı arak, hûnîn olmak, şedâyid görmek. *Hamama giren terler.*

terletici (ترلديجي) Muarrak.

terletmek (ترلتمك) Yormak, ta'rîk, iz'âc etmek, telâş ettirmek.

terme/Terme (ترمه) *is.* Yaban turpu. Canik'te Çarşamba'ya mülhak kaza.

termometre (ترمومترو) *is. İt.* Mîzânu'l-harâre, sıcak derecelerinin terazisi. *Maden ve demir termometre.*

terpuş (تربوش) Gençlerin giydikleri müzeyyen takke, arak-çin, ufak fes, terlik, pabuç içine giyilen huff.

ters (ترس) *is.* Yüzün aksi, iç yüzü, zahr. *Kumaşın tersi.* **kılıcın tersi** arkası. Hayvanatın hususan kuşların evsahı, sankı. **tersi dönmek** bozulmak, münfa'il olmak, çevrilmek, pislemek, şaşalamak. **tersine dönmek** geri avdet

etmek, şaşırmak, belinlemek. **ters tarafından kalkmak** işi rast gelmemek. **eşeğe ters bindirmek** teşhir, terzîl. **işi ters tutmak** arkuru. *sf.* ters olan şey, makûs, maklûb, nâ-sâz, doğru olmayan, kec olan. **ters adam** bed-hû, gerdûne-i vâjgûn. *Bahtın tersliği.* **ters gelmek** yanlış, kec-refâr, hilâf. **tersinden okumak** idrak, intikal. **pabucu ters giydirmek** iğfal, tahdiş.

tersane (ترسانه) *is.* Darü's-sınâ'a tahrifi. Umûr-ı bahriyeye müteferri işlerin icra mahalli. İtalyancada darsane suretinde müstameldir. **tersane umuru** tekellüf. *Tersane çamurluğu.*

tersembe (ترسنبه) Ters vadili, ters gibi, kec-reftâr, makûs, arkuru.

terslemek (ترسله مك) Bed-muamele, tazir etmek, ters söz ile hitap, itap.

terslenmek (ترسلنمك) Bed-hû, haşin olmak, huylanmak, bed-muamele etmek.

terslik (ترسلك) Mugayeret, zıddiyet, tenakuz, huşûnet, muhalefet.

terter (ترتر) *e.* **ter ter tepinmek** şiddeti gazapla ihtizâz.

terzi (ترزي/درزي) *is.* Terzi, hayyat. **terzihane takımı** hayyatiye, terzilik, hıyatet. *Zenne terzisi.* **terzi makası** çırpısı. *Terzi söküğünü dikemez.*

Teşne (تشنه) *is.* Benaluka'da Teşne maa Döböy kazasının merkezi.

tetik (تتيك) *sf.* Çâlâk, cüst, tîr-endâz. **tetik iş** nazik. **tüfek tetiği** zemberek, müteharrik kuyruğu. **üst tetik** silâhın tam kurulması. **üst tetikte** ifrât-ı hiddet.

tetiklik (تتيكلك) Hiddet, hareket, çâlâkû, hazırlık.

teyel (تكل) *is.* Kaba dikiş, oyulgamanın diğer nevidir ki dikilmiş şeyi yatıştırmak için olur.

teyellemek (تكلله مك) Teyel vurmak, teyel tutturmak, ilişmek, iliştirmek.

teyelti (تكلتي) Eğer altına konan kaba dikişli kebe, dikişsiz olursa ekrim derler. Nemed-zîn, berda'a, sağrıya doğru uzun olanı kırtan, pala.

teyin (تيون) *is.* Türkîde tiyin. Mûş, perende. **koyu teyin** ververe. **kurşunî teyin** sincap. **kızıl teyin** hurma sıçanı. **teyin kürk** nâfe. *Teyin sırtı bk. sincap.* Avam zebanzedi teyum, bir nevi katı kuyruk.

teyze (تيزه) *is.* Valide hemşiresi. Arabîde hala derler. Türkîde **tagay** dayı, **tagaze** teyze demektir.

tez (تز/تيز) *sf.* Çabuk, seri, acele, müstacel, pest, aksi dik ses. **tez elden** aceleten, suhuletle. **tez beri** değme bir hâl ile. **tez tez** sık sık. **eline tez** hamarat.

tezek (تزك) *is.* İnek tersi, mayıs, yakmak için parça parça kurutulmuş fışkı, revse. **hava tezekli** yani sertçe. *Tezek tütsüsü.*

tezlenmek (تيزلنمك) Tez olmak, kesb-i sür'at.

tezlik (تيزلك) Acele, sürat, çabukluk. Dargınlık.

tı (ط) Tâ-i hattî. Elifbâ-i Osmânînin on dokuzuncu harfi. Ebcet hesabında dokuza işarettir. Aslı tâ olan kelimât-ı Türkiyenin müfahham harekelileri halen tı ile yazılır. Bazı dâl'lar avam dilinde tı'ya mübeddel olur ve kesre-i müfahhama ile tı'lar daima dâl okunur. Türkîde tâ-i asliye mefkûddur. Hâlen Anadolu Türkmenleri tı harfini umumen dâl okurlar; *dabak, daban, şeydan* gibi.

tıfli (طفلى) *is.* Tufeyli, nedim, dalkavuk.

tıgala (تيغاله) *is.* Şecerü'l-aşr zamkı, eşhar.

tıgana (تيغانه) *bk. tur.*

tığ (تيغ) *is.* Eğri ve keskin aletlerden yassı iğne ve biz gibi dikici ve saraç aleti. **tığ iğne** nakış aleti bazı çiçeklerde olan âlet-i te'nîs.

tığlamak (تيغلامق) Bazı ağrılara dağ vurur gibi ziyade tiz iğne saplamak, şiş saplamak, te'îr.

tık (تيق/طق) *es.* Tak muhaffefi. *Cama tık tık vurmak.* **tıkız bir kumaş** çirişli. **tıkırtı** hafif şeyin takırtısı, tencere tıkırdısı. *Tıkır tıkır kaynamak. Kapıyı tıkırdatmak.*

tık (تيق) *sf.* Zayk, sıkışmış. **tık nefes** zayk-ı sadr, göğüs tutuk, mebhûd.

tıkaç (تيقاج) Bez tıpa, disâm, sımâm, ağazı tıktıkları eziyet aleti. *Kimine taç, kimine tıkaç.*

tıkalı (تيقالو) Mesdûd, seddolmuş.

tıkamak (تيقامق) Sedd, zesm etmek, şişe ağzı bent, ızmâm etmek.

tıkanık (تيقانيق) Mesdûd. *Nefes tıkanığı.*

tıkanıklık (تيقانيقلق) Behr.

tıkanmak (تيقانمق) Hafakan gelmek, boğulmak, münkabız olmak, inkıbâz.

tıkılmak (تيقلمق) Bir yere sokulmak.

tıkıştırmak (تيقشدرمق) Acele tık bas yemek.

tıkız (تيقيز) Ziyadece tıknaz.

tıkmak (تيقمق) Zorla sokmak. *Lâkırdıyı ağıza tıkmak, hapse tıkmak.*

tıknaz (تيقناز) Tık dolmuş gibi mülahhamca, sıkı etli, vesîm.

tıksırmak (تيقسرمق) Ağız kapalı ansırmak, ansırık, utâs, muhaffefi tıksırık nesre.

tın (طن) *es.* Tınk gibi maden sesi, aksi. **saat tın tın çalmak** tanîn-endâz olmak. **altın sikke tın tın ötmek** tıngırdamak. Zımbırdamak gibi saz ötmek ve madenî kaplar tıngır tıngır yuvarlanmak yahut sahan, tencere devrilmek, tırınk gibi tanînli ses vermek.

tınaz (طناز) *is.* Ot tokurcunu, kule gibi üstü örtülü yağmur geçmez buğday kümesi.

tıngıldamak (طنغلدامق) Mufahhamı tonguldamak. Oynayıp dinildeyerek ses etmek.

tıngır (طنغر) Paracı, altın babası, mal iddihâr eden. **tıngır elek tıngır** züğürtlük, yekân yekân. *Tıngır mıngır yuvarlanmak.*

tıngırtı (طنغردى) Saz gürültüsü, musiki çalgı takım. Tıkırtının inleyeni, zımbırtı, kaba çalgı.

tınka (طينقه) *is.* Turna balığı kadar büyük esmâkin âlâsından bir hayvandır.

tınlamak (طنلامق) Çan ve kâse ve kubbe gibi ün vermek, tanîn-endâz.

tınmak (طنمق) Ses çıkarmak, dinmek zıddı, söylemek. **tınmamak** ses çıkarmamak, ihtiyâr-ı sükût.

tınmaz (طنمز) Epsem, sükûtî. **hiç tınmaz** şaka etmeyen. *Tınmaz melaike.*

Geliciye gidiciden olmaz ziyan
Ne dert ise çek tınmayıver heman.

tıp (طب) *es.* Tıp tıp damlama. Tıpış tıpış yürüme. Tapış tavış gibi. **tıpır tıpır tıpırdamak** fare ve tavşan gibi yürümek. **yürek tıpırdamak** tıpış, kalp halecân etmek.

tıphane (طبخانه) *is.* Tabâbet mektebi ve umûr-ı tıbbiyye idare-i merkeziyesi.

tıpırtı (طپردى) Hafi hareket, sesi ince pıtırdı. Tıpış tıpış çocukların yürümesi.

tır (طر) *es.* **tır tır etmek** kediler tırlamak ve tırıldamak.

tırabzan (طرابزان) *is.* Dırabzan. Kalın, boysuz parmaklık, kale kapısı. **Tırabzan babası** hayırsız baba. *Tırabzan dini ağaç. Dur baba senin baban tırabzan babası değil.*

tırabzanî (طرابزاني) Tecir, celfak, müteceyyir.

tırak (طراق) *es.* Tıranka, rıkka sesli olan saat, rakkas ve zembereği, kapı kanadı. **tırak tırak vurmak** tırankadak, kütedek. **tıragan** katı kütür. **tıraganı** kiraz.

tırank (طرانق) *es.* Tırak gibi darbe sesi. Muhaffefi tırınk. **tırınk para** tırnağı dibinde, peşin.

tıraş (تراش) *is.* Yüzün kazınacak tüyleri kazıma, yülüme. Tüyün yülünmüşü, sayir şeyin yüzü alınmışı. **tıraş etmek, tıraşlamak** tahlik, yülümek, bir şeyin yüzünü hafif yonmak. **tıraş gelmek** kıllanmak. **tıraş olmak** ihtilâk, yülünmek, bir şeyin yüzü hafif alınmak. **tıraş olunmuş** zübde. **tıraş olsun başına sürsün** istememe onun olsun. **tıraş parası** bahşiş. **tıraşı ağarmış** kocamış. **dikine tıraş** ham teklif. **elmastıraş** fâste. **kalemtıraş** yazı aleti. **sakal tıraş etmek** hakaret için kazıtmak. **suntıraç** tırnak kesici alet. Arabîye halt ile matruş demek galattır.

tıraşlı (تراشلو) Çiçek bozuğu.

Tıravna (طراونه) *is.* Turnovi'de bir nahiyedir.

Tırgovişt (ترغوشت) *is.* Eflâk'ta kaza merkezi bir şehir.

Tırgovişte (ترغوشته) *is.* Yenipazar'da bir kazadır.

Tırhala (ترخاله) *is.* Tesalya'da kaza merkezi bir şehirdir. Kazaları Yenişehir, Larissa maa nevahi, Çatalca maa Dümke, Golos maa nevahi, Alasonya maa Dümenek, Tırhala maa Havas ve nevahi, Gardiçe maa Fener, Cezire-i Bülbülce. *bk. Serfiçe.*

tırıl (طريل) *sf.* Tiril, zayıf, çıplak şey, eşyâ-yı hasîse, ses eden ince şey, fırıldak, pırlagıç, hazrûf, ferfere.

tırk (طرق) *es.* Tırak muhaffefi. **tırk tırk etmek** yavaşça vurmak. Arabîde tarka.

tırkaz (طرقاز) Kapı kanatlarına vurulan ağaç sürgü ya demir kol, cumba.

tırkazlamak (طرقازلامق) Kapı kolunu sürmek.

tırmalamak (طرمالامق) Tahdiş, zihni hıraş etmek. **ciğer tırmalamak** dil-hıraş olmak.

tırmamak (طرمامق) *f.l.* Çengel takıp çekmek, dirmek. Türkîde tirmek, tirmelemek.

tırmanmak (طرمانمق) Yükseğe, bayıra sarılıp emekler gibi çıkmak.

tırmaşmak (طرماشمق) Usul ile asılıp ilişip su'ûd etmek.

tırmık (طرميق) Kaynaktan ufarak çengel, kedi tırmığı. Tırmıkla yırtılan yerin nişanı, kedh, hırâş. Dişli çivili tarak gibi aletler, bostan micerresi.

tırmıklamak (طرميقلامق) Kedi huduş etmek. Kedi tırnağıyla didiklemek. Tırmık ile yeri tarayıp düzlemek. Yüzünü kabartmak.

tırnak (طرناق) Dirici şey, insan nahunu, azfâr ve ona teşbihle hayvan duvağı, topak et toynağı, hâfir, bakanak, zılf, kuş çaynağı ve arslan kaynağı, kedi tırmığı. **tırnak batmak** iltihâm-ı zufr. **tırnak buhuru** azfar. **tırnak iliştirmek** bir işe çengel takmak, pençelemek. *Tırnak kesintisi.* **tırnak otu** zufre. **tırnak pidesi** üstü nişanlı. **tırnak sökmek** âb ü tüvân bırakmamak, taklîm. **tırnak takmak** geçirmek. **tırnağı dibinde** peşin. *Tırnağı kesmek. Deve tırnağı.* **davar tırnağı** hâfir. *Domuz tırnağı.* **etle tırnak** kavm ü hîş. **katır tırnağı** retm. **kurt tırnağı** badem kürk. *Samur tırnağı. Şeytan tırnağı.* **tepeden tırnağa** serâpâ.

Tırnovi (طرنوى) *is.* Tuna'da bir şehr-i azîm.

tırpan (طربان) *is. Yun.* Saplı büyük orak, mıhla, cerrah burgusu. **tırpan atmak** silip yutmak, süpürmek. **sapı taraklı tırpan** kosa.

tırpana (طربانه) Kuyruğu tırpan gibi keskin mühlik büyük vatoz.

tırtad (طرتاد) Yunus.

tırtıl (طرتل) Dûd, dûde, kelebek tohumundan çıkan ayaklı, kıllı, taratur kurt ,yaprak kesen kurt vesaire. Kalın, kıvrak, bükme, sırma, sair dûda andırır kıvrık şeyler *tırtıl baklava*. Sikke kenarında olan zincir.

tıs (طس) *es.* Kazın tevahhuş sesi. Söz söylemeyerek hafif nefes alıp korku ile sükut etme. **tıs kalmak** büht. **ortalık tıs** mebhût, tenha, çit yok.

tıskırmak (طسقرمق) Tıksırmak, tüskürmek galatı.

tıslamak (طسلامق) Kazların ve ona şebih safiri.

Tibet (تبت) *is.* Kadimde tinbet, tangut dedikleri vilâyet. Çin, Tataristan, Türkistan, Hint arasındadır. Büyük Tibet payitahtı Helâse. Küçük Tibet kürsüsü Lâdik.

tibet (تيبت/تبت) *is.* Yumuşak tiftik şalı taklidi kumaş.

tiftik (تفتيك) *is.* Fedk, tiftik, âlâ ince tarama keçi kılı, koyunun baharda kırkılan yünü. **beyaz âlâ tiftik** felik. Yara için eski keten bezinden yapılan nesâle. **tiftik keçi** Ankaravî kıvırcık.

tiftiklenmek (تفتيكلنمك) İnce lif gibi pürüzlenip keçelenmek, tiftik tiftik olmak.

tifüs (تيفوس) *is. Lât.* Kara humma.

tike (تيكه) *sf.* Lime lime gibi, dekken dekkâ. Parça yarça.

tiksinmek (ديكسينمك/تيكسينمك) Galatı titsinmek, tiskinmek. Diki gelmek, mide yadırgamak, tiksinmek.

Tikveş (تكوش) *is.* Selânik sancağında bir kaza merkezi.

tilki (تلكو) *is.* Tilki, sa'leb, rûbâh, hilekâr, şeytan, rubeh-mi'zâc. İnebü's-sa'leb it üzümü. **tilki tırnağı** sa'leb, husyetü's-sa'leb avam zebanzedi salep, galatı sahlep. **tilki derisi** kürk, envaı çoktur. Kırmızı Rusya tilkisinden kafa cılgava, yanak elma, elma paçası, boğaz, sine, pehle, kasık, kalça, nâfe, dip, badem ki adi paça on üç nev. **tilki kuyruğu** hâtıra-i muzırra, bir nev üzüm. **Trablus tilkisi** karsak, fenk. **kömürcü tilki** kolları siyah. **taş tilkisi** kızıl tüylü nevi, siyah Sibirya tilkisinden kafa, cılgava, yanak, elma, nafe, dip, paça sekiz nev Amerikanın ak tilkisinden ve Anadolu Rumeli soylarından kezalik altışar nev kürk olur.

tilkilik (تلكولك) Tilki mecmaı olan ufak ağaçlık, tînet-i rûbe-kârâne.

tilkişmek (تلكشمك) Hayvanatın tırmalaşıp boğuşması, müşâcere.

tilkiştirmek (تلكشدرمك) İliştirmek, pençelemek.

timi timi (تيمى تيمى) *is.* Zencilerin babalık gibi bir oyunu, bir nev böcek ısırmasından hasıl olan yumru.

tinyoloz (تينيولوز) *sf.* Miskin, sümsük, çelimiz, kılıksız.

tipi (تپي/تيپي) *is.* İri taneli sık kar yağması, demeka, bora.

tir (تير) Tir, çeltik.

tiramola (تيراموله) *is. İt.* Halat çekme. *Tiramola etmek.*

Tiran (تيران) *is.* İşkodra'da bir kaza merkezi şehirdir.

tire (تيره) *is.* Türkîde servi, kavak demek.

tire (تيره) *is. Fr.* Kastar, iplik.

Tire (تيره) *is.* Sığla'da Tire maa Bayındır ve Torbalı kazasının merkezi bir şehirdir.

Tirebolu (تيره بولى) *is.* Trabzon'da bir kaza merkezi bender.

tirendaz (تيرانداز) *is.* Çire, çâlâk, müsta'id, eli yakışıklı, marifetli, zıddı çolpa, sünepe.

tirhos (تيرخوس) *is. Rum.* Ateş balığı *bk. sardalya.*

tiril (ترل) *sf.* Zayıf, yufka, tırıl.

tirildemek (تريلده مك) İç zayıf düşüp titremek, üşümek.

tiril tiril (تريل تريل) **tiril tiril titremek** zangır zangır tirildemek, soğuktan irti'âş.

tirit(ترید) *is.* Serîd, yağlı et suyuna yayılmış ekmek. **suyuna tirit** tatsız, yağsız, gıdasız. Kuvvetsiz, tırıl, zayıf, fertût.

tiriz (تريز/تيريز) *is.* Tahriz, libasın peşine ve eteğine eklenen ensiz parça. Dıhris, kumaş kenarına eklenen ensiz parça, tıraz, ensiz tahta.

tirkeş (تركش) *is.* Ok koburu, kinâne. Türkîde sadak ve sağdak derler.

Tirme (ترمه) *is.* Keşmir vilâyetinin payitahtı kurbunda bir mamur kasaba, kârhaneleri meşhur. **Tirme şal** âlâsı. **Tirme kâğıt** ipekten mamul.

tirpidin (تيرپدين) *is. Rum.* Tirpit. Ufacık kazma, bahçıvan tîşesi.

tirsi (ترسى) *is. Rum.* Lüfer kadar bir balık ki tirhos azmanı derler.

tirşe (ترشه) *is.* Teraşe, kazınmış kâğıt gibi deri, rak, kazîm, ak deri. **tirşe rengi** ona mahsus yeşilsi açık renk.

tirtir (ترتر) *e. Tir tir titremek.*

tit (تيت) *es.* Tit pit gibi pıtır pıtır giden, az ses eden, mızmız, tembel, ağır, miskin.

titiği (تتيكى) *is.* Tene, mükerrer ta söyleyen, lüknetli, pepegi nevi sağsağa, dığdığı *bk. keke.*

titiz (تتيز) *sf.* Huysuz, yanaz, teng-dil, tiz tiz. *Titiz hasta. Titiz mizaçlı.*

titizlenmek (تتيزلنمك) Bir şey için bedhuyluk etmek.

titre (تتره) *is.* Kesîrâ, bezi dokurken pamuğunu çirişledikleri beyaz sakız. Ketre dahi derler. Yabani ejder dikeni, alaca kere, kevan otu.

titrek (دترك) Mürte'iş adam, sarsak, mütezelzil eşya, pir, fertût. *Eli titrek.* **titrek çiçeği** zembil, bir dağ otu. Helezonî tell üzre bindirilmiş müteharrik elmas çiçek.

titreme (دتره مه) Lerze, sıtma.

titremek (دتره مك/تتره مك) *f.l.* Titremek. İrti'âd, irti'âş, irti'âb. **tiril tiril titremek** mer'ûb, medhuş, lerze-nâk olmak, sıtmadan, hiddetten, soğuktan titremek, korkudan mütezelzil olmak, pâlûde gibi titremek. **yer gök titremek** dehşet-i azîme. **üzerine titremek** rikkat ve muhabbet.

titreşmek (دترشمك) Mürte'id, mürte'iş olmak, hep korkmak.

titretmek (دترتمك) Terhîb.

Tizmend (تيزمند) *is.* Mısır'da bir kaza.

toca (طوجه) *is. İt.* Doca. Duka gibi unvandır. Sabıkta Venedik ve Cenova ve Ragoza cumhurları reislerine mahsus paye idi.

Toht (توخت) *is.* Çankırı'da Koçhisar'a mülhak bir kazadır.

tohum (توخوم) *is.* Bezr çıkmak için ekilen şey. Mutlaka tane çekirdek, yumurta, sirke, nutfe. *Ot tohumu, sebze tohumu, keten tohumu.* **tohum atmak** hirâset. **tohumdan bitme** aslı.

tohumluk (توخوملق) Seçme tane, döl.

tok (طوق) Kalın, dolgun, sitebr, şib, doygun, şeb'an, sîr, boğazda olan bez, gudde, beyz. Toklu manasına galat-ı meşhur. Doyuk manasına *bk. doymak. Tok yerler.* **tokgöz** kani. **tok dolu** sık ve dokuz. *Tok kumaş.*

toka (طوقه) Kopçalı, başlı halka. *Kemer tokası.* Türkîde toka, raptedecek kavi bağ Toplu yer, avuç, dere içi *bk. tokat.* Kılıç bendi.

toka (طوقه) *is. İt.* Kadeh tokuşturma. **toka etmek** şarab tav etmek için kadehleri birbirine çarpmak.

tokaç (طوقاج) Çırpıcı tokmağı.

tokat (توقات/طوقات) *is.* El içi gibi yer. Dere arası olan hayvan merta'ı, el içiyle vurulan sille. *Tokadın darbesi, tokat vurmak, tokatlamak.*

Tokat (توقات) *is* Sivas'ta bir liva kürsüsü ve Tokat, Komanat ve Tozan kazasının merkezi bir şehir. Kazaları Tokat, Niksar, Erbaa, Zile.

toklu (طوقلو) *bk. kuzu.*

tokluk (طوقلق) Şib, dolgunluk, hiciv manasına tuhme, tısâ, imtilâ.

tokmak (طوقماق) Darpla ezmek için alet, matraka, micene, cenk çekici *bk. varyoz.* Mutlaka yumruca şey *çamaşır tokmağı.* **tokmak burnu** çırpıcı mahalli. **tokmak kapan** dibek ve dinek tokmağı. **kapı tokmağı** asıl ve mıhlı top ve ağır halka.

toktamak (طوقتامق) *f.l.* Tokamak. Türkîde toplaşmak, koyulaşmak, durup dinlenmek, payidar olmak.

toktamış (طوقتامش) Payidar, müebbet manasına alem olur.

tokuşma (طوقوشمه) Sadme.

tokuşmak (طوقوشمق) Sık olup biri birine değmek, temas, müsademe, tesâdüm etmek, darp, şiddetle birbirine çarpmak.

tokuşturmak (طوقوشدرمق) Vurmak, yumurta yarıştırmak, kadeh vuruşmak.

tolos (طولوس) *is. Rum.* Kubbe gibi müdevver olmayıp tûlânî olan kemer. Tolos üstüne bina. Tünel bu asıldandır.

tomak (طوماق) Ağaç top. Sabıkta kalın top çizme, galoş. Sabıkta onda taşıdıkları lobut gibi kalın çomak ağaç gürz.

tomar (طومار) *is.* Toplu uzun şey. *Kâğıt tomarı.* **tomar divit** kalem kuburu. **yağ tomarı** eğeli bükülüsü. *Kovanlı tomar.*

Tomariçe (طوماريجه) *is.* Berat'ta dağlık arasında bir kaza.

tombak (طومباق/تومباق) *is. Hind.* Altın karışık ve altın kaplama bakır ve tunç. **tombak güğüm** leğen ırbık.

tombalak (طومبالاق) Düşer yuvarlanır, pombul.

tombaz (طومباز) *is.* Güvertesiz ve altı düz ve derelerde yüzer kayık, fıçı resminde yuvarlak şeyler. **vapur tombazı** şamandıra. *Köprü tombazı.*

tombul (طومبول) Yuvarlak, pombul, çocukluk, pombul pumbul.

Tomoriçe (طوموريجه) *is.* Berat sancağında kaza merkezi kasabadır.

tomruk (طومروق) *is* Ağacın şişip filizlenen düğmeleri, efânîn, tomurcuk çiçeklerin tüm tüm goncalanmışı, ekmâm, ağacın kütük kesilmiş kalın sakı ve umacası, iri hamam odunu, büyük tomruk ona nispetle taş tomruğu cendil, ranme. Mahbus ayağına geçirdikleri delikli kütük, felak, ilbe, künde, sicn mahalli. **tomruğa atmak, tomruğa vurmak** teflîk.

tomruklanmak (طومروقلامق) Tekemmüm, ağaçlar tomrucak peyda etmek.

tomurcuk (طومروجاق) Ekmâm, budak, ufacık sürgünleri.

tomyulya (طوميوليه) *bk. Yunus.*

tonilâta (طونلاته) *is. İt.* Fıçı manasına gemi hamulesi hesabı, mik'ab, kırk kadem-i İngiliz, sekiz yüz kıyye yahut sekiz kantar itibar olunur. Bağdat dağarı gibi. Üç yüz tonilâtalık gemi, on iki bin kilelik kayığa muadil olur.

tonos (طونوس) *is.* Tolos demiri iki üç kürek bağlı şamandıra yerine...

tonos (تنوس) *is.* Sivas'ta bir kaza merkezi kasaba.

top (طوپ) *is.* Türkîde tip, yuvarlak ve mecmu olan şeyler, kürevî, gûy. *Oyun topu, kar topu, işkembe topu.* **cenk topu** gülle, tane, küre. *Halk topu, bedevî topu. Nohut topu, çiçek, kantar topu.* Kıta manasına *kâğıt, çuha, urgan topu, turası.* **altın top** katmer, zerrîn-kadeh. *Büyüğü kantar topu, kavun, kapu kilidi topu, düğmesi. Saat topu.* **top topuz** kısa, çevik adam. Vasfında müdevver, kürevî ; *top akasya, top kara ağaç, top çehre. top salata, top kandil, top yekûn.* Top yani gülle atan alet, medfa. Envaı çoktur : *obüs, havan, balyemez, peksan, dağ topu, çakaloz, şahî, çemberli düğme, çelik, tunç, top otu...* **top altı** kale meydanı. *Top arabacı, top talimi manevrası.* **topları kurmak** tabya tertip

etmek. *Top arabası, çapı, kalyesi, fünyesi, kundağı, koğuşu, lombari, mazgalı.* **top atımı** defası, menzili. **top atmak** iflâs. **top doldurmak** atmak, talim. **top gibi** bilâ-tereddüt, müsrian, hemânâ. **top otu** kuru sıkı, boş avurt. **top otur** itap. **top oturmak** edeple sükunetle durmak. **top yoluna** tantuna gitmek. **top yoluna gitmek** heder, telef olmak. **topu** cümlesi, hepsi, kapı kapamaca, mecmuu. **topu atmak** irtihal, gürlemek. *Topu mıhlamak. Alay topu, selâm topu, yirmi bir kıta top, yangın topu işareti.* **kandil top** akasya, karnaksı.**kudret topu** ra'd, darb-zen. **menzil topu** çarha. **sahra topu** kulumbur, kolorin, yivli medfa, mitralyoz. *Tabya topu, zemberek topu.* **tortop libas** buruşuk.

top (طوب) *e.* Dopdolu, apaçık gibi.

topaç (طوپاچ) Fırıldak nevinden pırlangıç. **topaç adam** kısa, şişman, sakil, tombalak. **topaç ayak** ahnef. *Topaç huyar.* **kayık küreğinin topacı** kütüğü.

topaç (طوپاچ) *is.* Frengin sarı yakutu.

topak (طوپاق) Yuvarlak resimli, müdevver, mülahham hayvan tırnağı.

topak (طوپاق) *is.* Topan, yer cevizi yahut topurluk sentilice koz, koç.

topal (طوپال) Küp, top, aksak, a'rec, efrel, lenk. **topal iskemle** kusurlu, nakıs şey. **topal eşekle kervana karışan** fodul. *Kör topal.*

topalak (طوپالاق) Tosalak gibi toparlak adam, eşya. *Bir topalak pamuk, bir topak yağ.* Topalak ağaçı *bk. havlan.* **topalak kökü** havlincan nevi su'd, müşk-i zemîn, abîr-i su'âdî, Arabistan kıstı.

topallamak (طوپاللامق) Aksamak, sakat olmak.

topallık (طوپاللق) Arac, topal olmak, eksik, sakat olmak.

toparlamak (طوپارلامق) Cem edip yuvarlamak, def etmek, beraber götürmek, düşman askerini toparlayıp sürmek. **tostoparlak çocuk** pombul. Toparlak, yuvarlak ufak gülle resminde tane, müstedir.

Topçu (طوپجى) Silistre nahiyesi.

tophane (طوپخانه) Topçu askerinin idare-i merkeziyesi, dökümhane olan ve mecmu toplar duran mahal.

topla (طوپلا) Üç parmaklı harman yabası.

toplamak (طوپلامق) *is.* Bir yere cem etmek, devşirmek, iddihâr, top edip katlamak, ferâhem etmek, tecemmua davet etmek, eteklerini, salınır, yayılır şeyi kaldırmak, saçlarını başa top etmek. **aklı başına toplamak** ayılmak. **asker toplamak** tahaşşüd ettirmek. **çiçek, meyve toplamak** iftitâf. **irat toplamak** tahsil, ictibâ. **para toplamak** kayıt defterini açmak, iane defteri açmak.

toplanmak (طوپلانمق) Tecemmü ve tahaşşüd etmek, top olmak, izdiham, terâküm, irtikâm etmek, tekevvür, tekessüb, top top birikmek, buruşmak. **kan başına toplanmak** sızılar bir yere birikmek. Top top elbise, akmişe pütür olmak. Tortop oturmak, çekip toplanmak.

toplaşmak (طوپلاشمق) Tekevvür, içtima, cemiyet etmek, eşyayı kaldırıp cem etmek, hazırlanmak, dizde yumrular toplaşmak.

toplu (طوپلو) Topu, başı var olan. *Toplu çadır.* Toplanmış, dirilmiş, dirili, mazbut. **toplu adam** müeddep. **derli toplu daire** muntazam, mazbut hane. **toplu taş** söbü. Devşirimli, toplu oturmak.

toplu iğne (طوبلو ايگنه) Başlı.

toprak (طوپراق) *is.* Türkîde tofrak, uçar toz, küre-i arzın yel üfürdüğü yerleri, yüzü, tîn, hâk. **kara toprak** mezar. **babalar toprağı** türâb. **kil toprak** çorak gibi gil. Çömlekçi, lüleci toprağı, kara, arz, arazi, zemin, yer, *Rumeli toprağı, Sivas toprağı, Kabe toprağı.* Toprağı iyi tarla, sert çatlak topraklar. **cıvık toprak** balçık adım . Türkîde kırtış, toz, toprak, tozan manasına öz yağlı balçık, yumşak toprak. **toprak bastı** kudumiye. *Toprak sürmek, yastık toprağı.* **topraksahibi** araziye mutasarrıf. Vasf olur : *toprak ırbık, tencere.* **toprak mangal** sifâl envaından. **toprak sokak** kaldırımsız. **toprak boya** türabî, madeni renkler. **toprak rengi** türabî, ohra, koyu toprak boya.

Toprakkale (طوپراق قلعه) *bk. Eleşkirt.*

topraklamak (طوپراقلامق) Ateşi gömüp söndürmek, mutlaka toprak çekmek.

topraklı (طوپراقلو) Gubâr-âlûd.

toptan (طوپدن) Mecmuan, mücmelen.

topuk (طوپوق) Ayağın top yeri, ka'b, hayvanda topak. *Topuk kemiği, topuk siniri.* **çayın topuğu** çay ağzında deniz içinde kum ve taş-

tan biriken uzun set, sığlık, bazı sahil açığında olan kumluk set. *Öfke topuğa çıkmak.* **çamur topuğa sökmek, varmak** bir şeyin ka'bına değmek. **topuk çalmak** etler yetiştirip ayaklarını parçalamak, belceme ve yandan birbirine vurmak, tökezimek

topuz (طوپوز) Direk ve deynek ucunda olan top, taribi debbûs. **cenk topuzu** şeşper, boz doğan. *Soğancık topuz, çadır topuzu.* **topuz altında** cebren. Topaç gibi *topuz adam.*

Tor (طور) *is.* Bir zaman Fransa'nın payitahtı.

tor (طور) *e.* **tortop** dopdolu, tostoparlak gibi.

tor (طور/تور) *is.* Ağ örgüsü gibi şebeke şeyler, incesi tifan. *Tor takke, tor kuşak.* **tor kese** uzun torba biçiminde iki başı kapalı ortası yırık kese.

tor (طور) *sf.* Kemal bulmamış, öğrenmemiş, toyca adam, cihan bilmez, acemi, genç hayvan.

torak (طوراق) Kömür yaptıkları toprak gömültü ve çukur.

toraman (طورامن/توره من) Genç, töremen ve türedi, serkeş, cahil, nadan.

torba (طوبره) Tobrak, küçük müdevver ve kıldan olmayan çuval, göynük. *Arpa, saman, şeker, dilenci, kağıt torbası.* Tatlı can. *Torba şekeri, yoğurdu*. Bazı nev kis ve ceybât, hassa, safn, cereb.

torbalanmak (طوربه لانمق) Gergin şey sarkmak.

torik (طوريق) Genç palamut. Ağla tutulan.

torina (طورينه) *bk. orkinos.*

Torla (طورله) *is.* Rusya'da Dinyester nehri. Nâm-ı kadîmi Tora Lehistan'da çıkıp Hoca Bey cenupta Karadeniz'e karışır.

torlak (طورلاق) Genç, hârda, torca adam, acemi. Yeni, hergele. *Hiç yoktan torlak yeğdir.*

torna (طورنو) *is.* Çıkrıkçılık. Harrat devvâresi bakırcı ve düğmeci çarkı. Tam çarkı.

tornavida (طورناويد) *is.İt.* Vidaları çevirmeye anahtar.

Torno (طورنو) *is.* Tuna üzerinde kadim köprü başı.

torpil (طوربيل) *is. Fr.* Bazan torpit. İngilizce ra'd manaına deniz dibine vaz olunan lağım.

tortu (طورتی) *is.* Dürd. Türkîde çökelek, çöküntü, sefl, sâfil, resb, râsib. Bazı şeylerin posası; **üzüm usaresi, tortusu** cübre. **kahve tortusu** telve. **şarabın tortusu** tartir, aker.

tortulu (طورتيلو) Bulanık, dürd-âmîz.

Tortum (طورتوم) *is.* Erzurum'da İspir'e mülhak bir nahiyedir.

Torul (طورل/طورول) *is.* Gümüşhane'de Torul maa Kürtün kazasının merkezi bir kasabadır.

torun (طورون) Hafîd, nebîre, nevâde. Türkîde oğuş, sibt. *Deve torunu.* **halat torunu** aslı.

torus kuşı (توريس قوشی) *is.* [karga cinsinden bir nevi kuş]

tos (طوس) *is.* Nath. **tos vurmak** koç emsali boynuzlarına ve alınlarına tokuşup döğüşmek. Çocuk başıyla vurmak.

tosbağa (طوسباغه) *bk. kaplumbağa*

Toska (طوسقه) *is.* Arnavut. Dört taife sayılır ; Kiga, İşkodra, Ohri, Prizren. Üsküp tarafları Toska, Berat sancağıyla Tepedelen, Premedi tarafları Liyab, Ergeri livası, Sicilye Papij ülkesi. Çamya, Aydonat, Filât, Margalıç, Mazarık semtleri.

Toskalık (طوسقه لق) Toskaların yerleri İtalya'da Toskana, kürsüsü Fiyoranza.

tosun (طوسون) Kara sığırın erkeği. Genç yiğit.

tosuncuk (طوسوجق) Başı büyük illetli ve yaşamaz çocuk.

Tosya (طوسيه) *is.* Kastamonu'da Tosya ve Kargı maa Öküz ve Saz ve Beycurova kazasının merkezi şehir.

toşarmak (طوشارمق) *f.l.* Göğüs ileri çıkmak, döş gergin durmak, toşarmak.

toy (طوی) *is.* Dücaciyeden bir büyük kuş. İki nevdir; büyüğü toğdarı, toydarı, ibre, hareb, erkeği cicer, yavrusu huber, habrûr, küçüğü Arabistan toyu, toylak, hubarî, cürüz. Vasf olur acemi, tecrübesiz, bî-haber, irfansız kaz adam. **çağırgan toy** kervânek.

toy (طوی) *is.* Ziyafet, sur, velîme, düğün. **toy etmek** te'ehhül, gerdek.

toygar (طويغار) *is.* Tor, çayır kuşu, tarla kuşunun bir nevi. **tepeli toygar** sıfrid, halik.

toygun (طويغون) Toy, toganı. Ak ve çakır toygan.

toyluk (طويلق) Belâhet, acemilik.

toynak (طويناق) Duyacak alet, âlet-i lâmise, at duvağı, hâfir. Bazı nevi tırnak, zufr, topak, sem, huff, bazısı bakanak, zılf.

toz (توز) *is.* Gubar, toprak, küdûret, mutlaka nâ'im, hurda şeyler. Yoğrulmamış ilâç, sefûf. İnce hafif şeyler *toz tülbent, toz inci.* **toz gibi kalkan gubar** hebâ'en mensûr. *Toz kondurmamak*. **toz silkmek** dökmek. **toz koparan** rüzgârlı mahal, alay bozan. **tozu dumana karıştırmak, tozu toprağa katmak** şitâb, cevelân. **altın tozu** tibr. **ayak tozu** yeni vürûd, vüsul. **demir tozu** eğe berrâdesi. **duman gibi toz** hebve. **kuyumcu tozu** tenkâr, bora. *Saman tozu.*

toz (توز/طوز) Düz, kulak tüzü, zebanzedi kulak tozu, tolonun köşesi, sudg, şakak köşesi

tozak (توزاق) Hurda şey, kuş yeleğinin uçuntusu, cevâlih, hebarya, pupla.

tozamak (توزامق) Tozanmak, tozutmak, toz kaldırmak, toz etmek, akb.

tozan (توزان) Tozlu mahal, havaya kalkan toz.

Tozanlı (توزانلو) *is.* Sivas'ta Tokat'a mülhak bir nahiyedir.

tozarmak (توزارمق) Toz hâline girmek.

tozlanmak (توزلانمق) Gerd-âlûd olmak, iğbirâr, küdûret.

tozlaşmak (توزلاشمق) Toz gibi çisemek.

tozluk (توزلق) Toz yeri, potur. Tozluğu tozdan muhafaza. **harman tozluğu** toprağa karışan buğday. öşrün zaidi.

tozuntu (توزندی) İnce yağmur, cisinti, hafifi sair toz gibi ince şeyler, tozak.

töksemek (توكسه ملك) *f.m.* Tökezimek, kayıp aksamak, zelh, zelk, zelle, lugz, bir şeye çatıp sürçmek, ta'assür, kebve.

tömbeki (تنباكو) *is.* Tahrifle Farisîye naklolunmuş kelimedir. Aslı tig, tabako tütün. *Bir baş tömbeki.* **Şam töm bekisi** renklisi, **şiraz tömbekisi** kokulusu. *Kâşân tömbekisi.*

tömbültü (تومبلتی) Tahrif ile tenbelît yük yığını bohçalanmış eşya yükü. Seyishane levazım yüküdür. Tünbelît tahrif ile tenbelît üzerine binilen hafif at yükü.

töre (توره) *is.* Törat, âdet, nizam, kanun, yasa, muntazam, yasak. Pişva, nizamü'l-mülk, bey, emir. İstihkâm nizamı, metris, tabur.

törpü (تورپو/دورپي) *is.* İğneli olan sûhân, eğe gibi çizikli değildir, mibred. Balık sırtı, sıçan kuyruğu törpü. **ağız törpüsü** pek kaba. **cilâ için sayacı törpüsü** perdahçı kazyanı.

Trablus (طرابلس) *is.* Yunanîde uç şehir manasına vilâyet kürsüsü şehir. Sancakları Trablusgarp, Bingazi, Fizan, Cebel-i Hums. Trablusgarp sancağının kazaları Trablus maa Merabtın, Menşiye maa Sahil ve Nacura ve Zantur maa Matya, Zaviye maa Acilât ve Alayık, Tarhune, Garyan.

Trablus (طرابلس) *is.* Suriye'de liva merkezi bir şehirdir. Kazaları Trablusşam maa Zanye, Lâzkiye, Safita, Akkâr, Merkab maa Havabi ve Kadmus, Cebel. Trablus ocağı *bk. mağrip.*

Trabzon (طربزون) *is.* Vilâyet merkezi bir şehir ve bender-i azîmdir. Trapez resmindedir. Sancakları Trabzon, Lâzistan, Canik, Gümüşhane sancağının kazaları Trabzon maa Akçaabat ve Polathane, Vakıf ve Yamhora ve Maçka, Vakf-ı Kebir maa Tonya, Sürmene maa Gürle, Tirebolu, Giresun maa Akköy ve Ebulhayr, Keşap ve Ferik maa Pazarsuyu, Bucak, Ordu maa Bayramlı ve Perşembe ve Yakup Bey maa Aybastı, Of, Rize maa Mapavri.

trahonya (طراخونيه) *is. Yun.* Kanı manasına barsamdan ufak bir balıktır. Ağlarda bulunursa elleri parçalar.

tramola (طراموله) *is.İt.* Bir düzeye çekip bırakmak.

trampa (ترامپه/طرانپه) *is. İt.* Mal mübadelesi, muâvaza, değişme. Ticaret, muhâtara. **trampa alış verişi** muhavasa.

trampacı (ترامپه جي) Eskiye ve demire çerçi satan.

trampet (ترامپته) *is. İt.* Askeri nakkaresi,.Aslında trompete boru manasınadır. Oyuncak trampete dümbelek derler. **trampet deyneği** tura.

trampetçi (ترامپته جی) Asker nakkarezeni.

tramvay (ترامواي) *is.* Atlı araba için yapılan hafif demiryol.

trapeze (طراپزه) *is. Yun.* Murabba, müstatil şey, dört ayaklı sofra. *Trapeze yeri ve takımı bk. trabzan.*

trapsal (طراپسال) *is.* Ahtapot nevinden deniz böceği.

Travnik (تراونيك) *is.* Bosna'da liva kürsüsü ve kaza merkezi şehir. Kazaları Travnik, Yayçe, Akhisar maa Gölhisar, İhlivne, Doğna.

trinket (ترينكت) *is. İt.* Geminin prova direğinin birinci sereni, bu serene bağlanan yelken.

trinketin (ترينكتين) Küçük trinket yani civadranın prova tarafa felok yelkeni.

Tudurgu (طودرغى) *is.* Bir kadim Türk aşiretidir. **tutmak** hüsn-i idâre, idâre-i mülkiye manasına. Kocaeli'de Taraklı Yenice'ye mülhak bir kaza.

tudurgu (طودرغى) Ezber tut, zabt u rabt, idare-i mülkiyye.

tufan (طوفان) *is.* Çinliler taykun derler, şedit bârân.

tuğ (طوغ) *is.* Aslı tüğ. Hotaz ve at kuyruğundan sancak ucuna ve miğfer tepesine takılan terke, devmas. **yedi tuğ çıkmak** orduya hünkâr nakletmek. **üç tuğ** vezaret. **üç tuğlu** vezîr-i şan ve übbehetli serdâr-ı ekreme dört tuğ verilmiştir. **iki tuğ** mir-i miranlık. **tuğ-ı şâhî** bir nev zambak. **tuğ-ı arus** bir nev büyük çiçek. **tuğlu turna** tellisinin bir diğer nevi, butımar.

tuğ (طوغ) *is* Topuzlu ip iğisi.

tuğla (طوغله) *is.* Aslı malum olmadı, âcür, hişt. Çiğ tuğla, kerpiç dökülmüşü horasan. *Çap tuğla, döşemelik, beylik tuğla. Çarşı tuğlası, topaç tuğla.* **tuğla bina** kargir nevi. *Tuğla ocağı*. **inat tuğlası** fırın içine konur.

tuğluğa (طوغلغه) *is.* Tolga Mogolîde Türkîde tavulga, miğfer demir tas hod âhenîn terke, aşık.

tuğra (طغرا/طوغره) *is.* Türkîde tuğra, turga, tuğrul, tarible tuğra, Farisîde tuğrı. İki kanadı açık doğan. Bir nevi şedit büyük doğan, nişân-ı hâkânî ittihaz olunmuştur. Oğuzlar hakaninin nişanı ondan yazı ile taklit olmuştur. **bir tuğra kâğıt** dürüm. Alem olur Tuğrul Bey Selçukî, Ertuğrul-ı Kayî. **tuğrakeş tevkii** muavini. Daha sonra ta'rîb kılınmıştır, tuğra-i garrâ denir. Arabîde tugr, tugra bir karamtık kuş. *Yazı mı tuğra mı oyunu.*

Tulçı (طولجى) *is.* Tuna bender şehir. Kazaları Tulçı maa Çardak, Babadağı, Tarsova, Karasu maa Mecidiye, Köstence.

tuluk (طولوق) Dikişsiz kap yaptıkları bütün koyun keçi sığır derisi. Su tuluğu. **bal, pekmez tuluğu** hîk.

tulum (طولوم) Tam çıkarılmış post, kürk tulumu, ona takliden yapılan iki tahta kürk. İntifah. Tulum lök devenin azgınlıkta ağzından çıkan sarkan kese. *Yağ tulumu, peynir tulumu.* Tulum gayda. **tulum çıkarmak** hayvanın derisini sakatsız soymak. **tulumunu çıkarmak** yüzmek, helâk etmek. **tulum gibi şişmek** müntefih, imâs, istiska olmak.

tulumba (طولومبه) *is.* Su çekecek âlât. *Kuyu tulumbası, yangın tulumbası, çalpara tulumba.* Ağaç, demir tulumba, şırınga gibi su fışkırtan âlât-ı cerrâhî.

tulumba (طولومبه) *is. İt.* Turumba, kasırga.

tulumbacı (طولومبه جي) Hayta, terbiyesiz.

tulun (طولون) Şakağın kulak tozuna doğru müdevver tarafı.

tum (طوم) *is.* Aslında tüm. Yumru ve başlı şeyler, ur, şiş. Atide müştekatı gelir. Tum tum, tım tım iri baş.

tum (طوم) *es.* Davul sesi. *Tum tum helvası.*

tumaga (طوماغه)Doğan ayağına vurdukları toplu köstek, maktara.

tuman (طومان) *is.* Bol, kısa, toparlak iç donu. **tuman paça** paçası bağsız taban

tumbadız (طومبادیز) Sakîl, pek sıkı, şişman.

tump (طومب) *es.* **çocuk tump olmak** hump etmek gibi sesle yere düşmek, kafa yere gelmek. **tumba düşmek** yatağa çocuk gibi düşmek, yuvarlanıp yatmak.

tumşuk (طومشوق) Bazı kuşların, papağanın yumru, eğri gagası.

tumşurmak (طومشرمق) Kuş ağzına yem vermek, hortumlu böcek.

tumuşmak (طومشمق) Kuşlar birbiriyle bitlenmek.

Tuna (طونه) *is.* Kadimde ten ab. Almanya'dan gelir büyük nehirdir. Aşağı Tuna'da

Karadeniz ile nehir ve balkan arasında Tuna vilâyeti, Rusçuk, Tulçı, Varna, Tırnovi, Vidin. Tutrakan, Silistre, Hezargrat, Şumnu maa Yenipazar, Eski Cuma, Ziştova, Niğbolu, Plevne tarafları.

Tunca (طوجه) *is.* Meriç'e munsab çay.

tunç (طوج/طوخ) *is.* Kurşun ve biraz tutya ile karışmış bakır madeni, sâd, rûy. Yaldız vurulan nevi tombak. *Tunç gibi adam. Tuç top bk. pirinç.*

tunç (طوج) Yay çilesi uçlarında olan derke, zehk ilmeği.

Tunus (تونس) *is.* Mağrib-i Ednâ'da bir vilâyet merkezi medîne-i cesîme. Kadimde meşhur Kartagu, Karye-i Hadise bunun kurbundadır. Kazaları Tunus, Bizart, Tabraka, Kaf maa Amdun ve Mekne ve Sinan, Testur maa Tabarsu, Afrikiye maa Baca Matr-ı Dahil maa Süleyman, Kalibiye, Hammame, Sahil maa Suse ve Lecm ve Mehdiye, Asfakas maa Kerkene, Kırvan , Cerbe'l-arz, Zarzis, Cer

tur (طور) *is.* Sur, sûr, sûrân cümlesi elsine-i kadîmde dağ ve dağlık *bk. Suriye. Tûr-ı Sina, Tur-i Zita , Tur-ı Sâbûr, tura.*

tura (طوره) *is.* Örme top, ufak kangal tura, dirre. *İp, ipin turası. Davul, kös, trampet turası.* Toplu çomak, mihrak. **küçük tura** kamçı. **bir tura kâğıt** tuğra. *Tura oyunu.* **dam turası** saçak kenarı.

turaç (طوراج/توراج) *is.* Dürrâc, tezerv, deylem. Erkeği hınkıt.

turalamak (توره لامق) Tanzim, nizama tatbik etmek, küp bağlayıp turalamak.

Turan (توران) *is.* Kadimde tor, Suriye, asuriye dağlık manasına Buhara dağlığı.

turfa (طرفه/طورفه) *is. İbr.* Taravetli, taze, tuhaf, hadis, bid'at, haram, necis. **yahudi turfası** onlara mekruh olup kaşır olmayan şey.

turfanda (ترفنده/طرفنده/طورفنده) *is.* Bâkûre, nev-ber, nev-bâre, nev-bâve, taze. Vasfında turfanda yemiş, semer, bâkûr körpe yemiş res, taze. *Turfanda salatalık.*

turfandacı (طرفنده جى) Turfandalık hıyar ve salata envaı.

turfandalık (طرفنده لق/طورفنده لق) Soymantı hıyar.

turgay (طورغاى) Bir nev büyük çayır kuşu *bk. toygar.*

turgu (طورغو) *is.* Bir ufak nev dağ serçesi, bülbül nevi.

Turgut (طورغود) *is.* Bir tatar aşiretidir. Anadolu'nun bazı yerlerine perakende olmuştur. Çoğu Konya'da Akşehir nahiyelerindedir.

Turgutlu (طورغودلو) *is.* Saruhan'da Turgutlu maa Ilıca ve Urganlı kazasının merkezi Kasaba-i Turgutlu.

turgurmak (طورغورمق) İkame, rekz, tevkif.

Turhal (طورخال/تورخال) *is.* Nâm-ı dîger Keşan. Tokat'a mülhak kaza. *Turhallı bir hâlli.*

turlamak (طورلامق) Bohçalamak, sarmalamak, derlemek, toplamak.

turna (طورنه) *is.* Balıkçıl, leylek ve haneş vesaire gibi kabkabiyeden bir kuştur. Envaı çoktur kıran, kürkiy. Arabîde bir nevine ebû uryân, ebû ayna, birine ferfe denir. Külenk bir nevi küşâlenk telli turna. **mısır turnası** kara leylek, bec. **turna balığı** semek-i kürkiy, gölde ve denizde. **turna gagası** minkar kıran, bahçelerde ıtır çiçeği, envaı kıran ceranyom, sardala, palargonya. **turna geçidi** bahar fırtınası. **turna gözü** gayet berrak, sarı. *Turna gözü gibi zeytin yağı.* **turna kırı** kül renkli envaından. Turnacı *bk. yeniçeri.* Büyüreği turna, toy, acemi.

turp (طورب/تورب) *is.* Türkîde acırga. *Turp salatası.* **turp gibi** kavi, sağlam, kaviyen. **bayır turpu** iri soyu, fücül. **eşek turpu** yer hadesi, bedrân. **frenk turpu** kırmızı fücül, hâmme. **kestane turpu** siyah ufacık nevi. **yaban turpu** terme, fücül-i berrî. **yağ turpu** kolze.

turşu (ترشى) *is.* Ekşiyle terbiye olmuş sebze ve meyve. Süst, gevşek, ıslanıp yumuşamış. **turşu başlı** horoz akıllı gibi. **turşu yüzlü** turş-rû, titiz. **turşu kurmak, turşusunu kurmak** bir şeyi diriğ edip saklayarak heder, müzakere tasmîm etmek. **turşu olmak** yorgunluktan terlemek, gevşemek.

turşuluk (ترشيلق) Turşuya münasip ufarak patlıcan, biber, hıyar. Süstlük, humar.

turşumak (ترشيمق) Koyularak ekşimek, tehallül.

turuncu (ترنجي) Turunç rengi portakal sarısı, kavun içi gibi koyu sarı.

turunç (ترنج) *is.* Taribi ütrücc, yabani portakal, envaı çoktur. Tatlı turunç, çin turuncu, narenci yusuf efendi buna malta portakalı ve mandalin dahi derler. **turunç suyu** İstanbul civarında pınar. **turunç kabuğu** kabarçıtlı turunç bir nevi.

tuta (طوته) Mahsup, takaz, borca tuta.

tutak (طوتاق) Tutulacak sap, saban tutağı.

tutam (طوتام) Tutacak yer, kulp, kabza, deste, mümsik, tutulur miktar, şir, bir apaz, avuç, bir sâm çiçek, bir tutam tuz, kabza hisse, kabiza. Tutulan hâl, tavır, hastalığın tutamı.

tutamak (طوتامق) Mümsik, meslek, mişvâr, usul-ı müstemirre, sebat.

tutamaksız (طوتامقسز) Devamsız, sübutsuz, ıttaratsız.

tutamlamak (طوتاملامق) Avuçla ölçmek.

tutar (طوتار) Tutarık, sar'a illeti, inat damarı, Arap babası.

tutarak (طوتاراق) Tutuşturuk, kav, çira, kirpit, bez kavı, fitil

Tutarkan (طوتارقان) Tuna üzre kasaba.

tutaş (طوتاش) Muttasıl, yakın, bitişik. Gayr-i menfez, sık.

tutkal (طوتقال) Deri, kiriş, bağırsağından balık tarağından yapılan gırâ. **balık tutkalı** elmasiyelik. **çiriş tutkalı** sirişem. *Ağız tutkalı.*

tutkun (طوتقون) Me'hûz, mazbut, mağmûm, mahsûf, meksûf, munkabız, giriftar. Küsuf, inkıbaz, giriftârî. **tutkun vermek** düçar olmak, yakayı ele vermek. Su yolu durgunluk peyda etmek, tıkanmak,

tutmaç (طوتماج) Farisîde müstameldir tinmac, cûş-bere

tutmak (طوتمق) *f.m.* Ahz ü girift, hıfz, zapt, kabz, tevkif, haciz etmek, istilâ, ihata, imsak, havale, tevcih, teveccüh, mesk, istikrâ, ittihaz, farz, add, hesap, temessük, mübaşeret, mahsût, itibar, muamele, süluk etmek, beğenmek, set ve zapt, katetmek. Oruç tutmak. *Tut ki yedim camii.* **ağır tutmak** teennî. **ağzı, dili tutmak** hıfz-ı sükût, ihtirâz. **alacağa vereceğe tutmak** mahsup etmek. **av, esir, firarî tutmak** ele geçirmek. **bahis tutmak** lâdes. *Baş ağrısı, sıtma, baba, göğüs tutmak. Bikrini şahit tutmak.* **bir işi yoluyla tutmak** mübaşeret. **dikiş tutmak** ilişmek. *Duman ovayı tutmak.* **eli ayağı tutar** kesbe muktedir, tüvânâ. **elinden tutmak** delâlet, irşat. **göz tutmak** kabul, itimat. *Hasta iyilik yüzünü tutmak. Hor tutmak.* **ibare bir manayı tutmak** ifade, zımn, mutazammın olmak. **kapı tutmak** tevkif. *Kâr tutmak.* **kulak tutmak** havâle-i sem. **lâkırdıyı tutmak** işgal, iğfal. *Mum tutmak.* **müstetir tutmak** bir kâr ihtiyar. **nefsi tutmak** hapis. **öğüt, iş, söz, yol tutmak** sülûk etmek. **örtü tutmak** tesettür. *Ses ortalığı tutmak. Söz, niyet tutmak.* **sözünü tutmak** ahde vefa. *Şahidi tutmak.* **talaşa, topa tutmak** seng-i recm bilemek. *Ters yüz tutmak.* **tez tutmak** isti'câl. **uzun tutmak** ıtnâb. **yakasından tutmak** muaheze. **yolu tutmak** kesmek. *Yüze kalbur tutmak. Yüzünü falana tutmak.* **zihinde tutmak** zapt, tahattur-ı kin. *f.l.* Hayr, yümn, şum addetmek. Ağaç temel, çiçek... inat damarı, aybaşı tutmak, tecennün, ipek böceği, turşu, maya tutmak beslemek, baş, başak, çiçek, taraf tutmak iltizam. **ağzıyla kuş tutmak** muhâle kira isticar etmek. **beş katı tutmak** değmek. **birinin yerini tutmak** kaim olmak. **bir yol tutmak** meslek ittihaz. **deniz tutmak** hüdâm. **gemide yer tutmak** istikrâ, isticâr etmek. **kafa tutmak** sarhoşluktan hararet, gayzdan baş kızmak, ağrımak. **kin tutmak** mubattın olmak. **mevki tutmak** zaptetmek. **öksürük, sancı tutmak** almak. **yer tutmak** ihata etmek. **yüz tutmak** cür'et. *Tavşana kaç tazıya tut.* **tutalım ki** faraza.

tutmamak (طوتمامق) Ret, tart etmek. **bir yeri tutmamak** kesel.

tutrakan (طوتراقان) *is.* Üsküdar gibi kirahane manasına tutrakay, Ulahçadır.

tutsak (طوتساق) Esir, hapis, dîl, ahîz.

tutturmak (طوتدرمق) Tevkif, temsik, başlayıp devam etmek, yaygara, öksürük tutturmak.

tutu (طوتو) Bahis, rehin, öndül. **tutu vermek** irhân.

tutuk (طوتوق/تنق) Burka, burkat. Tutuk menzûl, fâlic gibi aza, masrû, münkabız, keslân, lâkveye müptelâ, mahcup, müstereddit

ve tutkun manasına şakrak mizaçlı olmayan adam, efsürde-dil.

tutukluk (طوتوقلق) Habt, kesalet, lüknet, felç.

tutulma (طوتلمه) Husûf, küsûf, iğbirâr. İnfial, gasp.

tutulmak (طوتلمق) Giriftar olmak, basılmak, münfail, mahbût, firifte, şifte olmak. Meflûc olmak, sızı ile i'şâ, telâşla dil, havfla çene ma'kûd olmak, mesmu, ihticâc, ihtibâs, tevkif, mahbus, muteber olmak, boğaz kısılmak, ses mahnûk, sahl olmak, alınmak, münfail, muğber, dil azürde olmak, ele geçmek, yakayı ele vermek, leş olmak. Tuzağa düşmek, ay münhasif, husûf, güneş münkesif, küsuf olmak, ikrarıyla tutulmak, mebhut olmak. *Balık baştan tutulmak, nutuk tutulmak.* **şehadet tutulmak** mesmu, makbul olmak. **bir mevki tutulmak** zapt.

tutulmak (طوتلمق) Girft olmak, muğber, münfa'il.

tutulmamak (طوتلمامق) Meşmu olmamak.

tutum (طوتوم) Muamele, hareket, tutam, tavır, muşta.

tutum (طوتوم) Simak. Türkîde turşu vesaire tutulmuş, kurulmuş şeyler.

tutunmak (طوتنمق) Temessük, tevessül, istimâk, ilâç istimal etmek, sülük, ustura, peştemal, yaşmak, tutunmak, musallat olmak ta'zîz etmek, örtmek, futa bağlamak.

tutunmak (طوتنمق) Bulaşmak.

tutunmamış (طوتنمامش) Kullanılmamış, gayr-i müstamel, cedîd.

tutunuş (طوتنيش) Taaddî.

tutuşma (طوتشمه) İhtirak, iltihap.

tutuşmak (طوتشمق) Ateş eşyayı tutup yapışıp eşya parlamak, telehhüb, alevlenmek ateş almak, iltihap hararetlenmek, muaraza mücadelede biri biriyle tutuşmak. **el tutuşmak** mukavele. **etekler tutuşmak** naçar kalmak. **kavgaya tutuşmak** girmek, yaka paça olmak. *Lâdes tutuşmak. Talaş, ocak tutuşmak.*

tutuşturmak (طوتشدرمق) İş'âl, iğsâb, nifak etmek. **el ele tutuşturmak** barıştırmak. *Eline tutuşturmak.*

tutya (توتيا) *is. Far.* Esmed, kühl, bir nevi Frenkçe zank, zınko dişi, esmed kühl madde tabir ederler. Bazen antimun demir bozan manasına tutya ve kühl denir. **ak tutya** ak zac, hacer-i tûtiyâ, Farisîde kühl-i ayn katre göz ilâcı manasına da.

tuz (طوز) *is.* Milh, nemek. *Deniz tuzu, kaya tuzu.* Hıyar tuzu, hacı bektaş ve mucur madeninin berrak emlâhı. Maden ve nebattan hasıl mellâh envaı hâmızlar ile kalviyat vesair hamzlar mürekkebat *bora tuzu, kalye tuzu pelin tuzu, kurşun, limon tuzu, İngiliz tuzu.* **zac tuzu** felktar. *Hikmet tuzu.* **tuz ekmek** nan ve nemek, ihsan, nimet. **tuz hakkı** şükran, mahmidet. **tuz ruhu** hâmiz kalver-i mâ. **tuz tavası** kaly mahalli. **tuzu kuru** müstağni. **tatsız tuzsuz** melâhatsız, lezzetsiz.

tuzak (طوزاق) Aslı tutsak, tutacak alet ağ eylemek fah, fak, tor, koşmar. Demir kapan kapanca gibi habale. **dam, tuzağa düşmek** tutulmuş, tutulmak. Kemin hile.

tuzla (طوزله) Tuzlak, memlaha. Tuzla örüsü.

Tuzla (طوزله) *is.* İzvornik kürsüsü ve Memleha-i Zîr ü Bâlâ kazasının merkezi bir kasabadır.

Tuzla (طوزله) *is.* Kıbrıs'ta bir kazadır.

tuzlama (طوزلامه) Tuzlama sebze ve balık basması, memlûhât. Sulusu salamura.

tuzlamak (طوزلامق) Tuz vurup saklamak, temlîh. **tuzlasınlar da kokma** yani miskin.

tuzlu (طوزلو) Tuzu biberi yerinde, pahalı, galî. **tuzluca oturdu** pek pahalı geldi. **tuzlu balgam** kuba. Balgamlı kuba. **tuzlu göl** sibha. **tuzlu ot** yaban nohudu, melâh. **tuzlu su** deniz, malihe. Ahyolu Koca İzmit, Yanya memlâhaları.

tuzluk (طوزلق) Nemekdân, mikraha. Çoban tuzluğu. **kadın tuzluğu** anberbaris.

tü (تو) *es.* Tüf, def, rîk için dil ile tüf eylemek, takhkir ve takbîh alâmeti için tükürür gibi ses etmek, tohum tüfetmek.

tüf (توف) *es.* Tü gibi ağızla nasîkî, rüzgâr püskürmek, kadh etmek, tükürmek alâmeti.

tüfek (توفنك) Aslında ağızla üflenen kamış. Yel tüfeği, tüfek çakmağı, çubuğu, süngüsü, dipçiği, kundağı, namlı karabine misket Farisî tüfenk. *Nev-icad tüfeği, tüfenk, bündukiye, mükhule. Şişhane, kaval, karanfil, iğneli, eczalı, çakmaklı ve fitilli tüfek, karayine* gibi envaı

çoktur. Türkîde miltuk ve çeşnili derler. **tüfek patlamak** zuhur, mu'âdât-ı kazâ, kırılmak.

tüfekçi (توفنكجى) Atıcı. *Bahriye tüfekçisi.*

tüflemek (توفله مك) Azar azar tükürür gibi dil ucunda olan şeyi def etmek.

tükenmek (دوكنمك/توكنمك) Nifâd, inkızâ bulmak, encama ermek, bitmek, pezîrâ-yı hitâm.

tükenmez (دوكنمز) Ömr-i câvidân, zamân-ı bi-gerân.

tüketmek (دوكتمك/توكتمك) Tükenmek, bağlayıp bitirmek, encam vermek, perdaht, infat. **nefes tüketmek** ifnâ. **sıfırı tüketmek** müflis olmak.

tükürmek (توكرمك) *f.m.* Tüfkürmek, tü etmek, tüflemek, ibzâk, mutlaka ağızda olan şeyi atmak, tefl, takaşşu, tenahhum. **tükürdüğünü yalamak** dönmek, nükûl, irtikâbını kabul etmek, tükürmek, mihnet-i elîm çekmek. **yüze tükürmek** terzîl, en şedit muamele-i tahkiriyeyi icra etmek. *Aşağı tükürsem sakalım yukarı tükürsem bıyığım.*

tükürük (توكروك) Tüfkürük, ağızdan atılan rîk, büzâk, tüfl, balgam gibi kalın nuhâ'a, nuhâme. **ağızda tükürük kurumak** çok söylemek, azap, haşyet. **tükürüğü yutmak** imrenmek, yutkunmak. **tükürük hokkası** mibzeka.

tül (تول) *is.* Fransada tül şehrinde icat olmuş bir nev ince ve seyrek tülbent, gözleri altı köşe.

tülbent (دولبند) Lâle, ak lâle.

tülbent (دولبند) *is.* İnce muslu sarıklık, imame. **tülbent gibi** kar gibi beyaz.

tülek (تولك) Kümes, bucak tabirleri gibi melce, me'vâ manasına gelir. Kuşu görüncüldükleri sırık, tünek dahi denir. Dökülmüş iri tüyler.

tülemek (توله مك) Tülek ve çıplak olmak, kuşlar bahar mevsiminde tüy dökmek, tekrîz, nüsûl etmek.

tüm (توم) *is.* Yumru top şey, tomalak. Türkîde kubbeli binaya çarşıya tim derler.

tümbek (تومبك) Dümbek, ufak yumru toprak, dümbek. Nakkare, bakırdan olur. Darbuka, derbüke, dümbelek. Tümbek menendi manasına uzun saksı gibi tümbek.

tümen (تومان) Büyük küme. On bin, âhâddan ibaret şey. Sabıkta bir tümen asker, fırka. Bir tümen bölüğe göre on bin dinar vergi tahriri olan hıtta ve nahiye. Altın tümen ki İran'ın on bin akçelik sikkesi, hâlen elli kuruşluk altın. **tümen tümen** binlerce. **mîr-i tümen** ferik.

tümmek (تومك) Nütû etmek, tomalak şişip verem hasıl olmak, teverrüm.

tümsek (تومسك) Yumru, muhaddeb, tomaliç ufağı, urlanmış şey. Bel kemiğinin tümsekleri ve omurgası, Türkîde muhaddeb gagaya tumşuk denir, papağan tumşuğu.

tümselmek (تومسلمك) Yerin yüzü yamrı yumru olmak, tahaddüb, nütû etmek.

tünek (تونك) *is.* Tuyurun gece üzerine koyup uyudakları ince sırık. Türkîde tün gece, tünen gecelik.

tünel (تونل) *is. İng.* Tolos manasına yer altında kemerle yapılan yol ki demiryolunun dağlara çattığı mahallerde olur.

tünemek (تونه مك) Tüneklemek. Kuşlar tünek üzere gecelemek. Sıçramak, atlamak manasına dahi gelir *bk. görüncülmek.*

türedi (توره دى) Huruç etmiş, asi.

türemek (توره مك) *f.m.* Toplanıp vücut bulmak, halk azmak, gulû, huruç, asi olmak.

Türk (ترك) *is.* Asıl olan kadim üç sülâlenin biri olup Şark Türkleri; Uygur, Halıç, Karlıh gibi dört beş ulustan yani milletten ve Garp Türkleri Oğuz, Kıpçak, Peçenek (ağaç eri), Koman, Kaysak, Kırgız, Kanglı gibi on kadar ulustan ibarettir. Tarih-i hicretten beş bin sene mukaddem Türkler Hint ve Turan ve İran ve Babil semtlerine müstevli olarak bir şubesi olan Hind-i Cenubî'de münteşirdir ve bir şubesi kadim Turanî ve Kildanî tavaifi ve tarihi hicretten bin üç yüz sene mukaddem İran ve Babil ve Asur ve Şam diyarlarına Oğuzlar dahi yirmi sekiz sene iktihâm etmiştir. Tarihlerde Oğuz Han zamanı dedikleri budur. Yunan onlara Üsküt ve Üskülüt ve Ehl-i Fârs ise San tesmiye ederler. Uygurlar hatt u kitabette rüsûh bulmakla onların lisanı Şarkî Türkler beyninde ziyade münteşir ve her kavmin debîr ve vezirleri Uygurdan müntahap olup Tatar ve Moğol'un Türkistan'a galebesinden sonra Çağatay Han'ın memalikinde

muharrerat bütün Uygurca mütedavil idi. Onun için yedi yüz sal-i hicrîde Çağatay lisanı tabiri şüyu bulmağa başlamış ve bu Şark Türkîsi Farisîye takliden harekât-ı bârize ile ketb ve imlâ kılınmış idi. İslâmla müşerref olan Moğol vesair Tatar giderek hep Uygurca mütekellim oldu. Oğuzlardan Bağdat'a askerlik için gelen oymakların ardı sıra Kaysak ve Salur ulusu dahi zuhur edip bunlar dört yüz tarihlerinde İslâma dahil olarak mümtazlarına Selçukî, umumuna Guz, gaz ve sehven Togozgaz ve nihayet Türkmen denmiştir. Sahrânişîn olup şehristana dahil olmayanlara Türk ve Oğuz ism-i umûmîsi kalmakla ileride Türk tabiri kaba, rûstâ'î, raiyet ve Oğuz sade, safdil manasına alınmıştır. *Türk ata binse kendini bey oldum sanır, Türke şehir içi zindan gelir* gibi emsal bundan münşi, beşyüz tarihinde emr-i hükûmeti Selçukîler istilâ edip Oğuz yani Türkmen lisanı yazılmaya başlayınca işbu Garbî Türkî Arabîye takliden ketb ve imlâ kılındı. Yani harekât-ı maksûresi ızmâr olundu. Meselâ (اولوب) kelimesi (الب) yazıldı. Hâlen Şarkî Türkîde meselâ (تارامق) yazılan kelime Garbî Türkîde (طارامق) yazılır. Türk aşâyirinin eşrefi Oğuz ulusu ve Oğuzun hasîb ve nesîb sayılan kısmı Kayı ilidir. Bu Kayı taifesi Türkistan'dan Horasan'a, Van'dan Cengiz vaktinde İran'a ve daha ilerilere çekilip bir oymağı Urfa ve Erzincan taraflarını gezerek Sultan Alâeddin-i Selçukî'nin beratıyla Bilecik ve Ankara arasında olan ovada Söğüt ve Karacaşehir civarında karar buldu. Dört yüz on altı oba halkı olup beyleri Osman Gazi düşmenden Bilecik, Lefke, Domaniç, Yarhisar, Harmancık, Atranos, Yenişehir, Eskişehir kılâ'ını ve civarlarını zabt ilealtı yüz seksen sekiz tarihinde Sultânönü sancağının beyliği ile serhad-dâr nasp olmuşiken Devlet-i Selçukiye'nin yediyüzde inkirâzıyla istiklâl buldu. Yirmi yedi sene müddetinde her şehre cami, mahkeme, medrese, mekâtib-i adide bina ederek Anadolu Selçukîlerinin memleketinde olan ulema ve üdeba ve bahadıran-ı vegâ bütün başına toplanırdı. İşte onun halkına Osmanlı dediler. Osmanlının terbiye ve terakki ile teşkil ettiği lisân Oğuz Türkîsinden yani Türkmen lehçesinden ayrılıp artık Osmânî oldu. *Türkmene insaf yok mu demişler vara, görek de alak gelek demiş. Türkmene arı alın mı diye sormuşlar, ben param ile vızırtı n'idem demiş.* Lisana hizmet edenlerden Kırşehrî Muhlis Paşazade, Aşık Paşa ve oğlu Elvan Çelebi ve Şeyhi ve Ahmed-i Bîcân ve Süleyman Çelebi meşhurdur.

Türk (ترك) Etrek, Horasan'da Tecen suyu, Kafkas'ta bir diğer çay.

Türkçe (تركجه) Lisân-ı Türkî şarkîsine ve garbîsine denir. Çağatay ve Osmânî. **Türkçeyi unutturmak** Türkçeyi kaybetmek, şaşırmak. **Türkçe bilmez** söz anlamaz, acemi.

Türkistan (تركستان) Baykal Denizi ve Ankara çayı hizasından Tataristan'a ve Sibirya hududundan Hazar Denizi ve İdil ırmağı hizasında Rusya hududuna kadar bin saat imtidadı sürer bir ülkedir. Piçan, Turfan, Kâşgar, Yarkent, Hoten, Aksu, Fergana, Soğd, Harezm, Taşkent, Kırgız vilâyeti Deşt-i Kıpçak onun hıttalarındandır. Sibirya dahi o bir cesimin küçük kıtası olup sonradan büyümüştür.

Türkistan (تركستان) *is.* Semerkant şimalinde sabıkan Kazakların şehri Nesa. Ahmed-i Nesâ'î makamı türbet-i hazret.

Türklük (تركلك) Türk vilâyeti. Saflık.

Türkmen (تركمان) *is.* Hulefa zamanında Türkistan'dan Diyâr-ı İslâm'a geçen aşâyir-i etrâk ki ekseri Oğuz uluslarındandır.

Türkmen (تركمان) *is.* Diyarbakır'da Amid'e mülhak bir nahiyedir.

Türkmenlik (تركمانلك) Erzincan ve Erzurum ve Tebriz tarafları ve Gürgân hıttası.

türkü (تركى) Tarz-ı mahsûs lâhndir. Şarkı bedeli **türkü çağırmak** mutlaka tegannî. **türküsünü çağırmak** gayretinde olmak.

türlü (درلو/تورلو) *s.* Aslı türlüg, nev, nehc, vech, mevsufunda bazı nev. **bir türlü** hiç bir vechile, vechen mine'l-vücûh. **dört türlü kağıt** dört çeşit. **et türlüsü, sebze türlüsü** bir kaç nev havâyicten yapılan taam. **her türlü** enva. **iki türlü yemek** yani iki levn, iki kap. **ne türlü** ne denli firak. **türlü türlü** mütecânis, mütenevvi, enva. **türlüsüne rast gelmek** enva belâyâya giriftar olmak.

türüz otu (توروزاوتى) *is.* Halas, tırmanır bir nebattır, tohumu mahallasa.

tüs (توس) *is.* Göze görünür kıl ince tüy. Şeftali ülkeri. **tüyü tüsü yok** emred.

tüskürtmek (توسكرتمك) Düşmanı dızlatmak, hücumuru ret ve defetmek.

tüskürü (توسكرى) Gerisin geri ricat, kahkarî.

tüslenmek (توسلنمك) Merâhik, ince tüy hasıl etmek.

tütmek (توتمك/دوتمك) *f.l.* Dûd etmek, iddihân. Ateş parlayıp duman etmek. **ocak tütün etmek** çekmemek. **gözde tütmek** arzu, tahassür. **yanıp tütmek** hararetlenmek, teşekkî, keder etmek, buhar çıkmak, su'ûd, ebhure buğulamak.

tütsü (توتسي) Buhur, mu'âleceden ot duhanı.

tütsülemek (توتسيله مك) Tebhîr, tedhîn etmek, kokulu şeyle tütsü vermek.

tütsülenmek (توتسيلنمك) Tebhîr, iktibâ etmek, ilâç etmek. **Arap tütsüsü tütsülenmek** babalı zenciler ilâç ettirmek.

tüttürmek (توتدرمك) Dumanı çıkartmak, düdükten ses çıkarmak. **yakıp tüttürmek** ziyade ihrak etme.

tütün (توتون) Duhan, dûd, duman, çubuk. tütünü. Aslîsi Amerika lisanlarında piton. *Uç tütün, şa'ver tütünü, havan, ermeye, pur sıçan, cebele, yenice, saray altı, bafra, sert, tokunaklı, orta, yavaş, bohça tütün, pastav, kıyıcı, tütün havanı piton, petonya, tebg tayaku, tömbeki.* **katmer tütün** petonya çiçeği. **tütün balığı** isli uskumru. **tütünü doğru çıkmak** mehmâ emken. Yenice tütünü âlâsı. *Manisa tütünü, saray altı, bafra tütünü, cebel tütünü, evsatı ermeye tütünü, pur sıçan tütünü, filiz başı tütünü şa'ver tütünü ednası.* Tütün fidanının en alt iki yaprağı dip, ondan kaba ana, ikinci ana kovalama ana, küçük ana üç filiz başı.

tütüncü (توتوجي) Tütün satan, çubuk dolduran iç ağası.

tütünlemek (توتونله مك) Duman vermek, tesnîc.

tüy (توك) *is.* İnsanda ve hayvanda saç, kıl, yelek, tozak, sakal kılı, kirpik kılı, hav ve ülker. Tüs, hayvan donu, kalını şa'r vebr, rîş, mûy, hat. Kumaş, yemiş ülkeri tüy tüs, zağb, hat, zahir hâl. **tüy dökülmek** kıl hakkında cerd, tecerrüt, nim-cerdâ. **tüy düğümü** kürz. **tüy kalem** nakkaş fırçası. **tüyün kalemi** enbûbe. **tüyü düzmek** hayvanın donu iyileşmek, parlamak, kesb-i hâl, vüs'a. **tüyler ürpermek** ikşi'râr. **tüyler ütmek** üşümek. **baş tüyü** sorguç. **deve tüyü** açık kahve rengi. **dilde tüy bitmek** tekrar ifade. **halka tüy** sür'ule, horozun boynundaki gibi kaba tüyler. **kuş tüyü** zugâbe, zif, pupla, tozak. **sıçan tüyü** koyu kır rengi. **şeytan tüyü** cazibe, sihir.

tüyceğiz (توگجگز) Tozak.

tüylenmek (توگلنمك) Tüyü düzmek, ıslâh-ı hâl, yara onup yağır tüy peyda etmek, insidâm.

tüylü (توگلو) Ezb, ehleb, kaba.

tüysüz (توگسز) Bî-mû, emred genç. Ülkersiz, cerdâ, ecred.

U

uca (اوجا) *is.* Dip, bezdem kemiği, sa'lebe, **uca kemiği** fevartan, pöç, omaca.

ucalmak (اوجالمق) *is.* Yükseğe çıkmak, uca gitmek.

ucuz (اوجوز) *sf.* Pahalı zıddı, rahîs, erzân, uygun, ehven, râygân, son paha. **ucuz kurtulmak** az masrafla, az zahmetle. **ucuz sanmak** ehven görmek.

ucuzcu (اوجوزجى) *is.* Ucuz satan. Ucuz şey alan, pinti, ucuzlukta alıp pahalı satan, muhtekir.

ucuzlamak (اوجوزلامق) Ehven olmak.

ucuzlatmak (اوجوزلاتمق) Ucuzlatmak, tehvîn.

ucuzluk (اوجوزلق) *is.* Rahs, refâga, erzânî. Bolluk zaman, kâsid pazar.

uç (اوج) *is.* Taraf, nevk, mümsik, gayet, pâyân, nihayet, münteha, ser, sebep, cihet, baş, tepe, enf, köşe, re's, ser-encâm. *sf.* Ahir, son, encâm, aksâ, öte, müfrit. Vecih, yüz, sebebiyet; *tamah ucundan belâya düşmek.* İpucu, emare, ser-rişte. **uç uca** muttasıl, mevsul. **uç vermek** zuhur, tulû, görünmek, nâbit olmak, sürmek. **uçtan uca** ifrat ve tefrit. **ucu bulunmaz** bî-gerân. **ucu ormandan çıkma**k berûz. **ucunu bulmak** hall, fasl. *Ucunu bul da yağa bala ver.* **ucunu kaçırmak, ucunu altına kaçırmak** iflâs. **ucunu ortasını bulmak** kestirmek, bir karar vermek. **başucu** yastık tarafı, kurb ve civar. **başucuna dikilmek** münfek olmamak. **bir şeyin ucundan** başı altından. **bir uçtan bir uca** ez-ibtidâ tâ-be-intihâ. **burun ucu** ernebe. **burun ucunda** enfen. **çıban ucu** ka'ûle. **dil ucunda** bilinip söylenemeyen. **dünyanın bir ucu** aksâ-i bilâd. **göz ucu** nevk. *İğne ucu.* **iş ucu** fercâm, hitam. **kalem ucu** minkaş. **meme ucu** emzik. **mızrak ucu** temren. **parmak ucu** enmele.

uçak (اوچاق) *is.* Sarılan, sarmaşık nebatat, yapara, dikek, mütehâfit.

uçar (اوچار) *is.* Tâyir, mütebahhir. **uçar edviye** ravh-ı atyer. **uçar boya** gayr-i sâbit. *Uçar kuştan imdat umar, uçar kuşa borç.* **uçara atmak** kuş avının müşkülü.

uçarı (اوچارى) *is.* Çapkın, ziyade sürtük, haşarı. **uç uç böceği** bambul.

uçucu (اوچيجى) *is.* Tâyir, perende, tayr, kuş.

uçkun (اوچقون) *is.* Uçucu şey, kıvılcım, **uçkun çekirge** ber-heva olan.

uçkur (اوچ قور) *is.* Ucu işlemeli kuşak yahut iç kuşağı, şalvâr-bend *bk. kur.*

uçkurluk (اوچقورلق) Uçkur oluğu, uçkur geçirmeye istimal olunan değnek. *Torba, kese uçkurluğu.*

uçmak (اوچمق) *f.l. (g.z. uçar)* Yukarı ağıp tayerân, pervaz etmek, çıkmak, havaya gitmek. Renk, ruh, su uçmak, tesâ'ud, tebahhur. Cedv, sürat, çapkınlık etmek, aşağı yuvarlanıp duvardan, yardan, teker meker gitmek, pek yelmek, hübût.

uçmak (اوچماق) Firdevs-i a'lâ, cennât, bihişt, riyâz. **adn uçmağı** bâğ-ı irem.

uçuk (اوچوق) Tayyar, soluk, atık, ölü.

uçuk (اوچوق) *is.* Ukbûle, tebhâle, girîvend.

uçuklamak (اوچوقلامق) Dudaklar çuğlamak, kabarcık ve uçuk olmak. Demir gibi çakmak.

uçurdum (اوچردوم) Köstek, uç, ayağa merbut.

uçurmak (اوچرمق) *(g.z. uçurur)* Mübalâğa etmek, göklere çıkarmak, bülend-pervâz olmak, perrân etmek, aparmak, sirkat, kaypakçılık etmek, haber itâre etmek.

uçurtma (اوچرتمه) *is.* Maruf oyuncak, bâdberk, uçuracak büyük oklu uçurtma.

uçurtmak (اوچرتمق) *is.* Kuş salıverip pırlatmak, kılıçla bir şeyin ucunu çalıp harm etmek, yıkıp yuvarlamak, tebahhur ettirmek.

uçurucu (اوچريجي) Mübalâğacı.

uçurum (اوچروم) *is.* Yar ve yarlı, uçurumlu yer, varta.

uçurumluk (اوچرومله‌ق) Gumr.

uçuşmak (اوچشمق) *is.* Kuşlar telâşla kanat vurup pîç ü tâb etmek, birlikte pır pır etmek.

Udeyn (عدين) *is.* Yemen vilâyetinin Ta'z sancağında bir kazasıdır.

uf (اوف) *n.* Yorgunluk, bezginlik nefesi.

ufak (اوفاق) *is.* Sagîr, hurda, muhtasar, ufacık, hurd, rîze. **un ufak** toz gibi gayet dakik.

ufaklamak (اوفاقلامق) *is.* Ufalamak, pare pare, rîze rîze etmek.

ufaklık (اوفاقلق) *is.* Bozuk para. **irili ufaklı** e'âlî ve esâfil.

ufak tefek (اوفاق تفك) *is.* Eşyâ-yı hasîse, pırtı, çelimsiz adam.

ufalmak (اوفالمق) Küçülmek.

ufaltmak (اوفالتمق) İhtisar.

ufanmak (اوفانمق) *is.* Dağılmak, nefettüt, hurd, toz kesilmek, istifâf, parçalanmak. Türkîde fanımak.

ufantı (اوفاندي) Ekmek kırıntısı.

ufarak (اوفارق) *is.* Asgar, kihter.

ufatmak (اوفاتمق) *f.l.* Ovalamak, avkımak, uşanmak, taktît, kırmak, hurd u haş.

uflamak (اوفلامق) Yorgunluk ızhar etmek, âh-ı serd, soluklanmak.

uğlamak (اوغلامق) *f.l.* Uğu etmek, uğul uğul uğuldamak, ihtifân, vız vız etmek. Çok ses fısıltısı, vızırtısı, gürültüsü, tanîni olmak, burûdetten kulak ötmek.

uğramak (اوغرامق) *f.l. (g.z. uğrar)* Aslında ok gibi fırlayıp çıkmak, isabet edip vurmak. Musâb olup darbeye gelmek, savlet, tesadüf, güzâr etmek, delip öte geçmek, arız olmak, rast gelmek, mülâki, musab, giriftar olmak, üzerine düşmek, ilka, derde müptelâ olmak, müsademe, geçerken bir mahalle muvakkaten girmek, gemi karaya taşa rast gelmek, kazaya düçar olmak. *Gözler taşra uğramak. Hastaya uğramak. İftiraya uğramak.* **üstüne uğramak** savlet. *Yol kasabaya uğramak.*

uğraş (اوغراش) Savaş, kavga.

uğraşmak (اوغراشمق) *is.* Müsademe, muaraza, mücadele, muhasama, iştigal, ısrar, itina, mücahede, sa'y, keşâkeş.

uğraştırmak (اوغراشدرمق) Teslît, işgal, istihdam etmek.

uğratmak (اوغراتمق) *is.* Bir şeyi bir şeye vurmak, fırlatmak, giriftar etmek, derde uğratmak, belâya çattırmak.

uğru (اوغرى) *is.* Uğranılan yer, çizik, eser, yol, hat, iz, hiza persesi. **gün uğrusu** tulû hizası, günü, ciheti. **saman uğrusu** hacılar yolu. Uğru, uğrayıp vuran, sarık, lıss, düzd, harami, taşradan gelen hırsız, çöl haramileri. Sarikeyn, Frenkler tahrifle sarazin derler, garip mana verirler.

uğrulamak (اوغريلامق) *is.* Luss, soymak, çarpmak, uğrulayın, uğrun, yavaşça hırsızlama. **uğrun uğrun** yap yap.

uğruluk (اوغريلق) Sirkat.

uğuldamak (اوغلدمق) Esvattan oy gibi ses etmek.

uğultu (اوغلدي) Boğuk sesler, arı ve sinek heysi, kulak gürültüsü.

uğunmak (اوغنمق) Bayılmak manasına ağımak galatı. Elem ile sıkılıp muztar olmak, iç ezilmek.

uğur (اوغور) İsabet, yümn, sa'd, bereket, fâl-ı hayr. **uğur gele, uğur ola** hayır ola, safa geldiniz.

uğur (اوغر) Fırlayış. **bir uğurdan** vehleten, bir çıkışla, cümlesi birden.

uğurda (اوغورده) Yolda birinin aşkına can feda etmek.

uğurlu (اوغورلو) *is.* Uğru açık, meymun, müteyemmin, mübarek, es'ad, saadetli, mesut, hayırlı, kuvvetli, huceste, fîrûz.

uğurluluk (اوغورلولق) *is.* Meymenet, fîrûzi, saadet, kutluk.

uğursuz (اوغورسز) Bî-haber, şom, meş'um, menhûs.

uğursuzluk (اوغورسزلق) Şe'âmet, nuhûset.

Ula (اوله) *is.* Menteşe'de Daya'ya mülhak bir kazadır.

Ulah (اولاخ) *Ulah koçu, Ulah kara kaçan, sarı kaçan bk. Eflak.*

ulak (اولاق) Sâî, berîd, yamcik, posta. **el ulağı** el değip ulaşan şey, mâ-hazar, muavin, gars, yemin.

ulalmak (اولالمق) Ulu olmak.

ulam (اولام) **ulam ulam** takım takım, Farisîde ulum ulum.

ulama (اولامه) *is.* Müselsel zincir eklenip uzatılacak ip. Ekleme. **ulama yonca** zenebü'l-hayl, eslec.

ulamak (اولامق) *f.l.* Tavsîl, telsîk etmek, bağlamak, eklemek. *Ol nihâl-i ikbâl dıraht-ı baht gibi bir serv-i âzâd ulamamış ve çemen gülşen-i vilâyete sâye salmamış.*

ulanmak (اولانمق) Muttasıl olmak, teselsül etmek, ulaş, ittisal. **un kodum ulandı, su kodum sulandı** tedbir kâr etmedi.

ulaş (اولاش) Karîb, muttasıl.

Ulaş (اولاش) *is.* Tarsus nahiyesi.

ulaşmak (اولاشمق) Vüsul, bülûğ, peyveste. *Dağ dağa ulaşmaz.* Dal budak atmak. Varıp yetişmek, derk etmek, müsûl. Görüşmek, müsâdefe. **mektup ulaşması** vusul.

ulaştırı (اولاشدرى) Ulaşık, ulaşkın, peyveste, muttasıl, muttasılen, ittisalen, mültesik.

ulaştırmak (اولاشدرمق) Îsâl, ilsâk, iblâğ, tebliğ, teltîf.

ulatmak (اولاتمق) Bez çözüldükte tarağa geçirtmek.

ulatmak (اولاتمق) Ululamak, tekrim, iclâl, temcit, ihtiram, ibcâl, i'zâz teşrif, tevkîr, izzet-i ikrâm, hamd ü senâ etmek. Takdis, tazim, tapu ve secde etmek.

ulayıcı (اولاييجي) İpin pürüzünü çemberle nevrede yahut çilekeşe sarıp tahracıya veren esnaf.

ulu (اولو) *sf.* Ulug, kebir, celil, ecille, refi, kerim, yeke, ekber, azam, erfa, ecell, evliya. Fahîm, fahhâm, kerim, koca. Büyük, azim manasına; **ulu adam** muazzam, müteşahhıs. **ulu ağaç** devha. **ulu dağ** cibâl-i şâhika. **ulu vakfı** meşruta. *Ulu avrat otu. Ulular sözü.*

Uluborlu (اولوبورلى) *is.* Hamit'te Uluborlu ma Keçiborlu ve Gönen kazası merkezi bir şehirdir. Ulukışla *bk. Bor.*

ululanmak (اولولانمق) Tekebbür, taazzum, ihtişam, takdis ve sipas, tekbir, tehlîl olunmak, temcit.

ululuk (اولولق) Kibriya, azamet, übbehet, celâlet, mecd, büzürg-vârî.

ulumak (اولومق) *f.l.* Uzun uzun ve müvahhiş surette ürümek, nîh, köpeklerin ağlaması, sinlemesi, şîven.

ulu orta (اولواورته) Açıktan olasıya, bî-tarafâne, engin.

Ulus (اولوس) *is.* Bartın mülhakatından bir kazadır.

ulus (اولوس) *is.* Aşiretin büyüğü, halk, millet. Kavim, ümmet. **erba'atü'l-ulusat** dört büyük Türk ulusları. Her ulus nice ile aşirete ve her il nice oymağa ve her oymak nice boya ve uruğa, silsileye taksim olunur.

uma (اوما) *is.* Umma dahi derler. Çocukları korkutma.

umdurmak (اومدرمق) Me'mûl, temenni ettirek, itmâ etmek. Temniye.

ummacı (اوماجي) Büyücü, uma ve umma eder şey, mahûf ve mehîb olması maznundur, kara koncolos gibi.

ummak (اومق) *f.l.* Ümit etmek, beklemek, tama etmek. *Er tecâsürden ummaz.*

ummamak (اومامق) Yeis, kunût, sû-i zan etmemek, hüsn-i zan, ümidi kesmek.

Umman (عمان) *is.* Arabistan cenubında hükumet-i müstakiledir, kürsüsü Müsakkıt. **umman deniz** engin yem. **Umman Denizi** Bahr-i Hind.

umu (اومو) Umma, mut, ümit, ümid-vârî emel, temenna, bekleyiş, terakkub. *Ummaya uğramak. um umman şişsin.*

umulmak (اوملمق) Me'mûl bulunmak, maksut etmek, meram, ümniye, intizar çekmek.

umunmak (اومنمق) *is.* Umsanmak, ümidi düşmek, emel, intizar, tevakku, terci.

umur (امور) *is.* Vazife, takayyüd manasına. **ne umurum** ne vazifem. *Elin umuru, senin ne umurun.* **umur etmek** tekellüf, i'zâm, itnâb etmek. **umur yeri** tersanelerde iş tezgâhı. **umura gelmek** tekayyüd.

umurcu (امورجى) İtina, dağdağa edici, tekellüfçü, i'zâmcı.

Umurfakih (امورفقيه) *is.* Silistre nahiyesi.

Umurfakih (امورفقيه) *is.* Edirne'nin Çöke nahiyesi merkezi.

umursanmak (اومورسامق) Vazife edinmek, mühimsemek, ihtimam, merak etmek, tekayyüd, teklif etmek, üstüne mal edinmek.

un (اون) *is.* Dakîk. **un gibi** kayıp, rize. **un kapanı** un çekilen yer. **un ufak** has un. **edviye unu** sefûf, meshûk. **esmer, harcî un** çavdar unu. **yarı un yarı kepek** halis olmayan. *Buğday ile çavdarı unundan seçer, hep bir un ekmeği.*

unlamak (اونلامق) Un bulamak, una banmak, irvelemek, un serpmek. İpe un sermek.

unluk (اونلق) Un ambarı. **unluk sıçanı** mülevves adam.

Unne (عنه) *is.* Bağdat'ta Unne maa Hadîse ve Cübb ve Elûs kazasının merkezi bir kasabadır.

unutkan (اونوتقان) Kesîrü'n-nisyân.

unutma (اونوتمه) Nisyan, ferâmûş.

unutmak (اونوتمق) *f.l. (g.z . unutur)* Geçirmek. Tahattur ve zikir zıddı, gaflet, nesy, ferâmûş etmek, geçmek, müsamaha, af ve safh etmek, hatırdan çıkarmak, terk, ihmal, söyleyeceğini şaşırmak, tağlit olmak, bırakmak. *Pek seven çok unutmaz.*

unutturmak (اونوتدرمق) *is.* İğfal, işgal, tağlit etmek, affettirmek, imhâ.

unutucu (اونوديجى) Nâsî, gafil, zâhil.

unutulmak (اونودلمق) Gaflet, zühul olmak.

up (اوپ) *e.* Ap açık gibi **up uzun** dûr, dirâz, tûl.

ur (اور) *is.* Şiş, tümsek, verem, evram, sil'a, hırcel. Diğer envaı hıyarcık, bağıra, damgul, sava, fıtık hırceli. **et uru** cedere. **yağ uru** cedere-i şahmî. **damar uru** devâlî. **ağaç uru** ucre.

urba (اوروبه) *is. It.* Rube, raht, giyinti, esvap.

Urfele (اورفله) *is.* Trablusgarp'ta kaza merkezi bir kasaba.

urgan (اورغان) *is.* Bocurgada vurulan kalın ip, ince halat. *Öksüz urganı.*

urgancı (اورغانجي) Halat yapan.

Urganlı (اورغانلو) *is.* maa Ilıca Saruhan. Turgut'a mülhak nahiye.

Urla (اورله) *is.* Sığla sancağında Urla maa Sivrihisar ve nevahi merkezi bir kasabadır.

urlanmak (اورلامق) Şişip tümsek olmak, yumrulanmak, ur hasıl olmak.

Urnun (عرنون) *is.* Dımışk-ı Şâma tabi bir nahiyedir.

uruk (اوروق) Çalınmış, ayrılmış, müfrez, mefrûk, kabile ifrazı, fasîle, şube, yakın, hısım, sülâle. Galatı ırk ve ılk. Arabî arka. **aşâyir urukları** oymakları. *Türk soyundan Kanklı ulusunun urukları.*

urup (اوروب) *is.* Rub, kademin çeyreği, bir endazede sekiz olur, nısfı girah, gire, kırat, bir ısbı. **urubiye** altın çeyreği, ufak altıncık, rub'iye. Hint rub'iyesi gümüştür. *Rub'iye otu.* **rub'iye soğanı** girid.

us (اوص) *is.* Akıl, kiyaset, rüşt, edep, zekâ, feraset, fetanet, nühâ, sükun, hûş, hıred, ârâm. **us pahası** tecrübe, teyakkuz, mütenebbih.

usan (اوصان) Melâl, fütur, gönül darlığı, zucret.

usanç (اوصاغ) Bezgin, usanıcı, usandırıcı, müz'ic.

usandırmak (اوصاندرمق) Sıklet, fütur vermek, rahatsız, bî-ârâm etmek, ibrâm.

usanmak (اوصانمق) Zihin bezmek, fütur etmek, mizaç bıkmak, kerb, kelâl etmek, bizar olmak. Bıkmak, mide usanmak.

uskumru (اسقومرى) *is. Yun.* Maruf karnı beyaz balıktır, kerîrec. Yavrusu ve ve nüzayislisi tütün balığı, kurusu çiroz, bir nevi kolyoz, karnı beneklisi lipari. **Uskumru Çayı** Arnavutluk'ta. **Uskumru Köyü** Terkos Kazanı'nda bir büyük karyedir.

uslatmak (اوصلاتمق) Te'dip etmek, uslanmak, akıl başa gelmek, terbiye olmak, hilm gelmek. Kesb-i rüşd ve sükûn.

uslu (اوصلو) Akıl, edip, lebîb, zeki, fatin, hıred-mend, ercümend, hüşyâr, zîrek, metanetli, ferzâne, ağır, kâmil, ulü'l-elbâb, zevi'n-nühâ. **uslu at** yavaş. **uslu durmak** rahat oturmak.

usluluk (اوصلولق) Sükunet, meskenet, temkin, reşadet, hilm, mekânet.

usta (اوسته) *is., sf.* Üstat, muallim, esnaf, hıref, ser-kârî, cariyelerin mürebbiyesi. Mahir, hazık, marifetli, mütebahhir, hünerber, nihrîr, eski kurt, sanî'a-ber-dâz, pîşe ve dülger ustası, aşçı ustası, bir yerin gediklisi, pîşe-kâr. **usta çıkmak** mezun olmak. **usta olmak** hıbret, şeytanet kesp etmek, mezuniyet, pîşe-kârlık. *Hamam ustası.* **köşe ustası** esnafın kethüda yamağı. **yeniçeri ustası, aşçı usta** ortanın yüzbaşı makamında olan zabiti.

ustalık (اوسته لق) Maharet, hazakat, marifet, fıtnat, hile, muallim ücreti, üstat hakkı, ehl-i hırefte mezuniyet, pîşe-kârlık.

ustalıklı (اوسته لقلو) Mahirane, musanna, sanîalı, zemin-kârâne usta işi.

ustura (استوره) *is.* Sütür, musa, paki. **tıraş usturası** ülgeç, yülgeç. **cerrah ısturası**

bisture, cinbistur, milfât. Zebanzedi cımbız.

usturlap (اسطرلاب) *is. Yun.* Kevakibi ölçme manasına maruf irtifa aleti, envaı çoktur.

uşak (اوشاق) *sf.* Ufak, sagîr, çocuk, tıfıl, hizmetçi, hizmetkâr, etba. *Uşak fidanı.* **uşak kapan** kerkes. **uşak köpek** yavru. *Arap uşağı.* **at uşağı** at oğlanı, ahır halkı. **çadır uşağı** aşık, dişi, kasnı, zamk, aşık, vaşak, lezzâku'z-zehâb. **dükkan uşağı** tabi, şakirt. **el uşağı** halk. **ev uşağı** çoluk çocuk, ev halkı.

Uşak (عشاق) *is.* Kütahya'da Uşak maa Banaz ve Ulugöbek kazasını merkezi bir şehirdir.

uşkun (اوشقون) *is.* Keçi kulağı, aşkın.

utan (اوتان) Haya.

utanacak (اوتانه جق) Mayup, ayıp, ar.

utandırmak (اوتاندرمق) *(g.z. utandırır)* Tahcil, mahcup etmek, mezit lutf ile hacalet çektirmek, bâ'is-i hicâb olmak.

utangaç (اوتانغاج) Mahcup, müstehyî, şerm-sâr, şermin, serhin, şermende, utangaç.

utangaçlık (اوتانغاجلق) Utanıklık, şerm, ar, mahcubiyet, vikaha.

utanıcı (اوتانيجي) Müstahyî, şermîn, serhîn.

utanmak (اتانمق) *(g.z. utanır)* Ateş kesilip kızarmak, hicab şerm etmek, haclet çekilmek.

utanmaz (اوتانماز) Cerî, arsız, küstah, katı yüzlü, bî-hayâ, lain. *Sakalından utanmaz.* **utanmaz yüz tükenmez söz** damarı çatlak.

utmak (اوتمق) *f.l.* Yutmak, oyunda galebe kazanıp geçmek, ütmek ve ötmek.

uyandırıcı (اويانديرجي) **uyandırıcı saat** münebbih. **uyandırıcı edviye** münebbih.

uyandırmak (اويانديرمق) Uyarmak, ikaz, bîdâr etmek, ışık ve ateş ve fesat îkad, iş'âl, telhîb etmek, inbâ, mütenebbih etmek, hane ve duvar imar, i'âde-i ma'muriyet etmek, irşat etme.

uyanık (اويانق) *is.* Müteyakkız, bîdâr, zîrek, hüşyâr, müste'id, mütenebbih, yakazân.

uyanıklık (اويانقلق) Yakaza, intibah, basiret.

uyanmak (اويانمق) *f.l.* Uykudan kalkmak, bîdâr olmak, göz açıp teyakkuz ve intibah etmek, ilim, vukuf kesbetmek. İhtida etmek, nebatat canlanıp sürmek, müteyakkız olmak, fesat kalkmak. **gece uyanmak** tehecüt. Türkîde uymak. **uyganmak** uyanmak.

uyar (اويار) Kabil-i tesviye. *Uyarı yok.*

uydurma (اويدرمه) *is.* Taklit, sanî'a, urcûfe, nasb-ı yalan, esâtîr, sahrâ-nâme.

uydurmak (اويدرمق) Tabi, tevkif, celbetmek, tedbir, kıyas etmek. İstinbât, içtihat, istidlâl, tasnî etmek, siyaklamak. **ayak uydurmak** tevkîf-i hareket, talim, öğrenmek.

uygun (اويغون) Muvafık, mutabık, münasebet, lâyık, ahrâ, ucuz, zâhûn, râygân, erzan, şayan. **uygun gelme** tevafuk.

uygunluk (اويغونلق) Münasebet, mutabakat, istihkak, erzânî.

uygunsuzluk (اويغونسزلق) Fesat, nifak, nâ-revâ'î, şûriş.

Uygur (اويغور) Oğuzlara uyan büyük müttefik Türk ulusudur. Hint tarafından hattı ahz ile etrak ulusatına yazıcılık ve debirlik ederek lisanlarını Şarkî Türkler miyanında itibar bulmuş ve Çağatay Han vaktinde Tataristan'dan ta Horasan'a kadar yayılmış ve evlâdı zamanında müslüman Moğollara müşterek olup Çagatayî denmiştir.

uyku (اويقو) Nevm, rükad, refd, hâb-ı gaflet. *Uykuya dalmak, uyku basmak. Uyku ürkmek, uyku başa sıçramak, uyku dağılmak, uyku kestirmek.* **ashab-ı kefh uykusu** derin.

uykucu (اويقوجي) Uyku-zen, nevmân.

uykuluk (اويقولق) Sabilerin avucunda biriken pürüz. Kuzunun gırtlağında bir irice bez.

uykusuz (اويقوسز) **uykusuz komak** işkence etmek.

uykusuzluk (اويقوسزلق) İllet-i seher.

uyluk (اويلوق) Uyluk, reble. **uyluk dibi** kalça başı, uca, omaca. **uyluk kemiği** kalçadan dize kadar azm, fıhz.

uymak (اويمق) *f.l. (g.z. uyar)* Tav, mutavaat, mutabakat, muvafakat, zıddı muhalefet, Tebe'iyet, ittiba, imtisal, arda iktifâ ve başa iktidâ, inkiyâd etmek, ittifak, tevafuk etmek. Ucuz alınmak, tedbir ve tanzim olunmamak, mütenasip olmak, kapılmak, mütabaat, takallüt etmek. Benzemek. *Zaman zamana uymaz, zaman sana uymazsa sen zamana uy.*

uysal (اويصال) Tabi, tâyî.

uyuğ (اويوغ) **uyuğ su** râkid.

uyuğmak (اویوغمق) *f:l.* Yuğmak, süt donup yoğurt olmak. **su uyuğmak** hareketten kalmak. Türkîde uymak, uygumak, uyganmak, uyanmak bu asıldandır.

uyuklamak (اویوقلامق) Imızganmak, pinelemek, tünemek.

uyumak (اویومق) *f.l. (g.z. uyur)* Nâ'im, râkıd, bî-haber, hâb-âlûde olmak, gafil, bî-hûş olmak. Gunûde-i hâb, gaflet, uykuya dalmak. İş geri kalmak, taş yatır etme, yam yassı kalmak.

uyuntu (اویوندی) Miskin, uyur gibi duran, güden.

uyuntu (اویوندی) Tevâbi, avenât, tabi, mürit, mürde.

uyur (اویور) Nâ'im, râkıd, gunûde, râkid, durgun, hâbîde, gafil. **uyur su** gayr-i ârî, kâhil.

uyuşmak (اویشمق) Uzlaşmak, muvafakat, sâziş, âmiziş, ünsiyet etmek.

uyuşmak (اویوشمق) Tahaddur etmek, kesl, fütur, inhidâr. Kâhil olmak.

uyuşturmak (اویوشدرمق) İhdar, ağrıyı bastırmak, mezâl.

uyuşturmak (اویشدرمق) Tevfik, tesviye, becermek.

uyuşturucu (اویوشدیریجی) Muhaddar.

uyuşuk (اویوشیق) Meflûc, tembel, münhader.

uyuşukluk (اویوشیقلق) Mezâl, humûd. Kesâlet, betâ'et.

uyutmak (اویوتمق) Tenvîm, teskin, yatırmak, iğfal. Hâb, hargûş vermek. Usandırmak, maslahatı bekletip tehir etmek.

uyuz (اویوز) Ecreb, gergin. **uyuz illeti** cereb-ger, uyuzluk. **uyuz otu** giçik otu. **ağaç uyuzu** karrâ. **atların uyuzu** arra.

uz (اوز) *is.* Yavuz zıddı, uygun, iyi, yarar, cidd, sâlih, halim, oğuz muhaffefi, hub, nîgû. Münasebet, dirayet, fıtnat, kabiliyet manalarında *az olsun uz olsun, çok olup yavuz olacağına.* Türkîde **uzmak** terakki, temeyyüz, tefevvuk. *Az gitmek uz gitmek dereden düz gitmek.* **uz demir** alemdir.

uzak (اوزاق) Uzun çekici, ırak, ba'îd, gayr-i mahlût, aksâ, mütefâvit, mübâyin, mesafe. **uzaktan bakmak** hisse-mend olmamak, amed-dûrî, mehcûr, mahrum olma.

uzaklaşmak (اوزاقلاشمق) Tebâ'üd etmek, insirâh.

uzaklaştırmak (اوزاقلاشدرمق) Teb'îd.

uzaklık (اوزاقلق) Buut, kasiye, tefavüt.

uzamak (اوزامق) Tetâvül, tebâ'üd, imtidat, te'ehhur, uzaklaşmak, uzunlaşmak, boy atmak, uzalıp uzun olmak.

uzanmak (اوزانمق) *is.* Taarruz, itâle-i yed etmek, yatmak, mümted olmak, sirkat, süzülüp gevşemek. *Eli uzanmak.*

uzatmak (اوزاتمق) *(g.z. uzatır)* Tatvîl, met, bast, imhâl, zam, tehir, itnâb, ib'âd, teb'îd etmek, sarkıtmak, çeke çeke tariz. **ayak uzatmak** istihâf etmek. **çehre uzatmak** mükedder, münfail olmak. **dil uzatmak** lisan kameti uzanmak, eşirrâlık etmek. **el uzatmak** itâle-i dest. **ipini uzatmak** serbest bırakmak. **saç uzatmak** irsal etmek.

Uzeyr (عزیر) *is.* Adana'da maa Fank. Payas'a mülhak bir livadır.

uzganmak (اوزغنمق) Uzkanmak.

Uziçe (اوزیچه) *is.* Sırp'ta bir kaza merkezi şehirdir.

uzlaşma (اوزلاشمه) *is.* Muvafakat. *Uzlaşma senedi.*

uzlaşmak (اوزلاشمق) *is.* Uyuşmak, muvafakat, musalaha, müsaleme, pazar yapmak, müsâmele, müvacehe ile karar vermek, nifak, vifâka mu'âdât, müvâlata, adavet, muhadenet ve muhadenete mübeddel olmak, bozuşuk iken barışmak, davada sulh olmak.

uzlaştırmak (اوزلاشدرمق) Islâh, irzâ etmek, tavassut, faysal.

uzun (اوزون) Yarar, kâr-ger manasına uz, tavil, medîd, ba'îd, mümted, mufassal, diraz, ser-firaz. **upuzun** atvel, bülend, tûlânî. **uzun boylu** bâlâ-kad. **uzun çarşı** suk-ı kebîr. **uzun eşek** çocukların atlama oyunu. **uzun etmek** tatvil, itnâb, iksâr. **uzun gün** atvel-i nehâr. **uzun hayvan** yılan. **uzun kulaktan** bi'l-vâsıta. **uzun ömürlü** muammer. **uzun tutmak** tekellüf, te'ennî. **uzun uzadı** arîz, amîk, dîr u dirâz. **çok uzun** atvel. **eli uzun** sarik. **kolu uzun** muktedir.

uzunca (اوزونجه) Az uzun.

Uzuncaova (اوزونجه اوه) *is.* Uzuncaabat. Edirne'de bir kazadır, merkezi Hasköy.

uzunluk (اوزونلق) Tûl, medd-i kad. **uzunluğuna** tûlâ, tûlânî,

Uzeyr (عزیر) *is.* Uzar. Galatı uzar. Türkmenin kısak ulusından kayı aşiretinin bir boyu, Fırat kenarında Süleyman Şah vefatında oradan ayrılıp garba rücu eden dokuz boyun biridir. Onlar Uzar, Kara İsalı, Koşdemir, Nemrun, Kuzan, Kusun, Yüreğil, Bürger ve Ertuğrul oymağıdır.

Ü

ücra (اوچرا/اوجرا) *is.* Uç, kenar yer, ucrak mahal, aksâ-i bilâd.

üç (اوچ) *is.* Selâse, se adedi. **üç ambarlı** büyük kalyon. *Üç dişli. Üç göz. Üç kat. Üç şerefeli.* **üç köşe** müselles. **üçte bir** sülüs. **üçü bir** saçayak, müttefik.

üçer (اوچر) Sülâs.

Üç Kilise (اوچ كليسا) *is.* Erivan civarında Eçmayazın. Ermeni cemaatının kızıl elması makamında merkezi patriklerinin makamı.

üçleme (اوچله مه) Ufak yonca.

üçleme (اوچله مه) Halat bükümü, isparçene.

üçlemek (اوچله مك) *is.* İki mevcut şeyi zam ile üç etmek, üçe bölmek, teslîs. Tarlayı üçte bir mahsul mukabilinde çiftçiye kira etmek Bir şeyi üç kat bükmek.

üçler (اوچلر) Ekanîm-i selâse.

üçlü (اوچلو) Sülâsî.

üçlük (اوچلك) Üçe, üç kuruşa olan.

üçüncü (اوچنجي) Sâlis.

üçüz (اوچيز) Üçüzlü, selâsî.

üf (اوف) *es.* Yuf, of muhaffefi, teneffür alâmeti.

üflemek (اوفله مك) *is.* Ağızla yel edip savurmak, nefh, dem çıkarmak, öttürmek, tefrîl edip şişirmek. Boğazlanmış hayvan üflemek. Körükle tenfîh etmek, ney üflemek, nefes kesilip solumak. **okuyup üflemek** nefes etmek. *Bir üfürüm tütün.*

üfteri (اوفترى) *is. Yun.* Eğrelti otu, bir nev kuzgun ekmeği.

üfürmek (اوفورمك) Üfür üfür üflemek, esmek, hübûb.

üfürülmek (اوفورلك) Üflenmiş tulum gibi şişmek, yanıp su olarak kabarmak, intifâh.

üfüründü (اوفورندي) Su dolmuş, şiş kavlama, su dolan yer.

üğü (اوگو) Üygü, puhunun büyük nevi yahut erkek puhu, zuva, cuğd, kabîse.

üh (اوه) *es.* Pek küçük çocuk sesi, bükâsı, te'evvüh.

ükelek (اوكه لك) *is.* Küçük kelebek, güve gibi gündüz pervanesi, bir nev gülek, ya bügelek.

üksü (اكسو) *is.* Bir ucu tutuşmuş pardı, ateş ölçerledikleri değnek. Kütük olursa küskü gibi mesâ'îr, cezve. **fesadı üksülemek** iş'âl, nâ'ire-i nifâk ve isyan, azgınlığı çıralamak. Avrat sözü otlu, üksülü.

üleş (اولش) *is.* Pay, hisse, kısmet.

üleşici (اولشيجى) *is.* Hissedar.

üleşmek (اولشمك) *is.* İktisâm etmek, paylaşmak, bölüşmek.

üleştiri (اولشدري) Şunda bunda serpinti, seyrek.

üleştirmek (اولشدرمك) Tevzi.

ülgeç (اولگج) *is.* Yülügeç, yülümek aleti, ustura, sitre.

ülke (اولكه) *is.* Arabîde elke. Hıtta, memleket, memalik, diyar.

ülker (اولكر) *is.* Hav, kadife ve şeftali tüyü, ziber, vebr, nâ'im.

ülker (اولكر) *is.* Türkisi örgev, örgü, nazım, dizi. Pervin, ıkd-ı süreyyâ dedikleri dizilmiş altı yıldız. **ülker dönümü fırtınası** teşrîn-i sânî evâsıtı.

ülkersiz (اولكرسز) Havsız şeftali, duraki.

Üluğ (الوغ) *is.* Hersek'te Foça kazasının nahiyesidir.

ün (اوك) *is.* Bazan ün ve üy telâffuz olunur. Zî-ruh sesi, sayha, avaz, yaygara, şöhre, şayia, iştihar. Bülend avaz ile olan lâhn. Ezgi zıddı. **kuru ün** şöhret-i kâzibe. **ününe gitmek** bilâ-taharrî.

ünlemek (اوكله مك) Çağırmak bağırmak, sayh, sayyah avaze etmek. Teganni, feryat, terane etmek, (ırlamak, terennüm).

ünlenmek (اوكلنمك) *is.* Seslenmek, yaygara etmek, ortalığı inletmek.

ünletmek (اوكلتمك) *is.* Yaygara, teganni ettirmek.

ünlü (اوكلو) Meşhur, tefavvuk ve itibar sahibi.

ünürdemek (اونردمك) Galat-ı meşhûru hüngürdemek. Hüngür hüngür ağlamak, asabî irticâc ile girye, şehk.

Ünye (اونيه) *is.* Karasi'de Edremit'e tabi bir nahiyedir.

Ünye (اونيه) *is.* Canik'te maa Fatsa ve Karakuş ve Fenaris kazasının merkezi bir bender.

ürek (اورك) Davar, sürgü yetişip çoğaldığı yer, arı toyu.

üremek (اوره مك) *f.l. , (g.z. ürer)* Çoğalıp türemek, münteşir olmak, çabuk yayılıp yetişmek, iş göze görünüp meydana çıkmak.

üretmek (اورتمك) Bir nevi koyun, meyve çiçek yetiştirip teksir, neşir,

ürgün (اورگون) Su irkilip birikmek, taşmak ile hasıl olan göl, tuğyan, mâ-i tûfân.

Ürgüp (اورگوب) *is.* Niğde sancağında maa Yahyalı ve Develi ve Karahisar kazasının merkezi.

Ürgüp (اورگوب) *is.* Niş civarında bir kaza merkezi kasaba.

ürkek (اوركك) Vahşi, mütevahhiş, yılgın. Kolay korkan, remîde. **ürkek adam** cebân. **ürkek at** harûn.

ürkeklik (اورككلك) Vahşet, tevahhuş.

ürkmek (اوركمك) *f.l. (g.z. ürker)* Hafif korkup sıçramak, vehleten korkup irkimek, hadşe, tehâşî etmek, çekişmek. Vahşet etmek, kaçışmak, nebatat, mahsul bozulmak, şaşmak.

ürküntü (اوركندى) Haşyet.

ürküntülük (اوركنديلك) Umumun korkusu, halecân.

ürkütmek (اوركتمك) Tahdîş, tavhîş, terhîb, infâr, kışkış etmek, uçurmak. **can ürkütmek** katl-i nefs, itlâf. Bir şeyin uçlarını kırpmak. *Ağaç ürkütmek.*

ürperme (اورپرمه) Ürkme, kaşa'rîre.

ürpermek (اورپرمك) *f.l., (g.z. ürperir)* Tüyler diken olmak, deri iğne iğne kabarmak, ikşi'râr, izbi'rar. Korkudan saçlar dikilmek.

ürüme (اورومه) Vehvehe-i kilâb, av'av-ı sek, taarruz-ı hazele.

ürümek (اورومك) *f.m., (g.z. ürür)* İt havlamak, harlamak ve hırlamak ve ulumak fiillerinden gayri bağırmak, zenûbîden. Durduğu yerde havlamak, av'av. Hücumla harlamak, ta'arruz-ı seg mağmûm olup uzun uzun sinlemek. *İt ürür kervan göçer.*

Üskübî (اوسكوبى) *is.* Bolu'da Konraya mülhak kaza.

üsküdar (اسكدار/اسكودار) *is.* Kanlı ipsidi, tekerlek parçası, Fârisi-î kadîmde menzil-hane.

Üsküdar (اسكدار) *is.* Belde-i sâlise liva merkezi bir şehir. Kazaları Üsküdar, Şile maa Beykoz, Kartal maa Gebze, Kızıl adalar. **Arnavutluk Üsküdarı** İşkodra.

üsküf (اسكوف) *is.* İskif dahi olur. Baş aleti, üskufa ve pamuklu terpuş. **altın üsküf** sabıkta saray ağalarının külâh-ı zeri, tas şeklinde ve kulaklısı olurdu. **üsküflü doğan** bâz-ı sefîd.

Üsküp (اوسكوب) *is.* Rumeli'de sancak merkezi bir şehir. Kazaları İştib, Radovişte, Koçana, Kıratova, Eğridere, Komanova.

üst (اوست) *is.* Fevk, satıh, sırtta olan libas, esvap. *sf.* Mâ-fevk, âlî, ulya, bâlâ, fevkanî. **üst baş** elbise, câme. **üst baş çıkarmak** elbise değiştirmek. **üst başı** yanı başı. **üst çıkmak, üste komak. üst gelmek, üste üstüne mal etmek** tekayyüd. *Üst kat. Üst tetik.* **üst üste** seviyyen. **üste almak** libas sırta olmak. **üste etmek** terk-i mâl. **üste olarak** zam. **üste vermek** zarar. **üste vurmak** müzayede. **üstümüzden ırak** dağlara taşlara. **üstüne alan** mültezim. **üstüne almak** kayıkçı küreği geri çekmek. **üstüne yatmak** gasp. **üstüne yürümek** hücum. **alt üst** zîr ü zeber, iki yüzlü börek. **baş üstü** hâme. **baş üstüne** pîrâye-i hâme-i tebcîl, emrüküm mutâ. **baş üstünde yeri var** be-ser ü çeşm. **dam üstü** sakf. **kalbur üstü** mütehayyiz. **mektup üstü** unvan, zarf yazısı. **ne üstüne lâzım** ne vazife. **pekmez üstü** köpük, kaymak. **süt üstü** baş, serşîr. **tepesi üstüne** der-akab. **yol üstü** cadde.

üstelemek (اوسته له مك) *is.* Artmak, bastırmak, izdiyâd, galebe, tekrar, nüks.

üstlük (اوستلك) Abdestlik örtü, üst libas, acem gömleği.

üstübeç (استوبج) *is.* İsfîdâc, sepîde, kurşun boyası, madeni beyaz toprak üstübeç. *Astar üstübeci.* **kaba üstübeç** türabî beyaz.

üstün (اوستون) *is.* Fetha, nasb. Galip, fâ'ik, mutlaka üst olan. **üstün gelmek** gale-

be, tefevvuk. **üstünköy** sathî. **iki üstün** tenvinli.

üstünlemek (اوستونله مك) *is.* Fetha ile okumak.

üstünlük (اوستونلك) *is.* Tasallut, galebe, tegallüb, ulüvv, el üstün.

üstüpü (استوبو) *is.* Ketenin ve üskü olmuş kenevirin kabası, katığı, ustubba, didilmiş halat. **salamastra üstüpüsü** istorpa.

üşek (اوشك) *is.* Küçük vaşak, kara kulak nevi.

üşen (اوشن) *is.* Kesl, kesâlet, tekâsül, ihmal. Nadiren üşeniklik denir, tembellik gibi.

üşenç (اوشنج) *is.* Üşengen, mütekâsil, mühmil, doğduğuna pişman, kâhil.

üşendirmek (اوشندرمك) *(g.z. üşendirir)* Kesl vermek.

üşenmek (اوشنمك) Betâ'et, tekâsül, fütur etmek, kabran, üşengen olmak.

üşmek (اوشمك) *f.l. (g.z, üşer)* Yığılmak, tecemmu etmek, tahüşşüd, başa toplanmak, izdiham, tebâdür.

üşümek (اوشومك) *f.l. (g.z. üşür)* Soğuk hissetmek, bir yerden müteesir, berdân olmak, üşüyüp donmak, tir tir titremek, serdî-i havâdan müteessir olmak. Soğumak manasına galattır. *İnsan tüylendikçe üşüyor.*

üşüntü (اوشندى) Muhaceme, karga derneği, müzâheme. **üşüntü etmek** işi şitâb ile, el birliğiyle bitirmek.

üşürmek (اوشرمك) *(g.z. üşürür)* Taslît etmek. **düşmana kılıç üşürmek** kılıçla üzerine koyulmak. Kalabalık toplamak. *İşe amele üşürmek.*

üşüşmek (اششمك) Kesret-i nâs vesaire karınca gibi üşmek, tehâfüt, tehâlük.

üşütmek (اوشوتمك) Soğuklamak, soğuk almak, tebrîd etmek.

ütmek (اوتمك) *f.l.* Oyunda yutmak, geçmek.

ütü (اوتو) *is.* Ateşe hafifçe tutmakla eşyaya verilen perdaht, kumaşın ve derinin ülkerini ve kıllarını dökmek ve yatırmak için ateş. Şeyin yüzünü düzleme, ütü için kullanılan demir alet, raht-mâl, cendere, silindir. *Paça ütüsü. Su ütüsü.*

ütücü (اوتوجى) *is.* Sıcak demir ya baskı ile kumaş ve libası ütü eden ehl-i hirfet. Perdahtcı, mengeneci, alev ve suda deri ve baş ve paça alazlayıp temizleyen esnaf. Ütücü bazan çıkıkçı manasına. Türkide ütükçü.

ütülemek (اوتوله مك) Ütü etmek, kumaşları düzlemek, tüyleri alazlama.

ütülemek (اوتوله مك) Kırık ve çıkık uzvu baskı ve bağ ile yerine getirmek, ret, tecbîr, sarmak.

ütülenmek (اوتولنمك) *is.* Alazlatmak, bir şeyin yüzü hafifçe bozarmak.

ütületmek (اوتولتك) *is.* Bir hayvan bir tarafının tüylerini kaza ile yakmak.

ütüme (اوتومه) *is.* Ateşte alazlanmış taze buğday, ferik.

üvendire (اوكندره) *is.* Öğendere, öküz kullandıkları iğneli değnek, messâse. Küçüğü bizlengeç, uzunu mestere, arda.

üvey (اوگى) Öyeği, öz zıddı, sadrı olmayan. **üvey ana** râbbe. **üvey ata** râbb. *Üvey kardeş. Üvey oğul.*

üveyik (اوكيك/گوگه يك/گونه يك) Yabanî güvercin büyüğü, tahtalı fahta.

üveymek (اوكيمك) Güvercin kumru ötmek, göğüsten inildemek.

üvez (اوگز/اوز) *is.* Döngele müşabih maruf meyve. **kuş üvezi** sakız ağacı nevinden irice yemişli fidan, mercan ağacı.

üvez (ايوز) *is.* Hayvanatı sokup kanatan bir nev murabba sinek

üzek (اوزك) Öküz arabasının tekerlek oku.

üzengi (اوزنكى) *is.* Kısalıp uzayan ve üzülen şey, rikab. **üzengi ağası** rikab-dâr. *Üzengi kayışı.* **üzengi koçamanı** kazgan. **üzengi piyalesi** ayak, pabuç.

üzengilemek (اوزنگيله مك) Mehmuzlamak, sürmek, ılgar, tahrik, iğrâ.

üzeri (اوزر) *is.* Yüzrak. Türkîde üz, üze fevk, üst yüz, taşra taraf, sath-ı hâric, sırt üstüne, üstünde. Tebeiyet, mütabaat manasına; **emir üzerine** hasbe'l-emr, ber-vech-i fermân, mûcib-i fermâde. Alâ manasına; **bunun üzerine** buna dair, alâ hâzâ gibi. Üst baş manasına; *üzeri temiz*. **üzerde para bulunmamak** beraber. **üzerinde** sırtında, uhde, zimmet üzere lâzım olan. **üzerine almak** taahhüt. **üzerine atmak** itham, isnat. **üzerine düşmek** ibrâm. **üzerine lâzım değil** malayani. **üzerine varmak** basmak, gıcılamak. *Mektup üzeri.*

üzerlik (اوزرلك) Buhur edilen yabani sadef tohumu, sedâb, sipend, harmel.

üzgeç (اوزگج) Çekilip alınır ip merdiven . *bk. özdenk.*

üzgün (اوزگون) Zebûn, rencûr, üzülmüş, hasta. Bir pis balıktır, adı hatırası için üzgün marzata yedirirler kâr eder.

üzgünlük (اوزگونلك) Mihnet, azap, zebunluk, zaaf, rencûrî.

üzlük (اوزلك) Günlük hastalara tebhîr olunan buhurlar, tütsü, hulf.

üzmek (اوزمك) Türkî'de uzmak. Gerip, uzatıp gevşetmek, parçalamak, sölpük, hasta etmek, can sıkmak, cefa etmek. **üze üze kuyruğuna geldi** tamam oldu, bitti.

üzmelik (اوزمه لك) Sakız otu, avsec, her türlü reyhanî ot, tohumu.

üzülmek (اوزلك) Fersûde olmak, bez eriyip akar gibi eskimek, hastalık uzayıp rencûr düşmek. Eyyam-ı nekahette zebûn olmak. Hastalık üstelemek, muazzep olmak, zaaf gelmek, gerinip zebun olmak, iç çekilip bir şey arzu etmek, can çekinip özlemek, imrenmek, dilemek, temenni. Deriyi çekip yüzmek. **üzüm üzüm üzülmek** ziyade güç üzülmek, bitap.

üzüm (اوزوم) *is.* İneb, engûr. **üzüm salkımı** ankûd. **salkım üzümü** hevenk. **üzüm ağacı** asma. **üzüm çubuğu, üzüm kütüğü ve kökü** bağ, kerûm. **üzüm şırası** nebîz. *Üzüm turşusu.* **kuru üzüm** zebîb. Envaı çoktur: *İzmir, siyahi, aladers, parmak, çavuş, fesleğen üzümü, köle doyuran, razaki, razaki-ruy, nigâr, çekirdeksiz, sultani.* **kuş üzümü** küşniz. *Dimrit, kumla, keçi memesi, misket, yapıncak, it üzümü,* bektaşi üzümü *ki şarabı olur, Frenk üzümü.* Macar üzümü *burç ağacının meyvesi bk. ökse. Defne, mersin.* sarmaşık üzüm *tanesi piç kalan salkım. Neferiye, pehlivan çavuşu, tilki kuyruğu, pat üzüm, diş kamaştıran, alakastra, cumbur, yedi veren. koruk.* **üzüm suyu** bint-i ineb, süçi, çakır.

Üzümlü (اوزوملو) *is.* Menteşe sancağında Megri'ye mülhak bir kaza.

üzüntü (اوزندى) Can sıkılma, yürek çekilme, merak, endişe, eza, azap.

V

Vadi-i Şarkî (وادى شرقى) *is.* Karaman'da, Dımışk'ta Vadi-i Acem, Vadi-i Nebi, Vadi-i Beyrut. Vadiyü'l-Kura.

vaftiz (وافتيس) *is. Rum.* Hiristiyanların ta'mîdi.

vah (واه) *n.* Ah, vay, aman, eyvah, vaveylâ gibi istiğrap, hayret, te'evvüh, keder içindir. Heyhat, hayıflanmak. *Vah başına vah gönül.*

vaha (واح) *is.* Lisan-ı Kıbtîden Yunanîye ve Arabîye nakl olunmuş kelimedir. Kumluk ve çöl ortasında vaki yeşillik adası, livâhu'l-hârice. **süyûhu'l-vâhât** Afrika sahârîsinde çayırlık yerler. Vadi. enlisi.

Vakfıkebir (وقف كبير) *is.* Trabzon'a mülhak kaza.

Vakıflar (وقفلر) *is.* Menteşe'de Tavas'a mülhak kaza.

vaketa (واكته) *is. İt.* İnce meşin.

vak vak (وقواق) *es.* Kaba kuşların savtı. Naçil cevizi ağacında kuruyup takırdadığından kinaye ve kavak ağacı, ördek gibi paytak.

Valyevo (واليه وو) *is.* Sırbistan'da bir kaza merkezi şehirdir.

vampir (وامپير) *is.* Bir nev büyük yarasa, cadı, gûl manasına gelir.

Van (وان) *is.* Vilâyet ve liva kürsüsü şehir ve kale. Kazaları; Van, Çölemerik ve Beytü'ş-şebap ve Nasturi ve Çal Mahmudi maa Hoşab, Çatak maa Nurduz ve Elbak, Muges, Gevaş maa Karçeken, Gevar maa Şemdinan, Erciş maa Pargiri, Adilcevaz. Sancakları Van, Hakkâri, Muş, Bitlis. *Van kedisi, Van gülü, Van gölü.*

vapur (واپور) *is.* Aslı buhar manasına çark gemisi. Iskaru ve davlumbazlı gemi. **vapur arabası** vagon. **çark arabası** lokomotif.

var (وار) *e.* Mevcut manasına haber ve fiil yerinde, yok zıddına müstamel. Mevsufunda *var olsun.* **var etmek** yaratmak. **var evi** kerem evi. **var kuvveti pazıya getirmek**, bezl-i makdûr. **var olmak** kevn, temâdî, beka. **var yemez** pinti, bahîl, mümsik. **var yok** cümle. **varı tüketmek** bezl-i mâmelek, israf, bûd u nâ-bûd. **varı yoğu** malı, menâli. **varım** mâhasal, ömür. **varsa** eger. *Varsa da yoksa da hepsi o.* **adı var** nâ-bûd. **bir var bir yok** fani. *İşte eli var.* **yoktan var etmek** yaratmak.

Varadin (وارادين) *is.* Macaristan'da bir hıtta merkezi kale.

varagele (واره كله) *is.* Su ubûr eden kayıklar tutup bir yakadan diğere ip üstünde akan müteharrik makara.

varavara (واره واره) *is.* Git git, vararak, gittikçe, tedrîcle, refte refte.

Varay (واراى) *is.* Amasya'da Mecitözü'ne mülhak kaza.

varda (واردا) *n. İt.* Gözet manasına haykırma. Hıfz-ı siper. Bir nevi kayabaşı, koşma aydın havası gibi. *Varda banda, varda prova, varda dümen. ön varda topları, varda kova.* **vardakosta** harif, eşbeh, kabadayı, zıpır; sahil bekçisi olan fırtınaya dayanır kavi gemiler. **varda topu** ihbar. Varda sol güneş siperi, geminin kenarına çekilen perde. **varda yeri** gardiyan kulübesi.

Varda (واردا) *is.* Macaristan'da bir kaledir.

vardacı (وارداجي) *is.* Varda çağıran bekçi.

vardamana (وارداماته) *is. İt.* El muhafazası, merdiven kenarına çekilen ip ya çuha kenar. **vardavla** vardasolu, fırdolayı astıkları tentenin kenarını kastıkları zincir ki demir trabzanlar başına geçmiştir.

Vardar (واردار) *is.* Selânik'te bir nehir. *bk. Vardar lenicesi. Kara Vardar.*

vardırmak (واردرمق) *is.* İsal, irat, iblağ, manayı zihinlere vardırma, teblîğ-i belâgat.

vardiya (غارديا) *is. İt.* Nöbet, nöbet mahalli.

varılmak (وارلمق) Vasıl olmak.

varış (وارش) Fehim, süratle intikal. **varış görüş** ülfet, görüş, barış,

varışlı (وارشلو) Fatin, zeki, fehimli.

varıvermek (واريويرمك) Varışmak, gelip gitmek, görüşmek, barışmak.

varil (واريل) *is.* Küçük fıçı. Fıçı resminde varil, çanta. *Varil düğme.*

varlık (وارلق) Vücut, kevn, mal, servet, sâmân, galatı variyet.

varlıklı (وارلقلو) Maldâr.

varmak (وارمق) *f.l.* Aslı barmak. Bir yere yetişmek, vusul, derk, intikal, teferrüs, istitlâ, zevke varmak. Bülûğ, intâc-pezîr. **var, ne halin var ise varıver** haydi bakalım. **sıra vardı** safla varan, gelen. **vardı** kara oyunu. **aşağı varmak** tarh. **el varmamak** adem-i iktidâr. **ere varmak** tezvîc olmak. **iş fenaya varmak** ahir vahim olmak. **iyi varmak** sür'at-i intikal, güzel reftar etmek, rağmen hareket. **farkına varmak** ka'rına vasıl olmak. **künhüne varmak** tetkik etmek, teyakkun. **üste varmak** basmak, bağteten zorlamak. **üstüne varmak** hücum, gacılamak, zorlamak, mustar etmek. **yanına varmak** tekarrüb, mukarenet.

Varna (وارنه) *is.* Bir liva merkezi şehir ve bender. Kazaları Varna maa Kozluca, Pravadi, Balçak, Minkaliye. Hacıoğlu Pazarcığı. **Varna mumu** dibi kırmızı davet armağanı.

varoş (واروش) *is.* Baru içinde barınmış mahalle, kale haricinde şarampol ve hendek ile mahfuz mahallât.

Varsak/varsak (وارساق) *is.* Tatardan bir aşirettir. İçel'de müteferrik olmuştur. Varsak bir nev enli yatağan nimce, bir nevi kayabaşı, hava.

Varşova (وارشاوا) *is.* Sabıkta Lehistan'ın payitahtı bir şehir.

Varto (وارطوی) *is.* Muş'ta bir kazadır. Vartoylar denir.

varyos (واريوس) *is. Rum.* Taşçıların ağır topuzu, demir tokmak, metin. Farisîde varya.

Vasıt (واسط) *is.* Müntefek'te bir kaza merkezi şehirdir.

Vasilvi (واسلوی) *is.* Boğdan'da bir kaza merkezi şehir.

vaşak (واشاق) *is.* Kedi ecnasından kara kulağın büyüğü. Adana, Erzurum, Moskova vaşağı kürk. Vaşak kürkün ayağı paçası, cılkovası, sırtı, nâfesi. Küçük nevi üşek.

vatoz (واطوز) *is.* Maltızların yediği envaı çok bir cins balıktır. Büyüğü tarpana, köpek balığı rina, kamçı kuyruklu, iğneli.

vav (و) Elifbâ-i Osmânînin otuzuncu harfi, hesâb-ı cümelde altı işareti. **siyakat vavı** eğri, çarpık şey. Dahi manasına harf-i âtıfa ve dahi, feamma. **vav tarafta vaki olmak** sahabet. Zammeye işaret olur ve zamme-i mufahhamanın basitinde **o,** memdudunda **u** zamme-i mürakkafa mebsutunda **ö,** maksurunda **ü** okunur.

vay (واى) Aman vay. Taaccüp içindir. *Şah vakıf gerektir alıvâle, vükelâya kalırsa vay hâle. Vay siz misiniz? Vay efendim!*

vazgeçmek (وازكچمك) *f.l.* Bâz-âmeden, vaz gelmek gibi boşlamak, bırakmak, terk, ferağat, rafz, keff-i yed etmek, hali olmak. **vaz geçti** sabıka kine.

vazo (وازو) *is.İt.* Zî-kıymet saksı ve küp.

vedre (ودره) *is.* Çotra, süt gerdeli, kavata, ölçek.

Vehran (وهران) *is.* Cezayir-i Garp'ta bir şehir ve liman.

vekmeşk (وكمشك) *is.* Bazı mahalde germeşk ağacına denir. Aslı Arabîde sakız ağacı.

velense (ولنسه) *is.* İslimye filânilası, tüylü şayak.

Velile (وليله) *is.* Galatı Melile. Mağripte bir şehirdir.

Venedik (وندیك) *is.* Arabisi bundık. İtalyan şimalinde hıtta merkezi sabıkta cumhur kürsüsü bir şehirdir. *Venedik altını bk.yaldız.* **Venedik dürbünü** çürük mukavva gibi kaba şey. *Venedik körfezi. Venedik sepeti, koğuşu tahtası. Venedik toçası.*

Veniçe (ونيچه) *is.* Nasliç'e mülhak bir nahiye.

verdirmek (ويرديرمك) İade etmek.

verdirtmek (ويردرتمك) Teslim ettirmek.

verecek (ويره جك) Deyn-i münâsib.

verememek (ويره مامك) Diriğ etmek, lâyık görmemek, yakıştırmamak, me'mûl etmemek.

veresi (ويره سى) **veresi nesne** veresiye olan şey, eğreti, âriye, müstear, muhayyer, ret ve kabul ihtiyarıyla. **veresi ardında gezmek** matlubat tahsil etmek, tahsildar gezmek. **veresi,** bir nev limon.

verev (ويرو) Vüreyb, nekîb, münharif, bir yana eğilmiş, kaçık.

vergi (ويركو) *is.* Dad, dehş, bezl, hediye, bahşiş, rüşvet, sâliye, salyane, tekâlîf-i resm, mal, divan. **Tanrı vergisi** hudâ-dâd, dâd-ı

Hak. **vergili adam** sahi. *Vergi bakayası.* **Ali Paşa vergisi** münasebet.

verim (ويرم) Mahsul, mebzuliyet.

verimli (ويرملو) **verimli ağaç** meyvedâr.

veriş (ويريش) Alış veriş, her türlü muamele. *Alışına verişim tarhanana bulgur aşım.*

veriştirmek (ويرشدرمك) Şetm, sebb etmek.

vermek (ويرمك) *f.m.* İta, tediye, borç ödemek, teslim etmek, def, kabz, def, ata, ihsan, bahş, terk, bezl, ihale, havale, tevcih, atf, ihtimal, tevil etmek. *Alınan verilen,* Muaveneden; *alıvermek, verivermek. Ad vermek. Ad haber vermek.* **akça bohça vermek** ihdâ. **akçe vermek** eda. *Alıp vermek. Aman vermek. Ara vermek. Arka vermek. Ateş vermek. Ateşe vermek.* **başbaşa vermek** aklına vermek, hamletmek. **baş vermek** feda, uç göstermek. *Bel veren.* **bel vermek** eğilmek. *Bereket versin. Boyun vermek. Boy vermek.* **çıban baş vermek** burulmak, başaklanmak. **ehemmiyet vermek** itina etmek. *El vermek.* **el ele vermek** terfîk, ıslâh-ı mabeyn, pazarlık, kat etmek, tutuşup yürümek. **ele vermek** ihanet. **elini vermek** kifayet. *Haber vermek.* **hediye vermek** ithaf, ihdâ. **kaçamak vermek** firar. **kulak vermek** istimâ. *Mana vermek.* **nefes vermek** nefh. *Ödünç vermek. Pay vermek. Pey vermek. Renk vermek. Selâm vermek.* **senet vermek** zamin, müteahhit olmak. **söz vermek** vaat, taahhüt etmek. **süs vermek** bezemek. **şan vermek** ün peyda etmek. **üstüne vermek** ilâve, ziyadesini eda. **varıver** haydi. *Veresiye vermek. Vergi vermek. Zahmet vermek.*

Vestan (وسطان) *is.* Van'a mülhak bir nahiyedir.

Vezirhanı (وزيرخانى) *is.* Bilecik'e mülhak kasaba.

Vezirköprü (وزيركوپرى) *is.* Nâm-ı dîger Kedgara. Amasya'da kaza merkezi.

vıcık (ويجق) *sf.* Aslı bıcık. Cıvık, sıvık, sıvışık.

vıcıklamak (ويجقلامق) Yoğurur gibi lüzûcetlendirmek, bulaştırmak.

vık (ويق) *es.* Mahnuk ses. **vık dememek** tahammül, inat etmek. **vık dedirmemek** müsaade etmemek. **vık vık** fık fık, boğulmak.

vıklamak (ويقلامق) Mihnet, yük altında ıklamak, sıklamak, sızlanmak, fıklamak.

vırıldamak (ويرلدامق) Tasdî, iştikâ, baş eti yemek.

vırlamak (ورلامق) Baş ağrısı verip tasdî etmek, vırıltı etmek.

vır vır (ورور) *is.* Ses, suda. **vırvır etmek** münâzaa.

Vışgrat (ويشغراد) *is.* Visoka. Saray'da birer kaza merkezi şehir.

vız (وز) *es.* Hevamm ve haşerat uğultusu, süratle hareketin sesi. **vızır vızır** serî'an, bilâ-tereddüd, mütetâbi'an. *Vız savuşmak.* **vızvızî** yelek.

vızıldamak (وزلدامق) *is.* Vızlamak, vızıltı etmek.

vida (ويده) *is.* Burgulu ve halezonlu ekser, ağaç burgulu baskı. *bk.cıvata.*

videle (ودله) *is. İt.* Dana köselesi, ak kösele.

Vidin (ودين) *is.* Tuna'da liva merkezi kale. Kazaları Vidin maa Adakale, Sahra maa Adliye, Belgratçık, Lom, Rahova, Berkofca, İvraca.

Vilçitrin (ولچترين) *is.* Prizren'de kaza merkezi şehir.

vira (ويره) *e. Rum.* Bir düziye.

vira (ويره) Teslim. *Vira bayrağı.*

vişne (وشنه) *is.* Kızıllık manasına Farisîdir. Ekşi kiraz nevi alubalu, inallı ballı. **vişneçürüğü** kızıl kahve renk.

Vize (ويزه) *is.* Tekirdağı'nda kaza merkezi şehir.

vizite (ويزيته) *is.* Ziyaret, tabip görmesi. Tabip ücreti.

Vlaşka (ولاشقه) *is.* Eflâk'ta bir kazadır. Merkezi Yerkökü kasabası.

volta (اولتا/ ولته) *is. İt.* Devir, defa manasına gemi bir sağa sola doğru, rüzgâra karşı yürümek. **volta vurmak** sağa sola ayak voltası edip gezinmek. Rüzgârdan istifade ile tedbîr-i emr etmek. Bol bulmak, idare, medar kılmak.

voyvoda (ويوده) *is.* Slâv lisanında ağa manasına subaşı, kavim reisi. Sabıkta *Boğdan voyvodası, Galata voyvodası.*

vratika (ورانيقه) *is.* Bir nehasif envaından hıbak-ı râ'î, virane papatyası. **kızıl vratika** misk otu.

vronika (ورونیقه) Çıban otu.

vula (ولە) volta. *is.* yelken

Vulça (ولچه) *is.* Eflâk'ta bir kaza merkezi Rımık kasabası.

vuradurmak (اوراطورمق) Vura vura, vuracak gibi hazır durmak, doğan kabarıp şikâra kastetmek.

vurçuk (اورچوق) Vurulan, kurulan şey, ebe örikesi.

vurdurmak (اوردرمق) Süvari eğerden mecruh olmak, tahrip, seby, gâret ettirmek.

vurgun (اورغون) Vurulmuş, mecruh, musâb, meftun, cerh, tu'me. Sürgün avı **vurgun avı**. *Eyer vurgunu. Hava vurgunu.* **sevda vurgunu** cevâr. **süt vurgunu** çalkanması, süt hastalığı, kına. Kâğıt oyununda vurgun.

vurgunluk (اورغونلق) *is.* İbtilâ.

vurmak (اورمق) *f.m (g.z. vurur)* Çatmak, çalmak, yere çarpmak, değmek, çelmek, sançmak, kakmak, sadm, lems, darp, şenk. Kurşun ile dokunmak, isabe, cerh, katl. El ve tokmak ile kakmak, dekk, lekz. Uğramak, göze ilişmek, tesir, yük sarmak, haml. Eyer, başlık, köstek takmak, yelken bendetmek, destek dayamak, çadır kurmak, rekz, ilâç ve boya ve yağ sürmek, mesh, başa çarpmak, baş ağrımak, sudâ. Bozmak, düşmanı kahr etmek, düşman vilâyetini harap etmek. **aç kendisini arslana vurur** atılmak, vur, savlet. **bir atıp iki vurmak** kinâye söylemek, bir ok atıp iki kuş. **el vurmak** lems, mübâşeret. **güneş vurmak** teşemmüs. **güneş vurmak, gölge vurmak, rüzgâr vurmak** isabet etmek. **iki rakamı vurmak** darp. *f.l.* Yoldan sapmak, bir tarafa saldırmak, bir yerden geçmek, gemi sahile düşmek, ca'li harekâtta bulunup bir vadiye sapıp dokundurmak. Meselâ *deliliğe vurmak*. **açığa vurmak** ilân, ızhar. **baş vurmak** tesaddi, müracaat, gemi oynamak. **başa vurmak** sudâ vermek, kakmak, imtinân. **bilmezliğe, görmezliğe vurmak** tecahül. **boyun vurmak** katil. **boyuna vurmak** sille şaplatmak.

dem vurmak mütesaddî, müddei olmak. **el vurmak** mübâderet, müdahele, çırpınmak, karsma, alkış. **gün vurmak** geçmek, teşemmüs. **içeri vurmak** zahirde olan emraz batıp em'â ve ev'iyeye tesir etmek. **kervan yol vurmak** rehzenler tariki katetmek. **kömür vurmak** dokunmak. *Körlüğe, hastalığa vurmak.* **kulak vurmak** istimâ. **lâf vurmak** teksîr-i kelâmla iş görmemek, muhavere etmek. **mevc vurmak** huruş. **nalına mıhına vurmak** sadalamak. **nara vurmak** yaygara edip sayha atmak. **olta vurmak** bir yandan bir yana gezip durmamak. **prangaya, demire vurmak** rapt. **su vurmak** suda çırpmak. **suya vurmak** su içinden uğrayıp geçmek, teblîl. **taşra vurmak** berûz etmek. **tozunu vurmak** darp. **üste vurmak** zamm ve ilâve, üstelemek. **yola vurmak** isbâl, teşyî. **yüze vurmak** tenkil, ta'n, rûsiyâh etmek.

vurulmak (اورلق) *(g.z. vurulur)* Musâb olmak, av mecruh olmak, kurşun isabet etmek, hastalığa tutulmak, meftun âşık olmak, ta'n, mat'ûn olmak, bir mahal tahrip olunmak.

vuruş (اوروش) Darp, harp, muharebe, lâtm, darbe-kûb.

vuruşmak (اورشمق) Döğüşmek, mudarebe, mukara'a, müsâyefe, mübareze.

vuruşturmak (اورشدرمق) Tartaklamak, azar azar vurmak, horoz güreştirmek.

Vüdine (ودینه) *is.* Selanik'te Vüdine maa Ağustos ve Karacaova ve Ostarova kazasının merkezi şehir.

vüli (ولی) *is.* **vüli çevirmek** balık kayıkları ağ dolamak.

vülik (ولیق) Haydut kayığı, resm-i mahsûs, pek büyük yelkenli olta ile gezer pırama.

Vüne (ونه) *is.* Trabzon'da Ordu'ya mülhak nahiye, merkezi bir iskeledir.

vünüs (ونوس) *is.* Küçük uskumru yavrusu.

Vüstiçe (وستیچه) *is.* Vüstine. Paleopogan'a mülhak kaza.

Y

ya (ی) Yâ-i tahtânî-i müsennât. Elifbâ-i Osmânînin otuz ikinci harfi, ebcet hesabında ona işaret. Kesre yerine istimali kesirdir. Türkînin kadimde elifle telâffuz olunan bazı kelimatı hâlen ya ile söylenir. : *ıl, ılan* > *yıl, yılan.* Mukaddem meksur olup sonra fetha ile okunan *itmek, irmek, irken, irte* kelimelerinde yâ-yı resmiyye hâlen sebt olur. Bazılarında hazf olunmuştur.

ya (یا) *e.* Yahut manasına temyiz ve şart ve tezat manalarında; *ya sabır ya sefer, ya ak ya kara, ya baht ya taht, ya devlet başa ya kuzgun leşe, ya herro ya merro.*

ya (یا) *e.* Öyle mi, pek iyisin gibi kinaye ve nida. **gelsen a** gelsen ya gibi hitap. Tekit için; *ya ben ne işleyim.*

yaba (یابا) *is.* Ucu parmak yarıklı kürek, harmanları savurdukları diren, diğer nevi atkı. **pek büyük yaba** hak kaldıran, onunla demet atarlar ve harmanı dahi yabalayıp rüzgârlatırlar, savururlar.

yaban (یابان) *is.* Beyaban, yaban, beriye, kır, taşra, hariç. İzafette ehlî, bostanî, terbiyeli olmayan, ecnebi, vahşi, bigane, berrî, deştî, dağî, garip. *Canını yabanda mı bulmuş. Yaban adam. Yaban asması.* **yaban aygırı** tarpan. *Yaban domuzu.* **yaban eşeği** kurâ. *Yaban fesleğeni.* **yaban havucu** şekakul. *Yaban inciri. Yaban koyunu, keçisi, kedisi.* **yaban marulu** ya'zîd. **yaban sarımsağı** sûmü'l-hayye, hâfızu'l-mevtâ. **yaban sineği** üvez, karkıs. **yaban soğanı** basila. **yaban turpu** lahlâh, bir nevi acı çiğdem. **yaban yoncası** handekûk. **yabana atmak** itibar etmemek, tutmamak. **yabana söylemek** halt, hezeyan etmek. **yabanın köpeği** merd-i muhakkar. *Fidan yabanisi.* **gulyabani** mehîb, çirkin adam. **sözüm yabana** hâşâ ani'l-huzûr, hâşâ ani'l-meclis, sözüm ona.

yabancı (یاباجي) Ecnebi, bigane, garip, haricî. *Yabancı vergisi.*

yabanilik (یبانیلك) Vahşet.

yabanlık (یابانلق) Misafirliğe gidecek libâs-ı cedîd.

Yabanova (یبان اوه) *is.* Yabanabat maa Konur ve Maden ve Şorba, Ankara'da.

yabantırak (یابانتراق) Durak otu nevi.

yadırgamak (یادرغامق) Yabancı addetmek, istikrâh, çocuk anasını unutup tanımamak.

Yafa (یافه) *is.* Kudüs livasında Yafa maa Remleveled kazasının merkezi bir iskeledir.

yafta (یافته) *is.* İlân kâğıdı. **yafta yapıştırmak** ehl-i fesâd hafiyyen duvarlara bitâka lezk etmek. *Kulak, bitâka, torba yaftası, maslûb yaftası, teşhir yaftası.*

Yagudina (یاغودینه) *is.* Sırbistanda kaza merkezi şehir.

yağ (یاغ) *is.* Envaı çoktur. Semn, dühn, rûgan, cevher, ravh misilli yağlar, ıtriyat. **yağ bal** nefis, âlâ, matbu, mergup, helâl, güvârâ. *Yağ yedeği.* **yağı erimek** hades. **yağıyla balıyla** lezzetiyle, yoluyla. **yağ balığı** yayın nevi. *Alabalık yağı. Acı elma yağı. Balık yağı. Badem, bezir, ceviz, haşhaş, sedab, susam, şırlagan, turp, fıstık, fındık, koka, keten, kiremit yağı. Çatlak yağı. Don, keçi yağı.* **ekmeğine yağ sürmek** iş olmak, muvaffakiyet. *Hint yağı.* **iç yağ** şahm. **insan yağı** kir, levs, çirk. **karınca yağı** hâmız-ı neml çavı. *Kuyruk yağı.* **mum yağı** pih. *Sade, sarı, sağ yağ. Tarçın, ıtr, öd ağacı, galye-misk, kakulâ, gül, misk, yasemin yağı.* **taş yağı** neft madeni, katran, natrun envaından zeyt-i hacerî, gaz. **tereyağı** taze yağ. **tereyağı, çerviş yağı** çerb. *Yozgat yağı. Yürek yağ bağlamak. Yürek yağı erimek. Zaç yağı. Zeytin yağı.*

yağcı (یاغجی) Sarıyağ satan esnaf. *Zeytinyağcı.* **misk yağcı** aktar.

yağdırmak (یاغدرمق) Kesretle atmak, dökmek. *Ateş, kurşun gülle yağdırmak, haberler yağdırmak.*

yağhane (یاغخانه) Mi'saralarda kullanılan gayet kalın nev direk ki her yüzü lâ-ekal on parmak olur. Büyük temel direği.

yağhane (یاغخانه) Şırlagan ve tahin çekilen, bezir ve neft yapılan ecza yağı kârhanesi, zeytinyağı değirmeni.

yağımcır (ياغيمجور) Ekmek, pekmez, tahin ve yağ ile yapılır rençber taamı.

yağımsı (ياغيمسى) Çerb, yağlı gibi şey. *Yağımsı koku.*

yağınmak (ياغنمق) Budanmak, bulaşıp ta'zîz etmek.

yağır (ياغير) Atın omuzları arasında yağlı bezi, çıdav. **at yağırı** omuzlarını eyer vurup peyda olan yara, yağrın, yassı. **yağrınlı adam** deyre, cizle.

yağız (ياغيز) Berrak siyah, esmer, yağız, doru, ahzar, şeb-dîz. **kara yağız** edhemi at. **kara yağız adam** esmer. Siyah, çerde, konur.

yağlamak (ياغلامق) Tılâ âlâtı tedhîn kaypıncak etmek, tezlîk, libası telvîs etmek, et'imeye yağ komak. **yağlayıp ballamak** telleyip pullamak meth, tavsiye, tezyin, müdahene, pehlivanlar, marizler tedhin olmak.

yağlanmak (ياغلانمق) Kirlenmek, mülevves olmak.

yağlavî (ياغلاوى) Pek büyük yağ tavası.

yağlı (ياغلو) Semin, çerb, semiz, şişman olan ve semin, maldar. Pis ve murdar manalarına *yağlı simit, kazan yağlısı, yağlı çörek, yağlı fener, yağlı lokma, yağlı üst baş*. Çirk-âlûd, kirli paslı.

yağlık (ياغلق) Bez parçası envaı mendil burun, dest-mâl.

yağmak (ياغمق) *f.l.* Ağmak zıddı. Yukarıdan düşmek, nevâzil-i âsmânî, kesretle inmek, yağmur, kar, dolu kırağı, çiy düşmek. **belâ yağmak, toz yağmak** nazil olma. **maslahat evrağı yağmak** kesretle zuhur.

yağmur (ياغمور/يغمور) Yağış, matar, dîm, bârân-ı rahmet. **yağmur çisemek** rehmet. **ahmak ıslatan** üleştiri yağmur. **sağnak yağmuru** bardaktan boşanan.

yağmurca (يغمورجه) **yağmurca geyik** yabanî hayvanatın bazen tavşanın benekli yavrusu.

Yağmurdere (ياغموردره) *is.* Gümüşhane'de Konas'a mülhak kaza.

yağmurluk (ياغمورلق) Bârânî envaı kaput vesaire.

Yahnek (يحنك) *is.* Diyarbakır'da bir nahiyedir.

yahni (يخنى) *is. Far.* Terbiyeli et manasına *papaz yahnisi, düğün yahnisi, sarımsaklı soğanlı yahni, tatlılı yahni, tavuk yahnisi, kimyonlu, maydanozlu, nohutlu, yahni. Yahni kapan.*

yahşi (يخشى/ياقشي) *sf.* Türkîde iyi, pek iyi, muvafık. Alem olur.

yahut (ياخود) *e.* Hod, imdi, ya şu ya bu ve illâ gibi.

Yahyalı (يحيالو) *is.* Niğde'de Ürgüp'e mülhak kazadır.

yak (ياق) *sf.* Türkîde yavuk, yakın, karîb, kurb, mülâsık manasınadır.

yaka (ياقه) Boyun, libas boynu, gerden, döş üstü, libas cebi, giriban, taraf, sahil, kenar, dağın kenarı, sırma yaka. **yaka devşirmek** cebr, zecr. **yaka ısırmak** isti'âze. **yaka silkmek** istigâne. **yaka yırtık** at boynundan göğsüne kırık tüyleri olan şom nişanlı. **yaka yırtmak** tezallüm. *Yakadan atmak.* **yakadan geçirmek** tebenni. *Yakadan tutmak.* **yakası açılmadık söz** yeni, bikr. *Yakayı ele vermek.* **yakayı kurtarmak** sıyırmak. **çal yaka** ahz, girift. *İki eli, on parmağı yakasında.* **iki yakası bir yere gelmez** sefih. *Kara yaka koyun.* **libasın yakasını oymak** istimal için tehiyye etmek.

Yakacık (ياقه جق) Dağ kenarında maruf karye.

yakalamak (ياقه لامق) Tutmak, yaka paça kavramak. Yakaya sarılmak, iddia etmek, mesul tutmak.

yakalık (ياقه لق) Ferace yakası, yakalık kürk, zıhare, zigare, eğindirek.

yakamoz (ياقاموز) *is. Rum.* Geyha, denizde görünen ateş paresi gibi balık izlerinde şule.

yakarmak (ياقارمق) Yanıp yalvarmak, söz u güdâz.

yakı (ياقى) Deriye yapıştırılan zimâd. *İngiliz, pehlivan, talyon, kaytan, gül, kül, nohut yakısı.*

yakıcı (ياقيجى) Muhrik, hazin, sûzende.

yakılmak (ياقلمق) Tezallüm-i hâl, şikâyet, iştikâ, hasb-i hâl etmek, yanıp yakılma

yakın (ياقين) Karib, mukarreb, câr. Türkîde yakuk, yaguk, yavuk. **yakın hısım** akarib. **yakın yol** kestirme. **yakında** an-karib.

yakınlaşmak (ياقينلاشمق) Yaklaşmak, tekarrüb, iktirab, vüly etmek, mukarenet.

yakınlık (ياقينلق) Kurb, kurban, anan yahşı baban yahşı demek, mukarenet.

yakınmak (ياقنمق) *bk. yanmak.*

yakı otu (ياقى اوتى) Kandırı, yakı yaprağı *bk. sarmaşık.*

yakışık (ياقشيق) Zîbâyiş. **yakışık aldırmak** tensip, benzeme. **yakışığı yok** nâmünâsib, nâ-revâ.

yakışıklı (ياقشيقلو) Zarif, zîbende, zîbâ.

yakışıksız (ياقشيقسز) Yolsuz.

yakışmak (ياقشمق) Yaraşmak, mutabık, zeynde, yakın, uygun olma.

yakıştırmak (ياقشدرمق) Zîbende, çesbân, isnat, tevil etmek.

yaklaşmak (ياقلاشمق) Takarrüb, yakın varmak, yakın gelmek.

yaklaştırmak (ياقلاشدرمق) Takarrüb etmek, muadil olmak, benzetmek.

Yaklâva (ياق لاوه) *bk. Yalova.*

yakmak (ياقمق) Aslı yapıştırmak. Sürmek, dağ, kına vurmak, key, ateş aldırmak, tutuşturmak, iş'âl, ihrâk, göyündürmek. *Dışı el yakar, içi beni yakar.* **abayı yakmak** ibtilâ. **başa hasır yakmak** ızhâr-ı ye's. **başını nara yakmak** belâya düşürmek. **biber gibi yakmak** acıtmak. *Can yakmak. Ciğer yakmak.* **dili yakmak** mahrur etmek, harîf olmak, rikkat, hüzün vermek. **kandil yakmak** îkad. **mideyi yakmak** telhîb.

Çıkmasın ahın odu ağzım açtırma benim
Yakmasın sûz-ı derûnum seni söyletme beni.

Yakova (ياقوه) *is.* Prizren'de Altıneli kazasının merkezi bir şehir.

yaktırmak (ياقدرمق) Tutuşturmak göyündürmek, yapıştırmak.

Yakup Bey (يعقوب بك) *is.* Trabzon'da Ordu'ya mülhak kaza.

yal (يال) *s.* Türkide parlak, düz, musattah, düz şeyler, zübâne-i âteş, şule *bk. yele*. Muhaffefi yil. Parlaklık, musaffa, mücellâ, çıplak, sade.

yalabık (يلابيق) İşti'âl, şulenin oynaması, cilâ, fer, fobe, şamata teli, parıltı. *Yalabık renk.*

yalabımak (يلابيمق) İltimâ, müstenîr, dırahşân olmak.

yalak (يالاق) Hayvanatın su yaladığı yer, taş teknecik.

yalakımak (يالاقيمق) Türkîde dişi hayvan kızmak, kösnümek.

Yalakova (يلاقوه) *is.* Yalakabat yazarlar *bk. Yalova.*

yalamak (يالامق) Düzler gibi sürtmek, dil ile silmek, lesb. **avucunu yalamak** hırmân, zübâne-i ateş. **bal dök de yala** gayet pak. **bal tutan parmağını yalar** müntefi olur. *Hanenin tahta kaplamasını yalamak.* **tükrüğünü yalamak** nükûl, nakz-ı ahd.

yalan (يلان/يالغان) Sıhhatten ârî, kizb, bühtan, dürûg, ifk. Vasfında bî-asl *yalan dünya.* **yalan çıkmak** tekzip olunmak. **yalan dolan** kizb ve tezvir, kallaşî. **yalan tutmak** tekzip etmek. *Yalan yere.* **yalandan söylemek** ca'lî. **gerçekten söylemek** ciddi. **yalandan adam** taklit, boş keçeden minare. **gerçekten adam** insan-ı kâmil, mert.

yalancı (يالانجي) Kezzâb, kalıb, kâzib, taklit. *Yalancı dünya. Yalancının evi yanmış kimse inanmamış.* **yalancı elmas** sırça. *Yalancı çiçek.* **yalancı dolma** etsiz.

yalanmak (يالانمق) Hayvanat lahs etmek.

yalap yalap (يالاب يالاب) Parıl parıl. *Sular yalap yalap akmak.*

yalatmak (يالاتمق) Yakın sürterek geçinmek.

yalavaç (يالاواج) Mübellig, peygamber, resul, ilân edici. Haber-res, mersûl, yolavaç.

Yalavaç (يلاواج/يلواج) *is.* Hamit'te Yalavaç maa Hobran kazasının merkezi kasabadır.

Yalavaç (يلاواج/يلواج) *bk. Karaağacı.*

yalçın (يالچين) Düzlenmiş. *Yalçın kaya.*

yaldırak (يالدراق) *bk. yaldız.*

yaldız (يالديز) *is.* Umumen yaldırak, parlak şey, tahsisle altın, gümüş, yaldız, halis, saman, su yaldızı kâzib. Kâzib gösteriş. **yaldız altını** Venedik filorisi, gayet saf altından olmakla yaldız yapılır.

yaldızlamak (يالديزلامق) Tezhip, tezyin etmek, göz boyamak, kalaylamak gibi üstünkörü imal.

yaldızlı (يالديزلو) Mutlaka müzehhep, zerendûd

yalı (يالى) *is.* Derya kenarı, su yalar yer, sahil, leb-i deryâ. Sahilde olan sayfiye. **yalı çapkını** balıkçının küçük suyu. *Yalı köyü.* **yalı yer** kıyı boyu, germ-sîr.

yalım (يالیم) Kılıç ve teber ve saire ağzı. **yalımı** alçak soysuz.

yalın (يالين/ياليك) Oynar alev, şule, leheb, çakın, bârika, şimşek. Düz, sade. **yalın ayak** çıplak, ari. **yalın kat** yoz.

yalınca (يالينجا) Bürehne, çırçıplak.

yalıngaç (يالينغاج) *bk. yelengeç.*

yalınlamak (ياليكلامق) Müstenîr olmak. İltimâ, teşa'şu, telâlu, fürûzân olmak.

yalkı (يالقي) Kağnı tekerleği.

yalman (يالمان) Sarp, sivri yer. **yalmanı** keskini. **dağ yalmanı** tiga. **kılıç yalmanı** iki ağızlı ucu temren.

yalmarmak (يالمارمق) *f.l.* Yalayıp sömürmek, bel.

Kûyundan büyükler bana kasd eder
Eğer fırsatım bulsa yalmar yutar.

yalnız (يالكز/يالكيز) *sf.* Aslı yal, yalınuz, yalguz. Ârî, sade, fert, tenha, yegâne, vahit, ferit, yekta. **yalnız kürek** piyade. **yalnız başına** tenhaca. Edat olur, fakat, ancak, mahzan, mücerret manasına.

yalnızlı (يالكزلو) **yalnızlı hane** bir erkeği olup muini olmayan, kur'a neferi vermeyen.

yalnızlık (يالكزلق) Uzlet, vahdet, cüdayî, bî-keslik, tek başına kalmak, hali, tenha.

Yalova (يالوه) *is.* Yalakabat. Karamürsel'e mülhak bir kazanın merkezi iskeledir. Hamamları, kaplıcaları meşhurdur. *Yalova sefası.*

yalpa (يالپه) Gemi iki yana yalpa vurmak. Yelkeni rüzgârdan şişip gemiyi eğmek.

yalpuk (يالپوق) Yassı, yayvan yerde çalkanan su. Purut civarında göl.

yaltak (يالتاق) Mutabasbıs.

yaltaklık (يالتاقلق) Lâbe, temelluk.

Yalumiçe (يالوميچه) *is.* Eflâk'ta kazadır. Merkezi Kalaraş kasabası.

yalvarıcı (يالواريجى) Raci, mutazarrı, niyâz-mend.

yalvarışmak (يالوارشمق) Tereccî, bükâ, ibtihâl etmek.

yalvarmak (يالوارمق) Temelluka gelmek, yaltak olmak, rica, tazarru, niyaz, iltimas. **yalvara yalvara, yalvara yakara** mutazarrıâne, bin rica ile

yam (يام) *e.* Yamyassı. Türkîde yam menzil beygiri.

yama (ياما) Yamak muhaffefi. Mutlaka raptolunan, ruk'a yeri. *Bin yamalı hırka, yama vurmak. Delik büyük yama küçük.*

yamacı (ياماجى) Pîne-dûz, pinti adam.

yamaç (ياماج) Dağa yamanmış gibi bayırca yer.

yamak (ياماق) Yamak, munzam, muavin. Esnaflarda *kalfa yamağı, aşçı yamağı.* Ufak kale dizdarlarına refik yazılan asker. Bazan yardah manasına mühürdar yamağı. **yamak terliği** sivri burunlu aba terlik.

yamalak (يامه لاق) Enli menli. *Yarım yamalak.*

yamalamak (يامه لامق) Terkî.

yamalı (يامه لو) Lekeli, ma'yûb. *Yamalı yüz.*

yamamak (ياماماق) *f.l.* Bir yassı parçayı bir yere yapıştırmak, yanaştırmak, terkî, terdîm etmek, tamir, ilsak etmek, sille yapıştırmak.

yaman (يامان) Musallat, habis, kötü, fena, şedit, düşvâr, yanlış, yavuz. *Yaman adam.* **yaman bakış** mehîb. *Adı yaman...*

yamandırmak (ياماندرمق) İltisâk ettirmek.

yamanmak (ياماغق) Yamaşmak, yanaşmak, yapışmak gibi musallat olmak, bulaşmak.

yamcı (يامجي) Sürücü ve sürücünün yağmurluğu.

yamçik (يامچيك) Yolcu kepeneği.

ya mevlâ (يامولى) *e.* Tergîb nidası. Bir sözün tekidi. **ya mevlâsını alıvermek** dil yardımı vermek, iltimâs, tavsiye.

yampiri (يانپورى) Çarpık, aciz, hakir şey. *Yampiri adam.* Pek şedidi yangabuç, yengeç gibi adam.

yamyam (يام يام) *sf.* Zenci tabiri. merd-i mihvan.

yan (ياك) *is.* Cenah, cenb, kenar, civar, kurb, maiyet, kubl, nezd, cihet, semt. **yan bakmak** nazar-ı adâvet. *Yan çizmek.* **yan gelmek** rahatlanmak. **yan kesmek** dolandırmak. **yanına bakma** ihtiyat. **yanında** maiyette. **art yan** dübür. **iki yanlı** şıkkayn. *Ne yandan. Neden yana.* **ön yan** imam, kubl. **sağ sol yan** önüne. *Yiyecekten yana.* Vasf olur. **yan bakış** resm-i mücessem, profil. *Şimdi yetişti bir yanadan, nev-bahâr ise her yanadan ayağına altın akıp gelir eşcar, bağ, himmet umar cûy-bârdan.*

yanak (ياناق/ياكاق) Yüzün yanı, hadd, ârız, izâr, ruh. Türkîde alt tarafı enek, ruhsâr. **yanak çukuru**, gunbe, ecme. *Yanak yumrusu.* **al yanak** gül-ruh. **elma yanağı** yanak dibi kürk.

yanaşık (يناشيق) Muttasıl, mülâsık.

yanaşılmaz (يناشلمز) Menî, mu'tezir, ters huylu, mümteni'ü'l-vusûl.

yanaşma (يناشمه) Çırak, müntesip, muvakkat muavin. *Hamam yanaşması.*

yanaşmak (ياناشمق/ياكاشمق) Yan vermek, tekarrüb, intibak, intisap, çatıp rampa etmek, tesâdüm. **akçe yanaşmak** irtişâ.

yanaştırmak (ياناشدرمق) Ferâhem etmek, kayığı sahile nezdîk kılmak.

yanaz (ياكاز/ياناز) *sf.* Mükterib, mü'ezzî, kec-tâb, hırçın, titiz. Daim iştikâ, feryat eden, bed-hû çocuk. **yanaz güzel** dilber-i sitem-ger. *Yanaz hasta.*

yanazlanmak (ياكازلانمق) Çocukça bedhûluk etmek.

yanazlık (ياكازلق) Hırçının hasta yanazlığı, bed-hûyî.

Yanbolu (يانبولى) *is.* Yanbolu maa nevahi ve Karinabat kazasının merkezi bir şehirdir.

yancık (ياجق) Bergüstevân, at çukalı, zırh.

yandık (ياندیق) Beyazca diken, çavrız, nigâm. **kara yandık** deve dikeninin büyük soyu, haç.

yandırmak (ياندرمق) Mumu, kandili îkad etmek, yakmak.

yangın (يانغين) Harîk, mahrûk, muhterik, mağdur, müştekî, söz ü güdâz eder.

Yanık (يانيق) *is.* Macaristan'da Navarin şehri. **Yanıkkale** Komorna kalesi.

yanık (يانيق) Yanmış yer, çuhanın yanığı, hırka, elin yanığı. Pişmiş taam, kebap hediyesi. **yanık âşık** dil-sûhte, şûrîde. **yanık çocuk** marîz, cılız. **yanık kokusu** is. *Bağrı yanık.*

Yanık (يانيق) *is.* Kıpçak'ta bir nehr-i azim. Poyraz dağlarından gelip Bahr-i Hazara.

yanıkara (يانى قره) Yanık kara, cemre, taun yarası. *Yanı kara çıban.*

yanılmak (ياكلمق) *f.l.* Yan eğri gitmek, hata, sehiv, gaflet etmek, gafil olmak. *Yanılmaz bir Allah.*

yanıltmaç (ياكلتماج) Yanıltma, bilmece tekerleme, şaşırtma. *Bir berber bir bere bre berber beri gel demiş.*

yanıltmak (ياكلتمق) Şaşırtmak, tağlît etmek. İleri geri satrançvari dizmek.

yanın (يانين) Kıçın, mütereddidâne yürüyüş.

yankı (يانقو/يانكقو) *is.* Akis, dağ sadası, sada-yi sadî.

yankılamak (يانقلامق) Dağlar sada etmek, aksettirmek, in'ikâs.

yanlış (ياكليش) Sehiv, hata, galat, taglît, gümrâhî, dalâl, gaflet, zehâb. Vasfında fasit, gayr-i sahîh, sakîm, habis, batıl, zu'm. **yanlış adam** yavuz, şedit, muhataralı. **yanlış anlatmak** iğfal. **yanlış bakışlı** mehîb, hadîd. **yanlış tutmak** tekzip.

yanlışlık (ياكليشلق) Taksîr, hefve, sakatat.

yanmak (ياغمق) *f.l.* Aslı yakınmak. Ateşte mahruk olmak, ihtirak, ateş üzere kebap, dilsûz, mükedder olmak, sabır, yanmak, yanıp yakılarak söylemek. Dâd, feryat, sitemden elgiyâs, iştikâ. **başta ateş yanmak** kemâl-i ıztırâb ve keder. *Birine birinin elinden yanmak.* **bir şeye yanmak** dil-gîr, müteessif. **derdini yanmak** tezallüm etmek. **diğerinin narına yanmak, esması yanmak** irade elden gitmek. **oyun yanmak** sayıyı tecavüz etmek. **yakıp yandırmak** teşekkürden, dert ve azaptan, rikkatten yanmak, yanılmak.

yansı (ياكسى) Eğri, yampiri.

yansımak (ياكسيمق) Yansılamak, yampiri yürümek, taklit yapmak.

yanşak (ياكشاق) *sf.* Ağzı yayvan, zembereksiz, tatsız, geveze.

yanşaklık (ياكشاقلق) Yanşamak, tatsızlık etmek, yanşalmak.

Yantere (يانتره) *is.* Balkan'da Gabrova dağlarından çıkıp Tırnovi'den geçerek Ziştoy hududunda Tuna'ya munsab olur bir çaydır.

yanu (يانو) Lânet, tezallum, ilenç.

Yanya (يانيه) *is.* Bir vilâyet ve sancak kürsüsü ve kaza merkezi şehirdir. Livaları Yanya, Ergeri, Berat, Preveze, Serfiçe. Yanya

livasının kazaları Yanya maa Korundos, Gerebne maa Viniçe, Koniçe maa Leskovik, Aydonat nâm-ı dîger Pramitiya, Filât.

yap (ياب) *sf.* Aheste, sessiz. *Yap yap büyümek.* **yap yürümek** yapça basmak, hafifçe. **yapçacık söylemek** mülâyemetle.

yap (ياپ) *e.* Yapyalnız, yapayalnız, yam yassı gibi. Muhaffefi yepyeni.

yapağı (ياپاغى) Koyunun kıştan dolmuş ince yünü, lebed. **yapağı sabunu** domuz ağırşağının yeşilliği bir nev üzriyun.

yapalak (ياپالاق/ياپه لاق) Yepelek. Yuvarlak, büyük puhu kuşu.

yapı (ياپى) Bina, ceset teşekkülü, heykel. *Yapı taşı.* **hafif yapılı** za'îfü'l-bünye, narin. **kunt yapılı** cüsseli.

yapıcı (ياپيجى) Bennâ, dülger, sani, amil. Bani, mimar.

yapık (ياپيق) Atların paladan daha büyük bellemesi.

yapılış (ياپلىش) Bünye, fıtrat.

yapılmak (ياپلمق) Mamul, mebni, mübtenî olmak, mamur. zengin, sarhoş olmak. **evi yapılasıca** beddua.

yapıncak (ياپنجاق) Yapunca, açıkta kışlar atın kebeden örtüsü, yapuk, yapık, uzun kıllı kebe, yağmurluk, çukalın küçüğü, küstüvân, at cevşeni. **Yapıncak Köyü** Marmara'da bir karyedir. **Yapıncak üzümü** aslı o karyede yetişmiş bir kızıl sarı âlâ üzüm nevi kızıl dimrit.

yapınış (ياپنش) Kırıtış gibi yapma eda, bed-şîve, terakkub, teheyyü.

yapınma (ياپنمه) Tavır, eda.

yapınmak (ياپنمق) Ca'lî hareket ve etvarda olmak, kirişme ve naz etmek, esvap kesmek, hazırlanmak, kuş uçmaya hazırlanmak, kesb-i si'a.

yapırgan (ياپرغان) Çiçeklerin yaprağı mesabesinde olan vüreyka-i tûveyciye.

yapışık (ياپشيق) Melsûk, melzûk, mübrem. *Gözleri yapışık.* **kulakları yapışık** pişik.

yapışkan (ياپشغان) Lüzûcetli, yelmeşik. **yapışkan otu** iki nev nebat haşîşetü'z-zecâc, rakrîk, eçhere.

yapışmak (ياپشمق) Mutabık, mülâsık, melzûk olmak, lüsûg, iltisâk etmek, el ile dokunmak, lems, safv, tutmak, mübâşeret, musallat olmak, taciz etmek intisap, temessük etmek. **eteğe yapışmak** tevessül. **işe yapışmak** bulaşmak. girişmek. vaz-ı yed, mübâşeret, el sürmek.

yapıştırmak (ياپشدرمق) İlzâk, ilsâk etmek. **bal mumu yapıştırmak** mimlemek, suikast ile nişanlamak. **tokat yapıştırmak** yerleştirmek.

yapkın (ياپقين) Hoş hâlli, zengin, sarhoş.

yapma (ياپمه) Düzme, sahte, ca'lî, masnû, sanî'ia, taklit, nümayiş yapma, hile.

yapmak (ياپمق) *f.l.* Etmek, kılmak, itmâm, icra, imal, ıslah, ibda, tasni, ihdas, husule getirmek, inşa, bina, tesis, imar, tamir, inşat, bünyat etmek, tamamlamak, örtmek, düzüp koşmak, uydurmak, tevfik, tatbik, tesviye, taklit, kalıp, sahte kılmak. Ticarette düzmek, meta tertip etmek. Ticaret için iddihar, *ne ne yapıyor? İpek yün yapar.* Saat imal ve tamir, şiir inşat, kapı yapmak. Oyunda rükün vaz. **âmâde yapar** mübalâğa tekellüf. **at yapmak** takımını vurmak. **bir şey yapamamak** hakkından gelmemek. **bir şey yapmak** sanî'a. *Bir şey yapmaktan sun'u olmamak. Ders yapmak.* **deva yapmak** yutmak. **düzen yapmak** ihtiyâl. **esvap yapmak** diktirmek. **ev yapmak** ibtinâ etmek. **ev yapmak** ocak ihya etmek. **gönül yapmak** tatbik. *İpek yapmak.* **iş yapmak** umur etmek. **keyif yapmak** çatmak. *Mal yapmak. Pazar yapmak. Resim yapmak.* **yemek yapmak** pişirmek. **yuva yapmak, birinin yuvasını yapmak** hakkından gelip sindirmek.

yaprak (ياپراق) Yaprak, varak, berk, varaka, tazesi filiz, tabaka kâğıt, kitap evrakı, bir boy bez. Talk ve kayagan gibi kat kat yapraklanan ahcâr. *Yaprak aşısı.* **yaprak boyası** tabatk karası. *Yaprakbüken.* **yaprak dolması** üzüm yaprağından sarma. *Yaprak düğümü.* **yaprak halı** yeşil dallı adi nev'i. **yaprak tütün** kıyılmamış. **yapraklı demir** kat kat ma'yûb. **Yapraklı Panayırı** Çankırı'da. *Asma yaprağı.* **ebru yaprak** kolyoz. *Itır yaprağı.* **on yaprak kâğıt** bir cüz, on yapraktan yelken. *Sinirli yaprak. Yakı yaprağı.*

yaptırmak (ياپدرمق) İmal, bina ettirmek, imar. Türkîde düzdürmek, yapı yaptırmak.

yaptırmamak (ياپدرمقمق) Men.

yapuk (ياپوق) Gelinlerin yüzüne yapıştırdıkları elmas ziynet. Sabıkta siyahî vahşilerinin tertibatı.

yar (يار) *is.* Yarılmış, uçurum, hâviye, varta. Türkîde car. *Deveyi yardan uçuran bir tutam ot.* Tavuk karası manasına şebpere. **yar kanat** at kanat, vatvât, korkak manasına. **yar yıkıntısı** nâgehânî fütuhat. **yardan atmak** yerinden atlatmak, belâya düşürmek, kazaya uğratmak. **yardan uçmak** aldanıp belâya uğramak.

yar (يار) *is.* Ağız suyu, lu'âb. Akanı salya, rîk. Bazan lu'âbın ağızda cem olanı, büzâk *bk. tükrük.*

yara (ياره) *is.* Aslı yarık. Cerh, rîş, gezend, silâhla olan vesair türlü cerîha, cürha, leke, eşyada olan zahm, kerestede balta yarası, kumaşta makas yarası, gönülde dil yarası. *El yarası onulur, dil yarası onulmaz.* **yara bere** vücut büsbütün mecruh. Yara sargısı. **azgın yara** onulmaz. *Yara kabuğu.* **yara otu** koyun otu, medemmele, arak, hayfârikûn, bakliye fasilesinden Girit abanozu, antilidos.

yarak (ياراق) Yarağ, alet, silâh, ma'ûne, lâzime, münasip, müfit, yat ve yarağ. **yol yarağı** zâd ve mühimmât. **dal yarak** seyf-i meslûl.

yaraklanmak (ياراقلانمق) Teşemmür etmek, âmâde olmak, teheyyü.

yaralamak (ياره له مك) Yarelemek, cerh etmek, akr.

yaralanmak (ياره لانمق) Mecruh, sakat bağır olmak.

yaralı (يارالو) Mecruh, sakat eşya. **kalbi yaralı** mükedder, dil-rîş.

yaramak (يارامق) *f.l.* Yarar yahut yarlık etmek, nef, fayda, kâr etmek, liyakat göstermek, kâr-ger olmak. *İnsana çok iyilik yaramaz.*

yaramaz (يرامز) Asi, zorba, şaki, lâ-hayr, muzır, kötü. **yaramaz iş** fahşâ, habâset.

Dedi padişah sağlığında ne bâk
Yaramazdan oldu cihan yüzu pak

yaranış (يارانيش) Kârgerlik, müsaade, makbuliyet.

yaranmak (يارانمق) Yaranılmak, makbul ve hacet-revâlık, hoş-âmedlik satmak.

yarar (يارار) Yaratılışında kabil, işe müfid, lâzım, nafi, münasip, şâfî.

yararlık (يارارلق) Salâhiyet, kabiliyet, istihkak, şecaat, dirayet, kifayet, gereklik gibi lüzum ve hazâkat, iktidar, vüs, hüner, ehliyet.

yarasa (ياراسه) Envaı çok hayvan, huffâş, gözü görmez.

yaraşıklı (ياراشيقلو) Ahsen, enseb.

yaraşıksız (ياراشيقسز) Nâ-münâsib, çirkinsi.

yaraşma (ياراشمه) Yaraşık, zibâyiş, tevafuk, muvafakat.

yaraşmak (ياراشمق) Barışmak gibi yakışmak, hoş gelmek, tevakuf, güzel uymak. Kelâm-ı felh, mizîbed, leb, la'l-i şeker, hârâ. *Yaraşmış kart eşeğe kaşağı. Güzele her şey yaraşır.*

yaraştırmak (ياراشدرمق) Zîb ü zînet vermek, tevfik, zann u kıyâs.

yaratıcı (ياراديجى) Hâlık, fatır, hallâk, bârî, âferînende, zülcelâl. **yaradan hakkına** billâh, be-hudâ.

yaratılış (ياراديلش) Hilkat, cibillet, tabiat, bünye, fıtrat.

yaratılmak (ياراديلق) Tekvîn, mahlûk olmak.

yaratmak (ياراتمق) Kuvveden fiile getirmek, nâfi kılmak, hassasından istifade etmek, mütemetti. Hayât etmek manasıyla halk, ihdas, fıtır, ibdâ, tekvîn, inşa etmek, yoktan var etmek. **Tanrı övüp yaratmış** mahlûk-ı müstahsen.

yarda (ياردە) *is.* İngiliz arşını ki zirâ-ı Osmânî ile otuz ısbi gelir.

yardak (يارداخ) Muavin, yamak. *Hokkabaz yardağı.*

yardım (ياردىم) *is.* Yarlık, sahabet, yaranma, medet, imdat, gıyâs, nusret, iane, müzâheret, nasr, avn, feryâd-reslik. **yardım etmek** muavenet. **yardım istemek** isti'âne. **yardım yetişmek** nusret. **dil yardımı** tavsiye. **el yardımı** emekçe, gümek.

yardımcı (ياردىمجى) Muavin, muin, nasîr, zahîr, nâsır, meded-res, yaver.

yarga (يارغه) Büyük piliç.

yargı (يارغو) Fasıl, dava, kat-ı hükm.

yargıcı (يارغيجي) Hüküm.

yargılamak (يارغيلامق) Hasm ve fasl etmek, dava kesmek.

yarguçak (يارغوچاق) El değirmeni.

Yarhisar (يارحصار) *is.* Yenişehir-i Bursa-ya mülhak kaza.

yarı (يارى) Ortalama ve muntasıf. **yarı buçuk** cüzî. **yarı gece** nısfu'l-leyl. *Yarı rıza. Yarı zor.* **yarı yarıya** nısfiyet üzere.

yarık (ياريق) Çatlak, büyüğü rahne, ferce, şak, fıtık nevi, çedk, şikâf, kasık yarığı, yarılmış manasına münşak, münsadı.

yarılamak (ياريلامق) **yolu yarılamak** ortasına varmak, kolaylamak.

yarılmak (يارلمق) Çatlamak, inşikak, infilâk, inşirâm. *Dudak yarılmak.*

yarılmak (يارلمق) Az yarılıp aralık kalmak, çıban çatlamak.

yarım (ياريم) Nısf. **yarım adam** eksik, alîl, sakat, hususan meftûk. *Yarım arşın.* **yarım iş** noksan. **yarım pabuç** sürtük. *Yarım saat.* **yarım yamalak** acele, eksik, gedik.

yarımca (يارمجه) Baş ağrısı, şakîka. **et yaran yarmaca** yarmakla onar dolama.

yarımlamak (يارملامق) Nısfını yapmak, yarısını bitirmek, kolaylamak, becermek.

yarın (يارين) *is.* Ferda. **yarındası** ertesi manasına gad, gün aşırı manasına gıbb. **yarın değil öbür gün** pes-i ferdâ. *Ferdaya salma, fakirin kârın.*

yarış (ياريش) Sebk, müsabaka. *Kayık yarışı.* **çene yarışı** gevezelik.

yarışmak (يارشمق) Kesişmek, geçişmek, da'vâ-yı meziyet, biriyle tefâzul etmek, imtihan olmak, tesabuk, şirk koşmak.

yarlıg (يرليغ) *is.* Menşûr, ferman, aslı yar u car manasından ilân, neşir demektir. Yar Türkîde car gibi ilân manasına yarlıg.

yarma (يارمه) Kabil-i inşikak, biçme olmayan odun. *Yarma şeftali.* **arpa, bakla, burçak, darı, fiğ, mısır yarması** hayvan yemi için değirmende ezilmişi.

yarmak (يارماق) Türkîde sikke, para.

yarmak (يارمق) *f.l.* İki bölük ayırmak, odun gibi parça parça etmek, ziyade yırmak, baş çatlatmak, şakk, hasm, kat, fasl-ı hüküm, yara deşilmek, yarıp açmak, teşrîh, izah, yeri hark etmek. *Büyük taş baş yarar.* **başını yarmak** gözünü çıkarmak gibi işi berbat etmek. **baş yarmak** dürüşt muamele etmek, beceriksizlik etmek. **kılı kırk yarmak** tetkik. **suyu yarmak** arkuru geçmek, akıntıyı geçmek. *Kumaşı ortadan yarmak.*

yarmalamak (يارمه لامق) Boyuna kesmek.

yarpuz (يارپوز) *is.* Kekik gibi bir ottur, habak. **su yarpuzu** habak. **timsah, karanfil yarpuzu** misk otu. **koca yarpuzu** habaku'ş-şuyûh, merv-i mahur ve marmahur, merv-i hoş, fahur, fûtenc-i berrî.

yasa (ياصه) *es İt.* Heyasa, heysa.

yasak (يساغ) Memnuiyet, nehy, koruk. Vasf olur memnu manasına *açık renk altın evani yasak oldu. Yasağın hükmü üç gündür.* **yasak olmak, yasak etmek** men, nehy etmek. **yasak savan** muvakkat şeyler, eyyâm-ı ma'dûde, harcî, ömürsüz şeyler.

yasak (ياساق) *is.* Yasa aslı nizam, tembih, men ve zecir. Türkîde yasamak düzmek, yapmak, tanzim, idare demektir. Tüzük tanzimat, yasak, nizam, örf, kanun. **Yasag-ı Çengiz** Devlet-i Tatariyenin nizâmât-ı esâsiyesi, siyaset kanunnamesi ve **Yasag-ı Timur** etrâkin idare-i mülkiye desturu.

yasakçı (يساقجى) Yasak memuru, muhafaza memuru, kavvas.

yasavul (يساول) *is.* Sabıkta yasavul, alay çavuşu, yol hasekisi.

yasemin (ياسمين) *is.* Yas ve as derler, maruf çiçek. **yabanî yesemin** dülkamara, hulv ü mürre. *Sarı yasemin, Girit yasemini, Arabistan yasemini, yeşil yasemin. Yasemin yağı.*

yasmak (ياصمق) *f.l.* Aslı yatsamak. Yasamak, yatsı etmek, düzletmek, tesviye. Türkîde yasa, yasak, nizam. **oku atmak yayı yasmak** kurulmuş gergin yayı boşaltıp düz yatsı etmek, galatı **oku atıp yayı asmak.**

yasmık (ياصميق) Mercimek, ades.

yassı (ياصى/ياتسي) Söbü olmayan, yanşık, müstevî, siva, musattah, musaffah. **yassı burun** eftah, basit, yeksan. *Yamyassı ezilmek.* Pisi, dil, kalkan, gün gibi yassı balık.

yassılaşmak (ياصيلاشمق) Yassılanmak, müstevi olmak, tesattuh.

yassılatmak (ياصيلتمق) Tafsîh, teftîh etmek, pehnetmek, basıp ezmek.

yassılık (ياصيلق) İstivâ, basıklık.

yassılmak (ياصيلمق) Mebsut olmak, basit olmak.

yastamak (ياصدامق) Dayamak, tavsîd, tevsîd.

yastangaç (ياصدانغاج) Visâde, müttekâ.

yastanmak (ياصدامق) İttikâ.

yastıgaç (ياصديغاج) Hamur tahtası

yastık (ياصديق) Bâlîn, o resimde ittikâ olunacak ve sade yastık resminde kaba şey. **yastık toprağı** gübreli. **yastık yüzü** kılıfı. **baş yastığı, yüz yastığı** baliş. **bıyık yastığı** sakaldan ilâve yedek. **fidan yastığı** kaba toprak, fidan tarhı. *Koltuk, köşe yastığı.* **yılan yastığı** cerrahların istimal ettikleri mihve, çatacak şeyler arasına vaz ettikleri top.

yastım (ياصديم) Patika. Pat burun, eftah.

yaş (ياش) *sf.* Islak, ter ü taze, körpe, ratb, yeşil, mertûb, nem-nâk. **yaş ağaç** yeşil. **yaş bez** ıslatılmış. *Yaş deri gibi uzamak.* **yaş melel** vücutta olan yaşlık, mevâdd-ı ahlât. **yaş ot** hasil, çayır, yeşillik, sebzî. **yaş yemiş** meyve-i ter, ratb. *Yaş yere yatmak.* **göz yaşı** akar yaş manasına dümû, eşk, belâ bârânı gibi göz yaşları, sirişk.

yaş (ياش) *is.* Hadâset, hayat, rutubet manasından sinn, sâl, yaşıl. **yaş basmak** kocamak, yaşlanmak, müsin olmak. *Yaşa basmak ve girmek.* **yaşında** bir yıllık. *Akıl yaşta değil başta.* **genç yaşında** hadîsü's-sinn, civan, hurdesâl.

Yaş (ياش) *is.* Boğdan vilâyetinin kürsüsü kaza merkezi bir şehir.

yaşa (ياشا) Alkış nidası. *Padişahım bin yaşa, çok yaşa.* **yaşasın** zinde, bedava gibi nida.

yaşamak (ياشامق) Yıllanmak, muammer olmak, imrâr-ı ömr.

yaşanılmak (ياشانلمق) Taayyüş etmek, geçinme.

yaşarmak (ياشارمق) Yaşarmak, yaş peyda olmak, ıslanmak. Göz dolmak, nemlenmek, tebellül. **göz yaşarma** düm'a, seylân-ı dem. Muhaffefi yeşermek.

yaşatmak (ياشاتمق) İaşe, geçindirmek, ihya, hayatta ibka etmek, sağ komak.

yaşatmamak (ياشاتمامق) İz'âc, bî-huzûr etmek, incitmek, mahvetmek.

yaşıt (ياشيت) Hem-sâl, hem-sin, yaştaş, etrâb, akran.

yaşlı (ياشلو) Muammer, müsin, pir. yaşını almış, salhurde, yaşını başını almış, rüşd ü kemâl. **yaşlı başlı** kâmil. Türkîde yaş çocuk hadâsetli manasınadır.

yaşlık (ياشلق) Mevsim-i bârân, matar, yağmur.

yaşlık (ياشلق) Rutubet, yaş, yağmur yerler.

yaşmak (ياشماق) *is.* Yaşmak, tarz-ı mahsûsta olan nisâ örtüsü, içlik ile asıl yaşmak tülbendinden ibarettir. Açık kapalı yaşmak. Türkîde yaşmak yaşarmak, örtmek, örtünmek, tutunmak. Yaşmak mutlaka perde manasına, *ocak yaşmağı. Yaşmaklı güvercin.*

Güneşni zerre yaşurmak olur mı
Habâb içre deniz turmak olur mı

Derd yaşurmak yüzin eylep sarıg
Eşk akızmak gözin eylep arıg

Min hod oldum yaşurup aşkım, ger imdi sorsa yar hâletimni, sizni bilgenni diniz yaşurmanız. Ol ay hüsniga aşkıngnı yaşurgıl. Deme ey nâsih ki tutmış alem ehli içre şöhret bu haber her yan.

yaşmaklamak (ياشماقلامق) Suret vermek, yaşmak bağlamak.

yat (يات) *is.* Esliha-i tahaffuziye, pusat vasfında garip, muzır, muhalif, menhûs, ağyar, düşman, muteriz, davalarda hilâf-gîr, muarız. **yat yarağ** mühimmât-ı harbiye.

yatağan (ياتاغان) Kemerde silâhlıkta yatışır resimde büyük bıçak.

yatak (ياتاق) Yatak, döşek, firaş. *Yatak odası. Yatak takımı.* Mutlaka mekân, mebît. *Arslan yatağı. Av yatağı. Döl yatağı.* **gemi yatağı** lenger-gâh. *Hırsız yatağı.* **kolan yatağı** atların belinin ortası. *Tüccar yatağı.* **yatak hırsız** amili mâl-ı mesrûk hıfzedip sürücü.

yataklı (ياتاقلو) **yataklı su** nehr-i amîk.

yatalak (ياتالاق) Alîl-mizâc, esîr-i firâş.

yatı (ياتى) Gece kalma, mebit, dernek. **ara yatısı** konak gibi menzil, iki günlük yol ortasında geceleme.

yatık (ياتيق) Yassı su kabı vesair koltuğa sığar toprak ve şişe, kap, devrek ve yayvan şey.

yatım (ياتيم) Yatımlı, müstevî, basit.

yatırma (ياترمق) **yatırma mağazası** tüccar malının füruht olunacak hurda-furûş mahalli.

yatırmak (ياترمق) Bir yana eğmek, çocuğu uykuya, sandığa akçe vaz, teslim etmek. *Falakaya yatırmak.*

yatışmak (ياتشمق) Deniz, sancı, tebs, teskin olmak, fesat def olunmak, dalgalar tesviye bulmak, râkid olmak.

yatıştırmak (ياتشدرمق) Teskin, imâle, irzâ, tesviye etmek.

yatkı (ياتقي) Yatıp basılmaktan peyda olan kırma, kırım.

yatkın (ياتغين) Çok yatmış, kurâde eşya, çürük şey, bir yana mail.

yatlı (ياتلو/يادلو) Meçhul, yabancı adam, düşman, adu, reddî, şaki, meş'ûm.

Adın dahi yad eyleme yatlının
Ki bildir ölendür iyisi onun

yatma (ياتمه) Iztıcâ.

yatmak (ياتمق) *f.l.* Yere uzanmak, ıztıcâ, basit olmak, basılmak, temayül, serilmek, dik şey düz olmak, ezilmek, kabirde rükûd, eğilmek, mutava'ât, tav etmek, gece kalmak, beytûtet, konmak, uyumak, hasta düşmek, lüp yatmak. Dallar meyve yükünden basılmak, gemi lenger endaz ikamet olmak, müdavemet manasıyla *döşenip yatmak, gelip koşup yatmak, yiyip yatmak. Zihin yatmak, sulhe yatmak, yatıp kalmak.* **ayak altında yatmak** sefil, muhakkar olmak. **düşüp yatmak** bayılmak. **üstüne yatmak** gasp, kullanmak. **yola yatmak** titiz hayvan yorulup rahat yürümek, inkiyâd, itaat, tavşana taş yatır etmek. *Yat aşağı rahattır.* **hacıyatmaz** maruf devrilmez oyuncak. Durup dinlemez, yaramaz.

yatsı (ياتسو) Yatacak vakt, işa. *Yatsı namazı.*

yatuğan (ياتوغان) Yatık. Türkîde kucağa yatırılan sazlar, santur.

yav (ياو) *sf.* Yave, yavı, yagı. Kayıp, zayi, meçhul, ziya, fıkd, yabancı, gayri, düşman, asi, bagi manasınadır. **yava hayvan** yabancı, sahipsiz, bulunmuş. *Dost medhinden ne assı, yav zemminden ne gam.*

yavan (ياوان) Yavgan, yavsı. Lezzeti ga rip, bî-meze yahut lezzetsiz yağsız yavan et, yavan çorba. **pek yavan söz** *yagi-i yağının yağı-rı, yağ ile ferâğ-ı balları çerağını yandırmışlar.*

yavaş (ياواش) *sf.* Yavaş, halim, tayyip, hafif, nazif. *Yavaş adam, yavaş at, yavaş tütün.* Mülâyim, yavaş, aheste.

yavaşa (يواشه) Serkeş atların dudağına takılan kısaç, levâşe.

yavaşlamak (يواشلامق) Teskin bulmak, kesb-i hilm.

yavaşlık (يواشلق/ياواشلق) Hilim, azûbet, miskinlik, kehl.

yavaştırmak (يواشدرمق) Alıştırmak, atları ögür etmek.

Yaviçe (ياويجه) *is.* Asikaraağaç'a mülhak bir kaza.

yavru (ياورو) *is.* Hayvan beççesi ve ferhi vesair ufak şeyler, bazan insanda dahi müstameldir, kuzu gibi, Kuş civcivi, çopur, yaban hayvanı yavrusu. **yavruağzı** tatlı pembe renk. *Ah yavrum, hey yavrum hey!* **kapı yavrusu** kuzulu, büyük kapı ortasında olan küçük kanat.

yavsı (ياوسي) Çekirge iğneli, hecmî.

yavşak (ياوشاق) Henüz sirkeden çıkan kehle.

yavşan (ياوشان) Dikenli, batar şeyler. **yavşan otu** şîh, bir nev bakabunga, vronika ve bir nevi yavşan ağacı, dikenli, kâşir, efsenin, yemiş otu.

yavuk (ياوق) *is.* Yağuk. Yak olmuş, yakın, karîb, yavı zıddı, namzetlik, nişan. *Yavuğu vardır.*

yavuklamak (ياوقلامق) Namzet etmek, olmak.

yavuklu (ياوقلو) Nişanlı, mahtûbe.

yavuz (ياوز) Şedit, yaramaz, haşin, uz zıddı.

yay (ياى) Yazın kemali, yay burcu zamanı, mevsim-i sayf, tâbistân.

yay (ياي) Okun kemanı, kavs, kemana teşbihle **yay burcu** kavs, şehr-i temmuz. **yay kabzası** ortası, yeşil düzlü yay düzü. **yay kirişlemek** kurmak, tütirze vurmak. **yay kolu** iki kaşı. **araba yayları** ester demirleri. *Oku atıp yayı basmak.* Vasf olur. **mukavves yay** kaşlı. **kepaze yay** temrenli, yelekli, gez yay.

yaya (يايا) Yayak, piyade. **yaya çerisi** asâkir-i piyade, sabıkta yeniçeriye mülhak on dört bayrak Türkmen yörüğü piyadesi. **yaya-**

başı yayası, yayan atlısı süvar, âzim-i semt-i firâr.

yayan (يايان) Pâ-keş, mâşî. **yayan gitmek** maşiyen hareket. **yayan kalmak** râcil olma, bî-behrelik, biçarelik.

Yayçe (يايچه) *is.* Travnik'te bir kaza merkezi kaledir.

yaygara (يايغره) Yayılır, bülend avaz, nehîb, velvele, girîv, bağrışma. **yaygarayı basmak** şirretlik etmek.

yaygı (يايغى) Pây-endâz ve döşeme üzerine yapılan örtü.

yayık (يايق) Yayvan, basit. **yağ yayığı** tuluk, varil, büyük anık.

yayılmak (يايلمق) Mugşî, münteşir, helâk olmak, intişar, tevatür bulmak, hazdan münbasıt, müteferrik, işâa, faş olmak, tevassü, sirayet etmek, yağ lekesi büyümek. **davar yayılmak** merada müteferrik otlamak, uzanıp yayılmak.

yayın (ياين) Yayın balığı, silurceri. Yağ balığı bunun gayridir.

yayla (يايلا) Yay mevsiminde oturulan serin dağlar. **yayla buzu** yapma olmayan. **yayla çiçeği** ıspanahiyeden amber çiçeği.

yaylak (يايلاق) Yayla mahalli, kayakiye resmi.

yaylım (يايليم) Sıra ile olmayan, boyuna, mütevâlî. **yaylım ateş, bir yaylım ateş** tekmil safın endâhtı.

yayma (يايمه) Satıcıların ufak sergisi.

yaymacı (يايمه جي) Gezginci olmayan hurda-furûş, perişan hâl, toplu olmayan adam.

yaymak (يايمق) *f.m.* Bast, tebsît, neşr, işâ'a etmek, temdit, tefriş, güsteranîde etmek.

yayvan (يايوان) Müfattah, mebsut, toplu ve mazbut zıddı. **ağzı yayvan** geveze.

yayvanlık (يايوانلق) Gevşeklik, adem-i tekayyüd.

yaz (ياز) *is.* Bahar, rebî manasınadır. Yay, sayf demektir. Mutlaka sıcaklar nebatat açılan zaman, tâbistân. *Yaz çiçeği.* **yaz günü** mevsim-i sayf, uzun günler. *Yaz kürkü.* **yaz suyu** ılık, şîr, germ. *Bir çiçekle yaz gelmez.* **yazlı kışlı** sayf ü şitâda. **yazın** mevim-i sayfda.

yazdı (يازدى) *e.* Takrîb alâmeti, *alayazdı bulayazdı, geleyazdı.*

yazdırmak (يازدرمق) İlâm, inhâ ettirmek. **yüz yazdırmak** meşşâtalık.

yazı (يازى) Ova, düzlük. *bk. Akyazı.*

yazı (يازو) Hat, sefer, kitap, muharrerat. Türkîde biti, rakime. Defter-i maliye kaydı, miktar vergi. Bir vilâyetin yazısı, talim, resm-i hat, sülüs, rik'a, talik, nesih yazı, celî, hafî, divânî, reyhanî, siyakat, şikeste, kırma. Talih, tahrir-i mukadder. Tahrîr-i nüfûs. **yazı taşı** maruf bir nev yapraklı, kayagan ki kara mor ve kül rengi olur. **alın yazısı** mukadder. **el yazısı** senet, imza, dest-i hat, matbu olmayan. **kara yazı** baht-ı siyâh. **yüz yazısı** arus tezyini. **yüz yazısı günü** perşembe günü, arus temaşası. *Taş kalemle yazılır.* **yazıp bozar ve yazar bozar** deri ve tirşeden mecmua el defteri.

yazıcı (يازيجى) Kâtip, tezkireci, muharrir. **köşebaşı yazıcısı** arzuhâlci. Sabıkta yeniçeri ocağının hazine nazırı. **baş yazıcı** muhasebecisi tezkirecisi. Kızlar ağası maiyetinde haremeyn idaresi, tezkirecisi, tüccar yazıcısı. **yüz yazıcısı** kadınlarda meşşâte. Yazı üstadına hattat.

yazıhane (يازوخانه) Çekmeceli trapeze ve onun durduğu oda.

yazık (يازيق) Hayf, heder, heba, eyvah manasına nida olur. **yazık sana** tüfütüf, utan. **yazık olmak** telef, seref. **yazıklar olsun** sadhayf, hayfâ, efsûs, dirîgâ, yuf gibi.

yazılı (يازولو) İri, müşeccer.

yazılmak (يازلمق) Kaydolmak, deftere geçmek, asker silkine girmek, mesbut olma. İş'âr, izbâr, tahrir, ilâm kılınmak.

yazışmak (يازشمق) Mükâtebe, muhabere.

yazlık (يازلق) Sıcak mevsime münasip muhsusî, sayfî. *Yazlık libas.*

yazma (يازمه) Mutlaka el ile yazılmış vebasma değil yazma kitap. Yazma, yemeni.

yazmacı (يازمه جي) Yemenici, kalemkârî.

yazmak (يازمق) *f.m.* Yaymak, döşemek, açmak, bastetmek, tahrir, teslîk etmek, bitimek, hat meşk etmek, zabt-ı defter etmek, iş'âr ve tahrir, izbâr, tenmîk etmek, yazıp çizmek, hesap kitab etmek, zapt, sebt, resim ve nakşetmek. **asker yazmak** yeniden sipah celp

ve deftere tekniye etmek. **deftere yazmak** deli sırasına komak.

yeda (يدا) *is.* Çağatayîde ceda, yeşim taşı. Arabîde bazan yeşb dahi derler. Asıl yeşb diğer cins taştır, seng-i şecerdâr. Kadim Etrak ondan put yaparlar ve yağmur için üzerine efsun edip suya atarlar idi. Hafazanallah.

yedek (يدك) Yedektaş, yular sapı yedilecek ip ve yedilir gibi maiyette giden redif şeyler, hususan at ve gemi, fazla götürülen şey. *Saatin yedek camı, yedek zembereği. Kayıkların yedeği.* **yedek hazinesi** ihtiyat. **yedek su** âb-ı cârî katması. **kayada kayığı yedeğe vermek** resenle çektirmek, lâva ettirmek. **yağ yedeği** büyük yağ tulumu.

yedekçi (يدكجي) Yedekli konboy, fazlalı.

yedi (يدى) *is.* Aslı yetti. Haftanın tamamı, yetmiş, ulaşmış olan gün yevm-i sebt, şenbe. **yedi çifte** hünkâr kayığı, büyük ığrıp kayığı. **Yedi Divan** *bk. Perşembe.* **yedi kat gök** heftâsumân. **yedi kat yer** tabakat-ı arz. **yedi su yıkamak** ziyade taharet. **yedi veren** üzüm, gül, limon. **yediler** ashâb-ı kehf. *Yedi parmak, yedi kardeş, yedi kule.* **yedigîr** benât-ı na'ş burcu.

Yedi Adalar (يدى اطه لر) Cezayir, Yunan, Ayamavra, Paksu, İtaka, Korfoz, Kefalonya, Zanta, Çerigo adaları.

yedi kral (يدى قرال) Sabıkta Almanya Hersekleri.

yedilik (يديلك) Düğün haftasında giyilir yeri gelin libası.

yedinci (يدجي) Sâbi.

yedirme (ييدرمه) Yağ ve kireçle kendire yedirilerek yapılan macunlar sarma ki kurşun su borularını onunla muhkem ederler.

yedirmek (ييدرمك) İt'âm etmek, sindirmek. Hazmetmek manasına **nefsine yedirmek. yağı una yedirmek** mezc. **akçe yedirmek** irtişâ.

yedmek (يدمك) *f.l.* Yapışıp çekip götürmek, delâlet, hayvanın ipinden tutup çekmek, kayada iktiyad, lâve etmek, elinden yedmek.

yeğen (يگن) *is.* Kardeş evlâdı, amca, hala, dayı ve teyze yeğeni. **deve yeğeni** babası anası tüylü olan.

yeğni (يگول/ييني/يكني/يوكول) Yukarı, mütefevvik, faik, hafif, ağım, muzaffer. Yeğni, hafif, sebük. *Ağır basınca yeğni kalkar.* **yeğni su** mâ-i latîf.

yeğnilenmek (يوكوللنمك) Tahfif vermek, saymayıp tahkir etmek, tevkîr zıddı.

yeğnilik (يگنيلك) Üstünlük, galebe, irtifa, zafer. Hiffet, sebüklük.

yeke (يكه) *sf.* İri cüsseli, üstün, galip, boyu uzun olursa yük, yüksek *bk. yüce.* **dümen yekesi** kolu makamında olan iri ağaç.

yel (يل) *is.* Rîh, galat-ı meşhûru rüzgâr. Hafif rüzgâr, saba. Ağrı nevinden oynak sızıları, rîh-i tayyâr, veca-i mafsal, her türlü dertten neşet eden riyâh ve sızılar, dakîkî me'kulâttan hasıl olan gazat. Hades bâd, hayvan kavarası. **yel esme**k hubûb, nefh, üfürmek. *Nice kılsın namazı sofi kim gaybubet fıkdan abdestin yerinde yeller eser. Başta kavak yelleri esme.* **sam yeli** semûm. **kara yel** batı kara yel. *Yel tüfeği, değirmeni.* **yelkovan** yel ardınca giden seri kuş, bir nev martı. **saat yelkovanı** ibre. Fırıldak, boru ağzına konan fener , saçak kenarına yeli men için konan pervaz. *Atların yel yutan illeti.* **yel yutan** çoban aldatan kuşunun büyük nevi, hutâf. **yel üfürmek** esmek. **yerinde yeler esmek** mahv, fena olmak, ademe kadem basmak. **yele vermek** savurmak. **yel yiyerek** alâ cenâhi'l-isti'câl.

yelber (يلبر) Yalın, yal. *Ay gelir aygır gibi, yıl gelir yelber gibi, illâ hafta illâ hafta.*

Yelbuz (يلبوز) *is.* Kafkas Dağı'nın en yüksek zirvesi, elbürz. El-burc ve Kâh dahi derler.

yeldirme (يلدرمه) Koşmak için giyilir dar yeldirme, ağ etekli bez, ferâce.

yele (يله) *is.* Yelek muhaffefi. Pâl, hayvanın ense saçı, at urfu, arslan sebibesi. Farisîye nakl ile yal derler. Yelek, rüzgârdan hareket eden şey.

yelegen (يله گن) Türkîde sokak köpeği.

yelek (يلك) Kanadın büyük tüyleri, tüy kalem yaptıkları per. Kavâdim, menâkib, ebâhir, havâfî, külli şekre kuşların sıra yelekleri, şeh-per. Arabîde beş türlü itibar olunmuştur. **ok yeleği** kadir ve zor.

yelek (يلك) Rüzgar alır nîm-ten, kolsuz iç yeleği. *Delme yelek.*

yelek (يلك) *is.* Bir yıllık deve yavrusu.

yeleklemek (يلكله مك) Okun kuyruğuna tüy takmak.

yeleli (يله لو) *Yeleli kurt, sırtlan. Yeleli kertenkele.*

yelengeç (يلنگج/ييلنگج) *is.* Aslı yalengeç. Şemâme, destenbû. Kavak gibi kabuğu çatlayıp soyulur ağaç, hususan bir nev yalın çitlembiği.

yelim (يليم) Yapışkanlık, lüzûcet, zelc. **ağız yelimi** koyu tükürük, yar. **yelim kara** dabk, ökse yaptıkları burç tohumunun üzeri, cere.

yelim (يليم) Hareket, sürat. İneğin emciklerinin sallanan torbası, yelimşik.

yelimşik (يليمشيك) Yapışkan, pis, bulaşık, mu'ciz, cıvık adam.

yelken (يلكن) *is.* Şirâ, bâd-bân. Yelken envaı çoktur. Kalyonlarda gez ile bomba sereni arasında büyük açılırsa randa, yelkeni çok küçük açılırsa mizana. Üstünde kontra, peyk, mizana yahut micana, ana direğinde alt yelken fora, onun üstünda gabya fora, daha üstünde papafingo fora, grandi, ana direğinde alt büyük yelken mayıstra, üstündeki gabyae grandi, daha üstünde papafingo grandi, en üstünde kontra grandi, grandinin gez yelkeni vale. İstralya, prova grana, grana papafingo, ana direğinin alt yelkeni tirinket, üstünde gabya prova, daha üstünde papafingo prova badehu kontra prova. Prova gezi pukrava, cıvadranın birinci yelkeni trinktine, bastonunda büyük flok, baston çubuğunda kotra flok, prova ile cıvadra arasında volta, barga. Trinket ve mayıstra uçlarından sürülen dört çubukta iskopamar yelkenleri gabyalardan sürülen çubuklarda kordelâ ve papafingolardan sürülenlerde kordelâ çin yelkenleri kotralarda ve ona takliden kayıklarda açılan üç köşe yelkenle lâtin. **yelken açmak** azimet. **yelken bezi** bir nev mahsus kalın kendir bezi. *Yelken gemisi kürekle ve çark ile gitmez.* **yelken kürek** alâ cenâhi'l-isti'câl, serian. **yelkeni indirmek** söndürmek. **yelkeni suya indirmek** tevazu, teslimiyet. **yelkenleri doldurmak** apazlamak, yelkeni kapatmak. **akla yelken** havaya ittibâ.

yelkenci (يلكنجي) Armada hizmet eden gemici, gabyacı. Yelken diken esnaf.

yelkenlemek (يلكنله مك) Gemi azimet etmek, bâdbân-küşâ olmak.

yelkenli (يلكنلو) Çarklı olmayan gemi. kürekle gitmeyen kayık.

yellemek (يللمه مك) Üfleme, körüklemek, yelpazelemek.

yelli (يللو) Rîhli, müvelled riyâh ve ca'lî dertli. **yelli mantar** karhan.

yelloz (يللوز) Fenalığa mail karı, rüzgâra uçan çapkın karı.

yelme (يلمه) Yırtmaçlı zırh, yek-pâre olmayan çukal.

yelmek (يلمك) Yeldirmek, uçup telâşla koşmak, tek ü tâz. *Yeler onmaz karnı doymaz, yuvarlanan taş yosun tutmaz.*

yelpaze (يلپازه) *is.* Yel bezen, bad bezen. **el yelpazesi** mirvaha. Kağıt, hasır, tavus yelpaze, uçak yelpazesi. *Yelpaze kulaklı. Yelpaze merdiven.*

yelpazelemek (يلپازه له مك) Tahrik, teşdit etmek.

yelpik (يلپيك) Solugan illetinin şedidi, zayk-ı nefes.

yeltek (يلتك) Mail, havaya tabi, yel önünde yuvarlanıp gider.

yeltenmek (يلتنمك) Talip, mayil, müştehî olmak, taklit etmek.

yelve (يلوه) *is.* Rüzgara uyup uçan kuş *bk. bıldırcın.*

yem (ييم/يم) Bir defalık kut, habbe, tane, tüfek falyesine konan barut, ağız otu. **at yemi** mürettep bir at tayini, alîk. *Yem tayini. Tuzak yemi, yemlemesi. Yem asmak.* **yem dökmek** tu'me, itmâ için içine dökmek, tesvîl etmek. *Yem kestirmek.* **balık yemi** ufak balıktan kıyma. **kuş yemi** darı kendir. *Oltayı, tuzağı, tüfeği yemlemek.*

yem (يم) *e.* Apaçık gibi yemyeşil. Aslı yam.

Yemame (يامه) *is.* Arabistan'da Hecr ile Ahkaf arasında bir hıtta, hâlen şehri harap.

yemek (ييمك) *f.m.* Ekl, tenâvül, yutmak, gibi mahv ve istihlâk etmek, israf, aşındırmak, sular toprağı taşı oymak, alabanda, batarya, zılgıt, sıparta yemek, söz işitmek, mu'âteb olmak. **baş eti yemek** iz'âc, vırvır. **başını yemek** ihlâk. **bora yemek** germ ve serd, cihanı çekmek, tatmak. **gam yemek** mükedder olmak. **kendi kendini yemek** gussa ile

helâk olmak, intihar. *Miras yemek.* **nane yemek** halt etmek. **tavuk ayağı yemek** kula bula gibi cırcır etmek. *Tokat, dayak yemek.* **yağmur yemek** ıslanmak. **yemek yemek** taam etmek. **yiyip içmek** ekl ü şurb, ıyş u işret. *El yumruğunu yemeyen kendi yumruğunu boz doğan sanır, keriz zanneder. Yumruğu yemeyen kendi yumruğunu boz doğan armudî sanır, hafif şey zanneder.*

yemek (يمك) Taam, azık, elvan taam, türlü yemekler. **aşçı yemeği, ev yemeği** lezzetsiz ve lezzetli taam. Gıda, çâşt. **akşam yemeği** şam. **ince yemek** sumat. **gece yemeği** suhur. **kuşluk yemeği** kahvaltı. **öğle yemeği** nehar. **sabah yemeği** sahur.

yemeklemek (يمكله مك) İt'âm, misafir doyurmak, ziyafet çekmek, simât keşîde olmak.

yemeklik (يمكلك) Taamiye, ücret, cîre, yiyecek, tu'me, havâyic-i ta'âma mahsus şey. **yemeklik buğday** un için olmayan.

Yemen (يمن) *is.* Cenûb-ı Arabistân'da Hazramut maa Yemen ülkesi. Yemen vilâyeti kürsüsü San'a. Livaları San'a, Ta'z, Hadide, Asir. San'a sancağının kazaları San'a, Celeb-i Hiraz, Kevkeban, İmran, İns, Zaman, Hicce, Rida. Hadide sancağının kazaları Hadide, Ebu Ariş, Zübeyd, Lihye, Zeydiye, Cebel-i Rime, Hacur, Beytü'l-Fakih. *Yemen safranı, Yemen kahvesi.*

yemeni (يمنى) Yemen tarzı renkli şeyler, alaca boyalı kalem-kâr ve yazma çember. **yemeni baskıcısı** tülbent üzre kalıpla resim basan esnaf. Ökçeli kırmızı ayakkabı, mergûb, merkûb yemen alacası, çit, berd-i yemani. Yemeni endazesi üç parça meşindir; ense endaze, kunç endaze, kösele endaze. Yemeni kalıbı, kalıbın üst eki, heval, alt eki pusval.

yemenici (يمنيجى) Pabuççu şubesi esnaf, pazvalı diz kayışı. *Yeminici tığı ve tığ iğnesi.*

yemiş (يميش) Fâkihe, meyve, mutlaka semer, semâr, bâr, mahsul, fayda. **yemiş sepeti** küfesi. *Koca yemişi.* **kuru yemiş** meyve-i huşk.

yemleme (يملە مە) Tane ile yol yapılıp tuzağa dökülme, ağıza bir parmak bal çalma gibi tesvîlât-ı desîse. Barut ile yapılan lağım, yol, zünâbe.

yemlik (يملك) Yem vaz olunan yer, ma'lef, tohumlu taneli nebatlar, yabani iskorçine. **at yemliği** lihyetü't-tîs, keçi sakalı, ra'iyyü'l-hamam, prestelyon, barastaryun, verina, bir nev kedi otu, kuş yemliği.

yemşen (يمشن) *bk. yavşan.*

Yemşenli (يمشنلو) *is.* Silistre nevahisinden birinin merkezi.

yen (يك) *is.* Libas ekmâmı, âsitîn. *Bol yenli biniş.* **yen kapağı**, yene merbut olan el muhafazası. **yenleri sığamak** cehdetmek, sığanmak, teşmîr-i sâk gibi.

Yenbu (ينبوع) *is.* Medine livasında kaza merkezi bir iskele.

yencilmek (ينجلمك) Ezilmek.

yençmek (ينجمك) *f.m.* Ezmek, taftâh, hurdahaş, yastım etmek, perişan hâl, mazur eylemek, beğenmemek.

yenge (ينگه/يانگه) *is.* Yanca giden, sağdıç kadın, kenne. Birader, amca, dayı ve büyük hısımlar zevcesi.

yengeç (ينگج/يانگج) *is.* Yampiri giden hayvan. Seretân, harçenk, yan yürür hayvan. Envaı çoktur; pagorya, çaganos. **yengeç gibi adam** yampiri.

yeni (يكى) *f.* Aslı yangı. Cedit, nev, hadis, taze, mücedded, muhaddes, hadis, acemi, hıbretsiz, toy, tor. **yeni ay** hilâl. **yeni baştan** müceddeden, tekrar. **yeni çıkma** nev-icat. **yeni dünya** dikek. **yeni dünya** kıta'ât-ı arzın dördüncüsü olan Şimalî ve Cenubî Amerika. Nevresî, hadis şeyler. *Yeni dünya karpuzu.* **yeni hadise** vukuat, bidat, ihtirâ, icat. *Yeni moda.*

Yenice (يكيجه) *is.* Orta Sibirya'nın kürsüsü Moskoca Yeni Seisk.

Yenice-i Cuma (يكيجه جمعه) *is.* Sofya'da kaza merkezi kasaba.

Yenice-i Karasu (يكيجه قره صو) *is.* Drama'da Yenice maa Çağlayık kazasının merkezi kasaba.

Yenice-i Kızılağaç (يكيجه قزيل اغاج) *is.* Edirne'de Hatuneli kazasının merkezi bir kasabadır.

Yenice-i Rum (يكيجه روم) *is.* Tırhala'da Yenişehir'e mülhak bir nahiye.

Yenice-i Taraklı (يكيجه طراقلو) *is.* Torbalı dahi derler. Kocaeli'de Geyve'ye mülhak kaza merkezi şehir.

Yenice-i Vardar (يكيجه واردار) *is.* Livâ-i Selânik'te Vardar maa Karacaova kazasının merkezi bir kasabadır.

yeniçeri (يكيچرى) *is.* Sabıkta piyade ocaklarının birincisi olup sene yedi yüz otuzda tesis ve sene bin iki yüz kırk birde ilgâ kılınmıştır. Aslında altmış cemaatte dört bin neferden ibaret iken Yıldırım Sultan Bayezit Han, sekban ve avcı hademesini saraydan ihraç otuz dört bölük teşkil edip ocağa ilhakla yedi bine iblâğ eyledi. Sultan Mehmed Fatih, saray kullarından ahır ve bevvâbân ve mutfak ve hiref ve mehteran ve şikârî halkı ve bostanı ocaklarını tanzim birle on iki bin müsellah cengâvere iblağ buyurdukta cemaatleri yüze çıkarıp yeniçeriyi on iki bine doldurdu. Sultan Süleyman-ı Kanunî müceddeden altmış bir bölük açıp ve acemi bölüklerini otuz dörde doldurup yeniçeri ocağını iki yüz otuz ortaya çıkardı. Sultan Osmân-ı şehîde ihanet eden altmış beş cemaati lânetlemış olup lağv kılındıkta yüz biri yeniçeri cemaati, altmış biri yeniçeri bölükleri, otuz dördü sekban ve yaya bölükleri ve otuz dördü devşirmeden acemi oğlanları ve hadâyık-ı hâssa gılmanı bölükleri olarak ceman iki yüz yirmi dokuz orta kaldı. Beş fırka itibar olundu. Orta bir kıta demek olup zabitler ile altmış yoldaş idi yani ağaları..

Gılmân-ı Acemiyân kışlalarında terbiye olanlar, yeniçeri kışlalarına girip lâ-ekal on sene civelek namıyla mutfak hizmeti ederek esnâ-yı hazarda yedi senede bir eyyâm-ı harb ve seferde her icap ettikçe kapı oldukta birer ortaya girip üç akçe yevmiye ulufeye geçer meydân-ı vegâda yararlık edenleri kendi ortalarında sıra ile karakullukçı (on başı), saka çavuş, baş kara kullukçu (baş çavuş), aşçı usta mülazım yani on başı, çavuş, baş çavuş mülâzım olur. Kırk beş yaşını geçmiş ise ondan kıdem sırasıyla mahlûl düştükçe kışla hizmetinde baş eski bayraktar, vekîl-i harc, odabaşı, yani kışla mülâzimi ve alemdar ve bölük emini ve yüzbaşı olurdu. Sinni müsait olan ustalar bir büyük yüz aklığıyla terfî-i rütbeye müstahak olunca serhat ortalarının birine bölük ağası olup avam tabiri çorbacı denirdi. Her iki senede diğer orta geçerek serhaddatı devredip gördükten sonra kasaba nöbeti gelir. Artık sıra ile otuz üçüncü sekban ortasına, avcıbaşlık mansıbı inzimâmıyla ondan bi't-tertîb elli dokuzuncu yeniçeri bölüğüne asesbaşlık ve elli altıncı çardak çorbacılığı ve elli üçüncü talim-hanecilik ve otuz ikinci bölüğe kethüda eri ve otuz üçe küçük çavuşluk ve otuz dörde orta çavuşluk ve yirmi sekizinciye muhzır ağalık ve beşinciye ocak baş çavuşluğu ve doksan dört cemaata ocak imamlığı ve yüz birinciye beytü'l- malcılık ve altmış, altmış bir ve altmış iki ve altmış üç cemaata dört solakbaşlık mansıbı ve sinni geçkin ise te'bîd ile ve mirlivalık itibariyle İstanbul, Edirne ve Gelibolu acemiyanına ağa olur, sairleri menâsıb-ı hamseye ondan beylerbeyi rütbesiyle ağalığa geçerdi. Bu erkân-ı asker agavatı ve menâsıb-ı hamse ki yetmiş üç cemaat ağalığıyla turnacıbaşı ve yetmiş birinci ile zağarcı başı ve altmış dördüncü ile samsuncubaşı ve birinci bölük ortasıyla sekbanbaşı ve birinci yeniçeri bölüğüyle kol kethüdası olur. Yeniçeri neferleri bir yüz aklığı edemezse rütbe alamayacağından mürûr-ı zamânda zamm-ı ulûfe ile cebeci ve topçu ve top arabacı ocağına yahut kendi ortasında kalarak hizmet-i mahsûsaya aşardı. Hizmet-i mahsûsa cemaatleri haseki, nefer 300 cemaa'ât-i küttâb, 100 oda yazıcıları, 60 kârhane ve ehl-i hıref, 950 tulumbacı, 300 kol çavuşları, 300 orta kapı kethüdaları, 180 mumcu cemaatı, 80 harbeci, 80 şadi, 60 korucu, 200 sarban 600 nefer. Cümle yeniçeri taifesinin kollarına nişan döğülüp altına birinci bölük 1-B ya birinci cemaat 1-C, yahut birinci sekban ve birinci avcı S-A diye yazılırdı. Meselâ birinci cemaat nişanı çatallı topuz, ikinci halezon, üçüncü sofra, dördüncü ters kılıç, altıncı nalinci keseri, yedinci çifte bayrak, onuncu hirbe, on üçüncü zembil, on dördüncü ekmekçi küreği, on beşinci külünk, on altıncı çizme, on yedinci tek bayrak, on sekizinci tek çapa, yirmi birinci sapan, yirmi beşinci çarkıfelek, yirmi altıncı çıkrık, kırkıncı kuyu kovası, kırk birinci şalvar, kırk ikinci, kırk dördüncü çifte vav, kırk beşinci makas, altmış birinci nalin, altmış ikinci nal mıhı, altmış üçüncü fener, altmış dördüncü tek topuz, alt-

mış beşinci burgu, altmış sekizinci turna, yetmişbirinci çifte pala, yetmiş beşinci dönme dolap, doksan altıncı papaz kellesi, yüz birinci zülfikar. Yeniçeri bölüklerinden birinci orta nişanı trabzan babası, ikinci berber aynası, üçüncü üç yaprak, dördüncü tekerlek, beşinci çifte baba, altıncı hurma dalı, yedinci lâle, sekizinci köklü sümbül, dokuzuncu kös, onuncu köş sâ'î, on birinci köksüz, on üçüncü füvâh, on dördüncü meyyalsiz künişk, on beşinci arslan, on yedinci ince sur, on sekizinci vezne, on dokuzuncu topuzlu bayrak, yirmi beşinci balık, otuz birinci demir, kırk birinci zembil, kırk dördüncü zurna, elli altıncı çektirme. Ortaların kırkdokuzu Der-Saadet kışlalarında kusuru Bosna, İzvornik, Belgrat, Vidin, Sofya, Silistre, İbrail, Özü, Kefe, Kütahya, İzmir , Sivas, Trabzon, Van, Erzurum, Musul, Diyarbakır, Bağdat, Basra, Halep, Şam, Mısır, Trablus, Tunus Cezayir gibi otuz iki serhat mevkiinde müstahfaz olup menâsıb-ı hamse ümerası terakkîde yeniçeri ağası yahut ıraklıkla sancak beyi olamaz ise azilleri icabında serhat ağalığına giderlerdi.

On, yirmi beş, otuz sekiz, kırk atı, elli yedi, elli sekiz, yetmiş dört, yetmiş dokuz, seksen dokuz, doksan bir, doksan altı, doksan yedi, doksan sekiz cemaatlerin bölük ağaları Anadolu eyaleti Türkmenlerinden mürettep on dört bayrak piyadeye yayabaş ve evâilinde altmış yedinci cemaat çorbacısı, haseki başı ve seksen ikinci dahi zemberekçi başı olurdu.

Yeniil (يكى ايل) *is.* Maa Türkmen. Celep, Budaköz'e tabi aşiret.

yenik (ينيك) Diş yarası. **bit yeniği** ayıp, kusur. *Fare yeniği.* **kurt yeniği** mûryâne.

yenilemek (يكيله مك) Tecdit, tekrar etmek, iade, tamir, termîm, tekrir.

yenilenmek (يكيلنمك) Teceddüt, rücu, tekrar, iade etmek. *Dert yenilenmek.*

yeniletmek (يكيلتمك) Tazmin, tecdit ettirmek.

yenilik (يكيلك) Acemilik, hıbretsizlik, kudum zıddı.

yenilmek (يكلمك) Mağlup olmak.

Yenipazar (يكى بازار) *is.* Varna'da Şumnu'ya mülhak bir kaza.

Yenipazar (يكى بازار) *is.* Bosna'da bir livadır. Hâlen kürsüsü Sinice kale. Kazaları Sinice, Yenipazar, Metrofca, Tırgovişte, Prana, Kolaşın, Biher maa Akova, Pripol, Yenivaroş, Taşlıca.

Yenipazar (يكى بازار) *is.* Aydın'da Bozdoğan'a mülhak bir kaza.

yenir (ينور) **yenir illeti** yiyici çıban, âkile.

yenirce (ينرجه) Ağaçlarda karha, çurumrum.

Yenişehir (يكيشار) Yenişehir, nam-ı diğer Kuşaklı.

Yenişehiraydın (يكيشهرايدين) *is.* Bozdoğan'a mülhak bir kaza.

Yenişehirbursa (يكيشهربروسه) *is.* Hudavendigâr'da Yenişehir maa İznik ve Yarhisar kazasını merkezi bir şehir.

Yenişehirlârsa (يكيشهرلارسه) *is.* Tırhala'nın kürsüsü bir şehir. Yenişehir-i Fener dahi derler.

Yenivaroş (يكى واروش) *is.* Yenipazar livasında kaza merkezi bir kale.

Yenizağra (يكى زغره) *is.* İslimye'de kaza merkezi şehir.

yenmek (يكمك) Galebe, tefavvuk etmek, üst gelmek, başa çıkmak, muvaffak olmak.

yepermek (يپرمك) *f.l.* Aslı yaparlak, yeplek. yer yepilmek, yepermek, yürtürmek, koşmak, şitâb, yel yepep gitmek, süratle, telâşla, ıstırap.

yer (ير) *is.* Türap, zemin, yer yüzü, rûy-ı zemîn. Mahal, makam, mekan, ârâm-gâh, cay, mansıp, post, cah, memuriyet, vüs'at, küncayiş, kira ile gemide, arabada, handa tutulan mevki, mekan, eser, leke, bere. Kaymakam, câh-ı kethüdâ yeri *bk. yeniçeri.*

Yerde kalmaz âteşîn âh-ı sehergâhım benim
Dokunur çarhına bir gün ey felek benim ahım

yer almak istimlâk, teshîr. **yer altı** toprak, zîr-i zemîn, taht-ı türâb, vefat. **yer bağırsağı** sarâd. **yer çamı** funda nevi. **yer çatlağı** hark. **yer devesi** zelzele, hareket-i arz. *Yer edinmek. Yer elması, frenk yer elması.* **yer etmek** tesir, cây-gîr. **yereşeği** evliya devesi. *Yer fıstığı. Yer hadesi. Yer icar etmek. Yer kızılcığı.* **yer kökü** havuç, heviç. **yer mürveri** kara. **yer pelidi** kemandiyos. **yer pırasası**

ferasyûn-ı esved. *Yer sakızı. Yer sıçanı.* **yer tutmak, yerin tutmak** niyâbet. **yer yurt** mekân, emlâk, mesken, vatan, vilâdet yeri. **yerde kalmak** pâmâl. **yere atmak** tahkir. **yere bakar** riyakâr. **yere düşmek** nazil, rû-mâl. **yere geçmek** hicap, ar. **yere vurmak** galebe, dek, mağbûn etmek. **yere yatmak** hasf. **yeri var** becâ. **yeri yurdu belirsiz** serseri. *Yerin kulağı var.* **yerinde** mahall-i münâsib, lâyık. **yerine gelmek** iade-i bür. **yerini bulmak** ifa. **yerle beraber** siva, yeksan. **açık yer** münhal memuriyet, küşâde mevki. **arka yere gelmek** mağlubiyet. **baş üstünda yeri var** be-ser ü çeşm, ale'r-re's. **bir yere geçmek** zabt-ı mansıb, terakkî. **bir yere gelmek** içtima. *Dikiş yeri.* **kara yer** kabir. **kethüda yeri** sabıkta yeniçeri kethüdası ki kul kahya kaymakamı. **pazar yeri** bazargâh, sûk. **rahat yer** hafif hizmet, âsûde mansıp.

Yergöğü (يرگوگي) *is.* Eflâk'ta havuç tarlası manasına Vilaşka kazası merkezi bir şehir, ve Tuna üzerinde benderdir.

yerinmek (يرنمك) İğrenmek, çekinmek, ikrah, istikrah, teneffür, münâferet.

Yerkesiği (يركسيكى) *is.* Muğla'ya mülhak bir kaza.

yerleşmek (يرلشمك) **yerli yerinde yerleşmek** eşyayı yerleştirip temekkün etmek.

yerleşmiş (يرلشمش) Cây-gîr, tavattun etmiş.

yerleştirmek (يرلشدرمك) **bir adamı yerleştirmek** kayırmak. **sandık yerleştirmek** istif.

yerli (يرلو) Beledî, mütevattın, cây-gîr, sabit, müstekir, âhâlî-i kadime. **yerli dolap** gayr-i menkûl.

yermek (يرمك) *f.l.* Aslı yirmek. Yençmek manasına beğenmemek, nefret, taamdan bezmek, zem, kadh, tiksinmek ve yadırgamak manalarına gelir. Adamcıl olmak, kınamak.

yesir (يسير) *sf. bk. yeda.*

yeşermek (يشرمك) Nebatat sürmek, çimlenmek, yeşil renk peyda etmek.

yeşil (يشيل/ياشيل) *is.* Aslı yaşıl. Taze, sebz, hazra, hazrîm. **yemyeşil** sebz-fâm, ham, çiğ. *Yeşil bağa.* **yeşil baş** erkek ördek. **yeşil yaprak** hediyye-i fakîrâne. **baştaki yeşil** siyâdet, şerafet.

Deryâ-yı ahâzır oldu çemen mevc urup yatur
Rûy-ı zemîni fasl-ı bahâr etti yemyeşil.

yeşillendirmek (يشللندرمك) İhtizâr, kesb-i tarâvet ettirmek.

yeşillenmek (يشللنمك) Yumuşak muamele etmek, gözle şayan olmak, mülâ'abe.

yeşillik (يشيللك) Çayır veya sair hazra, hazrevat, sebze, sebzî.

yetişme (يتشمه) Hadis, nev-zuhur. **yetişmeyesi** bed-duadır.

yetişmek (يتشمك) Varmak, derk etmek, hasıl, resîde olmak, kifayet ulaşmak, vasıl olmak, ermek, vusulü muktedir olmak, dest-res olmak.

yetişmiş (يتشمش) Resîde, baliğ, yetkin.

yetiştirmek (يتشدرمك) İsal, ihbar etmek, silâh havale, haber ismâ etmek, hayvan topuk çalmak, tökezimek yahut art ayağıyla ön ayağını mecruh etmek. **fidan yetiştirmek** terbiye. **lâkırdı yetiştirmek** nifak. **söz yetiştirmek** mukabele.

yetmek (يتمك) Elvermek, kâfî, vâfî, şâfî olmak. Vasıl-ı had olmak, vefa, sinn ü sal etmek, kemâl, dert bitmek. *Arife bir gül yeter kokmağa.* **güç yetmek** iktidar, galebe. **cana yetmek** tak etmek gibi. **yeter** lâzım değil, söyleme gibi. **el ermez güç yetmez** mümteni.

yetmiş (يتمش) Hadd-i sebîne vasıl.

yetmişinci (يتمشنجي) Seb'ûn.

Yezd (يزد) *is.* İran'da bir liva kürsüsü şehir. Kirman'la bir vilâyet olur, Yezd hast kasabası.

yığdırmak (يغدرمق) Def ve tart için eşyasını toplatıp kaldırıp kümelemek.

yığılmak (يغلمق) Cem, kesir, cemm-i gafîr, müterâkim olmak, bir yere toplanmak. **mal yığılıp kalmak** sürülmemek, revaçsızlık. **yayılıp yığıla kalmak** gaşy.

yığın (يغين) Tûde. **yığınla** kilitli, kümeli.

yığınlık (يغنلق) Cemiyet, kalabalık.

yığınmak (يغنمق) Bayılmak, yığılmak gibi uğunup tortup çökmek.

yığıntı (يغندى) Eşya kümesi, halk içtiması, izdiham.

yığışmak (يغشمق) Birikip izdiham etmek.

yığıştırmak (يغشدرمق) İddihâr, tekvîm etmek.

yığmak (يغمق) *f.m.* Külliyetle iddihâr etmek, küme etmek, küm, terâküm ettirmek, mal biriktirmek. **yükünü yüksek yığmak** madrabazlık, tamahkârlık etmek, galî satmak.

yıkamak (ييقامق) *f.m.* Aslı yuykamak, mükerrer yumak, gusl-i pâk etmek, nezafet, taharet.

yıkanmak (ييقانمق) İğtisâl, tahâret-i kübrâ için gusletmek, arınmak, istihmâm.

yıkık (يقيق) Harap, viran, mündehim, mehdûm.

yıkılmak (يقلمق) Perîşân-hâl, yebâb, fertût, fani olmak, indihâm bulmak, def, mündefi, matrud, sermest olmak.

Ona eder ol celf-i alk-i cihân
Yıkıl git buradan yürü ol zaman.

yıkım (يقيم) Harabî, zeval, berküştegî. **ev yıkımı** bâ'is-i harâbî, sebeb-i mazarrat, bâdî-i inkılâb.

yıkın (يقين) Dil-harâb, bir tarafa mail, yıkılmış gibi olgun, sarhoş.

yıkıntı (يقندى) Münderisât, enkaz, harabe, harabî, viranî.

yıkmak (يقمق/ييقمق) *f.l.* Hedm, tahrip, viran etmek, bir taraf eğmek, yere vurmak. **birinin üzerine yıkmak** haml, tahmil etmek. **ev yıkmak** hanedan harap etmek. **gönül yıkmak** bir adamı münkesir etmek.

yıl (ييل/ايل) *is.* Sene, sal, on iki aylığı müddet-i âm. **yılbaşı** sene-i cedîde, sâl-i nev günü. **ayda yılda** nadiren. **arabî yıl** kamerî sene, üç yüz elli dört gün altı saatlik. *Bolluk yılı. Cenk yılı.* **frengî yıl** üç yüz altmış beş gün altı saatten çend dakika noksan ki yüz senede bir gün fark eder. Otuz üç yıllık devir, karn, kurûn, yüz yıllık devir, asır. **geçen yıl** bıldır. *Gelecek yıl. Sel, kıt yılı.*

yılan (يلان/ييلان) Lu'âblı hayvan, ılan, dolambaç hayvan manasına, hayye, büyüğü sü'bân, ejder, dişisi ef'â. **ala yılan** tenin. **boz yılan** babagûş, hufâs. Kuyruksuz yılan. **boz yörük yılan** erkam. **kör yılan** umumen zehirsizi. **ok yılan** engerek. *Katır yılanı. Kara yılan. Su yılanı.* **yılan balığı** selur, salur, mâr-ı mâhî. Bir nevi mıkrı ve şakt, ebu marina. **yılan kökü** diş otu, bir nev ada çayı. **yılan gömleği derisi, yılan yastığı** lisânü'l-hayye, lûf otu, serrâha. **yılan gibi** menfur, hain, soğuk. **yılan kuyruğuna basmak** iğzap. **uyuşmuş yılan** mâr-ı sermâ-dîde.

yılancı (ييلانجي) Yılan tutar sanatkâr.

yılancık (ييلانجق) Humre şişi, dâ'ü'l-ferfîr, al basma. Pullu yılancık. **yılancık taşı** pirpi. **dev yılancığı** başta olan.

yılancıkçı (ييلانجقجي) Yılancıl kuşu.

yılankavî (ييلانقوي) İ'vicâclı. *Yılankavî resim, nakış, yol.*

yıldırak (يلدراق) Aslı yaldırak. Yalap yalap parlayıcı, yalabıklı, parlak, bârika, şebçerak taşı.

yıldırak (يلدراق) Yıldız. Şu'arâ-i Yemânî.

yıldıramak (يلدرامق) Yıldırmak, sevâbit gibi parlamak, ara ara yalınlamak, berk vurmak, bark dırahşan olmak, işrâk, telâlü etmek.

yıldırayıcı (يلدراييجى) Parlak, bârika, yıldırgan.

yıldırım (يلدرم) Sâ'ika. **yıldırım gibi** seri, şedit.

yıldırmak (يلدرمق) Ürkütmek, terhîb, nehîb etmek.

yıldız (يلديز) Kevkeb, ahter, seyyare, necm, burûc, şihâb. *Ağma yıldız, uçan yıldız.* Yıldız resminde zıllı şeyler. **yıldız barışmak** tevâfuk-ı mizâc, sâziş. **yıldız batmak** dolunmak, gurup. **yıldız böceği** hubâhıb, şebtâb. **yıldız çiçeği** dalya. **yıldız doğmak** talih sa'd, rû-nümûn olmak. **yıldız elmas** iğne. **yıldız otu** anison tohumu. **yıldız şimal** şimalî yıldız ciheti. Şimal rüzgârı kutb-ı şimalî demir kazık. **yıldız taşı** hacerü'l-berk. **yıldızı düşkün** talihi vârûn. **ay yıldız** nişan resmi. **ak yıldız** çoban yıldızı, çolpan. **hoşafın yıldızı, çorbanın yıldızı** gözü. **kızıl yıldız** merih. **kuyruklu yıldız** zü-zeneb, zü-zevâ'ib. **yıldızı barışık** mesut, bahtiyar.

yılgın (يلغين) Korkmuş, sinmiş, ürkek, merhûb, yapışkan.

yılık (يليق) Bir tarafa sırıtıp yayılmış, yapışmış, çarpık. *Yılık yüz, yılık göz, yılık adam.*

yılışık (يلشيق/ييليشيق) Yilişik, yilişmek, bulaşık, muciz, sırıtkan, cıvık.

yılışmak (يلشمق) Gevşeyip bed-hâl olmak.

yıllamak (ييللامق) Yıllanmak, eskimek, yıllarca durmak, beklemek.

yıllanmak (ييللانمق) Çok zaman bekletmek, saklamak.

yıllık (ييللق) Sâliye maaş, yıl başında verilir mukarrer bahşiş. Salyâne, bir yıllık ücret. Kırk yıllık adam.

yıllıkçı (ييللقجي) Yanaşma kadın, hizmetkar.

yıllıklı (ييللقلو) Muvazzaf, sâliyeli.

yıramak (يرامق) *f.m.* At yırak olmak, hâlen istimali nadirdir.

yırandırmak (يراندرمق) Koşu için arıklandırmak, tazmîr. **yırak at** zamûr.

Yırapıtra (يراپتره) *is.* Lasit'te bir kaza merkezi kasabadır.

yırık (يريق) Şak, felk, fıtk. Gedik gibi ferce, şikâf, münşak. **burnu yırık** ahrem. **kulağı yırık** ahreb.

yırılmak (يرلق) Az yarılıp aralık kalmak, çıban çatlamak.

yırınmak (يرينمق) Debelenip bağırmak, telâş, cehdetmek.

yırmak (يرمق) *f.m.* Yarmak hafifi. Az ayırmak, şak etmezden çizmek, teşkîk, teflîk.

yırmık (يرميق) Yirmik, irmik.

yırtıcı (يرتيجى) Derende, sebü, yırtıcılar ayası ve pençesi keff, nesr nevinden düğün çiçeği, mastiva.

yırtık (يرتيق) Çâk, fersûde, mütemezzik. Mevsufunda âlüfte, perde-derîde, ismetsiz, âverdi, yırtık.

yırtılmak (يرتلمق) Çâk olmak, intihâk, açılıp edepsizlikle alışmak.

yırtışmak (يرتشمق) Mücadele, muhasama.

yırtlak (يرتلاق) Yırtılmış gibi şey. *Yırtlak göz.*

yırtlaz (يرتلاز) Perde-derîde, açıkça yüze gelmiş, edepsiz, pervasız.

yırtmaç (يرتماج) Tifrice, çâk. *Entari yırtmacı.*

yırtmak (يرتمق) Hert temzik etmek. Toprağı hark etmek, yarmak. Çak çak, hetk, perde namus paralamak, tırnakla çizmek, açmak gibi ceri etmek. **atı yırtmak** dizginine alıştırmak. **çarşafı yırtmak** yatağı çürütmek. **senet yırtmak** eda etmek.

yırttırmak (يرتدرمق) Paralatmak, bir uzvu çizmek. *Çarhın dişine parmak yırttırmak.*

yısa (ييسا) *n It.* Heysa kelimesinden. Çekilmek, kaldırmak manasıyla bir ipi halat çekip bir şeyi kaldırmak tembihi. **yısa bısa** nihayet.

yiğit (يگيت) *sf.* Yeni yetişmiş, genç, hadîs, ermiş civan, bahadır olmuş, merd-i şecî, dilîr, fetâ. **babayiğit** daha ziyade gelişmiş adam. Sinn-i vukufta olan fetâ. **garip yiğit** merd-i garîb, miskin, zebanzedi **karip yiit** kimsesiz. **yiğitbaşı** esnaf loncalarında icra memuru, güzîde muhtar.

yiğitlendirmek (يگيتلندرمك) İğrâ, teşcî etmek, kındırmak.

yiğitlenmek (يگيتلنمك) Cüret, cesaret gelmek.

yiğitlik (يگيتلك) Şecaat, kahramanlık, besâlet, dilâverlik, şîr-i merdî, yüz aklığı.

yilme (ييلمه) Şıv yer, hafif iniş.

yilmek (ييلمك) *f.l.* Yilişmek, sırıtıp tebessüm etmek, yılmak, lerc.

yine (ينه) *e.* Galatı gine. Sabıkan yana, Yenmek, yek, mükerreren, ez-ser-i nev. Tekit için hatta, bi-aynihi, maa hâzâ, hemîn manasına daha, bir daha manasına. Yine bir kere daha. **yine mi** vay, bir daha mı?

yirmi (يگرمى) *is.* Türkîde igirme, igerme. ikilenmiş on, işrûn, işrîn. *Yirminci.*

yitirmek (ييتيرمك) Kayıp, zayi, fevt etmek, izâ'a, tazyî, fıkd, itlâf. Tebâh, yazık etmek.

yitmek (يتمك) *f.l.* Kaybolmak, gaybubet etmek, zaman kaybolmak, fıkdan, telef, yazık olmak, yetmek ve kifayet manasına istimali galattır.

yiv (ييو) *is.* Çizik gibi ince oyuk yol. *Doğrama yivi, baş çanağının yivleri.* Dervezü'l-cimcime, kıhfın ek yerleri, *Şeşhane yivi, top yivi, yivli tüfek. Çerçevede cam yivi, civata, vida yivi.*

yiyecek (ييه جك) Yenir taam, azık manasına me'kâlât.

yiyici (ييجى) Ekûl. **yiyici çıban** âkile. **çok yiyici** obur.

yiyinmek (ييينمك) Yiyilmek, me'kûl olmak, ekl etmek.

yiyinti (ييندى) Azık, abur cubur, çerez, mutlaka tu'me.

yobaz (يوباز) *sf.* İri, zıpır adam, köylü, canlı, haşarı. *Yobaz softa, yobaz hizmetkâr.* Türkîde yobamak mihnet-keş olmak.

yoğ (يوغ) *f.* Kalın, koyu, yoğca, muhaffefi yüce. Yoğkarı, yukarı.

yoğmak (يوغمق) *f.l.* Galatı oyumak, kalınlaşmak, koyulaşmak, kesafet, lüzûcet, sühûnet, salâbet kesbetmek. Süt donmak, tutmak. **sular yoğmak** cereyandan durmak, gece olmak.

yoğrulmak (يوغرلمق) Hurd ve hamur olmak, eğrilip büğrülmek, sulb şeyler ezilmek, bükülmek.

yoğun (يوغون) *sf.* Azim ve cesim, kalın, kavi, yoğun boyun. Türkîde yogan ve ogan azîmü'ş-şan, Tanrı. **yoğun adam** galiz. Ham halat, mayilerde kesf, sahn.

yoğunluk (يوغونلق) Suhûnet, salâbet, gılzat, kesafet, lüzûcet.

yoğurmak (يوغرمق) Tahmir etmek, koyulaştırmak, hamur yapmak, icra, ta'cîn etmek.

yoğurt (يوغورت) Sütün yoğmuşu, mast. *Çanak yoğurdu, süzme yoğurt, torba, kova yoğurdu, inek, koyun, manda yoğurdu.* **yoğurt gibi** koyu.

yok (يوق) *sf.* Mefkûd, mahv, gayr-i mevcûd. **yoğuna gitmek** nafile, zayi olmak. **yoğuna vermek** muft satmak. **yok demek** ret, inkâr etmek. **yok etmek** imha, idam, ifnâ, istihlâk etmek. **yok olmak** mahv, telef olmak, kün feyekûn olmak. **yok yere** nafile, bilâ-sebeb. **işin yoksa** nafile, boşuna. **varı yoğu** cümle mâmeleki. *Var mı yok mu oyunu.* **var yok** her şey, ancak. **yüzüm yok** cüret etmem. Mevsuf olur, adem manasına **onda yok yok** fıkdân yoktur, her şey var. *Hiç yoktan ise azı hoş görmeli.* Yok edattır, hayır olmaz. *Ne var ne yok.* li-enne, hayır olmaz, hiç, lâ ve illâ manasına edat. **var yok** lâ ve neam. **ne var ne yok** istifsâr.

yoklama (يوقلامه) Asker sanı. **yoklama kalemi** sabıkta başbaki kulu kalemi.

yoklamacı (يوقلامه جى) Yoklayıcı, leşkernüvîs, müfettiş-i askerî.

yoklamak (يوقلامق) Vücut ve ademi tahkik etmek, taharri, tecrübe etmek, ağız aramak, uğrayıp ziyaret, sual, hatır için hastayı istifsâr, el ile tecesüs, cüst ü cû, iskandil etmek. **askeri yoklamak** deftere tatbik, defterini yoklama etmek. **defteri yoklamak** müracaat etmek. **her yokladığımız çakmak taşı çıktı** cevheri dun.

yoklanmak (يوقلانمق) Aranmak, teftiş olunmak.

yoklaştırmak (يوقلاشدرمق) Usul ile taharri, tefakkud etmek, ağız aramak, tecrübe.

yoklatmak (يوقلاتمق) Baktırmak, sordurmak, istifsâr, istiknâh etmek.

yokluk (يوقلق) Fıkdân, noksan, adem, nâbûdî. *Mevlâ yokluğunu göstermesin.*

yoksa (يوقسه) Yoğ-ise, ve illâ, amma, yok eğer, eğerçi ki.

yoksul (يوقسول/يوخسول) Fakir, muhtaç, geda, mehcûr. **dayak yoksulu** terbiyeye muhtaç, yaramaz çocuk. **yoksul urganı** öksüz urganı, ak sarmaşık nevi.

yoksulluk (يوقسوللق) Halle.

yokuş (يوقوش) *is.* Akabe, firaz, eğer sahrada olursa yura, büyüğü baylan. Vasfında bayır yer manasınadır. **çamurluk yokuş** deve bağırtan, taşlık. **dik yokuş** nal döken, akabe. *Şu yer çıkılırsa yokuş inilirse iniş, bazan yokuş aşağı dahi derler. Mardin yokuşu, Mehrap Dağı yokuşu, Halvan yokuşu, kara kapan yokuşu, Meçova yokuşu.*

yokuşluk (يوقوشلق) Yokuş yer, şıv. **inişli yokuşlu** engebelik.

yol (يول) *is.* Tarik, sebil, meslek, rah, kanat, lağım, münasebet, sıra, mişvâr, meslek, minhâc, âdet, sırat, mezhep, vadi, reftâr, çizgi, tarika, ühdûd, hatır, sebil, rahle, sefer, seyahat, hareket, tavır, gidiş, resim, adap, erkân, üslûp. Hattatlarda **şeyhin yolu**, musikîde **dedenin yolu**, nakkaşlarda **refâ'il yolu.** *Yolu yol ile ormanı balta ile keserler.* **yol almak** kat-ı menâzil, varmak. **yol aramak** tedbir. **yol bilir** müeddep, adap ve erkâna âgâh, irfanlı. **yol bulmak** tedbir. **yol emri** menzil fermanı. **yol gitmek** seri azimet. **yol görünmek** seyahat etmek, def olunmak. **yol gösteren** delil, nasih. *Yol gösteren balığı. Yol harcı.* **yol kapamak** sedd-i râh, mümânata. **yol şaşmak** çatallaşmak, başka tarafa doğru varmak. **yol tası** sefer tası. **yol tezkiresi** murûr varakası. **yol tutmak** sülûk. *Yol uğrağı. Yol üstü.* **yol ve erkan ile muttasıfane** mûcib-i de'b ve kaide.

yol vermek mezun, matrûd etmek, tesrî, tahrik etmek. **yol vurmak** kesmek, kuttâ-ı râhlık, rehzenlik. **yol yol altı parmak** kumaş, sopa gibi çizgili, yol yol leke. **yol yürümek** tayy-ı merâhil. **yola çıkmak** azimet, bidayet, hayz. **yola düşmek** revâne olma. **yola gelmek** mutavaat, ıslâh-ı hâl, cezaya uğramak. **yola gitmek** muvafakat, uysallık, vifâk. **yola salmak** def etmek. **yola vurmak** çıkarmak, teşyî. **yola yatmak** tav, muvafakat. **yoldan çıkmak** dalâl. **yoldan kalmak** te'ehhür, tedenni etmek. **yoldan komak** avk. **yolu şaşırmak** terk-i âdet ve meslek. **yoluna gidiş** hissî fedakârlık. **yoluna komak** tanzim, tertip, tesviye. *Yolunu çaresini bulmak.* **yoluyla** münasip reftâr ile. *Araba yolu. Arkuru yol.* **ayak yolu** memşâ, helâ, kenif, müsterâh, mebrez, edephane, abdesthane. **cadde yol** tarîk-i ham, şâri. *Demiryolu.* **doğru yol** şahrah, istikamet-i rüsûh. *Dört yol ağzı.* **gözler yolda kalmak** intizar çekmek, inkiyâd. **işlek yol** memer. **iyi yolda adam** hüsn-i hareketle muttasıf. **kaçamak yolu** meferr-i bahâne. *Koşu yolu.* **paytak yolu** tarîk-i hâs. *Pir yoluna top uğruna. Posta yolu.* **sidik yolu** ihlîlî. **su yolu** lağım, kanat, kemer, kâriz, boru, künk. *Tatar yolu. Tramvay yolu. Uğrayan kestirme yol.* **uğrun yol** hırsız yolu. *Ulu yol. Uzun yol.* **yanlış yol** tarîk-i nâsavâb.

yolcu (يوجى) Seyyah, sâfir, misafir, âbir, müte'âzim, râhil, mârr, âzim-i dâr-ı beka, yolcu güruhu kafile, mevkib. **yolcu çıkarmak** teşyi. **yolcu olmak** yola hazırlanmak. *Yolcu yolunda gerek.*

yolculuk (يوجيلق) Azîmet-i seyâhat.

yoldaş (يولداش) Yol arkadaşı. Mutlaka refik, hem-pâ, müttefik, refik. **kapı yoldaşı** sabıkta yeniçeri ortasının yoldaşları azası.

yoldaşlık (يولداشلق) Arkadaşlık.

yollama (يوللامه) Bir yandan diğer tarafa atılan, yol gibi konan şey. **yollama direk** yol yol vaz olunan büyük kirişlik.

yollamak (يوللامق) İrsâl, terhîl, tesyîr, ib'âs, ba's, isbâl, teşyi etmek, göndermek.

yollanmak (يوللانمق) Yol almak, ilerlemek, yolun haylisi kat etmiş olmak, sürat kesbetmek. *Gemi yollanmak.*

yollu (يوللو) Hâl olarak vadide, yolunda, teşvik. *Yollu kinaye. Yollu nasihat.* **yollu takbih** ta'n.

yolmak (يولمق) *f.m.* Zorla parça, taraf koparmak. Taklî, nez etmek, ot yolmak. Tüy netf, netş. **adamı yolmak** yani malını gasp ederce yalan dolanla elinden alıp cascavlak etmek. **kıl yolmak** tenmis. **saç baş yolmak** ızhar-ı ye's. **yüzünü saçını yolmak** yeis ve matem için yırtınmak. **yüz yolmak** meşt etmek.

yolsuz (يولسز) Nâ-münâsib, nâ-hemvâr, nâ-revha. Esnafça memnu tatil. Mugayir âdet, gayr-ı muvâfık, hilâf-ı usûl.

yolsuzluk (يول) Münasebetsizlik, bî-edeblik.

yoluk (يولوق) Yüzü, tüyleri yolunmuş, nâpâk. Yülük gibi tüysüz, yılık. Yülünmüş tavuk, ağaç vesaire.

yolundurmak (يولندرمق) Ağlatmak.

yolunmak (يولنمق) Yırtınıp ağlamak.

yom (يوم) *is.* Yum, meymenet, sa'd, hayr, yümn. Tezat kabilinden fâl-ı bed. **yom tutmak** sa'd addetmek. **yom yormak** tefe'ül etmek.

yoma (يوما) *is.* İsparçına büğümü gibi üç koldan ibaret isparçınadan yani düz kendir telinden altı burgatadan ziyade olan halat bükümü, gomana gibi gemi halatı, palamar.

yomlu (يوملو) Uğurlu, kademli, meymûn.

yonca (يوجه) *is.* Aslı yorunca, yorunçka, tefe'ül edip onunla matlap yorarlar. *bk. yormak.* Envaı çoktur. **kızıl ve kara yonca** terfil. *Kokulu sarı yonca. Sarı yonca.* **ufak yonca** üçleme, terfîl, riclü'l-erneb nevi tavşan paçası. **ulama yonca** handakûk.

yoncalı (يوجه لو) Kav, muattar.

yonda (يوندە) *is.* Kuş tüyleri altında olan gayet kısa yün gibi kılları ufacık tüyleri, tozarak. Büyük yelekleri vezûz. Arabîde kuşun kanat başında olan yeleklere kavâdim, ikinci mertebesine menâkib, üçüncüsüne ebâhir, dördüncüsüne havâfî beşincisine külli umum tüye rîş derler. Umum kanat yeleklerine havâfî derler.

yonga (يونغه) Yonuntu, kuzâbe. *Mal canın yongasıdır.* **demir yongası** berâde, talaş, nevâşe.

yongar (يونغار) *is.* Ufak bulgarî, üç telli bağlama, guzla nevi.

yonma (يونمه) Seng-tırâşîde som dahi derler.

yonmak (يونمق) *f.m.* Galatı yontmak. Tıraş etmek, rende ile ve keserle taşı kalemle ve tarakla almak, silip kırıp kırkmak, oymak, tahlîk etmek.

yordam (يوردام) Türkîde yıldam. Sürat, hareket, çabukluk. Hâlen eda, avurt, ulvân. **eli yordamlı** müsta'id adam. **el yordamıyla** yoklamakla arayış. Debdebe manasına gelir.

yordamlı (يوردامله) Çelimli, avurtlu.

yorga (يورغه) Yortga. Kaba, eşkin, hemlece, yortarak giden, yorgalık.

yorgalamak (يورغه لامق) Kurt gidişi koşmak.

yorgan (يورغان) *is.* Urgan, sırta vurulup örtü yapılan lihâf, yazma yorgan. **yorgan kaplamak** çarşaf *geçirmek. Tandır yorganı, hamur yorganı. Yorgancı esnafı.*

yorganlamak (يورغانلامق) Yorgana sarmak, örtüp basmak.

yorganlık (يورغانلق) Bir nev yazma, bir nev çit, yorgana kâfi parça.

yorgun (يورغون) Bitap, ta'b-nâk, bî-haberlikten, izansızlıktan taaba düşen, dermande kesilen, yorgun gitmek, dünyada bekâm olmamak. *Yorgun argın.* Arkmak harmak manasından ziyade met'ûb durmuş.

yorgunluk (يورغونلق) Taab, meşakkat, meşakk-ı seferiye, dermansızlık, bitaplık. **yorgunluk almak** istirahat, teneffüs.

yormak (يورمق) *f.m.* İt'âb, eziyet etmek, bitap, taciz, ta'zîb, tasdî etmek. Zahmet etmek, yürükmek, gezdirmek. **ağız yormak** nafile söylemek, çene yarıştırmak. **göz yormak** mütalâa. **vücut yormak** mücahede, say. **zihin yormak** ta'mîk-i mülâhaza.

yormak (يورمق) *f.m.* Türkîde yoramak, add, haml etmek. **iyiye yormak** fâl-ı hayr, hayır addetmek. Beğenmek. *Herkes kendi aklını yorur.*

yortmak (يورتمق) Devren gezmek, aşıp yortmak, haylazlık, sürtüklükte gezmek. Kaba, eşkin yürümek.

yortu (يورتي) *is. Rum.* Bayram tutulan gün, eyyâm-ı mahsûsa. **yortu etmek ve tutmak** icrâ-yı âyîn. tatil.

yorulmak (يورلمق) Kelâl gelmek, bitap olmak, nafile uğraşmak, cidd ü cehd etmek, taab çekmek.

yorulunmak (يورلنمق) Hâsir olmak.

yorum (يوروم) **yorum yorma** tefe'ül.

Yorus (يوروس) *is.* Üskdar livasında bir kazadır. Merkezi Beykoz. Yoruskale, Şeyh Yuşa dağı civarında bir harabedir.

yosma (يوصمه) *sf.* Zarif kıyafetli, edalı, işveli. *İki dirhem bir çekirdek yosma.* Türkîde osmak nizam, ârâyiş, çekidüzen vermek. Osma yani vesme sürmek. **yosma edalı** fâtine, fettan.

yosmalık (يوصمه لق) Zarafet, eda.

yosun (يوصون) *is.* Türkîde yasanmak terekküb, tehaddüs manasına yesun kendi kendine hasıl olan üşne. Ağaçların, pelidin, kayaların yosunu sularda hasıl olan ketencik, deniz eriştesi, kış mercan yosunu, üşne-i bahrî. **forsika yosunu** bir nev deniz perçemi, zarna. **izlânda yosunu** deniz kadayıfı, liken. **kurbağa yosunu** envaı tuhlub, üşne. **taş yosunu** taş eğreltisi, besfâyic, azrâsu'l-kelb, cerâd, suhra, bir nevi cin saçı, aftimon.

yosunlanmak (يوصونلامق) Yosun bağlamak, ağaç rutubetten pos tutmak.

yosunlu (يوصونلو) Çirk tutmuş şeyler. Dikenli gibi bazı nebatat. *Yosunlu gül.*

yoz (يوز) *sf.* Katmer zıddı, sade. **yoz adam** hamhalat. *Yoz gül.* **yoz hayvan** acemi haymana sığırı. *Yoz sümbül.*

Yozgat (يوزغات) *is.* Bozok livasının kürsüsü kaza merkezi bir şehir.

yön (يون) *is.* Taraf, cihet, kubl, vech. Yüz manasına **yönden,** *yiyecek yönünden.*

yönelmek (يوكلمك) Dönmek, teveccüh, iltifat, azim, kast, ahenk etmek. Kuşlar havaya ağmak, eğilmek, meyletmek, ser-fürû eylemek.

yörük (يوروك) Aslı yügrük, yürügen. Hâfid, seri, sebük-pâ. **yörük at** tîz-reftâr. *Yörük gemi. Yörük semai.*

yudum (يوتوم) Yudum, cur'a, bir içim, cüzî şey. **bir yudum suda boğmak** şiddet-i adâvet.

yuf (يوف) *f.* Boş, nafile. **yufuna** boşuna. Muft ve meccan. Nida olur *yuf sana!* **yuf okumak** terzîl. **yuf borusu çalmak, yufa gitmek, yuf olmak** mahv, heder, hiç, helâk olmak.

yufka (يوفقه) *s.* Aslı yuğka, yoğun zıddı. İnce, hafîf, zayıf, rakik. **yufka adam** zayıf, fakir. **ardı yufka** sonrası yok. **gönlü yufka** rikkatli. **sırtı yufka** hafif libaslı. Mevsuf olur açılmış hamur yaprağı, kerde. *Yufka böreği, yufka kebabı, yufka pilâvı.*

yuha (يوها) *n.* Terzîl için bağrışma. *Yuhaya tutmak, yuha çağırmak.*

yukarı (يوقاري) *is.* Taraf-ı a'lâ, fevk, semt-i bâlâ, aslı yuğkarı, yuğ, bülendâne. Türkîde yogan, ugan, refî, Hak Teâlâ. Hanenin, mektubun yukarısı, bâlâsı, unvanı. Vafında âlâ manasında refi, mürtefi, bülent. **yukarı aşağı** öte beri, anarı beri. **yukarı çıkmak** su'ûd. **yukarı kaldırmak** terfi. **yukarı kat** fevkanî. *Yukarı mahalle.* **yukarıda** bâlâda. **yukarıdan aşağı** serâpâ, sertâpâ. **başı yukarıda** asi. **burnu yukarıda** mütekebbir. **yükünü yukarı yığmak** malı gâlî tutmak.

yulaf (يولاف) *is.* Dûser, sült. *Yulaf ekmeği, kara yulaf.*

yular (يولار) Efsâr, zimâm, mehâr. **taraf yuları** iki yana bağlı. **yuların ipi, sapı** çılbır.

yumak (يوماق) Yumruk *bk. yummak.*

yumak (يوماق) Bükülmüş kâğıttan ve bezden yumru top, mahsus yapılmış bir yumağa sarılan tel miktarı kelâle.

yumak (يومق) *f.l (g.z. yuyar ve yur)* Gusül, temizlemek, arıtmak. **el yumak** teberrî etmek. *El eli yur, el de yüzü yur.*

yumaklamak (يوماقلامق) Büküp top etmek, top şeye sap sarmak.

yumaklanmak (يوماقلانمق) Bedende bazı guddeler ve bezler şişip yumru olmak. İlletten kemik başları, çocukların bilekleri ve diz kemikleri haslden yumrulmak, ta'akkud etmek, rahitis peyda olmak, kesâha.

Yumhure (يومهوره) *is.* Trabzon'da bir nahiyedir.

yummak (يومق) *f.l.* Sıkıp kapamak, iğmâz. **el avuç yummak** hisset etmek. **göz yummak** müsamaha, te'âtî, tegâfül. **ağzı açıp gözü yummak** bî-mehâbâ, şetm.

yumru (يومرو) Muhaddeb, kürevî, küme gibi tümsek. Türkîde yumgurmak, yumrumak yumulup yuvarlak olmak. **ağaç yumrusu** ur.

yumrucuk (يومروجاق) Taun, taun hasbesi, fıtık, hıyar, cebeli resminde şiş. Sehven yanı karaya derler.

yumruk (يومروق) Müşt, muşta, elin yumulması, bir müşt darbesi.

yumrulmak (يومرلق) Tahaddüb etmek.

yumruluk (يومرولق) Hacim, hadebe.

yumuk (يومق) Kapalı ve şişip kapanmış. **yumuk göz** çeşm-i tatarî.

yumulmak (يوملمق) Kendi kendine, bilâ-ihtiyâr kapanmak ve kapanır gibi toplanmak, insidâd, gözler uykudan bağlamak.

yumurta (يومورطه) *is.* Yumurta, tuyur ve hevâm tohumu, beyza. **yumurta akı** beyâzu'l-beyz, ka'ka'î, **sarısı** safru'l-beyz. yumurta akı gibi olan albumin maddesi zülâl-i mâh, nebatîsi süveydâ. **balık yumurtası** batarıh. **böcek yumurtası** sirke, fol yumurta. *Ortada fol yok folluk yok.* **kızıl yumurta** beyza-i surh, paskalya âdeti. **yumurta patlıcan** berincan, badincaniye, bir cins nebattır, sair enva patlıcanlar it üzümü, domates, Arap biberi, mercan biberi patates, badata, yer elması barut kabağı, bayan yasemini. *Yumurta ahtapotu, yumurtalık babası.*

yumurtlamak (يومورطلامق) Tuyur yumurta doğurmak, beyz. **yumurta yumurtlamak** ziyade korkmak ve sıkıda olmak, münasebetsiz söylemek. **cevahir yumurtlamak** garip hezeyan etmek.

yumuşacık (يومشاجق) Lâtif, nerm.

yumuşak (يومشاق) *sf.* Katı ve sert aksi, nâ'im, sühâm, sehil, nerm, leyyin, mülâyim, yavaş, halim, hanîn, rakîk. **başı yumuşak** muti, muslih. **suyu yumuşak demir** dişi demir suyu sert, zıddı merin. **yüzü yumuşak adam** mahcup. *Yumuşak mum.* Mevsuf olur **baldır yumuşağı** hace

yumuşaklık (يومشاقلق) Rikkat, lînet, telyîn, itidal, hilm, lutf, nezaket.

yumuşamak (يومشامق) Sert şey te'sîr-i harâretle ve suda nu'ûmet kesbetmek, hiddet geçmek, mülâyemet gelmek, gevşemek, tadil olmak, rikkat etmek, temellüd, itidal

yumuşatmak (يومشاتمق) Nu'ûnet vermek, rikkate getirmek, inat ve gazaptan geçirmek, iskât, teskin etmek, telyin, sükunet vermek.

yumuşkarık (يومشقاريق) Merin, merâneti olan fülüzzât ki bazısı demir ve bakır gibi intırak ile yayılır, bazısı gümüş ve altın gibi ledânetli olup tel tel çekilir, merin olmayanlardan zücâc dahi çekilir, kusuru izâbeye muhtaçtır.

yuna (يونه) *is.* Keçe ve küçük teğelti belleme nevi.

Yunan (يونان) *is.* Kadimde Anadolu'dan Rumeli'ye geçen taifenin bir şubesi olup Mora'ya inmiş ondan mürûr-ı zamânla Akdeniz sevahilinde dahi yayılmıştır. Muahharan yine birazına ve iklimlerine bu isim verilmiştir. Yunan payitahtı Atina. Kazaları Atina, Estova, Ağridos vesaire. Cezayir-i Yunan yedi adalar ki Ayamavra, Paksu, Korfe, Keflonya, Zanta, Çerigo.

Yunanî (يونانى) Yunan lisanı.

yunmak (يونمق) İstihmâm, istiğsâl etmek, arınmak, yuykamak.

yunucu (يونيجى) İstihmâm eden, hamama giren adam.

yunus (يونوز) *is.* Yunus balığı, zevi's-südâ güruhundan dilfin. Kuyruğu tersine olan en büyüğüne ak yunus, biraz ufağına tartar, ufağına tumbin denir. **sırmalı yunus** kaş gibi nişanlı bir nevi domuz balığı.

yura (يوره) Dik bayır, nebâtü'n-na'şın yurası, yokuş yeri, baylan.

yurak (يوراق) Tekerleğin parmakları.

yurdu (يوردي) İğne deliği, sevfâr.

yurt (يورت) *is.* Mesken, vatan, me'va, mutlaka memleket. **yurdundan ayrılmak** celâ-i vatan. **yeri yurdu yok** serseri, haneber-dûş.

yurtlandırmak (يورتلاندرمق) Yörükleri iskân etmek, îvâ.

yurtlanmak (يورتلانمق) Yurt tutmak, hane sahibi olmak, yerleşmek, istîtân etmek, muvattan olmak, göçebelikten çıkmak.

yurtluk (يورتلق) Malikâne, arazi, bir hanedanın yurtluk, ocaklık malikânesi

yus (يوص) *e.* Apaçık gibi yusyumru, yusyuvarlak.

yusufçuk (يوسفجق) *is* Kumrunun küçük nevi. Su üzerinde uçar zar kanatlı zümrüdî cemesti, asabiyyü'l-cenâh böcekler.

yusuf efendi (يوسف افندى) *is.* Mandalin portakalı, iptida celp ve teksir eden adamın namıyla maruftur.

yusufî (يوسفى) *is.* Sabıkta padişahların giydikleri kırmızı tepeli örf.

yutkunmak (يوتغنمق) Boğazda yutar gibi yapmak, ziyade iştah ve arzu etmek.

yutmak (يوتمق) *f.m.* Bel, ibtilâ, iltikam, gasp, ekl ve inkâr, tahamül ve sükut etmek. Ötmek Türkîde geçmek, ütmek oyunu kazanıp almak manalarında hâlen yutmak galat-ı meşhurdur. **ayvayı yutmak, çakmak hapı yutmak** hâlik olmak. **zehir yutmak** gussa yemek.

Ey recep sanma ki şabanı tutarlar.
Bunda adem var ki ramazanı yutarlar.

yutturmak (يوتدرمق) Aldatıp kabul ettirmek, inandırmak.

yutulmak (يوتلمق) Ütülmek manasına oyunda kazanmayıp kaybetmek.

yuva (يوا) *is.* Mutlaka lâne, aşiyâne, hucr, hücre, mekân. **kuş yuvası** vekr. Bazı sıcak ve çukur yerler. **yoğurt yuvası** damızlık. *Kapı kilidinin ve rezesinin yuvası.* **yuva yapmak** hakkından gelmek, biriyice döğüp uslandırmak, sindirmek. *Garip kuşun yuvasını Mevlâ yapar.*

yuvalamak (يوالامق) Yuva yapmak, kuşlar mekân ittihaz etmek.

yuvarlak (يوارلاق) *s.* Aslı yumarlak, galatı yuvarlak müdevver, kürevi. Mevsufunda küre, tane, kuy, gülle. Farisîde tahrifle külûle. Hokkabaz yuvarlağı. **top yuvarlağı** basma tezgâhının mürekkep merdanesi. Tostoparlak gibi yusyuvarlak.

yuvarlamak (يوارلامق) Tekerlemek, dahrece, zehkale manasına cevelân ettirmek, lokma yuvarlamak yutmak, bel, fetr. Yuvarlamak yalan kaçırmak, tekvîr, tatmîr etmek. Devir, gerdiş ettirmek, kâğıt, kumaş tatmîr, leffetmek.

yuvarlanmak (يوارلانمق) Galtân olmak, tekerlenmek, telebbut, toz toprak içinde mülevves olmak, devrilip helâk olmak. **yerlere yuvarlanmak** tebasbus etmek, tezellül. **tencere yuvarlanır kapağını bulur** akılları mezada vermişler yine herkes kendininkini almış gibi.

yüce (يوجه) *sf.* Aslı yün, yuğ, cüce zıddı ziyade yüksek, mürtefi, bülend. Âlî, şâmih,

bâlâ manasına **yüce dağ** *bk. yüksek.* Mevsufunda **dağın yücesi** kulesi, ucu, tiğa.

yücelik (يوجه لك) İrtifa, bülend-pervazlık, rif'at, fütüvvet.

yücelmek (يوجلمك) Yücelenmek, irtifa, tereffu etmek, irtika, terakki, itilâ, ilerlemek, refî, âlî, meşhur olmak.

yüceltmek (يوجلتمك) Yücelenmek, terfi, ref, îlâ etmek, sivri durmak.

yük (يوك) *is.* Aslı yog, yüg, yüksek, yüce. Haml, bar, ahmâl ü eskal, deve hamli, gemi hamulesi, hamile yükü. Tahammül olunan zahmet, sıklet, mesuliyet. Bir yük hayvanın hamli olan iki tay. **yük almamak, yükü üzerinden atmak** mesuliyetten içtinap, zahmetinden ihtiraz. **yük götürmek** tahammül. **yük kaldırmak** eşya nakl etmek. **yük olmak** zahmet vermek. **yükü çok** meşâgıl-i kesîre sahibi. **yükte yeyni bahada ağır** vezni hafif, kıymeti gâlî. **yükün altından kalkamamak** uhdesinden gelmemek. **yükünü yüklenmiş** tutmuş, zenginlemiş. **bir yük** yüz bin ahadlik. **on yük** bir milyon.

yüklemek (يوكله مك) Eşyayı hamletmek, nakil kaldırmak.

yüklenmek (يوكلنمك) Tahmil, taahhüt etmek, zîr-i bâra girmek. Binmek gibi diğerine bar olmak, birine ağırlık vermek, ihtimal olmak, zahmet etmek, ziyade kuvvet ile dayanıp ezmek, yormak, zorlamak.

yükletmek (يوكلتمك) Hayvanı eşya ile tahmil etmek, insana bâr-ı sakîl tahmil etmek, isnat etmek.

yüklü (يوكلو) Semrir, meyvedar, ağaç gibi bâr-dâr. **yüklü adam** ağır sarhoş. **yüklü hatun** hamil, borçlu.

yüklük (يوكلك) Hanelerde büyük dolap, ambar, oda yükü, ağır eşya dolabı.

yüksek (يوكسك) *sf.* Yüğce, yüce, aslı yuğ. Mürtefi, bâlâ, vâlâ, bülend, alçak zıddı. **yüksek paha** gâlî. **yüksek ses** savt-ı bülend, dik. Mevsufunda irtifa, mahall-i mürtefi. *Yüksekten atmak.* **yüksekten uçmak** bülend-pervâzî. *Yüksecik dağlar.*

yükseklik (يوكسكلك) İrtifa, bâlâ-terî. Bülend-pervâzlık, yüksek yer, mevki-i mürtefi.

yükselmek (يوكسلمك) Terfi etmek, kalkmak, mürtefi olmak, su'ûd, urûc etmek, dağlar bülend, ses dik olmak, pahaya çıkmak.

yükseltmek (يوكسلتمك) Terfî-i sadr, makam-ı âlî.

yüksük (يوكسوك) *is.* Parmak ucuna akılan söbüce engüştgene. **yüksük otu** helbûn. **yüksükle ölçmek** dirig etmek.

yüksümek (يوكسيمك) Yükten kaçınmak, bâr-ı sakîl addetmek, istiskal.

yülüç (يولوج) *is.* Yülgeç, gümülcinecik. Bulgarî.

yülügen (يولوكن) Yülügü, yilgi. Türkîde ustura.

yülük (يولوك) Tüysüz. **kara yülük** alemdir.

yülümek (يولومك) *f.m.* Tıraş etmek, tahlîk, tüy yolmak, tenmîs.

yülüyücü (يولوييجى) Berber.

yün (يوك) *is.* Mutlaka hayvanın kıvırcık kılı, sûf, peşm. Ticarette kışın koyunun yaptığı kaba kıla yapağı, libd, yazın süren sert kıla yün, keçi kılına tiftik denir. Deveninki tüy. Vasf olur yünden olan manasına *yün çorap, yün ipek.*

yüncü (يوكجي) Bazı yün büken aşiretler.

yüpürmek (يوپرمك) *f.l.* Hâlen yepermek. Öteberi telâşla seğirtmek.

yürek (يورك) Zaviyeden kalp, fuâd, dil, zamir, muzmer, can-gâh, gönül. Türkîde yürügen Çağatayda yöregen derler. Tıpırdar şey. Besâlet, cesaret, şecaat. **yürek dayanmaz** feci, müellim. **yürek oynamak** telâş. **yürek sürmek** ishal. *Yürek ağrısı.* **yürek çarpıntısı** halecan. **yürek karası** masiyet. **yürek katılmak, yürek kopmak** veca. *Yürek yağ bağlamak. Yüreğin yağı erimek.* **yürek vermek** teşvik. **yüreği yufka** rikkatli.

yüreklendirmek (يوركلندرمك) Teşcî, iğrâ etmek, yürek vermek, teşvik. Türkîde kındırmak.

yüreklenmek (يوركلنمك) İctisâr, yürek almak, sonradan cüret cesaret gâret etmek, cerî, küstah olmak.

yürekli (يوركلو) Şücâ merd, hasm-efken, dilîr, dilâver. **pek yürekli** merhametsiz, kalb-i kasî. **taş yürekli** bî-rahm, bî-aman, bî-mürüvvet.

yüreksiz (يوركسز) Bed-zehre, ödlek, korkak. Hâl olur **yüreksiz** zoraki, mükrihen.

yüreksizlik (يوركسزلك) Cebânet.

yürü (يورى) *is.* İstehreş otu.

Yürügenankara (يوروكان انقره) *is.* Yabanabat'a mülhak bir kazadır.

Yürügenaraç (يوروكان آراج) *is.* Kastamonu'da bir nahiyedir.

Yürügendaday (يوروكان طاداى) *is.* Kastamonu'da bir mülhak kaza.

Yürügenlâdik (يوروكان لاديق) *is.* Konya'da mülhak kaza.

Yürügentaraklı (يوروكان طراقلو) *is.* Safranbolu'ya mülhak kaza.

Yürügenzile (يوروكان زيله) *is.* Maa kabîle-i Bağırgan Amasya'da

yürük (يوروك) Müteharrik, göçebe, bedevi, yörükler manasına yürügen. Anadolu'nun hayme-nişîn Türkmenleri, gayr-i meskûn, göçebe halkı.

yürümek (يورومك) *f.m.* Aslı yügrümek. Mail, indirâs olmak, duvar yürümek, meşy hareket etmek, yayan gitmek, yol almak, çocuk meşye kadir olmak, akın, savlet, hücum, şetm, itap etmek, umur cerayan etmek. Abanlamak manasına açık adım atıp meşyde sürat etmek. **yürüyüvermek** def olup gitmek. **ağaçlara su, damarlara kan yürümek** cevelân-ı dem, cereyan-ı nesg. **üzerine yürümek** gıcıklamak, savlet etmek. tehevvürle ihafe etmek. **yol yürümek** kat-ı tarîk.

yürütmek (يوروتمك) Elden tutup hareket ettirmek, sevk, tesyîr, revane etmek, tesrî, tervîh. **faiz yürütmek** cari etmek, işletmek. **saati yürütmek** tahrik. **suyu saman altından yürütmek** gizli hareket. Yürütmek hareket olmak. *Yürütülmek.*

yürüyüş (يورويش) Meşy, reftâr, savlet, mühâceme, hücum, iftihâm, tahattî. Yürüme manasına tavır, reftar. **at yürüyüşü** adımı, cer, kara, eşkin, çapkın, cebe, yorga, rahvan, tırıs yahut kurt link, link, çapraz atlama dört nal, dizgin koşu. **yürüyüş etmek** asker hücum, kalabalık yürüyüş etmek, boşanmak, zuhur, tahattî. **deve yürüyüşü** ağır ve bir düziye. **yürüyüş kapısı** kalelerde. Farisîye nakl ile yüriş derler.

yüsri (يسرى) *is.* Bir nev siyah kök. *Yüsrî tesbih.*

yüz (يوز) *is.* Aslı üz. Vecih, çehre, satıh, safîha, ruy, zahrın zıddı, dış, üst, hariç, iç yüzü, batın. Cihet manasına sebep, acil, illet, üslûp gibi cüret, tahammül, bed-çehre manasına haya, terslik cerilik gibi. **yüz akı ve yüz suyu** namus. *Yüz bulmak.* **yüz çevirmek** terk, ferağat. *Yüz ekşitmek.* **yüz görümü** elmas. *Yüz göstermek. Yüz göz olmak. Yüz karası.* **yüz kemikleri** izâm-ı vech. **yüz sürmek** rûmâlî, ziyaret. **yüz tutmak** teveccüh, istikbal, müşerref olmak. **yüz tutmamak** istihya. **yüz vermek** ziyade iltifat, şımartmak. *Yüz yastığı. Yüz yazısı. Yüz yüze bakmak. Yüz yüze gelmek.* **yüzde** mütegallib. *Yüze bakmak. Yüze çıkmak. Yüze gülmek. Yüze vurmak. Yüzlü. Yüzsüz.* **yüzükoyu** yani yüz yere konarak. *Yüzü pek.* **yüzü yok** cerbsiz. *Yüzüm yok.* **yüzünden düşen bin parça olmak** tekebbür, ta'abbus. **yüzüne bakılmaz** dilber-i müntehâ. **asi yüz** suret-i bihayâlık. *Astarın yüzü. Astarı yüzünden pahalı. Ayağın yüzü.* **bin yüzlü** mürayi. **bir yüzlü** sade, yektâ. **deniz yüzü** üstü. **dış yüz** satıh. *Ekşi yüz.* **gökyüzü** meşra'a. *Güler yüz.* **iç yüz** astar. **iki yüzlü** münafık, mürayi. **işin iç yüzü** batını, ledünniyatı. *İki yüzlülük.* **kumaşın yüzü** vech. *Kumaşın, kılıcın tersi yüzü. Ne yüzle. Para yüzü sıcak.* **sıcak yüz** cazip. *Soğuğa yüzü yok.* **yer yüzü** zemin, vech-i arz, adım.

yüz (يوز) *is.* Mi'e, sad. *Yüzde biri, yüzer, yüzlerce, yüzlerle, yüzdesi, yüzde beş.* **yüzler** hane-i mi'ât.

yüzbaşı (يوزباشي) Bir bölük asker zabiti.

yüzdürmek (يوزدرمك) Def, tart etmek, kaydırmak, gemiyi denize ilka etmek.

yüzerlik (يوزرلك) Sahihi üzernik. *bk. üzmek.*

yüzgeç (يوزگج) Sabih, şinaver. Taban yüzücü, hafif şey.

yüzlemek (يوزله مك) Yüze vurmak, alenen itham ve itap etmek, yüz geçirmek.

yüzleşmek (يوزلشمك) Muvacehe olmak, rû-be-rû gelmek, muhakeme olmak.

yüzleştirmek (يوزلشدرمك) Muvacehe etmek, yüz yüze getirmek.

yüzlük (يوزلك) Maske.

yüzlük (يوزلك) Yüz ahâdlik sikke ve yüz değer şey. *Yüzlük altın.*

yüzmek (يوزمك) *f.l.* Su yüzünde durmak, batmamak, tafv, suda hareket edip gitmek, sibâhat, şinâverî etmek. Mecazen içine girip bol bol kullanmak, su gibi mebzûl olmak, altın içinde yüzmek, böcekler yüzmek. **dalgıç yüzmek** iki su arasında gitmek.

yüzük (يوزوك/اوزوك) *is.* Aslı üzük. Hâtem yüzlü ve faslı, engüşter. Zeh-gîr yüzük, gül yüzük tarz-ı mahsûs. *Zümrüt, la'l, yakut, yüzük. Yüzük oyunu, yüzük arama.* Tekmil alınırsa dimyat denir. *Boş gitti dolu gelsin, elim Dimyat'a varsın.*

Z

za (ز) Za. Onüçüncü harf. Hesâb-ı cümelde yedi sayılır. Kelime ahirlerinde sin yerine yazılır : *olmas* > *olmaz, horus* > *horoz.*

zabıta (ضابطه) *is.* İdâre-i siyâsiyye, rabıta usulü manasına.

zabit (ضابط) *is.* Baş serkerde, asker ümerası ve agavatı. Şedit manasına avam zebanzedi **zabit adam** yavuz. **zabitân-ı aklâm** halife ve müdür ve mümeyizler. *Büyük zabit, küçük zabit.* **zevâbit** kavâ'id.

zabut (زابوت) *is.* Askeri paltosu, nevresm.

zad (ض) Zâd-ı mu'ceme. Elifbâ-i Osmânî'nin on beşinci harfi. Hesâb-ı cümelde sekiz yüze işarettir. Arabî kelimâta mahsus olup Osmânî'de gayr-i müsta'mel olanlar (ز) gibi telâffuz olunur. Alâmet-i fârikası vazolunmuştur. İstimali kalîl olan kelimelerde (ض) harfi Arabî kaidesince okunur. *Dârib, madrûb, dâl, mudil, zucret, zıhk, zahâmet* gibi. (ض) harfinde olan kelimeler cüz'-i sânîde kâmilen tekrar yazılmağa muhtaçtır.

Zadre (زادره) *is.* Dalmaçya'da bir şehirdir.

Zadrima (زادريمه) *is.* [İşkodra'nın kazası]

zağanos (زاغنوس) *is.* Yü'yü, doğan, çağanoz nevi *bk. çaganos.*

zağar (زغار) *is.* Av köpeği zağarı, yüzük kopoy ve tazı.

zağarcı (زعارجى) *bk. yeniçeri.*

zağarcıbaşı (زغارجى باشى) *is.*[Osmanlı İmparatorluğunda padişahların av köpeklerine bakan görevlilerin başı]

zağara (زغاره) *is.* Yaka, zagara, zıhâre, taşra kaplı kürk yakası, eğindirik.

Zağra (زغره) *is.* Eski Zağra, Filibe'de Yeni Zağra İslimye'de birer kaza merkezi şehir.

zahme (زخمه) *is.* Üzengi astıkları kayış. Tarzene.

Zaho (زاخو) *is.* [Mardin'e bağlı bir kaza]

Zamantı (ظمانتى) *is.* Kayseri'ye mülhak bir kazadır.

zamk (صمغ) *is.* Ağaç zamkı. **zamk-ı Arabi** eflâtun, zamk gibi yapışkan.

zambak (زنبق) *is.* Razigî, seren ki envaı çoktur, sarı zambak. Mutlaka kaplan post, güzel hatun.

zangırdamak (زانغردامق/زنغردامق) Tongul tongul titreyip ses etmek, dingildemek. *Camlar zangırdamak.*

Zanzur (ظنزور) *is. bk. Trablus.*

zapt (ضبط) *is.* Gasp, ahz manasına. **zabıt kâtibi** mehâkim vesairede ağız takrirlerini sebt ve kayıt, mazbata, zabıtname tertip eden.

zar (زار) *is.* İnce perde, vesair gışâ ve iç kabuk. **burun zarı** ara bağı, vetire. *Duvarlara zar çekmek.* **kulak zarı** tabl. **soğan zarı** pek ince şey. *Tarın zarları. bk. pembezar.*

zar (زار) *is.* Tavla zarı, ka'b. **zar almak** üstün gelme. **zar tutmak** hile.

zarar (ضرر) *is.* Mazarrat manasına. Ziyan manasına **zarar çekmek** tazmin. **zararı yok** lâ-be's.

zararlı (ضررلو) **zararlı hayvan** mü'ezziyat-ı muzırra.

zararsız (ضررسز) Salih adam, hayır.

zargana (زارغنه) *is.* Uzun burunlu mavi kemikli yılan balığı resminde.

zart zort (ضرط ضورط) Lügatler yazmıştır.

zaruret (ضرورت) *is.* İhtiyaç, fakr.

Zaruşad (زاروشاد) *is.* [Kars'ta bir kaza]

Zarzis (ظرزيس) *is. bk. Tunus.*

zater (زاتر) *is.* Kekiğe müşabih bir ottur. Sater, satır otu.

zavallı (زاللو) *sf.* Derd-mend, biçare, bînevâ, yazık.

zaviye (زاويه) *is.*[köşe; küçük tekke, anlayış, görüş]

zayi (ضايع) Kaybetmek, yitirmek. Zayiat, izâ'a dahi müstameldir. Aslı telef, helâk, heder.

zebellayi (زبللايى) *sf.* Kocaman, izbandit, meth makamında cilâsın derler.

Zebid (زبيد) *is.* Hadîde'de kaza merkezi bir şehir.

zefra (زفره) *is. It.* Zafora, meşhuru safra. Yüksüz gemilere vazolunan kum ve çakıl ya-

hut bunun yerine sair sikal. Aslı Arabî safûre.

zel (ذ) Elifbânın on birinci harfi. Arabîye mahsustur. Hesâb-ı cümelde yedi yüz sayılır. Aylardan zilkade za (ذا), zilhicce zel (ذ) işareti.

zelber (زلبر) *is.* Selber, serbâr at yükü üzerine atılan bohça.

zelubiye (زلوبيه) *is.* Avam zebanzedi zülubiye. Bir tatlı hamur.

zelve (زلوه) *is.* Çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için takılan çomak, zivle dahi derler.

zemberek (زنبرك) *is. Kapı zembereği, saat zembereği, çarpma zemberekli top, zemberekli yay, büyük tatar yayı. Kancı zembereği.* **zehir zemberek** gayet acı, şedit.

zemlik (زملك) *is.* Yer altı oda, gizli yollu istihkâm.

zencan (زنجان) *is.*

zencefil (زنجفيل) *is.* Zencebil kakula fasilesinden bir nebatın köküdür, baharattan olup âlâsı Hıtâî olur.

Zengbar (زنكبار) *is.* Zengî, Zenc vilâyeti, Afrikanın sâhil-i şarkîsi.

zengin (زنكين) *sf.* Gani, mütemevvil, tevânger, ehl-i servet.

zenginlik (زنكينلك) Gına, gönül zenginlemek, bayırmak. **gönül zenginliği** fütüvvet.

Zengyabat (زنكيباد) *is.* Şehr-i Zûrda kaza merkezi bir kasaba.

zenne (زنه) *is.* Zenân, karı kısmı. *Zenne derisi, zenne fesi.* **zenneye çıkmak** oyunda zenne kıyafetine girmek.

zenneci (زنه جي) Nisvâna mahsus hazırcı.

zerrin (زرين) *is.* Zerrin kadeh.

zerumba (زرومبه) *is.* Cedvâra müşabih ırku'l-kâfûr, zerenbad.

Zerzene (زرزنه) *is.* Bartın'a mülhak bir kazadır.

zevzek (زوزك) *sf.* Temkinsiz, hiffet mizacı olan, göden.

zevzeklenmek (زوزكلنمك) Taşmak, çıkışmak gibi atan tavır kullanmak.

zeybek/Zeybek (زيبك) *is.* Hafif tüfekçi asker. Devlet-i Selçukiyye zamanında Teke ve Aydın tarafından Mısır'a celbolan zebyak, zaptiye askeri. Hâlen oraların ahalisine denir.

zeyli (زيلى) *is.* Zelice, zulu, bir yüzü tüylü kilim. Arabî zelye.

zı (ظ) Elifbanın yirminci harfi. Ebcet hesabında dokuz yüz. Ecnebî kelimelerde müstamel olup Türkîde hiç yoktur.

zıbarmak (زيارمق) *f.l.* Bed hâlde sızmak, uyumak, gebermek.

zıbın (زيون) *is.* Kaftan altına giyilen pamuklu.

zıhna (زيخنه) *is.* [Siroz'un kazası]

zılgıt (زلغيد) *is.* Tehdit, ta'zîr-i şedîd. **zılgıt vermek** ihâfe.

Zılleteyn (ظلتين) *is.* Humus'ta bir nahiyedir.

zım (زم) *e.* Zımzırlak.

zımba (زنبه) *is.* Delik açacak alet, kumaş ve deri ve teneke ve kayış deldikleri kalem

zımpara (صنپاره) *is.* Sünbâde, açar. *Zımpara kağıdı.*

zımzort (زمزورت) *es.* Acemi binicinin havan üzerinde duramayıp sıçraması.

zıngıldamak (زنغلدامق) Yerinden oynamak, müflis adamın işi şaşmak.

zıngır (زنغر) *e.* Tezelzül hareketi. **zıngır zıngır titremek** kemâl-i şiddetle irti'âş ve duvarı dahı titretirse zıngıl derler.

zıp (زب) *es.* Bağteten sıçrama, fırlama, acele ifade. **zıp çıkagelmek** nagehân zuhur. **zıpçıktı** mechûlü'l-asl, yeni yetişme, hod-rû. **zıp zıp sıçramak** ziyade ihtizâz, sevinç izharı.

zıpçı (زبجي) Sabıkan gümrüklerde.

zıpır (زپر) Pır pır sıçrar gibi çılgın sivri yiğit, zırdeli.

zıpkın (زيقين/صابقين) *is.* Sapkın, saplayacak alet manasına ucu keskin ve bazan çatallı harbe ki onunla büyücek balıkları atar vururlar. Zûpîn, mutriyân.

zıplamak (زيلامق) Hoplamak, sıçramak.

zır (زر) *es.* Zırdeli, zırlamak, zırıltı.

zırıldamak (زريلدامق) Dırlanmak. Zır zır vızlayan çocuğun ve yanaz marizin sesi.

zırıltı (زريلدى) Niza sesi, münazaa, kayın ana zırıltısı, oyuncak.

zırlak (زرلاق) Cırlak.

zırlamak (زرلامق) Ziyade ses ile vızırdamak, ziyade miktar zuhur etmek, çocuk dur-

mayıp teşekkî ve tebkî etmek, zırıldamak. zırıl zırıl ter atmak, bol seyelân.

zırnık (زرنيق) *is.* Zernic, fare otu ile kükürt ihtilâtından hasıl bir mürekkep. **ak zırnık** arsenik. **kırmızı zırnık** serur.

zırp (زرپ) *es.* Nâgehânî.

zırpadak (زرپه داق) Füc'e.

zırtapoz (زرتابوس) *is.*[delişmen, zıpır, utanmaz, saygısız, hayta]

zırva (زروا) *is.* Zirbâc, zirpaça sarımsaklı zerdelü paça. Zerve galattır.

zıt (ضد) *is.* Muannit, muarız, inat, müzâheme. **zıt gütmek** rekabet, mugâyeret. **zıt vermek, zıdda gelmek** mugayir tab.

zıtçı (ضدجي) zıtçı adam avam zebanzedi. Nispetçi, rağm.

zıvana (زوانه) *is.* Zübâne. Değirmen taşına vaz olunan kutup, çubuğun imame takımı geçirilen delikli mil. *Makara zıvanası.*

zıvla (زيولە) Çulhaların semîk denilen bir ağaç, altı seme.

ziba (زيبا) Renk *bk. pembe.*

zibidi (زيبيدي/زيبدي) *sf.* Köpük ve süprüntü manasına. Zalar, pejmürde, yırtık yırtık kıyafet. **zibidi adam** miskin, palaspare. Zibid, zebidi?

zibil (زبل) *is.* Süprüntü. **zibil cebel** zebîbü'l-cebel, bit otu. Zebûl mezbele.

zifir (زفير) *is.* Tütün pisliği, zehir envaındandır. Duhânîn onda olur. Acı ve siyahtan kinaye. **zifir dilli** acı sözlü. **zifiri karanlık** ziyade muzlim.

zifos (زيفوس) *is. Rum.* Hiç, boş. Çamur sıçramak.

zift (زفت) *is.* Süft, kîr. Çam ve katran ve köknar ağacından çıkar, kaynatılıp alınan zamkının katı nevine zift, diğer nevine reçine, ruhuna neft yağı denir. Natrun yalnız madeni katrandan çıkar, acı ve karadan kinaye *velev zift yesin.* **ziftlensin** hezar kat. *Ziftçi, ziftli, ziftlemek.*

ziftlenmek (زفتلنمك) Zehirlenip yemek, zift yutmak.

zigir (زيكير) *is.* Kiştvân, zihgîr, engüştvân.

zil (زل) *is. Far.* Çalgı takımından küçüğü parmağa takılır, daireye takılan büyücek pul. Elde çalınan pek büyük olur. Sanc, sahûn, çımbalı. *Tekke zili , mızıka zili.* **zil zurna** sarhoşluktan her tarafı ses veren. **zilleri takmak** zilsiz oynamak zil gibi şadi, yufka, müteharrik, açlıktan titrer.

Zile (زيله) *is.*[Tokat'ın kazası]

zincif (زنجف) *is.* Seycaf, tırâz, karîz ki elbiseye kenar dikilir.

zincifre (زنجفره) *is.* Surh kurşun ve civa madeni mürekkebatından boya.

zirzop (زرزوب) Delişmen.

ziyafet (ضيافت) *is.* Misafire, garibe olmayarak çekilen mutlaka mükellef simât, cevşen *bk. toy.*

zoka (زوقه) *is.* Sitare, sitarit, iğne. **zoka yutmak** kapılmak.

zor (زور) *sf.* Farisîde cebir, düşvâr, müşkil. *Zor iş.* Güçlük, illet, zahmet manasına, *aklından zoru var, zoru nedir.* **sidik zoru** usret-i bevl, ihtibâs, hasr, hasâre.

zoraki (زوراكى) Zaruri, mücbiren, mükrihen, istemeyerek, zar zor.

zorba (زوربا) *is.* Zürbe, yaramaz, bağî, asi, tağî. Türkîde yagı.

zorlamak (زورلامق) İcbar, güç etmek, cebir, ibrâm.

zort (زورط) *is.* Fena sesler vermek, carta çekmek, bî-edebâne, maskaraya almak. *Zımzort...*

zula (زوله) *is.* Boyunduruğun büyük ağaççivisi, mehzem, seme, zelve dahi denir.

zuluta (زولوطه) *is.* Leh akçesine takliden kesilmiş olan otuz paralık gümüş sikke, kıymeti sair rayic meskûkât vaktinden ziyade olmakla memalikine naklolunmuştu.

Zur (زور) *is.* Ormanlık ki Fırat kenarında bir hıtta ve dahilinde liva merkezi, Deyr-i Habbe. Kazaları Deyr-i Rikka, Sebha, Meskene, Nusaybin, Sancar, Re'sü'l-ayn maa Habur, Ebu Kemal, Aşâre, Basîre.

zurna (زورنا) *is.* Surnay, saffâre, gayet büyüğü kernay acı. Çatlak zurna, çatal, metal, süslü. *Kaba zurna, girift zurna.* **zil zurna** mest-i lâ-yu'kal. **davul zurna ile** şaşaalı gürültülü.

züğürt (زوكورت) *sf.* Fakir, müflis, bi-nevâ, bî-berk ü saz. **çehre züğürdü** güzellik sözü etmeyen. **züğürt ve şemred** bir beldenin edânîsi ve sayılırları.

zülam (زلام) *sf.* Müfret yerine zelme manasında züğürt, kokuz.

zülbiye (زلبيه) *is.* Zelûbiye.

Zülkadiriye (ذولقدريه) *is.* Halep'te bir livadır. Kürsüsü Maraş. Kazaları Maraş maa Yenicekale ve Camustel ve Şekerova ve Bartız ve Nadirli, Pazarcık maa Senamlı ve Kılıçlı Zeytin, Enderun maa Göksun, Bulanık maa Tacirli, Elbistan maa Efsus, Islahiye maa Karabegitli ve Hassa ve Keferdiz ve Çelikânlı.

Zülkefl (ذولكفل) *is.* Bağdat çölünde bir makamdır, Yahudi züvvârı pek çok varırdı.

zülüf (زولوف) *is.* Zebanzed-i avâm. Şakak zülfü, tûde zülüflü. Yahudi zülüfü.

Zünnunabat (ذوالنون اباد) *is.* Amasya'ya tabi bir kazadır.

zürafa (زرافه) *is.* Zernâpâ, şütür, gâv, pelenk, zerûf ve esra' olan manasına

ARAP HARFLERİNE GÖRE

DİZİN

apolet	اپولت	abla	ابلا		
apiko	اپیقو	ablak	ابلاق		
epeyce	اپیوجه	abluka	ابلوقه		ا
at	آت	ablı	ابلی		
et	ات	iblis tırnağı	ابليس طرناغي		
ata	اتا	ıblık	ابليق	a	ا
ataşe	اتاشه	abo	آبو	aba	ابا
atak, Atak	اتاق	Ebülhayr	ابوالخير	ebabil	ابابيل
ataklık	اتاقلق	Ebutih	ابو تيخ	abacı	اباجي
atalık	اتالق	abur cubur	ابورجبور	âbâdân	ابادان
Atçeken	آت چكن	Ebu cerbe	ابو جربه	âbâdânlık	ابادانلق
attırmak	اتدرمق	aborda	ابوردو	abadî	ابادي
ettirmek	اتدرمك	abosa	ابوصه	abajur	اباژور
Etrek/Terk	اترك/ترك	Ebu Tahir	ابوطاهر	apaz	اباز
Etrepul	اتره پول	ebu taylun	ابوطيلون	Abaza	ابازه
atrine	اترينه	abuk sabuk	ابوق صابوق	abalı	ابالو
ateş	آتش	Ebukır	ابوقير	abamak	ابامق
ateşçi	آتشجي	Ebukebir	ابوكبير	abandırmak	ابانديرمق
atıştırmak	اتشدرمق	abone	ابونه	apansızlık	ابانسزلق
atış tutuş	اتش طوتش	ebe	ابه	abanlamak	ابانلامق
ateşlik	آتشلك	ebegümeci	ابه كومجى	abanmak	ابانمق
ateşlendirmek	آتشلندرمك	ebelik	ابه لك	abanoz	ابانوز
ateşli	آتشلو	Abyar	ابيار	abanî	ابانى
ateşlemek	آتشله مك	ap, ep	اپ	abayî	ابايي
atışmak	اتشتمق	aparmak	اپارمق	ebcet	ابجد
ateşî	آتشي	apaz	اپاز	âbdârlık	ابدارلق
atkı	اتقى	apazlamak	اپازلامق	abdal, aptal	ابدال
atkılamak	اتقيلامق	apazlama	اپازلامه	aptalsı	ابدالسي
etek	اتك	apansız	اپاكسز	aptallık	ابداللق
eteklik	اتكلك	apansızlık	اپاكسزلق	abdan	آبدان
eteklemek	اتكله مك	apalak	اپالاق	abdest	ابدست
etekli	اتكلو	ıpramak	اپرامق	abdestsiz	ابدستسز
atlatmak	اتلاتمق	eprimek	اپريمك	abdestlik	ابدستلك
atlama	اتلامه	epsem	اپسم	abraş	ابراش
atlambaç	اتلانباج	ipsoros	اپسوروس	İbrail	ابرائيل
atlantırmak	اتلاندرمق	ipsos	اپسوس	İbradi	ابرادي
atlangaç	اتلانغاج	ipsit	اپسيد	ibrahim dikeni	ابراهيم ديكني
atlanmak	اتلانمق	apış	اپش	ibrahimî	ابراهيمي
atılmış	اتلمش	apşak	اپشاق	ibrişim	ابرشيم
atlı, etli	اتلو	apıştırmak	اپشدرمق	ibrişimci	ابرشيمجي
atmaca	اتماجه	apışmak	اپشمق	ebru	ابرو
atmak	اتمق	ıpmık	اپميق	ebrulamak	ابرولامق
ekmek	اتمك	apul apul	آپول آپول	Abkur	آبكور

Adamlı	ادملو	açmazlık	اچمازلق	ekmekçi	اتمكجي
adana	ادنه	açma	اچمه	atma	اتمه
adur	ادور	açmalık	اچمه لق	atina	آتنه
edik	اديك	Eçmeyazın	اچميازين	atıcı	اتيجي
adım	اديم	açmak	اچمق	atış	اتيش
eziyet	اذيت	Açı	اچى	atık	اتيق
Ezine	اذينه	açıcı	اچيجي	Etil	اتيل
Ezine-i Ayaslug	اذينه اياثلوغ	açık	اچيق	atılmaz	اتيلمز
		açıkçı	اچيقچي	atılma	اتيلمه
Ezine-i Lâdikiye	اذينه لادقيه	açıklamak	اچيقلامق	atılış	اتيليش
		açıklık	اچيقلق	atım	اتيم
er	ار	aharlamak	اخارلامق	atine	اتينه
ara	ارا	ahtapot	اختاپود	aç	اج
araba	ارابه	Ahtamar	اختمار	Acara	اجاره
arabacı	ارابه جي	ahrac	اخراج	eczacı	اجزاجي
aratmak	اراتمق	ahlât, Ahlât	اخلاط	acur	اجور
Araç	اراج	ıhlamur	اخلامور	ece	اجه
arasta	اراسته	Ahmim	اخميم	Eceabat	اجه اباد
aral	ارال	ahır	اخور	acı	اجي
aralatmak	ارالاتمق	ahırlamak	اخورلامق	acı	آجى
aralaştırmak	ارالاشدرمق	ahi	اخ	acıttırmak	اجيتدرمق
aralamak	ارالامق	Ahi Çelebi	اخى چلبى	acıtmak	اجيتمق
aralanmak	ارالانمق	Ahi Girye	اخي كريه	acur	اجير
aralayış	ارالايش	ahım	اخيم	acırganmak	اجيرغنمق
Aral Denizi	ارال دكيزي	ahıvades	اخيوادس	acırga	اجيرغه
aralık	ارالق	Ahyolu	اخيولى	acışan	اجيشان
aramak	ارامق	ad	اد	acık	اجيق
arandırmak	ارانديرمق	ada	ادا	acıktırmak	اجيقدرمق
aranılmak	ارانلمق	adatmak	اداتمق	acıkılmak	اجيقلمق
aranmak	ارانمق	adaş	اداش	acıkmak	اجيقمق
arayıcı	اراييجي	adak	اداق	acılanmak	اجيلانمق
Erbaa kazaları	اربعه قضالرى	adamak	ادامق	acılık	اجيلق
erbain	اربعين	adaş	اداش	acımak	اجيمق
Erbil	اربيل	Edremit	ادرميد	acınılmak	اجينلمق
arpa	ارپا	Edirne	ادرنه	acınmak	اجينمق
arpargan	ارپارغان	adsız	ادسز	acyo	آجيو
arpaz	ارپاز	Edfu	ادفو	aciyod	اجيؤد
arpag	ارپا غ	adlamak	ادلامق	açar	اچار
arpagcı	ارپاغجي	adlanmak	ادلانمق	açtırmak	اچدرمق
arpa	ارپه	adlı	ادلو	açkı	اچقي
arpacık	ارپه جق	adlı sanlı	ادلو صانلو	açlık	اچلق
arpacı	ارپه جي	Edlib	ادليب	açılmaz	اچلمز
arpalamak	ارپه لامق	Admanlı	ادمانو	açmaz	اچماز

armuz	ارموز	arşınlamak	ارشينلامق	arpalık	ارپه لق
Ermiye	ارميه	arşınlık	ارشينلق	arpalı	ارپه لو
Arnavut	ارناود	Erzurum	ارضروم	art	ارت
Arnavutluk	ارناودلق	ırgat	ارغات	artamak	ارتامق
arnika	ارنيقا	argaç	ارغاج	arttırılmak	ارتدرلق
arvana	اروانه	argaçlamak	ارغاجلامق	artırmak	ارتدرمق
ararot	اروروت	ırgalatmak	ارغالاتمق	artık, ortuk	ارتق
ervelemek	اروه له مك	ırgalamak	ارغالامق	artıkabat, Ortukabat	ارتق آباد
arı, arî	ارى	argali	ارغالى		
arya	اريا	argamak	ارغامق	artıkrak	ارتقراق
riyal	اريال	ırgantı	ارغاندي	artıklık	ارتقلق
iryale	اريااله	Ergani	ارغنى	artılmak	ارتلمق
arıtmak	اريتمق	argun	ارغون	artmak	ارتمق
eritmek	اريتمك	argıt	ارغيد	Erciş	ارجيش
Eriha	اريحا	Argıthanı	ارغيد خاني	Arhavi	ارخوى
eriş	اريش	ark, ırk	ارق	ard	ارد
arık	اريغ	aykırı	ارقورى	Arda	اردا
arıklamak	اريقلامق	arkun	ارقون	ardalı	اردالو
arıklık	اريقلق	arka	ارقه	ardala	ارداله
erik	اريك	arkadaş	ارقه داش	ardıç	اردج
erikleme	اريكله مه	arkadaşlık	ارقه داشلق	Erdek	اردك
erigen	اريگن	arkalıç	ارقه لج	Erdel	اردل
arılmak	اريلمق	arkalık	ارقه لق	Erden	اردن
erim	اريم	arkalı	ارقه لو	Ardanuç	اردنوج
arımak	اريمق	erek	ارك	Ordu, ordu	اردو
erimek	اريمك	irkeç	اركج	orduluk	اردولق
erincek	اريتجك	erkeç	اركچ	arda	اردە
arınmak	اريتمق	erkek	اركك	Ardahan	اردهان
erinmek	اريتمك	erkeksi	اركككسي	ardıç	اردیج
az	از	erkeklik	اركككلك	arz	ارز
azar azar	ازارازار	Ergene	اركنه	Erzincan	ارزنجان
azak	ازاق	Ergeri	ارگرى	arzulamak	ارزوله مك
azaltmak	ازالتمق	Ereğli	ارگلي	Ers	ارس
azalmak	ازالمق	Ereğlimadeni	ارگلي معدنى	ersiz	ارسز
ızbandut	ازباندیت	ergen	ارگن	arslan	ارسلان
ezberletmek	ازبرلتمك	ergenlik	ارگنلك	arslancı	ارسلانجي
ezberlemek	ازبرله مك	erlik	ارلك	arslanlamak	ارسلانلامق
azcık	ازجوق	arma	ارما	arslanlanmak	ارسلانلانمق
azdırılmak	ازدرلق	armağan	ارمغان	arslanlı	ارسلانلو
azdırmak	ازدرمق	ermek	ارمك	arş	ارش
ezdirmek	ازدرمك	Ermenek	ارمناك	erişte	ارشته
İzdil	ازديل	Ermeni	ارمنى	arşidük	ارشيدوق
azıştırmak	ازشدرمق	armut	ارمود	arşın	ارشين

ustura	استوره	ispermeçet	اسپرماچت	azışmak	ازشمق
ıstofato	استوفاطو	ispire	اسپره	Azdavay	ازطواي
ıstofa	استوفه	esperi	اسپري	azgaşmak	ازغاشمق
ıstulça, Istulça	استولجه	ıspalâta	اسپلاته	azgın	ازغين
istemek	استه مك	ıspanak	اسپناخ	ezgi	ازگي
istif	استيف	ıspanak	اسپناق	ezgil	ازگيل
istiflemek	استيفله مك	ispençiyar	اسپنجيار	İzladi	ازلادي
istim	استيم	ispencik	اسپنجيك	azlık	ازلق
istimara	استيماره	ispendek	اسپنديك	ezilmek	ازلمك
ishak kuşu	اسحاق قوشي	ispinoz	اسپنوز	izmarit	ازمارید
İshaklı	اسحاقلو	ispi	اسپي	izmavla	ازماولا
esrar	اسرار	ispir, İspir	اسپير	azmak	ازمق
esre	اسره	ispire	اسپيره	ezmek	ازمك
esrik, isrik	اسريك	istatistik	استاتستيق	ezme	ازمه
esrimek	اسريمك	astar	استار	İzmit	ازميد
usturlap	اسطرلاب	İstarva	استاروه	İzmir	ازمير
ıstakıs	اسطقس	ıstakoz	استاقوس	İzenbol	ازنبول
Stokholm	اسطوقهولم	istalya	استاليا	ezinti	ازندی
İsfakya	اسفاكيا	ıstan	استان	ezinmek	ازنمك
ıskapama	اسقاپامه	İstanbul	استانبول	İznik	ازنيق
ıskaça	اسقاچه	İstanköy	استانكوي	azvay	ازواي
ıskarça	اسقارچه	İstanmık	استانميق	İzvornik	ازورنيق
ıskarso	اسقارصو	istavroz	استاوروز	azık	ازوق
ıskarmoz	اسقارموز	istavrit	استاوريت	azıklı	ازوقلو
ıskarmoz	اسقارموس	istralya	استراليه	azılı	ازولو
iskaturun	اسقاطورون	İstranca	استرانجه طاغلري	azıtmak	ازيتمق
ıskalara	اسقاله	Dağları		azırganmak	ازيرغنمق
ıskala	اسقاله	isterek	استرك	ezik	ازيك
ıskanca	اسقانجها	isteromaça	استروماچه	ejder	اژدر
iskarlat	اسقرلات	Istrumca	استرومجه	as, es, is	اس
ıskaru, ızgara	اسقرو	istrongilos	استرونگيلو	İsparta	اسبارته
ızgara	اسقره	istiridye	استريديا	İsbat	اسباط
ısklavun	اسقلاون	istiringa	استرينغه	Asbayırd	اسبايرد
iskambil	اسقنبيل	istefan, İstefan	استفان	ispir	اسبير
iskandil	اسقنديل	istefil	استفيل	ispati	اسپاتي
ıskopamar	اسقوپامار	istek	استك	isparçına	اسپارچنه
İskoçya	اسقوچيا	İstendil	استنديل	isparmaça	اسپارماچه
ıskorbut	اسقوربوت	istinga	استنغه	isparmuz	اسپارموز
ıskorpit	اسقورپيت	istenmek	استنمك	İspanya	اسپانيا
ıskorçuna	اسقورچونه	üstübeç	استوبج	ispavlı	اسپاولي
uskumru	اسقومري	üstüpü	استوبو	ispitalya	اسپتاليه
ıskota	اسقوطه	ıstoç	استوج	ispirto	اسپرطو
ıskofa	اسقوفه	ıstorpa	استورپه	isperek	اسپرك

Eşmunin	اشمونين	esirgetmek	اسيرگتمك	iskonça	اسقونجه
Eşmepınar	اشمه پيكار	esirgenmek	اسيرگنمك	ıskonto	اسقونطه
Eşen	اشن	aş, eş	اش	ıskuna	اسقونه
aşındırmak	اشندرمق	aşağı	اشاغی	iskete	اسكته
aşınmak	اشنمق	aşağılamak	اشاغيلامق	İskeçe	اسكچه
eşinmek	اشنمك	aşevi	اش اوي	Üsküdar, üsküdar	اسكدار
aşınma	اشنمه	işbu	اشبو		
eşelemek	اشه له مك	eşbeh	اشبه	iskele	اسكله
aşı	اشی	işporta	اشپورطه	İskilip	اسكليب
aşısız	اشيسز	İşteb	اشتب	iskemle	اسكمله
aşık	اشيق	ıştır	اشتر	İskenderun	اسكندرون
eşik	اشيك	işte	اشته	İskenderiye	اسكندريه
aşılamak	اشيلامق	ıştır	اشتير	üsküdar	اسكودار
aşılı	اشيلو	eşecik	اشجك	üsküf	اسكوف
ıs	اص	aşçı	اشجي	eski	اسكي
Asaralan	اصارالان	eştirmek	اشدرمك	Eskiil	اسكی ايل
asaletli	اصالتلو	aşırtmak	اشرتمق	eskitmek	اسكيتمك
ısbı	اصبي	aşırtma	اشرتمه	Eskicuma	اسكی جمعه
aspur	اصپور	aşırmak	اشرمق	eskici	اسكيجي
astırmak	اصدرمق	aşırı	اشري	Eskihisar	اسكيحصار
ısırtmak	اصرتمق	eşsiz	اشسز	iskiroz	اسكيروز
ısırgan	اصرغان	işkodra	اشقودره	Eskizağra	اسكي زغره
ısırgın	اصرغين	aşkın, ışkın	اشقين	Eskişehir	اسكي شهر
ısırmak	اصرمق	eşek	اشك	eskimek	اسكيمك
ısrık	اصريق	eşekçi	اشكجي	İslimye	اسلميه
ıssız	اصسز	işkil	اشكل	islik	اسليك
askı	اصقي	eşeklik	اشكلك	İsmail	اسماعيل
askıcı	اصقيجي	işkillenmek	اشكللنمك	esmek	اسمك
Islahiye	اصلاحيه	işkilli	اشكللو	esnetmek	اسنتمك
ıslak	اصلاق	eşeklenmek	اشكلنمك	esnek	اسنك
ıslamak	اصلامق	işkembe	اشكمبه	esenleşmek	اسنلشمك
ıslanmak	اصلانمق	işkence	اشكنجه	esenlik	اسنلك
asıllı	اصللو	eşkin	اشكين	esenlemek	اسنله مك
ıslık	اصلمق	eşkinci	اشكينجي	Esne	اسنه
asılmak	اصلمه	eşkinsiz	اشكينسز	esnemek	اسنه مك
asılma	اصليق	eşkinli	اشكينلو	esneyiş	اسنه يش
ısmarlamak	اصمارلامق	eşleşmek	اشلشمك	İsveç	اسوج
ısmarlama	اصمارلامه	aşlık	اشلق	İsviçre	اسويچره
asmak	اصمق	eşilmek	اشلمك	ese	اسه
asma	اصمه	işmar	اشمار	esi, issi	اسی
asmacık	اصمه جق	aşmak	اشمق	Asya	آسيا
ası, assı, ısı	اصی	eşmek	اشمك	aside	اسيده
ısıtmak	اصيتمق	Eşmun	اشمون	esirgemek	اسيركه مك

afşarî	افشاري	ağrımak	اغريمق	sıtma	اصيتمه
Aflatar	افلاطار	ağız	اغز	sıtmalanmak	اصيتمه لانمق
Eflâk	افلاق	ağustos,	اغستوس	sıcak	اصيجاق
Aflâni	افلانى	Ağustos		ısırgı	اصيرغو
efendi	افندي	ağsamak	اغسامق	Isık	اصيق
efendilik	افنديلك	ağıl	اغل	ısıkmak	اصيقمق
aforoz	افوروز	ağlatmak	اغلاتمق	Issıgöl	اصى گول
efe	افه	ağlasun	اغلاسون	assılanmak	اصيلانمق
ak	آق	ağlaşmak	اغلاشمق	asılık, ısılık	اصيلق
Akabadakova	اق اباداق اوه	ağlamsık	اغلامسيق	asılı, assılı	اصيلو
akarsu	اقارصو	ağlamak	اغلامق	ısındırmak	اصيندرمق
akar yara	اقاریاره	ağlayıcı	اغلاييجي	ısınmak	اصينمق
akar yaş	اقارياش	ağlayık	اغلاييق	Atranus	اطرانوس
Akova	اق اوه	ağmak	اغمق	Atfih	اطفيح
aktarmak	اقتارمق	ağma	اغمه	atlas	اطلاس
aktarma	اقتارمه	ağı, ağu	آغو	atlas	اطلس
akıtmak	اقتمق	Ağı Dağı	آغوطاغي	atla	اطله
akıtma	اقتمه	ağılamak	آغولامق	ada	اطه
aktı	اقتي	ağılı	آغولو	Adapazarı	اطه بازاري
akçe	اقجه	İgnad	اغناد	Adakale	اطه قلعه
Akçaova	اقجه اوه	ağır	اغير	adalı	اطه لو
Akçahisar	اقجه حصار	ağırca	اغيرجه	ağ	آغ
akçesizlik	اقجه سزلق	ağırşak	اغيرشاق	ağa	اغا
Akçaşehir	اقجه شهر	ağırşaklanmak	اغيرشاقلانمق	ağacık	اغاجق
akçeli	اقجه لو	ağırlatmak	اغيرلاتمق	ağaç	اغاچ
akçıl	اقجيل	ağırlaşmak	اغيرلاشمق	Ağaçlı	اغاچلو
Akhisar	اقحصار	ağırlamak	اغيرلامق	ağartmak	اغارتمق
akranlık	اقرانلق	ağırlanmak	اغيرلانمق	ağartma	اغارتمه
aksatmak	اقساتمق	ağırlık	اغيرلق	ağarmak	اغارمق
aksak	اقساق	ağız	اغيز	ağarma	اغارمه
aksaklık	اقساقلق	ağızsız	اغيزسز	Ağakes	اغاكس
aksamak	اقسامق	ağızlı	اغيزلو	ağalanmak	اغالانمق
Aksaray	اقسراى	ağıl	اغيل	ağalık	اغالق
Akseki	اقسكى	ağıllanmak	اغيللانمق	ağdırmak	اغدرمق
aksiyon	اقسيون	agım	اغيم	ağda	اغده
akşam	اقشام	afatlatmak	افاتلاتمق	ağdacı	اغده جي
akşamcı	اقشامجي	afatlamak	افاتلامق	Ağrus	اغروس
akşamlatmak	اقشاملاتمق	afacan	افاجان	agrı	اغرى
akşamlamak	اقشاملامق	İfraz Fenaris	افرازفنارس	ağrıtmak	اغريتمق
akşamlık	اقشاملق	Afrika	افريقا	Ağridos	اغريدوس
Akşehir	اقشهر	Afrikiye	افريقيه	ağrısız	اغريسز
aksu, Aksu	اق صو	aferim	آفريم	ağrıklı	اغريقلو
aksırık	اقصريق	Afşar	افشار	ağrılı	اغريلو

ekinci	اكينجي	eksitmek	اكسيتمك	aktar	اقطار
ekincilik	اكينجيلك	eksik	اكسيك	Aktaş	اق طاش
ekinlik, Ekinlik	اكينلك	eksiksiz	اكسيكسيز	Akdağmadeni	اق طاغ معدنجيان
eğti	اگتي	eksiklik	اكسيكلك	ak tavşan	اقطوشان
eğtilik	اگتيلك	eksiklemek	اكسيكله مك	Akkoyunlu	اق قويونلو
eğiç	اگج	eksilmek	اكسيلمك	Akkaya	اق قيا
eğdirmek	اگدرمك	eksimek	اكسيمك	Akkirman	اق كرمان
iğdiş	اگديش	ekşi	اكشي	Akköprü	اق كوپري
eyer	اگر	ekşilik	اكشيلك	Akköprü maa	اقكوپري مع
eğirtmek	اگرتمك	ekşili	اكشيلو	Ebü'l-hayr	ابوالخير
eğreti	اگرتي	ekşimtirek	اكشيمترك	aklamak	آقلامق
eyerci	اگرجي	ekşitmek	اكشيمتك	aklık	آقلق
eğerçi	اگرچه	ekşimek,	اكشيمك	ıklık	اقليق
Eğirdir	اگردير	ekşimik		akmak	اقمق
eğrek	اگرك	aksırmak	اكصرمق	akma	اقمه
eğrelti	اگرلتي	aksırık	اكصريق	ekonomi	اقونومى
eyerlenmiş	اگرلنمش	enek	اكك	Akyazı	اق يازى
eyerlemek	اگرله مك	anlattırmak	اكلاتدرمق	Akyürek	اق يورك
eğirmek	اگرمك	anlatmak	اكلاتمق	akya	اقيا
eğri, Eğri	اگرى	anlatış	اكلاديش	akıcı	اقيجي
eğritmek	اگريتمك	anlaşılmak	اكلاشلمق	akıncı	اقينجي
eğirici	اگريجي	anlaşmak	اكلاشمق	akıntı	اقيندي
eğrice	اگريچه	anlamak,	اكلامق	akıntısız	اقيندسز
Eğridere	اگرى دره	ınlamak		akıntılı	اقيندىلو
egrik	اگريك	anlanılmak	اكلانلمق	an, ek, en	اك
Eğrigöz	اگري گوز	anlayış	اكلايش	anarı	اكارو
eğriltmek	اگريلتمك	anlayışlı	اكلايشلو	andırmak	اكدرمق
eğrilik	اگريلك	enletmek	اكلتمك	ektirmek	اكدرمك
eğrilmek	اگريلمك	enleşmek	اكلشمك	ekti	اكدي
eğrim	اگريم	anılmak	اكلمق	ektilik	اكديلك
eğleşmek	اگلشمك	eklenmek	اكلنمك	Ekratçorum	اكراداچورم
eğilmek	اگلمك	ekli, enli	اكلو	iğdiş	اكرديش
eğlence	اگلنجه	enlilik	اكلولك	anırtmak	اكرتمق
eğlenceli	اگلنجه لو	eklemek	اكله مك	anırmak	اكرمق
eğlendirmek	اگلندرمك	anmak	اكمق	Eğribucak	اكري بوجاق
eğlenmek	اگلنمك	ekmek	اكمك	ansalamak	اكسالامق
eğlemek	اگله مك	eğe kemiği	اكه كميگي	ekser	اكسر
eğmek	اگمك	enir	اكير	ekserci	اكسرجي
eğinti	اگندي	anız, eniz	اكيز	ekserlemek	اكسرله مك
eğe	اگه	anızlı	اكيزلو	ansız, eksiz	اكسز
eğecik	اگه جك	anış	اكيش	ansızın	اكسزين
eğelemek	اگه له مك	ağıl, Ekil	اكيل	Eksü	اكسو
eğiç	اگيج	ekin	اكين	ense	اكسه

ellez	اللز
elleşmek	اللشمك
allem kullem	اللم قللم
elleme	اللمه
ellenmek	اللنمك
elli	اللو
ellemek	الله مك
elli	اللي
ellilik	الليلك
elma	الما
elmacık	الماجق
Elma Dağı	الما طاغى
Elmalık	المالق
Elmalı	المالو
Alman	المان
Almanya	المانيا
almak	المق
elmege	المگه
alınmak	النمق
elenmek	النمك
alev	الو
Elvanlı	الوانلو
Üluğ	الوغ
alevlenmek	الولنمك
alacak	اله جق
alacaklı	اله جقلو
elemek	اله مك
İlyaki	الياكي
alıç	اليج
alıcı	اليجي
alış	اليش
alıştırmak	اليشدرمق
alışkın	اليشقين
alışık	اليشيق
alık	اليق
alıklı	اليقلو
alıkoymak	اليقومق
alım	اليم
alımlı	اليملو
alın	الين
alınlık	اليتلق
alınlı	اليتلو
elinos	اليتوس

altmışlık	التمشلق
altmışıncı	التمشنجي
altın	التون
Altıntaş	التون طاش
altınlamak	التونلامق
altı, elti	التى
altılık	التيلق
alçak	الچاق
alçaklatmak	الچاقلاتمق
alçaklamak	الچاقلامق
alçaklık	الچاقلق
alçalmak	الچالمق
elçer	الچر
elçek	الچك
alçı	الچى
alçılamak	الچيلامق
aldatmak	الداتمق
aldatıcı	الداديجي
aldanıç	الدانچ
aldangıç	الدانغچ
aldanmak	الدانمق
aldayıcı	الدايجي
aldırmamak	الدرمامق
aldırmak	الدرمق
eldiven	الدوان
alesta	الستا
alıştırmak	الشدرمق
Eleşkirt	الشكرد
alışmak	الشمق
elarz	العرض
algarit	الغارية
algancar	الغنجار
elganem	الغنم
elif	الف
elifba	الفبا
Alkasinca	القسينجه
alkış	القيش
alkışlamak	القيشلامق
elek	الك
elektrik	الكتريقا
elekçi	الكجي
eleğimsağma	الگيم صاغمه
allak	اللاق

eğin, Eğin	اگين
eğinç	اگينج
eğindirik	اگيندريك
al, el	ال
ala, elâ	الا
alabanda	الابانده
Alabolu	الابلو
alatlamak	الاتلامق
alaca	الاجه
Alacahisar	الاجه حصار
alacalanmak	الاجه لانمق
Alaçam	الاچام
alaçık	الاچوق
aladı	الادي
alarga	الارغه
alazlamak	الازلامق
alazlama	الازلامه
alazlanmak	الازلانمق
alaşa	الاشه
Alaşehir	الاشهر
Alasunya	الاصونيه
Aladağ	الاطاغ
Alman	الامان
alamana	الامانه
alan	الان
alev	الاو
alavere	الاويرا
alay	الاي
alaylı	الايلو
alp	الب
elbet	البت
Elbürz	البرز
Elbistan	البستان
alp sofu	الب صوفى
albeni	ال بني
alt	الت
alta basu	التاباصو
altça	التچه
altlık	التلق
altlı üstlü	التلو اوستلو
altmış	التمش
altmışar	التمشر
altmışlamak	التمشلامق

anduk	اندوق
andız	انديز
enişte	انشته
Antakya	انطاكيه
Antalya	انطاليه
angut	انغيت
angıç	انغيچ
Ankara	انقره
angarya	انقريه
enfiye	انفيه
enek	انك
enginar	انكنار
engebe	انگبه
engebelik	انگبه لك
çengel	انگر
engerek	انگرك
Engerus	انگروس
engel	انگل
İngiliz	انگليز
engül	انگول
engin	انگين
enginlemek	انگينله مك
enenmek	اننمك
anonim	انونيم
enemek	انه مك
ini	انى
anîde	آنيده
enikonu	اني قوني
enik	انيك
eniklemek	انيكله مك
eni konu	اني قوني
anıla	انيله
av	آو
ev, o	او
avadanlık	اوادانلق
avara, avare	اواره
avanak	اواناق
avanaklık	اواناقلق
o o	اواو
obruk	اوبروق
obrukluk	اوبروقلق
obrulamak	اوبرولامق
öbek	اوبك

amiral	اميرال
amirallık	اميراللق
Emirdağı	اميرطاغى
ımızganmak	اميزغانمق
emik	اميك
an	ان
ana	انا
anababullâ	انابابوللا
anabolu, Anabolu	انابولى
anaç	اناج
anacık	اناجق
anaçlamak	اناجلامق
anacı	اناجي
anason	اناصون
Anadolu	اناطولى
anafor	انافور
inak	اناق
Anamur	انامور
ambar, Ambar	انبار
amberbaris	انبرباريس
ambarcı	انبارجي
enbur	انبور
entari	انتاري
entari	انترى
enetmek	انتمك
antika	انتيقا
ancak	انجق
ancelika	انجليقه
incitmek	انجيتمك
incitme	انجيتمه
incitici	انجيديجي
incir	انجير
incirlenmek	انجيرلنمك
İncirli	انجيرلو
anahtar	انختار
ant	اند
entbent	اندبند
endaze	اندازه
endazelemek	اندازه له مك
Andırın	اندرون
andlaşmak	اندلاشمق
Andugı	اندوغى

alivre	اليوره
alıvermek	اليويرمك
em	ام
ama, amma	اما
Amari	اماری
Amasya	اماسيه
Amasya Aydın	اماسيه ايدين
Amasra	اماصرى
imam	امام
imame	امامه
imameci	امامه جي
aman	امان
emanetçi	امانتجي
imparator	امپراطور
imaratorluk	امپراطورلق
imparatoriçe	امپراطوريچه
emcek	امجك
imece	امجه
emcik	امجيك
Amit, Emet	امد
amedci	امدجى
emdirmek	امدرمك
imdi	امدي
amediye	اميديه
İmralı	امرالي
Amerika	امريقا
emzik	امزيك
emzikli	امزيكلو
emişmek	امشمك
emek	امك
emektar	امكدار
emektaş	امكداش
emeklemek	امكله مك
Emlâk	املاك
ımlık	املق
emilmek	املمك
ımlık	امليق
emmek	ممك
Amu	آمو
umur	امور
amora	امورا
umurcu	امورجي
Umurfakih	امورفقيه

uçurumluk	اوچرواملق
uçurucu	اوچريجي
uçuşmak	اوچشمق
uçkun	اوچقون
Üç Kilise	اوچ كليسا
avuçlamak	اوچلامق
üçler	اوچلر
üçlük	اوچلك
üçlü	اوچلو
avuçla	اوچله
üçlemek	اوچله مك
üçleme	اوچله مه
uçmak	اوچماق
uçmak	اوچمق
üçüncü	اوچنجي
uçuk	اوچوق
uçuklamak	اوچوقلامق
uçucu	اوچيجي
üçüz	اوچيز
oh	اوخ
Ohri	اوخري
okşatmak	اوخشاتمق
okşaş	اوخشاش
okşamak	اوخشامق
öd	اود
öd ağacı	اوداغاجي
ödetmek	اودتمك
ödeşmek	اودشمك
ödek	اودك
ödlek	اودلك
odun	اودون
ödünç	اودونج
oduncu	اودونجي
odunluk	اودونلق
o da	اوده
ödelek	اوده لك
Ödemiş	اوده مش
ödemek	اوده مك
Evdim	اوديم
or, ör, ur	اور
ora, öre	اورا
oratmak	اوراتمق
oratya	اوزاتيه

evetlemek	اوتله مك
avutmak, utmak	اوتمق
ötmek, ütmek	اوتمك
ütü	اوتو
ütücü	اوتوجي
ötre, ötürü	اوتوري
ötüş	اوتوش
ütületmek	اوتولتمك
ütülenmek	اوتولنمك
ütülemek	اوتوله مك
ütüme	اوتومه
ötün	اوتون
öte	اوته
öç, uç	اوچ
uca	اوجا
ocak	اوجاق
ocakçı	اوجاقجي
ocaklık	اوجاقلق
ucalmak	اوجالمق
ücra	اوجرا
öcüşmek	اوجشمك
uçkur	اوچ قور
uçkurluk	اوجقورلق
evceğiz	اوجگز
evcüment	اوجمند
ucuz	اوجوز
ucuzcu	اوجوزجي
ucuzlatmak	اوجوزلاتمق
ucuzlamak	اوجوزلامق
ucuzluk	اوجوزلق
avcı	اوجي
avuç, üç	اوچ
uçar	اوچار
uçarı	اوچاري
uçak	اوچاق
üçer	اوچر
ücra	اوچرا
uçurtmak	اوچرتمق
uçurtma	اوچرتمه
uçurdum	اوچردوم
uçurmak	اوچرمق
uçurum	اوچروم

obur	اوبور
obüs	اوبوس
oba	اوبه
opara	اوپاره
öp, up	اوپ
opera	اوپره
öptürmek	اوپدرمك
opera	اوپرا
öpüştürmek	اوپشدرمك
öpüşmek	اوپشمك
öpülmek	اوپلمك
öpmek	اوپمك
öpme	اوپمه
öpüş	اوپوش
evet, ot	اوت
otarmak	اوتارمق
otak	اوتاق
utan	اوتان
utandırmak	اوتاندرمق
utangaç	اوتانغاج
utangaçlık	اوتانغاجلق
utanmaz	اوتانمز
utanmak	اوتانمق
utanacak	اوتانه جق
utanıcı	اوتانيجي
avutturmak	اوتدرمق
öttürmek	اوتدرمك
ötrer, ötrer	اوترار
oturak	اوتراق
oturaklı	اوتراقلو
oturtmak	اوترتمق
oturtulmak	اوتردلق
oturuşmak	اوترشمق
oturulmak	اوترلق
oturmak	اوترمق
oturma	اوترمه
ötüşmek	اوتشمك
otlak	اوتلاق
otlamak	اوتلامق
otluk	اوتلق
ötleğü	اوتلكو
ötülmek	اوتلمك
ötleğen	اوتله كن

ören	اورن
örencik	اورنجك
örnek	اورنك
örü	اورو
urup	اوروب
örübalçığı	اوروبالچغي
urba	اوروبه
Avrupa	اوروپا
oruç	اوروج
oruçlu	اوروجلو
örücü	اوروجي
Rus	اوروس
vuruş	اوروش
uruk	اوروق
örük	اوروك
Rum	اوروم
ürümek	اورومك
ürüme	اورومه
örelenmek	اوره لنمك
örelemek	اوره له مك
üremek	اوره مك
örümcek	اورومجك
örümcek-lenmek	اوروممجكلنمك
örün	اورون
öründe	اوروندە
öründelemek	اوروندە لمك
avrılamak	اوريلامق
avrılmak	اوريلمق
avrımak	اوريمق
öz, uz, üvez	اوز
uzatmak	اوزاتمق
uzak	اوزاق
uzaklaştırmak	اوزاقلاشدرمق
uzaklaşmak	اوزاقلاشمق
uzaklık	اوزاقلق
uzamak	اوزامق
ozan	اوزان
uzanmak	اوزانمق
Özbek	اوزبك
özdek	اوزدك
özdeklemek	اوزدكله مك
özden	اوزدن

vuruşturmak	اورشدرمق
vuruşmak	اورشمق
urgan	اورغان
urgancı	اورغانجي
Urganlı	اورغانلو
vurgun	اورغون
vurgunluk	اورغونلق
örf	اورف
Orfan	اورفان
Orfana	اورفانه
urfele	اورفله
örflemek	اورفله مك
Orfo	اورفو
orfur	اورفور
orfe	اورفه
ören, ürek	اورك
ürkütmek	اوركتمك
ürkek	اوركك
ürkeklik	اوركككك
ürkmek	اوركمك
ürküntü	اوركندي
ürküntülük	اوركنديلك
örgü	اوركو
hörgüçlenmek	اوركوجلنمك
örgülemek	اوركوله مك
örike	اوركه
orkinos	اوركينوس
Ürgüp	اورگوب
hörgüç	اورگوچ
hörgüçlük	اورگوجلك
hörgüçlü	اورگوجلو
ürgün	اورگون
urlanmak	اورلانمق
vurulmak	اورلمق
Urla	اورله
orman	اورمان
ormancı	اورمانجي
ormanlık	اورمانلق
vurmak	اورمق
evermek, örmek	اورمك
örme	اورمه
örme örmek	اورمه اورمك

Evreşe	اوراشه
vuradurmak	اوراطورمق
orak	اوراق
orakçı	اوراقجي
oraklamak	اوراقلامق
oramak	اورامق
oran	اوران
oransız	اورانسز
oransızlık	اورانسزلق
orang	اورانك
oranlamak	اورانلامق
oranlı	اورانلو
ürpermek	اورپرمك
ürperme	اورپرمه
avurt	اورت
ortak	اورتاق
ortaklaşmak	اورتاقلاشمق
ortaklaşı	اورتاقلاشي
ortaklık	اورتاقلق
ortanca	اورتانجه
ortansiya	اورتانسيه
örttürmek	اورتدرمك
örtülmek	اورتلمك
avurtlu	اورتلو
örtmek, üretmek	اورتمك
örtünmek	اورتنمك
örtü	اورتو
örtücü	اورتوجي
örtülü	اورتولو
orta	اورته
ortalamak	اورته لامق
ortalanmak	اورته لانمق
ortalık	اورته لق
örcin	اورجين
vurçuk	اورچوق
vurdurmak	اوردرمق
ördürmek	اوردرمك
ördek	اوردك
ordino	اوردينو
örs	اورس
orsa	اورسا
örselemek	اورسه له مك

uğruluk	اوغريلق	üstelemek	اوسته له مك	özdenk	اوزدنك
ovuşturmak	اوغشدرمق	öskere	اوسكره	üzeri	اوزر
oğul	اوغل	Üsküp	اوسكوب	üzerlik	اوزرلك
oğlak	اوغلاق	Üskübî	اوسكوبي	uzganmak	اوزغنمق
uğlamak	اوغلامق	oş	اوش	özek, üzek	اوزك
oğlan	اوغلان	uşak	اوشاق	üzgeç	اوزگج
oğlancık	اوغلانجق	üşürmek	اوشرمك	üzgün	اوزگون
uğuldamak	اوغلدامق	üşüşmek	اوششمك	üzgünlük	اوزگونلك
oğulduruk	اوغلدروق	uşkun	اوشقون	özge	اوزگه
uğultu	اوغلدي	üşek	اوشك	uzlaştırmak	اوزلاشدرمق
oğulluk	اوغللق	üşmek	اوشمك	uzlaşmak	اوزلاشمق
ovmak	اوغمق	üşen	اوشن	uzlaşma	اوزلاشمه
uğunmak	اوغنمق	üşenç	اوشنج	özleşmek	اوزلشمك
uğur	اوغور	üşendirmek	اوشندرمك	özlük, üzlük	اوزلك
uğurda	اوغورده	üşüntü	اوشندي	üzülmek	اوزلمك
uğursuz	اوغورسز	üşenmek	اوشنمك	özlemek	اوزله مك
uğursuzluk	اوغورسزلق	üşütmek	اوشوتمك	üzmek	اوزمك
uğurlu	اوغورلو	üşümek	اوشومك	üzmelik	اوزمه لك
uğurluluk	اوغورلولق	us	اوص	özen	اوزن
Oğuz, oğuz	اوغوز	usan	اوصان	özendirmek	اوزندرمك
oğuzluk	اوغوزلق	usanç	اوصانج	üzüntü	اوزندي
avgın	اوغين	usandırmak	اوصاندرمق	üzengi	اوزنكي
of, Of, uf, üf	اوف	usanmak	اوصانمق	üzengilemek	اوزنگيله مك
ufatmak	اوفاتمق	osurmak	اوصرمق	özenmek	اوزنمك
ufarak	اوفاراق	uslatmak	اوصلاتمق	yüzük	اوزوك
ufak	اوفاق	uslu	اوصلو	üzüm	اوزوم
ufak tefek	اوفاق تفك	usluluk	اوصلولق	Üzümlü	اوزوملو
ufaklamak	اوفاقلامق	ot	اوط	uzun	اوزون
ufaklık	اوفاقلق	oda	اوطه	uzunca	اوزونجه
ufaltmak	اوفالتمق	odacı	اوطه جي	Uzuncaova	اوزونجه اوه
ufalmak	اوفالمق	odaşık	اوطه شيق	uzunluk	اوزونلق
ufantı	اوفاندي	odalık	اوطه لق	Ozi	اوزى
ufanmak	اوفانمق	ovalamak	اوغالامق	Uziçe	اوزيچه
üfteri	اوفتري	avgan	آوغان	üst	اوست
ofkurmak	اوفقرمق	ovdurmak	اوغدرمق	Avusturalya	اوستراليا
uflamak	اوفلامق	uğur	اوغر	Avusturya	اوستريا
üflemek	اوفله مك	uğratmak	اوغراتمق	üstlük	اوستلك
üfürülmek	اوفورلمك	uğraş	اوغراش	üstün	اوستون
üfürmek	اوفورمك	uğraştırmak	اوغراشدرمق	üstünlük	اوستونلك
üfürüntü	اوفورندي	uğraşmak	اوغراشمق	üstünlemek	اوستونله مك
ok	اوق	uğramak	اوغرامق	usta	اوسته
okar	اوقار	uğru	اوغري	ustalık	اوسته لق
Èvkaf	اوقاف	uğrulamak	اوغريلامق	ustalıklı	اوسته لقلو

üveyik	اوگيك	onmadık	اوكمادق	avkamak	اوقامق
üveymek	اوگيمك	onmadıklık	اوكمادقلق	okçu	اوقجي
o, öl	اول	onmak	اوكمق	okramak	اوقرامق
ulatmak	اولاتمق	övendire	اوكندره	okşamak	اوقشامق
Ulah	اولاخ	övünmek	اوكنمك	oktant	اوقطانت
Ulaş, ulaş	اولاش	öğütücü	اوكوديجي	okka	اوققه
ulaştırmak	اولاشدرمق	ögürtlemek	اوكورتله مك	oklava	اوقلاغو
ulaştırı	اولاشدري	onurtmak	اوكورتمق	oklamak	اوقلامق
ulaşmak	اولاشمق	omurga	اوكورغه	okluk	اوقلق
avlak, ulak	اولاق	öküz, Öküz	اوكوز	oklu	اوقلو
Avlakdere	اولاق دره	öküzlük	اوكوزلك	okutmak	اوقوتمق
ulalmak	اولالمق	övüş	اوكوش	okur yazar	اوقوريازار
ulam	اولام	ögüldemek	اوكولده مك	oku kuşu	اوقوقوش
avlamak, ulamak	اولامق	önün	اوكون	okumuş	اوقومش
		ükelek	اوكه لك	okumak	اوقومق
ulama	اولامه	onat	اوگات	okunmak	اوقونمق
avlanılmak	اولانلمق	öğretmek	اوگرتمك	okuyan kuş	اوقويان قوش
ulanmak	اولانمق	ünürdemek	اوگرده مك	okuyucu	اوقوييجي
avlanış	اولانيش	öğretici	اوگرديجي	ok yılanı	اوق ييلاني
ulayıcı	اولاييجي	öğürmek	اوگرمك	ök, ön, ün	اوك
ölet	اولت	öğrenmek	اوگرنمك	onarmak	اوكارمق
volta	اولتا	üvez	اوگز	onaltmak	اوكالتمق
olta	اولته	öyken	اوگلن	ökçe, önce	اوكجه
Oltu	اولتو	öğle	اوگله	öncelemek	اوكجه لمك
Oltu	اولتي	övmek	اوگمك	öndüç	اوكدوج
ölçer	اولچر	övünmek	اوگنمك	öndül	اوكدول
ölçermek	اولچرمك	ögü, ügü	اوگو	onza	اوكزه
ölçek	اولچك	öğüt	اوگوت	öksürmek	اوكسرمك
ölçülmek	اولچلمك	öğütçü	اوگوتجي	öksürük	اوكسروك
ölçmek	اولچمك	öğüttürmek	اوگوتدرمك	öksüz	اوكسز
ölçünmek	اولچنمك	öğütlemek	اوگوتله مك	öksüzlük	اوكسزلك
ölçü	اولچو	öğütmek	اوگوتمك	öksü	اوكسو
ölçüsüz	اولچوسز	öğütme	اوگوتمه	ökse, Ökse	اوكسه
ölçüm	اولچوم	ögüç	اوگوج	öksimek	اوكسيمك
ölçümlemek	اولچومله مك	övücü	اوگوجي	öfkeci	اوككه جي
ölçü	اولچي	öğütücü	اوگوديجي	öfkelendirmek	اوككه لندرمك
oldurmak	اولدرمق	öğür	اوگور	öfkelenmek	اوككه لنمك
öldürmek	اولدرمك	öğürtmek	اوگورتمك	öfke	اوككه
öldürücü	اولدريجي	önürdüşmek	اوگوردشمك	ünletmek	اوكلتمك
üleş	اولش	önürdü	اوگوردي	ünlenmek	اوكلنمك
üleştirmek	اولشدرمك	öğün	اوگون	ünlü	اوكلو
üleştiri	اولشدري	ökünmek	اوگونمك	ünlemek	اوكله مك
üleşmek	اولشمك	üvey	اوگي	onulmak	اوكلمق

uyuşturmak	اويشدرمق
uyuşmak	اويشمق
uysal	اويصال
Uygur	اويغور
uygun	اويغون
uygunsuzluk	اويغونسزلق
uygunluk	اويغونلق
oygalamak	اويغه لامق
uyku	اويقو
uyukucu	اويقوجي
uykusuz	اويقوسز
uykusuzluk	اويقوسزلق
uykuluk	اويقولق
öykünmek	اويكنمك
oyulmak	اويلمق
uyluk	اويلوق
öyle	اويله
oymak, uymak	اويمق
oyma	اويمه
oymacı	اويمه جي
oynatmak	اويناتمق
oynatılmak	اويناتلمق
oynaş	اويناش
oynaşmak	اويناشمق
oynak	اويناق
oynaklık	اويناقلق
oynamak	اوينامق
uyutmak	اويوتمق
uyur	اويور
uyuz	اويوز
uyuşturmak	اويوشدرمق
uyuşturucu	اويوشدريجي
uyuşmak	اويوشمق
uyuşuk	اويوشيق
uyuşukluk	اويوشيقلق
uyuğ	اويوغ
uyuğmak	اويوغمق
oyuk	اويوق
uyuklamak	اويوقلامق
oyuklanmak	اويوقلانمق
öyük	اويوك
oyulgamak	اويولغمق
oyulga	اويولغه

omuzlamak	اوموزلامق
omuzluk	اوموزلق
on, un	اون
onamak	اونامق
ondalık	اونده لق
öngül	اونگول
öngüllük	اونگولك
öngüşmek	اونگيشمك
unlamak	اونلامق
onluk, unluk	اونلق
avunmak	اونمق
unutturmak	اونوتدرمق
unutkan	اونوتغان
unutmak	اونوتمق
unutma	اونوتمه
unutulmak	اونودلمق
unutucu	اونوديجي
Ünye	اونيه
avukat	اووقات
avukatlık	اووقاتلق
ovlamak	اوولامق
avue	اووئه
ova, üh	اوه
Ovacık	اوه جق
ovalamak	اوه لامق
öhö öhö	اوهواوهو
Ovayüzü	اوه يوزي
oya	اويا
oyacı	اوياجي
uyar	اويار
oyalamak	اويالامق
oyalandırmak	اويالاندرمق
oyalanmak	اويالانمق
oyan	اويان
uyandırmak	اويادرمق
uyandırıcı	اويادريجي
uyanık	اويانق
uyanıklık	اويانقلق
oyanlamak	اويانلامق
uyanmak	اويانمق
oydurmak, uydurmak	اويدرمق
uydurma	اويدرمه

üleşici	اولشيجي
evlek	اولك
ülker	اولكر
ülkersiz	اولكرسز
ülke	اولكه
ülgeç	اولگج
ölgü	اولگو
Ölgün	اولگون
öllü	اوللي
olmamak	اولمامق
ölmez	اولمز
olmak	اولمق
ölmek	اولمك
evlenmek	اولنمك
evli, ölü, ulu	اولو
ulu orta	اولواورته
Ulubörlu	اولوبورلي
ölücü	اولوجي
ulus, Ulus	اولوس
Nilüfer, nilüfer	اولوفر
ululanmak	اولولانمق
oluk	اولوق
ululuk	اولولق
evlilik	اولولك
ölüm	اولوم
ölümcül	اولومجيل
ulumak	اولومق
ölümlü	اولوملو
Avlonya	اولونيه
Ula	اوله
om	اوم
oma, uma	اوما
ummacı	اوماجي
ombra	اومبره
umdurmak	اومدرمق
avmak	اومق
umulmak	اوملمق
ummamak	اوممامق
ummak	اوممق
umunmak	اومنمق
umu	اومو
umursamak	امورسامق
omuz	اوموز

edinme	ايدنمه
aydos	ايدوس
Aydonat	ايدونات
aydın, Aydın idin	ايدين
Aydıncık	ايدينجق
aydınlamak	ايدينلامق
aydınlık	ايدينلق
er, eyer, ır	اير
ıraklaştırmak	ايراقلاشدرمق
ıraklaşmak	ايراقلاشمق
ıraklık	ايراقلق
İrek	ايراك
ayran	ايران
ayırt	ايرت
ayırtlatmak	ايرتلاتمق
ayırtlamak	ايرتلامق
ayırtlanmış	ايرتلانمش
erte	ايرته
ertelemek	ايرته له مك
erce	ايرجه
erdirmek	ايردرمك
Eriş	اريش
eriştirmek	اريشدرمك
erişmek	ايرشمك
irkilmek	ايركلمك
irkmek	ايركمك
erkenci	ايركنجي
irkinti	ايركندي
ergeç	ايرگج
ergin	ايرگين
ırlamak	ايرلامق
ırlayıcı	ايرلايجي
ırla	ايرله
ırmak	ايرماق
ayırmak	ايرمق
ermek	ايرمك
irmik	ايرميك
iren	ايرن
ayrı	ايرو
ayrıca	ايروجه
erik	ايروك
ayrılaşmak	ايرولاشمق

Aybastı	ايباصدي
İpsara	ايبصاره
İpsala	ايبصاله
eyiplemek	ايبله مك
ibik	ايبيك
ip	ايپ
eyipsiz	ايپسز
ipek, İpek	ايپك
ipekçi	ايپكجي
iplemek	ايپله مك
iplicek	ايپليجك
iplik	ايپليك
iplikhane	ايپلكخانه
ipliklenmek	ايپلكلنمك
it	ايت
ettirmek, ittirmek	ايتدرمك
itişmek	ايتشمك
itlik	ايتلك
etmek, eyitmek, itmek	ايتمك
iti	ايتي
itilmek	ايتيلمك
itelemek	ايتيله مك
itimek	ايتيمك
iç	ايچ
içel	ايچ ايل
ıçkı	ايچقي
içki	ايچكي
içlik	ايچلك
içli	ايچلو
içirmek	ايچرمك
içeri	ايچرو
ıçkırmak	ايچقرمق
içmek	ايچمك
için	ايچون
içim	ايچيم
içimli	ايچيملو
ıhlamak	ايخلامق
ayıd, id	ايد
edişmek	ايدشمك
edilmek	ايدلمك
edinmek	ايدنمك

oyulgalamak	اويولغه لامق
oyum	اويوم
uyumak	اويومق
oyumlamak	اويوملامق
oyun	اويون
oyunbaz	اويونباز
oyuncak	اويونجاق
oyuncakçılar	اويونجاقجيلر
oyuncu	اويونجي
uyuntu	اويوندي
ah, eh	اه
aha	اها
İhtiman	اهتمان
İhram	اهرام
ahran	اهرن
İhlivne	اهليونه
ay, ey	اي
aya	ايا
Ayaslug	ايائلوغ
ayartılmak	ايارتلمق
ayartmak	ايارتمق
ayarmak	ايارمق
ayaz	ايار
ayazlamak	ايازلامق
ayazlanmak	ايازلانمق
ayazlık	ايازلق
Ayazment	ايازمند
ayazma	ايازمه
Ayastefanos	ياستفانوس
Ayasefit	ياسفيد
Ayaş	اياش
Ayasofya	اياصوفيه
ayak	اياق
ayaktaş	اياقداش
ayaklamak	اياقلامق
ayaklandırmak	اياقلاندرمق
ayaklanmak	اياقلانمق
ayaklık	اياقلق
ayaklı	اياقلو
ayalı	ايالو
Ayamavra	اياماوره
Ayandon	ياندون
eyip	ايب

ikilemek	ايكيله مك
eygiliç	ايكيليج
ikin	ايكين
iğerçin	ايگرجين
iğerçinlik	ايگرجينلك
eyeği	ايگو
eyeği	ايگي
el, eyel, il, yıl	ايل
aylak	آيلاق
aylakçı	ايلاقجي
aylamak	ايلامق
aylamış	ايلاميش
aylanmak	ايلانمق
İlbasan	ايلبصان
İlbeyli	ايلبكلو
iletmek	ايلتمك
elçi	ايلچي
elçilik	ايلچيلك
İlhanı	ايل خاني
iletilmek	ايلدلك
ildim	ايلدم
ildim	ايلديم
ildimek	ايلديمك
ileri	ايلرو
ilerlemek	ايلروله مك
ilze	ايلزه
ilişik	ايلشيك
ilişiksiz	ايلشيكسز
ilişmek	ايلشمك
ılgar	ايلغار
ılgarcı	ايلغارجي
ılgamak	ايلغامق
ılgım salgım	ايلغيم صالغيم
ılgın, Ilgın	ايلغين
ılgıncar	ايلغينجار
ılgınlık	ايلغينلق
İlfo	ايلفو
aylık, ılk	ايلق
ılkı	ايلقي
ilk	ايلك
ilklik	ايلكلك
ilkin	ايلكين
ayılmak	ايلمق
işitilmek	ايشيدلك
ışık	ايشيق
Işıklar	ايشيقلر
ışıl	ايشيل
ışılatmak	ايشيلاتمق
ışılamak	ايشيلامق
ışımak	ايشيمق
ışın	ايشين
ıgrıp	ايغريب
ıklatmak	ايقلاتمق
ıklamak	ايقلامق
ıkıl ıkıl	ايقل ايقل
ayıklık, ıklık	ايقلق
ıkıntı	ايقندي
ıkınmak	ايقنمق
iğ	ايك
iğde	ايكده
iğdir	ايكدير
iğdiş	ايكديش
iğdin	اكدين
iğrenç	ايكرنج
iğrençlik	ايكرنجلك
iğrenmek	ايكرنمك
iğremek	ايكره مك
iğrik	ايكريك
inletmek	ايكلتمك
inildemek	ايكلده مك
inilti	ايكلدي
iniltili	ايكلديلو
inlemek	ايكله مك
ikinci	ايكنجي
ikindi	ايكندي
iğne	ايكنه
iğneden	ايكنه دان
iğnedenlik	ايكنه دانلق
iğnelemek	ايكنه له مك
iğe	ايكه
iğelemek	ايكه له مك
eyeği, iki	ايكي
iki kapılı	ايكي قپولو
ikiz	ايكيز
ikişer	ايكيشر
ikilik	ايكيلك
ayrılanmak	ايرولانمق
ayrılık	ايرولق
iri	ايري
irice	ايريجه
eriş	ايريش
ayrık	ايريق
irin	ايريك
irinlenme	ايريكلنمه
irinlemek	ايريكله مك
irileşmek	ايريلشمك
irilik	ايريلك
erim, Erim	ايريم
iz	ايز
izbe	ايزبه
izek	ايزك
izlemek	ايزله مك
ıza	ايزه
is	ايس
İsakçı	ايساقجي
isparçına	ايسپارچنه
islenmek	ايسلنمك
islemek	ايسله مك
islik	ايسليك
ise	ايسه
isik	ايسيك
iş	ايش
işetmek	ايشتمك
işçi	ايشجي
işçilik	ايشجيلك
işsizlik	ايشسزلك
ıştın	ايشطين
ışkırmak	ايشقرمق
ışkırık	ايشقريق
ışkına	ايشقنه
işletmek	ايشلتمك
işlek	ايشلك
işlemek	ايشله مك
işleme	ايشله مه
işemek	ايشه مك
işittirmek	ايشيتدرمك
işitmemek	ايشيتمامك
işitmek	ايشيتمك
işitmezlenmek	ايشيتمزلنمك

ivgi	ايوگي
iyileşmek	ايولشمك
iyilik	ايولك
iyilenmek	ايولنمك
ivmek	ايومك
ivü	ايوو
ayva	ايوه
ivi	ايوي
ivedi	ايويدي
eviren	ايويران
ivirmek	ايويرمك
ivik	ايويك
ayık	ايىق
ayıklık	ايىقلق
ayın oyun	ايين اويون
Ayıvasil	ايى واسيل

ب

ba	ب
bap	باب
baba	بابا
Babaeski	باباسكيسى
Bababurun	بابابورون
Babadağı	باباطاغى
babafingo	بابافينغو
babakuru	باباقورى
babaköş	باباكوش
babalık	بابالق
babayan	بابايان
babayane	بابايانه
babayiğit	بابايگيت
babür	بابر
babilhane	بابلخانه
batar	باتار
batak	باتاق
batakçı	باتاقجي
batakçılık	باتاقجيلق
batakhane	باتاقخانه
bataklık	باتاقلق
incelmek	اينجلمك
inci	اينجو
ince	اينجه
incecik	اينجه جك
İncesu	اينجه صو
incelik	اينجه لك
incitmek	اينجيتمك
incitici	اينجيديجي
incik	اينجيك
incimek	اينجيمك
incinmek	اينجينمك
indirici	ايندريجيي
indirmek	ايندرمك
İnsuyu	اين صويي
inek	اينك
inekçi	اينكجي
inlidir	اينليدور
inmek	اينمك
inme	اينمه
Enes	اينوس
inhan	اينهان
İnebolu	اينه بولي
İnecik	اينه جك
İnegöl	اينه گول
İnegöl Aydın	اينه گول آيدين
enemek	اينه مك
ini	ايني
iniş	اينيش
ayı, iyi	ايو
Ayvacık	ايواجق
Ayvalık	ايوالق
eyvallah	ايوالله
Ayvalıdere	ايوالو دره
eyvah	ايواه
Eyüpili	ايوب ايلي
ivdirmek	ايودرمك
İvraca	ايوراجه
İvranya	ايورانيه
evirmek	ايورمكه
İvrindi	ايورندي
üvez	ايوز
ivgen	ايوگن
ivgenlik	ايوگنلك
eylemek, ilmek, ilmik	ايلمك
ilmiklemek	ايلمكله مك
ilmikli	ايلمكلو
ilenç	ايلنج
ilinti	ايلندي
ilenmek, ilinmek	ايلنمك
ile	ايله
ılı	ايلي
Ilıca	ايليجه
Ilıca-i Saruhan	ايليجه صاروخان
ilik	ايليك
iliklemek	ايليكله مك
ılımak	ايليمق
imansız	ايمانسز
imansızlık	ايمانسزلق
ımanmak	ايمانمق
imbat	ايمبات
imrenmek	ايمرنمك
imizgenmek	ايمزكنمك
aymak	آيمق
imek	ايمك
ımınmak	ايمنمق
imik	ايميك
in	اين
inal	اينال
İnallı	ايناللو
inan	اينان
inanç	اينانج
inandırmak	ايناندرمق
inanmama	اينانمامه
inanmak	اينانمق
İnönü	اين اوكي
İnay	ايناي
entipüf	اينتي پوف
ıncalız	اينجاليز
incerek	اينجرك
ınçkırmak	اينجقرمق
ınçkırık	اينجقريق
inceğiz, İnceğiz	اينجگز
inceltmek	اينجلتمك

bezirgan	بازركان	barça	بارچه	bitpazarlı	بات بازارلو
bezirganlık	بازركانلق	Barçın	بارچين	bitpazarı	بات بازارى
bazlamaç	بازلاماج	bard	بارد	batırılmak	باترلق
pazen`	بازن	bardak	بارداق	batırmak	باترمق
pazı	بازو	bardakçı, Bardakçı	بارداقجى	patiska	باتسقه
bas	باس			batkın	باتقين
bastarda	باستارده	barda	بارده	batman	باتمان
baston	باسطون	pars	بارس	batmak	باتمق
basur	باسور	barsam	بارسام	batma	باتمه
baş	باش	barsama	بارسامه	batur	باتور
başarılmak	باشارلق	barıştırmak	بارشدرمق	batı	باتى
başarmak	باشارمق	barışmak	بارشمق	batış	باتيش
başak	باشاق	barışık	بارشيق	batık	باتيق
başakçı	باشاقجي	Bartın	بارطين	bacak	باجاق
başaklı	باشاقلو	bargam	بارغام	bacaksız	باجاقسز
baştına	باشتينه	bark	بارق	bacaklı	باجاقلو
başçı	باشجي	barklanmak	بارقلانمق	bacanak	باجناق
başsızlık	باشسزلق	barka	بارقه	bacur	باجور
başka	باشقه	barkacı	بارقه جي	baca	باجه
başkaca	باشقه جه	beygir	بارگير	bacı	باجى
başkalatmak	باشلاتمق	beygirci	بارگيرجي	bacanak	باجيناق
başkalaşmak	باشقه لاشمق	Barlas	بارلاس	badat	بادات
başkalık	باشقه لق	barlam	بارلام	badaşmak	باداشمق
başlamak	باشلامق	Barla	بارله	badana	بادانه
başlangıç	باشلانغيج	barmak	بارمق	badanalamak	بادانه لامق
başlanılmak	باشلانلمق	baru	بارو	baderna	بادرنه
başlanmak	باشلانمق	barut	باروت	badgız, Badgız	بادغيز
başlayıcı	باشلاييجي	baruthane	باروتخانه	badem	بادم
başlık	باشلق	barudi	بارودي	bademcik	بادمجك
başlı	باشلو	barometre	بارومترو	bademlik	بادملك
başlıca	باشلوجه	barımak	بارومق	bademli	بادملو
başmak	باشماق	barındırmak	باروندرمق	bademî	بادمي
başmakçı, Başmakçı	باشماقجي	barınmak	بارونمق	bademiye	بادميه
		barış	باريش	badi	بادى
başmaklık	باشماقلق	barilik	باريلك	badya	باديا
başınmak	باشنمق	barımak	باريمق	Bar	بار
paşa	باشه	pazar	بازار	barata	باراته
basamak	باصاماق	Pazarcık	بازارجق	barak	باراق
basan	باصان	pazarcı	بازارجي	baraka	باراقه
bastırmak	باصدرمق	Pazarsuyu	بازارصويى	barbata	باربانه
pastırma	باصدرمه	Pazarköyü	بازاركويى	barbut	باربود
bastı	باصدي	pazarlaşmak	بازارلاشمق	barbunya	باربونيه
basırganmak	باصرغنمق	pazarlık	بازارلق	barçak	بارچاق

balsıra	بالصره	bağmak	باغمق	basrık	باصريق
balta	بالطه	bağı	باغى	baskı	باصقي
baltabaş	بالطه باش	bağıcı	باغيجي	baskıcı	باصقيجي
baltacı	بالطه جي	Baf	باف	baskın	باصقين
baltalamak	بالطه لامق	Bafra	بافره	basılmak	باصلمق
baltalık	بالطه لق	bak	باق	basmak	باصمق
baltalı	بالطه لو	bağa	باقا	basma	باصمه
balık	بالق	bakanak	باقاناق	basmacı	باصمه جي
Balkan Dağı	بالقان ظاغى	baktırmak	باقدرمق	basmahane	باصمه خانه
balıkçı	بالقجي	bakır	باقر	basış	باصيش
balıkçıl	بالقچيل	bakraç	باقراج	basık	باصيق
balıkçın	بالقچين	Bakırköy	باقركويي	basıklık	باصيقلق
balıkhane	بالقخانه	bakla	باقلا	Batum	باطوم
balıklamak	بالقلامق	bakıldak	باقلداق	bağ	باغ
balıklava, Balıklava	بالقلاوه	baklava	باقلوا	bağan	باغان
		bakmamak	باقمامق	bağcı	باغجي
balkımak	بالقمق	bakmak	باقمق	bahçıvan	باغچوان
balkon	بالقون	Baku	باقو	bahçe	باغچه
balkız	بالقيز	bakakalmak	باقه قلمق	Bahçesaray	باغچه سراى
ballandırmak	باللاندرمق	bakı	باقي	bağdamak	باغدامق
ballanmak	باللانمق	bakıcı	باقيجي	bağdaş	باغداش
balina	بالنه	bakıcılık	باقيجيلق	bağdaşmak	باغداشمق
balo	بالو	bakış	باقيش	bağdalamak	باغدالامق
balon	بالون	bakışlı	باقيشلو	bağdı	باغدي
baloncu	بالونجي	bakışmak	باقيشمق	bağır	باغر
bale	باله	bakım	باقيم	bağır bağır	باغر باغر
Balyanbolu	باليانبولى	Bakü	باكو	bağırtlak	باغرتلاق
Balıkesir	باليكسرى	bal	بال	bağırtmak	باغرتمق
balin	بالين	bala	بالا	bağırcık	باغرجوق
balyos	باليوس	balaban	بالابان	bağırdak	باغرداق
balya, Balya	باليه	balabanlamak	بالابانلامق	bağırsak	باغرساق
balyemez	باليه مزى	baladır	بالادور	bağırış	باغرش
bam	بام	balar	بالار	bağırışmak	باغرشمق
bamya	باميه	balat	بالاط	bağırmak	باغرمق
bamyacı	باميه جي	balcı	بالجي	bağışlamak	باغشلامق
bambul	بانبل	balçak	بالچاق	bağışlayıcı	باغشلايجي
bandırmak	باندرمق	balçık, Balçık	بالچق	bahşiş	باغشش
bandırma Bandırma	باندرمه	baldırak	بالدراق	bağlatmak	باغلاتمق
		baldıran	بالدران	bağlamak	باغلامق
bandıra	باندره	baldırgan	بالدرغان	bağlan	باغلان
bando	باندە	baldır	بالدير	bağlanmak	باغلانمق
bangır bangır	بانقربانقر	baldırak	بالديراق	bağlama	باغلامه
banknot	بانقنوط	baldız	بالديز	bağlı	باغلو

bedesten	بدستان
bedelci	بدلجي
bednus	بدنوس
bıdık	بدوق
bezir	بذر
bir	بر
beraber	برابر
beraberleşmek	برابرلشمك
beraberlik	برابرلك
beraberlemek	برابرله مك
Berat	برات
biraz	براز
brasya	براسيه
braga	براغه
bırakıntı	براغندي
bıraktırmak	براقدرمق
bırakmak	براقمق
bırakıvermek	براقيويرمك
branda	براندە
brana	برانه
bravda	براوده
bravo	براوو
berbak	برباق
berber	بربر
Berberiye	بربريه
bert	برت
bertmek	برتمك
Berce	برجه
berhay	برخاي
berş	برش
Berşam	برشام
berşavuş	برشاوش
Bergama	برغمه
burgaz	برغوس
Berkofça	برقوفجه
burkat	برقت
burkatlık	برقتلق
berk	برك
berkân	بركان
Bereket Dağı	بركت طاغي
Bereketli	بركتلو
Bereketli Madeni	بركتلو معدني

pıtrak	بتراق
pıtraklı	بتراقلو
bitirmek	بترمك
bitirme	بترمه
bitirim	بتريم
bitiştirmek	بتشدرمك
bitişmek	بتشمك
bitişik	بتشيك
petek	بتك
bitkin	بتكين
bitlenmek	بتلنمك
bitli	بتلو
bitlemek	بتله مك
bitmek	بتمك
bitme	بتمه
bütün	بتون
bütünlemek	بتونله مك
bitevi	بتوي
betik, bitik	بتيك
betikçi	بتيكجي
betimek	بتيمك
bitim	بتيم
Beç	بج
Becar	بجار
becayiş	بجايش
becet kuşu	بجد قوشي
becermek	بجرمك
becerik	بجريك
beceriksizlik	بجريكسزلك
becerikli	بجريكلو
bıçılgan	بجلغان
becil	بجيل
bıcın	بجين
buçuk	بچوق
Bahr-i save	بحرساوه
Bahreyn	بحرين
Bahire	بحيره
buğur	بخور
buhuraki	بخوراكي
bidâ'at	بداعت
bedava	بداوا
Bedahşan	بدخشان
Bedre	بدره

banka	بانقه
banker	بانكر
banmak	بانمق
banyo	بانه
banyo	بانيو
bav	باو
bavlımak	باوليمق
Bavlı	باولو
bahak	باهاق
bay	باي
bayat	بايات
bayatlamak	باياتلامق
bayatî	بایاتي
payas	بایاس
bayağı	بایاغي
bayağılık	بایاغیلق
bayak	بایاق
Bayburt	بايبورت
paytak	بايداق
bayır	باير
bayrak	بايراق
bayraktar	بايراقدار
bayraklı	بايراقلو
bayırcık	بايرجق
bayırmak	بايرمق
Bayezit	بايزيد
baygıntı	بايغندى
baygın	بايغين
baygınlık	بايغينلق
baykal	بايقال
Baykal Denizi	بايقال دكيزي
baykuş	بايقوش
baylık	بايلق
bayılmak	بايلمق
baymak	بايماق
baymak	بايمق
bayındır, Bayındır	بايندر
böbür	ببر
böbürlenmek	ببرلنمك
bebek	ببك
bet, bit	بت
beter	بتر

batman	بطمان
Ba'kube	بعقوبه
Bealbek	بعلبك
Bağdat	بغداد
bağdadî	بغدادي
bakabunga	بقابونغه
Bikailaziz	بقاع العزيز
bakkal	بقال
bakalar	بقالر
bakam	بقام
Bakras	بقراص
Baklan	بقلاك
bek, ben, bey, pek	بك
bekâr	بكار
Beyoğlu	بك اوغلي
Beypazarı	بك بازاري
bektaş	بكتاش
bektaşlık	بكتاشلق
bekçi	بكجي
makara	بكره
bekri	بكري
bekrilik	بكريلك
beniz	بكز
benzetmek	بكزتمك
benzetme	بكزتمه
benzemek	بكزه مك
benzeyiş	بكزه يش
peksimet	بكسماد
bektaş	بكطاش
Bektaşî	بكطاشي
benek	بكك
beneklenmek	بككلنمك
benekli	بككلو
beklettirmek	بكلتدرمك
bekletmek	بكلتمك
bekleşmek	بكلشمك
beklenti	بكلندي
benli	بكلو
beklemek	بكله مك
bekleme	بكله مه
bekleyici	بكله ييجي
pekmez	بكماز

mızıkmak	بزيقمق
bes	بس
besa	بسا
basarya	بساريه
bostan	بستان
beserek	بسريك
besletmek	بسلتمك
besleme	بسلمه
beslenmek	بسلنمك
beslenme	بسلنمه
beslemek	بسله مك
besleyici	بسله ييجي
besi	بسي
besili	بسيلو
beş	بش
beşaret	بشارت
pişti	بشدي
Beş Divan	بش ديوان
beşer	بشر
pişirmek	بشرمك
pişirim	بشريم
pişkin	بشگين
beşlik	بشلك
beşli	بشلو
beşleme	بشله مه
Başmakçı	بشمقجى
pişmek	بشمك
pişme	بشمه
beşen	بشن
beşinci	بشنجي
pişegen	بشه گن
Beşiri	بشيري
beşik, pişik	بشيك
beşikçi	بشيكجي
beşiktaş	بشيك طاش
Beşik Limanı	بشيك ليماني
pişim	بشيم
basarık	بصاريق
Basra	بصره
batarıs	بطارس
batarya	بطاريه
Battal Gazi	بطال غازي
batliyus	بطليوس

berkitmek	بركتمك
berkişmek	بركشمك
berklik, peklik	بركلك
berken	بركن
berküt	بركوت
Birki	بركي
Bırlat	برلات
Barlas	برلاس
birlik	برلك
birle	برله
birlemek	برله مك
birinci	برنجي
beri	برو
Bervari	برواري
bürüt	بروت
Berud	برود
Bursa	بروسه
broş	بروش
brom	بروم
bere, bre	بره
bereli	بره لو
biricik	بريجك
Briçka	بريچقه
pirzola	بريزولا
brik	بريق
biriktirmek	بريكدرمك
birikmek	بريكمك
birikinti	بريكندي
bez, biz	بز
bezadi	بزادي
bezelye	بزاليا
bezci	بزجي
bezdirmek	بزدرمك
bezistan	بزستان
bezek	بزك
bezekçi	بزكجي
bezgin	بزگين
bezlengeç	بزلنگج
bezmek	بزمك
bezen	بزن
bezenmek	بزنمك
bezemek	بزه مك
mızıkçı	بزيقجي

budaklı	بوداقلو
budamak	بودامق
budanmak	بودانمق
budayıcı	بوداييجي
bütçe	بودجه
bodrum, Bodrum	بودروم
bodrumlu	بودروملو
budala	بودلا
budalalık	بودلالق
Budamla	بودمله
bodur	بودور
bodurluk	بودورلق
bodoslama	بودوصلامه
bor, Bor	بور
bora, bura	بورا
borak	بوراق
buram	بورام
boran	بوران
boranca	بورانجه
borancine	بورانجينه
borani	بوراني
boraniçe	بورانيجه
burtlak	بورتلاق
burtulmak	بورتلمق
burtmak	بورتمق
börten	بورتن
borç, burç	بورج
burçak	بورجاق
borçlu	بورجلو
borçluluk	بورجلولق
bürçük	بورچوك
burçin	بورچين
borda	بوردا
burdagan	بورداغان
burdurmak	بوردرمق
bordo, Bordo	بوردو
burdur	بوردور
borsa	بورسا
bursalık	بورسالق
buruşturmak	بورشدرمق
buruşku	بورشقو
buruşmak	بورشمق
Belviran	بلويران
belâ	بلي
belin	بليك
belinlemek	بليكله مك
bem	بم
ben	بن
Banaz	بناز
Benaluka	بنالوقه
Benzart	بنزرت
Bingazi	بنغازي
bıngıldamak	بنغلدامق
binmek	بنمك
benimsemek	بنمسه مك
Benî Süveyf	بني سويف
Benî Lâm	بني لام
Benî Müttebi	بني متبع
Benî Mezar	بني مزار
bu	بو
buvata	بواطه
Boenosaires	بوئنوس آيرس
bevanda	بواندە
biber, buber	بوبر
böbürdek	بوبردك
biberlemek	بوبرله مك
biberiye	بوبريه
but	بوت
pıtrak	بوتراق
butluk	بوتلق
potin	بوتين
bucak, Bucak	بوجاق
bocurgat	بوجرغاد
böcek	بوجك
böceklenmek	بوجكلنمك
bücür	بوجور
bucuk	بوجوق
buçukluk	بوجوقلق
buğur	بوخور
budatmak	بوداتمق
budacık	بوداجق
budak	بوداق
Budaközü	بوداق اوزي
budaksız	بوداقسز
budaklanmak	بوداقلانمق
pekmez	بكمز
beğenilmek	بكنلمك
beğenmek	بكنمك
beyşehir	بگشهر
beykoz	بگقوز
beylik	بگلك
beylikçi	بگلكجي
bel	بل
Biladelcerid	بلادالجريد
Bilâd-ı beşare	بلاد بشاره
belazer	بلازر
Balatmaabafi	بلاط مع بافى
balagay	بلاغاي
palanka	بلانقه
bülbül	بلبل
Bülbülce	بلبلجه
bülbüliye	بلبليه
Belbis	بلبيس
belci	بلجي
Belçika	بلجيقا
bıldır	بلدر
bıldırcı	بلدرجين
beledi	بلدي
belertmek	بلرتمك
belirmek	بلرمك
belletmek	بللتمك
beleş	بلش
Belgrat	بلغراد
Belgratçık	بلغرادجق
Belka	بلقا
belen	بلك
belkim	بلكيم
bellenmek	بللنمك
belli	بللو
billûr	بللور
Billûr Dağı	بللورطاغي
billûrî	بللوري
bellisiz	بللوسز
bellemek	بلله مك
belleyiş	بلله يش
Beline	بلنه
Belucistan	بلوجستان
belirsiz	بلورسز

bostancı	بوستانجي
Posof	بوسخو
Boston	بوسطون
püskü	بوسكي
Bosna	بوسنه
boş	بوش
boşatmak	بوشاتمق
boşaltmak	بوشالتمق
boşalmak	بوشالمق
boşamak	بوشامق
boşanmak	بوشانمق
boşlamak	بوشلامق
boşluk	بوشلق
boşnak	بوشناق
buşehr	بوشهر
bos	بوص
boslanmak	بوصلانمق
bosa	بوصه
Botuçanı	بوطوچاني
botur	بوطور
Boğ, buğ	بوغ
boğa	بوغا
boğaz	بوغاز
Boğazkesen	بوغازكسن
Boğazköy	بوغازكوي
boğazlık	بوغازلق
boğazlamak	بوغازلامق
boğazlayan, Boğazlayan	بوغازليان
boğası	بوغاصي
Boğa Dağı	بوغاطاغي
boğalamak	بوغالامق
boğa yaprağı	بوغاپيراغي
bohça	بوغچه
bohçacı	بوغچه جي
bohçalamak	بوغچه لامق
bohçalanmış	بوغچه لانمش
boğdak	بوغداق
Boğdan	بوغدان
buğday	بوغداي
buğdaycık	بوغدايجق
boğdurmak	بوغدرمق
boğurtlak	بوغرتلاق
buzağılamak	بوزاغولامق
buzağılık	بوزاغولق
bozan	بوزان
Bozok	بوزاوق
Bozöyük	بوزاويوك
boz baba	بوزبابا
Bozbakkal	بوزبقال
Bozburun	بوزبورون
bozca	بوزجه
Bozcaada	بوزجه اطه
bozdurmak	بوزدرمق
büzdüklemek	بوزدكله مك
bozuşturmak	بوزشدرمق
bozuşmak	بوزشمق
bozuşuk	بوزشيق
Buz Dağı	بوزطاغي
bozdoğan Bozdoğan	بوزطوغان
bozgun	بوزغون
bozgunluk	بوزغونلق
Bozkır	بوزقير
bozlak	بوزلاق
buzlanmak	بوزلانمق
bozuluş	بوزلش
buzluk	بوزلق
bozulmak	بوزلمق
büzülmek	بوزلمك
buzlu	بوزلو
bozumca	بوزمجه
bozmak	بوزمق
büzmek	بوزمك
bozma	بوزمه
bozmacı	بوزمه جي
bozuntu	بوزندي
bozuk	بوزوق
bozukluk	بوزوقلق
büzük	بوزوك
bozum	بوزوم
Bozeo	بوزه ئو
boz yılan	بوزييلان
pus	بوس
bostagan	بوستاغان
bostan	بوستان
buruşuk	بورشوق
porsuk	بورصوق
burgata	بورغاته
burgacık	بورغاجق
burgaç	بورغاچ
burgaçlanmak	بورغاچلانمق
burgaz	بورغاز
burgu	بورغو
bulgur	بورغول
burgulamak	بورغولامق
bulgurlu	بورغوللو
burk	بورق
burkutmak	بورقتمق
burkmak	بورقمق
burkuluk	بورقولق
börek, börk	بورك
bürküt	بوركوت
burulmak	بورلمق
Borlu	بورلو
Burlus	بورلوس
burmak	بورمق
burma	بورمه
burnaz	بورناز
burunmak	بورنمق
bornoz	بورنوز
Bornio	بورنيئو
boru, buru	بورو
buruş	بوروش
buruk	بوروق
burum, bürüm	بوروم
bürümcek	بوروميجك
bürümek	بوروميك
bürüme	بوروميه
burun	بورون
bürüncek	بورونجك
burunduruk	بوروندروق
burunsalık	بوروونسالق
burunlu	بوروونلو
bürünmek	بوورنمك
boz, buz	بوز
boza	بوزا
bozarmak	بوزارمق
buzağı	بوزاغو

bulamaç	بولاماج	bunavul	بوكاول	boğurtlak kuşu	بوغرتلاق قوشي
bulamdı	بولامدي	büktürmek	بوكدرمك	boğuşmak	بوغشمق
bulamak	بولامق	bönsümek	بوكسيمك	boğulmak	بوغلمق
bulama	بولامه	büküş	بوكش	boğmaca	بوغماجه
bulandırmak	بولاندرمق	bönlük	بوكلك	boğmak	بوغماق
bulantı	بولاندي	bükülmek	بوكلمك	boğmaklı	بوغماقلو
bulanmak	بولانمق	büklü	بوكلو	boğmak	بوغمق
bulanı	بولاني	büklüm	بوكلوم	boğmuk	بوغموق
bulanık, Bulanık	بولانيق	bükmek	بوكمك	boğnak	بوغناق
		bükme	بوكمه	boğuntu	بوغندي
bulanıklık	بولانيقلق	büken	بوكن	boğunmak	بوغنمق
buldurmak	بولدرمق	büküntü	بوكندو	buğu	بوغو
böldürmek	بولدرمك	bükünmek	بوكنمك	buğuhane	بوغوخانه
bulduk	بولديق	bükü	بوكو	buğur	بوغور
buluşturmak	بولشدرمق	bükücü	بوكوجي	buğursumak	بوغورسيمق
bölüştürmek	بولشدرمك	bükülü	بوكولو	boğuk	بوغوق
buluşmak	بولشمق	büğe, büke	بوكه	buğulanmak	بوغولانمق
bölüşmek	بولشمك	büğrü	بوگري	boğum	بوغوم
Bulgar	بولغار	büğrültmek	بوگريلتمك	boğumlu	بوغوملو
Bulgar-ı Kebir	بولغاركبير	büyü	بوگو	boğumluca	بوغوملوجه
bulgarî	بولغاري	büyücü	بوگوجي	boğun	بوغون
bulgu	بولغو	böğür	بوگور	bofe	بوفه
bollatmak	بوللاتمق	böğürtlen	بوگورتلن	bok	بوق
bollaşmak	بوللاشمق	büğürtmek	بوگورتمك	bukağı	بوقاغو
bollanmak	بوللانمق	böğür delen	بوگوردلن	bukağılamak	بوقاغولامق
bolluk	بوللق	böbrek	بوگورك	bukağılık	بوقاغولق
Bulman	بولمان	böğrülce	بوگورلجه	bukağılı	بوقاغولو
bulmak	بولمق	böğürlü	بوگورلو	bokal	بوقال
bölmek	بولمك	böğürmek	بوگورمك	bok böceği	بوق بوجگي
bölme	بولمه	büğrü	بوگوري	boklaşmak	بوقلاشمق
bulundurmak	بولندرمق	büğünlemek	بوگونله مك	boklamak	بوقلامق
bölüntü	بولندي	bol	بول	bokluk	بوقلق
bulunulmak	بولنلمق	bula	بولا	boklu	بوقلو
bulunmamak	بولنمامق	Bolaçlı	بولاجلي	bokluca	بوقلوجه
bölünmez	بولنمز	buladan	بولادان	Buka	بوقه
bulunmak	بولنمق	bola ki	بولاكه	bön, bük	بوك
bölünmek	بولنمك	bulaştırmak	بولاشدرمق	böke	بوكا
bulunuş	بولنيش	bulaşılmak	بولاشلمق	pınar	بوكار
bulunuvermek	بولنيويرمك	bulaşmak	بولاشمق	bunak	بوكاق
bulut	بولوت	bulaşık	بولاشيق	bunaklık	بوكاقلق
bulutlanmak	بولوتلانمق	bulaşıklık	بولاشيقلق	bunaltmak	بوكالتمق
bulutlu	بولوتلو	bulak	بولاق	bunalmak	بوكالمق
bölük	بولوك	bulak otu	بولاق اوتي	bunamak	بوكامق

bayram	بيرام	boylamak	بويلامق	bölüklü	بولوكلو
bayramlaşmak	بيراملاشمق	boynuz	بوينوز	Bolonya	بولونيا
Bayramlı	بيراملو	boynuzsuz	بوينوزسز	Bolu	بولي
Bayramiç	بيراميچ	boynuzlu	بوينوزلو	bölücü	بوليجي
bir ü bar	بيروبار	boyun	بويون	boliçe	بوليچه
Beyrut	بيروت	boyunduruk	بويوندوروق	buluş	بوليش
Birecik	بيره جك	boyunluk	بويونلق	buluşlu	بوليشلو
biz	بيز	boyuna	بويونه	Bolvadin	بوليوادين
bızlangaç	بيزلانغج	boynu ince	بويوني اينجه	Bolivya	بوليويا
Biga	بيغا	Boynuince		bulya	بوليه
Bigadiç	بيغاديج	bahadır	بهادر	bom	بوم
bıktırmak	بيقدرمق	Bühtan	بهتان	Bomba	بومبا
bıkmak	بيقمق	Behramköyü	بهرامكي	bumbar	بومبار
bin	بيك	Besni	بهسنا	bombarda	بومباردە
bekâr	بيكار	Besni	بهسني	bumbarlık	بومبارلق
bekârlık	بيكارلق	Bihke	بهكه	bomboş	بومبوش
Bingöl	بيك گول	Bihlişte	بهلشته	bumba	بومبه
beygir	بيگير	behle	بهله	bonavila	بوناويلا
bilezik	بيلازيك	behmen	بهمن	boncuk	بونجق
baylan, Baylan	بيلان	Behver	بهور	buncalayın	بونجه لي
Baylan Köyü	بيلان كويي	Behveriye	بهوريه	bono	بونو
Bilbao	بيلبائو	bayat	بيات	bunur	بونور
bildirilmek	بيلدرلمك	bayatlamak	بياتلامق	Bone	بونه
bildirmek	بيلدرمك	biban	بيبان	bûh	بوه
bildik	بيلديك	Bıcurova	بيجوراوه	puhu	بوهو
bilişmek	بيلشمك	bıcırgan	بيجيرغان	boy	بوي
bilek	بيلك	bıçak	بيچاق	boya	بويا
bilekçe	بيلكچه	bıçakçı	بيچاقجي	boya ağacı	بوياغاجي
bilgi	بيلكو	biçtirmek	بيچدرمك	Boyabat	بوي آباد
bilgilik	بيلكولك	bıçkı	بيچقي	boyatmak	بوياتمق
bilgili	بيلكولو	biçilmiş	بيچلمش	byacı	بوياجي
bilgiç	بيلگيج	biçmek	بيچمك	buyar	بويار
bilgiçlik	بيلگيجلك	biçme	بيچمه	boyalamak	بويالامق
bilmez	بيلمز	bıçık, buçuk	بيچوق	Boyalı	بويالو
bilmezlik	بيلمزلك	buçukluk	بيچوقلق	boyamak	بويامق
bilmek	بيلمك	biçici	بيچيجي	boyama	بويامه
bilmece	بيلمه جه	biçim	بيچيم	boyanmak	بويانمق
bilinmece	بيلنماجه	biçimsiz	بيچيمسز	Boyana	بويانه
bilinmemek	بيلنمامك	biçimli	بيچيملو	boy otu	بوي اوتي
bilinmeme	بيلنمامه	bira	بيرا	boydaş	بويداش
bilinmedik	بيلنمدك	bayrak	بيراق	boysuz	بويسز
bilenmek	بيلنمك	bayraktar	بيراقدار	boylaştırmak	بويلاشدرمق
bilenmek		bayraklı	بيراقلو	boylaşmak	بويلاشمق

parakete	پاراکت	papafingo	پاپافنغو	bile	بيله
parpul	پارپول	pabuç	پابوش	bilecik	بيله جك
parpullamak	پارپوللامق	papuççu	پابوشجي	bileği	بيله كو
parça	پارچه	papura	پاپوره	bilemek	بيله مك
parçalamak	پارچه لامق	pat	پات	bileyici	بيله يجي
parçalanmak	پارچه لانمق	patata	پاتاته	bilârdo	بيلياردو
pardı	پاردي	pataklamak	پاتاقلامق	bilyeto	بيليتو
Pars, Paris	پارس	pataka	پاتاقه	biliş	بيليش
parsa	پارسه	patır patır	پاترپاتر	bindirmek	بيندرمك
Parsî	پارسي	patriçe	پاترچه	beyinsiz	بينسز
Parga	پارغه	patırdatmak	پاترداتمق	binek	بينك
parke	پاركه	patırdamak	پاترداماق	bingişmek	بينكشمك
Pargiri	پارگيري	patırtı	پاتردي	beynamaz	بينماز
parlatmak	پارلاتمق	papır kütür	پاتركوتور	beyin, bini	بيني
parlatoryo	پارلاتوريو	patrona	پاترونه	binici	بينيجي
parlak	پارلاق	patra	پاتره	biniş	بينيش
parlaklık	پارلاقلق	patrise	پاتريسه	büyütmek	بيوتمك
parlamak	پارلامق	patiska	پاتسقه	buyurtmak	بيورتمق
parlâmento	پارلامنتو	patka	پاتقه	buyurtu	بيوردي
parıldamak	پارلدامق	patika	پاتكه	buyruk	بيورق
parıltı	پارلدي	patlatmak	پاتلاتمق	buyrulmak	بيورلق
parla	پارله	patlak	پاتلاق	buyurmak	بيورمق
parola	پاروله	patlamak	پاتلامق	buyurucu	بيوريجي
para, pare	پاره	patlangıç	پاتلانغيج	büyük	بيوك
paralatmak	پاره لتمك	patlıcan	پاتليجان	Büyük Çekmece	بيوك چكمجه
paralanmak	پاره لنمك	patent	پاتنته		
paralamak	پاره له مك	patentli	پاتنته لو	büyüklük	بيوكلك
parime	پاريمه	pate	پاته	büyümek	بيومك
pazval	پازوال	paçarız	پاجارز	büyünmek	بيونمك
pazvant	پازواند	paçavra	پاچاوره	bıyık	بييق
pazıbent	پازوند	paçavracı	پاچاوره جي	bıyıklanmak	بييقلانمق
pazı	پازي	paçoz	پاچوز		
pas	پاس	paça	پاچه		
pasaparola	پاساپاورله	paçacı	پاچه جي		
pasaport	پاساپورت	pahsa	پاخسا		**پ**
pasak	پاساق	pad	پاد		
pasaklı	پاساقلو	Padkân	پادكان		
pastav	پاستاو	par	پار	pe	پ
pastırma	پاسترمه	parapet	پاراپت	papa	پاپا
pastika	پاستقه	parata	پاراته	papatya	پاپاديه
pasta	پاسته	paraçol	پاراچول	papara	پاپاره
paskalya	پاسقليا	paraşam	پاراشام	papaz	پاپاس
paslanmak	پاسلانمق	paragay	پاراغاي	papazî	پاپاسي

pravça	پراوچه	paydos	پايدوس	paslılık	پاسلولق
Pravişte	پراوشته	paydosçu	پايدوسجي	Pasin	پاسين
Prahova	پراهوه	payzen	پايزن	paşa	پاشا
pirpirim	پرپرم	paylaştırmak	پايلاشدرمق	paşalı	پاشالو
pırpı	پرپي	paylaşmak	پايلاشمق	Paşa Limanı	پاشاليماني
pırpıt	پرپيت	paylamak	پايلامق	paşmak	پاشمق
pert	پرت	payanda	پايده	patlıcan	پاطليجان
pertav	پرتاو	payvand	پايواند	pagurya	پاغوريه
pertmek	پرتمك	papağan	پپغان	pafta	پافته
pertinmek	پرتنمك	pepe	پپه	paklanmak	پاكلنمك
pertavsız	پرتوسوز	pepelemek	پپه له مك	paklamak	پاكله مك
pırtı	پرتي	petaluşka	پتالوشقه	pal	پال
pırtık	پرتيق	patalya	پتاليه	pala	پالا
pertik	پرتيك	petavi	پتاوي	palaz	پالاز
perçin	پرچين	pıt pıt	پت پت	palasturpa	پالاستورپه
perçinlemek	پرچينله مك	pıtrak	پتراق	palaserta	پالاسرته
perdahlamak	پرداخلامق	padırdamak	پتردامق	palaska	پالاسقه
perdahlı	پرداخلو	patırtı	پتردي	palamar	پالامار
perde	پرده	Petersburk	پترسبورق	palamut	پالاموت
perdeci	پرده جي	Petriç	پتريچ	palamut	پالاموط
perdelenmek	پرده لنمك	petek	پتك	palan	پالان
perdeli	پرده لو	Petkerek	پتكرك	palandız	پالانديز
Prizren	پرزرين	petel otu	پتل اوتي	palanko	پالانقو
Priznik	پرزنيك	petir	پتير	palanka	پالانقه
pers	پرس	peçete	پچتا	palavra	پالاوره
persenk	پرسنك	peçota	پچوطه	paltar	پالتار
Preşbe	پرشبه	peçe	پچه	paldır	پالدر
Priştine	پرشتنه	pıhtı	پختي	paldım	پالدم
pergellemek	پركارلامق	pıhtılaşmak	پختيلاشمق	palto	پالطو
perki	پركي	pahıl	پخل	Palu	پالو
pergel	پرگال	pedavra	پداوره	Palı	پالي
pergâlebaş	پرگاله باش	pır	پر	palyoş	پاليوش
pırlak	پرلاق	pratik	پراتيقه	panayır	پانایر
pırlamak	پرلامق	paraçol	پراچول	parcar	پانجار
pırlanta	پرلانتي	prazvana	پرازوانه	pancur	پانجور
pırlangıç	پرلانغج	pırasa	پراصه	panzehir	پانزهر
pırlanmak	پرلانمق	Prag	پراغه	pantolon	پانطولون
Perlepe	پرلپه	perakende	پراكنده	pantomim	پانطوميم
Perluganda	پرلوغنده	Parakin	پراكين	panya	پانيه
parmak	پرماق	Paramitya	پراميتيا	pay	پاي
parmakçılar	پرماقجيلر	pranga	پرانقه	Payas	پاياص
parmaklamak	پرماقلامق	prankı	پرانقي	paytak	پايتاق
parmaklık	پرماقلق	Pravadi	پراوادي	payitaht	پايتخت

piliç	پليچ	peşkir	پشكير	permeçe	پرمچه
penat	پناط	pişkin	پشگين	pırnar	پرنار
panayır	پنایر	pişman	پشمان	pırnarlık	پرنارلق
pamuk	پنبوق	pişmanlık	پشمانلق	Pırnaz	پرناز
pamuklu	پنبوقلو	pişmek	پشمك	pirinç	پرنج
pembe	پنبه	pişme	پشمه	perende	پرنده
pembezar	پنبه زار	peşenk	پشنك	pirnu	پرنو
pentafil	پنتافيل	peşin	پشين	pero, Peru	پرو
pinti	پنتي	peşinci	پشينجي	pervaz	پرواز
pintilemek	پنتيله مك	pısırık	پصريق	pervane	پروانه
pencere	پنجره	patrik	پطريق	protesto	پروتسطو
perşembe	پنجشنبه	patrikhane	پطريقخانه	pürüz	پروز
Perşembe Pazarı	پنجشنبه بازاري	Patmus	پطموس	preveze	پروزه
		Patnos	پطنوس	Prusya	پروسيا
perşembelik	پنجشنبه لك	paksan	پقسان	peruak	پروقه
pençe	پنچه	pek	پك	perukalı	پروقه لي
pençeleşmek	پنچه لشمك	pekiştirmek	پكشدرمك	prova	پرووه
pençeli	پنچه لو	pekişmek	پكشمك	pirebolu	پره بولي
pençelemek	پنچه له مك	peklik	پكلك	Preboy	پره بوي
pener	پنر	Peklin	پكلين	Prepol	پره پول
Penk	پنك	pekvana	پكوانه	perese	پره سه
fincan	پنكان	Pekin	پكين	Premedi	پره مدي
pinyal	پنيال	plâterina	پلاترينه	peri	پري
pu	پو	plâtin	پلاتنه	pırı pırtı	پري پرتي
pupla	پوپله	Plâta	پلاته	Privtiçe	پريوتيچه
pupa	پوپه	plâçka	پلاچقه	pezmun	پزمون
pot, put	پوت	palas, Palas	پلاس	Pezye	پزيه
putalumba	پوتالومبه	Palâtmana	پلاطمنه	pes	پس
pıtrak	پوتراق	plâka	پلاقه	pestengerani	پستنكراني
pıtraklı	پوتراقلو	plâka ayar	پلاقه عيار	Peste	پسته
potara	پوتره	pilâki	پلاكي	pestil	پسديل
potur, putur	پوتور	palamut	پلامود	piskopos	پسقوپوس
potuklanmak	پوتوقلانمق	plâncete	پلانچته	Piskopi	پسقوپي
pota	پوته	plânka	پلانقه	pesek	پسك
boca	پوجا	plânkete	پلانكته	pesüs	پسوس
bocalamak	پوجالامق	plânya	پلانيه	pisi	پسي
pöçük	پوجك	pilâv	پلاو	peş	پش
pöç	پوچ	palavra	پلاوره	peştahta	پشتخته
Poçtil	پوچتيل	palayır	پلاير	peştemal	پشتمال
Podrine	پودرينه	peltek	پلتك	peşrev	پشرو
Podgoriçe	پودغوريچه	pelte	پلته	pişirim	پشريم
Podkal	پودقال	pelesenk	پلسنك	piştov	پشطو
poduk	پودوق	Plevne	پلونه	peşkeş	پشكش

pehengir	پهنكير	pusula	پوصوله	pur	پور
pey	پي	posa	پوصه	portakal, Portakal	پورتقال
Piyatra	پياتره	posalanmak	پوصه لانمق		
piyaz	پياز	Potna	پوطنه	pürçek	پورچك
piyasa	پياسه	pota	پوطه	pürçük	پورچوك
Payas	پياص	pugama	پوغامه	porsuk	پورصوق
piyata	پياطه	puhu	پوغو	porsumak	پورصومق
piyango	پيانقو	pof, puf, püf	پوف	Pursıçan	پورصيجان
piyano	پيانو	püfteri	پوفتري	Purdağ	پورطا غ
piç	پيچ	püfkürmek	پوفكرمك	pürüz	پوروز
piçin	پچين	poflamak, puflamak	پوفلامق	pürüzsüz	پوروزسز
pide	پيده			pürüzlenmek	پوروزلنمك
pirpiri	پيرپيري	Pogonya	پوغونيه	pürüzlü	پوروزلو
piruhi	پيروكي	pul	پول	Pozarofça	پوزاروفجه
peyrevlik	پيروك	Polathane	پولادخانه	pos, pus	پوس
pire	پيره	pulamak	پولامق	posa	پوسا
pirelenmek	پيره لنمك	pullanmak	پوللانمق	pusat	پوسات
pis	پيس	pulluk	پوللق	pusatçı	پوساتجي
pist	پيست	pullu	پوللو	pusatlı	پوساتلو
pislik	پيسلك	puluç	پولوج	pusarık	پوساريق
pislemek	پيسله مك	pülüskün	پولوسكون	post	پوست
pişkadem	پيشقدم	politika	پوليتيقه	postal	پوستال
pişmek	پيشمك	poliçe	پوليچه	pösteki	پوستكي
pişekâr	پيشه كار	poliçeci	پوليچه جي	posta	پوسته
pınar	پيكار	Polinis	پوليئيس	postacı	پوسته جي
pikel	پيكل	pomat	پوماط	postahane	پوسته خانه
peyke, pike	پيكه	Pomak	پوماق	püskürmek	پوسكرمك
peylemek	پيله مك	pombul	پومبول	püskürme	پوسكرمه
pines	پينس	puntal	پونتال	püskül	پوسكول
pinek	پينك	punç	پونج	püsküllen-dirmek	پوسكوللندرمك
pineklemek	پينكله مك	punçiyan	پونچيان		
peynir	پينير	ponza taşı	پونزه طاشي	püsküllü	پوسكوللو
		punto	پونطو	püskü	پوسكي
		pohpoh	پوه پوه	puslanmak	پوسلانمق
		puhu	پوهو	puse	پوسه
	ت	poyra	پويرا	puselik	پوسه لك
		poyraz	پويراز	poşraflamak	پوشرافلامق
		Poyraz Dağları	پويرازطاغلري	puşu	پوشو
te	ت	poyrazî	پويرازي	pusula	پوصله
tabut	تابوت	poyralık	پويرالق	pusmak	پوصمق
tavulga	تابولغه	pehlivan	پهلوان	pusu	پوصو
tapa	تاپه	pehlivanlık	پهلوانلق	pusval	پوصوال
tat, Tat	تات	pehle	پهله	pusulan	پوصولان

transit	ترانسيت
Travnik	تراونيك
terbet	تربت
terpuş	تربوش
terter, tirtir	ترتر
Tercan	ترجان
tercüman	ترجمان
Tercil	ترجيل
Tırhala	ترخاله
Tarhan	ترخان
tarhana	ترخانه
terzi	ترزي
ters	ترس
tersane	ترسانه
terşlik	ترسلك
terslenmek	ترسلنمك
terslemek	ترسله مك
tersembe	ترسنبه
tirsi	ترسي
tirşe	ترشه
turşu	ترشي
turşuluk	ترشيلق
turşumak	ترشيمق
Tırgovişt	ترغوشت
Tırgovişte	ترغوشته
turfanda	ترفنده
terfil	ترفيل
Terkos	ترقوس
Türk	ترك
Türkçe	تركجه
Türkistan	تركستان
tirkeş	تركش
Türklük	تركلك
Türkmen	تركمان
Türkmenlik	تركمانلك
tereke	تركه
Terkemiş	تركه مش
terki, türkü	تركي
tiril	ترل
tarla	ترلا
terletmek	ترلتمك
terletici	ترلديجي
terlemek	ترله مك

taygan, Taygan	تايغان
tebeşir	تباشير
Tibet, tibet	تبت
tebelleş	تبرلش
Tebriz	تبريز
teps	تبس
tepsi	تبسي
tepsirmek	تبسيرمك
tebel	تبل
tebelleş	تبللش
tebellüt	تبللوت
Tebnin	تبنين
tepengü	تپنگو
tipi	تپي
tepir	تپير
tepirlemek	تپيرله مك
titre	تتره
titremek	تتره مك
tutuk	تتق
titiz	تتيز
titizlenmek	تتيزلنمك
tetik	تتيك
tetiklik	تتيكلك
titiği	تتيكي
tecen	تجن
Tahtettarik	تحت الطريق
tahril	تحريل
tahrilli	تحريللو
tahsildar	تحصيلدار
Taht	تخت
tahterevalli	تخت رواللي
tahta	تخته
ter	تر
terazi	ترازو
tıraş	تراش
tıraşlı	تراشلو
tarator	تراطور
trampet	ترامپته
trampetçi	ترامپته جي
trampa	ترامپه
trampacı	ترامپه جي
tramvay	ترامونه
transport	ترانسپورط

Tatar, tatar	تاتار
Tatarpazarı	تاتاربازاري
tatarcık	تاتارجق
Tataristan	تاتارستان
Tatar Aşireti	تاتارعشيرتي
taç	تاج
tacınmak	تاجانمق
tacir	تاجر
taçlı	تاجلو
Tacura	تاجوره
Tacik	تاجيك
taragay	تاراغاي
tarçın	تارچين
Tarhala	تارخاله
tarla	تارلا
Tarhune	تارهونه
tazne	تازنه
tazı	تازي
tazılamak	تازيلامق
tas	تاس
tasma	تاسمه
tasa	تاسه
tasasız	تاسه سز
tasalanmak	تاسه لانمق
tasalı	تاسه لو
tan	تاك
tansuh	تاكثوق
tanlamak	تاكلامق
tanmak	تاكمق
talaz	تالاز
talazlanmak	تالازلانمق
telâş	تالاش
Tamzara	تامزره
tav	تاو
tavan	تاوان
tavanlamak	تاوانلامق
Tavurga	تاورغه
tavsamak	تاوسامق
tavhane	تاوخانه
tavlamak	تاولامق
tavlanmak	تاولانمق
tavlı	تاولو
tava	تاوه

tencere	تنجره
tandır	تندور
tansuh	تنسوخ
teneşir	تنشير
Tangut	تنغوت
tenef	تنف
tenkâr	تنكار
teneke	تنكه
tennure	تنوره
Tonos	تنوس
tü	تو
tüttürmek	توتدرمك
tütsü	توتسي
tütsülenmek	توتسيلنمك
tütsülemek	توتسيله مك
tütmek	توتمك
Düden, düden	توتن
tütün	تو تون
tütüncü	تو تونجي
tütünlemek	تو تونله مك
tutya	توتيا
Toht	توخت
tohum	توخوم
tohumluk	توخوملق
tor	تور
turaç	توراج
Turan	توران
turp	تورب
törpü	تورپو
Turhal	تورخال
türlü	تورلو
türüz otu	توروزاوتي
töre	توره
türedi	توره دي
turalamak	توره لامق
türemek	توره مك
toraman	توره من
toros kuşu	توريس قوشي
toz	توز
tozarmak	توزارمق

Tekman	تكمان
tekne	تكنه
Teküç	تكوج
Tikveş	تكوش
Teke, teke	تكه
Tekeili	تكه ايلي
tekelenmek	تكه لنمك
tekelemek	تكه له مك
tekir	تكير
teyel	تگل
teyelti	تگلتي
teyellemek	تگلله مك
tel	تل
telâtin	تلاتين
telâş	تلاش
telbe	تلبه
teltik	تلتيك
teles	تلس
telsimek	تلسيمك
telgraf	تلغراف
telkârî	تل كاري
tiltiştirmek	تلكشدرمك
tilkişmek	تلكشمك
tilki	تلكو
tilkilik	تلكولك
tellâk	تلاق
tellâl	تلال
tellendirmek	تللندرمك
telli	تللو
tellemek	تلله مك
telleme	تلله مه
telve	تلوه
temren	تمرن
damga	تمغا
temel	تمل
temelsiz	تمل سز
temelli	تمللو
Temnus	تمنوس
demir	تمور
din	تن
tömbeki	تنباكو
Tenbüktü	تنبوكتو
tente	تننه

terme, Terme, Tirme	ترمه
teremenți	ترمنتي
termometre	ترمومترو
turunç	ترنج
turuncu	ترنجي
tere	تره
tirit	تريد
tiriz	تريز
terigüverte	تري گوگرته
tiril tiril	تريل تريل
tirildemek	تريلده مك
trinket	ترينكيت
trinketin	ترينكتين
tez	تز
tezek	تزك
Teşne	تشنه
tasarlamak	تصرلامق
tasımlamak	تصيملامق
tatavi	تطاوي
Ta'z	تعز
tef	تف
tiftik	تفتيك
tiftiklenmek	تفتيكلنمك
tefek	تفك
Tefen	تفن
Tefenni	تفني
tefe	تفه
tefeci	تفه جي
tek	تك
dikek	تكاك
teker, tekür	تكر
tekerlek	تكرلك
tekerlenmek	تكرلنمك
tekerlemek	تكرله مك
değirmen	تكرمان
değirmi	تكرمي
Tekrur	تكرور
tanrı	تكري
Tekrit	تكريت
tekfur	تكفور
Tekirdağ	تكفورطاغي
Tekfugölü	تكفورگولي

		tipi	تيپي	tozak	توزاق
	ج	tit	تيت	tozamak	توزامق
		tir	تير	tozan	توزان
		tiramola	تيراموﻻ	Tozanlı	توزانلو
cim	ج	Tiran	تيران	tozlaşmak	توزلاشمق
ca	جا	tirendaz	تيرانداز	tozlanmak	توزلانمق
ca	جاء	tirpidin	تيرپدين	tozluk	توزلق
caba	جابه	tirhos	تيرخوس	tozuntu	توزندي
Cabyak	جابياق	direk	تيرك	tüs	توس
cacık	جاجيق	Tire, tire	تيره	tüskürtmek	توسكرتمك
cadaloz	جادالوس	Tirebolu	تيره بولي	tüskürü	توسكري
cadalozluk	جادالوسلق	tiriz	تيريز	tüslenmek	توسلنمك
cadı	جادى	tez	تيز	tüf	توف
car	جار	dizgin	تيزگين	tüflemek	توفله مك
car car	جارجار	tezlik	تيزلك	tüfek	توفنك
carcı	جارجى	tezlenmek	تيزلنمك	tüfekçi	توفنكجي
câris	جارس	Tizmend	تيزمند	Tokat, tokat	توقات
câris lik	جارسلك	teyze	تيزه	tüy	توك
carlamak	جارلامق	tığ	تيغ	tüketmek	توكتمك
carık	جاريق	tıgala	تيغاله	tükürmek	توكرمك
cas	جاس	tıgana	تيغانه	tükürük	توكروك
cağ	جاغ	tığlamak	تيغلامق	tüksemek	توكسه مك
çağıl	جاغل	tifüs	تيفوس	tüylü	توكلو
çağıldamak	جاغلدامق	tiksinmek	تيكسينمك	tükenmek	توكنمك
çağıltı	جاغلدي	tike	تيكه	tüyceğiz	توگجگز
Caf	جاف	demir, Demir	تيمور	tüysüz	توگسز
cafcuf	جاف جوف	Demirciborlu	تيمورجي بورلي	tüylenmek	توگلنمك
cafcuflu	جاف جوفلو	Demirhisar	تيمورحصار	tül	تول
-cak	جاق	temriye	تيمورگي	tülek	تولك
çalın	جالين	temren	تيمورن	tülemek	توله مك
cam	جام	timi timi	تيمي تمي	tüm	توم
camcı	جامجى	tinyoloz	تينيولوز	tümen	تومان
camadan	جامدان	teyin	تيون	tombak	تومباق
camgöz	جامگوز			tümbek	تومبك
camlak	جاملاق			tömbültü	تومبلتي
camlık	جاملق			tümsek	تومسك
camustel	جاموستل		ث	tümselmek	تومسلمك
camuka	جاموقه			tümmek	تومك
camız	جاميس			Tunus	تونس
Canibüssart	جانب الصرت	se	ث	tünek	تونك
çangıl	جانغل			tünel	تونل
cangı	جانغى			tünemek	تونه مك
cankurtaran	جان قورتاران			tibet	تيبت

Çağatay	جغتاى	japon	جپون	canelya	جانليا
coğrafya	جغرافيه	çıdav	جداو	Canik	جانيك
çağıltı	جغلدى	cede, Cidde	جده	cav	جاو
-cak, cak	جق	cezve	جذوه	cavcav	جاوجاو
cilâsun	جلاسين	cer, cır	جر	cavres	جاورس
çilav	جلاو	cırboğa	جربغا	cavlak	جاولاق
çilavdar	جلاوردار	Cerbe	جربه	cavlaklık	جاولاقلق
celep	جلب	cırtavı	جرتاوى	cavmak	جاومق
cilbent	جلبند	cırtlak	جرتلاق	caydırmak	جايدرمق
cilbe	جلبه	Cerca	جرجا	cayır	جاير
cılgar	جلغار	Cercer	جرجر	cayırdamak	جايردامق
cılk	جلق	cırdaval	جردوال	caymak	جايمق
cılkava	جلقاوه	Cırdavallı	جردواللو	ceb	جب
cimcime	جمجمه	cerdeci	جرده جي	cephane	جبخانه
cimri	جمرى	cırlatmak	جرلاتمق	cibre	جبره
çimşir	جمشير	cırlak	جرلاق	cebel	جبل
çimşirlik	جمشيرلك	cırlamak	جرلامق	Cebe-i Alâ	جبل اعلا
Cuma Pazarı	جمعه بازارى	cırlanmak	جرلانمق	Cebel-i Akra	جبل اقرع
Cuma-i Atik	جمعه عتيق	cerli	جرلو	Cebel-i Ekrâd	جبل اكراد
Cuma Yenicesi	جمعه يكيجه سى	ceri, Cerit	جريد	Cebeli't-Tar Boğazı	جبل الطار بوغازى
cin	جن	Cerik maa Kafisa	جريد مع قافصه	Cebel-i Bereket	جبل بركت
cinbistire	جنبستره	cırık	جريق	Cebel-i Deren	جبل درن
cendere	جندره	cezayir, Cezayir	جزاير	Cebel-i Dervez	جبل دروز
cendele	جندله	Cezayir-i Halidat	جزاير خالدات	Cebel-i Sami	جبل سامى
general	جنرال	Cezayir-i Hint	جزايرهند	Cebel-i Şem'ân	جبل شمعان
cenes	جنس	cızbız	جزبز	Cebel Tabur	جبل طابور
cingil	جنكل	cızbız kebabı	جزبزكبابى	Cebel-i Asâl	جبل عسال
cenge	جنكه	cızırdamak	جزردامق	Cebel-i Garbiye	جبل غربيه
Cenevre	جنوره	cızlatmak	جزلاتمق	Cebel-i Kalemun	جبل قلمون
Cenova	جنوه	cızlamak	جزلامق	Cebel-i Lübnan	جبل لبنان
Gine	جنه	cızlanmak	جزلانمق	cebel lokum	جبل لوقوم
cobar	جربار	Ceziretü'l-Arap	جزيرة العرب	cebele	جبله
cücütmek	جوجوتمك	cezire, Cezire	جزيره	cebe, cübbe	جبه
cücük	جوجوك	cızık	جزيق	Cebhetün Alâ	جبهة على
cücüklük	جوجوكلك	cızıktırmak	جزيقدرمق	cebeci	جبه جى
cücümek	جوجومك	Cisr-i Ergene	جسر اركنه	cephane	جبه خانه
cüce	جوجه	Cisr-i Şagar	جسر شغر	cebeli	جبه لو
cudam	جودام	Cisr-i Mustafa Paşa	جسرمصطفى پاشا	cibin	جبين
cura	جورا			cibinlik	جبينلك
curp	جورب	cıga	جغا		
curcuna	جورجونه				
jurnal	جورنال				
corum	جوروم				

çapulcu	چاپولجی
çapullamak	چاپوللامق
çapullanmak	چاپوللانمق
çapa	چاپه
çapacı	چاپه جی
çapalamak	چاپه لامق
çapıcı	چاپيجي
çat	چات
çatak	چاتاق
Çatal	چاتال
Çatalburgaz	چاتال برغوس
Çatalca	چاتالجه
çatallaşmak	چاتاللاشمق
çatallık	چاتاللق
çetele	چاتاله
çat çut	چات چوت
çattırmak	چاتدرمق
çatır çatır	چاتر چاتر
çatırdamak	چاتردامق
çatıra	چاتره
çatışmak	چاتشمق
çatkı	چاتقي
çatkın	چاتقين
çatlatmak	چاتلاتمق
çatlak	چاتلاق
çatlamak	چاتلامق
çatılmak	چاتلمق
çatmak	چاتمق
çatma	چاتمه
çatı	چاتی
çatık	چاتيق
çapıcı	چاپيجی
Çaçak	چاچاق
çaça	چاچه
çadır	چادر
çaderî	چادري
çar	چار
çarptırmak	چارپدرمق
çarpıştırmak	چارپشدرمق
çarpışmak	چارپشمق
çarpışık	چارپشيق
çarpılmak	چارپلمق
çarpmak	چارپمق

çevre	جيويره
cıvık	جيويق
cıvıklamak	جيويقلامق
cıvıklanmak	جيويقلانمق
cıyır	جيير
cıyırdamak	جيير دامق
cıyırtı	جيير دي

چ

çım	چ
çap	چاب
çabalamak	چابالامق
çabalanmak	چابالانمق
çabucak	چابوجاق
çabukluk	چابوقلق
çapaçul	چاپاچول
çapar	چاپار
çaparız	چاپارز
çaparızlık	چاپارزلق
çapari	چاپاری
çapak	چاپاق
çapaklanmak	چاپاقلانمق
çapaklı	چاپاقلو
çapalamak	چاپالامق
çapanak	چاپاناق
çapavul	چاپاول
çapraz	چاپراز
çapraşmak	چاپراشمق
çapraşık	چاپراشيق
çaprak	چاپراق
çapkın	چاپقون
çapkılamak	چاپقيلامق
çapkın	چاپقين
çapkınlık	چاپقينلق
çaplı	چاپلو
çapmak	چاپمق
çaput	چاپوت
çabuk	چاپوق
çapul	چاپول

ceviz	جوز
coşkun	جوشقون
coşmak	جوشمق
cumba	جومبه
cumbalaşmak	جومبه لاشمق
cömert	جومرد
cömertlik	جومردلك
cumbur	جونبور
cumburdamak	جونبوردامق
cumburtu	جونبوردی
cumbul	جونبول
cumbadak	جونبه داق
cumbalak	جونبه لاق
-ce	جه
Cihanbeyli	جهانبكلو
Cihansuyu	جهان صويی
cehre	جهره
cehri	جهری
çıfıt	جهود
çeyiz	جهيز
cıyak	جياق
cıp	جيب
cicoz	جيجوز
cici	جيجی
Ceyhun	جيحون
ceylân	جيران
ciro	جيرو
Cize	جيزه
cıvata	جيغاطه
-cıl	جيل
cılız	جيليز
cım	جيم
cımbakuka	جيمباقوقه
jimnastik	جيمناستيق
cın	جين
cıynak	جيناق
cıvadra	جيوادره
cıvata	جيواطه
civciv	جيوجيو
cıvıltı	جيولدی
cıva	جيوه
civelek	جيوه لك
civirdemek	جيويرده مك

çalılık	چاليلق
çalım	چاليم
çam	چام
Çamardı	چام اردی
çamariva	چاماريوا
çamaşır	چاماشير
çamaşırcı	چاماشيرجی
çamçak	چامچاق
çam sakızı	چام ساقزی
çam fıstığı	چام فستغی
Çamlıbel	چاملوبل
Çamlıca	چاملوجه
çamur	چامور
çamurlamak	چامورلامق
çamurluk	چامورلق
çamuka	چاموقه
çami	چامی
çamiç	چاميچ
çanak	چاناق
çanaklık	چاناقلق
çanta	چانطه
çangal	چانغال
çangır çungur	چانغر چونغر
çangırdamak	چانغردامق
çangırtı	چانغردی
çangıl	چانغل
çavdar	چاودار
Çavdarhisarı	چاودارحصاری
çavuş	چاوش
çavlı	چاولی
çavun	چاون
çay	چای
çayır	چاير
çayırlamak	چايرلامق
çaylak	چايلاق
Çayniçe	چاينيچه
Çaymaaferik	چای مع فريق
Çaymaa Karamuk	چای مع قره موق
çıban	چبان
çubuk	چبوق
çep	چپ
çaparız	چپارز

Çakırca	چاقرجه
çakıştırmak	چاقشدرمق
çakışmak	چاقشمق
çakşır	چاقشير
çakşırlı	چاقشيرلو
çakıl	چاقل
çakıllık	چاقللق
çakıldak	چاقلداق
çakıldamak	چاقلدامق
çakılmak	چاقلمق
çakmak	چاقماق
çakmak	چاقمق
çakma	چاقمه
çaknamak	چاقنامق
çakı	چاقی
çakın	چاقين
çan, Çan	چاك
Çanlı	چاكلو
çal, Çal	چال
çalap	چالاب
çalar	چالار
çalagan	چالاغان
çalpara	چالپاره
çalçene	چال چكه
çaldırmak	چالدرمق
çalışkan	چالشغان
çalışmak	چالشمق
çalışma	چالشمه
çalgı	چالغی
çalgıcı	چالغيجی
çalkatmak	چالقاتمق
çalkar	چالقار
çalkamak	چالقامق
çalkantı	چالقاندی
çalkanmış	چالقانمش
çalkanmak	چالقانمق
çalmak	چالمق
çalma	چالمه
çalınmak	چالنمق
çalı	چالی
çalyaka	چال ياقه
çalık	چاليق

çarpma	چارپمه
çarpıntı	چارپندی
çarpınmak	چارپنمق
çarpık	چارپيق
Çarsancak	چارسنجاق
çarşaf	چارشف
çarşamba	چارشنبه
çarşı	چارشو
çardak, Çardak	چارطاق
çark	چارق
çarka	چارقه
çarık	چاريق
çaşıt	چاشوت
çaşıtlatmak	چاشوتلاتمق
çaşıtlamak	چاشوتلامق
çağ	چاغ
çağırtga	چاغرتغه
çağırtmak	چاغرتمق
çağrışmak	چاغرشمق
çağırgan	چاغرغان
çağırmak	چاغرمق
çağırma	چاغرمه
çağırış	چاغريش
çağıştı	چاغشدی
çağıl	چاغل
çağla	چاغلا
çağlar	چاغلار
çağlamak	چاغلامق
çağlama	چاغلامه
çağlayan	چاغلايان
çağlayık, Çağlayık	چاغلاييق
çağıltı	چاغلدي
çağla	چاغله
çağanoz	چاغنوس
Çağa	چاغه
çak	چاق
çakar	چاقار
çakal	چاقال
çakaloz	چاقالوز
çakanoz	چاقانوز
çaktırmak	چاقدرمق
çakır	چاقر

çağla	چغاله	çıralı	چرالو	çapari	چپاری
çagana	چغانه	çıramoz	چراموز	Çapakçur	چپاقجور
çiğit	چغت	Çırpan	چرپان	çapaklamak	چپاقلامق
çağlayık	چغلایق	çırptırmak	چرپدرمق	çapan	چپان
çığıltı	چغلدي	çırpıştırmak	چرپشدرمق	çepçevre	چپ چوره
çift	چفت	çırpıştırma	چرپشدرمه	çepreşmek	چپرشمك
çiftçi	چفتجی	çırpışmak	چرپشمق	çepreşik	چپرشيك
çiftleşmek	چفتلشمك	çırpılmak	چرپلمق	cepken	چپكن
çiftlik	چفتلك	çırpmak	چرپمق	çepel	چپل
çifte	چفته	çırpıntı	چرپندی	çıplak	چپلاق
çifteli	چفته لو	çırpınmak	چرپنمق	çıplaklık	چپلاقلق
çifota	چفوطه	çırpı	چرپی	çepellik	چپللك
çakal	چقال	çırpıcı	چرپیجی	çepil	چپیل
çakan	چقان	çırt	چرت	çıt	چت
çek	چك	çırçır	چرچر	çatarı	چتاری
çekememek	چكاممك	çerçi	چرچی	çıtak	چتاق
çekçek	چكچك	çerçeve	چرچیوه	çatallık	چتاللق
çektirmek	چكدرمك	çerçeveli	چرچیوه لی	çatalmık	چتالمق
çektirme	چكدرمه	çark	چرخ	çıtırdatmak	چترداتمق
çektiri	چكدری	çerez	چرز	çıtırdamak	چترداملق
çekirdek	چكردك	çerezlenmek	چرزلنمك	çıtırtı	چتردی
çekirdek-lenmek	چكردكلنمك	Çerkez	چركس	çetrefil	چتره فيل
		Çerkeş	چركش	çıtlatmak	چتلاتمق
çinirdemek	چكرده مك	çirkef	چركف	çıtlamak	چتلامق
çinirti	چكردی	çerge	چركه	çıtlık	چتلق
çekirge	چكركه	çirkin	چركين	çitlembik	چتلنبك
çekiştirmek	چكشدرمك	çirkinlik	چركينلك	çetle	چتله
çekiştirme	چكشدرمه	çirkinlemek	چركينله مك	çete, çıta	چته
çekişmek	چكشمك	çirmen	چرمن	çeteci	چته جی
çekişme	چكشمه	Çermik	چرميك	çetinleşmek	چتينلشمك
çekilmek	چكلمك	Çernoyiç	چرنوييچ	çetinlik	چتينلك
çekmek	چكمك	çarnık	چرنيق	çeç	چچ
çekmen	چكمن	çarvete	چروته	çaçaron	چچارون
çekme	چكمه	çaroka	چروقه	çaçaronluk	چچارونلق
çekmece	چكمه جه	çerviş	چرويش	çeçen, Çeçen	چچن
çekinmek	چكنمك	çeri	چری	çedik	چديك
çene	چكه	çiriş	چريش	çır	چر
çeneli	چكه لو	çis	چس	çıra	چرا
çeki	چكی	Çeşme	چشمه	çırağan	چراغان
çekiç	چكيچ	çeşni	چشنی	çırak	چراق
çekiçhane	چكيچ خانه	çeşnilenmek	چشنيلنمك	çırakman	چراقمان
çekiş	چكيش	çeşit	چشيت	çırakma	چراقمه
çekim	چكيم	çatana	چطنه	çıralamak	چرالامق

çorak	چوراق	çintiyan	چنتيان	çiğin	چكين
çoraniko	چورانيقو	çentik	چنتيك	çil	چل
çorba	چوربا	çentiklemek	چنتيكله مك	çalaça	چلاچه
çorbacı	چورباجی	çender	چندر	çalap	چلب
çorpa	چورپه	çıngırak	چنغراق	çılbır	چلبر
çortan	چورتان	çıngırdamak	چنغردامق	çelebi	چلبی
Çortan Gölü	چورتان گولی	çeng	چنك	Çelebi Pazarı	چلبي بازاری
çortu	چورتو	çengi	چنكی	çelebilik	چلبيلك
çortun	چورتون	Çingene	چنگانه	çeltik	چلتيك
çurçal	چورجال	çingenelik	چنگانه لك	Çıldır	چلدر
çurçar	چورچار	çengel	چنگل	çıldırmak	چلدرمق
çördük otu	چوردك اوتي	çenge	چنكه	çılgın	چلغين
çörek	چورك	çengi	چنگی	çillik	چللك
çöreklenmek	چوركلنمك	cengiz	چنگيز	çillenmek	چللنمك
çörlük	چورلك	çınlamak	چنلامق	çelmek	چلمك
Çorlu	چورلي	çuval	چوال	çelenk	چلنك
çürütmek	چوروتمك	çuvaldız	چوالدوز	çile	چله
çürük	چوروك	çoban	چوبان	çelik	چليك
Çürükçay	چوروكچاي	Çobanadası	چوبان اطه سی	çelim	چليم
Çürüksu	چوروك صو	çubuk	چوبوق	çelimsiz	چليمسز
çürüklük	چوروكلك	Çubukabat	چوبوق اباد	çelimli	چليملو
Çorum	چوروم	çubukçu	چوبوقجی	çilingir	چلينكير
çürümek	چوروممك	çubuklamak	چوبوقلامق	çımbalı	چمبالو
çevre	چوره	çubukluk	چوبوقلق	çamçak	چمچاق
çuz	چوز	çubuklu	چوبوقلو	çemçe balığı	چمچه بالغی
çözgün	چوزگن	çöp	چوپ	çimdik	چمديك
çözgü	چوزگو	çöpçü	چوپچي	çimdiklemek	چمديكله مك
çözülmek	چوزلك	çopra	چوپره	çemrenmek	چمرنمك
çözmek	چوزمك	çöplük	چوپلك	Çemişkezek	چمشكزك
çözük	چوزوك	çöplenmek	چوپلنمك	çimşir	چمشير
çoğalmak	چوغالمق	çöplü	چوپلو	çimşirlik	چمشيرلك
çugan	چوغان	çöpleme	چوپله مه	çımkırmak	چمقرمق
çuğlama	چوغلامه	çopur	چوپور	çimmek	چممك
çoğunsamak	چوغنسامق	çopurlu	چوپورلو	çimen	چمن
çoğur	چوغور	çopurina	چوپورينه	çamur	چمور
çoğurcuk	چوغورجق	çotur	چوتور	çın	چن
çok	چوق	çotuk	چوتوق	çınar	چنار
çuka	چوقا	çocuk	چوجوق	çınarcık	چنارجق
çokal	چوقال	çocukluk	چوجقلق	çanak	چناق
çokallı	چوقاللو	çocur	چوچور	çember	چنبر
çuhadar	چوقدار	çuha	چوخه	çemberlemek	چنبرله مك
çokramak	چوقرامق	çör	چور	çentilmek	چنتلمك
çoksamak	چوقسامق	çorap	چوراب	çentimek	چنتمك

çizdirmek	چيزدرمك
çizgi	چيزگي
çizilmek	چيزلمك
çizmek	چيزمك
çizme	چيزمه
çizinmek	چيزنمك
çis	چيس
çiskin	چيسكين
çisimek	چيسمك
çisenti	چيسندي
çiş	چيش
çişindirmek	چيشندرمك
çişik	چيشيك
çığ	چيغ
çığa	چيغا
sigara	چيغاره
çığırtmak	چيغرتمق
çığırtma	چيغرتمه
çığrışmak	چيغرشمق
çığrılmak	چيغرلق
çığırmak	چيغرمق
çığırma	چيغرمه
çığrık	چيغريق
çığlık	چيغلق
çiğit	چيغيت
çığır	چيغير
çığırgan	چيغيرغان
çığın	چيغين
çıkar	چيقار
çıkartmak	چيقرتمق
çıkarmak	چيقرمق
çıkra	چيقره
çıkralık	چيقره لق
çıkrık	چيقريق
çıkrıkçı	چيقريقجى
çıkrıkçılık	چيقريقجيلق
çıkıştırmak	چيقشدرمق
çıkışmak	چيقشمق
çıkmaz	چيقمز
çıkmak	چيقمق
çıkma	چيقمه
çıkış	چيقيش
çıkık	چيقيق

çulha	چولها
çomar	چومار
çomak	چوماق
çömez	چومز
çömlek	چوملك
çömlekçi	چوملكجي
çömelmek	چوملمك
çomur	چومور
Çunbur	چونبور
çöngel	چونكل
Çüngüş	چونكش
çöngül, Çüngül	چونكول
çoyan	چويان
çarşamba	چهارشنبه
Çarşamba	
çehre	چهره
çeyiz	چهيز
çıyan	چيان
çıyancık	چيانجق
çıban	چيبان
çit	چيت
çitari	چيتارى
çitlembik	چيتلنبك
çitli	چيتلى
çitmek , çitmik	چيتمك
çiti	چيتي
çıtık	چيتيق
çitik	چيتيك
çitimek	چيتيمك
çiçek	چيچك
çiçeklik	چيچكلك
çiçeklenmek	چيچكلنمك
çiçe	چيچه
çıhla	چيخله
çıdam	چيدام
çıdamlı	چيداملو
Çide	چيده
çır	چير
çeyrek	چيرك
çeyrekçi	چيركجى
çiroz	چيروز
çıra	چيره
Çırya	چيريا

çoksunmak	چوقسنمق
çokluk	چوقلق
çokmar	چوقمار
çukmak	چوقمق
çukur	چوقور
çukurlatmak	چوقورلاتمق
çukurlaşmak	چوقورلاشمق
çukulâta	چوقولاتو
çukumak	چوقومق
çuha, çuka	چوقه
Çuka Adası	چوقه اطه سي
çökertga	چوكارتغه
çökeri	چوكارى
çökertme	چوكرتمه
çökermek	چوكرمك
çöküşmek	چوكشمك
çökel	چوكل
çökülmek	چوكلمك
çökmek	چوكمك
çöğen	چوكن
çöğüntü	چوكندى
çöküç	چوكوج
çökürtga	چوكورتغه
çöküş	چوكوش
çökük	چوكوك
çökerek	چوكه رك
çökelek	چوكه لك
çöğender	چوگندر
çöğür	چوگور
çöğürc ü	چوگورجى
çöl, çul	چول
Çölabat	چول اباد
çolak	چولاق
çolaklık	چولاقلق
çolpa	چولپا
çolpan	چولپان
çultarı	چولتارى
çuldu	چولدو
çölek	چولك
çullama	چوللامه
çulluk	چوللق
çölmek	چولمك
çoluk	چولوق

Hamrin	حمرين
Hamas	حمص
Hamitili	حميد ايلي
Havran	حوران
Havsa	حوصه
Havza	حوضه
Havma	حومه
Honaz	حونار
Hoyran	حويران
Haydaranlı	حيدرانلو
Hayfa	حيفا
	خ
ha	خ
hatun	خاتون
Hatuneli	خاتون ايلي
Hatunhanı	خاتون خاني
haç	خاچ
haçvari	خاچواري
haham	خاخام
Hadım	خادم
harlamak	خارلامق
harıltı	خارلدي
haşırdamak	خاشردامق
haşlatmak	خاشلاتمق
haşlamak	خاشلامق
haşlama	خاشلامه
haşlanmak	خاشلانمق
haşa	خاشه
Hasköy	خاصكوي
hakan	خاقان
halta	خالطه
halı	خالي
ham	خام
ham hum	خام خوم
han	خان
Hanbarçın	خان بارچين
Panbalık	خان بالق
hanekin	خانقين

çevirme	چيويرمه
çevrinmek	چيويرنمك
çivik	چيويك
çıyır	چيير
	ح
ha	ح
Hacıoğlu Pazarcığı	حاجي اوغلي بازارجغي
Hacı Bektaş	حاجي بكتاش
Hacı Tarhan	حاجي ترخان
Hacı Hamza	حاجي حمزه
Hacı Abbas	حاجي عباس
Hacıköyü	حاجي كويي
Hacılı	حاجيلو
Hacı Murat	حاجي مراد
harim	حارم
Hasye	حاسيه
Hasbiya	حاصبيا
Hani	حاني
Habeş	حبش
Hicr	حجر
Haremeyn	حرمين
hasa, Hasa	حسا
hisar	حصار
Hısnulekrat	حصن الاكراد
Hısn-ı Gurâb	حصن غراب
Hısn-ı Keyfâ	حصن كيفا
Hısn-ı Mansur	حصن منصور
Hazro	حضرو
Hakkâri	حكاري
Halep	حلب
Hille	حله
Hama	حما
Hamamali	حمام علي
Hamamlı	حماملو
Hamame	حمامه
Hamaylı	حمايلي
Hamdullah	حمد الله

çıkıkçı	چيقيقجي
çıkım	چيقيم
çıkın	چيقين
çıkıntı	چيقيندي
çınramak	چيكره مق
çiktay	چيكتاى
çisinmek	چيكسه مك
çilek	چيكلك
çiğ	چيگ
çiğdem	چيگدام
çiğdem	چيگدم
çiğdene	چيگدنه
çiğde	چيگده
çiğlik	چيگلك
çiğnetmek	چيگنتمك
çiğnemek	چيگنه مك
çiğnemik	چيگنه ميك
çiğnenilmek	چيگنه نيلمك
çil	چيل
çılan	چيلان
çim	چيم
çima	چيما
çimbar	چيمبار
çimçek	چيمچك
çimlendirmek	چيملندرمك
çin, Çin	چين
çinakop	چيناقوب
çinko	چينقو
çinararya	چينه راريا
çini	چيني
çinizlik	چينيزلك
çevrinti	چيورندى
çıvgar	چيوغار
çıvga	چيوغه
çivmek	چيومك
çivi	چيوي
çivilenmek	چيويلنمك
çivilemek	چيويله مك
çivit	چيويت
çividî	چيويدى
çevirtmek	چيويرتمك
çevrilmek	چيويرلمك
çevirmek	چيويرمك

kumbaracı	خمبره جي	hırlamak	خرلامق	hanlık	خانلق
hımhım	خمخم	hurma	خرما	hanım	خانم
hımhımlamak	خمخملامق	hurmaî	خرمائي	hanı	خاني
Humŭs	خمس	hurmalık	خرمالق	Hanyunus	خان يونس
hamsi	خمسي	harman	خرمان	Hanya	خانيه
humus	خمص	harmande	خرمانده	hav	خاو
hamur, Hamur	خمور	harmanlamak	خرمانلامق	havlu	خاولو
hamur işi	خمورايشي	harman	خرمن	havyar	خاويار
hamurcu	خمورجي	Harmancık	خرمنجك	habhab	خبخاب
hamursuz	خمورسز	harmancı	خرمنجي	habhabî	خبخابي
hamurlamak	خمورلامق	Harmankaya	خرمن قيا	hapur hupur	خپور خوپور
hamut	خموط	hırvat, Hırvat	خروات	Hıta	ختا
hınç	خنج	harrup	خروب	Hıtayi	ختايي
hançer	خنجر	horoz	خروس	hatlan	ختلان
handarılı	خندريلي	horuspine	خروسپينه	hatmi	ختمي
Hendek	خندق	horoscuk	خروسجق	Hoten	ختن
hünkâr	خنكار	horozlanmak	خروسلانمق	Hudavendigâr	خداوندكار
hünkâr beğendi	خنكاربكندي	harizme	خريزمه	harar	خرار
Hınıs	خنوس	harita	خريطه	haraze	خرازه
hovarda	خواردە	hırıltı	خريلدي	horasan	خراسان
hovardalık	خواردە لق	hırıltıcı	خريلديجي	Horasan	
Harezm	خوارزم	hız	خز	horasani	خراساني
Havas	خواص	Hazail	خزائل	Harput	خرپوت
haval	خوال	hızar	خزار	harpuşta	خرپوشته
hoppa	خوپبا	Hazar	خزر	harpa	خرپه
hoppala	خوپبالا	Hüsrev Haşa	خسروپاشا	hartavi	خرتاوي
hoplamak	خوپلامق	hış	خش	hartlab	خرتلاب
Hopa	خوپه	hışt	خشت	hartuç	خرتوج
Hoten	خوتن	haşa	خشه	hırtı	خرتي
hotoz	خوتوز	hışır	خشر	hırçın	خرچين
hotun	خوتون	hışırdamak	خشردامق	hır hır	خرخر
hodan	خودان	hışlamak	خشلامق	hardal kıçı	خردال قيجي
hor	خور	hışıldamak	خشلدامق	hiristiyan	خرستيان
hora	خورا	hıdırellez	خضرالياس	hiristiyanlık	خرستيانلق
horata	خوراطه	boğazı	بوغازي	hırsız	خرسز
horatacı	خوراطه جي	hafşabat	خفشاباط	hırsızlama	خرسزلامه
horpüşte	خورپشته	Hulletmaafatır	خلت مع فاطر	hırsızlık	خرسزلق
hortlamak	خورتلامق	halsa	خلصا	Hırsoki	خرسوقي
hurç	خورج	hılk	خلق	Hırsova	خرسوه
horlamak	خورلامق	halıkmak	خلقمق	hortum,	خرطوم
horuldamak	خورلدامق	halıç	خليج	Hortum	
horluk	خورلق	Halilurrahman	خليل الرحمن	hırka	خرقه
horoz	خوروز	kumbara	خمبره	hırgür	خركور

dede	دده	dalyan	داليان	hoyrat	خوريات
Dedeağacı	دده اغاجى	damasko	داماسقو	huz	خوز
tedirgin	ددیرگین	damacana	دامجانه	hoşaf	خوشاب
dir, ter	در	dama	دامه	hoşalay	خوشالاي
Drac	دراج	dandini	داندینی	hoşmerim	خوشمريم
dıraman	دراغومان	Danişmentli	دانشمندلو	hoşnut	خوشنود
durakı	دراقى	Danimarka	دانمارقه	havlan	خولان
Drama	درامه	tane	دانه	hulya	خوليا
derbent,	دربند	dav	داو	hondi	خوندي
Derbent		davudî	داودى	hıyan	خيان
dört	درت	Davudiye	داوديه	hayır elli	خيراللي
dertleşmek	درتلشمك	dah	داه	hırçın	خيرچين
dörtleme	درتلمه	düb	دب	hırsız	خيرسز
dertlenmek	درتلنمك	teptirmek	دبدرمك	hırlı	خيرلو
dertli	درتلو	düpdüz	دب دوز	hayrabolu	خيره بولي
Dertenk	درتنك	Dibre	دبره	hız	خيز
dırdır, dörder	دردر	debboy	دبوى	hızan	خيزان
dördüncü	دردنجى	debbe, debe	دبه		
dördüzlü	دردوزلو	debelenmek	دبه لنمك		
derz	درز	depretmek	دپرتمك		
derzi, terzi	درزى	depreşmek	دپرشمك		د
dürüşmek	درشمك	deprenmek	دپرنمك		
dirgene	درکنه	depremek	دپره مك		
Derkuş	درکوش	tepişmek	دپشمك	dal	د
terlemek	درلمك	tepmek	دپمك	Dahil	داخل
türlü	درلو	tekme	دپمه	dadı	دادى
derne	درنه	tepindirmek	دپندرمك	darbız	داربيز
dervend	دروند	tepinme	دپنمه	dardağan	دارطغان
dere	دره	depozito	دپوزيتو	Darfur	دارفور
dereveş	درهم	tepe	دپه	Darende	دارنده
dirhem	دره وش	tepecik	دپه جك	darı	دارى
deri	درى	Tepedelen	دپه دلن	Darıdere	دارى دره
dericik	دريجك	tepeletmek	دپه لتمك	-daş	داش
derin	دريك	tepelik	دپه لك	dağ	داغ
derinletmek	دريكلتمك	tepeli	دپه لو	Dağıstan	داغستان
derinlik	دريكلك	tepelemek	دپه له مك	dağlamak	داغلامق
derilenmek	دريلنمك	tepeleme	دپه له مه	dağlanmak	داغلانمق
dızdız	دزدز	titretmek	دترتمك	Dakuk, dakuk	داقوق
dızlatmak	دزلاتمق	titreşmek	دترشمك	dal	دال
despot	دسپوت	titrek	دترك	dallandırmak	داللاندرمق
desimetre	دسيمترو	titremek	دتره مك	dallanmak	داللانمق
deşilmek	دشلمك	titreme	دتره مه	Dallıca	داللوجه
düşman	دشمن	dahi	دخى	dalya	داليا

devrek, Devrek	دورك
Devrekâni	دورگانی
devrilmek	دورلك
devirmek dürmek	دورمك
Duruguy	دوروغوي
dürüm	دوروم
devrik	دوريك
devrim	دوريم
düz	دوز
düzce, Düzce	دوزجه
düzgün	دوزگون
düzletmek	دوزلتمك
düzlük	دوزلك
düzlemek	دوزله مك
düzmek	دوزمك
düzme	دوزمه
düzen	دوزن
düzine	دوزينه
döş, düş	دوش
döşetmek	دوشتمك
devşirmek, düşürmek	دوشرمك
devşirme	دوشرمه
devşirim	دوشريم
düşeş	دوشش
döşek	دوشك
döşekli	دوشكلو
düşkün	دوشكون
düşkünlük	دوشكونلك
düşmek	دوشمك
düşenbe	دوشنبه
düşünce	دوشنجه
döşenmek, düşünmek	دوشنمك
düşüt	دوشوت
düşük	دوشوك
döşüm	دوشوم
döşemek	دوشه مك
döşeme	دوشه مه
döşemeli	دوشه مه لو
duğ	دوغ
doğna	دوغنه
delişmen	دليشمن
delik	دليك
delikli	دليكلو
Deliklitaş	دليكلوطاش
delilik	دليلك
damak	دماغ
demet	دمت
demetlemek	دمتله مك
Dımışk	دمشق
demir	دمور
demirhun	دموخون
dimyat	دمياط
demin	دمين
-den	دن
dümbük	دنبك
dinç	دنج
dınkabak	دنقباق
denk	دنك
denktaş	دنكداش
denksiz	دنكسز
denkleşmek	دنكلشمك
deniz	دنكيز
dingil	دنگل
dünyalık	دنيالق
duval	دوال
düello	دوئللو
dubar	دوبار
düpdüz	دوب دوز
dublin, Dublin	دوبلين
Dubniçe	دوبنيچه
duba	دوبه
düttürü	دوتدرى
tütmek	دوتمك
düden	دوتن
duka	دوجه
devdah	دوداه
düdük	دودوك
düdükçü	دودوكجى
törpü	دورپى
dört	دورت
dürtüştürmek	دورتشدرمك
dürtlengeç	دورتلنگج
dürtmek	دورتمك
Deşengör	دشنكور
defne	دفنه
defnecik	دفنه جك
dakika	دقيقه
dek den	دك
deniz	دكز
denizlik	دكزلك
Denizli	دكزلو
densiz	دكسز
densizlenmek	دكسزلنمك
denek	دكك
denlemek	دكلمك
denli	دكلو
denemek	دكه مك
denenilmiş	دكه نلمش
değdirmek	دگدرمك
değer	دگر
değerli	دگرلو
değirmen	دگرمن
değirmenci	دگرمنجي
Değirmenlik	دگرمنلك
değirmi	دگرمى
değirmilenmek	دگرميلنمك
değiştirmek	دگشدرمك
değişmek	دگشمك
değşür	دگشور
değişiklik	دگشيكلك
değil	دگل
değmek	دگمك
değme	دگمه
değnek	دگنك
değiş	دگيش
dilbaz	دلباز
deldirmek	دلدرمك
delmek	دلمك
delinmek	دلنمك
deli	دلو
delirtmek	دلورتمك
delirmek	دلورمك
Delonya	دلونيه
deli	دلى
Deliorman	دلى اورمان
delice	دليجه

dirsek	ديرسك
direk	ديرك
direklik	ديركلك
direkli	د يركلو
dırlanmak	ديرلانمق
dirlik	ديرلك
dirliksiz	ديرلكسز
dirilmek	ديرلمك
dirmek	ديرمك
diren	ديرن
dernek	ديرنك
direnmek	ديرنمك
diremek	ديره مك
diri	ديرى
Dirik	ديريك
diriltmek	ديريلتمك
dirilik	ديريلك
dirilmek	ديريلمك
dirim	ديريم
diz	ديز
dizdirmek	ديزدرمك
dizge	ديزگه
dizgin	ديزگين
dızlak	ديزلاق
dizlik	ديزلك
dizilmek	ديزلمك
dızman	ديزمان
dizmek	ديزمك
dizi	ديزى
diş	ديش
dişlek	ديشلك
dişli	ديشلو
dişlemek	ديشله مك
deşmek	ديشمك
dişneği	ديشنگى
dişi	ديشى
deşik	ديشيك
dığdığı	ديغديغى
dik	ديك
Dikev	ديكاو
dindirmek	ديكدرمك
tiksinmek	ديكسينمك
dikek	ديكك
dumanlamak	دومانلامق
dumanlanmak	دومانلانمق
dumanlık	دومانلق
dümen	دومن
dümenci	دومنجى
Dümenek	دومنك
dön, dün	دون
dönen	دونان
dündar	دوندار
döndürmek	دوندرمك
dönüştürmek	دونشدرمك
dönek, dönük	دونك
döneklik	دونكلك
döngel	دونگل
dönüm	دونم
dönmüş	دونمش
dönmek	دونمك
dönme	دونمه
dönüş	دونوش
dönüm	دونوم
deve	دوه
deveci	دوه جى
Develi	دوه لو
-de	ده
daha	دها
dehre	دهره
Dehli	دهلى
Diyadin	ديادين
Diyarbakır	ديار بكر
diyakoz	دياقوز
dip	ديب
dipsiz	ديبسز
dibek	ديبك
dipçik	ديپچيك
diplomat	ديپلومات
diploma	ديپلومه
ditmek	ديتمك
tedirgin	ديدركين
dedirmek	ديدرمك
didişmek	ديدشمك
didinmek	ديدنمك
dedikodu	ديدي قودى
dedik	ديديك
doktor	دوقتور
duka	دوقه
Dukagin	دوقه گين
tüketmek	دوكتمك
döğeçç	دوكچ
döktürmek	دوكدرمك
döğüşmek	دوكشمك
dökülmek	دوكلمك
dükeli	دوكلى
dökmek, düğmek	دوكمك
dökme, düğme	دوكمه
dökmeci	دوكمه جى
dökünti	دوكندى
tükenmez	دوكنمز
dökünmek, tükenmek	دوكنمك
dünür	دوكور
dünüz	دوكوز
düğüm	دوكوم
düğümlemek	دوكومله مك
düğesimek	دوكه سيمك
döğü	دوكى
döğeç	دوگج
döğdürmek	دوگدرمك
döğdü	دوگدى
döğüşmek	دوگشمك
döğme	دوگمه
düğmelemek	دوگمه له مك
döğen	دوگن
döğünmek	دوگنمك
döğüş	دوگوش
düğün	دوگون
döl	دول
dolap	دولاب
dulaptal	دول ابدال
tülbent	دولبند
dölcek	دولجك
Dulçu	دولجى
dölek	دولك
dülger	دولگر
dölengeç	دولنكج
duman	دومان

Rişvan	رشوان
Reşit	رشيد
Rıdvan	رضوان
Rakâ	رقه
Remle	رمله
rende	رنده
Revan	وران
Revandiz	رواندز
revani	رواني
Rodniçe	رودنيجه
roza	روزه
Rus	روس
Rusikasrı	روسيقصري
Rusya	روسيه
roka	روقه
Rum	روم
Roma	روما
Roman	رومان
Romanacı	رومناجي
Rumeli	روم ايلي
Rumca	رومجه
Rumkale	روم قلعه
Rumluk	روملق
Rumî	رومي
Rumiye	روميه
Reha	رها
riyal	ريال
riyala	رياله
Reyhanlı	ريحانلو
Rizo	ريزو
Rize	ريزه
Rimpapa	ريم پاپا
ringa	رينغه

ز

za	ز
zabut	زابوت
zater	زاتر
Zaho	زاخو
zel	ذ
Zülkadiriye	ذوالقدريه
Zülkefl	ذوالكفل
Zünnunabat	ذوالنون اباد

ر

ra	ر
Rabe	رابه
rapor	راپورتو
Racana	راجنه
rahova	راخوه
Radomir	رادومير
Radovişte	رادويشته
Razlık	رازلق
re'se'l-ayn	رأس العين
rastık	راستق
Rasya	راسيه
raşa	راشه
raf	راف
rafadan	رافدان
rakı	راقي
rampa	رامپه
Retimo	رتمو
reçete	رچته
reçel	رچل
reçine	رچينه
Rodos	ردوس
Rodosçuk	ردوسجق
rezaki	رزاقي
rezene	رزنه
reze	رزه
Rest	رست
rişme	رشمه
Reşengân	رشنكان

ذ

dikilmek, dinilmek	ديكلمك
dinlendirmek	ديكلندرمك
dinlenmek	ديكلنمك
dikili	ديكلو
dinlemek	ديكله مك
dinleyici	ديكله يجي
dikili	ديكلي
dikmek, dinmek	ديكمك
diken	ديكن
dikici	ديكيجى
dikiş	ديكيش
dikim	ديكيم
dil	ديل
dilcik	ديلجك
dilsiz	ديلسز
dilek	ديلك
dilleşmek	ديللشمك
dillenmek	ديللنمك
dilli	ديللو
Deylem	ديلم
dilmaç	ديلماج
dilmek	ديلمك
dilenci	ديلنجى
dilendirmek	ديلندرمك
dilenmek	ديلنمك
dilemek	ديله مك
dilim	ديليم
Dimpoyiçe	ديمبويچه
Dimetoka	ديمتوقه
demek	ديمك
din	دين
dinç	دينج
dincelmek	دينجلمك
dindar	ديندار
Dindarlı	ديندارلو
dinsizlik	دينسزلك
denmek, dinmek	دينمك
diye	ديو
Divriği	ديوريكى
Divle	ديوله

zibidi	زيبيدي
zıhna	زيخنه
zifos	زيفوس
zigir	زيكير
Zile	زيله
zeyli	زيلي
zımzort	زيمزورت
zıvla	زيوله

ژ

je	ژ

س

sin	س
sac	ساج
sacayak	ساج اياق
Sahil	ساحل
sarban	ساربان
sart, Sart	سارت
sardalye	ساردلا
sardunya	ساردليه
Sardunya	ساردنيا
sarı	ساري
saz	ساز
saat	ساعت
saatçi	ساعتجي
sakız, Sakız	ساقز
Saksonya	ساقسونيا
saksı	ساقسي
Sakvini	ساقويني
salamura	سالاموره
salep	سالب
salepçi	سالبجي
saltamarka	سالته مارقه
salyar	ساليار
zefra	زفره
zifir	زفير
zil	زل
zülâm	زلام
zelber	زلبر
zülbiye	زلبيه
zılgıt	زلغيد
zelubiye	زلوبيه
zelve	زلوه
zım	زم
zemlik	زملك
zemberek	زنبرك
zambak	زنبق
zımba	زنبه
zincif	زنجف
zincifre	زنجفره
zencefil	زنجفيل
zıngır	زنغر
zangırdamak	زنغردامق
zındıldamak	زنغلدامق
Zengyabat	زنكياباد
Zengbar	زنگبار
zengin	زنگين
zenginlik	زنگينلك
zenne	زنه
zenneci	زنه جي
zavallı	زواللو
zıvana	زوانه
zor, Zur	زور
zoraki	زوراكي
zorba	زوربا
zort	زورط
zorlamak	زورلامق
zurna	زورنا
zevzek	زوزك
zevzeklenmek	زوزكلنمك
zoka	زوقه
züğürt	زوكورت
zuluta	زولوطه
zülüf	زولوف
zula	زوله
ziba	زيبا
zeybek,Zeybek	زيبك
Zadre	زادره
Zadrima	زادريمه
zar	زار
zargana	زارغنه
zaroşad	زاروشاد
zağnos	زاغنوس
zangırdamak	زانغردامق
zaviye	زاويه
zıp	زب
zıbarmak	زبارمق
zıpçı	زبجي
zıpkın	زبقين
zibil	زبل
zebellayi	زبللايي
zıbın	زبون
Zebid	زبيد
zibidi	زبيدي
zıpır	زپر
zıplamak	زپلامق
zahme	زخمه
zır	زر
zürafa	زرافه
zırp	زرپ
zırpadak	زرپه داق
zırtaboz	زرتابوس
zerzene	زرزنه
zirzop	زرزوب
zırlak	زرلاق
zırlamak	زرلامق
zırnık	زرنيق
zırıldamak	زريلدامق
zırıltı	زريلدي
zırva	زروا
zerumba	زرومبه
zerrin	زرين
Safranbolu	زعفرانبولي
zağar	زغار
zağarcı	زغارجي
zağarcıbaşı	زغارجي باشي
zağara	زغاره
Zağra	زغره
zift	زفت
ziftlenmek	زفتلنمك

serpenek	سرپنك	süprüntücü	سپورنديجي	sam	سام
sert	سرت	süprüntülük	سپورنديلك	Samara	سامره
sertleşmek	سرتلشمك	süpürücü	سپوريجي	san	سان
sertlik	سرتلك	sepi	سپي	sanamak	سانامق
Sercan	سرجان	sepya	سپيا	santabarya	سانتاباريه
serçe	سرچه	sepilemek	سپيله مك	santim	سانتيم
serçe parmak	سرچه پارماق	set, Set	ست	santimetre	سانتيمترو
serçin	سرچين	setare	ستاره	sancak	سانجاق
Serhas	سرخس	setre	ستري	sançtırmak	سانجدرمق
sırdaş	سرداش	sitil	ستيل	sançmak	سانجمق
sersele	سرسله	Sitye	ستيه	sancı	سانجي
sersem	سرسم	Secistan	سجستان	sancılanmak	سانجيلانمق
sersemlemek	سرسمله مك	Secelmasa	سجلماسه	sancımak	سانجيمق
sorguç	سرغوج	sicim	سجيم	sandalos	ساندە لوس
Serfice	سرفيجه	seçilmek	سچلمك	santrac	سانطراج
Serkeş	سركش	Sicilya	سچليا	santur	سانطور
serkele	سركله	seçmek	سچمك	santurlu	سانطورلي
sirge, sirke	سركه	seçme	سچمه	Santurin	سانطورين
sirkengebin	سركنجبين	seçici	سچيجي	sangı	سانغي
sergin	سركين	seçim	سچيم	sangılamak	سانغيلامق
sergi	سرگي	sahtiyan	سختيان	sank	سانق
sergin	سرگين	südre beyi	سدره بكي	sanklatmak	سانقلاتمق
serilmek	سرلمك	sedef	سدف	soğuk	ساوق
sermek	سرمك	sedef yağı	سدف ياغي	sava	ساوه
sermin, Sermin	سرمين	sedir	سدير	savacı	ساوه جي
seren	سرن	sidik	سديك	sahur	ساهور
Serend	سرند	sedye	سديه	seyishane	سايسخانه
serend ağacı	سرنداغاجي	sır	سر	sayi	سايي
Suruç	سروج	sıraca	سراجه	Seba	سبا
sürür	سرور	sıracalı	سراجه لو	Süphan Dağı	سبحان طاغي
servi, Servi	سروي	Saray, saray	سراي	Sebeha	سبخه
servis	سرويسه	Saraybosna	سراي بوسنه	sebze	سبزه
sere	سره	saraydar	سرايدار	sebzeci	سبزه جي
Serebrenice	سره برنيجه	saraylı	سرايلو	saparna	سپارنه
Süryani	سرياني	serbest	سربست	sepet	سپت
Serik	سريك	serbestî	سربستي	sepetleme	سپتله مه
serin	سرين	serptirmek	سرپدرمك	Septe	سپته
serinlik	سرينلك	serpiştirmek	سرپشدرمك	sepken	سپكن
serinlemek	سرينله مك	serpken	سرپكن	sepil	سپل
siz	سز	serpilmek	سرپلمك	sepmek	سپمك
sezdirmek	سزدرمك	serpmek	سرپمك	süpürge	سپورگه
sezgi	سزكي	serpme	سرپمه	süpürmek	سپورمك
sezmek	سزمك	serpinti	سرپندي	süprüntü	سپورندي

semirmek	سمرمك	seğirmek	سگرمك	sezinmek	سزنمك
semfit	سمفيت	seğirme	سگرمه	sezü	سزو
semelcemek	سملجه مك	söğmek	سگمك	ses	سس
Semenbu	سمنبو	sel	سل	seslenmek	سسلنمك
Samandıra	سمندره	Selânik	سلانيك	seslemek	سسله مك
seme	سمه	salhane	سلخانه	sistire	سستره
semiz	سميز	Silistre	سلستره	Sadâbât	سعداباد
semiz otu	سميزاوت	Sultanönü	سلطان اوكي	Sa'rat	سعرد
semirgin	سميركين	Sultanhisarı	سلطان حصاري	Saiteli	سعيدايلي
sen	سن	Sultanhanı	سلطان خاني	Soğd	سغد
sinarit	سناريت	Sultanyeri	سلطان يري	soğdî	سغدي
sinagolos	سناغلوس	Sultaniye	سلطانيه	sefale	سفاله
sinameki	سنامكي	Silifke	سلفكه	siftah	سفتاح
Sinanlı	سنانلو	silkişmek	سلكشمك	siftahlamak	سفتاحلامق
sümbük	سنبك	silkinti	سلكندي	siftinmek	سفتنمك
sincap	سنجاب	silkinmek	سلكنمك	sakastanat	سقسطانت
sancar	سنجار	sille	سلله	Sukatra	سقطره
sancak	سنجاق	selem	سلم	sakankur	سقنقور
Sincan, sincan	سنجان	Selma	سلما	sektirmek	سكدرمك
sancar	سنجر	Selmas	سلماس	seğirdişmek	سكردشمك
sancaktar	سنجقدار	Selman	سلمان	seğirden	سكردن
send, sind	سند	Selmanlı	سلمانلو	seğirdim	سكرديم
sendelemek	سندله مك	selmen	سلمن	seyrek	سكرك
sındık	سنديق	Selendi, selendi	سلندي	seyrelmek	سكرلك
sinmek	سنمك			seğirname	سكرنامه
sınır	سنور	Selene	سلنه	sekiz	سكز
süne	سنه	Silvan	سلوان	sekizli	سكزلو
sinyor	سنيور	Silivri	سلوري	sekizinci	سكزنجي
savat	سواد	selvi	سلوي	seksen	سكسان
Sevad-ı Irak	سوادعراق	selvice	سلويجه	seksek	سكسك
Sevakin	سواكن	sele	سله	samsun	سكصون
sübek	سوبك	Süleymanlı	سليمانلو	sekmek	سكمك
söbü	سوبو	süleymani	سليماني	seğmen	سكمن
sübye	سوبيه	Süleymaniye	سليمانيه	sekenderi	سكندري
süt	سوت	Samatra	سماتره	sekü	سكو
sütlâç	سوتلاج	Semadrek	سمادرك	sikuestro	سكوئسترو
sütleğen	سوتلگن	Simav	سماو	sınır	سكور
süçi	سوجي	Semava	سماوه	Sekül	سكول
Sudan	سودان	semc	سمج	sekeme	سكه مه
sevdirmek	سودرمك	semer	سمر	sinir	سكير
südre beyi	سودره بكي	semirtmek	سمرتمك	sinirlemek	سكيرله مك
südremek	سودره مك	Semerkant	سمرقند	sekil	سكيل
sürtmek	سورتمك	semerli	سمرلو	seğirtmek	سگرتمك

Siverek	سوه رك	susam	سوسن	sürtünmek	سورتنمك
sevici	سويجي	sevişmek	سوشمك	sürtük	سورتوك
Süveyş	سويش	Sukuşşüyuh	سوق الشيوخ	sürdürmek	سوردرمك
sivişiklik	سويشكلك	söktürmek	سوكدرمك	sürç	سورج
söykenmek	سويكنمك	sökmek	سوكمك	sürçmek	سورجمك
söyletmek	سويلتمك	söküntü	سوكندي	sürüştürmek	سورشدرمك
söyleşmek	سويلشمك	sökü otu	سوكواوتي	sürek	سورك
söylenmek	سويلنمك	söğüş	سوكوش	süreksiz	سوركسز
söylemez	سويله مز	sökük, sünük	سوكوك	sürekli	سوركلو
söylemek	سويله مك	sökün	سوكون	sürgü	سورگو
söyleyici	سويلييجي	Söke, söve	سوكه	sürgülemek	سورگوله مك
söyleyiş	سويلييش	sevgi	سوكي	sürgün	سورگون
sevim	سويم	sevgili	سوكيلو	sürmek	سورمك
sevimli	سويملو	sövüşmek	سوگشمك	sürmene	سورمنه
sevinç	سوينج	sülün	سوگلون	sürme	سورمه
sevinmek	سوينمك	söndürmek	سوگندرمك	sürmedan	سورمه دان
sevinici	سوينيجي	sönmek	سوگنمك	sürmelemek	سورمه له مك
se	سه	söğüt, Söğüt	سوگوت	sürünmek	سورنمك
si	سي	Söğütlü	سوگوتلو	sürü	سورو
siya	سيا	söğüş	سوگوش	surutka	سوروتقه
sipsi	سيپسي	sölpük	سولپوك	sürütmek	سوروتمك
Seyhan	سيحان	sölgü	سولكي	sürücü	سوروجي
Seyitgazi	سيدغازي	sevilmek	سولمك	sürüm	سوروم
Seydişehir	سيدي شهري	sülene	سولنه	sürümek	سوروممك
sidlik	سيدلك	sülük	سولوك	sürünceme	سورونجمه
sidik	سيديك	sülüğen	سولوكان	süründürmek	سوروندرمك
Sirt	سيرت	sülümen	سولومن	sürünmek	سورونمك
sirtü	سيرتو	sümbeki	سومبكي	Suriye	سوريه
Siriderya	سيردريا	sümter	سومتر	söz	سوز
sirkek	سيركك	sömürmek	سومرمك	sözcü	سوزجي
silkmek	سيركمك	sümsük	سومسوك	sözde	سوزده
sirke	سيركه	sümkürmek	سومكرمك	süzek	سوزك
siyirmek	سيرمك	sevmek	سومك	süzgü	سوزگو
Sirim	سيرم	sümmek	سوممك	süzülmek	سوزلمك
Siroz	سيروز	sümük	سوموك	süzmek	سوزمك
sirim	سيريم	sünepe	سونپه	süzme	سوزمه
Sis, sis	سيس	sevindiren	سوندران	suzinak	سوزناك
Sisam	سيسام	sevindirmek	سوندرمك	suzeni	سوزني
Sisorta maa Naipli	سيس اورته مع نائبلو	sünger	سونكر	süs	سوس
		süngü	سونگو	süslendirmek	سوسلندرمك
siskenmek	سيسكنمك	sevinmek	سونمك	süslenmek	سوسلنمك
sisli	سيسلو	suna	سونه	süslü	سوسلو
sigorta	سيغورته	söve	سوه	süsmek	سوسمك

şaşırtma	شاشرتمه	sivik	سيوك	sigortalı	سيغورته لي
şaşırmak	شاشرمق	sivmek	سيومك	sivri	سيفري
şaşkoloz	شاشقولوز	siviş	سيويش	Sivrihisar	سيفري حصار
şaşkın	شاشقين	sivil	سيويل	sivilce	سيفريلجه
şaşkınlamak	شاشقينلامق			sivrilmek	سيفريلمك
şaşmak	شاشمق			sin	سيك
şaşma	شاشمه			sindirmek	سيكدرمك
şaşı	شاشي		**ش**	sinirmek	سيكرمك
şaşılamak	شاشيلامق			sinsi	سيكسي
şatır	شاطر			sinek	سيكك
Şatı	شاطي	şın	ش	sineklik	سيككلك
şaful	شافل	şap	شاب	sinmek	سيكمك
şakıt	شاقت	Şabac	شاباج	sinirmek	سيكيرمك
şakrak	شاقراق	şabaş	شاباش	siymek	سيگمك
şakırdamak	شاقردامق	Şaphane	شابخانه	sigirli	سيگيرلو
şak şak	شاق شاق	Şapdenizi	شاب دكزي	sigil	سيگيل
şaklaban	شاقلابان	şap şap	شاب شاب	sel	سيل
şaklatmak	شاقلاتمق	şapşal	شابشال	silik	سيلك
şakul	شاقول	şapka	شابقه	silkmek	سيلكمك
şakullamak	شاقوللامق	şapkalı	شابقه لو	silkme	سيلكمه
şaka	شاقه	şaplak	شابلاق	silki	سيلكي
şakacı	شاقه جي	şaplamak	شابلامق	silgi	سيلگي
şakalamak	شاقه لامق	şaprak	شاپراق	silmek	سيلمك
şakirtlik	شاگردلك	şapırdatmak	شاپرداتمق	silme	سيلمه
şal	شال	şapırdamak	شاپردامق	silinmek	سيلنمك
şalvar	شالوار	şapırtı	شاپردي	silindir	سيلندر
şali	شالي	şapır şapır	شاپرشاپر	silecek	سيله جك
Şam	شام	şato	شاتو	silici	سيليجي
şamama	شامامه	şah	شاخ	sim	سيم
Şampanya	شامپانيا	şahlanmak	شاخلانمق	simsar	سيمسار
şamdan	شامدان	şadırdamak	شادردامق	sin	سين
şanbelvi	شان بلوي	şadırvan	شادروان	sintine	سينتينه
şahtere	شاهتره	şadi	شادي	ıskonto	سينقونطه
şahmerdan	شاهمردان	şaz	شاذ	sinlemek	سينله مك
Şahme	شاهمه	şar	شار	Sinop	سينوب
şayak	شاياق	Şardağı	شارطاغي	sini	سيني
şayka	شايقه	şark	شارق	Sivas	سيواس
Şebasat	شباسات	Şarköyü	شاركويي	sivirmek	سيورمك
Şebra	شبرا	şarıl	شارل	sivri	سيوري
Şeberhit	شبرخيت	şarıldamak	شارلدامق	Sivistan	سيوستان
şebeş	شبش	şarıltı	شارلدي	sivişmek	سيوشمك
şebek, şebk	شبك	Şaruy	شاروي	sivişik	سيوشيك
Şebinülküm	شبين الكوم	şaşırtmak	شاشرتمق	Süyut	سيوط

şöyle	شويله	şaltak	شلطاق	şıpşıp	شپشپ
Şahabettin	شهاب الدين	şelke	شلكه	Şecaettin	شجاع الدين
şehtane	شهتانه	şallak	شللاق	şahrem	شخرم
şehdiye	شهديه	Şilindere	شلندره	şet	شد
Şehr-i Zur	شهرزور	Şamar	شمار	şıra	شرا
Şehirköyü	شهركويي	şımartmak	شمارتمق	şırak	شراق
şehriye	شهريه	Şamartuğa	شمارطوغه	şarampol	شرانپوي
Şuhut	شهود	şımarmak	شمارمق	Şerbin	شربين
şib	شيب	şamandıra	شماندره	şırp	شرپ
Şibe	شيبه	şimden girü	شمدن گيرو	şırpadak	شرپه داق
Şıpka	شيپقه	şimdi	شمدي	şirretlik	شرتلك
Şeyhülhadit	شيخ الحديد	şimdicek	شمديجك	şır şır	شرشر
Şeyhler	شيخلر	şimdiden	شمديدن	Şerefli	شرفلو
Şeyhli	شيخلو	şimdiki	شمديكي	şarkada	شرقاده
şıra, Şıra	شيرا	şimdilik	شمديلك	Şarkiye	شرقيه
şıratan	شيراتان	Şemran	شمران	şergil	شركيل
Şiraz	شيراز	şemse	شمسه	şırlagan	شرلاغان
Şiran	شيران	şemsiye	شمسيه	şırlaganlı	شرلاغانلو
şirden	شيردن	şimşek	شمشك	şırlamak	شرلامق
Şirkova	شيركوه	Şemkân	شمكان	şırlup	شرلوب
şırlagan	شيرلاغان	Şumnu	شمني	şeremet	شرمت
Şiru	شيرو	şen	شن	Şirvan	شروان
şiş	شيش	şendere	شندره	şirvanî	شرواني
şişirmek	شيشرمك	şıngırdamak	شنغردامق	şurup	شروب
şişek	شيشك	şenlendirmek	شنلندرمك	Şervi	شروي
şişkin	شيشكين	şenlik	شنلك	şiryan	شريان
şişlemek	شيشله مك	şenliksiz	شنلكسز	şerit	شريت
şişman	شيشمان	şenlikli	شنلكلو	şırıltı	شريلدي
şişmanlık	شيشمانلق	şenlenmek	شنلنمك	şırınga	شرينقه
şişmek	شيشمك	şu	شو	şast	شصت
şişe	شيشه	şub	شوب	Şat	شط
şişehane	شيشه خانه	şevalye	شواليه	şataf	شطف
şık	شيق	şubara	شوباره	şatafçı	شطفجي
şıkır şıkır	شيقيرشيقير	şor	شور	Şabanözü	شعبان اوزي
şigir şigil	شيگير شيگيل	Şorba	شوربا	Şa'ver	شعور
şıllık	شيللق	şoruldamak	شورلدامق	Şugr	شغر
Şile, şile	شيله	şorolop	شورولوب	şeftali	شفتالو
şilin	شيلين	şora	شوره	şaka	شقا
şimal	شيمال	Şuragil	شوره گيل	şakak	شقاق
şen	شين	şose	شوسه	şakrak	شقراق
şinhıyar	شينخيار	Şavşat	شوشاد	Şakif	شقيف
şinşille	شينشيلله	şumburlop	شومبورلوب	şekre	شكره
şinel	شينل	şunlar	شونلر	şilte	شلته

sarınmak	صارنمق	satım	صاتيم	şinik	شينيك
sarnıç	صارنيج	saç	صاج	şiv	شيو
sarı	صارو	saçak	صاچاق	şıvgar	شيوغار
sarıca	صاروجه	saçaklı	صاچاقلو	şivlemek	شيولنمك
Sarıçam	صاروچام	saçıştırmak	صاچشدرمق	şivî	شيوي
Saruhan	صاروخان	saçılmak	صاچلمق		
Saruhanlı	صاروخانلو	saçlı	صاچلو		
sarı	صاري	saçmak	صاچمق		
Sarıoğlan	صاري اوغلان	saçma	صاچمه		**ص**
Sarıulus	صاري اولوس	saçmalamak	صاچمه لامق		
Sarıçayır	صاري چاير	saçıntı	صاچندي		
sarışın	صاريشين	saçı	صاچو	sad	ص
sarık	صاريق	saçık	صاچيق	sap	صاب
sarıkçı	صاريقجي	sararmak	صارارمق	saban	صابان
sarıklı	صاريقلو	sarak	صاراق	Sapanca	صابانجه
Sarıkavak	صاري قواق	sarp	صارپ	zıpkın	صابقين
Sarıkeçili	صاري كچيلو	sarpın	صارپون	saplamak	صابلامق
Sarıgöl	صاري گول	sarpa	صارپه	sabuk	صابوق
sarılık	صاريلق	Sart	صارت	sabun	صابون
sarımtık	صاريمتق	sardun	صاردون	sabunlamak	صابونلامق
saz	صاز	sarsak	صارساق	sabuniye	صابونيه
sazak	صازاق	sarsılmak	صارسلمق	sap	صاپ
sazan	صازان	sarsılma	صارسلمه	saparta	صاپارطه
sası	صاسي	sarsmak	صارسمق	saparna	صاپارنه
sağ	صاغ	sarsık	صارسيق	sapan	صاپان
sağalmak	صاغالمق	sarıdoğan	صارطوغان	sapan balığı	صاپان بالغي
sağdırmak	صاغدرمق	sargı	صارغي	saptırmak	صاپدرمق
sağdıç	صاغديج	sarkan	صارقان	sapır	صاپر
sağır	صاغر	sarkıtmak	صارقتمق	sapkın	صاپغين
sağırlık	صاغرلق	sarkılmak	صارقلمق	saplanmak	صاپلانمق
sağrı	صاغري	sarkmak	صارقمق	sapmak	صاپمق
sağlam	صاغلام	Sarkıntı, sarkıntı	صارقندي	sapma	صاپمه
sağlamak	صاغلامق			sapa	صاپه
sağlık	صاغلق	sarkıntılık	صارقنديلق	satan	صاتان
sağlıklı	صاغلقلو	sarkınmak	صارقنمق	sattırmak	صاتدمق
sağmak	صاغمق	sarkık	صارقيق	satılmış	صاتلمش
sağma	صاغمه	sarılmak	صارلق	satılmak	صاتلمق
sağanak, sağnak	صاغناق	sarmaşmak	صارماشمق	satmak	صاتمق
		sarman	صارمان	satın	صاتون
sağınmak	صاغنمق	sarmaşık	صارمشيق	satı	صاتي
sağu	صاغو	sarımsak	صارمساق	satıcı	صاتيجي
sağucu	صاغوجي	sarmak	صارمق	satış	صاتيش
sağı	صاغي	sarma	صارمه	satılık	صاتيلق

saya	صايا
sayrı	صايرو
sayrılık	صايرولق
sayrun	صايرون
sayışmak	صايشمق
saygı	صايغي
sayıklamak	صايقلامق
sayılmak	صايلمق
saymak	صايمق
sayın	صاين
Sayınkale	صاين قلعه
sayınmak	صاينمق
sayvan	صايوان
sayı	صايي
sayısız	صاييسز
sayılı	صاييلو
sayıcı	صاييجي
saban	صبان
Sapanca	صبانجه
sıpa	صپا
sıpıtmak	صپتمق
saçak	صجاق
sıçratku	صچراتقو
sıçratmak	صچراتمق
sıçramak	صچرامق
sıçrantı	صچراندي
sahan	صحان
sahancı	صحانجي
sahanlık	صحانلق
sahra	صحرا
sır	صر
sıraca	صراجه
Sarıulus	صراولوس
Sırp	صرب
sırt, Sırt	صرت
sırtar	صرتار
sırtarmak	صرتارمق
sırtlamak	صرتلامق
sırtlan	صرتلان
sırça	صرچه
sırf	صرف
sırmakeş	صرمه كش
sıra	صره

salma	صاله
salıncak	صالنجاق
salıntı	صالندي
salınmak	صالنمق
salınış	صالنيش
salon	صالون
salı	صالي
salya	صاليا
salyar	صاليار
salık	صاليق
salıvermek	صالي ويرمك
Samsun, samsun	صامسون
samsa	صامسه
Samur	صامور
san	صان
sanacı	صاناجي
sanamak	صانامق
sançmak	صانجمق
sancı	صانجي
sangı	صانغي
sanki	صانكه
sanmak	صانمق
sanı	صانو
savat	صاوات
savaş	صاواش
savaşmak	صاواشمق
savak	صاواق
Savur	صاور
savrulmak	صاورلمق
savurmak	صاورمق
savruk	صاوروق
savsa	صاوسه
savuşturmak	صاوشدرمق
savuşmaz	صاوشمز
savuşmak	صاوشمق
soğuk	صاوق
savul	صاول
savulmak	صاولمق
savla	صاوله
savmak	صاومق
Sava, sava	صاوه
savacı	صاوه جي

sağımlı	صاغيملو
sakar	صاقار
sakağı	صاقاغي
sakır	صاقر
sakırdamak	صاقردامق
sakırga	صاقرغه
saksı	صاقسي
saklamak	صاقلامق
saklantı	صاقلاندي
saklanmak	صاقلانمق
saklayıcı	صاقلاييجي
saklı	صاقلو
sakın	صاقن
sakıngan	صاقنغان
sakınmak	صاقنمق
sakınma	صاقنمه
sakızgan	صاقيزغان
san	صاك
sal	صال
salacak	صالاجاق
salaş	صالاش
Salaşbur	صالاشبور
salak	صالاق
salt	صالت
salta	صالته
saltamarka	صالته مارقه
salcı	صالجي
salhane	صالخانه
saldırmak	صالدرمق
salsa	صالسه
salgın	صالغين
salkı	صالقي
salkım	صالقيم
salkımak	صالقيمق
sallabaş	صاللاباش
sallapati	صاللاپاتي
sallasırt	صاللاصرت
sallamamak	صاللامامق
sallamak	صاللامق
sallandırmak	صاللاندرمق
sallanma	صاللانمه
sallı	صاللو
salmak	صالمق

soruşmak	صورشمق
sorguç	صورغوج
Sorgun, sorkun	صورغون
sormak	صورمق
soruk	صوروق
sorutkan	صوريتغان
sorutmak	صوريتمق
sus	صوس
susak	صوساق
susaklık	صوساقلق
susam	صوسام
Susam Adası	صوسام اطه سي
susamak	صوسامق
susturmak	صوسدرمق
susuz	صوسز
susuzluk	صوسزلق
susmak	صوسمق
susa	صوسه
soğan	صوغان
soğancık	صوغانجق
solucan	صوغلجان
suğla	صوغله
soğutmak	صوغوتمق
Soğucak	صوغوجاق
soğuk	صوغوق
Soğukbulak	صوغوق بولاق
soğuklamak	صوغوقلامق
soğuklama	صوغوقلامه
soğukluk	صوغوقلق
soğum	صوغوم
soğumsuzluk	صوغومسزلق
soğumak	صوغومق
sofa	صوفا
softa	صوفته
sofra	صوفره
sofu	صوفو
Sofya	صوفيه
sokak	صوقاق
sokaklık	صوقاقلق
sokturmak	صوقدرمق
sokra	صوقره
sokuşturmak	صوقشدرمق
sokuşmak	صوقشمق

samanlı	صمانلو
samanî	صماني
Samsat	صمساد
zamk	صمغ
sınar	صنار
sınamsamak	صنامسامق
sınamsık	صنامسيق
sınamak	صنامق
zımpara	صنپاره
sand	صند
sandal	صندال
sandalcı	صندالجي
Sındırgı	صندرغي
Sandal, sandal	صندل
Sandallı	صنداللو
sandalye	صندليه
sandık	صندوق
Sandıklı	صندوقلو
sanduka	صندوقه
sandalus	صندولوس
sand	صنط
sınır	صنور
su	صو
savat	صوات
suvarmak	صوارمق
suvarım	صواريم
savak	صواق
sop	صوب
soba	صوبا
Sobice	صوبيجه
supara	صوپره
sopa	صوپه
sopalı	صوپه لو
suç	صوج
suçsuz	صوجسز
suçsuzluk	صوجسزلق
suçlu	صوجلو
sucuk	صوجوق
Suçava	صوچاوه
soda	صوده
Sur	صور
sorak	صوراق
soruşturmak	صورشدرمق

sırasız	صره سز
sıralı	صره لو
sırıtkan	صريتغان
sırıtmak	صريتمق
sırıtma	صريتمه
sırık	صريق
sırıkçı	صريقجي
sırım	صريم
Sait	صعيد
Soğd	صغد
Soğdî	صغدي
Sığla	صغله
Sağman	صغمان
sıfat	صفت
Safed	صفد
safra	صفرا
safra	صفره
Safakas	صفقس
sakağı	صقاغي
sakak	صقاق
sakal	صقال
sakallı	صقاللو
saksağan	صقساغان
saksı	صقسي
sansar	صكسار
samsun	صكسون
samsuncu	صكسونجي
sıla	صلا
salabron	صلابرون
salaborina	صلابورينه
salahur	صلاحور
Salâhiye	صلاحيه
salahur	صلاخور
salaş	صلاش
salaşpur	صلاشپور
salata	صلاطه
Salamrımnık	صلامريمنق
salamura	صلاموره
salt, Salt	صلت
Samako	صماقو
Samakocuk	صماقوجق
saman	صمان
samanlık	صمانلق

sığlık	صيغلق
sığmak	صيغمق
sığınmak	صيغنمق
sığınacak	صيغنه جق
Sığacık	صيغه جق
sığır	صيغير
sığırtmaç	صيغيرتماج
sığırcık	صيغيرجق
sığırsıpa	صيغيرصپا
sığırlık	صيغيرلق
sığın	صيغين
sık	صيق
sıkıştırmak	صيقشدرمق
sıkışmak	صيقشمق
sıklaşmak	صيقلاشمق
sıklam	صيقلام
sıklamak	صيقلامق
sıklanmak	صيقلانمق
sıklık	صيقلق
sıkılmak	صيقلمق
sıkmak	صيقمق
sıkma	صيقمه
sıkıntı	صيقندي
sıkınmak	صيقنمق
sıkı	صيقي
sıkılamak	صيقيلامق
sımak	صيمق
sınar	صينار
sınamak	صينامق
Sındırgı	صيندرغي
sındırmak	صيندرمق
sındı	صيندي
sınmak	صينمق
sınık	صينيق
sıva	صيوا
sıvacı	صيواجي
sıvaşmak	صيواشمق
sıvamak	صيوامق
sıvama	صيوامه
sıvanmak	صيوانمق
sıvışık	صيوشيق
sıvık	صيويق

sungur, Sungur	صونغور
sonmak, sunmak	صونمق
Sonissa	صونيسا
soy	صوي
soytarı	صويتاري
soysuz	صويسز
soysuzluk	صويسزلق
soygun	صويغون
soygunluk	صويغونلق
soyga	صويغه
soyulmak	صويلمق
soymantı	صويماندي
soymak	صويمق
soymuk	صويموق
soyunmak	صوينمق
sıçan	صيچان
sıçtırmak	صيچدرمق
sıçılmak	صيچلمق
sıçmak	صيچمق
Sayda	صيدا
sıyırtmak	صيرتمق
sıyrılmak	صيرلمق
sıyırmak	صيرمق
sırma	صيرمه
sıyrıntı	صيرندي
sıyrık	صيريق
sızdırmak	صيزدرمق
sızlatmak	صيزلاتمق
sızlamak	صيزلامق
sızlanmak	صيزلانمق
sızıltı	صيزلدي
sızmak	صيزمق
sızıntı	صيزندي
sızı	صيزي
sıska	صيسقه
sıskalık	صيسقه لق
sığ	صيغ
sıvamak	صيغامق
sıvanmak	صيغانمق
sığdırmak	صيغدرمق
sığza	صيغزه
sığışmak	صيغشمق

sokulmak	صوقلمق
sokman	صوقمان
sokmak	صوقمق
sokur	صوقور
Sokul	صوقول
sokum	صوقوم
Sokvini	صوقويني
son	صوك
sonra	صوكره
sonrası	صوكره سي
sonraki	صوكره كي
sonsuz	صوكسز
sol	صول
sulatmak	صولاتمق
solak	صولاق
sulamak	صولامق
sulandırmak	صولاندرمق
sulanmak	صولانمق
soltat	صولتات
sulfata	صولفاتو
sulak	صولق
solmak	صولمق
sulu	صولو
solutmak	صولوتمق
suluca	صولوجه
solugan	صولوغان
soluk, suluk	صولوق
soluklanmak	صولوقلانمق
solumak	صولومق
soluk	صوليق
som	صوم
somat	صوماط
somak	صوماق
somaki	صوماكي
somurtmak	صومرتمق
somurdanmak	صومردانمق
somurmak	صومرمق
somun	صومون
Soma, soma	صومه
suntıraç	صونتراش
sundurmak	صوندرمق
sundurma	صوندرمه
suntur	صونطور

Dazkır	طازقير
dazlak	طازلاق
tazı	طازى
tas	طاس
taslak	طاسلاق
taslakçı	طاسلاقجي
taslamak	طاسلامق
Tasoz	طاسوز
dış, taş	طاش
Taşabat	طاش اباد
taşalmak	طاشالمق
Taşil	طاش ايل
taşırmak	طاشرمق
taşkın	طاشقين
taşkınlık	طاشقينلق
Taşkent	طاشكند
Taşköprü	طاشكوپري
taşlamak	طاشلامق
taşlık	طاشلق
Taşlıca	طاشليجه
taşmak	طاشمق
taşım	طاشيم
taşımak	طاشيمق
taşınmak	طاشينمق
tatula	طاطوله
Dağ, dağ	طاغ
dağar	طاغار
Dağardı	طاغ اردي
dağıtmak	طاغتمق
dağıtıcı	طاغديجي
dağırcan	طاغرجان
Dağistan	طاغستان
dağlık	طاغلق
dağılmak	طاغلمق
Dağ Marmarası	طاغ مرمره سي
dağınmak	طاغنمق
tavuk	طاغوق
dagî	طاغي
dağın	طاغين
dağınık	طاغينيق
tak	طاق
takatuka	طاقاطوقه

tat, Tat	طات
tatavi	طاتاوي
tattırmak	طاتدرمق
tatsız	طاتسز
tatsızlanmak	طاتسزلانمق
tatsızlık	طاتسزلق
tatlamak	طاتلامق
tatlanmak	طاتلانمق
tatlı	طاتلو
tatlıcı	طاتلوجي
tatlılık	طاتلولق
tatmak	طاتمق
tatma	طاتمه
tatık	طاتيق
dadandırmak	طاداندرمق
dadanmak	طادانمق
Daday, taday	طاداي
Daday Eflâni	طاداي افلاني
tahin	طاحين
dar	طار
daralmak	طارالمق
tartaklamak	طارتاقلامق
tartışmak	طارتشمق
tartkı	طارتقي
tartılmak	طارتلمق
tartmak	طارتمق
tartı	طارتي
tartıcı	طارتيجي
tartılı	طارتيلو
tarçınî	طارچيني
dardağan	طارطغان
dargın	طارغين
darginlık	طارغينلق
darlaşmak	طارلاشمق
darlanmak	طارلانمق
darlık	طارلق
darılmak	طارلمق
darlanmak	طارلنمق
dara	طاره
daracık	طاره جق
daradar	طاره طار
daz	طاز
dazar	طازر

ض

zad	ض
zabit	ضابط
zabıta	ضابطه
zayi	ضايع
zapt	ضبط
zıt	ضد
zıtçı	ضدجي
darp	ضرب
darphane	ضربخانه
darpzen	ضربزن
zarar	ضرر
zararsız	ضررسز
zararlı	ضررلو
zart zort	ضرط ضورط
zaruret	ضرورت
ziyafet	ضيافت

ط

tı	ط
tabak	طاباق
taban	طابان
tabur	طابور
tabya	طابيه
taptırmak	طاپدرمق
tapıştırmak	طاپشدرمق
tapşırmak	طاپشرمق
tapkur	طاپقور
tapılga	طاپلغه
tapmak	طاپمق
tapınmak	طاپنمق
tapınma	طاپنمه
tapınıcı	طاپنيجي
tapınış	طاپنيش
tapu	طاپو

tavşan	طاوشان	dalmak	طالق	takav	طاقاو
tavuşmak	طاوشمق	dalya	طاليا	takavcı	طاقاوجي
davul	طاول	dalyan	طاليان	taktuk	طاقتوق
tavlamak	طاولامق	dalyancı	طاليانجي	takır	طاقر
tavlanmak	طاولانمق	dalıç	طاليج	takırdamak	طاقردامق
tavulga	طاولغه	talika	طاليقه	takırtı	طاقردي
tavlum	طاولم	talyun	طاليون	takla	طاقلاق
davlumbaz	طاولمباز	dalya	طاليه	takıldak	طاقلداق
tavlı	طاولو	dam	طام	takılmak	طاقلمق
tavlun	طاولون	tamat	طامات	takmak	طاقمق
tavla	طاوله	damar	طامار	takınmak	طاقنمق
tay	طاي	damarsız	طامارسز	takur	طاقور
dayatmak	طاياتمق	damak	طاماق	takoz	طاقوز
dayak	طاياق	damşımak	طامشيمق	taka	طاقه
dayalı	طايالو	damga	طامغه	takamaka	طاقه ماقه
dayamak	طايامق	damgacı	طامغه جي	takım	طاقيم
dayangaç	طايانغاج	damgalamak	طامغه لامق	takke	طاقيه
dayanmak	طايانمق	damgalı	طامغه لو	tan	طاك
dayanık	طايانيق	damla	طاملا	danışık	طاكشيق
Tayif	طايف	damlatmak	طاملاتمق	tanmak	طاكمق
taylak	طايلاق	damlalık	طاملالق	dal	طال
taylun	طايلون	damlamak	طاملامق	talep	طالاب
dadı	طايه	tamu	طامو	talapsımak	طالابسيمق
dayı	طايي	damız	طاميز	talabık	طالابيق
dayılık	طاييلق	damızlık	طاميزلق	talabımak	طالابيمق
tıp	طب	dana	طانا	talaş	طالاش
tabak	طباق	tantun	طان طون	dalaşman	طالاشمان
tabaklamak	طباقلامق	dangalak	طانغالاق	dalaşmak	طالاشمق
taban	طبان	tanıklık	طانقلق	dalak	طالاق
tabanca	طبانجه	tanıtmak	طانيتمق	Dalaman	طالامان
tabansız	طبانسز	tanışmak	طانيشمق	dalamak	طالامق
tabanlı, Tabanlı	طبانلو	tanık	طانيق	Dalama	طالامه
		tanımamak	طانيمامق	talan	طالان
tıbhane	طبخانه	tanımak	طانيمق	daldırmak	طالدرمق
Tabarsuk	طبرسوق	tanınmak	طانينمق	daldırma	طالدرمه
Taberiye	طبريه	tav	طاو	daltaban	طال طبان
tıpırtı	طپردي	davar	طاوار	dalga	طالغه
tapa	طپه	tavan	طاوان	dalgalanmak	طالغه لانمق
Taha	طحا	tavcı	طاوجي	dalgıç	طالغيج
dehre	طحره	Tavurga	طاورغه	dalgıç	طالغيش
Tahta	طحطا	tavus	طاوس	dalgın	طالغين
tahıl	طخل	Tavusker	طاوسكر	dalgınlık	طالغينلق
tır	طر	tavuş	طاوش	dalkavuk	طال قاغوق

talaz	طلاز	turfanda	طرفنده	tırabzan	طرابزان
Talha	طلخا	turfandacı	طرفنده جي	tırabzanî	طرابزاني
tam	طم	turfandalık	طرفنده لق	Trablus	طرابلس
damar	طمار	turfa	طرفه	trapeze	طراپزه
damak	طماق	tırk	طرق	trapsal	طراپسال
Tamgaç	طمغاج	tırkaz	طرقاز	taratmak	طراتمق
damga	طمغه	tırkazlamak	طرقازله مق	tarator, Tarator	طراتور
damla	طمله	tırmaşmak	طرماشمق	trahonya	طراخونيه
tın	طن	tırmalamak	طرمالامق	Tarahya	طراخيه
dana	طنا	tırmamak	طرمامق	taraz, Taraz	طراز
danaburnu	طنابوروني	tırmanmak	طرمانمق	tarazlanmak	طرازلانمق
tannaz, tınaz	طناز	tırmık	طرميق	Taragay Adası	طراغاي اطه يس
tambur	طنبور	tırmıklamak	طرميقلامق	tarak, tırak	طراق
tamburî	طنبوري	tırnak	طرناق	taraklamak	طراقلامق
Tanca	طنجه	Tırnovi	طرنوي	taraklı	طراقلو
Tanta	طنطا	tırıl	طريل	Taraklıborlu	طراقلوبورلي
tıngır	طنغر	dızlatmak	طزلاتمق	Taraklı Yenice	طراقلويكيجه
tıngırtı	طنغردي	dızlak	طزلاق	taramak	طرامق
tıngıldamak	طنغلدامق	dızman	طزمان	tramola	طراموله
tangadak	طنغه داق	tıs	طس	trampa	طرانپه
tınlamak	طنلامق	tıskırmak	طسقرمق	tarandı	طراندي
tınmaz	طنمز	tıslamak	طسلامق	tırank	طرانق
tınmak	طنمق	tasma	طسمه	Tıravna	طراونه
davar	طوار	taş	طش	Trabzon	طربزون
Tavas	طواس	taşra	طشره	tarpan, tırpan	طرپان
duvak	طواق	taşralık	طشره لق	tırpana	طرپانه
taval	طوال	taşralı	طشره لو	tarpuş	طرپوش
tavan	طوان	dağar	طغار	tırtad	طرتاد
top	طوب	dağarcık	طغارجق	tartaklamak	طرتاقلامق
torba	طوبره	tuğra	طغرا	tartkı	طرتقي
top	طوپ	taflan	طفلان	tırtıl	طرتل
topaç	طوپاچ	tıfli	طفلي	tartılmak	طرتلمق
toparlamak	طوپارلامق	Tafile	طفيله	tartmak	طرتمق
topak	طوپاق	tık	طق	tartı	طرتي
topal	طوپال	takamaka	طقامقا	tartıcı	طرتيجي
topalak	طوپالاق	doksan	طقسان	tartılı	طرتيلي
topallamak	طوپاللامق	takuca	طقوجه	tarh	طرح
topallık	طوپاللق	dokuz	طقوز	Tarhala	طرخاله
Topçu	طوپجي	dokuma	طقومه	tarhun	طرخون
toptan	طوپدن	tanrı	طكري	Tarsus	طرسوس
tophane	طوپخانه	tanrılık	طكريلق	dardağan	طرطغان
toprak	طوپراق	talabımak	طلابيمق	tartura	طرطوره
Toprakkale	طوپراق قلعه	talapsımak	طلاپسيمق	Tartus	طرطوس

durmak	طورمق
durma	طورمه
tornavida	طورناويد
Torno, torno	طورنو
torna, turna	طورنه
duru	طورو
duruş	طوروش
doruk	طوروق
doruklamak	طوروقلامق
Torul	طورول
durultmak	طورلتمق
durulmak	طورولمق
torun	طورون
tura	طوره
durağan, Durağan	طوره غان
durakalmak	طوره قالمق
duramamak	طوره مامق
doru	طوري
durucak	طوريجق
duruş	طوريش
torik	طوريق
torina	طورينه
toz, tuz	طوز
tuzak	طوزاق
tuzlamak	طوزلامق
tuzlama	طوزلامه
tuzluk	طوزلق
tuzlu	طوزلو
tuzla, Tuzla	طوزله
tos	طوس
tosbağa	طوسباغه
Toska	طوسقه
Toskalık	طوسقه لق
tosun	طوسون
tosuncuk	طوسونجق
Tosya	طوسيه
toşarmak	طوشارمق
tavşan	طوشان
Tavşancıl, tavşancıl	طوشانجيل
tavşanlamak	طوشانلامق
Tavşanlı	طوشانلو
tunç	طوج
toca	طوجه
dudak	طوداق
Tudurgu, tudurgu	طودرغي
dur, Tor, tor, tur	طور
turaç	طوراج
durağan	طوراغان
durak, turak	طوراق
duraklamak	طوراقلامق
toraman	طورامان
duran, Turan	طوران
davrandırmak	طوراندرمق
davranmak	طورانمق
davranma	طورانمه
davranış	طورانيش
turp	طورب
torbalanmak	طوربه لانمق
torpil	طورپيل
Tortum	طورتوم
tortu	طورتي
tortulu	طورتيلو
durdurmak	طوردرمق
Turhal	طورخال
dursun	طورسون
duruşmak	طورشمق
dur tut	طورطوت
turgay	طورغاي
turgu	طورغو
Turgut	طورغود
Turgutlu	طورغودلو
turgurmak	طورغورمق
durgun	طورغون
durgunluk	طورغونلق
turfanda	طورفنده
turfandalık	طورفنده لق
turfa	طورفه
Torul	طورل
torlak	طورلاق
turlamak	طورلامق
durulmak	طورلمق
Torla	طورله
topraklamak	طوپراقلامق
topraklı	طوپراقلو
topla	طوپلا
toplaşmak	طوپلاشمق
toplamak	طوپلامق
toplanmak	طوپلانمق
toplu	طوپلو
toplu iğne	طوپلوايگنه
topuz	طوپوز
topuk	طوپوق
dut	طوت
tutar	طوتار
tutarak	طوتاراق
Tutarkan	طوتارقان
tutaş	طوتاش
tutak	طوتاق
tutam	طوتام
tutamak	طوتامق
tutamaksız	طوتامقسز
tutamlamak	طوتاملامق
tutturmak	طوتدرمق
tutrakan	طوتراقان
Tutarkan	طوترقان
tutsak	طوتساق
tutuşturmak	طوتشدرمق
tutuşmak	طوتشمق
tutuşma	طوتشمه
tutkal	طوتقال
tutkun	طوتقون
tutulmamak	طوتلمامق
tutulmak	طوتلمق
tutulma	طوتلمه
tutmaç	طوتماج
tutmamak	طوتمامق
tutmak	طوتمق
tutunmamış	طوتنمامش
tutunmak	طوتنمق
tutunuş	طوتنيش
tutu	طوتو
tutuk	طوتوق
tutukluk	طوتوقلق
tutum	طوتوم
tuta	طوته

dolma	طوله
dolu	طولو
tolos	طولوس
tuluk	طولوق
tulum	طولوم
tulumba	طولومبه
tulumbacı	طولومبه جي
dolun, tulun	طولون
tum	طوم
domates	طوماته
tomar	طومار
Tomariçe	طوماريجه
dumağı	طوماغو
tumaga	طوماغه
tomak	طوماق
domalan	طومالان
domalmak	طومالمق
Domaliç, domaliç	طومماليج
tuman	طومان
Domaniç	طومانيج
tump	طومب
tumbadız	طومباديز
tombaz	طومباز
tombak	طومباق
tombalak	طومبالاق
dombay	طومباي
tombul	طومبول
tomurcuk	طومروجاق
tomruk	طومروق
tomruklanmak	طومروقلانمق
tumşurmak	طومشرمق
tumuşmak	طومشمق
tumşuk	طومشوق
Tomoriçe	طوموريجه
tomyolya	طوموليه
don	طون
donatmak	طوناتمق
donanmak	طونانمق
donanma	طونانمه
tunç	طونج
Tunca	طونجه
doncumak	طونجيمق
dokunak	طوقوناق
dokundurmak	طوقوندرمق
dokunmak	طوقونمق
dokunur	طوقونور
toka	طوقه
don	طوك
doncumak	طوكجيمق
dondurmak	طوكدرمق
dondurma	طوكدرمه
donra	طوكره
domuzlan	طوكزلان
donmak	طوكمق
domuz, Domuz	طوكوز
donuk	طوكوق
donuklanmak	طوكوقلانمق
don yağı	طوك ياغي
dul	طول
dolap	طولاب
dolaş	طولاش
dolaştırmak	طولاشدرمق
dolaşmak	طولاشمق
dolaşık	طولاشيق
dolak	طولاق
dolam	طولام
dolamak	طولامق
dolama	طولامه
dolamık	طولاميق
dolan	طولان
dolambaç	طولانباج
dolandırmak	طولاندرمق
dolandırıcı	طولاندريجي
dolangaç	طولانغج
dolanmak	طولانمق
dolanı	طولاني
dolayı	طولايي
Tulçu	طولچي
duldalanmak	طولدالانمق
doldurmak	طولدرمق
dolgun	طولغون
dolgunluk	طولغونلق
dulluk	طوللق
dolmuş	طولمش
dolmak	طولمق
dudu	طوطي
tuğ	طوغ
doğan	طوغان
Doğanhisar	طوغانحصار
doğratmak	طوغراتمق
doğram	طوغرام
doğramak	طوغرامق
doğrama	طوغرامه
doğramacı	طوغرامه جي
doğurtmak	طوغرتمق
doğurgan	طوغرغان
doğurmak	طوغرمق
doğurma	طوغرمه
tuğra	طوغره
doğru	طوغري
doğrulamak	طوغريلامق
doğrultmak	طوغريلتمق
doğruluk	طوغريلق
doğrulmak	طوغريلمق
tuğluğa	طوغلغه
tuğla	طوغله
doğmak	طوغمق
doğma	طوغمه
doğu	طوغو
doğuş	طوغوش
doğuşlu	طوغوشلو
tufan	طوفان
tok	طوق
tokaç	طوقاج
Tokat, tokat	طوقات
toktamış	طوقتامش
toktamak	طوقتامق
tokluk	طوقلق
toklu	طوقلو
tokmak	طوقماق
dokutmak	طوقوتمق
dokuncun	طوقورجين
dokuz	طوقوز
tokuşturmak	طوقوشدرمق
tokuşmak	طوقوشمق
tokuşma	طوقوشمه
dokumak	طوقومق
dokuma	طوقومه

arza	عرضه
Arnun	عرنون
Ariş	عريش
Azaz	عزاز
Azban	عزبان
Uzeyr	عزير
Aziziye	عزيزيه
Azye	عزيه
aselbent	عسلبند
Asir	عسير
Uşak	عشاق
Aşudi	عشودي
aside	عصيده
Akra	عقره
Akkâ	عكا
Akke	عكه
Alanya	علائيه
Alat	علات
allem kullem	علم قلم
alev	علو
İmadiye	عماديه
İmare	عماره
Umman	عمان
amu	عمو
Amik	عميق
hünnap	عناب
inat	عناد
İnebe	عنبه
entari	عنترى
anzarot	عنزروت
Unne	عنه
Avrat alanı	عورت الاني
Avrathisarı	عورت حصارى
Antep	عينتاب
ayvaz	عيواض

غ

gayın	غ
Gabrova	غابروه

ظ

zı	ظ
Zarzis	ظرزيس
Zılleteyn	طلتين
Zamantı	ظمانتي
Zanzur	ظنزور

ع

ayın	ع
Adilcevaz	عادلجواز
Aşıklar	عاشقلر
Asi	عاصى
aba	عبا
abdüllezîz	عبدالذيذ
abdüsselâm	عبدالسلام
Osmanpazarı	عثمان بازارى
Osmancık	عثمانجق
Osmanlı	عثمانلو
Osmaniye	عثمانيه
ace'l-acayib	عجلعجايب
Aclun	عجلون
Acem	عجم
Acemistan	عجمستان
acemi	عجمي
acuze	عجوزه
Acîlât	عجيلات
adliye, Adliye	عدليه
adûl	عدول
adin	عدين
Irak	عراق
Arap	عرب
Arabistan	عربستان
Arabsun	عربسون
Arapkir	عربكير
araba	عربه

tonilâto	طونلاته
donluk	طونلق
tonos	طونوس
Tuna	طونه
toy	طوي
Doyran	طويران
duyurmamak	طويرمامق
doyurmak, duyurmak	طويرمق
toygar	طويغار
duygu	طويغو
duygusuz	طويغوسز
duygulu	طويغولو
doygun, toygun	طويغون
doygunluk	طويغونلق
toyluk	طويلق
duyulmak	طويلمق
doymak, duymak	طويمق
toynak	طويناق
doyum	طويوم
doyumluk	طويوملق
doyunmak	طويونمق
dayanılmaz	طيانلمز
tık	طيق
tıkaç	طيقاج
tıkalı	طيقالو
tıkamak	طيقامق
tıkanmak	طيقانمق
tıkanık	طيقانيق
tıkanıklık	طيقانيقلق
tıksırmak	طيقسرمق
tıkıştırmak	طيقشدرمق
tıkılmak	طيقلمق
tıkmak	طيقمق
tıknaz	طيقناز
tıkalı	طيقه لو
tıkız	طيقيز
tınka	طينقه

kavgacı	غوغاجي
guguk	غوغوق
Golos	غولوس
gomalastik	غومالاستق
gomalak	غومالاقه
gomana	غومنه
gonbot	غونبوط
gıcır	غيجر
gıcrı	غيجري
gıcırdamak	غيجردامق
gıcı	غيجي
gıcık	غيجيق
gıcımak	غيجيمق
gıdık	غيديق
gıdıklamak	غيديقلامق

ف

fa	ف
fabrika	فابريقه
Fatsa	فاتسه
fatura	فاتوره
faça	فاچه
farab	فاراب
faraş	فاراش
faraşî	فاراشي
Fars	فارس
farsi	فارسي
Farsküd	فارسكود
farfara	فارفاره
farımak	فاريمق
fas	فاس
fasta	فاسته
faşır	فاشر
fısıltı	فاصلدى
Fazıllar	فاضللر
fak	فاق
fakfon	فاقفون
fan fan	فاك فاك
Falçı	فالچي

gırgırışmak	غرغرشمق
gargara	غرغره
gargari	غرغري
gırlamak	غرلامق
gırlıkaç	غرلقاج
kuruş	غروش
gıryan	غريان
grive	غريوه
gazete	عزته
gazetehane	غزته خانه
gazel	غزل
gazellenmek	غزللمنك
Gazne	غزنه
Gazvi	غزوي
gazze	غزه
kaşağı	غشاغو
gagalamak	غغالامق
Gafriyad	غفرياد
Kalas	غلاص
Galamuç	غلاموج
kalbur	غلبور
galdır	غلدر
Galata	غلطه
Galos	غلوس
goncacı	غنچه جي
gavata	غواطه
gube	غوبه
gocuk	غوجوق
gorcata	غورجاطه
Gurcu	غورجي
gurgur	غورغور
gurlamak	غورلامق
Gurguşufca	غورغوشفجه
gurk	غورق
gurklamak	غورقلامق
gurlamak	غورلامق
guruldamak	غورلدامق
goril	غورللا
guz	غوز
Gusine	غوسينه
guşe	غوشه
Gavta	غوطه
kavga	غوغا

gabya	غابيه
gacır	غاجر
gaco	غاجو
Gaçko	غاچقو
garcan	غارجان
vardiya	غارديا
gardiyan	غارديان
Gardiçe	غارديچه
Gardik	غارديك
gaz	غاز
Gazi Bey	غازى بك
gaziye	غازيه
gaga	غاغا
Gal	غال
galoş	غالوش
Galiçya	غاليچا
Galisya	غاليسيا
Gamid	غامد
gamba	غامبه
ganga	غانغه
Ganus	غانوس
gayda	غايده
gabla	غبلا
Gable	غبله
Gacar, gacır	غجر
Gadamis	غدامس
Gadve	غدوه
kurabiye	غرابيه
Grah	غراخ
grat	غراد
Gratçaça	غرادچاچا
Gratçayniçe	غرادچاينيچه
gradışka	غرادشقه
gradina	غرادينه
grandi	غراندي
Grahova	غراهوه
Garbi	غربي
Garbiye	غربيه
gırt	غرت
gırtlak	غرتلاق
Garzan	غرزان
gargaş	غرغاش
gargar, gırgır	غرغر

fişeklik	فشنكلك	fermeneci	فرمنه جي	faliz	فاليز
fişne	فشنه	ferma	فرمه	falyanos	فاليونوس
fıs	فص	Frenk	فرنك	falya	فاليه
fısır fısır	فصرفصر	frenkhane	فرنك خانه	Fampa	فامپه
fıslaşmak	فصلاشمق	Frengistan	فرنكستان	familya	فامليا
fıslamak	فصلامق	frengî	فرنكي	fanta	فانته
fısıldaşmak	فصلداشمق	fırın	فرون	fantazya	فانطازيه
fısıldamak	فصلدامق	fırınlatmak	فرونلاتمق	fanilâ	فانله
fasulye	فصوليه	fire	فره	fanus	فانوس
fazla	فضله	Ferecik	فره جك	fanımak	فانيمق
fık	فق	Ferik	فريق	fanya	فانيه
fikari	فقاري	ferik	فريك	fayton	فايطون
fıkır	فقر	fırıl	فريل	fit	فت
fıkırdamak	فقردامق	fırıldatmak	فريلداتمق	Feth-i İslâm	فتح اسلام
fıklamak	فقلامق	fırıldak	فريلداق	fitlemek	فتله مك
faki, fıkı	فقي	fırıldamak	فريلدامق	fidan	فدان
filâriz	فلارز	fırıldanmak	فريلدانمق	fidanlık	فدانلق
eflâtun	فلاطون	fırıl fırıl	فريل فريل	fır	فر
eflâtunî	فلاطوني	fizan	فزان	Fırat	فرات
falaka	فلاقه	fes, Fes	فس	ferace	فراجه
falakalı	فلاقه لو	fistan	فستان	francala	فرانجله
fılamur	فلامور	fıstık	فستق	Fransız	فرانسز
flâma	فلامه	fıstıkî	فستقي	Fransızca	فرانسزجه
falan	فلان	festekiz	فستكيز	fransa	فرانسه
filândra	فلاندره	fesçi	فسجي	frank, Frank	فرانقه
filânderi	فلاندري	feshane	فسخانه	frankoporto	فرانقوبورده
filânila	فلانله	fıskiye	فسقيه	fırça	فرچه
Filibe	فلبه	fisket	فسكت	fırçalamak	فرچه لامق
Filibecik	فلبه جك	fiske	فسكه	fırdöndü	فردوندي
fincan	فلجان	fesleğen	فسلكن	fireze	فرزه
feldmareşal	فلدمارشال	Fesleke	فسلكه	Ferşut	فرشوط
Filistin	فلسطين	fesle	فسله	fırsat	فرصنت
feliskin	فلسكين	fışırdamak	فشردامق	fırt, Fırt	فرط
fülfülşahı	فلفل شاهي	fışfış	فش فش	Fırtmaaşami	فرط مع شامي
felfelek	فلفلك	fışkırtmak	فشقرتمق	Fergana	فرغانه
filki	فلكي	fışkırık	فشقريق	fırfırı	فرفري
fillenmek	فللنمك	fışka	فشقه	fırkate	فرفته
Felemenk	فلمنك	fışkı	فشقي	fırlak	فرلاق
Felemenk-i Cedit	فلمنك جديد	fışkılık	فشقيلق	fırlamak	فرلامق
		fışkın	فشقين	fırlanmak	فرلانمق
filinta	فلنطه	fışıldamak	فشلدامق	fırlayış	فرلايش
filenk	فلنك	fışnamak	فشنامق	farmason	فرماصون
flûrcin	فلورجين	fişek	فشنك	fermene	فرمنه

kabarcık	قابارجق	fokur	فوقور	filori	فلوري
kabarmak	قابارمق	fol, ful	فول	filorin	فلورين
kabara	قاباره	folluk	فوللق	filorine	فلورينه
kabarık	قاباريق	fulya	فوليا	flûrya	فلوريه
kabak	قاباق	fondo	فوندو	füluk	فلوق
kaban	قابان	funda	فونده	füluka	فلوقه
kapçık	قابجق	fındık	فونديق	filiz	فليز
kapçak	قابچاق	fındıkçı	فونديقجي	filizlenmek	فليزلنمك
kabran	قابران	fındıkî	فونديقي	filizlemek	فليزله مك
kaplı	قابلو	fünye	فونيه	fılık	فليق
kaplumbağa	قابلوباغه	Fuh	فوه	fener	فنار
kaplıca	قابلوجه	fiy	في	Fenerfersale	فنارفرساله
kaburga	قابورغه	foya	فويا	Fenaris	فنارس
kabuk	قابوق	fit	فيت	fincan	فنجان
kabuklanmak	قابوقلانمق	fide	فيده	fent	فند
kabuklu	قابوقلو	fidelemek	فيده له مك	fendî	فندي
kapal	قاپال	firuze	فيروزه	fenek	فنك
kaballanmak	قاپاللانمق	fizyoloji	فيزيولوجي	fingir	فنكر
kapalmak	قاپالمق	fık	فيق	Finike	فنيكه
kapamak	قاپامق	fiğ	فيك	Fevbas	فوباس
kapan	قاپان	filât	فيلات	Foça	فوچه
kaptan	قاپتان	filâdur	فيلادور	fıçı	فوچي
kaptırmak	قاپدرمق	filmüz	فيلموز	fıçıcı	فوچيجي
kapsül	قاپسول	filinüz	فيلنوز	fodra	فودره
kapış	قاپش	filo	فيلو	fodul	فودول
kapıştırmak	قاپشدرمق	filozof	فيلوصوف	fodla	فودله
kapışmak	قاپشمق	file	فيله	fora	فورا
kaplatmak	قاپلاتمق	Filyoz	فيليوز	fors	فورس
kaplamak	قاپلامق	fino	فينو	fors	فورص
kaplama	قاپلامه	Feyum	فيوم	forsmajör	فورصماژور
kaplan, Kaplan	قاپلان			forsa	فورصه
kaplanmak	قاپلانمق			fırtına	فورطنه
kapılmak	قاپلمق			firkete	فوركته
kapala	قاپله		**ق**	forma	فورمه
kaplıca	قاپليجه			foroz	فوروز
kapmak	قاپمق			fosfor	فوسفور
kapı	قاپو	kaf	ق	fos	فوص
kaput	قاپوت	ka	قا	fosur	فوصور
kapısız	قاپوسز	kaan	قاأن	fotoğraf	فوطوغرافى
kapuska	قاپوسغه	kap	قاب	fota, futa	فوطه
kapıdağı	قاپوطاغي	kaba	قابا	foga	فوغه
kapona	قاپونه	kabartmak	قابارتمق	fokurdamak	فوقردامق
kapıcı	قاپيجي	kabartma	قابارتمه	fokurtu	فوقردي

kargış	قارغيش	karaca	قاراجه	kat	قات
kargılık	قارغيلق	karagı	قاراغي	katalpa	قاتالپا
kargımak	قارغيمق	karamandola	قارامندوله	katır kutur	قاترقوتور
kargın	قارغين	karbon	قاربون	katkala	قات قاله
karfiçe	قارفيجه	karpuz	قارپوز	katla	قاتلا
karlık	قارلق	Karpuzlu	قارپوزلو	katlamak	قاتلامق
karlı	قارلو	kart	قارت	katlama	قاتلامه
Karlofça	قارلوفجه	kartal, Kartal	قارتال	katlandırmak	قاتلاندرمق
Karlova	قارلوه	kartalmak	قارتالمق	katlanmak	قاتلانمق
Karlıeli	قارلي ايلي	kartuk	قارتوق	katılmak	قاتلمق
karmaştırmak	قارماشدرمق	kartaloz	قارتولوز	katmer	قاتمر
karmaşmak	قارماشمق	karta	قارته	katmak	قاتمق
karmak	قارمق	karç	قارچ	katma	قاتمه
karmuk	قارموق	karcığar	قارچغار	katolik	قاتوليك
karmık	قارميق	karhane	قارخانه	katı	قاتي
kardeş	قارنداش	karşan	قارشان	katıgan	قاتيغان
kardeşlik	قارنداشلق	karıştıran	قارشدران	katık	قاتيق
karuça	قاروچه	karıştırmak	قارشدرمق	katıksız	قاتيقسز
karumak	قارومق	karıştırıcı	قارشدريجي	katılık	قاتيلق
kara	قاره	karışmaz	قارشماز	katılmak	قاتيلمق
karı	قاري	karışmak	قارشمق	katım	قاتيم
karyağdı	قارياغدي	karşı, Karşı	قارشو	kacak	قاجاق
Karıpazarı	قاري بازاري	karşılaştırmak	قارشولاشدرمق	gacırdamak	قاجردامق
Kırış	قاريش	karşılaşmak	قارشولاشمق	kaçgöç	قاچ كوچ
karışlamak	قاريشلامق	karşılamak	قارشولامق	kaç	قاچ
karık	قاريق	karşılık	قارشولق	kaçar	قاچار
karılık	قاريلق	karşılıklı	قارشولقلو	kaçak	قاچاق
karımsı	قاريمسي	karşı	قارشي	kaçan	قاچان
karımak	قاريمق	karışık	قارشيق	kaçırmak	قاچرمق
karın	قارين	karışıklık	قارشيقلق	kaçışmak	قاچشمق
karınca	قارينجه	kars	قارص	kaçkın	قاچغين
karıncalanmak	قارينجه لانمق	karsak	قارصاق	kaçlık	قاچلق
karıntı	قاريندي	karsmak	قارصمق	kaçmak	قاچمق
karınlamak	قارينلامق	kargan	قارغان	kaçınmak	قاچنمق
karınlı	قارينلو	kargaşa	قارغشه	kaçamak	قاچه مق
karina	قارينه	kargaşalık	قارغشه لق	kaçık	قاچيق
Karyot	قاريوط	karga	قارغه	kaçın	قاچين
karyola	قاريوله	kargabaso	قارغه باصو	kadana	قادانه
kaz	قاز	kargaburun	قارغه بورون	kadırga	قادرغه
Kazabat	قازاباد	kargabüken	قارغه بوكن	kadın	قادين
kazak, Kazak	قازاق	kargacunda	قارغه جوندە	kadınlık	قادينلق
kazaklık	قازاقلق	kargafondo	قارغه فوندو	kar	قار
kazan, Kazan	قازان	kargı, Kargı	قارغي	kara	قارا

kalçın	قالچين	kasıntı	قاصندي	kazanç	قازانج
kaldırmak	قالدرمق	kasınmak	قاصنمق	kazançlı	قازانجلو
kaldırım	قالدريم	kasnı	قاصني	kazandırmak	قازاندرمق
kaleska	قالسقه	kasa	قاصه	kazanmak	قازانمق
kaltak	قالطاق	kasaranda	قاصه رانده	kazdırmak	قازدرمق
kalga	قالغه	kasık	قاصيق	Kazdağı	قازطاغي
kalkan	قالقان	katır	قاطر	kazel	قازل
kalkan otu	قالقان اوتي	katırcı	قاطرجي	kazlık	قازلق
Kalkandelen	قالقان دلن	Katırlı	قاطرلو	Kazlıgöl	قازلوگول
Kalkanlı	قالقانلو	kağış	قاغش	kazmak	قازمق
kaldırmak	قالقدرمق	kağşamak	قاغشامق	kazma	قازمه
kalkışmak	قالقشمق	kavukluk	قاغوقلق	kazmir	قازمير
kalkmak	قالقمق	Kaf	قاف	kazıttırmak	قازيتدرمق
kalkınmak	قالقنمقق	kak	قاق	kazıtmak	قازيتمق
kalkık	قالقيق	kakaç	قاقاج	kazıcı	قازيجي
kalkımak	قالقيمق	kakav	قاقاو	kazık	قازيق
kalamar	قالمار	kakarca	قاقرجه	kazıkçı	قازيقجي
Kalmak	قالماق	kakırdak	قاقرداق	kazıklık	قازيقلق
kalmakı	قالماقي	kakırdamak	قاقردامق	kazımak	قازيمق
kalmak	قالمق	kakıştırmak	قاقشدرمق	kazıntı	قازيندي
kalma	قاله	kakım	قاقم	kazıntılı	قازيندىلو
kalan	قالن	kakmak	قاقمق	kazınmak	قازينمق
kalıntı	قالندي	kakma	قاقمه	kastanyola	قاستانيوله
kalavra	قالوره	kakulâ	قاقوله	kaş, Kaş	قاش
kalavrahane	قالوره خانه	kaka	قاقه	kaşağı	قاشاغي
kalugan	قالوغان	kakalaşmak	قاقه لاشمق	kaşaklı	قاشاقلو
Kalufer	قالوفر	kakımak	قاقيمق	kaşamak	قاشامق
Kalonya	قالونيه	kan	قاك	kaşandırmak	قاشاندرمق
kala	قاله	kantarmak	قاكتارمق	kaşanmak	قاشانمق
kalemis	قاله مسك	kanırmak	قاكرمق	kaşan yeri	قاشان يري
kalık	قاليق	kanşar	قاكشار	kaşkaval	قاشقوال
kalikot	قاليقوت	kanlı, Kanlı	قاكلو	kaşmir	قاشمير
kalimyos	قاليمنوس	kanlıca	قاكليجه	kaşut	قاشوت
kalime	قاليمه	kal	قال	kaşık	قاشيق
kalın	قالين	kalak	قالاق	kaşıkçın	قاشيقجين
kalınlaşmak	قالينلاشمق	kalan	قالان	kaşımak	قاشيمق
kalınlık	قالينلق	kalay	قالاي	kaşınmak	قاشينمق
kalinos	قالينوس	kalaycı	قالايجي	kaşınma	قاشينمه
kalinis	قالينيس	kalaylamak	قالايلامق	kas	قاص
kalyon	قاليون	kaltaban	قالتابان	kasara	قاصاره
kalya	قاليه	kaltak	قالتاق	kasırga	قاصرغه
kamaşmak	قاماشمق	kalcı	قالجي	kasmak	قاصمق
kambiyal	قامبيال	kalça	قالچه	kasnak	قاصناق

kayrak	قايراق
kayrılmak	قايرلق
kayruk	قايروق
kayırıcı	قايريجي
kayısı	قايسي
kayış	قايش
kayışçı	قايشجي
kaytaz	قايطاز
kaygana	قايغنه
kaygı	قايغو
kaygırmak	قايغورمق
kaygısız	قايغوسز
kaygılı	قايغولو
kaygınmak	قايغينمق
kayık	قايق
kayıkçı	قايقجي
kayıkhane	قايقخانه
kaymaç	قايماچ
kaymak	قايماق
kaymaklanmak	قايماقلنمق
kaymak	قايمق
kayın	قاين
kaynatmak	قايناتمق
kaynaşmak	قاياشمق
kaynak	قاياق
kaynamak	قاينامق
kaynama	قاينامه
Kayı	قايي
kıp	قب
kabaca	قباجه
kabartma	قبارتمه
kabarcık	قبارجق
Kabartay	قبارطاي
kabarmak	قبارمق
kabara	قباره
kaba sapa	قباصبا
kabak	قباق
kabalık	قبالق
kaballamak	قباللامق
kabala	قباله
Kıbrıs	قبرس
Kıbrıscık	قبرسجق
Kıptî	قبطي
kanaviçe	قانويچه
kaniçe	قانيجه
kanıksamak	قانيقسه مق
kanımak	قانيمق
kav	قاو
kavara	قاواره
kavata	قاواطه
kavak, Kavak	قاواق
kaval	قاوال
kavut	قاوت
Kavçak	قاوچاق
kavramak	قاورامق
kavrayış	قاورايش
kavrulmak	قاورلق
kavurmaç	قاورماج
kavurmak	قاورمق
kavurma	قاورمه
kavza	قاوزه
kavşak	قاوشاق
kavuşturmak	قاوشدرمق
kavuşmak	قاوشمق
kavuk	قاوق
kavkaz	قاوقاز
kavkas	قاوقاس
kavlak	قاولاق
kavlamak	قاولامق
kavlıç	قاوليج
kavun	قاون
kavilya	قاويلا
kay	قاي
kaya	قايا
kayar	قايار
kayasa	قاياسا
kayan	قاياك
kayan, Kayan	قايان
kaypaş	قاياش
kaypak	قاياق
kaypak balık	قاياق بالق
kaypakçı	قاياقجي
kaydırak	قايدراق
kaydırmak	قايدرمق
kaydırma	قايدرمه
kayır	قاير
kambiyo	قامبيو
kamçı, Kamçı	قامچي
kamçılamak	قامچيلامق
kamarot	قامروت
kamara	قامره
kamaralı	قامره لو
kamu	قامو
kama	قامه
kamamak	قامه مق
kamış	قاميش
kamışçık	قاميشجق
kamışlık	قاميشلق
kan	قان
kanepe	قاناپه
kanara	قاناره
kanal	قانال
kanamak	قانامق
kanbel	قانبل
kambur	قانبور
kantarmak	قانتارمق
kantarma	قانتارمه
kanca	قانجه
kancabaş	قانجه باش
kancalamak	قانجه لامق
kancı	قانجي
kançıga	قانجيغه
kancık	قانجيق
kançılarya	قانچلاريه
kandırmak	قاندرمق
kandıra, Kandıra	قاندري
kandırı	
kandırıcı	قاندريجي
kandelis	قاندليس
kangal, Kangal	قانغال
kangren	قانغرينه
kanıkmak	قانقمق
kankımak	قانقيمق
kanlanmak	قانلانمق
kanlı	قانلو
kanlıca	قانليجه
kanmak	قانمق

kardeşlemek	قرداشلامق
karışmaz	قرشماز
kursak	قرصاق
kırk	قرق
Kırkağaç	قرق اغاج
karkara	قرقره
Kırkkilise	قرق كليسا
kırklamak	قرقلامق
kırklık	قرقلق
kırkmak	قرقمق
kırkma	قرقمه
kırkıntı	قرقندي
kırkı	قرقي،
kırkım	قرقيم
kırkımcı	قرقيمجي
kırlangıç	قرلانغج
kırlı kuşu	قرلي قوشي
karaman, Karaman	قرمان
kırımtartar	قرم طرطر
karnabit	قرنابيت
kırnak	قرناق
karınca	قرنجه
kardeş	قرنداش
karınsa	قرنصه
karanfil	قرنفيل
Karupa	قروپه
Karulaş	قرولش
karom	قروم
karumak	قرومق
Karuya	قرويا
kara	قره
Karaabat	قره اباد
Karaağaç	قره اغاج
Karabel	قره بل
Karaboculu	قره بوجيلو
Karaburun	قره بورون
Karapınar	قره بيكار
karaca	قره جه
Karacaova	قره جه اوه
Karacaşehir	قره جه شهر
Karacasu	قره جه صو
Karacadağ	قره جه طاغ
kurabiye	قرابيه
karaca	قراجه
karacı	قراجي
karartmak	قرارتمق
karartı	قرارتي
kararmak	قرارمق
kırası	قراسي
Karatova	قراطوه
karagat	قراغات
kırağı	قراغو
Karagoygoça	قراغويغچه
karagıı	قراغي
karanlık	قراكو
kral	قرال
karaltı	قرالدي
krallık	قراللق
kraliçe	قراليچه
Karaman	قرامان
karamtık	قرامتيق
karamuk	قراموق
kıranta	قرانته
karantina	قرانتينه
karantinahane	قرانتينه خانه
karavaş	قراواش
karavana	قراوانه
karavaş	قراوش
karakol	قراول
karakolhane	قراولخانه
karavelâ	قراوله
karavide	قراويده
Karayine	قرآينه
kırbaç	قرباج
kurban	قربان
kurbanlık	قربانلق
kırba	قربه
Karpas	قرپاس
kırpmak	قرپمق
kırpma	قرپمه
kırpıntı	قرپندي
kırpık	قرپيق
kartal	قرتال
Kırcova	قرجوه
kardeş	قرداش
kabuşan, Kabuşan	قبوشان
kabuk	قبوق
kabullenmek	قبوللانمق
kapatmak	قپاتمق
kapatma	قپاتمه
kaparoz	قپاروز
kaparozculuk	قپاروزجيلق
kapak	قپاق
kapaklı	قپاقلو
kapalı	قپالو
kapamak	قپامق
kapama	قپامه
kapamacı	قپامه جي
kapan	قپان
kapanca, Kapanca	قپانجه
kapaniçe	قپانيچه
kapanık	قپانيق
Kıpçak	قپچاق
kıpır	قپر
kıpırtı	قپردي
kıpmak	قپمق
kapıcı	قپوجي
kaptan	قپودان
kaporta	قپورطه
kapuska	قپوسقه
Kapıdağı	قپوطاغي
kıpık	قپيق
kat/kıt	قت
katakulli	قتاقوللي
kıtır	قتر
kıtırdamak	قتردامق
Katrin	قترين
Katur	قتور
katı	قتي
kıtık	قتيق
kadayıf	قدايف
Kudüs	قدس
kadife	قديفه
kır	قر
kıra, Kıra	قراء
karabina	قرابينه

kıf	قف
kaftan	قفتان
kafes	قفس
kafesî	قفسي
kıflanmak	قفلانمق
kılâptan	قلابدان
kalabalık	قلابه لق
Klâdina	قلادينه
Kalas	قلاص
kılavuz	قلاغوز
kılağı	قلاغي
kalafat, Kalafat	قلافات
kalafatlamak	قلافاتلامق
kolofon	قلافون
kalamış	قلامش
kallavi	قلاوي
kalp, kulp	قلب
kalpazan	قلبزن
kalplık	قلبلق
kalbur	قلبور
kalburlamak	قلبورلامق
kalpak	قلپاق
kılçık	قلجيق
kılçık	قلچق
Kulzüm	قلزم
kale	قلعه
Kalecik	قلعه جك
Kale-i Sultaniye	قلعه سلطانيه
kalga	قلغه
kalfa	قلفه
Kalkandelen	قلقان دلن
kalkanlı	قلقانلو
kalembek, Kalembek	قلمبك
kalender	قلندر
kalibye	قليبيه
galeta, kalyete	قليته
kılıç	قليج
kılıçhane	قليج خانه
kılıçlama	قليجلامه
kılıf	قليف
kızan	قزان
kazanmak	قزانمق
Kazgan	قزغان
kazel, kızıl	قزل
Kızıladalar	قزل اطه لر
Kızılağaç Yenicesi	قزل اغاج يكيجه سي
Kızılbel	قزل بل
Kızılhisar	قزلحصار
Kızılkaya	قزل قيا
kazevi	قزوي
Kazvin	قزوين
kızıl	قزيل
Kastamonu	قسطموني
Kostantiniye	قسطنطينيه
kıstı	قسطي
kıskanç	قسقانج
kaş, kış	قش
Kuşaklı	قشاقلو
kışkırtmak	قشقرتمق
kışkırmak	قشقرمق
kışla	قشلا
kışlak	قشلاق
kaşlamak	قشلامق
kışmır	قشمر
kıs	قص
kasap	قصاب
kasaphane	قصابخانه
kasaplık	قصابلق
kısaç	قصاج
kasara	قصاره
kastar	قصتار
kastarlamak	قصتارلامق
kısrak	قصراق
kıskanç	قصاقانج
kıskıvrak	قص قيوراق
kısır	قصير
kısık	قصيق
kıt	قط
Katasaray	قطاسراي
kıtlık	قطلق
katana	قطنه
Kağızman	قغزمان
Karacaviran	قره جه ويران
Karahacılı	قره حاجيلو
Karahasanlı	قره حسنلو
Karahisar	قره حصار
Karahisar-ı Behramşah	قره حصار بهرامشاه
Karahisar-ı Teke	قره حصار تكه
Karahisar-ı Demirci	قره حصار تيمورجي
Karahisar-ı Develi	قره حصاردوه لو
Karasi	قره سي
Karasu	قره صو
Karadağ	قره طاغ
Karataş	قره طاش
Karaisalı	قره عيسالو
Karaferye	قره فريه
karakafes	قره قفس
Karakalpak	قره قلپاق
Karakuş	قره قوش
karanlık	قره كو
karakeçi	قره گچي
karalamak	قره لامق
karalama	قره لامه
Karalar	قره لر
karalık	قره لق
Karalum	قره لوم
karamis	قره مس
Karamürsel	قره موسال
Karamut	قره موط
karamuk, Karamuk	قره موق
karayaka	قره ياقه
Karahayıt	قره هايط
Kırış	قريش
Karışözü	قريش اوزي
karışmaz	قريشماز
karim, Kırım	قريم
Karinabat	قرينابار
karıncalanmak	قرينجه لانمق
kızarmak	قزارمق
kızak	قزاق

kapuska	قوپوزغه
kopuzla	قوپوزله
kopuk	قوپوق
kopoy	قوپوي
kupa	قوپه
kut	قوت
kotarmak	قوتارمق
kotas	قوتاس
kotan	قوتان
kotar	قوتر
kutsuz	قوتسز
kutlanmak	قوتلانمق
kutlu	قوتلو
Kotur	قوتور
koca	قوجا
kocatmak	قوجاتمق
kocacık	قوجاجق
kucak	قوجاق
kucaklamak	قوجاقلامق
kocamak	قوجامق
koçkar	قوجقار
gocuşmak	قوجشمق
koçmak	قوجمق
gocundurmak	قوجندرمق
gocunmak	قوجنمق
Kocaeli	قوجه ايلي
kocalak	قوجه لاق
kocalık	قوجه لق
kocaman	قوجه مان
koç	قوچ
koçac	قوچاج
koçak	قوچاق
koçan	قوچان
Koçana	قوچانه
Koçhisar	قوچحصار
Koçgiri	قوچگيري
koçlanmak	قوچلانمق
koçu	قوچي
kodaman	قودامان
kudurmak	قودرمق
kodes	قودس
kuduz	قودوز
kodoş	قودوش
kandil	قنديل
kandilci	قنديلجي
kandillik	قنديلك
Kandilli	قنديللو
kandiye, Kandiye	قنديه
kantaron	قنطارون
kangal	قنغال
kangallamak	قنغاللامق
kangı	قنغي
Kunfede	قنفده
kınmak	قنمق
kına	قنه
Kunitra	قنيطره
kavas	قواص
kavata	قواطه
kavaf	قواف
kavak	قواق
kaval	قوال
kavala, Kavala	قواله
Kavalyer	قواليه
kovan	قوان
kıvanç	قوانج
kıvanca	قوانجه
kıvanmak	قوانمق
kavanoz	قوانوز
kavaye	قوايه
kup	قوب
kubat	قوباد
Kuban	قوبان
kopça	قوبچه
kubur	قوبور
kupa	قوپا
kopar	قوپار
koparmak	قوپارمق
kopal	قوپال
kopur	قوپر
kopartmak	قوپرتمق
koparmak	قوپرمق
kova	قوپقه
kopmak	قوپمق
Kopenhang	قوپنهاق
kopuz	قوپوز
Kalimyos	قليميوس
Kalyub	قليوب
kalyon	قليون
kalya, kalye	قليه
kumar	قمار
kumarcı	قمارجي
kamara	قماره
kumarî	قماري
gammaz	قماز
kumaş	قماش
kamaşmak	قماشمق
kumaşî	قماشي
Kumur	قمر
Kumuradaları	قمراطه لري
kımkım	قمقم
kımlanmak	قملانمق
kımıldamak	قملدامق
kımıldanmak	قملدانمق
Kamangrat	قمنغراد
kamu	قمو
kımız	قميز
kına	قنا
kınnap	قناب
kanepe	قناپه
kanat	قنات
kanatlanmak	قناتلانمق
kanata	قناته
kanara	قناره
kanarya, Kanarya	قناريه
kınak	قناق
kanal	قنال
Kınalıada	قنالواطه
kınamsık	قنامسيق
kınamak	قنامق
kınanmak	قنانمق
kamber	قنبر
kambur	قنبور
kamburluk	قنبورلق
kanbut	قنبوط
kantarmak	قنتارمق
kancaru	قنجرو
Kandihar	قندهار

korumak	قوريمق	korkutmak	قورقتمق	kuduk	قودوق
koz	قوز	korkulmak	قورقلمق	koduman	قودومان
Kozadası	قوزاطه سي	korkmak	قورقمق	kor, kur	قور
kozak, Kozak	قوزاق	korku	قورقو	kurada	قورادە
kozalak	قوزالاق	korkut	قورقود	kurak	قوراق
Kozan	قوزان	korkusuz	قورقوسز	kuraklık	قوراقلق
kuzey	قوزاي	korkusuzluk	قورقوسزلق	kurban	قوربان
kuzgun	قوزغون	korkuluk	قورقولق	kurbanlık	قوربانلق
kuzguncuk	قوزغونجق	korkulu	قورقولو	kurbağa	قوربغا
kuzgunî	قوزغوني	korkunç	قورقونج	kurbağacık	قوربغاجق
Kozluca	قوزلوجه	kurlagan	قورلاغان	kurt	قورت
koza	قوزه	kurlak	قورلاق	kurtarılmak	قورتارلق
kuzu	قوزي	guruldamak	قورلدامق	kurtarmak	قورتارمق
Kuzucan	قوزيجان	kurulmak	قورلمق	kurtarma	قورترمه
Kuzugüdenli	قوزي گودنلو	kuruluş	قورليش	kurtlaca	قورتلاجه
Kozika	قوزيقه	kurmak	قورمق	kurtlanmak	قورتلانمق
kuzulamak	قوزيلامق	kurnaz	قورناز	kurtulmak	قورتلمق
kuzulu	قوزيلو	Kurundus	قورندوس	kurtluca	قورتلوجه
kavis, kos, kus	قوس	kuruntu	قورندي	kurca	قورجه
kostayniçe	قوستاينيجه	kuruntulu	قورنديلو	kurcalamak	قورجه لامق
kuskus	قوسقوس	Kurne	قورنه	korucu, kurcu	قورجي
kuskuguk	قوسقوغوق	kornize	قورنيزه	kurdurmak	قوردرمق
kuskun	قوسقون	kuru	قورو	kurdele	قوردله
kuskunsuz	قوسقونسز	korvet, kurut	قوروت	kordon	قوردون
Kosova	قوسوه	kurutmak	قوروتمق	kordonlu	قوردونلو
koş, kuş	قوش	Kuruçay	قوروچاي	korza	قورزه
kuşatmak	قوشاتمق	kurutan	قورودان	kursak	قورساق
Kuşadası	قوش اطه سي	koruk	قوروق	kursaklı	قورساقلو
kuşak	قوشاق	Kurukavak	قوروقواق	korsika	قورسيقه
Kuşaklı	قوشاقلو	kurulanmak	قورولانمق	kurşak	قورشاق
koşaldı	قوشالدي	Kurulaş	قورولش	kurşanmak	قورشانمق
kuşanmak	قوشانمق	kuruluk	قورولق	kurşun	قورشون
Kuşatmer	قوشتمر	kurum	قوروم	kurşunlu, Kurşunlu	قورشونلو
koşturmak	قوشدرمق	kurumsak	قورومساق		
koşuşmak	قوششمق	kurumuş	قورومش	kurşunî	قورشوني
kuşku	قوشقو	kurumak	قورومق	korsan	قورصان
kuşlak	قوشلاق	kurumlu	قوروملو	kurgaz	قورغاز
kuşluk	قوشلق	koru	قوري	kurgan	قورغان
koşulmak	قوشلمق	Kurupazarı	قوري بازاري	kurgu	قورغو
kuşmar	قوشمار	korutmak	قوريتمق	Korfe	قورفه
koşmak	قوشمق	koruyucu	قوريجي	kurk	قورق
koşma	قوشمه	kuriyer	قوريير	korkak	قورقاق
kuşantı	قوشندي	kurultay	قوريلتاي	korkaklık	قورقاقلق

kolçak	قولچاق	kokoroz-lanmak	قوقوروزلانمق	koşu	قوشو
koldaş	قولداش			koşum	قوشوم
koldamak	قولدامق	kokoz	قوقوز	koşun	قوشون
kolera	قولره	kokozlamak	قوقوزلامق	koşu	قوشي
kolza	قولزه	koklamak	قوقولامق	kos, Kos	قوص
kolgan	قولغان	kukuleta	قوقولته	kusak	قوصاق
kullap	قوللاب	kokulu	قوقولو	kusturucu	قوصدريجي
kollamak	قوللامق	kukulya	قوقوليه	kavsara	قوصره
kullanılmış	قوللانلمش	kukulyacı	قوقوليه جي	koskoslanmak	قوصقوصلانمق
kullanılmak	قوللانلمق	kukumav	قو قوماو	kusmak	قوصمق
kullanmak	قوللانمق	kokomiro	قوقوميرو	kusuntu	قوصندي
kullanıklı	قوللانيقلو	kokona	قوقونه	kutas	قوطاس
kulluk	قوللق	koka	قوقه	kotan	قوطان
kullukçu	قوللقجي	Konas	قوكاس	kotra	قوطره
kulunç	قولنج	konur	قوكور	kutu	قوطي
kuluçka	قولوچقه	Konrapa	قوكورپه	Kafkas	قوغاز
koloridye	قولوريديه	kol, kul	قول	kovan	قوغان
kolum	قولوم	kola, kula	قولا	kavanoz	قوغانوز
kulumbur	قولومبور	kulapa	قولاپه	kovulmak	قوغلمق
kulun	قولون	kulaç	قولاج	kovmak	قوغمق
kolonlamak	قولونلامق	kulaçlamak	قولاجلامق	kuğu	قوغو
Koloniye	قولونيه	kolaçan	قولاچان	koğuş	قوغوش
Kula, kule	قوله	Kulaşın	قولاشين	kovuk	قوغوق
kulitin	قوليتين	kılavuz	قولاغوز	kova	قوغه
kolyoz	قوليوز	kılavuzlamak	قولاغوزلامق	kovalamak	قوغه لامق
kum	قوم	kolak, kulak	قولاق	kovalık	قوغه لق
kumar	قومار	kulakçın	قولاقجين	kovucu	قوغيجي
kumar ağacı	قومار اغاجي	kolan	قولاك	kof	قوف
gumalastik	قومالاقستيق	kolay	قولاي	Kofla	قوفله
komalak	قومالاق	kolaycacık	قولايجه جق	kok	قوق
koymamak	قومامق	kolaylatmak	قولايلاتمق	koka	قوقا
kumandan	قوماندار	kolaylaştırmak	قولايلاشدرمق	kokarca	قوقارجه
Komandaniye	قوماندارية	kolaylaşmak	قولايلاشمق	kokutturmak	قوقتدرمق
kumanda	قوماندە	kolaylamak	قولايلامق	kokutmak	قوقتمق
Komanova	قومانوه	kolaylanmak	قولايلانمق	koklatmamak	قوقلاتمامق
kumanya	قومانيه	kolaylık	قولايلق	koklatmak	قوقلاتمق
Kumburgazı	قوم برغوسي	kolaylıklı	قولايلقلو	koklaşmak	قوقلاشمق
kumbara	قومبره	kulp, Kulp	قولب	kukla	قوقله
kumbaracı	قومبره جي	kulübe	قولبه	kokmuş	قوقمش
kumpas	قومپاس	koltuk	قولتوق	kokmak	قوقمق
kumpanya	قومپانيه	koltukçu	قولتوقجي	koku, kuku	قوقو
kompremeso	قومپرومسو	koltuklamak	قولتوقلامق	kukvaya	قوقوايه
kumsal	قومسال	kolcu	قولجي	kokoroz	قوقوروز

Kırili	قيرايلي	koy	قوي	kumral	قومرال
Kırcova	قيرجوه	kyar	قويار	kumru	قومري
kırcın	قيرجين	kuytu	قويتو	komisyon	قومسيون
kırçıl	قيرچيل	kuyruk	قويروق	komisyoncu	قومسيونجي
kırdırmak	قيردرمق	kuyruksuz	قويروقسز	koymak	قومق
Kırşehir	قيرشهر	kuyruklu	قويروقلو	kumkuma	قومقومه
kırgın	قيرغين	koyulmak	قويلمق	kumluk	قوملق
kırgınlık	قيرغينلق	Koyulhisar	قويلحصار	kumlu	قوملو
Kırgız	قيرقز	koyu	قويو	Kumla	قومله
kırlagan	قيرلاغان	koyulaşmak	قويولاشمق	konak	قوناق
kırılmak	قيرلمق	koyuluk	قويولق	konakçı	قوناقجي
kırlı kuşu	قيرلوقوشي	kuyum	قويوم	konboy	قونبوي
kırmak	قيرمق	kuyumcu	قويومجي	kunt	قونت
kırma	قيرمه	koyun	قويون	kontoş	قونتوش
kırmacı	قيرمه جي	Koyunadası	قويون اطه سي	konç	قونج
kırmalamak	قيرمه لامق	Koyuntepe	قويون دپه	koncolos	قونجلوس
kırıntı	قيرندي	Koyunyılı	قويون ييل	gonca	قونجه
Kayrüvan	قيروان	koya	قويه	kundak	قوناق
kırıtmak	قيريتمق	koyu, kuyu	قويي	kundakçı	قوناقجي
kırık	قيريق	Kuyucak	قوييجاق	kundakçılar	قوناقجيلر
kırıkçı	قيريقجي	kuyucu	قوييجي	kundaklamak	قوناقلامق
kırıklık	قيريقلق	kahkaha	قهقها	kondurmak	قوندرمق
kırıkmak	قيريقمق	kaya	قيا	Kunduz	قوندز
kırım	قيريم	kayacık, Kayacık	قياجق	kunduz	قوندوز
kız	قيز			kunda	قونده
kızartmak	قيزارتمق	kayagan	قياغان	konsolos	قونسلوس
kızartma	قيزارتمه	kıyak	قياق	konsoloshane	قونسلوسخانه
kızarmak	قيزارمق	kıyaklık	قياقلق	konsolide	قونسوليده
kızak	قيزاق	kayalar	قيالر	komşu	قونشو
kızaklık	قيزاقلق	kayalık	قيالق	komşuluk	قونشولق
kızalak	قيزالاق	kıç	قيج	kontrat	قونطراتو
kızamık	قيزاموق	kıcırdamak	قيجردامق	kontra	قونطره
kızan	قيزان	kıcırtı	قيجردي	kontrayerve	قونطره يروه
Kızanlık	قيزانلق	kıcı	قيجي	kundura	قونطوره
kızdırmak	قيزدرمق	kıcık	قيجيق	kongurat	قونغورات
kızışmak	قيزشمق	kıcıklanmak	قيجيقلانمق	konguş	قونغوش
kızgın	قيزغين	kıçı	قيچي	konmak	قونمق
kızgınlık	قيزغينلق	kıçın	قيچين	Konus	قونوس
kızlık	قيزلق	kır	قير	konuşmak	قونوشمق
kızmak	قيزمق	kıraç	قيراج	konuk	قونوق
kızık	قيزيق	kırağı	قيراغو	konuklamak	قونوقلامق
Kızıklar	قيزيقلر	kırak	قيراق	Koniçe	قونيچه
kızıl	قيزيل	kıran	قيران	Konya	قونيه

kıyırak	قييراق	kaygırmak, kığırmak	قيغرمق	kızılcık	قيزيلجق
kıyışmak	قييشمق			Kızılcadağ	قيزيلجه طاغ
kıyık	قييق	kığış	قيغش	Kızılca Tuzla	قيزيلجه طرزله
kıyılmak	قييلمق	kığıştı	قيغشتي	Kızılkaya	قيزيل قيا
kıyım	قييم	kığlamak	قيغلامق	Kızılkocalar	قيزيل قوجه لر
		kıvılcım	قيغلجم	kızıllık	قيزيللق
		kığı	قيغي	kıjgırmak	قيژغرمق
		kığız	قيغيز	kış	قيش
		kıf	قيف	kışla	قيشلا
	ك	kık	قيق	kışlak	قيشلاق
		kıkırdak	قيقرداق	kışlamak	قيشلامق
		kıkırdamak	قيقردامق	kışlık	قيشلق
kâf	ك	kıl	قيل	kışın	قيشين
Kâbil	كابل	kılar	قيلار	kısaç	قيصاج
Kâhta	كاختە	kılağı	قيلاغو	kısaçlamak	قيصاچلامق
kâzi	كاذي	kılav	قيلاو	kısaltmak	قيصالتمق
kâgir	كارگير	kılçık	قيلچيق	kısalmak	قيصالمق
kârnâme	كارنامه	kıltonlu	قيل طونلو	kıstırmak	قيصدرمق
kâse	كاسه	kıllanmak	قيللانمق	kısrak	قيصراق
Kâşgar	كاشغر	kıllı	قيللو	kısrık	قيصريق
kâğıt	كاغد	kılmak	قيلمق	Kayseri	قيصريه
kâğıthane	كاغدخانه	kılık	قيليق	kıskaç	قيصقاج
Kâf	كاف	kılıksız	قيليقسز	kıskanç	قيصقانج
Kâfiroğlu	كافراغلي	Kaymas	قيماس	kıskanılmış	قيصقانلمش
kâfurî	كافوري	kıymak	قيمق	kıskanmak	قيصقانمق
kek	كاك	kıyma	قيمه	kıskıvrak	قيص قيوراق
Kâkvan	كاكوان	kıymık	قيميق	kısılmak	قيصلمق
Çankırı	كانغري	kın	قين	kısım	قيصم
kâhi	كاهي	kaynak	قيناق	kısmak	قيصمق
kâhîce	كاهيجه	kındıraç	قيندراج	kısı	قيصو
keb	كب	kındırmak	قيندرمق	kaysum otu	قيصوم اوتي
kebap	كباب	kıyıntı	قيندي	kısa	قيصه
kebabiye	كبابيه	kınlamak	قينلامق	kısacık	قيصه جق
kebad	كباد	kıyınmak	قينمق	kısır	قيصير
Keban	كبان	kıvrak	قيوراق	kısırganmak	قيصيرغانمق
kebbastı	كبباصدي	kıvramak	قيورامق	kısırlık	قيصيرلق
kibrit	كبريت	kıvırcık	قيورجق	kısık	قيصيق
kibritçi	كبريتجي	kıvrılmak	قيورلمق	kısıklı	قيصيقلو
kibritî	كبريتي	kıvırmak	قيورمق	kaytas	قيطاس
kebe	كبه	kıvırma	قيورمه	kaytan	قيطان
Kübissa	كبيسه	kıvrım	قيوريم	kaytanî	قيطاني
kepaze	كپازه	kıyı	قيي	kığ	قيغ
kepazelik	كپازه لك	kıyıcı	قييجي	kığırdanmak	قيغردانمق

kestirmek	كسدرمك
kestirme	كسدرمه
keser, kesr	كسر
Kesrevan	كسروان
Kesriye	كسريه
kesişmek	كسشمك
kesişme	كسشمه
kesek	كسك
Keskim	كسكيم
kesegen	كسگن
keski	كسگي
keskin	كسگين
Keskin Kalecik	كسگين قلعه جك
keskinlik	كسگينلك
keskinlenmek	كسگينلنمك
kesilmek	كسلمك
kesmez	كسمز
kesmek	كسمك
kesme	كسمه
kesmelik	كسمه لك
kesmik	كسميك
Kesendere	كسندره
kesinti	كسندي
kesinkes	كسن كس
kesinmek	كسنمك
kisve	كسوت
kesi	كسي
kesici	كسيجي
kesiş	كسيش
kesik	كسيك
kesiklik	كسيكلك
kesim	كسيم
keş, Keş, kiş	كش
Keşap	كشاب
Keşan, keşan	كشان
keşdere	كش دره
keşkek	كشكك
Keşli	كشلو
kişmiş	كشمش
kişniş	كشنيش
kişir	كشير
keşiş	كشيش
keşişhane	كشيشخانه

kerç	كرچ
Kürt	كرد
Kürdistan	كردستان
Kürdifan	كردفان
kirde	كرده
keres	كرس
kereste	كرسته
kereskü	كرسكو
kersele	كرسله
kürşüvac	كرشواج
kerek	كرك
gergedan	كركدن
Gerger	كركر
kerkes	كركس
kerkenez	كركنس
Kerkük	كركوك
kerki	كركي
kerkimek	كركيمك
kerkinmek	كركينمك
kirli	كرلو
Kirmasti	كرماستي
kirman, Kirman	كرمان
kerempe	كرمپه
Kermegi	كرمگي
Kerme	كرمه
kiremit	كرميت
kervan	كروان
kervancı	كروانجي
kerevit	كرويت
kereviz	كرويز
kiryal	كريال
kerizme	كريزمه
kiriş	كريش
kirişhane	كريشخانه
kirişleme	كريشله مه
kereye	كريه
kizir	كزير
kes	كس
kesbatur	كسباتور
kispet	كسبت
kestane	كستانه
kestel	كستل

kepçe	كپچه
köpürmek	كپرمك
kepez	كپز
Kepsut	كپسود
kepek	كپك
kepenk	كپنك
kepenek	كپه نك
kepir	كپير
ket	كت
keten	كتان
ketencik	كتانجك
kete, Kete	كته
Keçnus	كچنوس
Keçvan	كچوان
keçi	كچي
Keçiborlu	كچي بورلي
keçiboynuzu	كچي بوينوزي
keçisağan	كچي صاغان
keçisakalı	كچي صقالي
Kedgara	گدغره
kedi	كدي
kezzap	كذاب
kir	كر
kerata	كراته
kiraz	كراز
Giresun	كراسون
kerake	كراكه
keramet	كرامت
küran	كران
Keranis	كرانس
keravya	كراويا
Kerbelâ	كربلا
kerpeten	كرپدن
Kerpe	كرپه
kirpi	كرپي
kerpiç	كرپيج
kirpik	كرپيك
kerttirmek	كرتدرمك
kertmek	كرتمك
kertenkele	كرتن كلر
kerte	كرته
kertik	كرتيك
Kercanis	كرجانس

köpürmek	كوپرمك
köprü, Köprü	كوپري
köprücük	كوپريجك
Köprülü	كوپريلو
küpeşte	كوپشته
köpek	كوپك
köpeklemek	كوپكله مك
köpük	كوپوك
küpe	كوپه
küpeli	كوپه لو
küt	كوت
Kütahya	كوتاهيه
kütürdemek	كوتورده مك
kütürtülü	كوتردیلو
kötürüm	كوتروم
kötek	كوتك
kötü	كوتو
kütür	كوتور
kötüleşmek	كوتولشمك
kötülük	كوتولك
kötülenmek	كوتولنمك
kötülemek	كوتوله مك
kütük	كوتوك
köçek	كوچك
köçeklemek	كوچكله مك
küçücük	كوچوجك
küçük	كوچوك
Küçükçekmece	كوچوك چكمجه
küçükletmek	كوچوكلتمك
küçüklük	كوچوكلك
küçüklemek	كوچوكله مك
küçülmek	كوچولك
kör	كور
kürek	كوراك
körpe	كورپه
kürtün	كورتون
körşe	كورشه
körfez, Körfez	كورفز
kürk	كورك
Kürkçü	كوركجي
körlük	كورلك
körlenmek	كورلنمك
körlemek	كورله مك

kilitçik	كليدجك
kilitlenmek	كليدلنمك
kilitlemek	كليدله مك
kiliz	كليز
kilizman, Kilizman	كليزمان
Kilis	كليس
kilise	كليسا
kilim	كليم
kelimgat	كليمغاد
kemah	كماخ
keman	كمان
kemançe	كمانجه
kemankeş	كمانكش
kemanî	كماني
kemha	كمخا
kemhacı	كمخاجي
kemer, Kemer	كمر
kemirtlek	كمرتلك
Kemerhamit	كمرحميد
kemirdek	كمردك
kemküm	كم كوم
kement	كمند
kemik	كميك
kemiksiz	كميكسز
kemikli	كميكلو
kimyon	كميون
kimyonî	كميوني
kent	كند
kendi	كندي
kendir	كندير
kinez	كنز
Kenzin	كنزين
çengel	كنكر
kenvira	كنوريوه
kenevir	كنوير
kene	كنه
keniz	كنيز
keven	كوان
küp	كوب
küpceğiz	كوبجگز
küphane	كوبخانه
köpürtmek	كوپرتمك

keşişleme	كشيشله مه
keşik	كشيك
kefal	كفال
kifr	كفر
Kifri	كفري
kefenci	كفنجي
kefenlemek	كفنله مك
kefne	كفنه
kefe, Kefe	كفه
kefelemek	كفه له مك
kefin	كفين
kekeç	ككج
kekre	ككره
kekrelik	ككره لك
kekremsi	ككره مسي
kekremek	ككره مك
keklik	ككليك
keke	ككه
kekemek	ككه مك
kekyaka	كك ياقه
kekiz	ككيز
kekik	ككيك
kel, kil	كل
külabi	كلابي
kelepir	كلاپير
Kelâs	كلاس
Kelâmıkadim	كلام قديم
kelep	كلب
kerpeten	كلبتان
kelepçe	كلبچه
kelebek	كلبك
kelebekli	كلبكلو
kelpe	كلپه
keleci	كلجي
keler	كلر
keleş	كلش
kelek	كلك
Kalküta	كلكته
Kelkit	كلكيت
kellik	كللك
kelle	كله
kilender	كلندر
kilit	كليد

Küveyt	كويت
Köyceğiz	كويجكز
Köysancak	كوي سنجاق
ki	كه
kâhya	كهيا
kâhyalık	كهيالق
ki	كي
kitlemek	كيتله مك
kicik	كيجيك
keçe	كيچه
kihle	كيخله
kirpik	كيرپيك
kireç	كيرج
kirletmek	كيرلتمك
kirlemek	كيرله مك
kirik	كيريك
Kissamu	كيسامو
kese	كيسه
kesedar	كيسه دار
kişnü	كيشنو
kişnemek	كيشنه مك
kişi	كيشي
Kiğı	كيغي
Keyfa	كيفا
Kiki	كيكي
kila	كيلا
kiler	كيلار
killik	كيللك
Kili	كيلي
kim	كيم
kimesne	كيمسنه
kimse	كيمسه
kenet	كينت
kenetlenmek	كينتلنمك
kenetlemek	كينتله مك
kinest	كينست
Kinolu	كينولي

köfterus	كوفتروس
köftün	كوفتون
küfek	كوفك
küfe	كوفه
küfeci	كوفه جي
küfelik	كوفه لك
kufi	كوفي
kök	كوك
Kevkeban	كوكبان
kükürt	كوكرت
kükürtlü, Kükürtlü	كوكرتلو
kükre	كوكره
kükremek	كوكره مك
kökleşmek	كوكلشمك
köklenmek	كوكلنمك
köklemek	كوكله مك
köken	كوكن
köknar	كوكنار
kökün	كوكون
kökelek	كوكه لك
kevgir	كوكير
kül	كول
külçer	كولچر
külçe	كولچه
külhan	كولخان
külhanî	كولخاني
külek	كولك
külleme	كوله مه
külünk	كولونك
köle	كوله
kölemen	كوله من
küm	كوم
kümbültü	كومبولدي
kümes	كومس
kümek	كومك
kömür	كومور
kömürcü	كومورجي
küme	كومه
künde	كونده
künk	كونك
kürkürlemek	كونكورله مك
künke	كونكه

kören	كورن
körük	كوروك
körüklemek	كوروكله مك
Küre	كوره
Küre-i Cedit	كوره جديد
küremez	كوره مز
küremek	كوره مك
Küre-i Nühas	كوره نحاس
köz	كوز
kös, küs	كوس
kösele	كوساله
küspe	كوسبه
küst	كوست
köstebek	كوستبك
köstere, küstere, Küstere	كوستره
köstek	كوستك
kösteklemek	كوستكله مك
küstüm	كوستم
Köstence	كوستنجه
Köstendil	كوستنديل
küstürmek	كو سدرمك
kösegen	كوسگي
küskü	كوسگو
köskün, küskün	كوسگون
kösem	كوسم
küsmek	كوسمك
kösnük	كوسنيك
kösnümek	كوسنيمك
küsü	كوسو
küsülü	كوسولو
köse	كوسه
kösegen	كوسه گن
kösümek	كوسيمك
köşk, Köşk	كوشك
köşklenmek	كوشكلنمك
küşne	كوشنه
köşelik	كوشه لك
Küşye	كو شيه
küf	كوف
köfter	كوفتر

gezme	گزمه
gezi	گزي
gezici	گزيجي
gezinti	گزندي
gezinmek	گزنمك
gezi	گزي
gebze	گگبوزه
geğrek	گگرك
geğirmek	گگرمك
geğirme	گگرمه
gege	گگه
gegelemek	گگه له مك
geniz	گگيز
geniş	گگيش
genişlik	گگيشلك
genişlemek	گگيشله مك
gül	گل
gülabdan	گلابدان
güllâbi	گلابي
güllâç	گلاج
gelen	گلان
geleni	گلاني
gelberi	گلبرو
geldi	گلدي
Gelgeras	گلگراس
gel gelelim	گل گله لم
gelmeç	گلمج
gelmeriye	گلمريه
gelmek, gülmek	گلمك
gelmiç	گلميج
gülnar, Gülnar	گلنار
gelembe	گلنبه
gelince	گلنجه
gelinmek	گلنمك
gelir	گلور
gölük	گلوك
gele	گله
gelecek	گله جك
gelesi gelmeyesi	گله سي گلميه سي
Gelibolu	گليبولي
gelici	گليجي

Gedikçubuk	گديك چوبوق
ger	گر
girah	گراخ
Giray	گراي
Gürcistan	گرجستان
gerçek	گرچك
gerçekçi	گرچكجي
gerçeklenmek	گرچكلنمك
gerdan	گردان
gerdanlık	گردانلق
gerdaniye	گردانيه
gerdek	گردك
gerdel	گردل
gerede	گرده
gürz	گرز
gerze, Gerze	گرزه
girişme	گرشمه
girift	گرفت
gerek	گرك
gereklik	گركلك
gergef	گرگف
gergefî	گرگفي
gergi	گرگي
gergin	گرگين
gerginlik	گرگينلك
gerilmek	گرلمك
germeşik	گرمشيك
germek	گرمك
germiyan	گرميان
geren	گرن
gerinmek	گرنمك
Girne	گرنه
Gerenbe	گره نبه
Girit	گريد
geriz	گريز
girift	گريف
gerim	گريم
gez, giz	گز
gez ağacı	گزاغاجي
gezdirmek	گزدرمك
gezginci	گزگينجي
gezlik	گزلك
gezmek	گزمك

	گ
gâf	گ
gâvur	گاور
gâvurluk	گاورلق
gebertmek	گبرتمك
gebermek	گبرمك
gebre	گبره
çebiç	گبش
gebe	گبه
gebelik	گبه لك
gebi, gibi	گبي
gibice	گبيجه
getirtmek	گترتمك
getirmek	گترمك
geç	گچ
geciktirmek	گجيكدرمك
gecikmek	گجيكمك
geçer	گچر
geçirmek	گچرمك
geçiştirmek	گچشدرمك
geçkin	گچكين
geçilmez	گچلمز
geçmiş	گچمش
geçmek	گچمك
geçme	گچمه
geçen	گچن
geçindirmek	گچندرمك
geçinmek	گچنمك
geçinme	گچنمه
geçici	گچيجي
geçit	گچيد
geçim	گچيم
gidişmek	گدشمك
gedilmek	گدلمك
gedmek	گدمك
Gedos	گدوس
gedeliç	گده لج
gidi	گدي
gedik	گديك

gürüldemek	گورلده مك
gürültü	گورلدي
gürlük	گورلك
görülmek	گورلمك
gülle	گورله
gürlemek	گورله مك
görmezlik	گورمزلك
görmek	گورمك
görme	گورمه
görmece	گورمه جه
görüncül-dürmek	گورنجلدرمك
görüncüldemek	گورنجلده مك
görüncülmek	گورنجلمك
görünmemek	گورنمامك
görünmek	گورنمك
görünüş	گورنيش
gürül	گورول
görüm	گوروم
görümce	گورومجه
göre	گوره
Görele	گوره له
görenek	گوره نك
göreneksiz	گوره نكسز
Görice	گوريجه
görücü	گوريجي
görüş	گوريش
görüvermek	گوريويرمك
göz, güz	گوز
gözettirmek	گوزتدرمك
gözetmek	گوزتمك
gözer	گوزر
gözgü	گوزگو
güzel	گوزل
Gözlava	گوزلاوه
güzelhisar	گوزلحصار
güzelleşmek	گوزللشمك
gözlük	گوزلك
güzellik	گوزللك
güzellenme	گوزللنمه
gözlemek	گوزلمك
gözleme	گوزله
gözlü	گوزلو

güçlendirmek	گوجلندرمك
güçle	گوجله
güğüm	گوجم
göcen	گوجن
gücendirmek	گوجندرمك
gücenmek	گوجنمك
gücenik	گوجنيك
gücü	گوجو
gücük	گوجوك
güce	گوجه
gücü	گوجي
gücün	گوجين
göç	گوچ
göçer	گوچر
göçürmek	گوچرمك
göçegen	گوچگن
göçmek	گوچمك
göçünmek	گوچنمك
göçebe	گوچه به
göçüler	گوچيلر
güderi	گودري
güden	گودن
güdük	گودوك
gür	گور
gürbüz	گوربوز
görçek	گورچاك
gördürmek	گوردرمك
Gördös	گوردوس
gördük	گوردوك
Gördilân	گورديلان
göstermek	گورسيتمك
güreş	گورش
güreşçi	گورشجي
görüştürmek	گورشدرمك
görüşmek, güreşmek	گورشمك
görk	گورك
görklü	گوركلو
gürgân, Gürgân	گورگان
gürgen	گورگن
görgü	گورگو
görgülü	گورگولو

gelivermek	گليويرمك
geliş	گليش
gelişat	گليشات
gelişmiş	گليشمش
gelişmek	گليشمك
gelin	گلين
gelincik	گلينجك
gelincikçi	گلينجكجي
gelincik	گلينجيك
gelinlik	گلينلك
gelivermek	گليويرمك
gem	گم
gemirdek	گمردك
gümrük	گمرك
kemirmek	گمرمك
Gemlik	گمليك
geme	گمه
gemi	گمي
gemici	گميجي
gemicilik	گميجيلك
genç	گنج
Genceli	گنج ايلي
gençlik	گنجلك
gencelmek	گنجلمك
gendi	گندي
Ganj	گنگه
Gevar	گوار
Gevaş	گواش
geven	گوان
gübre	گوبره
göbek	گوبك
gübel	گوبل
gübelez	گوبلز
göt	گوت
götürmek	گوترمك
götlük	گوتلك
gütmek	گوتمك
götürü	گوتوري
göç, güç	گوج
güçsüzlük	گوجسزلك
güçsimek	گوجسيمك
güçsinmek	گوجسينمك
güçlük	گوجلك

Gümülcine	گومولجنه
gömücü	گوميجي
gön, gün	گون
gönen, Gönen	گونان
göncük	گونجك
gönder	گوندر
göndermek	گوندرمك
gündüz	گوندوز
gündelik	گونده لك
gündelikçi	گونده لكجي
güneş	گونش
güneşletmek	گونشلتمك
gömlek, günlük	گونلك
günü	گونو
üveyik	گونه يك
günü, Günü	گوني
Günyüzü	گونيوزي
gönye	گونيه
güherçile	گوهرجله
güherçileli	گوهرجله لو
göydürgü	گويدرگي
güveyi	گويگي
göymek	گويمك
göyündürmek	گوييندرمك
göynük, Göynük	گوينك
göyünmek	گوينمك
göynük	گوينوك
Göynükler	گوينوكلر
göyük	گويوك
gitmek	گيتمك
gicişmek	گيجشمك
gece	گيجه
gecelik	گيجه لك
gecelemek	گيجه له مك
geceleyin	گيجه لين
gici	گيجي
gicik	گيجيك
geydirmek, gidermek, giydirmek	گيدرمك
gedişmek	گيدشمك

üveyik	گوگه يك
göl, gül	گول
Gölpazarı	گولبازاري
güldürmek	گولدرمك
güler	گولر
Gölhisar	گولحصار
gülüşmek	گولشمك
Gülşehir	گولشهر
gölek, gülek	گولك
gölge	گولگه
gölgelik	گولگه لك
gölgelenmek	گولگه لنمك
güllük	گوللك
göllenmek	گوللنمك
gülle	گوللە
güllü	گوللو
gülmez	گولز
gülümsemek	گولمسه مك
gülmek	گوللك
gülme	گولمه
gülünç	گولنج
gölük	گولوك
gülüm	گولوم
Göle	گوله
gülücü	گوليجي
gülüş	گوليش
göm, güm	گوم
gömeç	گومج
gümrah	گومراه
gömürdemek	گومرده مك
gümren	گومرن
gümrük	گومروك
gömüldürük	گوملدروك
gömlek	گوملك
gömülmek	گوملمك
gümlemek	گوملە مك
gömmek	گوممك
gömme	گوممه
gümüş, Gümüş	گوموش
Gümüşabat	گوموش اباد
Gümüşhane	گوموشخانه
gümüşî	گوموشي

gözlava	گوزلوه
gözen	گوزن
geveze	گوزه
gözemek	گوزه مك
gözenek	گوزه نك
gözükmek	گوزيكمك
göstermek	گوسترمك
gösteriş	گوستريش
gösterişsiz	گوستريشسز
gök	گوك
Gökabat	گوك اباد
Gököyük	گوك اويوك
Gökçeağaç	گوكجه اغاج
Gökçesu	گوكجه صو
Gökçedağ	گوكجه طاغ
Gökçeli	گوكچه لو
gökçil	گوكچيل
Gökdere	گوكدره
Göksun	گوكسون
göksu	گوكصو
gönül	گوكل
gönülsüz	گوكلسز
gönüllü	گوكللو
güveç	گوگج
gövde	گوگده
gövdeli	گوگده لو
güverte	گوگرته
güvercin	گوگرجين
güvercinlik	گوكرجينلك
Güvercenlik	
göğermek	گوگرمك
gögeri	گوگري
güvez	گوگز
göğüs	گوگس
güğüm	گوگم
güvenmek	گوگنمك
göğüs	گوگوس
göğüslük	گوگوسلك
göğüslemek	گوگوسله مك
güğül	گوگول
güğüm	گوگوم
göğümtül	گوگومتول
güve	گوگه

Lâsid	لاسيد	güvelenmek	گيوه لنمك	gidici	گيديجي
lâşka	لاشقه	gevelemek	گيوه له مك	gidiş	گيديش
lâta	لاطه	geviş	گيويش	gidişmek	گيديشمك
lâğ	لاغ	geyik	گييك	girişmek	گيرشمك
lâğap	لاغب	giyim	گييم	girgin	گيرگين
lâkoz	لاقوز			girginlik	گيرگينلك
Lâka	لاقه			girmek	گيرمك
lâk	لاك			girme	گيرمه
lâkerda	لاكرده		ل	girinti	گيرندي
lâkin	لاكن			geri	گيرو
lâl	لال			geriletmek	گيرولتمك
lala	لالا	lâm	ل	gerilemek	گيروله مك
lâlanga	لالنغه	lâbada	لاباده	Gürün	گيرون
lâle	لاله	Lâbçın	لايچين	giriş	گيريش
lalalık	لاله لق	lâbed	لابد	girin	گيرين
lâmba	لامبه	Lâbdus	لابدوس	giz	گيز
lâmpasa	لامپاسه	Lâbda	لابده	gizlenmek	گيزلنمك
lâmba	لامپه	lâp, Lâp	لاپ	gizli	گيزلو
lâma	لامه	lâpa	لاپا	gizlemek	گيزله مك
lândo	لاندو	lâpacılık	لاپاجيلق	gen	گيك
lânda	لانده	Lâpseki	لاپسكي	geykâr	گيكار
langır lungur	لانغرلونغور	lâpina	لاپينه	geniş	گيگسش
lâva	لاوا	Lâtin	لاتين	geniz	گيگيز
lâvaşa	لاواشه	lâcerestermaya	لاجرسترميا	geylan	گيلان
lâvanta	لاوانده	lâçin	لاچين	giymek	گيمك
lâvta	لاوطه	Lâdik	لادق	giyinti	گيندي
Lâhur	لاهور	lâdika	لادقه	giyinmek	گينمك
-layın	لايين	Lâdikiye	لادقيه	gev	گيو
libade	لباده	Lâdik	لادك	gevek	گيواك
lebeb	لبب	lâden	لادن	gever	گيور
libre	لبره	lâdinge	لادنگه	gevrek	گيورك
leblebi	لبلبي	Lâzkiye	لاذقيه	givirmek	گيورمك
Lübnan	لبنان	larp	لارب	gevrenmek	گيورنمك
lobut	لبوط	Lâristan	لارستان	gevremek	گيوره مك
lâpacı	لپاجي	Lârende	لارنده	givzit	گيوزيت
lâpalanmak	لپالانمق	Lâz	لاز	gevşetmek	گيوشتمك
lepande	لپانده	lâzarto	لازارتو	gevşek	گيوشك
lepiska, Lepiska	لپسقه	lâzut	لازوت	gevşeklik	گيوشكلك
		lâza	لازه	gevşemek	گيوشه مك
litre	لتره	lâs, Lâs	لاس	gevgeç	گيوگج
Lecun	لجون	lâstarya	لاستاريه	gevmek	گيومك
leçer	لچر	lâsta	لاسته	güve	گيوه
Lahsa	لحسا	lâstik	لاستيق	gevezit	گيوه زيت

liman	ليمان	lor, Lur	لور	lâhza	لحظه
limanlık	ليمانلق	lorta	لورطه	luhuk	لحوق
limba	ليمبه	levrek	لورك	lâhana	لخنه
Limasol	ليمسول	lurlur	لورلور	loğusa	لخوصه
limon	ليمون	luri	لوري	Lüd	لد
limonata	ليموناطه	lostarya	لوستاريه	lezez	لذذ
limonluk	ليمونلق	lostra	لوسترو	-ler	لر
limonî	ليموني	loş	لوش	lerci	لرجي
lime	ليمه	lota	لوطه	Lezgi	لزكي
-leyin	لين	loğ	لوغ	Leskofça	لسقوفجه
leyende	لينده	logaritma	لوغاريتمه	leş	لش
linkoz	لينقوز	Lofça	لوفجه	letron	لطرون
link	لينك	lüfer	لوفر	la'l	لعل
Livadya	ليواديا	lokanta	لوقانده	lağım	لغم
livar	ليوار	lokra	لوقره	lağımcı	لغمجي
Liyon	ليون	lokma	لوقمه	legofet	لغوفت
		luka	لوقه	Lefkoşa	لفقوشه
		lök	لوك	Lefke	لفكه
		lök deve	لوك دوه	-lık	لق
	م	lökün	لوكون	lâkırdı	لقردي
		levger	لوگر	lıklık	لقلق
		lölölö	لولولو	lokman ruhu	لقمان روحي
mim	م	lüle	لوله	lokum	لقوم
ma	ما	Lüleburgaz	لوله برغوسي	Lek, -lik	لك
mablak	مابلاق	Lom	لوم	leylek	لك لك
mapa	ماپه	lombar	لومبار	leken	لكن
mat	مات	lombur	لومبور	leğen	لگن
matkap	ماتقاب	lonca	لونجه	lekende	لكنده
matem	ماتم	levent	لوند	leke	لكه
matiz	ماتيس	Londra	لوندره	lekeci	لكه جي
matya	ماتيه	Leh	له	lekelemek	لكه له مك
masal	ماثال	lehim	لهيم	lentiye	لنتيه
masalcı	ماثالجي	lipari	ليپاري	lehduha	لندها
Macar	ماجار	lipsos	ليپسوس	lenk	لنك
Machıl	ماجخيل	Lipkan	ليپقان	lenger	لنگر
Maçka	ماچوقه	litrografya	ليتوغراقيا	leva	لوا
maçula	ماچوله	Lice	ليجه	Levadya	لواديا
maçuna	ماچونه	lira	ليره	lop, löb	لوب
Maçin	ماچين	likatura	ليقاطوره	löp	لوپ
mahat	ماخات	likorinoz	ليقورينوز	loca	لوجه
mahur	ماخور	lika	ليقه	lodra	لودره
Madampol	مادامپول	leylâk	ليلاق	lodos	لودوس
madam	مادامه	Lima	ليما	loda	لوده

mankala	مانقاله	mata	ماطه	mazun	مازون
mangır	مانقر	mag	ماغ	marangoz	مارانغوز
mankafa	مانقفا	Magosa	ماغوسه	marpiç	مارپيچ
mankafalık	مانقفالق	magon	ماغون	mart	مارت
manga	مانقه	mafer	مافر	martlamak	مارتلامق
manevra	مانوره	mafa	مافه	martolos	مارتولوز
mani	ماني	mafiş	مافيش	martı	مارتي
manimani	ماني ماني	-mak	ماق	marc	مارج
Manya	مانيا	Malay	مالاي	marda	ماردە
Manyas	مانياس	Maldibe	مالديبه	Mardin	ماردين
manifatura	مانيفاتوره	Maliş	مالش	mars	مارس
manifesto	مانيفسطو	Malta	مالطه	marsepet	مارسپت
manika	مانيقه	Maltız	مالطيز	marsama	مارصمه
manivelâ	مانيولا	Malkoç	مالقوج	marsıvan	مارصوان
mavlak	ماولاق	maluzya	مالوزيا	marsık	مارصيق
mavlamak	ماولامق	Malviz	مالويز	Margalıç	مارغليج
mavna	ماونه	mala	ماله	markavit	مارقاويت
mavi	ماوي	malalamak	ماله لامق	marka	مارقه
maviş	ماويش	malisor	ماليسور	marnel	مارنل
mah gelmek	ماه گلمك	malı taşı	مالي طاشي	marul	مارول
mahmahe	ماهماهه	mama	ماما	marulcuk	مارولجق
mahmuz	ماهموز	Mamervan	مامران	marola	مارواه
mahmuzlamak	ماهموزلامق	mamla	مامله	maryol	ماريول
mahunya	ماهونيا	mamen	مامن	marya	ماريه
mayasıl	مایاسیل	man	مان	mazak	مازاق
mayhoş	مايخوش	mantı	مانتو	mazgal	مازغال
mayıs	مايس	mantı	مانتي	Mazgirt	مازكرد
mayistra	مايسترا	mantilya	مانتيليا	Mazenderan	مازندران
maylamak	مايلامق	mantin	مانتين	mazı	مازي
mayna	ماينا	mancana	مانجانه	mas	ماس
Mayorka	مايورقه	manca	مانجه	masarika	ماساريقه
mayok	مايوق	mandar	ماندار	mastika	ماستكي
maya	مايه	mandal	ماندال	mastala	ماستله
mayalatmak	مايه لاتمق	mandıra	ماندره	mastu	ماستو
mayalanmak	مايه لانمق	manduz	ماندروز	masti	ماستي
mayalık	مايه لق	manda	مانده	mastika	ماستيقه
Mipavri	ميلوري	Mandice	ماندیجه	masura	ماسوره
metafor	متافور	maniska	مانسقه	masa	ماسه
metelik	متالك	mantar	مانطار	maş	ماش
metris	مترس	mantaka	مانطقه	maşrapa	ماشراپه
metre	مترو	manta	مانطه	maşa	ماشه
metropolit	متروپوليت	mantı	مانتي	masa	ماصه
Metrofça	متروفجه	mangal	مانقال	Mat	ماط

mez	مز	maral	مرال	Metnan	متنان
Mezarık	مزاريق	merametlemek	مرامتله مك	Macar	مجار
mezak	مزاق	meret	مرت	Macaristan	مجارستان
Müzakiye	مزاكيه	Mertban	مرتبان	macana	مجانه
mezgeldek	مزگلدك	mertbani	مرتباني	Mecdel	مجدل
mızmız	مزمز	Mürtet Adası	مرتداطه سي	Mecris	مجريث
Mezveri	مزوري	Murtazaabat	مرتضي اباد	mücef	مجف
mezunek	مزونك	mertek	مرتك	Mecingert	مجنكرد
mezit	مزيت	merc	مرج	Mecitözü	مجيداوزي
mizitra	مزيتره	mercimek	مرجمك	Mecidiye	مجيديه
mızık	مزيق	mercenkuş	مرجنكوش	meç	مچ
Masarya	مساريه	murahhasa	مرخصه	Mahal	محل
mest	مست	murdar ağacı	مردار آغاجي	Mahalletü Ebiali	محلة ابي علي
mestaçyo	مستاچيو	merdane	مردانه	Mahalletül-kübra	محلة الكبري
mestan	مستان	merdiven	مردوان	Mahalletül-merhume	محلة المرحومه
Mestanlı	مستانلو	mürdüm	مردوم	Mahalle-i Dümne	محله دمنه
mistere, Mistere	مستره	Merzuk	مرزوق	mahmude	محموده
Mesudiye	مسعوديه	Merzifon	مرزيفون	Mahmudî	محمودي
maskara	مسقره	Mersin	مرسين	Mahmudiye	محموديه
maskat	مسقط	Mersiye	مرسيه	Muha	مخا
misko, Moskova	مسقو	murtat	مرطاط	madara, Madara	مدارا
misket	مسكت	martaval	مرطوال	madrabaz	مدره باز
Müsüvrü	مسوري	Maraş	مرعش	Mudanya	مدانيه
Musuli	مسولي	Merginan	مرغينان	Medayin	مداين
Mesis	مسيس	Merkab	مرقب	Madras	مدراس
Misina	مسينه	Merkaşişa	مرقشيشه	Mudurnu	مدرني
-mış	مش	mürekkep	مركب	Madagaşkar	مدغشقر
muşabak	مشاباق	Merguze	مرگوزه	Midilli	مدللو
maşatlık	مشاتلق	marlanus	مرلانوس	Medya	مديا
muştuluk	مشتلق	mırıldanmak	مرلدانمق	Midyat	مديات
meşdut	مشدود	merlengeç	مرلنگج	Medine	مدينه
Meşhet	مشهد	marmahur	مرماهور	Medye, midye	مديه
mışıl	مشيل	mermer	مرمر	Mezal	مذال
meşin	مشين	mermerlik	مرمرلك	mır	مر
masat	مصاد	Marmara	مرمره	Marabala	مرابلا
mastala	مصتله	Marmaracık	مرمره جك	Murat Çayı	مرادچايي
mastar	مصدر	Marmaris	مرمريس	Maraga	مراغه
mastariye	مصدريه	mırmırık	مرمريق	Merakeş	مراكش
mastariyeci	مصدريه جي	Merv	مرو		
mısır, Mısır	مصر	mürver	مرور		
mısrata	مصراته	mere	مره		
		Meriç	مريج		
		mırınkırın	مرين قرين		

Manavgat	مناوغات	meker	مكر	mısrî	مصري
Menbah	منبح	Mekes	مكس	mastika	مصطكي
Mentan	منتان	meken	مكن	mıskal	مصقال
menteşe,	منتشا	meknese,	مكنسه	maskale	مصقله
Menteşe		Meknese		maslak	مصلاق
mancınık	منجنيق	meke	مكه	musli	مصلي
mıncık	منجيق	Mekke-i	مكه مكرمه	musandıra	مصندره
mandal	مندال	Mükerreme		Masise	مصيصه
mendebur	مندبور	mekik	مكيك	muzari	مضارع
minder	مندر	Megri	مگري	Matar	مطر
Menderes	مندرس	Megril	مگريل	madrabaz	مطراباز
Mendelcin	مندلجين	Malabar	ملابار	matrak	مطراق
mendil	منديل	Malazgirt	ملازكرد	madraaz	مطرباز
Menzile	منزله	Malatya	ملاطيه	matruş	مطروش
Menşebkür	منشبكور	malagama	ملاغمه	matara	مطره
Menşiye	منشيه	Malaka	ملاقه	mataracı	مطره جي
Mansure	منصوره	Malake	ملاكه	matkap	مطقب
mantar	منطار	Malay	ملايو	Maan	معان
Manzaval	منظوال	meltem	ملتم	Maber	معبر
Menf	منف	melez	ملز	Madenipek	معدن ايپك
münfek	منفك	meles	ملس	Maretül-mısreyn	معرة المصرين
Manfalut	منفلوط	meleş	ملش		
menkale	منقاله	Meliska	ملقسه	Maretün nu'man	معرة النعمان
Menkaliye	منقاليه	mülühiya	ملوخيا		
menekşe	منكشه	melvezye	ملوزيه	Malkara	معلقره
Mengen	منكن	Müluk	ملوك	Mağaralı	مغاره لو
Menkup	منكوب	melemek	مله مك	maydanoz	مغدانوس
Mengeç	منگج	meleme	مله مه	Muglay	مغلاي
Mengeşe	منگشه	melisa	مليسا	Muğla	مغله
mengel	منگل	melin	ملين	manolya	مغنوليا
mengene	منگنه	memeli,	ممالو	magnisya, Manisa	مغنيسا
Menlek	منلك	Memeli			
Menemen	منمن	mamaliga	مماليغه	Moğol	مغول
Menemenci	منمنجي	memeş	ممش	mefa	مفا
Menufiye	منوفيه	meme	ممه	Mefarikeyn	مفارقين
meneviş	منويش	memelik	ممه لك	müfrit	مفرت
Münye	منيه	memeli	ممه لو	makarna	مقارنه
mut	موت	minare	مناره	makas	مقاص
mutaf	موتاف	manastır,	مناستر	makat	مقاط
mutlu	موتلو	Manastır		makastar	مقصدار
muta	موته	Manafoca	منافوجه	makreme	مقرمه
mucur, Mucur	موجور	manav	مناو	makara	مقره
muçek	موچك	manevra	مناوره	mukallak	مقلق

millemek	ميل له مك	moloz	مولوز	muço	موچو
Milopotom	ميلوپوطام	molozluk	مولوزلق	muhanat	موخانات
milyar	ميليار	Molova	مولوه	moda	مودا
milyon	ميليون	mola	موله	Mudurnu	مودرني
mim	ميم	mum	موم	mor	مور
mimli	ميملو	mumcu	مومجي	morarmak	مورارمق
meymene	ميمنه	mumlamak	موملامق	Morava	موراوه
maymun	ميمون	bumbar	مومبار	murtat	مورطات
maymuncuk	ميمونجق	mumya	موميه	Mordana	مورطنه
mıymıntı	ميمينتي	Münih	مونخ	mora	موره
minakop	ميناقوب	muylu	مويلو	morina	مورينه
minimini	مينميني	muymul,	مويمول	müze	موزه
mine	مينه	Muymul		mızıka	موزيقه
meyvehoş	ميوه خوش	Muhacirin	مهاجرين	mos	موس
		Mehdiye	مهديه	Mostar	موستار
		Mehrani	مهراني	muska	موسقه
		Mehre	مهره	meviş, Muş,	موش
	ن	mührelemek	مهره له مك	muş	
		mehle	مهله	muşabak	موشاباق
		mihenk	مهنك	muşamba	موشامبه
nun	ن	mihenkçi	مهنكجي	Muştel	موشتل
na	نا	mehengir	مهنگر	muştu	موشتو
Nabulus	نابلس	Mehedinç	مهه دينج	muştuluk	موشتولق
Napoli	ناپولي	mi	مي	muşta	موشته
nacak	ناجاق	meyal	ميال	muşer	موشر
nar	نار	meyan	ميان	mevişlenmek	موشلنمك
nardenk	ناردنك	micana	ميجانه	muşmula	موشموله
Narda	ناردە	Mihalgazi	ميخال غازي	muşur	موشور
nark	نارق	Mihaliç	ميخاليج	mostra	موصطره
nargile	نارگيله	Mihaliççık	ميخاليججق	Musul	موصل
nara	ناره	mıknatıs	ميخلاديز	musluk	موصلق
narin	نارين	mıhlamak	ميخلامق	musli	موصلي
naz	ناز	mıhlanmak	ميخلانمق	Musluca	موصليجه
nazik	نازك	meyzin	ميذين	mut, Mut	موط
Nazilli Kestel	نازللوكستل	Mirho	ميرخو	mutfak	موطواق
nazlı	نازلو	mızık	ميزيق	Mogan	موغان
Naslic	ناسليج	Mis	ميس	Mukan	موقان
nasırlanmak	ناصرلانمق	Misan	ميسان	mukla	موقله
nasıra	ناصره	meşe	ميشه	Mükes	موكس
nasır	ناصور	meşecik	ميشه جك	molada	مولاده
natır	ناطر	mıgri	ميغره	Multan	مولتان
nafe	نافه	mil	ميل	Moldava	مولداوه
nalin	نالين	Milâs	ميلاس	Moldavan	مولدوان

و

vav	و
vapur	واپور
vaha	واح
Vadi-i Şarkî	وادي شرقي
var	وار
Varadin	وارادين
Varay	واراي
Varda, varda	واردا
vardacı	وارداجي
Vardar	واردار
vardamana	وارداماته
vardırmak	واردرمق
gardiyan	وارديان
Varsak, varsak	وارساق
varış	وارش
Varşova	وارشاوه
varışlı	وارشلو
Varto	وارطوي
varlık	وارلق
varlıklı	وارلقلو
varılmak	وارلق
varmak	وارمق
Varna	وارنه
varoş	واروش
varagele	واره گله
varavara	واره واره
varil	واريل
varyos	واريوس
varıvermek	واريويرمك
vazgeçmek	وازگلمك
vazo	وازو
Vasıt	واسط
Vasilvi	واسلوي
vaşak	واشاق
vatoz	واطوز
vaftiz	وافتيس
vaketa	واكته
Valyevo	واليه وو

nekes	نكس
nekeslik	مكسلك
Nemçe	نمچه
Nemrun	نمرون
nabız	نمض
ne mutlu	نموتلو
numunehane	نمونه خانه
nine	ننه
ninni	نننني
Nevahi	نواحي
Nobran	نوبران
nöbet	نوبت
Nuba	نوبه
nurduz	نوردوز
Norveçya	نوروجيا
nura	نوره
Nevrekop	نوره قوب
nota	نوطه
Nogay	نوغاي
Nogorod	نوغورود
numara	نومرو
Novaberde	نوه برده
Novasil	نوه سيل
Noy	نوي
Nevyork	نويورق
ne	نه
Nihavent	نهاوند
Niyamçu	نيامچو
Niyanze	نيانزه
nisan	نيسان
Niş	نيش
Nif	نيف
Nıksıç	نيقسيج
Nikşik	نيقشيك
Nikomidya	نيقوميديا
Niksar	نيكسار
nikfur	نيكفور
Niğbolu	نيگبولي
Niğde	نيگده
Nil-i Mübarek	نيل مبارك
nilüfer, Nilüfer	نيلوفر
Ninova	نينوا

nalinci	نالينجي
nankör	ناموكور
nankörlük	ناموكورلك
namlu	ناملو
Nangin	نانكين
nane	نانه
nane molla	نانه منلا
navçagan	ناوچاغان
navlun	ناولون
Nayipli	نايبلو
Nayman	نايمان
Nabrova	نبروه
nabak ağaçı	نبق اغاجي
nete, nite	نته
Necd	نجد
Necef	نجف
Necile	نجيله
Nahcivan	نخجوان
nahırcı	نخرجي
Nahşeb	نخشب
nohut	نخود
nadas	نداس
Nederlânda	ندرلانده
Nartova	نرتوه
nergis	نرگس
Neriman	نريمان
nezaket	نزاكت
Nizip	نزيب
Nasturi	نسطوري
Nişabur	نشابور
nişadır	نشادر
nişasta	نشاسته
neşter	نشتر
Nusaybin	نصيبين
nalbeki	نعلبكي
nalça	نعلچه
Nallıhan	نعللوخان
nalin	نعلين
nakış	نغش
neft	نفت
nefti	نفتي
nefir	نفير
Nakşa	نقشه

haydamak	هايدامق
hayta	هايطه
haykırmak	هايقرمق
haylaz	هايلاز
haylamamak	هايلامامق
haylamak	هايلامق
haymana	هايمانه
Haymana	
hep	هپ
hetepete	هته پته
Hecr	هجر
hece	هجه
hecelemek	هجه له مك
hecin	هجين
her	هر
Hirat	هرات
hercaî	هرجائي
herdem bahar	هردم بهار
herdem taze	هردم تازه
Hersek	هرسك
herek, herk	هرك
Hereke	هركه
hergele	هرگله
Hezare	هزاره
hezaran	هزاران
Hezargrat	هزارغراد
hüzzam	هزام
hetman	هطمان
hekkâm	هكام
hekim	هكيم
hekimlik	هكيملك
heybe	هگبه
hülâgu	هلاگو
hilâl	هلال
hilâliye	هلاليه
hülü	هلو
Heluçya	هلوچيا
hele	هله
hem	هم
Himalaya	همالايه
hemen	همان
Hemedan	همدان
hemdi	همدي

vergi	ويركو
vırıldamak	ويرلدامق
vermek	ويرمك
verev	ويرو
vira	ويره
verecek	ويره جك
veresi	ويره سي
verememek	ويره مامك
veriş	ويريش
verim	ويريم
verimli	ويريملو
vızıldamak	ويزلدامق
Vize	ويزه
vizite	ويزيته
Vışgrat	ويشغراد
vık	ويق
vıklamak	ويقلامق
voyvoda	ويوده

ه

ha	ه
ha	ها
haç	هاج
Haçin	هاچين
Haruniye	هارونيه
harın	هارين
hambar	هامبار
hampa	هامپا
hamut	هاموت
hangi	هانگي
havit	هاوت
havuç	هاوج
havruz	هاوروز
havra	هاوره
havlamak	هاولامق
havlıkmak	هاوليقمق
hav hav	هاو هاو
Hayhorum	هاي خوروم
haydacı	هايداجي

vampir	وامپير
Van	وان
vah	واه
vay	واي
vedre	ودره
videle	ودله
Vidin	ودين
Vüdine	ودينه
vratika	وراتيقه
vırlamak	ورلامق
vır vır	ورور
vronika	ورونيقه
vız	وز
vızıldamak	وزلدامق
Vezirhanı	وزيرخاني
Vezirköprü	وزيركوپري
Vüstiçe	وستيچه
Vestan	وسطان
vişne	وشنه
Vakfıkebir	وقف كبير
Vakıflar	وقفلر
vak vak	وقواق
vekmeşk	وكمشك
Vlaşka	ولاشقه
volta	ولته
V ilçitrin	ولچترين
Vulça	ولچه
velense	ولنسه
vula	وله
vüli	ولي
vülik	وليق
Velile	وليله
Venedik	وندیك
vünüs	ونوس
Vüne	ونه
Veniçe	ونيچه
Vehran	وهران
vıcık	ويجق
vıcıklamak	ويجقلامق
vida	ويده
verdirtmek	ويردرتمك
verdirmek	ويردرمك
veriştirmek	ويرشدرمك

yatırmak	ياترمق
yatırma	ياترمه
yatsı	ياتسو
yassı	ياتسي
yatıştırmak	ياتشدرمق
yatışmak	ياتشمق
yatkın	ياتغين
yatkı	ياتقي
yatlı	ياتلو
yatmak	ياتمق
yatma	ياتمه
yatuğan	ياتوغان
yatı	ياتي
yatık	ياتيق
yatım	ياتيم
yahut	ياخود
yadırgamak	يادرغامق
lâdes	يادس
yatlı	يادلو
yar	يار
yaratmak	ياراتمق
yaratılmak	يارادلمق
yaratılış	يارادليش
yaratıcı	يارادیجي
yarar	يارار
yararlık	يارارلق
yarasa	ياراسه
yaraştırmak	ياراشدرمق
yaraşmak	ياراشمق
yaraşma	ياراشمه
yaraşıksız	ياراشيقسز
yaraşıklı	ياراشيقلو
yarak	ياراق
yaraklanmak	ياراقلانمق
yaralı	يارالو
yaramak	يارامق
yaranmak	يارانمق
yaranış	يارانيش
yarpuz	يارپوز
Yarhisar	يارحصار
yardak	يارداخ
yarda	ياردە
yardım	ياردیم

ي

ya	ي
ya	يا
yap	ياب
yaba	يابا
yaban	يابان
yabantırak	يابانتراق
yabancı	يابانجي
yabanlık	يابانلق
yap	ياپ
yapağı	ياپاغي
yapalak	ياپالاق
yaptırmamak	ياپدرمامق
yaptırmak	ياپدرمق
yapıştırmak	ياپشدرمق
yaprak	ياپراق
yapırgan	ياپرغان
yapışkan	ياپشغان
yapışmak	ياپشمق
yapışık	ياپشيق
yapkın	ياپقين
yapılmak	ياپلمق
yapılış	ياپليش
yapmak	ياپمق
yapma	ياپمه
yapıncak	ياپنجاق
yapınış	ياپنش
yapınmak	ياپنمق
yapınma	ياپنمه
yapuk	ياپوق
yapalak	ياپه لاق
yapı	ياپي
yapıcı	ياپيجي
yapık	ياپيق
yat	يات
yatağan	ياتاغان
yatak	ياتاق
yataklı	ياتاقلو
yatalak	ياتالاق

hemşeri	همشري
Hemşin	همشين
hemvend	هموند
hemicik	هميجك
hemil	هميل
Hint	هند
hindiba	هندبا
Hindistan	هندستان
hendese	هندسه
hendesehane	هندسه خانه
Hendek	هندك
hindi, Hindû	هندو
Hinduyi	هندويي
hindi baba	هندي بابا
Hindiye	هنديه
hintu	هنطو
hu	هو
hüval	هوال
hobi	هوبي
hoplamak	هوپلامق
hödük	هودوك
hürle	هورله
huş	هوش
Hollanda	هولانده
hevli	هولو
hevenk	هونك
hüngür	هونگور
höne	هونه
huni	هوني
Huneyn	هونين
huv	هوو
huvlamak	هوولامق
he	هه
hey, hi	هي
heyamola	هياموﻻ
Hit	هيت
hiç	هيچ
hıçkırmak	هيجقرمق
herkk	هيرك
hiş	هيش
hinoğlu	هين اوغلي
Hiha	هيها

yafta	يافته
Yafa	يافه
yak	ياق
yakarmak	ياقارمق
yakamoz	ياقاموز
yaktırmak	ياقدرمق
yakıştırmak	ياقشدرمق
yakışmak	ياقشمق
yahşi	ياقشي
yakışık	ياقشيق
yakışıksız	ياقشيقسز
yakışıklı	ياقشيقلو
yaklaştırmak	ياقلاشدرمق
yaklaşmak	ياقلاشمق
Yaklâva	ياقلاوه
yakılmak	ياقلمق
yakmak	ياقمق
yakınmak	ياقنمق
Yakova	ياقوه
yaka	ياقه
Yakacık	ياقه جق
yakalamak	ياقه لامق
yakalık	ياقه لق
yakı	ياقي
yakı otu	ياقي اوتي
yakıcı	ياقيجي
yakın	ياقين
yakınlaşmak	ياقينلاشمق
yakınlık	ياقينلق
yan	ياك
yanaz	ياكاز
yanazlanmak	ياكازلانمق
yanazlık	ياكازلق
yanaşmak	ياكاشمق
yanak	ياكاق
yansı	ياكسي
yansımak	ياكسيمق
yanşak	ياكشاق
yanşaklık	ياكشاقلق
yanıltmaç	ياكلتماج
yanıltmak	ياكلتمق
yanılmak	ياكلمق
yanlış	ياكليش

yaşatmak	ياشاتمق
yaşarmak	ياشارمق
yaşamak	ياشامق
yaşanılmak	ياشانلمق
yaşlık	ياشلق
yaşlı	ياشلو
yaşmak	ياشماق
yaşmaklamak	ياشماقلامق
yaşıt	ياشيت
yeşil	ياشيل
yastamak	ياصدامق
yastangaç	ياصدانغاج
yastanmak	ياصدانمق
yastıgaç	ياصديغاج
yastık	ياصديق
yastım	ياصديم
yasmak	ياصمق
yasmık	ياصميق
yasa	ياصه
yassı	ياصي
yassılaşmak	ياصيلاشمق
yassılatmak	ياصيلتمق
yassılık	ياصيلق
yassılmak	ياصيلمق
yağ	ياغ
yağcı	ياغجي
yağhane	ياغخانه
yağdırmak	ياغدرمق
yağlamak	ياغلامق
yağlanmak	ياغلانمق
yağlavî	ياغلاوي
yağlık	ياغلق
yağlı	ياغلو
yağmak	ياغمق
yağmur	ياغمور
Yağmurdere	ياغموردره
yağmurluk	ياغمورلق
yağınmak	ياغنمق
Yagudina	ياغودينه
yağır	ياغير
yağız	ياغيز
yağımcır	ياغيمجور
yağımsı	ياغيمسي

yardımcı	ياردیمجي
yargı	يارغو
yarguçak	يارغوچاق
yarga	يارغه
yargıcı	يارغيجي
yargılamak	يارغيلامق
yarışmak	يارشمق
yarılmak	يارلمق
yarmak	يارماق
yarmak	يارمق
yarma	يارمه
yarmalamak	يارمه لامق
yara	ياره
yaralanmak	ياره لانمق
yaralamak	ياره له مك
yarı	ياري
yarış	ياريش
yarık	ياريق
yarılamak	ياريلامق
yarım	ياريم
yarımca	ياريمجه
yarımlamak	ياريملامق
yarın	يارين
yaz	ياز
yazdırmak	يازدرمق
yazdı	يازدي
yazışmak	يازشمق
yazlık	يازلق
yazılmak	يازلق
yazmak	يازمق
yazma	يازمه
yazmacı	يازمه جي
yazı	يازو
yazıhane	يازوخانه
yazılı	يازولو
yazı	يازي
yazıcı	يازيجي
yazık	يازيق
yasak	ياساق
yasemin	ياسمين
yaş, Yaş	ياش
yaşa	ياشا
yaşatmamak	ياشاتمامق

yavuz	ياوز	yama	ياما	yanlışlık	ياكليشلق
yavsı	ياوسي	yamaç	ياماج	yal	يال
yavşak	ياوشاق	yamacı	ياماجي	yalap yalap	يالاب يالاب
yavşaḱn	ياوشان	yamak	ياماق	yalabımak	يالابيمق
yavuk	ياوق	yamalak	يامالاق	yalatmak	يالاتمق
yavuklamak	ياوقلامق	yamamak	يامامق	yalak	يالاق
yavuklu	ياوقلو	yaman	يامان	yalakımak	يالاقيمق
Yaviçe	ياويجه	yamandırmak	ياماندرمق	yalamak	يالامق
yay	ياي	yamanmak	يامانمق	yalan	يالان
yaya	يايا	yamcı	يامجي	yalancı	يالانجي
yayan	يايان	yamçik	يامچيك	yalanmak	يالانمق
Yayçe	يايچه	ya mevlâ	يامولي	alev	يالاو
yaygara	يايغره	yamalamak	يامه لامق	yalavaç	يالاواج
yaygı	يايغي	yamalı	يامه لو	yalpuk	يالپوق
yayık	يايق	yamyam	يام يام	yalpa	يالپه
yayla	يايلا	yanaz	ياناز	yaltak	يالتاق
yaylak	يايلاق	yanaştırmak	ياناشدرمق	yaltaklık	يالتاقلق
yayılmak	يايلمق	yanaşılmaz	ياناشلمز	yalçın	يالچين
yaylım	يايليم	yanaşmak	ياناشمق	yaldırak	يالدراق
yaymak	يايمق	yanak	ياناق	yaldız	يالديز
yayma	يايمه	Yanbolu	يانبولي	yaldızlamak	يالديزلامق
yaymacı	يايمه جي	yampiri	يانپوري	yaldızlı	يالديزلو
yayın	ياين	Yantere	يانتره	yalan	يالغان
yayvan	يايوان	yancık	يانجق	yalkı	يالقي
yayvanlık	يايوانلق	yandırmak	ياندرمق	yalnız	يالكز
Yabanova	يبان اوه	yandık	يانديق	yalnızlık	يالكزلق
yabanilik	يبانيلك	yangın	يانغين	yalnızlı	يالكزلو
yepermek	يپرمك	yankılamak	يانقلامق	yalnız	يالكيز
yetiştirmek	يتشدرمك	yankı	يانقو	yalmarmak	يالمارمق
yetişmiş	يتشمش	yankı	يانكقو	yalman	يالمان
yetişmek	يتشمك	yengeç	يانگج	yalvarışmak	يالوارشمق
yetişme	يتشمه	yenge	يانگه	yalvarmak	يالوارمق
yetmiş	يتمش	yanmak	يانمق	yalvarıcı	يالواريجي
yetişinci	يتمشنجي	yanu	يانو	Yalumiçe	يالوميچه
yetmek, yitmek	يتمك	Yanık, yanık	يانيق	Yalova	يالوه
Yahnek	يحنك	yanıkara	ياني قره	yalı	يالي
Yahyalı	يحيالو	yanın	يانين	yalın	ياليك
yahşi	يخشي	Yanya	يانيه	yalınlamak	ياليكلامق
yahni	يخني	yav	ياو	yalım	ياليم
yeda	يدا	yavaş	ياواش	yalın	يالين
yedek	يدك	yavaşlık	ياواشلق	yalınca	يالينجا
yedekçi	يدكجي	yavan	ياوان	yalıngaç	يالينغاج
		yavru	ياورو	yam	يام

Yenişehir Aydın	يكيشهرايدين	yeşillik	يشيللك	yedmek	يدمك
		yeşillendirmek	يشيللندرمك	yedinci	يدنجي
Yenişehir Bursa	يكيشهربروسه	yeşillenmek	يشيللنمك	yedi	يدي
		Yakup Bey	يعقوب بك	Yedi Adalar	يدي اطه لر
Yenişehir Lârsa	يكيشهرلارسه	yığdırmak	يغدرمق	Yedi Kral	يدي قرال
		yığıştırmak	يغشدرمق	yedilik	يديلك
yeniletmek	يكيلتمك	yığışmak	يغشمق	yer	ير
yenilik	يكيلك	yığılmak	يغلمق	Yırapıtra	يراپتره
yenilenmek	يكيلنمك	yığmak	يغمق	yaramaz	يرامز
yenilemek	يكيله مك	yağmur	يغمور	yıramak	يرامق
Yenivaroş	يكي واروش	yağmurca	يغمورجه	yırandırmak	يراندرمق
yirmi	يگرمي	yığıntı	يغندي	yırtıtırmak	يرتدرمق
yeğen	يگن	yığınlık	يغنلق	yırtışmak	يرتشمق
yeğnilik	يگنيلك	yığınmak	يغنمق	yırtlaz	يرتلاز
yeğni	يگول	yığın	يغين	yırtlak	يرتلاق
yiğit	يگيت	yıkılmak	يقلمق	yırtılmak	يرتلمق
yiğitlik	يگيتلك	yıkmak	يقمق	yırtmaç	يرتماج
yiğitlendirmek	يگيتلندرمك	yıkıntı	يقندي	yırtmak	يرتمق
yiğitlenmek	يگيتلنمك	yıkık	يقيق	yırtıcı	يرتيجي
yel	يل	yıkım	يقيم	yırtık	يرتيق
yalabık	يلابيق	yıkın	يقين	Yerkesiği	يركسيكي
yalabımak	يلابيمق	yen	يك	Yergöğü	يرگوگي
Yalakova	يلاقوه	yenilmek	يكلمك	ırlamak	يرلامق
yalan, yılan	يلان	yenmek	يكمك	yerleştirmek	يرلشدرمك
Yalavaç	يلاواج	yeğni	يكني	yerleşmiş	يرلشمش
yelber	يلبر	yeke	يكه	yerleşmek	يرلشمك
Yelbuz	يلبوز	yeni	يكي	yırılmak	يرلق
yelpaze	يلپازه	Yeniil	يكي ايل	yerli	يرلو
yelpazelemek	يلپازه له مك	Yenipazar	يكي بازار	yarlığ	يرليغ
yelpik	يلپيك	Yenice	يكيجه	yırmak	يرمق
yeltek	يلتك	Yenice-i Cuma	يكيجه جمعه	yermek	يرمك
yeltenmek	يلتنمك	Yenice-i Rum	يكيجه روم	yırmık	يرميق
yıldırak	يلدراق	Yenice-i Taraklı	يكيجه طراقلو	yerinmek	يرنمك
yıldıramak	يلدرامق			yırık	يريق
yıldırayıcı	يلدراييجي	Yenice-i Karasu	يكيجه قره صو	yırınmak	يرينمق
yıldırmak	يلدرمق			Yezd	يزد
yeldirme	يلدرمه	Yenice-i Kızıl Ağaç	يكيجه قزيل اغاج	yasak	يساغ
yıldırım	يلدريم			yasakçı	يساقجي
yıldız	يلديز	Yenice-i Vardar	يكيجه واردار	yasavul	يساول
yılışmak	يلشمق			yüsri	يسري
yılışık	يلشيق	yeniçeri	يكيچري	yesir	يسير
yılgın	يلغين	Yenizağra	يكي زغره	yeşermek	يشرمك
yelek	يلك	Yenişehir	يكيشهر	yeşil	يشيل

yürütmek	يوروتمك
Yorus	يوروس
yörük, yürük	يوروك
Yürügenaraç	يوروكان اراج
Yürügenankara	يوروكان انقره
Yürügenzile	يوروكان زيله
Yürügendaday	يوروكان طاداي
Yürügentaraklı	يوروكان طراقلو
Yürügenlâdik	يوروكان لاديق
yorum	يوروم
yürümek	يوروملك
yürüyüş	يورويش
yura	يوره
yürü	يوري
yoz, yüz	يوز
yüzbaşı	يوزباشي
yüzdürmek	يوزدرمك
yüzerlik	يوزرلك
Yozgat	يوزغات
yüzgeç	يوزگج
yüzleştirmek	يوزلشدرمك
yüzleşmek	يوزلشمك
yüzlük	يوزلك
yüzlemek	يوزله مك
yüzmek	يوزمك
yüzük	يوزوك
yusuf efendi	يوسف افندي
yusufçuk	يوسفجق
yusufî	يوسفي
yus	يوص
yosma	يوصمه
yosmalık	يوصمه لق
yosun	يوصون
yosunlanmak	يوصونلانمق
yosunlu	يوصونلو
yoğ	يوغ
yoğrulmak	يوغرلمق
yoğurmak	يوغرمق
yoğmak	يوغمق
yoğurt	يوغورت
yoğun	يوغون
yoğunluk	يوغونلق
yuf	يوف
yavaşlamak	يواشلامق
yavaşlık	يواشلق
yavaşa	يواشه
yuvalamak	يوالامق
yobaz	يوباز
yüpürmek	يوپرمك
yutturmak	يوتدرمق
yutkunmak	يوتغنمق
yutulmak	يوتلمق
yutmak	يوتمق
yudum	يوتوم
yüceltmek	يوجلتمك
yücelmek	يوجلمك
yüce	يوجه
yücelik	يوجه لك
yoksul	يوخسول
yurak	يوراق
yurt	يورت
yurtlandırmak	يورتلاندرمق
yurtlanmak	يورتلانمق
yurtluk	يورتلق
yortmak	يورتمق
yortu	يورتي
yordam	يوردام
yordamlı	يورداملو
yurdu	يوردي
yorgan	يورغان
yorganlamak	يورغانلامق
yorganlık	يورغانلق
yorgun	يورغون
yorgunluk	يورغونلق
yorga	يورغه
yorgalamak	يورغه لامق
yürek	يورك
yüreksiz	يوركسز
yüreksizlik	يوركسزلك
yüreklendir-mek	يوركلندرمك
yüreklenmek	يوركلنمك
yürekli	يوركلو
yorulmak	يورلق
yorulunmak	يورلنمق
yormak	يورمق
yeleklemek	يلكله مك
yelken	يلكن
yelkenci	يلكنجي
yelkenli	يلكنلو
yelkenlemek	يلكنله مك
yelli	يللو
yelloz	يللوز
yellemek	يلله مك
yelmek	يلمك
yelme	يلمه
yelengeç	يلنگج
Yalavaç	يلواج
yelve	يلوه
yele	يله
yelegen	يله گن
yeleli	يله لو
yılık	يليق
yelim	يليم
yelimşik	يليمشيك
yem	يم
Yemame	يمامه
yemşen	يمشن
Yemşenli	يمشنلو
yemeklik	يمكلك
yemeklemek	يمكله مك
yemlik	يملك
yemleme	يمله مه
Yemen	يمن
yemeni	يمني
yemenici	يمنيجي
yanaşma	يناشمه
yanaşık	يناشيق
Yenbu	ينبوع
yencilmek	ينجلمك
yençmek	ينجمك
yengeç	ينگج
yenge	ينگه
yine	ينه
yuva	يوا
yuvarlak	يوارلاق
yuvarlamak	يوارلامق
yuvarlanmak	يوارلانمق
yavaştırmak	يواشدرمق

yonma	يونمه
yunus	يونوز
yuna	يونه
yunucu	يونيجي
yuha	يوها
yitirmek	ييترمك
yiyici	ييجي
yedirmek	ييدرمك
yedirme	ييدرمه
yısa	ييسا
yıkamak	ييقامق
yıkanmak	ييقانمق
yıkmak	ييقمق
yıl	ييل
yılan	ييلان
yılancık	ييلانجق
yılancıkçı	ييلانجيقجي
yılancı	ييلانجي
yılankavi	ييلانقوي
yıllamak	ييللامق
yıllanmak	ييللانمق
yıllık	ييللق
yıllıkçı	ييللقجي
yıllıklı	ييللقلو
yilmek	ييلمك
yilme	ييلمه
yelengeç	ييلنگج
yılışık	ييليشيق
yem	ييم
yemiş	ييمش
yemek	ييمك
yiyinti	ييندي
yiyinmek	ييينمك
yenir	ييينور
yenirce	ييينورجه
yeğni	ييني
yenik	ييينيك
yiv	ييو
yiyecek	ييه جك
yollu	يوللو
yolmak	يولمق
yolundurmak	يولندرمق
yolunmak	يولنمق
yülüç	يولوج
yoluk	يولوق
yülük	يولوك
yülügen	يولوكن
yülümek	يولومك
yülüyücü	يولوييجي
yom	يوم
yoma	يوما
yumak	يوماق
yumaklamak	يوماقلامق
yumaklanmak	يوماقلانمق
yumrulmak	يومرلمق
yumru	يومرو
yumrucuk	يومروجاق
yumruk	يومروق
yumruluk	يومرولق
yumuşatmak	يومشاتمق
yumuşacık	يومشاجق
yumuşak	يومشاق
yumuşaklık	يومشاقلق
yumuşamak	يومشامق
yumuşkarık	يومشقاريق
yomlu	يوملو
yumak	يومق
yumulmak	يوملمق
yummak	يوممق
yumurtlamak	يومورطلامق
yumurta	يومورطه
yumuk	يوموق
Yumhure	يومهوره
Yunan	يونان
Yunanî	يوناني
yonca	يونجه
yoncalı	يونجه لو
yonda	يونده
yongar	يونغار
yonga	يونغه
yonmak, yunmak	يونمق
yufka	يوفقه
yok	يوق
yukarı	يوقاري
yoksul	يوقسول
yoksulluk	يوقسوللق
yoksa	يوقسه
yoklatmak	يوقلاتمق
yoklaştırmak	يوقلاشدرمق
yoklamak	يوقلامق
yoklama	يوقلامه
yoklamacı	يوقلامه جي
yoklanmak	يوقلانمق
yokluk	يوقلق
yokuş	يوقوش
yokuşluk	يوقوشلق
yön, yük, yün	يوك
yüncü	يوكجي
yüksek	يوكسك
yükseklik	يوكسكلك
yükseltmek	يوكسلتمك
yükselmek	يوكسلمك
yüksük	يوكسوك
yüksümek	يوكسيمك
yükletmek	يوكلتمك
yüklük	يوكلك
yüklemek	يوكله مك
yeğni	يوكول
yeğnilenmek	يوكوللنمك
yol	يول
yular	يولار
yulaf	يولاف
yolcu	يولجي
yolculuk	يولجيلق
yoldaş	يولداش
yoldaşlık	يولداشلق
yolsuz	يولسز
yolsuzluk	يولسزلق
yollamak	يوللامق
yollama	يوللامه
yollanmak	يوللانمق

Cüz-i Sânî

Aslı Arabî ve Fârisî olan
elfâz-ı osmâniyyeyi havi

A

âb (آب) *is.* Su, mâ, letafet ve revnak, cilâ, usare, asîre, nüsg. Kadir ve itibar, kısmet, keskinlik. Bevl, menî, şarap, nehir. **Âb-ı Amû** Ceyhun nehri. **âb-ı dîde** sirişk, Rüknâbât, Şîrâz'da. **âb-ı dühn** salya. **âb-ı erguvânî** ve **âb-ı telh** hamr. *Âb–ı hayât ve âb-ı hayvân* ve *âb-ı hızr.* **âb-ı revân** akarsu. **Âb-ı Sîr** Sirideryа, Seyhun. **âb-ı zülâl** billûr su, nutfe. **âb u dâne** kısmet. **âb u havâ** iklim. **âb u tâb** letafet, taravet, yalabık, fer, revnak, bet bereket.

âb (آب) *is.* Süryanîlerin ağustos ayı.

abâ (عبا) *is.* Malûm kalın sof, kaba çuha, kalın abâ. *Âl-i abâ.*

âbâ (آبا) *is.* Ebler, atalar. *âbâ vü ecâd.* **âbâ-i ma'nevî** mürşitler, mürebbiler.

ab'âb (عبعاب) *is.* Karnından lâkırdı söyleyen.

ab'âbiyet (عبعابيت) İçten söyleme hasiyeti.

âbâd (آباد) *is.* Ebetler. **ebedü'l-âbâd** asla, hiçbir zamanda.

âbâdân (آبادان) *sf.* Türkîde gereği gibi manasına, mamur.

âbâdânî (آباداني) Mamurluk.

âbâdânlık (آبادانلق) Mamur.

abadî (آبادی) *is.* Hint'te Devletâbâd'ın âlâ aharlı kâğıdı, terme, hanbalık.

abanoz (آبنوس) *is.* Abanoz, susam.

abanûsiye (آبنوسيه) Sâsemiye fasîlesi.

âbâr (آبار) *is.* Bi'rler. *bk. ebyâr.*

abat (آباد) *is., sf.* Mamur, mamure, âbâdânî, abadanlık memleket, ıssız olmayan yer, yapkın, civcivli kasaba, şehir. *Ahmed–âbâd, devlet-âbâd.* **harâb-âbâd** viranî. Kasr, köşk : *mîr-âbâd, sa'd-âbâd.*

abâye (عبايه) Abâdan kaput.

abbas (عباس) *is.* Sarı arslan.

abbasî (عباسي) Hazret-i Abbas'ın âli, hulefâ-i abbâsiyye. Şah Abbas'ın kuruşu.

abd (عبد) *is.* Kul, köle, abîd, perestâr. mahlûk, Allah kulu, ibâdullah. Galat olarak *abdu'l-lezîz, abdü's-selâm, abdü's-selâtîn, habb-ı zelem, habbu's-selâtîn, yebrûhu's-sanem* denir.

abdal (آبدال) *is.* Bedîller, târik-i dünyâ, derviş. *Abdâlân-ı mutasavvıfa.* Türkîde budala ümmî, bön, güden, müferrid manasınadır. **Deniz Abdal** Karagümrük'te bir meçhul mezar. **Hasan Abdallı** Ankara ve Kazanlık'ta tâ'ife-i çingene.

âb-dân (آبدان) *is.* Su kabı, mesane. Bahçe kovasının delikli başı, süzgeci. Sidik kavuğu.

âb-dâr (آبدار) *sf.* Sulu, rutubetli, leziz manasına, ter ü tâze, lâtif. Manidar, kılağılı, mücellâ. **âbdâr meyve** kelâm-ı şiir, taravetli, halâvetli.

abdest (آبدست) *is.* Vuzû, el suyu. Taharet-i kübrâ, gusül. **abdest almak** tecdîd-i vuzû. **abdest bozan** muzır. **abdest bozmak** def'-i hâcet. **abdest bozulmak** burun kanamak gibi hadise ve hades zuhuru. **abdest iktizası** ihtilâm. **abdest vermek** ta'zîr, donatmak. **abdestimde şüphem yok** itminan, taahhüt manasına.

abdesthane (آبدستخانه) Memşâ.

abdestlik (آبدستلك) Kısa cübbe.

abede (عبده) *is.* Âbitler, tapıcılar. *Abede-i sanem.*

abes (عبث) *is.* Boş, nafile. *Abese iştigal.*

âb-gîne (آبكينه) *is.* Ayna, sırlı cam, sırça, billûr

âb-gîr (آبگير) *is.* Küçük göl, gadîr, gönen, birikinti su.

âb-gûn (آبگونه) *is.* Âb-gûne, mâ-i münevver.

âb-hîz (آبخيز) *is.* Âb-hûr ve âb-cûst gibi, ada.

âbî (آبی) *sf.* Sulu, koyu mavi zıddı.

âbid (عابد) *is.* İbadet edici, tâatla meşgul, zahit, Allah kulu, mutlaka kul. *Abede-i esnâm.*

âbile (آبله) *is.* Sivilce, küçük çıban, çiçek vesair illet hasebesi.

âbir (عابر) *is.* Geçici, yolcu, ubûr eden. **âbirîn** gelip geçenler, İbranîler.

abîr (عبير) *is.* Hoş kokulu, sabıkta bir muattar amber terkibi.

âbişhor (آبشخور) *is.* Yalak, sıra tekneler, savat.

âb-kend (آبكند) *is.* Seylenti.

âb-keş (آبكش) *is.* Saka gibi su çeken, sucu hizmetkâr ve beygir.

ablak (ابلق) *sf.* Aklı karalı. Cenk atı, sekülü, gösterişli. **ablak-ı çarh** gece ile gündüz, tam gün. **ablak-süvâr** cengâver.

abrak (ابرق) *sf.* Ahrâc gibi büyük lekeli siyah ve beyazlı, ablak.

abras (ابرص) *sf.* Ala tenli, uyuz, lekeli, barslı, miskin.

abraş (ابرش) *sf.* Abras, har ve benekli, alacalı hayvan.

âb-riz (آبريز) *is.* Karûre, şişe, toprak, ördek, havruz, fingir.

âb-rûy (آبروی) *is.* Hayâ, itibar, yüz aklığı, yüz suyu, arz-ı medâr-ı iftihâr, mefhar.

âb-şâr (آبشار) *is.* Şarşara, çağlayan, su şarıltısı.

abus (عبوس) *sf.* Ekşi yüzlü, dargın, teabbus eden, mütegayyir, ubûset eden, bozuk, çehreli, kasî, kem-sûret.

âbyâr (آبيار) *is.* İane, muavenet, nusret.

âc (عاج) *is.* Fil dişi ve som.

acaba (عجبا) Âyâ manasına edat olur.

âcâl (آجال) *is.* Eceller, muayyen mevtler, vakit ve saat, müddet

acâle (عجاله) *sf.* Acele.

acâleten (عجالة) Alelacele.

âcâm (آجام) *is.* Ecmeler.

acayip (عجائب) *is.* Acîbeler. Ne garip! manasına nida. *Acebü'l-acâ'ib, acâ'ibât-ı seb'a-i âlem.*

acele (عجله) *sf.* İvedilik, çabukluk, sabırsızlık, ivginlik. **acele etmek** ivmek.

aceleten (عجلة) Çabuk çabuk.

acem (عجم) *is.* Yabancılar, Arap evlâdı olmayanlar, İranî. *ç. a'câm*

a'cem (اعجم) *sf.* Arap evlâdından olmayıp doğru dil bilmeyen, çetrefil, berbere eden.

a'cemî (اعجمي) Yabancı. *A'câm.*

acemi (عجمى) *is.* Yabancı, toy, müptedi şâkirt. **acemiyân, acemi oğlanı** sabıkta yeniçeri şakirdi.

acep (عجب) *is.* Tuhaf şey, acîb. *Acebü'l-acâ'ib.*

aceze (عجزه) *is.* Acizler.

acîb (عجيب) *sf.* Acepli, şaşacak, fevkalâde şey. *ç. acâ'ib.*

acil (عاجل) *is.* Acele olan şey, muaccel, mehilsiz, peşin. *Ecel-i acil.*

âcil (آجل) *sf.* Vade ile tecil, tehir olunmuş, müeccelli, acil zıddı.

acilen (عاجلا) Derhâl, bilâ-imhâl, aceleten.

âcilen (آجلان) Tecilli, mühletli. *Mihr-i müeccel.*

acîn (عجين) *is.* Edviye hamuru.

aciz (عجز) *is.* Adem-i iktidâr, apışma, acizlik, nâtüvânlık, el yetmeme, kifayetsizlik, becereksizlik. **reddü'l-acz ale's-sadr** bir kelime beytin evvel ve ahirinde bulunmak.

âciz (عاجز) *sf.* Beceriksiz, iktidarsız, eli ermez, gücü yetmez, aciz gösteren, nâtüvân, hakir. *ç. aceze.*

âcizâne (عاجزانه) Âcizî, hakirâne.

acn (عجن) *is.* Yoğurmak, hamur etmek. Macun yapma.

a'cûbe (اعجوبه) *is.* U'cûbe dahi olur, acebe, acîbe. Şaşacak, pek acayip şeyler. *E'âcîb.*

acul (عجول) *is.* Aceleci, ivedi.

acur (عجور) *is.* Susuz hıyar, Rus hıyarı.

âcür (آجر) *is.* Acur, kerpiç.

ad (عد) *is.* Sayma, ihsâ, tadat. Tutma, itibar etme, ittihaz.

adâ (عدا) *is.* Geçen, tecavüz eden. **maada** artık, başka, gayri.

a'dâ (اعدا) *sf.* Adûlar, e'âdî.

a'dâd (اعداد) *is.* Adetler. *A'dâd-ı a'şârî, esmâ-i a'dâd.*

adale (عضله) *is.* Sinirli et, balık eti. *ç. adalât.*

adalet (عدالت) *is.* Adillik, doğrudan ayrılmama, hak sayma, adil.

adam (آدم) *is.* Benî-âdemden insan, âdemî, kişi, şahıs, ebnâ-i âdem. **adam akıllı** makul. **adam başına** beher ferde. **adam evlâdı** necip doğuşlu. **adam oğlanı** merd-i fütüvvet-kâr. **adam olmak** terbiye görüp tahayyür itmek, yetişmek. *bk. adam cüdam.* **adam sende nidası** yoğuntu, olmaz şey. **adam yerine koymak** takdir. **adam yerine koymamak** istihfâf. *Adamca sohbet. Adamcılayın bir iş.* **adamlar** eyyühe'n-nâs. *Adamlar susunuz!* **dağ adamı** kaba. **yaban adamı** vahşi, kurûddan, nesnâs. *Âdemî-zâd, âdemiyân.*

adamcık (آدمجك) Adamcağız, merd ki âciz.

adamcıl (آدمجيل) Gayr-i mûnis, merdümgirîz, sâlâr-ı hayvân.

adamlık (آد ملك) Beşeriyet, gaflet, insaniyet, fütüvvet, edep, şeref.

adamsızlık (آدمسزلك) Bî-keslik.

adap (آداب) *is.* Edepler, de'bler, resm, âdet, etvâr ve muamelât, kaide, yol. *Âdâb-ı ilm-i ahlâk.* **âdâbü'l-kadî** usûl-i muhâkeme. Edebiyat bunun gayridir.

adavet (عداوت) *is.* Düşmanlık, diş bileme, husumet, aduluk, aleyhinde bulunma, açık buğuz, muhasama.

adde (عده) *is.* **adde-i verdiyye** inme, damarların dolmasından çehrenin kızarması.

a'del (اعدل) *sf.* Ziyade adil, adaletli, vasat hâle karip, adil, mutedil, itidalli. Tam vezinli sikke.

adem (عدم) *is.* Yokluk, fıkdân, âlem-i gayb, vücudun zıddı. *Adem-i dikkat, adem-i itâ'at, adem-i mübâlât. Diyâr-ı adem.*

ademî (عدمى) Ademiye, Moskoflar beyninde her itikadı çürüten fırka-i dâlle.

âdemî (آدمى) *is.* Hizmetkâr, tâbi.

ades (عدس) *is.* Et beni, mercimek çorbalığı, mercimek resminde şeyler, dürbün camı, gözün billûru. *ç. adesât* ma'delet manasına.

adet (عدد) *is.* Sayı, şumâr, tane, **aded-i a'şârî** bir şeyin sıra rakamı. **aded-i sahîh** küsuru olmayan. **aded-i tâm** taksimde baki kalmayan. *ç. a'dâd.*

âdet (عادت) *is.* De'b, resm, olagelmiş hareket, itiyat olunmuş, işlenmiş, her vakit alelâde yapılan şey. **hârikulâde. hilâf-ı âde** fevkalâde. *Âdet-i agnâm.* Türkîde hayız. *c. a'dâd.*

âdeta (عادتا) Bayağı, ber-mutat, alelâde.

adî (عادى) *is.* Mutat, bayağı, aşağı, halk beyninde cari, kaba. Basbayağı, âdeta. *Adi gön.* **şirket-i âdiye** bayağı ortaklık ile ticaret dolabı.

adîd (عديد) *is.* Çokluk, vefretli, bisyâr, müteaddit.

adil (عادل) *sf.* Adaletli, bîtaraf. *Şâhid-i âdil.*

adîl (عديل) *sf.* Müsavi, beraber, muadil, adl, nazîr, hem-kadr. **bî-adîl** bî-misl.

adîm (عديم) *is.* Ademde, yok olan, gayr-ı mevcûd, münselip, mahrum, arî. *Adîmü'l-imkân.*

adl (عدل) *is.* Zulüm zıddı, hakkı teslim etme, adalet, dâd, makuliyet, itidal, ulu orta madelet manasına tevâz. **umûr-ı adliyye** de'âvî işleri

adn (عدن) *is.* Cennet, firdevs.

adû (عدو) *is.* Düşman, adavet eden, hasım, bedhah, yavu. *ç. a'dâ.*

af (عفو) *is.* Kabahat bağışlama, müsamaha, geçme, ötün, muaf etme, yarık. *Afv-ı umûmî.*

afak (آفاق) *is.* Ufuklar, yerle göğün nazarda kavuştuğu yer, ortalık, âlem-i zâhir.

afakî (آفاقي) Temelsiz, öteden beriden, âlem kârı, orta malı. **afakî söz** tevatür, ortalık erâcîfi.

afat (آفات) *is.* Afetler. *Âfât-ı semâviyye.*

âferîde (آفريده) *sf.* Mahlûk, yaratılmış. **ferd-i âferîde** hiç bir kimse. **âferîde-kâr** Halık.

aferin (آفرين) *n.* Kelime-i sâbâş ve tahsin, eline sağlık, bin yaşa, pir ol gibi alın karşılama, alkışlama. Türkîde aferim.

âferîn (آفرين) Âferînende, Halık. **cihan-âferîn** Hâlık-ı kâ'inât.

âferîn-hân (آفرين خوان) Alkışçı.

âferînîş (آفرينش) Halk, hilkat-i cihân.

afet (آفت) *sf.* Belâ, dâhiye, belâ gibi güzel. **âfet-i cân** afacan. **afetzede** musâb.

Afgan (افغان) *is.* Efâgine, Afganistan ahalisi. **Afganistan-ı Kadîm** Horasan ve Zabilistan. Kendi lisanlarında peştü ve peten derler.

afif (عفيف) *sf.* İffetli, perhizkâr, müctenib.

afiyet (عافيت) *is.* Sağlık, sıhhat, tendürüstî, illetten selâmet. **afiyet olsun** henîen

afl (عفل) *is.* Afle, nisâda aslık illeti. *Aflî.*

afnâ (عفنى) *is.* Bed rayihalı, ufûnetli.

afs (عفص) *is.* Mazı, tıpa.

afsâ (عفصى) *is.* Ufûsetli

âftâb (آفتاب) *is.* Güneş, neyyir-i ekber. **âftâb-perest** nilüfer ve ay çiçeği, kaya gülleri.

âftâbe (آفتابه) *is.* Âbtâbe, bahçıvan kovası ve ibrik.

âftâbî (آفتابي) Şemsiye, çâdır.

afyon (افيون) *is.* Haşhaş sütü, tiryak . Aslı iven.

afyonî (افيونى) *sf.* Tiryaki, afyon tozu.

agâh (آگاه) *sf.* Âgeh, habîr, haberdar, bilen, vâkıf, müteyakkız, mütenebbih. **dil-i âgâh** basiretli, anılan gönüllü, varışlı, zarif.

agâhî (آگاهي) Agehî, habîrlik, vukuf, intibah.

âgaşte (آغشته) *sf.* Bulaşık, bulaşmış.

âgâz (آغاز) *is.* İptida, başlangıç. **âgâz etmek** bed, şürû, mübaşeret, başlama.

âgâze (آغازه) Elhâna başlama, terennüm, ahenk, bir nağme, ezgi.

agber (اغبر) *is.* Toz toprak rengi. Boz renkli, gabrâ.

agbes (اغبث) *is.* Açık boz renk, çöllerin rengi.

agbiyâ (اغبيا) *is.* Gabîler.

agdiye (اغديه) *is.* Gıdalar. Gıda ve agdiye müstameldir.

âgende (آكنده) *sf.* Dolu, tıkalı. **âgende-gûş** söz anlamaz, sağır sığır.

aglâk (اغلاق) *is.* Galaklar, mevâni, muğlâk eden şeyler.

aglâl (اغلال) *is.* Gûller, zincir ve lâleler, güller.

agleb (اغلب) *sf.* Ziyade galip ve vaki. **agleb-i ihtimâl** en muhtemel. **agleb-i zuhûr** olağan.

aglef (اغلف) *is.* Hitânsız, agzel, kabuklu demektir. *bk. aklef.*

agmâd (اغماد) *is.* Gımdlar, kılıflar, niyâmlar, kınlar.

agniyâ (اغنيا) *is.* Ganîler, zenginler, kalbi müstağni olanlar.

agniye (اغنيه) *is.* Gınâlar, ırlamalar, teganniler, egânî.

agrâr (اغرار) *is.* Kolay aldanan, gırralar, toy adamlar, dünyalıkla mağrurlar, agırre.

agrâs (اغراس) *is.* Garslar.

agrâz (اغراض) *is.* Garazlar, maksutlar. **agrâz-ı nefsâniyye** suiniyet, kasıt. **muallel bi'l-agrâz sözler** manidar kelâm.

agreb (اغرب) *sf.* Ziyade garip, garaipten, akıldan baîd. Garabeti olan şey.

agsân (اغصان) *is.* Gusunlar, gusûn.

agser (اغثر) *is.* Koyu boz renk. Bayağı esmer ve harcî şey.

âgûş (آغوش) *is.* Kucak, hızn. **der-âgûş etmek** kuçmak.

ağnam (اغنام) *is.* Ganemler ve âdet-i agnâm idâresi.

ağyar (اغيار) *is.* Gayrlar, saire, rakipler, engeller, mu'ânit, el âlem. **yâr u ağyara karşı** dost düşman içinde. Türkîde müfret manasına rakip.

ah (اخ) *is.* Ahû, karındaş. **vahîdü'l-ah** nebatattan uzv-ı tezkîri biri birine merbut olan ebegömeci misilli. **ahu baba** şeyh-i tarikat. *İhvân. bk. ahevî*

ah (آه) *e.* Teevvüh etme, ah u vah. **aha gelmek** bedduaya uğramak. *Mazlumun ahı zarı.*

âhâd (آحاد) *is.* Ahadlar, efrat. **âhâd-ı nâs** halk. **hâne-i âhâd** birler sayısı ta ona kadar, birinci hane rakam.

ahali (اهالى) *is.* Ehiller, bir yerin ehli ve halkı, sekene, nüfus.

ahar (آخر) *is.* Başka, gayr, diğer, öbür. **bahs-i âhar** mesele-i uhrâ.

ahass (اخص) *sf.* Hâsu'l-hâs, öz, mahsus ve mültezem. *Ahass-ı âmâl, ahass-ı ibâd.*

ahavât (اخوات) *is.* Uhtlar, hemşireler, uhuvvette olanlar. Emsal.

ahavî (اخوى) *is.* Karındaşlık, birâder-i ma'nevî. **ahu baba** baş, eski, eski kurt. *bk. ah.*

ahbap (احباب) *is.* Türkîde müfret manasına müstamel. **ahbap adam** dost.

ahbar (اخبار) *is.* Haberler, nakiller, muhbirlerin ihbarâtı, havadis, rivayetler.

ahbâr (احبار) *is.*Habrlear, yahudi kâhinler.

ahbâs (احباس) *is.* Hapisler, bir şey kapayacak yerler, su bentleri.

ahben (احبن) *sf.* Şedit müsteskî.

ahbes (اخبث) *sf.* Ziyade habis.

ahbiye (اخبيه) *is.* Hıbâlar, kıl çadırlar. Kamerin yirmi beşinci menzili.

ahcâr (احجار) *is.* Hacerler, kârgîrler. **ahcâr-ı nefise** mücevherat. **ahcâr-ı semâviyye** bulut.

ahciye (احجيه) *is.* Bilmece, ehâcî.

ahda (اخدع) *is.* Ziyade hâdi ve hud'acı, hilekâr, mekkâr, dubaracı, allâk, muhtâl.

ahdâk (احداق) *is.* Hadekalar.

ahdân (اخدان) *is.* Hâdinler, yoldaşlar.

ahdar (اخضر) *sf.*Yeşil renkli, sebz renk. *el-mâ ve'l-hadrâ*

ahdeb (احدب) *sf.* Hadebe sâhibi, kambur.

ahder (اخدر) *sf.* Koyu renkli.

âhek (آهك) *is.* Kireç, mermer. Kirece nûra denir.

âhen (آهن) *is.* Aslı ehren. Hadîd, demir. **âhen-dil** katı yürekli. **âhen-ger** demirci. **âhen-pûş** zırhlı. **âhen-rübâ** mıknatıs.

âhenîn (آهنين) Demirden.

ahenk (آهنك) *is.* Bir perdeye muvafık sedaların mevzunluğu. **ahenk etmek** saz düzmek, tellerini uygun kök etmek, barışık ve yakışıklı ses. Mutlaka hoş elhânla zevk etmek. **seyr-i âheng** hazırlanma. *Âheng-i sefer.*

aheste (آهسته) *is.* Yapyavaş, ağır, şiddetsiz, mülâyim, uğrurlayın. *Aheste söylemek.* **aheste yürümek** te'ennî. **aheste aheste** yap yap, bi't-tedrîc.

ahfat (احفاد) *is.* Hafitler.

ahfec (اخفج) *sf.* Ayakları çarpık.

ahfeş (اخفش) *sf.* Tavuk karalı, gündüz görmeyen.

ahfiye (اخفيه) *is.* Hufyeler, ağaç çiçeklerinin dış kabuğu.

ahır (اخور) *is. T.* Ağıl, tavla, ıstabl. **mîr-i âhûr** imrahor, emîr-i âhûr.

ahi (اخى) *is.* Karındaş, birader, fetâ, feteyân, tariktaş. Esnaf, hıref yoldaşı, pir, pirîler, yiğitler, yiğit başı. *bk. ahu, âhavî.*

ahibbâ (احبا) *is.* Habipler, ahbap, eş dost.

ahillâ (اخلا) *is.* Haliller, ehille, hullân, dostlar, habîb-i sâdıklar.

ahir (آخر) *is., sf.* Bitirim, son, netice, sondaki, ahiren manasına. *Ahir zamân. Âhir-i kâr. Evvelîn ve ahirîn.* **âhir-bîn** âkıbet-endîş. *bk. Rebîyülâhir.*

ahîr (اخير) *sf. bk. ahir.* En son.

ahîren (اخيرا) Muahharan, geçende.

ahiret (آخرت) *is.* Sonraki dünya, ukbâ, dâr-ı beka. **ahiret adamı** ehl-i vera, mütevverri. **ahiret evlâdı** veled-i ma'nevî, besleme, gönülden geçme. **ahirete gitmek** irtihal.

âhirü'l-emr (آخرالامر) En son, bilâhare.

ahit (عهد) *is.* Söz verme, peymân, ant, padişahın halka amanı, saltanatın müddeti, devir, hengâm, eyyam. **ahd-nâme** muahedename. *ç. uhûd.*

âhiz (آخذ) *sf.* Kabız, gasıp, alıcı, tutucu, çalıcı, ihtilâs edici.

ahkaf (احقاف) *is.* Hukfeler, kum tepeleri. Yemen'in iç tarafları

ahkâm (احكام) *is.* Hükümler, buyrultular. **ahkâm sürme** dert üstüne keyf etme. *Ahkâm-ı dîniyye.* **ahkâm-ı kanûniyye** zevâbit. **ahkâm-ı nücûmiyye** istihracât. Türkîde zafer-yâbî gibi istimal olunur.

ahkar (احقر) *sf.* Ziyade hakir.

ahkem (احكم) *sf.* Ziyade muhkem.

ahker (اخكر) *is.* Yanmış kömür, kor, köz.

ahlâ (احلا) *sf.* Ahlî, ziyade hulv, şirin.

ahlâb (اخلاب) *is.* Hılblar, kuş pençesi ve mahlepleri.

ahlâf (اخلاف) *is.* Halefler, yerimize gelecekler, istihlâf olunanlar. *Evlâd u ahlâf.*

ahlâk (اخلاق) *is.* Hulklar, tabiatlar, huylar. **ahlâk-ı hasene** fezâ'il. **ahlâk-ı reddiyye** habâset. *Ahlâk-ı zemîme.*

ahlâkiyûn (اخلاقيون) Hükemadan ahlâk ve ilim erbabı.

ahlâm (احلام) *is.* Hulmler, düş azmaları. **ezgâs ve ahlâm** yaramaz rüyalar.

ahlât (اخلاط) *is.* Vücuttaki mayiler. *Ahlât-ı balgamiyye, demeviyye, safraviyye, sevdâviyye. Ahlât-ı fâside.*

ahmak (احمق) *sf.* Humk sahibi, pek bön, hamakatli, bî-behre-i iz'ân, derk etmez, nazra-i ûlâ, hamka. **ahmak defteri** yâd-dâşt, pusula, muhtıra, yazar bozar.

ahmakane (احمقانه) Aptalsı.

ahmaklanmak (احمقلنمق) Tehâmuk, avanak olmak.

ahmaklık (احمقلق) Hamâkat, belâhet, belâdet, ahmak kârı.

ahmâl (احمال) *is.* Hamller, hamuleler.

ahmed (احمد) *sf.* Hamt ve senaya ziyade lâyık, ziyade mahmut.

ahmer (احمر) *sf.* Kızıl, kırmızı, humretli, al. **Bahr-i Ahmer** Kulzüm. **hamîr** eski yemenli kızılı. *bk. ponika, fenike.*

ahnef (احنف) *sf.* Ayağı topaç.

ahnes (اخنس) *sf.* Pat burun, kaval burunlu.

ahrâ (احرا) *sf.* Ahrî, ziyade lâyık ve seza, uygun.

ahrâr (احرار) *is.* Hürler.

ahraz (اخرز) *sf.* Gözleri dar.

ahraz (اخرس) *sf.* Dilsiz.

ahreb (اخرب) *is.* Kulağı yırık.

ahrec (اخرج) *sf.* Ahrâc, iri, parça parça lekeli. Ak ile doru at tonu.

ahrem (اخرم) *sf.* Burnu yırık.

ahrem (اخرم) *is.* Omuz ucu, menkib, oma.

ahreş (احرش) *sf.* Pürtüklü, sert, dürüşt.

ahruf (احرف) *is.* Harfler, hurûf-ı elsine.

ahsâ (احسا) *is.* Hasîler, kumlu, taşlık yer. **el-Ahsâ** Kuteyf sancağı. Zebânzedi *lahsâ.*

ahsâ (احصا) *is.* Hasâler, altı kumluk olan, kumluk, soğula.

ahsâs (احساس) *is.* Hisler, duygular.

ahsen (احسن) *sf.* Ziyade hüsünlü, güzel, yaraşılı. **ahsen-i takvîm** sûret-i mükemmele. **ahsenü'l-hâlikîn** Hudâ-yı bî-çûn.

ahsî (احصى) *is.* Yeşil kabuklu ceviz.

ahşa (احشا) *is.* Ahşî, haşîler, bağırsak, em'î.

ahşâ (اخشا) *sf.* Ahşî, iyade haşyetli, korkunç, mahûf.

ahşâm (احشام) *is.* Haşemler, tebaa, hademe, horanta. *Ahşâmât.*

ahşap (اخشاب) *is.* Haşebler, kereste ağaç. Keresteden şeyler. **ahşap bina** kârgîr olmayan. *Ahşap çûbîn.*

ahşem (اخشم) *sf.* Burnu kokar.

ahtal (اخطل) *sf.* Sarkık kulaklı.

ahtam (اخطم) *sf.* Burnu kesik.

ahte (اخته) *is.* İğdiş beygir, beygir, kölük.

ahter (اختر) *is.* Yıldız, necm. Talih. **ahter-i gîsûdâr** zû-zevâ'ib. **ahter-i şemîr** illet-i sihre giriftar. **ahter-i zû-zenb** kuyruklu. **bülend ahter, sa'd ahter** bahtiyar, ferhundetâli. *Nîk-ahter.*

ahu (آهو) *is.* Ceylan, zaby, gazal envaı. **âhû-yı felek** güneş. **çeşm-i âhû** bademî kara göz.

âhund (آخوند) *is.* Hûndi, hudâvendigâr, hünkâr, efendi manasına, hoca, okumuş, edip, erîb.

ahval (احوال) *is.* Hâller, güzâriş-i zamane, keyf. **ahvâl-i şerîfe** mizâc-ı âfiyet.

ahvât (اخوات) *is.* Sülâsî mezit.

ahvef (اخوف) *sf.* Ziyade korkunç.

ahvel (احول) *sf.* Havl illeti olan, gözü şaşı, ahveliyeti olan, şehlâ. Türkîde tatlı bakışlı.

ahyâ (احيا) *is.* Hayler, zindeler. **kavm-i ahyâ** Arap.

ahyâl (اخيال) *is.* Hayller, sürüler, at sürüsü, hargele, kalabalık.

ahyân (احيان) *is.* Hînler, anlar.

ahyânen (احيانا) Arasıra, ikide bir, vakit vakit.

ahyâr (اخيار) *is.* Hayyirler, hayratı sevenler.

ahz (اخذ) *f.m.* Kabz, alma, tutma. **ahz-i sâr** intikam almak, nekam tutmak, tutturmak, devam etmek, çaldırmak, çalmak, esîr etmek. *Ahz u girift.* **ahz u i'tâ** alış veriş, dâd u sitâd.

ahza (اخضع) *sf.* Boynu çökük.

ahzâb (احزاب) *is.* Hizipler, eczâ-yı şerîfe rubları, takım, asker, koşun.

ahzân (احزان) *is.* Hüzünler. **beytü'l-ahzân** matem evi, hususan sîne-i mahzûn.

ahzem (احزم) *sf.* Hazm ve ihtiyat ile arayıp tedbir eden, ziyade hâzim.

â'ib (آئب) *is.* Geri dönücü, iyâp edici, rücu ile raci olan.

â'ide (عائده) *is.* Bir yere raci, harc-ı resm. *ç. avâ'id, aidat*

aile (عائله) *is.* Ehl-i beyt, çoluk çocuk, ev, uşak, ayal.

ait (عائد) *is.* Avdet edici, bir yere rücu eden, dair, mütedair, raci.

âk (عاق) *sf.* Asi, muannit, kazak.

akab (عقب) *is.* Geri, arka, ati, gelecek. **der-akab** hemân-dem, o saat. *ç. a'kab.* Kurûn-ı âtiye, ahlâf.

akab (عقب) *is.* Ökçe. **azm-ı akabî** topuk kemiği.

a'kab (اعقاب) *is.* Akablar, evlât ve ahfat, ahlâf, arkadan gelenler.

akabe (عقبه) *is.* Yokuş, derbent, ma'ber, mani.

akait (عقائد) *is.* Akideler. **ilm-i aka'id** ilm-i hâl.

akakîr (عقاقير) *is.* Akkarlar, muâleceye kullanılan kökler.

akakya (اقاقيا) *is.* Akaçya zamkı salkımın diğeri ve küsegen soyu, müstahye karz.

a'kal (اعقل) *is.* Ziyade akıl sahibi, akil, şeytan akıllı. Türkîde ukalâ adam.

akar (عقار) *is.* İrat veren emlâk. *ç. akarat.*

akaret (عقارت) *is.* Akar, irat veren emlâk.

akarib (عقارب) *is.* Karîbler, akrepler.

akbeh (اقبح) *sf.* Ziyade kabîh, habis, çirkin.

akdâm (اقدام) *is.* Kademler.

akdem (اقدم) *sf.* En kadim, ziyade mukaddem. **akdem-i umûr** en mutena, birinci iş. **bundan akdem** mukaddemce.

akdes (اقدس) *sf.* Ziyade mukaddes, takdis olunmuş, mukaddes tutulup gayr-i mes'ûl olma.

akdiye (عقديه) *is.* Mefâsılda peyda olan düğüm ve yumru.

akfâl (اقفال) *is.* Kufller.

akfâr (اقفار) *is.* Kafrler, kum çölleri, kıfâr.

akfâs (اقفاص) *is.* Kafesler, tavuk kafesleri vesaire, hamal küfesi.

akıbet (عاقبت) *is.* Son, ahir, encam, netice **âkıbet-endîş, âkıbet-bîn** mülâhazalı. **avâkıb** hayr-encâm.

âkıbetü'l-emr (عاقبت الامر) En sonunda.

akıl (عقل) *is.* Us, tefekkür eden hassa, basiret. *ç. ukûl. Akıl deryası. Ma'kûlât-ı hikmet. Ulûm-ı akliyye.*

âkır (عاقر) *sf.* Kısır, yavrusu ve tohumu olmayan. **akîm** hayırsız demek. **âkırkarhân** ûdu'l-kahr.

akîb (عقيب) *is.* Akab olan, bilâ-fasıla, arttan gelen, vely iden. **akîbinde** hemen, ardından.

akide (عقيده) *is.* Ağdalanmış, ta'akkud, koyu ukdeli şey. *Akide şekeri*

akide (عقيده) *is.* İtikat olunan kaziye. *Akait kitâbı.*

âkif (عاكف) *is.* Nefsini zapt ve haps edici, sabûr, ibadette müdâm, mu'tekif gibi halvetgüzîn.

akik (عقيق) *is.* Kırmızı taş. **akîk-i yemânî** güvezi, âlâsı.

akil (عاقل) *sf.* Uslu, akıllı, kâmil, rüşt ve bulüğa ermiş, kâr-ı akl tedbir. *ç. ukalâ.*

akilâne (عاقلانه) Müdebbirâne, mütesabbirâne.

âkile (آكله) *is.* Gicik illeti, yiyici çıban, bazan şîr pençe, yiyici çıbanlar vesaire, yenirce.

akim (عقيم) Bî-fayda, zürriyetsiz, kısır, âkır.

akit (آقت) *is.* Türkîde akti müstameldir. İşin bitirme zamanının pazarlığı, müddet vaz'ı, kesişme.

akit (عقد) *is.* Düğüm, bağ, bent ukde, bağlama. Rabt etmek, nikâh. **akd-i meclis** meşveret kurma. **hall ü akd** fasl u vasl. *ç. ukûd.*

akkâm (عكام) *is.* Çadır mehteri, ebnâ-i araptan yük kaldıran hizmetkâr.

aklâm (اقلام) *is.* Kalemler, yazı ve mesâlih odaları. Yazı envaı.

akleb (اقلب) *sf.* Sünnetsiz, zarlı.

aklî (عقلي) Rivayetle olmayıp tefekkürle bulunan şey.

akliyât (عقليات) Nakliyât zıddı.

akmâr (اقمار) *is.* Kamerler.

akmişe (اقمشه) *is.* Kumaşlar.

akra (اقرع) *sf.* Dazlak, çıplak. **Cebel-i Akra** Kösedağ.

akran (اقران) *is.* Karînler, hem-sinn, hemrütbe olanlar. *Yaradan cümlesi bir akrân.*

akrâs (اقراص) *is.* Kurslar, devrik şeyler. **akrâs-ı cebel** güçle. **akrâsu'l-mülk** karga büken. *Akrâsu't-tîn.*

akreb (اقرب) *sf.* Ziyade karîb, mukarreb, akraba ve ekarib, hısımlar, kavm ve hîş.

akrep (عقرب) *is.* Kuyruğu uru hayvan. Saatin kısa ibresi. **burc-ı akrep** teşrîn-i evvel. **derûnec-i akrebî** akrep otu. *Akarib.*

aksâ (اقصا) *is.* Aksâ, nihayet, nihayette, ücra yer baîd. *Aksâ-i imrân, aksâ-i merâm. Mağrib-i aksâ. ç. ekasî.*

aksam (اقسام) *is.* Kısımlar, parçalar, türlü türlü şeyler. *Envâ u aksâm.*

aksi (عكسى) *is.* Ters döndürme, zıt, bir yerden karşıya çarpma. Aks alma, fotoğraflık. **akis** zıt, muzır, muaddit. **memulün aksi** mugayiri. **sada aksi** in'ikâs, yankılama. *Nûnun aksi.* **bilâkis** zıddına, emr-ber-aks.

akta (اقطع) *sf.* Maktûu'l-yed.

aktâ (اقطاع) *is.* Malikâne, temlik olunan arazi ve katî'a, bölge, aktâ.

aktâb (اقطاب) *is.* Kutuplar.

aktar (عطار) *is.* Sabıkta ıtriyat satan, miskçi, bahârcı. Hâlen hırdavatçı.

aktâr (اقطار) *is.* Kuturlar ve aktar manasına nahiyeler. **Cebel-i Aktâr, Cebelü't-Târık** galatı Septe Boğazı.

âkûl (عاقول) *is.* Burgaç, dere ve orman, akabe, çepreşik iş. *Mısır ve Girit âkûlları.*

akur (عقور) *is.* Kuduz, ısırır, azmış köpek, yabanın iti.

akva (اقوا) *sf.* Akvî, ziyade kavi.

akvâl (اقوال) *is.* Kaviller, sözler, dedikodu, rivâyât, rivayetler.

akvam (اقوام) *is.* Kavimler.

akvâs (اقواس) *is.* Kavisler, yaylar. Daire cüzleri.

akvât (اقوات) *is.* Kûtlar. **akvât-ı yevmiyye** rızık, azık, azıka.

akviyâ (اقويا) *is.* Kaviler.

akzâ (اقضا) *is.* Ziyade kazâveti olan fakih. *Akzâ'l-kuzât.*

âl (عال) *sf.* Alâ.

âl (آل) *is.* Beyt, silsile, hanedan, ehl ü ayal. **âl-i osmân** selâtîn-i izâm. **âl-i resûl** şürefâ, sâdât.

âl (آل) *is.* Mekr, hile, uşşak ve allâk hud'ası, düzen.

alâ (علا) *is.* Yükseklik, şan, şeref.

alâ (علا) *e.* Âlâ kılınsın duası. *Hak celle ve alâ.*

alâ (على) *e.* Üzere manasınadır. **alâ haddihi** birer birer. **alâ hâlihi** hâli üzre. *Alâ hâzâ.* **alâ kavlin** bir rivayette. **alâ merâtibihim** sırasıyla. **ale'd-devâm** mütemadiyen. **alelacele** acilen. **alelâde** ber-mutat. **ale'l-fevr** def'aten. **alelhusus** hususan. **alelıtlak** umumen. **ale'r-re's ve'l-ayn** baş üstüne. **ale's-seher, alessabah** erkenden. **ale's-seviye** bir düziye, mütesâviyen. *Ale't-tahkik.* **ale't-tafsîl** tafsilen. **ale't-tevâlî** mütevâliyen. **alelumum** umumen. **ale'l-umyâ** körükörüne. **aleyke** terkibiyle **aleyke'l-beyân, aleyke's-selâm.** *Binaenaleyh.* **leh ve aleyhinde** muvafık ve mugayir. *Müddeünaleyh. Rıdvânullahi te'âlâ aleyhim.*

alâ (على) *s.* Reîî, âli, faik, veli. *Aliyyü'l-alâ. Devlet-i aliyye.*

âlâ (اعلا) *is.* Âlâ, bâlâ-ter, ziyâde âlî, yüce, en yüksek, enfes, nefis, baştan baş, ulüvv sahibi, avâlî, muallâ, baş, soy. *Aliyyü'l-âlâ. Cebr-i a'lâ, cennet-i a'lâ. savt- i a'lâ.* Müennesi ulyâ. **ne âlâ** pek güzel. *Pek âlâ siz bilirsiniz.*

âlâ (ألا) *is.* Elyler, atiyeler.

âlâf (آلاف) *is.* Elifler, ulûf.

alâ'ik (علائق) *is.* Alâkalar.

alâ'im (علائم) *is.* Alâmetler. Tıpta ve heyet ıstılâhında emareler. **alâ'im-i ceviyye** gökte olan tahavvülâtın fenni. *Alâ'im-i illet.* **alâ'im-i semâ** eleğim sağma galatı.

alak (علق) *is.* Yapışkan, uçan otlar, balçıklı yapışkan şeyler, sülük.

alaka (علقه) Kan pıhtısı.

alâka (علاقه) *is.* İlişik, ta'alluk-ı hak, râbıta-ı muhabbet, taaşşuk, tabiatların muvafakati, müstemlekât. *ç. alâ'ik.* **kat'-ı alâka** çekilme, terk etme. **alâkadar** ilişikli, emlâk sahibi.

alakî (علقي) Pıhtılı.

alakiye (علقيه) Sülükler taifesi.

a'lâm (اعلام) *is.* Alemler, râyât. **a'lâm-ı zafer** fercâm.

âlâm (آلام) *is.* Elemler.

alâmet (علامت) *is.* Bilgilik, işaret, nişan, eser, emare, tuğra. *Alâmât-ı fârika. ç. alâ'im* zaaf.

alânî (علانى) *is.* Göz önünde, alenen.

alâniye (علانيه) Açıktan, aşikâre.

alâniyet (علانيت) Alenen, aşikâren

âlât (آلات) *is.* Aletler, vasıtalar, uzuvlar. **âlât-ı harb** esliha. **âlât-ı hıref** avadanlık. *Âlât-ı nâriye.* **âlât-ı remy** lehv ü tarab, saz, keman. **âlât-ı vücûd** iç uzuvları. *Tahsîl-ı kemâlât âlât ile olmaz.*

alâyiş (الايش) *is.* Levs, bulaşık. Ârâyiş yerine, haşmet, tantana, ziynet manasına istimali pek galat olur. **âlâyiş-i dünyâ** müzahrafât.

albe (علبه) *is.* Kapçık, çiçek kadehi.

alef (علف) *is.* Ot, yem, hayvan tayini. *bk. ulûfe, allâf.*

âlek (عالك) *is.* Müheyyic-i lu'âb olan alîkler, çiğnenecek sakız.

alem (علم) *is.* Bayrak ve minare tepesi, mâhçe, nişan-ı mahsus. İmamelerin altun oluk teli, rayet, liva. İsm-i has. **alemdâr** bayraktar asâkir, nizamiyede sancaktar. *ç. a'lâm.*

âlem (عالم) *is.* Cihân, mecmû-ı mahlûkat, mecma'a-i kâ'inât, dünya. **âlem-i âb** sarhoşluk hâli. **âlem-i ceberût, âlem-i melekût** lâhût, semâvât. *Âlem-i ervâh. Âlem-i gayb. Âlem-i hâb.* **âlem-i şehâdet, âlem-i nâsût** sûrî âlem. *Âlem-i menâm.* **âlem-ârâ** ziynet-i mahlûkat. **âlem-gîr** fâtih-i âlem. **âlem-penâh** melce-i âdimeyân. Dünya zevki manasına **kendi**

âleminde adam. fahr-ı âlem Hazret-i resûl-i ekrem. *ç. âlemîn, avâlim.*

a'lem (اعلم) *is.* Ziyade âlim, iyi bilir. *Allah bilir siz a'lem keyfinize. A'lem-i ulemâ.*

âlemiyân (عالميان) İnsanlar. Cihânı bilir, ferâsetli, dekbâz.

alen (علن) *is.* Açık, aşikâre.

alenen (علنا) Alenî, açıktan, ale'l-melei, alâ melei'n-nâs.

aleniyet (علنيت) *is.* Aşikârelik.

alet (آلت) *is.* Avadanlık, edevat, yarak, vasıta, esnaf edevatı, musiki sazları. *Âlet-i fesâd.*

alev (علو) *is. Alev-pâş, alev-gîr* galiz, gılz tabirlerdir. Aslı Türkî alav, alev.

alevî (علوى) *is.* Hazret-i Alî'ye müteallik muhibb-i hânedân davasında olanlar. *ç. aleviyyûn.*

âli (عالى) *sf.* Yüksek, celîl, refî, muallâ. **âli-câh**, refî, cây-gâh. **alicenap** kerim. **âlihimmet** kerem-kâr. **âli-kadr** muteber. **âlişân, âlî-menkıbet** menziletli, **âli-tebâr** büyük soydan. **babıâli** devet kapısı. **huzûr-ı âli** pîşgâh.

âlihe (آلهه) *is.* İlâhlar, mabut, veseniyûnun putları. **ilâhî** ulûhiyete dair. *bk. ilâhî.*

alîk (عليق) *is.* Böğürtlen. *Fasîle-i alîkiyye.*

alil (عليل) *sf.* İlletli, sakat, marîz. Türkîde âmâ manasına.

alim (علم) *e.* Bilir manasına. **alimallah** Huda şahit.

alîm (عليم) *sf.* Âlim, bilici, dânâ. *Alîmü'l-hakîm, hallâku'l-alîm.*

âlim (عالم) *sf.* Ehl-i ilm, okumuş, bilgiç. *ç. ulema.*

âliye (اليه) *is.* Alete mensup. *Ulûm-ı âliye.* **ulûm-ı âliyenin gayri** sarf ve nahiv, mantık, meânî, beyan vesaire.

alkame (علقمه) *is.* Ebû Cehil karpuzu, hanzal.

allâf (علاف) *is.* Otçu, samancı, saman veren.

Allah (الله) *is.* İlâh, ma'bûd-ı mutlak, hallâk-ı âlem, lafza-i celâl, nâm-ı hudâ. **Allah Allah** terkîb-i ta'accüb ve hayret, pişman olur musun? **Allah bilir** meşkûk. **Allaha ısmarladık** elveda. **hûvallahu a'lem** galiba. *Allah kerîm.* **inşallah** kısmet olursa. **maşallah** aferin, kapar mısın. **tebarekallah** ne güzel. **vallah, billah, alimallah** kasem. *Alimallah ve şehidallah.*

allâm (علام) *is.* Her şeyi bilir. **melikü'l-allâm** mevlâ-yı müte'âl.

allâme (علامه) *is.* Mübalâğa ile âlim, üstâd-ı küll.

âlû (آلو) *is.* Erik, şeftali, hülü, zerdali, mışmış. **âlû balu** vişne, algınçar, aluncar, uryânî, *bk. hülû.*

âlûd (آلود) *is.* Âlûde, alâyişli, bulaşık. **hâb-âlûd** mahmur. **hûn-âlûd** kanla mülevves.

âlûde (آلوده) *sf.* Dâmen-i fâsık.

âlûdegî (آلوده گي) Bulaşıklık.

alüfte (آلفته) *is.* Alışık, aşüfte.

âlüftegân (آلفته گان) Açık karılar.

âlü'l-âl (عال العال) İyinin iyisi, yeğ, bâlâ, bâlâ-terîn.

âm (عام) *is.* Senenin cereyanı. *ç. a'vâm.*

âm (عام) *is.* Orta malı, umuma şamil, müşterek. *İsm-i âm, tarîk-i âm.*

amâ (عما) *is.* Umy, körlük, görmezlik.

âmâ (اعما) *is.* Âmâ, gözleri umy illetinden alil, nâ-bînâ, darîr, cahil, nadan.

amade (آماده) *is.* Hazır, müheyya, müsta'it, hazırlanmış. **amade etmek** tehyi'e.

âmâdegî (آماده گي) Hazırlık, alastalık.

âmâk (آماق) *is.* Gözün pınarı, ma'ak, mauk.

amal (اعمال) *is.* Ameller, işler, hareketler, fi'liyât. Kaza ve mülhakat, bir ülkenin kıtaları, bölgeler. **a'mâl-i erba'a** cem, tarab, darb ve taksim hesabı. **a'mâl-i hasene** hasenat.

âmâl (آمال) *is.* Emeller.

a'mâm (اعمام) *is.* Ammlar. **benî a'mâm** yeğenler, amca oğlanları.

aman (امان) *is.* Emn, müsterihlik. Emin bir rey. **aman istemek** isti'mân. **aman vermek** re'y-i müsâ'ade, fî emânillâh. Türkîde **aman, amanınız, elaman** medet, eyvah, yarabbi. *Amanım Allah.* **aman** Türkîde gözet.

âmâs (آماس) *is.* Şiş, teverrüm.

ambar (انبار) *is. Yun.* Zahire, emtia mahzeni ve büyük sandık. Sefinenin yük koyacak katı, süfün-i harbiyyenin her bir katı. *Arpa, yorgan ambarı.* **şehir ambarları** kapan. **üç ambarlı** üç sıra toplu.

amber (عنبر) *is.* Güzel kokulu ve deniz hayvanları midesinden çıkan mahsulü. **amber çiçeği** habbü'l-meşk. **anber-bâr** nefhu't-tayyib. **anber-bûy** kokulu hint pirinci. *Anber-fâm. Anber-sâ.*

amberbâris (انبربارس) *is.* Berberîs, kadın tozluğu, zirişk.

amberîn (عنبرين) Güzel kokulu amberiye, yayla çiçeği.

amberiye (عنبريه) Kokulu iksir.

amd (عمد) *is.* Bile bile, kasten.

amden (عمدا) An kasdin.

âmed (آمد) *is.* **âmed şud** gelip gitme, muarefe, muhabere. *Hoş âmed.*

a'mede (اعمده) *is.* Amutlar.

âmedî (آمدى) *is.* Gelme. **hoş âmedî** tebrik, kudüm.

âmediye (آمديه) Gümrükte resm-i dühûl, galat tabir.

âmedlik (آمدلك) **hoş âmedlik** yüze gülme, tabasbus.

amel (عمل) *is.* İş, fiil, kâr, el işi, girdâr, **amel-i hasene** teşrih icraatı. **amel-i i'râb** bir şeye tesir etme. **amel-i kesîr** zahmet, teklif. **düstûru'l-amel** talimat. *Sun'-ı amel-i sâlih.* **a'mâl-i erba'a-i hisâb :** cem, tarh, darp, taksim. Müshilin hükmü, def. Türkîde ishal manasına **amele uğramak.**

amel (عمل) *is.* Sabıkta ülke, hıtta, kalem-rev âmilin da'ire-i hükûmeti. *ç. amal.*

amele (عمله) *is.* Âmiller, rençber, fa'ale güruhu, işçiler, ırgat, ecîr.

amelî (عملى) *is.* Yapma, sun'î, fiilî. **hikmet-i ameliyye** tecrübe icrasıyla bulunan kavâ'id-i tabîiyye. Meşâgıl-ı ameliyyeye münhasır olmayan, tecrübelerle görülen.

ameliyat (عمليات) Fen mûcibince icrâ olunan şeyler. *Ameliyyât-ı cerrahiye. Ameliyyât-ı teşrih.* **ameliyyât-ı kısriyye** tevlîd bi'ş-şakk. **ameliyyât-ı türâbiyye** tesviye-i turuk.

amelmande (عملمانده) *sf.* İşten kalmış, metrûk, muka'it, mütekait, oturak.

amenna (امنا) *n.* Pek iyi, inandık, kabul ederiz manasına itiraf, tasdik.

âmîhte (آميخته) *is.* Mahlût, karışık.

amîk (عميق) *sf.* Derin, çok umku olan, cevf, çukur. *Amikova.* **arîz ü amîk** uzun uzadı, dûr u dirâz.

amil (عامل) *is.* Amel edici, ihmal etmeyip işleyici, büyük tüccarın, erbabın ortağı. Sabıkta mal memurı, ummâl. Nahivde hükmü sair kelimeye, ma'mûle cari olan lâfız. *Âmil-i lâfzî, âmil-i ma'nevî. ç. avâmil.*

amîm (عميم) *is.* Umûmu havi, şamil, gayr-ı münhasır, âmm ve cami. *Amîmü'n-nevâl.*

âmin (آمين) *is. İb.* Olsun, Allah versin manasına.

âminen (آمنان) *zf.* Selâmetle.

amir (آمر) *is.* Emredici, baş, fermanfermâ, buyruk. Emir, ümera gibi kumandan, başbuğ.

âmire (عامره) *sf.* Âmir, mamur, abat, mülûkâne. *Istabl-ı âmire, tersâne-i âmire.*

âmirziş (آمرزش) *is.* Af. **âmirz-gâr** gafur.

âmîz (آميز) *is.* Muhtelit. *İtâb-âmîz.*

âmiziş (آمزش) *is.* İhtilât-ı mu'âşeret, imtizaç, uyuşma.

amm (عم) *is.* Amu, ami, amca, baba karındaşı. **amm-zade** veled-i amm. *Benî a'mâm.*

amma (اما) *is.* Ba'dezâ. **ammâ ba'dü, fe-ammâ** imdi, pes, gelelim, velâkin. Türkîde bak, ama gibi.

ammâc (آماج) *is.* Nişangâh, nişan kapağı, hedef, ammâc-geh.

ammâme (عمامه) *is.* Sarık, baş kisveti, ziulema. *ç. amâ'im.*

amme (عامه) *is.* Cümle, herkes, umum halk, bayağı halk, havas zıddı. *Efkâr-ı âmme. ç. avam.*

amme (عمه) Hala manasına.

ammeten (عامة) Kâffeten, bütün.

Âmû (آمو) *is.* Oksu. **Âmûya** Nehr-i Ceyhun.

amuden (عمودا) Dimdik, bir silsilede.

âmûhte (آموخته) *is.* Öğrenmiş, usta, mahir, hazık, öngür. *Âmuhtegân.*

amut (عمود) *is.* Müdevver direk, gönder, sütun, üstuvâne, zâviye-i ka'ime ihdas eden zal. Şakulunda olan hatt-ı meyl. **amudufikarî** azm-i şevkî, bel kemiği, sâlib. *ç. avâ- mid.*

âmûz (آموز) *is.* Öğretici. **hikmet-âmûz** bazan öğrenici. **âmûziş** bilgi, dâniş ve talim.

amyâ (عميا) *is.* Körlük. **ale'l-amyâ** körükörüne.

an (آن) *is.* Vakit, lemha, tarfatü'l-ayn. **ân-ı vahidde** ân-ı gayr-i münkasemde. **ânen**

fe'ânen, anbean her dem, her anda. **el-an** hâlen. *ç. âvân.* **anâ** anûlar, zamanlar, olmuş, geçmiş, olgun. **fî ânâ'i'l-leyl** gece vaktinde. *În ü ân.*

an (عن) *ed.* -den, ez manasına. **an-karîb** yakında. **an-kasd** amden. **an-samîm** derunî. **an-yed** marifetiyle. **anhü, anhâ** ondan. **anhümâ, anhüm** onlardan. *Mebhûsün anh. Radıyallahu anhâ, radıyallahu anhümâ ve anhüm.* **anhâ ve minhâ** aşağı yukarı, nihayet.

ân (آن) *is.* Şive, alım, albeni, cazibe, melâhat. *Hüsn ü ân.*

ânâf (آناف) *is.* Enfler, unûf.

a'nâk (اعناق) *is.* Unklar, rakabeler, boyunlar.

anâkib (عناكب) *is.* Ankebûtlar.

an'ane (عنعنه) *is.* An-falân, an-filân gibi isnat, rivâyet-i müteselsile.

ananet (عنانت) *is.* Anîdlik, puluçluk, süstendâmlık.

andelîb (عندليب) *is.* Bülbül, hezâr. Arabîde büyük nevine denir. *Anâdil.*

andem (عندم) *is.* Kardeş kanı, dem-i ahaveyn

âne (عانه) *is.* Kasık altı, ud yeri, zührevî.

anh (عنه) *bk. an.*

ani (آني) Ân-ı vahidde olan.

anîd (عنيد) *sf.* İnatçı, anût, muannit.

anîde (آنيده) Der-akab.

anîf (عنيف) *sf.* Haşin, unflu, dürüşt, ters.

ânif (آنف) *is.* Burun dibinde, sabık, sibkat eden. **ânifü'l-beyân** mârru'z-zikr, mesbuk ifâdât. *Ânife.*

ânifen (آنفا) Mukaddemen, yakında.

anka (عنقا) *is.* Cennet kuşu. **zümrüdü-anka** yeşilli nevi Hindistan dağlarında ve uzun misalleri olan maruf kuş. *Sîmurg-ı anka. bk. ruh.*

ankebût (عنكبوت) *is.* Örümcek, tenpere. **târ-ı ankebût** örümcek ağı. *ç. anâkib.*

ankebûtiye (عنكبوتيه) Örümcek ağı gibi ince iltihap, sersem, hezeyân-ı alenî.

anut (عنود) *sf.* İnatçı, lecûc, muannit, anîd, üngüllü.

anve (عنوه) *is.* Zor, cebr.

anveten (عنوة) Darb-ı destle.

anzarot (انزروت) *is.* Anzarot, maruf zamk, galatı anzerût.

aptallık (آبدالق) Saf-derûnluk.

aptalsı (آبدالسي) Çolpa.

ar (عار) *is.* Şeyn, ayıp, nakîsa, utanacak şey, bednamlık, zül, rüsvalık, utanma.

ârâ (آرا) *is.* Reyler. **ittifâk-ı ârâ ile** bi'l-muvâfaka, icmâ. *Ekseriyyet-i ârâ.*

ârâ (آرا) *sf.* Arâste, ziynet-bahş, zîbende. **meclis-ârâ** nedim

a'râb (اعراب) *is.* Bâdiye-nişîn a'râbîler, bedevîler. Arabistan şehirlerine iskânlarına arap denir.

araban (عربان) *is.* Büyük mazharın dilli ve pullusu. Musikide makam.

Arabî (عربى) *is.* Arap lisanı, Arabistanlı. *Arabiyet. Edebiyyât-ı arabiyye.*

Arabistan (عربستان) *is.* Cezîretü'l-arab, Hicaz, Yemen, Hazramut, Mehre, Amman, Ahkaf, Yemame, Bahreyn, Necd, el-Ahsâ ülkeleri.

arabiyat (عربيات) *is.* Ulûm-ı arabiyye; sarf, nahiv, me'ânî, lügât. **şuhûr-ı arabiyye** ay hesabı.

araf (اعراف) *is.* Örfler, cennetle cehennem arası hadd-i fâsıl.

Arafat (عرفات) *is.* Mekke-i Mükerreme civarında kurban mahalli olan dağ.

arâ'is (عرائس) *is.* Arûslar.

arâ'iz (عرائض) *is.* Arîzalar.

arak (عرق) *is.* Teraşşuh, ta'tîr olunan ervâh, rakı. *Arak-ı bevlî, arak-ı erzâk, arak-ı hafîf.* **hummâ-i arakî** dâü'l-vak. **arak-çîn** takke. **arak-rîz** terli, müterşşıh, mustarip.

arakiye (عرقيه) *is.* Tiftikten terpûş, arakçîn, takke.

ârâm (آرام) *is., sf.* Rahat, huzur, sabır, müsterih, yavaş. Konak edip dinlenmek, ağır, yap, râsıhu'd-dem. **ârâm ayı** aralık, zilkade. **ârâm-gâh** mahall-i ikamet. **ârâm-sâz** mukim. **dil-ârâm** gönül safası, güzel.

ârâmsızlık (آرامسزلق) Telâş.

arap (عرب) *is.* Arabistan'dan çıkıp sonra Asya ve Afrika'ya telkîn-i dîn-i mübîn eden kavim. *Arap, urebâ ve arab-ı bâ'ide.* Hâm neslinden olan tavâ'if-i münkariza. Âd, Amâlika, Şemûd ceddisi Aylâm vesaire. Ponika. **arab-ı müsta'ceme** ba'de'l-islâm Arabistandan çıkıp lisanları karışan tavâ'if; Ahvâzlar, Şâm, Mısır, Mağrip ehli. **arab-ı müsta'rebe** Hazret-i

İsmail evlâdından arabîyi mütearribelerden öğrenen tavâ'if, muzır Rebî'a, Bekr, Kureyş vesaire. **arab-ı müte'arrebe** Sâm evlâdından, Arap âribelerden, arabî öğrenen tavâ'if. Hamîrkehlân, Cürhüm, Tay vesaire. **cezîretü'l-arab** Arabistan a'râb-ı bedevî güruhu. **a'râbî, araban, urebâ** evlâd-ı arab. *Arap saçı gibi.*

ar'ar (عرعر) *is.* Ardıç, dağ selvisi, ürz, ürs, nâjûn.

a'râs (اعراس) *is.* Urslar, düğünler, arûsîler, dernekler.

arasat (عرصات) Mahşer.

arâste (آراسته) *sf.* Âreste, hazırlanmış, tezyin olmuş, bezenmiş ve donanmış. Ordu pazarı, arasta.

a'râş (اعراش) *is.* Arîşler, salaşlar, sundurmalar, yerli olmayan sakîfeler.

arâyiş (آرایش) *is.* Ziynet, bezeme, süs.

araz (عرض) *is.* Aslî, zatî olmayıp sonradan gelen, arız olan, takılan şey, sâniha, kaza. *ç. a'râz* bir illetin nişaneleri ve delâ'ili.

a'râz (اعراض) *is.* Arazlar, bir illetin nişaneleri, delâ'il-i illet.

arazi (اراضی) *is.* Arzlar, topraklar, aktâ ve zeamet tarlaları. *Arazi kalemi.*

arazî (عرضي) Tesadüfî.

arbede (عربده) *is.* Kavga, niza, gürültü, uğraşma. **arbede-cû** kavgacı, yaramaz, teberleş.

arec (عرج) *is.* Topallık, a'reclik.

a'rec (اعرج) *is.* Anadan doğma aksak, ahzef, arec illetine müptelâ.

arefe (عرفه) *is.* Bayramın bir gün evveli.

ârende (آرنده) *is.* Getirici, hamil. *Ârende-i şukka.*

arene (عرنه) *is.* Bıcılgan illeti, şüfûn.

âreste (آرسته) *bk. ârâ.*

arfec (عرفج) *is.* Kesirânın ağacı, çakır dikeni.

ârgûn (آرغون) *sf. Moğ.* Aşkar, kızıl sarı.

arız (عارض) *is.* Sonradan gelme, aslî ve kadim olmayan, arazî şey. *ç. avârız* mesârif-i belediyye.

ârız (عارض) *is.* Yanak, ruh, ruhsâr, izâr. **zülf-i ârız** zülf-i arûs çiçeği.

arıza (عارضه) Hadise. *Ârıza-ı meşîmede.*

arızî (عارضي) Tesadüfî, zuhûrî.

arî (عاری) *sf.* Çıplak, uryân, azade, beri, sade. **âriyyü'ş-şekl** şekl-i mahsûs olmayan, bekriyân. *Tekellüften arî.*

ârî (آری) *e.* Belî yerine nadiren müstamel.

âribe (عاربه) *bk. arap.*

âric (عارج) *is.* Urûc edici.

arif (عارف) *is.* Bilici, vâkıf, söz anlar, âgâh, haberdar, ehl-i irfân. *ç. urefâ.*

arîf (عریف) *is.* Maruf, müştehir.

arifane (عارفانه) Fehîmâne. Harîfâne galatı.

Aristo (ارسطو) *is.* Aristetalis, hakîm-i kâmil.

arîş (عریش) Salaş, sundurma. **el-arîş** çardak.

ariyet (عاریت) *is.* İğreti, muvakkat.

ariyetî (عاریتي) Ödünç.

arîz (عریض) *sf.* Enli, pehne, geniş, arzı ziyade. **ariz ü amik** dûr u dirâz.

arîza (عریضه) *is.* Ubudiyet mektubu, maruz kâğıt.

ark (عرك) *is.* Ovma, ovuşturma, ovalama.

arkan (عرقان) *is.* Terleme. Türkîde bezelye.

arkûb (عرقوب) *is.* Ökçe veteri, eğrice.

armağan (ارمغان) *is.* Peşkeş, hediye, tefârîk.

ârmîde (آرمیده) *sf.* Rahat ve huzur bulmuş.

armut (امرود) *is.* Armut, gülabî akçe. *Emrûdî.*

arrâde (عراده) *is.* Sabıkta müteharrik tekerlek üzerinde mancınık.

arrâz (عراض) *is.* Demet şeklinde çiçeği olan nebat, onun heyeti.

arsa (عرصه) *is.* Zemin, meydan, virane, bina yeri. **arsa-gâh** meydân-ı ma'reke.

arş (عرش) *is.* Taht, serîr, semâvâtın üstü. **arş-ı âlâ** felek-i a'zam.

arûs (عروس) *is.* Gelin, arûse, düğün. **tug-ı arûs** zambak nev'i. **zülf-i arûs** Hint baklası.

arûsek (عروسك) *is.* Bazı nev esdâfın yeşil ve pembe meyvclisi.

arûsî (عروسي) Felek, güneş, düğün, velîme.

aruz (عروض) *is.* Şiir evzânı kaidesi. Birinci mısraın son tef'ilesi. **ilm-i arûz** kavâ'id-i şi'riyye.

arz (ارض) *is.* Toprak, türap, kil, gil. El, memleket. Sâhûr, yerin aya düşüp hüsuf yapan gölgesi. **arz-ı harâc** mülk, arz-ı öşr, arazi-i emiriye. **arz-ı mevât** boz, hâlî. *Arz-ı rûm.* **küre-i arz** zemin, yer. **arzu'ş-şevk** enginar. *Arazi ve emlâk. Arazi kalemi.*

arz (عرض) *is.* İbraz etme, öne koyma, beyan, takdim, terfi etme, sunma, huzûr-ı pâdişâhîye mesâlih-i evrâk, maruzat gönderme. **arz odası** divan yeri. *bk. arz-ı hâl.* **arz-ı hulûs** beyân-ı ihlâs. **arz-ı mahzar** arz-ı hâl-i umûmî.

arz (عرض) *is.* En, pehn. *Arz-ı cenûbî, arz-ı şimâlî. Arzan.*

arza (عرضه) *is.* Arza, çıkrıkçı mili ve kalemi.

arza (ارضه) *is.* Ağaç kurdu, güve.

arza (ارضه) *is.* Çıkrıkçıların demir kalemi.

arziye (ارضیه) Türkîde yer kirası, hasılat, mahsûlât-ı sınâ'iyyenin gayrı.

arzu (آرزو) *is.* İstek, ermân, hâhiş, özleme, arzukeşin talebi, emel. **arzû-mend** talepkâr, hevesli.

arzuhâl (عرضحال) *is.* Maslahat ve istida için, tazarru için sunulan kâğıt arîzası.

as (آس) *is.* Kakım. **Vilâyet-i Âs** Şimalî Sibirya.

âs (آس) *is.* Mersin ağacı. *Dur da bak âs-ı berrî yemişli mersin olmaz diken.*

âs (آس) *is.* Asya gibi, değirmen, el değirmeni. **hirâs** hayvan değirmeni.

asa (عصا) *is.* Uzun çomak, el değneği. **asâ-i beyzâ** sebîke-i mülûkâne. *Asâ-i râ'î.*

âsâ (آسا) *sf.* Misal, misilli, gibi. *Firdevsâsâ, neheng-âsâ.*

âsâ (آسا) *is.* Âsâyî, rahat. **dil- âsâyî** izzet-i nefs. *Ten-âsâyî.*

asab (عصب) *is.* Sinir, adulat içinde olan ak tarîkalar.

asabe (عصبه) *is.* Hısım, akraba. *ç. asabât.*

asâbe (عصابه) *bk. isâbe.*

asabiyet (عصبیت) *is.* Kavm ve hîş gayreti, hamiyet

Âsaf/âsaf (آصف) *is.* Hazret-i Süleyman'ın debîrinden kinaye. Vezir-i sadr. *Âsaf-ı zamân.* **dâ'ire-i âsafî** vezir kapısı.

âsafâne (آصفانه) Muazzamâne.

asâfîr (عصافیر) *is.* Asfûrlar. **lisân-ı asâfîr** kuş dili, diş budak.

asâkir (عساکر) *is.* Askerler. *Asâkir-i bahriyye, asâkir-i berriyye, asâkir-i hâssa, asâkir-i mu'âvene, asâkir-i muvazzafa, asâkir-i müstahfaza, asâkir-i nizâmiyye, asâkir-i redîfe, asâkir-i zabtiyye.*

âsâl (آسال) *is.* Şemail, ahlâk.

âsâl (آصال) *is.* Akşamlar. **bi'l-gudüvvi ve'l-âsâl** sabahleyin ve akşam üstü.

asâle (عسالة) *is.* Bal peteği.

asalet (اصالت) *is.* Asîl ve nesîp olma, necâbet-i asl. Vekil olmayıp aslen mansıp tutma. *Bi'l-asâle.*

asaletli (اصالتلو) Nebîl, asılzade doğuşlu.

âsâm (آثام) *is.* İsmler, günahlar.

a'sam (اعصم) *is.* Ön ayakları sekili hayvan.

asamm (اصم) *is.* Sağır, sesi çıkmaz. **cezr-i asamm** hesapta tam olmayan. **cezr-i asammiyet** tınlamaz, konan şeyin sağırlığı.

âsân (آسان) *is.* Sehl, yesîr, kolay.

âsânî (آساني) Kolaylık.

asap (اعصاب) *is.* Asebeler, ak sinirler, tarîkalar.

asar (آثار) *is.* Eserler, nişanlar, nişaneler, emareler, lekeler, bir keza nesneler, kalıntı, bakiyeler. Te'lîfât-ı ebniye, tesisat. **asarı atika** antika.

a'sâr (اعصار) *is.* Asırlar, yüz seneler. **a'sâr u dühûr** uzun zamanlar.

âsârûn (آسارون) *is.* Çoban düdüğü, nârdîn-i berrî.

asâvet (عساوت) *is.* Gece gündüz görmeme illeti, tavuk karası.

asayiş (آسایش) *is.* Asudelik, rahat, refah, asudegî vasfı, asude.

asbâh (اصباح) *is.* Sabahlar.

asced (عسجد) *is.* Halis altın.

asel (عسل) *sf.* Bal, engübîn, şehd, revak, **asel-i hıtân** ağza bir parmak bal. **şem'-i asel** bal mumu.

a'ser (اعسر) *is.* Pek usretli, mu'tesir, pek asîr, çetin, güç.

ases (عسس) *is.* Sabıkta gece kulu, zaptiye memuru.

asfar (اصفر) *is.* Sarı renkte. *bk. safra.* **benü'l-asfâr** Kayâsıradan Filâvyuslar.

asfiyâ (اصفيا) *is.* Safîler.

asfur (عصفور) *is.* Serçe cinsi sarıca güncişk. *ç. asâfîr.*

asgar (اصغر) *is.* En sagîr, ufarak, genç, sonra gelen, lâhik.

ashap (اصحاب) *is.* Sahipler, musahip olanlar, refikler, mütemellikler. **ashâb-ı emlâk** yurt issi, iye gibi. **ashâb-ı kehf** dalgın, uyumuş. **ashâb-ı kirâm** sahabe, sahebe. **ashâb-ı mesâlih** maslahatlı.

âsıf (عاصف) *is.* Fırtınalı, şedit yel, sert esen hava. *Avâsıf.*

asıl (اصل) *is.* Temel, dip, kök, bitim, köken. Nüshanın, suretin aslı. **asl u esâs** ser ü bün, haseb ü neseb. **asl u nesl** soy. **an-asl** aslından, abâ an cedd. **bî-asl** soysuz, asılsız, kâzip, nafile yapma. **fi'l-asl** aslında. **asla ve kat'â** katıbeten, hiç bir zamanda, ebedî. **asl-zade** asaletli, asîl, hasîp, ve necip, kişi-zade, çelebi adam evlâdı. **aslı faslı yok** bî-esas, gayr-i mevsûk. **aslında** zamân-ı sâbıkta, evvellerde. Türkîde asıl mahzâ, alelhusus, usûl.

asır (عصر) *is.* Devir, zaman, vakit. İkindi vakti, yüz senelik bir devir, kurûn. *ç. a'sâr.*

âsım (عاصم) *is.* Günahtan pak, ismetli, âsimsiz. *ç. avâsım* kılâ ile mahfuz serhaddât.

asi (عاصى) *sf.* Bâgî, zorba, itaatsız, isyan edici, taşkın. *Usât.*

âsîb (آسيب) *is.* Tesâdüm, çatma, çarpma, sadme, ârar. **âsîb-i dehr** belâ, felâket, mazarrat, afet.

aside (عصيده) *is.* Yağlı hamurdan âsîde.

asil (اصيل) *sf.* Asıllı, köklü, temelli, vekil olmayan. **asil adam** asaletli, kibar, kişi-zade.

âsim (آثم) *is.* Günahkâr.

âsîme (آسيمه) *is.* Deli, serâsîme, sersem, mağşûş, çılgın.

asîr (عسير) *is.* Usretli, güç, çetin, müşkil, sarp yer.

asîr (عصير) *is.* Bazı şeylerin sıkılmış suyu.

asîre (عصيره) *is.* Yapma usare, afşar.

âsitân (آستان) *is.* Eşik, atebe. Felek, âsitân. Merkez mahal, derbâr

âsitâne (آستانه) Der-saadet, payitaht, makarr-ı saltanat, merkez, tekke.

âsitâneli (آستانه لو) Şehrî, İstanbullu.

âsiyâb (آسياب) Su değirmeni.

âsiyâbân (آسيابان) Âsyâ-ger, değirmenci.

âsiye (آسيه) *is.* Mükedder, ye'sli kadın. Harc.

âsiye (آصيه) *is.* Afet-i dâhiye, müdavim beliye, asîb-i dehr. *bk. âsiye.*

asker (عسكر) *is.* Cenkçi, koşun, sipah, leşker, ceyş.

asla (اصلع) *sf.* Sal, daz, bütün, akra olmayan, dazlak, alnı açık.

aslâh (اصلح) *sf.* Pek salih, münasip. **aslâh-ı mevcûd** salâhatli.

aslen (اصلا) Fî asl.

aslî (اصلي) Temelli, başlı, mevsuk. *Kavâ'id-i asliyye.*

asr (عصر) *is.* Sıkma, eşyanın suyunu çıkarmak, ta'sîr etmek, usâre yapmak

âstîn (آستين) *is.* Libas yeni, kümm.

asude (آسوده) *sf.* Dinlenmiş, rahat bulmuş, ârâm olmuş, merhum. **âsûde-dil** müsterih.

âsûdegî (آسودگى) *is.* İstirahat, asayiş.

asuman (آسمان) *is.* Sema, gök yüzü. **âsumân-ı berrîn** arş-ı âlâ.

âsumânî (آسماني) Gök renk.

Hevâ-yı sünbülîde seyr-i sebzâd ra'nâdır
Zemîni âsumânî gösteren rengîn temâşâdır

âsumâne (آسمانه) *is.* Tavan, örtü.

asveb (اصوب) *is.* Ziyade savâb, sahih, münasip, doğru.

asvef (اصوف) *is.* Derisi yünlü hayvanlar, hususan koyun ve keçi. Veber.

âsyâ (آسيا) *is.* Âsiyâb.

aş (آش) *is.* Taam, yiyecek nesne, gıda.

aşâ (عشا) *is.* İşâ, akşam vakti, akşam taamı.

aşâ'ir (عشائر) *is.* Aşiretler.

âşâm (آشام) *is.* İçici, tadıcı. *Dürd-âşâm.* **hûn-âşâm** seffâk. **mey-âşâm** şarap içen, meyhor.

aşar (اعشار) *is.* Öşürler. **mâl-ı a'şâr** mahsulün ondalığı, bir adedin onda biri. Ayet-i kerime aşirleri. *Kesr-i a'şârî. Usûl-i a'şârî.* **zirâ-ı a'şârî** metre, otuz iki ısbî gelir. Hububat öşrünü ta'şîr eden, aşâr memuru **muaşşir.**

aşebe (عشبه) *is.* Otluk, sebzî. **aşabe-i gâriye** Cezayir mantarı.

aşebî (عشبي) Otçu, nebatî.

aşer (عشر) *is.* Onda.

aşere (عشره) *is.* Onluk, onlar. *Aşeri- i mübeşşere. Aşerât hanesi.*

âşık (عاشق) *sf.* Yanık, aşka yanmış, üftade, düşkün, müptelâ. *Âşıkane.* Yanık, yanık âşıklar, tambura şairleri, uşşak.

aşikâr (آشكار) *is.* Bedîdâr, zahir, açık, hüveydâ, besbelli, meydanda.

aşikâre (آشكاره) Cehren, açıktan, derkâr.

aşina (آشنا) *is.* Bildik, tanınmış, enîs, arif, vâkıf. *Dekayik-âşinâ, kâr-âşinâ, mûsikî-âşinâ.* **göz aşinalığı** göz ısırma.

âşinâî (آشنائي) Ülfet, anlayış, aşinalık.

âşir (عاشر) *is.* Onuncu, dehüm.

aşîr (عشير) *is.* Onda bir. *Aşîr-i zirâ.*

âşirci (عاشرجي) Muaşşir manasına da gelir.

âşiren (عاشرا) Onuncuda.

aşiret (عشيرت) *is.* Bir asıldan gelen el, zümre. *Aşâyir halkı.*

âşiyân (آشيان) *is.* Âşiyâne, lâne, mekân, yuva. **cennet-âşiyân** merhum, saadet-mend. **sa'âdet-âşiyâne** mahall-i mes'ûd.

aşiyy (عشى) *is.* Akşam, yatsı. **bi'l-aşiyyi ve'l-âsâl** akşam sabah.

aşk (عشق) *is.* Aslı ışk. Candan sevme, ifrât muhabbet, gönül verme, alâka, izâm. *Aşkı hakîkî, aşk-ı mecâzî.* **pîr aşkına** hasbî. **aşkbâz** fındıkçılık.

aşkar (اشقر) *sf.* Kızıl, sarı. **aşkar at** kızıl, sarı, argun.

aşpez (اشپز) *is.* Aşbaz, aşçı.

aşhane (اشخانه) Mutfak.

aşr (عشر) *is.* On âyet-i kerîme miktarı, onluk, on günlük.

aşşâb (عشاب) *is.* Aşşeb, aşebe ehli, nebatî, kökçü, otlakçı.

âştî (آشتى) *is.* Sulh, barışıklık. **âştî perverâne** muslıhâne.

âşûb (آشوب) *is.* Fitne, kargaşalık, herc ü merc. **dil-âşûb** gönül ezası. **şehr-âşûb** velveleci.

aşure (عاشورا) *is.* Muharremin onuncu günü. *Aşurenin sonu.*

aşüfte (آشفته) *is.* Delişmen, baştan çıkmış, azıtmış, ismetsiz, serâsîme, âşık, meftun.

atâ (عطا) *is.* Bahş, vergi, ihsan, atiye. **aksata** alış veriş. *ç. atâyâ*

atabey (اتابك) *is.* Melik atalığı lâlesi, vezir. *Devlet-i atabekiyye. Atabekler istibdadı.* Türkî *atabey* Farisîye nakl olunmuştur.

a'tâf (اعطاف) *is.* Atflar, avâtıf, utûfetler, ihsan.

atalet (عطالت) *is.* İşlerden kalma, durgunluk. *Atalet havâssı. Hâssa-i atâlet.*

atâyâ (عطايا) *is.* Atiyeler, ihsanlar.

atbâk (اطباق) *is.* Tabaklar, levhalar, kurslar, kapak taşlar.

atbika (اطبقه) *is.* Tabakalar, tabakat-ı arz

atebe (عتبه) *is.* Eşik, huzur-ı melik, derbâr, âsitân. **atebe-i ulyâ** payitaht. *ç. atebât* ziyaret mahalleri.

ateh (عته) *is.* Bunama, kemâl-i hermden ma'tûh olma, ma'şûş.

ateme (عتمه) *is.* Meyve eti, zeytin ve erik gibi büyücek çekirdeği içinde eti dışında olan meyve nev'i. *ç. atîm.*

ateş (آتش) *is.* Nâr, âzer, od, unsur, nâr-ı muhabbet, hararet, buhran, hamiyet, keskinlik, şedit yangın, ateş, yani ateşli adam. **ateş balığı** tarhos, tırhos. **ateş böceği** gece, şebtâb. **ateş gecesi** Hazret-i Yahya yortusu. *Ateş kayığı.* **ateş olmak** iltihap, gazap, teşhîr-i silâh etmek. **âteş-âlûd** gazûb, hadîd, zeki. **âteş-bâr** ateş saçan. **âteş-bâz** hokkabaz nev'i. **âteş-dân** büyük kürek. **âteş-engîz** muharrik, müzevvir, nâ'ire-i fesâd. **âteş-feşân, âteş-nâk** yakar. **âteş-gâh, âteş-gede** ma'bed-i mecûsî. *Âteş-mizâc.* **ateşperest** ateşperest, mecusî. *Âteş-reng.* **âteş-tâb** yandırıcı. **âteş-zebân** beliğ ve müessir. **âteş-zede** mahrûk, muhterik. **âteş-i fârisî** ilel-i firengiye. *Nöbet ateşi. Yaylım ateşi etmek.*

ateşhane (آتشخانه) Külhan.

âteşî (آتشى) Ateşîn, âteş-reng, berrak, kızıl ab. *Ateşîn şarap.*

âteşiyân (آتشيان) Dûzahiyân, zebanîler.

ather (اطهر) *sf.* Ziyade tahir, pâk, tahûr.

atıf (عطف) *is.* Çevirme, döndürme, isnat etme, tevcîh, teveccüh, meyl etme. *Atf-ı nigâh.* **atf-ı tefsîr** lâfzı lâfza raptetmek

âtıf (عاطف) *is.* Başını yüzüne döndüren, lütufla bakan, utûfetli.

âtıfa (عاطفه) *is.* Atf edici, kelimeyi kelimeye raptedici. *Hurûf-ı âtıfa.*

atıfet (عاطفت) *is.* Terahhum, lütuf. *ç. avâtıf.*

atıl (عاطل) *sf.* Boş gezen, muattal, nafile, tembel, tesirsiz.

âtır (عاطر) *sf.* Güzel kokulu, mübarek ıtırlı, muattar. *Hatır âtır.*

ati (آتى) *sf.* Gelen, gelecek şey, müstakbel, ilerisi. *Âtiyü'l-beyân, âtiyü'z-zikr.* **mevâdd-ı âtiye** zîrde mezkur. Ânif zıddı.

atik (عتيك) *sf.* Atik, kerim, âlâ, sâfî. Türkîde zeki.

atîk (عتيق) *sf.* Azat olunmuş, mu'tak, eski köle, azade, şerif, kadim, kerim. *Beytü'l-atîk. ç. uteka.*

atiye (عطيه) *is.* Atâ olarak verilen çıkın, ihsan. *ç. atâyâ.*

atlas (اطلس) *is. Yun.* Mücellâ, düz ipek kumaş, nukûş-ı kevâkibden hâlî olan felek, atlas. Atlas manasına harita mecmuası. **Atlas Dağları** Cebel-i Derren *bk. cibâl-i edrâr.* **Muhît-i Atlasî** muhît-i garbî. **ürz atlası** şecer-i süleyman nev'i.

atliye (اطليه) *is.* Tılâlar, ilâçlı bağlar.

atme (اطمه) *is.* Ateş kaynağı, bürkan menbaı, yanardağ çukuru. **Atme-i Cebel** Sicilya adasında Atena dağı.

atse (عطسه) *is.* Aksırık.

atş (عطش) *is.* Susuzluk, hararet.

atşân (عطشان) Susamış.

atûfet (عطوفت) *is.* Kerem, meyl, merhamet, âtıfet.

atûfî (عطوفي) Atûfetli.

atûl (عتول) *is.* Anîn nev'i, sölpük.

atvel (اطول) *sf.* Ziyade tavîl, mufassal, mutavvel, boyu pek uzun. **atvel-i leyl** şeb-i yeldâ. *Atvel-i nehâr. Atvel-i ömr.* **zıl'-ı atvel** müsellesin uzun yanı.

atyeb (اطيب) *sf.* Pek tayyip. **atyeb-i ayş** elezz-i ömr.

atyer (اطير) *sf.* Ziyade uçucu, mahvolucu. **ruh-ı atyer** edviyede.

avâ'id (عوائد) *is.* Â'ideler, aidat.

avâ'ik (عوائق) *is.* Â'ikler, avklar, mevâni, engel.

avâkıb (عواقب) *is.* Akıbetler, son nefesler, âhir-i ömr.

avam (عوام) *is.* Âmmeler. **avâm-ı nâs** âhâd. **avâm-pesend** harcî, bayağı.

a'vâm (اعوام) *is.* Âmlar, sinîn ü a'vâm. **a'vâm-ı vebâ** hastalık senesi.

avâmil (عوامل) *is.* Âmil olan kelimeler.

a'vân (اعوان) *is.* Avnlar, avene, muavinler, muinler, ensâr.

âvân (آوان) *is.* Anlar, zamanlar.

avare (آواره) *is.* Şaşmış, şaşırmış, dûr ve mehcûr, şaşkın. *Avare gezme.* **avare etmek** işgal ve iğfal. **avare gönül** aşüfte. **yerinden avare** tedirgin, sergerdân, hercaî, haylazlık.

avarız (عوارض) *is.* Arızalar, kaza, zuhurat. **avarız akçesi** kaza belâ sandığı.

avârif (عوارف) *is.* Ârifeler, fezâ'il-i ahlâk.

avâsıf (عواصف) *is.* Âsıflar, şedit rûzgârlar.

avâsım (عواصم) *is.* Serhatler, kaleler.

avâtıf (عواطف) *is.* Atıfetler.

av'av (عوعو) *is.* Havlama. Nebh ulumaktır. **av'av-ı seg** edepsiz takımı şamatası.

avaz (آواز) *is.* Ses, bazan yaygara. **âvâz-ı bülend** haykırma, sayha. *Avazı çıktığı kadar bağırma.*

âvâze (آوازه) Lahn, sît ve şöhret.

avdet (عودت) *is.* Avd, rücu, yerine geri dönme, geri tepme, tekerrür, nüks.

a'vec (اعوج) *is.* Egri, i'vicâclı, kec, yangabuç.

avene (عونه) *is.* Müvellededir. Takbîh imasıyla muinler. *Avene-i hûne.*

âveng (آونك) *is.* Askı, askı ipi, hevenk.

âver (آور) *is.* Getirici, mütehammil. *Cengâver, dil-âver, tâb-âver, zûr-âver.*

a'ver (اعور) *is.* Bir gözlü, sokur. *E'âvir.*

a'verî (اعوري) Sokurluk.

avîhte (آويخته) *is.* Askı, asılmış, asılı, sallandırılmış.

âvîz (آويز) *is.* Âvîzân, hevenk.

âvîz (آويز) *sf.* Asıcı, bağlayıcı. *Dil-âvîz.*

avize (آويزه) *is.* Asma şeyler, top kandil. **avize çiçeği** süreyyanın baş aşağı kandillisi. *Avize küpe.*

avk (عوق) *is.* Alıkoyma, mâni olma, engel olmak, ta'vîk, tehir etmek. *ç. avâ'ik. Avâ'ik-i îrâsî.*

avlu (حولى) *is.* Lügat-ı müvellede. Avlu, ağıl, mahûta, hıyât.

avn (عون) *is.* Yardım, muavenet, medet. **avn-ı bârî** nusret.

avniye (عونيه) Askerî muâvene, başı bozuk.

avr (عور) *is.* Yek-çeşmlik, a'verlik.

avret (عورت) *is.* Setri vacip olan a'zâ-i beden, açığı haram olan yerler. Türkîde mesture nisâ, avrat

avsec (عوسج) *is.* Sincan dikeni, Musa ağacı.

âyâ (آيا) *e.* Acaba? Olur mu ya?

a'yâd (اعياد) *is.* İydler, bayramlar. **eyyâm-ı a'yâd** eyyâm-ı mahsûsa.

ayâfet (عيافت) *is.* Ağzın lezzeti bozulma.

ayal (عيال) *bk. iyâl.*

ayan (عيان) *sf.* Açık, aşikâr, zahir, belli, göz göre.

âyan (اعيان) *is.* Aynlar, uyûn, a'yün. Müfret manasına müteayyen, belli başlı adam, vücûh-ı memleket. Bir zaman derebeyi gibi şehir hâkim-i örfî. **hey'et-i a'yân** eâlî-i kavmden müntehip meclis.

ayar (عيار) *is.* Sâflık derecesi, vezni. **altın gümüş ayarı** halis ayar. Mihenge vurma, mi'yârla tecrübe. Kadrini anlama. *Falanın ayarında adam.* Saat ayarı. **sâhib-ayâr** muayyer.

âyende (آينده) *is.* Gelici. **âyende vü revende** gelen giden, mârrîn ve âbirîn.

ayet (آيت) *is.* Alâmet, nişan, Kur'ân-ı Kerîm'in her cümlesi ve ibaresi. *Ayete'l-kürsî. ç. âyât.*

ayın (ع) Ayn-ı mühmele. Elifbâ-i Osmânînin yirmi birinci harfi. Arabî kelimâta mahsus olup hesapta yetmişe işaret, mısra kelimesine alâmettir.

ayıp (عيب) *is.* Bâ'is-i âr, kusur, halel, hecnet. *ç. uyûb.* Ma'yûb şey, muhill-i edep, mugâyir-i hayâ. **ayb-cû** zemmâm.

ayin (آيين) *is.* Âdet ve kanun, de'b, resim, görenek, sûret-i ibâdet, musiki-kâr gibi bir nev tasnif.

ayn (عين) *is.* Göz, çeşm. Çeşme, pınar. *ç. uyûn.* **insânu'l-ayn** bebek. *Ayn-ı bakar. Ayn-ı mu'izz. Ayn-ı seretân. Aynu'l-bakar. Aynu'l-hirr. Aynu'ş-şems. İsâbet-i ayn. A'yün-i nâs. Turfetü'l-ayn.*

ayn (عين) *is.* Tıpkı, suret, nüsha-i sâniye. *Ayne'l-yakîn.* **ayn-ı fi'l** orta. **biaynihi** aynen, zaten. *İ'tibâr-ı ayniyye.* **eşyâ-yı ayniyye** bedel olmayarak, cins.

ayn (عين) *is.* Her şeyin âlâsı, güzeli, eşrefi. *ç. âyan* eşraf.

ayna (آيينه) *is.* Ayna, mir'ât, secencel, gözgü. **âyîne-i İskender** esâtîrden hikâyeye mebnî ta'bîr-i cihân-nümâ. *Âyîne-i ibret-nümâ. Âyîne-dâr.* Bazı adeseli heyet aletleri, rub daire, seksânet.

aynek (عينك) *is.* Gözlük.

ayniyet (عينيت) Tıpkı olma.

a'yün (اعين) *is.* Aynlar. **a'yün-i nâsta** göz göre

ayvan (ايوان) *is.* Yüksek divanhane, taht mahalli. *Ayvansaray.* Ta'rîb olunmuştur. *ç. ayvanât.*

ayyar (عيار) *is.* Hilebâz, dolandırıcı.

ayyarî (عياري) El çabukluğu.

ayyaş (عياش) *is.* Müdâm sarhoş, ayş u işrete münhemik.

ayyuk (عيوق) *is.* Keçi yıldızı, semanın göze mürtefili görünen yerinde kutba karîb.

âz (آز) *is.* Hırs, tamah, soğumsuz.

aza (اعضا) *is.* Uzuvlar, a'zâ-i beden, etraf. Bir encümenin erkânından biri. **a'zâ-i meclis** meclisin efradı. Türkîde müfret yerine kullanılır. *Encümen-i dâniş azalığı.*

azâ (عزا) *is.* Matem, matem tutma, taziyeye oturma.

a'zâd (اعضاد) *is.* Azudlar, karacalar, pazılar, muinler, muavinler

azade (آزاده) *sf.* Kurtulmuş, lâkayt, müstağni gönül. **âzâde-dil** gönülsüz. **âzâde-hatır** ukdesiz. **azade ömür** kayıt altında olmayan. *Âzâdegî. Tariften azade.*

âzâdî (آزادى) *is.* Hürriyet, lâubalîlik.

azâ'im (عزائم) *is.* Azimetler.

âzâl (آزال) *is.* Ezeller.

a'zam (اعظم) *is.* Ziyade azîm ve en büyük. *İmam-ı A'zam.* **veziriazam, sadrıazam** vezâret-i uzmâ. *Eâzım.*

azamet (عظمت) *is.* Büyüklük, ululuk. **azamet-i şân** haşmet. Kibir, taazzum.

a'zamiyet (اعظميت) *is.* Ulûm-ı riyâziyede en büyük derece, derece-i âlâ.

âzân (آذان) *is.* Üzünler. **âzânü'l-abd** mizmâru'r-râ'î. **âzânü'l-cedy** kuzu kulağı. **âzânü'd-dübb** katır kuyruğu. **âzânü'l-erneb** sinirli, yapışkan. **âzânü'l-fîl** yılan yastığı, levfü'l-hayye. **âzânü'l-gaz, âzânü'l-fâr** merzen-gûş, fazîh galatı mercângûş. **âzânü'l-hımâr** kara kavuz. **âzânü'l-kıssîs, âzânü'l-kayser** hayyü'l-âlem, lüfâ.

azap (عزب) *is.* Bekâr, ergen, mücerret. Sabıkta bahriye tüfekçileri *azabân.*

azap (عذاب) *is.* Eziyet, ceza, ukubet, ukubet acısı, üzgünlük.

azar (آزار) *is.* Keder, renç, eziyet, tazir. İncitme ve renciş. **âzâr-resîde** mağdur. **dil-i âzâr** sitemkâr.

a'zâr (اعذار) *is.* Özürler, mevâni, vâhiye, bahane, bin dereden su getirme, itizar.

âzâr (آذار) *is.* Âdâr, mart ayı.

azarlamak (آزارلامق) İtâb.

azarr (اضر) *sf.* Gayet muzırr.

azat (آزاد) *is., sf.* Itk, başıboş, serbest, lâubalî, mu'tak, kayıtsız, atîk, azadegî sahibi, rint. **dil-âzâd** ehl-i himmet. **serv-i âzâd** şimşâd, köknar, ardıç. **azat dıraht** tesbih ağacı. **âzâd-nâme** ıtk tezkiresi. Türkîde mektep çocuklarının dersten çıkmaları. **azat etmek** salıvermek, i'tâk, ıtlak, ders tatil etmek.

azâz (عزاز) *is.* Sert toprak, boz yerler.

azb (عذب) *sf.* Tatlı, azûbetli, şirin, hoşgüvâr. *Azbü'l-beyân.*

a'zeb (اعذب) *is.* Ziyâde azb, azûbetli, tatlı, hoşgüvâr, şirin.

a'zel (اعزل) *is.* Uzletli, yalnız, silâhsız. **simâk-ı a'zel** bir kevkeb adıdır.

âzer (آذر) *is.* Âder, ateş. **âzer-perest** mecus, ateşperest. **Azerbaycan** neft çıkıp tutuşan vilâyet, Tebriz.

âzerbûye (آذربويه) *is.* Çöğen yani çoğan.

âzerm (آزرم) *is.* Haya, şerm.

âzermî (آزرمي) Duhter-i sâsâniyândan melike.

azhâ (اضحى) *is.* Azhâtlar, kurbanlar, azhiyeler. **iyd-i azhâ** kurban bayramı. *ç. ezâhî* ve *zuhâyâ*

azher (اظهر) *sf.* Ziyade zahir, aşikâr, bedîdâr, hüveydâ, belli. **azher mine'ş-şems** pek açık, alenî.

azhûke (اضحوكه) *bk. uzhûke.*

azil (عزل) *is.* Mansıptan çıkarma. **azil adam** ma'zûl, açıkta. **azil olmak** infisâl.

âzil (عازل) *is.* İnfirat ettirici, müferrit.

âzil (عاذل) *is.* Lâ'im. *ç. avâzil.*

azim (عزم) *is.* Kavi niyet, kast, azimet, bel bağlama. **azlü'l-azm** şeriat sahibi nebi.

azim (عظيم) *sf.* Büyük, ulu, büzürg, büzürg-vâr. **emr-i azîm** mehâmm. *ç. uzamâ, izâm.*

âzim (عازم) *is.* Kavi niyet eden, azm edici, yola çıkan, azimet eden. **âzim-i dâr-ı beka** müteveffa.

azimet (عزيمت) *is.* Azm, niyet tutup okunan efsun, hareket-i sefer. *ç. azâyim.*

âzîne (آذينه) *is.* İyd günü, yevm-i cum'a. Türkîde tahrif ile eyne. *bk. eynebey, eynebâzârı.*

aziz (عزيز) *sf.* İzzetli, kıymetli, muazzez, veli, eizze.

azlem (اظلم) *sf.* Ziyade muzlim, ziyade zalim.

azm (عظم) *is.* Kemik, üstühân. **azm-zened** çenge. *ç. izâm.*

âzmâ (آزما) *sf.* Tecrübeli, azmâyiş sahibi, mücerrep, kâr-dîde, denenilmiş.

azmûdegî (آزموده گي) Tecrübe.

azrâ (عذرا) *is.* Mazmûm dahi gelir. Bikr, dûşîze kız. *ç. azârî.*

Azrail (عزرائيل) *is.* Kabız-ı ervâh, melekü'l-mevt

azref (اظرف) *sf.* Ziyade zarif, ferasetli. Tuhaf, açık.

azûbet (عذوبت) *is.* Tatlılık, şirin, lezzet.

azud (عضد) *is.* Karaca, pazı, kudret. *Azm-i azudî. ç. a'zâd.*

azuka (آزوقه) *is.* Azık manasına, nevale.

azur (عضر) *is.* Adur, kıl ip.

âzürde (آزرده) *sf.* Azar görmüş, rencide olmuş, kırılmış, gücenmiş. **âzürdegî ile diger-gûn** dil-rîş. **âzürde-dil** mahzun, hâtır-şikeste.

azv (عزو) *is.* İsnat, nispet etme, iftira, azûbât.

azza (عضه) *is.* Isırma.

azze (عز) *e.* Aziz olsun duası. *Azze şânühü.*

B

bâ (ب) Bâ-i tahtânî. Elifbanın ikinci harfi. Hesapta ikiye delâlet eder. Şehr-i recebe işarettir. Edat olur : **gün-be-gün, mâh-be-mâh, sâl-be-sâl, sene-be-sene** günden güne ilh. İntiha için **tâ-be-gulû**. Kasem edatı **billâh, be-hakk-ı mevlâ**.

bâ (با) *e.* (ب) gibi diğer lâfız ve ile manasıyla kelime tevlit eder. *Bâ-berât, bâ-cenâh, bâ-husûs, bâ-kayd-ı hayât, bâ-kemâl, bâ-pâye, bâ-tahrîrât, bâ-temkîn, bâ-vakar, bâ-vücûd, be-tahsîs.*

bâ (باع) *is.* Kulaç ölçüsü, ip.

babayan (بابايان) *is.* Babalar, bektaşiler.

babayâne (بابايانه) Arifâne.

Bâbil (بابل) *is.* Şehr-i kadîm harabesi.

bâbülhâne (بابلخانه) *is.* Bâbüllâ, kârhane, mahall-i fısk.

bâbûneç (بابونج) *is.* Papatya, ukhuvân.

baç (باج) *is.* Aslı vergi manasına baç ve haraç. Tahsis ile râhdârların topladığı kara gümrüğü, transit. *Bâcât.*

bad (باد) *is.* Yel, rüzgâr, rîh, sızı. *Bâd-ı semûm, bâd-ı şurta.* **bâd-be-dest** müflis, sıfru'l-yed. **bâd-gîr** baca, manika. *Bâd-pâ, bâd-peymâ, bâd-reftâr.*

ba'd (بعد) *e.* Sonra. **mabat** sonrası, ötesi. **fî mâ ba'd** bundan böyle. **ba'd ba'd** bir çok, sonra. **ammâ ba'd, ba'de zâ, ba'dezîn, badehu** şimdi. **ba'delletî ve'lletî** bir çok yaştan sonra.

bâd (باد) *e.* Bâdâ, mebâdâ gibi. Olaydı, olmaya ki.

bâd-âver (بادآور) *is.* Kelepir, bedava, esen şey.

bâd-bân (بادبان) *is.* Yelken, şirâ. **bâd-bân-küşâ olmak** hareket, azimet.

bade (باده) *is.* Hamr, şarap, rahîk, sahbâ, mül, çakır, süçü. **bâde-fürûş** muğ-beçe. **bâde-perest** ayyaş, sarhoş.

badem (بادام) *is.* Badem, levz, ve bâdâmî şey. **bâdem-i kûhî** acı badem. *Çeşm-i bâdâmî.*

bademcik (بادامجك) Levzetân. **bademcik illeti** hunâk.

bademî (بادامي) **bademî şekil** hendesede şekl-i mu'ayyen ve baklava. *Bademiye.*

bâd-gîr (بادكير) *is.* Manika vesair rüzgâr alacak ocak.

bâd-hâye (بادخايه) *is.* Debe illeti, üdre.

bâdî (بادى) *is.* Bed ve iptidada. Bâ'is, sebep, müeddî gibi. *Bâdî-i nazarda. Bâdi-i tastîr, mebâdî-yi usûl.*

bâdir (بادر) *is.* Ansızın hâdis olan, tebâdür eden, mübâderet kılınma.

badiye (باديه) *is.* Sahrâ, kır. *Bâdiye-i tepe.* **badiye-nişîn** bedevî. **bedâvî** sahârî.

bâd-nümâ (بادنما) *is.* Gemilerde ve damlarda rüzgâr cihetini gösteren alet.

bâdrencbûye (بادرنج بويه) *is.* Bûy-ı mâderân, oğul otu, türtücân. Melisa Türkîde sehven.

bâd-reng (بادرنك) *is.* Ütrüc, ağaç kavunu.

badya (باديه) *is.* Batya, ağzı geniş küp, tekne ve sitil ve gerdel ve kavata yerine kullanılan yayvan toprak kap.

bâd-zen (بادزن) *is.* [yelpaze]

bâf (باف) *is.* Dokuyucu, nessâc, cüllâh, çulha. **bâft, bâfte** dokuma. **bûriyâ-bâf** hasırcı. **zer-bâf** kumaşçı. **zer-bâft, zer-beft** serâsir.

bagal (بغل) *is.* Koltuk, ibt. **bagal-gîr** koltuk veren, müdâhin.

bagalî (بغلي) Koltuğa sıkıştırılan yassı şişe, yatık.

bâgî (باغى) *sf.* Haktan ayrılan, bagy ve isyan eden, teaddî ve şekavet eden, itaatsız, asi, tâgî. Türkîde yağı. *ç. bugât.*

bagl (بغل) *is.* Katır. **bagle** dişi katır. *ç. bigâl.*

bagteten (بغتته) *e.* Apansız, birdenbire, nâgehân.

bagy (بغى) *is.* Serkeşlik, isyan, bâgîlik. Türkîde yagilik, yav.

bağ (باغ) *is.* Büyük bostan, tahsis ile üzüm bostanı. Çiçek bağı, bahçe. **bâg-ı fir-devs** cennât-i adn. **bâg-ı irem** dünya cenneti. *Bağlar bozulup vefa şekline girdi.*

bâh (باه) [şehvet]

bahâ (بها) *is.* Güzellik, behy olma. **hüsn ü bahâ** ân.

bahadır (بهادر) *sf. T.* Aslı batur, bahatur, Yiğit, pehlivan.

bahadırâne (بهادرانه) Besâletle.

bahâ'im (بهائم) *is.* Behîmeler, çâr-pâ hayvanlar.

bahane (بهانه) *is.* Zerî'a, vesile, ser-rişte, özr-i bâtıl, te'allül, sebeb-i vâhî, illet-i hufye. **bahâne-cû** garazkâr.

bahar (بهار) *is.* İlkbahar, rebî. *Fasl-ı bahâr*. **köhne bahar** güz. **baharistân** sebz ü huzem. *ç. bahârân.*

bahar (بهار) *is.* Ebzâr ve edviye. Baharat. **yeni bahar** ak biber. *Fasîle-i bahâriyye. ç. bahârât.*

bahâr (بهار) *is.* Sarı papatya. *Fûl-i bahâr, fûl-i bahrî. Her dem bahâr, her dem taze.*

bahhe (بحه) *is.* Kötü koku, igi, zenah, ufûset.

bâhik (باخق) *sf.* Bir gözü alîl, sokur.

bahîl (بخيل) *sf.* Buhleden, nâkes, nekes, cimri. Türkîde vak'a-i mü'ellime, nahs. Pahıl olarak, ez-kaza.

bâhil (باهل) *is.* Hod-ser, avare gezer. Haymana sürüsü.

bahir (بحر) *is.* Deniz, derya, yemm, büyük göl, nehr. *Bahr-i Baykal, Bahr-i Hazar, Bahr-i Nîl.* **Bahr-i Ahzar, Bahr-i Ahmer** Şab denizi. **Bahr-i Ebyaz** Sibirya'da donmuş deniz. **Bahr-i Ezrak** Şiraz denizi. **Bahr-i Kulzüm** Süveyş denizi. **Bahr-i Muhît** Okyanus. **Bahr-i Rûm, Bahr-i Siyâh** Karadeniz, pontus, yondus. **Bahr-i Sefîd** Akdeniz. *ç. ebhâr ve bihâr.* Şiirde ölçü *bahr-i mahdûd, bahr-i mesdûd, bahr-i recez, bahr-i remel. ç. ebhur.* **bahîre** göl, gölcük, deryaçe. **bâhir** (باهر) *sf.* Zahir, rûşen, şöhretli taraf. *Bâhirü'ş-şeref. Kemâlât-ı bâhire.*

bahis (بحث) *is.* Kelâm, söz. *ç. ebhâs.* **bahsetmek** bir maddeden söz açmak, bast-ı makal, mübâhase, mücadele, mebhas yapmak. *Ahlât bahsi, cebîre bahsi.* Türkîde öndül komak, kira, irhân, lâdes tutuşma nevi.

bâhis (باحث) *is.* Bahs edici, dair, mütedair.

bahk (بخق) *is.* Göz patlatma.

bahr (بخر) *is.* Kokmuş nefes, ağız kokusu.

Bahreyn (بحرين) *is.* Arabistan'ın el-ahsâ sahili ve adaları. Bahr-i ayn.

bahrî (بحري) Deniz ördeği envaından güzel hayvan. **tüylü bahrî** deniz doğanı. **nârçel-i bahrî** koka ağacının kökü.

bahriye (بحريه) Sabıkta derya kalemi nezareti kapudan-ı deryâ makamı. **kuvve-i bahriyye** donanma. *Bahriye inşaiyesi, bahriye sigortası, bahriye meclisi, bahriye mahkemesi, bahriye mektebi.*

bahş (بخش) *is.* Atâ, beleş, hibe, bağışlar. *Cân-bahş, hayât-bahş.* Affedici manasına **hatâ-bahş.**

bahşâ (بخشا) *s.* Verici. *Safâ-bahşâ, bahşende.* **bahşâyiş** vergi, ihsan, dâd. Türkîde **bahş** bölük, hisse, parça, ülüş.

bahşiş (بخشش) *is.* Beleş verilen ihsan, çıkın, surre, châ'ize, atiye.

baht (بخت) *is.* Talih, kader, kısmet, yıldız, hüsn-i talih. **baht-ı bergüşte** tâli-i şu'bede-bâz. **baht-ı bîdâd, baht-ı siyâh** kara yazı. **baht-ı sâz, baht-ı yâver** bahtiyar, sait, mesut, huceste. **bedbaht** menhûs. **bî-baht** talihsiz. **civân-baht** bahît, bahtlı manasına ta'rîb olunmuştur. **kavî baht, nîk-baht** feruhde-tâli.

Bâhter (باختر) *is.* Şark, Horâsân-ı şarkî, Belh-i Kadîm.

bâhûr (باحور) *is.* Şiddet-i harâret, buhr. **eyyam-ı bâhûr** şi'râ, temmuz sıcakları.

bahye (بخيه) *is.* Oyurgalama, çatma dikişi.

ba'îd (بعيد) *sf.* Buutlu, uzak, ırak, dûr, dirâz. *Bilâd-ı baîde.* **akla ba'îd** müstebit.

ba'îr (بعير) *is.* Sürü ile deve.

bâ'is (باعث) *is.* Sebep, mucip. **bâ'is-i hayât** muhyî, bi'set edici.

bâk (باك) *is.* Korku. **bî-bâk** cesur, bîperva.

bakar (بقر) *is.* Sığır. **bakara** inek. **bakarü'l-mâ** ve **bakarü'l-vahş** su aygırı, bernık. Su sığırı camustur. Bakara yavrusu **acl**, buzağısı **acle, düğe.**

bâkır (باقر) *is.* Müdekkik, hakîkat-bîn. *İmam Muhammad Bâkır İbn-i Zeyne'l-Âbidîn.*

baki (باقى) *is.* Bekalı, daim, müstemir. **hüvelbaki** ed-dâ'im, el-ka'im. **mütebaki** hesaptan artan, bakiye, bekayâ, küsuru, nihayeti. *Baki dua, baki emr ü fermân, baki selâm.*

bâkî (باكى) *is.* Bükâ edici, eşk-bâr. **ayn-ı bâkî** ağlar göz.

bakir (باكر) *sf.* Zebanzedi bakire. Kız oğlan, bikr.

bakiye (بقيه) *is.* Geriye kalan, artan, artık. *Bakiyyetü's-süyûf, bakiyye-i matlûbât.* **bekaya** tekâlîf.

bakkal (بقال) *is.* Bakla ve bukûl, kuru sebze satan. Hâlen yağ, pirinç satan esnaf.

bakkam (بقم) *is.* Galatı bakam. Aslında kırmızı ağaç boya, berâzîl. Hâlen umumen has olmayan boyalar. Zebanzedi bakkam.

bakla (بقله/باقلا) *is.* Otluk, himyel, sebzî taneli hazrevât. **bakla-i bâride** hemil. **bakla-i zehebiyye** katef, sermak. **baklatü'l-ades** futenec, yarpuz. **baklatü'l-hamka** semiz otu. **baklatü'l-horasânî** santirin, sandulin. **baklatü'l-yehûd** bersîm. **baklatü'l-yemânî** üştür. **bukûl-ı hamse** bakla, fasulye, böğrülce, nohut, arakan. *Fasîle-i bakliyye.*

bâkû (باكو) *is.* Bad-kûbe, derbent civarında kale, bâbü'l-evbâb.

bâkûr (باقور) *is.* Bâkûre, boynuzlu hayvanat.

bâkûre (باكوره) *is.* Turfanda. **bâkûretü'l-hayât** unfuvân, civanî.

ba'l (بعل) *is.* Zevc, er, koca, çift. **ba'le** zevce *ç. bi'âl* ehl-i beyt.

ba'l (بعل) *is.* Kadîmde şems mabudu. **Ba'lbek** Ba'l mabudu, Dımışk civarında harabe.

bâl (بال) *is.* Hâl ve meşguliyet, fikir ve mesuliyet. **fârigu'l-bâl** müsterih.

bâl (بال) *is.* Yürek, kuvvet, kalp.

bâl (بال) *is.* Falyonos envaı ata balığı, kadırga vesaire.

bâl (بال) *is.* Kanat, cenâh. **bâl ü yâl** kol kanat. **perr ü bâl** iktidâr.

bâlâ (بالا) *sf.* Üst, yukarı, yüksek, bülent, yüce. Mevsuf olur**. bâlâ-yı kûh** dağın tepesi. **bâlâ-dest** el üstün, faik. **bâlâ-hâne** cihannümâ köşk. **bâlâ-hisâr** iç kale. **bâlâ-nişîn** âlî-makam. **bâlâ-pervâz** haddini bilmez. **bâlâ-pûş** üstlük. **bâlâ-ter** erfa. **kadd-i bâlâ** yüksek boy. *Rütbe-i bâlâ.* Farisîde kadr-i irtifâ, miyân-ı bâlâ. **zîr ü bâlâ** altı üstü.

balgam (بلغم) *is.* Ahlâttan balgâm. **balgam bırakmak** ifsat.

balgamî (بلغمي) **balgamî taş** kaymak taşının kehrübaîsi. *Balgamî mizaç.*

bâlî (بالى) *s.* Eski, köhne, koca. Alem olur. *Edebali, Balıkesrî.*

baliğ (بالغ) *is.* Yetişmiş, hadd-i bülûğa ermiş. **âkıl baliğ** bir meblağa varmış, müsavi. **bâligan mâ belag** elveresi, bol, ziyadesiyle.

bâlîn (بالين) *is.* Yastık, hâlen nev'-i mahsûs yuvarlak yastık ve kahvaltı sofrasının iskemlesi.

bâliş (بالش) *is.* Yastık. **çâr-bâliş** taht. Tataristan ve Hıta'da sikkeye denirdi. **bâliş ü çâr** varaka-i nakdiyye.

bâlû (بالو) *is.* Vişne. **âlû bâlû** dahi derler.

bâm (بام) *is.* Tavan, çatı. **bâm teli** sazın kalın teli, sakalın üst telleri. **bâm yeri** pişvân. **Püşt-Bâm-ı Cihân** Türkistan'da Buz dağı yaylaları, kaf.

bâm-dâd (بامداد) *is.* Erte, erken.

bâm-gâh (بامگاه) *is.* Fecir.

ban (بان) *is.* Safsaf, sorkun söğüdü.

bân (بان) *edât-ı terkîb. Bâg-bân, der-bân, dîde-bân.* **kâr-bân** kervan. **merz-bân** dârü'l-merz, serhat eri. *Sâr-bân, sâye-bân, şütür-bân.*

Bânâris (بانارس) *is.* Brehmenlerin merkez şehri, mukaddes yeri, binası.

bang (بانك) *is.* Seda, avaz, yaygara. **bâng-i namâz** ezan.

bani (بانى) *is.* Bina edici, müessis.

bânû (بانو) *is.* Hatun, büyük hanım. **ketbânû** kadıncık. Türkîde bigim derler.

bap (باب) *is.* Kapı. *c. ebvâb.* Konak, der-i hâne, bâb-ı devlet, derbâr. **bâb-ı sa'âdet** der-i aliyye. **babıâli** vezir kapısı. **bâb-ı hümâyûn** büyük sarayın büyük kapısı. Madde, husûs o **bapta.** Takım, deste. **kitabın bâb-ı evveli** birinci faslı. *Sülâsînin üçüncü bâbı.* Derbent, demir kapı, geçit. *Bâbu'l-ebvâb, bâbu'l-mendeb, bâbü'z-zukak, cebelü'l-ebvâb.* Türkîde uğur , münasebet. **bap tutmak** yümn addi.

bâr (بار) *is.* Yük, hamule, sıklet, ağırlık, meyve-ber. **bâr-ı girân** sıkıntı. **girân-bâr** muacciz. **bâr-âver** müsmir. *Bârkeş, beygir.*

bâr (بار) *is.* Saçma, yağdırma. *Eşk-bâr, güher-bâr.*

bâr (بار) *is.* Defa, kere. *Her bâr.* **be-yek-bâr** bir kerecik.

bâr (بار) *is.* Mevki, makam. *Bâr-gâh, der-bâr, zøng-bâr, molla-bâr.* **bâr-ı dâ'im** Halık. **Bâr Hudâ** Hak Teâlâ, Bârî Teâlâ.

baran (باران) *is.* Yağmur, matar. **teber-bârân** ok yağdırma. **bârân-dîde** tecrübeli, görmüş geçirmiş. **gürg-i bârân-dîde** eski kurt.

bârânî (بارانى) *sf.* Türkîde baran. Bağlarda sıra, kürûm. Büyük yağmurluk.

baras (برص) *sf.* Ala ten, abrasların illeti, miskinlik.

bâre (باره) *is.* Kerre, merre. **dubara** tekrar, hakk-ı taraf. **falanın bâresinde** hakkında. Zampara.

bârekallâh (بارك الله) *e.* Tebârekallah, mübarek olsun, aferin.

bâr-gâh (بارگاه) *is.* Atebe-i ulyâ, dergâh-ı âlî.

bâr-hane (بارخانه) Şişhane, yüklük, berhane.

bari (بارى) *sf.* Bir kere, bir defa olsun, hiç olmazsa.

bâri (بارع) *sf.* Berâ'atli, faik, ser-bülend.

bârî (بارى) *is.* Arabîde bâr, ber, reh-i muhsin, hallâk-ı âlem. *Savn-ı bârî, avn-i bârî.*

bârîk (باريك) *sf.* İnce, dakik, rakik, nazik. *Fikr-i bârîk.*

bârika (بارقه) *is.* Şimşek, çakın, yalın, kılıç yalımı. **bârika-nümâ** tâbende *ç. bevârık.*

bârid (بارد) *sf.* Soğuk, sert, burûdetli, çirkin, geçkin, kurâde.

bariz (بارز) *s.* Berûz eden, doğan, zahir. *Zamîr-i bâriz.*

bâriz (بارض) *is.* Henüz çimlenen tohum, çim sürgünü, büsre uzamışı, sam'â büyümüşü, haşîşî, kemâlde ot.

bâr-keş (باركش) *is.* Yük çeken, hamallık eden, yük kaldıran. **bâr-keş hayvan** kölük.

bârû (بارو) Hisar duvarı, burç ve yar ve istihkâmât, sencer, metris, barınacak yer.

barudî (بارودي) Baygın siyah.

barut (باروت) *is. Yun.* Müştak ta'rîbi barud, aslı güherçile. *Barut-hane.*

ba's (بعث) *f.m.* İb'âs, mebus etme, gönderme, resül gönderme, çanlatıp yürütme, ihya etmek. **yevmü'l-ba's** haşr ü neşr. *bk. bi'set.*

basâ'ir (بصائر) *is.* Basiretler, burhanlar, intibah, ebsâr, görüşler.

basal (بصل) *is.* Soğan, soğan şeklinde olan kökler, gömren. **belbûs** kök şeklinde olandır. **basalu'l-fâr** askıl, ada soğanı, ansul. **basalu'z-zi'b** yabanî sümbül.

basar (بصر) *is.* Kuvve-i bâsıra, görme. **medd-i basar** uzağı görme. **ulü'l-ebsâr** basiretli olanlar.

bâsık (باسق) *is.* Ulu ağaç gibi sık dallı, budaklı, pıtraklı.

bâsıra (باصره) *is.* Görüş, nazar. *Kuvve-i bâsıra.*

bâsıt (باسط) *is.* Bast edici, adale.

basîle (بصيله) *is.* Soğan makûlesinin dişi.

basir (بصير) *is.* Görücü, bînâ, ehl-i basîret. *bk. mubsır.*

basiret (بصيرت) *is.* İdrak, feraset. İhtiyat, teyakkuz, âkıbet-endîşlik. **basiret bağlanmak** gaflet. *ç. basâ'ir.*

basit (بسيط) *sf.* Düzlük, yaygın, yayvan, vâsi. *Basît-i arz.* Eş'arın müstef'ilün bahridir. Salb, som manasına basit, gayr-i mürekkeb, ma'âdin gibi hep bir cins parça. *ç. basâ'it.*

basîte (بسيطه) *is.* Yaygın, yayvan, güneş saati, ufuk.

basriyûn (بصريون) *is.* Basra uleması. Kûfiyûn'un mukabili.

bast (بسط) *f.m.* Yayılma, serilme, yayma. **bast-ı makal** uzun uzun anlatmak, beyan. *bk. bisât.*

basur (باسور) *is.* Mayasıl ve bazı illetlerden olan meme ve damar şişi. Kan seylânı olmasa **kuru basur**. *ç. Bevâsîr.* **basur otu** haşîşetü'l-kelb.

bâşe (باشه) *is.* Ta'rîbi başak, atmaca.

bâşed (باشد) *is.* Ola ki, olsun manasına. **gâh bâşed gâh ne-bâşed** her zaman olmaz.

bat (بط) *is.* Ördek ve kaz envaı.

bat (بات) *is.* Bey'-i kat'î. **bit pazarı** mezat yeri, sûk-ı sultânî, hâlen eskiciler mahalli. **bey-i bât** haraçlanmış, haraçlanma, katiyen satılma.

batâlet (بطالت) *is.* Tembellik, boşluk, atalet.

Batâlese (بطالسه) *is.* İskender serdarlarından Mısır'da tahakküm eden Batlamyus'un silsilesi. Kılavidyus, Batlamyus nam üstadın telâmîzi.

batarıs (بطارس) *is. Yun.* Öfteri eğreltisi.

bathâ/Bathâ (بطحا) *is.* Çakıllık, dere, ovacık. Mekke-i Mükerreme deresi.

batıl (باطل) *sf.* Boş, fasit, batlâne düşmüş, kazip. *Batıl itikat. Ebâtîl.*

bâtıme (باطمه) *is.* Dilin basıcı adulesi.

batın (بطن) *is.* Karın, şikem, iç, cevf, çukur, ova. Nesil derecâtı, arka, aşiret boyları. *ç. butûn.*

bâtın (باطن) *is.* İç yüzü, esrara dair.

bâtınen (باطنا) Gizli.

bâtınıye (باطنيه) Gizli mezhep, Haşâşîn taifesi, İsmailiye.

bati (بطى) *sf.* Betâ'etli, ağır, tembel kayıran. **batiyyü'l-hazm** hazma girân, lüknetli.

batîte (بطيطه) *is.* Yara kurdu.

batman (باتمن) *is.* Menn-i şer'î, dört buçuk kıyye.

batnen (بطنا) Aşiret oymağı, hanedan kolu. **batnen ba'de batnin** arkadan arkaya, karnen ba'de karnin.

batş (بطش) *is.* Satvet, kavrayıp koparma, pençe, şiddet, kuvvet.

battal (بطال) *is.* Büyük, eski. *Battal kâğıt, battal kalıp, karpuz.* Mülga, mensûh. *Battal nizam.* Boş, batıl, bî-faide, resmî kâğıdın müstenit olduğu mahfuz evrâk-ı ihticâc. Arabîde şecî, battal.

ba'ûz (بعوض) *is.* Sivri sinek.

bâver (باور) *is.* Sahih, musaddak, itimat. Sabıkta

bâverci (باورجي) Mutfak emini, çâşnigîr.

bâ-vücut (باوجود) *is.* Ma'a hâzâ.

bâyeste (بايسته) *s.* Şâyeste, muktezi, vacip, münasip, tantanalı, sunturlu.

bayi (بايع) *is.* Müşterîye bey eden, satıcı, fürûş.

bâyin (باين) *is.* Arası ayrı, mübâyin ve ayırıcı. *Talâk-ı bâyin.*

bâyir (باير) *sf.* Harap, perîşân-hâl, hâ'ib ü hâsir, hâ'im, bâyir.

baytar (بيطار) *is.* At tabibi. *Baytarî. ç. bayâtıre.*

bâz (باز) *sf.* Açık. **ser-bâz** başı açık. **bâz olmak** faş, şayi olmak.

bâz (باز) *is.* Doğan, ta'rîbile ebvaz. **şehbâz** şahin, tuğrul.

bâz (باز) *is.* Oynayıcı, oynatıcı. *Ateş-bâz, dilbaz, düzenbaz.* **hîle-bâz, oyun-bâz** mekkâr. *Hokka-bâz.* **ser-bâz** serden geçti. *bk. bâzî.*

bazen (بعضا) Bazı kere, vakit vakit, ahyânen.

bazı (بعض) *e.* Biraz, bir kaç, bir miktar, çend, birisi. **bazıları** bir takım.

bâzî (بازى) *is.* Oyun, raks, oyuncak, şaka, lu'be. **bâzî-ger** oyunbaz, rakkas.

bâzîçe (بازيچه) *is.* Eğlence, lu'be, mel'abe, oyuncak.

bâzile (باذله) *is.* Cerrâh zımbası.

bazr (بظر) *is.* Dilcik. *ç. buzûr.*

bebgâ (ببغا) *is.* Papağan nev'i.

bebr (بابر/ببر) *is.* Sehven kaplan ve nimr dedikleri büyük sebü. Türkîde **bebrlenmek** koskoslanmak.

becâ (بجا) *s.* Yerinde, mahallinde, münasip. **nâ-becâ** lâyıksız.

bec'a (بجعه) *is.* Çengelli mil, karın, rahme.

becâdî (بجادى) *is.* Ahcâr-ı nefîseden.

becayiş (بجايش) *is.* Mübadele, mu'âvaza. *Becâyiş-i me'mûriyyet.*

bece (بجه) *is.* Arpacık, sivilce.

becîl (بجيل) *sf.* Mükerrem, muazzez, mer'iyyü'l-hâtır, sayılır, gösterişli.

beççe (بچه) *sf.* Yavru, şakirt. **beççegân** çocuklar. **muğbeççe** miço.

beçîz (بچيز) *is.* Katır boncuğuyla oynanan bir nev mingale. Türkîde peçiç.

bed (بد) *sf.* Kötü, çirkin, yaramaz, reddî, kabîh, şeni. *Bed-ahd.* **bed-asl** nâkes. *Bed-âyîn.* **bed-bû** kokar. *Bed-çehr.* **bed-çeşm** isabet-i ayn, nazarı değen. **beddua** inkisâr. **bed-endâm** biçimsiz. **bed-endîş** garazkâr, bedhâh. *Bed-fercâm. Bed-fi'âl. Bed-girdâr. Bed-gümân. Bed-hâl. Bed-hisâl.* **bed-hû, bed-hulk** şerîr. *Bed-likâ. Bed-mest. Bed-meşreb. Bed-mezheb. Bed-muâmele.* **bednam** rüsva. *Bed-nejâd.* **bed-nihâd** soysuz. *Bed-reftâ. Bed-sîret. Bed-ter.* **bed-zebân** küfürbâz, terbiyesiz. **nîk ü bed** fayda ve zarar.

bed (بدأ) *is.* Evvel, ibtidâ. *Bed ve mübaşeret.* **bed cemiyeti** elifbaya başlama.

bedâ'at (بداعت) *is.* Bedî'alık, güzellik, şaşacak iyilik. **bedâyi** bedî'alar, bedîler. Türkîde bidat manasına kudubet.

bedahet (بداهت) *is.* Bedihî olma, vazıhlık, apansızlık. **bi'l-bedâhe** bedaheten, apansızın.

Bedahşân (بدخشان) *is.* Horasan ittisâlinde diyâr-ı cesîm payitahtı şehr-i kadîm. *La'l-i Bedahşân.*

bedahşî (بدخشي) Tahrifle belhaş derler.

bedava (بادهوا) *is.* Bâd-âver, muft ve meccân, beleş, bahşiş, hasbî.

bedâvet (بداوت) *is.* Bedevîlik, yörüklük.

beddua (بددعا) *is.* Lanet, nefrin, kargıma, inkisar, ilenç.

bedel (بدل) *is.* İvaz, değişik. Birinin yerine duran asker. Paha, semen. *Bedel-i hac.* **bedelât-ı askeriyye** cizye.

bedelen (بدلا) Tavizen, heyyinen olmayıp semen ile.

beden (بدن) *is.* Gövde. **ebdân** tenler. **kale bedeni** bârûları. *Bedenden sarf etmek. İlmü'l-ebdân.* **a'zâ-i beden** etrâf-ı vücût. *Libasın bedeni.*

bedenen (بدنا) Kendiliğinden.

bedenli (بدنلو) Cüsseli.

bedevî (بدوى) *is.* Bâdiye-nişîn, yörük kavimler, bedevâtda yaşayan a'râbî, sürrâk.

bedeviyet (بدويت) Bedevîlik.

bedî (بديع) *is.* Yeni çıkma, güzel, garip. *Bedî'ü'l-cemâl. İlm-i bedî, sanâyi'-i bedî'iyye. Bedî'a. ç. bedâyi.*

bedîd (بديد) *sf.* Zahir ve peyda, meşhur. **nâ-bedîd** gaip. **bedîdâr** zahir.

bedihî (بديهى) *is.* Apansız, bi'l-bedâhe olan, bi'l-irticâl, zahir, müsellem. *Bedîhât.*

bedir (بدر) *is.* Dolunay. **bedr-i tâm** ayın on dördü gibi güzel. Türkîde aylamış. *c. büdûr*

bednam (بدنام) *sf.* Kötü şöhretli. **bednam etme** lânetleme.

bedre (بدره) *is.* Altın kesesi. Sabıkta on bin kuruş. Mutlaka çıkın.

bedreka (بدرقه) *is.* Delîl-i beled. **bedreka-i nusret** galebe kılavuzları.

bedûh (بدوح) *is.* 8, 6, 4, 2, 0 suretinde dahi rakamla yazılır, lâfza-i vedûda işâret olur. Mektup ismi, üstü.

bed-zehre (بدزهره) *sf.* Ödlek, cebân.

beftere (بفتره) *is.* Avcıların kullandığı mühre kuş.

begâvil (بگاول) *is.* Çâşnigîr.

begâyet (بغايت) *sf.* Ziyade, aşırı.

behbûd (بهبود) *sf.* Mübarek, aziz, şerif.

behcet (بهجت) *is.* Şirin, güzellik, güler yüzlülük, ibtihâc hâli.

beher (بهر) *is.* Her bir. *Beheri bir altına, beherhâl.*

behî (بهى) *sf.* Paha sahibi, cazibeli. *Himmet-i behiyye.*

behîc (بهيج) *sf.* Behcetli, güzel.

behîm (بهيم) *sf.* Yek-reng, alacasız.

behîme (بهيمه) *is. İbr.* Çâr-pâ mevâşî. *ç. behâyim.*

behîmî (بهيمى) Öküz gibi hayvaniyeti galip.

behk (بهق) *is.* Bars lekesi, miskinlik. **behku'l-hacer** leyken, ciğer otu.

behle (بهله) *is.* Kalın koşucu eldiveni, elcek.

behmen (بهمن) *sf.* Zeki, müstait. **behmen kökü** kızıl behmen.

behrâm (بهرام) *is.* Merih seyyaresi.

behre (بهره) *is.* Hisse, nasip. **behre-dâr, behre-mend, behre-ver, behre-yâb** hissemend, muvaffak. **bî-behre** pâyesiz.

beka (بقا) *is., f.m.* Devam, istikrar. **beka tutmak** sürmek, beka, mütebaki olmak, değişmemek, durmak. **dâr-ı beka** âlem-i fenâ sonu, ahiret.

bekâm (بكام) *sf.* Kâm-yâb, zafer-yâb, maksuda ermiş, kutlu. **bekâm olmak** murada ermek.

bekâr (بيكار) *is.* İşsiz, bekâr, evli olmayan, azap, ergen.

bekâr (بكار) *sf.* Yarar, faydalı. **nâ-bekâr** nâkes, menhûs.

bekâret (بكارت) *is.* Bikrlik, bâkirlik.

bekaya (بقايا) *is.* Bakiyeler. *Emvâl bekayası, zorba bekayası.*

bekri (بكرى) *is.* Bekre vaktinde içmeye başlayan, müdâm sarhoş.

bektaş (بكتاش) *is.* Küfür ve adl.

bel (بيل) *is.* Bahçıvan beli.

bel (بل) *e.* Belki. Zebanzedi **belkim,** galatı **belki kim**. Yuhtemel, ola ki, hatta, mümkündür.

bel (بلع) *f.l.* Yutmak, acele ağza atmak, kabullenmek.

belâ (بلا) *is.* Beliye, afet, âsîb, dâhiye. **belâya uğramak** musâb olmak. **belâsını bulmak** giriftâr-ı ezâ olmak. *Belâ bânrânı. ç. belâyâ* mesâ'ib.

belâdet (بلادت) *is.* Belâhet, durgunluk, belîdlik, iz'ansızlık.

belâdûr (بلادور) *is.* Bilâd-ı mellâkede belde, habbü'l-fehm, anakardiyâr.

belâg (بلاغ) *is.* Tebliğ olunan şey, haber. Kifayet, meblağın eriştiği söz.

belâgat (بلاغت) *is.* İfâde-i tâmme, fesâhat-i ma'nâ, beliğ olmak. **ilm-i belâgat** ma'ânî ve beyan ve bedî.

belâhet (بلاهت) *is.* Hamakat, belâdet, eblehî, mülâhazasızlık, bönlük, saflık, sadedillik.

belâl (بلال) *is.* Islaklık, ıslanma, teblîl olma. Bilâl de gelir.

belâyâ (بلايا) *is.* Beliye, belâlar.

belbûs (بلبوس) *is.* Soğan gibi kök, gümren

belde (بلده) *is.* Büyük medîne. **beldetün tayyibetün** Kostantiniye. *ç. bilâd.*

beled (بلد) *is.* Memleket. *Beledü'l-emîn. ç. Bilâd.*

beled (بلد) *is.* Kılavuz.

beledî (بلدي) Yerli.

belediye (بلديه) *is.* Şehir idaresi. *İhtisâb-ı belediye askeri.* **belediye meclisi** meclis-i idâre-i şehr.

belesân (بلسان) *is.* Pelesenk yağı, balsama.

belhaş (بلخش) *is. bk. bedahşân.* La'l.

beliğ (بليغ) *sf.* Belâğatli, teblîğ-i merâmda kâmil, sözü tesir ettiren, âteş-zebân, belîğâne söyleyen. *ç. bülegâ.*

belîl (بليل) *sf.* Islak, meblûl.

belîlec (بليلج) *is.* Belîle, helîlec-i hindînin bir nevi.

beliye (بليه) *is.* Belâ, afet, âsîb, dâhiye. *Beliyyât, belâyâ.*

belka (بلقا) *sf.* Ablak müennesi, alaca.

belka (بلقاع) *is.* Boz, hâlî arazi.

belsem (بلسم) *is.* Pelesenk ağacı.

belsemiye (بلسميه) *is.* Kına çiçeği fasîlesi.

bel'ûm (بلعوم) *is.* Boğazın yolu, gırtlak ve gırtlağın içi, hançere.

belvâ (بلوى) *is.* Belâ, mihnet, imtihan, çile. *Dâr-ı belvâ.*

benâdir (بنادر) *is.* Benderler.

benâm (بنام) *is.* Namlı, meşhur, enâm, mütemeyyiz.

benân (بنان) *sf.* Benâneler, engüştler. **müşârun bi'l-benân** parmakla gösterilen.

benât (بنات) *is.* Bintler. **benâtu'n-na'ş** dübb-i ekber kevâkibi.

benç (بنج) *is.* Benek, haşîş ilâcı, punç.

bende (بنده) *is.* Bent olmuş, abîd, köle, hâdim. **bende-i halka-begûş** azat kabul etmez kul. *Bendegân, bende-hâne, bende-nüvâz, bende-perver, bende-zâde.*

bendegî (بندكى) *is.* Kulluk, ubudiyet.

bender (بندر) *is.* Fârisîden ta'rîb olunmuştur. Ticaret mahalli, liman. *Bender-gâh.* **şehbender** re'îs-i ticâret, konsol. *ç. benâdir.*

beng (بنك) *is.* Benc, ban otu. **habbü'l-bânk** tohm-ı gâliye.

bengâh (بنكاه) *is.* Çirke, yük çadırı, ahmâl ve eskal, ağırlık.

bengi (بنگى) *is.* Afyonî gibi mest, tiryakî.

bengîlik (بنگيلك) Sekrân.

bennâ (بنا) *is.* Binâ yapıcı, kalfa.

bent (بند) *is.* Bağ, deste, bukağı, kayıt, mafsal, isâbe, kuşak, ibarenin bir fıkrası, makale, madde, mebhas. **su bendi** set ile bağlanmış havuz. **pazıbent** pazvant, pranga. Bağlı. *Tercî-i bend, terkîb-i bend.* **kale-bend** mahbus. Bağlayıcı, koruyucu : *kemer-bend, la'l-bend, nahl-bend, nakş-bend, sîne-bend.* **bend-i bâkûrî** neytûce otu. *Pehlivan bendi.* **bend-keşe** menteşe, kapak. **end bent etmek** paralamak. **end bent olmak** paralanmak, perîşân-ı akl olmak.

benû (بنو) *is.* Benûn, benî. İbnler, oğullar. *Benu'l-abbâs, benî israil.*

ber (بر) *is.* Sadır, göğüs. *Sîmîn-ber.*

ber (بر) *is.* Hâmil, bâr-keş, götürücü. *Dilber, nâme-ber. bk. bürde.*

ber (بر) *is.* Meyve, bâr, semer, semâr.

ber (بر) *e. Bertaraf etmek, ber-karar olmak. Ber-mûcib-i fermûde, ber-minvâl-i muharrer, ber-vech-i meşrûh.* Üzere manasına. *ber-dâr, ber-devam, ber-dûş, ber-hûrdâr, ber-ser-i çeşm.*

ber (بر) *is.* Kara, ülke. *Bahr ü ber, berren ve bahren.* **Berrü'ş-Şâm, Berre-i Şâm** Suriye.

beraat (برائت) *is.* Berî olma, teberrî. **beraatı'r-rimmet** temize çıkmak. **leyle-i berâ'e** berat gecesi.

berâ'at (براعت) *sf.* Fazl-ı kemâl ve cemâl-i bârinin hâli. **berâ'at-ı istihlâl** mukaddimede metne ve mâdde-i mebhûsaya dâir ta'bîr ile ima.

beraber (برابر) *is.* Karşı karşıya, müsavi, muhâzî, mutabık, bi'l-istihsâb.

berâcim (براجم) *is.* Bürcümeler.

berâhime (براهمه) *is.* Brehmenler, putperest hindûların ulema sınıfı.

berâhîn (براهين) *is.* Burhanlar, deliller.

ber-aks (برعكس) *sf.* Makûs, bi'l-aks.

berangar (برانغار) *is. Moğ.* Ordunun sağ kolu, meymene. **cevangar** sol kol.

berârî (برارى) *is.* Beriyeler.

berat (برات) *is.* Rütbe ve memuriyet kâğıdı, imtiyaz, ferman. Sabıkta havale, pusula, poliçe, huccet. **berat gecesi** leyletü'l-berâ'e. *ç. berevât.*

beratlı (براتلي) İmtiyaz emrine nail, patenteli.

ber-âverd (براورد) *is.* Tahmin, tahtît, ref olunmuş, nâ-tamâm bina.

berây (برای) *e.* Li-ecl. *Berây-ı hâtır, berây-ı keşf.*

berâyâ (برايا) *is.* Haraç edasından berî olanlar, ehl-i seyf. Hâlen mutlaka beriyeler, insanlar.

berâzvân (برازوان) *is.* Bârâzvâne, kılıç demirinin kabzasına giren kuyruğu, balçak.

berbâk (برباق) *is.* Kuş yemi.

berbat (بربط) *is.* Eskilerin udu, mandolin.

berbat (برباد) *sf.* Perişan, harap hâlde, murdar, pis, zayi. **berbat olmak** telef, mülevves olmak.

berber (بربر) *is.* Magribî, berberiyeli. **berbere** çatra patra söyleme. *Kabâ'il-i berâbire. Berberiye vilâyeti.*

bercâ (برجا) *sf.* Yerinde, münasip, becâ, pâ-ber-câ.

berceste (برجسته) *sf.* Fırlamış, matbu, müstesna. *Mısra-ı berceste.* **berceste-sühan** nükte.

bercîs (برجيس) *is.* Keyvân, müşteri.

berçîde (برچيده) *sf.* Devşirilmiş,çemrenilmiş, müheyya. **berçîde-dâmen** eteği belinde.

berçîn (برچين) *is.* Devşirici, cibâyet edici, serçîn.

berçînî (برچيني) Canavar vergisi.

berd (برد) *is.* Burûdet, soğuk. **bârid** soğuk. **berde'l-acz** kocakarı derler, galatı berdelacuz.

berda (بردع) *is.* Eski, zenânde.

berdâr (بردار) *is.* Râfi. **fermân-berdâr** muti.

berdâr (بردار) *f.m.* Maslûp. **berdâr etmek** darağacına çekmek, dara asmak.

berdâşte (برداشته) *sf.* Ref olunmuş, maruz. *Berdâşt-i icâbet-gâh.* Def olunmuş, izale kılınmış.

berdevam (بردوام) *sf.* Mütemadi, mütevâlî.

berdiy (بردى) *is.* İç kabuğundan kudemânın kâğıt yapdıkları bir nev hasır otı, saz.

berduş (بردوش) *is.* Omuzlanmış. **haneberduş** salyangoz gibi hercaî, nerede akşam orada sabah.

bere (بره) *is.* Kuzu, hamel. **postbere** kuzu kürkü. **bere-i felek** hamel burcı.

berehne (برهنه) *sf.* Çıplak, uryan. **berehne-pâ, berehne-ser** yalın ayak başı kabak.

berek (برك) *is.* Devenin göğüs tüyü ve ondan yapılan kebe.

bereket (بركت) *is.* Feyz-i ilâhî, inayet bolluğu, hayır ve nimet. *ç. berekât.* **bereket versin** iyi ki. **bet bereket** bolluk.

ber-endâz (براندار) *sf.* Dâfi. *Müşkil-ber-endâz.*

berevât (بروات) *is.* Beratlar.

berf (برف) *is.* Kar, selc. **berf ü bârân** çepel hava.

berfere (برفره) *is. Yun.* Ferfer, taş makûlesini yakma.

berg (برك) *is.* Yaprak, varak. *Berg ü bâr.* **berg ü sâz** yük, mal. **berg-i sebz** hediye.

bergeşte (برگشته) *sf.* Düşkün, ser-nigûn. *Tâli-i bergeşte.*

bergûl (برغول) *is.* Bulgul ta'rîbi. Burkulmuş, ezilmiş buğday.

bergüstvân (برگستوان) *is.* At zırhı, çukal.

bergüzar (برگذار) *is.* Yâdigâr, tansuh.

ber-güzîde (برگزيده) *is.* Müntehip, mustafa.

berhane (برخانه) *is.* Barhane, büyük daire.

ber-hâste (برخاسته) *is.* Ayaklanmış, kalkmış.

berhava (برهوا) *is.* Zayi, heder, boşuna uçurtulma.

berhây (برخای) *sf.* Yaramaz, dürüşt, hayta, haylaz.

berhem (برهم) *is.* Derhem, karışık. **berhem-zede** perişan, karış muruş.

berhûr (برخور) *is.* Hisse, nasip. **berhudar** behre-mend, muzaffer, kuvvetli.

berî (برى) *is.* Kurtulmuş, kesilmiş, tebriye etmiş, müberra, ber sahibi, muaf. *Beriye, berâyâ. Ber görmüş.* Onartmak.

berîd (بريد) *is.* Ulak, sâ'î, menzil, konak, on iki mil buut.

berîn (برين) *sf.* Pek yüksek. **çarh-ı berîn** sipihr-bâd. **huld-ı berîn** cennet-i âlâ.

beriye (بريه) *is.* Çöl. **Beriyyetü'ş-Şâm** Berşâmın ötesi, Fırat'a doğrı çöl, şâmiye. *ç. berârî.*

beriye (بريه) *is.* Mahlûk. **berâyâ** mahlûkat.

berk (برق) *is.* Şimşek, bârika. **berk-i hâtif** şedit çakın. **berk vurmak** çakımak. **berk-endâz** parlayıcı.

Berka (برقه) *is.* Mağrib-i Ednâ'da liva merkezi, Bingazi.

berkan (برقان) *is.* Aslı volkan, yanardağ.

berkân (بركان) *is.* Müvellededir. Volkan manasına yanardağ.

ber-karâr (برقرار) *sf.* Kararlı, daimî, müstetir.

berkende (بركنده) *sf.* Sökülmüş, kal, kal olunmuş, istîsâl olunmuş.

ber-nâme (برنامه) *is.* Ser-levha.

bernîk (برنيق) *is.* Sudan'da olan su aygırı, som.

ber-nişân (برنشان) *is.* [karın ağrıları, sancılar]

ber-pâ (برپا) *is.* Ayakta kaim, tuğyânda. **ber-pâ olmak** kıyam.

berrak (براق) *sf.* Berkın yalını gibi şeffâf ve sâf, durulmuş. *Berrak su.*

berrî (برى) *sf.* Berre mensup, karada hasıl olur, yabanî. *Asâkir-i berriyye, kuvve-i berriyye, mühendishâne-i berriyye. ç. berârî.*

bersîm (برسيم) *is.* Kaba yonca, kart. **bersîm-i mâ** su yoncası. *Zirâ'at-ı bersîm.*

berş (برش) *is.* Afyon şurubu, berç, keten yaprağıyla macunu.

berşavuş (برشاوش) *is.* Burûcdan persiyavuş, hâmil, re'sü'l-gavl, şimal kevâkibden fâris ve fârisî dirler.

bert (برت) *f.m.* Pert, mecruh. **tert pert etmek** şaşırmak.

bertaraf (برطرف) Mündefi, bir yana olmuş.

berter (برتر) *sf.* Yüksek, berterîn, âlâ, üstün, âlî, galip, pek meziyetli.

bertîl (برطيل) *is.* Sabıkta rüşvet manasına müstamel. **berâtîl** Kudüs kralının ismi.

bertkan (برتقان) *is.* Fasîle-i bertkaniyye.

berûmend (برومند) *sf.* Ganî, kuvvetli, taze, taravetli, güçlü. *Berûmend ü tenûmend.*

bervâk (برواق) *is.* Sarı zambak, çiriş.

berzah (برزخ) *is.* Geçidi haciz olan, batak, çukur yer. **berzah şey** işkâlli, güç, mu'tezir, mu'tesir, dâm-ı belâ.

bes (بس) *e.* Kâfi, vâfî, yeter, elverir.

be's (بأس) *is.* Zarar, korku, mahzur. **lâ be's** zararı, korkusu yok.

be's (بأس) *sf.* Şiddet, kuvvet, mehâbet, satvet.

besâ (بسا) Nice nice.

besâ'it (بسائط) *is.* Basîtler, basîteler, bisâtlar.

besalet (بسالت) *is.* Yiğitlik, bahadırlık.

besâtîn (بساتين) *is.* Bustan cem'i, bostanlar.

besâvend (بساوند) *is.* Son harfin nişanı. **besâvend-i secâvet** harf üzerine alâmât.

besbâ'ic (بسبائج) *is.* Bespâye, besfâyic.

besbâse (بسباسه) *is.* Küçük hindistan cevizinin kabuğu.

besî (بسى) *sf.* Çokluk, bir çok.

besîl (بسيل) *sf.* Tâgîn-i şedîd, besâletli pek yürekli, korkunç çehreli.

besîm (بسيم) *sf.* Güler yüzlü, daim mübtesim.

besle (بسله) *is.* Bezelye, arakan nev'i.

besmele (بسمله) *is.* Lâfza-i bismillâh. **besmele okumak** bina etmek, başlamak. *Bismillah-ı tefevvühî.*

besr (بسر) *is.* Et beni, sinil. *ç. büsûr.*

beste (بسته) *sf.* Bağlı, vâbeste, menût, boḫçalı, bent, kapalı ve destekli, tutmuş, merbut. Bir güftenin havası. **beste-nigâr** musiki makamı. **dil-beste** meftun. **gerden-beste** mutî. **yah-beste** donmuş. **zebân-beste** lâl, epsem.

bestegî (بسته گي) Bağlılık.

besûs (بسوس) *is.* Bir meşhur devenin sahibi hatundur. *Harp besûsa bâ'istir.* **eş'emü min besûs** meseldir.

beşâm (بشام) *is.* Balsama ağacı, beşâme.

beşaret (بشارت) *is.* Müvellede. Muştulama, müjde vermek. **tebşîrât** sevinç haberleri. **büşrâ** müjdelik.

beşâret (بشارت) *is.* Arabîde güzellik, hüsün, beşîr demektir. Türkîde ucube, acibe, garip heyet, çirkin kıyafet.

beşâşet (بشاشت) *is.* Güler yüz, ferah, şadlık, beşûşluk.

beşer (بشر) *is.* İnsan, ademî-zâd, merdüm. **ebü'l-beşer** Hazret-i Adem.

beşere (بشره) *is.* Vücudun derisi, hassaten beniz.

beşeriyet (بشريت) İnsanlık, gaflet, za'f-ı kalb.

beşîr (بشير) *is.* Müjdeci, iyi, hayırlı, güler yüzlü, mübeşşir. Kürdistan'ın Beşîri taifesi.

beşuş (بشوش) *is.* Ferahlı, güleç yüzlü, beşâşetli.

betâ'et (بطائت) *is.* Harekette ağırlık, kesel, midede ağırlık, batî olma, hazımsızlık. *Batâ'et-i tebevvül.*

beter (بدتر) *sf.* Bed-terîn, beter, pek kötü, eşna, ziyade çirkin.

beter (بتر) *s.* Bedter, pek çirkin, aşağı, kötü. **bed-terîn** fenanın fenası. **bet-yâre** kabîh şey.

betr (بتر) *is.* Kesme, kat. **betrü'l-uzv** kat'-ı a'zâ, ent bend etme.

betûl (بتول) *is.* İsmet-penâh, terk-i dünyâ, Hazret-i Fatıma. **el-betîl** Hazret-i Meryem.

bevâdî (بوادی) *is.* Bâdiyeler.

bevâkî (بواقی) *is.* Bakiler. *ve kıs ale'l-bevâkî.*

bevân (بوان) *is.* Dağ arasında darca boğaz, aralık.

bevâr (بوار) *is.* Helâk, çürüme. **dârü'l-bevâr** cehennem.

bevârid (بوارد) *is.* Müberred şeyler, bâridler.

bevârih (بوارح) *is.* Bârihler, ateş gibi eyyâm-ı bâhûr rüzgârları.

bevârik (بوارق) *is.* Bârikalar.

bevâsîr (بواسير) *is.* Basurlar.

bevâtın (بواطن) *is.* Bâtıneler, batın şeyler, ledünniyât.

bevl (بول) *is.* Sidik. **bevl-i esved, bevl-i sekrî** hâmız bevli. **habs-i bevl** sedd-i bevl. *ç. ebvâl.*

bevvâ (بوا) *is.* Mukavvî-i bâh, müştehî cevz. **bevvâ-i cevz-i hindî** Hindistan cevizi, narçil.

bevvâl (بوال) *is.* Diyabet illetine uğrayan, diyabetis, bevleden.

bevvap (بواب) *is.* Derbân, kapıcı, midenin alt kapısı, mahreç. *Bevvâbân-ı dergâh-ı âlî, bevvâbân-ı medâris ve mekâtip.*

bey (بيع) *f.m.* Satmak, mübayaa, şirâ manasına. *Kitâbü'l-büyû, bey-i bât.*

beyaban (بيابان) *is.* Yaban yer, kır, dağ başı dedikleri.

beyan (بيان) *is. f.l.* İfade, açma, tavzîh, miyân etme. **beyan etmek** mübeyyen olmak, bildirmek. **ilm-i beyân** fünûn-ı edebiyyeden. **ayan beyan** yani musarrah.

beyanname (بياننامه) Resmî ilân.

beyaz (بياض) *sf.* Ak, aklık, sefîd, beyaza çekilmiş, beyaz üzerine kâğıt, tebyîz, beyaz üzerine yani karîhadan yazılmış, müsveddesiz, açık, mühürlenmiş senet. Beyaz renkte olan boya. **beyaza çeken** kâtip, mübeyyiz. **beyaza çıkarmak** paklamak, berî kılmak. **beyâzu'l-ayn** gözün akı. **beyâzu'l-beyzâ** yumurta akı. Müennesi alem, **beyzâ** yed-i beyzâ. **süt beyaz** pek beyaz, ebyaz.

beyazcı (بياضجي) Tülbentçi.

beyazımsı (بياضمسي) Beyazca, ağımtırak.

beygir (بارگير) *is.* İğdiş yük hayvanı, kölük.

beyhude (بيهوده) *sf.* Nafile, abes, boş.

beyit (بيت) *is.* Ev, oba, hane, mesken, göz, menâzil, encüm. *ç. büyût.* Şiirin iki mısra. *ç. ebyât.* **Beytullah, Beyt-i Şerîf** Ka'be-i

mu'azzama, Beytü'l-harâm. **Beyt-i Mukaddes** kuds-i şerîf. *Beytü'l-ahzân, beyt-i lahm.* **beytülmal** hazine-i millet. **beytülmalcı** tereke kabzına memur. **ehl-i beyt** sâdât. **ne beytü'l-harâ ne beytü'l-ma'mûr** semeresiz, tesirsiz.

beyn (بين) *is.* Ara, miyân, miyâne, hilâ. **zâtü'l-beyn, beyne'n-nâs** bîhmâde, arada. *Mabeyn, beyne's-sebîleyn.* **beynehu beynallah** kendi bilir, bizim meçhulümüz.

beynamaz (بينماز) *is.* Târik-i salât.

beynûnet (بينونت) *is.* Mübayenet, başkalık, müfârakat, ayrılık.

beyrut (بيروت) *is. Beyrût-ı safâ-dâred* ve *Beyrût-ı nedâred.*

beytûtet (بيتوتت) *f.m.* Geceleme, gece kalmak.

beyyin (بين) *sf.* Aşikâr.

beyyine (بينه) *is.* Delil, burhan. *ç. beyyinât.*

beyyinen (بينا) Vazıhan, açık.

beyyût (بيوت) *is.* Soğuk hubz. **hubz-ı beyyût** bayat ekmek.

beyz (بيض) *is.* Hayvanda olan bez, elyâf-ı nescî.

beyzâ (بيضا) *sf.* Beyaz müennesi. **yed-i beyzâ** nimet, mürüvvet. *Münâde-i beyzâ.*

beyza (بيضه) *is.* Yumurta, tohum, murg. **beyzatü'l-ukr** sehven horoz yumurtası dedikleri ufacık son yumurta. **beyza-i İslâm** memâlik-i müslimîn.

beyzî (بيضى) *sf.* Tûlânî, yuvarlak.

bez (بز) *is.* Keten mensucatı. Türkîde yünden olmayan mensucat. *Amerikan bezi, kendir bezi, pamuk bezi, soğuk bez. yelken bezi,* Bez parçasından yapılan şeyler.

bezâdî (بزادى) *is.* Becâde, gökçül yakut, safir.

bezirgân (بازركان) *is.* Ticaretle, sarraflıkla meşgul, kâsib, ehl-i tecr, büyük tacir. Unvan yerine sarf olurdu.

bezl (بذل) *f.m.* Saçma, bol sarf etmek. **bezl-i himmet** sa'y-i mevfûr.

bezle (بذله/بزله) *is.* Lâtife. **bezle-gû** şakacı.

bezm (بزم) *is.* Meclis-i ülfet, sarhoş sofrası. **bezm-gâh** seyir yeri.

bezr (بذر/بزر) *is.* Tane, habbe, keten tohumu, zîre. **bezr-i katûnâ** karnı yarık. **ebzâr** tamda kullanılan kuru ve kokulu şeyler. **büzûr** taneler.

bezzaz (بزاز) *is.* Kirpâsî, bezci, astarcı, bez tüccarı. **bezzazistân, bezistân** galatı bedesten. Hâlen âlâ kumaş yeri.

bınsır (بنصر) *is.* Atsız parmak. Küçük parmağa hınsır, yanı benhasır yanı vustâ.

bıt (بط) *f.m.* Başı ve karnı delip su çıkarma, bezl.

bıttîh (بطيح) *is.* Kavun.

bi (ب) *e.* İlsâk manasıyla. **bâ-ser** kâffeten. *Bi'd-defe'ât. Bi-ecma'ihim.* **bi-eyyi hâl** behemehâl. *Bi-hakk-ı hudâ.* **bihakkın** tamamıyla, hakkıyla. *Bihamdillâh. Bi-inâyetilâhi teâlâ. Bilâhere. Bi'l-aşiyyi ve'l-ebkâr. Bi'l-bedâhe. Bi'l-cümle. Bilfiil. Bilhassa. Bi'l-hayr. Bi'l-hesâb. Bi'l-îcâb. Bi'l-iltizam. Bi'l-istihkak.* **bi'l-istîzân** ba'de'l-izn. *Bi'l-ittifak. Bi'l-izz ve'l-ikbâl. Bi'l-kuvve. Billâh. Bi'l-mecbûriyye. Bi'l-münâvebe. Bi'l-mürre. Bi'l-müşâfehe. Bi'l-muvâcehe. Bi'r-rüya. Bi's-sıhhati ve'l-âfiyet. Bi't-tafsîl. Bi't-tab.* **bi't-tamâm, bi-tamamihi** büsbütün, kâmilen, katıbeten. *Bi't-tav. Bi't-tesâdüf. Bi'z-zarûr. Bizzat.* Kasem için **billahi** rabbü'l-ka'be. *Bi'd-defa'ât, bilvasıta.* **bi-eyyi vechin kân** elbette. **yeden bi-yedin** elden ele.

biat (بيعت) *is.* Mülûka tapu, arz-ı itâ'at, yükünme.

bi-avnihi (بعونه) *cü.* Yardımıyla manasına. *Bi-avnihi teâlâ.*

bi-aynihi (بعينه) *cü.* Aynı, tıpkı, bir elmanın yarısı.

bibi (بي بى) *is.* Hatun, kadın. Hâlen Anadolu'da hala, teyzeye denir.

bîçare (بيچاره) *sf.* Âciz, yoksul, bahtsız, meflûk. *Bîçâregân* ve *der-hân.*

bî-çün (بيچون) *is.* Sebep sorulmaz, gayr-i mes'ûl. **bî-çûn ü çerâ** Hudâ-yı müte'âl, hâkim-i mutlak.

bîd (بيد) *is.* Söğüt, safsâf. **bîd-i mecnûn** salkım söğüt. **bîd-i müşg** sultanî, babülî kokulu söğüt. Kara söğüt, sorkun, bân.

bîdâd (بيداد) *is.* Zulüm.

bîdar (بيدار) *is.* Uyanık, müteyakkız. **baht-ı bîdâr** açık talih.

bid'at (بدعت) *is.* Yeni çıkma, teceddüt, rafaz. **bid'at-ı hasene** teceddüd-i meşrû. **ehl-i bid'at** revâfız. **resm-i bid'at** zulmiye.

bidayet (بدائت) *is.* Başlangıç, bed, iptida, başa evvel emirde. *Mahkeme-i bidâyet.*

bidayeten (بدائة) Birinci mahkemede.

bîdester (بيدستر) *is.* Künd, bîdester, kunduz.

bî-dirîg (بيدريغ) *sf.* Esirgenmez, erzânî.

bî-gâh (بيكاه) *is.* **gâh u bî-gâh** arada, aralıkda.

bigâl (بغال) *is.* Bağller, bagleler.

bîgâne (بيگانه) *is.* Yabancı, garip.

bî-gerân (بيگران) *sf.* Uçsuz bucaksız, ucu bucağı yok. **zamân-ı bî-gerân** beka.

bî-gümân (بيگمان) *is.* Şüphesiz.

bîgünah (بيگناه) *sf.* Pâk, masum.

bih (به) *sf.* İyi. **bihter** âlâ. **bihterîn** en âlâ. **bihbûd** mübarek vücut, bihûd. **bihzâd** hasîp nesîp.

bih (به) *zm. Ma'mûlün bih, bihâ, bihim.*

bîh (بيخ) *is.* Kök, asıl, damar.

bî-hemtâ (بيهمتا) *sf.* Bî-nazîr, misilsiz.

bihişt (بهشت) *is.* Cennet, firdevs, uçmak. **bihişt-âşiyân** mağfur.

bihiştî (بهشتي) Cinânî.

bîhud (بيخود) *sf.* Bayılmış, duymaz, müstağrak, bîhuş, kendisinden geçmiş, medhûş.

bîhuş (بيهوش) *sf.* Lâ-yu'kal, baygın, kendisinden geçmiş.

bika (بقاع) *is.* Buk'alar.

bîkes (بيكس) *sf.* Kimsesiz. *Bîkes maaşı.*

bikr (بكر) *sf.* Bâkir. *ç. ebkâr. Ebkâr efkâr.*

bilâ (بلا) *e.* Onsuz. *Bilâ-fâ'ide, bilâ-ihmâl, bilâ-imhâl.*

bilâd (بلاد) *is.* Beledler, beldeler, şehirler.

bilbâl (بلبال) *is.* Elem, merak, endişe, belbele, halecân, ıztırap. *ç. bilâbil.*

billûr (بلور) *is.* Necef taşı madeni, sâf şişe nevi, madeniyâtın tebellür etmişi, fastalı olması. **billûrât** billûr gibi madenler. **billûr gibi** soğuk ve saf.

bîm (بيم) *is.* Korku, havf, hevl, dehşet, ru'b, tehlike. **bîm-nâk** mer'ûb.

bî-mahsûl (بى محصول) *sf.* Akîm.

bî-ma'nâ (بى معنا) *sf.* Nâ-be-mahall, münasebetsiz.

bîmâr (بيمار) *is.* Hasta. **bîmâr-hâne** tâbhane. **çeşm-i bîmâr** mahmur.

bî-me'âl (بى مأل) *sf.* Hükümsüz, değersiz.

bî-mecâl (بى مجال) *sf.* Kudretsiz.

bî-mehâbâ (بى محابا) *sf.* Pervasız.

bî-minnet (بى منت) *sf.* Eziyetsiz.

bî-misâl (بى مثال) *sf.* Nazirsiz.

bin (بن) *bk. ibn, bint.*

bîn (بين) *is.* Görücü. *Hakîkat-bîn, hurde-bîn. Dûr-bîn.*

bina (بنا) *is.* Yapı, bünye. **bina kurmak** mübteni etmek, temel atma, ibtinâ. **binaen, binâberîn, binâ'en alâ hâzâ** bunun üzerine. Sarfta kelime binâsı. Bahriyede gemi nâvı. *ç. ebniye.*

bînâ (بينا) *is.* Basîr. **nâ-bînâ** darîr.

binâgûş (بناكوش) *is.* Kulak memesi.

bî-nazîr (بينظير) *is.* Âlâ.

bî-nevâ (بينوا) *sf.* Çaresiz, zaruretli.

bînî (بينى) *is.* Burun, dimağ. Türkîde mağz manasına beyin.

bî-nihâye (بى نهايه) *sf.* Sonsuz, nihayetsiz, çok.

bî-niyâz (بى نياز) *sf.* İhtiyaçsız.

bint (بنت) *is.* İbnet, kız, duhter, dûşîze, kerime. *Bint-i ineb. ç. benât.*

bi'r (بئر) *is.* Kuyu, çâh. *ç. âbâr, ebnâr.*

birader (برادر) *is.* Kardeş. **birâder-i ma'nevî** ahiret, din kardeşi. **birâder-i rızâî** süt karındaş. **birader-zade** yeğen. *bk. hâher.*

birâderâne (برادرانه) Kardeşçe.

bî-reng (بيرنك) *is.* Kara kalem, rengâmîz olmayan şey, behîm.

birgân (بركان) *is. Lât,* Volkandan yanar dağ. Atme.

birişte (برشته) *is.* Kavrulmuş erişte, berişte, kızarmış yufka.

birke (بركه) *is.* Gölcük, büyük havuz, bent, ürgün.

birr (بر) *is.* Sadık, râst-gû, nakî. *ç. ebrâr.*

birr (بر) *is.* Hayır, ihsan.

birrî (برّي) Hayrat, hasenat sahibi.

birsam (برسام) *is.* Zâtü'l-cenb.

birun (بيرون) *is.* Hariç, taşra, taş seâmlık. Sabıkta **agavât-ı bîrûn** ocak ağaları.

birunî (بيروني) Selâmlık dairesi.

biryan (بريان) *is.* Kebap, bütün kebap.

bisât (بساط) *is.* Döşek, minder, mesnet, döşeme. Bast olunmuş, basît şey. **bisât-ı hâk** rûy-ı zemîn.

bîse (بيسه) Leke, alaca.

bî-ser ü sâmân (بي سروسامان) *sf.* Sersem, savruk.

bi'set (بعثت) *f.m.* Ba's, göndeme, irsal, mebus etme. *Bi'set-i nebî.*

bismil (بسمل) *is.* Boğazlanacak hayvan, besmele ile kesilecek.

bismillâh (بسم الله) *is.* Başlayış, iptida, besmele.

bîst (بيست) *is.* Yirmi.

bistüm (بيستم) Yirminci.

bî-sütûn (بيستون) *is.* Direksiz, muallak. **çetr-i bî-sütûn** kubbe-i âsumân.

bisyâr (بسيار) *sf.* Çok, vâfir, pek.

bisyârî (بسياري) Çokluk, firâvânlık.

bîş (بيش) *sf.* Çok, kesir, ziyade. *Kem ü bîş.* **bîşter** vâfir.

bîşe (بيشه) *is.* Orman, meşelik.

bî-şek (بى شك) *is.* Bilâ-şübhe, elbette.

bî-şumâr (بيشمار) *is.* Hadd ü pâyânsız. lâ-yu'add ve lâ-yuhsâ.

bitâka (بطاقه) *is. Yun.* Kumaş topuna yapıştırılan yafta.

bitâne (بطانه) *is.* Astar, iç gömleği, mahrem ve sırdaş.

bitâniye (بطانيه) Büyük ihram.

bitıbkihi (بطبقه) *cü.* Tıpkı, aynı, elifi elifine, mutabık.

bî-vakt (بى وقت) *sf.* Nâ-be-hengâm.

bî-vâye (بيوايه) *sf.* Azıksız, muhtaç.

bîve (بيوه) *sf.* Dul hatun.

bîvefa (بي وفا) *sf.* Sözünde durmaz, vadini incâz etmez.

bizâ'a (بضاعه) *is.* Sermaye, vâye, re'sü'lmâl, metâ, metâ'-ı ilm. **kalîlü'l-bizâ'a** ilim züğürdü. *ç. bezâyi.*

bîzar (بيزار) *sf.* Rahatsız, usanmış.

bîzarî (بيزاري) Küskünlük, şikâyet, ıstırap.

borak (بورق) *is.* Bora madeni, borasit, tenkâr, bor yer.

borani (بورانى) *is.* Taze sebze kalyası.

bornoz (برنس) *is.* Arap maşlahı.

bostan (بوستان/بستان) *is.* Bû yani rayiha yeri, ta'rîbi bostan. **bûstan-efrûz** emîr-i âşık, katmer horoz ipeği.

brehmen (برهمن) *is.* Berâhime. Hünûd uleması.

bû (بو) *is.* Ebû, baba, erbap. *Bû-tımar, bû-türâb, bü'l-aceb, bü'l-heves,*

bûd (بود) *is.* Kevn, varlık. **bûd u nâ-bûd** cihan, âlem-i fânînin varı yoğu.

budala (بدلا) *is.* Bedîller.

bugâs (بغاث) *is.* Leşe konan kuşlar.

bugz (بغض) *sf.* Adavet, nefret.

bugzan (بغضا) Şiddet-i bugz.

buhar (بخار) *is.* Buğu, buhur, rutubetli duman, tütün. **buhar gemisi** vapur. *ç. ebhure* buğulu nefesler, kokular, ağız kokusu.

buharî (بخاري) Otak ocağı ve baca.

buhîre (بحيره) *is.* Gölcük.

Buhîre (بحيره) *is.* Mısr-ı Süflâ.

buhl (بخل) *sf.* Bahîlin kârı, le'âmet. Cimrilik, pinti sıfatı.

buhran (بحران) *is.* Emrâzın iştidâd müddeti, kargaşalık, heyecan zamanı, tebahhur hâli.

buhur (بخور) *is.* Kokulu tütsüler. **buhur çubuğu** be-tahsîs aselbentten yapılan buhûrî, sûf gibi fitilli yünlü kumaş. **buhûru'l-berber** deve tabanı. **buhûru'l-ekrâd** domuz ağırşağı. **buhûr-ı mâyi, buhûr-ı şişe** isterek, buhûrdan takım. *Buhurımeryem.*

buk'a (بقعه) *is.* Âlî bina, nahiye. *ç. bika. Bika'u'l-azîz.*

bukalemun (بوقلمون) *is.* Rengârenk keler, dönek adam. **bukalemun nebatı** dağ enginarı.

bukûl (بقول) *is.* Baklalar.

bulgar (بلغار) *is.* Bulgar. **bulgar meşini** telâtin.

bulûğ (بلوغ) *is.* Baliğ olma, erişme, kemâl bulmak, erkeklik çağı, hadd-i rüşd, sinn-i bülûg.

bûm (بوم) *is.* Baykuş. Puhu ta'rîb olunmuştur. *ç. ebvâm.*

bûm (بوم) *is.* Diyâr-ı merzbûm, serhaddân, avâsım.

bunduk (بندق) *is.* Tüfek kurşunu, tane. Venedik icadı. **bunduk-dâr** tüfekçi. *ç. benâdık.*

bûr (بور) *is.* Faydasız gezen toprak, boz, hâlî.

burâk (براق) *is.* Hazret-i risâlet-penâhın bineği. *Semend-i burâk-reftâr.*

burç (برج) *is.* Aslı Yunanîde burgaz. Kale bedenlerinde kule, burç, küngüre, semada yıldıź cümleleri.

burgu (برغو) *is.* Türkîden nakil burgu.

burgûs (برغوث) *is.* Pire. *ç. berâgîs.* Türkîde pürke.

burgûsî (برغوثي) Pire otu, karnı yarık, boğa pıtrağı, bezr-i katûnâ.

burhan (برهان) *is.* İspat, huccet, delil. *Burhân-ı katt.* **burhan göstermek** hokkabazlık. *ç. berâhîn.*

bûriyâ (بوريا) *is.* Hasır. **bûriyâ-bâf** hasırcı.

bûrî (بوري) Borana mensup taam.

burka (برقع) *is.* Mukanna'a, yüz örtüsü, baş bezi, tutuk.

burkûk (برقوق) *is.* Kayısı, sarı ayva.

burûc (بروج) *is.* Burçlar.

bûs (بوس) *is.* Buse, kuble, öpme. **dâmen-bûs** etekleme. *Pâ-bûs, zemîn-bûs.* **bûse-gâh** tazim mahalli. **buse** dü-beyt.

buselik (بوسه لك) Musikiden makam.

bûsîr (بوصير) *is.* Sığır kuyruğu otu.

bûş (بوش) *is.* Koyun ve keçi bacaklarına yapışan lâden nevi bir deva. Meşhurı *bûş-ı derbendî.*

bûte (بوته) *is.* Budak, pota.

butîn (بطين) *is.* Ufak göz, hücre. **butînân-ı dimâgiyye** beyin gözleri.

bû-tîmâr (بوتيمار) *is.* Sorguçlu balıkçıl, melikü'l-hazîn.

butlan (بطلان) *sf.* Boşluk, fesat, abes, batıl olma. *Butlan kıyas.* **butlânu'l-hayy** ölü gibi olma.

butn (بطن) *is.* Termenti ve sakız ağacı envaı.

butûn (بطون) *is.* Batınlar, karınlar.

buut (بعد) *is.* Mesafe, uzaklık. *Bu'd-ı mücerred. ç. ebat.* **eb'âd-ı selâse** en, boy, kalınlık: tûl, arz, umk.

bûy (بوى) *is.* Bû, koku, rayiha. *Şeb-bû, anber-bû. Bûy-efzâ.* **bûy-ı mâzerân** oğul otu.

bûyâ (بويا) [güzel kokulu]

buzâk (بزاق) *is.* Tükürük. *buzâku'l-kamer taşı*

buzgâle (بزغاله) *is.* Yabanî keçi envaı, keçi oğlanı.

buzzâka (بزاقه) *is.* Sümüklü böcek, kabuksuz sümüklü.

büd (بد) *te.* **lâ-büd** gibi elbette, mutlaka ve elzem.

büdûr (بدور) *is.* Bedrler, bedreler.

bühr (بهر) *is.* Solugan illeti.

büht (بهت) *is.* Arabîde beht gelir. Şaşkınlık, mebhût olma.

bühtan (بهتان) *is.* İftira, ifk, isnat, azv.

bükâ (بكا) *f.l.* Girye, zarî, ağlayıp sızlanma, bâkî olmak.

bükm (بكم) *sf.* Ebkemlik.

bükre (بكره) *is.* Sabah vakti.

bükrî (بكرى) *sf.* Mest-i müdâm, bekri.

bülbül (بلبل) *is.* Andelîbin büyük nevi. **dağ bülbülü** böğürdek. *ç. belâbil.* Türkîde *çeşm-i bülbül.*

büldân (بلدان) *is.* Beldeler, bilâd.

bülegâ (بلغا) *is.* Beliğler.

bülend (بلند) *sf.* Refî, yüce. **bülend-ahter** devletli. **bülend-âvâz** haykırma, sayha. **bülend-himmet** cehd-i belîğ sahibi. **bülend-mertebe** menziletli. **bülend-pervâz** cenaplı. **ser-bülend** müftehir.

bülga (بلغه) *is.* Bir lokma.

bün (بن) *is.* Kök. **gülbün** fidan. **serv-bün** baş ve ucu.

bün (بن) *is.* Kahve tanesi, kahve gibi yuvarlak yemişler, bakla envaı.

bünüvvet (بنوت) *is.* Oğulluk, tebennî olunma.

bünyâd (بنياد) *is.* Temel, esâs-ı binâ. *Âlî-bünyâd.*

bünyân (بنيان) *is.* Yapı, beden, binâ, bünye, mizaç.

bünye (بنيه) Kuruluş, vücut, yapı. **zaîfü'l-bünye** nahif.

bür (برء) *is.* İfâkat.

bür (بر) *is.* Kesici. **kîse-bür** yankesici. **nâhun-bür** tırnak çakısı. *Na'l-bür, enbür, enbûr.*

bür (برء) *f.l.* Marazdan beri olma, berâ'et-i şifa, nekahet. **bür'-i tâm** iyi olma.

bürâde (براده) *is.* Testere tılâsı, eğe tozu, eğinti.

bürcüme (برجمه) *is.* Parmakların oynağı, çatlağı, selâmyat yeri. *ç. berâcîm.* Eşkâlî. *mıntıkatü'l-burûc.*

bürd (برد) *is.* Gösterilmiş. **bürd-bâr** hamule. **dest-bürd** yağma, ganimet.

bürde (برده) *is.* Arap ridâsı, hırka. *Kasîde-i bürde.*

bürehne (برهنه) *sf.* Çıplak. **ser-bürehne** başı açık.

bürhe (برهه) *sf.* Müddet-i tavîle, bürheten mine'z-zamâni bir çok sonra **ba'de bürhetin.**

bürîde (بريده) *sf.* Maktu, kesik. **dest-bürîde** maktû'u'l-yed.

bürke (بركه) *is.* Martı kuşı.

bürnâ (برنا) *sf.* Genç, tüvânâ, berûmend ve tenûmend.

bürrân (بران) *sf.* Keskin, sârim. *Tîg-ı bürrân.*

bürudet (برودت) *sf.* Berdin ve bâridin hâli, soğukluk. Şeker-âblık. *Bürûdet-i ahbâb, bürûdet-i havâ.*

bürûz (بروز) *sf. f.l.* Sadr u zuhur, işrâk, bariz olmak, açığa vurmak, ufak şiş netg.

büsre (بسره) [her şeyin tazesi, bir şeyin ucu ve başı, genç kız ve oğlan]

büt (بت) *is.* Put, sanem, heykel, aslında Hünûdun mabudu, hâlen tasvir gibi güzel manasına. *Büt-perest, büt-hane, büt-gede.*

bü'ûr (بئور) *is.* Nokta-i inhirâk, mihrak.

büyû (بيوع) *is.* Beyler. *Kitabü'l-büyû.*

büyût (بيوت) *is.* Beytler, meskenler

büyût (بيوت) *is.* Beyitler.

büz (بز) *is.* Keçi. **büz-i kûhî** argalı.

büzûr (بذور) *is.* Bezrler.

büzûr (بزور) *is.* Bezrler.

büzürg (بزرك) *sf.* Ulu, büyük. **büzürg-makam** âlî. **büzürg-meniş** vakur. **büzürg-vâr** celil. Musikide bir makamdır. *ç. büzürgân* ekâbir ve e'izze.

C

câ (جا) *is.* Cây, yer, mahal, mevki, mevzi, mansıp. **câbecâ** yer yer, bazı mahalde. **câ-gîr, câygîr** vaki. **câ-nişîn** kaymakam. **becâ** yerinde. **nâ-becâ** mahalsiz, münasebetsiz. **becayiş** değişik.

ca'be (جعبه) *is.* Çekmece, küçük sandık, sandıkça, tirkeş, sadak.

câbî (جابی) *is.* Evkaf icârelerini ictibâ edip toplayan memur.

câbir (جابر) *is.* Zorlayıcı, kırıkçı, ütükçü.

ca'd (جعد) *is.* Saç pürçüğü, büklüm, lüle. Müca'ad şeyler.

cadde (جاده) *is.* Ulu yol, şehrâh, minhâc, büyük sokak.

cadı (جادو) *is.* Sihirbaz, sehhâr ve sehhâre, güzel. *Çeşm-i câdû.* **câdûgerî** sehhârlık. Türkîde cadı koca karı, hortlamış, kara koncolos.

caferî (جعفری) *sf.* İmam Cafer-i Sadık içtihadını bahane edinen ehl-i teşeyyü.

câh (جاه) *is.* Menzil, mansıp, yer, menzilet, cem, câh. *Âlîcâh.*

cahd (جحد) *is.* İnkâr. **cahd-i mutlak** inkâr-ı mahz. *Cahd-i müstağrak.*

cahf (جحف) *is.* Tekebbür, tefahhur, cafcaf, kabuk soymak, ağaç kabuğunu çıkarmak, takşir, hububat kabuğunu temizlemek.

câhız (جاحظ) *sf.* Patlak gözlü.

câhid (جاهد) *is.* Cehd ve ikdam eden, cidd ve sa'y eden, mukdim, çalışkan. *bk. mücahit.*

cahil (جاهل) *sf.* Bî-haber, nadan, bilmez, kör, cahil, ümmî. *ç. cehele, cühhâl.*

cahiliyet (جاهلیت) Cahillik zamanı, vakt-i sa'âdetin ûlâsı. **gayret-i câhiliyye** yolsuz.

cahîm (جحیم) *is. İbr.* Derin cehennem.

câhiz (جاهض) *is.* Cür'etli, gözü pek, keskin, câzim.

cahn (جحن) *is.* Yavru hımâr, kulun, sıpa.

câ'il (جاعل) *is.* Yapan, yapılan, fail.

caiz (جائز) *is.* Cevazlı, mücâz, olabilir, lâbe's.

ca'ize (جائزه) *is.* Atiye, bahşiş. Sah ve mezuniyet alâmeti. *ç. cevâ'iz.*

ca'l (جعل) *f.l.* Yapma, yapış.

ca'lî (جعلي) Yapma, düzme, yalancı. *Ca'li muhabbet.*

calip (جالب) *is.* Celp edici, çekip alıcı, dâî. *Câlib-i dikkat.*

câlis (جالس) *is.* Oturan, cülûs eden, mecliste hem-nişîn.

cam (جام) *is.* Kadeh, ke's. Ta'rîb olunmuştur. **câmât** câm-ı cem. Bazen zücâc manasınadır.

camadan (جامدان) *is.* Sahâre.

cambaz (جانباز) *is.* Canıyla oynayan, ip üstünde raks eden. **at cambazı** hilekâr. Sabıkta fedevî, asker süvarisi.

câme (جامه) *is.* Sevb, libas, esvap. **camekân** hamam soğukluğu, camlık, çiçek sobası. **câme-şûy** yıkayıcı, yıkanır esvap, asıl çamaşır. **câme-i hâb** yatak. **câme-i hayât** ömür.

camız (جاموس) *is.* Gâvmîş, manda, tombay, su sığırı. Dişisi **tamyat**. Yavrusu **malak**.

cami (جامع) *is.* Cem edici. *Efrâdı cami cümle.* Mescid-i kebîr, cuma yeri. **cami kitap** cemiyetli, mükemmel, havi. *ç. cevâmi.*

câmi'iyet (جامعیت) *is.* Topluluk, birlik, hâvî ve şâmil olma. *Cihet-i câmi'iyyet.*

camit (جامد) *is.* Donmuş, taş kesilmiş, som, hayatsız, cemâd gibi. **cism-i câmid** gayri uzvî. **ism-i câmid** müştak olmayan. *ç. cevâmid*

can (جان) *is.* Ruh, hayat, kuvvet. **can-âzâr** zâlim. **cân-bahş** muhyî. *Cân-fersâ. Cân-fedâ. Cân-fezâ. Cân-gâh. Cân-güdâz.* **cân-hırâş** dil-gîr. *Cân-sipâr. Cân-sûz.* **bî-cân** mürde, hasta, cansız. **can hevli** iç oynama, havf-ı şedîd. *ç. cânân.*

canan (جانان) *is.* Maşuka, mahbube.

canavar (جانور) *is.* Canavar, diri, kuvvetli canlı, vahşi hayvan, hususan hınzır ve domuz.

canhıraş (جانخراش) *sf.* Dil-hırâş gibi eziyetli, azaplı, mükedder, kerîb.

cani (جانی) *is.* Cinayet eden, mücrim.

câ-nişîn (جانشين) *is.* Kaymakam.

câ-nip (جانب) *is.* Yan, taraf, sû, cihet. **ley-yinü'l-cânib** müsait, lütuflu. *Mürâfa'anın canibeyni, cânib-i seniyyü'l-cevânib.* **cânib-dâr** gayretkeş. **cânibeyn** iki taraf.

canlı (جانلو) Zinde.

cânn (جان) *is.* Cin, cinlerin babası.

cân-sitân (جانستان) *is.* Can alan, dildâr.

câr (جار) *is.* Komşu, yakın. *ç. cevâr.* **cârullâh** mücâvir-i beytullâh.

câr (جار) *is.* Çekici, cer edici, harf-i cer.

câr (جار) *is.* Çihâr muhaffefi. *Câr şal. bk. çâr.*

cari (جارى) *is.* Cereyan eden, akıp geçen, mer'i olan, revaçlı. **âdet-i cârî** mutat. **mâ-i cârî** akarsu. **sikke-i cârî** geçer akçe, rayiç, mütedavil. **şehr-i cârî** mâh-ı hâl.

cârih (جارح) *is.* Yaralayıcı alet, câriha. *Esliha-i câriha.*

câriha (جارحه) *is.* Kol, kanat, avcı kuş. *ç. cevârih.*

câris (جارس) *is.* Gizli avaz eden. *Haberârî.* Bağırgan, şamatacı, eli bayraklı.

cariye (جاريه) *is.* Kız, kenîzek, sabiye. Hâlen esir, hizmetçi kız, halayık. *ç. cevârî.*

cârû (جارو) *is.* Cârûb, süpürge. **cârûb-keş, cârû-zen** ferrâş, ferâşet vekili.

cas (جص) *is.* Kils, kireç.

câslîk (جاثليق) *is. Yun.* Reis manasına eski tabir.

casus (جاسوس) *is.* Ces edip gizli arayan, soran, çaşıt.

câvid (جاود) *is.* Cavit, baki, lâ-yemût, lâ-yezâl, daim, câvidân, ezel.

cavlak (جولق) *is.* Çul, kebe cavlağı, palâspûş.

câvres (جاورس) *is.* Kara darı, kâvres.

câvşîr (جاوشير) *is.* Opopo, nâkıs zamkı.

cây (جاى) *is.* Câ, yer. *Cây-ı su'âl, cây-ı ta'accüb. Cây-gâh, cây-gîr.*

câyi (جايع) *is.* Cû'a giriftar, aç, gürisne.

cazibe (جاذبه) *is.* Hüsn ü ân, albeni. **câzibe-i arz** merkez-i kürre-i arzın sıkleti çekmesi. *Kuvve-i câzibe.*

cazibeli (جاذبه لو) Sevimli.

câzim (جازم) *is.* Cezm edici, zihninde kesip atan, kurup karâr-ı kat'î veren, câhız, cezimle okutturan. *ç. cevâzim.*

cazip (جاذب) *sf.* Kendine çekici, alıcı, sevimli.

cebân (جبان) *sf.* Korkak, zehresiz, cebîn, ödlek.

cebânet (جبانت) *is.* Korkaklık.

cebbar (جبار) *sf.* Cebir ve kahır ve zor edici, azamet, kudret sahibi. **cebâbire** zaleme.

cebe (جبه) *is.* Cevşen, halka ve zincirden zırh, pusat.

cebeci (جبه جي) **cebeci ocağı** cephane.

cebel (جبل) *is.* Dağ, dağlık, balkan. *Cebel-i Târık. Cebelü'l-Feth.* **Cebel-i Lübnan** Berşam, Akdağı. **şeyhu'l-cebel** mellâhda pîşvâsı. *Cibâl-i Irâk-ı Acem.* **Cibâlü'l-Kamer-i Şarkî** Afrika'da Karadağ. Galatı ay manasına cebel, kamer.

cebeli (جبه لو) Zırhlı asker, muhafız asker. *Kervan cebelisi.*

ceberut (جبروت) *is.* Azamet, şevket, celâl. *Âlem-i ceberût.* Kelime ibrânî ve cem sigası şeklindedir. *Lâhut, melekût, nâsût* gibi.

cebin (جبين) *bk. cebân.*

cebin (جبين) *is.* Alın, cephe. **çîn-i cebîn** alın buruşuğu, gazap. **cebîn-çâk** alınlı, harî.

cebir (جبر) *is.* Zor, zapt edip kahren tutma, birinin iradesini zorlama, yerine getirmek *Cebr-i mâfât, cebr-i nefs, cebr-i noksân.* **ilm-i cebr** mukabele ve muadele ilmi.

cebire (جبيره) *is.* Kemik kırığı sarmaya ütükçü tahtası. *ç. cebâyir.*

cebren (جبرا) Zorla.

cebrî (جبري) Cebriye mezhebi, irâde-i cüz'iyeyi münkir.

ced (جدع) *f.l.* Burun ve kulak kesmek, evzânda mef'ûlât tef'ilesinden iki hece kesmek.

cedâvil (جداول) *is.* Cetveller.

cedel (جدل) *is.* Muaraza, niza, bahs kavgası, mübahase, tehâsum, mücadele, münazara. *İlm-i cedel.*

cedîr (جدير) *is.* Ahrâ, seza, sezavâr, lâyık.

cedit (جديد) *sf.* Yeni, nev, kullanılmamış, nev-îcâd, muhdes, taze. **bahr-i cedîd** fâilâtün vezni. *Eser-i cedîd, nizâm-ı cedîd.*

cedvâr (جدوار) *is.* Mâpervîn. **cedvâr-ı hindî** enteletü's-sevdâ, peygamber düğmesi. **cedvâr-ı rûmî** erdel kökü.

cedvârî (جدواري) Müd, rutmet perperi.

cedy (جدى) *is.* Oğlak. *Burc-ı cedy.* Tasgîri dahâyek.

cefa (جفا) *is.* Eza, eziyet, rencide, sitem. **cefakâr** zalim, vurucu. **cefakeş** mazlum. **cefâ-pîşe** mü'ezzî.

ceff (جف) *sf.* Bütün, küll. **ceffelkalem** bir kalemde, def'aten.

cefn (جفن) *is.* Göz kapağı. *ç. ecfân, cüfûn.*

ceft (جفت) *is.* Ağacın alt kabuğu.

cehâbize (جهابذه) *is.* Cıhbızlar, akçe oyuncular, şeytanlı adamlar.

cehalet (جهالت) *is.* Bilmezlik, nadan olma, cehil hâli. Türkîde çoçu kılık, toyluk manasınadır.

cehennem (جهنم) *is.* Tamu, dûzah. *bk. Cahîm, saîr, gayyâ.* Türkîde cehennem taşı.

cehennemî (جهنمي) Zebanî.

cehil (جهل) *is.* Bilmemek, cehalet etmek, bî-haber olmak, ümmî olmak. **cehûl** ziyade cahil, echel. *Cehlen an cehlin.* **cehl-i mürekkeb** yarı okumuş. *ç. cühhâl, cehele.*

cehr (جهر) *is.* Bülend-âvâz, açık ses, yüksekten söyleme, cehren okuma. **echâr** alaca soy adam.

ceht (جهد) *is.* Sa'y-i belîğ, cidd-i tâm, bezl-i makdûr, sığınmak, çok çalışmak, emek vermek, ziyade uğraşmak, içtihat gibi ikdam. Cild-i beyâz.

celâcil (جلاجل) *is.* Cülcüller, def zilleri.

celâdet (جلادت) *is.* Pek yüreklik, dilîrlik, zûr-ı bâzû.

celâl (جلال) *is.* Nihâyet-i azamet ve şan, hışım, cemal zıddı. **zü'l-celâl** celâlet, azamet.

celâlî (جلالى) *is.* Mahut celâle mensup, haydut. Sultan Celâleddin'e mensup tarih ve takvîm-i şemsî.

celde (جلده) *is.* Cellât kamçısı, sevt-ı kebîr, celd ile vurmak.

celep (جلب) *is.* Satılık olarak naklolan malı celp eden, cellâb.

celi (جلى) *sf.* Açık, bedihî, vazıh, belli, kalın. *Hatt-ı celî.*

celil (جليل) *sf.* Ulu, refî, bâlâ, âlî. *Nezâret-i celîle.*

celîs (جليس) *is.* Hem-nişîn, hem-meclis, refik. *ç. cülesâ.*

cellâb (جلاب) *is.* Celp edici, celep, hayvan sürüsü getiren.

cellât (جلاد) *is.* Celde vurucu, kamçıyla eziyet edici, mîr-i gazab.

celle (جل) *is.* Celîl olsun duası. *Celle celâlühu.*

celp (جلب) *f.l.* Kendine çekip getirme, yanına getirmek. *Celb-i kulûb.*

celse (جلسه) *is.* Bir defa oturma. **celse-i hafife** ilişme.

cem (جم) *is.* İran esatirinde bir eski padişah. Cemşîd. **cemâh** ulu melik. *Câm-ı cem.*

cem (جمع) *f.m.* Toplama, bir yere getirme, çok etme, biriktirmek, birikmek, hesapta bir kaç kalemi toplama, kara cümle. Kelimenin çoğa delâleti, *sîga-i cem, sîga-i menhiyyü'l-cümû.*

cemaat (جماعت) *is.* Toplanmış, cem olmuş heyet. *Cami cemaati, ermeni cemaati, falanın cemaati, sabıkta yeniçeri vesaire cemaati.*

cemâd (جماد) *is.* Taş toprak gibi hayatsız, camit, salt. **cemadat** hayvanât ve nebatâtın gayri cisimler.

cemâdî (جمادى) *is.* Cemâzî, şühûr-ı kameriyeden. **cemaziyülâhire** altıncı, **cemaziyülûlâ** beşinci aylar.

cemâhîr (جماهير) *is.* Cumhurlar. *Cemâhîr-i müttefika-i Amerika.*

cemal (جمال) *sf.* Yüz güzelliği, tatlı güzellik, celâl aksi. *Cemâlullâh.*

cem'an (جمعان) Yekûn, bi'l-cümle.

cemceme (جمجمه) *is.* Kavata, başın kâsesi, zebanzedi cimcime karpuzu.

cemel (جمال) *is.* Arabîde ibil, erkek deve. Deve sürüsü **ba'îr.** Dişisi **nâka**. *ç. cemmâl.*

cemest (جمست) *is.* Mor yakut. Cebel-i lâkûm.

cemi (جميع) *is.* Cümlesi, mecmuu. *Cemi zamanda.*

cemil (جميل) *sf.* Cemal sahibi, iyi. *Evsâf-ı cemîle.*

cemile (جميله) *is.* Hoş-âmedlik, yaranma.

cemiyet (جمعيت) *is.* Dopdolu olma, dernek, kalabalık, velîme meclisinin bir heyeti ve cem'iyetgâh-i mev'id. **cem'iyyet- i hâtır** perişanlık zıddı ârâm. **cem'iyyet-i ilmiyye** encümen-i ma'ârif.

cemiyetli (جمعيتلو) Mufassal, cami, etraflı.

cemm (جم) *is.* Çokluk, galabalık, gürûh. *Cemm-i gafîr.*

cemmâl (جمال) *is.* Cemel sürücü, deveci, sârbân.

cemre (جمره) *is.* Kıvılcım, mevsim-i bahârda ortalığın ısınması. **cemerât** menâsik-i hacda taş atılma. *Cemre-i ûlâ, sâniye, sâlise.*

cenabet (جنابت) *is.* Iraklık, tecennüb, taharetsizlik, nâ-pâk, murdar, cünüplük.

cenah (جناح) *is.* Kanat, yan, binanın iki kolu, ordunun cenaheyni. Balık kanadı cenahı. *ç. ecniha.*

cenap (جناب) *is.* Taraf, cânib-i âlî, hazret gibi huzûr-ı vâlâ manasına unvan. Vakar-ı sahîh.

cenaze (جنازه) *is.* Meyyit, naaş, ölü adam. **canlı cenaze** meyyit-i müteharrik, cenaze alayı manasına. *ç. cenâyiz.*

cenb (جنب) *is.* Yan, pehlû, yan zarı. **zatülcenp** yan ağrısı.

cenbî (جنبي) **cenbiye** cenk bıçağı.

cendel (جندل) *is.* Nehirlerde set olan pek iri kaya, şelâle mahalli. *ç. cenâdil.*

cendere (جندره) *is.* Kumaş berdahtı için mengene, mücellit baskısı, çamaşır sıkısı, silindir. Sıkı ve sıkıntılı yer. *Cendere boğazı, cendere baklavası.*

cengel (جنگل) *is.* Pek sıkı ağaçlık, gâr. *Cengelistân.*

cenin (جنين) *is.* Döl, ana rahminde olan çocuk. *Cenin-i kâzib. İskat-ı cenîn.*

cenk (جنك) *is.* Harp, uğraş, savaş. **cenk aleti** arma, çelenk. **cengâver** harbî yiğit. **meydân-ı ceng** ma'reke.

cennât (جنات) *is.* Cennetler. **cennât-i adn** firdevs-i a'lâ.

cennet (جنت) *is.* Ağaçlık, bahçe, firdevs, bihişt. **cennetmekân** merhum, cennetlik, masum. *ç. cennât, cinân.*

cenubî (جنوبي) Cenup cihetine düşen, hatt-ı istivânın cenubunda olan. *Cenubî Amerika.*

cenup (جنوب) *is.* Şimalin karşısı. İstanbul'da kule ciheti. Aslı **el-cenub burcu** süheyl.

cep (جيب) *is.* Aslı yaka, boş yer, dikili ve yarlı kese. Veterin amudu. **tamam cep** nısf-ı kutr ile cep arası. *ç. ceybât.*

cephane (جبخانه) *is.* Sabıkta cebehane. Esliha mahalli. Hâlen barut ve levazımât-ı harbiye, bunların hıfz olunduğu mahal. *Cephane atmak.*

cephe (جبهه) *is.* Alın, cebîn, pîşânî, nâsiye, ön, ordunun alını. Alın hareketi. *Cebhe-sâ . Cephe hareketi.*

cer (جر) *f.l.* **cer çekmek** para kırmaya çıkmak, devr-i cerre, cerrârlığa çıkmak. Esre ile okutmak, mahrur etmek. **cerr-i eskal** mekanik ilmi. **cerr-i miyâh** su ilmi. **âlât-ı cer** maçona, bocurgat.

cerâb (جراب) *is.* Sopanın kabuğu. *Ecribe. Cerâbe kışrı.*

cerâd (جراد) *is.* Çekirge, melah, çogurtga. **cerâdü'l-bahr** teke böceği.

cerahat (جراحت) *is.* İrinli yara, irin.

cerâim (جرائم) *is.* Cürümler, cerîmeler, günahlar.

cerbeze (جربزه) *is. Far.* Gürbüzlük yani cür'et, çiçeronluk, bastırma, üst perdeden kopma, sâî bi'l-fesat olma.

cercer (جرجر) *is.* Tekerlekli döğen.

cercîr (جرجير) *is.* Roka, salata. *Cercir elma ve su teresi.*

cerd (جرد) *f.l.* Açılma, çıplak olma, tüy dökme.

cerdâ (جردا) *sf.* Tüysüz, dazlak, ecred.

cerde (جرده) *is.* Cebeli asker, muhafız.

cereb (جرب) *is.* Uyuz illeti. **cereb-i câvres** kuru uyuz. **cerebü'l-ayn** gözün hadakasında hasıl olan sivilceler. Uyuz adam **ecreb.**

cerebî (جربي) Uyuz nişanı.

cerebiye (جربيه) Uyuz böceği.

cerem (جرم) *is.* Şüphe. **lâ-cerem** elbette.

cereme (جريمه) *is.* Suç, kabahat, cezâ-yı nakdî, us pahası. *Cerâ'im.*

ceres (جرس) *is.* Çan, çıngırak.

cereyan (جريان) *f.l.* Akma, geçip gitme, güzerân etmek, cari olmak.

cerh (جرح) *is.* Yaralama, zahm-dâr etmek, çürütmek, ret ve tehvîn itmek, yürek acıtmak, yara hasıl olma.

cerha (جرحه) *is.* Yara, yarık, cerîha.

cerhî (جرحي) Yaraya dair.

cerî (جرى) *sf.* Cür'etli, edepsiz, bî-perva.

cerîb (جريب) *is.* Büyük dönüm, altmış adımın terbîi.

cerîd (جريد) *is.* Hurma yemişinin uzun dalı, sapı, nîze gibi atılan deynek. **Bilâdü'l-Cerîd** Sahrâ-yı Kebir, Afrika'nın dört silsilesinden cenup tarafı.

ceride (جريده) *is.* Defter, defterhanede nüfus vesaire kitabı. Havadis cetveli, ruzname. *ç. cerâ'id.*

ceriha (جريحه) *is.* Yara.

cermuk (جرموق) *is.* Sermûze, dizge çizme. **cerâmîk** bir taife ismi.

cerrah (جراح) *is.* Cerha bakan tabip.

cerrâha (جراحه) *is.* Cerrahlık sanatı, cerrahî.

cerrahî (جراحي) Cerrahlık, müstağni, mensubâtî.

cerrar (جرار) *is.* Çekici, asılır dilenci, cer edici.

cersûm (جرثوم) *is.* Nebattan tohum maddesi tekevvün etme. **cersûme** tohum maddesi.

cerş (جرش) *is.* İri döğüp kırma, taş illeti kırma.

ce's (جأس) *is.* Ürküp sıçrama, yürek oynama.

cesamet (جسامت) *is.* Cisimlilik, büyüklük, kocamanlık. Ehemmiyetli, cesim olma. *Cesâmet-i maslâhat.*

cesaret (جسارت) *is.* Yiğitlik, besâlet bilmeme, cür'et, el varmak.

ceset (جسد) *is.* Vücut, ten. Naaş gibi mevta. *ç. ecsâd.*

cesim (جسيم) *sf.* Cisimli, cürmü cismi büyük, kocaman, iri, cesametli, mücessem. *Bir nûr-ı cesîm.*

cessâs (جساس) *sf.* His ve tecessüs edici, derin arayıcı, casusluk eden.

ceste (جسته) *is.* Sıçrayış, adım, derece, parça. **ceste ceste** borç edası. *Mısra-ı ber-ceste.*

cesur (جسور) *sf.* Cesaretli, yılmaz, yürekli, gözü pek.

ceş (جش) *is.* Ziyafet, toy, düğün.

cet (جد) *is.* Büyük baba, dede. *Abâ an ced, ced-be-ced.* **cedde** büyük ana. **ecdat** atalar.

cetvel (جدول) *is.* Çizgi, çizgili, hane hane defter ve levha, büyük ark, kanal. **cetvel tahtası** mıstara. *ç. cedâvil.*

cev (جو) *is.* Boşluk. **cevv-i hava** kubbe-i âsumânın altı, havâ-i nesîmi mahalli. *Alâ'im-i ceviyye.*

cev (جو) *is.* Arpa, şaîr ve dâne-i ceviyye. *Nân-ı cevîn.*

cevahir (جواهر) *is.* Cevherler, mücevherat.

cevâmi (جوامع) *is.* Camiler.

cevâmid (جوامد) *is.* Camitler.

cevânib (جوانب) *is.* Canipler. *Seniyyü'l-cevânib, cevânib-i erba'a.*

cevap (جواب) *is.* Suale karşılık, mukabele, şukka bâ-selh. **cevapname** mektup karşılığı. **cevapta** karşılıklı savmak manasına. **hazır cevap** mürtecil. *ç. ecvibe.*

cevârî (جوارى) *is.* Afrika darısı, darı kamışı.

cevârî (جوارى) *is.* Cariyeler.

cevârih (جوارح) *is.* Cerihalar.

cevaz (جواز) *is.* Caiz olma, izin, **cevaz vermek** müsaade.

cevdet (جودت) *is.* Cömertlik, çöğürlük, cevdet, karîha, cevâdî.

cevelân (جولان) *is.* Dönme, devretme, dolanma. *Cevelân-ı dem, cevelân-ı zihn.* **cevelângâh** paza.

cevf (جوف) *is.* Kovuk, kof yer, iç taraf, çukur, ova. **cevf-i mu'allâkî** kemik başının çukuru, oynak yeri, vekab. *bk. ecvâf, evcef.*

cevher (جوهر) *is.* Gevher, asl-ı maden, zât-ı ahcâr, zî-kıymet madenlerin tabii çizikleri, mevcleri. **cevher-i ferd** cüz'-i lâyetecezzâ, şiirde noktalı hurûf-ı târîh. *Cevherdâr, cevherîn, cevherî, cevherci. ç. cevâhir.*

cevir (جور) *is.* Cefa, sitem, eziyet, zulüm. **cevr-pîşe** sitemkâr.

ceviz (جوز) *is.* Aslı koz. **cevz-i alakî** dölek, karga büken ceviz, cendüm-i sagîr mantarı. **cevz-i bevvâ** hindistan cevizi. **cevz-i hindî** narçil. **cevz-i ma'dûd** azlık. **cevz-i mâsil** danura. **cevzü'l-hayye** cevziye fasîlesi.

cevşen (جوشن) *is.* Örme zırh, zincir ve pul zırh, pûsâd-ı çerkesî.

cevvâd (جواد) *sf.* Kerîmü't-tab, cömert, fetâ. *ç. ecvâd.*

cevval (جوال) *is.* Cevelân eden. *Akl-ı cevelân.*

cevza (جوزا) *is.* Tev'emân.

ceyâdet (جيادت) *is.* Ceydlik. Ciyâdet olur.

ceyd (جيد) *sf.* İyi, nîk, nîgû, ceyâdetli. **ceyd havâ** cedit, gayr-i sakîm, gayr-i fâsid.

ceyrân (جيران) *is.* Cârlar, cevvâr.

ceyş (جيش) *is.* Asker, leşker, sipah. **mukaddime-i ceyş** talîa. **sevk-i ceyş** dâr-ı harbe sipah sürme. **ta'biye-i ceyş** meydân-ı harbte asker yasama. *ç. cüyûş.*

cez' (جذع) *is.* Ağacın kütüğü, tomurcuk.

ceza (جزا) *is.* Karşılık, ivaz olacak şey, ecir, ukûbet. **rûz-ı cezâ** mahşer, mücazat günü. *Cezâ kanunnamesi.*

ceza (جزع) *is.* Sabırsızlık, sızlanma. *Ceza' u feza'.*

cezayir/Cezayir (جزایر) *is.* Cezireler, adalar, dîbeler. *Cezâyir-i Bahr-i Sefîd. Cezâyir-i Garb.* **Cezâyir-i Hâlidât** Kanarya Adaları. **Cezâyir-i Hind** Malayu Adaları. **Cezâyir-i Seb'a** Yunan Adaları.

cezbe (جذبه) *is.* İntâl, indihâl, akıl hayrette kalma. Cününun tuttuğu zaman ve hâl.

cezîl (جزیل) *sf.* Çok, vâfir, küllî. *Hem-cezîle, âsâr-ı cezîle.*

cezîr (جزیر) *is.* Köy gürîzi, köy kâhyasının adamı.

cezire (جزیره) *is.* Ada ve şibh-i cezîre. **el-Cezîre Beyne'n-Nehreyn** Diyarbakır ve Bağdat toprağı. *Cezîre-i Amriyye.* **Cezîretü'l-Arab** bütün Arabistan. *ç. cezâyir.*

cezm (جزم) *f.m.* Kesmek, atmak, kestirmek, kati karar verip kanmak. *Azm ü cezm .* Kelime ahirini harekesiz etmek ve sükûnla okumak, sükûn alâmeti, câzim.

cezp (جذب) *is.* Çekip alma, içme, cazip olmak. **cezb-i dem** kan çekme.

cezr (جذر) *is.* Kök, bîh, bir adedin kökü, maksûm-ı aleyh ile kasım müsavi olması. **cezrü'l-hamâme** güvercin otu, kolombo. **cezrü't-türâb** yer kökü, haviç. *Cezr-i asamm, cezr-i mu'akkeb, cezr-i murabba.* **cezriyyü'ş-şekl** yer kökü resminde. **cezûr** tâliye

cezr (جزر) *is.* Deniz suyunun kamer tesiriyle çekilmesi. *Cezr ü med.*

cezrî (جزری) *is.* Cezireli, Diyarbakırlı.

cezzâr (جزار) *is.* Deve kasabı. Mutlaka kasap.

cıfıt (جحود/جهود) *is.* Münkir-i mu'annid. yahudi. **cehûd-ı cühûd** vakt-i sa'âdetin muarızları.

cıva (جیوه/ژیوه) *is.* Ta'rîbi zîbak, ferâr, jive, sîmâb.

cibâh (جباه) *is.* Cepheler.

cibâl (جبال) *is.* Cebeller, Kürt vilâyeti ki Kürdistan ve Lûristân ve Irak, Acem ülkeleri, silsile-i cibâl-i balkan.

cibâyet (جبایت) *is.* İctibâ verip devşirme, câbîlik ciheti.

cibillet (جبلت) *is.* Yaratılış, tabiat, nihat.

cibillî (جبلي) Hulkî, aslî.

cibs (جبس) *is.* Alçı, alçı yapılan taş. Bazan cas ve kils manasına kireç.

cidal (جدال) *f.l.* Şiddetle niza etme, uğraşma, mücadele. **ceng ü cidâl** bahs ü nizâ.

cidar (جدار) *is.* Duvar, duvar gibi öne gelip set olan şeyler, hâit, hicaz, pervaz. **cidâreyn** kafa kemiğinin iki tarafı.

cidârî (جداري) Duvar kemik.

cidd (جد) *is.* Gerçekten ceht ile çalışma, işleyip çabalamak.

cidden (جدا) Amden, kaviyyen.

ciddî (جدي) Musırrâne.

cîdiye (جیدیه) *is.* Kavuçuk ve gavta, parka ağacı.

cife (جیفه) *is.* Leş, kokmuş ceset. **cîfe-hâr** leş yiyici hayvanlar.

ciğer (جگر) *is.* Karaciğer, bağır, kebed. **ciğer yarası gibi** mevdûd, mahbup. **akciğer** ön öykelen, re'e. **cigerköşe** evlât. *Can ciğer.* **ciger-sûz** muhrik. *Hûn-ı ciger.*

cihan (جهان) *is.* Âlem, dünya, bütün hilkat. **cihân-âferîn** Hâlık-ı âlem. *Cihân-ârâ.* **cihân–bân** halk. **cihân-bîn** hayretli. **cihân–dâr** melek. **cihân-dîde** tecrübeli, görgülü, eski kurt. *Cihân-efrûz. Cihangir.* **cihâniyân** hâmî-i halâyık, melek. **cihân-küşâ** fatih. **cihannüma** bütün âlemi gösteren mutlaka mürtefi yer. **cihân-tâb** münir. **cihân-ver** dünyayı dolaşır.

cihat (جهاد) *is.* Din düşmanıyla cenk, uğraşma. **cihâd-ı ekber** nefsi yenmekle uğraşma. **dâr-ı cihâd** sugûr-ı İslâmın haricinde muahede olan memleketler.

cihât (جهات) *is.* Cihetler. **cihât-ı sitte** dört tarafla alt üst.

cihet (جهت) *is.* Taraf, uğru doğru. **min cihetin** bir yüzden hizmet beratı. *Garp ciheti, şark ciheti, İmamlık, câbîlik ciheti. ç. cihât.*

cîl (جیل) *is.* Taife, karn. *ç. ecyâl.*

cilâ (جلا) *f.l.* Parlatma, açma, saykal, perdahlama, rugan ruganlama.

cilâ (جلا) *f.l.* Aslı celâ. Avare olma, vatandan ayrılma.

Cîlân (جیلان) *is* Geylân vilâyeti.

cilt (جلد) *is.* Deri, post, gûsâle, deriden kap. *Bir cilt kitap.* **cild-i kafâ** cılkava, kürk. **emrâz-ı cildiyye** zahm. *Kalın derili hayvanat.*

cilve (جلوه) *is.* Açılma, mülâtafa, nâz u işve. **cilve-ger, cilve-nümâ** nümâyân. **cilvegâh** saha. *Cilve-i ilâhiyye.*

cim (ج) Elifbâ-i Osmânînin altıncı harfi, hesapta üçe işarettir. Cemaziyelâhire alâmettir. (جا) cemaziyelûlâ alâmetidir.

cima (جماع) *f.l.* Cem olma, çatışma, kurban, mücâma'at

cin (جن) *is.* Ecinni, cinni taifesi.

cinân (جنان) *is.* Cennetler, cennât.

cinas (جناس) *is.* Bir cinsten olup benzeme, kelimelerin manası benzeme, telmihli söz, mazmûn. *Cinas lâfzı, cinâs-ı ma'nevî.*

cinayet (جنایت) *is.* Birine kıyıp günah etme, büyük suç. *Cinayet mahkemesi.* **cinayet-kâr** cani. *Bâbü'l-cinâyât.*

cinnet (جنت) *is.* Cünun, cin tutma, delilik, tecennün edenin hâli. *Cinnetü'z-zi'b.*

cinnî (جنی) *is.* Ecinni, cine mensup.

cins (جنس) *is.* Mevcudatın bir tabiatta olan bir kısmı, nice envaa şamil bir cümlesi, soy, âlâ şey, nakit olmayarak, ayn. Müzekker ve müennes. *Ebnâ-yı cins, ism-i cins. ç. ecnâs* türlü türlü.

cinsiyet (جنسیت) Bir tabiatta olma.

cirâb (جراب) *is.* Dağarcık, ufak kovuk şey, cirâbe. *Cirâbe-i mekfûfe.* **cirâbü'l-kalb** yüreğin gömleği. *ç. ecribe.*

cirim (جرم) *is.* Cismin büyüklüğü, ölçüsü *ç. ecrâm.*

cirsâm (جرسام) *is.* Gışâ, kalp iltihabı.

cisim (جسم) *is.* Nazara ve hisse görünür şey, cisim, sulp, vücut. **cism-i billûrî** sırça gibi. *Cism-i hecâî.* **cism-i hücrevî** göze görünmez küçük, hücre gibi, zerrâttan mürekkep. **cism-i mâyi** sulu. **cism-i nâmî** nümû edici gayr-i câmid vücut. *Cism-i seyyâl ü lâtîf. ç. ecsâm.* **ecsâm-ı uzviyye** câmid olmayan.

cismanî (جسمانی) *is.* Cisme mensup, ruhânî olmayan, cürmü olan.

cisr (جسر) *is.* Köprü, pîl. *Cisr-i cedîd.* **cisr-i mu'allak** asma köprü. **cisr-i tâ'ir** menkul köprü. *ç. cüsûr.*

civan (جوان) *sf.* Genç, taze, hurd-sâl, fetâ. Türkîde cahil. **civanbaht** mesut. **civanmert** yiğit, cömert. **civanperçem** haşîşetü'r-re'e.

civar (جوار) *is.* Cârlar, komşuluk, etraf, yakın olma, cîrân.

cizl (جذل) *is.* Ağacın kütüğü, dalsız yeri, tomurcuk. *ç. cüzûl.*

cizye (جزیه) *is.* Aslı Fârisî gizit. Ehl-i zimmet vergisi, haraç. **cizye-dâr** harâççı, tahsildar. **cizye-güzâr** tâbi.

coğrafya (جغرافیا) *is.* Ta'rîf-i arz. **coğrafya-i riyâzî** hey'ete müteallik, **tabiî** hikmete müteallik, **siyasî** insana müteallik.

cû (جو) *is.* Arama, araştırma, arayıcı. *Bahâne-cû, ceng-cû, çâre-cû.* **cüst ü cû** taharri, tedarik.

cû (جوع) *is.* Açlık, gürüsnegî. *Cû'u'l-kelb, cû'u'z-zi'b .*

cû'An (جوعا) Açlıktan perişan hâl.

cûd (جود) *sf.* CömerTlik, sehâ, kerem, semahat.

cugd (جغد) *is.* Baykuş

culbân (جلبان) *is.* Burçak. Burç yani ökse macunu, yalım kara

cuma (جمعه) *is.* İyd-i İslâm, azine. **cumartesi** sebt.

cumba (جنبه) *is.* Binanın kenar tarafı.

cumhur (جمهور) *is.* Başsız kalabalık, amme. **cumhûr-ı ulemâ** icma, re'y-i müttefik. Müntehap reis nezaretiyle hükümet. *Cumhuriyet. ç. cemâhîr.*

cura (جرعه) *is.* Bir yudum. **cura cura içilen** arrâc. *Cur'a-keş.*

curuf (جروف) *is.* Cirfler, maden pisliği, demir boku, suların girip yığın yani doldurduğu.

cûş (جوش) *is.* Kaynama, coşma, kaynatan. **cûş u hurûş** aşıp taşma. **cuşiş** kaynayış.

cûy (جوی) *is.* Cû, ırmak, akar su. **cûybâr** çay.

cûyâ (جویا) *is.* Arayıcı. **cû cûyân** araştırıcı, cûyende.

cübb (جب) *is.* Tellelerde kuyu, zindan. *Cübb-i âlî, cibâlî.*

cübbe (جبه) *is.* Cevşen, yekpare olmayan zırh, bazen meşin hırka.

cübeyl (جبیل) *is.* Cebelin küçüğü, tepe vücutta.

cübn (جبن) *is.* Peynir maddesi.

cübniyet (جبنیت) Peynirlenme.

cüda (جدا) *is.* Ayrı, başka, gayri.

cüdâgâne (جداگانه) Başkaca, özge.

cüdâyî (جدايي) Ayrılık, mehcûriyet.

cüdre (جدره) *is.* Et uru ve kabarcığı. *ç. cüdür.*

cüdrî (جدرى) *is.* Zebânzedi cedrî. Çiçek illeti. **cüdrî-i bakarî** ipek çiçeği aşısı, kâzip su çiçeği. *Cüdrî-i ganemî.* **telkîh-i cüdrî** aşı.

cüdy (جدى) *is.* Cic, kutup yıldızı, demir kazık.

cühhâl (جهال) *is.* Cahiller, cühelâ, cehele.

cül (جل) *is.* Çul. **cüllâh-ı çulha** çul dokuyucu.

cülâb (جلاب) *is.* Gülâb, mühl, şerbet.

cülbe (جلبه) *is.* Onulan yaranın derisi, pulları.

cülcân (جلجان) *is.* Burçak, burç yani ökse macunu, yalım kara.

cülesâ (جلسا) *is.* Celîsler.

cülûs (جلوس) *is.* Tahta çıkma, erîke-nişîn olma. Kuûd, oturma, celse.

cümadi (جمادى) *is.* Altıncı ve yedinci ay. *Cümadiyel-ûlâ velâhire.*

cümân (جمان) *is.* İri inci. Bir nev hurma ağacının gayet leziz ve körpe lâhana yaprağı resminde tepesi, göbeği.

cümbüş (جنبش) *is.* Cünbân olma, deprenme, salınma, hareket etme. Hâlen zevk sürme eğlenme, zevk u safa etme.

cümel (جمل) *is.* Cümleler. **cümel-i hakîme** ebcet cümleleri. **cümel-i elyâf** vücutta olan tarîka yumakları. *Hesâb-ı cümel.*

cümîz (جميز) *is.* İsfendan nevi Mısır inciri.

cümle (جمله) *is.* Toplu, takım, tam ibare. **cümle-i şemsiyye** güneşin takımı mecmu seyyare ve sagireleri. **bilcümle** hep. **ezcümle** birazı. **filcümle** hülâsa. *Cümle-i mu'tariza. c. cümel.*

cümleten (جملة) Kâffeten, bütün, hepsi.

cümû (جموع) *is.* Cemler. Sîga-i müntehâ. *el-cümû.*

cümûd (جمود) *is.* İncimâd, donma. *ç. cümüd.*

cünbân (جنبان) *is.* Sallayıcı, kadime, sallanıcı, müteharrik.

cünd (جند) *is.* Asker, cünûd, asker cemiyeti, kolordu. Sabıkta bir dâ'ire-i askeriyye, cünd. *ç. ecnâd, cünûd.*

cünd (جند) *is.* Bidister, kunduz.

cündî (جندي) Süvari, usta binici.

cünha (جنحه) *is.* Küçük kabahat, az cürm.

cünun (جنون) *is.* Delirme, akıl baştan gidip çivdirme, çıldırma. *Cünûn-ı gılmet.* **cünûn-ı vâhidî** merak.

cünüp (جنب) *sf.* Nâ-pâk, nâ-tâhir.

Cürcân (جرجان) *is.* Gürgân, Ürgenç vilâyeti ve şehri.

cür'et (جرأت) *is.* Cerilik, atılma, yüz süzülmek, bî-edeplik, ileri varma.

cürre (جره) *is.* **cürre-bâz** cura. Akdoğan, terbiye olmayan.

cürûh (جروح) *is.* Cürhler.

cürüm (جرم) *is.* Kabahat, suç. *ç. cerâyim.*

cüsse (جثه) *is.* Kalıp, büyük beden.

cüsseli (جثه لو) Hacmi büyük.

cüst (جست) *is.* Araştırma. **cüst ü cû** tecessüs, taharri.

cüst (جست) *is.* Bünyede aynek, çâlâk.

cüyûş (جيوش) *is.* Ceyşler.

cüz (جزء) *is.* Parça, bölük, bir bütünün kısmı. **eczâ-yı şerîfe** Kur'ân-ı Kerîm'in otuz bölüğü, sî-pâre, sûpâre, beş tabaka yani yirmi sahife kâf. **cüz'-i lâ-yetecezzâ** zerre, ferd, cevher-i ferd. **cüz-hân** sebk-hân. *Ecza.* **cüzdan** cep cilbendi, cüzbent, kap. **cüz'iyât** ufak tefek şeyler. **irâde-i cüz'iye** istitâat-ı beşeriyye.

cüz'î (جزئي) Az, kalil.

cüzam (جذام) *is.* Ala ten, baras nevi miskinlik.

cüzamî (جذامي) Ala tenli.

cüzeyr (جذير) *is.* Küçük sürgü, kök.

cüzûr (جذور) *is.* Cezrler, kökler. **cüzûr-ı tâliye** çimlenme.

Ç

çâblûs (چابلوس) *sf.* Mütebasbıs, mütemellik, yaltak.

çabuk (چابك) *sf. T.* Çapık, koşar, seri, süratle, acele. **çâpük-dest** eli çabuk. **çâpük-süvâr** cündî

çadır (چادر) *is.* Aslı çetr-i şemsiyye. Hâlen hayme. **çadır uşağı** vaşak.

çağ (چاغ) *is.* Kap, tav, vakit. Vasf olur, tavında. **dimâğ-çağ** zihin, vezîn.

çâh (چاه) *is.* Çeh, kuyu, bi'r, çukur, zindan, cübb. **çâh-ı zenahdân** çene çukuru. *Çâh-ı mukanna, çâh-ı nahşeb, çâh-ı nisyân,*

çâk (چاك) *is.* Yırtık, yırık yeri, çatlak, rahne, yırtmaç, yarık, kılıç yarası. **çâk çâk** parçalanmış. **çâk-i girîbân** yaka yırtmacı. **sîne-çâk** müte'ellim.

çakal (شغال) *is.* Çakal, in evi.

çaker (چاكر) *is.* Kul, köle, hadim. **çâker-nüvâz** bende-perver. *Çâker-i kemîne.*

çâkerâne (چاكرانه) Abidâne.

çakı (چاكى) *is.* Çakı.

çal (چال) *is.* Zahire kuyusu, sarpun.

çalâk (چالاك) *is.* Çalak, cüst, seri, apiko. **cüst ü çâlâk** tiz-endâz, müsta'id, etek belde. *Fikr-i çâlâk, merd-i çâlâk.*

çar (چار) *is.* Rusya imparatoru. Te'nîsi çariçe.

çâr (چار) *is.* Çihâr, dört, erbaa. **çâr-bâliş** taht, mesnet. **çâr-ebrû** dört kaşlı civan. **çâr-çeşm** sabırsızlık. **çâr-köşe** murabba. *bk. çârtâk, çâr-şâl, çâr-mîh. Çâr-şamba.* **çâr-yâr** *bk. çihâr yâr.*

çâr (چار) *is.* Çare, ilâç, medet. **çarnaçar** ister istemez, tav'an ve kerhen, lâ-ilâç.

çardak (چارطاق) *is.* Dört atkı üstünde tahta-pûş, bekleme. *Asma çardağı, karakol çardağı.*

çare (چاره) *is.* Çâr, medet, ilâç, hile, vesile, yol. **çâre-cû** eme giden. **çâre-sâz** mümidd. **biçare, ne çare** çaresiz, naçar.

çargâh (چارگاه) *is.* Musikide perde ve makam.

çarha (چرخه) *is.* Tekerlek, dolap, döner hareketi, çarka.

çariçe (چاريچه) *is.* Çar te'nisi, Rusya imparatoriçesi.

çark (چرخ) *is.* Tekerlek, dönen, deviren şey, devran, gerdûn, gerdûne. **felek-i çarh** atlas. **çarh-ı esîr** semâvât. Döner alet. *Kuyu çarkı, değirmen, saat çarkı, makine dolabı, vapur çarkı, imameci, çıkrıkçı, düğmeci çarkı, bileyici çarkı.* **çarkıfelek** talih, yol, set ettikleri parmaklık, felek, tâli-i bergeşte, fişek çark. **vârûn çarkı** sabıkta zincirli rub'iye altını. Hanım eli bir nev çiçek o resimde elmas vesaire.

çarmıh (چارميخ) *is.* Salîp, çarmık, gemi direğinin arması ve merdivenleri.

çâr-pâ (چارپا) *is.* Dört ayaklı hayvanat, zü-kavâ'imü'l-erba'a.

çâr-pâre (چارپاره) *is.* Çalpara, rakkas zili.

çarşaf (چارشب) *is.* Çâder-i şeb, döşek örtüsü.

çarşı (چارسو) *is.* Çarşı. Dört tarafı dükkân. *Kuyumcular çarşısı, sahhaf çarşısı, tiryaki çarşısı.*

çârûb (چاروب) *is.* Süpürge.

çârûm (چارم) *is.* Cihârum, dördüncü, râbi.

çasar (چاسار) *is.* Kayser, imparator.

çâslık (چاتليق) *is.* Patrik, büyük papaz.

çay (چاى) *is.* Çin yaprağı. **adaçayı** sâlibiye. **çaydan** çay ıbrığı, çay güğümü, semaver.

çeç (چاچ) *is.* Harmanlanmış buğday yığını.

çegâne (چغانه) *is.* Büyük çalpara çalgı. *Çegâne lehv.*

çegûnegî (چگونكى) *is.* Çigûne, ne türlü keyfiyet, ahval.

çeh (چه) *is. bk. çâh.*

çehre (چهره) *is.* Çehr, yüz, vecih, suret. **çehre etmek** bed-çehre göstermek. **mînû-çehr** melek-simât.

çek (چك) *is.* Havale, sipariş, berat, temessük, huccet, akçe beratı, poliçe. *Çek senet resmi.*

çekâçek (چكاچاك) *is.* Çâkâçâk.

çekân (چكان) *is.* Damlayıcı. *Hûn-çekân.*

çelebi (چلبي) Din tutar, okur yazar, müeddep.

çelîpâ (چليپا) *is.* Salip, haç, celeb, çalap, Uygurların taptığı tanrı taklidi.

çember (چنبر/چينبر) *is.* Kuşak, halka ve kasnak resminde şeyler. **fıçı çemberi** bir değirmi bez, yemeni. **kayık çemberi** müdevver kıçlı odun kayığı.

çend (چند) *e.* Ne kadar. **her çend** ne kadar ki.

çendân (چندان) O kadar.

çender (چندر) *is.* Saç uzatan sinir, veter.

çendîn (چندين) Bu kadar.

çeng (چنك) *is.* Pençe. **çeng ü çengâl** çaynak ve kaynak. Çengel.

çeng (چنك) *is.* Kanunun dik tutularak çalınan nevi, ıklık, aklık.

çengi (چنگی) *is.* Mutlaka oyuncu, bâzîger, hâlen rakkasa denir.

çep (چپ) *is.* Sol, yesâr. **çep-i meysere** çapraz kavuşturma, silâhlık ve yelek. **tâli-i çep-endâz** nâ-sâz ve gaddar.

çerâ (چرا) *is.* Çerâgâh, merta, mer'a, otlak.

çerâ (چرا) *e.* Niçin.

çerb (چرب) *sf.* Yağlı, semiz, leyyin, muvafık. **çerb-zebân** dilbaz.

çerbiş (چربش) *is.* Çerviş.

çerçeve (چارچوبه) *is.* Çerçeve.

çerde (چرده) *is.* Beniz. **siyeh-çerde** gendüm-gûn, esmer.

çesbân (چسبان) *is.* Çespîde, yamanmış, sarılmış, kavamış, yakışır, münasip.

çeşîde (چشيده) *is.* Tatmış.

çeşm (چشم) *is.* Göz, ayn, nazar. **çeşm-i bülbül** benekli ve tahrirli ipek kumaş ve billûr. *Çeşm-i horoz.* **çeşm-i mest** mahmur. **çeşm-i nergis** tahrirli. *Çeşm-i terâz.* **çeşm-i zahm** isâbet-i ayn. **çâr-çeşm** intizar, dört gözle. *Merdümek-çeşm. ç. çeşmân.*

çeşme (چشمه) *is.* Pınar, göz, ayn. **çeşme-sâr** çeşmelik, su hazinesi, âb-ı anbar.

çeşni (چاشنی/چشنی) *is.* Çeşni, çeşit, lezzet-i mahsûsa, vaz-ı mahsûs, örnek. **çâşnigîr** bekâvil.

çetr (چتر) *is.* Çadır, şemsiye, hayme. **çetr-i mînâgûn** eflâk, sema. **çetr-i bî-sütûn** mutlaka örtü.

çevgen (چوگان) *is.* Eğri başlı cirit çevgen, ukâz.

çeyiz (جهاز) *is.* Donatma, teçhiz olur şey, arûs, eşyâ-yı mihr-i mu'accel, haraç donatması. *Ceheze.*

çeyrek (چاريك) *is.* Rub. Saat çeyreği, çeyrek. **dirhem çeyreği, sikke çeyreği** rub'iye.

çım (چ) Çım-ı Fârisî. Elifbâ-i Osmânînin yedinci harfi, bu dahi hesapta üçe işarettir.

çınar (چنار) *is.* Dülb.

çırağ (چراغ) *is.* Işık, şevk, sirâc, çırağan, mevsim donanması. Türkîde **çırağ çıkarılmış, çırağ olmuş** hanesine mum yakılmış, atîk, bende, tilmîz, mezun, dükkân uşağı ve acemisi. **çırağ etmek** def ve teb'îdden kinaye. Meş'al çırası bundan müştakdır.

çi (چه) *e.* Ne, nasıl. *Çi-çâre, çi-fâ'ide, çigûne.*

çîde (چيده) *sf.* Toplanmış, kaldırılmış. **dâmen-çîde** çemrenmiş.

çift (جفت) *is.* Çift, zevc, eş, ikiz, çifte.

çihar (چهار) *is.* Çâr, dört, erbaa. **çarşamba** çarşamba, erbaan. **çarşamba suyu** Yeşilırmak. **çihâr yâr-ı güzîn** hulefâ-i râşidîn.

çihil (چهل) *is.* Kırk, erbaûn. çihle *bk. çile.* Çoktan kinaye. **çihil menâr** bin bir direk.

çile (چله) *is.* Çihle, kırklık, kırk günlük itikâf, mukadder zahmet, eziyet. Kırk sap ipek, pamuk bendi, yayın örme veteri.

çimen (چمن) *is.* Çayır, yeşillik. Zebanzedi çim, örtülmüş yer, çemenzâr.

Çin (چين) *is.* Sın, Çin, Maçin. **lu'bet-i çîn** âlâ oyuncak, güzel kızcağız.

çîn (چين) *sf.* Buruşuk, kırma. **çîn-i cebîn** alın buruşuğu, dargınlık çehresi.

çîn (چين) *is.* Toplayıcı, devşirici. **hûşe-çîn** başakçı.

çini (چيني) Sırlı kap ve tuğla, âlâsı fağfûrî, hitâî, adisi kâşî.

çintiyan (جنطيانه) *is.* [içi astarlı, uzun kadın donu, kadın şalvarı]

çîre (چيره) *sf.* Çâbük-deste, bendli, yarar. **çîre-dest** eli yakışıklı, müsta'id, tîr-endâz.

çirk (چرك) *is.* Pas, kir, vesah, murdarlık. **çirk-i şirk** mülhitlik. **çirk-âb** çirkef.

çirkin (چركين) *sf.* Bed, kerih. Bed-çehre, habis, reddî.

çitari (چتاری) *is.* Çit, çiçekli çit tarzında. İpek tarlı bir kumaş. Yol yol çiçekli ipek, kutnî, ketârî.

çîz (چيز) *is.* Şey, nesne. **naçiz** hiç makûlesi.

çöp (چوپ) *is.* Ağaç, deynek, çubuk. **çöpin şey** bazı ağaç parçası. **edviye çöp, çini çöp** lobut. Türkîde **çör çöp** üzümün çöpü.

çuval (چوال) *is.* Malum çuval. **çuvaldız** iri iğne, ufak biz, mihrez.

çü (چو) *e.* Çün, gibi, çünkü, madem ki.

çün (چون) *e.* Çü, gibi. **çünkü** mademki, gibi, niçin. **çün ü çerâ** sual, niçin, sebep sorulmaz zülcelâl.

D

dâ (داء) *is.* İllet, maraz, zor. *Dâ'ü'l-cû. Dâ'ü'l-cümûd.* **dâ'ü'l-efrenc** emrâz-ı zühreviyye, frengi illeti. *Dâ'ü'l-esed.* **dâ'ü'l-fîl** cüzam. **dâ'ü'l-hanâzîr** sıraca. *Dâ'ü'l-kalb.* **dâ'ü'l-kelb** kuduz. *Dâ'ü'l-kuml. Dâ'ü'n-nibâh. Dâ'ü'r-raks. Dâ'ü's-sebât.* **dâ'ü's-sa'leb** daz illeti.

dâbbe (دابه) *is.* Binek. *Dâbbetü'l-arz. ç. devâb.*

dâd (داد) *is.* Vergi, veriş, atâ, adalet, hak. **hudâ-dâd** Tanrı vergisi, atâullah. **dâd-ı hak** mevhibe-i ilâhiyye. **dâdâr, dâd-ger** adil. **dâdhâh** mazlum. **dâd ü sitâd** alış veriş. *Bî-dâd.*

dâde (داده) *is.* Dadı, çocuk bakıcı, cariye, dâye.

dâde (داده) *is.* Verilmiş. **karâr-dâde** mukarrer.

dâder (دادر) *is.* Birader, kardeş.

dâfık (دافق) *is.* Bedende atıcı ve defedici âlât.

dâfi (دافع) *is.* Giderici, savıcı, defedici. *Dâfi'-i hummâ, dâfi'-i nûbe, dâfi'-i sudâ, dâfi'-i ta'affün.* **kuvve-i dâfi'a** püskürücü.

dâg (داغ) *is.* Bizgi, kızdırılıp yakı vurulan demir. Bezek nişanı ve damgası. **dâg-dâr** damgalı, yaralı. **dâg-ı derûn** gönül yarası.

dagal (دغل) *is.* Fesat, tezvir, degâ.

dağdağa (دغدغه) *is.* Istırap, gürültü, telâş. **dagdaga-i cihân** müzahrafât.

dahil (دخل) *f.l.* Karışmak, taarruz ve müdahele etme, levm, ta'yîp.

dâhil (داخل) *is.* İç, girgin. *Dâhil-i hisâb, dâhil-i memleket, dâhil-i sûr. Hareket-i dâhil rütbesi.*

dahîl (دخيل) *is.* Dahil olmuş, sığınmış, mülteci.

dâhilî (داخلي) Dahiliye, iç, dâ'ir-i memâlik, mesalih dairesi.

dâhis (داحس) *is.* Dolama nevi et yaran, kulagan, domuz burnu.

dâhiye (داهيه) *is.* Afet, belâ, deha sahibi. *ç. devâhî.*

dahme (دخمه) *is.* Üstü örtülü çukur, lahit, kabir, yer altında kümbet. Atılır lağım ve fişek.

dâ'î (داعى) *is.* Dua ve davet edici. *Dâ'î-i dîrîn, dâ'î-i mazarrat. Mezâhib-i hufye du'âtî.*

daim (دائم) *is.* Bir düziye durucu, devam edici, âriye olmayıp bitim olan, baki, ber-karar, payidar, lem-yezel. *Devri daim, daima.*

daimî (دائمي) Ezelî.

dair (دائر) *is.* Devr edici, etrafta dönücü, râci, ait, mütedair. **dâiren mâ-dâr** çepçevre, fırdolayı.

daire (دائره) *is.* Şekl-i müdevver, kasnak, toplu bir bölük hanenin, hükmün havzası, havmesi. **ordu dairesi** cenk, umur ve mesalih yeri. **vezir dairesi, belediye dairesi** tuzla örüsü. Hâlen zilli def. **nısf daire** yarım karpuz. **rub'-ı dâ'ire** irtifâ tahtası. *Dâ'ire-i nısf-ı nehâr, dâ'ire-i muaddel. Harem selâmlık dairesi ve dairenin halkı, etbâı. Devâ'ir-i resmiyye.*

dâiye (داعيه) *is.* İddia olunan şey, madde-i da'vâ. *Dâ'iye-i istiklâl, dâ'iye-i sadâkat.* **devâ'î-i dehr** inkılâbât.

dakik (دقيق) *is.* İnce ince üğütülmüş, pek hurda, nazik, narin, rakîk, nahif, hassas, zeki, zarif, un tuz edilmiş şey.

dakika (دقيقه) *is.* İnce şey, saatin derecenin altmışa taksimi. **dakîka-şinâs** dekayık-ı umûr, mevâdd-ı nâziş.

dakikî (دقيقي) Unlu hububat, fasulye vesaire.

dakk (دق) *is.* Döğüp ufatma, üğütme, vurma, çalma. *Dakk-ı bâb.* **dakk-ı velâg** çâk çâk etme, azma, sahk etme.

dal (د) Dâl-i mühmele. Elifbâ-i Osmânînin onuncu harfi. Hesapta dörde işarettir. **kaddi dal** dütâ, ham.

dalâl (ضلال) *is.* Dalâlet, yoldan azma, sapma, doğruluktan şaşma, zâl olma.

dâliye (داليه) *is.* Dâl harfi resminde olan yaban asması. **dâliyetü's-sevda** semiz kabak.

dâll (دال) *is.* Delâlet eden, gösteren. *Dâll-i haber.*

dâll (ضال) *is.* Dalalete götürücü, gümrah, yoldan şaşmış. **fark-ı dâlle** mezâhib-i râfiziye. **dâll u muzill** fasit.

dâm (دام) *is.* Ağ, tuzak, kak, fah. *Dâm-ı fesâd, dâmgâh-ı kemîn.*

damat (داماد) *is.* Güveyi, birinin güveyisi.

dâme (دام) *e.* Daim olsun duası. *Dâme kadruhu. dâme izzetühu. Dâmet.*

dâmen (دامن) *is.* Dâmân, etek, zıll. Dağın kenâresi. **dâmen-bûs** etek öpme. **dâmen-dermiyân** eteği belinde. **dâmen-gîr** eteğe yapışan. *Pâk-dâmen. Ter-dâmen.* **dâmene** dağ eteği çevresi.

damga (تمغا) *is. T.* Tıbâ gibi resmi mühür ve nişan. *Atın damgası. Posta damgası pulu.*

dâmi'a (دامعه) *is.* Katı görünüp akmayan bıçak yarası.

dâmiga (دامغه) *is.* Kemiği biçip dimağa işleme, bıçak yarası.

dâmiye (داميه) *is.* Başın kanı, seyelân eden bıçak yarası.

dân (دان) *is.* Kap, zarf, mahfaza. *Âb-dân, iğneden, kalem-dân, şamdan.*

dân (دان) *is.* Anlar, bilir, dânâ. *Kader-dân . nükte-dân .* **nadan** cahil.

dânâ (دانا) *is.* Alim, arif. **dânâyân** ehl-i irfân.

dâniş (دانش) *is.* Bilgi, ilim, malumat. **danişment** okumuş, sûhte. **encümen-i dâniş** her ilmin kemâlin üstadâtından müntehip meclis-i ma'ârif-i âlî.

dânk (دانق) *is.* Denk, akçe ve pul, tane.

dar (دار) *is. T.* Tar, direk. *Dar ağacı.* **berdâr** asılmış ağaç ve edviye manasına. **dârû** tarçın, kırfe. *Dâr-ı fülfül. Dâr-ı rûmî.*

dâr (دار) *is.* Konak, hane. *Dâr-ı beka, dâr-ı dünyâ, dâr-ı şifâ. dârü'l-harb, dârü'l-huld, dârü'l-mülk. dârü's-sa'âde,* **dârü's-saltanat** payitaht. *Dârü's-sınâ'a. Dârüşşafaka. Dâreyn, diyâr.*

dâr (دار) *is.* Tutucu ve malik. *Bayraktar, defterdar, dindar, hazînedâr, hissedar, hükümdar, kumandâr, maldâr, mühürdâr, pâydâr, sancaktar, serhaddâr, serdar.* **dârû-gîr** tutup alma, cenk.

dârâ (دارا) *is.* Melik-dâr ve dâryâvuş misali padişah.

dârât (دارات) *is.* Şahane, debdebe, haşem.

dârâyî (دارايي) Renkli, mevcli hâre nevi.

darbe (ضربه) *is.* Vuruş, deynekle kılıçla çarpış. *ç. darebât.*

darbeli (ضربه لو) **darbeli su** darp lülesi.

dârende (دارنده) *is.* Meal, mukteza. **dârende-i tezkere** hasıl.

dârib (ضارب) *is.* Vurucu, darbedici, darp amelinde esas olan âdet.

darîr (ضرير) *sf.* Kör, a'ma, gözleri alîl.

darp (ضرب) *is.* Vurma, çarpma, çalma, dikmek, dinmek, isabet, çelmek, dayak, nabzın daribin vurması. İki adedi biribirine vurma, hasıl, darbı çıkarma ameli, ikinci mısraın son tefilesi, türlü soy, nev. **darb-ı bârid** madeniyat tokmaklanması. **darb-ı dest** cebir, zor, sürat, şiddet. **darb-ı had** ta'zîr-i şer'î. **darbımesel** îrâd-ı mesel. *Durûb-ı emsâl, darp yörüğü. Darb-ı sikke.* **darb-ı unk** siyaset. **darb-hûr** musikide usûl-i esâsî. **darb-zen** kale döğer top. Türkîde kazgan. *Durûb.*

darphane (ضربخانه) Dârü's-sikke.

dars (درس) *is.* Dırs da olur. Azı dişi. *ç. edrâs.*

dârû (دارو) *is.* Dâr, ilaç, saydele, saydelânî.

dârûga (داروغه) *is.* Şehremini, kethüda.

dâs (داس) *is.* Orak, kavsa. **dâs-ı zerrîn** altın orak. **hilâl-i dâs** ecel.

dâş (داش) *is.* Tutma. *Sırdaş, tarîkdâş, vatandaş.* **yâd-dâş** muhtıra. Türkî kelimelere dahi dahil olur : *arkadaş, gönüldaş, karındaş, yoldaş.*

dâtûra (داتوره) *is.* Tatulâ, astramonya.

dava (دعوا) *is.* Dava, iddia, mürâfa'a, muhasama, mesele. *Hendese davası.* **dava vekili** avukat.

davalı (دعوالو) Bilgiç.

da'vât (دعوات) *is.* Dualar, ed'iye.

dâver (داور) *is.* Dâd-âver, melik, padişah.

davet (دعوت) *is.* Çağırma, dâî olmak, misafirliğe kığırmak, meydan okumak. *Dine davet, muhakemeye davet.*

davetiye (دعوتيه) Hademe bahşişi.

davudî (داودى) *is.* Gür ses.

daye (دايه) *is.* Taya, çocuk emzirici, mürebbiye.

dâyin (داين) *is.* Alacaklı, deyn verici.

deâvî (دعاوى) *is.* Umûr-ı adliye.

de'b (دأب) *is.* Âdet, resim, yol. *De'b-i kadîm-i saltanat. ç. adap.*

debagat (دباغت) *is.* Hayvan derilerinin debgı, debbâğlık sanatı.

debbâbe (دبابه) *is.* Kale duvarlarını oymak için kadimde sürdükleri kaplı kule gibi alet.

debbağ (دباغ) *is.* Tabak, meşin ve kösele yapmak için deri debagat eden esnaf, debbağhane amelesi.

debbe (دبه) *is.* Dibi yuvarlak kap, cıva bardağı.

debbûs (دبوس) *is.* Topuz.

debbûsî (دبوسي) Topuz resminde şekil.

debdebe (دبدبه) *is.* Gürültü, haşmet, saltanat, kapıyı büyük açma.

debg (دبغ) *is. f.l.* Debagat etmek, deri sepileyip terbiye etmek. *Debagat ilâcı.*

debîr (دبير) *is.* Müsteşar, tedbir edici, kesedâr, kâtip. **debîr-i felek** utarit.

debistân (دبستان) *is.* Mektep, debîristân.

debk (دبق) *is.* Ökse, yalım, kara macunu.

Deccal (دجال) *is.* Kezzâp manasına zuhurî.

def (دف) *is.* Daire, tef. *ç. düfûf.*

def (دفع) *f.l.* Savmak, atmak, dürtüp reddetmek, giydirmek, sandıktan akçe vermek, deftere medfû'ât yazmak, istifrağ. **defihacet** abdest bozmak.

defa (دفعه) *is.* Kere, merre, câr, nevbet. **defeâtla** mükerreren.

def'aten (دفعة) Birdenbire, beyekbâr, bir uğurdan.

defâtir (دفاتر) *is.* Defterler.

defâyin (دفاين) *is.* Defineler, gömülü şeyler.

defin (دفن) *f.l.* Gömmek, yere, mezara koymak.

defin (دفين) *is.* Gömülü, medfun.

define (دفينه) *is.* Gömülü şey, medfun, hazine, mal, tepe, bulunmaz kıymetli şey. Dahme. *ç. defâyin.*

defter (دفتر) *is. Yun.* Hesap kitabı, eşar mecmuası, vezîrî kıtada tûlânî mücelletler. *Defter-i a'mâl.* **defter-i hâkanî** hâlen vergi emaneti. **defterikebir** kütük. **defter-i mevkûfât** usul defteri.

defterdar (دفتردار) *is.* Sabıkta maliye nazırı. Vilâyâtın büyük mal memuru, muhasebecilerin başı. Sabıkta *defterdar-ı tîmâr.*

defterhane (دفترخانه) Tahrîr-i emlâk defterlerinin, vergi tertibinin kuyudu hıfz olan mahal. *Defterhane emini.*

defterî (دفتري) Defterci.

deh (ده) *is.* On. **dehe** onluk, dehik, aşer.

deha (دها) *is.* Zeyreklik, dâhilik, müdbirlik. **dehât** dâhiler.

dehliz (دهليز) *is.* Sokak kapısıyla hane arasında yol, çamlık.

dehnâ (دهنا) *is.* Sahra, kumluk, ova, kum deryası.

dehr (دهر) *is.* Zamân-ı bi-gerân, ebet. *ç. dühûr.*

dehre (دهره) *is.* Dişli orak gibi bıçak, tahra.

dehrî (دهرى) *is.* Dehri baki zanneden, kıyameti münkir, tabiiyun. Galat-ı felâsife.

dehşet (دهشت) *is.* Ziyade korkma, medhûş olma, merhûb olma, iç oynama. **dehşet-engîz** müthiş.

dehüm (دهم) Onuncu.

dek (دك) *is.* Hile, desise. **dek-bâz** dessâs, ayyâr.

dekâkîn (دكاكين) *is.* Müvellede. Dükkânlar, dükkeler.

dekayık (دقايق) *is.* Dakikalar.

delâ'il (دلائل) *is.* Deliller, edille. *Delâ'il-i hayrât.*

delâl (دلال) *is.* Naz, işve, gunc, şîve.

delâlet (دلالت) *is.* Delillik, yol gösterme, kılavuzluk, işaret, alâmet, mübîn, müş'ir olmak.

delil (دليل) *is.* Kılavuz, yol gösterici, delâlet edici, beled. Burhan, ispat. **delîl-i askerî** başı bozuk süvari zümresi, deli. *Delâ'il-i kat'iyye, edille-i zâhire. Delîl-i kat'î.*

delk (دلق) *is.* Palaspare, yamalı hırka. **delk-pûş** fakir, mürai.

delk (دلك) *f.l.* Oğmak, sürmek, el sürmek, oğuşturmak.

dellâk (دلاك) *is.* Hamam hizmetçisi, oğucu. Sabıkta kan alıcı.

delv (دلو) *is.* Su kovası. **burc-ı delv** kanûn-ı sânî.

dem (دم) *is.* Kan, hun. *Dem-i ahaveyn, dem-i gazâl, dem-i siyâvuş, dem-i su'bân,* **dem-i zühre** avcı otu. *Sefk-i dimâ.*

dem (دم) *is.* Soluk, nefes, bir nefes, an, vakit. **dem çıkarmak** düdük üflemek. *Dem çekmek.* **her dem** hemîşe. *Her dem taze.* **işin deminde** tavında.

dem (دمع) *is.* Göz yaşı, eşk, sirişk, dümû. **dem'a** bir damla yaş, damla sakız.

demâdem (دمادم) *is.* Dembedem, vakit vakit.

demâg (دماغ) *is.* Damak, ağzın tavanı. Bazan burun manasına. **kec-demâg** burnu çarpık. Lezzet, keyf. **demâg-çag** keyifli

demân (دمان) *is.* Sür'atle seğirden, deli gibi koşan. *Pîl-i demân.*

demar (دمار) *is.* Helâk, mevt, ölüm.

demâr (دمار) *is.* Kök, asıl, mebâdî-i hayât.

dembeste (دمبسته) *sf.* Soluğu tutulmuş, nefesi kesilmiş, epsem, mahbût.

demdeme (دمدمه) *is.* Âvâze-i temelluk, müdâhene ve meth gürültüsü.

demevî (دموی) *is.* Çok kanlı, kanı diğer ahlâtına galip. *Demevî mizaç.*

demîde (دمیده) *sf.* Çiçek gibi açılmış, rüzgâr, esen, şüküfte.

demkeş (دمکش) *is.* Nefes çeken, vezne boşaltan, ötlek, güvercin nevi.

dem-sâz (دمساز) *is.* Uygun arkadaş, muhip, dost.

denaet (دنائت) *is.* Alçaklık, deni hâli, irtikâp, le'âmet.

denânîr (دنانیر) *is.* Dinarlar.

dendân (دندان) *is.* Diş, dendâne, etrem olan şeyin dişleri, kılıcın çentik ağzı, bazı hurufun dişleri. *Çarh dendânesi, testere dendânesi.*

deni (دنی) *is.* Alçak, fürû-mâye, mürtekip, denaetli, cimri. *bk. edna, edânî.*

denis (دنس) *is.* Pislik, çirk, kir, murdarlık.

denk (دنك) *is.* Bir çiftin tayı, balya. *Tütün dengi.* Vasfında müvâzin **dengâdenk. denk gelmek** bir vezinde müsavi olmak. *Kayık dengi, denk taşı.*

der (در) *is.* Kapı, bap. **derbân** kapıcı. **der-bâr, der-hane** mahall-i hükûmet. **derbeder** hercaî, kapı kapı gezer. **Dersaadet, Der-i Aliyye** İstanbul.

der (در) *is.* İçinde, ender, fî. **derakap** tezden. **der-enbâr** müdahhar. *Der-kâr, der-kenâr, der-mânde, der-miyân.* **derpiş** derhâl, derhor. **deruhte** iltizam. *Der-zencir.*

der (در) *is.* Yırtıcı, helâk edici. *Perde-der, Saf-der.* **derân** sebû.

derâbcîn (درابجین) *is.* Trabzan, kale kapılarında demir parmaklık.

der-âgûş (دراغوش) *is.* Kucaklama.

derâhim (دراهم) *is.* Dirhemler.

derârî (درارى) *is.* Dürrîler, parlak yıldızlar.

derbân (دربان) *is.* Kapıcı, bevvap.

derbâr (دربار) *is.* Bâb-ı devlet, mülûk mahalli, divan yeri, huzur.

derbeder (دربدر) *is.* Hercaî, kapı kapı gezer, sürtük, yersiz yurtsuz.

derbent (دربند) *is.* Dağlarda, serhatlerde boğaz ve geçitlerde muhafaza mahalli. O mahalde bulunan karavulhane. **derbend-i kavkas** demir kapı, bâbü'l-ebvâb. *ç. derbendât* avâsım.

derç (درج) *f.l.* Araya sokmak, bir bende, bazı kuyut ve ibare ithal etmek, mutazammın kılmak, münderiç etmek, duvarın aralıklarına harç derç etmek.

derdâr (دردار) *is.* Karaağaç.

derdest (دردست) *is.* Elde yapılmakta, hazırlanmakta, ahz u girift. **derdest etmek** tutmak, tevkifte.

derece (درجه) *is.* Basamak, kademe, paye, pile, mertebe. **bir derece** bazı mertebe. İfrat, rif'at-i menzile, bir hattın taksimatı, çizikleri. **derece-i arz** kutupla hatt-ı istivâ arasının taksimleri. **derece-i tûl** hatt-ı istivânın üçyüz altmış haneye taksimi. **ne derece** ne mertebe, ne kadar. *Mîzânu'l-harâre dereceleri. Derece gayet çok. ç. derecat.*

derekât (درکات) *is.* Derekeler, aşağı inen dereceler. *Derekât-ı cehennem.*

deren (درن) *is.* Toparlak ve yumru şeyler, öykenin yumruları, sellü'r-re'e. *Edrân.*

derende (درنده) *is.* Der gibi yırtıcı hayvanat, lâhime, sibâ.

derenî (درنی) Sadr illetine giriftar.

dergâh (درگاه) *is.* Dergeh, makam, kapı, atabe, tekye. *Dergâh-ı âlî.*

derhâl (درحال) *e.* Derakap, anîde, fi'l-hâl, hemen.

derhem (درهم) *is.* Karışık, karışmış, çalkanmış.

derhor (درخور) *is.* Münasip, muvafık.

derî (درى) *is.* Farisînin bir şubesi.

deriçe (دریچه) *is.* Baca, pencere kanadı, kapı kuzusu.

derîde (دریده) *sf.* Yırtılmış, hetk olmuş. **derîde-dehen** yâve-gû, ceriyyü'l-lisân. **perdederîde** namussuz.

derk (درك) *is.* Varış, anlayış, ulaşmak, arkadan yetişmek, nihayete varmak, idrâk etmek.

derkâr (درکار) *is.* İşlemekte, kullanılmakta, açık, aşikâr, bî-şübhe.

derkenar (درکنار) *is.* Haşiye, hamiş, resmi kâğıt kenarına çıkarılan kuyûd-ı atîka, emsal.

derkî (درقی) *is.* Vücudun kalkan resminde olan bazı kıkırdakları, boğaz kıkırdakları. *Derkî-i bel'ûmî.*

derman (درمان) *is.* Çare, ilâç, kuvvet.

dermânde (درمانده) *is.* Durmuş, kalmış, kuvveti kesilmiş, apışmış, bitkin, fakir. *ç. dermândegân.*

dermeyan (درمیان) *is.* Ortaya koyma, derc etme, teklif etme.

derpiş (درپیش) *is.* İleri koma, önde, huzurda.

derrâce (دراجه) *is.* Debbâbenin diğer nev'i. Tekerlekleri içinde dönerek sokulup kaleye çatar.

derrâk (دراك) *is.* Derk edici, ziyade anlayışlı, kiyâsetli.

ders (درس) *is.* Öğretilen, öğrenilen şey. Us pahası. *Lisan dersi, riyazet dersi.* **ders almak** öğrenmek, mütenebbih olmak. **ders vermek** okutmak, hocalık etmek.

dert (درد) *is.* Elem, keder, ağrı, illet, merak. **derd-i ser** sudâ, baş ağrısı. **derd-mend, derd-nâk** elim, acınacak. Zebanzedde illet gibi yumru.

deruhte (درعهده) *is.* Zimmete alınmış, iltizam, taahhütlü.

derun (درون) *is.* İç, içeri, dâhil, gönül, enderun, dâhiliye.

derunî (درونی) Sahihî.

dervâze (دروازه) *is.* Büyük kale kapısı.

derviş (درویش) *is.* Derviş, deryûze, kalender, dilenci. *ç. dervîşân.*

derya (دریا) *is.* Deniz, büyük nehir. *Deryâ-yı Ceyhûn.* **derya-bâr** âşûb, tüten, fırtına. *Kapudân-ı deryâ.*

deryûze (دریوزه) *is.* Derviş, dilenci.

derz (درز) *is.* Dikiş, hıyâtât. *Derz-i iklîlî, derz-i kısrî, derz-i lâmî, derz-i sefûrî.*

desâme (دسامه) *is.* Vücudun bazı yerinde olan ufak hacizler.

desâtir (دساتر) *is.* Desturlar, mahbus kitapları.

desâyis (دسایس) *is.* Desiseler.

desem (دسم) *is.* Yağ, şahm-i ecsâm. **deseme bi't-tab** yağlı şeyler. *Düsüm.*

desise (دسیسه) *is.* Saklı oyun, hiyanet, sanîa, dek, dessas oyunu. **desise-kâr** dessas. *ç. desâ'is.*

dessas (دساس) *sf.* Dek-bâz, desise-kâr.

dest (دست) *is.* El, yed, sap, kabza, el üstü, sadr-ı mekân. **dest-âvîz** pişkin. **dest-bûs** el öpme. **dest-dirâz** hırsız, musallat, eli uzun. **dirâz-dest** kudretli. **zîr-dest** el üstün. **zîr-i dest** mahkûm, tâbi. **dest-i âhar** başkası eliyle. *Derdest, dest-res. testere, tezgâh, dest-gîr, destmâl, dest-i yârî.*

destan (داستان) *is.* Destan, manzume, hikâye. *Dâstân-serâ.* **destan okuma** şair tegannisi.

destâr (دستار) *is.* Sarık, imame, tülbent.

destârî (دستاری) *is.* Yardım, muavenet.

destâseng (دستاسنك) *is.* Dest-seng, mühre.

deste (دسته) *is.* Tutam, el, demet, bağ, takım, tefe, bir düziye. Sap, kol, el, havan eli. *Deste deste.* **deste-çûb** destenin boyacı mühresi.

destek (دستك) *is.* Kol, el, dayak.

destenbû (دست انبو) *is.* Şemâme.

dest-endâz (دست انداز) *is.* Musallat.

dest-gîr (دستگیر) *is.* Elden tutan, muin, meded-res, hami, delil, mürşit.

dest-hat (دست خط) *is.* El yazısı.

dest-mâl (دستمال) *is.* El mendili, yağlık.

dest-res (دسترس) *f.* Elde etme, el erme, zafer bulma, nail olma, muvaffak olma, kudret, galebe, tu'me.

destur (دستور) *is.* İzin, mezun, sadr-ı vezîr. **destûru'l-amel** talimat. **destûr-ı mükrim** murahhas, sâhib-i ihtiyâr.

deşt (دشت) *is.* Ova, yazı, sahra, hamun. *Deşt-i Kıpçak, deşt-i mugân.*

dev (دیو) *is.* İfrit. **dîv-çehre** mehîb. **dîv-bend** kasîrü'l-afârît. *ç. dîvân.*

deva (دوا) *is.* İlâç, muâlece, merhem tabiri gibi çare, em, deva, misk. *ç. edviye.*

devâhî (دواهی) *is.* Dâhiyeler.

devâ'î (دوائی) *sf.* Eczaya, edviyeye dair.

devâ'ir (دوائر) *is.* Daireler. *Devâ'ir-i mîriyye.*

devâl (دوال) *is.* Damarların illeti. *Devâlî.*

devam (دوام) *is.* Sürüp bir karar olma, bir hâlde daim durma, istikrar, beka, bir siyakta gitme, müdavim olma, müdavemet. **ale'd-devâm** bir düziye.

devân (دوان) *is.* Seğirtici esb.

devânî (دواني) Koşu, at yarışı.

devâvîn (دواوين) *İs.* Divanlar, sefîne-i eş'âr.

devha (دوحه) *is.* Pek büyük ağaç, ulu şecer.

devir (دور) *is.* Feleğin dönmesi, zaman, ahit, inkılâp, müddet, karn gibi müddet. *ç. edvâr.* Dönüp dolaşmak. **devr-i ebvâb** yukarıdan aşağı okumak, geçmek, hatim devretmek. *Devr-hân.* Tahvil, ihale, devr ve teslim. **devr-i teselsül.** *Devriye mevâlîsi. Devr-i dâ'im. Devr-i rehâvî, hareket-i devriyye.*

devlet (دولت) *is.* Büyük hükûmet heyeti, dâ'ire-i muntazama-i mülûkiyyet, devlet-i ebed-müddet. Devlet-penâh manasına padişah, sabıkta **sâhib-i devlet** padişah. **devlet-hâhâne** hayr-hâhlıkla. **devlet-me'âb** devletli. *Emînü'd-devle, mu'temedü'd-devle. ç. düvel.* Avam zebanzedi zenginlik, mal, haşmet, debdebe. *Bi'd-devlet ve'l-ikbâl.* devletlinin konağı **devlet-hâne**.

devran (دوران) *is.* Dönüp devr edici, felek deviren, çarh-ı zamân, cevelân. Dervişlerin dönmesi.

devre (دوره) *is.* Dönüş, inkılâp, fırdolayı. *ç. devrât.*

devrî (دوري) Müdevver resimli bir daire resmi

devvâb (دواب) *is.* Dâbbeler, hayvanlar.

devvâr (دوار) *is.* Devredici, dönek, dönüp yuvarlanıcı. **felek-i devvâr** deviren, iviren. **devvâre** dönek aletler.

deym (ديم) *is.* Hafif, lâtif yağmur.

deymî (ديمي) Yağmurla sulanır tarla.

deymûmet (ديمومت) *is.* Daimlik, devam hâli.

deyn (دين) *is.* Vadeli borç, vâcibü'l-edâ karz, zimmet. *ç. düyun, düyunât.*

deyyân (ديان) *is.* Hâkim-i mutlak.

deyyâr (ديار) *e.* Kimse, hiç kimse.

deyyus (ديوث) *is.* Kartaban, kaltaban, ırzını kendi satar olan.

dık (دق) *is.* Erime marazı. **hummâ-i dık** bir nev teverrüm.

dırahşân (درخشان) *sf.* Parlak, ziyade rahşân, ziyadâr, münir, müstenîr, yalabık, yaldırak.

dıraht (درخت) *is.* Ağaç, şecer, büyük fidan. *Dıraht-ı gül.*

diba (ديبا) *is.* Dîbâc, kalın canfes. Aslı Hindî dibe, ada kumaşı.

dibace (ديباجه) *is.* İşlenme kitabe, mukaddimeden evvel olan medhal-i kitâb.

dîcûr (ديجور) *sf.* Karanlık, muzlim, zulümât-ı şeb. **dîcûr-ı târîk** gece.

dîd (ديد) *is.* Görme, görüşme, ziyaret. **bâz-dîd** iadeiziyaret. **savâb-dîd** kabul ve ihtiyar.

dîdân (ديدان) *is.* Dûdlar. **dîdân-ı em'â** bağırsak kurtları, dîdân.

didar (ديدار) *is.* Lika gibi mütâlâa-i cemâl.

dîde (ديده) *is.* Göz, çeşm, ayn. **dîde-dûz** iştiyak, göz ayırmama.

dîde (ديده) *sf.* Görmüş geçirmiş. **cihân-dîde** hibretli. **felâket-dîde** musâb. *Lutf-dîde.* **nadide** görülmemiş, acîb. *Zarar-dîde.*

dîdebân (ديدبان) *is.* Gözcü, gardiyan, vardiyan-ı gümrük.

dîdne (ديدنه) *is.* Görenek, âdet. Karantina dik dâhili

diğer (ديگر) *e.* Başka, sair, ahar, gayr, bambaşka, özge. **dîger-bâr** bir daha, tekrar. **dîger-gûn** başkalaşmış, bozuk, perişan.

dih (ده) *is.* Verici. *Ârâm-dih, ferman-dih.*

dihân (دهان) *is.* Dehen, ağız, fem. **gonce-dihân** hokka, ağız. **dihne** dere ve nehir ağızı.

dîhîm (ديهيم) *is.* İnce alın tacı, iklîl-i diyâdem

dihkan (دهقان) *is.* Çiftçi, dih sahibi, köyün yaşlı adamı.

dîk (ديك) *is.* Horoz.

dîk (ديك) *is.* Kazan. **dîk-i sevdâ** hayalet.

dikak (دقاق) *is.* Şirdân, şirden.

dikkat (دقت) *is.* İnce, dakik, arama, sarf-ı zihn etmek, pek çok ihtimam etmek, tetkik etmek.

dil (دل) *is.* Yürek, kalp, gönül. **dil-âgâh** rûşen-zamîr. **dil-ârâ, dil-ârâm** mahbube. **dil-**

âşûb sitemkâr. **dilâver** yiğit. *Dil-âvîz.* **dil-âzâr** zalim. *Dil-ber. Dil-beste. Dil-cû. Dil-fikâr. Dil-firîb. Dil-fürûz.* **dil-hırâş** müvezzi. *Dil-hûn. Dil-küşte. Dil-pesend. Dil-pezîr.* **dil-rîş** derdnâk. *Dil-sûhte.*

dil-dâde (دلداده) *is.* Müptelâ, meftun. Alın baskısı.

dil-dâr (دلدار) *is.* Maşuka, mahbube.

dil-dûz (دلدوز) *is.* Gönül delici.

dil-firîb (دلفريب) *is.* Gönül avlayan, sade, cazip

dil-gîr (دلگير) *is.* Müşteki, kızgın.

dil-güdâz (دلگداز) *is.* Yürek yorucu.

dil-hâh (دلخواه) *is.* İstek, matlup, gönül meyli.

dil-haste (دلخسته) *is.* Gam-gîn.

dilîr (دلير) *s.* Yürekli, şeci.

dilîrâne (دليرانه) Şeci'âne.

dil-keş (دلكش) *sf.* Cazibeli, gönül çekip alan.

dil-küşâ (دلكشا) *sf.* Müferrih.

dil-nişîn (دلنشين) *sf.* Ferahlı, müferrih, safalı.

dil-nüvâz (دلنواز) *sf.* İltifatlı, lâtif.

dil-rübâ (دلربا) *sf.* Dil-sitân, cazibeli, calip, gönül uğrusu.

dil-sûz (دلسوز) *sf.* Hazin, mahzun, mü'ellim.

dil-şâd (دلشاد) *sf.* Ferahlı, hurrem.

dil-şikeste (دلشكسته) *is.* Gönlü kırık, kırgın.

dil-teng (دلتنك) *sf.* Sıkılmış, gücenmiş.

dimâ (دما) *is.* Kan. **sefk-i dimâ** hun-rîzî.

dimağ (دماغ) *is.* Beyin, mağz, bazan geniz manasınadır. **kec-dimâg** çarpık burunlu. *Muhtellü'd-dimâg. Ümmü'd-dimâg, dimâgçe. ç. edmiga.*

din (دين) *is.* İtikat yolu. **dindar** mütedeyyin, mu'tekit, muktedî, takî. **bî-din** münkir. *Umûr-ı diniyye. Salâbet-i edyân.*

dinar (دينار) *is. Yun.* Eski filori eşrefi. Ekseri bir miskal gelir altın. *ç. denanir.*

dîr (دير) *is.* Geç. **dîr-şuden** geç kalmak. **dîrîn** kalmış iki.

dîr (دير) *is.* Aslı deyr. Manastır. **pîr-i dîr** keşiş.

dira (درع) *is.* Cevşen, demir, zincirden gömlek, iç zırhı, midra'a, bağıldak. *Dürû.*

dirayet (درايت) *is.* İnce bilgiçlik, kabiliyet ile zekâ. *Dirâyet-kârâne, dirâyet-mend.*

dirâz (دراز) *sf.* Uzun, tavîl. **dirâz-dest** cebbar.

direm (درم) *is.* Dirhem, akçe. **direm-harîde** memlûk.

direng (درنك) *is.* Teehhur, teenni, oturak etme, konak. **bî-direng** durup dinlenmez, belayla tehir.

dirfeş (درفش) *is.* Dürfeş dahi olur. Eskici bezi, toplu iğnenin büyüğü, sancak, bayrak.

dirhem (درهم) *is.* Direm, ufak vezin. Sabıkta gümüş kuruş. Sülsân miskal. *Derâhime.*

dirîğ (دريغ) *is.* Yazık, hayf, imtina. Esirgeme. **dirîğ etmek** bıktırmak. **bî-dirîğ** mebzul.

dirîğâ (دريغا) Vaveylâ, vâ esefâ, eyvah.

dîrîne (ديرينه) *sf.* Eski, kadim, de'b, dîrîn, mutat, kadim.

disâr (دثار) *is.* Örtünme, giyinme. *Revnak-disâr.*

divan (ديوان) *is.* Aslında devlerin, büyüklerin yeri, hâlen büyük meclis, mecma-ı ecille. **ehl-i dîvân** erkân-ı devlet. **ayak divanı** sabıkta müstacel müşavere kurultayı. **divanhane** divan yeri, büyük sofa ve divana mahsus bina, vüzeranın iş yeri. **divan kalemi, divanıhümayun** evâmir kalemi. *Menâsıb-ı divâniyye.* **divanı harp** fevkalâde mahkeme-i askerî. *Divan vermek.* Mecmû'a-i eş'âr **divançe.**

divane (ديوانه) *sf.* Dev tutmuş, cin vurmuş, deli, mecnun.

divanî (ديواني) Divana mahsus ferman yazısı.

divit (دوات) *is.* Yazı takımı, kalem-dân. **devât-dâr** divit-dâr. Arabîde devâ-dâr müstamel idi.

diyanet (ديانت) *is.* Dindarlık, mutekitlik, itikat.

diyar (ديار) *is.* Dârlar, memleket, ülke. **dâr u diyar** vatan.

diyet (ديت) *is.* Kan pahası.

dîz (ديز) *is.* Hisar, kale. *Kühen-dîz.*

dizdar (دزدار/ديزدار) *is.* Diz muhafızı, kale ağası.

dolap (دولاب) *is. T.* Dolap, çarha. **kuyu dolabı** çarh-ı devvâr. Mekr, fend. *Bezirgân dolabı. Devâlîb.*

dost (دوست) *is.* Yâr-ı muhabbet, mahbup, habip, yek-dil, âşık-ı muvâfık. **dostân** muhibbân.

dostî (دوستی) *is.* Dostluk, muhabbet, muhâdenet.

dua (دعا) *is.* Sena ve niyaz, yalvarıp yakarma, davet, haber. *ç. da'vât, ed'iye.* **dua-gû** dâî ve duacı, fakir, muhlis. **dua-gû ciheti** camilerde duacı hizmeti. **beddua** inkisar.

du'ât (دعات) *is.* Dâîler.

dubara (دوباره) *is.* İki kere, mükerrer, zarın ikisi de iki gelme. Hile, dek, mükerrercilik.

duçar (دوچار) *is.* Ulaşma, çatma, uğrama, rast gelme, giriftar.

dûd (دود) *is.* Kurt, kirm. **dûd-ı hâdis** şarnaka, tırtıldan hadis olan kurt. **dûd-ı yemânî** rişte illeti, ırk-ı medenî, dîdân. **dûd-ı vâhid** şerit kurdu. **dûdu'l-kazz** ipek böceği.

dûd (دود) *is.* Duman, tüten, duhân. **dûd-ı âh** beddua, endûh. **dûd-ı dimâg** kafa dumanı, tekebbür. **dûd-âlûd** dumanlı.

dûde (دوده) *is.* Ufak böcek.

dûdmân (دودمان) Dûde, ocak, hanedan.

duhân (دخان) *is.* Tütün, duman, eyd, tabağ, içilir tütün. *ç. edhune.*

dûhte (دوخته) *is.* İğne ile dikilmiş, göz ile dikilmiş, yani dik dik bakılmakta.

duhter (دختر) *is.* Duht, kız, birinin kerimesi. **duhter-i rez** bade.

duhul (دخول) *is.* Girme, içeri varmak, dâhil olmak.

duhuliye (دخولیه) Âmediye, girme tezkeresi ücreti.

dun (دون) *sf.* Aşağı, sefil, deni. **be-dun** masârif-i mâ'adâ. **madun** alt taraf.

dûr (دور) *sf.* Uzak, ırak, baîd, uzun, medîd. **dûrâdûr** uzaktan uzağa. **durendiş** derin düşünür, müdebbir. **dûr u dirâz** uzun uzadı. *Dûr-nümâ.* **dûr-nüvîs** uzağa işaret eder âlet-i dûr.

durrâkî (دراقی) *is.* Ülkersiz şeftali, Arabistan şeftalisi.

durûb (ضروب) *is.* Darplar. *Durûb-ı emsâl.*

dûş (دوش) *is.* Eğin, sırt, zahr, uhde. **hane-berduş** serseri.

dûş (دوش) *is.* Dün gece, rüya. Duşenbih.

dûşâha (دوشاخه) *is.* Çatal, çatal ağaç, at şahlanma.

dûşîze (دوشیزه) *is.* Kız, bikr, bâkir.

duvar (دیوار) *is.* Cidâr, hâ'it.

dûz (دوز) *is.* Dikici, dikilmiş. *Çuvaldız.* **dîde-dûz** dûhte gibi göz dikici, muntazır. **zer-dûz** sırmalı.

dûzah (دوزخ) *is.* Tamu, cehennem.

dûzahî (دوزخي) Dûzahiyân, zebanî.

dü (دو) *is.* İki, isneyn . **dü-bâlâ** pek âlâ. *Dü-gâne. Dü-nîme. Dü-şâha. Dü-şenbih. Dütâ.*

dübb (دب) *is.* Ayı, hırs. **dübbüasgar** araba. Kutup yıldızı, cedy bundadır. **dübbüekber** benâtü'n-na'ş burcu. *bk. farkada.*

dübür (دبر) *is.* Kubül zıddı, verâ.

dücâ (دجا) *is.* Düci, karanlık, zulmet, dîcûr.

dücâce (دجاجه) *is.* Tavuk. *Fasîle-i dücâciyye*

düfûf (دفوف) *is.* Defler.

dü-gâne (دوگانه) *is.* İkiz, iki türlü, iki rekat.

dühâ (دها) *is.* Belâ, musibet, dâhiye.

dühne (دهنه) *is.* Yağlı edviye.

dühûr (دهور) *is.* Dehrler.

dühün (دهن) *is.* Sürünecek yağ.

dükkân (دکان) *is.* Dükeli mahal, esnaf odası ve yeri, hanut. *ç. dekakin.*

düldül (دلدل) *is.* Maruf esterin ismi.

düm (دم) *is.* Kuyruk, kuyruk tarafı. **dümdar** kuyruklu, kuyruktan gelen, dündar. Bir çok karındaşların küçüğü. **sitâre-i dümdâr** zü-zenb, dem-dâr, karavul. *bk. pârdüm.*

dümbâl (دمبال) *is.* Dümbâle, kuyruk, uç tüy, göz kuyruğu, yağlı kuyruk, dümbe. *Dümbek.*

dümel (دمل) *is.* Büyük kan çıbanı.

dümtek (دمتك) *is.* Dümtek, musiki ozanının usulünden biri.

dümû (دموع) *is.* Demler.

dünbâl (دنبال) *is.* Dünbâle. *bk. düm.*

dü-nîme (دونیمه) *is.* İki parça yarma

dünya (دنیا) *is.* Âlem-i zâhir, dâr-ı fenâ, cihan. Bazan küre-i arz. **dünyâ-perest** tamahkâr, ulüvv-i himmetten bî-haber. **ehl-i dünyâ** deni. **târik-i dünyâ** zahit, münzevi. Dünya malı ve gınâ manasına **dünyası uygun adam**. *Dünya fani.*

dünyevî (دنیوی) *is.* Dünyaya müteallik. *Lezâ'iz-i dünyeviyye.*

dür (در) *is.* İnci, lü'lü, mervârîd. *Dürdane, dürr-i yetîm. ç. dürer.*

dürbün (دوربین) *is.* Uzak görür adam, basiretli, uzak görür alet.

dürc (درج) *is.* Kutu, ca'be.

dürd (درد) *is.* Tortu, çöküntü, çökelek.

dürer (درر) *is.* Dürreler, dürer-bâr.

dürrâc (دراج) *is.* Turac, bir nev büyük çil.

dürre (دره) *is.* Büyük inci tanesi. Dürdane, cüman. İnci darı.

dürrî (دری) *sf.* Parlak kılıç parıltısı, yıldız yalabığı. *ç. derârî.*

dürûd (درود) *is.* Dua, salat ve selâm, medh ü senâ, tahiyye.

dürûg (دروغ) *is.* Yalan, kizb, gayr-i vaki. **dürûg-gû** kezzap.

dürûger (دروگر) *is.* Dülger, bennâ.

dürûz (دروز) *is.* Derz etme, dikiş. **kafa kemiklerinin dürûzu** ek yeri.

dürüst (درست) *s.* Sağ, sağlam, doğru, sahih, bütün, tam.

dürüşt (درشت) *s.* Sert, kalın, haşin, olmaz oğlu.

düstur (دستور) *is.* Kanun kitabı, mecmua, nizamât. **düstûr-ı edviye** eczacı kitabı. **ilm-i cebr düsturu** zabıtası. *ç. desatir.* Destur, izin, ruhsat. Farisîde vezir, amir.

düşenbih (دوشنبه) *is.* Pazartesi, yevmü'l-isneyn.

düşeş (دوشش) *is.* Zar sayısı, iki altı.

düşman (دشمن) *is.* Hasım, adû, yad, yavu.

düşnâm (دشنام) *is.* Sövme, sövüp sayma, kötü söyleme, şetm, sakat söyleme, küfür etme.

düşvâr (دشوار) *s.* Güç, müşkül, usretli, mu'tesir, sa'b.

dü-tâ (دوتا) *is.* İki kat, iki büklüm. **kadd-i dü-tâ** ihtiyarlık.

düvel (دول) *is.* Devletler. **düvel-i mu'azzama** fahîme. *Mu'âmelât-ı düveliyye.*

düvüm (دوم) İkinci.

düyun (دیون) *is.* Deynler, düyunât. *Düyun-ı muntazama, düyun-ı umumiyye,*

düzd (دزد) *is.* Hırsız, sârik.

düzdî (دزدی) Sirkat.

E

e'âcîb (اعاجيب) *sf.* Ucubeler.

e'âdî (اعادى) *is.* Adûlar, a'dâ.

e'âdî (اعادى) *sf.* Adîler. **e'âlî ve e'âdî** ekâbir ve esâfil.

e'âlî (اعالى) *sf.* Âlâ olanlar.

e'amm (اعم) *sf.* Ziyade âm, umumî, tamim olunmuş.

e'âzım (اعاظم) *is.* A'zamlar. **e'âzım-ı ricâl** ecille-i küberâ, ulular.

e'azz (اعز) *is.* Azizler, pirler.

eb (اب) *is.* Baba, valid, peder. **ebâ an ced** âbâ vü ecdâddan. **li-eb** baba tarafından. *ç. âbâ.*

ebabil (ابابيل) *is.* Cem'iyyet-i mahlûk, hususan tuyûr fırkaları. Türkîde büyük kırlangıç nevi, keçisağan.

eb'ad (ابعد) *sf.* Ziyade ba'îd, uzak, münasebetsiz.

ebâhir (اباهر) *is.* Şekre, kuşların kanat yelekleri. Beş sıradır: *kavâdim, menâkib, ebâhir, havâbî, küllî.*

ebat (ابعاد) *is.* Buutlar. **eb'âd-ı selâse** tûl, arz, umk.

ebâtıl (اباطل) *is.* Batıl şeyler.

ebcet (ابجد) *is.* Elifbanın eski Hamirî ve Süryanî tertibi. **ebcet hesabı** hesâb-ı cümel. **ebced-hân** yeni şakirt, sebak-hân.

ebda (ابدع) *sf.* Ziyade bedi, güzel. *Ebda'-ı ifâdât.*

ebdân (ابدان) *is.* Bedenler. *el-ilmü ilmâni: ilmü'l-ebdân sümme ilmü'l-edyân, ulûm-ı tabiîye ve kelâmiyye.*

ebeden (ابدا) Nefy ve inkâr, hiç bir zamanda.

ebedî (ابدى) Daim, baki, câvit, ebet müddet.

ebediyet (ابديت) *is.* Ebetlik, daimlik, te'bît, müebbetlik, zevalsizlik.

ebet (ابد) *is.* Sonu olmayan müddet, müebbet şey. **ebedü'l-âbâd** asla, ilelebet, daima. **ebed-peyvend** daim. **ez-ezel tâ ebed** daima, oldum olası.

ebeveyn (ابوين) *is.* Ana ata, hasep. *Hukûk-ı ebeveyn.*

ebeveyn (ابوين) Ana ve ata. **li-ebeveyn** ana baba bir. *bk. übüvvet.*

ebhar (ابخر) *sf.* Ağzı kokar.

ebhâr (ابحار) *is.* Bahirler, bihâr, ebhur. *Esfârü'l-bihâr.*

ebhâs (ابحاث) *is.* Bahisler, mücâvebe, müzakere maddeleri.

ebhel (ابهل) *is.* Safine tohumu, ardıç nevi, bazan behle manasına.

ebher (ابهر) *is.* Kanı yürekten a'sâba sevk eden şiryân. Farisîde vekreş.

ebhire (ابخره) *is.* Buharlar.

ebîd (ابيد) *is.* Ebeden, zamân-i bî-gâye.

ebkâr (ابكار) *is.* Bikrler, bâkir şeyler. *Ebkâr-ı efkâr.* Ebker alemdir.

ebkem (ابكم) *sf.* Bükm ile söylemek, dilsiz kalıp susar, tutulur.

eblag (ابلغ) *sf.* Hadd-i kemâle baliğ, ziyade fasih ve beliğ.

ebleh (ابله) *sf.* Belâhetli, aptalsı, avanak, hebenneka. İbrâz-ı eblehî eden. **ebleh-fîrîb** ahmak aldatan.

eblehâne (ابلهانه) Böncesine hareket.

ebnâ (ابنا) *is.* İbnler. **ebnâ-i cins** sınârlar. *Ebnâ-i arab.*

ebniye (ابنيه) *is.* Binalar, mimar idaresi. *Ebniye-i hayriyye, ebniye-i mîriyye.*

ebr (ابر) *is.* Bulut, sehâb.

ebrî (ابري) Bulutlu, alaca ve damarlı. *Ebrî gül, ebrî ipek, ebrî kâğıt.*

ebrâr (ابرار) *is.* Birrler, etkiyâ.

ebrec (ابرج) *sf.* Gözünün hadekası tam görünür, beyazı çok.

ebred (ابرد) *sf.* Ziyade barid, soğuk şey. *Ebred min yah.*

ebru (ابرو) *sf.* Hacet, kaş. **ebr-vân** peyveste kaşları çatık.

ebsâr (ابصار) *is.* Basarlar. **ulü'l-ebsâr** ashâb-ı basîret, açık göz.

ebter (ابتر) *sf.* Sonu gelmez, zikr-i cemîlden münkatı, kesik, kuyruksuz, akabsız, evzanda kesik tef'ile.

ebû (ابو) *is.* Eb, baba, ata, aba, ebi. *Ebu Cehil karpuzu.* **ebu halsâ** lisân-ı sevr. **ebû hevl** Mısır ehramı kurbunda cesim sanem. **Ebu Türâb** Hazret-i Ali. **Ebü'l-Beşer** Hazret-i Adem.

ebvâb (ابواب) *is.* Baplar. *bk. bâbü'l-ebvâb.* **devr-i ebvâb** cerrârlık. *Feyz kapıları. Ef'âl bâbları. Ebvibe.*

ebvâl (ابوال) *is.* Bevller.

ebvâm (ابوام) *is.* Bâmlar fasîlesi, puhu envaı.

ebvâz (ابواز) *is.* Bâzlar fasîlesi, doğanlar.

ebvibe (ابوبه) *is.* Ebvâb, baplar.

ebyât (ابيات) *is.* Beytler, eş'âr. Mevzun söz, divan.

ebyaz (ابيض) *sf.* Beyaz renkli, bembeyaz, ak, beyza. **Bahr-i Ebyaz** Şimal Sibirya'da müncemit deniz.

ebzâr (ابزار) *is.* Bezrler, baharat, tencere havâyici. *ç. ebârîz.*

ecânib (اجانب) *is.* Ecnebiler, yabancılar, hariç hudut kavimler.

ecdat (اجداد) *is.* Cetler ve eskiler, geçmişler. **abâ vü ecdâd** mütekadimin, kurûn-ı mâziye.

ecel (اجل) *is.* Vakt-i mev'ûd, nihâyet-i ömr, tecil olunan müddet, vade. **ecel-i kazâ** arizî. **ecel-i mev'ûd** tabiî. *Ecel beşiği. ç. âcâl.*

ecell (اجل) *sf.* Ziyade celîl, ecilleden, ulu.

ecfân (اجفان) *is.* Cefnler, cüfun. **ihtilâc-ı ecfân** kapak seğirmesi.

echer (اجهر) *sf.* Yüzü ak at.

ecille (اجله) *sf.* Celîller. **ecille-i ricâl** e'âzım, efâhim, küberâ, büyükler.

ecinne (اجنه) *is.* Cinnîler. **ecinni** kelime-i müvellede, cin taifesi, cinnî.

ecir (اجر) *is.* Mukabil ceza, ücret, mesûbe, ecîrin ceriyesi, müzd, ücûr, ücûrât. Türkîde hak, emek. **ecir ve sabır** sevap ve teselli. **ecr-i misl** değer ücret. **ecr-i müsemmâ** pazarlık olunan ücret.

ecîr (اجير) *is.* Ücretli adam, rençber, gündelikçi. Sairine muvazzaf ve aylakçı dirler. **emir ve ecîr** bay ve gedâ.

ecl (اجل) *is.* Sebep, cihet, ötürü. **li-ecli'l-mua'âyene** bakılmak için.

eclâd (اجلاد) *is.* Ciltler, deriler, sert şeyler. **ecâlîd** mücelledât.

eclâf (اجلاف) *is.* Cilf aslından erâzil-i nâs, baldırı çıplak.

ecled (جلد) *sf.* Ziyade celd, katı, salb, boz toprak.

ecma'în (اجمعين) *sf.* Cemii, bilcümle. **bi-ecmaihim** topu, mecmuu.

ecme (اجمه) *is.* Vahşi hayvan yatağı olan sık orman, basık ağaçlık. Ücem ve ecâm. *bk. gâbe.*

ecnâd (اجناد) *is.* Cündler, ordu dairesi gibi ceyşler. *Ecnâdîn.*

ecnâs (اجناس) *is.* Cinsler. **ecnâs akça** bozuk karışık, türlü türlü meskûkât, bozuk para, ufaklık.

ecne (اجنه) *is.* Yanak yumrusu, oma.

ecnebi (اجنبى) *is.* Yabancı, taşralı olan, garip, diğer memalik tebeası.

ecnebiye (اجنبيه) Hariçten olan şeyler. **umûr-ı ecnebiyye** hariciye. *Ecânib.*

ecnebiyet (اجنبيت) Yabancılık.

ecniha (اجنحه) *is.* Cenahlar, kanatlar, yanlar.

ecrâm (اجرام) *is.* Cirimler. **ecrâm-ı semâviyye** nücûm ve ahcâr-ı ceviyyeden. *Ecrâm-ı ulviyye.*

ecred (اجرد) *sf.* Mutlaka tüysüz, mücerret, çıplak, emret, gençlik tüysüzü, ecreb, uyuz.

ecsâd (اجساد) *is.* Cesetler, bedenler, naaş. *Ümmü'l-ecsâd.*

ecsâm (اجسام) *is.* Cisimler, sulp, mayi, seyyâl. **ecsâm-ı basîta** eb'âd-ı selâseli mürekkebe, kimyeviye, lâtife.

ecvâd (اجواد) *sf.* Cevâdlar, ecâvîd. Gayur atlar.

ecveb (اجوب) *sf.* Ahsen, ensep, ziyade vacip.

ecved (اجود) *sf.* Ziyade cevvâd, ceyyid. Gayur at.

ecvef (اجوف) *sf.* Cevf ve içi kof boş, cahil. **ecvef kelime** mu'tell, ortası (ا/و/ى) harfleri (قال/قول/قيل) gibi.

ecvibe (اجوبه) *is.* Cevaplar.

ecyâd (اجياد) *is.* Cîdler. Türkîde cîd havalar.

ecyâl (اجيال) *is.* Cîller. **ecyâl-i müstakbele** a'kab ve ahfat, butûn-ı atiye

ecza (اجزا) *is.* Cüzler, parçalar. **ecza kitap** perakende, gayr-i mücelled, terkibe gelen

mevâdd-ı edviye, mevâdd-ı kimyeviyye *bk. cüz-i lâ-yetecezzâ.* **eczâ-i beyt** tef'ileler. **eczâ-i nâriyye** barut misali.

eczacı (اجزاجي) İspençyâr.

eczahane (اجزاخانه) İspençyâr dükkânı.

eczalı (اجزالو) *Eczalı tüfek, eczalı kibrit.*

eczem (اجزم) *sf.* Cezm olmuş, burnu kesik tef'ileler.

eczem (اجذم) *is.* İczâm olmuş, cüzamdan sakatlanmış, maktû'u'l-yed, ecda. Burun, kulak, el, ayak gibi bir yeri kesik, sakat. *Yed-i cezmâ.*

eçhel (اجهل) *sf.* Ziyade cahil, kör cahil. *Echel men fi'l-arz.*

eda (ادا) *is.* Ödeme, ödek senedi, istihlâk-i deyn, edâ-i vecîbe etmek, bütün borcunu ifa etmek, yerine getirmek. *Edâ-i salât, edâ-i şükr.* **hurufun hakkını eda etmek** mahrecinden doğru çıkarıp okumak.

eda (ادا) *is.* Tarz, tavır, tutum, şive, unf ve tekebbür, ru'ûnet, kurum, reftâr. **hoş-edâ** cilve-nümâ. **levendâne eda** tavr-ı dürüşt, çekilmez eda.

edakk (ادق) *is.* Ziyade dakik.

edall (اضل) *sf.* Ziyade dâll, şaşmış.

edâme (ادام) *is.* Daim etsin duası. *Edâmallahu ikbâlehu.*

edânî (ادانى) *is.* Ednalar, pek deni ve aşağı olanlar.

edat (ادات) *is.* Alet, avadanlık, sebep. İsim ve fiilin gayri harf. **edevat** harflerin yerine müstamel kelime

ed-dâ'î (الداعى) *is.* Ulema imzasına sername, duacı.

edep (ادب) *is.* Terbiye, yol, müeddebin hareketi. **ilm-i edeb, ulûm-ı edebiyye** ediplerin harcı. Türkîde haya. **edep yeri** mahall-i avret. **edebiyat** tarih ve eş'âr ve emsali. *Edep çiçeği. Edebâne, bî-edebâne.* **adap** yol, âdet, kavâ'id-i meşrûta. **âdâb-ı kadî** mürafa'a usulü. *Âdâb u erkân-ı salât. Edebiye, edebiyyûn.* **bî-edebâne** saygısızlıkla.

edephane (ادبخانه) Abdesthane.

edepsiz (ادبسز) Terk-i edeb, terbiyesiz, ceri.

edevat (اداوات) *is.* Edatlar. **âlât ü edevât** takım.

edgâs (اضغاث) *is.* Karışıklık. **edgâs-ı ahlâm** düş azması.

edhân (ادهان) *is.* Dühnler.

edhem (ادهم) *sf.* Yağız at, konur adam, esmer. Konural, kumral, kongur at.

edhine (ادخنه) *is.* Duhânlar, dumanlar. Bazı buharlar.

edhiyâ (ادهيا) *is.* Dehât, dahiyeler, edhiye.

edibane (اديبانه) Hürmet ve riayetle, edep ve terbiye ile.

edille (ادله) *is.* Deliller, ispatlar, delâ'il.

edîm (اديم) *is.* Yüz, satıh. Yüzü kırtış. Debbağlanmamış deri.

edimme (ادمه) *is.* Beşerenin alt katı, iç, vera.

edip (اديب) *sf.* Edepli, terbiyeli adam. Ulûm-ı edebiyye ile edebiyatla mütevaggıl, üdebâdan adam. *ç. üdebâ.*

ed'iye (ادعيه) *is.* Dualar, da'vât. Sena, sipâs.

edmiga (ادمغه) *is.* Dimağlar.

edna (ادنا) *sf.* Edna, ziyade deni, aşağı, le'îm, mürtekip, alçak. Cüz'i şey. **edna himmet** cehd-i cüz'î, aşağı soy, dûn. *Edna ün, edna vergi.* Aşağı koşu, âlâ zıddı. *bk. dünya.*

edre (ادره) *is.* Âder, debbe illeti, şiş.

edvar (ادوار) *is.* Devrler, daireler, asırlar, dühûr. Musiki ve eş'âr evzanı, devranları. **edvâr-ı arziyye** tabakatın peyderpey hasıl olduğu uzun devirler.

edviye (ادويه) *is.* Devalar, ilâçlar. Bazan baharat, ecza ve ebrâz.

edyân (اديان) *is.* Dinler, itikatlar.

ef'â (افعى) *is.* Engerek yılanı. *Ef'â-i mısriyye.* **ef'â-i mücelcel** çıngıraklı yılan. *ç. efâ'î.*

efâgine (افاغنه) *is.* Afgan taifeleri, Hint'ten Horasan'ı zapt eden taife.

efâhim (افاخم) *is.* Efhamlar, fahhâm ve fahîm ve fahâmetli.

efâ'î (افاعى) *is.* Ef'îler.

ef'âl (افعال) *is.* Fiiller, ameller. **ef'âl-i nâkısa** sarfta harf-i illetli.

efânîn (افانين) *is.* Efnân, fenler, filizler.

efâviye (افاويه) *is.* Fevhler, taama katılan ebrâz, baharat.

efâzıl (افاضل) *sf.* Efdaller, fazılları ziyade olan, fuzala, her türlü fazilet sahipleri.

efdal (افضل) *sf.* En fazıl, faziletli, fezâil sahibi, ef'âl-i âliyesi ziyade. *Efâzıl.*

efdâl (افضال) *is.* Fazllar, meziyetler.

efdaliyet (افضليت) Tefevvuk ve rüçhan, artıklık.

efgâr (افكار) *sf.* Yağırlı, mecruh, kötürüm.

efham (افخم) *sf.* Ziyade fahîm, efâhimden müfahham ve fahhâm, kadri ulu. Hareke-i mufahhama ile okunan huruf.

efhâm (افهام) *is.* Fehimler, zihinler.

efhâz (افخاذ) *is.* Fahzlar.

ef'ide (افئده) *is.* Fuâdlar.

efkar (افقر) *sf.* Pek fakir. *Efkar-ı fukara. Efkar-ı verâ.*

efkâr (افكار) *is.* Fikirler, hayaller, tefekkür, endişe, düşünceler. *Efkâr-ı âmme.*

efken (افكن) *sf.* Yıkıcı, devirici, atıcı, salıcı. **kûh-efken** dağ deviren. **merd-efken** pehlivan. **sâye-efken** hami.

efkende (افكنده) *sf.* Yıkılmış, düşkün, âşık.

eflah (افلح) *sf.* Alt dudağı yırık, tavşan dudağı.

eflâk (افلاك) *is.* Felekler, devran, deviren semavat.

Eflâtun/eflâtun (افلاطون) *is.* Hekim Eflâtun. İlâhî, ilâhiyat derslerini veren. Hurma zamkı.

eflâtunî (افلاطنى) *sf.* Zamk rengi, hurma mavisi, koyu leylâkî.

eflec (افلج) *sf.* Dişleri seyrek.

efnân (افنان) *sf.* Fenler, efânîn, filizler.

efrat (افراد) *is.* Fertler, kişiler. **efrâd-ı nâs** bayağı halk. *Efrâd-ı askeriyye.*

efrâh (افراح) *is.* Ferahlar.

efrâhte (افراخته) *sf.* **alem-efrâhte** bayrak açmış.

efrâşte (افراشته) *sf.* Efrâhte, yukarı kaldırılmış. **alem-efrâşte** bayrak açmış, ref'-i livâ etmiş.

efrâz (افراز) *sf.* Firâz manasına. **ser-efrâz** mübahi. **alem-efrâz** ayakta.

efrenc (افرنج) *is.* Ta'rîb. Frenk taifeleri efrencî, frengî ve frengâne, frenkçe. **efrenc-misk** misk çiçeği. **dâ'-i efrenc** frengi. **efrenciye** târîh-i cedîd. **efrence** Frenk taifesi.

efricyûn (افريجيون) *is.* Hazs, seyyaratın arza en karip bulunduğu mahal.

efrûhte (افروخته) *sf.* Yanmış yakılmış, mahruk, mahrukî, muhterik sevda.

efrûz (افروز) *sf.* Parlayıcı, fürûzân. *Bustan-efrûz.* Yakıcı. *Dil-efrûz.*

efsah (افصح) *sf.* Ziyade fasih. *Efsahü'l-beyân.*

efsak (افسق) *sf.* Ziyade fâsık, en fâcir, azgın, günahkâr.

efsane (افسانه) *is.* Bî-asl hikâye, misal. **efsâne-gû** boş lâkırdı eden, carcur eden, misalci.

efsâr (افسار) *is.* Yular, resen, zimâm, inân, mihâr.

efser (افسر) *is.* Taç, iklîl, dîhîmden gayri kavuk gibisi.

efsun (افسون) *is.* Rukya, sihir okuma, azimet. **efsûn-ger** sâhir, mekkâr. Türkîde afsun.

efsûs (افسوس) *e.* Hayf ve dirîğ, hayfâ, zavallı, yazık.

efsürde (افسرده) *sf.* Donuk, donmuş, soğuk ve donuk. **efsürde-dil** mağmum. *Efsürdegân.*

efşân (افشان) *sf.* Feşan, saçıcı, sepici, saçılmış. **ateş-feşân** köpürmüş, kükremiş. **zer-efşân** altın kakma, Buhara kurbunda bir nehirdir, o diyarı ihya eder.

efşâr (افشار) *is.* Sıkma, usare. **efşüre** gül ve nar ezmesi vesaire. Çimdikleme.

eftah (افطح) *sf.* Alın üstü büyük ve yassı.

eftas (افطس) *sf.* Burnu yassı ve büyük, pat burun.

eftîmûn (افتيمون) *is. Yun.* Alîkiyeden. Vakrani ottur.

efvâc (افواج) *is.* Fevcler, güruhlar, taburlar, ketâip.

efvâh (افواه) *is.* Fevhler, femler.

efvâhî (افواهي) Halk sözü, asılsız.

efzâ (افزا) *sf.* Fezâ, arttırıcı. **ferah-efzâ** müferrih. **ruh-efzâ** canlandırıcı. **efzâyiş** çoğalma, artma.

efzûn (افزون) *sf.* Kesîr, aşınma. **efzûn-ter** ekser, pîşter, artık. **füzûnî-i nehr** taşma, feyezân. **rûz-efrûz** muammer.

efzûnî (افزوني) Ziyadelik, füzûnî. *Efzûnî-i ömr ü afiyet.*

egânî (اغانى) *is.* Ağniyeler, gınalar.

egarr (اغر) *sf.* Ziyade gırre, mağrur, parlak, beyaz, garrâ.

egırrâ (اغرا) *sf.* Garirler, mağrur olanlar, gaflette gırre olanlar.

eğer (اگر) *e.* İse, oldukta, farzıla manalarında. Gerek makamında. **eğer geldi eğer gelmedi** ister gelsin ister gelmesin. **eğerçi** her ne kadar, vakıa.

Ger dilersen bulasın oddan necat
Aşk ile derd ile edin es-salât.

ehabb (احب) *sf.* Ziyade habip, sevgili, mahbup, makbul, müraccah, pesendîde, matbu.

ehâbiş (احابش) *is.* Habeşîler, arkadaşlar.

ehad (احد) *sf.* Vahit, tek, bir. Müennesi ahdâ, tek. *Ehaden aşer, hâdî aşer.* **yevm-i ehad** pazar günü, yekşenbe. **ehadühümâ** içinden biri. **âhâd** birler. Mevsufunda birisi, ferd-i vâhid, halk. *Ehad hanesi.*

ehâdîs (احاديث) *is.* Hadisler, muhdes şeyler. **ehâdîs-i nebeviyye** hadîs-i şerîfler. *Ehâdîs-i mevzû'a.*

ehadiyet (احديت) *is.* Birlik, vahdaniyet, ilah, münezzehlik, şeriksizlik.

ehaff (اخف) *sf.* Ziyade hafif. **ehaff-i miyâh** lâtif. **ehaff-i mizâc** hoppa.

ehakk (احق) *sf.* Ziyade hak ve sahih. Müstehak, hakkaniyete muvafık.

ehâsin (احاسن) *is.* Ahsenler.

ehass (اخس) *sf.* En bayağı.

ehdeb (اهدب) *is.* Hedbler ve hüdbler.

ehem (اهم) *sf.* Ziyade mühim, itina ve iltizama, ihtimama şayan.

ehemmiyet (اهم) Mühimlik.

ehil (اهل) *is.* Erbap gibi bir şeye ve bir yere mensup racül. *Ehl-i arz.* **ehlibeyt** ayal, ev bark. *Ehl-i dil. Ehl-i fenn. Ehl-i hey'et. Ehl-i hıbre. Ehl-i hikmet. Ehl-i insâf. Ehl-i kalem. Ehl-i keyf. Ehl-i mantık. Ehl-i san'at. Ehl-i seyf. Ehl-i sünnet. Ehl-i zevk.* Bir yerin sekenesi, ahali. Teehhül olunan zecve. *Ehlullah.*

ehille (اهله) *is.* Hilâller.

ehlî (اهلى) *sf.* Hayvân-ı mûnis, yabanî aksi.

ehlîlec (اهليلج) *is.* Helîle, yumurta resminde.

ehlîlecî (اهليلجي) Helîle resminde sivri, kürevî, beyzî eşkâl.

ehliyet (اهليت) *is.* Ehillik, iktidar. Liyakat, dirayet, kifayet.

ehliyetli (اهليتلو) Mahir, hazık

ehrâm (اهرام) *is.* Mısır'daki kadim heremler, heremî şekilde olan murabba şeyler.

ehremen (اهرمن) *is.* Mecuslarda hâlık-ı habâset olan asıl, hürmüz ziddı.

ehtem (اهتم) *sf.* Ön dişi kırık.

ehvâl (اهوال) *is.* Heviller. **hevl-nâk** korkunç şeyler. *Ebu'l-hevl.*

ehvâz/Ehvâz (اهواز) *is.* Hevizeler. Huzistanda biri birine karip dört şehr, hâlen bir oldu. *Sûk-ı ehvâz.*

ehven (اهون) *sf.* Ziyade kolay, sehl, âsân, ucuz, bayağı, aşağı. *bk. tehvin edilmiş.* **ehvenişer** en kusursuz.

ehviye (اهويه) *is.* Gaz gibi havalar.

eimme (ائمه) *is.* İmamlar. Her ilmin imamı, büyüğü, üstadı. Bazı memalik hükümdarları, cemaat reisi. *İmam-ı zengbâri İmâm-ı fâs, imâm-ı miskat.* **e'imme-i dîn** müctehidîn. *E'imme-i nahv. E'imme-i selâtîn. E'imme-i tefsîr.*

ejder (اژدر) *is.* Ejderha, ejdeha, merdümhâr, yılan efsanesi. Dahhâk kelimesi bu asıldan ta'rîb olunmuştur. Gubat gibi, kubat.

ekâbir (اكابر) *is.* Ekberler, kibarlar.

ekalîm (اقاليم) *is. Yun.* İklimler, ülkeler. *Ekalîm-i hârre* bir havada yerler. **ekalîm-i seb'a** yedi dilim, farzıla yer yüzü aksamı. **ergad-ı ekalîm** iklîm-i hâmis, der-sa'âdet.

ekall (اقل) *sf.* Ziyade kalîl. **ekall-i ibâd** kemter, kemîne. **lâ-ekall** en aşağı, bari, hiç olmazsa.

ekanîm (اقانيم) *is.* Uknûmlar, asıl zatlar. **ekanîm-i selâse** zevât-ı selâse, üçler, üç asıl diyenlerin mabudu.

ekarib (اقارب) *is.* Akrepler, akraba.

ekârim (اكارم) *is.* Ekremler, ziyade kerimler. *Ekâbir ü ekârim.*

ekârîm (اكاريم) *is.* Kerimlikler.

ekasî (اقاصى) *is.* Aksâlar, ziyade ba'îd yerler, ücrâ olanlar.

ekasire (اكاسره) *is.* Kisralar, mülûk-ı kadîm, İran kasabası

ekavil (اقاول) *is.* Ekavîl, Kavller, güft u gûlar, asılsız sözler, batıl rivayetler.

ekâzîb (اكاذيب) *is.* Ükzûbe, kizbler.

ekber (اكبر) *sf.* Ziyade kebir. **ekber evlât** erşed. *ç. ekâbir.* Müennesi kübra. **Allahu ekber** suphanallah.

ekdâh (اقداح) *is.* Kadehler, kadâheler. *İdâre-i ekdâh.*

ekdâr (اكدار) *is.* Kederler.

ekl (اكل) *f.m.* Yeme, taam. Me'kûlâtı yemek, tenâvül, istihlâk etmek, çürütüp paslandırmak, sürtüp aşındırmak. *Ekl ü şurb.*

ekmâm (اكمام) *is.* Kümmler, çiçek kapçıkları.

ekmel (اكمل) *sf.* Ziyade kâmil, ikmâl olmuş, tam, tamam, kusursuz. *Ekmelinden adam.*

ekmellik (اكملك) Fevka'l-had kemâl ve fazl.

eknâf (اكناف) *is.* Kenefler, etraf ve cevânib.

ekrâd (اكراد) *is.* Kürt taifeleri, Kirmaç, Gârân, Çemişkezek, Zazu, Yezîdî aksamı ve bunların aşiretleri.

ekrem (اكرم) *sf.* Ziyade kerim, mükerrem, ekârimden, büyük ve keremli. **serdâr-ı ekrem** başkumandan. *Ekârim.*

ekser (اكثر) *sf.* Ziyade, kesir vesairinden kesretli. *Ekser-i ulemâ.*

ekseri (اكثري) Ekseriya, kesiran, çok kere.

ektâf (اكتاف) *is.* Kitfler. *Zü'l-ektâf.*

ektâr (اقتار) *is.* Kuturlar, canip ve nahiyeler, bazan sehven aktar denir. Aktâr-ı hicâziyye gibi cebeli't-târ galatı cebel-i aktâr.

ekûl (اكول) *sf.* Çok ekl eden, obur, înhân, pis boğaz. *ç. ekele.*

ekvân (اكوان) *is.* Kevnler, kâinat, meknûnât, tekevvün edişler.

ekvâr (اكوار) *is.* Küreler, demirci ve kalcı ocakları.

ekyâl (اكيال) *is.* Keyller, kileler.

ekyed (اكيد) *sf.* Ziyade mü'ekked, kavi, şedit, mükerrer, muhkem, tenbîh- i evâmir.

ekzeb (اكذب) *sf.* Pek yalan, büyük kizip.

el (ال) Tarif edatıdır. **elan** bu anda, hâlen. *el-aman, el-hak, el-hâl, el-hasıl, el-kıssa, el-yevm.*

elâ (الا) el-aman, nida. İstimdat. **el-aman başı** misvaklilerden feryat.

elbâb (الباب) *is.* Lübbler, beyin ve mağzlar, özler. **zevi'l-elbâb, ulü'l-elbâb** akl-ı selîm sahipleri. *Gerçi endûh ve mihnetim çoktur.*

elbette (البته) *e.* Lâ-büd, mutlaka, behemehâl, bilâ-tereddüt. *Elbette bu hâlimden o yârin haberi var.*

elbise (البسه) *is.* Libaslar, üst baş. **elbise-i resmiyye** üniforma.

elbürz (البرز) *is.* Bâlâ, yüce, yuğ, kafkasın yüksek silsilesi. **elbürz tepesi** Gazi Bey demâvend.

eledd (الد) *sf.* Kalın boyunlu, muannit, şedîdü'l-husûme, mütemerrit.

elem (الم) *is.* Acı, ağrı, sızı, renk. Keder, gussa, gam, renciş. *Elem-i ayn, elem-i mi'de.*

elest (الست) *is.* **yevm-i elest** hilkat-i ervâh zamanı.

elezz (الذ) *sf.* Ziyade leziz. *Elezz-i ömr.*

elf (الف) *is.* Bin, hezâr. *ç. âlâf, ülûf.* **elfeyn** iki bin.

elfâz (الفاظ) *is.* Lâfızlar. **melfûzât** elfâz-ı münâsibe ve kelime-i tayyibe yollu sözler. **elfâz-ı müterâdife** bir manada, müşterek.

elfî (الفي) Binlik.

el-garaz (الغرض) *is.* Hâsıl-ı kelâm, netice şu ki.

elgâz (الغاز) *is.* Lügazlar.

el-hâc (الحاج) *is.* Hacı, hacc-ı şerîfe gitmiş unvan olur. Kudüs hacısı. *Huccâc.*

elhak (الحق) *e.* Hakkâ, vakıa, filvaki, hakikaten, doğrusu.

el-hal (الحال) *e.* Hâlen, şimdi. **el-hâleti hâzihi** bu günlerde, şu zamanda, elan, filhâl *bk. derhâl.*

elhamdülillah (الحمد لله) *e.* Hamdile Mevlâya şükür.

el-Hamrâ (الحمرا) *is.* Endülüs mülûk-ı İslâmiyesinin Kırnata kurbunda meşhur sarayı.

elhân (الحان) *is.* Lâhnler, ezgiler, avaze.

el-hased (الحسد) *n.* Arzu beyanı.

elhâsıl (الحاصل) *ed.* Hasılı, netice, nihayet, kalan.

el-hazer (الحذر) *n.* Sakın.

el-hükmülillah (الحكم لله) *e.* Emir Mevlânın.

elibbâ (البا) *is.* Lebîbler.

elif (الف) *is.* Harf-i evvel. **elifli kiraz** taragani. **göz elifi** insânü'l-ayn. *Elif-i kâmil.* **elifi elifine** mutabık. *Elifi görse direk sanır.*

elifba (الفبا) *is.* Tertîb-i hurûf, hece. **elifbâ-i kadîm** ebcet tertibi. *Elifbâ-i magribî. Elifba cüz'ü.*

elim (اليم) *sf.* Mü'ellim şey, müte'ellim eden âlâm-ı şedîde, ziyade elemli. **azâb-ı elîm** acı zahmet.

el-iyâz (العياذ) *ni.* İstiâze, Rabbim saklasın, Mevlâ beklesin duası. *el-iyâzü billâh.*

elkab (القاب) *is.* Lâkaplar, unvandan sonraki lügatler. **elkab-ı resmiyye** rütbe unvanları. *Bade'l-elkab.*

el-kıssa (القصه) *e.* Hâsıl-ı kelâm, el-hâsıl, hülâsa.

elmas (الماس) *is.* Yeni maden, Afrika'nın Asya'nın sert taşı, eski maden elmas. Roza ve pırlanta olan zî-kıymet taş, cevher, mücevherat. **camcı elması** kesme aleti. **elmastıraş** fâstalı.

elsine (السنه) *is.* Lisanlar. *Elsine-i kadîme.* Bazan elsika.

eltâf (الطاف) *is.* Lütuflar. Taltif ve ihsan.

elûf (الوف) *sf.* Ülfete ziyade meyyâl, munis, kolay me'lûf olan.

elvâh (الواح) *is.* Levhler, kitabeler, levhalar, etbâk, taş kapakları, göğüs tahtası.

elvâhât (الواحات) *is.* Çölde olan yeşillik, vâhlar.

elvan (الوان) *is.* Levnler, çeşitler, rengârenk, gûnâgûn şeyler. *Elvân-ı kâğıd. Elvân-ı ta'âm.*

elviye (الويه) *is.* Livalar, taşralık.

elyaf (الياف) *is.* Lifler, ağaçların ve köklerin telleri, bedende olan elyâf-ı hücreviye, sinir örgüleri.

elyak (اليق) *s.* Ziyade lâyık.

el-yevm (اليوم) *e.* Bu gün, hâlen, henüz.

elzem (الزم) *is.* Ziyade lâzım, ehem, lâbüd, pek lâzımlı ve mühim.

em'â (امعا) *is.* Ma'ler, bağırsaklar. **iltihâb-ı em'âi'l-arz** soğulcanlar.

emâcid (اماجد) *is.* Emcedler, mâcidler.

emâkin (اماكن) *is.* Emkine, mekânlar. **emâkin-i mübâreke** alenen.

emâlî (امالى) *is.* Arabîde kasîde-i emâlî.

emâm (امام) *is.* Ön, kuddâm.

emanet (امانت) *is.* Vedîa, mâl-ı mudârebe. *Tanrıya emanet. Emânet-i şerîfe.*

emaneten (امانة) Vedîa olarak.

emânî (امانى) *is.* Ümniyeler, ümitler.

emârât (امارات) *is.* Emareler. *Emârâtla hüküm.*

emare (اماره) *is.* Nişan, nişane, alâmet, iz.

emâret (امارت) *is.* Emîrlik, beylik payesi, hükûmet riyaset. Bir beylik yer. Türkîde seyitlik.

emâsil (اماثل) *is.* Arabîde emseller, büyükler. *Kıdvetü'l-emâsil.* Misil, mânend, emâsil ve akran.

emced (امجد) *sf.* Ziyade mecit ve şeref sahibi. *ç. emâcid, emcâd.*

emedd (امد) *sf.* Gayet medîd ıraklık, son, gayet, encam. **emedd-i baîd** münteha.

emel (امل) *is.* Şedit istek. **emel etmek** âmâle düşmek, ümit eylemek, umu ummak. **tûl-i emel** hırs-ı câh.

emeviye (امويه) *is.* Emevi, ümeyye beyti. *Beni Ümeyye hulefası. Devlet-i emeviyye.*

emhak (امهق) *sf.* Donuk, beyaz, donuk renk, ablak zıddı.

emin (امين) *is.* Havften masun, emn ü emanda adem, şâyân-ı emniyyet, me'mûn adam ve mahal. Bir emanet memuru, mü'temen, mutemet. Türkîde ınal, ınak. **sandık emini** sandık-kâr. **ümenâ-i devlet** nuzzarın alt tarafı. *Defter emini, rüsumat emini, şehremini.* **beledü'l-emîn** emin adam. **şâyân-ı emniyyet** emin yer, me'men.

emir (امر) *is.* Buyruk, fermâyiş. **emr-i âlî** ferman. *Emir-nâme, emr-i sâmî, emr-i sadâret-penâhî. Ulü'l-emr.* **yol emri** buyurultu. *Evâmir-i maliye.* Mutlaka iş, maslahat. *Umûr-ı berrî, bahriye tezgâhları, umûr-ı hâriciyye.* **nefsü'l-emirde** zatında. **emrihak** vefat. İş, husus. *Emr-i âşikâr.* **evvelemirde** nefis. *Emr-i hâzır ve emr-i gâib.*

emir (امير) *is.* Baş emr edici, amir, buyruk. Emâret mansıbında bulunan, mîr, bey. *Emîr-i Afganistan, Emîr-i Buhârâ, Emîr-i Magrib, azan, Emîr-i Mekke.* Türkîde şerif, şürefâ. *Şerif yeşili emir sarmak, emîrü'l-ümerâ. Emîr-i âhûr.* **emîr-i cüyûş** serdar. **emîrü'l-bahr** derya beyi. *Emîrü'l-hac. Emîrü'l-müminîn. Emir âşık böreği. Emîr-gûne.*

emîrî (اميري) **emîriye** beylik şey.

emkine (امكنه) *is.* Emâkin, mekânlar.

emlâh (املاح) *is.* Milhler.

emlâk (املاك) *is.* Mülkler, temellük olunan müstemlekât. Vakıf ve tapu olmayan sarf

ve mâlikâne gibi mal. Türkîde emlâk hümayun manasınadır. Arazi kalemi **emlâk kalemi**.

emnen (امنا) Emin olarak.

emniyet (امنيت) *is.* Eman, ferağ, havftan salimlik. İtimat, inan, yürek rahatı, emniyet-bahş olan şeyin temin etmesi. Eminlik yer.

emraz (امراض) *is.* Marazlar. **emrâz-ı cildiyye** uyuz nevinden illetler. **emrâz-ı sâriyye** bulaşık, salgın illetler.

emred (امرد) *is.* Tüysüz civan, sâde-rû, şâb. Türkîde oğlan derler, taze.

emsal (امثال) *is.* Meseller, misâl-i durûb, kıssa, hikmet-âmîz fıkra, emsile.

emsal (امثال) *is.* Misiller, sabıka ve nümuneler, nazîrler, emâsil. *Emsâl-i arbede.* **emsâl-i rakamî** gemilerin başında hamule sıkletini gösteren nişanlar. **bî-emsâl** bî-nazir.

emsâr (امصار) *is.* Mısırlar, bilâd.

emsile (امثله) *is.* Tasrif misilleri. *Emsile-i muttaride.* Menendler.

emtâr (امطار) *is.* Matarlar.

emtia (امتعه) *is.* Metalar, ticaret malı.

emvâc (امواج) *is.* Mevcler.

emval (اموال) *is.* Mallar, hazine varidatı. **emvâl-i gayr-i menkûle** arazi ve emlâk nevi. **emvâl-i menkûle** eşya.

emvât (اموات) *is.* Meyyitler, ölüler ve mevtler. Ölümler. Boz, hali.

emyâl (اميال) *is.* Miller, üçü bir saat, beşi bir ağaç yani fersah gelir mesafeler. Aslında mil bu mesafeler başında nişan, büyük ağaç, fersah.

emzice (امزجه) *is.* Mizaçlar.

enâ (انا) *is.* Enâelleyl.

enâcîl (اناجيل) *is.* İnciller. *Enâcîl-i erba'a.*

enam (انام) *is.* Halk, nev'-i beşer, benî-adem, adem oğlanı. *Müftiyü'l-enâm.*

en'âm (انعام) *is.* Nimetler, niam, zamm-ı sûre cüz'ü. **en'âm kesesi** hamayil.

enâmil (انامل) *is.* Enmeleler, parmak uçları, benân yerine enâmil, zîb, i'zâz. **enmele-pîrâ** ihtiram, raha, zîb gibi.

enâniyet (انانيت) *is.* Müvellededir. Benlik davası, ben deme, nahvet, özlük.

enâr (انار) Nar.

enârallah (انارالله) *n.* Tanrı merkadini münever buyursun duası.

enbân (انبان) *is.* Dağarcık, heybe. **enbân-çe, enbâne** çanta, sahara. **nây-enbân** gayda.

enbar (انبار) *is. Yun.* İmporya.

enbât (انباط) *is.* Nebatîler, benât kavmi, Benî Küsûrâ.

enbâz (انباز) *is.* Ortak, şerik. **bî-enbâz** lâ-şerîke leh, eşsiz, nazîrsiz.

enbe (انبه) *is.* Hint'in bir nefis meyvesi. *Enbe tatlısı, enbe turşusu.* Mank dahi derler.

enber (انبر) *is.* Enbûr, öksü. Cerrah kısacı, cımbızı, cinbistire.

enbiya (انبيا) *is.* Nebiler. *Enbiyâ-i benî-isrâ'îll.*

enbûb (انبوب) *is.* Ünbûb dahi gelir. **enbûbe** kamış ve kalem boğmağı, iki boğum arası. **enâbîb** yer altında sûrâhlar ve yollar, su damarları.

enbûbî (انبوبى) *sf.* Kamış ve kobur şeklinde.

enbûh (انبوه) *is.* Kalabalık şey, izdiham, yığın. Pek çok, vafir, vâfî. *Gürûh-ı enbûh.*

enbûhî (انبوهي) Kesret.

enbûş (انبوش) *is.* Enbûşe, ağacın salgın kökleri. *ç. enâbîş.*

encam (انجام) *is.* Bitirim, son, âhir-i kâr. **encâm-ı nîk-fercâm** âkıbet-i hayr. **encâm-pezîr** nihayet bulma.

encâs (انجاث) *is.* Necs, yüreğin perdesi, gılâf-ı kalb.

ences (انجس) *s.* Pek necis, murdar, pis.

encidân (انجدان) *is.* Haltît, şeytan tersi, ağaç, kâşim kökü, mahrus zamkı, isim.

encîve (انجيوه) *is.* Ferasyon, yaban pırasası, köpek sidiği.

encüm (انجم) *is.* Necmler. **encüm-i gîsûdâr** zü-zevâ'ib. **encüm-i zî-zeneb** kuyruklu. **encüm-sipâh** askeri çok.

encümen (انجمن) *is.* Cemiyet ve mahall-i ictimâ, meclis şubesi, komisyon. **encümen-i dâniş, encümen-i meşveret** müzakere cemiyeti. Türkîde **evcümend** oturmak, mecma ve mahfillerde toplu ilişmek.

encüre (انجره) *is.* Isırgan otu.

encürî (انجرى) *is.* Hararet kabarcıkları, isilik.

endâ (اندا) *is.* Nedyler, jaleler, katru'n-nedâ

endâd (انداد) *is.* Niddler, emsal. **bî-endâd** misalsiz, bî-nazîr, bî-enbâz.

endâht (انداخت) *is.* Atma, remy. *Selâm topu endahtı.* **endâhte** atılmış, kûşe-i nisyân. **endâht cetveli** topçularda gören.

endam (اندام) *is.* Ten, beden. *Sîm-endâm.* Biçim, letafet. **endam aynası** boyca .

endamlı (انداملو) **endamlı adam** boylu poslu, tenasüplü, güzel biçimli.

endamsız (اندامسز) Bed-eda, yampiri adam.

endâz (انداز) *is.* Atıcı. **tir-endâz** müste'id. **tüfek-endâz** bahriye tüfeklisi.

endaze (اندازه) *is.* Ölçü, mikyas, ufak arşın. **bâ-endâze** makul. Aslı hendese ölçüsü diye mervidir.

endazelemek (اندازه له مك) Tasımlamak.

endek (اندك) *sf.* Az, kalil, cüz'i. *Endek himmet ile.* **endek-sâle** genç, sabi.

ender (اندر) *sf.* Ziyade nadir, nedretli, nâyâb.

ender (انده) *e.* İçinde. *Muhâl ender muhâl.*

enderun (اندرون) *is.* Derûn, içeri, dahil, batın, içerisi, gönül, mahrem daire. **enderûn-ı hümâyûn** mabeyn.

enderunî (اندروني) Saray ağası.

endîş (انديش) *is.* Düşünücü, muhteriz. **âkıbet-endîş** mülâhazalı. **bed-endîş** hasm-ı garazkâr. **dûr-endîş** ihtiyatlı.

endişe (انديشه) *is.* Düşünce, merak, üzüntü. Türkîde endişe bir aldangaç oyundur, türlü heyette olur. Girift, nakş. **endîşe-nâk** tasalı.

endûd (اندود) *sf.* Mutallâ. **zer-endûd** yaldızlı, sırmalı, mezr-keş.

endûh (اندوه) *is.* Gussa, kaygı. **endûhgîn, endûh-nâk** magmûm, kasavetli.

endûhte (اندوخته) *sf.* İddihâr olunmuş, biriktirilmiş, kazanılmış, yığılmış.

enf (انف) *is.* Burun. **ragm-ı enf** nisbet. *Kesr-i enf. Enf ü hıyâtât, enf-i sakat.* **ânâf-ı enf** burun tamiri.

enfa (انفع) *sf.* Ziyade nafi, faydalı, şifalı.

enfâl (انفال) *is.* Nefeller, tu'meler, ganimetler, emvâl-i yagmâ.

enfâs (انفاس) *is.* Nefesler. *Enfâs-ı ma'dûde.*

enfes (انفس) *sf.* Ziyade nefis, tuhaf, makbulî. *Enfes et'ime.*

enfiha (انفحه) *is.* Hayvan midesinden alınan yoğurt ve peynir mayası.

enfiye (انفيه) *is.* Lügat-ı müvellede. Arabîde burun otu tabir olunur. *Ne şevk durma sakın enfiye çek, rağmen alâ enfi'l-adû.*

enfüs (انفس) *is.* Nefsler, kendi, özü.

engîz (انگيز) *sf.* Karıştırıcı, muharrik. **fitne-engîz** müfsit. **şehr-engîz** şehr-âşûb. **şevk-engîz** müşevvak.

engûr (انگور) *is.* İneb, asma üzümü. **seg-engûr** inebü'z-zi'b, it üzümü.

engübîn (انگبين) *is.* Bal. **ser-engebîn** eksişi bal şerbeti. **ter-engübîn** kudret helvası.

engüşt (انگشت) *is.* Isbi, parmak. Engüşt-i temâmîr. **engüşt-i hasret** parmak ısırma. **engüşt-nümâ** müşârun bi'l-benân.

engüşter (انگشتر) *is.* Halka.

enhâ (انحا) *is.* Nahiyeler. Nahvin cem'i. **etrâf u enhâ** nevâhî.

enhâr (انهار) *is.* Nehirler, enhür.

enîk (انيق) *sf.* Garip, lâtif.

enîn (انين) *is.* İnilti, inleme. **âh u enîn** inilti. **enîn cenin** ceza ve feza, sinleme.

enîs (انيس) *sf.* Ünsiyetli, elûf, hem-dem. Söz bilir.

enka (انقع) *sf.* Ateşi kat eder.

enkaz (انقاض) *is.* Nukzlar, bina yıkıntıları, levazım, kereste, bir kat libasın enkazı, eczası

enker (انكر) *sf.* Ziyade bed, pek çirkin ve münker. *Enkere'l-esvât.*

enkiha (انكحه) *is.* Nikâhlar.

enmâr (انمار) *is.* Nimrler.

enmele (انمله) *is.* Parmak ucu, bazan benân manasınadır. *ç. enâmil.* **enmele-zîb** ta'zîm-i vasl.

enmer (انمر) *sf.* Tekir benekli, kar yağdı, alaca.

enmûzec (انموزج) *is.*Numune, ta'ribi örnek.

ensâb (انساب) *is.* Nesepler, nispetler, logaritma hesapları, adetleri.

ensâb (انصاب) *is.* Nusblar, sanemler, heykeller, dikili taşlar.

ensâr (انصار) *is.* Nâsırlar, vakt-i sa'âdette Medineli ashâb-ı kirâm. **ensârî** onlara müntesip.

enseb (انسب) *sf.* Ziyade nispetli, münasip, muvafık hâl

ensice (انسجه) *is.* Nescler. *Ensice-i elyâf.*

entele (انتله) *is.* Cedvâr. **entele-i beyzâ** cedvâr-ı rûmî, erdel kökü. **entele-i sevdâ** hindi peygamber düğmesi.

enva (انواع) *is.* Nevler, cins, aksâm-ı mütenevvia.

envâr (انوار) *is.* Nurlar. *Envâr-ı hüdâ. Envâr-ı ulûm.*

enver (انور) *sf.* Ziyade nurlu, neyyir, envârla münevver, parlak, aydın.

enyâb (انياب) *is.* Nâblar, köpek dişleri.

enzâd (انضاد) *is.* Nazadlar, dağların ve yarların tabaka tabaka mütenevvi toprakları ve katları.

enzâm (انظام) *is.* Balığın yumurta tohum dizileri, nazmları.

enzâr (انظار) *is.* Nazarlar. **enzâr-ı halk** halka karşı, a'yün-i nâsda.

erâcîf (اراجيف) *is.* Ürcûfeler, ahbâr-ı kâzibe, güft ü gû, akvâl-i gayr-i marziyye, hezeyanlar, dedikodu.

erâcil (اراجل) *is.* Râciller.

erâk (اراك) *is.* Misvak ağacı.

erâmil (ارامل) *is.* Ermeller, ermeleler, dul hatunlar, bive.

erâyik (ارايك) *is.* Erîkeler, döşekler.

erâzil (اراذل) *is.* Erzeller, ziyade rezil olanlar, süfle, evbaş, eclâf.

erba'a (اربعه) *is.* Erbe, dört adedi, çihâr, dört nahiyeli kazaların ismidir. **erba'a aşer** on dört. *Etrâf-ı erba'a.*

erba'an (اربعا) Çarşamba.

erbainn (اربعين) **erba'ûn** kırk günlük kara kış. Kırk günlük çile. **erbain fırtınası** zemheri. **bir erbaine girmek** halvet etmek.

erbap (ارباب) *is.* Rablar, sahipler. Amillerin başı, ortağı. *Erbâb-ı dîvân.* **erbâb-ı fesâd** müfsit adam. **erbâb-ı hüner** ehl ve harif. *Erbâb-ı seyf ü kalem. Erbâb-ı tîmâr.* Türkîde müfret manasına racül ve ehli, bir işin erbabı. *Her şeyi erbabına ısmarla.*

ercûhe (ارجوحه) *is.* Erâcîh, tahterevalli.

ercûze (ارجوزه) *is.* Recez bahrinden uzun kıta. Dastanlar, esâtîr-misâl hezeyan. *Erâcîz.*

ercümend (ارجمند) *sf.* Âkıl, makbul, muhterem. **ercümendân zümresi** ak sakallar, vücûh u eşrâf.

erdâf (ارداف) *is.* Redifler, arkalar, arkada gelenler, redif.

erdeb (اردب) *is.* İkiyüz yahut bin kıyyelik vezin, bazı yerde yirmi dört sâğ itibar olunur.

erez (ارز) *is.* Farisî ers ta'rîbi. Kara ardıç. **erez-i lübnân** şecer-i süleymân vesaire.

erfa (ارفع) *sf.* Ziyade refî ve mürtefi.

ergad (ارغد) *sf.* Safalı, uygun. **ergad-ı zamân** zerî'a-i hasene.

erganun (ارغنون) *is. Yun.* Büyük çalgı dolabı, musikar. Kaval gibi miskal.

erguvan (ارغوان) *is.* Boynuz ağacı. **eguvan çiçeği** emir âşık.

erguvanî (ارغواني) Parlak leylâkî, kızıl eflâtunî, ferferi.

erham (ارحم) *is.* Ziyade rahim. **yâ erhame'r-râhimîn** rahmet edici.

erhâm (ارحام) *is.* Rahimler, karınlar, döl yatakları. **zevi'l-erhâm** valide tarafından hısımlar.

erhas (ارخص) *sf.* Ziyade rahîs.

erîb (اريب) *sf.* Erbli, zeki, akıllı.

erîke (اريكه) *is.* Taht, serir, sandalî masa. **erîke-nişîn** melik, hâkim. *Erâyik.*

erişte (ارشته) *is.* Hamurdan kesme taze şehriye, rişte.

erjeng (ارژنك) *is.* Ertenk, nigâristân, kitâb-ı mani, zenâdıka düsturu.

erk (ارك) *is.* İç kale, Türkîde narin kale. Her bir şehrin hisarı.

erkam (ارقم) *is.* Karalı, beyazlı katır yılanı.

erkam (ارقام) *is.* Rakamlar. *Erkam-ı hindiyye, erkam-ı hurûf.*

erkân (اركان) *is.* Rükünler, direkler, başlı kavait ve rüsum. **erkân-ı devlet** ümerâ ve vüzera, umde-i mülk olanlar. *Erkân minderi.* **erkânıharp** orduların mümtaz zabitleri gürühu. *Erkân-ı âdâb, erkân-ı salât, erkân-ı ülfet.*

erkaş (ارقش) *is.* Alaca yılan.

ermân (ارمان) *is.* Arzu, dilek, gönül meyli.

ermed (ارمد) *sf.* Gözleri remedli, ermâd olmuş, alîl.

ermel (ارمل) *is.* Ermele, erâmil, erâmile, dul avrat, bîve.

ermen (ارمن) *is.* Ermeni, erâmine, ermeniye, ermenistan, ermeni cemaati. **ermeni hıyarı** becen gül.

erneb (ارنب) *is.* Tavşan. *ç. erânib.*

ernebe (ارنبه) *is.* Burun ucu, erânib.

erre (اره) *is.* Büyük bıçkı. Küçücüğü testere, minşâr.

erre-hane (اره خانه) Hızar mahalli.

ers/Ers (ارس) *is.* Ta'rîbi erez. Ardıç. Bahr-i Hazara giden şehir.

erş (ارش) *is.* Zürrâ, sâid. Farisîde zekâ manasına gelir.

erşed (ارشد) *sf.* Rüşdü ziyade, sinnen büyük, ekber. *Erşed evlâd.* **erşed maşrutası** ölü vakfı.

erteng (ارتنك) *is.* Ercent, erjeng. Mani-i zındikîn nigaristanı, tesâvîr mecmuası.

ervah (ارواح) *is.* Ruhlar. **ervâh-ı tayyibe** mesut canlar. İspirto envaı.

ervâm (اروام) *is.* Rumlar. Sabıkta Roma'ya bakar tavâif.

eryâf (ارياف) *is.* Rîfler, dağ eteğinde düz ve mahsuldar yerler, vüs'atli sahil. **Afrika rîfi** bir beriye sevâhilinde cibâl-i derren eteği. Cezayir ve Tunus ve Fars sahili.

erz (ارز) *is.* Sahihi ürüz. Pirinç, pirinç cümlesi, Hindî.

erzak (ارزاق) *is.* Rızıklar, azık, azukalar. **erzak ambarı** şevne.

erzâl (ارزال) *is.* Reziller.

erzân (ارزان) *sf.* Lâyık, şayan, değerli, ucuz, münasip paha.

erzânî (ارزاني) **erzânî buyurmak** lâyık görmek, lutfetmek.

erzel (ارزل) Ziyade rezil, erâzilden.

erzen (ارزن) *is.* Darı envaı, bazı mahallerin adı. **Erzen-i Rum** Erzurum, Erzincan vesaire.

es'ab (اصعب) *sf.* Pek sa'b, güç, çetin, düşvâr. Pek suûbetli.

esâbi (اصابع) *is.* Isbûlar, ısbiler, kadın parmağı tatlısı. **esâbi'-i feteyât** mor fesleğen. **esâbi'-i fir'avn** bir nev helezonî deniz böceği, firavun tacı. **esâbi'-i gaddârî** parmak üzümü. *Esâbi'-i sıf.*

esâbî (اسابيع) *is.* Üsbûlar, esâbi.

es'ad (اسعد) *sf.* Ziyade saîd, mes'adetli, saadetli.

esâfil (اسافل) *is.* Esfeller. **esâfil-i nâs** sefiller, avam. **eâlî ve esâfil** kehîn ve mehîn, bay ve gedâ, büyük küçük, sunûf-ı halk.

esâgir (اصاغر) *is.* Esgarlar, sıgâr-ı nâs. **ekâbir ü esâgır** bay ve gedâ.

esahh (اصح) *sf.* Ziyade sahih. **esahh-ı rivâyât** doğru, sağlam, mevsûk.

esâkif (اساكف) *is.* Eskefler, dikici eskiciler.

esâkife (اساقفه) *is.* Üsküfler, piskoposlar.

esâlîb (اساليب) *is.* Üslûplar.

esami (اسامى) *is.* İsimler, esma. Defter icmalleri, künye pusulaları, esâme.

esânîd (اسانيد) *is.* İsnatlar, şevâhid.

es'âr (اسعار) *is.* Si'rler, fiy'ât-ı zehâ'ir, narh pusulası.

esaret (اسارت) *is.* Tutsaklık.

esas (اساس) *is.* Üsler, temeller. Arabîde müfret dahi olur. **esası** aslı.

esâs (اثاث) *is.* Metâ'-ı beyt, hane eşyası, döşeme, dayak.

esasen (اساسا) Aslından, temelden.

esâtîn (اساطين) *is.* Sütunlar, sütun-i üstüvâne, direk. **esâtîn-i hükemâ** erkân gibi sanâdîd.

esatir (اساطير) *is. Yun.* Üstûreler, esassız hikâyeler. *Esâtîr-i evvelîn.*

esâtize (اساتذه) *is. Far.* Üstatlar, muallimler, ustalar.

esâvir (اساور) *is.* İsvârlar, pazubendler, bilezikler.

esb (اسب) *is.* At, feres, beygir. Esb-i süvâr süvari. **esb-rân** sürücü.

esbak (اسبق) *sf.* Sabıkın sabıkı, sadr-ı esbak.

esbap (اسباب) *is.* Sebepler. *Müsebbibü'l-esbâb, esbâb-ı levâzım.*

esbât (اسباط) *is.* Sıbtlar, hafîdler. **esbât-ı benî İsrâ'îl** evlâd-ı Ya'kûb, yahudi kabileleri. **sıbt-bîn** Cenâb-ı Resûl.

esbe (اسبه) *is.* Yabu, bayağı at, hargele, devâsibe, ulak.

esdâf (اصداف) *is.* Sadefler, deniz böceklerinin kabukları. Kabuklu hayvanat sınıfı.

esdâg (اصداغ) *is.* Sudglar.

esdak (اصدق) *is.* Ziyade sadık, sahih, hulûslu, kavi dost. **esdak-ı rivâyât** mevsuk, ihticâca salih nakiller.

esdika (اصدقاء) *is.* Sadıklar. **esdika-i bendegân** muhlisler.

esed (اسد) *is.* Arslan, şîr. **esede** dişi arslan, læbve. Yavrusu **şibl**, kırıcısı **haydar.** mehabetlisi **dırgâm**, bî-emanı **gazanfer,** korkuncu **herseme,** yırtıcısı **leys,** cüsselisi **hizebr.** *ç. âsâd, üsûd.* **esedullah** Hazret-i Ali. **esed burcu, kalbü'l-esed** bir kevkebdir.

esedî (اسدى) *is.* Arslanlı eski kuruş. Şîr ü hurşîd nişanlısı.

esef (اسف) *is* Hayıflanma, müteessifin hâli. **vâ-esefâ** eyvah, hayfâ, yazık.

esenn (اسن) *sf.* Cümleden müsin, ekber.

eser (اثر) *is.* Nişane, bir fiilin neticesi, ber-güzâr, müessir himmet, te'lîf-i kâr, te'sîs-i binâ. *Darbe eseri. Eser-i tıraz. Âsâr.*

esfâ (اصفا) *sf.* Esfî, yeğ, sâf ve sâffî.

esfâr (اسفار) *is.* Seferler, cenge gidişler, yola gidişler.

esfâr (اسفار) *is.* Sifrler. Tevratın esfârı, bâbları, suhuf.

esfel (اسفل) *sf.* Ziyade sefil, alçak, aşağı, yoksul, dip. Türkîde mukaddime. Te'nisi **süflâ, süflî.** *Mısr-ı ulyâ ve süflâ.* **esfelü's-sâfilîn** gayyâ, zîrîn

esham (اسخم) *is.* Boz, kara.

eshâm (اسهام) *is.* Sehimler, irat hisseleri, hazineden verilen sehim kâğıdı, kavs. **zaviye sehimleri** eshâm-ı umûmiye, mümtaze, mübezzele. **eshâm taksiti** kupon.

eshâr (اسحار) *is.* Seherler, sâhirlerin sihirleri.

eshel (اسهل) *sf.* Suhuletli, ziyade sehl ve sehîl.

eshiyâ (اسخيا) *sf.* Sahîler.

eshiye (اسحيه) *is.* Sihâlar, kudemanın mektup bağladıkları tirşe tirizleri ve şeritleri.

esihhâ (اصحا) *is.* Sahihler, bilâ-özr, sap sağlam olanlar.

es'ile (اسئله) *is.* Sualler.

esinne (اسنه) *is.* Sinânlar.

esir (اسير) *is.* Esre giriftar, tutsak, mahbus. Muharebede alınan düşman, sebbâbe. **esîr-i firâş** yatakta hasta. Bey olunan kul, ubeyd manasına. *ç. üsârâ, üsârî.*

esir (اثير) *is.* Mütekaddimîn indinde bir havâ-i lâtîf ki eflâk üstünde olurmuş. *Fülk-i esîr.* Malûm bir seyyâl rûh-ı mâyi, lokman ruhu, esâmîde *esîrüddîn, muhtârüddîn.*

eskal (اثقال) *is.* Sikaller, yük, eşya, hamûle, veznolunan ağırlık, ecsâm. **cerr-i eskal** mekanik ilmi. Avam lisanında mekanik aleti, bocurgat.

eskal (اثقل) *sf.* Ziyade sakil, ağır, çirkin.

eskam (اسقام) *is.* Sekametler, sekamlar, illetler. *Eskam-ı demeviyye.*

esl (اثل) *is.* Kara ılgın, gezmâzû. **esl-bend** galatı asel-bend ılgın zamkı, gezângübîn.

eslâf (اسلاف) *is.* Selefler, geçmişler, sâlif olanlar.

esle (اسله) *is.* Saz ve kamış nevinden ok ve mızrak yapılan nebatlar. *Fasîle-i esliye.*

eslem (اسلم) *sf.* Ziyade salim, sağ, selâmet, emin. **tarîk-i eslem** sağlam yol.

esliha (اسلحه) *is.* Silâhlar, yat yarag. **esliha-i katı'a** âlât-ı katı'a, keskin âlât. **esliha-i nâriyye** barutla atılanlar. **esliha-i tehaffuziyye** pusat.

esma (اسما) *is.* İsimler. *Esmâ-i hüsnâ.* **esma çekmek** tespih. **esma yanmak** sabırsızlık.

esmâ (اسما) *sf.* İsmi ziyade samî.

esmâk (اسماك) *is.* Semekler. **esmâk-ı zati'l-mesâbîh** karnında kanadı olan balıklar.

esmân (اثمان) *is.* Semenler, müfret manasına istimali galattır.

esmâr (اثمار) *is.* Semerler. *bk. semâr.*

esmed (اثمد) *is.* Antimon, demir bozan, kaba tutya, erkek. Kuhl, madde.

esmer (اسمر) *sf.* Sümretli, karaya mail, esmerü'l-levn, gendüm-gûn, konur, konral, kumral. **esmer ekmek** harcî.

esna (اثنا) *is.* Farisî müvelledesi, sinyler, kat kat müddet, vakit, zaman, hengâm. **esnâ-i hazar** barışıklık. **esnâ-i sefer** cenk. Arabîde aralık. *O esnada.*

esnaf (اصناف) *is.* Sınıflar, tabakalar, sıralar. **esnâf-ı hiref** hirfet cemaatları, pirpiriler. Türkîde hirfetler manasına haref'tir. Sunûf *bk. ahali. Esnaf loncası, esnaf kethüdası.*

esnâm (اصنام) *is.* Sanemler, tapılan heykeller, nasblar, tasvir güzeller.

esnân (اسنان) *is.* Sinnler, yaşlar. **esnân-ı askeriyye** kur'a seneleri. **esnân–ı muhtelife zamanları** tufûliyet münasip geçirmek. Şeyhûhate esinne manasına sinler, dişler.

esniye (اثنيه) *is.* Senalar, metihler.

esr (اسر) *is.* Giriftarlık.

esra (اسرع) *sf.* Ziyade seri, müsri, sür'atli, ivik.

esrar (اسرار) *is.* Sırlar, hafâyâ. Türkîde habb-i hindî, deli ot.

esrem (اثرم) *is.* Ön gedik diş. Gedik dişli. Dişi dökülmüş tef'ile. Feûlün ûl olur.

estâr (استار) *is.* Sitrler, tutuk, litâm, mukanna'a

ester (استر) *is.* Katır, bağle.

esterek (استرك) *is.* Ta'rîbi astarâk. mey'a, dum zamkı.

esvabî (اثوابي) Dairelerde esvapçı.

esvâk (اسواق) *is.* Sûklar, pazarlar.

esvap (اثواب) *is.* Sevbler, siyâb, elbise.

esvât (اسواط) *sf.* Sevtler, kamçılar. Örme alet-i darb.

esvât (اصوات) *is.* Savtlar. **enkere'l-asvât** çirkin ses, hoş avaz zıddı. Sarfta harf ve edat yerine kaim olan sesler. Kamçılar. vurma, âlet-i darb.

esved (اسود) *is.* Sevâdlı, siyah, kara, sevde. **Sudan** Afrika'da karalar, Tekrûriye, zenci memleketi.

esvire (اسوره) *is.* Süvârlar, esâvir.

esyâf (اسياف) *is.* Seyfler, süyûf.

eş'al (اشعل) *is.* Kuyruğu ak at.

eş'âm (اشئام) Şeâmetli, meş'um, ziyade uğursuz.

eş'ar (اشعر) *is.* Fasih şair. Kıllı hayvan, barak, berk, kılbark.

eş'âr (اشعار) Şa'rlar, kıllar.

eş'âr (اشعار) *is.* Şiirler. Şair sözü, ebyât manzumesi.

eşbeh (اشبه) *sf.* Ziyade şebîh, müşabih. Türkîde babayiğit, kabadayı.

eşca (اشجع) *sf.* Ziyade şecî, şecâatli, şücâ ve şüc'ân,

eşcâr (اشجار) *is.* Şecerler, şüceyreler. **eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmire** meyveli ve meyvesiz ağaçlar.

eşedd (اشد) *sf.* Ziyade şedit, müştedd, eşiddâ.

eşell (اشل) *is.* Çolak, bir eli şell olmuş ve kurumuş.

eşerr (اشر) *sf.* Ziyade şerîr, şerâretli, eşirrâ. **eşrâr** şerler, şirretler, şerîrler.

eşfâk (اشفاق) *is.* Şafaklar, şefkatler. *Eşfâk-ı şâmiletü'l-âfâk.*

eşgâl (اشغال) *is.* Şugüller, meşgaleler, meşâgıl.

eşhâ (اشها) *is.* Eşhî, ziyade şehî, işah verir, imrendirici.

eşhas (اشخاص) *is.* Şahıslar, efrat. *Eşhâs-ı düyûnî.* Fenn–i tahtît, arazide âlât-ı şâhıs.

eşheb (اشهب) *sf.* Kır ve kırçıl at. **eşhebsüvâr** şehsüvar gibi fâris. *Huleb-i şehbâ.*

eşhel (اشهل) *sf.* Elâ gözlü.

eşher (اشهر) *is.* Ziyade şöhretli ve şehîr, müştehir, meşhur, maruf, ünlü.

eşhür (اشهر) *is.* Şehirler, şühûr, aylar.

eşi'a (اشعه) *is.* Şualar.

eşk (اشك) *is.* Sirişk, dümû, göz yaşı. **eşk-i hûnîn** kanlı yaş. **eşk-i şîrîn** sevinç ağlaması. **eşk-bâr** giryân.

eşkâl (اشكال) *is.* Şekiller. **eşkâl-i vech** ağız burun, şemâ'il.

eşkıya (اشقيا) *is.* Şakîler, haydut.

eşk-rîz (اشكريز) *is.* Eşk-bâr, gözyaşı dökücü, giryân.

eşna (اشنع) *sf.* Ziyade şenî.

eşraf (اشراف) *is.* Şerifler, muteberân. **eşrâf-ı belde** vücûh-ı sâdâtın gayri, şürefâ. *Nakîbü'l-eşrâf.*

eşrât (اشراط) *is.* Şartlar, alâmetler. **eşrât-ı sâ'at** kıyamet alâmetleri.

eşref (اشرف) *is.* Ziyade şerif, mükerrem. **eşref-i mahlûkat** insan. **eşref-i sâ'at** vakt-i muhtâr.

eşrefî (اشرفي) Ufak altın.

eşrem (اشرم) *is.* Burnu dibinden kesik yahut üst dudağı yırık.

eşribe (اشربه) *is.* Şuruplar, şaraplar, içki. **eşribe ve et'ime** içecek, yiyecek.

eşvâk (اشواق) *is.* Şevkler.

eşvât (اشواط) *is.* Kâbeyi yedi kere tavaf, koşu, sa'y.

eşya (اشيا) *is.* Şeyler, ahmâl ve eskal, emvâl-i menkûle, esâs-ı beyt, pırtı.

etâve (اتاوه) *is.* Garip, misafir, mihman, konuk. *Etâvî.*

etbâ (اتباع) *is.* Tâbiler, tebaa güruhu, hizmetkâr, uşak, horanta, tevâbi. *bk. tebaa.*

etemm (اتم) *is.* Gayet tam, tas tamam, gayet tamam, kusursuz

etfâl (اطفال) *is.* Tıfıllar, çocuklar. **etfâl-ı bâg-** fidanlar ve goncalar, efânîn. **terbiye-i etfâl** ta'lîm-i sıgâr.

etıbba (اطبا) *is.* Tabipler.

et'ime (اطعمه) *is.* Taamlar. *Elvân-et'ime ve nefise-envâ.*

etkiyâ (اتقيا) *is.* Takîler, mütteki, takvalı olanlar, haktan korkanlar.

etrâb (اتراب) *is.* Tirbler, akran, arkadaşlar, hem-sinler, etribe.

etraf (اطراف) *is.* Taraflar, yan, dört yan. **etrâf-ı âlâ** kollar. **etrâf-ı beden** kol kanat. etlâ. **etrâf-ı ednâ** bacaklar. **etrâf-ı şehr** enhâ, nevâhî, kenâre. **bi'l-etrâf** dolayısıyla, tafsilen.

etraflı (اطرافلو) Arkalı.

etrâk (اتراك) *is.* Türkler, Türk kavimleri. **mülûk-ı etrâk** Mısır'da birinci kölemen devleti. *bk. çerâkise.*

etribe (اتربه) *is.* Türaplar, mezar toprağı.

etvâk (اطواق) *is.* Tavklar, gerdenlik, halkalar, halta, sacur. Kubbelerin kemerleri, tâkları. *Tâk-ı kisrâ.* **tâk-ı kerrâ** Hilvan'da.

etvâr (اطوار) *is.* Tavır, hareket, evzâ, mişvâr, reftâr, eda, davranış. **etvâr-ı bâride** gayr-i mergûbe. **etvâr-ı memdûha** pesendîde tavır.

evâhir (اواخر) *is.* Ahirler, ayın son günleri, ömrün nihayeti.

evâ'il (اوائل) *is.* Evveller, iptidalar, evvel-i zamân.

evâlî (اوالى) *is.* İleride bulunanlar, evvel olanlar, iyiler, efdaller.

evâmir (اوامر) *is.* Emirler, buyruklar, buyrultular. **evâmir-i aliyye** sadaret emri.

evânî (اوانى) *is.* İnâlar, kaplar, aynalar. Zer ü sîm kap kacak.

evâsıt (اواسط) *is.* Evsatlar, vasatta olan ay günleri, her şeyin orta yeri.

evb (اوب) *is.* Vecih, taraf, eyâb u zehâb olan yer. *Savb-ı mekârim-i evb.*

evbâş (اوباش) *is.* Vebeşler, karışık adamlar, hazele, çapkın.

evcâ (اوجاع) *is.* Vecaler.

evceh (اوجه) *sf.* Ziyade müvecceh, iyi tevcih olunmuş, vahiye, güzel.

evç (اوج) *is.* Tepe, her şeyin yüksek yeri, derece-i ulyâsı. *Evc-i kevkeb.* **evc-i musîkî** makamı ve perdesi. **evc-i şöhret** derece-i nihâye-i şân. **evc-gîr** yükseğe çıkan.

evdâd (اوداد) *is.* Vedîdler, muhipler, vedûd olanlar.

evdiye (اوديه) *is.* Vadiler.

evfak (اوفق) *sf.* Ziyade muvaffaklı, muvafık, uygun.

evfer (اوفر) *sf.* Ziyade vâfir, vakurlu, vefîr-i kesîr.

evfî (اوفى) *sf.* Ziyade vâfî, artık.

evhad (اوحد) *is.* Yegâne, bir tane, vahit.

evhâl (اوحال) *is.* Vahaller, vahal-gâhlar.

evham (اوهام) *is.* Vehimler.

evi'ye (اوعيه) *is.* Viâlar, vücutta boş kap gibi olan âlât.

evkaf (اوقاق) *is.* Vakıflar, ihyası olunan mülkler. Vakıfların idare mahalli. *Evkaf-ı efrâd, evkaf-ı haremeyn, evkaf-ı hümâyûn.*

evkat (اوقات) *is.* Vakitler, muayyen zamanlar. *Evkat-ı hamse, evkat-güzâr.*

evkiye (اوقيه) *is.* Sabıkta sekiz dirhemlik vezin. Bazı mahalde kırk dirhemlik ve daha ziyade vezin. *ç. evâkî.* Türkî okka.

evlâ (اولا) *sf.* Evlî, akrep, münasip. *Evlâ bi't-tarîk.*

evlâ (اولى) *sf.* İptidaî, tahkîkat-ı evveliyye. **evveliyat** mukadimeler, geçmişler, künyeler, mukaddime, usul. *ç. evâil.*

evlâdiyet (اولادیت) Kelime-i müvellede, bünüvvet. **evlâdiyet maşrûtası** vakıf.

evlât (اولاد) *is.* Veledler, çoluk çocuk. Türkîde müfred yerine müstameldir. Benû gibi aşîr ve soy manasına evlâd-ı fâtihân.

evleviyet (اولويت) *is.* Rüçhan, meziyet.

evliya (اوليا) *is.* Veliler, büyükler, sahipler, masumun velileri. **evliyâ-i umûr** nüzzâr-ı devlet

evrak (اوراق) *is.* Varaklar, varakalar. **evrak odası** kuyûd. *Evrâk müdürü, ervâk-ı nakdiyye.*

evrâm (اورام) *is.* Veremler.

evrat (اوراد) *is.* Virdler.

evreng (اورنك) *is.* Taht. **evreng-nişîn** cihan-bânî, câlis-i mesned.

evsa (اوسع) *sf.* Ziyade vâsi.

evsaf (اوصاف) *is.* Vasıflar. **evsâf-ı hamîde** tarifât.

evsâh (اوساخ) *is.* Vesahlar.

evsân (اوثان) *is.* Vesenler, veseniyûnun taptıkları sanemler, putlar.

evsat (اوسط) *sf.* Orta, vasat olan, mutedil ve aşağı koşu manasına. *Evâsıt-ı şehr.*

evtâd (اوتاد) *is.* Vetedler, kazıklar, kemer altında ıskara. *Ebnât evtâdı.*

evtân (اوطان) *is.* Vatanlar.

evtâr (اوتار) *is.* Veterler, yay ve keman kirişleri, saz telleri, kavis. *Hendesî veterler.*

evvel (اول) *is.* İptida, mukaddem, nuhust. *Evvel-i bahâr.* Birinci manasına **sınf-ı evvel** Edat olur *evvel, bi-evvel.*

evvelâ (اولا) Kavl-i ibtidâda, bâdî-i emirde.

evvelîn (اولين) *is.* Eski zaman, mazi. *Rebiülûlâ, rütbe-i ûlâ.*

evvelîn (اولين) *is.* Evveller, geçmişler, kudemâ.

evzâ (اوضاع) *is.* Vaz'lar.

evzah (اوضح) *sf.* Pek vazıh.

evzân (اوزان) *is.* Vezinler, dirhem tartıları, şiir ölçüleri, vezne taşları.

evzâr (اوزار) *is.* Vizrler.

eyâ (ايا) *n.* Ey manasında. *Eyâ seyyide'l-beşer.*

eyâdî (ايادى) *is.* Eydî, yedler. Eyâdî nâsta mütedavil, rayiç.

eyalet (ايالت) *is.* Valilik, hükûmet, vali şuglü, bir valilik. *Vilâyât.*

eyâr (ايار) *is.* Süryanîlerin mayıs ayı.

eyâz (ايار) *is.* Hicap. Alemdir. Zebanzedi ayaz, zıddı âz.

eydî (ايدى) *is.* Eyâdî, yedler.

eylül (ايلول) *is.* Şühûr-ı rûmiyye ve süryanîden yedinci ay.

eymân (ايمان) *is.* Yeminler. *Eymân-ı galîza.* Sağ eller ve yümnâ gibi sağ taraflar.

eymen (ايمن) *sf.* Yemîn, sağ taraf. *Yed-i eymen.*

eymen (ايمن) *sf.* Ziyade yümnlü, kutlu, mutlu, sa'îd, uğurlu. *Vâdî-i eymen.*

eyne (اين) *e.* Nerede manasına. *Eyne'l-meferr.*

eyser (ايسر) *sf.* Ziyade yesîr, yüsrlü. Sol taraf ve meysere. *Eymen ve eyser.*

eytam (ايتام) *is.* Yetimler. **eytam ve erâmil** öksüz. *Eytam sandığı, mâl-ı eytâm idaresi.*

eyvah (ايواه) *n.* Vah.

eyyam (ايام) *is.* Yevmler. *Eyyâm-ı bâhûr, eyyâm-ı âşûrâ.* **eyyâm-ı ma'dudât** arafat avdeti. **eyyâm-ı mahsûsa** yortu. **eyyâm-ı ma'lûmât** zilhicce evâ'ili. **yevmen mine'l-eyyâmi** günlerden bir gün. Türkîde **yevm-i müsâ'id** muvafık rüzgâr manasına hava eyyamıdır. **yevm-der** uğurlu. **eyyam** Arabîde muhârebât-ı meşhûre.

eyyede (ايد) *n.* Müeyyet olsun duası. *Eyyedallah.*

eyzan (ايضا) *ed.* Kezâlik, yine. *Velehu eyzan.*

ez (از) *e.* **ez-ân** cümle. *Ez-her cihet, ez-in canîb, ez-kadîm, ez-kazâ, ez-ser-i nev.*

eza (اذا) *is.* Eza, eziyet, renc, cefa, cevr, sitemkârlık, işkence. Müezzi âdeti. Müezziyat ta'zîbi, renciş, üzmek.

ez'af (اضعف) *sf.* Ziyade ve en zayıf, nâtüvân, hakir. **ez'af-i ibâd** bu bende-i hakîr.

ez'âf (اضعاف) *is.* Zaaflar. **ez'âf muzâaf** kat kat.

ezâfîr (اظافير) *is.* Ezfar gibi zufrlar, tırnaklar.

ezan (اذان) *is.* İbadete davet için müezzin sadası, bâng-i namâz.

ezber (ازبر) *sf.* An zahri'l-kalb.

ezberlemek (ازبرله مك) Hıfzetmek, bellemek.

ezdâd (اضداد) *is.* Zıtlar, aksine, muhalif şeyler. *Ezdâddan kelimeler.*

ezdef (ازدف) *is.* Bir nev alıç, za'rûr.

ezel (ازل) *is.* İptidasız, daimî, müstemir, her dem. *ç. âzâl. Takdîr-i ezelî, mukadderât-i ezeliyye, ez-ezel.*

ezeliyet (ازليت) Lem-yezellik, daimlik.

ezfâr (اظفار) *is.* Zufrlar. **ezfâru't-tayyib** tırnak buhuru, iblis tırnağı.

ezhân (اذهان) *is.* Zihinler. **ezhân-ı nâs** efkâr-ı âmme. *Tahdîş-i ezhân.*

ezhâr (ازهار) *is.* Zehr ve zühreler, çiçekler. **ezher** çiçekli.

ezher (ازهر) *sf.* Berrak, parlak, zahir. *Câmi-i ezher.* Te'nisi zehrâ.

ezikka (ازقه) *is.* Sıklen istimali sokaklar.

ezille (اذله) *is.* Ezell, zelîller.

ezimme (ازمه) *is.* Zimâmlar. *Ezimme-i halk*

eziyet (اذيت) *is.* Eza etme, zahmet, işkence, üzme. **eziyet etmek** işkenceye komak.

ezkâ (اذكا) *is.* Ezkî, ziyade zeki, zeyrek, ezkiyâ takımı.

ezkâ (ازكا) *sf.* Ezki, sâf, salih. **ezkiyâ** pâklar.

ezkâr (اذكار) *is.* Zikirler, yad etmekler. *Evrâd u ezkâr-ı ibâdet.*

ezlâ (اضلاع) *is.* Zıl'ler.

ezlâl (اظلال) *is.* Zıller.

ezlâm (ازلام) *is.* Zelemler, Arabın tefeül okları.

ezmân (ازمان) *is.* Ezmine, zamanlar, ahdler. Müddetler. **ezmine-i selâse** mazi, hâl ve istikbal.

eznâb (اذناب) *is.* Zenbler, kuyruklar.

ezrak (ازرق) *sf.* Mavi renkli, zerk, nilgûn, gök renk. **kubbe-i ezrak** asuman. **ezrak-pûş** derviş-i mürâ'î.

ezrâr (ازرار) *is.* Zırrlar, filizler. **ezrâr-ı lahmiyye** çıban etrafında etlerin filizlenmesi, düğmeler, esvap ukûdu.

ezrâs (اضراس) *is.* Azı dişleri, zırslar. Dişlerin envaı: **ezrâs, enyâb ve enyâbek,** önündekiler **senâyâ, ezrâsek**, dip dişleri **tavâhîn.**

ezvâc (ازواج) *is.* Zevcler, eşler, çiftler. **ezvâc-ı tâhirât** zevceler.

ezyâf (اضياف) *is.* Zayfler.

ezyâl (اذيال) *is.* Zeyiller, ezyâl.

F

fâ (ف) Fâ-i mu'ceme. Elifbâ-i Osmanînin yirmi üçüncü harfi. Hesâb-ı cümelde seksene işarettir. *Fâ'el-fi'l.* Ef'âl-i arabiyyenin birinci harf-i aslîsi.

faal (فعال) *is.* İşleyici, elinden iş gelen, şehâmetli, serî himmetli.

fa'ale (فعله) *is.* Fâiller, amele.

fâci (فاجع) *is.* Mükedder edici, dert, gamnâk, facia, müellim, kederli, tiyatro oyunu, şebîh.

fâcir (فاجر) *sf.* Fücur sahibi, günahkâr, kötü işli, fâcire. *ç. fecere.*

fağfur (فغفور) *is.* Çin hakanı.

fağfurî (فغفوري) Şahane eski maden, beyaz çiçeklisine **hıtâî** denir.

fâgye (فاغيه) *is.* Kına çiçeği envaı.

fah (فخ) *is.* Fak, tuzak, kapan.

fahîm (فخيم) *sf.* Refi'ü'l-kadr, muteber, ulu, fehâmetli. *Düvel-i fahîme.*

fâhir (فاخر) *sf.* Şanlı, saltanatlı, nefîs, iftiharlı. *Elbise-i fâhire.*

fahiş (فاحش) *sf.* Pek açık, kabîh, hadsiz. **fahiş paha** gabn-ı fâhiş. **fahişe** kahbe. *ç. fevâhiş.*

fahl (فحل) *is.* Aygır, erkek, mert, üstün adam, kebeş gibi. *ç. fuhûl.* **fuhûl-i ulemâ** keskin okumuş. *ç. fahhâl.*

fahm (فحم) *is.* Kömür, aslı fahm madeni. *Hâmız fahmı.*

fahmiyet (فحميت) Nişadır.

fahr (فخر) *is.* Medâr-ı mefharet, övünme, böbürlenme, iftihar. *Fahr-i âlem.* **fahûr, fâhir** hâl-i müftehir.

fahrî (فخري) İftiharen, bilâ-ücret.

fahriye (فخريه) Öğünme.

fahş (فحش) *is.* Haddi aşma, ileri varma. **fahşâ** acılık, hadden mütecaviz iş, kabîh fiiller, bed-kavller.

fâhte (فاخته) *is.* Üveyik kuşu. *ç. fevâht.*

fahz (فخذ) *is.* Uyluk, but içi, aşiretin oyu, oymağı. *Efhâz.*

faik (فائق) *is.* Üstün, artık, râcih, mütefevvik, ziyade müreccah. *Fâ'ikü'l-akrân.*

fail (فاعل) *is.* Bir fiilin sânii, işleyici. **failimuhtar** ihtiyarı elinde, murahhas. **ism-i fâ'il** fiilin sahibi.

fa'iliyet (فاعليت) *is.* Tıpta amel, tesir, kârgerlik.

faiz (فائض) *is.* Artık, dolu, taşkın, feyz veren, ödün, akçenin artığı, ribh-güzeşte. **fâ'iz-i mürekkeb** ribh-i mükerrer.

fâ'iz (فائز) *is.* Fevz ve zafer bulucu, nâ'il-i merâm, murada erme.

fâka (فاقه) *is.* Yoksulluk, ihtiyaç. *Fakr u fâka.*

fakat (فقط) *e.* Ancak, yalnız, şu kadar ki, hemen, ama gibi.

fakd (فقد) *is.* Bulunmama, eksiklik, gaiplik, fıkdân.

fakih (فقيه) *is.* Anlayıp beyan edici, ilm-i fıkh mütebahhiri, müteşerri, okumuş. *ç. fukahâ.*

fâkihe (فاكهه) *is.* Yemiş, meyve, semer. *Fevâkih.*

fakir (فقير) *sf.* Yoksul, muhtaç. Ahkar, müftekır. *Efkar-i fukara.*

fakirane (فقيرانه) Mütevaziâne.

fakirhane (فقيرخانه) Kulübe.

fak'iye (فقعيه) *is.* Fak, bit otu fasîlesi.

fakm (فقم) *is.* Çene kemiği, fekkin nısfı.

fakr (فقر) *is.* Yoksulluk, muhtaçlık. **fakr-ı dem** kansızlık illeti.

fal (فال) *is.* Uğur tutma, yümn addetme, açtıkları fal, kur'a, tefe'ül. **huceste-fâl** uğurlu.

fâl (فال) *is.* Bal, falyonus balıkları nevi.

fâlic (فالج) *is.* Lakve, nısf-ı nüzûl.

fâlîz (فاليز) *is.* Sebze bostanı.

fâm (فام) *sf.* Renk, levn, çeşit, örnek. *Erzak-fâm, gül-fâm, sebz-fâm, zerd-fâm.*

fâni (فانى) *sf.* Fena bulan, baki olmayan, devamsız, zâil, geçkin. Sâl-hûrde **pirifâni** *Dünyâ-yı fânî.*

fanus (فانوس) *is.* Şişeden kandil ve fener örtüsü, yekpâre şişe, kapak.

farak (فرق) *is.* Baş tepesi. Ortası **mefrak**.

faraş (فراش) *is.* Daire hizmetkârı. Ka'be-i mu'azzama cârûb-keşi. Türkîde faraş, süprüntü toplanan kap.

faraza (فرضا) Tutalım ki.

farazî (فرضي) İtibarî.

fare (فاره) *is.* Sıçan, kesegen, mûş. **âzân-ı fâr** atmaca otu, merzencuş nevi.

fariğ (فارغ) *is.* Eli boş, işi bitmiş, elini işten çekmiş. **fârigu'l-bâl** asude, azade. **fârigu'l-hâl** müreffeh. **ferağ edici** satıcı.

fârik (فارق) *is.* Fark edici ve ettirici, fehm edici, fevkinde olucu. *Alâmet-i fârika.*

fâris (فارس) *is.* Fürs ehli, atlı, binici, şehsüvar. Zıddı mutlaka pehlivan ve bahadır. *ç. fevâris.*

fariza (فريضه) *is.* Farz olan, icrası zarurî olan emr-i hudâ. **farîza-i zimmet** boyun borcu. *ç. ferâ'iz.*

fark (فرق) *is.* Ayırt alâmeti, başkalık nişanesi, iki şeyin arasında tefâvüt, temyiz, temyiz etmek, seçmek, başka tutmak, ayrılmak, mütefâvit olmak. **bilâ-fark** ayırt olmaz.

farkadân (فرقدان) *is.* Dübbüasgarın iki parlak yıldızı, ferkadlar, kuzular.

Fars (فارس) *is.* Diyâr-ı pars. İran cenubu, Farisî zeban vilâyet.

fart (فرط) *is.* Hadden mütecaviz, mübalâğa, ifrat.

fârûk (فاروق) *sf.* Kesegen, kesip fasl edici.

fârûkî (فاروقي) Hazret-i Ömer gibi fütüvvetli. **tiryâk-ı fârûkî** cuş nevi.

farz (فرض) *is.* Esaslı şey, rükn. **a'mâl-i dînin farzları** ziyade lâzım ve vacip. **farz-ı ayn** mutlaka vecîbe-i zimmet.

farz (فرض) *is.* Tutma, takdir, kıyas etme. **farzımuhal** batıl, gayr-i mütemekkin. *Bi'l-farz, farziyât.*

Fas/fas (فاس) *is.* Fes memleketi. Magrib-i Aksâ. Fas'tan gelen serpuş.

fâs (فاس) *is.* Nacak.

fasd (فصد) *is.* Kan alma. *Fasd-i hacâmat, fasd-i vüreydî.*

fâsık (فاسق) *sf.* Kabahat mürtekibi, günahkâr, masiyet sahibi, fâcir küfrü. *ç. füseka.*

fasıl (فصل) *is.* Ayırma, arama, hall ve hasm etme, kesip biçmek, tefrik, zemm ü gaybet.

fasıl (فصل) *is.* Ayrı ayrı mebhas, bâb kısımları, tiyatro ve hayal oyunu parçaları. **asl u fasl** esas ve füru. *ç. fusûl.* **fusûl-i erba'a** senenin dört mevsimi.

fâsıl (فاصل) *is.* Ara kesip ayırıcı, fasl edici. *Hadd-i fâsıl.*

fasıla (فاصله) *is.* Ara, aralık, açık, buut, sekte. **bilâ-fâsıla** mütemadi, müselsel. **fâsıla-i kübrâ** dört müteharrikle bir sakin harften ibaret tef'ile. **fâsıla-i sugrâ** evzanda üç müteharrik ve bir sakin.

fasih (فصيح) *sf.* Fesahetli, açık, hatasız ve revan söyleyen. *ç. füsehâ.* Hatasız söz.

fâsih (فاسخ) *is.* Fesh ve ilga edici, bozucu, nâsih.

fasile (فصيله) *is.* Fırka, kısım, parça. *ç. fesâ'il* nebatat.

fasit (فاسد) *sf.* Bozuk, sahte, kalıp, müfsit, münafık, şaki. *c. fesede.*

fass (فص) *is.* Yüzüğün kaşı, bayrağın, yüreğin bölüğü. **fassa** yonca. *Fassiyye fasîlesi. ç. füsûs.*

fassâd (فصاد) *is.* Fasd edici, kancı, hacamatcı.

fassâl (فصال) *is.* Ayıpları sayıp zikr eden, fasl-mezemmet, gıybet eden.

faş (فاش) *is.* Açığa vurma, şayi olma, duyulmuş, münteşir, gayr-i haffî.

fâşrâ (فاشرا) *is.* Yaban asması, semiz kabak, fülbahar nevi.

fât (فات) *is.* Fevt olmuş, geçmiş. *Mâ-fât.*

fatımî (فاطمى) *is.* Mısır'ın râfizî hulefası, dürzî takımı.

fâtır (فاطر) *is.* Fıtrat verici, yaratıcı, Halık, nâzım. *Kudret-i fâtıra.*

fatih (فاتح) *is.* Açıcı, fetih ve teshir edici, bü'l-feth. **fâtihü'l-ebvâb** zafer-yâb edici.

fatiha (فاتحه) *is.* Dua olarak kıraat olunan sure. İptida, başlangıç, mukaddime. **fatiha demek** hutbesini okumak, karar vermek.

fatîn (فطين) *sf.* Fetânetli, müteferris, zeyrek.

fâtin (فاتن) *sf.* Fitne-kâr.

fâtir (فاتر) *sf.* Ilık, soğuyan, gevşeyen, füturlu, hamiyetsiz.

fatîr (فطير) *sf.* Hamur olmayan, mayasız ekmek, hamursuz.

fatîs (فطيس) *is.* Büyük çekiç, mıtraka, cenk baltası.

fats (فطس) *is.* Burun basıklığı. Pat burun festahtır.

fâvâniye (فاوانيه) *is. Yun.* Ayı kulağı, ağaç şakayıkı.

fayda (فائده) *is.* Yararlık, nef, assı, kazanç. **fâ'ide-mend** kâr-ger, müessir, ma'nâ-i müfîd. **çi fayda** ne çare. *ç. fevâ'id.*

fâyiha (فايحه) *is.* Ezhâr ve fevâkih kokusu. *ç. fevâyih.*

faysal (فيصل) *is.* Yargı, hüküm, fasl-ı karâr, netice, ayırmak, kesmek, netice bulmak.

fâze (فازه) *is.* Çerge, fâze, mefâze.

fazıl (فاضل) *sf.* Fazilet ehli, meziyetli, mükemmel, fâik, mütefevvik, bâri, üstün. *ç. fu- zalâ.*

fazîh (فضيح) *sf.* Fezâhetli, rüsva, rezil, kabîh, tarîh.

fazîhat (فضيحت) *is.* Rezalet, meâyip. *ç. fezâyih.*

fazilet (فضيلت) *is.* Tefevvuk, meziyet, rüçhan, kemâl, hüner ve marifet. *ç. fezâ'il.*

fazl (فضل) *is.* Artıklık, kerem, cud, rüçhan, tefâvüt, kemâl-i ilm ü dâniş, meziyet.

fazla (فضله) *is.* Artık, bakiye, ziyade, fazla bulmak, artmak, vüsh, berâz, gâit. *ç. fuzelât.*

febihâ (فبها) *e.* Pek âlâ, ne güzel.

fecere (فجره) *is.* Fâcirler, füccâr.

feci (فجيع) *sf.* Elemli, ıstıraplı, derd-nâk, fecîa, facia, musibet. Acıklı tiyatro oyunu.

fecir (فجر) *is.* Tan vakti, sepîde-dem. **fecr-i şimâlî** kutup tarafından mevâsimde olan kızıllık.

fecl (فجل) *is.* Yaban turpu. Acırga. **dühnü'l-fecl** kolza yağı.

fed (فدع) *is.* El, ayak çarpılma.

fed'ân (فدعا) Çarpılmış.

feda (فدا) *is.* Bir şeyin yoluna gitme, kurban olma. Terk ve heder etme, sırttan atma, fidye.

fedaî (فدائى) *is.* Serdengeçti, fedevî. *Fedaî tâbiyesi.*

fedakâr (فداكار) Fedevî, serdengeçti.

fedakârlık (فداكارلق) Kendi menfaatini terk.

feddân (فدان) *is.* Öküz çifti, bir çiftin sürdüğü büyük dönüm.

fehd (فهد) *is.* Pârs, küçük kaplan nevi. *ç. fühud.*

fehamet (فخامت) *is.* Ululuk, rif'at-i kadr.

fehîm (فهيم) *is.* Anlayışlı.

fehm (فهم) *is.* İdrâk, iz'an, zekâ, anlama, teyakkun, tefehhüm.

fehva (فحوا) *is.* Fehvî, meâl, medlûl.

fekahet (فقاهت) *is.* Fakihlik, ilm-i fıkıhta rüsûh.

fekıs (فقس) *is.* Var kıyas eyle ibaresi.

fekk (فك) *is.* Çene kemiği. *Fekk-i a'lâ, fekk-i esfel.*

fekk (فك) *is.* Ayırma, çözme, koparma, mühür bozma, ayrılma, infikâk.

fel (فل) *is.* Kılıç ağzının gediği.

felâh (فلاح) *is.* Fevz, zafer, rahat, refah, kurtuluş.

felâhat (فلاحت) *is.* Ekincilik, fellâhlık, hirâset. *Felâhat-ı nabtiyye.*

felâhat (فلاخت) *is.* Taş sapanı, miklâ.

felak (فلق) *is.* Sabah aydınlığı, sabah şafakı.

felâket (فلاكت) *is.* Müvellededir. Felek belâsı, afet, musibet. **felâket-dîde** felek-zede.

felâsife (فلاسفه) *is.* Filozoflar. *Mezâhib-i felâsife.*

felç (فلج) *is.* Yarımca illeti, vücudun yarısı tutulma, fâlic olma.

felek (فلك) *is.* Asuman, devran, sema, gök yüzü, her seyyarenin katı. Tâli-i devvâr, çarh-ı felek, gerdûne-i baht. **felek-zede** musâp. *Felek-i atlas, felek-i a'zam. ç. eflâk. Felekî, felekiyye, felekiyyât, ilm-i eflâk.*

felîn (فلين) *is.* Mantar ağacı. **felîn-i yunanî** mantar tıpa.

felke (فلكه) *is.* Bazı âlâtın çarh-ı devvârı, çarhın ağırşağı.

fellâh (فلاح) *is.* Çiftçi, köylü, bedevî ve çoban olmayıp ekinci olan. *ç. fellâhîn.*

felsefe (فلسفه) *is.* Filozofluk, ilm-i hikmet. *ç. felsefiyyât* ulûm-ı hikemiyye.

felte (فلته) *is.* Füc'e, ansızın.

fem (فم) *is.* Ağız, fevh, dehen. **fem-i nehr** çay ağzı. *Fem-i mi'de. ç. efvâh. Efvâh-ı nâs, efvâh-ı şâyi'a.*

fen (فن) *is.* Türlü türlü şey, aksâm-ı ulûm, şube. Sanat, marifet. **fend-i fen** tedavi. *Fenn-i harb.* **hezâr-fen** marifetli. *ç. fünun.* Ağaç dalları şah, budak. *ç. efânîn, efnân.*

fena (فنا) *is.* Adem, mahıv, uçup zâil olma, fanilik. **fena-pezîr** zâil, ma'dûm. **dârü'l-fenâ** dünya. *Fenafillah*. Türkîde kötü, bed. *Fena adam, fena ahlâk, fena rüzgâr.* **fena bakış** yanlış gibi, dargın.

fend (فند) *is.* Hud'a, desise, keyd, mekr.

fendî (فندي) Hilekâr, ayyâr.

fenek (فنك) *is.* Trablus tilkisi. Karsak ve postu.

fener (فنار) *is. Yun.* İçinde mum ve kandil yanacak kap, ışık kulesi, menâr, çırakman.

fer (فر) *is.* Parlaklık, cilâ, nur, zib, zinet, revnak. *Çeşm feri.*

fer (فرع) *is.* Dal, şube, kol. **fürû** ilim şubeleri, fünûn.

ferace (فراجه) *is.* Ferciye, yabanlık, bol cübbe. *Nisâ ferâcesi, ulema ferâcesi.*

feragat (فراغت) *is.* Fâriğ olma, el çekme, vaz geçme, boş işsiz olma.

ferağ (فراغ) *is.* Bırakma, terk etme, fâriğ olmak, kasr-ı yed, işten çekilmek. **ferâg-ı bâl** gönül rahatı. **ferâg-ı kat'î** satma ve gayr-i istiglâl.

ferah (فرح) *is.* İnşirah, gönül açılma, sevinç. **ferah-bahş** müferrih. **ferahfeza** safalı. **ferahnâk** makam-ı mûsikî. **ferahân** şâdân. *ç. efrâh.*

ferâh (فراخ) *sf.* Bol, geniş, yayvan, firâvân. **ferâh-ver** uygun.

ferâhem (فراهم) *is.* Toplu, müctemi, mazbut.

ferâhî (فراخي) Bolluk, ucuzluk.

ferâ'id (فرائد) *is.* Ferîdeler ve her türlü nevâdir.

ferâ'ine (فراعنه) *is.* Firavunlar.

ferâ'iz (فرائض) *is.* Farîzalar. **ilm-i ferâ'iz** miras ahkâmı.

ferâmûş (فراموش) *is.* Unutma, zuhûl, nisyan.

feraset (فراست) *is.* Aslı firaset. Şiddet-i idrâk ve iz'an, hâlden keyfiyeti anlama. **ilm-i ferâset** kıyafetname.

ferâsiyûn (فراسيون) *is. Yun.* Arslan kuyruğu, yabanî pırasa.

ferâsyûm (فراسيوم) *is.* Türkîde it siyeği.

ferâşe (فراشه) *is.* Ferâşiye, semârlı nebat.

ferâşet (فراشت) *is.* Çârûb-keş beratı.

ferâtik (فراتق) *is.* Pestil, köftür ve sucuk makûlesi.

ferbe (فربه) *sf.* Şişman, tüvânâ, mülehham, semiz.

ferbiyûn (فربيون) *is.* Ferfiyûn, ferfur. *Fasîle-i ferbiyyûniyye.*

fercâm (فرجام) *is.* Son, akıbet, netice, encâm, fayda. **yed-i fercâm** menhûs. **nâ-fercâm** faydasız.

ferç (فرج) *is.* Avret yeri. *Ferc-i dâhil.*

ferda (فردا) *is.* Yarın, pes. Öbür gün, ertesi.

ferde (فرده) *is.* Baş, baş vergisi, haraç.

ferdî (فردى) *is.* Tek şey, verîd. **ferdî** yüreğin, damarın...

ferdiyet (فرديت) *is.* Teklik.

ferec (فرج) *is.* Açıklık, muzafferiyet, sürûr, şiddet zıddı, kurtulma.

ferend (فرند) *is.* Taban demirinin hâresi ve levni.

feres (فرس) *is.* At, at nevi, at burcu.

ferfere (فرفره) *is.* Farfara ve farfaralık, telâş.

Fergana (فرغانه) *is.* Merc, Fergana vilâyeti, Havkant.

ferh (فرخ) *is.* Kuş yavrusu, civciv, ağaç dallarının piçi, filizi, efânîn.

ferheng (فرهنك) *is.* Edep, hüner, iz'ân, fehm.

ferhunde (فرخنده) *sf.* Mübarek, meymenetli. **ferhunde-fâl** mes'ut. **ferhunde-re'y** musîb.

fer'î (فرعي) Fer'iye, koltuk.

ferîd (فريد) *is.* Tek, tekin, bî-nazîr, yegâne. **ferîde** bî-misal, iri tane inci, per ve inci cümân. *ç. ferâ'id.*

ferih (فريح) Fahûr.

ferik (فريق) *is.* Fırka sâlârı.

ferik (فريق) *is.* Fırka, bölük, ordunun bir büyük kıtası. **ferikayn** iki fırka, iki taraf.

ferîk (فريك) is. Oğma buğday, yeşil kavrulmuş tane, ütüme.

ferka'a (فرقعه) *is.* Sinirlerin çıtırdaması, parmak çıtlatması.

fermâ (فرما) *is.* Emr edici, âmir, ilka edici, tertip ettirici. *Hayret-fermâ.*

ferman (فرمان) *is.* Emir, emir-name, buyruk, buyrultu. **divan emirnamesi** yarlığ, bü-

yük berat. **ferman-name** büyüklerin mektubu. **ferman-ber** muti. Ta'rib olunmuştur. *ç. ferâmîn.*

fermâyiş (فرمايش) *is.* Emir, sipariş. Ismarlama, resm-i mahsûs. *Fermâyiş şal.*

ferme (فرمه) *is.* Sıkıcı, gerici ilâçlar.

fermûde (فرموده) *is.* Emir, tembih, misal.

ferr (فر) *is.* Geri çekilme, firar etme. **kerr ü ferr** hücum ve avdet, çarha, cidal.

ferrâr (فرار) *is.* Cıva, uçak, ervah.

ferruh (فرخ) *sf.* Uğurlu, müteyemmin, meymûn.

fersâ (فرسا) *is.* Eskitici, aşındırıcı, üzücü. **cân-fersâ** sıkıntılı. **tâkat-fersâ** yorucu

fersah (فرسخ) *is.* Persenk, dört mil tulünde saat, ağaç, beş kilometre. **fersah fersah** bol bol.

fersude (فرسوده) *sf.* Aşınmış, yıpranmış, örselenmiş.

ferş (فرش) *is.* Döşeme, döşek, kalı, mefruş şeyler. Döşemek, yapmak, yazmak.

fert (فرد) *is.* Tek, yalnız, tekin, bir kişi, şahıs, eşi bulunmaz. **ferd-i âferîde** kimse. Yalnız mısra. **cevher-i ferd** zerre. **cüz'-i ferd** lâ-yetecezzâ. *ç. efrat.*

fertût (فرتوت) *s.* Kocamış, karımış, hermden bunamış, buruşmuş.

fertûtî (فرتوتي) Fânilik.

ferve (فروه) *is.* Kürk, makbul hayvan postu.

ferver (فرور) *is.* Mecusîlerin melâikesi. *Ferver-i dîn.*

feryat (فرياد) *is.* Çağrışma, sızlanma, istigâse, istimdat. **feryad-girîv** şîven. **feryadres** imdatçı.

feryatçı (فرياديجي) Ağlaşan.

ferz (فرز) *is.* Satranç oyununda vezir, müdebbir olan âlet, ferzîn.

ferzâne (فرزانه) *is.* Hâkim, arif, azade, yegâne.

ferzec (فرزج) *is.* Rahmin adalesi.

ferzend (فرزند) *is.* Oğul, velet.

fesahat (فصاحت) *is.* Söz açık ve hatadan âri olma. *Fesâhat-i lisân.*

fesâle (فسالة) *is.* Kızgın demir dövüldükte fırlayan kıvılcım.

fesat (فساد) *is.* Bozukluk, çürüklük, müfsidin nifakı, ihtilâl, mefsedet. **erbâb-ı fesâd** eşkiya. **fesâd-âyîn** müfsit. **fesâd-ı ahlâk** fısk, redâ'et. *Fesad-ı dem.* **fesâd-ı dimâğ** cünûn. **fesâd-ı mi'de** imtilâ. **fesâd-ı zevk** zâ'ika hasletinin hastalıkla şaşması. **kevn ü fesâd** vücuda gelme ve zail olma. *ç. fesâdât.*

fesede (فسده) *is.* Fasitler.

feseka (فسقه) *is.* Fâsıklar.

fesih (فسخ) *is.* Bozma, iptal, ilga, ikale, mefsûh kılma, fesh etmek.

fesîh (فسيح) *sf.* Füshatli, açık, geniş, küncâyişli.

feşâg (فشاغ) *is.* Sarımsak otu.

feşân (فشان) *sf.* Saçıcı. **ateş-feşân** ateş püskürücü. **hûn-feşân** kan ağlayıcı.

fetâ (فتا) *sf.* Fetî, yiğit, mert. Fütüvvetli, baba yiğit. *ç. feteyân.*

fetânet (فطانت) *is.* Fatînlik, zihin açıklığı, zeyreklik, sür'at-i fehm, feraset.

fetâvâ (فتاوا) *is.* Fetâvî, fetvalar.

fetha (فتحه) *is.* Üstün işareti, nasb. *Fetha-i fâhime, fetha-i rakîka.* Fethateyn. *ç. fetehât.*

fetih (فتح) *is.* Açma, küşâd, teshîr, istilâ, başlamak. Zabtolunan yer. *ç. fütûhât.* **fetihname** galebe akîbinde gönderilen ilân fermanları. **feth-i meyyit** teşrîh. **ebü'l-feth** fatih. *Fethî, fethiye.*

fettâh (فتاح) *is.* Kapılar açıcı, feyz verici, Bâri Teâlâ, müfettihu'l-ebvâb.

fettan (فتان) *sf.* Ziyade fâtin ve müfettin, meftûn kılıcı, şeytanetle ayartıcı, sehhâr.

fetva (فتوا) *is.* Fetvî, şer'an verilen kavi cevap, müftü hükmü. *Bâb-ı fetvâ. Fetva emini. Fetvahane. ç. fetâvâ.*

fevâhiş (فواحش) *is.* Fahiş şeyler.

fevâ'id (فوائد) *is.* Faydalar.

fevâkih (فواكه) *is.* Fâkiheler.

fevâris (فوارس) *is.* Fârisler.

fevâs (فواس) *is.* Yabanda otlanan mevâşî, haymana.

fevât (فوات) *is.* Mevt. *Fevât-ı füc'e.*

fevâyih (فوايح) *is.* Fâyihalar.

fevâzıl (فواضل) *is.* Fâzılalar, efâzıl yerine galat olur.

fevç (فوج) *is.* Bölük, tabur, cemaat. **fevcen fevc** güruh güruh, akın akın. *ç. efvâc.*

feveran (فوران) *is.* Fırlama, fışkırma, fevvâre gibi atma, taşma, kaynama. *Feverân-ı gazab.*

fevk (فوق) *is.* Üst. Fevka'l-had, pek ziyade. **fevkalâde** âdetten öte. **mâ-fevk** üst tarafı.

fevkanî (فوقاني) Üst kat.

fevr (فور) *is.* Acele. **bi'l-fevr, ale'l-fevr** alelacele.

fevren (فورا) Serian, patadak.

fevret (فورت) *is.* Ziyade sıcaklık, şedîd-i hiddet, yüzün ziyade kızarması.

fevt (فوت) *is.* Bitirme, kaçırma, ibare atlama, gaip, mefkûd olma. Aralık, ölüm, vefat. *Fevt-i fırsat.*

fevvâre (فواره) *is.* Havuz fıskiyesi, fışkırık, feveran edici. *Fevvâretân.*

fevz (فوز) *is.* Kurtulma, maksuda erme, felâh, zafer, necat, başa çıkma.

feyâfî (فيافى) *is.* Feyfalar.

feyezan (فيضان) *is.* Feyz bulma, artma, taşma, su basma. *Feyezân-ı evrâk.*

feyfâ (فيفا) *is.* Susuz ve kumluk çöl, kafâr. *ç. feyâfî.*

feyiz (فيض) *is.* Taşma, bolluk, bereket, zafer, terakki, kerem. *ç. füyûzât* mıknatisiye. **feyzalmak** adam olmak, ilerlemek, terakki.

feyyaz (فياض) *is.* Feyz ihsan edici, bolluk verici. *Feyyâz-ı mutlak.*

feza (فضا) *is.* Keskin, meydan, ova, deşt. **fezâ-i nâ-mütenâhî** bâd-ı mücerred, meydân-ı bî-gerân.

feza (فزع) *is.* Korkudan sızlanma, feryat. *Ceza' u feza.*

fezâhet (فضاحت) *is.* Rüsvalık, rezalet, açıklık, fazîhlik, fezîha. *ç. fezâyih.*

fezâ'il (فضائل) *is.* Faziletler.

fezleke (فذلكه) *is.* Mefhum, hülâsa, istintâ, kınama icmali.

fıkdan (فقدان) *is.* Eksiklik, bulunmama, mahrumiyet, hırmân.

fıkıh (فقه) *is.* Şeriatın usulü ve ahkâmı. **usûl-i fıkh** mebânî-i şer.

fıkra (فقره) *is.* Parça, cümle, kısacık hikâye, omurga kemiği, mühre, fıkar. *ç. fıka- rât.*

fındık (بندق) *is.* Fındık yani pundık, Karadenizli, Pontus mahsulü.

fındık (فندق) *is.* Pındıka. Arabistan'a iptida Venedik'ten gelen tüfek kurşunu. Arabîde fındığa zü'l-levz denir.

fıntîse (فنطيسه) *is.* Hınzırın burnu, çerçi burun.

fırfır (فرفير) *is.* Kızıl güğez, semiz otu. *Hâmız fırfır.* **dâi'l-fırfır** kızıllık illeti.

fırka (فرقه) *is.* Bölüntü, ferî. Yedi alay asker fırka. **tefrika** dağılma, fark, dâlle.

fırsat (فرصت) *is.* Aralık, zerîa, vesile. **fırsat verme** müsaade. *Fırsat ele geçmek.*

fırt (فرط) *is.* Dağ beli, baylan.

fısk (فسق) *is.* Bed amel, emirden çıkma, günah. *Fısk u fücûr. ç. füsûk.*

fıskiye (فسقيه) *is.* Fışkırık.

fıstık (فستق) *is.* Piste, şam fıstıkı. **şam fıstığı** sanevber ve kozası. **şam fıstığı ağacı** harûb.

fıstıkî (فستقي) Sarımtık yeşil.

fıtık (فتق) *is.* Sökme, şakk, ayırıp yarma, çatlatma. **fıtık illeti** kasık yarığı, kavlaç. *Fetk-ı rahm, fetk-ı mesâne.* **retk u fetk** hall ü akd.

fıtnat (فطنت) *is.* Zihin açıklığı, fetânet, ferâset-i kâmile, fatîn olma.

fıtr (فطر) *is.* Oruç bozma. **sadaka-i fıtr** fıtra. **ıyd-i fıtr** şeker bayramı.

fıtrat (فطرت) *is.* Hilkat, yaratılış.

fıtraten (فطرة) Tabiî.

fıtrî (فطري) Tabiî.

fî (فى) *e.* **fi'l-asl** aslında. **fi'l-cümle** hâsıl-ı kelâm. **filhakika** hakikaten. **fi'l-hâl** der-akab. **fî mâ ba'd** min ba'd, bir daha. **filvaki** vakıa. *bk. fih.*

fi'e (فئه) *is.* Cemaat, güruh, top, halk.

fidye (فديه) *is.* Fedalık verilen akçe, can kurtarmaakçesi. *Fidye-i necat.*

figan (فغان) *is.* Bağırıp çağırma, hayıflanma, efgan etme, girye ve nale, inleme, girîv, sineleme.

fih (فيه) *e.* İçinde manasına. **münâzaun fih** davalı. **mâ nahnü fih** mebhûs. *Mef'ûlün fih. Ve fihi nazar.* **madrûbun fih** hesapta darb amelinin.

fihâl (فحال) *is.* Fuhûl, fahller. *Fuhûl-i ulemâ.*

fihâm (فخام) *is.* Fahîmler, ulular, büyükler.

fihrist (فهرس) *is.* Fihrist, fihriste, kitabın fusûlünün ve maddelerinin cedveli.

fiil (فعل) *is.* İş, amel, kâr. **bed-fi'âl** fâcir. İşlemeye delâlet eden kelime. *Fi'l-i lâzım, ma'lûm, mâzî, mechûl, muzâri, müte'addî.* ilh.

ç. ef'âl. Amelde olan, kuvveden çıkan kâr, fiiliyat. **bilfiil** fiilen, asaleten.

fikar (فقار) *is.* Fıkralar, omurga kemikleri. **zevi'l-fikarî** bel kemikli hayvan şevki. *Amûd-ı fikarî.* **zülfikar** iki yüzlü kılıç. **fikare** mühre.

fikâr (فكار) *sf.* Yaralı. **dil-fikâr** hicranlı.

fikir (فكر) *is.* Düşünme, kuvve-i tefekkür, endişe, teemmül, murakabe, mülâhaza. *ç. efkâr.*

fikret (فكرت) *is.* Düşünmeye dalma, te'emmül-i hâcet.

fil (فيل) *is.* Büyük hortumlu koca hayvan. **âmu'l-fîl** velâdet-i Hazret-i Resûl senesi. *Âzânü'l-fîl.* **dâ'ü'l-fîl** cüzam nevi. *Satranç fil. Filbân kılıcı.*

fülân (فلان) *e.* Aslı fülân. Şu bu, maruf, mahut.

Filistin (فلسطين) *is.* Palestinler vilâyeti, Kuds-i şerîfin civar sevâhili.

filiz (فلز) *is.* Erir maden, hâm kal, olmamış maden. **filizzât** altın bakır, demir *ilh.*

filka (فلقه) *is.* Çiçeklerde tohum kabuğu, nebatatın âlet-i te'nisi, tenasülü. *Adîm-i filka, vecîdü'l-filka, isneynü'l-filka. Filkat.*

filozof/Filozof (فيلسوف/فيلسوف) *is.* Vâlid-i İskender. Hikmet erbabı, hakîm. *ç. felâsife.*

fîmâba'd (فيمابعد) *e.* Bundan sonra manasına, min ba'd gibi.

fincan (فنجان) *is.* Küçük çanak. **kahve çay, kancı fincanı** pingân. *Gözler fincan gibi.*

firak (فراق) *is.* Ayrılık, hicr, ayrılık acısı.

firak (فرق) *is.* Fırkalar. *Firak-ı dâlle.*

firar (فرار) *is.* Kaçma, kaçamak, savuşmak, kurtulmak.

firarî (فراري) Kaçkın, âbık.

firâş (فراش) *is.* Döşek, yatak. **esîr-i firâş** hasta. *Sâhib-i firâş.* **hem-firâş** zevce, tezevvüç, tevlît.

firâvân (فراوان) *sf.* Bol, çok, vâfir, kesîr.

firavniyet (فرعونيت) İnat, nahvet.

Firavun (فرعون) *is.* Kadim kıbtîlerin mülûku. **esâbi'-i Fir'avn** Firavun tacı dedikleri böcek kabuğu. *ç. ferâ'ine.*

firâz (فراز) *is.* Yokuş, yükseklik. **serefrâz** bülend-pervâz, gerden. **firâz u teşeyyüb** engebelik.

firâzî (فرازي) Nahvet

firdevs (فردوس) *is.* Bahçe, cennet. **firdevs-âşiyân** cennetmekân, rahmetlik, merhum. *ç. ferâdîs.*

firîb (فريب) *is.* Aldatma, hud'a. **dil-firîb** güzel, hilebâz. **ebleh-firîb** ahmak aldatan.

firîbende (فريبنده) *s.* Firifte, aldanmış, kapılmış.

firistâde (فرستاده) *is.* Gönderilmiş, haber-res, saveci, mürsel, elçi.

firişte (فرشته) *is.* Melek. **firişte-hû** melek-sıfat.

firkat (فرقت) *is.* Ayrılık, mehcûr olma, firak, cüdâ'î.

fîrûz (فيروز) *sf.* Muzaffer, bahtlı, meymenetli, pîrûz.

firuze (فيروزه) *is.* Piruze, kıymetli, gök taş, eski maden. Firuze türabî nevi. **fîrûze-fâm** süt mavisi.

fişek (فشنك) *is.* Fişek. **havaî fişek** roket.

fitâm (فطام) *is.* Sütten kesme, emziği kesme, fisâl.

fitil (فتيل) *is.* Fetile. Pamuk ve emsalinden bükme. **meftûl kandil** mum kandil. *Fişek, lağım , top , yara fitili.* **libas kenarı fitili** iplik tarikalı şey. **hacer-i fetîle** dağ keteni.

fitne (فتنه) *is.* Fesat, ihtilâl, şûriş, ittifaksızlık, ayartma, azdırma. *ç. fiten.* Sehhâr, güzel. **fitne-engîz** fâtin. *Fitne-cû.*

fitr (فتر) *is.* Küçük karış, sürre.

fitrâk (فتراك) *is.* Eğerin terkisi, terki kayışı.

fitre (فطره) *is.* Sadaka-i fıtr, oruç bozma sadakası.

fitret (فترت) *is.* Aralık, karışıklık, ihtilâl, sûriş, herc ü merc.

fityân (فتيان) *is.* Fetâlar, fütüvvetli civanmertler. Fetîl, meftun.

fiy (فى) *is.* Müvellededir. Kesilmiş kıymet, paha. *İs'âr fiyatı.* **fiy'-i kat'î** olacağı.

fiyat (فيئات) *is.* Fiyler, pahalar. Türkçe müfret manasına müstameldir.

fiziye (فضيه) Mürdesenk.

fizza (فضه) *is.* Gümüş, sim.

frengî (فرنكى) Alafranga. **ilel-i frengiye** emrâz-ı zühreviye.

frenk (فرنك) *is.* Tavâ'if-i efrenciyye. Şapkalı frengistan adamı. **frenc-i meşk** misk çiçeği, hubbâz miski.

fu'âd (فؤاد) *is.* Yürek, gönül. *ç. ef'ide.*

fûf (فوف) *is.* Yemişlerde etle çekirdek arasında olan gayet ince zar.

fûh (فوه) *is.* Fem, ağız, menfez, fûhe. *ç. efvâh.*

fuhûl (فحول) *is.* Fahller, fihâl.

fuhuş (فحش) *is.* Amelde, kavilde taşkınlık, zina, edepsizlik, fahşâ. *ç. fuhûş.* **fuhşiyat** şetm, şetûm-ı galîza, harekât-ı reddiye.

fuka (فقاع) *is.* Fak, boza. Kaynayan mayiden çıkan kabarcık, habâp. Üfürülme, kabarcık, akça mantar.

fukahâ (فقها) *is.* Fakihler.

fukara (فقرا) *is.* Fakirler.

ful (فول) *is.* Arap baklası. **fûl-ı mısr** handakûk.

furkan (فرقان) *is.* Fârik. Kur'an-ı Kerîm.

futa (فوته) *is.* Önlük, peştemal.

futur (فطر) *is.* Mantar envaı; sedân, fürcât, kemane, beyaz mantar. **bartagânî** sarı mantar. **cebâe** kırmızısı. **fak, fak'a kem'e** akı. **futur** büyük ak mantar. Cevz, cendüm, şerbîn. **futuru'd-dîk** gârîkûn. **katran mantarı** gard, füsvât, uskûl sarımtık.

fuzalâ (فضلا) *is.* Fâzıllar.

fuzûl (فضول) *is.* Artıklık, taşırma, fodulluk, tecavüz. Cerî, sefih, atak. **ebü'l-fuzûl** fodul.

fuzulî (فضولي) Mütecavizâne, zulmen. haksız.

fücce (فجه) *is.* Apansız ölüm.

fücceten (فجئة) Apansızın.

fücur (فجور) *is.* Fısk, günah, büyük musibet. **fücûr-ı karabet** zinâ-i fâhiş.

füjûlîde (فژوليده) *sf.* Solmuş, sölpük olmuş.

fülfül (فلفل) *is.* Biber. **dâr-ı fülfül** kuyruklu biber. *Fülfül-i ahmer, fülfül-i şâhî. Fasîle-i fülfüliyye.*

fülk (فلك) *is.* Kayık, gemi envaı. **fülke** küçüğü, hâlen **filuka**.

füls (فلس) *is. Yun.* Akçe. **füls-i ahmer** mangır. *ç. fülûs.*

fünûn (فنون) *is.* Fenler.

fürâde (فراده) *is.* Yalnızlık. **alâ fürâdin** tek tek.

fürce (فرجه) *is.* Aralık, fırsat, duvar yığını, çatlak. **fürce-yâb** mazhar.

Fürs (فرس) *is.* Îrân-ı kadîm.

fürsân (فرسان) *is.* Fârisler.

fürsî (فرسى) *is.* Fârisî-i kadîm, fürsiyât. Farisî edebiyat.

füru (فروع) *is.* Ferler, füruât.

fürû (فرو) *sf.* Alçak, aşağı. **ser-fürû** tevazu. *Fürû-mânde, fürû-mâye, fürû-nihâde.* **fürûtenî** huşu.

fürûg (فروغ) *is.* Şule, pertev, lem'ân

fürûht (فروخت) *is.* Satma, bey, fürûş.

fürûmânde (فرومانده) *sf.* Yorgun kalmış, durmuş.

fürumaye (فرومايه) *is.* Bed-asl.

fürûnihâde (فرونهاده) *is.* Aşağı varma, tenzil.

fürûsiyet (فروسيت) *is.* At ilmi, binici sanatı, cündîlik.

fürûş (فروش) *is.* Satıcı, satma. *Hod-fürûş.* **tafra-fürûş** atıp tutar.

fürûzân (فروزان) *is.* Yanar, şule-ver, efrûz, fürûz.

füsehâ (فصحا) *is.* Fasihler, ashâb-ı fesâhet.

füshat (فسحت) *is.* Genişlik, meydanlık, açıklık.

füstât (فسطاط) *is.* Kıl, çirge.

füsûl (فصول) *is.* Fasıllar. **fusûl-i erba'a** mevâsim.

füsûs (فصوص) *is.* Fasslar.

füsvât (فسوات) *is.* **füsvâtü's-sınâ** kurt mantarı, tuzlu mantar. **füsv** hiddet manasınadır.

fütûh (فتوح) *is.* Fütûhât. Fetihler, ruhanî terakkiler. **rûh-ı pür-fütûh** min gayr-i me'mûl esip gelen nimet, muzafferiyet.

fütur (فتور) *is.* Soğuma, gevşeme, düşkünlük, gevşeklik, bezme.

fütüvvet (فتوت) *is.* Cömertlik, fetâlık, kerem. **fütüvvetkâr** fütüvvetli.

fü (فو) *is.* Yaban sümbülü ve er-reyyânâ nevidir.

füvâk (فواق) *is.* Inçkırık, ihtizâr hâlinde ınçkırma illeti.

füyûzât (فيوضات) *is.* Feyizler. *Füyûzât-ı mıknatisiyye.*

füzûn (فزون) *is.* Efzûn.

füzûnî (فزوني) Uzunluk, feyezân. *Füzûnî-i enhâr, füzûnî-i ömr.*

G

gabavet (غباوت) *is.* İdrâksizlik, bönlük, münkadlik, gödenlik, gabilik.

gâbe (غابه) *is.* Sık orman, sibâ yatağı, ağaçlık, acme küçüğü.

gabgab (غبغب) *is.* Çene altı, sakak, çifte çene.

gabi (غبى) *sf.* Gabavetli, belâhetli, bön, budala. *ç. agbiyâ.*

gabin (غبن) *is.* Muamelede aldatma, ziyade kâr etme. **gabn-ı fâhiş** fesat muamele.

gabrâ (غبرا) *is.* Toprak rengi, gubâr-ı berrî, yeryüzü.

gabret (غبرت) *is.* Toz, toprak, gubâr.

gad (غد) *is.* Erte, yarın, ferda.

gadât (غدات) *is.* Sabah, kuşluk.

gaddar (غدار) *is.* Gadredici, büyük haksız, sitem edici, hain, cefakâr. Türkîde pahacı.

gadir (غدر) *is.* Ahitte durmama, hıyanet, vefasızlık, gaddarâne hareket, nâ-hak zarar îrâsı. **gadr-dîde** mağdur, mutazarrır. Türkîde zulüm manasınadır, âzer.

gadîr (غدير) *is.* Gölcük, gönen.

gadîrî (غديري) Göl nebatı. *Fasîle-i gadîriyye.*

gâf (گ) Gâf-ı Farisî. Elifbâ-i Osmânînin yirmi altıncı harfi. Hesapta bu dahi yirmiye işarettir.

gaffar (غفار) *sf.* Ziyade yarlıgayıcı, gufran, mağfiret eyleyici, ayıbı setr edici.

gafil (غافل) *is.* Gaflet edici, ihtiyatsız, bîhaber, dikkatsiz.

gafilâne (غافلانه) Körükörüne.

gafîr (غفير) *is.* Çok, kesir. **cemm-i gafîr** kalabalık. Gazîr.

gaflet (غفلت) *is.* Gafillik, bî-haberlik, dalgınlık, boş bulunmak, gırrelik, uyku basma.

gafleten (غفلة) Ale'l-gafle, apansız.

gafr (غفر) *is.* Vücudun ziyade kıllı olması.

gafur (غفور) *sf.* Mağfiret edici, yarlıgayıcı, settâr-ı uyûb, gaffar.

gâh (گاه) *zf.* Mekân, vakit. **cilve-gâh** meydan. *Hayme-gâh.* **lenger-gâh** mersâ. **nazar-gâh** görünüş. **seyrân-gâh** mesire. **şikâr–gâh** avlak. *Temâşâ-gâh.* **seher-gâh** subh. *Nâgâh, nâgehân.*

gâhî (گاهي) Gâhîce, bazan.

gâ'î (غائى) *is.* Gaye, râci. **illet-i gâ'iye** maksat, umde-i merâm.

gaibâne (غائبانه) Yüze karşı olmayarak, arkadan, gıyabî. **gaibâne muhabbet** kulak sevgisi.

gaile (غائله) *is.* Baş belâsı, dert, sıkıntı, belvâ, şugl, hümûm. *ç. gavâ'il.*

gaip (غائب) *is.* Hazır bulunmayan, mevcut olmayan, zayi, görünmez olan. *Gâ'ib ani'l-meclis. Zamîr-i gâ'ib.* **kaybetmek** zayi etmek. **kaybolmak** sırra kadem basmak, içine oynamak. Türkîde *kendini kaybetmek, lâkırdı kaybetmek. Gâ'ibe. ç. gavâ'ib.*

gâ'it (غائط) *is.* Necaset.

gâ'itî (غائطي) Fuzalata ait süfl ve çukur yer.

galâ (غلا) *is.* Pahalılık. **kıht u galâ** kıtlık pahalılığı.

galat (غلط) *is.* Sehiv, hata, yanılma, yanlış. **galatımeşhur** âdet olmuş sehiv. *ç. galatât.*

galeb (غلب) *is.* Mazi sigasıyla geçme. Galebe etme. *el-hükmü limen galeb.*

galebe (غلبه) *is.* Üstünlük, galip gelmek, bastırma, bozma, tefevvuk, kesret, izdiham. **galebe-i şehvet** gulmet.

galeyan (غليان) *is.* Kaynama, çalkanma, hurûş, tuğyan.

gâlî (غالى) *sf.* Pahalı, girânbaha, tuzlu. **gâliye** misk, kalemis, zebâd. *Gâliye-fâm.* **gâliye-gûn** güzel kara.

galiba (غالبا) Ekseriya, agleb-i ihtimâl.

galibiyet (غالبيت) *is.* Galiplik, üstünlük, galebe.

galip (غالب) *is.* Galebe edici, üste gelici, üstün, alıç, başa çıkan, muzaffer. Çok ya kavi.

galiz (غليظ) *sf.* Gılzatli, kalın, kaba, ağır, kabih. *îmân-ı galîza, ta'bîrât-ı galîza.*

gallât (غلات) *is.* Galleler.

galle (غله) *is.* Tahıl, mahsul, akaratın mahsulü, kira.

galsame (غلصمه) *is.* Gırtlak ağzı, hançere.

galtân (غلطان) *is.* Tekerlenen, yuvarlanan, bulanan.

gam (غم) *is.* Endûh, gussa. **gam-âlûd** mükedder. **gam-gîn, gam-nâk** mağmûm. **gam-hâr** gayretkeş. **gam-zâd** dâfi-i gam. *ç. gumûm.*

gâm (گام) *is.* Adım, hatve.

gâmız (غامض) *is.* Müphem, muğlak, gayr-ı vâzıh. *ç. gavâmız.*

gâmid (غامد) *is.* Mehbilde, bere.

gâmir (غامر) *sf.* Harap, viran, mamur olmayan, ıssız, gayr-i âmir. *Gışâ-i gâmir.*

gam-küsâr (غمكسار) *sf.* Tesliyet–bahş, dâfi-i keder.

gammaz (غماز) *sf.* Kammaz, kovulayıcı, gaybet edici, ağzı kara.

gamr (غمر) *is.* Suyun derinliği, derinlik, karanlık.

gamz (غمز) *is.* Gammazlık etmek, işaret etmek.

gamze (غمزه) *is.* Gamz, göz kırpma, nifak etme, kirpik süzme.

gân (گان) *is.* Cem alâmetlerinden. *Bende>* **bende-gân**, *şehzade>***şehzade-gân.**

ganâ'im (غنائم) *is.* Ganimetler.

ganc (غنج) *is.* Şîve, naz, kırıtma, işve. *Ganc u delâl.*

ganem (غنم) *is.* Koyun. **âdet-i agnâm** resm-i ta'dâd.

gani (غنى) *sf.* Zengin, mal-dâr, gınâlı, mütevvil, kendi kendine müstekfî, bol. Mevsûfunda agniyâ.

gânim (غانم) *is.* Ganimet, zengin, mugtenem. *ç. gunemâ.*

ganimet (غنيمت) *is.* Doyumluk şey, destbürd, mâl-ı yagmâ. Nimet-i gayr-i müterakkibe. *ç. ganâim.*

gâr (غار) *is.* İn, kehf, mağara. **yâr-ı gâr** mahrem-i esrâr. Defne. **gâriye** defneler fasîlesi.

gâr (گار) *sf.* -ger, -kâr gibi, amil. *Amirizgâr, hudâvend-gâr, kird-gâr, perverd-gâr,*

gara (غرا) *sf.* Tutkal, balık tutkalı, nişasta tutkalı, kola.

garabet (غرابت) *is.* Hilâf-ı âdelik, gariplik, tehallüfluk. *Garâbet-nümâ.*

garâ'î (غرائى) *sf.* Garâ nevi tutkala benzer mevâdd-ı tıbbiye.

garaip (غرائب) *is.* Garibeler. *Gara'ibât.*

garâm (غرام) *is.* Ziyade düşkünlük, hırs, velû, şa'îd, arzu.

garâmet (غرامت) *is.* Borçları üleştirme, ödeme, borcu yüklenme.

garâr (غرار) *is.* Gırâr dahi gelir. Büyük kıl çuval, harar.

garaz (غرض) *is.* Maksat, maksut. Türkîde kin, hıkd, muzmer, içinden pazarlık, suikast, gıll ü gış. **garazkâr** kîne-cû. **bi-garazâne** hayr-hâhâne. **li-garaz** sebep tahtında. *ç. agrâz*

gâret (غارت) *is.* Çapul, yağma, kapışmak, soymak

gargara (غرغره) *is.* Boğaz çalkama, boğaz ilâcı.

garibe (غريبه) *is.* Fevkalâde vakıa. *ç. garaip.*

garîk (غريق) *is.* Batmış, gark olmuş, dalmış, müstağrak, gark-âb. *Garîk-i nûr-ı rahmet.*

garîm (غريم) *is.* Borç yüklü ve borç alacaklı. *ç. guremâ.*

garip (غريب) *is.* Göze yabancı görünen, taaccübe bâdî, acib ve ucbe şey, bir mahalle yabancı, fakir, bîgâne, bî-neva. *ç. gurebâ* gurebâ hastahanesi.

gark (غرق) *is.* Batma, boğulma, içinde kalma, kaynak, gavta, müstağrak olma. *Gark-âb.*

garka (غرقه) *is.* Gark-âb, garîk, müstağrak.

garp (غرب) *is.* Gurup mahalli, batı, mağrip. **memâlik-i garbiyye** garp ocakları. **el-garb** Portekiz vilâyetlerinin garbı. **şimalî** kara yel, **garbî** cenubî lodos.

garrâ (غرا) *sf.* Agarr müennesi. Ak, parlak. *Şerî'at-ı garrâ, tugra-i garrâ.*

garrân (غران) *sf.* Azgın, kızgın. *Şîr-i jiyân ve garrân.*

garrende (غرنده) *is.* Garrân, gümürdeyip azan, sibâ.

gars (غرس) *is.* Gırs dahi olur. Dikme fidan. **gars-ı yemîn** evlât gibi yandan ayrılmaz fidan.

garz (غرز) *is.* Batırma, sokma.

gasıp (غاصب) *is.* Sâlib, yağma-ger, çapulcu, haksız, fuzuli zapteden, zorla alan, cebbar.

gasil (غسل) *is.* Yıkama.

gasp (غصب) *is.* Zorla zapt etmek, zulmen temellük, üstüne oturmak.

gassal (غسال) *is.* Ölü yıkayıcı. **gassâle** yıkanacak ilâçlı su. *Selâse-i gassâle.*

gâsûl (غاسول) *is.* Çoğan, çöğen otu.

gasyân (غثيان) *is.* Kay mukaddimesi, bulantı, tekayyi.

gaşiy (غشى) *is.* Bayılıp yuvarlanma, irindi, gaşyân, bî-hôd olma, uğunma, kendinden geçme.

gâşiye (غاشيه) *is.* Hayvan örtüsü. **eyer gâşiyesi** hâşe.

gatâ (غطا) *is.* Örtü, kap, kalın gışâ.

gatmis (غطمس) *is.* Kaşıma, göz hîrelenme.

gats (غطس) *is.* Suya daldırmak, bir şeyin içine dalmak.

gâv (گاو) *is.* Öküz, sığır, sevr, nil. **gâvsâle** kösele, sırım. **gâvmîş** camus.

gavâ'il (غوائل) *is.* Gaileler.

gavâmız (غوامض) *is.* Gâmızlar, gâmızalar.

gavâşî (غواشى) *is.* Gâşiyeler, örtüler, kalbe müstevli şüpheler, endişeler.

gavâyit (غوايت) *is.* Azgınlık yani dalâlet, iğvâ olma.

gavî (غوي) *sf.* İğvâ olmuş, muğfel, baştan çıkmış, azgın.

gâvî (غاوى) *is.* Hâ'ir, şaşmış, azmış, dâll, bozuk. *ç. gâvûn.*

gavr (غور) *is.* Dip, ka'r, kaîr, gamr.

gavs (غوث) *is.* Gıyâs, medet, arka, zahr. **gavsü'l-vâsılîn** egırrenin ser-haylleri, uçlar.

gavs (غوص) *is.* Dalma, işe girişme, dibine varmak.

gavta (غوطه) *is.* Suya dalıp çıkma. **gavta-hâr** çemrenen. Arabîde gavta çukur yer demektir.

gavvâs (غواص) *is.* Dalgıç, derine varan.

gâyât (غايات) *is.* Gayetler.

gaybubet (غيبوبت) *is.* Bulunmama, hazır olmama, fıkdan, bulunmadığı müddet. **gaybubet etme** sivişme.

gayet (غايت) *is.* Uç, bitim, son, nihayet, maksat. Pek ziyade, nihayet derece katı manasına edat. **gayette** bî-gaye, hadsiz. *Gâyetü'l-gâye. ç. gâyât.*

gayın (غ) Gayn-ı mu'ceme. Elifbâ-i Osmânînin yirmi ikinci harfi. Hesapta bine işarettir.

gaym (غيم) *is.* Bulut, sehâp.

gayret (غيرت) *is.* Kıskanç, hamiyet, şevkle sa'y, tahammül, anûd olma. **gayretkeş, gayret-mend** havadâr.

gayrı/gayri (غير) *is.* Özge, başka, maada, diğer, sair, sivâ, âhar, ayrı. Edât-ı selb ve nefy olup bunun gayri. *Gayr-i câ'iz. Gayr-i mahsûs.* **gayrımuntazam** nizamsız. *Gayr-i müsâvî.* **gayrımüsmir** faydasız. **gayr-ı müvâzî** münhanî. *Gayr-i sâkîl.* **gayr-ı zâ'il** müstekır. **gayr-ı zâlik** bundan başka. **bigayr-ı hak** haksız olarak. **ayrı gayrı** fark, külfet. Türkçede **gayru, gayrı** artık, hele. *ç. ağyar* yabancılar, rakipler.

gayur (غيور) *sf.* Gayretli, kıskanç, hamiyetli, dayanıklı, mütehammil, sâ'î.

gayurâne (غيورانه) Mukdimâne, şecî'âne.

gayya (غيا) *is.* Cehennemin ka'îri.

gayz (غيظ) *is.* Kinli gazap, hışım, kızgınlık tutma.

gaza (غزا) *is.* Gazve, düşman-ı dîne cihat, cenge gitme. *ç. gazavât.*

gazal (غزال) *is.* Ak geyik, ahu. **gazale** dişisi. Zarif, güzel.

gazanfer (غضنفر) *is.* Cüsseli arslan, bîaman.

gazap (غضب) *is.* Darılma, hışım. **gazabnâk, gazbân** öfkeli. **Allah'ın gazabı** afet. **mîr-i gazab** cellât.

gâze (غازه) *is.* Kızıllık, düzgün, gülgûne, enlik.

gazel (غزل) *is.* Maşukaya dair şiir, beş-on beyitli kıta. *Gazeliyât.*

gazevât (غزوات) *is.* Gazalar, gazveler. **gazevât-ı mücahidîn** gazi yazılı altın.

gazi (غازى) *is.* Gaza ve gazve eden, din uğruna cenk eden.

gazîr (غزير) *is.* Kesir.

gazrûf (غضروف) *is.* Kıkırdak, kemik gözü. *ç. gazârîf.*

gazup (غضوب) *sf.* Dargın, gazaplı, kızgın, kükremiş.

gebr (گبر) *is.* Mecus, gayr-i müslim, gâvur.

gebre (گبره) *is.* Kabâre. *Gebre turşusu.*

geda (گدا) *is.* Dilenci. **gedâ-çeşm** haris. **bay u gedâ** sıgâr u kibâr.

geh (گه) *bk. gâh.*

gele (گله) *is.* Sığır sürüsü, hargele, ılkı.

gelû (گلو) *is.* Boğaz, hulkum. **gelû-bend** bağ. **gelû-gîr** boğaz alıcı, kekremsi.

genc (گنج) *is.* Define, gencîne, hızâne.

gendüm (گندم) *is.* Buğday, hınta. **gendüm-gûn** buğdayımsı renk.

ger (گر) *d.* Gerçi, eğerçi, vakıa,

ger (گر) Edât-ı terkîbdir, -gâr gibi. *Âherger, dülger, dürû-ger, gâret-ger, sitem-ger, yağmager, zer-ger.*

gerd (گرد) *is.* Toz, toprak, gubâr. **gerdâlûd** muğber, kederli.

gerdan (گردان) *is.* Gerden, boyun, her yana dönücü, kırıcı. **gerden-bend** boyun bağı

gerdân (گردان) *is.* Döner, çevrilir. *Rûgerdân, ser-gerdân.*

gerdiş (گردش) *is.* Dönüp dolaşma, devran. *Gerdiş-i zamân.*

gerdûn (گردون) *is.* Gerdûne, öner şey, tekerlek, araba, devran, felek, talih. *Gerdûn-ı iktidâr.*

germ (گرم) *is.* Issı, hâr, mahrûr, hamiyetli. **germâ** sıcak yaz. **germâgerm** sıcağı sıcağına. **germ ü serd** iyi gün kötü gün. **germ-sîr** sehel, sıcak yerler.

germâbe (گرمابه) *is.* Kudret hamamı, kaynarca, kaplıca, havza.

germî (گرمی) *is.* Sahn-ı cem'iyet. Galatı germiyet.

geşt (گشت) *is.* Seyr ü sefer. **geşt ü güzâr** mürûr u ubûr.

geşte (گشته) *is.* Dönmüş. **ber-geşte** alt üst olmuş. **ser-geşte** başı dönmüş.

gevher (گوهر) *is.* Güher, cevher, cevahir. **gevher-rîz** fasih.

geysû (گیسو) *is.* Saç, muy, zülf. **geysûdâr** zü-zevâib.

gez (گز) *is.* Ak ılgın ağacı, ılgınında kudret helvası, menn. Ilgın ağacından kısa talim oku, hadeng-i nüşşâbe çentiği. **bir gez** ölçü endâze, ölçü ipi.

gezend (گزند) *is.* Asrık, ziyan, mazarrat, afet.

gezî (گزی) Arşınlık enli kumaş, hâre taklidi.

gıbb (غب) *is.* Erte gün, aşırı, sonra, akîb gün, aşırı ısıtma.

gıda (غذا) *is.* Gızâ, taam, besleyici şey, tegaddî olunacak miktar, afyon. *Bir pay bir gıda. Gıdâ-yı ağdiye, gıdâ-yı reşim.*

gılâz (غلاظ) *sf.* Kalın, kaba.

gıll (غل) *is.* Gış.

gılman (غلمان) *is.* Gulamlar. **gılmân-ı acemiyân** sabıkta yeniçeri şakirt ocağı.

gılzet (غلظت) *is.* Galîzlik.

gına (غنا) *is.* Zenginlik, kifayet duyma, gani olma, bolluk.

gınâ (غنا) *is.* Teganni, ır ırlama, avaze, lâhn. *ç. agniye.*

gıpta (غبطه) *is.* İmrenme, ağız suyu akma, başkası gibi olmasını temenni, haset etmeyerek arzu. **gıbta-fermâ** reşk-âver.

gırîv (غریو) *is.* Çığıltı, feryat ve figan, nâle, şîven, keder.

gırîz (غریز) *is.* Cibillet, tabiat. **harâret-i gırîziyye** muhtefiye.

gırîzî (غریزي) Tabiî.

gırre (غره) *is.* Gururlu, gafil.

gışâve (غشاوه) *is.* Gışâ, örtü, perde, kap, zar. *Gışâ-ı bekâret.* **gışâ-i dimâg** sehâyâ. **gışâ-i gâmir** at gözünde perde. *ç. agşiye.*

gışş (غش) *is.* Hud'a, hıyanet, garaz, keyd, gıll.

gıyap (غیاب) *is.* Gaiplik, bulunmama, hazır olmama. *Hükm-i gıyâbî.*

gıyâs (غیاث) *is.* Medet, yardım, gavs.

gıybet (غیبت) *is.* Arkadan, gıyaptan zemm etme, kınama.

gıylân (غیلان) *is.* Gûller. **ümm-i gıylân** mugaylân.

gil (گل) *is.* Balçık, özlü çömlekçi çamuru, ta'rîb olunmuştur. *Gil-i ermenî.* **pâ-der-gil** saplanmış, üftade.

gile (گله) *sf.* Teşekkî, kinaye. **gile-mend** şâkî.

gilk (گلك) *is.* Kalem.

gîr (گیر) *is.* Tutucu, tutma. **gîr-i vedâd** cenk. *Cihangir.*

girân (گران) *sf.* Ağır, bed. **giranbaha** zîkıymet. **girân-cân** sakil. **girân-mâye** maldâr.

gird (گرد) *is.* Çepçevre. **girdâgird** fırdolayı, kenara girme.

girdap (گرداب) *is.* Su çevrintisi, girîve, aylanma.

gird-bâd (گرداباد) *is.* Rüzgâr çevrintisi, kasırga.

girîbân (گریبان) *is.* Yaka. *Çâk-i girîbân* **girîbân-çâk** müte'ellim, me'yus.

girift (گرفت) *is.* Alıp tutma, ahz ve tevkif, tutulmuş, dolaşmış arap saçı. **girift yazı** kasr olmuş şey. *Girift nay.*

giriftar (گرفتار) *s.* Tutulmuş, duçar, düşmüş, müptelâ, esir. **giriftar etmek** uğratmak.

girifte (گرفته) *is.* Tutulmuş, tutsak, tutkun, dolaşık.

girih (گره) *is.* Bağ döküm eylemek, ukde, buruşuk, çin, yiv.

girîve (گریوه) *is.* Çıkmaz yol, dolaşık geçit, âkûl, avâ'ik, mevâni.

giryân (گریان) *sf.* Girye eden, ağlaşan, bâkî.

girye (گریه) *is.* Ağlama, enîn, feryat, figan, bükâ.

gîş (گیش) *is.* Samur.

giyah (گیاه) *is.* Ot, alef.

gonca (غنچه) *is.* Çiçek tomurcuğu. Kem, ekmâm, zer, ezrâr. **gonca-dehân** küçük ağız. **gonca gül** açılmamış gül.

O beni perverde eden nev-nihâl
Sevgili goncan oluyor pây-mâl

gû (گو) *is.* Gûy, söyleyici. **gûyâ** söylenme. *Bezle-gû, güft ü gû, hak-gû.* **yâve-gû** saçmacı.

gubâr (غبار) *is.* Toz, toprak, gıbre, küdûret, gerd. **gubâr-ı şeyb** bazı otların yapraklarının tabiî tozu. **gubâr-ı üzn** bir nev kulak illeti.

gudde (غده) *is.* Beyz, gadîdin küçüğü. *Gudde-i nekfiyye, gudiyyü'n-nesc. Guded.*

gudüvv (غدو) *is.* Gudât, subh. **bi'l-gudüvvi ve'l-âsâl** sabah akşam.

gufran (غفران) *is.* Mağfiret, setr-i zünûb.

gûl (غول) *is.* Cin. **gulyabani** kara koncolos, gaylân. **ümm-i gîlân** mugaylân.

gulâm (غلام) *is.* Genç oğlan, köle, at oğlanı. **kulampara** muglim. *ç. gılmân.*

gulfe (غلفه) *is.* Gulâfe, sünnet derisi.

gull (غل) *is.* Gûl, boyun zenciri, lâle. *ç. aglâl.*

gullât (غلات) *is.* Usât, bagiler. *Gullât-ı revâfız.*

gulmet (غلمت) *is.* Fart-ı şehvet.

gulüvv (غلو) *is.* Halk hücumu, üşüntü, ayaklanma, taşkın söz.

gumûm (غموم) *is.* Gamlar.

gûn (گون) *sf.* Renk, levn, fâm. **diger-gûn** mütegayyir, bozuk. *Gendüm-gûn. Gül-gûn. Nîlgûn.*

gûne (گونه) *is.* Türlü, renk renk. **gûnâgûn** türlü türlü, envâ'-ı muhtelife, çeşit.

gunne (غنه) *is.* Genizden söyleme, hımhımlama.

gunûde (غنوده) *is.* Uyumuş, hâbîde, yatmış. **gunûde-i hâk** medfun.

gûr (گور) *is.* Kabir. **gûristân** mezarlık.

gûr (گور) *is.* Hımâr-ı vahşi, çikitay.

gurâb (غراب) *is.* Karga, zâğ. **gurâbu'l-beyn** menhûs karga, saksağan. **gurâb-ı esved** kuzgun, kelâğ. **gurâbî-i terkûh** köprücüğün ribâtı.

gurâbiye (غرابیه) Karga lokumu.

gurbet (غربت) *is.* Yabancı yer, gariplik, taşra, igtirâb, vatandan dûr olma.

gûre (غوره) *is.* Koruk, çiğ üzüm.

gurebâ (غربا) *is.* Garipler. **gurebâ hastahanesi** tavhâne-i fukarâ. Sabıkta gurebâ-i askerî.

guremâ (غرما) *is.* Garîmler. *Taksîm-i guremâ.*

gurer (غرر) *is.* Gırreler.

gurfe (غرفه) *is.* İç oda, halvet göz, köşk, şirvan. *ç. guref.*

gurre (غره) *is.* Parlama, ışılama, ay iptidası. *ç. gurer.*

gurup (غروب) *is.* Garba vasıl olma, batma, nüzul, güneşin batma vakti. *Gurûbî saat.*

gurur (غرور) *is.* Faniye güvenme, tefâhur, gaflet, kurulma, kuruntu, gırranın hâli.

gurve (غروه) *is.* Burun ucundaki kıkırdak, ernebe-i enf.

gusn (غصن) *is.* Ağaç dalı, şah. **gasîn** dalcağız. *ç. agsân, gusûn.* Efânîn manasına dahi gelir.

gussa (غصه) *is.* Endûh, endişe, tasa. **gussa-nâk** tasalı.

gusül (غسل) *is.* Tahâret-i kübrâ, vücudu yıkama. **gusülhane** yıkanacak yer.

gûş (گوش) *is.* Kulak, üzün, kulak verme. **gûş-mâl** kulak çekme, tekdir. **gûş-zed** mesmû. **gûş-ı hûş** dikkat.

gûşiş (گوشش) *is.* Aslı kûşiş. İkdam, sa'y, çalışma.

gûşt (گوشت) *is.* Et, lahm, ta'yinât-ı lahmiyye.

gûşvâre (گوشواره) *is.* Küpe.

gûy (گوی) *is.* Top, yuvarlak, tane, küre. **gülle-gûy** müsabakat.

gûyâ (گویا) *is.* Gûy, gû, söyleyici, söylemiş. **tıfl-ı gûyâ** dillenmiş çocuk. **tûtî-i gûyâ** şakrak. **gûyende** mütekellim, kail. **gûyâ ki** sanki, diyesin ki, faraza, sözde.

guyûb (غیوب) *is.* Gayblar.

guzât (غزات) *is.* Gaziler.

gûze (غوزه) *is.* Koza, pamuk, ipek kozası, su kabarcığı, kozalak, kozak.

gücle (گوجله) *is.* Karga büken, cevzaki.

güdâz (گداز) *is.* Eritici, izale edici. *Tahammül-güdâz.* **sûz u güdâz** yanıp yakılma.

güderi (گدری) *is.* Güdre, geyik derisinden libaslık yumuşak meşin.

güft (گفت) *is.* Güfte, kelâm. **güft ü gû** dedikodu. **güft ü şenîd** mücâvebe. Beste ebyatı.

güftâr (گفتار) *is.* Söz, bahis, şiir.

güher (گهر) *is.* Gevher. *Güher-bâr, güherrîz.*

güherçile (گهرچله) *is.* Bârû ki onunla barut yaparlar, milh-i bârûd.

gül (گل) *is.* Gül çiçeği, gül ağacı. **yabani gül ağacı** nesteren. **gül-i sad-berg** çok katmer. **gül-i sûrî** kırmızı gül. *Gül-i zîbâ.* **gülâb** gül suyu, cülâb. **gülâbdân** onun kakması. *Gül-be-şeker, gülbün, gül-deste, gül-fem, gül-gonca, gül-gûn. gülistan, gül-rû, gül-ruh, gülzâr,* **gül yağı** ıtır.

gülbank (گلبانك) *is.* Ezan, alkış, tehlîl.

gülbe (گلبه) *is.* Kulübe. **gülbe-i ahzân** fakirin evi.

gülbeşeker (گلبشكر) *is.* Gül yaprağından tatlı reçel.

gülbün (گلبن) *is.* Gül fidanı.

gülgun (گلگون) *sf.* Gül renkli, gâze.

güllaç (گلاج) *is.* Nişasta yufkası.

gülnâr (گلنار) *is.* Çiçek narı ağacı, nar çiçeği, renk.

gülrû (گلرو) *is.* Gülizâr gibi al yanak.

gülzâr (گلزار) *is.* Gülistan, gülşen, gülgeşt, gül bahçesi.

güm (گم) *sf.* Zayi, gaip, mefkûd. **gümrah** yolu şaşmış, taşmış. *Gümrah saç, gümrah su.* **güm-gerde** batmış. **güm-geşte** zayi, kayıp. **güm-nâm** münsî.

güman (گمان) *is.* Sanı, zan, şüphe, vesvese, zu'm, suizan.

gümrahî (گمراهی) *is.* Dalâl.

günah (گناه) *is.* Güneh, ism, cürüm. **bî-günah** masum. **günahkâr** kabahatli.

gürbe (گربه) *is.* Kedi, kıtta. Büyük nevi **hirre.** Yabanisi **sinnevr.**

gürbüz (گربز) *is.* Cerbezeli, çepeli genç adam.

gürgüs (گرگس) *is.* Büyük akbaba, gerges.

gürisne (گرسنه) *is.* Aç, câyi.

gürîz (گریز) *is.* Kaçma, firar, herb, kaçacak yer, meferr. **gürîzân** kaçıcı. **gürîz-gâh** melce, kaçamak kapısı. Şiirde **merdüm-gürîz** adamcıl.

gürk (گرك) *is.* Kurt. **gürk-zade** kurt oğlu. **gürk-i bârân-dîde** tecrübeli eski kurt.

güruh (گروه) *is.* Bölük, takım, taife, hayvanat güruhu, kemikli boğmaklı nâ'ime, şu'âiyye.

gürz (گرز) *is.* Topuz, bozdoğan, soğancık.

güvâh (گواه) *is.* Tanık, şahit.

güvâhî (گواهي) Şehadet.

güvâr (گوار) *is.* Aslı gevâr. Tu'm, meze, hâzım. *Hoş-güvâr.* **güvârâ** hoş tu'm, şifabahş.

güzaf (گذاف) *is.* Boş lâkırdı. *Lâf u güzâf.*

güzâr (گذار) *is.* Geçici, geçirici, mürûr-ı evkat. *Harâc-güzâr, iş-güzâr, maslahat-güzâr.* **geşt ü güzâr** mürûr u ubûr. **ber-güzâr, güzâriş** geçme, geçirme, vakıa, geçit.

güzer (گذر) *is.* Güzerân, geçmek, geçmiş. Cari, geçinme. **güzerân eden** ehl-i ramazân. **güzer-gâh** memerr, ma'ber.

güzeşt (گذشت) *sf.* Güzeşte, geçmiş. **sergüzeşt** başa gelen, macera. *ç. güzeş- tegân* eslâf.

güzeşte (گذشته) *is.* İşlemiş faiz.

güzide (گزیده) *is.* Seçme, müntehap, mümtaz, ögürtlenmiş. **ber-güzîde** sencîde.

güzîn (گزین) *is.* Seçme, ber-güzîde, makbul, muteber, seçen. *Çihâr yâr-ı güzîn.* **kûşe-güzîn** münzevî.

H

ha (ه) Ha-i hevvez. Elifbâ-i Osmânînin otuz birinci harfi. Hesapta beşe, Arabîde te'nîse işarettir. *Hâ-yı resmî.* Türkîde fetha alâmeti.

hâ (ح) Elifbâ-i Osmânînin sekizinci harfi. *Hâ-i mühmele.* Hesapta sekize işarettir. *Hâ-i hutfî* tabir olunur.

hâ (خاء) Hâ-i sehaz, hâ-i mu'ceme. Elifbâ-i Osmânînin dokuzuncu harfi. Hesapta altı yüz sayılır.

hâ (خا) *is.* Hây, çiğneyici. **şeker-hâ** hoşgû.

hab (خب) *is.* Sükût, sakit, tutkun. **el-hab** çocukların tabiri.

hab (خواب) *is.* Uyku, nevm, gaflet. **hâb-âlûd** dalgın. **hâb-gâh** yatak. **hâb-ı hargûş** yalandan uyku, hile. **hâb-ı nûşîn** tatlı uyku. **câme-hâb** gecelik. **hâbîde** uyumuş, dalmış.

habâb (حباب) *is.* Su yüzünde kabarcık. Hubâb da gelir.

habâ'is (خبائث) *is.* Habîseler, kötü şeyler. **ümmü'l-habâ'is** şarap.

habaset (خباثت) *is.* Kötülük, murdarlık.

habâyâ (خبایا) *is.* Habîbeler, esrar, hafâyâ, mektûm şeyler, defâyin.

habbâz (خباز) *is.* Ekmekçi. *ç. habbâzân* ekmekçi esnafı.

habbâzî (خبازي) Ebegömeci.

habbe (حبه) *is.* Ufak yuvarlak çekirdek, tane, vezin çekirdeği. **habbeyi kubbe** i'zâm. **habbe inci** iri, semân. **habbetü'l-hazrâ** meneviş yani habbü'l-butm. **habbetü's-sevdâ** Girit rub'iyesi. Cüzi bir pare **bir habbe. hubeybe** ufacık hap.

habbezâ (حبذا) *is.* Tahsin, ne güzel!

haber (خبر) *is.* Peyâm, peygâm, rivayet, hadîs-i şerîf, vukuf, behre, ibarede mübtedânın haberi. **haberdar** âgâh. **habîr** malumatlı, vakıf. **haber-res** müjdeci. *Haber-i tevâtür, haber-i vâhid.* **ilm ü haber** kabz senedi. *ç. ahbâr.*

Habeş (حبش) *is.* Ehâbiş vilâyeti. **habeşe** habeş taifesinden.

habeşî (حبشي) Ziyade esmer, ağber.

habip (حبيب) *is.* Mahbup, sevgili, dost. *c. ehibbâ, ahbap.*

habîr (خبير) *sf.* Haberdar, vâkıf, malumatlı.

habis (خبيث) *sf.* Kötü, murdar, mekruh. *Mâl-ı habîs. Habise. ç. habâ'is.*

hâbis (حابس) *is.* Tutucu, kabız, hapsedici.

habl (حبل) *is.* Gebelik, gebelik zamanı.

habl (حبل) *is.* İp, urgan, halat, bağ, resen, rîsmân. **yelken habli** berrâ, ablı. **hablü'l-mesâkîn** öksüz urganı. **hablü'l-verîd** şah damar. *ç. hibâl.*

habn (حبن) *is.* Karında cerahat birikmesi.

habn (خبن) *is.* Kesme, kısaltma. Evzânda *fâilâtün*'ü *fâilün* yapmak.

habrî (حبری) *is.* Mürekkep cinsi mevâd.

habt (حبط) *f.l.* İptal, bozma, düşürmek, mahbût etmek, iskat.

habt (خبط) *is.* Yanıltma, şaşırtma. **habt etmek** yanıltmak, vurma.

hac (حج) *is.* Ziyâret-i ka'be, tavâf-ı beyt. **emîr-i hac** kafile-i hüccâcın memuru. *Hacc-ı ekber, hacc-ı umre.*

hâc (حاج) *is.* el-hâc, hacı, hacca giden, farîza-i haccı ifa etmiş. *ç. hüccâc.*

hacâlet (خجالت) *is.* Arabîsi haclet. Utanma, kabahat, şermendelik, bozulma, hacil.

hacamat (حجامت) *is.* Aslı hıcamat. Fasd ve boynuz çekme.

hâcât (حاجات) *is.* Hacetler. **kazıyyu'l-hâcât** rezzâk-ı âlem gibi.

haccâc (حجاج) *sf.* Zâlim-i meşhûrdan kinâye, sitem-ger.

haccâm (حجام) *is.* Hacamatçı, kancı.

hâcegân (خواجگان) *is.* Hocalar, divan hâcesi rütbesi. Sabıkta ecille.

hâcegî (خواجگی) *is.* Hocalık, zengin bezirgan. *Bedesten hâcegîsi.*

hacer (حجر) *is.* Taş, senk, cevher. *Hacer-ı bakar. Hacer-i berrâm.* **hacer-i cev** cünû. *Hacer-i ebyaz. Hacer-i ermeni. Hacer-i esâkıta. Hacer-i eyl.* **hacer-i fetile** dağ keteni. *Hacer-i isfenc.* **hacer-i matar** yede taşı. *Hacer-i semâ'î.*

hacer-i tûtiyâ tîs, serâkî. **muhaccer** billûr. **Hacerülesvet** Kâ'be-i Mu'azzamada. *Ahcâr-ı nefîse.* **hacer şecer** abur cubur.

hacet (حاجت) *is.* İhtiyaç, yoksuluk, muhtaçlık, boynu eğri olma, zaruret, müracaat, iktiza. **kazâ-i hâcet** ihtiyacı def etme. **hâcetmend** muhtaç, lüzum manasına. **ne hacet** hacet mi? *ç. havâyic. Def'-i hâcet.* **inde'l-hâce** lüzumu takdirde. **hâcet-revâ-yı mu'în** kadıyyü'l-hâcât.

hacı (حاجى) *is.* Hac eden, hüccâc. Türkîde mutlaka evlâd-ı araba denir.

hâcib (حاجب) *is.* Perde, kaş, ebru. *ç. havâcib.*

hâcib (حاجب) *is.* Perdeci, kapıcı başı. Sabıkta vezîr-i huzûr. *ç. hüccâb.*

hacîf (حجيف) *is.* Guruldama.

hacim (حجم) *is.* Cirm, büyüklük, kıta, kitap cüssesi.

hacir (حجر) *f.l.* Men etmek, haciz, bırakmayıp koymak, koruk etmek, birisini icrâ-i hukûktan mahrum etmek, memnu eylemek.

hâcir (هاجر) *is.* Saklayıcı, hasta, hicr ü hezeyân eden.

haciz (حجز) *f.m.* Kapatmak, men etmek, malı kanunen sattırmayıp alıkoydurmak.

hâciz (حاجز) *is.* Duvar gibi dik uçurum, yar.

hâciz (حاجز) *is.* Duvar gibi set ve bend edici, hacz eden. Beyin içinde olan perde. *bk. hicap.*

hacl (خجل) *sf.* Mahcup, utanmış, hacîl gibi.

hacle (حجله) *is.* Gerdek odası. Hucle dahi gelir.

had (حد) *is.* Kenar, sınır, nihayet, kesik ve keskin yer, iktidarın nihayeti, kabahatliye derece derece muayyen olan ceza, te'dîb-i şer'î. *Hadd-i imkân. Serhat.* **bî-had** lâ-yuhsâ. *Ne haddi, haddini bilmez.* **zû-haddeyn** cebirde. *ç. hudut.*

had (خد) *is.* Yanak, ruh.

hâd (حاد) *sf.* Keskin, sert, hiddetli, sivri. **zâviye-i hâdde** sivri köşe. Kavrayıp kamaştırıcı, keskin.

hadaka (حدقه) *is.* Göz karası, göz bebeğinin etrafında renkli daire. *ç. ahdâk.*

hadâset (حداثت) *is.* Tazelik, yenilik, civanlık. *Hadâset-i sinn.*

hadâyık (حدايق) *is.* Hadîkalar. **hadâyık-ı hâssa** has bahçe.

hadâyi (خدايع) *is.* Hadîalar.

haddâd (حداد) *is.* Demirci. Mahbeste zincirci.

hadde (حاده) *is.* Hadde ve tahta maden çekilen alet, sîm-keş aleti.

hadeb (حدب) *is.* Hadebe, yumru, kanbur. **hadebe-i verekiye** yumruluk.

hadebiyet (حدبيت) Kamburluk.

hadem (خدم) *is.* Hademe, hizmetkârlar.

hademât (خدمات) *is.* Hizmetler, hidemât. Devlet memuriyetleri.

hademe (خدمه) *is.* Hizmetçiler, hidem. *Hademe-i cevâmi.* **hademe-i hâssa** askerî hizmetkârlar. *Hademe-i mehâkim.*

hadeng (خدنك) *is.* Ağacı nâvek, gez, temrensiz ok.

hader (خدر) *is.* A'zâ-i bedenin uyuşukluğu, inhidâr, hâdir, kâhil, fâtir.

hades (حدث) *is.* Yeni şey, yeni olma, zuhur, abdest bozan şeylerin zuhuru.

hâdî (هادى) *is.* Doğru yol gösteren, hidayet eden.

hâdî (حادى) *is.* Birinci. **hâdî aşr** on birinci. Te'nîsi...

hâdî (حادى) *is.* Teşvik edici, yardım ve hıfz edici.

hadî'a (خديعه) *is.* Ustalıklı hud'a. *ç. hadâyi.*

hadîd (حديد) *is.* Demir, âhen.

hadîd (حديد) *sf.* Keskin iz, sert, şedit, dargın, hiddetli, ateşli.

hadîdî (حديدي) Demirli ecza.

hadîka (حديقه) *is.* Ağaçlı bahçe, ravza, firdevs, bağ bostan.

hadim (خادم) *is.* Hizmet edici, hâlen harem hizmetkârı, tavaşi. *ç. hademe.* Hadem ü haşem. Bir tılsımın cin hadimi. *ç. huddâm.*

hâdim (هادم) *is.* Bozup yıkıcı, hedm edici. **hâdimü'l-lezzât** mevt, düzen bozan.

hadîn (خدين) *is.* Dost, vefakâr.

hâdir (خادر) *sf.* Uyuşmuş, tembel, fâtir.

hadis (حديث) *is.* Yeni, taze, sonradan gelme. **hadîsü's-sin** civan söz, kelâm-ı peygamber, rivayet, haber.

hâdis *is.* (حادث) Sonradan olma, nevzuhûr, muhdis. *ç. hâdisât.*

hadise (حادثه) *is.* Vak'a-i garîbe, arıza. *ç. havadis.*

hadşe (خدشه) *is.* Kocunma, vesvese, sinirler titreme, ürkme, tahdiş olma, gicişme. *Hadşe-i hâtır.*

hafâ (خفا) *is.* Gizli olma, sır. **perde-i hafâ** gayb. *ç. hafâyâ* hafiyeler, esrar.

hafakan (خفقان) *is.* Bunalma, boğulma, çırpıntı, yürek çarpması.

hâfât (حافات) *is.* Hâfeler,

hafâyir (حفاير) *is.* Hafîreler.

hâfe (حافه) *is.* Kıyı, kenar, sahil, şâtî-i nehr. *Hâfât-ı siyâb.*

hâfık/Hâfık (خافق) *is.* Ufk, ufkî. Mağrip Hâfık ili. *ç. hâfekan* havran.

hafız (حافظ) *is.* Hıfz eden. **hafızıkütüp, hâfız-ı kelâm** Kur'anı ezberlemiş. **hâfız-ı nizâm** kanunu vikaye, memleketi himaye eden. *ç. huffâz.*

hafıza (حافظه) *is.* Saklayış. **kuvve-i hâfıza** belleyiş

hafi (خفى) *sf.* Gizli, örtülü, saklı, mektûm, meskûn, pek ince. *Hafâyâ.*

hâfi (حافى) *is.* Yalın ayak koşan, sâ'î.

hafif (خفيف) *sf.* Yeyni, günül, temkinsiz mekânetsiz, sebük, çabuk, âlâste. Eşâr buhûrunda *fâilâtün müstef'ilün* vezni. *Hafîfü'r-rûh. Hafif su. Asâkir-i hafîfiye.*

hâfir (حافر) *is.* Yeri kazan hayvanın tırnağı, at duvağı. *Zevî havâfir. Hâfir-i muhaddeb.*

hafîre (حفيره) *is.* Büyük kuyu. *ç. hafâyir.*

hafit (حفيد) *is.* Torun, nebîre, oguş, ahfat, ahlâf. *Hafîde.*

hafiye (خفيه) *is.* Sır, gizli şey. *ç. hafâyâ.* Gizli memur, casus.

hafiyen (خافيا) Gizlice, el altından, saman altından su yürütmek.

hafîz (حفيظ) *is.* Muhafız. *Hafîzullâh.*

hafr (حفر) *f.l.* Kazmak, eşmek, hâfir ile kazımak, nebş, kuyu ve hendek açmak. Diş kovuğu. **hafre** çukur. **hafriyyât-ı askeriyye** istihkâm ameliyyât-ı türâbiyesi.

hafs (حفث) *is.* Hayvânât-ı mücterrenin üçüncü midesi.

hafş (خفش) *is.* Tavuk karası illeti.

haft (حفت) *is.* Islıklı yılan, babaköş.

hafta (هفته) *is.* Yedi günlük müddet, üsbû.

hafya (خافيه) *is.* Kuş kanadının örttüğü tüyleri.

hafz (خفض) *is.* Baskınlık, baskı, yavaşlık, itidal.

hâh (خواه) *is.* İstek, istenilen şey, arzu. *Dil-hâh.* **bed-hâh** adû. **hayr-hâh** muhip. **hevâ-hâh** arzu-keş. **hâh u nâ-hâh** tav'an ve kerhen.

hâher (خاهر) *is.* Hemşire. **hâher-zâde** yeğen.

hâher (خواهر) *is.* Hâher.

hâhiş (خواهش) *is.* İstek, iltimas. **hâhişger** talip, harîs.

hâ'ib (خائب) *sf.* Meyus ve mehcûr. *Hâ'ib ü hâsir.*

hâ'if (خائف) *sf.* Korkan, havf etmiş, muhteriz. Bazan cebân manasına. Ödlek, korkmuş, zehre-çâk.

hail (حائل) *is.* Perde olan, mâni olan, haylûlet eden.

hâ'il (هائل) *is.* Hevl verici, korkunç, mahûf.

hâ'im (هائم) *is.* Şaşmış, mütehayyir.

hain (خائن) *sf.* Hıyanet edici, bağı, din ve millet düşmanı, garaz-kâr, hûne.

hâ'ir (حائر) *is.* Hayrette kalmış, şaşırmış.

hâ'it (حائط) *is.* Duvar, perde, tahta perde. Mahûta, avlu, haytân.

haiz (حائز) *is.* Bir şeye nail ve malik. **hâ'iz-i i'tibâr** nişan haizi.

hâk (حاق) *is.* Orta. **hâku'l-edeme** derinin orta katı.

hak (حق) *is.* Doğruluk, adl, adalet. Hak Teâlâ. İnsanın selâhiyeti olan şey, ecir, istihkak. *Ana ata hakkı.* Zebanzedde **hakkullah** zekât. **hak-âşinâ** munsıf. *Hak-bîn, hak-cû. Hak-şinâs, hak-gû. Hakk-ı sarîh.* **hakk-ı sa'y** müzd, ücret, emek akçası, alın teri, ayak teri. Para manasına **falânın hakkında. hak vuran** pembe kumru. **hak kuşu** ishak. **hak yolu** râh-ı dîn. Pay ve hisse manasına *ateş hakkı, makas hakkı.* Vasf olur *hak din, hak söz. ç. hukuk.*

hâk (خاك) *is.* Toprak, türap. **hâk-i pây** ayak türabı. **hâk-ber-ser** menhûs. **hâk-sâr** galtan, düşkün, hâk beraber. **hâkister** kül, remâd.

haka'ik (حقائق) *is.* Hakikatler, hak şeyler.

hakan (خاقان) *is. T.* Çin'den hu ank, Farisîde kaan, şahenşah. *Defter-i hâkanî, sened-i hâkanî, kuyûd-ı hâkanî.* **nişân-ı hâkanî** fağfûr-ı çîn. *ç. havâkîn.*

hakaret (حقارت) *is.* Horlama, tahkir.

hakem (حكم) *is.* Bir davanın hükmüne nasb olunan mu'temen. Tarafeynden intihap olunan yargıcı.

hakeza (هكذا) *e.* Dahi manasına, onun gibi.

hâkî (حاكى) *is.* Hikâye eden, râvî, nâkil.

hakikat (حقيقت) *is.* Gerçeklik, sadakat, vefakârlık manasına olur. Vukû-ı hâl, mâhiyyet-i eşyâ. **filhakika** hakikaten, doğrusu, ale't-tahkik. *ç. hakâ'ik.*

hakikî (حقيقى) *sf.* Yapma olmayan, cidd, fiilî.

hakim (حكيم) *is.* Hikmet kullanan, âkıl, filozof. **hakîm-i mutlak** mevlâ-yı müte'âl. *ç. hükemâ.*

hâkim (حاكم) *is.* Hükmedici, hükûmet. *Hâkime. Hey'et-i hâkime. Hâkim-i mutlak, hâkim-i lem-yezel.* **hâkim-i örf** zabit, mutasarrıf, bey. **hâkim-i şer** kadı vesaire. *ç. hükkâm* örf-i vülât ve mutasarrıfât-ı sâ'ire.

hakîmâne (حكيمانه) Âkilâne.

hâkimiyet (حاكميت) Buyruk.

hakir (حقير) *sf.* Alçak, kudretsiz, cüz'î.

hakîr (حكير) *is.* Kumaşların parlak ipek yolları. Pul pul ipekli kumaş.

hakirâne (حقيرانه) Mahviyetle, acizâne.

hakk (حك) *f.l.* Kazıma, kazma. Mühür, tıraş etmek. **yazıyı hakketmek** kazımak.

hakkâk (حكاك) *is.* Taş ve maden hakkeden. Seng-tıraş başkadır.

hakkan (حقا) Vakıa, gerçek, el-hak.

hakkaniyet (حقانيت) *is.* Hakkı iltizâm, adalet, insaf.

hakla (حقله) *is.* Şedit sancı, buruntu.

haklı (حقلو) **haklı adam** müstehak.

hal (خل) *is.* Sirke, hâmız, sirke tuzu.

hal (خلع) *is.* Soyma, nez'etme, evlâdı reddetmek, çıkarma. **hal'-i mafâsıl** çıkık.

hâl (حال) *is.* Oluş, bulunuş, duruş, hatır, sıhhat, baygınlık, coşkunluk, cezbe, güzâriş vukuat. *Başa hâl gelmek.* Şimdiki zaman, el-hâl. **hâlâ, hâliyen** imdi, şimdi. *Şehr-i hâl, işbu sene-i hâliye.* **sû-i hâl** fısk. **ala külli hâl** her hâlde, elbette. *Bi-eyyi-hâl, be-heme-hâl.* **her ne hâl ise** nasıl olduysa. **filhâl** şimdicek, derhâl, der-akab. **kendi hâlinde** mazlum. **hâl-daş** hep bir hâlde. *Arzuhâl, beyân-ı hâl, lisân-ı hâl. ç. ahvâl.*

hâl (خال) *is.* Ben, şame, benek. **hâl-dâr** benekli, alaca, kar yağdı.

hala (خاله) *is.* Hala, peder hemşiresi. *Halazâde.*

halâ (خلا) *is.* Boşluk, tehî yer. *Halâ melâ.* **halâyâ** boşluk yerler. Tenhalık, halvet, memşâ. *ç. ahliye.*

halaka (حلقه) *is.* Daire şeklinde sıralanmış insan.

halâs (خلاص) *is.* Kurtulma, rehayî, necat bulmak, tahlîs olmak. *Rüsumattan halâs.*

halâvet (حلاوت) *is.* Tatlılık, tatlı yüz, âbdârlık . *Halâvet-bahş.*

halayık (خلائق) *is.* Halklar, halîkalar. Hâlen cariye.

halb (حلب) *is.* Taze süt.

halbî (حلبى) *is.* Sabıkta küçük endâze.

hale (هاله) *is.* Ay ağılı. Ahırlama tıpta.

halef (خلف) *is.* Birinin yerine, ardından gelen ahfat, ahlâf, karnen ba'de karnin gelenler. **nâ-halef** hayırsız evlât. *Halef ve selef.* Eye kemiği küçüğü.

halel (خلل) *is.* Bozukluk, aralık, çatlak, ferce, rahne, noksan, fesat. **îrâs-ı halel** ihlâl, ifsat. *Halel-i dimâg.*

hâlen (حالا) Şimdiki, mazul zıddı.

halenbûs (خلنبوس) *is* Markaşıt madeni.

hâlet (حالت) *is.* Bir türlü hâl, hâl gelme, sûret-nümûde. *Hâlet-i cerr, hâlet-i nasb, hâlet-i nez, hâlet-i ref.* **el-hâletü hâzihi** şimdiki. *ç. ahvâl* güzâriş.

half (حلف) *f.l.* Sadakat etmeye yemin, ant içmek, kitaba el basmak.

half (خلف) *is.* Art, arka, pes

halfâ (حلفا) *is.* Beş parmak nevi diken, bir nev kandıra.

halhal (خلخال) *is.* Ayak halkası. *ç. halâhil.*

halık (خالق) *is.* Yaratıcı, yoktan var edici.

hâlıkıyet (خالقيت) Yaratıcılık, aferinende gibi.

hali (خالى) *sf.* Boş, tehî, tenha, gayr-i meşgûl, tehi. **arâzî-i hâliyye** tahliye olmuş, ıssız yer. *Eyyâm-ı hâliyye.* **hali yer** münhal.

halî (خليع) *is.* Merdut, matrûd. **halî'ü'l-izâr** serseri, hayasız.

halîb (حليب) *is.* Taze sağılmış süt.

hâlib (حالب) *is.* Ahlîl, hâlib, müneffah.

haliç (خليج) *is.* Cetvel yapma nehir. Kesme boğaz. *Haîic-i Süvevş, halîc-i kostantiniyye.*

hâlid (خالد) *is.* Ebedî, daimî, baki. *ç. hâlidât.* **Cezâ'ir-i Hâlidât** Kanarya Adaları.

halîf (حليف) *is.* Müttehit, antlı.

halife (خليفه) *is.* Birinin yerine olup gelen, vekil olan, câ-nişîn, halîfe-i zamân. Aklâmda mekatipde başın ikincisi, esnaf ve hirefde ustanın ikincisi, kalfa. Mimar kalfası. Daire başının ikincisi, halayık kalfası. **serhalife** baş kalfa. *ç. hulefâ.*

hâlik (هالك) *is.* Gebermiş, fevt olmuş, fani, zail, helâk bulmuş.

halil (خليل) *sf.* Sadık dost. **halîlullah** İbrahim, alem. *ç. hullân, ehillâ.*

halîl (حليل) *is.* Nikâhlı. **halîle** zevce.

halim (حليم) *sf.* Yumuşak mizaçlı, mütehammil, ârâm, hilmli, yağız, uygun.

halis (خالص) *sf.* Saf, safi, tam ayar, sade levh. *Halis altun.* **halis dost** gıll ü gışsız.

halisane (خالصانه) Samimi.

halita (خليطه) *is.* Karıştırma ilâç.

halk (خلق) *is., f.l.* Yaratmak, yoktan var etmek. İcat ve takdir, yâr olma, yâr olmuş, mahlûk, insan. **halk-ı âlem** nas, el. **halk arası** ortalık.

halk (حلق) *is.* Boğaz, gerden, gerdeni tıraş etme. *Hurûf-ı halk. Hulûk.*

halka (حلقه) *is.* Ortası boş tekerlek, boyun halkası, parmağa kulağa takılan halka, ufacık daire. *Kapı halkası, zincir halkası.* **halka be-gûş** kulak için.

halkavî (حلقه وي) Türkîde ufak simit.

hall (حل) *f.l.* Çözmek, eritmek, terkibâtı usulünce tefrik etmek, müşkül açmak. Ecza, muamma hall etmek, midede hazm etmek, tahlil. **hall ü ıkd** idâre-i umûr.

hallaç (حلاج) *is.* Pamuk atan, temizleyen.

hallâk (خلاق) *is.* Daim yaratıcı, âferînende. *Hallâk-ı âlem.*

halledallah (خلدالله) *e.* Mevlâ baki eylesin duası.

hâlli (حاللو) Ehven, zengin, kuvvetli.

hallî (حلى) *is.* Halletmeye müteallik. *Hendese-i halliye*

halme (حلمه) *is.* Meme başı. Halme-i sınâ'iyye, emzik. *Halmî. ç. halmât.*

halt (خلط) *is.* Katmak, karıştırmak. İşte hata etmek. **halt-ı kelâm** hezeyan. Karışık mu'âlece, mahlût.

halûk (خلوق) *sf.* İyi huylu, munis.

hâlûk (هالوك) *is.* Esedü'l-ades, mercimeğin ocağı.

halvet (خلوت) *is.* Tenhalık, tenha oda, hamam gözü, tenha görüşmek. **halvet etmek** koruk. **halvethane, halvet-gâh** mahall-i inzivâ. **halvet-güzîn** münzevi, halvet-nişin.

ham (خم) *sf.* Eğri, bükülmüş, beli eğrilmiş. Zülf bürçüğü. **ham-ber-ham** karış muruş.

ham (خام) *sf.* Pişmemiş, kemâle ermemiş, nâ-puhte, batıl. *Ham adam , ham meyve, ham şeker. Hulyâ-yı ham.*

hamail (حمائل) *is.* Himâleler, omuzdan arkuru asılan bağ. *Kılıç, nişan hamaili, nüsha ve tılısm hamaili.*

hamakat (حماقت) *is.* Ahmaklık, bönlük, humk, belâhet, şaşkın.

hamal (حمال) *is.* Yükü kaldıran, mütehammil, yük taşıyan, bâr-keş. *Hammâl-ı gemi. Hammaliye, ücret-i hammaliye.*

hamam (حمام) *is.* Sıcak kaplıca, kudret hamamı, kaynarca, ılıca, germâbe, humma. *ç. hammamât.*

hamarat (حمارت) *is.* Çalışkan. *ç. hamârât.*

hamaset (حماسة) *is.* Şecaat, cenge dair eş'âr.

hamaylı (حمائلي) Arkuru, münhanî.

hame (حمه) *is.* Kaplıca, havza.

hâme (خامه) *is.* Kalem, yazı yazacak tahta, kamış ve demir. *Hâme-pîrây.*

hâme (هامه) *is.* Başın tepesi, baş üstü. *Hâme-pîrâ.*

hâme (هامه) *is.* Çıban makûlesi, mü'ezzibât, muzır böcek. *ç. Hevâmm.*

hamel (حمل) *is.* Kuzu. **burc-ı hamel** mart ayı. *Lisânü'l-hamel.*

hamele (حمله) *is.* Hamiller.

hamız (حامض)*sf.* Hamûzatlı, ekşilik, yaban madde. *Hâmız-ı fahîm.* **hâmız-ı hall** sirke ruhu. *Hâmız-ı kibrit.* **hâmız-ı limon** limon tuzu. **hâmız-ı tüffâh** elma çeliği. *ç. hâmızât.*

hami (حامی) *is.* Himayet edici, sahip çıkan.

hâmid (حامد) *is.* Hamdedici.

hamîd (حمید) *is.* Hamde şayan. *Ahlâk-ı hamîde.*

hamîde (حمیده) *sf.* Eğri, ham olmuş, münhanî, kamburu çıkmış.

hamil (حمل) *is.* Yük, gebenin yükü, yüklülük, hüccâc kafilesi, yüklenmiş, isnat vermek, vaz'-ı haml. **haml-i kâzib** illet. *ç. ahmâl.*

hamil (حامل) *is.* Taşıyıcı, taşıyan, yüklü. Gebe, hamile, ârende dârende. *Hâmil-i bezr.* **hâmil-i Kur'ân** hafız. *Hâmil-i milh, hâmil-i mühür, hâmil-i nâme, hâmil-i nişân, hâmil-i semer.* **hâmil-i vahy** Cebrail. **hamile** hamil zebanzedi, gebe. *ç. hamele.*

hamîm (حمیم) *is.* Sıcak şey, hamiyetli adam.

hamîs (خمیس) *is.* Beşinci. **yevmü'l-hamîs** perşembe.

hâmis (خامس) *is.* Beşinci. **hâmise** beşinci rütbe. *Hâmisen.*

hamiş (هامش) *is.* Kitabın der-kenarı.

hamiyet (حمیت) *is.* Ateş, gayret, ateşlî gayret. *Hamiyyet–mend.*

hâmiz (حامز) *sf.* Buruşku, kekremsi.

hamka (حمقا) *is.* Ahmak te'nîsi. **baklatü'l-hamka** semizotu. *Nazra-i evveli hamka derk etmez.*

hamle (حمله) *is.* Atılma, süratle yürüme, hücum.

hamleci (حمله جي) Kerrâr, kayıkçı.

hamm (حم) *sf.* Harr-ı şedîd. *Hamm sem.*

hammâme (حمامه) *is.* Güvercin yabanisi, yemâme. *ç. hamâ'im.*

hammâr (خمار) *is.* Meyhaneci.

hamr (خمر) *is.* Şarap, bade, süçi, çakır.

hamrâ (حمرا) *sf.* Ahmer müennesi. Kızıl, kırmızı, humretli. *el-Hamra.*

hams (خمس) *is.* Hamse, beş, penç. *Hamse-i mübâreke.* **hamse-i müsterfih** sene-i kâmileyi mütemmim günler.

hamsin (خمسین) *is.* Kışın nısf-ı ahîri, elli gün.

hamt (حمد) *is.* Şükür ve sena, elhamdülillah. *Hamden sümme hamden.* **hamdele** elhamdülillah deme.

hamûd (حمود) *sf.* Memduh.

hamûl (حمول) *is.* Sabur, mütehammil.

hamule (حموله) *is.* Bârkeşin ve geminin yükü, muayyen miktar yük.

hâmûn (هامون) *is.* Deşt, büyük ova, sahra, kır.

hamur (خمیر) *is.* Mayalanmış un bulaması, tahammür etmiş şey. **hamur, hamîre** maya.

hâmûş (خاموش) *is.* Hamûş, epsem, sâmit, sâkit. **hâmûşân** tekke mezarlığı.

hamyâze (خمیازه) *is.* Esnek bir şeyin sıkıntısı, usancı, azap.

hamz (حمض) *is.* Humz da gelir. Ekşilik. *Hamz-ı âhir, hamz-ı hadîd, hamz-ı evvel, hamz-ı sân.*

han (خان) *is.* Şehir dahilinde olan kervansaray, küçük hanut. *ç. hanat.*

han (خان) *is. T.* Vank. Melik. *Fermân-ı hanî, acem hanı.* **Hanbalık** Pekin şehri. *ç. havâvîn.*

han (خن) *is.* Mahal manasında terkip olur. *kül-han.*

hân (خوان) *is.* Sofra, mâide. **hân-çe** tepsi, sini. **hân-sâlâr** kilerci.

hân (خوان) *is.* Okuyucu. *Sena-hân, cüz-hân, devr-hân, na't-hân.*

hanâbile (حنابله) *is.* Hanbelîler.

hanâzîr (خنازیر) *is.* Hınzırlar.

hanbel (حنبل) *sf.* Kısa boylu, bodur manasına alem. *Hanbelî mezhebi.*

hançer (خنجر) *is.* Hançer, bel bıçağı.

hançere (حنجره) *is.* Re's-i galsama, bel'ûm, gırtlak başı, re's-i kasaba.

hand (خند) *is.* Gülme. **rîş-hand** sakala gülme. **şeker-hand** tatlı kahkaha. **hande** gülüş, istihza.

handan (خندان) *sf.* Gülücü, mesrur, müferrih. **bâg-ı handân** ravza-i hurrem. **gül-i handân** açılmış gül.

hane (خانه) *is.* Ev, beyt, mesken, mahal, göz. Rakam evi, *âhâd hanesi, aşerât hanesi. Kibar hanesi. Abdesthane, barut-hane, cephane, ıslâh-hane, karavul-hane, kütüp-hane, menzil-hane, patrik-hane, tab'-hane, yazı-hane.* **hâne-ber-dûş**

serseri, hercaî. **hane-harap** müflis, fasık. **hane-perver** nazlı. *Cetvel, defter, musiki, peşrev, rakam, satranç haneleri.*

hanedan (خاندان) *is.* Hane ve beyt sahibi, eşraf, kibar. Ocak, âl, dûdmân, silsile. Mükerrem, muhsin.

hanefî (حنفی) *sf.* İmam-ı Azam Ebu Hanife mezhebinde olan.

hanefiye (حنفیه) Arabistan'da musluklu çeşme.

hanegî (خانگی) *is.* Hane takımından, evde olma ehli, teklifsiz.

hanek (حنك) *is.* Ağız tavanı, damak.

hanende (خواننده) *is.* Çalgıcı takımının okuyucusu. *Hanendegân.*

hanîf (حنیف) *is.* Hak dine meyilli, meyli sabit.

hânik (خانق) *sf.* Boğucu. *Hâniku'l-kelb, hâniku'n-nemîr, hâniku'z-zeneb,*

hanîn (حنین) *sf.* Rikkat-âmîz, enîn. *Hanîn-i sûziş.*

hânis (حانث) *sf.* Ahdini bozan, bedpeymân.

hank (خنق) *f.l.* Boğmak, boğazı sıkmak.

han-kah (خانقاه) *is.* Han-kah, han-geh, tekke.

hannân (حنان) *is.* Rahim, rikkatli. *Hannân mennân.*

hannâs (خناس) *is.* Kalpte gizlenen vesvâs-ı şeytân.

hantal (خنطل) *is.* Belâ, hantal, ağır ve kaba. Türkîde ikisinin tahrifiyle hantal, muhbit.

hanûme (حنومه) *is.* Mide ekşiliği.

hanût (حنوط) *is.* Sabıkta ölü doldurulan otlar.

hanüman (خانمان) *is.* Ehl ü ayâl, hânvâde.

hanzal (خنظل) *is.* Ebu Cehil karpuzu, acı hıyar ve it hıyarı.

hap (حب) *is.* Yutacak ilâç habbesi, irice tohum. **habb-ı selâtîn** ve **habb-ı mülûk** kene otu. **habb-ı sevdâ** çörek otu. **habb-ı zelem** habbu'l-azîz, abdüllezîz. **habbu'l-bân** tohm-ı gâle. **habbu'l-fehm** belazir, anakardiya. **habbu'r-reşâd** üzerlik. *ç. hubûb* her türlü tane tahıl, hububat envaı, hintiyât.

hapis (حبس) *f.l.* Kapatma, salıvermemek, sicne atmak, mal vakfetmek, nefsi tutmak. *Habs-i bevl.* Sicn **mahbes.**

har (حر) *is.* Hararet, sıcak, ısı, germ. İsilik, ısıtma ateşi.

har (خر) *is.* Hımar, eşek. **har-ı deştî** gûr, hımâr-ı vahş. **har-gûş** tavşan. **har-mühre** katır boncuğu, böcek. **har-püşt** balık sırtı.

hâr (حار) *sf.* Hararetli ısı, müşkül, hararet verici edviye. *Ekalîm-i hârre, mıntıka-i hârre.*

hâr (خار) *is.* Diken, sokucu şey, muzır. *Hâr-ı gül.* **hâr-ı mâhî** kılçık, kelmiç. **hâr-ı şütür** deve dikeni. *Hâr-ı zenbûr.* **hâr-endâz** büyük kirpi, kadad. **hâr-püşt** kirpi, kunkuz. **hâr-zâr** çalılık.

hâr (خوار) *sf.* Yiyici, hâr. **darb-hâr** sopa yiyen. **gam-hâr** hasbihâl. **merdüm-hâr** yamyam. **mey-hâr** bekrî.

hâr (خوار) *sf.* Hor, zelil, bî-i'tibâr.

hârâ (خارا) *is.* Katı, sert. **seng-i hârâ** kaya.

harabat (خرابات) *is.* Harabeler, mey-gede. **harabatî** bekrî, pejmürde.

harabe (خرابه) *is.* Ören, viran bina, eski âsâr. **harabe-zâr** viranlık, viran, virane. *ç. harabat.*

harabî (خرابي) Haraplık hâli, indirâs.

harabiyet (خرابیت) *is.* Kelime-i müvellede.

haraç (خراج) *is.* Ehl-i zimmetin vergisi. **harâc-ı arz** salgın. **harâc-ı ferd** cizye. *Harac-güzâr.*

haraç (خراج) *is.* Mezat etme.

harâka (حراقه) *is.* Ateş gemisi, borluta.

haram (حرام) *is.* Memnuluk, memnu şey, memnu yer, gayr-i meşrû. *Mâl-ı harâm, Mescid-i harâm, tâ'am-ı harâm.* **haramzade** veled-i zinâ.

harami (حرامی) *sf.* Haydut, yol kesen, kattâ'-ı tarîk, oğru.

harap (خراب) *is.* Alt üst gelmiş, perişan, viran, münderis, yıkılmış, bozulmuş, digergûn olmuş.

hararet (حرارت) *is.* Hardan gelen yanma, susuzluk. **humma harareti, aşk harareti** vücut ateşi. *Harâret-i azîziyye.*

harât (خراط) *is.* Yer bağırsağı, sarâd.

harâyid (خرايد) *is.* Harîdeler.

harâz (خراز) *is.* **harâzu's-suhra** kaya yosunu, taşkınası.

harbâ (حربا) *is.* Güneşin bulutlara aksi.

harbak (خربق) *is.* Çöpleme. **harbakeyn** ak çöpleme, marulcuk. kara çöpleme şirec. *Fasîle-i harbakiyye.*

harben (حربا) Cenkleşerek.

harbe (حربه) *is.* Kısa mızrak, hışt. *Harbeci.*

harbende (خربنده) *is.* Eşekçi, ordularda harmânde, mekkârî.

harbi (حربى) *is.* Muharebesiz, müste'men olmayan, tüfek ve piştov değneği

harbî (حربى) Müsellah.

harbiye (حربيه) *is. Mekteb-i fünûn-ı harbiyye, nezâret-i harbiyye, umûr-ı harbiyye.*

harç (خرج) *is.* Masraf, medfûat, levazım, resm-i avâ'id, binalarda türlü çamur hamuru. **harc-ı ferâg u intikal** örü balçığı. **harcırah** yol masrafı. **vekîl-i harc** masraf müdürü. *İ'lâm harcı. Alçı harcı, horasan harcı, lökün harcı, posulan harcı.* Esvap üzerine dikilen fermene, kaytan vesaire. **harcıâlem** harcî, herkese elverişli.

harçeng (خرچنك) *is.* Yengeç.

hardal (خردل) *is.* Hardal tohumu, kapçı segâ'e, sınab. *Hardal lâpası, hardal yakısı. Hardaliye.*

hare (خاره) *is.* Mevcli kalın ipek kumaş.

harec (خرج) *is.* İşkâl, müşkilât, eziyet, güçlük, külfet.

hareke (حركه) *is.* Harfleri kımıldatan savt, üstün, esre, ötüre. **harekât-ı selâse** bunların nişanları.

harekeli (حركه لو) *Harekeli yazı.*

hareket (حركت) *is.* Kımıldama, deprenmek, yürüyüp gitmek, davranmak, kalkmak, reftâr. *Hüsn-i hareket.* **hareket-i arz** zelzele. *Hareket-i devriyye, hareket-i ihtiyâriyye, hareket-i mihveriyye* tarik rütbelerinden. *Hareket-i altmışlı, hareket-i dâhil, hareket-i hâric.* **harekât u sekenât** tavr u mişvâr. *Harekât-ı askeriyye, harekât-ı müştereke, harekât-ı nâ-pesendîde.*

harem (حرم) *is.* Memnu ve muhterem olan yer, harem-i şerif. **haremeyn** Mekke ve Medine. *Harem dairesi.* **ehl-i harem** zevce. **harem-serâ** cami.

Haremeyn (حرمين) *is.* Mekke-i Mükerreme ve Medîne-i Münevvere. **pâye-i haremeyn** mevâlî. *Haremeyn tercümanı, haremeyn aşiretleri.*

haremî (حرمي) İç avlusu.

harf (حرف) *is.* Kelime teşkil eden ecza, harekelerle savtı peyda eden nişanlar. *Harfü's-sahîh, harf-i illet.* **harf-i mu'cem** menkûta. *ç. hurûf.* Tabhane damgaları. *ç. hurufat.* Edat, *harf-i cer, harf-i âtıfa.* Söz manasına **câmiü'l-hurûf. harf atmak** sarkıntılık etmek. **harf-be-harf** harfiyen, bi-tıbkıhi. **harf-endâz** muarız, tannaz, gammaz, söz atıcı. **harf-ger** muarız, ayb-bîn. Rumuz işaretleri **hurufî.**

hargâh (خركاه) *is.* Otak.

hargûş (خرگوش) *is.* Tavşan, erneb. **hâb-ı hargûş** intibah, tesâmüh, bir gözü açık uyuma.

hârib (هارب) *is.* Korkudan kaçan, meme emziğinde olan külî.

haricen (خارجا) Taşradan.

haricî (خارجي) *is.* Taşraya dair, dış daire, taş il, mezhepten taşra, gayr. *ç. havâric.* **umûr-ı hâriciyye nezareti** mevâdd-ı ecnebiye nezareti.

hariç (خارج) *is.* Taşra, dış, taş. *Hâric ezhisâb. Hâric-i belde. Hâric-i hâne.* **hâric-i hudûd** ecnebî vilâyeti. **hâric-i kısmet** hasıl, taksim. *Hâric-i merkez.* **ibtidâ-i hâric** bina ve hareket. *Haric pâyesi.*

harîd (خريد) *is.* Satın alma, alım, mâyia. **harîdâr** alıcı, müşteri. **direm-harîde** memlûk.

harîde (خريده) *is.* Bikr, dûşîze, kız, deliksiz inci. *ç. harâ'id.*

harîf (خريف) *is.* Güz mevsimi, son bahar, hazan.

harîf (حريف) *is.* Arkadaş, hirfet, esnaflık refiki.

harîf (حريف) *sf.* Kekremsi, buruşku.

harîfâne (حريفانه) Esnafça, pir pirice, seyre gidiş. Galatı arifâne.

harîk (حريق) *is.* Yangın, hark olma.

hârik (خارق) *is.* Yırtıcı, bozucu. *Hârik-i âde.*

harim (حرم) *is.* Hürmeti bozulmaz yer, mukaddes, haram mahal, harem.

harir (حرير) *is.* İpek, sıcakta çatlayan böcek tohumu ki dûdu'l-kazz. **şarâb-ı harîr** tut şurubu, ipek şeklinde. **ipekçi** kazzâz.

haris (حريص) *sf.* Hırslı, tamahkâr, çok düşkün, talip. *Harîs-i mansıb.*

hâris (حارس) *is.* Bekçi, natır, gardiyan, keşikçi, bekleme, muhafız.

harita (خريطه) *is. Yun.* Memalikin resm-i musattahı. **harîta-i mücesseme** kabartma.

hark (خرق) *is.* Yırık, yırtmak, yarmak, hendek açmak. Hendek, ark, küçüğü **seylendi.**

hark (حرق) *f.l.* Yakmak, harik yapmak, yangın etmek, göyündürme, göynük, yanık.

harka (حرقه) *is.* Yanma. *Harkatü'l-bevl.*

harkafe (حرقفه) *is.* Kalça başı, hadebe, omaca başı, re'sü'l-verek. *Harkafe-i batnî.*

harm (خرم) *f.l.* Burun ve dudak kesme. Evzanda **feûlün** fâ'sını kesmek.

harman (خرمن) *is.* Kirmân galatı. Kasr, hisar.

harman (خرمن) *is.* Buğday döğdükleri müdevver düz yer. Harmanda dökülen tane. **harman-i mâh** ay ahırlaması, hâle.

harmel (حرمل) *is.* Üzerlik otu, bazı nev sedâb tohumu, üzerlik, avsim, üzmelik.

harp (حرب) *is.* Cenk hâli, muharebe, darb u kıtâl, savaş. *Dârü'l-harb, dîvân-ı harb, erkân-ı harb, i'lân-ı harb, yâver-i harb. Umûr-ı harbiyye, mühimmât-ı harbiyye. ç. hurûb.*

hârpüşt (خارپشت) *is.* Kirpi.

harpüşte (خرپشته) *is.* Balık sırtı resminde şeyler, tomalaç.

harrâk (حراق) *is.* Pehlivan yakısı.

harrâs (حراث) *is.* Çiftçi.

harrât (خراط) *is.* Çıkrıkçı, doğramacı.

harrûb (خروب) *is.* Keçi boynuzu, harnûb. *Harrûb-ı hınzîr.* **harrûb-ı kıptî, nabtî** dikenli harrûb. *Harrûb-ı hindî.*

hars (خرس) *is.* Dilsizlik.

hars (حرث) *is.* Tarla sürme, tarla.

harşef (حرشف) *is.* Balık pulu, enginar fidanı.

harşef (خرشف) *is.* Pul, kabuk.

harşûf (خرشوف) *is.* Arzu'ş-şevk, enginar. *Fasîle-i harşûfiyye.*

harûk (حروق) *is.* Yakacak şeyler.

harûn (حرون) *is.* Huysuz at, harrân, getiren.

harûr (حرور) *is.* Sıcaklık keyfiyeti.

harvâr (خروار) *is.* Bir yük, on iki kile.

harz (خرز) *is.* Boncuk, tane, katır boncuğu. Bazı hayvanat midesinde hasıl olan taş illeti. Avam zebanzedi panzehir

harze (خرزه) *is.* Yaban şalgamı.

has (خاص) *is.* Harc-ı âlem olmayan, mahsus, büyüklere bağlı, muhassas, padişahlığın muhtessi. Vâridât-ı mülûkâne havâss. *Has ahır, has bahçe. Havâss-ı vüzerâ. Hâs u âm.* Kem-ayar ve karışık olmayan, halis. *Has boya, has ekmek, has gümüş, has oda.* **haseki** hizmet-i mahsûsa-i mülûkda olan. **haseki ağası, haseki kadın** asâkir-i hâssa ve hadâyık-ı hâssa bostancılar zabitanı. Mübaşirler, yol hasekisi. **hassa** tülbent. **bilhassa** hassaten, mahsusî.

has (خس) *is.* Çörçöp. **has ü hâr, has ü hâşâk** çalı çırpı, süprüntü.

hasâ (حصا) *bk. hasî.*

hasâfet (حصافت) *is.* Metânet-i re'y, kemâl-i akl.

hasâ'il (خصائل) *is.* Hasletler, hısâl.

hasâ'is (خصائص) *is.* Hâsiyetler.

hasâle (حثاله) *is.* Bazı çiçeklerin kılıfı. Küçüğü **hasîle.**

hasânet (حصانت) *is.* Resânet, muhkemlik, hasîn, menî olmak.

hasar (خسار) *is.* Zarar ve ziyan. Îrâs-ı mazarrat. *ç. hasârât.*

hasat (حصاد) *is.* Ekin biçme, biçme vakti, orak, hasiye etme.

hasât (حصات) *is.* Husyeler, çakıllar, illet taşı. *Hasâtu'd-dem'iyye, hasâtu'l-bevl, hasâtu'l-evrede, hasâtu'l-hâlis, hasâtu'l-külliye, hasâtu'l-mesane, hasâtu'l-üzn, hasâtu'r-rahm, hasâtu's-sugrâ, vs.*

hasb (حسب) *e.* İktiza, hesap, kifayet. *Hasbü'l-îcâb, bi-hasbi'l-hâl, hasbü'l-me'mûriyye.* **hasbihâl** dertleşme. *Hasbiyallah..., hasbetenlillah.*

hasbe (حصبه) *is.* Çiçek ve tavuk çıbanı.

hasbî (حصبي) Marazî, hastalıklı.

hasbî (حسبي) Beleş, bahş.

hasede (حسده) *is.* Hasutlar.

hasek (حسك) *is.* Domuz ayağı dikeni, demir diken.

hasen (حسن) *sf.* Güzel, hoş vech, hüsn-i sûret, mergûbe. Te'nîsi **hüsnâ.** Tasgîri **hüseyn** alem olur. **Haseneyn** İmam Hasan ve Hüseyin rızvânullâh.

hasenat (حسنات) *is.* Haseneler, hayırlı, güzel işler, mesûbât.

hasep (حسب) *is.* Soy, şerefi değer meziyet, hasîb hâli.

haset (حسد) *is.* Aç gözlünün kıskancı, günü.

hasf (خسف) *f.l.* Yere batma, husûf etme, çökmek.

hâsıl (حاصل) *is.* Peyda olan, nümû bulan, bitip çıkan. Mahsul, mevcut, netice. **hâsıl etmek** peydalamak. **hâsıl-ı kelâm** el-hâsıl, hâsılı. **hâsılat** tahıl, müdahil, ribh, menâfi'-i kâr. *Hâsılât-ı sınâ'iyye.* Hesapta **hâsıl-ı cem, hâsıl-ı tarh** darp , taksim.

hasım (خصم) *is.* Düşman, müddei, hilâfgîr, bed-hâh. *Hasmâne hareket. ç. hasmâyât.*

hâsıne (حاصنه) *is.* Muhaddere, afife. *ç. hâsınât* muhsinât.

hasır (حصر) *f.l.* Kuşatıp kapatma, bir yere mahsus ve mahdut etme, vakf etme. *Hasr-ı efkâr, hasr-ı evkât.*

hasır (حصير) *is.* Sazdan nat'. **hasır otu** kabası, incesi.

hâsır (حاصر) *is.* Etrafı alıcı, kucaklayıcı, kuşatıcı, hasr edici.

hasî (حصي) *is.* Çakıl taşlık yer. *Ahsâ, hasât.*

hasî (خصي) *is.* Ahte, tavaşî, hadım.

hasib (حسيب) *sf.* Haseb sahibi, meziyetli.

hâsid (حاسد) *sf.* Haset edici, hasut, kıskanıcı, rakip, göz koyucu.

hâsif (خاسف) *sf.* Mehzûl, arık, sararmış, ağarmış, rengi atmış, nuru batmış, hasf olmuş, soluk.

hasîl (حصيل) *is.* Kasîl, ekin, taze otu.

hasîn (حصين) *sf.* Muhkem, müstahkem, menî. *Hısn-ı hasîn.*

hâsir (حاسر) *is.* Çırlak, çıplak. *Hâ'ib ü hâsir.*

hâsir (خاسر) *is.* Hasar ve ziyan gören. *Hâ'ib ü hâsir.*

hasis (خسيس) *sf.* Cimri, alçak tabiatlı, deli, kıymetsiz, aşağı şey. *Eşyâ-yı hasîse. ç. hasâyis*

hasiyet (خاصيت) *is.* Keyfiyyet-i mahsûsa, meziyet.

hasl (خثل) *is.* Safâk, karnın altı ve derisi.

haslet (خصلت) *is.* Huy, tabiat, sıfat-ı memdûha. *Melek-haslet.*

hasm (حسم) *f.l.* Arasını kesmek, yarmak, fasl etmek, dava.

hasmî (حسمي) Yargı.

hasr (خصر) *is.* Böğür, bazan bel manasına gelir.

hâsra (خاصره) *is.* Kalça kemiği, pehlü.

hasreme (خشرمه) *is.* Üst dudağın alt dudak üzerine taşması.

hasret (حسرت) *is.* Firak. **hasrü'l-mülûk** padişahların imrendiği. **hasret-keş** firaklı. **vâ-hasretâ** mehcurluktan hasıl olan arzu, hicran.

hâss (حاس) *is.* Hissi galip, duygulu, ziyade dakik. *Hâss ibre.*

hassa (خاصه) *sf.* Bir şeyin te'sîr-i tabîisi ve kuvveti. **hassası alınmış zehir** bî-te'sîr. *Hassa alayı, hassa ordusu ç. hasâ'is.*

hassas (حساس) *is.* Hissi galip, derrâk.

hâsse (حاسه) *is.* Hissedici, duygucu. *Havâss-ı hamse.*

hasta (خسته) *is.* Aslı yorgun manasına keyifsiz, mizaçsız, na-hoş. *Hastahane.* **hastamizaç** mariz.

hastagî (خسته گي) Maraz.

hastalık (خسته لق) İllet.

hasut (حسود) *sf.* Kıskanç, gedâ-çeşm, ziyade hassaslar. *ç. hasede.*

hâşâ (حاشا) *e.* Hâşâ, asla gibi nefy ve istisna manasına, Allah etmesin gibi. *Hâşâ anilmeclis, hâşâ huzurdan.*

haşad (حشد) *is.* Asker birikme, tahaşşüd.

hâşâk (خاشاك) *is.* Çöp, süprüntü. *Has ü hâşâk.*

haşarat (حشرات) *is.* Haşereler, böcekler, muzır hazele.

haşarı (حشرى) *sf.* Yaramaz, durmaz. *Haşarı adam, haşarı at.*

haşeb (خشب) *is.* Kuru ağaç, kereste, ahşap. **haşebü'l-enbiyâ** peygamber ağacı. **haşebü'l-me'âlik** kaşık otu. *Haşebü's-sü'bân.* **haşeb-i kâzib** ağacın asıl kumaşıyla kabuğu arasında olan ham yeri. **haşeb-i mütefahham** ham maden kömürü.

haşefe (حشفه) *is.* Beyaz, gırre. Hususen husye, beyzî.

haşel (خشل) *is.* Hışır, buruk şey.

haşem (حشم) *is.* Tebea, hademe takımı.

haşerce (حشرجه) *is.* Hâlet-i nez'de hırlama.

haşhaş (خشخاش) *is.* Ak haşhaş. *Fasîle-i haşhâşiyye.*

hâşi (خاشع) *is.* Huşu ve mahviyet eden, zarâ'at gösteren.

haşin (خشن) *is.* Sert, haşin, Boynuzu kanlı hayvan.

haşir (حشر) *is.* Toplama, bir yere getirme, mahşere birikme, ba's-i ba'de'l-mevt.

haşiş (حشيش) *is.* Kuru ot, hususan kendir hindi yaprağı, esrar. Haşşâşların içtiği.

haşîşe (حشيشه) *is.* Ot. *Haşîşetü'l-bezzâr. Haşîşetü'd-dûd.* **haşîşetü'l-cereb** uyuz otu. **haşîşetü'l-fıtk** kasık otu. *Haşîşetü'l-hanâzîr. Haşîşetü'l-hımâr.* **haşîşetü'l-hirre** kedi otu. *Haşîşetü'l-kelb.* **haşîşetü'l-kumle** bit otu. *Haşîşetü'l-lâzin.* **haşîşetü'r-re'e** civan perçem. **haşîşetü's-se'lîl** siğil otu, belhana. **haşîşetü's-sü'âl** öksürük otu. *Haşîşetü'ş-şerc.* **haşîşetü'l-utârid** yer fesleğeni. **haşîşetü'z-zücâc** yapışkan. *Haşîşet-i müferrere.*

haşiv (حشو) *is.* Dolma, doldurma yastık. Dolma içi. Şiirde yer dolduran artık kelime, zevait, vücudun nesci, ev'iyesi, em'âsı, ciğer yürek, bumbarlar, ahşâ. **haşviyât** artık söz.

haşiye (حاشيه) *is.* Kenar, kitap kenarı, derkenar, kumaş kenarı, pervaz. **hâşiye-nişîn** hâzır bi'l-meclis. Çiçeklerin göbeğinin kenarı. *ç. havâşî.*

haşiyeli (حاشيه لو) **haşiyeli kitap** şerhi kenarında.

haşmet (حشمت) *is.* Hadem ü haşem tantanası, şevket, haşmetli.

haşşâş (حشاش) *is.* Haşîş yiyen, bengî. **haşâşîn** melâhide-i bâtiniyye taifesi.

haşvî (حشوي) Nescî.

haşyet (خشيت) *is.* Gönül titremesi, havf-i şedîd, ürküntü.

hat (خط) *is.* Çizgi, çizik, yazı çizi, el yazısı. Yazı resmi. *Hatt-ı amûdî, hatt-ı dest, hatt-ı dîvânî, hatt-ı hareket, hatt-ı hasen, hatt-ı hudûd.* **hatt-ı hümâyûn** emr-i şerîf. **hatt-ı istivâ** kürre-i arzı ikiye bölen dâ'ire-i mevhûme. *Hatt-ı kırma, hatt-ı kûfî.* **hatt-ı ma'del** neharı ikiye bölen hat, tûl. **hatt-ı mağribî** celî. **hatt-ı minşârî** kurt dişi, harben. *Hatt-ı mümâss.* **hatt-ı müstakîm** hendesede doğru çizgi. *Hatt-ı nesh.* **hatt-ı revbâr** gayet ince yazı. *Hatt-ı reyhânî, hatt-ı rik'a ve ruk'a, hatt-ı siyâkat, hatt-ı sülüs.* **hatt-ı taksîm-i miyâh** nehirlerin havzını tayin eden sırtlar. *Hatt-ı ta'lîk. dest-i hat. Eskeride hatt-ı ric'at, hatt-ı muhâbere.* Bir üsbûun on ikide bir cüzü. *ç. hutût.*

hat (خط) *is.* Tüy tüs. **hatt-ı leb** terbık. **hatt-ı sebz** taze terlemiş tüy.

hata (خطا) *is.* Yanlış, sehiv, yoldan şaşmak, kabahat. **hatâ-bahş** af. **hatâ-pûş** müsamahalı. **hata ve savap cetveli** kitapların yanlış defteri. *ç. hatâyâ, hatî'ât.*

hatab (حطب) *is.* Odun, kuru ağaç, hîzem.

hatâ'en (خطاء) Sehven.

hatar (خطر) *is.* Korkulu şey, tehlikeli. **hatar-nâk** muhataralı, helâke yakın.

hâtem (حاتم) *is.* Semahatli makamında. Hâtem-i Tâyî gibi sahî. *Hâtem-şiyem.*

hâtem (خاتم) *is.* Hindistan'ın rengârenk kakma işi.

hatf (حتف) *is.* Vefat. **hatfe enfihi** mevt-i tabi'î.

hatf (خطف) *is.* İhtitâf.

hâtıb (حاطب) *is.* Toplayıcı. **hâtıb-ı leyl** hoş görücü, iyiyi kötüyü seçmez.

hâtıf (خاطف) *sf.* Kapıcı, göz alıcı. *Berk-ı hâtıf.*

hatır (خاطر) *is.* Gönülde olan his, fikirde olan eser veya hâlen gönül, saygı. **hatır suali** ahvâl-perestişî. **hâtır-mânde** gücenme. **hâtır-nişân** unutmama. **hatırşinaslık** hatır sayma, riayeti-i pâs. **der-hâtır** tahattur. **hatıra** yad, fikr-i sâniha. *ç. havâtır.*

hatî'e (خطيئه) *is.* Suç, hata. *ç. hatîât.*

hatif (هاتف) *is.* Hetf, avaz edici, seslenici, gaipten gelen nida.

hatim (ختم) *is.* Bitirmek, baştan başa devr etmek, Kur'anı tekmil sürmek, mühürlemek. *Hatm-i kelâm. ç. hatmiyyât.*

hâtim (خاتم) *is.* Nihayet, son, bitgeni. *Hâtemü'l-enbiyâ.* **hâtime** kitabın son faslı. *ç. havâtim.*

hâtim (خاتم) *is.* Mühür, mühürlü halka. *ç. havâtim.*

hatip (خطيب) *is.* Mimberde hutbe okuyan, nush eden. *ç. hutebâ*

hatîr (خطير) *sf.* Sayılır, mühim, cesim. *Meblağ-ı hatîr.*

hatîre (خطيره) *is.* Mahûta, etrafı çevrilmiş yer, ağıl, avlu.

hatîre (حتيره) *is.* Bakyaz ziyafeti.

hatm (ختم) *sf.* Bazan hutm. Kalan.

hatmi (خطمى) *is.* Gül, hatmi. **kara hatmi** ebe gömeci nevi, fâvâniye.

hatr (ختر) *is.* Aldatıp kıtır söyleme, özür etmek, susmak.

hatta (حتى) *e.* Ve, dahi, bir de, gibi, bile. Aslı tâ, ilâ manasınadır.

hattâb (حطاب) *is.* Oduncu, hatab getirici.

hattâf (خطاف) *is.* Kapıcı, tutup alıcı. Büyük kırlangıç. *Haşîşetü'l-hattâf.*

hattat (خطاط) *is.* Güzel yazılı üstat.

hatun (خاتون) *is.* Kadın, kadun ta'ribi, sittî, banu. **güzel hatun** haşîşe. *Havâtîn.*

hatve (خطوه) *is.* Adım. *Hatve-i hendesiyye.* Zirâ-ı i'tibârî. *ç. hatevat.*

hava (هوا) *is.* Teneffüs olunan seyyâl. Hava, rüzgâr, rehva, asuman. *Nebatın havası.* Hafif ruzgâr, eyyam. **ab u havâ** iklim **havâ-i mûsikî** avaze, tın. **havâ-i nesîmî** kürenin etrafında olan cism-i lâtîf-i cevv. *Hevadâr.*

hava (هوا) *is.* Huy, ibtilâ, arzu, düşkünlük, meyil. **hava ve heves** şehevat. *Havâ-i nefs.*

havâcib (حواجب) *is.* Hicaplar, perdeler, hacipler, kapaklar.

havadis (حوادث) *is.* Hadiseler, zuhurat manasınadır. Vukuat haberleri, tan hıyem. Türkîde müfret.

havâfî (خوافى) *is.* Hafiyeler.

havâfir (حوافر) *is.* Hâfirler.

havaî (هوائى) *is.* Hevasına düşkün, hafîf-mizâc, facir.

havaî (هوائي) Mâvây.

havaî (هوائى) *is.* Havaya dair. Mavi açık mavi renk. *Havaî fişek.*

havale (حواله) *is.* Diğerine çevirmek, tahvil etmek, işi tavsiye etmek, kılıç tutmak, kâğıt göndermek, akça sipariş etmek. **havalât** havale kağıtları, te'diye emirleri havâle-nâme. Mani tahta perde, nezarete halel. **havale illeti** ihtilâc.

havali (حوالى) *is.* Havller. **etrâf u havâlî** semt, nevâhî.

havan (هاون) *is.* Havan. Tahta ve maden havan. Humbara ve obüs endâhtı için medfa. *Kahve havanı, tütün havanı, taş havan. Havan eli.*

havânîn (خوانين) *is.* Hanlar, hanân,

havâric (خوارج) *is.* Haricîler.

havârik (خوارق) *is.* Hârik-i âdeler, acaip mucizeler.

Havariyun (حواريون) *is.* Havarîler. Hazret-i İsa ashabından on iki dâîler. *Havariyun merhemi.*

havas (خواص) *is.* Haslar, has adamlar, küberâ. Has iratlar **havâss-ı hümâyûn**. Has keyfiyetler, tılsım vesaire. **ehl-i havâss** celcelûtiye okuyan. **hassalar** her şeyin tabiatı, meziyeti. *Edviyenin havassı.*

havâss (حواس) *is.* Hâsseler. *Havâss-ı hamse.*

havâşî (حواشى) *is.* Haşiyeler.

havâtır (خواطر) *is.* Hatıralar. *Havâtır-ı nefsâniyye.*

havâtim (خواتم) *is.* Hâtemler.

havâtîn (خواتين) *is.* Hatunlar.

havâyic (حوايج) *is.* Hacetler. *Tencere havâyici. Havâyic-i zarûriyye.*

havelân (حولان) *is.* Topalak. *Huzûz-ı havelân.*

havene (خونه) *is.* Hainler.

hâver (خاور) *is.* Mağrip. **hâverân** maşrık ve mağrip. Hafakan.

havernak (خورنق) *is.* Köşk, kasr, hususan Nesman b. Münzir'in köşkü, Hîre civarında olan kasr.

havf (خوف) *is.* Korku, ürkme.

havi (حاوى) *is.* Muhtevi, kaplayıcı.

hâviye (خاويه) *is.* Issız yer, çöl.

havkal (حوقل) *is.* Lâ havle velâ kuvvete demek.

havl (حول) *is.* Şaşkınlık, ahveliyet.

havl (حول) *is.* Pîrâmen, çevre, havali, ihata, kudret. Lâ havle ve lâ kuvvete. *Havle'l-hac, havle'l-gam.*

havle (حوله) *is.* Akça ağaç.

havlıcan (حولنجان) *is.* Topalak kökü, kulunç otu.

havme (حومه) *is.* Dâ'ire-i tasarruf-ı velâyet.

havr (حور) *is.* Çukur, oyruk, yağmur suyu biriken yerler, çukurların gûru.

havsala (حوصله) *is.* Tahammül, güncâyiş, kuş kursağı, taşlık, mide havsalı **havuz** (حوض) *is.* Su biriktirilen çukur, havza, kaynarca, bürke.

havya (حاويه) *is.* Lehim çekici.

havye (حويه) *is.* Deriyi kabartma, yara etrafında et kabartma. **havye-i mültehime** hadaka etrafında ufak çıbandan halka.

havze (حوزه) *is.* Bir şeyin dahil dairesi, taraf, nahiye.

hay (حي) *sf.* Hâlen hayatta olan, diri, canlı, sağ, zinde, ölmez. Arabîde cemaat, cemiyet, canlılar. *ç. ahyâ.*

hay (هاى) *n.* Vay, eyvah gibi hay ve huy, vaveylâ, şîven. Türkîde **hayhay** evet, belî.

haya (خايه) *is.* Yumurta, husye, torba.

hayâ (حيا) *is.* Utanma, hicap, şerm, hacâlet, ar.

hayâdîd (حياديد) *is.* Kelime-i müvellede. Haydutlar.

hayal (خيال) *is.* Zihne gelen suret, zihinde kurulan tasavvurat, tahayyülat, hülya. *ç. hayâlât.*

hayal (خيال) *is.* Zıll-i ma'rûf, karagöz.

hayalet (خيالت) *is.* Vâhimeye görünen bî-vücut suret. **hayâlât, hayalî, hayale ve hayalet-i â'id** bî-vücûd.

hayat (حيات) *is.* Canlılık. **hayât-bahş** muhyî. **abıhayat** âb-ı hayvân. **câme-i hayât** ömür hayatı. **be-hayâtek** koç başın için.

haydar (حيدر) *is.* Yırtıcı arslan, haydarân.

haydut (حيدود) *is.* Kelime-i müvellede. Yol vuran, harami. *ç. hayâdîd.*

hayfâ (حيفا) Eyvah, yazık.

hayıf (حيف) *e.* Zulüm, cevir, yazık. Medet gibi hayıf. *Sad-hayf.*

hayır (خير) *is.* İyi iş, nafi şey, mesûbe. **hayr-endîş, hayr-hâh** hayırlı. *Umûr-ı hayriyye.*

hayız (حيض) *is.* Aybaşı, kadınların âdeti.

hayl (خيل) *is.* At, at sürüsü, hargele, ılkı. *ç. huyûl.* Mutlaka seyre serçil arabası.

hayli (خيلى) *is.* Çoktan çok, vafir. *Hayli masraf. Hayli zaman ve vakt.*

haylûlet (حيلولت) *is.* Araya girme, perde ve mani olma.

hayme (خيمه) *is.* Çadır, çetr. **hayme-gâh** ordu, muhîm. **hayme-nişîn** yörük.

haymî (خيمى) *is.* Çadır şeklinde.

hayran (حيران) *is.* Muhayyir, hâ'ir, şaşmış, beğenip şaşa kalmış. **hayran olmak** âşık, sergerdan olmak, ağzı açık kalmak.

hayrat (خيرات) *is.* Hayırlı şeyler, mesûbât, hasenat.

hayret (حيرت) *is.* Kendini şaşırma, hayranlık, el ovuşturma. **hayret-engîz, hayret-efzâ** şaşacak şey, hâ'ir olacak güzel. *Vâdî-i hayret.*

hayrî (خيرى) *is.* Sarı şebboy.

hayriyet (خيريت) *is.* İyilik, yararlık, nafilik.

hays (حيث) *e.* İtibaren. **min haysi'l-mecmû** toptan.

haysiyet (حيثيت) *is.* İtibar, değer, dirayet.

hayşûm (خيشوم) *is.* Geniz, dimağın kurbu.

hayt (خيط) *is.* İp, iplik, tel, bağ. **haytu'l-ebyaz** tan yeri. *ç. huyût.*

hayta (حيطه) *is.* Mahfuz ve masûn bir havma dahil hudut, mahûta.

haytî (خيطي) İplik.

hayvan (حيوان) *is.* Hayat, can. **âb-ı hayvân** zi-ruh, canlı, hay. Beyinde at, öküz gibi gabî, behîme ehli hayvan **hayvân-ı berrî** yabanî. **hayvân-ı bâtına** zahife sürtücü, mekise, kanguru emsali. *Hayvân-ı nâtık. Hayvan şu'ât, hayvan nebatı* Nâime, esdâf-ı nakîiyye hayvanı, canlı şeylere müteallik, ruhanî olmayan. *Lezzât-ı hayvâniyye.*

hayyâm (خيام) *is.* Çadırcı, akkâm.

hayyât (خياط) *is.* Terzi, dikici, hıyâtat edici. *Hayyâtiyye askeri.*

hayye (حيه) *is.* Zehirli yılan envaı, engerekler, efâî. **hayye-i esved** Mısır yılanı. **melikü'l-hayyât** şâh-ı mârân.

hayyir (خير) *sf.* Ziyade hayırlı. *ç. ahyâr.*

haz (حظ) *is.* Hoşlanma, lezzet alma, hisse kapma. *ç. huzûz. Huzûzât-ı nefsâniyye.*

haz (خز) *is.* Su samuru, sabıkta gayet ince yün, destâr.

haza (خزع) *f.l.* Kesme, ayırmak, taksim.

haza (هذا) *zm.* Bu manasına. **fi yevminâ hâzâ** bugünkü gün. **ilâ yevminâ hâzâ** bugüne gelince, hâlen Arabîde **yâ hâzâ** behey herif demektir. **li-hâzâ** bunun için. **maa-hâzâ** bununla beraber.

hazâ'in (خزائن) *is.* Hazineler.

hazakat (حذاقت) *is.* Maharet, hazıklık, tabip ve sanatkârların marifeti.

hazan (خزان) *is.* Harîf. **hazân-dîde** solmuş, farımış, geçmiş, geçkin. *Bâd-ı hazân.*

hazâne (خزانه) *is.* Hazine, eşyâ-yı nefîse ambarı. Külli akça. *Hazâne-i kütüb.*

hazânet (حضانت) *is.* Süt analık, râbbelik.

hazar (حضر) *is.* Hazır şey. *Mâ-hazar.*

hazar (حضر) *is.* Vakt-i sulh, ikamet zamanı. *Hazarî tertip.*

hazâz (حزاز) *is.* Yosun. **hazâzu's-sahr** ciğer otu.

hazâziye (حزازیه) Liken fasîlesi, şilbiye.

hazele (خذله) *is.* Hâziller, alçaklar, deniler, bozgunlar, esâfil.

hazen (حزن) *is.* Çakıllı ve taşlık sahil, sa'b ve engebeli yer, berbere ve zeyla sahili.

hazer (حذر) *is.* Sakınma, ihtiyat, kaçınmak, ihtiraz, korunmak.

hazf (خزف) *is.* Çanak çömlek, kap kacak, sifâl.

hazf (حذف) *is.* Kaldırıp gidermek, harekenin hazfi, tay.

hazfî (حزفی) *is.* Çınlama ses.

hazık (حاذق) *sf.* Maharetli, marifetli, keskin tabip, hazakatli.

hazım (هضم) *is.* Eritme, sindirme, tahlil. Istıbar, tahammül. *Kabil-i hazm.*

hâzım (هاضم) *is.* Sindirici, hazm ettirici.

hâzıma (هاضمه) *is.* Eritip sindirici kuvve.

hâzına (حاضنه) *is.* Süt ana, emzirici.

hazır (حاضر) *is.* Göz önünde, mevcut, huzurda, amade, müste'id, müheyya. **hazır cevap** mürtecil. **hazır nazır** mevcûd-ı âlem. *ç. huzzâr. Hazır buradasınız* gibi edat olur. **hazır ol** asker kumandası, dikkat. *Mâ-hazar.*

hâzile (حاذله) *is.* Kirpiksiz ve kenarı kırmızı yaralı gibi göz kapağı .

hâzim (حازم) *is.* Hazımlı, ihtiyatlı, intibahlı, sağlam adam, emin.

hazin (حزین) *sf.* Hüzünlü, gam-nâk, yanık ses. **mâlikü'l-hazîn** taraklı turna, telli balıkçın, bu timar, sibtar, boynu uzun demek.

hâzin (خازن) *is.* Mahzenci, hazinedar.

hazine (خزینه) *is.* Hazâne, mal eşya konan yer, mâl-ı firâvân, mîrî sandığı. *Hazinedar.* **hazine-mânde kaydı** terkin. *Hazine odası.* **cephane hazinesi** cerha. Top, tüfek ve lağımlarda barut konan mahal. *Su hazinesi. Yelken hazinesi.* Mâl-ı medfûn, define. *ç. hazâ'in.*

haziran (حزیران) *is.* Şuhûr-ı şemsiyyenin dördüncüsü, yaz iptidası.

hazire (حظیره) *is.* Çalı ve çit çevrilmiş yer, kurutulmuş çayır ve ağıl. *ç. hazâyir.*

hazîz (حضیض) *is.* Alçak mevki, seyyarelerin şemsten en uzak bulunduğu nokta.

hazm (حزم) *is.* Rüşt ve rüyet, intibah, ihtiyat ile hareket, sağ kazığa bağlanma, hazîm ve hâzimin, hüşyârın ameli.

hazm (خزم) *is.* Kaytan yakısı.

hazn (حضن) *is.* Böğür, göğsün tarafı, kucak, göğüs bağı.

hazr (حضر) *is.* Dâ-i hazr, iskorput illeti.

hazrâ (حضرا) *is.* Ahzar te'nîsi, yeşillik. *Hazrâü'd-dümn, baklatü'l-hazrâ.*

hazravât (خضروات) *is.* Sebze, yeşillik.

hazremî (حضرمی) *is.* Hazramut vilâyetinden. *Huzârime.*

hazret (حضرت) *is.* Kurb, pîş-gâh, huzur, cenap gibi tazim telkini. *ç. hazerât.*

heba (هبا) *is.* Toz, israf, telef. **hebâ'en mensûr** çurçar.

hece (هجا) *is.* Hareke ile beraber harf. **hurûf-ı hecâ** elifba tertibi. Tehecci etme.

heceme (هجمه) *is.* Nefh, geçer işler şey. **humma hecemesi** bir nefes şemme, bir nefes tütün.

hecin (هجین) *is.* Hecnetli, soyu karışık, bir hörgüçlü deve, koşuya kullanılan mehârî, yük kaldırmayan deve

hedâyâ (هدایا) *is.* Hediyeler, peşkeşler.

hedb (هدب) *is.* Bazı ağaçların, çam fıstığının yaprak yerine olan yeşillikleri.

hedbe (هدبه) *is.* Ufak tesbih böceği, kanfeşe.

hedef (هدف) *is.* Amaç, kabak. **hedefe** nişangah.

heder (هدر) *is.* Boş yere gitme, yazık olma, kan intikamsız kalma.

hediye (هدیه) *is.* Armağan, peşkeş, tansuh, tansuhat, tefârîk, takdime. *ç. hedâyâ.*

hedm (هدم) *is.* Yıkma, tahrip.

heft (هفت) *is.* Yedi, seb'a. **heft-iklîm** rûy-ı zemin. **heft-peyker** eflâk.

heftâd (هفتاد) Yetmiş.

heftüm (هفتم) Yedinci.

hefve (هفوه) *is.* Sürçme, kayma, yanlışlık. *ç. hefevât.*

helâhil (هلاهل) *is.* Sem-i katil, zehirli.

helâk (هلاك) *is.* Geberme, mürd, ölme, fevt, mahv olma, telef ve sarf olma, yorgunluk, hâlik ve müstehlik olma.

helâl (حلال) *is.* Mezun, gayr-i memnû, şer'an haram olmayan, mübah şey. Zevc ve zevce, halil ve halîle. *Valide sütü gibi helâl.* **helâl etmek** hakkından geçmek, affetmek. **helâlzade** doğru, afîf. **helâl bez** pamuklu. **helâl saat** yaldızlı bakırdan.

helâlli (حلاللو) Zevce.

helecân (خلجان) *is.* Istırap, yürek oynama, telâş.

helezon (حلزون) *is.* Sümüklü böcek kabuğu, kulağın o resimde borusu, ıskoçrah, dolaylı iş. *Fasîle-i halezûniyye.*

helîle (هلیله) *is.* Ehlîlec. **kabilî helîle** belîlec. **kara helîle** helîlec. **sarı helîle** emle.

helîme (هلیمه) *is.* Pirincin ve bazı hububatın kaynamasıyla tutan kaymak.

hellâl (حلال) *is.* Açıcı, eritici. Bir maddeyi eczasına tahlil ve tefrik edici ecza. **hellâl-ı müşkilât** müşkil-küşâ.

helva (حلوا) *is.* Hulvî, envaı kesir maruf tatlı. **kudret helvası** menn.

helyûn (هلیون) *is.* Mârçûbe, yabani kuşkonmaz. *Fasîle-i helyûniyye.*

hem (هم) *e.* Beraber, dahi, hem de, kezalik. **hem-bezm** refik. **hempa** arkadaş, etrâb. **hem-râh** yoldaş. **hem-yâbe** küfüv.

hemâl (همال) *is.* Ortak, şerik, karîn.

hemâre (هماره) *is.* Hem-vâre, hemîşe, daima, her dem

hem–asr (هم عصر) *is.* Muasır, bir vakitte.

hemc (همج) *is.* Çolpa, şaşkın, küçük mü'ezzî, sinek, uyuz.

hemcins (همجنس) *is.* Bir soydan, cins-i vâhid, sınar, bir cinsten.

hem–civâr (همجوار) *is.* Komşu, hem–hudûd.

hem–dem (همدم) *is.* Hem–zâd, mahrem, nedim.

heme (همه) *is.* Bütün, hep, cümle.

hemen (همان) *e.* Daima, bir düziye, derhâl, der-akab. **hemân-dem** o saat.

hemhâl (همحال) *is.* Hemdert, bir hâlli.

hemîl (همیل) *is.* Sarı sarmaşık, uçak ot, alîk, leblâb.

hem–inân (همعنان) *is.* Hem-rikab, at başı, beraber.

hemîşe (همیشه) *is.* Her zaman, hemâre, daima.

hemm (هم) *is.* Hüzün, gam, endişe, endûh. *ç. hümûm.*

hem-mezheb (هم مذهب) *is.* Din kardeşi.

hem-nâm (همنام) *is.* Adaş, semmâ.

hem-nişîn (همنشین) *is.* Celîs.

hem–râh (همراه) *is.* Yoldaş.

hem–rey (همراي) *is.* Müttefikü'l-kelim.

hem–rütbe (همرتبه) *is.* Akran.

hem–sâl (همسال) *is.* Yaşıt, hem-sinn.

hem-sâye (همسایه) *is.* Komşu, hem-civâr.

hem–sâz (همساز) *is.* Muvafık.

hem-ser (همسر) *is.* Karıkoca, zevc, ehl.

hemşehri (همشهری) *is.* Vatandaş.

hemşire (همشیره) *is.* Kız karındaş. **hemşirezade** yeğen.

hem-tâ (همتا) *is.* Akran, bir çeki, müsavi, nazîr. **bî-hemtâ** lâ-şerîk, lâ-nazîr.

hem-vâr (هموار) *is.* Düz, müstevi, münasip.

hem-vâre (همواره) *is.* Her zaman.

hemyân (همیان) *is.* Heybe, çanta, büyük ambar, torba, hurç.

hemze (همزه) *is.* Elif, mehmâz alâmeti. *Alâmet-i izâfet.*

hencâr (هنجار) *is.* Rah, resim, kaide.

hendek (خندق) *is.* Kende, ark, sellerin ardı, seylendi. *Tarla hendeği.* **kale ve haymegâh hendeği** or. *ç. hanâdık.*

hendese (هندسه) *is.* Ecsamın imtidâdından bahseden ilim. *Usûl-i hendese, hendese-i hâliyye, resmiyye, sathiyye. Hendese-hâne.*

hengâm (هنگام) *is.* Zaman, âvân, vakit, sıra.

hengâme (هنگامه) *is.* Cemiyet, cenk, şamata, velvele.

hensî (هنسی) *is.* Mülâyim, meşakkatsiz.

henüz (هنوز) *is.* el-ân, hâlen, daha

her (هر) *e.* Fert, her bir, hep. **her-bâr** daima. **her çend** her ne kadar, kaçan. **her dem bahar** âs-ı berrî, zayyân. *Her dem taze. Herkes, her ne.*

her-âyîne (هر آیینه) *e.* Her hâlde, hemişe gibi.

herb (هرب) *is.* Kaçma, hârib olma, kapağı atma.

herc (هرج) *is.* Karışıklık, şûriş. **herc ü merc** karış muruş.

hercaî (هرجائی) *is.* Çul tutmaz, derbeder, serseri. **hercaî menekşe** sâlûs çiçeği.

herem (هرم) *is.* Sâl-hurdelik, pirlik zaafı. **herem-pîr** fertût.

hergele (خرگله) *is.* Terbiye görmemiş ılkı, at sürüsü, terbiyesiz, zıpır adam,

herîse (هریسه) *is.* **Lâpa etli herîse** keşkek.

herze (هرزه) *is.* Beyhude, abes manasına. **herze-gû** yave sözler. **herzevekil** boşboğaz.

hesap (حساب) *is.* Rakam fenni, sayma. **ilm-i hisâb** rakam. Sayışma, tadat, muhasebe, hesap ve kitap. **yevmü'l-hisâb** mahşer. **bî-hisâb** lâ-yu'add. *Hisâb-ı a'şârî.* **hisâb-ı cümel** ebcet hesabı. *Hisâb-ı ferrâh, hisab-ı ta'âmî, Hisâb-ı tefâzulî.* Türkîde **hesâbî** hasis. Umûr-ı hisâbiyye. **alelhesap** mahsuben.

hesaplama (حسابلامه) Tasımlama.

hestî (هستی) *is.* Kevn, varlık, vücut.

heşş (هش) *is.* Heşâşetli, ufanır şey.

heşt (هشت) *is.* Sekiz, semân.

heştâd (هشتاد) Seksen.

heştüm (هشتم) Sekizinci.

hetk (هتك) *is.* Çâk etme, yırtma, ihlâl. *Hetk-i ırz.*

hevamm (هوام) *is.* Hâmmeler. **hevâmm-ı cerebî** uyuz böceği. **hevâmm-ı muhzıra** buğday biti.

hevân (هوان) *is.* Horluk, zelillik, hâk-sârî.

heves (هوس) *is.* Arzu etme, şevke tâbiiyyet. **heveskâr** mütelevvin. **nev-heves** sebatsız.

hevl (هول) *is.* Korku, havf, dehşet-i şedîd. **hevl-nâk** korkunç, mahûf. **ebü'l-hevl** Mısır ehramı kurbunda olan arslan sanemi. *bk. can hevli.*

heyâkil (هیاکل) *is.* Heykeller.

heybet (هیبت) *is.* Mehabet, korku verme, mehîblik.

heycâ (هیجا) *is.* Ceng ü cidâl, kâr-zâr, vegâ.

heyecan (هیجان) *is.* Telâş, ıstırap, taptap.

heyet (هیئت) *is.* Şekil, suret kıyafet, vaz. Ahval, vaziyet, kevkeb. *Hey'et-i a'yân ve meb'ûsân.* **hey'et-i zâhire** görünüş. *Hey'et-i umûmiyye . Hey'et-i vükelâ.*

heyhat (هیهات) *e.* Hayıf, diriğ, yazıklar olsun.

heykel (هیکل) *is.* İri şey, büyük sanem, yüksek bina. **heykeltıraş** sanem yapan, senktıraş beyne'l-esnâm garip kıyafet, mehîb hey'et. *ç. heyâkil.*

heyulâ (هیولا) *is. Yun.* Zihinde mutasavver şekil, tasvir, aslî bir maddenin hayali vücûd-ı zihnî, asl-ı maddiyât.

heyzem (هیزم) *is.* Odun, hatab, heyme.

hezâr (هزار) *is.* Bülbül.

hezâr (هزار) *is.* Bin, elif. **hezârân** binlerce. **hezâr-bâr** bin kere. Farisîde hezâr bülbül demektir.

hezeyan (هذیان) *is.* Sayıklama, hecr. Herze, yâve, halt etme. **hezeyân-ı mürte'iş** sarhoşluktan gelen titreme illeti.

hezheze (هزهزه) *is.* Ecsâmın hava veya sair esbap darbıyla titremesi.

hezl (هزل) *is.* Lâtife yollu söz, bezle, suhriye. *ç. hezliyyât.*

hıbâ (خبا) *is.* Oba. *ç. ahbiye.*

hıbak (حبق) *is.* Kokulu ot, yarpuz vesaire fûtenec. Bazı nebâtât-ı nâfi'aya denir. *Hıbak-ı bustanî.* **hıbak-ı horâsânî** kuzu kulağı. **hıbak-ı nabtî** reyhân-ı hammâm. **hıbak-ı türtücân** oğul otu. **hıbak-ı timsah** su nanesi. **hıbaku'l-bakar** bâbunec, öküz gözü. *Hıbaku'l-fil.* **hıbaku'l-kına** merzencûş tohumu. **hıbaku'r-râ'î** birincasif, vratika.

hıdiv (خدیو) *is.* Baş vezir. *Hidiviyet.*

hıdr (خدر) *is.* Perde, hail, mâni.

hıdrellez (خضرالیاس) *is.* Baharın vasatı, rûz-ı hızr.

hıfız (حفظ) *f.l.* Saklama, korumak, ezberleme, zihinde tutma, bellemek. **hıfza çalışmak** Kur'an ezberlemek. **tahte'l-hıfz** cebeliye terfikan. **hıfzıssıhha** sağ yaşama kavaidi.

hıkd (حقد) *is.* Kin ve haset.

hılf (خلف) *f.l.* Ahd ü peyman etme, söz birliğe ant etmek.

hılt (خلط) *is.* Ahlât-ı erba'anın biri : balgam, sevda, safra ahlatı

hımâr (حمار) *is.* Eşek, har. **hımâr-ı vahş** gûr. **inâd-ı hımârî** öngül. **hımâr kapan** papuç tartan.

hımhıma (خمخمه) *is.* Hımhımlık, hımhım söyleme.

hınsır (خنصر/خنصر) *is.* Serçe parmak.

hınta (حنطه) *is.* Buğday, gendüm, kumh envaı. *ç. hıntiyyât.*

hınzır (خنزیر) *is.* Yaban domuzu, hûk. **dâ'ü'l-hanâzîr** sıraca. **haşîşetü'l-hanâzîr** sıraca otu.

hırâm (خرام) *is.* Salınıp gezme, eda. **hırâmân** salınarak yürüyen.

hırâş (خراش) *is.* Tırmalama, eza verme. *Can-hırâş. Hırâşîden.*

hîrcel (خیرجل) *is.* Hıyarcık illeti

hıred (خرد) *is.* Akıl, us, zekâ. **hıred-mend** âkil, zeki.

hırf (خرف) *is.* Sayıklama, hezeyan, hayâlet görme.

hırka (خرقه) *is.* Yamadan yapılma libas. **hırka-pûş** fakir. **hırka-i sa'âdet** bürde-i şerîfe.

hırs (حرص) *is.* Rağbet-i mezmûma, harislik. **hırs-ı câh** emel, tamah, âz, ziyade tamah, tûl-i emel.

hırû (خروع) *is.* Kene otu, habbü's-selâtîn.

hısâl (خصال) *is.* Hasletler, hasâ'il.

hısn (حصن) *is.* Deyz, hisar, kale, hasîn yer. *ç. husûn.*

hısset (خست) *is.* Hasislik, tamah, le'îmlik.

hışım (خشم) *is.* Gazap. **hışm-nâk** dargın.

hışt (خشت) *is.* Tuğla, elde atılır kısa mızrak, harbe.

hıtân (ختان) *is.* Hatene sünneti, sünnet cemiyeti. Sünnet mahalli.

hıtta (خطه) *is.* Ülke, diyar, merz-bûm. *ç. hıtât.*

hıyaban (خیابان) *is.* Sıra ağaçlar kenarı, ağaçlı yollar.

hıyâm (خیام) *is.* Haymeler.

hıyanet (خیانت) *is.* Emanete kıyma, sadakati bırakma, hainlik. Suikast, göz oymak.

hıyar (خیار) *is.* Kıssâ, bir nevi acur, hıyarşenbih.

hıyâr (خیار) *is.* Hayyirlar. *Hıyâr-ı kavm.*

hızâb (خضاب) *is.* Küp boyası.

hızar (حزار) *is.* Büyük bıçkı aslı.

hızlân (خذلان) *is.* Yorgunluk, yardımsızlık, düşkünlük.

hibâl (حبال) *is.* Habller. **habbâl** urgancı.

hibâle (حباله) *is.* Ağ, tuzak, bağ. *Hıbâle-i akd u nikâh. ç. habâ'il.*

hibe (هبه) *is.* Bahşiş, atiye, vergi, ihsan, hediye.

hibn (حبن) *is.* Ateş çıbanı. Kan çıbanına **dümel.**

hibr (حبر) *is.* Yahudi hahamı, okumuş.

hibre (خبره) *is.* Hibret. **ehlihibre** tecrübe ile bilen. Galatı ehl-i kıble.

hibret (خبرت) *is.* Tecrübe kazanma, ihtiyar etme. **kesb-i hibret** usta olma.

hicâbet (حجابت) *is.* Perde-dârlık, vezaret, huzur.

hicap (حجاب) *is.* Perde, cidâr, perde-i hayâ, hâciz. *Hicabî.* **hicâbü'l-cevf** hâciz-i mi'de.

hicâr (حجار) *is.* Hacerler. *ç. ahcâr.*

hicaz/Hicaz (حجاز) *is.* Set yolma ve silsile-i cibâl. Arabistan'ın bir ülkesi. Musiki perde ve makamı.

hiccâc (حجاج) *is.* Göz çukuru, medâr-ı ayn.

hiccâcî (حجاجي) Medârî.

hicce (حجه) *is.* Hac etmek. **zülhicce, zilhicce** sene-i kamerin son ayı, kurban.

hiciv (هجو) *is.* Hicâ, hezl tarikiyle zem.

hicr (حجر) *is.* Kucak, âgûş.

hicr (هجر) *is.* Hicran, ayrılık kederi, yanma, acıklı olma.

hicret (هجرت) *is.* Vatandan göçme, muhacir olma. **târîh-i hicret** Medîne-i Münevvereye muhâceret-i nebeviyye gününden itibar olunan sene-i İslâmiyye. Sene-i kameriyye-i İslâmiyye.

hicviye (هجویه) Suhriye eş'ârı.

hiç (هیچ) *e.* Naçiz, boş, yok şey. Asla, hayır.

hidayet (هدایت) *is.* Doğru yol, hak yolu, tarîk-i necât.

hidde (حده) *is.* Yalnız, kendi başına, yalnızlık, ayrılık. *İnfirâd alâ hiddihi.*

hiddet (حدت) *is.* Sivrilik, şiddet, keskinlik, şedit gazap, sevret, barut kesilmek, ateş püskürmek. *Hiddet-i bâsıra, hiddet-i mizâc.*

hiffet (خفت) *is.* Hafiflik, hoppalık, dafî-fü'l-mizâc, yenilik. **hiffet-i akl** mekânetsizlik.

hikâyet (حكايت) *is.* Hikâye, kısa, nakil. Rivayet sayıp. **mebniyyü'l-hikâye** imalı söylemek. *ç. hikâyât.*

hike (حكه) *is.* Kaşınma, gicik.

hikmet (حكمت) *is.* Akl, âkillik, illet-i gâ'ibe, sır, hafî, ma'nâ-yı hafî, levn. Aklî ilim, felsefiyet. *Hikmet-i ilâhiyye. Hikmet-i riyâziyye. Hikmet-i tabîiyye. İlm-i hikmet. ç. hikem* **hikem-i hufye** nef manasına.

hikr (حكر) *is.* Matrabazlık, zahîre saklama, ihtikâr, muhtekirlik.

hil (حل) *is.* Helâl olan şey.

hilâf (خلاف) *is.* Karşı, mugayir, doğruya karşı, kizb. **hilâf-gîr** muhalif, mugayir, zıt.

hilâf (خلاف) *is.* Söğüt. *bk. safsaf.*

hilâfet (خلافت) *is.* Halifelik, câ-nişînlik. **hilâfet-i İslâmiyye** İslâm devleti. **hilâfet-penâh** halifelik makamı. *Dârü'l-hilâfe.*

hilâl (هلال) *is.* Yeni ay. Ay resminde kaş. Kavs-i ebrû.

hilâl (خلال) *is.* Aralık, dişlerin aralığı. Sinne-i maziyye hilâlinde içinde diş ayırtlanacak çöp.

hilâlî (هلالي) Yarım ay resmi.

hilâliye (هلاليه) Kırlangıç otu, halidonya

hil'at (خلعت) *is.* Resmen giydirilen libas, teşrifat kaftanı. *Hil'at-i fâhire.*

hile (حيله) *is.* Aldatacak yol, üslûp, oyun. *Letâ'ifü'l-hiyel.* Hâlen hud'a manasına perendeden atma. **hilebaz** çok bilmiş. **hilekâr** sanî'alı.

hilf (حلف) *f.l.* Ahd ü peymân etme, söz birliğe and etme.

hilkat (خلقت) *is.* Yaratılış, tabiat, fıtrat, nihat. **hilkat-i âdem** tekvîn.

hilkiyet (خلقيت) *is.* Tabiat, yaratılış.

hill (خل) *is.* Dost-ı sâdık. *ç. hullân, ehillâ.*

hille (حله) *is.* Bir kat libas.

hilm (حلم) *is.* Yavaşlık, yumuşaklık, yavuz olmama, halimlik.

hiltit (حلتيت) *is.* Şeytan boku, zamk-ı incidân, kâşim, baldırgan.

hilye (حليه) *is.* Zînet-i çehre, suret, hey'et. **hilye-i şerîfe** ta'rîf-i eşkâl-i Resûl aleyhi's-selâm. *ç. hullî.*

himâde (همماده) *is.* Mürtefi ova. Afrika'nın otsuz ve susuz yaylaları.

himaye (حمايه) *is.* Hıfz u siyânet, korumak. Örtü.

Himîr (حمير) *is.* Arab-ı müte'arribeden Yemen ahalisi ismi. *Himîrî.*

himlâk (حملاق) *is.* Göz kapaklarının iç kılıfı.

himmet (همت) *is.* Say, kasd-ı kavî, ceht, ikdam. **ulüvv-i himmet** fütüvvet-ı fâ'ika. *ç. himem, himmât.*

himye (حميه) *is.* Perhiz.

himyevî (حميه وي) Perhiz taamı.

hîn (حين) *e.* Zaman, hengâm. **ahyânen** vakit vakit.

hindu (هندو) *is.* Hint diyarında olan esmer tavâif.

hinnâ (حنا) *is.* Azaya yaktıkları kızıl boya otu, kına.

hindi (هندي) Hind-i Garbîye mensup yani Hint tavuğu.

Hindî (هندي) Hint'e mensup. *Hindî derviş. Temr-i hindî.*

hindiba (هندبا) *is.* Bostanîsi cülcülân. Berrîsi güveyik. **ay hindiba** hundril, salatalık. **bostanî hindiba** arslan dişi.

Hindistan (هندستان) *is.* Hint'in nısf-ı şimâlîsi. Keçrat, Pencap, Lahor, Keşmir, Dehli, Bingale, Urisa vesaire cenubîye degin denir. **Hindistan cevizi** büyük hindistan cevizi, cevz-i bevvâ, nârcil. Küçüğü mâsil.

Hint (هند) *is.* Asya'nın bir büyük kıtası. **Hind-i Çînî** Siyam ve Anam hükûmetleri. **Nehr-i Hind** Send ırmağı ahalisi. **hindu** hünûd tavâ'if-i veseniyyesi. **Hind-i Garbî** Vusta Amerika. **hind kitabîsi** ipek kumaş.

hirâm (هرام) *is.* Firavun tepesi. *ç. ehrâm.*

hirân (حران) *is.* Harânluk, azgın. Hârîn başkadır.

hirâs (هراس) *is.* Korku, ihtizâz.

hirâsân (هراسان) *is.* Korkmuş.

hirâset (حراست) *is.* Hıfz, korumak, kayırmak.

hirâset (حراثت) *is.* Ekincilik, hars, ekin, çiftçilik.

hirdûn (حردون) *is.* Afrika'da büyük keleri.

hîre (خيره) *is.* Kamaşma. Şaşkın, küstah. *Hîre-dest.*

hirfet (حرفت) *is.* Esnaflık, sanatkârlık. *Hirfetü's-semek. hirfetü's-sinân, ç. hıref.* ehl-i sanâyi ve hıref.

hirmân (حرمان) *f.l.* Mahrum olma, kalma.

hirmî (هرمي) Hirâm biçimi, şekil.

hirre (هره) *is.* Hirr, kedi. **aynu'l-hirr** babakuru.

hirz (حرز) *is.* Muhafaza, melce, nüsha, tılsım, nazar boncuğu.

his (حس) *is.* Candan duyma, duygu, duygu ile müteessir olma, duyma ile idrâk, koku alma, isleme. *Hiss-i bâtın, hiss-i zâhir. ç. ahsâs.*

hîs (هيس) *is.* Uğultu, boğuk sesler.

hisâ (حسا) *is.* Suğla, kumluk yer. Arabistan'da el-Hisâ.

hisân (حصان) *is.* Âlâ at ve aygır.

hisar (حصار) *is.* Etraf kuşatma ve etrafı bârû ile müstahkem, dîzârek. **bâlâ hisar** iç kale, narin kale.

hisbe (حسبه) *is.* Zebanzedi hesbe. Ecir, sevap. *Hisbeten lillah.*

hisbî (حسبى) *is.* Zebanzedi hasbî. Bedava, beleş, rızâ'enlillâh

hisse (حصه) *is.* Ülüş, pay, behre, bahş. **hissedar** ortak. *Hisse-mend. ç. hises.*

hissî (حسى) *is.* Hisse ve hâsiyeye müteallik, duygu ile bilinen. *ç. hissiyat.*

hîş (خويش) *is.* Kendi zatı, kendinin. **hîşân** kendininkiler. **hîşâvend** hısımlar.

hişd (حشد) *is.* Toplanma, bir yere birikme, bir çok halkın tahaşşüdü.

hitabet (خطابت) *is.* Hatiplik, nutuk, hatip ciheti.

hitam (ختام) *is.* Tamam, hatm olma, bitme, nihayet, akıbet, gayet. *Hitâm-pezîr.*

hîtân (حيطان) *is.* Hâ'itler.

hitap (خطاب) *is.* Tevcîh-i kelâm, nutuk. *Falâna hitaben mektup.*

hitr (هتر) *is.* Yalan tahrifi, kıtr,

hîz (خيز) *is.* Kayıkçı. **seher-hîz** erkenci. **hîzâb** dalga.

hiza (حذا) *is.* Karşı-be-karşı, hatt-ı müstakîm, tesviye aleti, müvazi çırpı perresi.

hîzân (خيزان) *is.* Kalkarak. **üftân u hîzân** düşe kalka.

hizber (هزبر) *is.* Cüsseli arslan, dilâver. *Hizberân-ı vegâ.*

hîzem (هيزم) *is.* Heyzem dahi gelir. Odun, hîme.

hizip (حزب) *is.* Bir kol asker, bir bent ayet, bir cüz'ün rub'u. *Ahzâb.*

hizmet (خدمت) *is.* Birine iş görme, bendelik, hadimlik etme. Yarar iş. Memuriyet. **hizmet-güzâr** yarar adam. **hizmetkâr** uşak, hizmetçi. *Hidemât-ı devlet.*

hîzrân (حيزران) *is.* Hezârân kamışı. Hezârân çiçeği başkadır. Hezâr reng.

hoca(خواجه) *is.* Aslında ağa, büyük muteber muallim, usta, bezirgân, debîr-i umûr. Bazan vezir, badehu hadım ağası. Hâlen **hoca adam** okumuş, mektep üstadı, muallim, gemi yazıcısı, divan ketebesi.

hod (خود) *is.* Kendi, kendinin. **hodbehod** kendi başına. **hod-furûş** müftehir. **hod-pesend, hod-perest, hodbin** mağrur. *Hôd-kâm.* **hod-re'y** muannit. **hod-rû** yabani. **hod-ser** muannit. **hod-serâne** muannidâne.

hokka (حقه) *is.* Yekpare ufak kutu. Oyuk ilâç. *Boya hokkası, tükürük hokkası, yazı hokkası.*

hokkabaz (حقه باز) *is.* El çabukluğuyla oyun yapan, hile-kâr.

horanta (خورنده) *is.* Boğaz, avene, ekele, tebea.

Horasan (خراسان) *is.* Şark ciheti, İran-ı Şarkî.

horasanî (خراساني) Sabıkta hâcegân kavuğu. **horasanî solucan** devânî.

horoz (خروس) *is.* Dîk. **çeşm-i horûs** bazı nev çiçek.

hortum (خرطوم) *is.* Filin burnu, ol resimde bez ve kösele, tulumba hortumu, boru.

hoş (خوش) *sf.* Zarif, lâtif, leziz, iyi. *Hoş-edâ.* **hoş-âmed** yüze gülme, tehniyet, kudum. **hoşâne** güzel. **hoşav** hoşaf, hoşafe. **hoş-âvâz** güzel sesli. **hoş-elhân** güzel makamlı. **hoş-gû** tatlı sözlü. **hoş-güvâr** lezzetli. **hoş-hâl** hoşnut. **hoş-kadem** meymenetli. **hoş-tab** selîkalı, karîhalı. *Hoş rayihalı.* **başı hoş** me'luf, me'nûs, serhoş, başı dumanlı.

hoş-âb (خوشاب) *is.* Saf inci gibi parlak.

hoşnut (خشنود) *is.* Hoşnut, razı, memnun.

hoşnudî (خشنودي) Rıza, memnuniyet.

hu (هو/ه) *z.* Gaip olur. Edat olur **hu husuna** elifi elifine. **kemâ hakkahu** bi-tıbkıhi.

hu (هو) *n.* İstigâse içindir. Yahu, ya men hu. **hu-keşân** derâvîş.

hûb (خوب) *is.* Güzel, hoş, iyi. **hûbân** güzeller. **hûb-terîn** âlâ. **hûb-rû** gül-çehre.

hubâb (حباب) *is.* Habâb dahi olur.

hubârî (حبارى) *is.* Toy kuşu.

hubb (حب) *is.* Sevgi, muhabbet, meveddet. *Hubb-ı vatan , hubbu'd-dîn.*

hublâ (حبلا) *is.* Hublî, hâbil, hamil, gebe. **el-leyletü hublâ** geceler doğurur.

hubs (خبث) *is.* Kötülük, fenalık.

hubûb (حبوب) *is.* Haplar, taneler. *ç. hububat.*

hubûr (حبور) *is.* İbtihâc, sürur, ferah, şâdmânî, sevinç.

hubz (خبز) *is.* Ekmek, nân-ı azîz.

huccâb (حجاب) *is.* Hacipler.

huccâc (حجاج) *is.* Hacılar, hacı kafilesi.

huceste (خجسته) *sf.* Uğurlu, mübarek. **huceste-fâl** yümnlü. **huceste-re'y** musîb.

hucle (حجله) *is.* Gelin odası, gerdek, müzeyyen halvet-gâh.

huda (خدعه) *is.* Şedit hile, oyun.

hudâ (خدا) *is.* Bârî, Tanrı Teâlâ, rab, seyyid. **nâv-hudâ** reis. **hudâ-dâd** mevhibe.

hudâ-vend (خداوند) *is.* Malik, sahip.

hudâvendigâr (خداوندكار) *is.* Hûndigâr, hûndî, hünkâr, efendi, padişah.

hudâygân (خدايگان) *is.* Ulu padişah.

hudâyî (خدايى) *is.* Tabiî, dagî, kendi kendine biter.

huddâm (خدام) *is.* Hademeler.

hudûs (حدوث) *is.* Yoktan meydana gelme, berûz, zuhur, zuhur, peyda olma. **hudûs-ı âlem** tekvîn.

hudut (حدود) *is.* Hadler. *Hudûd-nâme, hudûdullâh.*

huf (خف) *is.* Haffafların sattığı ayakkabı, deve mesti.

huffâş (خفاش) *is.* Haffâş dahi gelir. Gözü aydınlıkta görmeyen, tavuk karası, hufş illeti. Yarasa, şeb-pere.

huffâz (حفاظ) *is.* Hafızlar, muhafızlar.

huffî (خفى) *is.* Ayak tabanına dair ilel-i huffiyye.

hufre (حفره) *is.* Çukur. *ç. hufûr.*

hufte (خفته) *is.* Yatıp uyumuş, hâbîde, durgun.

hû-kerde (خوكرده) *is.* Huy-kerde, terlemiş. *bk. huy.*

hukkâm (حكام) *is.* Hâkimler.

hukle (حكله) *is.* Dil tutkunluğu.

hukna (حقنه) *is.* İhtikan aleti ve ilâcı, şırınga.

hukuk (حقوق) *is.* Haklar. *İlm-i hukûk, mahkeme-i temyîz-i hukûk. Hukûk-perver, hukûk-şinâs.*

hulâ (خلاع) *is.* Çarpılma, akıl bozma.

hulâsa (خلاصه) *is.* Lübb, bir şeyin çekilip alınmış özü, zübde, telhîs. *Hulâsa-i mâl. Kına, hulâsası. sirke hulâsası. Hulâsatü'l-hulâsa.*

hulâsaten (خلاصة) Muhtarasa.

hulbe (حلبه) *is.* Boy otu, boy tohumu, sümbüliye.

huld (خلد) *is.* Beka, devam. **huld-i berîn** cennet.

hulefa (خلفا) *is.* Halifeler. *Hulefâ-i râşidîn.* Aklâmda zabitin halifeleri.

huleyme (حليمه) *is.* Küçük hulmeler, dil üzerinde olan pürtükler.

hulf (خلف) *is.* Bozma, aksine gitme, muhalif bulunmak. **va'de hulf** fıkdân-ı sıdk, ahdi ifa etmeme.

huliy (حلى) *is.* Hilyeler, zinet, mücevherat, koyum.

hulk (خلق) *is.* Cibillet, tabiat, meşrep, huy. *Ahlâk-ı hasene.*

hulkûm (حلقوم) *is.* Boğaz içi. **râhatu'l-hulkûm** bel'ûm. *bk. hançere.*

hulkî (خلقي) Mâder-zâdî, tabîî.

hullân (خلان) *is.* Haliller, huller, ehillâ,

hulûd (خلود) *is.* Huld gibi devam, beka. **yevm-i hulûd** kıyamet günü.

hulûl (حلول) *f.l.* Bir şeyin içine girmek, cisme sirayet etmek, birisine çatıp girişmek, tamam cereyan edip geçmek. **hulûl eden** şuhûr-ı şitâ. *Hulûl-i hâricî, hulûl-i dâhilî.*

hulûlî (حلولى) *is.* Ulûhiyetin ecsâm-ı fâniyeye geçmesi, i'tikad-ı garîbende olan gafil.

hulûs (خلوص) *is.* İyilik, saflık, halislik, hususiyet, ihtisas. **hulûs-ı kalb** sadıklık, ih- lâs. **hulûskâr** sadâkat-perver ve zahirî, müdâhin.

hulüvv (خلو) *is.* Boşluk, halîlik, halâ.

hulv (حلو) *is.* Tatlı. **hulv-i mezâk** keyif.

hulviyât (حلويات) *is.* Tatlılı taamlar, hulvler.

hulya (خوليا/خليا) *is. Yun.* Sevda, kara sevda, manya, malihulya. Fikir, kurgu, kuruntu, tahayyül. Hülya tefekkür manasına başkadır.

hum (خم) *is.* Küp, büyük testi, nikade. **humre, humbara** ağzı olmayan delikli el hokkası. *Akça humbarası, top humbarası.*

humar (خمار) *is.* Sarhoşluk, sudâî, burundan gelme, her şeyin sadmesi, kokusu, papara. **humâr-âlûd** mahmur göz.

humâsî (خماسى) *is.* Beşizli.

humeka (حمقا) *is.* Ahmaklar.

humk (حمق) *is.* Bönlük, ahmak, hamâi, hamakat.

humma (حما) *is.* Har, bazı emrâzın harareti, ateşi, sıtma nevbeti. **kara humma** tifüs. **hummâ-i adun** çürük humma. *Hummâ-yı dık, hummâ-yı gıbb, hummâ-yı lâzıme, humâ-yı merzgıyye. hummâ-yı muhrıka, hummâ-yı mutbıka.* **hummâ-yı nâfıza** teb-lerze. *Hummâ-yı reb, hummâ-yı safrâ.* **beyin humması** hummâ-yı nâ'ibe.

hummâz (حماض) *is.* Kuzu kulağı. *Fasîle-i hummâzıyye.*

humre (حمره) *is.* Yılancık, alazlama.

humret (حمرت) *is.* Kırmızılık, kızıllık.

hums (حمص) *is.* Nohut yeşilliği. **humsâ** nohut yakısı.

hums (خمس) *is.* Beşte bir, penç, pencik.

humûd (خمود) *is.* Ateş basılıp kül altında kalma, hararet basılıp baygınlık gelmek, uyuşmak.

humûzat (حموضت) *is.* Ekşilik, hâmızlık.

humv (حمو) *is.* Yanma, göykünme, muhterik olma.

hun (خون) *is.* Kan, dem. **hûn-âb** göz yaşı. **hûn-âlûd** kanla mülevves. **hûn-âşâm** gaddar. **hûn-hâh** müntakim. **hunhar, hunriz** seffâk. **hûn-ı siyâvuşân** kardeş kanı.

hûndi (خوندى) *is.* Hâvend, hudavendigâr.

hunefâ (حنفا) *is.* Hanîfler.

hunfesâ (خنفسا) *is.* Hunfese, domuzlan, bok böceği.

hûnîn (خونين) Kanlı.

hunnak (خناق) *is.* Boğazın hunnâk dedikleri mahallinde bademcikte olan şişme, iltihap, levzetân.

hûr (حور) *is.* Gözün siyahı, hadaka zıddıdır. **hûr-ı ayn** kara gözlü güzel, huri.

hûr (خور) *is.* Hâr, yiyici.

hûr (خور) *is.* Hûrşîd, güneş, hâver, âfitâb.

hûr (خور) *is.* Hâr, hakir.

hurâc (خراج) *is.* Hurâce, dümel parçası, tekassu gibi irinlenme. **hurâcât** çıban başçığızı.

hurafe (خرافه) *is.* Manasız lâkırdı, lâklâka. *ç. hurafât, huref.*

hurç (خرج) *is.* Büyük meşin heybe. *Hurceyn.*

hurd (خرد) *is.* Ufak, ince, hurda. **hurd-sâl** genç. **hurd u hâk e**zilip un ufak olma.

hurda (خرده) *is.* Ufacık, azıcık, ince. **hurde-bîn** müdekkik, zerrâtı gösteren dürbün gibi alet. **hurde-furûş** toptan satmayan kâsip. *Hurda inci, hurda yazı.* Bazı eşyanın tozu ve külü. **hırdavat** çerçi.

hûrde (خورده) *sf.* Yiyip ekl etmiş, bitmiş. **sâl-hûrde** müsin.

hurma (خرما) *is.* Temr envaı.

hurrem (خرم) *is.* Mesrur, ferah. **bâg-ı hurrem** tarâvetli bağ.

hursend (خرسند) *sf.* Daima mesrur, hoşnut, kanaatli, müteşekkir, razı.

hûrşîd (خورشيد) *is.* Hûrşîd, hûr, şems, güneş.

hurûb (حروب) *is.* Harpler.

huruç (خروج) *is.* Çıkma, hariç olma, kalkmak, isyan etmek. **sâhib-i hurûc** türedi, bâgî.

hurûf (حروف) *is.* Harfler. **hurufat** tab-hane kurşunları yazılır. *Hurûf-ı hecâ, hurûf-ı kameriyye, hurûf-ı mukatta'a, hurûf-ı şemsiyye.* Rumuz işaretleri. Yazı manasına râkımu'l-hurûf.

hurufî (حروفي) Rumûzât-ı bâtıla erbabı.

hurûş (خروش) *is.* Şamata etme, coşma. **cûş u hurûş** kaynayıp taşma, hurûşât olma.

husemâ (خصما) *is.* Hasımlar.

hussâd (حساد) *is.* Hâsitler.

husâle (حصاله) *is.* Harmanda kalan başak ve kesmik.

husuf (خسوف) *is.* Ay tutulma, ziyası gitme, hasf olma, batma. *Husûf-ı küllî.*

husul (حصول) *is.* Vücuda gelme, peydâ ve hasıl olma. *Husûl-pezîr.*

husûm (حسوم) *is.* Bir düziye esen rüzgârlar, meltem, hayırsız hava.

husumet (خصومت) *is.* Hasımlık, düşmanlık, davacılık, adavet.

husûn (حصون) *is.* Hasînler.

husus (خصوص) *is.* Keyfiyyet-i mahsûsa, madde, maslahat. Mahkemeden gönderilen tahkik memuru. **bahusus** be-tahsis. *Husûsât, ale'l-husûs. ç. husûsât.*

hususiyet (خصوصيت) *is.* Muhabbet-i hâlisa, irtibat, ihtisas.

husye (خصيه) *is.* Haya. **husyetü's-sa'leb** sâlib. **husyetü's-semek** balık yumurtası. *Husyeteyn.*

huş (هوش) *is.* Şuur, akıl, fikir. **bîhuş** akılsız, bî-idrâk, bayılmış. **gûş-ı hûş** idrâk.

huşa (خشا) *is.* Kulak ardındaki yumruca kemik.

hûşe (خوشه) *is.* Başak, sümbüle. **hûşe-çîn** başakçı, kesmik toplayan fakir, râcil.

huşk (خشك) *sf.* Kuru, yabis. **huşk-magz** koyun beyinli. **huşk-sâl** kıht senesi. **meyve-i huşk** kuru yemiş. **nân-ı huşk** kuru ekmek.

huşkî (خشكي) Kuruluk, kara, berr.

huşmend (هوشمند) *is.* Aklı başında.

huşu (خشوع) *is.* Huzû ve zarâ'at, haya ile tevazu.

huşunet (خشونت) *is.* Sertlik, dürüştlük, haşin olmak.

hûşyâr (هوشيار) *bk. hüşyâr.*

hût (حوت) *is.* Büyük balık envaı. **hût burcu** şubat ayı.

hutâm (حطام) *is.* Kuru ot parçası, çör çöp. *Hutâm-ı dünyâ.*

hutâte (حطاطه) *is.* Cerahatsiz sivilce.

hutbe (خطبه) *is.* Nutuk, hitabet, bilhassa hatiplik, cuma vaaz ve nasihati, huteb. Dünürlük etme, kız isteme.

hutebâ (خطبا) *is.* Hatipler.

hutevât (خطوات) *is.* Hatveler, şeytanın iğvâsı.

hutme (حطمه) *is.* Cehennem kuyusu, dipsiz kuyu.

hutûr (خطور) *is.* Akla gelme, tahattur.

hutût (خطوط) *is.* Hatlar. *Hutût-ı telgrafiyye, hutût-ı mütebâ'ide ve mütekaribe, mütevaziyye, münhaniyye.*

huveyn (حوين) *is.* Göze görünmez ufak hayvanlar. *ç. huveynât.* **huveynât-ı nutfe, huveynât-ı dem** bezîrât.

huveysal (حويصل) *is.* Ufak havsalalar, içi su dolan üfürülme isilik nevi kabarcık. *ç. huveysalât.*

huy (خوی) *is.* Tabiat, meşrep, mizaç. **bedhuy** titiz huylu, harûn. **melek-hû** güzel tabiatlı.

huy (هوی) *e.* Hayhuy.

huy (خوی) *is.* Hu, ter, arak.

huyûl (خيول) *is.* Hayller, hargeleler.

huzâmî (خزامى) *is.* Lâvanta otu, hüsâme otu.

huzâret (خضارت) *is.* Yeşillik, müferrihlik.

huzû (خضوع) *is.* Huşû-ı kemâl, edeple mahviyet.

huzur (حضور) *is.* Karşı, kurb, pîş-gâh, hazır. *Huzur-ı bârî, huzur mürâfa'ası.*

huzur (حضور) *is.* Hazr, rahat, ikamet, sulh zamanı, ârâm, dinlenme. **bî-huzûr** rahatsız.

huzur (حضور) *is.* Hazır bulunan yer. Mahzar-ı pâdişâh. Türkîde kabak.

huzur (حضور) *is.* Hazır, mevcut bulunma, gıyabın zıddı.

huzuz (حضض) *is.* Huzûz-ı mekkî.

huzzâr (حضار) *is.* Hazırlar.

hübûb (هبوب) *is.* Esme, rüzgâr çıkma, vezîden, üfürmek, üflemek.

hübût (هبوط) *is.* Aşağı inme. *Hübût-ı âdem* alem. **hübût-ı kuvâ** zeval.

hüccet (حجت) *is.* Delil, burhan, makul senet, temessük, hüm ilâmı. *ç. hucec.*

hücnet (هجنت) *is.* Ayıp, kusur, mahzur. *bk. hecmî*

hücre (حجره) *is.* Küçük oda, gurfe, han ve medrese odası. Vücûd-ı insânda ola hücurât nesîc.

hücrî (حجري) Hücrevî, duvarlarda olan mişkat.

hücum (هجوم) *is.* Üzere saldırma, savlet, iktihâm, üstüne yürümek, üstüne varmak.

hüdâ (هدا) *is.* Hüda. *bk. hidayet.*

hüdâm (هدام) *is.* Deniz tutma.

hüdbe (هدبه) *is.* Sincap, sayvan.

hüdüb (هدب) *is.* Kirpik, müjgân. *ç. ehdâb.*

hükemâ (حكما) *is.* Hakimler, filozoflar. Hikmete aşina. Türkîde etibbâ.

hükûmet (حكومت) *is.* Devletin heyetinin sûret-i idâresi, hâkimlik, zâbıta-i belde, bir hâkimin kalemleri olan daire. *Hükûmet-i mahalliye, meşrûta, mutallaka, müstakile, müsteb'ide.*

hüküm (حكم) *is.* Bir maslahatın sûret-i faslına amir rey, hasm, kat, kesip atma. Hükmün yazılacağı ilâm. **el-hükmü limen galebe** zorla. **hükümdar** hâkim-i örf. **hükümran** melik. **hükm-berdâr** muti. *ç. ahkâm.*

hülâm (هلام) *is.* Balık tutkalı ve paça suyu gibi donan şeyler, elmasiye.

hülb (هلب) *is.* Pek kalın kıl kuyruk ve yele kılı.

hülle (حله) *is.* Üç talâktan sonra başkasına nikâh edilmek lüzumu.

hümâ (هما) *is.* Cennet kuşu, zümrüd-i anka, şahlık alâmeti. **hümâ-pervâz** bülend.

hümâm (همام) *is.* Himmetli, azimet sahibi.

hümayun (همايون) *is.* Hümâya mensup, ferah, mesut, mülukâne, şahane, ecell. *Dîvân-ı hümâyûn, enderûn-ı hümâyûn, hatt-ı hümâyûn,.*

hümûd (همود) *is.* Ateş basılma, külliyen sönme, zaaf gelme, düşme, tedenni.

hümûm (هموم) *is.* Hemmler, gamlar, kaygılar.

hüner (هنر) *is.* Hazakat, sanat, marifet. **hüner-perver** marifetli. **ehl-i hüner** hünerver. *ç. hünerverân.*

hünkâr (خنكار) *is.* Hudavendigâr.

hünkârî (خنكاري) **hünkârî kağıt** arîza yazılan âlâsı.

hünsa (خنثا) *is.* Hünsî, hem erkeklik hem dişilik alâmeti olan fert. Hunîse manasına gevşek.

hünûd (هنود) *is.* Hindular.

hür (حر) *is.* Azat, serbest. **ahrâr-ı hürriyet** azadelik, mükellef olmama. **hürriyet-i siyâsiyye** serbestlik.

hürmet (حرمت) *is.* Muhterem, mukaddes tutma, ihtiram, haramlık, haram olma.

hürmüz (هرمز) *is.* Mecus mabudu.

hürmüzd (هرمزد) *is.* Ak inci.

hürriyet (حريت) *is.* Azatlık, serbestiyet, âlîcenaplık.

hüsâm (حسام) *is.* Keskin kılıç. *Hüsâmeddin.*

hüsâme (حسامه) *is.* Lâvanta çiçeği. Sahihi hüzâmî.

hüseyn (حسين) *is.* Küçücük güzel.

hüseynî (حسيني) Musiki makamıdır.

hüsnâ (حسنا) *sf.* Hüsni müennesi. *Esmâ-i hüsnâ.*

hüsniyât (حسنيات) *is.* Lügat-ı müvellededir. Bir şeyin iyilikleri, faydası.

hüsran (خسران) *is.* Hasirlik, zarardîdelik.

hüsrev (خسرو) *is.* Güneş, hûrşîd, mihr, âfitâb, ta'ribi kisra, padişah. **hüsrevân** ekasire.

hüsrevâne (خسروانه) Şahane.

hüsrevî (خسروي) Şahlık.

hüsün (حسن) *is.* Güzellik, iyilik. *Hüsn-i cemâl, hüsnühâl, hüsnühat, hüsn-i mu'âmele, hüsn-i mu'âşeret, hüsn-i ta'bîr* (bâd-ı sabâ gibi), *hüsn-i tedbîr.* **hüsnüyûsuf** pesend yabanisi. *ç. mehâsin.*

hüşyâr (هشيار) *is.* Huş sahibi, aklı başında, uyanık, mütebassır.

hüthüt (هدهد) *is.* Çavuşkuşu, übük.

hüveydâ (هويدا) *sf.* Belli, aşikâr, bedîhî, zahir.

hüveyza (هويضه) *is.* Kolera ishali.

hüyâm (هيام) *is.* Azgınlık. **hüyâm-ı rahm** nisâda şehevât mübalâğası.

hüzâl (هزال) *is.* Arıklık, cılızlık.

hüzâmî (حزامى) *is.* Hüsâme otu, lâvanta.

hüzme (حزمه) *is.* Bağ, demet gibi çiçek. *Hüzme-i lîfiyye.*

hüzün (حزن) *is.* Kaygı, endûh, matem. **beytü'l-ahzân** matem yeri.

hüzzâm (هزام) *is.* Ağır, râsih, ârâm manasınadır. Musikide bir makam.

I

ıbt (ابط) *is.* İbat, koltuk, koltuk altı. *Ibtiyye. Âbât.*

ıkd (عقد) *is.* Dizi. *Ikd-ı süreyyâ.*

ınâk (عناق) *is.* Boyna sarılma.

ınbık (انبيق) *is. Yun.* Imbık, taktîr aleti.

Irak (عراق) *is.* Îre, îrec, İran ta'ribi. **Irâk-ı Acem** Rey tarafı cibâli. **Irâk-ı Arab** Bağdat tarafları düzlüğü.

ırâka (اراقه) *f.m.* Dökme. **ırâka-i dem** sefk-i dimâ.

ırk (عرق) *is.* Damar, reg, kan damarı, kök saçakları, tarâka. Asıl, soy, meşrep. **ırk-ı incibâr** kurt pençesi. **ırk-ı medenî** reste illeti, dûd-ı yemânî, iplikçik illeti. **ırk-ı müshil** lâbada. **ırku'n-necîl** ayrık. **ırku'n-nesâ** bacağın sızı damarı. **ırku's-sûs** meyan kökü. **ırku'z-zeheb** pekvâne. *ç. urûk.*

ırz (عرض) *is.* Hürmet, ismet, âb-rû. **ehl-i ırz** afîf, namuslu, fehm.

ıs'âd (اصعاد) *f.m.* Yukarı çıkarmak, yükseğe su'ûd ettirmek.

Isfahan (صفاهان) *is.* Isfahan beldesi.

ısfırâr (اصفرار) *f.l.* Sararmak, bozulmak, sarılık, asferlik gelmek.

ısgâ (اصغا) *f.m.* Dinleyip kabul eme. **ibrâ vü ısgâ olmak** uyuşmak.

ıslah (اصلاح) *f.m.* Fenalığı giderip salih etme, pesend. Tamir ve tathîr ile terkîm etmek. *Mevlâ ıslah eyleye.* **ıslâh-ı zâtü'l-beyn** barıştırma.

ıslahat (اصلاحات) *is.* Tecdit, usul ile ikmâl-i nizâm.

ıslahhane (اصلاحخانه) *is.* Terbiye mahali.

Islahiye (اصلاحيه) *is.* Gâvur dağı.

ıspanak (اسفناخ/اسپنخ) *is.* Ispanak, havatenk fasîlesi.

ısr (اصر) *is.* Kulağın içi.

ısrar (اصرار) *f.m.* Musır olmak, ayak basmak, ayak diremek, üstüne düşmek.

ıstabl (اصطبل) *is.* Lât. Damlı tavile, örtülü ahır. *Istabl-ı âmire.*

ıstıbâb (اصطباب) *f.m.* Kan damarlardan fırlama.

ıstıbâr (اصطبار) *f.m.* Sabır ve tahammül çekme, katlanma, zoraki diş sıkma.

ıstıfa (اصطفا) *f.l.* Seçme, intihap etme. **mustafa** ber-güzîde

ıstılah (اصطلاح) *is.* Ta'bîr-i mahsûs. Fünunda müstamel kelime. **ıstılah paralamak** mustalih, muğlak söylemek, ta'bîrât-ı mahsûsa istimal etmek. *Istılâhât-ı fenniye.*

ıstırap (اضطراب) *f.m.* Çalkatma, depretme, darp, azap, pîç-tâb, anasından emdiği süt burnundan gelmek, ter içinde kalmak.

ıstırar (اضطرار) *is.* İhtiyaç, naçarlık.

ıstırarî (اضطراري) Mecburî.

ıstıyâd (اصطياد) *f.m.* Sayd, şikâr ve kanas, ava gitmek.

ıtır (عطر) *is.* Kokulu yağ, tîb. Hassaten ibretü'r-râ'î, datura, kerân yağı. **ıtır çiçeği ve yaprağı** sardalya. **ıtr-ı şâhî** fasulye çiçeği. *bk. aktar. ç. ıtriyât.*

ıtlak (اطلاق) *f.m.* Bağlıyı salıverme, yol verme. Itlak ve tatlîk gibi hapisten, nefyden bırakmak. Ta'mim ile söylemek. **alelıtlak** umumen, mutlaka.

ıtmâ (اطماع) *f.m.* Tu'ma düşürme, igrâ etmek, adamakla azdırmak, umdurmak.

ıtnâb (اطناب) *f.m.* Tavtîl-i kelâm, sözü tunup gibi uzatma, itvâl ile haşve boğmak.

ıttıla (اطلاع) *is. , f.m.* Vukuf, bilgi, öğrenmek, muttali olmak. **ıttılâ'ât** vâkıfın namına olan şeyler.

ızmâr (اضمار) *f.m.* Gizleme, hıkd, kin. *Izmâr kable'z-zikr.*

ızrâm (اضرام) *f.m.* Tutuşturup yalınlatmak, ıztırâm etmek.

ızrâr (اضرار) *f.m.* Zarar verme, mazarrat etmek, muzır olmak.

ıztıcâ (اضطجاع) *f.m.* Secdede yüzü koyun yatmak, mutlaka yatmak.

ıztırâm (اضطرام) *f.m.* Tutuşup alevlenmek.

İ

iade (اعاده) *f.m.* Avdet ettirme, geri verme, geri çevirme, ders mu'îd tekrar etmek. Birine muâvedet ettirmek. *İ'âde-i muhâkeme, i'âde-i mücrim, iadeiziyaret.*

iane (اعانه) *is.* Avn, yardım vermek, muavenet. *İ'âne-i askeriyye.*

iare (اعاره) *f.m.* Ariyet verme, eğreti verme, ödünç. *bk. istiare.*

iaşe (اعاشه) *f.m.* Geçindirme, taayyüş ettirmek, iane.

ibâ (ابا) *f.l.* İçtinap, nefret, çekinmek, iğrenmek, istinkâf, imtina yerine müstameldir.

ibâd (عباد) *is.* Abdler, abdullah, halk. Ey ümmet-i Muhammed gibi.

ib'âd (ابعاد) *f.m.* Teb'îd, nefy ve iclâ, uzaklandırmak, sürmek, tagrîb.

ibadet (عبادت) *is.* Kulluk, tapu, perestiş, âbidlik, züht. **ibadethane, ibadet-gâh** mabet, sayma'a.

ibâha (اباحه) *f.m.* Mübah ve helâl kılmak, izin vermek, caiz görmek.

ibâr (ابار) *is.* Dişi hurmaya erkeklik hurma tozu aşısı.

ibare (عباره) *is.* Elfazdan mürekkep beyân-ı terkîb, birkaç cümleden ibaret terkîb-i mütûn. *ç. ibârât.*

ibaret (عبارت) *is.* Müterekkip, mutazammın.

ib'âs (ابعاث) *f.m.* İrsal, gönderme, adam mebus etme, bi'set.

ibate (اباته) *f.l.* Mebîtte kalmak, gecelemek.

ibcâl (ابجال) *f.l.* Tebcil ve tazim, teşrif ve tekrim. Mübeccel kılmak, ağırlamak.

ibda (ابداع) *f.m.* Bid'at, icat, yeni şey çıkarma, ihtira.

ibde (ابدء) *f.m.* Bed, vücuda getirmek, ibraz, nümunesiz bir şey ihdas etmek.

iber (عبر) *is.* İbretler

ibhâl (ابهال) *f.m.* Hâline koymak, bırakmak.

ibhâm (ابهام) *f.m.* Müphem, meşkûk kılmak.

ibhâme (ابهامه) *is.* Baş parmak. *ç. ebâhîm.*

ibil (ابل) *is.* Deve, deve sürüsü.

ibka (ابقا) *f.m.* Baki etmek, yerinde bırakmak, tasdik. *Menasıpta ibka.*

ibkâ (ابكا) *f.m.* Bükâ ettirmek, ağlatmak, giryan etmek, sitem-dîde etmek.

iblağ (ابلاغ) *f.m.* Vardırmak, doldurmak, eriştirmek, belâğ, tebliğ.

iblis (ابليس) *is.* Şeytân-ı la'în, habis ve hain. **iblis tırnağı** azfâru't-tîb.

iblisâne (ابليسانه) Hainâne.

ibn (ابن) *is.* Bin, oğul, ferzend. **ibn-i sebîl** yolcu. **ibnü'l-leyl** haydut. *Ebnâ-i arab, ebnâ-i cins, ebnâ-i zaman*. Bint. *bk. benâtu'n-na'ş.*

ibra (ابرا) *f.l.* Tebriye ve teberrî, sited, kurtarma, berâ'et-i zimmet ve beriyyü'z-zimme kılmak, pâke çıkarmak, beraet hükmü ulaşma, ibra ve ısgâ kesişme. *İbra senedi, ibra iskat.*

ibrâm (ابرام) *f.l.* Melûl edip sıkma, asılma, ısrar edip mübrim olmak, sıkıştırmak. Belâ-i mübrim gibi.

ibranî/İbranî (عبرانى) *is.* Âbirîn manasına. Dicle'den beri geçen kavm, Benî İsrail. *Lisân-ı ibranî.*

ibraz (ابراز) *f.m.* Bürûz ettirme, gösterme, ispat. Bariz kılmak, meydana koymak. **ibrâz-ı şecâ'at** birine birini arz ve takdim etmek.

ibre (ابره) *is.* İğne, sûzen, saatin ve kıble-nümanın yelkovanı, demir kalem, mil. **ibre-i mübrize, ibretü'l-hevâmm** çıyan ve böcek iğnesi. **ibretü'r-râ'î** yabani sadula, dönbaba çiçeği, enfü'l-girân, ıtır çiçeği nevi, ayn-ı safâ. **fasîle-i ibriyye** sardala envaı. *İbâr.*

ibret (عبرت) *is.* Örnek, itibar olunacak şey, terbiye-i nefse numune, us pahası. *İbret-âmîz, ibret-nüma, ibreten li's-sâ'ilîn.*

ibrik (ابريق) *is.* Uzun emzikli mayi kabı, sebû. Maden ve sifâl. Çay ibriği. *Ebârîk.*

ibrişim (ابرشيم) *is.* Mutlaka harîr. Istılâhta bükme ipek. *İbrişim kalı, ibrişim saçak ve püskül.*

ibrîz (ابريز) *is.* Halis altın, asced.

ibtidâ (ابتداع) *f.l.* Yapmak, bid'at etmek, yeni iş tutmak, mübtedi olmak, yeni iş çıkarmak.

ibtidâr (ابتدار) *f.l.* Mübâderet, mübaşeret. İş tutmak ve açmak, şihâb.

ibtigâ (ابتغا) *is.* Talep ve arzu, imrenme.

ibtihâc (ابتهاج) *is.* Behcet, sürur, ferah, behiç olma, sevinç.

ibtihâl (ابتهال) *f.l.* Tazarru, niyaz ve iltimas.

ibtilâ (ابتلاع) *f.l.* Bel, silip süpürmek, yutmak.

ibtilâl (ابتلال) *f.l.* Islanma, yaş olma. Nak, bel yapılmış, menkû.

ibtinâ (ابتنا) *f.l.* Temel kurma, bir kavlin niyetin üzerine bina etmek, teşkil ve tasavvur etmek, kurma.

ibtinâen (ابتناء) Binaen.

ibtisâm (ابتسام) *f.l.* Tebessüm, gülümsemek.

ibtisâr (ابتصار) *f.l.* Basiret etmek.

ibtiyâ (ابتياع) *f.m.* Bey edenden mübayaa etmek, satın almak, iştirâ.

ibzal (ابذال) *f.l.* Bezl etmek, mebzul kılmak.

i'câb (اعجاب) *f.m.* Taaccüp ettirme, ucb ve gurura düşürmek.

icabet (اجابت) *f.l.* Cevap, niyazı kabul etmek, davete icabet etmek. **icabet-gâh** atebe-i ilâhiyye, kabûl-gâh-ı rabbânî. **ümmet-i icâbet** ehl-i islâm.

icâc (اجاج) *is.* Yakıcı tuz, biber gibi. Deniz suyu.

icâdet (اجادت) *f.l.* Ceyd, iyi kılmak, iyi etmek, cevdet vermek.

icâle (اجاله) *is.* **icâle-i fikr** cevelân.

i'câm (اعجام) *f.m.* Noktalamak, mu'cem kılmak, nahvî olmayarak galat söylemek.

icap (ايجاب) *is.* Vecibe olma, lüzum, ilcâ. **îcâb u selb** iktiza etmek. *Bi'l-îcâb, icabât.*

icar (ايجار) *f.m.* İcâreye, kiraya verme. Kira akçası, icâre.

icâre (اجاره) *is.* Kira parası, vakfa verilen, müecccele, bedel-i îcâr. Ecir, ameleye olur ücret, ücûrât-ı muvazzafa, cîre. **icâre-i vâhide** bir olan vakıf kirası. **icâreteyn** vakfın hem muaccele hem müecceleli nevi. *İcârât.*

icat (ايجاد) *is.* Yeni çıkma, ihtirâ, ihdas. Vücuda getirmek, yoktan yapmak. **icat imtiyazı** berat.

icaz (ايجاز) *sf.* Mûciz, muhtasar kılma. Toplu, kısa söyleme. Bürümeden.

i'câz (اعجاز) *f.m.* Aciz kılmak, mucize gibi söz söylemek. **hadd-i i'câz** u'cûbe-i belîga. *İ'câzât-ı Kur'âniyye.*

icazet (اجازت) *is.* Cevaz verme, ruhsat, izin, destur. İzin işareti. **icazetname** ders-i hatt ruhsatnamesi, ders izinnamesi, hocalık tezkeresi.

icbar (اجبار) *f.m.* Cebretme, zor, mücbir, zûrî, mecbur etmek, zorlamak, zulmen, hasf ve kahr ile ilcâ etmek.

ichâr (اجهار) *f.l.* Cehren okuma. *İmamın namazda ichârı.*

icl (اجل) *is.* Boyun tutukluğu.

icl (عجل) *is.* Buzağı. **icle** düğe.

iclâ (اجلا) *f.m.* Nefy ve teb'îd ve tağrîb. *İclâ-i vatan.*

iclâl (اجلال) *f.m.* Tazim ve tekrim, tevkîr. Kemâl-i azamet ve celâl.

iclâs (اجلاس) *f.m.* Memuriyete, posta oturmak. Celse ve cülus kelimeleri gayridir.

icma (اجماع) *f.m.* Cem olma, bir yere gelme, ittifâk-ı ârâ. **icmâ-ı ümmet** fukahanın bir bahiste ittifakı.

icmal (اجمال) *is.* Cümle olup toplanma, hulâsa, top. **icmal etmek** ihtisar etmek. **ay icmali** bir aylık, **yıl icmali** bir senelik muhtasar, mülahhas hesap. **defter icmali** toplanma şey, pusula. **ala tarîki'l-icmâl** mücmelen. **ber-vech-i icmâl** icmalen söylemek. *İcmalli zeamet.*

icmalî (اجمالي) Muhtasar.

icra (اجرا) *f.m.* Cari kılmak, fiile getirmek, akıtmak, dolanmak, cereyan vermek, emri kuvveden fiile getirmek, mansıbı tevcih, resmini yürütmek, deva fiilini işletmek, mahkeme ilâmlarını yerine getirmek, cerî. **icra memuru** mübaşir. **icraat** icrâ-i îcâb.

ictibâ (اجتبا) *f.m.* İntihap ve cibâyet, seçip toplamak. Câbîler, tahsildarlar icârât toplamak.

ictihâr (اجتهار) *f.l.* Aşikârlık, cehr. Aşikâre görünmek. İchâr.

ictirâ (اجترا) *f.l.* Cerînin tasaddisi, cür'et etmek, yüz tutmak.

ictirâr (اجترار) *f.m.* Cer ile çekilip uzamak. Hayvânât-ı mücterre geviş getirmek.

ictisâr (اجتسار) *f.m.* Lügat-i müvellededir. İctirâ, cesaret etmek, yüz tutmak, cesur olmak.

ictisâs (اجتساس) *f.l.* Araştırmak.

ictiyâl (اجتيال) *f.l.* Cevelânla dolaşmak.

iczâm (اجزام) *f.m.* Kesmek, ced etmek, doğramak.

içtihat (اجتهاد) *f.m.* Çalışıp ceht edip bezl-i savâb, müçtehitlik etme, mesâ'il-i şer'iyye hall etmek, mücahit gibi cihatta sa'y etmek. *İmam-ı a'zam içtihadı mezhebi.*

içtima (اجتماع) *f.m.* Cem olup bir yere gelme, toplanma. Birikmek, bir araya gelmek, tecemmü, ictima, nîrîn, tekarüb. **mahall-i ictimâ** mev'id.

içtinap (اجتناب) *f.l.* Mücânebet, sakınıp çekinme, müctenib olmak, kenara gîr olmak, el çekmek.

i'dâd (اعداد) *f.m.* Hazır, müsta'id, müheyya kılma, tehiyye etmek. **mekteb-i i'dâdî** rüştiyenin üstü.

idâd (عداد) *is.* Hesap, sayı, sıra, san.

idam (اعدام) *f.m.* Ademe kadem bastırma, katil, mahv etme, yok etme, öldürmek. **idam cezası** katil hükmü.

idame (ادامه) *f.m.* Daim etmek, müstekar veya devamlı kılmak.

idâne (ادانه) *f.m.* Deyn olarak, ödünç vermek. İkraz etmek, dâyin medyuna para vermek.

idare (اداره) *is.* Devretme, zabt u rabt, çevirip döndürme, lâyıkıyla kullanma, todurgu, siyaset. **idare bezi** pamuklu. **idare mahalli** memur ve müdürlük dairesi. **idare yılı** züğürtlük ve galâ. Tasarruf, kanaat *idare fitili.* **lâzımında idare etmek** kâfi olmak. *İdâre-i akdâh.* **idâre-i meclis** nedimlik.

idareci (اداره جي) Pinti

idaresizlik (اداره سزلك) Adem-i dirâyet, sû-i tedbîr.

idbâr (ادبار) *is.* Geri gidiş, tedennî, perişanî, zeval, müdbirin hali, harabî, ikbal zıddı. düşkünlük. **dübür** verâ, art.

iddet (عدت) *is.* Mutallakanın üç ay on gün müddet hesabı.

iddia (ادعا) *f.m.* Dava etmek, taslamak, inat gütme, muhasama, direnmek.

iddiacı (ادعاجي) Mu'ânid, müddei, hodbin.

iddialı (ادعالو) İtinalı.

iddihâr (ادخار) *f.m.* Zahire yığmak, ambara atmak, mutlaka biriktirme.

idgâm (ادغام) *f.m.* Bir harfi teşditle okumak, bir harfi diğerine dahil ve müdgam etmek, gizlemek.

idhân (ادهان) *f.m.* Tedhin, yağ sürmek, yağlamak, tılâ etmek.

idman (ادمان) *is.* Müdâvemetle peyda olan mümareset, âdet, meleke.

idrâc (ادراج) *f.m.* Derc etmek, zarf içine sokmak, sarıp leffetmek.

idrak (ادراك) *is.* Müdrike, derk ve iz'an, feraset. **idrak etmek** akıl ermek, teferrüs etmek, varmak. Kavuşup yetişmek, hem-asr olmak, mahsul idrâk etmek.

idrar (ادرار) *is.* Akıp gelen şey, tebevvül. Farisîde muayyen olarak gelen şey, maaş.

idre (ادره) *is.* Debbe illeti.

ifa (ايفا) *f.m.* Vefa ve eda etmek, tamamen ödemek, ahdi tutmak. *İstifa, îfâ-i vecîbe.*

ifade (افاده) *is.* Anlatış. **ifade verme** beyan etmek, ders takrir etmek. **ifade ve istifade** okuyup okutma, takrir ve şahadet. **ifâde-i cebriyye** ilm-i cebirde miktarın gösterişi. **ifâdât** sözler tebligat.

ifâkat (افاقت) *f.l.* Bür, şifa-yâb olma, halâs olma, ayılmak, ayıklık, arımak, iyilik gelmek.

ifâte (افاته) *f.m.* Fevt etmek, kayıp, ziyan eylemek, elden kaçırmak.

ifâza (افاضه) *f.m.* Taşıp yayılma, feyezân, bol bol dağılıp neşrolma. **ifâza-i nûr** şua saçmak. *İfâza-i ulûm.*

ifâze (افازه) *f.m.* Buldurmak, maksuda erdirmek, mazhar-ı feyz etmek.

ifdâ (افدا) *f.m.* Esirden fidye kabul etmek.

iffet (عفت) *is.* Perhiz-kârlık, fenadan içtinap. **ehl-i iffet** afîf.

ifhâm (افهام) *f.m.* Fehm ettirme, anlatmak, tefhim.

ifhâm (افحام) *f.m.* Zapt, iskat.

iflâh (افلاح) *f.l.* Felâh bulma, iyi olma, halelden kurtulmak, iyileşmek, gelişmek.

iflâs (افلاس) *f.l.* Müflis olma, top atmak, malını batırmak. **hileli iflâs** bezirgânların malı iç etmesi. **iflâs vekili** sendîk.

ifna (افنا) *f.m.* Fenaya vardırma, telef ve serf etmek, tüketmek. **ifnâ-i ömr** farımak, nefes tüketmek, bağırmak.

ifrâd (افراد) *f.m.* Ayırmak, ferit kılmak, müfret, münferit etmek, tefrit.

ifrağ (افراغ) *f.m.* Ferağ etme, dökme, teferriğ, bir kalıba suret vermek. *bk. fariğ, ferağat.*

ifrâh (افراخ) *f.l.* Çimlenme, tohumlar uç gösterme, nâbit olma.

ifrat (افراط) *f.m.* İtidalden geçme, fart, mübalâğa ve müfrita şey. **ifrat ve tefrit** bir uçtan bir uca gitme, uçurma.

ifraz (افراز) *is. f.m.* Kıta, bölge, katîa, bölük, kabile şubesi, uruk, boy, oymak. Bölmek, ayırmak. **ifrazat** vücuttan çıkan fuzalat reşh etmek, kan ve bevl ve kay misilli şeyler tekevvün etmek, toplanmak. Arabîde elçi göndermek, müfrez şey.

ifrit (عفريت) *is.* Mârid, cinnînin bed-fi'âli, şeriri ve şedidi, bed-sureti. *ç. afârît.*

ifsâh (افصاح) *f.l.* Fasih telâffuz etme, vazıh söylemek.

ifsat (افساد) *is., f.m.* Fesada uğratma, bozma, fasit etmek, müfsit olmak, fesâd-ı a'dâ, düşman ilka'ı. *Fesâd-ı ahlâk, fesâd-ı ahlât, fesâd-ı dem, fesâd-ı mi'de.*

ifşa (افشا) *f.m.* Faş etmek, şüyû buldurmak, zahire urmak, bayık, açığa vurmak.

iftâ (افتا) *f.m.* Fetva verme, fetva şuğlü, müşkül hall etmek.

iftar (افطار) *f.l.* Fıtır etme, oruç bozmak. **îd-i fıtr** ramazan bayramı. Ramazanın resmî ziyafeti. Türkîde iftar kebabı koyuca fındıkî.

iftariye (افطاريه) İftarlık çerez.

iftihar (افتخار) *i.s., f.l.* Fahr, tefahur. Kaderle öğünmek, mübâhât, alın aklığı, şan. Sabıkta nişan.

iftikâk (افتكاك) *f.m.* Rehin fekk etme, kurtarmak.

iftikar (افتقار) *f.l.* Fakirlik satma, tevazu, mahviyet.

iftinân (افتنان) *f.l.* Tefennün etme, fitnelik için kelâmda sanayi icra eylemek, hayret vermek.

iftira (افترا) *is., f.m.* Yalandan leke atmak, kötülük azvi isnat, müfteriler çamur sıvamak, bühtan.

iftirak (افتراق) *f.m.* Firkat, ayrılma, mehcûr olmak, müfterik olmak, müfârakat.

iftirâs (افتراس) *f.m.* Yırtma, sibâ müfteris olma.

iftisâd (افتصاد) *f.m.* Fasd, kan alma, damar açma.

iftisâl (افتصال) *f.m.* Sütten kesme, fidanları kökünden çıkarıp fide etmek.

iftitâh (افتتاح) *f.m.* Açma, başlama, iftâh, siftah, feth-i bâb etmek. **tekbîr-i iftitâh** namaza durma tekbiri.

iftitân (افتتان) *f.m.* Fitneye uğratmak, tahrik etmek, meftun etmek.

iftizâh (افتضاح) *f.l.* Fazîhate bulaşma, müftezih, fazîh, rüsva olma.

iglâ (اغلا) *f.m.* Narhı çıkarmak, gâlî etmek.

iglâf (اغلاف) *f.m.* Kılıfa koyma, igmâd etmek, igtimâd etmek.

iglâk (اغلاق) *f.m.* Kapalı ve muğlak etme, ıstılâha boğmak.

iglâz (اغلاظ) *f.m.* Galiz etmek, koyulaştırmak, kabalık etmek.

igmâ (اغما) *f.l.* Gumv etme, uğunma, bayılma.

igmâz (اغماض) *f.l.* Göz yummak, müsamaha, görmemezlik etme, körlüğe vurmak.

ignâ (اغنا) *f.m.* Gani etmek, gına vermek, usandırıp bıktırmak, müstağni eylemek.

igrâ (اغرا) *f.m.* Kındırma, tahrîs, tahrik, azdırma, dürtmek.

igrâd (اغراد) *f.l.* Kuşlar gibi dilkeş elhanla ötme. *Tagrîd.*

igrâk (اغراق) *f.m.* Su ve sair şeye gark etmek, batırmak, daldırmak, ıstılaha boğmak.

igrâm (اغرام) *f.m.* İgtirâm etme, borç örtmek, garâmet etmek.

igşâ (اغشا) *f.m.* Gışâ ve gışâve ile örtmek, kaplamak, a'zel olmak. Arabîde hıtân olmamak.

igtidâ (اغتدا) *f.l.* İgtizâ manasına çerezlenmek, beslenmek, çöplenmek.

igtilâ (اغتلا) *f.l.* Süratle yürümek.

igtilâl (اغتلال) *f.l.* Müvellededir. Fenn-i tıbda.

igtilâm (اغتلام) *f.l.* Şehvet galebe etmek.

igtimâd (اغتماد) *f.l.* Silâh gımda, kına girmek, der-niyâm olmak, sulh.

igtimâm (اغتمام) *f.l.* Gamlanmak, magmûm olmak.

igtimâr (اغتمار) *f.l.* Magmûr olma, gumra varmak, suya derin dalmak.

igtimâs (اغتماس) *f.l.* Suya tekmil dalmak, büsbütün batmak.

igtimâz (اغتماض) *f.l.* Göz yumma, göz yumup igmâz etmek, gumz ve tesâhül.

igtirâb (اغتراب) *f.l.* Garba gitmek, terk-i vatan etmek.

igtirâm (اغترام) *f.m.* Garâmet etme, borç vermek. Garîm guremâya akça vermek.

igtirâr (اغترار) *f.l.* Mağrurluk, gırre olma, talihe güvenip aldanma.

igtisâb (اغتصاب) *f.l.* Gasbetme, zulmen alma.

igtisâl (اغتسال) *f.l.* Gusletmek, guslolmak, yıkanmak.

igtiyâl (اغتيال) *f.m.* Nâgehânî basıp alma ya öldürmek.

igtiyâz (اغتياظ) *f.l.* Ziyade gazap, gayz ile kükremek.

igvâ (اغوا) *f.m.* Gavî kılmak, azdırmak, şeytan igvâsı, azdırma.

igzâb (اغضاب) *f.m.* Gazaplandırmak, kızdırmak, kudurtmak, öfkelendirmek.

iğbirar (اغبرار) *f.l.* Toz olma, küdûret. **iğbirâr-ı hâtır** gücenmek.

iğfal (اغفال) *f.m.* Gaflet vermek, akıl çelmek, ayartmak, muğfel etmek, aldatmak, yoldan azdırmak. *İgfalât.*

iğtinam (اغتنام) *f.l.* Ganimet alma, ganimet bilme. **igtinâm-ı fırsat** ihtilâs-ı vakt, doyumluk, aparma.

ihâfe (اخافه) *f.m.* Havfa düşürmek, korkutmak, tahvîf, tehdit.

ihale (احاله) *is.* Havale, sipariş, tefvîz, ısmarlama. Tahvil etmek. **ihalât** mültezimlere verilen, ilzam olunan emvâl-i müzâyede.

ihaleten (احالة) Emanete olmayan.

iham (ايهام) *f.l.* Vehim götürür, şüpheli ifade, ima. Şüphede bırakmak, rumuzlu söz söylemek, kelimenin ba'îd manasını kullanma, tevriye.

îhân (ايهان) *f.m.* Îrâs-ı vehn etmek, tahkir etmek, aşağı tutmak, düşürmek.

ihanet (اهانت) *is.* Alçaklama, fena etmek, hevn, tehvîn.

ihata (احاطه) *is., f.m.* Şümul, ma'lûmât-ı umûmiyye ve külliyeyi muhit olma. **ihata etmek** etrafı çevirmek, kuşatmak, içine almak, etrafını tutmak, kaplamak, kucaklamak, mahsur etmek, yürümek, halka içine almak, çevirmek. **akıl ihata etmek** şamil, müdrik olmak.

ihbâ (اخبا) *f.m.* Itfa etmek, söndürmek, gizleyip örtbas etmek.

ihbâl (احبال) *f.m.* Gebe etme, tahbîl. Nebatın müstesna çiçeklerine tohum tozu serpme.

ihbar (اخبار) *f.m.* Haber etmek, muhbir ihbar bildirmek. Sarfta ihbarî. Fiillerin rivayeti, müfîd binası. *Cümle-i ihbâriyye.*

ihbariye (اخباريه) Muhbir ücreti.

ihbâs (احباس) *f.l.* Vakıf, hayrat idaresi için mevkuf kılma, mal hapsetme, tutma, tahsis etmek.

ihdâ (اهدى) *f.l.* Hediye etme ve gönderme. *İhlâs-ı şerif ihda etmek.* Arabîde hidayete erdirmek.

ihdas (احداث) *f.l.* Hadis olma, muhdis, yok iken sonradan icat ve tekvin hasıl etmek, çıkarmak, yani vaz ve bina etmek. Tahdîs başkadır.

ihfâ (اخفا) *f.m.* Hafi tutma, setr, ketm, ihtifâ edeni saklamak, örtmek, muhtefî etmek, gizlemek.

ihkak (احقاق) *f.m.* Hak etmek, alıvermek, dâd etmek. **ihkak-ı hak** hakkını hak etmek.

ihlâ (اخلا) *f.m.* Halâ ve boş etmek, hali ve tehî eylemek, boşaltmak. Tahliye-i sebîl.

ihlâk (اهلاك) *f.m.* Fena buldurmak, kullanıp bitirmek, istihlâk, öldürmek, helâk etmek.

ihlâl (اخلال) *f.m.* Halel gelme, bozulma, karışma, muhtell, rahne-dâr etme, ihtilâle vermek, vehn. Tahlil başkadır.

ihlâs (اخلاص) *f.m.* Hulûs-ı kalb, sadâkat-i tâmme, râbıta-i sahîha, riyadan beri olma. **ihlâs-mend** bî-mürâ, sadâkat-perver.

ihlîl (احليل) *is.* **mecrâ-yı ihlîl** mecrâ-yı bevl.

ihmâd (اخماد) *f.m.* Söndürmek, bastırmak, ihbâ.

ihmal (اهمال) *f.l.* Boşamak, itina etmemek, adem-i mübâlât, mühmilâne hareket, ihtimamsızlık. Mühmel kılmak.

ihmirâr (احمرار) *f.l.* Humret, kızarmak, ahmer olmak. Kızıl hastalık.

ihnâk (اخناق) *f.m.* Boğmak.

ihnâs (اخناس) *f.m.* Geri tepme. Müteaffin ve münettin olmak.

ihnâsiye (اخناسيه) Cihetle insanı geri kaçıran nebatât fasîlesi.

ihraç (اخراج) *f.m.* Harice atmak, huruc ettirmek, taşra def, tard, tarh etmek, kay etmek **ihrâc-ı meyyit** nebş. **ihraç tezkiresi** askerlikten azat. **ihracat** medfû'ât, harice giden mahsulat, sandıktan çıkan akça.

ihrâk (احراق) *f.m.* Hark etmek, yakmak, harîk yapmak, mahrûk eylemek, tesir etmek.

ihram (احرام) *is.* Urebânın sarındığı havlu yün parçası, hacı ihramı. *Döşeme ihramı, araba ihramı.* **kayık seyir ihramı** tüylü ve kıllısı.

ihraz (احراز) *f.l.* Kazanıp almak, haiz, nail olmak. *İhrâz-ı şân ve şeref ve rütbe.*

ihsâ (احصا) *f.m.* Hadım etmek, enemek, ablık yapma; atı beygir, boğayı sığır etmek. *Ahte, hasiy.*

ihsâ (احصا) *f.m.* Sayı saymak. **lâ-yuhsâ** çok, bî-hisâb, lâ-yu'add.

ihsan (احسان) *is.* İyilik, hüsn-i mu'âmele, muhsin kârı, atiye. **ihsan-dîde** mütena'im. **ihsan-nâme** lütfen yazılan tahsini havi şukka. *İhsân ale'l-ihsân.*

ihsas (احساس) *f.m.* His ve idrâk etmek, duymak, sezmek.

ihtar (اخطار) *f.m.* Hatıra getirmek, tenzîr, hafif ta'zîr, tahattur ettirmek. Muhtıra vermek, hutur. *ç. ihtarât.*

ihtibâk (احتباك) *f.m.* Sarma, toplamak, dokumak, ağ örmek.

ihtibâr (اختبار) *f.m.* Hibret kesp etmek, ehl-i hibre olmak, habîr olmak, denemek.

ihtibâs (احتباس) *f.l.* Nefes ve soluk tutulma, nefesi zaptedip haps etme. *İhtibâs-ı bevl, hasr, usr.*

ihticâb (احتجاب) *f.l.* Perde altında hicablanma, kapanma, kapanıp görünmemek, haciplere bekletip kendisini herkese göstermemek, güneş bulutla örtülmek.

ihticâc (احتجاج) *f.m.* Muaraza ve mürâka'ada huccet ve senet edinme, huccet ibrazı. **ihticâca sadık** sened-i kavî, ispat.

ihticâm (احتجام) *f.l.* Hacamat olmak, fasd edinmek.

ihtida (اهتدا) *f.l.* Hidayet bulmak, doğru yola gitmek, mühtedi olmak. İslâmla müşerref olmak.

ihtidâ (اختداع) *f.m.* Hud'a etmek, aldatmak, hâdi muhâdaa, dubara eylemek, tahdî.

ihtidâd (احتداد) *f.l.* Azıtma, şiddetlenme, azmak.

ihtifâ (اختفا) *f.m.* Hafî, muhtefî olmak, saklanmak, gizlenmek. **ihtifâ-i haşerât** soğuklar gelip böcekler gizlenme, nihan olma.

ihtikâk (احتكاك) *f.m.* Hikke. Kaşınmak, hikkeye uğramak.

ihtikan (احتقان) *f.m.* Hukna, tenkiye, hukne istimal, şırınga tutmak.

ihtikar (احتقار) *f.m.* Mahviyet, hakirlik ve hârlık göstermek.

ihtikâr (احتكار) *f.m.* Hükr, matrabazlık. mal hususan zehâyir kapatmak, muhtekir-i sun'î.

ihtilâç (اختلاج) *f.m.* Halc, halecân, titremek, yürek oynamak, çarpıntı, telaş etmek. **ihtilâc-ı ecfân** seğirme.

ihtilâf (اختلاف) *f.m.* Hilâf-gîrlik, muhalefet, muaraza, mübâyenet, uymamak, uyuşmamak, karşı gelmek, diğer reyde bulunmak, bir hâlde durmamak. *İhtilâf-ı ârâ, ihtilâf-ı havâ, ihtilâf-ı tabâyi.* **ihtilâfât** mugayerât, fark.

ihtilâk (احتلاق) *f.m.* Tıraş olmak, tahlîk olunmak.

ihtilâl (اختلال) *is.* Karışıklık, halel, bozukluk, isyan, fesat. **ihtilâl-i şu'ûr** ihlâl-i âsâyiş, herc ü merc. *ç. ihtilâlât.*

ihtilâm (احتلام) *f.m.* Ahlâm ve ezgâs ile düş azmak, su iktiza etmek.

ihtilâs (اختلاس) *f.m.* Çabuk kapama, aşırma. **ihtilâs-ı vakt** aralık bulmak. **ihtilâsât** gasb-ı emvâl-i mîriyye, memurların gasbı.

ihtilâs (اختلاص) *f.m.* Kurtulma.

ihtilât (اختلاط) *f.m.* Mahlût, muhtelif olur karışmak, görüşüp konuşmak, ülfete girişmek, düşüp kalkmak. **ihtilât-ı cinseyn** tohum karıştırma. **halt etmek** karıştırmak demektir.

ihtimâ (احتما) *f.m.* Himayeye sığınmak, muhmî olmak. Arabîde himye etmek.

ihtimal (احتمال) *f.m.* Haml, götürme, belgelik mahmûl olmak. Akla yakın görünmek,

muhtemel ve agleb-i ihtimâl olmak. Her türlü ihtimal. **ihtimaldir ki** olabilir ki. **ihtimali yok** ne mümkün. *İhtimalât.*

ihtimam (اهتمام) *f.l.* Himmetle, dikkatle yapma, itina edip umursanmak, özenmek, tekayyüd.

ihtimâr (اختمار) *f.l.* Hamur olup kaynama ve kabarma, maya gelmek.

ihtinâk (اختناق) *f.m.* Nefes boğulma, mahnûk olmak. *İhtinâk-ı im'â, ihtinâk-ı rahm.*

ihtira (اختراع) *f.m.* İcat. **muhteri'ât** yapma şey. Uydurup söylemek, yoktan ihdas etmek. **ihtira'ât** keşfiyyât-ı cedîde, azviyât, müfteriyât, yalan dolan.

ihtirâk (احتراق) *f.l.* Yanma, seyyarât güneşe dalma. Muhterik olmak, göyünmek. *İhtirâk-ı batî, ihtirâk-ı zâtî.*

ihtiram (احترام) *f.m.* Hürmet, saygı, izzet, riayet etmek, muhterem tutmak, tevkîr. *İhtirâmât-ı fâ'ika.*

ihtiras (احتراس) *f.l.* Sakınmak.

ihtiraz (احتراز) *f.l.* Hazer edinme, tehaffuz, çekinme, kaçınma.

ihtisâb (احتساب) *is.* Şehrin, esnafın muhtesipliği, darugalığı. Sabıkta zecr, hesaba çekme.

ihtisabiye (احتسابيه) Rüsumat.

ihtisar (اختصار) *f.m.* Hülâsa, muhtasar, kısaltmak, kısa kesmek, icmâl etmek, mu'cez. *Alâ tarîki'l-ihtisâr.*

ihtisas (احتساس) *is.* Hissetme, duygu, ihtisasât.

ihtisas (اختصاص) *f.m.* Hulûsla muhtess olmak, husûsiyyet-i sahîha ile bent ve bende olmak, kendini tahsis etmek, hassaten vermek.

ihtişam (احتشام) *is.* Hadem ve haşem, debdebe, tantana, şükûh. Haşmetli, saltanatlı olmak.

ihtişam (احتشام) *is.* Karın içinde hasıl olan teverrümler.

ihtitâb (اختطاب) *f.m.* Hatun hutbe etme, taleb-kârlık, nikâhla isteme.

ihtitâf (اختطاف) *f.m.* Hatf etmek, hattâf gibi kapmak, kapıp çekmek.

ihtitâm (اختتام) *f.m.* Bitme, hitam bulma, tamam olmak, hatimeye varmak. Hatem vurulmak, tahtîm.

ihtitân (اختتان) *f.l.* Hıtân olma, hatne, sünnet olmak, hıtâne.

ihtiva (احتوا) *is.* Havi, şamil. *Mekârim-i ihtivâ. bk. muhtevi* içine almak.

ihtiyaç (احتياج) *is.* Hacet, muhtaçlık, lüzum, yoksulluk, acz, zaruret, mess etmek.

ihtiyâl (احتيال) *f.m.* Hile etme, hud'a, dubara, düzen manasına muhtell olmak, perendeden, kündeden atmak, oyun etmek, hile. Aslında çare manasınadır. Çare düşünmek.

ihtiyar (اختيار) *f.m.* Beğenme, seçme, hıyar. Arabîde tercih ve nahcîr avlanma, ıstıfa. Kul muhtar bulmak. Öründelenmiş şeyh. **ihtiyâr-ı külfet** kabûl-i meşakkat. Türkîde müsin. **ihtiyar kadın** sâl-hurde, acuz. *Servinâ- zım sen civan ben ihtiyar.* **sâhib-ihtiyâr** muhtar. **ihtiyarı elinde** mecburi olmayan, muhtar, murahhas. **ihtiyarât** muhtar olan saatler.

ihtiyarî (اختياري) Bi't-tav ve'r-rıza, keyfî.

ihtiyat (احتياط) *f.l.* Adımını tek almak, hazım, tedarik, basiretle amel, mülâhaza, te'emmül, akıbet-endîşî, saygı. *Tedâbîr-i ihtiyâtiyye. İhtiyat askeri.*

ihtiyaten (احتياطا) Saygı sayarak.

ihtizâr (احتضار) *is.* Hâlet-i nez, ölmek derecesi düşkünlük, ölümcül olma.

ihtizâr (احتذار) *f.m..* Hazer, sakınma, intirâz etme. Tahdîr olunmak.

ihtizaz (اهتزاز) *f.l.* Deprenip sıçramak, safadan oynamak, ırgalanmak, hezheze, zıngırdama. Düşmek üzere sallanma, sünüp zıp zıp etmek.

ihvan (اخوان) *is.* Ahler, ahiler, ahular, arkadaşlar, tarik rüfekası, memuriyet arkadaşı. *İhvân-ı safâ.* Aklamda ihvan, efendiler. Ahu, ahi, veli. **re'îs-i ihvân** ahu baba.

ihvanlık (اخوانلق) Refakat, arkadaşlık.

ihya (احيا) *f.m.* Diriltilme, hay etmek, diriltmek, ihsan ile canlandırmak. **ihyâ-i mevât** boz yerleri sürüp açmak, geceleri ibadetle ihya etmek. **ihya gecesi** tahiyye okunan leyâlî.

ihzar (احضار) *f.m.* Hazır kılmak, huzura getirmek, muhzır mahkemeye davet etmek. **ihzar pusulası** celp.

ihzariye (احضاريه) Muhzır harcı.

ika (ايقاع) *f.m.* Vukua getirmek, ihdas. *Îkâ-ı fesâd.*

ikab (عقاب) *is.* Kabahat cezası, ukubet.

ik'âd (اقعاد) *f.l.* Oturtma, ka'de, iclâs, nasp ve ikame, tekaüt etme, muk'id etmek.

îkad (ايقاد) *f.m.* Yakmak, vukûd-ı âteş, uyandırmak. **îkad-ı kanâdîl** donanma. **îkad-ı nâ'ire-i şakavet** iş'âl-i fitne.

ikale (اقاله) *f.m.* Pazarlıktan dönme, akdi ve kavli bozmak.

ikame (اقامه) *f.m.* Kaim etmek, durdurmak, dikmek, şühud getirmek, ava ikame etmek, kamete kaldırmak.

ikamet (اقامت) *is.* Mesken tutma, kaim ve sakin olmak, iskan etmek, oturmak. **ikametgâh** mahall-i ikamet.

îkan (ايقان) *f.l.* Yakin hasıl etmek, şüphesiz bilmek.

ikaz (ايقاظ) *f.m.* Uyandırmak, göz açmak, bîdâr etmek, âgâh kılmak, mutabassır kılmak.

ikbal (اقبال) *is.* Baht-ı sâz, tâli-i yâver, yıldız barışıklığı. **ikbalde olmak** gözde makbul olmak. **ikbâl-perest** emelli, iyi gün dostu. Türkîde meyil, teveccüh, rağbet ve mukbil cariye, gözde.

ikdam (اقدام) *f.l.* Ayak basma, devam üzere say etme, fariğ olmamak, sebat ile mukaddem olmak. **ikdâmât** sa'y-i mütemâdî.

ikdâr (اقدار) *f.m.* Kudret vermek, zengin etmek.

ikfâl (اكفال) *f.m.* Kefil tutmak, tekeffül ettirmek.

iklîl (اكليل) *is.* Hâlen diyadim dedikleri alın bendi, dîhîm. *İklîlü'l-cebel, iklîl-i fıtr.* **iklîlü'l-melik** eğrice otu, melik otu, koç boynuzu, şâh-ı efser, tasın kenarları. *Vüzera iklîli* Kafa kemiklerinin ek yeri **azm-i iklîli.**

iklim (اقليم) *is. Yun.* Sath-ı arzın bir bölüğü. Hararet ve hava hâleti, bir ülke. *ç. ekalîm.*

ikmal (اكمال) *f.m.* Kemâle erdirme, tekmil etmek, tamamlama, doldurma.

ikna (اقناع) *f.m.* Kani etme, doyurma, razı edip susturma, muknî söz söylemek, kandırmak, kulağı doldurmak.

ikrah (اكراه) *f.l.* Kerih görme, mekruh tutma, teneffür etmek. Aslı mükrihen yapılan.

ikram (اكرام) *f.m.* Büyük tutma, i'zâz, hizmet ve riayet etmek. Bir şey ita ve takdim ve ihdâ etmek, haremeyn ikramiyesi.

ikrar (اقرار) *f.l.* Muterif ve mukırr olma, inkâr etmemek, saklamayıp dille söylemek, takrir vermek, mal fariğ olmak, söz verip teslim olmak.

ikraz (اقراض) *f.m.* Karz verme. **istikraz** ödünç alma.

iksâ (اكسا) *f.m.* Kisve giydirmek.

iksâr (اكثار) *f.l.* Gevezelik, çok söylemek.

iksir (اكسير) *is.* Kimya misali. *İksîrü'l-hayât.* Tohumcuların sattığı amberiye.

ikşi'râr (اقشعرار) *bk. kaş'arîre.*

iktâ (اقطاع) *is.* Zeamet malikânesi, arazi katî'ası.

iktâb (اكتاب) *f.m.* Söyleyip yazdırmak, imlâ.

iktibas (اقتباس) *f.l.* Aydınlık olmak, bir mana ve kelimatı veyahut maddeyi diğer yerden alıp kullanma, bir yerden bir şey kazanmak, istifade. *İktibâs-ı envâr, iktibâs-ı ahlâk.* **Kur'andan iktibas etmek** nakil ve istiare etmek. **iktibasat** muktebisat.

iktida (اقتدا) *f.m.* Muktedaya uymak, kıdve ittihaz etmek, istikdâ etmek.

iktidâd (اقتداد) *f.m.* Kesip biçmek, tedbir etmek.

iktidâh (اقتداح) *f.m.* Îmâ-i fikr ile rey çıkarma ve tedbir etmek, çakmak, kadehe çakmak. *İstikdâh.*

iktidar (اقتدار) *is.* Kudret, makderet ve takat yetme, vüs. Kadir ve muktedir olmak.

iktifa (اكتفا) *f.l.* Azı kâfi bilme, kanaat etme, ziyadesini aramama.

iktifâ (اقتفا) *f.l.* Kafada gitme, arda düşüp ensede gitmek.

iktihâl (اكتحال) *f.l.* Kuhl, sürme çekmek.

iktihâm (اقتحام) *f.m.* Kahûm, saldırma, akın yürüyüp hücum ve istilâ etmek.

iktilâ (اقتلاع) *f.l.* Kal, yerinden koparmak.

iktilâs (اكتلاس) *f.l.* Kils olma, yanıp kireç kesilmek.

iktinâ (اقتنا) *f.l.* Meslek ittihaz edip iktida ve iktifâ etmek.

iktinâ (اكتنا) *f.l.* Künyelenmek.

iktinâh (اكتناه) *f.l.* Künhü arama, hakikate vasıl olmak. *Dekayık-ı iktinâh.*

iktinân (اكتنان) *f.l.* Meknûn olma, saklanma, kin gizlemek.

iktinâs (اقتناص) *f.l.* Ağ, tuzak avı, av avlamak, şikâra gitmek. Istıyâd, âlet-i remy ile ve iğne ile avlamak, sayd-ı mâhî.

iktirâ (اقتراع) *f.l.* Kur'a atıp intihap etmek.

iktirâ (اكترا) *f.l.* Kira ile şey tutmak, yer istîcâr etmek, istikrâ.

iktirâb (اكتراب) *f.l.* Kederlenme, kürbet.

iktirâb (اقتراب) *f.m.* Kurb, tekarrüp, yanaşma.

iktirâf (اقتراف) *f.l.* Kesp ile sebeplenme.

iktiran (اقتران) *f.l.* Karin, mukarin olma, yakın varmak, yaklaşmak.

iktirâz (اكتراز) *f.m.* Bozulma, tekallus, teşebbuh, içine kaçmak.

iktisâ (اكتسا) *f.l.* Giyinmek, kisve giymek

iktisâm (اقتسام) *f.m.* Kısmet edip paylaşma, guremâ etmek, üleşmek, bölüşmek.

iktisap (اكتساب) *f.l.* Kesp etme, kazanma, edinmek. *Fezâ'il-i iktisâb.*

iktisâr (اقتصار) *f.m.* Kasretme, kısa kesme, ihtisar. İktifa etmek.

iktisâs (اقتصاص) *f.m.* Kısas isteme, kıssa rivayet etmek.

iktitâb (اكتتاب) *f.m.* Suret almak, yazmak, istiktâb.

iktitâf (اقتطاف) *f.l.* Kıtf, devşirip koparmak, zorlamak, yemiş toplamak. **iktitâf-ı semerât** say.

iktivâ (اكتوا) *f.m.* Key ile yakma, dağlama.

iktiyâd (اقتياد) *f.m.* Yedmek, önünden tutup götürmek.

iktiyâl (اكتيال) *f.m.* Keyl etmek, ölçüp tahvil etmek.

iktiza (اقتضا) *is. , f.m.* Lüzum, muktezi olmak. Mühim, icap. **iktizâ-i hâl** iktizasınca.

îl (ايل) *is.* Yaban keçisi tabir ettikleri ahu envaı. *ç. eyâil.*

ilâ (الى) *e.* Tâ manasına intihâ, dek, değin. **ilâ mâşaallâh** hâlen, şimdiye kadar. **ile'l-ahire** sonuna dek. *İle'l-ân. İlelebet.*

i'lâ (اعلا) *f.m.* Yüce, âlî etme, kaldırma. *İ'lâ-i dîn, i'lâ-i kelimetullâh.*

îlâc (ايلاج) *f.m.* Vülûc ettirme, ithal.

ilâç (علاج) *is.* Çare, em, deva, tesviye. **lâ-ilâc** naçar. **ilâc-pezîr** şifa-yâb. **ilâç etmek** mu'âlece.

ilâh (الاه) *is.* İlâhe, ilâh, mabut, ancak Allah. Zamân-ı câhiliyyette lât ve menat ve zuhal gibi taptıkları âlihe ve zühre ve nâhîd gibi ilâhe. Ülûhiyeti batıl putlar. *Eflâtûn-ı ilâhî.* **ilm-i ilâhî** kelâm. **ilâhiyyât-ı du'â-gûne** eş'âr-ı münâcât.

ilâh (اله) *is. bk. ilâh Hikmet-i ilâhiyye.*

ilâhî (الهي) İlâha mensup. *ç. ilâhiyat.*

i'lâl (اعلال) *f.m.* Malûl etme. Harf-i illetin hükmünü icra.

ilâm (اعلام) *is., f.m.* Bildirme, istilâma cevap resmi, bir keyfiyetin resmî beyanı, tabip raporu. **mahkeme ilâmı** hüküm. **ilâm etmek** ilim ve malûmat vermek, bildirmek. *Tevkif ilâmı.* **ilâmât** hüküm beyannamesi.

i'lâm (ائلام) *f.m.* Elemlendirmek, mü'ellim kılmak, incitmek, eza, îlâm velîme yapmak.

ilân (اعلان) *is.* Aşikâr kılma, câr çekme, alen ve alenî şeyleri neşir için varaka, yafta. **ilân-nâme** câr, rûz-name, zeylleri ilânât. **ilân etmek** açıktan bildirmek, açığa vurmak, zahir olmak, açıklamak, cevabı dikmek. **i'lân-ı harb** cenk açma. **i'lân-ı iflâs** top atma beyanı.

ilâve (علاوه) *is.* Katma, ucuna takma, zam, zamîme, zeyl, tezyîd-i etyân. *ç. ilâvât.*

ilbâs (البلس) *f.m.* Örtüp bürümek, lebs ettirmek, tezyin etmek, belirsiz etmek, telbis ve tezvir ile bezemek.

ilca (الجا) *is. f.l.* Muztar olma, cebr etme, naçar olma. *İlcâ'ât.*

ilcâm (الجام) *f.m.* Gem, licâm takmak.

ilel (علل) *is.* İlletler, hastalıklar.

ileyh (اليه) *e.* Ona manasına. *Müşârun ileyh, mûmî ileyh, muzâfun ileyh.* **ileyha** müennesi. *İleyhimâ, ileyhim.*

ilfâf (الفاف) *f.l.* Kuş başını kanadı altına sokmak, leffetmek, lifâfeye komak.

ilga (الغا) *f.l.* Lağvetme, batıl ve battal ve mülga kılmak, kaldırmak, fesih, bozmak.

ilgâz (الغاز) *f.l.* Lügaz gibi tevriye ile söyleme.

ilh (الخ) *is.* İlâ ahirihi yerine.

ilhâ (الها) *f.m.* Lehv ile eğlendirmek, gafil meşgul etmek, oyalamak, işgal.

ilhâd (الحاد) *f.m.* Tarîk-i haktan i'râz, adûl, mülhit olmak.

ilhâh (الحاح) *f.m.* İfrat, ibrâm etme, sıkıştırma, özendirmek.

ilhak (الحاق) *f.m.* Lâhik edip iliştirme, katma, iltihak ettirme.

ilham (الهام) *f.l.* Kalbe ilka etme. **ilham olma** deruna doğma. *ç. ilhâmât-ı ilâhiyye.*

ilhan (ایلخان) *is. T.* İlbeyi, büyük aşiretin ağası. Meselâ Kara İsalı hükûmetinde Kara İsalı aşiretinin ağası. Devlet-i Mogoliyye'de Moğol aşiretinin ağası. Devlet-i Kaçariyye'de Kaçar aşiretinin ağası.

ilim (علم) *is.* Bilgi, fünun, vukuf, dâniş, haberdarlık, marifet. *İlmiahlâk, ilm-i arz, ilm-i emrâz, ilm-i fıkh, ilmühâl, ilm-i hey'et, ilm-i hikmet, ilm-i hisâb, ilm-i kelâm, ilm-i kimyâ, ilm-i ma'âdin, ilm-i mantık, ilm-i sarf, ilm-i servet.* **ilm-i siyâset** politika. *ç. ulûm* . Türkîde **ilmühaber** ilh. pusulası.

ilk (علك) *is.* Ağaçların tatlı sakızı, zamkı. **ilk-i rûmî** masteki sakızı ta'ribi mıstaki sakızı. **şevketü'l-ilk** kenger. *İlkiyye fasîlesi.*

ilka (القا) *f.l.* Bırakma, atma. Koymak, tehlikeye, zihne, suya endâht etmek, belâya uğratmak. *Haçı suya ilka.*

ilkah (القاح) *f.m.* İncir ve hurma gibi ağaçların dişisine erkek ağacın tohumu olan tozu aşılamak, telkih etmek. **zahir veya hafiyü'l-ilkah** nebatatın zahir veya gizli tohm-ı yabânî.

ilkan (القان) *f.l.* Çabuk ezberlemek.

illâ (الا) *e.* Bilistisna, mutlaka manasına avam zebanzedi. **illâki** elbette. **illâllah** lâ havle ve lâ kuvvete muhtasarı, elverir, yandım elinden, nedir bu çektiğim gibi.

illet (علت) *is.* Halel, hastalık, maraz, arız, hücnet. Bais, sebep, mucip. *İllet-i â'iyye, illet-i cildiyye, illet-i dûdiyye, İllet-i efrenciye, illet-i müzmine, illet-i sâriye.* **harf-i illet** (و/ی/ا) *ç. ilel.*

illiyyîn (علیین) *is.* İlliyyûn, cennet-i a'lâ ehli.

ilmâ (الماع) *f.l.* Lem'a göstermek, işaret ve ima etmek.

ilmâh (الماح) *f.l.* Bir lemha, cemâl göstermek.

ilmî (علمی) *is.* Nazarî, amelî zıddı, ilme mensup. *Tarîki-i ilmiyye.*

ilsâk (الصاق) *f.l.* Mülâsık ve bitişik etmek, iltisak ettirmek.

iltibas (التباس) *f.l.* Bir şeye karışma, telbîs ve tezvir etmek.

iltica (التجا) *f.l.* Melce ve penaha varma, dehâlet, melâza sığınmak, barınmak.

iltifâf (التفاف) *f.l.* Leff olma, bürünmek, çiçekler bürüm bürüm katmer olmak, igtişâ.

iltifat (التفات) *f.m.* Yüz tutma, teveccüh etme, yüze bakıp tatbîb etmek, riayet. Aşinalık etmek, kelâmı muhatapdan gaibe veyahut bilakis gaipten muhataba çevirmek.

iltihâ (التحا) *f.l.* Sakallanma, irsâl-i lihye.

iltihâ (التها) *f.l.* Melâhî ile eğlenmek.

iltihâf (التحاف) *f.l.* Lihâfe bürünmek, sarınmak.

iltihak (التحاق) *f.l.* Lâhik, munzam olma, lühûk etme, telâhuk, katılmak, ulaşmak, diğer devletlerin ittihadına bir devlet uymak, mülhak olmak.

iltihâm (التحام) *f.l.* Yara etlenip onulmak.

iltihap (التهاب) *f.l., is.* Yanıp yalınlamak, ateş ve hararet gelmek. **iltihâb-ı ayn** remed. *İltihâb-ı bel'ûm.* **iltihâb-ı dimâg** baş humması. *İltihâb-ı hancere.* **iltihâb-ı kasabât** zatürree. **iltihâb-ı lese** diş etlerin azması. **iltihâb-ı levz** hanâk. **iltihâb-ı mi'de** alevlenme. *İltihâb-ı rahm. İltihâb-ı sifâk. İltihâb-ı şeffâf.* **iltihâb-ı tuhl** dalak ölme iltihabı. *İltihâb-ı verîd. ç. iltihâbât.* Lehîb ve gazap artmak, iltihâf, parlamak.

iltika (التقاع) *f.m.* Karşı gelip kavuşma, telakki ve istilka etme. Mültekada yani iki nehrin kavşağında birleşmek.

iltika (التقا) *f.l.* Renk bozulma, mütegayyir olma, beniz atmak, iltimâ.

iltikam (التقام) *f.l.* Lokma ibtilâ etme, yutmak.

iltikat (التقاط) *f.l.* Devşirmek, yerden kaldırmak, bazı ibareleri seçip almak, birinin harekâtından mana almak.

iltimâ (التماع) *f.l.* Leme'ân etme, yaldırama, lem'alanıp ışıldamak

iltimas (التماس) *f.l.* Rica ve talep etmek, birini rica etme, bastırma. **iltimas-kerde** mültemis, merhû. **lems-geh** tutma, tutunma. **iltimas tezkeresi** tavsiye nevi.

iltisak (التصاق) *f.l.* İltisak, bitişik ve mülâsık olma, yapışmak, kemik kemiğe kaynamak. *İltisâk-ı mafsal.*

iltisâm (التثام) *f.m.* Dudağı bûs etme, takbil, öpmek, ağzı lisâmla örtmek, tutuk tutunmak. **mültemisîn** kabâ'il-i berber.

iltivâ (التوا) *f.l.* Sarılıp dolaşma, büklüm olmak, kemikler eğrilmek, kılıçlanmak. İp dolaşma, havada uçup dalgalanma. *Livâ-i sa'âdet.*

iltiyâm (التیام) *f.l.* Onulmak, bir yere gelip kavuşmak ve yapışmak.

iltizâk (التزاق) *f.l.* Yapışmak, bulaşmak.

iltizam (التزام) *f.l.* Kendine lâzım görme, mültezem, tutup icraya ihtimam etme. Emvâl-i hazîne tahsilini taahhüt etmek. İltizam almak. **iltizâm-ı mâ-lâ-yülzem** nafile himmet. **binâ-i iltizâmî** Türkî fiillerin lüzum gösteren sigası: *almalı, vermeli, gelmeli, gitmeli* gibi. **bi'l-iltizâm** mahsusan. **iltizâmât** maktu verilen nev mal.

iltizâmî (التزامي) Mültezim.

ilye (الیه) *f.l.* İlyeteyn, kaynak, erdâf sevreyn.

ilzâk (الزاق) *f.m* Lüzûk etme, sıvıştırma, yapıştırma.

ilzam (الزام) *f.l.* Lâzım olma, iskat ve mülzem etme. İltizama mal vermek. *Sükûtın merd-i dânâ, hasmı ilzam için saklar.*

ima (ایما) *f.l.* Bir manaya işaret etme, zımnen anlatmak *bk. mûmâ ileyh.*

imâd (عماد) *is.* Direk, dayak, amud şeklinde sütun.

imal (اعمال) *is., f.m.* Yapma, işleme, bir amel tutma, kullanmak, istimal, letâ'ifü'l-hıyel. **imalât** fabrika işi, ma'mûlât-ı sanâyi.

imale (اماله) *f.m.* Meylettirmek, eğmek, imale ile medleri yan çekerek okumak.

imam (امام) *is.* Önde, ileride olan, baş, mukteda, halife, re'îs-i kavm, ulemanın mütebahhirleri, pîş-i namâz, *ç. e'imme. E'imme-i fıkh, e'imme-i nahv.* **e'imme-i müctehidîn** İmâm-ı a'zam. *Cami imamları, mahalle imamları.* **imâmân-ı isnâ aşere** imâm-ı şî'anın isna aşeresi. **imamet** imamlık. **imame** çubuk başı, tesbih başı. **imam evi** sabıkta mahall-i tevkîf-i nisa, sifâle. *İmam bayıldı.*

iman (ایمان) *f.l.* İnanma, inan, dini tasdik etme, kalben kabul ve itimat etmek.

im'ân (امعان) *f.l.* Ceht ve dikkat etme. **im'ân-ı nazar** dikkatle göz gezdirmek.

imar (اعمار) *fm.* Mamur etme, canlandırma. Harabı tamir. **i'mâr-ı mülk** âbâdân etmek. **vaz'-ı i'mâr** şenlendirmek. **imarat** her türlü ıslahat.

imar (عمار) *is.* Mamur etme, muammer kılmak ve binâ-i ma'mûre.

imaret (عمارت) *is.* Mamurluk, imran yer, mamure, âbâdânlık, hayrat, hususan fukara aşhanesi. *ç. amâir.*

imâta (اماطه) *f.l.* İbâd, iclâ etmek, teb'îd.

imâte (اماته) *f.l.* Hâl-i mevte koma, öldürmek, kırmak, yumuşatmak.

imdat (امداد) *is. f.m.* Medet, yardım etmek. İstimdada varma. *İmdadiye.*

imha (امحا) *f.l.* Mahvetme, yok etmek, silip bozmak.

imhâk (امحاق) *f.l.* Ayın karanlık gecelere girmesi, kararmak.

imhâl (امهال) *f.m.* Mehil vermek, sonraya atmak, temhîl etmek.

imkân (امکان) *is.* Mümkün olma, olağan, istihâle zıddı. Mümkinat. **dâ'ire-i imkân** olabilme. **adîmü'l-imkân** olamaz şey. *bk. mehmâ emken.*

imlâ (املا) *is.* Her kelimenin doğru zaptı ve yazılışı. Doldurmak, arsa çukuru, düzleme, mideyi doldurup imtilâ olmak. Türkîde ıslah, iflâh manasınadır. *İmlâya gelmez.*

imlâl (املال) *f.m.* Melûl etme, yorup usandırma.

imrâr (امرار) *f.m.* Mürur ettirmek, geçirmek. *İmrâr-ı vakt.*

imsak (امساك) *f.l.* Misk etme, nefsini zaptetmek, perhîz-kârlık etmek. Sıyam, savm tutmak. **vakt-i imsâk** savmın bed'-i şer'îsi. Harc u masrıf tutmak, hisset etmek.

imsâs (امساس) *f.m.* Mess ettirme, el ile yapışıp sevme.

imsâs (امصاص) *f.m.* Mass ettirmek, emdirmek, emzirmek, içirip sindirmek.

imtidâd (امتداد) *f.m.* Sürme, temâdî etme, uzun çekme, mütemadi olmak, uzamak, uzunlaşmak. *Yolların imtidâdı, günlerin imtidâdı.*

imtihan (امتحان) *is., f.m.* Sual sorup tecrübe etme, sınamak, ders denemek. **kılıç imtihanı, top imtihanı** tecrübe.

imtilâ (امتلا) *f.l.* Memlu olma, dolgunluk. **imtilâ-i mi'de** illet-i tuhme. *İmtilâü'd-dem.*

imtina (امتناع) *f.l.* Kendini men etme, çekinme, ileri varmamak.

imtinân (امتنان) *f.l.* Menn ile başa kakma ve istiğna. Müteşekkir ve minnettar olmak.

imtisal (امتثال) *f.l.* Mutavaat edip uyma, imtinâ'en, itibaren.

imtisas (امتصاص) *f.l.* Emme, massetme, bel, atş, sepimek.

imtiyâk (امتياق) *f.l.* İmti'âk, sıklayıp fıklamak

imtiyaz (امتياز) *is.* Temeyyüz, teferrüd etme, mümtaz olma. Hususî hak ve salâhiyet ruhsatı. *İhtirâ imtiyazı* ve *ikmal imtiyazı.* **nişân-ı imtiyâz** alâmet-i iftihâr. **imtiyaz emri** inhisâr. *Şirket-i imtiyâzî, imtiyazlı asker. Hukûk-ı imtiyâziyye. ç. imtiyâzât.*

imtizaç (امتزاج) *f.l.* Mezci kabul etme, mizaca uyma, uyuşmak, mutabık gelmek, hüsn-i mu'âşeret, aralık kalmamak. Hüsn-i ülfet etmek mizaçlar uymak. *İmtizâc-ı kimyevî.*

imza (امضا) *f.l.* Cari kılmak için isim vaz etmek, tasdik etmek, evrak üzerine mümzînin yazdığı kendi ismi.

în (اين) *e.* Bu manasına. **binâ be-în, ba'd-ez-în** bundan böyle. **în ü ân** şu bu. **în taraf** berisi.

inâbe (انابه) *f.l.* Nedamet etme, papaz elinde tevbe etme, bir mürşide mürit olmak.

in'âm (انعام) *is.* İhsan verme. **in'âmât** nimetler.

inân (عنان) *is.* Dizgin. *İnân-ı umûr.* **atf-ı inân** bir cihete dönme, tevcih, ikdam. **inân-ber-inân** at başı, beraber.

inâs (اناث) *is.* Ünsalar, ünsîler, dişiler, karılar, inâsî.

i'nâs (ائناس) *f.m.* Ünsiyet ettirmek, eve alıştırmak, vahşetten geçirmek, öğüt etmek.

inat (عناد) *is.* Lec ve ısrar, taannüt, öngül, direnme, muannitlik.

inayet (عنايت) *is.* Kerem, lütuf, yardım, bahş, ihsan. *İnâyet-kâr. ç. inayât.*

inbâ (انبا) *f.m.* Nebe ve haber verme, ihbar etmek, tebliğ, belağ etmek.

inbâh (انباه) *f.l.* Nebîh etme, gözünü açma, ikaz. **mevâdd-ı inbâhiyye** sâ'ik-i muhrik ilâçlar.

inbât (انبات) *f.m.* Nebatı neşvettirip çıkarmak, bitirmek, sakal bıyık büyütüp baliğ olmak. **kuvve-i inbâtiyye** çimlendirip yetiştirme.

inbi'âc (انبعاج) *is.* Ba'c, karın deşilme. **inbi'âc-ı karîne** gözün dış tabakasında çıban.

inbi'âs (انبعاث) *f.m.* İrsal olunma. Türkîde bâis ve münba'is olup ileri gelmek.

inbisâr (انبثار) *f.m.* Besr, sivilce yapma, çıban dökme.

inbisât (انبساط) *f.m.* Yayılma, mesrur olma, açılmak, münbasıt olmak, yayvan olmak.

inbişâk (انبشاق) *is.* Bevl-i mülevven, kanlı sidik.

incâd (اجاد) *f.l.* Vade vefa kılmak, haceti reva görmek.

incibâr (اجبار) *is.* İncibâr otu.

incibâr (اجبار) *f.m.*. Cebîre ile kırık bağlamak, ütümek.

incil (اجيل) *is.* Kitâb-ı İsevî ve gayr-ı semâvî. **enâcîl-i erba'a** Havarî tabiînînin mütehâlif kitapları. **incîl-i şerîf** kütüb-i semâviyyenin üçüncüsü. *İnciliyyun, ingiliyyun.*

incilâ (اجلا) *f.m.* Açılıp parlama, celî, müncelî, ruşen olmak, cilâlanmak, tecelli görünmek.

incilâb (اجلاب) *f.m.* Meclup olup götürülmek, sürük sürülmek, cüllâp malı pazara çıkarmak.

incimâd (اجماد) *f.l.* Donmak, müncemid, buz olmak.

incir (اجير) *is.* Tîn-i arab. Envaı çoktur.

incirî (اجيري) Fasîle-i kakta'iyye.

incirâ (اجراع) *f.m.* İkiye kırılma, kesilme.

incirâr (اجرار) *f.l.* Çekilip uzama, müncerr olma.

incizâb (اجذاب) *f.m.* Cezbolma, çekilme.

incizâm (اجزام) *f.m.* Kırılma, ortadan yarılıp kesilmek, kemik incinmek.

incizâm (اجذام) *f.l.* Cüzamdan uzuv kopma, kesilip kopmak, terk etme.

incizâr (اجزار) *f.l.* Cezrden kökten sökülme, kal olma. **cezr hesabı** deniz cezr ve med olma.

ind (عند) *is.* Nezd, kat, yan. **indallah** huzûr-ı bârîde. *İnde'l-ba'z, inde't-tahkîk.*

indâb (انداب) *f.m.* Nedeb olma, iltiyâm bulma, çıban onulup kabuk tutma.

indî (عندى) *is.* Kendi kendine, kendi zu'munca. **indî kitabet** kaide tahsiliyle olmayan. Avam zebanzedi entipüf.

indifa (اندفاع) *f.m.* Def olunma, zail olmak, mündefi olma, savulma.

indigâm (اندغام) *f.m.* Nebatatın sokulması, aşı olması.

indimâc (اندماج) *f.l.* İçine girme, yerleşme, mündemic olma. *İndimâc-ı i'zâm.*

indimâl (اندمال) *f.l.* İyi olma, onmak, onulmak, kapanmak.

indirâc (اندراج) *f.m.* Derc olunma, münderiç olma.

indirâs (اندراس) *is. f.l.* Yıkılıp düzlenme, eser kalmama. **münderisat** harabe yerleri.

indiyâl (انديال) *f.l.* Bevl-i mafsal, ishal daha şedidi.

ineb (عنب) *is.* **inebü'd-dübb** koca yemişi. Üzüm. **inebü'z-zi'b** it üzümü. **semâr-ı inebî** habbe resminde olan meyveler, üzüm gibi.

inebe (عنبه) *is.* Re'sü'z-zübâb, göz hadakasında sivilce kabarcık.

infâd (انفاد) *f.l.* İstihlâk etmek.

infak (انفاق) *f.l.* Aslı harc edip bitirme, tüketme, fakir olma. Hâlen nafaka verme, besleme, iaşe etmek, geçindirmek.

infaz (انفاذ) *f.m.* Nüfuz yerini bulmak, emri terk etmeyip tamamen icra etmek.

infial (انفعال) *f.l.* Gücenme, küsmek, i'tidâb olmak, müteessir olmak.

inficâr (انفجار) *f.l.* Fecr etme, yarılmak, şafak sökmek.

infihâm (انفهام) *f.l.* Münfehim olma.

infikâk (انفكاك) *f.l.* Fekk olma, bedenden ayrılma, münfekk olma.

infilâk (انفلاق) *f.l.* Çatlamak, yer yarılmak, hasf, tan ayrılmak.

infilâl (انفلال) *f.l.* Kılıç vesair alet ağzı çentilmek, çüngülmek, hafif sürm olmak, insirâm.

infirâc (انفراج) *f.l.* Ferce yapma, açılma, kurtulma, halâs, bollaşmak, münferic olmak, inficâc, hayvanın apışması, zaviyenin açılması, münferic olması. *bk. zâviye-i münferice. Kasîde-i münferice.*

infirat (انفراد) *f.l.* Fert, tek olma, ayrılma, ferit olma. **ale'l-infirâd** başka başka, tek tek, yegân yegân, münferiden, yalnız bulunma, in'izâl gibi temiz.

infisâd (انفساد) *f.l.* Düşmek. **infisâd-ı mi'de** mide bozulmak.

infisah (انفساخ) *f.l.* Fesih, mefsuh olma, münfesih, mülga, battal olma, bozulup ayrılmak.

infisâh (انفساح) *f.l.* Füshat bulma, bollanmak, genişlenmek.

infisal (انفصال) *f.l.* Faslolma, ayrılmak, munfasıl, ma'zûl olmak.

infisâm (انفصام) *f.l.* Yırtılmak, kırılmak, kesilmek.

infitâh (انفتاح) *f.l.* Açılma, feth, küşat olma, küşade olma, inkişaf.

infitâl (انفتال) *f.l.* Eğrilip fitil fitil olmak.

ingımâr (انغمار) *f.l.* Veremlerin ve şişlerin sıkılıp imha olması.

ingımâs (انغماس) *f.l.* Ziyade derine gatş etmek, dalmak, batmak.

inha (انها) *f.m.* İlâm gibi ihbar sözü yetiştirmek, haber vermek, mektubun mukaddimesi, tebliğat, itirafat.

inhibâs (انحباس) *f.l.* Nefes tutulmak, vakf için mal haps olma.

inhidâb (انحداب) *f.l.* Kamburlaşmak, hadebe peyda edip ahdep olmak, dirsek dirsek vermek.

inhidâd (انحداد) *f.l.* İnmek, aşağılamak, haddede ezilmek, basılmak, münahhit olmak, sivrilik, keskinlik.

inhidam (انهدام) *f.l.* Hedm olma, yıkılma.

inhidâr (انحدار) *f.l.* Yokuş aşağı inmek, aşağılamak, basılmak, söğmek, şişler inmek, tahaddur.

inhidâr (انخدار) *f.l.* Aslı hıdr. Perdelenmek, örtülmek, muhadder olmak. **hadr ve tahaddur** uyuşmak.

inhifâz (انخفاض) *f.l.* Aşağı inme, yıldız batmak.

inhikâk (انحكاك) *f.l.* Hakke, kaşınma.

inhikâk (انهكاك) *f.l.* Apışma, hîn-i tevlîd'de kemikler açılma.

inhilâ (انخلاع) *f.l.* Def, hal olunma, halî.

inhilâl (انخلال) *f.l.* Halel-pezîr olmak.

inhilâl (انحلال) *f.l.* Hal ve tahlil olma, eriyip bozulma, ıkde çözülmek, münhal olmak. *Kabil-i inhilâl.*

inhimak (انهماك) *f.l.* Musırrâne tevaggul, uğraşma, uğrama, umûr-ı sânime. **münhemik olmak** müptelâ olmak, üstüne düşmek.

inhina (انحنا) *f.l.* Eğilme, bükülüp iki kat olma, münhanî, bir tarafa eğilmek.

intihâc (انتهاج) *f.m.* Nehc bulma, varmak, yol bulmak, minhâca gitmek.

intihap (انتخاب) *f.l.* Öründelemek, seçmek ve intihâl, müntehap, seçme almak. *İntihâb-ı umûmî.*

intihar (انتحار) *f.l.* Kendini boğazlamak.

intihâr (انتهار) *f.l.* Kan boşanma.

intihâz (انتهاز) *f.l.* Durmak, nühz, nühzet, intihâz, fırsat, zerî'a, beklemek, tarassut.

intihâz (انتهاض) *f.l.* Nühzat, deprenip kalkmak, ayaklanmak.

intika (انتقا) *f.l.* Ayırtlanma, naky etmek.

intikad (انتقاد) *f.m.* Tenkit, takrîz, nükad, kalıp akçeyi seçme.

intikah (انتقاه) *is.* Hastalıktan kalkıp nekahete varma, rencurî.

intikal (انتقال) *f.m.* Tebdîl-i mekân, nakil, göç olmak, mal birinden diğerine geçmek. **ferağ ve intikal** vefat. *İntikalat. Tevsî-i intikalât, intikal-i maraz.* Derk etme, anlamak, zihin almak. *Ser'ü'l-intikal.*

intikam (انتقام) *is.* Sâr, öç. Nakmet etmek, öç almak, kin cezası, ahz-i sâr etmek, acı çıkarmak. **zü'l-intikam** kahhar, müntakim.

intikas (انتقاص) *f.m.* Naks bulma, eksilmek.

intikat (انتقاط) *f.m.* Dikkatle tecessüs.

intikaz (انتقاض) *f.m.* Müntakız olmak, bozulmak, nakz.

intilâk (انطلاق) *f.m.* Salıverme, ıtlak olmak, yol verilme.

intimâ (انتما) *is.* Nemy, nispet, müracaat. Emr-i hikmet, intimâ.

intisâb (انتصاب) *f.l* . Nasb olma, dikilip durmak, vaz.

intisâc (انتساج) *f.m.* Örülmek, dokunulmak, nescolunmak, dokuma.

intisâf (انتصاف) *f.l.* Nısfet görmek, hakkını almak. Yarı vakit olmak, yarıya gelmek. *Muntasıf-ı ramazân.*

intisâk (انتساق) *f.m.* Nesk bulma, nizama girme.

intisap (انتساب) *f.m.* Mensup olma, taalluka, daireye girmek, kapılanmak, takılmak, nispet kazanmak.

intişâ (انتشا) *f.l.* Nevş bulma, et beni ve et tümsekciği büyüme.

intişar (انتشار) *f.l.* Neşrolma, dağılma, çoğalıp yayılmak, üremek.

intivâ (انطوا) *f.l.* Devşirilip toplanma, müntavî olmak, iltivâ etmek.

intivâ (انتوا) *f.l.* Niyetlenme.

intizâ (انتزاع) *f.m.* Nez etme, çekip alma, yerinden kopma.

intizâc (انتضاج) *f.l.* Nazc, çıban olgun olma.

intizam (انتظام) *f.m.* Nazmolma, nizama girme, muntazamlık, sırasında, nizamlı âhenk, düzgün olmak.

intizar (انتظار) *f.l.* Terakkup, bekleme, bekleşme, dört göz olmak, ümid-vâr olmak, hasret çekmek.

inzal (انزال) *f.m.* Nüzul ettirme, nazil, indirmek. Ayet-i kerîme.

inzâr (انذار) *f.m.* Tahzîr, tahvîf etme. Vaat ve vaîd, hastalığın evvelden keşfi.

inzibat (انضباط) *is.* Zabt u rabt, mazbutiyet, hüsn-i nizâm.

inzicâ (انضجاع) *f.l.* Bir yan üstüne yatmak, yan gelmek, zac.

inzicâc (انضجاج) *f.m.* Edviyenin kendi suyunda pişmesi.

inzimam (انضمام) *f.l.* Zamîme olma, katılma, ilâve olma. **inzimâm-ı re'y** rıza verme.

inziva (انزوا) *is.* Kûşe-gîrlik, zâviye-güzînlik, tenhâ-nişîn, halvet olma

inziyâb (انذ یاب) *f.l.* Sulanıp erime.

iptal (ابطال) *f.m.* Batıl, battal etmek, boş etmek, def, fesih, lağv, heder. Hükümsüz, mülga, münfesih kılmak, kaldırmak.

iptida (ابتدا) *is. f.m.* Bed, başlangıç. Bazı tariklerde iptida rütbesi etmek. *İbtidâ-i dâhil, ibtidâ-i hâril.* Her mısraın birinci tef'ilesi başı. Mübtedi etmek, başlamak. Türkîde evvelâ. Türkîde edat olur.

iptidaen (ابتداء) Evvelemirde.

iptidaî (ابتدائي) İlk derecede olan, tahkîkat-ı ibtidâ'iyye, evveliye.

iptilâ (ابتلا) *is.* Düşkünlük, giriftârî, me'luf, müptelâ olma, aslı tecrübe, sınama manasına.

iptizal (ابتذال) *f.m.* Mebzul, müptezel olma, daima kullanılıp bayağılaşma, itibardan düşmek.

ir'â (ارعا) *f.m.* Râ'î etmek, irtâ, irtiyâ.

irade (اراده) *is.* Murat, emir, dilek. Dilemek, dileme hassası. **irâde-i aliyye** emr-i sadr-ı a'zamî. **irâde-i cüz'iyye** kulun azmi. **irâde-i hümâyûn** hükm-i padişahî. **irade elden gitmek** bî-karar olmak, dayanamamak. **irade sadır olmak** emir çıkmak. **iradât** emirler. Türkîde **iradet** ihtiyar manasına. **iradeti elinde** muhtar, mutallaka.

iradesiz (اراده سز) Bilâ-irâde, zaruri.

iradî (ارادی) *sf.* Keyfî, emre, dileğe menût.

irâ'e (ارائه) *f.m.* Göstermek, rüyet ettirme. **irâ'e-i tarîk** akıl öğretme.

iran (ایران) *is.* İre, irec, ova manasına ta'ribi ırak.

irap (اعراب) *is., f.m.* Arabî kelimelerin ahirlerinin tahavvüli, insırâf.

îrâs (ایراث) *f.m.* Sebep olma, başa getirme, miras etmek. *Îrâs-ı hasâr.*

i'râs (اعراس) *f.m.* Gelin etme, arusî, zifaf etmek, düğün yapmak.

irat (ایراد) *is.* Varid kılma, getirme, akar, gelir, varidat. **îrâd-ı delâ'il** bin dereden su getirmek. **iradımesel** zikr ve nakletmek. Vâridât-ı mevkûfe yapmak, irat ve masrıf mahsup etmek.

i'râz (اعراض) *f.m.* Yüz çevirme, içtinap, ibâ ve istinkâf etmek, çekinmek, vaz gelmek.

irb (ارب) *is.* Akıul, derin zihin, ediblik.

irbâ (اربا) *f.m.* Riba ile artırmak, muameleye vermek.

irbâh (ارباح) *f.m.* Ribha vermek, kazanç etmek.

irca (ارجاع) *f.m.* Rücu ettirmek, raci etmek, geri çevirmek. **ircâ'-ı kelâm** bahsine rücu etmek.

irdâ (اردا) *f.m.* Dayatmak, kaviletmek, zahir olmak.

irdâf (ارداف) *f.m.* Redif, terfîk etmek, terkiye bindirmek, asker arkadan koşmak, terdîf, yardım.

irem (ارم) *is.* Firdevs. **bâg-ı irem** yer yüzü cenneti.

irfâd (ارفاد) *f.m.* Sarmak, bağlamak, avn etmek, refd.

irfan (عرفان) *is.* Bilgi bilen, daniş, fehim, zarafetle intikal. **ehl-i irfân** zurefâ.

irgâm (ارغام) *f.m.* Rağmla burnunu sürtmek, makhur etmek, yere vurmak.

irhâ (ارخا) *f.m.* Rahv, hafif ishal, gevşetme, salıverip uzatmak. **irhâ-i inân** başını boş bırakmak, terâhî etmek.

irhâb (ارهاب) *f.m.* Bilemek, keskinletmek.

irhân (ارهان) *f.m.* Rehin koymak, bahis koymak. **terhîn-i adûl** öndül.

irka (ارقا) *f.m.* Akanı kesmek, teskin etmek.

irkâb (ارکاب) *f.m.* Bindirmek, rükûb ettirmek, gemiye komak.

irkak (ارقاق) *f.m.* İnceltmek, istirkak manasına kul etmek.

irmâ (ارما) *f.m.* Remy etmek.

irs (ارث) *is.* Miras hakkı, mirasa kalan tereke. **hisse-i irsiyye** mevrûse.

irsâ (ارسا) *f.m.* Mersâda demir atmak, gemiyi demirlemek, sabit durdurmak.

irsâd (ارصاد) *f.m.* Rasat etmek, göz etmek, rasatlamak, hazırlamak, tarassut, bekleyip rast getirmek.

irsal (ارسال) *f.m.* Resul, risalete göndermek, yola vurmak, isbâl, tesyâr ve tesyîr salmak. **irsâl-i lihye** sakal salıvermek. **irsâl-ı mesel** irat. **irsalât** sevkiyyât-ı hazîne.

irsaliye (ارسالیه) Sabıkta bazı eyâlâtın vergisi.

irsân (ارصان) *f.m.* Resânet vermek, tersîn etmek.

irsâs (ارثاث) *f.l.* Resse vurmak, yamalamak, eskitmek. **illet-i irsiyye** varis.

irsen (ارثا) Bi'l-irs.

irşat (ارشاد) *f.m.* Rüşt sahibi kılma. Reşada doğru yol göstermek, mürşit olmak, kulak delmek, ikaz, göz açmak.

irtâ (ارتاع) *f.m.* Mertada otlama, otarma, râî etmek. **irtâ olmak** tarassud-ı askerî.

irti'âb (ارتعاب) *f.m.* Korku, mer'ûb ve merhûb olmak, havf etmek, titremek, medhuş olmak, ter'îb olunmak, irti'âb eylemek.

irti'âc (ارتعاج) *f.m.* Bazı yara içinde olan seyyalin çalkanması ve çağıltısı.

irti'âd (ارتعاد) *f.m.* Yıldırıma vurulmuş gibi zangırdamak.

irti'âş (ارتعاش) *f.l.* Ra'şelenmek, sarsılmak, titremek.

irtibat (ارتباط) *f.m.* Rabıta, bağlanma. Rabtolmak, gönül bağlamak. **irtibât-ı gazrûfî** kemikler arasında olan göz.

irticâ (ارجا) *f.m.* İttika, korku ile ummak, beyne'l-havf ve'r-recâ temenni etmek, tereccî.

irticâc (ارتجاج) *f.m.* Istırap, çalkanmak, kabarmak, helecan, ırgalanmak.

irticâf (ارتجاف) *f.m.* Deprenme, karışma, muhtell olma, tezelzül.

irtical (ارتجال) *f.m.* Bağteten söyleyiverme, irkilmezden demek.

irticalen (ارتجالا) Bilâ-tereddüd, bi'l-bedâhe, hazır cevaplıkla.

irticâs (ارتجاس) *f.m.* Gürlemek, patlamak, barut atmak, tereccüz.

irtidâ (ارتداع) *f.m.* Geri tepme, tark ve kar filini geri tepme.

irtidâd (ارتداد) *f.l.* Doğrudan redd olma, dönme. Mürtet olmak.

irtidâf (ارتداف) *f.m.* Redif olma, arkadaşlık, terdîf olunmak, refakat etmek, terkiye binmek, arda düşmek.

irtifa (ارتفاع) *is.* Yükseklik, kadir, tereffu. **irtifa bulmak** bir mahallin derece-i irtifâ'ını hesap etmek. **irtifa olmak** güneşin ecrâm-ı semâviyenin yüksekliğini usturlâpla vesair aletle ölçmek, hesap etmek. **irtifa tahtası** rub'-ı dâ'ire.

irtifaen (ارتفاعا) İrtifaca, yükseklikte.

irtifâk (ارتفاق) *is.* Kemiklerin birlikte durma hâli, irtibatı.

irtihal (ارتحال) *f.m.* Rıhlet, nakl-i mekân, yürüme, göç, vefat, gitmek, terahhul.

irtihâs (ارتخاص) *f.m.* Rahs olmak, ucuzlamak, irhâs etme.

irtika (ارتقا) *f.m.* Terakki ve itilâ. **irtika etmek** ilerlemek, artmak.

irtikâp (ارتكاب) *f.m.* Kendi üzerine bindirmek, fenalık yüklenmek, fenaya tenezzül etmek. *İrtikâb-ı kizb, irtikâb-ı zahmet.* **mürtekip** hırsızlığı kabul etmek.

irtikaz (ارتقاض) *f.m.* Çocuk ana karnında oynamak.

irtikâz (ارتكاز) *f.m.* Merkûz olmak, rekz olunmak, sabit, bir merkezde, ber-karar, metin olmak, terkîz olunmak.

irtima (ارتما) *f.m.* Remy-i sihâm, ta'n, irmâ etmek, atışmak.

irtisam (ارتسام) *sf.* Resimli, nişaneli. Tersîm olunmak. *İrtisam hatları. Emre imtisal.* **şecâ'at-ı irtisâm** rakiyet, fazliyet.

irtişa (ارتشا) *f.m.* Rüşvet alma, bertîl. Mürteşî olmak.

irtişâf (ارتشاف) *f.m.* Sipmek, sümmek, bel.

irtişâh (ارتشاح) *f.m.* Neşf olma, reşh edip terleme, teraşşuh.

irtivâ (ارتوا) *f.m.* Suya kanmak, mefâsıl-ı a'zâ kuvvetlenmek.

irtiyâb (ارتياب) *f.l.* Reyb, şek. Şüphelenmek, güman etmek.

irtiyâh (ارتياح) *f.l.* Rüzgârlanmak, ferahlanmak, rahat etmek.

irtiyâş (ارتياش) *f.m.* Rayiş olma, bolluk etmek.

irtizâk (ارتزاق) *f.m.* Rızık arama, geçinme.

irvâ (اروا) *f.m.* İçirmek, suvarmak, sulamak, kandırmak, sîrâb etmek, saky etmek, hayvan suvarmak.

irvâ (عروا) *is.* Hafif titreme, ürperme.

irzâ (ارضاع) *f.m.* Emzirmek, irtizâ, emzikli olmak.

irzâ (ارضا) *f.m.* Razı etmek, rıza tahsil etmek, bi't-terâzî, merzî ile uyuşmak, murtaza.

irzîr (ارزیز) *is.* Halis altın madeni, bazan kalay ve tombak.

isâbe (عصابه) *is.* Enli sargı, sarık, bağ, galatı esâbe. Alınlık. *Fesin, kavuğun isâbesi.*

isabet (اصابت) *f.m.* Bir suya rast getirme, doğru varmak, uğramak, münasip iş işlemek, taşı gediğine yerleştirmek. **isâbet-i ayn** nazar. **isâbet-karîn** musîb olmak.

isâ'et (اسائت) *is.* Kötülük, sû'-i hareket, bazan si'âyet manasınadır. *İhsana isâ'et.*

isaf (اسعاف) *f.m.* Rica kabul etme, matluba eriştirme. **is'âf-ı merâm** erzânî müsaade.

isâga (اصاغه) *f.m.* Sayag kalıba dökmek, bir suret verme.

İsaguçı (ايساغوجى) *is. Yun.* Methal manasına Porfiryosun risalesinden İmam Ebherî'nin naklettiği mukaddemat.

isal (ايصال) *f.m.* Vasl etmek, vusul buldurmak, eriştirmek, vasıl.

isale (اساله) *f.m.* Akıtma, seyelân ettirmek, seyyal eylemek. **isâle-i dümû** göz yaşı dökmek.

isâm (عصام) *is.* Ecdat ile müftehir olmayıp kendi hüneriyle şöhret kesp eden.

îsâr (ايثار) *f.m.* Nisâr etme, saçmak, bezl.

i'sâr (اعثار) *f.m.* Sürçme, ayağını kaydırma.

i'sâr (اعصار) *f.m.* Baskıda sıkıp usare çıkarmak, i'tisâr.

is'at (اسعاد) *f.m.* Saadet vermek.

isbâl (اسبال) *f.m.* Sebile, yola vurma. Göndermek, irsal. Tesbîl başkadır.

isdâr (اصدار) *f.m.* Sadrettirmek, çıkarmak, sudur etmek. **isdâr-ı fermân** emir göndermek.

isevî (عيسوى) *is.* Hazret-i İsaya mensup, nasrani.

iseviyet (عيسويت) Hiristiyanlık.

isfencî (اسفنجى) *sf.* Süngere benzer, süngerli.

isfendan (اسفندان) *is.* Ak hardal tohumu, sipend. Kuş dili ağacı.

isfendilyun (اسفنديليون) *is. Yun.* İskolopenderiyun, dalak otu, keff-i nesr.

isfîdâc (اسفيداج) *is.* Sepîde, beyaz, kurşun boya, üstübeç.

ishal (اسهال) *f.l.* Gevşeme, lînet. Yürek sürmek.

ishân (اسخان) *f.m.* Sühan, ısıtmak. **ishân-ı ayn** ağlayıp gözleri kızartmak.

ishâr (اسهار) *f.m.* Gece uyutmayıp teyakkuz üzre durdurmak.

isim (اسم) *is.* Ad, nam, kelimenin birinci nevi, ilm-i lügat, mevsuf. **ism-i a'zam** lâfza-i celâl, mektûme. *İsm-i âlet, ism-i âm, ism-i câmid, ism-i cins, ism-i fâ'il, ism-i hâs, ism-i mef'ûl, ism-i mekân, ism-i tafsîl, ism-i zamân,* sarf tabiratı. *Esmâ-i işâret, esmâ-i hüsnâ. c. esâmî* galatı **esâme.**

iska (اسقا) *f.m.* Saky etme, sulama, müsakka yapma.

iskân (اسكان) *f.m.* Mesken tutturma, çadırı terkle hane bina eden. **iskân haneleri** aslı tahta kapılı.

iskat (اسقاط) Cenin düşürme. **hükümden iskat** iptal. **harf-i iskatî** terhîm.

iskat (اسقاط) *f.m.* Sakıt etme, düşürme. **iskat akçesi** mevta ruhuna sadaka.

iskât (اسكات) *f.m.* Sükut ettirme, ağız kapama, kandırıp habt, irzâ etmek, susturmak.

İskender (اسكندر) *is.* Rumî, sahihi Yunanî. Hicretten 950 bu kadar sene mukaddem sikkeleri boynuzlu zülkarneyn İskender, ibn-i feylefos. Zülkarneyn hamiri ondan 900 sene mukaddem es'ab.

iskîl (اسقيل) *is.* Deniz soğanı.

iskordiyun (اسقورديون) *is. Yun.* Yaban sarımsağı.

islâm (اسلام) *is.* Dîn-i Muhammedî. Müslümanlık. **ehl-i islâm** müslümanan. **aka'id-i islâmiyye** takva. **şeyhülislâm** müftiyyü'l-enâm. *İslâmiyet. Memâlik-i islâmiyye.*

ism (اثم) *is.* Günah, âsimin kabahati. *ç. âsâm.*

ismâ (اسماع) *f.m.* Sem'e isal, işittirmek, kulağa koymak.

ismet (عصمت) *is.* Pâklik, arz pakliği, her türlü fenalıktan içtinap, i'tisâm hâli. *İsmet-penâh.*

ismîrâr (اسميرار) *f.l.* Kararma, esmer olmak.

isnâ (اثنا) *is.* İsnâ, iki. **e'imme-i isnâ aşer** on ikiler. **isna aşeriye** Şiada mezheb-i imâmiyyun. *İsnân.* **yevm-i isneyn** pazartesi.

isnâniyet (اثنانيت) İkizlik, mecusî mabudu.

isnat (اسناد) *f.m.* Dayak, mesnet. Azv etmek. **isnadat** bühtan, haml, iftira etmek, birinin üstüne atmak. **rivayat isnadı** an'anesi.

ispat (اثبات) *is.* Delil, tanık, bürhan, delil ibraz ile şevahit ve şühut ile sabit kılmak, doğruyu göstermek, tespit. Müddeâyı ikame etmek. Mahv ve isbat, cüz'ü def, ikame, tağyir ve tashih ile ıslah. **isbât-ı vücûd** hazır bulunmak. **ispat etmek** muhkem, zahir kılmak.

ispegul (اسپغول) *is.* Pire otu, karnı yarık.

ispenç (اسپنج) *is.* İspence, ispencik, otlakiye ve üserâ humsı olarak alınan resm-i pencik.

isperek (اسپرك) *is.* Alacehri tohumu ve boyası.

isr (اثر) *is.* İz, ayak izi. **isre gitmek** iz kovmak, iktida etmek, iktifâ, ize basmak.

isr (اسر) *is.* Hatt-ı hendesînin istikameti. *isr-i amûdî.*

isrâ (اسرا) *f.m.* Tesyîr, yürütmek, göndermek, ilerletmek.

isrâ (اسراع) *f.m.* Süratlendirmek, alatmak, tesrî etmek.

israf (اسراف) *f.m.* Seref, telef ve sefahet, atıp tutma. *İsrâf-ı kelâm, isrâf-ı mâl.*

İsrafîl (اسرافيل) *is.* Melekü'l-ba's, sâhib-i sûr.

İsrail (اسرائيل) *is.* Hazret-i Ya'kûb'un bir ismi. **Benî İsrâ'îl** millet-i mûseviyye. **israiliyat** esatir.

istâde (استاده) *is.* Kaim, muntazır. **istâde-i selâm** saf-beste.

istân (استان) *is.* Sitân, zarf, zaman ve mekân. *Arabistan, Tâbistan, Türkistan, sengistân. zemistân,*

İstanbul (اسلامبول) *is.* İslâm bolu, şehr-i İslâm.

istâr (اسطار) *f.m.* Tastir.

istâre (اسطاره) *is. Yun.* Hikâye. *ç. esatir.*

istebrak (استبرق) *is.* Kalın diba ve üstûfe, sitebre, zerbeft.

istehr/İstehr (استخر) *is.* Ta'ribi **ıstahr**. Gölcük, gönen. Kadim Faris'in Şiraz kurbunda harabe payitahtı.

isterek (استرك) *is.* Mersin yağı, mî'a.

istısgâr (استصغار) *f.m.* Azınsıma, hakir tutmak.

istiane (استعانه) *f.m.* Avn isteme, yardım almak, muavin addetmek. *bk. müsteân.*

istiap (استيعاب) *f.m.* Kaplamak, azayı sızı kavramak, şümul, küncâyiş. **geminin istiabı** tonlatosu.

istiare (استعاره) *f.l.* Ariyet, eğreti alma. Müstear manada ariyet kullanma. Ma'ânîde istiare mekniye. *İstiarât.*

isti'âza (استعاضه) *f.m.* İvaz alma, bedel bulmak.

isti'âze (استعاذه) *f.m.* Euzübillah deme, iyaz istemek, sığınmak, yaka ısırmak.

istibâle (استبالـه) *f.m.* Bevlin peyda olması.

istibat (استبعاد) *f.m.* Ba'îd görmek, yakıştırmak.

istibdâl (استبدال) *f.m.* Değiştirmek, bedel almak. Hizmetini bitirip giden askerin tebdili. **istibdâl neferâtı** askerliğe yeni gelen.

istibdat (استبداد) *f.m.* Zulmen istiklâl, keyfî hükûmet. Kanun dinlememek. Hükûmet-i mutallaka, kanunsuz.

istibgâ (استبغا) *f.m.* Husûl-i matlûbu arzu, emel etmek, ibtigâ kılmak.

istibhâl (استبهال) *f.l.* Kayıttan azatlık.

istibka (استبقا) *f.m.* Beka talebi, ibka etmek, bir şeyin bir karar olması temennası, istibka, devam, ikbal.

istibrâ (استبرا) *f.l.* Beri olma, bevlden temizlenme, tiri.

istibsâr (استبصار) *f.m.* Basiretle bakmak, derece-i vuzûha çıkarmak için teemmül etmek.

istibşâr (استبشار) *f.m.* Beşaret ve müjde almak, hayr haber ile sevinmek, tebşir olmak.

isti'câb (استعجاب) *f.m.* Acep gelmek, acip add etmek, taaccüp eylemek, şaşmak.

istîcâb (استيجاب) *f.m.* Vacip görmek, müstevcip olmak, icap addetmek.

isticâbe (استجابه) *f.m.* Cevap alma, müstecap etme, kabul olma niyazı.

istical (استعجال) *f.m.* Acele ettirmek, tacil eylemek. **alâ cenâhi'l-isti'câl** uçar gibi gitmek, alatmak, ivmek.

istîcâl (استيجال) *f.m.* Tecil isteme, imhâl ettirmek.

isticar (استيجار) *f.l.* Kiraya isteme, istikrâ, icar tutma, kiralama.

isticâre (استجاره) *f.m.* İcar etme.

isticâze (استجازه) *f.m.* Cevaz ve caize dilemek.

isticlâb (استجلاب) *f.m.* Celbe çalışmak, calip olmak, istîzân çekmek. **isticlâb-ı erzâk** mukaddere. *İsticlâb-ı da'vet.*

isticmâ (استجماع) *f.m.* Müstecmi olma, toplama.

isticrâr (استجرار) *f.m.* Çekip çıkarma. *İsticrâr-ı cenîn.*

isticvap (استجواب) *f.m.* Cevap istemek, söyletmek.

istida (استدعا) *f.m.* Rica ile dileme, dava etme, açma, talep. Resmî maslahat, arzuhâl.

istîdâ (استيداع) *f.m.* Vedîa etme.

istidâme (استدامه) *f.m.* Devama çalışma, istibka, istikrar, istihrâr. **istidâme-i eltâf-ı aliyye** atıfet, su'âda ibkasını niyaz.

istidâne (استدانه) *f.m.* Deyn etme, borç ile istikraz etmek.

istidâre (استداره) *f.m.* Müdevver ve müstedîr, yuvarlak olmak, değirmi olma. **hare-**

ket-i istidâriyye em'ânın bozulup sıkışması.

istidat (استعداد) *is.* Hazırlık, i'dâd olunma. Kabiliyet, hazır cevaplık, becerik, kârgüzârlık. **müsta'id etmek, müsta'id olmak** amade kılmak. **isti'dâd-ı şahs** her şeyin bir türlü hâle kabiliyeti.

istidfâ (استدفاع) *f.m.* Def'i talep etme.

istidlâl (استدلال) *f.m.* Delil addetme, delilden anlama, yorma. **istidlâlât** istinsah olunan mana.

istidmâ (استدما) *f.m.* Kelime-i müvellededir. Kan kesilip hâl-i demeviyyeti bulma, kanlaşma.

istidrâc (استدراج) *f.l.* Derece derece terakki, ilerlemek. **istidrâc-ı harâret** ameliyyât-i kimyeviyyede ateşin derecât-ı lâzıma tehiyyesi

istidrâcî (استدراجي) Adım adım.

istidrâk (استدراك) *f.m.* Derk etme, çalışma ve anlama.

istidrâr (استدرار) *f.m.* Süt ve bevl gibi şeyleri bevl etmek.

istifa (استعفا) *f.m.* Af dileme. Kendi azlini rica etme. **isti'fâ-i kusûr** kabahatini afv ettirme. **istifaname** tahriren muaf tutulma istidası.

istîfâ (استيفا) *f.m.* Tamaman vefa etme, toplama, tahsil etmek. **müstevfi** tahsildar, defterdar. *Müstevfa, vafi.*

istifade (استفاده) *f.l.* Kazanç, kâr, faydalanmak, müstefit olmak, tahsil. Bir şeyden istifade olunmak, anlaşılmak, müstefâd olmak, sevdalanmak.

isti'fâf (استعفاف) *f.m.* İffet etme, fenalıktan sakınmak. Taaffüf, iffet satmak olur.

istif'âl (استفعال) *f.m.* Talep manasını ifade eden efalin sülasi mezit babı.

istifham (استفهام) *f.m.* Fehmetmek için sorma, anlama. **harf-i istifhâm** harf-i edât.

istifra (استفراغ) *f.m.* Ferağ bulma, kay, kusma, def etme.

istifrâş (استفراش) *f.m.* Ferraşe almak, odalık almak.

istifsar (استفسار) *f.m.* Tafsilat sormak, tefsir ettirmek. **istifsarıhatır** su'âl-perestiş.

istiftâ (استفتا) *f.m.* Fetvaya müracaat, rey sormak, müftüye danışmak.

istiftâh (استفتاح) *f.m.* Açmağa tesaddî, fetih ve teshire çalışmak, siftah etme. Namazda *tekbîr-i istiftâh.*

istigâse (استغاثه) *f.m.* Gıyâs ve imdat istemek, el-gıyâs demek.

istiglâl (استغلال) *f.m.* Gulle terk etmek, vakfı muvakkaten diğeri namına geçirip katı ferağat etmemek, rehin etmek.

istigrâb (استغراب) *f.l.* Garip ve hârik-i âde görüp şaşma. **isti'câb** beğenip şaşmaktır.

istiğfar (استغفار) *f.m.* Gufran isteme, tevbe etme, estağfirullah deme, günaha nedametle muafiyeti niyaz etmek.

istiğna (استغنا) *f.l.* Adem-i ihtiyâc ızharı, nazlanmak, müstağniler gibi hareket eylemek, gına gelmek.

istiğrak (استغراق) *f.l.* Gark olup efkâra batma, dalgınlık, bir şeye müstağrak olmak.

istihâc (استهاج) *f.m.* Birinin nehcine, mesleğine ve bir manaya sülûk.

isti'hâl (استئهال) *is.* Ehliyet, istihkak. **uhde-i isti'hâl** ruşen, liyakat.

istihale (استحاله) *is.* Adem-i imkân, muhallik, derece-i istihâle, kabil olmama, havl, tahvil. **istihâle-i seyyi'e** soy bozulma. *ç. istihâlât.*

istihare (استخاره) *f.m.* Hayrı tefe'ül için rüya. *İstihareye yatmak.*

istihâza (استحاضه) *f.m.* Hayız görme, müstehâza olmak.

istihâze (استحازه) *f.m.* Geri çekilmek.

istihbar (استخبار) *f.m.* Sorak sorma, haber almak.

istihcân (استهجان) *f.m.* Hücnetli tutma, kabih, murdar, müstehçen, ayıp çirkin sayma.

istihdâ (استهدا) *f.l.* Hidayet bulma, necat arama.

istihdam (استخدام) *f.m.* Hizmette bulunma, kullanılmak, kullanmak, gelme, mahallinde yerinde sıra olmak.

istihfaf (استخفاف) *f.m.* Saymamak, hafif görmek, sallamak.

istihfâz (استحفاظ) *f.m.* Sakınma, tehaffuz etmek, muhafazada bulunmak. *bk. müstahfaz.*

istihkak (استحقاق) *f.m.* Hak kazanma, bir şeye liyakat, mutlaka hüner ve marifet. Dört aylık maaş istihkakı. *Bi'l-irs ve'l-istihkak.*

istihkâm (استحكام) *is.* Metanet verme, resanet, metris ve sencer, bârû. **istihkâm alayı** mühendis-i askerî. *Sahra istihkâmı, istihkâm hucceti. ç. istihkâmât* taşve topraktan yapılan harbî muhafazalar, tahassun için yapılan ebniye. *İstihkâmât-ı muttasıla, istihkâmât-ı hafîfe.*

istihkar (استحقار) *f.m.* Hakir addetmek, tahkir ve hakaret etmek. İzdirâ, hor görmek.

istihlâb (استحلاب) *f.m.* Süt sağma.

istihlâbî (استحلابي) Sübye, sübyelik.

istihlâf (استخلاف) *f.m.* Halef ve halife edinme, yerine geçirmek.

istihlâk (استهلاك) *f.m.* Helâk edip bitirme, kullanıp sarf etme, tüketmek. **istihlâk-i düyûn** eda ile inkizası.

istihlâl (استهلال) *f.m.* Yeni ay, hilâl görme, berâ'at-ı istihlâl, mukaddimede mündericâne ima.

istihlâl (استحلال) *f.m.* Kendine helâl etme, caiz görme, şeran almak, nikâh.

istihlâs (استخلاص) *f.m.* Hulâsa, çare bulma, kurtarma, çıkarmak, tahlis, becermek.

istihmâ (استحما) *f.m.* Himayet aramak, ihtimâ etmek.

istihmâm (استحمام) *f.m.* Hamamda yıkanmak, sıcak su kullanmak. **istihmâmu'r-remel** kum hamamına girmek.

istihraç (استخراج) *f.m.* Çıkarma, sökme, ibareyi hece ile manasını sökmek, harice çıkarmak, tefe'ül. **istihrâcât** nücum keşifleri.

istihsal (استحصال) *f.m.* Husule getirme, hasıl peyda etmek. **istihsâl-i merâm** bir şeyi tahsilde olmak.

istihsân (استحسان) *f.l.* Tahsin, beğenme, müstahsen, hoş görmek.

istihvâ (استهوا) *f.m.* Havaya iğva, abartma.

istihyâ (استحيا) *f.m.* Hayat bulmak, hayatı olmak.

istihyâ (استحيا) *f.m.* Haya etmek, utanmak.

istihza (استهزا) *f.m.* Zevklenme, maskara etme, bıyık altı.

istihzar (استحضار) *f.m.* Hazır bulunmak, hazırda elde bulunmak, hazırlamak, tehiyye, tedarik.

istîkad (استيقاد) *f.m.* Vakad, ateş verme, îkad, tutuşturma.

istikamet (استقامت) *is.* Doğruluk ve cihet, bir şeyin doğrusu. **istikamet-i akl** dürüstlük. **istikamet-i hareket** helâl-zadelik. **istikamet-i müselleme** iffet ve ismet tariki.

istikaza (استقاضه) *f.m.* Şüyu bulma, feyz alma, yayılmak, taşmak, müstefîz olmak, doymak.

istikbal (استقبال) *is.* Gelecek, ati, müstakbel, ilerisi, karşı çıkma. **istikbal etmek** karşılamak.

istikbâlen (استقبالا) Atide.

istikbâr (استكبار) *f.m.* Tekebbür, ta'azzum, kıvrılma.

istikdâh (استقداح) *f.m.* Kıdâhe, rey alma. *İstikdâh-ı ârâ*

istikfâf (استكفاف) *f.l.* Kifafla say, kanaat, şey-i kalîle razı olmak, geçinmek.

istikfâl (استقفال) *f.m.* Kufl vurma, buhl, le'âmet, dokuz anahtar kullanmak.

istiklâl (استقلال) *f.m.* Bilâ-merci hâkim ve amir olma, bilâ-rücû keyfî iş görme, başlı başına müstakil olma, murahhaslık, mutlaku'r-rey, sâhib-ihtiyârlık. Galatı istiklâliyet.

istikmâl (استكمال) *f.m.* Doldurup kemâle erdirmek, tamamlamak.

istiknâd (استقناد) *f.m.* Tebellür eden şeyler şeklinde dondurma, kand etme.

istiknâh (استكناه) *f.m.* Künhünü aramak, dibine darı ekmek.

istikra (استكرا) *f.m.* Kira ile tutmak, istîchar, mükrîden kira etmek.

istikrah (استكراه) *f.l.* Tiksinmek, kerih görmek, iğrenmek.

istikrar (استقرار) *f.m.* Karar etme, yerleşme, temelleşme, istibka, ber-karar etme.

istikraz (استقراض) *f.m.* Ödünç, karz alma, karz etmek. **istikrâzât** düyûn-ı muntazama.

istiksâ (استقصا) *f.m.* Gayet ısrarla tefahhus ve tecüssüs murat edinmek. Dibine darı ekmek, araştırmak. Tıpta illet arama. **istiska bi's-sem** kulakla dinleme.

istiksâr (استكثار) *f.m.* Çoğumsumak, çoğalmak.

istiksâs (استقصاص) *f.m.* İstifade, kısas istemek.

istikşaf (استكشاف) *f.m.* Keşfe çalışmak, aramak, düşman tarafına tekşîf göndermek.

istiktâb (استكتاب) *f.m.* Mutlaka kitabet, yazı yazmak. İstinsah etmek, yazısını tatbik ve muayene için birine yazı yazdırmak.

istiktâb (استقطاب) *f.m.* Müvellededir. Kutba dönme.

istiktâr (استقطار) *f.m.* Katre katre akıtma, damlama, taktîr.

istikvâs (استقواس) *f.m.* Kavislenme, eğrilme, kıvrılma.

istilâ (استيلا) *f.m.* Basıp teshir etme, vilâyete salgın illet müstevli olmak, vücuda sızı müstevli olmak. *İstîlâ-i illet.*

isti'lâ (استعلا) *f.m.* Kalkma, yükselme, ulüvv bulma, ağma, itilâ, nahv tabiridir.

istilâm (استلام) *f.m.* Öpmek. **istilâm-ı hacer-i esved** hacerü'l-esvedi ziyaret etmek.

isti'lâm (استعلام) *f.m.* İlâm ve ilmühaberle cevap yazılmasını emretmek, resmen malumat istemek. **isti'lâm-nâme** teftiş ve tahkik emir-namesi.

istilka (استلقا) *f.m.* Arka üstü yatma.

istilzam (استلزام) *f.m.* Lâzım kılmak, bâd, müstelzim olmak, mucip olmak.

istilzâz (استلذاذ) *f.m.* Lezzet bulmak, telezzüz aramak.

istimâ (استماع) *f.m.* Dinleme, kulak vermek, samiînden olmak, işitmek, tav manasıyla esilemek, iplemek. Tabip marizin vücudunu dinlemek, istiksâ.

istimal (استعمال) *f.m.* Kullanış, amele getirmek. *İsti'mâl-i cebr ü şiddet.* **isti'mâl-i hurde-bîn** hurde-bîn fenni, sû-i isti'mâlât.

istimâlet (استمالت) *f.m.* Meylettirme, caydırma, vaatle celp kılmak, avutmak.

isti'mân (استئمان) *f.m.* Aman isteme, müste'men olmak, muahede ile hukukuna nail olmak.

istimdat (استمداد) *f.m.* İmdat isteme, medet arama.

istimhâl (استمهال) *f.m.* Mühlet istemek, mehil almak.

istimlâk (استملاك) *f.m.* Mülk edinmek, almak. *İstimlâk nizamnamesi.*

istimrar (استمرار) *f.m.* Devam, istidâme, uzun uzadı sürme, baki ve müstemir olmak. **ale'l-istimrâr** daimî, bir düziye. *İstimrâren.*

istimsâk (استمساك) *f.m.* Misk, nefes tutmak, kendini zapt etmek.

istimtâr (استمطار) *f.m.* Yağmur duasına çıkma, lütuf istemek.

istimzaç (استمزاج) *f.m.* Mizaç yoklama, danışma, uzlaşmak.

istinaf (استئناف) *f.m.* Davaya yeniden bakma. **davayı istinaf etmek** mahkeme-i isti'nâfta ruyetini dilemek. **isti'nâf olan taraf** müste'nefün aleyh.

istinafen (استئنافا) Tekrar.

istinâme (استنامه) *f.l.* Uykuya vurma.

istinân (استنان) *is.* Diş tozu. Diş temizleme.

istinas (استئناس) *f.m.* Ünsiyet etme, öngür olmak, bir şeye alışmak, ısınmak, teveddüd. Vahşilik zayil olmak. **isti'nâs-ı iklîm** yabancı şeyin bir yerde alıştırılıp yetiştirilmesi.

istinat (استناد) *f.m.* Senet edinme, dayanma, güvenme ve güvenecek zahîr, arka, müstenit olma.

istinbâ (استنبا) *f.m.* Binâ-i haber talep etmek, havadis sormak.

istinbât (استنباط) *f.m.* Anlama, istihraç edip ahkâm çıkarmak.

istincâ (استنجا) *f.l.* Taharetlenmek.

istinfâd (استنفاد) *f.l.* Nefret gelme, kaçınma.

istinfâk (استنفاق) *f.m.* Nafaka edinmek, harcamak.

istinkâf (استنكاف) *f.l.* İmtina, çekilmek, nekf, irâz, yüz çevirmek

istinsâb (استنساب) *f.m.* Nesep ve nispet ve taalluk dava etmek.

istinsah (استنساخ) *f.m.* Nüsha ve suret alma, aynını yazmak.

istinsâh (استنصاح) *f.l.* Nush almak, öğü dünü almak.

istinsâr (استنصار) *f.m.* Nusret dilemek, müstansır olmak. *Muntasır.*

istinsâr (استنثار) *f.m.* Serpmek, püskürmek.

istinşâk (استنشاق) *f.l.* Su ile ilâç ile burun çalkamak. **istinşâ** burna çekmek.

istintaç (استنتاج) *f.m.* Netice verme, mana çıkarmak, sona ermek.

istintak (استنطاق) *f.m.* Nutka getirmek, mücâvebe, davada sorup söyletmek, isticvâb,

ağız yoklamak. **istintâk-nâme** müttehimin cevapları fezlekesi, evrâk-ı istintâkiyye. **istintak memuru** müstantık.

istîrâ (استيرا) *f.m.* İki ağacı birbirine sürtüp tutuşturmak.

istirâbe (استرابه) *f.m.* Reyb etmek, şüpheye düşmek, güman.

istirahat (استراحت) *f.m.* Rahat etme, şuglden müsterih olma, mazuliyet, dinlenmek, boş ve asude durmak. *İstirahat odası.*

istirâk (استراق) *f.m.* Sirkat gibi alma, tabir çalma, ibare atlamak.

istirbâh (استرباح) *f.m.* Ribha vermek, faize muameleye vermek, muamele işletmek.

istircâ (استرجا) *f.m.* Rica ve niyaz etmek.

istircâ (استرجاع) *f.m.* İnnâ ileyhi raci'ûn demek, rücu ve tevekkül.

istirdâf (استرداف) *f.m.* Redif olma, beraber gitmek, irtidâf.

istirdat (استرداد) *f.m.* Reddettirme, geri almak, geri istemek. *İstirdâd-ı emvâl.*

istirfâd (استرفاد) *f.l.* Refd, muavin ve yardım aramak.

istirhâ (استرخاء) *f.l.* Rehavet, gevşemek. **istirhâ-i adalât** sölpüklük. *İstirhâ-i billûrî. İstirhâ-i kalb. İstirhâ-i nuhâ.*

istirham (استرحام) *f.m.* Rahim talebi, izin rica etmek, yalvarma. *İstirhâm-nâme.*

istirhân (استرهان) *f.l.* Rehin tarikiyle almak.

istirkab (استرقاب) *f.m.* Birini rakip addetme, çekememe.

istirkak (استرقاق) *f.m.* Rıkk, köle ve esir alma. Esir ve kul etme.

istirşâ (استرشا) *f.m.* Rüşvet talep etmek.

istirşâd (استرشاد) *f.l.* Doğru yoldan gitmek, irşat ve hidayet aramak. **müsterşid** halife.

istirzâk (استرزاق) *f.l.* Rızık tahsiline çalışma.

istis'âd (استسعاد) *f.m.* Sa'd ve uğurlu tutmak, sa'îd addetmek.

istîsâk (استيثاق) *f.m.* Vesika ve senet almak.

istis'âl (استسأل) *f.m.* Sual sorma, soruşturmak.

isti'sâl (استئصال) *f.m.* Asıldan kökten koparma, mahv etmek, kökünü kırma, kat-ı uzv.

istîsâr (استيسار) *f.m.* Kolaylama, teshil.

istishâb (استصحاب) *f.m.* Beraberce alma, sahip olup iştira etme, sahip çıkıp himayet, sahabet etmek.

istiska (استسقا) *f.m.* Su istemek, yağmur duasına çıkmak, istimtâr, karna su dolma illeti, cin müsteskî olma. *İstiska-i lahmî.* **istiska-i tabli** intikah-ı batn. *İstiska-i zakkî.*

istiskal (استثقال) *f.m.* Sakil görme, def suretinde bulunma, elleme.

istislâl (استسلال) *f.l.* Sell etmeye mübaderet, çekip sıyırmak.

istisna (استثنا) *is.* Kaideden hariç, şaz, kıyasın gayrı, müstesna tutma. *Ka'ide-i istisnâ'iyye.*

istisvâb (استصواب) *f.m.* Savâb-dîd, caiz görmek, tasvip kılmak, hoş görmek.

istiş'âr (استشعار) *f.m.* İş'ârını istemek, istilâm ve cevap istemek.

istişare (استشاره) *f.m.* Şûr, meşveret emek, danışma, müsteşara ve müşavere müracaat etmek. Türkîde kenkeş derler.

istişfâ (استشفا) *f.m.* Şifa arama, şifayâb etmek, berâ.

istişfâ (استشفاع) *f.m.* Şefaat dilemek.

istişhâd (استشهاد) *f.m.* Şahit tutmak, şahit etmek, şehadetini isteyip ona isnat kılmak.

istişmâm (استشمام) *f.l.* Şemm, koku hissetmek, koklamak, sezmek.

istitâ'at (استاطاعت) *f.m.* Kudret, iktidâr-ı cüz'î. Aslı tav. **alâ kadri'l-istitâ'a** elden geldiği kadar, güç yetmesi.

istitâb (استطاب) *f.m.* Tayyip addetmek, beğenmek. **istitâbe** temizlenmek.

istitâbe (استتابه) *f.m.* Tövbe etmek, tövbe teklifi.

isti'tâf (استعطاف) *f.m.* Avâtıf niyaz etme, utufet ve atıfet isteme, inayet talep etmek. *İsti'tâf-ı eltâf.*

istitâle (استطاله) *f.m.* Uzatmak, tul vermek, tıbben bir uzvun uzaması, kuyruklanması.

istîtân (استيطان) *f.m.* Tevattun etme, yerleşme

istitâr (استتار) *f.m.* Tesettür etme, örtünme, gizlenme.

istitlâ (استطلاع) *f.m.* Ittılâa çalışmak, araştırmak. **istitlâ'ât** mutalaât gibi.

istitlâk (استطلاق) *f.m.* Boşandırmak, ıtlakını istemek. **istıtlâk-ı batn** ishal sürme.

istitrâf (استطراف) *f.m.* Dallandırmak, şubelendirmek, tazelendirmek, turfa addetmek.

istitrat (استطراد) *f.m.* Cümle-i mu'teriza, fıkra-ı müteferri'a söylemek, tardiye irat etmek.

istiva (استوا) *is.* Müsavi ve seyyân olma, düzlük, itidal. **hatt-ı istivâ** kutbeynden müsavat üzere uzak, hatt-ı arz.

istiyâk (استياك) *f.l.* Dişleri temizleme, misvak kullanma

istizâde (استزاده) *f.m.* Müzdâd ve müstezat etmeye, arttırmaya bakmak.

istizah (استيضاح) *f.m.* İzahat isteme, anlaşılmayanı sorup istifsar etmek, yola komak, açığa vurdurmak.

istizan (استيذان) *f.m.* İzin alma, mezuniyet, isteme. **lede'l-istîzân** ruhsat alındıkta.

istizhâr (استظهار) *f.m.* Arka arama, zahîr, dayanacak ve müzaheret talep etmek, güvenmek, hakim mübeyyen ettirmek.

istizlâl (استظلال) *f.l.* Zılle girme, iltica, sığınmak, gölgelenmek.

isvîdâd (اسويداد) *f.l.* Kararma, sevad olma.

isyan (عصيان) *is.* Baş kaldırma yani asilik, itaatsizlik, ayaklanma, el kaldırma.

işâ (عشا) *is.* Akşam sonu, akşam taamı, yatsı namazı. Aşâ de gelir.

iş'â (اشعاع) *f.m.* Hikmet-i tabî'iyye tabirinde füruun dağılması, şualanma.

işâ'a (اشاعه) *f.m.* Şüyu buldurma, şayi etme, duyurma, açığa vurmak, faş etmek.

iş'âl (اشعال) *f.m.* Şulelendirme, parlatmak, tutuşturmak.

iş'ar (اشعار) *is.* Tahriren bildirme, yazma. **iş'ar ve beyan etmek** göstermek, bildirmek. *ç. iş'arat.*

işaret (اشارت) *is., f.m.* Kaş atmak, gamze, bir şeye ima. Emr ü ferman **işâret-i pâdişâhî.** Marka gibi nişan. **işaret kulesi** işaret bayrağı. *İşaret kaldırmak. Müşârun bi'l-benân. İsm-i işâret, işâret-i aleyh* gibi. *ç. işârât.*

işba (اشباع) *f.m.* Tıka basa doyurma, doldurma, şib verme. Şiirde kelimeye harf ilâve etmek. Arabîde boyacı küpüne sokmak.

İşbîliye (اشبيليه) *is.* İspanya'da Endülüs merkezi Sivilya şehri

işgal (اشغال) *f.m.* Meşgul etme, iğfal için oyalama, dikkati şaşırtma.

işhâd (اشهاد) *f.m.* Şahit tutmak, şehadete müracaat etmek.

işhâz (اشحاز) *f.m.* Bilemek, masada tutmak, keskinletmek.

işkâl (اشكال) *f.m.* Müşkül, güç etmek, tas'îb eylemek.

işkembe (اشكنبه) *is.* İç aleti, kiriş. **şikem-bînî** hırpa, arpag.

işkence (اشكنجه/ شكنجه) *is.* Eziyet, burup koparma, çimdik.

işkil (اشكل) *is.* Şüphe, hile.

işrâb (اشراب) *f.m.* İçirme, ima etme, anlatma, okutma.

işrâk (اشراق) *f.m.* Münevver kılmak, istinâre, güneş parlamak, doğmak. **işrâkiyun** felasifeden Kisagoras mezheb-i hikemiyyesi.

işrâk (اشراك) *f.m.* Şerik koşmak, müşriklik, teşrik, şerik etmek.

işret (عشرت) *is.* Zevk u safâ, ekl ü nûş, mey-küsârî.

işrîn (عشرين) *is.* İşrun, yirmi, yirminci.

iştah (اشتها) *is.* Şehv olma, meyil ve haz, hususan boğaz açıklığı, istek. *İştihâ-i kâzib.*

iştial (اشتعال) *f.l.* Şulelenme, parlama, tutuşmak, yalınlamak, zebân-keş, işti'âl, gazap, lehîp, sevret.

iştibâh (اشتباه) *f.m.* Şüphe etme, iştibah olma. **bilâ-iştibâh** elbette, şüphesiz.

iştibâk (اشتباك) *f.m.* Şebekelenmek, teşbik olunmak, örülmek, piçîde olmak, örgülenmek.

iştidâd (اشتداد) *f.m.* Şeditlenme. **iştidâd etmek** müşted olmak, azmak. *iştidâd-ı emrâz. İştidâd-ı zarûret,*

iştigal (اشتغال) *f.l.* Şugl edinmek, meşgul olmak, iş bulmak, tevaggul, can sıkıntısı, eğlence, uğraşma.

iştihar (اشتهار) *f.m.* Şöhre ve meşhur olmak, şöhret bulma, adlanmak.

iştikâ (اشتكا) *f.m.* Şekva, şikâyet, teşekkî, halini yanmak, tezallum, melâl, ızhar, birinden yanmak, arzuhâl etmek, tezallum, müşteki olmak.

iştikak (اشتقاق) *f.m.* Bir asıldan olup gelme, müştakk olma. Kelimenin iştikakı hangi asıldan teferru ettiği. *İlm-i iştikak.*

iştimâl (اشتمال) *f.m.* Şumul, şamil olma, meşmûl etme, sarıp bürüme, hâl-i zırâ'at, iştimâl.

iştimâm (اشتمام) *f.m.* Çekme, koklamak.

iştira (اشترا) *f.m.* Şirâ etme, satın almak, müşteri olmak.

iştirak (اشتراك) *f.m.* Şirket etme, şerik ve ortak olmak. **ber-vech-i iştirâk** müştereken. Tıpta iştirak alâka manasına.

iştirât (اشتراط) *f.m.* Şart bağlamak, kavilleşmek. *İştirât-ı ihtiyâtî.*

iştivâ (اشتوا) *f.l.* Biryan olma, kızarmak.

iştiyak (اشتياق) *f.m.* Şevk etme, ziyade arzu etmek, müştak olmak, tahassür. **arz-ı iştiyâk** görecek geldiğinin beyanı, eşvâk ifadesi.

işve (عشوه) *is.* Naz, eda, cilve, şive. *İşvebâz, işve-kâr.*

ita (اعطا) *f.m.* Verme. **ahz ü i'tâ** alışveriş.

itaat (اطاعت) *f.m.* Tav ve inkiyat, boyun eğme, emre muti olmak, mutavaat, imtisal etmek.

it'âb (اتعاب) *f.m.* Taab verilmek, yormak, sıkıştırıp tacil etmek. **it'âb-ı efkâr** yorma.

i'tâk (اعتاق) *f.m.* Azatlama, ıtk verme, mu'tek etme. Atîk *bk. itkan.* Kayd-ı isrden tahlis.

itâle (اطاله) *f.m.* Uzatma. **itâle-i lisân** zem, ağzı açmak. **itâle-i yed** sirkat.

it'âm (اطعام) *f.m.* Yedirmek. *İt'âm-ı ta'âm.*

itap (عتاب) *is.* Azarlama, tersleme, tevbîh-i hâtır, bir şedit söz.

itâre (اطاره) *f.m.* Uçurma. Serian göndermе. Arabîde güvercin postasıyla göndermek.

itbâ (اتباع) *f.m.* Ardına koşmak, mühmel uydurmak, şu bu, falan filan, kaşık maşık gibi.

itbâk (اطباق) *f.m.* Yapıştırmak, yakıştırmak, tatbik.

itfa (اطفا) *f.m.* Ateş söndürmek, hararet bastırmak, muntafî etmek, teskin.

itfaiye (اطفائيه) Askerî tulumbacı alayı.

ithaf (اخاف) *f.m.* Tuhfe ve armağan arz etmek. Tansuh vermek, ihda.

ithal (ادخال) *f.m.* Dühul ettirmek, sokma, deftere girdirmek. **ithalat** hariçten gelen eşya, deftere giren kalemler, müvâzene-i mâliye cetveline ithal olunan tahsisat.

itham (اتهام) *f.m.* İttiham muhaffefi. Töhmet-i uzvî, suç atmak, karalamak, çamur sıvamak, lekelemek. **ithamname** müddeinin mahkemede lâyihası.

itibar (اعتبار) *f.m.* İbret edip sayma, muteber tutmak. Bu günden itibaren sayı ile. **emr-i i'tibârî** farazî. **tüccâr-ı i'tibârî** zenginliğe tutan mertebesi vüs'ası. **nazar-ı i'tibâre almak** ehemmiyet vermek. **havâle-i sem'-i i'tibâr** şâyân-ı itina görmek. **itibarât** farziyat.

itibarlı (اعتبارلو) Muteber, paralı, sayılır.

itidal (اعتدال) *is.* Vasat derece, adl ve mutedillik, ortalama. **i'tidâl-i havâ** lâtif serinlik, uygunluk. **i'tidâl-i kamet** orta boy. **i'tidâl-i leyl ü nehâr** gece gündüz bir olma.

i'tifâr (اعتفار) *f.m.* Yere vurmak, kavrayıp yere çarpmak.

itikâf (اعتكاف) *f.l.* Ülfetten kesilip habs-i nefsle ibadete meşgul olmak, camide kapanmak, nefsini zapt etmek.

i'tikal (اعتقال) *f.m.* Dizini bağlayıp avk etmek.

i'tikâl (انتكال) *f.l.* Yara yeniği. Aşınma, sürtme, tebliye.

itikat (اعتقاد) *f.m.* Gönül bağlayıp inanma, kalp ile tasdik, inan, akideli olma, mu'tekit olma. Düğümlenme. **i'tikadât-ı bâtıla** evham.

itikatsızlık (اعتقادسزلق) İlhat.

itilâ (اعتلا) *f.m.* Ulüvv bulma, tereffu, terakki, yükselmek. *bk. alâ.*

itilâf (ائتلاف) *f.l.* Ülfet kesbetme, alışmak, melûf olmak.

i'timâm (اعتمام) *f.m.* İmame giymek, başa şey komak, dağların başı ağaçla tezyin olmak.

i'timân (ائتمان) *f.l.* Emin, amanda olmak, emniyet etme, mu'temen.

itimat (اعتماد) *is.* Amden inanma, birine emniyyet-i kaviyye. **i'timâdü'd-devle** mutemet, emînü'd-devle, vezir, sadr. **itimatname** elçi fermanı. **itimatname vermek** birini bir devlet nezdine elçi nasbetmek.

itina (اعتنا) *f.l.* İhtimam, mutena tutma, özenmek.

itinalı (اعتنالو) Güvenir davalı, hod-bin mutena, emr-i azîm, cidden ikdam ve iltizam etmek.

i'tinâk (اعتناق) *f.m.* Kucaklayıp koçma, mu'ânaka, anâka, boyuna sarılmak, boğaz boğaza gelmek, adavet.

itiraf (اعتراف) *f.m.* Hakkı tanıyıp ikrar. **itiraf etmek** muterif olmak, teslim etmek, ram olmak.

itiraz (اعتراض) *is.* Taarruz, karşılama, sataşma, mahkeme hükmünde mahzur bulma. **i'tirâz ale'l-hükm** istînâf isteme. **cümle-i mu'teriza** araya sokulmuş ibare. **i'tirâzât** taarruzat, karşı gelme.

i'tisâb (اعتصاب) *f.m.* Müvellededir. Sebâtât, damar damar olmak.

i'tisâf (اعتساف) *f.m.* Doğrudan ayrılma, zulüm ve teaddî etmek. **i'tisâfât** mezalim.

i'tisâm (اعتصام) *f.m.* Günahtan sakınmak, ismet etmek, iyiliğe yapışıp tutmak. Asım, müsta'sım olmak.

i'tisâr (اعتصار) *f.m.* Usare ta'sîr etmek, suyunu sıkmak, sızdırmak.

i'tivâ (اعتوا) *f.l.* Bükmek ve bükülmek, insinâ.

i'tivâr (اعتوار) *f.m.* Elden ele ariyeti nöbetle gezdirmek.

i'tiyân (اعتيان) *f.l.* Göz dikmek, gamze etmek.

itiyat (اعتياد) *f.l.* Âdet edinme, alışma, tekrar, avdetle mutat olmak, fuat, ihanet, itiyat.

i'tizâd (اعتضاد) *f.m.* Koltuğuna girmek, muavenet etmek, koltuk deyneğine dayanmak.

i'tizâl (اعتزال) *f.m.* Zümreden ayrılma, mutezile olmak. Uzlet-i ihtiyârî.

itizar (اعتذار) *f.m.* Özr ve mâni beyanı, arz-ı ma'zeret. Kusur afvı dileme.

itk (عتق) *is.* Kul azadı, azatlama, inâk.

itlâf (اتلاف) *f.m.* Telef etme, öldürme, tasnî, çurçar etmek, israf olup bitmek, yazık olmak.

itmam (اتمام) *f.m.* Bitirmek, tamam etmek, tekmil edip nihayete erdirmek, tetmîm, ucuna varmak, bitirmek.

itminan (اطمئنان) *is.* İrtibât-ı kalb, kanıp itimat etme, mutmain olma.

itrâ (اطرا) *f.m.* Medh ü senada ziyade mübalâğa, tezkâr.

itrâh (اطراح) *f.m.* Tarh, def etme, taşra atma.

itret (عترت) *is.* Zürriyet, nesil, kök, asıl, döl, döş.

ittırat (اطراد) *is.* Sürek, teselsül, nehc-i vâhidde tertip.

ittıratsız (اطرادسز) Rabıtasız, tutamaksız, muttarit olmayan.

itti'âz (اتعاظ) *f.l.* Mev'ize kabul etme, nasihat alma, yola gelmek.

ittibâ (اتباع) *f.l.* Tebe'iyet, imtisal ve iktida etmek, uymak, itaat, baş eğmek. İktifâ, ardına durmak, mütabaat, birlik hareket etmek, ferman. *Vâcibü'l-ittibâ.*

ittifak (اتفاق) *f.m.* Muvafakat, vifâk, ittihat etmek, birlik olup uyuşmak, mütekarip olma. **ittifâk-ı ârâ** söz birliği, tevfîk-i hareket. **ittifâk-ı tedâfü'î, tehaffuzî** muahede. **ittifakat** vukû'ât-ı gayr-ı mübrime, kazara. **bilittifak** el birliğiyle. **müttefikan** müttehiden, söz birliğiyle ahde bağlanmak.

ittifâken (اتفاقا) Rastgele.

ittifâkî (اتفاقي) Tesadüfî.

ittifâkiye (اتفاقيه) İttifakî, kendi kendine.

ittiham (اتهام) *f.l.* Lekelenme, müttehim olmak, töhmetli çıkmak.

ittihat (اتحاد) *f.m.* Birleşme, müttehit olma, bir yere gelmek, birlik, amel ve hareket etmek, ittifak. **ittihâd-ı düvel** birlik kavilleşip birleşme. **ittihâd-ı efkâr** akıl birliği. *Cem'iyyet-i ittihâdiyye.*

ittihaz (اتخاذ) *f.m.* Âdet ahz etmek, edinmek, addetme. **ittihâz-ı tedbîr** ahz-i karâr. *İttihâz-ı tarîk.*

ittika (اتقا) *f.l.* Tekavvî etme, Mevlâdan korkup sakınmak, ihtiyat etmek.

ittikâ (اتكا) *f.l.* Dayanmak, müttekâya söykenmek, yastanmak, ittikâl, istinat.

ittikan (اتقان) *f.l.* Yakînen anlayıp bilmek, teyakkun etmek.

ittirâ (اطرا) *f.m.* Mübâlâga-i medh.

ittisâ (اتساع) *f.l.* Vüs'atlenmek, genişlenmek, si'a gelmek, illet envaından. **ittisâ-ı ayn** göz bebeğinin büyümesi. **ittisâ-ı kalb** yüreğin şişmesi, illeti, açılması.

ittisâf (اتصاف) *is., sf.* Vasıflı, sıfatlanma, mevsuf olmak, muttasıf, fütüvve-i ittisâf. Tavsif olunmuş.

ittisâk (اتساق) *f.l.* Siyaklanma, dizilme, sıralanma, yaslanma.

ittisal (اتصال) *f.m.* Vasıl, mevsul olma, bitişiklik, temas, ulaşmak, isal ve tavsil kılmak. **ittisâlât** asakir fırkalarının tarîk-i muhâberesi.

ittisâm (اتسام) *f.m.* Aslı vesme. Nişanlı. *Ma'âlî-i ittisâm, meveddet-i ittisâm.*

ittizâh (اتضاح) *f.l.* Vazıh olmak.

ityân (اتیان) *f.l.* Vasıl, mütevârid olmak, vusul buldurmak, getirmek, irat. Galat olarak inbâ, ilâve manasına görülmüştür.

îvâ (ایوا) *f.m.* Mesken ittihaz etme, ettirme, me'va tutmak, konulmak, iklime alıştırmak.

ivaz (عوض) *is.* Bedel, taviz olunan şey, daire hizmetkârlarından bedel. Ayvaz saraydar. **bilâ-ivaz** hasbî.

i'vicâc (اعوجاج) *is.* Eğri büğrülük, engebe.

iyâb (ایاب) *is.* Gelme ve avdet eyleme. **iyâb u zehâb** gelip gitmek. *İyâbet.*

iyâdet (ایادت) *f.m.* Teyit etme, kuvvetlendirmek.

iyâdet (عیادت) *is.* Hastayı ziyaret, hatır sorma, görüşmek.

iyâl (عیال) *is.* Ayâl dahi olur. Aile, çoluk çocuk, ehl-i beyt. Türkîde zevc, zevce, ev bark.

iyâz (عیاذ) *is.* Sığınma, iltica, melce, penah. *el-iyâzü billâh.*

iyş (عیش) *is.* Zindegânî, zevk u safa. **iyş ü işret** cünbüş, iâşe, ayyaş, maaş. *bk. maişet.*

izâ'a (اضاعه) *f.m.* Zayi etme, tazyî, telef etmek. *Izâ'a-i vakt.*

i'zâb (اعذاب) *f.m.* Azap verme, ta'zîb. **i'zâb olmak** sıkılmak, muazzep olmak.

izabe (اذابه) *f.m.* Zevb, zevebân, erime, eritmek. Kalhanede maden isâle etmek.

izâ'e (اضائه) *f.m.* Ziyalı, ruşen ve muzî kılma.

iz'aç (ازعاج/اذعاج) *f.m.* Tedirgin etme, taciz etmek, sıkmak, rahat vermemek, tasdi gibi müz'ac olma, ta'zîb, rahatsızlık, cebir.

izâde (عضاده) *is.* İrtifa aletlerinin derecatını gösteren müteharrik kol, mıstara, irtifa künyesi.

iz'âf (اضعاف) *f.m.* Zamm ve halef etme.

iz'âf (ازعاف) *f.m.* Öldürüvermek, hıss aldırmak.

izafet (اضافت) *is.* İlâve, üstüne koma alâmeti. Arabîde kesre ile olan nispet. Muzaf kılmak. **tetâbu'-ı izâfât** çok kelimeyi biribirine takmak.

izafî (اضافی) *sf.* Takılma arazı.

izah (ایضاح) *f.m.* Vazıh ve ayan kılma, açık tefsir etmek.

izahen (ایضاحا) Muvazzahan izahat vermek.

izale (ازاله) *f.m.* Zeval verme, gidermek, bozmak, zail etmek. *İzâle-i ufûnet.*

izâm (عظام) *is.* Azimler.

i'zâm (اعظام) *f.m.* Büyütme, mübalağa etme.

iz'an (اذعان) *is.* İtaat, imtisal, dinleyip tutmak. Anlayışla derk. **vâcibü'l-iz'ân** emr-i mutâ.

iz'anlı (اذعانلو) Edip, kendini bilir, ferasetli.

iz'ansız (اذعانسز) Nadan, zarafetsiz.

izâr (عذار) *is.* Yanak, arız, ruh, ruhsar aleti, enek. **halîü'l-izâr** hayâsız. *ç. izâri.*

izâr (ازار) *is.* Fûta, büyük örtü, sarındıkları câr. **izâr-bend** atın bağı.

izaz (اعزاز) *f.m.* Aziz tutmak, ikram etmek, ağırlama, tevkir.

izbâr (ازبار) *f.m.* Yazılma, zebur, zebr. Yazmak.

İzdî (ایزدي) Hâlen yezidî dedikleri kürt kavmi.

izdicâr (ازدجار) *is.* Zora gelme.

izdiham (ازدحام) *is.* Ziham, zahmet. Kalabalık. Yığılmak, üşüşmek, iskarça sıkmak.

izdirâ (ازدرا) *f.m.* Tahkir, hor tutma, tahfîf-i izdirâr, çiğneme.

izdivaç (ازدواج) *f.m.* Zevc alma, nikâh, tehhül olunma. Hayvanlar çiftleşmek. **müzdevic olmak** çift çift olmak, tezevvüç etmek, eşlenmek.

izdiyâd (ازدیاد) *f.m.* Ziyade ve zait olma, artma, müzdât olmak, uzamak, çoğalmak, tezyit olunmak.

izhâb (اذهاب) *f.m.* Sevk, göndermek, gidermek. Zehâb, bir yola gidiş, zâhib olma, mezhep tutma.

izhâk (ازهاق) *f.m.* İhraç, iptal.

izhar (اظهار) *f.m.* Zahir etme, meydana koma, açığa vurma, gösteriş, nümayiş, ayan

izhâr-ı şecâ'at ibraz. **izhâr-ı sadâkat** sıdk göstermek ve arz etmek.

izid (ایزد) *is.* Halen tanrı manasınadır, yezdan. Mecusî zamanında müekkeller.

izin (اذن) *is.* İcazet, destur. **izin vermek** mezun etmek, ruhsat vermek, tard. **izn-i sefîne** Boğazlar fermanı. **izinname** nikâh ruhsatı müderrislik mürasilesi. *Bi-iznillâh.*

izlâf (ازلاف) *f.m.* Yakın etmek, takrip.

izlâl (ازلال) *f.m.* Ayak kaydırma, zelle, hata ettirmek.

izlâl (اضلال) *f.m.* Azdırma, muzıl olma, ayartmak, gümrah etme.

izlâm (اظلام) *f.m.* Zulmette komak, muzlim, karanlık etmek.

izmihlâl (اضمحلال) *f.m.* Bozgun, sıyrılıp zail, mahv ve ma'dum olmak. Âkibet-i sû.

izmihrâr (ازمهرار) *f.l.* Parıldamak.

izrâ (ازرا) *f.m.* Eksiklik vermek, tehâvün.

izrâm (ازرام) *f.m.* Kat, kesmek.

izz (عز) *is.* İzzet, şeref, itibar.

izzet (عزت) *is.* İzzetlemek, ikram, ihtiram, ulüvv-i kadr, muhteremlik. *İzzetinefis.* **izzetmend** âlâ, mükrim.

J

jâ (ژ) Jâ-i Farisî. Elifbâ-i Osmânînin on dördüncü harfi olup hesâb-ı cümelde zâ-i Arabî gibidir.

jâj (ژاژ) *is.* Deve dikeni, süprüntü, herze. **jâj-hây** herze-gû.

jale (ژاله) *is.* Şebnem, çig, çift öküzü yedeği.

jene (ژنه) *is.* Ufak böceklerin kıldan boynuzu.

jeng (ژنك) *is.* Pas, keder, küf, jeng, pislik. Erjeng.

jengâr (ژنكار) *is.* Cengâr, bakır pası, yeşil boya.

jenge (ژنكه) *is.* Cenupta bir nev san illeti, padriçe.

jerf (ژرف) *is.* Amik, kaîr, dip. *Deryâ-yı jerf, jerf-i deryâ.*

jırgâle (ژرغاله) *is.* Cıvgar.

jiyân (ژیان) *sf.* Kudurmuş, kükremiş. *Deryâ-yı jiyân. Şîr-i jiyân.*

jûlîde (ژولیده) *is.* Dolaşık, karışık. **jûlîde-mû** perişan gîsû.

K

ka'a (قاعه) *is.* Hanelerde tarz-ı mahsûs divanhane, yazlık, seriye, suffe.

kaan (قاآن) *is.* Hakan ta'rîbi. Padişah.

kaanî (قاآني) Padişahî.

ka'b (كعب) *is.* Topuk, topuk kemiği, aşık, sezn, hakik, hem eni boyu hem irtifaı olan şey. **mik'ab** oyun zarı. **ka'bına varılmaz** nazîr kabul etmez. *ç. kü'ûb, ka'bât.*

kabâ (قبا) *is.* Kaftan, libas. **kabâ-i sefîd** ak, sade.

kabahat (قباحت) *is.* Kabihlik, çirkin iş, amel-i zişt, cürüm, cünha. *ç. kabâyih.*

kabâ'il (قبائل) *is.* Kabileler.

kabala (قباله) *is.* Pazarlık temessükü, toptan pazarlık, kat'-ı fiyât.

kabas (قبص) *is.* Ciğer veca'ı.

kabâyih (قبايح) *is.* Kabîhalar.

kabe (قاب) *is.* Yayın kaşı. **kabe kavseyn** bu'd-ı cüz'î.

kâbe/Kâbe (كعبه) *is.* Mik'ab, bina, beytullah, hedef, aman, matmah-ı nazar.

kabız (قبض) *is.* Kavrayıp almak, tutmak, ahz ve tahsil etmek. İlmühaber, senet, tutkunluk, inkıbâz.

kabız (قابض) *is.* Kabz edici, tutucu, alıcı. **kabız-ı ervâh** melekü'l-mevt. **kabzımal** sandık-kâr. **edviye-i kabıza** münkabızât. *Kabız-ı şedîd.* **kabıza** çekiçi adale. *ç. kavâbız.*

kabih (قبيح) *sf.* Çirkin, nâ-seza, kötü. **kabîha** bed-amel. *ç. kabâyih.*

kabil (قابل) *is.* Kabul edici, lâyık, liyakatli, mümkün. **kabil-i ekl** me'kûl. **kabil-i ihtirâk** yanar şey. **kabil-i imtidâd** çekilip uzar. **kabil-i inkimâş** büzülür. **kabil-i insinâ** bükülür. **kabil-i intirâf** çekice gelir, merânetli. **kabil-i tebellür** donup billûr olur. **kabil-i tehalhul** buhar kesilir, ledânetli. **kabil-i tekessüf** koyulur. **kabilü'l-kıvâ** kırılmayıp eğilir.

kabil (قبيل) *is.* Cins, zümre, soy, menend, makûle.

kabile (قبيله) *is.* Bir asıldan üremiş cemaat, aşiret kısmı, boy ve oymak, ecnâs-ı hayvân fasîlesi. **kabâ'il** kabile halkı. **mağrip kabâ'ili** tevârike vesaire.

kabile (قابله) *is.* Ebe kadın.

kabiliyet (قابليت) *is.* Kabillik, istidat, dirayet, imkân. **kabiliyyet-i ihtilâc, iştiâl**, yanma. **kabiliyyet-i inbisât** yayılma. *Kabiliyyet-i in'ikâs, kabiliyyet-i nâk, kabiliyyet-i tekallus. kabiliyyet-i vezn.* **kabiliyyet-i zevebân** erime.

kâbîn (كابين) *is.* Nikâh müeccelesi.

kabir (قبر) *is.* Sin, medfen, makbere. **kabristan** mezarlık. *ç. kubûr.*

kabkab (قبقاب) *is.* Ayaklık.

kabkabiye (قبقابيه) **kabkabiye fasîlesi** leylek ve turna gibi kuşlar.

kabl (قبل) *is.* Evvel, mukaddem. **makabl** evveli. **kable't-tulû** tulûdan mukaddem.

kabul (قبول) *is.* Almaya razı olma, muvafakat, iç almak, cana minnet bilme, mülâki olma. **hüsnükabul** iyi telâkki. *Poliçe kabulü.* **kabûl-i âmme** makbuliyet.

kâbus (كابوس) *is.* Kara baskan, ağırlık, basma.

kabûşân (قبوشان) *is.* Horasan'da Kapuşandan gelen yontulmamış zümrüt ve yakut.

kabza (قبضه) *is.* Avuçla tutulan tutam, meşt. *Kılıç kabzası.* Bir tutam toprak, apaz. **kabza-i tasarruf** pençe-i temellük.

kad (قد) *is.* Boy, kamet, uzunluk, derinlik. **serv-kad** sehî kad. **kadd ü kamet** bâl ü bâl gibi, boy pos.

kâd (كاد) *is.* Kâz, kâğıd-ı hindî, kâd-ı pâs.

kadâha (قداحه) *is.* Çakmak, istikdâh manasına istinbat.

kadayıf (قطائف) *is.* Katîfeler, yumuşak telli hamur tatlısı. **deniz kadayıfı** liken.

ka'de (قعده) *is.* Oturma, eğleşme, namazda kuûd. **zilkade** oturma zamanı, sabıkta cenkten ferağa.

kadeh (قدح) *is.* Arabîde büyük kâse, üskûre. Kulpsuz su bardağı, piyale. Çiçeklerin ke'si ve kadehçe tubçası. *Zerrîn kadeh. ç. akdâh.*

kadem (قدم) *is.* Ayak, yarım arşın ölçü, yümn, uğur, meymenet. **hoş-kadem** sa'îd,

uğurlu. **sâbit-kadem** mukaddem, râsih. **kadem-i mihâde** dünyaya gelmiş. **kadem-rence** tenezzül. *ç. akdâm.*

kademe (قدمه) *is.* Basamak, merdiven ayağı, derece.

kader (قدر) *is.* Takdir, kısmet, yazı, alın yazısı, baht, miktar, mertebe. **ale'l-kadri'l-imkân** mümkün oldukça. *Kaza ve kader. Kaderî.*

kadh (قدح) *is.* Zem, dahil, ta'n, takbîh, levm. Aslı çakmak çakma.

kadı (قاضى) *is.* Kaza edici, hükumet, kaza eden, mahkeme-i şer'iyye reisi, hâkimü'ş-şer. **kazıyyu'l-hâcât** kulların havâyicini kaza eden mevlâ. **kaziyü'l-kuzât** hükm-i şer'in büyüğü, kazasker.

kadife (قطيفه) *is.* Kemhânın ülkerlisi. *Yün kadife.* **kadife çiçeği** mahfili.

kadim (قديم) *sf.* Eski. *Ahd-i kadîm, ezmine-i kadîme.* Daim. *Kur'ân-ı kadîm. Kadimen, kadimî.* **mine'l-kadîm** öteden beri. **kudema** eski kavmler kudeması, vakurâne, kubat. Türkîde kodamsı.

kadime (قادمه) *is.* Ordunun ileri karakolu, ileri varan kıtası. *ç. kavâdim.*

kadime (قادمه) *is.* Kuş kanadının en uzun tüyleri. *ç. kavâdim.*

kadir (قدر) *is.* Değer, itibar, haysiyet, miktar. *Kadr-dân, kadirşinas, alâ kadri'l-imkân .* **kadir bilme** takdir. *Leyle-i kadr.*

kadir (قادر) *is.* Elinden gelir, muktedir, kudretli. Kuvve-i sinde.

kadîr (قدير) *is.* Her şeye kadir olan Mevlâ Teâlâ.

kadirî (قادرى) *is.* Abdülkadir Geylanî tariki.

kadit (قديد) *is.* Güneşte kurutulmuş, ba'de'l-mevt kuruyup kemik kalmış. Ziyade lâğar. Arabîde pastırma.

kaf (ق) Kaf-ı müsennât. Elifbâ-i Osmânînin yirmi dördüncü harfi. Hesapta yüze işarettir.

Kaf (قاف) *is.* Kadimde Cebel-i Billûr ve Boz dağı tarafları, püşt ü bâm, cihân-bâm yeri, evâ'ilde dünyanın ucu sayılıp ötesi meçhul zulümât-ı ebedî. Hâlen cebel-i kubh-ı kafkas.

kâf (ك) Kâf-ı Arabî. Elifbâ-i Osmânînin yirmi beşinci harfi. Hesapta yirmi adede işarettir.

kafa (قفا) *is.* Ense, başın arkası, bütün baş, baş tası, cimcime, kıhf. **azm-i kafâ** azm-i vetedî, ense mıhı. **kafadar** iktifâ ve iktida eden, gayret-keş, taraftar. *Kafavî.*

kafes (قفس) *is.* Kafes, küfe makûlesi, örme şey. *Tavuk kafesi.* Müşebbek pencere kafesi, ince parmaklık, şebeke, avsara, her tarafı kafesten yapma köşk. Halvet-hane. Bina kadidi. *Kafes bina.*

kafesî (قفسي) **kafesî destar** kaptan sarığı.

kâffe (كافه) *e.* Bütün, cümle, mecmu, hep.

kâffeten (كافة) Hepsi.

kâfi (كافى) *is.* Kifayet eder, el verir, kadir, liyakatli, muktedir.

kâfil (كافل) *is.* Üzerine alıcı, kefil olucu, zâmin, müteahhit.

kafile (قافله) *is.* Katar, kâr-bâr, hayl. **kafile-sâlâr** ser-hayl. **ber-kafile** demiryol arabası. *ç. kavâfil.*

kâfir (كافر) *is.* Setr ve inkâr edici, küfran ile örtücü, münkir. **kâfir-i ni'met** nankör. *ç. küffar, kefere.* Şiirde zülf-i siyâh.

Kâfiristan (كافرستان) *is.* Hindistân-ı Şimalîde.

Kâfiriye (كافريه) *is.* Şarki-i Cenubî, Afrika sahili.

kafiye (قافيه) *is.* Beyit ahirinde olan sec, sec'in harf-i aslîsi. *ç. kavâfî.*

kafîz (قفيز) *is.* Ölçek, kile. Farisî kefîz.

kafr (قفر) *is.* Madenî zift. *Kafru'l-yehûd.*

kaftan (خفتان) *is.* Sabıkta zırh üzre güneşten muhafaza için giyilen kabâ, hâlen hil'at, astarsız entari, kaftan. Türkîde **kaftan giydirmek** hocaların şakirtler yazısı üzerine kaş çizmesi.

kâfuriye (كافوريه) *is.* Kafirî otu, haşîşe.

kâfuru (كافورى) *is.* Kâfur âlâsı. *Kâfur-ı kaysûrî.*

kâğıt (كاغد) *is.* Kâğaz, yazı yaprağı, varaka, kırtas. *Helvacı kâğıdı, kaba kâğıd, kâd, oyun kâğıdı. Kâğıt helvası, kâğıthane. Kağıd-ı hindî, kâğıd-ı kâtime.*

kâgir (كارگير) *is.* Dayanıklı taş bina. Kerpiç bina.

kâh (كاخ) *is.* Aşiyâne, yuva, köşk, bir göz oda.

kâh (كاه) *is.* Keh, saman. **kâh-gil** sıva çamuru. **kâh-keşân, kehkeşan** hacılar yolu saman uğrusu. **kehribar, kehrübâ** saman kapan.

kahhar (قهار) *is.* Kahr ve galebe edici, güç yetmez, bârî.

kahır (قهر) *is.* Batş, zor, hakkından gelmek, ezmek. Nefse zor etme. Cevr, teellüm. Hâlen kör manasına **kahretmek**.

kâhil (كاهل) *is.* Batî, tembel, durgun. **Bahr-i Kâhil** râkid deniz, uyur su, Muhît-i Şarkî.

kâhin (كاهن) *is.* Gaipten haber verici, kehanet edici, Beni İsrail okumuşları, falcı, bakıcı. *ç. kehene.*

kahir (قاهر) *is.* Üstün, galip, bastırıcı, kahr edici. *Kuvvet-i kahire. Mısr-ı kahire, kahirü's-semûm.*

kahkaha (قهقها) *is.* Şehka, kahkaha, şiddetle gülme. **kahkaha çiçeği** alîk.

kahkarî (قهقرى) *is.* İzine geri dönme. **ric'at-ı kahkarî** ardın ardın acele çekilme.

kahl (قحل) *is.* Kahûl, marizlikten kuruma, miskinlik.

kahpe (قحبه) *sf.* Zaniye, fahişe. **kahpe oğlu, kahpe analı** mekkâr, sadakatsiz.

kahraman (قهرمان) *sf.* Yiğit başı, fâsî.

kahren (قهرا) Cebren, zorla.

kaht (قحط) *is.* Kıtlık, açık, yağmursuzluktan olan nedret-i mahsûlât. **kaht u galâ** kıtlık pahalılığı. **kaht-ı ricâl** dirayet ashabı kalmama.

kâhû (كاهو) *is.* Marul.

kâhû (كاهو) *is.* Üç köşe börek ve içli gözleme, kebap zıddı, çevrilir ağ.

kahve (قهوه) *is.*. Aslı şarap manasınadır. Maruf bün ve kışrı. Kahvehane manasına.

ka'id (قاعد) *is.* Oturucu, ku'ûd edici.

kai'den (قاعدا) Oturduğu hâlde, ku'ûden.

kaide (قاعده) *is.* Temel, tesis olunmuş, zabıta, üs, rükün. **ka'ide-i külliye** düstur. Zâviye-i kâ'imenin hattı, üs. *Kavâ'id-i umûmiyye.*

kaide (قائده) *is.* Evâ'ilde serdar, hâkim-i askerî, muahharan zaptiye zabiti.

kail (قائل) *is.* Söyleyici, rıza verici, tâyi. **kail olmak** muvafakat etmek.

kaim (قائم) *is.* Kıyam eden, ber-devam, ayakta bacak. **kaymakam** birinin yerine duran. *Miralay kaymakamı, mutasarrıf kaymakamı, vezir kaymakamı.* **zâviye-i ka'ime** zıl'î, amûdî. *Kavâ'im-i zâviye.*

kaime (قائمه) *is.* Sabıkta uzun kâğıda yazılan emir-name, resmî yazılar, hazine kava'imi, evrak. *Kavâ'im-i nakdiyye.*

ka'imen (قائما) Amûden, ayakta.

kâin (كائن) *is.* Olucu, mevcut, vaki. **kâinat** mevcudat. **fahr-i kâ'inât** resûl-i ekrem.

ka'îr (قعير) *is.* Derin, amik, derinlik.

kâk (كاك) *is.* Arap çöreği, şam kâki, kek.

ka'ka'a (قعقعه) *is.* Eslihanın kığışdısı *ç. ka'âkî.*

kâkenc (كاكنج) *is.* Güveyi feneri. Kamber otuna ve it üzümüne dahi derler.

kakule (قاقله) *is.* Kakulâ, cevz-i tîb, tinü'l-fil. *Kakulî hâl.*

kakum (قاقم) *is.* As ve onun kürkü, sincap envaı.

kâkül (كاكل) *is.* Perçem, başın tepesinden sarkan saç.

kal (قال) *is.* Söz, kelâm. **kalde** esersiz. **kîl ü kal** güft ü gû.

kal (قلع) *is.* Sökme, kökünden çıkarma, koparma, ihraç.

kâlâ (كالا) *is.* Bizâ'a, meta, kumaş, kâle. *Kâlâ-yı hüner.*

kalabalık (غلبه لق) Çokluk, ezhâm, zihâm.

kalafat (قلفت/قلافت) *is.* Kalafat şeyin yüzünü temizleme, düzleme, gemi yüzünü düzleme, katran ve zift sürme. **kalafat yüzü** düz sıvama kavuk.

kalâ'id (قلائد) *is.* Kılâdeler.

kalak (قلق) *is.* Istırap, duramama. **kalak-ı şedîd** gönül darlığı, merak.

kâl-bed (كالبد) *is.* Kalıb-ı beden.

kalben (قلبا) An-samîm.

kalbî (قلبي) Gönülden.

kalbur (غربال) *is.* Kalbur. **azîm-i gırbâlî** ginir kemiği.

kale (قلعه) *is.* Hisarın büyüğü, hısn. **iç kale** erek. **kalebent** mahbus. *ç. kılâ.* **dört köşe kale** nizamî.

kalem (قلم) *is.* Yazıya kullanılan ince kamış, kasab, berâ'a, onun yerinde müstamel tüy, demir, kurşun, ka'l, kalem ve her türlü re-

sim çizecek alet. Enbûb, demirden taşçı ibresi. Kalem biçiminde şeyler, azak kalemi. Kasab, zerîre, karuk, egir. **aşı kalemi** peyvend. **parmak kalemi** kalem kulaklı at. Kolun ve bıçağın incikleri. Fil dişinden cerrah neşteri, arza. **ehl-i kalem** kitap kalem yani resm-i hâtır celbi. *Hafî kalem.* **kalem odası** onların yeri. *Kalem zabiti.* Yazı cümle manasına **beş kalem hesap**. **bir kalemde** cem'an. yekûn. *bk. ceffe'l-kalem. Kaleme almak, kaleme gelmek, kalem çekmek. Kalem kitabet.* Beynin dördüncü gözünde ufak boşluk. *Kalemtıraş, kalem-dân.* **kalemkâr** kalem işi nakışlı bez, nakışlı duvar ve ince işleyen nakkaş. **kara kalem resim** kurşun kalemle müressem. **ince kalem kalın kalem** hat. *Sehv-i kalem. ç. aklâm.*

kalembek (قلمبك) *is.* Hindistan'ın sarı keresteli ağacı.

kalemiye (قلميه) Tarîk-i aklâm, avâ'id-i kitâb.

kalem-rev (قلمرو) *is.* Bir amirin fermanı cari olan daire, ülke, vilâyet.

kalender (قلندر) *is.* Dilenci, seyyah, fakir, derviş. *Kalen derâne.*

kalenderî (قلندري) Çirge, ufak çirg.

kalensöve (قلنسوه) *is.* Külâh. Cerrahların cebre gibi ameliyat külâhı. *ç. kalânis.*

kalıp (قالب) *is.* Heyet-i mahsusada olan şeylerin anası ve şekli. *Kalıb-ı beden, kâlıb-ı insân.* **kalıb-ı kıyâfet** düğmeci kalıbı. **basma kalıbı** oyma ağaçtan. **başmak kalıbı** pazval. **elbise ve kesinti kalıbı** numune. *ç. kavâlıb.* Türkîde bî-can ve bî-mecal manasına **kalıp gibi hasta.** *Bir kalıp sabun.* **kalıp etmek** hile kalıbı bas etmek.

kali (قالع) *is.* Kal edici, koparıcı, izale edici.

kali (قالى) *is.* Tüylü ve havlu kilim. **kaliçe** seccade. Ziyade tüylüsü **zeyli.**

kalîl (قليل) *sf.* Kılletli, az, endek, nadir miktar, yesir. *Emsâl-i kalîle, müddet-i kalîle.*

kalîlen (قليلا) Azar azar, nadiren.

kallâb (قلاب) *is.* Sahtekâr, kalp yapan, kalpazan.

kallavi (قلاوى/قلاوي) *is.* Kule resminde vezir kavuğu.

kalleş (قلاش) *is.* Batakçı, müzevvir.

Kalmak (قالماق) *is.* Moğollardan Kalmuk taifesi.

kalmakî (قالماقي) Pullu zırh ve cebe.

kalp (قلب) *is.* Yürek, fu'âd, gönül, dil. Orta yer, ordunun merkezi. *Kalb-gâh, kalbü'l-esed.* **kalbü'l-akreb** iki parlak yıldız. *Veled-i kalb. ç. kulûb.*

kalp (قلب) *is.* Değiştirme, döndürme, tersini çevirme, taklit etme, çevirip mağşuş, maklup etme, sahte, boş, ibareyi iki ucundan okunur harfle tertip etme.

kalpazan (قلبزن) *is.* Akçe sahtekârı.

kalubelâ (قالوا بلى) *is.* Hilkat-i ervâh.

kalye (قليه) *is.* Kalvi, kavrulmuş şey. *Kalye sebze, kalye taş.*

kam (قمع) *is.* Vurup devirme, makhur etmek.

kâm (كام) *is.* Arzu, murat. **kâm-bahş** mün'im. **kâm-bîn** bahtlı. **kâm-rân** muzaffer. **kâm-reva, kâm-kâr** ikballi. **kâm-yâb, bekâm** mazhar, nail. **se'-kâm** meyus.

kamer (قمر) *is.* Ay, mah, neyyir-i asfar. **hesâb-ı kamerî** şuhur-ı kameriyye tertibi sene-i kameriyye usuli. **hurûf-ı kameriyye** lâm-ı ta'rifî telâffuz olunan kelimatın birinci harfi *el-kamer gibi.* (ب/ج/ح/خ/ع/غ/ف/ق/ك/ل/م/ و/ه/ى) *ç. akmâr.*

kameriye (قمره) Mehtabiyenin örtüsü.

kamet (قامت) *is.* Boy, kad, doğrulma, ayağa kalkma. Ayakta ezan okumak. Şamata etmek, velvele.

kamh (قمح) *is.* Buğday, hınta, berve.

kami (قامع) *is* Kam ve kahredici, ezici.

kâmil (كامل) *is.* Bütün, tamam, noksansız, sinni kemâlde. **insân-ı kâmil** kusursuz, bükümsüz, büyük kağıda basılmış büyük kıta, kitap. **bahr-i kâmil** evzanda mütefâil bahri.

kâmilen (كاملا) Tamamen, büsbütün.

kamîs (قميص) *is. Lât.* Gömlek, pîrehen.

kamîsî (قميصي) Cebir, mücanebet gömleği. *Kamîsî perdeli.*

kamle (قمله) *is.* Kehle, bit nevi.

kamus (قاموس) *is.* Büyük deniz, muhit, okyanus, umman.

kân (كان) *is.* Maden, maden ocağı. *Kân-ı mürüvvet.*

kanaat (قناعت) *is.* Az şeye, nasibe razı, kani olma, kifaf, iktifa. **kanaatkâr** müktefi.

kanâdîl (قناديل) *is.* Kandiller.

kanara (قناره) *is.* Zebh mahalli.

kanât (قنات) *is.*Yer altında su geçmek için lağım. Lağım kuburu, künk ve kamış boru. **kanât-ı müferriga** ana lağım. *ç. kana- vât.*

kanâtıra (قناطره) *is.* Kantarlar.

kandil (قنديل) *is.* Yağ yakılan kap, pesûz, sirâc. Bir sümbülede olan müteaddit çiçek ve gonca. *ç. kanâdîl.*

kâne (كان) *is.* Oldu makamında. **kâne mâ kâne** olan oldu.

kanfeşe (قنفشه) *is.* Tespih böceği, hımâr kapan.

kani (قانع) *is.* Kanaat edici, aza, nasibe razı olucu, kifâf edici.

kânî (كانى) *is.* Kinaye söyleyici, iyilik ima edici.

kanisa (قانصه) *is.* Avcı kuşlar.

kanit (قانت) *is.* Kunut edici, zahit, âbid, muti.

kans (قنص) *f.l.* Av avlamak.

kant (قند) *is.* Kestirilmiş şeker. Nebat şekeri. Şeker gibi tatlı.

kantar (قنطار) *is.* Vezin aleti, kırk dört okkalık vezin. *ç. kanâtır.*

kantara (قنطره) *is.* Köprü, kemer, kemer gözü. *Kantara-i vardil. ç. kanâtır.*

kantariye (قنطاريه) Kantarcı resmi.

kantariyun (قنطاريون) *is.* **kantariyyun-ı ekber** kılıç otu, eşek kulağı. **sarı kantarun** *kantariyyun-ı asfar.* Koyun kıran **kırmızı kantarun.** *Fasîle-i kantariyyuniyye.*

kanun (قانون) *is. Yun.* Nizam, aslı nizamname, örf zavabiti. *Kânûn-ı cezâ, kânûn-ı esâsî, kanunname.* **kavânîn mecmuası** düstur. *Tıp kanunu.*

kânun (كانون) *is.* Ateş ocağı buharı. **kanunuevvel** şuhûr-ı rûmiyyenin onuncusu, **kanunusani** on birincisi, kış ayları.

kanunî (قانونى) *is.* Kanuna mensup ve muvafık.

kanuniyet (قانونيت) *is.* Kanunca münasip, meşru.

kapan (قبان) *is.* Kebân, büyük terazi, vezne mahalli.

kar (قار) *is.* Zift, kîr. **kar-ı esved** kara sakız.

kar (قر) *is.* Göz nuru aydınlığı ve serinliği. *Kar-ı ayn.*

kar (قرع) *is.* Vurma, çalma, dak etmek. Tabip azayı vurup yoklamak.

kar (قرع) *is.* Kabak, dübbâ, kedû.

ka'r (قعر) *is.* Çukur kuyu. Derin şeyin dibi. **ka'r-ı ka'îr** derya.

kâr (كار) *is.* İş, amel, fiil, girdâr, sanat, şugl, şuglden hasıl olan nef, ribh, temettü, sûd, ticaret, kazanç, tesir, işleme. **kâr-âgâh** vakıf. **kâr-azmûde** tecrübeli. **kâr-bar** iş güç. **kâr-dân** arif. **kâr-ger** müessir. **kâr-hâne** kerhane, fabrika. **kâr-şinâsî, kâr-güzâr** becerikli. *Aşikâr, der-kâr, hilekâr, hizmetkâr, kalem-kâr,* **mînâ-kâr** işleyici. *Pîşe-kâr.* **riyakâr** münafık. *Sanduk-kâr, serkâr.* **kâr u kesb** sanat. *Nâbe-kâr.*

karabet (قرابت) *is.* Yakınlık, hasımlık. **karâbet-i sıhriyye** taalluk.

karâ'î (قرائى) *is.* Hazai yahudilerinden bir mezhep.

karâ'in (قرائن) *is.* Karineler.

karâkır (قراقر) *is.* Guruldama. **karâkır-ı em'â** guruldu.

karanfil (قرنفل) *is.* Baharattan maruf kuru çiçek. Bahçelerde karanfil kokulu maruf çiçek. *Fasîle-i karanfüliyye.*

karar (قرار) *is.* Durma, eğlenme, iskân, durak, sabr u sükûnet, ikamet, ârâm, netice, hüküm, azm. **ber-karâr** müstekır, gayr-i zâ'il. **bîkarar** mustarip, sebatsız. **karar-dâde** pazarlığı kesilmiş, mukarrer. **karargâh** durak. **karâr-gîr** bir karar üzre. *Dûzah-karâr.* Ölçü manasında **saat beş kararında**. **bir kararda** bir düziye.

karbûs (قربوس) *is.* Eyerin kaşı.

karh (قرح) *is.* Cerh, yara. **karha** büyük çıban. *Karha-i âkile, karha-i efrenciye, karha-i haysûm. ç. kurûh.*

karha (قرحا) *is.* Ak benekli. **âkır karhâ** *ûdu'l-kahr.*

kari (قارى) *is.* Kıraat edici, ilm-i kırâ'at üzere okuyucu. *Kurrâ.* **kariîn** kitap okuyanlar.

karîb (قريب) *sf.* Yakın, hısım. **an-karîb, karîben** yakında. *ç. akriba.*

kariha (قريحه) *is.* Tabiat, telif.

karîn (قرين) *is.* Tutaş, mülâsık, yakın, hem-sohbet, mukarreb. *Karîn-i kabûl, karîn-i tahsîn, sû-i karîn. ç. kurenâ.*

karine (قرينه) *is.* Emare ile bilir, delil, ipucu, istihraç ve inbisâta vesile. *ç. karâ'in.*

karîr (قرير) *sf.* Serin, aydın, pür-nur. **karîrü'l-ayn** mesrur.

ka'riye (قعره) Kuyulu mecsit.

kârîz (كاريز) *is.* Kehrîz, lâğım, yer altında su yolu, kanât.

karn (قرن) *is.* Boynuz. Boynuz resminde çatal şey. Ufak böceklerin âlet-i lâmisesi. Hilâlin boynuzları. **karn-ı kâzib** atlarda. *Karn-ı varakî. Karniyye-i bel'ûmiyye.* **Zülkarneyn** mağribe maşrıka sefer eden Eş'ab-ı hamîrî. **İskender-i Zülkarneyn** İbn-i Kılpos, ulûhiyet davasıyla sikkesinde resmi boynuzlu put suretinde hakk eden Yunanî sâhib-hurûc.

karn (قرن) *is.* Zaman, otuz üç senelik devir, batn. **karnen ba'de karnin** arkadan arkaya, batnen ba'de batnin. *ç. kurûn.* **kurûn-ı sâlife, kurûn-ı ûlâ** zuhûr-ı İslâma kadar ezmine-i kadîme. **kurûn-ı uhrâ** feth-i kostantinden beri ezmine-i müte'ahhire. **kurûn-ı vusta** ezmine-i muvassıta.

kâr-nâme (كارنامه) *is.* Esnaf kalfalarından usta çıkanların imtihana koydukları iş, kârnümâ.

karnî (قرني) Boynuz gibi madde

karpuz (خربزه) *is.* Kavun, karpuz.

kars (قرص) *is.* Çimdikleme. **karsa** çimdik, el karsmak.

karsa'na (قرصعنه) *is.* İbrahim dikeni, deve elması.

kart (قرط) *is.* Bersîm, kaba gonca.

Karun (قارون) *is.* Zenginlikten kinaye. *Mâl-ı karûn.*

karûre (قاروره) *is.* Ab-rîz.

karye (قريه) *is.* Köy, kent. *ç. kurâ.*

karz (قرض) *is.* Ödünç, karz alma, istikraz. **karz verme** ifrâz. **karz-ı hasen** faizsiz karza.

kâr-zâr (كارزار) *is.* Muharebe, mareke, meydân-ı ceng.

kas (قص) *is.* Kırkım, makas ile kırkma. **azm-i kas** göğüs tahtası.

kasab (قصب) *is.* Kamış, şeker kamışı, bazı mahalde kalın keten bezine derler. **kasabu'z-zerîre** veca, eğir, akûr.

kasaba (قصبه) *is.* Boğum. **kasaba-i ri'e** öyken. **kasaba-i sugrâ ve kasaba-i kübrâ** sakın incik ve düdük kemikleri. *Kasaba-i şezen. Savt-ı kasabî.*

kasaba (قصبه) *is.* Çarşısı ve suru olan büyük köy ve kent. *ç. kasabât.*

kasabiye (قصابيه) Kasap ücreti. *Kasabhane.*

kasâ'id (قصائد) *is.* Kasideler.

kasâme (قسامه) *is.* Mahkemede cemaat yemin etme.

kasap (قصاب) *is.* Hayvan boğazlayıp et satan.

kasâret (قصارت) *is.* Kısalık. **kasâret-i nefes** tık nefes nevi.

kasavet (قساوت) *is.* Gussa, gönül darlığı, tasa.

kasb (قصب) *is.* Argacı, i pek, yarı kendir.

kâse (كاسه) *is.* Yayvan kap. **kâse-lîs** dalkavuk, ekti, tufeylî. **başın kâsesi** kafatası kıhf, cimcime. Bazı hurufun kâsesi.

kasem (قسم) *is.* Ahit, yemin, ant, misak, half etme.

kasıd (قاصد) *is* Kasdedici, ulak, sâî.

kasıf (قاصف) *is.* Âsıf, gürültücü.

kasım (قاسم) *is.* Taksim edici. **rûz-ı kasım** güz mevsimi. Bölücü, hesapta maksumun aleyh. *Kasım-ı müşterek.*

kasır (قاصر) *sf.* Eksik, kusurlu, kısa, kasir, mukassır. *Akl-ı kasıra.*

kasır (قصر) *is.* Köşk, saray, kestel, hisar. *ç. kusûr.*

kasıt (قصد) *is.* Kurma, rabt-ı kalb, niyet, bir merama teveccüh. Suikast manasına tasallut. **kasden an kasîd** amden. Türkîde **en kasden** an kasdin zebanzedi.

kasî (قاسى) *sf.* Kasvetli, kasy, katı.

kâsib (كاسب) *is.* Kazanç edici, bezirgân, esnaf, hıref. *ç. kesebe.*

kâsid (كاسد) *is.* Kesatlı, sürümsüz, revaçsız.

kaside (قصيده) *is.* Uzunca kıta, medhiye *ç. kasâ'id.*

kasîl (قصيل) *is.* Arpa yeşilliği, hasîl.

kasîr (قصير) *sf.* Kısa, kûtâh. *Kasîrü'l-akl, kasîrü'l-basar, kasîrü'l-kame.*

kâsir (كاسر) *is.* Kırıcı. **kâsirü'l-hacer** kaya koruğu. *Kâsirü'z-ziyâ. Fasîle-i kâsiriyye.*

kasm (قصم) *f.l.* Ezmek.

kasr (قصر) *is.* Kısma, kısaltma, ihtisar, büzmek. **kasr-ı basar** kûteh-bînlik. **kasr-ı himmet** taksir, tekâsül. **kasr-ı yed** alma, çekme, terk, ferağ. Aruzda tef'ilenin ahirinin kat'ı fâilâtün *fâilât* olur.

kassâd (قصاد) *is.* Çırpıcı, kastarcı.

kassâm (قسام) *is.* Mahkemede miras üleştirici, kısmet memuru.

kâst (كاست) *is.* Eksik, noksan, açık. **bîkem ü kâst** tas tamam, bilâ-noksân.

kâş (كاش) *e.* Kâşki, nolaydı, ola ki.

kaş (قشع) *is.* Tükürme, tükrük.

kâşane (كاشانه) *is.* Yuva, köşk, mekân, kâh.

kaş'arîre (قشعريره) *is.* Tüyler ürperme, ikşi'râr.

kâşî (كاشى) *is.* Kâşânın taklit, mülevven çinisi. Âlâsı çini İznik'te imal olunurdu.

kâşif (كاشف) *is.* Keşf edici, açıp bulucu. *Kâşifü'l-esrâr.* Sabıkta muhassal, müsellem.

kat (قط) *is.* Kalem ucu çalma, miktâde, kat etme.

kat (قطع) *is.* Biçme, kesme, aralama, iş fasl u hasm etme. Alma, kazanma. **kat'-ı alâka, kat'-ı münâsebat** bozuşmak. **kat'-ı fiyât** pazarlık, paha kesişme. *Kat'-ı mahrûtiyyât. Kat'-ı mekâfî,* **kat'-ı merâtib** temeyyüz. **kat'-ı mesâfe** tayy-ı merâhil. **kat'-ı nâkıs** mahruttan yan geçen sathın peyda ettiği şekil. **kat'-ı rahm** sılayı terk. **kat'-ı tarîk** yol vurmak. **kat'-ı ülfet, kat'-ı nazar** igmâz. *Kat'-ı ümîd.* **kat'-ı yed** keff-i yed. **kat'-ı zâ'id** mahrutun bir canibi kesilmiş. **kat'a** ebeden, asla, katıbeten, bir vechile. *ç. kutû.*

kât (كات) *is.* **kât-ı hindî** kâğıd-ı hindî. Maruf deva.

katâ (قطا) *is.* Arabistan kekliği, bağırtlak.

katar (قطار) *is.* Dizi, sıra, silk, silsile, bir katar deve, demiryolunda bir katar araba, kafile. *Katar şeyhleri.*

katarât (قطرات) *is.* Katreler.

katf (قطف) *is.* Meyve devşirme. Devşirme mevsimi, bağ bozumu. *ç. kıtâf.*

katı (قاطع) *is.* Kesici, tay, tarh edici. *Âlât-ı katı'a.* **tamam katı** kavis ve hıtanı kesen. **katı'-ı harâret** mübrid. **katıu's-semm** panzehir. **burhân-ı katı** delîl-i kat'î. **kattâ'-ı tarîk** harami. **katı'ât-ı dîdân** solucan ilâcı.

katıbe (قاطبه) *e.* Bütün, cümle.

katıbeten (قاطبة) Hepsi. Asla, ebeden.

katî (قطيع) *is.* Katî'a, bölge, nahiye, bölük.

kat'î (قطعى) *is.* Kestirme, mukarrrer.

kâtibâne (كاتبانه) Münşiyâne.

katil (قاتل) *is.* Öldürücü, kana girmiş, kanlı. **zehr-i katil** semm-i helâhil. *Katilü'l-hevâm.* **katil-i ebiyye** katlab, koca yemişi. **katil ahiye** hasiyyü'l-kelb. Katil nefse uçar şey, neft vesaire. **katil-i nahl** nilüfer.

katil (قتل) *is.* Öldürme, idam, helâk etme, kan etme. **katl-i nefs** cana kıyma. **amden katl** kasıtla. **gayr-i ta'ammüd katl** kaza ile. **katliam** mezbaha.

katil (قتيل) *is.* Maktul manasına. *ç. kutelâ.*

kâtim (كاتم) *is.* Saklayıcı, sır hıfzedici, bazı şeyi gizleyip kullanıcı. *bk. ketum.*

kâtip (كاتب) *is.* Yazıcı, bitikçi, dekâyık-ı kitâbete aşina. **kâtib-i ezelî** yed-i kudret. **kâtib-i felek** utarit. **kâtib-i vahy** Hazret-i Osman. **sır kâtibi** kâtimü's-sır. *ç. küttâb, ketebe.*

kat'iyen (قطعيا) Bilâ-tereddüd, mutlaka, sûret-i kat'iyyede.

katn (قطن) *is.* Batn-ı esfelin yanı, bel kemiğinin aşağı yanı.

katran (قطران) *is.* Çam ağacından damla delen, mayi, kaynamışı zift. **katran ruhu** kara azot.

katre (قطره) *is.* Damla, yağmur tanesi. *ç. katarât.*

kattâl (قتال) *sf.* Hûn-rîz-i şedîd. **zehr-i kattâl** helâhil.

katûnâ (قطونا) *is.* Boğaz pıtırağı. *Berz-i katûnâ.*

kavâbil (قوابل) *is.* Kabiller, kabileler.

kavâdim (قوادم) *is.* Kadimeler.

kavaf (خفاف) *is.* Ayakkabı satan, kavaf, gezdirici, satıcı.

kavâfî (قوافى) *is.* Kafiyeler.

kavafiye (خفافيه) Kavaf malı.

kavâfil (قوافل) *is.* Kafileler.

kava'id (قواعد) *is.* Kaideler ve ayaklar.

kavâ'im (قوائم) *is.* Kaimeler, bacaklar. *Zevi'l-kavâ'imü'l-bahâyim.*

kavâlıb (قوالب) *is.* Kalıplar.

kavânîn (قوانين) *is.* Kanunlar.

kavga (غوغا) *is.* Cedel, cenk, niza, boğuşma, harp.

kavi (قوی) *sf.* Kuvvetli, metin, güçlü, çetin, tüvânâ, zûr-âver. *Kaviyyü'l-bünye.*

kâvî (کاوی) *is.* Key edici, yakıcı ilâç.

kavil (قول) *is.* Söz, lâkırdı, güftar, re'y, sözleşme, mukavele. *Kavl-i hod, kavl-i mücerred.* **kavlükarar** mukavele. *Kavle bevle.* **kavliyat** boş lâkırdı. *ç. akvâl.*

kavim (قوم) *is.* Halk, ümmet, cemaat, hısım ve hîş. *Kavim ve kabile. ç. akvâm.*

kavim (قویم) *sf.* Doğru, dürüst.

kavis (قوس) *is.* Yay, yay resminde kemane gibi şeyler, dairenin bir kıtası. **kavis burcu** teşrinisani. **kavs-i kuzah** eleğim sağma, şeytan yayı. *Ceyb-i kavs. ç. akvâs.*

kâviyet (کاویت) Hark, yakıcılık.

kavlen (قولا) Sözde.

kavsara (قوصره) *is.* Ağaçtan sepet. Vücudun heyeti, kaburgaların mecmuu.

kavvâl (قوال) *sf.* Sözü bol adam, lâfazan.

kavvâs (قواس) *is.* Okçu, tîr-endâz. Hâlen mübaşir, kavvâs.

kay (قی) *is.* Çıkarma, kusma, istifrağ, gasyân-ı şedîd. *Kay-ı dem, kay-ı kayh.*

kayâsıra (قیاصره) *is.* Kayserler. **devlet-i kayâsire** Rum devleti.

kaygana (خایگنه) *is.* Kaygana.

kayh (قیح) *is.* İrin, cerahat. *Kayh-ı ayn, ümmü'l-kayh. bk. üm.*

kayıp (غیب) *is.* Sır, hafâ, meçhul şey, nâbedîdlik, kaybolma. **âlem-i gayb** meşhûdattan olmayan. *Âlemü'l-gayb ve'l-hafâyâ. ç. guyûb.*

kayısı (قیسی) *is.* Kelime-i müvellededir. Mışmışın âlâ nevi, berkak.

kayıt (قید) *is.* Bağlama, sebt ve zabtetme, deftere geçirme. Bend, rapt, zincir, alâka, perva, ilişmek. **kayd u bend** zincire vurma. Râbıta-i kalbiyye, şart-ı takayyüd, iltizam, umursanma. **lâkayt** ilişiksiz, dinsiz. *Kayd-ı hayât, kuyûd-ı ihtirâziyye.*

kaykab (قیقاب) *is.* Kaykab, azat dıraht, tespih ağacı.

kaylûle (قیلوله) *is.* Gün ortası uykusu.

kays (قیص) *is.* Karâkır-ı em'â, guruldu.

kayser (قیصر) *is.* Rum imparatoru. *ç. kayâsire.* **ameliyyât-ı kayseriyye** tevlîd bi'şşak.

kaysûm (قیصوم) *is.* Ayvadana, ebrotuna, kara pelin.

kaytan (غیطان) *is.* Kaytan, haytan. **kaytan yakısı** hazem.

kaytas (قیطس) *is.* *Yun.* Balbalina ve kadırga balığı taifesi. *Fasîle-i kaytasiyye.*

kayyım (قیم) *is.* Cami hidemâtına dikilmiş bekçi.

kayyum (قیوم) *is.* Ka'im-i ebedî.

kaza (قضا) *is.* Olacak hüküm, kader. Kadılık tariki, mansıbı, üç beş nahiye hükumet. Amden olmayan hadise, arıza, musibet. Vakti geçmiş deynin edası, vaktinde kılınmayan namazı kaza. **kazazede** musâb. *Kazâ-i hâcet.* **ecl-i kazâ** kazaen. **ezkaza** tesadüf.

kazâyâ (قضایا) *is.* Kaziyeler.

kâze (کاذه) *is.* Uyluk dibi, yancık etleri. İlye.

kazf (قذف) *is.* Şetm.

kazım (قاضم) *is.* Oyucu, kemirici. *Hayvanât-ı kazıma zümresi.*

kâzım (کاظم) *is.* Gazabı hazmedici, hâzım.

kâzib (کاذب) *is.* Yalan söyleyici, yalancı, yapma, taklit, sahte. *Subh-ı kâzib, şöhret-i kâzib.*

kazîb (قضیب) *is.* Uzun boylu ince şey, çomak.

kaziye (قضیه) *is.* İş, bahis, madde, matlab, cümle, terkip. *Kaziyye-i sâliyye, kaziyye-i mûcibe. ç. kazâyâ.*

kazm (قضم) *is.* Porsuk ağacı, tarangu.

kazr (قذر) *is.* Murdarlık, pislik. Türkîde kazel, süprüntü, kuru yaprak.

kazurat (قاذورات) *is.* Fazlât, pislik, kazr, murdarlık, necaset, gâ'it.

kazz (قز) *is.* Ham ipek. **dûdu'l-kazz** ipek böceği.

kazzâz (قزاز) *is.* İpekçi.

ke (ك) *edât-ı teşbih. Keenne, ke'l-evvel, kemâ fi's-sâbık, kemâ kân, kezâ.*

keb (کب) *is.* Köpük, zebed, ağız köpüğü, rime.

kebâbe (کبابه) *is.* Kuyruklu biber.

kebâd (کباد) *is.* İri maymun nevi.

kebâ'ir (کبائر) *is.* Kebîreler, cinayetler, büyük günahlar.

kebap (کباب) *is.* Büryan, ateşe karşı kızartılmış et. Yanık, sûhte. Alazlanmış her türlü şey. Dil-harâb, mahruk. *Ciğer kebabı, kestane ve fındık kebabı, mısır kebabı.*

kebabiye (کبابیه) Müvelledendir. Yanmış, kül olmuş şey.

kebb (کب) *is.* Eli çevirme.

kebed (کبد) *is.* Karaciğer, bağır. **zâtü'l-kebed, sell-i kebed** ciğer illeti. *Emrâz-ı kebediyye. ç. ekbâd.*

kebg (کبك) *is.* Keklik. **kebg-i derî** tihu.

kebîkih (کبیکح) *is.* Zehirli maydanoz.

kebir (کبیر) *sf.* Ulu, büyük, koca, cüsseli, azim. *Veled-i kebîr, evlâd-ı kibâr. Kebîre, kübra, küberâ.*

kebîre (کبیره) *is.* Büyük günah. *ç. kebâyir.*

kebîse (کبیسه) *is.* Dört senede bir şubata ilâve olunan gün, kebîsâ. *Kebîse yılı.*

kebş (کبش) *is.* Koç, koç başlı yiğit. **kebş oğlu** mert.

kebûd (کبود) *is.* Gök rengi. **kebûde** kara kavak.

kebûter (کبوتر) *is.* Güvercin.

keç (کج) *sf.* Eğri, çarpık, mukavves, ters. **keç-bîn** ahvel, ters mütalâalı, garaz-kâr. **keçdimâg** çılgın.

kedd (کد) *is.* Emek, say. *Kedd-i yemîn.*

kede (کده) *is.* Mahall. **ateş-kede** ateşgah. **mey-kede** meyhane.

keder (کدر) *is.* Aslı toz manasına gam, ıstırap, elem, hüzün, dert, gubar. *ç. ekdâr.*

kedm (کدم) *is.* Isırmak, azz. **kedmek** kızgın demirle nişan yakmak.

kedme (کدمه) *is.* Dağ, nişan. *ç. kedemât.*

kedû (کدو) *is.* Kabak enva.

kedûret (کدورت) *is.* Gussa, iğbirar, te'ellüm. *ç. kedûrât.*

keenne (کانه) *is.* Sanki. **keennehu** guya. **keen lem-yekün** olmamış gibi.

kef (کف) *is.* Kep, köpük. *Kef-kîr.* **kef-çe** kepçe.

kef (کف) *is.* İmtina, çekmek, geri almak, ferağat. **kef-i yed** fariğ olma.

kefalet (کفالت) *is.* Zamin ve kefil olma, zamân, îfâ-yı ahde mütekeffil olma. *Edaya kefalet, nefse kefalet, kefâlet-i müteselsile. Kefaletname.*

kefaret (کفارت) *is.* Günahtan arınma, zünûbu izale için sadaka, pişmanlık akçesi. *Yemin kefareti.*

kefe (کفه) *is.* Terazi tablası.

kefe (کفه) *is.* İnce gübre, tımar eldiveni.

kefen (کفن) *is.* Meyyit sargısı.

kefenli (کفنلو) **kefenli kebap** kerde.

kefere (کفره) *is.* Kafirler, küffar.

keff (کف) *is.* El, aba, râha, ayağın düzü. *Keff-i arûs.* **keff-i erneb** sentiyane. **keff-i esed ve keff-i siba** arslan abası, eretnisa. *Keff-i hirre. Keff-i kelb.* **keff-i meryem** beş yaprak. **keff-i nesr** altın otu.

kefil (کفیل) *is.* Kefalet ve taahhüt eden, zâmin. *ç. küfela.*

kefr (کفر) *is.* Kifr da gelir. Karye.

keftâr (کفتار) *is.* Sırtlan.

keh (که) *is.* Saman. *Kehriba, kehkeşan. bk. kâh.*

kehanet (کهانت) *is.* Kâhinlik, bakıcılık, arâfet.

kehf (کهف) *is.* Mağara, gâr, büyük in. **kehf-i âmân** melce. *Ashâb-ı kehf.*

kehfî (کهفي) Akciğer teverrümü.

kehhâl (کحال) *is.* Göz tabibi, kehâlet eden.

kehkeşan (کهکشان) *bk. kâh.*

kehribar (کهربا) *bk. kâh.*

kehvâre (کهواره) *is.* Beşik. **kehvâre-i vücûd** kâlbed-i insân.

kejdüm (کژدم) *is.* Akrep, uru kuyruk.

kelâg (کلاغ) *is.* Kuzgun, karga.

kelâl (کلال) *is.* Kell, yorgunluk. Bezme, fütur.

kelâm (کلام) *is.* Söz, kavil, bahi. **kelâmıkadim** Kur'ân-ı kerîm. **kelâmıkibar** büyüklerin zavabiti. **hulâsa-i kelâm, netice-i kelâm** el-hasıl. **ilm-i kelâm** hikmet-i ilâhiyye. **mâ-lâ-kelâm** söz götürmez, tarif olunmaz re'y manasına söz. **mîr-i kelâm** büleğadan.

kelb (کلب) *is.* İt, köpek, zağar, seg. **kelb-i asfar** süheyl. **kelb-i bahri** hakîm. **kelb-i ekber** şa'ri. **dâ'ü'l-kelb** kuduz. *ç. kilâb.*

kelbî (کلبي) Hum-nişîn, deyyûbîn mezhebinden, kelbiyundan.

keleb (کلب) *is.* Kelbeteyn.

kelenk (کلنك) *is.* Külünk, turna gagası, baltanın ve çekicin sivri tarafı.

kelim (كليم) *is.* Musahip, muhatap. **kelîmullâh** Hazret-i Mûsâ.

kelime (كلمه) *is.* Lâfız, bir söz. **kelime-i tayyibe** tavsiye. **kelime-i tevhîd** nâfizü'l-kelim. *ç. kelimat.*

kellâ (كلا) *e.* Hâşâ ve kellâ.

kelle (كله) *is.* Kelûle, kelle, baş, baş resminde şey. *Kelle şekeri.*

kelte (كلته) *is.* Deste, demet.

keltevî (كلته وي) Demet şeklinde.

kem (كم) *is.* Çiçek tomurcuğu. *ç. ekmâm.*

kem (كم) *sf.* Bed, kötü. *Kem söz, kem niyet. İyiliğe kemlik her kişinin kârı.*

kem (كم) *sf.* Az, alîl, nakıs, hakir, eksik. *Kem-ayâr, kem-bizâ'a, kem-hâ, kem-kadr, kemter, kem-terîn. Kemiyet.*

kemâ (كما) *e.* Misilli. **kemâ fi's-sâbık, kemâ kân** evvelki gibi. *Kemâ hüve hakkahu, kemâ yelîku, kemâ yenbagî.*

kemal (كمال) *is.* Erginlik, pişkinlik, tamamlık, noksansız, hüner ve fazl, mükemmellik. *Kemâl-i cür'et, kemâl-i gayret. ç. kemâlât.*

keman (كمان) *is.* Yay, yaylı ve kirişli şeyler, çalgı aletleri. **sîne-kemân** büyük boylu. **kemân-ebrû** kemançe. **kemankeş** okçu.

kemane (كمانه) *is.* Keman ve matkap vesair âlât yayı, hallaç, terzi, çıkrıkçı yayı.

kemanî (كماني) Keman çalan üstat.

kem'e (كمئه) *is.* Kemâ'e, kav mantarı.

kemençe (كمانچه) *is.* Bir nev ufak keman.

kement (كمند) *is.* İlmik, düğüm, cenkte düşman boynuna, hazarda yükseğe atılan ip, bağ. *Kemend-i zülf.*

kemer (كمر) *is.* Bel, hasr, miyan. Dağ beli, kantara, bina kavsi, ribat. *Su kemerleri.* Bel kuşağı. **kemer-bend, kemer beste** âmâde.

kemha (كمخا) *is.* Hâvsız kadife.

kemîn (كمين) *is.* Pusu, gizli, durmuş asker. *Kemîn-gâh.*

kemîn (كمين) *sf.* Kemîne, aciz, hakir. *Bende-i kemîne.*

kemiyet (كميت) *is.* Miktar, adet. *Kemmiyet-i vaz'iyye. ç. kemmiyyât.*

kemne (كمنه) *is.* Göz illeti, kara su, ak benek.

kem-yâb (كمياب) *is.* Nadir, bulunmaz.

ken (كن) *is.* Kazıcı, hakkâk, koparıcı. *Sikkeken, küh-keh*

ken'an/Ken'an (كنعان) *is.* Ova manasınadır, arz-ı Filistin. **mâh-ı ken'an** Hazret-i Yûsuf.

kenâne (كنانه) *is.* Okluk, tirkeş.

kenar (كنار) *is.* Çevre, kıyı, sahil, taraf, haşiye, hamiş, kenar yer, hicrî yer. **kenare** pervaz, kulp, kalame, kucak, bus ve kenar sarılıp kucaklaşma.

kenc (كنج) *is.* Kencîne ta'rîbi kenz, hazine.

kende (كنده) *is.* Kazılmış, hakk olmuş. Hendek.

kenef (كنف) *is.* Taraf, kenar. *ç. eknâf.*

kenger (كنكر) *is.* Diken, yabani enginar. **kenger-i rûmî** enginâr-ı arz, şevk. **kenger otu** akantus.

kenîf (كنيف) *is.* Kenar yerde, mevzi, memşâ. *ç. eknâf.*

kenîz (كنيز) *is.* Kenîzek, kız cariye.

kennâs (كناس) *is.* Süpürücü, ferrâş, kenîse hadimi.

kenz (كنز) *is.* Hazine, define, kenc. *ç. künûz, künûzât.*

kepaze (كباده) *is.* Gevşek, talim oku.

kepçe (كبچه/كفچه) *is.* Kepçe. **kepçe kâtibi** mal memuru.

kerahet (كراهت) *is.* İğrenecek murdarlık, nefret. **ma'a'l-kerâhe** mükrihen. *Vakt-i kerâhet.*

keramet (كرامت) *is.* İzzet, şeref, velilik satma, burhan gösterme. *Kerâmât-ı evliyâ.*

kerân (كران) *is.* Kenar, dip, nihayet. **zamân-ı bi-kerân** daimiyet.

kerân (كران) *is.* Turna. **kerâne** kerki. **enfü'l-kerân** dön dön baba, sardala çiçeği.

keravye (كراويه) *is.* Karaman kimyonu, zîre-i rûmî.

kerb (كرب) *is.* Endûh, tasa, şedit endişe, kerbet. *ç. kürûb.*

kerc (كرج) *is.* Küflenme, küf, tekerrüc, jeng, pas.

kerde (كرده) *e. Te'lîf-kerde, terîb-kerde.*

kere (كره) *is.* Defa, merre. *ç. kerrât.*

kerem (كرم) *is.* Lütuf, kerimâne inayet. **kerem-kâr** kerim, kerem sahibi. *Kerem-güster.*

kerfes (كرفس) *is.* Kereviz.

kerh (كره) *is.* İğrenme, hoşlanmama, nefret, istikrah, tiksinme.

kerhen (كرها) Mükrihen, kerahetle.

kerih (كريه) *sf.* Pis, çirkin, kerahetli, müteaffin.

kerîm (كريم) *sf.* İhsan cihetiyle ulu, keremli. *Kerîmü'ş-şiyem.* **kerîmü't-tab** fütüvvetli. *Kerîmâne. ç. kirâm.*

kerime (كريمه) *sf.* Muazzez. *Âyet-i kerîme.* Hâlen kız evlât manasınadır.

kerkeden (كركدن) *is.* Galatı **zer-gerdan**. Kirik, kerak, mermis. **kerkeden kabza** boynuz, sap.

kerm (كرم) *is.* Üzüm ağacı, kütük. *ç. kürûm.*

kernes (كرنس) *is.* Yaban kerevizi. **kernes-i mâ** su kerevizi.

kerpeten (كلبتان) *is.* Kerpeten, kıskaç, kelepçe, bilek demiri.

kerr (كر) *is.* Kerrâr, mükerrer hücum. **kerr ü fer** çıkıp yine dönerek cidal, çarha cengi.

kerrake (كراكه) *is.* Dar cübbe, kadın cübbesi.

kerrâr (كرار) *is.* Kerredici, döne döne cenkleşici.

kerrat (كرات) *is.* Kereler. **cedvel-i kerrât** darp mizanı.

kerûb (كروب) *is.* Hud'a-i arş-i âlâ. *ç. kerûbiyûn.*

kervan (كاربان/كاروان/كروان) *is.* Ticaret kafilesi. *bk. kervansaray.* Kervan yıldızı. *bk. kârbân.*

kes (كس) *is.* Kimse, şahıs. Nâ-kes, nekes, bî-kes. *ç. kesân.*

ke's (كأس) *is.* Ufak tas, kadeh, kupa. *ç. kü'ûs.*

kesafet (كثافت) *is.* Sıklık, galizlik, yoğunluk, semâket, sıklet-i izâfiyye.

kesâfet (كسافت) *is.* Bulanıklık, münevverlik ve berraklık zıddı.

kesâhet (كساحت) *is.* Hasl, haytas, kemiklerin yumuşayıp çarpılması.

kesâlet (كسالت) *is.* Üşenme, kırıklık, kesel, uyuşukluk.

kesân (كسان) *is.* Kesler, şahıslar.

kesat (كساد) *is.* Kâsit olma, sürümsüzlük, revaçsızlık, alış veriş, geçmeme ve durma.

kesbî (كسبي) Müstahsal, mübrem ve arızi olmayan.

kese (كيسه) *is.* Bedre. **kîse-ber** yankesici. **kesedar** kalem zabiti. **küveyse** vücutta olan bazı ufak cep, kofluk.

kesel (كسل) *is.* Kesâlet, keslân, üşen.

kesif (كثيف) *is.* Kesafetli.

kesir (كثير) *sf.* Bol, çok, kalabalık, mükerrer. *Kesîrü'l-ayâl, kesîrü'l-esmâr, kesîrü'l-evrâk, kesîrü'l-ızlâ.* **kesîrü'l-vukû** olağan.

kesir (كسر) *is.* Kırma, kırık, paralama, bozmak, sımak. Kırılmak, bozulmak, sındırgı, bozgun, inhidâm, kesr, münakis, kırık azanın. *Kesr-i âdî, kesr-i a'şârî. Kesr-i ihtisâr.* **kesr-i nâmûs** hetk. *Kesr-i nefes.* **kesr-i nüfûz** itibarsızlık. **kesr-i ziyâ** hesapta tam adedin parçaları, hums, aşr. *ç. küsûr, küsurat. Küsur mebhası.*

kesira (كثيرا) *is.* Kesre, çiriş.

kesp (كسب) *is.* Kazanç, hırfet, sanat, kâsiblik. Kazanma, iktisap, menfaat, celb-i fâ'ide.

kesre (كسره) *is.* Meksur alâmeti, esre. *Kesrehâ ile kasem.*

kesret (كثرت) *is.* Çokluk, vefretin ziyadesi, bolluk, kalabalık. Kerrat, tekerrür, tevarüd. Cem, kesret. *Kesret-i elvân, kesret-i teheyyüc. ç. kevâsir.*

keş (كش) *is.* Çekici, çekilme. *Bâr-keş, cefa-keş, dem-keş. dil-keş, serkeş, tuğra-keş.* **top-keşân** beygirler. **keşân keşân** sürüyerek.

keşide (كشيده) *is.* Çekilmiş, çekme, çekip tahammül etme. *Huruf keşidesi. Dert, mihnet, poliçe, ziyafet keşide etmek.*

keşif (كشف) *is.* Açma, ızhar, mükaşefe, aşikâr kılma, meçhul veya mahfi şey bulma, iz bulmak, tahmin, icat. *Keşf-i askerî, keşf-i bilâd, keşf-i binâ.* **keşf-i meyyit** teşrih. **keşf-i râz** açılmak. *tekşif. ç. keşfiyyat* ihtirâ'ât-ı cedîde.

keşkül (كشكول/كچكول) *is.* Keşkül, dilenci çanağı ve kabağı. **keşkülüfukara** taam türlüsü.

keşmekeş (كشمكش) *is.* Keşâkeş, uğraşma, münazaa, uğraşma.

keşşaf (كشاف) *is.* Keşfedici, açıp bulucu, halledici, tekşif. **keşşaf karavul** keşfe giden ketîbe.

keştî (كشتى) *is.* Kayık, gemi, sefine.

keştîbân (كشتيبان) *is.* Gemi reisi, kılavuz.

ketâ'ib (كتائب) *is.* Ketîbeler.

ketb (كتب) *is.* Yazma, tahrir, izbâr, terkîm.

ketbe (كتبه) *is.* Levha vesaire imzası, hattat icazeti.

ketebe (كتبه) *is.* Kâtipler.

keten (كتان) *is.* Keten, keten tohumu, zire, zirek, bezr. **kettân-i hindî** esrar. **dağ keteni** hacer-i fetîle. *Fasîle-i kettâniyye.*

ketf (كتف) *is.* Kürek kemiği, kebze. *ç. ektâf.*

ketfî (كتفي) Eğindirik.

kethüda (كتخدا) *is.* Köy kahyası daire devlet müdürü. *Kapı kethüdası, sarayda hazine kethüdası, sabıkta kul kethüdası, iskele kethüdası.*

ketîbe (كتيبه) *is.* Seriye gibi bölük, müfreze kol. *Ketîbe-i hamd. ç. ketâ'ib.*

ketl (كتل) *is.* Cerrah topu. **ketl talkı** çiçeklerin toz gibi tohumunun iptidada top hâli. *ç. ketele.*

ketm (كتم) *is.* Belli etmeme, saklama, iç etme, gizleme.

ketmân (كتمان) İhtilâs, açmazlık.

ketum (كتوم) *is.* Ziyade kâtim, sır vermez, faş etmez, açmaz, ağzı pek.

kevâkib (كواكب) *is.* Kevkebler.

kevden (كودن) *is.* Göden.

kevgir (كفكير) *is.* Delikli büyük lenger. **kevgir taşı** delikli taş.

kevkeb (كوكب) *is.* Buruçda isimleri mazbut olan yıldızlar. *ç. kevâkib.*

kevkebe (كوكبه) *is.* Atlı kalabalığı, debdebe, alem.

kevn (كون) *is.* Olmak, vücut, mevcudatın heyeti. *Kevn ü mekân, kevneyn. ç. ekvân.*

kevser (كوثر) *is.* Cennet şarabı.

kevser (كوثر) *is.* Kesretler, çokluk, kalabalık, halk.

key (كى) *is.* Yakı, demirle yakma, dağlama, alazlama.

key (كى) *is.* Zend lisanında şah. *Keyhusrev, Keykubat, Keykavus.* **keyâniyân** eski İran şahları.

keyd (كيد) *is.* Hud'a, mekir, hile.

keyfema (كيف ما) *edât-ı terkîb.* **keyfe mâttefak** nasıl olursa. **keyfemâ yeşâ** istediği gibi.

keyfiyet (كيفيت) *is.* Olum, hâl, sıfat, maslahat, husus. **keyfiyet ve kemiyet** hâl ve mikdar. **keyfiyeti hikâye** maddeyi olduğu gibi söyleme.

keyif (كيف) *is.* İyi olma, sıhhat. Mizaç, hoş-hâllik, sürur, eğlence. Sarhoşluk, sekr keyf vermek, sekran etmek, istibdat, fuzuli tutmak. *Keyfî.*

keyl (كيل) *is.* Ölçmek, hububatı ölçek ile devretmek. Mikyal ve kile manasına kutu. *ç. ekyâl.*

keylus (كيلوس) *is. Yun.* Hazm olunmuş me'kulattan damarların cezbettiği seyyaleler. Cezb-i seyyâlât zamanı ve müddeti.

keymus (كيموس) *is. Yun.* Midede tabh ve hazm olan mekulattan hasıl boza.

keyvân (كيوان) *is.* Zühal seyyaresi.

keyyâl (كيال) *is.* Keyyâlî, ölçücü, kileci.

keza (كذا) *e.* Kezalik, şöyle, bunun gibi manasına, hakeza.

kezâze (كزازه) *is.* Dâ'ü'z-zab.

kezbere (كزبره) *is.* Asmacık. **kezberetü'l-bi'r** tere. **kezberetü'l-hammâm** şahtere. **kezberetü'l-kannât** kişniş, persiyavşan, baldırı kara.

kezzâb (كذاب) *is.* Pek yalancı, sahte, kezûb.

kezzap (تيزاب) *is.* Güherçile ruhu, kezzap galattır.

kıbâ (قباع) *is.* Solugan, behr.

kıbâb (قباب) *is.* Kubbeler. *Nüh-kıbâb-ı semavat.*

kıbâl (قبال) *is.* Derece, radde, gösteriş, hey'et-i hâl, nüsha. **on yaş kıbâlinde** sularında.

kıbâle (قباله) *is.* Ebelik, tevlit sanatı.

kıbel (قبل) *is.* İleri, ön taraf, huzur, mahzar.

kıble (قبله) *is.* Ka'be-i mu'azzama cihetidir. Der-i sa'âdete nispetle cenup ciheti. **kıblegâh** mahal, teveccüh olunan nokta. *Kıble-nümâ.*

kıbrıs/Kıbrıs (قبرس) *is.* Aslı kubrus. Bakır. Kıbrıs adası. **zâc-ı kıbrıs** bakır tuzu.

Kıbt (قبط) *is.* Mısr-ı Kadîm.

kı'de (قعده) *is.* Oturuş. **zilkıde** cenk etmeyip oturdukları ârâm ayı, ara, ay, aralık. Ka'de dahi olur.

kıdem (قدم) *is.* Eskilik, bir silkde mukaddemlik, tekaddüm hakkı, bilâ-ibtidâ, daimlik. **kıdem-i âlem** dehrîlerin itikadı

kıdve (قدوه) *is.* İktida olunacak zat, muhterem ve mükerrem.

kıfâr (قفار) *is.* Kafrlar, susuz kumluk kırlar, çöller, ahkaf, engebelik.

kıhf (قحف) *is.* Baş tası, cimcime, karfe. *ç. akhâf, kuhûf.*

kîl (قيل) *is.* Kal gibi. **kilükal** güft ü gû, esassız söz, lâklâkiyat.

kılâ (قلاع) *is.* Kaleler.

kılâde (قلاده) *is.* Gerdenlik, akar su, cevahir. *ç. kalâ'id.*

kîle (قيله) *is.* Ufak ur. *Kîle-i husye, kîle-i devvâriyye, kîle-i lahmiyye.*

kılıf (غلاف) *is.* Kılıf, kın kılıfı, mehbili. *Gılâf-ı semer.*

kıllet (قلت) *is.* Kalillik, azlık, nedret. **kıllet-i dem** fakr-ı dimâ. **kıllet-i zihn** bönlük. *ç. kıllet.*

kımme (قمه) *is.* Tepe, dal ve çiçek ucu. *ç. kımem.*

kıniye (قنيه) *is.* Süt vurgunu, süt çalkamış.

kınnap (قنب) *is.* Kendir, kendirden sicim, kenevir.

Kıptî (قبطي) Çingenelerin Mısır'dan geçen kısmı.

kîr (قير) *is.* Şeft, zift, katranın katısı. **kîrü'l-yehûd** madenî zift.

kırâ (قراع) *is.* Hayvanların sa'fesi, gözlü çıban.

kıraat (قرائت) *is.* Okuma, okumak kavai di, kurrâlık, yedi kıraat.

kıran (قران) *is.* Birleşme, yaklaşma, seyyarelerin burc-ı vâhidde iktirânı. **kırân-ı sa' deyn** zühre ile müşterinin iktirânı. **sâhibkırân** pâdişâh-ı nîk-baht, muzaffer, İran beşliği.

kırat (قيراط) *is. Yun.* Keçi boynuzu dört nohut vezn. Yirmi dördü bir miskal altın ayarı.

kırba (قربه) *is.* Saka tulumu, meşk.

kırd (قرد) *is.* Maymun, pûzhine, pîçîn. *ç. kurûd.*

kırf (قرف) *is.* Ağaç kabuğu, edviye.

kırmız (قرمز) *is.* Kızıl boya veren la'l yapılan böcek, la'l renk madeni kırmız, humz, antimun, kırmızı. *La'l-gûn-ı kızıl, kırmız böceği.*

kırra (قره) *is.* Serinlik.

kırtâs (قرطاس) *is. Yun.* Kâğıt.

kırtasiye (قرطاسيه) Mühimmât-ı aklâm. **fasîle-i kırtâsiyye** acem dutu.

kıs (قس) *e.* Kıyas eyle manasına. **ve kıs ale'l-bevâkî** kusurunu var buna kıyas eyle.

kısâ (قثا) *is.* Hıyar. *Kısâ'i'l-hayye, kısâ'i'l-humâr.*

kısas (قصاص) *is.* Cinayet, misliyle ceza, katil cezası. *Kısâsen.*

kısım (قسم) *is.* Parça, bölük, cüz, bahş, enva. *Her kısım adam. ç. aksam.*

kısmet (قسمت) *is.* Ülüş, takdir, kadir, nasip. Miras taksim etme. *Kısmet-i askeriyye.* **hâric-i kısmet** taksim amelinde çıkan adet.

kıssa (قصه) *is.* Hadîs-i ma'nîdâr, fıkra. Ser-güzeşt. **kıssa-hân** meddah. **el-kıssa** hasılı. *ç. kasas.*

kıssîs (قسيس) *is.* Keşiş, rahip, vartabit.

kıst (قسط) *is.* Hisse, sehm. **kıstelyevm** gündeliğe düşen hisse, ücret.

kıstas (قسطاس) *is.* Mizan, kapan, keban, kantar.

kışır (قشر) *is.* Kabuk, zarf, post. *Kahve kışrı. Kışr-ı bezr, kışr-ı cevz.* **kabîle-i kışriyye** kabuklu böcekler.

kıt'a (قطعه) *is.* Parça, adet, tane, bölük, katî'a, cüz. Biçim, hacim. Çend beyt, şiir. Küre-i arzın büyük yerleri. **kıta'ât-ı hamse** aksâm-ı sath-ı arz, Avrupa, Asya, Afrika, Amerika, Avustralya. Ordudan ayrılan ketîbe, seriye, müfreze. **beş kıt'a sefine** top tahrirat makine.

kıtâ (قطاع) *is.* Dairenin kıtası.

kıtal (قتال) *is.* Vuruşma, karışma, cenk, cidal, mukatele.

kıtna (قطنه) *is.* Mücterrenin maya alınan dördüncü midesi, kırk bayır.

kıvam (قوام) *is.* Tâb, tav, koyuluk, çağ. *Akide kıvamı.* Arabîde imâd manasına *kıvâmüdîn.*

kıyafet (قيافت) *is.* Kılık, manzara, heyet. **ilm-i kıyâfet** endamdan ahlâk istihracı. *Kıyâfet-nâme.*

kıyam (قيام) *is.* Ayakta durma, kalkma, kalkışma, tesaddî, mübaşeret, dikilme. **yevm-i kıyâm** kıyamet günü.

kıyamet (قيامت) *is.* Mevtaların kalkacağı zaman. **yevm-i kıyâmet** ba's. Velvele, gürültü.

kıyas (قياس) *is.* Bir şeyi emsaline ölçme, karine ile benzetme, teşbih, içtihatta münasebet bulma. Mantıkda mukaddimelerle netice. **bî-kıyas** hadden ziyade, derecesiz.

kıyasî (قياسي) Sem'ile, bilinmeyerek

kıymet (قيم) *is.* Değer, paha, itibar, izzet. **zî-kıymet** değerli, aziz, taş cevher. **kıymet-pû** Türkîde muazzez, mukbil. *ç. kıyem.*

kıyye (قيه) *is. Yun.* Sabıkta yüz otuz, yüz altmış ve yüz doksan dirhem vezin. Okiyye ve okka dörtyüz dirhem. **kıyye-i a'şârî** üç yüz on iki dirhem.

ki (كه) *e.* Türkîde müstamel kim.

kibar (كبار) *is.* Kebirler. Zebanzedde zengin.

kibârâne (كبارانه) Şan ile.

kibir (كبر) *is.* Büyüklük satma, burun büyüklüğü, gurur nevi, nahvet, tekebbür, istihfâf makamında.

kibr (كبر) *is.* Yaş büyüklüğü. *Kibr-i sinn.*

kibrit (كبريت) *is.* Kükürt, kükürtlü fitil. **kibrît-i ahmer** kimyager iksiri.

kibriya (كبريا) *is.* Ululuk, azamet-i sahîha.

kifaf (كفاف) *is.* Cüz'î rızk, sedd-i ramaka kâfi maişet. **kifafınefs** kanaat.

kifâh (كفاح) *is.* Cenge tutuşma.

kifayet (كفايت) *is.* Elveriş, kâfi olma, yetişme, liyakat, kâfiye miktar, kifaye.

kih (كه) *sf.* Küçük. **kihter** küçürek, asgar. *Kihân ve mehân.*

kil (كل) *is.* Gil ta'rîbi, tin. **kil-i ermenî, kil-i mahtûm** sicilli toprak.

kilâ (كلا) *e.* Küllî, her, her bir. *Alâ kilâ't-takdîreyn.*

kilâb (كلاب) *is.* Kelpler.

kilarî (كلاري) Kilerci.

kile (كيله) *is.* Keyl, hububat ölçeği. Bir kile sekiz kutu yirmi kıyye ve yirmi beş kıyye-i a'şârî.

kiler (كلار) *is. Yun.* Erzak ve sofra levazımı hıfzolunan oda.

kilim (كليم) *is.* Dokuma, keçe. Tüysüz kepe. Tüylüsü kalı. Kıllısı zeylü.

kilise (كليسا/كنيسه) *is. Yun.* Cemâ'at-ı nasârâ mabedi. Süprüntülük, kamame.

kilit (كليد) *is. Yun.* Miftah. Kufl. **ağaç kilit** zabbe. **asma kilit** kilîdü'l-bahr.

kilk (كلك) *is.* Kalem, hâme. Zebanzedi gilk.

kils (كلس) *is.* Kireç taşı.

kilye (كليه) *is.* Böbrek. *Zâtü'l-kilye, kilye-vü'ş-şekl, emrâz-ı kilyeviyye.*

kimya (كيميا) *is.* İlm-i tahlîl-i ecsâm. **kîmyâ-yı kâzib** altın yapma. *Kimyager. Edviye-i kimyeviyye.*

kimyevî (كيميوي) Kimyaya müteallik.

kimyon (كمون) *is.* Kimyon. *Kemmûn-ı berrî.* **kemmûn-ı ermenî** keravya. **kemmûn-ı habeşî** Kefe kimyonu. *Kemmûn-ı karamanî.*

kin (كين) *is.* Kîne, buğuz, hıkd, kuyruk acısı. **kindar** mubattın. **kîne-hâh** müntakim.

kîn (كين) *e. Hışm-kîn, gam-kîn.* Gîn de okunur.

kinaye (كنايه) *is.* İmalı söz, sitemli ifade, tevriye nevi. *ç. kinâyât.*

kira (كرا) *is.* İcâre, ücre. Ücretle tutma, istikrâ, kiraya verme, icar. *Diş kirası.* **gemi kirası** nevl, navlun.

kiram (كرام) *sf.* Kerimli. *Zevat-ı kirâm, müşîrân-ı kirâm.*

kirâren (كرارا) *is.* Mükerreren, defe'âtla.

kirdâr (كردار) *is.* İş, amel, fiil. **bed-kirdâr** bed-fi'âl.

kirde (كرده) *is.* İnce ekmek, yufka. Türkîde ekmek. Adi ekmek çörektir.

kirdgâr (كردگار) *is.* Fa'âl-i mutlak. Mevlâ-yı müte'âl.

kiriş (كرش) *is.* Mücterrenin birinci midesi, otluk, işkembe kiriş yapılır.

kirişme (كرشمه) *is.* Naz, şîve.

kirm (كرم) *is.* Kurt, kurtun, ufak böcek.

kirpâs (كرپاس) *is.* Kirbâs, bez, keten ve kendirden nesic. **kirpâs-pare** paçavra.

kîs (كيس) *is.* Ufak torba. *Kîsü'l-beyzâ.*

kisâ (كسا) *is.* Kisve, libas.

kisra (كسرا) *is.* Kisra, eski Kudüs meliki, husrev. *ç. ekâsire.*

kisve (كسوه) *is.* Galatı kispet. Kıyafet, libas. *Kisve-i sa'âdet.*

kiş (كش) *is.* Satrançta def.

kîş (كيش) *is.* Din, mezhep, tarik.

kişmiş (كشمش) *is.* Kuş üzümü.

kişnîz (كشنيز) *is.* Kişniş tohumu, kemmûn-ı esved. Küzbere, esen otu.

kişt (كشت) *is.* Ekin, mezraa. **kişt-zâr** gülgeşt.

kişver (كشور) *is.* İklim, diyar, ülke. *Kişver-küşâ.*

kitabe (كتابه) *is.* Levha, yazı resmi. Top falyasının kabartma yeri tarafı.

kitabet (كتابت) *is.* Yazı şuglü, inşa, kâtiplik. **usûl-i kitâbet** kâtiplik memuriyeti.

kitabî (كتابى) *is.* Ehl-i kitap. **hint kitabîsi** nakışlı kamış.

kitabiye (كتابيه) *is.* Ağaçların iç kabuğu, kâğıt yaptıkları öz.

kitap (كتاب) *is.* Yazılmış şey, seferber, cilt, kâğıt. **ehlikitap** tavâ'if-i mü'minîn. *Kitaphane, kütüphane, hızâne-i kütüb.*

kitâr (كتار) *is.* Sitar.

kitârî (كتاري) Çeng ve sitar resminde.

kîtî (كيتي) *is.* Gîtî, cihân-ı âlem. *Kîtî-nevred, kîtî-nümâ, kîtî-sitân.*

kiyâset (كياست) *is.* Zekâ, fetanet, fıtnat-ı kâmile. Keys-i fatîn.

kizb (كذب) *is.* Yalan, hilâf, dürûg. Kezzâplık. *ç. kizbiyât.*

köfte (كوفته) *is.* Döğülmüş, ezilmiş. Et kıyması taamı. **köftehor** tafrazen.

köknar (كوكنار) *is.* Çamın sarı ot nevi. Farisîde haşhaş başı.

kör (كور) *sf.* Âmâ, zarîr. Nankör.

kösele (كوساله/كاوساله) *is.* Dana ve sığır gönünden dibağlanmış deri.

köşe (كوشه) *is.* Bucak, künc. **kûşe-gîr** münzevi, uzlet-nişîn. **ciğerköşe** cân-pâre. Mahall-i nazar **bir işin köşesi**.

köşk (كوشك) *is.* Cavsak, kasır, kâşâne, bâlâ-hâne.

kraliyet (قراليت) *is.* Kelime-i müvellede. Krallık.

kûb (كوب) *is.* Vurucu, harb-zen. *Kal'a-kûb, leked-kûb.*

kûbâ (قوبا) *is.* Tuzlu balgam. *Kûbâ-i agnâm, kûbâî.*

kubbe (قبه) *is.* Kâgir, kümbet. *ç. kıbeb, kıbâb.* **kubbe altı** sabıkta mahall-i meşveret.

ku'bere (كعبره) *is.* Bileği teşkil eden iki kemiğin küçüğü.

kubh (قبح) *is.* Çirkinlik, fenalık. **bir şeyin hüsn ü kubhu** nîk ü bedi. *ç. kubhiyât* fenalıklar.

kubl (قبل) *is.* İnsanın ön tarafı.

kuble (قبله) *is.* Öpüş, buse.

kubrî (قبرى) *is.* Durgu, iri bülbül.

kubur (قبور) *is.* Kabirler. **ehl-i kubûr** mevtalar. Türkîde boş delik, boru gibi boş üstüvâne.

kûçe (كوچه) *is.* Sokak, çıkmaz yol.

kuddâm (قدام) *is.* İleri taraf, ön, piş.

kuddise (قدس) *is.* Mukaddes olsun duası.

kuddûs (قدوس) *is.* Ziyade mukaddes olan mevlâ.

kûdek (كودك) *is.* Çocuk, nev-sâle.

kudema (قدما) *is.* Kadimler, eskiler.

kudret (قدرت) *is.* Zor, güç, iktidar, takat, tâb u tüvân, servet, sâmân, kuvve. **kudret-yâb** muktedir. Kuvvet-i ilâhiyye **yed-i kudret**. Tabiat. **kudret helvası** kezângübîn, terângübîn. **kudret hamamı** kurt topu, gök gürlemesi arasında şedit ra'd.

kuds (قدس) *is.* Arılık, taharet, münezzehlik, azizlik. **kuds-i şerîf** ilya. **hadîs-i kudsî** ilâhî mülhem. *Rûhu'l-kuds.*

kudsiyât (قدسيات) *is.* Melaike, melekut.

kudûm (قدوم) *is.* Vürûd, şeref-i vusûl.

kudûmiye (قدوميه) Ayak yaygısı, ayak bastı peşkeşi.

kudüm (قدم) *is.* Maden dümbelek. *Kudüm-zen*

kûf (قوف) *is.* Kûfegî taş ve değirmen taşı nev'i, mutlaka küf, pas.

kûfî (كوفى) *is.* Kûfe şehrine mensup. *Hatt-ı kûfî. ç. kûfiyun.*

kufl (قفل) *is.* Kilit. *ç. ekfâl.*

kufûl (قفول) *is.* Geri dönme, avdet.

kûh (كوه) *is.* Dağ, cebel. **kûhistan** balkan. *Kûh-ken.* **kûh-sâr** dağlık.

kuknûs (ققنوس) *is. Yun.* Kuğu kuşu.

kulâ (قلاع) *is.* İnci çiçeği, ağızda hararet kabarcığı.

kulâfe (قلافه) *is.* Zarf, kabuk, kılıf.

kulâme (قلامه) *is.* Tırnak kesintisi.

kule (قله) *is.* Kule, dağ tepesi, tepeli şey, sivri biçimli, sivri testi. *bk. kaltin.* Tepeli bina, menâr, burc. *ç. kulel.*

kulel (قلل) *is.* Kuleler.

kulkas (قلقاس) *is.* Fül, Kıptî.

kulkule (قلقله) *is.* Kuşların demdemesi.

kullap (قلاب) *is.* Çengel, çarh, eğirme aleti. *Cerrah kullabı, kapı, minare kullabı.*

kullaptan (قلابدان) *is.* İpek üzerine eğrilmiş sırma.

kulleteyn (قلتين) *is.* Karneteyn gibi, iki kule su, taharete kâfi miktar.

kulûb (قلوب) *is.* Kalpler. *Celb-i kulûb.*

kulunç (قولنج) *is. Yun.* Bağırsak ağrısı, boru. *Kulunç-ı esrebî.* **kulunç otu** havlıcan.

kulvî (قلوى) *is.* Kulübe. *Milh-i kulvî. ç. kulviyat.*

kulzüm (قلزم) *is. Yun.* Kapalı deniz, umman zıddı.

kûm (كوم) *is.* İrtifa, ulüvv, küme, tepe, yığıntı.

kumâme (قمامه) *is.* Süprüntülük.

kumar (قمار) *is.* Avuçla olan oyun, lu'b, meysir. **kumarbaz** lâ'ib.

kumaş (قماش) *is.* Örme, dokuma, nesic, mensûc. *ç. akmişe* enkaz.

kumkuma (قمقمه) *is.* Dar boğazlı sürahi. *ç. kamâkım.*

kumr (قمر) *sf.* Kül rengi, karamtık. **Cebel-i Kumr** Menâbi-i Nil. **Cezâyir-i Kumr** Kumr Adaları, Afrika'da.

kumru (قمريه) *is.* Kumru.

kunfuz (قنفذ) *is.* Kirpi. *ç. kanâfiz.*

kunût (قنوت) *is.* Taat, ibadet.

kunût (قنوط) *is.* Ye's, me'yusiyet.

kurâ (قرا) *is.* Karyeler.

kur'a (قرعه) *is.* Talih yoklamak için zar atma, fal çekme. **kur'a-i şer'iyye** kur'a atmak, askere yazılmak.

kurâd (قراد) *is.* Hayvan kehlesi, kene.

Kur'an (قرآن) *is.* Kıraat manasına, mushaf-ı şerîf, furkan, kelâm-ı kadîm, kitâb-ı mübîn. *Hâfız-ı Kur'ân.*

kurâza (قراضه) *is.* Kırpıntı, kesinti. **kurâza-i nân** ekmek parçası.

kurb (قرب) *is.* Yakınlık, karîb olma. **bisât-ı kurb** tekarrüp, inbisât. Galatı kurbiyet.

kurban (قربان) *is.* Yakın olma, sevap için boğazlanan hayvan. Uzhiye. Bir uğurda feda olma, baş oynama. *ç. karâbîn.*

kurebâ (قربا) *is.* Karîbler.

kurenâ (قرنا) *is.* Karînler, musahip, hacip, mabeynci.

kurevî (قروى) *is.* Karyeli, köylü, rüstâ'î, sahrâ'î.

kureybe (قريبه) *is.* Vücutta olan küçücük kurbe, kese.

kureyş/Kureyş (قريش) *is.* Ada balığı, kadırga. *Kabîle-i kureyş.*

kurna (قرنه) *is.* Sivri ve dirsek, hamamlarda taştan kap.

kurneteyn (قرنتين) *is.* Kulleteyn gibi, iki kap miktarı su.

kurra (قره) *is.* Serinlik, aydınlık, fer, nur. **kurra-i ayn** sürur.

kurrâ (قرا) *is.* Kariler.

kurs (قرص) *is.* Yassı, müdevver şeyler. **kurs-ı hindî** baharat, itriya, inci ve yakutla yapılan kurs. *Kurs-ı nân, kurs-ı şems.* Misk ve amberle yoğrulup tebehhur için yapılan parça. *Edviye kursları.* **akrâs-ı cebel** kargabüken.

kurûh (قروح) *is.* Karhlar.

kurûn (قرون) *is.* Karnlar. **kurûn-ı maziyye** eski zaman, **vustâ** orta vaktlar, **âhire** yeni zamanlar.

kûs (كوس) *is.* Ayaklı, büyük, tabl, tophane davulu.

kuseyrî (قصيرى) *is.* Eyegi kemiğinin öksüzcesi, geğrek.

kûsfend (كوسفند) *is.* Koyun, ganem. **kûsfend-i berrî** argalı.

kust (قسط) *is.* Kustâ. *Kust-ı arabî. Kust-ı halv.*

kusur (قصور) *is.* Kısa ve eksik tutmak, hata, kabahat, noksan, taksir. Bakiye, mâbaki, geri kalan.

kusûr (قصور) *is.* Kasırlar.

kusvâ (قصوا) *is.* Kusvî, aksâ müennesi.

kûşiş (كوشش) *is.* Sa'y, çabalama, ikdam, savaşma.

kut (قط) *is.* Kutta, kedi, pisi, yabanisi hirre.

kût (قوت) *is.* Azık, azuka, yiyecek, gıda, tûşe. **kût-ı lâ-yemût** sedd-i remaka kâfi *ç. akvât.*

kûtâh (كوتاه) *sf.* Kûteh, kısa, kasir. **kûteh-bîn** uzağı göremez, basiretsiz.

kutbiyet (قطبيت) *is.* Müvellededir. İbrenin kutba dönme hassası.

kutn (قطن) *is.* Pembe, pamuk. **kutn-ı mendûf** kotra.

kutnî (قطني) Pamuklu ipek kumaş, atlas taklidi. Yüzü ülkerli şey.

kutsiyet (قدسيت) *is.* Münezzehlik, masumluk.

kuttâ (قطاع) *is.* Katı'lar. **kuttâ'-ı tarîk** haramîler.

kutup (قطب) *is.* Kürenin mihverinin ucu, kavmin medâr-ı umûru, mürşit. *Kutb-ı cenûbî, kutb-ı şimâlî.* **kutup yıldızı** demir kazık. **kutbu'l-arifîn** baş... *ç. aktâb.*

kutur (قطر) *is.* Merkez daireden geçen hat. **nısf-ı kutr** merkez daireye giren hatlar murabbaı ikiye bölen aykırı hat. Ülke, iklim. *ç. aktâr.*

kûtvâl (كوتوال) *is.* Ketvâl şeyhu'l-beled, şehremini.

ku'ûd (قعود) *is.* Oturma, câlis olma, ka'dde bulunma.

kuvâ (قوا) *is.* Kuvvetler, kuvveler, hassalar, havass. *Kuvâ-i erba'a.*

kuvve (قوه) *is.* Hassa, havâss kuvveti, kuvvet. *Kuvve-i askeriyye.* **kuvve-i bahriyye** donanma. *Kuvve-i bâsıra, kuvve-i beriyye, kuvve-i câzibe, kuvve-i hâfıza, kuvve-i hayâtiyye.* **kuvve-i kalemiyye** münşîlik. *kuvve-i lâmise.* **kuvve-i maliyye** zenginlik. *kuvve-i mâsike, kuvve-i muhayyile, kuvve-i müdrike, kuvve-i mümeyyize, kuvve-i sâmi'a, kuvve-i şâmme, kuvve-i vâhime, kuvve-i zâ'ika.* **bi'l-kuvve** mahfi, henüz icra olmamış, bi'l-fiil olmayıp fiilen bariz olmayan. *ç. kuvâ.*

kuvvet (قوت) *is.* Zor, güç, iktidar, kudret. **kuvvet macunu** mukavvî. **kuvvet-i kalb** itmi'nan. *Kuvvet-i zahr. ç. kuvâ.*

kuyûd (قيود) *is.* Kayıtlar, sicillat, ana defterleri. **şurût-ı kuyûdât** evrâk-ı mahfûza.

kuzah (قزح) *is.* Şeytan. **kavs-i kuzah** eğim sağma alâmeti. **tabaka-i kuzahiyye** göz beyzasının renkli kanı ki hadakada görünür.

kuzât (قضات) *is.* Kadılar.

kuzfe (قذفه) *is.* Küçük dağ tepesi. **kuzfe-i zühre** avret yerindeki tümsek, ud yeri.

kübâd (كباد) *is.* Veca-i kebed.

kübâre (كباره) *is.* Gebre. *Fasîle-i kübâriyye.* Yunanî kıpra. *bk. gübare.*

küberâ (كبرا) *is.* Kebîrler, kibar.

kübrâ (كبرا) *is.* Ekber te'nisi. *Fasîle-i kübrâ.*

küdâs (كداس) *is.* Hayvan ansırması, ansırık.

küffar (كفار) *is.* Kafirler, kefere.

küfür (كفر) *is.* Tanrı'ya inkâr, doğruyu setr etme, dinsizlik. Sebb manasına şetûm. **küfran** nimeti inkâr. *Küfürbaz.*

küfüv (كفو) *is.* Misil, nazir, hem-tâ, hemrütbe, akran, bektaş. *ç. ekfâ.*

kühen (كهن) *sf.* Köhne, eski, müsinn. **kühen- sâl** müzmin.

küheyl (كحيل) *is.* Küheylan, gözü sürmeli, soy at.

küheylân (كهيلان) *is.* Küheylân

kühl (كحل) *is.* Göz ilâcı, sürme, esmed, antimun. Tutiya ilâcı, fotra.

kühlî (كحلي) Sürme rengi.

kühûlet (كهولت) *is.* Sinn-i kemâl.

kükürt (كوكرد) *is.* Kükürt, kibrit.

külâh (كلاه) *is.* Kelle, baş puşu. Kellepûş, kalensive. Bazı sivri gibi şeylerde de kâğıt minare, lüle külâhı, külâh ta'biye. **keçe külâh** merfû rütbe, merdut, sarığı alınarak rütbesi def olmuş. **külâh etmek, külâh giydirmek** hile, aldatma.

külçe (كلچه) *is.* Küliçe, sebîke, yek-pare döğülmüş maden. **külçe-i hurşîd** kurs-ı şems. **küliçe** yek-pare gocuk, kürk.

külfet (كلفت) *is.* Zahmet, lüzumsuz say, ihtiyâr-ı resm ve tekellüf.

külhan (كلخن) *is.* Hamam ateşliği, tün.

külhanî (كلخن) Serseri, hercaî.

külî (كلى) *is.* Kuş kanadı yelekleri. *bk. ebâhir.*

küll (كل) *e.* Her, hep, bütün, umum, umumi. *Üstâd-ı küll. Akl-ı küll. Küllü yevmin, alâ külli hâl. bk. küllî*

küllâb (كلاب) *is.* Cerrah çengeli. *Küllâb-ı cenin.*

küllî (كلى) *e.* Kül gibi çok, vâfir, umumi. *Husûf-ı küllî. Ka'ide-i külliye, külliyât-ı umûr.* **külliyat** bir musannifin kâffe-i âsârı.

külliyen (كليا) Bilkülliye, büsbütün.

külliyet (كليت) *is.* Umum, kesret

külûh (كلوخ) *is.* Kesek. *Külûh-endâz.*

küm (كم) *is.* Libas yeni, kümha. *ç. ekmâm.*

kümât (كمات) *is.* Kemiler, şüc'ân, bahadıran.

kümbet (كنبد/گنبد) *is.* Kubbe. **künbed-i lâciverd** sema.

kümmî (كمى) *is.* Söbü, mahrutî şekil. *Kümmî dağ, kümmî yakut.*

kümmiyet (كميت) *sf.* Şarabî hurma dorusu, siyah yeleli.

kün (كن) *is.* Ol emri. **kün fe-yekûn** olan oldu, bitti gitti manasına zebanzeddir.

künân (كنان) *e.* Yaparak manasına terkip. *Cilve-künân, hande-künân, nâle-künân.*

künc (كنج) *is.* Köşe, bucak, zaviye, künye, kunç.

küncâyiş (كنجايش) *is.* Sığma, genişlik, ihata şumulü.

künd (كند) *is.* Kunt, kesmez. **künde künde** top tomruk, künd, bîd-i setr, kunduz.

künh (كنه) *is.* Asıl, kök, dip, hakikat. *ç. künhiyât.*

künküre (كنكره) *is.* Tepe, zirve, kale bedeni, şerrafiye.

künûd (كنود) *is.* Küfrân-ı ni'met.

künûz (كنوز) *is.* Kenzler.

künye (كنيه) *is.* Lâkap, an'anesiyle yazılan esâme, pusula. **künye defteri** kütük.

kürât (كرات) *is.* Küreler, kanda olan kırmızı yuvarlakcıklar, kürevî şeyler.

kürbet (كربت) *is.* Gam, küdûret, şiddet-i elem, kürb.

küre (كره) *is.* Top, cism-i müdevver. *Küre-i arz, küre-i musanna'a, küre-i musattaha, küre-i semâ, nısf-ı küre.* **küreyve** ufacık yuvarlak. *ç. kürât.*

küre (كوره) *is.* Demirci ocağı, maden ocağı. *Kürretü'n-nühâs.* Or ve daire.

kürevî (كروى) *is.* Küre şeklinde toparlak, yuvarlak.

küreviyet (كرويت) *is.* Yuvarlaklık. **küreviyât** hendesenin küre mebhasi.

kürrâs (كراس) *is.* Pırasa. **safra-i kürrâsiyye** yeşil safra.

kürre (كره) *is.* Tay, at kulunu.

kürsü (كرسى) *is.* Sandalî taht, bisat, camilerde vaiz seriri. **kürsü taşı** temel nizamlı oturuşma. *Yazı kürsüsü.* Makam, payitaht, merkez. *Kürsi-i hükûmet. Kürsî-i vilâyet.*

kürt (كرد) *is.* Tavâ'if-i cibâl. *ç. ekrâd.* **kürdistan** cibâl-i ırâk. Kirmac, Gûran, Çemişkezek, Zazuprendi tavâifi.

kürûm (كروم) *is.* Kermler, üzüm kütükleri, bâgât.

küsâr (كسار) *sf.* Tadıcı. *Gam-küsâr, meyküsâr.*

küstah (كستاخ) *is.* Cerî, arsız. sefih.

küstahâne (كستاخانه) Bî-edebâne.

küster (كستر) *sf.* Yayıcı, bast edici. *Letâfet-küster.*

küsuf (كسوف) *is.* Güneş tutulması. **küsûf-ı cüz'î** halkavî, küllî.

küsur (كسور) *is.* Kesirler. **küsurat** hesabın küsur bahisleri. *Küsârât-ı âdiyye, küsûrât-ı a'şâriyye*

küş (كش) *sf.* Öldürücü. *Hindu-küş, merdüm-küş, zebûn-küş*

küşâ (كشا) *is.* Açıcı, ferahlandırıcı, fethedici. *Dil-küşâ, kişver-küşâ.*

küşade (كشاده) *is.* Açık, ferah, küşâyişli, ferah-fezâ. *Cebin-küşâde, küşâde-dest.*

küşat (كشاد) *is.* Açma, açılma, iftitah, lu'biyatta oyun tarzı. *Dükkân küşadı, frenk küşadı, mekteb küşadı, tavlada Osmanlı küşadı.* **küşat vermek** yay çekip atmak.

küşayiş (كشايش) *is.* Açıklık, revnak, safa. *Küşâyiş-i hâtır.*

küşte (كشته) *is.* Ölü, maktul. *ç. küştegân.*

küştî (كشتى) *is.* Görüş, görüş tutma. **küştî-gîr** pehlivan.

küttab (كتاب) *is.* Kâtipler, ketebe, sabıkta reisü'l-küttab.

kütüb (كتب) *is.* Kitaplar. **hafızıkütüb** kitapçı. **kütüphane** hızâne-i kütüb.

kü'ûl (كئول) *is.* Ruh, ırk. *Kü'ûliyet.*

küveyse (كويسه) *bk. kese.*

küzâz (كزاز) *is.* Azalâtın gerilme illeti, tatanos, balıklama.

L

lâ (لا) *e.* Terkîbâtta müstamel nefy. **lâakal** en aşağıda. *Lâ-ilâc. Lâ-şey. Lâubali.*

lâ-akal (لااقل) *sf.* En aşağıdan.

lâbe (لابه) *is.* Söz takılma, şaka.

lâbis (لابس) *is.* Giymiş. Mülbis başkadır, giyimli.

lâ-büd (لابد) *e.* Mutlaka, elbette, naçar, elzem, muktezî.

lâ-cerem (لاجرم) *e.* Şüphesiz, bi'z-zarûre.

lâcivert (لاجورد) *is.* Koyu mavi taş, onun rengi. *Lâciverdî.*

lâdes (ياددست) *is.* Yadest, bahis.

lâdiz (لادز) *is.* Bir kokulu ot. Lâdinyeden bir ağaç, onun zamkı, lâvdâna.

lâedri (لاادرى) *is.* Bilmem manasına. **lâedriye** hükemadan bir tayife.

lâf (لاف) *is.* Hükümsüz söz, güzâf. **lâf etmek** muhavere, mugayeret. **lâfazan** çan çan geveze.

lâfız (لفظ) *is.* Ağızdan çıkan söz, kelime. **lâfz-be-lâfz** aynen, kelime-be-kelime. **lâfzâ** uzun kelime. *Lâfza-i celâl. ç. elfâz.*

lâfzen (لفظا) Telâffuz olunan. **lâfzen ve manen** tarih beyitlerinde hem hurufun sayısı hem mananın ifadesi.

lâfzî (لفظي) Manaya itibar olmayarak.

lâg (لاغ) *is.* Şaka, mizah, hezl. **dakk u lâg** boş lâkırdı.

lâgar (لاغر) *sf.* Arık, zayıf, zebun, nizar, iğne iplik.

lâğv (لغو) *is.* İptal, bozup kaldırma, ilga kılma. Boş şey. **lâğv u lehv** boş eğlence. **lâğviyat** saçma sapan, beyhude sözler.

lâgz (لغز) *is.* Kayma. **lâgzîde-pâ** sürçmüş, yıkılmış.

lâhavle (لاحوله) *n.* Süphanallah manasına.

lâhik (لاحق) *is.* Arkadan gelip ulaşan. **sabıkın lâhiki** halef, yeni. **lâhika** ilâve, tekmile. *ç. levâhık* mülhak şeyler ve yerler.

lâhim (لاحم) *is.* Et yiyici. **lâhime** yırtıcı hayvanat zümresi.

lâhit (لحد) *is.* Kâgir kabir, sin. *ç. luhûd.*

lâhm (لحم) *is.* Et, güşt, meyve eti, lüb, **lâhm-i zâ'id** et parçası hasıl olma. *Lâhm-i semer.* **ta'yînât-ı lâhmiyye** asakirin et tayini. **fasîle-i lahmiyye** dam koruğu. *ç. lühûm.*

lâhn (لحن) *is.* Ezgi, savt, bir kaç nağme, ır, ırlama, kıraatta olan hata, elhân.

lâhur (لاهور) *is.* Lâhurî, ala şal, terme.

lâhut (لاهوت) *is.* Alim, âlâ zat, ulûhiyete ait hâlât.

lâhutî (لاهوتي) İlâhî.

lâhza (لحظه) *is.* Göz kuyruğuyla bakma, bir kere bakacak kadar bir an.

lâ-ilâc (لاعلاج) *is.* Çaresiz, zaruri, iltiyâm kabul etmez.

lâin (لعين) *sf.* Mel'un, lânetleme, şeytan.

lâk (لاك) *is.* Gomalaka, katı mühür mumu, yaldız altına lika.

lâkap (لقب) *is.* İsme takılan kuyruk, unvan. *Elkâb ba'de'l-elkâb.*

lâkh (لقح) *is.* Tohum aşılama, telkîh. Erkek ağaç tohumunu dişiye likah etmek.

lâkin (لكن) *e.* Lîk, amma, fakat gibi.

lâkît (لقيط) *is.* Sokağa atılan yeni doğmuş çocuk.

lâklâk (لقلق) *is.* Leklek, lâklâka, gevezelik, türehhât. **lâklâkıyat** kelime-i müvellede.

lâkve (لقوه) *is.* Ağız çarpılma.

lâl (لال) *is.* Dilsiz, ebkem.

lâl (لعل) *is.* Yakut nevinden pempe taş. kırmızı dudak. Mürekkeb-i surh. **lâleyn** renk.

lâle (لاله) *is.* Hüzâm, tülbent, lâle. **lâle-ruh** al yanak. *Lâle-zâr.* Halkalı boyun zinciri.

lâlettayin (لا على التعيين) *is.* Mahdut olmayarak.

lâm (لام) *is.* Harfin şekline teşbih ile eğri, büklüm, dütâ. *Kadd-i lâm, lâm-ı ta'rîf.* **lâmî** lan. *Benî-Lâm aşireti.*

lâm (ل) Lâm-ı mühmele. Elifbâ-i Osmânînin yirmi yedinci harfi. Hesâb-ı cümelde otuza, vaz'-ı târîh'de şehr-i şevvâle işarettir.

lâ-mehâle (لامحاله) *is.* Mahâle talik olmayarak, doğrucası, hiç olmazsa.

lâmekân (لامكان) *is.* Muayyen mahalli olmayan.

lâmi (لامع) *is.* Leme'ân eden, parlak, şule-ver. *Lâmiü'n-nûr.*

lâmî (لامى) *is.* Dil kökü kemiği. Lâm harfi resminde olur.

lâmih (لامح) *is.* Yaldırayıcı, parlatıcı.

lâmise (لامسه) *is.* Dokunup duyma hassası.

lâ'n (لعن) *is.* Lânet, ilenç, kargımak, hayır ve felâhdan tahrim, ret, lânetleme, aforoz.

lâne (لانه) *is.* Yuva, aşiyane, kaşanek.

lâ-nüsellim (لانسلم) *ter.* Kabul etmeyiz, olmaz, kanmayız manasına.

lâsık (لاصق) *is.* Yapışık, muttasıl, mülâsık, lâzık.

lâ-siyemmâ (لاسيما) *e.* Cümleden ziyade, be-tahsîs, başka türlü olmayarak.

lâ-şek (لاشك) *is.* Elbette, bilâ-şübhe, behemehâl.

lâ-şey (لاشى) *is.* Hiç makûlesi, cüz'î.

lâtif (لطيف) *sf.* Letafetli, mülâyemetli ve rikkatli, yumuşak, nâzik-mizâc. **cism-i lâtîf** ruhaniyân ervah.

lâtife (لطيفه) *is.* Hoş şaka, esassız lâkırdı. *ç. letâif.*

lâtin (لاتين) *is.* Kadim İtalya halkı. **lâtin-i garbî** hiristiyan mezhebi. Türkîde lâtin çiçeği, ebu hançer. *Lâtin yelken.*

lâtinî (لاتيني) Lâtince.

lâubalî (لاابالى) *sf.* Çekinmez, kayıtsız, rint, cerî, açık.

lâubaliyâne (لاابالیانه) Saygısız.

lâ-vallah (لاوالله) *e.* Hâşâ, estağfirullah.

lâ ve neam (لا ونعم) *is.* Ne kabul ne inkâr, cevapsız bırakma.

lâyemut (لايموت) *is.* Ölmez, hay, daim, bakî.

lâ-yetecezzâ (لايتجزى) *is.* Tecziye kabul etmez. **cüz-i lâ-yetecezzâ** zırh, cevher, fert.

lâ-yetegayyer (لايتغير) *is.* Değişmez, sabit, mukarrer, bozulmaz.

lâ-yetenâhî (لايتناهى) *is.* Nihayet bulmaz.

lâ-yezâl (لايزال) *is.* Bakî, zail olmaz şey.

lâyık (لايق) *is.* Seza, şayan, münasip, yakışır, cezâ-i sezî. *Hürmet-i lâyıka.*

lâyıklı (لايقلو) Münasip, adam akıllı.

lâyih (لايح) *is.* Zahir, sânih.

lâyiha (لايحه) *is.* Beyanname, takrir, müdellel izah, madde için yapılan risale. *ç. levâyih.*

lâ-yuadd (لايعد) *is.* Tadat olunmaz, bî-hisab, gayet çok.

lâ-yugleb (لايغلب) *is.* Başa çıkılmaz, daim muzaffer.

lâ-yuhsâ (لايحصى) *is.* Hesaba gelmez, sayılmaz.

lâ-yu'kal (لايعقل) *is.* Bîhuş, bî-hod. **mest-i lâ-yu'kal** kör kandil sarhoş.

lâ-yutâk (لايطاق) *is.* Takat gelmez, kuvveden hariç. *Teklif-i mâ-lâ-yutâk.*

lâ-zâl (لازال) *e.* Eksik olmasın duası.

lâzık (لازق) *sf.* Bulaşıcı, sıvışık.

lâzım (لازم) *is.* Lüzumlu, muktezî. **lâzım gelmek** icap. Fâilin zatında kalan fi'l-i lâzım, gayr-i müfârik. **neme lâzım** ne vazifem. **ziyade lâzım** elzem. *Lâzım ve melzûm.* **lâzime** lâzım olan şey, merasim, mukteza. *Lâzime-i sadâkat, lâzime-i tebrîk. ç. levâzım, levâzımât* mühimmat.

lâzib (لازب) *sf.* Yapışkan, yapışıp kalan, sabit.

le'âl (لآل) *is.* Lü'lüler, inciler.

le'âmet (لئامت) *is.* Le'îmlik, şakilik, kötülük.

leb (لب) *is.* Dudak, şüffe, kenar. **lebaleb** taşa taşa. **leb-beste** epsem. **şeker-leb** şirin kelâm.

lebbeyk (لبيك) *edât-ı terkîb.* Buyurunuz, emir sizin manasına.

leben (لبن) *is.* Süt, şîr. **leben nebatı** otla rın sütü. *Lebeniyât.*

lebîb (لبيب) *is.* Âkıl, hüşyâr, zeki. *ç. elibbâ, elbâb.*

leblâb (لبلاب) *is.* Sarmaşık. **leblâb-ı ahmak** yer sarmaşığı. *Fasîle-i leblâbiyye.* **leblâb-ı mecûsî** vronika. *bk. leblebi.*

lebs (لبس) *is.* Giydirip kuşatma, tezyin etme, giyme, giydirme, ilbâs, telbîs.

lec (لج) *is.* Lêcâc, lecâcet, çekişme, muânede. **lecûc** muannit.

ledâ (لدى) *e.* Nezdinde, oldukda mana sına. *Lede'l-hâce, lede'l-müzâkere, lede'l-vüsûl.*

ledânet (لدانت) *is.* Maadinin yumuşaklık hassası.

ledg (لدغ) *is.* Akrep ve yılan sokması. **ledga** ısırma yarası, bir ısırım lokma.

ledün (لدن) *is.* Mevâdd-ı gaybiyye. *İlm-i ledün. ç. ledünniyât* anlaşılmaz esrar ve hüküm.

ledünnî (لدني) Gaipten olan.

lef (لف) *is.* Zarf içine bohçaya sokup sarma. **leffüneşr** tertip üzere kelimâtı derc etme.

leffen (لفا) Melfûf olarak.

lefîf (لفيف) *is.* İki harf-i illeti olan kelime. *Lefîf-i makrûn, lefîf-i mefrûk.* **lefîf-i kırtâsî** yaprak yaprak, kat kat maden.

leflâfe (لفلافه) *is.* Kurt tırnağı, bir nev incibâr.

leğen (لگن) *is.* El yıkamaya kap. *Âbtâbe leğen, leğen ibrik.*

leh (له) *e.* Ondan yana manasına. **lehinde** hakkında. *Lehinde hüküm.*

lehçe (لهجه) *is.* Ana lisanın şubesi, değişen çehresi. Elsine-i Türkiyyeden Oğuz lisanının Lehçe-i Osmanîsi, Uygur lisanının Lehçe-i Çagatayîsi. Kıpçak lisanının Lehçe-i Kırımî. Türkîde **lehçesi bozuk** çehresi dîgergûn.

leheb (لهب) *is.* Zübâne, yalın, alev.

lehîb (لهيب) *is.* Zübâne-feşan, ateş püsküren. *Lehîb-i gazab.*

lehlâh (لحلاح) *is.* Acı çiğdem, hânıku'l-kelb. *Fasîle-i lehlâhiyye.*

lehv (لهو) *is.* Oyun, eğlence, lağıv. *ç. lehviyât.*

le'îm (لئيم) *sf.* Alçak, levme şayan, nâkes, hasis. *ç. li'âm.*

lek (لك) *is.* Aceme karışmış kürt.

lek (لك) *is.* Yüz bin adedi yük.

leke (لكه) *is.* Levs, pislik eseri, şelel, ayıp, benek ve abraş gibi şaibe, çıban lekesi. **leke-dâr** ma'yûb, müttehim.

leked (لكد) *is.* Tepme. **leked-kûb** pâmâl, çiğnenmiş.

leken (لكن) *is.* Taşt, leğen.

lem'a (لمعه) *is.* Parıltı. **lem'a-pâş** şulefeşân. *ç. leme'ât.*

leme'ân (لمعان) *is.* Şimşek gibi parlama, yaldırama, yalınlama, ay gibi ışıldama, parlak, parıltı.

lemh (لمح) *is.* Şimşek çakma, göz parlama, bir kere göz atma. **lemhatü'l-basar** göz atınca kadar. *ç. lemehât.*

lemis (لمس) *is.* Dokunma, el sürme, mess. **lems-i dühnî** yağ gibi yumuşaklık.

lem-yezel (لم يزل) *is.* Zeval bulmaz, hay, baki.

leng (لنك) *sf.* Aksak, a'rec, topal. *Timurleng.*

lenger (لنگر) *is.* Gemi demiri. Kayık demirlemeye külçe. Demir tepsi, yayvan sahan. **lenger-endâz** gayr-i sâfir, mukim.

lerzan (لرزان) *is.* Titrer, ra'şe-dâr, mürte'iş, mütezelzil,

lerze (لرزه) *is.* Lerziş, titreme, ra'şe, irti'âş. **teb-lerze** sıtma. **lerze-nâk** titrek, mürte'iş, ra'şe-dâr. Zelzele.

lesg (لسغ) *is.* Yılan sokma, dağlama. **lesga** sokma, dağ.

lesk (لصق) *is.* Yakı. **lesk-i muşamma** taylun. **lesk-ı müngat** pehlivan yakısı.

lesm (لثم) *is.* Ağız öpme.

lesse (لثه) *is.* Diş eti. *Lesevî. ç. lisâs.*

leş (لاشه) *is.* Hayvan ölüsü, cîfe.

leşker (لشكر) *is.* Asker, sipah, koşun. **leşker-gah** mu'asker, ordugâh. **leşker-şiken** alay bozan.

letafet (لطافت) *is.* Lâtiflik, yumuşaklık, hoşluk.

letâ'if (لطائف) *is.* Latifeler, şakalar. **letâ'ifü'l-hiyel** cenk oyunları, hud'alar.

leth (لطح) *is.* Tabanca sili, sille.

letha (لطحه) *is.* Tokat, sille, sili, leth.

levâhık (اواحق) *is.* Lâhikler, lâhikalar. **levâhık-ı lâmise** böcekler etrafı yokladığı nice boynuz gibi kurân.

levâmi (لوامع) *is.* Lâmialar, lem'alar.

levâyih (لوايح) *is.* Lâyihalar.

levazım (لوازم) *is.* Levazımat, lâzimeler. **levâzım-ı hürmet** riayet merasimi. **levâzım-ı askeriyye** mühimmat.

levendâne (لوندانه) Erkeksi kabadayı tarzı, yaramaz.

levent (لوند) *is.* İtalyancadan Farisîye menkul kelime. Gemi tüfekçisi, aslında Venediklinin şarkî ve Arnavut askeri. **şehlevent** eşbeh. *ç. levendât.*

levh (لوح) *is.* Tahta, göğüs tahtası. **sâde-levh** saf-dil. **levh-i mahfûz** takdîrât-ı ilâhiyye. *ç. elvâh* etbâk.

levha (لوحه) *is.* Yazılmış tahta, yazı perdesi.

levm (لوم) *f.m.* Kınamak, zemm ve takbîh.

levn (لون) *is.* Renk, beniz, boya, çeşit, gûne. **elvan taam** gûnâgûn yemekler. **levn-i feres** atın tonu.

levs (لوث) *is.* Bulaşık, çirk, kir, murdarlık.

levvâm (لوام) *sf.* Levm edici, kimseyi beğenmeyip zemmeden. **nefs-i levvâm** zamirde nedamet, kınamak.

levz (لوز) *is.* Badem. **levzine** badem helvası. **levziyat** bademli tatlılar. **levze** badem içi. **levzetân** bademcikler. **levz-i hindî** cevz-i bevvâ.

leyâl (ليال) *is.* Leyâlî, leyller. **sehrü'l-leyâl** uykusuzluk illeti, sehr.

leyl (ليل) *is.* Gece, şeb. **leyla** uzun gece. *Nısfu'l-leyl.* **leyle** bir gece. *Leyle-i regâ'ib. Tesâvî-i leyl ü nehâr. ç. leyâl, leyâlî.*

leylâk (ليلق) *is.* Zülf-i sultânî. *Leylâk-ı belhiyye.*

leylen (ليلا) Geceleyin.

leylî (ليتي) Mebîtî.

leys (ليث) *is.* Arslanın ziyade zorlusu.

leyte (ليت) *e.* Olsaydı manasına. **leyte ve le'alle** bakalım olursa gibi sürünceme.

leyyin (لين) *sf.* Yumuşak, mülâyim, nerm. **leyyinü'l-cânib** huşûnetsiz tatlı adam. **hurûf-ı leyyine** hurûf-ı illet. **def-i leyyin** savuşturma.

lezâ'iz (لذائذ) *is.* Lezîzeler, zevkler.

lezcî (لزجى) *is.* Lüzûcetli, yapışkan, yılışık.

leziz (لذيذ) *sf.* Tatlı, iyi, lezzetli, hoş meze, hazlı, safalı, lâtif, lezîze. *ç. lezâ'iz.*

lezûk (لزوق) *is.* Yakı, yapışkan şey, zamâr, lâpa.

lezzet (لذت) *is.* Tat, çeşni, meze, zevk, iyi tat, hulv. *Lezâ'iz-i dünyeviyye.*

li (ل) *edât-ı cer.* Cümle terkibinde. *Li-eb, li-ecl, li-hikmetin, lillâh, li-sebebin, li-ümm,*

li'âm (لئام) *is.* Le'îmler.

libâ (لبا) *is.* Süt ağızı.

libâde (لباده) *is.* Dikişli aba, hırka, teğelti.

libas (لباس) *is.* Paltar, kesy, sevb, kıyafet. **libâs-ı nemr** bazı yemişlerin kabı. *ç. elbise.*

libûh (لبوه) *is.* Esede, dişi arslan.

licâm (لجام) *is.* Lekâm, hayvan gemi, uyan.

li-eb (لاب) *is.* Babadan yana. *Li-eb karındaş.* **li-ebeveyn** ana ve ata bir.

lif (ليف) Saçaklı kök ağacının tel tel tarikaları, vücutta o makûle tarikalar ve yumaklar. **kaya lifi** liken. *Verem lifi.* Elyaf şeyler.

lifâfe (لفافه) *is.* Bohça, sarı zarf, cerrah sargısı. Çiçek etrafında zarf yapraklar.

lihâf (لحاف) *is.* Yorgan, nebatat sargısı, vezârî, gışâ.

lihâm (لحام) *is.* Lehim, lehimleme.

lihât (لهات) *is.* Lühât dahi gelir. Küçük dil.

lihâzâ (لهذا) *ter.* Bunun için, bu sebepten manasına.

lihye (لحيه) *is.* Sakal, rîş. **lihyetü't-tîs** keçi sakalı. At yemliği.

lîk (ليك) *e.* Lâkin gibi.

lika (لقا) *is.* Kavuşma, buluşma, yüz yüze gelme, karşılama, çehre. **yûsuf-likâ** güzel yüzlü.

lîka (ليقه) *is.* Mürekkep altına vaz olunan ham ipek. Yaldız altına sürülen lâk.

lillah (لله) *ter.* Mevlâ için, Mevlâ yoluna manasına.

lime (ليمه) *is.* Pare, yırtık. **lime lime** teke teke, parça parça.

limon (ليمو) *is.* Limon, lim, tatlı limon, reb'iye, nısfie limon. Kebâd, turunç, petâvî envaı. *Limûnî renk.*

linet (لينت) *is.* Yumuşaklık, inkıbaz zıddı.

lîs (ليس) *sf.* Yalayıcı. **kâse-lîs** çanak yalayıcı, dalkavuk, ekti.

lisâm (لثام) *is.* Yüz örtüsü, bedevilerin rikabı.

lisan (لسان) *is.* Ağızdaki dil, zeban, bir kavmin lehçesi ve lügati. **lisân-âşinâ** dilmaç bir şahsın kullandığı tarz-ı güftar. **lisanıhâl** ağız açmazdan vaz'ıla anlatma. **lisân-ı haml** sinir yaprağı. Hayye, eşşavt. **lisân-ı sevr** öküz yaprağı. **lisana gelmek** gûyâ olmak, mezmûm olmak. Bazı sivri şeyler. *Lisânü'l-büsûr.* **zabiyyü'l-asâfîr** kuş dili, diş budak. **lisânü'l-kelb** sînâ, galûs, mizmâr, düdük dili. Hirre. *ç. elsine.*

lisânen (لسانا) Şifahen.

liva (لوا) *is.* Sancak, rayet, direfş. İki alay asker bir kaç kazadan mürekkep daire, sancak beyi. *ç. elviye.*

liyakat (لياقت) *is.* Lâyık olma, yararlık, müstehaklık, şayestelik.

lobut (نبوت) *is.* Lobut.

lokma (لقمه) *is.* Bir ağız taam, bir parça bir kerede tenavül olunan yuvarlak hamur. *ç. lukîm.*

lokum (لقوم) *is.* Maruf kurabiye nevi. *Kuş lokumu.*

lu'âb (لعاب) *is.* Salya, lüzûcetli mayi. **lu'âb-ı nergis** pat çiçeği hulâsası, lu'âbı. **lu'âbu'ş-şems** şeytan arabası.

lu'b (لعب) *is.* Oyun, bâzî, orta oyunu. **lu'biyât** tiyatro oyunu, temaşa.

lu'bet (لعبت) *is.* Oyuncak, kukla. **lu'bet-i çîn** tasvir gibi güzel.

lûf (لوف) *is.* Yalın yastığı. **fasîle-i lûfiyye** fil kulağı.

lugaz (لغز) *is.* Bilmece, yanıltmaç. *ç. elgâz.*

lûlî (لولى) *is.* Güzel çingene kızı, çalgıcı. *ç. lûliyân.*

lûrî (لورى) *is.* Galatı nuri. Kırmızı papağan.

luss (لص) *is.* Uğru, hırsız, dürz, sârik *ç. lüsûs.*

lu'ûk (لعوق) *is.* Aslı la'ûk. Yalanacak macun, engüşt-pîç.

lüb (لب) *is.* Öz, iç, mağz, hulâsa, ilik. **lübûb** akl u hûş. *ç. elbâb.*

lübâb (لباب) *is.* Seçme şey, mağz.

lübân (لبان) *is.* Günlük, kendir. **lübân-ı câvî** lübân.

Lübnan (لبنان) *is.* Libnan da olur. **Cebel-i Lübnan** Suriye dağı, Akdağ.

lücce (لجه) *is.* Lücc, deniz engini, deniz gibi huruş eden kalabalık. *ç. lücec.*

lüffâh (لفاح) *is.* Kan kurutan, yebrûhu's-sanem.

lüffân (لفان) *is.* Lüffâ, ekşi nar âlâsı.

lügat (لغت) *is.* Bir lisanın elfazı, tabîrâtı. **fenn-i lügat** elfazın manalarını mübeyyin kitap. *ç. lügât.*

lügavî (لغوي) Asıl ma'nâ-yı müfîd.

lühâza (لحاظه) *is.* Göz ucuyla bakış, hafifçe nazar.

lüheyka (لحيقه) *is.* Nebatatta kuyruk gibi ufak zamîme, zeyl.

lüheyma (لحيمه) *is.* Bazr.

lühte (لختة) *sf.* Çıplak, soygun.

lühûk (لحوق) *is.* Ulaşma, yetişme, iltihak. *bk. lu'ûk.*

lühûm (لحوم) *is.* Lahmler.

lük (لك) *is.* Lök, lâk zamkının ve emsalinin hamuru, lökün.

lüknet (لكنت) *is.* Pelteklik, dil basıklığı, kekeleme, bir nev dığdığılık.

lüle (لوله) *is.* Bürülmüş şey, tûde, saç boru, masura, su akan ağız. Su ölçüsü, kâğıt külâhı. *Çubuk lülesi.*

lü'lü (لؤلؤ) *is.* İnci, mervârîd, le'âl, silkü'l-le'âl. *ç. le'âlî* dürer–i ferâ'id, cümân.

lüsûk (لصوق) *is.* Yapışma, bitişik olma.

lütfen (لطفا) İnayeten.

lütuf (لطف) *is.* Lâtif, yumuşak muamele, rıfk, kerem, nevaziş, mülâyemet. *ç. eltaf.*

lüveyf (لويف) *is* İnce lif, gayet ince tarîkalar. Vücudun elyafı.

lüzucet (لزوجت) *is.* Yapışkan ve ağda gibi uzanır olma, öz.

lüzum (لزوم) *is.* Lâzım olma, iktiza, icap, ihtiyaç.

M

mâ (ما) *e.* Her ne, her hangi manasına. *Mabat, mâ-bâkî, mabeyin, mâ-bih, macera, mâ-hasal, mâ-hazar.* **makabl** bahsimiz. *mâ-sadak, mâ-şâe, mâ-teahhar, mâ-tekaddem, madem, Mâ-nahnü fihi, keyfemâ.*

mâ (ماء) *is.* Su, âb. **mâ-ı cârî** âb-ı revân, akar su. *Mâ-i kalevî.* **mâ-i lezîz** meşrup. *Tedâvî bi'l-mâ.* **hâ'ifü'l-mâ** kuduz. **havfu'l-mâ** kuduzluk, kelb, kilâb. *Menba'u'l-mâ, ç. mi- yâh.*

maâ (معاء) *is.* Bağırsak. *ç. em'â.* **em'â-i mesârîki** midenin.

ma'a (مع) *e.* İle ve beraber manasına. **ma'a hâzâ** bununla beraber, öyle iken.**ma'a-zâlik** bununla beraber. **ma'a-ziyadetin** bol bol. **ma'a'l-kerâhe** zorla. **maalmemnuniye** cana minnet. **mamafih** her ne ise. **ma'an** birlikte.

ma'âbid (معابد) *is.* Mabetler.

ma'âbir (معابر) *is.* Ma'berler. *Turuk ve ma'âbir nezareti.*

ma'âd (معاد) *is.* Gidilecek yer. **yevm-i ma'âd** kıyamet günü. *Mebde ve ma'âd.*

maada (ماعدا) *is.* Başka, gayri, müstesna.

ma'âdin (معادن) *is.* Madenler. **şibh-i ma'âdin** fülüzzâta benzer maden. *İdâre-i ma'âdin.*

ma'âlî (معالى) *is.* Âliye, büyük hâller, şerefler.

ma'ânî (معانى) *is.* Manalar. **ilm-i ma'ânî** dekâyık-ı merâm anlatma usulü.

ma'âric (معارج) *is.* Miraçlar.

maarif (معارف) *is.* Marifetler. *Ulûm u ma'ârif.* **ma'ârif-i umûmiyye** tahsil umurunun idaresi.

ma'âsî (معاصى) *is.* Masiyetler.

maaş (معاش) *is.* Dirlik, maişet, zindegânî, geçinecek. *ç. ma'âşât.* **akl-ı ma'âş** kazanç fikri.

ma'âyib (معايب) *is.* Ayıplar, mayûp şeyler.

ma'âz (معاذ) *is.* Penâh. **maazallah** penâh-ber-hudâ, Mevlâya sığındık.

ma'âzîr. (معاذير) *is.* Mazeretler.

mâ-bâkî (ماباقى) *is.* Geri kalan, artan, küsur.

mabat (مابعد) *is.* Sonrası, sonu.

ma'ber (معبر) *is.* Geçit, ubûr mahalli, derbent, köprü, şerîa. *ç. ma'âbir.*

mabet (معبد) *is.* İbadet mahalli. *ç. ma'âbid.*

mabeyin (مابين) *is.* Ara, orta, hanelerde ara, daire. **mâbeyn-i hümâyûn** dâ'ire-i mahsûsa-i mülûk.

mâ-bih (مابه) *e. Mâ-bihi'l-iftihâr.*

mabut (معبود) *is.* Âlemin ibadetiyle muhtess olan Bârî Teâlâ. Eyyâm-ı kadîmede sanem.

macânîk (مجانيق) *is.* Mancınıklar.

macera (ماجرا) *is.* Geçmiş, sabıka, eski vak'a, künye.

mâcid (ماجد) *is.* Sâhib-i mecd, şerefli, şanlı.

macun (معجون) *is.* Ta'cîn olunmuş şeyler, mürebbâdan katıca tatlı. Lökün misilli hamurlar, tatlı tarzında edviye. Ta'cîn olunmuş afyon ve nebk. Camcı ve nakış macunu.

madde (ماده) *is.* Her şeyin zamiri, ruhanî olmayıp cismanî olan şey, mücessem şey. Sonradan hasıl nev-i mahsûs şey. Ayrı parça, fıkra, bent. **mâdde-i karhiyye** rîm. *ç. mevâdd.*

maddeten (مادة) Aslen.

maddî (مادي) Cismanî, gayr-i ma'nevî. **maddiyat** cisimli şeyler. **illet-i mâddiye** sebeb-i meşhûd. *Maddiyyûn.*

ma'delet (معدلت) *is.* Muhikkâne hareket, orta gidiş, adl ü dâd.

madem (مادام) *ter.* Baki, daim, evvelce. **mâdâme'l-hayât** yaşadıkça. Çünkü manasına **mademki**.

maden (معدن) *is.* Fülüzzât ve türap envaı, cevher çıkan mahal, kân, ocak, altın ve gümüş olmayıp adi şeyler. Türkîde **maden kap** sifâl olmayan. **maden kömürü** hacer-i fahmî. **maden tabak** eski maden fağfurî. *İlm-i ma'den. ç. madeniyat.*

mader (مادر) *is.* Valide. *Mâderâne.*

maderî (مادري) Annelik.

ma'dûd (معدود) *is.* Addolunmuş, sayılmış, kolay sayılır, az. *Eyyâm-ı ma'dûdât.* **nâ-ma'dûd** gayr-i mahdûd, bî-hesâb, lâ-yu'add.

ma'dûm (معدوم) *is.* Yok olan, ademe kadem basan. *Ma'dûmu'l-cenâh, ma'dûmu't-tevîc, ma'dûmu'r-re's.*

madun (مادون) *is.* Aşağısı, maiyette zîr.

mâdyân (مادیان) *is.* Ester, katır, bağle.

mâ-fât (مافات) *is.* Fevt olmuş, telef olmuş, geçmiş. *Kazâ-i mâ-fât, telâfi-i mâ-fât.*

mafevk (مافوق) *is.* Üst taraf, yukarısı, âlâsı. **mâ-fevk-i tabî'ât** hikmet-i ilâhiyye.

mâ-fi'l-bâl (مافی البال) *is.* Mâ-fi'z-zamîr, gönülde olan, muzmer.

mafsal (مفصل) *is.* Bedenin oynak yeri, boğmak. *ç. mefâsil.* **zevi'l-mefâsil** boğmaklı hayvanat. **rîh-i mefâsil** yel.

magâk (مغاك) *is.* Çukur, cevf, hufre.

magârib (مغارب) *is.* Mağripler.

magâzî (مغازی) *is.* Gazalar, gaza destanları. *Ebü'l-magâzî.*

magbûn (مغبون) *is.* Alış verişte gabne uğramış, aldanmış. **magbûn etmek** külâh etmek.

magbût (مغبوط) *is.* Gıpta olunmuş, imrenilmiş.

maglata (مغلطه) *is.* Taglît edecek söz, kuru gürültü.

maglî (مغلی) *is.* Pişmiş ot ve çiçek şerbeti, matbûh ıhlamur, papatya, hatmi, mürver. *Menekşe magliyâtı.*

maglûk (مغلوق) *is.* Kilitli, bağlı, mesdûd.

maglûl (مغلول) *sf.* Bağlı, zincirli.

magres (مغرس) *is.* Fidanlık.

magrûk (مغروق) *is.* Suya batıp boğulmuş, gark, garîk.

magrûs (مغروس) *sf.* Dikilmiş, gars olmuş fidan.

magsel (مغسل) *is.* Teneşir-hane, salacık.

magşûş (مغشوش) *sf.* Karışık, halis olmayan, gışşlı. **sikke-i magşûşe** kem-ayâr, bozuk.

magz (مغز) *is.* Öz, iç, beyin, lüb, ilik. **huşk-magz, sebük-magz** koyun başlı, beyinsiz.

magzâ (مغزا) *is.* Magzî, kasıt, meram, mısdâk, fehvâ.

magzûb (مغضوب) *sf.* Darılmış, gazaba gelmiş, dargın.

mağara (مغاره) *is.* Gâr olan bir büyük kehf, in.

mağdur (مغدور) *sf.* Gadir görmüş, felekzede, mutazarrır, âzürde.

mağfiret (مغفرت) *is.* Gufran, yarlıgama, af.

mağfur (مغفور) *sf.* Gufran-ı bârîde, müteveffa.

mağlûbiyet (مغلوبیت) *is.* Bozgunluk, zebunluk, yılma.

mağlup (مغلوب) *sf.* Sığın, tahte'l-kahr.

mağmum (مغموم) *sf.* Gamlı, küdûretli, bulutlu, dumanlı, örtülü.

mağmumiyet (مغمومیت) *is.* Dumanlık, küdûret.

mağribî (مغربي) Garbın zibidi arapları.

mağrip (مغرب) *is.* Batı, kevâkibin gurup yeri, garp ciheti. Afrika'nın batı ciheti. **Magrib-i Aksâ** Fas. **Magrib-i Ednâ** Afrika. **Magrib-i Esvat** Cezayir. **Mağrip Ocakları** sabıkta Tunus, Cezayir, Trablus ocakları. Gurup vakti. *Salât-i magrib.*

mağrur (مغرور) *sf.* Batıla kapılmış, gafil, gırre, mütekebbir.

magrûren (مغرورا) Müsteniden.

mâh (ماه) *is.* Meh, ay, kamer, neyyir-i asgar. Kamerî şehir. **mâh-be-mâh** şehrî. **mâh-ce** sancakların ve kubbelerin tepe nişanı. **mâh-pâre** ay parçası. *Mâh-peyker, mâh-rû.* **mâh-tâb** ay aydınlığı, aydınlık çanağı. *Mâh-ı nûr, mihr-i mâh.* **mâhiyâne** şehriye, maaş, galatı mahya.

mahal (محل) *is.* Yer, makam, lâyık ve seza. **nâ-be-mahal** nâ-becâ. *Mahâll-i ba'îde.*

mâ-halkullâh (ماخلق الله) *is.* Ziyade kalabalık, bütün halk.

mahalle (محله) *is.* Küçük köy, büyük kasabanın semtleri. *ç. mahallât.*

mahallî (محلي) Yerli. *Hükûmet- i mahalliye.*

maharet (مهارت) *is.* Ustalık, hazâkat, marifet, hüner.

mâ-hasal (ماحصل) *is.* Semere, mahsul, kâffe-i müktesebât. **mâ-hasal-ı ömr** metâ-ı münhasır.

mahatt (محط) *is.* Menzil, konak.

mâ-hazar (ماحضر) *is.* Evvelden mevcut ve hazır olan, amade, el altında.

mahbel (محبل) *is.* Gebelik müddeti.

mahbes (محبس) *is.* Hapis mahalli, sicn, zindan.

mahbûn (مخبون) *is.* Evzân-ı şi'rde ikinci harfi ıskat olmuş tef'ile. **habn** eteğini kaldırmak manasına.

mahbup (محبوب) *sf.* Sevimli, sevilir, maşuk. *Mahbûbu'l-kulûb, mahbûbetü'ş-şiyem. ç. mehâbîb.*

mahbûsiyet (محبوسیت) Hapsolma.

mahcubiyet (محجوبیت) *is.* Hile, utangaçlık, ar.

mahcup (محجوب) *sf.* Utangaç, utanmış, müstahyî, hacil, utangan, hicaplanmış, büzülme, örtü ile mestur.

mahdut (محدود) *is.* Sınırlı, had kesilmiş, muayyen, maksûr, vüs'atli olmayan.

ma'hen (معهن) *is.* Müvellede. İhneli, renkli, yüne andırır.

mahfaza (محفظه) *is.* Kap, kutu, muhafazalı zarf.

mahfe (محفه) *is.* Deveye yükletilen oturacak sepet, kecâve.

mahfi (مخفی) *is.* Saklı, gizli, ihfâ olmuş, ücra yer, hufye.

mahfil (محفل) *is.* Cem'iyyet-gâh, camilerde maksûre, encümen. *Mahâfil-i ahbâb, mahâfil-i siyâsiyye.*

mahfuz (محفوظ) *is.* Hıfız ve vikaye olunmuş. **levh-i mahfûz** takdîrât-ı ezeliyye.

mahıv (محو) *is.* Yok olma, silip kaldırma. *Mahv u isbât.* Tashih, imha etme, tahrip, kahır, ifnâ.

mâhî (ماحی) *is.* Bozucu, mahv edici, izale edip silici.

mâhî (ماهی) *is.* Balık, semek. Büyük balık, hût. *Sayd-ı mâhî.* **mâhî-hâr** balıkçın. Büyüğü balıkçıl, butmar, mâlikü'l-hazîn.

mahîm (مخیم) *is.* Haymegâh-ı ordu, maasker.

mahir (ماهر) *is.* Maharetli, hâzık, marifetli, usta. *ç. mehere.*

mâhirâne (ماهرانه) Ustalıklı.

mahiyet (ماهیت) *is.* Oluş, künh, hakikat. *Mâhiyyet-i eşyâ.*

mahkeme (محکمه) *is.* Davalar faslolunan mahal. *Mahkeme-i bahriyye, mahkeme-i bidâyet, mahkeme-i cinâyet, mahkeme-i istîhâf, mahkeme-i sulhiyye , mahkeme-i temyîz, mahkeme-i ticâret, Mehâkim-i nizâmiyye, mehâkim-i şer'iyye.*

mahkûk (محکوك) *is.* Kazınmış, hak olmuş, bir tarik defterinden çıkarılmış. **mahkûkât** taş levhalarda olan eski yazılar ve resimler.

mahkûm (محکوم) *is.* Yargılanmış, hüküm ve fasl olunmuş, cezası mürettep. Hüküm altına alınmış, itaata getirilmiş, tabi. *Mahkûmun aleyh, mahkûmün bih.*

mahlâs (مخلص) *is.* Şuaraya, küttâba, bazı sanatkâra verilen ism-i sânî.

mahlep (محلب) *is.* İdris ağacı, karaçukal.

mahlû (مخلوع) *is.* Azil ve kal olmuş, muhtell, illet-i cünûna giriftar, ehlinden mal terkiyle ayrılmış.

mahlûk (مخلوق) *is.* Yaratılmış, halk olmuş. *ç. mahlûkat* kullar, eşya.

mahlûl (محلول) *is.* Ukdesi çözülmüş, reha bulmuş, sahipsiz, münhal. **mahlûlât** münhal olmuş şeyler. *Mahlûlât-ı evkâf.*

mahlût (مخلوط) *is.* İçine şey karışmış, magşûş. *Mahlût yağ. Mahlût zahireler.* Muhtelit. **mahlûta** sulu ilâç, mayi, mahrûç.

mahmasa (مخمصه) *is.* Açlık, açlıktan gelen zaaf.

mahmî (محمی) *is.* Himayet olunmuş, patentli.

mahmidet (محمدت) *is.* Şükür, hamt, medh ü senâ. *ç. mehâmid.*

mahmil (محمل) *is.* Deve üstünde olan yüklü tahterevan içinde olan yük.

mahmiye (محمیه) *is.* Muhafazalı. Şehr-i azîm, payitaht.

mahmûd (محمود) *is.* Hamdolunmuş, sitayiş olunmuş. **makâm-ı mahmûd** cennet-i a'lâ.

mahmude (محموده) *is.* Bingöz otu. **kısacık mahmude** kurtluca, sakamonya.

mahmul (محمول) *is.* Haml ve isnat olunmuş, mahmul, mantıkta.

mahmûm (محموم) *is.* Hummalı, hararetli, ateşli.

mahmur (مخمور) *is.* Sarhoşluktan baygın, humara uğramış, gözleri mest.

mahmuz (مهماز/مهميز) *is.* Mihmiz, mahmuz. *Horoz mahmuzu.*

mahmûz (محموض) *is.* Hamızlanmış.

mahnûk (مخنوق) *is.* Boğulmuş, bükülmüş.

mahnûkî (مخنوقي) Boğuk.

mahpus (محبوس) *is.* Kapanmış, hapsolmuş. *ç. mahbûsîn.* **mâl-ı mahbûs** ihbâs kılınmış vakıf.

mahreç (مخرج) *is.* Çıkılacak yer. Ağız, ağızdan hurufun çıkacak yerleri. Büyük payeye çıkılacak rütbe. **mahreç mevleviyeti** hesapta mahsûl-i amel. *ç. mahâric.*

mahrem (محرم) *is.* Dahil, harem, vâkıf-ı esrâr, teklifsiz. İç gömleği. **namahrem** tezevvücü caiz olmayan. **namahremâne** mahremiyet.

mahrez (مخرز) *is.* Cerrah iğnesi ve tığı.

mahrezî (مخرزي) Tığ resminde.

mahrûk (محروق) *is.* Yanmış, ateşte kül olmuş. Urtuk, Arap tarihlerinde artuk yazarlar ateşe yakılır. *ç. mahrukat. Mahrûkî.*

mahrum (محروم) *is.* Hâlî, ari, nasipsiz, bî-behre, hırmânda kalan, hissemend olmayan, bî-neva.

mahrumiyet (محروميت) Nasipsizlik, hırmân, fıkdan çekme.

mahrûr (محرور) *is.* Hararetli, hummalı. Yanmış.

mahrûs (محروس) *is.* Ekilmiş, hirâset olmuş.

mahrûse (محروسه) *is.* Belde-i mu'azzama.

mahrut (مخروط) *is.* Şeker kellesi resminde şekil, tepesi kesik şekil. *Mahrût-ı nâkıs.* **mahrûtiyât** hendesenin mahrutîler bahsi, nebatatın topaç resminde âlet-i te'nîsi.

mahrûtî (مخروطي) **mahrûtî hat** mıh resminde.

mahsuben (محسوبا) Borca tuta, ale'l-hisâb.

mahsûd (محسود) *is.* Herkesin imrendiği, haset ettiği, mağbût.

mahsul (محصول) *is.* Hasıl olan, vücuda gelen, yerin vergisi, tereke. **mahsûlât-ı araziyye** sanayi ve hırefin semeresi. **mahsûlât-ı kimyeviyye** istihsalât. **mahsûlât-ı sanâ'iyye** me'âl, netice. *Mahsûl-i beyt.* **mahsuldar** vergili.

mahsûn (محصون) *is.* Metin, müstahkem, hasîn, sığınmış, mütehassın.

mahsup (محسوب) *is.* Hesaba tutulmuş, sayılmış.

mahsur (محصور) *is.* Etrafı çevrilmiş, muhasara olmuş, muhat, maksur, münhasır.

mahsus (مخصوص) *is.* Hasseten, muayyen, gayr-i umûmî, hususi, münhasır.

mahsûs (محسوس) *is.* Duyulur, derk olunur, his ile anlaşılır. *ç. mahsûsât.*

mahsusen (مخصوصا) Bi'l-i'tina, be-tahsîs, ale'l-husûs.

mahşer (محشر) *is.* Haşir yeri, kıyamette toplanılacak mahall. İzdiham kinayesi.

mahtûm (مختوم) *is.* Mühürlü, hatmolmuş. *Tîn-i mahtûm.*

mahûf (مخوف) *sf.* Korkunç, mehâfetli, mehabetli, kabih, dehşetli.

mahûl (محول) *is.* İhale olunmuş, sipariş kılınmış, muhal.

mahur (ماخور) *is.* Meyhor, meygede. Musikide makam.

mahut (معهود) *is.* Miyânede maruf, seninki.

mâ-hüve (ماهو) *ter.* Olanı manasına. *Mâhüve'l-hak, kemâhüve.*

mahya (ماهيانه) *is.* Şehriye, aylık. Aylıklı meşâhire-hâr.

mahz (محض) *is.* Halis, safi, hassaten, ancak. *Hikmet-i mahzâ.*

mahzan (محضا) Ancak, yalnız.

mahzar (محضر) *is.* Çok kişinin sunduğu arîza, arz-ı hâl-i umûmî. **arz-ı mahzar** umumun bir makama yazısı, bir kişinin huzuru. **nîk-mahzariyet** hayriye sahibi. **bed-mahzar** garazkâr, bed-endîş. Zilsiz def.

mahzen (مخزن) *is.* Hazine vazolunan zîr-i zemîn, mağara.

mahzûf (محذوف) *is.* Yerinden kaldırılmış, hazfolunmuş, gizli geçilmiş.

mahzun (محزون) *sf.* Hüzünlü, pür-endûh, yanık.

mahzûn (مخزون) *is.* İddihâr ve hıfzolunan, hazineye konmuş.

mahzûniyet (محزونيت) Kürbet.

mahzur (محذور) *is.* Sakınacak, hazer olunacak nesne, mani. *ç. mahzûrât, mehâzîr.*

mahzûz (محظوظ) *sf.* Gönlü sevinmiş, hazlanmış, hoşlaşmış.

mahzûziyet (محظوظيت) Haz, memnuniyet.

maî (مائى) *sf.* Mavi, gök renk, ezrak, nilgün.

mâ'ide (مائده) *is.* Üzerinde taam bulunan sofra.

mail (مائل) *is.* Bir yana eğri, münhanî, ham, bir şeye müstait. Meyledici, düşkün, müptelâ. Bir şeye çeker, andırır ve çalar. Müşerref. *Mâ'il ile's-sûd. Sath-ı mâ'il.*

mâ'iliyet (مائليت) *is.* Münhanîlik.

main (معين) *is.* Baklava resminde olan şekil. **şibh-i ma'în** müvâzî baklava.

maişet (معيشت) *is.* Dirlik, tarika, mahsus maaş. *Müderris maişeti.*

maiyet (معيت) *is.* Birlik, bulunma, el altında olma. *Maiyet gemisi.* **maiyet kâtibi, maiyet memuru** emir altında.

makabil (ماقبل) *is.* Evveli, önü.

makal (مقال) *is.* Söz, güftâr, bahis, makale, mebhas. *ç. makâlât.*

makam (مقام) *is.* Durak, mesken, medfen, mansıp, câh, post. Ziyaret yeri. **makama** meclis, mev'ize. **makamât-ı harîrî** nagamâtın durağı. *Makâm-ı musîkî.* **makamât** ziyaretgâh, atebât.

makarr (مقر) *is.* Karargâh, ikametgâh, payitaht, merkez. *Makarr-ı hükûmet.*

makas (مقاص) *is.* Makasân, kıs aleti, sındı. *Kâğıt makası, mum makası.* Büyüğü mikrâs, kayıcı.

makasıd (مقاصد) *is.* Maksatlar.

makat (مقعد) *is.* Oturacak yer, serin, virek, ridf, kaba et, minder yüzü.

makbaza (مقبضه) *is.* Cerrahların cımbız gibi aleti.

makbere (مقبره) *is.* Kabir mahalli, medfen, kabristan. *ç. mekâbir.*

makbul (مقبول) *sf.* Onat, dil-pesend, hoş, muteber.

makbûliyet (مقبوليت) İtibar.

makbuz (مقبوض) *is.* Akça, kabzanın senedi, el yazısı. *ç. makbûzât* me'hûzât.

makdem (مقدم) *is.* Gelme, vusul bulma.

makderet (مقدرت) *is.* Kudret yetme, kadir olma.

makdûh (مقدوح) *is.* Kadh ve suizan olunan, gayr-i makbûl.

makdûr (مقدور) *is.* Kudret yettiği miktar, hûze-i iktidârda elden gelen. **bezl-i makdâr** erzânî-i sa'y.

makhûr (مقهور) *is.* Zora gelmiş, bozulmuş, miskinleşmiş, kahrolmuş, helâk, sınık.

makhûrî (مقهوري) Sındırgı.

makîs (مقيس) *is.* Kıyas kabul eder, benzetilir.

mâkiyân (ماكيان) *is.* Tavuk, ferûce.

makleb (مقلب) *is.* Kitap cildinin kulağı.

maklûb (مقلوب) *is.* Tersine çevrilmiş, diğer şeye dönderilip kalbolmuş alet, başı üst başına getirilmiş.

makreme (مقرمه) *is.* Nakışlı baş örtüsü, el bezi, yatak örtüsü.

makrûn (مقرون) *is.* Karin, mukarin, kavuşmuş, yakın, muhtemel. *Makrûn-ı sıhhat, sa'âdet-makrûn.*

makrûz (مقروض) *is.* Karz olunmuş.

maksat (مقصد) *is.* Kasdolunan, netice, meram, hedef, âmâl, niyet, amaç, dilek. *ç. makâsıd.*

maksem (مقسم) *is.* Taksim mahalli, su taksimi, mahall-i tevzî, maslak, savak

maksûm (مقسوم) *is.* Taksim amelinde kısmet olacak adet, ülüş. *Maksûmün aleyh.*

maksûr (مقصور) *is.* Kasr olmuş, kısalanmış, kasılmış, kısa okunur hareke. **maksûre** bölüntü.

maksut (مقصود) *is.* Azmolun an mahal. *ç. makâsîd.*

makşûr (مقشور) *is.* Derisi ve kabuğu soyulmuş, mukaşşar arpa.

makt (مقت) *is.* Buğz, hışım.

makta (مقطع) *is.* Şey kesilen yer, durak, gazelin son beyti.

maktâ (مقطا) *is.* Kalemi üzerinde kat ettikleri alet.

maktel (مقتل) *is.* İdam mahalli, katl vuku bulan yer, melhame, meydân-ı ceng.

maktu (مقطوع) *is.* Kesilmiş, beride bahası kat olmuş, götürü. **fiyât-ı maktû'a** bitirme.

maktul (مقتول) *is.* Katil ve idam olmuş, öldürülmüş, boynu vurulmuş, katil eline düşmüş.

ma'kûd (معقود) *is.* Donup top olmuş, tutulmuş, ilmekli, boğmuş.

makul (معقول) *is.* Akla mülâyim, akıl ile bilinir. Aklî, adam akıllı, akılâne. **ma'kûlât** menkûlâtın gayrı malûmat ve fünun.

makûl (مقول) *is.* Söz, ifade.

makule (مقوله) *is.* Cins, çeşit, soy, türlü nev, şekil. *ç. makûlât.*

makûs (معكوس) *sf.* Aksine, ters, arkuru, ser-nigûn, geri dönmüş.

makzâ (مقضا) *is.* Makzî, lâzım ve sebep kılınmış.

mal (مال) *is.* Malik olan, tasarruf edilen akça, eşya, meta, maya, vâye, emlâk, servet, var. *Mal memuru*. **mâl-ı müsrik** aşınma, kaypak. **mâl-ı nâtık** canlısı. **mâl-ı sâmit** akça. *Mâl-ı sandukî.* **mâl-ı tüccâr** emtia. **çoban malı** koyun, sığır. **beytülmal** maliyat. **re'sü'l-mâl** sermaye. **mâldâr** zengin, altın babası. *ç. emvâl. Emvâl-i mîriyye*. **emvâl-i gayr-i menkûle** emlâk. **emvâl-i menkûle** eşya.

mâl (مال) *is.* Sürme. **rû-mâl, rûmâlî** cebhe-sayi. **mala** sıvacı sürgüsü.

mâ-lâ-kelâm (مالاكلام) *ter.* Tarife gelmez, söz götürmez.

mâlâmâl (مالامال) *ter.* Dopdolu, mülân.

mâ-lâ-nihâye (مالا نهايه) *ter.* Uçsuz bucaksız.

malayani (مالا يعنى) *ter.* Beyhude, manasız, vazifeden hariç.

mâldâr (مالدار) *is.* Zengin, ehl-i servet.

malihulya (مال خوليا) *is.* Melahulya. Yunanîde sevda, kuruntu, kara sevda, merak.

malik (مالك) *is.* Issı, sahip, mutasarrıf, zi'l-yed.

malike (مالكه) *is.* Peri. **su malikesi** ayı balığı.

mâliş (مالش) *is.* Ovuşturma, ovma, sürmek.

maliye (ماليه) *is.* Varidat ve masarifat umuru, hazine işi. **müvâzene-i mâliyye** cetvel. *Sene-i mâliyye.*

maliyet (ماليت) *is.* Değer, kıymet, paha.

malûl (معلول) *sf.* İlletli, sebepli, alîl.

malûliyet (معلوليت) *is.* Sakatlık, naks.

malûm (معلوم) *is.* Belli, bilinmiş. **fi'l-i ma'lûm** faili zahir. **malûmat** bilgi, bilig, daniş, vukuf, haberdar.

mâlzem (مالزم) *is.* Havâyiç, levazım.

mâ-melek (مامملك) *is.* Olanca mal, nesi var nesi yok, kâffe-i emvâl.

mâ-mezâ (مامضا) *is.* Geçmiş şey. **mezâ mâ mezâ** olan oldu.

mamul (معمول) *is.* İmal olmakta, mutat yapma, el işi. **ma'mûlün bih** mer'i. Amilin vurgunu gelme. **mamulât** kârhaneler mahsulatı.

mamur (معمور) *sf.* Assılı, âbâdân. **gayr-i ma'mûr** harap. **dört başı mamur** mükemmel.

mamuriyet (معموريت) İmran.

mamure (معموره) *is.* Şenlik, pür-âbâdânlık belde, imaret.

mana (معنا) *is.* Manî, kelâmın medlûlü, mefhum, rüya. **âlem-i ma'nâ** hâb, düş.*Ma'nâ-i aslî, ma'nâ-i mecâzî. ç. me'ânî.* Fünûn-ı âliye neticesi. *Manevî.*

mancınık (منجنيق) *is.* Eskal atmaya ve kale dövmeye alet. Hâlen ipekçi dolabı.

mânde (مانده) *is.* Kalmış, baki, mütebaki. **amel-mânde** oturak, mütekait, metruk. **der-mânde** durmuş, apışılmış. **hazîne-mânde** mazbut. *Pes-mânde.*

manen (معنا) Zımnen.

mânend (مانند) *is.* Menend, benzer, şebih, misl, misilli, nazir, andırır.

manevî (معنوي) Zahirî olmayan.

mâni (مانع) *is.* Engel, avk, hail, özür, mania. **mâni olmak** muhalefet . *ç. mevâni.*

manidar (معنيدار) Manalı, zevkli hâli de ğildir.

mannasa (منصه) *is.* Gerdek, zifâf-hâne, gelin odası.

mansıp (منصب) *is.* Câh, post, mesnet. *ç. manâsıb.*

mansur (منصور) *is.* Nusrete mazhar, galip bi-inâyetillâh.

mantık (منطق) *is.* Söz, lisan, tekellüm kaidesi, kıyas fenni. *Mantıku't-tayr.* **mantikuyûn** ulemâ-i mantık.

mantûk (منطوق) *is.* Söylenmiş şey, ifade, mefâd. *Mantûk-fermân.*

ma'nûn (معنون) *is.* Unvanlı, benâm, saltanatlı, şaşaalı.

manya (مانيا) *is. Yun.* Cennet, merak. *Mânyâ-i vatan.*

manzar (منظر) *is.* Görünüş, heyet, kıyafet, lika. *Hoş-manzar*. **manzara** temaşa. *ç. menâzır.*

manzum (منظوم) *is.* Nazım, şiir olarak yazılmış, dizilmiş.

manzume (منظومه) *is.* Şiir, destan. Bir tertip şeyler, cümle takım, cümle manasına. Manzume seyyarât tabiri galattır. Ulûm-ı tabî'iyyede seyyâle-i berkiyye tanzimi için mürettep elvah ve etbâk.

manzur (منظور) *is.* Meram, terakkup, nazara gelir, mukbil.

mûr (مار) *is.* Yılan. Zehirlisi engerek, ef'î, hayye. Zehirsizi kör yılan, uzun yılan, marpiç.

mâr (مار) *is.* Karışmış. *Tarumar.*

maraz (مرض) *is.* Hastalık envaı, illet. *Maraz-ı belde, maraz-ı esved,* **maraz-ı mevt** ölümcül. *Maraz-ı müstevlî, maraz-ı müzmin. ç. emrâz.* Zehr-ver, efrenciye. Türkîde beliye, yumurcak gibi şetm.

ma'reke (معركه) *is.* Cenk meydanı, muharebe.

mârid (مارد) *is.* Muannit, mütemerrit, şeytan.

marifet (معرفت) *is.* Bilme, daniş, irfan, hüner, sanat. *Vesâtat-ı ma'ârif.*

mârin (مارن) *is.* Merânetli, çekiçe gelir maâdin.

mariz (مريض) *is.* Marazlı, rencûr, hastalıklı. *ç. marzâ.*

marr (مار) *is.* Mürûr eden. **mârru'z-zikr, mârru'l-beyân** ânif, sabık, mesbuk

maruf (معروف) *is.* Herkesin bildiği. Müstahsen, meşru. *Emr-i ma'rûf.* Malum ve meşhut.

maruz (معروض) *is.* Arz ve ifade olunmuş, takdim kılınmış. *ç. maruzat.* Büyük mahalle mektûb-ı ma'rûzât.

mas (مص) *f.l.* Emmek, sorarak içmek, simek.

ma's (معص) *is.* Adalât tutulma, el tutulma.

mâsadak (ماصدق) *is.* Tasdik olunan. **mâsadakınca** medlûlünce.

masâdır (مصادر) *is.* Mastarlar, asıllar.

masarif (مصارف) *is.* Masraflar. *ç. masarifat.*

masarika (ماساريقه) *is. Yun.* Midenin ince damarları.

mâ-sebak (ماسبق) *is.* Geçen, geçmiş zaman.

mashane (مسخنه) *is.* Müvelledir. Eşya ısıtacak el tandırı gibi edevat.

mâsik (ماسك) *is.* Mütemessik, tutup yapışan, zapteden. *Kuvve-i mâsike.*

masîr (مصير) *is.* Mahall-i vukû. *Sadâkatmasîr.* **mefsedet-masîr** fesat kakması.

mâsivâ (ماسوا) *is.* Halıkın mâsivâ, gayri mecmu eşya, cümle-i mevcûdât.

masiyet (معصيت) *is.* Asilik, günah, isyan. *ç. ma'âsî.*

maskara (مسخره) *sf.* İstihzaya şayan, mukallit, soytarı, suhriye edici, oyuncak adam. **âlemin maskarası** garîbü'ş-şekl.

masl (مصل) *is.* Süt ve kan içinde olan su. Sürütka.

maslahat (مصلحت) *is.* İş, güç, umur, kâr, dava, meşguliyet. **maslahatgüzar** elçi vekili. *ç. mesâlih.* **ashâb-ı mesâlih** hükûmete müracaat edenler.

maslup (مصلوب) *is.* Asılmış, çarmıha gerilmiş, dar ağacına çekilmiş.

masnu (مصنوع) *is.* Yapma, düzme, tabiî, temelli olmayan, sunî. *ç. masnû'ât.*

masraf (مصرف) *is.* Keseden çıkarılan, sarf olunan akça. *ç. masarıf.*

masrû (مصروع) *is.* Sar'aya tutulmuş.

masruf (مصروف) *is.* Harc olunmuş, bezl olunmuş, sarfa gitmiş

masrûfiyet (مصروفيت) *is.* Müvellededir. Harc olunma, bî-diriğ tutulma. *Masrûfiyyet-i himmet.*

mâssa (ماصه) *is.* Bazı hayvanatın ağız yerinde emecek aleti.

mastaba (مصطبه) *is.* Peyke, deke, hamamın göbek taşı. Kuyumcu örsü.

mastaki (مصطكى) *is.* Arak. Mastika taribi sakız adası.

mastar (مصدر) *is.* Şeyin sadır olduğu yer, asıl, mebde, me'haz, merci, sarfta müştakatın alındığı kök, aslî kelime. *ç. masâdır.*

mastûb (مصطوب) *is.* Tıp ıstılâhatından. Damarlardan taşmış.

masum (معصوم) *sf.* Bi-günah, pâk, sabi.

masumiyet (معصوميت) Pâklik.

masun (مصون) *is.* Sıyanet olunmuş, kurtulmuş, mahfuz, barınmış.

masura (ماسوره) *is.* Kalem, kamış parçası. *Mekik masurası.* Masra, su ölçüsü.

mâş (ماش) *is.* Böğrülce nevi, kesîrî.

maşallah (ماشماء الله) *ter.* İstediği gibi manasına.

maşer (معشر) *is.* Kalabalık, cemiyet, nas, güruh, enbûh. *ç. ma'âşir.*

mâşî (ماشی) *is.* Yürüyen, yayan giden, râcil, yayan olan. **mâşiyü'l-esâbi** kedi ve köpek makulesi. **mâşiyü'l-ezfâr, mâşiyü'l-hafiyye** ayı vesaire.

mâşiye (ماشیه) *is.* Koyun makulesi. *ç. mevâşî.*

mâşiyen (ماشیا) Yürüyerek.

maşrapa (مشربه) *is.* Su kabı, maden bardak.

maşrık (مشرق) *is.* Mahall-i tulû, şark cihet, mahall-i inşirâk. *ç. maşârık.*

maşruta (مشروطه) *is.* Şart kılınmış, şartlı, mukaveleli, pazarlıklı. **hükûmet-i maşrûta** kanuniye

maşt (مشط) *is.* Tarak. **maşt-ı kadem** ayağın tarağı. **maşt-ı yed** el şânesi. **maştu'r-râ'î** fesçi dikeri.

maştî (مشطي) Tabanlı nebatat.

maşuk (معشوق) *sf.* Sevgili. **maşuka** dildar.

ma'şûş (معشوش) *sf.* Arıklanmış, zihni perişan, bunak.

mat (مات) *is.* Öldü manasına, satrançta.

matâf (مطاف) *is.* Tavaf olunan mahal, etrafına toplanılan yer.

matar (مطر) *is.* Yağmur, bârân. *ç. emtâr.*

matara (مطهره) *is.* Matara.

matbaa (مطبعه) *is.* Tab yeri, basmahane, tabhane. *Matba'a-i âmire.*

matbu (مطبوع) *is.* Tab'a muvafık, pesendîde.

matbu (مطبوع) *is.* Tab olunmuş, basılmış. **matbuat** basma şeyler.

matbûh (مطبوخ) *is.* Pişirilen ilâç.

mâ-te'ahhar (ماتأخر) *e.*[sonradan olan, sonradan gelen]

mâ-tekaddem (ماتقدم) *e.* Geçmiş zaman, öteden beri.

matem (ماتم) *is.* Ölüye ağlama, mersiye okuma, izâ tutma. **matem-zede** musâb, acıklı.

mathûn (مطحون) *is.* Tahn olmuş, üğüdülmüş.

matkap (مثقب) *is.* Kemaneli burgu. **cerrah mitkabı** minşarı.

matla (مطلع) *is.* Doğacak yer, maşrık, yıldızların doğuşu. Gün doğuşu. Eşarda gazelin birinci beyti. *ç. metâli.*

matlab (مطلب) *is.* Talep misali sual, mesele, kaziye, maksat, metâlib.

matlup (مطلوب) *is.* İstenilen şey, alacak, murat, maksut. *ç. matlubat.*

matmah (مطمح) *is.* Göz dikilen yer, manzur ve meram. **matmah-ı nazar** matmah mahalli.

matmûr (مطمور) *is.* Medfun, defin, gömülmüş, ekilmiş. *Matmûre.*

matraka (مطرقه) *is.* Tokmak. *ç. matârık.* **matraka-bâz** kalkan, kılıç oynar.

matrûh (مطروح) *is.* Kurulup tarh ve bina olunmuş, atılmış, bırakılmış, matrut.

matrut (مطرود) *is.* Tart olunmuş, ihraç ve def kılınmış, kovulmuş, merdut. **matrut olmak** ellenmek.

matuf (معطوف) *is.* Bir tarafa atılmış, tevcih olmuş, mail, atıfla ilâve kılınmış.

matuh (معتوه) *sf.* Ateh getirmiş, bunamış, bunak.

mat'ûn (مطعون) *is.* Tauna uğramış, ölet hastası.

matvî (مطوی) *is.* Bir şey içine burulup sarılmış.

matviyen (مطویا) Melfûfen.

matya (مطیه) *is.* Binek hayvan ve kölük, beygir. *ç. metâyâ.*

ma'ûne (معونه) *is.* Yardım, levazım.

mâ-veka (ماوقع) *e.* Olduğu gibi.

mavera (ماورا) *is.* Art taraf, geri. **mâverâü'n-nehir** Deryâ-yı Amu, aşırı Türkistan.

maya (مایه) *is.* Aslı bizâ'a, bünyat, cevher, zamir. **sermaye** re'sü'l-mâl. **fürû-mâye** bed-nihâd. **mayahoş** mayhoş. *Mâye-dâr.*

mayasıl (مایه سیل) *is.* Mayasıl, kanlı basur.

mayhoş (مایخوش/میخوش) *sf.* Mayahoş, ekşimtirek.

mayıs (مایس) *is.* Şuhûr-ı rûmiyyenin üçüncüsü.

mayi (مایع) *is.* Su gibi seyyal. Mâyi'a. *c. mâyi'ât* akar cisimler. *Mâyi'iyet*

ma'yûb (معیوب) *is.* Ayıp tutulmuş, ayıplı, sakat. *ç. ma'yûbât, me'âyıb.*

ma'z (معز) *is.* Keçi. **ma'z-ı berrî** yaban keçisi ile enva nevi. **savt-ı ma'zî** titrek ses

mazanne (مظنه) *is.* Zan götürür eizzeden. **mazanne-i sû** kötüler.

mazarrat (مضرت) *is.* Ziyan, şer, zararlı şey. *ç. mazarrât.*

mazbut (مضبوط) *is.* Zaptolunmuş, ele alınmış, kaydolunmuş, dağınık olmayıp muhtasar olan, hatırda mahfuz, sınanmış, denenmiş, mücerreb.

mazbutiyet (مضبوطیت) *is.* Muhafaza olma, mahfuzluk, dar yer, hâli.

mazeret (معذرت) *is.* Özür irad etme, af dilemek için itizar, mevâni. *ç. ma'âzîr.*

ma'zerun (معزرون) *is.* Yer zeytini, ıkal.

mâzeryûn (ماذریون) *is.* Dul abdal otu.

mazg (مضغ) *is.* Çiğneme mazgı.

mazhar (مظهر) *is.* Mahall-i îka, muvaffak, nail, destres. **mazhar-ı iltifât** mültefit.

mazhariyet (مظهریت) *is.* Nailiyet, muvaffakiyet, giriftarlık, uğrama.

mazhek (مضحك) *is.* Soytarı.

mazı (مازو) *is.* Afs. *Ak mazı.*

mazi (ماضی) *is.* Geçmiş, geçen zaman. *Fi'l-i mâzî.* **kurûn-ı mâziyye** ezmine-i atîka.

mazîk (مضیق) *is.* Dar yer, kasvetli, huffe, teng-nâ.

mazlum (مظلوم) *is.* Sitem-dîde, hakkı iptal olmuş. Yavaş tabiatlı, boynu eğri, halim manasına. *ç. mazlûmîn.*

mazmaza (مضمضه) *is.* Burna su çekip ovma.

mazmûm (مضموم) *is.* Zam ve ilâve olmuş, katılmış, ötürü okunmuş.

mazmun (مضمون) *is.* Ma'nâ-yı hakîki, müfâd, zımnen söylenmiş misal. Hâlen cinaslı söz manasına. *ç. mazâmîn.*

maznun (مظنون) *is.* Şüphe altında kalmış, töhmet zannında.

mazrûb (مضروب) *is.* Darbolunmuş, döğülmüş. **mazrûbun fih** hesapta bir adedin darbolunduğu diğer adet. *Mazrûb-ı aslî.*

mazruf (مظروف) *is.* Zarf içinde, lifâfeli, kaplı.

ma'zûl (معزول) *is.* Mansıpdan çıkarılmış. *ç. ma'zûlîn.*

ma'zûliyet (معزولیت) Azil hâli.

mazur (معذور) *is.* Sahihen özr-i şer'îsi olan, muaf.

meal (مأل) *is.* Zübde-i ma'nâ.

me'ârib/Me'ârib (مأرب) *is.* Me'ribeler. Umde-i merâm, matlup, hacet. Seba şehri, kadim Yemen payitahtı.

me'âsir (مآثر) *is.* Me'sereler, eskiden kalan iyi yadigârlar, mefahir. *Nusret-me'âsir.*

mebâdâ (مبادا) *ter.* Olmaya ki, mevlâ göstermesin manasına.

mebâdî (مبادی) *is.* Mebdeler. **mebâdî-i ulûm** usul.

mebâhis (مباحث) *is.* Mebhaslar.

mebâlig (مبالغ) *is.* Meblağlar.

mebânî (مبانی) *is.* Mebnâlar, temeller, tesisat.

mebar (مبار) *is.* Bumbar.

mebde (مبدأ) *is.* Başlangıç, iptida, asıl, bidayet zamanı. *ç. mebâdî.*

meberr (مبر) *is.* İn'am, ihsan, inayet. *ç. meberrat* hayrat ve hasenat.

mebgûz (مبغوض) *is.* Buğz olunmuş, menfur.

mebhas (مبحث) *is.* Kelâm, makal, bahis. *Mebhas-i akribâ, mebhas-i alâ'im-i ceviyye, mebhas-i basar, mebhas-i beşer, mebhas-i emrâz-ı saydele, mebhas-i esbâb-ı emrâz, mebhas-i esnân, mebhas-i harekât, mebhas-i hayât, mebhas-i ıstılâhât, mebhas-i izâm, mebhas-i küreviyyat. mebhas-i rûh, mebhas-i semûm, mebhas-i tuyûr. ç. mebâhis.*

mebhûr (مبهور) *is.* Buhr illeti, solugan.

mebhûs (مبحوث) *is.* Bast-ı makâl olmuş. **mebhûsün anh** mezkur.

mebhût (مبهوت) *is.* Büht ile mütehayyir, sersem.

mebî (مبیع) *is.* Satılmış, meta.

mebit (مبیت) *is.* Geceleyecek mahal.

mebîtî (مبیتي) Gece kalınır yer,

mebiz (مبیض) *is.* Beyza mahalli, oğulduruk.

meblağ (مبلغ) *is.* Miktar, nakit, para kemiyeti. *ç. mebâlig.*

meblûl (مبلول) *is.* Islatılmış, ıslanmış.

mebni (مبنى) *is.* Bina olunmuş, kurulmuş, mebânî. Gayr-ı munsarıf. **mebni ale'l-hikâye** aslı var. Binaen manasına nazaran.

mebsût (مبسوط) *is.* Döşenmiş, serilmiş, mafsal. **selâse-i mebsûta** kaide. *Harîta-i mebsûta, zamme-i mebsûta.* Türkîde vâvın imale ile telâffuzu.

mebus (مبعوث) *is.* Gönderilmiş, firistâde, ahali vekili, mürsel. *ç. meb'ûsât, mebusan.*

mebzul (مبذول) *is.* Bezl ve sarf olunmuş, bol, firavan, râygân.

mebzuliyet (مبذوليت) *is.* Kesret-i mahsûlât, bolluk. *Mebzûliyyet-i himmet.* Saçılma. Makbul, muhterem, merhum.

mecal (مجال) *is.* İktidar, kuvvet, takat, dayanma.

mecâlis (مجالس) *is.* Meclisler.

mecâmi (مجامع) *is.* Mecmalar.

mecânîn (مجانين) *is.* Mecnunlar.

mecârî (مجارى) *is.* Mecralar. **mecârî-i evliye** teşrihte.

mecaz (مجاز) *is.* Asıl manayı tecavüzle kelimenin diğer manada istimali. İstiare nevi.

mecazen (مجازي) Mecazî.

mecbûl (مجبول) *is.* Cibillette, hulkî, tinetinde olan.

mecbur (مجبور) *sf.* Zor görmüş, muztar kalmış, sıkı ile zaruri.

mecburen (مجبورا) Zoraki.

mecburiyet (مجبوريت) Naçarlık, ilcâ.

meccan (مجان) *is.* Beleş, bedava.

meccanen (مجانا) Caba, hissi.

mecd (مجد) *is.* Şan, şeref, celâl.

mecelle (مجله) *is.* Risale, içinde hikmet yazılmış kitap, yazılmış kitap. *Mecelle-i ahkâm-ı adliyye.*

mechut (مجهود) *is.* Cehit ve say kılınmış, ikdam.

meci (مجئ) *is.* Gelme, vürûd. *Kur'ân-ı Mecîd.*

mecidiye (مجيديه) *is.* Lugat-i müvellede. Sikke-i cedîde, tezkire-i nüfûs.

mecîd (مجيد) *is.* Şan ve celâl sahibi. Celil.

mecl (مجل) *is.* Üfürülme.

meclis (مجلس) *is.* Söyleşmek için oturulmuş cemiyet, encümen mahalli. **meclis-i hâs** şûrâ-yı vükelâ. **meclis-i işret** ıyş u nûş cemiyeti. **meclis-i müzâreke** meşveret. **meclis-i neşât, meclis-i şen** oyun faslının kıtası. **meclis-ârâ** nedim.

meclûp (مجلوب) *is.* Celbolunmuş, kapılmış, getirilmiş, taraftarlığa kazanılmış, bilâd-ı hâriceden tedarik olunmuş

mecma (مجمع) *is.* Birikilecek yer, iltihak mahalli, mülteka. *ç. mecâmi.*

mecmaa (مجمعه) *is.* Mecmua, müntehabat cem olunan defter. Toplama şeylerin kayıt kitabı, risâle-i mevkûta. *ç. mecâmi.*

mecmer (مجمر) *is.* Buhurdan sitili. Mecmerde pişirilen köfte. Galatı micver.

mecmu (مجموع) *e.* Bütün, hep, top, cemi, cem, yekûn.

mecmuan (مجموعا) Cümleten.

mecnun (مجنون) *sf.* Çıldırmış, çıldırmış deli, cin vurmuş. **mecnûn-ı aşk** meftûn. **mecnun-ı müftehir** ne oldum delisi. *ç. mecânîn.*

mecnunane (مجنونانه) Delice.

mecra (مجرا) *is.* Mecrî, suyun aktığı yatak, ayak, kanat, künk. İşin aktığı yol. *ç. mecârî.*

mecruh (مجروح) *is.* Yaralı, sakat, vurgun, cerh, reddolunmuş şey, batıl,

mecrûr (مجرور) *is.* Çekilmiş, cer olmuş, kesre ile okunur.

me'cûr (مأجور) *is.* Ecir ve mükâfata nail, müsâb.

mecus (مجوس) *is.* Mecusi, ateşperestlik ve muğ dini.

meczûm (مجذوم) *is.* Cüzamî, miskin.

meczûm (مجزوم) *is.* Yakînen bilinmiş, cezm olunmuş. Cezm ile okunur harf.

meczup (مجذوب) *sf.* Cezbeli, aklı gitmiş, aşüfte. İltivâ-i a'zâ ve lâkve gibi illetlere giriftar olan.

meczûr (مجذور) *is.* Cezri alınmış. Aded-i mücezzer.

meçhul (مجهول) *is.* Bilinmez. **mechûlü'l-ahvâl** adsız, sansız. *Fi'l-i mechûl.*

meçhuliyet (مجهوليت) Hamûl.

med (مد) *is.* Uzatma, çekme. Müddet-i me'mûriyet temdit olma. Harekâtı uzun çekme, deniz sularını karaya uzatma. *Cezir ve med.* Uzanma, tûl, çekme, müddet-i medîde.

Sürme. **medd-i basar** uzağı görme, göz alımı, göz erimi.

medâhil (مداخل) *is.* Methaller, iratlar, kazançlar.

medar (مدار) *is.* Dönecek, devran edecek yer, daire tarzında yol, sebep, vesile, nokta-i istinâd, medâr-ı kelâm. Sebeplenme. *Medâr-ı ma'âş.*

medâreyn (مدارين) *is.* Medâr-ı cedy ile medâr-ı seretân. **medâriyye-i cefniyye** göz kapağını kaldıran adale.

medâric (مدارج) *is.* Medrecler, dereceler.

medâris (مدارس) *is.* Medreseler.

medâyih (مدايح) *is.* Medîhalar.

medâyin/Medâyin (مداين) *is.* Medineler, müdün, Irâk-ı Arab'da Tayfunla Selefkiye harabesi.

meddah (مداح) *is.* Meth ve vasfedici, vassâf, ballandırarak hikâye söyleyici.

medde (مده) *is.* Harekâtı çekme nişanı.

me'debe (مأدب) *is.* Ziyafet, resm-i velîme, sûr.

medenî (مدنى) *is.* Medineli, şehrî, ehlî, me'nûs. Ehl-i Yesrib.

medeniyet (مدنيت) *is.* Şehrîlik, terbiye, terakki, temeddün.

medet (مدد) *is.* Yardım, yaverî, imdat, iâne, nusret, el-gıyâs avazesi, aman, eyvah gibi nida. *Meded-hâh.* **meded-res** nasîr.

medfen (مدفن) *is.* Kabir, defin mahalli, merkat, mezar.

medfû (مدفوع) *is.* Sandıktan çıkan. **medfû'ât** harc ve masrıf.

medhûl (مدخول) *sf.* Makdûh, mezmûm, merdûd, yaman adlı.

medhûş (مدهوش) *is.* Dehşetlenip korkmuş, vâlih.

medîd (مديد) *is.* Uzun çeken, müddeti çok, medli müddet, medîde. **medde'l-basar** göz görebildiği kadar. *Tûl-ı medîd* emedd, ba'îd.

medih (مدح) *is.* İyilik söyleme, övme, sena, midhat, medholma.

medîha (مديحه) *is.* Medh-nâme, methiye. Vasf ve tarife şayan, memdûh hâl ve iş. *ç. medâyih.*

medine (مدينه) *is.* Büyük şehir, şehristan. *ç. medâyin, müdün.* **Medine-i Münevvere** Yesrip.

medkûk (مدقوق) *is.* Dakk illeti ile mustarip.

medlûl (مدلول) *is.* Gösterilen, delâlet olunan suret, ibarenin siyâk u sibâkı.

medre (مدره) *is.* Matra, med, karamut, kilenin büyük nevi. **madrabaz** muhtekir. *bk. matrak.*

medrec (مدرج) *is.* Dereceli yol, adım adım ileri gidilen. *ç. medâric.*

medrese (مدرسه) *is.* Ulûm-ı arabiyye tedris olunan büyük mektep, tarîk-i ilmiyye mektebi. *ç. medâris.*

med'û (مدعو) *is.* Çağırılmış, kığrılmış, davet olunmuş, misafir edilmiş.

medyun (مديون) *is.* Borçlu, verecekli, garip, dine bağlı.

mefâd (مفاد) *is.* Aslı müfâd. İfade olunan, bir kelâmdan anlaşılan, müstefâd olan mana.

mefahir (مفاخر) *is.* Mefharetler.

mefârik (مفارق) *is.* Mefrakler.

mefâsıl (مفاصل) *is.* Mafsallar.

mefâsid (مفاسد) *is.* Mefsedetler.

mefâtîh (مفاتيح) *is.* Miftahlar.

mefâze (مفازه) *is.* Kurtulacak yer, ağız, geçit.

meferr (مفر) *is.* Kaçamak. *Eyne'l-meferr.*

mefhar (مفخر) *is.* Sebeb-i iftihâr. *Mefhar-i fuzalâ, mefhar-i kâ'inat.*

mefharet (مفخرت) *is.* Fahırlanma, mefahir.

mefhum (مفهوم) *is.* Fehmolunmuş, anlaşılan mana, mefâd, meal. *ç. mefâhîm.*

mefkûd (مفقود) *is.* Bulunmaz, kayıp, nâbûd, yavı, fıkdanda.

meflûç (مفلوج) *sf.* Felce giriftar.

meflûk (مفلوك) *sf.* Felekzede, yoksul, miskin.

mefra (مفرع) *is.* Mecra, süzgeç, mecrâ-i sugrâ.

mefrak (مفرق) *is.* Baş tepesi, saçların bölündüğü yer, fark-ı hâme. *ç. mefârık.*

mefred (مفرد) *is.* Kocaman meserret.

mefreş (مفرش) *is.* Ferş kabı, yatak bağı.

mefrit (مفرط) *sf.* Pek büyük, müfrit.

mefrûg (مفروغ) *is* Diğere fariğ olunmuş şey. **mefrûgun leh** bir şey ferağ olunmuş kişi.

mefrûk (مفروق) *is.* Ayrılmış. *Leff-i mefrûk.*

mefruş (مفروش) *is.* Döşenmiş, döşemeli. *ç. mefruşat* döşeme.

mefrûz (مفروض) *is.* Farz olan, lâzım, vacip, mevcut hükmünde farz olunmuş.

mefsedet (مفسدت) *is.* Kötülük, fasitlik, fitne. *ç. mefâsid.*

mefsuh (مفسوخ) *is.* Fesih ve iptal olmuş, ilga olup kaldırılmış.

meftûh (مفتوح) *is.* Açık, fetha ile okunur.

meftûk (مفتوق) *is.* Fıtıklı.

meftûl (مفتول) *is.* Fitil yapılmış, bükülü.

meftûm (مفطوم) *is.* Azmış, şişirilmiş.

meftun (مفتون) *is.* Fitne tutulmuş, kapılmış, vurgun, giriftar, aşk delisi.

meftûr (مفطور) *is.* Yaratılmış, fıtratta mecbûl.

mef'ul (مفعول) *is.* Yapılmış. *İsm-i mef'ûl, mef'ûlün bih.*

meges (مگس) *is.* Sinek envaı.

meğer (مگر) *e.* Ancak manasına. *Meğer ki.*

meh (مه) *is. bk. mâh.*

mehabet (مهابت) *is.* Korkunçluk, heybet, azm.

mehâdîm (مخادیم) *is.* Mahdumlar, mehâdim. **mehâdîm-i kirâm** vüzera evlâdı.

mehâfet (مخافت) *is.* Korkunçluk, mahûfluk.

mehâfil (محافل) *is.* Mahfiller.

mehâk (محاق) *is.* Ayın son karanlık gecesi.

mehak (مهق) *is.* Durgun suyun yeşilliği.

mehâkim (محاکم) *is.* Mahkemeler.

mehâl (محال) *is.* Mahaller.

mehâle (محاله) *is.* Muhâle galattır. Hile. **lâ-mehâle** hakikaten, şakasız.

mehâlîb (مخالیب) *is.* Mahlebler.

mehâlik (مهالك) *is.* Mehlekeler.

mehâmid (محامد) *is.* Mahmidetler.

mehâmm (مهام) *is.* Mühimler. **mehâmm-ı umûr** mu'azzamât.

mehâr (مهار) *is.* Yular, yular halkası.

mehâric (مخارج) *is.* Mahreçler. **mehâric-i hurûf** her harfin ağız içinden yeri.

mehâsin (محاسن) *is.* Hüsünler. *Mehâsin-i teveccühât.*

mehaz (مأخذ) *is.* Bir şeyin aslı, alındığı yer.

mehâzîr (محاذیر) *is.* Mahzurlar.

mehbil (مهبل) *is.* Rahim, döl yatağı.

mehbit (مهبط) *is.* Bir şeyin düştüğü yer.

mehbût (مهبوت) *sf.* Korkudan şaşırmış.

mehbût (مهبوط) *sf.* Hastalıktan zebun olmuş, düşkün, nizâr.

mehce (مهجه) *is.* Sancak ve minare ve kubbe üstünde ay resminde alem.

mehcûr (مهجور) *is.* Hicr ve firaka uğramış, ayrı düşmüş.

mehcûriyet (مهجوریت) Hicran.

mehd (مهد) *is.* Beşik, kehvâre. **beşik sahibesi** valide. **mehd-i ulyâ-i saltanat** valide sultan.

mehdî (مهدی) *is.* Hidayete erdiren.

mehek (محك) *is.* Mihenk taşı, mutlaka mi'yâr.

mehere (مهره) *is.* Mahirler.

mehîb (مهیب) *sf.* Korkunç, heybetli, muazzam.

mehil (مهل) *is.* Mühlet, vakit verme, nefes aldırma, müsaade, imhâl etme.

mehleke (مهلکه) *is.* Tehlike yeri. *ç. mehâlik.*

mehmâ (مهما) *is.* Oldukça. **mehmâ-emken** mümkün mertebe.

mehmûz (مهموز) *is.* Hemzeli kelime. *Mehmuze.*

meh-pâre (مهپاره) *is.* Ay parçası, gayet güzel. *bk. mâh.*

meh-rû (مهرو) *is.* Ay çehreli güzel. Mâhpeyker, mehlika. *ç. mehrûyân.*

mehtabiye (مهتابیه) *is.* Müvellededir. Ay seyrolunur satıh, kameriye gibi.

mehtap (مهتاب) *is.* Mâhtâb.

mehter (مهتر) *is.* Aslı mihter.

me'hûz (مأخوذ) *is.* Alınmış, ahzolunmuş. *ç. me'hûzât* sirkat.

meh-veş (مهوش) *is.* Ay gibi, ay parçası. *ç. meh-veşân.*

mehzûl (مهزول) *sf.* Arık, zebun, lâgar, süzülmüş.

mekabir (مقابر) *is.* Makbereler.

mekadîr (مقادیر) *is.* Miktarlar. **mekadîr-i kimyeviyye** mürekkebat eczasının mikdâr-ı nisbîleri.

mekâ'id (مکائد) *is.* Keydler.

mekalîd (مقالید) *is.* Mikledler, anahtarlar, miftahlar.

mekân (مکان) *is.* Yer, mahal, cây, meken. *ç. emâkin, emkine.*

mekânet (مکانت) *is.* Müvellededir. Ağırlık, menzilet, miknet, vakar.

mekârim (مکارم) *is.* Mekremetler.

mekâtib (مکاتب) *is.* Mektepler. *Mekâtib-i âliyye, mekâtib-i askeriyye, mekâtib-i ibtidâ'iyye, mekâtib-i idâdiyye, mekâtib-i rüşdiyye.*

mekâtîb (مکاتیب) *is.* Mektuplar

me'kel (مأکل) *is.* Me'kele, hizmetsiz yenir, vazife, yemeklik.

mekîn (مکین) *is.* Mekânetli, vakarlı, oturur, mütemekkin.

mekkâr (مکار) *is.*Mekirci, ayyar, oymacı.

meknuz (مکنوز) *is.* Mahfuz, metfun, müdahhar, hazinede. *sf.* Gizli, mahfi.

mekremet (مکرمت) *is.* İmal, kerem, cûd, seha, kerimlik. *ç. mekârim.*

mekruh (مکروه) *sf.* Pis, nâ-hoş, nâ-tâhir, nâ-matbû, kerahetli.

meks (مکث) *is.* Tevakkuf, ârâm, durma, tevkif, durdurma.

mekseb (مکسب) *is.* Kazanç, hırfet.

meksûr (مکسور) *is.* Kırık, beli sarkık, kesre ile okunur harf.

mekşûf (مکشوف) *sf.* Açık, zahire çıkmış, ayan bulunup keşfedilmiş.

mektep (مکتب) *is.* Ders mahalli, terbiye yeri. *Mekteb-i ibtidâ'î, mekteb-i inâs, mekteb-i irfân, mekteb-i sıbyân. ç. mekâtib.*

mektûm (مکتوم) *sf.* Saklı, gizli, ketm olmuş, iç edilmiş, başı örtülü. **nüfûs-ı mektûma** fesat zımnında deftere geçirilmeyen ahali. **mektûmât** ihtilâsât.

mektup (مکتوب) *is.* Yazılmış şey, bitig, nemîka-name. Yazı kısmı. **mektûb-ı sâmî** emir-nâme-i sadr-ı a'zamî mektubu, bitigçi. *ç. mekâtib, mektubat.*

me'kûl (مأکول) *is.* Yenir şey, yemek. **gayr-i me'kûl** yenmez şey. *ç. me'kûlât* erzak.

mel'abe (ملعبه) *is.* Oyuncak, maskara.

melâhat (ملاحت) *is.* Tatlı güzellik, albenisi olan. **melâhat-ı nev** civânî.

melâhî (ملاهی) *is.* Lehv aleti.

melâhide (ملاحده) *is.* Mülhitler.

melâ'ib (ملاعب) *is.* Mel'abeler.

melâike (ملائك) *is.* Melekler, melâike.

melâ'în (ملاعین) *is.* Mel'unlar, hainler, düşmanlar.

melâl (ملال) *is.* Usanma, sıkıntı.

melâlet (ملالت) *is.* Sıkıntı, gam.

melâmet (ملامت) *is.* Azarlama, kınama.

melâmiyun (ملامیون) *is.* Hükemâ-i kelbiyye.

mel'anet (ملعنت) *is.* La'înlik, habislik.

melâz (ملاذ) *is.* Melce, penah.

melbûs (ملبوس) *is.* Giyilmiş, esvap giydirilmiş, ruba giyinmiş. *ç. melbûsât* kıyafet.

melce (ملجا) *is.* İltica mahalli, sığınacak yer, penah, bârû.

mele (ملاء) *is.* Boş olmayan yer, kalabalık. **alâ mele'i'n-nâs** halkın ortasında, cevv-i havâda boş olmayan yer. *Halâ mele.*

mele'en (ملأن) *sf.* Memlû, dolu.

melek (ملك) *is.* Ferişte, gayet güzel, hûbrû, hûb-hû. **melekü'l-mevt** simât. *ç. melâ'ik, melâike.*

meleke (ملکه) *is.* İdman, mümareset, alışıklık, kuvve-i hâssa. *ç. melekât.*

melekî (ملکی) *sf.* İsmetli. **meleki's-sıfat** ahlâk-ı hasene sahibi.

melekût (ملکوت) *is.* Melekler âlemi, semavat.

melez (ملس/ملز) *is.* Esmerü'l-levn, karışık soy.

melfuf (ملفوف) *is.* Leffolmuş, zarfa sarılmış. *ç. melfûfât*

melfûz (ملفوظ) *is.* Söz, kelam. **melfûzât** ağızdan çıkan sözler, beyan.

melh (ملخ) *is.* Çekirge, cerâd.

melhame (ملحمه) *is.* Cenk meydanı, ma'reke, maktel.

melhuz (ملحوظ) *is.* Hatıra gelir şey, nazarı davet eder, mütebâdir. *ç. melhûzât.*

melih (ملیح) *sf.* Tuzlu, tatlı, lezzetli. Melâhatli, güzel.

melik (ملك) *is.* Bey, hükümdar, şah, şeyhu'ş-şüyûh. *ç. mülûk.* Bazı diyarda **melikü't-tüccâr** bezirgân başı, şehbender.

melisa (ملیسا) *is.* Oğul otu, bûy-ı madran. Bâdrencbûye.

melkî (ملکی) *is.* Melke mensup, Rum katolik mezhebi.

mellâh (ملاح) *is.* Gemici. *ç. mellâhîn.*

me'lûf (مألوف) *is.* Alışmış, ülfet ve âdet edinmiş, başı hoş, me'nûs, müptelâ.

mel'un (ملعون) *sf.* Lânetlenmiş, matrut, merdut, habis, melâ'în.

melül (ملول) *sf.* Usanmış, bezmiş, melâlli, gam-gîn.

melvâk (ملواق) *is.* Melvâk, mebla, mablak.

melvâkî (ملواقي) Karışık resminde.

melvân (ملوان) *is.* Gece ile gündüz, gün ve tün.

melzûm (ملزوم) *is.* Bir şeyden ileri gelen bir şey, akîbinde elbette varit olan. Lâzım melzum kabîli.

memalik (ممالك) *is.* Memleketler, müstemlikât.

memâlîk (مماليك) *is.* Memlûkler.

memass (مص) *is.* Deve boynu, huni, sifon.

memat (مات) *is.* Ölüm, hâl-i mevt. *Hayat ve memat.*

memdûd (ممدود) *is.* Uzatılmış, med ile okunur.

memdûh (ممدوح) *sf.* Şâyân-ı sitâyiş, müstahsen.

me'men (مأمن) *is.* Sığınacak yer, melâz, penah, melce, asudelik.

memerr (ممر) *is.* Geçit, ayak altı işlek yer, yol uğrağı, kıç, atın bıçılgan gibi illeti.

memhûr (ممهور) *is.* Lugat-i müvellededir. Mühürlü, temhîr kılınmış, mahtûm senet.

memleha (مملحه) *is.* Tuzla.

memleket (مملكت) *is.* Ülke, bilâd, diyar, arz. Zebanzedi vatan. *ç. memalik.*

memlû (ملو) *sf.* Dolu, mele'en, lebâleb, dopdolu.

memlûk (مملوك) *is.* Kölemen. *ç. memâlîk.*

memlûkiyet (مملوكيت) *is.* Kulluk, bendegî, esaret.

memnu (ممنوع) *is.* Men olmuş, izin verilmemiş. **memnû'ât** gayr-i câ'iz şeyler.

memnuiyet (ممنوعيت) Yasak.

memnun (ممنون) *sf.* Cana minnet, sevinmiş, şadan, mutayyeb.

memnunen (ممنونا) Rıza ile.

memnuniyet (ممنونيت) Sürur.

memşâ (ممشا) *is.* Ayak yolu.

memşek (ممشك) *is.* İp ucu, tutamak.

memul (مأمول) *is.* Umulan şey, emel olan tereccî. *Vefk-i me'mûl, hilâf-ı me'mûl, fevka'l-me'mûl.* **memul etmek** beklemek.

me'mûn (مأمون) *is.* Emin mahal, emin hâl, tehlikeden azat.

memur (مأمور) *is.* Emir almış, emir kulu, bir iş başına tayin olunmuş, hizmet sahibi. **memur etmek** ısmarlamak, tayin. *ç. memûrîn.*

memuriyet (مأموريت) *is* Vazife, hizmet. *Memuriyet hâli.*

memzûc (ممزوج) *is.* Karışmış, mezc olmuş, uymuş.

memzûk (ممزوق) *is.* Mütemizzik, mümezzik, yırtık.

men (منع) *is.* Alıkoyma, savma, geri durdurma, yasak etme, mümâna'at.

menâ'at (مناعت) *is.* Sarp ve metin olma, menîlik, sa'blık.

menâbî (منابيع) *is.* Menbalar.

menâbir (منابر) *is.* Minberler.

menafi (منافع) *is.* Menfaatlar. *Menâfi sandığı, menâfi'-i umûmiyye.*

menâfiz (منافذ) *is.* Menfezler.

menâhî (مناهى) *is.* Menhîler, menhiyat.

menâhic (مناهج) *is.* Minhâclar, caddeler.

menakıp (مناقب) *is.* Menkıbetler, menkıbeler.

menâl (منال) *is.* Nail olunan şey, mâ-hasal, mal, servet.

menâm (منام) *is.* Uyku, rüya. *Âlem-i menâm.*

menâsıb (مناصب) *is.* Mansıplar.

menâsik (مناسك) *is.* Merasim, mensikler. *Menâsik-i hac.*

menâyâ (منايا) *is.* Münyeler, ölü.

menâzır (مناظر) *is.* Manzaralar, temaşa, bakış. **fenn-i menâzır** tasvîr-i eşyâ usulü.

menâzil (منازل) *is.* Menziller. **menâzil-i kamer** burûc.

menba (منبع) *is.* Kaynak, pınar, çeşme, mahall-i sudûr, asıl, menba ciheti, baş, yukarı. *ç. menâbi.*

mend (مند) *e.* Sahâbet. *Danişment, gayret-mend, hıred-mend, mürüvvet-mend, sa'âdet-mend,*

mendeb (مندب) *is.* Yas edip ağlaşma. **Bâbü'l-Mendeb** Aden Boğazı.

mendil (منديل) *is.* El yemenisi, yağlık, destmâl. *ç. menâdil.*

mendûb (مندوب) *sf.* Caiz, müstehap, fi'l-i cemîl.

menend (مننند) *is.* Mânend, misil.

menekşe (بنفشه) *is.* Benefsec, menekşe, hercaî. **Cezayir menekşesi** mante.

menfa (منفا) *is.* Nefy mahalli, sürgün yeri.

menfaat (منفعت) *is.* Assı, nef, fayda, kâr, ribh. *ç. menâfi.*

menfes (منفس) *is.* Nefes alacak yer, nefeslik.

menfez (منفذ) *is.* İşleyip geçecek delik, ağız. *ç. menâfiz.*

menfi (منفى) *is.* Sürülmüş, acilen teb'îd olunmuş.

menfiyen (منفيا) Nefy suretiyle.

menfur (منفور) *is.* Kaçınılır, iğrenilir.

menfût (منفوط) *is.* Hilkaten kabarcıklı yaprak. Hardal, deriyi kabartıcı sair deva.

menhi (منهى) *is.* Nehyolmuş, memnu, yasak. *ç. menhiyât* haramlar.

menhus (منحوس) *sf.* Nahs, uğursuz, meş'ûm, yümsüz, lâ-hayr.

menhût (منحوط) *is.* Yonulmuş, tıraş olmuş.

menhût (منهوت) *is.* Gâret, nehîb olmuş, talan. *ç. menhûtât*

meni (منى) *is.* Eb, sulp, mezy, seylân, meni.

menî (منيع) *is.* Sarp, el ermez, varılmaz.

meniş (منش) *is.* Hulk, tabiat, huy.

meniyye (منيه) *is.* Ölüm, mevt. *ç. menâyâ.*

menkeb (منكب) *is.* Omuz başı, hayvanat döşü.

menkıbe (منقبه) *is.* Meziyet, fazl ve meziyete dair fıkra, methiye. *ç. menâkıb.*

menkû (منقوع) *is.* İçinde edviye ıslatılmış mayi.

menkûb (منكوب) *sf.* Nekbetli, düşkün, onmadık, gazapta.

menkûbiyet (منكوبيت) *is.* İkbalsizlik zamanı, düşkünlük hâli.

menkûha (منكوحه) *is.* Nikâhlı, halile, zevce.

menkul (منقول) *is.* Naklolunmuş, mervi, mahalden mahale kalkar. *Emvâl-i menkûle. ç. menkûlât* yerli, temelli olmayan şeyler.

menkûş (منقوش) *is.* Nakşolunmuş, boyanmış.

menkûş (منكوش) *is.* Küpe asılı, asılan. **menkûş-ı gûş** hûş.

menkût (منقوط) *is.* Menkûta, noktalı, mu'cem.

menn (من) *is.* Minnet, rıza.

menn (من) *is.* Kudret helvası. **menn-i mâyi** terangübîn

menn (من) *is. Yun.* Batman.

mennân (منان) *is.* Her dem minnet koyan Rezzâk-ı âlem.

mensî (منسى) *is.* Unutulmuş, akıldan çıkmış. *Nesyen mensiyyen.*

mensûb (منصوب) *is.* Nasbolmuş, tayin olunmuş, dikilmiş, nasb ile meftuh olunur kelime. *Ma'mûl-i mensûb.*

mensûbe (منصوبه) *is.* Kurulmuş, hazırlanmış, satranç oyununda bent açmaz.

mensubiyet (منسوبيت) Taalluk, intisap.

mensûc (منسوج) *is.* Dokuma, nescolmuş. **mensucat** kumaş envaı, vücuda dokunmuş kumaş gibi tarikalar ve elyaf.

mensûh (منسوخ) *is.* Nesh olmuş, mülga.

mensup (منسوب) *is.* Nispetli, râci, müteallik, müntesip, çatkın. *İsm-i mensûb.*

mensur (منثور) *is.* Saçılmış, nisar olmuş, nazm olmayan kelâm, nesir. Kırmızı şebboy çiçeği.

mensûs (منصوص) *is.* Nass-ı Kur'ân ile müstebân, müdellel.

menşe (منشأ) *is.* Nesnenin geldiği, neş'et ettiği yer, menba.

menşur (منشور) *is.* Açılmış, yayılmış, neşrolunmuş, ilân olunan, ferman, vezir beratı. Hendesede **mevşur, menşûr-ı ka'im** mâ'il-i mütevâziyü'l-azlâ.

menûn (منون) *is.* Dehr, zaman, geçinme, mevt.

menus (مأنوس) *is.* Ünsiyet etmiş, öngür almış.

menusiyet (مأنوسيت) Alışma.

men'ût (منعوت) *is.* Na't ve vasfı mezkûr.

menût (منوط) *is.* Merbut, mütevakkıf. Aslı niyât, askı.

menvî (منوى) *is.* Maksut, niyetlenmiş. *Menvî-i zamîr.*

menzil (منزل) *is.* Konak, nüzul mahalli, hane, merhale, mesâha, sürek. **menzil-hane** posta mevkifi. Atım. *Menzil topu.* **kurşun menzili** atımı. *Menâzil-i kamer.*

menzile (منزله) *is.* Makam, mahal, yer.

menzilet (منزلت) *is.* Rütbe, kadr-i mahal.

menzûf (منزوف) *is.* Kanı kurumuş.

menzûl (منزول) *is.* İnmiş, inme, nüzul isabet etmiş, inmeli.

menzûr (منذور) *is.* Meram, terakkup, nazara gelir, mukbil.

mera (مرعا) *is.* Mer'î, çayırlanacak yer, çeragâh, râ'î mahalli, köyün çayırı.

merâ (مرا) *is.* Riya. **bî-merâ** saf-dil, sînesaf.

merâfık (مرافق) *is.* Mirfaklar.

merah (مرح) *is.* Terah zıddı. **ferah merah** ferahlı yer.

merâhil (مراحل) *is.* Merhaleler.

merâhim (مراحم) *is.* Merhametler, lütuflar.

merâ'î (مراعى) *is.* Meralar.

merak (مراق) *is.* Dalak, sevda, huysuzluk, bazan manya cünun manasına hâlen istifsâ, iptilâ, teessür. Karîha, selîka manasına da gelir.

merâkıd (مراقد) *is.* Merkadler.

merâkib (مراكب) *is.* Merkepler, sefineler.

merâkiz (مراكز) *is.* Merkezler.

meram (مرام) *is.* Hâhiş, kast ve kurma, matlab, maksat, özleme.

merânet (مرانت) *is.* Ma'âdinin yumuşak ve yayılma sıfatı.

merâret (مرارت) *is.* Acılık, telh-kâmî. **mirâre** od kesesi. Zehre.

merâsıd (مراصد) *is.* Mirsatlar.

merâsî (مراسى) *is.* Mersâlar.

merâsî (مراثى) *is.* Mersiyeler.

merasim (مراسم) *is.* Resimler, âdetler, edepler.

merâtib (مراتب) *is.* Mertebeler, sıra ile vukuat.

merbû (مربوع) *is.* Orta boylu. *Merbû'u'l-kâme.*

merbut (مربوط) *is.* Rapt olmuş, bağlı, rabıtalı. *ç. merbûtât.*

merbûten (مربوطا) Diğer şeye bağlı olarak.

merbutiyet (مربوطيت) *is.* İrtibat, müracaat, bir makama mülhak olma, taalluk.

merc (مرج) *is.* Karışıklık, perişanlık. **herc ü merc** zîr ü zeber.

merc (مرج) *is.* Çayır, merg, merg-zâr. *ç. mürûc* mevâki isimleri.

mercan (مرجان) *is.* Denizden çıkan hayvan mamulü, kırmızı cevher, bazı enva şap. Türkîde parlak ateş parçası, cenke.

merci (مرجع) *is.* Rücu olunacak yer. asıl memba, müracaat. *ç. merâci.*

mercû (مرجو) *is.* Rica olunmuş.

mercûl (مرجول) *is.* Lugat-i müvelledendir. **mercûlü'l-batn, merculü'r-re's** ayak makamında olan kanatları karnında ya başında bulunan hayvan balık.

merdâne (مردانه) **merdânegi** fütüvvet.

merdane (وردانه) *is.* Toplu, oklava. Koca kafalı kertenkeler.

merdiven (نردبان) *is.* Merdiven, baskıç, süllem, mirkat, derece. **asma merdiven** kıskaç. **ip merdiveni** urçun, özgeç.

merdûd (مردود) *is.* Red olunmuş, mel'un, tard olunmuş.

merdüm (مردم) *is.* İnsan, mert, halk. **merdüm-âzâr** sitem-kâr. **merdüm-hâr** yamyam. **merdüm-küş** katil.

merdümek (مردمك) *is.* Ademcik, bebek. **merdümek-çeşm** insânü'l-ayn.

merede (مرده) *is.* Mâridler.

merfû (مرفوع) *is.* Ref olunmuş, kaldırılmış, yukarı alınmış. Zamme ile harekelenmiş.

mergup (مرغوب) *sf.* Beğenilir, istek olur, rağbetli güzel.

mergzâr (مرغزار) *is.* Merg, mergzen, merc, sulak, otlak yer, korunmuş çayır.

merhaba (مرحبا) *e.* Hoş geldiniz manasına.

merhale (مرحله) *is.* Bir rahl, tûlü bir konak mesafe, iki menzil arası.

merhamet (مرحمت) *is.* Acıma, acırganma, rahmetme, terahhum, mihribanlık, merâhim.

merhem (مرهم) *is.* İlâçlı yağ, yara devası.

merhî (مرخى) *sf.* Gevşek, marazi'l-misbâh, yumuşak kanatlı balıklar.

merhûb (مرهوب) *sf.* Terhîb olunmuş, şedîden korkmuş, çarpılmış, mer'ûb.

merhum (مرحوم) *is.* Rahmetli, vâsıl-ı rahmet, müteveffa. Mebrûr ve mağfur.

merhûn (مرهون) *is.* Rehin olunmuş, bırakılmış, tayin olunmuş, kavl kılınmış. **vakt-i merhûn** miat.

merî (مرى) *is.* Ri'e kasabası, kızıl öyken, gırtlak, galsama.

mer'i (مرعى) *is.* İmtisal olunan, riayet kılınan, muteber tutulan, cari. *Mer'iyyü'l-hâtır, kavânîn-i mer'iyye.*

mer'î (مرئى) *is.* Göz görür şey, rü'yet olunur, zahir. *ç. meriyât.*

merih (مريخ) *is.* Behram seyyaresi.

merîme (مريمه) *is.* Salebiye nevi ada çayı.

merk (مرك) *is.* Ölüm, mevt, vefat. *Şâd-ı merk.*

merkat (مرقد) *is.* Kabir, mezar. *ç. merâkid.*

merkep (مركب) *is.* Binecek şey, hımar, matiye. Arabîde kayık. *merâkib-i bahriyye.*

merkez (مركز) *is.* Tam dairenin ortası olan nokta, nişan dikilen mahalli, devâ'irin mercii, kürsî-i idâre. *Merkez-i mesâlih, merkez-i sıklet, merkez-i vilâyet. Emirleri ne merkezde? Merkez karakol. ç. merâkiz.*

merkum (مرقوم) *is.* Yazılmış, rakam-zede, zikri geçmiş, mezkur, mesfûr.

merkûz (مركوز) *is.* Dikilmiş, sançılmış, mıhlı, mukarrer.

mermâhûr (مرماخور) *is.* Koca, yar, yoz, harûb.

mermer (مرمر) *is.* Aslı kireç madeni olan beyaz taş. **su mermeri** kaymak taşı renkli mermer, ruhâm.

mermi (مرمى) *is.* Âlât-ı nâriyye ile atılcak şey, kurşun, gülle vesaire. *ç. mermiyât.*

mermûz (مرموز) *is.* Remz ve ima olunmuş, işaret kılınmış.

merr (مرء) *is.* Er kişi, erkek. **me're** avrat. Emri'e.

merrât (مرات) *is.* Merreler. **bi'l-merrât** mirâren ve kirâren.

merre (مره) *is.* Kere. **merreten ba'de uhra** kirâren, merrâtla.

merremet (مرمت) *is.* Merâmet, tamir, onarma, termîm.

mersâ (مرسا) *is.* Lenger-gâh, mahall-i irsâ. *ç. merâsî.*

mersaha (مرسحه) *is.* Süzgeç.

mersiye (مرثيه) *is.* Sagu, ölü için ebyat. *ç. merâsî.*

mersûm (مرسوم) *is.* Resmolmuş âdet, resmi ferman, yarlığ. Resmolan avâ'id ve bahşiş.

mert (مرد) *is.* Adam, erkek, er, yiğit, fetâ, bahadır, reşit, fütüvvetli, baba adam. **merd-i hudâ** salih. **namert** nakes. *ç. merdân.*

merta (مرتع) *is.* Otlak ve mera, çıragâh.

mertebe (مرتبه) *is.* Derece, rütbe, paye, sıra. *ç. merâtib.*

mertûb (مرطوب) *is.* Islak, ıslatılmış, teblîl.

mer'ûb (مرعوب) *is.* Ziyade ürkmüş, ru'b ve dehşete giriftar, terhîb olunmuş.

mervi (مروى) *is.* Rivayet olunmuş, menkul, muhakkâ.

mervî (مروي) Gırtlağa mensup.

merz (مرز) *is.* Zemin, yer, serhat.

merzâ (مرضا) *is.* Merzî, marizler te'nis. *ç. merzât.*

merzât (مرضات) *is.* Hoşnutluk, rıza verme. **merazât** marizler.

merz-bân (مرزبان) *is.* Serhad-dâr, merzbûm, ser-haddât, dâ'ü'l-merz, avâsım.

merzencûş (مرزنجوش) *is.* Merzengûş, âzânü'l-fâr, sıçan kulağı.

merzî (مرضى) *is.* Rıza, pesend, savâb-dîd.

merzûk (مرزوق) *is.* Rızıklı, bol, mebzûlek.

mesâ (مسا) *is.* Akşam. *Subh u mesâ.*

mesabe (مثابه) *is.* Derece, menzile, mevki.

mesâbîh (مصابيح) *is.* Misbâhlar.

mesâcid (مساجد) *is.* Mescitler.

mes'adet (مسعدت) *is.* Sebeb-i sa'âdet, bahtlılık.

mesafe (مسافه) *is.* Iraklık, buut, feza, emd. *ç. mesâfât.*

mesâff (مصاف) *is.* Mesafflar, tabur mahalleri, cenge duruşmalar.

mesâg (مساغ) *is.* Cevaz, ruhsat, yasak olmama.

mesaha (مساحه) *is.* Yer ölçme. *Mesaha zenciri, fenn-i mesâha.*

mesai (مساعى) *is.* Sayler.

mesâ'ib (مصائب) *is.* Musibetler.
mesâ'il (مسائل) *is.* Meseleler.
mesâkin (مساكن) *is.* Meskenler.
mesâkîn (مساكين) *is.* Miskinler.
mesâlih (مصالح) *is.* Maslahatlar.
mesâlik (مسالك) *is.* Meslekler.
mesâmm (مسام) *is.* Mesemmeler, mahlukat derisinde olan ince teneffüs delikleri. *ç. mesâmmât*
mesane (مثانه) *is.* Sidik kavuğu, âb-dân. *Fıtk-ı mesâne.*
mesânî (مثانى) *is.* Seb'a mesânî, sûre-i fâtiha.
mesânid (مسانيد) *is.* Mesnetler.
mesârr (مسار) *is.* Meserretler.
mesâvî (مساوى) *is.* Sû'ler, seyyi'eler.
mesbeke (مسبكه) *is.* Kalıp, sebîke dökülen kum.
mesbû (مصبوغ) *is.* Boyalı, boyanmış.
mesbûk (مسبوق) *is.* Geçmiş, geçilmiş, mârru'l-beyân. **gayr-i mesbûk** görülmemiş, emsali geçmemiş.
mesbûk (مسبوك) *is.* Dökme, kalıba dökülmüş.
mescit (مسجد) *is.* Secde-gâh, ibadet-gâh, küçük mescit. **Mescid-i Aksa** Kudüs Camiikebiri. **Mescid-i Harâm** Ka'be-i Mu'azzama. *ç. mesâcid.*
mesdûd (مسدود) *is.* Kapalı, set bent olunmuş.
mesel (مثل) *is.* Adap ve nesâyih, ima eder söz, zavâbıt. *Durûb-ı emsâl, emsâl-i sâbıka.*
meselâ (مثلا) *e.* Şunun gibi, misal kabilinden, faraza, misilli.
mesele (مسئله) *is.* Dava, sual, matlap, vakıa. *ç. mesâ'il.*
mesemme (مسمه) *is.* Derinin menfesleri *ç. mesâmm , mesâmmât.*
mesemmiyet (مسميت) *is.* Lugat-i müvellede. Ecsamın mesâmetli olması. *ç. meyâsim.*
mesfûr (مسفور) *is.* Sefer ve tahrir olunmuş, mezbûr, merkûm.
mesh (مسح) *is.* El sürme, el ile sığama. Yağ sürme. Abdestte azaya el sürme.
mesh (مسخ) *is.* Dış değişip başka surete tahvil olma. Ucb-ı şekl.

meshûb (مصحوب) *is.* Yanında beraber arkadaş almış, istishâb etmiş.
meshûben (مصحوبا) Birlikte.
meshûk (مسحوق) *is.* Sehk olunmuş, un edilmiş, toz.
mesih (مسيح) *is.* Yağ sürülmüş, takdis olunmuş. **mesiha** Hazret-i İsa.
mesîh (مسيخ) *is.* Mesh olmuş, çarpılmış, u'cûbe şekilli, çirkin şey, hayvanat ve nebatatta harikulâde olan u'cûbeler.
mesihî (مسيحى) *is.* Nasara, İsevî.
mesîl (مثيل) *is.* Âlâ şeylere mesîl ve nazir.
mesire (مسيره) *is.* Seyr, seyrangâh, gezecek yer, teferrüc.
meskat (مسقط) *is.* Düşecek yer. **meskat-i re's** mahall-i velâdet, vatan.
mesken (مسكن) *is.* Sakin olunan yer, hane. *ç. mesâkin.*
meskenet (مسكنت) *is.* Miskinlik, sükun ve vakar manasına.
meskûb (مثقوب) *is.* Delinmiş, sakb olunmuş, süfte.
meskûb (مسكوب) *is.* Kalıba dökülmüş, sekb olunmuş.
meskûk (مسكوك) *is.* Sikke vurulmuş *ç. meskûkât*. Sikke envaı.
meskûn (مسكون) *is.* İskân olunmuş, şenlik, mamure. **rub'-ı meskûn** karalar. **gayri-meskun** ıssız bâdiye, çöl.
meslek (مسلك) *is.* Yol, tarik, sülûk yolu, gidiş, reftâr. *ç. mesâlik.*
meslûb (مسلوب) *is.* Soyulmuş, kapılmış, arî, mefkûd. **meslûbü'ş-şu'ûr** aklı perişan.
meslûl (مسلول) *is.* Kından sıyrılmış. **seyf-i meslûl** dal kılıç, şimşir, der-niyâm zıddı.
meslûl (مسلول) *is.* Sell illetiyle verem.
mesmu (مسموع) *is.* İşitilmiş, dinlenir, sem'a, vâsıl-ı sem, kabule münasip. **mesmu'ât** hayr-ı şâyi.
mesmum (مسموم) *is.* Zehirlenmiş, ağulu.
mesnâ (مثنا) *is.* İkişer ikişer.
mesnâ'î (مثنائي) Nebatatın ikizlisi.
mesnet (مسند) *is.* Kurulup oturacak bir kürsü, mansıp. *ç. mesânid.*
mesnevî (مثنوى) *is.* Mısraları mukaffa olan beyit. O beyitlerden kıta.

mesnûn (مسنون) *is.* Âdet olmuş, mer'i, sünnet kabilinden, mergûb, cari.
mesrûk (مسروق) *is.* Sirkat olunmuş, çalınmış. **mâl-ı mesrûk** aşırma, kaypak.
mesrur (مسرور) *sf.* Sevinçli, mahbûr, dilşad.
mesrûriyet (مسروريت) Begâmlık, mutayyeblik, safa. Alem olur.
mess (مس) *is.* Değme, dokunmak. **hacet mess etme** iktiza.
messâh (مساح) *is.* Yer ölçme mühendisi.
messâse (مساسه) *is.* Öğendire, mesistire.
mest (مست) *is.* Ser-mest, sekran, sarhoş. **mest olmak** esrimek. **bed-mest** bulaşık, sarhoş.
mestane (مستانه) Saygısız aşıkane, mahmur.
mestur (مستور) *sf.* Örtülü, saklı, gizli, hafi. **mesture** ehl-i iffet, muhtefi illet.
mestûr (مسطور) *is.* Yazılmış, muharrer, mezkûr-ı satr, satr-ı mürakkam, mastara.
mesûbe (مثوبه) *is.* Sevap iş, ecir *ç. mesûbât.*
mes'ul (مسئول) *is.* Talep, istenilen. Sual olunan şey. Sual ve zâmin tutulan kişi, istenilen, irb. **is'âf-ı mes'ul** revâ-i hâcet. *Me'mûr-ı mes'ul, müdîr-i mes'ûl.*
mes'uliyet (مسئوليت) *is.* Cevap verme mecburiyeti, zâmin olma lüzumu, ara yerde kalma.
me'sûr (مأثور) *is.* Seleften rivayet, muteber tutulan.
mes'ut (مسعود) *sf.* Saadetli, mübarek, kutlu, bahtiyar.
meşâhîr (مشاهير) *is.* Meşhurlar, ecille.
meşakkat (مشقت) *is.* Sıkıntı, zahmet, renc. *ç. meşâkk. Meşâkk-ı zafer.*
meş'ale (مشعله) *is.* Gönder ucunda demir çırakmada yanar çıra, çerâg-pâ, burulmuş kalın bal mumu, meş'al.
meşâm (مشام) *is.* Koku alacak alet, burun, şâmme.
meşâyıh (مشايخ) *is.* Şeyhler, tarik başları. *ç. şuyûh* aşiret başları.
meşdûd (مشدود) *is.* Kavi çekilmiş, bağlanmış, şeddolmuş. *Harîr-i meşdûd.*
meşfer (مشفر) *is.* Sarkık hayvan dudağı. *ç. meşâfir.*

meşgale (مشغله) *is.* İş güç, esbâb-ı şugl, umûr-ı meşâgıl.
meşgûf (مشغوف) *is.* Aşk mecnunu, azgın, deli.
meşgul (مشغول) *is.* Uğraşmakta, işe dalgın, eli işte, işli güçlü.
meşguliyet (مشغوليت) *is.* Şugl, iş içinde bulunma.
meşhet (مشهد) *is.* Şehit düşen yer, medfen. Maşatlık.
meşhun (مشحون) *is.* Dop dolu. İlim ile mütebahhir. **mal ile meşhûn** malâmal.
meşhur (مشهور) *is.* Şöhretli, şayi, yadlanmış, namlı, belli, şehîr. *Galat-ı meşhûr. ç. meşâhîr.*
meşhut (مشهود) *is.* Müşahede olunmuş, gözle görülen, ağaran. **meşhûdât** mevâdd-ı zahire.
meşîb (مشيب) *is.* Kır saçlı, yaşlılık, başı ağarmış.
meşihat (مشيخت) *is.* Şeyhlik. *Meşîhat-i islâmiyye.* Arabîde şeyhin cemi meşâyıh, rü'esâ.
meşime (مشيمه) *is.* Son döl, aşı, selâ.
meşîmî (مشيمي) Sonlu hayvan.
meşiyet (مشيت) *is.* Dileme, murat, idare, hüküm buyurma. *Meşiyyetü'l-hayye.*
meşk (مشك) *is.* Saka kırbası.
meşk (مشق) *is.* Yazı numunesi, üstat hattı.
meşkûk (مشكوك) *is.* Şekli, şüpheli, müşkek götürür.
meşkûr (مشكور) *is.* Şükrolunmuş, şükre şayan.
meşmûl (مشمول) *is.* Kaplanmış, ihata kılınmış, içinde kalmış.
meşrep (مشرب) *is.* Cibillet, huy. **açık meşrep** lâubali, rint.
meşru (مشروع) *is.* Şeriata mutabık, caiz, helâl.
meşrûb (مشروب) *is.* İçilir, içilmiş, içki. **meşrubat** süçi envaı.
meşrûh (مشروح) *is.* Şerh olunmuş, beyan olunmuş, açılmış, müşarrah.
meştâ (مشتا) *is.* Kışlak, koyun kışlağı.
meş'ûf (مشعوف) *is.* Sevinçten çıldırmış, ziyade mahzûz.

meş'um (مشؤم) *is.* Şom, şe'âmetli, yümsüz, nahs.

meşveret (مشورت) *is.* Müşavere, müşavere mahalli, şûrâ zamanı, akd-i meclis, müzakere.

meşy (مشی) *is.* Yürüme, seyr ve hareket, nakl-i mekân, asker yürüme.

meta (متاع) *is.* Satılacak mal, bizâ'a. *ç. emtia.*

met'abe (متعبه) *is.* Eziyet, ta'b. *ç. metâ'ib.*

metâ'ib (متاعب) *is.* Met'abeler, taablar.

metâli (مطالع) *is.* Matlalar.

metâlib (مطالب) *is.* Matlablar.

metanet (متانت) *is.* Dayanık, kavîlik, sebat, gayr-i münfeklik, berklik.

metbu (متبوع) *is.* Tapu kılınmış, itbâ olunmuş. Melik. *Devlet-i metbû.*

metbû'iyet (متبوعیت) Hükümranlık.

metfun (مدفون) *is.* Gömülmüş, defîn-i hâk.

methal (مدخل) *is.* Girecek yer, ağız, kapı, başlangıç, müdahele, karışma, dahil ve taarruz. **zî-medhal** örtük kitap ve fünun mukaddimesi ve usulü. *Medhal-i cografya.*

metin (متین) *sf.* Dayanıklı, kavi.

§metin (متن) *is.* Asıl ibare. *ç. mütûn.*

metris (مترس) *is.* Arabîde mitris. Kapı desteği, tarkaz, muvakkat tabya, sancar.

metrûk (متروك) *is.* Terk olunmuş, bırakılmış, kaldırılmış. **metrûkât** muhallefât. **metrûke** zevce-i mutallaka.

metrûkiyet (متروکیت) İşten uzama, ma'zûl kalma, atıl olma.

me'vâ (مأوا) *is.* Me'vî, yurt, mesken, durak.

mevâcib (مواجب) *is.* Ulûfe, maaş, mevcibeler.

mevâdd (مواد) *is.* Maddeler. **mevâdd-ı mühimme** mesâlih-i mu'tenâ.

mevâhib (مواهب) *is.* Mevhibeler.

mevâ'id (مواعد) *is.* Vaatler.

mevâ'îd (مواعید) *is.* Mev'ûdlar, va'îdler.

mevâ'iz (مواعظ) *is.* Mev'izalar.

mevâkıf (مواقف) *is.* Mevkıflar.

mevâki (مواقع) *is.* Mevkiler.

mevâkib (مواکب) *is.* Mevkibler.

mevâkit (مواقت) *is.* Mevkitler, muayyen vakitler, miatlar.

mevali (موالی) *is.* Mollalar.

mevâlîd (موالید) *is.* Mevlütler. **mevâlîd-i selâse** hayvanat, nebat, cemadat ve madeniyat.

mevâni (موانع) *is.* Mâniler.

mevârid (موارد) *is.* Mevridler, caddeler.

mevâsim (مواسم) *is.* Mevsimler.

mevâşî (مواشی) *is.* Mâşiyeler, devâb.

mevât (موات) *is.* Cansız, bî-hayat, ölü. **arz-ı mevât** boz, hali yerler.

mevâzı (مواضع) *is.* Mevziler.

mevâzîn (موازین) *is.* Mizanlar, vezinler.

mevc (موج) *is.* Mevce, dalga. **mevc-zen** hurûşân ve cûşân, solugan. *ç. emvâc.*

mevcut (موجود) *is.* Var, hazır, bulunur ve bulunma. *ç. mevcudat* eşya.

mevdûd (مودود) *sf.* Sevgili.

mevfûr (موفور) *is.* Vefretli, çoğalmış, bol, vefir, vâfir.

mevhibe (موهبه) *is.* Atiye, vergi, dâd-ı hak, huda-dâd, vehhâbın inayeti. *ç. mevâhib.*

mevhûb (موهوب) *is.* İn'âm buyrulmuş, hak vergisi.

mevhum (موهوم) *is.* Vâhimede, asılsız.

mev'id (موعد) *is.* Vade, tayin olunan vakit. Miat. *ç. mevâ'id.*

mev'iza (موعظه) *is.* Vaiz öğütleri, nush ve pend, ter'îb. *ç. mevâ'iz.*

mevkıf (موقف) *is.* Tevakkuf olunacak mahal, durak , demir yolu menzili. *Mevâkıf.*

mevki (موقع) *is.* Bir şeyin durduğu, bulunduğu yer, duracak yer. **asker mevkii** mevzi, nazik mevki. *ç. mevâki.*

mevkib (موکب) *is.* Bir güruh atlı, biniş alay. *ç. mevâkib.*

mevkit (موقت) *is.* Vakt-i muayyen, vade. *ç. mevâkît.*

mevkuf (موقوف) *is.* Alıkonmuş, tevkif edilmiş, bir şarta talik olunmuş, vakıf kılınmış, mütevakkıf. **arâzî-i mevkûfe** vakıf yerler. *ç. mevkûfât* hazineye mal edilen fazla.

mevkut (موقوت) *is.* Muayyen müddetli vakit, vakit olan. *Resâ'il- mevkûta.*

mevlâ (مولا) *is.* Mevlâ, efendi, sahip, veli, Hak Teâlâ. **mevlâ, mevlânâ** efendimiz, yahu gibi nida.

mevlâ (مولا) *is.* Veli hükmüne girmiş kul, köle, abd.

mevleviyet (مولویت) *is.* Mollalık rütbesi dâ'ire-i hükûmeti.

mevlit (مولد) *is.* Doğma zamanı ve mekânı. **mevlid-i nebî** menkıbe-i velâdet, tarîh-i velâdet.

mevlûd (مولود) *is.* Doğmuş, doğan, yavru, bir tabiatta zuhur eder kısım. *ç. mevâlîd-i selâse.*

mevrid (مورد) *is.* Gelecek yer, yol, ağız, *ç. mevârid.*

mevrûs (موروث) *is.* İrsen kalmış, valideyne çekmiş, irsî. *Mâl-ı mevrûs, mevrûs illet.*

mevrut (مورود) *is.* Gelmiş, varit, mütevârid, getirilmiş, söylenmiş rivâyât. *Mevrûde.*

mevsim (موسم) *is.* Vakt-i mu'ayyen, senenin faslı, her şeyin zamanı. *Hac mevsimi.* **mevsim libası** mevsimlik. **mevsim rüzgârı** meltemler. *ç. mevâsim* fusûl-ı erba'a.

mevsuf (موصوف) *is.* Vasfı söylenmiş, vasıflı. Vasfolmuş, ism-i sıfatın mevsufu, tavassuf olunmuş.

mevsuk (موثوق) *is.* İtimat olunur, emniyete şayan, sağlam, vüsûk sahibi. **mevsûka** vesika.

mevsûl (موصول) *is.* Vardırılmış, îsâl kılınmış. *İsm-i mevsûl.*

mevsûm (موسوم) *is.* Adlanmış, tesmiye kılınmış, benâm, alâmetli. *Şecâ'at-i mevsûm.*

mevt (موت) *is.* Ölüm, vefat, merk, maraz. Ölü, mürde. *ç. emvât.*

mevta (موتا) *is.* Mevta, meyyitler, ölüler.

mevtın (موطن) *is.* Tevattun olunan yer, yerleşilen belde. *ç. mevâtın.*

mevut (موعود) *sf.* Vaat olunmuş, söz verilmiş, vadeli. *Ecel-i mev'ûd.*

mevvâc (مواج) *is.* Dalgalı, çalkanır, mevc vurur, hurûşân, zühhâr.

mevzi (موضع) *is.* Mevki, çay, mekân, yer. *ç. mevâzı.*

mevziî (موضعی) Bir mekâna mahsus.

mevzu (موضوع) *is.* Vazolunmuş, konulmuş, nihâde. **mevzuubahis** bir şeyin üzerine konmuş. *ç. mevzuat* ulûm uydurma. **mevzua** haricen vurulan ilâç. *Kavâ'id-i mevzû'a.*

mevzun (موزون) *is.* Vezinli, tartılmış, endamlı, mütenasip, denk. Vezin ile yapılmış, manzum şiir, taktîa olunmuş.

mey (می) *is.* Şarap, bade. **mey-âşâm** bâde-nûş. *Mey-gûn.*

mey'a (میعه) *is.* Mî'a dahi olur. Kara gömlek, kara kehribar.

meyâmin (میامن) *is.* Meymenetler.

meydan (میدان) *is.* Açıklık, saha, füshat, koşu ve talim yeri, ma'reke. Türkîde aşikâre ve ortalık manasına **meydanda.**

meygeh (میکه) *is.* Meyhane.

meygûn (میکون) *is.* Koyu kırmızı, şarabî renk.

meyhane (میخانه) *is.* Meygede, şerbethane.

meyhâr (میخوار) *is.* Bekrî, mest-i müdâm.

meyil (میل) *is.* Meyelân, bir yana eğilme, mâ'il olma, iptilâ, rağbet, arzu, kevkebin dâ'ire-i ma'deleden buudu. **meyl-i küllî** seyyarenin dâ'ire-i ma'deleden ziyade olmaması.

meyküsâr (میکسار) *is.* Bekri, ayyaş.

meymene (میمنه) *is.* Ordunun sağ cenahı, sağ kolu, kadimde bırangar.

meymenet (میمنت) *is.* Uğur, bereket, kudüm, yümn, bap. *ç. meyâmin.*

meymûn (میمون) *sf.* Meymenetli, şen. Biçin dahi şen hayvan olduğu için o uğursuz bir nevine ism olmuştur.

meysere (میسره) *is.* Ordunun sol cenahı, sol kolu.

meysir (میسر) *is.* Kumar, lu'b.

meyus (مأیوس) *is.* Ye'sli, ümitsiz, bezmiş, bezgin, iki eli böğründe. *Meyusiyet.*

me'yusen (مأیوسا) Nevmîdâne.

meyve (میوه) *is.* Yemiş, bâr, ber, semer, semere. **meyvedar** müsmir, bâr-âver, faydalı. **meyve-i huşk** kuru yemiş. **meyve-i ter** ratab, yaş, taze yemiş. **meyve-furûş** manav.

meyyal (میال) *is.* Ziyade mâ'il, istekli, müsteit.

meyyit (میت) *is.* Ölü, ceset. **keşf-i meyyit** teşrîh. *Meyyit-i müteharrik. ç. emvât, mevta.*

mezâbih (مذابح) *is.* Mezbahlar.

mezâf (مضاف) *is.* Geçti manasına. **mezâ mâ mezâ** olan oldu.

mezâhib (مذاهب) *is.* Mezhepler.

mezâhim (مزاحم) *is.* Zahmetler, engebelik yer.

mezâk (مذاق) *is.* Lezzet alma, tatma, zâ'ika. **hulvü'l-mezâk** şirin mezâk. **mürrü'l-mezâk** acı.

mezalim (مظالم) *is.* Mazlemeler, ta'addiyât.

mezamir (مزامير) *is.* Mizmarlar, düdükler. Mezmûrlar, Zebur ilâhiyatı.

mezar (مزار) *is.* Ziyaret yeri, sin, kabir. *Mezar taşı.* **mezaristan** mezarlık.

mezâri (مزارع) *is.* Mezraalar.

mezat (مزاد) *is.* Artırma, pey vurma, tel- lâl elinde satılma, bey, bat yeri, müzayede mahalli. *Haraç mezat satma.* **mezat malı** ucuz.

mezâyâ (مزايا) *is.* Meziyetler, ziyadelik. Ma'nâ-i nâfi, me'âl.

mezbah (مذبح) *is.* Zebh mahalli, kanara, mezbaha, çok kan dökülen yer, melhame. *ç. mezâbih.*

mezbele (مزبله) *is.* Süprüntülük, zeyil, kumâme, kenîse.

mezbûh (مذبوح) *is.* Boğazlanmış, yenecek hayvan.

mezbûr (مزبور) *is.* Yazılmış, zikri geçmiş, izbâr olmuş makam.

mezc (مزج) *is.* Karıştırma, katma, memzûc yapma.

meze (مزه) *is.* Lezzet, tat, zâ'ika, zevk, lezzetli çerez. **bî-meze** tatsız. **hoş meze** leziz, tuhaf, âbdâr.

mezellet (مذلت) *is.* Hârlık, hakirlik, zelillik, zillet.

mezemmet (مذمت) *is.* Kınama. zemm, ve kadh.

mezhep (مذهب) *is.* Yol, din ve itikat yolu, bir dinin şubeleri, râha, fünûn ve felsefiyun yolları, rey ve talim. *Mezheb-i bî-din.* **mezheb-i mütekaddimîn** muhakkiklik davasıyla sebükmağz yolu. **mezheb-i tabî'iyyûn** dehrîler yolu. *Mezâhib nezareti.*

mezher (مزهر) *is.* Müsmer gibi nebatın tohum tozunu kabul eden kovuğu.

mezîd (مزيد) *is.* Artmış, ziyade, lâtif. Fiilde asla harf ilâve olmuş.

meziyet (مزيت) *is.* Efdallik, ziyadelik, üstünlük. *ç. meziyyât, mezâyâ.*

mezk (مزق) *is.* Yırtma, hetk etme, parça lanmak. *Mezk-i ev'iye, mezk-i râbıta.*

mezkûr (مذكور) *is.* Anılmış, yad ve zikrolmuş, sâbıku'z-zikr.

mezlika (مزلقه) *is.* Kayar, kaypak yer.

mezmûm (مذموم) *sf.* Gayr-i memdûh, makdûh, kerih.

mezmûr (مزمور) *is.* Düdükle beraber tegannî olunan yahudi ilahisi, âyîn-i kitâb. Zeburun sureleri, mezmûrları. *ç. mezâmîr.*

mezraa (مزرعه) *is.* Ekin, tarla. *ç. mezâri.*

mezru (مزروع) *is.* Ekilmiş, zer olmuş. *ç. mezrû'ât.*

mezun (مأذون) *is.* İzinli, icazetli, murahhas, dersleri tekmil eden talebe, caiz, mübah.

mezuniyet (مأذونيت) İzinli olma, murahhaslık.

mıgtas (مغطس) *is.* Göz ve burun çanağı, mıgs.

mıh (ميخ) *is.* Ekser, çivi, kazık. **hatt-ı mîh** kadim Asurî yazısı. *bk. çarmıh.*

mıknatıs (مقناطيس) *is.* Ehzibâ, seyyâle-i berkiyye. *Semt-i mıknâtîs.*

mıntıka (منطقه) *is.* Nıtâk, kuşak, kuşak yeri. Küre-i arz sathının dilim dilim arz taksimi. **mıntıka-i bâride** kutup tarafı. **mıntıka-i hârre** hatt-ı istivâ tarafı. **mıntıka-i mu'tedile** ikisi arası. *Mıntıka-i burûc. ç. menâtık*

mınzar (منظر) *is.* Vücudun içine bakacak cerrah aleti. *Mınzar-ı üzün.*

mısbâh (مصباح) *is.* Çerağ, ışık. *ç. mesâbîh.*

mısdak (مصداق) *is.* Tasdik olunmuş hâl, delil. **kavlin mısdakınca** medlûlünce, muktezasınca.

mısfât (مصفات) *is.* Süzgeç. *Mısfâtü'r-râ'î.*

mıskala (مصقله) *is.* Cilâ aleti, maskala.

mısr (مصر) *is.* Büyük şehir, belde. *ç. emsâr* mesken, me'va.

mısra (مصراع) *is.* Kapı kanadı. Beytin iki kısmı. Esdâfın iki parça kabuğu. *ç. mesâri.*

mıtraka (مطرقه) *is.* Cenk çekici, mıtrak, matrak, tokmak.

mıtrân (مطران) *is.* Mükellel, piskopos.

mızrak (مزراق) *is.* Uzun kargı.

mızraklı (مزراقلو) Nîze-dâr.

mızrap (مضراب) *is.* Tarzene, tâziyâne.

mî'a (ميعه) *is.* Mey'a dahi gelir. Karagünlük.

mi'â (معا) *is.* Bağırsak *ç. em'â.*

miat (ميعاد) *is.* Vade zamanı ve mekânı, eşyâ-yı askeriyye müddeti. **yevm-i mî'âd** kıyamet günü.

mi'ât (مئات) *is.* Mi'eler, yüzler hanesi, a'sâr u dühûr.

mi'ber (مئبر) *is.* İğneden.

mibla (مبلع) *is.* Mablak, melvâk. *Miblâ-ı hubûb.*

mibred (مبرد) *is.* Eğe, berrâde yapan ince törpü. **mibred-i hasât** cerrah törpüsü. Büyük eğeye mishal ve misfen denir. Mibza, kancı neşteri. Mişrât.

micred (مجرد) *is.* Cerrahın kemik kazıma bıçağı.

micreş (مجرش) *is.* Eczacı mühresi.

midâd (مداد) *is.* Yazı mürekkebi.

mide (معده) *is.* Kursak. **iltihâb-ı mi'de** tuhme.

midevî (معده وی) Hâzım.

midfa (مدفع) *is.* Top ve top gibi remy ve def aletleri.

midhat (مدحت) *is.* Meth.

mi'e (مائه/مئه) *is.* Mie, yüz, sad. **mi'eteyn** ik yüz. *ç. mi'ât.* Yüzler hanesi.

mifcer (مفجر) *is.* Yaraya vaz olunan oluk.

mifsad (مفصد) *is.* Kancı neşteri, kancı zembereği.

miftah (مفتاح) *is.* Anahtar, huruf anahtarı. *ç. mefâtîh.*

miftele (مفتله) *is.* Örike.

mîg (ميغ) *is.* Bulut dumanı, sis.

migze (مغزه) *is.* Aşı, boya, meşk.

migzel (مغزل) *is.* İğı, iğ, kirman.

migzelî (مغزلي) Kirmanî.

miğfer (مغفر) *is.* Aşık, demir tas, tuğlanın küçüğü. **ser-penâh miğferi** nebâtât.

mihâd (مهاد) *is.* Döşek.

mihcem (محجم) *is.* Hacamat zembereği.

mihleb (مخلب) *is.* Yırtıcı kuşların çaynağı, bazı nebatatın sarıcı filizleri. *ç. mehâlîb.*

mihman (مهمان) *is.* Konuk, mihman. **mihmandar** misafir kabul eden memur. **mihmân-nüvâz** mükrim hanedan. **mihmân-nüvâzî** ikram-ı zayf, misafir ağırlama.

mihnet (محنت) *is.* Belâ, dert, zahmet, elem, müşkilât, fakır, özgünlük. **mihnet-zede** musâb-ı te'ellüm.

mihr (مهر) *is.* Aslı meher. Nikâh akçası. **mihr-i mu'accel** ağırlık, sadak, gaybet. **mihr-i mü'eccel** kâbîn.

mihr (مهر) *is.* Güneş, âfitâb, hurşîd, şems, neyyir-i a'zam.

mihr (مهر) *is.* Dostluk, vedâd, muhabbet.

mihrâf (محراف) *is.* Cerrah ibresi.

mihrak (محراق) *is.* Pertevsiz.

mihrap (محراب) *is.* Kıble nişanı. Şiirde alın ve kaşlar.

mihrek (محرك) *is.* Devre-i kevâkib, müstedîr, hatt-ı devre-i mermî.

mihribân (مهربان) *sf.* Muhabbetli, rıfklı.

mihricân (مهرجان) *is.* Fasl-ı harîf iptidası

mihsad (محصد) *is.* Orak, mincel, hasat aleti.

mihter (مهتر) *is.* Meh, mehan, ulu, pek büyük. Türkîde zebanzedi mehter'dir. Afganistan ve Türkistan'da vezir ve bazı kademe büyüğü. **tavla mihteri** perdedar ve odacı. **mihter-hane** büyük kapılarda çalınan nöbet takımı. **mihteran** hayme, ukâm ocağı.

mihterî (مهتري) Sabıkta mihteran, alem.

mihver (محور) *is.* Dönen cisimlerin pürtüsü. **mihver-i arz** uçları kutbeyn olan pürtü. Bazı meyvelerin direği. **mihver-i harekât** meşy askerinin devrettiği. *Mihver-i sünbüle.*

mihza (مخزع) *is.* Cerrah bıçağı. *Mihza-i bel'ûm.*

mîkat (ميقات) *is.* Tayin olunmuş vakit. Her şeyin vakit ve saati. *ç. mevâkît* fusûl.

mikdaha (مقدحه) *is.* Çakmak.

mikhal (مكحل) *is.* Sürme hilâli.

miknet (مكنت) *is.* Sebat, metanet, rüsûh, temkin, kuvvet ve kudret.

mikr (مكر) *is.* Hile, keyd.

mikra (مقرع) *is.* Bedenin cevflerini vurup yoklayacak, dinleyecek tabip aleti.

mikra'î (مقرعي) Bedeni aletle dinleme usulü.

mikrâz (مقراض) *is.* Büyük makas zıddı kaycı.

miksâr (مكثار) *is.* Boşboğaz, lâfazan, geveze.

miktar (مقدار) *is.* Kadir ve kemiyet, biraz endâze, meblağ, kadir, kıymet, parça, kıt'a. *ç. makadîr.* Türkîde derece-i i'tibâr manasına.

mikyâl (مكيال) *is.* Kile nevinden ölçü.

mikyas (مقياس) *is.* Ölçü, nispet, mizan, kıyas, derece. *Mikyâs-ı hâl, mikyâs-ı harîta, mikyâs-ı havâ , mikyâs-ı matar, mikyâs-ı nâr,*

mil (ميل) *is.* Üstüvâne, üstüvânî şeyler, ibre, kalın iğne, oklava, nişan taşı, her malûm mesafe başına dikilen direk ağaç. Her iki milin arası mesafe, bin iki yüz hatve hendesiye üç mil bir saat. Her arzda başka mil vardır. Ağaç bir fersah yedi bin hatveden ziyadedir. Bazı âlâtın mihveri, *değirmen taşı mili. Cer- rah taşı mili, kıble-nümâ mili, sürme mili.* Türkîde **mil** kum manasınadır. *ç. emyâl.*

milât (ميلاد) *is.* Mevlit, doğma zamanı. *Milâd-ı Îsâ tarihi.*

milel (ملل) *is.* Milletler.

milh (ملح) *is.* Tuz, nemek, tuz suretinde olan edviye. *Milh-i esrüb, milh-i nişâdır. ç. emlâh.*

milk (ملك) *is.* Elde olan mal, milkiyet üzere vakfolmayarak tasarruf olunan arazi. *ç. emlâk.*

milkat (ملقاط) *is.* Cerrah maşası. Çocuk alacak maşa.

milkdârî (ملكداری) *is.* Cihanbânlık.

millet (ملت) *is.* Aslî din ve mezhep. Ümmet, kavim, cemaat. *ç. milel.*

millî (ملی) *is.* Millete raci ve mensup, ecnebi olmayan.

milliyet (ملیت) *is.* Kavim asabiyeti.

mim (م) Mîm-i mühmele. Elifbâ-i Osmânînin yirmi sekizinci harfi. Hesapta kırka, tarih vaz'ında muharreme, imzada malûm kelimesine alâmettir.

mîm (میم) *is.* Nişan, işaret. **mîm komak** mimlemek, nişanlamak, bellemek. *Masdar-ı mîmî.*

mimar (معمار) *is.* Ebniye mühendisi. **fenn-i mi'mârî** mimarlık ilmi ve sanatı. **usûl-i mi'mârî** tarz-ı binâ envaı.

min (من) *ed.* Arabî hurûf-ı cerden. **min ba'd** bundan sonra. **min evvelihi** iptidasından. **min külli'l-vücûh** her vechile.

mînâ (مينا) *is.* Mine, sırça, şişe, minu manasına asuman. **minâ-fâm** lâceverdî. **mînâkârî** mineli. **mînû** gök manasınadır.

mînâ (مينا) *is.* İskele, liman.

minare (مناره) *is.* Ezan kulesi, fener kulesi, menâr.

minber (منبر) *is.* Hutbe için merdivenli kürsü. *ç. menâbir.*

mincel (منجل) *is.* Orak, das. **ebu'l-mincel** musır.

minen (منن) *is.* Minnetler.

minh (منه) *is.* Kenar, şerh, kitap hâmişinde mütalâa.

minhâ (منها) *is.* Tenzil manasına. *Minha etmek.* **tarh-ı anhâ minhâ** hesap.

minhâc (منهاج) *is.* Yol, cadde, usul. *Menâhic.*

minhar (منخر) *is.* Hayvan burnu, kalan *ç. menâhir.*

miniş (منش) *is.* Asmaların sarılan filizi, hâlık.

minka (منقع) *is.* İnce cerrah fıskiyesi, ufak şırınga, minka'a.

minkab (منقب) *is.* Cerrah burgusu ve yiv açtıkları oluklu kalem.

minkale (منقاله/منقله) *is.* Müvellededir. Türkîde müstamel. Nısf daire şeklinde mühendis aleti.

minkar (منقار) *is.* Ufak kuş gagası. *Minkar-ı gurâb, minkar-ı kürân.*

minkarî (منقاري) Kargaburun, burnaz.

minnet (منت) *is.* İyilik etme, iyilik bilme, eyvallah, şükür. *Minnettar.* **bî-minnet** semûh, fütüvvetli. *ç. minen.*

minser (منسر) *is.* Yırtıcı kuş gagası.

minşâr (منشار) *is.* Bıçkı, testere. **minşâr-ı hasât** cerrahların taş testeresi, imşir.

minşârî (منشاري) Diş diş. *Minşârî tabye.*

minval (منوال) *is.* Suret, tarz ve nil. **ber-minvâl-i meşrûh** vech-i mezkûr üzre.

mir (میر) *is.* Emir, bey. *Mîîr-ahur, miralay,* **mîr-kelâm** fasîh. *Mîr-livâ.* **mîr-i mîrân** emîr'l-ümerâ.

mira (مرا) *is.* Mirâyîlik. **bî-mirâ** sadık. Merâ de gelir.

miraç (معراج) *is.* Merdiven, urûc-ı resûl. *ç. ma'âric.*

mirâr (مرار) *is.* Merreler.

mirâren (مرارا) Bi'd-defe'ât.

mirâr (مرار) *is.* Acı şey. **mirâre** safra kavuğu, öd kesesi, zehre.

miras (میراث) *is.* Müteveffadan kalan mal, irs, isbât-ı verâset. **miras yeme** varis olma. **irsî** soya çeker, mevrûs.

mirat (مرأت) *is.* Ayna, gözgü. Rü'yet aleti. *Mir'ât-ı âkise. ç. merâyâ, merâ'î.*

mi'raz (معرض) *is.* Arz olunacak mahal, makâm-ı ifâde.

mirfak (مرفق) *is.* Dirsek.

mirfakî (مرفقي) İt dirseği, çıban.

mirî (میری) *is.* Emiriye, beylik, devlet hazinesine müteallik. *Mâl-ı mîrî, koyun mirîsi, mirî binası.*

mirimme (مرمه) *is.* Hayvan kalağı.

mirka (مرقه) *is.* Koyu et suyu, terbiye.

mirkat (مرقات) *is.* Derece, merdiven.

mirsâd (مرصاد) *is.* Mirsat, etrafı gözetecek yüksek yer, bekleme, tarassut mahalli.

mirşah (مرشح) *is.* Bez süzgeç, bakır at süzeği, torba.

mirvaha (مردحه) *is.* Yelpaze.

mirvârîd (مروارید) *is.* İnci, lü'lü, dür, dürre. Cümân.

mirza (میرزا) *is.* Emirzade. İran'da ismin evvelinde efendi, ismin ahirinde şehzade unvanı.

mis (مس) *is.* Bakır, nühâs.

misafir (مسافر) *is.* Taşradan sefer edip gelen. Safir olan, konuk, mihman, zayf. Zâ'ir, göze arız olan leke.

misak (میثاق) *is.* Ant, ahit, peymân, antlaşma.

misal (مثال) *is.* Örnek, numune, destur, olacak şey, adaba dair kıssa, rüya. *Emr ü ferman.* Ef'al tasrifinin emsilesi. *Durûb-ı emsâl.* Bir emrin emsâl-i sâbıkası.

mi'sam (معصم) *is.* Bilek, rüsg mahalli, nabız yeri.

misbah (مسبح) *is.* Müvellededir. Balık kanadı.

misbâr (مسبار) *is.* Cerrah mili.

misil (مثل) *is.* Nazir, miktar, müsavi, ohşaş. Tay, menend eş. **ecr-i misl** misilli gibi. **bî-misl** eşsiz, bî-menend.

misk (مسك) *is.* Müşk, ta'ribi bir nev ceylandan alınan muattar göbek nâfe, gâliye. *Misk-i kâle. Misk faresi, kedisi, keçisi, yağı. Misk nebatı.* **misket** kokulu meyveler. *Misket elması, limonu.*

miskal (مثقال) *is.* Bir buçuk dirhem vezin.

miskî (مسكی) *is.* Kokulu peynir şekeri. **miskü** çuka.

miskin (مسكين) *sf.* Hâlsiz, marîz, fakir, tembel, pıt pıt, mız mız. **meczûm-ı miskîn illeti** cüzam. *Miskinâne.*

misma (مسمع) *is.* Müvellededir. Göğüs dinleyecek tabip aleti.

mismâr (مسمار) *is.* Çivi, ekser.

mismârî (مسماري) Mıh resminde.

misred (مسرد) *is.* Biz, tığ.

mistar (مسطر) *is.* Satır çizecek cetvel.

misvak (مسواك) *is.* Diş temizlemeye mahsus sevk, ağac kökü. **misvâkü'l-abbas** râ'i'l-ibil, deve otu. **misvâkü'l-kurûd** aşna. **misvâkü'r-râ'î** çoban misvaki.

mîş (میش) *is.* Marya, koyun. *Gâvmiş*. **mişin, meşin** koyun derisinden gön.

mi'şâr (معشار) *is.* Aşrin aşri.

mişkât (مشكات) *is.* Duvarda olan kandil.

mişmiş (مشمش) *is.* Zerdali.

mişrat (مشرط) *is.* Cerrah bıçağı ve neşteri.

mişvâr (مشوار) *is.* Tavır, reftar, gömeçten bal peteği sağdıkları anış.

mişvâre (مشراوه) *is.* Çömlek, testi. *Mişvâre-i haml.*

miyâh (مياه) *is.* Mâlar. **miyâh-ı câriye** akar sular. **miyâh-ı hârre** kazık. *Miyâh-ı ma'deniyye.*

miyan (میان) *is.* Zebanzedi meyan. Orta, vasat, ara, mabeyin, bel, kemer.

miyancı (میانجي) Araya giren, tavassut edici.

miyane (میانه) *is.* Orta, mabeyin, aralık. Musikîkârların orta hanesi. Orta kıvama gelmiş, acin. **helva miyanesi** kıvam.

miyar (معیار) *is.* Ayar aleti, mihek, tahlil edici eczâ-i kimyeviyye, müte'âmil.

mîzâb (میزاب) *is.* Oluk, oluklu, üstüvâne.

mizaç (مزاج) *is.* Tab, tabiat, keyfiyet, huy, mezc, ahlât. *Hadîdü'l-mizâc*. **nâ-mizac** hasta. *Mizâc-gîr. ç. emzice.*

mizah (مزاح) *is.* Lâtife, şaka.

mizan (میزان) *is.* Terazi, terazi mahalli, kapak. Hesapta müvazene, imtihan, mukayese. *Mîzân-ı ervah.* **mîzân-ı harâret** termometre. **mîzân-ı havâ** aerometre. **mîzân-ı leben** alaktdmetre. **mîzân-ı rutubet** ıgrometre. **mîzân-ı siklet** barometre. **mizan burcu** eylül.

mîzbân (ميزبان) *is.* Konak sahibi. **mîz** sofra, maide.

mizmâr (مزمار) *is.* Düdük, kaval, boğazda nefes yolu, hançere. *ç. mezâmir.*

molla (ملا/منلا) *is.* Molla, mürebbi, ilim ehli, müderris payesinin üstü, büyük kadı, sâhib-i mevleviyyet. Hoca, adi unvan, çelebi.

mû (مو) *bk. muy.*

muabbir (معبر) *is.* Rüya tabir edici, yorucu.

muaccel (معجل) *is.* Mehilsiz, peşin. **mihr-i mu'accel** ağırlık, çeyiz kıymeti.

mu'accele (معجله) *is.* Peşin verilen bedel.

mu'acciz (معجز) *is.* Aciz veren, taciz eden.

mu'âdât (معادات) *is.* Adavet, düşmanlık harekatı.

muaddil (معدل) *is.* Tadil edici, tesviye eyleyici, müsavi kılıcı. **muaddilü'n-nehar** gece gündüz bir mevsimde güneşin uğradığı daire.

muadele (معادله) *is.* Beraberlik, ilm-i cebirde iki kemiyetin karşılaması. *ç. mu'âdelât.*

muadil (معادل) *is.* Adl, müsavi, beraber. *Eşkâl-i mu'âdile.*

muaf (معاف/معفو) *sf.* Ma'füv, imtiyazlı, tekâlîften müstesna. Affolunmuş, azat. Türkîde Tarhan. Affa lâyık, affolmuş, bahş olunmuş, ıtlak olunmuş.

muafiyet (معافيت) *is.* Sahihi ma'fuviyet. Tekâlîften affolma, imtiyaz.

muahede (معاهده) *is.* Ahd ü peymân. *Ahdname. Mu'âhedât-ı ticâret.*

muaheze (مؤاخذه) *is.* Çekişme, itap, atıp tutma.

muahhar (مؤخر) *is.* Sonraya kalmış, sonraki, ahir.

muahharan (مؤخرا) Ba'dehu.

mu'âhid (معاهد) *is.* Ahd-nâme yapmış, antlaşmış, uymuş.

mu'akkid (معقد) *is.* Ukdeli, rekaketli. Pıhtılaşmış.

mu'âlece (معالجه) *is.* İlâç ve timar etme, müdâvât.

muallâ (معلا) *sf.* Muallî, yükselmiş, âlî, mürtefi, bülend.

muallâk (معلق) *is.* Asılı, havada duran, askıda kalmış, asma, kararsız. Farisîde takla, perende manasınadır.

mu'allâka (معلقه) *is.* Askı. **adale-i mu'allaka** asıcı.

mu'allâkat (معلقات) *is.* Zamân-ı câhiliyyetin Kâbe'de eş'âr-ı mu'allâkaları. *Mu'allâkat-ı seb'a.*

muallel (معلل) *is.* İlletli, sebepli. *Mu'allel bi'l-araz.*

mu'allem (معلم) *is.* Talimli, ögür.

muallim (معلم) *is.* Talim edici, hoca, usta, talimci. *Dâru'l-mu'allimîn.* **mu'allim-i evvel** baş hoca. *Muallime, mekteb-i mu'allimât.*

mu'allin (معلن) *is.* İlân edici, halka bildirici. Tıpta beşîr, haberci.

muamele (معامله) *is.* Tarz, tavır kullanma, iş görme, alış veriş akdi, ribh, faiz. **bed-mu'âmele** soğuk durma. **hüsn-i mu'âmele** iltifat. *ç. muamelât.* işlerin tutuluşu, yürüyüşü, tutum, tavır.

muamma (معما) *is.* Lügaz nevi bilmece, yanılmaç.

muammer (معمر) *is.* Uzun ömürlü, çok yaşar.

mu'ammim (معمم) *is.* Başı sarıklı, imameli ulema güruhu.

mu'ânaka (معانقه) *is.* Boyna sarmaşma.

mu'ânede (معانده) *is.* Zıt gütme, ta'annüd, inat etme.

mu'ânid (معاند) *is.* Muhalif, zıt, mübâyin.

muannit (معند) *sf.* İnatçı, öngül, inad-kâr, lecûc, dikbaş, mütemerrit.

muaraza (معارضه) *is.* Ağız kavgası, niza, boğuşma, inatlaşma.

muarefe (معارفه) *is.* Ülfet, bilişme, tanışma.

muarız (معارض) *is.* Karşı gelen, ta'rîz eden, muhalif.

mu'arriye (معريه) *is.* Etleri kemikten ayırmaya cerrah aleti.

mu'arrâ (معرا) *is.* Mu'arrî, soyulmuş, çıplak, ari, hâlî.

mu'arrak (معرق) *is.* Diriltici deva.

mu'arreb (معرب) *is.* Tarip olunmuş kelime.

mu'arref (معرف) *is.* Tarif olunmuş, tarifli, harf-i ta'rîfli.

mu'arrif (معرف) *is.* Ashâb-ı hayrâtın camide ismini zikreden müezzin.

muasır (معاصر) *is.* Bir zamanda, bir asırda olan. *ç. muâsirîn.*

mu'asker (معسكر) *is.* Ordugâh, merkez-i cüyûş.

mu'assel (معسل) *is.* Ballı edviye.

muaşaka (معاشقه) *is.* Biriyle aşk sürme, sevişme.

muaşeret (معاشرت) *is.* Hoş geçinme, münâsebet-i muhibbâne.

mu'aşşar (معشر) *is.* On zaviyeli şekil.

mu'aşşir (معشر) *is.* Aşir topayan memur, ondalıkçı.

mu'âteb (معاتب) *sf.* İtâba uğramış, azarlanmış.

mu'âtebe (معاتبه) *is.* Ta'zîr, tekdir.

muattal (معطل) *is.* Boş, batıl, beyhude. Metruk , başı boş.

mu'attar (معطر) *sf.* Güzel kokulu, ıtırlı.

mu'attır (معطر) *is.* Yağ tabir olunan nebat ruhları.

mu'attıs (معطس) *is.* Ansırdıcı deva.

mu'attış (معطش) *is.* Hararet verici, susatıcı, atşân edici.

mu'âvaza (معاوضه) *is.* İvaz verme, karşılık bulma, ta'vîzen yapma.

mu'âvedet (معاودت) *is.* Avdet etme.

muavenet (معاونت) *is.* Yardım, avdet etme, iane kılma, bulunma, bulunuverme.

muavin (معاون) *is.* Yardımcı, yamak. *Asâkir-i mu'âvine, avniyye.*

mu'avvec (معوج) *is.* Eğri büğrü, burgaç. **sath-ı mu'avvec** engebeli.

mu'avvece (معوجه) *is.* Inbık şişesi, deve boynu.

mu'avvizeteyn (معوذتين) *is.* İki e'ûzü sûre-i şerîfeleri.

mu'âyede (معايده) *is.* Bayramlaşma tebrik, iyd resmi.

muayene (معاينه) *is.* Göz gezdirip bakma. **emtia muayenesi** takdir. **insan muayenesi** keşf-i sıhhat. **telifat muayenesi** takriz, teftiş. **mu'âyene-i meyyit** keşf-i kanûnî. *Muayenehane.*

mu'ayyeb (معيب) *is.* Ayıp şey *ç. mu'ayyebât* ayıplar, müstehcen şeyler, reddiyat.

muayyen (معين) *is.* Tahdit olunmuş, tahsis, tayin kılınmış, mukarrer.

muazzam (معظم) *sf.* Büyük, kebir, hürmetli, mehâbetli, âlî-câh.

muazzam (معظم) *sf.* İşin büyüğü. *ç. mu'azzamat, mu'azzalât.*

muazzep (معذب) *is.* Giriftâr-ı azâb, ceza çeken, rahatsız, mustarip. **muazzep olmak** güç üzülmek.

muazzez (معزز) *is.* Aziz tutulmuş, muhterem, kıymetli.

muazzezen (معززا) İkramatla.

mu'azzib (معذب) *is.* Azap verici, mü'ezzî, incitir.

mu'azziz (معزز) *is.* İ'zâz edici.

mubassır (مبصر) *is.* Gözcü, mutemet, nazır.

mubattıl (مبطل) *is.* İptal edici, bozucu, değnekçi.

mubattın (مبطن) *is.* Kîne-cû, içten pazarlıklı.

mubayaa (مبايعه) *is.* Satın alma, iştirâ. *ç. mubaya'ât.*

mubayaacı (مبايعه جي) Meskûkat muhtekiri.

mûbed (موبد) *is.* Mecusîlerin büyük perestârı, danişmendi.

mûceb (موجب) *is.* Emirnameye izah olmak üzere leffolan tahrirat.

mu'cem (معجم) *is.* Noktalı huruf.

mu'cib (معجب) *is.* Şâyân-ı isti'câb. Arabîde mütekebbir manasına mu'cibe.

mucip (موجب) *is.* Bâ'is, sebep, müeddî, dâî, lâzım, kaziye. *Mucibe, esbâb-ı mûcib.* **mucibince** ber-mûcib iktizasınca

mucit (موجد) *is.* Yeni şey çıkarıp ihdas ve icat eden.

mûciz (موجز) *sf.* Kısa, mülâhhas, icazlı.

mu'ciz (معجز) *is.* İcaz edalı *Mu'cizbeyân.*

mucize (معجزه) *is.* Hârik-i âde şey, peygamber burhanı. *ç. mu'cizât.*

mufassal (مفصل) *sf.* Tafsil olunmuş, uzun uzadıya, bol.

mug (مغ) *is.* Mecus, mecusi papası. **pîr-i mugân** meyhaneci. **mug-beççe** miço.

mugaddi (مغدى) *is.* Besleyici, gıdalandırıcı.

mugalâta (مغالطه) *is.* Yanılma sözü, martaval.

muganni (مغنى) *sf.* Irlayıcı, hânende. **muganniye** ötücü kuşlar.

mugayeret (مغايرت) *is.* İhtilâf, ağyarlık, zıtlık, başkalık.

mugayir (مغاير) *sf.* Karşı, zıt, münâfî, muhalif, mübâyin.

mugaylân (مغيلان) *is.* Ümm-i gîlân, deve dikeni.

mugayyeb (مغيب) *is.* Gayb içinde mestur, nâ-peydâ. *ç. mugayyebât* esrâr-ı hikemiyye, gayb-ı ledün.

mugfer (مغفر) *is.* İğfal olmuş, aldatılmış.

mugîs (مغيث) *is.* Gıyas edici, gavs, yardımcı, yetişen.

mugnî (مغنى) *is.* Gınâ verici, müstagni edici, kâfi.

mugtenim (مغتنم) *is.* Ganimet almış, tu'ma bulmuş, kaparozcu, kelepir alımı kabullenir.

mugtî (مغطى) *is.* Gaty olmuş, örtülü. *Mugtî'l-cenâh.*

muğber (مغبر) *sf.* Toz toprakla mülevves, gubârlı, mükedder, münfa'il, ığbırâr etmiş, gücenmiş, hâtır-mânde.

muğlâk (مغلق) *sf.* Kapalı, ibaresi çetin, elfazı müştebih. *Elfâz-ı muglâka.*

muh (مخ) *is.* İlik, mağz. **muh-ı şevkî** murdar ilik.

muhabbet (محبت) *is.* Sevgi, hubb, vedâd, dostluk, aşk sevgisi. **muhabbetname** mektup, dostâne konuşma, sıcağı geçme.

muhabere (مخابره) *is.* Haberleşme, mektuplaşma. **telgraf muhaberesi** şifre muhaberesi rumuz ile yazılan. *ç. muhâberât.*

muhaccel (محجل) *sf.* Hacleli, ayağı sekülü at.

muhâceme (مهاجمه) *is.* Başa üşme, araya alma, hücum, üşüşme. *Muhâceme-i ahlât.*

muhaceret (مهاجرت) *is.* Göç etme.

muhacir (مهاجر) *is.* Nakil ve hicret etmiş. *ç. muhâcirîn.* Mekke'den Medine'ye hicrette rüfekâ-i hazret-i nebî.

muhâda'a (مخادعه) *is.* Hud'a etme.

muhaddep (محدب) *is.* Kamburlanmış, yumru, tümsek, kubbelenmiş şekil, örgüçlü.

muhadder (مخدر) *sf.* Örtülü, ehl-i perde, eksik etek. **muhadderât** ismetli hatunlar.

muhaddid (محدد) *is.* Hudut tayin memuru.

muhaddir (محدر) *sf.* Şişirici, kabartıcı. *Darbe-i muhaddire.*

muhaddir (مخدر) *sf.* Uyuşturucu ilâç.

muhaddis (محدث) *is.* Hadîs-i şerîf rivayet eden. *ç. muhaddisîn.*

muhaddiş (مخدش) *is.* Tahdiş edici, kaşındırıcı ilâç, gıcıklayıcı edviye.

muhâdenet (مخادنت) *is.* Yarlık, yaverlik etme, musâdakat.

muhâdenet (مهادنت) *is.* Barışma, musalaha, sulh, âştî.

muhafaza (محافظه) *is.* Hıfzetme, saklama, kayırma, barındırmak.

muhaffaz (مخفض) *is.* Bastırıcı, cerrah baskıcı.

muhaffef (مخفف) *is.* Hafiflenmiş, yeni olmuş. *Harekât-ı muhaffefe.*

muhaffif (مخفف) *is.* Tahfif edici, mülâttaf edviye.

muhafız (محافظ) *is.* Saklayıcı, hıfız , siyanet edici. Büyük kale dizdarı, kale valisi, boğaz muhafızı.

muhakeme (محاكمه) *is.* Dava görülme, mahkemeye gitme. *ç. muhâkemât.*

muhakkak (محقق) *is.* Müspet, doğruluğu anlaşılmış.

muhakkar (محقر) *sf.* Hor, zelîl, rezil.

muhakkî (محكى) *is.* Nâkil ve ravi, muhakkâ manasına mervî.

muhakkik (محقق) *is.* Doğruyu arayıcı.

muhal (محال) *is.* Olmaz şey, imkânsız, müstahyel, gayr-ı mümkin. *ç. muhâlât.*

muhâla'a (مخالعه) *is.* Zevc ve zevce hal edişmek, biri birinin hakkından geçerek sulh olmak.

muhâlasat (مخالصت) *is.* Hulûs, safvet.

muhâlata (مخالطه) *is.* Karışıp girişme.

muhâle (محاله) *is.* Şaka, hile. **lâ-muhâle** ciddi, hakikaten,

muhalefet (مخالفت) *is.* Zıt olma, karşı gelme, zıtlık etme, tebâyün.

muhalhal (مخلخل) *is.* Havayı inceltici, hafiflendirici.

muhalif (مخالف) *is.* Tersi, zıt, aksi, uymaz, karşı gelir, mugayir, hilâf-gîr. *ç. muhâlifîn.*

muhallâ (مخلى) *is.* Tahliye olunmuş, boşaltılmış.

muhalled (مخلد) *is.* Baki, daim.

muhallef (مخلف) *is.* Ahlâfa bırakılmış miras eşyası. Bedel tetâbuu, edviye. *ç. muhallefât* müteveffanın geri kalan eşyası, metrukatı.

muhallî (مخلى) *is.* Tahliye edici, deva.

muhallî (محلى) *is.* Huly ile zinetlenmiş, donatılmış, mütehallî.

muhallil (محلل) *sf.* Çözücü, hallâl. *ç. muhallilât.*

muhammas (محمص) *is.* Kavrulmuş, tahmîs olmuş.

muhammaz (محمض) *is.* Hâmızlanmış, paslanmış.

muhammedî (محمدى) *sf.* Hazret-i Resûle mensup. *Ezân-ı Muhammedî.*

muhammen (مخمن) *is.* Kıymet, kemiyet takdir edici, gümrük paha biçicisi.

muhammes (مخمس) *is.* Beş kat. Beş köşeli şekil. Beş mısralı kıta.

muhammir (محمر) *sf.* Kızartıcı, deriyi pek kızartan edviye.

muhannes (مخنث) *is.* Hünsâ gibi cebân, muhânât, keke, kekiz , leke.

muharebe (محاربه) *is.* Harp ve darp, mukabele ve mukatele, cenk, mesâf, uğraş, vuruş. *ç. muhârebât.*

muharip (محارب) *is.* Cenk edici.

muharref (محرف) *is.* Harfleri karışmış, tahrifle bozulmuş.

muharrem (محرم) *sf.* Haram olmuş, tahrim kılınmış. Şuhûr-ı arabiyyenin birincisi. *Muharremü'l-harâm.* **muharremat** haram şeyler.

muharremiye (محرميه) Yıl başı bahşişi.

muharrer (محرر) *is.* Yazılmış, yazı, mezkur. Mezbûr, mesfûr. *ç. muharrerat* yazılı kâğıtlar, mektuplar, tahrirat, bitig, biti. *Muharrerât-ı resmiyye.*

muharrib (مخرب) *is.* Harap edici, perişanlık verici.

muharrik (محرك) *sf.* İgrâ ve tahrik edici, igvâ verici, müfsit, hareket ettirici.

muharrir (محرر) *is.* Yazıcı, tahrir memuru, bitikçi, ruznameler yazıcısı.

muhasama (مخاصمه) *is.* Biriyle husumet etme, dava etme, adavet gütme, uğraşma.

muhasara (محاصره) *is.* Kale ve şehir kuşatması, kapanması.

muhasebe (محاسبه) *is.* Hesap görme, sayışma, hesap mahalli. *Dîvân-ı muhâsebât. Muhâsebât-ı atîka, muhâsebât-ı mâliyye.*

muhasır (محاصر) *is.* Kale kuşatan. *ç. muhâsırîn.*

muhasip (محاسب) *is.* Hesap bilen, hesap memuru, muhasebeci.

muhassas (مخصص) Tayin olunmuş miktar maaş, vesaire. *ç. muhassasât* bir daire tahsisatı.

muhassenat (محسنات) *is.* Hayır, faydalı, güzel şeyler, fevâ'id.

muhassıl (محصل) *is.* İstihsal ve tahsil edici, sabıkta mutasarrıf. **muhassıl-ı harâret** sıcaklık yapıcı.

muhaşşâ (محشا) *is.* Muhaşşî, haşiyeli, der-kenar.

muhat (محاط) *is.* İçinde kalmış, meşmûl, muhtevi, ihata olmuş, etrafı çevrilmiş. **muhât-ı ilm âlî** ma'lûm-ı devletleri.

muhât (مخاط) *is.* Balgam. *Muhât-ı zülâlî.*

muhataba (مخاطبه) *is.* Söyleşme, hitabet, itap, çekişme.

muhatap (مخاطب) *is.* Tevcîh-i kelâm olunan şahıs. Mu'âteb olan. Sarfta sen ve siz hitabına gelen fiil.

muhatara (مخاطره) *is.* Tehlike, hâtır-hûy. **şirket-i muhâtara** kâr ve zarar iki taraftan çekilen ortaklık.

muhattat (مخطط) *is.* Çizikli, yivli.

muhavere (محاوره) *is.* Karşılıklı lâf etme, niza.

muhavvata (محوطه) *is.* Etrafı duvarlı yer, avlu, dâ'ire-i dâhilî.

muhavvel (محول) *is.* Tahvil ve havale olunmuş, yükletilmiş. *ç. muhavvelât.*

muhayyel (مخيل) *sf.* Hayalde, tasavvur olunmuş. *ç. muhayyelât. Muhayyile, kuvve-i muhayyile.*

muhayyer (محير) *is.* Hayran edici, şaşırtıcı. **muhayyer-i ukûl** akılları durdurucu.

muhayyer (مخيل) *is.* İhtiyara, dileğe bağlı, iradeye menût, beğendiği halde alınmak şartıyla kaldırılan mal. Bey'ü'l-hıyâr, muhayyer kumaş, güvercin göğsü.

muhâz (مخاض) *is.* Tevlîd ağrısı.

muhâzara (محاضره) *is.* Karşılık, yetiştirme. *ç. muhâzarât.* Cedel fenni.

muhâzât (محاذات) *is.* Karşılayıp mukabil olma, hasım kılıcı sipere alma.

muhâzî (محاذی) *is.* Bir hizada, karşı, mukabil.

muhbib (محبب) *is.* Hap yapacak ve tane tane kesecek alet.

muhbir (مخبر) *is.* Haber verici, havadis yazıcı, kimyagerlerin tecrübe aleti.

muhbit (محبط) *sf.* Ayrı parçalı, dağınık.

muhdis (محدث) *is.* Sonradan çıkma, nevzuhur, hâdis, yeni vaz.

muheyya (محیا) *is.* Ortaklaşı, be-nevbet kullanılan emlâk.

muhibbâne (محبانه) Dostâne.

muhik (محق) *is.* Doğruyu yerine verici, ihkak edici.

muhil (مخل) *sf.* Bozucu, muhalif, mugayir, mübâyin, münâfî, münâkız. *Muhill-i edeb, muhill-i nâmûs, muhill-i nizâm.*

muhip (محب) *sf.* Sevici, dost, hayr-hâh. **muhibb-i sâdık** baba dostu.

muhit (محیط) *is.* Etrafı kuşatmış, havi, şamil, dış deniz, kamus, okyanus. **Muhît-i Atlas** Garbî Deniz. **Muhît-i Hindî** Umman. **Muhît-i Kâhel** Ulu Deniz. **Muhît-i Müncemid** Şimalî Deniz.

muhît (مخیط) *is.* Fitil fitil yapraklı haytlı nebat.

muhkem (محکم) *sf.* Üstüvâr, kavi, berk.

muhli (مخلع) *is.* Giderici, cerrahların soyma aleti.

muhlis (مخلص) *sf.* Hulûs-ver, riyasız, dost, sadık.

muhlisâne (مخلصانه) **muhlisâne sadakat** perverâne samimi.

muhric (مخرج) *is.* Çıkarılmış, çırak olmuş. *Askerden muhric.*

muhrice (مخرجه) *is.* Çıkrıkçı.

muhrik (محرق) *sf.* Yakıcı, ihrâk edici, müessir. Sûz-nâk, dil-fürûz, yakıcı edviye.

muhrim (محرم) *is.* İhramlı, hacı kıyafetinde.

muhriş (مخرش) *is.* Hırâş verici, azdırıcı edviye.

muhsın (محصن) *sf.* Haramdan sakınıcı. **muhsınât** ehl-i iffet hatunlar.

muhsin (محسن) *sf.* İyilik edici, ihsan sahibi.

muhtaç (محتاج) *sf.* Yardıma bakar, hacetmend, yoksul, boynu eğri. *ç. muhtâcîn.*

muhtâl (محتال) *sf.* Hilekâr, oyunbaz, allâk.

muhtar (مختار) *is.* Seçilmiş, ihtiyar olunmuş, öründelenmiş. **muhtâr-ı mahalle** mahallenin iş eri, ihtiyarı. **fâ'il-i muhtâr** iradesi elinde. **idâre-i muhtara** hod-be-hod idare imtiyazı. **kavl-i muhtâr** müraccah.

muhtas (مختص) *is.* Has edinmiş.

muhtasar (مختصر) *sf.* Kısaltılmış, maksûr, kem miktar, mûcez.

muhtasara (مختصره) *is.* Ucâle gibi risâle-i hülâsa, telhis.

muhtazır (محتضر) *is.* Hâl-i ihtizârda, ölüm derecesinde olan can çekişen.

muhtebis (محتبس) *is.* Kapanıcı, tıkanmış.

muhtecib (محتجب) *is.* Kapalı, örtülü, hicap altında, saklanmış.

muhtefî (مختفی) *sf.* Saklı, gizli, saklanmış.

muhtekir (محتکر) *is.* Malı hapsedip pahalı satan, madrabaz, hukr edici.

muhtel (مختل) *sf.* Bozulmuş, bozuk, karışmış, ihtilâle uğramış, halel-pezîr. *Muhtelü'ş-şu'ûr.*

muhtelef (مختلف) *is.* Muhtelefün fih.

muhtelic (محتلج) *is.* İhtilâca uğramış, zıngırdama gelmiş, havaleye giriftar.

muhtelif (مختلف) *sf.* Biribirinden başka, türlü türlü, biribirine muhalif, mübayin. *Muhtelifü'l-elvân , muhtelifü'l-evrâk. Emsile-i muhtelife.*

muhtelis (مختلس) *is.* Süratle kapıcı, ihtilâs edici.

muhtelit (مختلط) *is.* Karışık, melez, mürekkep, muhtelit cemiyet, ülfete karışır, ihtilat eder. **adale-i muhtelite** boyunun arkasındaki adele-i mürekkebe.

muhtemel (محتمل) *is.* Me'mul, agleb-i ihtimâl, olur şey. *ç. muhtemelât* mümkinât.

muhtemir (مختمر) *is.* İhtimar edip mayalanmış, kabarmış, hamur olmuş, kaynamış.

muhtenik (مختنق) *is.* Boğuk, mahnûk.

muhterem (محترم) *sf.* Hürmetli, mu'azzez.

muhteri (مخترع) *is.* Mucit, yeni şey çıkarıcı, yalan yapıcı. *ç. muhteri'ât* icatlar, kizbler.

muhterik (محترق) *is.* Yanmış, yangında kül olmuş, kabil-i ihtirâk.

muhteriz (محترز) *is.* Sakınıcı, ihtiraz edici.

muhtesib (محتسب) *is.* Sabıkta belediye reisi, şehremini, ihtisap memuru.

muhteşem (محتشم) *sf.* Haşmetli, debdebeli.

muhtevi (محتوی) *is.* İçine almış, havi, cami, müştemil. *ç. muhteviyat* mümkinât.

muhtır (مخطر) *is.* Hatıra getirici.

muhtıra (مخطره) *is.* İhtar pusulası, müzekkere nevi.

muhtî (مخطی) *is.* Hata etmiş, yanılmış, yanlış yol tutmuş.

muhyî (محیی) *is.* Canlandırıcı, ihya eder.

muhzır (محضر) *is.* Mahkeme mübaşiri, ihzâr memuru.

muin (معین) *is.* Yardımcı, yamak, yardah, muavin, refik. *bk. avene.*

muit (معید) *is.* Ders iade edici, medrese halifesi, müzakereci.

mukabele (مقابله) *is.* Karşı gelme, mukavemet, karşılık verme, karşılaştırıp tatbik etme, mukabelecilik etme. **mukabele bi'l-misl** ivaz, aynıyla muamele. *Cebr-i mukabele. Dervişan mukabelesi.*

mukabil (مقابل) *is.* Karşı, muadil, bedel, ivaz. Münazaralı istifsâr, mukabil istihkâmatta.

muk'ad (مقعد) *is.* Kötürüm, keshân, kesâhatli.

mukaddem (مقدم) *is.* Evvel gelen, sabık, zamân-ı mâzîde olan, önürdü. Reis, pişrev.

mukaddemen (مقدما) Sabıkta.

mukadder (مقدر) *is.* Takdir olunup yazılmış, miktarı tahdit olunmuş müstetir olup zımnen münfehim olan, muayyen. *Su'âl-i mukadder.* **mukadderât-ı ilâhiyye** takdîrât-ı rabbâniyye, yazı, kısmet.

mukaddes (مقدس) *sf.* Nakîsadan pâk, masum ve aziz. **beyt-i mukaddes** kuds-i şerîf ve mabet, mescid-i aksâ.

mukaddim (مقدم) *is.* Takdim eden.

mukaddime (مقدمه) *is.* Sözden, kitap başından evvel gelen bahis ve makal. Ordunun ilerisinden giden fırka-i mukaddime-i ceyş. **mukaddime yapmak** söze kapı açmak. *ç. mukaddimât* mebâdî-i ulûm, mebâdî-i mükâleme.

mukaffa (مقفا) *is.* Mukaffî, kafiyeli, seçili nesir.

mukaffel (مقفل) *is.* Kilitli.

muka'ir (مقعر) *is.* Çukur, çukurlu, cumbalı, hazineli.

mukalled (مقلد) *is.* Asılmış, kılıç kuşanmış.

mukallit (مقلد) *sf.* Diğerinin harekâtına uyduran, taklîd-keş, maskara, muzhik.

mukallitlik (مقلدلك) Enseleme.

mukanna (مقنع) *is.* Taşlı, tuğlalı, aşıklı, yüzü kapalı.

mukannen (مقنن) *is.* Kanuna raptolmuş, mürettep, mutat. *ç. mukannenât* nizamî tahsîsât-ı mukarrere.

mukara'a (مقارعه) *is.* Vuruşmak, cenkleşmek.

mukarebet (مقاربت) *is.* Yakınlık etme, kurban, hısımlık.

mukarenet (مقارنت) *is.* Karin olma, yakınlaşma, birlikte olma, iktirân.

mukarin (مقارن) *is.* Birbirine karin, yakın, bir zamanda mevcut, muasır.

mukarrah (مقرح) *is.* Yara açan. *ç. mukarrahât.* Yakı açan edviye.

mukarreb (مقرب) *is.* Karin, musahip, hemdem. *ç. mukarrebîn.*

mukarrer (مقرر) *is.* Kararlaşmış, sübut bulmuş, azm olunmuş.

mukarrib (مقرب) *is.* Yaklaştırıcı, cezb edici.

mukarrir (مقرر) *is.* Bir maddeyi takrir edici, karâr-ı müzakerâtı beyan edici.

mukaseme (مقاسمه) *is.* Bölüşme, taksim edip paylaşma.

mukassır (مقصر) *sf.* Kusur etmiş, taksirat sahibi, suçlu, kabahatli.

mukassıt (مقسط) *is.* Taksitli, bir kaç vadeli.

mukassıtan (مقسطا) Taksitle, parça parça.

mukassi (مقسی) *sf.* Sıkıntılı, dar, kasvet verici.

mukaşşır (مقشر) *is.* Makşûr, derisi ve kabuğu soyulmuş, tane, iç.

mukataa (مقاطعه) *is.* Sabıkta meblag-ı mu'ayyen, pazarlıkla temlik gibi verilen arazi, mukata'a-i zemîn. *Mukatta'ât.*

mukatele (مقاتله) *is.* Cenkleşme, kıtal, muharebe, vuruşmak.

mukatta (مقطع) *is.* Ayrı ayrı kesilmiş, kıta yapılmış. **hurûf-ı mukatta'a** muttasıl olmayan. *ç. mukatta'ât* parça, gayr-i mükemmel şiir.

mukattab (مقطب) *is.* Alında kaşların adulası.

mukattar (مقطر) *is.* Inbıktan çekilip takdir olunmuş, damla şeklinde.

mukavele (مقاوله) *is.* Kavil edişme, pazarlık, söyleşme. *Mukavele-nâme. ç. mukavelât. Mukavelât muharriri.*

mukavemet (مقاومت) *is.* Dayanma, karşı durma, deprenme, muhalefet, kıyam.

mukavva (مقوا) *is.* Mukavvî, kat kat kâğıt çirişlenerek yapılmış kuvvetli kırtas.

mukavves (مقوس) *is.* Eğrilmiş, çarpılmış, kavislenmiş, bel vermiş.

mukavvi (مقوی) *is.* Kuvvet verici deva.

mukavvim (مقوم) *is.* Kıvama getirici, tanzim edici.

mukayese (مقایسه) *is.* Diğer şeye kıyas ile takdir etme, ölçme, ölçüleme. *Mukayese-i rutûbet.* **mukayese-i vâridât cetveli** maliyatta geçen sene iradına nispetle tertîb-i tahsîsât.

mukayyet (مقید) *is.* Bağlı, şartlı, mesbût, mazbut, işle müştegıl, ihtimam edici.

mukayyit (مقید) *is.* Defterci, kaydedici, kâtip.

mukbil (مقبل) *is.* İkballi, kavabilden gelişatlı, muteber, gözde, ikbal.

mukdim (مقدم) *is.* İkdam edici, ziyade çalışıcı, daim ispat edici.

mukır (مقر) *is.* İkrar edici, itiraf eden, gizlemeyip söyleyen,

mukim (مقیم) *is.* İkamet eden, sakin, ârâm-sâz, mukim eyleyici.

mukîs (مقیس) *is.* Kıyas kabul eder, nazire, benzer.

mukiy (مقی) *is.* Kay verici, kusturucu, deva.

mukni (مقنع) *is.* Kandırıcı, ikna edici, irzâ eyleyen.

mukni'a (مقنعه) *is.* Berkat, bürkat, burkat, nika.

muktebis (مقتبس) *is.* Ahzolunmuş, öğrenilmiş, istifade olunmuş.

mukteda (مقتدا) *is.* Uyulmuş, iktidâ olunmuş, kıdve olan, pişva, pişrev, metbu.

muktedî (مقتدی) *is.* İktidâ eden, uyan.

muktedir (مقتدر) *is.* Güçlü, kuvvetli, elinden gelir, kadir. **muktedir olmak** yapabilmek.

muktefî (مقتفی) *is.* İktifâ edici, arda düşüp gelen, imtisal eden.

mukterib (مقترب) *is.* Yaklaşmış, müntesip.

mukteza (مقتضا) *is.* Bir şeyin mucibi, icap ve iktizası, neticesi, nizam ve kanun iktizasınca yazılan der-kenar.

muktezi (مقتضی) *is.* Lüzumlu, mucip, mü'eddi, intaç eder. *ç. mukteziyât.*

mûlim (مولم) *is.* Elem verici, acıtıcı.

mum (موم) *is.* Baldan çıkan yumuşak madde. Yumuşak, nerm. **mühür mumu** lâk. **tezkire mumu** şem-i nerm.

mûmâ (موما) *is.* Mûmî, ima olunmuş. **mumaileyh** gösterilmiş, mezkûr, mezbûr.

mûmiyân (مومیان) *is.* İnce belli, kıl gibi ince bel.

mumya (مومیا) *is.* Kadim Mısırlının tahayyuz ettikleri ecsâd, ondan hasıl olan dühn. **kaya mumyası** dühn-i hacer.

mu'net (مؤنت) *is.* Sıdırmak edecek zad, kuvvet-i lâ-yemût.

munfasıl (منفصل) *is.* Ayrı, ayrılmış, azlolmuş, gayr-ı muttasıl. *Hurûf-ı munfasıla. Zamîr-i munfasıl.*

munis (مونس) *is.* Alışık, elûf, ünsiyetli, ünür.

munkabız (منقبض) *is.* Tutulmuş, kabzolmuş, tutkun, ferahsız. Peklik verici

munkarız (منقرض) *is.* Tükenip bitmiş, sökünüp kapanmış, müddeti geçmiş, kapısı kapanmış.

munkasım (منقسم) *is.* Kısım kısım bölünmüş, bahş bahş, bölük bölük.

munkatı (منقطع) *is.* Arası kesilmiş, tükenmiş.

munsab (منصب) *is.* Dökülür, koyulur akar nehir kavşağı ve denize ayağı. **munsab ciheti** baş aşağı.

munsarıf (منصرف) *is.* Gitmiş, geri dönmüş, tasrif ve irap kabul eder kelime.

munsıf (منصف) *is.* İnsafı tanıyan.

munsıfâne (منصفانه) Mutedilâne.

muntafî (منطفی) *is.* Sönmüş, bastırılmış.

muntalık (منطلق) *is.* Kayıttan azat, kurtulmuş.

muntasıb (منتصب) *is.* Örü, dimdik, dikili, kalkık.

muntasıf (منتصف) *is.* Yarı, yarılanmış. **muntasıf-ı sene** yılın ortası.

muntavî (منطوی) *is.* Devşirilmiş, sarılmış, tayy olmuş.

muntazam (منتظم) *is.* Terbiyeli, nizama girmiş, yolunda.

muntazar (منتظر) *is.* Vukuu me'mûl.

muntazır (منتظر) *is.* Müterakkib. Tababette ihtiyatlı tedavi.

munzacât (منضجات) *is.* Yara akıtıcı edviye. Nazc Arabîde olmak, yetişmek, idrâk.

munzam (منضم) *is.* Katılmış, ilâve olmuş, lâhik. *Resm-i munzam, re'y-i munzam.*

mûr (مور) *is.* Karınca, neml, nemle, kum karınca. *Mûriyâne.*

murabba (مربع) *is.* Dörtlü, dört kat, dört köşe, dört zâviye-i ka'imesi olan şekil. *Murabba-ı mu'ayyen, murabba-ı münharif.* **murabba-i münharife** omuzun arka adalesi. *Murabb-ı müstatîl,*

murahham (مرخم) *is.* Son harfi ıskat olmuş, terhîm olunmuş kelime.

murahhas (مرخص) *is.* Ruhsatlı, ihtiyarı elinde, sâhib-ihtiyâr, elçi ve memur.

murahhasiyet (مرخصیت) *is.* Me'zûniyyet-i kâmile, vekâlet-i mutlaka, istiklâl.

murakabe (مراقبه) *is.* İbadete dalma, dalgınlık hâli. **ceyb-i murâkabe** başa çekilen yaka.

murassa (مرصع) *is.* Cevahirle donatılmış, sanayi ile tezyin olunmuş kelâm.

murassas (مرصص) *is.* Lehimlenmiş, tersîs kılınmış.

murat (مراد) *is.* İstenilen, irade olunan şey, arzu, istek, umma, mevt, dilhâh, hedef, âmâl. **ber-murad** nâ'il-i merâm.

mûrçe (مورچه) Demir karıncası.

murdar (مردار) *sf.* Pis, nâ-pâk, necis.

mu'reb (معرب) *is.* Harekeli okunan. Munsarıf olan, irap kabul eden.

murg (مرغ) *is.* Kuş, tayr. **sî-murg-ı ankâ** ruh kuşu. *ç. murgân.*

murgâb (مرغاب) *is.* Ördek envaı.

murg-zâr (مرغزار) *is.* Kuş mahalli, ağaçlık.

murhî (مرخی) *is.* İrhâ edici deva, tezvîb, tebeyyün edici.

mu'rib (معرب) *is.* İrap gösteren.

muris (مورث) *is.* Getirici, iras edici, dâ'î, bais.

murtaza (مرتضا) *is.* Murtazî, rızâ-dâde. **Cenâb-ı Murtazâ** İmam Ali.

murzi'a (مرضعه) *is.* Süt ana, emzikli.

musa'ad (مصعد) *is.* Müvellede. Su'ud ettirilmiş. **zîbak-ı musa'ad** süleymanî, sülmen.

musâberet (مصابرت) *is.* Sabretme.

musâdakat (مصادقت) *is.* İhlâs, hâlis dostluk etme, sıdk ile muamele.

musaddak (مصدق) *is.* Resmen tasdik olunmuş, alâmet-i tasdîk vaz olunmuş.

musaddık (مصدق) *is.* Tasdik ve teyit edici.

musadere (مصادره) *is.* Cerime yoluyla mal zaptı.

musafaha (مصافحه) *is.* El tutuşma, esenleşme.

musaffa (مصفا) *is.* Musaffî, saf kılınmış, temizlenmiş, süzülmüş. *Asel-i musaffa.*

musaggar (مصغر) *is.* Küçültülmüş.

musahabet (مصاحبت) *is.* Sohbet etme, konuşma, hem-dem olma.

musahhah (مصحح) *sf.* Sıhhat üzere düzeltilmiş, muhakkak.

musahhar (مسحر) *is.* Sihredilmiş, iğfal olmuş, gözü bağlı, meftun.

musahhar (مسخر) *is.* Alınmış, zabtolunmuş, fetih kılınmış, meclûb, münkad.

musahhih (مصحح) *is.* Tabhane tertipleri tashih edici.

musahip (مصاحب) *is.* Muhatap, eğlendirici, nedim, hem-dem.

musakka (مسقا) *is.* Musakkî, üzerine et suyu gezdirilerek saky olunup pişirilmiş sebze, yağ gezdirilirse **müsemmâ** denir.

musalla (مصلا) *is.* Musallî, namazgâh. *Musalla taşı.*

musallat (مسلط) *is.* Üzerine düşmüş, galip, müz'ic, muteriz, ilişir.

musalli (مصلی) *is.* Namaz kılıcı.

musammat (مسمط) *is.* Bentlerinin kafiyesi, muhtelif kıta.

musammem (مصمم) *is.* Kurulmuş, tezgâhta hazırlanmış, tasımlanmış.

musanna (مصنع) *is.* Marifetle yapılmış, ustalıklı, sanatlı, zemîn-kârâne.

musannef (مصنف) *is.* Tasnif ve telif olunmuş. *ç. musannefât* telifler, kitaplar.

musannif (مصنف) *is.* Yeniden kitap telif eden, tasnif sahibi. *ç. musannifîn* ashâb-ı tasnîf.

musap (مصاب) *is.* Uğrak, kaza-zede, acıklı, matemli, vurulmak, mecruh olmak. *ç. musâbîn.*

musarrah (مصرح) *sf.* Açık, ayan, sarih, bedîdâr, tasrih olunmuş.

musarrıf (مصرف) *is.* Müvelledir. Sarf ve tahvil edici deva.

musattah (مسطح) *sf.* Yassı satıh üzere yapılmış. **hendese-i musattaha** müsteviler bahsi. *Küre-i musattaha.*

musavver (مصور) *is.* Resimli, suretli. *Musavver kitap.*

musavvir (مصور) *is.* Tasvirci, suret verici, resimci.

musaykal (مصیقل) *is.* Cilâlı, miskale ile açılmış.

musevî (موسوی) *is.* Yahudi, Musa'ya mensup.

mushaf (مصحف) *is.* Sahifeli, suhufu havi yazı. **mushaf-ı cemâl** çehre-i hûb. **mushaf-ı şerîf** Kur'ân-ı mecîd. *ç. mesâhîf.*

mûsî (موصی) *is.* Vasiyet edici, ısmarlayıcı.

musır (مصر) *is.* Ayak basıp ısrar eden. Dizici.

musîb (مصیب) *sf.* Rastlayıcı, doğru varan.

musibet (مصیبت) *is.* Belâ, felâket, nekbet. *ç. mesâ'ib.*

musikar (موسیقار) *is.* Mıskal.

musiki (موسقی) *is.* Musiki, çalgı, lu'b, usûl-i elhân.

mûsil (موصل) *is.* Eriştirici, îsâl edici. *Mûsil-ı harekât.*

mûsile (موصله) *is.* Müderris payelerinden. *Mûsile-i süleymâniyye.*

muslih (مصلح) *is.* Sulha çalışıcı, sulh muhibbi, barıştırıcı. *ç. muslihûn* davacıları sulh edenler.

mustafâ (مصطفا) *sf.* Mustafî, müntehip, güzide, seçilmiş.

mustalih (مصطلح) *is.* Ta'bîrât-ı garîbe ile, muğlak ıstılâh ve kelimât-ı mahsûsa dolu olan.

mustarip (مضطرب) *is.* Çalkanıp bî-karar olmuş, rahatsız.

mûş (موش) *is.* Sıçan, fare, geme. Kesegen, mûşek.

muşamba (مشمع) *is.* Bal mumuna ve emsaline batırılmış bez. **etibbâ muşambası** canfes yakı. **tüccar muşambası** balyalara sarılan ziftli bez.

mûşikâf (موشکاف) *is.* Kılı kırk yarar, müdekkik.

mûşikâfâne (موشکافانه) Müdekkikane.

mutâ (مطاع) *is.* İtaat olunmuş, münkat.

mutaassıp (متعصب) *sf.* Asabiyette ifrat eden, koyu sofu.

mutabakat (مطابقت) *is.* Bitıbkihi, uygun gelmek. Nahivde bir cins, bir âdetten olma.

mutabık (مطابق) *sf.* Tıpkı tıpkına, uygun.

mutaf (مطاف/مویتاب) *is.* Kıldan iş ören esnaf.

mutahhar (مطهر) *sf.* Pâk, tahir edilmiş, temiz. **ravza-i mutahhara** makbere-i mukaddese

mutahhir (مطهر) *is.* Temizleyici. *Mutahhir-i ahlât.*

mu'tak (معتق) *is.* Itk verilmiş, kulluktan azat olmuş *ç. atîk, uteka.*

mutâlebe (مطالبه) *is.* İsteme, hakkını talep, dava etmek. *ç. mutâlebât.*

mutallâ (مطلا) *is.* Yaldızlı altın kaplama, tılâlı.

mutallâka (مطلقه) *sf.* Talak verilmiş menkûha, boşanmış.

mutalsım (مطلسم) *is.* Tılsımlı, açılmaz, yapılmaz.

mutammis (مطمث) *is.* Tums verici, kan getirici deva, hayız ilâcı.

mutantan (مطنطن) *sf.* Tantanalı, gürültülü, saltanatlı, sunturlu.

mutarrâ (مطرا) *sf.* Mutarrî, taze, taravetli, nazretli.

mutarriz (مطرز) *is.* Kenarlı, tırazlı, işlemeli.

mutasarrıf (متصرف) *is.* Kullanıcı, sahip, malik. Hâkim-i örf, bir livanın amiri, müdürü.

mutasavver (متصور) *is.* Zihinde suret bulmuş, hayali kabil, akıl alır.

mutasavvıfa (متصوفه) *is.* Tasavvuf ehli. *ç. mutasavvıfîn.*

mu'tasıb (معتصب) *is.* Sinirli. Soy gayreti çeken ve itikatta gayûr olan, mutaasıp.

mutat (معتاد) *is.* Âdet olmuş, itiyat edilmiş, de'b. **ber-mu'tâd** âdet-i vechile.

mutavaat (مطاوعت) *is.* Uyup tav etme. *Fi'l-i mutâva'at.*

mutavvel (مطول) *is.* Uzun, mufassal.

mutayyeb (مطیب) *sf.* Memnun edilmiş, hoşnut, yağlı, mu'attar.

mutazammın (متضمن) *is.* Manayı ve zımnını havi, müştemil, müş'ir.

mutazarrı (متضرع) *is.* Alçaktan yalvarıcı, niyaz-mend.

mutazarrır (متضرر) *is.* Ziyan görmüş, kaybetmiş.

mutbıka (مطبقه) *sf.* Daimi, müdam. *Hummâ-i mutbıka.*

muteber (معتبر) *is.* Sayılır, hatırlı, makbul, itibarlı, el üstünde *ç. mu'teberân,* mütehayyizân, eşraf.

mutedil (معتدل) *is.* Ortalama, ifrat ve tefritsiz, mülâyim, ılık.

mu'tedilâne (معتدلانه) Yavaşlıkla.

mu'tekidât (معتقدات) *is.* İtikatlar, zu'mlar.

mu'tekif (معتکف) *is.* Duaya kapanmış, ibadete meşgul, perde içinde.

mutekit (معتقد) *is.* Kavi inanıcı, akidesi tam, dindar.

mu'tel (معتل) *is.* İlletli, harf-illeti olan fiil.

mutemet (معتمد) *is.* İnanılır, emin adam, mubassır. Sabıkta **mutemedü'd-devle, itimâdu'd-devle** vezir.

mutena (معتنا) *is.* Mutenî, ehemmiyetli, itinaya şayan.

mu'terif (معترف) *is.* İkrar ve teslim edici, vukuu tanıyıp ketm etmeyen.

muteriz (معترض) *is.* Karşı gelici, karşı söyleyici, arkuru tariz edici. **cümle-i mu'teriza** silsile, ibare arasına sokulmuş ibare, mülâhaza.

mu'tesif (معتسف) *is.* Zalim, sitemkâr.

mu'tezil (معتزل) *is.* Ayrılmış, i'tizâl etmiş.

mutezile (معتزله) *is.* Sünni cemaatinden çekilmiş, ayrılmış zümre.

mutfak (مطبخ) *is.* Tabh yeri, aş evi. *Matbah-ı âmire.*

muti (مطیع) *sf.* Başı yerde, boynu ince, itaat edici, münkat.

mu'tî (معطی) *is.* Veren, ita eden.

mutlak (مطلق) *is.* Kayıttan azade, bilâşart. **mutlaku'l-inân** serbest, başıboş. **mutlaku'l-yemîn** sekili at. **vekîl-i mutlak** sâhib-i ihtiyar, vezir. Elbette, umumen

mutmain (مطمئن) *is.* Ârâm bulmuş, kanmış, teyakkun etmiş, itmi'nân getirmiş. Tamn Arabîde sükûnet manasınadır.

mutrib (مطرب) *is.* Hânende, çalgı yeri.

muttali (مطلع) *is.* Haberdar, ıttılâlı, vakıf, agâh.

muttariden (مطردا) Ittırat üzre.

muttarit (مطرد) *is.* Bir diziye, bir kaidede nesk-i vâhidde. *Emsile-i muttaride, evâmir-i muttaride.*

muttasıf (متصف) *is.* Bir sıfatla vasıflanmış, anılır.

muttasıl (متصل) *is.* Ulaşık, bitişik, peyveste, ulaştırı, gayr-i münferid, gayr-ı munkatı, bir diziye. *Hurûf-ı muttasıla.*

muttasılan (متصلا) Bir diziye.

mu'ûnet (معونت) *is.* Yardım, iane bulunuş.

muvafakat (موافقت) *is.* Uyma, uygun gelme, razı olma, tevafuk etme, uzlaşma.

muvaffak (موفق) *is.* Terfikli, zafer-yâb, mazhar.

muvaffakıyet (موفقیت) *is.* Muvaffak olma, zafer, nâ'iliyet, becerme, başarma.

muvafık (موافق) *sf.* Uygun, uysal, müsait, uyar, barışık, ber-vefk-i merâm.

muvahhiş (موحش) *is.* Vahşetli, korkunç, ıssız.

muvahhit (موحد) *is.* Vahdaniyet ehli, müslim. **muvahhidîn** Mağrip mülûkü.

muvakkar (موقر) *is.* Muhterem, tevkîr olunmuş, vakarlı.

muvakkat (موقت) *is.* Temelli olmayıp bir vakit için ariyeti.

muvakkaten (موقتا) Şimdilik.

muvakkıt (موقط) *is.* Uyandırıcı, diriltici, muharrik, deva, münakkız.

muvakkit (موقت) *is.* Rasatla saat düzenleten, vakit tayin eden memur. **muvakkithane** saat mahalli.

muvasalat (مواصلت) *is.* Biribirine ulama, buluşma, varma, vusul, muvasalâ, muhabere. *ç. muvasalât* haberleşme yolu.

muvazaa (مواضعه) *is.* Gizli niyetle hareket etme, yapınma, eğreti isim ile muamele.

muvâzabat (مواظبت) *is.* İkdâm-ı tâm, devâm-ı şedîd.

muvâzıb (مواظب) *is.* İşine mukayyet, müdavim, mukaaddim

muvazzaf (موظف) *is.* Vazifeli, ulûfeli hademe. *Asâkir-i muvazzafa.*

muvazzah (موضح) *is.* Ayan, vazıh olmuş, izah kılınmış, müfesser.

muvazzahan (موضحا) Âşikâren.

muverrak (مورق) *is.* Yapraklı, kat kat.

mûy (موی) *is.* Mû, kıl, saç, tel, tüy, şa'r, hav, ülker. **mû-be-mû** bir bir, dikkatle. **ser-i mû** cüz'î. *Mû-şikâf. bk. mûmiyân.* **mû-bîn** kıldan. *Bî-mû.*

muz (موز) *is.* Kaymak ağacı. Talh-ı mûze yemişi.

muzâ'af (مضاعف) *is.* Kat kat, ziyadeletilmiş za'af. *Fi'l-i muzâ'af, hesâb-ı muzâ'af.*

muzâd (مضاد) *is.* Bir şey zıddı. **muzâd-ı istiska** teşennüc. Hakr. Resiye, ru'âm. Seretân, sem, sell. Arakûba.

muzâf (مضاف) *is.* Takılmış, izafe, ilâve olmuş. **muzâfun ileyh** kendisine diğer kelime takılmış. **muzâfât** mülhakat.

muzaffer (مظفر) *is.* Zafer-yâb, maksuda ermiş.

muzallef (مظلف) *is.* Zalf sahibi, hayvan davaklı.

muzârebe (مضاربه) *is.* Döğüşme, vuruşma. **şirket-i muzârebe** birinin sermayesi diğerinin emeği le ortaklık.

muzari (مضارع) *is.* Hâl ve istikbal. Şiir bahirlerinden.

muzayaka (مضایقه) *is.* Sıkışma, sıkıntı, darlık, mustarip olma, sıkıda bulunma.

mûze (موزه) *is.* Sermûze. *bk. cermuk.*

muzhik (مضحك) *sf.* Güldürücü, soytarı, maskara.

muzhike (مضحكه) *is.* Gülünecek söz, komedya. *Muzhikât.*

mu'zıl (معضل) *is.* Emr-i asîr *ç. mu'zılât* umûr-ı mu'azzamât

muzır (مضر) *sf.* Zararlı, ziyan veren, mü'ezzî.

muzî (مضئ) *sf.* Parlar, ışıldar, münir, ziyadar.

muzîk (مضیق) *is.* Darlatıcı, sıkıcı, tazyik edici.

muzil (مضل) *sf.* İzlâl edici, baştan çıkarıcı ve azdırıcı, dalâlete sokucu.

muzlim (مظلم) *sf.* Karanlık, zalâmlı, düşvâr, târîk.

muzmahil (مضمحل) *is.* Zâ'il, perişan.

muzmer (مضمر) *is.* İçinde müstetir, hatırda mektûm, zımnen söylenmiş, izmâr kılınmış.

muztaci (مضطجع) *is.* Yan üstüne uzanmış, yan gelmiş.

muztar (مضطر) *is.* Istırarda, zaruri işler, çaresiz.

mübâ'adet (مباعدت) *is.* Uzama, ırak olma, soğuk durma, istikrâh.

mübâ'ale (مباعله) *is.* Ba'ller, zevc ve zevce oynaşma.

mübadele (مبادله) *is.* Değişme, bedel verme, mu'âvaza, tebdil.

mübaderet (مبادرت) *is.* İcraya müsâra'ât, ibtidâr, iş tutma, el vurmak.

mübah (مباح) *is.* Caiz, ibâha olunmuş. **cibâl-i mübâha** saçsız odunluk.

mübahase (مباحثه) *is.* Bahsetme, bahsi söyleşme, hafif mücadele. *ç. mübahasât.*

mübâhât (مباهات) *is.* Öğünme, müfaheret. **mübâhî** müftehir, tebâhî eden.

mübâ'id (مباعد) *is.* Uzatıcı, teb'îd edici, son cemaat müezzini

mübalâğa (مبالغه) *is.* Aşırıp taşırma, ifrat, hadden aşırma. Hendesede kat'-ı zâ'id.

mübalâğacı (مبالغ جي) Uçurucu.

mübâlât (مبالات) *is.* Kayırma, kaygı, itina etme, tekayyüd. **adem-i mübâlât** kayıtsızlık.

mübâregî (مبارگي) Tebrik.

mübarek (مبارك) *sf.* Bereketli, şâyân-ı tekrim, aziz, yümn ve bereketi zahir.

mübareze (مبارزه) *is.* İki kişi tutuşma, çıkışma, cenkleşme.

mübâriz (مبارز) *is.* Meydan okuyan, cenkleşici, muharip. *ç. mübârizân* cengâverân.

mübaşeret (مباشرت) *is.* Başlama, iş tutma, tesaddî. *Mübaşeret emri.*

mübaşir (مباشر) *is.* Maslahat, ardı kovmaya meşgul.

mübayenet (مباینت) *is.* Ayrılık, fark, zıtlık, ara açılmak.

mübâyin (مباین) *is.* Ayrı, gayri, muhalif, zıt, farklı.

mübeccel (مبجل) *is.* Ululanmış, tebcîl olunmuş, mükerrem.

mübeddel (مبدل) *is.* Değişmiş, tebdil olmuş, mu'âvaza kılınmış.

mübe'id (مبعد) *is.* Uzatıcı, teb'îd edici. **kuvve-i mübe'ide** merkez-i arzdan gelen tesir.

mübellig (مبلغ) *is.* Haber verici, tebliğ edici, son cemaat müezzini.

müberhen (مبرهن) *is.* Burhanlı, ispat olunmuş, müstedil.

müberrâ (مبرا) *is.* Beri, ari, münezzeh, mahrum, hâlî, salim.

müberrât (مبرات) *is.* Müberreler, hayır ve hasenat nevinden mesûbeler, birr âsârı.

müberrid (مبرد) *is.* Tebrîd edici, serinletici.

mübeşşer (مبشر) *is.* Müjdeyi almış, iyi haberle mesut. *Aşere-i mübeşşere.*

mübeşşir (مبشر) *is.* Beşir, müjdeci, beşaretli.

mübeyyen (مبین) *is.* Beyan olunmuş, ayan, açık.

mübeyyin (مبین) *is.* Tebeyyün ve beyan edici, bildirici. *Varidatı mübeyyin defter.*

mübhemâne (مبهمانه) Meşkûk, karanlık.

mübîn (مبین) *is.* Beyan edici, gösterici, tefrik edici. *Dîn-i mübîn.*

mübrem (مبرم) *sf.* İbrâm olunmuş, isticlâb kılınmış. **belâ-i mübrem** zorla davet olunmuş afet.

mübrim (مبرم) *is.* Mücbir, zorlu, ağır, ibrâm edici.

mübtedâ (مبتدا) *is.* Kelâmın başı olan kelime. *Haberin mübtedâsı.*

mübtedi (مبتدع) *is.* İcat edici, Halık.

mübtegâ (مبتغا) *is.* Arzu olunan şey, netîce-i matlûba.

mübtehic (مبتهج) *is.* Mesrur, yüzü güler, behcetli.

mübtenî (مبتنی) *is.* Kurulmuş, temel üzere bina olmuş.

mücâb (مجاب) *is.* Cevap almış, müstecap, cevap kabule nail.

mücadele (مجادله) *is.* Cedelleşme, atışma, münakaşa, uğraşma, elleşmek.

mücâhede (مجاهده) *is.* Ceht ile çalışma, nefsi yenmeye uğraşma.

mücahit (مجاهد) *is.* Ceht edici, cihat eri, gazi. *ç. mücâhidîn.*

mücâleset (مجالست) *is.* Birlikte oturmak, meclis-i sohbet.

mücâme'at (مجامعت) *is.* Kurban, yakınlık, izdivâc-ı hayvânât.

mücâmele (مجامله) *is.* İltifat ve mülâtafa edişme.

mücânebet (مجانبت) *is.* Kenara çekilmek, el çekme, çekinme, sakınma, içtinap.

mücâneset (مجانست) *is.* Bir cinsten olma, mütecanislik.

mücâvebe (مجاوبه) *is.* Cevap verişme, söyleşme, atışma, mektuplaşma.

mücâveret (مجاورت) *is.* Komşuluk, bir makam civarında itikâf.

mücavir (مجاور) *is.* Komşu, câr olmuş, makamâtta sakin.

mücâz (مجاز) *is.* İcazetli, caiz tutulmuş, mübah.

mücazat (مجازات) *is.* Ceza etme, ceza. *Kanûn-ı mücâzât.*

mücbir (مجبر) *is.* Zorlayıcı, dayanılmış, cebreden. **kuvve-i mücbire** mütehakkim.

mücedded (مجدد) *is.* Yenileşmiş, gayr-i müsta'mel.

müceddeden (مجددا) Yeni baştan.

müceddir (مجدر) *is.* Çiçek bozuğu, elmastıraş.

müceddit (مجدد) *is.* Tazeleyici, yoluna koyucu, muhyî-i sânî.

müceffif (مجفف) *is.* Tecfîf edici, kurutucu.

mücehhez (مجهز) *is.* Techiz olunmuş, hazır donanmış, ârâste, pîrâste.

mücehhiz (مجهز) *is.* Hazırlayıcı, techiz edici, müstahzar, düzüp koşan.

mücellâ (مجلا) *is.* Mücellî, cilâlı, parlak, açılmış, ruganlı.

mücelled (مجلد) *is.* Kap yapılmış, bir cilt kitap. *ç. mücelledât.*

mücellit (مجلد) *is.* Kitap kabı yapan.

mücelliyât (مجليات) *is.* Açıcı, temizleyici edviye.

mücerrep (مجرب) *is.* Tecrübe olunmuş. Değişmiş, ahvali mazbut. *ç. mücerrebât.*

mücerret (مجرد) *sf.* Çıplak, sade, ari, münferit, gayr-i müte'ehhil. Zevâ'idi olmayan. **bu'd-ı mücerred** emd. *Kesr-i mücerred.* **pâye-i mücerrede** mansıpsız. *Sülâsî-i mücerred.* Mutlaka manasına edat. **mücerredât** cismaniyette hâlî ruhanî şeyler.

mücessem (مجسم) *is.* Cisimli, som, kabartma resim, isim kesilmiş. *Kibr-i mücessem. Hendese-i mücesseme.*

mücevher (مجوهر) *is.* Cevherli, murassa, donanmış, hulÿ, koyum. Noktalı huruftan beyit. *ç. mücevherat* elmas takımı.

mücevvef (مجوف) *sf.* Boş kovuk, muhaddeb zıddı muka'ar.

mücevvez (مجوز) *is.* Tecviz olunmuş. **mücevveze** sabıkta alay kavuğu.

mücib (مجب) *is.* İcabet edici.

mücîb (مجيب) *is.* Cevap veren, erzân edici.

mücid (مجد) *is.* Say ve ciddedici.

mücif (مجف) *is.* Cevfli, içi boş, mücevvef, ecvef, boş duvar, hamam mücfi, sair tecfîf olumuş şey.

mücmel (مجمل) *is.* Muhtasar, icmâlli, bürümeden.

mücmelen (مجملا) İhtisâren.

mücrim (مجرم) *is.* Cürüm sahibi, cani. *Mücrim-i mükerrer.*

müctemi (مجتمع) *is.* Bir yere toplanmış, toplu. **memâlik-i müctemi'a** bazı umurlarının bir elden idaresi için birleşmiş hükûmetler.

müctenib (مجتنب) *is.* Yan çizer, kenâregîr, ihtirâzlı, girişilmez.

mücterin (مجترن) *is.* Sanatını işlemekte olan, tecrübeli.

mücterre (مجتره) *is.* Geviş getiren hayvanat zümresi.

müczer (مجذر) *is.* Köklü topaç.

müçtehit (مجتهد) *is.* Mana istihracıyla mezhep gösteren e'imme, ulema. *ç. müctehidin.*

müd (مد) *is.* Müdre, karamut, batman nevi.

müdafaa (مدافعه) *is.* Kendini hıfız, hücumu def etme, dayanma, kakıverme, kabul etmeme, tüskürme.

müdahale (مداخله) *is.* Karışma, girişme, el sokma, taarruz, elleme. *ç. müdâhelât.*

müdâhene (مداهنه) *is.* Yalandan meth, yüze gülme, temelluk etme.

müdahhar (مدخر) *sf.* Biriktirilmiş, iddihâr olunmuş, der-anbar edilmiş.

müdâhin (مداهن) *sf.* Sakala soğan doğrayıcı, yüze gülücü, yüze medheden.

müdâm (مدام) *is.* Sürekli, devamlı şey. Şarap.

müdara (مدارا) *is.* Müdarat, idare ile kullanma, hüsn-i mu'âmele, muvaza'a, yüze gülme.

müdâvât (مداوات) *is.* Deva etme, hastaya ilâç verme, tedavi.

müdâvele (مداوله) *is.* Elden ele geçme, devretme, devrolma.

müdâvemet (مداومت) *is.* Devam ve ihtimam daima gelmek, kesilmemek, arasını kesmemek.

müdavim (مداوم) *is.* Fariğ olmayarak devam edici, daima gelen.

müdbir (مدبر) *is.* Talihe arka çevirmiş, idbâra düşmüş.

müdde'â (مدعا) *is.* Müdde'â, dava olunan şey, matlab.

müddehar (مدخر) *sf.* Biriktirilmiş, iddihâr olunmuş, der-anbar edilmiş.

müddei (مدعی) *is.* Dava edici, dava me muru. **müddeîumumî** büyük memur.

müddet (مدت) Zamanın süreği ve miktarı, bürhe. *Müddet-i ömr, müddet-i medîde.*

müdde'un aleyh (مدع عليه) *is.* Davaya çağrılan taraf.

müdebber (مدبر) *is.* Tedbir elinde, azatlığı muayyen kul.

müdebbir (مدبر) *sf.* Çare görücü, tedbir edici, âkıbet-endîşlik eden. **müdebbir-i umûr** debîrân.

müdebbirâne (مدبرانه) **müdebbirâne hareket** mutabassırâne.

müdekkik (مدقق) *is.* İnce arayıcı, tetkik edici.

müdekkikane (مدققانه) Kılı kırk yararak.

müdellel (مدلل) *is.* İspatlı, delillik, musaddak.

müderris (مدرس) *is* Ders verici, derse mezun olanın payesi, tedris ru'ûsuna malik.

müdevven (مدون) *is.* Toplanıp divan ve kitap şeklinde mürettep. *ç. müdevvenât.*

müdevver (مدور) *is.* Devir resminde yuvarlak tekerlek, karpuz ve küre şeklinde.

müdgam (مدغم) *is.* İçine dercolmuş, idgam olmuş, harf harfe dercolunmuş.

müdir (مدر) *sf.* Akıtıcı, bevli teshil eden, idrar edici. Galatı müderrir. **müdirr-i tams** hayza yardım eden deva.

müdre (مدره) *is.* Matra, müd, mut, kile nevi madrabaz, muhtekir. **madrabaz** hurda-furuş, pahacı. Matrakbaz başkadır,

müdrik (مدرك) *sf.* İdrak edici, erişip fehm, derk edici, sâhib-i rüşd, anlar. **kuvve-i müdrike** derk hassası.

müdür (مدير) *is.* Çekip çeviren, idareci, bir daireyi çeviren küçük nazır. *Daire müdürü, evrak müdürü , mal müdürü, nahiye müdürü,* Mümessik, idareci. *ç. müdîrân.*

müdün (مدن) *is.* Medâyin, medineler.

müebbeden (مؤبدا) İlelebet, ömrü oldukça.

müebbet (مؤبد) *is.* Karar tutmuş, te'bîd olunmuş, muhalled. *Müebbet kürek.*

müeccel (مؤجل) *is.* İleriye tehir olunmuş, tehir ve imhπal olunmuş, mehilli. **mihr-i mü'eccel** nikâh akçası.

mü'eddâ (مؤدا) *is.* Mü'eddî, mefhum, ifade.

müeddep (مؤدب) *sf.* Adap öğrenmiş, terbiyeli, edip.

mü'eddî (مؤدی) *is.* Bâ'is, bâdi, mûcip.

müekked (مؤكد) *is.* Tekrar tensih olunmuş, tekitli, müstahkem.

mü'ekkel (مؤكل) *is.* Vekil nasbolunmuş, müşerref. **kudemanın mü'ekkelleri** ruhanî mabutları.

müekkid (مؤكد) *is.* Tekit ve teyit edici, kuvvet verici.

müellef (مؤلف) *is.* Telif olunmuş, bir yere getirilmiş, ülfet ettirilmiş, barıştırılmış, telifkerde *ç. müellefat* eserler, tasnifat.

müellif (مؤلف) *is.* Mevâddı bir yere cem edip kitap yapan, câmi.

mü'ellim (مؤلم) *is.* Teellüm ve keder ettirici.

müennes (مؤنث) *is.* Dişi. Sarfta tezkîr alametli müzekker zıddı.

müesses (مؤسس) *is.* Temeli kurulmuş, mebni, esası kavi. *ç. mü'essesât-ı askeriyye.*

müessir (مؤثر) *is.* İşleyip geçen, eser, tesir eden, nişan eden, batar, hazin.

müessis (مؤسس) *is.* Temel koyan, vâzı, tesisat banisi, esas koyucu

mü'evvil (مؤول) *sf.* Tevil olunmuş.

mü'eyyed (مؤيد) *is.* Temelli, müstahkem.

mü'ezzî (مؤذی) *is.* Eza verici. *ç. mü'ezziyât* hayvânât-ı muzırra.

müezzin (مؤذن) *is.* Ezan verici.

müfâd (مفاد) Zebanzedi mefâd'dır.

müfâheret (مفاخرت) *is.* Öğünme, fahr etme, böbürlenme.

müfahham (مفحم) *is.* Fahm, aslına karışık.

müfahham (مفخم) *is.* Fehâmetli, tebcil olunmuş, ulu. **düvel-i müfahhama** büyük krallıklar.

müfârakat (مفارقت) *is.* Ayrılma, ayrılıp gitme, zevc zevceden ayrılma.

müfârık (مفارق) *is.* Ayrılır. **gayr-i mufârık** münfek olmaz.

müfâveze (مفاوضه) *is.* Tefvîz, ihale etme, bir işte ortak olma.

müfekkire (مفكره) *is.* Düşünme kuvâsı.

müferrih (مفرح) *sf.* Ferah verici, küşâyişli, şen.

müfesser (مفسر) *is.* Şerh ve izah olunmuş.

müfessir (مفسر) *is.* İzah edici, Kur'ân-ı Kerîm'i şerh ve tefsir eden, müellif. *ç. müfessirîn.*

müfettih (مفتح) *is.* Açıcı, ferah verici, iştah getirici, genirtici. **müfettih-i sed** feth-i sed eden.

müfettin (مفتن) *is.* Gözü açık, fitne-kâr.

müfettiş (مفتش) *is.* Arayıp usulsüz şeyleri bulucu, teftiş edici. *Adliye müfettişi, maliye müfettişi.*

müfettit (مفتت) *is.* Yaralayıcı *ç. müfettitân* mesane taşını ufatıcı edviye.

müfevviz (مفوض) *is.* Tefvîz ve ihale olunmuş, ısmarlanmış, uhdeye verilmiş.

müfit (مفيد) *sf.* Fayda veren, ifade eden, **müfit olmak** ele girmek, kâr-ger olmak.

müflis (مفلس) *is.* Füls-i ahmere muhtaç, iflâs etmiş. Parasız kalmış, sermayeyi kaybetmiş, top atmış, bî-nevâ, meflûk.

müfret (مفرد) *is.* Yalnız, tek, gayr-i mürekkeb, fert manasına tek mısra, cem olmayan, tek madde, ism-i müfred, müfret müzekker, müfret müennes. *ç. müfredat* ayrı ayrı yazılan tafsilat. **müfredat defteri** sade, aksâm-ı sâde, deva otları. *Müfredât-ı tıb.*

müfreze (مفرزه) *sf.* Ayrılmış, kıta, müfrez daire. Kıt'a-i askeriyye.

müfrig (مفرغ) *is.* Defedici, istifrağ ettirici. Safra sökücü.

müfrit (مفرط) *is.* İfratlı, hadd-i i'tidâli geçmiş.

müfsit (مفسد) *sf.* Bozucu, ifsat edici, münafık, fesat çıkarıcı. *Müfsit mide.*

müft (مفت) *is.* Bedava, meccan, beleş, hasbî.

müftehir (مفتخر) *is.* Öğmek ile kurulan, fahr eden. Müftekir zıddı.

müftekir (مفتقر) *is.* Fakra müptelâ, fakrı tezviç eden.

müfteri (مفترى) *is.* İftira edici, bühtan eden, kara süren, şer atan.

müfterik (مفترق) *is.* Ayrılmış, fırka fırka olmuş, aralı.

müfteriyât (مفتريات) *is.* İsnâd-ı kâzib, fitne-kâr.

müftezih (مفتضح) *is.* Rüsva olmuş, fazîh, ipliği pazara çıkmış.

müftü (مفتى) *is.* Fetva veren. **müftiyyü'l-enâm** şeyhulislâm.

mühâbâ (محابا) *is.* Kayd-ı ihtirâz. **bi-mühâbâ** sallapati.

mühâyâ (مهايا) *is.* Mülke nöbetle tasarruf.

müheddeb (مهدب) *is.* Hedepli, servi yaprağı resminde.

mühelhel (مهلهل) *sf.* Zarif, lâtif, yosma.

mühellil (مهلل) *is.* Sevinç verici, deva.

mühendis (مهندس) *is.* Ehl-i hendese. *Mimar mühendisi, yol mühendisi. Mühendishane.*

mühenned (مهند) *is.* Hint demirinden. **süyûf-ı mühennede** a'lâ taban.

müheyya (مهيا) *is.* Heyetlenmiş, hazır, amade.

müheyyiç (مهيج) *is.* Heyecan verici, depretici, muharrik, ateşlendirici.

mühîb (مهيب) *sf.* Heybetli, korkunç.

mühim (مهم) *is.* Ehemmiyetli, hemm verici, emr-i mu'tenâ, lâzım, muktezî. *ç. mühimmat.* Levazım, malzeme, hususan eczâ-i nâriye. *Mühimmât-ı askeriyye, mühimmât-ı harbiyye, mühimmât-ı kalemiyye, mühimmât-ı seferiyye.* **mühimme** mutena iş, muazzamat umur kalemi. **mühimmat sandığı** kuland.

mühîn (مهين) *is.* Tahkir edici, ihanet kılıcı, aşağılatıcı.

mühiy (مهى) *is.* Tehiyye edici, istidat verici, deva.

mühlet (مهلت) *is.* Mehil, vade, müddet-i mu'ayyene, zaman, meydan, nefes aldırma.

mühlik (مهلك) *is.* Telef ve helâk edici, öldürür, zararlı, kıtal, tehlikeli.

mühmel (مهمل) *is.* Terk olunmuş, ihmal kılınmış, meskûtün anh, beyhude, noktasız harf, târîh-i mühmel. *ç. mühmelat.* Manasız kelimat *ata mata, etek metek, oluk moluk, buruş muruş, tavan mavan* gibi.

mühmil (مهمل) *is.* İhmalci, angaryacı.

mühre (مهره) *is.* Yumru şeyler, fıkra, mücellâ, deniz böceği kabuğu, cilâ için katı mücellâ şeyler. **har-mühre** katır boncuğu. **zer-mühre** taş miskale. *Amûd-ı fikarînin mühreleri.*

mühtedi (مهتدى) *sf.* Hidayet bulan, doğru yola giden, dîn-i İslâma dahil olan.

mühür (مهر) *is.* Hatem, hatem basılmış. *Mühürdar, mühr-i süleymân.*

müjde (مژده) *is.* Tebşir, beşaret. Beşaret akçası, muştalık. **müjde-res** müjdeci, beşîr.

müje (مژه) *is.* Kirpik, cüfn, hedep. *ç. müjgân.*

müka'ab (مكعب) *is.* Ka'b ve zar şeklinde dört köşe cisim, eni, boyu ve irtifaı olan.

mükâbere (مكابره) *is.* Büyüklük taslama, kibir etme.

mükâfat (مكافات) *is.* İvaz, iyi mücazat, ecir.

mükâfî (مكافى) *is.* Küfüv olucu, müsavi. **kat'-ı mükâfî** mahrutun müvâzî gelmesi.

mükâleme (مكالمه) *is.* Söyleşme, umûr-ı resmiyye, memurlarının söyleşmesi, meclis. *ç. mükâlemât* müzakere.

mükârî (مكارى) *is.* Kiracı, katırcı ve emsal. Galatı mekkâre.

mükâşefe (مكاشفه) *is.* Gizleyici, keşfetme, bilme.

mükâtebe (مكاتبه) *is.* Mektuplama. Esirin kendini sahibinden satın alma muamelesi.

mükebbed (مكبد) *is.* Ciğeri illetli.

mükedder (مكدر) *is.* Kederli, mükterib, endûh-nâk.

mükeddir (مكدر) *is.* Keder verici, mü'ellim.

mükellâ (مكلا) *is.* Sahil, yalı kenarı, yanaşılır kıyı. Mina başkadır.

mükellef (مكلف) *is.* Teklifli, hadd-i rüşdü geçmiş.

mükellel (مكلل) *sf.* Taçlanmış, iklîl giydirilmiş, müzeyyen.

mükemmel (مكمل) *is.* Tekmil olmuş, tam, eksiksiz.

mükennâ (مكنى) *is.* Künyeli.

mükerrem (مكرم) *sf.* Muhterem, muazzez. *Mekke-i mükerreme.* **düstûr-ı mükerrem** müşîr-i müfahham.

mükerrer (مكرر) *is.* Tekrarlanmış, müeket, kirâren, tasfiye kılınmış, imbikten çekilmiş.

mükerrerci (مكررجي) Satın için alan muhtekir.

mükerreren (مكررا) Bi'd-defe'ât.

mükessah (مكسح) *is.* Kemikleri eğrilmiş, yumuşamış, ruhaytes, hasîl.

mükesser (مكسر) *is.* Kırılmış, gayr-i muntazam. *Cem'-i mükesser.*

mükessif (مكثف) *sf.* Galiz edici. Tortu çökeltici ecza.

mükessir (مكثر) *is.* Katmer.

mükevvin (مكون) *is.* Yapıcı, peyda edici. *ç. mükevvinât* mevcudat, hilkat.

mükeyyes (مكيس) *sf.* Torbalı hayvanat. *Mükeyyese zümresi.*

mükeyyif (مكيف) *is.* Keyif verici, neşelendirici, müskir. *ç. mükeyyifât.*

mükezzib (مكذب) *sf.* Yalan çıkarıcı, tekzip edici.

mükfehir (مكفهر) *is.* Çukur ve bayır, engebelik, obruk, nâ-hemvâr.

mükib (مكب) *is.* Üzerine alıp ikdam eden musalâha mükâlematı.

mükrih (مكره) *is.* İğrenç, kerhen, zoruna.

mükrim (مكرم) *is.* İkramcı, riayetkâr, mihman-nüvâz.

müktefî (مكتفى) *is.* Kanaat edici, kifâflı.

mükterib (مكترب) *is.* Gam-gîn, kederli, kaygılı.

müktesep (مكتسب) *is.* Kazanıcı, kazanılmış.

mülâ'abe (ملاعبه) *is.* Oynaşma, şakalaşma.

mülâbeset (ملابست) *is.* İhtilât, ülfet, münasebet, cihet. **mülâbesesiyle** sebebiyle.

mülâhaza (ملاحظه) *is.* Dikkatle bakma, önüne ardına bakma, efkâr beyanı, mütalâa, te'emmül. **melâhaza** ip. *ç. mülâhazât.*

mülâhazasız (ملاحظه سز) İpsiz sapsız, sallapati nazar.

mülahham (ملحم) *sf.* Şişman, etli, tenâvür, tıknaz, gürbüz.

mülâhhas (ملخص) *sf.* Telhîs olmuş, icmâl, muhtasar.

mülâkat (ملاقات) *is.* Buluşma, kavuşma, resmen görüşme.

mülâki (ملاقى) *is.* Rast gelip kavuşucu, karşılayıcı.

mülakkab (ملقب) *is.* Telkîb olunmuş, künyelenmiş.

mülâsık (ملاصق) *is.* Bitişik, yapışık, iltisâklı.

mülâtafa (ملاطفه) *is.* Telâttuf muamelesi, nevaziş. *Mülâtafat-nâme.*

mülattıfât (ملطفات) *is.* Ahlâtı yumuşatıcı, müleyyen, lâtif edici edviye.

mülâyemet (ملايمت) *is.* Yumuşaklık, yavaşlık, naziklik, kabız zıddı. Lînet-i hafîfe, leyyinlik, ılık.

mülâyim (ملايم) *sf.* Uygun, yumuşak, mülâyemet verici, yavaş.

mülâzemet (ملازمت) *is.* Maiyete devam etme, acemilik hizmeti, hülûsa devam.

mülâzim (ملازم) *is.* Bir işe girmek üzre namzet. *Asker mülâzımı.* **sair tarikler mülâzımı** bir mahalle, hulusa müdavim. *Tedris mülâzımı. Mülâzimât.*

mülebbes (ملبس) *is.* Giyimli, ağır libaslı, tahlît olunmuş, müştebih, mültebis.

mülemma (ملمع) *is.* Alaca, karışık. Bir mısraı diğer lisanda olan beyit. Türkîde âlûde, bulaşık, mülemma.

mülevven (ملون) *sf.* Boyanmış, rengârenk, gûnâgûn, boyalı.

mülevves (ملوث) *sf.* Bulaşık, âlûde, murdar, berbat. *Mülevves adam, mülevves iş.*

mülevvin (ملون) *is.* Renk verici. **mülevvin-i dem** mâdde-i levn.

müleyyin (ملين) *sf.* Lînet verici, yumuşatıcı. Kabız zıddı.

mülhak (ملحق) *is.* Takılmış, ilâve olmuş, kuyruk takılmış. *ç. mülhakât*

mülhem (ملهم) *is.* Kalbe doğmuş, ilka ve ilham olunmuş.

mülhit (ملحد) *sf.* Eğri adam, haktan adûl etmiş, müşrik.

mülk (ملك) *is.* Mal, gayr-i menkûl emlâk vakıf ve tapu olmayan alâka, kâmilen istimlâk olunur yer, mülkiyet üzre tasarruf olunur arazi, mülga minfah. *ç. emlâk* padişahın bilâdı, memâlik.

mülkiye (ملكيه) *is.* Memalike dair şey, umûr-ı râhiliyye-i devlet. *Me'mûrîn-i mülkiyye.*

mülkiyet (ملكيت) *is.* Emlâkin vakıf ve tapu olmayarak mülk sıfatında tasarruf olması.

mülsik (ملصق) *is.* Yapışkan, intibak eden.

mülteci (ملتجى) *is.* Gelip sığınıcı, hariçten kaçıp gelip iltica eden.

mültefet (ملتفت) *sf.* İkram kılınmış, taltif, iltifat görmüş.

mültefit (ملتفت) *sf.* Dikkatle bakıcı, iltifatçı, mükrim.

mültehib (ملتهب) *sf.* Zebâne-keş, hararetlenip kızmış, kızarmış.

mültehif (ملتهف) *is.* Elemden yanmış, tutuşmuş, müte'ellim.

mültehik (ملتحق) *is.* İltihak etmiş, arkasına takılmış.

mülte'im (ملتئم) *is.* İltiyâm bulucu, kabuklanır yara.

mülteka (ملتقا) *is.* Kavşak, iki nehrin koyarı katıştığı yer.

mültekî (ملتقى) *is.* Buluşmuş, kavuşmuş, munsab.

mültemes (ملتمس) *is.* Rica olunan şey, iltimas kılınan madde.

mültemis (ملتمس) *is.* İltimas ve rica edici.

mültesik (ملتصق) *is.* Yapışık, bitişik, iltisâklı.

mültevî (ملتوى) *is.* Bürülmüş, bükülmüş, çarpılmış, eğri büğrü, avrımış.

mültezem (ملتزم) *sf.* Lüzumlu tutulur, mutena.

mültezim (ملتزم) *is.* Üzerine lâzım etmiş, almış, deruhte edinmiş, hazine malını taahhüt etmiş, iltizamcı.

mülûk (ملوك) *is.* Melikler.

mülûkâne (ملوكانه) Şahane.

mülzem (ملزم) *is.* Kanmış, iskât olmuş, mahbût.

mülzim (ملزم) *sf.* Kanmış, iskât olmuş, eyvallah dedirir.

mümanaat (ممانعت) *is.* Men etme, diriğ etme, mani olma, yaptırmama, arkuru gelme, muhalefet, dayanmak.

mümareset (ممارست) *is.* Çalışıp alışma, idman, ustalık

mümas (مماس) *is.* Temas eden, hatt-ı hendesî.

mümasil (مماثل) *is.* Benzer, müşabih, andırır.

mümâşât (مماشات) *is.* Bir tarika münselik olma, yol gidip uysallık etme.

mümâtala (مماطله) *is.* Atlatma, geçiştirme.

mümbit (منبت) *sf.* Bol inbât edici, bereketli, mahsuldar. **gayrmümbit** hasılsız, boz.

mümeddid (ممدد) *is.* Uzatıcı.

mümehhid (ممهد) *is.* Yazıp döşeyici, bast ve temhit edici. İlâç, acil çare, medar.

mümessik (ممسك) *is.* Misk ile terbiye olmuş, kokulu.

mümessil (ممثل) *is.* Benzetici.

mümevveh (موه) *is.* Mûh, satıh, der-sathî şey.

mümeyyiz (ميز) *is.* Temyiz edici. **aklâm mümeyyizi** kâğıt tashih eder zabit muavini.

ders mümeyyizi imtihan eden. **kuvve-i mümeyyize** rüşt.

mümid (مد) *is.* Medet edici. *Mümidd-i hayât.*

mümîl (ميل) *is.* Eğici, meyl ettirici. **mümîl-i ziyâ** pertevi kırıcı.

mümin (مؤمن) *is.* Ehl-i îmândan adam. *ç. mü'minîn.* **emîrü'l-mü'minîn** halife. Müennesi mü'mine. *Mü'minât.*

mümkün (ممكن) *is.* Olur şey, hadd-i imkânda, kudret yeter, olağan. **mümkün mertebe** oldukça. *Mümkünat.*

mümsik (ممسك) *s.* İmsâk eden, nefsini zapt eden, eli dar, sıkı tutar, hasis, yara bağı baskısı.

mümtaz (ممتاز) *sf.* Seçilmiş, seçme, imtiyazlı. *İdâre-i mümtâze.*

mümted (ممتد) *is.* Sürüp tûl çeken, uzayan, devam eden, mütemadi, med verilmiş, dayanmış.

mümtelî (ممتلى) *is.* Mide dolgunluğu, hastası imtilâya uğramış.

mümteni (ممتنع) *is.* Mümkün olmayan. **mümteni'ü'l-inhirâf** yanmaz. **mümteni'ü'l-hall** erimez. *Mümteniü'l-tahsîl. ç. mümteni'ât. Sehl-i mümteni.*

mümtezic (ممتزج) *sf.* Uygun, uyara gelir, yapışık, iyi karışmış, mezc olmuş, tabiatı uygun.

mümzâ (ممضا) *is.* İmza kılınmış, imzalı, tasdikli.

mümzî (ممضى) *is.* Vâzı'-ı imzâ.

münacat (مناجات) *is.* İlahi, dua eş'ârı.

münâdâ (منادا) *is.* Münadi, nida şekli.

münâdât (منادات) *is.* Bağrışma, istigâse.

münâdeme (منادمه) *is.* Konuşma, eğlenme.

münadi (منادى) *is.* Tellâl, câr çekici, nida eden.

mün'adil (منعدل) *is.* Sapmış, adûl etmiş, caymış.

mün'adim (منعدم) *is.* Vücudu kalkmış, yok olmuş.

münâfât (منافات) *is.* Muhalefet, mugayeret.

münâferet (منافرت) *is.* İkrah, nefret edişme, menfurluk, iğrenme, muhâlefet-i tab.

münâfese (مناسفه) *is.* Diş bileme, kîn-i nefsâniyyet etme, nefs.

münafık (منافق) *sf.* İçi kötü, iki yüzlü, ehl-i nifâk, müfsit.

münâfî (منافى) *is.* Mani, mugayir.

münâkasa (مناقصه) *is.* Müzayede zıddı, ihalâtta kıymet tenkis etme, tenzil etme, eksilme.

münakaşa (مناقشه) *is.* Çekişme, niza etme, süveyd-i münâza'a.

münâkehât (مناكحات) *is.* Nikâh usul ve şurûtu.

münâkız (مناقض) *is.* Birbirini bozan, muhalif tariz edici, mütenâkız.

mün'akid (منعقد) *is.* Bağlanmış, akdolmuş, kurulmuş, beste. Donmuş, koyulaşmış, ağdalaşmış.

mün'akis (منعكس) *is.* Geri dönmüş, bir yere akseylemiş, çarpmış, tutulmuş.

münakkaş (منقش) *is.* Nakışlı, türlü boyalı, işlemeli.

münakkat (منقط) *is.* Menkût, noktalı, benekli.

münâsafa (مناصفه) *is.* İkiye bölme.

münâsafeten (مناصفة) Nısf nısfa, yarım yarım.

münasebet (مناسبت) *is.* Rabıta, alâka, yakışık, karabet, taalluk. *ç. münasebat* revâbıt, mürâvede-i resmiyye.

münasip (مناسب) *is.* Yaraşır, uygun, adamcılayın, mütenasip, nispet alır, biçilmiş kaftan.

mün'aşib (منعشب) *is.* Kol kol şubelenmiş, dal budak salmış.

mün'atıf (منعطف) *is.* Bir tarafa dönmüş, eğilip bükülmüş.

münavebe (مناوبه) *is.* Nöbetleşme, değişik olma, nevbet-be-nevbet. *Emlâk münavebesi.*

münavebeten (مناوبة) Devirle.

münazaa (منازعه) *is.* Niza, ağız kavgası, çekişme.

münazara (منازعه) *is.* Karşılık. **fenn-i münâzara** karşı karşıya söyleşme. Âdâb-ı mübâhasa, mücâvebede nazire ve misil getirme.

münâzi (منازع) *is.* Kavgalı. **münâzi'ün fih** davalı gayr-ı müslim. Nizalı.

münba'is (منبعث) *is.* Neşet etmiş, ileri gelmiş.

münbasit (منبسط) *is.* Açılmış, küşâde, ferah-nâk, yapılmış, inbisâtlı, inşirâhlı.

müncelî (منجلى) *is.* Açılmış, parlak, ayan, ruşen, celî.

müncemid (منجمد) *sf.* Donmuş, katılaşmış. **Muhît-i Müncemid** Şimalî ve Cenubî Kutup Denizleri.

müncer (منجر) *is.* Mecrûr olup sürülmüş, beraberce varmış.

müncezib (منجذب) *is.* Cezb olmuş, beri çekilmiş.

mündefî (مندفع) *is.* Savuşmuş, savulmuş. *ç. mündefi'ât* kunduz ve hardal gibi kabartıcı devaların çıkardığı cerahat.

mündemiç (مندمج) *is.*Bir şey içinde mezc olmuş, biribirine geçmiş, indimâc etmiş.

münderiç (مندرج) *is.* Bir şey içinde mevcut, dercolmuş. *ç. mündericat* kitabın mevâdd-ı muhteviyyesi.

münderis (مندرس) *is.* Resim ve eseri kayıp. *ç. münderisât* silinmiş harabe.

münebbih (منبه) *is.* Tembih edici, âgâh edici, muvakkat saatlerin uyandırma çalgısı, müntebih edici, uyandırıcı ve tahrik edici edviye.

müneccim (منجم) *is.* Nücûm ahkâmıyla meşgul, kezzap. *ç. müneccimîn.*

müneddeb (مندب) *is.* Yarayı ondurup kabuk bağlatıcı deva.

münekka (منقا) *is.* Münekkî, pâk edilmiş, temizlenmiş.

münekkah (منقح) *is.* Ayırtlanmış, temizlenmiş, soyulmuş, tenkîh olmuş.

münekkî (منقى) *is.* Temizleyici.

münettin (منتن) *is.* Ziyade müteaffin. Amerika kokarcası.

münevver (منور) *sf.* Nurlu, parlak, ziyadar, dırahşan, ruşen, pertev-endâz. *Medîne-i münevvere.*

münevvim (منوم) *is.* Uyku veren deva.

münezzeh (منزه) *is.* Tenzih ve takdis kılınmış, hatadan müberrâ, lâ-yuhtî.

münfail (منفعل) *is.* Gücenmiş, muğber, tıpta amelden kalmış.

münfecir (منفجر) *is.* Şafak sökmüş, fecir vakti olmuş, sepîde-dem.

münfehim (منفهم) *is.* Anlaşılmış, fehmolmuş, sezilmiş.

münfek (منفك) *is.* Yerinden ayrılmış, kopmuş . **gayr-i münfek** ayrılmaz, def olmaz.

münferic (منفرج) *sf.* Ziyade açık, geniş, ferahlı. *Kasîde-i münferice.* **zâviye-i münferice** küt köşe.

münferiden (منفردا) Ayrıca.

münferit (منفرد) *is.* Bitişik olmayan, başlı başına. **ilel-i münferide** müteferrika.

münfesih (منفسخ) *is.* Bozulmuş, lâğvolmuş, mefsûh, mülga, kalkmış.

münhader (منحدر) *sf.* Eğri, şîv.

münhal (منحل) *is.* Mahlûl, açılmış, açık, çözülmüş, erimiş, açık, munazzab.

münhani (منحنى) *sf.* Nâ'il-i şîv, eğilmiş, bükülmüş, çarpık. *Hatt-ı münhanî, sath-ı münhanî. Adale-i münhaniyye.*

münharif (منحرف) *sf.* Bir tarafa çarpılmış, inhirâf bulmuş, eğri. **mizâc-ı münharif** keyifsiz. **şekl-i münharif, şibh-i münharif** gayr-i muntazam murabba.

münhasır (منحصر) *is.* Çevrilmiş, kuşatılmış, mahdut bir şeye mahsus, ağyarı mani. *Münhasıran.*

münhasif (منخسف) *is.* Ayın tutulması, muzlim, kapanmış.

münhedil (منهدل) *is.* Sarkık, lâmpasa.

münhedim (منهدم) *is.* Yıkılmış, hedm olmuş.

münhemik (منهمك) *is.* Uğraşıcı, mütemadi çalışır, bir meraka düşkün, inhimâkte sabit.

münhezim (منهزم) *is.* Hezimete uğramış, bozulmuş, sığın, sınık, mağlup.

münîb (منيب) *is.* İcabetgâha teveccüh ve inâbet eden,

münîf (منيف) *is.* Refî, bülend.

mün'im (منعم) *is.* İnam edici, semûh, vergili. Türkîde bayındır.

mün'imâne (منعمانه) Semuhâne.

münir (منير) *sf.* Aydın, parlak, ziya verici, neyyir, nurlu, yalabık, tele'le.

münkad (منقاد) *is.* Muti, baş eğip inkiyâd eylemiş.

münkahil (منقهل) *is.* Zayıflatıcı, eritici deva.

münkalib (منقلب) *is.* Kalbolmuş, dönmüş, değişmiş.

münkazî (منقضى) *is.* Ardı kesilmiş, tükenmiş, nihayet bulmuş.

münker (منكر) *is.* Nekre, harf-i ta'rîfi olmayan. İnkâr olunmuş, ret kılınmış, menfur, iğrenç, kerih. **gayr-i münker** müsellem, maruf. *ç. münkerât* kabih ve gayr-i meşrû şeyler.

münkesif (منكسف) *is.* Tutulmuş, güneş küsûf olmuş.

münkesir (منكسر) *sf.* Kırık, kırılmış, mükedder, gücenmiş. *Şu'â-ı münkesire.*

münkeşif (منكشف) *is.* Meydana çıkmış, bulunmuş, keşfolmuş, görünür.

münkir (منكر) *is.* Kabul etmeyen, tanımayan, dinsiz, inkârdan gelen

münsecim (منسجم) *is.* Yağmur gibi akan, insicâm eden göz yaşı.

münsedil (منسدل) *is.* Salıverilmiş, sarkık olan.

münselib (منسلب) *is.* Giderilmiş, selb olmuş. *Emniyeti münselib.*

münselik (منسلك) *is.* Salik, bir yol tutmuş.

münşak (منشق) *is.* Şakkolmuş, yarılmış, inşikak etmiş, yarma.

münşeat (منشأت) *is.* İnşa mecmuası.

münşe'ib (منشعب) *is.* Kol kol şubelenmiş, dal budak salmış.

münşerih (منشرح) *is.* Ferahlı, inşirâhlı, açık.

münşi (منشى) *is.* Ehl-i kitâbet, inşada mahir, bitikçi.

müntahap (منتخب) *sf.* Seçilmiş. **müntahabat** Türkîde parça.

müntec (منتج) *is.* Sona varmış, netice bulmuş, husule bâ'is, mü'eddî.

müntefi (منتفع) *is.* Kazanmış, müstefîd, nef'lenmiş, pür-sûd.

müntefih (منتفخ) *is.* Üfürülmüş, şişmiş, yanıp su ve hava dolmuş uzuv.

münteha (منتها) *is.* En uç, nihayet bulan yer, son şeyin yettiği yer, intiha yeri.

müntehap (منتخب) *is.* Seçme, elleme, güzide, muhtar, öründelenmiş. *ç. müntehabât* seçme telifat.

müntehî (منتهى) *is.* Nihayete varmış, malûmatı mükemmel, mükemmelinden olmuş, bir yere çıkarı olan.

müntehip (منتخب) *is.* İntihap memuru, vekil nasbedici.

müntehip (منتهب) *is.* Kaparozcu, kabullenici, yağmacı.

müntekil (منتقل) *is.* Müdrik, intikal sahibi. Miras kalmış, mevrûs, devrolmuş, gelmiş.

müntekim (منتقم) *is.* Ahz-i sâr eden.

müntemî (منتنى) *is.* Mensup, müteallik.

müntemis (منتمس) *is.* Gizli tutulmuş.

müntesip (منتسب) *is.* Bir yere mensup, müteallik, kapılanmış, çatkın.

münteşî (منتشى) *is.* Neşv bulmuş, çimlenmiş.

münteşir (منتشر) *is.* Neşrolmuş, yapılmış. Hindiba gibi yan dalları fırdolayı dağınık. **münteşir olmak** üremek, türemek.

müntif (منتف) *is.* Kıl döken edviye.

münvâ (منوا) *is.* Münvî, çekirdekli.

münzecir (منزجر) *is.* Alıkonmuş, men olmuş, tehî ve zecr edilmiş.

münzel (منزل) *is.* Tenzil kılınmış.

münzelik (منزلق) *is.* Kayar, kaypak.

münzevi (منزوى) *is.* Halvete, kenara çekilmiş, inziva etmiş, kûşe-nişin.

münzil (منزل) *is.* İnmiş, nazil olmuş. *Kitâb-ı münzil.*

münzir (منذر) *is.* Korkutucu, korkulu, haber verici, tenzîr edici.

müphem (مبهم) *is.* Şekilli, ibhâmlı, mültebis.

müptedi (مبتدى) *is.* Acemi şakirt, sebakhân, yeni başlamış, toy.

müptelâ (مبتلا) *is.* Düşkün, mâ'il, giriftâr, iptilâlı.

müptezel (مبتذل) *is.* İtibarsız, elden ele düşen, kurâde.

mürâ'ât (مراعات) *is.* Gözetme, riayet etme, saygı, pâs, hatır.

mürâbaha (مرابحه) *is.* Kâr ile satma, ribh etme, faiz suretinde olmayarak akça kârı.

mürâbata (مرابطه) *is.* Rabıta ve inâbe edici, mutasavvıfa. Arabîde serhatli ribat askeri. **murâbitîn** mülûk-ı mağribin bir taifesi.

müracaat (مراجعت) *is.* Geri dönme, bir yere rücu etme, danışma, birinin reyine sığınma, kitaba kuyuda bakma, baş vurma.

müradif (مرادف) *is.* Müterâdif.

mürâfa'a (مرافعه) *is.* Huzûr-ı şer'de muhâsama, davaya duruşma.

mürâfakat (مرافقت) *is.* Yol arkadaşlığı, refiklik etme.

mürâhik (مراهق) *sf.* Hadd-i bülûga karîb civan.

mürai (مرائی) *sf.* Riyakâr, mürâ ehli, yalandan iş yapan, bin yüzlü.

mürakka (مرقع) *is.* Yamalı, bir yerine yapıştırma. *ç. murakka'ât* ekleme, hattat yazıları.

mürakkak (مرقق) *sf.* İnce, incelenmiş. **fetha-i mürakkaka** müfahhama zıddı.

mürakkam (مرقم) *is.* Rakamlı, yazılı, yazılmış.

mürakkım (مرقم) *is.* Pusulanın ibresi.

mürâsele (مراسله) *is.* Mükâtebe, muhabere etme, kadının nüvvap nasbı için mektubu. *ç. mürâselât* mektuplar.

mürâvede (مراوده) *is.* Aramak, gelip gitmek, görüşmek.

mürd (مرد) *is.* Ölmüş, fevt olmuş, gebermiş, halik.

mürde (مرده) *is.* Ölü, canı çıkmış, sölpük, ölük.

mürdesenk (مرداسنك) *is.* **murdasenk** hâmız, üsrüp.

mürebbâ (مربا) *is.* Mürebbî, terbiye olup dondurulmuş meyve suyu, tatlısı.

mürebbi (مربی) *is.* Terbiye edici, muallim, perverende, mürebbiye, usta.

müreccah (مرجح) *is.* Rüçhanlı, efdal, tercih olunur.

müreddid (مردد) *is.* Geri alıcı, çıkacak şeyi geri içeri alıcı, deva.

müreffeh (مرفه) *is.* Rahatlanmış, si'a gelmiş, refah bulmuş.

mürekkep (مركب) *is.* Bir kaç türlü şeyden karışma, sade olmayan, terkip. Türkîde **yazı mürekkebi** midat. *Cehl-i mürekkeb, fâ'iz-i mürekkeb, fasîle-i mürekkebe, müfret ve mürekkep. ç. mürekkebât.*

mürettep (مرتب) *is.* Tertip olunmuş, sıraya konmuş. *ç. mürettebat* tahsîsât-ı mu'ayyene.

mürettip (مرتب) *is.* Tertip edici, basmahanede harf dizen usta.

mürevviç (مروج) *is.* Geçirici, revaç verici, tarafgîr.

mürit (مريد) *is.* Murat edici, şakirt. *ç. mürîdân* dervişlik tabileri.

mürr (مر) *sf.* Bir nev yemen zamkı, mirsafi, musaffa ve mayi. *Mürr-i râvend.*

mürr (مر) *is.* Acı, meraretli, telh, acı, ilâç. *Mürrü'l-mezâk.*

mürsel (مرسل) *is.* Gönderilmiş, resul, nebi, peygamber, yalavaç, firistâde. **seyyidü'l-mürselîn** cenâb-ı resûl-i ekrem. *Mecâz-ı mürsel.*

mürşit (مرشد) *is.* Yol gösterici, irşat edici, rüşde sevk edici.

mürtecâ (مرجا) *is.* Ümit olunan, muntazar.

mürteci (مرجع) *is.* Ric'at eden, kenarları altına kıvrık.

mürtecî (مرجی) *is.* Ümitvar, müterekkib.

mürtecil (مرجل) *is.* Sallapati, tereddütsüz, hazır cevap, irtical ile söyler.

mürtefi (مرتفع) *is.* Yüksek, refi mahall, yüce, bülend, yükseğe kalkmış.

mürtehif (مرخف) *is.* Sâ'î bi'l-fesâd, hastalığı şaşırtan usûl-i tedâvî.

mürte'id (مرتعد) *is.* Titrer, çarpılmış gibi korkar, mürte'iş.

mürtekip (مرتكب) *is.* Fenayı kabul edip yüklenici, tenezzül ve irtikâp edici.

mürtesim (مرتسم) *is.* Resmolunmuş, bir suretle görünmüş, mücessem, resim gösterişi.

mürteşî (مرتشی) *is.* Rüşvet-hâr.

mürteşih (مرتشح) *is.* Süzülmüş edviye.

mürtet (مرتد) *is.* İslâmdan çıkmış, irtidat etmiş, dönme.

mürtezika (مرتزقه) *is.* Ulûfe-hâr takımı.

mürur (مرور) *is.* Geçmek, bir yerden girip diğerinden çıkmak. **müruruzaman** inkizâ-yı mühlet, fevât-ı mî'âd. **mürûr u ubûr** âmed-şud.

mururiye (مروريه) Yol tezkiresi.

mürüvvet (مروت) *is.* Müret, mertlik, fütüvvet, ihsan, ademlik. *Mürüvvet-mend.*

müsaade (مساعده) *is.* Bırakma, men etmeme, ruhsat ve mülâyemet. Arabîde zirâa, iane.

müsâ'afa (مساعفه) *is.* Muvafakat gösterme, is'âf etme, müsaade.

müsâb (مثاب) *is.* Ecir ve sevap görmüş, me'cûr.

müsabakat (مسابقت) *is.* Birini geçmek, evvel davranma, sibkat, rekabet, yarış öncelik.

müsâberet (مثابرت) *is.* Devam ile iştigal.

müsademe (مصادمه) *is.* Vuruşma, çatma.

müsâdif (مصادف) *is.* Rast gelen, ittifakî, tesadüfî.

müsâfât (مصافات) *is.* Temiz dostluk, saf muamele.

müsâferet (مسافرت) *is.* Seyahat. Konukluk.

müsâhele (مساهله) *is.* Kolaylık gösterme, sıkmama.

müsâheret (مصاهرت) *is.* Damatlıkla hısım olma.

müsahhin (مسخن) *is.* Isıtıcı.

müsait (مساعد) *sf.* Uygun, muvafık.

müsakkaf (مسقف) *is.* Damlı evkafın müstegilâttan gayri olan binalı emlâki. *ç. müsakkafât.*

müsalâha (مصالحه) *is.* Barışık, barışma, uyuşma, uzlaşma.

müsâlebe (مصالبه) *is.* Lügat-i müvellede. Mütenevvi nebatatın karışması.

müsâlemet (مسالمت) *is.* Barışıklık, selm üzerine olmak, hoş geçinme.

müsamaha (مسامحه) *is.* Göz yumma, mülâyemetle muamele, simâh, adem-i mübâlât, adırmamak, şiddet etmeme. İhmal.

müsamere (مسامره) *is.* Gece sohbeti. *ç. müsamerât.*

müsâra'a (مصارعه) *is.* Güreş tutuşma.

müsâra'at (مسارعت) *is.* Süratle acele etme, ivmek.

müsavat (مساوات) *is.* Bir boy seyyân olma, beraber gelme, hem-tâlık.

müsâveme (مساومه) *is.* Pazarlaşma, kıymet tesmiyesi.

müsavi (مساوی) Bir boyda, beraber, muadil, hem-kadr, seyyân.

müsâyefe (مسايفه) *is.* Kılıç vuruşmaya maç talimi, meydan okuyup döğüşme.

müsbit (مثبت) *is.* Sabit edici, burhan olucu.

müsdûd (مسدود) *is.* Kapayıcı deva.

müsebbi (مسبع) *is.* Yedizli, yedi kat, yedi köşeli.

müsebbip (مسبب) *is.* Sebeplendirici, sebep olan, bâ'is-i vücûd. **müsebbibü'l-esbâb** Bârî Teâlâ.

müsebbit (مسبت) *is.* Dondurup baygın edici. *ç. müsebbibât* ilâçlar.

müsecca (مسجع) *is.* Secili, kafiyeli, mükellef ibare.

müseccel (مسجل) *is.* Sicile kaydolmuş, deftere geçmiş, sicilli.

müseddes (مسدس) *is.* Altılı, altı köşeli, altı mısralı.

müsellah (مسلح) *is.* Silâhlanmış, pusatlı, amade.

müsellem (مسلم) *is.* Teslim olmuş, söz götürmez, muterif. *ç. mesellemât* aşikâre şeyler.

müselles (مثلث) *is.* Üç kat, üç köşe, kaynatılıp üçte biri gitmiş nebîz, üçlü. *İttifâk-ı müselles.* **müsellesat** üç köşeli şekiller. *Müsellesât-ı küreviyye, müsellesât-ı müsteviyye.*

müsellim (مسلم) *is.* Selâmet hıfzına memur, sabıkta mutasarrıf-ı livâ. **müsellimân** sabıkta vergiden müsellim baltacı ve arabacı askeri.

müselsel (مسلسل) *is.* Zincir olmuş, birbirine merbut, ulam ulam. bir diziye, mütevâliyen.

müsemma (مسما) *is.* Müsemmî, tesmiye olunmuş, mevsûm, isimli.

müsemmen (مثمن) *is.* Sekiz kat, sekiz köşeli, sekiz mısralı kıta ve bend.

müsennât (مثنات) *is.* Müsennî, iki noktalı.

müserrer (مسرر) *is.* Sürreli, göbekli nebat.

müsevvid (مسود) *is.* Kaleme alıp tesvîd eden, münşî.

müseyyeb (مسيب) *sf.* Şapşal, mühmel.

müseyyebâne (مسيبانه) Mübâlâtsız.

müshil (مسهل) *is.* Sürme ilâcı, amel veren. *Müshil-i şedîd.*

müsîke (مسيكه) *is.* Büyük abdest bozan.

müsin (مسن) *is.* Yaşlı, pir, sâl-hurde.

müskat (مسقط) *is.* Hukuktan iskat olmuş akça, iskat akçası.

müskıt (مسقط) *is.* Düşürücü sebep ve ilâç.

müskin (مسكن) *is.* Teskin edici, leyyin.

müskir (مسكر) *is.* Mest edici. **müskirat** sekr veren meşrubat.

müskit (مسكت) *is.* Susturucu, sükut ettirici, ağız kapayıcı. **cevâb-ı müskit** habt eder söz.

müslim (مسلم) *is.* Ehl-i İslâmdan, müslüman. *ç. müslimîn, müslimât.*

müsmir (مثمر) *is.* Semerli yemiş ağacı, bâr-keş, meyvedar, faydalı, tesirli. **gayrimüsmir** hasılsız. *Eşcâr-ı müsmire, gayr-i müsmire.*

müsned (مسند) *is.* Diğere isnat olunmuş, müsned. **müsnedün ileyh** dayanmış hat. **müsned-i kadîm** Yemen yazısı.

müspet (مثبت) *is.* Sabit olmuş, aşikâr, istikrar bulmuş, sübutlu.

müsri (مسرع) *is.* Tesrî edici.

müsri'an (مسرعا) Çabucak, çabuk, ivedi.

müsrif (مسرف) *sf.* Serf ve telef edici, mübezzir, sefih.

müstacel (مستعجل) *is.* Ta'cîl olunmuş, acûl şey, ivedi.

müstagfir (مستغفر) *is.* Mağfiret niyaz edici, tâ'ib.

müstağni (مستغنى) *sf.* Muhtaç olmayan, gına gösteren, burnu büyük, imtinanlı.

müstağrak (مستغرق) *is.* Batmış, dalmış, gark olmuş, düşüngen.

müstahak (مستحق) *is.* Hak kazanmış, liyakatli, seza. Ecir, ceza.

müstahdem (مستخدم) *is.* Kullanılmış, hizmette.

müstahfaz (مستحفظ) *is.* Kale ve memleket muhafazasına mahsus asker. **müstahfaza** rediflikten sonra gelen vazîfe-i askeriyye, muhafaza ordusu.

müstahîl (مستحيل) *is.* Muhal olmuş, lahavl.

müstahkem (مستحكم) *is.* İstihkâm verilmiş, kavileştirilmiş, takviyetli, mü'eyyed, istihkâmatla muhafaza kılınmış.

müstahkir (مستحقر) *is.* Hakir tutulan, mahkur, muhakkir.

müstahlef (مستخلف) *is.* Diğer ilâç yerine müstamel deva, halef addolunmuş ilâç.

müstahrec (مستخرج) *is.* Çıkarılmış, bir kitaptan bir bent gibi alınmış.

müstahsen (مستحسن) *sf.* Makbul, memduh, tahsin olunur, beğenilir.

müstahsil (مستحصل) *is.* Ma'mûlât-ı kimyeviyye istihsal *ç. müstahsilât.*

müstahyî (مستحيى) *is.* Utanıcı, şermin.

müstahzar (مستحضر) *is.* Hazırlanmış, huzura getirilmiş, zihinde hazır olan. *ç. müstahzarât.*

müstait (مستعد) *is.* Hazırlanmış, aklı başında, âleste, müheyya.

müstakbel (مستقبل) *is.* Karşılanmış, gelecek zaman, ilerisi. *ç. müstakbeliyât* gelecek hâller.

müstakil (مستقل) *is.* İstiklâl sahibi, başlı başına. *Edat olur* ancak, hassaten, mahz. *Müstakilen.*

müstakil (مستقل) *is.* Sıkleti cihetiyle soğuk muamele gören, baştan savan.

müstakim (مستقيم) *sf.* Doğru, rast, iffetli. *Hatt-ı müstakîm.* **müstakîmü'l-cenâh** dört kanatlı böcekler, çekirge gibi alt kanatları düz olan zümresi.

müstamel (مستعمل) *is.* İstimalî, âdet-i gayr-i mücedded.

müstantik (مستنطق) *is.* İstintak memuru, münhemî, suale çeken.

müsta'raz (مستعرض) *sf.* Arkuru, münharif. *Müsta'raza-i enf.*

müsta'reb (مستعرب) *is.* Kavm-i Arab'a dahil olan ümem. Evlâd-ı İsmail.

müste'ân (مستعان) *is.* Yardımı niyaz olunan mevlâ. *Mu'în ü müste'ân.*

müstear (مستعار) *is.* Ariyet alınmış, eğreti. *Nâm-ı müste'âr.*

müstebân (مستبان) *is.* Aşikâr, ayan olan, beyan olunmuş.

müstebidâne (مستبدانه) Zalimâne, keyfî.

müstebit (مستبد) *is.* Müstakilâne hareket eden, cebâbireden, kanun saymayan, istibdada melûf.

müstecâb (مستجاب) *is.* Talebi kabul ve icabet olunmuş. **müstecâbü'd-da'vâ** icabetli.

müstechil (مستجهل) *is.* Techîl edici, kimse beğenmez.

müstecir (مستاجر) *is.* Kiracı, icâre ile tutan.

müstecmi (مستجمع) *is.* Bir araya toplanıp cem edici.

müsted'â (مستدعا) *is.* Talep ve dava olunmuş.

müstedâm (مستدام) *is.* Daim, müebbet olan.

müsted'î (مستدعى) Talep edici, dava istidası veren. **müsted'iyât** metâlib, davalar.

müstedîm (مستديم) *is.* Daimî, ebedî, daimî, müstedim.

müstedîr (مستدير) *is.* Daire resmine girmiş, değirmi olmuş, yuvarlak.

müstedlil (مستدلل) *is.* Müstedil manasına istidlâl olunmuş, istinbât kılınmış.

müstefâd (مستفاد) *is.* Anlaşılmış, kazanılmış, münfehim.

müstefit (مستفيد) *is.* Nâ'il-i fâ'ide, öğrenmiş.

müstefîz (مستفيض) *is.* İstifâza edici, yapıcı.

müstefrag (مستفرغ) *is.* Çıkarıcı deva.

müstegillât (مستغلات) *is.* Evkafın irat akar emlâki, galle getiren emlâki.

müstehab (مستحب) *is.* Makbul, mergûb, sünnet gibi sevaplı amel.

müstehâs (مستحاث) *is.* Toprak altında maden kesilmiş mevâdd-ı hayvâniyye ve nebatiye.

müstehâza (مستحاضه) *is.* Ay başı âdeti gören nisâ.

müstehcen (مستهجن) *is.* Hecnetli, kabih, ma'yûb.

müstehlik (مستهلك) *is.* Tüketilmiş, bitmiş, hora geçmiş, istihlâk olunmuş.

müstehzi (مستهزى) *is.* Hezledip maskaraya alıcı.

müste'în (مستعين) *is.* Yardım dileyici. *Müste'înen billâh.*

müstekir (مستقر) *is.* Karar bulmuş, sabit, istikrar etmiş.

müstekraz (مستقرض) *is.* Ödünç, karz alınmış. *ç. müstekrezât* hazine istikrazları borcu.

müstekreh (مستكره) *is.* İkrah olunmuş, kerih, murdar.

müstelzim (مستلزم) *is.* Sebep, mucip, mü'eddî.

müste'men (مستأمن) *is.* Aman verilmiş, muahede altına girmiş, ecnebi.

müstemend (مستمند) *is.* Şaki, gam-nâk, fakir. *Müstemendâne.*

müstemi (مستمع) *is.* Kulak misafiri.

müstemir (مستمر) *is.* Tekraren mürur eden.

müstemirren (مستمرا) Bir diziye, mirâren.

müstemlik (مستملك) *is.* Satın alınan mülk, tasarruf olunan ülke. *ç. müstemlikât* memâlik.

müstemsik (مستمسك) *is.* İmsâk edici, le'îm.

müste'nif (مستأنف) *is.* Yeniden başlayıp dava istinaf eden. *Müste'nefün aleyh.*

müstenîr (مستنير) *sf.* Ziyadar, parlak, nurlanmış.

müstenit (مستند) *is.* Söykenmiş, dayanmış, güvenmiş, istinat etmiş.

müsterâh (مستراح) *is.* Memşâ, abdesthane.

müsterak (مسترق) *is.* Çalınmış, açıktan alınmış. **hamse-i müsteraka** sene-i şemsiyyenin mütemmim günleri.

müstercâ (مسترجا) *is.* Me'mul, mercû, müsted'â.

müsterham (مسترحم) *is.* Niyaz olunmuş, istirham kılınmış, mültemis.

müsterhî (مسترخى) *sf.* Sölpük, salkı, sarkık, hedîl.

müsterih (مستريح) *is.* Gönlü rahat, emin, âsûde.

müsteshab (مستصحب) *is.* Yanına alınmış, istishâb etmiş.

müstes'id (مستسعد) *is.* Uğurlu, müteyemmin, kutlu.

müste'sil (مستأسل) *is.* Kökünden koparılmış, kam olmuş, kal olmuş.

müsteska (مستسقى) *is.* İstiskaya giriftar, su dolmuş.

müstesna (مستثنا) *is.* İstisna olmuş, kaideden hariç. Fevkalâde, bâlâ-ter.

müsteşar (مستشار) *is.* Meşveret olunacak kişi, ınak, ınal, muhaffefi ine. **inecik** dahiliye müsteşarı.

müsteşfî (مستشفى) *is.* Şifa arayan.

müstetâb (مستطاب) *is.* Güzellenmiş, beğenilmiş, makbul, tayyib olmuş.

müstetîl (مستطيل) *is.* Uzunca, tûlânî, murabba. **müstetîlü'l-fekk** zenciler gibi çenesi ileri. **müstetîlü'r-re's** başı ileri ve uzun olan adam.

müstetir (مستتر) *is.* Örtülü, muzmer, setr altında.

müstetraf (مستطرف) *is.* Turfa ve tuhaf abd ettiren, güzel gösteren.

müstevcib (مستوجب) *is.* Bâ'is, sebep, mucip olan, müeddî.

müstevdi (مستودع) *is.* Müvellededir. Vedî'a veren.

müstevfâ (مستوفا) *is.* Kâfi, vâfi, dolgun.

müstevfî (مستوفى) *is.* İstifa memuru, sabıkta defterdar.

müstevi (مستوى) *sf.* Düz, yaygın, hemvâr, seviy. **sath-ı müstevî** düzlük yer.

müstevli (مستولى) *is.* Kaplayıp alan, memleketi basan. **maraz-ı müstevlî** salgın hastalık. **maraz-ı müstevlî-i hayvânât** kırcın.

müstezat (مستزاد) *is.* Ziyadelenmiş, her mısraına bir tef'ile ilâve kılınmış şiir.

müstezî (مستضى) *is.* Ziya iktibas eden.

müstezil (مستظل) *is.* Sığınmış, sayelenmiş, muhmî.

müstezraf (مستظرف) *is.* Havi, muhit.

müsûl (مثول) *is.* Huzura durma, mülâkat-ı resmiyye.

müsvedde (مسوده) *is.* Beyaz olmayarak karalanan yazı, tashih kağıdı.

müşâ'are (مشاعره) *is.* Nazîre şiir söyleşme.

müşabehet (مشابهت) *is.* Benzeme, andırma, okşama.

müşabih (مشابه) *sf.* Benzer, şebîh, mümasil, nazîr.

müşâcere (مشاجره) *is.* Çekişme, niza.

müşâfehe (مشافهه) *is.* Dudak dudağa söyleşme, karşı karşıya söyleşme.

müşahede (مشاهده) *is.* Göz göze bilmek, ru'yet, sınamak manasına. **müşahedât** mütâla'ât.

müşâhere (مشاهره) *is.* Aylık, şehriye, mahiyâne. **müşâhede-hârân** muvazzaflar

müşahhas (مشخص) *is.* Temyiz olunmuş, mütehayyiz suretine girmiş. **misâl-i müşahhas** tıbben keşf olmuş, müte'ayyen.

müşâr (مشار) *is.* Gösterilmiş, işaret olunmuş. Büyükler hakkında mezkûr, mezbûr, merkûm, mesfûr yerine **müşarünileyh. müşârun bi'l-benân** parmakla gösterilir.

müşareket (مشاركت) *is.* Ortaklık, hissemendlik, iştirak. **bi'l-müşâreke** mukabele ile.

müşa'şa (مشعشع) *is.* Parlak, şaşaalı, sunturlu.

müşâteme (مشاتمه) *is.* Söğüşme, söğüp sayıp atışma.

müşavere (مشاوره) *is.* Meşveret etme, müzakere, konsoltu.

müşavir (مشاور) *is.* Meşveret edilen, akıl danışılan, tabibin konsultucusu.

müşebba (مشبع) *is.* Doymuş, kanmış, içirilmiş, meşbû.

müşebbeh (مشبه) *sf.* Benzetilmiş, muadil. **sıfat-ı müşebbeh** fiilden müştak.

müşebbek (مشبك) *is.* Ağ ve kafes gibi örme, şebîkeli. **müşebbek nakış** muşabak.

müşeccir (مشجر) *is.* Ağaç ve dal resimli.

müşedded (مشدد) *is.* Takviyet verilmiş, azmış, teşditli.

müşeddid (مشدد) *is.* Azdırıcı, şiddetlendirici.

müşekkel (مشكل) *is.* Cüsseli, gösterişli.

müşellel (مشلل) *is.* Şelle uğramış, lekeli.

müşemmes (مشمس) *is.* Güneşte mahrûr, güneş değmiş.

müşerrah (مشرح) *is.* Teşrîh olunmuş, açılmış.

müşerref (مشرف) *is.* Şereflenmiş, kavuşmakla teşerrüf etmiş.

müşevveş (مشوش) *sf.* Karışık, bozuk düzen, meşkûk.

müşevvak (مشوق) *is.* Muhrik, gayrete getirir.

müşevvik (مشوك) *is.* Dikenli.

müşeyyed (مشيد) *sf.* Yüksek ve metin. *Müşeyyedü'l-erkân.*

müşfik (مشفق) *is.* Şefkat edici, rahm-dil.

müşgîn (مشگين) Mümsik. *Zülf-i müşgîn.*

müşir (مشير) *is.* Umûr-ı devlette emir ve işaret eden, vezaret rütbesine vasıl askeri. *Ordu müşiri, müşîrân-ı kirâm.*

müş'ir (مشعر) *is.* Bildirir, gösterir, mübeyyin. *Müş'ir-i nabz.*

müşk (مشك) *is.* Misk. *Müşk-bâr. Müşk-bû, müşk-renk.*

müşkül (مشكل) *sf.* Güç, engelli, fehmi asîr, müte'assir, müşebbeh. *ç. müşkilât* mevâni. **hallâl-i müşkilât** müşkil-küşâ.

müşrif (مشرف) *is.* Üstünden bakar, nazır, mürtefi, yüz tutmuş, mutemet. *Dîde-bân-ı müşrif* harap.

müşrik (مشرك) *is.* Şirk koşucu, mülhit, kâfir. *ç. müşrikîn.*

müşt (مشت) *is.* Muşt, yumruk, râha, bir avuç, apaz. **müşt-zen** pehlivan.

müştak (مشتاق) *is.* Şevkli, arzû-mend, mübtelâ.

müştak (مشتق) *is.* Diğer şeyden alınmış. **müştakun minh** asl-ı iştikak. *ç. müştekat* bir aslın fürû'u.

müşted (مشتد) *sf.* Azmış, şiddet bulmuş, artmış.

müştegil (مشتغل) *sf.* Uğraşır, şugl edinir, eli dolu.

müştehi (مشتهى) *is.* Hâhiş edici, tamah ve iştihâ ile arzû-keş.

müştehir (مشتهر) *is.* Şöhret bulmuş, iştiharda, adlı sanlı.

müşte'il (مشتعل) *sf.* Yalınlı, zebânekeş, parlar.

müştekâ (مشتكا) *is.* Mâdde-i şikâyet.

müşteki (مشتكى) *is.* Şikâyetçi.

müştemil (مشتمل) *is.* Bürümüş, kavramış, içine almış, şamil olmuş. *Müştemilât* hane levâhiki, ferli, feriye binalar.

müşterek (مشترك) *is.* Ortaklaşı bir kaç şeye müteallik. **esâmî-i müştereke** sureti müşabih isimler. **müşterekü'l-mîzân** dâhil-i kıyâs, ölçüye gelir.

müşteri (مشترى) *is.* Satın alıcı. **seyyâre-i müşterî** bercis.

müt'a (متعه) *is.* Müddet-i mahdûd ile olan revâfız nikâhı.

mütâba'at (متابعت) *is.* Birine uyma, tabi olma, aradan gitme, itbâ.

mütalâa (مطالعه) *is.* Muttasıl bakıp tefekkür etme, kitaba bakma. *Mütalâ'at-ı efkâr.*

mütareke (متاركه) *is.* Harp muvakkaten tarafeynden terk olma mukavelesi, mâbine.

mütâyebe (مطايبه) *is.* Lâtîfe-mizâc. *ç. mütâyebât* muzhikât nevinden letâ'if, hikâyât.

müte'accib (متعجب) *is.* Taaccüp edici, şaşmış.

müte'accibâne (متعجبانه) Şaşkın şaşkın.

müte'addî (متعدى) *is.* Diğerine geçici işleyici, mütecaviz. *Fi'l-i müte'addî.*

müteaddit (متعدد) *is.* Çoklu, türlü türlü.

müteaffin (متعفن) *sf.* Bozulup kokmuş, ufûnetli, münetten.

müte'ahhir (متأخر) *is.* Sonra gelen, geri kalan, ahir, son. *Müte'ahhirîn.*

müteahhit (متعهد) *is.* Ahdetmiş, uhdeye almış, zimmet edinmiş, söz vermiş, mü'ûnat veren, kefilli bezirgân, mültezim kefili

müteakip (متعاقب) *is.* Ardı sıra, fasılasız, akîbinde. *Müteakiben.*

müte'akkil (متعقل) *is.* Fehîm, anlar.

müte'âl (متعال) *sf.* Ululanmış, ulüv sahibi, teâlâllah.

müteallik (متعلق) *is.* Bir şeye asılmış, bağlanmış, merbut, mensup. *ç. müte'allikât* mensûbât.

müte'allil (متعلل) *sf.* Bahaneci, mühmil.

müte'allim (متعلم) *is.* Tilmiz, şakirt.

müte'ammid (متعمد) *is.* Kasten cinayet işleyen.

müte'ârif (متعارف) *is.* Umumen maruf, tanınmış.

müte'arreb (متعرب) *is.* Ta'rîb olunmuş. *Arab-ı müte'arrebe.*

müte'arrız (متعرض) *is.* Bulaşıp zecr edici, dahl edici, sataşır.

müte'âsî (متعاصى) *is.* Lügat-i müvellededir. İnat-kâr, ameliyyât-ı kimyeviyyeye karşı dayanan eşya, inat tuğlası.

müte'assir (متعسر) *sf.* Usretli, sarp, çetin, zahmetli.

müte'avvic (متعوج) *is.* Müte'arric, dolaşıklı, yılankavî, çepreşik.

müte'ayyin (متعين) *is.* Belli başlı, ayandan.

müte'azzıd (متعضد) *is.* Kelime-i müvelledidir. Camit ve som olmayan, uzuvlu, cisimli.

müte'azzım (متعظم) *sf.* Kurulmuş, azametli, kibirli.

müte'azzir (متعذر) *sf.* Özürlü, pek güç.

mütebâdil (متبادل) *is.* Karşılıklı. *Zevâyâ-i mütebâdil.*

mütebâdir (متبادر) *is.* Hatıra doğmuş.

mütebahhir (متبحر) *is.* Ulûmu ta'mîk etmiş, bahrü'l-ulûm olmuş, allâme. **mütebahhirîn** ulema.

mütebahhir (متبخر) *is.* Dumanı çıkan.

mütebâ'id (متباعد) *is.* Uzaklaşan, biribirinden uzak giden, mütefâsıl.

mütebaki (متباقى) *is.* Artan, geri kalan, mütebâhî.

mütebasbıs (متبصبص) *is.* Yaltaklanıcı, temelluk eden.

mütebassır (متبصر) *is.* Gözü açık, basiretli. *Mütebassırâne hareket.*

mütebâyin (متباين) *is.* Biribirinden mübâyin.

mütebessim (متبسم) *sf.* Gülümseyen, sırıtan, yılık, sırıtkan.

mütebeyyin (متبين) *is.* Tebeyyün etmiş, meydana çıkmış, bedihî.

müte'bir (متأبر) *is.* İbreli nebat.

mütecâhil (متجاهل) *is.* Bilmezlikten gelen, tecahül eden.

mütecânib (متجانب) *is.* Sakınıcı, mütehâşî.

mütecanis (متجانس) *is.* Bir cinsten. **makadîr-i mütecânise** hesapta.

mütecasir (متجاسر) *sf.* Cüretli, cesur, göze kestirici.

mütecâvir (متجاور) *is.* Komşu. **zevâyâ-yı mütecâvire** mütemmim köşeler.

mütecaviz (متجاوز) *sf.* Aşmış, hadden öte mikdar, zait, aşkın.

mütecebbir (متجبر) *sf.* Zorlu, zalim, cebirli.

mütecehhiz (متجهز) *is.* Teçhiz olunmuş, ârâste.

mütece'id (متجعد) *is.* Kıvrık.

mütecellî (متجلى) *sf.* Parlak, ruşen, rah şan, zahir, celî.

mütecellid (متجلد) *sf.* İnatçı. *Mütecelliddâne.*

mütecemmil (متجمل) *is.* Bezenmiş, donanmış, tecemmülâtla pîrâste.

mütecessis (متجسس) *is.* Hissedici, araştırıcı, merakla. Meraklısı mütefehhis.

mütedâhil (متداخل) *is.* Birbirine girmiş, diğer müdüne geçmiş. *Maâşât-ı mütedâhile.* **nebş-i mütedâhil** sıkı.

mütedair (متدائر) *is.* Dair, raci.

mütedârik (متدارك) *is.* Yetişip ulaşıcı, şiir bahirlerinden mütefâilün vezni.

mütedavil (متداول) *is.* Elden ele gezer, rayiç, cari.

mütedennî (متدنى) *is.* İnmekte, aşağı iner, tedenni ve inkılâba uğramış.

mütedeyyin (متدين) *sf.* Dindar, takî, müteverri.

müte'ehhil (متأهل) *is.* Evli barklı, zevceli.

müte'ellim (متألم) *is.* Elemli, keder edici, acıklı, bî-huzûr.

müte'emmil (متأمل) *is.* Düşünücü, teemmül edici, dalgın, düşünge.

müte'ennî (متأنى) *is.* Ağır, ımıl ımıl. Te'ennî edici, acelesiz, telâşsız, basiretli.

müteessif (متأسف) *is.* Tasa edici, eseflenici.

müteessir (متأثر) *is.* Tesir edici, duyucu, müte'ellim olucu.

müte'ezzî (متأذى) *is.* Eziyet gören, incinmiş, azapta.

mütefahhıs (متفحص) *is.* Araştırıcı.

mütefâvit (متفاوت) *is.* Başka türlü, farklı, gayr-ı mütenâsib.

mütefekkik (متفكك) *is.* Sölpük, salkı, müteredditd.

mütefekkir (متفكر) *is.* Düşünücü, efkâra dalmış, mülâhaza eden. **kuvve-i müfekkire** düşünme, te'emmül etme hassası.

mütefennin (متفنن) *is.* Tecrübeli, malûmatlı, marifetli, fennî.

müteferri (متفرع) *is.* Bir asıldan ayrılmış, bir şeyin feri, başkalanmış. *ç. müteferri'ât.*

müteferrid (متفرد) *is.* İstiklâl etmiş, ayrıca asi, baş kaldırmış.

müteferrik (متفرق) *is.* Ayrılıp dağılmış, perakende. *Mesârif-i müteferrika.* Sabıkta **müteferrika cemaati** hademât-ı şitâ ile memuriyete gönderilen mübaşirler, ze'âmet-i müteferrika ile.

mütefessih (متفسخ) *is.* Vücudun çürümüş yerlerinden ayrılan eczâ-i müte'affine.

mütefevvik (متفوق) *is.* Başkalarına üstün gelen, faik.

mütegallib (متغلب) *sf.* Zorba, türedi, toraman, kahren, müstevli ve musallat, gâsıp.

mütegallif (متغلف) *is.* Kılıflı.

mütegammid (متغمد) *is.* Kınlı.

mütegayyir (متغير) *sf.* Bozulmuş, değişmiş, daralmış, tersi dönmüş.

mütehâb (متحاب) *sf.* Birbirine dost, mühâdin. **düvel-i mütehâba** müvâlâtı olanlar.

mütehaccir (متحجر) *is.* Taş kesilmiş, tahaccür etmiş.

mütehaddis (محدث) *is.* Meydana gelen, vücut bulan, nev-zuhur, mütekevvin.

mütehâfit (متهافت) *is.* Darmaşan, sarmaşan, uçan.

mütehakkim (متحكم) *is.* Hükumeti takınmış, zoru ele almış.

mütehakkimâne (متحكمانه) Mücbirâne.

mütehâlif (متخالف) *is.* Birbirine uymaz, muhalif.

mütehâlik (متهالك) *is.* Atılan, nefsini tehlikeye atan.

mütehallık (متخلق) *is.* Hulk ve huy ile muttasıf.

mütehallıs (متخلص) *is.* Lâkaplı, mahlâslı, tahallus eden.

mütehallî (متحلى) *is.* Huly ile zinetlenmiş, pîrâste.

mütehallil (متحلل) *is.* Eczası biribirinden ayrılmış, hallolmuş, erimiş.

mütehallim (متحلم) *is.* Meme gibi yumrulmuş, kopmuş.

mütehammil (متحمل) *is.* Su götürür, küncâyişli, yüklenebilir, muktedir, sabırlı, çıdamış.

müteharrî (متحرى) *is.* Dikkatle yoklayıp arayıcı.

müteharrik (متحرك) *is.* Kımıldanır, oynak, hareket eder, harekeli.

mütehassın (متحصن) *is.* Kaleye kapanmış, sığınmış.

mütehassıs (متخصص) *is.* Muhtass olan, mevâdd-ı mahsûsa ehli, ihtisas eden.

mütehassir (متحسر) *is.* Hasret kalan, tehassürde kalan.

mütehâşî (متحاشى) *sf.* Sakınıp tehâşî eden. Çekinir, korkak, münhaşî, haşyetli.

mütehaşşid (متحشد) *is.* Toplanmış, bir yerde birikip tahaşşüt eylemiş.

mütehattim (متحتم) *is.* Uhdeye müteretteb, vacip, elzem.

mütehattir (متحتر) *is.* Pıhtılanır, tehattür eden.

mütehavvil (متحول) *is.* Değişmiş, tebdil olmuş, sureti bozulmuş, tegayyür kabul eder, sebatsız, ıttıratsız.

mütehayyil (متخيل) *is.* Hayal kurucu, kuvve-i muhayyileye uyan. *ç. muhayyilât* hayalât ile meşgul. **mütehayyile** kuvve-i hayâl.

mütehayyir (متحير) *sf.* Şaşıp hayrette kalmış, istiğrapta, şaşırmış. **hamse-i mütehayyire** eski seyyareler.

mütehayyiz (متحيز) *sf.* Haysiyet kesp etmiş, tahayyüz eylemiş, belli başlı.

mütehevvim (متهوم) *is.* Müttehim olmuş, kabahat azv olmuş.

mütehevvir (متهور) *is.* Saldırıcı, gözü dumanlı. Hadîd, pervasız, öfkeci, sert.

mütehevvirâne (متهورانه) Bir şeyi kaydedinmeyerek, tehevvürle.

mütehezziz (متهزز) *is.* Hezheze eden, zıngırdayan.

mütekabbız (متقبض) *is.* Çehresi büzülmüş, teşc gibi buruşmuş.

mütekabil (متقابل) *is.* Karşı karşıya taviz olan. **zevâyâ-yı mütekabile** karşılıklı köşeler.

mütekaddim (متقدم) *is.* Tekaddüm edici. Galat olarak mukaddem manasına, takdim eden. *ç. mütekaddimîn* evvelki kavimler, geçmişler, ümem-i sâlife.

mütekait (متقاعد) *is.* Amel-mânde, hizmetten çekilmiş, mütekait olmuş, oturak.

mütekarib (متقارب) *is.* Birbirine yakın, bir noktaya varan, tecemmü eden, bahr-i mütekarib eş'arda ... vezni.

mütekarrıh (متقرح) *is.* Cerahatli çıban, karha.

mütekâsif (متكاثف) *is.* Kesif olup koyulanmış.

mütekâsil (متكاسل) *is.* Kesl edici, gevşek, mühmil.

mütekâsir (متكاثر) *is.* Çoğalmış, şiirde ... vezni.

mütekaşşı (متقشع) *is.* Balgam çıkarıp tüküren.

mütekatı (متقاطع) *is.* Birbirini kat eden hutut.

mütekatta (متقطع) *is.* Aralıklı, fasılalı, inkıtalı, hummâ-i gabb.

mütekattab (متقطب) *is.* Kutup olmuş, bir yerde toplanmış, yapışmış, mütegarrâ.

mütekayyih (متقيح) *is.* Cerahatli.

mütekebbir (متكبر) *is.* Kibirli, nahvetli.

mütekeffil (متكفل) *is.* Kefalet eden, kefil olan, mesul.

mütekehhif (متكهف) *is.* Verem illetinde göz göz koflanan akciğer, izin peyda eden.

mütekellim (متكلم) *is.* Söz söyleyen, söz ebesi, natûk, ilm-i kelâm ehli. **mütekellimîn** sarfta nefs-i mütekellim.

mütekessib (متكسب) *is.* Yoğrulup top olunmuş, bir yere toplanmış.

mütekevvin (متكون) *is.* Vücuda gelen, vukua gelmiş, peyda olmuş.

mütelâkî (متلاقى) *is.* Kavuşmuş, rast gelmiş.

mütelâşî (متلاشى) *is.* Telâşa, tefrikaya uğrayan.

mütelâtım (متلاطم) *is.* Dalgaları çarpınıp çalkanan.

mü'telef (مؤتلف) *is.* Uyuşmuş, alışmış, ülfetlemiş, itilâf etmiş.

mütelehhif (متلهف) *is.* Söz ü güzâf eder, müte'ellim, matemli.

mütelessim (متلثم) *is.* Yüzü lisâm ile mestur. ç. *mütelessimîn* mülûk-ı murâbitîn, kabâ'il-i berâbire.

mütelevvin (متلون) *is.* Renkten renge girer, dönek, sebatsız.

müteleyyin (متلين) *is.* Yumuşamış, gevşemiş.

mütelezziz (متلذذ) *is.* Lezzet alır, zevk eder, hazzeder.

mütemadi (متمادى) *is.* Medîd, sürekli, bilâ-fâsıla, artsız, arasız, devamlı.

mütemâriz (متمارض) *is.* Hastalık taslayan.

mütemayil (متمايل) *is.* Meyletmiş, eğilmiş.

mütemayiz (متمايز) *is.* Mütemeyyiz, temayüz etmiş, belli. *Rütbe-i mütemayize.*

mütemeddin (متمدن) *sf.* Medenî, şehrî olmuş, terbiyeye girmiş, bedâveti târik. *Milel-i mütemeddine.*

mütemekkin (متمكن) *is.* Mekân tutmuş, sakin, üç harekeyi kabul eden kelime.

mütemellik (متملق) *is.* Temelluk edici, mutabasbıs, yalpak.

mü'temen (مؤتمن) *is.* İnanılır, emniyet olunacak adam.

mütemennâ (متمنا) *is.* Arzu olunur, iltimas kılınır, temenni olunmuş, mercû.

mütemennî (متمنى) *is.* Arzu eden, raci.

mütemerrid (متمرد) *is.* Mârid gibi inatçı, dava ihzarına imtisal etmez. Temerrüt eder.

mütemessik (متمسك) *is.* Tutunup dayanır, temessük edinmiş.

mütemessil (متمثل) *is.* Benzemiş, bir şeyin suretine girmiş, başka şeye dönmüş.

mütemetti (متمتع) *is.* Faydalanmış, hayır görmüş, kârlı, hisse-mend.

mütemevvic (متموج) *is.* Mevcli, dalgalanmış, zehhâm, mütelâtım.

mütemevvil (متمول) *is.* Mâl-dâr, sâhib-i servet ve mal.

mütemmim (متمم) *is.* Tamamlayıcı, tekmile, zaviyenin nısf daireye tefâdulu.

mütenâfî (متنافى) *is.* Birbirini mahv eder.

mütenâfir (متنافر) *sf.* Birbirini yadırgar, iğrenir, müteneffir.

mütenâhî (متناهى) *is.* Nihayet bulmuş. **nâ-mütenâhî** bitmez tükenmez.

mütena'im (متنعم) *is.* Naz ve nimet ile perverde, nazlı alışmış, nimete gark olmuş, müreffeh.

mütenakıs (متناقص) *is.* Noksan bulur, azalır.

mütenakız (متناقض) *is.* Birbirini nakzeder, bozar, uymaz.

mütenasip (متناسب) *is.* Nispetli, güzel endamlı, münazaralı. **mekadîr-i mütenâsibe** nispetleri bir diziye olan kemiyetler.

mütenâsil (متناسل) *is.* Çiçek göbeğinden çıkan yavru çiçek.

mütenassıh (متنصح) *is.* Nasihat kabul etmiş, yola gelmiş, uslanmış.

mütenavip (متناوب) *is.* Nöbetle tekrar tekrar gelir.

mütenebbî (متنبى) *is.* Da'vâ-yı nübüvvet eden.

mütenebbih (متنبه) *is.* Uslanmış, ayağı suya ermiş, uyanmış, intibah gelmiş.

müteneffih (متنفخ) *is.* Armudî şekil çiçek kadehi.

müteneffir (متنفر) *is.* İğrenmiş, nefret etmiş, tiksinmiş.

müteneffis (متنفس) *is.* Soluk alır, nefeslenir, zengin, mütehayyiz, muteber.

müteneffiş (متنفش) *is.* Isırgan gibi çok ve ufak dikenli.

müteneffiz (متنفذ) *is.* Söz eri, nüfuzu merî. *Müteneffizân-ı memleket.*

mütenevvi (متنوع) *is.* Türlü türlü, nev nev, gûnâgûn.

müteradif (مترادف) *is.* Bir manada olan kelime.

müterâkib (متراكب) *is.* Birbiri üstüne binmiş, kiremit tarzında.

müterakim (متراكم) *is.* Birikmiş, yığılmış, çöküp kalmış, terâküm etmiş, birbiri üzerine toplanmış.

müterakki (مترقى) *is.* İlerleyen, terakkî eden.

müterakkib (مترقب) *is.* Muntazır, ümitle bekleyen, terakkub olunan. *Ni'met-i gayr-i müterakkibe.*

müterassıd (مترصد) *is.* Gözetici, bekler, rasat eder, zerî'a kollar.

mütercem (مترجم) *is.* Tercüme ve naklolunmuş.

mütercim (مترجم) *is.* Tercüme yazıcı.

müttereccî (مترجى) *is.* Müterekkib, niyâzmend, rica edici, tercî eden.

müttereddit (متردد) *is.* Gelir gider, müdavim, zihinde karar veremez, arası kesik.

müttereffih (مترفه) *is.* Refah bulmuş.

müterennim (مترنم) *is.* Terennüm eden.

müttereşşih (مترشح) *is.* Ter gibi sızar, reşh eder, şüyu bulur.

müterettib (مترتب) *is.* Sıra sıra dizilmiş, vâcib-i mütehattim olmuş, neş'et etmiş.

müttesaddî (متصدى) *is.* İşe el vurucu, kalkışıcı.

müttesâdif (متصادف) *is.* Rastlayıcı, buluşan, kalkışıcı.

müttesâdim (متصادم) *is.* Sadme ile patlayan ecza.

müttesâlik (متسالق) *is.* Tırmanır ve uçar. *Tuyûr-ı müttesâlika.*

müttesallib (متصلب) *is.* Salâbetli, sertleşmiş, kabuğu katı.

müttesâvî (متساوى) *is.* Birbirine eş, müsavi, seviy, seyyan. *Mmüteâviyü'l-evrâk, müttesâviyü'l-harâre, müttesâviyü'l-azlâ, müttesâviyü'l-kavâ'im.*

müttesselli (متسلى) *is.* Tesliyet bulmuş, gamı gidermiş.

müttesellim (متسلم) *is.* Sabıkta mutasarrıf ve müsellem tarafından gönderilen muhassal.

mütteselsil (متسلسل) *is.* Müselsel, artsız, arasız, zincir dizili. *Cibâl-i müttesel-sile, kefâlet-i müttesel-sile.*

müttesettir (متستر) *is.* Örtünüp gizlenmiş.

müteşâbih (متشابه) *is.* Birbirine benzer, anlaşılmayıp tevile muhtaç, ima ve tevriye ve remz ve kinâye ile mebni, müteşebbih. *Âyât-ı müteşâbihât.*

müteşahhıs (متشخص) *is.* Tahayyür etmiş, debdebeli, alâmâtı bilinmiş maraz, keşfolunmuş mal.

müteşa'ib (متشعب) *is.* Şubelenmiş, çatal çatal, dallı budaklı.

müteşâ'ir (متشاعر) *is.* Şairlik taslayan, bed-tab, müddei.

müteşa'ir (متشعر) *is.* Kıllı.

müteşâkil (متشاكل) *is.* Uygun, muvafık, bahr-i müteşâkil vezni.

müteşebbis (متشبث) *is.* Yapışıp tedarik görme sadedinde olan sâ'î. Filizlerine yapışıp tırmaşan, uçan nebâtât.

müteşeccir (متشجر) *is.* Lugat-i müvelledir. Ağaçlanır kaba ot.

müteşekkî (متشكى) *is.* Şikayet edici, vızılanır, nâ-hoşnûd.

müteşekkik (متشكك) *is.* Şek ve tereddüt edici, tâ-edriye güruhu.

müteşekkil (متشكل) *is.* Şekil ve suret bulmuş.

müteşekkir (متشكر) *is.* Şükran bilici, razı, şakir.

müteşerri (متشرع) *is.* Şer'a vakıf ve tabi, şer'iyatçı.

müteşettit (متشتت) *is.* Dağılmış, perakende olmuş etraf, şeşiye.

müteşevvik (متشوك) *is.* Dikenli.

mütetâbi (متتابع) *is.* Biribiri ardınca gelen, te'âkub eden.

mütetevvic (متتوج) *is.* Taçlı nebat.

mütevâfık (متوافق) *sf.* Birbirine uygun, muvafık. *Zâviyetân-ı mütevâfıka.*

mütevâfir (متوافر) *is.* Vefret kesp etmiş, mevfûr.

mütevaggıl (متوغل) *is.* Mukdimâne meşgul, tevaggul edici.

mütevahhiş (متوحش) *sf.* Ürkek, ürkmüş, yadırgamış.

mütevakkıf (متوقف) *is.* Menût, merbût. Vukufta durmuş.

mütevakki (متوقع) *is.* Umulur, rica olunur, tevekku kılınır.

mütevakkî (متوقى) *is.* Vikaye edip sakınıcı.

mütevali (متوالى) *sf.* Birbirini vely eden, kesilmeyen, artsız, arasız, bir düziye. *İkdâmât-ı mütevâliye.*

mütevârî (متوارى) *is.* Bir şeyin verâsına getirilmiş.

mütevârid (متوارد) *is.* Birlikte vürûd eden.

mütevassıt (متوسط) *is.* Orta boy, ortaya girmiş, miyancı, orta hâl.

mütevâtir (متواتر) *is.* Herkesin dilinde gezer, şayi.

mütevattın (متوطن) *is.* Sakin olmuş, vatan tutmuş, yerleşmiş.

mütevazı (متواضع) *sf.* Alçak gönüllü, mahviyetli.

mütevazi (متوازى) *is.* Peresesi birbirine müvazi. *Şekl-i mütevâziyü'l-azlâ, hutût-ı mütevâziye.*

müteveccih (متوجه) *is.* Yüzünü bir tarafa tutmuş, birine himmet edici, bir şeye dikkatle bakan.

müteveffâ (متوفا) *is.* Müteveffî, vefat etmiş, fevt olmuş, merhum, hâlik.

müteveffid (متفود) *is.* Etrafa nazır, mürtefi, müşerref.

mütevehhim (متوهم) *sf.* Vahimeli, ürkek.

mütevekkil (متوكل) *is.* Mevlâsına dayanır, tevekkeli.

mütevelli (متولى) *is.* Vakıf idaresi memuru, tevliyet sahibi.

mütevellit (متولد) *is.* Doğmuş, neş'et etmiş, hasıl olmuş. **mütevellid-i hay** canlı, doğan hayvan. **mütevellidü'l-beyz** yumurtadan çıkan. **mütevellidü'ş-şak** vücudu parçalanarak her parçası yavru olan deniz böcekleri.

müteverri (متورع) *is.* Mütteki, dindar, ehl-i vera.

müteverrim (متورم) *is.* Veremlenmiş, şişler ve kovuklar peyda etmiş.

mütevessil (متوسل) *is.* Yanaşmaya çalışan.

mütevessim (متوسم) *is.* Yaslanmış, başını yastığa komuş.

müteyakkın (متيقن) *is.* Şüphesiz bilmiş, yakînen iz'an etmiş.

müteyakkız (متيقظ) *is.* Uyanık, gözü açık, basiretli.

müteyemmin (متيمن) *is.* Mübarek, kutlu, sa'd, yümn ve bereketle uğurlu bap.

müteyessir (متيسر) *is.* Kolaylanmış, nasip olmuş, müyesser olmuş.

mütezâ'af (متضاعف) *is.* Kat kat ziyade, muzâ'af.

mütezâd (متضاد) *is.* Zıt gelen, mugayir, münâfî.

mütezâhim (متزاحم) *is.* Kalabalık eden, müzâhim, zahmet veren.

mütezâhir (متزاهر) *is.* Çiçekli.

mütezallim (متظلم) *is.* Tezallüm-i hâl eden, şakî.

mütezayit (متزايد) *is.* Artmış, arta kalan.

mütezehhir (متزهر) *is.* Çiçekli.

mütezellil (متذلل) *is.* Alçaklanan, huşu eden.

mütezelzil (متزلزل) *is.* Oynamış, sarılmış, sallanır, zevale yüz tutmuş, zıngıldar.

mütezevvic (متزوج) *is.* Müte'ehhil, evli, ev bark adam.

mütezevvid (متزود) *is.* Zâd ve zahire tedarik etmiş.

mütlif (متلف) *is.* Telef ve serf eden. Mübezzir, itlaf ve istihlâk edici.

müttefik (متفق) *sf.* İttifak edip uyuşmuş, birleşmiş, uygun. **müttefekun aleyh** müsellem, kavl ü karar olmuş, savâb-dîd mukarrer, müsellem. **düvel-i müttefika** müte'ahhide. *ç. müttefikîn.*

müttehem (متهم) *is.* Töhmet isnat olunan, zan altında, töhmetli.

müttehî (متهى) *is.* Hazırlanmış, tehi olmuş, müheyya.

müttehic (متهج) *is.* Savurup koparan, telhîb, gazap eden, heyecana gelen.

müttehiden (متحدا) Birlikte, beraberce, bi'l-ittihâd.

müttehit (متحد) *is.* Birleşip ittifak, ittihad etmiş, ahdleşmiş. Memâlik-i müttehide-i Amerika.

müttehiz (متخذ) *sf.* İhtiyar olunmuş, ahz ve itibar kılınmış. **usûl-i müttehize** tutulan yol.

müttekâ (متكا) *is.* Söykenecek şey, koltuk altına dayadıkları demir.

müttekî (متقى) *is.* Ehl-i takvâ, günahtan sakınıcı.

müttekî (متكى) *is.* Dayanmış, söykenmiş, yastanmış.

müttesi (متسع) *is.* Genişlenmiş, vüs'at kesp etmiş.

müttesim (متسم) *is.* Vesmeli, alâmetli, nişanlı.

müvacehe (مواجهه) *is.* Yüz yüze olma, yüzleşme, huzur. **halk müvacehesinde** ele güne karşı.

müvâlât (موالات) *is.* Dostluk muamelesi.

müvâneset (موانست) *is.* Ünsiyet, biriyle ülfet, imtizaç, ügürlük, en.

müvârede (موارده) *is.* Görüşme, buluşma, âmed-şud, tarîk-i muhâbere, muvâsalat.

müvâsât (مواسات) *is.* Yarlık, gamküsârlık.

müvassi (موسع) *is.* Geniş edici, ittisâ verici, deva.

müvaşşah (موشح) *is.* Ziynetli, musanna, mısralarının birinci harfi ceman bir kelime hasıl eder kıta.

müvâzene (موازنه) *is.* Tartıp kıyas etme, ağırlıkta bir kelime irat ve masrıf cetveli. *Müvâzene-i politika.*

müvâzî (موازى) *is.* Yan yana , bir hizada, mütevâzî.

müvâzin (موازن) *is.* Bir ağırlıkta, hemvezn, müsavi, küfüv.

müvecceh (موجه) *is.* Şanlı, muteber, makbul, teveccüh kılınmış.

müveddet (مودت) *is* Vüd, ızhâr-ı hûb, muhabbet, teveddüd, muhâdenet.

müvehhin (موهن) *is.* Fatr, vehn verici deva.

müvekkel (موكل) *is.* Vekil nasp olunmuş, müşrif. **kudemanın müvekkilleri** ruhani mabutları.

müvekkil (موكل) *is.* Vekil nasbedici.

müvellâ (مولى) *is.* Mevlâ, tevliye olunmuş, keşif gönderilmiş.

müvelled (مولد) *is.* Doğma, sonradan hasıl eden, soydan gelme, melez. *ç. müvelledât* velâdetler.

müvellid (مولد) *is.* Hasıl edici. *Müvellidülhumuza, müvellidülma.*

müverrah (مورخ) *is.* Tarih ve gün vaz edilmiş, tarihli.

müverrih (مورخ) *is.* Tarih yazan, vekâyinüvîs. *ç. müverrihîn* ehl-i târîh.

müvesvis (موسوس) *is.* Vesvese edici. emniyetsiz, meraklı, itminansız.

müvezzi (موزى) *is.* Bâ'is, bâdî, mucip.

müyesser (ميسر) *is.* Kolay gelmiş, asan, yesîr olmuş, sehl, muvaffak olmuş.

müzâb (مذاب) *is.* Eritilmiş, izâbe kılınmış, seyyal.

müz'ac (مزعج) *is.* Taciz, tasdi edici, usandırıcı, mü'ellim, batıcı.

müzâheme (مزاحمه) *is.* Sıkıştırma, kalabalık, izdiham, üşüntü.

müzaheret (مظاهرت) *is.* Arka, yardım etme, dayanma.

müzâhim (مزاحم) *is.* Zahmet, çaparız, aykırı gelme.

müzahref (مزخرف) *is.* Yaldızlı, gayr-i hâlis, kalp, magşûş. *ç. müzahrefât* dünyanın çürük parlayışları.

müzakere (مذاكره) *is.* Söyleşme, kavilleşme. **müzâkere-i ders** iade. *ç. müzakerat* mükâlemât-ı resmiyye.

müzayede (مزایده) *is.* Arttırma, üste vurmak, mezatta pey sürme, mezada çıkarma.

müzcât (مزجات) *is.* Mikdâr-ı kalîl.

müzdâd (مزداد) *is.* Ziyadeleşmiş, artmış.

müzdecir (مزدجر) *is.* Men edici, nehyedici.

müzdehim (مزدحم) *is.* Kalabalık etmiş, yığılmış, müzâhim.

müzebzep (مذبذب) *sf.* Muhtelefün fîh, tereddütte kalmış, kararsız.

müzehhep (مذهب) *is.* Yaldızlı.

müzehhib (مذهب) *is.* Tezhip edici, yaldızcı ve nakışçı, mücellit.

müzekker (مذکر) *is.* Erkek, erkekten madut cins. *Cem'-i müzekker, müfret müzekker.*

müzekkere (مذکره) *is.* İhtar pusulası, muhtasar takrir.

müzekkî (مزکی) *is.* Saf edici. *ç. müzekkiyât* sadaka-i zekât.

müzerkeş (مزرکش) *is.* Sırma işlemeli.

müzevir (مزور) *is.* Tezvîr edici, müfsit, kezzâb, ayyar, şâhid-i zûr.

müzevirâne (مزورانه) Yalan dolanla.

müzevvâ (مزوا) *is.* Müzevvî, zaviyeli, köşeli.

müzevvec (مزوج) *is.* Kesîrü'l-inâs, çok işli dişili nebat. *Nebâtât-ı müzevvece.*

müzevver (مزور) *is.* Sahte, kalp, yalan.

müzeyyel (مذیل) *is.* Tezyil olunmuş, lâhika ve mükemmile ilâve kılınmış, zeyil li.

müzeyyen (مزین) *is.* Ziynetli, bezenmiş.

müzeyyil (مزیل) *is.* İzale eden. **müzeyyilü'l-levn** rengi kaybeden.

müzfer (مزفر) *is.* Nakşı taşra çıkarıcı, müzfere.

müzîb (مذیب) *is.* Eritici ecza.

müzmin (مزمن) *is.* Üzerinden zaman geçmiş, yerleşmiş. *İlel-i müzmine.*

müznib (مذنب) *sf.* Zenb sahibi, günahkâr, âsi, âsim.

müzrika (مزرقه) *is.* Küçük şırınga. *Müzrika-i enf.*

N

nâ (نا) *e.* **nâ-becâ, nâ-be-mahal** münasebetsiz. **nâ-bedid** gâip, belirsiz. **nâ-bekâr** yaramaz. **nâ-bînâ** darîr. **nâ-bûd** ma'dum, kemyâb. **naçar** zaruri, çaresiz, *çâr u nâçâr.* **naçiz** lâ-şey. **naçizane** hakirâne. **nadan** bi-iz'an, kendini bilmez. **nadide** misilsiz, tuhaf. **nâ-dürüst** hain, harami. **nâ-ehl** erbap olmayan. **nâfercâm** hasılsız. **nâgâh** ansızın. **nâgeh, nâgâh, nâgehâni** apansız. **nâ-gürîz** kurtulunmaz, kaçılmaz, çaresiz. **nâ-güvâr** tatsız, yutulmaz. **nâ-hâh** zoraki. **hâh u nâ-hâh** ister istemez. **nahak** mugâyir-i insâf. **nâ-halef** hayırsız. **nâ-hemvâr** tersine. **nahoş** tatsız, Farisîde hasta. **nâ-hoşnud** müştekî, müteşekkî. **nâ-kabil** muhal. **nâ-kâm** mahrum. **nâ-kes** deni, nekes. **nâ-ma'dûd** sayısız. **nâmahdûd** pâyânsız. **namahrem** haram olan. **nâ-mahsûr** bi-had. **nâ-makbul** merdut. **nâma'kûl** caiz olmaz. **nâ-ma'lûm** bilinmez, mestûr. **nâ-ma'rûf** meçhul. **nâ-marzî** müstekreh. **nâ-merbut** rabıtasız. **namert** ceban, muhânât, nâ-kes. **nâ-mergûb** pesend olmaz. **nâ-mevzûn** âhenksiz. **nâ-mizac** keyifsiz, sevimsiz. **nâ-murâd** mahrum. **nâ-mülâyim** uymaz. **namünasip, nâ-muvâfık** uygunsuz. **namütenahi** nihayetsiz. **nâ-pâk** murdar, necis. **nâ-pâydâr** zail. **nâ-pesend** çirkin. **nâ-peyda** görünmez. **nâ-puhte** çiğ, toy. **nâ-refte, reh-i nâ-refte** gidilmemiş yol. **nâ-resîde** kemâle ermemiş. **nâ-revâ** lâyıksız. **nâ-savâb** yanlış, yolsuz. **nâ-sâz** uygunsuz. **nâ-sezâ** gayr-ı lâyık. **nâ-sifte** delinmemiş, bikr. **nâ-şâd** mükedder. **nâ-şekîb** tahammülsüz. **nâ-şenîde** işitilmemiş. **nâ-şinâs** gayr-i müdrik. **nâ-şükûfte** açılmamış. **natamam** nakıs. **nâtüvân** zayıf. **nâ-tırâş** kaba, *nâ-tırâşîde.* **nâ-ümîd** nevmîd, ümitsiz, me'yûs. **nâ-üstüvâr** zail. **nâyâb** nadir.

naaş (نعش) *is.* İçinde ceset olan tabut, serir. **benât-ı na'aş** dübbüekber burcu, yediger.

naat (نعت) *is.* Meth, vasıf. **na't-ı şerîf** medh-i cenâb-ı resûlü havi şiir, sıfat, vasıf. *ç. nu'ût.*

nâb (ناب) *is.* Köpek dişi. *ç. enyâb.*

nâb (ناب) *sf.* Safi, berrak. **âb-ı nâb** halis.

nabız (نبض) *is.* Atar, nâbız olur damar, hususan bilek damarı.

nâbız (نابض) *is.* Vurucu damar, şiryân *ç. nevâbız. Urûk-ı nevâbız.*

nâbi (نابع) *is.* Birden kaynayıcı, neb eder, kaynar, fışkırır kaynak, yenbû.

nâbî (نابی) *sf.* Âlî, mürtefi, yüce.

nâbiga (نابغه) *is.* Berceste.

nâbit (نابت) *is.* Neşv ü nema bulucu, yerden bitici, inbât olucu. *Cism-i nâbit, uzv-ı nâbit. Kuvve-i nâbite. ç. nevâbit.*

Nabt (نبط) *is.* Arap ve Süryan kavimleri arasında olan ümem-i kadîme. *Felâhat-ı nabtiyye.*

nabza (نبضه) *is.* Damarın bir kere atması.

nabzân (نبضان) *is.* Damar atma, nâbız olma.

nâci (ناجع) *is.* Sehlü'l-hazm me'kûlât.

nâcî (ناجی) *sf.* Kurtulucu, necat bulucu. *Nevh-i nâcî, ümmet-i nâciye.*

nâcir (ناجر) *is.* Ağaçlarda yaprak saplarının dibinde hasıl olan filiz, hedeb.

nâcis (ناجس) *is.* Onulmaz illet.

nâciz (ناجز) *is.* Akıl dışı. *ç. nevâciz.*

nadas (نطس) *is.* Tarlayı sürüp temizleme, otları kurutma. Hazırlanmış tarla tekrar sürüldükte ekilir mezraa.

nâdî (نادی) *is.* Cârcı, münâdî, nida eden.

nadim (نادم) *is.* Pişman, nedametli.

nadir (نادر) *sf.* Nedreli, az bulunur. **nadire** acîbe, ender şey, ele geçmez. Garip hikâye. *Nâdirü'l-vücûd. Nâdir-gû. ç. nevâdir, nâdirât.*

nâf (نافٔ) *is.* Göbek. **nâfe** misk göbeği. Türkîde kürk envaı. **Nâf-ı Emîn** küre-i arzın göbeği, Mekke-i Mükerreme.

nafaka (نفقه) *is.* Boğaz masrafı, harç, muayyen maişet, iaşe akçası.

nâfe (نافه) *is.* Nâf yeri. *Nâfe-küşâ. Müşgîn nâfe. Kürk samur nâfesi.*

nafi (نافع) *sf.* Yarar, şifalı, faydalı. **umûr-ı nafi'a** memâlikin terakki mesâlihi.

nâfî (نافی) *is.* Nefy ve inkâr edici, nefy ve defedici.

nâfih (نافخ) *is.* Nefh edici.

nâfih (نافح) *is.* Nefâhat bulan, rencûr. İyiliğe dönen hasta.

nafile (نافله) *is.* Vacip olmayan, zait, beyhude. Türkîde heba emekler, nafile. *ç. nevâfil.*

nâfis (نافث) *is.* Kan dökmeye, hastalığa müptelâ.

nafiz (نافذ) *is.* İşleyip geçmiş, nüfuzlu. **nâfizü'l-kelim** sözü geçer.

nâgehânî (ناگهانی) *bk. nâ.*

nagîk (نغیق) *is.* Kuzgunun bağırması.

nağme (نغمه) *is.* Ezgi, birkaç perde avaz. **nagme-perdâz** hâhende. *ç. nagamât.*

nahcîr (نخجیر) *is.* Av hayvanı, şikâr. **nahcîr-gâh** avlak.

nâhib (ناهب) *is.* Nehb ve gâret eden, yagmâ-ger.

nahîb (نحیب) *is.* Feryat, yaygara, inilti, nâle.

nâhîd (ناهید) *is.* Nahit, zühre seyyaresi.

nâhide (ناهده) *is.* Turunç memeli, memeleri kopmuş.

nahif (نحیف) *sf.* Arık, çelimsiz, zâr. *ç. nuhefâ.*

nahîr (نخیر) *is.* Burundan hırlama.

nâhir (ناخر) *is.* Nahırcı, hayvan kırıp yağ satan kasap.

nahiv (نحو) *is.* Kelimelerin revâbıtını müş'ir ilim. *ç. nahviyyun, nuhât.*

nahiye (ناحیه) *is.* Canip, kenar, yan. *ç. nühenâ* kazanın etrafında mülhekat, bölük, bölge. *ç. nevâhî, nuhât* nahiv ehli olanlar.

nahl (نحل) *is.* Bal arısı, zenbûr. *ç. nahele.*

nahl (نخل) *is.* Fidan, hurma ağacı, bal mumundan yapma ağaç ve meyve ve şükûfe. **nahl-bend** bal mumundan ağaç yapan üstat. **nahlistan** fidanlık. **nahle** hurmalık. **fasîle-i nahliyye** hurmalar envaı.

nahr (نحر) *is.* Boğazlama, kesme, sığır basma, sayma.

nahr (نخر) *is.* Parçalamak, kasaplık ve kemikleri kırmak, ilik çıkarmak.

nahre (نخره) *is.* Kemik çürümesi, nâhir olması. Arabîde nefes deliği. **menhar** burun deliği.

nahs (نحس) *sf.* Uğursuz, nâ-mübarek, uğursuzluk. **nahs-i asgar** merih. **nahs-i ekber** zühal. *ç. nahsîn.*

nâhun (ناخن) *is.* Tırnak.

nâ-huzâ (ناخذا) *is.* Nâv-ı hudâ.

nahve (نحوه) *is.* **hahve-i hindî** çörek otu nevi keravye. **keravya** Hindistan anisonu.

nahvî (نحوي) Ka'ide-i mutâbık.

nahz (نحض) *is.* Kemiğin etlerini soyma, cerrahlık, ameliyatta kesilecek kemiği açma.

na'îb (نعیب) *is.* Karga ve çirkin sesli kuşlar haykırması.

nâ'ibe (نائبه) *sf.* Nöbetli. *Hummâ-i nâ'ibe.*

nâ'ibe (نائبه) *is.* Belâ. *ç. nevâ'ib.*

nail (نائل) *is.* Eline geçmiş, mazhar, dest-res, malik.

nailiyet (نائلیت) Neyl manasına müvelleddir, ermek.

nâ'im (نائم) *is.* Uyur, hâbîde. Selâse-i gassâle, hamse-i hâmıza gibi **seb'a-i nâ'ime** menâme manasına mütekaddimin etibbâ tabiridir.

na'îm (نعیم) *is.* Refahı bâ'is olan nimet. *Cennât-ı na'îm, na'îm-i dünyâ.* Safalı şeyler, izzet.

nâ'im (ناعم) *is.* Yumuşak, kemiksiz. **hayvânât-ı nâ'ime** esdâf misilli böcekler.

naip (نائب) *is.* Vekil. **nâ'ibü's-saltana** sabıkta veliaht. **nâ'ibü'l-mülk** İran'da sadrıazam, kadı vekili. **bap naibi, kapan naibi, nahiye naibi** mahkemede, pazarda, mülhakatta niyâbet edenler. **nâ'ib-i fâ'il** fi'l-i mechûl faili. *ç. nüvvâb.* Hindistanda emirzade.

na'îr (نعیر) *is.* Horoz gibi ötme.

nâ'ire (نائره) *is.* Şule, ateş. *Nâ'ire-i harb, nâ'ire-i gazap. na'ire-i fesâd.*

nak (نقع) *is.* Nika'a, menkû yapma.

nâk (ناك) *e.* **derd-nâk** mü'ellim. **nemnâk** ıslakça, rutubetli. **tâb-nâk** kavî.

nâka (ناقه) *is.* Dişi deve, arvana.

nakarat (نقرات) *is.* Şarkı bentlerinin bağı, persenk.

nakave (نقاوه) *is.* Seçme, müntahap şey mümtaz adam, kalbur üstüne gelen neka, nekayâ

nakb (نقب) *is.* Delme, delik oymak. **nakbe** lâğım yolu. **nakb-zen** lâğımcı.

nakdîne (نقدینه) *is.* Hazır akça. *Nakdîne-i sa'y u gayret.*

nakıs (ناقص) *sf.* Eksik. *Fi'l-i nâkıs, kat'-ı nâkıs.* Noksan işareti. **nâkısu'l-akl** eksik etek. **nâkısu'l-ayâr** sakîm, ma'yûb. **nâkısu'l-esnân** bazı dişleri eksik hayvanat. *ç. nevâkıs.*

nakış (نقش) *is.* Yağlı boya ile boyama, reng-âmîz tel ile işleme. Rengârenk ziynet işleme sun'u. *ç. nukûş.* **nakş-bend** kumaşların nakışlarını bağlayıp ipek teller ile tezgâha hazır eden.

nâkız (ناقض) *is.* Yüzücü, nakz edici, iptal edici.

nakî (نقی) *sf.* Temiz, pâk, münekka.

nakî (نقیع) *is.* Menkû.

nakîb (نقیب) *is.* Bir cemaatın başı, kethüdası, şeyh muavini. **nakîbü'l-eşrâf** şeriflerin başı. *ç. nükebâ.*

nakîh (نقیه) *is.* Hastalıktan kalkmış, nekahette rencûr, dakik, fehîm.

nakil (نقل) *is.* Getirme, göçürme, göçme, rivayet, tercüme resmi. Bir yerden diğer yere alma, kaldırma, yazının suretini çıkarma, hane tebdil etme, taşınma, göç, nakl-i mekân, iletmek. *ç. nakele* nâkiller.

nâkil (ناقل) *is.* Bir yerden getirici, rivayet edici. *Nâkil-ı harâret.* **nâkil-ı meclis** münafık. *ç. nakale.*

nakîle (نقیله) *is.* Feracenin büyük adalesi

nakîr (نقیر) *is.* Hurma çekirdeğinin ufak çukuru, cüzî şey. **nakîr ve kıtmîr** müştemilât ve müteallikatıyla iğneden ipliğe.

nakîsa (نقیصه) *is.* Eksiklik, ayıp, kusur. *ç. nakâyis.*

nakit (نقد) *is.* Meskûk akçe, peşin mal. *Nakden, nakd-i cân. c. nukûd.*

nakîz (نقیض) *is.* Bir şeyin aksi, zıddı.

nakîza (نقیضه) *is.* Muhaliflik, zıtlık, mütenâkız.

nakkal (نقال) *is.* Hikâyeci, münafık, ağzı kara.

nakkare (نفاره) *is.* Çifte nağare, büyük kudüm.

nakkaş (نقاش) *is.* Yağlı boya ile işleyen, ziynet ve tasvir yapan, nakış vuran boyacı.

naklî (نقلي) Aklî olmayan, rivayete mensup, akılla bilinmez. *ç. nakliyat.*

nakliye (نقلیه) Göçme, taşınma masarifi.

nakm (نقم) *is.* Ukubetle ceza. **mu'âmele-i nakmet** intikam.

nakr (نقر) *is.* Sengtıraş, oyma.

naks (نقص) *is.* Eksilme, na-tamamlık, noksan.

nâkûs (ناقوس) *is.* Çan tahtası. *ç. nevâkis.*

nakz (نقض) *is.* Bozma, halel verme, söğüp yıkma, karşı bulunma, mugayir hareket, bozulma, kırılma. *Nakz-ı ahd. ç. enkaz* bozuntu, yıkıntı.

nal (نعل) *is.* Başmak, ayak kabı, nalin. Hâlen at kabı, takav. **nalbant** takavcı. Nalber, nalbur, nalçe, nalça, papuç nalı. Saff-ı ni'âl, papuçluk nalin, hâlen ağaç ayakkabı nalin. **nalı mıha vurmak** tereddüt, gaflet.

nalân (نالان) *is.* İnleyici, naliş ve figan edici, eninli.

nâle (ناله) *is.* İnilti, feryat. **nâle-i zamân** girîvân ve giryan, nâliş ve feryat.

nam (نام) *is.* Ad, isim, şan, adlı, mevsûm, benâm. **bed-nâm** melun. **kem-nâm** zâyi-i nâm u nişana eser, emare. **nîk-nâm** memduh. **namdar** meşhur.

namaz (نماز) *is.* Salat. **namazgâh** şehir haricinde açık mescit. **bî-namâz** târik-i ibâdet.

name (نامه) *is.* Bitig, mektup, yazı. *Ahdnâme, beyanname, emirnâme, fetih-nâme.* **hamza-name** masal kitabı. *İ'timâd-nâme, i'lân-nâme, kanûn-nâme, muhabbet-nâme, mülk-nâme, nizamname,* **salname** takvîm-i mükemmel, sal. *sulhnâme, şehâdet-nâme, şâh-nâme, şart-nâme.* **talimname** talimat. **telgraf-nâme** telgraf. *zafernâme. Nâme-ber, nâme-res. Nâme-i hümâyûn,*

nâmî (نامی) *sf.* Namdar, şöhretli. *Nâm-ı nâmî.*

nâmî (نامی) *is.* Nema bulucu, büyüyücü, nümû edici. **kuvve-i nâmiyye** küçükten büyük olma hassası.

namt (نمط) *is.* Tarz, tarik, yol, reviş.

namus (ناموس) *is.* Aslı Yunanîde kanun, kaide. Garaz ve edep, iffet, ismet. **nâmûs-ı emîn** Cebrail (aleyhisselam). *ç. nevâmis.*

nâm-ver (نامور) *is.* Şöhretli.

namzet (نامزد) *is.* Nişanlı, mülâzım.

nân (نان) *is.* Ekmek. **nân-ı azîz** tayin ekmeği, somun. **nân-ı fıtrî** hamursuz. **nân u ne-**

mek tuz ekmek hakkı, şükran. **nân-hâh otu** meşhî, kemmûn-ı ebyaz, melek otu. Türkîde zebanzedi. **nankör** iyilik bilmez. **nangûr-i nemek** be-harâm kâfirü'n-ni'me, nâkirü'l-ma'rûf. **nân-pâre** çıraklık

nane (نعنا) *is.* Arabîde na'na dahi müstameldir. *Nane, nane ağacı, nane suyu.*

nâr (نار) *is.* Ateş, ot. Musibet, şe'âmet, zarar. **nâr-ı aşk** garâm, harâret-i kalb. **nâr-ı ebyaz** demirin pek kızgını. **nâr-ı firkat** firak. **nâr-ı vebâ** hastalık harareti. **ehl-i nâr** cehennemî. *Esliha-i nâriyye, eczâ'-i nâriyye.* **kürre-i nâriyye** mütekaddimin zu'munca küre-i kamere muttasıl olan tabaka. **sanâyi-i nâriyye** fişekçilik. **nâr-ı mütelâkî** karşılık top ateşi. **birinin nârına yanmak** heder olmak.

nara (نعره) *is.* Haykırma, nara etme, vurma. **na'ra-zenân** bağırarak.

na'ra (نعره) *is.* Eşek sineği.

narcıl (نارچل) *is.* Nargil, büyük Hindistan cevizi.

nardenk (ناردنك) *is.* Nar pekmezi.

nardin (ناردين) *is.* Sünbül-i rûmî.

narenc (نارنج) *is.* Turunç.

narencî (نارنجي) Turuncu renk.

nârengî (نارنگي) *is.* Mandalin.

nâ-reva (ناروا) *sf.* Lâyıksız, gayr-ı şâyân.

nârgil (ناركل) *is.* Büyük Hindistan cevizi, nargile yaptıkları koka ağacı.

narh (نرخ) *is.* Îsâr-ı kıymet, mevzua narh pusulası.

nârmeşk (نارمشك) *is.* Zülf-i arûs.

narven (نارون) *is.* Top, kara ağaç.

nâs (ناس) *is.* Halk, el âlem, nâsût.

nasârâ (نصارى) *is.* Nasarî, nasraniler.

nasfet (نصفت) *is.* İnsaf hassası, adl, dâdgerlik.

nâsıb (ناصب) *is.* Dikici, rekz edici, harfi mansub okutucu. *ç. nevâsıb.*

nâsıh (ناصح) *is.* Öğüt verici, vaiz, nush ve pend eden.

nasıp (نصب) *is.* Dikme, rekz, tayin ve memur etme, mansıp verme. Harfin fetha ile okunması. Dikilmiş şey, put, direk, hudut taşı, mil, nişan. *ç. ensâb.*

nasır (ناسور) *is.* Makatta olan derin delik ve çatlak. *ç. nevâsır.*

nasır (ناصر) *is.* Yardım edici, nusret verici. *ç. nasirîn, nevâsır.*

nâsî (ناسى) *sf.* Unutucu, nisyan ve zühûl edici.

nâsî (ناسى) *is.* Zamân-ı câhiliyyette haram olan ayları tayin eden şahıs.

nâsih (ناسخ) *is.* Nesh ve iptal edici. *Âyet-i nâsiha.*

nasihat (نصيحت) *is.* Öğüt, pend, ihtar, vaaz. **nasîhat-âmîz** onat. *ç. nesâyih.*

nâsil (ناسل) *is.* Kıl dökücü ilâç.

nasip (نصيب) *is.* Behre, hisse, pay, kısmet, müyesser şey.

nasîr (نصير) *is.* İmdat edici.

nâsiye (ناصيه) *is.* Alın, cebin, cephe. **nâsiye-i hâl** görünüş. *ç. nevâsî.*

nasl (نصل) *is.* Mızrak temreni. *ç. nasûl, nisâl.*

nasr (نصر) *is.* Yardım, galip kılma, avn-ı bârî.

Nasranî (نصرانى) *is.* Nasıra kasabasından, İsevî.

Nasrâniyet (نصرانيت) İseviyet.

nass (نص) *is.* Delil, huccet, âyet-i Kur'ân-ı Kerîm. **nass-ı kâtı** sabit edici. *ç. nusûs.*

nasûh (نصوح) *sf.* Sadık. **tevbe-i nasûh** azm ile tevbe, istigfâr-ı kavî.

nâsût (ناسوت) *is.* Gürûh-ı insân, insaniye dair şey. *Âlem-i nâsût.*

naşi (ناشى) *is.* Neşet eden, arız olan, ileri gelen. Edat olur **bundan naşi** bu sebeple.

naşir (ناشر) *is.* Serpici, saçıcı. *Nâşir-i ilm, nâşirü'n-ni'am.*

nâşire (ناشره) *is.* Kolu açıcı, adele. *ç. nevâşir.*

nâşiz (ناشز) *is.* Şişmiş, kabarmış, şiryan.

nat (نطع) *is.* Yere serilen meşin ve hasır sofra ve satranç bezi. *Na't-ı müzâkere. ç. nutû.*

nâtıh (ناطح) *is.* Tos vurucu.

nâtık (ناطق) *is.* Söyleyici, beyan edici. *Hayvân-ı nâtık.* **mâl-ı nâtık** canlı mal.

natıka (ناطقه) *is.* Keşf-i alâ'ik eden kuvve, dillenme. **nâtıka-pervâz** belâğatle söyleyici, na'ûk.

natır (ناطر/ناطور) *is.* Bakıcı, bekçi, hamam mutemedi. Bağ bekçisi.

natl (نطل) *is.* Sürecek ilâç. *ç. nutûl.*

natron (نطرون) *is.* Burak, bura, güherçile. milh, barut, bârûd-ı ebyaz.

natuk (نطوق) *is.* Fesahat sahibi, çeneli, kelâmı müselsel ve metin.

na'ûmet (نعومت) *is.* Yumuşaklık, nermî.

nâ'ûra (ناعوره) *is.* Su dolabı, sakiye. *ç. nevâ'ir.*

nâ'ûz (ناعوظ) *is.* Mukavvi edviye envaı.

nâv (ناو) *is.* Kap, tekne, kayık, bina nâvı.

nâvdân (ناودان) *is.* Oluk, mîzâb.

nâve (ناوه) *is.* Çamur ve hamur teknesi.

nâvek (ناوك) *is.* Kamış içinde atılan kuşbaz otu. **nâvek-i çeşm** kirpik.

nâv-hudâ (ناوخدا) *is.* Gemi reisi, dümenci.

nâvî (ناوى) *is.* Gemi, bina, üç direkli buhar gemisi, şehdiye.

nây (ناى) *e.* Teng-nây.

nâyâb (ناياب) *is.* Nadir.

naz (ناز) *is.* Şive, işve, eda, istiğna, âz zıddı. **nâz-perver** nazenin, nazlı. **nazı geçmek** mer'iyyü'l-hâtır olmak.

nazar (نظر) *is.* Bakma, bakım, basar, te'emmül, mülâhaza. İsâbet-i ayn. **nazar-endâz** bakıcı. **nazar-gâh** matmah-ı nazar. **emân-ı nazar** bakıp süzme. **hüsn-i nazar** itibar. *kat-ı nazar, sarf-ı nazar. ç. enzâr, enzâr-ı halk.*

nazaran (نظرا) Bakıma, göre, bir bakıma.

nazarî (نظري) Bilâ-amel, alemî mesele. *ç. nazariyat* ilmin amelî olmayan cihetleri.

nazc (نضج) *is.* Olma, pişme, kıvam bulma, yetişme, kemale resîde olma. Olgunluk.

nazenin (نازنين) *sf.* Nazlı, sevgili.

nâzıc (ناضج) *is.* Ermiş, kıvam ve kemal bulmuş.

nazım (نظم) *is.* Hüsn-i tertîb, dizme, düzgünlük, manzum söz, şiir, dizi nazm etmek teslîk, ipe dizmek.

nâzım (ناظم) *is.* Sıraya koyucu, tertip edici. **nâzım-ı umûr** nizam verici, şiir nazmedici.

nazır (ناظر) *is.* Bakıcı, müşeffer nezareti olan. Büyük daire ve devâ'ir-i umûr-ı devlet başı. **deryaya nazır** güneş görür mahal.

nâzi'a (نازعه) *is.* Lügat-i müvellededir. Dişçilerin bir nevi kısacı.

nazîf (نظيف) *sf.* Pâk, nezafetli.

nazik (نازك) *sf.* İnce, yufka, rakîk, lâtif, nazlı, edepli. *Nâzik-beden, nâzik-edâ, nâzik-mizâc. Nâzikâne.* Nezaket kelimesi bundan müvellededir.

nazil (نازل) *is.* İnici, nüzul edici, münzil. Şiryan **nâzil-i ebher**.

nazile (نازله) *is.* Beliye, nezle, nevâzil-i âsmânî.

nazir (نظير) *is.* Benzer, karşılık, misil, şebih, akran. **bî-nazîr** yekta. **nazîr-i kadem** semt-i re's. **nazîr-i kevkeb** bir yıldızın bulunduğu mahallin tam karşısı. **nazîr-i menzil** ayın bulunduğu hanenin tam zıddı. **nazîr-i re's** semt-i kadem.

nazire (نظيره) *is.* Karşılık, müsabaka yollu şiir karşılığı. *ç. nezâ'ir.*

nazret (نضرت) *is.* Nazr, nazâret, tazelik taravet, revnak.

ne'am (نعم) *is.* Evet, belî, pek iyi. **lâ ve ne'am** ret ve kabul.

ne'âme (نعامه) *is.* Deve kuşu. *ç. ne'âmât.* Kaytas burcunun yıldızı.

neb (نبع) *is.* Yerden su kaynama. **neb'an etme** pınar fışkırma, feveran eyleme.

neb (نبع) *is.* Ak ağaç, ok ağacı.

nebâhet (نباهت) *is.* Şan ve şeref.

nebâlet (نبالت) *is.* Zekâ, temizlik, necabet, nebîllik.

nebat (نبات) *is.* Ot, yerden biten her nev ağaç, çalı ve sebzi ecnası ki zî-hayât mevâlîdin ikincisi. **nebat şekeri** kand, mukanned şeker yani otluklarla terbiye ve tasfiye olmuş ve dondurulmuş şeker. **ilm-i nebâtât** nebatat türlü türlü taksim ekseriya on beş sınıfa tevzi kılınır. **nebatat bahçesi** numunehane.

nebatî (نباتي) İlm-i nebâtât ehli.

nebbâş (نباش) *is.* Gömülü şeyi nebş edip mezar açıcı, kefen soyucu.

neberd (نبرد) *is.* Cenk, savaş, kıtal. **neberd-âzmâ** cenkte tecrübeli.

nebi (نبى) *is.* Peygamber, resul, haber verici, savacı, mürsel, yalavaç. *Hadîs-i nebevî. ç. enbiyâ.*

nebîl (نبيل) *sf.* Zeki, şerefli, nebâletli.

nebîre (نبيره) *is.* Hafit, torun. Hafîde, nebîse.

nebîse (نبيسه) *is.* Hafîde.

nebîz (نبيذ) *is.* Hurma pekmezi ve hurma şarabı.

nebk (نبق) *is.* Sedir ağacının yemişi, bir nev Trabzon hurması.

nebş (نبش) *is.* Gömülü şeyi açma, eşeleme.

nebt (نبت) *f.l.* Çimlenme, büyüme, nâbit olma.

nebze (نبذه) *is.* Cüzî şey, az miktar.

necabet (نجابت) *is.* Soy pâkliği, ırk kerimliği.

necaset (نجاست) *is.* Murdarlık, ters, gâ'it, murdar olmak.

Necâşî (نجاشی) *is.* Diyâr-ı Habeş mülkü.

necat (نجات) *is.* Kurtulma, halâs, nâcî olmak, necip hâli, selâmet.

neccâr (نجار) *is.* Dülger, doğramacı.

Necd (نجد) *is.* Bilâd-ı mürtefi'a, Arabistan'ın bir ülkesi.

necef (نجف) *is.* Tepe. **Necef-i Eşref** Meşhed-i Ali kasabası. **Necef taşı** tabiî billûr.

necfe (نجفه) *is.* Büyük askı, kandil.

necip (نجيب) *sf.* Aslı pâk soy, adem evlâdı doğuşlu. *ç. nücebâ.*

necis (نجس) *is.* Murdar şey, gayr-i tâhir, pis.

necl (نجل) *is.* Yavru, beççe, oğul, ferzend. *Necl-i necîl.*

necm (نجم) *is.* Yıldız, ahter, seyyare. Kevkeb, müteferrik olanı. **necm-i sâkib** zühal. **necmü'l-bahr** deniz çantası, pıhtı. **ilm-i nücûm** kaziplerin necmlerden çıkardığı ahkâm-ı fâside. **encüm** lâ-yu'add şey. *Encüm sipah.*

nedamet (ندامت) *is.* Nedem, pişmanlık, ıldım

nedbe (ندبه) *is.* Yara yeri, kırık yeri.

nedfî (ندفی) *is.* Didilmiş, nedf olmuş, yün topağı.

nedi (ندی) *is.* Nedâ, rutubet, çiğ.

nedim (نديم) *is.* Hem-dem, musahip, münâdemet ehli, bezmî. *ç. nüdemâ.*

nedret (ندرت) *is.* Nadirlik, kimyevî.

nedve (ندوه) *is.* Encümen, cemiyet. **dârü'n-nedve** mahfil-i fesâd, mecma'-ı nifâk.

nef (نفع) *is.* Assı, menfaat, sûd, fâ'idekâr, ticâret-i şifâ.

nefaset (نفاست) *is.* Letafet, mergûbluk, hoşa gitme.

nefâyis (نفايس) *is.* Nefis şeyler.

nefer (نفر) *is.* Fert, aded-i rü'ûs, askerin rütbesizi. *Neferât-ı askeriyye.*

nefes (نفس) *is.* Soluk, dem. *Dayk-ı nefes.* Bir an. *ç. enfâs.* Nefes Türkîde okuyup üfleme.

nefh (نفح) *is.* Koku yapma, rüzgâr üfürme. *ç. nefeha, nefehât.*

nefh (نفخ) *is.* Üflemek, şişirmek. **nefh-ı sûr** kıyamet kopması.

nefîr (نفير) *is.* Cenge giren fırka. **nefîr-i âm** bütün halkın cenge sürülmesi. **yevm-i nefîr** huccâcın Mina'dan Mekke'ye dökülmesi.

nefis (نفس) *is.* Can, cevher, zat. Şahıs. Gayret, meşiyet, hava, tevellüd-i şehevat. **nefs-i emmâre** kabahate emreden kuvve. **nefs-i levvâme** insanın kabahatini kendisine duyuran kuvve. **nefs-i mütekellim** sarf tabiri. **nefs-i nâtıka** rûh-ı insânî. **nefsü'l-emr** hadd-i zât, hakîkat-i mâdde. **nefse kefil** şahsa kefil. **nefsi yenmek** mücâhede ile havaya galebe. *ç. nüfus.* Nefs Türkîde meni manasına. **balık nefsi** nutfe.

nefis (نفيس) *sf.* Rağbet olacak, matbu, güzel şey, nefasetli, hoşa giden. *ç. nefâyis.*

nefr (نفر) *is.* Bitme, mahvolma.

nefret (نفرت) *is.* Ürküp kaçınma, tiksinme, ikrah, tenfîr etmek.

nefsanî (نفساني) Nefse, şehvete mütealik.

nefsaniyet (نفسانيت) Adavet gütme, garaz.

neft (نفط) *is.* Pehlivan yakısının şişirmesi ve su doldurması ve işletmesi.

neft (نفط) *is.* Kuyudan çekilen neft yağı. **neft-endâz** kadimde eczâ-i nâriyye kullanılan asâkir. **neft nebatı** çam ve sakız ağacından teftîr olunan termenti. *ç. nufete.*

nefy (نفی) *is.* Yerinden ayırma, sürme, selb, iclâ, inkâr. *Edât-ı nefy.*

nehâfet (نحافت) *is.* Arıklık, nahiflik, ince, zayıflık, arıma.

nehâr (نهار) *is.* Gün, gündüz. **nısf-ı nehâr** öğle, gün ortası, zuhr, nîme rûz. **mu'addilü'n-nehâr** neharî mektep. Farisîde nehâr öğle taamı.

nehb (نهب) *is.* Soyma, gâret, târâc, talan, yağma, akın, çapul, kaypak.

nehc (نهج) *is.* Tarz, minval, vecih, yol. *bk. minhâc.*

nehhâb (نهاب) *is.* Nehb ve gâret edici, gâsıp.

nehîb (نهيب) *is.* Korku, havf, dehşet.

nehîk (نهيق) *is.* Anırma.

nehîm (نهيم) *sf.* Aç gözlü, soğumsuz.

nehir (نهر) *is.* Irmak, çay, cûy, rûd-hane. *bk. mâverâü'n-nehr. İrâde-i nehriyye. ç. enhâr.*

nehiy (نهی) *is.* Men, yasak. *Nehy-i müshil.* **nehy-i gâ'ib, nehy-i hâzır** sarfta emir ve nehiy.

nehme (نهمه) *is.* Çocukların ve hastaların oburluğu.

nejâd (نژاد) *is.* Soy, il. *Pâk-nejâd.*

neka (نقاء) *is.* Temiz olma, paklanma.

nekabet (نقابت) *is.* Nakiplik, şerâfet.

nekahet (نقاهت) *is.* Hastalıktan temizlenip kalkma, rencûrluk hâli, arımak.

nekâl (نكال) *is.* Cezâ-i şedîdle ibret, tenkîl.

nekayıs (نقايص) *is.* Nakîsalar.

nekend (نكند) *is.* Oyulgama kabası, lekende dikiş.

nekfe (نكفه) *is.* Şah damar yanında olan mâdde-i lenfâ'iyye kapları. *Gudde-i nekfiyye.*

nekîr (نكير) *is.* Maruf zıddı, meçhul. *Nekîr ve münker.*

nekkab (نقاب) *is.* Delik delici, yer altında lağım nakbeden.

nekkad (نقاد) *is.* Nakdin kalbını bilen, seçen, sağı kalbından temiz eden. İnsan sarrafı, mahir adam.

nekkar (نقار) *is.* Ağaçkakan.

nekre (نكره) *is.* Müphem, belirsiz, gayr-i mu'arref.

nem (نم) *is.* Rutubet, şebnem, jale, nedy, çiğ. **nem-nâk** rutubetli, ıslakça. *bk. nemek.*

nema (نما) *is.* Artma, çoğalma, ribh. **neşv ü nemâ** inbât, büyüme. **nemâ-dâr** faydalı.

nemâyim (نمايم) *is.* Nemîmeler.

nemed (نمد) *is.* Kebe, ırakiye. **tiftik-nemed** baş abalı, kebeli. **nemed-zîn** teğelti.

nemegîn (نمگين) Tuzlu, lezzetli, melih.

nemek (نمك) *is.* Tuz, nemek, milh, behram. **nangûr-i nân u nemek** şükran.

nemîka (نميقه) *is.* Yazı, mektup.

nemîm (نميم) *is.* Nemmâm, müfsit, fessâl.

nemîme (نميمه) *is.* Keşf-i mekrûh, mevâdd-ı reddiye, nifak. **nemîme-kâr** ağzı kara, nemâyim.

neml (نمل) *is.* Karınca, mûr. Karıncalanma. **hamız-ı neml** karınca sirkesi.

nemlî (نملي) Karıncalanma.

nemmâm (نمام) *is.* Nemmedici, si'âyet edici, kovalayıcı. **nemmâmü'l-mülk** kekik otu, bazan sismir, becin yahut marsime.

Nemrut (نمرود) *is.* Zâlim-i meşhûrdan kinaye, kabaran. *ç. nemâride.*

neng (ننك) *is.* Şöhret, nam, bed-nam. Şöhre ar, ayıp, şeyyin.

ner (نر) *is.* Erkek, zükûrdan, sert, kavi, şedit. *Şîr-i ner.*

nerd (نرد) *is.* Tavla oyunu. *Tahta-i nerd.* **mühre-i nerd** tavla tayı.

nergis (نرگس) *is.* Bir cins nahrîrli maruf çiçek, bir nev kasım çiçeği, biri katmer papatya nevi. **nergis soğanı** güzellerin gözü.

nerm (نرم) *sf.* Yumuşak, lâtif, mülâyim. *Şem-i nerm.* Ilık, fâtir. **nerm-dil** şefkatli. **nerm-likam** başı yumuşak.

nesâ (نسا) *is.* Kalça damarı ve tarikaları. *Irku'n-nesâ.*

nesâ'ib (نصائب) *is.* Nasîbeler, dikili taşlar.

nesak (نسق) *is.* Dizi, sıra, nizam, tertip, üslûp. **nesak-ı vâhid** bir sırada. **nesak-ı şâmî** burcunun şimalî yıldızları.

nesâle (نساله) *is.* Tiftik.

nesâyih (نصايح) *is.* Nasihatlar.

nesâyim (نسايم) *is.* Nesîmler.

nesep (نسب) *is.* Silsile-i ecdâd, soy. *ç. ensâb.*

nesg (نسغ) *is.* Ağaçların suyu. Ağaçlara su yürüme.

nesh (نسخ) *is.* Bozma, iptal, izale, mensûh etme, başka surete koma, tenâsühe dönme, tebdîl-i sıfat, ref, nakil, mesh.

nesî (نسي) *is.* Haram ayların tertibi, nâsîlik.

nesîb (نسيب) *sf.* Nesep sahibi adam evlâdı, zade, kişizade, asîl.

nesîc (نسيج) *is.* Dokunmuş şey, kumaş, mensûc.

nesiç (نسج) *is.* Dokuma kumaş, vücutta olan ensice. **nesc-i hücrevî** adale yumağı. **nesc-i isfencî** sinir yumağı. **nesc-i lîfî** damar yumağı. *Nesîce-i ankebût. ç. nesâyic.*

nesih (نسخ) *is.* Hatt-ı kadîm-i Arabî.

nesil (نسل) *is.* Soy, evlât ve ahfat, döl, zürriyet. *ç. ensâl.*

nesim (نسيم) *is.* Nazîf rüzgâr. **havâ-yı nesîmî** küre etrafında teneffüse kabil hava. *ç. nesâyim.*

nesir (نثر) *is.* Saçmak, yapmak. Vezinsiz kelâm, manzum olmayan, mensur.

nesk (نسك) *is.* Erkân ve âdâb-ı ibâdet. *ç. menâsik.*

nesr (نسر) *is.* Kerkes, kürküs. **nesr-i tâ'ir-i garbî** kürküs yıldızı. **nesr-i vâki** cenubî kürküs, iki burçtur. *ç. nüsûr.*

nesre (نثره) *is.* Üst dudağın orta çukuru, oluğu.

nesrin (نسرين) *is.* Yabani gül nevi.

nessâb (نساب) *is.* Nesep şeceresi ve silsilename tertip eden. *ç. nessâbûn.*

nessâc (نساج) *is.* Dokuyucu, cüllâh ve örücü.

nesteren (نسترن) *is.* Yabani gül.

nesterin (نسترين) *is.* Ak gül.

Nestûrî (نسطورى) *is.* Musul civarının rum mezhebinde olan taifeleri.

nesy (نسى) *is.* Unutma, zühûl, nisyan.

nesyen (نسيا) **nesyen mensiyyen** büsbütün unutulmuş, ma'dûm.

neşât (نشاط) *is.* Sevinç, ferah, şadanlık.

neşe (نشئه) *is.* Keyf, hoş-ser olma. **neşe-yâb** keyifli, münbasıt.

neşet (نشأت) *is.* Peyda olma, bir yerden zuhur etme, ileri gelme, münşî olma.

neşf (نشف) *is.* Suyu çekilip nakletme, rutubeti cezp ile öte tarafa verme

neşide (نشيده) *is.* Konmuş, vaz-ı beyt, meşhur mesel.

neşir (نشر) *is.* Dağıtma, yayma, işâ'a etme, tahta biçmek. *Haşr ü neşr. ç. nüşûr.* **neşr-i ulûm** telif ve talim ile meşguliyet. *Leff ü neşr. ç. neşriyyat* erâcîf.

neşk (نشق) *is.* Burna çekme, istinşak etme. *ç. nüşûk* burna çekecek ruh.

neşter (نيشتر) *is.* Neşter.

neşv (نشو) *is.* Neşv, peyda olma, bitip çıkma. **neşv ü nemâ** büyüme, sürme.

netânüf (نتانف) *is.* Şiddet-i ta'affün, münettinlik.

netf (نتف) *is.* Kıl yolma.

netice (نتيجه) *is.* Son, ahire varmış. **netîce-pezîr** encâm bulmuş. Hasıl, mucibe, hedef, nihayet, uç, karar, netice-i kelâm, el-hasıl. *ç. netâyic.*

neuzübillâh (نعوذ بالله) *is.* Allaha sığındık, maazallah duası.

nev (نو) *sf.* Yeni, cedit, taze, muhdis. **nev-bahar** ilk yaz. *Nev-bâre.* **nev-be-nev** yeniden yeniye. *Nev-îcâd.* **nev-civân** delikanlı. *Nev-heves.* **nev-peyda, nev-res** taze, körpe. *Nev-resîde.* **nev-resim** yeni çıkma, kırmalı kaput. *Nevruz, nev-zâd, sâl-ı nev.*

neva (نوا) *is.* Ses, avaz, âhenk, lâhn, nağme. *Hoş-nevâ.* Musikîde bir makam.

nevâ (نوا) *is.* Rızk, zahire, nevale. **bî-nevâ** yoksul, aciz, aç, susuz.

nevâbi (نوابع) *is.* Nâbi'alar.

nevâciz (نواجذ) *is.* Nâcizeler, akıl dışları.

nevâde (نواده) *is.* Oğul oğlu. Türkçe oguş, torun.

nevâdir (نوادر) *is.* Nadireler.

nevâfil (نوافل) *is.* Nafileler.

nevâhî (نواحى) *is.* Nahiyeler.

nevâhî (نواهى) *is.* Nehiyler, menhiyât. *Evâmir ü nevâhî.*

nevâhik (نواهق) *is.* Dudaklı hayvanların göz pınarları, nâhikalar.

nevâht (نواخت) *is.* Taltif, iltifat.

nevâ'î (نوائى) *is.* Nağme-perdâz.

nevâ'ib (نوائب) *is.* Naipler.

nevâ'ir (نوائر) *is.* Nâ'ireler.

nevâkıs (نواقص) *is.* Noksanlar, nakîsalar.

nevâkîs (نواقيس) *is.* Nâkûslar.

nevâl (نوال) *sf.* Behre, nasip, lütuf. **deryâ-nevâl** bahr-i kerem, semûh.

nevale (نواله) *is.* Yiyecek, ülüş.

nevâmîs (نواميس) *is.* Namuslar.

nevâsıb (نواصب) *is.* Nasîbeler.

nevâşir (نواشر) *is.* Nâşireler.

nevât (نوات) *is.* Çekirdek. Küçük çekirdek **nüveyt.**

nevâzil (نوازل) *is.* Nazileler, nezleler. **nevâzil-i âsmânî** âfât. Türkîde zükâm.

nev-bâve (نوباوه) *sf.* Nuv-zuhûr, turfanda, nev-bâre.

Nevbe (نوبه) *is.* Kadim Libya memleketi, Mısır'ın öte tarafı.

nev-ber (نوبر) *is.* Turfanda, nev-bâve, memeleri henüz kopmuş kız.

neverd (نورد) *is.* Gezgin, tayy-ı merâhil edici, dolaşıcı. *Reh-neverd, sahrâ-neverd.*

nevha (نوحه) *is.* Sağu, feryat ile ağlama, mersiye. **nevha-ger** ölüye ağlayıcı, neddâb.

nev-heves (نوهوس) *is.* Hoppa, sebatsız.

nev-hîz (نوخيز) *is.* Nev-zuhûr, yeni çıkma.

nevi (نوع) *is.* Türlü, gûne, sınıf, levn. Cinsin aksamı. **nevamâ** cüzîce bir derece bazı mertebe. **nevibeşer** insan. *ç. enva.*

nev'î (نوعي) Soya müteallik.

nevîd (نويد) *is.* Beşaret, iyi haber.

nevin (نوين) *sf.* Yeni şey.

nev-ker (نوكر) *is.* Hizmetçi, bende. **nev-kerân** bendegân.

nevl (نول) *is.* Gemi kirası, hamûle nakli ücreti.

nevm (نوم) *is.* Uyku, hâb.

nevmî (نومي) Uykulu.

nevmit (نوميد) *sf.* Nâ-ümîd, me'yûs.

nev-nihâl (نونهال) *is.* Taze fidan, şah, fışkın, sürgün şimal.

nev-res (نورس) *is.* Yeni yetişmiş. *Nev-reste, nev-resîde.*

nevruz (نوروز) *is.* Sene-i şemsiyyenin başı, bahar iptidası, mart dokuzu. *Nevrûz-ı sultanî.* **nevrûz-ı hârzemşâhî** Celâleddin Harzemşah'ın mevzuu olan sene. **nevruz otu** nûşgiyâ.

nevruziye (نوروزيه) Nevruz tatlısı.

nev-şâh (نوشاخ) *is.* Yeni dal, şimal, yeni boynuz.

nevvere (نور) *is.* Nur olsun duası, nurdan kopsun.

nevzat (نوزاد) *is.* Yeni doğmuş, henüz zuhur etmiş. *Nevzâd-tab, şâ'ir-i nevzâdegân.*

nev-zemin (نوزمين) *is.* Yeni yol, nev-îcâd tarz-ı nevîn.

ney (نای) *is.* Kamış, kamıştan düdük. *Nye, ney-zen.* **küre-i nây** muharebe borusu.

ney (نى) *is.* Nay, kamış. **ney-i şeker** kasab. **neyistân** kamışlık, ahşâm.

neyl (نيل) *is.* Na'iliyet, erme. **neyl-i aksa'l-âmâl** gökte arayıp yerde bulma.

neyyir (نير) *sf.* Parlak, nurlu, fürûğ-efşân, dırahşân. **neyyir-i a'zam** ay. *Neyyireyn.*

neyzen (نيزن) *is.* Nayzen.

nez (نزع) *is.* Sökmek, koparmak, selb, soyma. **hâlet-i nez** can tenden kopma, ihtisâr. Kimyada çekip çıkarma.

nezafet (نظافت) *is.* Temizlik, nazîflik.

nezahet (نزاهت) *is.* Pâklik, nezihlik, hoş görünme.

nezâ'ir (نظائر) *is.* Nazireler.

nezaket (نزاكت) *is.* Lugat-i müvellede. Naziklik, çelebilik.

nezaret (نظارت) *is.* Bakma, bakış, gözetme, nazırlık, dâ'ire-i mahsûsa-i mesâlih-i câriye, dahiliye. *Maliye nezareti.* Görünme, görünüş.

nezdîk (نزديك) *is.* Karîb, yakın.

nezif (نزف) *is.* Burun çok kanama.

nezih (نزيه) *sf.* Pâk, pâkize. *Nezihe.*

nezir (نذر) *is.* Ant ve ahit etme, nezrolmuş şey, adak, nezir satılmış. *ç. nüzûr.*

nezle (نزله) *is.* Buruna inme, zükâm. *Nezle-i müstevliye.* **nezle otu** bit otu nevinden. *ç. nevâzil.*

nezt (نزد) *is.* İnd, kurb, yan, pîş-gâh. **ekâbir nezdinde** büyükler katında. **devlet nezdinde** sefîr.

nezzâre (نظاره) *is.* Bakıcılar, nezaret edenler, temaşa-gerân.

nıkz (نقض) *is.* Bina yıkıntısı, bozuntu. *ç. enkaz.*

nısfiye (نصفيه) Yarımlık. Türkîde nısfiye bazı iki renkli yemişlere denir.

nısfiyet (نصفيت) *is.* Yarımlık hâl, yarı yarıya.

nısıf (نصف) *is.* Yarı, yarım, buçuk. *Nısıf kutur, nısf-ı küre, nısf-ı nehâr.* **nısfu'l-leyl** gece yarısı.

ni'âl (نعال) *is.* Nallar. **saff-ı ni'âl** pabuçluk.

nibâh (نباح) *is.* Köpek ürümesi.

nida (ندا) *is.* Çağırma, ses etme, câr çekme. **harf-i nidâ** seslenme edatı.

nifak (نفاق) *is.* Riya ile fesat, münafıklık, müslüman kıyafetinde görünme, bozuşturma.

nifâs (نفاس) *is.* Loğusalık, loğusa hâli. *Seyelân-ı nifâs. ç. nüfesâ.*

nifâs (نفاص) *is.* Kesret-i tebevvül.

nifîr (نفير) *is.* Boynuz, boru. **yuf nifîri** boynuz resminde buk.

nifrîn (نفرين) *is.* Aslı nefrîn. Beddua, nefret.

nigâh (نگاه) *is.* **nigeh** bakış, nazar. **nigâh-bân, nigeh-bân** dîd-bân, bekçi.

nigâr (نگار) *is.* Resmedici, tasvir edici. Hâtır-nigâr. **nigâriş** tasvir etme, hikâye.

nigâr (نگار) *is* Tasvir. **nigâr-hane, nigâristân** tasvirler sergisi. **nigârîn** tasvir gibi güzel.

nigâşte (نگاشته) *is.* Resmolmuş, yazılmış, mürtesim.

nigeh (نگه) *is.* Nigeh-bân, nigeh-dar. *bk. nigâh.*

nigerân (نگران) *is.* Bakıcı, bakakalan.

nigîn (نگين) *is.* Mühür, hatem, yüzük, fass, kaş.

nîgû (نيگو) *is.* İyi, salih.

nigûn (نگون) *is.* Alt, üst, makûs. *Ser-nigûn.*

nih (نه) *is.* Koyan, koyucu manasına terkip eder **kadem-nih.**

nihâd (نهاد) *is.* Asıl, bünyat, hilkat, kuruluş, tabiat. **bed-nihâd** kötü. **hûb-nihâd, nîk-nihâd** salih.

nihâde (نهاده) *is.* Komuş, konmuş. **fürû-nihâde** çıkarılmış, matruh, düşülmüş.

nihâl (نهال) *is.* Fidan. **nev-nihâl** fide. **nihâlistân** fidanlık.

nihâlî (نهالى) *is.* Sahanlara vaz olan işleme altlık.

nihân (نهان) *sf.* Saklı, gizli, mahfî, kayıp, gayr-ı ayân. **nihân-hane** halvet. *İttifâk-ı nihânî.*

nihavent/Nihavent (نهاوند) *is.* Irak-ı Acem'in meşhur şehri ve ona nisbetle musikîden makam ismi.

nihayet (نهايت) *is.* Uç, son, gayet, intiha, münteha, encâm. **bî-nihâye** bî-had. **ilâ gayri'n-nihâye** bitmez, tükenmez. **nihâyetü'l-emr** encâm-ı kâr. *Nihâyetü'n-nihâye.*

nihenk (نهنك) *is.* Timsah, kevyâl. Tevriye ile hâme.

nihfet (نهفت) *is.* Hareket, azimet, yola çıkma.

nihl (نحل) *is.* Milel ve nihal.

nihrîr (نحرير) *sf.* Hazık, mahir, kârdîde.

nihvet (نخوت) *is.* Hodbinlik, kibr-i şedîd, ta'azzum, bütünlük, burnundan kıl aldırmama.

nîk (نيك) *sf.* İyi, hûb, makbul, hayırlı, salih. **nîk-ahter** bahtlı. **nîk-endîş** iyiye yoran. **nîk-hâh** salih. **nîk-mahzar** hayr-hâh. **nîk-manzar** gösterişli. **nîk-nâm** hüsn-i şöhret. **nîk-nihâd** hoş-tab. **nîk ü bed** çigû, nigû. *ç. nîgân.*

nikâh (نكاح) *is.* Evlenme akdi, siga. **nikâh akçesi** mihr-i mü'eccel, kâbîn. *Habâle-i nikâh, akd-i nikâh.*

nikap (نقاب) *is.* Yüz örtüsü, peçe, yaşmak. **ref-i nikab** keşf-i lisâm.

nikbet (نكبت) *is.* Aslı nekbet. Nikb hâdise-i şedîde, ikbalsizlik, menkûb olma. **nikbet-zede** menkûb, düşkün.

nikmet (نقمت) *is.* Mu'âmele-i cezâ.

nikris (نقرس) *is.* Parmak boğumlarında şedit yel. *Nikris illeti, ayak nikrisi, el nikrisi.*

nil (نيل) *is.* Nil nehri. **Nîl-i Ebyaz** Nil'in başı. **Nîl-i Ezrak** Habeş Nili. **Nîl-i Zenc** Sudan'da Cevvâle nehri

nîl (نيل) *is.* Çivit mavi renk. **nil-kâv** mavi sıgın. **nîl-gûn** lacivert. **nîl-endâd** erzak-fâm.

nilüfer (نيلوفر) *is.* Mavi lüfer, havzân, kâtilü'n-nahl. **nilûfer-i hindî** fül-i mısrî, ağzı açık. *Fasîle-i nilûferiyye.*

nîm (نيم) *is.* Yarım, nısıf. **nîm-nigâh** lihâza. **nîm-ten** mintan.

nîm-bismil (نيم بسمل) *sf.* Boğazlanmış, can çekişir.

nîme (نيمه) *is.* Yarı. **nîme-rûz** gün ortası. **dü-nîme** iki parça. **lime lime** parça parça.

ni'me (نعم) *e.* Ne güzel. *Ni'me't-tesâdüf.*

nimet (نعمت) *is.* İyilik, ihsan, refaha lâzım olan nesne, azıcık nimet. **ni'mâ** ni'met-i cezîle. *ç. ni'am* . **veliyy-i ni'am** muhsin.

nimr (نمر) *is.* Tekir, bazan kaplan, pelenk. *ç. nümûr, enmâr.*

nîm-reng (نيمرنك) *sf.* Ham, yetişmemiş.

nims (نمس) *is.* Firavun faresi.

Ninova (نينوا) *is.* Ninevî, Musul karşısında şehr-i kadîm eseri.

nîrân (نيران) *is.* Narlar, nurlar.

nîreng (نيرنك) *is.* Hile, zemin, sihir, tılsım, mekr, taslak şey. Fenn-i tahtîtte arazi resmetme.

nîrû (نيرو) *is.* Zor, kuvvet, iktidar, tâb.

nisâ (نسا) *is.* Karılar taifesi, merre, zenân. *ç. nisvân.*

nisan (نيسان) *is.* Sene-i rûmiyyenin ikinci şehri, edâr.

nisap (نصاب) *is.* Asıl, düstur, miktar, derece-i kâfiye, hisse. *Fütüvvet-nisâb.*

nisâr (نثار) *is.* Saçma, saçı. **dür-nisâr** dürer-pâş.

nisbî (نسبى) *is.* Diğer şeye nispetli. *Yâ-i nisbî.*

nispet (نسبت) *is.* Taalluk, münasebet, vasl. *Nisbet-i adediyye, nisbet-i hendesiyye. ç. ensâb.*

nispeten (نسبة) Biri birine bakarak.

nispetli (نسبتلو) Mütenasip.

nîstî (نيستى) *is.* Yokluk, adem. Hestî zıddı.

nisvân (نسوان) *is.* Nisâlar taifesi, zenân.

nisyan (نسيان) *is.* Unutma, zühûl-i ârâ, soğuma, unutkanlık.

nisye (نسيه) *is.* Veresi. Nesye de gelir.

nîş (نيش) *is.* İğne, biz, diken. Sokma. *Niş-i akreb.*

nişâ (نشا) *is.* Nişasta.

nişadır (نشادر) *is.* Milh. vaşak, çadır uşağı. *Nişâdır ruhu. Nişadır zamkı.*

nişan (نشان) *is.* Eser, alâmet, hedef, yar yeri, alâmetifarika. **nişân-ı zî-nişân** fermân-ı hümâyûn, tuğra. Alâmet-i iftihâr, çelenk. **güveyi nişanı** namzetlik alâmeti, bir vakaya alâmet için dikilen taş. *Nişan-gâh, nişan-gîr. Adâlet-nişân, hâtır-nişân.*

nişancı (نشانجي) Tevkîî, tuğrakeş. Atıcı.

nişane (نشانه) *is.* Alâmet, eser, emare.

nişasta (نشسته) *is.* Nişe, buğdayın özü. *Nişasta tutkalı.*

nişîb (نشيب) *is.* Şîb, şîv, yokuş aşağı, bayır, inhinâ. **nişîb-gâh** çukur. **nişîb ü firâz** engebe.

nişîmen (نشينم) *is.* Oturak, oturacak yer. **nişîmen-gâh** me'va.

nişîn (نشين) *is.* Oturan. **halvet-nişîn** münzevî. **post-nişîn** sâhib-i mansıb. **sadr-nişîn** başta oturan. **taht-nişîn** câlis-i erîke.

nit (نطع) *is.* Ağız tavanının pötür yerleri. **hurûf-ı nit'iyye** (ت/د/ط) misilli.

nitâc (نتاج) *is.* Yavru doğması, müddet-i haml.

nitâh (نطاح) *is.* Tos vurma, nith etme, kavga eyleme.

nitâk (نطاق) *is.* Kuşak, şedd, kemer, mıntıka. *Nıtâku'l-cevzâ.*

niyabet (نيابت) *is.* Naiplik hizmeti. Naiplik mahal, nahiye.

niyâh (نياح) *is.* Bağırma, haykırma.

niyâm (نيام) *is.* Kılıf.

niyât (نياط) *is.* Yüreğin askı damarı.

niyaz (نياز) *is.* Yalvarma, dua, rica, ihtiyaç. **niyâz-kâr, niyâz-mend** raci. **bî-niyaz** müreffeh, ihtiyaçsız.

niyet (نيت) *is.* Kurma, tasmîm, azim, kasıt. *ç. niyyât.*

niyyât (نيات) *is.* Niyetler.

niza (نزاع) *is.* Çekişme, lâkırdı kavgası, münâza'a esası, dava, nekkâr. **niza lâfzı** esassız, meâlsiz. **kat'-ı nizâ** sulh etmek.

nizam (نظام) *is.* Düzgün, tüzük, dizi, düzgünlük hüsn-i tertîb, kâ'ide-i muttarıda, kânûn-ı örfi. **asâkir-i nizâmiyye** muntazama nizâm-ı cedîd. **mehâkim-i nizamiyye** nizam mahkemeleri. *ç. nizâmât.* **nizâmât-ı cedîde** tanzî- mât-ı esâsiyye.

nizamen (نظاما) Kanunen.

nizamî (نظامي) Şer'î olmayan, örfî.

nizâr (نزار) *is.* Arık, zebûn, nahîf.

nîze (نيزه) *is.* Mızrak. **nîze-dâr** hırbeli.

nohut (نخود) *is.* Malum bakla, hums.

noksan (نقصان) *is.* Naks, eksiklik, kem ü kâst, açık hesap, taksir, kusur.

noksaniyet (نقصانيت) Galattır.

nokta (نقطه) *is.* Benek, cüz-i lâ-yetecezzâ gibi aksamdan hâlî nokta-i hendesiyye. Durak. Müfret merkez, mahall-i vaz, manzar-ı münferid, nöbetçi, hurûf-ı nişânî. *ç. nukat,* **nukat-ı erba'a** cenup ve şimal, şark ve garp.

nöbet (نوبت) *is.* Sıra, devir, devre, fırsat, sıra ile eda olunan hizmet, bir hizmet sıra ile bir kaç kişi. **nevbet-be-nevbet** devam etme, müddet-i hizmet, ale'l-münâvebe evkat-ı mu'ayyanede muhâl-i resmiyyede çalınan çalgı, bekleyen keşîd. **nöbet-hane** mehter yeri. *Isıtma nöbeti, ser-nevbet.* **nevbet-i su'âlî** öksürük. İskelede kayık tutma.

nu'âs (نعاس) *is.* Uyuklama, sinne dalma, pinekleme.

Nûb (نوب) *is.* Mısır iklimi üstünde Nûba vilâyeti, Libya.

Nuh (نوح) *is.* Hazret-i Nûh, nîcî. **sefîne-i Nûh** mecma'-ı ecnâs-ı tavâ'if. **tûfân-ı Nûh** pek eski zaman.

nuhbe (نخبه) *is.* Müntahap, güzide, seçme.

nukl (نقل) *is.* Şekerleme, işret mezesi.

nukre (نقره) *is.* Erimiş gümüş, sim, gümüş gibi ak. **nukre-i ham** halis gümüş.

nukre (نقره) *is.* Kof yer, delik. **nukre-i kafâ** ense çukuru. Kavsele ve sahtiyanda olan delik

nukûş (نقوش) *is.* Nakışlar.

nu'mân (نعمان) *is.* Arabîde kan manasınadır. **şakâyık-ı nu'mâniyye** fâvânya. **nu'man-ı berrî** gelincik çiçeği.

numune (نمونه) *is.* Nümûde ta'ribi. Enmûzec, örnek, düstur, misal, çeşit. *Numune-hane.*

nun (ن) Nûn-ı mu'ceme. Elifbâ-i Osmânînin dokuzuncu harfi. Hesapta elliye, vaz'-ı târîhte şehr-i ramazâna, rumuzda nazar kelimesine işarettir.

nûn (نون) *is.* Küçük balık. **zünnûn** Hazret-i Yûnus.

nur (نور) *is.* Işık, aydınlık, ruşen'âî, şan ve şevket, ziya, pertev manasına. **nûr-ı dîde** aziz. *Nûr-ı iman. Nûr-ı nübüvvet. Nûr-efşân.* **nûr-pâş** dırahşân. *ç. envâr.*

nuranî (نوراني) Parlak yüz, mübarek.

nusâr (نصار) *is.* Ak ılgın.

Nusayrî (نصيرى) *is.* Antakya civarında olan batinîler mezhebi.

nush (نصح) *is.* Nasihat etme, öğüt verme, öğüt söz, pend.

nusret (نصرت) *is.* Galebe, feth, yardım, avn-ı bârî.

nusûl (نصول) *is.* Nasllar.

nusûs (نصوص) *is.* Nasslar.

nûş (نوش) *is.* İçki, zevk ü safâ, içici. **nûşânûş** ıyş ü nuş ömür sürme. **nûş-nişîn** tatlı, hoş, kehvârâ. **nûş-dar** tiryak, panzehir.

nutfe (نطفه) *is.* Bel suyu, meni. Türkîde nefes.

nutuk (نطق) *is.* Söz, kelâm-ı âm, güftâr, hutbe. **îrâd-ı nutk** hitabet, resm-i nutk tutulmak.

nu'ût (نعوت) *is.* Naatlar.

nu'ûz (نعوظ) *is.* İntisap illeti.

nübüvvet (نبوت) *is.* Peygamberlik, nebilik, save.

nücebâ (نجبا) *is.* Necipler.

nücûm (نجوم) *is.* Encüm, yıldızlar. **ilm-i nücûm** kâzib hey'et-i ahkâm.

nüdbe (ندبه) *is.* Meyyitin methini tadat ile ağlaşma, sagu.

nüdemâ (ندما) *is.* Nedimler.

nüfus (نفوس) *is.* Nefsler, ahali, can. **nüfus kalemi** tahrîr-i nüfûs.

nüfuz (نفوذ) *is.* İçine işleme, tesir. **sâhib- nüfûz** minkal, meriyyü'l-hâtır.

nüh (نه) *is.* Dokuz, tis'a.

nühâ (نخاع) *is.* Omurgada olan murdar ilik, muh. *Nühâ-ı şevkî.*

nühâm (نخام) *is.* Balgam, balgamlı tükürük.

nühâs (نحاس) *is.* Bakır, mis, ehren.

nühât (نحات) *is.* Nahviyun, nahvîler.

nühûl (نحول) *is.* Hüzâl, za'f-ı şedîd, ziyade arıklama, kesilme.

nühûset (نحوست) *is.* Nahslik, uğursuzluk, fâl-ı bed.

nühüft (نهفت) *is.* Musikide bir makam.

nühüfte (نهفته) *sf.* Gizli, saklı.

nühüm (نهم) Dokuzuncu, tâsi.

nûk (نوك) *is.* Bir şeyin sivri ucu, köşe yer, burun ucu, göz kuyruğu.

nüka'a (نقاعه) *is.* İçinde ilâç ıslatılan su, menkû.

nükebâ (نقبا) *is.* Nakîbler.

nükhet (نكهت) *is.* Güzel koku, rayiha, nefh-i tayyib.

nüks (نكس) *is.* Hastalığın geri gelmesi, nükâs üstelemek.

nükte (نكته) *is.* Lâtif mana, remizli kaziye. **nüktedan** zarif, arif. *Nükte-âmîz. ç. nükât, nüket.*

nükûd (نقود) *is.* Nakitler.

nükul (نكول) *is.* Dönme, kaçınma, sözden geri durma, ikâle.

nümâ (نما) *is.* Nümây. Gösterici. *Cihân-nümâ, kıble-nümâ, reh-nümâ.*

nümâyân (نمايان) *is.* Görünür, bâhir, bedihî, ayan, zahir.

nümayiş (نمايش) *is.* Gösteriş, zahir hâl, manzara, harp. **nümâşî, nümayiş-kârâne** gösterişte.

nümû (نمو) *is.* Nebat gibi büyüme, neşv ü nemâ bulma.

nümûd (نمود) *is.* Gösteriş, gösterici. **nümûdâr** gözgücü, örnek. *Sa'âdet-nümûd.*

nümûn (نمون) *is.* Gösterici. *Reh-nümûn, suret-nümûn.*

nüsha (نسخه) *is.* Suret, ayn, örnek, tılsım gibi yazılan dua kâğıdı, at temimesi. *ç. nüsah.* **tekmîl-i nüsah** ulûm-ı âliye derslerini görmek. **nüsha çıkarmak** istinsah.

nüsûl (نسول) *is.* Tüy dökme, tülek.

nüsûr (نسور) *is.* Nesirler.

nüşâbe (نشابه) *is.* Temreli ok, hadenk.

nüşûk (نشوق) *is.* Burna çekme, burna çekilir toz ve ilâç, enfiye. *bk. istinşâk.*

nüşûr (نشور) *is.* Neşretme, yayma. Türkîde yazma.

nütû (نتوء) *is.* Bazı kemiklerin yumrusu.

nüvâz (نواز) *is.* Aslı nevâz. Okşayıcı, taltif edici. **bende-nüvâz** iltifatlı. **dil-nüvâz** muhsin. **garîb-nüvâz** fakir babası. **mihmân-nüvâz** mükrim. **nevâziş** okşama, taltif, iltifet. **nevâziş-kârâne** mültefitâne.

nüvîd (نويد) *is.* Nevîd de gelir. Beşaret, haber, müjde, muştuluk.

nüvîs (نويس) *is.* Yazıcı. **devr-nüvîs** telgraf. **hufye-nüvîs** gizli muhbir. **vak'a-nüvîs** müverrih-i resmî.

nüvişte (نوشته) *is.* Yazı, kâğıt, mektup.

nüvvâb (نواب) *is.* Naipler, Hindistan şehzadeleri.

nüyûb (نيوب) *is.* Nâblar, fil dişleri.

nüzhet (نزهت) *is.* Tenezzüh, teferrüc, dilküşâlık, nefeslenme. **nüzhet-gâh** mesire ferah-fezâ, çemen-zâr, safa verir yer.

nüzl (نزل) *is.* Konak yeri, inecek yer. **nüzl emini** konakçı başı.

nüzul (نزول) *is.* İnme, konma, nazil olma. İnme illeti.

nüzûr (نذور) *is.* Nezirler.

nüzzâr (نظار) *is.* Nazırlar.

O

okyanus (اقيانوس) *is.* Dış deniz, muhit. **Okyanus-ı Garbî** Bahr-i Zulümât. **Okyanus-ı Hindî** Umman Denizi. **Okyanus-ı Şarkî** Bahr-i Kâhil.

orospu (روسبى) *is.* Fahişe, âlüfte.

osman (عثمان) *is.* Alemdir.

osmanî (عثماني) Eski asker. **osmaniyân** osmanlılar. *Devlet-i osmaniye.*

Ö

ömür (عمر) *is.* Müddet-i hayât, yaşama, ayş-ı zindegânî, tatlı yaşayış, safa.

örf (عرف) *is.* Şer'in gayri âdet. **örf-i belde** zabıta, siyaset memurları. Avam zebanzedi korku, zor, sabıkta kibâr-ı ulemânın resmî kavuğu. Kuş ibiği **örfü'd-dîk**. Azm-ı gırbâlînin zeyli, azm-i bînî. *Kanûn-ı örfî.* **idâre-i örfiyye** darb u kıtâl zamanında mehâkimin tatil olması. **tekâlîf-i örfiyye** şerîden başka olan vergiler.

öşür (عشر) *is.* Onda bir, ondalık. **öşr-ı şer'î** hazinenin mahsulatından öşür hakkı. *ç. a'şâr. bk. a'şârî.*

özür (عذر) *is.* Sebeb-i istinkâf, bahane, nakîsa, hecnet. **özr-i şer'î** mâni-i sahîh. **a'zâr-ı vâhiye** boş bahane. **özür etmek** özr-hâhlık, i'tizâr, Türkîde af dilemek.

P

pâ (پا) *is.* Pay, paye, ayak, ayaklık. **pâ-ber-câ** sabit. **pâ-ber-kâb** âzim. **pâ-bürehne** dal taban. **pâ-beste** mukayyet, mağlûk. **pâ-der-gil** muztar. **pâ-süvâr** piyade. **pâ-bûs** ayak öpen. **pâ-bûsî** ayak öpme. **pâzde** çiğnenmiş, yoğrulmuş. *Pâ-mâl, ber-pâ.*

pâbend (پابند) *is.* Paybend, pazvand, ayak bağı, avk.

paça (پاچه) *is.* Bacağın paçası, donun paçası, tuman paça. *Hayvan paçası, paça günü.* **samur paçası** kürk.

pâdâş (پاداش) *is.* Mükâfat, hayır ile ceza.

padişah (پادشاه) *is.* Büyük şah. *Debdebe-i pâdişâhâne. Sarây-ı pâdişâhî.*

paha (بها) *is.* Semen, kıymet, fiyat, fey. **girân-bahâ** pahalı, semîn, bahadâr, kıymetli. **hil'at-bahâ** donluk bahşiş. **us pahası, kan pahası** diyet. **yok paha** muft ve meccân.

pahacı (بهاجي) Muhtekir.

pak (پاك) *sf.* Tahir, temiz. Hilesiz, sînesaflık. **pâk-meşreb** nazîf. **pâk-nihâd** salih. **pâkân** e'izze.

pak-dâmen (پاكدامن) *sf.* Afif, eteğinde namaz kılınır, ismetli, pâkîze.

pâkî (پاكى) *is.* Ustura.

pâkîze (پاكيزه) *sf.* Ziyade ismetli, nazik.

pâkûb (پاكوب) *sf.* Pâmâl, çifteli hayvan.

palan (پالان) *is.* Yün eğeri. **palandız** semerci. *Palandızın taşı.*

palas (پالاس/پلاس) *is.* Eski püskü. Çul, hırka-i fakîr, delk. **palas pandıras** allak bullak. **palaspare** çaput. **palas-pûş** yoksul.

paldım (پالدم/پاردم) *is.* Kuskun halkası, azm-i as'as.

pâlheng (پالهنك) *is.* Kement, yular.

pâlîz (پاليز) *is.* Fâlîz, kavun bostanı.

pâ-nihâde (پانهاده) *sf.* Ayak basmış, gelmiş.

panzehir (پادزهر) *is.* Kâtı'u's-semm, dârû, harizme taşı.

papak (پاپاق) *is.* Acem külâhı.

parça (پارچه) *is.* Kumaş top, taka, küçük pare, eksik top, cüz.

pare (پاره) *is.* Parça, cüz, kırık, yırtık, en. Palaspare. **pare pare olmak** feda olmak, münkesir olmak. **yekpare** akça manasına Türkîde bütün eksiz, som. **pâre-zen** yamacı.

Pars (پارس) *is.* Diyâr-ı Fars.

pars (پارس) *is.* [bars, pars, leopar]

parsa (پارسه) *is.* Fakr, yoksulluk, devşirme, akça.

pârsâ (پارسا) *sf.* Âbid, salih, mütedeyyin.

pârsâl (پارسال) *is.* Geçen yıl, bıldır. *Pârsenk, persenk.*

Parsî (پارسي) Lisân-ı Fârisî.

pâs (پاس) *is.* Gözetme, pas hatır sayma. Pâs-bân, pazvand.

pâsuh (پاسخ) *is.* Cevap.

pâş (پاش) *is.* Saçıcı, efşân. *Eşk-pâş, ziyâ-pâ.*

pâşîde (پاشيده) *sf.* Saçılmış, erpilmiş.

pâşne (پاشنه) *is.* Pâşinâ, ayak topuğu, ka'b, başmak ökçesi.

patlıcan (بادنجان/بادنگان) *is.* Arabîde kahkab. *Fasîle-i bâdincâniyye. Frenk patlıcnı* başka şeydir, keza *yumurta patlıcanı.*

patrik (بطريق) *is.* Arabîde Kayâsire serdarları, beyler. Batârika. Patrik mezhep reisi. Mezâhib-i Îseviyye reisi. *Rum, ermeni patrikliği.* **patrikhane** patriğin aklâmı.

pây (پای) *is.* Pâ, ayak, dip, ka'r, tortu, sifâl. **pâyâb** sığ. **pây-endâz** yaygı.

pâyân (پايان) *sf.* Gavr, ka'r. **bî-pâyân** bigerân. *Hadd ü pâyânı yok.*

paydak (بيدق) *is.* Paytak, piyade, satranç taşı.

paydos (پايدوس) *is. Rum.* Tatil, azat.

paye (پايه) *is.* Pâ, ayaklık, derece, rütbe, mertebe, merdiven ayağı, pelle. **se-pâye** sap, sacayak. **bâ-pâye** mansıpsız. *Pâye-i mücerrede.*

pâyende (پاينده) *is.* Paydar, temelli, kavî, sabit, destek, dayak, püştîbân.

payidar (پايدار) *is.* Sabit, batî, müdam, pâyende.

pâyîn (پايين) *sf.* Tahtanî, süflâ, aşağı, zîrîn.

payitaht (پایتخت) *is.* Merkez-i saltanat, tahtgâh, âsitâne.

pâymâl (پایمال) *sf.* Pâmâl, çiğnenmiş, ayak altında, leked-kûb, harap.

Ey beni pejmürde eden nev-nihâl
Sevgili goncan oluyor pâymâl

pây-vend (پایوند) *is.* Pâyende.

pây-zen (پایزن) *is.* Pranga, bent.

pazar (بازار) *is.* Sûk, alış veriş yeri, pazar. Yevm-i mahsûsta kurulan arasta. *Pazar pazarı, çarşamba pazarı.* **pazar günü** yevm-i ahad. **pazartesi** yevm-i isneyn. **pazar fesadı** kesat. *At pazarı, balık pazarı, bât pazarı, çiçek pazarı, ırgat pazarı.*

pazarlık (بازارلق) Alış veriş, müsâveme manasına.

pâ-zede (پازده) *sf.* Pâymâl, çiğnenmiş.

Pâzend (پازند) *is.* Zerdüşt kitablarının biri, zind lisanında Tanrı.

pazı (بازو) *is.* Kolun üst tarafı, karaca. **zûr-ı bâzû** cebir. **pazıbent** pâzvend, taviz.

pe (پ) Pâ-i Farisî. Elifbâ-i Osmanînin üçüncü harfi. Arabîde fâ'ya münkalip olur. *Paris > faris, pingan > fincan, feylepos > filozof.*

peder (پدر) *is.* Ata. Farisîde bab ve baba ve ahu baba dahi denir. **kayın peder** üvey peder. **peder-i ma'nevî** pir.

pederâne (پدرانه) İrs olan.

pedîd (پدید) *sf.* Zahir, meşhur, bedîdâr.

pehlevî (پهلوی) *sf.* Sasaniyân ahdinin Farisîsi.

pehlivan (پهلوان) *sf.* Güreşçi, yiğit, şecî. Farisî bahadır (küştgîr). *Pehlivan yakısı, pehlivan tekkesi.*

pehlû (پهلو) *is.* Yan, cep, pehle.

pehn (پهن) *is.* Pehnâ, pehne, en, arz, bolluk, genişlik. **pehn-gîr** kalınlık ölçüsü, pelenger.

pehpeh (په په) *is.* Poh poh, tahsin, müdahene. **pehpehe gelmek** müdâheneye kapılmak.

pejmürde (پژمرده) *sf.* Solmuş, fersûde, zedelenmiş, ölük, sölpük, diger-gûn, buruşuk, yırtık. *Pejmürde-hâl.*

peleng (پلنك) *is.* Tekir, bazen kaplana da denir. *Pelengân-ı vegâ.*

pelesenk (پلسنك) *is.* Belsan. *Amerika pelesengi.* **pelesenk otu** miryafilun. **pelesenk yağı** balısma.

pelit (پلید/بلوط) *sf.* Na-pâk, murdar, murdarlık. Meşe palamudu, pelit. **bellûtu'l-arz** yer palamudı, kimâd. **şah pelit** kestane.

pelte (پالوده/پالوذه) *is.* Pelte, pirinç süzmesi, süzme aşure.

pembe (پنبه) *is.* Pamuk, kutn, pamuk rengi, açık gül rengi. **pembe-zâr** argacı ipek, yarı hilâli.

penâh (پناه) *is.* Melce, melâz, hami, muhafaza ve bârû, sencer. **penâh getirmek** iltica, dahîl olmak. İhtimâ. *İslâm-penâh, ismet-penâh, penâbâd, penâh-âbâd, risâlet-penâh,*

pence (پنجه) *is.* Alın çatkısı, alın ve alınlık.

penç (پنج) *is.* Beş. **pencâh** elli. **perşembe** yevm-i hamîs. **pençgâne** beş vakt. **pençsâle** beş yaşında. **pençgâh** musikide perde ve makam. **pençüyek, pençüdü** oyun sayıları. **penç yek** sabıkta humsi alâmeti, esir tezkiresi.

pençe (پنجه) *is.* Pençe, beş kardeş, mahlep, caynak. **pençe-i âl-i abâ** imza, beş kardeş imzası. **pençe-i a'dâ** tasallut. **pençe-gîr** pehlivan. **derya pençesi** mercan ve şap şâhası. *Şir pençe, el pençe divan.* **çakır pençe** haris, hasis.

pend (پند) *is.* Nasihat, öğüt, nush, mevize.

per (پر) *is.* Tüy, kanat, yelek, su dolabı, değirmen kanatları. **perrân** uçucu. **perende, perre** uçar kuş. **şebbere** yarasa.

perakende (پراکنده) *sf.* Dağılmış, dağınık, perişan. *Aşiret perakendesi.*

perçem (پرچم) *is.* Tepe saçı. **civan perçem** haşîşetü'r-re'e. *Deniz perçemi.*

perçin (پرچین) *is.* Mıh başı berkitme.

perdah (پرداخت/پرداخته) *is.* Cilâ, cilâsı ikmâl olmuş ütüsü.

perdâz (پرداز) *sf.* Tertip edici. *Kâr-perdâz, maslahat-perdâz, nükte-perdâz, Terâne-perdâz.*

perde (پرده) *is.* Hicap, zar, sürâdik, örtü, setr, peçe, namus. **perdedar** hacip. **perde-der** arsız. **perde-nişîn** muhaddar. **perde-serâ** sazende. **perde-şinâs** ehl-i musiki. *Perde-i dil.* **musiki perdesi** sadanın derecâtı. *Nakış perdesi.* **öz perdesi** gaflet. **saz perdesi** taksim dereceleri. **tahta perde** havale. **gehl-i perde** namus. **hetk-i perde** şenâ'at.

perdegî (پرده گي) İffet.

perdeli (پرده لو) **perdeli göz** alîl.

perend (پرند) *is.* Düz, cân-fes, namlu ve âhen mevcleri.

perende (پرنده) *is.* Takla. **perende-bâz** rakkas.

perest (پرست) *is.* Tapıcı, tanıyıcı. **ateşperest** mecusi. **bâde-perest** şârib-i hamr. **hod-perest** mağrur, gırre. **ikbâl-perest** dalkavuk. **putperest** veseniyûn. **perestiş** tapınmak.

perestâr (پرستار) *is.* Tapıcı, abede, papaz, hadim.

perestû (پرستو) *is.* Kırlangıç, keçi sağan.

pergel (پرکار) *is.* Daire çizme aleti, fercâr, pergâle.

perhâs (پرخاس) *is.* Pürhâs dahi gelir. Cenk.

perhiz (پرهیز) *is.* Himye, günahtan tevakki. **büyük perhiz** nasârânın et kesimi. **perhizkâr** mütevekki, müttekî.

peri (پری) *is.* Kanatlı cinne. Mecazen insan güzeli. *Perî-çehre, perî-peyker, perî-ruhsâr.* **perî-zâd** gayet güzel, sıbâhat sahibi.

perişan (پریشان) *sf.* Perakende, bozuk, darmadağın, harap, mükedder, sefil, muzmahil, şaşkın. *Ahvâl-i perîşân, evrâk-ı perîşân, zülf-i perîşân.*

perîşânî (پریشانی) *is.* Şaşkınlık. Perişaniyet galattır.

perniyân (پرنیان) *is.* Perendik, nakışlı.

perrân (پران) *sf.* Uçan.

perrende (پرنده) *is.* Uçucu, uçma kuş.

persenk (پرسنك) *is.* Pârsenk, vezin, müvazene, lâkırdı.

persengî (پرسنگي) Tekerrür, nakarat, falan festekiz nesne gibi mühmelât-ı mükemmele.

persiyâvuş (پرسیاوش) *sf.* Persiyâvuşân, bersâvuş.

pert (پرت) *bk. bert.*

pertâb (پرتاب) *is.* Atılma, pertav, sıçrama, hızlanmak. **pertâv almak** koşuya hızlanmak.

pertev (پرتو) *sf.* Ziya, şua. **pertevendâz** muzî. **pertev-feşân** müstenîr. **pertavsız** cam, iri gösteren kav, yakan mihrâk.

perva (پروا) *is.* Korku çekme, ittika, ihtirâz.

pervasız (پرواسز) Bî-mehâbâ.

pervasızlık (پرواسزلق) Cüret.

pervane (پروانه) *is.* Gece kelebeği, çark altında olan dönek. *Saat pervanesi.*

pervaneli (پروانه لو) **pervaneli vapur** ızgara, değirmen.

pervaz (پرواز) *sf.* Uçma, tayerân, havaya ağma. **bülend-pervâz** iddialı. *Pervâzî yeşili.*

pervaz (پروار) *is.* Haşiye, elbisede ebniyede kenar.

perver (پرور) *is.* Besleyici, mürebbi. *Bende-perver, hamiyyet-perver, ma'ârif-perve, ten-perver.* **perverde** beslenmiş, semîn. **perverdigâr** rab, rezzâk-ı âlem.

pervin (پروین) *is.* Ikd, süreyya, ülker.

pervîz (پرویز) *is.* Zafer-yâb, kâm-yâb, fürûz. **pervîz-i felek** güneş, fîrû.

pes (پس) *is.* İmdi, badehu, sonra. Arka. **piş ü pes** önü ardı. **pes-i perde** hafâ.

pes (پس) *sf.* Aşağı, alçak, yavaş, tiz aksi ağır ses.

pesend (پسند) *sf.* Makbul, matbu, tahsin, yeni moda şeyler. İşleme, nakış. **dil-pesend** mergûb. **hod-pesend** enaniyetli. **pesend-karanfil** katmer, hüsnuyusuf. **pesendîde** yeni çıkma, makbul. *Pesendîde saat.*

pesîn (پسین) *is.* En son, ahir, yavaş. *Âvâz-ı pesîn, vâ-pesîn.*

pesmânde (پسمانده) *is.* Terk olup geri kalmış, mütebaki, metruk.

pest (پست) *sf.* Alçak, altta, hakir. **pespâye** bayağı.

peşe (پشه) *is.* Sivri sinek, cebin.

peşenk (پشنك) *is.* Pişâhenk, katarın önünde giden birinci hayvanı.

peşîmânî (پشیماني) Nedamet, tevbekârlık, inâbe.

peşin (پیشین) *is.* Peşin, önden, mütekaddimin, evvel zaman, nakd-i mu'accele. Peşinen ve peşinat dahi galattır. Selem, sülf tacil eda manasına.

peşîz (پشیز) *is.* Beçîz, katır boncuğu, mangâle oyunu.

peşkeş (پیشکش) *is.* Hediye.

peşkir (پیشکیر) *is.* Dize konan peşkir, destmâl.

peşm (پشم) *is.* Yün. **peşmîn, peşmîne** yünden şey, sof. **peşmek** keten helvası.

peşrev (پیشرو) *is.* Önden giden, mukaddime. Musiki fusûlı iptidasında taksimden sonra gelen tasnif. Gülleli fişek, havayî roket.

peştemal (پیشتمال) *is.* Öne tutulan fûta.

pet (پت) *is.* Kıl, tiftik. **pet-gîr** kıl elek, pervîzen.

petyâre (پتیاره) *sf.* Endişe, gussa, elem.

pey (پی) *is.* Pay, ayak, iz, art, akab. *Peyâmî.* **peyderpey** adım adım, tedriçle, mütevâliyen. **peyine düşmek** izlemek, takip, iz'âc.

peyâm (پیام) *is.* Peygam, haber, risalet. **peyamber, peygamber** yalavaç.

peyda (پیدا) *is.* Bedîd, görünür, aşikâr, hazır, mevcut. **peyda olmak** husûl, vücut. **nâ-peydâ** görünmez, gaip, bulunmaz, zayi.

peydalamak (پیدالامق) Tedarik.

peygamber (پیغمبر) *is. bk. peyâm*

peygûle (پیغوله) *is.* Bucak, köşe, zaviye, kûşe-i vahdet, inziva. **peygûle-nişîn** kûşe-i inzivâda.

peyk (پیك) *is.* Sâ'î, şâtır, koşucu. Sabıkta yeniçerinin peyk-i askeri sagiri manasına. **küre-i arzın peyki** ecel. *Peyk-i zafer.*

peykân (پیکان) *is.* Ok ve mızrak temreni, sinan.

peykâr (پیکار) *is.* Cenk, döğüşme.

peyke (پیکه) *is.* Pây-gân, pabuçşluk, dükkân önü ve sergisi.

peyker (پیکر) *is.* Çehre, tal'at. **mâh-peyker** pek güzel, ay yüzlü.

peymâ (پیما) *is.* Ölçücü, adımlayıcı. **bâd-peymâ** seri.

peymân (پیمان) *is.* Ant, ahit, hulf. **peymân-şiken** nâ-dürüst, vefasız.

peymâne (پیمانه) *is.* Kâse, ölçek, çamçak. **peymâne keş** bade-nûş.

peymûde (پیموده) *is.* [ölçülmüş]

peynir (پنیر) *is.* Peynir.

peyrev (پیرو) *is.* Tâbi, mukallit, tevâbi, uyuntu.

peyrevlik (پیرولك) **peyrevlik etmek** uymak, musikide mu'âvele olmak.

peyvend (پیوند) *is.* Pâ-bend payvand, ayak bağı, rabt, rabıta. **ebed-peyvend** müstedîm

peyvest (پیوست) *is.* Ulaşıcı, ulaşmış, ittisal, muttasıl, lâ-yenkatı. **peyveste** her dem, bir düziye. *Dest-germ-i peyvest, erb-vân-ı peyvest.*

pezîr (پذیر) *sf.* Kabil. *Husûl-pezîr.* **pezîrâ-yı hüsn** hitam, neticeli.

pıhtı (پختی) *sf.* Pelte gibi donmuş. *Kan pıhtısı.*

pıhtılanmak (پختیلانمق) Mu'akked olmak.

pîç (پیچ) *is.* Burgaç, bürçük, büklüm, karışık. Kelek, her şeyin, tırnağın, mumun piçi. **pîçâpîç** karış muruş, poç manasına hayırsız, faydasız. **pîç-tâb** ıstırap.

pîçân (پیچان) *is.* Kıvrım kıvrım.

piçîde (پچیده) *sf.* Sarılmış, kıvrılmış, dolaşık, bürünmüş, büklüm.

pîh (پیه) *is.* İç yağı.

pîhûz (پیهوز) *is.* Besûz, toprak kandil.

pilâv (پلاو) *is.* Türkî olmuştur.

pîlver (پیلور) *is.* Pîle-ver, çerçici, gezdirici.

pindâr (پندار) *is.* Fikir, zan, hülya, zu'm.

pîne (پینه) *is.* Yama. **pîne-dûz** eskici.

pingân (پنگان) *is.* Kancı, filcânî. Kum saati.

pinhan (پنهان) *sf.* Gizli, saklı, hafî. *Râz-ı pinhân.*

pir (پیر) *sf.* Sâl-hûrde, müsin, ihtiyar, yaşlı, şeyh-i azîz. **pîr-i mugan** meyhaneci. *Pîr-i tarîkat. Pîr-i zâl. Pîr-zen, pirezen.* **pîrân** erenler. **şîr-i bî-pir** bî-amân; gurrân. *Pirâne. Pîrâye.*

pîrâ (پیرا) *sf.* Tezyin edici. *Enmele nâdire-pîrâ.* **pîrâste** bezenmiş muntazam. **pîrâye, pîrâyiş** ziynet.

pîrâhen (پیراهن) *is.* Pîrehen, gömlek.

pîrâmen/ (پیرامن) *sf.* Pîrâmûn, etrâf u eknâf, çevre, fır dolayı.

pîrâye (پیرایه) *sf.* Sıfat.

pîrûz (پیروز) *is.* Fîrûz, kuvvetli. **pîrûze** maruf mâî elmas.

pistân (پستان) *is.* Meme.

pister (پستر) *is.* Yatak, döşek.

pisûs (پسوس) *is.* Pisûz, yağ kandili, âştîn.

pîş (پیش) *sf.* Ön, ileri, kabl. *Libâs-ı pîşî. Pîş-dâr, pîş-endâz, pîş-keş, pîş-tahta. Dür-pîş.* **pîşânî** alın, cüret.

pîşe (پیشه) *is.* Meşgal, âdet, hırfet. *Fesâd-pîşe, hüner pîşe.* **pişekâr** iş başı, oyunculârın pîş-i kademi. **pîşe-ver** ehl-i san'at.

pîş-gâh (پیشگاه) *is.* Huzur.

pîş-kadem (پیشقدم) *is.* Tekkelerde mukaddem, ön ayak.

pişman (پشیمان) *sf.* Nadim.

pîş-namâz (پیشنماز) *is.* İmam.

pîş-nihâd (پیشنهاد) *is.* Öne konan örnek hedef, amaç, niyet.

pişte (پشته) *is.* Fıstık.

pişvâ (پیشوا) *is* Mukteda, baş, serhayl.

piyade (پیاده) *is.* Yaya, yayan. Türkîde bir çifte râcil, aciz. **satranç piyadesi** paytak. Yaya asker. *Piyade kademesi.*

piyale (پیاله) *is.* Ayaklı kadeh, kupa.

piyaz (پیاز) *is.* Soğan, basal, belbûs. Müdâhene. *Piyaz vermek.* **piyâz-ı kûhî** ada soğanı, ansal. **piyâz-lîz** ak soğan. Türkîde piyaz doğranmış.

post (پوست) *is.* Hayvan derisi. **posteki** ağaç ve meyve derisi, zar. **post-nişîn** sâhib-i mansıb.

postîn (پوستین) Pûş, dikici, bazı kürklü elbise.

pû (پو) *f.m* Araştırma, dolanma. *Pûsîn.* **tekâpû** cüst ü cû.

pûd (پود) *f.l.* Kumaşın bezin argacı aleti. **târ u pûd** fesat, i'tizâr, özr.

puhte (پخته) *sf.* Pişmiş, pişkin, olgun, kâr-dîde. **nâ-puhte** çiğ adam, toy, ham. **puhtegân** kâmiller. Ham adamlar, nâ-becegân.

pul (پول) *is. Yun.* Fülüs. *Para pul. Balık pulu, damga pulu, oyun pulu, posta pulu, sırma pulu,*

pûlâd (پولاد) *is.* Çelik. Ta'rîbi fûlâd. Kavî. *Pûlâd tepsi.* **pûlâd yazı** zûr-âver.

pûrân (پوران) *is.* Asılzade taribi bûrân, pûrân daht. Melike-i Sâsâniyân.

pûsîde (پوسیده) *sf.* Çürümüş.

pûş (پوش) *is.* Örtü, setir, örtücü, örtülmüş, puşu. *Hatâ-pûş, kelle-pûş, pâ-bûş, ser-pûş, sin-pûş, tahta-pûş, zeyn-pûş. Pûşî.*

pûşîde (پوشیده) *is.* Örtü, örtülü, mestur, hafî, mafüv. **pûşîde-çeşm** gafil.

pûşîş (پوشش) *is.* Setir, af. *Hatâ-pûş.*

pûyâ (پویا) *sf.* Pûyân, puylayıcı, yıldırıcı, yüğrük.

pûyiş (پویش) *sf.* Pûye, tekâpû, koşuşma. Mazeret. **bî-pûyiş** affolumaz şey.

pûzîne (پوزینه) *is.* Maymun.

püf (پف) *n.* Püf pü, tüf tü gibi.

pül (پل) *is.* Köprü. **tahta pül** ağaç köprü.

pür (پر) *sf.* Dolu, memlû. *Pür-bâr, pürbâz.* **pür-dil** cesur. *Pür-hüner, pür-kîne, pür-nûr, pür-sirişk,*

pür-çîn (پرچین) *sf.* Buruşuk, kirih-gîr. *Cebîn-i pür-çîn.*

pürhâş (پرخاش) *is.* Zebanzedi perhâş'tır. Peykâr, kavga, cenk, niza.

pürsân (پرسان) *sf.* **hatır-pürsân** sorucu. **pürsiş** su'âl-i hâtır

püser (پسر) *is.* Sahihi piser. Oğul, oğlancık, çocuk.

püşt (پشت) *is.* Eğin, arka, sırt, zahr. **püşt-i mâhî** balık sırtı. **püşt-i pâ** taban, tekâpû. *bk. bam.*

püşte (پشته) *is* Tepe, küme, küştelerden püşte.

püştîbân (پشتیبان) *is.* Püştüvân, tarkaz, dayak, arka, zahr, zahir, pâyende.

püşt-vâr (پشتوار) *is.* Bir yük, tay, tek.

R

ra (ر) Râ-i mühmele. Elifbâ-i Osmanînin on ikinci harfi. Hesapta iki yüze işaret ve rebiülahir şehrine alâmettir. (ا) rebiülevvel alâmetidir.

rab (رب) *is.* Besleyici, sahip, efendi, mürebbi. *Rab teâlâ bk. râbe. ç. erbap.*

ra'b (رعب) *is.* Şedit dehşet, ihâfe olma, terhîb olma, havf ve rehbin mübalâğası.

râbb (راب) *is.* Süt baba. **râbbe** süt ana.

rabbanî (ربانی) *is.* Rabbe mensup, hayırlı.

rabıt (ربط) *is.* Bağ, bağlama, ekleme, ilsâk, irtibat, ibarat iliştirme. **zapturapt** hüsn-i idâre. **evrakı raptetme** dikme, birleştirip bağlama. *Rabt-ı kelâm. bk. murâbıt, irtibat.*

rabıta (رابطه) *is.* Bağ, kayıt, rapt. Bent, münasebet, nizam ve intizam, irtibat. **rabıtabend** muntazam, mürettep. *ç. revâbıt.*

rabıtalı (رابطه لو) Muntazam, yollu.

rabıtasız (رابطه سز) Münasebetsiz.

râbi (رابع) *is.* Dördüncü. **râbi'a** dördüncü rütbe. **râbi aşer** on dört.

râbi'an (رابعا) Dördüncüsü.

rabîb (ربیب) *is.* Üvey oğul. **rabîbe** üvey kız. *bk. râbbe.*

raca (راجه) *is.* Hint diyarlarının mülûku, rây-ı mihrâc.

raci (راجع) *is.* Bir yere bakar, rücu eder, müteallik olur, dokunur. *Zamîr-i râcî.*

râcî (راجی) *is.* Rica edici.

râcibe (راجبه) *is.* Parmağın avuca muttasıl boğucu boğmaklar. *ç. revâcib.*

râcih (راجح) *is.* İtibarlı, müreccah, efdal.

râcil (راجل) *is.* Piyade, taban-keş, yayan, bî-behre.

racîm (رجیم) *is.* Taşlanan, taş ile defolunan. *Şeytân-ı racîm.*

racül (رجل) *is.* Adam, erkek, mert, ehil kişi. **bir işin racülü** erbabı. *ç. ricâl.*

racüliyet (رجلیت) *is.* Erkeklik.

ra'd (رعد) *is.* Gök gürlemesi. **ra'd-endâz** mahûf, sisli.

radde (رادہ) *is.* Çizik, sıra, mertebe, su. *Saat beş raddeleri.* **bir raddeye geldi** taşırdı.

raf (رف) *is.* Duvara mıhlanan tahta.

rafadan (رفدان) *is.* Kabuğu içinde yarı pişirilmiş yumurta.

rafızî (رافضی) *is.* Rafz edici, terk edici, şia. *ç. revâfız.*

râfi (رافع) *is.* Yukarı kaldırıcı, hâmil, dârende. *Râfî-i fermân.*

rafz (رفضی) *is.* Sünneti terk etme, rafızîlik, reşadın aksi.

râgıb (راغب) *is.* Rağbetli, istekli, talip, özleyici.

ragîf (رغیف) *is.* Kerde, pide, ekmek parçası.

rağbet (رغبت) *is.* İstek, meyil, hâhiş, meyil göstermek, dileyip aramak. **ragebât-ı âmme** Türkîde itibar, makbûl-pezîr.

rağm (رغم) *is.* Burun sürtmek, inadına hareket, birine görelik nispet vermek, zorla yaptırmak, birine nispet olarak iş işlemek. **ragmen li-enfihi** körlük için. **alâ ragmihi** zoraki.

râh (راح) *is.* Bade, sabûh, süçü.

râh (راه) *is.* Reh, yol, tarik, makam-ı mûsikî. *Harcırah,* **râh-dâr** baç alan derbentçi. *Gümrah, hem-râh, şah-râh. Râh-vân.* İstihkâmda *râh-ı mestûr.*

râha (راحه) *is.* Avuç içi, kef-i dest, bir avuç, bir maşt, apaz.

rahat (راحت) *is.* Asûdelik, ârâm, asayiş dinlenme, uygun. Asûde, müsterih. *Râhatü'l-hulkûm.* **ihde'r-râhateyn** ya taht ya baht, ya devlet başa ya kuzgun leşe.

rahbe (رحبه) *is.* Düz meydan, kum meydanı, çayır.

rahîk (رحیق) *is.* Eski saf bade, çiçeklerin kadehinde olan bal.

râhil (راحل) *is.* Yolcu. **râhile** kervan, hayvan.

rahîl (رحیل) *is.* Göç, seyr ü sefer, kat-ı merâhil.

rahim (رحم) *is.* Acıma, acırganma, merhamet, şefkat.

rahim (رحم) *is.* Döl yatağı, baylık, hısımlık, karabet. **zevi'l-erhâm** ana tarafından hısım. **sıla-i rahm** memleketine gidip akrabaya kavuşma.

rahîm (رحيم) *is.* Rahmet ve merhamet edici.

rahime (رحم) *e.* Rahmet olsun duası. *Rahimallâhu teâlâ.*

rahip (راهب) *is.* Papaz olmayan keşiş, kara baş. **rahibe kızlar** bacılar. *Rahibân, rehâbîn.*

rahîs (رخيص) *is.* Ucuz, revaçsız.

rahl (رحل) *is.* Menzil, konak memuru. **şedd-i rahl** meşâkk-ı seferiyeye katlanmak. **rahle** konak, seyahat, seyahatname, merâhil. *ç. rihâl.*

rahman (رحمان) *is.* Rahmet, merhamet edici.

rahmanî (رحماني) Rabbanî, hayra mensup, şeytanî ve nahs zıddı.

rahmet (رهمت) *is.* İnce yağmur.

rahmet (رحمت) *is.* Esirgeme, merhamet etme.

rahne (رخنه) *is.* Yarık, çatlak, halel, ferce. **rahne-dâr** halel-pezîr, ziyân-dîde.

rahş (رخش) *is.* Şimşek yalını, cenk atı, yeşil, al at tonu rahşan taban. **rahşende** parlak.

raht (رخت) *is.* Takım, mefruşat, at takımı. **raht-ı arûs** gelin eşyası, çeyiz takımı. **pencere ve kapı rahtı** kapı âlâtı. Rahtavan tarîb olunur rahvet.

rahvan (راهوان) *is.* Yorga yürüyen eşkin at.

rahvî (رحوى) *is.* Rahavî, mihveri üzere dönme. **hareket-i rahviyye** rehavi, çalgı dolabı ve su dolabı üstüvânesi.

râh-zen (راهزن) *is.* Harami, reh-zen.

râ'î (راعى) *is.* Çoban, sığırtmaç. *Râ'î-i berâyâ. bk. ibretürrâî.*

râ'if (رائف) *is.* Re'fetli.

râ'ik (رائق) *is.* Safi, revaklı, berrak, açık renk.

ra'iyet (رعيت) *is.* Sürüp zîr-i dest, haracgüzâr. Ata ve kılıca salih olmayan ve berâyâdan bulunmayan tebea. **ra'iyyet-perver** adil. *ç. reâyâ.*

rakabe (رقبه) *is.* Ense, boyun, kolluk hizmeti borcu, vergi.

rakam (رقم) *is.* Yazı, hesap yazısı, adetlerin işareti. **rakam-zede** merkûm, mürakkam. *İlm-i rakam, erkâm-ı hindiyye. ç. rukûm.*

râkım (راقم) *is.* Yazan, çizen, hattat.

râkib (راكب) *is.* Binici, süvar, gemiye binen, rukûba muktedir.

rakik (رقيق) *sf.* İnce, rikkatli. **rakîkü'l-buzûr** ince tohumlu iskorput.

rakîme (رقيمه) *is.* Mektup, yazı.

rakip (رقيب) *is.* Hasım, muhalif, gayr, rekabet edici. *ç. rukebâ. Rakîbân* dahi müstameldir.

rakit (راكد) *sf.* Durgun, sakin, rekede, gayr-i müteharrik. *Rakit deniz.*

rakk (رق) *is.* Yazı yazılan türşe, türşe defter.

rakkas (رقاص) *is.* Raks edici, bâzî-ger, çengi, köçek. Saatte oynayan çark ve top.

raks (رقس) *is.* Rengârenk nakış.

raks (رقص) *is.* Oynama, hora tepme, sevinçten sıçrama. **raks-künân** sevinçten sıçrayarak.

ram (رام) *is.* Muti, münkâd, teslimiyette muvafık.

ramak (رمق) *is.* Az miktar yer, azıcık, kıl kadar, son nefes. **sedd-i ramak** cüz'î azık.

ramazan (رمضان) *is.* Şehr-i sıyâm, oruç ayı, rûze, şuhûr-ı arabiyyenin dokuzuncusu. **ramz** güneşin yakması demektir.

rami (رامى) *is.* Remy edici, okçu, atıcı, bir burcun adı.

râmih (رامح) *is.* Kargılı, nîze-dâr. **semâk-i râmih** atın parlak yıldızı.

rams (رمص) *is.* Gözde kalan çapak.

rân (ران) *is.* Fahz, but, uyluk.

rân (ران) *is.* Sürücü. *Esb-rân, hüküm-rân, kâm-rân.*

ra'nâ (رعنا) *sf.* Revnaklı, güzel. Aslı ru'ûnetli. **gül-i ra'nâ** göbekli gül-i ra'nâ malumdur gibi hâl olur.

rasat (رصد) *is.* Dikkatli bakma ve bekleme, yıldızları muayene etme, noktasına getirme. **rasad-gâh** gözetleme yeri ve mevkii. **rasathane** rasat mahalli, kule. *Rasat dürbünü.*

rasıt (راصد) *is.* Ehl-i rasad, bekleyip müterassıd olan. *Râsıdîn.*

rasîf (رصيف) *is.* Muhkem, metin, üstüvâr taş, rıhtım. Rasîf Arabîde su içine yapılan set. *Rasîfe.*

râsih (راسخ) *is.* Sabit, üstüvâr, melekeli, rüsûh sahibi. *Râsihü'd-dem.*

râsim (راسم) *is.* Resim ve tayin edici.

râsime (راسمه) *is.* Resim, âdet, resm-i teşrîfât. *Merâsim.*

rasîn (رصين) *sf.* Kavî, metin, resânetli.

rassâd (رصاد) *is.* Rasıt, rasat edici, dikkatle gözetici, müterassıt, yıldızları dürbünle tarassud eden, ehl-i hey'et fülkü.

rast (راست) *sf.* Doğru, müstakil, gerçek, sadık, muvafık, musâdif, sağ yan. **reh-i râst** kestirme yol. **râst-gû** doğru sözlü. **rast gelmek** üzerine düşmek, isabet. Musiki makamlarından biri.

rastık (راسخت) *is.* Rastık taşı, re'y-i sûhte.

rastlamak (راستلامق) Tesadüf.

raşe (رعشه) *is.* Titreme, el titremesi. **ra'şe-dâr** titrek, zıngırdar.

râşî (راشى) *is.* Rüşvet veren.

râşid (راشد) *is.* Rüşt sahibi, doğru gider, müstakim. *Hulefâ-i râşidîn.*

râtıb (راطب) *is.* Rutubet verici, ıslaklık îrâs eden.

ratıp (رطب) *is.* Taze, yaş yemiş, ıslak, rutubetli. *Ratb u yâbis.* **ratbe** çayır, yonca.

râtib (راتب) *is.* Tertip edici, sıraya koyucu.

râtinec (راتنج) *is.* Reçine, çam sakızı, kulfanya. **râtinec lâmı** zamk.

râtineciye (راتنجيه) **râtineciye fasîlesi** sakızlı ağaçlar.

ra'ûf (رؤف) *sf.* Esirgeyici, mihriban, rahimli.

ra'ûnet (رعونت) *is.* Nahvet, ra'nâlık.

ravent (راوند) *is.* Ravhend, müshil ilâç, rav bostanı. Revvâs fasilesi **râvendiye.**

râvî (راوى) *is.* Haber getirici, rivayet edici, nâkil-i rivâyât. *ç. ruvât. râviyân* dahi müstameldir.

ravza (روضه) *is.* Su yatağı olan çimenlik, merg. Mamur bahçe, cennet. *ç. riyâz.* Mersiye. *Ravza-hân.*

rây (راى) *is.* Raca, Hint mülûkü. Mihrâc.

ra'y (رعى) *is.* Otarma, gütme, râîler gibi sürme, idare etme. Merada hayvan besleme.

rayb (ريب) *is.* Şüphe, şek, güman.

râyet (رايت) *is.* Bayrak, alem. *ç. râyât.*

râygân (رايگان) *is.* Bedava, muft ve meccan, zahmetsiz, caba, bol.

rayiç (رايج) *is.* Revaçta, sürümlü, geçip makbul olan. **rayiç akça** sağ zıddı. **râyic-i mâl** malik rayici, değer, pahası.

rayiha (رايحه) *is.* Bûy, koku. **revâyih** kokular, ıtriyat.

raz (رض) *is.* Uzvun vurulup kanamaksızın ve kesilmeksizin yaralanması, âlât-ı râzza ile ezilmesi.

râz (راز) *is.* Gizli şey, sır. Hükm-i mektûm, ledünniyât. **keşf-i râz** ifşâ-i râz-ı derûn.

razakı (رازقى) *is.* Razakı üzümü. Sûş-ı ebyaz.

razı (راضى) *is.* Rıza verici, boyun eğici, irzâ olan.

razî (رضيع) *is.* Süt kardeş, emzikte çocuk.

râzı'a (راضعه) *is.* Emzirici, peynir dişi.

razıye (رضى) *e.* Allah razı olsun duası. *Razıyallâhu teâlâ anh.*

râzıyâne (رازيانه) *is.* Rezene, yabani tere otu gibi besnasil üstürcan, padişah otu. **su rezenesi** şevgerân. **râziyâne-î rûmî** anason.

râzz (راض) *is.* Ezip püre eden kesmez alet.

reaya (رعايا) *is.* Raiyeler. Berâyâ olmayan ra'iyet.

rebap (رباب) *is.* Mandolina gibi eski tarz saz.

rebî (ربيع) *is.* Evvel bahar. **fasl-ı rebî** yaz. **rebiülevvel** üçüncü, **rebiülâhır** dördüncü Arabî ayı.

rebî'î (ربيعي) Mevlit ayları

rebî'iye (ربيعيه) *is.* Kış ahirinde icra olunan ziraat ameliyatı.

recâ (رجا) *is.* Canip, taraf, nahiye.

recefân (رجفان) *is.* Uzvun biri sarsılma, mütezelzil olma.

recep (رجب) *is.* Yedinci Arabî ayı, üç aylar iptidası. **recebân** recep ile şaban.

recez (رجز) *is.* Eş'ârda müstef'ilün bahri. *Ürcûze.*

recim (رجم) *f.l.* Taşlama, taşa tutup öldürmek.

recrece (رجرجه) *is.* Titreme, sarsılma, salınma, hırâm.

redâ'et (ردائت) *is.* Kötülük, fenalık, hastalığın azgın olması.

redî (ردی) *is.* Kötü, fasit, menfur. *Ahlâk-ı rediyye.*

redif (ردیف) *is.* Arkadan gelen arkadaş, muavin makamında asker, şiirde kafiyenin refiki. **efrâd-ı redîfe** muavin asker ordusu.

ref (رفع) *is.* Kaldırma, bir yerden giderme. Çıkarma, ilga, yükseğe i'lâ. Mansıb nez etmek, vergi lağvetmek, sada ref etmek, bülend-âvâz, harfi zamme ile okumak. *Re'f-i livâ-i tugyan.* **ref-i zevâ'id** cerrahın zait şeyleri kesip alması.

refah (رفاه) *is.* Bollukla geçinme, göz açma, müreffeh olma, si'a-i hâl. Galatı refahiyet.

refakat (رفاقت) *is.* Refiklik, yoldaşlık, el ele vermek. Maiyet.

re'fet (رأفت) *is.* Rikkatle merhamet, acıma.

re'fetli (رأفتلو) Ra'ûf.

refî (رفیع) *is.* Rif'atli, yüksek, bâlâ, âlî-menziletli. *Rütbe-i refi'a, refiü'l-kadr.*

refîh (رفیه) *is.* Müreffeh, refâhetli, rahat geçinen.

refik (رفیق) *is.* Yoldaş, refakat edici, muavin, muin. *ç. rüfekâ.*

refs (رفس) *is.* Tepme, çifte atma.

reft (رفت) *is.* Gitti, gitme.

reftâr (رفتار) *is.* Gidiş, hareket, muamele, tavır. **reftâr etmek** iyi geçinmek. Eda ile hareket etmek.

refte (رفته) *is.* Gitme, tedriç. **refte refte** git git, ale't-tedrîc, tedrîcen.

reftiye (رفتیه) Müvellededir, ihracatın resm-i gümrüğü.

refû (رفو) *is.* Dikişini belirsiz örme, yapma. **refûger** örücü. *Refâger.*

regaip (رغائب) *is.* Ragîbeler, istenilecek şeyler, atiyeler. **leyle-i regâ'ib** Resûl-i Ekremin ana rahmine düştüğü gece.

regâvî (رغاوی) *is.* Rağveli, köpüklü.

reh (ره) *is.* Râh, yol, âdet, makâm-ı mûsikî. *Reh-nümû, reh-nümûd, reh-revân, reh-yâb.*

reha (رها) *sf.* Kurtuluş, halâs, selâmet.

rehâ (رخا) *is.* Rehavet, gevşeklik, söl-püklük, tekâsül. Bol ve geniş olma, leyyinlik.

rehâbe (رهابه) *is.* Kemiğin sivri ucu, hançeri.

rehâbîn (رهابین) *is.* Ruhban, rahipler.

rehâvî (رهاوی) *is.* Reha yani Orfe şehrine mensup bir musiki makamı. (رحاوی) başkadır.

rehâvî (رحاوی) *is.* Dolabın ufku, döner kütüğü. **rehâvî kütüklüğü** çalgı sandığı, (رهاوی) başkadır.

reha-yâb (رهایاب) *sf.* Selâmete çıkmış.

rehb (رهب) *is.* Şedit korku, havf ve hirâs, rehebe. *Terhîb etmek, olmak.*

rehber (رهبر) *is.* Delil, kılavuz, rehnümâyı beled yani yol bilen.

rehbetân (رحبتان) *is.* Kaburganın omuz kemiğine ittisali.

reh-güzer (رهگذر) *is.* Reh-güzâr, ayak altı, uğrak yeri.

rehin (رهن) *is.* Emanet eşya ve adem. Tutu, öndül, kerâv. Erhân manasına bahis, terhîn olunan şey. *ç. ruhûn.*

rehin (رهین) *is.* Sabit, müstakar, yerleşmiş ifade. *Rehin izân olmak, rehîn-i îkan.*

rehl (رهل) *is.* Ceninin en iç kabı, rehli.

rehle (رهله) *is.* Şişkinlik.

rehmî (رهمی) *is.* Revimi yağmurla olan tarla.

reh-neverd (رهنورد) *is.* Yolculuk eden adam.

reh-nümâ (رهنما) *is.* Delîl-i beled, kılavuz. *Reh-nümûd.*

reh-rev (رهرو) *is.* Reh-revân, yolcu.

reh-var (رهوار) *is.* Rahvan, yorga giden hayvan, eşgin.

reh-yâb (رهیاب) *is.* Destres, zafer-yâb, çıkarını bulan.

reh-zen (رهزن) *is.* Harami, haydut, yol kesici.

reis (رئیس) *is.* Riyaset eden, baş, amir, nazır. Nâv-ı hudâ, dümenci. *Reisicumhur.* **re'îs-i eşkiyâ** haydut başı. **re'îs-i meclis** sâhib-i dîvân. **reisülküttap** sabıkta divan başı, hariciye nazırı. *ç. rü'esâ.*

rek (رك) *is.* Damar, soy, pul pul çizik.

rekabet (رقابت) *is.* Aslı intizar, terakkub manasına rakiplik, biri birine zıddiyetle iş tervîc emek, yarış, ağyarlık.

rekâket (رکاکت) *is.* Rekîklik, zaaf, süstlük, gevşeklik, kelâmın rabıtsız, lisanın tutgun olması.

rekât (رکعت) *is.* Namazın kıyam ve rükû ve sücut ve kuudundan ibaret bir kısmı. *ç. reke'ât*

rekb (رکب) *is.* Süvari kafilesi ve ketîbesi.

rekîk (رکیك) *sf.* Rekâketli, zayıf, terbiyetsiz, peltek.

rekz (رکز) *f.l.* Yere sançıp dikmek. **rekîze ve rekeze** yer altında çıkan şeyler, maden.

remâd (رماد) *is.* Kül, hâkister, her şeyin yanıp toz olması. **remâd illeti** hasat nev'inden kum.

reme (رمه) *is.* Koyun sürüsü. Büyük hayvan sürülerine **gele** denir.

remed (رمد) *is.* Göz ağrısı. **remed-i câf** göz dikeni illeti.

remel (رمل) *is.* Leng gitme, şiir bahirlerinden remel bahri.

remîde (رمیده) *is.* Ürkmüş, havf etmiş.

remil (رمل) *is.* Kum. Remmâl sanatı. *ç. rimâl.*

remîm (رمیم) *sf.* Çürük izâm. **remîme** çürük kemik, karalı diş.

remiz (رمز) *is.* İşaret, ima, îhâm, işmâr etme. Gizli huruf. *ç. rumuz. Remz-i kâmyevî.*

remmâl (رمال) *is.* Kumla bakıcılık eden, desîse-kâr.

remrâm (رمرام) *is.* Ay çiçeği, nühma, abdü'ş-şems. Karsanaya dahi derler. İbrahim dikeni ve deve elması.

remy (رمی) *f.l.* Atmak, her nev mermiyi ağrıtma.

renân (رنان) *is.* Ses öter tinetli çınlar şey, renânetli.

renc (رنج) *is.* Ağrı, sızı, eziyet, ıstırap, zahmet. *Rencîr, renciş, rencûr, rencide.*

rencide (رنجیده) *sf.* İncinmiş, mükedder, incinme, eziyet, sitem.

renciş (رنجش) *is.* İncinme, illet, incitme, taarruz, rence.

rencûr (رنجور) *is.* Hasta, mariz, mızmız, humma üzgünü.

rençper (رنجبر) *is.* Çiftlik işçisi, umumen amele. **bina rençperi** nâve-keş.

rençperlik (رنجبرلك) Ziraat.

rende (رنده) *is.* Avadanlı, küstere nevi, kaşağı, törpü. *Aşçı rendesi, kiler rendesi*

rengîn (رنگین) *sf.* Revnaklı, müzeyyen. *Rengîn şiir.*

renîn (رنین) *is.* Hayvanatın inlemesi, sinlemek.

renk (رنك) *is.* Boya, levn, sıbg. Âl, hile, mekr, göz boyama, sûret-i zâhirde riya. **renk vermek** boyamak, ızhar, açığa boyamak. **renk vermemek** ketm, anlatmamak. **rengâmîz, rengârenk** elvan. **rengâver** hilekâr.

res (رس) *is.* Yetişici, ulaştırıcı. **dest-res** nail. **feryâd-res** muin. **haber-res** muhbir. **meded-res** nasır. **müjde-res** mübeşşir. **resâ** ulaştırıcı, varıcı, olgun, kâmil.

re's (رأس) *is.* Her türlü baş, tepe, sermaye. **re's-i cebel** burun, re's. *Re's-i mahrût, re's-i menşûr.* **re's-i sene** yıl başı. **re's-i umûr** ser-i kâr. *Re's-i zâviye.* **re'sü'l-mâl** maya. **ale'r-re's** baş üstüne. **miskat-ı re's** vatan. *ç. ru'ûs.*

resân (رسان) *is.* Resâ, eriştirici. *Şeref-resân.*

resânet (رصانت) *is.* Metanet, muhkemlik, metin, rasîn olma.

resâse (رثاثه) *is.* Eski püskü, resse.

resb (رسب) *is.* Tortu, çökelek.

resen (رسن) *is.* İp, halat, palamar, yular. **resen-bend** palamar atmış.

re'sen (رأسا) Başkaca.

resîd (رسید) *is.* Defterden çizme, silme, vusul alâmeti. **resîde** vâsıl, yetişmiş, olgun, puhte, pişkin. *Nev-resîd.* **nâ-resîde** körpe.

resim (رسم) *is.* Çizilmiş şey, sath, suret ve şekil, rusûm, de'b, âdet, tarz, harcırah. **avâ'id-i rüsûmât** rüsumat idaresi ve emini. Teşrifat, alay, merasim, tebrik. *Resm-i geçit. Resim kanunu.*

resîs (رسیس) *is.* Hastalığın alâmât-ı evveliyyesi. **resîse** hastalığın mukaddimatı.

resmen (رسما) De'b ve nizam üzere, kanunen.

resmî (رسمي) Ciddi olmayan, gönülsüz yapılan. *Hâ-i resmiyye, hendese-i resmiyye.*

ressam (رسام) *is.* Resim çizici.

ressamlık (رساملق) Resim sanatı.

reste (رسته) *is.* Reha, kurtulmuş, azade. *ç. restegân* âsûdegân.

resul (رسول) *is.* Peygamber, yalavaç, firistâde, haber götürücü, saveci, mürsel. *Resulullah.* **rusül** enbiya.

resye (رثیه) *is.* Gezer sızı, rîh-i tayyâr, müstevlî.

reş (رش) *f.l.* Mayi serpmek.

reşâd (رشاد) *is.* Doğru yolda gitme, doğruluk, raşitlik, mertlik. Galatı **reşâdet** dürüstî.

reşâd (رشاد) *is.* **habbu'r-reşâd** tere otu. **reşâdü'l-bahr** roka. **reşâdü'l-cebel** yabani kereme.

reşâd (رشاد) *is.* Serpinti toz yağmur, gül suyu. Reşş etme.

reşh (رشح) *f.l.* Terlemek, taşra vurmak. Kaplar suyu neşf etmek.

reşha (رشحه) *is.* Ter, arak. *ç. reşehât.*

reşidiye (رشيديه) Pâlûde ve sükkeri pişmek.

reşîm (رشيم) *is.* Tohumun ucunda yeni sürdüğü ufacık çim nebatatın cenini.

reşit (رشيد) *is.* Doğru yol gösteren, tarîk-i fazîlet delâlet eden, fennî, mert, dilîr. Sinn-i rüşde ermiş.

reşk (رشك) *is.* Rişk dahi gelir. Kıskanma, haset, gıpta. **reşk-âver** hasut. **reşk-i âlem** cihanın gıpta ettiği.

reşme (رشمه) *is.* Reşm, revşem, zincir, gem.

ret (رد) *is.* Kakma, geri çevirme, iade edip def etme, yabana atma, kılıç darbesini çelme, bir kavli ve reyi iptal etme, evlât tard etme. *Reddü'l-acz ale's-sadr.* Cevap verme. **redd-i fıtk** kasığı yerine sokma.

retev (رتو) *is.* Katır tırnağı.

retk (رتق) *is.* Kavuşturup yetiştirme. **retk u fetk** tudurgu, usul, idare.

retka (رتقا) *is.* Asalak.

retm (رتم) *is.* Retme, katır kuyruğu çiçeği.

retve (رتوه) *is.* Hatve.

rev (رو) *is.* Gidici. *Revende. Pîş-rev, reh-rev, tîz-rev, bk. kalem-rev.*

reva (روا) *is.* Caiz, lâyık. Cari, rayiç. Cevaz. *Nâ-revâ.* Tecviz edici manasına hâcet-revâ.

revâbıt (روابط) *is.* Rabıtalar. *Revâbıt-ı hayâtiyye.*

revaç (رواج) *is.* Sürüm, iyi geçme, rayiç olma, iyi pazar.

revâfız (روافض) *is.* Rafızîler.

revak (رواق) *is.* Sofa, kemer altı, çardak. **revâk-ı ayn** göz evi, kaş kemeri. **nüh-revâk** gökler, semavat.

revâk (رواق) *is.* Süzülmüş bal, saf şey, ravuk, süzek.

revan (روان) *sf.* Rev, revâne, gidici, akıcı. **âb-ı revân** mâ-ı cârî, akar su. **revan kelâm** selis, gayr-i rekîk. **reh-revân** yolcu. *Tahtırevan.*

revân (روان) *is.* Ruh, nefs-i nâtıka. **revân-bahşâ** canlandırıcı.

revâyih (روايح) *is.* Rayihalar.

revende (رونده) *is.* Yolcu, giden. **âyende vü revende** gelen giden, âbirîn.

revhâniyet (روحانيت) *is.* Rahatlık, âsûdegî, safa.

revhâniyetli (روحانيتلو) Bina-i müferrih.

revî (روی) *is.* Kafiyenin son harfi.

reviş (روش) *is.* Gidiş, mişvâr, tavır, tutum, ölçüm, usul, tarik. **reviş-i ahvâl** reftâr-ı zamân.

revme (رومه) *is.* Farisî kelimelerde (و) ın yarım telâffuzu. *Hâce, hârezm, hâhiş, hâher gibi.*

revnak (رونق) *sf.* Parlak, saflık, âb u tâb, fürû, ziya. **revnak-efzâ** münir.

revyet (رويت) *is.* Fikir, mülâhaza, istihzâr, teyakkuz. **min gayri revyet** bilâ-ihtiyâr. **revyet-mend** basiretli.

revzen (روزن) *is.* Pencere, derîçe. **revzene** pencere kanadı.

rey (رأی) *is.* Görme. **re'ye'l-ayn** nazar, mütalâa, hüküm, ihtiyar, tedbir, fikir. *Sâhib-i re'y. İttifâk-ârâ.*

reyâhîn (رياحين) *is.* Reyhanlar, rîhler.

rey'ân (ريعان) *is.* Her şeyin bereketli ve makbul vakti, unfuvânî.

reyhan (ريحان) *is.* Kokulu çiçek, çiçek ve ot, sapsız çiçek, fesleğen. **hatt-ı reyhânî** divanî yazının müzeyyen nevi.

reyyân (ريان) *is.* Sîrâb, kanmış, mest ve mahmur.

rez (رز) *is.* Üzüm ağacı, kürûm, asma. **duht-i rez** süçi, bade.

rezalet (رذالت) *is.* Alçaklık, rezillik, arsızlık, rüsvalık. *ç. rezâ'il. Ümmü'r-rezâ'il* cehl.

rezânet (رزانت) *is.* Ağırlık, vakar, mekânet, temekkün.

rezî (رزی) *is.* Menteşe resminde mafsal, reze.

rezil (رذيل) *sf.* Rüsvay, alçak, mahkûr, namussuz. *ç. erâzil.*

rezîn (رزين) *is.* Rezânetli, metin, kavî. *Re'y-i rezîn.*

rezm (رزم) *is.* Cenk, muharebe, mübâreze. **rezm-gâh** cenk meydanı, ma'reke.

rezzak (رزاق) *is.* Âlemin rızkını ihsan edici rabb-ı müte'âl.

rıfk (رفق) *is.* Yavaşlık, mülâyim muamele.

rıhtım (ريختيم) *is.* Döküp doldurma, taştan ve demir kinetli kayadan yapma, rasîf.

rıkk (رق) *is.* Kölelik, esaret, rakabe. *Rıkkıyyet. ç. rikab*

rıtl (رطل) *is.* Kadeh, ölçek, peymane, aslı Lâtince litre, üçyüz dirhemlik vezin, lodra. **rıtl-ı girân** tûlî kadeh.

rıza (رضا) *is.* İstek, sadakat, hoşnutluk, kail olma, tav, irade, ihtiyarı ile, zoraki olmayarak terk etme. **rıza-cû** tayi. **rızâ-dâde** kail. **rızâ'en lillâh** fî sebîlillâh.

rızâ (رضاع) *is.* Emzirme, irzâ-ı veled.

rızâî (رضاعي) Süt oğul.

rızk (رزق) *is.* Ülüş, rûzî, gıda, akvât-ı yevmiyye. *ç. erzak* me'kûlat. *Erzak ambarı, erzak memuru.*

rızvan (رضوان) *is.* Hoşnutluk, razı olma. *Rızvânullahi te'âlâ aleyhim.* Cennet kapıcısı. **ravza-i rızvân** cennet.

ri'âyâ (رعايا) *is.* Raiyeler.

riayet (رعايت) *is.* Sayma, gözetme, gütme, ihtiram. *Riayetkar.*

ri'âyeten (رعايتا) Hürmeten, hatır için.

ribâ (ربا) *is.* Faiz, ifrat, nema. **ribâ-hâr** muameleci.

rîbâs (ريباص) *is.* Revâs-ı bostânî, me'kûl râv. *Rîbâsiye fasîlesi.*

ribat (رباط) *is.* Bağ, bent, kemer, kemerli bina, hisar, tekke, han, vücutta bazı sinirler. *ç. revâbıt. Rabıta, ribâtî, merâbıt.*

ribh (ربح) *is.* Faiz, nemâ, mu'âmele-kâr.

ribka (ربقه) *is.* Boyunduruk, kolluk, bağ ve kaytan.

rible (ربله) *is.* Batın, fahz, apış.

rica (رجا) *is.* Aslı reca. Ümit etmek, yalvarmak. *Rica ve minnet.*

rical (رجال) *is.* Racüller, sayılır adamlar, küberâ. **râciller** yayalar. **ricâlü'l-gayb** evliya. Ecille **ricâl-i a'zam.**

ric'at (رجعت) *is.* Geri çekilme, tekerrür, avdet. *Ric'at-ı illet,* **ric'at-i kahkarî** avd. *Ric'at-ı kevâkib. Hatt-ı ric'at, talâk-i ric'i.*

ricl (رجل) *is.* Ayak, pay, bacak. *ç. ercâl. Ricl-i cerâd, ricl-i dücâce, ricl-i esed,* **ricl-i hammâm** şenhıyar, hava cıva. *Ricl-i inâs. ricl-i tâ'ir.* **riclü'l-vez** fasîle-i ricliyye.

rida (ردا) *is.* Cübbe, aba, omuz örtüsü.

ri'e (رئه) *is.* Ak ciğer, öeken. **haşîşetü'r-ri'e** yeker otu. **zatürree** öyken illeti.

ri'eî (رئه ئي) Akciğere dair.

rîf (ريف) *is.* Silsile-i cibâl eteğinde olan sulak sahil yerler, tihâme.

rifâ (رفا) *is.* İmtizaç, yetişme, güzel geçinme. **rifâ-ger** rüfû eden, örmeci.

rifâde (رفاده) *is.* Bezden vesaireden yara üstüne baskı, atların yaralı tarafına, eğer altına merbut ikrim.

rif'at (رفعت) *is.* Yükseklik, şeref, itilâ, râfilik, menzilet.

rîh (ريح) *is.* Yel, bâr, sızı. *Rîh-i batniyye, rîh-i şeffâf, rîh-i tayyâr. Kaba rîh. Şimalî rîh.* **cenubî** poyraz, lodos.

rihâl (رحال) *is.* Rahîller.

rihân (رهان) *is.* Öndül koma, bahis tutma.

rihlet (رحلت) *is.* İrtihal, gitme, vefat. **rihle** konak, seyâhat-ı menâzil. *bk. merhale.*

rîhte (ريخته) *is.* Dökme, akıtma.

rihûd (رخود) *is.* Esdâf gibi kemiksiz hayvan envaı.

rîk (ريق) *is.* Salya, ağız suyu.

rîk (ريك) *is.* Kum, reml, yazı tozu. *Rîkdân.* **rîk-revân** oynar kumlar, dehnâ. **rîkistân** kumsal.

rikab (رقاب) *is.* Rakabeler.

rikâb (ركاب) *is.* Üzengi. Piş-gâh manasına **rikâb-ı şâhâne.** Resm-i kabûl. **rikâbdar** üzengi ağası. **tahrîk-i rikâb** üzengilemek, mihmazlamak.

rikâbiye (ركابيه) Kulakta siniri, ılgar.

rikkat (رقت) *is.* İncelik, yufkalık, naziklik, şefkat. **rikkat-âmîz** acınacak, hazin. **rikkat-i kalb** merhamet, râh, acıma, sevme.

rikkiyet (رقيت) *is.* Kulluk, memlûkiyet, ubûdiyet.

rim (رم) *is.* Remîm, dişin kara çürüğü.

rîm (رم) *is.* İrin, çirk, kayh.

rimî (رمي) Çürüklü.

rimâh (رماح) *is.* Rumhlar.

rimâl (رمال) *is.* Remiller.

rimâyet (رمایت) *is.* Remy etme, atıcılık, ok sanatı, tirkeşlik.

rimme (رمه) *is.* Çürük şeyler.

rint (رند) *sf.* Pervasız, kayıtsız, sarhoşluk eder, harabatî. *ç. rindân.*

risale (رساله) *is.* Mektup, mersûl, Ucâle, muhtasar kitap. *ç. resâ'il.*

risâlet (رسالت) *is.* Resullük, firistâdelik, bi'set, elçilik, nübüvvet, save. **risâlet-penâh** hazret-i peygamber (SAV).

risâs (رصاص) *is.* Aslı resâs. Kurşun, üsrüb. **risâs-ı ebyaz** kalay, kal'î, hums-ı evvel. *Risâs-ı mürdesenk.*

rîsmân (ریسمان) *is.* İp, habl, halat, hayt, incerek rîş, kınnap.

risye (رثیه) *bk. resye.*

rîş (ریش) *is.* Tüy, kıl, sakal. **rîş-hand** istihzâ.

rîş (ریش) *is.* Yara, cerh, karha, ceriha, kılıç yarası, çıban yarası. *Dil-rîş.*

rîşe (ریشه) *is.* Saçaklı kök.

rişte (رشته) *is.* Tel, iplik, hayta, erişte, bükme, rabıta. İplik illeti dûd-ı yemânî, ırk-ı medenî. *Rişte-i hayât, rişte-i muhabbet. Erişte aş,* **ser-rişte** ipucu.

rivayet (روایت) *is.* Haber nakl etme, ravilik, hikâye söyleme.

riya (ریا) *is.* Yapma, tavr-ı kâzib, ızhâr-ı mürâîlik, iki yüzlülük. **riyakâr** mürai.

riyâfet (ریافت) *is.* Yer altında suları keşfetme fenni.

riyâh (ریاح) *is.* Rîhler.

riyâhîn (ریاحین) *is.* Reyhanlar.

riyaset (ریاست) *is.* Reislik, başlık, serkâr, sabıkta küttâp reisliği, dîvân-ı hümâyûn nazırlığı.

riyâz (ریاض) *is.* Ravzalar.

riyazet (ریاضت) *is.* Nefis kırma, türlü şeyden perhiz, efkâr-ı nâfi'a ile iştigal, zahitlik. **riyâzet-ı bedeniyye** himye, ta'lîm-i hareket. Mühendis ve rasıt fününu. **riyaziyat** ulûm-ı riyâziyye. Tefekkürle bulunan malumat.

rîz (ریز) *is.* Dökücü, saçıcı. *Arak-rîz.* **eşk-rîz** giryan. **hûn-rîz** seffâk. *ç. rîzân.*

rîze (ریزه) *is.* Saçıntı, kırıntı, ufak. **rîze rîze** un ufak, pare pare.

rû (رو) *is.* Rûy, çehre, yüz, beniz, satıh. *Âb-rû, hûb-rû, sâde-rû.* **rû-be-râh** hazırlanmış. **rû-be-rû** alnında, karşısında, müvacehesinde. **rû-dâde** berûz etmiş. *Rû-mâl.* **rû-siyâh** rüsva. *Rûy-ı zemîn, rûy-ı deryâ.*

rû (رو) *is.* Neşv ü nemâ bulucu. *Hoa rûybânî.*

ru'âf (رعاف) *is.* Burun kanama.

ruam (رعام) *is.* Burun sümüğü, hayvanların sağısı.

rub (ربع) *is.* Dörtte bir. Yarım endâzenin çeyreği, urub. **rub'-ı dâ'ire** irtifa tahtası. **rub'-ı meskûn** kara, berr, berârî.

ru'b (رعب) *is.* Korku, havf.

rubâh (رباح) *is.* Yüzü renkli yırtıcı maymun nevi mamderil.

rûbâh (روباه) *is.* Rûbeh, tilki, gayet hilekâr.

rubai (رباعی) *is.* Dört dizili, dört harfli, dört mısralı. *Rubâ'iyü'l-azlâ. Rubâ'iyü'l-eczâ, rubâ'iyü'l-evrâk. Rubâ'iyü'l-ezhâr. Rubâ'iyü'l-esâbi* **rubâ'iyât** dörtler, rubai kıtalar, köpek dişleri.

rubb (رب) *is.* Yemiş ve nebatat suyu. *ç. rubûbât.*

rub'iye (ربعیه) *is.* Altın akçanın çeyreği. **rub'iye çiçeği** öküz gözü. **rub'iye soğanı** Girit lâlesi envaı.

rubûbiyet (ربوبیت) *is.* Ulûhiyet, rablık, efendilik, terbiye.

rubûde (ربوده) *sf.* Kapılmış, götürülmüş, kaçırılmış, kaypak mal. **dil-rubûde** meftun.

rûd (رود) *is.* Çay, dere. **rûd-âlûd** suların getirdiği. *Rûd-bâr.* **rûd-hane** nehir yatağı dere.

rûde (روده) *is.* Bağırsak, em'â.

rugan (روغن) *is.* Yağ, dühn. *Rûgan-ı sâde, rûgan-ı zeyt.* Cilâ için vurulan ispirtolu yağ.

rûgerdân (روگردان) *is.* Yüz döndürmüş, târik, fariğ. Söz dinlemez, ibâ eder.

ruh (رخ) *is.* Arap misallerinde bir dağ kadar kuştur, simurg. Satranc oyununda maruf taş. Alem olur *şahruh*

ruh (رخ) *is.* Yanak, izâr. **ruhsâr** güzel yanak. **ruh-sûde** yükünmüş. *bk. gülruh* al yanak, la'l, ruh.

ruh (روح) *is.* Mâdde-i hayât. Nefs-i nâtıka. **kelâmın ruhu** hülâsası, meâlî. **ruhlu adam** çâlâk. **rûh-efzâ** müferrih, hayât-bahş. *Rûhu'l-emîn, rûhu'l-kuds, rûhullâh. ç. ervâh.*

ruh (روح) *is.* Taktîr olunan, keskin hülâsa, mağz, ispirto ve yağ, müskirât. *Afyon ruhu, anison ruhu.* **lokman ruhu** esir. **nane ruhu** güherçile. **nişadır ruhu** melisa. **tuz ruhu** katran. *ç. ervah.*

ruhâm (رخام) *is.* Renkli, mermer, kaymak taşı renklisi.

ruhanî (روحانی) *is.* Ruha müteallik, cisimden ari, ber-ruhanî. **mevâdd-ı rûhâniyye** itikadiye.

ruhaniyet (روحانیت) *is.* Ruhanîlik, ruhaniyete irtibat etmek, birini ruhundan iktibas.

ruhbâ (رحبا) *is.* Kaburga kemiklerinin büyüğü, zal-ı ekber.

ruhban (رهبان) *is.* Rahipler ve rahip. *Ruhbaniyet.*

ruhbaniyet (رهبانیت) *is.* Manastırda keşişlik ömrü, karabaşlık, azaplık, karavaşlık.

ruhme (رخمه) *is.* Akbaba. **ruhmetü'l-mâ** büyük sifâ kuşu.

ruhs (رخص) *is.* Ucuzluk.

ruhsâr (رخسار) *is.* Güzel yanak.

ruhsat (رخصت) *is.* İzin, mezuniyet, murahhaslık, ihraç. *Ruhsat-nâme.*

ruhsatiye (رخصتیه) Esnaf vergisi.

ruk'a (رقعه) *is.* Kâğıt parçası, tezkire, yazma parçası, yama, ek, pare. **ruk'a yazı** mükâtebe hattı, zebanzedi rik'a. *ç. ruk'ât.*

rukebâ (رقبا) *is.* Rakipler, ağyar.

rukûd (رقود) *is.* Uyumak, merkatte dinlenmek, uyku, gaflet.

rukye (رقیه) *is.* Sihirbazların efsunu. **rukye-hân** efsûn-ger

rûmâl (رومال) *is.* Yüz sürücü.

rûmâlî (رومالي) Yüz sürme, huzura çıkma.

rumh (رمح) *is.* Kargı, süngü.

rumhî (رمحي) Kargı gibi bayraklı. *ç. rimâh, ermâh.*

rumî (رومی) *is.* Rum taifesine mensup. *Şuhûr-ı rûmiye, rûmî kökü.*

rummân (رمان) *is.* Nar, enâr, nebatat. **rummânü'l-enhâr** havlıcan. **rummânü'l-haşhaş** haşhaş başı. **rummânü's-su'âlî** ak haşhaş. *Fasîle-i rummâniyye.*

rummânî (رماني) Al renk nar çiçeği. *bk. yâkût-ı rummânî.*

rumuz (رموز) *is.* Remizler, rumuzat, gizli manalar, imalı şifre gibi hurûf.

rû-nümâ (روغما) *is.* Bariz, vaki, zuhura gelen. **rû-nümûde, rû-nümûn** çıka gelen.

rusg (رسغ) *is.* El ayak tırnağının üst tarafı, bilek. *Rusgu'l-kadem, rusgu'l-yed.*

rû-siyeh (روسیه) *sf.* Hacil, rû-siyâh.

rustâ (روستا) *is.* Rustâk, köylü.

rustaî (روستائي) Hoyratlık, hoyrat köylü.

rustâk (رستاق) *is.* Mezraa, nahiye. *ç. resâtîk.*

ruşen (روشن) *sf.* Aydın, belli, ferahlı, münevver. **ruşen-zamîr** kalb-i enver.

ruşenâî (روشنائی) *is.* Aydınlık, parlaklık.

rutubet (رطوبت) *is.* Yaşlık, ıslaklık, nemnâklik, âbdârlık.

rutubetli (رطوبتلو) Rengîn.

ru'ûnet (رعونت) *is.* Çolpalık, salkılık, ranâlık, mahmurluk.

ru'ûs (رؤس) *is.* Re'sler, şahsa mahsus berât-ı müderrislik.

ru'ûsî (رؤسي) Hocalık ru'ûsu.

ruvât (رواة) *is.* Raviler.

ruvvâl (روال) *is.* Salya-gû.

rûy (روی) *is.* Rû, yüz.

rûy (روی) *is.* Sarı bakır. **rûyîn** pirinçten tunçtan ehren.

rûyîn (رویین) *is.* Tunçtan, sarı bakırdan. **rûyîn-ten** zırhlı.

ruz (روز) *is.* Gün, gündüz, yevm, nehar. **rûz-be-rûz** günden güne. **rûz-efzûn** mümidd-i hayât. **rûz-ı cezâ** mahşer. **rûz-ı rûşen** sa'd. **rûz u şeb** gece ve gündüz, gün ve tün. **rûz-merre** mutat, her günlük. *bk. nevruz.*

rûze (روزه) *is.* Oruç, açık. **rûzedâr** sâ'im.

rûzî (روزی) *is.* Her günlük rızık, kısmet.

ruzname (روزنامه) *is.* Yevmiye defteri, me'hûzât ve medfuât. Vukû'ât-ı yevmiyye cetveli. Havadis ceridesi. Muhasebe yevmiye pusulası.

rübâ (ربا) *sf.* Kapıcı, aparıcı. **âhen-rübâ** mıknatıs. **dil-rübâ** cazip. **keh-rübâ** saman kapan, kâris. **rübânîde** kapıcı, alıcı.

rücu (رجوع) *is.* Ricat, geri dönme, yerine müracaat, sözden dönmek, pişman olmak, korktuğundan dönmek. *Rücû'u'l-asl.*

rüçhan (رجحان) *is.* Efzaliyet, müreccahlık, tefevvuk. *Rücûh, rüchâniyet, cihet-i tercîh.*

rüesa (رؤسا) *is.* Reisler. *Sefînetü'r-rü'esâ.*

rüfeka (رفقا) *is.* Refikler.

rükbe (ركبه) *is.* Diz, zânû, diz aşağısı. *Rükebât.*

rükû (ركوع) *is.* Bel eğmek, namazda eğilmek, yönü eğmek.

rükûb (ركوب) *is.* Râkib ve süvar olmak, binme.

rükûd (ركود) *is.* Rekd etme, durup kımıldanmamak, rakit olmak, irkimek, irkilmek.

rükün (ركن) *is.* Temel direği, asıl. *ç. erkân* rıcâl-i devlet. Kavâ'id-i asliyye, erkân-ı harb, hademât-ı gayr-i âdî, muayyen zabıt, güruh.

rümâ (رماع) *is.* Bel ağrısı.

rümmât (رمات) *is.* Râmîler.

rüs (رسع) *is.* Göz kapağında olan zahmet.

rüstehîz (رستخيز) *is.* Rüstâhîz, kıyamet, mahşer, ba's.

rüsûb (رسوب) *is.* Rüsb, tortu, telve, çökelek, dürd. *Rüsûbu'l-hamr, rüsûb-ı şahmî. ç. rüsûbât.*

rüsûh (رسوخ) *is.* Sebat, metanet, mekânet, mesleke. Râsihu'd-dem olan hâli.

rüsül (رسل) *is.* Resuller.

rüsum (رسوم) *is.* Resimler. Rüsumat. *Resm-i gümrük, resm-i esnâf, rüsumat dairesi.*

rüsva (رسوای) *is.* Rezil, arsız, muhakkar, rû-siyâh.

rüşdî (رشدی) *is.* Baliğ çocuklar mektebi. *Rüşdiye.*

rüşt (رشد) *is.* Doğru bilme, doğru olma. **hadd-i rüşd** sinn-i temeyyüz. **isbât-ı rüşd** akıl baliğ olduğunu iddia.

rüşvet (رشوت) *is.* Garazlı hediye, nâmeşru atiye, râşînin mürteşîye verdiği bertil. **rüşvet-hâr** mürteşî.

rütbe (رتبه) *is.* Sıra, mertebe, paye. *Rüteb-i askeriyye, rüteb-i dîvâniyye.* **ne rütbe** ne derece. *Ashâb-ı rütbe.*

rüteylâ (روتيلا) *is.* Zehirli büyük örümcek nevi, bükelik. Sahihi bûy.

rüveyş (رويش) *is.* İnce tüy, rîş-i hafîf.

rüveyşî (رويشي) Rîşe dair.

rüya (رؤيا) *is.* Düş, vakıa.

rüyet (رؤيت) *is.* Görme, rasatlama, bakma. *Rü'yet-i hilâl, rü'yet-i mesâlih,*

rüzgâr (روزكار) *is.* Zaman, felek, talih, zamane. Bâd manasına yel, eser şey.

S

sâ (سا) *sf.* Sürücü, sürdürücü. *Cebînsâ.*

sâ (سا) *sf.* Âsâ, benzer. **anber-sâ** zülf. **semen-sâ** müşgîn.

sâ (صاع) *is.* Kile gibi ölçek, şinik, bin dirhemlik kutu.

saadet (سعادت) *is.* Felâh bulma, bahtiyarlık, refah, si'a. **sa'âdet-i câvîd** ahiret devleti. **bâb-ı sa'âdet** mabeyn-i hümâyûn kapısı. **dâr-ı sa'âdet** sarây-ı hümâyûn. **der-saadet** İstanbul. **vakt-ı sa'âdet** zamân-ı peygamberî. **sa'âdet-mend** mesut. *Saadethane.*

saat (ساعت) *is.* An, zaman, vakit, altmış dakikadan ibaret olan müddet. **eşref-i sâ'at** sa'd-i zamân. Saati gösteren alet. *Çalar saat, duvar saati, kale saati.* **güneş saati** basîta. *Koyun saati, kum saati.* **tam saat** mu'îr. *tâl saati.* **bir saatte gidilen yol** üç mil, beş kilometre mesafe. **sâ'ât-i mu'avvece** her günün on ikide biri. *Sâ'ât-i üstüvâ'iyye ve hakîkiyye.*

sa'b (صعب) *sf.* Çetin, güç, su'ûbetli, menî. *Sa'b-ı cebel, sa'bu'l-mürûr.*

saba (صبا) *is.* Nesîm-i seherî. **sabâ-reftâr** bâd-peymâ. Musikide makam.

sabah (صباح) *is.* Güneşin doğduğunun akabi, şafağın sonrası, zevalin makdemi, kuşluk, subh, er, parça manasına erte. **ale's-sabâh** erkenden. **sabâhu'l-hayr** sakar akıtma. *Subhatü'l-hayr.* **sabah yıldızı** zühre.

sabâhat (صباحت) *is.* Ter ü tazelik, revnaklı güzellik, sabîhlik.

sabâvet (صباوت) *is.* Sabilik, körpelik, çocukluk.

sabâyâ (صبايا) *is.* Sabiler.

sabb (صب) *is.* Dökmek, boşaltmak, boşalmak, koyulmak, munsab olmak.

sabbâğ (صباغ) *is.* Deri altında olan mâdde-i mülevvene.

sabbâr (صبار) *is.* Sarı sabrın âlâsı, büyük Arap inciri fasîlesi.

sabg (صبغ) *is.* Küp boyası. Boyamak, sokup çıkarmak. **sabg-ı şeyb** güvez boya, liken nevi.

sabık (سابق) *is.* Sıbkat eden, geçmiş, evvelki. **sâbık u lâhik** ma'zûl u müteveffâ. *Sâbıku'r-re'y.* **sene-i sâbıka** geçen sene.

sabıka (سابقه) *is.* Geçmiş günah, kabahat, kabâhat-i mesbûka, damgalı. **sevâbık** ahval. *Sabıka emsal.*

sabıkan (سابقا) Geçmişte, mukaddemen, mesbûk.

sabır (صبر) *is.* Çekip tahammül etme, dayanma, götürme, çıdamak, sabûr olmak nefsi zaptetmek, ıstıbâr etmek.

sabır (صبر) *is.* Resbâr, sabâr. **sarı sabır**. Afrika'nın sarı sabır ağacı, sabâre. **sabr-ı kebedî** kırmızısı. **sabr-ı kınnebî** Amerika'nın bir nevi. **sabr-ı soktarî** âlâsı, **sabr-ı hablî** bayağısı.

sabi (صبى) *is.* Sabâvette, küçük çocuk, oğlancık, bi-günah, masum. *Mekteb-i sıbyân. ç. sabâyâ.*

sâbi (سابع) *is.* Yedinci, heftüm. **sabi aşer** on yedinci.

sâbi'an (سابعا) Yedinci derecede.

sabîb (صبيب) *is.* Arak, göz yaşı, cerahat ve kan gibi akıcı şeyler, bazı usareler.

sâbih (سابح) *sf.* Su yüzünde gider, yatmaz yüzer. *Havz-ı sâbih.* **sâbihât** kayıklar, gemiler.

sabîh (صبيح) *sf.* Sabâhatli, parlak, güzel.

sabîha (صبيحه) *is.* Sabah vakti, subhdem

sâbil (سابل) *is.* Argaç, pod, atkı.

sâbir (صابر) *is.* Sabırlı, sabûr, çekip tahammül edici, götürücü. *Fukarâ-i sâbirîn.*

sabit (ثابت) *is.* Sebatlı, ber-karar, metin, kımıldamaz, uçup zail olmaz, has sübût bulmuş, müspet, mukarrer olmuş şey. *Sabitkadem, sabit mürekkep.* **sâbite** kımıldamaz ve yaldırayıcı yıldız. *ç. sevâbit.*

sabiye (صبيه) *is.* Küçük kız, kızcağız, cariye. *ç. sabâyâ.*

sabûh (صبوح) *is.* Sabah vakti içilen şarap.

sabun (صابون) *is.* Türkîde açar. *Sabûn-hâne. Sâbûnü'l-kâf. Sâbûnî zümrüt.*

sabunî (صابوي) Sabuna benzer, donuk. **sabunî çögen** çogan.

sabuniye (صابونيه) **buzlu sabuniye** elmasiye nevinden tatlı.

sabûr (صبور) *is.* Ziyade sâbir, sâbirinden sebatlı beyler.

sâc (ساج) *is.* Sevc ağacı, tek gayet sert ağaç, nahribe, seycan.

sâcid (ساجد) *is.* Secde edici, zahit.

sad (ص) Sâd-ı mühmele. Elifbâ-i Osmânînin yedinci harfi. Hesapta doksana vaz'-ı târîhte şehr-i safere işaret olur.

sad (صد) *is.* Yüz, mi'e. **sad-berg** katmer gül. **sad çendân** yüz kat. **sad hezâr** yüz bin, lâ-yu'ad, hesapsız. **sad-pâ** çıyan. **sad-pare** muzmahil, un ufak.

sad (صدع) *is.* Patlak, çatlak, yarık. *ç. sudûd.*

sa'd (سعد) *is.* Uğur, kut, kutlu yıldız mübarekliği. **sa'deyn** müşteri ile zühre seyyareleri. *ç. su'ûd.*

sad'a (صدعه) *is.* Yarma. *ç. sadâ'at.*

sadâk (صداق) *is.* Sıdâk galattır. Mihr, kâbîn, nikâh akçesi.

sadaka (صدقه) *is.* Fukaraya iâne, tasadduk olunan şey, baş göz sadakası. *ç. sadakât.*

sadakat (صداقت) *is.* Gerçek dostluk, ihlâs-ı tâm, sıdk. **sadâkat-perver** sadık.

sa'dâne (سعدانه) *is.* Memenin başı, emzik. *Sa'dâne otu.*

sadaret (صدارت) *is.* Büyük heyetler riyaseti, sadr mansıbı ve payesi. **sadâret-i dîvân** kazaskerlik. **sadâret-i uzmâ** veziriazamlık, riyâset-i vükelâ. *Sadâret-penah, zât-ı sadâret-penâhî.*

sâdât (سادات) *is.* Seyyitler. **sâdât-ı aleviyye** Hazret-i Fatımadan olmayan evlâd-ı Ali.

sâdd (ساد) *is.* Set edici, göz perdesi, aksu. *Sâdde-i mesâmât.*

sade (ساده) *sf.* Yüz, hafif, yalnız, gayr-i mürekkep, tekellüfsüz, ziynetsiz, hali, kat kat olmayan, ak, astarsız kaftan. **sade çiçek** boz. **sade dil** gill ü gışsiz. *Sade kahve, sade kalem.* **sâde-kâr** kuyumcu, taslakçısı. **sâde-kârlık** teşa'şür. **sâde-kelâm** sâdic sedâclı. **sade levh** bön. **sâde-rû** tüysüz. **rûgan-ı sâde** temiz yağ, kere.

sadet (صدد) *is.* Canip, meram, matlab. **sadetten hariç** mâ-nahnü fîhten ba'îd.

sadık (صادق) *sf.* Sahih, doğru, muhakkak, gerçek, çîn. **sâdıku'l-ukûl** doğru sözlü, kılıçlama eğilip bükülen. **subh-ı sâdık** çîn sabah. *Esdikâ-i ibâd.*

sadıkane (صادقانه) **sadıkane hizmet** niyyet-i sâdıka, halisâne.

sadır (صدر) *is.* Göğüs, ber, sine. Bir mahallin altı, baş yeri. Sadırda oturan zat, beytin birinci tef'ilesi. **sadrıazam** vezîr-i kebîr. **sadr-ı kelâm** sözün bâlâ yeri. **sadr-ı meclis** baş sedir, reis. **sadrîn** kazaskerler. **ilel-i sadriyye** dâ'ü's-sell. **teşeffî-i sadr** nefeslenme. **zayk-ı sadr** tık nefes. **sadr-nişîn** başta oturan. *Sadrî ilâç., sadrî ses. ç. sudûr*

sâdır (صادر) *is.* Çıkıp sünûh ve sudûr eden, naşi.

sadîd (صديد) *is.* Cerahatli su, âlûde.

sâdif (صادف) *is.* Mütesâdif.

sâdis (سادس) *is.* Altıncı, şeşüm. **sâdis aşer** on altıncı. *Rütbe-i sâde.*

sâdisen (سادسا) Altıncı derecede.

sadme (صدمه) *is.* Sadm, iki şeyin çarpışması, müsademe, avârız, mesâ'ib. *Sademât-ı dehr.*

saf (صاف) *sf.* Safi, halis, temiz, berrak, pâk, sadık. **saf-derûn, safdil** sade-levh. *Sîne-sâf.*

saf (صف) *is.* Sıra, tabur, bir çırpıda dizilmiş şeyler. *Saff-beste.* **saff-der, saff-zen, saff-şiken** bahadır. *ç. sufûf.* Asfar, safra. *ç. safâr.* **saff-ı cemâ'at** camide saf saf dizilmiş halk. **saff-ı harb** musâf, mukabele-i saffeyn. **saff-ı ni'âl** pabuçluk. **saff-ı piyade** asâkir-i mümtâzenin gayri sıra neferi.

sa'f (سعف) *is.* Kel illeti, keçel.

safa (صفا) *is.* Revnak, berraklık, saflık, hazz. **safâ-bahş** hazlı. **safâ-bahşâ** eğlendirir. **safâ-yâb** mahzûz **safâ-i hâtır** gönül rahatı, ârâm. **safâ-i kalb** kaygısızlık, zevk. *İhvân-ı safâ.*

safer (صفر) *is.* Şuhûr-ı Arabiyyenin ikincisi.

Safevî (صفوي) Şeyh Safi'ye mensup

saff-der (صفدر) *is.* Saff-zen, saff-şiken, bahâdır-ı şedîd.

safh (صفح) *is.* Hoş görme, i'râz, göz yumma.

safha (صفحه) *is.* Yüzü yassı yer, satıh, el ayası, teneke ve sac ve taş ve tahta levh. *ç. safahât* düz yerler.

safi (صافى) *is.* Saf, ancak, bütün, pürüzü ayırtlanmış, mahz.

safi (صفى) *sf.* Pâk, saf. **safiyyullah** Hazret-i Âdem. *ç. asfiyâ.*

sa'fî (سعفي) Gözlü çıban, kel nevi.

safîh (صفيح) *sf.* Yassı, pehne, arîz şey, pehle taş. **safîha** safha, yassı yer, ma'âdin tahtası.

sâfil (ثافل) *is.* Çökelek, tortu, rüsûb.

sâfil (سافل) *sf.* Alçak, aşağı, süflâ, süfli. **sâfile** dip.

sâfinât (صافنات) *is.* Soy atlar.

safîne (صفينه) *is.* Hint ardıcı. **safîne tohumu** ebhel.

safir (سافر) *is.* Yolcu, sefer edici. **sâfirü'l-bahr** gemiyle gezen.

sâfir (صفير) *is.* Islık, sıklık, fass etme, ıslık vurmak, aşkırmak, ba'ş.

safk (سفق) *is.* İki yassı şeyi biribirine dayak etme, el çırpmak, el verme, pazarlık kesişme. *Safka.*

safn (صفن) *is.* Torba, haya torbası.

safra (صفرا) *is.* Sarı renkli, zerd. Ahlât-ı erba'adan öd, merâre.

safran (زعفران) *is.* Safran. Sarı soğan. **Zağra safranı** maruf çiçek. *Za'ferân-ı kâzib* nergis çiçeği başkadır.

safravî (صفراوي) Safralı, safrî, asfar, sarı.

safret (صفرت) *is.* Beniz sarılığı.

safsâf (صفصاف) *is.* Söğüt, bîd, akça söğüt. Bân, kara söğüt, sorgun, kokulu söğüt, bîd-i müşg-i hilâf. **salkım söğüt** bîd-i bâbülî.

safsata (سفسطه) *is. Yun.* Safsataî, kelâm-ı kâzib, hikmet saçma. Sufsetâ'iye.

saft (سفط) *is.* Harşef, nebatat pulu, füls.

safvet (صفوت) *is.* Saflık, berraklık, safa. **safvet-i havâ** açık. **safvet-i kalb** temiz yürek, sade-dillik.

sagar (ساغر) *is.* Kadeh, ke's, kâse, ayak.

sagâyir (صغاير) *sf.* Sagîreler.

sagîr (صغير) *sf.* Küçük, ufak. **sagîre** küçük kabahat.

sagîr (سغير) *is.* Büyük eğrelti nevi.

sagr (ثغر) *is.* Derbent ağzı, geçit, serhat, düşman sınırı. **sugûr-ı ser-haddân** avâsım.

sâgû (ساگو) *is.* Fil kulağı ağacı. **sâgûdâne** sâgû ağacının üzerinden yapılan irmik.

sah (صح) *is.* Tasdik alâmeti, evrâk-ı resmiyyeye vaz olunan pençe, sikke yazısı üzerine basılan damga, azl.

saha (ساحه) *is.* Açık meydan, ortalık, ova yüzü. *ç. sâhât.*

sahabe (صحابه) *is.* Sahabi, Resûl-i Ekremin etbaı, ashâb-ı kirâm, sahabe.

sahabet (صحابت) *is.* Sahip çıkma, himaye, arkadaşlık, hatırı gütme.

sahaf (صحاف) *is.* Kitap ve evrak satıcı.

sahâ'if (صحائف) *is.* Sahifeler, suhuf.

sahâre (صحاره) *is.* Gezer sandık, yolcu harcı nevi.

sahârî (صحارى) *is.* Sahralar.

sahbâ (صهبا) *is.* Bade, siyah şarap.

sahî (سخى) *sf.* Sehalı, semâhatli, cömert. *ç. eshiyâ.*

sahîf (سخيف) *sf.* Sehâfetli, hafîf-mizâc, hoppa, nev-heves.

sahife (صحيفه) *is.* Kağıdın bir yüzü, yarım yaprağın bir yüzü. **sahîfe-i arz** yer yüzü. *ç. sahâ'if, suhuf.*

sahih (صحيح) *sf.* Hatasız, tam, doğru, salim, safi, sağlam, hak, çin. *Harf-i sahîh.* **sahîhü'r-rivâye** mevsûk. *Evrâk-ı sahîha.*

sahihan (صحيحا) Hakikaten. *ç. sıhah, esiha.*

sahil (ساحل) *is.* Su kenarı, kıyı, yalı, yalı ova, yalak. **sahil-hâne** sayfiye, yalı. **sâhil-i şarkî** Afrika. *ç. sevâhil.*

sahîl (صهيل) *is.* Kişneme, kişirdi.

sahîn (سخين) *sf.* Sahn, sehanetli, kızgın, kızarmış. **sahîne** ısı içecek şeyler.

sahîn (ثخين) *is.* Kalın, sık, saht.

sahip (صاحب) *is.* Malik, mütemellik, issi, efendi, arkadaş, mu'în, müellif. **sâhib-i ayâr** sikke mu'ayyiri. **sâhib-cemâl** cemil. **sâhib-ı dîvân** sabıkta re'îsü'l-küttâb. **sâhib-i hâne** mîzbân. **sâhib-i ihtiyâr** muhtar. **sâhib-i imtiyâz** beratlı. **sâhib-i i'tibâr** muteber. **sâhib-i kitâb** müellif. **sâhib-i re'y** reşit.

sâhib-i sermâye erbâb-ı ticâret. **sâhib-i sikke** melik-i müstakil. **sâhib-i tabî'at** selîkalı. **sâhib-i tedbîr** müdebbir. **sâhibü'l-hayrât** mü'essis-i mîrâs. **sahibkıran** melik-i mansûr. *Ashâb-ı hüner.* **sahâbe-i resûl** sahabe.

sâhir (ساحر) *sf.* Büyücü, sihirbaz, sâhire. Fettâh. *ç. sehâre.*

sahk (سحق) *f.l.* Döğüp ezmek, toz etmek.

sahl (صحل) *sf.* Boğaz tutkunluğu, ses boğukluğu, boğaz ölme, sahîl illeti.

sahl (صهل) *is.* Ses boğukluğu.

sahn (سخن) *is.* Sıcaklık.

sahn (صحن) *is.* Düz meydan, set, mermerlik. **sahân-ı sahûn** kulağın dış hazinesi. *Sahân-ı semân. ç. eshân.* **sahna** kulağın içi.

sahne (صحنه) *is.* Çubuk vurma, çubuk beresi.

sahra (صحرا) *is.* Kır, deşt, şehir harici. *Sahra şivi, sahra topu.* **sahrâ-i kebîr** Afrika'nın cenubu. **sahrâ-nişîn** bedevî. *ç. sahârî.*

sahra (صخره) *is.* Büyük, sert kaya. *ç. suhûr, sahrât.*

sahrî (صخري) Kaya nevinden.

saht (سخت) *sf.* Sert, katı, berk, menî, haşin, dürüşt, düşvâr. Katı, çok. **saht-likam** gem almaz. **saht-rû** katı yüzlü. **kal'a-i saht** menî, üstüvâr.

saht (سخط) *is.* Gazap, gayz.

sahte (ساخته) *sf.* Düzme, kalıp, yapma, taklit, yalancı, çürük, uydurma. *Sahte imza. Sahte-kâr, sahte vakar.*

sahtî (سختی) *is.* Sefalet, meşakkat.

sahtiyan (سختیان) *is.* Cilâlı, meşin keçi derisi.

sahur (سحور) *is.* Temcit yemeği, suhur, uyumama. İllet-i suhra uğrama demektir.

sâhûr (صاهور) *is.* Küre-i arzın aya düşen gölgesi, hüsûf peyda eden sâye.

sâhûr (ساهور) *is.* Gece uyumama, suhr hastalığına uğrama.

sahv (صحو) *is.* Mahmurluk, sarhoş ayılma, sahvet manasına bulutsuzluk, hava açıklığı.

sâ'î (ساعی) *is.* Say edici, çalışkan, koşan. Ulak, berîd.

sâ'ib (صائب) *is.* İsabet eden, musîb, doğru, nişandan hata etmez, sağlam, rast. *Efkâr-ı sâ'ibe.*

sâ'ibî (صائبی) *is.* Yıldıza tapan, veseniyûn. Sabıkta Harran halkı ve Yemen aşâyiri.

sâ'id (ساعد) *is.* Zer, kolun dirsekten aşağısı. *ç. savâ'id.*

sa'îd (سعید) *sf.* Saadetli, mübarek, ferhunde, uğurlu, kutlu haber. *ç. su'edâ.*

sâ'id (صاعد) *is.* Yukarı çıkan, su'ûd eden, başa vuran. *Sâ'id ve mütesâ'id gibi.*

sa'îd (صعید) *is.* Yüksek taraf, memleket-i ulyâ. **mısr-ı sa'îd** bâlâ.

saik (سائق) *sf.* Sevk edici, haydalayıcı, müşevvik. **sâ'ik-i kader** sevk ve nakledici. Uzv-ı muhammil, devâ-i muhammil. **sâ'ik-i tabî'at** his.

sa'îk (صعیق) *is.* Kırağı.

saika (سائقه) *is.* Sebep, saik.

sâ'ika (صاعقه) *is.* Yıldırım. *ç. savâ'ik.*

sâ'il (صائل) *is.* Salıp saldırıcı, savlet, hücum edici.

sâ'il (سائل) *is.* Sual ve tese'ül edici, dilenci. *ç. se'ele.*

sâ'im (صائم) *sf.* Oruçlu, savm tutan, rûzedâr.

sâ'in (صائن) *is.* Sıyanet edici, koruyan, koruyucu.

sair (سائر) *is.* Başka, gayr, maada, ahar, ağyar. *Memâlik-i sâ'ire.*

sâ'ir (سائر) *sf.* Seyir ve hareket edici, yürüyücü, seyyar. **necm-i sâ'ir** seyyare. **sâ'ir fi'n-nevm** uykuda gezip söylenen.

sa'îr (سعیر) *is.* Keskin ateş, cehennem ateşi ve lehebi.

sak (ساق) *is.* Bacak, ağacın tomruğu, bedeni, özdeği, otların çiçeklerin sapı, baldırı. **sâk-ı arz** ağacın top kökü. **sâk-ı zâhif** havuç tarzında kökler. **hatmeyn-i sâk** kasaba-i kebîre ve sagîre ve **ter-sâk** ömr-i kûb. **teşmîr-i sâk** işe çemrenme. **sâku'l-esved** baldırı kara, küzbere. *ç. sîkan.*

saka (سقا) *is.* Su taşıyan, sucu. **saka kuşu** rahmetü'l-mâ. **küçük saka kuşu** hasûn. Kafeste su çeken asfûr.

sakalibe (سقالبه/صقالبه) *is.* Saklablar, Tavâ'if-i saklâb; İslavun. Slâv tavaifi; Rus, Leh, Çeh, Hırvat, Boşnak, Sırp, Bulgar, Askılavun, Tusku taifeleri vesaire.

sakam (سقم) *is.* Noksan, illet, eriyip azımak. *ç. sükûm, eskam.*

sakamet (سقامت) *is.* Hastalık, sakîm ve alîl olma. Noksan ve uygunsuzluk, zarar, mazarrat, hecnet, sakam hâli.

sakamonya (سقمونیا) *is.* İnce mahmut, mahmude, bingöz otu.

sakankur (سقنقور) *is. Yun.* Çöl kertenkelesi, kum balığı. Kertenkele derisine taklit delik delik yapılmış tülbent ve tül.

sakar (سقر) *is.* Cehennem, karanlık yer.

sakat (سقط) *is.* Nâ-tamâm, eksik, muzırr, hecnetli. Sakatlanmış, kötürüm manasına. **sakat adam** mecrûh makat. **sakat kumaş** yaralı, yenik. **sakat söz, sakat iş** nâ-meşrû, hata. **çuhanın sakatı** yenik yeri. Bazı hayvanat etinin sakatı, bayağı parçaları. *ç. sakatat.*

sakatî (سقطي) Çürük şey satan parçacı.

sakb (ثقب) *f.l.* Delmek, teskîb etmek, delecek sâkıb alet. **sakb-ı minşârî** kıhfı delme aleti.

sakbe (ثقبه) *is.* Sukbe dahi gelir. Delik, sûrâh, yurdu, sûfâr. **sakbe-i ayniyye** göz bebeği. **sakbe-i irfâ** usturlâbın göz deliği.

sakf (سقف) *is.* Dam, dam üstü, saçak. **sakîfe** asumân. *Sukûf.*

sâkıb (ثاقب) *is.* Delip, sakb edip öte geçen, nafiz şey, nurı işleyici, yaldırayıcı, ziyası, delici yıldız. *Fikr-i sâkıb.*

sakıt (ساقط) *sf.* Sukut edici, düşücü, hükümden düşen, itibardan sakıt, gayr-ı mer'î, mülga. **cenîn-i sâkıt** düşük. **maraz-ı sâkıt** sara.

saki (ساقی) *is.* Suvarıcı. **sâkî-i ecel** mevt. *Sâkî-nâme.*

sakîfe (سقیفه) *is.* Saçak, sundurma.

sakil (ثقیل) *sf.* Ağır, girân, çirkin, kerih, galiz, girân-cân. *ç. sükelâ.*

sakim (سقیم) *is.* Hasta, mariz, sekametli, yanlış, hatalı. **re'y-i sakîm** nâ-savâb.

sakin (ساکن) *is.* Ârâm, sükunetli, hareketsiz, harekesiz, mülayim, şiddetsiz, leymânlık, râkid, bir yerde yerleşmiş, mütemekkin, mütevattın, sekene-i şehr. *Harf-i sâkin. ç. sükkân.*

sakit (ساکت) *is.* Epsem, hamûş, tınmaz, sus.

sâkiye (ساقیه) *is.* Su dolabı.

sakk (صك) *is.* Farisî çekten ta'rîb olunmuştur. Huccet, hucec-i şer'iyye tertibi sureti. **sakk u sebk** sakûk.

saklab (سقلاب) *is.* İskılavun, sakalibe.

sakr (صقر) *is.* Sungur, sungar, şekre, şikarî. *ç. sıkar, sukûr.*

saky (سقی) *f.l.* Sulamak, iska, suvarma. **saky etmek** arazi sulama, yara sulama, müskî yapmak. Ma'âdine su verme.

sal (صلع) *is.* Sal'a, dazlak. Sal'â, asla', dazlak.

sâl (سال) *is.* Yıl, sene, âm, sâl-i hâl, sene-i hâliyye. **sâl-dîde** mücerreb. **sâl-hurde** müsin. **salname** takvim. **sâle** yaşlı, yıllık, yıllanmış. **sad-sâle** yüz yaşında. **pâr-sâl** geçen sene.

salâ (صلا) *is.* Dua, cuma salâsı. Davet, meydan okuma.

salâbet (صلابت) *is.* Salblik, peklik, katılık, kuvvvet ve metanetin şiddeti. **salâbet-i diniyye** eğrilmeme, dönmeme.

salacika (سلاجقه) *is.* Selçukîler taribi. Kurûn-ı vustâ mülûku.

salâh (صلاح) *is.* Sağlam ve yarar olma, iyilik, salihlik. **salâh-ı hâl** uygunluk. *Salâhkâr.* **sulh u salâh** barışıklık.

salâhiyet (صلاحیت) *is.* İstihkak, liyakat, yaraşma, yarama.

sal'am (صلعم) *is.* Sallallahu aleyhi ve sellem işareti.

sâlâr (سالار) *is.* Baş, serdar. **hon-sâlâr** sofracı başı. **kâfile-sâlâr** pîş-kadem. *Sipeh-sâlâr.*

salât (صلات) *is.* Namaz, niyaz. **salât u selâm** ed'iye. *Salavât-ı şerîfe.*

salâvat (صلوات) *is.* Salatlar.

salb (صلب) *is.* Asma, berdâr etme. **salb olma** ipe gelme, çarmıha asma.

sa'leb (ثعلب) *is.* Tilki. **dâ'ü's-sa'leb** dazlak. **husyetü's-sa'leb** saleb. **inebü's-sa'leb** it üzümü. **sa'lebe** bezdim kemiği. *ç. se'âlib.*

sâlib (سالب) *is.* Kapıcı, alıp kaldırıcı, nez, selb edici. *Akl-ı sâlibî.* **kaziyye-i sâlibe** nefy ü inkâr.

sâlibiye (سالبیه) *is. Lât.* Saluba, ada çayı envai.

sâlif (سالف) *is.* Geçmiş, geçen, selef olmuş. *Sâlifü'z-zikr.* **akvâm-ı sâlife** kudema. *ç. sevâlif.*

salih (صالح) *sf.* Uygun, elverir, yarar, mütteki, musallâh, salâh sahibi. *ç. sulehâ.* **salihat** nisâ.

salik (سالك) *is.* Sülûk edici, bir yola gidici, âbid. *ç. sâlikîn.*

salim (سالم) *is.* Sağ, kusursuz, âri, selâmette, tam. Hurûf-ı illetten ârî kelime. Avârız-ı vezinden ari, tam bahr.

salimen (سالما) Selâmetle.

salip (صليب) *is.* Asılmış, kesme, çilpa, haç ve put. *Ehl-i salîb, iyd-i salîb.* **fasîle-i salîbiyye** haçvârî çiçekli hardal, şalgam, turp, lâhana misli.

sâlis (ثالث) *is.* Üçüncü. İkinin üçüncüsü, miyancı hüküm. **sâlis aşer** on üç.

salise (ثالثه) *is.* Rütbelerin üçüncüsü, mertebesi, saniyenin altmışta biri.

sâlisen (ثالثا) Üçüncüde.

salm (صلم) *is.* Kulak kesme, aslem etme.

salsâl (صلصال) *is.* Suyun bıraktığı hafif çamur, kuru balçık.

saltanat (سلطنت) *is.* Hükûmet-i pâdişâhî, sultanlık. Ahd-i pâdişâhî, debdebe, şan, tantana. **saltanat-ı seniyye** devlet-i aliyye. *Saltanat kayığı.*

sa'lûk (صعلوك) *is.* Serseri, dilenci, kalender. *ç. sa'âlik.*

sâlûs (سالوس) *is.* Mürai, sofu, müfrit.

salvele (صلوله) *is.* Salavat getirme.

sâlyâne (ساليانه) *is.* Sene-be-sene tarh olunan vergi, salınan avârız. Senevî vergi, maaş, vazife.

sâm (سام) *is.* Sersemlik illeti, serâsime.

samâ (سماء) *is.* Mideye karîb bağırsaklar. *Samâ-i isnâ aşer.*

samâm (صمام) *is.* Büyük şiryanda hasıl olan düğüm. *Samâme.*

sâmân (سامان) *is.* Servet, iktidar, servet, akıl, esbap, takım, ârâm. **âl-i sâmân** Samaniyan devleti. **bî-ser ü sâmân** durup dinlenme bilmez, sersem.

samed (صمد) *is.* Baki, câvîd, rab, müreccah.

samedânî (صمداني) İlahî.

samedâniyen (صمدانيا) Devam.

samem (صمم) *is.* Sağırlık.

sâmi (سامع) *is.* Dinleyici, kulak verici. **sâmi'în** mecliste sakit ve müstemi olan hazırun.

sâmî (سامى) *sf.* Yüksek, refi, rif'atli. **tezkire-i sâmiye, mektûb-ı sâmî** sadrıazam emirnamesi.

sâmia (سامعه) *is.* Havâsss-ı hamseden işitme kuvvesi.

sâmid (سامد) *sf.* Bâ-vakar, bâlâ-pervâz, alicenap.

sâmih (سامح) *sf.* Semâhatli, semûh, cömert.

samîm (صميم) *is.* Her şeyin derûnu, ortası, göbeği, mağzı, uzvun siniri. **an samîmi'l-kalb** can u gönülden.

samimî (صميمي) Derunî, muhlisâne.

sâmin (ثامن) *is.* Sekizinci. **sâmine** sekizinci rütbe, kadılık payesi.

sâmit (صامت) *is.* Sakin, hamûş, tınmaz, canlı olmayan. **mâl-ı sâmit ü nâtık** mal ve akça.

saml (صمل) *is.* Berklik, katılık, konurluk, sertlik.

samlâh (صملاح) *is.* Kulak kiri.

sâmm (سام) *is.* Zehirli, semûm. *Sâmm yeli.* **sâmm-ı abras** muzır kertenkeleri.

sâmme (سامه) *is.* Semliler, zehirliler. *Hayvânât-ı sâmme.*

samsâm (صمصام) *is.* Keskin kılıç.

samsun/Samsun (سكسون) *is.* Cenk köpeği. Şehr-i ma'rûfun imlâsı Yunanîden alemdir.

samt (صمت) *is.* Susma, dilini tutma, sükut, epsemlik.

samur (سمور) *is.* Sansar ve kakum ve sincap ve su samuru envaından kara hayvan. *Sarı samur, misk samuru.* **su samuru** seg-i âbî, haz. **sîber samuru** kiş adisi, zerdali. *Samur kürk.*

sân (سان) *sf.* Benzer, şebih, misil, yeksan, bir düziye.

sanâ'at (صناعت) *is.* Marifetli işçilik, hırfet.

sanâdîd (صناديد) *is.* Sandîdler.

sanâdîk (صناديق) *is.* Sandukalar.

sanat (صنعت) *is.* Kâr, marifet, hüner, iş, ber, fer, hirfet, her şeyde marifet ziynet, sanayi-i şi'riyye. **sanatkâr** usta, hazık, ehl-i hıref. **sanâyi-i nâriyye** fişekçilik.

sanatlı (صنعتلو) Musanna.

sanayi (صنايع) *is.* Sanâ'atler, sanatlar. *Sanâyi-i nefîse, sanâyi-i şi'riyye. Mekteb-i sanâyi.*

sandal (صندل) *is.* Maruf muattar ağaç. **sandal-ı ahmer** boya yapılan. **sandal-ı ebyaz** kokulusu. *Sarı sandal göbeği. Sandal yağı.*

sandalanî (صندلاني) Aktar, eczacı.

sandalî (صندلى) *is.* Ekseri pahalı, zî-kıymet ağaçlardan yapılan kürsü. *Taht-ı sandaliye, sandali-i hükûmet.*

sandık (صندوق) Esvap, mal mahfazası. Pek büyük kutu. Akçe hazinesi, mal-ı mîrî mahalli. **sanduk-kâr** sanduk emini, mal memuru. **sanduka** mezar üstüne vaz olunan sanduk resmi. **sandûka-i tab** kulak içinde olan dakik alet. *ç. sanâdîk.*

sandıklı (صندوقلو) **sandıklı saat** çalgılı rehâvî.

sandukça (صندوقچه) Cu'be.

sandîd (صنديد) *is.* Bahadır, âlîşan, sanâdîd.

sanem (صنم) *is.* Put, heykel, put gibi güzel, maşuka. *ç. esnâm* evsân.

sanevber (صنوبر) *is.* Çam ve çam fıstığı. **sanevber-hırâm** hoş-edâ.

sanevberî (صنوبري) Mahrûtî. *Fasîle-i sanevberiyye.*

sani (صانع) *is.* Yapıcı, peyda edici Bârî Teâlâ.

sânî (ثانى) *is.* İkinci.

sanî'a (صنيعه) *is.* Yapma şey, düzme, hile.

sânih (سانح) *is.* Sünûh eden, sadır olan, doğup çıkan.

sâniha (سانحه) *is.* Sünûh eden fikir, akla doğan mülâhaza. *ç. sânihât.*

saniye (ثانيه) *is.* Dakikanın altmışta biri. *Derece saniyesi, saat saniyesi.* İkinci rütbe merâtib-i dîvâniyye ve kazadan.

sâniye (ثانيه) İkinci.

sâniyen (ثانيا) Ondan, badehu.

sansar (سكسار) *is.* Sansar, köpek kılıklı manasına karakdun. **kır sansarı** göçegen delk.

sant (صنط/سنط) *is.* Selice yemişi, kazt ki usaresine akakya derler.

sâpâş (ساپاش) *is.* Aferin, şâdbâş.

sâr (ثار) *is.* İntikam, öç, bazen diyet ve mukabele manasına. **ahz-i sâr** nakmet.

sâr (سار) *e.* Mahal, mekân. *Çeşme-sâr, kûh-sâr.*

sâr (ساز) *is.* Sarı sığırcık, saruça, serçe.

sârâ (سارا) *sf.* Halis, safi. *Anber-sârâ.*

sara (صره) *is.* Feryat, nara, sayha.

sar'a (صرعه) *is.* Tutarık, sar.

sarahat (صراحت) *is.* Sözün mananın açıklığı, vuzûh-ı beyân.

sarahaten (صراحة) Açıktan, düzce, aşikâre, meydanda.

saray (سراى) *is.* Büyük konak, mülûk kasrı. **kervansaray** mesken. *Sarây-ı bekâ, serâ-perde.* **sarây-dâr** ivaz.

sârbân (ساربان) *is.* Deveci.

sarf (صرف) *is.* Harc, harcama, maksattan çevirmek, taamı tahlil etmek, gıdalanmak, şaşırmak, değişmek, inkılâp. **sarf-ı efkâr** bezl-i fikret. **sarfınazar** kat-ı niyyet. *Sarf-ı makderet.* **ilm-i sarf** tasrifat. **sarfiyun** ulemâ-i sarf. *ç. sarfiyat, masarif, surûf.*

sarha (صرحه) *is.* Hırlama.

sarhoş (سرخوش) *is.* Mest, sekrân, bekri, ser-germ, başı dumanlı.

sârî (سارى) *sf.* Sirayet edici, bulaşık, geçer hastalık. *Emrâz-ı sâriyye.*

sârif (صارف) *is.* Mugaddî, mukavvî, tahlil edici.

sarih (صريح) *sf.* Sarahatli, ayan, vazıh. *Hakk-ı sarîh.*

sârik (سارق) *is.* Hırsız, düzd, lass, sürrâk. **sürrâkîn** bedevî haydutlar.

sârim (صارم) *is.* Keskin, kesip biçen, faruk gibi azimli. *ç. savârim.*

sarîr (صرير) *is.* Çıtırdama, cızlama, gıcırdama. *Sarîr-i hâme.*

sarnıç (صهريج) *is.* Yer altında saruçla yapılmış âb ambarı.

saraç (سراج) *is.* Eyerci, her türlü meşin güderi işleyen. Ahırda takımlara bakan.

sarraf (صراف) *is.* Akçe bozan, kâsib, sayrafî, nakkad, fehîm. *Sarrafiye akçesi.*

sarsar (صرصر) *is.* Şedit rüzgâr, fırtına, velvele, soğuk, mühlik rüzgâr.

sart (سارت) *is.* Türkistan'da sakin Farisî zeban şehrî kavimler. O makûleden kürtler, tat.

sârûc (صاروج) *is.* Kireç ve alçıyla bazan yağ ile yapılan harçlar. *Havuz ve sarnıç harcı.*

sa'sa'a (ثعثعه) *is.* Dığdığılık, çetrefillik, sa'saa.

sâsem (ساسم) *is.* Abanoz. **fasîle-i sâsemiyye** abanozlar zümresi.

sa'ter (سعتر) *is.* Zâtir, sâtû'iye. **sa'ter-i berrî** kekik.

sathî (سطحي) Üstün körü.

sâtı (ساطع) *sf.* Parlak, ruşen, ışıldayıcı, ta'ayyün edici.

satıh (سطح) *is.* Dış yüz, hane üstü. *Sath-ı aslî, sath-ı kâ'im, sath-ı mâyil, sath-ı münhanî.* **sath-ı müstedîr** devrimli, müdevver yüzlü. **sath-ı müstevî** hem-vâr, meydan. *ç. sutûh.*

satır (ساطر) *is.* Keskin alet, büyük enli bıçak. *Cellât, gemici, kasap, kıymacı, tütüncü. satırı.* **satır çiçeği** sa'ter, sâtûriye.

satır (سطر) *is.* Sıra, dizi, saf, bir sıra yazı. **satır başı** mebde. *ç. sutûr.*

satırcı (ساطرجي) Et parçalayıp ayıran kasap yamağı.

satîh (سطيح) *is.* Yayılmış, serilmiş, mürde.

satranç (سطرغ/شطرغ) *is.* Şatranc, maruf oyun. Oyun tahtası gibi göz göz resim. *Satranc-vârî.*

satvet (سطوت) *is.* Batş ve kahırla savlet, kudret-i fâ'ika.

sa'ût (سعوط) *is.* Buruna çekilen toz ilâçlar, enfiye, burun otu. Su'ût da gelir. Teşevvuk, ansırdıcı ilâç, na'ûk, gündise.

sa'v (صعو) *is.* Tepeli, çöplüce.

savâb (صواب) *is.* Doğruluk, rastlık, dürüstlük, doğru iş. **savâb-dîd** pesend. *Hata savâb cetveli.*

savâ'ik (صوائق) *is.* Sâ'ikalar.

savâmi (صوامع) *is.* Savma'alar

savân (صوان) *is.* Çakmak taşı.

savârif (صوارف) *is.* Sârifeler, tesârîf-i zamân, inkılâbât.

savb (صوب) *is.* Canip, taraf, sûy, yan, cihet, evb.

sa've (صعوه) *is.* Kuyruk salan.

savlecan (صولجان) *is.* Çöğen otu, ucu eğri cirit.

savlet (صولت) *is.* Hücum, yürüyüş, atılma, saldırma, ılgar.

savm (صوم) *is.* Oruç, rûze, sıyam, açık.

savma'a (صومعه) *is.* İbadet-gâh, vahdethane. **savma'a-nişîn** keşiş. *ç. savâmi.*

savn (صون) *is.* Hıfız, himayet, bârû, muhafaza, koruma. *Savn-ı bârî.*

savt (صوت) *is.* İnsan sedası, ses, avaze, ün, huruf ve edât-ı nidâ. *ç. esvât.*

say (سعى) *is.* Cidd ü cehd ile çabalama, çabalanmak, özen bezen çalışmak, paçaları sıvamak, emek vermek, emeklemek, teprenmek. **sa'y-ı hazîne** maliye nef'ine çalışmak, tasarruf.

sayd (صيد) *is.* Aslında av, balık avı, balık tutma. **sayd-gâh** av yeri.

saye (سايه) *is.* Gölge, zıl, himaye, penah, melce, melâz, el gölgesi. *Sâye-endâz, sayvan.* **sâye-i Hudâ** zıllullâh. **sâye-dâr** gölgeli. **sâye-küster** hamî.

sayeban (سايبان) *is.* Saye verici, sayvan, tente salmış şemsiye çadır.

sayf (صيف) *is.* Yaz mevsimi, yay, kavis, tabistan.

sayfî (صيفي) Yazlık.

sayfiye (صيفيه) Yaz meskeni, yayla.

sayha (صيحه) *is.* Haykırma, âvâz-ı bülend, nara atmak.

sâyil (سايل) *sf.* Seyelân edici, mayi, seyyale. **sâyilât** akıcı illetler. *Sâyilât-ı beyza.*

sâyiliyet (سايليت) Akıcılık.

saykal (صيقل) *is.* Cilâ, perdaht açma, sukl.

saykale (صيقله) *is.* Miskale.

sayrafî (صيرفى) *is.* Akçe bozan sarraf, köşe sarrafı.

sayrûret (صيرورت) *is.* Kevn, oluvermek.

sayt (صيت) *is.* Çatırtı ve çıtırtı gibi ses, çığıltı, çığlık. Ün, şöhret.

sayvan (صيوان) *is.* Sayvan, sayeban tarîbi. **sayvân-ı üzn** kulağın kenar kıvrımı. **fasîle-i sayvâniyye** çiçekleri çadır gibi anison, dereotu, maydanoz, çörek otu, kimyon.

sayyâd (صياد) *is.* Balıkçı, ağ ile avcı.

sayyâg (صياغ) *is.* Kuyumcu.

saz (ساز) *is.* Düzülüp koşulmuş âlet-i lehv. **ince saz** kemanî takımı. **kaba saz** boru ve zurna takımı. Sazende âlâtı, umumen.

sâz (ساز) *is.* Uygun, muvafık, yapıp andan uyduran. **baht-ı na-sâz** sâzis etmeyen. **çâre-sâz** meded-res, nasîr. **sâzâre** yol levazım. **sâz-kâr** muvafık, ahenk.

sazende (سازنده) *is.* Çalgıcı. *Sâzende-kâr.*

se (ث) Sâ-i müsellese. Elifbâ-i Osmânînin beşinci harfi. Hesapta beşyüze alâmettir. Arabî kelimâta mahsustur.

se (سه) *is.* Üç, selâse. *Se-bâdû, se-pâsbân, se-şenbe, se yek.*

se'âlîl (ثا ليل) *is.* Se'lûller. *bk. haşîşetü's-se'lîl*

seb (سبع) *is.* Seb'a, yedi, heft. **seb'a aşer** on yedi. **seb'a mi'e** yedi yüz. **seb'a'l-mesânî** sûre-i fâtiha.

seb (سبع) *sf.* Vahşi yıtırıcı hayvan. *ç. sibâ, sübû.*

seb'iyet (سبعست) Yırtıcılık.

sebâhat (سباحت) *f.l.* Suda batmayıp yüzmek.

sebâ'ik (سبائك) *is.* Sebîkeler.

sebak (سبق) *is.* Yarış öndüli, uç.

sebat (ثبات) *is.* Sabit olma, devam, karar etme, ikdam edip durmak, sözünden geçmemek. Metânet-i mizâc, rüsûh-ı dem. **sebat illeti** zencilerin babası tutma, donma. Sübât da okunur.

sebâyâ (سبايا) *is.* Sebîler.

sebb (سب) *f.l.* Sövmek, şetm, düşnâm, küfürbazlık etmek, şetûm-ı galîza.

sebbâbe (سبابه) *is.* Şehadet parmağı.

sebbâh (سباح) *is.* Sebâhat edici, yüzgeç. *Sebbâh-ı galîza.*

sebc (سبج) *is.* Siyah cam gibi taş madeni kara kehribar.

sebebiyet (سببيت) *is.* Sebep olma.

sebep (سبب) *is.* Aslı ip, rişte manasına bir şeyin illet-i asliyyesi, bed'iyesi, bâ'is, mucip, bahane. **sebeb-i hayât, li-sebeb** hasebü'l-îcâb. **ne sebepten** kimin başı altından. Şiir evzanının eczası **sebeb-i sakîl, sebeb-i hafîf. esbabımucibe** medâr-ı hükm olan şeyler.

sebha (سبخه) *is.* Tuzlu göl.

sebî (سبى) *is.* Cenk esiri, esir etme, sebâyâ.

seb'î (سبعي) Yedizli.

sebîke (سبيكه) *is.* Külçe somun altın ve gümüş çubuğu, mülûk-ı sâlifin elinde olan altın asa. *ç. sebâ'ik.*

sebil (سبيل) *is.* Yol, tarik, rah. **ebnâ-i sebîl** yolcular. **fisebilillâh** hak yoluna yapılan şey, su dağıtma. **sebilhane** manasına su maksemi. **tahliye-i sebîl** ıtlak. *ç. sübül.*

seb'în (سبعين) Seb'ûn, yetmiş.

sebk (سبك) *is.* İsâga edip kalıba dökme, sebîke yapma, ibareyi tertip etme. **sakk u sebk** kâ'ide-i mevzû'a-i kebâbet, çek.

sebk (سبق) *is.* Birini geçme, dersleri, geçip okuma. **sebk-hân** mektep çocuğu. *Sebk u sibâk* manasına bed tabirdir.

sebkat (سبقت) *is.* İleri geçmek, mürur, tekaddüm, tefevvuk. **mâ-sebakta** sabıkta mezkûr olmak, mesbûk olmak.

sebl (سبل) *is.* Gözde perde illeti. Et bezlerinin şişmesi.

seble (سبله) *is.* Küçük testi, emziksiz ıbrık. **seble-i vuzû** sebû.

seble (سبله) *is.* Bıyık, burut, şevârib.

sebr (ثبر) *f.l.* Onulmak, yara tekrar açılma.

sebt (سبت) *is.* Cumartesi.

sebt (ثبت) *f.l.* Zabıt ve tahrir etme, yazmak, kaydetmek. **sebt-i defter** deftere geçirmek.

sebû (سبو) *is.* Testi, ıbrık.

sebû (سبوع) *is.* Seb'ler, sibâ.

sebük (سبك) *is.* Yeyni, hafif, çâlâk. **sebük-bâr** yükü hafif. **sebük-magz** koyun başlı. **sebük magzân** humeka. **sebük-mizac** nevheves. **sebük-ser** fikirsiz. **sebük-tigin** zihni celî.

sebz (سبز) *sf.* Yeşil, ahzar. **sebz ü hurrem** ferah-fezâ. *Sebz-fâm, sebz-reng.* **sebz-zâr** çayır.

sebze (سبزه) *is.* Yeşillik, yiyecek otlar. Galatı sebzevat.

sebzî (سبزى) *is.* Sebze-zar, çimenlik, hazâret, mamuriyet. Bukûl.

sec (سجع) *is.* Kelâm-ı mensûrun kafiyesi, müsecca ibare, mukaffa. *ç. sücû, esca.*

secâ (سجا) *is.* Kitap yazısı. **secâvend** kıraat nişanları.

secâl (سجال) *is.* Secl, secîle, dolu şey, semâhat, hüsn-i tabî'at.

secâyâ (سجايا) *is.* Seciyeler, tabiat, huy, hulk. **sinni's-secâyâ** kerîmü'ş-şiyem.

seccâd (سجاد) *is.* Çok secde edici, âbid.

seccade (سجاده) *is.* Namaz kaliçesi. **hasır seccade, şal seccade** ulema mesnedi. **seccâde-nişîn** post sahibi.

seccân (سجان) *is.* Zindancı, zincirci, tomrukçu.

secde (سجده) *is.* Başı yere koma, yükünme. **secde-gâh** ibadet mahalli. *ç. secdât.*

secencel (سجنجل) *is. Lât.* Ayna, mirat, âyîne-i İskender.

secf (سجف) *is.* Sancâfî, perde, dâfe.

seda (صدا) *is.* Ses, avaz, avaze, yankı, aksi ün. *Hoş seda.* **sıyt ü sedâ** gürültü ile ses. Savt insana mahsus.

sedâb (سداب) *is.* Sürûf otu, sipend, üzerlik. *Fasîle-i sedâbiyye.*

sedâcet (سداجت) *is.* Sadelik, ibarenin sade güzelliği.

sedâd (سداد) *is.* Doğruluk, râh-ı savâb, sedîdin hâli, rast. Kusursuzluk, sekametsizlik.

sedâyil (سدايل) *is.* Sedîller.

seddâd (سداد) *is.* Cerrah tıkacı.

sedef (صدف) *is.* Hayvânât-ı nâ'imenin denizden çıkan parlak kabukları. **inci sedefi** arûsek. O biçimde bazı şeyler kulak sedefi, sedefesi. **sedef-kârî** sedefli iş. *ç. esdâf.*

sedene (سدنه) *is.* Sâdinler. Ka'be-i Mükerreme kapıcıları.

sedg (ثدغ) *f.l.* Baş yarmak.

sedîd (سديد) *sf.* Sedâdlı, doğru, kavî, muhkem. **ârâ-i sedîde** mütebeyyin.

sedîl (سديل) *is.* Askı, perde, zar. *ç. sedâyil.*

sedir (سدير) *is.* Köşk, kasır.

sedl (سدل) *is.* İnsidâl, sarkma, yanşama, kapıp salıverme.

sedy (ثدى) *is.* Meme, pistan, emcik. **zevi's-sedy** hayvanat emzirici güruhu, insan, çâr-pâlar, kalyonozlar. *ç. sedâyâ.*

se'ele (سئله) *is.* Sâ'iller.

sefahat (سفاهت) *is.* İdrâksiz, müsriflik, budalaca harc, israf.

sefalet (سفالت) *is.* Alçak düşme, sefil olma, zaruret, yoksulluk, muhakkarlık, ihtiyaç.

sefâret (سفارت) *is.* Elçilik, elçiliğe gitme. Sefir mahalli **sefârethane**. *Sefâret-i seniyye.*

sefâyin (سفاين) *is.* Sefîneler, süfün. **sefâyin-i harbiyye** kalyonlar.

sefele (سفله) *is.* Süfelâ, sefiller. **sefele-i nâs** süfelâ-i kavm, hazele, aceze.

sefer (سفر) *is.* Hareket, yolculuk, rahle, düşmana gitme, hengâm-ı harb seferleri. *Sefer ve hazar. Seferî, sefer-ber, sefer tası.* Nöbet, kere. *ç. esfâr.*

sefercel (سفرجل) *is.* Ayva. *ç. sefâric. Sefercelî.*

seffâh (سفاح) *is.* Bol kan döken, hûn-rîz, seffâk.

seffâk (سفاك) *is.* Kanlı katil, sefk-i dimâ eden, kan dökücü.

sefîd/sepîd (سفيد/سپيد) *sf.* Ak, beyaz, ebyaz. *Bahr-i sefîd.* **sefîde** aklık, sepîde, isfîdâc. **sefîde dem** subh.

sefîdâr (سفيدار) *is.* Ak kavak.

sefîh (سفيه) *sf.* Sefahetli, ahmak, müsrif. *Süfehâ.*

sefîl (سفيل) *sf.* Sefalette düşkün, süfle, süflâ.

sefîne (سفينه) *is.* Gemi, nâvî, keştî, bina, büyük kayık, tekne. **sefîne-i eş'âr** mecmua. **sefine-i nûh** mecma-i garâ'ib. *Burc-ı sefîne. ç. sefâyin, süfün.*

sefir (سفير) *is.* Elçi, firistâde. **sefirikebir** mürahhas büyük elçi. **sefîr-i mukîm** küçük elçi. Elçi, vâfid dahi olur, savacı. *ç. süferâ.*

sefk (سفك) *f.l.* Döküp akıtma. **sefk-i dimâ** kan dökmek, irâfe-i dem. **sefk-i dümû** girye.

sefl (ثفل) *is.* İşkembeye ve kasığa müteallik def.

sefn (ثفن) *is.* Şikel nevi tavuk götü.

sefûf (سفوف) *is.* Toz ilâç, sadè ilâç. *Sefûfât.*

seg (سك) *is.* Köpek, kelb, zağar. **seg-i â'î, seglâbî** su samuru. **seg-i dîvâne** kuduz, akur. **seg-i engûr** inebü'z-zi'b. **seg-i şikârî** zağar, tazı. **seg-i yabanî** it.

segz (سكز) *is.* Segistan, secistan. **lisân-ı segzî** Nime ruz ve Zernic halkının lehçesi.

seha (سخا) *is.* El açıklığı, semâhat, cömertlik, fütüvvet, sehâvetli.

sehâ (سحا) *is.* Beyin zarı, iltihap. **sehâyâ** ferintis, cenin kudurması. *Eshiye, sehâyâ, sehâ'î.*

sehâb (سحاب) *is.* Sihâb dahi olur. Bulut, kaplı bulut. **sehâbe** göz dumanı. **kevâkib-i sehâbiyye** saman yolu. *ç. sehâyib.*

sehâbî (سحابي) Bulutlu.

sehâfet (سخافت) *is.* Akıl kıtlığı.

sehânet (ثخانت) *is.* Sahn ve kalın olma, sık ve pek olma.

sehânet (سخانت) *is.* Kızgınlık, gayet sıcak, kızmış olmak. Sehâ, sehâvet.

sehâyâ (سحايا) *is.* Sehâlar, eshiye.

sehc (سحج) *is.* Deri sıyrılma, aşınma.

sehek (سهك) *is.* San buğdayı, vuran sarılık zıddı.

seher (سهر) *is.* Gece uyumama. **seher bağı** sayıklama. **seher illeti** sehrân olma.

seher (سحر) *is.* Sabah. **seher-hîz** erkenci. *Seher-gâh.* **ale's-seher** seher, erkenden.

sehere (سحره) *is.* Sâhirler, büyücüler.

sehhâr (سحار) *is.* Büyücü, ziyade cazibeli, dil-rübâ. *Sehhâre.*

sehî (سهى) *sf.* Doğru. *Serv-i sehî. sehî-kad.*

sehîl (سهيل) *sf.* Sehl, kolay, asan, suhuletli.

sehim (سهم) *is.* Ok. Pay çektikleri ok, hisse, sihâm-ı kazâ, kısım, kıst, bahş, hazineden alınan îrâd-ı kıstî. Her türlü hazine tahvilatı ve taksitli irat. *ç. eshâm.* **sehm-i kavs-i nısf** kutura giden hattın kısmı. *Sehm-i gayb.* **sehm-i râmi burcu** okçu burcu. **tamam sehim** orta tarafı.

sehl (سهل) *is.* Kolay, mülayim, nerm, düz yer. **sehl-i mümteni** sade görünür sanat. *ç. suhûl.*

sehm (سهم) *is.* Korku. **sehm-gîn, sehmnâk** dehşetli.

sehmâ (سحما) *sf.* Eshâm, kap kara, ziyade siyah.

sehne (سحنه) *is.* Heyet, kılık, kıyafet.

sehv (سهو) *is.* Yanılma, yanlış, hata, galat, nişandan şaşma. **sehv-i kalem** kâtibin hatası. *ç. sehevât, sehviyyât.*

sehven (سهوا) Yanlışlıkla.

sekalân (ثقلان) *is.* İns ve cin. *Seyyidü's-sekaleyn.*

sekb (سكب) *f.m.* Suyu dökmek.

sekban (سكبان) *is.* Seğmen, yeniçerilerin tüfekçisi. Başı bozuk tüfekçi. **sekbanbaşı** sabıkta yeniçeri feriki.

sekenât (سكنات) *is.* Sekenler, sekene, duruşlar, etvar. *Harekât u sekenât.*

sekene (سكنه) *is.* Sakinler, sükkân, ahali.

sekerât (سكرات) Sekirlik, mestlik, dalgınlık. **sekerât-ı mevt** ihtizar hâli.

sekîne (سكينه) *is.* Temkin, vakar, ârâm.

seknâ (سكنا) *is.* Seknî, mesken, kiraya verilmeyip oturulacak hane, bazı vezâ'ife mahsus hane. **imam seknâsı, kayyim seknâsı** maşrutası. **kabil-i seknâ** mamurca.

sekr (سكر) *is.* Sarhoşluk, mestî.

sekrân (سكران) *is.* Mest, sarhoş.

seksenbûye (سكسنبويه) *is.* Senküsûh, secsenbûye, ayn-ı seretân.

sekte (سكته) *is.* İnkıta, durgunluk, halel, dolaba sekte gelmek, sektedar olmak, zarar arız olmak. **sekte-i melih** şiir evzanında.

sekteli (سكته لو) Bî-hûş damlalı, menzûl.

sekûb (سكوب) *is.* Asel, ilâç. *Sekûbât.*

sel (سيل) *is.* Su akıp taşması. **seylendi** dere.

sel (سلع) *is.* El çatlağı, şern.

sel'a (سلعه) *is.* Baş yarığı, kemiğe işlemeyen çatlak. Köstebek. *ç. sele'ât.*

selâhat (سلاخت) *is.* Tatsızlık, lezzetsizlik. **selh** yüzüp deri çıkar.

selahfât (سلحفات) *is.* Kaplumbağa envaı zümre-i belhiyye. *Selahfât burcu. ç. selâhif.*

selâm (سلام) *is.* Selâmet duası, âşinâlık. **selâm etmek** irsâl-i peygâm. *Selâm almak, selâm durmak, selâm vermek.* **selâm-ı âm** rikab-ı resmî. **Medînetü's-Selâm, Dârü's-Selâm** Bağdat. *Selâm otu.* Nida olur **vesselâm** işte bu kadar.

selâmet (سلامت) *is.* Rehalık, kurtulma, halâs, emn ü aman, tamamlık, necat. *Sâhil-i selâmet.* Hastalığın iyiliğe yüz tutması, sıhhat.

selâmlık (سلاملق) Biniş, cuma alayı ve yabancı kabul olan daire. *Selâmlık dairesi.*

selâse (ثلاثه) *is.* Selese, üç. *Selâse-i gassâle.*

selâset (سلاست) *is.* Selislik, revanlık, rekâket zıddı. **selâset-i lisân** talâkat.

selâsil (سلاسل) *is.* Silsileler.

selâsûn (ثلاثون) *s.* Selesûn, otuz. *Hadd-i selâsîn.*

selâta (سلاطه) *is.* Galebe, kahr, musallatlık.

selâtin (سلاطين) *is.* Sultanlar. Türkîde **selâtin cami** büyük mabet.

selbî (سلبي) Selb edici.

selc (ثلج) *is.* Kar, berf. *ç. sülûc.*

selcem (سلجم) *is.* Şalgam. **selcem-i zeytî** kulze.

sele (سله) *is.* Kulplu sepet, zembil, bazı nev çiçekler dibi.

selef (سلف) *is.* Geçmiş, halefin evvelki. **sâlif** geçmiş zaman. *Halef ü selef.* **eslâf** ecvâd, kudema, piş, az vakit verilen mal akçesi, peşin.

selem (سلم) *is.* Mevcut olmayan mahsule peşin verilen kıymet. Galatı peşinat.

selem (ثلم) *f.l.* Çentme, kedme, bir şeyin kenarını fırlatıp diş diş eslem etmek, yan diş gediği.

selese (ثلثه) *is.* Selâse.

selh (سلخ) *is.* Yüzme, yüzülmüş, deri yüzüp çıkarmak. **selh-hâne** kasaphane. Ayın son günü, bazen otuzuncu günü.

selha (سلخه) *is.* Yılan gömleği çıkmış kuru derisi.

selîha (سليخه) *is.* Soyulmuş, bozulmuş şey, ağaç kabuğu, meşe kabuğu.

selika (سليقه) *is.* De'b, resim, hüsn-i tabî'at, mutlaka tabiat. **kitabet selikası** hüsn-i karîha.

selîl (سليل) *is.* Nev-zat. **selîl-i meyyit** ölü doğmuş çocuk. *ç. selâl.*

selim (سليم) *sf.* Sağlam, ayıpsız, nakîsadan salim, emin. *Akl-ı selîm, tab-ı selîm.*

selimî (سليمى) *is.* Sultan Selim icadı taç biçimli kavuk.

selimiye (سليميه) Sırma dallı gezi.

selis (سليس) *is.* Selâsetli, revan, rekâketsiz, işlek, düz şiveli yazı.

selîta (سليطه) *is.* Bed-zeban, dil-âzâr, dili zeffr.

sell (سل) *f.l.* Çekip sıyırmak. *Sell-i seyf.*

sell (سل) *is.* Göğüs illeti, kuru hastalık, inkihâl.

sellem (سلم) *ed.* Selâmet olsun duası. *Sallallahu aleyhi ve sellem.* **sellemehüsselâm** bilâ-teklîf.

selm (سلم) *is.* Sulh, asayiş, selâmet.

selme (ثلمه) *is.* Gedik, rahne.

selp (سلب) *is.* Çekip almak, soymak, izale, ma'rekede mal yağma etme. *Kaziyye-i selbiyye, sıfat-ı selbiyye.*

sels (سلس) *is.* Gevşeklik, tutamama. **sels-i bevl** kaçırma.

selsâl (سلسال) *is.* Berrak, tatlı su.

selsebil (سلسبيل) *is.* Cennet çeşmesi suyu, yüksekten çok ağızdan fışkıran çeşme, çağlayan.

selûkî (سلوقى) *is.* Soy tazı.

selva (سلوا) *is.* Yelve, büyük bıldırcın.

sem (سمع) *is.* İşitme kuvvesi, işitmek, dinlemek, istima, kulak vermek, sema. *Sem'an ve tâ'aten.* **semi'nâ ve eta'nâ** baş üstüne. Tevatür **mebhas-ı sem'î. havâle-i sem** kulak asmak.

sema (سما) *is.* Gök, âsumân, semavat, gök yüzü. **eleğim sağma** acâ'ib-i ceviyye.

sema (سماع) *is.* Simâ dahi olur. Dinleme, kulaktan öğrenme, çalgı, çıgâne. **semâ-hane** çalgı ve raks yeri, tekkelerde.

semâcet (سماجت) *is.* Çirkinlik.

semâd (سماد) *is.* Toprak karışmış gübre. Diğer manası simâdda.

semâhat (سماحت) *is.* Civanmertlik, keramet, tab-ı sehâvetle fütüvvet, açık el. *Semâhatli.*

semai (سماعي) İşitmekle ve kıyas olmayarak. Yörük semai.

semân (ثمان) *is.* Sekiz sahn, semân medrese. *Semâniye.*

semâne (سمانه) *is.* Küçük bıldırcın.

semânet (سمانت) *is.* Semizlik, semn.

semânî (سمانى) *is.* Tesmîne dair.

semânûn (ثمانون) *is.* Seksen, semânîn gibi.

semâr (ثمار) *is.* Semereler ve kıyatlı tohum. *Gürgen semârı, semâr-ı bakliyye.*

semavât (سماوات) *is.* Semalar.

semavî (سماوى) *is.* Âsmanî, gökrek, mavimsi. Ulvî, ledünnî. *Kütüb-i semâviyye.*

semc (سمج) *is.* Bed-nazar, semc, hemc, çirkin-rû, çirkin-hû.

seme (سمه) *is.* Boş, batıl, sersem, serâsime.

semek (سمك) *is.* Balık, mâhî. Hindu itikadınca hâmil-i arz. *Beyne's-sema ve's-semek. Semeke burcu. ç. esmâk simâk.*

semen (ثمن) *is.* Kıymet, baha, değer. *ç. esmân.*

semen (سمن) *is.* Yasemin, âs. **semen-ber** sine-sîmîn ve göğsü beyaz.

semend (سمند) *is.* Kula at. Türkîde **kulagu, hülâgu** cenk atı.

semender (سمندر) *is.* Su kertenkelesi. Gayet soğukluğundan kinâye ateşe girse söndürür derler. Kaypak.

semere (ثمره) *is.* Semer, meyve, yemiş, mahsul, hasıl-nüma, fayda. *Semerî.*

semî (سميع) *is.* Her şeyi istima edici. *Hüvessemîu'l-alîm.*

semîd (سميد) *is. Hind.* Semâd, beyaz un, beyaz ekmek halkası.

semîl (سميل) *sf.* Eskimiş, yıpranmış.

semîn (سمين) *sf.* Besili, semiz, şişman.

semîn (ثمين) *is.* Zî-kıymet, pahalı. *Dürr-i semîn.*

semîr (ثمير) *is.* Meyve-dar. *Semîrât-ı munfasıla.* **semîr** (سمير) *is.* Huy, hulk, menkıbet, refik, harîm. *Me'âlî-i semîr.*

semm (سم) *is.* Zehir, ağu, zebîb. Resmü'l-hımâr, zakkum ağacı. **semmü'l-fâr** sıçan otu. *ç. semûm.*

semmî (سمى) *is.* Adam, hem-nam.

semmiyet (سميت) Zehirlilik, semm hassası.

semn (سمن) *is.* Erimiş yağ, sade. Simn olur. Semizlik.

semr (سمر) *is.* Samg-ı arabî ağacı.

semr-mû (سمرمو) *is.* Sığırcık kuşu, büyük saru.

semsem (سمسم) *is.* Susam. **semsem-i hindî** cencelî. *Fasîle-i semsemiyye.*

semt (سمت) *is.* Canip, taraf, mahalle. *Semt-i irtifâ.* **semt-i re's** semanın baş üstünde görünen yeri ve onun aksi. *Semt-i nazîr yani semt-i kadem, semt-i kıble.*

semûh (سموح) *sf.* Semâhatli, semih, cömert, bayındır.

semûm (سموم) *is.* Zehirli şey. Sam yeli, hamsîn rüzgârı.

sena (ثنا) *is.* Şükür, meth, vas. **sena-kâr** duacı, senâ-ver, medddah, müteşekkir. *ç. esniye.*

senâ (سنا) *is.* Senâ-i mekkî, senâmeki. **senâ-i kâzib** patlangıç ağacı. **senâ-i amerikî** poenciyane.

senâbil (سنابل) *is.* Sümbüleler.

senâcil (سناجل) *is.* Senciller.

senâ'î (ثنائى) *is.* Seneviye, mecusi.

senâm (سنام) *is.* Tepe, tümsek, deve hörgücü. *ç. esnâm.*

senâyâ (ثنايا) *is.* Ön dişler, seniyeler.

senc (سنج) *sf.* Tartıcı, sencîde edici, nükkad. *Suhan-senc.*

sencer (سنجر) *is.* Senger, metris, set, bârû. Alem olur. *Sultan Sencer.*

sencerf (سنجفر) *is.* Şencerf, zencerf, zencefre, kırmızı zencefre.

sencîde (سنجيده) *is.* Tartılmış, müvazene olunmuş, muntazam, mevzun.

senderûs (سندروس) *is.* Sandulus tozu, sandulus yağı, kopal ağacının zamkı ve yağı.

sene (سنه) *is.* Yıl, sâl, âm. *Sene-i arabiyye, kameriye, rûmiye, şemsiye.* Tarih manasına *sene-i hicriye, mîlâdiye. ç. senevât, sünûn, sinîn.*

senet (سند) *is.* Elde tutulup ihticâc olunacak şey, dayanacak şey, istinat olunacak delil. Huccet, yazı. *Senedât-ı hazîne.*

senevât (سنوات) *is.* Seneler.

senevî (سنوى) *is.* Beher sene, tekrar eden, bir yıllık. *Seneviye.*

seng (سنك) *is.* Taş, hacer, çakıl, tartı, vezin, çeki. Taş illeti. **seng-i hârâ** kaya. **seng-i melâmet** ta'n. **seng-dil** merhametsiz. **seng-endân** kuşların taşlığı. **seng-püşt** kaplummağa. **sengistân ve senglâh** taşlık. **seng-sâr** recim.

sengîn (سنگين) Taştan ağır, katı.

senî (سنى) *sf.* Refi, şerif. *Seniyyü'l-himem, hükûmet-i seniyye.*

senîh (سنيح) *is.* Senîhalı, kalbine sünûh eden adam, fatîn.

senûn (سنون) *is.* Diş ilâcı. *ç. senûnât.*

sepâ (سپا) *is.* Sehpa, üç ayaklı iskemle, tarabze ve merdiven. İskele kurmak için yapılmış pâyende, sâpâ.

sepet (سبد) *is.* Sepet. *Balık sepeti, çamaşır sepeti, değirmen sepeti.*

sepîde (سپيده) *sf.* Aklık, fecir, subh-ı sadık. **sepîde-dem** sabah vakti. **sepîde-rû** esperi, doğan.

Septe (سبته) *is.* Septe Boğazı, Bahr-i Zukak, Cebel-i Târık halici.

ser (سر) *is.* Baş, tepe, re's, zirve, uç, nihayet. **serapa, serteser** baştan ayağa, bir uçtan bir uca. *Ser-âsîb, ser ü sâmân.* **be-ser ü çeşm** baş üstüne. **ez-ser-i nev** yeni baştan. Bazı şeylerin başı, *nargile seri.* Amir ve reis mana-

sına **ser-ahur**. *Ser-bevvâbîn, ser-hademe, ser-hayl. Ser-kâtib, ser-nevbet. Serden geçti.*

serâ (سرا) *sf.* Tegannî edici. *Nağme-serâ.*

serâ (ثرا) *is.* Serî, arz, yer, toprak. **tah-te's-serâ** mezar. *Tâbe serâhu, ez-serâ ta-besüreyyâ.*

ser-âgâz (سراغاز) *is.* Başlangıç, dibâce, iptida.

serâ'ir (سرائر) *is.* Serîreler, esrardan olan gizli şeyler.

ser-âmed (سرامد) *sf.* Kâmil, mükemmel, mütefevvik. **ser-âmedân** hadise, vakıa, sergüzeşt.

serap (سراب) *is.* Ilgım, salgım, nümâ-neş, âb-ı pusârîk.

serâperde (سراپرده) *is.* Otakların tozluk perdesi, duvarlığı, tecir.

serâre (سراره) *is.* Ayın son gecesi.

serârî (سراری) *is.* Seriyeler.

serâser (سراسر) *is.* Mezr-keş, baştan başa pullu taka, baştan başa telli.

serâser (سراسر) *sf.* Külliyen, mecmuan.

serâsime (سراسمه) *sf.* Sersem olan, hayran, şaşkın.

serasker (سرعسكر) *is.* Emîrü'l-ceyş. **bâb-ı ser-askerî** harbiye nezareti. Sipehdâr, sipeh-bed, sâlâr bu manaya gelir.

serâşîb (سراشيب) *is.* Yokuş aşağı, serâzîr, nişîb, şîv.

serât (سرات) *is.* Silsile-i cibâl. *ç. serevât.*

serâvîl (سراويل) *is.* Servaller, şalvarlar.

serâyâ (سرايا) *is.* Seriyeler, bölükler, küçük ketîbeler, gazveler.

serb (ثرب) *is.* Mide ile bağırsaklar arasında olan haciz ve iç yağı. *ç. sürûb.*

serbaz (سرباز) *is.* Başı açık, cesaretli, başını feda eder, serdengeçti.

serbest (سربست) *is.* Kul gibi başı açık gezmeyen, hür, azat, lâubali, mutlaku's-sebîl, fâ'il-i muhtâr.

serbeste (سربسته) *sf.* Gizli, örtülü, kapalı, mestûr, mühürlü.

serbestî (سربستي) Hayret.

ser-bülend (سربلند) *sf.* Müftehir, bâlâ, pervaz. Celîl.

serc (سرج) *is.* Zîn, eyer. **serc terki** azm-i vetedînin çukuru.

ser-çeşme (سرچشمه) *is.* Subaşı, zabit, zabıta memuru, subaşı askeri.

serçin (سرچين) *is.* Seçme, baş boy. **ser-çin perçin** aslı **serçin derçin** perakende rüsûmât, canavar resmi.

serd (سرد) *f.l.* Bast irat etmek, rekîk olmayarak beyan etmek, durmaksızın mütevâliyen söylemek.

serd (سرد) *is.* Soğuk, berd, sermâ. *Germ ü serd.* Felek, talihin nîk ü bedi.

serd (سرد) *sf.* Soğuk şey, bârid, çirkin, şedit. **âh-ı serd** gam-gîn.

serdâb (سرداب) *is.* Serdâbe, yer altında serin oda, zîr-i zemîn.

ser-dâde (سرداده) *is.* Baş vermiş, bariz, zuhur, yafta, ser-zede.

serdar (سردار) *is.* Ser-asker-i ordu, büyük başbuğ. **serdâr-ı ekrem** baş kumandan.

ser-defter (سردفتر) *is.* Defterci. Defter başı, ser-levha.

ser-efkende (سرافكنده) *sf.* Başı eğmiş, hacil.

ser-efrâz (سرافراز) *sf.* Ser-firâz, mütehayyiz, müteşahhıs, fehûz, şanlı.

serencam (سرانجام) *is.* Başa gelen, netice, encâm-kâr, ser-güzeşt.

Serendip (سرنديب) *is.* Hindistan'da Seylân adası, Seylândibe.

seretan (سرطان) *is.* Yengeç. **seretân-ı bahrî** çakanoz. **seratan burcu** haziran. *Seretan illeti.* **ayn-ı seretân** magnezya tuzu.

serf (سرف) *is.* İsraf, dağıtıp telef, heder etme.

ser-fürû (سرفرو) *is.* Baş eğme, eyvah, tevazu, baş eğmiş, muti, mütevazi zıddı. *Ser-firâz.*

sergerdân (سرگردان) *is.* Sersem, başı dönmüş.

sergerde (سركرده) *is.* Başbuğ, baş ve buğ, asâkir-i zabtiyye binbaşısı.

ser-germ (سرگرم) *is.* Kafası kızmış, sarhoş, sermest, mest, garûr, dargın, tutkun.

sergeşte (سرگشته) *is.* Şaşkın, sersemlemiş, başı dönmüş.

sergîn (سرگين) *is.* Tarîbi serkin. Gübre, sarmak. **sergîn otu** öksüz otu. Bazan üştüre denir, baklatü'l-yemânî gibi.

sergirân (سرگران) *is.* Sarhoş.

sergüzeşt (سرگذشت) *is.* Başa gelen, çekilen çile, geçit, serencam, ser-encâme.

serhâb (سرخواب) *is.* Uykunun evveli, ımızganmasına pinekleme.

serhas (سرخس) *is.* Eğrelti otu, berbeha.

serhat (سرحد) *is.* Sınır, sugur. *Serhaddât.* **serhad-dar** derbent ağası, merzbân.

serhatli (سرحدلو) Sabıkta avâsım askeri.

ser-hayl (سرخيل) *is.* Çeri başı, cemaat başı, ser-katar.

serheng (سرهنك) *is.* Ser-âhenk, alay çavuşu, siyavuş, yasavul, zabit.

seri (سريع) *is.* Süratli, çabuk, cüst ü çâlâk, çâbükü'l-edâ. **bahr-i serî** eş'ârda müstef'ilün vezni. *Seyr-i serî.* **serî'ü'l-intikal** müdrik. **serî'ü'z-zevâl** fani.

serian (سريعا) Müsri'an.

serîr (سرير) *is.* Evreng, taht, mesnet. *Serîr-i âr.* Sedir tabuta dahi derler, naaş gibi. **serîr-i mecrûhîn** hasta yatağı, tezkere. **serîrü'l-ezhâr** çiçek yatağı ayağı. *ç. esirre.*

serîrî (سريری) *is.* Hastahanede yatak başında verilen ders. *ç. serîriyyat*

seriye (سريه) *is.* Ketîbe-i asker, kıt'a-i müfreze, çarhac. Akın, azve. *ç. serâyâ.*

ser-kâr (سركار) *is.* İş başı, müdür. **nâzır-ı ser-kâr** işin başı nezaret.

serkeş (سركش) *sf.* Asi, dik baş, inatçı.

ser-kûb (سركوب) *is.* Başa vurma, ezme, kahır.

serlevha (سرلوحه) *is.* Tahta başı, ser-hayli, dibâce, ser-nüvişt.

serm (ثرم) *f.l.* Dişler kökünden kırılmak, gedik olmak, şiirde tefilenin bir tarafı eksilmek. *bk. esrem.*

sermâ (سرما) *is.* Soğuk, şita, kış, zemistân, soğuk mevsimi. **sermâ-dîde** pek üşümüş, donmuş.

sermak (سرمق) *is.* Karapazı.

sermaye (سرمايه) *is.* Asl-ı mâl. Bizâ'a, meta, maye. **sermayedar** vâyeli, marifetli.

sermed (سرمد) *is.* Daim, câvîd.

sermedî (سرمدي) Samedanî.

sermedin (سرمدين) Beka.

ser-mû (سرمو) *is.* Kıl kadar, cüzî.

sermûze (سرموزه) *is.* Cırmuk, lağımcı, çizmeci, ucu kalçını. *bk. çıramuka.*

ser-nâme (سرنامه) *is.* Bir bendin başı, ser-levha, mektubun başındaki elkabı.

ser-nigûn (سرنگون) *is.* Baş aşağı, alt üst, devrilmiş, bahtsız.

serpuş (سرپوش) *is.* Takke, terbuş, örtü.

serrâk (سراق) *is.* Hırsız. **serrâkîn** bedevî haydutlar.

ser-rişte (سررشته) *is.* İpucu, emare, vesile, bahane, zerî'a.

sersem (سرسام) *is.* Baş illeti, serâsime, başı salkı, sersem, seme, eme seme.

serseri (سرسری) *sf.* Derbeder, hercaî, ihtimamsız, kayıtsız.

serşâr (سرشار) *sf.* Taşmış, taşkın, lebâleb, bol. **şerşere** çağlayan.

sertaç (سرتاج) *is.* Mutâ, münkad, mâbihi'l-iftihâr.

sertâk (سرطاق) *is.* Cihan-nümâ, tahta-pûş.

sertîz (سرتيز) *is.* Biz gibi sivri.

serv (سرو) *is.* Servi. **serv-i âzâd** dişi servi, tohumsuz. **serv-i bülend** kadd-i bâlâ. **serv-i hırâmân** edalı. **serv-i nâz** hoş-edâ. **serv-i siyâh** eris, ardıç envai. **servistân** servilik.

server (سرور) *is.* Baş, reis, âlî. **server-i kâ'inât** Resul-i Ekrem (SAV)

servet (ثروت) *is.* Mal ve menâl, zenginlik.

servi (سروی) *is.* Sarı kurt, alaca sarı kürk.

serzede (سرزده) *is.* Vaki, mütehaddis.

serzeniş (سرزنش) *f.l.* Başa kakma, minnet, ta'zîr, tekdir, atıştırma, başa vurmak.

seşenbih (سشنبه) *is.* Salı günü, şehbih.

set (سد) *is.* Hâciz, hâ'il, mani, set, yüksek sofa, bent, tabaka, bar manasına. Kapamak, tıkamak, körlemek. Parayı vesaireyi sedâd ile tıkamak, yara kapanma, yol tıkanmak. **sedd-i bâb** yol vermemek, kabul etmemek. **sedd-i İskender** derbent duvarı. *Seddü'l-bahr.*

setâ (ستا) *is.* Üç telli tar, tambura, setâr.

setâ (ستا) *is.* Metih, temeddüh, sitayiş. **hod-setâ** müftehir.

setâre (ستاره) *is.* Örtücülük. *ç. setâyir.*

setâyir (ستاير) *is.* Setâreler.

setir (ستر) *is.* Örtü örtmek, saklamak, gizlemek, ketm etmek, örtbas etmek. **setr-i havâle** görünür bir noktanın muhafazası için istihkâm. **setre** ufak perde. **setîr** hafî, mestur. *ç. sütûr, estâr.*

setri (ستري) Frenkçe sürtü kelimesinden kalptir, nev-resm üstlük.

settâr (ستار) *is.* Örtücü, setredici, hamî. **settâru'l-uyûb** hatâ-pûş, afüvv ü rahîm.

sevâbık (سوابق) *is.* Sabıkalar. *Sevâbık-ı ahvâl.*

sevâbit (ثوابت) *is.* Sabiteler.

sevâd (سواد) *is.* Siyahlık, okuyup yazma, mürekkep yalama, meskun çöller, uzaktan görünen agârât-ı ma'mûre. **sevâd-ı dâ'ü's-sevâd** savat. **sevâd-ı ırak** mezru yerleri. **sevâdü'l-ayn** göz bebeği, teksir. *Sevâdî.*

sevâg (سواغ) *is.* Edviyeyi havi olan mayiler.

sevâhil/Sevâhil (سواحل) *is.* Sahiller. Şarkî Afrika.

sevâkıb (ثواقب) *is.* Sakıplar.

sevâkin (سواكن) *is.* Nâbız olmayan damarlar.

sevâlib (سوالب) *is.* Sâlibeler.

sevâlif (سوالف) *is.* Sâlifeler.

sevap (ثواب) *is.* Cezâ-i hayr. **sevabı çok iş** umûr-ı hayriyye. **sevabı çok adam** hayr-berî.

sevâm (سوام) *is.* Sâmmeler.

sevânih (سوانح) *is.* Sânihalar, sânihat.

sevâyî (سوايى) *is.* İnce dallı sırmalı kumaş.

sevb (ثوب) *is.* Libas, esvap, siyâb, giyinti, urba.

sevda (سودا) *is.* Malihuyla, kara sevda, merak, iptilâ, ahlât-ı erba'anın biri, öd. **sevdâ-i ham** hayâl-i bâtıl. **sevdâ-i vatan** dâ'ü's-sıla.

sevdâ (سودا) *is.* Sûd, nef. **sevdâ-ger** kese be, tacir.

sevdâvî (سوداوى) *is.* Meraklı, kuruntu eden.

sevî (سوى) *sf.* Seyyân, düz, doğru, yassı, hem-vâr.

sevîk (سويق) *is.* Keşkek.

seviyet (سويت) *is.* Düzlük, siyahlık, bir düziye olma. **ale's-seviye** umumen.

seviyyen (سويا) Müsavat üzre.

sevk (سوق) *is.* İleri yürütme, sürme. **sevk-i ceyş** askeri dârü'l-harbde tahrik etmek. **sevkiyat** irsalat.

sevkend (سوكند) *is.* Ant, kasem, yemin, taahhüt.

sevr (ثور) *is.* Boğa. *Sevr burcu.* **sitte-i sevr** evâ'il-i nîsân. **aynu's-sevr** el-cebbâr burcunun parlak yıldızı. *Lisân-ı sevr.*

sevret (ثورت) *is.* Gazabın galeyanı.

sevret (سورت) *is.* Hiddet, şiddet, keskinlik, gazap ateşi, parlama, başa sıçrama.

sevsîne (سوسينه) *is.* Sûsen envaı fasîlesi.

sevt (سوط) *is.* Kamçı, taziyâne.

seyahat (سياحت) *is.* Diyar gezme. **seyahat vermek** def-i beyt, dervişlerin devr-i bilâdı. **seyahatname** rahle.

seyelân (سيلان) *f.l.* Akmak, cari olmak, durmama, tutulmamak. *Seyelân-ı bevl, seyelân-ı dem. Seyelânât.*

seyf (سيف) *is.* Kılıç, tığ, şemşir. **ehl-i seyf** askerler. *Süyûf, esyâf.*

seyfiye (سيفيه) Seyfî, kılıç biçimi uşak kapan kartal.

seyhân (سيحان) *f.l.* Su yer yüzünden akmak. **Nehr-i Seyhân** Adana'da.

seyir (سير) *is.* Gezme, hareket, geşt ü güzer etmek, seyyar olmak, seyr ü sefer. Temaşa edip gezmek, temaşa mahalli. *Seyr-i sefâ'in, seyrü'n-nâs ale'l-mele, seyr fi'n-nevm.* **seyran** gezip keyf etme. **seyran-gâh** mesire.

seyis (سائس) *is.* Baş zabit, mihter, ahır atları tımar eden. **seyishane** yolcunun yük hayvanı ki üstüne uşak biner.

seyit (سيد) *is.* Kavmin büyüğü, efendi, rab, evlâd-ı peygamber. Müennesi seyyide. *ç. sâdât.*

Seylân (سيلان) *is.* Serendip adası. **Seylân taşı** şeb-çerâg, yakut.

seyyâf (سياف) *is.* Satırcı, cellât.

seyyah (سياح) *is.* Diyar gezici. **seyyâh-ı âlem** dilenci, kalender.

seyyal (سيال) *is.* Seyelân eden, akıcı. *Cism-i seyyâl.*

seyyâle (سياله) *is.* Su ve hava gibi akıcı cisim. **seyyâle-i berkiyye** elektrik.

seyyân (سيان) *is.* Müsavi, taş, eş, siva, bir düziye.

seyyar (سيار) *is.* Gezgin. *Seyyar hastahane, seyyar karakol, seyyar memur.*

seyyare (سياره) *is.* Necm-i seyyâr, sevâbitten olmayan yıldızlar. *ç. seyyârât.* Ka-

dim heyet usulünde; **zühal** keyvan, **müşteri** bercis, **utarid** teber, **merih** behmen, **zühre** hanid, **şems** mihr, **kamer** mah.

seyyi (سيئ) *sf.* Kabih, kötü, esâ'et, ehl-i sû.

seyyiat (سيئات) *is.* Seyyi'eler.

seyyie (سيئه) *is.* Kabahat, kötülük, kötülüğün serpintisi, mazarrat. *ç. seyyiat.*

seza (سزا) *sf.* Reva, lâyık, caiz, yaraşır ceza. **sezâ-vâr** yaraşıklı, münasebetli, müstahak. *Cezâ-yı sezâ.* **nâ-seza** lâyıksız.

sezû (سزو) *is.* Ağaç mantarı, tapalı mantar, felin.

sıbâg (صباغ) *is.* Fıçı boyası, hîzâb.

sıbâgat (صباغت) *is.* Boyacılık.

sıbga (صبغه) *is.* Renk, nev, levn, mezhep. *Sıbgatullah.*

sıddîk (صديق) *is.* Ziyade muhip, gerçekçi. *Sıddîk-i ekber.*

sıdk (صدق) *is.* Gerçeklik, ihlâs-ı tâm, sadakat, hulûs. Türkîde inan, emniyet manasına da gelir.

sıfat (صفت) *is.* Vasf-ı ahvâl, hasiyet, na't, keyfiyet, bunları mübeyyin kelime. *Melek-sıfat. Sıfat-ı askeriyye, sıfat-ı müşebbeh,* **sıfat-ı subûtiyye** ilâhiye. *Sıfat-ı zâtiyye.*

sıfır (صفر) *is.* Hiç, boş rakamı. **sıfru'l-yed** eli boş. *ç. asfâr.*

sıgâr (صغار) *sf.* Sagirler. **sıgâr u kibâr** kehîn ve mehîn, kehân ve mehân.

sıgr (صغر) *is.* Küçüklük, naçizlik. **sıgr-ı sin** çocukluk zamanı, küçük yaş.

sıhâh (صحاح) *is.* Sahihler.

sıhhat (صحت) *is.* Tam ve salimlik, noksansızlık, afiyet, sağlamlık, halelden selâmet, ten-dürüstlük, hakikat, gerçeklik, sıhhat makrunı. *Hıfz-ı sıhhat.*

sıhhî (صحي) Sıhhate müteallik şey. *Sıhhıye nezareti.*

sıhr (صهر) *is.* Zevce tarafından hısım.

sıhriyet (صهريت) Karâbet, damatlık.

sıkl (ثقل) *is.* Ağırlık, saz u nebgâh. *Ahmâl ü eskal.*

sıklet (ثقلت) *is.* Ağırlık hali, girânî, sıkıntı, melâl. *Sıklet-i esnâfiyye.* **sıklet-i lisân** kekemelik. *Merkez-i sıklet.*

sıkt (سقط) *is.* Devşirme çocuk. *Sıktî. Sıkt-ı rahm*

sıla (صله) *is.* Ulaşma, hasrete kavuşma. **sıla-i rahm** ziyâret-i akribâ. **sıla-i vatan** sıla. Nahivde sıla.

sımâd (صماد) *is.* Mantar meşin tapa.

sımâh (صماخ) *is.* Kulak deliği, balıkların tarağı. *ç. sımâyih, asmiha.*

sımâm (صمام) *is.* Tıkaç.

sınaat (صناعت) *is.* Sanat, hirfet, pişekârlık. *Mahsûlât-ı sınâ'iyye, dârü's-sınâ'a.*

sınâb (صناب) *is. Yun.* Hardal tohumu. **sınâb-ı berrî** hardal otu, ak hardal.

sınâbî (صنابي) Hardal lâpası.

sınaî (صناعي) Yapma el işi.

sındîd (صنديد) *is.* Büyük zat, zîr-i dest, âlîşan. *ç. sanâdîd.*

sınıf (صنف) *is.* Takım, bölük, tabaka, derslerin rütbelerin derecatı. **sınıf-ı evvel** şakirdanî. *Esnâf-ı hıref. Sunûf-ı ahâlî.*

sır (سر) *is.* Raz, gizli söz. *Sırdaş, sır kâtibi.* **esrâr-ı ilâhiyye** hükm-i hafiyye. *Serâ'ir.*

sırat (صراط) *is.* Dar yol, doğru yol, tarîk-i cennet.

sırça (سرچه) *is.* Şişe, camdan şey. Türkîde diğer manaları vardır.

sırf (صرف) *sf.* Mahz, has, gayr-i muhtelit.

sırm (صرم) *is.* Kösele.

sıvân (صوان) *is.* Çakmak taşı nevi.

sıyâgat (صياغت) *is.* Kuyumculuk.

sıyâm (صيام) *is.* Savm hali, sîmlik, oruçlu olma, ruzedârî, açık.

sıyanet (صيانت) *is.* Hıfzetme, koruma, kayırma, esirgemek, savn ve muhafaza.

sıyt (صيت) *is.* Ün, şöhret, savt, nîk-namî.

sî (سى) *is.* Otuz, selâsûn, selâsîn. **sipâre, supâre** eczâ-i şerîfe.

si'a (سعه) *is.* Bolluk, genişlik, vakt-i refah, vüs'at. **si'a-i maşrık** güneşin nokta-i maşrıktan bu'du.

si'âyet (سعايت) *is.* Kovuculuk, kovulama, gammazlık.

sîb (ثيب) *sf.* Er görmüş kadın, gayr-i bâkir, galatı sîbe.

sîb (سيب) *is.* Elma, tüffah. **sîb-i zenahdân** çene.

sibâ (سباع) *is.* Seblar, yırtıcı hayvanlar.

sibak (سباق) *is.* Sebk etme, ileri geçme, öndül. **siyakusibak** gelecek ve geçen ibare, müsabaka.

sibt (سبط) *is.* Torun, hafîd. **sibtân ve sibteyn** Hazret-i Hasan'la Hazret-i Hüseyn. **esbât** Benî İsrail kabileleri.

sicâf (سجاف) *is.* Sicf, pervaz, zencef.

sicâl (سجال) *is.* Seciller, cömert kimseler.

sicâl (سجال) *is.* Sıra ile, müseccel, mütenâvib.

sicil (سجل) *is. Lât.* Mahkemelerin mahtûm kayıt defteri. *Sicill-i ahvâl.* **sicillât** kuyûd-ı resmiyye.

sicn (سجن) *is.* Zindan, tomruk, mahbes. *ç. siccîn, sücûn.*

sidâd (سداد) *is.* Tıkaç, tapa.

sidre (سدره) *is.* Nebk ağacı, Trabzon hurması, sabun yerine kullanılan yapraklarının külü. **sidretü'l-müntehâ** semavatta olan ağaç. **sidre-nişînân** melâ'ik.

sifâd (سفاد) *is.* Çiftleşme, izdivâc-ı hayvânât.

sifâl (سفال) *is.* Çanak, çömlek, toprak kap. *ç. sifâlîn.*

sifr (سفر) *is.* Kitap. **esfâr** kütüb-i tevrât.

siga (صيغه) *is.* Kalıp, şekil, bir fiilin tasrifinde mütenevvi eşkâl, bir resim ve muamelenin kelâma mukanneni. *Nikâh sigası. ç. siyag.*

sih (سيخ) *is.* Kebab şişi. Hünûd'da Şeyh Nimetullah ümmeti.

sihâb (سحاب) *is.* Bulut, ebr. **sihâbe** parça, bulut gibi görünen rîze yıldızlar cümleleri göz karinesinde.

sihâm (سهام) *is.* Sehmler, oklar.

sihir (سحر) *is.* Büyücülük, göz bağı. **sihirbaz** sehhâr, câdû-ger. **sihr-i helâl** fesahat ve belâğat.

sika (ثقه) *is.* İnanacak kimse, mutemet, emin. *ç. sikat.*

sikâl (سكال) *is.* Fikir, düşünce. *Bed-sikâl.*

sikat (ثقات) *is.* Sikalar.

sikayet (سقايت) *is.* Huccâca zemzem tevzii hizmeti, kâbe sakalığı.

sikke (سكه) *is.* Meskûkat damgası, meskûkat. Çadır altına yapılan müdevver set, sekü. Büyük demir mıh. Derviş külâhının nişanlısı. **sikke-zen** akçe vuran amele.

sikkîn (سكين) *is.* Bıçak, çakı, kâred, cerrah bıçağı, maşrıt. *ç. sekkâkîn.*

silâh (سلاح) *is.* Alet-i muharebe. **silâh-endâz** tüfekçi. **silâhhane** cephane. **silâhşor** salahur, ser-âhûr, sabıkta ahır halkının zabitanı. **silâhtar** sabıkta süvari bölüklerinin birincisi. **silâhtar ağa** sarây-ı hümâyûnun büyüğü. *ç. esliha.*

silâhlık (سلاحلق) Meşin kuşak.

silk (سلك) *is.* Dizi, sıra, yol, meslek, bir sap bertil, bir boy iplik. **silk-i askerî** tarîk-i nazm. İnci dizilen ipek sapı.

silk (سلق) *is.* Şalgam. **silk-i esved** pazı.

silsile (سلسله) *is.* Zincir, katar, birbirine merbut şeylerin cümlesi. *Silsile-i cibâl.* **silsile-i kehrübâî** elektrik zinciri. **silsile-i mülûk** nesil, soy, ecdat, tertip. **silsilename** nesep cetveli, selâsil.

sîm (سيم) *is.* Gümüş, gümüş taklidi akçe. *Sîm-ber, sîm-keş, sîm-ten. bk. sîmâb.*

sima (سيما) *is. Ar.* Çehrenin hâli, lehçe, yüzün hâli. **bed-sima** zişt. **peri sima** hüsnâ.

simâ (سماع) *is.* Semâ da gelir. Kulaktan öğrenme, işitme. *Simâ'î.*

sîmâb (سيماب) *is.* Cıva, zeybak.

simâd (سماد) *is. Hin.* Has un, semid unu.

simâk (سماك) *is.* İki parlak yıldız. *Simâk-i a'zel, simâk-i râmih.*

simâk (سماك) *is.* Semekler, esmâk.

simât (سمات) *is.* Semmeler, damgalar, nişaneler. *Fezâ'il-i simât.*

simât (سماط) *is.* Sofra, sofraya dizilmiş taam, sumat.

simhâk (سمحاق) *is.* Kemikleri örten zar, kışr-ı a'zam, cilde-i rakîka. *ç. semâhik.*

sîmîn (سيمين) *is.* Gümüşten, gümüş gi bi, ak ve berrak *Sîmîn-ber.*

sîm-keş (سيمكش) *is.* Sırma çeken, sırma-keş. *Sîm-keşhane.*

simn (سمن) *is.* Semizlik, tenûmendlik, semîn hali.

simsar (سمسار) *is.* Simsar, bezirgan tellâlı.

simsariye (سمساريه) Tellâliye.

sî-murg (سيمرغ) *is.* Hikâyatta olan ruh kuşu, cennet kuşu, anka.

simya (سيميا) *is.* Sihr-i helâl, tabâyi, eş yanın garayibi.

sin (سن) *is.* Diş, dendân. Enyâb, ezrâs-ı senâyâ, rubâiyat, tavâhin. **sin-i herm** akıl dişi.

sin (س) Sin-i mühmele. Sin-i sa'fes. Elifbâ-i Osmânînin on beşinci harfi. Hesapta altmışa işarettir.

sin (سن) *is.* Yaş, sâl. *Sinn-i kemâl, sinn-i tufûliyyet. Esnân-ı askerî.*

Sîn (صين) *is.* Çin memleketi.

Sînâ (سينا) *is.* Tûr-ı Sînâ.

sinâc (سناج) *is.* İs, kurum, islilik.

sinan (سنان) *is.* Mızrak demiri, nasl, temren.

sinbâd (سنباد) *is.* Zımpara, sinbâde, sinbâdec.

sincabî (سنجابي) Kül rengi, kır.

sincap (سنجاب) *is.* Kır kakum, teyin nevi ve onun kürkü.

sindân (سندان) *is.* Örs, mıstaba, âlât.

sindiyân (سنديان) *is.* Yeşil pernal.

sine (سنه) *is.* Uyuklama, ımızganma.

sine (سينه) *is.* Göğüs, sadır, meme, gönül, ön. **sîne-bend** atların baylanı. **sîne-çâk** mükedder, dil-rîş. *Sîne-kemân, sîne-sâf.* Cesîm, rebâb.

sinh (سنخ) *is.* Diş kökü, diş evi. *ç. esnâh.*

sini (صينى) *is.* Eski maden fağfuru, fagfurî tabla. *Sini savanı.*

sînî (سينى) *is.* Azm-i zendînin ucu, dirseğin çukuru.

Sinimmâr (سنمار) *is.* Meşhur mimarın ismi.

sinîn (سنين) *is.* Müvellededir. Her nesne, teceddüt eden nebat.

sinîn (سنين) *is.* Seneler.

sinnevr (سنور) *is.* Yaban kedisi, Türkistan kedisi, hirre, hangisi, şam kedisi nevi, kıtta.

sipâh (سپاه) *is.* Sipeh, leşker, süvari, asker. *Sipeh-bed, sipeh-dar.* **sipeh-sâlâr** kumandan.

sipahi (سپاهى) *is.* Tımarlı süvari. *Sipah oğlanı.* Sabıkta muntazam süvari ocağı. *ç. sipahiyân.*

sipâr (سپار) *is.* Feda eden. **cân-sipâr** fedevî. *Sipârâne.*

sipâre (سپاره) *is.* Sipâre, supare, eczâ-i şerîfe.

sipariş (سپارش) *is.* Ismarlama, tapşırma, tavsiye, havale, tüccara fermâyiş.

sipâs (سپاس) *is.* Hamt ve şükür, sena, mahmidet. **sipâs-dâr** senâ-hân, müteşekkir.

sipeh (سپه) *is.* Sipah. **sipeh-dar, sipeh-bed** başbuğ, çeri başı.

sipehsâlâr (سپهسالار) *is.* Serasker, serdâr-ı ekrem.

sipend (سپند) *is.* Yabani sedâb tohumu, üzerlik, sipendân.

siper (سپر) *is.* Kalkan, ters, muhafaza. Şemsî siper. **el siperi** hattatların altlığı. **kale siperi** perapit, bârû. *Gemi siperi.* **siper almak** kılıcı kılıçla ret hareketi.

sipihr (سپهر) *is.* Elsine-i sâ'irede müstameldir. Gök, felek, talih. *Sipihr-âferin.*

sîr (سير) *is.* Tok, dolu, doymuş, şeb'ân. **sîrâb** kanmış. *Dil-sîr, germ-sîr.*

sirâc (سراج) *is.* Kandil, ateş böceği.

sirâcî (سراجي) Camide kandilci hademe.

sirayet (سرايت) *is.* Bulaşma, illet geçme, geçicilik.

sîret (سيرت) *is.* Tavır, hareket, ahlâk, gidiş. *ç. siyer.*

sirişk (سرشك) *is.* Göz yaşı, dümû, eşk.

sirişt (سرشت) *is.* Zamir, mizaç. **sirişte** yoğrulmuş, mahlût.

sirkat (سرقت) *is.* Hırsızlık, çalmak, oğruluk, ihtilâs.

sirke (سركه) *is.* Ekşi üzüm suyu, kurşun sirkesi ve saire, hulliyet, hull.

sirkengebin (سركنگبين) *is.* Ekşi bal şerbeti

sirvâl (سروال) *is.* Şalvar. *ç. serâvîl.*

sitâd (ستاد) *is.* Satın alış. **dâd ü sitâd, dâd ü sited** ticaret.

sitân (ستان) *is.* Mahal, mekân, bustan. *Türkistan, Arabistan, Hindistan, Frangistan.*

sitân (ستان) *is.* Koparıcı, alıcı. *Cân-sitân, dil-sitân.* **kişver-sitân** gasıp, fatih.

sitâre (ستاره) *is.* Yıldız, necm, ahter.

sitâre (ستاره) *is.* Tanbur, nizam, âhenk.

sitayiş (ستايش) *is.* Medh ü sena, vasf ve tarif, pesend.

sitebr (ستبر) *is.* Katı, dürüşt, istebr, istebre. *bk. istebrak.*

sitem (ستم) *is.* Cevir, cebir, zor, zulüm, serzeniş ve kinaye. **sitem-âmîz** ânif. **sitem-dîde** mazlum, mağdur. **sitem-ger** cebbâr. **sitemkâr** zalim.

sitil (سطل) *is.* Sitil, ahır bakracı, büyük su tenekesi.

sitîz (ستيز) *is.* Sitîze, kavga, niza, uğraşma. *Meydân-ı sitîz.*

sitt (ست) *is.* Seyyide, hatun.

sitte (ست/سته) *is.* Sitte, altı, şeş. *Cihât-ı sitte.* **sitte aşere** on altı. **sitte-i sevr** öküz soğuğu. *Menâsıb-ı sitte.*

sittî (ستى) *is.* Seyyideti, hanım, banu.

sittîn (ستين) *is.* Altmış.

sittûn (ستون) Altmış.

sivâ (سوا) *is.* Başka, gayrı, maada. **mâsivâ** mahlûkat, Tanrı'nın gayrı.

siyâb (ثياب) *is.* Sevbler, esvap, kisve.

siyâdet (سيادت) *is.* Seyitlik, emirlik.

siyah (سياه) *sf.* Siyeh, kara, esved, tîre, sitem-kâr. **simsiyah** kapkara. *Baht-ı siyâh.* **siyah-dil** kabih.

siyah-gûş (سياهگوش) *is.* Karakulak, büyük nev vaşak.

siyahî (سياهى) *is.* Karalık, karalama, sevâd-ı defter. Zenci.

siyak (سياق) *is.* Tarz, tarik, vecih. **siyakusibak** ibarenin gelişi, üslûba koma.

siyakat (سياقت) *is.* Resm-i mahsûs, çarpık defteri hattı. **siyakat vâvı** kambur.

siyaklama (سياقلامه) Surete ifrağ.

siyaset (سياست) *is.* Hakimlik, idâre-i memleket, icrâ-yı hükûmet, politika, todurgu. Mücâzât-ı kânûniyye, katil. **siyaset-gah** mahall-i ceza.

siyaseten (سياسة) Zapt ve nizam yüzünden.

siyasi (سياسي) Umûr-ı siyâsiyye.

siyeh (سيه) *sf.* Siyah. **siyeh-dil** münafık. **siyeh-gûş** kara kulak. **siyeh-fâm** kapkara. **siyeh-kâr** bed-fi'âl, günehkâr. **siyeh-pûş** matem-zede. **siyeh-ru** rüsva. **siyeh-ruz** bedbaht.

siyemmâ (سيما) *ed.* **velâsiyemmâ** cümleden ziyade, hususan.

siyer (سير) *is.* Sîretler. *Siyer-i şerîfe.*

sof (صوف) *is.* Mutlaka yün, yünden şey. **Ankara sofu** Ankara şalının bir nevi.

sofa (صفه) *is.* Odanın harici etrafında peykeli ve sıralı divanhane.

sofi (صوفى) *is.* Ehl-i tasavvuf, mutasavvıfa zümresinden kişi. Zebanzedi mutaassıp, sâlûs. **sûfiyûn** mezâhib-i mutasavvıfa gürühu.

sofra (سفره) *is.* Mâ'ide, altına yayılan yuvarlak meşin vesaire mutlaka simât ma'âd.

sohbet (صحبت) *is.* Ülfet ve mükâleme, lâf etme, arkadaşlık, musahabet, söyleşip uyuşma, muvafakat, cem'iyyet-i mahfî. *Helva sohbeti.*

sokak (زقاق) *is.* Mahalle arasında olan yol, uzun boğaz, septe, bahrü'z-zukak. *ç. ezikka.*

sorguç (سرغوج) *is.* Adi çıga. *Çavuş sorgucu, bazı kuş sorgucu.* Şâne. *Gelin sorgucu.*

soytarı (سعترى) *is.* Soytarı.

sû (سو) *e.* Sûy, taraf, cihet, semt. **sû-besû** taraf taraf. **sû-yı âcizî** benim tarafım, canib-i kemterî.

sû (سوء) *sf.* Kötü, kötülük. **subaşı** sabıkta zabıta müdürü, cinayet müfettişi, serçeşme. **sû deh** kötü söz. **sû-i hâl** fısk. *Suistimal.* **sû'-i karîn** avene-i muzırra. **suikast** katle tesaddî. **suiniyet** esâ'et. **suizan** iştibâh, güman.

sual (سؤال) *is.* İstemek, dilenmek, el açmak, sormak.

su'âl (سعال) *is.* Öksürük. **su'âl-i dîkî** boğmaca, sürfe. **haşîşetü's-su'âl** farakiyûn.

su'âr (سعار) *is.* Ateş, hararet.

subârâ (صبارا) *is.* Beyin humması.

sû-be-sû (سوبسو) *e.* Taraf taraf.

subh (صبح) *is.* Sabah vakti. *Subh-dem, subh u mesâ. Subh-ı sâdık, subh-ı kâzib.*

sûd (سود) *is.* Fayda, kâr. *Sûd-âver.* **sûdmend** kâr-ger.

sudâ (صداع) *is.* Baş ağrısı, derd-i ser, taciz.

sudan/Sudan (سودان) *is.* Siyahîler, esvedler, memâlik-i tekrûriyye.

sûde (سوده) *sf.* Sürtülmüş, sürülmüş. **rah-sûde** cebîn-sây.

su'de (سعده) *is.* Abîr, su'âdî, topalak, havlıcan. *Fasîle-i su'diyye.*

sudg (صدغ) *is.* Tolun, südg şerhi, göz kuyruğuyla kulak arasına düşen alın teri.

sudûr (صدور) *is.* Sadır olma, zuhur etme, meydana çıkma, şeref. *Sudûr u sünûh.*

sudûr (صدور) *is.* Sadırlar.

sûfâr (سوفار) *is.* İğne borusu, delik, okun kezi.

sûfestâî (سوفسطائى) *is.* Sufestâ'iye yani safsatacı.

sufr (صفر) *is.* Pirinç, tuç, sarı, bakır ruy, saffârların dökmesi.

sufret (صفرت) *is.* Safret de gelir. Sarılık, benizsizlik.

sufûf (صفوف) *is.* Saflar.

sugd (سغد) *is.* Semerkant, ova.

sugrâ (صغرا) *is.* Sugrî, en küçük, en kasir kıyasın cüzü. Asgarî. **Rûmiyye-i Sugrâ** Sivas civarı. Mantıkta sugrâ.

sugûr (ثغور) *is.* Sagrlar.

suhan (سخن) *is.* Söz, lâkırdı, kelâm, şiir. **suhan-ârâ** beliğ. **suhan-dân, suhan-ver** nakkad-ı kelâm. **suhan-perdâz** fesâhetli.

sûhân (سوهان) *is.* Törpü.

suhriye (سخريه) *is.* Tezyîf, istihza.

suht (سخط) *is.* Saht da gelir. Darılma, gazap, hışm-ı şedîd.

sûhte (سوخته) *is.* Yanmış, yanık, göyünmüş, talebe-i medâris, softa.

suhuf (صحف) *is.* Sayfalar. **suhuf-ı enbiyâ** Tevrat'ın risaleleri.

suhûlet (سهولت) *is.* Kolaylık, yüsr, sehl olma, âsânlık

suhûnet (سخونت) *bk. sehânet.*

sûk (سوق) *is.* Pazar. **sûk-ı sultânî** mezat yeri, batbazarı. **ehl-i sûk** esnaf, kesebe. *ç. esvâk.*

sukut (سقوط) *is.* Yukarıdan düşme, hükümden düşme, sakıt olma, insidâl. **sukût-ı cenin** çocuk düşme. **sukût-ı evrâk** yapraklar dökülme.

sulâk (سلاق) *is.* Gözün pınarı kurbunda olan şişceğiz.

sulbî (صلبى) Evlât.

sulehâ (صلحا) *is.* Salihler, iyiler, nîkân.

sulh (صلح) *is.* Barışma, uyuşma, barışık, musalaha, müsâleme, uzlaşma, âştî, muhâdene. **sulh u salâh** hazır. *Sulhan, sulhnâme.*

sulp (صلب) *is.* Omurga kemiği, amûd-ı fikarî, salib. Bel, kemer. Sulbe.

sultan (سلطان) *is.* Aslı burhan, hükm-i hükûmet manasınadır. Padişah, melik. **sultan efendi** padişah kerimesi. **hanım sultan** valide sultan.

sûm (ثوم) *is.* Sarımsak. **sûmü'l-hayye** alaca yabani sarımsak.

sumak (سماق) *is.* Dağlar harcı, ekşi ağaç, tutum yaprağı.

sumâkî (سماقى) *is.* Somaki boyalı gibi maruf sert taş.

sumût (صموت) *is.* Sus olma, somurtmak, sâmit olma.

sun (صنع) *is.* İş, kâr, işleyiş, amel, fiil, girdâr, iş yapma.

sun'î (صنعي) Yapma, düzme, sanat mahsulü.

sunûf (صنوف) *is.* Sınıflar

sur (سور) *is.* Kale duvarı, kale bedeni, hisar. *ç. esvâr.*

sûr (سور) *is.* Aslı suriye. Tur, dağlık yer. **Suriye** arz-ı ken'ânın dağlığı, cibâl-i şâm.

sûr (سور) *is.* Düğün, toy, velîme, şenlik, şehr-âyîn. **sûr-nây** zurna, dûnâ.

sûr (صور) *is.* Büyük boru. *Sûr-ı İsrâfîl.*

sûr (صور) *is.* Dağlık manasına, Asur, Suriye. *Belde-i sûr.*

su'r (سعر) *is.* Cinnet illeti.

sûrâh (سوراخ) *is.* Delik, hayvan deliği, in, kehf.

surdân (صردان) *is.* Dil altında kurbağacık, damarlar şişme.

sure (سوره) *is.* Fasıl, âyât-ı Kur'âniyye taksimi. *ç. suver.*

suret (صورت) *is.* Şekil, peyker, heyet, nüsha. Ayn-ı resm, tasvîr-i vech, tebdîl-i sûret. **bir suretle** takriple. **sûret-nümâ** çehre-nümâ. **sûret-pezîr** vukua gelmiş vak'a-i sâbıka. *ç. suver.* Osmanîde suret çehre ve yüz gibi ta'abbüs.

sureta (صورتا) Zahirde.

surh (سرخ) *sf.* Kırmızı, kızıl, kızıl mürekkep. **surh-ser** kızıl baş, acem.

surhîn (سرخين) *sf.* Kızarmış, hacil, şermin.

sûrî (سورى) *is.* Gül nevi. Surlu, Suriyeli.

sûrî (صورى) *is.* Zahirde, gösterişte, görünüşte, surette.

sûrincân (سورنجان) *is.* Zambak nevi deva.

surnâ (سرنا) *is.* Zürâfe.

surre (صره) *is.* Çıkın. **haremeyn surresi** mücavirîn ve eşrafa atiyye-i mahsûsa. *Surre alayı, surre emini.*

surûc (سروج) *is.* Sercler.

surûf (صروف) *is.* Sarflar, inkılâbât.

sûs (سوس) *is.* Bûyân ağacı. **ırku's-sûs** tatlı bûyân zebanzedi miyan balı.

Susam (سیسام) *is.* Susam adası.

susen (سوسن) *is.* Envaı çok. Soğan çiçeği, susam, eşek lâlesi, irse vesaire. **susen kökü** yakı nohutu.

sûsiye (سوسیه) Bûyân fasîlesi.

sûsmâr (سوسمار) *is.* Kertenkele nevi.

suteyh (سطیح) *is.* Ufak satıh, fâste.

sutû (سطوع) *is.* İnkısâc-ı neccâr, nefha, berûz.

sutûh (سطوح) *is.* Satıhlar. *Sutûhu's-sâ'a.*

sutûr (سطور) *is.* Satırlar.

su'ûbet (صعوبت) *is.* Güçlük, sa'blık, çetinlik, usret, işkâl. *ç. su'ûbât* mezâhim.

su'ûd (صعود) *is.* Yukarı çıkma, başa kan çıkmak gibi.

su'ûd (سعود) *sf.* Burna çekecek toz, deva.

su'ûr (سعور) *sf.* Bu dahi cinnet.

su'ûr (سؤر) *is.* Artık, su artığı.

sûy (سوی) *bk. sû.*

sûz (سوز) *is.* Ateş yanma, sûziş. **sûz u güdâz** ıhlayıp vıhlamak.

sûz (سوز) *sf.* Suzan, yanar, yakıcı. **suzidil** makamattan. *Cân-sûz, cihân-sûz.*

sûzen (سوزن) *is.* İğne, kalın nakış ibresi.

sûzenî (سوزنی) *is.* İğne nakşı, ince ve naaş.

suzinak (سوزناك) *is.* Muhrik. Musikide bir makam.

sûziş (سوزش) *is.* Şikâyet, yanma, yakılış.

süb (سبع) *is.* Yedide bir.

sübâ (سباع) *is.* Seb'ler.

sübâ'î (سباعی) *is.* Yedizli, yedi harfli, yedi ünsâ olan çiçek.

sü'bân (ثعبان) *is.* Büyük yılan, ejder.

sübât (سبات) *is.* Donma illeti. Arap babası. *Sübât-ı amîk.* **sübât-ı seherî** nevm-i merîd. **sübât damarı** yüreğin yolundan başa kan sevk eden damar, şiryân. *Sübâtî.*

sübha (سبحه) *is.* Tespih, çok tespih çeken dizisi.

sübhân (سبحان) *is.* Şân-ı Hak Te'âlâ tekaddes. **sübhânallah** acayip.

sübl (سبل) *is.* Sapları bir yerden çıkan yapraklar.

sübû (سبوع) *is.* Heft.

sübut (ثبوت) *is.* İspat olma, tahakkuk edip karâr-dâde olma, şahitle sabit ve kaim olmak.

sübül (سبل) *is.* Sebiller.

sübyan (صبیان) *is.* Sabiler.

sücut (سجود) *is.* Secde etme hâli, başı yere koma, yükünmek.

südâsî (سداسی) *is.* Altızlı, altı harfli. **südâsiyyü'l-ercül** altı ayaklı.

südde (سده) *is.* Tutkunluk, tıkanıklık, dalak illeti, seded gürletme.

südg (سدغ) *is.* Sudag, sars, tolun.

südüs (سدس) *is.* Altıda bir, bir cüz. *Südüs hisse.*

sü'edâ (سعدا) *is.* Sa'îdler.

süfehâ (سفها) *is.* Sefihler. Ahmak müşteriler. Lâ-yüflihûn lâkabı.

süfelâ (سفلا) *is.* Sefiller.

süferâ (سفرا) *is.* Sefirler.

süflâ (سفل) *is.* Süflî, esfel müennesi.

süfle (سفله) *is.* Alçaklık, sefalet, pejmürdelik. **süfle ber-ver** harabatî.

süflî (سفلی) *sf.* Süflâ, tahtânî, aşağı, alçak. **âlem-i süflî** dünyâ-yı denî. **Mısr-ı Süflî** Bahire. *İcâre-i süflî.*

süflî (سفلی) *sf.* İtibarsız, harabatî. **hıdemât-ı süfliyye** süprüntücülük, saraydarlık.

süfliyet (سفلیت) Pintilik.

süfte (سفته) *sf.* Delinmiş, delikli. **nâsüfte** salim.

süfûf (سفوف) *is.* Sefûh da gelir. Toz ilâç.

süfün (سفن) *is.* Sefineler, sefâin.

sühâ (سها) *is.* Sühî, dübbüasgarda vaki bir yıldız.

sühâf (سحاف) *is.* Verem, ince ağrı.

sühâm (سخام) *is.* Tencere karası, isi. Sinide.

süheyl (سهیل) *is.* Meşhur parlak yıldız ve burcu'l-cenûb.

sühr (سهر) *is.* Gece uyanık kalma.

sükalâ (ثقلا) *is.* Sakil harîfler.

sükân (سکان) *is.* Gemi dümeni, dümen yenesi.

sükârâ (سکارا) *is.* Sükârî, sekrânlar.

sükkân (سکان) *is.* Sakinler, sekene.

sükker (سکر) *is.* Şeker. **kand sükkeri** aseli olmayan tatlı.

süknâ (سکنا) *is.* Süknî, mesken kiraya verilmeyip oturulacak hane ve bazı vezaife mahsus hane. **imam süknâsı, kayyim süknâsı** maşrutası. **kabil-i süknâ** mamurca.

sükûn (سکون) *is.* Dinme, durma, ârâm, hareketten fariğ olma, hiddet geçme, harf harekesiz ve cezimli olma, ağır olma.

sükût (سکوت) *is.* Susma, hamûşî, terk-i kelâm, samt, ağız açmamak.

sükûtî (سکوتي) Epsem, sus.

sülâl (سلال) *is.* Kuru hastalık, verem nevi, sell.

sülâle (سلاله) *is.* Zürriyet, ahfat, silsile. Soy, ecdat.

sülâmî (سلامی) *is.* Sülâme, parmak boğumu, kemiği. *ç. sülâmiyât.*

sülâsî (ثلاثی) *is.* Üçüz, üçlü. Üç harften mürekkep aslî kelime. *Sülâsî mezit, sülâsî mücerret.* **sülâsiyyü'l-fusûl** üç göbekli. **sülâsiyyü's-şevk** diken ağacı.

süleymânî (سلیمانی) *is.* Aynu'l-hirr. Babakuru.

süleyme (سلیمه) *is.* Küçük parmak boğumu.

süllem (سلم) *is.* Merdiven, cevfe, helezon.

süls (سلس) *is.* Gevşeklik, selâmet. Türkîde hatt-ı sülüs manasına.

sült (سلت) *is.* Sümter.

sülûk (سلوك) *is.* Yola gitmek, hüsn-i refâkat, muvafakat, bir tarika intisap. **ehl-i sülûk** mutasavvıfa.

sülüs (ثلث) *is.* Üçte bir. **unvân-ı sülüs** hâlen sels derler.

sülüsân (ثلثان) Üçte ik pay.

süm (سم) *is.* Atın duvağı ve duvağın kenarı.

sümbül (سنبل) *is.* Sümbül soğanı, güzellerin muattar saçı. **sünbül-i rûmî** nârdîn.

sümbüle (سنبله) *is.* Başak, sümbüle burcu, şehr-i ağustos. *ç. senâbil.*

sümbülî (سنبلی) *sf.* Sümbüllerin en sevdiği bulutlu hava.

sümme (ثم) *e.* Ba'de, pes, sonra. **sümme't-tedârik** sonradan bulma.

sümn (ثمن) *is.* Sekizde bir.

sümret (سمرت) *is.* Esmerlik.

sümtıraş (سمتراش) *is.* Suntıraç, nalbant bıçağı.

sümû (سمو) *is.* Yükseklik manasına, ulüvv-i cenâb.

sümûd (سمود) *is.* Tekebbür, somurtmak, sorutmak.

sümûl (سمول) *f.l.* Eşya eskimek, yeni parça.

sünâ'î (ثنائی) *is.* İkilik.

sünbâre (سنباره) *is.* Zımpara, sunpara.

sünbek (سنبك) *is.* At duvağı gibi boynuz nevi tırnaklar. Yassı yün kayığı. *ç. senâbik.*

sündüs (سندس) *is.* İnce diba.

sünen (سنن) *is.* Sünnetler. Sünnet-i mü'ekkede. Türkî caiz olmayan.

sünnet (سنت) *is.* Peygamberin âdetleri, sünen. **ehl-i sünnet sünneti** sünnetten hususan hıtân. *ç. sünen . bk. aglef.*

sünnî (سنی) *is.* Ehl-i sünnet ve cemaat. Mezâhib-i erba'a ehli.

sünûh (سنوح) *is.* Zuhur etme, çıkma, kalbe doğma. *ç. sünûhât.*

sünûn (سنون) *is.* Seneler.

süpürde (سپرده) *is.* Sipariş olmuş.

sürâdikat (سرادقات) *is* Büyük perdeler, örtülü havlu üzere gerilen tenteler.

sürahi (صراحی) *is.* Emziksiz ibrik, şişe, bukal yerine olan sebû.

sür'at (سرعت) *is.* Çabuk, acele hareket, tekâpû. **sür'at-i ibtidâiyye** ilm-i cer, eskalde. **sür'at-i infi'âl** güceniklik. **sür'at-i intikâl** idrâk. *Sür'at-i seyr.* **sür'at-i vasatiyye** orta.

sürb (سرب) *is.* Esreb, kurşun, surh.

süreyya (ثریا) *is.* Ülker, ıkd, pervîn. **süreyya çiçeği** avizenin çok goncalısı.

sürfe (سرفه) *is.* Tırtıl, böcek.

sürfe (سرفه) *is.* Öksürük, su'âl.

sürîn (سرین) *is.* Kalça, kaba et yeri.

süriyye (سریه) *is.* Odalık, cariye. *ç. sürâyî, sürârî.*

sürm (سرم) *is.* Bağırsağın mahreç yeri, batın, dübür.

sürrâk (سراق) *is.* Sâriklar, sürekâ. **sürrâkîn** bedevî haramiler.

sürre (سره) *is.* Göbek, göbek bağırsağı, nâf. *ç. sürât.*

sürrî (سري) Göbeğe dair.

sürûd (سرود) *is.* Terennüm, teganni, ötmek.

sürur (سرور) *is.* Sevinç, ibtihâc, hubûr, şâdmânî, meserret.

sürûş (سروش) *is.* Ferişte, melek, mü'ekkel. Kadimde ufak mabutlar. *Sürûş-ı heves, sürûş-ı hüsn.*

Süryan (سريان) *is.* Suriye'de bir taife.

Süryanî (سرياني) Süryan mezhebinde olan şarkiyun.

süst (سست) *sf.* Gevşek, sölpük. **süst-endâm** miskin, salkı. **süst-peymân** sebatsız.

sütâ (ثطاع) *is.* Geniz nezlesi.

sütrek (سترك) *is.* Büyük, yoğun, iri, kebîr, cüsseli.

sütûde (ستوده) *sf.* Memduh. *Sütûde-şiyem.*

sütûh (ستوه) *is.* Baygınlık, melâl.

sütun (ستون) *is.* Üstüvâni, direk taribi, sütun. **pâye-i sütûn** direk ayağı, ayaklık. **sahife sütunu** bir kanadı.

sütûr (ستور) *is.* Hayvan, davar, çâr-pâ. Binek.

sü'ûl (ثئول) *is.* Sinil, ekinç, et beni. *ç. seâ'il.* Haşîşetü's-se'lîl. Ağaç minesi.

süvar (سوار) *is.* Binmiş, râkip, *Eşheb-süvâr, şeh-süvâr.* **süvâre** atlı süvari. **gemi süvarisi** kumandanı.

süveydâ (سويدا) *is.* Kalp karası, şekâvet-i zâtiyye. Nebatatta reşim denilen tohum maddesini ihata eden zar.

süveyk (سويق) *is.* İnce sak.

süyûf (سيوف) *is.* Esyûf, seyfler. *Bakiyyetü's-süyûf.*

süyûl (سيول) *is.* Seller.

süyûlet (سيولت) *is.* Seyyallik.

Ş

şa'b (شعب) *is.* Bölük, şube, şu'b. **şı'b** yarık.

şaban (شعبان) *is.* Şuhûr-ı arabiyyenin sekizincisi. Türkîde meftun.

şâbâş (شاباش/شادياش) *e.* Maşaallah, aferin, yaşa, alkış.

şâbb (شاب) *sf.* Genç, civan, şebâbetli. **şâbb-ı emred** tüysüz. **şebân** ehl-i cennet.

şad (شاد) *sf.* Mesrur, behîç, şâdân. **dil-şad, şad-kâm, şad-mân** mesut.

şadırvan (شادروان) *is.* Havuz tarzında kubbeli çeşme ki suları etrafından ve fıskiyesinden akar, gemilerin delikli lumbar kapağı.

şâdî (شادي) Sürur.

şâdmân (شادمان) *is.* Şâd-kâm, mesrur, mahzûz.

şâdmâni (شادماني) Şâdî, meserret.

şâdmerg (شادمرك) *is.* Sevinç ölümü.

şâe (شاء) *e.* Diledi. **inşallah** muradullah ise. **maşallah** övmüş, aferin.

şa'f (شعف) *is.* Aşk-ı şedîd, şevk-i mezîd.

şafak (شفق) *is.* Gurubun sonrası alaca karanlık, az aydınlık vakti. Bazen tulu aydınlığı. **felak** fecrin sonrası. **şafak-ı gülgûn** subh.

şâfî (شافى) *is.* Şifa verici, beraber nef edici, elverici. *Cevâb-ı şâfî.*

şâfi (شافع) *is.* Kurtarıcı, şefaat eder.

şafiî (شافعى) *is.* İmam Şafii mezhebinde olan. Subh-ı kâzib **şafiî vakti. şafiî köpeği** murdar, el sürülmez.

şâfir (شافر) *is.* Ferc-i hâricin büyük dudakları. *ç. şâfirîn.*

şagf (شغف) *is.* Şeffaf kalbin zarı, kabı, nâmver.

şagf (شغف) *is.* İştiyâk-ı aşk cünûnu, azgın, delik, meşgûf hâli, şa'fın şedidi.

şah (شاه) *is.* Şeh, melik, büyük şeyler, baş şeyler. **şah-bâl** kuş kanadının en uzun tüyü. **şahbaz, şeh-baz** şahin, yiğit. **şah-bellût** kestane. *Şâh-behder, şeh-bender.* **şâh-ber, şâh-sâr** sazın kalın teli. **şah beyit** gazelin maktaı. **şâh-dâne** tohum gibi şeylerin ve incinin büyüğü. *Şâh-tere, şeh-terec. Şeh-zade. Memâlik-i şâhâne.*

şâh (شاخ) *is.* Çatal, boynuz çatalı, ağaç dalı. **şâh-dâr** boynuzlu. **şah damar** başa kan veren çatal damar, şiryân, sibâtî, hablü'l-verîd. **şâh-ı müverrak** yaprak tomruğu, budak. **şaha kalkmak** atı ayağa kalkmak.

şahadet (شهادت) *is.* Şahitlik, tanıklık, gördüğünü tamamıyla beyan. **âlem-i şahâdet** gözle görünen maddi şeyler. **kelime-i şahâdet** iman telâffuzu, şehitlik, din uğruna feda. *Şahadetname.*

şahb (شحب) *is.* Bağırsak. *ç. şuhûb.*

şahıs (شخص) *is.* Fert, zat, kişi, kimse. **menâfi-i şahsiyye** zatiye. *ç. eşhâs.* Her şeyin karartısı. **şuhûs-ı mesâha** ameliyatta nişan addolunan mevâki ve dikilen nişan şahıs.

şâhıs (شاخص) *is.* Tahtît, arazide nişângâh-ı şahs.

şâhısa (شاخصه) *is.* Kemik yumrusu, tümseği.

şâhî (شاهى) *is.* Uzun menzil topu, sultanî gibi güzide şeyler. *Itr-ı şâhî, tug-ı şâhî.* **mermerşahî** âlâ tülbent. Yirmi paralık İran sikkesi.

şâhik (شاهق) *is.* Yüksek, sivri. *Cibâl-i şâhika. ç. şevâhik.*

şahin (شاهين) *is.* Doğan baş cinsi şehbaz, ebvârın keskin nevi. Terazi dili. **şahin bakışlı** mehâbetli. Ta'rîb olunmuştur. *ç. şevâhîn.*

şahit (شاهد) *is.* Görücü, şehadet edici, şehadeti ifa edici, tanık. **şâhid-i zûr** yalancı şahit. *ç. şühûd* burhan, delil. *ç. şevâhid.* Fârisîde güzel manasına dahi gelir *şâhid-i dil-ârâ.*

şahm (شحم) *is.* Et yağı. **şahm u lahm** semizlik, şehamet. **şahm-ı muşamma** tatlı merhem. *Şahmî.*

şahmat (شاه مات) *is.* Satrancın matı, şahın tutulması.

şâhmerân (شاهمران/شاهماران) *is.* Boynuzlu kertenkele. Şâh-ı merdân manasına kal-

dırımcı tokmağı, kazık kaktıkları asma büyük tokmak.

şahne (شحنه) *is.* Sabıkta şehrin zabtiye memuru, dârûga.

şahnişin (شاهنشين) *is.* Sokak üzerine cumba.

şâh-râh (شاهراه) *is.* Şeh-râh, cadde, minhâc, ulu yol.

şâh-rek (شاهرك) *is.* Şah damar.

şahsen (شخصا) Bizzat.

şahsî (شخصي) Zata mahsus.

şahsiyat (شخصيات) *is.* Müvellededir. **adâvet-i zâtiyye** kin alâmeti.

şâh-süvâr (شاهسوار) *is.* Binici, fâris, şeh-süvâr, batl-ı zadîd.

şâh-vâr (شاهوار) *is.* Padişaha yakışır, şahane, mülûkâne.

şaibe (شائبه) *is.* Emare, şüphe, güman, leke. Aslında aklık nişanesi. *Şevâ'ib* şe'n.

şâ'ik (شائق) *sf.* Şevkli, arzû-keş, mütehâlik.

şair (شاعر) *is.* Kelâm-ı manzûm söyleyen, şiir yapan. *ç. şu'âra.*

şa'îr (شعير) *is.* Arpa, cev. **şa'îre** arpacık

şairane (شاعر) Lâtif ve müessir söz.

şak (شق) *is.* Yarma, yarık, çatlak. Yarmak, dilmek, ayırmak. **şakk-ı şefe** dudak kımıldatmak.

şakayık (شقايق) *is.* Şakîkler, şakîkalar, dilim dilim yarıklar. **ağaç şakayığı** favanya. **girit şakayığı** rub'iye envaı. **şakâyık-ı nu'mâniyye** gelincik.

şakıt (شاقط) *is.* Murana balığı.

şaki (شقى) *is.* Asi, haydut, ehl-i şakavet. *ç. eşkiya.*

şâkî (شاكى) *is.* Sızlayıcı, na-hoşnut, mü teşekki, müşteki.

şakîk (شقيق) *is.* Dilim, nîme, yarma, şakîka, yarımca. *ç. şakayık.*

şakîkiye (شقيقيه) *is.* Rub'iye ve şakayık fasîlesi.

şâkile (شاكله) *is.* Kalça ile kaburga arası boş böğür. **şevâkil** sakla hazır.

şakir (شاكر) *is.* Şükür ve hamdedici, mü teşekkir, nimet bilir, şekûr.

şakirt (شاگرد) *is.* Tilmiz, acemi, dükkân yanaşması, esnaf çırağı. **tâbi-i şagirdân** ak-

lam. Dükkân uşağı, mekâtib talebesi. *Şâgirdân-ı harbiyye, şâgirdân-ı tıbbiyye.*

şâkk (شاق) *sf. sf.* Zahmetli, meşakkat verici, güç. *Tekâlîf-i şâkka.* Türkîde şaka.

şakrak (شقراق) *is.* Ahyel, boyun buran, yeşil ağaç kakan.

şakul (شاقول/شاقل) *is.* Kurşunlu ip, amûd ipi.

şal (شال) *is.* Yünden örme şeyler. Sof tabiri gibi hususan maruf Hint şalı. *Horasan, Keşmir, Lahor, Terme, Tosya şalı.* **şâl-ı bûtedâr** bindallı. *Bohça şal, omuzluk çar şal, fermâyiş, mâric, mürecca, rızâyî, valide şalı.*

şalgam (شلغم) *is.* Selcem, kelem, çomur.

şalvar (شلوار) *is.* Aslı serval, bol üst tonu. **şalvâr-bend** içkur.

şam/Şam (شام) *is.* Sol taraf, Suriye. **Dımışk-ı Şam** Şâm-ı Şerîf şehri. *Trablusşam. Şam fıstığı.* **Beriyyetü'ş-Şâm** Şam çölü, Fırat'ın sağı.

şam (شام) *is.* Akşam, gecenin iptidası.

şamata (شماته) *is.* Bağrışma, gürültü, niza, velvele, yaygara basma.

şamdan (شمعدان) *is.* Mum dikilen şamdan.

şâme (شامه) *is.* Ben, hal. *ç. şâmât.*

şâmih (شامخ) *sf.* Yüksek, sarp, mütekebbir, pek çetin, şâhî-i cibâl. *ç. şâmiha, şevâmih.*

şamil (شامل) *is.* Kaplayıcı, çok şeyi havi, muhit, muhtevi, umumî, müştemil, şumullü. *Eltâf-ı şâmile.*

şâmme (شامه) *is.* Koku alma kuvvesi.

şan (شان) *is.* Ad ve san, büyük şöhret, ün. Şaşaa, haşmet, uluvv-i şân, keyfiyet, siret, çegûngî. **şu'ûn, şu'ûnat** hal ve şanlar.

şâne (شانه) *is.* Tarak, kuş başında olan büyük ibik. Bal peteği, kürek kemiği.

şap (شاب/شب) *is.* Zaç madeni. **şeb-i tâyi** şab tüyü. **Şap Denizi** Bahr-i Ahmer. **şaphane** şap fabrikası. Denizlerde böcek yuvası olan mercan gibi şap. *Şap illeti.*

şâpûr (شاپور) *sf.* Sersem adam, şeypur manasına zorba.

şâr (شار) *is.* Aşağı akıcı, çağlayan, serşâr.

şa'r (شعر) *is.* Kıl, saç, tel, mûy. **şehriye** çorbalık makarna.

şa'râ (شعرا) *is.* Şa'rî. **şa'râ-i ubûr, şa'ra-i şâmiyye** küçük köpek yıldızı, süheyl ki el-cenûb burcunun büyük yıldızları. **şa'râ-i yemâniye** büyük köpek yıldızı.

şarâbe (شرابه) *is.* Püskül. **şarâbetü'r-râ'î** çoban püskülü.

şarap (شراب) *is.* İçilir şey, içki, süçi, bade, hamr. **şarâb-dâr** şerbetçi başı. **şaraphane** gayet büyük fıçı. **şarap tortusu** tartîr. *ç. eşribe.*

şarat (شرط) *is.* Şart nişanesi, alâmet. **eşrât-ı sâ'ât** kıyamet alâmetleri.

şârık (شارق) *is.* Tulu edici, maşrıktan zuhur edici.

şârıka (شارقه) *is.* Nur, aydınlık. *ç. şevârık.*

şa'rî (شعري) Kıl cinsi, kıl gibi. **urûk-ı şa'riyye** pek ince damarlar.

şâri (شارع) *is.* Vâzı-ı şer ve tarik, şer'iyâtçı.

şâri'a (شارعه) *is.* Cadde, yol, tarîk-i âm. *ç. şevâri.*

şârib (شارب) *is.* İçici manasına, bıyık, burut. *ç. şevârib.*

şârih (شارح) *is.* Kitaba şerh yazan, müşkillerini hal ve tefsir eden, şerrâh.

şa'riyet (شعريت) *is.* Müvellededir. Kuvve-i nâşife.

şark (شرق) *is.* Güneşin doğduğu taraf, bâhter. **maşrık** gün doğuşu. **şarkî cenubî** keşişleme. **şarkî şimalî** poyraz. **memâlik-i şarkiyye** Asya tarafları. **Afrika-i Şarkî** Mısır diyarı. **Sâhil-i Şark** Zengbâr tarafları.

şart (شرط) *is.* Kayıt, mukavele vücuduna ta'lîk olunan talak, şart. **şartname** bir muamele şeraitini mübeyyin nizam. *Şart-ı vâkıf, nahivde cezanın şartı.* **hükûmet-i şartiyye** şer' ve kanuna bağlı. *Cümle-i şartiyye, kaziyye-i şartiyye, şurût-ı bey, şerâ'it-i hamiyyet.*

şartiye (شرطيه) Mukayyet ve maşrut.

şast (شست) *is.* Balık oltasının topu, kemankeş zehgîri.

şast (شصت) *is.* Altmış. **yayın şastı** germe aleti.

şaşaa (شعشعه) *is.* Parlaklık, saltanat, debdebe. Aslı çakın, yalın manasına.

şât (شات) *is.* Koyun.

şatb (شطب) *is.* Yaprakları soyulmuş dal.

şatf (شطف) *is.* Aslı yıkama, bezemek, müdâhene.

şatır (شاطر) *is.* Şetâretli, her şeye koşup rağbet eden, heves-kâr, oyunbaz, muzır. At yanında koşan.

şatr (شطر) *is.* Kenar, nısf, parça, yarım mısra.

şatt (شط) *is.* Nehir, nehir kenarı. **şatt-ı Arab** Dicle ile Fırat'ın birleşmesi.

şayan (شايان) *sf.* Lâyık, yaraşır.

şâyeste (شايسته) *is.* Şayan.

şâyestegî (شايسته گي) İstihkak, yakışık.

şayet (شايد) *e.* Belki, ola ki.

şâygân (شايگان) *sf.* Vüs'atli, vefretli, mebzûl, bol, bâd-ı havâ, münasip.

şâygânî (شايگانى) *is.* Ucuzluk.

şayi (شايع) *is.* Yayılmış, duyulmuş, faş olmuş, ifraz olmuş.

şayia (شايعه) *is.* Yayılmış haber, tevatür. **hisse-i şâyi'a** ayrılmış parça. *ç. şâyi'ât.*

şaz (شاذ) *is.* Kaideye muhalif, müstesna. *ç. şüzûz* ve *şevâz.*

Şâzelî (شاذلى) *is.* Hicaz'da Şazel kasabasından Şeyh Ali Şâzelî ve onun tarîk-i tasavvufu.

şâzib (شازب) *sf.* Kupkuru, arık. Şâsib ve şâsif.

şaziye (شظيه) *is.* Usturlâbın düğmesi.

şe'âir (شعائر) *is.* Şiarlar, şaireler, haslet ve meziyetler. *şe'âir-i İslâmiyyet.*

şeamet (شئامت) *is.* Uğursuzluk, nahs, meş'ûmluk, şûmî. Şomluk, meymenetsizlik, meş'ûmluk, nahs. Şâ'in.

şeb (شب) *is.* Gece, leyl. **şebângâh** gece vakti. **şebân-rûz** gece gündüz, dün ü gün. *Şeb-çerâg.* **şeb-dîz** edhemi, yağız. *Şeb-hûn.* **şebistân** karanlık akşam, şebenvî. *şeb-renk.* **şeb-zinde** dar geceyi ihya eden, abit. **şebe** bir gecelik. **şeb-i yeldâ** en uzun gece.

şeb (شبع) *is.* Doyma, içip dolma.

şebâb (شباب) *is.* Gençlik, tazelik, unfuvân, civanî.

şebâhet (شباهت) *is.* Benzeyiş, müşabehet.

şeb'ân (شبعان) Şebî, doymuş, içi dolmuş, içmiş. *bk. şibâ, eşbâ.*

şebâne (شبانه) Gecelik, şebîne.

şebâyik (شبايك) *is.* Şebîkeler.

şebboy (شببوی) *is.* Gece ziyade kokan çiçek, hırâmâ. **sarı şebboy** hîre. Kırmızı mensûr.

şebçerâg (شبچراغ) *is.* Karanlıkta parlayan âlâ cevher mübalâğası. **cemçerâg** yâkût-ı seylân.

şeb-dîz (شبدیز) *is.* Yağız at, edhemî.

şebeke (شبکه) *is.* Kafes ve hasır tarzında örülmüş şeyler, pencere kafesi, kır etrafında olan parmaklık misilli ... balığı, ağı, tor. *ç. şibâk.*

şebekî (شبکي) Ağ gibi örülmüş damarlar. *Şebekiyyü'ş-şekl.*

şebekiye (شبکیه) Gözün iç zarı.

şebh (شبح) *is.* Karaltı, şahıs, hayalet. *ç. eşbâh.*

şebh (شبه) *is.* Müşabehet. *Vech-i şebh. Şebh-i mu'în, şebh ceziresi.*

şeb-hîz (شبخیز) *is.* Gece ayakta olup uyumayan, şeb-zindedâr.

şeb-hûn (شبخون) *is.* Harpte gece baskını. Arabîde tebyît.

şebîh (شبیه) *sf.* Benzer, misil, nazir, müşabih, örnek, timsal, orta oyunu.

şebîke (شبیکه) *is.* Şebeke, teşbîk olunmuş, müşebbek, örme şey. Mağrip kabâilinin örme şapkası.

şebîne (شبینه) *is.* Şebâne.

şebnem (شبنم) *is.* Çiğ, jale, nedy.

şeb-pere (شبپره) *is.* Yarasa, et kanat envaı.

şebrem (شبرم) *is.* Ferbiyûn nevinden habbetü'l-mülûk, mâhûdâne.

şeb-renk (شبرنك) *is.* Gece karanlığı, siyah, esved.

şeb-zindedâr (شب زنده دار) *is.* Şeb-hîz, âbid, şeb-gîr.

şecaat (شجاعت) *is.* Yiğitlik, battal, bahadırlık, besâlet.

şecer (شجر) *is.* Ağaç, dıraht. *Şecer-i hayât.* **şecer-i nebî** peygamber ağacı. Hacer şecer makûlesi.

şecere (شجره) *is.* Şecere-nâme, ağaç şeklinde kol kol silsile-nâme.

şecereli (شجره لو) Müseccel.

şecerî (شجري) Dal gibi damarlı taş.

şecî (شجیع) *is.* Yürekli, cesaretli, yiğit. *ç. şücâ, şüc'ân.*

şecîre (شجیره) *is.* Küçük ağaç soyu. Arabîde ağaçlık, fidanlık, eşcâr-ı müsmire.

şedâ'id (شدائد) *is.* Şiddetler, belâyâ, mesâ'ib.

şedd (شد) *is.* Takviye, kuşağı kuvvetlendirmek, sıkı bağlamak ile kuşatmak, ipeği vesaireyi te'ebbüdde esnafı yeniden çekip meşdûd yapmak. **şedd-i rahl** uzun yol gitmek.

şedde (شده) *is.* Teşdit alâmeti.

şedit (شدید) *sf.* Şiddetli, zorlu, zararlı, keskin, sert, ters, muhalif. **evâmir-i şedîde** mü'ekkede.

şedk (شدق) *is.* Avurt, yanağın içi. *ç. eşdâk.*

şefaat (شفاعت) *is.* Esirgemek, tavassutî, sahâbet, kabahatlıyı rica.

şefe (شفه) *is.* Dudak, leb. **şakk-ı şefe** ağız açma. *Hurûf-ı şefeviyye.* **fasîle-i şefeviyye** kekik ve merzengûş misilli yarık çiçekli nebatat. **şefehât** şefevât.

şefehî (شفهي) Şefevî, dudaktan, şifahen.

şeffaf (شفاف) *sf.* İçi görünür, berrak, cam gibi ecsam.

şeffâfet (شفافت) Şeffaflık.

şefî (شفی) *is.* Şâfî.

şefî (شفیع) *is.* Şefaat edici, ricacı, araya giren, esirgeyen. Hakk-ı şüf'aya malik komşu *ç. şüfe'â.*

şefik (شفیق) *sf.* Şefkatli, yumuşak gönüllü, gönlü yufka.

şefîr (شفیر) *is.* Şefre, kenar.

şefkat (شفقت) *is.* Acıma, rahmetme, mihr. *ç. eşfâk.*

şefr (شفر) *is.* Göz kapağı kenarı. *ç. eşfâr.*

şefre (شفره) *is.* Şefir, kenar, ağız, bıçak yüzü. *ç. eşfâr.*

şeftali (شفتالو) *is.* Tüylü erik manasına, hûh. Şeft-renk dırâkî. **şeftali zelîk** helv.

şeh (شه) *is.* Şah.

şehâmet (شهامت) *is.* Zekâ, şecaat.

şehbâ (شهبا) *sf.* Kar yağdı, kül rengi. Eşheb te'nîsi. *Haleb-i şehbâ.*

şeh-bâl (شهبال) *is.* Şahbal. *bk. şah.*

şeh-baz (شهباز) *is.* Beyaz doğan, lâçin, cesur.

şehbender (شهبندر) *is.* Şahbender.

şehd (شهد) *is.* Bal, asel. **şehdâb, şehdâbe** bal şerbeti.

şehdâne (شهدانه) *is.* İri inci. İri tane keten tohumu.

şehenşâh (شاهنشاه/شهنشاه) *sf.* Şahlar şahı, büyük şah, padişah.

şehevât (شهوات) *is.* Ka'il.

şehir (شهر) *is.* Bir ay müddet. **şuhûr-ı arabiyye** ay hesabı. **şuhûr-ı rûmiyye** güneş hesabı.

şehir (شهر) *is.* Büyük memleket, medine. **şehr-ârâ** zeynü'l-mülk. *Şehr-âşûb, şehrengîz.* **şehristân** daha büyük belde.

şehîr (شهیر) *sf.* Şöhretli, bir şöhrete mazhar, müştehir. *Şehr-i şehîr.*

şehîr (شخیر) *is.* Hırıltı, hırlama.

şehîrî (شخیري) Hırlamak.

şehit (شهید) *is.* Şehadeti kabul eden, din uğruna fedâ-yı cân eden, nâ'il-i şehâdet olan. *ç. şühedâ.*

şehiy (شهی) *sf.* Şehvet-engiz, lezzetli, açıcı, iştahlı, arzû-keş. *Et'ime-i şehiyye.*

şehk (شهق) *is.* Hüngür hüngür ağlamak, hüngürdemek.

şehka (شهقه) *is.* Şiddetli kahkaha.

şehl (شهل) *is.* Bir gözü mavi olma.

şehlâ (شهلا) *is.* Tatlı şaşı, koyun gözlü, eşhel adam.

şehname (شاهنامه) *is.* Manzum târîh-i mülûk. **şehnameci** vak'anüvîs, şair.

şehnaz (شهناز) *is.* Musiki makamı.

şeh-râh (شهراه) *is.* Cadde, ulu yol.

şeh-rek (شهرك) *is.* Şah damar.

şehrî (شهری) *sf.* Nazik, edepli.

şehrî (شهری) *is.* Aylık, maaş, mâhiyâne.

şehriyar (شهریار) *is.* Padişah. **şehriyâr-ı heft iklim** güneş.

şehriye (شهریه) Mâhiyâne, aylık, müşâhere.

şeh-rûd (شهرود) *is.* Büyük çay.

şeh-süvâr (شهسوار) *is.* Şahsüvar.

şehvanî (شهوانی) *is.* Şehvete müteallik, şehvete müptelâ.

şeh-vâr (شهوار) *is.* Şâh-vâr, mülûkâne.

şehvet (شهوت) *is.* İştah, meyl, şevk-i şedîd, arzu, hususan nefis azgınlığı. *Şehevât-ı nefsâniyye.*

şehzade (شهزاده) *is.* Şahzade, padişah evlâdı. *ç. şehzâdegân.*

şek (شك) *is.* Şüphe, güman, zan. *Yevm-i şek.* **bilâ-şek** şüphesiz. *Şekûk.*

şekavet (شقاوت) *is.* Redâ'et, şenâ'at, isyan, şeka, kötülük, haydutluk, şakilik.

şeker (شكر) *is.* Aslı sükker. Kand, kasab kamışı, onun donmuş suyu. Üzüm, pancar vesaire şekeri. **şeker-âb** soğuk muamele. **şeker-güftâr, şeker-leb** tatlı sözlü. **şeker-hâb** ımızganma. **şeker-hand** tatlı gülme. **şeker-renk** bulanık, buruşuk. **şeker-rîz** halavetli. **gül-be-şeker** nebat şekeri. **şîr ü şeker** uygun, me'nûs.

şekîb (شكیب) *is.* Şikîb dahi gelir. Sabır, ıstıbâr.

şekîben (شكیبا) Sabûr.

şekil (شكل) *is.* Biçim, resim, suret. *Eşkâl-i hendesiyye.* **eşkâl-i vech** ağız burun.

şekîme (شكیمه) *is.* Sebat, azim. **şedîdü'ş-şekîme** sâbit-kadem.

şekûr (شكور) *is.* Ziyade şükredici, nimet bilici.

şekva (شكوا) *is.* Şekvî, şikâyet, iştikâ, sızlanma. *ç. şekevât.*

şelâle (شلاله) *is.* Büyük cendele, duş.

şelel (شلل) *is.* Şell, tutulma.

şell (شل) *is.* Şelel, tutulma, eşell olma, lâkve ve fâlîçten sakat olma.

şem (شمع) *is.* Mum, bal mumu ve bazı ağaçların mumu. Yapılmış ve dikilen mum, çerağ. **şem-i asel, şem-i kâfûr** musaffa. *ç. şümû.*

şem'a (شمعه) *is.* İnce mum, el mumu, fitil.

şemail (شمائل) *is.* Şimaller, ahlâk, huylar, eşkâl. *Şemâ'il-nâme.*

şemâ'im (شمائم) *is.* Şemîmeler.

şemâme (شمامه) *is.* Destenbûy, yilengeç, şemmolacak küçük kavun.

şemîm (شمیم) *is.* Kokulu, muattar. **şemîme** kokulu şey, şemâme. *ç. şemâyim.*

şeml (شمل) *is.* Birlik yaşama, içtima, örtüp yürüme.

şemle (شمله) *is.* Arapların baş örtüsü, kıldan örtü, sarık.

şemm (شم) *is.* Koku alma, rayiha hissetme, koklamak, istişmâm, şâmme ile anlamak. **şemmü'l-havâ** nefeslenme.

şemmâs (شماس) *is.* Kilise kandilcisi, diyakus. Tepesi tıraşlı papaz ve keşiş.

şemme (شمه) *is.* Bir koklama, biraz şey, emare.

şems (شمس) *is.* Güneş, gün, âfitâb, hurşîd, mihr, neyyir-i a'zam. *Şems-i siper.* **şems-âbâd** güneşli, nuzretsiz. *ç. şümûs.*

şemse (شمشه) *is.* Güneş resmi çepken vesaire harcı.

şemsî (شمشي) Güneşe müteallik. *Sene-i şemsiyye, şuhûr-ı şemsiyye.*

şemsiye (شمسيه) *is.* Ufak çadır, sâyebân, el çadırı. **şemsiye ağacı** aşılı top, sofura. **hurûf-ı şemsiyye** lâmı okunmuş
(ت/ث/د/ذ/ر/ز/س/ش/ص/ض/ط/ظ/ن)

şen (شن) *sf.* Ferah, parlak, münevver, mamur, şad. Ruşen. *Şûh-şen.*

şen (شنع) *is.* Şenaat, çirkin.

şenaat (شناعت) *is.* Şinaat dahi olur. Habâset, kötülük, canilik, şakilik, şenilik.

şenâtir (شناتر) *is.* Şentereler, ayak parmakları, ağır küpeler.

şenbih (شنبه) *is.* Sebt günü. **dü-şenbih** pazartesi. *Çarşamba, perşembe.* **se-şenbih** salı. **yek-şenbih** yevm-i ahad.

şen-gerf (شنكرف) *is.* Zincifre.

şeni (شنيع) *sf.* Bed, reddî, kabih, çirkin, kötü. *Ef'âl-i şenî'a, icrâ-i fi'l-i şenî.*

şenşene (شنشنه) *is.* De'b, âdet.

şentere (شنتره) *is.* Ayak parmağı. *ç. şenâtir.*

şer (شر) *is.* Yaramaz şey, hayrın zıddı, mazarrat, kötülük. **hayrı şerri müdrik** rüşt sahibi. *ç. şürûr.*

şer (شرع) *is.* Kanun, din, şeriat, cadde. yol, rah, din. **hâkim-i şer** kadı. *Mesâg-ı şer'î.*

şerâfet (شرافت) *is.* Şeriflik, seyitlik, şerif mansıbı. *Şerâfet-i mekke.* **şerâfet-i magrib** tarkeş mülûkü, emirlik.

şerait (شرايط) *is.* Şartlar, şarîtalar.

şer'an (شرعا) Şer' mucibince.

şerare (شراره) *is.* Kıvılcım, cenke. **şerâretü'l-ayn** gözün bir nev hirelenmesi. **şerâre-feşân** şu'le-pâş. *ç. şerer.*

şerâret (شرارت) *is.* Yaramazlık, fenalık, şenâ'at, şekavet, mustarlık, ser-gîrlik.

şerâset (شراست) *is.* Titizlik, bed-huyluk. **şerâset-i nev'î** yaramazlık.

şerâyi (شرايع) *is.* Şeriatlar.

şerâyif (شرايف) *is.* Şem'iye, şeref-i cesîm.

şerbet (شربت) *is.* İçilecek mayi, tatlı meşrubat, müshil-i mâyi. **şerbet-hâne** meygede. Şerbet gibi yapılan bazı ilâçlar ve terbiyeler, tatlı şey.

şeref (شرف) *is.* İzz, izzet, mecd, itibar, iftihar. *Şeref-bahş, şeref-pîrâ, şerefiyât, şeref-sudûr.* **beyt-i şeref** yıldızın en mürtefi mevkii.

şerefe (شرفه) *is.* Minarenin ezan okunan tabakası, binanın künküresi. *ç. şerefât.*

şerer (شرر) *is.* Şerareler.

şer-gîr (شرگير) *sf.* Yaramaz, yavuz, şerkîl.

şerh (شرح) *is.* Yarık, delik, dübür.

şerh (شرح) *is.* Sözü açıp teşrîh, tefsir, tavzîh etme, telifat, müşkilâtını hal ve tefsir etme, dilim dilim yarar gibi bir metni telvîh etmek, şurûh.

şerha (شرحه) *is.* Bıçak yarası, dilinmiş et, pare, parça. *Şerîha.*

şerî'a (شريعه) *is.* Nehir geçidi, hayvanatın nehir kenarında sulak yeri.

şeriat (شريعت) *is.* Şer' kaidesi, kanun, din. *Şerâyi.*

şerif (شريف) *sf.* Şerefli, muteber. *Hatt-ı şerîf.* Şerâfetli, asılzade. **zât-ı şerîf** eşraf. Evlâd-ı resûl, sulb-ı şürefâ. **şerâfet** Mekke mansıbında bulunan zat. **a'zâ-i şerîfe** ev'iye, bedende olan ön ciğer, yürek.

şerik (شريك) *is.* Ortak, müşârik, müşterek ticaret, ders ve memuriyet ve yol arkadaşı. *Şerîk-i töhmet. ç. şürekâ.*

şerir (شرير) *sf.* Kötü, mazarratlı, belâlı. *ç. eşrâr.*

şerit (شريط) *is.* Şerit, cerrah bağı.

şerîta (شريطه) *is.* Ka'ide-i şartiyye, zabıta. *ç. şerâ'it.*

şer'iyatçı (شرعياجي) Ahkâm-ı şer-i şerîfi hükme derceden memur.

şerm (شرم) *is.* Utanma, ar, hacalet, azrem manasına haya. **şermende** mahcup. *Şerm-nâk.* **şerm-sâr** utangaç.

şersûf (شرسوف) *is.* Kaburgaların göğüs kemiğine ittisalinde olan göz kıkırdak, karın üstü, can evi, etraf. *Şersûfiye.*

şeş (شش) *is.* Altı, sitt. **şeş-arûs** seyyareler. **şeşcihar, şeşbeş, şeş ü yek** zar sayıları. **şeş-pâ** altı ayaklı hayvan.

şeş-hâne (ششخانه) *is.* Namlusu yivli tüfek. Tüfek yivi. *Şeş-hâneci.*

şeş-per (ششپر) *is.* Dilli topuz, soğancık.

şetaret (شطارت) *is.* Şenlik, şuhluk, şâtır olma.

şetim (شتم) *is.* Düşnâm, söğüp sayma, ağız bozmak, sebb, söğüp siğitme, atıştırma, kalay basmak. *Şetûm-ı galîza.*

şetr (شتر) *is.* Göz kapaklarının kenarı yara gibi kızarma. Aruzda tef'ilenin bir cüzünü kesme.

şett (شت) *is.* Ayrı ayrı olma, dağılma, teşettüt etmek. Musikide yol **şett-i arabân.**

şettâ/şettî (شتا/شتی) *is.* Perişan, müteferrika, müteaddit, mütenevvi. **fünûn-ı şettâ** mesâ'il.

şevâgıl (شواغل) *is.* Şuguller.

şevâhid (شواهد) *is.* Şahitler, deliller.

şevâhik (شواهق) *is.* Şahikalar.

şevâhîn (شواهين) *is.* Şahinler.

şevâ'ib (شوائب) *is.* Şaibeler.

şevâmih (شوامخ) *is.* Şâmihler, şâmihalar.

şevâmil (شوامل) *is.* Şamil olanlar.

şevâri (شوارع) *is.* Şâri'alar.

şevârib (شوارب) *is.* Şâribler, bıyıklar.

şevâz (شواذ) *is.* Şazlar.

şevgerân (شوكران) *is.* Mai, küçük baldıran.

şevgerdân (شوكردان) *is.* Baldıran.

şevher (شوهر) *is.* Zevk, koca, şûy.

şevk (شوق) *is.* Hararet, arzu, gönülden meyil, parlak istek, neşe, sevinme. Türkîde şule, ışık, eşvak.

şevk (شوك) *is.* Diken, hâr-ı arz. **şevk-i enginâr. şevk-i zahr** bakara. *Azm-i şevkî.*

şevket (شوكت) *is.* Aslı diken, şua başı, celâl ve haşmet manasına.

şevval (شوال) *is.* Şuhûr-ı Arabiyyenin onuncusu, bayram ayı.

şey (شي) *is.* Mevcudattan madut her türlü nesne. **çok şey** ucebâ, eşyâ-i nefîse. **lâ-şey** bir şey değil, hiç makûlesi, cüz'î nesne. **her şey** heme çîz.

şeyâtîn (شياطين) *is.* Şeytanlar, muzırlıklar, kalp böcekleri.

şeyb (شيب) *is.* Saç sakal kırçıl olma, ihtiyarlık. **şeybâ** akçıl, kır. **şehbâ** kar yağdılı. **şeyb-i zamkî** dih.

şeyda (شيدا) *sf.* Divane, mecnun, müptelâ. **âşık-ı şeydâ** meftun.

şeyh (شيخ) *is.* İhtiyar, ak sakal, koca adam, baş eski. *ç. şüyûh.* Bir kabilenin ya kavmin ve güruhun başı. **şeyh-i beled** şehir emini. **şeyh-i cebel** ahubaba, sabıkta haşaşin meliki. **şeyh-i tarîkat** mürşit. **şeyhülharem** Medine muhafızı. **şeyhülislâm** müftiyyü'l-enâm. **şeyhü'ş-şüyûh** arabân meliki. *Şeyhü'l-ulemâ, şeyhü'l-vüzerâ.* **kürsü şeyhi** vaiz. **şeyhayn** Hz. Ebu Bekir ve Ömer. *ç. meşâyıh.*

şeyhûhet (شيخوخت) *is.* İhtiyarlık, pirlik, kocalık, kibr-i sinn, herem.

şeypûr (شيپوی) *is.* Büyük boru, gernây.

şeytan (شيطان) *is.* İblis, mârid ve kuzah, fitne-kâr, la'în, mazarrat, fesat. **şeytan boku** hıltît. **şeytan tırnağı** tırnak piçi. **değirmen şeytanı** bakraçlı oluk. *Şeyâtîn.*

şeytanet (شيطنت) Hile-kârlık, fitne, müfsitlik, muziplik.

şeytanî (شيطاني) Rahmanî olmayan, muzır şey

şezer (شذر) *is.* **şezer mezer** kırık çürük, ufak tefek.

şezere (شذره) *is.* Eritilmemiş ham altın parçası. *ç. şüzûr.*

şık (شق) *is.* Pare pare, bölük, yarım, işin bir tarafı. Defterdar **şıkk-ı evvel** sabıkta. **şıkkeyn** iki cihetli, iki yanlı. *ç. şukûk.*

şıkak (شقاق) *is.* Nifak, düzensizlik, adem-i ittifâk, bozuşma.

şıkka (شقه) *is.* Çizik, çizgi.

şın (ش) Şın-ı mu'ceme. Elifbâ-i Osmanînin on altıncı harfi. Üç yüze, tarih vaz'ında şabana alâmettir.

şıra (شيره) *is.* Üzüm suyu. **tatlı şıra** tazesi.

Şia (شيعه) *is.* Taraftar, mezâhib-i imamiyyeden olan revâfız.

şiar (شعار) *is.* İbraz, ızhar, alâmet, sabıkta dost düşman muharebede bilinmek için alâmet ve kelâm-ı ma'hûd. Türkîde oran. *Şi'âr-ı insâniyyet, şe'âir-i hamiyyet.* Şecaat, şiar. *Fütüvvet- şi'âr.*

şib (شبع) *is.* Tokluk, karın tokluğu, sîrî, doyma.

şîb (شيب) *is.* Alçak, yokuş aşağı, bayır, şîv, nişîb, akabe.

şi'b (شعب) *is.* Dağ yolu ve yarığı, dere, çatal yol, boynuz gibi çatal şey. *ç. şi'âb.*

şibâ (شباع) *is.* Şebâ'at, dolgunluk, tamamlık, tokluk.

şibh (شبه) *is.* Benzer, misil, nazir, gibi. **şibh-i cezîre** nâm-ı cezîre. **şibh-i ma'den** toprak envaına benzer ma'âdin. **şibh-i mu'ayyen** baklava resmi. *Şibh-i münharif. Şibh-i zıll. ç. eşbâh.*

şibl (شبل) *is.* Sibâ ve hususan arslan yavrusu.

şibr (شبر) *is.* Karış, bir derece, kavs-i semâ'î.

şiddet (شدت) *is.* Sertlik, keskinlik, sıkı müsaadesizlik, yavuzluk, unf, ifrat, tündlük. *ç. şedâ'id.*

şifa (شفا) *is.* Sıhhat bulma, hastalıktan ârî olma. Arılma. **şifâ-bahş** şâfî, şifalı. *Şifâyâb.* **dârü'ş-şifâ** mecânîn tımarhanesi.

şifâh (شفاه) *is.* Yüz yüze söylemek, ağızla bildirmek.

şifahen (شفاها) Şifahî, ağızdan. *İrâde-i şifâhiyye, ta'lîmât-ı şifâhiyye.*

şîfte (شيفته) *is.* Çılgın, çıvgın, meftun.

şigâf (شغاف) *is.* Şagaf kelimesinden.

şihâb (شهاب) *is.* Ağar yıldız, yanar yıldız. *ç. şühûb.*

şîhe (شيهه) *is.* Keşinme, kösünme, sahîl.

Şiî (شيعي) Mezheb-i imâmiyyeden.

şiir (شعر) *is.* Nazım, manası bülend ve zarif, mevzun kelâm, şair sözü. *Tab-ı şi'r. ç. eş'âr.*

şikâf (شكاف) *is.* Çatlak, yarık. Yarımcı. *bk. mûşikâf.*

şikâr (شكار) *is.* Av, sayd ve kanas, tu'me, sürgün avı.

şikârî (شكارى) *is.* Şükre, avcı kuşu, doğan.

şikâyet (شكايت) *is.* Dert yanma, birinden yanma, sızlanma, şekvâ, iştikâ, şâkî olma. *ç. şikâyât.*

şikem (شكم) *is.* Karın, batın. **şikemperver** kör boğazlı.

şiken (شكن) *is.* Kırma, kıvrım, buruşuk, burma, kırıcı, bükücü. **peymân-şiken, ahdşiken** hulf eden, dönek, kahpe. **saf-şiken** safder, rakkaslar fiskesi.

şikest (شكست) *is.* Kırılma, bozgun, inhizâm, mağlubiyet, kesr, sımak, sındırmak.

şikeste (شكسته) *is.* Kırık, sınık, münhezim, münhedim. *Şikeste-bâl.* **şikeste beste** kırık dökük. **hatt-ı şikeste** kırma yazı, talik kırması.

şîlem (شيلم) *is.* Delice fasl. Karamuka dahi denir.

şimal (شمال) *is* Sol taraf, şarkın solu, yıldız ciheti. **kutb-ı şimâlî** cedy burcu. Yıldız rüzgârı. **şimâl-i garbî** kara yel. **şimâl-i şarkî** poyraz. Hulk, huy, meşrep, tabiat. *Şemâ'il-i şerîfe.*

şîme (شيمه) *is.* Hulk, mekârim, şiyem.

şimşâd (شمشاد) *is.* Çimşir ağacı. Nevnihal, kadd-i bâlâ.

şimşir (شمشير) *is.* Kılıç, seyf. **şimşîrzen** talimci.

şi'n (شئن) *is.* Ar, ayıp, leke, noksan.

şinâ'at (شناعت) *bk. şenaat.*

şinâs (شناس) *is.* Tanıyıcı, nükkât, arif, vâkıf, ehlî. *Hâtır-şinâs, musiki-şinâs.*

şinâver (شناور) *is.* Yüzgeç, sibâh.

şincâr (شنجار) *is.* Hava cıva, enkûzâ, raclü'l-hamâme.

şinîd (شنيد) *is.* İşitme. *Güft ü şinîd.* **şinîde** mesmu. **nâ-şinîde** emsalsiz.

şîr (شير) *is.* Süt, leben. **şîr-hâr** emzikte çocuk. **şîr-germ** ılık ılıcak.

şîr (شير) *is.* Arslan, esed, gazanfer, haydar, hüner-ber, yiğit. **şîr-dil** şeci. **şîr-merd** şeremet, yaramaz. *Şîr-ter. Şîir ve hurşîd lisanı.*

şirâ (شرا) *is.* Satın almak. **bey ü şirâ** ticaret, dâd u sited.

şirâ (شراع) *is.* Yelken, bâd-bân.

şirâk (شراك) *is.* Nalin tasması, kayışı, patika yolu, çığır.

şîrâne (شيرانه) Dilîrane.

şiraze (شيرازه) *is.* Kitap yapraklarının baştan ayaktan bağı, raptı, rabıta. **şirâzebend** rabıtalı, mazbut.

şirden (شيردان/شيردن) *is.* Mücterrenin ikinci midesi.

şirin (شيرين) *is.* Halâvetli, tatlı. **şirineda, şirin-tab** şehr.

şirince (شيرينجه) *is.* Kadimde Kırım hükûmetinin emir divanı.

şi'riyet (شعريت) *is.* Ma'nâ-i bülend.

şirk (شرك) *is.* Hudâ-yı müte'âle şerik ispatı, şirk koşma, müşriklik.

şirket (شركت) *is.* Ortaklık, tüccarın akd ettiği hey'et-i mu'âmele. *Şirket-i adiyye, şirket-i muzârebe.* **şirket-i muhâtara** isimsiz şirket.

şirpençe (شيرپنجه) *is.* Seretan çıbanı.

şirret (شرت) *is.* Şerirlik, kötülük, yaramazlık. Şerer.

şirrîr (شرير) *sf.* Ziyade şerir, şirret sahibi, pek kötü.

şirrûgan (شيروغن) *is.* Şırlagan, susam yağı.

şirs (شرص) *is.* Alın kemiğinin kulaktan tarafı, tolun.

şirvân (شروان) *is.* Dükkân ve dolap üstü ve tavan arası odaları. *Şirvânî.*

şiryan (شريان) *is.* Nabız damarları. **ırk-ı nâbıza, ırk-ı zârib** şiryân-ı vüreydî. *ç. şerâyin.*

şirzime (شرزمه) *is.* Ufak cemaat. Zümrenin birazca bölüğü karga derneği, birikinti. *ç. şerâzime.*

şita (شتا) *is.* Kış, mevsim-i bürd, zemistân.

şitâiye (شتائيه) Şitevî, kışlık, meştân.

şitâb (شتاب) *is.* Çabukluk, sürat, acele, ivme, seğirtme, tekâpû, takkesini atma.

şitâbân (شتابان) *is.* Koyar, pûyân.

şiv (شيو) *is.* Şîb, nişîb, yokuş aşağı, mâ'il-i sahrâ. *Şîvî.*

şive (شيوه) *is.* Eda, tarz, tutam. İşve, naz. **yazı şivesi, kalem şivesi** her üstadın tarz-ı mahsûsası.

şîve-kâr (شيوه كار) Tannaz, fitne, şive, lisan, bir zebanın edâ-i mahsûsu.

şîven (شيون) *is.* Feryat ve figan, nâle, çığlık, vaveylâ.

şiyâk (شياق) *is.* Bir nev lâden.

şiyât (شياط) *is.* İs kokusu, yanık koku.

şom (شوم) *sf.* Uğursuz, şe'âmetli, kabîh, nahs.

şöhre (شهره) *is.* Meşhur ve müştehir. **şöhre-i âfâk** mezmûm.

şöhret (شهرت) *is.* Ad verme, bilinip maruf olma, dillenme, ön isim ve şöhret, ad ve san. **şöhret-i kâzibe** kuru ün. **şöhret-şî'âr** meşhur.

şû (شو) *is.* Şûy, yıkayıcı. **câme-şû** camaşır. **mürde-şû** ölü yıkayıcı. **ten-şû** teneşir.

şua (شعاع) *is.* Füruğ, ziyanın telleri. *ç. eşi'a*

şu'âî (شعاعى) *is.* Güneş etrafında dağılan pertevler gibi münteşir hayvanlar.

şu'arâ (شعرا) *is.* Şairler.

şubat (شباط) *is.* Sene-i rûmiyyenin on ikinci şehri, küçük ay.

şube (شعبه) *is.* Ağaç dalı, büyük kol, her aslın fer'i.

şu'bede (شعبده) *is.* Oyun, el çabukluğu. **şu'bede-bâz** oyuncu, düzenbaz.

şufa (شفعه) *is.* Civar, emlâk mübayaasında komşu. *Hakk-ı şuf'a davası.*

şûgerân (شوكران) *is.* Şevgerân da olur. Baldıran. **şûgerân-ı mâ** su baldıranı,

şugl (شغل) *is.* İş güç, kâr, meşguliyet. *ç. eşgâl.*

şuh (شوخ) *is.* Açık meşrep, lâubâli, atak, cür'etli. Şuh ve şen. **şuh-şenk** arsız.

şukayka (شقيقه) *is.* Yarma, çizme, yarımca.

şukka (شقه) *is.* Kesilmiş kağıt, pâre, tezkere. Sabıkta kaimenin küçüğü.

şukûk (شقوق) *is.* Şakklar, şıkklar.

şule (شعله) *is.* Zübâne, ateş, alev. **şu'ledâr, şu'le-ver** rahşan, ateş-feşân, pertevendâz, münîr.

şumâr (شمار) *is.* Sayı, hesap, adet. **bîşumâr** lâ-yu'add.

şûr (شور) *is.* Yıkayıcı. Câme-şûr. *bk. silâhşur.*

şûr (شور) *is.* Tuzlu çorba. **şûre** çorak. **şûriş** manasına kargaşalık. *Şer u şûr.* **şûrengîz** uğursuz, tatsız adam, fitne.

şûra (شورا) *is.* Şûrî, meşveret, müşavere mahalli, danışma, ginişme. *Şûrâ-yı devlet, dâr-ı şûrâ-yı asker.*

şûrâbe (شورابه) *is.* Acı su, göz yaşı.

şurb (شرب) *is.* İçme, çekme, içki. **ekl ü şurb** tegaddî. *ç. şurup* şekerli şurb.

şûre (شوره) *is.* Çorak. **şûre-zâr** boz yer.

şûrîde (شوريده) *is.* Karışık, perişan, meftun.

şûriş (شورش) *is.* Kargaşalık, karış muruş, ihtilâl, niza.

şurta (شرطه) *is.* Uygun, müsait. **bâd-ı şurta** muvafık rüzgâr ve serin nesim. Sabıkta zabıta memuru ve kolu.

şurûh (شروح) *is.* Şerhler.

şurup (شروب) *is.* İçecek şey, şerbetlik tatlı.

şurût (شروط) *is.* Şartlar, şerait. *Şartname tafsilatı.*

şûşe (شوشه) *is.* Şeytan arabası, lu'âb-ı şemsî.

şu'ûb (شعوب) *is.* Şubeler.

şu'ûn (شئون) *is.* Şâ'inler, umur, hâlât. **şu'ûnât-ı dehr** ahvâl-i âlem. Hadise, tahavvülât-ı vukû'ât.

şuur (شعور) *is.* İdrâk-ı zihnî. **şuura halel gelme** bunamak, ateh, muhtellü'ş-şu'ûr. Akla halel gelmek başkadır.

şübbân (شبان) *is.* Şâblar, civanlar.

şücâ (شجاع) *sf.* Şecaatli, pek yürekli.

şüc'ân (شجعان) *is.* Şec'ler.

şüceyre (شجيره) *is.* Ufak soy ağaç.

şüd (شد) *is.* Oldı gitti manasına. **amed u şüd** geldi gitti, gelip gitme, iyâb u zehâb, mürâvede, murûr u ubûr.

şüfe'â (شفعا) *is.* Şefiler.

şüfre (شفره) *is.* Şefre dahi olur. Kenar, göz kapağı kenarı, eşkâlin hatt-ı muhîti. *ç. şüfâr.*

şüheda (شهدا) *is.* Şehitler.

şühûd (شهود) *is.* Şahitler.

şühûd (شهود) *is.* Göze görünme, müşahede olma. **âlem-i şuhûd** göze görünen hâl, maddiyat, hâl-i zâhir

şühûr (شهور) *is.* Şehirler, eşhür. **şuhûr-ı ma'lûmât** şevval, zilkade, zilhicce. **şuhûr-ı selâse** namaz ayları; recep, şaban, ramazan.

şükran (شكران) *is.* Şekûr olma, ifâde-i teşekkür, alâmet-i şükr.

şükrâne (شكرانه) *is.* Şükür zımnında olan muamele, peşkeş, senâ.

şükûfe (شكوفه) *is.* Çiçek.

şükûh (شكوه) *is.* Şan, mehâbet, tantana, dârâ *Şükûh-ı muhteşem.*

şüküfte (شكفته) *is.* Çiçek gibi açılmış, behiç. **nev-şüküfte** civan.

şükür (شكر) *is.* Hamd ü senâ, sipâs, ihsanı bilme. **şükr-güzâr** şâkirü'n-ni'me.

şümû (شموع) *is.* Şem'ler.

şümul (شمول) *is.* Şamil olma, kaplama, ihtiva, örtüp ihata etme, içine bir çok şeyi muhtevi olma, çok şeyler bir hükme dahil olma.

şümûm (شموم) *is.* Şemmeler, kokular.

şümûs (شموس) *is.* Şemsler.

şünâ (شنا) *f.l.* Yüzmek.

şünâver (شناور) *is.* Yüzgeç, sibâhat.

şüphe (شبهه) *is.* Şek, zan, güman, iltibâs, tereddüt, iştibâh. **ne şüphe** lâ-cerem. *Şübehât.*

şürefâ (شرفا) *is.* Şerifler.

şürefât (شرفات) *is.* Şerefeler.

şürekâ (شركا) *is.* Şerikler, tüccar ortağı, erbâb u âmil.

şürey'a (شريعه) *is.* Abışhûr, bazı enhârın geçit yerleri.

şürrâh (شراح) *is.* Şarihler.

şürû (شروع) *is.* Başlama, bed etmek, iş tutmak, tesaddî.

şütür (شتر) *is.* Üştür, deve, ibil, cemel. **şütür-bân** sârbân. **şütür-gürbe** iyili kemli, iyi fena. **şütür-hû** kindar, deve kinli.

şütür-murg (شترمرغ) *is.* Devekuşu, ni'âme.

şüveyke (شويكه) *is.* Ufak diken, diken envaı çoktur.

şüyu (شيوع) *is.* Şayi, münteşir olma, duyulma, yayılma, açıklamak.

şüyûh (شيوخ) *is.* Şeyhler.

şüzûz (شذوذ) *is.* Şazlar.

T

ta (تا) *e.* İntiha. *Ta ki, tâ-be-gulû.* Tâ, için zımnında.

ta (تا) *e.* Billâhi gibi. *Tallâhi.*

tâ (تا) *sf.* Kat, büklüm. *Dü-tâ, yek-tâ.* **kadd-i dü-tâ** beli bükülmüş, iki büklüm.

taab (تعب) *is.* Renc, yorgunluk, yorulma. **ta'abu'l-ayn** göz.

ta'abbüd (تعبد) *f.l.* Kulluk etme, ifrât-ı hulûs, temelluk, tezehhüd.

ta'abbüs (تعبس) *f.l.* Ubûs durmak, yüzünü ekşitmek, çehreyi bozmak.

taaccüp (تعجب) *is.* Hazzedip şaşma, acîb görmek, parmak ısırmak. İstiğrâb, beğenmeyip şaşmak olur. Omuz kaldırmak.

ta'addî (تعدى) *f.m.* Düşmanlık, tecavüz etmek, hadd-i insâftan geçmek, zulm u sitem. **ta'addiyât** i'tisâf.

taaddüt (تعدد) *f.l.* Adetlenme, çoğalmak. **ta'addüd-i basar** çatal görme. *Ta'addüd-i avâlim, ta'addüd-i nedâ, ta'addüd-i zevcât,*

ta'affüf (تعفف) *f.l.* İffet ve salâh gösterme, perhiz-kârlık.

taaffün (تعفن) *f.l.* Çürüyüp kokma, kokmuş olmak, fena rayiha, netn, ağırlaşma. *Ta'affünât.*

taahhüt (تعهد) *f.l.* Deruhte etme, sırtına alma, zimmete kabul edip vaat ifa etmek. **müteahhit olmak** üstüne almak.

ta'akkud (تعقد) *f.l.* Akide gibi koyulaşıp tutulup bağlanmak, ukde ukde olmak, ağdalanmak.

ta'akkul (تعقل) *f.l.* Akıl etmek ve anlamak, idrâk etmek.

taallûk (تعلق) *f.l.* Yapışıp asılma, mensup olma, alâka, rabıta, ilişik. **taallûkat** müntesipler, hısımlar, müte'allikât.

ta'allül (تعلل) *f.l.* Arabîde iştigal manasına illet ve bahane göstermek.

taam (طعام) *is.* Aş, yemek, yiyecek. *ç. et'ime.*

ta'âmiye (طعاميه) Yemeklik

ta'ammüm (تعمم) *f.l.* İmame giyenlerden olmak, tarîk-i ameliyyeye sülûk etmek.

taammüt (تعمد) *f.l.* Azm ü cezm ile, ankasdin bir iş tutma. *Taammüden katl.*

taannüt (تعند) *f.l.* İnat etme, ayakta basma, temerrüt, lecâcet, dik başlılık, önüllenme.

ta'arrî (تعرى) *f.l.* Uryan olma, teberrî, soyunma.

ta'arruk (تعرق) *f.l.* Terleme. Türkîde arak içme manasına kinaye olur.

taarruz (تعرض) *f.l.* Arız olmak, el atmak, yaka kavramak, musallat olmak, boşalmak, takılmak, işlemek.

taarruzî (تعرضي) Tecavüzî hareket.

ta'arrüb (تعرب) *f.l.* Arap şekline girmek.

taassup (تعصب) *f.l.* Asabiyet gütmek, taraftarlık etmek, efkâr şiddeti veya sofuluk, umûr-ı dîniyyede bidattan sakınma.

ta'assür (تعسر) *f.l.* Güçleşmek, usret, su'ûbet bulmak.

ta'aşşî (تعشى) *f.m.* Akşam taamını yemek.

ta'aşşuk (تعشق) *f.l.* Aşka uğramak, ziyade beğenmek, gönül ilişmek.

tâ'at (طاعت) *is.* İtaat, ibadet. *ç. tâ'ât.*

ta'attuf (تعطف) *f.l.* Acıma, rikkat ve şefkat etme, utûfet göstermek, mihribanlık etmek.

taayyün (تعين) *f.l.* Belli olma, meydana çıkmak, belli başlı olmak, göze görünmek.

taayyüş (تعيش) *f.l.* Azıklanma, geçinme, yaşamak, maişet bulmak.

ta'azzum (تعظم) *f.l.* Büyüklük satma, kibir, azamet etme, kurulmak.

ta'azzum (تعظم) *f.l.* Azm, kemiklerin yeri illetle büyümek.

ta'azzür (تعذر) *f.l.* Mümteni, müte'assir olmak, özürlenmek, müte'azzir, usretli olmak, güçleşmek.

ta'azzüz (تعزز) *f.l.* Ten-perver olma, izzet-i nefs gözetme, kıymetlenmek.

tab (طبع) *is.* Hilkat, tabiat, tiynet, meşrep, huy, yaratılış. **hoş-tab** selîkalı. *Zâde-i tab. Tab'-ı mûsikî, tab'-ı şi'r. Bi't-tab. ç. tubâ.*

tab (طبع) *is.* Damga vurma, basma, temsil ve teksir. **tab-hâne** matbaa. **dâru't-tıbâ'a** basmahane.

tâb (تاب) *is.* Tevan, takat, nur, sıcaklık, şiddet-i harâret, tav'-ı sühan, cilâ. **tâbân** parlak. *Tâb-âver, tâb-dâr.* **tâb-dih** ipek böceği, deb u dâh. **tâbende** ziyadar, dırahşân. **tâbistan** yaz mevsimi, sıcaklık. *Tâb-hâne.* **tâb-nâk** kavî. **tâb-nümâ** kuvvet tecrübesi, aleti. **bî-tâb** mecalsiz. *Mah-tâb, mûy-tâb. şems-tâb. Tâb-ı gîsû, tâb-ı semûm. Tâb-ney.* İsm-i fâ'il manasına kelime terkip eder : **ateş-tâb, kavm-tâb** ateşçi, külhancı.

tababet (طبابت) *is.* Tabiplik, tabip sanatı.

tabak (طبق) *is.* Uygun, düz şey, tabaka. Yassı kap, taş levhi. *Bir tabak kâğıt. Tabakî. ç. etbâk.*

tabaka (طبقه) *is.* Kat, düz, derece. **tabaka-i kuzahiyye** gözün renkli katı, hadeka zarı. **tabaka-i şebekiyye** gözün iç katı. *ç. tabakât* bina tabakatı. *Tabakatü'l-arz, tabakat-ı ahâlî.*

tabakça (طبقچه) İftariye.

tab'ân (طبعا) Tabiatça.

tabanca (طبانجه) *is.* Sille, sîlî, tokat, avuç, piştov. Aslı taban, Türkîdir.

tabasbus (تبصبص) *f.l.* Kuyruk sallamak, yaltaklanmak, tevazu, temelluk

tabâyi (طبايع) *is.* Hilkatler, tabiatlar, hastalık alâmetleri.

tabbâh (طباخ) *is.* Tabh edici, aşçı, âşîz, aş-bâz.

tâbe (طاب) *is.* Hoş olsun duası. *Tâbe serâhu.*

tabh (طبخ) *is.* Pişirmek, ilâç kaynatmak, matbûh yapmak.

tâbi (طابع) *is.* Bastırıcı, bazen basmacı.

tâbi (تابع) *is.* Tebe'iyet ve imtisal edici, uygun, muti, uyar, mutabık. Bir metbûun zîr-i desti. *ç. tebea, tevâbi* hizmetkâr. **dükkân tâbii** şakirt. **etbâ-ı tâbi'în** ashâb-ı kirâma uyanlar, tebe-i tâbi'în.

tabiat (طبيعت) *is.* Yaratılış, tab'-ı cevher, mizaç, meşrep, sirişt. Alem yaratılışı, âferîn-i dehr. Âlem-i esbâb, kuvve-i fâtıra. **hüsn-i tabî'at** tabâyi.

tâbih (طابخ) *is.* Pişirici, yakıcı, tabbâh. **hummâ-i tâbih** şedit sıtma.

tabiî (طبيعى) *is.* Hulkî, gayri sun'î, yaratılışa mensup. *Hikmet-i tabî'iyye, ulûm-ı tabî'iyye, Târîh-i tabî'î. Tabî'iyat , tabî'iyûn.*

tâbiiyet (تابعيت) Bir hükûmete ittibâ.

tâbil (تابل) *is.* Taama kullanılan lezzetli yeşillik.

tabip (طبيب) *is.* Tababet ehli, sayru bakıcı. *ç. etibbâ.*

tabir (تعبير) *is., f.m.* Bir şey beyanı. Lâfz-ı mahsûs, ıstılâh. *ç. ta'bîrât.* Rüya yorma. *Tabirname.*

tâbiş (تابش) *is.* Parlayış, nur, cilâ.

tabiye (تعبيه) *is.* Düzüp koşma, yasal, âmâde etme, yasamak. **ta'biye-i ceyş** meydan harekâtı, bi-hilâf-ı sevk-i ceyş.

tabl (طبل) *is.* Davul, dühül. *Tabl-bâz, tabl-zen. ç. tubûl.*

tabla (طبله) *is.* Müdevver şey. *Tabla-i kamer, tabla-i şems.* **nişan tablası** hedef. *Çadır tablası, fesk tablası, mangal tablası, satıcılar tablası, terazi tablası, tütün tablası, yemek tablası.* **tablakâr** başında tabla ile gezen.

tâb-nâk (تابناك) *sf.* Kavi, parlak ısı.

tâb-nümâ (تابنما) *is.* Kuvvetin derecesini gösteren hikmet ve tıp aleti.

tabsıra (تبصره) *is.* Göze gösterme, hibret ettirme, risâle-i ibret.

tabtaba (طبطبه) *is.* Tıpırtı, çağıltı, hurûş, halecân.

tabut (تابوت) *is.* Arabîde sandık. **tâbût-ı mûsâ** cenaze nakline.

ta'cîb (تعجيب) *f.m.* Taaccüp ettirmek.

tâcik (تاجك) *is.* Tâzî, evâ'il-i fetihte İranlıya karışan Arap. **esb-i tâzî** Türkîde tazı köpek.

tacil (تعجيل) *f.m.* Acele ettirme, atlama, sıkıştırmak.

ta'cîm (تعجيم) *f.m.* Harfin noktasını koymak, noktalı harf kullanmak, menkût ve mücevher etmek.

ta'cîn (تعجين) *f.m.* Acn yapma, yoğurmak, edviyeyi hamur etmek, ağdalaştırmak. *bk. macun.*

tacir (تاجر) *is.* Cemi müstameldir, tüccar. Tecr ve ticaretle meşgul. Türkîde sahtiyân bezirgânına tacir denir.

taciz (تعجيز) *f.m.* Aciz verme, rahatsız etme, sudâ, sabır yakmak, tahammül bırakmamak.

taç (تاج) *is.* Ta'rip olunmuştur. Teksar, imâme, efser, külâh, ibibik kuşların kotuzu ve tarağı. **tâc-âver** tekfur. **tâc-âverî** devlet. **tâc-bahş** şehenşah. **tâc-dâr** mükellel. **tâc-dârî** mülûkane. **tâcü'l-cevzâ** el-cebbâr burcunda müteaddit encüm. **sertaç** iftihar, baş tacı. *Bektaşi tacı. Taç tabağı. ç. tîcân.* İklîl ve dîhîm bunun gayrıdır. *bk. deyâdim.*

tadat (تعداد) *f.m.* Sayma, adetleri san görme, birer birer saymak. *Ta'dâd u terkîm.*

tadil (تعديل) *f.m.* Adletme, ortalama, mutedil etmek, değiştirip hafifletmek, nisap bulmak. **tadilât** icrayı hükümsüz, tesirsiz etmek.

ta'diye (تعديه) *f.m.* Birinden birine geçirmek, fiili müte'addî etme.

tafdîl (تفضيل) *f.m.* Fazl ve meziyet münasebetiyle birini tercih edip büyük tutmak. *İsm-i tafdîl.*

tafra (طفره) *is.* Atlama, sıçrama, öte geçme, tecavüzâne sözle kabarma, atıp tutmak. **tafra-furûş** nümayiş edici. **tarik tafrası** bir silkin defterinde yukarı atlama.

tafsil (تفصيل) *f.m.* Fasıl fasıl uzatma, şerh ve beyan, mücmel ve muhtasar zıddı. Tafsilen yazmak, tafsilat vermek, tefâsîle girişmek, mufassal etmek.

tafta (تافته) *is.* Bükülmüş, ipekten yapılmış kumaş, cânfes.

tafzih (تفضيح) *f.m.* Ayıbını, fazîhayı şayi etme, bed-nâm etmek.

tagayyür (تغير) *f.l.* Başkalaşma, değişmek, beniz atmak, dalmak, bozulup kokmak. *Tagayyürât-ı usûl.*

tagdiye (تغديه) *f.m.* Beslemek.

tâgî (طاغى) *is.* Azgın, asi, bâgî, tuğyan edici.

taglît (تغليط) *f.m.* Galat ettirme, yanıltmak, bozmak. *Taglît-i ezhân.*

taglîz (تغليظ) *f.m.* Kimyada yedirme, yapma, besleme.

tagmîd (تغميد) *f.m.* Setr ile kaba koma.

tagrîb (تغريب) *f.m.* Gurbete atma, uzağa nefy etme.

tagşiş (تغشيش) *f.m.* Magşûş etme, nifak ve cinayet etme, kalıb etmek.

tagşiye (تغشيه) *f.m.* Kaba komak, kılıf çekmek.

tagyir (تغيير) *f.m.* Başka türlü etme, değiştirek bozmak. *Tebdîl ü tagyîr.* **tagyîr-i mevzi** yer değiştirme.

tahaccüm (تحجم) *f.l.* Kalınlaşmak, hacim büyümek. *Tahaccüm-i tıhâl.*

tahaccür (تحجر) *f.l.* Taş kesilmek, üzeri taş bağlamak. *Tahaccür-i ebhür.*

tahaddüb (تحدب) *f.l.* Kamburlaşmak, kabarmak, muhaddeb olmak.

tahaddür (تحدر) *f.l.* Aslı hader. Uyuşmak, buruşmak. Hıdr; inhidâr örtünmek.

tahaddüs (تحدث) *f.l.* Hasıl ve hadis olma, peyda olma, zuhura gelmek, vücut bulmak

tahaffuz (تحفظ) *f.l.* Sakınma, kendini muhafaza etme, başkasına hücum etmeyip kendini korunmak. **tahaffuzhane** karantina yeri.

tahaffuzî (تحفظي) **tahaffuzî cenk** düffâ.

tahakkuk (تحقق) *f.l.* Hakikati anlaşılma, doğru çıkmak, gerçeğe binme.

tahakküm (تحكم) *f.l.* Hükme kalkışma. Dala binmek, cebrî hareket. Hakimliği kabullenmek.

tahalhul (تحلحل) *f.l.* Şişip kabarma, çok yer tutmak, neşşâf olma.

tahallî (تحلى) *f.l.* Huly ve zinet takınmak, bezenmek.

tahallî (تخلى) *f.l.* Boşalma, hâlî olma, hîlî yere çekilme.

tahalluk (تخلق) *f.l.* Hulk peyda olmak, âdetlenmek, mütehallik olmak, tabiat edinmek, huy etmek

tahalluk (تحلق) *f.l.* Peyda etmek.

tahallus (تخلص) *f.l.* Mahlâs kullanmak.

tahallut (تخلط) *f.l.* Karışma. **tahallut-ı ecsâm** biribirine karıştırıp yedirme.

tahallüb (تحلب) *f.l.* Tıp ıstılâhında süt peyda etmek.

tahallüf (تخلف) *f.l.* Uymayıp değişme, mütehâlif olma, hilâfında gelmek, değişmek, şaşmak.

tahallül (تحلل) *f.l.* Hall olup erimek, dağılmak.

tahallül (تخلل) *f.l.* Ekşime, sirke kesilme, hâmız olma.

tahammuz (تحمض) *f.l.* Hâmız ve pas peyda etmek.

tahammüd (تحمد) *f.l.* Elhamdülillah demek, hamd ü senâ etmek, şükr ü sipâs.

tahammüd (تحمد) *f.l.* Ateş basılma, itfaya yüz tutma, sönme.

tahammül (تحمل) *f.l.* Çekip katlanmak, zahmeti kabul etmek, yüklenmek, çıdamak. **tahammül-güzâr** çekilmez.

tahammür (تخمر) *f.l.* Hamr ve hamur gibi kaynama, mayalanmak, ihtimâr.

tahannüf (تحنف) *f.l.* Hanefî mezhebe girmek, hanefî olmak.

tahannün (تحنن) *f.l.* Acımak, hanîn etmek, yürek yanıp mihnet çekmek.

taharet (طهارت) *is.* Temizlik, temizlenme, arımak, dince pâklik. **tahâret-i kübrâ** gusül.

taharri (تحری) *f.l.* Aktarıp aramak, eşelemek. **taharriyat** teftiş.

taharrüş (تحرش) *f.l.* Azma, hırâş, teşeniş.

tahassî (تحصی) *f.l.* Âlât-ı beden illetle taş kesilme. *Tahassî-i kalb.*

tahassun (تحصن) *f.l.* Hısne kapanmak, muhafaza olunmak, tahaffuz, sığınma, muhazzer olmak.

tahassus (تخصص) *f.l.* İhtisas gibi mensup ve merbut olma.

tahassür (تحثر) *f.l.* Kanın kalınlaşması, donması.

tahassür (تحسر) *f.l.* Hasret çekme, gözle iştiyak.

tahaşşün (تحشن) *f.l.* Hışn kesbetme, katılaşma. *Tahaşşün-i billûrî.*

tahaşşür (تحشر) *f.l.* Kanın kalınlaşması, donması.

tahaşşüt (تحشد) *f.l.* Tecemmu, birikmek. **asker tahaşşüt etmek** bir yerde toplanmak.

tahattî (تحطی) *f.l.* Hatve hatve çiğnemek, haddi geçmek. Hududu aşmak.

tahattum (تحتم) *f.l.* Lâzım, vacip olmak. Boyun borcu edinmek. Şiddet-i iktizâ.

tahattur (تحطر) *f.l.* Hatırlamak, yad etmek.

tahavvül (تحول) *f.l.* Değişme, hâlden hâle girmek. *ç. tahavvülât.*

tahavvülî (تحولي) Elâstikî, esner.

tahayyül (تخیل) *f.l.* Hülya ile hayal düşünüp korkmak, zihinde tasavvur etmek.

tahayyülât korkular, muhayyelat gibi hulya ile yazılan gayr-i vâki hikâyeler.

tahayyür (تحیر) *f.l.* Hayret ile şaşa kalma, şaşırmak, yolda kaybolmak.

tahayyüz (تحیز) *f.l.* Temiz manasına makamını bulma, hayyiz-i i'tibârda olmak.

tahazzün (تحزن) *f.l.* Hüzünlenmek, mahzun olmak, yokluğa mükedder olmak.

tahbîl (تحبیل) *f.m.* Gebe etmek.

tahcîl (تحجیل) *f.l.* Hacil etme, utandırma, bozmak.

tahdî (تخدیع) *f.m.* Hud'a edip aldatmak.

tahdîs (تحدیث) *f.m.* Bahis ve rivayet etme, zikr ve nakletmek. *Tahdîs-i ni'met.*

tahdiş (تحدیش) *f.m.* Hadşeye uğratmak, tırmalamak. **tahdîş-i ezhân** öğütmek.

tahdit (تحدید) *f.m.* Had ve hudut tayin etmek, mahdut ve gayr-i mutlak kılmak.

tahfîf (تخفیف) *f.m.* Hiffet vermek, teshîl, siklet ve şiddeti gidermek, tahkir, elbiseyi azaltma.

tâhine (طاحنه) *is.* Dip diş, lâhn edici. *ç. tavâhîn.*

tahir (طاهر) *sf.* Temiz, pâk, taharetli, şer'an arık.

tahiyyet (تحیت) *f.l.* Selâm ve dua. **tahiyyât, tehâyâ** dua ve senâ, tebârek.

tahkik (تحقیق) *is., f.m.* Hakikati ve hakkı aramak, çegûnegiyi tashih emek. **ehl-i tahkîk** ulemâ–i hikmet. **tahkikat** aranıp bulunan maddeler.

tahkîkan (تحقیقا) Ale't-tahkîk, doğrusu.

tahkim (تحکیم) *f.m.* Muhkem, kavî, hasîn etme, istihkâm vermek, kavileştirmek.

tahkir (تحقیر) *f.m.* Hakir ve deni tutma, haysiyete riayet etmeyip alçaklama. Sû-i mu'âmele etmek, kadir bilmemek. Şâyân-ı i'tinâ görmemek. **tahkîr-âmîz** kelâm-ı heng, fezâhat.

tahlif (تحلیف) *f.m.* Halife edinmek. Yerine bir adamı kendi bulmak.

tahlîf (تحلیف) *f.m.* Hulf, yemin ettirmek, ant içirmek, kılıçtan atlatmak.

tahlîk (تحلیق) *f.m.* Tıraş etmek.

tahlil (تحلیل) *f.m.* Helâl kılmak, halletmek, midede eritmek. *Tahlîl-i hurde-bînî.*

tahlil (تحلیل) *f.m.* Hilâl ile dişleri parmakla sakalı temizlemek, hall-i sirke etmek, hâmız haline komak.

tahlis (تخلیص) *f.m.* Halâs etme, kurtarma. **tahlîs-i girîbân** kurtulma.

tahlît (تخلیط) *f.m.* Halt edip karıştırma, mahlût yapmak, halt-ı edviye.

tahliye (تخلیه) *f.m.* Hâlî edip boşaltmak. **tahliye-i kal'a** terk ve teslim. **tahliye-i sebîl** ıtlâk.

tahmîk (تحمیق) *f.m.* Humk, azvî, ahmak sırasına komak.

tahmil (تحمیل) *f. m.* Yüklenme, bindirme, haml, isnat etmek.

tahmîm (تحمیم) *f.m.* Isıtmak, humma vermek.

tahmin (تخمین) *f.m.* Zann-ı za'îf, zanla hesap etme, yarıştırıp yaklaştırmak, ölçüp biçmek.

tahmîr (تحمیر) *f.l.* Hastalıktan uzvun bir yeri kızarma.

tahmîr (تخمیر) *f.m.* Maya vurup kabartmak, hamur yapmak, ekşitmek.

tahmis (تخمیس) *f. m.* Beşe bölmek, beşizli etmek, beşlemek, iki mısraa üç daha ilâvesiyle beş mısralı bent.

tahmîs (تحمیص) *f.m.* Kavurmak, kuru kahve yapmak. **mahall-i tahmîs** kuru kahve çektikleri yer.

tahn (طحن) *f.l.* Öğütmek, un etmek. **tahin** öğütülmüş susam.

tahinî (طاحني) Soluk sarı, açık zeytunî renk.

tahnîk (تخنیق) *f.m.* İhnâk, boğmak.

tahnit (تحنیط) *f.m.* Cenazeyi kokulu otlarla doldurmak. Rems otuyla ilâçlama.

tahrif (تحریف) *is.* Hurûf-ı kelimâtı aşağı yukarı çekip ifsat etmek. *ç. tahrifat.*

tahrik (تحریك) *f.m.* Hareket ettirmek, kımıldatmak, oynamak, iğrâ etmek, dürtmek, parmaklamak.

tahrîm (تحریم) *f.m.* Haram kılmak.

tahrip (تخریب) *f.m.* Harap etmek, yıkmak, münderis eylemek. *Tahribat.*

tahrir (تحریر) *f.l. is.* Tastîr, izbâr, iş'âr etme, yazı yazıp çizmek. **tahrîr-i nüfûs** san. **tahrirat** resmî mektuplar.

tahriren (تحریرا) Yazılışı tarihi.

tahrîs (تحریص) *f.m.* Hırsa düşürme, teşvik etmek, arzû-keş etme.

tahsil (تحصیل) *f.m.* Edinmek, hasıl peyda eylemek, kesbetmek, ilim öğrenmek. Akçe devşirmek. *Tahsîl-i ulûm. Tahsilat, tahsildar.*

tahsîn (تحسین) *f.m.* Hüsün görüp beğenmek, aferin.

tahsîn (تحصین) *f.m.* İstihkâm ve hasanet vermek, rasîn etmek.

tahsis (تخصیص) *f.m.* Hassaten bir şeye tayin etme. **be-tahsîs** hususan. **bi't-tahsîs** münferiden. **tahsisat** envâ mesârifin herbirine başkaca muayyen meblağ. **muhassasât** mebâliğ, mertebe.

tahşiye (تحشیه) *f.m.* Haşiye ve kenar yazmak, der-kenâr etmek.

taht (تحت) *is.* Alt taraf, zîr. *Tahte'l-bahr, tahte'l-hıfz, tahte'l-kal'a.*

taht (تخت) *is.* Mesned-i pâdişâhî, sedir, serir, kürsü. Yataklık tahterevalli, urcûze. **tahtırevan** kecâve. **taht-gâh** payitaht. **taht-nişîn** erîke-pîrâ

tahta (تخته) *is.* Gayet yassı levhalar. *Bakır, çam , demir, meşe, sac, teneke tahtası.* **teneşir tahtası** salacık. **göğüs tahtası** azm, kas. **kürk tahtası** yarım tulumu. Bazı tahta pare. *Akçe, dama, reml, satranç tahtası.* **irtifa tahtası** rub'-ı dâ'ire. *Cetvel, gergi, resim, yazı tahtası. Tahta perde, tahta-pûş.*

tahtânî (تحتاني) Alt kat, süflâ.

tahti'e (تحطئه) *f.m.* Hata, azv etmek, tezyîf.

tahtîm (تختیم) *f.m.* Mühürlemek, temhîr, hatem vurmak, damgalamak.

tahtît (تخطیط) *f.m.* Arazi ölçmek, tersîm, harîta-i arâzî.

tâhûn (طاحون) *is.* Tâhûne, değirmen, yağ değirmeni.

tahûr (طهور) *is.* Temizleyici. *Şarâb-ı tahûr.*

tahvîf (تخویف) *f.m.* Korkutma, havfa düşürüp tehdit etme, ihâfe eylemek, havf ile tenzîr.

tahvil (تحویل) *f.m.* Değiştirme, tebdil etme, borcu, senedi malı birinden diğerine nakletmek.

tahvîr (تحویر) *f.m.* Ağartmak, parlatıp açmak.

tahyîb (تخييب) *f.m.* Hâ'ib ve ümitsiz kılmak, meyus etmek.

tahyîr (تخيير) *f.m.* Hıyar ve ihtiyarî, kendine bırakmak, şıkkından birini aldırmak.

tahzî (تخزيع) *f.m.* Kesme. **tahzî-i kuzahiyye** göz kuzahını kesme.

tahzîl (تخذيل) *f.m.* Hazelâne düşürme, zelil etmek, bozmak.

tahzîn (تخزين) *f.m.* Hazinede saklamak, iddihâr etmek.

tahzîr (تحضير) *f.m.* İlâç hazırlama, tertîb-i edviye.

tahzîr (تحذير) *f.m.* Korkutup tenzîr edip men eylemek, hazer

tâ'ib (تائب) *is.* Tevbe eden, tevbe-kâr, pişman.

taife (طائفه) *is.* Bölük, zümre, kavim, güruh, takım, gemi halkı. Hayvanat tavayifi, ecnâs-ı muhtelife takımları, ecnâs kabileleri.

tâ'il (طائل) *is.* Fazl ve meziyet. **lâ-tâ'il** boş, faydasız.

tâ'ir (طائر) *is.* Uçucu olan kuş, tayr. **burc-ı tâ'ir** müncer şey.

tâk (طاق) *is.* Kemer, kümbet, tabaka, târüm. **tâk-ı ebrû** kaşın kemiği. *Tâk-ı firûze, tâk-ı lâciverdî*. **âsumân-ı nüh-tâk** semavat.

tâk (تاك) *is.* Üzüm asması, kerûm.

tâka (طاقه) *is.* Top kumaş, top şal.

takallüs (تقلص) *f.l.* Buruşup kıvrılma. *Takallüs-i hadaka.*

takarrüp (تقرب) *f.l.* Kurba varma, yaklaşma, yanaşma, ibadetle kurb-ı ilâhiyi aramak, vakit gelmek.

takas (تقاص) *f.m.* Karşılaştırma, borca karşılık tutmak, ödeşmek, sayışmak.

takat (طاقت) *is.* İktidar, kuvvet, taab, güç. **tâkat-fersâ** dayanılmaz, kaldırılmaz, mâ-lâyutâk. **alâ kadri't-tâka** güç yetince.

takayyüt (تقيد) *f.l.* Kaydetme, umursanma, iş güç etmek, üstüne düşünüp mukayyet olmak, üstüne mal etmek. **tekayyüdât** ihtimamat, mübâlât, kayırmak.

takbih (تقبيح) *f.m.* Kabih görme, levm, pesend etmeme.

takbîl (تقبيل) *f.l.* Kubla vurma, bûs etmek, öpmek, eteklemek.

tâkçe (طاقچه) *is.* Odalarda alafranga hücre.

takdîh (تقديح) *f.m.* Kadh etmek, beğenmemek.

takdim (تقديم) *f.m.* Ayak altına komak, huzura sunmak, öne sürüp geçirmek, arz etmek, takdim ve tehir, evveli ahire getirme, tercih.

takdime (تقدمه) *f.m.* Peşkeş. *ç. tekâdîm.*

takdir (تقدير) *is.* Kaderde olan şey. **takdîrât-ı ilâhiyye** mukadderat, farz ve takdir. *Bu takdirde.* İbare farz etmek. Kadirşinaslık etme. **paha takdir etmek** kıymet biçmek. **takdîr-i kelâm** söz gelişi.

takdis (تقديس) *f.m.* Şerik ve uyûbdan tenzih etme. Teâlâ ve tekaddes deme. Pâk ve muazzez addetmek.

takfîl (تقفيل) *f.m.* Kilit, kufl vurma, kilitlemek.

ta'kîd (تعقيد) *f.m.* Mu'akkad kılma, ilişikli ve muğlak etmek.

takip (تعقيب) *f.m.* Ardını kovma, akîbde gezme, iz basmak, kovalamak, alt tarafı gelmek.

ta'kîr (تعقير) *f.m.* Yaralayıp sinirleri kesmek.

takiy (تقى) *f.m.* Takvalı, mütteki. *ç. etkiyâ* sulehâ.

takiyye (تقيه) *f.l.* Yanlış takva gizleme, din saklama.

takke (طاقيه) *f.m.* Müvellededir. Terpûş, serpuş.

taklîb (تقليب) *f.m.* Kalp edip değiştirme, başka resme koymak, içini dışına çıkarmak.

taklîd (تقليد) *f.m.* Kılâde gibi boyuna kılıç asmak. **taklîd-i seyf** resm-i tenevvüc gibi cülûs resmi. Tetimmâta kılâde takmak.

taklîl (تقليل) *f.m.* Azaltma, kalîl etme. *Taklîl-i hademe, taklîli-i mesârif.*

taklîm (تقليم) *f.m.* Yonmak, biçmek, yırmak.

taklit (تقليد) *f.m.* Benzetme, bir şeyin mislini ve kalbını, yalancısını yapmak, tarz ve tavra mukallitlik etmek, mukallitlik yapıcı, sahte durma. **taklîd-i gümüş** sim. **taklîd-i sâ'at** altın benzetmesi. **taklîd-i yâkût** yalancı taş. **taklit kesmek** maskaralık etme.

takrî (تقريع) *f.m.* Takbîh, takdîh, tazir etme, başa kakmak.

takriben (تقريبا) Sıhhate karîb.

takribî (تقريبي) Mehmâ emken, karîb.

takrip (تقريب) *f.m.* Yaklaştırma, usülle yanaşma. **ber-takrîb** üslûpla. **takribini bulmak** uydurmak.

takrir (تقرير) *f.m.* Kararlaşı zikir, ders. İnha ve istid'â etmek. *ç. tekarîr, takrîrat.*

takrirî (تقريري) Tahrir ve i'lâm-ı müzekkere ve inhâ gibi resmi beyanname.

takrirlik (تقريرلق) Resmî kâğıt, büyük tezkerelik.

takriz (تقريض) *f.m., is.* Bir kitabı medh ü senâ, tahsîn-nâme. *ç. tekarîz.*

takrîz (تقريظ) *f.m., is.* Bir kitabın iyiliği ve hatasını muhakeme etme. **takrîzat** geçmişlerin hâl-i hakîkisi

taksim (تقسيم) *f.m., is.* Kısım ve kısmet etme, kasım, maksûm-ı âliye, maksûm-ı hâric, kısmet üleştirme, bölme, paylaştırma. Suların masura masura bölündüğü maksem, savak. A'mâl-i erba'ada üleştirme, borçlama, çoğa bölme usulü, amal, üleştiri hesabı, musiki faslının perdelerinin türlü tasnifi, makamın nagamâta bölünmesi. *Taksîm-i arâzî.* **taksîm-i guremâ** nisbî üleştirme, serpiştirme. *Taksimat dairesi.*

taksir (تقصير) *f.m.* Kusur etme, eksiklik, taksirat, kabahat, günah, hata. **pür-taksîr** kusurlu, âsim.

taksit (تقسيط) *f.m.* Kıst kıst bölme, sehmetme, eshâmın bölükleri. **tekasît** müddet-i mu'ayyenede işleyecek sehimler.

takşîr (تقشير) *f.m.* Kışr çıkarma, kabuk ayırtlama.

takti (تقطيع) *f.m.* Kesip kat etme, kıymak, beytin kelimelerini tef'ilelere tatbiken kesik kesik okumak, takti'e, vezne vurmak.

taktîn (تقطين) *f.m.* Nebatat filiz atmak.

taktîr (تقطير) *f.m.* Katre katre damlatmak, terletmek, inbikten çekmek.

takva (تقوا) *is.* Takvî, günahtan korkma, ittika etme, perhizkârlık.

takvim (تقويم) *f.m., is.* Doğrulatmak, kıvam ve nizam vermek. *ç. takâvîm.* Ayların, günlerin, yıldızların nizamlı cetveli ve hesabı, salname, cetvelli kitap. **ahsen-i takvîm** en güzel yolda. *Takvîmü't-tevârîh, takvîm-i vekayi.*

takviyet (تقويت) *f.m.* Takviye, kuvvet vermek, muhkem etmek, tekit ve teyit etmek.

takyit (تقييد) *f.m.* Şartla kaydetme, maşrut kılma.

takziye (تقضيه) *f.m.* Kaza etme, eksiği yerine getirme.

tal (طلع) *is.* Çiçeklerin sarı tohum tozu.

talâk (طلاق) *is.* Boşama. **talâk-ı bâyin, ric'î** selâse vâhid.

talâkat (طلاقت) *is.* Selâset-i lisân.

talan (تالان) *is.* Yağma, gâret, ganimet, târâc, çapul.

tâlâr (تالار) *is.* Divanhane, büyük oda.

tal'at (طلعت) *is.* Görünme, dîdâr-ı vech, vecîh-i cemâl.

tâle (طال) *is.* Uzun olsun duası. *Tâle ömrühu.*

talebe (طلبه) *is.* Tullâb, talipler. *Talebe-i ulûm.*

talep (طلب) *is.* İsteme, dileme, dilek, hâhiş, iştiyak, rağbet, iştah, aramak, cûyende olmak, dava, istida, alacak. **taleb-kâr** talip.

talh (طلح) *is.* Zamk ağacı, akaçya.

tali (تالى) *is.* Art kovan, arkadan gelen sınıf, ikinci sınıf. *Redîf-i mukaddem ve tâlî.*

tâlî (تالى) *is.* Tilâvet edici.

talî'a (طليعه) *is.* Mukaddimetü'l-ceyşin önünde büyük karakol. Çarhacı taburu.

talih (طالع) *is.* Ufuktan doğan, çıkan, tecelli, baht yıldızı. **tâli-i nâ-sâz** alnın kara yazısı, baht-ı siyâh.

talik (تعليق) *f.m.* Asma, iliştirme, nişan taliki, sallandırma, taklit, şart koşarak asıntıda bırakmak, imhâl. *Hatt-ı ta'lîk.* **ta'lîkat** şerh yollu minhler.

talil (تعليل) *f.m.* Sebep verme, sebebiyet.

talim (تعليم) *f.m.* Öğretmek, söz ismâ etmek, ders vermek. *Asker talimi. Ateş talimi, ayak talimi.* **maç talimi** müsabaka. Piyade, süvari, bölük, tabur talimi. **saz talimi** musikiye meleke kesbi. **yazı talimi** müşakkak mucibince şakirdin beyazı, hoca meşke göre şakirdin taliminin hatasını çıkarma. **talimat** tahriren ve şifahen tembihat.

talimci (تعليمجي) Muallim-i askerî, madrabaz.

talim-hane (تعليم خانه) Öğrenme mahalli.

talimli (تعليملو) **talimli adam** talimat almış. **talimli asker** muallem.

talip (طالب) *is.* Arayıcı, isteyici, istek edici, ârzû-keş, ilme taleb-kâr, tahsile rağıb, softa, talebe. *ç. tullâb.* Talibe *ç. tâlibât.*

talk (طلق) *is.* Madeniyattan üren yolu, mika nevi.

taltif (تلطيف) *f.m.* İltifat ve nevâziş, lutfetmek, tatbîb-i hâtır etmek, okşamak.

Tâlût (طالوت) *is.* Zalim, cebbâr manasına alem.

tâlvâse (تالواسه) *is.* Aş erme, telvese, ıstırap.

tâlyûn (طاليون) *is.* Ebu Taylûn, hatmî enva. *Tâlyûn yakısı.*

tam (تام) *is.* Bütün, eksiz, kül. *Tam saat, tam tarih. Tâmü'l-a'zâ, fi'l-i tâm, teblîgât-ı tâmme, ta'îmât. Tâmât.*

ta'm (طعم) *is.* Ağız lezzeti, eşyanın tadı.

tamah (طمع) *f.m.* Aç gözlülük, hırs ile istek, âz. **tamah etmek** göz atmak. **tamahkâr** haris, bahîl.

tamam (تمام) *is.* Tam, bütün, eksiksiz, bitmiş, ikmal olmuş. **tamamıyla** bi't-tamâm, kâffesi, bütünü. *Hesap tamamı. Tamam-ı adedît tamâm-ı ceyb, tamâm-ı katı,*

tamamiyet (تماميت) *is.* Lügat-i müvellede. Bütünlük, bilâ-noksân durma.

tambur (طنبور) *is.* Uzun kollu si-târ. Küçüğü tambura, bağlama.

tâmi (طامع) *sf.* Tamahkâr, haris, aç gözlü.

ta'mîd (تعميد) *f.m.* Hristiyanların vaftizi. *Ta'mîd-i İsâ.*

tamik (تعميق) *f.m.* Dibine darı ekmek. **ta'mîk-i efkâr** vasıl olmak, künhüne varmak.

tamim (تعميم) *f.m.* Umumi kılmak, âmmeye yaymak.

tamimen (تعميما) Tahrirat.

tamir (تعمير) *is., f.m.* İmar, termîm, onarma. Türkîde ört bas, badana etme. *Tamirat.*

ta'miye (تعميه) *is.* Tarih beyitlerinin hesabı, tekmilesi, örtmesi.

tams (طمث) *is.* Hayız kanı.

ta'n (طعن) *is.* Çarpma, kakma, başa kakıp tekaza etme, serzeniş, ta'na, tevbîh, tezyîf.

tandır (تنور) *is.* Fırın, eczacı ocağı.

tane (دانه) *is.* Habbe, tohum tanesi, adet. **tane tane** ayrı ayrı, diş diş. *Tane tane kar.* Tüfek kurşunı.

tanîn (طنين) *is.* Ötme, tınlama, sada aksi. **tanîn-endâz** velveleli.

tannâz (طناز) *is.* Zevklenici, tanz edici, harf atıcı, kundakçı.

tansîf (تنصيف) *f.m.* Nısfa bölmek, ortalamak, iki biçmek, yarı yarıya paylaşmak.

tansuh (تنسوخ) *is. T.* **tanzu** Güzel kokulu siyah kurs hamuru. Yadigâr. *Tansuh gerdanlık.* **tanzûyî renk** koyu zeytunî.

tantana (طنطنه) *is.* Avaze, gürültü, şaşaa, debdebe, haşmet.

tanz (طنز) *is.* Zevklenme.

tanzîf (تنظيف) *is.* Pâk ve nazîf etme, temizleme, süpürüp silmek. **tanzifat** süpüntü, çıkarma.

tanzim (تنظيم) *f.m.* Sıra ile verme, nizama koma. **tanzimat** nizama sokma kanunu, iş görme . **tanzîmât-ı hayriyye** birinci kanûn- nâme-i esâsî, tüzük, yasak. *Tanzimat dairesi.*

tanzir (تنظير) *f.m.* Nazire yapmak, eş'âra nazire.

târ (تار) *is.* Tarumar, yağma, târâc. **tarumar etmek** darma dağın, perişan etmek, teştît, aran taran karıştırıp bozmak.

târ (تار) *is.* Tel, saçın bir boyu, bir boy ipek. *Târ-ı ankebût.* Âlât ve saz telleri. **si-târ** ud nevi. **târ-zene** zebanzedi taziyâne, tambur mızrabı. Tarpud, argaç ve eriş.

târ (تار) *sf.* Târîk, muzlim, karanlık.

tarab (طرب) *is.* Ferah, sürur, şâdlık, terh zıddı. **tarab-efzâ** tüyler ötmek.

taraf (طرف) *is.* Canip, yan, sû, sağ, aza, beden. **tarafeyn** mukabiller, muamelede muharebede iki taraf. **bertaraf** bir yana, zail, mündefi. **bî-taraf** bir ciheti iltizâmsız. *Taraf-ı yemîn, taraf-ı yesâr. Min tarafillah.* **taraf taraf** öte beri. **etrâf-ı süflâ** bacaklar. **etrâf-ı ulyâ** kollar.

taraftar (طرفدار) *is.* Taraf-gîr, gayret-keş, zahîr.

tarassut (ترصد) *f.l.* Rasat etme, dikkatle yakıp bekleme, tarabbus, zerî'a, kollamak.

taravet (طراوت) *is.* Tazelik, hazâret, turfandalık, zarâfet, nuzret.

tarcihâl (طرجهال) *is.* Huni.

tarcihâlî (طرجهالي) Dilin kökünde huni resminde olan kıkırdak.

tardiye (طرديه) Manzumelerde istitrâd, kıssa-i mahsûsa.

târem (طارم) *is.* Dam, kemer, kümbet, bâm.

târeten (تارة) *e.* Bazen. **târeten ba'de uhrâ** kaç kere, nice defa. *ç. târât.*

tarf (طرف) *is.* Uç, canip, gözün ucu, nevk. *Tarf-ı çemen-zâr.*

tarfa (طرفه) *is.* Göz kırpma. **tarfatü'l-ayn** lemha-i nazar.

tarh (طرح) *is.* Vaz, temel atmak, bölme, atıp çıkarma, aşağı varmak, tenzil. Tertip, bahçe tarhı. **tarh-efken** vâzı-ı esâs. Vergi tarhı, tevzi. *Tarh-ı tekâlîf.* **hesapta tarh** ameli tenzil. **hâsıl-ı tarh** tenzilde kalan fark.

tarhân (طرخان) *is.* Türkçe han, imtiyazlı, berâyâ. *ç. tarâhine.*

tarhûn (طرخون) *is.* Tarhî, ra'lûl, tabr-ı hûn. Artimisa.

târık (طارق) *is.* Gece gelen şey, tatarruk eden, sabah yıldızı, çolpan, kervan yıldızı, zühre. *ç. tavârık.*

tarî (طرى) *is.* Taravetli, taze.

târî (طارى) *is.* Arız, münba'is, ileri gelen, taryân eden.

ta'rîb (تعريب) *f.m.* Arabî kaidesine komak, irap vermek, Arabî tercüme.

târid (طارد) *is.* Dafi, sürücü. **târid-dîdân** solucan sökücü ilâç.

tarif (تعريف) *f.m.* Beyân-ı vasf etmek, bildirmek. *Harf-i ta'rîf.*

tarife (تعرفه) *is.* Gümrük fiyatının tarifnamesi, resm-i gümrük, fiyat cetveli.

tarih (تاريخ) *is.* Gün hesabı, bazı türlü sinîn tadadı. *Târîh-i Âl-i Osman.* **târîh-i celâlî** vukû'ât-ı avâmın zaptı. *Târîh-i hicret, târîh-i İskender, târîh-i kudemâ, târîh-i mîlâd, târîh-i tabî'i.* Hesâb-ı cümel ile yapılan ebyat. Evrak ve muharrerat üzerine vaz olunan ay ve gün işareti. *Tarih atmak . ç. tevârîh.*

tarîh (طريح) *is.* Yabana atılmış, hayırsız.

tarik (طريق) *is.* Yol, sebil, râh, meslek, silk, minhâc, katar mansıpları. *Tarîk-i ilmiyye, kalemiyye, seyfiyye.* **tarîk-i âm** cadde, sokak. *Tarîk-i hâs. ç. turuk* turuk u me'âbir.

târik (تارك) *is.* Terk edici, farig. **târik-i dünyâ** pârsâ. *Târik-i ibâdet.*

târik (تارك) *is.* Baş tepesi, fark-ı hâme, müfrik.

târîk (تاريك) *s.* Târ, karanlık. **şeb-i târîk** zulmet. **târîk-çeşm** alîl. **târîk-dil** kötü.

ta'rîk (تعريق) *f.m.* Terletmek.

ta'rîk (تعريك) *f.m.* Ovma, delk etmek. Arabîde balık ağı çekmek.

tarîka (طريقه) *is.* Sinir fitilleri, etin tel tel fitilleri. *ç. tarâ'ik.*

tarikat (طريقت) *is.* Meslek, mezhep, sülûk.

ta'rîs (تعريس) *f.m.* Düğün etmek.

ta'riye (تعريه) *f.l.* Soymak, ârî kılmak, soyulmak, açıklamak.

tariz (تعريض) *f.m.* Sataşma, karşı söylemek, itiraz etmek, takriz.

tarrâde (طراده) *is.* Sabıkta sığ sularda kullanılan dibi düz kayık, cenk çarnığı.

tarrâr (طرار) *is.* Dolandırıcı, yan kesici, kîse-ber.

tarsî (ترصيع) *f.m.* Mücevher kakmak, ibarenin kelimatını müsecca yapmak.

tarsîn (ترصين) *f.m.* Resânet ve metanet verme, kenetleme.

tarsîs (ترصيص) *f.m.* Kurşunlamak.

tart (طرد) *is.* Uzağa atma, def etme, kovmak çıkarmak.

tartîb (ترطيب) *f.m.* Ratb etme, ıslatma, çakıp çakıştırma.

târüm (تارم) *is.* Tepe, kubbe, çadır.

târüm (طارم) *is.* Dam, kemer, kümbet, bâr

taryân (طريان) *is.* Çıkma, gelme, berûz etmek, tarî olmak.

tarz (طرز) *is.* Eda, usul, vaz, yol, üslûp, oran, biçim.

tarziye (ترضيه) *is.* Razıyallahu anh okumak. İrzâ için i'tizâr. *Tarziye vermek.*

tas (طاس) *is.* Maden çanak, hamam tası. Baş tası, kıhf. Demir tas. **aşık tası** nilgûn, kubbe-i semâ.

tasaddu (تصدع) *f.l.* Yarılmak, çatlamak, perakende olmak.

tasadduk (تصدق) *f.l.* Sadaka vermek.

tasaddur (تصدر) *f.l.* Baş sedire geçme, sadırda bulunmak.

tasallut (تسلط) *f.m.* Tahakküm, taarruz, cebbârâne muamele, üstüne düşme, tebelleş olma, havale olmak.

tasannu (تصنع) *f.l.* Sanatla hile oynamak.

tasarruf (تصرف) *is.* Hüsn-i idâre edip çevirme, iyi sarf etmek, idare bilmek, masrafı kısmak. Meleke sahibi olup kullanmak, mutasarrıf olmak. **hakk-ı tasarruf** sahiplikle istihkak. **tasarrufat** idareden artan.

tasa'ud (تصعد) *f.l.* Su'ûd etme, ebhure rayiha vesaire çıkma, nefh, tesâ'üd. **tasa'udât** merzgıye, bataklık kokuları.

tasavvuf (تصوف) *f.l.* Sofu yani mutasavvıfa itikadatı. **tasavvuf söyleme** manasız ve îhâmlı söz kullanma.

tasavvur (تصور) *f.l.* Zihinde suret verme, düşünüp bulma. **tasavvurât u tasdîkat** nazarî ve amelî mantık.

tasdi (تصديع) *f.l.* Sudâ, sıkıntı vermek, baş ağrıtmak. **tasdî'ât** iz'âc.

tasdik (تصديق) *f.l.* Sıdkını beyan ve kabul, imza altına almak, sahlamak, birini bol bol tahsin ve kulunu teyit etmek. *Tasdikname.* **tasavvurât u tasdîkat** nazarî ve amelî mantık.

tasdîr (تصدير) *f.m.* İsdâr etme, sudûr ettirmek.

tasdiye (تصديه) *f.l.* El çırpma, el sesini çıkarma, karsmak.

tasfîf (تصفيف) *f.m.* Saf saf dizme, sıralama, yasamak.

tasfîh (تصفيح) *f.m.* Bastırmak, el kakmak.

tasfîk (تصفيق) *f.m.* Kanat çırpmak.

tasfiye (تصفيه) *f.m.* Safi kılma, temizleme. *Maden tasfiye etmek.*

tasgir (تصغير) *f.m.* Küçükletmek. **ism-i tasgîr** fâ'ü'l-fi'li mazmum olan fail veznindeki isimler.

tashîf (تصحيف) *f.m.* Yanlış okuyup yanlış yazma.

tashih (تصحيح) *f.m.* Sahih edip yanlışı doğrulatma. **tashîh-i mizâc** birr, ifâkat.

tâsi (تاسع) *is.* Dokuzuncu. *Bâb-ı tâsi.* **tasû'â** ıyd-ı azhânın ve aşurenin arefeleri.

tas'îd (تصعيد) *f.m.* Su'ûd ettirme, madeni kaynatıp uçurma, buhar etme.

ta'sîr (تعصير) *f.l.* Su sıkma, usare çıkarma, asîre yapma

taslît (تسليط) *f.m.* Üzerine saldırtmak, musallat kılmak, uğraştırmak.

tasliye (تصليه) *f.m.* Salât getirmek.

tasma (تاسمه) Çiy, kayış, kayıştan tasma.

tasmim (تصميم) *f.m.* Taslama, azm ü cezm, tashîh-kerde, musammem.

tasni (تصنيع) *f.m.* Yalan yapmak. **tasnî'ât** düzme şeyler. **tasnî'âtu'l-azm** yapma kemik. **tasnî'âtü'l-enf** yalancı burun. **tasnî'âtu'l-fem** yalancı ağız.

tasni'î (تصنيعي) Yapma uzuv.

tasnif (تصنيف) *f.m.* Sınıf üzere dizme, tertip etme, kitap telif etmek, hava ve beste bağlamak. *Tasnîfât-ı kütüb.* **tesânîf** besteler bir vaz ve tertip yapmak. *Tasnîf-i hayvân.*

tasrif (تصريف) *f.m.* Bir kelimeyi sarf kaidesince siga etmek, müteaddit, müştekkatına tahvil etmek. İlleti müdâvâtla tahvil. Munsarıf etmek. *ç. tasrifat, tesârîf.* Sebatsızlık, inkılâbat, tahavvülat.

tasrih (تصريح) *f.l.* Sarahaten söyleme, açığa vurmak, ayan bildirmek, beyan etmek.

tastîh (تسطيح) *f.m.* Musattah kılmak, küre-i hendesiyyenin yüzünü sath-ı hesâbîye göstermek.

tastîr (تسطير) *f.m.* Satır yazmak, tahrir, tenmîk, izbâr.

tasvip (تصويب) *f.m.* Savâb-dîd, doğruya tutmak, tecviz, tasdik, tensip, beğenme.

tasvir (تصوير) *is., f.m.* İnsan sureti manasına. *ç. tesâvîr.* Resimler suret verme, teşkil ikmâl etmek. **tasvîr-i mesele** bir keyfiyetin tarifi. *ç. tasvîrât.* Tasvir gibi ayıpsız güzel.

ta'şîr (تعشير) *f.m.* Ona taksim etme, aşr toplamak.

taşt (طشت) *is.* Leğen.

tat (تات) *is.* Kürdiyyü'l-asl olan kavimler.

Tatar (تاتار) *is.* Arabîde teter, kavm-i ma'hûd, sabıkan Ulak taifesi.

tatarruk (تطرق) *f.l.* Darebât-ı mütevâliye, tark tark etme, avârız-ı kesîre arız olmak. *Tatarruk-ı halel.*

tatavvu (تطوع) *f.l.* Tav etme, ihtiyar ile yapmak, boyun eğmek.

tatavvu (تطوع) *is.* Tetâvi, yevm-i arefe.

tatbik (تطبيق) *f.m.* Üzerine uydurup yapıştırma. Mutabık geldiğine bakmak. **tatbîk-i mührî** herkesin nizamen müseccel hatemi.

kanuna tatbik çarpma. Madeniyat tabakatı kat tutma. *Tatbikat.*

tatbiken (تطبيقا) Mucibince.

tathîn (تطحين) *f.m.* Müvellede. Öğütme, mesanede olan taşı ufama.

tathîr (تطهير) *f.m.* Tahir etme, pâk kılmak, temizlemek, pâklemek.

tatil (تعطيل) *f.m.* Atıl etme, boşlama, işi bıraktırmak. **eyyâm-ı ta'tîl** mükâteb azadı, paydos vakti, eyyam-ı hâliyye. *Ders tatili.*

ta'tîm (تعطيم) *f.m.* Ağaçlara kalem aşılamak.

ta'tîn (تعطين) *f.m.* Edviyeyi suda ıslatma.

ta'tîr (تعطير) *f.m.* Güzel kokutmak, ıtır sürmek ve karıştırmak.

tatlîk (تطليق) *f.m.* Talak verme, boşamak.

tatula (تاتوله) *is.* Tatula, datura, estramunya.

tatvîl (تطويل) *f.m.* Uzun etmek, uzatma.

tatyîb (تطييب) *f.m.* Hoş, hoşnut etme, mutayyeb etme.

taun (طاعون) *is.* Yumrucak illet-i sâriyesi. Veba başkadır.

tav (طوع) *is.* İtaat, uymak, tabi olma, rıza.

tâv (تاو) *is. bk. tâb.*

tava (تابه) *is.* Tava. *Balık, kahve tavası. Memleha, kurşun, pekmez tavası.*

tavaf (طواف) *is.* Etrafını dolaşma, ziyaret etme. *Tavâf-ı Ka'be.*

tavâhîn (طواحين) *is.* Tâhûneler, büyük azı dişleri.

tavâ'if (طوائف) *is.* Taifeler. **tavâ'if-i mülûk** İskâniyân vaktinde derebeyi gibi olan melikler.

tavâli (طوالع) *is.* Talihler.

tavâmîr (طوامير) *is.* Tomarlar.

tav'an (طوعا) İstekle, gönüllü, iradetle.

tavârık (طوارق) *is.* Tarıklar.

tavassul (توصل) *f.l.* Ulaşma, buluşma, muvasalât etmek.

tavassut (توسط) *f.l.* Araya girme, miyancılık, vesâtat

tavâşî (طواشى) *is.* Hasi, hadım, âhte.

tavattun (توطن) *f.l.* Birleşme, vatan mesken ittihaz etmek. Tavtîn olmak.

tavır (طور) *is.* Eda, tarz, hareket, bulunuş, yordam, ölçüm, tutum. *ç. etvâr.*

tavik (تعويق) *f.m.* Avk edip alıkoyma, iliştirmek, ileriye talik etmek, askıda koymak.

tavîl (طويل) *sf.* Uzun, tûlânî, boylu. *Tavîlü'l-ecniha, tavîlü'l-minkar.* Aruzda **bahr-i tavîl** *feûlün mefâîlün mefûlün mefâîlün* vezni.

ta'vîr (تعوير) *f.m.* Bir gözü kör etme, körleme, a'ver.

taviyet (طويت) *is.* Zamir, muzmer olan niyet.

taviz (تعويض) *f.m.* İvaz ile vermek, karşılık almak. *Ta'vîzât.*

ta'vîz (تعويذ) *is.* Askı, nüsha, hırz. *Te'âvîz.*

ta'vîzen (تعويضا) Karşılığı bulunmak üzere.

tavk (طوق) *is.* Boyun halkası, gerdenlik. *ç. tav'âik, etvâk.* Kılâde, lâle. *Tavkan.*

tavk (طوق) *is.* Takat, iktidar, zor, kuvvet, güç. *Tavk-ı beşer.*

tavla (طويله) *is.* Tavla ipi, açıkta hayl sırası, hâlen ıstabl.

tavsif (توصيف) *f.m.* Vasıf ve tarif etme, medhetmek. *Tavsîfü'l-emrâz.*

tavsîl (توصيل) *f.m.* Vusul buldurma, ulaştırmak, îsâl etmek, devr ü tahvîl.

tavsit (توسيط) *f.m.* Vasıta etmek, araya koymak. Vasattan bölmek. Tansîf etmek.

tavsiye (توصيه) *is.* Sipariş için birini meth ve teklif etme. Sitâyiş. Bir şey vasiyet etmek. Tavsiye-nâme manasına.

tavti'e (توطئه) *f.l.* Düzleme, sehl ve mülâyim olmak.

tavus (طاوس) *is.* Malûm Hindistan kuşu.

tavzif (توظيف) *f.m.* Vazife, hizmet, maaş vermek. Vazife, hizmet tahsis etmek.

tavzîh (توضيح) *f.m.* Vazıh, ruşen etme, açık ve ayan etmek. *Tavzîhât, izahat.*

tayerân (طيران) *f.m.* Uçma, pervaz etmek, ağmak.

tayf (طيف) *is.* Hayalet, göze görünür tahlil. *Tayfî.*

tâyi (طايع) *f.m.* İtaatli, tavlı, muti, münkad, razı.

tâyi'an (طايعا) Tav'an, isteğiyle.

tayin (تعيين) *f.m.* Tahsis etme, muayyen kılma, memur etmek, öründelemek. Ulufe. **ta'yînât-ı askeriyye** me'kûlât-ı mu'ayyene,

mürettebat erzak. *Ta'yînât-ı lâhmiyye.* **asker tayini** tayin ekmeği. Miktar ve had kat etmek.

tayip (تعييب) *f.m.* Ayıplamak, kınamak.

ta'yîr (تعيير) *f.m.* Yüze vurma, arlandırma.

taylesân (طيلسان) *is.* Sadağın sarkan ucu.

tayr (طير) *is.* Kuş, murg. **mantıku't-tayr** kuş dili. *ç. tuyûr.*

tayriyûn (طيريون) *is.* Lügat-i müvellededir. Kuşların ahvalini tecessüs eden ehl-i hikmet.

tayy (طى) *f.m.* Devirmek, yuvarlamak, izale, kat'-ı mesâfe. *Tayy-ı mekân, tayy-ı zamân.* Büklüm, kat.

tayyar (طيار) *is.* Uçucu kuş gibi havada pervaz, ervah gibi havaya münkalib olucu, yörük olup durmayan, seyyar. *Tayyar memur. Rîh-i tayyâr.* **tayyarat** havaî varidat.

tayyip (طيب) *s.* İyi, hoş, helâl. **ervâh-ı tayyibe** mebrûde. **kelime-i tayyibe** tavsiye. **tayyibât** a'mâl-i hasene.

tâz (تاز) *is.* Koşu koşucu, çapıcı. **yele tâz** çabük-süvar. **tek ü tâz** koşuşmak, telâş. *Tâzende.*

tazammun (تضمن) *f.l.* Havi olma, zımnında bulunma, mutazammın olma.

tazarru (تضرع) *f.l.* Alçak gönülle yalvarma, niyaz.

tazarrur (تضرر) *f.m.* Zarar etme, mutazarrır olma.

tazarrus (تضرس) *f.l.* Kelime-i müvellededir. Zadas manasına dişlerin kamaşması.

taze (تازه) *sf.* Yeni, körpe, genç havadis. *Ter ü tâze.*

tazı (تازى) *is.* Tacik, Arap. **tazı köpeği** selvakî. **esb-i tâzî** soy at.

ta'zîb (تعذيب) *f.m.* Azap vermek, yormak, bî-huzûr etmek. **ta'zîb-i hayvân** nafile yormak ve yorulmak.

taz'îf (تضعيف) *f.m.* İki kat etmek, darb etmek.

tazim (تعظيم) *is., f.l.* Ululama, hürmet. **ta'zîmât** ihtirâmât.

ta'zîr (تعزير) *f.l.* Azarlama, itap, hadd-i şer'î vurma.

tazîr (تعذير) *f.l.* Özürlendirme.

tâziyâne (تازيانه) *is.* Koşturucu yani kamçı. **tâziyâne-i şevk** tergîb-i mükâfât.

taziye (تعزيه) *f.l.* İzâya, tesliyete, başı sağ olsuna gitmek. *Ta'ziyet-nâme.*

tazmin (تضمين) *f.m.* Zarar ödeme, eş'ârda mislini getirme. Tazminat verme.

tazyî (تضييع) *f.m.* Zayi ve telef etme. **tazyi-i evkat** izâ'a.

tazyik (تضييق) *f.m.* Sıkıştırma, sıkı dara komak, darlatmak. *Tazyîk ü âc.* **tazyîkat** sıkıştırma, cebir.

te (ت) *is.* Tâ-i müsennât ve karaşat. Elifbâ-i Osmanînin dördüncü harfi. Hesapta dörtyüze alâmettir.

te'âkub (تعاقب) *f.l.* Birbiri ardınca, akabince, mütevaliyen gelmek.

teali (تعالى) *is.* Ali olsun. *Hak Sübhanehu ve Teali, rabb-i müte'âl.*

te'allüm (تعلم) *f.l.* Ulûm ve fünun öğrenmek, telemmüz etmek, tahsilde olmak.

te'âmî (تعامى) *f.l.* Körlük taslama, görmezlikten gelme.

teamül (تعامل) *f.l.* Amel ve hareket olunma, âdetle iş görmek. *Te'âmül-i kadîm.* Fününda amel tekrar edip aksi dönme.

te'ârüf (تعارف) *f.l.* Hediye itasıyla ülfet etme.

teati (تعاطى) *f.m.* Verişmek, mübadele. *Teati-i senedat.*

teavün (تعاون) *f.l.* Yardımlaşma, muavenet edişme, teavün ve tenâsur.

te'avvüz (تعوذ) *f.l.* Euzübillah deme, sığınmak.

teb (تب) *is.* Humma, ısıtma. *Teb-i gıbb, teb-i rub, teb-i muhrik, teb-i muvâtaneb. Teb-hâle. teb-lerze, teb-nevbet.*

tebâbi'a (تبابعه) *is.* Tübbalar.

tebâdür (تبادر) *is.* Değişmek, becayiş.

tebâdür (تبادر) *f.l.* Badir olma. **tebâdür-i efkâr** hülya basma, mütbika.

tebâh (تباه) *sf.* Tebeh, bozulmuş, yazık, heder. **tebeh-kâr** günahkâr, bozuk amelli, bed-kâr.

tebahhur (تبحر) *f.m.* İlim deryası, derin okumak, mütebahhir olmak.

tebân (تبان) *is.* Tuman, dizlik, iç tonu, tuman paça.

tebâr (تبار) *is.* Nesil, ocak, hanedan. *Âlî-tebâr.*

tebassur (تبصر) *f.l.* Basirette olmak, dikkatle gözetmek, mütebassır olup gaflet etmek, teyakkuz.

tebâşîr (تباشير) *is.* Tebşîrler, tebşîrat. **tebâşîr-i sabâh** aydınlık tebşirleri.

tebâ'üd (تباعد) *f.l.* Ba'îd olma, uzaklaşma, uzaklık, uzağa gitmek, mübâyenet.

tebâyün (تباين) *f.l.* Mübâyenet, ayrılma, fark, ihtilâf.

tebcil (تبجيل) *f.l.* Tazim, büyük saymak, ibcâl. *ç. tebcîlât.*

tebdil (تبديل) *f.m.* Yeni hâle komak, bir şeyin başkasını getirmek. *Tebdîl-i kıyâfet.* **haseki tebdili** sabıkta teftiş. *Tebdil çıkmak, tebdil gezmek.*

tebaa (تبعه) *is.* Tabiler, bir hükumetin zîr-i desti olan berâyâ. Bazan teba manasına hizmetkâr.

tebeddül (تبدل) *f.l. , is.* Değişip başka hâle bedel olmak. **tebeddülât** mansıp değişmesi.

tebe'iyet (تبعيت) *is.* Tabi olma, inkiyat, imtisal, mutavaat etmek. Bir hükûmeti tanımak, uymak, beraber gitmek.

tebellür (تبلر) *f.l.* Lügat-i müvellede. Madeniyat billûr kesilmek.

tebennî (تبنى) *f.m.* Evlât edinmek.

teber (تبر) *is.* Balta. Resm-i mahsûsda kavga baltası uzun saplı olur. **teber-dâr** baltacı. *Sünbül-i teber.*

teber-hûn (تبرخون) *is.* Tabarhûn, bakam, boya ağacı.

teberrî (تبرى) *f.l.* Beri olmak, sakınmak.

teberru (تبرع) *f.m.* Bahşiş ve teberrük etmek.

teberrük (تبرك) *f.m.* Mübarak saymak, meymenetli tutmak, yümn ve bereket bilmek, ihdâ. *ç. teberrükat* hedâyâ-yı azîze.

teberrüken (تبركا) Yümn addıyla.

tebertum (تبرطم) *f.l., is.* Avurt, hışım, kurulma, sahte tazim, tafra atmak, atıp tutmak, böbürlenmek.

teberzîn (تبرزين) *is.* Soğancık, boz doğan.

tebessüm (تبسم) *f.l.* Gülümsemek, ibtisâm.

tebeşir (تباشير) *is.* Beyazlık, kamış boğumlarında kireç gibi şeker. Maruf beyaz toprak ve kalem.

tebettül (تبتل) *f.l.* İbadete sığanmak.

tebevvül (تبول) *f.m.* Su dökmek, bevl etmek, kaşanma. **tebevvül-i dem** kanlı idrar. **tebevvül-i sinir** diyabetis.

tebeyyün (تبين) *f.l.* Beyan ve vazıh olma, aşikâr olma, açığa çıkmak.

tebhâl (تبخال) *is.* Dudaklarda uçuk, hararet ve humma çıbanı. *Tebhâle.*

teb'îd (تبعيد) *f.m.* Ba'îd etmek, uzağa sürmek, iclâ.

te'bîd (تأبيد) *is.* Müebbet ve ebedi, daimi, temelli mansıp ve maşiyet.

te'bîr (تأبير) *is.* Hurma ağacının erkek tohumuyla telkih etmek, iğne ibre sokmakla mu'âlece.

tebkiye (تبكيه) *f.m.* Mersiye ile ağlatmak, bükâ ettirmek.

tebliğ (تبليغ) *f.m.* Belâğ etme, eriştirme. **tebligat** ifâdât-ı resmiyye.

teblîl (تبليل) *f.m.* Islatıp su içirme, suya batma, tezebbüd etmek. Tavlama, nef ve su püskürmek.

tebrîd (تبريد) *f. m.* Soğutmak, vücudun hararetini eksiltmek, şerbet içmek.

tebrik (تبريك) *i.* Mübaregî, mübarekbâd, tehniyet etmek. *Tebrik-i ıyd.*

tebriye (تبرئه) *f.l., is.* Berâ'et göstermek, beri olmak, pâkliği ispat etmek. **tebriye-i zimmet** kabahatten kurtulmak.

tebşir (تبشير) *f.m.* Beşaret, tebâşîr, tebşîrât, müjde etmek.

tebtı'e (تبطئه) *f.l.* Batî olma, yavaşlanma.

tebuhter (تبختر) *f.l.* Hıram, reftâr, salınmak, apul apul salını bulanı gitmek.

tebvîb (تبويب) *f. m.* Bap bap tertip etmek.

tebyîn (تبيين) *f.m.* Beyan ve aşikâr kılmak.

tebyiz (تبييض) *f.m.* Müsveddeyi beyaz kâğıda çekmek, temiz yazmak.

tebzîr (تبذير) *f.m.* Saçma, israf etme.

tecahül (تجاهل) *f.l.* Bilmezlikten gelmek, bilmezlik, tegafül. Omuz çekmek.

tecanüs (تجانس) *f.l.* Bir cins, mütecanis olmak.

tecârib (تجارب) *is.* Tecrübeler.

tecâsür (تجاسر) *f.l.* Cesur olma, hadden geçme, üstüne varma, mücâseret, tesaddî etmek, cür'et-i ictisâr.

teca'ud (تجعد) *f.l.* Ca'd gibi büklüm büklüm ve tûde tûde olmak.

tecavüz (تجاوز) *f.l.* Öte geçme, kusurdan geçme, affetme, te'addî, azıtma, hadden azma, taşkınlık, sarkıntılık. *Harekât-ı tecâvüzâne. Tecavüzî ve tedâfüî. Tecâvüzât.*

tecbîr (تجبير) *f.m.* Kırık kemiği cebire ile sarmak. Ütük etmek.

tecdî (تجديع) *f.m.* Ced etme, a'zâ-i bedeni kesme. End bend edip parçalama.

tecdit (تجديد) *f.m.* Yenilemek. *Tecdîd-i hil'at.*

tecebbür (تجبر) *f.l.* Cebretmek, cebbâr olmak, zor etmek.

teceddüt (تجدد) *f.l.* Yenilenme, cedide, taze olma, tekrarlanma. *Devr-i teceddüd.*

teceffüf (تجفف) *f.l.* Kuruyup kadit olma.

tecehhüz (تجهز) *f.l.* Hazırlanmak, teheyyi. Donanmak.

tecelli (تجلى) *f.l.* Açılıp celî ve ruşen olma. Gaipden mana münkeşif olmak. Talih doğmak, kader, baht. *ç. tecelliyât.*

tecellüd (تجلد) *f.m.* Celâdet taslamak, gürültü basmak.

tecemmu (تجمع) *f.l.* Cem olma, cemiyet, toplanmak, birikmek, birleşme. **tecemmu-ı rîh** yel toplanma.

tecemmül (تجمل) *f.l.* Cemal ve ziynet göstermek. **tecemmülât** tezyinat ve levazım.

tecennün (تجنن) *f.l.* Çıldırma, mecnun olmak, bozma, merak göstermek, ay okşamak.

tecerru (تجرع) *f.l.* Cura, yudum içmek.

tecerrüb (تجرب) *f.m.* İlimsiz, yalnız tecrübe ile tabâbet.

tecerrüt (تجرد) *f.l.* Mücerret olma, soyunma, te'arrî, bî-kârlık, azaplık, infirâd, inziva. **tecerrüd-i evrâk** yapraklar dökülme, sükut.

tecessüd (تجسد) *f.m.* İnsan kalıbına girmek.

tecessüm (تجسم) *f.m.* Cisim kesp etme, nazarda mücessem görünme, kabarma.

tecessüs (تجسس) *f.m.* Cessetme, hafî araştırmak. Casusluk, araştırma merakı.

tecezzi (تجزى) *f.m.* Cüz cüz ayrılma, ufanma.

tecil (تأجيل) *f.l.* Mü'eccel etmek, mühlete bağlamak, sonraya atmak.

tecîr (تجير) *is.* Çadırın yol perdesi. Serâperde.

teclîd (تجليد) *f.m.* Cilt yapma, kitaba kap yapmak.

tecnîd (تجنيد) *f.m.* Cünûd tertip etmek.

tecnîs (تجنيس) *f.m.* Cinas yapma. Bir kelimeyi türlü manada kullanma.

tecr (تجر) *is.* Ticaret. *Umûr-ı tecriyye.*

tecrîm (تجريم) *f.m.* Cerîme almak, mutazarrır etmek.

tecrit (تجريد) *f.m.* Soyma, sade etmek.

tecrübe (تجربه) *f.l., is.* Denemek, sınamak, görgü. *ç. tecârib.*

tecvîf (تجويف) *f.m.* Cevf etme, içini boşaltmak, oymak. **tecvîfü'l-kalb** yüreğin hücresi.

tecvit (تجويد) *f.m.* Güzel eda etmek, ceyd eylemek, kelimatı mahrecinden çıkarma fenni.

tecviz (تجويز) *f.m.* Cevaz gösterme, caiz addetmek, yol ve müsaade gösterme. İcazet vermek, reva görmek.

teczi'e (تجزئه) *f.m.* Cüz cüz bölmek. Eczaya münkalib etmek.

teczîm (تجذيم) *f.m.* Kol kanat kesme.

teczir (تجذير) *f.m.* Bir adedin cezrini çıkarmak. Kökleme.

teçhil (تجهيل) *f.m.* Birinin cehlini meydana vurmak, bir şeyi bilmez olduğunu ızhar etmek.

teçhiz (تجهيز) *f.m.* Tehiyye, ârâste etmek. *Techîz-i sefâyin, techîz-i arûs. Techîz ü tekfin.*

tedâbîr (تدابير) *is.* Tedbirler.

tedafü (تدافع) *f.m.* Def, muhafaza, geleni püskürtmek. **harb-i tedâfü'î** düffâ. **mu'âhede-i tedâfü'î, tehaffuzî ve tehâcümî** birlikte saire tehaffuzu ve taarruzu muamele kolu.

tedahül (تداخل) *f.l* Biribirine karışma, geçme, borç taksiti vaktiyle verilmemek. *Tedahüle binmek.*

tedarik (تدارك) *f.m.* Hazırlanma, peyda edip hazır etme, öte beri almak, müheyya kılmak. **sümme't-tedârik** sonradan bulma, derme çatma. **tedârik-i seferiyye** yol levazımı. *Tedârik-i harbiyye.*

tedavi (تداوى) *f.m.* Deva etme, ilâç etme. *Tedâvî bi'l-mâ, tedâvî bi'l-misl, tedâvî bi'z-zıd.*

tedavül (تداول) *f.m.* Elden ele gezme, sürülüp revaç bulup dönmek, devretmek.

tedbir (تدبير) *f.m.* Meslek ve hareket düşünme ve kararlaştırmak. **tedbîr-i umûr** idare, tudurgu. *Tedbîr-i meslek, tedbîr-i menzil. Tedâbîr, tedbîrât.*

tedebbür (تدبر) *f.l.* Çare düşünme.

tedellük (تدلك) *f.l.* Delk olup bütün sürünmek.

tedemmü (تدمع) *f.l.* Göz yaşarma, göz pınarının illeti.

tedemmül (تدمل) *f.l.* Tarlayı gübreleme, tesmîn.

tedenni (تدنى) *f.m.* Aşağı etmek, düşmek, zeval, inhitât, ucuzlamak. **tedennîyât** gerileme.

tedennüs (تدنس) *f.l.* Kirlenme, pek paslanmak, pis olmak.

tederrüc (تدرج) *f.l.* Adım adım gitmek.

tederrüs (تدرس) *f.l.* Ders alma, tahsile çalışmak.

tedeyyün (تدين) *f.l.* Dindar olmak, takvayı iltizam etmek, bir dini tutmak.

tedhîn (تدهين) *f.l.* Yağlamak, tılâ etmek ve işlek etmek.

tedhîn (تدخين) *f.m.* Duhan verip tütsüleme, duman vermek, buhurlamak.

tedhiş (تدهيش) *f.m.* Dehşet vermek, ziyade korkutmak, tergîp, terhîp, titretmek.

tedip (تأديب) *f.m.* Edeplendirmek, terbiye vermek, gûş-mâl, dövmek, ceza.

tediye (تأديه) *f.m.* Edâ-ı deyn, ifa, borcu saymak, para vermek.

tedlîk (تدليك) *f.m.* Sürmek, ovmak.

tedlîs (تدليس) *f.m.* Hile etmek.

tedmî (تدميع) *f.m.* Kan akmayarak yara ağzında görünme.

tedmîc (تدميج) *f.m.* Girdirme, ithal.

tedmîr (تدمير) *f.m.* Mahv ve helâk olma.

tedmiye (تدميه) *f.l.* Kana kalbolma.

tedriç (تدريج) *f.m.* Derece derece hareket. **bi't-tedrîc** tedricen, refte refte.

tedris (تدريس) *f.m.* Ders vermek, okuma, öğretmek. Hocalık etmek, müderrislik tahsili.

tedvin (تدوين) *f.m.* Divan suretine komak, cem ve tertip etmek. Evrakı bir yere toplayıp cilt etmek.

tedvir (تدوير) *f.m.* Yuvarlak ve devir gibi etmek, dolaştırmak, mecliste kâse devretmek.

te'ebbüd (تأبد) *is.* Müebbet ve ebedî, daimî, temelli mansıb ve maişet.

teeddüben (تأدبا) Hürmeten.

teeddüp (تأدب) *f.l.* Edep etme, utanma. Edepli hareket, edibâne etvâr.

te'ehhut (تاخت) *is.* Gâret, yağma, târâc.

teehhül (تأهل) *f.m.* Ehil alma, evlenmek, evlilik.

teehhür (تأخر) *is.* Geri kalma, gecikme. **teehhürât** ihmal, leyte ve le'al.

te'ekküd (تأكد) *f.l.* Ekidleşme, tekit olunmak, kavileştirme.

te'ellüf (تألف) *f.l.* Ülfet etme, alışma, âdet.

te'ellüm (تألم) *f.l.* Elem etme, acıklanma, tasalanma, melûl olma, incinme.

teemmül (تأمل) *f.l.* Düşünüp taşınmak, mülâhaza, mütalaa. **bilâ-te'emmül** düşünmezden.

te'encür (تأجر) *f.m.* Müvellededir. Isırgan dalamış gibi kabarma.

teenni (تأنى) *is.* Yap yap ağır davranma.

te'essî (تأسى) *f.m.* Teselli bulmak, sabretmek, gönül avutmak.

teessüf (تأسف) *f.l.* Esef etme, gam ve gussa, nedamet, tasalanmak, tekeddür.

teessür (تأثر) *f.l.* Bir eser peyada etmek, müteelim olmak, tasalanmak. **teessürat** azâ his peyda etmek.

teessüs (تأسس) *f.m.* Teselli bulmak, sabretmek, gönül avutmak.

teessüs (تأسس) *f.l.* Esaslanmak, bina kurulma, kuvvetleşmek, yerleşmek.

te'evvüh (تاوه) *f.m.* Ah ve vah etmek, öf demek, ufkurmak, uflamak.

teeyyüt (تأيد) *f.l.* Metanet bulmak.

te'ezzî (تأذى) *f.l.* Eza çekmek, müte'ezzî olmak.

tefahhum (تفحم) *f.l.* Kelime-i müvellede. Kömür kesilme.

tefahhus (تفحص) *f.l.* İç yüzünü araştırma, ince aramak.

tefahür (تفاخر) *f.l.* Müfaharet gibi öğünmek, ziyade fahr etmek.

tefâ'îl (تفاعيل) *is.* Tef'ileler. *Efâ'îl ve tefâ'îl.*

tefakkud (تفقد) *f.l.* Gaip şeyi arama, birini arayıp hâlini sormak.

tefakkuh (تفقح) *f.l.* Gül gibi açılmak.

tefakkuh (تفقه) *f.l.* Fıkıhta kemale ermek.

tefârîk (تفاريق) *is.* Tefrikalar, ufak tefek hediyeler, hacı hediyesi, muattar paçulu. Zebanzedi tefârîk otu.

tefâsîl (تفاصيل) *is.* Tafsilat, fusûl.

tefâsîr (تفاسير) *is.* Tefsirler.

tefattun (تفطن) *f.l.* Fetanetle idrâk, teferrüs etmek, farkına varmak.

tefavüt (تفاوت) *is.* Fark ve tefevvuk.

tefavvuz (تفوض) *f.l. bk. tefviz.*

tefâzul (تفاضل) *f.l.* Fazl davası, tefevvuk davası. Fazla gelmek, fark. *Hesâb-ı tefâzulî.*

tefazzul (تفضل) *f.l.* Fazl ve fazilet kullanma, kerem etmek, lütfen buyurmak.

tefcî (تفجيع) *f.m.* Fec ettirmek, acıtıp ağrıtmak, sızlatmak, sızlandırmak.

tefcîr (تفجير) *f.m.* Su akıtmak, tarlaları kurutmak.

tefeccür (تفجر) *f.l.* Fecir sökme, tıp ıstılâhında deri üzerinde isilik gibi ufak kabarcıklar.

tefehhüm (تفهم) *f.l.* Fehm ve idrâk etme, anlamak, söz anlar olmak. **bî-fehm** idrâksiz.

tefekkük (تفكك) *f.l.* Akıl yerinde oynamak, perişanlık, mütefekkik olma.

tefekkün (تفكن) *f.l.* Yemiş yemek, yemiş yer gibi lezzet-yâb ve fâ'ide-mend olma.

tefekkür (تفكر) *f.l.* Fikretme, düşünmek.

tefennün (تفنن) *f.l.* Mütefennin, hezârfen olma, bir şeyde fünun icra etmek, uymak, sanat ve maharet göstermek, nev-i cedîd türlü türlü şey yapmak.

teferru (تفرع) *f.l.* Dal budak olma, kol kol çatallaşmak, bir şeyin feri olmak.

teferrug (تفرغ) *f.l.* Birinin feragatinden satın almak.

teferruh (تفرح) *f.l.* Ferahlanma, açılmak.

teferruk (تفرق) *f.l.* Fırka olma, dağılma, perişanlık. **teferruk-ı ittisâl** muttasıl şeyin ayrılması.

teferrüç (تفرج) *f.l.* Seyran, eğlence, harîfâne seyre gitme. Seyir yeri teferrüc-gâh gibi şehir kenarında temaşalık ve mesire, esnafın harîfâne seyre çıkmaları. **fidan teferrücü** fide etmek.

teferrüs (تفرس) *f.l.* İdrâk ve ferasetle anlamak.

teferrüt (تفرد) *f.l.* Başlı başına olma, ferit olma, istiklâl etme, tuğyan.

tefer'un (تفرعن) *f.l.* Firavun kesilme, tekebbür, ta'annüd.

tefessüh (تفسح) *f.l.* Bolalmak, tevessu, ittisâ, fahsed kesbetme.

tefessüh (تفسخ) *f.l.* Çürüyüp dökülme.

tefessür (تفسر) *f.m.* Etibbâ hasta karûresine bakmak.

tefe'ül (تفأل) *f.l.* Fal ittihaz etme, fal açmak, istihare manasına dahi fâl-ı hayr. Kitap açmak, eyrem. Ferah-fâl.

tefevvuk (تفوق) *f.l.* Fâ'ik, efdal olmak ve üstün olma, üst gelmek, el el üstünde.

tefevvüh (تفوه) *f.l.* Ağza almak, söylemek. **tefevvühat** halk ağzı, isnadat.

tefeyyüz (تفيض) *f.l.* Feyiz alma, feyizlenme, ilerlemek, artmak.

tefhim (تفهيم) *f.m.* Anlatmak, ima etmek, ikna, işrâp.

tefhîm (تفخيم) *f.m.* Fahîm kılmak, tekrim etmek, harfi kalın okumak.

tef'ide (تفئده) *is.* Dudakla burun arasında olan çukur.

tef'ile (تفعله) *is.* Mısraın cüzleri, tefâ'îl.

tefrîh (تفريح) *f.m.* Ferahlandırma, inşirâh vermek, açmak.

tefrik (تفريق) *f.m.* Fark koymak, ayırmak, seçip sezmek. *Tefârîk.*

tefrika (تفرقه) *is.* Dağınıklık, uyuşuksuzluk, uygunsuzluk, inkisâm.

tefriş (تفريش) *f.m.* Döşemek, yapmak, ferş etmek.

tefrit (تفريد) *f.m.* Fert fert etme..

tefrît (تفريط) *f.m.* Fart. Kelime-i tezâddandır. Kusur etme, noksan işleme. **ifrat ve tefrit** ziyadeden eksiğe, bir uçtan bir uca.

tefsîde (تفسيده) *sf.* Isınmış, kızmış. **tefsîde-leb** uçuklamış.

tefsir (تفسير) *f.m., is.* Manayı açma, şerh etmek. *ç. tefsîrât.* **tefsîr-i şerîf** şerh-i Kur'ân-ı Kerîm. *ç. tefâsîr.* **atf-ı tefsîr** ilâve-i ma'nâ.

teftih (تفتيح) *f.m.* Açıp inşirâh verme.

teftîl (تفتيل) *f.m.* Meftûl yapma, fitil çekme, bükmek, kıvırmak.

teftîn (تفتين) *f.m.* Fitne düşürme, cilve etmek.

teftiş (تفتيش) *f.m., is.* Sorup araştırma, açıktan tecessüs etmek. **zaptiye teftişi** mübaşir ölü keşfetme. *Mahkeme-i teftiş.*

teftît (تفتيت) *f.m.* Uğurlamak, hûr u haş etmek.

tefvît (تفويت) *f.m.* Fevt etmek, elden kaçırmak. **tefvît-i salât** namaz vaktini kaçırmak, üstüne vermek.

tefviz (تفويض) *f.m.* İhale etme, uhdeye verme, emanet etmek. **tefviz ve tefevvüz** ihale ve deruhte etmek.

tefzî (تفزيع) *f.m.* Tefcî gibi sızlandımak.

tegâbün (تغابن) *f.l.* Birbirini aldatıp yere vurma, gabn. **yevm-i tegâbün** kıyamet günü.

tegaddî (تغدى) *f.l.* Gıdalanmak. Arabîde kahvaltı etmek.

tegafül (تغافل) *f.l.* An-kasdin gaflet göstermek, bilmezlikten gelmek, tecahül.

tegallüb (تغلب) *f.l.* Başa çıkmak, zorbalık etmek, gasbetmek.

tegallüf (تغلف) *f.l.* İllet, bağırsak sarılma.

teganni (تغنى) *f.m.* Gınâ etme, elhan okuma, ırlama.

tegarrüd (تغرد) *f.l.* Kuşların civcivlenmesi, güzel ötüşmek, tagrîd.

tegassun (تغصن) *f.l.* Dillenme, çatallanma.

tegaşşî (تغشى) *f.l.* Örtü, gışâ peyda etme, kabuğa girmek.

tegavvut (تغوط) *f.l.* Def-i kazûrât, kazâ-i hâcet.

tegavvür (تغور) *f.l.* Gavre varma, derin dalmak, künhünü aramak.

tegazzub (تغضب) *f.l.* Kızma, gazaplanma.

tegazzül (تغزل) *f.l.* Kaside vasatında gazel vadisinde gitmek.

tegrek (تگرك) *is.* Dolu, gökten inen buz tanesi.

tehâcî (تهاجى) *f.l.* Biribirini hicvetme, dişmek.

tehacüm (تهاجم) *f.l.* Biribirine hücumetme, atılma, saldırma, iftihâm-ı emrâz. **harp tehacümü** tecavüzü.

tehâdu (تخادع) *f.m.* Hile ve hud'a etmek.

tehâfüt (تهافت) *f.l.* Hırs ile atılma, üşüşmek.

tehalük (تهالك) *f.l.* Helâke atılmak, can atmak, arzu ile şitab kılma.

tehâmuk (تخامق) *f.m.* Humk taslama, ahmaklığa vurmak.

tehâşî (تخاشى) *f.l.* Tevahhuş ve haşyet etmekle sakınmak. Çekinmek, ürkmek.

tehâşî (تخاشى) *f.l.* Haşyet etme, korkmak, geri durmak.

tehâvîl (تخاويل) *is.* Tahviller.

tehâvün (تهاون) *f.l.* Hor görme, saymamak. İhanet ve adem-i mübâlât.

tehcîn (تهجين) *f.m.* Hecinlendirme, kadh etmek, müteheccin ve müstehcen kılmak.

tehdîn (تهدين) *f.l.* Sözle avutma, müdahene ile eğlemek.

tehdit (تهديد) *f.m.* Korkutmak, va'îd. *Tehdîd-âmîz. Tehdidat.*

tehecci (تهجى) *f.l.* Hece etme, hurufu tehciye, hecelemek.

teheccüt (تهجد) *is.* Gece kalkıp kılınan namaz. Uykudan kalkma, hücûd.

teheddül (تهدل) *f.l.* Sarkmak, sölpük olmak.

tehemten (تهمتن) *sf.* Boylu poslu yiğit.

tehevvür (تهور) *f.l.* Horlama, hakir etme, aşağı ve ucuz etmek, teshil, kolaylaşmak.

teheyyî (تهى) *f.l.* Hazırlanma, teçhiz. İstidat etme, idâd, hazırlık.

teheyyüç (تهيج) *f.l.* Heyecan etme, yerinden kopma, ayaklanma. Heyecân-ı asabî, sinirlerin oynaması.

teheyyüz (تهيض) *f.l.* Kırık kemik bir daha sınmak.

tehi (تهى) *f.m.* Hazır etme.

tehî'ât (تهيئات) *is.* Tehiyyeler.

te'hîd (تأحيد) *f.m.* Tevhit, birleştirme. *Te'hîd-i düyûn.*

te'hîl (تأهيل) *f.m.* Müvellededir. Fünûn-ı tıbbiyede bir yere alıştırıp yerli, ehil etmek.

tehir (تأخير) *f.m.* Geriye atma, tecil, beklettirmek. **takdim ve tehir** ilerisini geri almak. **bilâ-te'hîr** derhâl.

tehiyye (تهيه) *f.m.* Hazırlama, âmâde, ârâste, müsta'id kılma. Teheyyi manasına istidat. *Tehiyyât.*

tehlike (تهلكه) *is.* Helâke sebep olacak hatme.

tehlîl (تهليل) *f.m.* Kelime-i lâilâhe illallah zikr etmek. **tehlîlat** tekbirat.

tehni'e (تهنئه) *is.* Henî, hoş olsun duası, tebrik ve tes'îd, tehniyet. **tehniyet cemiyeti** dernek, velîme. *Hacı tehniyesi.*

tehvîn (تهوين) *f.m.* Horlama, hakir etme, aşağı ve ucuz etmek, teshîl, kolaylaşmak.

tehviye (تهويه) *f.m.* Havalandırma.

tehyiç (تهييج) *f.m.* Ayaklandırma, heyecana getirmek.

tehzil (تهزيل) *f.m.* Arıklatma, zebun etmek, mehzûl etmek.

tehzip (تهذيب) *f.m.* Islah ile revnak verme, hüsn-i hâle komak. *Tehzîb-i ahlâk.*

tehzîz (تهزيز) *f.m.* Oynama, sıçratma, tahrik etmek, ihtizâza getirme.

tek (تك) *is.* Koşup ıstırap etme. **tekâpû** koşuşma. *Tek u pû.* **tek ü tâz** koşma. **tekâver** bâd-ı peymâ.

tekabbuz (تقبض) *f.l.* Büzülmek, toplanmak, kabız olmak, ezilip büzülmek.

tekabbül (تقبل) *f.l.* Kabul etme, pesend etmek. Reddetmeyip harmiş görmek.

tekabül (تقابل) *f.l.* Karşı gelmek, müvazene olmak, rast gelmek, kavuşmak, telakki. **tekabül-i saffeyn** iki ordunun müsademesi. Mukabil, münâkız, zıt olmak.

tekaddes (تقدس) *is.* Mukaddes olsun duası.

tekaddüm (تقدم) *f.l.* İleri geçme, önün önün gitmek, tefevvuk.

tekaddüs (تقدس) *f.l.* Pârsâlık etme. Sofluk, sanat gösterişler.

tekâfî (تكافى) *f.* Biribirine küfüv olma, müsavi olmak.

tekalîb (تقاليب) *is.* Taklîbler.

tekâlîf (تكاليف) *is.* Teklifler.

tekallüb (تقلب) *f.l.* Kalbolup alt üst gelme. **tekallübât** inkılâbat gibi devrin dönmesi, değişmesi.

tekallüd (تقلد) *f.l.* Takınmak, boyuna kılıç asmak, hamayil takmak, boyuna almak, mansıpda ibka etmek.

tekammül (تقمل) *f.l.* Kelime-i müvellede. Dâ'ü'l-kuml, bitlenme illeti.

tekarîr (تقارير) *is.* Takrirler.

tekarruh (تقرح) *f.l.* Çıban hasıl eme, karha olmak. *Tekarruh-ı mi'de, tekarruh-ı izâm.*

tekarüb (تقارب) *f.l.* Kurba gelme, yaklaşma, tekarrüb. *Tekarüb-i necmeyn.*

tekarrüm (تقرم) *f.l.* Tatlı tatlı yemek, mızmızlık etmek. **tekarrüm kabağı** helvacı kabağının âlâ cinsi ki sade suda pişirirler.

tekarrür (تقرر) *f.l.* Karar bulup yerleşmek, bir yerde durmak, payidar olmak.

tekasît (تقاسيط) *is.* Taksitler.

tekâsüf (تكاثف) *f.l.* Sıklaşıp kalın olma, ağırlaşma, galiz olmak.

tekâsül (تكاسل) *f.l.* Kesel gelme, kırgınlık, uyuşukluk, tembellik, kelâl.

tekâsür (تكاثر) *f.l.* Kesir olma, çoğalmak.

tekaşşu (تقشع) *f.l.* Tükürme, kanı kusma.

tekattur (تقطر) *f.l.* Damlamak.

tekatu (تقاطع) *f.l.* İki hat birbirini kesmek.

tekatur (تقاطر) *f.l.* Katre katre damlamak.

teka'ur (تقعر) *f.l.* Çukurlanma, muka'ar olma.

tekaüt (تقاعد) *f.l., is.* Oturma, işten fariğ olmak, amel-mânde, mütekait, çırak olmak. *Tekaütlük maaşı, tekaüt sandığı. Tekâ'üdiyye.*

tekavîm (تقاويم) *is.* Takvimler.

tekâvür (تكاور) *sf.* Sabâ-reftâr, süratli. Rüzgârî.

tekavvî (تقوى) *f.l.* Kuvvetlenmek, mukavvî ile gelişmek.

tekavvüs (تقوس) *f.l.* Çarpılıp avrıma, kavs gibi bükülme, kasnak ve kavs şekline girmek, kemikler kılıçlama olmak.

tekayâ (تكايا) *is.* Tekkeler.

tekayyi (تقيى) *f.l.* Öğürmek.

tekayyü (تقيوء) *f.l.* Kusar gibi olup kay edememek.

tekayyüh (تقيح) *f.l.* Kayh, irinlenme. *Tekayyüh-i a'sâb.*

tekazâ (تقاضا) *f.m.* Sıkıştırma, serzeniş lâzım gelme, borçluyu tazayyuk etmek.

tekazzuh (تقزح) *f.l.* Kelime-i müvellede. Renk renk parlama.

tekbir (تكبير) *f.m.* Lâfza-i Allahu Ekber, tefevvühî tekbir getirmek ve almak.

tekdir (تكدير) *f.m., is.* Kederlenme, tazir, azarlamak, muahaze, muahaze etmek, itap. *ç. tekdîrât.*

tekebbüd (تكبد) *f.l.* Müvellededir. Kebed şişmesi, ciğer illeti.

tekebbür (تكبر) *f.l.* Kibirlenme, ulalmak, kurulmak, burun büyümek.

tekeddür (تكدر) *f.l.* Kederlenme, tozlanma, gubâr-ı infi'âl ile bulanmak.

tekeffüf (تكفف) *f.l.* El açıp dilenme, iktifa ve kanaat etmek.

tekeffül (تكفل) *f.l.* Kefil olmak, kefalet etmek, müteahhit olmak.

tekellüf (تكلف) *f.l.* Külfeti irtikap etme, masrafta mübalâğa, tezyinatta mübalâğa. **tekellüfât** icrâ-yı merâsimde ifrat.

tekellüm (تكلم) *f.l.* Lâkırdı söyleme, kelime tefevvüh etmek, konuşmak, bir lisanı bilmek, gûyâ olmak.

tekellüs (تكلس) *f.l.* Kils olma, yanıp kireç kesilme.

tekerrür (تكرر) *f.l.* Tekrarlanma, defeatla gelme, mükerrer olma.

tekessüf (تكثف) *f.l.* Sıkışıp ağırlaşma.

tekessür (تكسر) *f.l.* Kesr olup parelenme, teksir olmak. *Tekessür-i hasât.*

tekessür (تكثر) *f.l.* Çoğalma, kesret bulmak.

tekevvün (تكون) *f.l.* Vücut bulma, ola gelmek, zuhur, belirmek.

tekeylüs (تكيلس) *f.l.* Kelime-i müvelledir. Keylûs haline girme, midede boza gibi olma.

tekeymüs (تكيمس) *f.l.* Kelime-i müvelledir. Keylûs, giderek keymûs hâline varma.

tekeyyüs (تكيس) *f.l.* Akıllanmak, zeyrek olmak, kiyasetli olmak.

tekeyyüs (تكيس) *f.l.* Kelime-i müvelledir. Kese ve torbacık hasıl olma, cumbalanma.

tekfîn (تكفين) *f.m.* Kefene sarmak, kefenlemek.

tekfir (تكفير) *f.m.* Küfür ve şirk isnat etmek.

tekfur (تكفور) *is.* Ermenice takavür, tacâver. Tekur dahi yazılır. *Tekfur dağı. Tekur sarayı.*

tekit (تأكيد) *f.m.* Kuvvet ve şiddet verme, teyit ve istihkâm olunma. **te'kîd-nâme** yeniden verilen muhkem emir.

teklif (تكليف) *is.* Külfet-i mu'âmele. **teklif ü tekellüf** ayrı gayrı bir iş, arz veya talep etme, vazife tahmîl eylemek. *ç. teklifat.* Teklîf-i ham, tekâlîf, tebaaya emrolunan vergi, salyâne.

teklifsiz (تكليفسز) Bî-mehâbâ.

teklîs (تكليس) *f.m.* Kireç dökmek, kireçlemek, bazı tarla topağına kireç vurmak.

tekmil (تكميل) *f.m.* Noksansız, kusursuz olarak bitirme, tamam etmek, ikmâl. Bütün, cümle, kâmilen, tamamen, hep.

tekmile (تكمله) *is.* İlâve, lâhika gibi tetimme, zeyl-i risâle.

tekniye (تكنيه) *f.l.* Künyelendirme, esamesini yazıp lâkap takmak.

tekrar (تكرار) *is.* Kirâren, defe'âtla, baştan, ez-ser-i nev. **tekrar etmek** bir daha söylemek.

tekrîm (تكريم) *f.m.* Kerim tutma, tazim etmek, alâmet-i hürmet. *ç. tekrîmât.*

tekrir (تكرير) *f.m.* Tekrarlama, mükerrer getirme.

tekrur (تكرور) *is.* Tekruriye, Sudan iklimi.

teksif (تكثيف) *f.m.* Kesif ve kalın etmek.

teksir (تكثير) *f.m.* Çoğaltma, örtmek. **teksîr-i sevâd** nafile şey yazmak.

tekşif (تكشيف) *f.m.* Keşf edip açma hali, tefahhus etmek, kervanlarda ileri gönderilen gözcü. Askerde istikşâf-ı me'mûr, ketîbe.

tektîb (تكتيب) *f.m.* Yazdırma, ketb ettirme.

tekvin (تكوين) *f.m.* Hilkat, yaratılmak, tedricle vücut bulmak. **kitâbü't-tekvîn** Tevratın birinci kısmı, hilkat-i âdem tarihi.

tekvîr (تكوير) *f.m.* Yuvarlamak, tekerlemek, kürevî kılmak.

tekye (تكيه) *fis.* Dayanma, istinat, dayanacak yer. Tekye-gâh manasına, yastık, müttekâ, zaviye, savma'a, hankah, talim yeri, dervişlerin ve pirlerin dergâhı, okçu pehlivan tekyesi. *bk. dergâh.*

tekyîl (تكييل) *f.l.* Kile ile ölçme.

tekzip (تكذيب) *f.m.* Kizbdir demek, yalan çıkarmak, reddetmek.

tel (تل) *is.* Tepe, küme, telâ.

telâbbut (تلبط) *f.l.* Yuvarlanma, tepelenmek, tozlara galtan olmak.

telâffuz (تلفظ) *f.m.* Kelimenin ağızdan çıkışı, lâfız tefevvühü, sûret-i tefevvüh.

telâfî (تلافی) *f.l.* Yerine getirme, tedarik, mâ-fât, cebir, noksan.

telâhhum (تلحم) *f.l.* Etlenme, şişmanlamak, uzuvat peyda edip illetlenmek. Derd-i âtî.

telâhî (تلاهی) *f.l.* Lehv ve lu'b ile vakit geçirmek.

telâhuk (تلاحق) *f.l.* Ulaşma, lâhik olma, biribiri ardından yetişme. **telâhuk-ı eczâ** ara bendi. *Telâhuk-ı efkâr.*

telâki (تلاقی) *f.l.* Kavuşma, kavşak, mülâkat mahalli.

telâkki (تلقی) *f.m.* Karşıya gelme, mülâkat, likaya bakmak, kabul etmek.

telâlü (تلالؤ) *f.l.* Yalabımak, parıldamak, inci gibi ışıldamak.

telâmiz (تلامذ) *is.* Tilmizler, telâmize.

telâsuk (تلاصق) *f.l.* Bitişme, yapışma, ittisâl. **telâsuk-ı fekkeyn** iç deri yapışmakla çeneler kenetlenme.

telâş (تلاش) *is.* Tarib olunmuştur. Dağılma, ıstırap, şaşırma, acele, ivme, gürültü. *bk. mütelâşî.*

telâttuf (تلطف) *is.* Tatlı ve lutf ile nazikâne muamele, nevâziş: *ç. telâttufât.*

telâtum (تلاطم) *f.l.* Dalgalar, vuruşma, çarpıntı.

telâ'ub (تلاعب) *f.l.* Oynama, cilveleşme, mülâ'abe.

telbîb (تلبیب) *f.m.* Müvelledir. Leb hasıl olma, nebatı lisâmla örtmek, iç yapıp hamur etme.

telbîs (تلبیس) *f.m.* Tahlît ve taglîz etme, hile yapmak, müzevvir kârı. **telbîsât** desiseler.

telbiye (تلبیه) *f.l.* Lebbeyk demek.

telebbün (تلبن) *f.l.* Müvelledir. Süt hasıl olma, süt emzirmek.

telebbüs (تلبس) *f.l.* Ağır esvap giyinmek.

telef (تلف) *is.* İsraf, zayi, heder, fevt, bilâ-fâ'ide, istihlâk etmek, öldürmek. **telefât** zayiat, vefeyat.

telehhî (تلهی) *f.l.* Eğlenme, lehv ile gülüp oynamak.

telehhüb (تلهب) *f.l.* Zübâne-i ateş saçmak, yalınlamak, parlamak, tutuşmak.

telehhüf (تلهف) *f.l.* Ah ve enin ve figân-ı hazîn etmek, çağrışmak, ağlaşmak.

telessüm (تلثم) *f.l.* Ağız öpmek, takbîl.

televvün (تلون) *f.l.* Renkten renge girme, döneklik, sebatsızlık, nev-heveslik, dönmek, dönek olmak.

televvüs (تلوث) *f.l.* Levse bulaşma, murdar ve necis olmak.

teleyyün (تلین) *f.l.* Leyyin, yumuşak olmak, teskin olmak.

telezzüc (تلزج) *f.l.* Lüzûcet peyda etme, yapışkan, cıvık, yılık olmak.

telezzüz (تلذذ) *f.l.* Zevk ve lezzet bulma, hazzetmek. **telezzüzât** dünya safaları. *Telezzüzât-ı rûhâniyye.*

telfîf (تلفیف) *f.m.* Sarmak, leffetmek, bürümek, lifâfeye komak.

telfîk (تلفیق) *f.m.* Bir yere getirip cem etmek, eklemek, kurmak.

telh (تلخ) *sf.* Acı, na-hoş, meraretli, sert, na-pesend. **telh-âb** göz yaşı. **telh-gû** bed-zeban. **telh-kâm** meyus. **telh-mizâc** tünd-hû. **telh-nâk** meraretli, nâ-güvâr. **âb-ı telh** şarap.

telhîb (تلهیب) *f.m.* Tutuşturmak, iş'âl-i fesâd, ölçürmek.

telhis (تلخیص) *f.m., is.* İhtisar, leb-misâl bir şeyi kısaltmak. **telhis etmek** zübde-i mesâlih arz etmek. *Telhîsî, dîvân-ı telhîsî.*

telhiye (تلهیه) *is.* Eğlence, lehv ve lu'b.

telif (تألیف) *f.m.* Muhtelif şeyler toplayıp ülfet ettirme. Bozuşanları barıştırma. **te'lîf-i kulûb** gönül yapma. Kitap tasnif etme. **te'lîf-i zâtu'l-beyn** ara bulmak. **te'lîf-kerde** yapılıp yazılmış kitap. **telifat** kitaplar.

tel'in (تلعین) *f.m.* Lânet ve nefrîn.

telkîb (تلقیب) *f.m.* Lâkap verme, hürmete mahsus evsaf yazmak.

telkih (تلقیح) *f.m.* Aşı aşılamak, ağaç çiçeklerini tozlamak. **telkîh-i cederî** çiçek illeti aşısı.

telkîm (تلقیم) *f.m.* Lokma edip yemek.

telkin (تلقین) *f.m.* Söyleyip zihne sindirme, talim etme, kelime-i şehâdeti ismâ etmek. **telkîn-i dîn** va'z-ı mezâde.

tellâl (دلال) *is.* Tellâl, simsar, alış verişte yol gösterici.

tellâliye (دلالیه) *is.* Tellâl hakkı, ücreti.

telmih (تلمیح) *f.m.* Bir lemha gösterme, andırıp ima etmek. **telmîh-i melîh** okşatmak.

telmiz (تلمیذ) *is.İbr.* Şakirt, talip. *ç. telâmîz.*

telvâse (تلواسه) *is.* Telvese, ıstırap kaynama. Acaba telve bundan mı?

telvîh (تلویح) *f.m., is.* Vazıh ve müstenîr etmek. *ç. telvîhât.*

telvîn (تلوین) *f.m.* Renklendirme, boyamak.

telvis (تلویث) *f.m., is.* Pisleyip levs etme, murdar etmek, bulaştırmak. *ç. telvîsât.*

telviye (تلویه) *f.m.* Bükmek, kıvırmak, çevirmek.

telyîn (تلیین) *f.m.* Lînet verme, yumuşatma, ishal vermek.

temadi (تمادی) *f.l.* Uzak müddet çekme, devam etmek, memdûd olmak, dayanmak. *Temâdî-i ömr ü ikbâl.*

tema'dün (تمعدن) *f.l.* Kelime-i müvellede. Maden kesilmek.

temâhül (تماهل) *f.l.* Mehl ile hareket, ağır davranmak.

temaruz (تمارض) *f.l.* Hastalık kullanmak, keyifsizlik vurmak.

temas (تماس) *f.m.* Dokunma, mess etme, tamamen yetişme. *Delk ü temâs, nokta-i temâs.*

temashur (تمسخر) *f.l.* Maskaralık etmek, zevklenmek.

temâsîl (تماثیل) *is.* Timsaller.

temâsül (تماثل) *f.l.* Müşabih, müsavi olma, hesapta bilâ-kesr, taksim kabul etme.

temaşa (تماشا) *is.* Seyir, mütalâa-i cemâl, teemmül, müşahede, tiyatro. **temâşâgâh** temaşalık, şehrin mürtefi mesiresi. **temâşâ-hâne** tiyatro.

temayül (تمایل) *f.l.* Eğilip meyletme, gönül akma, mayil olma, çarpılma, eğrilme. *Temâyül-i rahm.*

tembel (تنبل) *s.* Batî, keslân, işten kaçan, işe eli kısa, bezgin. **tembelhane** hiç iş görülmez yer.

tembeliyet (تنبلیت) *is.* Tembelti, at yükünün üzerine atılan büyük bohça.

tembih (تنبیه) *f.m.* Gözü açıp uyandırma, emir verip sipariş etmek, ısmarlama. *ç. tenbîhât*

temcit (تمجید) *f.l.* Mecd, Bârîyi sena, ululama, sabaha karşı okunan münacat ve onun vakti. **temcit pilâvı** müstaskel şey.

temdit (تمدید) *f.m.* Uzatmak, meddetmek, harekâtı uzun çekmek.

temeddüh (تمدح) *f.l.* Kendini medhetmek, öğünme.

temeddün (تمدن) *f.l.* Medineye, şehrîliğe rağbet, bedeviyet hâlinden çıkmak.

temehhüd (تمهد) *f.l.* Kudretlenmek, temel tutmak.

temekkün (تمکن) *f.l.* Mekân tutma, ağır oturmak, yerli iskân olmak, mütemekkin olma.

temelluk (تملق) *f.l.* Okşama, tabasbus, yaltaklanma, telâttuf etme.

temellük (تملك) *f.l.* Sahib ve malik olma, mülk edinme, zapt ve tasarruf satın almak.

temenna (تمنا) *f.m.* Temenni ve rica, intizar etme. El ile aşinalık etmek. *Kandilli temenna.*

temenni (تمنی) *f.l.* Hâhiş etme, dilemek, özlemek, ez-dil ü cân arzu etme. *Temenniyât.*

temermür (تمرمر) *is.* Titreme, dil ve dudaklar titreme illeti.

temerrüt (تمرد) *f.l.* Muannitlik, davaya gitmemek. *bk. mütemerrid.*

temessuh (تمسخ) *f.l.* Suret değişme, mesh olma.

temessühî (تمسخی) *is.* Hünûd ve işrâkıyun itikadında nüsha inanan.

temessük (تمسك) *is.* Yapışıp sıkı tutma, sened addetme. Senet, huccet. **muahede temessükü** senedi. **hane temessükü** hucceti. *ç. temessükât.*

temessül (تمثل) *f.l.* Misil ve suret kazanma, suret kesbetme.

temeşşuk (تمشق) *f.l.* Yazı öğrenme, meşk almak, temşik, meşk yazmak.

temettü (تمتع) *f.l.* Faydalanma, menfaat etme, metadan kâr etmek. **temettü'ât** esnaf vergisi.

temevvücî (تموجي) Çalkantılı.

temevvüç (تموج) *f.l.* Dalgalanmak, mevc vurmak, huruş etmek.

temevvül (تمول) *f.l.* Mallı olma, zenginlenmek, bayırmak, gani, mütemevvil olma.

temevvüt (تموت) *f.l.* Kelime-i müvellede. Çürüyüp ölü olma.

temeyyü (تميع) *f.l.* Eriyip akmak, mayi olmak, imtiyâ. **temeyyü'-i dem** kan sulanması. **temeyyüh** sulanmada.

temeyyüz (تميز) *f.l.* Ayrılıp mümtaz ve seçme olmak, sivrilip temayüz etmek.

temezzuk (تمزق) *f.l.* Yırtılma, açılma. *Temezzuk-ı kalb, temezzuk-ı rahm, temezzuk-ı tıhâl.*

temhîd (تمهيد) *f.m.* Döşemek, bast ve tesviye. **temhîd-i mukaddemât** musalâha. *Temhîd-i özr.*

temhîl (تمهيل) *f.m.* Mehil vermek, vakit vermek, imhâl gibi sonraya koymak.

temhîr (تمهير) *f.m.* Kelime-i müvellede. Mühür basma, mühürlemek, tahtîm.

temîme (تميمه) *is.* Hayvanlara asılan nüsha ve boncuk. *ç. temâyim.*

temin (تأمين) *f.m.* Emin kılmak, emniyet vermek, sağlama bindirmek. *Atiyi temin.* **teminat** vaat ve taahhüt, akçe ile kefalet.

temiz (تميز) *is.* Türkî olmuştur. Pâk, nazîf, tâhir.

temkin (تمكين) *f.m.* Mekânet ve sebat etme, vakâr-ı sekîne. İllet, bir yerde yerleşme.

temlîh (تمليح) *f.m.* Gözletme, melih etmek. Tuzlandırma, tuzlama.

temlik (تمليك) *f.m.* Mülk ve malikâne vermek, mutasarrıf-ı mülk etmek.

temlîken (تمليكا) Mâlikâne suretinde.

temlîs (تمليس) *f.m.* Düzleme, hem-vâr kılmak.

temliye (تمليه) *f.l.* Temmle lebâleb doldurma, memlû ve mâlâmâl etmek.

temme (تم) *is.* Tamam oldu manasına ahir bitigini.

temmuz (تموز) *is.* Orta yaz ayı, eyyâm-ı hârra, şuhûr-ı rûmiyyenin yedincisi. *Tâb-ı temmuz.*

temr (تمر) *is.* Hurma ve yuvarlak yemişler ve tohumlar. *Temr-i belâzirî, temr-i hindî, temr-i kecrânî.*

temrîh (تمريخ) *f.m.* Bulaştırma, hafif tılâ.

temsil (تمثيل) *f.m.* Misal getirme, teşbih, bir şeye benzetme, misilleri çoğaltma, kitap basmak. *Îrâd-ı mesel.* **temsîlât** kıssalar.

temşît (تمشيط) *f.m.* Taramak, saçları parmakla ayırdetmek.

temşît (تمشيت) *f.m.* İş yürütmek. *Temşît-i ilâhî.*

temviye (تمويه) *f.m.* Eczayı sulandırma.

temyiz (تمييز) *f.m.* Ayırma, seçme, tetkik edip yanlışı ayırmak. *Temyîz-i da'vâ, mahkeme-i temyîz.* **hadd-i temyîz** rüşt. Nahivde ma'nâ-yı mef'ulü tavzîh.

temyîzen (تمييزا) Ru'yet.

temzîc (تمزيج) *f.m.* Mezcetme, karıştırıp yedirme.

ten (تن) *is.* Beden, cisim, vücut, gövde. *Ten rengi. Ten-âsân, ten-âver, ten-dürüst, ten-perest, ten-perver.*

tenâd (تناد) *is.* Mer'ûb ve müteşettit olma, perakendelik. Rûz-ı mahşer **yevm-i tenâd.**

tenâdî (تنادى) *is.* Bağrışma, tellâl çağırma, çağrışma.

tenaffut (تنفط) *f.l.* Kabarıp işlemek, yakı açılmak.

tenafür (تنافر) *f.l.* Nefret edip kaçma, nefretli şeyler bir yere gelme.

tenahhul (تنحل) *f.l.* Karıncalanma, uyuşma, kan oturup iğne gibi batmak.

tenâhî (تناهى) *f.l.* Nihayet bulma, mütenahi olma.

tenahnuh (تنخنخ) *f.l.* Boğazı ayırtlayıp balgam çıkarmak, takaşşu, istihza için öksürmek.

tenakus (تناقص) *f.l.* Eksilme, nakıs gelme, azalma. *Tenâkus-ı dem.*

tenakuz (تناقض) *f.l.* Birbirine muhalif gelme, bozmak, nakzetmek.

tenassuh (تنصح) *f.l.* Nasihat kabul etme, öğüt almak.

tenassur (تنصر) *f.l.* Nasrani olma, hristiyan olmak, irtidâd.

tenâsübî (تناسبي) Nispetli.

tenasüh (تناسخ) *f.l.* Öldükten sonra yine gelme, diğer kalıba nesh olma. Tırtılların kurt ve kelebek olması.

tenasühî (تناسخي) Hindu itikadı.

tenasül (تناسل) *f.l.* Nesil olma, evlât, ahfat, yavru yetişme, üremek, türemek.

tenâsülî (تناسلي) Nesil yetiştirme.

tenasüp (تناسب) *s.* Uygun, güzel, nispette olma. *Tenâsüb-i a'zâ.* **tenâsüb-i adedî** ilm-i hisâbda. *Tenâsüb-i hendesî.*

tena'um (تنعم) *f.l.* Naz ve na'îm ile yaşamak, nimet görmek.

tenâvül (تناول) *f.l.* Nevâle yeme, yemek azıklanmak.

tenazur (تناظر) *f.l.* Karşılıklı münazaralı olma.

tenbân (تنبان) *is.* Farisîde don, tuman, paça.

tenbul (تنبول) *is.* **tenbul yaprağı** Hünûdun çiğnedikleri yaprak.

tencîs (تنجيس) *f.m.* Necis ve murdar etme, pis etmek, bulaştırmak.

tenebbî (تنبى) *f.m.* Nebilik davası etme, mütenebbî olma.

tenebbu (تنبع) *f.l.* Pınardan su kaynamak.

tenebbüh (تنبه) *f.l.* Uyanma, gözü açıp ikaz olma, intibah gibi akıl başa gelmek.

tenebbüt (تنبت) *f.l.* Kelime-i müvellede. Nebat çimlenip bitmek.

teneffuh (تنفخ) *f.l.* Şişmek, örü olmak, örülmek.

teneffür (تنفر) *f.l.* Nefret ve ikrah etme, iğrenmek, tiksinmek.

teneffüs (تنفس) *f.l.* Nefes alma, soluklanma, soluk alma, dinlenmek, istirahat etmek, göz açmak. *Teneffüs odası.* **teneffüs-i intisâbî** ayakta durdukça nefes alamama illeti.

teneffüz (تنفذ) *f.l.* Nüfuzlu, müntefiz olma.

tenemmû (تنمو) *f.l.* Nema bulma, nebatın içten büyümesi.

tenessüm (تنسم) *f.l.* Hafif esmek, nesimler lâtif üfürmek.

teneşir (تنشوى) *is.* Teneşir, salacık.

tenevvü (تنوع) *f.l.* Nevlenmek, türlü türlü mütenevvi olmak.

tenevvüm (تنوم) *f.l.* Uyuklama, pinekleme, ağaç minesi.

tenevvür (تنور) *f.l.* Nurlanmak, parıldamak.

tenezzehe (تنزه) Fi'l-i mâzî. Irak olsun duası. *Tenezzehe zâtehu ani'l-noksân.*

tenezzüh (تنزه) *f.l.* Nefeslenme, açılma, nüzhet bulmak, seyre çıkmak.

tenezzül (تنزل) *f.l.* Alçak gönüllülük, alçak nihâd, aşağı inmek, ucuzlamak, lütfen irtikap etmek.

tenfîh (تنفيخ) *f.* Şiddetle nefh etmek, üfürüp şişirmek, okuyup üflemek.

tenfîr (تنفير) *f.m.* Nefret ettirmek, iğrendirmek, bezdirmek.

tenfîz (تنفيذ) *f.m.* Bir şeyi delip öte geçirmek, işletmek, infaz gibi icra etmek. *Tenfîz-i ahkâm.*

tenha (تنها) *is.* Yalnız, vahit, ıssız ve tenhalık yer, halî, ıssızlık, inziva, vahdet, uzletgâh.

tenhalık (تنهالق) Halvet.

tenhevî (تنهوى) *is.* Ihlama ve inleme nefesi.

tenîde (تنيده) *is.* Dokunmuş şey, dokuma, örümcek ağı.

tenîn (تنين) *is.* Pek büyük yılan, ejder, ejderha burcu.

te'nîs (تأنيث) *f.m.* Müennes kılma. *Te'nîs-i zâtü'r-ricl.*

te'nîs (تأنيس) *f.l.* Alıştırna, ögür etme.

tenk (تنك) *sf.* Dar, zayk, sıkı, sıkıntılı, sabırsız, maksûr, dar yer, mefâze, muzik. **tenk-dest** eli boş, müflis. **tenk-dil** mustarip, havsalasız. **tenk-nây** dar yol, huffe, geçit. **nefesi tenk** zayk nefes.

tenkâr (تنكار) *is.* Bora, borâk-ı hindî, kuyumcu lehimi.

tenkîh (تنقيح) *f.m.* Zeva'idi çıkarıp def etme, bir şeyin mağzını almak. **defter-i tenkîhî** terkînle azaltmak. **tenkîhât** memur azaltma. *Mesârif tenkîhi.*

tenkil (تنكيل) *f.m.* İbreten li's-sâ'irîn ceza edip durdurma, haddini bildirme, geri durdurma. *Def ü tenkîl.*

tenkîr (تنكير) *f.m.* Meçhul ve nekre kılmak, şüpheli komak.

tenkis (تنقيص) *f.m.* Eksiltmek, nakıs etmek, azaltmak.

tenkit (تنقيد) *f.m.* Nekkadlık edip ayırma.

tenkît (تنقيط) *f.m.* Noktalama, damla damla ölçmek.

tenkiye (تنقيه) *f.l.* Pak ve nakîh etme, temizlemek, ihtifân edip içi temizleyecek ilâç, hukna.

tenmîk (تنميق) *f.m.* Nemîka etmek, tahrir, izbâr yazmak.

tenmiye (تنميه) *f.l.* Nemalandırma, arttırmak, faydalandırmak.

tennûb (تنوب) *is.* Ak çıralı çam.

tennûbiye (تنوبيه) Sarı ot ve köknar fasîlesi.

tennure (تنوره) *is.* Eteklik, fistan.

ten-perver (تنپرور) *is.* Ten-dürüst, tenâver. *bk. ten.*

tensik (تنسيق) *f.m.* Nesk üzre tertip dizip koşmak, düzmek, yasamak. **tensîkat-ı askeriyye** nizâmât-ı esâsiyye tertibi.

tensip (تنسيب) *f.m.* Münasip görmek, tasvip etmek.

tenşîf (تنشيف) *f.m.* Neşf ettirme, terletme gibi sızdırmak, süzmek.

tenşît (تنشيط) *f.m.* Neşat vermek.

tenûmend (تنومند) *sf.* Boylu poslu, cüsseli.

tenvîm (تنويم) *f.m.* Uyunma, hâb-ı hargûş vermek.

tenvîn (تنوين) *is.* Nun okutucu, çifte hareke okumak, mütebahhir olmak.

tenvir (تنوير) *f.m.* Nurlandırma, mazy etmek. *Tenvîr-i kalb.* Kandil yakmak, donatmak.

tenzih (تنزيه) *f.m.* Nevakıstan münezzeh ve nezih ve ba'îd etmek.

tenzil (تنزيل) *f.m.* İndirme, aşağılatma, aşağı varmak, eksiltmek. **tenzilât** inen şey, nâzil, münezzel.

tenzîr (تنذير) *f.m.* Nezr, va'd ü va'îd, adama, korkutma.

tephîr (تبخير) *f.m.* Tütsülemek, duman buhur vermek, buhar etmek, uçurmak, tebahhur ettirmek.

ter (تر) *sf.* Taze, nemli, ratb, körpe. **meyve-i ter** taze yemiş. *Ter-zebân, terîn, hoşterîn.*

terabbus (تربص) *f.l.* Terakkub, bekleyip durma, tarassut.

terâcim (تراجم) *is.* Tercümeler,

terâdüf (ترادف) *f.l.* Redif ve müteradif, müradif olma, refakat etme, birbiri ardından gitmek, bir manada müteradif olmak.

terâfu (ترافع) *f.l.* Rüyet. Dava mürafaa olunmak, davaya duruşmak.

terâfüd (ترافد) *f.l.* Birbirine dayanma, yardım etme, müzaheret edişmek.

terah (ترح) *is.* Merah zıddı. Keder, elem.

terahhum (ترحم) *f.l.* Rahmetme, acıma, rikkat, acırganmak.

terâhî (تراخى) *f.l.* Rehavet etme, gevşemek, batâ'et, gevşek davranmak. **terâhî-i kuvvet** atalet.

terâk (تراك) *is.* Ferce, çatlak, rahne ve çatlak sesi.

terâkîb (تراكيب) *is.* Terkipler, terkibat.

terâkime (تراكمه) *is.* Türkmenler.

terakki (ترقى) *f.l.* İlerlemek, artmak. **terakkiyât** artıklık. **terakki olmak** üstüne koma.

terakkub (ترقب) *f.l.* Beklemek, muntazır ve müterassıd olma, ümit etmek.

teraküm (تراكم) *f.l.* Toplanıp yığılma, birbiri üstüne gelmek. *Terâküm-i dem.* **terâküm-i mesâlih** irtikâm ve tekeşşüf.

terane (ترانه) *is.* Nağme ve elhan. *Terâne-perdâz.*

terâsüf (تراصف) *f.l.* Rasif gibi iskarça dönme.

teravih (تراويح) *is.* Tervîhalar, ramazân-ı şerîf namazı.

terazi (ترازو) *is.* Ülkü, mizan, muvazene, münazara, çırpı, hiza, izan, mikyas, tefekkür. **terazi dili** şahen. **terazi tablası** kefe.

terâzî (تراضى) *f.m.* Rıza verişme, uyuşma. **ale't-terâzî** bi'l-muvâfaka.

terbi (تربيع) *f.m.* Dört kat ve dört yanlı etme, dört köşe etmek. Kevakib biri birinden dört derece tûl ve ba'îd bulunmak, bir adedi kendine darbetmek. *Terbiî.*

terbî'an (تربيعا) Mürabba olarak.

terbiye (تربيه) *is.* Tahsîl-i edeb, perveriş, rübû. Islah etmek, dayak, itap, ikab. **terbiye etmek** yetiştirmek. **terbiye komak, yapmak** salsa dövmek. **terbiye-kerde** şakirt. **koşu atlarının terbiyesi** zimâm, dizgindir.

tercî (ترجيع) *f.m.* Ricat ettirme, tekrarlama. **terciibent** nakaratı ircâ olan kıt'a-i ebyât.

tercih (ترجيح) *f.m.* Önürtleme, rüçhan vermek, diğer şeye takdim etmek, onamak.

tercîl (ترجيل) *f.m.* Saç taramak, atın art saçağının birinde olan sekü

tercüman (ترجمان) *is.* Dilmaç. *Ayak tercümanı.*

tercüme (ترجمه) *is. İbr.* Başka dilden nakil ve tezkirelerde beyân-ı ahvâl. **terâcim-i ahvâl**

ter-dâmen (تردامن) *sf.* Pis, necis, kirlenmiş.

terdîd (ترديد) *f.m.* Geri gönderme, reddetme, sözünde durmamak.

terdîf (ترديف) *f.m.* Yanına katmak, redif etmek, cebeli vermek. Du'â-i beka-i ömre temenna. *Eyyâm-ı ikbâl terdîfi.*

tere (تره) *is.* Ter ve taze ot. **tere tizek** sırf reşâd-ı bustânî. **su teresi** reşadü'l-mâ, cırcır. *bk. şahtere.*

terebbî (تربى) *f.m.* Terbiye olmak, terbiye vermek, perveriş etmek, tertip.

tereccî (ترجى) *is.* Rica, temenni, münye, yalvarma, arzu. **harf-i tereccî** asâ ve le'alle gibi.

tereccül (ترجل) *f.l.* Attan inme, tedenni, râcil olma.

tereccüz (ترجز) *f.l.* Ra'd gibi gürleme.

tereddüt (تردد) *f.l.* Zihinde karar verememe, kestirememek. **erbâb-ı tereddüd** lâedriyûn. **bilâ-tereddüd** irticâlen, patadak gelip gitme, mevâride intisap.

tereffu (ترفع) *f.l.* Yükselmek, rifat bulmak, âlî olmak. Mürtefi olma, yükseltmek.

terefffüh (ترفه) *f.l.* Muğtenem olmak, refahlanma, si'a-i hâl, vüs'at.

terek (ترك) *is.* Terike, demir taş, aşık.

tereke (تركه) *is.* Terk olunan, geri kalan şey, mevta metrukâtı ve muhallefatı. Tarlanın mahsulü, tahıl.

terekküd (تركد) *f.l.* Vakurlaşmak, temelleşmek.

terekküp (تركب) *f.l.* Terâküb gibi karışıp birleşme, toplanmak, terkip olmak.

terengübîn (ترنكبين) *is.* Kudret helvası, menn-i mâyi.

terennüm (ترنم) *f.l.* İcrâ-yı nagamât, lâhn geçme, ezgi.

teressüp (ترسب) *f.l.* Tortu, çökelek, dürd çökmek.

tereşşüh (ترشح) *f.l.* Terlemek, neşf olmak, reşh etmek, süzülmek, meydana vurmak. *Tereşşühât.*

terettüp (ترتب) *f.l.* Münba'is olma, mütehattim olma, ileri gelmek, sıra gelmek.

terfi (ترفيع) *f.m.* Re'f ve alâ, yukarı kaldırma, payeyi büyütmek.

terfih (ترفيه) *f.m.* Refah vermek, zengin ve müsterih kılmak.

terfik (ترفيق) *f.m.* Refik katmak, refakat ettirmek, yanına adam vermek.

tergîb (ترغيب) *f.m.* Rağbet ettirmek, istek vermek, tahrik ve igrâ etmek.

terhâl (ترخال) *is.* Kuş tersi, terâkümü.

terhîb (ترهيب) *f.m.* Ziyade korkutmak, ter'îb, tedhiş.

terhîm (ترخيم) *f.m.* Kelimenin bir hecesini hazfetmek. Şiirde *illet-i terhîm.*

terhin (ترهين) *f.m.* Rehin etmek, rehin komak. Öndül koma, rehân.

terhis (ترخيص) *f.m.* Rahs etme, ucuzlatmak.

terhis (ترخيص) *f.m.* Ruhsat verme, ihtiyarı elinde mezun etme, murahhas eyleme.

ter'îb (ترعيب) *f.m.* Terhîb, ziyade korkutmak.

terk (ترك) *f.l.* Bırakma, vaz geçmek. **terk-i dünyâ** münzevî. **terk-i edeb** cerîlik, hürmetsizlik. **terk-i mâl ve terk-i nefs** feda.

terkî (ترقيع) *f.m.* Rik'a dikmek, yama vurmak, eklemek.

terkîk (ترقيق) *f.m.* Semizletme, yumuşak etme. Kul ve esir eylemek, istirkak.

terkîk (تركيك) *f.m.* Rekîk ve zayıf etme, çetrefil söylemek

terkîm (ترقيم) *f.m.* Rakam ile yazmak.

terkin (ترقين) *f.m.* Çizik aşağı varmak. **kaydı terkin etmek** defterden silmek.

terkip (تركيب) *f.m., is.* Bir hamur etmek, cümle ibare. Mahlût terkîbât. **terkibibent** kafiyeleri ayrı bir kaç kıtadan ibaret manzume. **vasf-ı terkîbî** bir isimle terkip olan sıfat.

terkîş (ترقيش) *f.m.* Rakş etme, rengâmîz, nakış, ziynetlemek, sanatlı sözle tezyin etmek.

terkova (ترقوه) *is.* Köprücük, lâdes kemiği, uçarcak.

terme (ترمه) *is.* Yaban turpu, fücl-i berrî.

termes (ترمس) *is.* Acı bakla.

termîm (ترميم) *f.m.* Islah ve tamir etme, onarmak. Mermât yapmak.

termîmî (ترميمي) Teşrîhte tamir.

terrâs (تراس) *is.* Ters kullanan kalkanlı asker.

ters (ترس) *is.* Korku, havf.

tersâ (ترسا) *is.* Aslında gebr manasına gûr. *ç. tersâyân.*

tersân (ترسان) *sf.* Hâ'if, korkak, ters-nâk.

tersîb (ترسيب) *f.m.* Torlatmak, tortuyu çökeltmek.

tersim (ترسيم) *f.m.* Resim etme, çizmek. Teressüm galattır. *Tersim bi's-saika.*

terşîh (ترشيح) *f.m.* Tezyin etmek, şataflamak.

terşîş (ترشيش) *f.m.* Serpmek, saçmak.

tertibiye (ترتيبيه) Hurûf dizme ücreti.

tertîl (ترتيل) *f.m.* Hoş eda ile fasih okumak, ağır ağır telâffuz etmek.

tertip (ترتيب) *f.m.* Rütbe, rütbe ve nizamla dizme, mertebe tanzim etmek, levazım hazırlamak, tetimmat tedarik etmek, tedbir eylemek. Tab-hanede huruf dizmek. **bir tertip** iki kurma kalıp. **tertîb-ı hurûf** hece harflerinin dizisi. Meydân-ı harbde yasama **saf tertibi, kol tertibi.** Reçete manasına **bir tertip ilâç. tertibat** tashihat, tanzimat. Türkîde **zayıf tertip** za'îfü'l-bünye.

tertipli (ترتيبلو) Yollu, musammem.

terviç (ترويج) *f.m.* İtibar ve revaç verme, sürüp geçirmek. *Tervîc-i merâm.*

tervîh (ترويح) *f.m.* Havalandırmak, rahat etmek.

tervîk (ترويق) *f.m.* Revak etme, süzüp berrak etme, doğrulatmak, safi etmek.

terviye (ترويه) *is.* Huccâcın su tedarik edip Mina ziyaretine hazırlanmaları. Yevm-i arafenin bir gün evveli, uyumak vakti.

ter-zebân (ترزبان) *is.* Mütekellim, natûk.

terzi (درزی) *is.* Esvap diken, hayyât, terzi.

terzîk (ترزيق) *f.m.* Rızık vermek, iaşe etmek, beslemek.

terzil (ترذيل) *f.m.* Rezil, rüsva etme, yüzünü kara etmek.

tesabbu (تصبع) *f.l.* Kelime-i müvellededir. Parmak parmak ayrılma.

tesabbün (تصبن) *f.l.* Kelime-i müvellededir. Sabun olup köpürmek.

tesâbuk (تسابق) *f.l.* Yarış etmek, geçmeye say etmek, müsabaka.

tesaddi (تصدی) *f.m.* El atmak, taarruz etmek. Arabîde zıddınadır, yüz çevirmek.

tesadüf (تصادف) *f.m.* Rast gelmek, uğramak.

tesadüfî (تصادفي) Bi't-tesâdüf, rast gele.

tesâdüm (تصادم) *f.m.* Çatma, tokuşmak, patlama.

tesaffuh (تصفح) *f.l.* Safh, tahta yapma, yayvan etmek, yaprak yaprak etmek. El çırpmak, tasdiye.

tesahup (تصاحب) *f.m.* Sahip çıkma, sıyanet etmek.

tesâhül (تساهل) *f.l.* Rıfk, mülâyemetle muamele, müsâhele.

tesallüb (تصلب) *f.l.* Salb ve katı, kavilik olma, taassup gösterme, göz kapakları katılaşma.

tesalüp (تصالب) *f.l.* Kelime-i müvellededir. Haç-vârî çatma, çapraşma. Damarların birbirine bitişmesi.

tesâmüh (تسامح) *f.l.* Tatlı muamele etme, müsamaha, iz'âc etmemek, göz yummak, ihmal.

tesânîf (تصانيف) *is.* Tasnifler, tasnifat.

tesârîf (تصاريف) *is.* Tasrifler, tasrifat.

tesârüf (تصارف) *f.m.* Emir ve hüküm etme.

tesâ'üd (تصاعد) *f.l.* Yukarı kalkma, su'ûd.

tesâ'ül (تسائل) *f.l.* Soruşturma.

tesâvî (تساوی) *f.l.* Seyyan ve siva olma, at başı beraber. omuz öpüşmek. *Tesâvî-i leyl ü nehâr.*

tesâvîr (تصاوير) *is.* Resimler.

tesâvüm (تساوم) Mehâbât.

tesbîk (تسبيك) *f.m.* Sebîke, külçe yapmak, sebk etmek.

tesbîl (تسبيل) *f.m.* Fî-sebilillah mübah kılmak, sebile koymak, yola vurmak, göndermek.

tescî (تسجيع) *f.m.* Sec, müsecca etmek, inşa yapmak.

tescil (تسجيل) *f.m.* Mahkeme sicillâtına kayıt etmek.

tescîn (تسجين) *f.m.* Sicne komak, hapsetmek, zindana atmak.

tesdîs (تسديس) *f.m.* Altıya bölmek, altı kat etmek. İki yıldızın birbirinden altmış derece ayrılmaları.

tesekkür (تسكر) *f.l.* Kelime-i müvellede. Sükker kesilme, şekerlenme. Şeker illeti, diyabitis.

teselli (تسلی) *f.l.* Ümitle def-i gam etme, müteselli olmak. Avunma.

tesellüb (تسلب) *f.l.* Soyulmak, soyunmak.

tesellül (تسلل) *f.l.* Öyken illeti, teverrümü, atın sivişip arıklaması.

tesellüm (تسلم) *f.l.* Ele alıp deruhte etme. **teslim ve tesellüm kaidesi** devir ve tahvil, birine muhafazasına ita.

teselsül (تسلسل) *f.l.* Birbirine zincir olmak, bir düziye, müselsel olmak, birbiri ardınca gelmek, ulaştırı giyinmek. *Devr ü teselsül.*

tesennün (تسنن) *f.l.* Sin meydana çıkma, diş görünme, dişlenme.

tesennün (تسنن) *f.l.* Sünnî olmak, sünnetleri meri tutmak.

teserrî (تسری) *f.m.* Seriye, cariye almak, odalık etmek.

tesettür (تستر) *f.l.* Örtünmek, gizlenmek, ismet, muhaddar olma.

tese'ül (تسأل) *f.l.* Dilencilik, el avuç açmak, sual.

teseyyüp (تسيب) *is.* İhmal, kesâlet, tembellik.

teshil (تسهيل) *f.m.* Kolaylandırmak, düzlemek, sehl eylemek. **teshîlât** kolaylık.

teshin (تسخين) *f.m.* Ateşte kızdırmak, sahn etmek.

teshir (تسخير) *f.m.* Fetih ve ram etmek.

tesir (تأثير) *f.m.* Eser etmek, geçmek, işlemek, soğuk savmak. **te'sîrât** isti'dâd-ı tıbbî.

tes'îr (تسعير) *f.m.* Narh vermek, îsâr-ı vaz etmek.

tesis (تأسيس) *f.m.* Bina etme, temel kurmak, atmak. **te'sîsât-ı askeriyye** kışla, hastahane, mekâtib, fabrikalar.

tes'it (تسعيد) *f.m.* Tebrik, tehniye etmek, tehniyet etmek.

teskere (دسكره) *is.* Teckere, tezkere, hasta taşıdıkları oklu taht. Harç ve kireç deskeresi kollu tabla.

teskîb (تثقيب) *f.m.* Sakb etme, delik delmek, bazan nakb manasına.

teskîl (تثقيل) *f.m.* Ağırlığı arttırma.

teskin (تسكين) *f.m.* Rahat durdurmak, bastırmak, sükunet vermek. *Teskîn-i harâret.*

teskiye (تسقيه) *f.m.* İçirmek, saky etmek, müsekka yapmak.

teslîh (تسليح) *f.m.* Silâhlandırmak.

teslîl (تسليل) *f.m.* Arıklatma.

teslim (تسليم) *f.m.* Yed-i ihtiyâra vermek, ram ve fariğ olmak, reye tâyi olmak, itirâ. Dua ve sena etmek, ele akçe vermek. Teslim taşı. *ç. teslimat.*

teslimiyet (تسليميت) *f.l.* Boyun eğme, muarazadan geçme, kendini birinin eline verip esir etme.

teslis (تثليث) *f.m.* Üç kat etmek, üç parça bölmek, müselles yapmak. Ekânîm-i selâseyi tasdik etmek, üçlemek. **erbâb-ı teslîs** muvahhit olmayanlar.

tesliyet (تسليت) *f.m.* Teselli vermek, kederi avutmak. *Tesliyet-bahş.*

tesmîm (تسميم) *f.m.* Semm vermek, zehirlemek, ağulamak.

tesmîn (تسمين) *f.m.* Toprağı gübrelemekle ve işlemekle semizlendirmek, tezbîl, hayvanı tavlandırmak.

tesmîn (تثمين) *f.m.* Sekiz kat arttırmak. Sekiz parçaya bölmek.

tesmiye (تسميه) *f.m.* İsim vermek, ad koymak, paha kesmek. *Vech-i tesmiye. Tesmiyesiz şirket.*

tesniye (تثنيه) *f.m.* İkileme, ikilik, resminde olma.

tesniye (تثنيه) *f.m.* Sena etme.

tespih (تسبيح) *f.m, is.* Suphanallah deme, sübha çekmek. **tespih ağacı** azad dıraht. **tespih böceği** kanfeşe, hımâr kapan.

tesri (تسريع) *f.m.* Çabuklandırma, süratlendirme.

tesrîb (تسريب) *f.m.* Sürüp yürütme.

testere (دست اره) *is.* Testere bıçkısı. Testere gibi diş diş bozulmuş.

testi (دستی) *is.* Kulplu kûz. *Bal testisi, su testisi.*

tesvîf (تسويف) *f.m.* Sonraya koma, izine salma, sallamak, leyte ve le'alle etmek.

tesvîk (تسويك) *f.m.* Dişleri misvâkle.mek.

tesvîl (تسويل) *f.m.* Aldatmak, yutturmak, beğendirmek. **tesvîlât** iğva.

tesvit (تسويد) *f.m.* Karalama, bir yazının aslını yazmak, müsvedde etmek, kaleme almak.

tesviye (تسويه) *f.m.* Düzleyip kolaylandırmak, iş bitirmek, başarmak, becermek, bir şeye benzetmek, arazi düzlemek, siva ve seyyen etmek, düzlük ölçmek. **tesviye ruhu** hiza. **tesviye şahsı** nişân-gâh

tesyâr (تسيار) *f.m.* Zebanzedi tisyâr. Yürütmek, seyrettirmek.

tesyîr (تسيير) *f.m.* Seyrettirip yürütme.

teşâbüh (تشابه) *f.l.* Biribirine andırma.

teşâcür (تشاجر) *f.l.* Ağaç dalları biribirine girme, halk niza edip biribirine girme.

teşahhus (تشخص) *f.l.* Müşkül, mütemâyiz olmak, haşmet ve debdebe, bir cesede kalıba girmek.

teşakkuk (تشقق) *f.l.* Çatlamak, şakkolmak, yarılmak, yırılmak, yırtılmak.

teşa'ub (تشعب) *f.l.* Şubelenmek, dal budak olma, kol kol.

teşa'ur (تشعر) *f.l.* Kıllanma, şa'r peyda etmek.

teşbih (تشبيه) *f.l.* Nispet edip benzetme, diğerine nazaran müşabehet arama, temsil etme. **lâ-teşbih** benzetmek gibi olmasın. *Teşbîhât.*

teşbîk (تشبيك) *f.m.* Parmakları biribirine geçirmek, dolamak, şebîke gibi ağ yapmak, teşebbük ve teşâbük etmek.

teşci (تشجيع) *f.m.* Yüreklendirmek, şecaat ve gayret vermek, iğrâ etmek, cüretlendirmek, azdırmak.

teşdit (تشديد) *f.m.* Şedde alâmeti. İşaret, idgam, müşted etmek, muhkem eylemek, şiddetlendirmek.

teşebbüs (تشبث) *f.l.* Yapışıp tutma, çare bulma, tedarik görme, bir şeyin kaydında olma, öte beri etmek. **teşebbüsât** hazırlanmak.

teşeccür (تشجر) *f.l.* Dal budak olmak, akîk-i şecerî misilli hacer içinde olan şecer resmi.

teşeddüd (تشدد) *f.l.* İştidat gibi şiddetlenmek, azmak.

teşeffî (تشفى) *f.l.* Şifa ve rahat bulma. *Teşeffî-i sadr.*

teşehhüt (تشهد) *f.l.* Kelime-i şehâdet getirme. **teşehhüt miktarı** az vakit.

teşekkî (تشكى) *f.m.* Şikâyet, şekva, iştikâ, halini yanma.

teşekkük (تشكك) *f.l.* Şüphelenme, şekte kalmak, müteşekkik olmak, lâ-edriye itikadı.

teşekkül (تشكل) *f.l.* Yapılma, suretpezîr olmak.

teşekkür (تشكر) *f.m.* Sipâs-gû olmak, şâkirü'n-ni'me olmak. **teşekkürât** şükranlar.

teşemmu (تشمع) *f.l.* Şem sürülme.

teşennüc (تشنج) *f.l.* Yaraların gerilip gevremesi, sinire tesiri, titreyip buruşması, iktizâz. **işin teşennüc olması** ileri geri gitmesi. *Teşennücî.* Türkîde teşennüc ve ısparmuz.

teşerru (تشرع) *f.l.* Şeriate uyma, müteşerri olup öğrenmek.

teşerrüf (تشرف) *f.l.* Şereflenmek, şeref-i mülâkatına nail olmak.

teşettüt (تشتت) *f.l.* Dağılmak, şettâ olmak.

teşe'üm (تشأم) *f.l.* Uğursuz ve şe'âmetli addetme.

teşevvüş (تشوش) *f.l.* Karışma. *Teşevvüş-i akl.*

teşeyyuh (تشيخ) *f.l.* İhtiyarlık taslamak.

teşeyyü (تشيع) *f.l.* Şii olmak, şiilik kullanmak.

teşhir (تشهير) *f.m.* Şöhret verme, işâ'a etmek, kabahatliyi meydana koymak, göstermek.

teşhis (تشخيص) *f.m.* Seçip tanıma. **teşhîs-i maraz** hastalığın keşfi.

teşhiye (تشهيه) *f.m.* İştaha getirme. Arabîde ağız suyu akıtma, tesrî.

teşhîz (تشخيذ) *f.m.* Bilemek, kılavu vermek.

te'şir (تأشير) *f.m.* Çürük dişi doldurma. Te'şîr, çekirgenin böceklerin başlarında boynuz makamında olan kıl.

teşkîk (تشكيك) *f.m.* Şekkettirme, güman ettirmek.

teşkil (تشكيل) *f.m.* Suret verme, bir şekle koyma, terkîb-i teşkîlât, tekvîn-i takvîm.

teşmîm (تشميم) *f.m.* Koklatmak, şâmiye.

teşmîr (تشمير) *f.l.* Çemrenmek. **teşmîr-i sâk** işe sığanmak ve budanmak.

teşne (تشنه) *f.is.* Susamış, arzû-keş. **teşne-gân** heves-kârân.

teşnî (تشنيع) *f.l.* Kadh ve takbîh, levm, ayıplama.

teşnîf (تشنيف) *f.l.* Kulağa küpe takma. **teşnîf-sâz** zinet verici.

teşrif (تشريف) *f.m.* Taltif ve i'zâz etme, şerefe nail kılma. **teşrifat** ikram, tebcîl, hil'at, rütbe, kılıç verme. Resmi âdet tekaddüm ve te'ahhur-ı ricâl. *Usûl-i teşrîfât.* **teşrifatı resim memuru** Türkistan'da eşik ağası, hacip.

teşrih (تشريح) *f.m.* Yarıp açma, cüz cüz kesme, açıp tetkik etmek, şerh yazmak, ibareyi hal ve tefsir, cerrahlar cesedi yarıp kesmek. *İlm-i teşrîh, teşrîh-i nebâtî.*

teşrik (تشريك) *f.m.* Şerik addetme, şirk koşma.

teşrît (تشريط) *f.m.* Lekelenme. **teşrît-i ayn** gözün benek peyda etmesi. Türkîde misafir neşter vurma.

teşvik (تشويق) *f.m.* İstek vermek, şevklendirmek, şevke getirmek, şâ'ik etmek, müşevvek olmak.

teşvîr (تشوير) *f.m.* Arlandırmak, utandırmakla men etmek, teşhir etmek.

teşviş (تشويش) *f.m.* Karmakarış ve şûrîde etme. **teşvişte olmak** tereddüt, tahayyür, tezebzüp. **teşvîş-i zihn** aklı şaşırmak.

teşyi (تشييع) *f.m.* Ayrılık mahalline kadar yola çıkarmak, yola vurmak.

teşyîd (تشييد) *f.m.* Müşeyyed ve müstahkem etmek.

tetâbu (تتابع) *f.l.* Birbirine tabi olma, ardı sıra gelme, veli etme. *Tetâbu-ı izâfât.*

tetabuk (تطابق) *f.l.* Uyup mutabık gelme, tıpkı olmak, uyup benzemek.

tetahhul (تطحل) *f.l.* Kelime-i müvellede. Kıhâl şişme.

tetâvül (تطاول) *f.l.* El uzatma, taarruz ve zulüm. **tetâvül-i mihen** zaman.

tetâyür (تطاير) *f.l.* Tayeran etme, uçma, ruhların uçması.

tetayyür (تطير) *f.l.* Falı saymama, uğursuz addetme.

tetebbu (تتبع) *f.m.* Ardına düşüp yollamak, bir bir bakmak. Aramak, bir şeyi taklit için araştırmak. Eş'ârın manasını yoklamak.

tetevvüc (تتوج) *f.l.* Taç giyme, cülûs. **resm-i tetevvüc** kılıç kuşanma, taklîd-i seyf etmek.

tetimme (تتمه) *is.* Tamamlama, tekmile, ilâve, zeyil. *Tetimme medreseleri.* **tetimmât** takım ve levazım.

tetkik (تدقيق) *f.m.* Dikkatle tahkik, ince aramak. **tedkikat** istî'nâf-ı şer'iyye.

tetmim (تتميم) *f.m.* Bitirme, tamamlama, itmam etmek.

tetvîc (تتويج) *f.m.* Taçlandırma, taç giydirmek.

tevabi (توابع) *is.* Tabiler, tebaa.

tevafuk (توافق) *f.l.* Birbirine uymak, vıfka uygun gelme, iyi gelme.

tevâfür (توافر) *f.l.* Kesret ve vefret bulma, çoğalmak, artık olmak.

tevaggul (توغل) *f.l.* Yol alma, yolda ilerleme, işe dalmak, ziyade iştigal etmek.

tevahhuş (توحش) *f.l.* Ürkmek, vahşilik etmek, sıkılmak.

tevakki (توقى) *f.l.* Kendini vikaye edip sakınmak, çekinmek.

tevakku (توقع) *f.l.* Vak' ve rica etme, bekleyip terakkub etme.

tevakkuf (توقف) *f.l.* Eğlenip durma, vukuf ve vakfa gibi. Beklemeyip menût olmak. Akçaya tevakkuf etmek.

tevali (توالى) *f.l.* Bir sıra gelip vely etmek, ardı kesilmemek. **ale't-tevâlî** bir düziye mütevâlî olmak. Tâliye dahi tevali gelir.

tevârî (توارى) *f.l.* Bir şeyin arasında gizlenme, gözden mütevârî olmak.

tevârîh (تواريخ) *is.* Tarihler.

tevârüd (توارد) *f.l.* Vürûd etme, vârid olup yetişme, rast gele olmak. **şiirde tevârüd** iki şairin tesadüfen bir beyti aynı elfâzla söylemesi.

tevarüs (توارث) *f.l.* Arkadan arkaya miras kalma, irs olmak.

tevassu (توسع) *f.l.* Vüs bulma, ittisâ, bolalmak, genişlemek, si'a. *Tevessu'-ı ebhür. Tevessu-i em'â.*

tevaşşuh (توشح) *f.l.* Kuşanma, takınma.

tevatür (تواتر) *is.* Ağızda gezme, yayılıp gezme, neşriyât-ı âmme. Halk dili **mütevatir olma.**

tevâzî (توازی) *f.l.* Yan yana bir çırpıda olma, birbirine çarpmak, müvazi olmak.

tevazu (تواضع) *f.l.* Alçak gönüllülük, vazi görünme, mahviyet etmek, aşağıdan güreşmek, hâk-berâ, berrî.

tevazün (توازن) *f.l.* Bir vezinde bir ağırlıkta, birbirine müsavi, muadil olmak, denk, tay gelmek. *Tevâzün-i ahlât.*

tevbîh (توبیخ) *is.* Takdîh, levm, ta'zîz. *Tevbîh-nâme.*

tevcih (توجیه) *f.m.* Bir cihete dönderip doğrultmak, tevil etmek. Tevcih, vecih. Mana vermek, mansıp ve rütbe vermek, tefvîz eylemek, hitap etmek. **tevcîhât** menâsıb ihalesi.

tevdi (تودیع) *f.m.* Esenleşmek, veda. Vedîa ve emanet bırakmak. Allaha ısmarlamak.

teveccüh (توجه) *f.l.* Yüz tutmak, yönelmek, doğrulup gitmek. Yemin, teveccüh etmek. Tevcîh-i hitâb etmek. Kalben himmet etmek, hüsn-i nazar. **teveccühât** iltifât-ı eltâf. İkbal teveccüh etmek.

teveddüd (تودد) *f.l.* Sevişmek ve muhabbet.

tevehhüm (توهم) *f.l.* Vehme, vahimeye, zanna uğrama, güman etmek, korkmak, kurmak.

tevekkül (توکل) *f.l.* Hak Tealayı vekil edip teslimiyette dayanmak, güvenmek. **tevekkeli** tâyi, hesapsız sallapati. **tevekkeli mi tevekkeli** dahi hesaplı.

tevellî (تولی) *f.l.* Takarrüb etme, velîme olma, deruhte etmek, dost edinmek, ber-taraf, iltizam etmek.

tevellü (تولع) *f.l.* Şiddetle azim.

tevellüt (تولد) *f.l.* Doğma, velâdet etme, peyda hasıl olmak. *Tevellüd-i mütevâlî. ç. tevellüdât.*

tev'em (توأم) *is.* İkiz. Alem-i zafer. *Tev'em tev'em.* Vahîdü'l-cism. **tev'emân burcu** cevzâ.

teverruk (تورق) *f.l.* Yapraklanma.

teverrü (تورع) *f.l.* Ehl-i vera olmak, âbid-i perhîz-kâr olmak.

teverrüd (تورد) *f.l.* Müvellededir. Gül gibi kızarma.

teverrüm (تورم) *f.l.* Şiş olma, şişmek, kabarıp içinde kovuk hasıl olmak, verem olmak, verem illeti, sell.

tevessuk (توثق) *f.l.* Sahihleşmek, kavileşmek, kavî tutmak.

tevessüb (توثب) *f.l.* Sıçramak, atlamak.

tevessül (توسل) *f.l.* Vesile tutmak, amel-i hayra temessük etmek.

tevettür (توتر) *f.l.* Gerilmek, sinirler şeddolmak.

tevfîd (توفید) *f.m.* Peygamberliğe elçiliğe savalığa göndermek.

tevfik (توفیق) *f.m., is.* Nailiyet, avn-ı bârî, zafer-yâbî. Uygun ve muvafık kılmak, uydurmak. Tembihata tevfik hareket. *Tevfikat-ı rabbâniyye.*

tevfîr (توفیر) *f.m.* Çoğaltmak, artık vafir etmek.

tevhit (توحید) *f.m.* Bir tutmak, vahdaniyeti i'lâ etmek, birlemek, bir tanrıya tapmak, dervişler kelime-i tevhîd etmek. **tevhîd-i Bârî** ehl-i tevhîd, muvahhit. Çok şeyi birleştirmek ve tevhit manasına galattır.

tevhîn (توهین) *f.m.* Îrâs-ı vehn etme, zayıflatma, süst etmek, bayağılatmak, ehven kılmak.

tevhîş (توحیش) *f.l.* Ürkütmek, utangaç etmek, kış kış etmek.

tevil (تأویل) *f.m.* Meal ve mana aramak, diğer manaya ircâ etmek. *ç. te'vîlât.*

tevkak (توقاق) *is.* Şedit rüzgâr, galebe-i nefs.

tevki (توقیع) *is.* Evâmir-i sultâniyyeye çekilen alâmet ve nişan tuğra.

tevki'î (توقیعي) Tuğrakeş, sabıkta defter-i hâkanî nazırı.

tevkif (توقیف) *f.m.* Vakfettirme, alıkoymak, tutturmak, durdurmak, hapsetmek, hacr, hacz. **tevkifhane** mahbes.

tevkil (توکیل) *f.m.* Vekil etme, vekil nasp etmek, mü'ekkel komak, kendi yerine başkasını oturtmak.

tevkîr (توقیر) *f.m.* Vakarlı tutma, ihtiram etmek, ağırlamak.

tevkît (توقیت) *f.m.* Vakit tayin etme, mevkût etmek.

tevlit (تولید) *f.m.* Tutmak, doğurup hasıl etmek, inlemek, botlamak, bızlamak, kulunla-

mak, yavrulamak, bögür. **tevlîd bi'ş-şakk** çocuk almak, ameliyat etme.

tevliyet (تولیت) *is.* Mütevelli vazifesi. **tevliyet beratı** vakıf emirleri.

tevrat (تورات) *is.* Tevre. İbranîden şer' ve nizam. Kütüb-i semâviyyenin birincisi, beş seferdir. Sonradan nizâmü'l-mülk manasına bey hakim yerine töre denilmiştir.

tevriye (توریه) *f.l.* Mestur söyleyip ima etme, tevriyeli söz.

tevsen (توسن) *is.* Kırılmamış at, serkeş, yaramaz. Türkîde tosun, yaramaz boğa.

tevsi (توسیع) *f.m.* Vüs'atlendirme, geniş etmek, bollaştırmak. **tevsî-i intikal** vakıf yerlerin mirasçı haddinin büyütülmesi.

tevsîd (توسید) *f.m.* Dayamak, söyündürmek ve sadeye yastamak.

tevsîm (توسیم) *f.m.* Tesmiye, isim takınma.

tevşîh (توشیح) *f.m.* Kuşandırma, zinetlendirme, telvih. Şiirde mısraların ilk harfinden kelime hasıl olma.

tevşîm (توشیم) *f.m.* Bedene iğne sokma ile nişan dökme.

tevtîd (توتید) *f.l.* Kazık kakma, mıhlamak.

tevtîr (توتیر) *f.m.* Vetr gibi germek, yay kurmak.

tevvâb (توّاب) *is.* Tâ'ibin tevbesini kabul eden. *Tevvâbü'r-rahîm.*

tevzi (توزیع) *f.m.* Üleştirme, taksim edip dağıtmak. *Tevzî-i mükâfât.* **tevzî-i vergi** salgın salma. *Müvezzi.*

teyakkun (تیقن) *f.l.* Yakîn ve itimat etme, şüphesiz anlamak, kani olmak, iyi bilmek.

teyakkuz (تیقظ) *f.l.* Uyanık olma, intibah, göz açmak, basirette olmak, göz açıklığı ihtiyat.

teyemmüm (تیمم) *f.l.* Su fıkdânında toprakla vuzû.

teyemmün (تیمن) *f.l.* Sa'd ve bereket addetme, uğur tutmak, ferhunde olmak.

teyemmünen (تیمنا) Müteberriken.

teyessür (تیسر) *f.l.* Kolaylanma, yesîr olmak, suhûlet hasıl etmek.

teyit (تأیید) *f.m.* Muhkem kılmak, kavileştirme, berkitmek. *Te'yîdât-ı rabbâniyye.*

teysîr (تیسیر) *f.m.* Kolaylatma, müyesser kılmak.

tezahhur (تزخر) *f.l.* Deniz köpürüp taşmak, zühhâr olmak.

tezâhüf (تزاحف) *f.l.* Tarafeynin zahfi, saffeynin müsademesi, çatmak, çatışmak.

tezâhüm (تزاحم) *f.l.* Kalabalık, kalabalık etme, sıkışmak, âciz etmek, müzâheme.

tezallül (تظلل) *f.l.* Sayede gölgelenmek.

tezallüm (تظلم) *f.l.* Hâlini yanma. Adl u bî-dâd etmek. **tezallüm-i hâl** boyun eğmek.

tezat (تضاد) *is.* Zıt, ber-aks olma, tabanı tabanına karşı zıddıyet, tehâlüf. *San'at-ı tezâd.*

tezâ'uf (تضاعف) *f.l.* İki kat zaaf olma, artma, iki kat deri.

tezayüt (تزاید) *f.l.* Ziyade olma, artmak, çoğalmak, efzunî, terakki, izdiyad, tekessür, efzâyiş.

tezbîb (تزبیب) *f.m.* Yemiş kurutma, zebîb, yani kuru üzüm yapmak.

tezbîl (تزبیل) *f.m.* Gübrelemek, tımar.

tezebbüd (تزبد) *f.l.* Köpüklenme, köpürme, kaymaklanma, tereyağı hasıl olmak.

tezebzüb (تذبذب) *f.l.* Zebzebe, tereddüt, askıda kalma, sürünceme.

tezehhüd (تزهد) *f.l.* Sofulanmak, zâhid olma, ta'abbüd.

tezehhür (تزهر) *f.l* Çiçeklenmek, kabarıp tekemmüm etmek. Ufak kabarcıklar habablar hasıl olma. Toprakta toz ve güherçile emsali fışkırıp çıkmak. *Tezehhürât.*

tezekkür (تذکر) *f.m.* Müzakere, söyleşmek, meşveret etmek.

tezellül (تذلل) *f.l.* İhtikâr, irtikâp, züll, tevazu, huzû.

tezelzül (تزلزل) *f.m.* Irgalanmak, sallanmak, yerinden oynamak, zelzeleye uğramak, zıngırdamak.

tezerv (تزرو) *f.l.* Süğdün, tederrüc.

tezevvuk (تذوق) *f.l.* Zevk almak, tatmak, safasını sürmek.

tezevvüç (تزوج) *f.l.* Zevc almak, evlenmek, izdivaç.

tezevvüd (تزود) *f.l.* Zâd ve zahire tedarik etmek.

tezeyyün (تزین) *f.l.* Zinetlenme, bezenmek, yapınmak, özenmek.

tezgâh (دستگاه) *is.* Tezgâh yeri, iş aleti, tezgâhtar mahalli, bez tezgâhı, basmacı tezgâhı, dükkân önünde sergi, deke. Takım, edevat, makam. Sipâh-ı zafer.

tezhip (تذهيب) *f.m.* Zehep ile tılâ, yaldızlama. **tezhîb-i esnân** çürük dişi altınlamak.

tezkîr (تذكير) *f.m.* Zikir, tahattur, yad. Müzekker suretine komak, bir kelime tezkir olmak, te'nis zıddı.

tezkire (تذكره) *is.* Küçük şeffe, muhtıra, meşâhirin tercüme-i hâli. Pusula. **yol tezkiresi,** mürur. **gümrük tezkiresi** izin-nâme. *İstibdâl tezkiresi, redif tezkiresi. ç. tezâkir.* Türkîde teskere galatı.

tezkireci (تذكره جي) Arzuhâl hülâsası, memuru.

tezkirelik (تذكره لك) Şeffe kağıdı.

tezkiye (تزكيه) *f.m.* Ma'âyibden berî kılma, şuhûdu halka yüzleştirip hüsn-i hâlini tahkik etmek. **tezkiyesi bozuk** mezmûm.

tezlîk (تزليق) *f.m.* Sıvık, sıvışık etmek, tezlîh.

tezlîl (تذليل) *f.m.* Muhakkar. Zelil tutma, alçaklama.

tezmîr (تزمير) *f.m.* Boru, zurna, mizmâr çalmak.

teznîb (تذنيب) *f.m.* Kuyruk takmak.

teznîd (تزنيد) *f.m.* Zind çakmak, çakmak.

tezvîb (تذويب) *f.m.* Zevb etme, eritme. Tıpta külü yıkayıp tahlil etmek.

tezviç (تزويج) *f.m.* Nikah kıymak, evlendirmek, baş göz etme, çiftleştirmek, evermek.

tezvîk (تذويق) *f.m.* Tattırmak.

tezvir (تزوير) *f.m., is.* Şâhid-i zûr ikamesi, yalan söylemek, telbîs. **tezvirat** mefsedet.

tezyif (تزييف) *f.m.* Züyûfa çıkarma, zemm, istihfâf, istihza, hiciv.

tezyîl (تذييل) *f.m.* Zeyil ve etek takma. Yazının sonuna tetimme ilâve etmek, sonuna bent yazmak.

tezyin (تزيين) *f.m.* Ziynetlendirme, bezemek. **tezyinat** tecemmülât hâli, ârâyiş.

tezyit (تزييد) *f.m.* Ziyade etme, arttırılma. İlâve.

tı (ط) Tâ-i mühmele. Elifbâ-i Osmânînin on dokuzuncu harfi. Hesapta dokuza alâmettir.

tı'ân (طعان) *is.* Vuruşma, çarpışma.

tîb (طيب) *is.* Kokusu güzel ravhlar, yağ, ıtriyat.

tıbâ (طباع) *is.* Tablar.

tıbâ'at (طباعت) *is.* Basmacılık sanatı. **dâru't-tıbâ'a** basmahane.

tıbbiye (طبيه) Hekimliğe dair.

tıbtâb (طبطاب) *is.* Tabtaba, oynama, halecân.

tığ (تيغ) *is.* Kılıç, namlu kılıç gibi yalınlı. *Dikici tığı, nakış için tığ iğne.* Dağın sivri tepesi.

tıfıl (طفل) *is.* Çocuk, uşak, yavru. *ç. etfâl.*

tıhâl (طحال) *is.* Dalak. *Emrâz-ı tıhâl, südde-i tıhâl, haşîşetü't-tıhâl.*

tılâ (طلا) *is.* Sürecek şey, merhem, yaldız sürme, yağlama.

tılsım (طلسم) *is.* Yalandan düzülmüş, yalan define nişanı. *Tılsımât.*

tımar (تيمار) *is.* Bakım, müdâvâten arazi tesmini, tamir hayvanat temizleme. **deve tımarı** üstün körü bakma. Sabıkta mücahidin akta'ı ve ekmeği. Zeamet ve tımar.

tımarhane (تيمارخانه) *is.* Mecânîne mahsus mahal.

tîn (طين) *is.* Balçık, çömlekçi çamuru, çökelek. *Tîn-i mahtûm.* **tîn-i hikmet** ağda. *Şehvetü't-îin.*

tınâb (طناب) *is.* Tınap, çadır ipi.

tıp (طب) *is.* Hekimlik ilmi, tabiplik sanatı, tababet. Tıp kanunu. **tıphâne** tabiplik mektebi.

tıpkı (طبق) *is.* Bir şeyin uygunu, aynı. *Bi-tıbkihi.*

tıraş (تراش) *fis.* Halk, yülüme, kazınma, yonma, yonar. **tıraş etmek** tahlîk. **elmas tıraş** fastalı çiçek bozuğu. *Kalem-tıraş.* **sem-tıraş** suntrac. **seng-tıraş** taşçı. **tırâşîde** yonulmuş, mü'eddeb.

tırâz (طراز) *is.* Üslûp, ruşen, zib, ziynet. **tırâzende** düzüp koşucu. *Revnak-tırâz.* Elbise kenarına işlenen harc-ı dibâce.

tıyâde (طياده) *is.* Ocaklık.

tıynet (طينت) *is.* Cibilliyet, tabiat, sirişt, hamur, bünye, mizaç.

tibn (تبن) *is.* Saman. **tibn-i mekkî** güneğik otu.

tibr (تبر) *is.* Toz altın. **sâhilü't-tibr** Afrika'da şimalî Habi sevâhili.

tibyân (تبيان) *is.* Vazıhan beyan, i'lânnâme.

tîcân (تيجان) *is.* Taçlar.

ticaret (تجارت) *is.* Tecr, alış veriş, temettü, kâr. **ticaretgâh** bender.

ticfâf (تجفاف) *is.* At çukalı ve zırhı, gicim.

tîfâl (تيفال) *is.* Ferbiyun zamkı.

tiftik (تفتيك) *is.* Taranmış, teftil olmuş, ince yün ve keçi kılı.

tîh (تيه) *is.* Çöl, kır. Hususan cebel-i sinâ ve tur sahrası. *Vadiyü't-tîh.* **etâvîh** içinden çıkılmaz dolaşık, akûl.

tihâme (تهامه) *is.* Deniz kenarı, sahil. *Tihâme-i hicâz, tihâme-i Yemen,*

tîhû (تيهو) *is.* Büyük cebel.

tiksâr (تقصار) *is.* Taç, iklîl gibi halka. *ç. tekasîr.*

tilâl (تلال) *is.* Tellller, tepeler.

tilâvet (تلاوت) *is.* Kur'ân-ı Kerîm okumak, Kur'anı tertîlle okuma fenni.

timsah (تمساخ) *is.* Pek büyük kertenkeler cinsi. Nîl-i Mısırda olur kenek nehrinde göyal... keryal, Amerika enhârında alifatur envaı. Nîl-i Sûdânda kayman envaı.

timsal (تمثال) *is.* Tasvir, örnek, birinin resmi. *ç. temâsîl.*

tîn (تين) *is.* İncir. *Tîn-i hindî.*

tîr (تير) *is.* Ok, sehm, yıldırımın çakını. **tîr-endâz** çâlâk. **tîr-keş** sadak. **tîr seyyaresi** utarit. **tîr-i bârân** ok yağdırma.

tirb (ترب) *is.* Küfüv, nazir. *ç. etrâb.*

tîre (تيره) *sf.* Bulanık, karanlık, karamtık. **tîre-baht** menhûs. **tîre-dil** hain. **âb-ı tîre** küduretli.

tirit (ترديد) *is.* Aslı serid. Et suyuna doğranmış ekmek.

Tirme (ترمه) *is.* Keşmir'in bir şehri. Keşmir malı. *Tirme şal, tirme kâğıt.*

tiryak (ترياق) *is.* Afyon ve afyon macunu. *Tiryâk-ı ef'î.* **tiryâk-ı fârûk** panzehir.

tiryaki (ترياقي) Tiryaka mensup, tündmizâc, titiz.

tis'a (تسعه) *is.* Dokuz. **tis'a aşer** on dokuz.

tis'ûn (تسعون) Tis'în, doksan. *bk. tâsi.*

tîşe (تيشه) *is.* Nacak, büyük balta ve teber.

tişrîn (تشرين) *is.* Şuhûr-ı rûmiyyeden güz ayı. **tişrinievvel** sekizinci, **tişrinisani** dokuzuncu ay.

tîz (تيز) *is.* Keskin, kılağulu, sivri batar. Dargın, sert, mütehevvir, ekşi, dik ses. *Tîz-reftâr, tîz-rû.*

tizkâr (تذكار) *f.l.* Zikir ve yad etme, anmak.

tohum (تخم) *is.* Tohum, yumurta, asıl menba. *Tohm-ı fesâd.* **tohmekân** kuduz otu.

tomar (تومار) *is.* Bir koçan üzre büklüm gayet uzun varaka.

töhmet (تهمت) *is.* Kabahat gibi suç, cünha, müttehim hâli,

töhmetli (تهمتلو) Hükmolmuş.

tömbeki (تنباكو) *is.* Zebanzedi tenbekü. Tabako adasından zuhur eden tütün otu, duhan. Nargilede çekilen acem tömbekisi, ism-i aslîsi petün.

tövbe (توبه) *is.* Günahtan rücu, menhiyatı terk etme, nâdim olma.

tövbekâr (توبه كار) *is.* Tâ'ib, müstağfir,

tuba (طوبا) *is.* Tûbî, cennet ağacı. *e.* ne güzel, maşallah manasına.

tûde (توده) *is.* Büklüm, küme, yığın.

tufan (طوفان) *is.* Yağmur basması. Suların taşması. Kasırgalı, sağanaklı fırtına. *Kable't-tûfân.*

tufeyl (طفيل) *is.* Piç, kuyruk, dalkavuk.

tufeylî (طفيلي) Ekti. **tufeylî-i dîvânî** yapışır murdar böcekler.

tufûliyet (طفوليت) *is.* Çocukluk, sabavet sonu.

tuğ (توغ) *is.* Tug aslında kuyruk ve tüy manasına kutas kuyruğundan yapılan alem. **tuğ-ı şâhî** zambak nevi.

tuğra (طغرا) *is. T.* Malum doğan nişanı, nişân-ı pâdişâhî. *Tuğra-i garrâ.* **tuğrakeş** sabıkta nişancı vekili. *Tuğraî.*

tuğrî (طغري) Tuğrul, şahin.

tuğyan (طغيان) *f.l.* Taşmak, haddi aşmak, sular huruşu, isyan, tâgîlik, patırtı, bayrak açmak, töremek, bagilik, yagilik.

tuhaf (تحف) *is.* Tuhfeler, zarif, nadide. *Tuhafçı.*

tuhfe (تحفه) *is.* Hediyelik, nadide şey, tansuh, peşkeş, armağan. *ç. tuhaf.*

tuhme (تخمه) *is.* Fesâd-ı imtilâ, mide dolgunluk,عسر-ı hazm.

tul (طول) *is.* Uzunluk, boy, müddet-i medide, dirâzî. Arzın devren boyu. *Derece-i tûl. Tûl-i garbî. Tûl-ı ömr.* **tul saati** kronometre. *Tûl-ı şarkî. Tûlânî.*

tûlen (طولاً) Boyuna.

tullâb (طلاب) *is.* Talebe, talipler.

tulû (طلوع) *is.* Doğup kalkma, çıkıp görünme. **şems tulûu** güneşin matlaından zuhuru. **tulûat** sünûhât.

tumâniyet (طمانيت) *is.* İtmi'nan. Sükûnet-i kalb.

tumar (طومار) *is.* Sarılır kâğıt, defter. O resimde biri birine ucuca yapıştırılmış kâğıt ve kitap. *ç. tavâmir.*

tu'me (طعمه) *is.* Doyumluk sayd. Ganimet. *Tu'me-i şemşîr.*

tumturak (طمطراق) *is.* Debdebe, şa'şa'a-i elfâz.

tur (طور) *is.* Dağ manasına. *Tûr-ı Sînâ.* Sur u sevr ve asur gibi.

Turan (توران) *is.* Türkistan-ı Kadîm.

turfa (طرفه) *is.* Taze şey, tuhaf, garip, nekre.

turfa (ترفه) *is.* Tuhaf, acîb, tayyib ve zarif, na'îm.

turfanda (ترفنده) *is.* Taze meyve, ter.

turra (طره) *is.* Kıvırcık yan saçları, saç lülesi, bükülmüş şeyler. **ip ve ipek turrası** tura. **davul turrası** toplu deynek.

turş (ترش) *is.* Ekşi, hâmız. **turş-rû** kem suret.

turşu (ترشي) Perverde. **turşu, turşa** deri manasına dahi gelir.

turuk (طرق) *is.* Tarikler, yollar.

turunç (ترنج) *is.* Turunç, yabani portakal narenc. **tüttücân** oğul otu, bâdrencbûye. Arabîde ütrüc başkadır.

tûşe (توشه) *is.* Azık, zahire, nevale, kumanya. **tûşe-dân** sefer tası.

tûtî (طوطى) *is.* Hindistan'ın küçük papağanı. **tûtî kuşu** zarif hüdük. **tûtî zembur** arı çiçeği.

tutuk (تتق) *is.* Tutuk taribi örtü, perde, nikap, lisâm

tutya (توتيا) *is.* Kuhl yaptıkları antimun, demir bozan. Hallolmamış esme. Hâlen zinko derler esmed madde. *Ak tutya.* **hacer-i tûtyâ** rastık taşı.

tûyec (تويج) *is.* Dişlerin tablası. Çiçeklerin tacı.

tuyûr (طيور) *is.* Tayrlar, kuşlar.

tübba (تبع) *is.* Yemen hamîrîlerinin melik-i a'zamı, tebâbi'a.

tüccar (تجار) *is.* Tacirler, tecr erbabı.

tüfek (تفنك) *is.* Tüfek aslında.

tüffâh (تفاح) *is.* Elma, sîb.

tüffâha (تفاحه) *is.* İmbik, boğazın elmacığı.

tüffâhiye (تفاحيه) *is.* Elma cinsine müteferri nebatat envaı. *Tüffâhü'l-arz.*

tülbent (دلبند) *is.* İnce pamuk bezi, musulî sarık.

tümen (تومان) *is.* On binden ibaret cümle, on bin akça vergili arazi, on bin askerlik fırka, on bin altın.

tünbek (تنبك) *is.* Dümbek, dümbelek.

tünd (تند) *sf.* Sert, haşin, seri ve şedit. **tünd-bâd** fırtına. **tünd-hûy, tünd-reftâr** dürüşt.

tür'a (ترعه) *is.* Su lâğımının kapısı ve suyun taştığı yer.

türap (تراب) *is.* Toprak, hâk. **mezar türabı** topraktan. **türap nebatı** funda ve yaprak çürüğü. *ç. ertibe. bk. etrâb.*

türbe (تربه) *is.* Hâk mezar, kabir, üzeri sakflı makbere. *Türbe-dar.*

Türk (ترك) *is.* Hakimesi Oğuz gaz, oğuzların necip aşireti, kayı, dil-ber, dil-keş. **türk-i aşkar** merih seyyaresi. **türk-i nîmrûz** güneş. **türkân** çarh-ı seyyârât. *ç. etrak.* **Türkistan** kadimde Tatar hududu olan Alkaş denizinden İdil ve Ten ırmaklarına kadar bin beşyüz saatlik memâlik.

Türkî (تركى) *is.*Türkçe. Elsine-i Türkiyye.

türkmen (تركمان) *is.* Türkmen taifesi, iptida İslâma dahil olan türk, terâkime.

türrehat (ترهات) *is.* Temelsiz sözler, türreheler.

türs (ترس) *is.* Kalkan. **siper türsü** kalkan resminde. *Gazrûf türsü. ç. etrâs* kalkanlı asker

tüs (تسع) *is.* Dokuzda bir.

tüvân (توان) *is.* Aslı tevân. Güç, kuvvet, zor. **tüvân-ger** kudretli, zengin. **nâ-tüvân** zayıf, âciz, tırıl. *Bî-tâb ü tüvân.*

tüvana (توانا) Zorlu, güü, kuvvetli.

U

ubeyd (عبيد) *is.* Kulcağız, ahkar. *Ubeydâne.*

ubudiyet (عبوديت) *is.* Kulluk, bendelik, sahîhî itaat.

ubûr (عبور) *is.* Geçit, geçmek, nehri, boğazı aşmak. **mürûr u ubûr** mürâvade. *Şu'arâi'l-ubûr.*

ucâle (عجاله) *is.* Acele ile yapılan risâle-i muhtasara.

ucâleten (عجالة) Bürümeden.

ucb (عجب) *is.* Kendini beğenme, gurur, kibir, koskoslanma. *Ucb-ı nefs.*

ucbe (عجبه) *is.* Garip heyetli şey

ucre (عجره) *is.* Ağaçta mün'akid, düğüm, budak, ağaç uru.

ucube (اعجوبه) *is.* Şaşılacak, acîb şey. *ç. e'âcib.*

ucz (عجز) *is.* Aciz gibi zaaf. Son kuyruk. **berdü'l-acûz** mart soğukları. **berdü'l-ucz** zebanzedi.

udes (عدس) *is.* Hâlen fırınlanmış mercimeğe denir.

udese (عدسه) *is.* Bazı âlât-ı riyâziyyenin camları ve aynaları.

udî (عودي) Lâvtacı.

udûl (عدول) *is.* Yoldan, doğrudan sapma, dönme, pişman olma, pazarlığı ikale, nükûl

udûl (عدول) *is.* Adîller. Öndül galatı. Dehen, mahkemede olan vukuatı müşahede için hazır bulunan hâşiye-nişîn.

udvân (عدوان) *is.* Adavet, düşmanlık, husumet.

ufkî (افقي) Ufka müvazi, amûdî olmayan.

ufuk (افق) *is.* Nazarda arz ile semanın kavuştuğu hat. *Ufk-ı hakîkî, ufk-ı mer'î,* **afak** ortalık, manzar.

ufûl (افول) *f.l.* Kaybolma, nâ-bedîd olma, batmak.

ufunet (عفونت) *is.* Çürük kokusu, ta'affün etmek.

ufûsat (عفوصت) *is.* İkti, kekremsilik.

uhde (عهده) *is.* Zimmet, mesuliyet, kefalet. **el-uhde ale'r-râvî** günahı boynuna. **deruhte** iltizam, tekeffül, boyun borcu.

uhdûd (اخدود) *is.* Hendek, çizik. *ç. ahâdîd.*

uhrâ (اخرا) *is.* Uhra, ahir te'nisi. *Cihet-i uhrâ.*

uhrevî (اخروى) *sf.* Ahirete müteallik.

uht (اخت) *is.* Hemşire, hâher, ahavât.

uhûd (عهود) *is.* Ahitler, ahitnameler.

uhuvvet (اخوت) *is.* Kardeşlik.

ukab (عقاب) *is.* Karakuş, tavşancıl.

ukalâ (عقلا) *is.* Âkiller. Türkîde müfret yerine sarf olunur. *Ukalâ geçinmek.*

ukba (عقبا) *is.* Ukbî, âlem-i cezâ, ahiret.

ukde (عقده) *is.* Düğüm, müşkül, endişe, beyz gibi damar yumağı, sinirlerin yumak olmuş beyz gibi toplanmışı ve sinirlerin ilmeklenmesi. Seyyârâtın mıntıka-i burucu katettikleri nokta. **ukde-i derûn** derd-i dil. **ukde-i lisân** kekelemek, dil ucu illeti **ukde-küşa** hallâl-i müşkilât. *ç. ukûd.*

ukhuvân (اقحوان) *is.* Envâ-ı papatya.

ukle (عقله) *is.* Tıkaç, aslık illeti.

ukm (عقم) *is.* Akimlik, hasılsızlık, semeresizlik, kısırlık.

uknum (اقنوم) *is.* Asıl, zat. *Ekânîm-i selâse.*

ukr (عقر) *is.* Âkır, kısırlık.

ukubet (عقوبت) *is.* Ceza, azap, eziyet. *Ukûbât-ı dünya.*

ukûd (عقود) *is.* Ukdeler, akitler.

ukûl (عقول) *is.* Akıllar. *Hayret-i ukûl.* **zevi'l-ukûl** insanlar.

ûlâ (اولا) *is.* Ûlî, evvel müennesi. *Rütbe-i ûlî*, ûlâ tenisi. *Cemâdiye'l-ûlâ.*

ulema (علما) *is.* Alimler, tarîk-i ilmiyye ricali ve mertebeleri.

ûlû (اولو) *is.* Ûlî, veliler, sahipler. **ûlû'l-azm** cidd sahibi peygamberler. **ûlû'l-ebsâr** dikkat erbabı. *Ûlû'l-elbâb.* **ûlû'l-emr** amirler.

ulûfe (علوفه) *is.* Yemeklik, sabıkta asker maaşı. **ulûfeciyan** ulûfeli süvari ocağı.

ulûhiyet (الوهيت) *is.* Allahlık, rahmana mensup hâl. *Bârgâh-ı ulûhiyyet.*

ulûm (علوم) *is.* İlimler. **ulûm-ı âliye** sarf ve nahiv gibi, fıkıh ve hikmet gibi. **ulûm-ı ilâhiyye** kelâm. *Ulûm-ı nakliyye.* **ulûm-ı riyaziyye** hesap ve hendese. *Ulûm-ı tabîiyye ve akliyye.* **dârü'l-ulûm** medrese.

ulüvv (علو) *is.* Yükseklik, büyüklük, âlî olma. **ulüvv-i cenâb** fütüvvet. **ulüvv-i himmet** semâhat. *Ulüvv-i şân.*

ulvân (علوان) *is.* Risalenin müzehhep dîbâcesi ve unvanı. Türkîde eda, tefahur.

ulvî (علوى) *is.* Yüksekleme, semavî güneşe nispetle küre-i arzdan daha öte olan kevâkib. *Seyyârât-ı ulviyye. ç. ulviyyât.*

ulyâ (عليا) *is.* Âlâ müennesi. *Atebe-i ulyâ, mehd-i ulyâ.*

umde (عمده) *is.* Destek, dayak, istinat, asıl madde, esas, temelli. *Umde-i merâm.*

umk (عمق) *is.* Derinlik, amîk boy.

umkan (عمقا) Derinliğine.

umman (عمان) *is.* Arabistan'ın şarkî ve cenubî ülkesi. **Muhit-i Umman** Bahr-i Hind. Türkîde engin deniz.

umre (عمره) *is.* Hac mevsiminden gayri ziyâret-i beytullâh.

umum (عموم) *is.* Kâffe, cümleye şamil, ammeye raci, bütün, herkes. *Umumen, umumî, ale'l-umûm. Habshâne-i umûmî, düyûn-ı umûmiyye, hukûk-ı umûmiyye, ma'ârif-i umûmiyye, müdde'î-i umûmî, sûret-i umûmiyye. Umumiyet.*

umur (امور) *is.* Emirler, işler, ameliyat, mevâdd-ı mesâlih, dağdağa. **umûr-aşina, umur-dîde** eski kurt, sâhib-i tecribe. *Umûr-ı adliyye, umûr-ı nâfi'a,* Türkîde **umur yeri** tezgâh, tersane, iş yeri. **umur etmek** tekellüf, tekayyüd, izâm, mal edinmek.

unf (عنف) *is.* Sertlik, dürüştlük.

unfuvân (عنفوان) *is.* Tazelik, revnak iptidası. *Unfuvân-ı şebâb.*

unk (عنق) *is.* Boyun, gerden. *ç. a'nâk.*

unkûd (عنقود) *is.* Salkım. **unkûd-ı heremi** üzüm salkımı, salkımın çiçekleri, hansala. *ç. anâkîd.*

unnâb (عناب) *is.* Zizfun, çiğde. *Fasîle-i unnâbiyye. Unnâbî renk.*

unsur (عنصر) *is.* Asıl madde, esas, ıstakas. *Anâsır-ı erba'a.*

unsur (عنصر) *is.* Ada soğanı.

unvan (عنوان) *is.* Şahsın, kitabın ismi, resmi, elkab, mektup zarfı üstü, ulvân, dibace levhası, ser-name. Mektuplarda elkab-ı rütbeyi mübeyyin tabiratı.

urbân (عربان) *is.* Badiye Arapları, Arabîler, bedeviyyûn-ı sürrâkîn.

urefa (عرفا) *is.* Arifler, arîfler, hâle vakıflar.

urf (عرف) *is.* Tepe. *ç. araf* silsile-i cibâl, hadd-i fâsıl.

urre (عره) *is.* Atların uyuzu, sıraca, ruam.

urûc (عروج) *is.* Yukarı ağma, çıkma, havaya tayerân etme. *Urûc-ı Îsâ.*

uruk (عروق) *is.* Irklar. **urûk-ı nâbıza** şiryânlar.

urve (عروه) *is.* Kap kulpu, ilik ve ilmik, engûl.

usare (عصاره) *is.* Nebatat suyu, şiresi, yağı. Ağaçlara yürüyen su, nesg, yemişin sıkılmışı, asîre, ta'sîr olunmuş mahsul.

usât (عصات) *is.* Asiler.

usbu (اصبع) *is.* Parmak, ölçü parmağı, isbi. *ç. esâbi.*

uskuf (اسقف) *is.* Apiskopos, matran. *ç. esâkife, eskife.*

usret (عسرت) *is.* Usr, güçlük, sıkıntı, kaht, darlık. *Usret-i bevl.* **usret-i hazm** sindirmeme. **usret-i teneffüs** tıkanma.

ustakıs (اسطقس) *is. Yun.* Asıl unsur, cevher, fert. *ç. ustakısât* anasır.

usturlâp (اسطرلاب) *is. Yun.* İrtifa aleti.

usul (اصول) *is.* Asıllar , kökler. Anasır, esas, kavâ'id-i ibtidâ'iye, mebâdî, mebânî. *Usûl-i din, usûl-i fıkh.* **usûl-i hendese** zavâbit-i asliyye. **usûl-i mûsikî** darbların tertibi. **usul ve füru usulü** bir kâ'ide-i mevzû'aya tatbiken yapılmış şey. Türkîde yol, mişvâr.

us'ûs (عصعوص) *is.* Kuyruk sokumu, azm-i ucz.

uşak (اشق) *is.* Vaşak, çadır uşağı, zamt, kelh, nişadır. Kulz ağacı zamkı.

uşâne (عشانه) *is.* Asıl varak, filizin doğmak üzere olanı.

uşşak (عشاق) *is.* Âşıklar, musikiden bir makamdır.

ut (عود) *is.* Eyd ağacı, yelencüc, öd ağacı. Uttan yapma saz. **el-ûd** lâvta. **ûdü'l-utâs** ansırık otu kökü, kündi. **ûdü'l-karih** âkır karha. **ûd-ı çinî ve semenderî** âlât yaptıkları ut. **ûd-ı kımârî** ham olanı, **ûd-ı mendelî** alası... maverdi.

utâ (عطا) *is.* Ansırma ve istiska-i des.

utarit (عطارد) *is.* Büyük seyyarelerin biridir. Kadimde kitabın piri.

uteka (عتقا) *is.* Atîkler.

utum (اطم) *is.* Kasr, hısn, mazgallı hane.

uyûb (عيوب) *is.* Ayıplar

uyûn (عيون) *is.* Aynlar. *A'yün.*

uzâm (عظام) *is.* Azmler, kemikler.

uzemâ (عظما) *is.* E'âzım, izâm.

uzhiye (اضحيه) *is.* Azhâlar, ezâhî.

uzhûke (اضحوكه) *sf.* Gülünecek şey, maskaralık.

uzlet (عزلت) *is.* Tenhalık, münzevilik. **uzlet-gâh** hacle, gûşe-güzîn. **uzlet-güzin** halvetnişîn.

uzm (عظم) *is.* Kibir, nahvet, cesâmet.

uzûbet (عزوبت) *is.* Erginlik, tecerrüt.

uzuv (عضو) *is.* Bedenin tarafları, kısımları, aletleri. *Uzv-ı dâhilî.* **uzv-ı te'nîs, uzv-ı tezkîr** nebatatın tohumluğu. *Uzvî, uzviye. ç. aza.*

Ü

übbehet (ابهت) *sf.* Bâ'nın teşdidiyle caiz, hâ'nın teşdidiyle galattır. Azamet, mehâbet. Elkab olur.

übüvvet (ابوت) *is.* Babalık

ücâc (اجاج) *is.* Tuzlu, acı su.

ücret (اجرت) *is.* Emeğe mukabil akçe ve emsali gündelik kira, vazife, bedel. *Ücûr, ücûrât.* **ecîr** muvazzaf.

ücretli (اجرتلو) Ülufeli müşâhereli.

üdeba (ادبا) *is.* Edipler.

üf (اف) **üf deme** sahâbat, tasahhub.

üftâde (افتاده) *sf.* Düşmüş, düşkün, fakir, meftun, âşık. *ç. üftâdegân.* **üftân ü hîzân** düşe kalka.

üftâdegî (افتاده گي) Düşkünlük, ibtilâ.

ükşût (اكشوت) *is.* Keşvet, bağ sarmaşığı.

ülfet (الفت) *is.* Alışma, me'lûf olma, müptelâ olma. Konuşma, müvâneset, âşinâlık, mürâvede.

ülûf (الوف) *is.* Elifler, binler, âlâf.

ümenâ (امنا) *is.* Emînler.

ümera (امرا) *is.* Emîrler. *Ümerâ-i askeriyye.*

ümit (اميد) *is.* Umu, emel, intizar. *Ümîd-bahş.* **ümitvar** müterakkıb. **kat-ı ümîd** ye's.

ümm (ام) *is.* Vâlide, mâder, asıl merci. **lüm** bir anadan. *Ümm-i dünyâ.* **ümm-i gîlân** mugaylân. *ümm-i ömr. Ümm-i salbe.* Asıl manasına **ümm-i sıbyân** çocuklara nüsha. **ümm-i veled** satılmaz câriye. *Ümmü'd-dem.* **ümmü gülsüm** yanakları yumru. **ümmü'l-habâ'is** şarap. **ümmü'l-kabîh** çıbanın özü, özek. *Ümmehât.*

ümmehât (امهات) *is.* Ümmler, valideler, anaç başlı şeyler. *Ümmehât-ı ulûm.*

ümmet (امت) *is.* Kavim, millet. *Ümmet-i Muhammed, ümem-i sâlife.*

ümmî (امی) *sf.* Okuma yazması olmayan, sevadsız.

ümmiyet (اميت) *is.* Validelik hâli, sevâdsızlık.

ümniye (امنيه) *is.* Emânî, umulan şey.

ümrân (عمران) *is.* Âbâdânlık, mamur. İmran dahi gelir.

ünâfî (انافی) *is.* Büyük karga burunlu.

ünsâ (انثا) *s.* Dişi. *ç. ünâs.*

ünsiyet (تنسيت) *is.* Üns-âmîzî, ülfet, alışma, menus olma, alışıklık.

ürbe (اربه) *is.* Ukde, köstek, sinirlerin düğümü, urve.

ürcûce (ارجوجه) *is.* Salıncak.

ürcûze (ارجوزه) *is.* [mısraları kafiyeli kısa vezinli nazım]

üryan (عريان) *sf.* Arı, çıplak, bürehne.

üryanî (عرياني) **üryanî alu** buhara soyulmuş derisiz erik.

üs (اس) *is.* Bünyâd, kök, asıl, temel. **üss-i hareket** askerî. İlm-i cebirde kemiyetin aslı. *ç. esas* zevâbit-i esâsiyye.

üsbû (اسبوع) *is.* Hafta, seba. *ç. esâbi. Üsbû'î.*

üsera (اسرا) *is.* Esirler.

üsküdar (اسكدار) *is.* Sabıkta postacı ve ulak, menzil-hane. **Arnavut Üsküdarı İskenderiyesi** İşkodra.

üslûp (اسلوب) *is.* Minval, tarz ve tarik, nesk. **bir üslûpla** bir hile ile, yol ile. *Esâlîb-i memdûha.*

üslûpsuz (اسلوبسز) Endamsız, kılıksız, nâ-matbû.

üsrüb (اسرب) *is.* Sürb, kurşun, rasas.

üsrübî (اسربي) Kurşundan ve kurşunî.

üstat (استاد) *sf.* Mahir muallim. Usta taribi, üstaz. *ç. esâtize.*

üstühân (استخوان) *is.* Kemik, balık kelmici, haseke.

üstüvane (استوانه) *is.* Ustuvâne, sütun şeklinde müdevver direk, silindir.

üstüvanî (استواني) Tûlânî ve müdevver amûd.

üstüvâr (استوار) *is.* Metin, muhkem, müstahkem.

üstüvârî (استواري) Metanet.

üşâbe (اشابه) *is.* İlâçlı mahlût şerbet.

üşnân (اشنان) *is.* Kalye otu. **üşnân-ı dârû** çogan.

üşne (اشنه) *is.* Yosun. *Fasîle-i üşniyye. Üşne-i rummâ.*

üştür (اشتر) *is.* Şütür, deve. **şütür-bân** sârbân.

ütrüc (اترج) *is.* Ağaç kavunu, menk, ütrücce.

üveyl (اويل) *n.* Vaveylâ, çığlık.

üveys (اويس) *is.* Koca kurt. Alem olur.

üzîr (عذير) *is.* Evzân.

üzn (اذن) *is.* Kulak. **sayvân-ı üzn** kulak kenarının kıvrımı. *ç. âzân.* Kulak gibi sarkık şeyler.

V

vâ (وا) *e.* Tekrar, geri. **vâ-beste** mukayyet, menût. **vâ-pes** geride.

vaat (وعد) *is.* Söz verme, nezir. *ç. mevâ'îd.*

vaaz (وعظ) *is.* Öğüt ve nasihat etme, nush, pend, mev'iza.

vacip (واجب) *is.* Lâzım, elzem, terk olunmaz, şer'an muktezi, farz mesâbesi. *Vâcibü'l-edâ, vâcibü'l-izâle.* **vâcibü'l-vücûd** hallâk-ı âlem. **vâcibe** vecibe. *ç. vâcibât.*

vade (وعده) *is.* Ecel, mehil, müddet. Mev'id şey. **vade ile** mü'eccelen.

vadi (وادى) *is.* Dere, dere yolu, tarz, mülk, eda, tutamak. **Vâdiyü'l-Âne, Vâdiyü'l-Kebîr** Endülüs'te enhâr. **Vâdiyü'n-Nebî** Dımışk-ı Şamda. **o vadide** tarz-ı mezkûr üzre.

vâfî (وافى) *is.* Vefa edici, firavan, elverir, artar.

vâfid (وافد) *is.* Memur, murahhas, mürsel, fürüstâde, yalavaç, savacı. **adale-i vâfide** miblağ, mibvak.

vafir (وافر) *sf.* Bol, çok. Şiirde mefâîlün bahri.

vah (واه) *n.* Vah, eyvah, ey vay, vay gibi, ah, yazık, heyhat, aman, ay dahi böyledir.

vâh (واح) *is.* Çöl içinde olan çemen-zâr, ada. *Vâh-i dâhile, vâh-ı hârice, vâh-ı kebir.* Mısır diyarında, Süyut civarında. *ç. vâhât.*

vahamet (وخامت) *is.* Sıklet, sû-i te'sîr. Vahim ve tehlikeli olma. *Vahâmet-i âkıbet. Vahâmet-i havâ.*

vahdaniyet (وحدانيت) *is.* Birlik, bî-nazîrlik, vahdanîlik, mevcutluk.

vahdet (وحدت) *is.* Yalnızlık, halvet. **vahdet-i inbisât** hep birlik. **vahdetivücut** cümlenin bir nurdan tecelli etmesi, dehrîlik.

vahi (واهى) *sf.* Boş, batıl, bî-esâs, tutulmaz. *Efkâr-ı vâhiye.*

vâhib (واهب) *is.* Bağışlayıcı, bahş edici, mevhibe verici. *Vâhibü'l-a'mâl.*

vahîd (وحيد) *is.* Yalnız, tek, yekta, tekin. **vahîd-i asr** yegâne, birlerden.

vahim (وخيم) *sf.* Tehlikeli, hazmolmaz, muzır.

vâhime (واهمه) *is.* Hülya, kuruntu, hayâl-i mahûf. **kuvve-i vâhime** vâhimesi galip, vehhâm.

vâhir (واخر) *is.* Diken, iğne.

vahit (واحد) *is.* Bir, yek, tek. **vâhiden ba'de vâhidin** birer birer, ahad manasına birlik.

vahiy (وحى) *is.* İlhâm-ı ilâhî, kelâm-ı hafiyy-i Bârî. **emîn-i vahy** Cebrail.

vahl (وحل) *is.* Sıvık, çamur, batak yer, vahl-gâh. *ç. evhâl.*

vahmet (وحمت) *is.* Baygınlık hâli.

vahş (وحش) *is.* Vahşi, ehli ve beyti olmayan, tâgî, yabani, gayr-ı mûnis, ürkek, yılgın. **bakar-ı vahş** kotaz. **hımâr-ı vahş** gûr. *ç. vuhûş.*

vahşet (وحشت) *is.* Ürkme, yabanilik, adamcıllık, tevahhuş tabiatı. **vahşet-engîz** korkunç.

vahşi (وحشي) **vahşi adam** adamcıl.

vahşiyet (وحشيت) Vahşilik, yabanilik

va'îd (وعيد) *is.* Tenzir, korkutma, ceza vaat etme, ayak patırtısı.

vaiz (واعظ) *is.* Nasıh, hususan mevize ile nush ve pend edici.

vak (وقع) *is.* Haysiyet, meziyet, itibar, ağırlık.

vak'a (وقعه) *is.* Hadise, zuhurat, muharebe. **vak'anüvis** resmî müverrih. **vak'a-i hayriyye** yeniçeriyan. *ç. vekâyi.*

vakar (وقار) *is.* Ağırlık, temkin, vak-ı ulüvv. Galatı **vakarat** izzetinefis.

vakb (وقب) *is.* Kemik gışşının oynak çukuru, göz evi.

vakd (وقد) *is.* Parlama, göygünme. *ç. vukûd.*

vakfe (وقفه) *is.* Durak, duruş, eğlenme, tevakkuf.

vak'a (واقعه) *is.* Hadise, başa gelen, rüya, düş. *ç. vakı'ât.*

vakıf (وقف) *is.* Durdurma, tevkif, hapis. Satılmamak şartıyla vakıf malını hayrata tahsis etme. *Vakf-ı arâzî, vakf-ı hâne.* **vakf-ı vücûd**

etme tahsis. *ç. evkaf.* Kur'anda ve nahivde durma. **vakıfname** vakfiye, vakfın şeraitini havi senet. *Şart-ı vakf.*

vâkıf (واقف) *is.* Haberdar, âgâh, muttali, vukuflu. Vakfedici, hayrat yapıcı şartı.Vakfede ayakta durur.

vakfiyet (وقفيت) Mülkiyet hilâfı.

vakıyye (وقيه) *is.* İki yüz otuz dirhemlik kadim tartı, bazan kırk dirhemlik tartı. *ç. evkiyye*. Tahrifi okka hâlen dörtyüz dirhem. **vakıyye-i a'şârî** üç yüz on iki dirhem.

vaki (واقع) *is.* Kâ'in, sâha-i zuhura gelen, mevcut. *Nesr-i vâkı.* **filvaki** vâkı'an, olduğu gibi, hakikatte.

vâkî (واقى) *is.* Vikaye edici ilâç.

vakit (وقت) *is.* Zamandan bir müddet, hengâm, zamân-ı muayyen. Zamane, fursat, si'a, el değme. **vakit adamı** zamane yadigârı. **vakitsiz** nâ-münâsib. **vakta ki** kaçan ki. **vakten mine'l-evkat** bir aralık. **vakit vakit** nevbet-be-nevbet. **vaktinde** mevsiminde. **vaktiyle** zamân-ı sâbıkta. **bir vakit** sabıkan, bir vakitte. **şafii vakti** fecir. **vakt-i hâcet** zaruret hengâmı. **vakt-i hâl** zamane. **vakt-i huzur** eyyâm-ı sulh. **vakt-i sefer** âvân-ı cenk. **vakt-ı zuhr** öğle. **bî-vakt** nâ-be-hengâm. Zaman, hâl, mana. *Alâme-i vakt.*

vakr (وقر) *is.* Kulak ağırlığı, hafif sağırlık. Haysiyet, vakar.

vaks (وقص) *is.* Ilgar. Aruzda mütefâilün tef'ilesinin terhîm ile mefâ'ilün olması. **vaks ü tezyîl** mütefâilün tef'ilesinin temdidiyle mefâ'ilün olması.

vakûd (وقود) *is.* Yakacak şey, mahrukat, çok parlak şey.

vakur (وقور) *is.* Vakarlı, vakrlı.

vakurâne (وقورانه) Temkin ile, ağır heybetle.

vakvâk (وقواق) *is.* Narcıl ağacı, sudan geleni nârcıl-i bahrî, büyük hindistan cevizi. Cezâyir-i Hindistan'dan biri. Ördek ötmesi.

vakvaka (وقوقه) *is.* Dırlanma, vızlanma.

vâl (وال) *is.* Bal, kaytas balığı envaı, balina.

va'l (وعل) *is.* Dağ keçisi tabir olunan erviye. *ç. vi'âl.*

vâlâ (والا) *sf.* Yüksek, bâlâ, refi, yüce. **vâlâ-şân** refî-menzilet.

vali (والى) *is.* Bir vilâyet ve bir kaç sancak hakimi. Sabıkta şehir muhafızı. Vilâyât-ı mümtâze. *ç. vülât.*

vâlid (والد) *is.* Ata, mevlid, peder, baba. *Vâlid-i mâcid.* **kayınvalide** üvey valide. **valide** anne mader. **valideyn** anne baba.

vâlih (واله) *sf.* Mütehayyir, velh getirmiş, sersem.

vâm (وام) *is.* Borç. **vâm-dâr** medyun.

vâmık (وامق) *is.* Aşık, muhib.

vâr (وار) *e.* Sahip, malik manasına. *Ümîdvâr.*

vâr (وار) *is.* Benzer, münasip, gibi. *Câmevâr, lâle-vâr , şeh-vâr.*

varak (ورق) *is.* Yaprak, berg, altın yaprağı. **varak-pare** yazı varak. Mihr, vefa. **varak-ı zehrî** çiçek renkli yaprakları, vüreyka-i tüveyziye. *ç. evrak.*

varaka (ورقه) *is.* Tek yaprak kağıt, matbua. **varaka-i havâdis** mutlaka kâğıt mektup. **varaka-i sahîha** dâmgalı senetlik. *ç. evrak.*

varakî (ورقي) Yaprak yaprak, kat kat.

vâre (واره) *e.* Vârî. *Haç-vârî, frenk-vârî, makas-vârî.*

vâreste (وارسته) *is.* Halâs bulmuş, beri, emin, hâli.

vârestegî (وارسته گي) Halâs.

vârid (وارد) *is.* Gelip yetişici, sânih. **vârid-i hâtır**, yerli, becâ, yeri var. *ç. varidat* iratlar, gelir, mal, hazine.

vâride (وارده) *is.* Sâniha. *ç. varidat.* Müdâhil.

vâris (وارث) *is.* Mirasçı, mîrâs-hôr. *ç. verese.*

varka (ورقا) *is.* Açık boz renk, yabani güvercin, boz yer.

varta (ورطه) *is.* Uçurum, azim tehlike, helâk-i muhâtara, mehleke.

vârûn (وارون) *sf.* Ters, geç, arkuru, maklûb, harap. **çarh-ı vârûn** nâ-sâz.

vasat (وسط) *is.* Orta, orta yer, mabeyn, ikisi orta, mütevassıt, evsat, vusta. **vasat-ı süreyya, vasat-ı kıyâs** birer yıldızdır. **vasatu'l-ukûd** kezalik del'în burcunda bir yıldız. **gazrûf-ı vasat** burun kamışı.

vasıf (وصف) *is.* Tarif, zikir. Evsâf-ı medh. Keyfiyet beyan eder, sıfat. **vasf-ı terkîbî** sıfat yerine kaim ibare.

vâsıf (واصف) *is.* Vaısf ve tarif eden, mâdih, vassâf.

vasıl (واصل) *is.* Ulaşıcı, ulaşık, vusul bulan, varan, ber-murâd, vârid. **vasıl olmak** varmak. **vasılîn** erenler.

vâsıt (واسط) *is.* İkisi orta.

vasıta (واسطه) *is.* Araya giren, miyancı alet, tavassut eden. **vesâtat** marifet. **bilvasıta** dolayısıyla, art aradan, uzun kulakdan doğrudan olmayarak. *ç. vesait.*

vasi (وصى) *is.* Vasiyet sipariş olunan kişi. Yetimin müdîr-i umûru.

vasî (وسيع) *is.* Küncâyişli, vüs'atli meydanlık, vâsi.

vâsi (واسع) *is.* Bol, geniş, vüs'atli, vasi, ittisâlı, fesih, müttesi.

vasîde (وصيده) *is.* Kapını alt eşiği, atebe. **vasîde duvar** lumandıra.

vâsik (واثق) *is.* Kavî, vüsûklu, vesikalı.

vasiyet (وصيت) *is.* Sipariş, nasihat. **vasiyetname** ölürken olan tembih ve sipariş kılınan mevad. *ç. vesâyâ.*

vasl (وصل) *is.* Ulaştırma, bitiştirme, kavuşma, iktirân, muvasalat, vuslat, visal.

vassâf (وصاف) *is.* Vasf ve tarif edici, ziyade vâsıf.

vaşak (وشق) *is.* Kara kulağın sert nevi. *Vaşak kürkü.*

vatan (وطن) *is.* İnsanın çıktığı yer, miskat-ı re's, yurt. *Hubb-ı vatan.* **cilâ-i vatan** terk-i diyâr. **vatan-ı sânî** tevattun olunan bir me'vâ. *ç. evtân.*

vatar (وطر) *is.* İş, emir, hacet, hususan **kazâ-i vatar** def-i hâcet.

vatvât (وطواط) *is.* Yarasa, şebpere, et kanat.

vaty (وطى) *is.* Çiğnemek, basmak, pâzede, mücâma'at.

vav (و) *is.* Elifbâ-i Osmânînin otuzuncu harfi. Vav hevvez hesabında altıya işarettir. Harf-i vâv Osmanîde dört türlü hareke olur.

vaveylâ (واويلا) *is.* Çığlık, yaygara, feryat, şiven, gırîv.

vâvî (واوى) *is.* Aslı vav harfli olan kelime.

vâye (وايه) *is.* Behre, nasip. **vâye-dâr** behremend. **bi-vâye** mahrum. Sâye-i ihsân vâye.

vâz (واز) *is.* Bâz, tekrar, geri, ters. **tâli-i vâz-gûn** tersine baht.

vaz'an (وضعا) Duruşla.

vazı (وضع) *is.* Bırakma, koyma, hareket, duruş, kuruluş, tavır, biçim, endam, tesis. **vaz-ı haml** tevlit. *ç. evzâ. Evzâ'-ı garîbe.*

vazı (واضع) *is.* Koyucu, vazeden, müessis. **vazıkanun** kanunu vazı. **ism-i vâzı** imza, mümzâ.

vazıh (واضح) *sf.* Açık, aşikâr, belli, ayan. *ç. vazıhât* bedihiyât.

vazî (وضيع) *is.* Alçak, deli, fürû-mâye, adi, süfli.

vazife (وظيفه) *is.* Umum memura iş ücreti, maişet, vâcibe-i zimmet, kayıt, tekayyüd. **vazîfe-hor** ulufeli. *ç. vezâ'if.*

vaz'iye (وضعيه) *is.* Vaz-ı esâs.

vaziyet (وضعيت) Duruş.

ve (و) *e.* Geri, keza, dahi, ve illâ, felâ, olmazsa olmaz, velev olsa bile, vesselâm, işte budur. Kasem edatı olur : *vallahi.*

veba (وبا) *is.* Kolera illeti, bazan taun, emrâz-ı müstevliye.

vebal (وبال) *is.* Mazarrat, siklet, sû-i âkıbet, mesuliyet, günah.

vebr (وبر) *is.* Nebatat yaprağının ülkeri ve kılları. Arabîde mutlaka sık.

vebr (وبر) *is.* Arabistan tavşanı. *ç. vübûr.*

vec (وج) *is.* Eğir, akarun, vecdana onun tohumudur. **ûdu'l-vec** Türkçe azvay.

veca (وجع) *is.* Ağrı, ağırlık. **veca-i batn** karın ağrısı, kuru buruntu koparma. **veca-i mafâsıl** oynakların sızısı. *Veca-i nabız. ç. evcâ.*

vecâhet (وجاهت) *is.* İri gözlülük, gürbüzlük.

vecâ'ib (وجائب) *is.* Vecibeler.

vecibe (وجيبه) *is.* Boyun borcu, vacip, zaruri şey. **vecîbe-i zimmet** farîza-i ubûdiyyet. *ç. vecâ'ib.*

vecih (وجه) *is.* Çehre, yüz, cihet, sebep, satıh. **vech-i ahsen** tarîk-i eslem. **vech-i ma'âş** maişet. **vech-i tahrîr** hurûf, sebeb-i terkîm. **vech-i tesmiye** isim vaz'ına sebep. **ber-vech-i meşrûh** tafsil olunduğu üzere. **zü'l-vecheyn** iki taraflı. **vechen mine'l-vücûh** hiç bir vechile, asla, bir yüzden.

vecîh (وجيه) *sf.* Yakışıklı, şerif, şâyân-ı teveccüh. **tevcih vecih** hüsn-i ta'bîr, hüsn-i hâl.

vecit (وجد) *is.* Vicit dahi gelir. Galebe-i iştiyak, akıl gitme ve hâl gelme.

vecîz (وجيز) *sf.* Muhtasar, mu'ciz, kısa.

vecne (وجنه) *is.* Yanak yumrusu, uma.

vecûr (وجور) *is.* Gargara ilâcı.

veçhe (وجهه) *is.* Yüz tarafı. Tevcih. *Veche-i azîmet.*

veda (وداع) *is.* Esenleşme, hudaya ısmarlama, tevdi, ayrılma. **elveda** ayrılık.

vedak (ودق) *is.* Vedaka, gözün hadakasında kırmızı benekler.

vedâyi (ودايع) *is.* Vedî'alar.

vedia (وديعه) *is.* Ismarlama, emanet etme, emanet verilen şey. *ç. vedâyi.*

vedûd (ودود) *is.* Vedd ve rıfkı çok, rabbü'l-mu'alimîn.

vefa (وفا) *is.* Sözü sadıkane ifa etme, yerine getirme, vadede durma, taahhüdü tamamıyla ödeme, istifa etme, muhabbet şeraitine sadakat etme, vafilik, kâfilik, kifayet etme. **vefâdâr** söze sadık, sıddık. **bî-vefâ** hânis, hayırsız.

vefat (وفات) *is.* Ölme, teslîm-i ruh etme, fevt olma. *ç. vefiyât.*

vefd (وفد) *is.* Kudüm, vürûd, ityân, vüfûd, nezd-i mekkâr, mevfid.

vefîk (وفيق) *is.* Uygun refik, vifaklı.

vefk (وفق) *is.* Uyma, mütabakat, uygun gelme. **ber-vefk-i me'mul** ümide göre uygun dualar yazılı şekiller, muskalar ve hamâ'il.

vefret (وفرت) *is.* Bolluk, çokluk, bisyârî.

vegâ (وغا) *is.* Boğuşma, şamatat, cenk. Arabîde gürültü, kavga.

vegayruhu (وغيره) *e.* İlâ ahirihi, ve kıs alâ hâzâ gibi.

vehb (وهب) *is.* Vergi, dâd.

vehbî (وهبي) Hudâ-dâd.

vehhâb (وهاب) *is.* Bağışlayıcı, mün'im, sâhib-i mevhibet, rabbü'l-ibâd.

vehhabî (وهابي) Necd haricileri.

vehhâc (وهاج) *is.* Yanıp yalınlayıcı.

vehhâm (وهام) *is.* Ziyade vahimeli, vehimli, meraklı.

vehim (وهم) *is.* Sebepsiz korku, kurma, hulyâ-i bâtıl, nâ-mergûb hatıra. **vehm-nâk** korkak. **hatt-ı vehmî** mefrûz, gayr-i mevcûd hat. *ç. vehmiyât.* **evham** asılsız kuruntu.

vehle (وهله) *is.* İptida, işin başı. Ân-ı vâhid.

vehleten (وهلة) Der-akab, birdenbire, vehle-i ûlâda.

vehn (وهن) *is.* Gevşek olma, zaaf, süstlük.

veht (وهط) *is.* Dikenli arfaz, akaçya.

vehvehe (وهوهه) *is.* Ürümek.

ve illâ (والا) *e.* Olmaz ise manasına.

vekahat (وقاحت) *is.* Sertlik, küstahlık, vakh.

vekâlet (وكالت) *is.* Başkasının yerinde kaim olma, vekillik, tesviye-i umûra mü'ekkillik, amillik. *Vekâletname.* **vekâlet-penâh** vekîl-i mutlak, padişah kalfası, vekâlet-i uzmâ sahibi. *Dava vekâleti,* **vekâlet-i devriye** mükerrer ve mü'ekked vekillik.

vekâyi (وقايع) *is.* Vak'alar. **vekâyi kâtibi** mahkemelerde mukarrir. *ç. vukuat.*

vekeb (وكب) *is.* İkdam ve himmet etme.

ve kıs (وقس) *is.* Var kıyas eyle. **ve kıs alâ hâzâ** kusuru buna göre.

vekil (وكيل) *is.* Birine vekâlet eden, kaymakam, amil, naip, mü'ekkel, kalfa, mülâzım, müdür, müsebbip. *Vekîl-i harc, vekîl-i mutlak,* **vekîl-i mülk** kalgay. *vekîl-i müseccel. Herze vekil. Dava vekili, konsolos vekili, nikâh vekili, topçu vekili, yüz başı vekili. ç. vükelâ.*

vekîr (وكير) *is.* Bakyaz ziyafeti.

vekmesk (وكمسك) *is.* Germeşk Arabîde.

vekr (وكر) *is.* Her nev kuş yuvası. *Vekre-i tuyûr.*

vekz (وكز) *is.* Vurma ve sançma, kakıvermek.

velâ (ولا) *is.* Dostluk, vüd. **velâ-kârâne** muhibbâne.

velâdet (ولادت) *is.* Doğma, dünyaya gelme, doğuş, mevlit, tekevvün-i vahdet. **velâdet bi'ş-şakk** ameliyyât-ı kayseriyye ile tevellüt demektir.

velâyet (ولايت) *is.* Kurb, yakınlık, velilik, veli etme, veliaht olma.

velehe (وله) *e.* Onundur. **velehu eyzan** kezâlik onundur. *ç. velehâ.*

velet (ولد) *is.* Oğul, püser, yavru, beççe. **veled-i ma'nevî** ahiretlik. **veled-i sulbî** öz evlâdı. **veledizina** manasına fitne-kâr. *bk. ümmü-veled.* **bilâ-veled** zürriyetsiz. *ç. evlâd* a'kab

velev (ولو) *e.* İse de manasına. **velev ki** ne olursa.

velh (وله) *is.* Şaşkınlık, hayret.

velhân (ولهان) *is.* Valih ve hayran, velh getirmiş, şaşmış.

velhâsıl (والحاصل) *is.* Sahihen el-hasıl. Hülâsa, el-kıssa, vesselam, gelelim, mâ-nahnü fih. **hâsılıkelâm** neticesi, nihayet.

veli (ولى) *e.* Velîkin, lâkin, amma.

veli (ولى) *is.* Sahip, velâyet sahibi, karin, kurb ve münasebeti tam. **veliyyullah** Hakka vasıl, veli, emir. *Veliaht.* **veliyy-i-ni'am** münim, sâhib-i in'âm. Müennesi veliye. *Evliyâ-i umûr.*

veliaht (ولى عهد) Zamanın büyüğü, vâris-i saltanat.

velîd (وليد) *is.* Çocuk, yavru.

velîme (وليمه) *is.* Düğün ziyafeti, toy.

velvele (ولوله) *is.* Gürültü, şamata, vaveylâ, feryat, şîven. **velvele-endâz** bâ'is-i şamâtat.

vely (ولى) *is.* Tevâlî etme, mütevâlî olma, birbiri ardısıra gelme.

ver (ور) *e.* Vâr gibi. *Cân-ver, hüner-ver, kîne-ver, suhan-ver,*

vera (ورع) *is.* Takva, Allah'tan korkma, çekinme, i'tisâm.

verâ (وراء) *is.* Arka taraf, art, orta, serin. *Aklın verasında, verâ-i perde, mâverâü'n-nehr.*

veraset (وراثت) *is.* Hakk-ı miras, varis olma, irs-i tarîk.

verd (ورد) *is.* Gül, gül yaprağı. **mâ-verd, mâ'ü'l-verd** gül suyu. *Verdî, fasîle-i verdiyye.*

verdân (وردان) *is.* **nebat-ı verdân** hamam böceği. *İbn-i verdân.*

verek (ورك) *is.* Uyluk üstü, kalça. *ç. evrâk.*

verem (ورم) *is.* Şiş, hususan akciğerde ufak şeyler ve hücreler, sell. Türkîde meslûl manasına *ç. evrâm.*

verese (ورثه) *is.* Varisler.

verî (وری) *is.* Derin gidici ve içerden çıban, festula.

verî (وری) *is.* Halk, mahlûk. **efkarü'l-verî** ahkar-i ibâd.

verîb (وريب) *is.* Virü. Virü hat.

verîk (وريق) *is.* Mevrûk, sık yapraklı.

verît (وريد) *is.* Boyunda olan şah damar, büyük şiryân. *Hablü'l-verîd.* **vüreydâ** çok nâbız olmayan damarlar.

verîze (وريزه) *is.* Mideden ciğere giden damar.

verz (ورز) *is.* Verziş, çalışma, idman, talim, say etme, pehlivan talimi.

vesah (وسخ) *is.* Kir, pas, pislik. *Vesahî, vesahü'l-üzün. ç. evsâh.*

vesaik (وثائق) *is.* Vesikalar.

vesâ'il (وسائل) *is.* Vesileler.

vesâtat (وساطت) *is.* Vasıta olma, araya girme, miyancılık.

vesâvis (وساوس) *is.* Vesveseler.

vesâyâ (وصايا) *is.* Vasiyetler, tavsiyeler.

vesayet (وصايت) *is.* Vasilik, icra memuru.

veseb (وثبه) *is.* Vebe, sıçrama, pertav atlama. *ç. vesebât* fırlamak, hoplamak.

vesen (وثن) *is.* Put, sanem. *ç. evsûn.* **veseniyûn** putperest taifesi.

vesika (وثيقه) *is.* Temessük, vüsuka şayan, ihticâcda salih senet. *ç. vesâ'ik.*

vesile (وسيله) *is.* Erişecek tarik, zerî'a, fırsat, sebep, bahane. *ç. vesâ'il.*

vesîm (وسيم) *is.* Güzel, hoş-lika.

vesm (وثم) *is.* İğne ile et üzere nişan kakma.

vesme (وسمه) *is.* Boya, rastık makûlesi.

vesvese (وسوسه) *is.* Güman, merak, kuruntu, iğva, dürtüştürme. *ç. vesâvis* vâs.

veş (وش) *edat.* Gibi manasına. *Gonce-veş, meh-veş.*

veşîc (وشيج) *is.* Kargı yaptıkları hîzrân.

veşk (وشق) *is.* Çadır uşağı, zamk-ı nişâa. *bk. nişadır.*

veşm (وشم) *is.* Et üzerine iğne ile dövme. *Nişan-ı veşm. ç. vüşûm.*

vetâ'e (وطائه) *is.* Vatîdeler, destekler, direkler.

veted (وتد) *is.* Kazık, şiir evzanında üç harfli cüz. **azm-ı vetedî** ense kemiği. **mecmû-ı veted** mefruk. *ç. evtâd* kemer altında esfâr.

vetire (وتيره) *is.* Paytak yolu, usul, üslûp, tarik, burun cidâri, ara bağı. Arabîde katmer, Van gülüne derler.

vetr (وتر) *is.* Yay çilesi, kiriş, kavis, dairenin hattı. *Kaime vetri.* **adalât-ı vetrî** kalın siniri. *ç.evtar.* saz kirişleri.

vey (وى) *e.* Vay, ya gibi hitap.

veysere (ويشره) *is.* Ak gül.

vez (وز) *is.* Kaz ve örnek envaı.

vezak (وزق) *is.* Kurbağa, zafza, hususan kurbağa resminde kertenkele, vezega.

vezân (وزان) *is.* Kantarcı.

vezân (وزان) *is.* Eser, hübûb eder.

vezaret (وزارت) *is.* Vezir rütbesi, vezirlik hizmeti. **vezâret-i uzmâ** sadaret.

vezîden (وزيدن) *is.* Rüzgârlar esme, vezân etme. **vezîden-i bâd** semûm.

vezîle (وذيله) *is.* Kudemanın mücellâ maden aynası.

vezin (وزن) *is.* Tartı, ağırlık. Tartma, tartı dirhemleri, şiir ölçüsü. *ç. evzân.*

vezir (وزير) *is.* Umûr-ı devlet bârını çeken debîn, vezaret payesini hamil. *ç. vüzera.*

vezirâne (وزيرانه) Tavr-ı vakûrâne.

vezirî (وزيري) **vezirî tarz** mergûb.

vezne (وزنه) *is.* Tartı yeri, mizan ve sandık mahalli, ölçü. **veznedar** kabzımal, akçeyi tartıp alan, barutluğun ölçüsü, yüksüğü. Buhar kazanlarının tazyik veznesi.

vi'â (وعاء) *is.* Kap, mahfaza, bedende olan dahili kaplar. *ç. eviye.*

vi'âiyet (وعائيت) *is.* Kap halinde olmak.

vicâh (وجاه) *is.* Yüze karşı, muvacehe, karşılama.

vicahen (وجاهًا) Yüz yüze.

vicdan (وجدان) *is.* İç, zamirin miyarı, gönül şehadeti, zamâyir-i serîre. Arabîde şiddet-i gazab, cûş u hurûş manasına.

vicdanî (وجدانى) Derunî. **vicdaniyat** cezbe içinde görünen hayalât.

vidâc (وداج) *is.* Boğaza dair şey, hulkî. **vidâc-ı tâhirî** şah damarı.

vidâd (وداد) *is.* Vüd, muhabbet.

vifâdet (وفادت) *is.* Vefd işi, sava, elçilik.

vifâk (وفاق) *is.* Uygun olma, barış, sulh, dostluk ittifakı ve akdi.

vihâd (وهاد) *is.* Vehdeler, alçak yerler, çukur ovalar.

vihâm (وحام) *is.* Aş erme ve humma toprak gibi şeyler yeme.

vihâm (وخام) *is.* Hazmı müşkül şey, batî nesne, tuhme.

vikaye (وقايه) *is.* Kayırma, esirgeme, muhafaza, tıpta hıfz-ı sıhhat, müvekkî ilâç.

vilâyet (ولايت) *is.* Hükûmet, valilik, vali kalem-revi olan mutlaka memleket. *ç. vilâyât.*

vilâyetli (ولايتلو) Hemşeri, memalik, vatan.

virâk (وراق) *is.* Yapraklanma, teverruk.

viran (ويران) *sf.* Harap, münhedim, mehzûl, münderes, gönlü viran, mahzun.

virane (ويرانه) *is.* Harâbe-zâr, ebniye harabesi, arz.

vird (ورد) *is.* Ağız gevişi. *Vird-i zebân. ç. evrâd.*

visâd (وساد) *is.* Visâde, bâlîn, yastık. Yastanacak minder, serir vesaire. **arîzü'l-visâd** ten-perver.

visâk (وثاق) *is.* Kalın kuvvetli bağ, kayıt, bent, peymân, misak, bağlama, muahede.

visal (وصال) *is.* Buluşma yare kavuşma, vuslat.

visâyet (وصايت) *is.* Vasilik.

visvâs (وسواس) *is.* Şeytan iğvası.

vişâh (وشاخ) *is.* Ziynetli hamail. *ç. veşah, veşâyih.*

vişnap (وشناب) *is.* Vişne şerbetliği, alu balu iksiri.

vitir (وتر) *is.* Fert gibi yalnız, tek. *Salât-ı vitr.*

vuhuş (وحوش) *is.* Vahşlar, deştî, yabanî hayvanlar.

vuku (وقوع) *is.* Peyda olma, meydana gelme, hudûs, berûz, ser-zede-i zuhûr olma, vukû-ı hâl, nâdirü'l-vukû. *ç. vukuat* vakıalar.

vukuf (وقوف) *is.* Bulunduğu halde durma, tevakkuf. **sinn-i vukuf** hadd-i kemâl.

vukuf (وقوف) *is.* Biliş, âgâhî, haberdar ve vakıf ve muttali olma, ıttılâ bulma. **ehl-i vukûf** vukuflu, erbap.

vuslat (وصلت) *is.* Âşık maşuka muvasalat etme, kavuşma.

vustî (وسطى) *is.* Vusta, orta, ortanca, evsat şey. Orta parmak.

vusul (وصول) *is.* Ulaşma, varma, erişme, varit olma, muvâsalat etme. *Mektup vusûlü.*

vuzû (وضوء) *is.* Abdest, el suyu, tahâret-i sugrâ.

vuzuh (وضوح) *is.* Açıklık, aşikârlık, ayan ve vazıh olma.

vücûb (وجوب) *is.* Mutlaka lâzım, vacip olma, zaruri olma.

vücûh (وجوه) *is.* Vecihler. **min külli'l-vücûh** her cihetle. *Semâniyü'l-vücûh, sülâsiyyü'l-vücûh, kesîrü'l-vücûh* hendesede.

vücûh (وجوه) *is.* Memlekette yüze gelen iş erleri, âyanî, eşraf, mu'teberân.

vücut (وجود) *is.* Var olma, bulunma, hestî, beden, ten, ceset, cisim. **vücut vermek** nâbûda cisim farz etmek, itina etme. **vücuda gelmek** hasıl olmak. **bâ-vücûd** halbuki, maa hâzâ.

vüd (ود) *is.* Vidâd, sevme, muhabbet.

vüfûd (وفود) *is.* Gelme, vürud etme, vefd.

vüfûr (وفور) *is.* Çok olma, vefret, bolluk.

vükelâ (وكلا) *is.* Vekiller. **vükelâ-i devlet, hey'et-i vükelâ** nuzzâr mecmaı, meclis-i hâs-ı vükelâ.

vülât (ولات) *is.* Valiler.

vülû (ولوع) *is.* Düşkünlük, hırs mübalağası.

vülûc (ولوج) *is.* Girme, duhil, huruç zıddı.

vürûd (ورود) *is.* Varma, yetişme, vusul.

vüs (وسع) *is.* Takat, gına, kudret, genişlik, küncâyiş, si'a, dâhil-i vazîfe, salâhiyet.

vüs'at (وسعت) *is.* Genişlik, geniş yer, küncâyiş. Si'a-i hâl, kudret, meydan-ı vâsi.

vüsûb (وثوب) *is.* Sıçrama, vesb etme.

vüsûk (وثوق) *is.* İtimat yeri, si'a hali, emin ve mu'temen olma.

vüzera (وزرا) *is.* Vezirler. *Şeyhü'l-vüzerâ.*

Y

ya (يا) *n.* Hitap edatı olur. *Ya Allah, yarab, yahu*. Edât-ı tahayyür olur, yahut manasına.

yâb (ياب) *ter.* Bulucu, haiz, faiz manasına. *Ferce-yâb, feyz-yâb, nâ-yâb, safâ-yâb şeref-yâb, şifâ-yâb, zafer-yâb.*

yaban (يابان/ييبان) *is.* Beyâbân, ıssız yer, sahra, çöl, **yaban asması** kaşîre. **yaban domuzu** hınzır. **yaban koyunu** âyil. **yaban keçisi** argalı. **yaban kedisi** sinnûr.

yabani (يابانى) Yabani yeri, yaban adamı vahşi, nesnase dahi denir. Orangutan.

yâbis (يابس) *is.* Kuru. **ratb u yâbis** her türlüsü kuruluk veren deva.

yâd (ياد) *is.* Anma, hatıra, zikir.

yâd-dâşt (يادداشت) *is.* Ber-güzâr, muhtıra.

yadigâr (يادكار) *is.* Tuhfe, ber-güzar, tansuh, muzır adam.

yafta (يافته) *is.* İlân-nâme, duvarlara yapıştırılan varaka.

yâfte (يافته) *is.* Bulmuş, nail olmuş. *Rağbet-yâfte, şeref-yâfte, şöhret-yafte.*

yâfûh (يافوخ) *is.* Çocuk başının bıngıldağı, imik.

yağma (يغما) *is.* Gâret, talan. **yagmâ-ger** çapulcu, efîci. **mâl-ı yagmâ** tu'me.

yah (يخ) *is.* Buz, donmuş şey. **yah-pâre** buz parçası.

yahmûr (يحمور) *is.* Hımâr-ı vahş, gûr.

yahter (يختر) *is.* Cacık. **yahter-i bihişt** yoğurtlu ıspanak.

yahudi (يهود) *is.* Benî İsrâyil'den yehuda nesli, cıfıt.

yahut (ياخود) *e.* Tahyîr. Muhaffefi **ya.**

yakaza (يقظه) *is.* Uyanıklık, uyumama, teyakkuzda bulunma.

yakazan (يقظان) *is.* Uyanık, bîdâr, gözü açık, atik.

yakin (يقين) *is.* Şeksiz bilinme, derk ve teyakkun etme.

yakinen (يقينا) Bilâ-şübhe.

yakînî (يقيني) Tahayyülî olmayan. **yakiniyat** ulûm-ı hakîkiyye, muhakkak malumat.

yaktîn (يقطين) *is.* Yere yaslanıp uzanır nebatat envaı, hıyar, kavun, kabak gibi.

yakubî (يعقوبى) *is.* Yakup piskopos mezhebinde olan şarkî nasara.

yakup (يعقوب) *is.* Kekik. *ç. yevâkîb.*

yakut (ياقوت) *is.* Şeb-çerağ. **yâkût-ı ahmer** belhaş, parlak ve renkli şarap. **yâkût-ı asfar** topaç. **yâkût-ı kebûd** safîr-i bezâdî. *Yâkût-ı lâceverd.* **yâkût-ı rummânî** la'l, güzel dudak. *ç. yevâkît.*

yâl (يال) *is.* Boyun, uzun gerden, kuvvet. **yâl ü bâl** iktidar.

yâ leyte (ياليت) *e.* N'olurdu, n'olaydı manasına.

yani (يعنى) *e.* Demek ki, a'nâ bih manasına olur.

yâr (يار) *is.* Dost, muhip, maşuk. **yâr-ı can, yâr-ı gâr** dost, sadık. **cihâr-yâr-ı güzîn** Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Haydar (razıyallahu anhüm). *Zülf-i yâr. ç. yârân.*

yârâ (يارا) *is.* Kudret, güç, zor.

yarab (يارب) *n.* Aman ya rabbi gibi. **erham yarab** keskin kulunç.

yarlık (يرليغ) *is. T.* Aslı carlıg. İlân resmi. **yarlıg-ı belîg** ferman.

yasa (ياسا) *is. T.* Yasak, yasag, idâre-i siyâset, nizam.

yasamak (ياسامق) Tanzim etmek demektir.

yasemin (ياسمن) *is.* Yasemin. **büyük yasemin** fûl. *Sarı ve yeşil yasemin.*

yâsin (يس) *is.* Sûre-i yâsin, yâsin-i şerîf.

ya'sûb (يعسوب) *is.* Arı beyi yani kovanda bir tane olan dişi. *ç. ye'âsîb.*

yave (ياوه) *is. T.* Aslı yav. Boş. nafile, nâbedîd. **yâve-gû** abes-gû, saçma sapan söyleyen.

yaver (ياور) *is.* Yardımcı, meded-kâr, mu'îl. **tâli-i yâver** baht-ı sâz. **yâver-i harb** kumandan muavini. **ser-yaver** yaverân-ı harb-i pâdişâhî.

yaverî (ياوري) Medet, meded-kârî, müsaade.

ye (ي) *is.* Ya-yi tahtânî. Elifbâ-i Osmânînin otuz ikinci harfi. Hesâb-ı cümelde on, ibarede nispete işarettir.

yebâb (يباب) *is.* Harap, viran, tebâh. **harâp u yebâb** münderis.

yebrûh (يبروح) *is.* **yebrûhu's-sanem** bir nevi dağ turpu, lifâh-ı berrî, kan kurutan kökü, galatı abdüsselam.

yed (يد) *is.* El, dest, yardım, kudret. Vasıta, marifet. *Yed-i beyzâ.* **yed-be-yed** doğrudan doğruya. *Yed-i tûlâ.* **yed-i vâhid** inhisar. *Zevi'l-yed. an yed.*

yedâ (يدا) *is. T.* Yede taşı, yeşim. Kadim Türklerin yeşimden ittihaz ettikleri yağmur tılsımı. *ç. eyâdî.*

yegân (يگان) *is.* Yalnız, bir. **yegân yegân** birer birer.

yegâne (يگانه) *is.* Vahit, bî-misl, bî-enbâz, tekin.

yeis (يأس) *is.* Ümitsizlik, fütur, kunût.

yek (يك) *is.* Bir, vahid, tek. **yek-bâr** birden, bir defa.

yek-cihet (يكجهت) *is.* Muvafık, müttehit, taraftar.

yek-çeşm (يكچشم) *is.* Sokur, bir gözlü.

yekdiğer (يكديگر) *is.* Biribirine.

yek-dil (يكدل) *is.* Müttefik.

yeke (يكه) *is.* Bir tane, bî-adl, yekta, yalnız. **yeke-tâz** düşmana yalnız saldıran, şeci, şücâ, battal.

yekpare (يكپاره) *is.* Bir parça, parçasız, eksiz, som, bitevî, yekta, tekin.

yek-reng (يكرنك) *is.* Bir düziye, düz renkli, sade, bî-riyâ.

yek-rûze (يكروزه) *is.* Bir günlük, fani, zâ'il.

yeksan (يكسان) *is.* Bir soy, bir çeşit, soy. **yerle yeksan** toprağa münkalib, harap.

yek-ser (يكسر) *is.* Bir başta, defaten.

yek-şenbe (سكشنبه) *is.* Pazar günü, ahat.

yekta (يكتا) *is.* Yalnız.

yekûn (يكون) *is.* Hasıl, cem, mecmû-ı hisâb, top. **ceman yekûn** bir kalem.

yek-zeban (يكزبان) *is.* Müttefiku'l-kelim.

yeldâ (يلدا) *is.* Karanlık şey. **şeb-i yeldâ** kışın en uzun gecesi.

yele (يالە) *is.* Yele, hayvan boyunu, saçı.

yele (يله) *is.* Otlağa salınmış hayvan sürüsü, haymana.

yelencûc (يلنجوج) *is.* Ud ağacı.

yemâme/Yemâme (يمامه) *is.* Ehlî güvercin. Arabistan'da bir diyar.

yemânî (يمانى) *bk. yemeni.*

yemen/Yemen (يمن) *is.* Sağ taraf. Arabistan'ın bir kıtası.

yemeni (يمني) *is.* Yemânî, Yemen iklimine mensup, sabıkta Yemen'den gelen kırmızı ala renkli şeyler. **ayak yemenisi** başmak. **çit baş yemenisi** çember. **dûd-ı yemânî** kaytan böceği, baklatü'l-yemânî.

yemin (يمين) *is.* Bir ism-i azîze ant ve kasem etme. **yemin billah** eymân-ı galîza.

yemîn (يمين) *is.* Sağ, sağ taraf. Dest-i râst, ordu meymenesi. *Yemîn-i devlet.*

yemm (يم) *is.* Deniz, bahr, engin derya. **yem-i bâdî** imbat.

yenbagî (ينبغى) *is.* Şayan, lâzım gelir. **kemâ yenbagî** lâyıkı vechile.

yenbû (ينبوع) *is.* Pınar, menba mahalli, çeşme gözü, kaynak. *ç. yenâbi.*

yerâ'a (يراعه) *is.* Kamış kalem. Arabîde sık orman manasına.

yerbû (يربوع) *is.* Cırbağa, çöl sıçanı. *ç. yerâbi.*

yerekan (يرقان) *is.* Sarılık illeti, ekine vuran san illeti.

yesâr (يسار) *is.* Si'a, refah, yüsr-i hâl, asayiş, zenginlik.

yesâr (يسار) *is.* Sol taraf, dest-i çep, ordu meyseresi.

yesârî (يساري) Çolak.

yesîr (يسير) *is.* Az, kalil, kolay, müyesser.

yeşb (يشب) *is.* Yasb, demir madeni karışık damarlı taş.

yeşim (يشم) *is.* Yeda, yede taşı, sert ve kıymettar cevher.

yetim (يتيم) *is.* Eşi bulunmaz, ferit. **dürr-i yetîm** büyük taneli inci.

yetim (يتيم) *is.* Öksüz, yalnız kalmış sabi. *ç. eytâm.* **eytâm malı** akçesi.

yevm (يوم) *is.* Gün, rûz. *Yevm-i cezâ, yevm-i haşr, yevm-i hisâb. Yevmü'd-dîn.*

yevmiye (يوميه) *is.* Bir günlük, gündelik. *Yevmiye defteri, yevmiye pusulası, yevmiye ücreti.*

yezdân (يزدان) *is.* Mecus tabiri, ma'bûd-ı mü'ekkel, izid, izdan.

yezîdî (يزيدى) *is.* İzdi, mecus ehremeni mezhebinde olan ekrâd.

yuhtemil (يحتمل) *e.* Yümkin gibi, olabilir.

Yunan (يونان) *is.* Kadim Frenk tavayifi. **arz-ı Yûnân** Yunanistan. *Hükemâ-i Yûnân, lugat-i Yûnâniyan.*

Yunanî (يوناني) Yunanlar lisanı.

Yunus/yunus (يونس) *is.* Zü'n-nûn, yunus balığı, hâlen dilfin.

yusuf (يوسف) *is.* Feryat, nale, hüzün. Sahih ve melih. *Yûsuf-lika.* Hakim, adil, hükümran. *Hüsn-i yûsuf.*

yûsufî (يوسفي) Padişahlara mahsus sivri tepeli sarık idi.

yûz (يوز) *is.* Pars, küçük fehd. Türkîde cine.

yübûset (يبوست) *is.* Kuruluk, yâbislik, rutubet zıddı.

yümkin (يمكن) *is.* Yuhtemil gibi mümkündür, olabilir, belki.

yümn (يمن) *is.* Yüz suyu, bereket, sa'd, kudüm, meymenet, fâl-ı hayr, bap. *Yümnî.*

yümnâ (يمنا) *is.* Yümni, sağ el, yemin, sağ cihet.

yüserrî (يسرى) *is.* Bir mücellâ siyah kök, aslı yüsr.

yüsr (يسر) *is.* Usr zıddı, suhûlet, kolaylık, müyesserlik, zenginlik, yesâr.

Z

zâ (ز) *is.* Zâ-i mu'ceme. Elifbâ-i Osmânînin on üçüncü harfi, hesapta yediye işarettir. Zâ-i hevvez denir.

zâ (زا) *is.* Zây, zâyende, doğurucu, peyda edici. **Zâyenderûd** Isfahan'da Bingöz çayı.

zaaf (ضعف) *is.* Arıklık, zebunluk, kuvvetsizlik. *Za'f-ı akl, za'f-ı basar, za'f-ı kalb,* Galatı zaafiyet.

zabâbet (ضبابت) *is.* Şaşalama. *Zabâbet-i ayn.*

zabâbiye (ضبابيه) *is.* Zabb envaı fasîlesi, kertenkeler.

zabat (ضبط) *is.* Sulaklık. Zü'l-yedeyn ve azbat hâli.

zabb (ضب) *is.* Yassı kuyruklu kertenkeler.

zabg (ضبغ) *is.* Sırtlan, ümm-i âmir. **evlâd-ı zıbâg** bir burçtur.

zabıt (ضبط) *is.* Kavrayıp tutma, kullanma, dâhil-i tasarruf etme, vaz-ı yed kılma, sebt ve kayıt, imlâyı sebt, sıkı tutup men etme, nefesi tutma, zorla alma, fetih ve teshîr, davayı mükâlemeyi zaptetme, sebt ve hıfız ve tahattur, zabt u rabt, umûr-ı zabt emri. **zabıtname** müzakerâtın mazbatası. *Zabıt kâtibi.*

zabıta (ضابطه) *is.* Zabıt ve rabıt idaresi, kâ'ide-i zabtiyye hizmeti. *Zabıta memuru. ç. zavâbıt.*

zabit (ضابط) *is.* Müdür ve müdebbir, hükûmet memuru, askerî vesaire başı. *Aklâm ve bahriye zabitleri.*

zabîy (ظبى) *is.* Geyik küçük nevi il. İl karaca. *Va'l-i zabiyye.*

zâcir (زاجر) *is.* Zecredici, mani.

zacret (ضجرت) *is.* İç sıkılma, sıkıntı, gam, büyük tehlike, hastaların halecanı, ıstırap, tasa, kasavet.

zaç (زاج) *is.* Demir madeninden hasıl olan tuz. **zaç yağı** hâmız, kibrit, kibritiyyet-i hadîd. Zaç kıbrıs madeninden hasıl olan göz taşı, kibritiyet, nühâs.

zad (ض) *is.* Zâd-ı mu'ceme. Elifbâ-i Osmânînin on sekizinci harfi olup Arabî kelimelere mahsustur. Mütedâvil kelimelerde bazan **(ظ)** okunur ve Arabî tarzla yani **(ض)** okunanlara nişan vaz olunmuştur. Hesapta sekiz yüze işarettir.

zâd (زاد) *is.* Azık, tûşe, zahire, kumanya, zevâd.

zâd (زاد) *is.* Zade, mevlit, doğmuş velet. **mader-zâd** aslî lisan. **peri-zâd** sabîh ve melih. *Mâder-zâdî.*

zade (زاده) *is.* Oğul, doğuşlu. **asılzade** nesîb.

zâde (زاد) *e.* Zîde gibi ziyade olsun duası. *Zâde ömruhu.*

za'f (زعف) *f.l.* Derhal öldürmek, söyletmemek.

zafer (ظفر) *is.* Dileğe yol bulma, galebe, nâ'iliyet, nusret. **zafer-yâb** bekâm.

zâfir (ظافر) *is.* Zafer-yâb, galip.

zağ (زاغ) *is.* Karga, gurâb. Fitne, ağzı kara. **zâg-ı çeşm** menhûs.

zagan (زغن) *is.* Çaylak, galivaç.

zâgıt (ضاغط) *is.* Tıp ıstılâhında sıkıcı ve sıkıştırıcı.

zahâmet (ضخامت) *is.* Kalınlık, irilik. **zahâmet-i eş'âr** saç illeti.

zahare (ظهاره) *is.* Libasın omuzunun dış tarafı, eğini. Yaka, zağra, eğindirik.

zahf (زحف) *is.* Çarpma, iki safın müsademesi ve biribirine sürtmesi. Sürterek akıp zahife gitme, zihâf askeri.

zahhâk (ضحاك) *is.* Ziyade zâhik, gülücü, muzhik, ejdehâk taribi.

zâhib (ذاهب) *is.* Gidici, bir yol tutucu, bir fikre ve zanna mutekit olucu.

zâhif (زاحف) *is.* Zahf edici, sürtünücü. **hayvânât-ı zâhife** uzun böcekler.

zâhik (ضاحك) *sf.* Gülücü, handan, zahhâk. **zâhike** köpek dişi. *ç. zavâhik.*

zâhik (زاهق) *is.* Batıl, perişan, muzmahil, zail.

zâhil (ذاهل) *is.* Zuhûl edici, ihmalci, unutkan.

zâhil (زاهل) *is.* Geçmişi unutup rahatlanan, zühûl eden.

zahir (ظاهر) *sf.* Açık, meydanda, ayan, bedîdâr, dış taraf, taşrası, görünüş. **zâhir-bîn** iç yüzünü bilmez. *Sûret-i zâhire, zevâhir-i hâl.*

zâhir (زاهر) *is.* Berrak, parlak, münir. **nücûm-ı zâhire** yalabık yıldızlar.

zâhir (زاخر) *is.* Taşkın, kükremiş, hurûşende. *Bahr-i zâhir ve zühhâr.*

zahîr (ظهير) *is.* Arka, yardımcı, nasîr, tarafgîr.

zahire (ذخيره) *is.* İddihâr olunmuş, deranbar kılınmış levazım, hububat ve me'kûlât. **zahîre-i âhiret** hayrat ve mesûbât. *ç. zehâ'ir.*

zahiren (ظاهرا) Görünürde.

zahit (زاهد) *is.* Âbid, pârsâ, takî, mütteki,

zahiye (ضحيه) *is.* Kurbanlık hayvan, zahâyâ, ezhiye. *bk. azhâ.*

zahm (ضخم) *sf.* Kalın, iri, yoğun, zahâmetli, zâhim.

zahm (زخم) *is.* Yara, cerh, ceriha, rîş. **zahm-dâr** mecruh. *Zahm-nâk.*

zahme (زخمه) *is.* Tarzene, saz çaldıkları tazyan. Üzenginin kayışı.

zahmet (زحمت) *is.* Sıkıntı, zor, meşakkat, hastalık, dert. **zahmet etmek** mezâhim.

zahr (ظهر) *is.* Arka, sırt, eğin, yüzün ardı, zahâre. **kuvve-i zahr** müzâheret, dayanma. **zahru'l-kalb** ezberden.

zahrî (ظهري) Arka.

zahriye (ظهريه) Senedât arkasında işâret-i ân.

zahûl (زخول) *f.l.* Ayrılık uzamak.

zahve (ضحوه) *is.* Zuha vakti, sabah, kuşluk

zâ'ib (ذائب) *is.* Erimiş, izâbe olunmuş.

zâ'içe (زائچه) *is.* Zayirce, kevâkibin vakt-i mu'ayyende vaz'ı irâ'e eden defter, cetvel.

zâ'ik (ذائق) *sf.* Tadıcı, ehl-i zevk, taday.

zâ'ika (ذائقه) *is.* Tat hissi. **kuvve-i zâ'ika** çeşni alma hassası.

zail (زائل) *is.* Zeval bulucu, fani, gayr-i müstakir. **zail etmek** gidermek. **mâdde-i gayr-i zâ'ile** müstekir, ber-karar. **mesele-i zâ'ile** muharebe-i mündefi'a.

za'îm (زعيم) *is.* Sipahi askerinin büyükleri, tımarları, yirmi bin akçeden ziyade zeamet. *ç. zu'amâ.*

zâ'ir (زائر) *is.* Makamatı ziyaret edici, zevatı gelip görücü, misafir, züvvâr.

zait (زائد) *is.* Artık, ziyade, ilâve, fazla, nafile. *Lahm-i zâ'id. Kelimât-ı za'ide.* **kat-ı zâ'id** hesapta ve müsellem cebirde zam işareti, elifbe. *ç. zevâyid.*

zâkir (ذاكر) *is.* Zikredici, tekkeler hânendesi.

zal (ذ) Zâl-i mu'ceme. Elifbâ-i Osmanînin on birinci harfi. Hesapta yedi yüze işarettir ve zilhicceye alâmettir. (ذا) zilkadeye alâmettir.

zâl (زال) *is.* Pîr-i fânî, koca, fertût.

zâlik (ذالق) *sf.* Keskin. **zâliku'l-em'â** sürgü, ishal.

zâlik (ذلك) *e.* Zâlik, bu, buna. Cümlelere dahil olur. **binâen alâ zâlik** onun için. **kezâlik** onun gibi ve dahi.

zalîl (ظليل) *is.* Gölgeli, sayedar, hâmî. **zıll-ı zalîl** himâyet-i kaviyye.

zalim (ظالم) *is.* Sitemkâr, yavuz, zulm edici, hakkı iptal eden, cebbar, cinâyet-kâr, i'tisâfa istibdada me'lûf. *ç. zaleme.*

zalimâne (ظالمانه) Zulümkârâne.

zalûm (ظلوم) *is.* Ziyade zalim, gaddar.

zam (ضم) *is.* Üste koyma, katmak, ilâve etmek, bağrına basmak, toplamak, kuçmak, harfi mazmum okumak.

zamâ'ir (ضمائر) *is.* Zamirler.

zaman (زمان) *is.* Vakit, hengâm, eyyam, ahit, devir, dehr, mehl, aman. **zamân-ı emhâl** bir zaman, geçmişte hayli vakit. **fî-zamânînâ** hâlen. Sarfta *zamân-ı mâzî, hâl, müstakbel* geçmiş, şimdi, gelecek ezmine.

zamane (زمانه) *is.* Dehr, eyyam, ruzgâr, talih, çağ.

zamâyim (ضمايم) *is.* Zamîmeler.

zambak (زنبق) *is.* Envâ-ı kesîresi olan soğan. *Zambakiye fasîlesi.*

zamîme (ضميمه) *is.* İlâve, kuyruk, zeyil, tetimme. *ç. zamâ'im.*

zamîmeten (ضميمة) İlâveten, üstüne olarak.

zâmin (ضامن) *is.* Zararı çeken, kefil, zamân verici, tazmin edici.

zamir (ضمير) *is.* İç, hatır, gönül. *Zamîr-i bâriz, zamîr-i fâ'il.* **zamîr-i münîr** vicdan manasına. **mâ-fi'z-zamîr** batın. İsme bedel olan edat. *ç. zamâ'ir.*

zamk (صمغ) *is.* Ağaç pusu, her türlü sakız, râtih. *Samg-ı arabî.*

zamme (ضمه) *is.* Harekât-ı selâseden ötüre. *Zamme-i fahmiyye, hafîfe, mebsûta, sakîle.*

zan (ظن) *is.* Sanı, sanma, şüphe, benzetme, zu'm, güman. *Hüsn-i zan.* **suizan** kötü yorma. *ç. zunûn.* **zanniyât** asılsız şüpheler.

zânî (زانى) *is.* Mürtekib-i zinâ. **zâniye** fahişe.

zânû (زانو) *is.* Diz, rekebe. **zânû-be-zânû** diz dize. **zânû-zede** çökmüş, diz üstüne.

zaptiye (ضبطيه) *is.* Zabıta heyeti, umûr-ı siyâsiyye. *Zaptiye memuru.*

zar (ضر) *is.* Zarar ve ziyan, incinme. *Nef ü zar.*

za'r (ذعر) *is.* Şedit korku, rehb. *ç. ez'âr. Zü'l-ez'âr.*

zâr (زار) *is.* Ağlayıcı. **zar zar ağlamak** hüngür hüngür giryan olmak. **zar zor** cebren.

zâr (زار) *is.* Mahal, cevlan-gâh. *Çemen-zâr, gül-zâr, harâbe-zâr, lâle-zâr- merg-zâr.*

zarafet (ظرافت) *is.* Zeyreklik, kiyâset, incelik, ince tavır kullanmak, fehim. Yaraşıklı olma, nezaketli, hüsn, zarif kıyafet.

zarar (ضرر) *is.* Mazarrat, zarar, ziyan, telef, yazık, kaybetme. Kesbin açığı. **zarardîde** mutazarrır.

zarf (ظرف) *is.* Kap, sahan, fincan, kâse, mahfaza. *Fincan zarfı, mektup zarfı. Zarf üzeri saat zarfı.* Zaman ve mekân beyan eden şekl-i tasrîf **üç gün zarfında** içinde. *ç. zurûf.*

zarfiyet (ظرفيت) *is.* İçinde bulunma.

zargâm (ضرغام) *is.* Zirgâm dahi olur. İri, mehâbetli arslan.

zari (زاري) Ağlama.

zarif (ظريف) *is.* Zeyrek, fehîm, kiyâsetli, irfanlı. İnce, nazik, hoş-edâ, matbu. **zarife** fâsıka.

zarifâne (ظريفانه) Nazikâne, nezaketle.

zart (ضرط) *is.* Zarta. Hades sesi.

zaruret (ضرورت) *is.* İhtiyaç, el eline bakmak, hâcet-i fukarâ, naçarlık. **zarûret-i vezn** lüzum. *Zarûrât.*

zarurî (ضروري) Istırarî, naçar, bi'z-zarûre.

zat (ذات) *is.* Şahıs, nefis, asıl. **zâtü'l-beyn** arada olan münasebet. **zatıâli** Efendimiz. **haddizatında** zaten, fi'l-asl. **bizzat** kendisi. *Sıfat-ı zâtiyye.*

zat (ذات) *is.* Zü, zi gibi sahip, malik, muttasıf, bir yere mahsus olan illet. **zatülcenp** yan ağrısı. **zatürree** gırtlak illeti. *Zâtü'l-fikarât, zâtü'l-kavâ'im.* **zâtü'l-kilye** böbreklerin iltihabı. *Zâtü'l-kürsi, zâtü'z-zehreteyn.*

zatî (ذاتي) Nefse ait.

zâtiyât (ذاتيات) *is.* Müvellede. Şahsa ait kasıt, garaz. *ç. zevat.*

zavât (ضوات) *is.* Kulak ardında zuhur eder ur.

zaviye (زاويه) *is.* Bucak, köşe, gönye, halvet, inziva. **zâviye-i hadde** sivri köşe. **zâviye-i kâ'ime** gönyesinde düz köşe. **zâviye-i münferice** küt köşe, koltuk, zaviye istihkâmâtın uç köşeleri ara siperi. **derviş zaviyesi** pek küçük tekke. **zâviye-nişîn** münzevî. **zâviyeteyn** mütebâdileteyn. *ç. zevâyâ.*

zayf (ضيف) *is.* Konuk, misafir, mihman, ziyafet olunan kişi. *ç. ezyâf, zuyûf.*

zayıf (ضعيف) *sf.* Arık, nizâr, zebun, nâtüvân, kurgaz, iğne iplik. **za'îfü'l-bünye** miskin. **kavl-i za'îf** na-mevsûk. *ç. zu'afâ.*

zayi (ضايع) *is.* Telef ve kaybolmuş, mahv ve heder olmuş, ölmüş, batmış. **an-zayi** kaybolan bir şeyin yerine senedât-ı zâyi'a. **zayiat** telefat.

zeamet (زعامت) *is.* Sipah tımarının büyüğü, zaim tımarı.

zebâbe (زبابه) *is.* Sağır sıçan. Yaban faresi

zebâd (زباد) *is.* Misk kedisi. *Zebâd otu.* **zebâd yağı** gâlye misk, kalemisk.

zeban (زبان) *is.* Dil, lisan. **zebân-ı dirâz** manasına itâle-i lisân, ta'n, teşnî ve itâle edici. **zebanzet** avam tabiri. **ateş-zebân** fasih ve beliğ.

zebane (زبانه) *is.* Dil ateş, yalın alu. **zebâne-keş** yalınlayıcı, sa'îr.

zebanî (زبانى) *is.* Cehennemi, dûzahi.

zebed (زبد) *is.* Köpük, süt başı, serşir, kaymaklanmış süt, tere yağı, kere. **zebedü'l-bahr** mürekkep balığı. **zebedü'l-bevrak** ekmekçi buresi. Hafif kaymaklanmışı. **zebedü'l-kamer** hacer. **zebedü'l-kavârîr** mashukutya, sırçanın çürüyüp posası.

zebedî (زبدى) *is.* Pas, çirk, yağ tabiatlı şey.

zeber (زبر) *is.* Aslı ziber. Üst, fevk, üstün. **zir ü zeber** alt üst. **zeber-destî** galip.

zebercet (زبرجد) *is.* Bir nev akçıl zümrüt.

zeberdest (زبردست) *is.* Galip, üstün, mütefevvik.

zebh (ذبح) *is.* Boğazlamak, sımak.

zebha (ذبحه) *is.* Boğmaca, su'âlü'd-dîkin rencûyu.

zebîb (زبیب) *is.* Kuru yemiş, hususan kuru üzüm.

zebîh (ذبیح) *is.* Kurban, boğazlanmış hayvan. **zebîha** kurban, kurbanlık.

zebun (زبون) *sf.* Zayıf, mariz, natüvan, üzgün. **zebun at** arık. **zebunküş** zu'afâya gücü yeten.

zebûr/Zebur (زبور) *is.* Kitap, yazı, ezber olunmuş kâğıt. Hazret-i Davud'un kitabı. Pezmûn-ı ilâhî.

zecir (زجر) *is.* Men etme, koymamak, yaptırmamak. Türkîde zecriye müskirat rüsumu.

zecren (زجرا) Zorla.

zed (زد) *is.* Vurgun. **zebanzet** vird-i ıstılâh. **gûş-zed** mesmu'ât.

zede (زده) *is.* Vurulmuş, düçar olmuş. **afetzede** musâb. **hârik-zede** muhterik. **ser-zede** zuhur. **sevdâ-zede** merâkî.

zefer (ظفر) *is.* Koyu ta'affün.

zefr (ظفر) *is.* Vesh, zefîr.

zehâdet (زهادت) *is.* Züht.

zehâf (زحاف) *is.* Şiirde harf sukutu.

zehârif (زخارف) *is.* Zuhrufler, zerrî zîblerde.

zeheb (ذهب) *is.* Altın, âb-rîz, halis altın, tebertuz altın. Eşrefi dinar, meskûk altın. *Zehebü'r-ra'd.*

zehebiye (ذهبیه) Yaldızlı kayık.

zeh-gîr (زهکیر) *is.* Kemankeş zehinin halkası, zeb-gir.

zehham (زحام) *is.* Kalabalık, izdiham.

zehhâr (زخار) *is.* Ziyade zâhir, taşkın, hurûşân.

zehî (زهی) *e.* Ne güzel manasına.

zehir (زهر) *is.* Sem, ağu, nebatî olmayan zehir, bir şeyin acısı. **panzehir** zebîb. *Zehr-âb, zehr-âlûd, zehr-hand, zehr-nâk.*

zehr (زهر) *is.* Çiçek, şükûfe. *Zehr-i nârenc.* **zehr-i rebî** çuha çiçeği. **zehrü'l-asel** muzâ'af. *Zehri, zehîr. ç. ezhâr.*

zehre (زهره) *is.* Öd, merare, cesaret, safra. **zehre-çâk** ödü patlamış.

zehrî (زهری) *sf.* Parlak.

ze'îr (زئیر) *is.* Çızırtı, ığıltı. **ze'îr-i minşârî** rende sesi.

zekâ (ذکا) *is.* Sürat-i fehm, ince zihin, feraset. *Zekâvet.*

zekâ (زکا) *is.* Saflık, berraklık, salâh-ı hâl.

zekan (ذقن) *is.* Çene kemiği, iki çenenin birleştiği yer. *ç. ezkan.*

zekât (زکات) *is.* Malı helâl ve saf etmek için verilen kırkta bir sadaka. Zebanzette Hakkullah denir.

zeker (ذکر) *is.* Erkek, müzekker. Erkek nişanesi. *ç. zekûr.*

zeki (ذکی) *is.* Zekâlı, zeyrek, keskin akıllı, duygu ve his sahibi, anlayışlı, esen, isen. *ç. ezkiyâ.*

zelel (زلل) *is.* Sıyrıncak yer, hata ve kusur.

zelem (زلم) *is.* Habb-ı zelem, zebanzedi abdu'l-lezîz.

zelûbiye (زلو) **zelil** (ذلیل) *is.* Zilletle, hor, hakir, muhtekir. *Ezille.*

zelk (زلق) *is.* Ayak kaymak. **zelka** sürçme, burkulma. **zelku'l-em'â** yürek sürme. **zelku'l-kelbiyye** diyabitis.

zelle (زله) *is.* Zelka, ayak kayma, sürçme, hata. *ç. zellât.*

(بیمه) *is.* Kalıp lalangası, zelâbiye, zelbiye.

zelzele (زلزله) *is.* Zilzâl, yer sallanması, hareket-i arz. *ç. zelâzil.*

zem (ذم) *is.* Kadh, levm, batırmak, yermek, kınamak, iki elle çamur sıvamak. **zemâm** kanamsık.

zemberek (رنبورك) *is.* Bazı aletlerin yayı. *Zemberekli top, saat. Kapı zembereği, vakancı zembereği.*

zembil (زنبیل) *is.* Hasırdan örülmüş ufak kazevi ve kavsara.

zemheri (زمهریر) *is.* Kışın en soğuk zamanı, kara kış. *Zemheri fırtınası.*

zemîm (ذمیم) *is.* Mezmûm, makdûh, kötü. *Ahlâk-ı zemîme.*

zemîme (ذمیمه) *is.* Kabahat, uyûb. *ç. zemâyim.*

zemin (زمین) *is.* Yer, arz, satıh, türap. Akmişe vesairenin sathı, meydanı, tarz, eda. **nev-zemîn şiir** tarz-ı nevîn. **zîr-i zemîn** tahte'l-arz, binanın yer altı katı, serdâb. **zemîndâr** Hindistan'da za'îm. **zemîn-kârâne** yerine göre, hile ile. **zemîn ü zamân ile** münasebet düşürerek. *Zemin destesi.*

zemistân (زمستان) *is.* Kış mevsimi, şitâ.

zemzem (زمزم) *is.* Beytullah kuyusunun suyu, aslında gûr manasına.

zemzeme (زمزمه) *is.* Terennüm, ezgi, bir lâhni yavaş yavaş geçmek.

zen (زن) *is.* Karı, nisâ, zecve, avrat. *ç. zenân. Zendost, zampara.* **pîre-zen** koca karı, acûz.

zen (زن) *is.* Vurucu. *Darb-zen, lafazan, mehzen, na'ra-zen. neyzen, reh-zen, sikke-zen, tîg-zen.*

zenah (زنخ) *is.* Çene, zekan. **zenahdân** çene çukuru.

zenâne (زنانه) *is.* Zenne, harem dairesi kadın harcı şey.

zenb (ذنب) *is.* Kabahat, günah . *ç. zünûb.*

zenbûr (زنبور) *is.* Arı, rahl, meysûb, zemberek oğul. **zehir zemberek** pek acı ve yakıcı.

zenc (زنج) *is.* Kara, siyah, arap, zenci, köle, zengi. **zenc-bâr** zeng-bâr sahili. Zencâr. *bk. zengâr.*

zencefîl (زنجبیل) *is.* Baharattan zencefl. **zencebîl-i şam** andız tohumu. *Zencebîl-i gülâb.*

zencefr (زنجفر) *is.* Zincifre, şengerf, cıva, kırmızısı sürh boya.

zenci (زنجی) *is.* Zenc taifesi, siyahlar.

zend (زند) *is.* Zend ve pâzven. Fârisî-i kadîmin bir şubesi. Şehr-i Zûrda zend aşireti. **zendâveste** mecusun kitabı.

zend (زند) *is.* Çakmak, belin mafsalı. **zend-i a'lâ** ku'bere. **zend-i esfel** azm-i zendî.

zen-dost (زندوست) *is.* Zampa, zina-kâr.

zeneb (ذنب) *is.* Kuyruk, sap. **zü-zeneb** kuyruklu yıldız. **zeneb-i seb** dul avrat otu. **zenebü'l-fâr** sinirli yaprak. **zenebü'l-hayl** boğumluca ulama yonca. *Zenebü'l-hirre. ç. eznâb.*

zenebî (ذنبی) Saplı.

zeng (زنك) *is.* Pas, jenk, kir, küdûret, kirli, kara, karalar.

zengâr (زنکار) *is.* Bakır yeşili.

zeng-bâr (زنکبار) *is.* Karalar, Zenc sahili.

zengle (زنکله) *is.* Zengûle, iri çıngırak togurdak. Daire zili, bir musiki makamı.

zepûn (زپون) *is.* Zıbın, eteklik, tennûre. Zupûn gelir.

zer (زر) *is.* Altın, zehep. **zer-bâf** üstüfeci. **zer-beft** üstüfe. **zer-efşân** kakma. **zer-endûd** mezr-keş. *Zer-gûn.* **zer-hırîd** kul. **zer-kâr** zerrîn, yaldızlı. **zer-i surh** kızıl altın. **zer-târ** seraser sivâ'î.

zer (زرع) *is.* Ekin, tarla, mera. Tohum atmak, ziraat.

zer (ذر) *is.* Karınca yumurtası, kum karınca.

zerârî (ذراری) *is.* Zürriyetler.

zeravent (زراوند) *is.* Zerâvendîde fasîlesi, aristoluhya.

zerd (زرد) *is.* Sarı, asfar. *Rûy-ı zerd.* **zerdali** sarı erik manasına mışmış. *Zerdya, zerde.*

zerde (زرده) *is.* Sarı aş. **zerde pilâv** imaret ve velîme aşı.

zerde-çûb (زرده چوب) *is.* Zerde-çav. Hint safranı, kerkeme.

zerdeva (زردوا) *is.* Çöl samuru, su samuru, seklâbî başkadır.

zerdûz (زردوز) *is.* Sîm-keş, kılâptancı. **zerdûz kumaş** serâsir.

Zerdüşt (زردشت) *is.* Zaratuştra, mecus nebisi ve Şetab ve Lehrasb zamanında Belh'te huruc eden dâ'î. Guştasb diyen hata etmiştir, bu bin sene mukaddemdir.

zerenbâd (زرنباد) *is.* Irku'l-kâfûr, zerenbe.

zer-ger (زرکر) *is.* Kuyumcu.

zerî'a (ذریعه) *is.* Aralık, fırsat, münasebet, vesile, bahane.

zerîne (زرینه) *is.* Altından.

zerk (ذرق) *is.* Kuş sağını.

zerk (زرق) *is.* Riya, desise, hile. **zerk-furûş** riyakâr , mürai.

zerka (زرقا) *is.* Ezrak müennesi, mavi göz, çakır, elâ. Gözün bir illeti.

zerkî (زرقی) *is.* Hile-kâr, mürai.

zerrât (ذرات) *is.* Zerreler.

zerre (ذره) *is.* Göze görünmez derece ince toz tanesi, cüz-i lâ-yetecezzâ, cüz-i fert. **zerret-i mâ** hiç, zerre kadar. *Zerre-vâr. ç. zerrât.*

zerrîn (زرین) Yaldızlı, mutallâ.

zerrîn-kadeh (زرین قدح) *is.* Zeren göbeği, renkli kayazada, nergis soğanı.

zevâbe (ذوابه) *is.* Zevâ'ib

zevâcir (زواجر) *is.* Zâcireler, memnu ve mani şeyler.

zevâd (زواد) *is.* Zâdlar.

zevahir (ظواهر) *is.* Zahirler, görünüşler.

zevâhir (زواهر) *is.* Zehreler, çiçekler, ezhâr.

zevâ'ib (ذوائب) *is.* Züvâbeler, kâküller. **zü-zevâ'ib** necm-i gîsûdar.

zevâ'id (زوائد) *is.* Zâdlar.

zevâbıt (ضوابط) *is.* Zabıtalar, kaideler.

zeval (زوال) *is.* Tulu'a inme, güneşin nısfı-ı nehâr noktasından inmesi, inhitâtı. *Vakt-i zevâl.* **zeval bulmak** düşmek, harap ve zail olma, ikbal tedennisi. **serî'ü'z-zevâl** fani.

zevat (ذوات) *is.* Zatlar.

zevâyâ (زوايا) *is.* Zaviyeler.

zevb (ذوب) *is.* Zevban, erime, seyyâl olma.

zevce (زوجه) *is.* Halîle, zevcât. **zevceyn** karı koca.

zevciyet (زوجيت) *is.* Kocalık, ehillik.

zevç (زوج) *is.* Çift, eş, misl, çiftin bir tayı, koca, erkek. *ç. ezvac.*

zevi (ذوى) *is.* Zûlar. *Zevi'l-fıkarât, zevi'l-kels.* **zevi'l-ukûl** idrakli kimseler. *Zevi's-südâ.*

zevk (ذوق) *is.* Tat, lezzet. Kuvve-i zâ'ika, cümbüş, safa, lehb ve lu'b. **zevke gitmek** hoşlanmak, eğlence zevke dalmak. **zevkine varmak** mütelezziz olmak. **zevk-yâb** mütelezziz, mahzûz. *Zevkiyât.*

zevr (زور) *is.* Göğsün enli yeri, enlilik zevrâ.

zevrak (زورق) *is.* Kayık resminde kap, kayığın kuyruğu, ibrik , zemzem, çiçek kadehi. *Zevrakî.*

zeybak (زيبق) *is.* Cıva, ferar, sîm-âb, hafif asker, zeybek. **zeybak-ı hulv** tatlı sülemen. *Zeybaki.*

zeydiye (زيديه) *is.* Yemen revafızı.

zeygân (زيغان) *is.* Zevgan.

zeyil (ذيل) *is.* Etek, damen. Kuyruk, uç, ilâve. *Zeylü'l-cezîr.* **zeyl-i nizâm** ilâve. *ç. ezyâl.* Müsamaha ile pûşîde.

zeylü (زيلو) *is.* Uzun kıllı kebe. *Zeylü barak, berk.*

zeyn (زين) *is.* Ziynet. *Zeynüddin.*

zeyrek (زيرك) *is.* Uyanık, zeki, fehim, müdrik.

zeyt (زيت) *is.* Zeytin yağı. *Zeyt-i habb'l-mülûk.* **zeyt-i hebâm** kurum yağı. **zeyt-i hacer** gaz. **zeyt-i hazû** Hint yağı. **zeyt-i mu şamma** tatlı merhem. *Zeyt-i şubîti.*

zeytî (زيتى) *sf.* Yağlı.

zeytin (زيتون) *is.* Zeytin. *İsrail zeytini.* **zeytûn-ı habeşî** yabanisi.

zeytunî (زيتوني) Karamtık yeşil renk.

zeytuniye (زيتونيه) Zeytinler fasîlesi.

zı (ظ) *is.* Za-i mu'ceme. Elifbâ-i Osmânînin yirminci harfi. Arabî kelimelere mahsus olup dokuz yüze alâmettir.

zıddiyet (ضديت) *is.* Kelime-i müvellede. Muhaliflik, mugayeret, nefsaniyet.

zı'f (ضعف) *is.* İki kat, bir misli ziyade. *ç. ez'âf.*

zıfr (ظفر) *is.* Zufr da gelir. Tırnak, zufr, mültehim, batmış. **zıfru'l-akarib** söğüt otu, muhabbet otu. **zıfr-ı nesr** keff-i ikab. **zıfra** gözde, perde illeti. **zıfra** tırnak otu. *ç. azfâr, azfâru't-tayyib, azfâr-ı cin . ç. ezâfir.*

zıhk (ضحك) *is.* Gülme, hande, sırıtma.

zîk (ضيق) *is.* Dar, teng, sıkıntılı, muzîk, darlık. **zîk-i nefes** nefes darlığı illeti ve alîl, tık nefes.

zıkkım (زقوم) *is.* Cehenmem ağacı, acı ağaç, taflan gülü. Ağu ağacı.

zıl (ضلع) *is.* Kaburga kemiği, pehlü, eyegü half ve kasîri. Bir şeklin yanları zalû, azlâ. *Azlâ-ı küreviyye, müstakime, mütevâziye. Mütesâviyü'l-azlâ, mütevâziyü'l-azlâ, rubâ'iyyü'l-azlâ. Zil'eyn.*

zıl (ظل) *is.* Gölge, saye, himaye, kavse temas eden hatt-ı müstakîm. *Tamam zıl. Hayal zıl. ç. azlâl.*

zılâm (ظلام) *is.* Karanlık, zulmet.

zılf (ظلف) *is.* Bâka, nâk, sığır vesairenin pak çatal tırnağı, pak tırnak. *ç. zulûf, azlâf.*

zımâd (ضماد) *is.* Zımâde, yaraya sarılan merhemli lâpalı bez, sargı.

zımân (ضمان) *is.* Zarar ve ziyana mukabil kefillik, rehin. *ç. zımânât.*

zımn (ضمن) *is.* İç, derunî, batın mana.

zımnen (ضمنا) Bâtınen, ima ile.

zımnî (ضمني) Zımnında, gizli işaret.

zındık (زنديق) *is.* Mülhit, münkir, dehrî, kızılbaş. *ç. zenâdika.*

zındıka (زندقه) *is.* Zındıklık, ilhâd, küfür, kızılbaşlık. *ç. zenâdika.*

zınt (ضنت) *is.* Buhl mübalâğası, ziyade hısset, zânitlik.

zırâ'at (ضراعت) *is.* Tevazu, hâk-beraberlik, mahviyet, gönül alçaklığı.

zırh (زره) *is.* Demir pusat. Zencirden olursa cevşen. **zırh-pûş, ahen-pûş** zırhlı.

zırnık (زرنيخ) *is.* Yaldızlı sıçan otu. **zırnıh-ı ahmer** server-i hacer. Zırnık kobalt.

zıt (ضد) *is.* Aks, aksi, muhalf, gayr-ı muvâfık, muarız, ters, güç. **zıt gütme** mu'ânede. *ç. ezdâd.*

zî (زى) *is.* Kılık, kıyafet, hey'et-i zâhir, hâl. *Zî-yi ulemâ.*

zî (ذى) *is.* Zü, malik, sahip. *Zilhicce.* **zilkade** ara ay, aralık. *Zî-kıymet, zî-şân.* **zi'l-yed** mutasarrıf bulunan. *bk. zevî.*

zi'b (ذئب) *is.* Kurt. **zi'b-i bahrî** yırtıcı balık perki. *bk. hânıku'z-zi'b*

zîb (زيب) *is.* Bezek, zinet, süs, zîb-âver. Örnek, zib.

zîbâ (زيبا) *s.* Ziynetli, güzel, yaraşıklı. *Gül-i zîbâ.* **zîbâyiş** zinet. **zîbende** yakışıklı, müzeyyen.

zibâh (ذباح) *is.* Boğazın içinde tükürük nabızlarının şişmesi, gudde-i nekfiyyenin iltihabı, nekfe.

ziber (زبر) *is. bk. zeber.*

zîber (زيبر) *is.* Ürker yemişin tüyü.

zibil (ذبل) *is.* Gübre, süprüntü.

zibl (ذبل) *is.* Bağa yapılan büyük Hint kaplumbağası. *ç. zübûl, zebâ'il.*

zîc (زيج) *is.* Harekât-ı kevâkibin cetveli.

zîde (زيد) *e.* Arta kalsın, ziyade olsun, artsın duası. *Zîde ömrehu, zîde kadrehu.*

zifaf (زفاف) *is.* Gelinin güveyi hanesine, güveyinin gelin gerdeğini gitmesi, izdivaç. **leyle-i zifâf** gerdek gecesi.

zifir (زفير) *is.* Nefesin taşra çıkması, hâlen üflenip yakılan tütünden hasıl olan pislik.

zifr (ذفر) *is.* Vesah, zifir.

zift (زفت) *is.* Koyu katran envaı. **zift-i bahrî** kufr-ı yehûd.

zih (زه) *is.* Şerit, yay kirişi, kaytan, kenare, kenar çizgi. **zih-gîr** kemankeş parmağında tûlânî yüzük.

zihâb (ذهاب) *is.* Gitme, gidiş, bir kere gitme, zan, belleyiş. **iyâb u zihâb** âmed şud.

zihaf (زحاف) *is.* İki harfin arasında hareke-i tenâfürî.

zihâm (زحام) *is.* Kalabalığın sıkışması, izdiham, esferçe.

zihin (ذهن) *is.* Kuvve-i müdrike, kuvve-i hâfıza, fıtnat, tefekkür-i ân. Baş biti. **ezhân-ı nâs** efkâr.

zihnî (ذهنى) *is.* Tasavvurî.

zikir (ذكر) *is.* Anma, yad, tezkâr. Esma çekme. **derviş zikri** tevhit. *Zikrullah.* **ânifü'z-zikr** zikir anı. **zikr-i cemîl** meth, mektep tahsini. *ç. ezkâr.*

zillet (ذلت) *is.* Zül, hakirlik, mezellet, zelil olma, ar.

zilzâl (زلزال) *is.* Zelzele, titreme.

zimâm (زمام) *is.* Yular, mehâr. **zimâm-ı umûr** mesalih dümeni, azma, ifsat, koşu atının terbiyesi.

zimmet (ذمت) *is.* Uhde, uhdeye alınan şey, mecburiyet. **vecîbe-i zimmet** raiyeti kabul borcu, taahhüt. Uhdede kalan deyn. *Zimmet pusulası.*

zimmî (ذمى) *is.* Ehl-i zimmet, harâcgüzâr, berâyâdan olmayan mükellef.

zîn (زين) *is.* Eyer, raht. **zîn-pûş** gâşiye örtüsü.

zina (زنا) *is.* Haramla muvasalat. **veledizina** piç. **zina-kâr** zânî.

zinâhat (زناحت) *is.* Müteaffin taamın kokusu.

zinahdân (زنخدان) *is.* Zenc, çene. *Çâh-ı zinehdân.*

zincir (زنجير) *is.* Demir silsile, müselsel şey, zincir hesap. **gemi zinciri** gomana. *Saat zinciri.*

zindan (زندان) *is.* Caniler mahbesi, karanlık yer.

zinde (زنده) *is.* Canlı, ber-hayat, diri, dürüşt, ölmez. **zinde-dâr** gece uyumaz, abidî. **zinde-dil** âgâh-ı şeb.

zindegân (زندكان) *is.* Zindeler, diri, berhayât, hay, sağ, dinç, diri, kavi.

zindegânî (زندكاني) Maişet ıyş u işret-i ömr.

zindegî (زنده گي) Hayat.

zinhar (زنهار) *e.* Zinhar, sakın, mehâbâ, olmaya ki, asla.

zir (زير) *is.* Alt, taht, dip , aşağı, asra. **zîr-i dest** el altında mahkûm, sazlarda alt inci kiriş. **zîr-i destân** tebaa. **zîr-i zemîn** serdâb, yere batan. **zîr ü zeber** alt üst, berküşte.

zira (زيرا) *e.* Çünkü, onun için ki.

zirâ (ذراع) *is.* Arşın, yirmi dört parmak. **zirâ-ı bi'şâr** otuz iki parmak. Aslı zer kol sâ'id, endâzî, halebî.

ziraat (زراعت) *is.* Ekincilik, çiftçilik, sürüp ekmek, hars, büzr-gerî.

zîrbâd (زیرباد) *is.* Rüzgâr altı mahal.

zîre (زیره) *is.* Yabani kimyon, dağ kimyonu.

zîrîn (زیرین) *is.* Tahtânî ve alçak.

zirişk (زرشك) *is.* Amberbaris, berberis, kadın tuzluğu. Fasîle-i zirişkiyye.

zirûh (ذروح) *is.* Kuduz böceği. *Zerârîh.*

zirve (ذروه) *is.* Yüksek şeyin tepesi. *Dağ kule zirvesi.* Seyyârâtın mürtefi mevkii.

zişt (زشت) *sf.* Bed-lika, çirkin. *Zişt-hu, zişt-manzar.*

zîver (زیور) *is.* Saltanat, ziynet. *Zîb ü zîver.*

ziya (ضیا) *is.* Za, aşık, tâb, pertev, şua. **ziyâ-pâş** muzî, tâbân.

ziyâ (ضیاع) *is.* Zî'alar, tarlalar, emlâk.

ziyâ (ضیاع) *is.* Zayi olma.

ziyade (زیاده) *is.* Zaitlik, artma, artıklık, fazla, zait, nafile. Çok, pek, ziyadesiyle, pek çok.

ziyafet (ضیافت) *is.* Toy, misafirliğe davet, zayflik, mihmana tekellüflü taam.

ziyan (زیان) *is.* Zarar, telef. **ziyan-kâr** muzır, müsrif.

ziyaret (زیارت) *is.* Görüşme, kavuşma, zâ'irlik, makam tavaf etmek, zat yoklamak. *İ'âde-i ziyâret.* **ziyaretgâh** makâm-ı âsitâne.

ziyat (زیاد) *is.* Artıklık, ziyadelik. **bî-kem ü ziyâd** tamam.

ziynet (زینت) *is.* Bezek, zîb, süs, şaşaa.

zîzfûn (زیزفون) *is.* Unnâb, çiğde. **zîzfûn-ı berrî** ıhlamur.

zor (زور) *is.* Güç kuvvet, cebir, unf, müşkül zahmet, elem. **zûr-bâz** câbir, kuvvetli cambaz. *Zorba, zar zor.*

zû (ضوء) *is.* Zav da olur, ziya, aydınlık şua, ruşenî. *Zû'u-şems.*

zu'afâ (ضعفا) *is.* Zayıflar, fukara.

zu'amâ (زعما) *is.* Zâ'imler.

zûd (زود) *is.* Çabuk, çapük, seri. Müsri'an.

zûdî (زودي) Sür'atü'l-edâ.

zûfâ (زوفا) *is.* Zûfî, çördük otu. Yahudi buhuru.

zuha (ضحا) *is.* Kuşluk vakti, zahve.

zuhr (ظهر) *is.* Öğle vakti, zevale karip. *Ba'de'z-zuhr.* **salât-ı zuhr** öğle namazı.

zuhul (زخول) *f.l.* Çekinmek, uzak durmak.

zuhur (ظهور) *is.* Meydana çıkma, geliverme, çıkagelmek, berûz, hasıl, peyda olmak, vuku bulmak, çıkıp meydan almak, türemek. **sâhib-zuhûr** türemiş, alem-gîr. **zuhurat** nagehânî gayr-i mu'tâd şeyler. *Zuhûrât-ı tatari.* Zuhurata tabi.

zuhurî (ظهوري) Yeni çıkma şeyler. *Nev-zuhûr.*

zulmânî (ظلمانی) *is.* Muzlim.

zulmet (ظلمت) *is.* Karanlık yer, târikî. **Bahr-i Zulmet** Muhît-i Garbî.

zulüm (ظلم) *is.* Haksız iş, haksızlık, cebbarlık, adalet zıddı, itisâf, te'addî. *ç. mezâlim, zulmat.*

zu'm (زعم) *is.* Zan ile varış, re'y-i bâtıl.

zumûr (ضمور) *is.* İlletten aza kuruma.

zunûn (ظنون) *is.* Zanlar, şüpheler.

zûr (زور) *is.* Yalan, kizb, tezvir. *Şahid-i zûr.*

zûr (زور) *is.* Ormanlık şehir, zûr. **zûr-ı saffeyn** Fırat kenarı.

zurefa (ظرفا) *is.* Zarifler.

zurna (سرنا) *is.* Zurna. **zurnazen** borazen.

zurûf (ظروف) *is.* Zarflar.

zü (ذو) *is.* Zî gibi malik, sahip. **zü erba'a-tü'l-azlâ** dört köşeli. **zü erba'atü'l-vücûh** dört yanlı. **zülfikar** iki ağızlı kılıç. **zü-haddeyn** cebirde iki hadli kemiyet. *Zülkarneyn. Zü'l-uhuvve.* **zü'l-vecheyn** iki taraflı harem ve selâmlık idaresi, daire. **zü-zeneb, zü-zevâbe** kuyruklu yıldız. Sitâre, gisûdâr. *Zevi. bk. zat.*

zübâb (ذباب) *is.* Kara sinek, mekes. **zübâb-ı tayyâr** gezgin yakı, gözde misafir sinek.

zübde (زبده) *is.* Hülâsa, lüb, her şeyin kaymağı, iyisi. Kâğıdın meali, mağzı.

zübdeten (زبدة) Telhîsen, hulâsaten.

zübûl (ذبول) *is.* Zibil, zebâil.

zücâc (زجاج) *is.* Cam, sırça, ab-gîne. *Zücâce.* **zücâcî** camdan şey, şişe.

züfrâ (ذفرا) *is.* Düfrâ, kulağın ardında terleyen yer. *ç. züfârî.*

zühal (زحل) *is.* Seyyârâtın büyüğü, keyvân.

züheyr (زهیر) *is.* Mürekkep çiçeklerin ufak çitmikleri.

zühhâd (زهاد) *is.* Zahitler.

zühre (زهره) *is.* Berraklık, seyyarattan nahid , çolpan, çoban yıldızı. *bk. kazefe-i zühre.*

züht (زهد) *is.* Terk-i dünyâlık, ibadet, takva, zehâdet.

zühûk (زهوق) *is.* Helâk, fevt, zeval.

zühul (ذهول/زهول) *is.* İhmal edip unutma, atlama, fevt etme, gafil olma.

zühûl (ذحول) *is.* İntikam, adavet, öç.

zükâm (زکام) *is.* Burun nezlesi, tumağı. *Zükâmü'l-hanâzîr.*

zükûr (ذکور) *is.* Zekerler. *Zükûr u inâs.* **zükûre** erkeklik. **ahadiyyet-i zükûr** bir erkekli çiçek, senânî zükûre.

zül (ذل) *is.* Zillet, ar, alçalma, alçaklık, zillet.

zülâbiye (زلابیه) *is.* Zülbiye, kalıp lâlângası.

zülâl (زلال) *sf.* Safi, berrak, nafi, yumurta akı maddesi, mezi ve meni maddesi, nutfe. *Zülâl-i hardal.* **mâ-i zülâl** âb-ı sâfî, şeffaf.

zülâlî (زلالی) *is.* Yumurta akı maddesinden zülâlet.

zülâm (زلام) *sf.* Zelmeler, aciz, miskin adamlar, yoksul adamlar.

zülfe (زلفه) *is.* Yazı uçlarında olan saçak ve ziynet.

zülk (ذلق) *is.* Keskin, keskinlik, zelîk.

zümre (زمره) *is.* Bölük, takım, güruh, ocak, bir üslûpta hayvanlar. *Zümre-i iyâdiyyü'l-erba, zümre-i lâhime.*

zülüf (زلف) *is.* Kulağın önünde ve ardında uzanan saç, umumen saç, gîsû. **zülf-i arûs** zülf-i ârız çiçeği.

zümrüdî (زمردي) Parlak koyu yeşil.

zümrüt (زمرد) *is.* Yeşil cevher.

züneyb (ذنیب) *is.* Ufak sap ve kuyruk, yemiş sap, üzüm sapı.

zünnar (زنار) *is. Yun.* Sabıkta mecusi ve nasara kuşandıkları ip. *ç. zenânîr.*

zünnûn (ذوالنون) *is.* Yunus manasına.

zünûb (ذنوب) *is.* Zenbler, günahlar.

zürafa (زرافه) *is.* Şütür, gâv, peleng.

zürâre (ذراره) *is.* Saçıntı, havada uçan ve güneş şuaıyla görünen tozlar, zerreler.

zürîr (زریر) *is.* Tohumların sürümü, yeni çim, uç, reşîm.

zürra (زراع) *is.* Zâriler, ekinci taifesi.

zürriyet (ذریت) *is.* Nesil, döl döş. *ç. zürriyât.* Arı yavrular.

züvvâr (زوار) *is.* Zâ'irler.

züyuf (زیوف) *is.* Kalıp akça.

ARAP HARFLERİNE GÖRE

DİZİN

آ

âb	آب	âsâm	آثام	âzürde	آزرده
âbâ	آبا	âsim	آثم	âzerm	آزرم
abat	آباد	âcâl	آجال	âzermî	آزرمي
âbâdân	آبادان	âcâm	آجام	âzmâ	آزما
âbâdânlık	آباداتلق	âcür	آجر	âzmûdegî	آزموده گي
âbâdânî	آباداني	âcil	آجل	azuka	آزوقه
abadî	آبادی	âcilen	آجلا	as, âs	آس
âbâr	آبار	âhâd	آحاد	âsâ	آسا
âb-hîz	آبخيز	ahiz	آخذ	âsârûn	آسارون
âb-dâr	آبدار	âhar, ahir	آخر	âsâl	آسال
abdal	آبدال	âhirü'l-emr	آخرالامر	âsân	آسان
aptalsı	آبدالسي	ahiret	آخرت	asânî	آساني
aptallık	آبداللق	âhund	آخوند	asayiş	آسايش
âb-dân	آبدان	adap	آداب	âsitân	آستان
abdest	آبدست	adam	آدم	âsitâne	آستانه
abdesthane	آبدستخانه	adamcık	آدمجك	âsitâneli	آستانه لو
abdestlik	آبدستلك	adamcıl	آدمجيل	âstîn	آستين
âb-rûy	آبروی	adamsızlık	آدمسزلك	âsumân	آسمان
âb-rîz	آبريز	adamlık	آدملك	âsumâne	آسمانه
âb-şâr	آبشار	âdemî	آدمی	âsmânî	آسماني
âbişhor	آبشخور	âzâr	آذار	âsûdegî	آسودگی
âb-keş	آبكش	âzân	آذان	asude	آسوده
âb-kend	آبكند	âzer	آذر	âsyâ	آسيا
âb-gûn	آبگون	âzerbûye	آذربويه	âsiyâb	آسياب
âb-gûne	آبگونه	âzîne	آذينه	âsiyâbân	آسيابان
âb-gîr	آبگير	ârâ	آرا	âsîb	آسيب
âb-gîne	آبكينه	ârâste	آراسته	âsîme	آسيمه
âbile	آبله	ârâm	آرام	âsiye	آسيه
abanoz	آبنوس	ârâmsızlık	آرامسزلق	aş	آش
abanûsiye	آبنوسيه	ârâyiş	آرايش	âşâm	آشام
âbî	آبی	arzu	آرزو	âştî	آشتی
âbyâr	آبيار	âreste	آرسته	aşüfte	آشفته
ateş	آتش	ârgûn	آرغون	aşikâr	آشكار
ateşhane	آتشخانه	ârmîde	آرميده	aşikâre	آشكاره
ateşî	آتشی	ârende	آرنده	aşina	آشنا
ateşiyân	آتشيان	ârî	آری	âşinâî	آشنائي
ati	آتی	âz	آز	âşûb	آشوب
asar	آثار	azat	آزاد	âşiyân	آشيان
		azade	آزاده	âsâl	آصال
		âzâdî	آزادی	Âsaf, âsaf	آصف
		azar	آزار	âsafâne	آصفانه
		azarlamak	آزارلامق	âsiye	آصيه
		âzây	آزال	âgâz	آغاز

ا

e'imme	ائمه
eb	اب
ibâ	ابا
ebabil	ابابيل
ibate	اباته
ibâha	اباحه
ibâr	ابار
ebâtıl	اباطل
ebâhir	اباهر
iptida	ابتدا
iptidaen	ابتداء
iptidaî	ابتدائي
ibtidâr	ابتدار
ibtidâ	ابتداع
iptizal	ابتذال
ebter	ابتر
ibtisâm	ابتسام
ibtisâr	ابتصار
ibtigâ	ابتغا
iptilâ	ابتلا
ibtilâ	ابتلاع
ibtilâl	ابتلال
ibtinâ	ابتنا
ibtinâen	ابتناء
ibtihâc	ابتهاج
ibtihâl	ابتهال
ibtiyâ	ابتياع
ibcâl	ابجال
ebcet	ابجد
ebhâs	ابحاث
ebhâr	ابحار
ebhür	ابخر
ebhire	ابخره
ebet	ابد
ebeden	ابدا
ibde	ابدء
ebeden	ابدا
ibda	ابداع
ebdân	ابدان
ebda	ابدع

âmedî	آمدى
âmediye	آمديه
amir	آمر
âmirziş	آمرزش
âmiziş	آمزش
âminen	آمنا
Âmû	آمو
âmûhte	آموخته
âmûz	آموز
âmîhte	آميخته
âmîz	آميز
âmin	آمين
ân, an	آن
ânâf	آناف
ânif	آنف
ânifen	آنفا
ani	آني
anîde	آنيده
avare	آواره
avaz	آواز
âvâze	آوازه
âvân	آوان
âver	آور
âveng	آونك
âvîhte	آويخته
âvîz	آويز
avize	آويزه
ah	آه
aheste	آهسته
âhek	آهك
âhen	آهن
ahenk	آهنك
âhenîn	آهنين
ahu	آهو
âyâ	آيا
â'ib	آئب
ayet	آيت
âyende	آينده
ayin	آيين
ayna	آيينه

âgâze	آغازه
âgaşte	آغشته
âgûş	آغوش
afat	آفات
afak	آفاق
afakî	آفاقي
afet	آفت
âftâb	آفتاب
âftâbe	آفتابه
âftâbî	آفتابي
âferîde	آفريده
aferin, âferîn	آفرين
âferîn-hân	آفرين خوان
âferînende	آفرينش
âferînîş	آفريننده
akit	آقت
âkile	آكله
âgende	آكنده
agâh	آگاه
agâhî	آگاهي
âl	آل
âlâ	آلا
âlât	آلات
âlâf	آلاف
âlâm	آلام
alâyiş	آلايش
alet	آلت
alüfte	آلفته
alüftegân	آلفته گان
âlû	آلو
âlûd	آلود
âlûde	آلوده
âlûdegî	آلوده گي
âlihe	آلهه
âliye	آليه
ammâc	آماج
amade	آماده
âmâdegî	آماده گي
âmâs	آماس
âmâk	آماق
amal	آمال
âmed	آمد
âmedlik	آمدلك

itmam	اتمام
itham, ittiham	اتهام
ityân	اتيان
esâs	اثاث
ispat	اثبات
eser, isr	اثر
esrem	اثرم
eskal	اثقال
eskal	اثقل
esl	اثل
ism	اثم
esmâr	اثمار
esmân	اثمان
esmed	اثمد
esna, isnâ	اثنا
isnâniyet	اثنانيت
esniye	اثنيه
esvap	اثواب
esvâbî	اثوابي
esîr	اثير
icabet	اجابت
icâc, ücâc	اجاج
icâdet	اجادت
icâre	اجاره
icazet	اجازت
icâle	اجاله
ecânib	اجانب
icbar	اجبار
ictibâ	اجتبا
ictirâ	اجترا
ictirâr	اجترار
ictisâr	اجتسار
ictisâs	اجتساس
içtima	اجتماع
içtinap	اجتناب
içtihat	اجتهاد
ictihâr	اجتهار
ictiyâl	اجتيال
ecdat	اجداد
eczem	اجذم
ecir	اجر
icra	اجرا
ecrâm	اجرام

ebvâz	ابواز
ebvâl	ابوال
ebvâm	ابوام
ebvibe	ابويه
übüvvet	ابوت
ebeveyn	ابوين
ibhâl	ابهال
ibhâm	ابهام
ibhâme	ابهامه
übbehet	ابهت
ebher	ابهر
ebhel	ابهل
ebyât	ابيات
ebîd	ابيد
ebyaz	ابيض
atabey	اتابك
etâve	اتاوه
etbâ, itbâ, ittibâ	اتباع
ittihat	اتحاد
ithaf	اتحاف
ittihaz	اتخاذ
etrâb	اتراب
etrâk	اتراك
etribe	اتربه
ütrüc	اترج
ittisâ	اتساع
ittisâm	اتسام
ittisâf	اتصاف
ittisâk	اتصاق
ittisal	اتصال
ittizâh	اتضاح
it'âb	اتعاب
itti'âz	اتعاظ
ittifak	اتفاق
ittifaken	اتفاقا
ittifakî	اتفاقي
ittifakiye	اتفاقيه
ittika	اتقا
ittikan	اتقان
etkiyâ	اتقيا
ittikâ	اتكا
itlâf	اتلاف
etemm	اتم

ebedî	ابدى
ebediyet	ابديت
ibzal	ابذال
ebr	ابر
ibra	ابرا
ebrâr	ابرار
ibraz	ابراز
ibâm	ابرام
ebrec	ابرج
ebred	ابرد
abraş	ابرش
ibrişim	ابرشيم
abras	ابرص
abrak	ابرق
ebru	ابرو
ibre	ابره
ebrî	ابري
ibrîz	ابريز
ibrik	ابريق
ebzâr	ابزار
ebsâr	ابصار
ıbt	ابط
iptal	ابطال
ib'âs	ابعاث
ebat, ib'âd	ابعاد
eb'ad	ابعد
ibka	ابقا
ibkâ	ابكا
ebkâr	ابكار
ebkem	ابكم
ibil	ابل
iblâğ	ابلاغ
eblâg	ابلغ
ablak	ابلق
ebleh	ابله
eblehâne	ابلهانه
iblis	ابليس
iblisâne	ابليسانه
ibn	ابن
ebnâ	ابنا
ebniye	ابنيه
ebû	ابو
ebvâb	ابواب

ahcâr	احجار	ecîr	اجير	ücret	اجرت
ahciye	احجيه	ehâbiş	احابش	ücretli	اجرتلو
ehad	احد	ehâdîs	احاديث	ecred	اجرد
ihdas	احداث	ehâsin	احاسن	ecza	اجزا
ahdâk	احداق	ihata	احاطه	eczacı	اجزاجي
ahdeb	احدب	ihaleten	احالة	eczahane	اجزاخانه
ehadiyet	احديت	ihalet	احاله	eczalı	اجزالو
ahrâ	احرا	ehabb	احب	iczâm	اجزام
ahrâr	احرار	ahibbâ	احبا	eczem	اجزم
ihraz	احراز	ahbap	احباب	ecsâd	اجساد
ihrâk	احراق	ahbâr	احبار	ecsâm	اجسام
ihram	احرام	ahbâs, ihbâs	احباس	ecfân	اجفان
ahreş	احرش	ihbâl	احبال	ecel, ecell, ecl, icl	اجل
ahruf	احرف	ahben	احبن		
ahzâb	احزاب	ihtibâs	احتباس	iclâ	اجلا
ahzân	احزان	ihtibâk	احتباك	eclâd	اجلاد
ahzem	احزم	ihticâb	احتجاب	iclâs	اجلاس
ahsâ	احسا	ihticâc	احتجاج	eclâf	اجلاف
ahsâs, ihsas	احساس	ihticâm	احتجام	iclâl	اجلال
ihsan	احسان	ihtidâd	احتداد	ecled	اجلد
ahsen	احسن	ihtizâr	احتذار	ecille	اجله
ahşâ	احشا	ihtiraz	احتراز	icma	اجماع
ahşâm	احشام	ihtirâs	احتراس	icmal	اجمال
ahsâ, ihsâ	احصا	ihtirâk	احتراق	icmalî	اجمالي
ahsî	احصى	ihtiram	احترام	ecma'în	اجمعين
ihzar	احضار	ihtisâb	احتساب	ecme	اجمه
ihzariye	احضاريه	ihtisâbiye	احتسابيه	ecnâd	اجناد
ahfat	احفاد	ihtisas	احتساس	ecnâs	اجناس
ehakk	احق	ihtişam	احتشام	ecnebi	اجنبى
ahkaf	احقاف	ihtizâr	احتضار	ecnebiyet	اجنبيت
ihkak	احقاق	ihtikar	احتقار	ecnebiye	اجنبيه
ahkar	احقر	ihtikan	احتقان	ecniha	اجنحه
ahkâm	احكام	ihtikâr	احتكار	ecinne, ecne	اجنه
ahkem	احكم	ihtikâk	احتكاك	ecvâd	اجواد
ahlâ	احلا	ihtilâk	احتلاق	ecveb	اجوب
ahlâm	احلام	ihtilâm	احتلام	ecvibe	اجوبه
ihlîl	احليل	ihtimâ	احتما	ecved	اجود
ahmâl	احمال	ihtimal	احتمال	ecvef	اجوف
ahmed	احمد	ihtiva	احتوا	ichâr	اجهار
ahmer	احمر	ihtiyaç	احتياج	echer	اجهر
ihmirâr	احمرار	ihtiyat	احتياط	eçhel	اجهل
ahmak	احمق	ihtiyaten	احتياطا	ecyâd	اجياد
ahmakâne	احمقانه	ihtiyâl	احتيال	ecyâl	اجيال

ahvef	اخوف	uhrâ	اخرا	ahmaklanmak	احمقلانمق
ahavî	اخوى	ihraç	اخراج	ahmaklık	احمقلق
ahi	اخى	ahreb	اخرب	ahnef	احنف
ahyâr	اخيار	ahrec	اخرج	ahval	احوال
ahyâl	اخيال	ahraz	اخرز	ahvel	احول
ahîr	اخير	ahraz	اخرس	ahyâ, ihya	احيا
ahîren	اخيرا	ahrem	اخرم	ahyân	احيان
eda	ادا	uhrevî	اخروى	ahyânen	احيانا
edat	ادات	ehass	اخس	ah	اخ
idare	اداره	ahşâ	اخشا	ihâfe	اخافه
idareci	اداره جي	ahşap	اخشاب	ihbâ	اخبا
idaresizlik	اداره سزلك	ahşem	اخشم	ahbar, ihbar	اخبار
edâme	ادام	ahass	اخص	ihbariye	اخباريه
idame	ادامه	ihsâ	اخصا	ahbes	اخبث
idâne	ادانه	ahdar	اخضر	ahbiye	اخبيه
edânî	ادانى	ahza	اخضع	uht	اخت
edep	ادب	ihtar	اخطار	ihtibâr	اختبار
üdebâ	ادبا	ahtal	اخطل	ihtitâm	اختتام
idbâr	ادبار	ahtam	اخطم	ihtitân	اختتان
edephane	ادبخانه	ehaff	اخف	ihtidâ	اختداع
edepsiz	ادبسز	ihfâ	اخفا	ahter	اختر
iddihâr	ادخار	ahfec	اخفج	ihtira	اختراع
ithal	ادخال	ahfeş	اخفش	ihtisar	اختصار
edhine	ادخنه	ahfiye	اخفيه	ihtisas	اختصاص
idrâc	ادراج	ahker	اخكر	ihtitâb	اختطاب
idrar	ادرار	ahillâ, ihlâ	اخلا	ihtitâf	اختطاف
idrak	ادراك	ahlâb	اخلاب	ihtifâ	اختفا
edre, idre	ادره	ihlâs	اخلاص	ihtilâç	اختلاج
iddia	ادعا	ahlât	اخلاط	ihtilâs	اختلاس
iddiacı	ادعاجي	ahlâf	اخلاف	ihtilâs	اختلاص
iddialı	ادعالو	ahlâk	اخلاق	ihtilât	اختلاط
ed'iye	ادعيه	ahlâkiyûn	اخلاقيون	ihtilâf	اختلاف
idgâm	ادغام	ihlâl	اخلال	ihtilâl	اختلال
edakk	ادق	ihmâd	اخماد	ihtimâr	اختمار
edille	ادله	ihnâs	اخناس	ihtinâk	اختناق
idman	ادمان	ihnâsiye	اخناسيه	ahte	اخته
edmiga	ادمغه	ihnâk	اخناق	ihtiyar	اختيار
edimme	ادمه	ahnes	اخنس	ihtiyarî	اختياري
edna	ادنا	ahavât, ahvât	اخوات	ahdân	اخدان
edevat	ادوات	ihvan	اخوان	ahder	اخدر
edvar	ادوار	ihvanlık	اخوانلق	ahda	اخدع
edviye	ادويه	uhuvvet	اخوت	uhdûd	اخدود
edhân, idhân	ادهان	ahır	اخور	ahz	اخذ

erham	ارحم	irtibat	ارتباط	edhem	ادهم
irhâ	ارخا	irticâ	ارتجا	edhiyâ	ادهيا
erhas	ارخص	irticâc	ارتجاج	edyân	اديان
irdâ	اردا	irticâs	ارتجاس	edip	اديب
erdâf, irdâf	ارداف	irticâf	ارتجاف	edibane	اديبانه
erdeb	اردب	irtical	ارتجال	edîm	اديم
erez, erz	ارز	irticalen	ارتجالا	eza	اذا
erzâl	ارزال	irtihal	ارتحال	izabe	اذابه
erzak	ارزاق	irtihâs	ارتخاص	ezan	اذان
erzân	ارزان	irtidâd	ارتداد	iz'âc	اذعاج
erzânî	ارزاني	irtidâ	ارتداع	iz'an	اذعان
erzel	ارزل	irtidâf	ارتداف	iz'ansız	اذعانسز
erzen	ارزن	irtizâk	ارتزاق	iz'anlı	اذعانلو
irzîr	ارزير	irtisam	ارتسام	ezkâ	اذكا
erjeng	ارژنك	irtişa	ارتشا	ezkâr	اذكار
ers/Ers	ارس	irtişâh	ارتشاح	ezille	اذله
irsâ	ارسا	irtişâf	ارتشاف	izin, üzn	اذن
irsal	ارسال	irti'âb	ارتعاب	eznâb	اذناب
irsaliye	ارساليه	irti'âc	ارتعاج	izhâb	اذهاب
Aristo	ارسطو	irti'âd	ارتعاد	ezhân	اذهان
erş	ارش	irti'âş	ارتعاش	ezyâl	اذيال
irşat	ارشاد	irtifa	ارتفاع	eziyet	اذيت
erişte	ارشته	irtifaen	ارتفاء	irâ'e	ارائه
ersed	ارشد	irtifâk	ارتفاق	erâcil	اراجل
erşed	ارشد	irtika	ارتقا	erâcîf	اراجيف
irsâd	ارصاد	irtikaz	ارتقاض	irade	اراده
irsân	ارصان	irtikâp	ارتكاب	iradesiz	اراده سز
arz	ارض	irtikâz	ارتكاز	iradî	ارادى
irzâ	ارضا	irtimâ	ارتما	erâzil	اراذل
irzâ	ارضاع	erteng	ارتنك	arazi	اراضى
arza	ارضه	irtivâ	ارتوا	ırâka	اراقه
arziye	ارضيه	irtiyâb	ارتياب	erâk	اراك
ir'â	ارعا	irtiyâh	ارتياح	erâmil	ارامل
irgâm	ارغام	irtiyâş	ارتياش	erâyik	ارايك
ergad	ارغد	irs	ارث	irb	ارب
erganun	ارغنون	irsen	ارثا	irbâ	اربا
erguvan	ارغوان	irsâs	ارثاث	erbap	ارباب
erguvanî	ارغواني	irca	ارجاع	irbâh	ارباح
irfâd	ارفاد	ercümend	ارجمند	ürbe	اربه
erfa	ارفع	ürcûce	ارجوجه	erba'an	اربعا
irka	ارقا	ercûhe	ارجوحه	erba'în	اربعين
irkak	ارقاق	ercûze, ürcûze	ارجوزه	erba'a	اربعه
erkam	ارقام	erhâm	ارحام	irtâ	ارتاع
erkaş	ارقش				

istâde	استاده	ezkâ	ازكا	erkam	ارقم
estâr	استار	ezel	ازل	erk	ارك
istân	استان	izlâf	ازلاف	irkâb	اركاب
istibâle	استباله	izlâl	ازلال	erkân	اركان
istibdat	استبداد	ezlâm	ازلام	irem	ارم
istibdâl	استبدال	ezeliyet	ازليت	irmâ	ارما
istibrâ	استبرا	ezmân	ازمان	ermân	ارمان
istebrak	استبرق	ezimme	ازمه	ermed	ارمد
istibşâr	استبشار	izmihrâr	ازمهرار	armağan	ارمغان
istibsâr	استبصار	ezvâc	ازواج	ermel	ارمل
istibat	استبعاد	ezhâr	ازهار	ermen	ارمن
istibgâ	استبغا	izhâk	ازهاق	erneb	ارنب
istibka	استبقا	ezher	ازهر	ernebe	ارنبه
istibhâl	استبهال	ejder	اژدر	irvâ	اروا
istitâbe	استتابه	üs	اس	ervah	ارواح
istitâr	استتار	isâ'et	اسائت	ervâm	اروام
istiskal	استئقال	esâbî	اسابيع	erre	اره
istisna	استثنا	esâtize	اساتذه	irhâb	ارهاب
isticâbe	استجابه	esaret	اسارت	irhân	ارهان
isticâre	استجاره	esas	اساس	erre-hane	اره خانه
isticâze	استجازه	esasen	اساسا	eryâf	ارياف
isticrâr	استجرار	esatir	اساطير	erîb	اريب
isticlâb	استجلاب	esâtîn	اساطين	erîke	اريكه
isticmâ	استجماع	esâfil	اسافل	ez	از
isticvap	استجواب	esâkife	اساقفه	izâr	ازار
istihâze	استحازه	esâkif	اساكف	azarlamak	ازارلامق
istihâza	استحاضه	isale	اساله	izale	ازاله
istihale	استحاله	esâlîb	اساليب	izbâr	ازبار
istihsân	استحسان	esami	اسامى	ezber	ازبر
istihsal	استحصال	esânîd	اسانيد	ezberlemek	ازبرله مك
istihzar	استحضار	esâvir	اساور	izdicâr	ازدجار
istihfâz	استحفاظ	esb	اسب	izdiham	ازدحام
istihkar	استحقار	esbap	اسباب	izdirâ	ازدرا
istihkak	استحقاق	esbât	اسباط	ezdef	ازدف
istihkâm	استحكام	isbâl	اسبال	izdivaç	ازدواج
istihlâb	استحلاب	esbak	اسبق	izdiyâd	ازدياد
istihlâbî	استحلابي	üsbû	اسبوع	izrâ	ازرا
istihlâl	استحلال	esbe	اسبه	ezrâr	ازرار
istihmâ	استحما	isperek	اسپرك	izrâm	ازرام
istihmâm	استحمام	ispegul	اسپغول	ezrak	ازرق
istihyâ	استحيا	ispenç	اسپنج	iz'âç	ازعاج
istihare	استخاره	ıspanak	اسپنخ	iz'âf	ازعاف
istihbar	استخبار	üstat	استاد	ezikka	ازقه

istifham	استفهام	istiş'âr	استشعار	istihdam	استخدام
istikaza	استقاضه	istişfâ	استشفا	istehr, İstehr	استخر
istikamet	استقامت	istişfâ	استشفاع	istihraç	استخراج
istikbal	استقبال	istişmâm	استشمام	istihfaf	استخفاف
istikbâlen	استقبالا	istişhâd	استشهاد	istihlâs	استخلاص
istikdâh	استقداح	istishâb	استصحاب	üstühân	استخلاف
istikrar	استقرار	istısgâr	استصغار	istihlâf	استخوان
istikraz	استقراض	istisvâb	استصواب	istidâre	استداره
istiksâ	استقصا	istitâb	استطاب	istidâme	استدامه
istiksâs	استقصاص	istitâ'at	استطاعت	istidâne	استدانه
istiktâb	استقطاب	istitâle	استطاله	istidrâc	استدراج
istiktâr	استقطار	istitrat	استطراد	istidrâcî	استدراجي
istikfâl	استقفال	istitrâf	استطراف	istidrâr	استدرار
istiklâl	استقلال	istitlâ	استطلاع	istidrâk	استدراك
istiknâd	استقناد	istitlâk	استطلاق	istida	استدعا
istikvâs	استقواس	istizlâl	استظلال	istidfâ	استدفاع
istikbâr	استكبار	istizhâr	استظهار	istidlâl	استدلال
istiktâb	استكتاب	isti'âze	استعاذه	istidmâ	استدما
istiksâr	استكثار	istiare	استعاره	ester	استر
istikra	استكرا	isti'âza	استعاضه	istirâbe	استرابه
istikrah	استكراه	istiane	استعانه	istirahat	استراحت
istikşaf	استكشاف	isti'câb	استعجاب	istirâk	استراق
istikfâf	استكفاف	istical	استعجال	istirbâh	استرباح
istikmâl	استكمال	istidat	استعداد	istircâ	استرجا
istiknâh	استكناه	isti'tâf	استعطاف	istircâ	استرجاع
istilâm	استلام	istifa	استعفا	istirham	استرحام
istilzâz	استلذاذ	isti'fâf	استعفاف	istirhâ	استرخاء
istilzam	استلزام	isti'lâ	استعلا	istirdat	استرداد
istilka	استلقا	isti'lâm	استعلام	istirdâf	استرداف
istimâ	استماع	istimal	استعمال	istirzâk	استرزاق
istimâlet	استمالت	istigâse	استغاثه	istirşâ	استرشا
istimdat	استمداد	istigrâb	استغراب	istirşâd	استرشاد
istimrar	استمرار	istiğrak	استغراق	istirfâd	استرفاد
istimzaç	استمزاج	istiğfar	استغفار	istirkab	استرقاب
istimsâk	استمساك	istiglâl	استغلال	istirkak	استرقاق
istimtâr	استمطار	istiğna	استغنا	esterek, isterek	استرك
istimlâk	استملاك	istifade	استفاده	istirhân	استرهان
istimhâl	استمهال	istiftâ	استفتا	istizâde	استزاده
istinat	استناد	istiftâh	استفتاح	istis'âl	استسأل
istinâme	استنامه	istifrâş	استفراش	istis'âd	استسعاد
istinân	استنان	istifra	استفراغ	istiska	استسقا
istinbâ	استنبا	istifsar	استفسار	istislâl	استسلال
istinbât	استنباط	istif'âl	استفعال	istişare	استشاره

üsküdar	اسكدار	istinâfen	استئنافا	istintaç	استنتاج
İskender	اسكندر	isti'hâl	استئهال	istinsâr	استنثار
eslâf	اسلاف	eshâr	اسحار	istincâ	استنجا
islâm	اسلام	eshiye	اسحيه	istinsâb	استنساب
İstanbul	اسلامبول	ishân	اسخان	istinsah	استنساخ
esliha	اسلحه	esham	اسخم	istinşâk	استنشاق
eslem	اسلم	eshiyâ	اسخيا	istinsâh	استنصاح
esle	اسله	esed	اسد	istinsâr	استنصار
üslûp	اسلوب	esedî	اسدى	istintak	استنطاق
üslûpsuz	اسلوبسز	esr, isr	اسر	istinfâd	استنفاد
isim	اسم	isrâ, üsera	اسرا	istinfâk	استنفاق
esma, esmâ	اسما	esrar	اسرار	istinkâf	استنكاف
ismâ	اسماع	isrâ	اسراع	istihâc	استهاج
esmâk	اسماك	israf	اسراف	istiva	استوا
esmer	اسمر	İsrafil	اسرافيل	üstüvâr	استوار
ismîrâr	اسميرار	İsrail	اسرائيل	üstüvârî	استواري
esenn	اسن	üsrüb	اسرب	üstüvane	استوانه
isnat	اسناد	üsrübî	اسربي	üstüvanî	استواني
esnân	اسنان	esra	اسرع	istihcân	استهجان
esinne	اسنه	istâr	اسطار	istihdâ	استهدا
esvât	اسواط	istâre	اسطاره	istihza	استهزا
esvâk	اسواق	usturlâp	اسطرلاب	istihlâk	استهلاك
esved	اسود	ustakıs	اسطقس	istihlâl	استهلال
esvire	اسوره	is'âd	اسعاد	istihvâ	استهوا
isvîdâd	اسويداد	es'âr	اسعار	istiyâk	استياك
ishâr	اسهار	isaf	اسعاف	istîsâk	استيثاق
ishal	اسهال	es'ad	اسعد	istîcâb	استيجاب
eshâm	اسهام	esef	اسف	isticar	استيجار
eshel	اسهل	esfâr	اسفار	istîcâl	استيجال
esyâf	اسياف	esfel	اسفل	istîdâ	استيداع
esir	اسير	ıspanak	اسفناخيه	istizan	استيذان
es'ile	اسئله	isfencî	اسفنجى	istîrâ	استيرا
üşâbe	اشابه	isfendan	اسفندان	istîsâr	استيسار
işaret	اشارت	isfendilyûn	اسفنديلون	isti'sâl	استئصال
işâ'a	اشاعه	isfîdâc	اسفيداج	istizah	استيضاح
eş'âm	اشئام	iska	اسقا	istîtân	استيطان
işba	اشباع	iskat	اسقاط	istiap	استيعاب
eşbeh	اشبه	eskam	اسقام	istîfâ	استيفا
İşbîliye	اشبيليه	iskirdiyun	اسقورديون	istîkad	استيقاد
iştibâk	اشتباك	uskuf	اسقف	istilâ	استيلا
iştibâh	اشتباه	iskîl	اسقيل	isti'mân	استئمان
aşpez	اشپز	iskât	اسكات	istinas	استئناس
iştidâd	اشتداد	iskân	اسكان	istinaf	استئناف

ısgâ	اصغا	eşkâl, işkâl	اشكال	üştür	اشتر
asgar	اصغر	eşk-rîz	اشكريز	iştira	اشترا
esfâ	اصفا	işkil	اشكل	iştirât	اشتراط
asfar	اصفر	işkembe	اشكنبه	iştirak	اشتراك
ısfırâr	اصفرار	işkence	اشكنجه	iştial	اشتعال
asfiyâ	اصفيا	eşell	اشل	iştigal	اشتغال
asıl	اصل	üşnân	اشنان	iştikak	اشتقاق
aslen	اصلا	eşna	اشنع	iştikâ	اشتكا
ıslah	اصلاح	üşne	اشنه	iştimâl	اشتمال
ıslahat	اصلاحات	eşvât	اشواط	iştimâm	اشتمام
ıslahhane	اصلاحخانه	eşvâk	اشواق	iştivâ	اشتوا
Islahiye	اصلاحيه	eşhâ	اشها	iştihâ	اشتها
aslah	اصلح	işhâd	اشهاد	iştihar	اشتهار
asla	اصلع	eşheb	اشهب	iştiyak	اشتياق
aslî	اصلي	eşher,eşhür	اشهر	aşpez	اشپز
asamm	اصم	eşhel	اشهل	eşcâr	اشجار
esnaf	اصناف	eşya	اشيا	eşca	اشجع
esnâm	اصنام	isabet	اصابت	işhâz	اشحاز
esvât	اصوات	esâbi	اصابع	eşhas	اشخاص
asveb	اصوب	esâgir	اصاغر	aşhane	اشخانه
asvef	اصوف	isâga	اصاغه	eşedd	اشد
usul	اصول	asalet	اصالت	eşerr	اشر
asil	اصيل	asaletli	اصالتلو	işrâb	اشراب
izâ'e	اضائه	asbâh	اصباح	eşrât	اشراط
izâ'a	اضاعه	usbu	اصبع	eşraf	اشراف
izafet	اضافت	esahh	اصح	işrâk	اشراق
izafî	اضافى	esihhâ	اصحا	işrâk	اشراك
azhâ	اضحا	ashap	اصحاب	eşribe	اشربه
azhûke, uzhûke	اضحوكه	isdâr	اصدار	eşref	اشرف
azhâ	اضحي	esdâg	اصداغ	eşrefî	اشرفي
uzhiye	اضحيه	esdâf	اصداف	eşrem	اشرم
ezdăd	اضداد	esdak	اصدق	eş'âr, iş'ar	اشعار
azarr	اضر	esdika	اصدقاء	iş'â	اشعاع
ızrâr	اضرار	ısr	اصر	iş'âl	اشعال
ezrâs	اضراس	ısrar	اصرار	eş'ar	اشعر
ızrâm	اضرام	ıstıbâb	اصطباب	eş'al	اشعل
ıztıcâ	اضطجاع	ıstıbâr	اصطبار	eş'i'a	اشعه
ıstırap	اضطراب	ıstabl	اصطبل	eşgâl, işgal	اشغال
ıstırar	اضطرار	ıstıfa	اصطفا	eşfâk	اشفاق
ıstırârî	اضطراري	ıstılah	اصطلاح	uşak	اشق
ıztırâm	اضطرام	ıstıyâd	اصطياد	aşkar	اشقر
ez'âf, iz'âf	اضعاف	ıs'âd	اصعاد	eşkıya	اشقيا
ez'af	اضعف	es'ab	اصعب	eşk	اشك

i'câm	اعجام	izlâm	اظلام	edgâs	اضغاث
a'cem	اعجم	azlem	اظلم	edall	اضل
a'cemî	اعجمي	izhar	اظهار	ezlâ	اضلاع
a'cûbe, ucube	اعجوبه	azher	اظهر	izlâl	اضلال
a'dâ	اعدا	e'âcîb	اعاجيب	ızmâr	اضمار
a'dâd, i'dâd	اعداد	iade	اعاده	izmihlâl	اضمحلال
idam	اعدام	e'âdî	اعادى	ezyâf	اضياف
a'del	اعدل	iâre	اعاره	itâre	اطاره
i'zâb	اعذاب	iaşe	اعاشه	itaat	اطاعت
a'zâr	اعذار	e'âzım	اعاظم	itâle	اطاله
a'zeb	اعذب	e'âlî	اعالى	etıbba	اطبا
a'râb, irap	اعراب	iane	اعانه	atbâk, itbâk	اطباق
a'râs, i'râs	اعراس	i'tâk	اعتاق	atbika	اطبقه
a'râş	اعراش	itibar	اعتبار	itrâ, ittirâ	اطرا
a'râz, i'râz	اعراض	itibarlı	اعتبارلو	itrâh	اطراح
araf	اعراف	itidal	اعتدال	ittirat	اطراد
a'rec	اعرج	itizar	اعتذار	ittiratsız	اطرادسز
e'azz	اعز	itiraz	اعتراض	etraf	اطراف
izaz	اعزاز	itiraf	اعتراف	etraflı	اطرافلو
a'zel	اعزل	i'tizâl	اعتزال	it'âm	اطعام
a'ser	اعسر	i'tisâf	اعتساف	et'ime	اطعمه
aşar	اعشار	i'tisâb	اعتصاب	itfa	اطفا
asap	اعصاب	i'tisâr	اعتصار	itfaiye	اطفائيه
a'sâr, i'sâr	اعصار	i'tisâm	اعتصام	etfâl	اطفال
a'sam	اعصم	i'tizâd	اعتضاد	ıttıla	اطلاع
aza	اعضا	i'tifâr	اعتفار	ıtlak	اطلاق
a'zâd	اعضاد	itikat	اعتقاد	atlas	اطلس
ita	اعطا	itikatsızlık	اعتقادسزلق	atliye	اطليه
a'tâf	اعطاف	i'tikal	اعتقال	utum	اطم
i'zâm	اعظام	itikâf	اعتكاف	ıtmâ	اطماع
a'zam	اعظم	itilâ	اعتلا	atme	اطمه
a'zamiyet	اعظميت	itimat	اعتماد	itminan	اطمئنان
a'kab	اعقاب	i'timâm	اعتمام	ıtnâb	اطناب
a'kal	اعقل	itina	اعتنا	etvâr	اطوار
âlâ, i'lâ	اعلا	itinalı	اعتنالو	etvâk	اطواق
i'lâl	اعلال	i'tinâk	اعتناق	atvel	اطول
a'lâm, ilâm	اعلام	i'tivâ	اعتوا	ather	اطهر
ilân	اعلان	i'tivâr	اعتوار	atyeb	اطيب
a'lem	اعلم	itiyat	اعتياد	atyer	اطير
e'amm	اعم	i'tiyân	اعتيان	ezâfîr	اظافير
âmâ	اعما	i'sâr	اعثار	azref	اظرف
imar	اعمار	i'câb	اعجاب	ezfâr	اظفار
amal, imal	اعمال	i'câz	اعجاز	ezlâl	اظلال

iftisâd	افتصاد	igrâm	اغرام	a'mâm	اعمام
iftisâl	افتصال	agreb	اغرب	a'mede	اعمده
iftizâh	افتضاح	igşâ	اغشا	a'nâk	اعناق
iftikar	افتقار	agsân	اغصان	a'vâm	اعوام
iftikâk	افتكاك	igzâb	اغضاب	a'vân	اعوان
eftîmûn	افتيمون	iğfal	اغفال	a'vec	اعوج
iftinân	افتنان	iglâ	اغلا	i'vicâc	اعوجاج
ifhâm	افحام	iglâz	اغلاظ	a'ver	اعور
efhâz	افخاذ	iglâf	اغلاف	a'verî	اعوري
efham	افخم	aglâk, iglâk	اغلاق	a'yâd	اعياد
ifdâ	افدا	aglâl	اغلال	âyan	اعيان
efrâh	افراح	agleb	اغلب	a'yün	اعين
ifrâh	افراخ	aglef	اغلف	egânî	اغاني
efrâhte	افراخته	igmâ	اغما	agbes	اغبث
efrat, ifrâd	افراد	agmâd	اغماد	agber	اغبر
efrâz, ifraz	افراز	igmâz	اغماض	iğbirar	اغبرار
efrâşte	افراشته	ignâ	اغنا	agbiyâ	اغبيا
ifrat	افراط	ağnam	اغنام	igtidâ	اغتدا
ifrağ	افراغ	agniyâ	اغنيا	igtirâb	اغتراب
efrenc	افرنج	agniye	اغنيه	igtirâr	اغترار
efrûhte	افروخته	igvâ	اغوا	igtirâm	اغترام
efrûz	افروز	ağyar	اغيار	igtisâl	اغتسال
efricyûn	افريجيون	üf	اف	igtisâb	اغتصاب
efzâ	افزا	ifâte	افاته	igtilâ	اغتلا
efzûn	افزون	efâhim	افاخم	igtilâl	اغتلال
efzûnî	افزوني	ifade	افاده	igtilâm	اغتلام
ifsat	افساد	ifâze	افازه	igtimâd	اغتماد
efsâr	افسار	efâzıl	افاضل	igtimâr	اغتمار
efsane	افسانه	ifâza	افاضه	igtimâs	اغتماس
efser	افسر	efâ'î	افاعى	igtimâz	اغتماض
efsürde	افسرده	efâgine	افاغنه	igtimâm	اغتمام
efsak	افسق	ifâkat	افاقت	iğtinam	اغتنام
efsûs	افسوس	efânîn	افانين	igtiyâz	اغتياظ
efsun	افسون	efâviye	افاويه	igtiyâl	اغتيال
ifşa	افشا	iftâ	افتا	agser	اغثر
efşâr	افشار	üftâde	افتاده	agdiye	اغديه
efşân	افشان	üftâdegî	افتاده گي	egarr	اغر
ifsâh	افصاح	iftitâh	افتتاح	egırrâ, igrâ	اغرا
efsah	افصح	iftitân	افتتان	igrâd	اغراد
efdâl	افضال	iftihar	افتخار	agrâr	اغرار
efdal	افضل	iftira	افترا	agrâs	اغراس
efdaliyet	افضليت	iftirâs	افتراس	agrâz	اغراض
iftar	افطار	iftirak	افتراق	igrâk	اغراق

aklâm	اقلام	iktida	اقتدا	iftariye	افطاريه
akleb	اقلب	iktidâh	اقتداح	eftah	افطح
iklim	اقليم	iktidâd	اقتداد	eftas	افطس
akmâr	اقمار	iktidar	اقتدار	ef'âl	افعال
akmişe	اقمشه	iktirâb	اقتراب	ef'â	افعى
ikna	اقناع	iktirâ	اقتراع	Afgan	افغان
uknum	اقنوم	iktirâf	اقتراف	ufuk	افق
akva	اقوا	iktiran	اقتران	efkar	افقر
akvât	اقوات	iktisâm	اقتسام	ufkî	افقي
akvâs	اقواس	iktisâr	اقتصار	efkâr	افكار
akvâl	اقوال	iktisâs	اقتصاص	efken	افكن
akvam	اقوام	iktiza	اقتضا	efkende	افكنده
akviyâ	اقويا	iktitâf	اقتطاف	iflâh	افلاح
okyanus	اقيانوس	iktifâ	اقتفا	iflâs	افلاس
ekâbir	اكابر	iktilâ	اقتلاع	eflâtun, Eflâtûn	افلاطون
ekâzîb	اكاذيب	iktinâ	اقتنا	eflâtunî	افلاطوني
ekârim	اكارم	iktinâs	اقتناص	eflâk	افلاك
ekârîm	اكاريم	iktiyâd	اقتياد	eflec	افلج
ekâsire	اكاسره	ukhuvân	اقحوان	eflah	افلح
ekber	اكبر	ekdâh	اقداح	ifna	افنا
iktâb	اكتاب	ikdâr	اقدار	efnân	افنان
ektâf	اكتاف	akdâm, ikdam	اقدام	efvâc	افواج
iktitâb	اكتتاب	akdes	اقدس	efvâh	افواه
iktihâl	اكتحال	akdem	اقدم	efvâhî	افواهي
iktirâ	اكترا	ikrar	اقرار	ufûl	افول
iktirâb	اكتراب	akrâs	اقراص	ef'ide	افئده
iktirâz	اكتراز	ikraz	اقراض	efhâm, ifhâm	افهام
iktisâ	اكتسا	akran	اقران	afyon	افيون
iktisap	اكتساب	akreb	اقرب	afyonî	افيونى
iktifa	اكتفا	akra	اقرع	ekarib	اقارب
iktilâs	اكتلاس	aksam	اقسام	ekasî	اقاصى
iktinâ	اكتنا	ikşi'râr	اقشعرار	akakya	اقاقيا
iktinân	اكتنان	aksâ	اقصا	ikale	اقاله
iktinâh	اكتناه	akzâ	اقضا	ekalîm	اقاليم
iktivâ	اكتوا	aktâb	اقطاب	ikamet	اقامت
iktiyâl	اكتيال	aktâr	اقطار	ikame	اقامه
iksâr	اكثار	aktâ, iktâ	اقطاع	ekanîm	اقانيم
ekser	اكثر	akta	اقطع	ekavil	اقاول
ekseri	اكثري	ik'âd	اقعاد	ikbal	اقبال
ekdâr	اكدار	akfâr	اقفار	akbeh	اقبح
ekzeb	اكذب	akfâs	اقفاص	ektâr	اقتار
ekrâd	اكراد	akfâl	اقفال	iktibas	اقتباس
ikram	اكرام	ekall	اقل	iktihâm	اقتحام

ülfet	الفت	iltika	التقاع	ikrah	اكراه
elfî	الفي	iltikam	التقام	ekrem	اكرم
ilka	القا	iltimas	التماس	iksâ	اكسا
elkab	القاب	iltimâ	التماع	iksir	اكسير
ilkah	القاح	iltivâ	التوا	ükşût	اكشوت
ilkan	القان	iltihâ	التها	ikfâl	اكفال
el-kıssa	القصه	iltihap	التهاب	ekl	اكل
Allah	الله	iltiyâm	التيام	iklîl	اكليل
elem	الم	ilca	الجا	ikmal	اكمال
ilmâh	الماح	ilcâm	الجام	ekmâm	اكمام
elmas	الماس	el-hâc	الحاج	ekmel	اكمل
ilmâ	الماع	ilhâh	الحاح	ekmellik	اكملك
elvâh	الواح	ilhâd	الحاد	eknâf	اكناف
elvâhât	الواحات	elhâsıl	الحاصل	ekvâr	اكوار
elvan	الوان	ilhak	الحاق	ekvân	اكوان
elûf, ülûf	الوف	el-hâl	الحال	ekûl	اكول
ulûhiyet	الوهيت	elhân	الحان	ekyâl	اكيال
elviye	الويه	el-hased	الحسد	ekyed	اكيد
ilâh	اله	el-hazer	الحذر	eğer	اگر
ilhâ	الها	elhak	الحق	el	ال
ilham	الهام	el-hükmülillah	الحكم لله	elâ, illâ	الا
ilâhî	الهي	elhamdülillah	الحمد لله	ilâh	الاه
ilâ	الى	el-Hamrâ	الحمرا	elibbâ	البا
elyaf	الياف	ilh	الخ	elbâb	الباب
elyak	اليق	el-hazer	الخذر	ilbâs	الباس
elim	اليم	eledd	الد	elbette	البته
el-yevm	اليوم	ed-dâ'î	الداعى	elbürz	البرز
ileyh, ilye	اليه	elezz	الذ	elbise	البسه
ümm	ام	ilzâk	الزاق	iltibas	التباس
amma	اما	ilzam	الزام	iltisâm	التثام
imâte	اماته	elzem	الزم	iltica	التجا
emâsil	اماثل	elest	الست	iltihâ	التحا
emâcid	اماجد	elsine	السنه	iltihâf	التحاف
emârât	امارات	ilsâk	الصاق	iltihak	التحاق
emâret	امارت	eltâf	الطاف	iltihâm	التحام
emare	اماره	el-iyâz	العياذ	iltizâk	التزاق
imâta	اماطه	ilga	الغا	iltizam	التزام
emâkin	اماكن	elgâz, ilgâz	الغاز	iltizâmî	التزامي
imale	اماله	el-garaz	الغرض	iltisak	التصاق
emâlî	امالى	elf, elif	الف	iltifat	التفات
emâm, imam	امام	ilfâf	الفاف	iltifâf	التفاف
aman	امان	elfâz	الفاظ	iltika	التقا
emanet	امانت	elifba	الفبا	iltikat	التقاط

inbi'âs	انبعاث	amenna,	امنا	emaneten	امانة
inbi'âc	انبعاج	emnen,		emânî	امانى
enbûb	انبوب	ümenâ		ümmet	امت
enbûbî	انبوبى	emniyet	امنيت	imtisâl	امتثال
enbûş	انبوش	ümniye	امنيه	imtihan	امتحان
enbûh	انبوه	emvât	اموات	imtidâd	امتداد
enbûhî	انبوهي	emvâc	امواج	imtizaç	امتزاج
enbe	انبه	emval	اموال	imtisas	امتصاص
enbiya	انبيا	umur	امور	emtia	امتعه
ınbık	انبيق	emeviye	اموميه	imtilâ	امتلا
intaç	انتاج	ümmehât	امهات	imtina	امتناع
intibah	انتباه	imhâl	امهال	imtinân	امتنان
inticâ	انتجا	emhak	امهق	imtiyaz	امتياز
intihar	انتحار	ümmî	امى	imtiyâk	امتياق
intihap	انتخاب	emyâl	اميال	emsal	امثال
intidâm	انتدام	ümmiyet	اميت	emsile	امثله
intizâ	انتزاع	ümit	اميد	emced	امجد
intisap	انتساب	emir	امير	imha	امحا
intisâc	انتساج	emirî	اميري	imhâk	امحاق
intisâk	انتساق	emin	امين	emedd	امد
intişâ	انتشا	enâ	انا	imdat	امداد
intişar	انتشار	inâbe	انابه	emir	امر
intisâb	انتصاب	inâs	اناث	ümera	امرا
intisâf	انتصاف	enâcîl	اناجيل	imrâr	امرار
intizâc	انتضاج	enâr	انار	emraz	امراض
intizar	انتظار	enârallah	انارالله	emred	امرد
intizam	انتظام	ünâfî	انافى	armut	امرود
inti'âş	انتعاش	innâlillah	اناالله	emzice	امزجه
inti'ât	انتعاط	enam	انام	imsâs	امساس
intifa	انتفاع	enâmil	انامل	imsak	امساك
intika	انتقا	enâniyet	انانيت	emsâr	امصار
intikad	انتقاد	inbâ	انبا	imsâs	امصاص
intikas	انتقاص	inbât	انبات	imza	امضا
intikâz	انتقاض	ambar, enbar	انبار	emtâr	امطار
intikât	انتقاط	enbâz	انباز	em'â	امعا
intikal	انتقال	enbât	انباط	im'ân	امعان
intikam	انتقام	enbân	انبان	imkân	امكان
intikah	انتقاه	inbâh	انباه	emkine	امكنه
entele	انتله	inbisâr	انبثار	emel	امل
intimâ	انتما	enber	انبر	imlâ	املا
intivâ	انتوا	amberbaris	انبربارس	emlâh	املاح
intiha	انتها	inbisât	انبساط	emlâk	املاك
intihâc	انتهاج	inbişâk	انبشاق	imlâl	املال

ensâb	انساب	inhitâm	انحطام	intihâr	انتهار
insâf	انساف	inhikâk	انحكاك	intihâz	انتهاز
insan	انسان	inhilâl	انحلال	intihâz	انتهاض
insaniyet	انسانيت	inhina	انحنا	ünsâ	انثا
enseb	انسب	inhidâr	انخدار	insidâg	انثداغ
insicâl	انسجال	inhizâl	انخزال	insirâm	انثرام
insicam	انسجام	inhisâf	انخساف	insikab	انثقاب
ensice	انسجه	inhifâz	انخفاض	insilâm	انثلام
insidâd	انسداد	inhilâ	انخلاع	insimâg	انثماغ
insidâl	انسدال	inhilâl	انخلال	insinâ	انثنا
insitâh	انسطاح	inhinâk	انخناق	encâs	انجاث
insilâb	انسلاب	endâ	اندا	incâd	انجاد
insilâh	انسلاخ	indâb	انداب	encam	انجام
insilâk	انسلاك	endâht	انداخت	incibâr	انجبار
insilâl	انسلال	endâd	انداد	encidân	انجدان
insî	انسي	endâz	انداز	incizâb	انجذاب
insiyâb	انسياب	endaze	اندازه	incizâm	انجذام
ünsiyet	انسيت	endazelemek	اندازه له مك	incirâr	انجرار
inşa	انشا	endam	اندام	incirâ	انجراع
inşâî	انشائي	endamsız	اندامسز	encüre	انجره
inşat	انشاد	endamlı	انداملو	encürî	انجرى
inşâk	انشاق	ender	اندر	incizâr	انجزار
inşallah	انشاء لله	indirâc	اندراج	incizâm	انجزام
inşibâb	انشباب	indirâs	اندراس	ences	انجس
inşirah	انشراح	enderun	اندرون	incilâ	انجلا
inşirâk	انشراق	enderunî	اندروني	incilâb	انجلاب
inşirâm	انشرام	indigâm	اندغام	encüm	انجم
inşi'âb	انشعاب	indifa	اندفاع	incimâd	انجماد
inşikak	انشقاق	endek	اندك	encümen	انجمن
inşilâl	انشلال	indimâc	اندماج	incir	انجير
ensâb	انصاب	indimâl	اندمال	incirî	انجيري
ensar	انصار	endûhte	اندوخته	incil	انجيل
insaf	انصاف	endûd	اندود	encîve	انجيوه
insibâb	انصباب	endûh	اندوه	enhâ	انحا
insibâg	انصباغ	indiyâl	انديال	inhibâs	انحباس
insidâm	انصدام	endîş	انديش	inhidâb	انحداب
insiraf	انصراف	endişe	انديشه	inhidâd	انحداد
insirâm	انصرام	inzâr	انذار	inhidâr	انحدار
enzâd, inzâd	انضاد	inziyâb	انذياب	inhiraf	انحراف
inzibat	انضباط	inzal	انزال	inhisâm	انحسام
inzicâc	انضجاج	anzarot	انزروت	inhisar	انحصار
inzicâ	انضجاع	inziva	انزوا	inhisâm	انحصام
inzimâm	انضمام	ins	انس	inhitat	انحطاط

evâsıt	اواسط	enfiye	انفيه	intak	انطاق
evâlî	اوالى	enkaz	انقاض	intibâh	انطباخ
evâmir	اوامر	inka	انقاع	intibâ	انطباع
evânî	اوانى	inkıbaz	انقباض	intibak	انطباق
evâ'il	اوائل	inkıraz	انقراض	intifâ	انطفا
evb	اوب	inkısam	انقسام	intilâk	انطلاق
evbâş	اوباش	inkızâ	انقضا	intivâ	انطوا
evtâd	اوتاد	inkızâz	انقضاض	enzâr	انظار
evtâr	اوتار	inkıta	انقطاع	enzâm	انظام
evsân	اوثان	enka	انقع	en'âm, in'âm	انعام
evç	اوج	inkılâp	انقلاب	in'idâm	انعدام
evcâ	اوجاع	inkıyat	انقياد	in'irâ	انعرا
evceh	اوجه	inkâr	انكار	in'izâl	انعزال
evhâl	اوحال	inkibâb	انكباب	in'itâf	انعطاف
evhad	اوحد	enkiha	انكحه	in'ikad	انعقاد
evdâd	اوداد	inkidâm	انكدام	in'ikar	انعقار
evdiye	اوديه	enker	انكر	inikâs	انعكاس
evrat	اوراد	inkisar	انكسار	ingımâr	انغمار
evrak	اوراق	inkisâf	انكساف	ingımâs	انغماس
evrâm	اورام	inkişaf	انكشاف	enf	انف
evreng	اورنك	engübîn	انگبين	infâd	انفاد
evzâr	اوزار	engüşt	انگشت	infaz	انفاذ
evzân	اوزان	engüşter	انگشتر	enfâs	انفاس
evsâh	اوساخ	engûr	انگور	infak	انفاق
evsat	اوسط	engîz	انگيز	enfâl	انفال
evsa	اوسع	enmâr	انمار	infitâh	انفتاح
evsaf	اوصاف	enmer	انمر	infitâl	انفتال
evzâ	اوضاع	enmele	انمله	inficâr	انفجار
evzah	اوضح	enmûzec	انموزج	enfiha	انفحه
evtân	اوطان	envâr	انوار	infirâc	انفراج
ev'iye	اوعيه	enva	انواع	infirat	انفراد
evfer	اوفر	enver	انور	enfes, enfüs	انفس
evfak	اوفق	inha	انها	infisâh	انفساح
evfî	اوفى	enhâr	انهار	infisah	انفساخ
evkat	اوقات	inhidâm	انهدام	infisâd	انفساد
evkaf	اوقاف	inhizâm	انهزام	infisal	انفصال
evkiye	اوقيه	inhikâk	انهكاك	infisâm	انفصام
evvel	اول	inhimak	انهماك	enfa	انفع
evlâ, evvelâ, ûlâ	اولا	enyâb	انياب	infial	انفعال
		enîs	انيس	infikâk	انفكاك
evlât	اولاد	enîk	انيق	infilâk	انفلاق
evlâdiyet	اولاديت	enîn	انين	infilâl	انفلال
ûlû	اولو	evâhir	اواخر	infihâm	انفهام

ب

bâ, bi	ب	eytam	ايتام	evleviyet	اولويت
bâ	با	îsâr	ايثار	evlâ	اولى
bap	باب	icap	ايجاب	evliya	اوليا
babayan	بابايان	icat	ايجاد	evvelîn	اولين
babayane	بابايانه	icar	ايجار	evham	اوهام
bebr	بابر	icaz	ايجاز	üveys	اويس
Bâbil	بابل	eyyede	ايد	üveyl	اويل
Bâbülhâne	بابلخانه	eydî	ايدى	ahali	اهالى
bâbûnec	بابونج	îrâs	ايراث	ihanet	اهانت
bat	بات	irat	ايراد	ihtida	اهتدا
batman	باتمن	iran	ايران	ihtizaz	اهتزاز
baç	باج	izid	ايزد	ehtem	اهتم
bâhis	باحث	izidî	ايزدي	ihtimam	اهتمام
bâhûr	باحور	isaguçı	ايساغوجى	ihdâ	اهدا
bâhter	باختر	eyser	ايسر	ehdeb	اهدب
bâhik	باخق	isal	ايصال	ehrâm	اهرام
bâd, bad	باد	eyzan	ايضا	ehremen	اهرمن
bademe	بادام	izah	ايضاح	ehil	اهل
bademcik	بادامجك	izahen	ايضاحا	ihlâk	اهلاك
bademî	بادامي	ifa	ايفا	ehille	اهله
bâd-âver	بادآور	îkad	ايقاد	ehliyet	اهليت
bâd-bân	بادبان	ikaz	ايقاظ	ehliyetli	اهليتلو
bâd-hâye	بادخايه	ika	ايقاع	ehlî	اهلى
bâdir	بادر	îkan	ايقان	ehlîlec	اهليلج
bâdrencbûye	بادرنج بويه	îl	ايل	ehlîlecî	اهليلجي
bâd-reng	بادرنك	îlâc	ايلاج	ehemm	اهم
bâd-zen	بادزن	i'lâm	ائلام	ehemmiyet	اهميت
bâd-gîr	بادكير	ilhan	ايلخان	ihmal	اهمال
patlıcan	بادنجان	eylül	ايلول	ehvâz, Ehvaz	اهواز
bâd-nümâ	بادنما	ima	ايما	ehvâl	اهوال
bade	باده	eymân, iman	ايمان	ehven	اهون
bedava	بادهوا	eymen	ايمن	ehviye	اهويه
bâdî	بادى	e'imme	ائمه	eyâ	ايا
badiye, badya	باديه	eyne, în	اين	iyâb	اياب
bâzile	بازله	i'nâs	ائناس	iyâdet	ايادت
bâr	بار	îvâ	ايوا	eyâdî	ايادى
baran	باران	ayvan	ايوان	eyâr	ايار
bârânî	بارانى	eyvah	ايواه	eyâz	ياز
bâr-hane	بارخانه	iham	ايهام	eyalet	ايالت
bârid	بارد	îhân	ايهان	eyyam	ايام
bâriz	بارز			i'tikâl	ائتكال
				itilâf	ائتلاف
				i'timân	ائتمان

bahis	بحث	bâkû	باكو	bâriz	بارض
bahir	بحر	bâkûre	باكوره	bâri	بارع
buhran	بحران	bâkî	باكى	bârika	بارقه
bahrî	بحري	bâl	بال	bârekallâh	بارك الله
Bahreyn	بحرين	bâlâ	بالا	bâr-keş	باركش
bahriye	بحريه	bâliş	بالش	bâr-gâh	بارگاه
bahhe	بحه	baliğ	بالغ	beygir	بارگير
buhîre	بحيره	bâlû	بالو	bârû	بارو
buhar	بخار	bâlî	بالى	barut	باروت
buharî	بخاري	bâlîn	بالين	barudî	بارودي
baht	بخت	bâm	بام	bâre	باره
bahr	بخر	bâm-dâd	بامداد	bari, bârî	بارى
bahş	بخش	bâm-gâh	بامكاه	bârîk	باريك
bahşâ	بخشا	bân	بان	bâz	باز
bahşiş	بخشش	bânâris	بانارس	pazar	بازار
bahk	بخق	bang	بانك	pazarlık	بازارلق
buhl	بخل	bânû	بانو	bezirgân	بازركان
buhur	بخور	bani	بانى	pazı	بازو
bahîl	بخيل	bâ-vücûd	باوجود	bâzî	بازى
bahye	بخيه	bâver	باور	bâzîçe	بازيچه
bed, büd	بد	bâverci	باورجي	be's	بأس
bed	بدأ	bâh	باه	bâsıt	باسط
bidayet	بدائت	bâhir	باهر	bâsık	باسق
bidayeten	بدائتا	bâhil	باهل	basur	باسور
bedâ'at	بداعت	bâyir	باير	bâşed	باشد
bedâvet	بداوت	bâyeste	بايسته	bâşe	باشه
bedahet	بداهت	bayi	بايع	bâsıra	باصره
beter	بدتر	bâyin	باين	batıl	باطل
bedahşân	بدخشان	bebr	ببر	bâtıme	باطمه
bedahşî	بدخشي	bebrlenmek	ببرلنمك	bâtın	باطن
beddua	بددعا	bebgâ	ببغا	bâtınen	باطنا
bedir	بدر	büt	بت	bâtıniye	باطنيه
bedreka	بدرقه	beter	بتر	bâ	با ع
bedre	بدره	betûl	بتول	bâ'is	باعث
bed-zehre	بدزهره	besr	بثر	bağ	با غ
bid'at	بدعت	becâ	بجا	bâgî	باغى
bedel	بدل	becâdî	بجادى	bâf	باف
bedelen, budala	بدلا	becayiş	بجايش	bâkır	باقر
		bec'a	بجعه	bakla	باقلا
beden	بدن	bece	بجه	bâkûr	باقور
bedenen	بدنا	becîl	بجيل	baki	باقى
bednam	بدنام	beççe	بچه	bâk	باك
bedenli	بدنلو	beçîz	بچيز	bakir	باكر

bereket	برکت
bergüstvân	برکستوان
bergeşte	برکشته
berkende	برکنده
birke, bürke	برکه
bergüzar	برگذار
ber-güzîde	برگذیده
bürnâ	برنا
ber-nâme	برنامه
bornoz	برنس
ber-nişan	برنشان
bernîk	برنیق
berevât	بروات
bervâk	برواق
burûc	بروج
bürudet	برودت
bürûz	بروز
berûmend	برومند
bere	بره
burhan	برهان
berhem	برهم
brehmen	برهمن
berehne, bürehne	برهنه
berhava	برهوا
bürhe	برهه
berî, berrî, birrî	بری
biryan	بریان
berîd	برید
bürîde	بریده
berîn	برین
beriye	بریه
bez, büz	بز
bezâdî	بزادی
bezzaz	بزاز
buzâk	بزاق
buzzâka	بزاقه
bezr	بزر
büzürg	بزرك
buzgâle	بزغاله
bezle	بزله
bezm	بزم
berceste	برجسته
bürcüme	برجمه
bercîs	برجیس
berçîde	برچیده
berçîn	برچین
berçînî	برچيني
berhâste	برخاسته
berhane	برخانه
berhây	برخای
berhur	برخور
berd, bürd	برد
berdâd	برداد
berdâr	بردار
berdâşte	برداشته
berda	بردع
berdevam	بردوام
berduş	بردوش
bürde	برده
berdiy	بردی
berzah	برزخ
birsam	برسام
bersîm	برسیم
berş	برش
berşavuş	برشاوش
birişte	برشته
baras	برص
bertaraf	برطرف
bertîl	برطیل
ber-aks	برعکس
burgu	برغو
burgûs	برغوث
burgûsî	برغوثي
bergûl	برغول
berf	برف
berfere	برفره
berk	برق
berkan	برقان
ber-karâr	برقرار
burka	برقع
burkûk	برقوق
Berka	برقه
berek, berg	برك
berkân, birgân	برکان
bedûh	بدوح
büdûr	بدور
bedevî	بدوی
bedeviyet	بدویت
bedîd	بدید
bedî	بدیع
bedihî	بدیهی
bezr	بذر
bezl	بذل
bezle	بذله
büzûr	بذور
ber, birr, bür	بر
ber, bür	برء
beraber	برابر
berat	برات
beratlı	براتلو
berâcim	براجم
birader	برادر
biraderâne	برادرانه
bürâde	براده
berârî	برار ی
berâzvân	برازوان
berâ'at	براعت
berrak, burâk	براق
bürrân	بران
ber-endâz	برانداز
berangar	برانغار
ber-âverd	براورد
berâhime	براهمه
berâhîn	براهین
berây	برای
berâyâ	برایا
beraat	برائت
berbat	برباد
berbak	برباق
berber	بربر
berbat	بربط
ber-pâ	برپا
bert	برت
berter	برتر
bertkan	برتقان
burç	برج
bercâ	برجا

beftere	بفتره
beka	بقا
bika	بقاع
bakkal	بقال
bekaya	بقایا
bakar	بقر
buk'a	بقعه
bakla	بقله
bakkam	بقم
bukûl	بقول
bakiye	بقیه
bükâ	بکا
bekâr	بکار
bekâret	بکارت
bekâm	بکام
bektaş	بکتاش
bikr	بکر
bükre	بکره
bekri, bükrî	بکری
bükm	بکم
begâvil	بگاول
bel	بل
belâ, bilâ	بلا
bilâd	بلاد
belâdet	بلادت
belâdûr	بلادور
belâg	بلاغ
belâgat	بلاغت
belâl	بلال
belâhet	بلاهت
belâyâ	بلایا
bilbân	بلبان
bülbül	بلبل
belbûs	بلبوس
belhaş	بلخش
beled	بلد
büldân	بلدان
belde	بلده
beledî	بلدي
belediye	بلدیه
belesân	بلسان
belsem	بلسم
belsemiye	بلسمیه
bizâ'a	بضاعه
bat, bıt	بط
batarıs	بطارس
bitâka	بطاقه
battal	بطال
batâlet	بطالت
Batâlese	بطالسه
bitâne	بطانه
bitâniye	بطانیه
betâ'et	بطائت
bitıbkıhi	بطبقه
bathâ, Bathâ	بطحا
patrîk	بطریق
batş	بطش
butlan	بطلان
batın, butn	بطن
batnen	بطنا
butûn	بطون
bati	بطی
bıttîh	بطیح
batîte	بطیطه
butîn	بطین
bazr	بظر
ba's	بعث
bi'set	بعثت
ba'd, buut	بعد
bazı	بعض
bazen	بعضا
ba'l	بعل
ba'ûz	بعوض
bi-avnihi	بعونه
ba'îd	بعید
ba'îr	بعیر
bi-aynihi	بعینه
bugâs	بغاث
bigâl	بغال
begâyet	بغایت
bagteten	بغتة
buğz	بغض
buğzan	بغضا
bagal, bagl	بغل
bagalî	بغلي
bagy	بغی
büzûr	بزور
bes	بس
besâ	بسا
besâtîn	بساتین
bisât	بساط
besalet	بسالت
besâvend	بساوند
besâ'it	بسائط
besbâse	بسباسه
besbâ'ic	بسبائج
botan	بستان
beste	بسته
bestegî	بسته گي
büsre	بسره
bast	بسط
besle	بسله
bismillâh	بسم الله
bismil	بسمل
besmele	بسمله
besûs	بسوس
besî	بسی
bisyâr	بسیار
bisyârî	بسیاري
basit	بسیط
basîte	بسیطه
besîl	بسیل
besîm	بسیم
beşaret, beşâret	بشارت
beşâşet	بشاشت
beşâm	بشام
beşer	بشر
beşere	بشره
beşeriyet	بشریت
beşuş	بشوش
beşîr	بشیر
basâ'ir	بصائر
basar	بصر
basriyûn	بصریون
basal	بصل
basir	بصیر
basiret	بصیرت
basîle	بصیله

beher, bühr	بهر	bû	بو	bel	بلع
behrâm	بهرام	bevvâ	بوا	bel'ûm	بلعوم
behre	بهره	bevvap	بواب	bülegâ	بلغا
bihişt	بهشت	bevâdî	بوادی	bulgar	بلغار
bihiştî	بهشتي	bevâr	بوار	balgam	بلغم
behk	بهق	bevârih	بوارح	balgamî	بلغمي
behle	بهله	bevârid	بوارد	bülga	بلغه
behmen	بهمن	bevârik	بوارق	belka	بلقا
behî	بهی	bevâsîr	بواسير	belka	بلقاع
behîc	بهيج	bevâtın	بواطن	bülend	بلند
behîm	بهيم	bevâkî	بواقی	billûr	بلور
behîme	بهيمه	bevvâl	بوال	pelit	بلوط
behîmî	بهيمي	bevân	بوان	büluğ	بلوغ
beyaban	بيابان	bûte	بوته	belvâ	بلوی
beyaz	بياض	bû-tîmâr	بوتيمار	beliğ	بليغ
beyazcı	بياضجي	bûd	بود	belîl	بليل
beyazımsı	بياضمسي	bûr	بور	belîlec	بليلج
beyan	بيان	borani	بورانی	beliye	بليه
beyanname	بياننامه	borak	بورق	bin, bün	بن
bibi	بي بي	bûrî	بوري	bennâ, bina	بنا
beyit	بيت	bûriyâ	بوريا	benât	بنات
beytûtet	بيتوتت	bûs	بوس	benâdir	بنادر
bîçare	بيچاره	bostan	بوستان	binâgûş	بناكوش
bî-çün	بيچون	buselik	بوسه لك	benâm	بنام
bîh	بيخ	bûş	بوش	benân	بنان
bî-hûd	بيخود	bûsîr	بوصير	bint	بنت
bîd	بيد	bukalemun	بوقلمون	benç	بنچ
bîdâd	بيداد	bevl	بول	bent	بند
bîdar	بيدار	bûm	بوم	bender	بندر
bî-dirîg	بيدريغ	bûy	بوی	bunduk, fındık	بندق
bîdester	بيدستر	bûyâ	بويا	bende	بنده
paydak	بيدق	bih	به	bendegî	بنده كی
bi'r	بئر	bahâ, paha	بها	bınsır	بنصر
bî-reng	بيرنك	pahacı	بهاجي	menekşe	بنفشه
beyrut	بيروت	bahadır	بهادر	beng	بنك
birun	بيرون	bahadırâne	بهادرانه	bengâh	بنكاه
birunî	بيروني	bahar, bahâr	بهار	bengi	بنگی
bîzar	بيزار	bahane	بهانه	bengilik	بنگيلك
bîzarî	بيزاري	bahâ'im	بهائم	benû	بنو
bîst	بيست	behbûd	بهبود	bünüvvet	بنوت
bîstüm	بيستم	büht	بهت	bünyâd	بنياد
bî-sütûn	بی ستون	bühtan	بهتان	bünyân	بنيان
bî-ser ü sâmân	بی سروسامان	behcet	بهجت	bünye	بنيه

pelte	پالوده	büyû	بيوع	bîse	بيسه
pâlhenk	پالهنك	bîvefa	بيوفا	bîş	بيش
pâlîz	پاليز	bî-vakt	بی وقت	bî-şek	بيشك
pâ-nihâde	پانهاده	bîve	بيوه	bî-şumâr	بيشمار
pây	پای	bî-hemtâ	بی همتا	bîşe	بيشه
pâyân	پايان	beyhude	بيهوده	beyz	بيض
payitaht	پايتخت	bîhuş	بيهوش	beyzâ	بيضا
payidar	پايدار			beyza	بيضه
paydos	پايدوس			beyzî	بيضی
pây-zen	پايزن		**پ**	baytar	بيطار
pâymâl	پايمال			bey	بيع
pâyende	پاينده	pe	پ	biat	بيعت
pâyvend	پايوند	pâ	پا	bekâr	بيكار
paye	پايه	papak	پاپاق	bî-gâh	بيكاه
pâyîn	پايين	pâbend	پابند	bîkes	بيكس
pet	پت	paça	پاچه	bîgâne	بيگانه
pûhte	پخته	pâdâş	پاداش	bî-gerân	بيگران
pıhtı	پختی	panzehir	پادزهر	bî-gümân	بيگمان
pıhtılanmak	پختيلانمق	padişah	پادشاه	bîgünah	بيگناه
petyâre	پتياره	parça	پارچه	bel	بيل
peder	پدر	paldım	پاردم	bîm	بيم
pederâne	پدرانه	pars, Pars	پارس	bîmâr	بيمار
pedîd	پديد	pârsâ	پارسا	bî-me'âl	بيمأل
pezîr	پذير	pârsâl	پارسال	bî-misâl	بی مثال
per, pür	پر	pârsenk	پارسنك	bî-mecâl	بی مجال
perakende	پراكنده	parsa	پارسه	bî-mehâbâ	بی محابا
perrân	پران	Parsî	پارسي	bî-mahsûl	بی محصول
pert	پرت	pare	پاره	bî-ma'nâ	بی معنی
pertâb	پرتاب	pâ-zede	پازده	bî-minnet	بی منت
pertev	پرتو	Pâzend	پازند	beyn, beyyin, bîn	بين
perçem	پرچم	pâs	پاس		
perçin, pürçîn	پرچين	pâsuh	پاسخ	beyyinen, bînâ	بينا
perhâs	پرخاس	pâş	پاش	bî-nazîr	بينظير
pürhâş	پرخاش	pâşne	پاشنه	beynamaz	بينماز
perdah	پرداخت	pâşîde	پاشيده	bî-nevâ	بينوا
perdâz	پرداز	pak	پاك	beynûnet	بينونت
perde	پرده	pâk-dâmen	پاكدامن	beyyine	بينه
perdegî	پرده گي	pâkûb	پاكوب	bî-nihâye	بی نهايه
perdeli	پرده لو	pâkî	پاكي	bînî	بينی
pürsân	پرسان	pâkîze	پاكيزه	bî-niyâz	بی نياز
perest	پرست	palas	پالاس	bî-vâye	بيوايه
perestâr	پرستار	palan	پالان	beyyût, büyût	بيوت
perestû	پرستو	paldım	پالدم	bü'ûr	بئور

persenk	پرسنك
persengî	پرسنگي
persiyâvuş	پرسياوش
pergel	پركار
perend	پرند
perende, perrende	پرنده
perniyân	پرنيان
perva	پروا
pervaz	پرواز
pervasız	پرواسز
pervasızlık	پرواسزلق
pervane	پروانه
pervaneli	پروانه لو
perver	پرور
pervîz	پرويز
pervin	پروين
perhiz	پرهيز
peri	پری
perişan	پريشان
perîşânî	پريشانی
pejmürde	پژمرده
pes	پس
pest	پست
pistân	پستان
pister	پستر
püser	پسر
pesmânde	پسمانده
pesend	پسند
pisûs	پسوس
pesîn	پسين
püşt	پشت
püşt-vâr	پشتوار
pişte, püşte	پشته
püştîbân	پشتيبان
peşm	پشم
peşenk	پشنك
peşe	پشه
peşîz	پشيز
pişman	پشيمان
peşîmânî	پشيماني
peşin	پشين
patrik	پطريق
püf	پف
pül	پل
palas	پلاس
pilâv	پلاو
pelesenk	پلسنك
peleng	پلنك
pelit	پليد
penâh	پناه
pembe	پنبه
penç	پنج
pence	پنجه
pençe	پنچه
pend	پند
pindâr	پندار
pingân	پنگان
pinhan	پنهان
peynir	پنير
pû	پو
pûd	پود
pûrân	پوران
pûzîne	پوزينه
post	پوست
postîn	پوستين
pûsîde	پوسيده
pûş	پوش
pûşiş	پوشش
pûşîde	پوشيده
pul	پول
pûlâd	پولاد
pûyâ	پويا
pûyiş	پويش
pehpeh	په په
pehlû	پهلو
pehlivan	پهلوان
pehlevî	پهلوی
pehn	پهن
pey	پی
piyade	پياده
piyaz	پياز
piyale	پياله
peyâm	پيام
pîç	پيچ
pîçîde	پيچيده
pîçân	پيچان
peyda	پيدا
peydalamak	پيدالامق
pir	پير
pîrâ	پيرا
pîrâmen	پيرامن
pîrâhen	پيراهن
pîrâye	پيرايه
peyrev	پيرو
peyrevlik	پيروليك
pîrûz	پيروز
pîş	پيش
peştemal	پيشتمال
peşrev	پيشرو
pîş-kadem	پيشقدم
peşkeş	پيشكش
peşkir	پيشكير
pîş-gâh	پيشگاه
pîş-namâz	پيشنماز
pîş-nihâd	پيشنهاد
pişvâ	پيشوا
pîşe	پيشه
peşin	پيشين
peygamber	پيغمبر
peygûle	پيغوله
peyk	پيك
peykâr	پيكار
peykân	پيكان
peyker	پيكر
peyke	پيكه
pîlver	پيلور
peymâ	پيما
peymân	پيمان
peymâne	پيمانه
pîne	پينه
peymûde	پيموده
peyvest	پيوست
peyvend	پيوند
pîh	پيه
pîhûz	پيهوز

ت

te	ت
ta, tâ	تا
tâb	تاب
te'ebbüd	تأبد
tâbiş	تابش
tâbi	تابع
tâbiiyet	تابعيت
tâbil	تابل
tâb-nâk	تابناك
tâb-nümâ	تابنما
tabut	تابوت
tâbe	تابه
te'bîd	تأبيد
te'bîr	تأبير
tat	تات
Tatar	تاتار
tatula	تاتوله
teessür	تأثر
tesir	تأثير
taç	تاج
tacir	تاجر
tâcik	تاجك
tecil	تأجيل
te'hîd	تأحيد
te'ehhut	تأخت
teehhür	تأخر
tehir	تأخير
teeddüp	تأدب
teeddüben	تأدبا
tedip	تأديب
tediye	تأديه
te'ezzî	تأذی
târ	تار
târeten	تارة
târik	تارك
târüm	تارم
tarih	تاريخ
târîk	تاريك
tâz	تاز
taze	تازه
tazı	تازی
tâziyâne	تازيانه
teessüs	تأسس
tâsi	تاسع
teessüf	تأسف
tasma	تاسمه
te'essî	تأسی
tesis	تأسيس
te'şîr	تأشير
tafta	تافته
tâk	تاك
te'ekküd	تأكد
tekit	تأكيد
tâlâr	تالار
talan	تالان
te'ellüf	تألف
te'ellüm	تألم
tâlvâse	تالواسه
tali, tâlî	تالی
telif	تأليف
tam	تام
teemmül	تأمل
temin	تأمين
te'encür	تأنجر
teenni	تأنی
te'nîs	تأنيث
te'nîs	تأنيس
tâv	تاو
te'evvüh	تأوه
tevil	تأويل
te'ehhül	تأهل
te'hîl	تأهيل
tâ'ib	تائب
teeyyüt	تأيد
teyit	تأييد
teb	تب
tebâbi'a	تبابعه
tebâdür	تبادر
tebâr	تبار
tebeşir	تباشير
tebâ'üd	تباعد
tebân	تبان
tebâh	تباه
tebâyün	تباين
tebettül	تبتل
tebcil	تبجيل
tebahhur	تبحر
tebhâl	تبخال
tebuhter	تبختر
tephir	تبخير
tebeddül	تبدل
tebdil	تبديل
tebzîr	تبذير
teber, tibr	تبر
teber-hûn	تبرخون
teberzin	تبرزين
tebertum	تبرطم
teberru	تبرع
teberrük	تبرك
teberrüken	تبركا
tebriye	تبرئه
teberrî	تبری
tebrîd	تبريد
tebrik	تبريك
tebessüm	تبسم
tebşir	تبشير
tabasbus	تبصبص
tebassur	تبصر
tabsıra	تبصره
tebtı'e	تبطئه
tübba	تبع
tebaa	تبعه
tebe'iyet	تبعيت
teb'îd	تبعيد
tebkiye	تبكيه
tebellür	تبلر
tebliğ	تبليغ
teblîl	تبليل
tibn	تبن
tebennî	تبنی
tebevvül	تبول
tebvîb	تبويب
tibyân	تبيان
tebeyyün	تبين
tebyiz	تبييض
tebyîn	تبيين

tahsil	تحصيل	teclîd	تجليد	tetâbu	تتابع
tahsîn	تحصين	tecemmu	تجمع	tetebbu	تتبع
tahzîr	تحضير	tecemmül	تجمل	tutuk	تتق
tuhaf	تحف	tecennün	تجنن	tetimme	تتمه
tahaffuz	تحفظ	tecnîd	تجنيد	tetmîm	تتميم
tahaffuzî	تحفظي	tecnîs	تجنيس	tetevvüc	تتوج
tuhfe	تحفه	tecvit	تجويد	tetvîc	تتويج
tahakkuk	تحقق	tecviz	تجويز	teskîb	تثقيب
tahkir	تحقير	tecvîf	تجويف	teskîl	تثقيل
tahkik	تحقيق	tecehhüz	تجهز	teslis	تثليث
tahkîkan	تحقيقا	teçhiz	تجهيز	tesmîn	تثمين
tahakküm	تحكم	teçhil	تجهيل	tesniye	تثنيه
tahkim	تحكيم	tecîr	تجير	tüccar	تجار
tahallüb	تحلب	tehâşî	تحاشى	tecârib	تجارب
tahalluk	تحلق	tehâmuk	تحامق	ticaret	تجارت
tahallül	تحلل	tehâvîl	تحاويل	tecâsür	تجاسر
tahallî	تحلى	tahbîl	تحبيل	tecanüs	تجانس
tahlîf	تحليف	taht	تحت	tecavüz	تجاوز
tahlîk	تحليق	tahtânî	تحتاني	tecahül	تجاهل
tahlil	تحليل	tahattum	تحتم	tecebbür	تجبر
tahammüd	تحمد	tahassür	تحثر	tecbîr	تجبير
tahammuz	تحمض	tahaccür	تحجر	teceddüt	تجدد
tahammül	تحمل	tahaccüm	تحجم	tecdit	تجديد
tahmîr	تحمير	tahaddüb	تحدب	tecdî	تجديع
tahmîs	تحميص	tahaddüs	تحدث	teczîr	تجذير
tahmîk	تحميق	tahdîs	تحديث	teczîm	تجذيم
tahmil	تحميل	tahdit	تحديد	tecr	تجر
tahmîm	تحميم	tahzîr	تحذير	tecerrüb	تجرب
tahannüf	تحنف	taharri	تحرى	tecrübe	تجربه
tahannün	تحنن	tahrir	تحرير	tecerrüt	تجرد
tahnit	تحنيط	tahriren	تحريرا	tecerru	تجرع
tahavvül	تحول	tahrîs	تحريص	tecrit	تجريد
tahavvülî	تحولي	tahrif	تحريف	tecrîm	تجريم
tahvîr	تحوير	tahrik	تحريك	tecezzi	تجزى
tahvil	تحويل	tahrîm	تحريم	teczi'e	تجزئه
tahiyyet	تحيت	tahazzün	تحزن	tecessüd	تجسد
tahayyür	تحير	tahassür	تحسر	tecessüs	تجسس
tahayyüz	تحيز	tahsîn	تحسين	tecessüm	تجسم
tehâdu	تخادع	tahaşşüt	تحشد	teca'ud	تجعد
tehâşî	تخاشى	tahaşşür	تحشر	ticfâf	تجفاف
taht	تخت	tahşiye	تحشيه	teceffüf	تجفف
tahta	تخته	tahassun	تحصن	tecellüd	تجلد
tahtîm	تختيم	tahassî	تحصى	tecelli	تجلى

ter	تر	tedarik	تدارك	tahcîl	تخجيل
türap	تراب	tedafü	تدافع	tahaddür	تخدر
terâcim	تراجم	tedavül	تداول	tahdîş	تخديش
terâhî	تراخى	tedavi	تداوى	tahdî	تخديع
terâdüf	ترادف	tedebbür	تدبر	tahzîl	تخذيل
terazi	ترازو	tedbir	تدبير	taharrüş	تخرش
terrâs	تراس	tedhîn	تدخين	tahrip	تخريب
tıraş	تراش	tederrüc	تدرج	tahzî	تخزيع
terâsüf	تراصف	tederrüs	تدرس	tahzîn	تخزين
terâzî	تراضى	tedriç	تدريج	tahaşşün	تخشن
terâfüd	ترافد	tedris	تدريس	tahassus	تخصص
terâfu	ترافع	tetkik	تدقيق	tahsis	تخصيص
terâk	تراك	tedellük	تدلك	tahattur	تخطر
teraküm	تراكم	tedlîs	تدليس	tahattî	تخطى
terâkime	تراكمه	tedlîk	تدليك	tahtît	تخطيط
terâkîb	تراكيب	tedemmü	تدمع	tahti'e	تخطئه
terane	ترانه	tedemmül	تدمل	tahfîf	تخفيف
teravih	تراويح	tedmîc	تدميج	tahalhul	تخلخل
tirb	ترب	tedmîr	تدمير	tahallus	تخلص
terabbus	تربص	tedmî	تدميع	tahallut	تخلط
türbe	تربه	tedmiye	تدميه	tahallüf	تخلف
terebbî	تربى	tedennüs	تدنس	tahalluk	تخلق
terbi	تربيع	tedenni	تدنى	tahallül	تخلل
terbî'an	تربيعا	tedvir	تدوير	tahallî	تخلى
terbiye	تربيه	tedvin	تدوين	tahlis	تخليص
terettüp	ترتب	tedhiş	تدهيش	tahlît	تخليط
tertip	ترتيب	tedhîn	تدهين	tahlif	تخليف
tertipli	ترتيبلو	tedeyyün	تدين	tahlil	تخليل
tertibiye	ترتيبيه	tezebzüb	تذبذب	tahliye	تخليه
tertîl	ترتيل	tizkâr	تذكار	tohum	تخم
tereccüz	ترجز	tezekkür	تذكر	tahammüd	تخمد
tereccül	ترجل	tezkire	تذكره	tahammür	تخمر
tercüman	ترجمان	tezkireci	تذكره جي	tuhme	تخمه
tercüme	ترجمه	tezkirelik	تذكره لك	tahmîr	تخمير
tereccî	ترجى	tezkîr	تذكير	tahmis	تخميس
tercih	ترجيح	tezellül	تذلل	tahmin	تخمين
tercî	ترجيع	tezlîl	تذليل	tahnîk	تخنيق
tercîl	ترجيل	teznîb	تذنيب	tahvîf	تخويف
terah	ترح	tezevvuk	تذوق	tahayyül	تخيل
terahhum	ترحم	tezvîb	تذويب	tahyîb	تخييب
terhâl	ترخال	tezvîk	تذويق	tahyîr	تخيير
terhis	ترخيص	tezhip	تذهيب	tedâbîr	تدابير
terhîm	ترخيم	tezyîl	تذييل	tedahül	تداخل

tezeyyün	تزين	terekküd	تركد	ter-dâmen	ترادمن
tezyit	تزييد	türkmen	تركمان	tereddüt	تردد
tezyif	تزييف	tereke	تركه	terdîd	ترديد
tezyin	تزيين	türkî	تركى	terdîf	ترديف
tesâ'ül	تسائل	terkip	تركيب	terzil	ترذيل
tesâbuk	تسابق	terkîk	تركيك	ter-zebân	ترزبان
tesâmüh	تسامح	termes	ترمس	terzîk	ترزيق
tese'ül	تسأل	terme, Tirme	ترمه	ters, türs	ترس
tesâvüm	تساوم	termîm	ترميم	tersâ	ترسا
tesâvî	تساوى	termîmî	ترميمي	tersân	ترسان
tesâhül	تساهل	turunç	ترنج	teressüp	ترسب
tespih	تسبيح	terengübîn	ترنكبين	tersîb	ترسيب
tesbîk	تسبيك	terennüm	ترنم	tersim	ترسيم
tesbîl	تسبيل	terviç	ترويج	turş	ترش
tesettür	تستر	tervîh	ترويح	tereşşüh	ترشح
tescî	تسجيع	tervîk	ترويق	turşu	ترشي
tescil	تسجيل	terviye	ترويه	terşîh	ترشيح
tescîn	تسجين	tere	تره	terşîş	ترشيش
teshir	تسخير	türrehât	ترهات	tarassut	ترصد
teshin	تسخين	terhîb	ترهيب	tarsîs	ترصيص
tesdîs	تسديس	terhin	ترهين	tarsî	ترصيع
teserrî	تسرى	tiryak	ترياق	tarsîn	ترصين
tesrîb	تسريب	tiryaki	ترياقي	tarziye	ترضيه
tesri	تسريع	tirit	تريد	tartîb	ترطيب
tastîh	تسطيح	tezâhüf	تزاحف	tür'a	ترعه
tastîr	تسطير	tezâhüm	تزاحم	ter'îb	ترعيب
tüs	تسع	tezayüt	تزايد	tergîb	ترغيب
tis'ûn	تسعون	tezebbüd	تزبد	tereffu	ترفع
tis'a	تسعه	tezbîb	تزبيب	turfanda	ترفنده
tes'it	تسعيد	tezbîl	تزبيل	terefffüh, turfa	ترفه
tes'îr	تسعير	tezahhur	تزخر	terfi	ترفيع
teskiye	تسقيه	tezerv	تزرو	terfik	ترفيق
tesekkür	تسكر	tezkiye	تزكيه	terfîh	ترفيه
teskin	تسكين	tezelzül	تزلزل	terakkub	ترقب
tesellüb	تسلب	tezlîk	تزليق	terkova	ترقوه
teselsül	تسلسل	tezmîr	تزمير	terakki	ترقى
tasallut	تسلط	teznîd	تزنيد	terkîş	ترقيش
tesellül	تسلل	tezevvüç	تزوج	terkî	ترقيع
tesellüm	تسلم	tezevvüd	تزود	terkîk	ترقيق
teselli	تسلى	tezviç	تزويج	terkîm	ترقيم
tesliyet	تسليت	tezvir	تزوير	terkin	ترقين
teslîh	تسليح	tezehhüd	تزهد	terek, terk, türk	ترك
taslît	تسليط	tezehhür	تزهر	terekküp	تركب

tasdiye	تصديه	teşekkül	تشكل	teslîl	تسليل
tasarruf	تصرف	teşekkî	تشكى	teslim	تسليم
tasrih	تصريح	teşkîk	تشكيك	teslimiyet	تسليميت
tasrif	تصريف	teşkil	تشكيل	tesmîm	تسميم
tasa'ud	تصعد	teşemmu	تشمع	tesmîn	تسمين
tas'îd	تصعيد	teşmîr	تشمير	tesmiye	تسميه
tasgir	تصغير	teşmîm	تشميم	tesennün	تسنن
tesaffuh	تصفح	teşennüc	تشنج	tesvit	تسويد
tasfîh	تصفيح	teşne	تشنه	tesvîf	تسويف
tasfîf	تصفيف	teşnî	تشنيع	tesvîk	تسويك
tasfîk	تصفيق	teşnîf	تشنيف	tesvîl	تسويل
tasfiye	تصفيه	teşevvüş	تشوش	tesviye	تسويه
tesallüb	تصلب	teşvîr	تشوير	teshil	تسهيل
tasliye	تصليه	teşviş	تشويش	tesyâr	تسيار
tasmim	تصميم	teşvik	تشويق	teseyyüp	تسيب
tasannu	تصنع	teşehhüt	تشهد	tesyîr	تسيير
tasnî	تصنيع	teşhir	تشهير	teşâbüh	تشابه
tasnîî	تصنيعي	teşhiye	تشهيه	teşâcür	تشاجر
tasnif	تصنيف	teşeyyuh	تشيخ	teşe'üm	تشأم
tasavvur	تصور	teşeyyü	تشيع	teşebbüs	تشبث
tasavvuf	تصوف	teşyîd	تشييد	teşbîk	تشبيك
tasvip	تصويب	teşyi	تشييع	teşbih	تشبيه
tasvir	تصوير	tesahup	تصاحب	teşettüt	تشتت
tezat	تضاد	tesadüf	تصادف	teşeccür	تشجر
tezâ'uf	تضاعف	tesadüfî	تصادفي	teşci	تشجيع
tazarrur	تضرر	tesâdüm	تصادم	teşhîz	تشخيذ
tazarrus	تضرس	tesârüf	تصارف	teşahhus	تشخص
tazarru	تضرع	tesârîf	تصاريف	teşhis	تشخيص
taz'îf	تضعيف	tesâ'üd	تصاعد	teşeddüd	تشدد
tazammun	تضمن	tesalüp	تصالب	teşdit	تشديد
tazmin	تضمين	tesânîf	تصانيف	teşerru	تشرع
tazyî	تضييع	tesâvîr	تصاوير	teşerrüf	تشرف
tazyik	تضييق	tesabbu	تصبع	teşrih	تشريح
tetabuk	تطابق	tesabbün	تصبن	teşrît	تشريط
tetâvül	تطاول	tashih	تصحيح	teşrif	تشريف
tetâyür	تطاير	tashîf	تصحيف	teşrik	تشريك
tatbik	تطبيق	tasaddur	تصدر	tişrîn	تشرين
tatbiken	تطبيقا	tasaddu	تصدع	teşa'ub	تشعب
tetahhul	تطحل	tasadduk	تصدق	teşa'ur	تشعر
tathîn	تطحين	tesaddî	تصدى	teşeffî	تشفى
tatarruk	تطرق	tasdîr	تصدير	teşakkuk	تشقق
tatlîk	تطليق	tasdi	تصديع	teşekkür	تشكر
tatavvu	تطوع	tasdik	تصديق	teşekkük	تشكك

te'avvüz	تعوذ	ta'rîk	تعريك	tatvîl	تطويل
ta'vîz	تعويذ	ta'riye	تعريه	tathîr	تطهير
ta'vîr	تعوير	ta'azzüz	تعزز	tetayyür	تطير
taviz	تعويض	ta'zîr	تعزير	tatyîb	تطييب
tavizen	تعويضا	taziye	تعزيه	tezallül	تظلل
tavik	تعويق	ta'assür	تعسر	tezallüm	تظلم
taahhüt	تعهد	ta'aşşuk	تعشق	te'ârüf	تعارف
taayyüş	تعيش	ta'aşşî	تعشى	teati	تعاطى
taayyün	تعين	ta'şîr	تعشير	te'âkub	تعاقب
tayip	تعييب	taassup	تعصب	teali	تعالى
ta'yîr	تعيير	ta'sîr	تعصير	teamül	تعامل
tayin	تعيين	ta'attuf	تعطف	te'âmî	تعامى
tegâbün	تغابن	ta'tîr	تعطير	teavün	تعاون
tegafül	تغافل	tatil	تعطيل	ta'ab	تعب
tagaddî	تغدى	ta'tîm	تعطيم	ta'abbüd	تعبد
tagdiye	تغديه	ta'tîn	تعطين	ta'abbüs	تعبس
tegarrüd	تغرد	ta'azzum	تعظم	tabir	تعبير
tagrîb	تغريب	tazim	تعظيم	tabiye	تعبيه
tegazzül	تغزل	ta'affüf	تعفف	taaccüp	تعجب
tegaşşî	تغشى	taaffün	تعفن	ta'cîb	تعجيب
tagşiş	تغشيش	ta'akkud	تعقد	taciz	تعجيز
tagşiye	تغشيه	ta'akkul	تعقل	tacil	تعجيل
tegassun	تغصن	takip	تعقيب	ta'cîm	تعجيم
tegazzub	تغضب	ta'kîd	تعقيد	ta'cîn	تعجين
tegallüb	تغلب	ta'kîr	تعقير	tadat	تعداد
tegallüf	تغلف	taallûk	تعلق	taaddüt	تعدد
taglît	تغليط	ta'allül	تعلل	ta'addî	تعدى
taglîz	تغليظ	te'allüm	تعلم	tadil	تعديل
tagmîd	تغميد	talik	تعليق	ta'diye	تعديه
teganni	تغنى	talil	تعليل	ta'azzür	تعذر
tegavvür	تغور	talim	تعليم	ta'zîb	تعذيب
tegavvut	تغوط	talimci	تعليمجي	tazir	تعذير
tagayyür	تغير	talimhane	تعليمخانه	ta'arrüb	تعرب
tagyir	تغيير	talimli	تعليملو	taarruz	تعرض
tef'ide	تفئده	ta'ammüt	تعمد	taarruzî	تعرضي
tüffâh	تفاح	ta'ammüm	تعمم	tarife	تعرفه
tüffâha	تفاحه	ta'mîd	تعميد	ta'arruk	تعرق
tüffâhiye	تفاحيه	tamir	تعمير	ta'arrî	تعرى
tefahür	تفاخر	tamik	تعميق	ta'rîb	تعريب
tefârîk	تفاريق	tamim	تعميم	ta'rîs	تعريس
tefâsîr	تفاسير	tamimen	تعميما	tariz	تعريض
tefâsîl	تفاصيل	ta'miye	تعميه	tarif	تعريف
tefâzul	تفاضل	taannüt	تعند	ta'rîk	تعريق

takribî	تقريبي	tefakkuh	تفقه	tefâ'îl	تفاعيل
takrir	تقرير	tefekkür	تفكر	tefe'ül	تفأل
takrirlik	تقريرلك	tefekkük	تفكك	tefavüt	تفاوت
takrirî	تقريري	tefekkün	تفكن	teftît	تفتيت
takriz	تقريض	tüfek	تفنك	teftih	تفتيح
takrîz	تقريظ	tefennün	تفنن	teftiş	تفتيش
takrî	تقريع	tefavvuz	تفوض	tiftik	تفتيك
tekazzuh	تقزح	tefevvuk	تفوق	teftîl	تفتيل
taksit	تقسيط	tefevvüh	تفوه	teftîn	تفتين
taksim	تقسيم	tefvît	تفويت	tefeccür	تفجر
tekaşşu	تقشع	tefviz	تفويض	tefcîr	تفجير
takşîr	تقشير	tefehhüm	تفهم	tefcî	تفجيع
tiksâr	تقصار	tefhim	تفهيم	tefahhus	تفحص
taksir	تقصير	tefeyyüz	تفيض	tefahhum	تفحم
takziye	تقضيه	tekabül	تقابل	tefhîm	تفخيم
tekattur	تقطر	tekarüb	تقارب	teferrüç	تفرج
taktîr	تقطير	tekarîr	تقارير	teferruh	تفرح
takti	تقطيع	tekasît	تقاسيط	teferrüt	تفرد
taktîn	تقطين	takas	تقاص	teferrüs	تفرس
taka'ur	تقعر	tekazâ	تقاضا	teferru	تفرع
takfîl	تقفيل	tekatur	تقاطر	tefer'un	تفرعن
tekallüb	تقلب	tekatu	تقاطع	teferrug	تفرغ
tekallüd	تقلد	tekaüt	تقاعد	teferruk	تفرق
takallüs	تقلص	tekalîb	تقاليب	tefrika	تفرقه
taklîb	تقليب	tekavîm	تقاويم	tefrîh	تفريح
taklîd, taklit	تقليد	tekabbuz	تقبض	tefrit	تفريد
taklîl	تقليل	tekabbül	تقبل	tefriş	تفريش
taklîm	تقليم	takbih	تقبيح	tefrît	تفريط
tekammül	تقمل	takbîl	تقبيل	tefrik	تفريق
takva	تقوا	tekaddes, tekaddüs	تقدس	tefzî	تفزيع
tekavvüs	تقوس			tefessüh	تفسح
tekavvî	تقوى	tekaddüm	تقدم	tefessüh	تفسخ
takviyet	تقويت	takdime	تقدمه	tefessür	تفسر
takvim	تقويم	takdîh	تقديح	tefsîde	تفسيده
takiy	تقى	takdir	تقدير	tefsir	تفسير
tekayyüh	تقيح	takdis	تقديس	tafsil	تفصيل
takayyüt	تقيد	takdim	تقديم	tefazzul	تفضل
tekayyü	تقيوء	takarrüp	تقرب	tafzih	تفضيح
takiyye	تقيه	tekarruh	تقرح	tafdîl	تفضيل
tekayyi	تقيى	tekarrür	تقرر	tefattun	تفطن
takyit	تقييد	tekarrüm	تقرم	tef'ile	تفعله
tek	تك	takrip	تقريب	tefakkuh	تفقح
tekâsür	تكاثر	takriben	تقريبا	tefakkud	تفقد

telvâse	تلواسه	tekeymüs	تكيمس	tekâsüf	تكاثف
televvüs	تلوث	tekye	تكيه	tekâsül	تكاسل
televvün	تلون	tekyîl	تكييل	tekâfî	تكافى
telvis	تلويث	tegrek	تگرك	tekâlîf	تكاليف
telvîh	تلويح	tel	تل	tekâvür	تكاور
telvîn	تلوين	telâhuk	تلاحق	tekâyâ	تكايا
telviye	تلويه	telâş	تلاش	tekebbüd	تكبد
telehhüb	تلهب	telâsuk	تلاصق	tekebbür	تكبر
telehhüf	تلهف	telâtum	تلاطم	tekbir	تكبير
telehhî	تلهى	telâ'ub	تلاعب	tektîb	تكتيب
telhîb	تلهيب	telâfi	تلافى	tekessür	تكثر
telhiye	تلهيه	telâki	تلاقى	tekessüf	تكثف
teleyyün	تلين	tilâl	تلال	teksir	تكثير
telyîn	تليين	telâlü	تلالؤ	teksif	تكثيف
temme	تم	telâmiz	تلامذ	tekeddür	تكدر
temâsül	تماثل	tilâvet	تلاوت	tekdir	تكدير
temâsîl	تماثيل	telâhî	تلاهى	tekzip	تكذيب
temadi	تمادى	telebbüs	تلبس	tekrar	تكرار
temaruz	تمارض	telâbbut	تلبط	tekerrür	تكرر
temas	تماس	telebbün	تلبن	tekrur	تكرور
temaşa	تماشا	telbîb	تلبيب	tekrir	تكرير
tamam	تمام	telbîs	تلبيس	tekrîm	تكريم
tamâmiyet	تماميت	telbiye	تلبيه	tekessür	تكسر
temahül	تماهل	telessüm	تلثم	tekşif	تكشيف
temayül	تمايل	telâhhum	تلحم	tekeffüf	تكفف
temettü	تمتع	telh	تلخ	tekeffül	تكفل
timsal	تمثال	telhis	تلخيص	tekfur	تكفور
temessül	تمثل	telezzüz	تلذذ	tekfir	تكفير
temsil	تمثيل	telezzüc	تلزج	tekfin	تكفين
temcit	تمجيد	telâttuf	تلطف	tekellüs	تكلس
temeddüh	تمدح	taltif	تلطيف	tekellüf	تكلف
temeddün	تمدن	tel'in	تلعين	tekellüm	تكلم
temdit	تمديد	telef	تلف	teklîs	تكليس
temr	تمر	telâffuz	تلفظ	teklif	تكليف
temerrüt	تمرد	telfîf	تلفيف	teklifsiz	تكليفسز
temermür	تمرمر	telfîk	تلفيق	tekmile	تكمله
temrîh	تمريخ	telâkki	تلقى	tekmil	تكميل
temezzuk	تمزق	telkîb	تلقيب	tekniye	تكنيه
temzîc	تمزيج	telkih	تلقيح	tekevvün	تكون
timsah	تمساخ	telkîm	تلقيم	tekvîr	تكوير
temessuh	تمسخ	telkin	تلقين	tekvin	تكوين
temessühî	تمسخى	telmih	تلميح	tekeyyüs	تكيس
temashur	تمسخر	telmiz	تلميذ	tekeylüs	تكيلس

teneffür	تنفر	tenafür	تنافر	temessük	تمسك
teneffüs	تنفس	tenakus	تناقص	temaşşuk	تمشق
tenaffut	تنفط	tenakuz	تناقض	temşît	تمشيت
tenfîh	تنفيخ	tenâvül	تناول	temşît	تمشيط
tenfîz	تنفيذ	tenâhî	تناهى	tema'dün	تمعدن
tenfîr	تنفير	tömbeki	تنباكو	damga	تمغا
tenkîh	تنقيح	tenbân	تنبان	temekkün	تمكن
tenkit	تنقيد	tenebbüt	تنبت	temkin	تمكين
tenkis	تنقيص	tenebbu	تنبع	temelluk	تملق
tenkît	تنقيط	tünbek	تنبك	temellük	تملك
tenkiye	تنقيه	tembel	تنبل	temlîh	تمليح
tenk	تنك	tembeliyet	تنبليت	temlîs	تمليس
tenkâr	تنكار	tenbul	تنبول	temlik	تمليك
tenkîr	تنكير	tenebbüh	تنبه	temlîken	تمليكا
tenkil	تنكيل	tembih	تنبيه	temliye	تمليه
tenemmû	تنمو	tenebbî	تنبى	temenna	تمنا
tenmîk	تنميق	ten-perver	تنپرور	temenni	تمنى
tenmiye	تنميه	tencîs	تنجيس	temevvüt	تموت
tennûb	تنوب	tenahhul	تنحل	temevvüç	تموج
tennûbiye	تنوبيه	tenahnuh	تنخنخ	temevvücî	تموجي
tandır, tenevvür	تنور	tünd	تند	temmuz	تموز
		tenzîr	تنذير	temevvül	تمول
tennure	تنوره	tenezzül	تنزل	temviye	تمويه
tenevvü	تنوع	tenezzeh, tenezzüh	تنزه	temehhüd	تمهد
tenevvüm	تنوم			temhîd	تمهيد
tenûmend	تنومند	tenzil	تنزيل	temhîr	تمهير
tenvir	تنوير	tenzih	تنزيه	temhîl	تمهيل
tenvîm	تنويم	tenessüm	تنسم	temeyyüz, temiz	تميز
tenvîn	تنوين	tansuh	تنسوخ		
tenha	تنها	tensip	تنسيب	temeyyü	تميع
tenhalık	تنهالق	tensik	تنسيق	temîme	تميمه
tenhevî	تنهوى	teneşir	تنشوى	temyiz	تمييز
tenîde	تنيده	tenşît	تنشيط	temyîzen	تمييزا
tenîn	تنين	tenşîf	تنشيف	ten	تن
tevvâb	تواب	tenassuh	تنصح	tenâd	تناد
tevabi	توابع	tenassur	تنصر	tenâdî	تنادى
tevatür	تواتر	tansîf	تنصيف	tenasüp	تناسب
tevarüs	توارث	tanzir	تنظير	tenasübî	تناسبي
tevârüd	توارد	tanzîf	تنظيف	tenasüh	تناسخ
tevârî	تواري	tanzim	تنظيم	tenasühî	تناسخي
tevârîh	تواريخ	tena'um	تنعم	tenasül	تناسل
tevazün	توازن	teneffuh	تنفح	tenâsülî	تناسلي
tevâzî	توازى	teneffüz	تنفذ	tenazur	تناظر

tehcîn	تهجين	tevşîm	توشيم	tevazu	تواضع
teheddül	تهدل	tavassul	توصل	tevâfür	توافر
tehdit	تهديد	tavsif	توصيف	tevafuk	توافق
tehdîn	تهدين	tavsîl	توصيل	tevali	توالى
tehzip	تهذيب	tavsiye	توصيه	tev'em	توأم
tehzîz	تهزيز	tavzih	توضيح	tüvân	توان
tehzil	تهزيل	tavattun	توطن	tüvânâ	توانا
tehlike	تهلكه	tavti'e	توطئه	tövbe	توبه
tehlîl	تهليل	tavzif	توظيف	tövbe-kâr	توبه كار
töhmet	تهمت	tug	توغ	tevbih	توبيخ
töhmeli	تهمتلو	tevaggul	توغل	tevettür	توتر
tehemten	تهمتن	tevfîd	توفيد	tutya	توتيا
tehni'e	تهنئه	tevfîr	توفير	tevtîd	توتيد
tehevvür	تهور	tevfik	توفيق	tevtîr	توتير
tehvîn	تهوين	tevkak	توقاق	tevessüb	توثب
tehviye	تهويه	tevakku	توقع	tevessuk	توثق
teheyyî	تهيّ	tevakkuf	توقف	teveccüh	توجه
tehi	تهى	tevakki	توقى	tevcih	توجيه
tehi'ât	تهيئات	tevkît	توقيت	tevahhuş	توحش
teheyyüç	تهيج	tevkîr	توقير	tevhit	توحيد
tehyiç	تهييج	tevki	توقيع	tevhîş	توحيش
teheyyüz	تهيض	tevkîî	توقيعي	teveddüd	تودد
tehiyye	تهيه	tevkif	توقيف	tûde	توده
tîcân	تيجان	tevekkül	توكل	tevdi	توديع
tîr	تير	tevkil	توكيل	tevrat	تورات
tire	تيره	tevellüt	تولد	Turan	توران
tîz	تيز	tevellü	تولع	teverrüd	تورد
kezzap	تيزاب	tevellî	تولى	teverrü	تورع
teyessür	تيسر	tevliyet	توليت	teverruk	تورق
teysîr	تيسير	tevlit	توليد	teverrüm	تورم
tîşe	تيشه	tomar	تومار	tevriye	توريه
tığ	تيغ	tümen	تومان	tevzi	توزيع
tîfâl	تيفال	tevehhüm	توهم	tavassut	توسط
teyakkuz	تيقظ	tevhîn	توهين	tevassu	توسع
teyakkun	تيقن	tûyec	تويج	tevessül	توسل
tımar	تيمار	tehacüm	تهاجم	tevsen	توسن
tımarhane	تيمارخانه	tehâcî	تهاجى	tevsîd	توسيد
teyemmüm	تيمم	tehâfüt	تهافت	tavsit	توسيط
teyemmün	تيمن	tehalük	تهالك	tevsi	توسيع
teyemmünen	تيمنا	tihâme	تهامه	tevsîm	توسيم
tîn	تين	tehâvün	تهاون	tevaşşuh	توشح
tîh	تيه	teheccüt	تهجد	tûşe	توشه
tîhû	تيهو	teheccî	تهجى	tevşîh	توشيح

câhız	جاحض	sika	ثقه		ث
cadı	جادو	sakil	ثقيل		
cadde	جاده	selâse	ثلاثه	se	ث
cazip	جاذب	selâsûn	ثلاثون	sabit	ثابت
cazibe	جاذبه	sülâsî	ثلاثى	sâr	ثار
cazibeli	جاذبه لو	sülüs	ثلث	sâfil	ثافل
câr	جار	sülüsân	ثلثا	sâkıb	ثاقب
cârih	جارح	selese	ثلثه	sâlis	ثالث
câriha	جارحه	selc	ثلج	sâlisen	ثالثا
câris	جارس	selem	ثلم	salise	ثالثه
cârû	جارو	selme	ثلمه	se'âlîl	ثألیل
cari	جارى	sümme	ثم	sâmin	ثامن
cariye	جاريه	semâr	ثمار	sânî	ثانى
câzim	جازم	semân	ثمان	sâniyen	ثانيا
casus	جاسوس	semânûn	ثمانون	saniye, sâniye	ثانيه
ce's	جأس	semere	ثمره	sebat	ثبات
câ'il	جاعل	semen, sümn	ثمن	sebt	ثبت
calip	جالب	semîr	ثمير	sebr	ثبر
câlis	جالس	semîn	ثمين	sübut	ثبوت
cam	جام	sena	ثنا	sehânet	ثخانت
camit	جامد	senâ'î, sünâ'î	ثنائى	sahîn	ثخين
camadan	جامدان	senâyâ	ثنايا	sedg	ثدغ
cami	جامع	sevap	ثواب	sedy	ثدى
câmi'iyet	جامعيت	sevâbit	ثوابت	serâ	ثرا
camız	جاموس	sevâkıb	ثواقب	serb	ثرب
câme	جامه	sevb	ثوب	serm	ثرم
can, cânn	جان	sevr	ثور	servet	ثروت
canan	جانان	sevret	ثورت	süreyya	ثريا
canip	جانب	sü'ûl	ثئول	sütâ	ثطاع
cambaz	جانباز	sûm	ثوم	sü'bân	ثعبان
canhıraş	جانخراش	siyâb	ثياب	sa'sa'a	ثعثعه
cân-sitân	جانستان	sîb	ثيب	sa'leb	ثعلب
câ-nişîn	جانشين			sagr	ثغر
canlı	جانلو			sugûr	ثغور
canavar	جانور			sefl	ثفل
cani	جانى		ج	sefn	ثفن
câvid	جاود			sikat	ثقات
câvres	جاورس			sakb	ثقب
câvşîr	جاوشير	cim	ج	sakbe	ثقبه
câh	جاه	câ	جا	sıkl	ثقل
câhid	جاهد	câbir	جابر	sükalâ	ثقلا
câhiz	جاهض	câbî	جابى	sekalân	ثقلان
cahil	جاهل	câslîk	جاثليق	sıklet	ثقلت

cerha	جرحه	cedâvil	جداول	cahiliyet	جاهليت
cerd	جرد	cüdayî	جدايي	cây	جاى
cerdâ	جردا	cüdre	جدره	caiz	جائز
cerde	جرده	cüdrî	جدرى	caize	جائزه
ceres	جرس	ced	جدع	câyi	جايع
cirsâm	جرسام	cedel	جدل	cübb	جب
cerş	جرش	cedvâr	جدوار	cebbar	جبار
cura	جرعه	cedvârî	جدواري	cibâl	جبال
cerem, cirim, cürüm	جرم	cetvel	جدول	cebân	جبان
		cedy, ciddi, cüdy	جدى	cebânet	جبانت
				cibâh	جباه
cermuk	جرموق	cedit	جديد	cibâyet	جبايت
cürûh	جروح	cedîr	جدير	cephane	جبخانه
curuf	جروف	cüzam	جذام	cebir	جبر
cürre	جره	cüzamî	جذامي	cebren	جبرا
cerî	جرى	cezp	جذب	ceberut	جبروت
cereyan	جريان	cezbe	جذبه	cebrî	جبري
cerîb	جريب	cezir	جذر	cibs	جبس
ceriha	جريحه	cez', ceza	جذع	cebel	جبل
cerîd	جريد	cizl	جذل	cibillet	جبلت
ceride	جريده	cüzûr	جذور	cibillî	جبلي
cereme	جريمه	cüzeyr	جذير	cübn	جبن
cüz	جزء	cer	جر	cübniyet	جبنيت
ceza	جزا	cerâb, cirâb	جراب	cebe, cübbe	جبه
cezzâr	جزار	cür'et	جرأت	cebeci	جبه جي
cezayir Cezayir	جزاير	cerrah	جراح	cebeli	جبه لو
		cerrahi	جراحي	cephe	جبهه
cüz'î	جزئي	cürcân	جرجان	cebîre	جبيره
cezr	جزر	cerahat	جراحت	cübeyl	جبيل
cezrî	جزرى	cerrâha	جراحه	cebin	جبين
ceza	جزع	cerâd	جراد	cüsse	جثه
cezm	جزم	cerrar	جرار	cüsseli	جثه لو
cezîr	جزير	cerâ'im	جرائم	cahd	جحد
cezire	جزيره	cereb	جرب	cahf	جحف
cezîl	جزيل	cerebî	جربي	cahn	جحن
cizye	جزيه	cerebiye	جربيه	cıfıt	جحود
cesaret	جسارت	cerbeze	جربزه	cahîm	جحيم
cessâs	جساس	cersûm	جرثوم	cet, cidd	جد
cesamet	جسامت	cürcân	جرجان	cidden, cüda	جدا
cüst	جست	cercer	جرجر	cidar	جدار
ceste	جسته	cercîr	جرجير	cidarî	جداري
ceset	جسد	cerh	جرح	cüdagâne	جداگانه
cisr	جسر	cerhî	جرحي	cidal	جدال

cinsiyet	جنسيت	cemaat	جماعت	cismanî	جسمانى
çintiyan	جنطيانه	cemal, cemmâl	جمال	cesur	جسور
cenk	جنك	cümân	جمان	cesim	جسيم
cengel	جنگل	cemâhîr	جماهير	ceş	جش
cenup	جنوب	cemceme	جمجمه	cas	جص
cenubî	جنوبي	cemre	جمره	ca'be	جعبه
cünun	جنون	cemest	جمست	ca'd	جعد
cinnî	جنى	cem	جمع	caferî	جعفرى
cenin	جنين	cem'an	جمعا	ca'l	جعل
cev, cû	جو	cuma	جمعه	ca'lî	جعلي
cevap	جواب	cemiyet	جمعيت	cugd	جغد
cevvâd	جواد	cemiyetli	جمعيتلو	coğrafya	جغرافيا
civar	جوار	cemel, cümel	جمل	ceff	جف
cevârih	جوارح	cümleten	جملة	cefa	جفا
cevârî	جوارى	cümle	جمله	ceft, çift	جفت
cevaz	جواز	cümûd	جمود	cefn	جفن
cevval	جوال	cümû	جموع	ciğer	جگر
cevâmid	جوامد	cumhur	جمهور	celle, cül	جل
cevâmi	جوامع	cümîz	جميز	cilâ	جلا
civan	جوان	cemi	جميع	cellâb, cülâb	جلاب
cevânib	جوانب	cemil	جميل	celâcil	جلاجل
cevahir	جواهر	cemile	جميله	cellât	جلاد
cûd	جود	cin	جن	celâdet	جلادت
cevdet	جودت	cenap	جناب	celâl	جلال
cevir	جور	cenabet	جنابت	celâlî	جلالى
ceviz	جوز	cennât	جنات	celep, celp	جلب
cevza	جوزا	cenah	جناح	culbân	جلبان
cûş	جوش	cenaze	جنازه	cülbe	جلبه
cevşen	جوشن	cinas	جناس	cülcân	جلجان
cû	جوع	cinân	جنان	cilt	جلد
cû'an	جوعا	cinayet	جنايت	celde	جلده
cevf	جوف	cenb, cünüp	جنب	cülesâ	جلسا
cevelân	جولان	cünbân	جنبان	cülûs	جلوس
cavlak	جولق	cümbüş	جنبش	celse	جلسه
cevher	جوهر	cumba	جنبه	cilve	جلوه
cûy	جوى	cenbî	جنبي	celî	جلى
cûyâ	جويا	cennet, cinnet	جنت	celîs	جليس
cehâbize	جهابذه	cünha	جنحه	celil	جليل
cihât	جهات	cünd	جند	cem, cemm	جم
cihat	جهاد	cendere	جندره	cemâd	جماد
çeyiz	جهاز	cendel	جندل	cemadi, cümadi	جمادى
cühhâl	جهال	cündî	جندي		
cehalet	جهالت	cins	جنس	cimâ	جماع

çendin	چندين
çeng	چنك
çengi	چنگی
çü	چو
çuval	چوال
çöp	چوپ
çevgen	چوكان
çün	چون
çeh, çi	چه
çihâr	چهار
çehre	چهره
çihil	چهل
çîde	چيده
çîre	چيره
çîz	چيز
Çin, çîn	چين
çember	چينبر
çini	چيني

ح

hâ	ح
hâbis	حابس
hâtem	حاتم
hâc	حاج
hâcât	حاجات
hâcib	حاجب
hacet	حاجت
hâciz	حاجز
hacı	حاجی
hâd	حاد
hâdis	حادث
hadise	حادثه
hadde	حاده
hâdî	حادی
hazık	حاذق
hâzile	حاذله
hâr	حار
hâris	حارس
hâzim	حازم

çeyrek	چاريك
çasar	چاسار
çeşni	چاشنی
çağ	چاغ
çâk	چاك
çaker	چاكر
çakerâne	چاكرانه
çakı	چاكی
çal	چال
çalâk	چالاك
çâh	چاه
çay	چای
çep	چپ
çitârî	چتاری
çetr	چتر
çerâ	چرا
çırağ	چراغ
çerb	چرب
çerbiş	چربش
çark	چرخ
çarha	چرخه
çerde	چرده
çirk	چرك
çirkin	چركين
çesbân	چسبان
çeşm	چشم
çeşme	چشمه
çeşni	چشني
çeşîde	چشيده
çegâne	چغانه
çek	چك
çekâçek	چكاچك
çekân	چكان
çegûnegî	چگونگی
çelebi	چلبي
çile	چله
çelîpâ	چليپا
çimen	چمن
çınar	چنار
çember	چنبر
çend	چند
çendân	چندان
çender	چندر

cihan	جهان
cihet	جهت
ceht	جهد
cehr	جهر
cehil	جهل
cehennem	جهنم
cehennemî	جهنمي
cıfıt	جهود
ceyâdet	جيادت
cep	جيب
ceyd	جيد
cîdiye	جيديه
ceyrân	جيران
ceyş	جيش
cife	جيفه
cîl	جيل
Cîlân	جيلان
cüyûş	جيوش
cıva	جيوه

چ

çım	چ
çâblûs	چابلوس
çabuk	چابك
câslîk	چاتليق
çeç	چاچ
çadır	چادر
çar, çâr	چار
çâr-pâ	چارپا
çâr-pâre	چارپاره
çerçeve	چارچوبه
çarşı	چارسو
çarşaf	چارشب
çardak	چارطاق
çargâh	چاركاه
çârüm	چارم
çarmıh	چارميخ
çârûb	چاروب
çare	چاره
çariçe	چاريچه

haddâd	حداد
hadâyık	حدايق
hadeb	حدب
hadebiyet	حدبيت
hiddet	حدت
hades	حدث
hadaka	حدقه
hudûs	حدوث
hudut	حدود
hidde	حده
hadis	حديث
hadîd	حديد
hadîdî	حديدي
hadîka	حديقه
hiza	حذا
hazâkat	حذاقت
hazer	خذر
hazf	حذف
har, hür	حر
harrâs	حراث
hirâset	حراثت
hararet	حرارت
hirâset	حراست
harrâk	حراق
harâka	حراقه
haram	حرام
harami	حرامی
hirân	حران
harp	حرب
harbâ, harben	حربا
harbe	حربه
harbi, harbî	حربی
harbiye	حربيه
hars	حرث
hirdûn	حردون
hirz	حرز
harşef	حرشف
hırs	حرص
harf	حرف
hirfet	حرفت
hark	حرق
harkafa	حرقفه
harka	حرقه

hibâl	حبال
hibâle	حباله
habbezâ	حبذا
hibr	حبر
habrî	حبری
hapis	حبس
Habeş	حبش
habeşî	حبشي
habt	حبط
hıbak	حبق
habl	حبل
hublâ	حبلا
habn, hibn	حبن
habbe	حبه
hubûb	حبوب
hubûr	حبور
habip	حبيب
hatf	حتف
hatta	حتى
hatîre	حتيره
hasâle	حثاله
hac	حج
hicap, huccâb	حجاب
hicâbet	حجابت
haccâc, hiccâc, huccâc	حجاج
hiccâcî	حجاجي
hicâr	حجار
hicâz, Hicâz	حجاز
haccâm	حجام
hacamat	حجامت
hüccet	حجت
hacr, hacer, hicr	حجر
hücre	حجره
hücrî	حجري
haciz	حجز
hacle, hucle	حجله
hacm	حجم
hicce	حجه
hacîf	حجيف
had	حد
hadâset	حداثت

hâss	حاس
hâsid	حاسد
hâsir	حاسر
hâsse	حاسه
hâşâ	حاشا
haşiye	حاشيه
haşiyeli	حاشيه لو
hâsır	حاصر
hâsıl	حاصل
hâsıne	حاصنه
hazır	حاضر
hâzına	حاضنه
hâtıb	حاطب
hâfât	حافات
hâfir	حافر
hafız	حافظ
hafıza	حافظه
hâfe	حافه
hâfî	حافی
hâk	حاق
hâkim	حاكم
hâkimiyet	حاكميت
hâkî	حاكی
hâl	حال
hâlen	حالا
hâlib	حالب
hâlet	حالت
hâlli	حاللو
hâmid	حامد
hâmiz	حامز
hamız	حامض
hamil	حامل
hami	حامی
hânis	حانث
havi	حاوی
havya	حاويه
hâ'ir	حائر
haiz	حائز
hâ'it	حائط
hail	حائل
hap, hubb	حب
habâb, hubâb	حباب
hubârî	حباری

husûn	حصون	hisbî	حسبى	hareket	حركت
hisse	حصه	haset	حسد	hareke	حركه
hasî	حصى	hasede	حسده	harekeli	حركه لو
hasîb	حصيب	hasret	حسرت	harem	حرم
hasır	حصير	hasek	حسك	hirmân	حرمان
hasîl	حصيل	hasm	حسم	hürmet	حرمت
hasîn	حصين	hasmî	حسمي	harmel	حرمل
hazânet	حضانت	hasen, hüsün	حسن	haremî	حرمي
huzzâr	حضار	hüsnâ	حسنا	Haremeyn	حرمين
hazar, hazr	حضر	hasenat	حسنات	hurûb	حروب
hazrâ	حضرا	hüsniyât	حسنيات	harûr	حرور
hazret	حضرت	hasut	حسود	hurûf	حروف
hazremî	حضرمى	husûm	حسوم	hurufî	حروفي
huzuz	حضض	hissî	حسى	harûk	حروق
hazn	حضن	hasib	حسيب	harûn	حرون
huzur	حضور	hüseyn	حسين	hürriyet	حريت
hazîz	حضيض	hüseynî	حسيني	harir	حرير
hattâb	حطاب	haşşâş	حشاش	haris	حريص
hutâte	حطاطه	haşd, hişd	حشد	harîf	حريف
hutâm	حطام	haşir	حشر	harîfâne	حريفانه
hatab	حطب	haşarat	حشرات	harîk	حريق
hutme	حطمه	haşerce	حشرجه	harim	حريم
haz	حظ	haşarı	حشرى	hızar	حزار
hazire	حظيره	haşefe	حشفه	hazâz	حزاز
hafâyir	حفاير	haşem	حشم	hazâziye	حزازيه
huffâz	حفاظ	haşmet	حشمت	hüzâmî	حزامى
haft	حفت	haşiv	حشو	hizip	حزب
hafs	حفث	haşvî	حشوي	hazfî	حزفى
hafr	حفر	haşiş	حشيش	hazm	حزم
hufre	حفره	haşîşe	حشيشه	hüzme	حزمه
hıfız	حفظ	hasâ	حصا	hazen, hüzün	حزن
hafit	حفيد	hasât	حصات	haziran	حزيران
hafîre	حفيره	hasat	حصاد	hazin	حزين
hafîz	حفيظ	hisar	حصار	his	حس
hak	حق	hasâfet	حصافت	hisâ	حسا
hakkan	حقا	husâle	حصاله	hesap	حساب
hakaret	حقارت	hisân	حصان	hesaplama	حسابلامه
hakkaniyet	حقانيت	hasânet	حصانت	hussâd	حساد
haka'ik	حقائق	hasbe	حصبه	hassas	حساس
hıkd	حقد	hasbî	حصبي	hüsâm	حسام
haklı	حقلو	hasır	حصر	hüsâme	حسامه
hakla	حقله	hısn	حصن	hasb, hasep	حسب
hukna	حقنه	husul	حصول	hisbe	حسبه

himye	حميه	hille, hülle	حله	hukuk	حقوق
himyevî	حميه وي	halli, huliy	حلى	hokka	حقه
hinnâ	حنا	halîb	حليب	hokkabaz	حقه باز
hanâbile	حنابله	halîf	حليف	hakir	حقير
hannân	حنان	halîl	حليل	hakirane	حقيرانه
hanbel	حنبل	halim	حليم	hakikat	حقيقت
hançere	حنجره	huleyme	حليمه	hakikî	حقيقى
hınsır	حنصر	hilye	حليه	hakk	حك
hınta	حنطه	hamm	حم	hakkâk	حكاك
hunefâ	حنفا	humma	حما	hukkâm	حكام
hanefî	حنفى	hamarat	حمارت	hikâyet	حكايت
hanefiye	حنفيه	hımâr	حمار	hikr	حكر
hanek	حنك	hamaset	حماست	hukle	حكله
hanût	حنوط	hummâz	حماض	hakem, hüküm	حكم
hanûme	حنومه	hamakat	حماقت	hükema	حكما
hanîf	حنيف	hamal	حمال	hikmet	حكمت
hanîn	حنين	hamam	حمام	hükûmet	حكومت
havâcib	حواجب	hammâme	حمامه	hike	حكه
havadis	حوادث	hamail	حمائل	hakîr	حكير
Havariyun	حواريون	hamylı	حمائلي	hakîm	حكيم
havâss	حواس	himaye	حمايه	hakîmâne	حكيمانه
havâşî	حواشى	hamt	حمد	hall, hil	حل
havâfir	حوافر	hamrâ	حمرا	hallaç	حلاج
havale	حواله	humret	حمرت	helâl, hellâl	حلال
havali	حوالى	humre	حمره	helâlli	حلاللو
havâyic	حوايج	hums	حمص	halâvet	حلاوت
hût	حوت	hamz	حمض	halb	حلب
havr, hûr	حور	humk	حمق	hulbe	حلبه
havze	حوزه	hamka,humeka	حمقا	halbî	حلبى
havsala	حوصله	hamel, hamil	حمل	hiltît	حلتيت
havuz	حوض	himlâk	حملاق	helezon	حلزون
havkal	حوقل	hamele, hamle	حمله	half, hilf	حلف
havl	حول	hamleci	حمله جي	halfâ	حلفا
havelân	حولان	humv	حمو	halk	حلق
havlıcan	حولنجان	hamûd	حمود	hulkûm	حلقوم
havle	حوله	humûzat	حموضت	halaka, halka	حلقه
avlu	حولى	hamûl	حمول	hilm	حلم
havme	حومه	hamule	حموله	halme	حلمه
huveysal	حويصل	hame	حمه	hulv	حلو
huveyn	حوين	hamiyet	حميت	helva	حلوا
havye	حويه	hamîd	حميد	hulûl	حلول
hay	حي	Himîr	حمير	hulûlî	حلولى
hayâ	حيا	hamîm	حميم	hulviyât	حلويات

habâyâ	خبايا
habâ'is	خبائث
hubs	خبث
haber	خبر
hibret	خبرت
hibre	خبره
hubz	خبز
habt	خبط
habn	خبن
habîs	خبيث
habîr	خبير
hitam	ختام
hıtân	ختان
hatr	ختر
hatim	ختم
hasreme	خثرمه
hasl	خثل
hacâlet	خجالت
huceste	خجسته
hacl	خجل
had	خد
hudâ	خدا
huddâm	خدام
hudâvend	خداوند
hudâvendigâr	خداوندگار
hadâyi	خدايع
hudâygân	خدايگان
hudâyî	خدايى
hader, hıdr	خدر
hadşe	خدشه
huda	خدعه
hadem	خدم
hademât	خدمات
hizmet	خدمت
hademe	خدمه
hadeng	خدنك
hadî'a	خديعه
hadîn	خدين
hıdiv	خديو
hızlân	خذلان
hazele	خذله
har	خر
harap	خراب

hâşi	خاشع
has	خاص
hâsra	خاصره
hassa	خاصه
hasiyet	خاصيت
hatır	خاطر
hâtıf	خاطف
hâfık/Hâfık	خافق
hâfiyen	خافيا
hafye	خافيه
hakan	خاقان
hâk	خاك
hâl	خال
hâlid	خالد
halis	خالص
halık	خالق
halıkiyet	خالقيت
hala	خاله
hali	خالى
ham	خام
hâmis	خامس
hâmûş	خاموش
hâme	خامه
han	خان
hanedan	خاندان
hânik	خانق
han-kah	خانقاه
hanegî	خانگى
hanüman	خانمان
hane	خانه
hâver	خاور
haviye	خاويه
hâher	خاهر
hâ'ib	خائب
hâ'if	خائف
kaygana	خايگنه
hain	خائن
haya	خايه
hab	خب
hıbâ	خبا
habaset	خباثت
habbâz	خباز
habbâzî	خبازي

hayat	حيات
hayâdîd	حياديد
hays	حيث
haysiyet	حيثيت
haydar	حيدر
haydut	حيدود
hayran	حيران
hayret	حيرت
hîzrân	حيزران
hayız	حيض
hîtân	حيطان
hayta	حيطه
hayıf	حيف
hayfâ	حيفا
haylûlet	حيلولت
hile	حيله
hîn	حين
hayvan	حيوان
hayye	حيه

خ

hâ	خا
hâ	خاء
hâtem, hâtim	خاتم
hatun	خاتون
hâdir	خادر
hadim	خادم
hâr	خار
hârâ	خارا
hârpüşt	خارپشت
hariç	خارج
haricen	خارجا
haricî	خارجى
hârik	خارق
hare	خاره
hâzin	خازن
hâsir	خاسر
hâsif	خاسف
hâşâk	خاشاك

haşyet	خشيت
hısâl	خصال
hasâ'is	خصائص
hasâ'il	خصائل
hasr	خصر
haslet	خصلت
hasım	خصم
husemâ	خصما
husus	خصوص
hususiyet	خصوصيت
husumet	خصومت
hasî	خصى
husye	خصيه
hızâb	خضاب
huzâret	خضارت
hazra	خضرا
hıdrellez	خضرالياس
hazrevât	خضروات
huzû	خضوع
hat	خط
hata	خطا
hata'en	خطاء
hitap	خطاب
hitabet	خطابت
hattat	خطاط
hattâf	خطاف
hutebâ	خطبا
hutbe	خطبه
hatar	خطر
hatf	خطف
hatm	ختم
hatmi	خطمى
hutevât	خطوات
hutûr	خطور
hutût	خطوط
hatve	خطوه
hıtta	خطه
hatip	خطيب
hatîr	خطير
hatîre	خطيره
hatî'e	خطيئه
huf	خف
hafâ	خفا

horoz	خروس
hurûş	خروش
hırû	خروع
harîd	خريد
harîde	خريده
harita	خريطه
harîf	خريف
haz	خز
huzâmî	خزامى
hazan	خزان
hazâne	خزانه
hazâ'in	خزائن
haza	خزع
hazf	خزف
hazm	خزم
hazine	خزينه
has	خس
hasar	خسار
hâst	خاست
hısset	خست
hasta	خسته
hastagî	خسته گي
hastalık	خسته لق
hüsran	خسران
hüsrev	خسرو
hüsrevâne	خسروانه
hüsrevî	خسروي
hasf	خسف
husuf	خسوف
hasis	خسيس
huşâ	خشا
haşeb	خشب
hışt	خشت
haşhaş	خشخاش
huşk	خشك
huşkî	خشكي
haşel	خشل
hışım	خشم
haşın	خشن
hoşnut	خشنوذ
hoşnudî	خشنوذي
huşu	خشوع
huşunet	خشونت

harabat	خرابات
harabatî	خراباتي
harabe	خرابه
harabî	خرابي
harabiyet	خرابيت
haraç, hurâc	خراج
harâz	خراز
Horasan	خراسان
horasanî	خراساني
hırâş	خراش
harât, harrât	خراط
hurafe	خرافه
hırâm	خرام
harâyid	خرايد
harbak	خربق
karpuz	خربزه
harbende	خربنده
harpüşte	خرپشته
harç, harec, hurç	خرج
harçeng	خرچنك
hıred, hurd	خرد
hardal	خردل
hurda	خرده
harz	خرز
harze	خرزه
hars	خرس
hursend	خرسند
harşef	خرشف
harşûf	خرشوف
hortum	خرطوم
hırf	خرف
hark	خرق
hırka	خرقه
hargâh	خرگاه
hergele	خرگله
hargûş	خرگوش
harm, hurrem	خرم
hurma	خرما
harman	خرمن
harvâr	خروار
harrûb	خروب
huruç	خروج

hoca	خواجه	halûk	خلوق	huffâş	خفاش
hâr	خوار	hulya	خليا	kavaf	خفاف
havâric	خوارج	haliç	خليج	kavafiye	خفافيه
havârik	خوارق	halita	خليطه	hiffet	خفت
havas	خواص	halî	خليع	kaftan	خفتان
havâtır	خواطر	halife	خليفه	hufte	خفته
havâfî	خوافى	halil	خليل	hafş	خفش
hân	خوان	ham, hum	خم	hafz	خفض
hanende	خواننده	hammâr, humar	خمار	hafakan	خفقان
havânîn	خوانين			hafî, huffî	خفى
hâh	خواه	humâsî	خماسى	hafif	خفيف
hâher	خواهر	humhane	خمخانه	hafiye	خفيه
hâhiş	خواهش	hımhıma	خمخمه	hal, hill	خل
hûb	خوب	hamr	خمر	halâ	خلا
hôd	خود	hams, hums	خمس	halâs	خلاص
hûr	خور	hamsin	خمسين	hulâsa	خلاصه
hûrde	خورده	humûd	خمود	hulâsaten	خلاصة
hûrşîd	خورشيد	hamyâze	خميازه	hulâ	خلاع
horanta	خورنده	hamîde	خميده	hilâf	خلاف
havernak	خورنق	hamur	خمير	hilâfet	خلافت
hoş	خوش	hamîs	خميس	hallâk	خلاق
hoş-âb	خوشاب	han	خن	hilâl	خلال
hûşe	خوشه	hanâzîr	خنازير	hullân	خلان
havf	خوف	hannâs	خناس	halayık	خلائق
hû-kerde	خوكرده	hunnak	خناق	helecan	خلجان
hulya	خوليا	hünsâ	خنثا	halhal	خلخال
hun	خون	hançer	خنجر	huld	خلد
hûndî	خوندى	hand	خند	halledallah	خلدالله
havene	خونه	handân	خندان	halt, hılt	خلط
hûnîn	خونين	hendek	خندق	hal	خلع
huy	خوى	hınzır	خنزير	hil'at	خلعت
hîş	خويش	hınsır	خنصر	halef, hılf, hulf	خلف
hıyaban	خيابان	hantal	خنطل	hulefa	خلفا
hıyar, hıyâr	خيار	hanzal	خنظل	halk, hulk	خلق
hayyât	خياط	hunfesâ	خنفسا	hilkat	خلقت
hayal	خيال	hank	خنق	hulkî	خلقي
hayalet	خيالت	hünkâr	خنكار	hilkiyet	خلقيت
hayyâm, hıyâm	خيام	hünkârhi	خنكاري	halel	خلل
hıyanet	خيانت	hab	خواب	halenbûs	خلنبوس
hayır, hayyir	خير	havâtim	خواتم	hulüvv	خلو
hayrat	خيرات	havâtîn	خواتين	halvet	خلوت
hîrcel	خيرجل	hâcegân	خواجگان	hulûd	خلود
hîre	خيره	hâcegî	خواجگى	hulûs	خلوص

dahme	دخمه	dâfık	دافق	hayrî	خيرى
duhul	دخول	dâll	دال	hayriyet	خيريت
duhuliye	دخوليه	dâliye	داليه	hîz	خيز
dahîl	دخيل	dâm, dâme	دام	hîzân	خيزان
der, dür	در	damat	داماد	hayşûm	خيشوم
derâbcîn	درابجين	dâmi'â	دامعه	hayt	خيط
dürrâc	دراج	dâmiga	دامغه	haytî	خيطي
derrâce	دراجه	dâmen	دامن	hayl	خيل
derârî	درارى	dâmiye	داميه	hayli	خيلى
dirâz	دراز	dân	دان	hayme	خيمه
der-âgûş	دراغوش	dânâ	دانا	haymî	خيمى
durrâkî	دراقى	dâniş	دانش	huyûl	خيول
derrâk	دراك	dânk	دانق		
derâhim	دراهم	tane	دانه		
dirayet	درايت	davudî	داودى		
derbâr	دربار	dâver	داور		**د**
derbân	دربان	dâhiye	داهيه		
derbeder	دربدر	dair	دائر		
derbent	دربند	daire	دائره	dal	د
derpîş	درپيش	daim	دائم	dâ	داء
derç, dürc	درج	daimî	دائمي	de'b	دأب
derece	درجه	dâyin	داين	dâbbe	دابه
derhâl	درحال	daye	دايه	dâtûra	داتوره
dıraht	درخت	dübb	دب	dâhis	داحس
dırahşân	درخشان	debbâbe	دبابه	dâhil	داخل
derhor	درخور	debbağ	دباغ	dâhilî	داخلي
dert, dürd	درد	debagat	دباغت	dâd	داد
derdâr	دردار	debdebe	دبدبه	dâder	دادر
derdest	دردست	dübür	دبر	dâde	داده
dürer	درر	debistân	دبستان	dar, dâr	دار
derz	درز	debg	دبغ	dârâ	دارا
terzi	درزى	debk	دبق	dârât	دارات
ders	درس	debbûs	دبوس	dârâyî	دارايي
dürüst	درست	debbûsî	دبوسي	dârende	دارنده
dürüşt	درشت	debbe	دبه	dârû	دارو
dira	درع	debîr	دبير	dârûga	داروغه
deruhte	درعهده	disâr	دثار	dâs	داس
dirfeş	درفش	dücâ	دجا	destan	داستان
derkî	درقى	dücâce	دجاجه	dâş	داش
derk	درك	Deccal	دجال	dâ'î	داعى
derekât	دركات	duhân	دخان	dâ'iye	داعيه
derkâr	دركار	duhter	دختر	dâg	داغ
derkenar	دركنار	dahil	دخل	dâfi	دافع

dikkat	دقت	dest-res	دسترس	dergâh	درگاه
dakik	دقيق	destek	دستك	direm	درم
dakika	دقيقه	tezgâh	دستگاه	derman	درمان
dakikî	دقيقي	dest-gîr	دستگير	dermânde	درمانده
dek	دك	dest-mâl	دستمال	dermeyan	درميان
dekâkîn	دكاكين	destenbû	دستنبو	deren	درن
dükkân	دكان	destur, düstur	دستور	derende	درنده
dil	دل	deste	دسته	direng	درنك
dellâk	دلاك	testi	دستى	derenî	درني
delâl, tellâl	دلال	deskere	دسكره	dervâze	دروازه
delâlet	دلالت	desem	دسم	dürûd	درود
tellâliye	دلاليه	desise	دسيسه	dürûz	دروز
delâ'il	دلائل	deşt	دشت	dürûg	دروغ
tülbend	دلبند	düşman	دشمن	dürûger	دروكر
dil-teng	دلتنك	düşnâm	دشنام	derun	درون
dil-haste	دلخسته	düşvâr	دشوار	derunî	دروني
dil-hâh	دلخواه	dua	دعا	derviş	درويش
dil-dâde	دلداده	du'ât	دعات	dürre	دره
dil-dâr	دلدار	de'âvî	دعاوى	derhem, dirhem	درهم
düldül	دلدل	dava	دعوا		
dil-dûz	دلدوز	davalı	دعوالو	derî, dürri	درى
dil-rübâ	دلربا	da'vât	دعوات	derya	دريا
dil-sûz	دلسوز	davet	دعوت	derîçe	دريچه
dil-şâd	دلشاد	davetiye	دعوتيه	derîde	دريده
dil-şikeste	دلشكسته	dağdağa	دغدغه	dirîğ	دريغ
dil-firîb	دلفريب	dagal	دغل	diriğâ	دريغا
delk	دلق	def	دف	deryûze	دريوزه
del	دلك	defâtir	دفاتر	düzd	دزد
dil-keş	دلكش	defâyin	دفاين	dizdar	دزدار
dil-küşâ	دلكشا	defter	دفتر	düzdî	دزدي
dil-güdâz	دلگداز	defterhane	دفترخانه	desâtir	دساتر
dil-gîr	دلگير	defterdar	دفتردار	dessas	دساس
dil-nişîn	دلشين	defterî	دفتري	desâme	دسامه
dil-nüvâz	دلنواز	def	دفع	desâyis	دسايس
delv	دلو	def'aten	دفعة	dest	دست
dilîr	دلير	defa	دفعه	destâr	دستار
dilîrâne	دليرانه	düfûf	دفوف	destârî	دستاري
delil	دليل	defin	دفن	testere	دست اره
dem, düm	دم	defin	دفين	destârî	دستارى
dimâ	دما	define	دفينه	destâseng	دستاسنك
demâdem	دمادم	dakk, dık	دق	destenbû	دست انبو
demâr	دمار	dikak	دقاق	dest-endâz	دست انداز
demâg, dimağ	دماغ	dekayık	دقايق	dest-hat	دست خط

dîd	ديد	devran	دوران	demân	دمان
didar	ديدار	dürbün	دوربين	dümbâl	دمبال
dîdân	ديدان	devre	دوره	dem-beste	دمبسته
dîdebân	ديدبان	devrî	دوري	dümtek	دمتك
dîdne	ديدنه	dûz	دوز	demdeme	دمدمه
dîde	ديده	dûzah	دوزخ	dem-sâz	دمساز
dîr	دير	dûzahî	دوزخي	dem	دمع
dîrîne	ديرينه	dost	دوست	demkeş	دمكش
dîz	ديز	dostî	دوستى	dümel	دمل
dizdar	ديزدار	dûş	دوش	dümû	دموع
dîk	ديك	dûşâha	دوشاخه	demevî	دموى
diğer	ديگر	düşeş	دوشش	demîde	دميده
deym	ديم	düşenbih	دوشنبه	denânîr	دنانير
deymûmet	ديمومت	dûşîze	دوشيزه	denaet	دنائت
deymî	ديمي	dü-gâne	دوگانه	dünbâl	دنبال
deyn, din	دين	düvel	دول	dendân	دندان
dinar	دينار	dolap	دولاب	denis	دنس
dev	ديو	devlet	دولت	denk	دنك
duvar	ديوار	düvüm	دوم	deni	دني
divan	ديوان	dun	دون	dünya	دنيا
divane	ديوانه	dü-nîme	دونيمه	dünyevî	دنيوى
divanî	ديواني	dûde	دوده	dü	دو
deyyus	ديوث	deh, dih	ده	deva	دوا
düyun	ديون	deha, dühâ	دها	devvâb	دواب
dîhîm	ديهيم	dihân	دهان	divit	دوات
		dehr	دهر	devvâr	دوار
		dehre	دهره	devâl	دوال
		dehrî	دهرى	devam	دوام
	ذ	dehşet	دهشت	devân	دوان
		dihkan	دهقان	devânî	دواني
		dehliz	دهليز	devâvîn	دواوين
zal	ذ	dehüm	دهم	devâhî	دواهى
zat	ذات	dühün	دهن	devâ'ir	دوائر
zatî	ذاتي	dehnâ	دهنا	devâî	دوائى
zatiyat	ذاتيات	dühne	دهنه	dubara	دوباره
zâkir	ذاكر	dühûr	دهور	dü-tâ	دوتا
zâlik	ذالق	deyyâr, diyar	ديار	duçar	دوچار
zâhib	ذاهب	deyyân	ديان	devha	دوحه
zâhil	ذاهل	diyanet	ديانت	dûhte	دوخته
zâ'ib	ذائب	diba	ديبا	dûd	دود
zâ'ik	ذائق	dibace	ديباجه	dûdmân	دودمان
zâ'ika	ذائقه	diyet	ديت	dûde	دوده
zübâb	ذباب	dîcûr	ديجور	devir, dur	دور

râziyâne	رازيانه	zevâ'ib	نوائب	zibâh	ذباح
re's	رأس	zevat	نوات	zebh	ذبح
re'sen	رأسا	zünnûn	ذوالنون	zebha	ذبحه
rast	راست	zevb	ذوب	zibil, zibl	ذبل
rastlamak	راستلامق	zevk	ذوق	zübûl	ذبول
râsih	راسخ	zevî	ذوى	zebîh	ذبيح
rastık	راسخت	zihâb	ذهاب	zühûl	ذحول
râsim	راسم	zeheb	ذهب	zahire	ذخيره
râsime	راسمه	zehebiye	ذهبيه	zer	ذر
râşid	راشد	zihin	ذهن	zerrât	ذرات
râşî	راشى	zihnî	ذهنى	zürâre	ذراره
rasıt	راصد	zühul	ذهول	zerârî	ذرارى
râzz	راض	zî	ذى	zirâ	ذراع
râzı'a	راضعه	zi'b	ذئب	zerk	ذرق
razı	راضى	zeyil	ذيل	zirûh	ذروح
râtıb	راطب			zirve	ذروه
râ'î	راعى			zerre	ذره
râgıb	راغب			zürriyet	ذريت
re'fet	رأفت		ر	zerî'a	ذريعه
re'fetli	رأفتلو			za'r	ذعر
rafızî	رافضى			zefer, zefr, zifr	ذفر
râfi	رافع	ra	ر	züfrâ	ذفرا
râkım	راقم	râbb	راب	zekan	ذقن
râkib	راكب	rabıta	رابطه	zekâ	ذكا
rakit	راكد	rabıtasız	رابطه سز	zeker, zikir	ذكر
ram	رام	rabıtalı	رابطه لو	zükûr	ذكور
râmih	رامح	râbi	رابع	zeki	ذكى
râmî	رامى	râbi'an	رابعا	zül	ذل
rân	ران	râtib	راتب	zillet	ذلت
ravent	راوند	râtinec	راتنج	zülk	ذلق
râvî	راوى	râcibe	راجبه	zâlik	ذلك
râh	راه	râcih	راجح	zelil	ذليل
rahip	راهب	raci	راجع	zem	ذم
râh-zen	راهزن	râcil	راجل	zimmet	ذمت
rahvan	راهوان	raca	راجه	zimmî	ذمى
rây	راى	râcî	راجى	zemîm	ذميم
rey	رأى	râh	راح	zemîme	ذميمه
rayet	رايت	rahat	راحت	zenb, zeneb	ذنب
rayiç	رايج	râhil	راحل	zenebî	ذنبي
rayiha	رايحه	râha	راحه	zünûb	ذنوب
râ'if	رائف	radde	راده	züneyb	ذنيب
râ'ik	رائق	raz	راز	zü	ذو
râygân	رايگان	razakı	رازقى	zevâbe, züvâbe	ذوابه

ressam	رسام	ruhbâ	رحبا	rab, rubb	رب
ressamlık	رساملق	rehbetân	رحبتان	ribâ, rübâ	ربا
resân	رسان	rahbe	رحبه	rebap	رباب
resb	رسب	rahl	رحل	rubâh	رباح
rustâk	رستاق	rihlet	رحلت	ribat	رباط
rüstehîz	رستخيز	rahim, rahime	رحم	rubaî	رباعى
reste	رسته	rahman	رحمان	rabbanî	ربانى
rüs	رسع	rahmanî	رحماني	ribh	ربح
rusg	رسغ	rahmet	رحمت	rabıt	ربط
rüsül	رسل	rahvî	رحوى	rub	ربع
resim	رسم	rahîk	رحيق	rub'iye	ربعيه
resmen	رسما	rahîl	رحيل	ribka	ربقه
resmi	رسمي	rahîm	رحيم	rible	ربله
resen	رسن	ruh	رخ	rububiyet	ربوبيت
rüsva	رسواى	rehâ	رخا	rubûde	ربوده
rüsûb	رسوب	ruhâm	رخام	rabîb	ربيب
rüsûh	رسوخ	raht	رخت	rebî	ربيع
resul	رسول	ruhsâr	رخسار	rebîî	ربيعي
rüsum	رسوم	rahş	رخش	rebî'iye	ربيعيه
resîd	رسيد	ruhs	رخص	rütbe	رتبه
resîs	رسيس	ruhsat	رخصت	retk	رتق
reş	رش	ruhsatiye	رخصتيه	retka	رتقا
reşâd	رشاد	ruhme	رخمه	retm, retme	رتم رتمه
rişte	رشته	rahne	رخنه	retev	رتو
reşh	رشح	rihûd	رخود	retve	رتوه
reşha	رشحه	rahîs	رخيص	rüteylâ	رتيلا
rüşt	رشد	ret	رد	resâse	رثاثه
rüşdî	رشدى	rida	ردا	resye, risye	رثيه
reşk	رشك	redâ'et	ردائت	recâ, rica	رجا
reşme	رشمه	redî	ردى	rical	رجال
rüşvet	رشوت	redif	رديف	recep	رجب
reşit	رشيد	rezalet	رذالت	rüçhan	رجحان
reşidiye	رشيديه	rezil	رذيل	recrece	رجرجه
reşîm	رشيم	rez	رز	recez	رجز
rassâd	رصاد	rezzak	رزاق	ric'at	رجعت
risâs	رصاص	rezânet	رزانت	recefân	رجفان
resânet	رصانت	rızk	رزق	racül, ricl	رجل
rasat	رصد	rezm	رزم	racüliyet	رجليت
rasîf	رصيف	rezî	رزى	recim	رجم
rasîn	رصين	rezîn	رزين	rücu	رجوع
raz	رض	res	رس	racîm	رجيم
rıza	رضا	risâlet	رسالت	rihâl	رحال
rızâ	رضاع	risale	رساله	rehâvî	رحاوى

remed	رمد
remrâm	رمرام
remiz	رمز
rams	رمص
ramazan	رمضان
ramak	رمق
remel, remil	رمل
rumuz	رموز
reme, rimme	رمه
remy, rimî	رمی
remîde	رميده
remîm	روميم
renân	رنان
renc	رنج
rençper	رنجبر
rençperlik	رنجبرلك
renciş	رنجش
rencûr	رنجور
rencide	رنجيده
rint	رند
rende	رنده
renk	رنك
rengîn	رنگين
renîn	رنين
rev, rû	رو
reva	روا
revâbıt	روابط
ruvât	روات
revaç	رواج
revâfız	روافض
revak, revâk	رواق
ruvâl	روال
rivayet	روايت
revan, revân	روان
revâyih	روايح
rûbâh	روباه
ruh	روح
ruhanî	روحانی
revhâniyet, ruhaniyet	روحانيت
revhâniyetli	روحانيتلو
rûd	رود
rûde	رووده

refik	رفيق
refîh	رفيه
rakk, rıkk	رق
rikab	رقاب
rekabet	رقابت
rakkas	رقاص
rukebâ	رقبا
rakabe	رقبه
rikkat	رقت
raks	رقس
raks	رقص
ruk'a	رقعه
rakam	رقم
rukûd	رقود
rakip	رقيب
rikkiyet	رقيت
rakik	رقيق
rakîme	رقيمه
rukye	رقيه
rek	رك
rikâb	ركاب
rikâbiye	ركابيه
rekâket	ركاكت
rekb	ركب
rükbe	ركبه
rekz	ركز
rekât	ركعت
rükün	ركن
rükûb	ركوب
rükûd	ركود
rükû	ركوع
rekîk	ركيك
rim	رم
rümmât	رمات
rimâh	رماح
remâd	رماد
rümâ	رماع
remmâl, rimâl	رمال
rummân	رمان
rummânî	رماني
rimâyet	رمايت
rumh	رمح
rumhî	رمحي

rızâî	رضاعي
rızvân	رضوان
razıye	رضى
razî	رضيع
ratıp	رطب
rıtl	رطل
rutubet	رطوبت
rutubetli	رطوبتلو
reaya, ri'âyâ	رعايا
riayet	رعايت
riayeten	رعايتة
ru'âf	رعاف
ruam	رعام
ra'b, ru'b	رعب
ra'd	رعد
raşe	رعشه
ra'nâ	رعنا
ra'ûnet, ru'ûnet	رعونت
ra'y	رعى
ra'iyet	رعيت
regâvî	رغاوى
regaip	رغائب
rağbet	رغبت
rağm	رغم
ragîf	رغيف
raf	رف
rifâ	رفا
rifâde	رفاده
refakat	رفاقت
refah	رفاه
reft	رفت
reftâr	رفتار
refte	رفته
reftiye	رفتيه
rafadan	رفدان
refs	رفس
rafz	رفض
ref	رفع
rif'at	رفعت
rıfk	رفق
rüfeka	رفقا
refû	رفو
refî	رفيع

ز

zâ	ز
zâ	زا
zaç	زاج
zâcir	زاجر
zâhif	زاحف
zâhir	زاخر
zâd	زاد
zade, zâde	زاده
zar, zâr	زار
zârî	زاري
zağ	زاغ
zâl	زال
zânû	زانو
zânî	زانى
zaviye	زاويه
zahit	زاهد
zâhir	زاهر
zâhik	زاهق
zâhil	زاهل
zâ'içe	زائچه
zait	زائد
zâ'ir	زائر
zail	زائل
zebâbe	زبابه
zebâd	زباد
zeban	زبان
zebane	زبانه
zebanî	زبانى
zebed	زبد
zübdeten	زبدة
zübde	زبده
zebedî	زبدى
zeber, ziber	زبر
zebercet	زبرجد
zeberdest	زبردست
zebûr, Zebur	زبور
zebun	زبون
zebîb	زبيب
zepûn	زپون

rehber	رهبر
reh-rev	رهرو
reh-zen	رهزن
reh-güzer	رهگذر
rehl	رهل
rehle	رهله
rahmet	رهمت
rehmî	رهمى
rehin	رهن
rehnümâ	رهنما
reh-neverd	رهنورد
reh-vâr	رهوار
reh-yâb	رهياب
rehin	رهين
riya	ريا
riyâh	رياح
reyâhîn, riyâhîn	رياحين
riyaset	رياست
riyâz	رياض
riyazet	رياضت
riyâfet	ريافت
reyyân	ريان
rayb	ريب
rîbâs	ريباص
rîh	ريح
reyhan	ريحان
rîhte	ريخته
rıhtım	ريختيم
rîz	ريز
rîze	ريزه
rîsmân	ريسمان
rîş	ريش
rîşe	ريشه
rey'ân	ريعان
rîf	ريف
rîk	ريق
rîk	ريك
rîm	ريم
ri'e	رئه
ri'eî	رئه ئي
reis	رئيس

ruz	روز
rüzgâr	روزكار
revzen	روزن
ruzname	روزنامه
rûze	روزه
rûzî	روزى
ru'ûs	رؤس
rüesa	رؤسا
ru'ûsî	رؤسي
orospu	روسبى
rûstâ	روستا
rustaî	روستائي
rû-siyeh	روسيه
reviş	روش
ruşen	روشن
ruşenâî	روشنائى
ravza	روضه
rugan	روغن
ra'ûf	رؤف
rûgerdân	روگردان
rûmâl	رومال
rûmâlî	رومالي
revme	رومه
rumî	رومى
revende	رونده
revnak	رونق
rû-nümâ	رونما
revî, rûy	روى
rüya	رويا
revyet, rüyet	رويت
rüveyş	رويش
rüveyşî	رويشي
rûyîn	رويين
reh	ره
reha	رها
rehâbe	رهابه
rehâbîn	رهابين
rihân	رهان
rehâvî	رهاوى
rehâ-yâb	رهاياب
rehb	رهب
ruhban	رهبان
ruhbaniyet	رهبانيت

zambak	زنبق	za'f	زعف	zücâc	زجاج
zenbûr	زنبور	safran	زعفران	zücâcî	زجاجي
zemberek	زنبورك	zu'm	زعم	zecir	زجر
zembil	زنبيل	zu'amâ	زعما	zecren	زجرا
zenc	زنج	za'îm	زعيم	zehâf, zihaf	زحاف
zencefil	زنجبيل	zagan	زغن	zihâm	زحام
zencefr	زنجفر	zifaf	زفاف	zahf	زحف
zenci	زنجى	zift	زفت	zühal	زحل
zincir	زنجير	zifir	زفير	zahmet	زحمت
zenah	زنخ	sokak	زقاق	zehhâr	زخار
zinahdân	زنخدان	zıkkım	زقوم	zehârif	زخارف
zend	زند	zekâ	زكا	zehhâm	زخام
zindan	زندان	zekât	زكات	zahm	زخم
zındıka	زندقه	zükâm	زكام	zahme	زخمه
zindegân	زندكان	zülâbiye	زلابيه	zahûl, zuhul	زخول
zindegânî	زندكاني	zülâl	زلال	zed	زد
zendost	زندوست	zülâlî	زلالى	zede	زده
zinde	زنده	zülâm	زلام	zer	زر
zindegî	زنده گي	zilzâl	زلزال	zürra	زراع
zındık	زنديق	zelzele	زلزله	ziraat	زراعت
zeng	زنك	zülüf	زلف	zürafa	زرافه
zengâr	زنكار	zülfe	زلفه	zeravent	زراوند
zeng-bâr	زنكبار	zelk	زلق	zerd	زرد
zengle	زنكله	zelel	زلل	Zerdüşt	زردشت
zinhar	زنهار	zelem	زلم	zerdeva	زردوا
zevâcir	زواجر	zelûbiye	زلوبيه	zerdûz	زردوز
zevâd	زواد	zelle	زله	zerde	زرده
züvvâr	زوار	zimâm	زمام	zerde-çûb	زرده چوب
zeval	زوال	zaman	زمان	zirişk	زرشك
zevâhir	زواهر	zamane	زمانه	zer	زرع
zevâyâ	زوايا	zümrüt	زمرد	zerk	زرق
zevâ'id	زوائد	zümrüdî	زمردي	zerka	زرقا
zevç	زوج	zümre	زمره	zerkî	زرقى
zevce	زوجه	zemzem	زمزم	zer-ger	زركر
zevciyet	زوجيت	zemzeme	زمزمه	zerenbâd	زرنباد
zûd	زود	zemistân	زمستان	zırnık	زرنيخ
zûdî	زودي	zemheri	زمهرير	zırh	زره
zevr, zor, zûr	زور	zemin	زمين	zürîr	زرير
zevrak	زورق	zen	زن	zerrîn	زرين
zûfâ	زوفا	zina	زنا	zerrîn-kadeh	زرين قدح
zih	زه	zinâhat	زناحت	zerîne	زرينه
zühhâd	زهاد	zünnar	زنار	zişt	زشت
zehâdet	زهادت	zenâne	زنانه	zeamet	زعامت

sâr	سار			züht	زهد
sârâ	سارا		**ژ**	zehir, zehr	زهر
sârbân	ساربان			zehre, zühre	زهره
sârt	سارت			zehrî	زهرى
sârik	سارق	jâ	ژ	zeh-gîr	زهكير
sârî	سارى	jâj	ژاژ	zühûk	زهوق
saz, sâz	ساز	jale	ژاله	zühûl	زهول
sazende	سازنده	jerf	ژرف	zehî	زهى
sâsem	ساسم	jırgâle	ژرغاله	züheyr	زهير
satır	ساطر	jeng	ژنك	zî	زى
satırcı	ساطرجي	jengâr	ژنكار	ziyâd	زياد
sâtı	ساطع	jenge	ژنكه	ziyade	زياده
saat	ساعت	jene	ژنه	ziyaret	زيارت
sâ'id	ساعد	jûlîde	ژوليده	ziyan	زيان
sâ'î	ساعى	jiyân	ژيان	zîb	زيب
sagar	ساغر	cıva	ژيوه	zîbâ	زيبا
safir	سافر			zîber	زيبر
sâfil	سافل			zeybak	زيبق
sak	ساق			zeyt	زيت
sakıt	ساقط		**س**	zeytin	زيتون
saki	ساقى			zeytunî	زيتوني
sâkiye	ساقيه			zeytuniye	زيتونيه
sakit	ساكت	sin	س	zeytî	زيتى
sakin	ساكن	sâ	سا	zîc	زيج
sâgû	ساگو	sâbih	سابح	zîde	زيد
sâl	سال	sâbi	سابع	Zeydiye	زيديه
sâlâr	سالار	sâbi'ah	سابعا	zir	زير
sâlib	سالب	sabık	سابق	zîrbâd	زيرباد
sâlibiye	سالبيه	sabıkan	سابقا	zira	زيرا
sâlif	سالف	sabıka	سابقه	zeyrek, zirek	زيرك
salik	سالك	sâbil	سابل	zîre	زيره
salim	سالم	sâpâş	ساپاش	zîrîn	زيرين
salimen	سالما	sâc	ساج	zîzfûn	زيزفون
sâlûs	سالوس	sâcid	ساجد	zeygân	زيغان
sâlyâne	ساليانه	sâhir	ساحر	zeylü	زيلو
sâm, sâmm	سام	sahil	ساحل	zeyn, zîn	زين
sâmân	سامان	saha	ساحه	ziynet	زينت
sâmih	سامح	sahte	ساخته	zîver	زيور
sâmid	سامد	sâdd	ساد	züyuf	زيوف
sâmi	سامع	sâdât	سادات	ze'îr	زئير
sâmi'a	سامعه	sâdis	سادس		
sâmme	سامه	sâdisen	سادسا		
sâmî	سامى	sade	ساده		

sitîz	ستيز
sittîn	ستين
secâ	سجا
seccâd	سجاد
seccade	سجاده
sicâf	سجاف
secâl, sicâl	سجال
seccan	سجان
secâyâ	سجايا
secde	سجده
sec	سجع
secf	سجف
sicil	سجل
sicn	سجن
secencel	سجنجل
sücut	سجود
sehâ	سحا
sehâb, sihâb	سحاب
sehabî	سحابي
sehhâr	سحار
sühâf	سحاف
sehâyâ	سحايا
sehc	سحج
seher, sihir	سحر
sehere	سحره
sahk	سحق
sehmâ	سحما
sehne	سحنه
sahur	سحور
seha	سخا
sehâfet	سخافت
sühâm	سخام
sehânet	سخانت
saht	سخت
sahtî	سختى
sahtiyan	سختيان
suhriye	سخريه
saht, suht	سخط
sahn, suhan	سخن
suhûnet	سخونت
sahî	سخى
sahîf	سخيف
sahîn	سخين
sebl, sübl, sübül	سبل
seble	سبله
sebû	سبو
sebû, sübû	سبوع
sebî	سبى
sebîke	سبيكه
sebil	سبيل
sepâ	سپا
sipâr	سپار
sipariş	سپارش
sipâre	سپاره
sipâs	سپاس
sipâh	سپاه
sipahi	سپاهى
siper	سپر
süpürde	سپرده
sipend	سپند
sipeh	سپه
sipihr	سپهر
sipehsâlâr	سپهسالار
sepîd	سپيد
sepîde	سپيده
sitt, sitte	ست
setâ	ستا
sitâd	ستاد
settâr	ستار
setâre, sitâre	ستاره
sitân	ستان
setâyir	ستاير
sitayiş	ستايش
sitebr	ستبر
setir	ستر
sütrek	سترك
setrî	ستري
sitem	ستم
sütûde	ستوده
sütûr	ستور
sütun	ستون
sütûh	ستوه
sittûn	ستون
sitte	سته
sittî	ستى
sân	سان
sânih	سانح
sâniha	سانحه
sâhûr	ساهور
sayeban	ساييان
sair, sâ'ir	سائر
seyis	سائس
saik	سائق
saika	سائقه
sâ'il	سائل
sâyil	سايل
sâyiliyet	سايليت
saye	سايه
sebb	سب
sebbâbe	سبابه
sübât	سبات
sebbâh	سباح
sebâhat	سباحت
sibâ, sübâ	سباع
sübâ'î	سباعى
sibak	سباق
sebâyâ	سبايا
sebâ'ik	سبائك
sebep	سبب
sebebiyet	سببيت
sebt	سبت
Septe	سبته
sebc	سبج
sübhân	سبحان
sübha	سبحه
sebha	سبخه
sepet	سبد
sebz	سبز
sebze	سبزه
sebzî	سبزى
sibt	سبط
seb, süb	سبع
seb'î	سبعي
seb'iyet	سبعيت
seb'în	سبعين
sebak, sebk	سبق
sebkat	سبقت
sebk, sebük	سبك

ser-kûb	سركوب
sirke	سركه
sergüzeşt	سرگذست
sergirân	سرگران
sergerdân	سرگردان
ser-germ	سرگرم
sergeşte	سرگشته
sirkengebin	سركنگبين
sergîn	سرگين
serlevha	سرلوحه
sürm	سرم
sermâ	سرما
sermaye	سرمايه
sermed	سرمد
sermedî	سرمدي
sermedîn	سرمدين
sermak	سرمق
ser-mû	سرمو
sermûze	سرموزه
surnâ, zurna	سرنا
ser-nâme	سرنامه
Serendip	سرنديب
ser-nigûn	سرنگون
serv	سرو
sirvâl	سروال
surûc	سروج
sürûd	سرود
server, sürur	سرور
sürûş	سروش
servi	سروى
sürre	سره
sürrî	سري
serheng	سرهنك
Süryan	سريان
Süryani	سرياني
serîr	سرير
serîrî	سريرى
seri	سريع
serian	سريعا
sürîn	سرين
seriye, süriyye	سريه
seza	سزا
sezû	سزو
serbeste	سربسته
serbestî	سربستي
ser-bülend	سربلند
serpuş	سرپوش
sertâc	سرتاج
sertîz	سرتيز
serc	سرج
ser-çeşme	سرچشمه
sırça	سرچه
serçin	سرچين
serhat	سرحد
serhatli	سرحدلو
surh	سرخ
serhas	سرخس
serhâb	سرخواب
sarhoş	سرخوش
ser-hayl	سرخيل
surhîn	سرخين
serd	سرد
serdâb	سرداب
ser-dâde	سرداده
serdar	سردار
ser-defter	سردفتر
sirişt	سرشت
ser-rişte	سررشته
serzede	سرزده
serzeniş	سرزنش
sersem	سرسام
serseri	سرسرى
serşâr	سرشار
sirişk	سرشك
sertâk	سرطاق
seretan	سرطان
sür'at	سرعت
serasker	سرعسكر
sorguç	سرغوج
serf	سرف
ser-fürû	سرفرو
sürfe	سرفه
sirkat	سرقت
ser-kâr	سركار
sergerde	سركرده
serkeş	سركش
set	سد
sedâb	سداب
sedâcet	سداجت
sedâd, seddâd, sidâd	سداد
südâsî	سداسى
sedâyil	سدايل
sidre	سدره
südüs	سدس
südg	سدغ
sedl	سدل
sedene	سدنه
südde	سده
sedîd	سديد
sedir	سدير
sedîl	سديل
ser, sır	سر
serâ	سرا
serap	سراب
serâperde	سراپرده
serât	سرات
saraç, sirâc	سراج
sirâcî	سراجي
sürâdikat	سرادقات
serâre	سراره
serârî	سرارى
serâser	سراسر
serâsime	سراسمه
serâşîb	سراشيب
ser-âgâz	سراغاز
ser-efrâz	سرافراز
ser-efkende	سرافكنده
serrâk, sürrâk	سراق
ser-âmed	سرامد
serencam	سرانجام
serâvîl	سراويل
saray	سراى
serâyâ	سرايا
sirayet	سرايت
serâ'ir	سرائر
sürb	سرب
serbaz	سرباز
serbest	سربست

sekte	سكته	sefer, sifr	سفر	süst	سست
sekteli	سكته لو	süferâ	سفرا	seşenbih	سشنبه
sekr, sükker	سكر	sefercel	سفرجل	satıh	سطح
sekerât	سكرات	sofra	سفره	sathî	سطحي
sekrân	سكران	safsata	سفسطه	satır	سطر
segz	سكز	saft	سفط	satranç	سطرنج
sansar	سكسار	safk	سفق	sitil	سطل
seksenbûye	سكسنبويه	sefk	سفك	satvet	سطوت
samsun, Samsun	سكسون	süfelâ, süflâ	سفلا	sutûh	سطوح
		sefele, süfle	سفله	sutûr	سطور
seknâ, süknâ	سكنا	süflî	سفلى	sutû	سطوع
sekenât	سكنات	süfliyat	سفليات	satîh, suteyh	سطيح
sekene	سكنه	süfün	سفن	saadet	سعادت
sekûb	سكوب	sefûf, süfûf	سفوف	su'âr	سعار
sükût	سكوت	süfehâ	سفها	su'âl	سعال
sükûtî	سكوتي	sefîd	سفيد	si'âyet	سعايت
sükun	سكون	sefîdâr	سفيدار	sa'ter	سعتر
sikke	سكه	sefir	سفير	soytarı	سعترى
sikkîn	سكين	sefil	سفيل	sa'd	سعد
sekîne	سكينه	sefine	سفينه	sü'edâ	سعدا
sell	سل	sefih	سفيه	sa'dâne	سعدانه
salacika	سلاجقه	saka	سقا	su'de	سعده
silâh	سلاح	sakalibe	سقالبه	su'r	سعر
silâhlık	سلاحلق	sakamet	سقامت	sa'f	سعف
selâhat	سلاخت	sikayet	سقايت	sa'fî	سعفي
selâset	سلاست	sakar	سقر	su'ûd	سعود
sulâk	سلاق	sakat, sıkt	سقط	su'ûr	سعار
selâsil	سلاسل	sakatî	سقطي	sa'ût	سعوط
selâta	سلاطه	sakf	سقف	si'a	سعه
selâtin	سلاطين	saklab	سقلاب	sa'y	سعى
sülâl	سلال	sakam	سقم	sa'îd	سعيد
sülâle	سلاله	sakamunya	سقمونيا	sa'îr	سعير
selâm	سلام	sakankur	سقنقور	sugd	سغد
selâmlık	سلاملق	sukut	سقوط	sagîr	سغير
selâmet	سلامت	saky	سقى	seffâh	سفاح
sülâmî	سلامى	sakîfe	سقيفه	sifâd	سفاد
selp	سلب	sakim	سقيم	sefâret	سفارت
selbî	سلبي	seg	سك	seffâk	سفاك
sült	سلت	sükârâ	سكارا	sifâl	سفال
selcem	سلجم	sikâl	سكال	sefalet	سفالت
selahfât	سلحفات	sükân, sükkân	سكان	sefahat	سفاهت
selh	سلخ	sekb	سكب	sefâyin	سفاين
selha	سلخه	sekban	سكبان	süfte	سفته

sümbülî	سنبلى	semavî	سماوى	sels, süls	سلس
sünnet	سنت	semt	سمت	selsâl	سلسال
senc	سنج	sümtıraş	سمتراش	selsebil	سلسبيل
sincap	سنجاب	semc	سمج	silsile	سلسله
sincabî	سنجابي	simhâk	سمحاق	sultan	سلطان
sencer	سنجر	semr	سمر	saltanat	سلطنت
sencerf	سنجرف	sümret	سمرت	sel	سلع
sencîde	سنجيده	semr-mû	سمرمو	sel'a	سلعه
sinh	سنخ	simsar	سمسار	selef	سلف
senet	سند	simsâriye	سمساريه	silk	سلق
sindân	سندان	semsem	سمسم	silk	سلك
sündüs	سندس	sem	سمع	selem, sellem, selm, süllem	سلم
senderûs	سندروس	semek	سمك		
sindiyân	سنديان	semen, semn, simn	سمن	selvâ	سلوا
sant	سنط			selûkî	سلوقى
seng	سنك	semend	سمند	sülûk	سلوك
senger	سنكر	semender	سمندر	sele	سله
sengîn	سنگين	sümû	سمو	selîha	سليخه
sinimmâr	سنمار	semûh	سموح	selis	سليس
sünen	سنن	sümûd	سمود	selîta	سليطه
senevât	سنوات	samur	سمور	selika	سليقه
sinnur	سنور	sümûl	سمول	selîl	سليل
sünûh	سنوح	semûm	سموم	selim	سليم
senûn, sünûn	سنون	seme	سمه	süleymânî	سليمانى
senevî	سنوى	semmî	سمى	süleyme	سليمه
sene, sine	سنه	semmiyet	سميت	selimî	سليمى
senî, sünnî	سنى	semîd	سميد	selimiye	سليميه
senîh	سنيح	semîr	سمير	semm, süm	سم
sinîn	سنين	semî	سميع	sema	سما
sû	سو	semîl	سميل	simât	سمات
sû	سوء	semîn	سمين	semâcet	سماجت
sivâ	سوا	sin	سن	semâhat	سماحت
sevâbık	سوابق	senâ	سنا	semâd, simâd	سماد
sevâhil, Sevâhil	سواحل	senâbil	سنابل	simât	سماط
		sinâc	سناج	sema, simâ	سماع
sevâd	سواد	senâcil	سناجل	semaî	سماعي
süvâr	سوار	senâm	سنام	sumak	سماق
sevâg	سواغ	sinan	سنان	sumâkî	سماقى
sevâkin	سواكن	sinbâd	سنباد	simâk	سماك
sual	سوأل	sünbâre	سنباره	semânet	سمانت
sevâlib	سوالب	sünbek	سنبك	semâne	سمانه
sevâlif	سوالف	sümbül	سنبل	semânî	سمانى
sevâm	سوام	sümbüle	سنبله	semavât	سماوات

simya	سيميا
sîmîn	سيمين
Sînâ	سينا
sine	سينه
sînî	سينى
süyûf	سيوف
süyûl	سيول
süyûlet	سيولت
siyeh	سيه
se'ele	سئله
seyyi	سيئ
seyyie	سيئه

ش

şın	ش
şâ	شاء
şâbb, şap	شاب
şâbâş	شاباش
şâpûr	شاپور
şât	شات
şâh	شاخ
şâhıs	شاخص
şâhısa	شاخصه
şad	شاد
şâbâş	شادباش
şadırvan	شادروان
şâdmân	شادمان
şâdmânî	شادماني
şâdmerg	شادمرك
şâdî	شادي
Şâz	شاذ
Şâzelî	شاذلى
şâr	شار
şârib	شارب
şârih	شارح
şâri	شارع
şâri'a	شارعه
şârık	شارق
şârıka	شارقه

sehim, sehm	سهم
sehv	سهو
sehven	سهوا
suhûlet	سهولت
sehî	سهى
süheyl	سهيل
sî	سى
seyyiat	سيأت
siyâdet	سيادت
seyyah	سياح
seyahat	سياحت
seyyar	سيار
seyyare	سياره
siyaset	سياست
siyaseten	سياسة
siyasi	سياسي
seyyâf	سياف
siyak	سياق
siyakat	سياقت
siyaklama	سياقلامه
seyyal	سيال
seyyâle	سياله
seyyân	سيان
siyah	سياه
siyah-gûş	سياهگوش
siyahî	سياهى
sîb	سيب
sîh	سيخ
seyit	سيد
seyhan	سيحان
seyir, sîr, siyer	سير
sîret	سيرت
susam	سيسام
seyf	سيف
seyfiye	سيفيه
sel	سيل
seyelân, Seylân	سيلان
sîm	سيم
sima, siyemmâ	سيما
sîmâb	سيماب
sî-murg	سيمرغ
sîm-keş	سيمكش

sevânih	سوانح
sevâyî	سوايى
sû-be-sû	سوبسو
sûhte	سوخته
sûd	سود
sevda, Sevda	سودا
sudan, Sudan	سودان
sevdavî	سوداوى
sûde	سوده
sur, sûr	سور
sûrâh	سوراخ
sevret	سورت
sûrincân	سورنجان
su'ûr	سؤر
sure	سوره
sûrî	سورى
sûz	سوز
sûziş	سوزش
sûzen	سوزن
suzinak	سوزناك
sûzenî	سوزنى
sûs	سوس
sûsmâr	سوسمار
susen	سوسن
sevsîne	سوسينه
sûsiye	سوسيه
sevt	سوط
sûfâr	سوفار
sûfestâ'î	سوفسطائى
sevk, sûk	سوق
sevkend	سوكند
sûhân	سوهان
sevî, sûy	سوى
seviyyen	سويا
seviyet	سويت
süveydâ	سويدا
sevîk, süveyk	سويق
se	سه
sühâ	سها
sihâm	سهام
seher, sühr	سهر
sehek	سهك
sehl	سهل

şâzib	شازب
şatır	شاطر
şair	شاعر
şairane	شاعرانه
şâfir	شافر
şâfi	شافع
şafiî	شافعى
şâfî	شافى
şâkk	شاق
şakıt	شاقط
şakul	شاقول
şakir	شاكر
şâkile	شاكله
şâkî	شاكى
şakirt	شاگرد
şal	شال
şam, Şam	شام
şâmih	شامخ
şamil	شامل
şâme, şâmme	شامه
şan	شان
şâne	شانه
şah	شاه
şahit	شاهد
şâh-râh	شاهراه
şâh-rek	شاهرك
şâh-süvâr	شاهسوار
şâhik	شاهق
şah mat	شاه مات
şahmaran	شاهماران
şahmaran	شاهمران
şehname	شاهنامه
şehnameci	شاهنامه جي
şehenşah	شاهنشاه
şahnişin	شاهنشين
şâh-vâr	شاهوار
şâhî	شاهى
şahin	شاهين
şayan	شايان
şaibe	شائبه
şayet	شايد
şâyeste	شايسته
şâyestegî	شايسته گي

şütür-murg	شترمرغ
şetim	شتم
şücâ	شجاع
şecaat	شجاعت
şecer	شجر
şecere	شجره
şecereli	شجره لو
şecîre, şüceyre	شجيره
şüc'ân	شجعان
şeci	شجيع
şahb	شحب
şahm	شحم
şahne	شحنه
şahıs	شخص
şahsen	شخصا
şahsî	شخصي
şahsiyat	شخصيات
şehîr	شخير
şehîrî	شخيري
şedd, şüd	شد
şedâ'id	شدائد
şiddet	شدت
şedk	شدق
şedde	شده
şedit	شديد
şezer	شذر
şezere	شذره
şüzûz	شذوذ
şer	شر
şirâ	شرا
şarap	شراب
şarâbe	شرابه
şürrâh	شراح
şerâret	شرارت
şerare	شراره
şerâset	شراست
şirâ	شراع
şerâfet	شرافت
şirâk	شراك
şerait	شرايط
şerâyi	شرايع
şerâyif	شرايف

şayi	شايع
şayia	شايعه
şâ'ik	شائق
şâygân	شايگان
şâygânî	شايگانى
şi'n	شئن
şap, şeb	شب
şebâb	شباب
şubat	شباط
şibâ	شباع
şübbân	شبان
şebâne	شبانه
şebâhet	شباهت
şebâyik	شبايك
şebboy	شببوى
şeb-pere	شبپره
şebçerâg	شبچراغ
şebh	شبح
şeb-hûn	شبخون
şeb-hîz	شبخيز
şeb-dîz	شبديز
şibr	شبر
şebrem	شبرم
şeb-reng	شبرنك
şeb-zindedâr	شب زنده دار
şeb, şib	شبع
şeb'ân	شبعان
şebeke	شبكه
şebekî	شبكي
şebekiye	شبكيه
şibl	شبل
şebnem	شبنم
şebh, şibh	شبه
şüphe	شبهه
şebîke	شبيكه
şebîne	شبينه
şebîh	شبيه
şett	شت
şettâ, şita	شتا
şitaiye	شتائيه
şitâb	شتاب
şitâbân	شتابان
şetr, şütür	شتر

şefe	شفه
şefehî	شفهي
şefî	شفى
şefîr	شفير
şefî	شفيع
şefik	شفيق
şak, şık	شق
şıkak	شقاق
şekavet	شقاوت
şakayık	شقايق
şakrak	شقراق
şukûk	شقوق
şıkka, şukka	شقه
şaki	شقى
şakîk	شقيق
şukayka	شقيقه
şakîkiye	شقيقيه
şek	شك
şikâr	شكار
şikârî	شكارى
şikâf	شكاف
şikâyet	شكايت
şeker, şükür	شكر
şükran	شكران
şükrâne	شكرانه
şikest	شكست
şikeste	شكسته
şüküfte	شكفته
şekil	شكل
şikem	شكم
işkembe	شكمبه
şiken	شكن
işkence	شكنجه
şekva	شكوا
şekûr	شكور
şükûfe	شكوفه
şükûh	شكوه
şekîb	شكيب
şekîben	شكيبا
şekîme	شكيمه
şell	شل
şelâle	شلاله
şalgam	شلغم
şatt	شط
şetaret	شطارت
şatb	شطب
şatr	شطر
satranç	شطرنج
şatf	شطف
şaziye	شظيه
şe'âir	شعائر
şiar	شعار
şua	شعاع
şu'âî	شعاعى
şa'b, şi'b	شعب
şaban	شعبان
şu'bede	شعبده
şube	شعبه
şa'r, şiir	شعر
şa'râ, şu'arâ	شعرا
şa'rî	شعرى
şa'riyet, şi'riyet	شعريت
şaşaa	شعشعه
şa'f	شعف
şule	شعله
şu'ûb	شعوب
şuur	شعور
şa'îr	شعير
şigâf	شغاف
çakal	شغال
şagf	شغف
şugl	شغل
şifa	شفا
şefaat	شفاعت
şeffaf	شفاف
şeffâfet	شفافت
şifâh	شفاه
şifahen	شفاها
şeftali	شفتالو
şefr	شفر
şefre, şüfre	شفره
şafak	شفق
şefkat	شفقت
şüfe'â	شفعا
şuf'a	شفعه
şurb	شرب
şerbet	شربت
şirret	شرت
şerh	شرح
şerha	شرحه
şirzime	شرزمه
şerer	شرر
şersûf	شرسوف
şirs	شرص
şarat, şart	شرط
şurta	شرطه
şartiye	شرطيه
şer	شرع
şer'an	شرعا
şer'iyatçı	شرعياتجي
şeref	شرف
şürefâ	شرفا
şürefât	شرفات
şerefe	شرفه
şark	شرق
şirk	شرك
şürekâ	شركا
şirket	شركت
şer-gîr	شرگير
şerm	شرم
şirvân	شروان
şurup	شروب
şurûh	شروح
şurût	شروط
şürû	شروع
şiryan	شريان
şerir, şirrîr	شرير
şerit	شريط
şerîta	شريطه
şeriat	شريعت
şerî'a, şürey'a	شريعه
şerif	شريف
şerik	شريك
şast	شست
şeş	شش
şeş-per	ششپر
şeş-hâne	ششخانه
şast	شصت

şöhret	شهرت
şeh-rek	شهرك
şeh-rûd	شهرود
şöhre	شهره
şehrî	شهرى
şehriyar	شهريار
şehriye	شهريه
şehzade	شهزاده
şeh-süvâr	شهسوار
şehk	شهق
şehka	شهقه
şehl	شهل
şehlâ	شهلا
şehnaz	شهناذ
şehenşâh	شهنشاه
şehevât	شهوات
şeh-vâr	شهوار
şehvanî	شهوانى
şehvet	شهوت
şühûd	شهود
şühûr	شهور
şehiy	شهى
şehit	شهيد
şehîr	شهير
şey	شىء
şiyât	شياط
şeyâtîn	شياطين
şiyâk	شياق
şe'âmet	شئامت
şeyb, şîb	شيب
şeypûr	شيپور
şeyh	شيخ
şeyhûhet	شيخوخت
şeyda	شيدا
şîr	شير
şiraze	شيرازه
şîrâne	شيرانه
şirpençe	شيرپنچه
şirden	شيردان
şirden	شيردن
şirrûgan	شيرروغن
şıra	شيره
şirin	شيرين
şû	شو
şevâz	شواذ
şevârib	شوارب
şevâri	شوارع
şevâgıl	شواغل
şevval	شوال
şevâmih	شوامخ
şevâmil	شوامل
şevâhid	شواهد
şevâhik	شواهق
şevâhîn	شواهين
şevâ'ib	شوائب
şuh	شوخ
şûr	شور
şûra	شورا
şûrâbe	شورابه
şûriş	شورش
şûre	شوره
şûrîde	شوريده
şûşe	شوشه
şevk	شوق
şevk	شوك
şevket	شوكت
şevgerân, şûgerân	شوكران
şevgerdân	شوكردان
şom	شوم
şevher	شوهر
şu'ûn	شئون
şüveyke	شويكه
şeh	شه
şihâb	شهاب
şahadet	شهادت
şehâmet	شهامت
şehbâ	شهبا
şeh-bâz	شهباز
şeh-bâl	شهبال
şehbender	شهبندر
şehd	شهد
şüheda	شهدا
şehdâne	شهدانه
şehir	شهر
şeh-râh	شهراه
şelel	شلل
şalvar	شلوار
şemm	شم
şamata	شماته
şumâr	شمار
şemmâs	شماس
şimal	شمال
şemâme	شمامه
şemail	شمائل
şemâ'im	شمائم
şems	شمس
şemse	شمسه
şemsî	شمسي
şemsiye	شمسيه
şimşâd	شمشاد
şimşir	شمشير
şem	شمع
şamdan	شمعدان
şem'a	شمعه
şeml	شمل
şemle	شمله
şümûs	شموس
şümû	شموع
şümul	شمول
şümûm	شموم
şemme	شمه
şemîm	شميم
şen	شن
şi'n	شئن
şünâ	شنا
şenâtir	شناتر
şinâs	شناس
şenaat, şinâ'at	شناعت
şinâver, şünâver	شناور
şenbih	شنبه
şentere	شنتره
şincâr	شنجار
şenşene	شنشنه
şen	شنع
şen-gerf	شنكرف
şinîd	شنيد
şeni	شنيع

sahn	صحن	sani	صانع	şirince	شيرينجه
sahne	صحنه	sâhûr	صاهور	şeytan	شيطان
sahv	صحو	sâ'ib	صائب	şeytanet	شيطنت
sıhhî	صحي	sâ'ibî	صائبى	şeytanî	شيطاني
sahih	صحيح	sâ'il	صائل	şia	شيعه
sahihan	صحيحا	sâ'im	صائم	Şiî	شيعي
sahife	صحيفه	sâ'in	صائن	şîfte	شيفته
sahra	صخره	sabb	صب	şîlem	شيلم
sahrî	صخري	saba	صبا	şîme	شيمه
sad	صد	sabah	صباح	şîv	شيو
seda	صدا	sabâhat	صباحت	şüyûh	شيوخ
sadaret	صدارت	sabbâr	صبار	şüyu	شيوع
sudâ	صداع	subârâ	صبارا	şîven	شيون
sadâk	صداق	sabbâg, sıbâg	صباغ	şive	شيوه
sadakat	صداقت	sıbâgat	صباغت	şîve-kâr	شيوه كار
sadet	صدد	sabâvet	صباوت	şîhe	شيهه
sadır	صدر	sabâyâ	صبايا		
sad	صدع	subh	صبح		
sad'a	صدعه	sabır	صبر		
sudg	صدغ	sabg	صبغ		**ص**
sedef	صدف	sıbga	صبغه		
sıdk	صدق	sabûh	صبوح		
sadaka	صدقه	sabûr	صبور	sad	ص
sadme	صدمه	sabi	صبى	sâbir	صابر
sudûr	صدور	sübyan	صبيان	sabun	صابون
sadîd	صديد	sabîb	صبيب	sabunî	صابوني
sıddîk	صديق	sabîh	صبيح	sabuniye	صابونيه
sarahat	صراحت	sabîha	صبيحه	sahip	صاحب
sarahaten	صراحتا	sabiye	صبيه	sâdır	صادر
sürahi	صراحى	sayt	صيت	sâdif	صادف
sırat	صراط	sah	صح	sadık	صادق
sarraf	صراف	sahabet	صحابت	sadıkane	صادقانه
sarha	صرحه	sahabe	صحابه	sârif	صارف
surdân	صردان	sıhâh	صحاح	sârim	صارم
sarsar	صرصر	sahâre	صحاره	sârûc	صاروج
sar'a	صرعه	sahârî	صحارى	sâ	صاع
sarf, sırf	صرف	sahaf	صحاف	sâ'id	صاعد
şırm	صرم	sahâ'if	صحائف	sâ'ika	صاعقه
surûf	صروف	sohbet	صحبت	saf	صاف
sara, surre	صره	sıhhat	صحت	sâfinât	صافنات
sarih	صريح	sahra	صحرا	safi	صافى
sarîr	صرير	suhuf	صحف	salih	صالح
sa'b	صعب	sahl	صحل	sâmit	صامت

sun	صنع	sulbî	صلبي	sa'lûk	صعلوك
sanat	صنعت	sulh	صلح	sa'v	صعو
sanatlı	صنعتلو	sulehâ	صلحا	su'ûbet	صعوبت
sun'î	صنعي	salsâl	صلصال	su'ûd	صعود
sınıf	صنف	sal	صلع	sa've	صعوه
sanem	صنم	sal'am	صلعم	sa'îd	صعيد
sanevber	صنوبر	salm	صلم	sa'îk	صعيق
sanevberî	صنوبري	salâvat	صلوات	sıgâr	صغار
sunûf	صنوف	salvele	صلوله	sagâyir	صغاير
sanî'a	صنيعه	sıla	صله	sıgr	صغر
savâb	صواب	salip	صليب	sugrâ	صغرا
savârif	صوارف	samâ	صماء	sagîr	صغير
savâ'ik	صواعق	sımâh	صماخ	saf	صف
savâmi	صوامع	sımâd	صماد	safa	صفا
savân, sıvân	صوان	samâm, sımâm	صمام	ısfahan	صفاهان
savb	صوب			sıfat	صفت
savt	صوت	samt	صمت	safh	صفح
sûr	صور	samed	صمد	safha	صفحه
suret	صورت	samedânî	صمداني	saff-der	صفدر
suretâ	صورتا	samedaniyen	صمدانيا	safer, sıfır, sufr	صفر
sûrî	صورى	samsâm	صمصام		
sof	صوف	zamk	صمغ	safra	صفرا
sofî	صوفى	saml	صمل	safravî	صفراوي
savlet	صولت	samlâh	صملاح	safret, sufret	صفرت
savlecan	صولجان	samem	صمم	safsâf	صفصاف
savm	صوم	sumût	صموت	safn	صفن
savma'a	صومعه	samîm	صميم	safvet	صفوت
savn	صون	samimî	صميمي	sufûf	صفوف
sahbâ	صهبا	sınâb	صناب	Safevî	صفوي
sıhr	صهر	sınâbî	صنابي	sofa	صفه
sıhriyet	صهريت	sanâdîd	صناديد	safi	صفى
sarnıç	صهريج	sanâdîk	صناديق	safîh	صفيح
sahl	صهل	sanâ'at, sınaat	صناعت	safîr	صفير
sahîl	صهيل	sınâ'î	صناعي	safîne	صفينه
sayyâd	صياد	sanayi	صنايع	sakalibe	صقالبه
sayyâg	صياغ	sandal	صندل	sakr	صقر
sıyâgat	صياغت	sandalânî	صندلاني	sakk	صك
sıyâm	صيام	sandalî	صندلى	salâ	صلا
sıyanet	صيانت	sandık	صندوق	salâbet	صلابت
sayt, sıyt	صيت	sandukça	صندوقچه	salât	صلات
sayha	صيحه	sandıklı	صندوقلو	salâh	صلاح
sayd	صيد	sandîd, sındîd	صنديد	salâhiyet	صلاحيت
siga	صيغه	sant	صنط	salb, sulp	صلب

ط

tı	ط
tâbe	طاب
tâbih	طابخ
tâbi	طابع
tâhine	طاحنه
tâhinî	طاحني
tâhûn	طاحون
târid	طارد
târık	طارق
târem, târüm	طارم
târî	طارى
tas	طاس
tâ'at	طاعت
taun	طاعون
tâgî	طاغى
tâk	طاق
takat	طاقت
tâkçe	طاقچه
tâka	طاقه
takke	طاقيه
tâle	طال
talip	طالب
talih	طالع
tâlût	طالوت
tâlyûn	طاليون
tâmi	طامع
tavus	طاوس
tâhir	طاهر
tâ'ir	طائر
tâyi	طايع
tâyi'an	طايعا
taife	طائفه
tâ'il	طائل
tıp	طب
tababet	طبابت
tabbâh	طباخ
tıbâ	طباع
tıbâ'at	طباعت
tabanca	طبانجه

darp	ضرب
darphane	ضربخانه
darbe	ضربه
darbeli	ضربه لو
zarar	ضرر
dars	ضرس
zart	ضرط
zargâm	ضرغام
durûb	ضروب
zaruret	ضرورت
zarurî	ضروري
darîr	ضرير
zaaf, zı'f	ضعف
zu'afâ	ضعفا
zayıf	ضعيف
dalâl	ضلال
zıl	ضلع
zam	ضم
zamâ'ir	ضمائر
zımâd	ضماد
zımân	ضمان
zamâyim	ضمايم
zımn	ضمن
zımnen	ضمنا
zımnî	ضمني
zumûr	ضمور
zamme	ضمه
zamir	ضمير
zamîmeten	ضميمة
zamîme	ضميمه
zınt	ضنت
zû	ضوء
zevâbıt	ضوابط
zavât	ضواط
ziya	ضيا
ziyâ	ضياع
ziyafet	ضيافت
zayf	ضيف
zîk	ضيق

sayrafî	صيرفى
sayrûret	صيرورت
sayf	صيف
sayfî	صيفي
sayfiye	صيفيه
saykal	صيقل
saykale	صيقله
Sîn	صين
sini	صينى
sayvan	صيوان

ض

zad	ض
zabit	ضابط
zabıta	ضابطه
zâhik	ضاحك
dârib	ضارب
zâgıt	ضاغط
dâll	ضال
zâmin	ضامن
zayi	ضايع
zabb	ضب
zabâbet	ضبابت
zabâbiye	ضبابيه
zabat, zabıt	ضبط
zaptiye	ضبطيه
zabg	ضبغ
zacret	ضجرت
zuha	ضحا
zahhâk	ضحاك
zıhk	ضحك
zahve	ضحوه
zahiye	ضحيه
zahâmet	ضخامت
zahm	ضخم
zıt	ضد
zıddiyet	ضديت
zar	ضر
zırâ'at	ضراعت

tûbâ	طوبا
tavır, tur	طور
tûtî	طوطى
tav	طوع
tav'an	طوعا
tufan	طوفان
tavk	طوق
tul	طول
tûlen	طولا
tumar	طومار
taviyet	طويت
tavîl	طويل
tavla	طويله
taharet	طهارت
tahûr	طهور
tayy	طي
tıyâde	طياده
tayyâr	طيار
tayyip, tîb	طيب
tayr	طير
tayerân	طيران
tayriyûn	طيريون
tayf	طيف
taylesân	طيلسان
tîn	طين
tıynet	طينت
tuyûr	طيور

ta'âmiye	طعاميه
tı'ân	طعان
ta'm	طعم
tu'me	طعمه
ta'n	طعن
tuğra	طغرا
tuğrî	طغري
tuğyan	طغيان
tafra	طفره
tıfıl	طفل
tufûliyet	طفوليت
tufeyl	طفيل
tufeylî	طفيلي
tılâ	طلا
tullâb	طلاب
talâk	طلاق
talâkat	طلاقت
talep	طلب
talebe	طلبه
talh	طلح
tılsım	طلسم
tal	طلع
tal'at	طلعت
talk	طلق
tulû	طلوع
talî'a	طليعه
tumâniyet	طمانيت
tams	طمث
tumturak	طمطراق
tamah	طمع

ظ

tınâb	طناب
tannâz	طناز
tambur	طنبور
tanz	طنز
tantana	طنطنه
tanîn	طنين
tavâhîn	طواحين
tavârık	طوارق
tavâşî	طواشى
tavaf	طواف
tavâli	طوالع
tavâmîr	طوامير
tavâ'if	طوائف

tabâyi	طبايع
tabh	طبخ
tıbtâb	طبطاب
tabtaba	طبطبه
tab	طبع
tab'an	طبعا
tabak, tıpkı	طبق
tabakça	طبقچه
tabaka	طبقه
tabl	طبل
tabla	طبله
tabip	طبيب
tabiat	طبيعت
tabiî	طبيعى
tıbbiye	طبيه
tıhâl	طحال
tahn	طحن
tarrâde	طراده
tarrâr	طرار
tırâz	طراز
taravet	طراوت
tarab	طرب
tarcihâl	طرجهال
tarcihâlî	طرجهالي
tarh	طرح
tarhân	طرخان
tarhûn	طرخون
tart	طرد
tardiye	طرديه
tarz	طرز
taraf, tarf	طرف
taraftar	طرفدار
tarfa, turfa	طرفه
turuk	طرق
turra	طره
tarî	طرى
taryân	طريان
tarîh	طريح
tarik	طريق
tarikat	طريقت
tarîka	طريقه
taşt	طشت
taam	طعام

amil	عامل	âribe	عاربه	zarfiyet	ظرفيت
amme	عامه	âric	عارج	zurûf	ظروف
âne	عانه	arız, ârız	عارض	zarif	ظريف
âit	عائد	arıza	عارضه	zafer, zıfr	ظريفانه
â'ide	عائده	arızî	عارضي	zarifane	ظفر
aile	عائله	arif	عارف	zıl	ظل
abâ	عبا	arifane	عارفانه	zılâm	ظلام
ibâd	عباد	arî	عارى	zılf	ظلف
ibadet	عبادت	ariyet	عاريت	zulüm	ظلم
ibaret	عبارت	ariyetî	عاريتي	zulmânî	ظلمانى
ibare	عباره	âzil	عازل	zulmet	ظلمت
abbas	عباس	âzim	عازم	zalûm	ظلوم
abbasî	عباسي	âşir	عاشر	zalîl	ظليل
abâye	عبايه	âşiren	عاشرا	zan	ظن
abes	عبث	âşirci	عاشرجي	zunûn	ظنون
abd	عبد	âşık	عاشق	zevahir	ظواهر
abede	عبده	aşure	عاشورا	zıhâre	ظهاره
iber	عبر	âsıf	عاصف	zahr, zuhr	ظهر
İbrani	عبرانى	âsım	عاصم	zahrî	ظهري
ibret	عبرت	asi	عاصى	zahriye	ظهريه
ab'âb	عبعاب	âtır	عاطر	zuhur	ظهور
ab'âbiyet	عبعابيت	âtıf	عاطف	zuhûrî	ظهوري
ubudiyet	عبوديت	atıfet	عاطفت	zahîr	ظهير
ubûr	عبور	âtıfa	عاطفه		
abus	عبوس	atıl	عاطل		
ubeyd	عبيد	afiyet	عافيت		
abîr	عبير	âk	عاق		ع
itap	عتاب	akıbet	عاقبت		
atebe	عتبه	âkıbetü'l-emr	عاقبت الامر		
itret	عترت	âkır	عاقر	ayn	ع
itk	عتق	âkil	عاقل	âbid	عابد
uteka	عتقا	âkilâne	عاقلانه	âbir	عابر
ateme	عتمه	âkûl	عاقول	âc	عاج
atûl	عتول	âkif	عاكف	âciz	عاجز
ateh	عته	âl	عال	âcizane	عاجزانه
atîk	عتيق	âlü'l-âl	عال العال	acil	عاجل
atik	عتيك	âlek	عالك	acilen	عاجلا
osman	عثمان	âlem, âlim	عالم	âdet	عادت
acâleten, ucâleten	عجالة	âlemiyan	عالميان	âdeta	عادتا
		alî	عالى	adil	عادل
acâle, ucâle acayip	عجاله	âm	عام	adî	عادى
		âmmeten	عامة	âzil	عاذل
acep, ucb	عجائب	âmire	عامره	ar	عار

arîz	عريض	arrâz	عراض	acaba	عجب
arîza	عريضه	Irak	عراق	ucbe	عجبا
arîf	عريف	arâ'is	عرائس	ucre	عجبه
azze, izz	عز	arâ'iz	عرائض	aciz, ucz	عجره
azâ	عزا	arap	عرب	aceze	عجز
azâz	عزاز	araban, urban	عربان	icl	عجزه
azâ'im	عزائم	arbede	عربده	ac	عجل
azap	عزب	Arabistan	عربستان	aceleten	عجلة
izzet	عزت	Arabî	عربى	acele	عجله
Azrail	عزرائيل	arabiyat	عربيات	acem	عجم
azil	عزل	arec	عرج	acemi	عجمى
uzlet	عزلت	arş	عرش	acn	عجن
azim	عزم	arasat	عرصات	acur	عجور
azv	عزو	arsa	عرصه	acul	عجول
uzûbet	عزوبت	araz, arz, ırz	عرض	acîb	عجيب
aziz	عزيز	arzuhâl	عرضحال	acîn	عجين
azimet	عزيمت	arza	عرضه	add	عد
asâkir	عساكر	arazî	عرضي	adâ	عدا
asâle	عساله	ar'ar	عرعر	idâd	عداد
asâvet	عساوت	örf, urf	عرف	adalet	عدالت
asced	عسجد	urefâ	عرفا	adavet	عداوت
usret	عسرت	Arafat	عرفات	iddet	عدت
ases	عسس	irfan	عرفان	adet	عدد
asker	عسكر	arfec	عرفج	ades, udes	عدس
asel	عسل	arefe	عرفه	udese	عدسه
asîr	عسير	arak, ırk	عرق	adl	عدل
aşâ, işâ	عشا	arkan	عرقان	adem	عدم
aşşâb	عشاب	arkûb	عرقوب	adn	عدن
uşşak	عشاق	arkiye	عرقيه	adû	عدو
uşâne	عشانه	ark	عرك	udvân	عدوان
aşâ'ir	عشائر	arne	عرنه	udûl	عدول
aşebe	عشبه	irvâ	عروا	adde	عده
aşebî	عشبي	urûc	عروج	adîd	عديد
aşr, aşer, öşür	عشر	arûs	عروس	adîl	عديل
işret	عشرت	arûsek	عروسك	adîm	عديم
aşere	عشره	arûsî	عروسي	azap	عذاب
işrîn	عشرين	aruz	عروض	izâr	عذار
aşk	عشق	uruk	عروق	azb	عذب
işve	عشوه	urve	عروه	özür	عذر
aşiy	عشى	urre	عره	azrâ	عذرا
aşîr	عشير	üryan	عريان	azûbet	عذوبت
aşiret	عشيرت	üryanî	عرياني	üzîr	عذير
asa	عصا	arîş	عريش	arrâde	عراده

allâme	علامه	afsâ	عفصى	asâbe, isâbe	عصابه
alânî	علانى	afl	عفل	usât	عصات
alâniyet	علانيت	afnâ	عفنى	usare	عصاره
alâniye	علانيه	af	عفو	asâfîr	عصافير
ilâve	علاوه	ufûsat	عفوصت	isâm	عصام
alâ'ik	علائق	ufunet	عفونت	asab	عصب
alâ'im	علائم	afîf	عفيف	asabe	عصبه
albe	علبه	ikab, ukab	عقاب	asabiyet	عصبيت
illet	علت	akar	عقار	asır, asr	عصر
alef	علف	akarib	عقارب	us'ûs	عصعوص
alâk	علق	akaret	عقارت	asfûr	عصفور
alkame	علقمه	akakîr	عقاقير	ismet	عصمت
alaka	علقه	akait	عقائد	isyan	عصيان
alâkî	علقي	akab	عقب	aside	عصيده
alâkiye	علقيه	ukba	عقبا	asîr	عصير
ilk	علك	akabe	عقبه	asîre	عصيره
ilel	علل	akit, ıkd	عقد	izâde	عضاده
alem, alim, ilim	علم	ukde	عقده	azud	عضد
		akdiye	عقديه	azur	عضر
ulema	علما	ukr	عقر	adale	عضله
ilmî	علمى	akrep	عقرب	uzuv	عضو
alen	علن	akıl	عقل	azza	عضه
alenen	علنا	ukalâ	عقلا	atâ, utâ	عطا
aleniyet	علنيت	ukle	عقله	aktar	عطار
alev, ulüvv	علو	aklî	عقلي	utarit	عطارد
ulvân	علوان	akliyat	عقليات	atalet	عطالت
ulûfe	علوفه	ukm	عقم	atâyâ	عطايا
ulûm	علوم	ukubet	عقوبت	ıtır	عطر
alevî, ulvî	علوى	ukûd	عقود	atse	عطسه
alâ	على	akur	عقور	atş	عطش
ulyâ	عليا	ukûl	عقول	atşân	عطشان
alîk	عليق	akîb	عقيب	atıf	عطف
alil	عليل	akide	عقيده	atûfet	عطوفت
alîm	عليم	akik	عقيق	atûfî	عطوفي
illiyîn	عليين	akim	عقيم	atiye	عطيه
amm	عم	akkâm	عكام	izâm, uzâm	عظام
amâ	عما	aksi	عكسى	azm, uzm	عظم
imâd	عماد	alâ	علا	uzemâ, uzmâ	عظما
imar	عمار	ilâç	علاج	azamet	عظمت
imaret	عمارت	allâf	علاف	azîm	عظيم
ammâme	عمامه	alâka	علاقه	iffet	عفت
umman	عمان	allâm	علام	ifrit	عفريت
amd	عمد	alâmet	علامت	afs	عفص

isevî	عيسوى	ankebût	عنكبوت	amden	عمدا
iseviyet	عيسويت	unvan	عنوان	umde	عمده
iyş	عيش	anut	عنود	ömür	عمر
ayn	عين	anveten	عنوة	ümran	عمران
aynek	عينك	anve	عنوه	umre	عمره
ayniyet	عينيت	anh	عنه	umk	عمق
uyûb	عيوب	anîd	عنيد	umkan	عمقا
ayyuk	عيوق	anîf	عنيف	amel	عمل
uyûn	عيون	inîn	عنين	amelmande	عملمانده
		avarız	عوارض	amele	عمله
		avârif	عوارف	amelî	عملى
		avâsıf	عواصف	ameliyat	عمليات
	غ	avâsım	عواصم	amut	عمود
		avâtıf	عواطف	amûden	عمودا
		avâkıb	عواقب	umum	عموم
gayın	غ	avam	عوام	amme	عمه
gâbe	غابه	avâmil	عوامل	amyâ	عميا
gâr	غار	avâ'id	عوائد	amîk	عميق
gâret	غارت	avâ'ik	عوائق	amîm	عميم
gâze	غازه	ut	عود	an	عن
gazi	غازى	avdet	عودت	anâkib	عناكب
gâsûl	غاسول	udî	عودي	unnâb	عناب
gâşiye	غاشيه	avr	عور	inat	عناد
gasıp	غاصب	avret	عورت	ınâk	عناق
gafil	غافل	avsec	عوسج	inân	عنان
galip	غالب	ivaz	عوض	anânet	عنانت
galiba	غالبا	av'av	عوعو	inayet	عنايت
galibiyet	غالبيت	avk	عوق	ineb	عنب
gâlî	غالى	avn	عون	amber	عنبر
gâmid	غامد	avene	عونه	amberîn	عنبرين
gâmir	غامر	avniye	عونيه	amberiye	عنبريه
gâmız	غامض	ahit	عهد	inebe	عنبه
gânim	غانم	uhde	عهده	ind	عند
gâvî	غاوى	uhud	عهود	andelîb	عندليب
gâyât	غايات	iyâdet	عيادت	andem	عندم
gâ'ib	غائب	iyâz	عياذ	indî	عندى
gâ'ibâne	غائبانه	ayar, ayyar	عيار	unsur	عنصر
gayet	غايت	ayyarî	عياري	an'ane	عنعنه
gâ'it	غائط	ayyaş	عياش	unf	عنف
gâ'itî	غائطي	ayâfet	عيافت	unfuvân	عنفوان
gâ'ile	غائله	ayal, iyâl	عيال	unk	عنق
gâ'î	غائى	ayan	عيان	anka	عنقا
gıbb	غب	ayıp	عيب	unkûd	عنقود

gulâm	غلام	gurup	غروب	gubâr	عبار
galb	غلب	gurur	غرور	gabâvet	غباوت
galebe	غلبه	gurve	غروه	gabrâ	غبرا
kalabalık	غلبه لق	gırre, gurre	غره	gabret	غبرت
galsama	غلصمه	garip	غريب	gıpta	غبطه
galat	غلط	garibe	غريبه	gabgab	غبغب
galtân	غلطان	gırîz	غريز	gabn	غبن
gılzet	غلظت	gırîzî	غريزي	gabi	غبى
gulfe	غلفه	garîk	غريق	gasyân	غثيان
galle	غله	garîm	غريم	gad	غد
gılman	غلمان	gırîv	غريو	gıda	غدا
gulmet	غلمت	gaza	غزا	gadât	غدات
gulüvv	غلو	guzât	غزات	gaddar	غدار
galeyan	غليان	gazal	غزال	gadir	غدر
galiz	غليظ	gazel	غزل	gudüvv	غدو
gam	غم	gazevât	غزوات	gudde	غده
gammaz	غماز	gazîr	غزير	gadîr	غدير
gamr	غمر	gassal	غسال	gadîrî	غديري
gamz	غمز	gasil, gusül	غسل	garâ, garrâ	غرا
gamze	غمزه	gıŞŞ	غش	gurâb	غراب
gam-küsâr	غمكسار	gışâve	غشاوه	garabet	غرابت
gumûm	غموم	gaşy	غشى	gurâbiye	غرابيه
gına	غنا	gasp	غصب	garâr	غرار
ganâ'im	غنائم	gusn	غصن	garâm	غرام
ganc	غنج	gussa	غصه	garâmet	غرامت
gonca	غنچه	gazap	غضب	garrân	غران
ganem	غنم	gazrûf	غضروف	garaip	غرائب
gunûde	غنوده	gazanfer	غضنفر	garâ'î	غرائى
gunne	غنه	gazûb	غضوب	garp	غرب
gani	غنى	gatâ	غطا	gurebâ	غربا
ganimet	غنيمت	gats	غطس	kalbur	غربال
gavâşî	غواشى	gatmis	غطمس	gurbet	غربت
gavvâs	غواص	gaffar	غفار	garbî	غربي
gavâmız	غوامض	gafr	غفر	gurer	غرر
gavâyit	غوايت	gufran	غفران	garz	غرز
gavâ'il	غوائل	gaflet	غفلت	gars	غرس
gavs	غوث	gafur	غفور	garaz	غرض
gavr	غور	gafîr	غفير	gargara	غرغره
gûre	غوره	gıll, gull	غل	gark	غرق
gûze	غوزه	galâ	غلا	garka	غرقه
gavs	غوص	gallât, gullât	غلات	gurfe	غرفه
gavta	غوطه	gılâz	غلاظ	guremâ	غرما
kavga	غوغا	kılıf	غلاف	garrende	غرنده

fücceten	فجئة	fâsık	فاسق	gûl	غول
fecir	فجر	faş	فاش	gavî	غوى
fecere	فجره	fâşrâ	فاشرا	gayya	غيا
fecl	فجل	fâsıl	فاصل	gıyap	غياب
fücur	فجور	fasıla	فاصله	gıyâs	غياث
fücce	فجه	fâzıl	فاضل	kayıp	غيب
feci	فجيع	fâtır	فاطر	gıybet	غيبت
fihâl	فحال	fatımî	فاطمى	gaybubet	غيبوبت
fahş, fuhuş	فحش	fail	فاعل	gayrı, gayri	غير
fahl	فحل	failiyet	فاعليت	gayret	غيرت
fahm	فحم	fâgye	فاغيه	kaytan	غيطان
fahmiyet	فحميت	fâka	فاقه	gayz	غيظ
fehve	فحوا	fâkihe	فاكهه	gıylân	غيلان
fuhûl	فحول	fâl, fal	فال	gaym	غيم
fah	فخ	fâlic	فالج	guyûb	غيوب
fihâm	فخام	fâlîz	فاليز	gayur	غيور
fehamet	فخامت	fâm	فام	gayurâne	غيورانه
fahz	فخذ	fanus	فانوس		
fahr	فخر	fâni	فانى		
fahrî	فخري	fâvâniye	فاوانيه		
fahriye	فخريه	fâyiha	فايحه		**ف**
fahîm	فخيم	fayda	فائده		
feda	فدا	fâ'iz	فائز		
fedakâr	فداكار	faiz	فائض	fâ	ف
fedakârlık	فداكارلق	faik	فائق	fât	فات
feddân	فدان	febihâ	فبها	fatih	فاتح
fedaî	فدائى	fetâ	فتا	fatiha	فاتحه
fed	فدع	fettâh	فتاح	fâtir	فاتر
fed'an	فدعا	fettan	فتان	fâtin	فاتن
fidye	فديه	fetâvâ	فتاوا	fâcir	فاجر
fezleke	فذلكه	fetih	فتح	fâci	فاجع
fer, ferr	فر	fetha	فتحه	fahiş	فاحش
ferâtik	فراتق	fitr	فتر	fâhte	فاخته
ferace	فراجه	fitrâk	فتراك	fâhir	فاخر
ferâh	فراخ	fitret	فترت	fâris, Fars	فارس
ferâhî	فراخي	fıtık	فتق	fariğ	فارغ
fürâde	فراده	fitne	فتنه	fârik	فارق
ferrâr, firar	فرار	fetva	فتوا	fârûk	فاروق
firarî	فراري	fütüvvet	فتوت	fare	فاره
firâz	فراز	fütûh	فتوح	fâze	فازه
firâzî	فرازي	fütur	فتور	Fas, fas, fâs	فاس
feraset	فراست	fityân	فتيان	fâsih	فاسخ
ferâsyûm	فراسيوم	fitil	فتيل	fasit	فاسد

firîbende	فريبنده	fırsat	فرصت	ferâsiyûn	فراسيون
ferih	فريح	farz	فرض	faraş, firâş	فراش
ferîd	فريد	faraza	فرضا	ferâşet	فراشت
fariza	فريضه	farazî	فرضي	ferâşe	فراشه
ferik	فريق	fart, fırt	فرط	ferâ'ine	فراعنه
ferîk	فريك	fer	فرع	ferağ	فراغ
feza'	فزع	Firavun	فرعون	feragat	فراغت
füzûn	فزون	fir'avniyet	فرعونيت	firak	فراق
füzûnî	فزوني	fer'î	فرعي	ferâmûş	فراموش
füjûlîde	فژوليده	Fergana	فرغانه	firâvân	فراوان
fesat	فساد	ferfere	فرفره	ferâhem	فراهم
fesâle	فساله	fırfır	فرفير	ferâ'id	فرائد
fıstık	فستق	farak, fark, firak	فرق	ferâ'iz	فرائض
fıstıkî	فستقي			ferbe	فربه
füshat	فسحت	furkan	فرقان	ferbiyûn	فربيون
fesih	فسخ	firkat	فرقت	fertût	فرتوت
fesede	فسده	farkadân	فرقدان	fertûtî	فرتوتي
füstât	فسطاط	ferka'a	فرقعه	ferç, ferec	فرج
fısk	فسق	fırka	فرقه	fercâm	فرجام
feseka	فسقه	fermâ	فرما	fürce	فرجه
fıskiye	فسقيه	ferman	فرمان	ferah	فرح
füsvât	فسوات	fermâyiş	فرمايش	ferh, ferruh	فرخ
fesîh	فسيح	fermûde	فرموده	ferhunde	فرخنده
feşâg	فشاغ	ferme	فرمه	fert	فرد
feşân	فشان	ferend	فرند	ferda	فردا
fişek	فشنك	frenk	فرنك	firdevs	فردوس
fass	فص	frengî	فرنكي	ferde	فرده
fesahat	فصاحت	fürû	فرو	ferdî	فردى
fassâd	فصاد	fürûht	فروخت	ferdiyet	فرديت
fassâl	فصال	ferver	فرور	ferz	فرز
füsahâ	فصحا	fürûzân	فروزان	ferzâne	فرزانه
fasd	فصد	fürûsiyet	فروسيت	ferzec	فرزج
fasıl	فصل	fürûş	فروش	ferzend	فرزند
füsûs	فصوص	füru	فروع	feres, fürs, Fürs	فرس
füsûl	فصول	fürûg	فروغ		
fasih	فصيح	fürûmânde	فرومانده	fersâ	فرسا
fasile	فصيله	fürumaye	فرومايه	fürsân	فرسان
feza	فضا	fürûnihâde	فرونهاده	firistâde	فرستاده
fezâhat	فضاحت	ferve	فروه	fersah	فرسخ
fezâ'il	فضائل	ferheng	فرهنك	fersude	فرسوده
fazl	فضل	feryat	فرياد	fürsî	فرسى
fuzalâ	فضلا	feryatçı	فرياجي	ferş	فرش
fazla	فضله	firîb	فريب	firişte	فرشته

fevâkih	فواكه	fekk	فك	fuzûl	فضول
fevâyih	فوايح	fikâr	فكار	fuzuli	فضولي
fevâ'id	فوائد	fikir	فكر	fizza	فضه
fevt	فوت	fikret	فكرت	fazîh	فضيح
futa	فوته	fel	فل	fazîhat	فضيحت
fevç	فوج	felâh, fellâh	فلاح	fazilet	فضيلت
fevr	فور	felâhat	فلاحت	fiziyye	فضيه
fevren	فورا	felâhat	فلاخت	fitâm	فطام
feveran	فوران	felâsife	فلاسفه	fetânet	فطانت
fevret	فورت	felâket	فلاكت	fıtr, futur	فطر
fevz	فوز	filân	فلان	fıtrat	فطرت
fûf	فوف	felte	فلته	fıtraten	فطرة
fevk	فوق	felç	فلج	fitre	فطره
fevkanî	فوقاني	filiz	فلز	fıtrî	فطري
fûl	فول	füls	فلس	fats	فطس
fûh	فوه	Filistin	فلسطين	fıtnat	فطنت
fehd	فهد	felsefe	فلسفه	fatîr	فطير
fihrist	فهرس	fülfül	فلفل	fatîn	فطين
fehm	فهم	felâk	فلق	fatîs	فطيس
fehîm	فهيم	filka	فلقه	faal	فعال
fî, fiy	فى	felek, fülk	فلك	fiil	فعل
fi'e	فئه	felke	فلكه	fa'ale	فعله
feyyaz	فياض	felîn	فلين	figan	فغان
feyâfî	فيافى	fem	فم	fağfur	فغفور
fîrûz	فيروز	fen	فن	fağfurî	فغفوري
firuze	فيروزه	fena	فنا	fikar	فقار
faysal	فيصل	fener	فنار	fuka	قفاع
feyiz	فيض	fincan	فنجان	fekahet	فقاهت
feyezan	فيضان	fend	فند	fakd	فقد
feyfâ	فيفا	fendî	فندي	fıkdan	فقدان
fil	فيل	fındık	فندق	fakr	فقر
filozof, Filozof	فيلسوف	fıntîse	فنطيسه	fukara	فقرا
filozof, Filozof	فيلفوس	fenek	فنك	fıkra	فقره
fîmâba'd	فيمابعد	fünûn	فنون	fekıs	فقس
fîh	فيه	füv	فو	fakat	فقط
fiyat	فيأت	fevât	فوات	fak'iye	فقعيه
füyûzât	فيوضات	fevâhiş	فواحش	fakm	فقم
		fu'âd	فوأد	fıkıh	فقه
		fevâris	فوارس	fukahâ	فقها
		fevvâre	فواره	fakir	فقير
		fevâs	فواس	fakirane	فقيرانه
		fevâzıl	فواضل	fakirhane	فقيرخانه
		füvâk	فواق	fakih	فقيه

kabul	قبول
kubbe	قبه
kabîh	قبيح
kabil	قبيل
kabile	قبيله
kattâl, kıtal	قتال
katil	قتل
katil	قتيل
kısâ	قثا
kahpe	قحبه
kaht	قحط
kıhf	قحف
kahl	قحل
kad	قد
kadâha	قداحه
kuddâm	قدام
kadeh, kadh	قدح
kader, kadir	قدر
kudret	قدرت
kuddise, kuds	قدس
kudsiyât	قدسيات
kudsiyet	قدسيت
kadem, kıdem, kudüm	قدم
kudema	قدما
kademe	قدمه
kuddûs	قدوس
kudûm	قدوم
kudûmiye	قدوميه
kıdve	قدوه
kadit	قديد
kadîr	قدير
kadim	قديم
kazr	قذر
kazf	قذف
kuzfe	قذفه
kar	قر
kurâ, kurrâ	قرا
karabet	قرابت
kurâd	قراد
karar	قرار
kurâza	قراضه
kırâ	قراع
kalmakî	قالماقي
kalubelâ	قالوابلى
kali	قالى
kamet	قامت
kami	قامع
kamus	قاموس
kanit	قانت
kanisa	قانصه
kani	قانع
kanun	قانون
kanunî	قانونى
kanuniyet	قانونيت
kahir	قاهر
kaide	قائده
kail	قائل
kaim	قائم
kaimen	قائما
kaime	قائمه
kabâ	قبا
kıbâb	قباب
kabahat	قباحت
kıbâ	قباع
kıbâl	قبال
kabala, kıbâle	قباله
kapan	قبان
kabâyih	قبايح
kabâ'il	قبائل
kubh	قبح
kabir	قبر
kıbrıs, Kıbrıs	قبرس
kubrî	قبرى
kabas	قبص
kabız	قبض
kabza	قبضه
Kıbt	قبط
Kıptî	قبطي
kabkab	قبقاب
kabkabiye	قبقابيه
kabl, kıbel, kubl	قبل
kıble, kuble	قبله
kubur	قبور
kabûşân	قبوشان

ق

kaf	ق
kaan	قاآن
kaanî	قاآني
kabe	قاب
kabız	قابض
kabil	قابل
kabile	قابله
kabiliyet	قابليت
katil	قاتل
kadir	قادر
kadirî	قادرى
kadime	قادمه
kazurat	قاذورات
kar	قار
karûre	قارووره
Karun	قارون
kari	قارى
kasım	قاسم
kasî	قاسى
kasıd	قاصد
kasır	قاصر
kasıf	قاصف
kazım	قاضم
kadı	قاضى
katıbeten	قاطبة
katıbe	قاطبه
katı	قاطع
ka'id	قاعد
kaide	قاعده
ka'a	قاعه
Kaf	قاف
kafile	قافله
kafiye	قافيه
kakule	قاقله
kakum	قاقم
kal	قال
kalıp	قالب
kali	قالع
kalmak	قالماق

katar	قطار
kıtâ, kuttâ	قطاع
kadayıf	قطائف
kutup	قطب
kutbiyet	قطبيت
kutur	قطر
katarât	قطرات
katran	قطران
katre	قطره
kat	قطع
kıt'a	قطعه
kat'î	قطعى
kat'iyen	قطعيا
katf	قطف
katn, kutn	قطن
kutnî	قطني
katûnâ	قطونا
kıtna	قطنه
katî	قطيع
kadife	قطيفه
ka'de, kı'de	قعده
ka'r	قعر
ka'riye	قعريه
ka'ka'a	قعقعه
ku'ûd	قعود
ka'îr	قعير
kafa	قفا
kıfâr	قفار
kafr	قفر
kafes	قفس
kafesî	قفسي
kufl	قفل
kufûl	قفول
kafîz	قفيز
kuknûs	قققنوس
kallâb, kullap	قلاب
kullaptan	قلابدان
kılâde	قلاده
kalleş	قلاش
kılâ, kulâ	قلاع
kalafat	قلافت
kulâfe	قلافه
kulâme	قلامه
karye	قريه
kazz	قز
kazzâz	قزاز
kuzah	قزح
kıs	قس
kassâm	قسام
kasâme	قسامه
kasavet	قساوت
kıst, kust	قسط
kıstas	قسطاس
kasem, kısım	قسم
kısmet	قسمت
kıssîs	قسيس
kışır	قشر
kaş	قشع
kaş'arîre	قشعريره
kas	قص
kasap	قصاب
kasabiye	قصابيه
kassâd	قصاد
kasâret	قصارت
kısas	قصاص
kasâ'id	قصائد
kasab, kasb	قصب
kasaba	قصبه
kasıt	قصد
kasır, kasr	قصر
kasm	قصم
kusvâ	قصوا
kusur, kusûr	قصور
kıssa	قصه
kaside	قصيده
kasîr	قصير
kuseyrî	قصيرى
kasîl	قصيل
kaza	قضا
kuzât	قضات
kazâyâ	قضايا
kazm	قضم
kazîb	قضيب
kaziye	قضيه
kat, kut	قط
katâ	قطا
karâkır	قراقر
kraliyet	قراليت
kıran	قران
Kur'an	قرآن
kıraat	قرائت
karâ'in	قرائن
karâ'î	قرائى
kurb	قرب
kurebâ	قربا
kurban	قربان
karbûs	قربوس
kırba	قربه
karh	قرح
karha	قرحا
kırd	قرد
kars, kurs	قرص
karsa'na	قرصعنه
karz	قرض
kart	قرط
kırtâs	قرطاس
kırtâsiye	قرطاسيه
kar	قرع
kur'a	قرعه
kırf	قرف
kırmız	قرمز
karn	قرن
kurenâ	قرنا
kurneteyn	قرنتين
kurna	قرنه
karanfil	قرنفل
karnî	قرني
kurûh	قروح
kurûn	قرون
kurevî	قروى
kırra, kurra	قره
karîb	قريب
kureybe	قريبه
kariha	قريحه
karîr	قرير
kureyş, Kureyş	قريش
karîn	قرين
karine	قرينه

kahren	قهرا	kanâdîl	قناديل	kallavî	قلاوي
kahraman	قهرمان	kanara	قناره	kalâ'id	قلائد
kahkarî	قهقرى	kanâtıra	قناطره	kalp	قلب
kahkaha	قهقها	kanaat	قناعت	kalben	قلبا
kahve	قهوه	kınnap	قنب	kalpazan	قلبزن
kay	قى	kand	قند	kalbî	قلبي
kıyas	قياس	kandil	قنديل	kıllet	قلت
kıyasî	قياسي	kans	قنص	kulleteyn	قلتين
kayâsıra	قياصره	kantar	قنطار	kulzüm	قلزم
kıyafet	قيافت	kantariyun	قنطاريون	kalak	قلق
kıyam	قيام	kantariye	قنطاريه	kulkas	قلقاس
kıyamet	قيامت	kantara	قنطره	kulkule	قلقله
kayh	قيح	kunfuz	قنفذ	kal	قلع
kayıt	قيد	kanfeşe	قنفشه	kale	قلعه
kîr	قير	kunût	قنوت	kalafat	قلفت
kırat	قيراط	kunût	قنوط	kulel	قلل
kaysı	قيسى	kınıye	قنيه	kalem	قلم
kays	قيص	kuvâ	قوا	kalembek	قلمبك
kayser	قيصر	kavâbil	قوابل	kalem-rev	قلمرو
kaysûm	قيصوم	kavâdim	قوادم	kalemiye	قلميه
kaytas	قيطس	kavvâs	قواس	kalender	قلندر
kaykab	قيقاب	kavâ'id	قواعد	kalenderî	قلندري
kîl	قيل	kavâfil	قوافل	kalensöve	قلنسوه
kaylûle	قيلوله	kavâfî	قوافى	kulûb	قلوب
kîle	قيله	kavvâl	قوال	kallavi, kulvî	قلوى
kayyım	قيم	kavâlıb	قوالب	kule	قله
kıymet	قيمت	kıvam	قوام	kalîl	قليل
kuyûd	قيود	kavânîn	قوانين	kalîlen	قليلا
kayyum	قيوم	kavâ'im	قوائم	kalye	قليه
kıyye	قيه	kûbâ	قوبا	kumar	قمار
		kût, kuvvet	قوت	kumaş	قماش
		kavis	قوس	kumâme	قمامه
		kavsara	قوصره	kamh	قمح
	ك	kûf	قوف	kamer, kumr	قمر
		kavil	قول	kameriye, kumru	قمريه
		kavlen	قولا		
kâf, ke	ك	kulunç	قولنج	kam	قمع
kâbus	كابوس	kavim	قوم	kumkuma	قمقمه
kâbîn	كابين	kuvve	قوه	kamle	قمله
kât	كات	kavi	قوى	kımme	قمه
kâtip	كاتب	kavîm	قويم	kamîs	قميص
kâtibâne	كاتبانه	kahhar	قهار	kamîsî	قميصي
kâtim	كاتم	kahır	قهر	kanât	قنات

ketbe, ketebe	كتبه	kânî	كانى	kâh	كاخ
kethüda	كتخدا	kösele	كاوساله	kâd	كاد
ketf	كتف	kâvî	كاوى	kâzib	كاذب
ketfî	كتفي	kâvîyet	كاويت	kâze	كاذه
ketl	كتل	kâh	كاه	kâr	كار
ketm	كتم	kâhil	كاهل	kervan	كاربان
ketmân	كتمان	kâhin	كاهن	kârzâr	كارزار
ketum	كتوم	kâhû	كاهو	kâgir	كارگير
ketîbe	كتيبه	kâ'in	كائن	kâr-name	كارنامه
kesafet	كثافت	keb, kebb	كب	kervan	كاروان
kesret	كثرت	kebap	كباب	kârîz	كاريز
kesir	كثير	kebâbe	كبابه	ke's	كأس
kesira	كثيرا	kebabiye	كبابيه	kâsib	كاسب
kesif	كثيف	kebâd, kübâd	كباد	kâst	كاست
keç	كچ	kepaze	كباده	kâsid	كاسد
keşkül	كچكول	kibar	كبار	kâsir	كاسر
kehhâl	كحال	kibarâne	كبارانه	kâse	كاسه
kühl	كحل	kübâre	كباره	kâş	كاش
kühlî	كحلي	kebâ'ir	كبائر	kâşâne	كاشانه
küheyl	كحيل	kepçe	كبچه	kâşif	كاشف
kedd	كد	kebed	كبد	kâşî	كاشى
küdâs	كداس	kibir, kibr	كبر	kâzım	كاظم
keder	كدر	küberâ, kübrâ	كبرا	kâğıt	كاغد
kedm	كدم	kibriya	كبريا	kâfir	كافر
kedme	كدمه	kibrit	كبريت	Kâfiristan	كافرستان
kedû	كدو	kebş	كبش	Kâfiriye	كافريه
kedûret	كدورت	kebg	كبك	kâfil	كافل
kede	كده	kebûter	كبوتر	kâfuru	كافورى
keza	كذا	kebûd	كبود	kâfuriye	كافوريه
kezzâb	كذاب	kebir	كبير	kâffe	كافة
kizb	كذب	kebîre	كبيره	kâffeten	كافه
kerr	كر	kebîse	كبيسه	kâfi	كافى
kira	كرا	kebîkih	كبيكح	kâk	كاك
kerrat, kürât	كرات	kitap, küttab	كتاب	kâkül	كاكل
kerrâr	كرار	kitabet	كتابت	kâkenc	كاكنج
kirâren	كرارا	kitabe	كتابه	kâlâ	كالا
kürrâs	كراس	kitabî	كتابى	kâlbed	كالبد
kerrake	كراكه	kitabiye	كتابيه	kâm	كام
kiram	كرام	kitâr	كتار	kâmil	كامل
keramet	كرامت	kitârî	كتاري	kâmilen	كاملا
kerân	كران	keten	كتان	kân, kâne	كان
kerâvye	كراويه	ketâ'ib	كتائب	keenne	كأنه
kerahet	كراهت	ketb, kütüb	كتب	kânun	كانون

kefe	كفه	küster	كستر	kerb	كرب
kefil	كفيل	kesir	كسر	kürbet	كربت
kil, küll	كل	kisra	كسرا	kirpâs	كرپاس
kellâ, kŭlâ	كلا	kesre	كسره	kerc	كرج
kilâb, küllâb	كلاب	kesel	كسل	kirdâr	كردار
kiler	كلار	küsur	كسور	kürt	كرد
kilârî	كلاري	küsuf	كسوف	kirdgâr	كردگار
kelâg	كلاغ	kisve	كسوه	kerde, kirde	كرده
kelâl	كلال	keş, kiş, küş	كش	kürsü	كرسى
kelâm	كلام	küşâ	كشا	kiriş	كرش
külâh	كلاه	küşat	كشاد	kirişme	كرشمه
kelb, keleb	كلب	küşade	كشاده	kerfes	كرفس
kerpeten	كلبتان	keşşaf	كشاف	kerkeden	كركدن
kelbî	كلبي	küşayiş	كشايش	kerm, kerem, kirm	كرم
kelte	كلته	kişt	كشت		
keltevî	كلته وي	küşte	كشته	kernes	كرنس
külçe	كلچه	keştî, küştî	كشتى	kervan	كروان
külhan	كلخن	keştîbân	كشتيبان	kerûb	كروب
külhanî	كلخني	keşif	كشف	kürûm	كروم
kils	كلس	keşkül	كشكول	kürevî	كروى
külfet	كلفت	kişmiş	كشمش	küreviyet	كرويت
kilk	كلك	keşmekeş	كشمكش	kere, kerh, küre, kürre	كره
kelime	كلمه	kişnîz	كشنيز		
kelenk	كلنك	kişver	كشور	kerhen	كرها
külûh	كلوخ	keşide	كشيده	kerim	كريم
kelle	كله	ka'b	كعب	kerime	كريمه
külî, külli	كلى	ku'bere	كعبره	kerih	كريه
külliyen	كليا	kâbe, Kâbe	كعبه	küzâz	كزاز
külliyet	كليت	kef, keff	كف	kezâze	كزازه
kilit	كليد	küffar	كفار	kezbere	كزبره
kilise	كليسا	kefaret	كفارت	kejdüm	كژدم
kelim, kilim	كليم	kifâh	كفاح	kes	كس
kilye	كليه	kifaf	كفاف	kisâ	كسا
kem, küm	كم	kefalet	كفالت	kesâhat	كساحت
kemâ	كما	kifayet	كفايت	kesat	كساد
kümât	كمات	keftâr	كفتار	küsâr	كسار
kemal	كمال	kepçe	كفچه	kesâfet	كسافت
keman	كمان	kefr, küfür	كفر	kesâlet	كسالت
kemençe	كمانچه	kefere	كفره	kesân	كسان
kemane	كمانه	kevgir	كفكير	kesp, kisb	كسب
kemanî	كماني	kefen	كفن	kesbî	كسبي
kemha	كمخا	kefenli	كفنلو	küstah	كستاخ
kemer	كمر	küfüv	كفو	küstahâne	كستاخانه

kin, kîn	كين	kösele	كوساله	kement	كمند
keyvân	كيوان	kûsfend	كوسفند	kemne	كمنه
		kûşiş	كوشش	kimyon	كمون
		köşk	كوشك	kümmî	كمى
		köşe	كوشه	kem-yâb	كمياب
		köfte	كوفته	kemiyet, kümmiyet	كميت
		kûfî	كوفى		
		kevkeb	كوكب	kemîn	كمين
gâf	گ	kevkebe	كوكبه	kem'e	كمئه
gâr	گار	köknar	كوكنار	ken, kün	كن
gâm	گام	kükürt	كوكرد	kenar	كنار
gân	گان	kûm	كوم	kenas	كناس
gâv	گاو	kevn	كون	künân	كنان
gâh	گاه	kûh	كوه	kenâne	كنانه
gebr	گبر	küveyse	كويسه	kinaye	كنايه
gebre	گبره	keh, ki, kih	كه	kümbet	كنبد
gedâ	گدا	kehanet	كهانت	kenc, künc	كنج
güdâz	گداز	kehribar	كهربا	küncâyiş	كنجايش
güderi	گدرى	kehf	كهف	künd	كند
güzâr	گذار	kehfî	كهفي	kende	كنده
güzaf	گذاف	kehkeşan	كهكشان	kenz	كنز
güzer	گذر	kühen	كهن	ken'an, Ken'an	كنعان
güzeşt	گذشت	kehvâre	كهواره	kenef	كنف
güzeşte	گذشته	kühûlet	كهولت	kenger	كنكر
ger	گر	küheylân	كهيلان	künküre	كنكره
girân	گران	kü'ûl	كئول	künûd	كنود
gürbüz	گربز	key	كى	künûz	كنوز
gürbe	گربه	kiyâset	كياست	künh	كنه
gerd, gird	گرد	keyyâl	كيال	kenîz	كنيز
girdap	گرداب	kîtî	كيتى	kilise	كنيسه
gerdân	گردان	keyd	كيد	kenîf	كنيف
gird-bâd	گردباد	kîs	كيس	künye	كنيه
gerdiş	گردش	kese	كيسه	kevakib	كواكب
gerdûn	گردون	kîş	كيش	kûb	كوب
gürz	گرز	keyif	كيف	kûtâh	كوتاه
gürsine	گرسنه	keyfema	كيف ما	kûtvâl	كوتوال
girift	گرفت	keyfiyet	كيفيت	kevser	كوثر
giriftar	گرفتار	keyl	كيل	kûçe	كوچه
girifte	گرفته	keylus	كيلوس	kûdek	كودك
gürk	گرك	kile	كيله	kevden	كودن
gürgüs	گركس	keymus	كيموس	kör	كور
germ	گرم	kimya	كيميا	küre	كوره
germâbe	گرمابه	kimyevî	كيميوي	kûs	كوس

گ

lâzık	لازق	gûş	گوش	girih	گره
lâzım	لازم	gûşt	گوشت	germî	گرمی
lâ-siyemmâ	لاسيما	gûşiş	گوشش	güruh	گروه
lâ-şek	لاشك	gûşvâre	گوشواره	giryân	گريان
leş	لاشه	gûn	گون	girîbân	گريبان
lâ-şey	لاشی	gûne	گونه	gürîz	گريز
lâsık	لاصق	gevher	گوهر	girîve	گريوه
lâ-ilâc	لاعلاج	gûy	گوی	girye	گريه
lâlettayin	لاعلى التعين	gûyâ	گويا	gez	گز
lâğ	لاغ	geh	گه	gezend	گزند
lâğar	لاغر	güher	گهر	gezî	گزي
lâf	لاف	güherçile	گهرچله	güzide	گزيده
lâk	لاك	giyâh	گياه	güzîn	گزين
lâl, le'âl	لال	gîr	گير	geşt	گشت
lâle	لاله	geysû	گيسو	geşte	گشته
lâm	لام	gîş	گيش	güft	گفت
lâmih	لامح			güftâr	گفتار
lâ-mehâle	لامحاله			gil, gül	گل
lâmise	لامسه			güllâç	گلاج
lâmi	لامع		ل	gülbank	گلبانك
lâmekân	لامكان			gül-be-şeker	گلبشكر
lâmî	لامی			gülbün	گلبن
lâ-nüsellim	لانسلم	lâm, li	ل	gülbe	گلبه
lâne	لانه	lâ	لا	gülrû	گلرو
lâ-vallah	لاوالله	lâubalî	لاابالى	gülzâr	گلزار
lâ ve ne'am	لاونعم	lâubalîyâne	لاابالیانه	gilk	گلك
lâhut	لاهوت	lâedri	لاادرى	gülgûn	گلگون
lâhutî	لاهوتي	lâedriye	لاادريه	gülnâr	گلنار
lâhur	لاهور	lâakall	لااقل	gelû	گلو
lâ-yetecezzâ	لايتجزى	li-eb	لاب	gele, gile	گله
lâ-yetegayyer	لايتغير	lâ-büd	لابد	güm	گم
lâ-yetenâhî	لايتناهى	lâbis	لابس	gümân	گمان
lâyih	لايح	lâbe	لابه	gümrahî	گمراهى
lâ-yühsâ	لايحصى	lâtin	لاتين	günah	گناه
lâyiha	لايحه	lâtinî	لاتيني	genc	گنج
lâ-yezâl	لايزال	lâ-cerem	لاجرم	gendüm	گندم
lâ-yutâk	لايطاق	lâcivert	لاجورد	gû	گو
lâ-yu'add	لايعد	lâhik	لاحق	güvâr	گوار
lâ-yu'kal	لايعقل	lâhim	لاحم	güvâh	گواه
lâ-yugleb	لايغلب	lâhavle	لاحوله	güvâhî	گواهي
lâyık	لايق	lâdiz	لادن	gücle	گوجله
lâyıklı	لايقلو	lâ-zâl	لازال	güderi	گودرى
lâyemut	لايموت	lâzib	لازب	gûr	گور

lâklâk	لقلق	lezcî	لزجى	leb, lüb	لب
lokma	لقمه	lüzucet	لزوجت	libâ	لبا
lokum	لقوم	lezûk	لزوق	lübâb	لباب
lâkve	لقوه	lüzum	لزوم	libâde	لباده
lâkît	لقيط	lisan	لسان	libas	لباس
lek, lük	لك	lisanen	لسانا	lübân	لبان
leked	لكد	lesg	لسغ	lebs	لبس
lâkin, leken	لكن	leşker	لشكر	leblâb	لبلاب
lüknet	لكنت	luss	لص	leben	لبن
leke	لكه	lesk	لصق	Lübnan	لبنان
leğen	لگن	lüsûk	لصوق	libûh	لبوه
lillah	لله	letafet	لطافت	lebîb	لبيب
lemh	لمح	letâ'if	لطائف	lebbeyk	لبيك
lemis	لمس	leth	لطح	lisâm	لثام
leme'ân	لمعان	letha	لطحه	lesm	لثم
lem'a	لمعه	lütuf	لطف	lesse	لثه
lem-yezel	لم يزل	lütfen	لطفا	lec	لج
leng	لنك	lâtif	لطيف	licâm	لجام
lenger	لنگر	lâtife	لطيفه	lücce	لجه
liva	لوا	lu'âb	لعاب	lühâza	لحاظه
levâhık	لواحق	lu'b	لعب	lihâf	لحاف
levazım	لوازم	lu'bet	لعبت	lihâm	لحام
levvâm	لوام	lâl	لعل	lâhit	لحد
levâmi	لوامع	lâ'n	لعن	lâhza	لحظه
levâyih	لوايح	lu'ûk	لعوق	lehlâh	لحلاح
levs	لوث	lâin	لعين	lâhm	لحم
levh	لوح	lügat	لغت	lâhn	لحن
levha	لوحه	lâgz, lugaz	لغز	lühûk	لحوق
lûrî	لورى	lağıv	لغو	lühûm	لحوم
levz	لوز	lügavî	لغوي	lüheyka	لحيقه
lûf	لوف	lef	لف	lüheyma	لحيمه
lüle	لوله	leffen	لفا	lihye	لحيه
lü'lü	لؤلؤ	lüffâh	لفاح	lühte	لختته
lûlî	لولى	lifâfe	لفافه	ledânet	لدانت
levm	لوم	lüffân	لفان	ledg	لدغ
levn	لون	lâfız	لفظ	ledün	لدن
levent	لوند	lâfzen	لفظا	ledünnî	لدني
levendâne	لوندانه	lâfzî	لفظي	ledâ	لدى
lüveyf	لويف	leflâfe	لفلافه	lezâ'iz	لذائذ
leh	له	lefîf	لفيف	lezzet	لذت
lihât	لهات	lika	لقا	leziz	لذيذ
leheb	لهب	lâkap	لقب	lerzan	لرزان
lehçe	لهجه	lâkh	لقح	lerze	لرزه

mâ-fi'l-bâl	مافى البال	me'cûr	مأجور	lihâzâ	لهذا
makabil	ماقبل	mâ-hasal	ماحصل	lehv	لهو
me'kel	مأكل	mâ-hazar	ماحضر	lehîb	لهيب
me'kûf	مأكول	mâhî	ماحى	liyakat	لياقت
mâkiyân	ماكيان	mehaz	مأخذ	leyâl	ليال
meal	مأل	mâ-halkullâh	ماخلق الله	li'âm	لئام
mal, mâl	مال	me'hûz	مأخوذ	le'âmet	لئامت
mâ-lâ-kelâm	مالاكلام	mahur	ماخور	leyte	ليت
mâlâmâl	مالامال	madem	مادام	leys	ليث
mâ-lâ-nihâye	مالانهايه	me'debe	مأدبه	lîs	ليس
malayani	مالايعنى	maddeten	مادة	lif	ليف
malihulya	مال خوليا	mader	مادر	lîka	ليقه
mâldâr	مالدار	maderî	مادري	lîk	ليك
mâlzem	مالزم	madun	مادون	leyl	ليل
mâliş	مالش	madde	ماده	leylen	ليلا
malik	مالك	maddî	مادي	leylâk	ليلق
malike	مالكه	mâdyân	مادیان	leylî	ليلي
me'lûf	مألوف	mâzeryûn	ماذريون	limon	ليمو
maliyet	ماليت	mezun	مأذون	lime	ليمه
maliye	ماليه	mezuniyet	مأذونيت	le'îm	لئيم
mâ-mezâ	مامضا	mar, mâr, mârr	مار	leyyin	لين
mâ-melek	ماملك			linet	لينت
me'men	مأمن	me'ârib, Me'ârib	مأرب		
memur	مأمور	mârid	مارد		
memuriyet	مأموريت	mârin	مارن		
memul	مأمول	mazı	مازو		
me'mûn	مأمون	masarika	ماساريقا		
mânde	مانده	mâ-sebak	ماسبق		م
mâni	مانع	mâsik	ماسك	mîm, mim	م
mânend	مانند	mâsivâ	ماسوا	mâ	ما
menus	مأنوس	masura	ماسورا	mâ	ماء
menusiyet	مأنوسيت	mâş	ماش	mâ-bâkî	ماباقى
manya	مانيا	maşallah	ماشاء الله	mabat	مابعد
me'vâ	مأوا	mâşî	ماشى	mâ-bih	مابه
mavera	ماورا	mâşiyen	ماشيا	mabeyin	مابين
mâ-veka	ماوقع	mâşiye	ماشيه	mat	مات
mâh	ماه	mâ-sadak	ماصدق	mâ-tekaddem	ماتقدم
mahir	ماهر	mâssa	ماصه	mâ-te'ahhar	ماتأخر
mâhirâne	ماهرانه	mazi	ماضى	matem	ماتم
mâ-hüve	ماهو	maada	ماعدا	me'âsir	مأثر
mâhî	ماهى	mâ-fât	مافات	me'sûr	مأثور
mahya	ماهيانه	mafevk	مافوق	mâcid	ماجد
mahiyet	ماهيت			macera	ماجرا

mübîn	مبين	mübtegâ	مبتغا	maî	مائى
müte'bir	متأبر	müptelâ	مبتلا	mayhoş	مايخوش
mütâba'at	متابعت	mübtenî	مبتنى	mâ'ide	مائده
müteessir	متأثر	mübtehic	مبتهج	mayıs	مايس
müte'ahhir	متأخر	mübeccel	مبجل	mayi	مايع
müte'ezzî	متأذى	mebhas	مبحث	mail	مائل
mütareke	متاركه	mebhûs	مبحوث	mâ'iliyet	مائليت
müteessif	متأسف	mebde	مبدأ	mi'e	مائه
meta	متاع	mübeddel	مبدل	me'yus	مايوس
metâ'ib	متاعب	mebzul	مبذول	me'yusen	مايوسا
müte'ellim	متألم	mebzuliyet	مبذوليت	maya	مايه
müte'emmil	متأمل	meberr	مبر	mayasıl	مايه سيل
metanet	متانت	müberrâ	مبرا	mübah	مباح
müte'ennî	متأنى	müberrât	مبرات	mebâhis	مباحث
müte'ehhil	متأهل	mibred, müberrid	مبرد	mübahase	مباحثه
mütebâdir	متبادر			mebâdâ	مبادا
mütebâdil	متبادل	mübrem, mübrim	مبرم	mübaderet	مبادرت
mütebâ'id	متباعد			mübadele	مبادله
mütebaki	متباقى	mübrehen	مبرهن	mebâdî	مبادى
mütebâyin	متباين	mebsût	مبسوط	bumbar	مبار
mütebahhir	متبحر	mübeşşir, mübeşşer	مبشر	mübâriz	مبارز
mütebahhir	متبخر			mübareze	مبارزه
mütebessim	متبسم	mubassır	مبصر	mübarek	مبارك
mütebasbıs	متبصبص	mubattıl	مبطل	mübâregî	مبارگي
mütebassır	متبصر	mubattın	مبطن	mübaşir	مباشر
metbu	متبوع	mübe'id	مبعد	mübaşeret	مباشرت
metbû'iyet	متبوعيت	mebus	مبعوث	mübâ'id	مباعد
mütebeyyin	متبين	mebgûz	مبغوض	mübâ'adet	مباعدت
mütetâbi	متتابع	miblâ	مبلع	mübâ'ale	مباعله
mütetevvic	متتوج	meblâğ, mübellig	مبلغ	mübâlât	مبالات
mütecasir	متجاسر			mebâlig	مبالغ
mütecânib	متجانب	meblûl	مبلول	mübalâğa	مبالغه
mütecanis	متجانس	mebni	مبنى	mübalâğacı	مبالغه جي
mütecâvir	متجاور	müphem	مبهم	mebânî	مبانى
mütecaviz	متجاوز	mübhemâne	مبهمانه	mübâhât	مباهات
mütecâhil	متجاهل	mebhût	مبهوت	mubayaa	مبايعه
mütecebbir	متجبر	mebhûr	مبهور	mubayaacı	مبايعه جي
mütecessis	متجسس	mebît	مبيت	mübâyin	مباين
mütece'id	متجعد	mebîtî	مبيتي	mübayenet	مباينت
mütecellid	متجلد	mebîz	مبيض	mübtedâ	مبتدا
mütecellî	متجلى	mebî	مبيع	mübtedi	مبتدع
mütecemmil	متجمل	mübeyyin, mübeyyen,	مبين	müptedi	مبتدى
mütecehhiz	متجهز			meptezel	مبتذل

mutasarrıf	متصرف
muttasıf	متصف
muttasıl	متصل
muttasılan	متصلا
mütesallib	متصلب
mutasavver	متصور
mutasavvıfa	متصوفه
mütezâd	متضاد
mütezâ'af	متضاعف
mutazarrır	متضرر
mutazarrı	متضرع
mutazammın	متضمن
mütezallim	متظلم
müte'ârif	متعارف
müte'âsî	متعاصى
müteakip	متعاقب
müte'âl	متعال
met'abe	متعبه
müte'accib	متعجب
müte'accibâne	متعجبانه
müteaddit	متعدد
müte'addî	متعدى
müte'azzir	متعذر
müte'arreb	متعرب
müte'arrız	متعرض
müte'assir	متعسر
mutaassıp	متعصب
müte'azzıd	متعضد
müta'azzım	متعظم
müteaffin	متعفن
müte'akkıl	متعقل
müteallik	متعلق
müte'allil	متعلل
müte'allim	متعلم
müte'ammid	متعمد
müte'avvic	متعوج
müt'a	متعه
müteahhit	متعهد
müte'ayyin	متعين
mütegallib	متغلب
mütegallif	متغلف
mütegammid	متغمد
mütegayyir	متغير

müteredddit	متردد
metris	مترس
mütereşşih	مترشح
müterassıd	مترصد
müterreffih	مترفه
müterekkib	مترقب
müterekki	مترقى
müterennim	مترنم
metrûk	متروك
metrûkiyet	متروكيت
mütezâhim	متزاحم
mütezâhir	متزاهر
mütezayit	متزايد
mütezelzil	متزلزل
mütezevvic	متزوج
mütezevvid	متزود
mütezehhir	متزهر
mütesâlik	متسالق
mütesâvî	متساوى
mütesettir	متستر
müttesi	متسع
müteselsil	متسلسل
müteselim	متسلم
müteselli	متسلى
müttesim	متسم
müteşâbih	متشابه
müteşâ'ir	متشاعر
müteşâkil	متشاكل
müteşebbis	متشبث
müteşettit	متشتت
müteşeccir	متشجر
müteşahhıs	متشخص
müteşerri	متشرع
müteşa'ib	متشعب
müteşa'ir	متشعر
müteşekkir	متشكر
müteşekkik	متشكك
müteşekkil	متشكل
müteşekkî	متشكى
müteşevvik	متشوك
mütesâdif	متصادف
mütesâdim	متصادم
mütesaddî	متصدى

mütehâb	متحاب
mütehâşî	متحاشى
mütehattim	متحتم
mütehattir	متحتر
mütehaccir	متحجر
müttehit	متحد
müttehiden	متحدا
mütehaddis	متحدث
müteharrik	متحرك
müteharrî	متحرى
mütehassir	متحسر
mütehaşşid	متحشد
mütehassın	متحصن
mütehakkim	متحكم
mütehak-kimâne	متحكمانه
mütehallil	متحلل
mütehallim	متحلم
mütehallî	متحلى
mütehammil	متحمل
mütehavvil	متحول
mütehayyir	متحير
mütehayyiz	متحيز
mütehâlif	متخالف
müttehiz	متخذ
mütehassıs	متخصص
mütehallıs	متخلص
mütehallık	متخلق
mütehayyil	متخيل
mütedâhil	متداخل
mütedârik	متدارك
mütedavil	متداول
mütedair	متدائر
mütedennî	متدنى
mütedeyyin	متدين
mütezellil	متذلل
müteradif	مترادف
müterâkib	متراكب
müterakim	متراكم
müterettib	مترتب
mütercem	مترجم
mütercim	
müterecci	مترجى

müteveccih	متوجه
mütevahhiş	متوحش
müteverri	متورع
müteverrim	متورم
mütevassıt	متوسط
mütevessil	متوسل
mütevessim	متوسم
mütevattın	متوطن
mütevaggıl	متوغل
müteveffâ	متوفا
müfeveffid	متوفد
mütevakki	متوقع
mütevakkıf	متوقف
mütevakkî	متوقى
mütevekkil	متوكل
mütevellit	متولد
mütevelli	متولى
mütevehhim	متوهم
mütehâfit	متهافت
mütehâlik	متهالك
müttehic	متهج
mütehezziz	متهزز
müttehem	متهم
mütehevvir	متهور
mütehevvirâne	متهورانه
mütehevvim	متهوم
müttehî	متهى
müteyessir	متيسر
müteyakkız	متيقظ
müteyakkın	متيقن
mükeyemmin	متيمن
metin	متين
müsâb	مثاب
mesâberet	مثابرت
mesabe	مثابه
misal	مثال
mesane	مثانه
mesânî	مثانى
müsbit, müspet	مثبت
miskal	مثقال
matkap	مثقب
meskûb	مثقوب

mütemadi	متمادى
mütemâriz	متمارض
mütemayiz	متمايز
mütemayil	متمايل
mütemetti	متمتع
mütemessil	متمثل
mütemeddin	متمدن
mütemerrid	متمرد
mütemessik	متمسك
mütemekkin	متمكن
mütemellik	متملق
mütemmim	متمم
mütemennâ	متمنا
mütemennî	متمنى
mütemevvic	متموج
mütemevvil	متمول
metin	متن
mütenasip	متناسب
mütenâsil	متناسل
mütenâfir	متنافر
mütenâfî	متنافى
mütenakıs	متناقص
mütenakız	متناقض
mütenavip	متناوب
mütenâhî	متناهى
mütenebbih	متنبه
mütenebbî	متنبى
mütenassıh	متنصح
mütena'im	متنعم
müteneffih	متنفخ
müteneffiz	متنفذ
müteneffir	متنفر
müteneffis	متنفس
müteneffiş	متنفش
mütenevvi	متنوع
mütevâtir	متواتر
mütevârid	متوارد
mütevârî	متوارى
mütevazi	متوازى
mütevazı	متواضع
mütevâfir	متوافر
mütevâfık	متوافق
mütevali	متوالى

mütefâvit	متفاوت
mütefahhıs	متفحص
müteferrid	متفرد
müteferri	متفرع
müteferrik	متفرق
mütefessih	متفسخ
müttefik	متفق
mütefekkir	متفكر
mütefekkik	متفكك
mütefevvik	متفوق
mütefennin	متفنن
mütekabil	متقابل
mütekarib	متقارب
mütekatı	متقاطع
mütekait	متقاعد
mütekabbız	متقبض
mütekaddim	متقدم
mütekarrıh	متقرح
mütekaşşı	متقشع
mütakattab	متقطب
mütakatta	متقطع
müttekî	متقى
mütekayyih	متقيح
müttekâ	متكا
mütekâsir	متكاثر
mütekâsif	متكاثف
mütekâsil	متكاسل
mütekebbir	متكبر
mütekessib	متكسب
mütekeffil	متكفل
mütekellim	متكلم
mütekevvin	متكون
mütekehhif	متكهف
müttekî	متكى
mütelâşî	متلاشى
mütelâtım	متلاطم
mütelâkî	متلاقى
mütelessim	متلثم
mütelezziz	متلذذ
mütlif	متلف
mütelevvin	متلون
mütelehhif	متلهف
müteleyyin	متلين

mücehhiz	مجهز
mechûd	مجهود
meçhul	مجهول
meçhuliyet	مجهوليت
meci	مجئ
mücîb	مجيب
mecîd	مجيد
mecidiye	مجيديه
mühâbâ	محابا
muhâzât	محاذات
muhâzî	محاذى
mehâzîr	محاذير
muharip	محارب
muharebe	محاربه
muhasip	محاسب
muhasebe	محاسبه
mehâsin	محاسن
muhasır	محاصر
muhasara	محاصره
muhâzara	محاضره
muhat	محاط
muhafız	محافظ
muhafaza	محافظه
mehâfil	محافل
mehâk	محاق
mehâkim	محاكم
muhakeme	محاكمه
mehâl, muhal	محال
mehâle,muhâle	محاله
mehâmid	محامد
muhavere	محاوره
muhip	محب
muhibbâne	محبانه
muhbib	محبب
muhabbet	محبت
mahbes	محبس
muhbit	محبط
mahbel	محبل
mahbup	محبوب
mahpus	محبوس
mahbûsiyet	محبوسيت
muhtaç	محتاج
muhtâl	محتال
müçtehit	مجتهد
mecd, mücid	مجد
mücedded, müceddid	مجدد
müceddeden	مجددا
müceddir	مجدر
müczer	مجذر
meczup	مجذوب
meczûr	مجذور
meczûm	مجذوم
mecra	مجرا
mücerrep	مجرب
micred, mücerret	مجرد
micreş	مجرش
mücrim	مجرم
mecruh	مجروح
mecrûr	مجرور
meczûm	مجزوم
mücessem	مجسم
mücif	مجف
müceffif	مجفف
mecl	مجل
mücellâ	مجلا
mücelled, mücellit	مجلد
meclis	مجلس
meclûp	مجلوب
mecelle	مجله
mücelliyât	مجليات
mecmer	مجمر
mecma	مجمع
mecmaa	مجمعه
mücmel	مجمل
mücmelen	مجملا
mecmu	مجموع
mecmuan	مجموعا
mecnun	مجنون
mecnunâne	مجنونانه
mücevvez	مجوز
mecus	مجوس
mücevvef	مجوف
mücevher	مجوهر
mesel, misil	مثل
meselâ	مثلا
müselles	مثلث
müsmir	مثمر
müsemmen	مثمن
mesnâ	مثنا
mesnâî	مثنائي
müsennât	مثنات
mesnevi	مثنوى
mesûbe	مثوبه
müsûl	مثول
mesîl	مثيل
mücâb	مجاب
mücadele	مجادله
mecârî	مجارى
mecaz, mücâz	مجاز
mecazen	مجازا
mücazat	مجازات
mecal	مجال
mecâlis	مجالس
mücâleset	مجالست
mecâmi	مجامع
mücâme'at	مجامعت
mücâmele	مجامله
meccan	مجان
meccanen	مجانا
mücânebet	مجانبت
mücâneset	مجانست
macânîk	مجانيق
mecânîn	مجانين
mücâvebe	مجاوبه
mücavir	مجاور
mücâveret	مجاورت
mücahit	مجاهد
mücâhede	مجاهده
mücib	مجب
mücbir	مجبر
mecbur	مجبور
mecbûl	مجبول
mücterin	مجترن
mücterre	مجتره
müctemi	مجتمع
müctenib	مجتنب

mahallî	محلى
mahmidet	محمدت
muhammedî	محمدى
muhammir	محمر
muhammas	محمص
muhammaz	محمض
mahmil	محمل
mahmûd	محمود
mahmude	محموده
mahmûz	محموض
mahmul	محمول
mahmûm	محموم
mahmî	محمى
mahmiye	محميه
mihnet	محنت
mahıv	محو
mihver	محور
muhavvata	محوطه
mahûl, muhavvel	محول
muheyya	محيا
muhayyer	محير
muhit	محيط
muhyî	محيى
muh	مخ
muhabere	مخابره
muhâda'a	مخادعه
muhâdenet	مخادنت
mehâdîm	مخاديم
mehâric	مخارج
muhasama	مخاصمه
muhâz	مخاض
muhât	مخاط
muhatap	مخاطب
muhataba	مخاطبه
muhatara	مخاطره
mehâfet	مخافت
muhâlasat	مخالصت
muhâlata	مخالطه
muhâla'a	مخالعه
muhalif	مخالف
muhalefet	مخالفت
mehâlîb	مخاليب
mahzun	محزون
mahzuniyet	محزونيت
muhsin	محسن
muhassenat	محسنات
mahsup	محسوب
mahsuben	محسوبا
mahsûd	محسود
mahsûs	محسوس
muhaşşâ	محشا
mahşer	محشر
mihsad	محصد
muhassıl	محصل
muhsın	محصن
mahsur	محصور
mahsuł	محصول
mahsûn	محصون
mahz	محض
mahzan	محضا
mahzar, muhzır	محضر
mahatt	محط
mahzûz	محظوظ
mahzûziyet	محظوظيت
mahfaza	محفظه
mahfil	محفل
mahfuz	محفوظ
mahfe	محفه
muhik	محق
muhakkar	محقر
muhakkak, muhakkik	محقق
mehek	محك
muhkem	محكم
mahkeme	محكمه
mahkûk	محكوك
mahkûm	محكوم
muhakkî	محكى
mahal	محل
mahlep	محلب
muhallil	محلل
mahallî	محلي
mahlûl	محلول
mahalle	محله
muhtebis	محتبس
muhtecib	محتجب
muhteriz	محترز
muhterik	محترق
muhterem	محترم
muhtesib	محتسب
muhteşem	محتشم
muhtazır	محتضر
muhtekir	محتكر
muhtelic	محتلج
muhtemel	محتمل
muhtevi	محتوى
muhaccel	محجل
mihcem	محجم
mahcup	محجوب
mahcubiyet	محجوبيت
muhaddep	محدب
muhaddis, muhdis	محدث
muhaddid	محدد
muhaddir	محدر
mahdut	محدود
mahzur	محذور
mahzûf	محذوف
mihrap	محراب
mihrâf	محراف
mihrak	محراق
muharrer, muharrir	محرر
muharref	محرف
muhrik	محرق
mihrek, muharrik	محرك
mahrem, muharrem, muhrim,	محرم
muharremiye	محرميه
mahrûr	محرور
mahrûs	محروس
mahrûse	محروسه
mahrûk	محروق
mahrum	محروم
mahrumiyet	محروميت

Medâyin	
müdebbir, müdebber, müdbir	مدبر
müdebbirâne	مدبرانه
müddet	مدت
medih	مدح
midhat	مدحت
müddehar	مدخر
methal	مدخل
medhûl	مدخول
medet	مدد
müdir	مدر
medrec	مدرج
müderris	مدرس
medrese	مدرسه
müdrik	مدرك
medre, müdre	مدره
müdde'â	مدعا
müdde'un aleyh	مدع عليه
med'û	مدعو
müddei	مدعى
müdgam	مدغم
midfa	مدفع
medfen	مدفن
medfû	مدفوع
metfun	مدفون
müdekkik	مدقق
müdekkikane	مدققانه
medkûk	مدقوق
müdellel	مدلل
medlûl	مدلول
müdün	مدن
medenî	مدنى
medeniyet	مدنيت
müdevver	مدور
müdevven	مدون
medde	مده
medhûş	مدهوش
medîha	مديحه
medîd	مديد
müdür	مدير
muhalhal	مخلخل
muhalled	مخلد
mahlâs, muhlis	مخلص
muhlisâne	مخلصانه
muhli	مخلع
muhallef	مخلف
mahlût	مخلوط
mahlû	مخلوع
mahlûk	مخلوق
muhallâ, muhallî	مخلى
muhammes	مخمس
mahmasa	مخمصه
muhammen	مخمن
mahmur	مخمور
muhannes	مخنث
mahnûk	مخنوق
mahnûkî	مخنوقي
mahûf	مخوف
muhayyer	مخير
muhît	مخيط
muhayyel	مخيل
mahîm	مخيم
med, müd	مد
meddah	مداح
medâhil	مداخل
müdahale	مداخله
midâd	مداد
medar	مدار
müdara	مدارا
medâreyn	مدارين
medâric	مدارج
medâris	مدارس
müdafaa	مدافعه
müdâm	مدام
müdâvât	مداوات
müdâvele	مداوله
müdavim	مداوم
müdâvemet	مداومت
müdâhin	مداهن
müdâhene	مداهنه
medâyih	مدايح
medâyin,	مداين
muhbir	مخبر
mahbûn	مخبون
muhtar	مختار
muhteri	مخترع
muhtas	مختص
muhtasar	مختصر
muhtasara	مختصره
muhtefî	مختفى
muhtel	مختل
muhtelis	مختلس
muhtelit	مختلط
muhtelef, muhtelif	مختلف
muhtemir	مختمر
muhtenik	مختنق
mahtûm	مختوم
muhadder muhaddir	مخدر
muhaddiş	مخدش
muharrib	مخرب
mahreç, muhric	مخرج
muhrice	مخرجه
mahrez	مخرز
muhriş	مخرش
mahrut	مخروط
mahrutî	مخروطي
mihza	مخزع
mahzen	مخزن
mahzûn	مخزون
muhassas	مخصص
mahsus	مخصوص
mahsusen	مخصوصا
muhtır	مخطر
muhtıra	مخطره
muhattat	مخطط
muhtî	مخطى
muhaffaz	مخفض
muhaffef, muhaffif	مخفف
mahfi	مخفى
muhil	مخل
mihleb	مخلب

merci	مرجع
mercû	مرجو
mercûl	مرجول
merah	مرح
merhaba	مرحبا
merhale	مرحله
merhamet	مرحمت
merhum	مرحوم
murahhas	مرخص
murahhasiyet	مرخصيت
murahham	مرخم
merhî, murhî	مرخى
mert, mürd	مرد
murdar	مردار
merdane	مردانه
müreddid	مردد
merdüm	مردم
merdümek	مردمك
merdûd	مردود
merede, mürde	مرده
mürdesenk	مرده سنك
merz	مرز
merz-bân	مرزبان
merzencûş	مرزنجوش
merzûk	مرزوق
mersâ	مرسا
mürsel	مرسل
mersûm	مرسوم
mersaha	مرسحه
mirşah	مرشح
mürşit	مرشد
mirsâd	مرصاد
murassas	مرصص
murassa	مرصع
maraz	مرض
merzâ	مرضا
merzât	مرضات
murzi'a	مرضعه
merzî	مرضى
mertûb	مرطوب
mera	مرعا
mer'ûb	مرعوب
mer'i	مرعى
merâ'î	مراعى
mürâfa'a	مرافعه
merâfık	مرافق
mürâfakat	مرافقت
merak	مراق
mürakabe	مراقبه
merâkıd	مراقد
merâkib	مراكب
merâkiz	مراكز
meram	مرام
merânet	مرانت
mürâvede	مراوده
mürâhik	مراهق
mürai	مرائى
mürebbâ	مربا
murabba	مربع
merbut	مربوط
merbûten	مربوطا
merbutiyet	مربوطيت
merbû	مربوع
mürebbi	مربى
mürettep, mürettip	مرتب
mertebe	مرتبه
mürtecâ	مرتجا
mürteci	مرتجع
mürtecil	مرتجل
mürtecî	مرتجى
mürtehif	مرتحف
mürtet	مرتد
mürtezika	مرتزقه
mürtesim	مرتسم
mürteşih	مرتشح
mürteşî	مرتشى
murtaza	مرتضا
merta	مرتع
mürte'id	مرتعد
mürtefi	مرتفع
mürtekip	مرتكب
mersiye	مرثيه
merc	مرج
mercan	مرجان
müreccah	مرجح
medine	مدينه
medyun	مديون
müzâb	مذاب
mezâbih	مذابح
mezâk	مذاق
müzakere	مذاكره
mezâhib	مذاهب
mezbah	مذبح
müzebzep	مذبذب
mezbûh	مذبوح
müzekker	مذكر
müzekkere	مذكره
mezkûr	مذكور
mezellet	مذلت
mezemmet	مذمت
mezmûm	مذموم
müznib	مذنب
mezhep, müzehhep, müzehhib	مذهب
müzîb	مذيب
müzeyyel	مذيل
mürr	مر
merr	مرء
merâ, mirâ	مرا
merrât, mirat	مرات
mürâbaha	مرابحه
mürâbata	مرابطه
merâtib	مراتب
merâsî	مراثى
müracaat	مراجعت
merâhil	مراحل
merâhim	مراحم
murat	مراد
müradif	مرادف
mirâr	مرار
mirâren	مرارا
merâret	مرارت
mürâsele	مراسله
merasim	مراسم
merâsî	مراسى
merâsıd	مراصد
mürâ'ât	مراعات

mezîd	مزيد	merîme	مريمه	murg	مرغ
müzeyyil	مزيل	meri	مرئى	murgâb	مرغاب
müzeyyen	مزين	mizaç	مزاج	mergzâr, murg-zâr	مرغزار
müjde	مژده	mizah	مزاح		
müje	مژه	mezâhim, müzâhim	مزاحم	mergup	مرغوب
mess, mis	مس			mirfak	مرفق
mesâ	مسا	müzâheme	مزاحمه	mirfakî	مرفقي
müsabakat	مسابقت	mezat	مزاد	merfû	مرفوع
mesâcid	مساجد	mezar	مزار	müreffeh	مرفه
messâh	مساح	mezâri	مزارع	mirkat	مرقات
mesaha	مساحه	mezamir	مزامير	merkat	مرقد
mesârr	مسار	mezâyâ	مزايا	mürakka	مرقع
müsâra'at	مسارعت	müzayede	مزايده	mürakkak	مرقق
messâse	مساسه	mezbele	مزبله	mürakkam mürakkım	مرقم
müsait	مساعد	mezbûr	مزبور		
müsaade	مساعده	mezc	مزج	merkum	مرقوم
müsâ'afa	مساعفه	müzcât	مزجات	mirka	مرقه
mesai	مساعى	müzahref	مزخرف	merk	مرك
mesâg	مساغ	müzdâd	مزداد	merkep, mürekkep	مركب
misafir	مسافر	müzdecir	مزدجر		
müsâferet	مسافرت	müzdehim	مزدحم	merkez	مركز
mesafe	مسافه	mızrak	مزراق	merkûz	مركوز
mesâkin	مساكن	mızraklı	مزراقلو	mermâhûr	مرماخور
mesâkîn	مساكين	mezraa	مزرعه	merremet	مرمت
mesâlik	مسالك	müzrika	مزرقه	mermer	مرمر
müsâlemet	مسالمت	müzerkeş	مزركش	mermûz	مرموز
mesâmm	مسام	mezru	مزروع	mirimme	مرمه
müsamaha	مسامحه	müz'ac	مزعج	mermi	مرمى
müsamere	مسامره	müzfer	مزفر	mirvârîd	مروارید
mesânid	مساند	mezk	مزق	mürüvvet	مروت
müsavat	مساوات	müzekkî	مزكى	mürevviç	مروج
müsâveme	مساومه	mezlika	مزلقه	mirvaha	مروحه
mesâvî, müsavi	مساوى	mizmâr	مزمار	mürur	مرور
		müzmin	مزمن	mürûriye	مروريه
müsâhele	مساهله	mezmûr	مزمور	mervi, Mervî	مروى
müsâyefe	مسايفه	müzevvâ	مزوا	merre	مره
mesâ'il	مسائل	müzevvec	مزوج	merhem	مرهم
misbâr	مسبار	müzevir, müzevver	مزور	merhûb	مرهوب
müsebbip	مسبب			merhûn	مرهون
müsebbit	مسبت	müzevirâne	مزورانه	merî	مرى
misbah	مسبح	meze	مزه	merih	مريخ
müsebbi	مسبع	mezher	مزهر	mürit	مريد
mesbeke	مسبكه	meziyet	مزيت	mariz	مريض

müstantik	مستنطق	müsterih	مستريح	mesbûk	مسبوق
müstenîr	مستنير	müstezat	مستزاد	mesbûk	مسبوك
müstevcib	مستوجب	müstes'id	مستسعد	mest	مست
müstevdi	مستودع	müsteska	مستسقى	müstecir	مستأجر
mestur	مستور	müsteşar	مستشار	müste'sil	مستأسل
müstevfâ	مستوفا	müşteşfî	مستشفى	müste'men	مستأمن
müstevfî	مستوفى	müsteshab	مستصحب	müste'nif	مستأنف
müstevli	مستولى	müstezî	مستضى	mestane	مستانه
müstevi	مستوى	müstetâb	مستطاب	müstebân	مستبان
müstehcen	مستهجن	müstetraf	مستطرف	müstebit	مستبد
müstehzi	مستهزى	müstetîl	مستطيل	müstebidâne	مستبدانه
müstehlik	مستهلك	müstezraf	مستظرف	müstetir	مستتر
mescit	مسجد	müstezil	مستظل	müstakil	مستقل
müsecca	مسجع	müstear	مستعار	müstesna	مستثنا
müseccel	مسجل	müste'ân	مستعان	müstecâb	مستجاب
mesh	مسح	müstacel	مستعجل	müstecmi	مستجمع
musahhar	مسحر	müstait	مستعد	müstechil	مستجهل
meshûk	مسحوق	müsta'reb	مستعرب	müstehâs	مستحاث
mesh	مسخ	müsta'raz	مستعرض	müstehâza	مستحاضه
musahhar	مسخر	müstamel	مستعمل	müstehab	مستحب
maskara	مسخره	müste'în	مستعين	müstahsen	مستحسن
müsahhin	مسخن	müstağrak	مستغرق	müstahsil	مستحصل
mashane	مسخنه	müstagfir	مستغفر	müstahzar	مستحضر
mesdûd, müsdûd	مسدود	müstegillât	مستغلات	müstahfaz	مستحفظ
		müstağni	مستغنى	müstahak	مستحق
müseddes	مسدس	müstefâd	مستفاد	müstahkir	مستحقر
misred	مسرد	müstefrag	مستفرغ	müstahkem	مستحكم
müserrer	مسرر	müstefit	مستفيد	müstahîl	مستحيل
müsri	مسرع	müstefîz	مستفيض	müstahyî	مستحيى
müsrian	مسرعا	müstakbel	مستقبل	müstahdem	مستخدم
müsrif	مسرف	müstekir	مستقر	müstahrec	مستخرج
mesrur	مسرور	müstekraz	مستقرض	müstahlef	مستخلف
mesrûriyet	مسروريت	müstakil	مستقل	müstedâm	مستدام
mesrûk	مسروق	müstakim	مستقيم	müsted'â	مستدعا
musattah	مسطح	müstekreh	مستكره	müsted'î	مستدعى
mistar	مسطر	müstelzim	مستلزم	müstedlil	مستدلل
mestûr	مسطور	müstemir	مستمر	müstedîr	مستدير
mes'adet	مسعدت	müstemirren	مستمرا	müstedîm	مستديم
mes'ut	مسعود	müstemsik	مستمسك	müsterâh	مستراح
mesfûr	مسفور	müstemi	مستمع	müstercâ	مسترجا
musakka	مسقا	müstemlik	مستملك	müsterham	مسترحم
meskat, müskat,	مسقط	müstemend	مستمند	müsterhî	مسترخى
		müstenit	مستند	müsterak	مسترق

meşdûd	مشدود	mesîh	مسيخ	müskıt	مسقط
meşrep	مشرب	mesire	مسيره	müsakkaf	مسقف
maşrapa	مشربه	müsîke	مسيكه	misk	مسك
müşerrah	مشرح	mesele	مسئله	müskit	مسكت
mişrat	مشرط	mes'ul	مسئول	müskir	مسكر
maşrık	مشرق	mes'uliyet	مسئوليت	mesken, müskin	مسكن
müşerref, müşrif	مشرف	müşabih	مشابه		
		müşabehet	مشابهت	meskenet	مسكنت
müşrik	مشرك	müşâteme	مشاتمه	meskûb	مسكوب
meşrûb	مشروب	müşâcere	مشاجره	meskûk	مسكوك
meşrûh	مشروح	müşâr	مشار	meskûn	مسكون
maşruta	مشروطه	müşareket	مشاركت	miskî	مسكى
meşru	مشروع	müşâ'are	مشاعره	miskin	مسكين
maşt	مشط	müşâfehe	مشافهه	müsellah	مسلح
maştî	مشطي	meşâm	مشام	müselsel	مسلسل
müş'ir	مشعر	müşavir	مشاور	musallat	مسلط
müşa'şa	مشعشع	müşavere	مشاوره	meslek	مسلك
meş'ale	مشعله	müşahede	مشاهده	müsellem, müsellim, müslim	مسلم
meş'ûf	مشعوف	müşâhere	مشاهره		
meşgale	مشغله	meşâhîr	مشاهير		
meşgûf	مشغوف	meşâyıh	مشايخ	meslûb	مسلوب
meşgul	مشغول	müşebba	مشبع	meslûl	مسلول
meşguliyet	مشغوليت	müşebbek	مشبك	müsemma	مسما
meşfer	مشفر	müşebbeh	مشبه	mismâr	مسمار
müşfik	مشفق	müşt	مشت	mismârî	مسمارى
meşk	مشق	meştâ	مشتا	musammat	مسمط
meşakkat	مشقت	müştak	متشاق	misma	مسمع
meşk, müşk	مشك	müşted	مشتد	mesmu	مسموع
mişkât	مشكات	müşterek	مشترك	mesmûm	مسموم
müşekkil, müşkül	مشكل	müşteri	مشترى	mesemme	مسمه
		müşte'il	مشتعل	mesemmiyet	مسميت
meşkûr	مشكور	müştegil	مشتغل	müsin	مسن
meşkûk	مشكوك	müştak	مشتق	mesnet, müsned	مسند
müşgîn	مشكين	müştekâ	مشتكا		
müşellel	مشلل	müşteki	مشتكى	müsevvid	مسود
müşemmes	مشمس	müştemil	مشتمل	müsvedde	مسوده
mişmiş	مشمش	müştehir	مشتهر	mesnûn	مسنون
müşamba	مشمع	müştehi	مشتهى	misvak	مسواك
meşmûl	مشمول	müşeccir	مشجر	müshil	مسهل
mişvâr	مشوار	meşhûn	مشحون	müseyyeb	مسيب
mişvâre	مشواره	müşahhas	مشخص	müseyyebâne	مسيبانه
meşveret	مشورت	müşedded, müşeddid	مشدد	mesih	مسيح
müşevveş	مشوش			mesihî	مسيحى

mezâf, muzâf	مضاف	mastar	مصدر	müşevvak	مشوق
muzayaka	مضايقه	musaddak, musaddık	مصدق	müşevvik	مشوك
mazbut	مضبوط			meşum	مشئوم
mazbutiyet	مضبوطيت	mısr, musırr	مصر	meşhet	مشهد
mazhek, muzhik	مضحك	mısra	مصراع	meşhut	مشهود
		musarrah	مصرح	meşhur	مشهور
muzhike	مضحكه	masraf, musarrıf	مصرف	meşy	مشى
muzır	مضر			meşîb	مشيب
mızrap	مضراب	masrû	مصروع	meşiyet	مشيت
mazarrat	مضرت	masruf	مصروف	meşîhat	مشيخت
mazrûb	مضروب	masrûfiyet	مصروفيت	müşeyyed	مشيد
muztaci	مضطجع	mastaba	مصطبه	müşir	مشير
muztar	مضطر	mustafâ	مصطفا	meşîme	مشيمه
mustarip	مضطرب	mastaki	مصطكى	meşîmî	مشيمي
mazg	مضغ	mustalih	مصطلح	mas	مص
muzil	مضل	mastûb	مصطوب	musap	مصاب
muzmahil	مضمحل	musa'ad	مصعد	musâberet	مصابرت
muzmer	مضمر	musaggar	مصغر	mesâbîh	مصابيح
mazmaza	مضمضه	musaffa	مصفا	musahip	مصاحب
mazmûm	مضموم	mısfât	مصفات	musahebet	مصاحبت
mazmun	مضمون	mıskala	مصقله	masâdır	مصادر
muzî	مضئ	masl	مصل	musadere	مصادره
mazîk, muzîk	مضيق	musalla	مصلا	musâdif	مصادف
mutabık	مطابق	muslih	مصلح	musâdakat	مصادقت
mutabakat	مطابقت	maslahat	مصلحت	müsademe	مصادمه
mutâ	مطاع	maslûb	مصلوب	müsâra'a	مصارعه
matâf, mutaf	مطاف	musalli	مصلى	masarif	مصارف
metâlib	مطالب	musammem	مصمم	mesâff	مصاف
mutâlebe	مطالبه	musanna	مصنع	müsâfât	مصافات
metâli	مطالع	musannef, musannif	مصنف	musafaha	مصافحه
mütalâa	مطالعه			müsâlebe	مصالبه
mutavaat	مطاوعت	masnu	مصنوع	mesâlih	مصالح
mütâyebe	مطايبه	musavver, musavvir	مصور	müsalâha	مصالحه
mutfak	مطبخ			müsâheret	مصاهرت
matbaa	مطبعه	masun	مصون	mesâ'ib	مصائب
mutbıka	مطبقه	musîb	مصيب	mısbâh	مصباح
matbûh	مطبوخ	musibet	مصيبت	mesbû	مصبوع
matbu	مطبوع	masîr	مصير	musahhah, musahhih	مصحح
mathûn	مطحون	musaykal	مصيقل		
matar	مطر	muzâd	مضاد	mushaf	مصحف
mutarrâ	مطرا	muzârebe	مضاربه	meshûb	مصحوب
mıtrân	مطران	muzari	مضارع	meshûben	مصحوبا
mutrib	مطرب	muzâ'af	مضاعف	mısdâk	مصداق

mutat	معتاد
muteber	معتبر
mutedil	معتدل
mutedâne	معتدلانه
muteriz	معترض
mu'terif	معترف
mu'tezil	معتزل
mutezile	معتزله
mu'setif	معتسف
mu'tasıb	معتصب
mu'tak	معتق
mutekit	معتقد
mu'tekidât	معتقدات
mu'tekif	معتكف
mu'tel	معتل
mutemet	معتمد
mutena	معتنا
matuh	معتوه
mu'cib	معجب
mu'acciz, muciz	معجز
mucize	معجزه
muaccel	معجل
mu'accele	معجله
mu'cem	معجم
macun	معجون
muaddil	معدل
ma'delet	معدلت
maden	معدن
ma'dûd	معدود
ma'dûm	معدوم
mide	معده
midevî	معده وي
muazzep, mu'azzib	معذب
mazeret	معذرت
mazur	معذور
mu'arrâ	معرا
miraç	معراج
mu'arreb, mu'rib, mu'reb	معرب
mi'raz	معرض

ma'âbid	معابد
ma'âbir	معابر
mu'âteb	معاتب
mu'âtebe	معاتبه
ma'âd	معاد
mu'âdât	معادات
muadil	معادل
muadele	معادله
ma'âdin	معادن
ma'âz	معاذ
ma'âzîr	معاذير
ma'âric	معارج
muarız	معارض
muaraza	معارضه
maarif	معارف
muarefe	معارفه
maaş	معاش
muaşeret	معاشرت
muâ'şaka	معاشقه
muasır	معاصر
ma'âsî	معاصى
muaf	معاف
muafiyet	معافيت
mu'âlece	معالجه
ma'âlî	معالى
muamele	معامله
mu'ânid	معاند
mu'ânede	معانده
mu'ânaka	معانقه
ma'ânî	معانى
mu'âvedet	معاودت
mu'âvaza	معاوضه
muavin	معاون
muavenet	معاونت
mu'âhid	معاهد
muahede	معاهده
ma'âyib	معايب
mu'âyede	معايده
muayene	معاينه
mabet	معبد
ma'ber, muabbir	معبر
mabut	معبود

muttarit	مطرد
muttariden	مطردا
mutarriz	مطرز
matraka, mıtraka	مطرقه
matrûh	مطروح
matrut	مطرود
mat'ûn	مطعون
mutallâ	مطلا
matlab	مطلب
mutalsım	مطلسم
matla, muttali	مطلع
mutlak	مطلق
mutallâka	مطلقه
matlup	مطلوب
mutammis	مطمث
matmah	مطمح
matmûr	مطمور
mutmain	مطمئن
mutantan	مطنطن
mutavvel	مطول
matvî	مطوى
matviyen	مطويا
mutahhar mutahhir	مطهر
matara	مطهره
mutayyeb	مطيب
muti	مطيع
matya	مطيه
mezalim	مظالم
müzaheret	مظاهرت
mazruf	مظروف
muzaffer	مظفر
muzallef	مظلف
muzlim	مظلم
mazlum	مظلوم
maznun	مظنون
mazanne	مظنه
mazhar	مظهر
mazhariyet	مظهريت
ma'a	مع
mi'â	معا
ma'â	معاء

magâk	مغاك
mugalâta	مغالطه
mugayir	مغاير
mugayeret	مغايرت
muğber	مغبر
magbût	مغبوط
magbûn	مغبون
mugtenim	مغتنم
mağdur	مغدور
mugaddi	مغدى
mağrip	مغرب
mağribî	مغربي
magres	مغرس
mağrur	مغرور
mağrûren	مغرورا
magrûs	مغروس
magrûk	مغروق
magz	مغز
magzâ	مغزا
migze	مغزه
migzel	مغزل
migzelî	مغزلي
magsel	مغسل
magşûş	مغشوش
magzûb	مغضوب
mıgtas	مغطس
mugtî	مغطى
miğfer, mugfer	مغفر
mağfiret	مغفرت
mağfur	مغفور
maglata	مغلطه
muğlak	مغلق
mağlup	مغلوب
mağlubiyet	مغلوبيت
maglûk	مغلوق
maglûl	مغلول
maglî	مغلى
mağmum	مغموم
mağmumiyet	مغموميت
muganni mugnî,	مغنى
mugayyeb	مغيب
mugîs	مغيث

muallâk	معلق
mu'allâkat	معلقات
mu'allâka	معلقه
muallel	معلل
muallem, mu'allim	معلم
mu'allin	معلن
malûl	معلول
malûliyet	معلوليت
malûm	معلوم
muamma	معما
mimar	معمار
muammer	معمر
mua'mmim	معمم
mamur	معمور
mamure	معموره
mamuriyet	معموريت
mamul	معمول
mana, manen	معنا
muannit	معند
ma'nûn	معنون
manevî	معنوي
manidar	معنيدار
mu'avvec	معوج
mu'avvece	معوجه
mu'avvizeteyn	معوذتين
mu'ûnet	معونت
ma'ûne	معونه
ma'hen	معهن
mahut	معهود
miyar	معيار
mu'ayyeb	معيب
maiyet	معيت
muit	معيد
maişet	معيشت
main, muayyen, muin	معين
ma'yûb	معيوب
mug	مغ
magârib	مغارب
mağara	مغاره
magâzî	مغازى

mu'arref, mu'arrif	معرف
marifet	معرفت
mu'arrak	معرق
ma'reke	معركه
maruz	معروض
maruf	معروف
mu'arriye	معريه
ma'z	معز
ma'zerun	معزرون
muazzez, mu'azziz	معزز
mu'azzezen	معززا
ma'zûl	معزول
ma'zûliyet	معزوليت
mu'asker	معسكر
mu'assel	معسل
mi'şâr	معشار
maşer, mu'aşşar, mu'aşşır	معشر
ma'şûş	معشوش
maşuk	معشوق
ma's	معص
mi'sam	معصم
masum	معصوم
masumiyet	معصوميت
masiyet	معصيت
mu'zıl	معضل
muattar, mu'attır	معطر
mu'attıs	معطس
mu'attış	معطش
muattal	معطل
matuf	معطوف
mu'tî	معطى
muazzam	معظم
muaf	معفو
mu'akkid	معقد
ma'kûd	معقود
makul	معقول
makûs	معكوس
muallâ	معلا

mukayese	مقايسه	müfrig	مفرغ	mugaylân	مغيلان
makbere	مقبره	mefrak	مفرق	mefâtîh	مفاتيح
makbaza	مقبضه	mefruş	مفروش	mefahir	مفاخر
mukbil	مقبل	mefrûz	مفروض	müfâheret	مفاخرت
makbuz	مقبوض	mefrûg	مفروغ	mefâd, müfâd	مفاد
makbul	مقبول	mefrûk	مفروق	mefârik, müfârık	مفارق
makbûliyet	مقبوليت	müfsit	مفسد		
makt	مقت	mefsedet	مفسدت	müfârakat	مفارقت
muktebis	مقتبس	müfesser, müfessir	مفسر	mefâze	مفازه
mukteda	مقتدا			mefâsid	مفاسد
muktedir	مقتدر	mefsuh	مفسوخ	mefâsıl	مفاصل
muktedî	مقتدى	mifsad	مفصد	müfâveze	مفاوضه
mukterib	مقترب	mafsal, mufassal	مفصل	müft	مفت
mukteza	مقتضا			miftah	مفتاح
muktezi	مقتضى	meftûr	مفطور	müfettit	مفتت
muktefî	مقتفى	meftûm	مفطوم	müfettih	مفتح
maktel	مقتل	mef'ul	مفعول	müftehir	مفتخر
maktul	مقتول	mefkûd	مفقود	müfterik	مفترق
miktar	مقدار	müfekkire	مفكره	müfteri	مفترى
mikdaha	مقدحه	müflis	مفلس	müfteriyât	مفتريات
mukadder	مقدر	meflûç	مفلوج	müfettiş	مفتش
makderet	مقدرت	meflûk	مفلوك	müftezih	مفتضح
mukaddes	مقدس	müfevviz	مفوض	müftekir	مفتقر
makdem, mukaddim, mukaddem, mukdim	مقدم	mefhum	مفهوم	miftele	مفتله
		müfit	مفيد	müfettin	مفتن
		mekabir	مقابر	meftûh	مفتوح
		mukabil	مقابل	meftûk	مفتوق
mukaddemen	مقدما	mukabele	مقابله	meftûl	مفتول
mukaddime	مقدمه	mukatele	مقاتله	meftun	مفتون
makdûh	مقدوح	mekadîr	مقادير	müftü	مفتى
makdûr	مقدور	mukarebet	مقاربت	mifcer	مفجر
makarr, mukır	مقر	makas	مقاص	müfahham	مفحم
mikraz	مقراض	makasıd	مقاصد	mefhar	مفخر
mukarreb, mukarrib	مقرب	mukara'a	مقارعه	mefharet	مفخرت
		mukarin	مقارن	müfahham	مفخم
mukarrah	مقرح	mukarenet	مقارنت	meferr	مفر
mukarrer, mukarrir	مقرر	mukaseme	مقاسمه	müferrih	مفرح
		mukataa	مقاطعه	mefred, müfret	مفرد
mikra	مقرع	makal	مقال		
makreme	مقرمه	mekalîd	مقاليد	müfreze	مفرزه
makrûz	مقروض	makam	مقام	mefreş	مفرش
makrûn	مقرون	mukavele	مقاوله	mefrit, müfrit	مفرط
mukassıt	مقسط	mukavemet	مقاومت	mefra	مفرع

mükesser	مكسر	mukim	مقيم	mukassıtan	مقسطا
meksûr	مكسور	mukiy	مقي	maksem	مقسم
mekşûf	مكشوف	mükâbere	مكابره	maksûm	مقسوم
müka'ab	مكعب	mekâtib	مكاتب	mukassi	مقسى
mükfehir	مكفهر	mükâtebe	مكاتبه	mukaşşır	مقشر
mükellâ	مكلا	mekâtîb	مكاتيب	makşûr	مقشور
mükellef	مكلف	mekkâr	مكار	maksat	مقصد
mükellel	مكلل	mekârim	مكارم	mukassır	مقصر
mükemmel	مكمل	mükârî	مكارى	maksut	مقصود
miknet	مكنت	mükâşefe	مكاشفه	maksûr	مقصور
meknuz	مكنوز	mükâfat	مكافات	makzâ	مقضا
mükennâ	مكنى	mükâfî	مكافى	maktâ	مقطا
mükevvin	مكون	mükâleme	مكالمه	mukattab	مقطب
mikyâl	مكيال	mekân	مكان	mukattar	مقطر
mükeyyes	مكيس	mekânet	مكانت	makta, mukatta	مقطع
mükeyyif	مكيف	mekâ'id	مكائد		
mekîn	مكين	mükib	مكب	maktu	مقطوع
meğer	مگر	mükebbed	مكبد	makat, muk'ad	مقعد
meges	مگس	mektep	مكتب	muka'ir	مقعر
molla	ملا	mükterib	مكترب	mukaffa	مقفا
mele	ملاء	müktesep	مكتسب	mukaffel	مقفل
mülâbeset	ملابست	mükteî	مكتفى	makleb	مقلب
mellâh	ملاح	mektup	مكتوب	mukalled, mukallit	مقلد
melâhat	ملاحت	mektûm	مكتوم		
melâhide	ملاحده	meks	مكث	mukallitlik	مقلدك
mülâhaza	ملاحظه	miksâr	مكثار	maklûb	مقلوب
mülâhazasız	ملاحظه سز	mükessir	مكثر	mıknatıs	مقناطيس
melâz	ملاذ	mükessif	مكثف	mukanna, mukni	مقنع
mülâzim	ملازم	mikhal	مكحل		
mülâzemet	ملازمت	mükedder, mükeddir	مكدر	mukni'a	مقنعه
mülâsık	ملاصق			mukannen	مقنن
mülâtafa	ملاطفه	mükezzib	مكذب	mukavva	مقوا
melâ'ib	ملاعب	mikr	مكر	mukavves	مقوس
mülâ'abe	ملاعبه	mükerrer	مكرر	makûl	مقول
melâ'în	ملاعين	mükerreren	مكررا	makule	مقوله
mülâkat	ملاقات	mükerrerci	مكررجي	mukavvim	مقوم
mülâki	ملاقى	mükerrem, mükrim	مكرم	mukavvi	مقوى
melâl	ملال			makhûr	مقهور
melâlet	ملالت	mekremet	مكرمت	makhûrî	مقهوري
melâmet	ملامت	mekruh	مكروه	mikyas	مقياس
melâmiyun	ملاميون	mükrih	مكره	mukayyet, mukayyit	مقيد
mele'en	ملأن	mekseb	مكسب		
melâhî	ملاهى	mükessah	مكسح	makîs, mukîs	مقيس

memdûd	ممدود
memdûh	ممدوح
memerr	ممر
memzûc	ممزوج
memzûk	ممزوق
mümessik, mümsik	ممسك
memşâ	ممشا
memşek	ممشك
memass	ممص
mümzâ	ممضا
mümzî	ممضى
mümkün	ممكن
memleha	مملحه
memleket	مملكت
memlû	مملو
memlûk	مملوك
memlûkiyet	مملوكيت
memnu	ممنوع
memnuiyet	ممنوعيت
memnun	ممنون
memnunen	ممنونا
memnuniyet	ممنونيت
mümevveh	مموه
mümehhid	ممهد
memhûr	ممهور
mümeyyiz	مميز
mümîl	مميل
menn, min	من
menâbir	منابر
menâbî	منابيع
münacat	مناجات
münâdâ	منادا
münâdât	منادات
münâdeme	منادمه
münadi	منادى
minare	مناره
münâzi	منازع
münazaa	منازعه
menâzil	منازل
münasip	مناسب
münasebet	مناسبت
menâsik	مناسك
mülakkab	ملقب
melek, melik, milk, mülk	ملك
milkdârî	ملكدارى
melekût	ملكوت
meleke	ملكه
melekî, melkî	ملكى
mülkiyet	ملكيت
mülkiye	ملكيه
milel	ملل
mülemma	ملمع
melvâk	ملواق
melvâkî	ملواقي
melvân	ملوان
mülevves	ملوث
mülûk	ملوك
mülûkâne	ملوكانه
melül	ملول
mülevven, mülevvin	ملون
mülhem	ملهم
millî	ملى
milliyet	مليت
melih	مليح
melisa	مليسا
müleyyin	ملين
memat	ممات
mümasil	مماثل
mümareset	ممارست
mümas	مماس
mümâşât	مماشات
mümâtala	مماطله
memalik	ممالك
memâlîk	مماليك
mümanaat	ممانعت
mümtaz	ممتاز
mümted	ممتد
mümtezic	ممتزج
mümtelî	ممتلى
mümteni	ممتنع
mümessil	ممثل
mümid	ممد
mümeddid	ممدد
melâike	ملائك
mülâyim	ملايم
mülâyemet	ملايمت
mülebbes	ملبس
melbûs	ملبوس
millet	ملت
mülteci	ملتجى
mültehik	ملتحق
mültezem, mültezim	ملتزم
mültesik	ملتصق
mültefet, mültefit	ملتفت
mülteka	ملتقا
mültekî	ملتقى
mültemes, mültemis	ملتمس
mültevî	ملتوى
mültehib	ملتهب
mültehif	ملتهف
mülte'im	ملتئم
melce	ملجأ
milh	ملح
mülhit	ملحد
mülhak	ملحق
mülehham	ملحم
melhame	ملحمه
melhuz	ملحوظ
melh	ملخ
mülâhhas	ملخص
melez	ملز
mülzem, mülzim	ملزم
melzûm	ملزوم
melez	ملس
mülsik	ملصق
mülâttıfât	ملطفات
mel'abe	ملعبه
mel'anet	ملعنت
mel'un	ملعون
melfûz	ملفوظ
melfuf	ملفوف
milkat	ملقاط

menzilet	منزلت
münzelik	منزلق
menzile	منزله
menzûf	منزوف
menzûl	منزول
münzevi	منزوى
münezzeh	منزه
münsecim	منسجم
münsedil	منسدل
minser	منسر
münselib	منسلب
münselik	منسلك
mensup	منسوب
mensûbiyet	منسوبيت
mensuc	منسوج
mensûh	منسوخ
mensî	منسى
meniş, miniş	منش
menşe	منشأ
minşâr	منشار
minşârî	منشاري
münşerih	منشرح
münşe'ib	منشعب
münşak	منشق
menşur	منشور
münşi	منشى
münşeat	منشأت
mansıp, munsab	منصب
munsarıf	منصرف
munsıf	منصف
munsıfâne	منصفانه
mensûb	منصوب
mensûbe	منصوبه
mansur	منصور
mensûs	منصوص
mannasa	منصه
munzacât	منضجات
munzam	منضم
muntafî	منطفى
mantık	منطق
mıntıka	منطقه
muntalık	منطلق
muntazam	منتظم
müntif	منتف
müntefih	منتفخ
müntefi	منتفع
müntekil	منتقل
mütekim	منتقم
müntemis	منتمس
müntemî	منتمى
münettin	منتن
münteha	منتها
müntehip	منتهب
müntehî	منتهى
mensur	منثور
müncezib	منجذب
müncer	منجر
mincel	منجل
müncelî	منجلى
müneccim	منجم
müncemid	منجمد
mancınık	منجنيق
münhader	منحدر
münharif	منحرف
münhasır	منحصر
münhal	منحل
münhani	منحنى
menhus	منحوس
menhût	منحوط
minhar	منخر
münhasif	منخسف
mend	مند
mündeb, meneddeb	مندب
münderiç	مندرج
münderis	مندرس
mündefi	مندفع
mündemiç	مندمج
mendûb	مندوب
mendil	منديل
münzir	منذر
menzûr	منذور
münzecir	منزجر
menzil, münzel, münzil	منزل
menâsıb	مناصب
münâsafatan	مناصفة
münâsafa	مناصفه
menâzır	مناظر
münazara	مناظره
menâ'at	مناعت
münâfât	منافات
menâfiz	منافذ
münâferet	منافرت
münâfese	منافسه
menafi	منافع
münafık	منافق
münâfî	منافى
menakıp	مناقب
münakaşa	مناقشه
münâkasa	مناقصه
münâkız	مناقض
münâkehât	مناكحات
menâl	منال
menâm	منام
mennân	منان
münâvebeten	مناوبة
münavebe	مناوبه
menâhic	مناهج
menâhî	مناهى
menâyâ	منايا
mümbit	منبت
minber	منبر
münbasit	منبسط
menba	منبع
münba'is	منبعث
münebbih	منبه
minnet	منت
müntec	منتج
müntahap, müntehib	منتخب
müntesip	منتسب
münteşir	منتشر
münteşî	منتشى
muntasıb	منتصب
muntasıf	منتصف
muntazar, muntazır	منتظر

meni	منى
münîb	منيب
münir	منير
menî	منيع
münîf	منيف
meniyye	منيه
mû	مو
mevât	موات
mevvâc	مواج
mevâcib	مواجب
müvâcehe	مواجهه
muaheze	مؤاخذه
mevâdd	مواد
mevârid	موارد
müvârede	مواردە
müvâzin	موازن
müvâzene	موازنه
müvâzî	موازى
mevâzîn	موازين
müvâsât	مواسات
mevâsim	مواسم
mevâşî	مواشى
muvasalat	مواصلت
mevâzı	مواضع
muvazaa	مواضعه
muvâzıb	مواظب
muvâzabat	مواظبت
mevâ'id	مواعد
mevâ'iz	مواعظ
mevâ'îd	مواعيد
muvafık	موافق
muvafakat	موافقت
mevâkit	مواقت
mevâki	مواقع
mevâkıf	مواقف
mevâkib	مواكب
müvâlât	موالات
mevali	موالى
mevâlîd	مواليد
müvâneset	موانست
mevâni	موانع
mevâhib	مواهب
mûbed	موبد

munkasım	منقسم
münakkaş	منقش
münkazî	منقضى
münakkat	منقط
munkatı	منقطع
minka	منقع
münkalib	منقلب
minkale	منقله
menkûş	منقوش
menkût	منقوط
menkû	منقوع
menkul	منقول
münkahil	منقهل
münekkî	منقى
menkeb	منكب
münker, münkir	منكر
münkesir	منكسر
münkesif	منكسف
münkeşif	منكشف
menkûb	منكوب
menkûbiyet	منكوبيت
menkûha	منكوحه
menkûş	منكوش
molla	منلا
minen	منن
menend	منند
münvâ	منوا
minval	منوال
münevver	منور
menût	منوط
münevvim	منوم
menûn	منون
menvî	منوى
minh	منه
minhâ	منها
minhâc	منهاج
münhedil	منهدل
münhedim	منهدم
münhezim	منهزم
münhemik	منهمك
menhût	منهوت
menhî	منهى

mantûk	منطوق
muntavî	منطوى
manzar, mınzar	منظر
manzur	منظور
manzum	منظوم
manzume	منظومه
men	منع
mün'adil	منعدل
mün'adim	منعدم
mün'aşib	منعشب
mün'atıf	منعطف
mün'akid	منعقد
mün'akis	منعكس
mün'im	منعم
mün'imâne	منعمانه
men'ût	منعوت
menfa	منفا
münfecir	منفجر
menfez	منفذ
münferic	منفرج
münferit	منفرد
münferiden	منفردا
menfes	منفس
münfesih	منفسخ
munfasıl	منفصل
menfaat	منفعت
münfail	منفعل
münfek	منفك
menfur	منفور
menfût	منفوط
münfehim	منفهم
menfi	منفى
menfiyen	منفيا
münekka	منقا
münkad	منقاد
minkar	منقار
minkarî	منقاري
minkale	منقاله
minkab	منقب
munkabız	منقبض
menkıbe	منقبه
münekkah	منقح
munkarız	منقرض

mevlâ	مولا
müvelled, müvellit	مولد
müellef,	مؤلف
müellif	مولم
mûlim, mü'ellim	مؤلم
mevlûd	مولود
müvellâ	مولى
mevleviyet	مولويت
mum	موم
mûmâ	موما
mümin	مؤمن
mumya	موميا
mûmiyân	موميان
mu'net	مؤنت
müennes	مؤنث
munis	مونس
mü'evvil	مؤول
mevhibe	موهبه
müvehhin	موهن
mevhûb	موهوب
mevhum	موهوم
mûy	موى
mutaf	مويتاب
mü'eyyed	مؤيد
meh	مه
mehabet	مهابت
muhacir	مهاجر
muhaceret	مهاجرت
muhâceme	مهاجمه
mihâd	مهاد
muhâdenet	مهادنت
mehâr	مهار
maharet	مهارت
mehâlik	مهالك
mehâmm	مهام
mühâyâ	مهايا
mehbit	مهبط
mehbil	مهبل
mehbût	مهبوت
mehbût	مهبوط
meh-pâre	مهپاره

mevsim	موسم
müvesvis	موسوس
mevsûm	موسوم
musevî	موسوى
musikar	موسيقار
mûş	موش
müvaşşah	موشح
mûşikâf	موشكاف
mûşikâfâne	موشكافانه
mûsil	موصل
mûsile	موصله
mevsuf	موصوف
mevsûl	موصول
mûsî	موصى
muvazzah	موضح
muvazzahah	موضحا
mevzi	موضع
mevzîî	موضعي
mevzu	موضوع
mevtın	موطن
muvazzaf	موظف
mev'id	موعد
mev'ize	موعظه
mevut	موعود
muvaffak	موفق
muvaffakıyet	موفقيت
mevfûr	موفور
mevkit, muvakkat, muvakkit	موقت
muvakkaten	موقتا
muvakkar	موقر
muvakkıt	موقط
mevki	موقع
mevkıf	موقف
mevkut	موقوت
mevkuf	موقوف
mevkib	موكب
müekkid, müekked	مؤكد
müekkel, müvekkel, müvekkil	مؤكل موكل

müebbet	مؤبد
müebbeden	مؤبدا
mevt	موت
mevta	موتا
mü'telef	مؤتلف
mü'temen	مؤتمن
müessir	مؤثر
mevsuk	موثوق
mevc	موج
mûceb, mucip	موجب
mucit	موجد
muciz	موجز
müeccel	مؤجل
mevcut	موجود
müvecceh	موجه
muvahhit	موحد
muvahhiş	موحش
muahhar	مؤخر
muahharan	مؤخرا
mü'eddâ	مؤدا
müeddep	مؤدب
müveddet	مودت
mevdûd	مودود
mü'eddî	مؤدى
müezzin	مؤذن
mü'ezzî	مؤذى
mûr	مور
mûrçe	مورچه
muris	مورث
müverrih, müverrah	مورخ
mevrid	مورد
muverrak	مورق
mevrûs	موروث
mevrut	مورود
muz	موز
mevzun	موزون
mûze	موزه
müvezzi	موزى
müesses, müessis	مؤسس
müvassi	موسع
musiki	موسقى

ن

nun	ن
nâ	نا
nâb	ناب
nâbit	نابت
nâbız	نابض
nâbi	نابع
nâbiga	نابغه
nâbî	نابى
nâciz	ناجذ
nâcir	ناجر
nâcis	ناجس
nâci	ناجع
nâcî	ناجى
nahiye	ناحيه
nâ-huzâ	ناخذا
nâhir	ناخر
nâhun	ناخن
nadir	نادر
nadim	نادم
nâdî	نادى
nâr	نار
narcil	نارچل
nardenk	ناردنك
nardin	ناردين
nârgil	نارگل
nârmeşk	نارمشك
narenc	نارنج
narencî	نارنجي
narengî	نارنگى
nâ-reva	ناروا
narven	نارون
naz	ناز
nâzi'a	نازعه
nazik	نازك
nazil	نازل
nâzile	نازله
nazenin	نازنين
nâs	ناس
nâsih	ناسخ
nâsil	ناسل

meyâmin	ميامن
miyan	ميان
miyancı	ميانجي
miyane	ميانه
miyâh	مياه
mi'ber	مئبر
meyyit	ميت
misak	ميثاق
mıh	ميخ
meyhane	ميخانه
meyhâr	ميخوار
mayhoş	ميخوش
meydan	ميدان
mir	مير
miras	ميراث
mirza	ميرزا
mirî	ميرى
mîzâb	ميزاب
mizan	ميزان
mîzbân	ميزبان
meysir, müyesser	ميسر
meysere	ميسره
mîş	ميش
miat	ميعاد
mey'a, mî'a	ميعه
mîg	ميغ
mîkat	ميقات
meygeh	ميكه
meyküsâr	ميكسار
meygûn	ميكون
meyil, mil	ميل
milât	ميلاد
mîm	ميم
meymenet	ميمنت
meymene	ميمنه
meymûn	ميمون
mînâ	مينا
meyve	ميوه
mi'e	مئه

mehtap	مهتاب
mehtabiye	مهتابيه
mühtedi	مهتدى
mehter, mihter	مهتر
mihterî	مهتري
mehcûr	مهجور
mehcûriyet	مهجوريت
mehce	مهجه
mehd	مهد
müheddeb	مهدب
mehdî	مهدى
mihr, mühür	مهر
mihribân	مهربان
mihricân	مهرجان
meh-rû	مهرو
mehere, mühre	مهره
mehzûl	مهزول
mehak	مهق
mehil	مهل
mühlet	مهلت
mühlik	مهلك
mehleke	مهلكه
mühellil	مهلل
mühelhel	مهلهل
mühim	مهم
mehmâ	مهما
mahmuz	مهماز
mihman	مهمان
mühmel, mühmil	مهمل
mehmûz	مهموز
mahmuz	مهميز
mühenned	مهند
mühendis	مهندس
meh-veş	مهوش
mühiy	مهي
müheyya	مهيا
mehîb, mühîb	مهيب
müheyyiç	مهيج
mühîn	مهين
mey	مي
mi'ât	مئات
meyyal	ميال

nebîl	نبيل
nitâc	نتاج
netânüf	نتانف
netf	نتف
nütû	نتوء
netice	نتيجه
nisâr	نثار
nesir	نثر
nesre	نثره
necabet	نجابت
necat	نجات
neccâr	نجار
necaset	نجاست
Necâşî	نجاشى
nücebâ	نجبا
Necd	نجد
necis	نجس
necef	نجف
necfe	نجفه
necl	نجل
necm	نجم
nücûm	نجوم
necip	نجيب
nühât	نحات
nühâs	نحاس
nehâfet	نحافت
nahr	نحر
nihrîr	نحرير
nahs	نحس
nahz	نحض
nahl, nihl	نحل
nahiv	نحو
nühûset	نحوست
nühûl	نحول
nahvî	نحوي
nahîb	نحيب
nahif	نحيف
nühâ	نخاع
nühâm	نخام
nuhbe	نخبه
nahcîr	نخجير
nahr	نخر
nahre	نخره

namus	ناموس
name	نامه
nâmî	نامى
nân	نان
nâv	ناو
nâv-hudâ	ناوخدا
nâvdân	ناودان
nâvek	ناوك
nâve	ناوه
nâvî	ناوى
nâhib	ناهب
nâhide	ناهده
nâhîd	ناهيد
ney	ناى
nâyâb	ناياب
naip	نائب
nâ'ibe	نائبه
nâ'ire	نائره
nail	نائل
nâ'iliyet	نائليت
nâ'im	نائم
nebat	نبات
nebatî	نباتي
nibâh	نباح
nebbâş	نباش
nebâlet	نبالت
nebâhet	نباهت
nebt	نبت
nebze	نبذه
neberd	نبرد
nebş	نبش
nabız	نبض
nabzân	نبضان
nabza	نبضه
Nabt	نبط
neb	نبع
nebk	نبق
lobut, nübüvvet	نبوت
nebi	نبى
nebîz	نبيذ
nebîre	نبيره
nebîse	نبيسه

nâsût	ناسوت
nasır	ناسور
nâsî	ناسى
naşir	ناشر
nâşire	ناشره
nâşiz	ناشز
naşi	ناشى
nâsıb	ناصب
nasih	ناصح
nasır	ناصر
nâsiye	ناصيه
nâzıc	ناضج
nâtıh	ناطح
natır	ناطر
nâtık	ناطق
natıka	ناطقه
natır	ناطور
nazır	ناظر
nâzım	ناظم
nâ'im	ناعم
nâ'ûre	ناعوره
nâ'ûz	ناعوظ
nâf	ناف
nâfis	نافث
nâfih	نافح
nâfih	نافخ
nafiz	نافذ
nafi	نافع
nafile	نافله
nâfe	نافه
nâfî	نافى
nakıs	ناقص
nâkız	ناقض
nâkil	ناقل
nâkûs	ناقوس
nâka	ناقه
nâk	ناك
nâgehânî	ناگهانى
nalân	نالان
nâle	ناله
nam	نام
namzet	نامزد
nâm-ver	نامور

neşe	نشئه	nispeten	نسبة	nahl	نخل
nişîmen	نشيمن	nispetli	نسبتلو	nihvet	نخوت
nişîn	نشين	nisbî	نسبى	nohut	نخود
nass	نص	nesteren	نسترن	nahve	نخوه
nisap	نصاب	nesterin	نسترين	nahîr	نخير
nusâr	نصار	nesiç	نسج	nida	ندا
nasârâ	نصارا	nesih	نسح	nedamet	ندامت
nesâ'ib	نصائب	nesh	نسخ	nedbe, nüdbe	ندبه
nesâyih	نصايح	nüsha	نسخه	nedret	ندرت
nasıp	نصب	nesr	نسر	nedfî	ندفى
nush	نصح	nesrin	نسرين	nüdemâ	ندما
nasr	نصر	Nestûrî	نسطورى	nedve	ندوه
Nasranî	نصرانى	nesg	نسغ	nedâ	ندى
Nasrâniyet	نصرانيت	nesak	نسق	nedîm	نديم
nusret	نصرت	nesk	نسك	nezir	نذر
nısıf	نصف	nesil	نسل	nüzûr	نذور
nasfet	نصفت	nisvân	نسوان	ner	نر
nısfiyet	نصفيت	nüsûr	نسور	narh	نرخ
nısfiye	نصفيه	nüsûl	نسول	nerd	نرد
nasl	نصل	nesî, nesy	نسى	merdiven	نردبان
nasûh	نصوح	nesyen	نسيا	nergis	نرگس
nusûs	نصوص	nisyan	نسيان	nerm	نرم
nusûl	نصول	nesîb	نسيب	nezaket	نزاكت
nasip	نصيب	nesîc	نسيج	nezahet	نزاهت
nasihat	نصيحت	nesim	نسيم	nizâr	نزار
nasîr	نصير	nisye	نسيه	niza	نزاع
Nusayrî	نصيرى	nişâ	نشا	nezit	نزد
nazc	نضج	neşet	نشأت	nezdîk	نزديك
nazret	نضرت	nüşâbe	نشابه	nez	نزع
nitâh	نطاح	nişadır	نشادر	nezf	نزف
nitâk	نطاق	neşât	نشاط	nüzl	نزل
natron	نطرون	nişan	نشان	nezle	نزله
nadas	نطس	nişane	نشانه	nüzul	نزول
nat, nit	نطع	nişanî	نشاني	nüzhet	نزهت
nutfe	نطفه	neşir	نشر	nezih	نزيه
nutuk	نطق	nişasta	نشسته	nejâd	نژاد
natl	نطل	neşf	نشف	nesâ, nisâ	نسا
natuk	نطوق	neşk	نشق	nessâb	نساب
nüzzâr	نظار	neşv	نشو	nessâc	نساج
nezaret	نظارت	nüşûr	نشور	nesâle	نساله
nezzâre	نظاره	nüşûk	نشوق	nesâyim	نسايم
nezafet	نظافت	nişîb	نشيب	nesep	نسب
nizam	نظام	neşide	نشيده	nispet	نسبت

nakîr	نقير	nef	نفع	nizamen	نظاما
nakîsa	نقيصه	nafaka	نفقه	nizamî	نظامي
nakîz	نقيض	nüfuz	نفوذ	nezâ'ir	نظائر
nakîza	نقيضه	nüfus	نفوس	nazar	نظر
nakî	نقيع	nefy	نفى	nazaran	نظرا
nakîle	نقيله	nefîr, nifîr	نفير	nazım	نظم
nakîh	نقيه	nefis	نفيس	nazir	نظير
nikâh	نكاح	neka	نقاء	nazire	نظيره
nekâl	نكال	nekkab, nikap	نقاب	nazîf	نظيف
nikbet	نكبت	nekabet	نقابت	nu'âs	نعاس
nükte	نكته	nakkad	نقاد	ni'âl	نعال
nekre	نكره	nekkar	نقار	ne'âme	نعامه
nüks	نكس	nakkare	نقاره	naat	نعت
nekfe	نكفه	nakkaş	نقاش	na'ra, nara	نعره
nekend	نكند	nüka'a	نقاعه	naaş	نعش
nükul	نكول	nakkal	نقال	nal	نعل
nükhet	نكهت	nakave	نقاوه	ne'am, ni'me	نعم
nekîr	نكير	nekahet	نقاهت	nu'mân	نعمان
nigâr	نگار	nekayıs	نقايص	nimet	نعمت
nigâşte	نگاشته	nakb	نقب	nane	نعنا
nigâh	نگاه	nükebâ	نقبا	nu'ût	نعوت
nigerân	نگران	nakit	نقد	nu'ûz	نعوظ
nigûn	نگون	nakdîne	نقدينه	na'ûmet	نعومت
nigeh	نگه	nakr	نقر	neuzüillâh	نعوذبالله
nigîn	نگين	nakarat	نقرات	na'îb	نعيب
nem	نم	nikris	نقرس	na'îr	نعير
nema, nümâ	نما	nukre	نقره	na'îm	نعيم
namaz	نماز	nakış	نقش	nağme	نغمه
nemmâm	نمام	naks	نقص	nagîk	نغيق
nümâyân	نمايان	noksan	نقصان	nifâs	نفاس
nümayiş	نمايش	noksâniyet	نقصانيت	nefaset	نفاست
nemâyim	نمايم	nakz, nıkz	نقض	nifâs	نفاص
nemed	نمد	nokta	نقطه	nifak	نفاق
nimr	نمر	nak	نقع	nefâyis	نفايس
Nemrut	نمرود	nakil, nukl	نقل	nefh	نفح
nims	نمس	naklî	نقلي	nefh	نفخ
namt	نمط	nakliye	نقليه	nefer, nefr	نفر
nemek	نمك	nakm	نقم	nefret	نفرت
nemegîn	نمگين	nikmet	نقمت	nifrîn	نفرين
neml	نمل	nükûd	نقود	nefes, nefis	نفس
nemlî	نملي	nukûş	نقوش	nefsanî	نفساني
nümû	نمو	nakî	نقى	nefsaniye	نفسانيه
nümûd	نمود	nakîb	نقيب	neft	نفط

nehîm	نهيم
ney	ني
niyabet	نيابت
niyyâ	نيات
niyâh	نياح
niyaz	نياز
niyât	نياط
niyâm	نيام
niyet	نيت
neyyir	نير
nîrân	نيران
nîreng	نيرنك
nîrû	نيرو
neyzen	نيزن
nîze	نيزه
nisan	نيسان
nîstî	نيستى
nîş	نيش
neşter	نيشتر
nîk	نيك
nîgû	نيگو
neyl, nil, nîl	نيل
nilüfer	نيلوفر
nîm	نيم
nîm bismil	نيم بسمل
nîm-reng	نيمرنك
nîme	نيمه
Ninova	نينوا
nüyûb	نيوب

و

ve, vav	و
vâ	وا
vâsik	واثق
vacip	واجب
vâh	واح
vahit	واحد
vâhir	واخر
vadi	وادى

nevruz	نوروز
nevruziye	نوروزيه
nevzat	نوزاد
nev-zemîn	نوزمين
nûş	نوش
nev-şâh	نوشاخ
nüvişte	نوشته
nev	نوع
nev'î	نوعي
nûk	نوك
nev-ker	نوكر
nevl	نول
nevm	نوم
nevmî	نومي
nevmit	نوميد
nûn	نون
nev-nihâl	نونهال
nev-heves	نوهوس
nevîd, nüvîd	نويد
nüvîs	نويس
nevîn	نوين
nih, nüh	نه
nehhâb	نهاب
nihâd	نهاد
nihâde	نهاده
nehâr	نهار
nihâl	نهال
nihâlî	نهالى
nihân	نهان
Nihavent, nihavent	نهاوند
nihayet	نهايت
nehb	نهب
nehc	نهج
nehir	نهر
nihfet, nühüft	نهفت
nühüfte	نهفته
nühüm	نهم
nehme	نهمه
nihenk	نهنك
nehiy	نهى
nehîb	نهيب
nehîk	نهيق

nümûn	نمون
numune	نمونه
nemîka	نميقه
nemîm	نميم
nemîme	نميمه
neng	ننك
nev	نو
neva, nevâ	نوا
nüvvâb	نواب
nevâbi	نوابع
nevât	نوات
nevâciz	نواجذ
nevâhî	نواحى
nevâht	نواخت
nevâdir	نوادر
nevâde	نواده
nüvâz	نواز
nevâzil	نوازل
nevâşir	نواشر
nevâsıb	نواصب
nevâfil	نوافل
nevâkıs	نواقص
nevâkîs	نواقيس
nevâl	نوال
nevale	نواله
nevâmîs	نواميس
nevâhik	نواهق
nevâhî	نواهى
nevâ'ib	نوائب
nevâ'ir	نوائر
nevâ'î	نوائى
Nûb	نوب
nev-bâve	نوباوه
nöbet	نوبت
nev-ber	نوبر
Nevbe	نوبه
Nuh	نوح
nevha	نوحه
nev-hîz	نوخيز
nevvere, nur	نور
nuranî	نوراني
neverd	نورد
nev-res	نورس

vahim	وخيم
vüd	ود
vidâc	وداج
vidâd	وداد
veda	وداع
vedâyi	ودايع
vedak	ودق
vedûd	ودود
vedia	وديعه
vezîle	وذيله
ver	ور
verâ	وراء
veraset	وراثت
virâk	وراق
verese	ورثه
verd, vird	ورد
verdân	وردان
merdane	وردانه
verz	ورز
varta	ورطه
vera	ورع
varak	ورق
varka	ورقا
varaka	ورقه
varakî	ورقي
verek	ورك
verem	ورم
vürûd	ورود
verî, veri	وری
verîb	وريب
verit	وريد
verîze	وريزه
verîk	وريق
vez	وز
vezaret	وزارت
vezân	وزان
vüzera	وزرا
vezak	وزق
vezin	وزن
vezne	وزنه
vezîden	وزيدن
vezir	وزير
vezirâne	وزيرانه

vetr, vitir	وتر
vetire	وتيره
vesaik	وثائق
visâk	وثاق
veseb	وثب
vesm	وثم
vesen	وثن
vüsûb	وثوب
vüsûk	وثوق
vesika	وثيقه
vec	وج
vicâh	وجاه
vicahen	وجاها
vecâhet	وجاهت
vecâ'ib	وجائب
vecit	وجد
vicdan	وجدان
vicdanî	وجداني
veca	وجع
vecne	وجنه
vücûb	وجوب
vücut	وجود
vecûr	وجور
vücûh	وجوه
vecih	وجه
veçhe	وجهه
vecibe	وجيبه
veciz	وجيز
vecîh	وجيه
vihâm	وحام
vahdaniyet	وحدانيت
vahdet	وحدت
vahş	وحش
vahşet	وحشت
vahşi	وحشي
vahşiyet	وحشيت
vahl	وحل
vahmet	وحمت
vuhûş	وحوش
vahiy	وحى
vahîd	وحيد
vihâm	وخام
vahamet	وخامت

vâr	وار
vâris	وارث
vârid	وارد
vâride	وارده
vâreste	وارسته
vârestegî	وارسته گي
vârûn	وارون
vâre	واره
vâz	واز
vâsıt	واسط
vasıta	واسطه
vâsi	واسع
vâsıf	واصف
vasıl	واصل
vazıh	واضح
vâzı	واضع
vaiz	واعظ
vâfid	وافد
vâfir	وافر
vâfî	وافى
vaki	واقع
vakıa	واقعه
vâkıf	واقف
vâkî	واقى
vâl	وال
vâlâ, ve illâ	والا
velhâsıl	والحاصل
vâlid	والد
vali	والى
vâlih	واله
vâm	وام
vâmık	وامق
vâvî	واوى
vaveylâ	واويلا
vah	واه
vâhib	واهب
vâhime	واهمه
vahi	واهى
vâye	وايه
veba	وبا
vebal	وبال
vebr	وبر
veted	وتد

vuku	وقوع	vatan	وطن	vezirî	وزيري
vukuf	وقوف	vatvât	وطواط	visâd	وساد
vakvaka	وقوقه	vaty	وطى	vesâtat	وساطت
vakıyye	وقيه	vazife	وظيفه	vesâvis	وساوس
vekâlet	وكالت	vi'â	وعا	vesâ'il	وسائل
vekb	وكب	vi'âiyet	وعائيت	vesah	وسخ
vekr	وكر	vaat	وعد	vasat	وسط
vekz	وكز	vade	وعده	vustî	وسطى
vükelâ	وكلا	vaaz	وعظ	vüs	وسع
vekmesk	وكمسك	va'l	وعل	vüs'at	وسعت
vekîr	وكير	va'îd	وعيد	vesme	وسمه
vekil	وكيل	vegâ	وغا	visvâs	وسواس
velâ	ولاء	vegayruhu	وغيره	vesvese	وسوسه
vülât	ولات	vefa	وفا	vasî	وسيع
velâdet	ولادت	vefat	وفات	vesile	وسيله
velâyet, vilâyet	ولايت	vifâdet	وفادت	vesîm	وسيم
		vifâk	وفاق	veş	وش
vilâyetli	ولايتلو	vefd	وفد	vişâh	وشاخ
velet	ولد	vefret	وفرت	vaşak, veşk	وشق
velev	ولو	vefk	وفق	veşm	وشم
vülûc	ولوج	vefkiyet	وفقيت	vişnap	وشناب
vülû	ولوع	vüfûd	وفود	veşîc	وشيج
velvele	ولوله	vüfûr	وفور	vassâf	وصاف
velehu , velh	وله	vefîk	وفيق	visal	وصال
velhân	ولهان	vekahat	وقاحت	vesâyâ	وصايا
veli, vely	ولى	vakar	وقار	vesayet, visayet	وصايت
velîd	وليد	vekayi	وقايع		
veliaht	ولى عهد	vikaye	وقايه	vasıf	وصف
velîme	وليمه	vakb	وقب	vasıl	وصل
vehhâb	وهاب	vakit	وقت	vuslat	وصلت
vehhâbî	وهابي	vakd	وقد	vusul	وصول
vehhâc	وهاج	vakr	وقر	vasi	وصى
vihâd	وهاد	ve kıs	وقس	vasiyet	وصيت
vehhâm	وهام	vaks	وقص	vasîde	وصيده
vehb	وهب	vak	وقع	vazı	وضع
vehbî	وهبي	vak'a	وقعه	vaz'an	وضعا
veht	وهط	vakıf	وقف	vaziyet	وضعيت
vehleten	وهلة	vakfe	وقفه	vaz'iye	وضعيه
vehle	وهله	vakfiyet	وقفيت	vuzû	وضوء
vehim	وهم	vakvâk	وقواق	vuzuh	وضوح
vehn	وهن	vakûd	وقود	vazî	وضيع
vehvehe	وهوهه	vakur	وقور	vetâ'e	وطائه
vey	وى	vakurâne	وقورانه	vatar	وطر

heftüm	هفتم	hüdâm	هدام	veysere	ويشره
hafta	هفته	hedâyâ	هدايا	viran	ويران
hefve	هفوه	hidayet	هدايت	virane	ويرانه
hakeza	هكذا	hedb, hüdüb	هدب		
helâk	هلاك	hedbe, hüdbe	هدبه		
hilâl	هلال	heder	هدر		
hilâlî	هلالي	hedef	هدف		ه
hilâliye	هلاليه	hedm	هدم		
hülâm	هلام	hüthüt	هدهد		
helâhil	هلاهل	hediye	هديه	ha	ه
hülb	هلب	haza	هذا	hatif	هاتف
helîle	هليله	hezeyan	هذيان	hâcir	هاجر
helîme	هليمه	her	هر	hâdim	هادم
helyûn	هليون	hirâs	هراس	hâdî	هادى
hem, hemm	هم	hirâsân	هراسان	hârib	هارب
hümâ	هما	hirâm	هرام	hâzım	هاضم
himâde	هماده	her-âyîne	هرآيينه	hâzıma	هاضمه
hemâre	هماره	herb	هرب	hâlik	هالك
hemâl	همال	herc	هرج	hâlûk	هالوك
hümâm	همام	hercaî	هرجائى	hale	هاله
hemen	همان	herze	هرزه	hamiş	هامش
hümayun	همايون	herem	هرم	hâmûn	هامون
himmet	همت	hürmüz	هرمز	hâme	هامه
hem-tâ	همتا	hürmüzd	هرمزد	havan	هاون
hemc	همج	hirmî	هرمي	hay	هاى
hemcins	همجنس	hirre	هره	hâ'il	هائل
hem-civâr	همجوار	herîse	هريسه	hâ'im	هائم
hemhâl	همحال	hezâr	هزار	heba	هبا
hem-dem	همدم	hüzâl	هزال	hübûb	هبوب
hem-râh	همراه	hüzzâm	هزام	hübût	هبوط
hem-re'y	همرأى	hizber	هزبر	hibe	هبه
hem-rütbe	همرتبه	hezl	هزل	hitr	هتر
hemze	همزه	hezheze	هزهزه	hetk	هتك
hem-sâz	همساز	hezimet	هزيمت	hece	هجا
hem-sâl	همسال	hestî	هستى	hicr	هجر
hem-sâye	همسايه	heşş	هش	hicret	هجرت
hem-ser	همسر	heşt	هشت	heceme	هجمه
hemşehri	همشهرى	heştâd	هشتاد	hücnet	هجنت
hemşire	همشيره	heştüm	هشتم	hivic	هجو
hem-asr	همعصر	hüşyâr	هشيار	hücum	هجوم
hem-inân	همعنان	hazım	هضم	hicviye	هجويه
hem-mezheb	هم مذهب	heft	هفت	hecin	هجين
hem-nâm	همنام	heftâd	هفتاد	hüdâ	هدا

yahmûr	يحمور	heykel	هيكل	hem-nişîn	همنشين
yah	يخ	heyulâ	هيولا	hem-vâr	هموار
yahter	يختر	heyhat	هيهات	hem-vâre	همواره
yed	يد	heyet	هيئت	hümûd	همود
yedâ	يدا			hümûm	هموم
yerâ'a	يراعه			heme	همه
yerbû	يربوع			hemyân	هميان
yerekan	يرقان		ى	hemîşe	هميشه
yarlık	يرليغ			hemîl	هميل
yezdân	يزدان			hencâr	هنجار
yezîdî	يزيدى	ye	ى	Hint	هند
yasin	يس	ya	يا	hindiba	هندبا
yesâr	يسار	yâb	ياب	Hindistan	هندستان
yesârî	يساري	yaban	يابان	hendese	هندسه
yüsr	يسر	yabanî	يابانى	hindu	هندو
yüserrî	يسرى	yâbis	يابس	Hindî, hindi	هندي
yesîr	يسير	yahut	ياخود	hüner	هنر
yeşb	يشب	yâd	ياد	hengâm	هنكام
yeşim	يشم	yâd-daşt	يادداشت	hengâme	هنكامه
ya'sûb	يعسوب	lâdes	يادداست	hünûd	هنود
yakup	يعقوب	yadigâr	ياد كار	henüz	هنوز
yakubî	يعقوبى	yâr	يار	hensî	هنسى
yani	يعنى	yârâ	يارا	hu	هو / ه
yağma	يغما	yarab	يارب	hava	هوا
yaktîn	يقطين	yeiss	يأس	hevâmm	هوام
yakazan	يقظان	yasa	ياسا	hevân	هوان
yakaza	يقظه	yasamak	ياسامق	havaî	هوائى
yakin	يقين	yasemin	ياسمن	heves	هوس
yakinen	يقينا	yafta, yâfte	يافته	hûş	هوش
yakînî	يقيني	yâfûh	يافوه	hûşmend	هوشمند
yek	يك	yakut	ياقوت	hûşyâr	هوشيار
yekpare	يكپاره	yâl	يال	hevl	هول
yekta	يكتا	yele	ياله	huy	هوى
yek-cihet	يكجهت	yâ leyte	ياليت	hüveydâ	هويدا
yek-çeşm	يكچشم	yaver	ياور	hüveyza	هويضه
yek-dil	يكدل	yaverî	ياوري	heyâkil	هياكل
yekdiğer	يكديگر	yave	ياوه	hüyâm	هيام
yek-reng	يكرنك	yebâb	يباب	heybet	هيبت
yek-rûze	يكروزه	yaban	يبان	heycâ	هيجا
yek-zebân	يكزبان	yebrûh	يبروح	heyecan	هيجان
yeksan	يكسان	yübûset	يبوست	hiç	هيچ
yek-ser	يكسر	yetim, yetîm	يتيم	heyzem, hîzem	هيزم
yek-şenbe	يكشنبه	yuhtemel	يحتمل	hîs	هيس

yekûn	يكون		
yeke	يكه		
yegân	يگان		
yegâne	يگانه		
yeldâ	يلدا		
yelencûc	يلنجوج		
yele	يله		
yemm	يم		
yemâme	يمامه		
yemani, Yemânî	يمانى		
yümkin	يمكن		
yemen, Yemen	يمن		
yümn, yümnâ	يمنا		
yemeni	يمنى		
yemin, yemîn	يمين		
yenbagî	ينيغى		
yenbû	ينبوع		
yûz	يوز		
yûsuf	يوسف		
yusufî	يوسفي		
yevm	يوم		
yevmiye	يوميه		
Yunan	يونان		
Yunanî	يوناني		
yunus, Yunus	يونس		
yahudi	يهود		